

RESMERIȚĂ, D.

1286

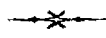
W. V. N. Radu
adnotat

**DICTIONARUL
ETIMOLOGICO-SEMANTIC**

AL

LIMBEI ROMÂNE

Care arată originile și semnificațiile vorbelor, a
numirilor geografice române și a multor nume
de persoane.

Intocmit după cele mai noi cercetări filologice, cu o prefață
asupra formării Limbei Române

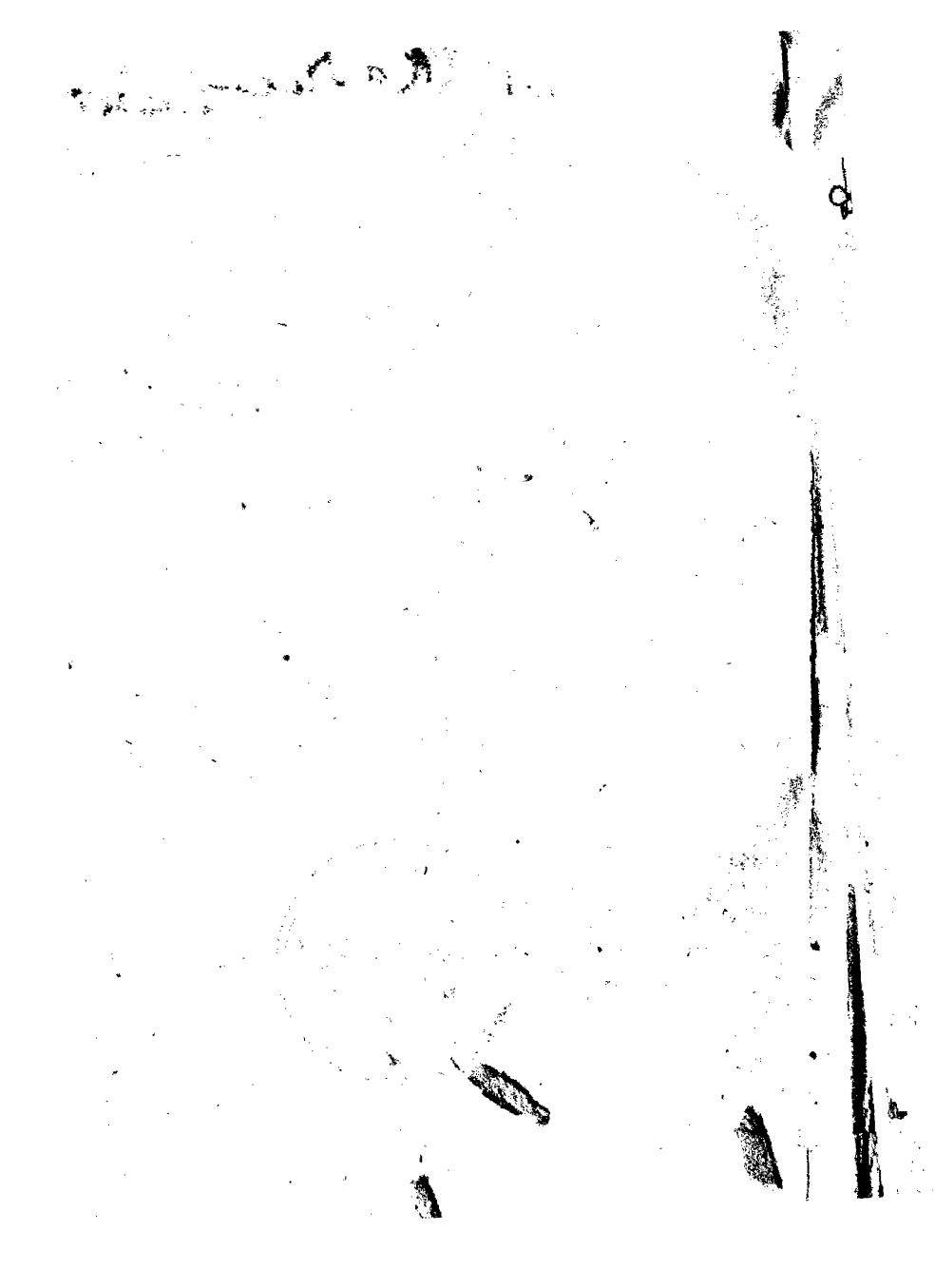
DE

ALEXANDRU RESMERIȚĂ

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR CĂRȚI Nr. 239/559

INSTITUTUL DE EDITURĂ „RAMURI,” S. A. CRAIOVA

Mag. Calciu

Inchinare:

Străbunilor, *omagiu,*

Urmașilor, *iubire și îndemn.*

Este oprită publicarea sub formă de dicționar, chiar și cu o altă
denumire, a identificărilor etimologice originale din această lucrare,
punându-o sub protecția legii.

AUTORUL.

Abreviațiuni și semne

(a)	particulă a infinitivului verbelor, care trebuie pusă înainte: a (se) face etc.	<i>Dol.</i>	Dolj [județ]
a (se)		terminația adjectivului feminin <i>bun bună</i> .	<i>Dor.</i>
ă	adjectiv.	<i>E.</i>	Est
<i>adj.</i>	adjectiv.	<i>ebr.</i>	ebraic
<i>agric.</i>	agricol	<i>Em.</i>	Eminescu
<i>a Chr.</i>	înainte de Christos	<i>etc</i>	etcetera
<i>Alex.</i>	Alexandri	<i>ev</i>	evul
<i>anat.</i>	anatomie	<i>ex.</i>	exemplu
<i>archit.</i>	arhitectoral	<i>f. (fem.)</i>	femenin
<i>Arg.</i>	Argeș [județ]	<i>fam.</i>	familiar
<i>aritm.</i>	aritmetic	<i>farm.</i>	farmaceutic
<i>astr.</i>	astronomie	<i>Fălc.</i>	Fălciu [jud]
<i>Bac.</i>	Bacău [județ]	<i>Fălt.</i>	Fălticeni [Suceava]
<i>Bălc.</i>	Bălcescu	<i>f.</i>	foarte
<i>Banat</i>	Banatul Timișoarei	<i>fig.</i>	senz figurat
<i>biser.</i>	bisericesc	<i>filos.</i>	filosofic
<i>Bol</i>	Bolintineanu	<i>financ</i>	financiar
<i>Bot.</i>	Botoșani [județ]	<i>fizic</i>	termin de fizică
<i>bot.</i>	botanic	<i>fiziol.</i>	fiziologic
<i>Bră.</i>	Brăila [județ]	<i>fr.</i>	francez
<i>Buc.</i>	București	<i>gener.</i>	generalizat
<i>Bulg.</i>	Bulgaria	<i>geol.</i>	geologic
<i>bulg.</i>	bulgăresc	<i>geom</i>	geometric
<i>Buz</i>	Buzău [județ]	<i>germ</i>	german [nemțesc]
<i>cap.</i>	capital	<i>Gor.</i>	Gorj [județ]
<i>Car.</i>	Caragiali	<i>gr.</i>	grecesc
<i>c. f.</i>	conform	<i>Gr-Al.</i>	Grigore Alexandrescu
<i>cit.</i>	citește	<i>gram.</i>	gramatical
<i>comerc.</i>	comercial	<i>gr. mod</i>	grecesc modern
<i>conf.</i>	conform	<i>lași</i>	lași [județ]
<i>conj.</i>	conjuncție	<i>Ial.</i>	Ialomița [județ]
<i>Const.</i>	Constanța [județ]	<i>Ilf.</i>	Ilfov [județ]
<i>contab</i>	contabilitate	<i>inf.</i>	infinitiv
<i>Cov.</i>	Covurlui [județ]	<i>ist.</i>	istoric
<i>Cr.</i>	Creangă	<i>ital.</i>	italian
<i>culin.</i>	culinar	<i>j. jud.</i>	județ, judecătoresc
<i>daco-gr.</i>	daco-grecesc	<i>C. F.</i>	căi ferate
<i>d. Chr.</i>	după Christos	<i>jurid.</i>	juridic
<i>Dâm.</i>	Dâmbovița [județ]	<i>km.</i>	kilometru
<i>dial.</i>	dialectal	<i>lat. l.</i>	latinesc
<i>dim.</i>	diminutiv	<i>liter.</i>	literar
		<i>loc.</i>	locuitor
		<i>logic.</i>	de logică

<i>m.</i>	masculin	<i>Put.</i>	Putna [județ]
<i>marit.</i>	maritim	<i>rel.</i>	religios
<i>mecan.</i>	de mecanică	<i>retor.</i>	de retorică
<i>med.</i>	medical	<i>rom.</i>	românesc
<i>Meh.</i>	Mehedinț [județ]	<i>Rom.</i>	Roman [județ]
<i>milit.</i>	militar	<i>R-șt.</i>	Romârași [județ]
<i>miner.</i>	de mineralogie	<i>R. Sar.</i>	Râmnicu Sărat [județ]
<i>mitol.</i>	de mitologie	<i>rus.</i>	rusesc
<i>Mold.</i>	din Moldova [țară]	<i>rut.</i>	rutenesc
<i>Munt.</i>	din Muntenia	<i>S.</i>	Sud
<i>Mus.</i>	Muscel [județ].	<i>s</i>	substantiv
<i>muzic.</i>	muzical	<i>sârb.</i>	sârbesc
<i>n.</i>	neutru	<i>școlar.</i>	școlăresc
<i>N.</i>	Nord	<i>șc. nat.</i>	de științe naturale
<i>navig.</i>	de navigație	<i>S. E.</i>	Sud-Est
<i>N, E</i>	Nord-Est	<i>sf.</i>	sfânt, sfântă
<i>Negr.</i>	Negruzzi	<i>sing.</i>	singular
<i>nemț.</i>	nemțesc	<i>științ.</i>	științific
<i>num.</i>	nume	<i>suf.</i>	sufix
<i>numer.</i>	numeral	<i>Tec</i>	Tecuci [județ]
<i>N. V</i>	Nord-Vest	<i>Teol.</i>	Teleorman [județ]
<i>Od</i>	Odobescu	<i>teolog.</i>	teologic
<i>Olt.</i>	județul Olt	<i>term.</i>	termin
<i>Olt.</i>	oltenesc	<i>tipogr.</i>	tipografic
<i>orat.</i>	oratoric	<i>Trans</i>	Transilvania
<i>part.</i>	particulă	<i>Tul</i>	Tulcea [județ]
<i>pict.</i>	de pictură	<i>turc</i>	turcesc
<i>pl.</i>	plural	<i>Tut.</i>	Tutova [județ]
<i>poet.</i>	poetic	<i>ungur</i>	unguresc
<i>pop</i>	popular	<i>urm.</i>	următorul
<i>post tel</i>	poștal telegrafic	<i>V</i>	vezi
<i>Prah</i>	Prahova [jud.]	<i>V.</i>	Vest
<i>prec</i>	precedent	<i>v</i>	verb
<i>preced.</i>	precedent	<i>Vâl</i>	Vâlcea [județ]
<i>pref</i>	prefix	<i>Vas</i>	Vaslui "
<i>prep</i>	prepozițiune	<i>Via</i>	Vlașca "
<i>pron</i>	-pronume	<i>Zool.</i>	Zoologic

Numerele 1), 2), 3), 4), 5), etc. arată seria accepțiunilor (înțelesurilor).

() închide particula infinitivală (*a | se*); precum și forma primă din care derivă cuvintele; sau închide o explicație.

| arată separație în **a** și **a | se**.

" arată repetarea vorbei de deasupra acestui semn.

precede exemple sau citațiuni.

; desparte felurile accepțiuni.

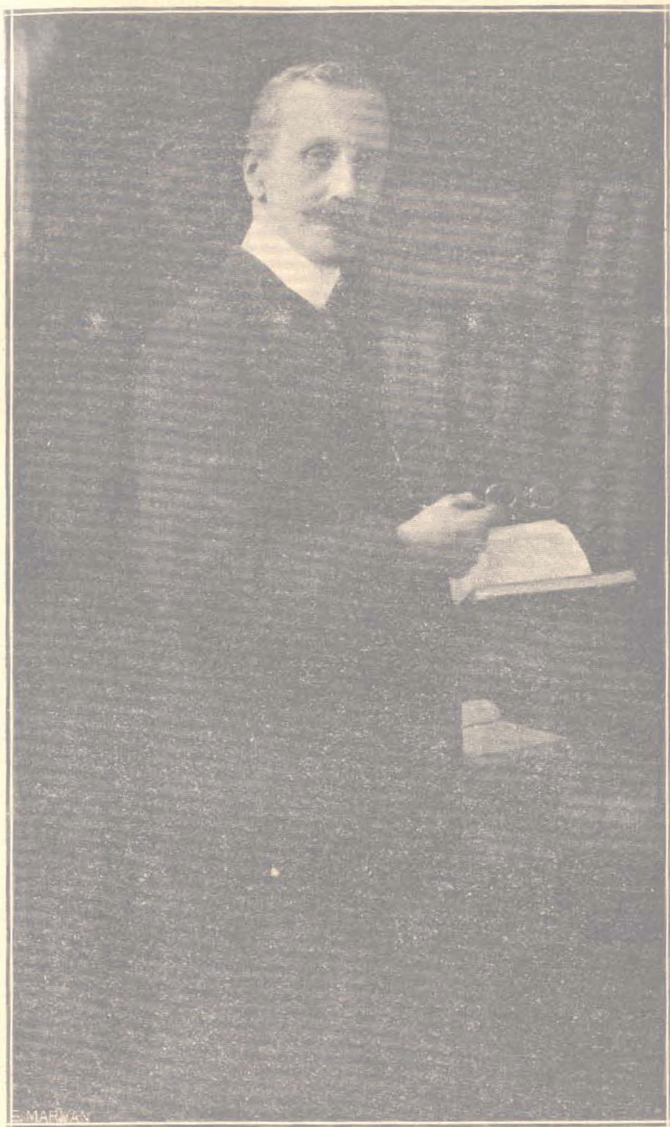
= însemnează *la fel cu*.

N. G. D. A. V. = Nominativ, Genetiv, Dativ, Acuzativ, Vocativ.

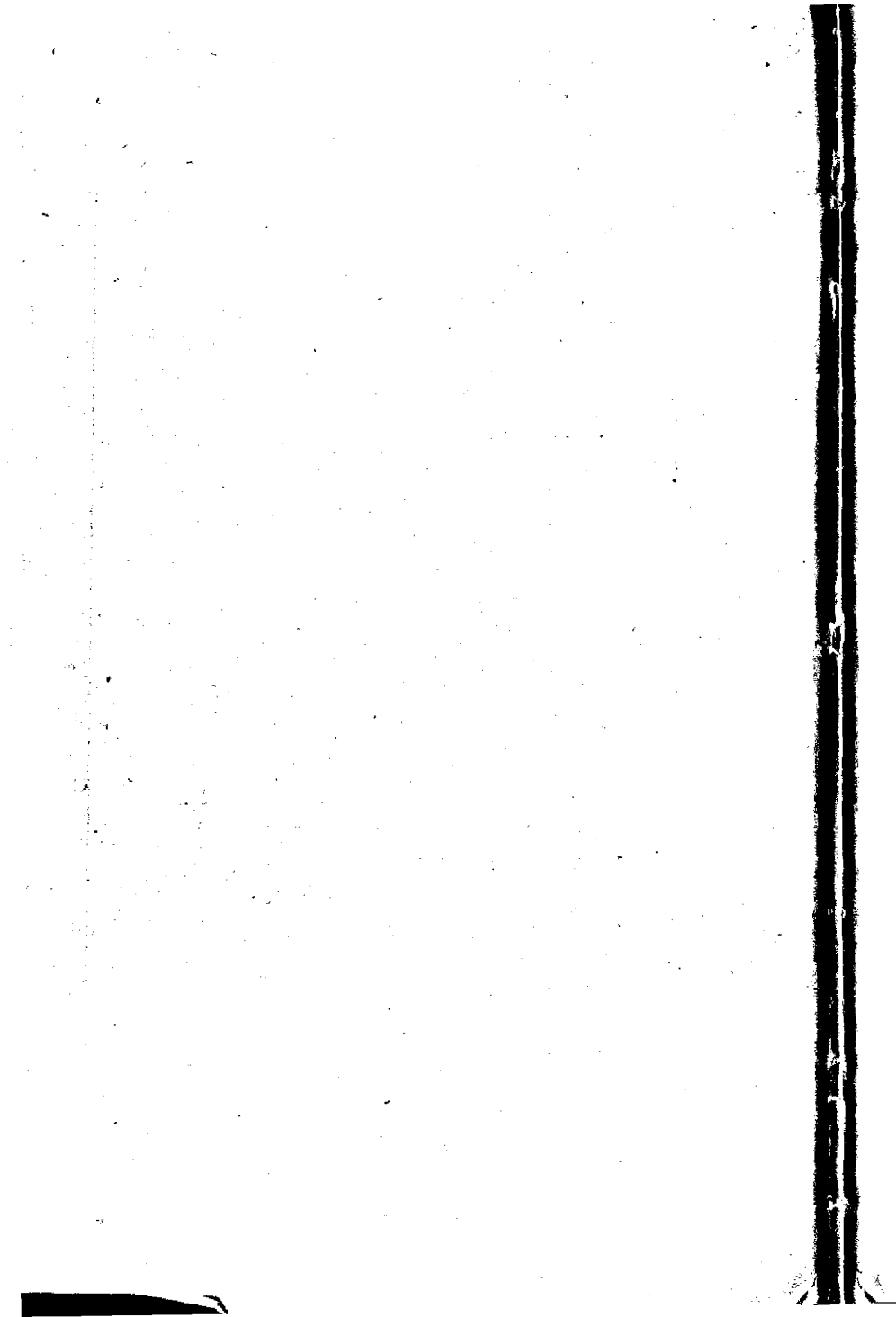
' arată că pe acea literă se apasă intonația.

, sub ț face sunetul țz; iar sub ș, sunet ca fr. *che*.

^ vezi explicarea la **ă** **â** **î**.

A. Resmeritaz

FORMAREA LIMBEI ROMÂNE

A studia graiul omenesc, în orice limbă, este interesant pentru cei ce prețuiesc acest minunat mijloc de exprimare a cugetului și a simțimintelor omenști. Pentru filolog îndeposebi prezintă interes dezvoltarea limbilor, în decursul veacurilor, începând dela acele expresiuni rudimentare, onomatopoeice, până la complicatele cuvinte de astăzi, ale limbilor cultivate.

Limba fiecărui popor, în structura ei, înfățișează toate straturile de influențe, primite în decursul dezvoltării ei, conform împrejurărilor istorice, prin cari a trecut acel popor și pe aceste straturi — asemănătoare cu straturile geologice ale scoarței pământului — filologul, ținând seamă de împrejurările adevărate istorice, constată ce s'a întâmplat în trecut cu poporul ce vorbește o anumite limbă, cari au fost preocupările și inclinațiile lui; iar după sunetele limbei, el va putea deduce chiar caracterul poporului, mai rafinat, mai dulce, sau mai aspru; mai armonios sau mai înțepător; mai clar sau mai confuz; mai dur sau mai molesit, după preferința ce el dă unor anumite sunete sau după combinarea lor.

Studiul limbei române arată mai întâi că ființe omenști au locuit în insulele fluviului nostru Dunărea încă din epoca de peatră — s'au aflat în insula Corbului ciocane de peatră, cuțite de cremene și mici idoli, — acum în muzeul din T.-Severin. Acei insulari, adăpostiți de atacul fiarelor sălbatice, având la îndămnă peștele ca hrană lesne de dobândit din apa fluviului, au adus din leagănul primitiv al Arilor, vorbe din cari puține au rămas până azi în graiul românesc, ca cele privitoare la foc și ardere, de ex: *bi-ja!* = arde; frige (ce se zice în dialect moldovean la copii) din sanscritul *jas* = fierbe, frige și care s'a dezvoltat apoi în *jar* și *jaratec* = cărbuni ce ard, iar apoi în *pră-ji*. Focul și întreținerea lui era o grea problemă pentru omul primitiv, până când a descoperit cremenea și easca, din cari să aprindă cu ușurință focul.

Apoi vorba *soare*, aduce mai mult cu baza sanscrită *svar*, din care s'a format *surias* = soarele, deși după fonetism, *sol* latin se transformă și el în *soare*. *Furtuna* se aseamănă cu

sanscritul *hrâdună* = furtună (și tot de acolo credem că este și italianul *fortuna*, iar nu dela latin. *fortuna* = noioc). Caracteristic este și cuvântul *rădană* și *văduvă*, apropiat de sanscritul *vidhava*, mai mult de cât de latin. *vidua* (pe care Slavii îl pronunță diform *vdova*). Pronunția *giu* în loc de *viu*, și *jivină*, arată o apropiere de sanscritul *givam* = trăesc, viețuesc, pe care îl au și slavii în vorba *jiv*, *jivota*. Este de mirare cum prin miile de ani aceste rămășiți sanscrite se mențin în limba românească. Minunată este și vorba *pluti*, din sanscritul *plu*.

După insulari, termenul productiv al Dunării, atrage spre aceste ținuturi triburi din părțile mai puțin productive ale Traciei propriu zise, căci, de și clima era mai aspră aici, de cât pe termenul mării sudice, hrana era mai îmbelșugată pentru oameni și pentru turmele lor; acești oameni aduceau cu dânșii și graiul dinspre miazăzi. Când navigatorii greci află despre bogăția acestor locuitori, explorează fluviul și îi dau numirea de Istru (*Istros*), din vorba *istoreo* = a explora; iar pe Nistru nu se încumeteau să urce, de aceea numirea lui arată că nu era explorat. Pe locuitorii depe amândouă termurile Dunării, pentru că cultivau pământul, Herodot îi numește *gētēs*-Geți = cultivatori de pământ (din *getomos* sau *gatomos* = care taie pământul); iar pe cei de pe coline și plaiuri, cari nu cultivau pământ, îi numește *a gates* sau *a-gaters*. Agatirși, despre cari zice că purtau podoabe de aur, din nisipul riurilor ce curg din munți și se ocupau cu creșterea vitelor, fiind și multe albine în aceste locuri; iar pe cei ce se îmbrăcau în piei (cojoace) fiind țara lor friguroasă, căci cădeau mulți fulgi (de zăpadă) îi numește *Skythes*, dela *skytos* = piele de animal; și cari se adăposteau și ei ca și insularii în delta Dunării și pe lângă bălțile numeroase de acolo, unde urmași ai Sciților, — Rșii și Lipovenii, se ocupă și astăzi cu pescuitul și cu conservarea peștelui, iar cei mai dela nord știu să prepare piei și blănuri de animale.

Navigatorii greci stabilesc colonii și fac depozite de produse în anume cetăți, spre a fi în siguranță, pe termenul *Pontului Euxin* = marea streinilor (ce nu erau din neam grecesc); dar legăturile zilnice de negoț, fac pe acești streini Geți și Agatirși să învețe graiul Grecilor antici și să primească din obiceiurile și credințele lor, pe cari le mai aduceau și păstorii ce veneau din Tracia de sud. Când Geții și Agatirșii se văd atacați de Alexandru cel Mare, regele Macedoniei, care trece Dunărea și abia poate străbate cu cavaleria prin lanurile de grâu ale Geților, cari fug spre munți, atunci aceste popoare învață și ele arta războiului și tribul cel mai priceput la luptă s'a numit *dak*, din vorba scurtă greacă *da* și *dak* = a ști, a înțepă și a mușcă. Acești *Daci* iau conducerea triburilor din șesul Dunării și din Carpați, după ce făcuse tovărășie și cu Sarmații, locuitorii din

munți, și împreună cu ei construiseră drept capitală o cetate ce o numesc sarmis-getă, a Sarmatilor și a Geților — *Sarmisegetuză*, capitala Daciei. Țara și poporul ia numirea de Dacia și Daci. Dela acești străbuni rămăseră în limba română până astăzi un mare număr de cuvinte, având rădăcinile în cuvinte clasice grecești, însă cu săptură locală dacică și pe cari, în acest dicționar le numim elemente *daco-grecești*. Dela sine se înțelege că din această grupă fac parte multe numiri de cultivarea pământului, ale Geților (cari am văzut că semănau lanuri de grâu) ca: *plug, plaz, otic, cormană, greblă, grapă, brazdă, prăși, lopată, oi, oaie, miel* (gr. *ois, mēlon*); *hora* și *doina, naiul* — flautul cu mu'te țevi al lui Pan, cu care el încântă pe *naias*, nimfele riurilor; *cobza* și *scripca*, instrumente de muzică; cuvântul *bucurie*, dela serbările vesele ale bucholilor — *bucholes*, de unde și numele obicinuit la ciobani *Bucur* = *buchol* = păstor; de asemenea numiri de comerț: *ocaua, litra, dram, chila*. Apoi numiri de membre ale corpului: *mustață, buză, ceafă, spate* (ca și spata de țesut); numiri de flori: *mac, crin, magheran, mintă, trandafir; zine cosinzene, sinziene*, ținând de mitologia greacă, precum și invocarea lui *zeus*, vocativ *zeu!* în mărturii, exclamări, sau în jurământul popular. Numiri de acțiuni și simțiminte: *grija, patima, mila, mânia* etc. precum și numiri de riuri și de câteva localități s'au păstrat până astăzi din limba ce o vorbeau Geto-Dacii. Că au trecut multe vorbe de acestea la vecinii Sciți și sunt la urmașii lor Slavi — cu pronunție mai diformată — acest lucru l'am menționat la asemenea cuvinte, aflătoare în acest dicționar.

*

Dar Geto-Dacii, cari locuiau și cultivau ambele țărmuri ale Dunării, sunt loviți de Romani, cari pun stăpânire pe țărmul drept al fluviului. Parte din Geții refugiați pe țărmul stâng, fac mereu incursiuni pe fostul lor pământ și aceasta supără pe stăpânitorii Romani; de aci lupte, în cari, la început Dacii sunt birători și impun tribut Romanilor; însă nu multă vreme, căci împăratul Traian, în două războaie cumplite, pe cari le înfățișază și astăzi măreața *columna traiană* din Roma, reușește să supună acest viteaz popor și să prefacă Dacia în provincie romană.

Deci peste viața originală, mai mult patriarhală a Dacilor, se suprapune cu temeiu civilizația romană. Istoria arată documentat viața cetățenească din Dacia Traiană, zisă și Dacia Felix (fericită): erau garnisoane militare, cu caste; erau temple, magistrați, decurioni, edili; erau corporații de meseriași, — șeful unei corporații are nume daco-grec, iar ceilalți nume roman; se găsesc monede multe din acel timp rămase în pământ, statui,

inscripții funerare; se vede că se învăța carte — se găsesc table cerate scrise; erau colonii din elemente romane și romanizate, la orașe și la sate, în cât în 164 de ani provincia este deplin romanizată. Se vorbește și se impune cu strășnicie limba latină, mai mult cea cultă și mai puțin cea vulgară. Vorbele rămase de atunci în actuala limbă română formează aproape $\frac{3}{4}$ din vocabular și dau în totul aspectul latin acestei limbi. Că se vorbea o limbă aleasă, nu este de mirare; împărații vizitau această provincie; — o legendă spune că un împărat este salutată în ținutul Bistrița-Năsăud de căpetenia militară locală cu vorbele: *Romuli parves nepotes, salve!* — ai lui Romulus mici nepoți salută! — și că împăratul ordonă să se numească cu aceste vorbe, patru sate ce sunt și acum în acel județ: Romuli, Parva, Nepos, Salva. Se spune că mama unui împărat locuia în Alba Iulia. Astfel se explică și ce multe cuvinte în limba română păstrează înțelesul clasic latin, pe când în alte limbi neolatine accepțiunea s'a mai schimbat. Ovidiu cel exilat în aceste părți, lasă și el un cuvânt creat de imaginația lui ștregărească — *sucuba* (*succubina*), — pronunțat *șugubina* = concubină. Dar multe cuvinte latine s'au diformat grozav în timpul năvălirilor barbare, când nu mai exista scriere, că abia mai putem recunoaște pe *vapor* latin în *abur*, sau *pecuatus* (*pecuarius*) în *bogat*, etc.

Se înțelege lesne că limba română nu cuprinde toate cuvintele limbei latine; unele s'au pierdut, de ex.: în loc de *mas maris* și *vir*, avem *bărbat*, dar în vorbele *mărta* și *virtute* se întrevăd cele două cuvinte dispărute; *paganus* a fost înlocuit cu țeran (dela *terra*, pământ, în loc de *pagus*, sat), dar în vorba *păgân* avem pe *paganus*, pentru că sătenii nu se desbărau de sărbătorile păgâne, cărora și acum le mai păstrează numiri: *floralia* florii, *rosalia*-rusalii, *marina*, *foca*, *dragobete*, etc. Dar dacă s'au pierdut unele vorbe latine, s'au și creat altele noi din baze latine: *cumătru*, *cumătra*, *naș* sau *nănaș*, *nun* și *nună*, *cutreeră*, *adună*, *alergă*, *ferecă*, etc. etc.

Cu deosebire la introducerea creștinismului, daco-latinii caută a desrădăcina vorbele de cult și adorațiune păgâne, alcătuiind vorbe cu multă judecată potrivite la noțiunile și spiritul creștinii noi, de ex.: *duc* (duh), *sfânt*, *biserica*, *slavă*, *jertfă*, *împărtăși*, *Dumnezeu*, ce trebuie să înlocuiască pe: spirit, sacer și sanct, templum, gloria, sacrificium, deus sau zeus. Din aceste vorbe unele sunt și la Slavi, pentru că aceștia s'au creștinat în vecinătatea daco-latinilor, dela bizantini; iar apoi Slavii sunt acei Sciți, ce tot pătrundeau pela gurile Dunării în imperiul roman de răsărit, deși monumentul circular al lui Traian, în Dobrogea (la Adam-Clisi, diformare turcă din *ad-inclusium*) le închidea drumul și prin bazoreliefele lui arăta acelor barbari că vor fi

iegați, bătuți și făcuți sclavi. Acești locuitori ai Sclavoniei și Serbiei, învățau și ei o limbă vulgară latină, iar liberați de către religia creștină, au făurit și ei vorbe din elemente latine ca *tirkva* (din *circus-circua*)=biserică, pentru că și în circuri se adunau creștinii pentru serbările noii religii.

Asupra raporturilor dintre vorbele slave și daco-latine, mulți filologi s'au înșelat, pentru că nu căutau rădăcina cuvintelor; căci atunci ar fi văzut că rădăcina și pronunția mai apropiată și mai corectă este la daco-latini și arată evident că dela ei au imprumutat Slavii un bun număr de cuvinte — de și au și ei cuvinte latine bine pronunțate, de ex : *dom*, casă; *leva* (laeva) stânga; *spina*, spinare; *ustia*, gura (unui riu! *ostium*); *glava* din *calva*=tigva capului, etc. Toate erorile acelor filologi cari, ca *A. de Cihac*, afirmau că $\frac{2}{5}$ din cuvintele limbei române ar fi slave, sunt corectate de dicționarul de față, care arată origina etimologică a acelor vorbe, pronunția românească, precum și, la unele, pronunția diformată slavă.

*

Creștinismul cu cultul său organizat de sinoadele ecumenice din orient, aduce în limba română un însemnat număr de cuvinte grecești, în cât vedem alături de *popa* latin, pe *preut*; iar alături de *rugăciune*, *închinare*, *cruce* latine, avem *liturghie*, *prescure*, *aghiarmă*, *icoană*, grecești.

Apoi și politicește, concomitent cu părăsirea Daciei de către soldații și funcționarii romani, la anul 273, se mai produce o ușoară renaștere a elementelor daco-grecești. Acele multe colonii dela orașe și sate ¹⁾ au început singure a se organiza pe grupe mici, spre a se apăra (ca și în occident) contra năvălirilor barbare. *Ceata* din lat. *centa* (centum) este grupă de 100 ostași, condusă de o *căpetenie* (caput-tenere); altă grupă de 1000, *millia* sau *miria* (cu înțeles de *mir*=mulțime, număr foarte mare ca și în latinește) este condusă de un *kenez*, din latinește *co-nexus*=unit, asociat, ca și în occident *commissus*=unit, asociat (comite — și din care *co-nex*, și *co-nectus* s'a format slavul *knez* și germ. *könig*, apoi englezul *king*. Peste acești conducători de cete era un *pan* sau *ban*, din gr. *pan*=peste tot, general, care ocârmuia un *panat* sau *banat*, precum *ducele* din occident, un *ducat*, și tot ca acela putea bate moneda-*ban*. Banul avea ajutoare pe *vice-pan* (fiș-pan) și pe *sub-pani* (jupâni) adică notabili din orașe, cari mergeau și ei la luptă. Peste aceștia era *voevodul*, din grec. *voe-votes*=conducător la alarmă de luptă, și care

¹⁾ *Multas colonias ad urbes et agros colendas Aurelianus 273* — inscripție aflată în firida unei stânci, pe termul Nistrului, lângă *Soroca*, de profesorul M. Gârnițeanu, la 31 August 1923.

punea totdeauna înaintea numelui său titulatura $\text{IoN} =$ de sine însuși este (nu vasal).

În această organizare se văd și numiri cu bază latină și numiri cu bază greacă, iar lupta, bătălia se numește *războiu*, din gr. *rassoboc* = a bate alarma de luptă, și acestor numiri le vom zice daco-latine și daco-grecești întrucât sunt făurite în Dacia. Organizația aceasta și-a îndeplinit misiunea, fiind ajutată de o rețea de linii de semnale prin aprindere de focuri (după sistemul roman), ce pleca dela *Chișineu* (*Qui-signeo* = care fac semn), care era apărat între două valuri dela Nistru la Prut și linia întărită cu mari blocuri de piatră, pe țărmul Bicului și ajungea semnalul până la Mezo-Tur (turnul meziu); iar pe alte linii mergeau semnale spre miazăzi și spre miazănoapte a Daciei, pe unde, lângă micile posturi, s'au tot format orașele așezate în linie dreaptă, cum sunt: Iași, Botoșani, Dorohoi, Cernăuți, Coțmani; sau Huși, Bârlad, Tecuci, Focșani, R. Sărat, Militari (București), Zimnicea; sau acea dela Straja din Banat până la Straja din Bucovina și altele, dela cari unele localități au păstrat numiri latine de semnalizare, sau de turn. Faptul că în cuprinsul Daciei Traiane se văd foarte multe numiri de localități latine, pe cari astăzi le înțelegem însă greu (prin bălțile nordice ale Tisei este *Tarpa*, așezată pe o stâncă asemănătoare cu stâncă *Tarpea* din Roma; iar un sat, pe o mică insulă între bălți este numit *Ranula* = broscuța); faptul că puține insule de streini se văd pe suprafața Daciei (cei mai mulți streini sunt în orașe) și faptul că limba română este deplin înțeleasă de toți Românii din orice parte a Daciei; că portul și datinele sunt la fel, toate acestea arată că admirabila organizație a Daciei, deși părăsită de Aurelian, i-a menținut cu tărie și graiul și frontierele pământului pe care este așezat poporul nostru și că mai mult sânge barbar va fi ajuns în occidentul Europei, dar în Dacia vor fi rămas mai multe oaze de barbari. Când totuși unii barbari, trecând valurile din Basarabia și din Dobrogea, supărau pe Grecii din Bizanț aceștia cu necaz numesc pe daco-latini *Vlak* = moale (dar și *mândru*), sau *vlask* (lat. *flacceo*, fr. *flasque*), în loc de *Valak* = apărător de valuri, cum ziceau daco latinilor Germanii de pildă.

*

O perioadă grea pentru limba română este atunci când călugării și predicatorii bizantini, după ce creștinează pe Slavii dela sud și pe Bulgari, le făuresc un alfabet propriu, din litere grecești simplificate, zis *alfabet chirilic*.*) Conducătorii bisericești,

*) Numirea literelor acestui alfabet, în loc de *alpha, beta, gamma, delta* ca în grecește, se chiamă slavonește: *az, bukva, vediu, glagolia, dobre...* ce înseamnă: eu litera conduc mintea bine, etc.; adică un îndemn de a învăța literele. Când *slavonii* au știut a scrie cuvintele prin litere, atunci din vorba greacă

pentru ca poporul român să nu se îndepărteze de biserica orientală prin uzul alfabetului latin, introduc și la daco-latini acel alfabet, adăugând litere anume pentru sunete ca $\frac{L}{I} = g$ (e), cari nu erau la Greci, nici la Slavi. Cum slavo-bulgarii se interpun între Bizanț și Dacia, și cum cei ce mânuiau alfabetul chirilic erau slavi, aceștia, sub pretextul literelor, caută să introducă limba slavonă în biserică și în actele de administrație la daco-latini; se scriu; *chrisoave* și *anaforale* în limba slavonă, neînțeleasă de popor (cum se scriea în occident în limba clasică latină) și se scriu cărți bisericești în limba slavonă, unele cu traducere, frază cu frază în românește, ca românii să poată mai ușor deprinde limba slavonă; dar asemenea cărți rămân neîntrebuințate, noui cum au eșit din mâna scriitorului (o asemenea psaltire, afiată în Banat, este la liceul „Traian” din T.-Severin); căci românii — daco-latini — cunosc că limba slavilor are cuvinte latine diformate, și unele rău adecvate, cum de pildă în rugăciunea *Tatăl Nostru* se spune că D-zeu locuște în nori — (*nubes*—*nebes*) în loc de ceriu.

Din această tentativă de slavizare au rămas în limba română câteva vorbe, nici 3 %, ca: *zapis*, *letopiseț* și bisericești: *ciaslov*, *molitfelnic*, alături de greceștile: evanghelie, triod, mineiu, penticostar, octoich, liturghier, având ca fond *sfânta scriptură*; apoi *vecernie*, *utrenie*, *strană*, *pridvor*, *țârcovnic*, alături de grec. *dascâl* și *eclesiarh*, *călugăr*, *monah*, *diacon*, *arhimandrit*, etc. Dealtfel călugării greci, cari se așezau prin mănăstirile numeroase din voevodatele române (vechea Dacie) țin la vechea legătură cu Bizanțul, unde s'a întronat creștinismul sub Constantin cel Mare, deaceia, în mod excepțional, o biserică (a mănăstirii Stiehaia din jud. Mehedinți) în loc să fie construită cu altarul spre răsărit, îl are îndreptat spre Constantinopol — cu 31° mai spre sud de direcția răsăritului). În justiție și în „obi-ceiurile pământului” se vede influența dreptului roman, codificat de Justinian; între numirile demnitarilor vechi, de pe lângă voevozi, vedem numiri latine ca: *spatar*, *armaș*, *paharnic*, *vis-tiernic*, *comis*; iar scriitorul actelor poartă numire greacă de *logofăt* (meseria scrisului nu era cu mare prestigiu în vremile vechi); iar numirea slavă(?) de *clucer*, nu este decât *claviger* (*clavis-gero*), păstrătorul de chei; însă *dvornic*, portar, este numire slavă.

Prin cucerirea Constantinopolului de către Turci și prin supunerea la tribut a voevodatelor Moldova și Valahia, ai căror voevozi mențin totuși titulatura de neatârnare IōN, arătată mai

sullave—literă, silabă, cuvânt=*slova* [slav] ei și-au z'is *sloveni*, *slovaci*, *slavi*; iar cei ce au scris ca dâșii și au luat graiul lor, s'au chemat slavi: Rușii, Polonii, Rutenii, Cehii.

sus, se introduc în limba română un număr de vorbe turcești: *beiu, beilic, baccea, sadea*, etc.; dar sunt în limba română și vorbe zise turcești, pe cari însă Turcii le-au aflat în Bizanț, formate din rădăcini latine; apoi stăpânirea romană de câțiva secolii în Asia mică a lăsat și acolo multe vorbe latine; alte vorbe zise turcești sunt însă din baze grecești, cum de pildă din gr. *istam-pole*, este numirea de Stambul; iar altele sunt arabe sau persane. În acest dicționar se arată atât bazele de formațiune a unor asemenea vorbe cât și pronunțarea turcă. Din timpul domnilor fanarioți rămân în limba română vorbe ca: *isihie, sindrofie, catadicsi*, eșite acum din uz.

Răsboaiele dese dintre Ruși și Turci, cu trecerea armatelor prin principatele române, aduc vorbe rusești în limba română și mai ales, în timpul ocupației și a *regulamentului organic* (1848) intră numiri administrative de: *zașciu, ispravnic, pomojnic, polcovnic*, ce aproape toate au dispărut acum din uz; dar au rămas: *pol, raniță, leat, zimți, pachești*, etc.

Influența latină veche asupra popoarelor germane, explică asemănarea unor vorbe române cu cele germane ca: *astupa, stupuș, tencui*, etc.

Ungurii au introdus în părțile Transilvaniei câteva vorbe, ce nu sunt generalizate în limba română; în schimb ei au primit dela daco-latini multe vorbe, pe care le pronunță ditorii ca: *palaczinta* în loc de *plăcintă*; *karaczoni* în loc de *crăciune*; *aldomaș* în loc de *adalmaș*.

*

La începutul secolului al 19 lea, tinerii români mergând la studii la Roma și la Paris, se produce o puternică atracțiune către cultura latină occidentală; alfabetul chirilic este înlăturat, principatele Moldova și Valahia se unesc de bună voie, țara ia numele de România și poporul numele de Români, numire care de fapt nu dispăruse în decursul veacurilor, ci numai se diformase în *rumân*; se traduc cărți de învățătură din limba franceză, puține din italiană, se introduc codicile de legi din Europa occidentală, se organizează armata de instructori francezi și astfel intră în limba română un mare număr de cuvinte noi, privitoare la științe, literatură, arte, justiție, armată, ce se altoesc minunat în graiul românesc, pentru că multe sunt tot din baze latine, iar unele grecești; de aceea unele din aceste vorbe, deși luate din limba franceză, capătă în românește formă apropiată de cea latină de ex.: *égalité, egalitate, liberté, libertate*, etc. de aceea în acest dicționar arătăm și bazele etimologice respective.

Dacă cităm și puține elemente italiene ca *salam, stambă, sardea* etc., și cele germane intrate mai de curând ca: *ghevint, gheșeft, șanț*, etc., am încheiat straturile din cari s'a alcătuit limba română în curgerea veacurilor.

Toate limbile au elemente împrumutate unele dela altele; dar limba poporului locuitor în Dacia veche, România de astăzi, fiind la încrucișarea atâtor neamuri și trecând prin atâtea faze, are mai numeroase strat-uri în alcătuirea ei, fără a-și pierde însă caracterul curat latin și având ca bază limbile celor două mari civilizațiuni clasice europene, greacă și latină.

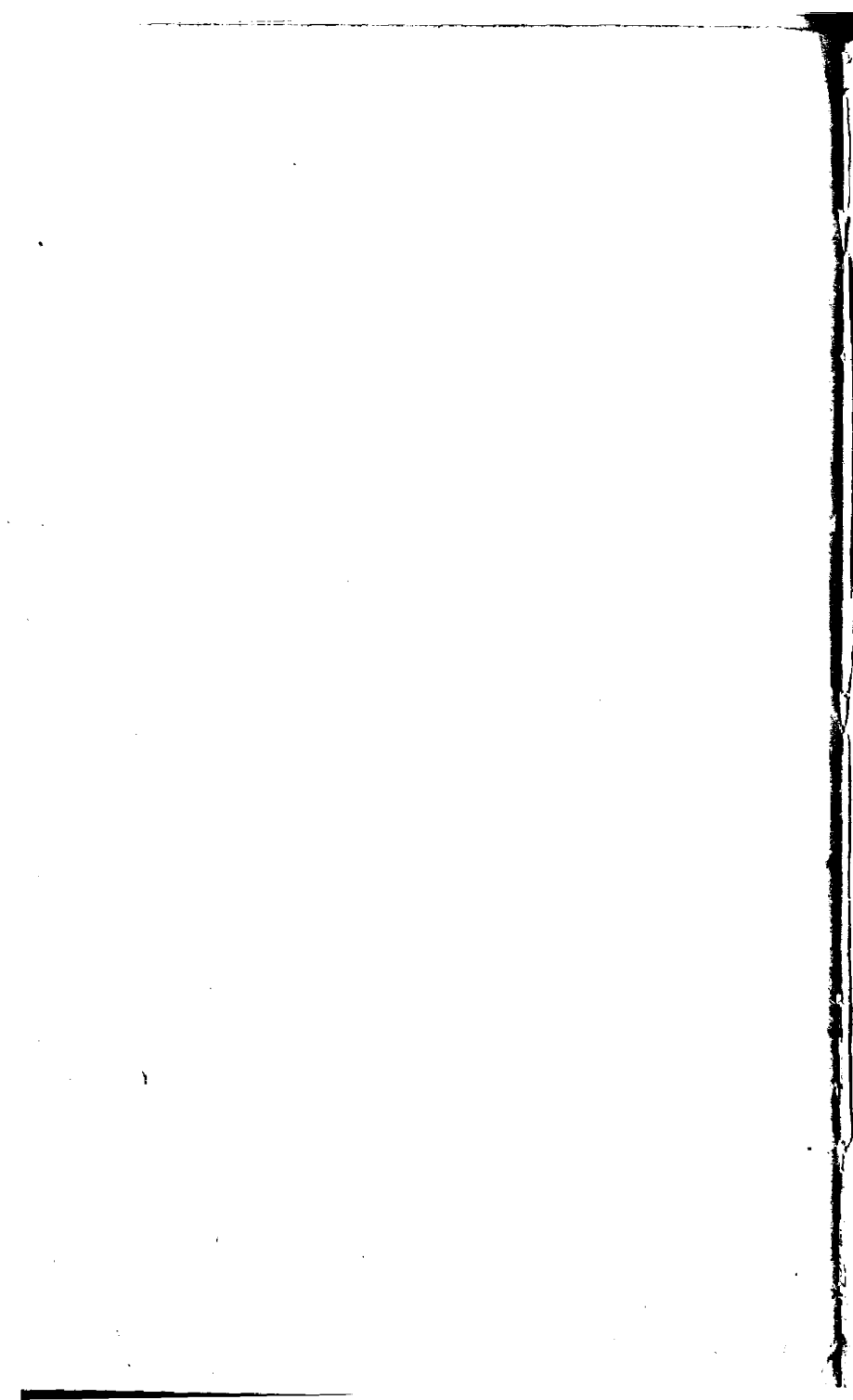
În sfârșit acest dicționar corectează și numeroase erori din vechile dicționare (*A de Cihac* sau *Lazăr Șeineanu*), că de ex. *învățul* ar fi din latinescu *vitium* (nărav); *câștigul*, din lat. *castigo* (pedepsesc) sau *înșela*, din *a pune șaua* (!), cum și alte greșeli inadmisibile *).

Dar cel mai mare serviciu pe care îl va aduce limbei române acest dicționar, va fi că, acele cuvinte ce se credeau din obârșii streine rasei noastre și încurcau pe scriitor și pe vorbitor dacă este bine sau nu să le întrebuițeze, vor fi puse în circulație mai fără sfială; iar din adâncurile de veche înțelegere a noțiunilor, cugetarea românească își va trage o puternică sevă pentru înflorirea limbei române în viitor.

Turnu-Severin, 15 Mai 1924.

Alexandru Resmeriță.

*) În anii 1887—88, încă școlar fiind, și aflând dicționarul lui *A de Cihac* cum și *Încercările de semasiologie română* de *L. Șeineanu*, în biblioteca episcopului de Roman Melchisedek, protectorul meu, am bănuit că afirmația lui Cihac cumcă $\frac{2}{5}$ din vorbele românești ar fi slave, nu poate fi adevărată; de atunci, cunoscând apoi limbi slave, am aduna material pentru această lucrare, iar în anii 1917—1918, când am fost închis de Germani ca ostatic în mănăstirea Tismana și apoi trimis în Bulgaria pela Târnova, Filipopoli și Galemo-Konare, am folosit acel timp amar, de un an și jumătate, pentru coordonarea întregului material adunat, pe care l'am transcris apoi în curs de patru ani.

Transformările sunetelor.

Vorbele clasice latine sau grecești antice au ajuns, multe din ele, la formele actuale din limba română prin transformarea sau degradarea unor sunete, de ex.:

- a** se transformă și în sunet închis *ă* (ca *e* în *que* francez), mai ales la sfârșitul substantivelor fem. nearticulate: *casă*, *popă*; se lungeste în *oa*: *fames*, foame; *ă*, *canis*, câne; în *o*, ca *axis*, osie; în *i*, *annellus*, inel.
- b** foarte rar are forma *p*, în *pelin* din *bilis*, *bilinus*; *v* în *varvar* p. barbar.
- c** = *p* în *coctus*, copt, *factus*, fapt, *pectus*, pept, *derectus*, drept; sau *g*, *caulae*, gaură, *curbo*, gârbov; excep. *s* în *centum* [centa] = suta; sau *h*, în hulub din *columb*; sau gata din *kata*; **che chi** se citește ke ki.
- d** = *z* în *dens*, zeu, *dies*, zi, *decem* zece, *medius*, miezu; în dialectul popular bănățean ajunge până la *gh* — *ghe ghincolo* = de dincolo; sau *ghiaivol* pentru diavol. Mold.
- e** se transformă în *a*, *ē* = *ă* (în sunet închis): *metaxa*, mătasa, *mensa*, masa; sau în *i*: *mentem*, minte, *lens*, *lentis*, linte, *dens*, *dentis*, dinte, *vigil*, *vesel*.
- f** except. în *v* și *b*: *fest* — bist(rița).
- g** = *h* și *c* în *ganea*, han; *garrio*, cărăi și hărăi; sau *m* în *pugnus*, pumn.
ghe ghi se citește ca grecește **g(h)e**, **g(h)i**; excepțional în *vesel*, din lat. *vigil*, *g* se face *s*.
- h** îl aflăm ca *g* în gânsac din *hanser* (anser); dar la început de cuvinte el dispăre ca: om p. *homo*; *hospes*, oaspe.
- i** = *e* în *milium*, meu; *siccus*, sec; sau în *o* ca *hiematus*, omăt; în *ă*, *visus*, văzu.
- l** = *r* foarte adeseori: *sal* sare, *palus*, par; *pesiolus*, picior; adeseori se suprimă în mijlocul cuvintelor: *palea*, paie; *mille*, *millia*, mie, mii, *balneae*, baia, (compară *balie*).
- n** se află sub forma *r* în *natis*, rată; *fenestra*, fereastră.

- o** se prelungește *oa*, în *olla*, oală; *mollis*, moale; *mo'la*, moară; sau *u* în *bonus*, bun, *mous*, *montis*, munte, *frons*, *frontis*, frunte; *pons*, *pontis*, punte; în *â. monasterium*, mănăstire.
- p** = *b* în *papus* (bătrân) = baba; *palus*, *paludis*, baltă și baltă; *prodire*, brodire; boire, pentru *polire*.
- q** (que, qua) se citește *c*, în *qualis*, care: *ce p. que: quinque*, cinci.
- r** se vede *l* numai ca în latinescu *misellus*, mișel, din *miser*, dispăre în *farin.* = făina.
- s** = *z* în *serum*, zer; *scoria*, zgură; *visus*, văz și foarte des în *ș* (*ch* fr.) ca în *sex*, șase, *septem*, șapte; *sedere*, ședere; excepțional *s* = *ț* în *surus*, țaruș. *Ca și în limba latină, s între două vocale se pronunță în românește ca z, însă nu tocmai așa ca în latină; adeseori el își păstrează sunetul s; deci multe cuvinte scrise în acest dicționar după această regulă cu z, ca: dezuetudine, dezamăgire etc., nu este o greșală a le scrie cu s.*
- t** se face *d* în *sad*, sădi din *satum*, sădire; se fac *ț* (*tz*) în *terra*, țara, *tenere*, ținere; în *z* și *c* din *ternus*, zernat și cernit — negrit, învinețit; se face *d* în *traho* (atrag), drag, atracțios.
- u** se face *o* în *vulnus*, *volnu* sau *bolnu* = bolnav; *ă* în *pupa*, păpușă; sau în *v* (ca și în lat. *qum*) la sfârșitul unor vorbe de ex.: *sociana*, suceava, *moldana*, moldava (numiri de riuri); în *â*, din *curculio* (*curculicia*) = gărgăriță, etc.
- v** în *b* ca în *vulnus*, *volnus*, bolnav; *veteranus*, bătrân; bocii, bocit din *vocito*; *v* = *g*, lat. *favus*, *favulus*, fagur.
- x** se preface în *s*, *c*, *ț*, *j*: *sex*, șase; *axis*, osie; *dux*, duce, *lux*, lucire; *pax*, pace; *bilanx*, balanță, *mustar*, mustață; *vertex* vârtej. Se întâlnesc însă și excepții dela aceste reguli de transformare a sunetelor.
- În timpul nostru sunetele nu se mai schimbă total, ci numai se îndulcesc, se rafinează ¹⁾ *ă* și *a* nu mai sună ca acum o sută de ani, ci se apropie spre sunetul *e* închis; iar *â*, *i*, se apropie de *i*. Apoi deși ortografia oficială cere uneori să scriem genitivul femeiesc cu *ii*, — fonetismul, auzul, cere ca atunci când sunt prea mulți *i* la sfârșit, sau chiar în lăuntru vorbei, să călcăm regula oficială, scriind *fățărnicii* în loc de *fățărnicii*, etc.

¹⁾ În timpul năvălirilor barbare, mai multe sunete sonore ale limbii latine au devenit închise reflectând astfel starea sufletească de atunci — sunt de 20 ori mai multe cuvinte începând cu *b*, în l. franceză, italiană, română, decât în l. latină; s'au produs însă și sunete vibrante, de energie: *r* din *l*, *ș* din *s*.

Prefixe și sufixe.

Nu putem da aici regule cômplete de întrebuițarea prefixelor și sufixelor în limba română — ele se pot deduce din studiul amănunțit al acestui dicționar — dar întrucât unele prefixe și sufixe au indus în eroare pe filologii cari în trecut au cercetat limba română, trebuie să menționăm pe unele, de pildă, ca **prefixe** :

a ca și în latinește la începutul unor vorbe, înlocuește pe *ab* sau ad: *adduco*, aduc; aminte pentru *ad-mentem*, etc.

bi se întâlnește mai rar, ca: *bi-ruere*, biruire; *bilanx*, balanță.

co, con, sau com, cum se aud sub forma aceasta, dar mai des *cu* și *cum*: *cuprind* pentru *comprehendo*; *cuminte* pentru *cum-mentem*.

de și des se aud ca în latinește, în *detună*, *desfășură*; dar uneori și diformate *do, dă*, în *domoli, dărăpănă*, etc.

e se aude ca în latinește în *exire*, eșire; sau *i*, în *iscăli* p. e-scoli.

ex se face și în *is* ca în *ex-pavere*, isbăvire; *ex-novo*, iznoavă.

in și im se pronunță mai închis: *in, im*, în vorbe ca *intinde, întins*, pentru *intendere, intensum*, sau *imparte, impinge*, etc.

n se introduce uneori în corpul cuvintelor ca în *cinste* din lat. *castus, cestus*, ca și la lat. *phalanx*, din grec. *phalagx*, fr. *phalange*.

ne ca prefix negativ, este ca în I. latină în vorbe; *nevăzut, nespus, netot*.

nă și na este un prefix format din elementele latine = *in-a* pentru *in-ad*, scurtat în *'n-a*, spre a arăta direcțiune sau loc: *în-la*. sau *în-spre*, sau *în a*, sau *în-pe*, de ex.: *năvală* pentru *in a(d)-val*, sau *in-ad-velo*; *năzări* pentru *in-a-zări*; *năruire* pentru *in-a-ruere*; — acest prefix se aude și mai des la slavi.

o și ob se aud des în *opune, obține, obraz* din lat. *ob-rasus*, etc.

po uneori **pă**, este un prefix, pe care până acum filologii îl credeau exclusiv slav, dar care în realitate este grec antic *pô* = încă, având deci un înțeles de repetiție și de multiplicare, ca în cuvintele *po-negri, po-căi, po-trivi*, sau în cuvântul *pă-dure*, care însemnează „mulți arbori“ și acest prefix *pô*, chiar în limba greacă antică are corespunzător pe *kô*; în cât *ko-drus* = codru, înseamnă tot ca pădure „mulți arbori sau stejari“. Acest prefix făcea să se creadă că multe vorbe românești sunt slave deși de ex.: în *po-negri* se vede bine că baza *negru* (*nigrum*) este latină.

re și res, prefixe latine, se prefac uneori în *ră și răz* sau, ca în *rămâne, răsturnă, răsvrăți* (din lat. *res* și *vertere* = a întoarce încontra); și acest prefix latin se aude foarte des la

vorbe slave, unde arată și noțiunea de descompunere, împrăștiere ca și în românește în *răsfiră*, *răspândi*.

s este un prefix întăritor și augmentativ ca în *sfârâma* din *fârâma*; *sdrobi*, din *drob*; *scump*, din *s* și latină *cupide*; — acest adaus se vede ca la trecerea unor vorbe din grecește în latinește: din *hepta*, septem; *erpo*, serpo.

să este ca precedentul în *săvârși* pentru *sfârși*.

tă to = lat. *de*, se aud în *tăvăli* sau în *tovarăș*, din lat. *de-paris* = de păreche.

*

Sufixe în limba română se aseamănă cu cele latine și unele cu cele grecești.

ar și **ariu**, ca *aurar*, *măceiar*, se face în **er**, ca *vier*, *scăuer*, *cuer*.

aș în diminutive *paneraș*, *flueraș*, *copilaș*, este latin, *ax*, *acius*.

an în vorbe ca *țeran* sau *țăran*, *băcan*, arătând ceva prea mare: *lungan* etc.

al, sufix mai nou, în *duminical*, *seral*. *vamal*, (după forma franceză).

eș și **el** sunt diminutive: *sumăeș*, *sumăel*, *mălăeș*, *plăieș* (de pe plaiu); *mititel*.

ean arată de unde este: *bucureștean*, *muscelean*, *vălean*, *câmpean*.

esc, **ești** arată cui aparține; *boieresc*, *țerănesc* și nume *Ionescu* (al lui Ion).

ica (vezi urm.) diminutiv *măturică*, *lopătică*.

iciu icia latine (ca în *fabricius*, *felicia*) se fac și *ițiu*, *iția* sau *iță*: ca în *scândurice*, *scânduriță*, *pricoliciu*, *măzguliciu*, *Ioanițiu*, *Ioniță*, *bădiță*, *lădiță* etc.

nic, sufix de proveniență greacă și neolatin, ca în *demonic*, *cinic*, este ades în românește: *fătarnic*, *statornic*, *prielnic*, *dornic*, *voinic*, — se aude mult și la Slavi.

or este sufix diminutiv, adesea prin transformarea dimin: latin *olus*, ca în *pes*, *pesiolus*, picior, sau *fetus*, *fetiulus*, fecior; *frățior*; — ceace arată un sentiment deosebit de afecțiune la daco-latini.

os este sufix din grecește, dar este și la latini: *duios*, *fricos*, *tăios*, *așos*.

s ca sufix latin a dispărut în l. română ca și în alte limbi neolatine: *bonus*, bunu.

tor toare, sufixe latine, se aud des în vorbe ca: *semănător*, *făcător*, *mijlocitor*, *născătoare*.

ș pare o rămășiță din *s* latin în; *urcuș*, *stupuș*, *arcaș*, *tăiuș*.

ț și **eț** se aude în *drumet*, *călăreț*, *vorbăreț*, ca lat. *ax*, *acius*, *icius*, *itio*; vere verax.

Unele sufixe ca *ițiu*, *ița* precum și *nic* se credea că sunt

de proveniență slavă, pentru că sunt și la Slavi; aceasta a adus multe aprecieri greșite, în trecut, asupra vorbelor limbei române.

În timpul din urmă se arată în limba română și o înclinare de a forma cuvinte combinate, de ex.: *așafel*, din *așa fel*, *pedeoparte*, din *pe de o parte*, etc. Acestea trebuiesc consfințite de uz.

Exemple gramaticale.

Substantivul: masculin are forme ca: *lup* pl. *lupi*; *om*, *oameni*; *tată*, *tați*; *cal*, *cai*; *coi*, *coți*; *părete*, *păreți*; *măr*, *meri* etc. **femenin**, are forme: *țară*, *țări*; *mamă*, *mame*; *masă*, *mese*; *saltea*, *saltele*; *ladă*, *lăzi*, etc. **neutru** sau **ambigen**, are forme: *scaun*, *scaune*; *măr*, *mere* (fruct); *pat*, *paturi* (*un pat*, *două paturi*).

Articolul este *enclitic* de ex.: **masculin**: *lupul*, *lupului*, *lupule*; pl. *lupii*, *lupilor*; sau *păretele*, *părețelui*, *păreții*, *păreților*; **femenin**: *mama*, *mamei*, pl. *mamele*, *mamelor*.

Articolul proclitic ca: *cel*, *celui*, *cei*, *celor*; *cea*, *celei*, *cele celor*; sau *al*, *a*, *ai*, *ale* se pune despărțit înaintea substantiveilor sau adjectivelor: *cel mare*; *al omului*; *a țarei*.

Articolul *nehotărât* ca: *un*, *unui*, *o*, *unei*, *niște* se pune tot înaintea subst. și adject.

Declinările substantivelor.

Decl. I.		Decl. II.	
Substantive feminine și unele masculine term. cu a .		Substantive terminate cu o consoană sau cu u .	
cu art. hot.	cu art. nehot.	cu art. hot	cu art. nehot.
N <i>mama</i>	[o] <i>mamă</i>	<i>lupul</i>	(un) <i>lup</i>
G (<i>a</i> , <i>al</i>) <i>mamei</i>	[a] <i>unei mame</i>	(a) <i>lupului</i>	(a) <i>unui</i> 'up
D <i>mamei</i>	" <i>mame</i>	<i>lupului</i>	<i>unui lup</i>
A [pe] <i>mama</i>	(pe o) <i>mamă</i>	<i>lupul</i>	(pe) <i>un lup</i>
V [o] <i>mamă!</i>	(o) <i>mamă!</i>	<i>lupule!</i>	(o) <i>lup!</i>
N <i>mamele</i>	(niște) <i>mame</i>	<i>lupii</i>	(niște) <i>lupi</i>
G [a] <i>mamelor</i>	(unor) <i>mame</i>	(a) <i>lupilor</i>	(a) <i>unor lupi</i>
D <i>mamelor</i>	" <i>mame</i>	<i>lupilor</i>	(unor) <i>lupi</i>
A [pe] <i>mamele</i>	(niște) <i>mame</i>	<i>lupii</i>	(niște) <i>lupi</i>
V [o] <i>mamelor!</i>	(o) <i>mame!</i>	<i>lupilor!</i>	(o) <i>niște lupi!</i>

Tot așa: *vaca*, *vaci*, *vacile*: *zi*, *ziua*, *zile*; *masă*, *mese*, *mesele*; *popă*, *popi*, *pe pii*; *saca*, *sacale*; iar *lata*, *tați*, sing. decl. I, plur. III.

Tot așa: *sat*, *satului*, *sate*; *bou*, *boi*; *socru*, *socri*; *condeiu*, *condeie*; *zid*, *ziduri*; *băiat*, *băieți*; *cumnat*, *cumnați*;

Decl. III.

Substantive masculine sau feminine terminate cu *e*.

	<i>cu artic. hot.</i>	<i>cu artic. nehot.</i>	<i>cu artic. hot.</i>	<i>cu artic. nehot.</i>
N	fratele	(un) frate	frații	(niște) frați
G (a)	frat lui	(a) unui frate	(a) fraților	(a unor) frați
D	fratelui	unui frate	fraților	unor frați
A	fratele	(pe) un frate	frații	niște frați
V	frate(le)!	(o) frate!	(o) fraților!	(o) niște frați!

Tot așa : *vale, văii, vâi; vulpe, vulpi; nume, pl. nume; stare, stări; cale, căi, clește; pl. clește, dare, dări, etc.*

Declinări de nume proprii.

De localități, râuri, etc.

	<i>Masculine</i>	<i>Femenine</i>
N	Gibraltarul Oltul	Europa Dunărea
G (al)	Gibraltarului Oltului	Europei Dunărei
D	Gibraltarului Oltului	Europei Dunărei
A	(pe) Gibraltar(ul) Olt(ul)	Europa Dunărea(a)
V	(o) Gibraltar(ul)! Oltule!	Europă! Dunăre!

De persoane.

	<i>Masculine</i>	<i>Femenine.</i>
N	Andrei, Victor, Toma	Ana, Elena, Maria
G (a, ale) lui	Andrei Victor Toma	(a, ai, ale) Anei Elenei Mariei
D lui	Andrei Victor Toma	Anei Elenei Mariei
A [pe]	Andrei Victor Toma	(pe) Ana Elena Maria
V (o)	Andrei! Victore! Tomo!	(o) Ano! Eleno! Mario!

Declinarea adjectivelor.

Singular :

Masculine

	<i>După substantiv</i>	<i>Înainte de substantiv.</i>
N	Omul bun	bunul om
G [a, ale]	omului bun	(a, ai) bunului om
D	Omului bun	bunului om
A [pe]	omul bun	[pe] bunul om
V (e)	omule bun!	(o) bunule om!

sau

sau

N	Omul cel bun	acel bun o.n
G (al)	omului celui bun	(a) aceluia bun om
D	Omului celui bun	acelui bun om
A (pe)	omul cel bun	[pe] acel bun om
V (o)	omul cel bun!	(o) acel bun om!

Femenine

N casă bună	buna casă
G [a, ale] casei bune	(a, ale)- bunei case
D casei bune	bunei case
A [pe] casa bună	[pe] buna casă
V (o) casă bună!	(o) bună casă!

sau

sau

N casa cea bună	acea bună casă
G (a) casei celei bune	(a) acelei bune case
D casei celei bune	acelei bune case
A [pe] casa cea bună	(pe) acea bună casă
V (o) casa cea bună!	(o) acea bună casă!

Plural:

Masculine

După substantiv

Înainte substantiv.

N oamenii buni	bunii oameni
G (a) oamenilor buni	(a) bunilor oameni
D oamenilor buni	bunilor oameni
A [pe] oamenii buni	(pe) bunii oameni
V (o) oameni buni!	(o) buni oameni!

sau

sau

N oamenii cei buni	acei buni oameni
G (a) oamenilor celor buni	(a) acelor buni oameni
D oamenilor celor buni	acelor buni oameni
A (pe) oamenii cei buni	pe) acei buni oameni
V (o) oamenii cei buni!	(o) acei buni oameni!

Femenine

N case bune	bunele case
G (a) caselor bune	(a) bunelor case
D caselor bune	bunelor case
A (pe) case(le) bune	(pe) bune (le) case
V (o) case bune!	(o) bune case!

sau

sau

N casele cele bune	acele bune case
G (a) caselor celor bune	(a) acelor bune case
D caselor celor bune	acelor bune case
A (pe) casele cele bune	(pe) acele bune case
V (o) casele cele bune!	(o) acele bune case!

Adjectivul feminin, luat ca substantiv, face vocativul în o ca: iubito! scumpo! proasto! excepție dragă!

Pronume personale.

Masculine

Singular :

Pers. I.	Pers. II.	Pers. III.
N eu	tu	el, dansul
G (al) meu	tău	lui, dansului
D mie (mi, 'mi, mi-, imi)	ție (ți, îți, -ți, ți-)	lui, dansului (ii i, -i, i-)
A (pe) mine (mă, m')	tine (te)	el, dansul (l, il)
V (o) eu !	tu !	el, dansul !

Plural :

N noi	voi	ei, dânsii
G (ai) noștrii	(ai) voștri	(ai) lor, dânsilor
D nouă (ne, ni)	vouă (vi)	lor (li, le) dânsilor
A (pe) noi (ne)	(pe) voi (vă v')	(p:) ei, dânsii (i, i-)
V (o) noi !	(o) voi !	(o) ei !

Femenine

Singular :

N eu	tu	ea, dânsa
G (a) mea	(a) ta	(a) ei dânzei
D mie (mi, 'mi, mi-)	ție (ți, îți, ți, -ți)	ei, dânzei (i, i-, ii)
A (pe) mine	(pe) tine (te)	ea, dânsa (o)
V (o) eu !	(o) tu !	ea !

Plural :

N noi	voi	ele, dânzele
G (a ale) noastre	voastre	(a) lor, dânselor
D nouă (ni, ne)	vouă (vă, vi, v')	lor, dânselor (li, le)
A (pe) noi (ne)	(pe) voi (vă, v')	(pe) ele, dânzele (le)
V (o) noi !	(o) vo !	(o) ele, dânzele !

Ex : *mi-e drag* ; *dă-mi* ; *spune-mi* ; *ți-a zis* ; *spună-ți* ; *zi-i* ; *mă trage*, *m'apucă*.

Pronume de onoare.

* Se întrebuințează foarte adeseori pentru persoana către care cineva se adresează cu respect sau cu atențiune ; însă către Dumnezeu, Is. Hs. Sf. Fecioară (sau Voevod în vechime) se întrebuințează pronumele personale : *tu*, *ție*.

Singular :

Pers. II	Pers. III.
<i>abreviat</i>	
N, domnia-ta (dumneata)	domnia-sa (lui) <i>fem.</i> ei (dumne sa)
G (a) domniei-tale (dumneatale)	domniei-sale (dumnealui)
D domnie tale (dumneatale)	domniei sale (dumnealui) (<i>fem.</i> dumneaei)
A (pe) domnia ta (dumneata)	domnia-sa (<i>fem.</i> dumneaei)
V (o) domn a ta ! (dumneata !)	(o) domnia-sa ! (<i>fem.</i> dumneaei !)

Plural :

		<i>abreviat</i>
N domnia-voastră (dumneavoastră)		d. mnia-lor (dumnealor)
G (a) domniei-voastre	"	(a) domniei-lor "
D domniei-voastre	"	domniei lor "
A (pe) domnia-voastră	"	(pe) domnia-lor "
V (o) domnia-voastră!	"	(o) domnia lor "

(se întrebuintează mai mult forma abreviată).

Pronumele de onoare se scriu, în semn de mare atenție, cu literă mare la început; cele mai adese ori se scriu prescurtat: *d-ta, d-sa, d-voastră, d-lor, d-ei*.

Pronume reflexive.

Pronumele reflexive de pers. I *mă, îmi (m')* pl. *ne ni*; pers. II *te, îți pl. vă, (v)*; pers. III *se (și sau s' ș')* sing. și plur. iau forme ca pronumele personale:

<i>mă</i> duc	<i>te</i> duci	<i>se</i> duc	<i>ne</i> ducem	<i>vă</i> duceți	<i>se</i> duc
<i>mi-am</i> adus	<i>ți-ai</i> adus	<i>și-a</i> dus	<i>ni-am</i> dus	<i>v'ați</i> dus	<i>și</i> duc
<i>im:</i> aduc	<i>îți</i> speli	<i>și</i> duce	sau <i>ne-am</i> dus	<i>v'apropi</i> ți	<i>și-aduc</i> sau
<i>m'apuc</i>		<i>și</i> face			<i>și-au</i> adus

Pronume posesive și adj. posesive.

Singular :

Pers. I.		Pers. II.		Pers. III.	
<i>masc.</i>	<i>fem.</i>	<i>masc.</i>	<i>fem.</i>	<i>masc.</i>	<i>fem.</i>
N meu (mi)*)	mea (mi)	tău (-ți)	ta (-ți)	său, lui (-i)	sa, e (-i)*)
G (a lui) meu	(alei) mele	(a lui) tău	(alei) tale	(a lui) său, lui (a lei)	sale, ei
D (lui) meu	(alei) mele	(a lui) tău	(alei) tale	său, lui	" sale "
A (pe) al meu	(pe) a mea	(pe) al tău	(pe) a ta	(pe) al său "	(pe) a sa "
V (o) al meu!	(o) a mea	(o) al tău!	(o) a ta!	(o) al său "	(o) a sa! "

Plural :

N nostru	noastră	vostru	voastră	săi, (lor)	sale, (lor)
G (a lui) nostru	(alei) noastre	(a lui) vostru	(alei) voastre	(a lor) săi "	(a lor) sale "
D (a lui) nostru	(alei) noastre	(al lui) vostru	(alei) voastre	(a lor) săi "	" sale "
A (pe) al nostru	(pe) a noastră	(pe) al vostru	(pe) a voastră	pe ai săi "	(pe) ale sale "
V (o) al nostru!	(o) a noastră	(o) al vostru	(o) a voastră	(o) ai săi "	(o) ale sale "

Cu posesiune multiplă: (ai) mei, (alor) mei; (ai) tăi, (alor) tăi; (ai) săi (lor), (alor) săi, lor; (ai) noștri, (alor) noștri; (ai) voștri (alor) voștri; (ai) săi (lor); (alor) săi, lor. *Femenin*: (ale) mele, (alor) mele; (ale) tale, (alor) tale; (ale) sale (ei), (alor) sale, ei; — *pluralul*: (ale) noastre, voastre, sale (lor).

*) Ex.: La casa-i din vale: la spate-ți, în dreptu-mi.

Pronume posesive arătând un singur posesor.

Masc. al meu, al tău, al său (lui); ai mei, ai tăi, ai săi (lui).

Fem. a mea, a ta, a sa (ei); ale mele, ale tale, ale sale (ei).

declina-
rea se
face ca
la cele
prece-
dente

Pronume posesive arătând mai mulți posesori.

Masc. al nostru, al vostru, al lor; ai noștri, ai voștri, ai lor.

Fem. a noastră, a voastră, a lor; ale noastre, ale voastre, ale lor.

Pronume și adjective demonstrative.

Masculine.

Sing.

Forme întrebuințate în scris

N.	acest (om)	(omul) acesta	acel (om)	(omul) acela *
G.	(a) acestui om	a omului) acestuia	(a) aceluui om	(a omului) aceluia
D.	acestui „	(omului) acestuia	acelui „	(omului) aceluui
A.	(pe) acest „	(pe omul) acesta	(pe) acel „	(pe „) acela
V.	(o) acest om!	(omul) acesta!	(o) acel om!	(o) omul acela!

Sing. Forme întrebuințate în vorbire.

N.	ăst (a)	ăl (ala) *
G.	(a) ăstuia	(a) slujia
D.	ăstui (a)	ălui (a)
A.	(pe) ăst (a)	(pe) ăl (a)
V.	(o) ăsta!	(o) ăla!

Plur.

Forme întrebuințate în scris

N.	acești (oameni)	(oamenii) aceștia	(oamenii)	acei (oameni)
G.	(a) acestor „	(a „ lor) acestora	(a oamenilor)	acelor (a) „
D.	acestor „	(oamenilor) acestora	(oamenilor)	acelor „
A.	(pe) acești „	(pe oamenii) aceștia	(pe oamenii)	acei (a) „
V.	(o) acești „!	(o) oamenii) aceștia!	(o) oamenii!	acei (a) „!

Plur. Forme întrebuințate în vorbire.

N.	ăști	ăi *
G.	(a) ăstor (a)	(a) ălor (a)
D.	ăstor (a)	ălor (a)
A.	(pe)ăști (a)	(pe) ăi (a)
V.	(o)ăști (a)!	(o) ăi (a)!

Femenine

Sing.

Forme întrebuințate în scris.

N.	această (femea)	(femea) aceasta	acea (femea)	(femea) aceea
G.	(a) acestei (femei)	(a) femeii) acesteia	(a) acelei (femei)	(a) femeii) aceleia
D.	acestei („)	(„) acesteia	acelei („)	(„) acelei (a)
A.	(pe) această (femea)	(pe femeea) aceasta	(pe) acea (femea)	(pe) femeea) aceea
V.	(o) această (femea)!	(o) femeea) aceasta!	(o) acea („)	(o) „) aceea!

*) Aceste forme se aud mai des în Muntenia iar în Oltenia mai puțin.

Sing. Forme întrebuințate în vorbire

N. asta	a (aia)*
G. (a) astei	(a) alei (a)
D. astei	alei (a)
A. (pe) asta	(pe) a (aia)
V. (o) asta!	(o) a (aia)!

Plur.

Forme întrebuințate în scris.

N. ăceste (femei)	(femeile) aceste (a)	acele (femei)	(femeile) acelea
G. (a) acestor	(a femeilor) acestora	(a) acelor	(a femeilor) acelor
D. acestor	" acestor (a)	acelor	" acelor
A. (pe) aceste	(pe femeile) acestea	(pe) acele	(pe femeile) acelea
V. (o) aceste !	(o) " acestea!	(o) acele	" o, femeile acele (a)!

Plur. Forme întrebuințate în vorbire

N. aste (a)	ale (a)*
G. (a) astor (a)	(a) alor (a)
D. astor (a)	alor (a)
A. (pe) aste (a)	(pe) ale (a)
V. (o) aste (a)!	(o) ale (a)!

Pronume și adjective demonstrative compuse.

<i>Masculin</i>	Cești-lalt, cestui-lalt; cel(a)lalt, celui-lalt; sau: ăsta-lalt; ăla-lalt, Ceștia-lalți, cestor-lalți; ceia lalți; sau: ăștia-lalți; ăia-lalți.	} declina- rea ca la cele prece- dente
<i>Feminin</i>	Ceastă-laltă, celei-lalte; cea laltă, celei-lalte; sau: asta-laltă, aia-laltă, ceste-lalte; cestor-lalte; cele-lalte; celor-lalte; sau: aste-lalte; ale lalte.	

Sunt apoi variațiuni: *aceleași, aceluiași; aceiași, acelorăși; fem. aceiași, aceleiași; aceleași, acelorăși*, — se declină ca precedentele.

Pronume relative și interogative: care, cine, ce.

Singular

	Masc	Fem.	Masc sau Fem.
N	care (om)	care (femei)	cine
G.	(a) cărui (om)	(a) cărei (femei)	(a ale) cui
D.	cărui	cărei	cui
A.	(pe) care	(pe) care (femei)	(pe) cine
V.	(o) care " !	(o) care " !	(o) cine!

Plural

	Masc.	Fem.	Masc sau Fem.
N. cari	care		(cine la plural este ca și care, cari).
G. (ai) căror	(a le) căror		
D. căror	căror		(ce face G. D. cărui;
A. (pe) cari	(pe) care		Ac-ce sau care: ex. pe ce scrii?
V. (o) cari!	(o) care!		

Cineva, careva face G. D. *cuiva, căruiva*.

*) Aceste forme se aud mai des în Muntenia, iar în Oltenia mai puțin.

Pronume și adjective nehotărâte.

Singular.

<i>Masc.</i>		<i>Fem.</i>	
N. unul	altul	una (o)	alta
G. (a) unui (a)	altui (a)	(a) unei (a)	altei (a)
D. unui (a)	altui	unei (a)	altei (a)
A. (pe) unul	altul	(pe) una (o)	(pe) alta
V. (o) unul!	altul!	(o) una (o)!	(o) alta!

Plural.

<i>Masc.</i>		<i>Fem.</i>	
N. unii	alții	unele	altele
G. [ai] unor (a)	altor [a]	[a] unora	[a] altora [a]
D. unor [a]	altor [a]	unor [a]	altor [a]
A. [pe] unii	[pe] alți [i]	[pe] unele	[pe] alte[le]
V. [o] unii!	[o] alți [i]!	[o] unele!	[o] alte[le]!

Alte pronume și adjective nehotărâte — de ex. **masc. câțiva, câtorva** : mulți, multor ; atâți, atâtor ; **fem. câteva, câtorva** ; multe, multor ; atâtea, atâtor ; sau oarecare, oarecărora ; cutare, cutărora, se declină ca cele de mai sus, și unele numai la plural dacă au numai forma plurală.

Numerale cardinale.

Numeralele cardinale sunt numirile ce se dau numerelor dela *unu* la *zece*, *o sută*, *o mie*, *milion*, *miliard* ; au forme diferite pentru gen numai următoarele :

Masculine : un, unul, (a) unui ; doi, (a) doi, *dela* doi, *la* doi ; doisprezece, douăzeci și unu, douăzeci și doi ; o sută unu, doi ; o mie unu, doi etc.

Femenine : o, una, (a) unei ; două (a) două, *dela* două, *la* două ; douăsprezece, douăzeci și una ; douăzeci și două ; o sută una, două ; o mie una, două.

Au aceeași formă la ambele genuri : trei, (a) trei ; patru, (a) patru ; cinci, (a) cinci ; o sută, (a) o sută ; o mie, (a) o mie ; un milion, (a) un milion și toate celelalte.

Numerale ordinare.

Numeralele ordinare au formă *masculină* și *femenină* astfel:

Masculine		Femenine.	
Întâi, întâiul, (primul) apoi:		Întâia întâia, (cea) întâi (prima) apoi:	
(cel) dintâiu	al unsprezecelea	a doua	a unsprezecea
al doilea	" doisprezecelea, etc.	" treia	" douăsprezecea, etc.
" treia	" douăzecelea	" patra	" douăzecea
" patrulea	" douăzeci și unulea	" cincea	" douăzeci și una
" cincilea	" douăzeci și cincilea	" șasea	" douăzeci și cincea
" șasele	" cincizecilea	" șaptea	" cincizecea
" șaptelea	" o sutălea	" opta	" o sută
" optulea	" două sutelea	" noua	" două sute
" noulea	" o mielea, etc.	" zecea	" o mie etc.
" zecelea			

Declinare.

Masc. N. Întâiul primul; al doilea; al zecelea, etc.
 G. (a) întâiului (primului); celui al doilea; — al zecelea.
 D. întâiului (primului); celui " " " "
 A. (pe) întâiul (primul); al doilea; al zecelea " " "
 V. (o) întâiul (")! (o) al doilea! " "

Femen. N. întâia, (prima), a doua, a zecea
 G. (a) celei întâi primei (a) celei a doua (a) celei a zecea
 D. " " " "
 A. (pe) întâia (prima) pe (a) doua (pe) a zecea " "
 V. (o) întâia (prima)! (o) a doua! (o) a zecea!

Numerale distributive.

N. A. V. Câte una; câte una; câte doi (două); câte trei; etc. câte douăzeci și unu (una) etc.
 G. D. a) câte unui; câte unei, câte doi (două); câte trei; etc. câte douăzeci și unu unei etc.
 Tot așa *tus trei, tus trele, tus patru*

Numerale multiplicative.

N. A. V. Îndoit, îndoită; întreit, întreită; împătrit, împătrită; înzecit (ă), însutit (ă) etc.
 G. D. (a) îndoitului, îndoitei; întreitului (—itei); împătritului (—itei); înzecitului, (itei) (a), etc.

Numerale adverbiale.

Aceste numerală arată repetarea lucrării sau stării: *o dată, de două ori, de trei ori, de cinci ori, de o sută de ori, de o mie de ori*, etc.

Conjugarea verbelor.

Conjug. I cuprinde verbe termin. la infinitiv în **ă**: (a) *adună, umblă, călca etc.*
 " II " " " " " " " **eă**: (a) *vedea, tăcea, părea.*
 " III " " " " " " " " **e**: (a) *scrie, prinde, trece.*
 " VI " " " " " " " " **i**: (a) *auzi, veni, fugi.*

Indicativ

a) *Prezent*

I	II	III	IV
adun	tac	trece	fug
aduni	taci	trece	fugi
adună	tăce	trece	fuge
adunăm	tăcem	trecem	fugim
adunați	tăceți	treceți	fugiți
adună	tac	trece	fug

b) *Imperfectul*

adunam	tăceam	treceam	fugiam
adunai	tăceai	treceai	fugiai
adună	tăcea	trecea	fugia
adunam	tăceam	treceam	fugiam
adunați	tăceaiți	treceaiți	fugiaiți
adunau	tăceau	treceau	fugiau

c) *Perfectul simplu*

adunai	tăcui	trecuri	fugi
adunași	tăcuși	trecuri	fugiși
adună	tăcu	trece	fugi
adunărăm	tăcurăm	trecurăm	fugirăm
adunarăți	tăcurăți	trecurăți	fugirăți
adunară	tăcură	trecură	fugiră

d) *Perfectul compus*

am adunat	am tăcut	am trecut	am fugit
ai adunat	ai tăcut	ai trecut	ai fugit
a adunat	a tăcut	a trecut	a fugit
em adunat	am tăcut	am trecut	am fugit
ați adunat	ați tăcut	ați trecut	ați fugit
au adunat	au tăcut	au trecut	au fugit

e) *Mai mult ca perfectul*

adunase	tăcuse	trecuse	fugisem
adunaseși	tăcuseși	treceuseși	fugiseși
adunase	tăcuse	treceuse	fugise
adunase	tăcuse	treceuse	fugisem
adunaseși	tăcuseși	treceuseși	fugiseși
adunase	tăcuse	treceuse	fugise

(pop. olten. *adunaserăm, adunaseră, tăcuseră, fugiseră*).

f) *Mai mult ca perfectul*

(forma de perifrază)

<i>am fost</i> adunat	<i>am fost</i> tăcut	<i>am fost</i> trecut	<i>am fost</i> fugit
<i>ai fost</i> adunat	<i>ai fost</i> tăcut	<i>ai fost</i> trecut	<i>ai fost</i> fugit
<i>a fost</i> adunat	<i>a fost</i> tăcut	<i>a fost</i> trecut	<i>a fost</i> fugit
<i>am fost</i> adunat	<i>am fost</i> tăcut	<i>am fost</i> trecut	<i>am fost</i> fugit
<i>ați fost</i> adunat	<i>ați fost</i> tăcut	<i>ați fost</i> trecut	<i>ați fost</i> fugit
<i>au fost</i> adunat	<i>au fost</i> tăcut	<i>au fost</i> trecut	<i>au fost</i> fugit

g) *Viitorul.*

voiu adună	voiu tăcea	voiu trece	voiu fugi
vei adună	vei tăcea	vei trece	vei fugi
va adună	va tăcea	va trece	va fugi
vom adună	vom tăcea	vom trece	vom fugi
veți adună	veți tăcea	veți trece	veți fugi
vor adună	vor tăcea	vor trece	vor fugi

h) *Viitorul anterior*

voiu fi adunat	voiu fi tăcut	voiu fi trecut	voiu fi fugit
vei fi adunat	vei fi tăcut	vei fi trecut	vei fi fugit
va fi adunat	va fi tăcut	va fi trecut	va fi fugit
vom fi adunat	vom fi tăcut	vom fi trecut	vom fi fugit
veți fi adunat	veți fi tăcut	veți fi trecut	veți fi fugit
vor fi adunat	vor fi tăcut	vor fi trecut	vor fi fugit

Subjonctivul.i) *Prezent.*

să adun	să tac	să trec	să fug
să aduni	să taci	să treci	să fugi
să adune	să tacă	să treacă	să fugă
să adunăm	să încem	să trecem	să fugim
să adunați	să înceți	să treceți	să fugiți
să adune	să încă	să treacă	să fugă

j) *Trecut.*

să fi adunat	să fi tăcut	să fi trecut	să fi fugit
--------------	-------------	--------------	-------------

(la toate pers. sing. și plural, la fel); mai mult ca trecut:

să fi fost adunat — tăcut, — trecut — fugit (la toate).**Condiționalul.**l) *Prezent.*

aș adună	aș tăcea	aș trece	aș fugi
ai adună	ai tăcea	ai trece	ai fugi
ar adună	ar tăcea	ar trece	ar fugi
am adună	am tăcea	am trece	am fugi
ați adună	ați tăcea	ați trece	ați fugi
ar adună	ar tăcea	ar trece	ar fugi

m) *Trecut.*

aș fi adunat	aș fi tăcut	aș fi trecut	aș fi fugit
ai fi adunat	ai fi tăcut	ai fi trecut	ai fi fugit
ar fi adunat	ar fi tăcut	ar fi trecut	ar fi fugit
am fi adunat	am fi tăcut	am fi trecut	am fi fugit
ați fi adunat	ați fi tăcut	ați fi trecut	ați fi fugit
ar fi adunat	ar fi tăcut	ar fi trecut	ar fi fugit

Imperativul.n) *Afirmativ.*

adună	[să] taci	[să] treci	[să] fugi
[să] adune	[să] tacă	[să] treacă	[să] fugă
[să] adunați	[să] tăceți	[să] treceți	[să] fugiți
[să] adune	[să] tacă	[să] treacă	[să] fugă

o) *Negativ.*

{ nu adună	{ nu tăceă	{ nu trece	{ nu fugi
{ [să] nu aduni	{ [să] nu taci	{ [să] nu treci	{ [să] nu fugi
{ [să] nu adune	{ [să] nu tacă	{ [să] nu treacă	{ [să] nu fugă
{ [să] nu adunați	{ [s] nu tăceți	{ [să] nu treceți	{ [să] nu fugiți
{ [să] nu adune	{ [să] nu tacă	{ [să] nu treacă	{ [să] nu fugă

Infinitivul.p) *Prezent.*

<i>a</i> adună	<i>a</i> tăceă	<i>a</i> trece	<i>a</i> fugi
----------------	----------------	----------------	---------------

(arhaic — la cronicari — era și forma *a* trecere ; *a* fugire).

r) *Perfect.*

<i>a</i> fi adunat	<i>a</i> fi tăcut	<i>a</i> fi trecut	<i>a</i> fi fugit
--------------------	-------------------	--------------------	-------------------

Participiul.s) *Prezent.*

adunând	tăcând	trecând	fugind
---------	--------	---------	--------

t) *Trecut.*

adunat [ă]	tăcut [ă]	trecut [ă]	fugit [ă]
adunaț [te]	tăcuți [te]	trecuți [te]	fugiți [te]

Verbe cu forma reflexivă

Unele verbe au forma reflexivă, primind înainte pronume reflexive:

<i>mă</i> duc,	<i>te</i> duci,	<i>se</i> duce
<i>mă</i> bag,	<i>te</i> bați,	<i>se</i> bagă
<i>mă</i> suiu,	<i>te</i> sui,	<i>se</i> suie
<i>ne</i> du em,	<i>vă</i> duceți,	<i>se</i> duc
<i>ne</i> băgăm,	<i>vă</i> bațiți,	<i>se</i> bagă,
<i>ne</i> suim,	<i>vă</i> suiți,	<i>se</i> suie,

(astfel urmează toate modurile și timpurile de conjugare.)

Verbe cari schimbă terminațiunea

La conjugarea I sunt puține verbe cari formează indic. prez. subjonctivul și imperativul cu terminația **ez, ează**: *lucrez, lucrezi, lucrează, lucrăm, lucrați, lucrează*; subjonct. să *lucrezi*, imperativ *lucrează, lucreze*. — Cedez, citez, vărez, pisez, etc.

La conjugarea IV sunt multe verbe terminate cu *esc, ești*; la indicativ *vorbes, vorbești, vorbește, vorbim, vorbiți, vorbesc*; subj (să) *vorbesc, vorbești, vorbească*; imperativ *vorbește, vorbească, vorbească*. — Primesc, trăesc, sucesc, citesc, gâtesc, privesc etc.

Conjugarea verbelor terminate cu **î**.

Verbele terminate cu **î**, precum sunt: *hotări, cobori, dobori, amări* se conjugă ca verbele de conj. a IV, însă unele primesc la indic. subj. imperativ terminațiunea *ăsc* (pentru *esc*).

Indicativul

<i>prezent</i>		<i>Imperfectul</i>	
hotărăsc	cobor	hotăram	coboram
hotărăști	cobori	hotărai	coborai
hotărăște	coboară	hotăra	cobora
hotărîm	coborîm	etc.	etc.
hotărîți	coborîți		
hotărăsc	coboară		

<i>Perfect simplu</i>		<i>Mai mult ca perfect</i>	
hotării	coborîi	hotărisem	coborisem
hotăriși	coborîși	hotăriseși	coboriseși
hotări	cobori	etc.	etc.
etc.	etc.		

<i>Perfect compus</i>		<i>Viitorul</i>	
am hotărit	am coborît	voi hotări	voi coborî
ai hotărit	ai coborît	vei hotări	vei coborî
etc.	etc.	etc.	etc.

Viitorul anter.
 voi fi hotărit voi fi coborît

Condiționalul

<i>prezent</i>		<i>trecut</i>	
aș hotări	aș cobori	aș fi hotărit	aș fi coborît
		ai fi hotărit	ai fi coborît
		etc.	etc.

Subjonctivul

<i>prezent</i>		<i>Perfect</i>	
să hotărăsc	să cobor	să fi hotărît	să fi coborît
să hotărăşti	să cobori	etc.	etc.
să hotărăscă	să coboare		
să hotărîm	să coborîm		
etc.	etc.		

Imperativul

hotărăşte	coboară	hotărîţi	coboriţi
hotărăscă	coboare	hotărăscă	coboare

Infinitivul

a hotărî	a coborî
----------	----------

Participiul

<i>prezent</i>		<i>trecut</i>	
hotărînd	coborînd	hotărît	coborît

Verbe unipersonale

Verbele unipersonale ca: *plouă, ninge, tună, fulgera*, se conjugă numai la a III-a persoană: *plouă, ninge tună; a plouat, a nins, a fulgerat; va plouă, va ninge, va tună, va fulgeră*; fiind fenomene sau lucrări pe cari le îndeplineşte natura, firea, iar nu oamenii, de nu pot fi înfăptuite de persoana I sau a II, de cât dacă s'ar întrebuiţa figurat: l'am *fulgerat* cu privirea; l'ai *trăsnit* în cap, etc.

Conjugarea verbelor auxiliare

Indicativ

A fi

<i>Prezent</i>	<i>Perfect simplu</i>	<i>Perfect compus</i>	<i>Vitorul II</i>
sunt			voiu fi
eşti	fui	am fos	vei fi
este	fuşi	ai fost	va fi
suntem	fu	a fost	vom fi
sunteţi	furăm	am fost	veţi fi
sunt	furăţi	aţi fost	vor fi
	fură	au fost	

Imperfect

	<i>sau</i>	<i>Mai mult ca perfect</i>	<i>Vitorul II</i>
eram			voiu fi fost
erai	fusei		vei fi fost
era	fuseşi	fusesem	va fi fost
eram	fu	fuseseseşi	vom fi fost
eraţi	etc.	fusesese	veţi fi fost
erau		fusesesem	vor fi fost
		fuseseseţi	
		fusesese(ră)	

Subjonctiv

<i>prezent</i>	<i>trăcut</i>
să fiu	să fi fost
să fii	idem.
să fie	
să fim	
să fiți	
să fie	

Condiționalul

<i>prezent</i>	<i>trăcut</i>
aș fi	aș fi fost
ai fi	ai fi fost
ar fi	etc.
am fi	
ați fi	
ar fi	

Imperativ

fii	fie	fiți	fie
-----	-----	------	-----

Participiu

	<i>prezent</i>	<i>trăcut</i>
	fiind	fost foastă foști foaste

Infinitiv

a fi

Indicativ**A avea**

<i>prezent</i>	<i>Perfectul simplu</i>	<i>Perfect comp.</i>	<i>Viitorul I</i>
am		am avut	voi avea
ai	avuți	ai avut	vei avea
are (a)	avuși	a avut	va avea
avem (am)	avu	am avut	vom avea
aveți (ați)	avurăți	ați avut	veți avea
au	avurăți	au avut	vor avea
	avură		
<i>Imperfect</i>	<i>sau</i>	<i>Mai m. ca perfect</i>	<i>Viitorul II</i>
aveam	avusei	avusem	voi fi avut
aveai	avuseși	avusem	vei fi avut
avea	avuseși	a. useși	va fi avut
aveam	avuse	avuse	vom fi avut
aveați	avuserăm	avuserăm	veți fi avut
aveau	avuserăți	avuserăm	vor fi avut
	avuseră	avuseră	

Subjonctiv

	<i>Condițional prezent</i>	<i>Trăcut</i>	<i>Condiț. trec.</i>
să am			
să ai		să fi avut	aș fi avut
să aibă		idem	ai fi avut
să avem	aș avea		ar fi avut
să aveți	ai avea		idem
să aibă	ar avea		
	am idem		

Imperativ

aibi	aveți
aibă	aibă

Participiu

	<i>prezent</i>	<i>trecut</i>
	având	avut avută avuți avute

Verbul auxiliar **voiu** se conjugă la *viitorul* I și II, ca verb ajutător, precum se vede în toate conjugările verbelor de mai sus, la timpul *viitor*.

Adverbe

Sunt adverbe proprii **de timp**: *acum, apoi, adesea, târziu*, etc. **de loc**: *aici* (aci) *acolo, dincoace, sus, jos*, etc. **de mod**: *așa, bine, abia, încet, repede* etc.

Sunt adverbe formate din substantive, **de timp** ca: *aseară, dimineată, denoapte, luni, mercuri* etc; **de loc**: *acasă, alături*; **de mod**: *alene, anevoie, a pustiu*, etc.

Adverbe formate din adjective: *voiniceste* (voinic); *omenește* (omenesc); *părințește* (părintesc), *frânțuzește* (frânțuzesc).

Locuțiuni adverbiale sunt foarte multe: *azi dimineată, din cale afară, cel puțin; cu drept cuvânt, cum se cade, de ajuns, de obicei, de sigur, de vreme ce; fără veste, din nou, în zădărir, în parte, în curând* etc. etc. Adeseori aceste locuțiuni împreunându-se formează un singur cuvânt: *deajuns, desigur* etc.

Gradele comparative la adjective și la adverbe

Sunt trei grade de comparație ale adjectivelor sau adverbilor și anume:

pozitiv	comparativ		superlativ
bun	mai bun	cel mai bun	sau foarte (prea) bun
puternic	mai puternic	cel mai puternic	foarte („) puternic
iute	mai iute	cel mai iute	„ („) iute
repede	mai repede	cel mai repede	„ („) repede
încet	mai încet	cel mai încet	„ („) încet

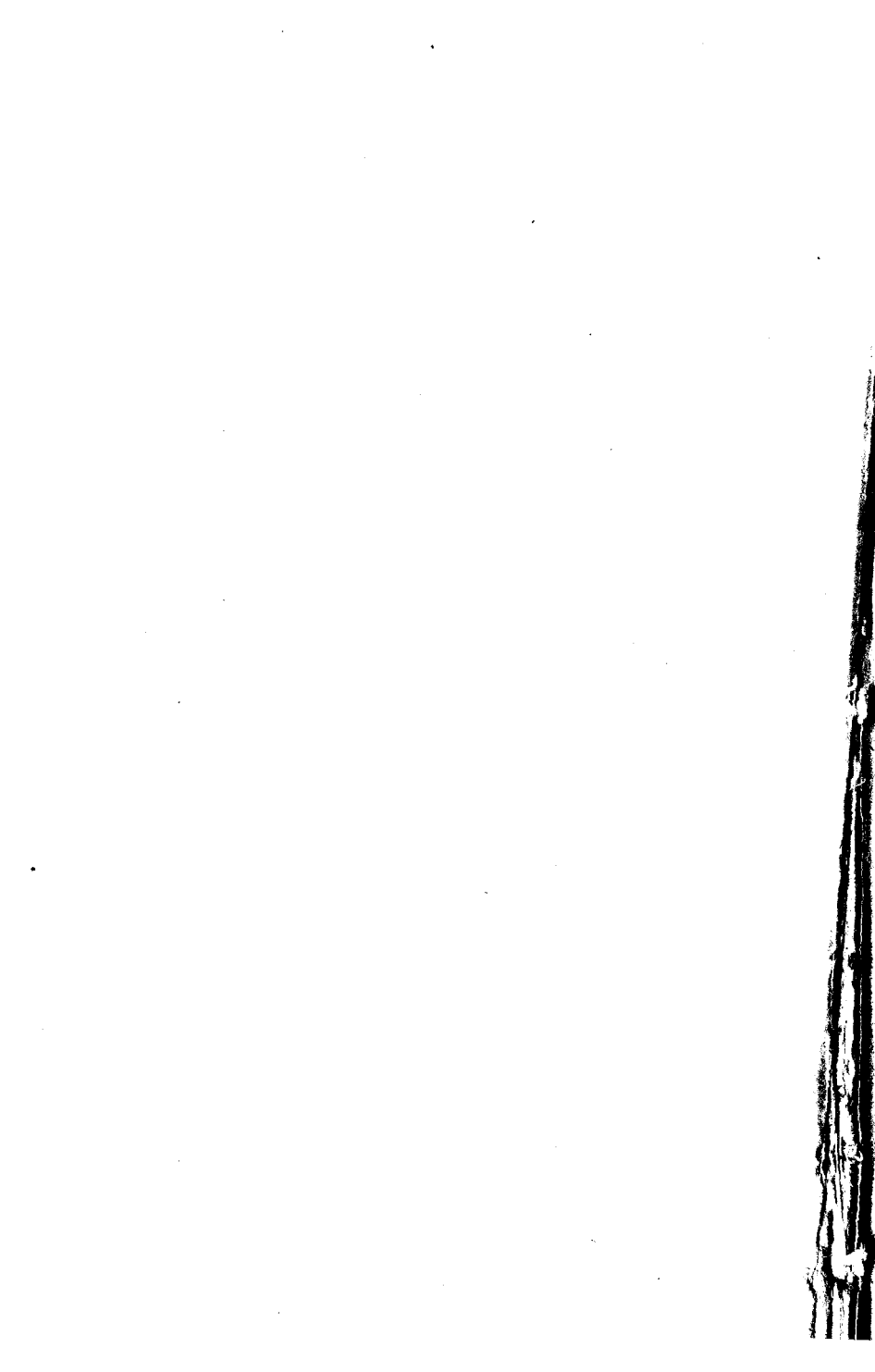
Prepoziții

Prepoziția arată raportul de *timp, loc*, sau *mod* între verb și compliment: pare *a* domnului; cade *asupra* noastră; vine *spre* școală; trece *către* apus; merge *la* loc; cade *în* lac; tot astfel: *de, contra, din, după, fără, împrejur, între, lângă, până, pentru, peste, prin, printre*; sau compuse: de la (dela), despre (de spre), dintre (de între).

Unele prepoziții cer cazul nominativ sau acuzativ, altele dativ sau genetiv: pune *pe* cal; aruncă *asupra* calului; se vede *prin* geam.

Conjecții

Conjecția leagă vorbe sau propoziții de același fel: dau *și* primesc; omul *cu* calul său; tot astfel: *însă, ci dar, sau, nici* etc. Conjecțiuni de subordonare sunt: *că, dacă, deși, cum, când, de cât*, etc. Conjecț. compuse: *fiindcă, așadar* (așa dar), *pentru că, îndată ce; afară dacă* etc. **Pentru a învăța limba română, este necesar studiul gramaticii însoțit de exemple cât mai multe.**

A

A, a. s. m. 1) Litera întâia din alfabetul scrierei de tipar, după formele scrierei lapidare romane, = *A*, *a* din scrierea curentă, de mână; 2) servește uneori ca număr, indicând primul sau întâia parte, capitol, aliniat, etc. a artic. fem. precede pronume, numerale și substantive: *a doua*.

a pronume sau adj. p. *aceea, cea: a frumoasă*.

a prep. ca lat. *a = ad*, spre, la (de, dela).

1) arată poziție sau direcție: *este a casă, merge a casă, trage a sărăcie*; 2) *fig. ia a minte*; 3) arată bănuială sau presimțire: *— miroase a ploaie, pare că va plouă*; 4) arată fel sau asemuire: *— pute a usturoi = ca usturoiul*; 5) arată modul: *merge a lene*.

a part. prep. 1) dela genitiv: *a binelui, a școalei*; 2) dela infinitivul verbelor: *a zice, a scrie* (pentru forma nominală *zicere, scriere*).

a sufix. artic. arată genul feminin: *mare, marea, sare, sarea*.

a! interj. 1) exprimă mirare, surprindere; 2) indignare; 3) exclamare de-durere; 4) regret.

a? interj. 1) exprimă întrebare; 2) prescurtare pentru *aud? ce-ai zis?*

ă s. m. 1) reprezintă sunetul *a* închis: *barba, bărbos*; 2) interj. ca *a!* 3) reprezintă sunetul *e* din latinește: *mensura, măsura, m dulla, măduva* (de aceea acest sunet în pronunția românească tinde a se apropia de *e* ca în fr. *que*).

ă s. m. 1) reprezintă un sunet închis al lui *a* sau *i*: din lat. *manus, mâna; ridere, rîdere sau rădere*; 2) *ă!* exprimă desgust, scârbă, regret (în vorbire și în scris acest sunet tinde a lua forma *a* sau *i*).

abă! interj. Exprimă mirare și îndoială (fiind un compus din *a!* și negativ *ba*).

abă (vechiu *habă*) s. f. (din lat. *habeo* (cit. *abeo*), a ține, din care *habitus, îmbrăcăminte*, de unde și fr. *habit, haină* (cit. *abi*). 1) Pos-

tav, mai ales alb, foarte trăinic pentru haine țărănești; 2) haină lungă din acest postav; — compară *habaciu* și *haină*. — Și Turcii zic *abă*. (*Femea româncă din vechi timpuri știu a țese felurite pânzeturi și stofe; produsele fabricate moderne au nimicît vechea industrie casnică, totuși se văd încă stofe țesute cu măiestrie de femei (în Oltenia și Muntenia)*).

abacă s. f. (lat *abacus* din gr. *abax*. tablă, planșă). *Arhit.* Placă groasă, patrată ce formează partea de sus a capitelului.

abagerie s. f. 1) Fabrică de abă; 2) atelier unde se lucrează haine țărănești din abă.

abagiu (:abagiu) s. m. V. *abă*. 1) Cel ce fabrică sau vinde abă; 2) croitor de haine țărănești din abă.

abajur s. n. (fr. *abat-jour*, din *abattre*, a abate, *jour*, ziua, lumina). Coperiș mic pus deasupra lămpei ca să abată lumina în jos.

abanos s. m. (gr. *ébanos*). Un arbore din India, cu lemn foarte negru, tare și greu, ce servește pentru făcut bastoane, instrumente de muzică, sau lucruri de artă. *Fig.* foarte negru: *păr de abanos*.

abătătoare s. f. V. *abate*. Loc de popas, han; adj. ceea ce servește pentru a abate un curs de apă.

abate s. m. (lat. *abbas*, tată). *Biser.* Starș, superiorul mănăstirei.

abate (a și a se). V. (lat. *abbatere*). 1) A îndepărta, a schimba în altă direcție mersul, cursul; 2) a face un incunjur din drum; 3) a veni asupra — *s'au abătut peste noi nenorociri*; 4) a călca o lege, o dispoziție; 5) *gram.* a face o excepție; 6) *fig.* a doborî, distruge (acesta după fr. *abattre*).

abatere s. f. 1) Faptul de a (se) abate; 2) infracțiune, faptă nepermisă; 3) *gram.* excepție; 4) *discurs.* digresiune, *abatere dela subiect*.

abație s. f. V. *abate*. Mănăstire condusă de un abate; *bis. catolic*.

abatoriu *s. n.* (fr. *abattoir*, din lat. *a-bat-tere*, spre a lovi). 1) Loc unde se taie vite; *fig.* măcel, cruzime.

abatson (fr.) *Archit.* Lame la ferestrele clopotniței, spre a abate în jos sunetul.

abătut, *ă adj. V. abaterē.* 1) Dat la o parte, înălțurat, reținut dela o înclinare; 2) venit asupra; 3) aplecac; 4) trist, lipsit de curagiu.

abc *s. n.* (dela literele *a b c*). 1) Primele litere; 2) *fig.* început de învățătură sau artă.

abces *s. n.* (lat. *abcessus*, dela *abscedo*, a face buboiu). Buboiu, bubă dureroasă cu puroi (*medic*).

abdică (*a*) *v.* (lat. *abdicare*, a refuză). *Politic*, a părăsi demnitatea de suveran sau o funcțiune supremă; *fig.* a renunța de bună voie la ceva; a se sustrage.

abdicare *s. f. V. prec.* Renunțarea la o funcțiune supremă; renunțarea de bună voie sau sustragere (dela o demnitate, drepturi etc.).

abdomen *s. n.* (lat. *abdomen*, pânțec). Pânțecul, ce conține intestinalele și stomacul.

abdominal *adj. Științ.* Dela abdomen.

abecedar *s. n.* (dela numirea literelor *a, b, c, d*, dela începutul alfabetului). Cartea pe care copiii învață să cunoască literele, să le citească și să le scrie.

aberațiune *s. f.* (fr. *aberration*, din lat. *aberare*, a rătași). 1) Părerē, opiniē cu totul greșită despre ceva; 2) *astron.* mișcarea aparentă a stelelor fixe; 3) *optic.* descompunerea unei raze luminoase.

abeș *adv.* (albanez dela *bessa*, credință). *Pre lege, pre credință* — afirmativ (întreb. în Banat),

abia *adv.* (lat. *ab-vim*). 1) Cu anevoință, silnic; 2) îndată ce, la începutul unei lucrări; *abia prins, abia început*; 3) puțin; *abia urnit* din loc.

abil, *ă adj.* (fr. lat. *habilis*, cu dibăcie, cu pricepere). *Priceput, îndemănatē; fig.* șiret.

abilitate *s. f. V. prec.* 1) Dibăcie, îndemnare; *fig.* șiretenie.

abis *s. n.* (gr. pref. *a* și *byssos*, fund). *A-dâncime f. mare. Fig.* depărtare mare; deosebite mare; ce nu poate pătrunde mîntea.

abitir *adv.* (lat. *habilitē*, cu iscusință — li dispere ca în *millium*, meu sau *milli* ., *mile* = mie). 1) Cu dibăcie, iscusit — *lucrează mai abitir*; 2) mult, tare — *și mai abitir*; 3) distins, bine — *el era mai abitir*. (Și Turcii au vorba *abeter* = cu înțeles de *mai luminos*?).*)

abject, *ă adj.* (fr. lat. *abjectus*, aruncat afară). *Disprețuit, netrebnic, josnic.*

abjecțiune *s. f. V. prec.* Ticăloșie; faptă de dispreț.

abjura (*a*) *v.* (lat. *abjurare*, a negă cu jurământ). A se lepăda cu jurământ sau cu totul și pe față de o opiniune sau de o credință religioasă.

abjurare *s. f.* Faptul de a abjura.

ablativ (lat. *ablativus* dela *sufero, ablatum*, a aduce). *Gram.* Numirea cazului al 6-lea din declinarea latină.

abluțiune *s. f.* (lat. *ablutio* [citit abluțiō], spălare). Spălarea corpului sau membrilor la Orientali; spălarea mâinilor la preoți când oficiază.

abnegațiune *s. f.* (fr. lat. *abnegatio* [cit. abnegațiō] refuzare cu stăruință). *Renunțare de sine; devotament cu renunțare de sine pentru un scop.*

aboală *s. f.* (scurt. din *acea boală*, — *v. boală*). Numire pop. a epilepsiei; *v. epilepsie*.

abolire *s. f.* (lat. *aboleo-ere*, a desființa). Desființarea unei legi, a unui regulament; a unei îndatoriri, a unui drept.

abolțiune *s. f. V. preced.*

abonă (*a*) *v.* (fr. *abonner*). 1) A face învoiala de a avea ceva (cu preț determinat și la anume timp): gazetă, loc la teatru, etc.; 2) a face plata pentru aceasta.

abonament *s. n. V. precedent.* 1) Invoială, tocmă făcută; 2) plata pentru invoiala făcută.

abonat *s. m.* Persoana care se abonează.

abordă (*a*) *v.* (fr. *aborder* din *a-board* = la margine, țerm). 1) A pune la țerm un vas plutitor; 2) a atinge, apropiia un vas de altul; 3) *Fig.* a opri de vorbă pe cineva; 4) *a abordă o chestiune*, a atinge, a lua în cercetare o chestiune.

abordabil, *ă adj. V. prec.* care se poate abordă.

aborigen *s. m.* (lat. din *ab-origo*, dela origine). Cel ce 'și are originea în locul unde se află (opus celui venit din alt loc).

abracadabrant *ă adj.* Fantastic (dela *abracadabra*, cuvânt cabalistic, cu care se vindeca unele boale, după credința pop. antice).

abraș, *ă, adj.* (lat. din *ab-rasus*, [cit. *razus*] cu zgăriere, înșepătură). *Fig.* (om) ce zgărire, înșepă cu vorba, caută să facă altuia rău. Se zice și de caii ce au câte o pată albă, de pare ras părul; (la Arabi, cal cu pată albă la coadă).

abreviațiune *s. f.* (fr. din lat. *brevis*, scurt *abreviation*). Scurtarea unui cuvânt prin suprimare de litere, ex.: d-lui pentru domnului, etc.

*) Turcii au adoptat multe vorbe latine ce le-au aflat în fostul imperiu latin de răsărit și în cetatea lui Constantin cel Mare și cari se cunosc după formă și înțeles.

abreviat, *ă adj.* Gram. Scurtat, prescurtat.
abrogă (a) v. (lat. *abrogare*). A desființa, a suprima, o lege, o dispoziție, un regulament.
abrogare s. f. Anularea, desființarea unei legi, etc.

abrupt, ă adj. (lat. *abruptus*). Prăpăstios, cu râpe adânci; cu ținut nalt și vertical.

abrutiză, (a se) v. (din fr. *abrutir*, dela lat. *brutus*, greoiu, prost). A (se) prosti și a (se) îndobitoci, tâmpi.

abrutizat, ă adj. V. *prec.* Prost, îndobitocit.

absent, ă adj. (lat. *absens, absentis*, care lipsește (dela *ab sum*). Care nu este de față; lipsă la apel.

absentă (a) V. prec. A fi lipsă, a nu fi de față (fr. *absenter*).

absență s. f. V. *prec.* Lipsa de undeva, neînfrățirea (fr. *absence*).

absidă s. f. (lat. *habsis, habsidis*, boltă). *Archit.* Boltă, partea boltită din tavanul bisericii la altar, în latură stângă, și cea dreaptă.

absint s. n. (gr. *a-psinthos*, fără dulceață). 1) Plantă amară (pelin); 2) beutură alcoolică făcută cu această plantă, în Franța.

absolut, ă, adj. (lat. *absolutus*, din *absolvere*, a liberă). Neînfrănat, deplin liber. Suveran *absolut*, care dispune de soarta poporului său. *Logic absolut*, este opus relațiilor; tot ce este de sine stătător, necondiționat. *Animal* este numire *absolută*; *leul*, este numire *relativă*. Ca *adverb*, *absolut* = neapărat, negreșit.

absolutism s. m. (fr. *absolutisme* V. și *preced.*). Puterea nelimitată ce o practică un suveran absolut.

absolutist s. m. V. *prec.* Partizan, susținător al sistemului de guvernare absolută.

absolvent s. m. (lat. dela *absolvere*, a liberă, a scăpa). Cel ce se liberează de îndatoririle școlare, cel care a terminat o școală sau un șir de învățături.

absolvi (a) v. (lat. *absolvere*, a da drumul, a liberă). A termina studiile, școala. *Jurid.* a liberă de sub o acuzare, a achita.

absolvit adj. V. *prec.*, *Jurid.* Ertat, liberat de ceva.

absolvire s. f. V. *absolvi*. 1) Școlar. Terminarea studiilor unei școli; 2) *jurid.* liberarea de sub o învinuire sau îndatorire.

absorbi (a) v. V. *urm.* A trage, suga; *fig.* a acapara, copleși.

absorbire s. f. (lat. *absorbere*, a suga). 1) Tragere, sugere a unui lichid; sorbirea în ceva; 2) preocupare cu totul de o lucrare.

absorbit, ă adj. 1) supt sorbit; 2) aca-

parat, copleșit sau cufundat în studii, gânduri, calcule, etc.

absorbant, V. preced. (formă fr.) care absoarbe, *pământ absorbant*; *fig. lucru, ocupație absorbantă. Medic.* un *absorbant*, medicament sau mijloc de a absoarbe.

absorbitor, oare. adj. V. *prec.* care are puterea de a absorbi.

absorbție s. f. (fr. *absorption* V. și *preced.*). 1) Acțiunea de a absorbi; 2) fiziol. funcțiunea de a se nutri.

abstențiune s. f. (din lat. *abs-tenere*, de parte ținare, fr. *abstention*). Stăpânire, reținere de a face ceva.

abstiinență s. f. (lat. *abstinentia*). 1) Abținere dela ceva; 2) bis. postire, abținere de mâncăii, beuturi, plăceri.

abstinent, ă. adj. Cel ce are puterea de a se abține.

abstract, ă. adj. (lat. *abstractus*, dela *abstrahere*, a smulge, a îndepărta). 1) Opus concretului; ce nu cade direct sub simțuri, de ex. *sinceritatea, bunătatea, etc.*; 2) *metafizic*, necuprins cu mintea, cu judecata, — *științele abstracte*; 3) *arimet.* numere *abstracte*, al căror fel de unități nu este cunoscut.

abstracțiune s. f. (fr. *abstraction* V. și *prec.*). 1) Considerația ca neexistând ceva; *făcând abstracție de*, închipuind că n'ar fi; neținere seamă de ceva; 2) operația de a abstrage.

abstrage (a) v. (lat. *abs-trahere*, a trage afară). A nu ține în seamă, a face abstracție, a lăsa la o parte; a considera o parte, fără a ține seama de celelalte.

absurd, ă adj. (lat. *ab-surdus* = de-a surda). Ce nu este cu puțință, ne mai auzit: *adv. zadarnic*, cu neputință, de geaba, de-a surda.

absurditate s. f. V. *prec.* Ce este contrar rațiunii, — lucru cu neputință de a fi.

abține (a se) v. (lat. din *ab-tenere* = ținare dela). A se reține de a face ceva; a se înfrâna.

abținere s. f. V. *prec.* Reținere dela ceva; dela vot, dela o discuție, etc.

abubă (pop.) V. bubă. *Med.* umflare dure-roasă a gurii la prunci; stomatită ulceroasă.

abundă, (a) v. (lat. *abundare*, a se revărsa, a fi din belșug). A (se) produce cu prisosință, a fi din belșug, peste măsură de mult.

abundent, ă adj. Din belșug, cu prisos.

abundență s. f. Imbelșugare, prisosință.

abur s. m. (lat. diformare din *vapor*, = a-por, și prin degradarea sunetelor: *b=p, u=o* s'a făcut *abur* rom.) *Fizic.* Apa sau alt lichid transformat în stare gazoasă. Umiditatea din

acer, ceață. Se mai înțelege și *suflet*, respirație.

aburcă (a) v. (lat. *ab* + rom. *urca*). A rădica sus.

abureala s. f. V. abur. Ceața; umiditatea din aer; vânt ușor și cald; evaporare în genere.

aburi (a) v. 1) A pfacea lichide în stare de vapori; 2) a *aburi o sticlă*, a se așeza ceață, a precipita vaporii pe ea; 3) a suflă ușor asupra; 4) a fi abur mult în aer.

aburire s. f. Formare sau depunere de aburi sau de ceață.

aburit, ă adj. V. abur. Acoperit cu aburi, cu ceață; *fig.* asudat la față; obosit tare; s. n. faptul de a aburi.

aburos, oasă adj. Care conține sau produce aburi; *fig.* diafan.

abuz s. n. (lat. *abusus*—dela *abutor*—rea întrebuințare). Rea întrebuințare; ce e peste măsura cuvenită; *abuz de putere*, întrebuințarea puterii în afară de lege; *abuz de încredere*, folosința de încrederea cuiva spre a face un rău; tot ce se face peste măsura sau regula cuvenită.

abuză (a) v. 1) A trece peste ce se cade; 2) a folosi ceva fără învoire sau peste regulă.

abuziv, ă adj. Ce e făcut în afară de regulă, legea, ordinea stabilită; *adv.* ce este cu călcarea legilor sau regulilor anumite.

ac*) s. n. (lat. *acus*, acul de cusut — din gr. *ak* = ascuțit). 1) Mică sărmuliță de oțel, ascuțită, cu urechi, pentru cusut; 2) *ac de cap*, spîlcă, sărmușoară indoită, de prins părul; 3) *ac de cale ferată*, bucată ascuțită ce formează capul de divizare a șinelor. 4) *Fig. ac de cojoc*, mijloc potrivit de pedeapsă sau constrângere; 5) *ac cu gămălie*, bold (Mold.); 6) boldul albinei, vespei; 7) *Bot.* planta numită *acul-doamnei*; 8) arătător de ceasornic.

acadea s. f. (lat. dela *a-condire*, a indulci, și a da gust bun). Bomboane tari, de zahăr colorat, ce se topesc în gură sugându-le. (Cuvântul poate fi bizantin — Turcii zic *akide*) este rudă cu germ. *Konditor*).

academic, ă adj. V. academie. Ce ține de o academie, ce este dela o academie.

academician s. m. Membru al unei academii.

academie s. f. (gr. *academia*, dela numele unui grec *Akademos*, ce avea niște grădini nu departe de Athena, sub pomii cărora se adunau filosofil și discutau. Acolo Platon făcu

chiar școală cu discipolii săi.) 1) Asociație de savanți; 2) școală superioară: *academie de arte, comerț*, etc. *Academia Română* este asociația celor mai învățați români, înființată în anul 1867 și organizată în 1879 de un grup mic de literați și istorici, avea de scop cultivarea limbei române și cercetări în domeniul istoriei; astăzi are mai multe secții literare și științifice. *Academia Mihăileană*, un fel de liceu înființat la Iași în an. 1835; sunt și școli superioare, pentru arte și învățături speciale, ce poartă numele de *academie*: de muzică, de arte frumoase, de studii comerciale, etc.; *pict.* Studiu pictat după omul în natură sau după model clasic.

acaju. Numele unui arbore din America, a cărui lemn roșiatic și tare este căutat pentru făcut mobile: paturi, mese, etc. (fr. *acajou*).

acalmie s. f. (dela vorba *calm*). Liniște după o furtună (marin); *fig.* potolire, toropeală.

acantus s. m. (l. din gr. *akanthos* dela *ak*, înțepă). *Bot.* Plantă cu frunza lată și cu spini pe vârful ei; *arhit.* motiv dela capitulul corintic, ca frunza de acantus.

acapară (a) v. (fr. *accaparer*, din lat. *accapere*, a apuca). A aduna, cumpără în cantitate mare un produs oare care, ca ne mai găsindu-se apoi, să se poată vinde pe preț mare. *Fig. a acapară o persoană*, a o atrage spre sine cu totul; a cuprinde cu lăcomie.

acaparator, oare s. Cel ce acaparează.

acar s. n. V. ac. 1) Cutiuță de pus ace; 2) fabricant de ace; 3) cel ce schimbă direcția acului la calea ferată, macagiu.

acaret s. n. (lat. a+ (*ereo*, *creasco*) *cretum*, făcut, înălțat). Construcție, casă de preț; *acareturi*, construcții, dependențe la casa unui proprietar precum și mașini, unelte de preț.—Și turcii zic *acaret*.

acăriță s. f. (dela *ac*). 1) *Zool.* Insectă mică, ce se lipește de corp și mai ales de urechile cânelui, a boilor, etc.; 2) cutiuță de pus ace.

acarniță s. f. 1) Cutiuță de ținut ace; 2) perinuță anume făcută pentru înfipt ace.

acasă adv. (lat. *a-casa*, la casă). În casă; la, spre, cașca cuiva.

acăta (a se) v. (lat. din *a* + *capto*, prindere), 1) A prinde, a prinde repede, înțepând ca cu o cange; 2) a atârna ceva sus; a se atârna de ceva sau de cineva. *Fig.*, a căuta ceartă cuiva. *V. agăța și cața.*

acățără (a se) V. preced. A se urcă [plante] încolăcindu-se pe ceva; a se găibăra animalele pe arbori sau pe stânci; se *cațără*.

acățări adj. (lat. dela *a-catus*, de price-

* Vechiul ac era un fir de păr de porc, de care se prindea ața, și se trecea prin găuile făcute cu sula.

put, deștept). Cum trebuie, la locul seu; deștept, pricepuf.

acătătoare s. f. V. *cață*. 1) Cheutoare pentru acățat; 2) cârlig de care se atărnă, se acăță ceva; 3) *zool. pl.* ordin de pasări ce se acăță, ca *papagalul*; 4) *bot. pl.* plante ce cresc acățindu-se.

acățele s. f. pl. V. *prec.* Cârcei cu cari se acăță vița de vie.

acatist s. n. (gr. *akathistos*, dela *a-kathēso*, fără a pleca genunchii la pământ). *Biser.* 1) Rugăciune către Maica Domnului sau către un sfânt, făcută de preot, și prin care se cere ajutor (la o nevoie sau la o nenorocire) pentru el ce dă acatistul; 2) plata pentru această rugăciune (rugăciunea se citește stând în picioare).

acatistier s. n. V. *prec.* Carte ce conține rugăciuni pentru acatiste.

accede (a) v. (lat. *accedere*). A consimți, a conveni.

acceleră (u) v. (fr. *accélérer*, din lat. *ac+celer*, cu grăbă). A grăbi, a iuți (mersul, luciul).

accelerat, ă *adj.* și *adv.* V. *prec.* Grăbit, cu mers repede; s. n. tren care merge mai repede de cât cel personal sau mixt.

accent s. n. (fr. *accent*, din lat. *ac-cantus*, cu cântec). 1) Înălțarea sau apăsarea tonului pe o silabă a vorbei; 2) semnul ce se pune pe litere în acest scop: *așă*; 3) intonație particulară a unor sunete și semnul corespunzător: *accent grav* ∇ ; *accent circumflex*, \wedge ; *accent închis*, \smile ; *accent ascuțit*, \blacktriangledown ; 4) intonarea deosebită a vorbelor spre a exprima mai bine un sentiment; *accente duioase*; 5) *fig.* felul de intonare strein: *accent francez*, etc.

accentuă (a) v. V. *prec.* 1) A apăsa tonul pe anume silabe; 2) *fig.* a insista; 3) *fig.* a se intensifica.

accentuație s. f. 1) Felul de a accentuă; 2) felul de a însemna accentele.

accept s. n. V. *urm.* 1) Poliță prin care cineva se obligă a plăti o sumă de bani; 2) formula de acceptare: *bună și aprobată pentru suma de...* urmată de semnătura acceptantului.

acceptă (a) v. (lat. *acceptare* a primi, a se învoi). 1) A se învoi înscris sau verbal la o condițiune; 2) *comerc.* a scrie *acceptul* sau formula de acceptare pe poliță.

acceptabil, ă *adj.* V. *prec.* Ce se poate acceptă.

acceptant s. m. 1) Persoana care acceptă; 2) *comerc.* persoana care scrie formula de *accept* și semnează o poliță.

acceptare s. f. V. *acceptă*. Lucrarea sau faptul de a acceptă.

acceptiune s. f. (fr. *acceptiōn*), convenire asupra înțelesului complex al unei vorbe ca: *univers, natură, just*, etc.

acces s. n. (lat. *accessus*, venire lângă, apropiere, dela *accedere*, a se apropia). 1) Apropiere, puțința de a se apropia; a avea, acces, a avea treceie, a se putea apropia de cineva, a fi primit; 2) apucare neașteptată (de tusa, de o boală; 3) *fig.* pornire subită.

accesibil a *adj.* De care se poate apropia; care primește să se apropie; *fig.* cu puțință.

accesit s. m. (fr. *accessit*). *Școlar. școlar* care e aproape așa de bun, ca și premiații.

accesoriu, e *adj.* (lat. *accedo, accesi, ere*, a veni lângă). Alipit, adaus; *adv.* adăugat, ca adaus, pe lângă.

accident s. n. (lat. dela *accidere, (cado)* a cădea, a se întâmpla, *(ceva rău)*). Întâmplarea rea, nenorocire neprevăzută; *pict. pl.* variațiuni de lumină, de planuri, în tablou.

accidental ă *adj.* V. *prec.* Din întâmplare; *adv.* întâmplător.

accidentat ă *adj.* Cu înfățișare neregulată; *teren* cu râpi, de luri.

acciz s. n. (fr. *accise*, din lat. *accessus*, ducere la). Taxă de aducere în oraș a beutiurilor spirtoase.

accizar s. m. Funcționarul care percepe accizul.

această *adj.* f. (lat. din *ecce-iste, ecce-ista (istud)* pronume demonstr: *iată acesta* (de aici). Aceasta,—acesta, anume care e aci.

aceea (aceeași *pron.* și *adj.* (lat. din *ecce — ea, iată aceea*). În locul unei numiri feminine, sau determinând un nume feminin; ca *adv. după aceea*, arată timpul următor, în urmă; *într-aceea*, în acelaș timp.

acefal *adj.*; (gr. *a, kephalē*, fără cap). Căruia îi lipsește capul; monstru, animal fără cap; stridile sunt acefale.

acel, acela, aceiași, adj. pron. (lat. din *eccilum, dela ecce-ille*). Ține locul unui nume masculin; sau determină (ca *adj.*) un nume masculin: *acela*, nu un altul.

aceră s. f. (lad. diformat din *aquila* vultur pajură — (apropiat de lat. *acer*. întepător, care apucă și întepăp a ghiarele). Acvilă, vultur; pasăre răpitoare.

acest, acesta, pron. V. *aceasta*.

acetat. s. n. (lat. dela *acetum*, oțet). *Chimic.* Sare produsă prin acid acetic combinat cu o bază.

acetic *adj.* V. *prec.* Se numește așa acidul oțetului și derivatele compuse cu el.

achită (a) v. (fr. din lat. *aquiesco*, *aquies-tum*; *ere*, a consimți (mai înseamnă și a fi liniștit, a liniști). 1) A plăti o sumă ce ai consimțit pentru ceva; 2) a fi liniștit, împăcat că ai îndeplinit o datorie, fie băncască, fie morală; 3) *fig.* a se răsbuna; 4) *jurid.* a declara nevinovat.

achitare s. f. 1) Plata unei sume convenite; îndeplinirea unei datorii, obligații; 2) *jurid.* scăpare de osândă.

achitat, ă adj. 1) Plătit; (îndatorire) îndeplinită; 2) declarat nevinovat de justiție.

achiu s. n. (fr. compus din *à—queue* (cit. *cheu*, — coadă). Coadă de biliart; prima bilă aruncată la joc de biliart.

achizițiune sf. (fr. *acquisition*, din lat. *acquiere*, a dobândi, a câștiga). 1) Obținerea prin cumpărare a unui lucru; 2) lucru dobândit.

achizitor s. m. V. prec. Cel ce caută să cumpere anume lucruri pentru sine sau pentru un altul care l'a angajat.

aci adv. (lat. *a—hiccine* = la aice). Locul de față; *de aci înainte*, urmare de timp, *ce acum înainte*; *aci...* *aci*, curând, îndată; *cât pe aci*, aproape (ca timp); *aci, i-aci*, aci sau acum e greu, dificil.

acid s. m. (lat. *acidus*, *acru*). *Chimic.* Compusul unui corp simplu cu oxigenul sau cu hidrogenul și care are un gust înțepător; el face să se coloreze în roșu o materie zisă *de floarea soarelui*, ce se extrage din t-nle lichene fermentate cu urină.

acilea adv. (pop) din aci, V. *aci*.

acioae s. f. (din lat. *acies*, oțel). *pop.* Bronz, sau uneori, tuciu.

acioă (a) (se) v. (lat. din *acquiere*, a se odihni, a se liniști). 1) A (se) potoli, a liniști, a adormi—despre copii turbulenți sau despre păsări gălăgioase; 2) *fig.* a se așeza, cuibări.

acioală s. f. V. prec. Potolire, liniștire, culcare.

aclamă (a) v. (lat. *a+clamare*, a chemă, a strigă). A saluta sau a aproba prin strigăte prin bătăi din palme, pe un orator, pe un artist.

aclamațiune s. f. V. prec. Aprobare, exprimarea admirației prin strigăte; bătăe din palme, sau admirație.

aclimatiză. (a) (se) v. (după fr. *acclimater* dela gr. *klima*, starea atmosferică a unei localități). A (se) deține cu clima locului.

aclimatizare s. f. V. prec. Deprinderea cu clima.

acolu s. n. Ac mare. V. *ac*.

acoladă s. f. (lat. *a-collata*, (din con-

fera) la împreună). Semn de împreunare, a mai multor cuvinte: {

acolea adv. (lat. *ac*, ca *illuc, illoc*, acolo). Care este în acest loc, sau alături, sau *aci*, în apropiere, de față.

acolit s. m. (gr. *a-colouthos*, servitor). Partizan politic (ironic) pl. amici ce însoțesc într'una pe cineva.

acomodă, (a) (se) V. (fr. *accomoder*, din lat. *commodus*, potrivit). A potrivi, a (se) adapta; a se îngădui, învoi.

acomodare s. f. V. prec. Adaptare, potrivire; învoire cu cineva sau cu o stare de lucruri deosebită.

acompania (a) v. (fr. *accompagner*) din lat. *compago, inis*, legare împreună, unire). A însoți, a fi împreună, a întovărăși; *muzic.* a seconda la cântare cu un instrument.

acompaniament s. n. V. prec. Muzical, însoțire cu cântecul unui instrument.

acompaniare s. f. V. prec. Acțiunea de a acompania, însoțire la drum, etc.

acompaniator s. m. V. prec. 1) Cel ce acompaniază (*muz.*); 2) însoțitor.

acont s. n. (fr. *a+compti*, din lat. *computo—are*, a socoti). Plată parțială anticipată dintr'o sumă datorată sau din prețul unui lucru; arvună.

acoperi (a) v. (lat. *a+cooperire*, din *operio, operire*, a acoperi a pune un lucru peste altul). 1) A pune ceva deasupra unui lucru; 2) *fig. acoperi de dispreț*, a arunca dispreț asupra cuiva; 3) *fig.* a proteja, apăra; 4) *fig.* a întunece (de noi); 5) *comerc.* a achita, a plăti; 6) a se îmbrăca; 7) a cuprinde; 8) a ascunde.

acoperământ (lat. a+cooperimentum). Lucrul ce stă deasupra și acoperire; *fig.* casă.

acoperire s. f. Acțiunea de a acoperi; ascundere sau tănuire a unui fapt; *fig.* protejare, scutire; *com.* plată.

acoperiș s. n. V. acoperi. Invelișul unei construcții, ce o apără de ploaie, ninsoare, etc.

acoperit, ă adj. Care e sub un înveliș, acoperiș; *fig.* ascuns, secret (character); *comerc.* achitat, garantat; *adv. sub un acoperiș; fig.* pe ascuns, în secret.

acoperitoare s. f. Lucru ce servește pentru acoperit; cuvertură.

acoperitor s. m. Cel ce acoperire, *fig.* cel ce apără, protejează.

acord s. n. (fr. *accord* din lat. *a-cordis*, dela inimă); 1) Sentiment, simțire la fel; bună înțelegere; armonie; 2) *Gram.* Raport între cuvinte; 3) *Muz.* unirea mai multor sunete formând o armonie; 4) *fig.* consimțire la ceva; 5) *pl. fig.* versuri melodioase.

acordă (a) v. A pune de (în) acord: sentimente; muz. instrumente, tonuri; gram. cuvinte. A *acorda* anume timp, — a da răgaz, a îngădui; comerc. a *acorda credit*, a deschide credit.

acordat, **ă** adj. Pus în concordanță cu altul. Consimțit, îngăduit.

acordeon s. n. (dela *acord*. muzic). O armonică mare.

acordor s. m. (fr. *acordeur*). Cel ce acordează instrumente de muzică (piano).

acotiledon adj. V. *cotiledon*. Bot. Fără *cotiledon*, plante ce nu au sămânță cu înveliș cărnos, ce adăpostește *cotul*, ce va fi viitoarea rădăciună, — fără *cotiledon* sunt ciuperile și altele; s.—a. *acotiledoane*, marea diviziune de plante fără *cotiledon*.

acov s. n. (lat. *a-cavus*, de pivniță). Vas, lutoi f. mare de pivniță, pentru vin.

acreală s. f. Proprietatea de a fi acru, V. *acri*.

acredită, (a) v. (fr. *accrediter*, din baza lat. *credo*, cred, a avea încredere). 1) A fi primit cu încredere; 2) a da credit (comerc.); 3) a fi autorizat în misiunea sa (un diplomat, ambasador); 4) fig. a se *acredita* o versiune, a începe să fie crezută ca adevărată.

acreditare s. f. V. *prec*. Acțiunea, faptul de a credită, de a da încredere.

acri (a) v. (lat. dela *acor*, *acoris*, *acreală*). 1) A face un Intru să fie acru; 2) fig. a fi cu neplăcere; 3) a se *acri*, a fi nesuferit; 4) a se urî.

acricos, **oasă**, adj. Cu gust acru.

acrima s. f. 1) Proprietatea de a fi acru; 2) fig. desgust.

acrire s. f. Acțiunea de a acri.

acrișor, **oară**, adj. Cu gust puțin acru, dar plăcut.

acrit, **ă** adj. Devenit acru; făcut acru.

acritură s. f. 1) Lucru acru; 2) fructe acrite (murături).

acriul, e adj. Cu gust aproape acru.

acrobatic s. m. (fr. *acrobate* din gr. *akron*, culme; *bainô*, merg). Cel ce merge pe frânghie, pe sus; jucător dela circ, care face jocuri și sărituri grele; fig. farsor, înșelător.

acrobatic, **ă**, adj. De acrobat (mișcare, ținută).

acromatic, **ă**, adj. (gr. *a—chrôma*, fără culoare) 1) Care vede lucrurile fără culoare; 2) care face să se vada lucrurile fără influență de colorii streine.

acromatism s. n. Fizic. Proprietatea unor lunete, sticle acromatice.

acrostih s. n. (gr. *akron*, capăt; *stichos*, vers). Poezie astfel compusă, ca literile din

capul versurilor să formeze un cuvânt, de ex :

○ Carol, regele cel mare,

▷ A fost domn bun și deștept;

✂ Românimea, cu admiraire,

○ Observând faptele sale,

└ L'a numit: *Cel Înțelept*.

acru, **ă** adj. (lat. *acor*, acru), 1) Cu gust acru, înțepător; 2) fig. supărat, necăjit; în-crunțat; 3) fig. cu desgust.

acsiz s. n. V. *acciz*.

act. s. n. (lat. *actum*, lucru, fapt). Lucrare înfăptuită, fapt; a lua *act*, a ține seamă. *Act*, document scris, care constată ceva: naștere, căsătorie, deces, etc; *act* (teatru), parte dintr'o piesă.

acțiună (a) v. (fr. *actionner*, din lat. *actio-nis*, afacere, proces). 1) A face proces, a da în judecată; 2) a pune în mișcare.

acționar s. m. (fr. *actionnaire*). Cel ce posedă acțiuni de ale unei întreprinderi, afaceri, bancă, etc.

acțiune s. f. (lat. *actio onis* facere, afacere, proces). 1) Dare în judecată, proces; 2) titlu, hârtie de valoare constatând capitalul pus într'o afacere; 3) acțiune *chimică*, felul de a lucra un corp asupra altuia; 4) lucrare (mișcare); 5) jocul unei piese de teatru.

activ, **ă** adj. (lat. *activus*, activ, ocupat). 1) Care nu stă. ci lucrează ceva; 2) s. n. *co-comercial*, averea ce posedă comerciantul (opue *pasivului*, adică ce are de plătit); 3) fig. *activ*, energic, întreprinzător; 4) *științif. principil active*, energii ce pun în mișcare; 5) Term. *gramatical*, *activ*, în mod activ, cu mișcare către altul (despre verbe); 6) *adv. activ*, în chip vrednic, cu vrednicie, hârnicie; 7) *milit. activ*, care este în serviciu, nu de rezervă.

activitate s. f. 1) Puterea de mișcare de acțiune, de înfăptuire; 2) *milit.* starea de activ; 3) muncă, lucru.

actor s. m. (lat. dela *actus*, declamarea unei bucăți). Artist care joacă la teatru; fig. persoană care se preface cu dibăcie.

actriță s. f. (prescurt din *actoriță* V. *actor*). Artistă care joacă la teatru.

actual adj. și *adv.* (lat. *actualis*, e, de acum). Care este acum, care se face acum; în timpul de față.

actualitate s. f. (fr. *actualité*) 1) Ceea ce este pentru timpul de acum, după cerințele de acum; 2) starea de actual.

acû *adv.* scurtare din *acum*. V. *urm*.

acum *adv.* (lat. *a-cum* sau *a-quum* = de îndată ce) 1) În timpul de față; 2) *acum trei ani*, în urmă cu trei ani; 3) fig. *repede* gabnic (V. *acû*). 4) = așa, dar, deci.

acumula (a) *v.* (lat. *acumulo, are*, a aduna la un loc, a grămădi). A îngrămădi, aduna mult la un loc.

acumulare *s. f.* Îngrămădire.

acumulator *s. m.* Cel ce adună din toate părțile. *Fizic*, aparat ce inmagazinează energie electrică.

acurat, *ă* *adj.* (lat. *accuratus*, îngrijit). Îngrijit, exact, curat.

acurateță *s. f.* *V. preced.* Starea îngrijită, curată, a unui lucru.

acuș, (acușica) *adv.* (ca sanscrit *açu, acșuș*, repede). 1) Repede, îndată; 2) chiar acum nu de mult; 3) astfel, așa (ca și grecescul *okus*, repede).

acustic *ă*, *adj.* (gr. *akoustikos*, relativ la sunet). Cu răsunet.

acustică *V. prec. Fiz.* Partea din *Fizică* ce se ocupă cu studierea sunetelor. Răsunetul unei săli.

acut, *ă* *adj.* (lat. *acutus*, ascuțit, violent etc). 1) *Medic.* violent, cu furie (boală; 2) *muz.* pătrunzător; 3) grav, violent.

acuză (a) *v.* (lat. *accuso, are*, a acuza a învinui). A învinui de o faptă rea; *fig.* a fi dovadă acuzatoare — *faptele îl acuză*.

acuzabil, *ă* *adj.* Care poate fi acuzat.

acuzare *s. f.* Învinuire, inculpare.

acuzat, *ă* *adj.* Învinovățit că a făcut o faptă rea.

acuzățione *s. f.* (lat. *accusatio*, învinovățire, acuzare). *Juridic.* Învinuire pentru o faptă pedepsită de lege.

acuzativ *s. n.* *V. acuză. Gram.* Al patrulea caz din declinare, care arată substantivul ca primind, suferind, acțiunea verbului: *pe Ion l'au părțit vecinii*; *ia scaunul*.

acuzator, oare *s.* Care acuză, învinuiește. **acvarela** *s. f.* (lat. din *aqua*, apă). Culoare ce se dezvoltă în apă spre a putea colora, pictă, zugrăvi: tablou așa colorat.

acvarelist *s. m.* Pictor care lucrează cu acvarele.

acvariu *s. n.* (lat. *aquarium*, pentru apă). Rezervor, vas mare cu apă, în care se întrețin plante de apă, sau animale de apă, pești, etc.

acvatic, *ă* *adj.* (lat. de la *aqua*, apă). De apă, care trăiește în apă sau pe apă — plante, animale, păsări.

acvilă *s. f.* (lat. *aquila*). Vultur.

acvilin, *ă* (lat. *aquillinus* = de aquilă). (Nas) înconvoiat ca pliscul vulturului.

adagiu *s. n.* (lat. *adagium*). Proverb, zicătoare.

adălmaș *s. n.* (lat. din *ad-almas* (acuzat, dela *alma*) = spre (cele) bune; de folos, urare l' tină). Cinste, beutură, după o vânzare, la

care se fac urări de bine, ca să trăiască vietele și cumpărătorul să aibă folos dela ele — *ca și noroc! să fie de bine*. (Ungurii au de asemenea *adomas* cu înțeles de *oala cu vin toast* sau *binecuvântare*, a cărui factură este însă latină, dar l'au diformat. S'a transmis și Rutenilor cu forma de *adomas*).

adamască. Numirea unei stofe, de Damasc, oraș din Siria.

adânc, *ă* *adj. adv.* (lat. *aduncus*, încovoiat, curbat). 1) Afundat tare; 2) cu fuadul foarte jos (apă, râu); 3) scobit mult; 4) greu (somm *adânc*); 5) *fig.* greu de pătruns — *cu înfeles adânc*; 6) *fig.* serios; 7) *s. n.* fundul — *adâncul inimei*.

adâncat, *ă* *adj.* Care este afundat, scobit, dar nu prea mult.

adâncătură *s. f.* Scobitură mare, groapă, vale. **adânci** (a) *v.* 1) A scobi, săpa adânc; 2) *fig.* pătrunde bine cu mintea; 3) a băga, înplânta mult.

adâncime *s. f.* 1) Scobitură mare; 2) cât este de adânc; 3) *fig.* scriozitate.

adâncit (a) *v.* 1) Scobit nu prea mult; 2) *fig.* preocupat de (gânduri, calcule); 3) *fig.* absorbit.

adăpă, (a) *v.* (lat. *ad. la*, până la; rom. *apa* — ca și lat. *adaquare*). 1) A duce vitele la apă; 2) a *adăpa* la., a'și forma opiniile după., 3) a bea mult (*fig.*); 4) a absorbi apă multă (pământul).

adăpat, *ă* *adj.* 1) Care a băut apă; 2) *fig.* format după... (principii, teorii dela alții).

adăpătoare *s. f.* Loc unde se adapă vitele.

adăpost *s. n.* (lat. *ad-positus* = așezat de la) Loc de așezat lucruri spre a le feri; *fig.* protecție, sprijin, siguranță.

adăpostire *s. f.* Scutire, apărare de, acțiunea de a adăposti.

adăpostit, *ă* *adj.* Care e la adăpost.

adaptă (a) *v.* (lat. *adaptare*, a potrivi). A potrivi un lucru la un altui; *a se adaptă*, a se conforma, potrivi, alipi, deprinde cu; *fig.* a (se) acomoda.

adaptare *s. f.* Acțiunea de a (se) adaptă.

adăstă (a) *v.* (lat. *ad-a-stare*, a sta pentru). A aștepta.

adăstare *s. f.* Așteptare.

adăugă (a) *v.* (lat. *ad-augere, ere*, spre a crește, a spori). A mai pune, — a spori.

adăugare *s. f.* Sporire.

adăugat, *ă* *adj.* Alipit la, sporit cu.

adaus *s. m.* Ce este alipit; anexă.

adecă *adv.* (lat. *ad aequę*, tot una). Arată asemănare și comparație: fuge, *adecă* aleargă; *la adecă*, dacă e vorba așa; *explicitiv*: precum ar fi.

adecăteala adv. V. *adecă*.

ademeni (a) v. (lat. din *ad-emano* [mano], a primi o înfrînire). A atrage (prin mijloace înșelătoare, prin promisiuni); a momi.—Și Ungurii zic *adomany*.

ademenire s. f. Atragere, momire. V. *preced*.

ademenitor, oare, *adj.* Care atrage; care ispitește.

adept s. m. (lat. *adeptus* (adipiscor), dobândit, câștigat). Câștigat pentru o cauză; cel ce este convertit și susține ca atare un principiu, o cauză.

aderă (a) v. (lat. *adereo* (din *ad-sum*), a fi la dispoziția cuiva). A se alipi de tot la altul; *fig.* a se alătura către; a se lipi.

aderent, *ă*, *adj.* Care aderă, se alipește de tot (propriu și *fig.*)

aderență s. f. Proprietatea de a se alipi.

ades, **adesea**, *adv.* (lat. *ad+densus*, des, neîntrerupt). În chip repetat: de mai multe ori; des.

adevăr s. n. (lat. *ad-de-vero*=adevăr). Realitate; lucru cert, sigur; principiu sigur; înțelegere conformă cu realitatea. *Adevărul*, *ziar politic*, de pe la 1890, cu atitudine totdeauna opoziționistă.

adevărat, *ă* *adj. V. prec.* Ce nu este prefăcut, falsificat; *adv.* În mod onorabil și drept, cum este sau cum se cade a fi.

adeveri (a) v. V. *prec.* A confirma, a încredința de adevăr.

adeverință s. f. V. *prec.* Încredințare scrisă, chitanță, dovadă.

adeverire s. f. Confirmare, încredințare; realizare.

adeveritor, oare, *adj.* Care încredințează, confirmă.

adeziune s. f. (lat. *ad haesio*, spre alipire). Aderare, alipire, întovărășire; *fizic.* atracțiune moleculară.

ad-hoc *adv.* (lat.)=Pentru aceasta, anume.

adiă (a) v. (**adiere**) (lat. *adeo*, *ad-ire* = a veni spre), *A adia vântul*, a veni, a sufla; *șor vântul*; *fig.* a atinge foarte ușor.

ad-acent, *ă*, *adj.* (lat. *ad-jacentus* din *ad-jaceo*, a zace lângă). A fi așezat lângă, *geom.* despre unghiuri, linii, suprafețe alipite.

adică *adv.* V. *adecă*. *La adică*; la nevoie, când o fi vorba.

adiere V. *adiă*. Acțiunea de a adia.

adineaori, **adineaore** *adv.* (lat. din *ad-unam-horam*, ca de-o oră). Nu de mult timp, aproape acum.

adins (în **adîns**) *adv.* (lat. din *ad-ins* sau *ipsum*, spre aceasta, însușire așa). Anume, ca să fie; intenționat.

adinterim *adv.* (lat. *ad*, spre, pentru; *in-*

terim, provizoriu, între timp). Inlocuitor, provizor.

adio *interj.* și s. n. (lat. *ad-deo*, spre sau cu Dumnezeu). Salut de despărțire, invocând ajutorul lui Dumnezeu, pentru cel ce pleacă sau pentru cei ce rămân.

adiționă (a) v. (lat. dela *additio*, adunare (calcul). 1) A face calculul adunării; 2) a face un adaus (la o lege).

adițional *ă* *adj.* care este, ori trebuie adunat; adăugat.

adiutant s. m. (lat. dela *adjugo*, a adăuga la, a alipi la). Care este alipit, (atașat) pe lângă; *milit.* subofițer sau ofițer care este ajutor sau atașat pe lângă un superior.

adjectiv s. n. (lat. *adjectivus*, care se adaugă). *Gram.* vorba ce se adaugă la un substantiv spre a-i arăta însușirea sau a-l determina: casa nouă; casa această.

adjectival, *ă* *adj. V. prec.* Vorbă luată ca adjectiv gram.

adjudică(a) v. (lat. *ad-judicare* = prin judecare). 1) A vinde prin licitație ceva, după hotărîrea justiției, judecăței; 2) a încredința o lucrare cuiva, prin concurență între ofertanți; 3) *fig.* a decerne.

adjudicațiune. Faptul adjudecării.

adjunct *adj.* (lat. *adjunctus*, care este alipit). Alipit, atașat (ca ajutor) pe lângă altul.

adjura (a) v. (lat. *adjurare*, a rugă cu stăruință). A stăruii cu mare rugăminte, a insista (pentru numele lui Dumnezeu).

administră (a) v. (lat. *administrare*, a conduce). 1) A conduce o afacere privată sau publică; 2) medic. a administra un tratament — a supune la anume tratament; 3) a aplica — *admin. o pedeapsă*.

administrație (**administrațiune**) s. f. 1) Diriguirea, conducerea; faptul de a administra; 2) autoritățile administrative; 3) biroul sau reședința administratorului; 4) guvern.

administrativ (*ă*) *adj.* 1) Care servește pentru administrație; 2) unde este reședința, biroul autorității administrative.

administrator, oare, s. Cel ce administrează; funcționar însărcinat cu dirigirea conducerea; *administrator de plasă*, subprefect (care admin. plasa)

admiră (a) v. (lat. *admirari*, a admira, a se mira). A admira. A se mira de ceva neașteptat; a se minuna; a lăuda.

admirabil (*ă*) *adj.* Vrednic de mirare, de admirat; minunat; *fig.* foarte bun (bine).

admirat (*ă*) *adj.* De care se miră.

admirațiune s. f. Mirarea; faptul de a admira.

admirator, oare. Care admiră, se minunează; *fig.* curtezan.

admis, (ă) adj. (lat. dela *admitto, admissum, ere*, a admite, a da voce, a primi). Primit, admis, îngăduit.

admisibil, (ă) adj. Care poate fi primit, admis, îngăduit.

admisibilitate s. f. Calitatea de admisibil. admisivune s. f. Faptul de a admite.

admite (a) v. (lat. *admitere*, a primi). A primi, a îngădui, a învoi; a aproba.

admitere. Faptul de a admite.

adnotă (a) v. (lat. *ad + notare*, a face un semn, a însemna prin scris). A face o însemnare sau observație notată, scrisă pe scurt, asupra conținutului unei cărți sau scrieri de orice fel.

adnotațiune s. f. v. prec. Faptul de a adnotă; notiță explicativă.

adolescent s. m. (lat. dela *adolescere*, a crește în vârstă). Tânăr, crescut în vârstă, (lat. *adolescentis*), flăcău.

adolescență s. f. V. prec. Vârsta de flăcău.

adoptă (a) v. (lat. *adoptare*, a adoptă, a lua de suflet). 1) A lua ca al seu, drept al seu; a lua de suflet (un copil); 2) a 'și apropia, însuși; 3) a admite; 4) a lua nn obicei.

adoptare s. f. V. prec. Acțiunea de a adoptă.

adoptat, (ă) adj. V. prec. 1) Luat de altul, luat de suflet, înfiat; 2) însușit; 3) admis.

adoptiv, ă V. prec. Luat de suflet.

adoră (a) v. (lat. *adorare*, a se închina la. a adora). A exprima cinste și iubire mare, ca lui D-zeu; *fig.* a iubi nespun de mult.

adorabil ă. adj. 1) Care merită să fie adorat; ce este adorat; 2) foarte frumos, plăcut.

adoratiune. s. f. Faptul de a adora.

adorator, oare s. Cel ce adora.

adormi (a) v. (lat. *ad + dormire*, spre a dormi). 1) A închide ochii spre a dormi. 2) *Fig.* a fi neglijent, moale la lucru; 3) a liniști, potoli; 4) *fig.* a minți, înșelă; 5) a muri.

adormire s. f. Faptul de a adormi; *fig.* moarte *Adormirea Maicii D-lui*; serbătoare la 15 August; *fig.* potolire.

adormit, (ă), adj. 1) Care doarme; 2) *fig.* moale, neglijent; 3) mistificat; 4) răposat, mort.

adormitor, oare adj. Care adoarme.

adormițele s. f. Bot. Plante ce produc somn, mac sălbatic.

adresă, s. f. (fr. *adresse*, adresă). 1) Arătarea (pe o scrisoare) a numelui și locuinței celui ce trebuie să o primească; 2) scrisoare trimisă de o autoritate către o alta, de ace-

lași grad; 3) locul unde are casa cineva; 4) îndămânarea de a face ceva (la lucru).

adresă (a) v. 1) A trimite o adresă; 2) a îndrepta către cineva (o rugămintă, o vorbă). **adresant s. m.** 1) Cel ce trimite o scrisoare; 2) cel cărui este adresată o scrisoare.

aducător, oare adj. V. aduce. Cel ce aduce.

aduce (a) V. (lat. *adducere*, a aduce). 1) A aduce ceva; 2) a înapoia ceva; 3) *aduce la îndeplinire*, a executa ceva; 4) *aduce la cunoștință*, face cunoscut; 5) *aduce aminte*, a reaminti. 6) *aduce*, curbă, îndoi; 7) a fi asemănător puțin cu altul.

aducere s. f. Faptul de a aduce (ca și precedentul).

adulare (a) v. și s. f. (lat. *adulari*). A lingeși; mângăia.

adulmeca (a) V. (lat. *ad-oleo-mico*: *ad*, după; *oleo*, a mirosi; *mico*, a se mișca repede). A se pune în mișcare după miros, a urmări, a simți, (se zice despre câne, când caută ceva mirosind urmele).

adulmecător, oare, adj. Care adulmică, cercetează după miros ca să afle ceva.

adult ă adj. (lat. *adultus*, crescut, dela *adolescere*, a crește în vârstă). Om crescut, în vârstă deplină (la 21 de ani în sus).

adulter, ă adj. (lat. dela *adulterare*, a corupe, a desonoră). Care se desonorează, călcând cinstea de soț sau de soție. *V. urm.*

adulteriu s. n. (lat. *adulterium*). Călcarea cinstei de soț sau de soție (curvie).

adumbri (a) v. (lat. *adumbrare*, a face umbră). A acoperi cu umbră, a umbri; *fig.* a proteja, apăra.

adumbritor, adj. Care adumbrește.

adumbrît, ă adj. Care este la umbră; *fig.* adăpostit, protejat.

adună (a) v. (lat. *adunare*). 1) A pune unul lângă altul la un loc: unități, lucruri; 2) a întruni; 3) a strânge (recolta); 4) a face lucrarea aritmetică a adunării.

adunare s. f. 1) Operațiune *aritm.* de a adună, întruni, cifre; 2) reunire, întrunire de oameni. 3) *Adunarea deputaților*, întrunirea reprezentanților națiunii; 4) Colecție.

adunător, oare adj. Care adună, colecționează.

adunătură s. f. 1) Punere la un loc fără nici o regulă; 2) mulțime de oameni fără însemnătate; 3) amestec de felurite lucruri.

adus, ă adj. 1) Dus aici de undeva. 2) aplicat, curbat. *V. aduce.*

adventism s. n. (lat. din *advento*, a se apropia). Secta religioasă care pretinde a fi mai aproape de preceptele evanghelice.

adventist s. m. Din secta adventismului.

adverb s. n. (lat. din *ad-verbum*, lângă vorbă). *Gram.* Cuvânt ce stă pe lângă un verb și-i modifică sau completează înțelesul.

adverbial, ă Gram. Ce ține de adverb, ca și adverbul, ca un adverb.

advers, ă. adj. (lat. *adversus*, contra). Opus, contra, contrariu, protivnic.

adversar s. V. preced. Cel ce este contra. **adversitate s. f.** (fr. *adversité*). 1) Stare în contra, contrarietate; 2) neprielnicie.

advocat s. m. (lat. *advocatus*, dela *advocare*, a chema într'ajutor, a chema pentru apărare). Cunoscător de legi, chemat să apere, să ajute pe cineva înaintea judecării; *fig.* cel ce vorbește pentru un altul.

advocățesc, adj. De avocat; cum face avocatul.

advocățeste adv. ca advocații, cum fac advocații.

advocățime, s. f. Totalitate, sau număr mare de avocați.

advocatură s. f. Profesia de avocat.

advon s. m. V. amvon.

aed s. m. (gr. *aidein*, cântăreț). Numire ce se da preoților greci, în epoca primitivă. *Orfeu* a fost un aed.

aer s. n. (lat. gr. *aer*, aer). Aerul, substanța gazoasă ce acopere globul pământesc și pe care o respirăm. *Fig.* înfățișare; felul de prezentare: *bis. sf. aer*, iconă zugrăvită pe mușama, ce reprezintă luarea depe cruce a Mântuitorului și cu care se înconjură biserica în Vinerea mare.

aerian adj. Din aer, al aerului.

aeriform, ă. adj. Ca aerul, în forma aerului.

aeriseală s. f. Lăsarea aerului să intre și să pătrundă (în casă).

aerisit. ă. adj. Cu aerul împospătat.

aerolit s. m. (gr. *aēr*, aer; *lithos*, piatră). Numire dată bucăților mari de mineral, ce cad câte o dată din cer pe pământ. Prin căderea lor, produc în aer dungi luminoase. Aceste corpuri rătăcesc în spațiu; iar când se apropie de pământ, sunt atrase spre el dela mari distanțe; greutatea lor este uneori de mii de kilograme. Pe dinafară capătă culoare ca arama; prezintă pe suprafață forme de mici valuri și adâncături, ce arată că au fost în stare moale, topite; iar în lăuntru, mineralul are culoarea albă-cenușie ca ferul, însă cu structură deosebită.

aerometru s. m. (gr. *aēr*, aer; *metron*, măsură). *Fizic.* Instrument pentru a măsura densitatea aerului; (aerul la înălțime este tot mai rar).

aeronaut s. m. (gr. *aēr*, aer; *nautēs*, navigator). Cel ce zboară prin aer cu un aparat. **aeroplan s. n.** (*aer* + fr. *planer*; a pluti, a sta deasupra). Mașină de sburat prin aer. **aeros, oasă, adj.** Cu mult aer.

aerostat s. n. (gr. *aēr*, aer; *statos*, care stă, se ține). Balon (beșică mare) ce plutește în aer, din cauză că este plină cu gaz mai ușor de cât aerul.

aerostatică adj. Care se ocupă cu aerostatele (știința despre aerostate).

afabil, ă. adj. Prietenos.

afabilitate s. f. (lat. *affabilis*, prietenos). Sentiment de prietenie.

afacere s. f. (lat. *a-facer*, a face, a făptui). Înăptuire, faptă săvârșită. Se mai înțelege prin *afacere*: proces, cumpărătură sau vânzare, întreprindere de ori ce fel; ocupație; treabă; negoț; *fig.* obiect; *fig.* problemă; *afacerile streine*, raporturile cu țările streine.

afână a v. (din *a* + *fân*). A face un lucru să fie înțoiat și ușor (ca fânul): pâne, aluat dospit și crescut mult, etc.

afănat, ă. adj. Înțoiat, moale și ușor (despe cozonac, prăjituri).

afară adv. (lat. din *a-foras*; de, în, afară). Locul de afară (nu în casă). Se mai înțelege *exceptie*, = fără de ceva, sau cineva. Cu ton poruncitor, înseamnă *eși afară*.

afectă (a) v. (lat. *affectare*, a se îndrepta spre (un lucru), a căuta, dori cu stăruință). 1) *Juridic*, a amanetă un imobil pentru un împrumut. 2) *Moral*, a lua înfățișare de sentimente sau calități ce în realitate îpsesc. 3) A suferi, a fi atins de o supărare, de o pierdere; 4) a se fandosi.

afectat, ă. adj. V precedent.

afecțiune s. f. 1) Suferință morală sau fizică; boală. 2) Înclinare spre ceva sau spre cineva; 3) dragoste.

afectiv, ă. adj. Care emoționează, care mișcă sufletul.

afectos, oasă, adj. și adv. (lat. *affectis*, bună dispoziție, iubire). Cu bună dispoziție, cu iubire, cu drag.

afemeiat, ă. adj. (compus rom. dela vorba femeie). Cu înclinări femeiești sau cu totul inclinat spre femei.

afereză s. f. (fr. *aphèrese* dela gr. *aphoieō*, suprim, ridic). *Gram.* A suprima o literă sau o silabă înaintea unui cuvânt: *nainte* vreme; în loc de *înainte*; *ci-că*, în loc de *zice-că*.

afерim ! interj. (turc-*afерim* = așa să fie). Bravo! cu înțeles de aprobare sau *iron.* de desaprobarare. Origina pare să fie latină, dela *a + firme*, sau *afirmo* = aprob, întăresc; ca rom. *asa ! bravo !*

afet *s. n.* (fr. dela *affût*, afet). Pat (de tun).
afierosî (a) *v.* (gr. dela *aphieroo*, a dedică, consacră). *Bisericesc*, a dedică, închină (în onoarea unui sfânt) o biserică, sau un lucru bisericesc. *Fig.* a fură, a dosi un lucru.

afif *adj.* și *adv.* (fr. à *vif*, sprinten). Ușurat (de parale), fără nici un ban; stors (la joc de noroc).

afiliă (a) *v.* (lat. din *a - filius*, de fiu). A alipi (cătore altul mai mare) ca fiul de părinte; a atașă către altul; a ține de altul mai mare.

âfin *s. m.* (daco-gr. *âphenos* = îmbelșugat). *Bot.* numirea unui arbore cu multe fructe negre mici plăcute.

afin *s. n.* (lat. dela *affinitas*, înrudire). *Jurid.* Rudă prin alianță; rude, neamuri prin căsătorie.

afină *s. f.* Fructul de afin gustos, iar sucul roșu se întrebuințează la văpsit.

afinitate *s. f.* (fr. lat. *affinitas*-înrudire). Înrudire; mare apropiere și asemănare. *Ohimic*, tendința corporilor de a se uni.

afion *s. n.* (diformat din gr. *opton*, dela *opôs*, suc, zeamă). Numire populară pentru *opium*; *farmaceutic*, extras din mai multe specii de mac, ce are proprietatea de a adormi.

afirmă (a) *v.* (fr. din lat. *affirmare*, a afirma, a asigura). A întări că așa este, a asigura; a zice *da*.

afirmațiune *s. f.* Faptul de a afirma.

afirmativ *adj.* Care afirmă; *adv.* în mod afirmativ, asigurător.

afiș *s. n.* (fr. *affiche*, citit afiș). Înștiințare scrisă și lipită ca să se poată citi de public; (dela lat. *affigere*, a înfige, a fixa și fr. *fiche*, cuiu; a prinde în cuie).

afișă (a) *v.* (vezi afiș). A lipi o înștiințare scrisă pentru public; *fig.* a (se) arăta în văzul tuturor.

afișare, *s. f.* Faptul de a anunța publicul prin afiș; *fig.* laudare, arătare către toți.

afișer *s. m. v. prec.* Cel care lipește sau distribuie afișe.

afix *s. n.* (lat. *affixus*, lipit). *Gram.* Particula lipită la sfârșitul sau la începutul unui cuvânt, modificându-i înțelesul d. e. *despărțire* este format din rădăcina *parte* și *ire*.

afliă (a) *v.* (lat. *a - flo*, *flare* = prin a suflă, a inspira, și a vorbi în șoaptă). 1) A lua cunoștință indirect despre ceva; a lua cunoștință pe ascuns; 2) a se informa; 3) a găsi; 4) a fi, a există (*a se afla*); 5) a descoperi; 6) a inventa.

aflare *s. f.* 1) Acțiunea de a afla, a se în-

formă; 2) descoperire, inventare; 3) găsi; 4) stare de față.

aflători, oare *adj.* 1) Care află, se informează; 2) care se găsește, existent; 3) inventator; 4) descoperitor.

afluent *s. m.* (lat. dela *afluo - ere*, a curge spre). Râu care curge spre altul mai mare și se varsă în el.

afluență *s. f. preced.* Mulțime mare (de oameni sau lucruri); revărsare, scurgere mare.

aflux *s. n. Medic.* Îngrămădire, revărsare (de liquide într-o parte a corpului). *V. prec.*

afon, *ă adj.* (gr. *a - phônê*, fără voce). Lipsit de voce, sau de sunet.

afonie *s. f. V. prec.* Lipsa de voce sau de sunet.

aforism *s. n.* (gr. *aphorismos*, definiție). Maximă, cugetare generală spusă în puține cuvinte d. c. *omul sfințește locul*.

Africa *s. f.* (gr. dela *a*, fără; *phrikê*, frison, tremur (de frig). Continent călduros, fără frig.

african *s. m.* Locuitor al Africei, *adj.* din Africa.

afront *s. n.* (fr. lat. dela *ad, frontem*, în frunte). Înfruntare, batjocură, ocară (față cu alții).

afță *s. f.* (gr. *aphthai*, bubă, beșici). Pușchea, bubă în gură (la vite).

afțos, oasă *adj.* De bubă în gură, cu bubă în gură (boală de gură la vite, *febra afțoasă*).

afumă (a) *v.* (lat. *a - fumare*, a scoate fum). 1) A pune la fum, a expune la fum (carnea ca să se păstreze); 2) a avea miros de fum; 3) a răspândi, a scoate fum; 4) *Fig. pop.* a fi beat; 5) a produce un fum mirositor de rășină sau de alte substanțe.

afumare *s. f.* Acțiunea de a afumă.

afumat, ă. adj. 1) Care a fost expus la fum; 2) cu miros de fum; 3) *fig. pop.* beat.
afumătoare *s. f.* Loc (incăpere) de afumat; obiect cu care afumă; materie mirositoare pentru afumat.

afumător *s. m.* Cel care afumă.

afumătură *s. f.* Lucru afumat, carne afumată; *fig.* beție.

afund *s. n.* (lat. *a - fundus*, la fund). Adâncimca dela fund, fundul; *adj.* care este la fund; *adv.* către fund, până la fund.

afundă (a) *v. V. preced.* 1) A băga spre fund, în apă, ori în alt lichid; 2) a adânci mai mult; 3) a se scutundă; 4) *fig.* a dispărea; 5) *fig.* a fi preocupat foarte mult; 6) a fi copleșit (de datorii etc).

afundare *s. f.* Dare spre fund; adâncire; scufundare.

afundător s. m. Care se scufundă.
afundătură s. f. Adâncătură, colț înfundat, retras; desiş (de pădure).

afundiş s. n. Adâncime, loc retras.

afurisenie s. f. (gr. *af - orizo*), a exclude, a da afară, a excomunica) *Bis.* 1) Escludete ca nedemn dintre credincioşi; 2) *pop.* blestem.

afurisi (a) v. V. *prec.* A blestemă; *bis.* a exclude dintre credincioşi.

afurisir s. f. Excomunicare; blestem.

afurisit, (ă) *adj.* 1) Excomunicat, dat afară dintre credincioşi; 2) blestemat; 3) *fig.* foarte rău, ticălos, netrebnic; 4) *ironic. fam.* teribil.

agă s. n. (turc. *aga*, comandant). Polițiu, comandantul șef al poliției (la turci).

agănău s. n. (din *a* și *gonău*). Horă repede bătută.

agale *adv.* (daco. gr. *a* și *galenos*, liniștit). Liniștit fără grabă (despre mers). — *Grec. md.* *agalî*.

agasă (a) v. (fr. *agacer*). A sicăi, a atăta, a nu lăsa în pace.

agasant, a *adj.* Care sicăe, nu lasă în pace; supărător.

agăta (a) v. (diformare din *acăta* prin imuearea lui *c* în *g*) v. *acăta*.

agată s. n. v. (gr. *achatos*, agat). Peată prețioasă cu felurite colori vii, apinse.

agătat V. *acătat*.

aglamiu, e *adj.* (turc, din porecia arabă *agem*, cu vorba îngrămădită; *adjami*, novice). Nepriceput încă la lucrare; novice.

agent s. m. (fr. *agent* din lat. *agens*, dela *agere*, a pune în mișcare) 1) Cel ce se pune în mișcare, sau pune în mișcare; 2) *Fizic.* lumina, căldura; *administr.* funcționar executor; *idem* de comerț, de afaceri.

agenție, **agentură** s. f. Biurou sucursală, sub conducerea unui agent, care face afaceri (de comerț, întreprinderi etc).

ager, *ă adj.* (lat. din *agilis*, e, sprinten). Sprinten, vioiu la mișcări sau la minte; *princeput*, *iute, adv.* Cu iuțeală; cu pătrundere (de minte).

ageri (a) v. V. *prec.* A iuți; *fig.* a îmboldi; a deveni ager.

agerime s. f. V. *prec.* Voiciune de mișcări; pătrundere (de minte).

aghesmuî (a) v. (V. *aghiasmă*). A stropi cu aghiasmă; *fig.* a bea puțin, a fi beat.

aghesmuire s. f. Stropire cu aghiasmă.

aghesmuît *ă adj.* Stropit cu aghiasmă; *fig.* *ironic* cam beat.

aghiasmă s. f. (gr. *aghiasma*, lucru sfințit) *Biserice.* Apa sfințită prin rugăciunile preotului.

aghiasmatar s. n. *Bis.* Cartea ce conține rugăciunile pentru a sfinți apa, ce se face aghiasmă.

aghios s. n. (gr. *aghios*, sfânt). Cântare bisericească în care se repetă de 3 ori vorba *sfânt. Fig. popor.* a trage un aghios = a dormi cu sforăituri.

aghiotant s. m. *Pronunțare greșită în loc de adjutant* sau *adiutant* (V. *adiutant*).

agie s. f. (turc, V. *agă*). Prefectura de poliție; localul poliției (vechiu).

agil, *ă* (fr. *agile* ca și lat. *agilis*, e, sprinten). Ager, sprinten la mișcări. (V. *ager*).

agilitate s. f. V. *prec.* Agerime; sprinteneală.

agio s. n. (italian, *aggio*, pus peste, pe deasupra). Diferența între o monetă mai depreciață, față cu alta streină mai urcată.

agiotaș s. n. V. *prec.* Negoț asupra agiului, speculă cu diferența de curs asupra efectelor publice.

agită (a) v. (lat. *agitare*, a mișcă din loc, a întărâta, turbură). A pune în mișcare, a turbura, (cu înțeles fizic și moral).

agitat, *ă. adj.* Mișcat, turburat, neliniștit.

agitațiune s. f. Mișcare, turburare, neliniște.

agitator s. m. Care atăță lumea la mișcări, turburări.

aglică s. f. *Bot.* Floare zisă și *cioboșica cucului*.

agliciu s. n. V. *preced.*

aglomera (ă) (fr. *agglomérere*, din lat. *ad* și *glomus* = ghem). A îngrămădi, a înghesui.

aglomerat, *ă.* Înghesuit, îngrămădit.

aglomerățile s. f. Îngrămădire, înghesuială.

aglutinantă, *ă. adj.* (lat. din *glutinare*, a lipi). Care lipește, se lipește, se împreună (substanțe). *Limbă aglut.*, limbă în care unele cuvinte sunt formate din rădăcini de vorbe diferite spre a exprima o noțiune nouă.

agneș s. m. (lat. *agnus*, miel). *Bisericesc*: Sf. *agneș*, parte din prescură, ce se pune la împărtașanie și care reprezintă *mielul sacrificat*, adică pe Isus Christos; *fig.* sacrificarea Mântuitorului (și Slavii au acest cuvânt).

agonie s. f. (lat. gr. *agon*, luptă [în jocurile publice], pe moarte). Lupta cu moartea; timpul când se luptă cineva cu moartea, când e pe moarte.

agoniseală s. f. (daco-gr. dela *agonizomai* = muncesc). Produsul muncii; provizii; câștig.

agonisi (a) v. V. *prec.* A adună cele necesare traiului; a câștiga; a economisi.

agonisire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a agonisi.

agonisit, *ă. adj.* V. *prec.* Câștigat, economisit.

agrafă *s. f.* (fr. *agrafe*, din gr. *agreyó*, a prinde, a apuca). Acindoito, cu care se prind margini de ștofă, foi de hârtie, etc.

agrar, **ă**, *adj.* (lat. *agrarius*, care se referă la câmp). Care privește agricultura și pe agricultori.

agravă (a se) *v.* (lat. *agravare*, a îngreuiia [dela *gravis*, greu]. A se îngreuiia (sîtu:ția, boala).

agravant, **ă** *adj.* Care îngreuiază, care face mai greu, mai rău.

agrăa (a) (fr. *agréer*, a primi cu plăcere [din lat. *gratum*, plăcut]. A primi cu plăcere, a simpatiza.

agreat, **ă**, *adj.* Primit cu plăcere, plăcut.

agreambil, **ă** *adj.* (fr. *agréable*). Plăcut; *adv.* cu plăcere.

agregare *s. f.* (lat. *aggregare*, a reuni, dela *grex*, grămadă). Împreunare, unire.

agregat *s. m.* (dela lat. *aggregare* a primi). Profesor neîtitular, care predă un curs la universitate, urmînd să fie cu timpul profesor definitiv.

agregațiune *s. f.* (fr. *agrégation*). Admiterea ca agregat; examen de agregat: fizic. Împreunarea, unirea părților ce formează un tot.

agrement *s. n.* (V. *agrăa*). Plăcere, distracție; *diplom.* acceptare plăcută.

agresiune *s. f.* (fr. *agression* din lat. *agredi*, a atacă). Atacare, năvălire asupra cuiva.

agresiv, **ă**, *adj.* V. *prec.* Care atacă, arțăgaș; *adv.* cu pornire de a atacă, bătăios.

agresor *s. m.* Cel care atacă întîi.

agricol, **ă** *adj.* (lat. *agricola*, agricultor (dela *ager*, câmp). De agricultură, de lucrarea câmpului.

agricultor *s. m.* (lat. din *ager*, *agri*, câmp; *cultor*, lucrător, cultivator). Lucrător de câmp; cultivator al câmpului, al pămîntului.

agricultură *s. f.* (V. *preced.*) Cultivarea câmpului, lucrarea pămîntului.

agrimensor *s. m.* (lat. *agri*, de câmp; *mensor*, măsurător). Măsurătorul câmpului.

agrimensură *s. f.* (V. *preced.*) Știința care arată cum se măsoară câmpul, *matemat.*

agriș *s. m.* (lat. dela *acer*, *acris*, acru, înțepător). *Bot.* arborăș ce face fructe mici roșii, acrișoare.

agrișă *s. f.* Fructul agrișului.

agronom *s. m.* (gr. dela *agros*, câmp; *nomos*, lege). Cel ce cunoaște regulile (legea) agriculturii și face agricultură după reguli științifice; 2) funcționar cu îndatoriri agricole.

agronomic, **ă**. Ce privește agronomia.

agronomie *s. f.* (V. *agronom*). Știința de

a cultiva cu regulă câmpul, spre a trage mai mult folos.

agudă *s. m.* (lat. diformat din *adud* (*udus*) cu udeală, cu zeamă). *Bot.* Pom ce face fructe cu multe boboci negre sau albe f. zemoase. Cu frunza lui se nutresc gândacii de mătasă.

agudă *s. f.* Fructul agudului.

aguridă *s. f.* (lat. din *acor*, *acreală*; *id*, aceea). Strugure acru, necopt, bun numai pentru a acri o fermură.

aguridar *s. m.* V. *prec.* Viță sălbatică ce face *aguridă*.

ah! (lat. *ah!* ah, vai). Exclamare de durere, de mirare sau de regret.

aha! interj. (amplificat din *ah*). Exclamare de mirare și uimire; uneori de amenințare; alteori de aprobare.

aho! interj. (din *a-ho*). Exclamare de a opii în loc boii.

ah! *s. n.* (din interj. *ah!*) Dorință; sau *of-tare* după ceva; ofat; suferință.

ahțiat **ă** *adj.* și *adv.* (din vorba *ahț*). Care poștește tare ceva.

ai *Zoolog.* Așimal ce-i mai zice și *leneșul*.

ai! interj. Exclamare de uimire, de dojană sau de spaimă.

ai? intr. Ce ai zis?

aialaltă *pron.* (V. *aia*). *Ceialaltă*.

ăi și **ai** *pronume* (dela, *al*, *ale*, din lat. *alius*, *alia*, cellalt, cealaltă). Cel, acei, ceilalt.

ai *particulă* pers. II a verbelor la optativ: *ai dori*, *ai face*.

aia *pron.* (scurtat din lat. *alia*, cealaltă). Aceia, ceialaltă.

aian *s. m.* (*cuv. turc*). Primar de sat, turc, în Dobrogea.

aiar *s. m.* Bila cântarului care arată măsura (dela *aiu*, căpățînă de usturoi).

aiazmă *s. f.* Scurtare din vorba *aghiazma*.

aici *adv.* (lat. din *a* — *hic* (*hice*) spre *aic*, I) Locul de față, de aici: *vino aici*, *șezi aici*, cu arătarea locului apropiat pentru a sta; *veni*, etc.; 2) prezent, de față.

aida-de interj. Exclamare de neîncredere; (dela *aide*, *haide*, merge, cu senz *contr* de: *nu merge*, nu se poate).

aide! **aidem**, **aldeți**, (lat. *a*, spre *ito*, *itar*, a merge; [f s'a degradat în *d*; se mai menține în forma *hăiti!* mergi, pleacă]. Mergen; să mergem. — Și Slavii au *ide*, dela lat. *ib*, a merge.

aidoma *adv.* (lat. din *a-idem-a*, aceeași, la fel). Întocmai la fel.

aiduc *s. m.* V. *haiduc*.

alevea *adv.* (din *a* și *iv*). Vădit; pe față; la vedere.

aior. V. *alior*.

aișor s. m. (V. *aiu.*) Bot. 1) Plantă din familia liliaceelor; 2) usturoi sălbatic.

aiti! Excl. m.: (din lat. a *ito, itere* [imperativ: *ite!*, a merge). 1) S'a dus! s'a terminat; 2) plecă, du-te! 3) iată!

aituri s. pl. (de la *aiu.*) Mold. Tr. Răciturii, piftii făcute cu usturoiu, *aiu.*

alu s. n. (lat. *allium*, usturoi). Usturoi, plantă cu miros f. tare.

aiurea adv. (lat din *alia-ora*, altă [regiune] parte). 1) În altă parte; 2) neatent; distrat; cu mintea ne la loc; fig. zmintit.

aiureală s. f. (lat. *hariolari* [citiț *ariolari*] = a aiură). Sărire 'din minte; vorbire în neștire; fig. lucru, idee neverosimilă.

aiuri a V. *preced.* A vorbi în neștire (din cauză de boală); a spune lucruri imposibile.

aiurit s. n. Stare de aiureală.

aiuritor, oare adj. Cel ce aiurează.

aiușor s. m. Bot. Plantă din speța usturcutului (V. *aiu.*)

ajumit s. n. (lat din *assumo* = a prinde, a lua) Joc de-a prinsul. Olt. Banat.

ajun s. n. (lat. din *a+(ad-junium) jejunium*, post, foame). Abținere de a mânca în ziua ce precede o sărbătoare mare; de aici generalizat: *ziua ce precede o sărbătoare*; și mai generalizat: *ziua precedentă*.

ajună (a) v. (V. *preced.*) A posti, a nu mânca.

ajunge (a) v. (lat. *a + jungere* a uni, a împreună). 1) A reuși să fie pe un loc, împreună, (cu altul); 2) a reuși să apuce, să pună mâna pe ceva; 3) a sosi; 4) a atinge de departe; 5) a fi destul, suficient; 6) *ajunge bine*, a progresa; a avea o bună situație; 7) *ajunge rău*, a decădea; 8) *a se ajunge*, a conveni; 9) a pătrunde; 10) a parveni.

ajungere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a ajunge.

ajuns adj. 1) Sosit; 2) reușit; 3) fig. parvenit; 4) adv. de *ajuns*, cu îndestulare.

ajustă (a) v. (fr. *ajuster* din lat. *justus*, drept). A face, a potrivi, drept, cum trebuie, (o haină, un lucru); iron. a bate.

ajustare s. f. Potrivire drept cum trebuie.

ajutor, oare, = s. V. *prec.* Care știe să ajusteze.

ajută (a) v. (lat. *ad-jutum*, din *juvo, juvi, jutum, juvare*, a ajuta). 1) A sprijini, a susține; 2) a uni, împreună puterile, spre a face ceva; 3) a înlesni; 4) a proteja; 5) a milui.

ajutare s. f. V. *prec.* Sprijinire, protejare.

ajutat ă, adj. 1) cel ce primește ajutor; 2) sprijinit; 3) favorizat.

ajutător, oare s. V. *prec.* Care protejează, sprijine; adj. cel ce dă sprijin, protecție; care completează un înțeles. (verb ajut.)

ajutor s. n. (lat. *adjutorium*). 1) Sprijin, protecție; 2) adaus pentru siguranță; 3) pomână; 4) funcionar care ajută — *ajutor de judecător*.

ajutoră (a) v. (de la vorba *ajutor*). A ajuta a da ajutor; a sprijini (pe un sărac), milui.

ajutorare s. f. Faptul de a da ajutor.

ajutorință. Sprijin, protecție.

al (a, ai, ale), art. (din lat. *ille, illa, acela*, aceea ca și *ital. il* sau *fr. le*.) Indică genul și genitivul pe lângă subst. sau pronume.

ăl, pronume pop. (lat. *ille*). V. *acel*.

ăla, pop. pron. V. *prec.* În loc de *acela*.

alabala s. (lat. *alio-balo*, a zberă pe aiurea). Vestă, vorbă, strigăt de pe aiurea.

alabastru s. n. (gr. *alabastros*). Un fel de marmură transparentă din care se fac vase.

alac s. n. (lat. conf. *alica*). Bot. Numirea unei spețe de grâu, timpuriu; se mai zice și la o speță de orz timpuriu, ce se samănă în Moldova.

alaciu, ie, adj. De culoarea sau felul grâului *alac*.

alagea s. f. (cuvânt *ture*). Numirea unei stoffe f. subțiri, cu flori, ce se ruc ușor; se fabrică în India — (*indiană*). Fig. a *păți alageava*, a fi înșelat (cum e înșelătoare stoffa).

alaiu s. n. (turc *alaiu* = regiment). 1) Pompă zgomotoasă; 2) suită numeroasă; iron. zgomot; manifestație (ostilă sau de simpatie); 3) manifestație de triumf.

ălalt pron. în loc de celălalt (ăl + alt).

ălaltăeri adv. (Compus. rom. din *al-altă-eri*, cealaltă eri). Ziua înaintea celei de eri.

ălaltăseară adv. (Compus. rom. din *al-altă-seară*). Seara înaintea celei de eri.

ălantăeri (ălantăseară) adv. V. *preced.*

alamă s. f. (lat din *aeramen*, aramă ca ital. *lama*). Metal galben, ce se întinde, din amestec de aramă și zinc, din care se fac felurite instrumente.

ălămăe. V. *lămăe*.

ălămar s. m. Cel ce lucrează alama, face lucruri de alamă.

ălămărie s. f. Fabrică, atelier unde se lucrează alama.

alambic s. n. (arab. *al + ambic* = (vas) de destilat). Aparat pentru destilat apa prin ferbere și prefacere în vapori, sau pentru fabricat alcoolul, țuica.

ălămiu, e, adj. Ca alama, galben ca alama.

ălămuri pl. de la *alamă*. 1) Lucruri de alamă; 2) instrumente de muzică (de alamă).

ălândala adv. (lat. din *ăla-ad-ălas* = pe aiurea spre alt fel). În toate felurile, cu totul neregulat.

alăptă, (a) v. (lat. *(a) lactare*, a alăpta). A da să sugă lapte.

alăptat *ă* **adj.** Care suga lapte. s. acțiunea de a alăpta.

alarmă s. f. (ital. *all-arme*, la arme!) Chemarea grabnică la luptă, sau pentru a da ajutor, prin strigăt, trompete, clopote.

alarmă (a). A da alarma; a (se) înspăimânta (după fr. *alarmer*).

alarmant *ă* **adj.** V. *prec.* Care înspăimântă, ce îngrijorează.

alătură (a) (din *u + latură*). A așeza, a pune alături, lângă ceva sau cineva; a dăugă, alipi.

alăturare s. f. Alipire lângă.

alăturat *ă* **adj.** Așezat lângă, alipit, apropiat de; anexat.

alătura **adv.** Lângă, pe lângă ceva; *calcă alătura*, se abate spre rele.

alân s. n. (lat. dela *alo, ere*, a hrăni), Hiana ce se pune în plasa (pânză) de prins pește spre a-l momi.

alau s. n. (lat. *alumen*). Sulfat dublu de aluminiu și potasă; sare de acest fel — *piatră acră* (care strânge și întărește), bună pentru a fixa colorile pe pânză și ștofă, pentru a trata umflarea gingiilor, etc.

alb, ă **adj.** (lat. *albus alba, alb, palid*). Care are culoarea albă; s. culoarea albă; *fig. zile albe, zile fericite; ziua albă, zi în plină lumină.*

alba s. Numire la dif. lucruri albe: ziua, ninsoarea, făină, cal etc.; *săptămâna albă*, când se mănâncă lapte și brânză (înaintea postului mare).

Albania (baza *alb, luminos* sau palid). Țară pe țărmul de est al Mării Adriatice; (numire dată de latini, fiindcă din această parte se lumina de ziua).

albanez *ă*. Care este din Albania.

albăstrea s. f. V. *albastru*. Bot. Albăstriță, floare albăstrie ce crește mai adesea prin grâu.

albăstreală s. f. V. *albastru*. Culoare ce bate în albastru; sau materie ce colorază albastru rufele — sineală, scrobeală.

albăstri (a) v. A colora în albastru.

albăstrime s. f. 1) Culoare multă în albastru; 2) *fig.* Orașeni, oameni din orașe, ce se îmbracă cu haine colorate, spre deosebire de țerani, cari poartă îmbrăcăminte mai mult albă.

albăstriță V. *albăstrea*.

albăstriu, ule, adj. Culoare ce se apropie de cea albastră; albastru f. slab.

albastru *ă*. **adj.** (lat. din *alb + astrum*, senin cerul). Culoare albastră ca cerul senin.

albeală s. f. V. *alb*; Văpșea pentru albit.

albeață s. f. (lat. *albities*). 1) Starea de a a fi alb; 2) *med.* acoperirea ochiului cu o membrană albicioasă, ce împiedică de a mai vedea.

albi (a) v. V. *alb*. 1) A face un lucru să fie alb prin spălare sau prin văpșire; 2) a apare ceva alb sau luminos, 3) a se zări, ivi; 4) a încărungi părul; 5) *fig.* a insistă, a suferă stăruitor — *m'a albit* (mi-a scos peti albi).

albicios oasă **adj.** Ce se apropie de culoarea albă; șters; decolorat.

albie s. f. (lat. *alveus*, albia riului, vas de spălat, scobitură). Vas scobit în lemn, cu formă lungă, ce servește pentru spălat albituri, sau pentru alte trebuințe, jghiabul riului.

albime s. f. Calitatea de a fi alb.

albină s. f. (dela *alvear, stîp, albina*, de stîp). Zool. Musca cea cuminte și harnică, ce adună ceara și mierea în stîp; dar care și înțepă f. dureros; *fig.* gospodină, gospodar bun.

albinar s. m. Cel ce îngrijește de albine.

albinărel s. m. Zool. Ciub de vespi, vespar.

albinărie s. f. Cultivare de albine.

albinărit s. n. Cultura albinelor; *vechiu*, dijma din stîpi.

albineț, eață **adj.** V. *alb*. 1) Alburiu, mult de culoare albă; 2) speță de grâu bănațan.

albre s. f. 1) Lucrarea de a albi; 2) spălarea rufelor.

albișoară s. f. (dela *alb*) Zool. Mic peștișor de râu, cu solzi albi strălucitori.

albit, ă **adj.** Făcut alb (prin spălare); s. n. acțiunea de a albi.

albituri pl. Rufărie din pânză albă (cămeși etc.)

albiu **adj.** V. *albicios*.

album s. n. (lat. *album*, tablă albă pentru scris). Carte cu foi albe, nescrise, pe cari se pot scrie versuri, cugetări, ca amintire, sau pe cari se pot prinde fotografiile, deseme, etc.

albumeală, albumioară s. f. (lat. *albumen*). Bot. Floare albă, în formă de stea, ce crește pe stâncile nalte din munții Carpați, Alpi etc. (*edelweiss*).

albumină s. f. (lat. *album*, albușul de ou). 1) Substanță la fel cu aceea a albușului de ou; 2) albușul de ou.

albuminos, oasă **adj.** Care conține albumină.

alburiiu, ie **adj.** Foarte aproape de culoarea albă.

albuș s. n. (dela *alb*). Substanța albă din oul fert; albumină; partea albă a ochiului.

alcă s. f. (daco-gr. *alkă*, forță, sprijin).

Scoabă, adaus, lat, ce prinde și ține cu putere ceva (la căruță, hamuri etc).

alcaic, *ă adj.* (gr. dela *álhē*, [poetic] acțiuni strălucitoare). *Liter.* Numire dată unor a-nume versuri, sau măsură de versuri grece și latine.

alcali s. m. (arab *al art. kalī*, o plantă de mare, din care se extrage soda). *Chimic.* Substanță cu proprietăți chimice, asemănătoare sodiei; apoi *morfina*, *chinina*, *nicotina* sunt alcali.

alcalin, *ă adj.* V. *alcali*. Cu proprietăți de *alcali*.

alcaloid s. m. Substanță organică cu proprietăți de *alcali*.

alcătul (a) v. (lat. din *a* + *ligatus* legat către lângă). A împreună la un loc, a combina, a formă. — Și Ungurii zic *alkatni*.

alcătuire s. f. Formațiune, compoziție; combinare.

alcătuit, *ă, adj.* V. *prec.* Format; compus; combinat.

alcătuitor, oare *adj.* Care alcătuie, formează; compunător.

alchimie s. f. (fr. *alchimie*). Artă închipuită în evul mediu pentru a schimba natura metalelor în aur sau a descoperi lucruri ciudate ca: *piatra filosofală*; *mijlocul de a prelungi la infinit viața*, etc. (Totuși s'a descoperit praful de fosfor, pulberea de pușcă, de alchimistul Bacon Roger, călugăr englez, la 1214 — 1294).

alchimist s. m. V. *prec.* Cel ce se ocupa cu arta periculoasă a alchimiei.

alcool s. n. (arab *alcohol* = foarte fin, ușor). *Chim.* 1) Lichid ce se obține prin distilarea vinului și sucurilor fermentate și care nu îngheață; — se volatilizează însă f. repede; 2) băutură alcoolică, spirtoasă; spirt.

alcoolic, *ă adj.* Care conține alcool; de *pers.* bețiv, care se îmbată cu beuturi spirtoase.

alcoholism s. n. Patima de beuturi spirtoase.

alcooliză (a) v. V. *alcool*. A pune, alcool în ceva; a (se) beteji din beție.

alcoolizare s. f. Formarea alcoolului, producerea de alcool într'un lichid.

alcoometru s. n. (v. *alcool* + gr. *metron* măsură). Instrument pentru a măsura cantitatea de alcool dintr'un lichid.

alcov s. n. (spaniol *alcoba* cameră de culcare din lat. *cubo*=culc). 1) Acoperiș format din draperii deasupra patului; 2) *fig.* Camera de culcare.

aldămaș s. n. V. *adălmaș*.

alde *art. adj.* (lat. *alius-de*, altul despre). Cam ca (arătând persoana) *alúe Ion*, cam ca Ion; *alde tata*, cam ca tata, etc.

ale art. V. *al*, pl. *ale*.

alean s. n. (daco. gr. din *aleainō*, a înfierbânta). Suferință, ferbințeală (foc) la inimă; *fig.* durere; dor mare.

aleatorius, (lat. la noroc).

aleatoriu, *le adj.* *Jurid.* Care se întemeiază pe un fapt nesigur, la întâmplare; d. e. asigurarea contra incendiului, este un *contract aleatoriu*.

alebardă s. f. (lat. din *alia* = a doua, și *barda*). Sulică scurtă, ce are adaptată o mică dublă bardă lângă vârf; armă de luptă în evul mediu.

alebardier s. m. Luptător cu alebarda.

alee s. f. (fr. *allée*. drumușor cu arbori pe de laturi). Drumușor de preumblare în grădini sau parcuri.

alegațiune s. f. (fr. *allegation*, citațiune, zicere despre ceva, spusă din (lat. *allegatio* trimitere). Vorbire despre ceva, din spusa altuia; aserțiune; zisă; scornitură.

alegător, oare s. V. urm. Cel ce are dreptul de a alege (*politic*) pe reprezentanții națiunii; *adj.* care alege ceva, deos-beștie.

alege (a) v. (lat. *eligo, eligare și allegere* a alege). 1) a deosebi un lucru de altul; 2) a prefera un lucru față de altul 3) a curăți, a îndepărta ce este rău; 4) a votă; 5) a decide — *urma alege*; 6) a se folosi; *nu s'alege cu nimic*; 7) a rămâne, rezultă, *s'a ales praful*.

alegere s. f. 1) Deosebire; 2) pref rință; 3) curățire; 4) votare.

alegoric, *ă adj.* În formă de alegorie; V. *alegorie*.

alegorie s. f. (gr. *allos*, altul; *agorein*, a reprezenta). A prezenta o imagine astfel ca să deștepte în cuget ideile despre alt lucru. Vorbire figurată; reprezentare figurată în pictură sau sculptură: *zimbrul* = Moldova.

alei! *interj.* Exprimă mirare — vai!

alei! *partic. a pronomelor posesive*, *alei mele* (genet. dativ.).

alelei! *interj.* (din *aleo!*) Exclamare de mare mirare, uimire sau regret.

aleluia! (ébreu *alleluia*, lăudați pe D-zeu). Cântare bisericească, exclamare de laudă lui D-zeu, (dela verbul ebr. *halal*, a lăuda).

alene *adv.* (pref. *a și lene*). Cu lene, moleșit; foarte încet.

alergă (a) v. (lat. din *a*.—*largus*—de largu). 1) A fugi în toate părțile; 2) a fugi după altul; 3) *fig.* a umbra mult (formațiune ca și *alungă*).

alergaci *adj.* Care fuge repede; s. m. Om care face serviciul de a duce ceva repede.

alergare s. f. V. *alergă*. Acțiunea de a fugi în lung și în lat; fugă repede; cursă, *alergare de cai* (pentru întrecere și premii).

alergat s. n. *adj.* Fugărit. Acțiunea de a alerga.

alergătoare s. f. 1) Piatra de moară care se învârtește; 2) depănătoare.

alergător oare, *adj.* Care alergă; s. m. cal, armăsar; *pl.* pasări ce zboară pe sus.

alergătură s. f. 1) Fugă, ducere repede; 2) umblare multă; 3) treburii în jurul casei.

ales, *eesă adj. V. alege*. 1) Ales deosebit 2) distins; 3) superior; 4) de bună condiție socială; 5) reprezentant al națiunii în parlament în special; 6) *adv. mai ales*, cu deosebire.

alesătură 1) Cărare (de peptănătură a părului; 2) *pl.* flori pe pânză, făcute ca ornament prin combinarea firelor la țesut, sau prin cusături; ornamentare colorată a scoarțelor.

aleu! *interj.* Exclamare de durere sau de compătimire.

alexandrin, *ă adj.* Din orașul Alexandria (Egipt) dela numele Alexandru; ce ține de școala din Alexandria: (*poetic.*) vers de 12 silabe în o poezie ce cânta pe Alexandru cel Mare.

alfa s. f. Numele primei litere din alfabetul grec, a. *Fig. alfa și omega*, începutul și sfârșitul (*omega* este numele celei din urmă literă din alfabetul grec 6).

alfabet s. n. (grec dela *alfa beta* numele literelor a și b). Numirea totalității literelor sau semnelor de scris a unei limbi de la a până la z.

alfabetic, *ă adj.* și *adv.* După ordinea literelor alfabetului; a alfabetului.

alfavita s. f. V. *alfabet*. Veche numire al abecedarului.

algă, *alge*. s. f. (lat *algă*, o plantă de mare.) *Bot* Plantă ce trăiește la suprafața sau pe fundul mării, sau și a apelor dulci.

algebră s. f. (cuvânt arab ce denumește o parte din matematică). Știința de a calcula valorii reprezentate prin litere. A fost introdusă în Europa de către Arabi pe la anul 950; ei o învățase în tratate grecești aflate în biblioteca din Alexandria. *Diophant* din Alexandria (sec. IV) este autorul celui mai vechi tratat de Algebră.

algebraic *ă adj.* De algebră, după regulile algebrei.

algerian *ă s.* Locuitor din Algeria.

alia (a se) v. (fr. *allier* din lat. *ad-ligare*, a uni, a lega). A uni, a împreuna, a se întovărăși (la luptă).

aliaj s. n. (fr. *alliage*). Amestec, combinație (de metale).

alianță s. f. (fr. *alliance*). Unire; asociere; unire între țări, popoare.

aliat, *ă adj.* și s. V. *prec.* Unit, cel ce a făcut alianță cu altul.

alibi s. n. (lat. *alibi*, în alt loc). *Jurid.* Aflarea în alt loc; deci nu acolo unde s'a comis un fapt, o crimă; *a invocă un alibi*, a susține că a fost în alt loc.

alic *pl. alic* s. n. (din lat. *alicio*, dela *lacio*, *laccio*, a lavi de multe ori). Gloanțe mici, rotunde, de plumb, cu care vânătorul produce multe lovituri deodată. (Numirea se aplică în vechime pentru pietricele puse în praștie).

alidadă s. f. (lat, din *allus*, celalt; *datum*, dat). Aparat ce arată poziția unui alt punct, față de cel dat, spre a stabili mărimea unghiurilor; linie pentru ingineri, cu o construcție specială.

alienă (a) v. (lat. *alienare*, a înstreina, a rătași). 1) *Jurid.* a înstreina o avere; 2) *med.* a aiura, a sări din minți, a înnebuni.

alienabil *ă adj.* V. *prec. Jurid.* Care se poate înstreina, vinde.

alienat, *ă adj.* V. *prec. Jurid.* Înstreinat, dat, vândut altuia; *med.* eșit din minți, nebun.

alienare s. f. *Jurid.* Înstreinare, vânzare de bunuri; *med.* nebunie.

alienațiune s. f. *med.* Eșire din minte, nebunie.

alienist s. m. *med.* Care studiază boalele nervoase, nebunia; sau care le tratează.

aliție s. f. (gr. *aliphie*, unsoare). *Med.* Unsoare în care e amestecat un medicament.

alluia s. m. V. *aleluia*.

aliman s. n. V. *liman*.

alimănit, *ă, adj.* (daco-gr. dela *allomai*, *ellomén*, a sări). Nestașnic, nestămpărat, rebel; (verbul *alimăni* s'a perdut).

aliment s. n. (lat. *alimentum*, hrană, nutriment). Nutriment, mâncare, hrană.

alimenta (a) v. V. *prec.* A nutri.

alimentar, *ă adj.* Pentru nutriție.

alimentare s. f. Nutriție, hrană.

alimentat, *ă, adj.* Nutit, hrănit.

alimentațiune s. f. V. *alimentare*.

alimon s. m. (gr. *alimon-maritim*). *Bot.* Plantă numită și *peliniță* și *lemnul domnului*.

alină (a) v. (lat. dela *a-lenio*, ire a muia, a liniști). 1) A liniști (o durere) în înțeles fizic și moral; 2) a mângăia; 3) a (se) potoli (gerul, vântul).

alinare s. f. Liniștirea unei suferințe.

alinător, oare, *adj.* Care liniștește, ușurează o suferință.

alinia (a) v. (din *a* și *linie*) *Milit.* A așeza soldații ca pe o linie, în rând drept; *a se alinia*, a se așeza bine, în linie cu ceilalți.

alinat s. n. (lat. dela *ad lineum*, la linie). Parte dintr'un articol de lege, sau din text tipărit, care începe dela capul rândului (dela linie) și conține o dispoziție sau o idee deosebită de cele pr cedente.

alinieri s. f. Așezare în rând drept ca linia.

alintă (a) v. (lat. dela *a + lenitas*, cu indulgență, moliciune). A răsfătă, a fi indulgent peste măsură cu copiii, a tolera.

alintător, oare, adj. Care alintă, răsfătă.

alipi (a se) v. (*daco-gr.* dela *lipareo*, a se lipi, a se alipi). 1) A așeza lângă; 2) a pîndi, a adera de ceva. (Și slavii au vorba *lepti*, a lipi).

aüpire s. f. V. preced. 1) Așezare lângă, apropiere; 2) aderare, împreunare.

alipit, ä adj. Așezat lângă, împreunat, lipit de.

alipzit, alipzi, dela alpi, formă întrebuințată puțin în Oltenia.

alișveriș s. n. (și pronunția turcă *aliș-veriș* arată un compus rimat, ca rom. *tăriș-grăpiș*, sau ca lat. *volens-nollens*; — deci pare lat. *alici-ferens* = aducând câștig, momeală, atracți). Ducere de mușterii și vânzare multă la prăvălie.

aliterațiune s. f. (fr. *alliteration*) *Literar* repetarea acelorași litere sau acelorași silabe; d. e: *Sună surle sus pe culme, sunt flăcări buni de glume.*

(de-a) **alivanta adv.** (lat. *a-levitas*, pe lăcui, lunecuș). De-alunecușu, röstogolindu-se *s'a dus de-a alivanta.*

alivenci s. f. pl. (daco gr. dela *alivantes*, uscat). Prăjituri rotunde din brânză proaspătă, amestecată cu puțină făină, ouă și unt, prăjite repede și apoi între ele unse cu smântână. *Mold.*

almanah s. n. (arab. *al, manach*, socotire). Calendar ce arată lunile, zilele anului și diferite date și fapte însemnate, cuprinse în o carte ce se tipărește în fiecare an.

alminterea adv. (lat. din *aliumiter* = pe altă cale). Altfel, prin alt mijloc; de altfel.

alocă (a) v. (lat. *ad loco, are*, a așeza, a stabili). A hotări (a prevedea în budget) o anume sumă pentru ceva.

alocare s. f. Financ. Înscrisura în budget a unei sume de bani, cu anume destinație.

alocat (ă) adj. V. prec. Cu anume destinație, anume hotărât.

alocurea adv. (din *a + locuri*). Pe unele locuri.

alocuțiune (lat. *alocutio* (dela *loqui*, a

vorbi) vorbire către cineva). *Orator.* Vorbire, discurs scurt.

aloc s. m. V. adăgaciua.

alopat s. m. Medic. Care tratează boli prin metoda *alopatiei* V. *alopatie.*

alopatie s. f. (gr. *allos*, altul, *pathos*, suferință, boală). *Medic.* Metoda de a vindeca o boală, prin remedii de natură opusă acelei boale.

alor partic. a genet. pronomelor posesive — *alor sale.*

alpaca s. f. (lat. pref. *al, pactio* legământ). Metal din aliajiu, amestec de diferite metale, din care se fac obiecte felurite.

alpagă s. f. (fr. *alpagă*, dela *alpaca* numirea unui animal rumegător, din America de sud). Stofă lucioasă, subțire, din păr de *alpaca.*

alpi. (v. alb) Munți f. nați, albi de zăpadă și în timpul varii.

alpic, (ă) adj. Ce este din munții Alpi (nordul Italiei).

alpin, (ă) adj. Ce crește sau trăește în munții Alpi; puțin din Alpi.

alpinist, (ă) s. Cel ce studiază munții Alpi sau face excursii pe acei munți.

alt (ă) pron. și adj. (lat. *alter, a, altul, alta*). Altul, alta (nu aceasta).

altă-aiu s. f. (lat. din *alter-alia* alt, alta). 1) Ceva altfel; 2) arătare neobicinuită, monstru; 3) ceva absurd.

al ädată adv. (compus rom. din *altă, dată*). În alt timp.

altai, ä, adj. (Dela munții Altai din centrul Asiei). Rase de oameni ce 'și au origina în munții Altai; ce este din munții altai.

altar s. n. (lat. *altare-is* și *altaria-ium*, altar). Masa pe care se aducea jertfă, sacrificiu zeilor; *biser.* locul din biserică, în partea de răsărit, unde preotul îndeplinește închipuit, sacrificiul pe care l'a făcut pentru omenire Mântuitorul.

alte-ale s. f. pl. (compus. rom.) 1) Alte celea. 2) *pop.* aiurări, imposibilități; 3) eșire din minți, nebunie.

alteră (a) v. (fr. *altérer*, din lat. *alter* altul, a schimbă în rău). A strica, a preface în rău ceva; a se descompune, a falsifica.

alterat, ä, adj. V. alteră. Stricat.

alterațiune s. f. Acțiunea de a alteră.

altercațiune s. f. (lat. *altercari*, a schimbă cuvinte, a se certa). Dispută, contestație, ceartă.

alternă (a) v. (lat. *alternare*). A face cu rândul ceva: unul, apoi cellalt.

alternare s. f. Rânduire; după unul, cellalt. **alternativ, ä adj. și adv.** Pe rând, care se repetă unul după altul.

alternativă *s. f.* Perindare; *fig.* nesiguranta (de a alege, a decide) între unul și altul.

alteță *s. f.* (lat. *altissimus*, foarte înalt). Prea înalt, mărire, mărie — *alteță regală*, titlul principelui moștenitor.

altfel *adv.* (compus rom. din *alt* și *fel*) 1) În alt chip; 2) osebit de asta.

altimetru *s. n.* (lat. *altus*, înalt, gr. *metron*, măsură). Aparat adaptat la un aeroplan, care arată la ce înălțime se află în zbor.

altită *s. f.* (lat. dela *altus*, mândru). Mândreță; cusătură de artă națională română, la umărul cămeșei femeiești, *cămașe cu altițe*.

altitudine *s. f.* (lat. *altus*, înalt). Înălțime. **altmintrelea**. *V. alminterea*.

altoi (a) v. (lat. dela *altus* (din *alo*, a crește, a desvoltă). 1) A înfișe un mugur (lăstar) dela un pom sau arbust în coaja altuia spre a îmbunătăți fructele, rodul; 2) a inocula un serum în corp, pentru a-l feri de boli contagioase; a vaccina; 3) *fig. pop.* a lovi pe cineva să curgă sânge.

altoire *s. f.* Acțiunea de a altoi.

altoit, ă *adj. V. altoi*. Care a fost altoit; *s. n.* 1) faptul de a altoi; 2) vaccinarea.

altoitor *s. m.* 1) Cel ce altoește; 2) cel ce vaccinează.

altoiu *s. n.* 1) Crenguța mică, ce se împreună ca să crească la un alt pom, spre a-i desvolta, îmbunătăți, fructele (*V. altoi*); 2) vaccinul (*V. vaccină*).

altruism *s. n.* (fr. *altruisme*, din lat. *alter* altul). Sentiment de a face bine pentru alții — opusul egoismului.

altruist, ă *adj.* Devotat pentru alții.

aluat *s. n.* (lat. din *a+lavatum*, udat, muiat). Făină de grâu muiată și frământată, spre a face pâine, care crește, se ridică, dacă e amestecată cu drojdie. După alții din lat. *levatum*, ridicat; ca ital. *levato*). Se înțelege și numai *drojdie, dospală*.

alucina (a) v. *V. halucina*.

alucinațiune *s. f.* Idem.

alumină *s. f.* *Chimic.* Oxidul metalic ce are ca bază aluminiul.

aluminu *s. n.* (fr. *aluminium*). Numirea unui metal alb, foarte ușor, ce seamănă cu argintul.

aluminos ă. Cu proprietăți de alumină.

alun I. s. m. (lat. dela *avellana* (coryllus), alunul). Arbore ale cărui fructe sunt rotunde mici, cu coajă tare.

alun II. s. n. *V. alun*.

alună *s. f.* Fructul alunului; *alune americane*, fructele unui arborăș, ce dau un oleiu, alb; au o coajă f. slabă și un gust plăcut când sunt prăjite ca alunele.

alunar *s. m.* Vanzător de alun — în specul de alun americane.

alunat, ă *adj.* (dela vorba *lună*). Om bolnav, cu privirea rătăcită, ca lunaticii; holbat. **alunea** *s. f. V. alunele*.

alunecă (a) v. (dela *luneca* compus rom. din lat. *lubricum*, luncuș). A fugi, a scăpa pata piciorul pe ceva f. neted; a scăpa pe ceva lucios, umed, uns, sau înclinat. *Fig. 1)* a cădea în greșală; 2) a decădea.

alunecare *s. f. V. prec.* Faptul de a aluneca *prop. fig.*

alunecos, oasă, adj. (lat. *lubricus*, luncos). Neted, pe care se alunecă.

alunecos *s. n.* Loc pe care se alunecă; pantă, povâniș *propr. și fig.*

alunele (alunică) s. f. dela *alună*. 1) Mică excrescență rotundă, în culoare închisă; 2) Punct negru, făcut anume pe față (de femei) cu scop de frumusețe; 3) *Bot* plantă a cărei rădăcină are gust de castană; 4) Plantă cu frunza crestată în multe feluri.

alungă (a) v. (din lat. *a. rom. lung*, îndepărtat). 1) A îndepărta; 2) a da afară; 3) a fugi după altul.

alungare *s. f.* Lucrarea de a alungă.

alungat *adj.* Îndepărtat, dat afară.

alungător, oare, s. Cel ce alungă.

alunș *s. n.* (*V. alună*). Loc unde sunt mulți alun.

aluniță *s. f. V. alunele*.

aluviune *s. f.* (lat. *alluvio, onis*). Nămol din revărsarea râului apelor.

aluziune *s. f.* (fr. *allusion*, din lat. *adlusion*, spre joc, glumă). Vorbă sau frază, prin care se dă a înțelege despre alt ceva; vorbă în pilda cuiava.

alvă *s. f.* (turc. *halva*). Pasta dulce, albă, zaharoasă, ce se fabrică mai mult de către turci, din zahăr și din făină de *chimion*.

alveolă *s. f.* (fr. lat. *alvéole*, din *alveolus*, mică scobitură, albiuță). 1) Celula albinelor; 2) scobitură în care e băgată rădăcina dintelui.

alviță *s. f. V. alva*. Compoziție dulce din făină, zahăr și scrobeală (crohoală) amestecată și cu miez de nucă sau de alună.

am particulă la pers. I plur. a verbului la optativ: *am dori*.

am verb. *a avea*. pers. I prez. *indic.*

ama! *interj.* (turc. *amâ, dar*). Exclamare de aprobare, însă câte o dată cu neîncredere sau ironie ca: chiar așa! tocmai! foarte bine!

amabil, ă *adj.* (lat. *amabilis, e*, plăcut, vrednic de iubit). Plăcut, îndatoritor, drag; *adv.* cu drag, îndatoritor.

amabilitate *s. f.* Purtare plăcută și îndatoritoare.

amăgeală s. f. V. *urm.* 1) înșelăciune; 2) ademenire; 3) părere greșită; 4) *fig.* iluzie.

amăgi (a și a se) V. (lat. din *amentiri*, prin forma *minci(nos)* = mințitor = a-minci(ți) = a-mânci, a-mângi — ca și *minciună* din *mințire*). 1) A înșelă; 2) a ademeni; 3) a seduce; 4) ași face iluzii.

amăgire s. f. 1) Faptul de a (se) amăgi; 2) înșelare; 3) ademenire; 4) *fig.* iluzie.

amăgit, *ă* *adj.* Înșelat; mințit.

amăgitor, oare s. 1) Cel ce amăgește, înșală; 2) ademenitor.

amalgam s. n. (gr. *ama-gamein*, împreună a căsători). 1) *Sciinț.* Combinație de mercur cu un alt metal. 2) *Fig.* amestec straniu; 3) confuziune. Fr. *amalgame*.

amalgamă (a) v. A face un amalgam; V. *amalgam*.

aman s. n. (turc. dela Arabi, *aman*, ertare!) 1) Exclamare de despicare sau de a cere ajutor; 2) a *ajunge*, a fi la aman, a fi istovit de orice putere sau putință de reușită, de scăpare.

amână (a) v. (lat. din *a-manere*, spre a rămâne). A lăsa pentru mai târziu, pentru altă dată.

amănar s. n. V. *amnar*. Mold. 1) Amnar; 2) capăt sus la stălpul casei.

amănare s. f. Faptul de a amână.

amănat, *ă* *adj.* 1) Lăsat, păsuit pentru mai târziu; 2) întârziat; *adv.* cu întârziere; 3) păsuit dela oștire.

amandea! *int.* (persan *iagmande!*). Dați năvală! atacați cu furie!

amândoi *adj.* (lat. din *ambiduo*, împreună doi). Doi împreună, pereche.

amanet s. n. (lat. din *a* (manent) *manere*, spre a rămâne, a ține, a aștepta). Lucru ce rămâne ca garanție; gaj*). (Și Bulgarii au acest cuvânt și Grecii și Turcii.

amanetă (a) v. A lăsa ca gaj, ca garanție; V. *amanet*.

amanetare s. f. Faptul de a amanetă.

amant s. m. (lat. *amans*, *amantis*, iubitor). Iubitor; cel ce iubește o femeie fără a-i fi soție.

amantă s. f. V. *prec.* Care iubește un bărbat fără a-i fi soț.

amănunt s. n. (lat. dela *a minute*, din *mărunt*). Lucru mic, mărunț; detaliu; *adv.* cu *amănuntul*, detaliat; în detaliu.

amănunțime s. f. V. *prec.* Detaliu, lucrare cu amănuntul; migălire.

amar s. n. *adj.* și *adv.* (lat. *amarus*, amar). 1) Amar la gust; 2) *fig.* nesuferit; 3)

greu de suportat; 4) dureros; 5) exclamare exprimând suferința; 6) *amar de vreme*, s. n. îndelungare de timp; 7. chin. *amarul vieței*.

amărăciune s. f. (lat. *amaritas*, amărăciune). 1) Lucru amar; 2) *fig.* supărare, tristeță; 3) calitatea de amar.

amăreală s. f. Calitatea de a fi amar. Bot. plantă amară, *susăiu*.

amări (a se) v. (rom. dela lat. *amarus*, amar). 1) A se face amar; 2) *fig.* a produce supărare; a se supăra, intristă; a se tortura.

amărire s. f. Acțiunea de a amări.

amărit, *ă* *adj.* 1) Care este amar; 2) *fig.* foarte trist, supărat, nenorocit; torturat, chinut.

amarnic, *ă* *adj.* V. *amar*. Ciud; teribil; excesiv; *adv.* idem. Mold.

amărunt V. *amănunt*.

amărunți (a) v. (din *a*, și *mărunt*). A face măiunt, fărâmiță; *fig.* a cerceta de aproape, cu atenție.

amărunțit *adv.* Cu atenție, bucatăică cu bucatăică; minuțios.

amăruță s. f. Bot. plantă amară medicinală.

amator, oare s. (lat. *amator*, iubitor, îndăgostit). 1) Care iubește; doritor de a avea ceva; 2) cel ce iubește o artă fără a o practica.

amazonă s. f. (gr. a, iără; *mazos*, țâțe).

1) Femeie curajoasă ca un bărbat la răbel. (Se povestește că în vechime erau asemenea femei, care își ardeau țâța dreaptă, ca să poată trage mai bine cu arcul la bătălie). 2) Rochie lungă, anume făcută pentru femeile ce călăresc; 3) damă care merge călare. fr. *amazone*.

ambală (a se) V. (fr. *emballer*). 1) A împacheta; 2) *fig.* a se aprinde; a lua vânt (caii).

ambalaj s. n. (fr. *emballage*, [citit *ambalaj*]. Împachetare.

ambalat, *ă* *adj.* 1) Împachetat; 2) *fig.* înfuriat, aprins, luat vânt. s. n. acțiunea de a (se) ambală.

ambasadă s. f. (lat. dela *ambo* + *stāere*, a sta împreună). Reprezentantă a unei țări streine, cărui i se permite să stea pe lângă suveranul altei țări.

ambar s. n. V. *hambar*.

ambasador s. m. Reprezentantul unei țări, într-o altă țară streină. V. *ambasadă*.

ambli, **ambefe** *adj.* și *numer.* (lat. *ambo*, *ambae*). Amândoi, amândouă.

ambiant, *ă* (lat. *ambians*, care învăluște, încunjoară). Împresurător, încunjurător; *fizic*. mediu ambiant, materia încunjurătoare; *fig.* lumea dimprejur.

ambiguu, *ă* *adj.* *adv.* (lat. *ambigo*, a șovăi). Nesigur, șovăelnic, cu două înțelesuri.

*) Ce rămâne bun dat, dacă nu se plătește datoria.

ambiguitate *s. f.* 1) Nesiguranță, indoială; 2) vorbă cu două înțelesuri.

amblije *s. f. V. ambițiune.*

ambitioasă (a) *v.* (lat. dela *ambitio, onis*, ambiție, lănușire, stăruire). 1) A stăruii spre ceva; a face pe altul să stăruie, să nu cedeze; 2) a stăruii, îndemna.

ambitios, oasă *adj.* (lat. *ambitiosus*, ambițios). 1) Cel ce stăruie din răspuțeri pentru ceva; 2) cel ce-i place să fie lănușit sau admirat; 3) cel ce ține să reușească; 4) *mold.* supărăcios, caprițios; 5) *adv.* cu năzuință mândră.

ambițiune *s. f.* (lat. *ambitio-onis*, ambiție, stăruire, lănușire) 1) Stăruirea din răspuțeri pentru a reuși; 2) mândrie de a reuși sau de a întrece pe alții; 3) mândrie.

ambră *s. f.* (arab. *amber*, ambră chihlimbar). Substanța rășinoasă mirositoare de diferite culori. Cea de culoare galbenă, formează chihlimbarul (*chihli*, galben, *amber*, ambră) din care se fac obiecte felurite.

ambriboiu *s. m.* (dela *ambră*). *Bot.* Numire floarei mirositoare de câmp, ce-i mai zice albăstrică.

ambrozie *s. f.* (lat. *ambrosia*, ambrozia, hrana zeilor, balsam ceresc dela gr. *a fără, brofos*, moarte). Nu se știe exact ce anume era acel minunat aliment al zeilor din Olimp; se zice că era cu mult mai dulce ca mierea. Cine gusta din el, devence nemuritor (mitol)—floarea unor pomi are gust foarte dulce, aceeașta poate fi *ambrozia*.

ambulant, a *adj.* (lat. dela *ambulare*, a umblă). Care umblă, nu stă într'un loc; *comerț ambulant*, vânzare pe strade.

ambulanță *s. f. V. prec.* Spital, sau trăsura de spital, ce merge pe lângă o trupă la resbe.

amelioră (a) *v.* (fr. *ameliorer*, a îmbunătăți, dela lat. *amelior*, mai bun). A îmbunătăți (o stare, o situație, o lucrare).

ameliorare, amelorațiune *s. f. V. preced.* Îmbunătățire, mergere spre mai bine.

amendă *s. f.* (lat. *a menda*, pentru greșală). Pedepsă bănească pentru o greșală; corecțiune, îndreptare, recunoașterea unei greșeli — *amendă onorabilă*.

amendă (a) *v.* (lat. *amendare*, a cercetă, îndreptă). 1) A supune la o amendă; 2) a corijă, a îndreptă.

amendament *s. n.* (fr. *amendement*, din lat. *amendare*, a corectă). Adaus de îndreptare, la o lege ce se votează.

amendare *s. f. V. amendă*. 1) Pedepsirea cu amendă; 2) îndreptarea, corectarea prin amendament.

amendat, ă *adj. V. prec.* 1) Pedepsit cu

amendă; 2) corectată, îndreptată prin amendamente (o lege).

amenință (a) v. (lat. *a+min+nter, aminaciter*, amenințator). 1) A face gestul de a lovi, cu scop de a înspăimântă sau de a îndemna; 2) a fi gata să cadă asupra; 3) a fi aproape să pornească să înceapă ceva (ploaie, furtuna); 4) a intimidă, spăimântă; 5) a arată degetul arătător ca semn de amenințare.

amenințare *s. f.* Faptul de a amenință.

amenințat, ă *adj.* Asu ra căruii se îndreaptă o amenințare; primejdă.

amenințător, oare *adj. adv.* Care amenință (*V. amenință*); cu amenințare.

amentacee *s. f. pl.* (r. *amentacées*). *Bot.* Gen de arbori ca ulmii, mesteacănii, salcia etc., cu frunze ce miroasă.

America *s. f.* (dela numele *Americ Vesputio*, corăbier Florentin, care vizită de patru ori continentul cel nou, descoperit de Columb la 1492 d. H.). 1) Continentul cel nou ce se compune din două mari părți: America de Nord și de Sud; este populat în mare parte de europeni emigrați, deci oameni curajoși și întreprinzători, fapt care explică marile progrese americane, pe lângă fertilitatea solului virgin; 2) hartă ce reprezintă acest continent.

americă *s. f.* Numire dată unei pânze tari, nu tocmai superioare, gălbuie, adusă din America.

american, a *adj. și s.* Ce este din America. **amestec** *s. n.* (lat dela *a+mixtim*=amestecat). 1) Împreunare la un loc (ascm. cu mestecarea alimentelor); 2) aliaj; 3) intervenție, îngriință; 4) învălmășag.

amestecă (a se) *v. V. preced.* 1) A împreună la un loc; 2) a reuni; 3) a turnă peste; 4) a se băga peste alții; 5) a interveni.

amestecare *s. f. V. amestec*. Împreunare la un loc; acțiunea de a (se) amesteca.

amestecat, ă *adj.* 1) Pus la un loc; 2) împreunat cu; 3) băgat printre alții; 4) combinat; 5) felurit; 6) nehotărât.

amestecătură *s. f. V. amestecare și fig.* Îmbulzeală, neorânduială; grămadă din lucruri felurite.

amețeală (lat. dela *amens, amentis*=fără minte). Perderea conștiinței, întunecarea minții; vârtej în creer, turburare minții.

ameți (a) *v. V. amețeală*. A perde conștiința, a turbura muntea; a simți că totul în jur pare că se învârteste; *fig. a se ameți*, a bea, a se îmbătă; *fig. a cicăli*; a plictisi; a turbura.

amețire *s. f.* 1) Întunecarea sau perderea

conștiinței; 2) *fig.* turburare continuă; 3) ci-călire.

ametist *s. n.* (gr. *amethystos*, care nu este beat). Numirea unei pietre prețioase, de culoare violetă, despre care cei vechi credeau că ea apăra de beție.

amețit (ă) *adj.* care este cu mintea turburată (*V. ameteală*) *fig.* beat.

amețitor, oare *adj.* Ce ametește.

amfibiu, e *adj.* și *s. n.* (gr. *dela aphô*, două; *bios*, viață). *Zool.* Animale ce trăesc și în aer și în apă ca broasca, crocodilul, foca, ce au nevoie să iasă din apă ca să respire aer.

amfibologie *s. f.* (gr. *amphibolos*, cu două înțelesuri; *logos* vorbire). Vorbiri cu două înțelesuri—despre oracolii cari spuneau vorbe cu două înțelesuri.

amfibologic, ă *adj.* Cu dublu înțeles.

amficioni *s. m. pl.* (gr. *amphi-ktionos* = cari locuiesc împrejur). Numire dată delegaților cetățitor grece, cari se întruneau spre a discuta interesele politice comune, sau spre a judeca neînțelegerile ivite între cetățile confederate—*primăvara se întruneau la Delphi, toamna la Anthela lângă Termophile.*

amfiteatru *s. n.* (gr. *amphi*, împrejur, *theatron*, teatru). Incintă vastă, rotundă încunjurată cu multe rânduri de trepte, unde se făceau serbările la Romani. Se mai zice așa părți de teatru ce este în fața scenei; sau *loc în amfiteatru*, ce se înalță treptat.

amforă *s. f.* (lat. *amphora*, vas mare cu două toarte). Un fel de urciur cu două toarte.

amiant *s. n.* (gr. *amiantos*, ce nu se strică). Amiant, un mineral ce se face în fire f. subțiri, din care se țese o pânză fină; aruncată în foc, ea nu arde, ci numai se curăță; o asemenea pânză de amiant, cu proprietatea de a nu arde, poate avea multe întrebuințări.

amiază *adv.* (lat. *a-media*, la mijloc). La mijlocul zilei; timpul când este mijlocul zilei, la ora 12.

amic, a *s. și adj.* (lat. *amicus*, *amica*, iubitor, binevoitor, prietenos). Cel ce iubește și voește binele, prieten.

amical, a *adj. și adv.* Cu iubire, cu prietenie.

amicie, amicitie *s. f.* (lat. *amicitia*). Legătură de iubire, prietenie.

amidon *s. n.* (fr. *amidon*, din gr. *amylon*). Scrobeală albă, cromoală, substanță ce se extrage din cartofi sau cereale.

amigdale *s. f. pl.* (fr. *amygdalion*, migdală (fruct de migdal). *Anat.* Glande de o parte și de alta a gâtului, ce au forma lunguiată ca migdalele; gălci.

amigdalită *s. f. Medic.* Umflarea amigdalelor, (*v. preced.*), gălci.

amigdaloid *s. m. Geolog.* Rocce cari conțin multe corpuri albe lunguete în forma migdalelor.

amiji (a) *v. V. miji.* A închide puțin ochi de oboseală; a se repausă, a adormi f. puțin.

amin! *interj.* (ebreu *amen*, așa să fie). *Biser.* Exclamare de aprobare — așa să fie!

aminte *adv.* (lat. *a-mente*, cu minte). Atenție, băgare de seamă.

aminti (a) *v. V. preced.* A readuce în minte a atrage atenția: a memoriza; a menționa.

amintire *s. f.* Memorizare; ținer în minte.

amintitor, oare *adj.* care reamintește, aduce aminte.

amiral *s. m.* (arab *amir*, șef). Gradul militar cel mai înalt în marină: *vas amiral*, vasul pe care este amiralul. *Fr. amiral.*

amiralitate *s. f.* (*V. amiral*). Administrația supremă a marinei.

ami-osi (a) *v.* (daco-gr. *dela myrosis*, parfumarie). A simți parfumul, mirosul unui lucru.

amirui (v.) ardclcan (lat. *a-merco*, de a câștiga). A câștiga, a profita.

amnar *s. m.* (lat. *din a-manare*, a eși în afară). 1) Lamă de oțel, *dela mânerul cuțitului*, care face să iasă schinte, când lovește cu dânsa cremenea; 2) întinzătoare în afară la pânză când se țese; 3) grindă ce ține în sus vârful co. erişului casei.

amnistia (a) *v.* (gr. *amnestia*, uitare). Ertare acordată de un suveran condamnaților politici; ertare, uitare.

amnistiat, ă *adj. V. preced.* Ertat, grațiat.

amnistie *s. f. V. prec.* Faptul de a amnistia.

amoniac *s. n.* (fr. *ammoniaque*). *Chim.* Gaz format din combinația azotului cu hidrogenul; are miros foarte pătrunzător, în cât deșteaptă, readuce în minți, pe cine este amețit sau adormit ori leșinat.

amoniacal, ă *adj.* Care conține amoniac.

amor *s. n.* (lat. *amor*, iubire). 1) Iubire, dragoste de cineva sau de ceva; 2) figură mit. de copil cu aripi, reprezentând amorul.

amoraș *s. m.* Diminutivul vorbeii *amor*.

amoretz *s. m.* Bărbat iubit sau care iubește o femeie, care nu-i este soție.

amoretză *s. f.* Femeie iubită sau care iubește un bărbat care nu-i este soț.

amoretză (a se) *v.* (lat. *dela amare*, a iubi). A se îndrăgosti, a iubi.

amoretzat, ă *adj.* Îndrăgostit, ă.

amorf, ă *adj.* (gr. *a fără, morphé*, formă). *Chim.* Ce nu are formă determinată sau regulată—*corp amorf*, fără formă.

amoros, oasă *adj.* Drăgostos, cu iubire. V. *amor*.

amorteală *s. f.* (lat. din *a+mors*, de moarte). 1) Insensibilitate a unei părți din corp sau a unui membru—ca și cum ar fi mort; 2) anestezie; 3) înțepenie; 4) *fig.* lipsă de viațiuine.

amorți (a) *v.* (compus rom. din lat. *a-mors, mortis*, de moarte). 1) A deveni insensibil, ca mort; 2) a înțepeni; 3) *fig.* a îngheța puțin noroiul.

amortire *s. f.* V. *amorteală*.

amortisment *s. n.* (fr. *amortissement*, dela baza lat. *mors, mortis*, moarte). *Financ.* Desființare, suprimare sau achitare treptată a unui cont, a unei datorii.

amortit, ă *adj.* V. *amorți*, 1) Înțepenit; 2) *fig.* înghețat puțin.

amortiză (a) *v.* *Financ.* A suprima, șterge, a face să înceteze, un cont, o datorie, prin achitare treptată.

amortizabil, ă *adj.* V. *prec.* Care poate fi amortizat.

amortizare *s. f.* Acțiunea de a amortiza.

amortizat, ă *adj.* Suprimat, desființat; achitat treptat.

amovibil, ă *adj.* (lat. *a+movere*, a mișca). Care poate fi mutat, mișcat, transferat (funcționar), fr. *amovible*.

amovibilitate *s. f.* Mișcare din loc, transferare, mutare.

amplifica (a) *v.* (lat. *amplificare*, a spori, a desvoltă). A extinde, a spori, a desvoltă mult, a întortochea o vorbire, scriere, etc. **amplificare** *s. f.* Desvoltare, sporire, întortochiere.

amplitudine *s. f.* (fr. *amplitude*). Arcul curbei descrise de un proiectil [*milit.*]; mărirea unui unghi (*geom.*).

amproor *s. n.* V. *proor*.

ampută (a) *v.* (lat. *amputare*, a tăia, a scurta). *Medic.* A scurta prin tăiere, a reteză (un picior, o mână).

amputațiune *s. f.* Operațiune chirurgicală de a ampută; *fig.* simplificare, reducere.

amputat, ă *adj.* Tăiat, scurtat, redus.

amuletă *s. f.* (lat. *amuletum*, dela *amolliri*, a îndepărta). Giuvaerica purtată cu credința că apără de nenorociri.

amurg *s. n.* (daco-gr. dela *amauroō* = a se întinecă; — după alții, dela *a mulge*, timpul mulgerii, ca gr. antic). V. *murg*. Crepuscul, timpul când se întinecă după apusul soarelui.

amurgi (a) *v.* V. *preced.* A se inseră, a fi în timpul cât mai este roș cerul, după apunerea soarelui, dar se întinecă.

amurgit *s. n.* Timpul amurgirei.

amuți (a) *v.* (lat. *a+mutire*, a nu vorbi). A fi mut, a nu vorbi; a tăcea.

amuțire *s. f.* Încetare de a vorbi.

amuză (a se) *v.* (fr. *amuser*, dela lat. *musă, muză* și cântec). A (se) veseli, a (se) desfătă.

amuzant, a, *adj.* Înveselitor, hazliu.

amuzare *s. f.* Desfătare, petecere, veselie.

amvon *s. n.* (gr. *amvon*, înălțătură, ridicătură rotunzită). Locul înălțat și în formă rotundă, unde se citește evangelia, sau se predică în biserică.

an *s. m.* (lat. *annus*). An, timpul de două sprezece luni; *fig.* timpul, recolta; începutul anului: *anul nou*, ziua de 1 Ianuarie.

anabapțiști *s. m. pl.* (gr. *ana*, din nou; *baptizō*, botez). *Bis.* Sectă de creștini, ce 'și botează copiii la vârsta când aceștia încep a raționă, a putea să priceapă; sau cari îi botează din nou la această vârstă.

anacoret sau **anahoret** *s. m.* (gr. *ana*, contra; *chorō*, merg). Călugăr, schimnic, ce trăiește în pustietate—pustnic.

anacronism *s. n.* (gr. *ana*, îndărăt; *chronos*, timp). Inexactitate privitoare la timp; neconform cu timpul; greșală în ce privește succesiunea faptelor.

anaforă *s. f.* (gr. *anaphorā*, raport, adresă). *Bis.* Adresa unui episcop sau mitropolit către preoți sau către credincioși.

anafură *s. f.* (gr. din *anaphora*, ofrandă din sacrificiul adus lui D-ză). *Biserică.* Bucăciică din pâinea sfințită, (prescurea) ce a servit la efectuarea împărțășaniei.

anagnost *s. m.* (gr. dela *anagnosis*, lectură, citire). *Biser.* Cititor în biserică; copil de servicii pe lângă episcop, când oficiază și îi ține cartea să citească.

anagramă *s. f.* (gr. *ana*, îndărăt; *gramma*, literă). Așezare greșită a literelor, ce dă un alt cuvânt cu alt înțeles—*clor—rod*.

anale *s. f.* (fr. *Annales*, dela lat. *annus*, an). Însemnare an cu an a evenimentelor — (conf. cu slavul letopisetz). «*Analele Academiei R.*» revista de publicațiuni a Academiei Române.

analecte *s. f.* (gr. *analektos*, culegere). Culegere de bucăți alcese penfru lectură din diferiți scriitori.

analfabet *s. m.* (gr. *an*, fără; *alfabētōs*, alfabet). Neștiutor de carte; care nu știe literele.

analist *s. m.* (gr. *analysis*, descompunere). Cel priceput în facerea unei analize — V. *analiză*, fr. *analyste*.

analitic, ă *adj.* și *adv.* care observă, studiază analizând parte cu parte, descompunând.

analiză s. f. (gr. *analysis*, descompunere). 1) Descompunerea unui lucru sau unei idei în părțile din cari constă, spre a le putea studia și cunoaște—*sciinț. liter. filosof*; 2) cercetare amănunțită.

analiză (a) v. Acțiunea de a face o analiză.

analizare s. f. Faptul de a analiza.

analizat, ă adj. Cercetat și studiat prin descompunere în părțile din cari constă ceva; observat și studiat cu amănuntul.

analog, oagă adj. V. analogie. Asemănător, la fel sau corespunzător cu un altul,—*logic, jurid. liter. sciinț.*

analogic, ă. De analogie, după analogie.

analogie s. f. (gr. *analogia*, raport, aporie, asemănare). Asemănarea unui lucru cu altul; *logic*, judecare prin analogie — prin fapte și lucruri asemănătoare, cari au același raport unele față de altele; *vorbe, fapte, măsuri analoge*, — asemănătoare, la fel.

ananas s. n. (lat. *ananas sativus*). Bot. Numirea unei plante din America, ce are fructul gustos și aromă.

ananghe s. f. (gr. *ananghē* constrânger, e, suferință, mizerie = necesitate). Mare necesitate, mare nevoie; mizerie ori sărăcie.

anapoda adv. (gr. *ana-podoō*, a întoarce îndărăt). Contraiu, dea'ndărătul; *adj.* contrariant, îndărătnic,—*om anapoda*, ciudat.

anarhic, ă adj. V. anarhie. Fără rânduială; contra stăpânirii.

anarhie s. f. (gr. *a, fără*; *arche* comandament, *anarchia*). Lipsă de șef, de cărmuire, de ordine în stat, în armată, etc.

anarhist, ă s. Distrugător al orânduelei; revoluționar care are scopul a nimici cărmuirea.

anason s. n. (daco-gr. *anison*, ca și arab *yansun* (propriu gr. *marathron*) mărar). Bot. Numirea plantei aromatice, care se pune deasupra murăturilor (castraveți) spre a-i menține tari, zisă și mărar.

anastrofă s. f. (gr. *anastrophē*, răsturnare). *Liter.* Schimbarea ordinii cuvintelor, ex.: *m'am dus* — *dusu-m'am*.

anatemă s. f. (gr. *anathema*, blestem). *Bis.* Blestem bisericesc, excomunicare.

anatematiză (a) v. A pronunța anatemala asupra cuiva, a blestema (în fel bisericesc).

anatomî: adj. V. anatomie. Care privește, se rapoartă la anatomie.

anatomicește adv. În mod anatomic.

anatomie s. f. (gr. *anatome*, disecțiune, *anu*, cea curmezis; *tomē*, tăcere). 1) Artă de a desface prin tăcere un corp de om sau de animal; 2) reprezentarea în gips, sau în alt material, a unui corp disecat, tăiat; 3) știința

privitoare la anatomie; 4) cunoștința despre alcătuirea corpului din mușchi, oase, etc.

anatomist s. m. Cel ce se ocupă cu anatomia.

ancătele (d') adv. (dela *a 'n* (în) *câtelea*). De ori cât ar fi, ori cât ar dură, necontentit.

anchetă s. f. (fr. *enquete*, din lat. *quaerere*, a căuta). *Jurid.* Cercetare făcută de o autoritate asupra unui fapt.

anchetă (a) v. A face o anchetă, o cercetare spre a aduna probe asupra unui fapt.

anchiloză s. f. (gr. *ankylos*, indoit, curbat). *Medic.* Întepenirea articulației, de nu se poate desdoi sau îndoi un membru.

anchiloză (a se) v. A deveni țcapănă o articulație, de nu se poate desdoi sau îndoi un membru: *fig.* a rămâne fixat (în opinii).

ancoră s. f. (lat. *ancora*, dela gr. *ankyra*, ghiară). Ghiară de fer, cu 2 sau trei vârfuri, ce se înfige în pământ spre a opri un vas plutitor ca să nu-l ducă apa.

ancoră (a) v. A fixa un vas plutitor prin lăsarea ancorei.

ancorat, ă adj. Fixat cu ancora; *s. n.* fixarea unui vas prin ancoră.

andăratelea (d') adv. V. îndărăt. Îndărăt, contrar de cum e mersul obicinuit.

andosă (a) v. (fr. *endosser*, din lat. *dorsum*, dos, spată). *Comerc.* A scrie semnătura ca gir pe dosul unei cambii.

andosare s. f. Faptul de a andosă.

andosat, ă adj. Care are pe dos girul, semnătura girantului.

andrea s. f. (lat. dela *intro*, *intrare*, a pătrunde, pentru forma *intrea*). Bețșor de lemn sau de fer, ce intră prin ochiurile împletituri spre a împleti; *anat. pop.* claviculă. (*V. indrea*).

androc s. n. (daco-gr. dela *andrakas*, ca pentru bărbat). Fusta scurtă la femeile de țară, cam ca o cănașă bărbătească (fust:nelă).

androgin, ă (gr. *andro-gynos*, comun ambelor sexe). Bot. Vegetale ce au deodată flori masculine și feminine: *nuclul, alunul*, etc.

anecdotă s. f. (fr. *anecdote* din gr. *anekdotos*, ne publicat). *Liter.* Scurtă povestire, veselă, însă puțin verosimilă.

ane-dotic adj. Ce este ca o anecdotă; de anecdotă.

anelide s. f. (fr. *annelides*, din lat. *annulus*, inel). *Zool.* Diviziune de animale, ca formate din inele, cu sânge roș (ca unui vermi).

anemic, ă adj. V. anemie. 1) Care este slab și lipsit de sânge; 2) *fig.* slab, fără valoare, putere.

anemie s. f. (fr. *anémie*, din gr. *a, fără*;

âma, sânge). *Medic.* Lipsă de sânge; sânge puțin; slăbiciune; *fig.* lipsă de viațiune.

anestezia (a) *v.* A produce anestezie.

anestezic, *ă adj.* *V. anestezie.* Substanță care produce anestezie.

anestezie *s. f.* (gr. *an*, fără; *aisthēsis*, simțire). *Medic.* Suprimarea sensibilității nervilor; amorțire (când face o operație).

anevată *adj.* Un gen de broderie (gr. *anē-vaō*, a ridică).

anevoie *adv.* (*a+nevoie*). Nu cu voce, nu în voce; cu greutate, dificil, cu trudă.

anevoiuță *s. f.* *V. prec.* 1) Dificultate, greutate de a face ceva; 2) străduință.

anevoios *adj.* Dificil, greu.

anevrism *s. n.* (gr. dela *aneuryisma*, dilatație). *Medic.* Tumoare formată de sânge și comunicând cu o arteră (cauzează moartea).

anexă *s. f.* (lat. *annexus*, unire, lipire). A. daus.

anexă (a) *v.* A adăuga, a pune ca adaus; *polit.* a cuceri și alipi (un teritoriu).

anexare *s. f.* Faptul de a anexă; adăugare.

angajă (a se) *v.* (fr. *engager*, a pune sau a lua *gaj*, chezașie). 1) A face o învoială, o convenție; 2) a tocni; 3) a se obliga; 4) a arveni.

angajament *s. n.* Convenire, învoială.

angară *s. f.* (lat. dela *angor*, mănărire, înțistare mare; —Turcii tot de aici au vorba *angară*, sarcină impozit). 1) Îndatorire grea și neprevăzută; sarcină supărătoare; 3) datorie de plată; 4) impozit; 5) muncă sau transport fără plată. Și grec. mod. *angaria*.

angelic, *ă adj. adv.* (gr. dela *aggelos*, trimis; lat. *angelus*, înger). Care este ca îngerii (la figură sau la suflut) — frumos ideal sau f. bun și nevinovat.

anghelică *s. f.* *Bot.* Plantă ombeliferă cu miros tare, zisă și *buciniș*.

anghină *s. f.* *Medic.* (dela lat. *angere*, a sufoca). Umflătură în gât, care sufocă, împiedică respirația prin formarea unei membrane alburii.

anghinare *s. f.* *Bot.* (gr. *an*, fără *ghen*, naștere). Plantă potageră a cărei floare este acoperită cu un fel de solzi cărnoși și se cultivă deosebit.

anglican *s. m.* Care este de religia anglicană, din Anglia.

anglicanism *s. n.* Religie de stat în Anglia datând dela 1534. Despărțirea de bis. catolică s'a făcut din cauză că papa n'a aprobat despărțirea regelui Henric VIII de soția sa Cătărina de Aragon. Are dogmele calvine și luterane și multe asemănări cu catolicismul. Capul statului este și cap al bisericii anglicane.

anglie *s. f.* Numirea unei ațe de împletit sau de cusut.

angro *adv.* (fr. *en-gros*). Cu toptanul.

angrosist *s. m.* (fr. *V. preced.*). Comerc. Cel ce vinde mărfuri în mari cantități, nu cu amănuntul, — *toptangiu*.

anihilă (a) *v.* (fr. *annihiler*, dela lat. *nihil*, nimic). 1) A distruge; a nimici o forță; 2) a zădărnici o acțiune.

anilină *s. f.* Dela *anil*, numirea plantei din care se extrage *indigo*. Culoare extrasă din indigo; alcaloid artificial obținut din oleul de indigo prin o ardere repede.

animă (a se) *v.* (lat. *animare*, a însufleți, (dela *anima*, viață). A însufleți, a pune în mișcare, a prinde viață.

animal *s. n.* și *adj.* (lat. *animal*, viețuitoare). 1) Vită, dobitoc; 2) ce ține de viață și viețuitoare.

animalcul *s. n.* (lat. *animalculus*). *Sciinț.* Mică viețuitoare ce se poate vedea numai cu microscopul.

animalitate *s. f.* 1) Ceea ce este în felul animalelor; 2) apucătură animalică.

animat, *ă adj.* și *adv.* Insuflețit, viou; *V. animă*.

animațiune *s. f.* (lat. *animatio*, însuflețire). Mișcare vioae, însuflețire.

animozitate *s. f.* (fr. *animosité*). Dușmănie, ură, ceartă.

anin *s. n.* (lat. *alnus*, anin). Arbore ce crește în locuri umede; însă rom. *anin*, pare dela lat. *annitor*, a sili, grăbi—crește repede.

anină (a) *v.* (lat. *anitor*, a se sprijini). A se sprijini, agățată de ceva sau de cineva, *propriu*, și *figurat*; a căută cuiva pricină.

aninare *s. f.* *V. preced.* Agățare *proprie* și *f.g.*

anison *s. n.* *V. anason*. Mărar.

aniversar, *ă adj.* (lat. *annus*, an; *versari*, a (se) întoarce). Împlinitor de un an; de întoarcerea a un an sau mai mulți ani dela un eveniment.

aniversare *s. f.* *V. preced.* Zi de împlinire a unui sau mai mulți ani dela un eveniment și care se serbează.

anocatō *adv.* (gr. *ana-kamptō*, a reințoarce). Dea 'ndoasele, anapoda.

anodin, *ă adj.* (fr. *anodin*, fără efect, nesărat). Searbăd, fără efect, fără noimă.

anomalie *s. f.* (fr. *anomalie*, din gr. *an*, fără; *omalos*, regulă). Abatere dela regulă, neregulă.

anonim, *ă s.* și *adj. adv.* (fr. *anonyme*, din gr. *an*, fără; *onyma*, nume). Fără nume, fără să se știe a cui este (despre o sciire).

anonimat s. n. V. *preced.* Ascunderea sau lipsa numelui autorului la o scriere.

anorganic, *ă adj.* (gr. *anorganos*, fără organe). Care nu se servește de organe. *Științ.*

anormal *adj.* (fr. *a*+lat. *norma*, regulă). Fără regulă, contrar regulii; nefiresc.

anost, *ă adj.* (gr. *anostos*, fără nici un gust). Fără gust, fără haz.

anosteală s. f. V. *preced.* 1) Lipsă de haz (în vorbă); 2) vorbire fără haz; 3) răsfațea la cu strămbături.

anosti (a se) v. 1) A spune vorbe fără haz, fără gust; 2) a se răsfața, spunând vorbe în zădar sau făcând grimazuii.

anostie s. f. V. *anosteală.*

anotă (a) v. (fr. *annoter*, din lat. *notc.*, însemnare). *Liter.* A face însemnări asupra unei scrieri, asupra unei opere.

anotațiune s. f. V. *preced.* Notare, însemnare, observații asupra unei scrieri.

anotimp s. n. (lat. *annus*, an; *tempus*, timp). Timp al anului; unul din cele patru timpuri ale anului după felul climei.

antagonism s. n. (gr. *antagonistis*, adversar, protivnic). Adversitate, stare împotrivă, neîngăduință, dușmănie.

antagonist, *ă V. preced.* Adversar, protivnic, cu totul opus. (în opinii, fapte, idei).

antărt *adv.* (compus rom. din *an*+lat. *tertius*, al treilea). Acum trei ani.

antarctic, *ă adj. Geogr.* (gr. *ant*, contra; *arktikos*, de nord). (Jumătătea din globul pământesc) dinspre sud.

antebraț s. n. (lat. *ante*, rom. braț). Partea din 'nainte a mânei, dela palmă la cot.

antecedent s. n. (lat. dela *antecedere*, a merge înainte). 1) Fapt de mai 'nainte sau premergător; 2) purtare, conduită anterioară.

antecesor s. și *ad. V. preced.* Cel ce a meis, (a fost) mai 'nainte.

antedeluvian, *ă adj.* (lat. *ante*, înainte *diluvium*, potop, deluviu). Care a fost înainte de deluviu; *iron.* cu totul din vechime.

antemeridian, *ă adj.* (lat. din *ante*, înainte; *meridies*, mezul zilei). Ce este înainte de mijlocul zilei, înainte de amiază.

antene s. f. pl. (gr. *anteno*, intins în sus). 1) *Maritim.* Prăjini înălțate, ce susțin pânzele la corăbii. 2) *Zool.* Coarne subțiri la unele insecte ca flutunii, etc; 3) prăjini nalte (stâlpi) pentru telegrafia fără fir.

antepenultim, *ă adj.* (lat. *ante*, înainte; *paenultimus*, înainte de ultim). Înaintea celui înainte de ultim.

anteră s. f. (gr. *anthēros*, înflorit). *Bot.* Săculeț în vârful staminelor unei flori și care conține polenul.

antereu s. n. V. *anteriu.*

anterior, *oară adj. și adv.* (lat. *anterior*, care e înainte). Cel din 'nainte, de mai 'nainte.

anterioritate s. f. Faptul de a fi mai 'nainte.

anteriu s. n. (gr. *ant-ērēs* = ce se pune pe deasupra). Haină lungă preoțească, ce se pune deasupra hainelor obicinuite civile. Sub influența bisericească și a orientului, și boerii vechi purtau astfel de haine lungi.

antic, *ă adj.* (lat. *antiquus*, *antiqua*, vechiu, de mult). Vechiu, din vechime, de demult.

antică s. f. Obiect vechiu de preț.

anticameră s. f. (lat. *ante*, înainte; *camera*, oda, cameră). Încăpere ce este înainte de a intra în cameră.

anticar s. m. (lat. *antiquarius*, care ține la lucrurile vechi). Cel ce are lucruri (în special cărți) vechi de vânzare.

anticărie s. f. *preced.* Magazin cu cărți vechi.

antichitate s. f. (lat. *antiquitas*, vechime). 1) Vechime; timpurile vechi. Lucruri din vechime: statui, monete, etc.; 2) lumea antică.

anticipă (a) v. (lat. *anticipare*, a lua înainte). A o lua înainte; a face ceva mai 'nainte de cât altul sau mai 'nainte de timp.

anticipat *adv.* V. *preced.* Mai 'nainte.

anticipație s. f. Acțiunea, faptul de a o lua înainte, a fi mai 'nainte.

anticlerical, *ă adj.* (gr. *anti*, contra; *klēros*, preot, cleric). Contra preoției, contra clerului.

anticonstituțional, *ă adj. și adv.* (pref. gr. *anti*, contra și *constituție* V). Contra constituției, în opoziție cu prevederile constituției (legei fundamentale de întocmire).

anticeștin, *ă adj.* (prefix gr. *anti*, contra și *creștin* V.) Contra religiei și învățăturilor creștine.

anticeză s. f. (gr. *antichrēsis*, uzare de un lucru pentru un altul). *Jurid.* Cedarea uzufructului unui imobil de către debitor, creditorului său.

antidată (a) v. (lat. *ante*, înainte; *datare*, a da, preciză). A da o dată anterioară.

antidot s. n. (gr. *anti*, contra; *dotos*, dat). *Medic.* Medicament dat contra unei otrăvi; *fig.* remediu pentru ceva rău.

antifon s. n. (gr. *anti*, contra, în față; *fōnē*, cânt, voce). *Biseric.* Verset ce se cântă înainte unui psalm sau după acesta.

antifonar s. n. V. *preced.* Cartea de antifoaie.

antifrază s. f. (gr. *anti*, contra; *frazis*, vorbire). *Retoric.* Ironie, numire ironică, tocmai contrară realității: a zice *sărac* unui om bogat.

antiguvernamental, *ă adj.* Contra guvernului.

antihărt *s. m.* (diformat ironic din *anti-Christ*). *V. urm.*

antihrist *s. m.* (*anti-Christ*). Persoană închipuită, care va precede venirii a doua a lui Christos, și este contra lui Christos.

antilopă *s. f.* (gr. dela *antilepsis*, sensibilitate). *Zool.* Numirea unui animal foarte sperios.

antimis *s. n.* (lat. *ante*, înainte; *missum*, expus). *Bis.* Pânză sfințită, ce se așterne pe sf-ta masă și pe care se efectuează tăina cuminectărei; având reprezentat pe ea scoborirea depe cruce a Mântuitorului.

antimoniu *s. n.* *Sciinț.* Numirea unui metal alb albastrui, ce se sparge ușor; *pop.* sarea piscii.

antinațional, *ă adj.* (*anti*, contra; *național*). Contra națiunii, sau intereselor naționale.

antiparlamentar, *ă adj.* (*anti*, contra + *parlamentar*). 1) Contra sistemului parlamentar de guvernare; 2) afară din uzanțele parlamentare.

antipatic, *ă adj.* *V. antipatie*. Nesuferit, respingător.

antipatie *s. f.* (gr. *anti*, contra; *pathos*, suferință). Sentiment de respingere, de nesuferire pentru cineva sau ceva.

antipirină *s. f.* (gr. *anti*, contra; *pyros*, foc, ferbințea). *Medic.* Numirea unui medicament alb, extras din gudronul de huilă, ce combate febra, căldura la boală.

antipod *s. n.* (gr. *anti*, contra; *podos*, picior). Punctul de pe globul pământesc, exact opus celui pe care stă cineva. *Fig.* De un fel cu totul contrar, opus (de caracter).

antirepublican, *ă adj.* (fr. *anti* și *rep.*) Contra republicii, a formei republicane de guvernare.

antirabic, *ă adj.* (prefix gr. *anti*, contra; lat. *rabies*, furie, turbare). *Medic.* Contra turbării, care vindecă turbarea; unde se prepară medicamentul contra turbării: insitutul antirabic.

antisemit (gr. *anti*, contra și *semit*). Contra semiților (evreilor).

antisemitism. Lupta în contra semiților—evreilor—(cari împreună cu armenii, asiienii, arabii, chaldeeanii, formează familia de popoare semite).

antiseptic, *ă adj.* (gr. *anti*, contra; *septikos*, putrezitor). *Medic.* Medicament, substanță, contra putrefacției, (care ferește de putrefacție ucizând microbii vătămători), ca: fenolul, formolul, mentol, clor, borax, sublimat corosiv.

antisepsie *s. f. V. preced.* *Sciinț.* Metoda de a cunoaște și întrebuița antiseptice.

antisocial, *ă adj.* (*anti*, contra+social—*V. societate*). Ce este în contra alctuirii sociale.

antistrofă *s. f.* (gr. *anti*, contra; *strophē*, strofă). *Liter.* A doua stanță, strofă, dintr'o poezie lirică la Greci—prima se chemă *strophē*.

antitetic, *ă adj.* Care conține antiteze—*V. antiteză*.

antiteză *s. f.* (gr. *antithesis*, opoziție). *Liter.* Figură de stil în care se întrebuițează idei opuse: D-zeu e bun, oamenii sunt răi—**antologie** *s. f.* (gr. *anthos*, floare; *legō*, culeg). Culegere de poezii și bucați literare alese, floarea—cele mai bune.

antonim, *ă adj.* (gr. *ant*, contra, opus; *onyma*, nume). *Liter.* Cuvânt cu înțeles opus altuia ex.: *onoare* și *hoție*.

antracit *s. n.* (gr. *antrax*, cărbune). *Miner.* Numirea unui cărbune fosilă, cărbune de piatră.

antrax *s. n.* (gr. *anthrax*, cărbune). *Medic.* Boala ce se mai zice și dălac serpengea, se produce de un microb ce se află în pământ. **antrenă (a se)** *v.* (fr. *entrâner* (citit antrene)—a trage, a pune la tras). A deprinde la tras un cal; *fig.* a se deprinde la ceva greu prin exerciții treptate; a înțeji.

antrenare *s. f. V. preced.* a deprinde prin exerciții (special la mers, fugă, jocuri).

antreprenor *s. m.* (fr. *entrepreneur* (citit *antrepr.*). Căre se angajează să facă o lucrare, o construcție.

antrepriză *s. f. V. preced.* Luarea cu angajament a unei lucrări spre a o executa.

antreu *s. n.* (fr. *entrée*, (citit *antre*)= intrare). Camera de intrare, tindă.

antropofag, *ă (gr. anthropos, om; phagō, mănânc)*. Măncător de oameni, la sălbatici.

antropologic *V. antropologie*. Care privește antropologia, se ocupă de aceasta.

antropologie *s. f.* (gr. *antropos*, om; *logos*, vorbă). *Anat.* Istoria naturală despre om.

antropometrie *s. f.* (gr. *antropos*, om; *metron*, măsură). *Sciinț.* Măsurarea diferitelor organe ale unui om—special, a unui criminal, pentru a i se stabili ușor identitatea.

antropometric, *ă V. preced.* De antropometrie.

anual, *ă adj. și adv.* (lat. dela *annus*, an). Pentru un an; pe an; cu anul.

anuar *s. n.* Dare de seamă pe un an, sau pe fiecare an; (carte cu acest conținut).

anuitate *s. f.* (fr. *annuité*). Parte ce trebuie plătită anual, dintr'o datorie.

anulă (a) *v.* (lat. dela *a*, la; *nullus*, niciunul nimic). Nimicire, desființare (a unui act, sau dispoziție).

amlare. Faptul de a anulă.

anme adv. (lat. *a*, spre; rom. *nume*). 1) Tocni pentru ceva sau cineva; 2) pe nume; 3) intenționat, expre; 4) cu destinație precizată.

anumit, ă adj. și adv. (lat. *a*, la; rom. *numit*). Cel numit sau determinat, știut, cunoscut.

anunciu, anunț s. n. (lat. dela *annuncio* și *anuntio*, anunț, vestesc, înștiințez). Înștiințare, vestire (prin scris sau publicitate).

anunță (a) v. V. preced. 1) A vesti, a înștiință, a aduce la cunoștința tuturor; 2) a prevesti.

anunțare s. f. Înștiințare, vestire.

anunțat, ă adj. Vestit, înștiințat.

aoie! Exclamație de mirare sau de durere din *ai!* și *oie!* onomatop.

aoi. (a) v. (din exclamarca *aoie!*). A se văita, a scoate exclamări de durere.

aoitură s. f. V. preced. Văicăreală.

aorist s. n. (gr. *aoristos*, nedeterminat). *Gram.* Numirea unui din timpurile conjugării grece (*trecutul indefinit*).

aortă s. f. (gr. *aortē*, vână). Artera care începe dela ventricula stângă a inimii și din care porced arterele ce duc sângele roșu în toate părțile corpului.

apă s. f. (lat. *aqua*, apă). 1) Lichidul din râuri, mări, puțuri, compus din hidrogen și oxigen, ce servește la băut, spălat, etc.; 2) **apă minerală**, care conține substanțe minerale și se bea ca medicament; 3) apă de viță, de tranșafir—suc, sevă din acestea; 4) **apă de colonie**, parfum pregătit la Colonie; 5) **apă-tare (vezi)**; 6) **apă curgătoare**, de riu sau de fântână; 7) **apă stătătoare**—de baltă; 8) **apă neincepută**—luată dimineața, cea întâi, din fântână și fără să bea cineva (se crede bună de leac); 9) **apă vie**—din poavești—care redă putere și vieață; 10) **apă moartă**, care încheagă rânile (în basme); 11) **apa sâmbetei**—(s'a dus pe)—s'a pierdut; 12) riu; 13) o **apă fig.** = una peste tot, egal; 14) **ape**, lucruri schimbătoare de colorii (la stufe, etc. așa cum se schimbă colorile pe valuri de apă); 15) fig. dispozițiune, sentiment, opinii—in **apele adversarului**; 16) **ca apa**, curgător, fără întrerupere—spune lecția *ca apa*; 17) **pe apă**, trecător, fugitiv; 18) a lăsa gura **apă**, a pofti foarte tare; 19) *med.* dropică; 20) **apă** la plămâni, congestie pulmonară.

apanaj s. n. (lat. *apanagium*, (dela *panis*, pâne=venit anual). Venit dat suveranului și pe care îl lasă moștenie urmașului său.

apără (a) v. (lat. *apparare*, a pregăti cu

pricepere). 1) A feri de ceva, a preîntîmpina ceva rău; un atac, o învinuire; 2) a scuti; 3) a păzi; 4) a pledă; 5) a adăposti.

apărare s. f. Faptul de a apăra, a scuti.

apărat, ă adj. Care este ferit, păzit de ceva rău; adăpostit, ocrotit.

apărat s. n. (lat. *apparatus*, mașină, unelte; pompă, calabalc). 1) Mașină, unelte; 2) pompă, solemnitate, suită.

apărătoare s. f. 1) Obiect ce apăra; 2) streșină.

apărător, oare adj. 1) Cel ce apăra; *s. m.* avocat, care apăra pe un inculpat. *Bot.* O plantă ce se aseamănă cu menta.

apărea (a) v. (lat. *apparere*, a apărea). A se arăta, a apare, a se ivi, înfățișă, prezentă.

aparent, a adj. V. preced. 1) Care apare, se ivește; 2) închipuit, imaginar.

aparentă s. f. (fr. *apparence*). 1) Ivire, înfățișare; 2) închipuire, probabilitate.

apărie s. f. V. apă. Multă apă răspândită.

apariție, aparițiune s. f. Înfățișare, prezentare; arătare.

apartment s. n. (fr. *appartement*, din lat. *ad, partiri*, a împărți). Locuință compusă din câteva camere (cuprinsă într-o casă mare).

aparte adv. (lat. *a*, la; rom. *parte*). La o parte, deosebit; ce se spune nu pentru alții, ci ca pentru sine, neauzit de alții.

aparține (a) v. (după fr. *appartenir*, comp. rom. din *parte* și *ținere* = a ține de partea cuiva). A fi a cuiva, a se cuveni cuiva; a ține de ceva sau de cineva.

apăsă (a) v. (lat. *a*, cu *pensum*, greutate). 1) A se lăsa cu greutate pe ceva sau cineva; 2) **figurat**; a asupri; 3) a îndesă; 4) a atârna greu; 5) suferi—**apasă conștiința**.

apasare s. f. 1) Acțiunea de a apăsa; 2) **fig.** persecuție, asuprire.

apasat, ă adj. 1) Pe care se lasă o greutate, presat; 2) persecutat, asuprit;—**adv.** cu tărie, serios, accentuat.

apasător, oare adj. și s. m. Care îndesă; **fig.** care peisecută, asuprește.

apasătură s. f. V. apăsare.

apă-tare s. f. (lat. *V. apa, V. tare*). *Sciințific.* Acid azotic (lichid care roade, arde).

apatie, ă adj. V. urm. Care nu simte, nepăsător.

apatie s. f. (gr. *a*, făta; *pathos*, suferință). Nesimțire sufletească, nepăsare; delăsare.

apătos, oasă adj. V. apă. Apos; cu multă apă (în loc de alte substanțe).

apeduct s. n. (după lat. *aquaeductus*, ducător de apă). Jgheab construit pe stâlpi de peatră, ca să ducă apă.

apel s. n. (fr. *appel*, din lat. *appellare*, a

chemă). Chemare, strigare pe nume; *jurid.* chemare în judecată la Curtea de Apel.

apelă (a) v. (lat. dela *appellare*, a cere ajutor tuiva). A face o cerere cuiva, a cere ajutor; *jurid.* a face apel la o instanță superioară de judecată.

apelativ, ă adj. *Gram.* Care chiamă, denumește o întreagă speță, cum este vorba om, arbore; *jurid.* de apel.

apelpisi (a) v. (gr. *ap-elpizo*, a deseseră). A exasperă.

apelpisit, ă adj. Desesperant, extraordinar; (uneori) minunat de bun.

apendice s. n. (lat. dela *pendeo*, atârni). Aduș; supliment; *anat.* mică parte ce ține de un organ.

apendicită s. f. V. urm. *Med.* Inflamarea intestinului zis *apendice*, boală mortală a deseori.

apercepțiune s. f. (lat. dela *percipi*, ere, a prinde). Puterea de a prinde cu mintea, a înțelege.

aperitiv s. n. (fr. *apéritif* din lat. *aperire*, a deschide). Care deschide pofta de mâncare; țuică sau rachiu luat înainte de masă.

apetal, ă adj. V. petală. Care nu are petale. *Bot.* floare fără petale.

apetit s. n. (lat. *appetitus*, poftă). Poftă; pofta de mâncare.

apetisant, ă adj. (fr.) Care face poftă.

apicultor s. m. (lat. *apis*, albină; *cultor*, care îngrijește). Îngrijitor de albine, care cultivă albinele, prîsecar.

apicultură s. f. V. preced. Cultivarea, îngrijirea albinelor.

aplă adv. (fr. din *à-plat*, pe neted și *figurat*: ordinar, prost). Neted, pe față, pe șleau; *fig.* prostește.

aplană (a) v. (fr. *aplanir*, baza lat. *planus*, neted, drept). A netezi, a îndreptă; *fig.* a liniști, a potoli, a împăcă.

aplanare s. f. V. preced. Îndreptare; *fig.* liniștire, potolire; împăcare.

aplaudă (a) v. (lat. *applaudo*, ere) a lovi cu zgomot în ceva, a bate din palme). A bate din palme în semn de admirație și aprobare; a da semne de aprobare în chip zgomotos.

aplaudat, ă adj. V. prec. Admirat și aprobat prin bătaea din palme; admirat în mod zgomotos; *s. n.* aplaudare.

aplaudator s. m. Cel care aplaudă.

aplaus s. n. Faptul, acțiunea de a plaudă.

aplecă (a se) v. (lat. dela *applicare*, a îndoi spre). 1) A îndoi în jos, sau a plecă înpre; 2) *fig.* a închină spre; 3) *fig.* a vomită, a vărsa; 4) a da să sugă (mielul, vieței).

aplecare s. f. 1) Îndoire în jos, înclinare

spre; 2) aptitudine, îndemn; 3) greață; 4) dare la supt (a mieilor).

aplecat, ă adj. Îndoit în jos, înclinat; *fig.* predispus.

aplecătoare s. f. *Despre oi*, oae care dă lapte și la care suge și mielul.

aplică (a se) v. (lat. *applicare*). A lipi la; a așeza pe, a așeza lângă; *jurid.* a întrebuință; a pune în uz; *școlar.* a se dedă; a înclină; a da (o pedeapsă).

aplicabil, ă adj. Care se potrivește, care se poate întrebuință, aplică.

aplicațiune s. f. 1) Așezare prin punere deasupra; 2) *fig.* sîrguință și înclinare; 3) punere în practică; 4) ornament aplicat pe ceva.

apocalips s. n. (gr. *apokalypsis*, descoperire, revelație divină). *Teologic.* Titlul scrierilor bisericești, în care se arată descoperiri mistice, ale S-tului Ioan.

apocaliptic, ă adj. V. preced. În felul scrierilor apocalipsului; *fig.* greu de înțeles, alegoric, mistic; grozav.

apocopă s. f. (gr. *apokopos*, tăcere, căstrare). *Gramat.* Omiterea unei litere dela sfârșitul cuvintelor: *omu*, în loc de *omul*, etc.

apocopat, ă adj. Care conține apocope (scriere).

apocriif, ă adj. (gr. *apokriphos*, ascuns). Cu autor (scriitor) necunoscut (despre scrieri istorice).

apofiză s. f. (gr. *apophisis*). *Anat.* proeminență de pe un os, unde se prinde sgârțciul, capul unui mușchiu.

apoftegmă s. f. (gr. *apophthegma*, sentință). Vorbă memorabilă, spusă de un personagiu mare.

apogeu s. n. (gr. *apo*, departe; *gé*, pământ). *Astr.* Punctul unde luna se găsește la cea mai mare depărtare dela pământ. *Fig.* Punctul culminant.

apoi adv. (lat. dela *a, la; pos*, după, apoi). În timpul sau locul următor; după; pe urmă; *apoi de!* = deci, iată.

apolog s. n. (gr. *apo*, supra; *logos*, vorbire). *Liter.* Un fel de fabulă ce conține un adevăr moral.

apologetic, ă adj. V. urm. Care conține apologii (discurs).

apologie s. f. (gr. *apologia*, povestire amănunțită). *Liter. Retor.* Discurs sau narațiune amănunțită asupra faptelor sau meritelor cuiva.

apologist s. m. Care face apologia cuiva.

apoplectic, ă adj. Care privește apoplexia.

apoplexie s. f. (gr. dela *apo*, deasupra; *plessô*, l. vescu). *Medic.* Boală care lovește creierul și suspendă orice simțire și mișcare.

apos, oasă *adj.* V. *apă*. Care conține multă apă.

apostat, *ă adj.* și *s. n.* V. *urm.* Care este în stare de apostasie.

apostazie *s. f.* (gr. *apostazia*, părăsire). *Teolog.* Cel ce părăsește o credință; *fig.* părăsirea unui partid politic.

apostol *s. m.* (gr. *apostello*, trimis). *Relig.* Trimișii lui Ius Christus ca să predice învățăturile lui; *fig.* Cel ce predică, învață pe alții lucruri morale, de bine, fără interes material.

apostolat *s. n.* Misiunea de apostol, *prop.* și *fig.*

apostolește *adv.* Cum fac apostolii; *fig.* mergând pe jos, pe picioare.

apostolic, *ă adj.* Dela apostoli, întemeiată de apostoli.

apostolie *s. f.* V. *apostolat*.

apostrof *s. n.* V. *urm.* *Gramat.* semnul elisiunei (^o), ce se pune când lipsește o vocală: *pentr'un* în loc de *pentru un*.

apostrofă *s. f.* (gr. *apo* departe; *strophē*, întorsură, rând). *Retor.* Figură prin care vorbitorul se adresează direct celor de față, sau celor ce lipsesc; la ființe însuflețite sau la cele neînsuflețite: *voi, timpuri vitrige!*

apostrofă (a) *v.* V. *apostrofa*. A adresa direct și violent o vorbă cuivă; a înfruntă, mustră.

apotemă *s. f.* (gr. *apothema*). *Geom.* Perpendiculara dusă din centrul unui poligon regulat pe una din laturile lui.

apoteoză *s. f.* (gr. *apo*, deosebi; *theos*, d-zeu). Zeificarea, asemănarea cu zeii a împăraților romani și a eroilor. *Fig.* Onorurile cele mai multe cuiva.

apozitiune *s. f.* *Gram.* Împreunarea a două nume, din care cel de al doilea explică pe cel întâi, ex.: *Ștefan, domnul Moldovei*.

apreciă (a) *v.* (fr. *apprécier* din lat. *pretium*, (cit. prețjum) preț). A prețui; a calcula, a valoră; a evalua; *fig.* a recunoaște meritul cuiva.

apreciabil, *a adj.* V. *preced.* Care are o valoare, prețuește ceva; vrednic de luat în seamă; binișor, mulțișor.

apreciere *s. f.* V. *prec* Prețuire; părere despre ceva sau cineva.

apreciat, *ă adj.* Prețuit; luat în seamă.

apreciator *s. m.* Cel ce apreciază.

apreția (a) *v.* V. *apreciă*.

aprețiat, *ă adj.* V. *apreciat*.

aprețiu (a) *v.* V. *apreciă* și *apreția*.

aprețuit, *ă adj.* V. *aprețiat*.

apriat, *ă adj.* și *adv.* (lat. dela *apertus*, lămurit). Clarificat, demonstrat, lămurit.

aprig, *ă adj.* (lat. din *ab*, cu; *rigor*, ne-

înduplecare, severitate, asprime). Cu multă vioiciune, cu mult îndemn, curajos, năvalnic; neînduplecat; sever.

Aprilie *s. m.* (lat. *Aprilis* luna Aprilie dela *apricare*, a se încălzi la soare). Luna a patra a anului.

aprinde (a) *v.* (lat. dela *apprehendere*, a prinde, a cuprinde, a lua). 1) A da sau a lua foc; 2) *fig.* a se înfuria; 3) *fig.* a se întărită; 4) a avea febră, călduri.

aprintere *s. f.* Acțiunea de a, sau a se aprinde.

aprints, *ă adj.* 1) Cu lumină, cu foc; 2) *fig.* furios; 3) cu căldură mare; 4) roșu la față de obosală; 5) cu febră; 6) de culoare foarte roșie. *s. n.* iluminare, dare de lumină, *la aprinsul lumânărilor*.

aprinzător, *oare adj.* Care dă foc; aprinde; *s.* aparat de aprins.

aproape *adv.* (lat. *a*, de; *propē*, aproape). În apropiere, lângă; *aproape să*=cât pe aci să.

aproapele *s. m.* V. *prec*. Vecinul, omul de lângă.

aprobă (a) *v.* (lat. *approbare*, a încuviința, a socoti ca bun). 1) A încuviința; 2) a permite; 3) a socoti ca bun; 4) a admite.

aprobare *s. f.* Faptul de a aprobă.

aprobator *s. m.* Cel care aprobă.

aprod *s. m.* (lat. diformat din *aporto*, a-duc). Cel care aduce introduce pe cei chemați la judecată; ușierul dela Tribunal; în vechime curtean al divanului domnesc, care ducea poruncile domnului.

aprofundă (a) *v.* (lat. dela *a-profundum*, în, adâncime). A adânci cu judecata cu mintea, a judeca adânc; a pătrunde adânc.

aprofundare *s. f.* V. *preced.* Faptul de a aprofundă.

aprofundat, *ă adj.* Bine judecat, cugetat adânc; pătruns adânc.

apropiă (a se) V. *aproape* și lat. *ad-propiare*=a apropia). 1) A punc, sau a aduce, lângă 2) *fig.* a compara; 3) *fig.* se asemănă. 4) *a'și apropia*, a'și însuși cunoștințe.

apropiat, *ă adj.* Care este lângă, aproape; de care te poți apropia; *fig.* simpatic, plăcut; *fig.* asemănător.

apropiere *s. f.* 1) Faptul de a apropia; 2) locul de lângă, de aproape; 3) comparație; 4) asemănare puțină.

apropo *adv.* (fr. *à-propos*, tocmai, chiar). Tocmai; apropiat de;—cu privire la; relativ la.

apropria (a 'și) *v.* (lat. dela *proprie*, propriu, personal). A ('și) însuși, a lua ca al său.

aproprietor *adj.* V. *apropria*. Cel ce aproprie sau se apropie.

aprovizionă (a se) *v.* (fr. din lat. *provisio*

prevedere). A adună din timp cele trebuitoare ; a ('și) strânge provizii.

aprovizionare *s. f.* Faptul de a aproviziona ; adunarea de provizii ; serviciul militar al proviziilor.

aprovizionat, *ă*. Prevăzut cu cele necesare ; cel ce are provizii.

aproximație *s. f.* (lat. dela *proximus*, apropiat). Apropiere (de preț, valoare, mărime) ; valoare, prețuri aproape exactă.

aproximativ, *ă adj.* și *adv.* Cam aproape (de valoare, câtime, număr).

apt, *ă adj.* (lat. *aptus*, potrivit pentru). 1) Potrivit pentru ; capabil ; în stare de ; 2) piceput.

aptitudine *s. f.* V. *preced.* Dispoziție naturală de pricepere la ceva.

apucă (a se) *v.* (lat. din *a*, cu ; *bucca*, gură). 1) A prinde cu gura sau cu mâna ; 2) a surprinde ; 3) a începe ; 4) a lua o direcție ; 5) a reuși ; *a se apucă* : a începe, a se îndeletnici ; 6) a avea un acces, atac (de boală) — *apucă* frigurile ; 7) *fig.* a prinde (trenul) ; 8) a trăi — *am apucat zile fericite*.

apucare *s. f.* Faptul de a (se) apucă.

apucat, *ă adj.* Prins cu gura ; ținut cu mâna ; *fig.* neastâmpărat, nebun ; *adv.* cu necliniște, cu zor ; cu convulsivitate ; *s. n.* bolnav de epilepsie.

apucător, oare *adj.* Care apucă, ia ; hrăpitor.

apucătură *s. f.* 1) Prindere cu mâna, luare ; 2) înclinațiune, obicei, deprindere ; 3) *pop.* dureri la stomac ; 4) dureri spasmodice.

apunător *adj.* Care apune.

apune (a) *v.* (lat. *apponere*, a pune lângă sau jos). A asfinți, a se ascunde soarele ; a dispăre ; *fig.* a încetă ; a muri, a se stinge.

apunere *s. f.* V. *preced.* Faptul de a apune.

apurarea (de) *adv.* V. *purarea*.

apus *s. n.* V. *apune*. 1) Partea încotro apune soarele ; 2) ascunderea, dosirea soarelui ; 3) *fig.* declin ; 4) dispariție.

apusean, *ă adj.* 1) Din părțile sau țările dinspre apusul Europei ; 2) *fig.* catolic.

ar *verb.* pers. I *sing.* indicativ. prez. din verbul *ară*.

ar *s. m.* (lat. dela *area*, suprafață). Măsuă metrică pentru suprafețe de câmp—*hectarul* are 100 metri pătrați.

ar Particulă a verbelor la pers. III *s.* și *pl.* la optativ ; *ar dori*.

ară (a) *v.* (lat. *arare* (și gr. *areô*) a ară). A săpa pământul cu ajutorul plugului.

ăra! (daco-gr. *ăra* ? e cu puțință). Exclamare pentru : *cum se poate!* e *cu puțință?*

arab, *ă adj.*, din țara Arabilor ; *s. m.* negru.

arabură *s. f.* (lat. *a*, cu ; *labo*, *labi*, a cădea, *bullă*, bulbuc). 1) Neregulă, amestec de lucruri cum ar cădea învălmășit ; 2) învălmășag. — Și Venețian — *alababura*.

arabesc *adj.* De al Arabilor, dela Arabi ; *artist. s. n.* ornament de pictură sau sculptură cum făceau Arabii, constând din împletituri de rugii, cu frunze, pînire cari felutite combinații de linii și de forme capricioase.

arabic, *ă adj.* Care este din Arabia (*gumă arabică*).

arabil, *ă adj.* V. *arță*. Care se poate ara, bun de arat.

arac *s. m.* (daco-gr. *harax*, par ; arac). Par pe care se sprijine plantele agățătoare și vița de vie.

arachidă *s. f.* Bot. Plantă din a cărei semințe se scoate un oleiu alb, cu gust plăcut.

arăci (a) *v.* V. *arac*. A pune araci.

arăcît (ă) *adj.* Care are araci ; *s. n.* punerea aracilor la vie.

aracnide *s. f.* (lat. dela *aranea*, paianjen). Zool. Clasă de animale articulate, între cari și paianjenul, scorpionul și altele.

arald *s. m.* V. *erold*.

aramă *s. f.* (lat. *aeramen*). Metal roșiatic și moale, și care bătut cu ciocanul se întinde și se pot face din el vase dintr-o bucată.

arămărie *s. f.* Fabrica unde se lucrează aramă sau unde se vind lucruri de aramă.

arămeasă *s. f.* Cănuță de aramă.

aramină *s. m.* Pop. poreclă dată țiganilor, care lucrează vase de aramă — sinonim și cu hoț, șarlatan.

arămuri *s. n.* Vase de aramă.

arăndul (de) *adv.* V. *rând*. Pe rând, unul după altul.

aranjă (a) *v.* (fr. *arranger*). A rândui, a întocmi ; a așază ; a regulă ; a deretecă ; a potivi ; a sta frumos (o găteală).

aranjat, *ă adj.* Regulat, bine întocmit ; deretecat ; potrivit.

aranjator oare *s.* Care aranjează, pune în regulă.

arap *s. m.* (turc, *harap*, numire dată oamenilor negii). Om negru, african ; (se înțelege și *arab*, deși arabii nu sunt negri pe față).

arăpesc *eachă adj.* V. *arab*. E rasă arabă ; se zice și celui cu piele neagră (puiu *arăpesc*).

arăpîlă *s. m.* Negru, spăimântător.

arăpime *s. f.* Neamul arapilor, a negrilor.

arăpină *s. f.* Femea neagră, negreasă.

arăpnic *s. n.* V. *karapnic*.

arăpoaică *s. f.* Femea de arap.

arar *s. n.* (dela *arà*). Cort pentru adăpostit la aratul câmpului.

arareori *adv.* (*rare, ori*). În răstimpuri rari; câte o dată.

arat, *ă adj.* (lat. *aratus*, arat). Ce este arat cu plugul; *s. n.* Lucrarea de a ară.

arătă (a) *v.* (lat. dela *a*, în; *rectum*, drept).

1) A îndrepta, a indica; 2) a face să se vadă; 3) a mărturisi; 4) a învăța; a se *arăta*, a apare; 5) a se părea.

arătare *s. f.* *V. preced.* 1) Faptul de a arăta; 2) monstru; 3) apariție.

arătător, *oare adj.* 1) Care arată; 2) acul care arată orele la ceasornic.

arățel *s. n.* *Bot.* Plantă zisă și limba căinelui, căci frunza ei are forma acesteia — se mai cheamă și boranță. *V.*

arător, *oare adj.* Care ară.

arătos, *oasă adj.* *V. arăta.* Impunător, prezentabil.

arătură *s. f.* *V. ară.* Pământ, loc arat.

arazna *adv.* (slav dela *razno*, deosebit, aparte). Aparte, osebit; *fig.* în neștire, într'o parte.

arbitraj *s. n.* (fr. *arbitrage* din lat. *arbitr*, judecător ales și *arbitrium*, bun plac). 1) Judecată a unui arbitru; 2) lucrare după bunul plac al cuiva.

arbitrar *ă adj.* și *adv.* *V. preced.* După bunul plac, după cum vrea.

arbitru *s. n.* (lat. *arbitr*, judecător ales, de cei ce nu sunt de aceeași părere, spre a se pronunța el cum crede că este drept sau adevărat.

arboră (a) *v.* (fr. *arborer*, din lat. *arbor* copac arbore). A înfișe (ca un arbore) sus, *uu drapel, steag.*

arbore *s. m.* (lat. *arbor*, copac) 1) Copac; 2) butuc de roată mecanică; 3) catarg (navig); 4) *arbore genealogic*, schema descendenților unei familii.

arborecent, *ă adj.* Care are caracterul arborelui, sau se dezvoltă în formă de arbore.

arbust *s. m.* (fr. *arbuste*). Mic pomișor, tuiș, cum este agrișul, etc.

arc *s. n.* (lat. *arcus*, arc dela *arcuo*, a îndoi). 1) Linie curbă ca parte din circonferință; 2) boltă arhitecturală; 3) armă de aruncat săgeți; 4) arc flexibil la trăsură; 5) resort la ceasornic; 6) acoladă la scris.

arcă *s. f.* (lat. *arca*, ladă, celulă). Corabia cu încăperi a lui Noe (din biblie).

arcadă *s. f.* (lat. *arquata*, încovoiată). Arc de zid, boltă.

arcan *s. n.* (lat. dela *arceo*, cuprind). Laț de frânghiuță, sau de sârmă, care prinde mi-

nunat animalul din fugă, prin aruncare dela distanță.

arcăni (a) *v.* a prinde cu arcanul.

arcar *s. m.* Cel ce face arcuri.

arcăș *s. m.* Cel ce știe să lupte, să tragă cu arcul, să arunce săgeți cu arcul.

arcăt, *ă adj.* *V. arc.* Îndoit ca un arc.

arcebuză *s. f.* (fr. *arquebuse*, din italian *arco*, arc, *burgio*, gaură). Pușcă primitivă sprijinită pe o furcă — arc ce găurește, căci are glonț în loc de săgeată.

arcebuzier *s. m.* Soldat care trăgea cu arcebuza.

arcer *s. n.* (lat. dela *arcere*, a ascuți). Piatră de ascuțit.

arçhit *s. n.* (daco-gr. dela *arkeythos*, ienuper). *Bot.* Numirea unui fel de brad mic — ienuper.

arctic, *ă adj.* (gr. *arktikos* de miază noapte). Din partea dinspre miază noapte.

arçuit, *ă adj.* *V. arc.* Îndoit în formă de arc; *s. n.* faptul de a îndoi și a da formă de arc.

arçitură *s. f.* Curbă în formă de arc.

arçuș *s. n.* *V. arc.* Arcul, vergea ce ține înține firele de păr; cu care se cântă, trăgând pe strunele dela vioară.

arde (a) *v.* (lat. *ardere*, a arde). 1) A se consuma prin foc; 2) a avea călduri în corp; 3) *fig.* a da o lovitură; 4) a avea neastâmpăr să facă ceva; 5) a îndura, suferi; 6) a simți usturime mare; 7) a fi prea cald.

ardeia (a) *v.* (din vorba *arde*). A pune mult ardeiu; a face iute prin punere de ardeiu.

ardeiat *ă adj.* Iute, înțepător la gust, din cauza ardeului.

ardeiu *s. m.* (dela *arde*). *Bot.* Planta care face fructul în forme unei gogoașe, adeseori cu gust foarte iute și cu miros tare — *Cap-sicum annuum*. Mold. *pipăruș* sau *chi-păruș*.

ardelean, *că adj.* (dela Ardeal, numirea Transilvaniei). Român din Transilvania, din Ardeal.

ardere *s. f.* *V. arde.* Faptul de a arde *prop.* și *fig.*

ardezie *s. f.* (lat. *compus* din *ardeo* + *desum*, = ard - lipsesc, nu trebuie arsă). Piatră neagră, din care se taie plăci, ce nu au nevoie să fie arse, pentru a acoperi casa (cum sunt olanele). Pe placa (tăbliță) de ardezie scriu școlarii începători.

ardică (a) *v.* *V. a ridică.*

ardoare *s. f.* (lat. *ardor*, ardoare, aprindere). *Fig.* Aprindere, tragere de inimă, mare indemn, răvnă.

areciului (a) v. V. urm. 1) Baterea tobei (barabanei) pentru adjudecare la licitație — 2) a adjuceca.

areciu s. n. (lat. dela *aries* = bate, din *arietare*, a lovi). Adjudecarea la licitație, cu semnal dat prin baterea barabanei (rămas din uzul bizantin): *areciu odată!* — bate odată, de două ori, iar la a treia oară se declară făcută adjudecarea.

arenă s. f. (lat. *arena*, loc nisipos, loc de luptă în mijlocul circului). 1) Loc neted pentru exerciții, jocuri; 2) *fig.* teren de luptă politică.

arendă (a) v. (lat. dela *a reddita*, cu dare înapoi). A da cu chirie un pământ, o moșie, o moară, etc., pe anume timp — după care revine iarăși proprietarului.

arendă s. f. V. prec. Plata sau chiria pentru un pământ sau obiect arendat.

arendaș s. m. V. preced. Cel ce ține cu chirie, pe unul sau mai mulți ani, un pământ, o moșie, o cârciumă, moară etc.

arendășesc, șească adj. Ce este al arendașului; ca la arendași.

arendășie s. f. Meseria de arendaș.

arendășoaică s. f. Femeia arendașului, sau femeie care ține ceva în arendă.

arendat, ă adj. Ce este dat cu arendă, închiriat.

areometrie s. f. (gr. *araios*, puțin dens; *metron*, măsură). *Sciin.* Măsurarea densității lichidelor.

areométru s. n. V. preced. Instrument pentru măsurat densitatea lichidelor.

areopag s. n. (gr. mitologic, Consiliul zeului *Ares*, al rebelului — ca Marte la romani). Adunare de oameni de stat; adunare de savanți sau de juriconsulți.

arest s. n. (lat. dela *arrestare*, a se opri a rămâne). Închisoare pentru pedeapsa celor ce fac abateri.

arestă (a) v. V. preced. A opri, a închide.

arestant s. m. Cel oprit pentru a fi închis; cel pus la închisoare.

arestare s. f. V. arest. Faptul de a închide pe cineva.

arestat, ă adj. Cel ce este pus la închisoare.

arete s. m. V. herete. Zool. Pasăre răpitoare, uliu.

arfonistă s. f. (dela *arfă* sau *harpă*). Cântăreață care cântă cu harpa.

argăseală s. f. (daco-gr. *argos*, alb). Compoziție care albește și servă spre a tăbăci piei de animal pentru industrie. *V. argăsire.*

argăsi (a) v. V. urm. A lucra pieile cu argăseală.

argăsire s. f. V. argăseală. Lucrarea pielilor prin argăseală, ca să se albească, să se curățe și să nu mai aibă materii organice. (tăbăcire).

argășitor adj. Care se ocupă cu argăsirea.

argat a. m. (daco-gr. dela *ergatēs*, lucrător). Servitor dela curtea boierească și care face lucrări din greu. (Și în l. bulgară este vorba *argat*).

argăți (a) v. V. preced. A fi servitor în curte; a face servicii ordinare, grele.

argăție s. f. Starea de a fi argat.

argățime s. f. Multime de argați.

argea s. f. (lat. dela *arcus*, boltă). Adăpost sub pământ, anume făcut pentru a țese, vara la răcoare; gârliciu de pivniță.

argilă s. f. (lat. *argila*, lut). *Geol.* Pământul galben, lutul.

argilos, oasă adj. Care este de lut, lutos, *teren argilos*.

argint s. n. (lat. *argentum*, argint). Metal prețios de culoare albă; *pl. fig.* bani de argint; bani, avuție.

argintă (a) v. A polei cu argint.

argintar s. m. Meșter ce lucrează obiecte de argint.

argintare s. f. Lucrarea de a argintă.

argintărie s. f. 1) Vase de argint și cuțite în argint; 2) atelierul argintarului.

argintat, ă adj. Poleit cu argint, sau acoperit pe deasupra cu argint.

argințică s. f. Bot. Floare albă cu opt petale (*dryada*).

argintiu, ie adj. Strălucitor alb, ca argintul.

argintos, oasă adj. Care are mult argint; ca de argint; *poet.* strălucitor.

argintui (a) v. A lucra cu argint, sau în argint; a polei sau fereca în argint.

argint-viu (V. argint și viu) Min. Mercur, metal alb ca argintul, însă în stare lichidă și foarte greu. — Introdus în corp, acest metal nu se elimină, ci atacă și sfarmă oasele și țesuturile, de aici numirea lui de *viu*.

arginturi s. n. Obiecte de argint.

argosi (a) v. (gr. *argos*, inactiv, scos din activitate). A suspenda din serviciu.

argument s. n. (lat. *argumentum*) probă, dovada prin care se susține o părere, o opinie.

argumentă (a) v. (lat. *argumentari*). A produce dovezi pentru susținerea unei idei.

argumentație s. f. Acțiunea de a argumenta.

argumentator, s. m. Cel ce argumentează; *V. argumentă.*

arguție s. f. (lat. *argutio*). Vorbire cu dibăcie.

arhaic *ă* **adj.** *Scinț.* (gr. *archaios*, vechiu). Vechiu, din timpurile vechi.

arhaism s. n. V. *preced.* *Liter.* 1) Întrebuințarea de vorbe vechi; 2) vorbă veche ce nu se mai întrebuințează acum: ex. *veșnicie*, în loc de necontenit.

arhanghel s. m. (gr. *archos*, mai mare, șef; și V. *angel*). *Bis.* Mai marele între îngeri; calificativ al sf. Mihail și Gavril. *Pop.* *Sfântu-arhanghel*, biciul, varga de pedepsire; *Sf-ții Arhangheli*, sărbătoare bis. la 8 Noembrie.

arheolog s. m. V. *arheologia*. *Stinț.* Cel ce studiază lucruri rămase din vechime, ca: pietre cu inscripții, documente, etc.

arheologic, *ă*. Ce ține de știința arheologică.

arheologie s. f. (gr. *achaios*, vechiu; *logos*, vorbire). Știința care ne spune și descoperire lucruri și date privitoare la monumentele și artele din vechime.

archidiacon s. m. (gr. *archos*, mai mare; și *diacon*). Primul diacon; grad bisericesc între diaconi, când sunt mai mulți la o biserică.

arhiduce s. n. (gr. *archos*, mai mare; V. *duce*). Prinț care este foarte de aproape rudă cu împăratul — fiu sau frate al împăratului.

arhiepiscope s. m. (gr. *archos*, mai mare V. *episcop*). *Bis.* Mai mare peste episcopi; grad bisericesc de mitropolit.

arhiepiscope s. m. Demnitatea, gradul de arhiepiscope; autoritatea administrativă superioară e. iscopiei; reședința ariepiscopului.

arhieresc *ă* **adj.** V. *arhiereu*, a arhierelui.

arhiereu s. m. (gr. *dela archos*, mai mare, șef; *hieros*, sfințit, preot). *Bis.* Mai mare peste preoți. Grad bisericesc superior preoției; el poate hirotoni diaconi și preoți și nu poate să fie căsătorit, ci călugăr; înlocuște pe episcop când acesta lipsește și ia parte cu episcopii la lucrările Sinodului.

arhimandrit s. m. (gr. *archos*, șef, superior; *mandra*, loc închis cu ziduri, stauf). *Bis.* Superiorul unei mănăstiri; mai mare peste călugării dintr'o mănăstire ce este închisă cu ziduri.

arhimilionar s. m. (gr. *archos*, mai mare; V. *milionar*). Om extraordinar de bogat, care are avere de mai multe milioane.

arhipăstor s. m. (gr. *archos*, mai mare; lat. *pastor*, păstor). Mai mare peste păstori; *fig. bisericesc*, mai mare peste preoți, arhieru, episcop, sau mitropolit.

arhipelag s. n. (gr. *arhi*, mai sus, superior; *pelagos* de mare). Insule multe la un loc, ridicate mai sus de cât nivelul mării.

arhitect s. m. (gr. *archios*, șef, mai mare; *tektion*, lucrător, tâmplar, constructor). Șef peste constructori; *în special* constructor de case, cu pregătire tehnică și artistică specială.

arhitectonic *ă* **adj.** Care ține de arhitectură.

arhitectură s. f. (gr. *arhitektonia*, construire — V. și *arhitect*). Cunoștința și arta de a face construcții.

arhitectural **adj.** De arhitectură.

arhitravă s. f. (gr. *archos*, superior; lat. *trabs*, grindă). *Arhitect.* Numire dată părții de perete, ce stă imediat deasupra capitelor coloanelor (și deasupra căria vine apoi friza).

arhivă s. f. (lat. *archivum*, păstrare de documente). Locul unde se păstrează acte și documente. «*Arhiva*» veche revistă istorică și literară ce apare la Iași.

arhivar s. m. Cel ce are în păstrare actele, documentele arhivei.

arhondar (gr. *dela archon*, șef, superior). *Bis. monah.* Cel ce are în seamă și îngrijire pe superiorii ce vin la mănăstire (de aci s'a extins și la vizitatorii obicinuiți).

ardondărie s. f. V. *preced.* Locuințe rezervate în mănăstire, pentru găzduirea superiorilor ce ar veni, sau a vizitatorilor.

arhonte s. m. (gr. *archon*, șef). 1) Veche numire dată magistratului, funcționarului superior; 2) nobil.

arhontologie s. f. V. *preced.* Erarhia nobleței; registrul titlurilor de nobleță; nobilime.

arian s. m. 1) *Bis.* Cel ce ține de învățătura lui *Arie*, care a negat consubstanțialitatea Duhului St. cu Tatăl și cu Fiul; 2) al vechilor *Ari*, seminție din Asia centrală.

arianism s. n. *Bis.* Erezia lui *Arie* V. *preced.*

ariceală s. f. V. *ariciu*. *Medic.* Scorțoșarea pielii, aspirarea și crăparea pielii.

ariclit *ă* **adj.** Care are ariceală.

ariciu s. m. (lat. *hericius*, ariciul). *Zool.* Animal ce are corpul acoperit cu țepi lungi, spre a nu putea fi atacat; *medic.* o boală la picioarele cailor.

arid, *ă* **adj.** (lat. *aridus*, uscat, ars). Ne-productiv din cauza uscăciunii, sec (teren); *fig.* care nu dă rezultate după munca depusă.

ariditate s. f. Cusurul de a fi arid.

arie s. f. *Muzic.* (*dela* lat. *arieto*, a bate tactul). Bucată muzicală în anume tact și cu anume compoziție *melodică*.

arie *s. f. Agric.* (lat. *area*, loc neted). Loc netezit unde se face treeratul cerealelor.

arier-gardă *s. f.* (fr. *arrière*, în urmă; *garde*, pază, ferire). *Milit.* O parte de armată, ce merge în urmă spre a feri armata de un atac.

arin *s. n. V. anin.*

ariniș, ariniște *s.* Loc plantat cu arini.

aripă *s. f.* (lat. din *ala*, aripă; și *alipes*, cu aripi la picioare). 1) Aripa cu care zboară pasărea; 2) *fig.* protecție; 3) apărătoare deasupra roatelor trăsorii ca să nu stropescă cu noroi; 4) *fig.* protecție; 5) *poet.* zbor. 6) lature; 7) plan din pânză, în formă de aripă (la aeroplan).

aristocrat, a (gr. *aristos*, excelent, foarte bun; *kratos*, putere). Denumirea dată marilor nobilii, boerilor de neam mare.

aristocratic, ă. 1) Ca la aristocrați; ca marii boeri; *V. preced.* 2) format din aristocrați (partid).

aristocrație *s. f. V. aristocrat.* Clasa nobililor, a marilor boeri.

aristocrație *s. f.* Mulțimea, numărul nobililor, al marilor boeri.

aritmetică *s. f.* (gr. *arithmetikos*, dela *arithmos*, număr). Știința numerelor, de a calcula cu numere.

aritmetician *s. m.* Care știe bine, în special, aritmetica.

aritmograf *s. n.* (gr. *arithmos*, număr, *grapho*, scriu). Aparat cu ajutorul căruia se fac cu ușurință calcule de aritmetică.

arm *s. n.* (lat. *arnus*, umăr). 1) Articulația dela braț sau dela umăr; 2) piciorul dela șold cu carnea lui (la măcelărie); pulpă.

armă *s. f.* (lat. *arma*, *armorum*, arme de apărare). 1) Instrumente de luptă, de ucideri sau de vânătoare; 2) *fig.* mijloc de combatere; 3) specialitate militară.

armă (a) *v.* (lat. *armare*, a înarma). A da arme, a lua armele; *fig.* a se pregăti cu mijloace de luptă.

armament *s. n.* Totalitatea armelor, felul de armare.

arman *s. n.* (lat. *arni*, umăr). 1) Os dela articulația piciorului de miel, cu care se joacă copiii; 2) lat. dela *armentum*, turmă. Curtea, locul unde stau închise vitele și unde se păstrează productele.—Și Turcii zic *harman*.

armân *s. m.* (lat. dela *a*, din *Roman*). Român din munții Pindului și din Macedonia, unde se ocupă în deosebi cu păstoria și care are cunoștința că se trage din Romani.

armangiu *s. m.* Cel ce păzește un arman.

armării *s. f. pl. V. armă.* Cătime mare de arme

armaș *s. m.* (lat. dela *arma* = armă, ac. *armas*, peste arme). 1) Cel ce mâniau bine o armă; 2) dregător (vechiu) care aplica pedepsele corporale ordonate de judecată; 3) comandant de artilerie în vechime; 4) cel ce bate, la jocul de arșice. *V. arșic*, și *siclu*; 5) *molđ.* un vin bun de cotnari.

armăsar *s. m.* (daco-r. dela *armozo* = a da un soț, a împreună). Cal ce servește la împreunare pentru reproducție; cal tânăr, necastrat.

armășie *s. f. V. armaș.* 1) Funcțiunea de armaș; 2) localul unde stă armașul.

armată *s. f. V. armă.* 1) Totalitatea oamenilor (soldați) înarmați, puși sub comandă militară; 2) forța de apărare a unei țări; 3) parte din oștire pusă sub osebită comandă de luptă: arm. I, II etc. 4) *armata de uscat*, care luptă pe teren, spre deosebire de *marină*; 5. *arm. permanentă*, care este încazarmată; 6) *fig.* mulțime.

armator *s. m.* (lat. dela *armamenta*, corăbii). Cel ce are corăbii sau duce mărfuri, cereale cu corăbiile, cu vapoarele. *Fr. armateur.*

armătură *s. f. V. armă.* 1) Înzestrare cu armă; 2) tăria, puterea de rezistență cu care este prevăzut ceva; 3) accesoriile cari dau putere.

armean, eanca *adj.* Om sau femeie din Armenia.

armenesc, ească *adj.* Ca la armeni, dela armeni.

armenește *adv.* 1) Cum fac armenii; 2) vorbire, limbă armenească.

armie *s. f.* (lat. dela *arma* *V. armata*). Armată mare, numeroasă (*vechiu*).

arminden *s. n.* (lat. dela *armentus*, turmă, *armentens*, de turmă, pastoral). Serbare câmpenească cu mâncări (friptură de miel), băuturi (pelin), și cu lăutari, în ziua de 1 Mai (*Istoria Rom. de Xenopol, V. I pag. 223, arată cum în Dacia, o corporație de meseriași adună 166 denari, însemnați pe o tabulă cerată, din cari cumpără 5 miei — 18 d.; 1 purcel — 5 d.; ponem candidum (pâne albă) — 2 d.; pentru rest, vre-o trei feluri de vin, ceapă, sare, oțet și tămâie.* Deci era serbare cu caracter religios păgân ziua de 1 Mai). — Biserica creștină așază în această zi pe sf. Eremia, în cât slavonește *eremiin-deni* = ziua lui Eremia, să explice ce este *armindenul*!

armistițiu *s. n.* (lat. din *arma*, armă; *sistere*, a opri). Încetarea luptei, suspendarea luptei (în timp de războiu) pe un timp scurt.

armonie *s. f.* (gr.-lat. *harmonia*, aranjament de sunete; și *armonia*, ajustare]. 1)

Muzic. Coordonare de sunete muzicale; 2) coordonare de lucrări; 3) *fig.* bună înțelegere, îngăduință; 4) prietenie; 5) *armonie imitativă*, șir de vorbe cu anumite sunete ce pot imita acțiunii sau obiecte: *ropot de ploate*.

armonic, *ă adj.* Cu armonie; *fig.* cu bună înțelegere, unde diverse părți duc la un bun rezultat.

armonică *s. f. V. preced.* Instrument muzical, care prin suflare produce deodată mai multe sunete, ce se combină armonic.

armonios, *oasă adj. adv.* Cu bună armonie; *fig.* în deplină înțelegere.

armonist, *ă s. m.* 1) Cel ce cântă cu armonica; 2) Cel ce știe bine să armonizeze (*muzic.*).

armoniză (*a*) *v. V. armonie. Muz.* A coordona sunetele cari, producându-se simultan, să formeze un acord sau o serie de acorduri; *fig.* a aduce bună înțelegere și împăciuire — *armonizarea intereselor*.

armură *s. f.* (lat. dela *armare*, fr. *armure*). 1) Denumirea cu un cuvânt a: coifului cu îmbrăcămintea de metal și cu armele ce are un soldat (medieval); 2) *fig.* tot ce servă ca să întărească, să fortifice la rezistență.

armurar *Bot.* Floare zisă și schinteața.

armurăriță *s. f. V. arm. Medic.* Boală de articulație la animale.

armurier *s. m. V. armă.* Cel ce fabrică sau repară arme.

arnăut *s. m.* (lat. diu *ornatus* și *armatus*, înarmat). Om din Albania, albanez înarmat, care servea și apăra pe boer (în vechime); 2) *adj.* specie de grâu de primăvară.

arnăuțesc, *scă adj.* Ca la arnăuți.

arnăuțește *adv.* Cum fac arnăuții.

arnăuțime *s. f.* Mulțime de arnăuți, Albanezi.

arniciu *s. n.* (daco-gr. dela *arneytés*, care se bagă în apă). Ață colorată roșie, ce servește la cusut ornamente pe cămăși și care spălată ori cât cu apă, nu se decolorează.

aroga (*a* 'și) *v.* (lat. *arrogare*, însușesc). A 'și lua asupra, a 'și însuși.

arogant, *ă adj.* (lat. *arrogans*, disprețuitor). Mândru, disprețuitor.

aroganță *s. f.* Mândrie, semeție.

aromă *s. f.* (gr. *aroma*, parfum). Substanță mirositoare din fructe, plante sau din semințe de fructe.

aromat, *ă adj. V. preced.* Cu miros puternic, tare.

aromatic, *ă adj.* Ce dă aromă.

aromatiză (*a*) *v. A* da miros, aromă.

aromi (*a*) *v. V. preced.*

aromitor, *oare adj.* Care poate aromatiza.

arondisment *s. n.* (fr. *arrondissement*,

plasă (dela *rond*, cerc, ocol). Despărțământ administrativ, plasă.

arpăcaș *s. n.* (ungur *arpa*, oiz, *kasa*, gric). Orz jupuit de coajă, bun pentru a face fertură.

arpagic *s. m.* (turc. *arpacıyk*). Ceapă ce se face direct din sămânță; se culege de timpuriu; iar la anul viitor, se pune în pământ și din ea se face ceapă cu mult mai mare. (Și Bulgarii au acest cuvânt).

ars, *ă adj.* (lat. *arsus*, ars). Care a fost în foc și s'a ars sau s'a consumat de tot prin foc; *fig.* în mare suferință, nenorocit, pierdut; *fig.* pățit, păcălit.

arș! *militar* (scurtare din fr. *marche!* mergi). Comandă ca să pornească soldații la mers, sau să înceapă o mișcare, un exercițiu.

arșă *s. f. V. harșă.*

arsătură *s. f. V. arsură.*

arșau *s. n.* (daco-gr. din *aroo*, *aroso*, *erosa* = a ară). Un fel de săpă la lucrarea pământului; hârleț în loc de plug.

arsenal *s. n.* (fr. *arsenal*). Magazin sau fabrică de arme; *fig.* mulțime (de probe).

arsenic *s. n.* (gr. *arsenikon* lat. *arsenicum*). *Chim.* Substanță metalică volatilă, care dă un miros de usturoi. Se dă ca medicam. pentru a combate slăbiciunea, anemia.

arsenios, *oasa adj. Chim.* Combinație de arsenic și oxigen.

arsenită *s. f. Chim.* Sare formată din acid arsenios și o bază.

arșic *s. n.* (lat. diformare din *articulus*, încheetură). 1) Os dela încheetura piciorului; capăt de care se leagă șleaul (la trăsură). *V. sicu și soalbă.*

arșicar *s. m.* Jucător cu arșice.

arșinic *s. n. Bot.* Plantă în forma de cruce.

arșiță *s. f. V. ars.* 1) Căldură mare de soare; 2) febră, căldură mare în corp.

arsură *s. f. V. ars.* Loc ars; pădure arsă.

artă *s. f.* (lat. *ars, artis*, pricepere, îndemănare). Deosebită pricepere și îndemănare în a face ceva prea bine și frumos; măiestrie; dibăcie; muzica, pictura, sculptura, teatrul, oratoria, arhitectura, poezia, sunt arte.

artag *s. n.* Mânie, căutare de ceartă. *V. harță.*

artăgos *adj. V. preced.* Care are artag; care caută ceartă; cărcotaș.

arțar *s. m.* (lat. *acer, aceris*). *Bot.* Arbust cu flori albe și cu miros plăcut.

arteră *s. f.* (lat. gr. *arteria*). *Anat.* Vas (vână) ce duce sângele roșu dela inimă în tot corpul; *fig.* cale de comunicație.

arterial, *ă V. arteră.* Ce este în artere. de arteră.

artezian, *ă adj.* (fr. *artésien*, dela *Artois*

la nordul Franței, unde țîșnesc ape). În care țîșnește apa în sus (fântână, puț artesian).

artîbur *s. m.* (lat. *artis, pur*, a priceperii cuate). Denumire a sectei religioase a armenilor (ca și denumirea de *ortodox*) cari au păstrat neștîbite unele forme ale primilor creștini. *Pop.* 10m. are înțeles, ca batjocură, numirea unui cățel, la care s'ar închină Armenii.

articol *s. n.* (fr. *article* dela *articulus*, dela *articulare*, a despărți). 1) Despărțituri, pasagi, dintr'o lege; 2) *Anat.* încheetură dela o insectă, plantă, oase organ. 3) *Comerc.* Orice obiect de comerț. 4) *Gram.* Parte din cuvânt care deiermină genul; 5) *gener.* obiect aparte.

articulă (a) *v. V. preced.* 1) A accentuă, a pronunță apăsât fie care parte; 2) a prinde, a încheia ceva; 3) a pronunță.

articular, *a adj.* Ce se produce la încheeturi, la articulații.

articulat, *ă adj.* Cu încheeturi; *gram.* care are articol: *om, omul.*

articulațiune *s. f.* 1) *Anatom.* Încheietură; 2) *gram.* accentuare; pronunțare.

artificial, *ă adj. adv.* (lat. din *ars, artis*, artă, pricepere; *facere*, a face). Făcut cu dibăcie, cu meșteșug (opus celui natural).

artificialitate *s. f.* Prefecătorie; facere cu dibăcie.

artificiu *s. n.* (lat. *artificium*). 1) Dibăcie, meșteșugire; 2) *pl.* focuri frumoase de pirotecnie la serbări.

artilerie *s. f.* (fr. *artillerie* din lat. *ars, artis*, artă, pricepere; *laedere*, a lovi). Armată prevăzută cu tunuri ce lovesc din depărtare.

artilerist *s. m.* Militar din artilerie.

artist, **artistă** *s.* (fr. *artiste* din l. *ars, artis*, artă). Cel ce are ca ocupație o artă; teatru, pictură, muzică, etc.

artistic, *ă adj.* Cu artă; făcut cu mare dibăcie și frumos, minunat.

artisan *s. m.* (fr. *artisan*). Meșteșugar priceput la ferărie, tâmplărie, etc.

artofor *s. n.* (gr. *artoforon*, ducător de pâne). *Bis.* Vas în care se păstrează pânea sfințită pentru împărțășanie.

artos *s. n.* (gr. *artos*, pâne). *Bis.* Pâne sfințită, prescură sfințită.

artrită *s. f.* (fr. *arthrite*, dela gr. *arthria*, vână). Inflamare, durere la încheeturi, din cauza singelui (*arthritis*).

artritic, *ă adj. V. prec.* Care are artrită.

arumă (din *arvum*, ogor). *Bot.* Plantă zisă și piciorul vițelului. fr. *arum*.

aruncă (*o*) *v.* (lat. *averrunco, averrun-care*, a îndepărta). A îndepărta, a asvării.

aruncare *s. f.* Faptul de a aruncă.

aruncat, *ă adj.* Ce este asvărit; în neregulă.

aruncător, **oare** *s.* Care aruncă.

aruncătură *s. f. V. aruncare.*

arvonă (**arvonă**) *s. f.* (lat. *arrhabo, arrhabonis*, arvonă). Angajament; bani dați înainte de a se face deplin o vânzare.

arvuni (**a**) *v.* A angajă, a da acont, arvonă.

arzător, **oare** *adj. V. arde.* Care arde; *fig.* foarte doritor.

arzoiu, **oaie** *adj.* (dela *arde*). Vioiu, iute, simțit. Mold.

as *s. m.* (lat. *as assis*, unitate). Carte de joc, ce reprezintă unitatea, unul.

aș ! interj. (dela *așa*). Exclamare de neîncredere.

aș particulă la persoană l a verbelor la optativ; *aș veni.*

așa *adv.* (lat. *a-sic*, de așa; — ca forma ași). 1) Astfel, în acest chip; 2) atât—*așa de frumos!* 3) încurajare *așa, așa!* 4) mediocru *așa, și-așa!* 5) foarte mult; *și așa m'a durut!* 6) *așa!* neîncedere.

asalt *s. n.* (lat. *a saltare*, spre a sări). *Millt.* Sărire, năvălire asupra inamicului în timpul luptei.

asalta (**a**) *v. V. preced.* A da năvală asupra inamicului; *fig.* a insista mult.

asasin *s. m.* (arab. *hașîș, hașîșin*, cel ce ucide cu hașîș — fr. *assassin*). Cel ce asasinează, ucide pe furiș, fără vină și cu premeditare.

asasină (**a**) *v.* A ucide pe furiș, pe neașteptate și fără vină și cu premeditare.

asasinat *s. n.* Uciderea pe neașteptate, pe furiș și cu premeditare.

ascendent, *ă adv. adj. și sub.* (lat. *ascendo*, urc, sui). 1) Cu tendință de a se tot înălța; 2) de înălțare; 3) stare mai înaltă, mai sus; 4) *fig.* impunere, prestigiu.

ascensiune *V. preced.* Acțiunea de a se înălța.

ascensor *s. n.* Urcător; mecanism care urcă.

ascet *s. m.* (gr. *askeptos*, ascuns). Călugăr ce trăește ascuns, între stânci, în pădure și care se supune singur la lipsuri.

ascetic, *ă adj.* Ca de ascet.

ascetism *s. n.* Viața de ascet.

așchiă (**a**) *v.* (lat. dela *ascia*, teslă (de tâmplar). A tăia fășii, surcele, din lemn (ca cele dela teslă).

așchie *s. f. V. preced.* Surcea, fășie din tăierea lemnului (cu tesla).

asclepiade *s. pl. Bot.* Gen de plante cu boabe antiotrăvitoare (fr. *asclépiade*).

ascultă (a) *v.* (lat. *auscultare*). 1) A fi atent cu auzul; 2) a auzi 3) a lua în seamă; 4) a fi supus; 5) *medic.*, a examina; 6) a fi supus și disciplinat.

ascultare *s. f. V. prec.* 1) Auzire; 2) supunere; 3) examinare; 4) disciplină monahală.

ascultător, oare *adj.* Care ascultă, supus și disciplinat.

ascunde (a) *v.* (lat. *abscondere*, a ascunde). A dosi, a face nevăzut; a nu spune.

ascundere *s. f. V. preced.* Dosi.

ascuns, ă *adj.* Dosit; tainic, misterios: *de-a ascunsu* (*ascunsele*); joc de copii, în care unul închide ochii, iar ceilalți se ascund și el îi caută.

ascunsele (*de-a*). Ca să se ascundă și să fie căutat (joc) *V. preced.*

ascunzătoare *s. f.* Loc pentru ascuns, vizuina.

as.unzător, oare *adj.* Care ascunde, sau se ascunde.

ascuți (a) *v.* (lat. pref. *a + cos, cotis*, ascuțitoare, (piatră de ascuțit). 1) A trage pe sau cu cutia, piatra de ascuțit; 2) a face ceva tăios; 3) a scoate tonuri sunete stridente; 4) a face vârf ascuțit.

as. ușine *s. f.* Calitatea de a fi ascuțit. *V. preced.*

ascuțire *s. f.* Lucrarea de a ascuți.

ascuțiș *s. n.* Partea ascuțită, tăioasă a unui lucru.

ascuțit, ă *adj.* 1) Care e tăios, sau cu vârf ce împunge; 2) (voce) care ia tonuri ridicate; 3) *fig.* pătrunzător; 4) *gram.* accent ascuțit (♯); 5) ager — ascuțit la minte.

ascuțitoare *s. f.* Obiect, piatră care ascute.

ascuțitor *s. m.* Cel ce ascute.

aseară *adv.* (lat. pref. *a + sera*, seară). În seara trecută.

asediă (a) *v.* (lat. *assidere*, a impresură). *Milit.* A impresură o cetate; *fig.* a năvăli asupra.

asediat, ă *adj.* Împresurat.

asediator *s. m.* Cel care impresură.

asediu *s. n.* Împresurarea, înconjurare cu armată; *stare de* — regim militar.

asemălu (a) *v.* (lat. dela *assimilare*, a face la fel). A părea la fel cu.

asemănă (a) *v.* (lat. *assimilo, are*, a face la fel). 1) A face la fel; 2) a egala; 3) a compara; 4) a netezi; 5) a se părea la fel cu altul.

asemănare *s. f. V. preced.* 1) Înfățișare la fel; 2) comparație; 3) netezire; 4) egalare.

asemănătură *s. f. V. preced.*

asemenea *adj.* și *adv.* (lat. *a + similis*, asemenea). La fel cu, asemănat cu.

asemul (a) *v. V. asemălu.*

asemuire *s. f. V. preced.*

asemuit, ă *adj.* Cu aparența la fel; *jurid.* conform cu.

asertiune *s. f.* (lat. *assertio*, afirmare). Afirmare, zisă, spusă.

aservi (a) *v.* (lat. *asservire*, a se supune). A supune; a umili.

asesor *s. m.* (lat. *assesor*, ajutor). Ajutor — într'o funcțiune.

așeză (a se) *v.* (lat. *assidere*, a așeză jos).

1) A pune jos; 2) a reguia; 3) a fixa; 4) a instala; 5) a stabili; 6) a începe cu temei; 7) a se potoli; 8) a se depune la fund.

așezământ *s. n.* Așezare; instituție; dispoziție, orânduire.

așezare *s. f.* Stabilire, instalare; *fig.* seriozitate, cuminențe; depunere; statornicire. așezat, ă *adj.* Pus la loc; instalat; regulat; *fig.* serios, cuminte.

asfalt *s. n.* (gr. *asphaltos* (a, fără; *sphalo*, a cădea, a se lua). Bitum, smolă ce se lipește și nu se ia.

asfaltă (a) *v. V. prec.* A așterne cu asfalt (strada).

asfinți (a) *v.* (lat. dela prefix *abs + finis*, la sfârșit). A se ascunde soarele, a pune la sfârșitul zilei; *fig.* a merge spre sfârșit, a decădea.

asfințit *s. n.* Apus; *fig.* declin; sfârșit.

asfixia (a) *v.* (gr. *a fără; sphyxis*, puls). A înăduși, sufoca; a înceta respirația și pulsul.

asfixiant, ă *adj.* Înăbușitor, sufocant; care produce încetarea respirației.

asfixiat, ă *adj.* Mort prin asfixie.

asfie *s. f. V. asfixia.* Încetarea respirației și a pulsului prin înăbușire.

asfixiere *s. f. V. preced.*

asiduitate *s. f.* (lat. *assiduitas*, ședere lângă). Sirguință; neconțință străuintă.

ași! *inter. V. aș, și așa* (6).

asiduu, ă *adj.* și *adv.* Stăruitor, cu stăruință, sirguitor.

asigură (a) *v.* (lat. dela *a — securus*, sirgur). 1) A pune în siguranță; 2) a încredința; 3) a face un contract cu o societate de asigurare, plătindu-i cotizații, pentru ca în caz de incendiu, moarte, etc. să dea despăgubiri.

asigurare *s. f.* 1) Punere în siguranță; 2) încredințare; 3) facerea unui contract de asigurare.

asigurat, ă *adj.* 1) Pus în siguranță; 2) încredințat; 3) adăpostit; 4) angajat la o societate de asigurări (*v. asigurară* 3).

asimila (a se) *v.* (lat. *a, spre*, *similis*, asemenea). A (se) face sau a fi asemenea cu altul.

asimilabil, ă *adj.* Care se poate împreună și face la fel cu altul.

asimilațiune s. f. Facere la fel, contopire, complectă asemănare; absorbirea alimenterelor.

asin s. m. (lat. *asinus*, măgar). Animal ce duce greutate mari și urcă pe munte cu înlesnire — are urechi mari.

asirian *ă* **adj.** Care este din Asiria (țară în Asia).

asiriologie s. f. (*Asiria* + gr. *logos* vorbire). Știința ce se ocupă cu descoperiri privitoare la vechii asirieni.

așiderea sau **așiderea** **adr.** (lat. *a* + *siccine* = de așa fel). La fel, în același fel.

asistă (a) **v.** (lat. *celă ad*, lângă, *sistere* a sta) 1) A sta față sau lângă; 2) a sta în ajutor (ca medic).

asistare s. f. Stare de față.

asistent, *ă* **adj.** 1) Care stă de față; 2) elev în farmacie, sau ajutor de farmacist.

asistență s. f. Lume, privitori ce stau de față.

asmaciuc sau **asmațului** (daco-gr. dela *asthmaticos*, de respirat greu). **Bot.** Plantă cu miros tare, greu de respirat, p. salată.

asmuță (a) **v.** (lat. dela *abs* + *mutio*, *mutire*, a murmură printre dinți). A îndemna câinele prin șoaptă, să muște pe cineva; *fig.* a întărită pe cineva contra altuia.

asmuțare s. f. Faptul de a asmuța.

asocia a **v.** (lat. *ad sociare*, însoțire, împreunare). A însoți, întovărăși.

asociat (ă) **adj.** Însoțitor, tovarăș.

asociațiune s. f. Însoțire, tovarășie.

asonanță s. f. (fr. *assonnance* dela lat. *sors*, *sortis*, gen). A combină lucruri, colorii, cari se potrivesc, să fie în același gen, fel; a potrive la fel.

asortare s. f. 1) Combinare, potrivire; 2) Comer. aprovizionare cu mărfuri de toate felurile (în deosebi stofe).

asortiment V. *preced.*

asortat (ă), **adj.** 1) Combinat, potrivit; 2) aprovizionat cu mărfuri felurite.

aspect s. n. (lat. *aspectus*). Înfățișare, formă.

aspic s. m. (fr. *aspic*, din gr. *aspis*, scut, *fig.* acoperiș, apărare). 1) **Bot.** Plantă numită și livant, a cărei floare se pune în stofe și blănuri spre a le apăra de molii; 2) **Cultură** (fr. *aspic*) gelatină, piție anume preparată, ce acopere ca o garnitură șunca, etc.

apidă s. f. (lat. *aspis*, *aspidis*, *viperă*). Viperă, șarpe veninos.

aspira (a) **v.** (lat. *aspirare*); 1) a trage aer în plămâni; 2) a dori, a tinde).

aspirant s. m. Cel ce aspiră, tinde la ceva; candidat la o funcție.

aspirat, *ă* **adj.** Tras în plămâni, respirat.

aspirațiune s. f. Lucrarea de a aspira.

aspreală V. *aspru*. Calitatea de a fi aspru.

aspri (a se) **v.** (lat. *asperare*, a face aspru, a aspii). 1) A face un lucru aspru, țepos, scortos, neregulat, înțepător; 2) a fi sever, riguros. 3) a fi înțepător (vinul); 4) a fi friguros (timpul).

asprime s. f. (lat. *asperitas*, asprime). 1) Calitatea de aspru, neregulat, înțepător; 2) severitate.

aspricară s. f. **Bot.** Plantă cu fructul acoperit de mici cărlige, ce se agață ușor de haine.

aspru, *ă* **adj.** și **adv.** (lat. *asper*, aspru). 1) Ce este scortos, țepos, înțepător, ce nu e neted; 2) *fig.* sever; 3) *fig.* friguros, geros.

asta (*ăsta*) **pron.** V. *aceasta*. *acesta*.

astămpăr s. n. V. *astămpăr*. Liniște, potolire; cuminenie.

astămpără (a se) **v.** (lat. pref. *abs* + *femperare*, a liniști, a potoli). A potoli, a liniști, a sta liniștit.

astămpărat, *ă* **adj.** Liniștit, moderat, potolit.

astar s. n. O pânză groasă pentru căptușit haine (*turcesc*).

astăzi **adv.** (compus din *această* — zi. V. *aceasta* zi). În timpul zilei acesteia.

asteptă s. m. *Sfântu Așteaptă*, ironic, arată dată nchotărâtă sau *niciodată*, plătește la sf. așteaptă.

asteptă (a) **v.** (lat. din *a* + *spectare*, a privi cu interes, a tinde, a ținti și *expectare*, a aștepta). 1) A fi cu atenția spre ce are să fie; 2) a sta pe loc până vine cineva sau se face ceva; 3) a nădăjdui; 4) a păsu.

asteptare s. f. V. *preced.* Faptul așteptării.

asteptat, *ă* **adj.** Cel adăstat să soscască; dorit; păsu.

asteptător, oare **adj.** Care așteaptă.

asterisc s. n. (lat. *astrum*, stea) *Tipograf.* Steluța (*) ca semn tipografic de trimitere la o notă din text.

ășterne (a se) (lat. *asternere* a întinde pe). 1) A întinde jos; 2) a face patul pentru culcare; 3) *fig.* a scrie (pe hârtie); 4) *fig.* a aranja; 5) *iron.* a pări; 6) a pardosi; 7) a se așeză; 8) a cădea *frunzele*, *zăpada*.

ășternut s. n. 1) Pat pregătit pentru culcare; 2) ceace seășterne pe pat; 3) pae pentru culcat vitele.

așternut *ă adj.* 1) Ce este întins jos sau pe ceva; 2) *fig.* scris; înșirat.

astfel *adv.* V. *acest, fel.* În felul acesta; *adj.* idem.

astm *s. n.* (gr. *astma*, respirație grea). *Medic.* Boală caracterizată prin grea respirație.

astragaciu *s. m.* Instrument de cizmar pentru a trage și a îndoi carâmbul cizmei (pare adus din gr. *astragalos*, gleznă, deși este și în unguetele *estergazni*).

astragal *s. m.* gr. *astragalos*, arșicul dela gleznă). *Anat.* 1) Osul dela glezna piciorului; 2) Archit. cercul dela gâtul unei coloane, imediat sub capitel.

astrahan (dela numele districtului Astrahan, din Rusia). Piele cu lâna neagră, fumos încrețită, dela miei din Astrahan.

astrigent, *ă adj.* (lat. *astringens*, dela *astringere*, a strânge). Care strânge (medical).

astrolog *s. m.* V. *urm.* Care se ocupă cu astrologia.

astrologie *s. f.* (gr. *astron*, corp ceresc, stea; *logos*, vorbire). Vorbire, precizare după stele. Artă pretinsă a Chaldeilor și Egiptenilor, cari afirmau că din observarea stelelor pot să prezică felurile întâmplări din viață. În Europa au fost astrologi pe la curțile regilor până prin sec. 17. De aci a rămas în popor credința în *steau*, sub care se naște *stea conducătoare*; i-a apus *steaua*; cometele și luna după cari prevestesc astrologii.

astronom *s. m.* Cel ce se ocupă cu astronomia.

astronomie *s. f.* (gr. *astron*, corp ceresc, stea, *nomon*, lege). Știința care arată legile după cari se mișcă corpurile cerești, stelele. A luat naștere în orient, în timpuri depărtate. Pitagora, filosof și matematic grec, își dădea părerea că pământul se învârtește în jurul soarelui; dar Ptolomeu, astronom din Alexandria, mai târziu stabili alt sistem, după care se credea că stelele se mișcă în jurul pământului. Copernic, astronom german, în sec. 15 stabili astronomia pe principiul lui Pitagora.

astru *s. m.* (gr. *astron*, corp ceresc, stea). Stea de pe cer; corp ceresc.

astruca (a) *v.* (lat. *a* + *struo* din *strugvo*, a așeza). A așeza, a culca.

astupa (a) *v.* (lat. *a* + *stipo*, *stipare*, a umple cu ceva). A pune un astupuș; a închide un orificiu, o gaură; *fig.* a *astupa gura*, a face cumva ca să tacă (moral); *fig.* a *astupa o gaură*, a împlini o lipsă, o nevoie.

astupare *s. f.* Faptul de a astupa.

astupătoare *s. f.* 1) Obiect care astupă; 2) loc unde se astupă coșul, hornul.

astupătură *s. f.* V. *astupare*.

astupuș *s. n.* V. *stupuș*. Obiect pentru astupare: dop, tanpon, cep.

asud *s. n.* V. *sudoare*. *Bot.* *asudul calului*, plantă zisă și dărmotin.

asudă (a) *v.* (lat. *sudare*, a asuda). 1) A scoate sudoare din corp, a transpiră, a nădași; 2) a face să asude; 3) a sufla și depune aburi pe un corp rece; 4) *fig.* a munci din greu.

asudare *s. f.* Acțiunea de a asuda. (Pentru a asuda, se dă ciai de floare de soc).

asudat *ă adj.* Nădușit, transpirat; *s. n.* transpirația.

asudătoare *s. f.* Care produce vapori; etuvă.

asudeală *s. f.* Sudoare.

asumă (a) *v.* (lat. *assumere*, a lua cu sine sau pentru sine). A lua asuprași (o răspundere).

asupra *prep.* (lat. *a super*, pe deasupra). Deasupra, către; în spre; pe, peste.

asupreală *s. f.* (comp. rom. V. *preced*) Apăsare asupra; *fig.* persecuție.

asupri (a) *v.* V. *prec.* A apăsa, a persecută, a nedreptăți.

asuprire *s. f.* Faptul de a asupri.

asuprit, *ă adj.* Cel ce suferă asuprire.

asupritor, *oare adj.* Cel ce exercită o asuprire, o persecuție; tiran.

asurzii (a) *v.* (lat. dela *surdus*, surd). 1) A nu auzi; 2) a perde auzul; 3) *fig.* a supără tare auzul cu zgomot — *m'a asurzit*.

asurzire *s. f.* Faptul de a asurzii.

asurzitor, *oare adj.* 1) Care poate provoca asurzirea; 2) cu zgomot foarte mare.

asvării (a) *v.* (prefix *a* + *svării*). 1) A arunca departe; 2) *fig.* a da afară; 3) a lovi cu piciorul (calul).

asvărire *s. f.* Aruncarea departe.

asvărlit, (ă) *adj.* Aruncat.

asvărlitură *s. f.* Aruncare; faptul aruncării departe; lovire cu piciorul (de cal); *de-o asvărlitură de băț* — la mică depărtare de aici.

ață *s. f.* (lat. *acia*, ață). 1) Fir pentru cusut; 2) fir din materie textilă; 3) *fig.* soarta, destinul; 4) fir dela gura briciului când se ascute; 5) destin — îl trage ața; 6) fibre ia teaca de fasole.

atac *s. n.* (lat. dela *atingo*, *attactum*, a atinge). 1) Atingere; 2) năvălire asupra (militarilor); 3) acces; *med. pop.* ftizie, oftică; 6) *fig.* insultă, înfruntare.

atacă (a) *v.* V. *preced.* 1) A atinge; 2) a

năvăli asupra (*milit.*); 3) *pop.* a deveni fziic; 4) a lovi (cu vorba); 5) a lovi; 6) *iron.* a cere ceva.

atacabil a *adj.* De care se poate atinge, care se poate lovi.

atacat a *adj.* Atins; lovit; *pop.* fziic, oficos.

atare *adj.* (lat. din *at alius*, de altă parte altul). De acel fel, așa, asemenea.

atárnă (a se) *v.* (lat. dela (*ad*)—*torno*; *turnare*, rostogoli (pe jos.) 1) A spânzura în jos; 2) a se ține de ceva care e mai sus; 3) a agăța; 4) a depinde; 5) a fi supus, vasal.

atárnare *s. f.* Faptul de a atârna.

atárnat *ă adj.* Acățat, prins de, legat; vasal.

atárnătoare *s. f.* De care se atárnă ceva.

atașa (a) *v.* (fr. *attacher* (citit atașa) a alipi). A alipi pe lângă ceva sau cineva.

atașat *ă adj.* Alipit pe lângă—*atașat militar* (diplom). ofițer alipit pe lângă o legăție.

atăta, (atât) *adj.* și *adv.* (lat. din *a*—*tantum*, atât). 1) În această măsură sau cantitate; așa, astfel; 2) așa de mult—*atăta amar de vreme*; 3) prea puțin—*atăta pagubă*; 4) pretext—*atăta i-a trebuit*; 5) dorință după...; 6) nici de cum—*atăta să trăești* (trăesc).

afățâ (a) *v.* (lat. dela *a*+*titio* (citit țitiio) tăciune). A aprinde, a face să ia foc; *fig.* a îndemna, a excita, întărită.

afățare *s. f.* Faptul de a afățâ.

afățător, oare. Cel ce afățâ.

atavic *adj. adv.* Prin atavism (calit. defecte).

atavism *s. n.* (lat. *atavus*, al 4-lea strămoș). Asemănare cu străbunii.

ateist *s.* (gr. a fără; *theos*, D-zeu). Cel ce nu crede în existența lui D-zeu.

ateism *s. n.* *V. preced.* Doctrină sau păreri de ateu.

atelier *s. n.* (fr. *atelier*). Local unde lucrează meseriași, ori artiști etc.

ateneu *s. n.* (gr. dela *Atênê*, numele zeiței ce se mai chiamă și *Minerva*, zeița înțelepciunii). 1) Instituție, asociație de persoane iubitoare de cultură; 2) palatul acestei instituții din București unde se țin conferințe, se dau concerte, se fac expoziții.

atenian *s. m.* (dela Atena capitala Greciei). Locuitor din Atena; *adj.* dela Atena.

atent *ă adj.* (fr. *attentif* din *attendre*, a aștepta). Cu luare aminte, cu băgare de seamă.

atență (a) *v.* (lat. *attentare*, a atacă, a încerca). A atacă sau a încercă un atac criminal asupra cuivă; a se năpusti asupra; *atență la bunele moravuri*, expunere de lucruri rușinoase.

atențare *s. f.* Acțiunea de a atenta.

atențat *s. n.* Faptul atențării. *V. atență.*

atențune *s. f.* (lat. *attentio*, luare aminte).

1) Ascultare, luare aminte; 2) luare în seamă de cel mai superior; 3) îngrijire, prevenire.

atenuă (a) *v.* (lat. *attenuare*, a slăbi, înmuia (o lucrare); a moderă și meșșora din însemnătate (gravitate) etc).

ateșă (a) *v.* (lat. *attestari*, a mărturisi, dovedi). A încredința, a mărturisi; a certifica.

atestat *s. n.* *V. preced.* 1) Încredințare. 2) act scris, prin care se face dovada despre studiile urmate în școală.

ateu *s. m.* *V. ateist.*

ați particulară a verbelor la pers. II pl. a optativului: *ați ați putea.*

atic *ă adj.* Ce este din Atica.—Atena (Grecia); ca la Atenieni: *sarea atică*, liter. glumă de spirit fin.

atică *s. f.* *V. ață.* 1) O pânză subțire dar tare; 2) numele unei hore muntenesti.

aticism *s. n.* (gr. *attikismos*). Finețea gustului Atenian.

aține (a se) *v.* (pref. *a*+*ține*). Mișcare sau atitudine spre a ține, spre a prinde; *a se ține*, a sta în cale spre a prinde, spre a opri.

atingător, oare *adj.* *V. urm.* 1) Cel ce atinge ceva sau pe cineva; 2) *fig.* emoționat; 3) privitor la; 4) *fig.* jignitor.

atinge (a se) *v.* (lat. *attingere*, a atinge). 1) A lovi ușor de ceva sau de cineva; 2) a jigni; 3) *fig.* a emoționa; 4) a realiza, reuși; 5) a lua, ași însuși.

atingere *s. f.* *V. preced.* Faptul de a atinge.

atins, ă *adj.* 1) Care suferă acțiunea atingerii; 2) *fig.* influențat; 3) contagiat; 4) jignit, ofensat.

ațintî (a) *v.* (pref. *a* și *ținti*). 1) A privi fix; 2) a ținde spre un punct central, principal; 3) a ochi, 4) a fixă; 5) a aspira.

ațintire *s. f.* Acțiunea de a aținti.

ațintît, ă *adj.* Fixat, ochit.

ațipeală *s. f.* *V. ațipi.*

ațipi (a) *v.* (lat. *ad-sopire*, spre a adormi). Început de a adormi; a dormi ușor și puțin.

ațişoară *s. f.* *V. ață.* Ață mică, ață subțire.

atitudine *s. f.* (italian *attitudine* din lat. *aptitudo* potrivire). Ținută înfățișare, poziție.

atlas *s. n.* (gr. dela numele zeului Atlas, fiul lui Jupiter, condamnat să se prefacă într'un munte f. nalt, pe care se sprijină cerul. El mai e reprezentat ca un om ce duce în spate globul pământesc). Carte în care sunt reprezentate în hărți geografice țările și continentele; idem cu planșe științifice.

atlas *s. n.* (lat din *ad-laxux* = de întins). Pânză netedă de mătăasă, foarte lucitoare pentru anume lucruri de frumuseță. — Și Turcii zic *atlas*.

atlet *s. m.* (gr. *athlos*, luptă și *athleō*, a lupta). Om foarte puternic; în antichitate, luptător la jocurile oficiale. — gr. *athlētēs*.

atletic, *ă adj.* V. *preced.* Ca de atlet.

atmosfera *s. f.* *Științ.* (gr. *atmos*, abur; *sphaira*, sferă, corp rotund). 1) Totalitatea aerului ce învâluie pământul, având o grosime dela pământ în sus, aproximativ 40 kilometri; 2) Măsură de forță pentru presiunea mașinelor. (Presiunea cu care apasă atmosfera asupra unui om de mărime mijlocie este calculată la 17.000 de kilograme; omul însă nu este strivit de această greutate, fiind presiunea egală din toate părțile; *fig.* sentiment, dispoziție sufletească; mediu.

atmosferic, *ă adj.* V. *preced.* Dela atmosferă, din atmosferă, a atmosferic.

atom *s. m.* (gr. *atomos* (din *a*, fără; *tomē* tăetură) — ce nu se taie). *Științ.* Părticică dintr'un corp, atât de mică în cât nu se mai poate divide; *fig.* Ceva foarte mic.

atomic *ă adj.* Care se raportă la atomi.

atomism *s. n.* *Științ. filos.* Sistemă filosofică, ce caută să explice formarea universului prin combinarea spontană a atomilor; *chim.* teoria atomică a chimiei.

atonie *s. f.* (gr. dela *a* fără; *tonos*, ton). Fără putere, lipsă de putere.

ațos, *oasă adf.* V. *ață*. Cu fire ca de ață; *fig.* pretențios, mofturos, supărăcios.

atopoternic *a adj.* V. *tot și putere*. Care poate orice — atribut al lui Dumnezeu.

atopoternicie *s. f.* Calitatea de a putea face orice.

atopștiutor, *oare adj.* V. *tot și a ști*. Calit tea de a ști totul; atribut al lui Dumnezeu.

atopștiitor, *adj.* V. *tot și ține*. Puterea de a ține toate (atribuție a lui D-zeu); *s. m. fig.* D-zeu.

atrachune *s. f.* (lat. din *atrachere*, a atrage). *Fis.* Puterea de a atrage spre sine cu care sunt înzestrate toate corpurile și părțile ce le compun.

atractiv *ă adj.* V. *preced.* Care atrage spre sine; ademenitor.

atrăgător, *oare adj.* Care are puterea de a atrage.

atrage (a) (lat. *atrachere*, a atrage). 1) A trage spre sine; a momi; 2) a ademini; 3) a produce cauză.

atragerere *s. f.* Faptul de a atrage.

atribui a (v) (lat. *attribuere*, a da ceva

cuiva). A pune pe seama cuiva; *fig.* a impută.

atribuire *s. f.* Faptul de a atribui.

atribut *s. n.* V. *atribui*. 1) Ceea ce este propriu, distinctiv unei ființe, unui obiect; 2) *Gram. Log.* Ceea ce se zice despre subiectul unei propoziții; 3) semn distinctiv simbolic.

atribuțiune *s. f.* (lat. *attributio*, însărcinare). Însărcinare; competență.

atributiv *ă adj.* (fr. *attributif*). *Gram.* Care conține, exprimă, un atribut.

atroce *adj.* fioros.

atrocitate *s. f.* (lat. *atrocitas*, grozăvie). Grozăvie; înspăimântare.

atrofiă (a se) *v.* (gr. dela *a* fără; *trophē*, nutriment). *Medic.* Slăbiciune peste măsură; încetarea sensibilității.

atu *s. n.* (fr. *atout*). Carte de culoarea care poate bate (la joc de cărți).

atuncea, **atunci**, *adv.* (lat. *a + tunc*, atunci). 1) După timpul de față: mai înainte sau după timpul de față; 2) deci, așa dar.

au conj. (lat. *aut*, sau ori). Sau, ori.

au! *interj.* Exclamare de durere, sau de spaimă.

audiență *s. f.* (lat. *audientia*, audiență).

1) Ascultare; 2) primire ca să vorbești unui suveran sau unui personaj superior; 3) ascultare la judecată; 4) local de audiență; 5) timpul de audiență.

audițiune *s. f.* (lat. dela *audire*, a auzi, a asculta). *Muzic.* Ascultarea unui concert; *jurid.* ascultarea martorilor.

auditiv, *ă adj.* V. *preced.* Care privește auzul.

auditor, *oare adj.* și *a.* Cel ce ascultă lecții, cursuri, la școală.

auditoriu *s. n.* Mulțimea care ascultă: o conferință, un discurs, muzică, etc.

augment *s. n.* (lat. *augmentum*, sporire). *Gram.* Adausul unei vocale la începutul unui verb grecesc.

augmentă (a) *v.* (lat. *augmentum* (dela *augere*), sporire). A spori, a adăuga.

augmentare *s. f.* Sporire, adăugare.

augur *s. m.* (lat. *augur*). 1) Cel ce prezice viitorul după zborul sau cântecul păsărilor; 2) prevestire, prezicere, piază. (La Romani, preot ce prezicea viitorul, după sborul sau cântecul, sau intestinele păsărilor).

augură (a) *v.* V. *preced.* 1) A prevesti; 2) a serbători un început, o întemeiere.

augural, *ă adj.* V. *prec.* Privitor la auguri.

August *s. n.* Numirea luni a 8-a din an. În unele ținuturi *August*, se zice și *gustar*.

august, *ă adj.* (lat. *augustus*, mare, vene-

rabil — titlu dat împăraților romani începând dela Octavian August, an 63 în. H.). Titlu dat suveranilor, cu înțeles de *prea înălțat, prea respectat*.

auri (a) și hauri v. (onomat rom. dela strigătul cu vocalele *au!* *u!*). 1) A striga tare cu răsunet, ca să se audă departe; 2) a răsună prelung; 3) a urla prelung.

aurială s. f. v. preced. Strigare cu vocale *a, u*; urlat prelung.

aură s. f. (lat. *aula*, curte, sală mare). Sală mare pentru solemnități la o universitate, etc.

auric, a *adj.* (lat. *auricus*, de curte). Curtean, din nobilii dela curtea suveranului (titlu de funcționari sau profesori în vechia Austrie).

aur s. m. (lat. *aurum*, aur). Metal galben, lucitor, f. prețios; *fig.* bani; avere; *fig.* strălucit — *văitor de aur, țara noastră are*.

aură s. f. (lat. *aura*, boare, adiere). Adiere plăcută de vânt; zefir.

aurar s. m. (lat. *aurarius*, aurar, giuvaer-giu). Cel ce aurește sau cel ce adună, caută aur.

aurărie s. f. Atelier unde se lucrează cu aur; obiecte de aur.

aurată s. f. Bot. Floare cu mijlocul galben rotund, și cu petale albe, zisă și ochiul boulii.

aurul și aurăș s. m. 1) Diminutiv dela aur; 2) varietate de struguri gălbui.

aureolă s. f. (lat. *aureola*, de culoarea aurului). 1) Cercul auriu, din jurul capului, la sfinții zugrăviți; 2) *fig.* strălucire, glorie.

auri (a) v. A polei cu aur, a fi de culoarea aurului, strălucitor.

aurică s. f. Bot. Floare mărunță cu petale galbene.

auriculă s. f. (lat. *auricula*, urechea). *Anat.* Urechea; locul urechei.

auricular, a *adj.* V. *preced.* Dela ureche, privitor la ureche.

aurifer, a *adj.* (lat. *aurifer*, care produce aur). Ce produce sau conține aur.

aurire s. f. Lucrearea de a aurii.

aurit, a *adj.* Poleit, acoperit cu aur; *fig.* strălucit, frumos.

auriu, ie *adj.* Galben lucios, de culoarea aurului.

auroră s. f. (lat. *aurora*, zorile ce vestesc răsăritul soarelui). 1) Roșeața de pe cer înainte de a răsări soarele; 2) *fig.* început frumos, strălucit; 3) *aurora boreală*, o lumină ce se vede pe cer în spre polul nordic, noaptea.

auscultatiune s. f. (fr. *auscultation*). *Medic.* Ascultarea de către medic, pe spatel și pe peptul pacientului, spre a se încredința cum funcționează inima și plămânii.

aușel s. n. (din lat. *avis* pentru *avis*, pa-

săre). *Zoolog.* O pasăre mică ce se mai chiamă bourel și siredeluș.

auspiciu s. n. (lat. *auspicium*, începutul cu semn bun — proorocie după zborul păsărilor). Precizare bună; semne bune de început la o lucrare; *fig.* patronaj, sprijin.

auster, a *adj. adv.* (lat. *austerus*, aspru, sever). Aspru, sever, riguros, foarte sobru, *viață austeră*.

austeritate s. f. Severitate, asprime (privitor la traiu sau caracter).

austral, a *adj.* (lat. *australis*, de miază zi). Dela miazăzi.

australian, a *adj.* Care este din Australia (o insulă mare a Oceaniei, unde sunt mine bogate de aur).

austriac, a *adj.* Ce este din Austria (dela lat. *austeria*, severă, aspră, neprietenoasă — relativ la pământul neprielnic, neproductiv).

austru s. m. (lat. *auster*, vântul de miază zi). *Geogr.* Vântul de miază zi.

autentic, a *adj. adv.* (fr. *authentique*, gr. *authētes*, care lucrează prin sine însuși). Făcut de însuși; veritabil; *jurid. act.* făcut și scris în prezența magistratului; *fig.* cert, adevărat.

autenticitate s. f. (fr. *authenticité*) Calitatea de a fi autentic.

autentică (a) v. (fr. *authentifier*). *Jurid.* A face și semnă un act în prezența magistratului; a legaliza.

autoare s. f. v. autor.

autobiografie s. f. (gr. *autos*, însuși; *bios*, viață; *graphein*, a scrie). Scrierea, povestirea, vieții sale însuși.

autocefal, a (gr. *autos*, însuși; *kephalē*, cap). *Bis.* Cu căpetenie proprie; neatârnat, independent; *biserica română este autocefală*.

autocefalie s. f. v. preced. Bis. Neatâr-nare, independență (bisericească).

autocrat s. m. (gr. *autos*, de sine; *kratos*, putere). Suveran cu dela sine putere absolută.

autocratic, a *adj.* De autocrat—V. *preced.*

autocrație s. f. Guvernare absolută de autocrat.

autodafeu s. n. (în limba spaniolă înseamnă *interzicerea credinței* (pe timpul inchiziției). Pedepsa cu arderea pe care o ordonă inchiziția. *Extins*, hotărârea de a distruge ceva prin ardere.

autodidact, a *adj.* (gr. din *autos*, de sine; *didasko*, învăț). Care a învățat singur, fără școală.

autogaraș s. m. (din *automobil* și *garaș*). Garaș de automobile.

autograf s. n. (gr. *autos*, de sine; *graphō*,

scriu. Scrisoare cu propria mână (a unui suveran, etc.).

autografia (a) v. V. preced. Printr'un a-nume procedeu, a reproduce exact o scriere sau o semnătură a cuiva.

autografie s. f. V. prec. Reproducerea exactă a scrierei sau semnăturii cuiva.

autohton adj. și s. m. (gr. autos de sine; chthôn, pământ). De fel, de origine, de pe pământul pe care trăește cineva; din strămoși de pe acel pământ pe care trăește.

automat, ă s. și adv. (gr. din autos, de sine; maomai, mă mișc). Mașină, care prin mecanismul ei, se mișcă de sine, ca o ființă vie. *Fig. p. om* — cel ce face mișcări mecanice, ca o mașină; fără inițiativă proprie.

automatic, ă adj. și adv. Ca de automat.

automatism s. n. Caracterul, felul de automat.

autonom, ă adj. Care are autonomie.

autonomie s. f. (gr. din autos, de sine; nomos lege). Libertatea (unui popor) de a-și face singur legi și a se guverna singur.

autopsie s. f. (gr. din autos de sine; opsis, vedere). *Medic.* Tăierea corpului pentru a vedea cauza unei boale sau cauza morții.

autor s. m. (lat. auctor, producător, întemeetor). 1) Cel ce produce, dă naștere la ceva; 2) cel ce face, compune o carte, o scriere, o bucată de muzică, un tablou; 3) operă literară veche; 4) *jurid.* părinte.

autoritar, ă adj. V. autoritate. Cu impunere, cu autoritate.

autoritate s. f. (lat. auctoritas, autoritate, împuternicire, drept). 1) Puterea legitimă la care urmează a fi supuși oamenii. 2) *Fig.* Măsură impunătoare; 3) *fig.* influență morală; 4) *fig.* autor mare recunoscut; 5) opinia unui autor sau ascendența lui.

autoriză (a) v. A trece alțuia puterea, autoritatea, de a face ceva.

autorizație s. f. Faptul de a autoriza.

auxiliar adj. adv. (lat. auxiliaris, din auxilium. sprijin, ajutor). De sprijinire, de ajutor, ca ajutor, ca adaus; *gram.* ajutător (verb): a fi, a voi, a avea.

auz s. n. V. auzi. Facultatea, puțința de a auzi cu urechea; *fig.* înștiințare, veste, aflare.

auzi (a) v. (lat. audire, a auzi). 1) A auzi cu urechea; 2) a afla; 3) a ascultă.

auzire s. f. Faptul de a auzi.

auzit, ă adj. care s'a auzit; s. n. zvon; — din *auzite*.

auzitor s. m. Cel care aude.

avă s. f. (lat. avia, fără drum, fără ieșire). Plasă cu trei pânze de prins pește.

avalanșă s. f. (fr. avalanche (citit ava-

lanș). Grămadă mare de zăpadă ce se surpă de pe munte.

avalma (d') adv. (lat. dela vallum, val).

1) Cu toți împreună, învăluit; 2) de toate feburile la un loc.

avan, ă adj. (lat. a, vanesco a pierde, a pieri). Teribil; de pierzare. — Și Turcii zic *havan*, perfid.

avangardă s. f. (fr. avant-garde, înainte pază). *Milit.* Partea unei armate, ce merge înaintea grosului trupelor.

avanie s. f. V. avan. Execuție; impozit peste puterea oamenilor, (vechiu).

avanpost s. n. (fr. avant-poste). *Milit.* Grupă de soldați, așezată cel mai înainte, a-proape de dușman.

avans s. n. (fr. dela avancer (citit avansé), a înainta). Arvună; suma de bani dată mai înainte cuiva; *fig.* propunere; ademenire.

avansă (a) v. V. preced. A înainta, a progresa, propăși; a plăci, a spune — *avansează atâtea neadevăruri*.

avansare s. f. Înaintare.

avansat, ă adj. 1) Înaintat; 2) trecut într'o funcțiune sau grad superior; 3) plătit înainte.

avanscă s. f. (fr. avant înainte; scenă). Partea din sala de teatru, ce este înaintea scenei.

avânt s. n. (din a și vânt). Mișcare repede ca vântul; iuteală; *fig.* curaj, îndemn, însuflețire mare.

avântă (a se) v. V. prec. A înainta iute; a se repezi; a se arunca curajos, cu însuflețire.

avantaj s. n. (fr. avantage, profit, folos). Înlesnire, folos, câștig.

avantajos, oasă adj. și adv. De folos, cu folos.

avar, ă adj. (lat. avarus, zgârcit, lacom). Zgârcit, lacom. (Și în l. bulgară este v. *avar*).

avariat adj. V. avarie. Stricat.

avarie s. f. (lat. a + variare, a schimba, a prefăce). 1) *Maritim.* Stricăciune produsă la un vas plutitor; 2) *Comerc.* Stricăciune produsă mărfurilor în timpul transportării.

avaritile s. f. V. avar. Sgârcenie, lăcomie.

avea (a) v. (lat. dela habeo, habere, a avea). A fi în stăpânirea a ceva; a poseda ceva.

avat s. n. (lat. avus, moș (ca și la baboiu). Un fel de pește de Dunăre gustos ca șalăul.

avenire s. f. (dela fr. avenir, a sosi, a pică pe neașteptat ceva). Venire pe negândit, pe neașteptat.

aventură s. f. (fr. aventure, din lat. ad-venturus, care să vie, să se întâmple). Acțiune, faptă necugetată; faptă la întâmplare,

la noroc; *aventură galantă*, întâmplare de dragoste.

aventură (a se) *v. V. preced.* A se arunca într-o afacere la noroc, la întâmplare.

aventurier, *ă adj. V. prec.* Cel ce nu e statornic; cel ce încearcă afaceri îndrăznețe la noroc, la întâmplare; om neserios; vânturatic.

aventuros, *oasă adj. V. prec.* Care se ține de aventuri; în felul aventurilor.

avere *s. f.* (lat. *habere* = avere). 1) Bunuri ce are cineva: bani, imobile, etc.; 2) bogăție — *aceasta e o avere!* prețuște mult.

aversiune *s. f.* (lat. *aversio*, dela *avertere*, a întoarce, a da la o parte). Scărbă, desgust.

avertisment *s. n.* (fr. *avertissement*, dela lat. *avertere*, a întoarce). 1) Înștiințare, prevenire de ceva rău; 2) dojană oficială.

avertiză (a) *V. preced.* A înștiința, a preveni; *fig.* a dojeni.

aviație *s. f.* (fr. *aviation* dela lat. *aves*, pasăre). 1) Sborul omului prin aer cu aeroplanul; 2) instituție ce se servește de aeroplane; 3) administrația și comandamentul avioanelor.

aviator, *oare s.* Cel care zboară cu aeroplanul.

avid, *ă adj.* (lat. *avidus*, lacom, poftitor). Lacom, ahtiat.

aviditate *s. f. V. preced.* Lăcomie, ahtiere. **aviz** *s. n.* (lat. *a*, *spre*; *visus*, vedere). 1) Înștiințare scrisă despre ceva pusă la vedere, ca să ia cunoștință toți; 2) părere, opinie; 3) prevenire; 4) *Comer.* scrisoare de plată.

aviză (a) *v. V. preced.* A înștiința prin aviz; *fig.* a preveni, a atrage luarea aminte; *fig.* a se îngrijii.

avocat *s. m.* Forma franceză a vorbeii *advocat*; *V. advocat.*

avort *s. n.* (lat. *ab*, prefix, *ortus*, (dela *orior*, *oriri*, a se naște). Naștere înainte de timp; lepădare.

avortă (a) *v. V. preced.* A naște înainte de timp; *fig.* a nu ajunge la scop o acțiune.

avrame *adj. V. prune avrame.*

avrămeasă *s. f. Bot.* Plantă din familia persoanelor, cu proprietatea purgativă.

avut, *ă adj. V. avea.* Care are avere multă în bani sau orice.

avuție *s. f. V. avere.*

axă *s. f.* (gr. *axon*, axă, osie de roată). Osie în jurul căria se învârteste ceva; linie imaginară ce ar trece prin centrul globului pământesc și prin cei doi poli; *generalizat* linie ce trece prin mijloc.

axionă *s. f.* (gr. *axioma*; dela *axios*, prețios, de valoare). *Științ.* Adevăr vădit prin el însuși, care nu mai suferă nici îndoială, nici discuție, ca: *orice parte este mai mică ce cât întregul; două cantități egale cu o a treia, sunt egale între ele.*

azbuche *s. f.* (slav. bulgar dela *az*, eu; *bukva*, literă, numirea celor două litere, *a*, *b*, dela începutul alfab. slav chirilic. *V. alfab. chirilic*). Cartea începătoare, în care se învăță alfabetul chirilic și citirea cu acele litere; *fam.* învățătură începătoare.

azi *adv.* (Scurtare din *astăzi*, această zi). În această zi, în timpul zilei; *fig.* acum.

aziatic, *ă adj. V. asiatic.*

azil *c. n.* (gr. *a-sylos*, loc de refugiu, azil (dela *a* fără, *sylo*, a atacă, — ferit de atac). Casă de adăpost pentru orfani, infirmi, etc. *fig.* adăpost.

azimă *s. f.* (gr. *a-zymos* fără drojdie (*zymē*, drojdie) și lat. *azyma*, azimă, pâine fără drojdie). Turtă de pâine nedospită, fără drojdie.

azot *s. n.* (gr. *a*, fără; *zōē*, viață). *Chimic.* Gaz ce formează patru cincimi din compoziția aerului din atmosferă și care singur nu întreține nici respirația, nici arderea.

azotic *adj. V. azot. Chim.* Calificativ al unui acid care este al cincilea grad de oxidație al azotului.

azotos, *oasă adj. V. azot. Chim.* Ce conține azot.

azur *s. m.* (arab. *al-azurd*, albastru). 1) Un fel de mineral din care se face culoarea albastră frumoasă de azur f. prețuită; 2) culoarea cerului albastru și a mării. *Piatră de azur* — lapis-lazuli. *Marea de azur*, marea ce are culoare azurie.

azurat, *azuriu adj.* Ce are culoare ca azurul.

azuriu, *ie adj.* Ca azurul, de culoarea cerului senin.

B

B, b s. m. A doua literă a alfabetului.

ba *adv.* (ca și fr. *pas*, dela lat. *pausa*, oprimare — prin transf. lui *p.* în *b*). 1) Particula de negare sau de oprire ori de refuz; 2) opunere stare contra; 3) exprimă afirmare: *ba să te duci, ba să vii*; 4) *ba da; ba nu*; ex-

primă nesiguranță; 5) *ba* că chiar, are înțeles de exact.

bă! (daco-gr. *bă*—mirare și invocație). Excl. de mirare.

babă *s. f.* (lat. dela. *papus*, bătrân, făcut *papa* și *baba*, cu transf. *p* = *b*). Femece bă-

trână. (Și slavii au această vorbă, însă cu înțeles mai mult de femeie în genere).

babacă c. m. (turc. *baba*, tată, ce pare tot din lat. *papus* = bătrân). Numire dată *tatălui* de către copii. În familiile boeresti, în epoca fanariotă.

babălăc s. m. V. *babă*. Om bătrân, ca o babă.

băbană (dela *babă*). Ooaie bătrână.

băbărcă s. f. V. *babă*. Babă mică.

băbărie s. f. Superstiție băbească.

babau s. f. (dela *baba*). Arătare fantastică cu care se sperie copiii, ca o *babă*.

babele s. f. Zilele dela 1—9 Martie cu timp f. variabil; (asemănat cu caracterul bătrânelor: și bun, dar și supărăcios).

băbesc, ească V. *babă*. De babă; făcut de babe — descântec băbesc.

Babel (turnul lui) (dela *Bobylon*, capitala Chaldecii, pe râul Euftrat). Turn înalt ce, după spusa Bibliei, voiau să construiască oamenii, spre a scăpa de un nou potop; dar care a rămas neterminată, căci D-zeu amestecă limbile lucrătorilor și nu se mai putură înțelege.

babilonie V. preced. Neînțelegere (ca la lucrătorii turnului Babel); mare zăpăceală.

babită s. f. Zool. Numire păsării zisă și *pelican*, fiindcă-i atarnă bărbia, gusa, ca la bătrâni; *med.* boală la copii prin stricarea și umflarea stomacului, (ce atarnă apoi ca la babe).

băboiu s. n. Babă mare.

babolu s. n. Zool. Numirea unui peștișor mărunț și cu pânțece umflat.

băcănie V. băcălie.

babord s. n. (fr. *bâbord*). *Marin.* latura stângă a unui vapor ori vas plutitor; cea opusă se chiamă *tribord*.

babornită s. f. (iron.) Babă foarte bătrână.

babuin s. m. (fr. *babouin*. *Zool.* Numirea unei specii de maimuțe mari.

băbușca s. f. V. babă. 1) Babă mică; 2) peștișori de rîu, numiți și svărlugă sau *baboiu*; 3) pasăre bătrână care nu mai cântă; 4) *fig.* prostit, prost.

băcă! *adv.* (rom. onomat dela sunetul *bac!* *pac!* produs de căderea unui lucruri). Cazi, cade!; *a da băca*, a cădea. Mold.

bacal s. m. V. băcălie și băcan. Negustorul care vinde într-o băcănie.

bacală s. m. V. băcălie. Zool. Pește zis și batog, uscat dar nesărat,

bacalauriat, ă s. (lat. *bacca*, boabă, lau-

rus, laur (arbore). Titlu dat celui ce a terminat cursurile liceului. (La romani se punea pe cap cunună de lauri sau de stejar cu boabe, celui ce reușea, se distingea la ceva).

băcălie s. f. (lat. dela *bacca*, fruct. bob, sămânță). Magazin unde se vând coloniale adecă fructe aduse din colonii și felurite semințe sau alte lucruri de mâncare.

băcan s. m. V. băcănie și băcălie. 1) Negustor de coloniale; 2) Lemn roș (acum se aduce din Basarabia) pentru făcăt vopsea roșie. V. *băcănie*.

bacanale s. f. (gr. dela *Bacchos*, zeul vinului dela baza *faeh*, a țipă). Serbări, petreceri zgomotoase cu beție, ca la serbările lui Bacchus la Grecii vechi și la Romani.

băcăni (a) v. A văpsi cu culoare roșie din lemn zis *băcan*; *a se băcăni*, a da pe obraz cu roș, cu farduri, ca la serbările lui Bacch.

bacău s. n. (dela jud. Bacău) locuția: *și-a găsit Bacăul* = a fost bătut (se explică prin faptul satelor dese ungurești, unde drumetii erau atacați de unguri, cari nu se temeau de nimeni. *)

bacantă s. f. (gr. dela *Bacchos*, zeul băuturii, a vinului). Femei care, la Grecii și Romani, sărbătorea pe Bacchus, prin sărituri, jocuri, țipete. (Serbările carnavalului în occident sunt urme din serbătorile lui Bacchus.

bacară s. f. Un joc de cărți. *bacara adj.* sfică cristal dela orașul Bacarat în Franța.

baccea s. f. (turc. *baccea*, vechiu, bătrân). Om foarte bătrân.

baccell (a se). A fi de tot bătrân, ramolit.

baccellit, ă, adj. V. baccea. În bătrânit de tot, ramolit.

bachic ă adj. (gr. dela *Bachos*, zeul vinului). *Mitol.* De a lui Bacchus, ca la serbările lui, cu petreceri și cu orgii.

bacil s. m. (lat. *bacillum*, bețișor). Vermușor foarte mic, microscopic, ce are formă de bețișor.

baciu s. m. (lat. *bacillum* și *baculum*, băț, toiag). 1) Păstorul care este stăpân al turmei de oi (toiagul fiind insigna păstoriei și a stăpânirii). 2) Șeful jocului de oșișoare al coopilor sau a jocului dea mingea.

baclava s. f. (din lat. *bacca*, fruct, *lavare*, a stropi, a muiă). Plăcintă cu nuci și cu miere stropită apoi cu miere subțiată cu apă. — și Turcii zic *baclava*. *Bot.* Tutun de calitate proastă, ce doar liniștește, alină pofta fumătorului. V. și *pacioc*.

băcsi (a) v. (daco-gr. din *pukazó*, a face

Obs. — Cuvintele începând cu lit. B, au adeseori origine f. diferită, provenind din transformarea sunetului *p* în *b*, ori a sunetului *v* grec. în *b*; limba latină are foarte puține vorbe începând cu *b*; uneori și *f* se transformă în *b*.

*) Cunosoc fapte precise, dela bătrâni.

compact, dens, dela *pux*, bătut cu pumnul). A înghesui, a bătutuci, a înțesă.

bacșiș *s. n.* (latin bizant. *baca-sis*, fructe dacă poștești). Mic dar oferit cuiva pentru un serviciu, sau pentru o urare (cum este obiceiul la anul nou), în fructe: nuci, alune, smochine; iar mai târziu în bani; ce se dă copiilor cari urează.

băcsit *a adj. V. băcsi.* Înțesat, bătătucit; încărcat, plin (de praf), de necurățenii; încălcat.

bacterie *s. f.* (gr. *bakterion*, mic baston, bețișor). *V. bacil.*

bacteriologie *s. f. V. preced.* Știința care se ocupă cu studierea bacteriilor, bacteriilor, mai ales a celor producători de boale. Invățătură franceză Pasteur a pus bazele acestei științe, în sec. 19-lea.

băculu *s. m.* (lat. dela *baca*, fruct). Trăsilvănean — care aduce fructe spre vânzare.

bădădăl (a) *v.* (din lat. *battuendum*, bătând, lovind). A merge pe dibuite, (prin întunerec) căutând să se păzească (să nu se lovească de ceva).

bădană *s. f.* (lat. *botta*, puțină). Puțină *f. mare* pentru făcut vin — (botana).

bădăna *V. bidinea.*

bădăran că *s.* (dela *bot*, *botoran*, ca și botos). Om grosolan, om nesimțit. (Este evidentă diformarea sunetelor: *pot* = *bot*).

bădărănesc, ească *adj.* Ca de bădăran. *V. bădăran.*

bădărănește *adv. V. preced.*

bădărănie *s. f. V. bădăran.* Purtare grosolană de om nesimțit.

băde *s. m.* (din gr.-lat. *pater*, tată). Calificativ de onoare dat unui om mai în vârstă, sau unui frate mai mare. — (Și slavii zic *batinca*, *batiușca*).

bădică, bădiță, bădișor diminutive dela *bade*, *V. preced.*

băță *s. f.* (gr. *bathys*. abundență, bogăție). Câștig, procopseală.

băgă *a v.* (lat. dela *pago*, din *pango*, a vâri, a băgă). 1) A pune înăuntru, a vâri; 2) a pune sub ceva; 3) a introduce; 4) a scufundă; 5) a se pune în serviciu; 6) a se amesteca printre; 7) a *băga seama*, a observă; *bagă zizanii*, face întrigi.

bagă *s. f.* (lat. dela *bacca*, mărgăritar). Solz, os din carapace de broască țestoasă, din care se fac unele lucruri: piepteni, ace de cap. Și turc. *bagă*.

bagabond *s. m.* (lat. *bacchabundus*, vagabond, desfrânat). Om fără căpătâi; ușernic, care umblă de colo, colo.

bagaj *s. n.* (fr. *bagage*, lucruri cu cari

pleci la drum; *fig. bagaj de cunoștințe*, cunoștințele științifice posedate.

băgare *s. f. V. băgă + Băgare de seamă*, luare aminte.

bagatelă *s. f.* (fr. *bagatelle*, dela ital. *bagatella* învrteală de scamator, — lucru de puțin preț). 1) Lucru fără valoare; 2) fleac; 3) lucru foarte ușor de făcut.

băgător, oare *adj. V. băgă.* Care bagă.

bagdadie *f.* (turc. arab. *bagdadie*, tavan tencuit). Tavan din năuntru unei camere.

bageacă *s. f.* (dela *băgă*) 1) Deschizătură, fereastră deschisă, ce dă din pod pe acoperișul unei case; 2) coș ce dă afuă pe coșperis.

baghetă *s. f.* (fr. *baguette*, (din lat. *baculum*, baston mic). Baston, bețișor scurt și frumos lucrat. *Bagheta magică*, bețișor cu care scamatorii fac semne și comandă să se facă diferite minunății.

bagseamă *adv. V. băgă și seamă.* Se pare că; mi se pare; observ.

bahadărcă *s. f.* (dela *babă*). Babă spăimântătoare, groasă.

băhanle *s. f.* (di'ormare din *dihanle*, din vorba *duh*, suflet). Arătare, monstru, dihanie.

băhli (a se) *v. V. urm.* A pierde miros băhliit.

băhliit *ă adj.* (lat. *faeculentus* = de nămol prin forma *peculent* și *paclent*, *băclent*). Cu miros de nămol dela termul apei; puturos.

bahment *s. m.* (turc *bahmet*), Mic cal tătarăsc.

bahnă *s. f.* (lat. din *vagus*, liber, nehotărît, cu sufix 'n - a). Loc liber, cu tufșuri de arbori, pe lângă un râu și undă umblă vitele.

bahniță *s. f. V. băhanie.*

băhtisi (a) *v.* (daco-gr. dela *pux*, pumn și *puktēs* = care bate cu pumnul). 1) A îndesă, bătuci, apăsa; 2) *fig. a plictisi.*

băladeră *s. f.* (turc). Dansatoare turcă.

băiaș *s. m. V. bae.* 1) Cel care prepară bae; 2) miner, lucrător într'o mină,

băiat *s. m.* (formațiune românească din baza *pulu*, ca oltenescul *puete*, *puetși*=copil, lăstar dela arbori și plante — compară însăși vorba *copil* cu două înțelesuri, la om și plante).

1) Copil de sex bărbătesc; 2) ucenic; 3) servitor; 4) om tânăr.

baibarac *s. n.* (lat. din *baiulo*, a aduce în spinare, *bruca* îmbrăcăminte). Haină ordinară (fără mâneci), de lână, obicinuită la țară.

baldir *s. n.* (turc) Numirea unui brâu de lână pentru înfășurat în jurul gâtului.

bale sau **baie** *s. f.* (lat. dela *balneum* *)

* Pentru transf. vezi *balie*.

sau *balneum*, baie. 1) Scufundarea și spălarea corpului în apă; 2) apă pentru spălat; 3) instalație cu ape minerale pentru scăldat; 4) vasul de scăldat; 5) mină de unde se extrag metale; 6) loc cu instalații de spălat corpul și de aburi; 7) scăldătura; 8) cameră a nume pentru baie și spălat; 9) căldură f. mare.

baier, **baeră** s. f. (lat. dela *baiulare*, a duce o sarcină). Legătură, frânghiuță de care atarnă o greutate — *baierile pungii*, *baierile inimii*, *baierile traistei*.

băetan s. m. V. *băeat*. Un băeat — ca de 15 ani.

băetandru s. m. V. *băeat* cu adaus gr. *androô*, a deveni bărbat). Băiat mare, a pioape bărbat.

băețuș, **băețel** s. m. V. *băeat*. Băiat mic. **băețolu** s. m. v. *băeat*. Băeat bine crescut, mare, gras.

băigui (a) v. V. *buigui*.

baloneta s. f. (fr. *baionette*, dela orașul *Bayonne* (Franța), unde s'au fabricat întâi *baionete*). Un fel de țepușe de fer, ce se adaptează la vârful puștei, ca să străpungă pe dușman în luptă.

baïram s. n. (turc). Numirea petrecerii, serbării, dela sfârșitul *ramadanului* (postului) *Mahomedanilor* (Paștele Turcilor). Serbare zgomotoasă, petrecere zgomotoasă.

baui ! *interj.* V. *ba* (*ba* + lat. *es, ire*, a merge) *Negare*, cu înțeles de *nu merg, nu voesc*.

băja! *interj.* (lat. *bi*, dublu + *jas*. (sans-crit) *frige*). Prevenire că *frige*.

băjbăl sau **bojbăl** sau **băjbăl** (a) v. (dela *pas-pul* = a pune pas). A umbla în nesiguranță, prin întunec, punând pas cu pas.

bal s. n. (fr. *bal*). Petrecere unde se dansează în costume frumoase.

băl *ă adj.* ((lat. scurtaț din *palor*, culoare gălbuie-albă). De culoare alb-gălbuie, blond ca și *pal*. — (De aici slavul *bălii* și *belii* = alb).

bală s. f. (lat. dela *balare*, a zbiră). Monstru, arătare; *fig.* femeie desfrântă.

bălăbăni (a se) v. (lat. din *volvens*, dela *volvere*, a învărti). A clătina, balanța (măinile, capul); *fig.* a se *bălăbăni*, a se lupta mereu și nesigur cu cineva, sau să ridice ceva cu anevoie.

bălăbănit s. n. V. *preced.* Clătinare, balanșare multă.

balaban s. m. (lat. dela *volvens*, învărtit). Numirea șoimului ce se rotește.

bălăhănos, **oasă** *adj.* (dela *bălăvăni*). Bleoțit, tare buzat; răsărcănat.

bălăcări (a se) v. (lat. dela *palus. palu-*

dis, baltă (pal = bal) ca *băltăcări*). 1) A se scâlda în baltă mult; 2) a se scâlda zgomotos, aruncând stropi de apă; e) *fig.* a (se) ceia cu s. n. v. murdare; 4) a înjură.

bălăcărit s. n. *ă adj.* V. *preced.* 1) Faptul de a (se) bălăcări; 2) Cel ce este bălăcărit.

bălăci (a) V. *bălăcări*.

bălăcit *ă V.* *bălăcărit*.

baladă s. f. (din spaniol *balare* a se balanța la joc). 1) Cântec, poezie divzată în stante egale, terminate cu câte un cuplet scurt; acum însă, odă cu caracter legendar sau fantastic, mai totdeauna cu sfârșit trist; 2) cântec bătrânesc despre domni, haiduci etc.

bălăioară, **ior** *adj.* V. *bălan*. Cu părul galben, blondină.

bălăiu *ie adj.* V. *bălan*.

bălălăl (a) v. (daco-gr. din *ballo*, a aruncă). A se mișca încoace și 'n colo; a se mișca atârnat fiind.

bălălău *adj.* V. *prec.* Care bălălăești.

balama s. f. (daco-gr. *balanarğa*, încoietoare). Susținătoare de fer a unei uși, (o placă se prinde pe ușă, alta pe ușor; *fig.* articulație, încheetură; *fig. s'au slăbit balamalele*, au slăbit puterile).

balamiș-balmoș s. n. (din *valma*, vâlmăși — a amesteca la un loc). Măncare ciobănească, în care se amestecă, aruncând la un loc: unt, ouă, brânză. (V. și forma latină *talmes*).

balamuc s. n. (lat. dela *balo* + *mugio*, a zbiră și a mugii). 1) Casă de adăpostirea oamenilor nebuni, cari țipă și zbiră; 2) *fig.* stare de nepriceput, incurcată; 3) *fig.* zgomot foarte mare. Și Turcii au acest cuvânt.

bălan *ă adj.* V. *băl*. De culoare galbenă alburie, blond.

bălăncăni (a) v. (lat. dela *bilanx*, balanță). A se mișca și aplecă, într-o parte și 'n alta.

balangă s. f. (lat. dela *balans*, sberătoare și oai). Clopot pentru pus la vite și special la oi.

bălăngăni (a) v. V. *preced.* 1) A scoate sunete ca de balangă; 2) a se clătina atârând.

bălăngănit s. m. Sunet ca de balangă.

balanță s. f. (lat. *bălanx*, (*bi-lanx* dublu taler), balanță). 1) Cântar cu două talere: pe unul se pune greutatea, iar pe altul marfa de cântărit; 2) *fig.* echilibru; 3) *comerc.* starea activului și pasivului; 4) *fig.* nesiguranță.

balanță (a se) v. V. *preced.* 1) A face mișcări ca balanța, adecă în sus și în jos; 2) a se cumpăni, a fi în nesiguranță; 3) a fi deopotivă, în echilibru.

balanțare s. f. 1) Mișcare ca de balanță; 2) punerea în echilibru; 3) stare nesigură.

bălărie s. f. (lat. *palus* baltă, *palustria*). Buruiene de baltă multe și dese. *Olt.*

baiaș s. n. (fr. *balais*). Numirea unui rubin de culoare roză sau roș-violetă.

balast s. n. (cuvânt englez, *ballast*). 1) Greutate anume pusă (din pietre sau nisip) spre a se contrabalansa un vas, vapor, balon și din care se aruncă după trebuință; 2) pietriș între traversele de cale ferată; 3) *fig* sarcină, povară morală.

balaur s. m. (daco-gr. dela *baal* zeitate asiriană în formă de șarpe). Șarpe mare înaripat sau sunător, fluerător (în poveștile populare, locuiesc în lacuri și fântâni) *fig.* monstru, arătare; *fam.* țigan; *fig.* un cerc de lemn ce încinge luntrea.

bălbăi, bălbăi (a) v. (lat. *balbutio*, a găngăvi, bălbăi). A vorbi cu limba încurcată, repede și neînțeles.

bălbăit, ă *adj.* (lat. *balbus*). Care bălbăiește.

bălbaș s. n. (lat. din *bullo-apes* = a fierbe albină). *Med.* beutură dulce din fagure de m're, stors în apă caldă, foarte gustoasă după ce a fermentat.

bălcă s. f. (lat. dela *paculum* vas de băut). Urcior.

bălbătaie s. f. (lat. din *palpito*, are, a se agită, sbate). Pară mare de foc ce se agită.

bălcăi (a) v. (onomat. dela plescăitul apei în lăuntru unui vas). A plescăi lichidul într'un vas.

balcanic, ă *adj.* Ce este din munții Balcani.

balcăz ă *adj.* (lat. *pollicis* (palex) = ca degetul gros). Gros, corpulent.

bălcu s. n. (din germ. *burg*, târg, în forma *burgiu*). Târg săptămânal, sau la anumite epoci, unde se face vânzare de vite și de felurite lucruri. — (Și Ungurii zic *bolci*).

balcon s. n. (italian *balcone*, podișcă de scânduri). Podișcă cu balustradă împrejur, ce ese din părete înafară, dinaintea unei ferestre sau uși la etaj.

băldăbăc! *interj.* (Onomat. imitând zgomotul căderii în apă a unui corp). Căzut în apă; poticnit; căzut.

baldachin s. n. (fr. *baldaquin*). Un fel de coperiș cu draperii, deasupra unui tron, sau deasupra unui pat.

băldâr s. n. (lat. dela *bullatus*, (bullator) = umflat). Burtă, stomac umflat de animal, păutece; poreclă, femee grasă.

bal s. f. *pl.* (daco-gr. dela *ballos*, ceea ce se aruncă). Saliva, scuipatul ce curge din gură (la om sau animale).

balegă s. f. (daco-gr. din *ballos* (ballikos) — ceea ce este de aruncat). Escrement animal,

dela vite mari, sau dela vite mici, sau și dela om; *fig.* om moale; sau ceva moale.

balenă s. f. (gr. *phalaina*, balena). *Zool.* Pește foarte mare (mamifer din genul cetaceelor) care ajunge până la 35 metri lungime. — Un fel de vârguțe flexibile din oase de balenă ce se întrebuințează la corsete.

balenar s. m. Vânător de balene.

balenieră s. f. Vas special pentru pescuirea balenei.

balercă s. f. (fr. *baril* (barilca sub înfl. slavă ca și *butălca* dela *bouteille*). Butoiaș mic pentru rachiu sau vin.

balerină s. f. V. *bal*. Femee specializată în arta de a dansa.

balet s. n. V. *bal*. (fr. *ballet* piesă de teatru, reprezentată mai mult prin dansuri de baletiste sau balerine.

baletistă s. f. V. balerină și balet.

baie s. f. V. (lat. *balneae*, baie). Vas mare rotund, mai scund ca o baie, în care se spală cămeși. *Mold.*

baligă s. f. V. balegă.

băligar s. n. V. *preced.* Gunoiu provenit dela grajdul vitelor, amestecat cu baligă.

băligări (a) v. A răspândi gunoii și băligar pe câmp spre a îngrișa pământul.

balistă s. f. (lat. *ballista*, mașină, la Romani, pentru aruncat pietre în timp de luptă.

balistică s. f. V. *preced.* *Milit.* Calculul aruncării proiectilelor (bombelor) la artilerie.

baliză s. f. (fr. *balise*). Semn plutitor ca să se ferască navigatorii de locuri periculoase.

bălmăji (a) v. (din *vălmăși*, a amesteca). A vorbi amestecat, incurcat; a aiură.

balmeș s. n. (din *vălmăși* = a amest. că). Amestec de unt, brânză, ouă, făină, făcut cu oarecare pricepere, și care formează o mâncare ciobănească: *fig.* amestec feluri; (și ungerii zic *balmoș*).

bălmăjit, ă *adj.* V. *prec.* și s. 1) Spus nelămurit; incurcat; 2) făcut în nereglă.

balmuș s. n. V. *balmeș*.

balnear, ă *adj.* (lat. *balneum*, bac). De băi, pentru băi de scăldat — *stația balneară*, localitate unde se fac băi cu ape minerale pentru căutarea sănătății.

balon s. n. (fr. *ballon*). Aerostat, beșică rotundă, plină cu un gaz mai ușor de cât aerul, astfel că plutește în aer. Baloanele mari pot duce oameni și greutate; mai multe baloane așezate în șir orizontal și cuprinse într'un înveliș, prevăzut cu helice și motor formează un balon dirijabil, numit și *zepelin* (V. Z.).

balonat, ă *adj.* V. *preced.* Umflat ca balonul.

bălos, oasă *adj.* V. *bale*. Căuia îi curg bale, saliva din gură; *fig.* viscos, ud și cleios.

balot s. n. (fr. *ballot*). Pachet mare de mărfuri.

balotaj s. n. (fr. *ballotage*, (dela *balloter*, a înclină în deosebite feluri, nehotărârea alegerei). Nehotărârea unei alegeri prin vot, din cauza numărului egal de voturi întinuite de candidați.

ba'sam s. n. (lat. *balsamum* și gr. *balsamon*, balsam și arbust de balsam). Rășină mirositoare extrasă din unii arbori; medicament cu care se unge o parte dureroasă spre a alina durerea; *fig.* mângâiere; alinare.

balsamic, ă *adj.* De balsam.

balsamină f. Bot. O mică plantă de toamnă cu florile de diferite culori.

bălsămit, ă *adj.* V. *balsam*. 1) Acoperit cu rășină sau oleiuri de balsam (spre a împiedeca putrezirea unui cadavru); 2) cu miros ca de balsam.

balt s. n. (lat. dela *balteus*, curea, cingătoare). 1) Șină subțire ce leagă roata; 2) jувăț, laț; 3) văl de mireasă.

baltă s. f. (lat. dela *paluda*, *paludem*, diformat *palda* și *balta*, mlaștină). Apă ce stă, nu curge; a lăsa *baltă*, a lăsa să stea o a-facere; a neglija, părăsi. — Și turc. *balta* și slav. *blato*.

băță (a) v. V. *bălțat*. A face pete.

bălțac s. n. Mică băltă.

bălțăcăi (a) b. (baza *baltă* și onomatop., imitând sunetele ce face apa clătinită într'un vas). A face zgomot ca apa clătinită într'un vas.

bălțăcări (a se) v. A se scălda mult (în baltă).

bălțag s. n. (din *bardă*, bărdac). Toporaș cu coada lungă, ca armă pentru călător; (este și la Macedoneni, Bulgari, Turci).

bălțăreț, eață *adj.* 1) Dela baltă; 2) vânt de miază zi.

bălțat, ă *adj.* (lat. *balteatus*, incins, dela *balteus*=cingătoare—ca și *vărgat* din *vargă*). 1) Cu pete în fășii mari, aruncate neregulat; 2) neregulat; 3) lăsarea în jos, strângerea firelor urzelii la țesut.

bălțătură s. f. 1) Ceva bălțat, pătat; 2) fire lăsate în jos la țesut. 3) Bot. Plantă, zisă și voronic, din familia labiatelor.

bălțău s. n. V. *baltă*. O baltă mare.

bălțiș s. n. Loc cu multe bălți.

bălțit, tă *adv.* V. *bălțat* 2.

bălțoacă s. f. V. *baltă*. Baltă întinsă, mare.

bătos, oasă *adj.* Cu multă umiditate; cu bălți.

bălușcă s. f. (dela *băl*, alb). Bot. Floare

ce se deschide numai cât ține lumina zilei și are culoare albă.

balustradă s. f. (fr. *balustrade*). Archit. Grilaj de balustră (stâlpușori) la un balcon sau la o scară, ca să împiedece căderea altui a celui ce merge.

balustru sau **balustră** s. (fr. *balustre*). Archit. Stâlpușor rotund, puțin umflat la mijloc, cu o mică placă sus și alta jos, ce se pune la balustrade.

bălván s. n. V. *bolovan*. Cindă la temelia casei.

bame V. *bame*.

bambu s. m. Numirea indiană a unui fel de trestie din care se fac bastoane și unele mobile.

bame sau **bame** s. f. (lat. dela *pampinus*, lăstar de viță, viță). Numirea unei plante ce face fructe lunguețe (ca boabele de struguri) și cari se mănâncă, pregătite ca aliment.

ban! *interj.* exprimă un sunet mare ca de clopot sau de tun, etc.

Ban s. m. (daco-gr. dela (to) *pan*, principalul, importantul, totul, și *pan*, peste tot, general). 1) General, comandant militar, mai mare de cât *kenezii*, mai mic ca *voevodul*. 2) Guvernator al unei țări.

ban s. m. V. *preced*. 1) Monedă bătută de guvernatorul sau prințul unei țări, cu titlul de *ban*; 2) monedă în general; 3) *fig. pl.* *avere*; 4) *extins.* a suta parte dintr'un leu; centime.

banal, ă *adv. adj.* (fr. *banal*, întrebuințat de toți, cunoscut de toți). Obiciniuit, cunoscut de toți — de rând, ordinar.

banalitate s. f. V. *preced*. Ceva obișnuit, știut de toți.

banan s. m. Arbor din India ce face banane; are frunze lungi de 2—3 metri.

banane s. f. *pl.* Fructe de banan, dulci, gustoase și plăcut mirositoare.

bănanăi (a) v. (daco-gr. din *baino*, a umbla de colo, colo). A se clătina, a se mișca într'o parte și 'n alta un lucru atârnat.

bănanăit s. n. Acțiunea de a bănanăi.

bănarie s. f. V. *ban*. Fabrica de bani, de monete.

bănarit s. n. V. *bănet*.

banat s. n. V. *Ban*. 1) Funcțiunea Banului; 2) țara guvernată de un Ban; 3) *actual* mici provincii: *banatul* Olteniei, Severinului sau special *Timișoarei*; 4) grâu din Banat.

banat s. n. V. *bănuil*. Supărare dintr'o bănuială; să nu vă fie cu bănat...

banc s. n. (fr. *banc*). 1) Grămadă, înălțătură de nisip; 2) la *joc de cărți*, cel ce pune o sumă mare contra două partide de jucători.

bancă s. f. (baza latină *bancus*). 1) Scaun îngust și lung (mai ales în școală); 2) (din cauza mesei, tejghelei, bancherilor vechi, în formă de scaun lung), instituție de bani, unde se schimbă monete, sau se emite moneta, sau se primesc bani în păstrare ori se dau bani cu împrumut. [Numai Banca Națională are dela Stat privilegiul de a emite bani de hârtie în valoare cam de trei ori pe cât aur are în ființă].

banchet s. n. (răd. tot dela bancă). Masă mare, cu scaunde lungi, pentru mulți oaspeți, ce se dă spre a sărbători un eveniment, sau o persoană deosebită.

banchetă (a) v. A petrece la un banchet.

bancnotă s. f. (engl. *bank-note*). Bilet de bancă sau bani de hârtie, care poartă semnele și semnătura băncii care l'a emis.

banco s. n. (ital. *banco*). *Fin.* Cuvânt calificativ, prin care se distîng într'o bancă valorile fixe, de valorile de schimb sau variabile.

bancrut s. m. (italian *banco* bancă, *rotta* ruptă). — După tradiția de a se distruge de creditorii tejgheaua sau masa bancherului falit. Falit; cel în stare de faliment, de insolvabilitate, neputință de a mai plăti.

bancrută s. f. V. preced. Starea de faliment, de insolvabilitate; *b. frauduloasă*, când falitul caută a înșela pe creditorii săi.

băncuță s. f. V. ban. 1) Ban mic; moneta de 50 bani (de argint); 2) bancă mică.

bandă s. f. (Germ. *band*, legătură). Fâșie, pentru legat; (italian *banda*, orchestră), asociație de lăutari, orchestră; prin extens. — ceată, asociație (de hoți).

bandaj s. n. (fr. *bandage*). *Chirurg.* Fâșie pentru legat o rană; legătura unei răni.

bandajă (a) v. V. preced. A lega o rană cu un bandaj.

banderolă s. f. Bandă mică ce se lipește pe un pachet spre a nu-l deschide cineva.

bandieră s. f. (din Germ. *band*, drapel, steag). Steagul de pe catargul unei corăbii, unui vapor.

bandit s. m. (ital. *bandito*, hoț, tâlhar *V.* și *bandă*). Tâlhar, hoț care atacă, nu fură pe ascuns.

banditism s. n. V. preced. Tălhărie, hoție pe față.

bandrăburcă s. f. (cartofi de *Bradebur*?). Numirea unor cartofi în Mold.

bandulieră s. f. V. bandă. Milit. Fâșie de încins sau de trecut peste umăr și de care e prinsă arma.

bănesc, cască adj. V. Ban și ban. Dela ban sau privitoare la bani.

bănește adv. Cu bani, ca în bani.

bănet s. n. V. ban. Mulțime de bani.

bănică s. f. (dela floarea ca forma rotundă a *banului*). *Bot.* Plată zisă și *baraboiu* sau *barlaboiu*, ce se mănâncă drept salată, atât foile cât și rădăcina.

bănie s. f. V. Ban. Funcțiunea Banului; țara Banului sau reședința lui.

bănișor s. m. Ban mic; *pl. fam.* bani.

baniță s. f. V. Ban și ban. Măsură de capacitate pentru cereale, impusă de guvernatorul numit Ban (ca și moneda *ban*). Cu capacitate de 40 oca, iar după sist. metric. de litri 67,93.

bănos, oasă adj. Producător de bani; cu mult câștig.

bantă s. f. V. bandă.

bântueală s. f. Faptul de a bântui.

bântui (a) v. (lat. dela *battus*, *battuere*, a bate, a lovi). 1) A cauza stricăciuni; 2) a invade, încălca, năvăli; 3) a exaspera; 4) a purta cu vorba.

bântuire s. f. V. preced. 1) Invadare, năvălire într'una, încălcare; 2) stricăciune; 3) purtare cu vorba, bântuire (și ungerii *zic bant*, bântuire).

bântuit, ă adj. Care a suferit bântuire.

bântuitor, oare adj. Care produce bântuire.

bănuială s. f. V. bănuie. 1) Presupunere; neîncredere; 2) cu *bănuială*, cu supărare.

bănuie (a) v. (lat. diformare din *pono*, *ponere*, a propune, a presupune). 1) A presupune; 2) a avea neîncredere; 3) a prepune pe nedrept; a suspecta; 4) a opina — *bănuiesc că ar fi bine să...*

bănuicios, oasă V. bănuitor.

bănuie, ă adj. Presupus, suspect.

bănuitor, oare adj. Neîncredător, presupunător.

bănuț s. m. V. ban. 1) Ban mic; 2) sămânța din oul de pasăre, ce dă naștere puiului.

bănuț (e) l pl. (dela forma *ban*). *Bot.* Flori rotunde albe, ca forma bănușilor.

bară s. f. (fr. *barre*). Grindă de lemn sau de metal; băț de metal; stavilă; grilaj în fața judecătorilor; *fig. la bara justiției*, înaintea judecăței.

bară (a) v. V. prec. A stavii, a pune zăgaz, a închide trecerea cu o bară.

barabană s. f. (onomatopeic, imitând sunetul bătăilor barabanei: *bărr...*, *bărr...*, *ban*, *ban!*). Tobă mică, pe care se bate în tact repede cu două bețe, în scop de a da tactul mersului unei grupe de soldați, sau de a vesti lumea ca să ia cunoștință despre o măsură administrativă sau polițienească.

baraboiu s. m. (lat. *par a bulli* = asemenea beșicii). 1) *Bot.* Plantă ordinară, cu tu-

bercule în forma morcovului; 2) o horă în Muntenia.

barabulă s. f. (denumirea luată dela *baraboiu*: *par-a-bulla* = asemenea cu o beșică, gogoloiu). Plantă adusă din America și ale cărei rădăcini, tubercule, sunt bune de mâncare; cartof.

baracă s. f. (lat. *baraca*). Încăpere construită vremelnic din scânduri.

bărăgan s. n. (daco-gr. dela *parago*, las, la o parte). Loc întins nelucrat, stepă. Câmpia Bărăganului în jud. Ialomița.

baragladină s. f. (din *para* și lat. *claudens* = răs-șchiop, slutit). Denumire de batjocură dată țiganilor; țigan, nalt, mare.

bărâni (a) v. (daco-gr. *barnami*, a lupta, a bate). 1) A se arunca (cu bătae) asupra cuiva; 2) a avea poftă mare să facă ceva.

bărat s. m. (gr. dela *baros*, autoritate și de aci turc. *berat*, autorizație). Preot catolic autorizat a funcționa în principatele române, pe timpul vasalității turcești.

bărăție s. f. V. preced. Biserica catolică unde funcționa baratul.

băratui (a) v. (daco-gr. *borotatos*, foarte cu lăcomie). A insista, a stărui foarte mult, a da năvală.

barbă s. f. (lat. *barba*, barbă). Barbă, părul ce crește la bărbat pe obraz și bărbie. *Bot.* *Barba boerului*, plantă cu flori din multe firsoare; *barba caprei*, plantă cu rădăcina bună de mâncat; *barba împăratului*, floare, un fel de pansea; *barba lupului*, (ellebore) plantă purgativă; *barba ursului*, plantă (fugeră) cu fire mărunte; *barba ungurului*, plantă cu fire mari și subțiri.

barbar, ă adj. (gr. *barbaros*, strein, dela *barbaroo*, a vorbi bâlbâit, neînțeles). Om sălbatic, necultivat, necivilizat (care nu vorbea bine grecește sau latinește).

barbarie s. f. V. preced. Starea de sălbătăcie; deprindere, obicei de sălbatic; cruzime.

barbarism s. n. (dela barbar). *Gram.* Cuvânt diformat sau intortochiat: *ingânfărist*, în loc de îngâmfat, etc.

bărbat s. m. (lat. *barbatus*, cu barbă, bărbos). 1) Omul ce are barbă; 2) *fig.* curajos; 3) soț. om căsătorit; 4) *fig.* harnic, vrednic.

bărbătel s. m. Bărbat mic, bărbat drăguț. **bărbătesc, ească adj.** De bărbat, masculin; ca de bărbat; *fig.* curajos.

bărbătește adv. Ca bărbății, cu vrednicie, cu curaj.

bărbăție s. f. Calitatea de bărbat; *fig.* curaj, putere, vrednicie.

bărbățime s. f. Mulțime de bărbăți.

barbet s. m. (fr. *barbet*). Numire unui fel

de câne, ce are un soi de barbă mică.

barbete pl. (dela *barbă*). Păr lăsat anume să crească pe obraz (pe fălci) ca barba—zise și *favorite*.

bărbie s. f. Anat. Partea de sub falca inferioară pe care crește barbă.

bărbier s. m. (dela *barbă*). Cel ce are meseria de a rade sau a tunde barba, părul.

bărbieri (a) v. V. prec. A rade barba.

bărbierie s. f. 1) Meșteșugul de a rade barba și a tunde părul; 2) localul unde se bărbieresc.

barbișon s. n. (fr. dela *barbiche*). Barbă mică ce crește numai din dreptul gurei în jos, iar nu și pe obraz.

bărboae s. f. Zool. Un fel de pește.

bărboasă s. f. Bot. Plantă zisă și *pir* sau *iarba cănească*, cu fire subțiri ca părul.

bărboi s. n. Barbă mare.

bărbos, oasă adj. Cu mare barbă.

bărbun s. m. Zool. Un fel de pește mic.

bărbure s. n. Trans. (baza—barba). Hora tinerilor înrolați la armată (din *barbuncula*, bărbuță).

barbur s. m. (dela *barba*). *Fr.* Brodănie la cămeși dela țară, cu fir de mătasă.

bărbușoară s. f. Bot. Plantă din familia cruciferelor.

barcă s. f. (ital. *barca* (dela vechiul gr. *baris* = barcă). Barcă, luntre, de plutit pe apă.

barcarolă s. f. (italian *V. barca*). Cântec al luntrașilor, barcagiilor, italieni.

bard s. m. (lat. dela *barăitus*, cântec de resbel și celticul *bardas*). Poet ce cântă eroii și faptele eroice din război.

bardă s. f. (lat. *barda*, topor, bardă). Instrument de tâmplar, pentru cioplit; topor cu lama lată și prelungă și cu coada scurtă, în-doită anume ca să poată ciopli lemnul.

bărdacă s. f. (lat. compus din *porto-aqua*, duc-apa). Vas mic de lemn, pentru luat apă la drum sau pentru alte băuturi. (Și bulgarii au acest cuvânt).

bardace adj. v. prune bardace. V. prec. **bărdăhan s. n. V. burduhan.**

bărdăhăni (a se) v. 1) A sfâșia, spintecă burta; 2) a se umflă burta.

bărdaș s. m. V. bardă. Cel ce lucrează cu barda.

bărduală s. f. Cioplire cu barda.

bărdui (a) v. A ciopli cu barda.

barem conj. (lat. din *par-im*, egal în, tot-una). Măcar, cel prîin.

baretă s. f. (fr. *barete*, căciuliță de stofă, adeseori colorată, cu forma nu înaltă.

barfeală s. f. (lat. dela *parvus*, mic). Micșorare — adică înjosire — prin vorbire de rău, clevetire; defăimare.

bârfil (a) v. V. preced. A vorbi rău de cineva pe ascuns, a cleveți.

bârfire s. f. V. bârfeală.

bârfitor, oare, adj. Care bârfește

barhent s. m. Numirea unei stofe moi, pufoase și călduroase, de bumbac (gr. m. *bar-chent*).

baricadă s. f. (fr. *baricade*). Bară ce se așează ca o stavilă; obstacol ce oprește trecerea; stavilă; oprire.

baricadă (a) v. (fr. *barricader*). A face baricade; a se apăra prin facere de baricade.

barieră s. f. (fr. *barrière*). Locul unde se pune stavila de intrare în oraș, ca să se perceapă taxele pentru marfă, băuturi, etc. dela cei ce vin în oraș.

bariș sau bariz s. n. (fr. *barege*, țesetură subțire din orașul francez *Barege*). Pânză de lână foarte subțire pentru broboadă de *barege*, purtată de femei.

barit. Chim. Protoxid de barin.

bariton s. m. (gr. *bary-tonos* = voce profundă) *Muzic.* Voce bărbătească între tenor și bas.

bariu s. m. (gr. dela *barys*, greu). *Min.* Metal alb ca argintul și foarte greu.

barlaboiu V. baraboiu.

bârlițat a adj. (lat. din *per-ligatus*, de jur împrejur legat). Îndoit și făcut cerc; îndoit în sus; rădicat; *coteii umblă cu coada bârlițată.*

bârlog s. m. (lat. *ferae-locus*, locuință de fiară). Viziună, viziuna ursului; locuința săracului, (și ungur. *barlang*).

bărnă s. f. (daco-gr. *premnon* (ca și *prumna*), partea de jos a trunchiului unui arbore = buștean). 1) Buștean; 2) buștean fasonat ce servește, la casă țărănească, de fundament; 3) grindă puternică la construcții. (gr. *premnon* însemnează și *fundament*). — Cehoslovacii zic *brn*, pronunțat b(ă)r(ă)n(ă).

bârnet s. n. (lat. *per-nexum* = de încins). Cingătoare; fâșie îngustă, care încinge de mai multe ori mijlocul.

barometric, a adj. Care privește barometrul.

barometru s. n. (gr. *baros*, greutate; *metron*, măsură). *Fizic.* Instrument inventat de Toricelli (discipol al lui Galileu) la 1643, și care servește pentru a măsura presiunea aerului; aerul uscat și aerul umed având greutateă deosebite și apăsând deosebit de tare asupra coloanei de mercur din barometru, prin aceasta el arată, în oare care măsură, timpul de scetă sau de ploae, cu ceva mai înainte; *fig.* indicațiune, stare.

baron s. m. (german de nord *bar*, om li-

ber). Titlu de nobleță (în țările occidentului) cu un grad mai mare de cât acel de *conte*, (origina mai probabilă pare gr. *baros* sau *baron*, *fig.* însărcinare, putere, autoritate, abundență de onoare, avere).

baroneasă s. f. Soția unui baron.

baronic s. f. Boieria, titlul de baron.

baros s. n. (daco-gr. *baros*, greutate). Cincanul cel mare și greu al ferarului.

barosan a, adj. V. baros. 1) Earos mare; 2) ceva mare impunător.

barou (dela bară de tribunal). Locul sau corporația avocaților de pe lângă un tribunal.

bărsă s. f. (lat. dela *buris*, coarnele plugului). Lemnul ce leagă osia din urmă a carului cu cea dinainte, bifurcat spre a piade mai bine, cum sunt coarnele plugului.

bărsă s. f. (daco-gr. din *bursa*, pântec). *Fig.* Lemn gros ce unește plauz cu grindeul plugului.

bărsan, a adj. (Oaic) cu formă rotunjoară, și cu lâna lungă și de bună calitate, din Țara Bărsei (în Transilvania).

bărz, a. V. borz.

bărzoi V. preced. Ridicat înainte, țepos, sau umflat.

barză s. f. (lat. dela *parra* și *parus*, șoim alb de mare). *Zool.* Pasăre din țări calde, ce vine vara la noi; are picioarele și pliscul f. lungi, penele albe și aripi negre; își face cuib pe case la țară.

bărz, bărzoi adj. var. v. dârz. *Mold.*

bărzăun s. m. onomat. dela sgomutul *băzz!* *Zool.* Albină sălbatică; insectă ce bâzâe tare.

bas s. m. (gr. lat. *basis*, fundament, bază). *Muzic.* Voce care cântă cu tonurile cele mai de jos.

baș adj. (turc, însă din gr. *bas*, principe). *Prim*; întâiul; cap; principal.

bașă s. m. V. preced. Șei (al unei corporații de mescriși).

basamac s. n. (lat. *bas*, de jos, a, pentru *macus* prostime, tipul prostului). Băutură din alcool brut, amestecat cu apă, care prostește pe cel ce o bea și chiar urmașii lui sunt tâmpiți, proști — prostește, tâmpește fundamental. (Și Sârbii au această vorbă *basamac*).

bașcă s. f. (lat. *basis*, fundament, socul clădirii; *qua*, pe unde). 1) Pe unde se merge în pivniță; încăpere sub soclu, la fundamentul casei; 2) închisoare, carcără.

bașca adv. (lat. dela *pasus*, pas trecere, *qua*, care). Ce întrece; deosebit; de întrecut; pe deasupra.

bășcăliu (a) v. A separa, deosebi (pe copii în avere).

bășcăși (a) v. V. preced.

bașchie s. f. (lat. *bas* + *quies* = în jos culcare). Cioaca dogarului, pe care se apasă jos cu piciorul și atunci ea prinde și ține nemîșcat lemnul pentru a fi lucrat.

basculă s. f. (fr. *bascule*). Mașină pentru cântărit greutăți mari, înzecit mai mari de cât greutatea ce se pune în cumpănă.

bașibuzuc s. m. (turc. înseamnă mare, *terribil agitator*). Speșă de luptători sălbatici în timp de războiu.

bășică s. f. (lat. *vesica*, beșică). 1) *Anat.* Sac membranos în care se adună urina; 2) orice fel de corp asemănător cu ea, umflat; 3) bubușoară cu poșghiță subțire ce conține un lichid.

bășică (sau **beșică**) a se v. A face bășici, umflături ca beșica, din poșghiță subțire.

bășicare s. f. Facerea de beșici.

bășicat, **ă** *adj.* Cu bășici.

bășicoasă s. f. *Bot.* O plantă brobonțoasă, cu beșici.

bășicos, **oasă** *adj.* Ce produce bășici; cu beșici.

bășicută s. f. Mică beșică.

basilic s. m. (gr. *basiliskos*). *Zool.* Șerpe fabulos, care ucidea numai cu privirea lui.

basin s. n. (lat. *basis*, fund, *inno* a plutii). Loc adâncat ce ține apa; albia unei ape.

basist s. m. (dela *bas*). Lăutar ce cântă cu basul; cel ce cântă la *bas*.

basn s. n. (lat. diform. din *passum*, înțins, înșirată). Poveste, narație; înșirare de fapte puțin verosimile.

basmă s. f. (lat. *vasum*, înveliș). 1) Băstistă mare, patrată, adeseori cu flori colorate, imprimate pe dânsa; servește ca broboacă sau pentru a lega în ea merinde sau alte lucruri; 2) *fig. basma curată* iron. nevinovat; 3) legătoare la gât.

băsmăluță s. f. Basmă mică.

basmangiu s. m. Care face sau vinde basmale.

băсна s. m. (Diform. din *basm*). Care spune basme.

băсни (a) v. (V. *basm*). 1) A spune basme; 2) a spune lucruri neverosimile; a aiura.

basso-relief s. n. (italian, însă dela lat. *basis*, fund, partea de jos; și *relevari*, a ridică, înălță). Placă sculpturală pe care figurile se ridică în relief, eșite în aiară, într'o măsură potrivită.

basta! *interj.* (Italian *basta*, terminat). S'a terminat.

bastard **ă** *adj.* (ital. *bastarde*, contrafăcut, nu drept). Din căsătorie nelegitimă. — *copil bastard*, zis și *copil din flori*.

bastiment s. n. (italian. *bastimento*, vas plutitor, vapor). Vas mare plutitor, vapor.

baștină s. f. (slav bulgar dela *bašta*, tată; baștin = patern). Obârșie; locul de naștere.

băștinaș **ă** s. și *adj.* Dela origină; din locul său de naștere; aborigen.

bastion s. n. (fr. dela *bastillon*, mic fort). *Milit.* Șanț întărit, formând o eșitură, cu 2 fețe laterale și 2 înainte, formând un unghi.

baston s. n. (fr. *baston*, însă baza gr. *bas-tazo* și a sprîjni). Băț de sprîjni pentru bătrâni; băț de apărare; băț purtat de plăcere.

bastonadă s. f. (fr. *bastonade*, lovituri de baston). Bătae cu bastonul.

băț s. n. (lat. scurtare din *baculum*, băț). 1) Vargă de lemn; 2) mic lemn rotund; 3) baston; 4) lovitură cu bățul; 5) a pune bețe în roate, a face dificultăți; *adv.* tare.

bată s. f. (lat. dela *batteum*, cingătoară, curea). Fășie îngustă pentru încins.

bătă s. f. (lat. dela *botta*, putinică). Băț foarte gros și mare.

bățaeală s. f. (lat. dela *bi-ciere*, a mișca dublu). 1) Mișcare, clătinare, într'o parte și în alta; 2) temurare de fucidă.

bățai (a) v. V. *preced.* A mișca într'o parte și în alta; a clătina; a mișca din coadă; *fig.* a tremură de frică.

bătăiaș s. m. V. *bate*. Om care bate tuișurile ca să alunge vânatul; hăitaș.

bătaie s. f. (lat. dela *battere*, a bate și *battualia*, bătaie). 1) Lovire cu bățul sau cu orice; 2) luptă; 3) bătaie; 4) *bătaie de cap*, frământarea minții, preocupare mentală; 5) *bătae de joc*, deridere; 6) fecundarea și depunerea icrelor de pești; 7) distanță unde poate ajunge glonțul de pușcă; 8) pedecapsa (lui Dumnezeu); 9) *muz.* tact; 10) *bătaia soarelui, vântului*, locul unde lovește mai tare soarele, vântul; *bătaea*: focului, tunului, soarelui, vântului, — unde lovește căldura focului, sau bate tunul, sau lovește razele soarelui, ori suflă tare vântul.

bătaios, **oasă** *adj.* (răd, *bate*). 1) Care e gata la bătae; 2) furios; 3) *fig.* puternic.

bățaitoare s. f. V. *bățai*. *Zool.* Numirea pasărei ce i se zice și *codobatură*, fiindcă mișcă într'una coada în sus și în jos.

bată s. m. (lat. dela *patalis* = cu cornele desfăcute). Berbec castrat, bun de îngreșat iar nu pentru reproducție.

batalama s. f. (gr. *battalamă*, ultim general (peste tot). Diploma de ultimul examen general; certificat de absolvire; diplomă în general; *fig.* confirmare scrisă.

bătălie s. f. (lat. *battualia*). 1) Bătaie între armate în timp de război; 2) bătaie între doi sau mai mulți oameni; 3) expediție militară între popoare.

batallon s. n. (fr. *bataillon*). Milit. Unitate militară de infanterie, formată din 2 companii, sau mai multe.

batâr adv. (lat. diformare din *patior*, a permite). Cu îngăduire minimă; cel puțin; măcar.

bătărnica s. f. Bot. Plantă. zisă și *cru-culiță*, într' buintată în medicină ca emolient.

bătător adj. V. bate. 1) Care bate; 2) lemn gros pe care se taie ceva; 3) *bătător la ochi*, care atrage atenția, privirea; 4) uneltă de bătut.

bătători (a) v. (lat. din vorba *batuo*, bat). 1) A călca mult cu picioarele pământul; 2) a închiide în ogradă, curte (animalele).

bătătorit ă adj. Călcat cu picioarele (pământul) încât rămâne uscat, proeductiv.

bătătură s. f. V. bățători. 1) Curte ogradă; 2) loc bățătorit; 3) Piele învârtoșată la degetele picioarelor; 4) fire transversale ale pânzei; 5) crenguțe uscate căzute din arbori.

bătăuș s. m. 1) Om care bate; 2) *polit*, agent electoral (în secol. trecut).

bate (a se) (lat. *batere*, a bate). 1) A da lovitură cu mâna, cu bățul, sau cu orice alt obiect; 2) *fig.* a pedepsi (D-zeu); 3) a suferi; a se tortura; 4) în genere *a lovi*; 5) a gonii (secunda) caii, peștii; 6) a înfige prin batere (cuiul); 7) *fig.* a *bate șaua*, a face aluzie, a da să se înțeleagă; 8) a *bate câmpii*, a vorbi într'aiuri sau neserios; 9) a învinge (pe dușman la războiu); 10) a *bate capul* (cuiuva), a nu lăsa în pace cu vorba; a-i spune într'una despre același lucru; a-i propune sau cere în mod repetat ceva; 11) a vătămă, strică vegetația (grindina sau bruma); 12) a lătră (cănele); 13) a roade (la picior sau pielea — încălțăminte); 14) a merge a străbate spațiul (glonțul, proiectilul de tun); 15) a bombarda; 16) a avea culoare cam la fel cu alta — *bate 'n verde*, este cam verde; 17) a svăcni, a palpita — *bate inima*; 18) a ciocăni și a sună *bate ceasul*, bate toaca; 19) a ciocăni coasa spre a o ascuți; 20) a pune jos o carte mai mare (la joc de cărți); 21) *fig.* a întrece; 22) *a-și bate joc*: a lua în ris; a nesocoti; a risipi zadarnic; 23) a *bate palma*, a da mâna în semn de convenire asupra prețului tocmit; 24) a *bate putineii*, a bate smântâna în putineiu spre a alege untul; 25) a suflă tare — *bate vântul*; 26) a pătrunde cu razele — *bate soarele*; 27) a fabrica bani — *bate monedă*; 28) a *bate la ochi*, a supăra vederea (o culoare prea tare); a eși în evidență; *fig.* a da de bănuț.

băteală s. f. 1) Firele ce se bat (la pânză);

2) brațele ce țin spata de țesut; 3) *fig.* insistență; 4) tîrîreul morii; 5) *stă băteală*, sfărnește mereu.

bate - joc (a'și) v. 1) A'și rîde (de cineva), a ironiza; 2) a strica fără senz; 3) a desonora, a silui; 4) a descotidera.

băteluște s. f. Loc bățătorit unde stau animalele sau unde se face joc.

batere s. f. Acțiunea de a bate, a lovi, a suflă (vântul); *V. bate*.

baterie s. f. (fr. *batterie*). 1) Militară. Subdiviziune de artilerie, având câteva tunuri sub comanda unui căpitan; 2) localul unde stă comandantul bateriei; 3) Fizic. Mai multe butelii de Leyda reunite spre a produce electricitate. *Fig.* Sicile cu vin și sifon puse într'un vas cu gheață.

bătic s. n. dela (*bătă*). Un instrument pentru dogari zis și *ciocac dogarului*.

batistă s. f. (fr. *batiste*, dela nume le unui țesător *Batiste* care țesea pânză f. subțire). Pânză foarte subțire; bucată de pânză albă, subțire, pentru șters nasul.

batjocuri (a) v. (*V. bate și joc*). A lua în bătae de joc; a ocăi, a insulta, a necinsti; *fig.* a murdări.

bățjocorit ă adj. Insultat, ocărat, luat în derîdere.

batjocoritor, oare adj. Luător în ris, insultător, ocărător.

batjocură s. f. V. prec. Luare în ris; ocără, insultă; *fig.* lucrare rea, în bătaie de joc.

bătlan s. m. (*bot* - cioc mare). Zool. Numirea unei pășări de baltă cu ciocul și picioarele lungi, ce trăiește cu reptile sau cu peștii și ce-i prinde prin bălți.

bătlanos adj. V. preced. Care atacă, lovește cu vorba pe alții, impulsiv.

batog s. m. (dela *bătă*, bătoc). Pește lung și rotund (fără oase) ca o băta. Bucăți din acest pește (morun tânăr) sărate, tescuite și conservate în butoaie sau afumate. (Acest cuvânt este la toate popoarele din jurul Mării Negre).

bătogit ă adj. Fig. Uscat, conservat ca batogul.

bătos, oasă adj. și adv. V. băț. Drept ca bățul; rigid, țeapăn.

batoză s. f. (ital. rădăcina *bate*). Mașină de bătut porumb, de țere rat, etc.

batracieni s. m. pl. (gr. *batrachos*, broască). Zool. Grupă de toate animalele din clasa reptilelor, al căror organism se aseamănă cu al broaștei.

bătrân ă adj. (lat. din *veteranus*, soldat bătrân eșit din serviciu și om bătrân, făcut *beteran* și *betran*). 1) Om în vârstă înain-

tată, cu părul alb; 2) de mulți ani (pom, animal); 3) *fig.* vechiu; 4) bătrâni, predecesori, oameni de demult.

bătrânatec, *ă adj.* Care are înfățișare de bătrân.

bătrânesc *ească adj.* Dela bătrâni; din timpuri vechi; în feiul bătrânilor.

bătrânește *adv.* Cum fac bătrânii; *fig.* înțelept, cu atenție; liniștit; încet.

bătrânețe *s. f. pl.* Vârsta de om bătrân; *fig.* slăbiciune, neputință ca de bătrân.

bătrânicos *oasă adj.* Cu înfățișarea de bătrân.

bătrâniș *m. Bot.* Un soi de arbust stufoș.

bătuci (a) *v. V. bate.* A întări prin batere, sau prin multă călcare.

bătut, *ă adj. V. bate.* 1) Lovit de multe ori; 2) învins; 3) înșipt prin batere (cului); 4) *bătut de gânduri*, preocupat; 5) *bătut cu fluturi* (pietre pret), împodobit peste tot; 6) *bătut de stele, de D-zen*, pedepsit, nenorocit; 7) stricat, vătănat *de brumă*; 8) *lapte bătut* — lapte prins, smântânit, apoi bătut în puținie; 9) flori: micșunile *mac bătut* = învalte; 10) fecundată de armăsar (iapă); 11) fabricată — moneta; 12) ascuțită prin batere (coa.a); 13) sunat (ceasul); 14) mestecat mult prin batere.

bătuta. Joc de țară în care se bate pe loc cu picioarele.

bau! *interj.* Exclamație pentru a speria.

baubau sau **baibau** (gr. *baybao*, a adormi). Îndemnare la culcat (pentru copii).

băut, *tor V. bea, băut.*

băutură *V. prec.* 1) Orice lichid care se bea; 2) vin, rachiu, etc. 3) doctorie^{le} lichidă de băut; 4) *fig.* beție.

bavarez *ă adj.* German din Bavaria.

bază *s. f.* (onomatop. imitând *băzăitul* insectelor). Insectă, muscă, albină.

bază *s. f.* (lat. gr. *basis*, fund, temelie). Fund; temelie; *fig.* temelie.

bază (a) *v. A.* întemeia, a sprijini.

bazaconie *s. f.* (slav *bez*, țără, *zacon*, lege, rânduială). Ceva fără nici o regulă; arătare.

băzâi (a) *v.* (onomatop. imitând zgomotul ce fac insectele când zboară). A face zgomot ca sborul insectelor; *fig.* a plânge.

băzâit *s. n.* Acțiunea de a băzâi.

băzâitoare *s. f.* Instrument ce face zgomot ca băzâirea, sfârlează.

băzâitură *s. f. V. băzâit.*

bazalt *s. n.* (fr. *basalte* din lat. *basis*, fund; *altus*, adânc). *Miner.* Numire dată unor roce vulcanice de culoare închisă; *bazalt artificial*, cărămidă arsă până devine lichidă, și cu care se pavează strade.

bazaltic, *ă adj.* Format din bazalt.

bazaochiu *adj.* (lat. *passa*, care suferă — *ochiu*). Care se uită strâmb; care are un neajuns la ochi.

bazar *s. n.* (arab *bazar*, târg, vânzare). Loc sau magazin unde se expun f. multe și felurite lucruri spre vânzare.

băzdăc *s. n.* (lat. din *fest* (festinus) re-pede). Iuțelă, furie. *Mold.*

băzdăganie *s. f.* (slav *bez*, fără *dăhanie* respirație, suflare). Arătare, monstru.

băzdoagă *s. f. V. băzdoc.* Băț mare, ciomag gros, lemn pentru bătut, pentru lovit, pentru aruncat după vite cum fac păstorii.

băzdoc *s. n.* (lat. dela *fustis*, ciomag, dimin. *fusticulus*). Băț gros, ciomag de lovit; băt scurt și gros la un capăt, de aruncat.

băza *s. f.* (turc). Numire a unei stufe de mătăasă.

băzoii *s. m. V. băzâi.* Cel ce băzâe.

băzni (a) *v. V. basm și băsnî.*

bea (a) *v.* (lat. dela *buo*, *buere*, a sorbi, a bea). 1) a bea, sorbi, orice lichid; 2) *pop.* a fumă (tutun); 3) a avea viciul beției.

beat, *ă adj.* (lat. *buatus*, *buo*). Cel ce a beut vin, sau alcool, și s'a îmbătat.

beatitudine *s. f.* (lat. *beatitudo*, fericire). Stare de fericire.

bec *s. n.* (cuvânt celtic, însemnând *cioc* de pasăre). Căpeșel de fer unde se aprinde lumina dela gazul aerian; sau globul de sticlă în care se produce lumina electrică; cioc.

becar *s. m.* (ital. din lat. *bi-quart*, două sferturi). *Muzic.* Semn muzical ce arată că nota lângă care stă, trebuie rădăcită sau scăzută cu o jumătate de ton, de oarece se suspendă acțiunea diezului sau bemolului dela cheie.

becață *s. f.* (dela rădăcina *bec*, cioc). *Zool.* Pasăre călătoare, cu picioare scurte și cioc lung; trăește la baltă.

becațină *s. f. V. preced.* Pasăre la fel cu becața, dar mai mică.

becer *s. m. V. beciu.* Cel ce avea în scamă beciul domnului.

becher *s. m. și adj.* (german *bekehrer*, călugăr, misionar). Bărbat rămas neînșurat.

beciu *adv.* (lat. *bi-quin*, dublu să nu). Nimic (*ppp.*).

becisnic, *ă adj.* (dela *picu*, mic = *picisnic*). Om slab, debil, neformat, neputincios; mic de statură.

becisnicie *s. f. V. preced.* Starea de becisnic.

beciu *s. n.* (daco-gr. *bessa*, adâncime, cavitate — mai însemnă și un fel de vas de băut). Pivniță, cavitate sub pământ, unde se păstrează băuturi, etc.

bederniță *s. f.* (slav. dela *bedro*, partea de sus a piciorului). *Biser.* Insignă patrată, care arată distincțiune preoțească și care se poartă atârnată de șold în dreapta, în timpul serviciului bisericesc.

bedreag *s. n.* (germ. dela *be-drängen* = a presa cu putere). Tejgheaua cu șurup de presă și cu toate uneltele de lucru, a unui meseriaș.

Beduin, *ă adj.* și *subst.* Numirea unor arabi nomazi din Africa; *fig.* om sălbatic.

beglerbeiu *s. m.* (turc) Guvernator general asupra unei provincii în Turcia.

behăi (**a**) *v.* (onomatop. imită sberățul oilor, caprelor). A zbiera ca oile.

behăit *s. n.* Acțiunea de a behăi.

behehehe! *interj. V. preced.* 1) Sbirăat de oi; 2) *fig. s.* berbece, oaie.

belic *s. n.* (turc dela *bei*, prinț). 1) Palatul unui beiu; 2) transport de rechiziție; 3) lucrare fără plată; 3) clacă pentru prinț sau boier.

belu *s. m. V. preced.* Prinț turc, boier.

beizadea *s. f.* (turc *bei-sadea*, prinț veritabil, prinț de sânge). Fiu al suveranului; fiu de principe domnitor.

bejenar *s. m.* (slav dela *bejati*, a fugi). Fugar, emigrant.

bejenări (**a**) *v. V. preced.* A umbla fugar.

bejenărit *s. n.* Fuga dintr'un loc în altul; refugiu de războiu.

bejenle *s. f.* (slav din *bejati*, a fugi). 1) Emigrare; 2) fugă de teama dușmanului; 3) *fig.* strămutare cu repezeala; 4) roitul albinelor.

belacoasă *s. f.* (fr. diformat din *belle ecossaise*). Numire unei stofe zisă *ecossaise*, cu adausul *belle*, frumoasă.

beladonă *s. f.* (italian *bella* frumoasa; *donna*, doamnă). *Bot.* Numirea plantei otrăvitoare zisă și *mătrăgună*, întrebuințată și în medicină.

belalii, *ie adj. V. belea.* Neputincios, nefertic, de perzanie, (om, animal).

belciug *s. n.* (lat. din *bellum-cingulum* = bună cingătoare). Cârlig sau verigă care prinde și dă drumul, după trebuință (belciug la ușă, la car etc.).

beldie *s. f.* (lat. *palea* (prin forma *paleat*). *Kluj*, cotor dela o plantă, de pe care s'a luat fructul și frunzele.

belea *s. f.* (lat. dela *pila*, boambă — cu înțeles figurat *greutate*). 1) *Greutate*; 2) *Lucru neplăcut*, sau situație neplăcută, de care ai vrea să ocupi; 3) întâmplare sau afacere neplăcută; 4) aruncare asupra, invinuire pe nedrept; încurcătură; 5) *fem. pop.* menstruație. Și Turcii zic *belâ*.

bele-arte *s. f.* (lat. *bellus*, a=frumos, oasă;

ars, tis, artă). 1) *Artele frumoase* (desemn, pictură, arhitectură, sculptură); 2) școale de arte frumoase.

beletrist *s. m.* (fr. dela *belles-lettres*, frumoase scrieri (literatură). Literat, om care are talentul de a scrie literar frumos.

beletristică *s. f. V. preced.* Ocupația de a fi literat, de a scrie literatură, poezii.

belemnită *s. f. Șc. nat.* Scoică fosilă, ce aparține clasei cefalopodelor.

befler *s. m.* (germ. *behelfer* (helier) = de ajutor). *Mold.* Pedagog evreu care duce dela școală acasă copiii mici. *Iron. fam.* institutor, profesor.

belgian, *ă s. adj.* Care este din Belgia.

belhiță *s. f. Zool.* Numirea unui animal, ce se aseamănă cu vulpea, zis și *jder*.

bell (**a**) *v.* (lat. dela *pellis*, pele, (cu diform. *p = b*). 1) A lua pelea, a jupui de pele; 2) a lua, ridica pelea sau coaja de pe ceva; 3) *fig.* a jupui de bani; 4) a holba (ochiul).

belicos, *oasă adj.* (lat. *bellicosus*, de războiu). Răsboinic; *fig.* dispus la ceartă.

beligerant, *ă adj.* (lat. dela *belligerare*, a fi în rebel, a se lupta). Cel ce se află în rebelie.

belșiță *s. f.* (dela *baltă*, belți). *Bot.* Un fel de trestie de baltă.

belșug *s. n.* (lat. dela *bi-seges* = [doită recoltă (în Oltenia *bișag*, iar Ungurii zic *bösegy*). Abundență, mulțime mare (de recoltă și de alimente în special).

beltea *s. f.* (lat. dela *balteum*, curea, fâșie). Dulceață făcută din zahăr și zeamă de gutue, închegată bine în cât se poate tăia în fășii subțirii (curelușe).

belterie *s. f.* (lat. din *balteus*, curea, cingătoare). Fâșie îngustă de încins sau de legat ceva.

belvedere *s. m.* (ital. din lat. *bellus*, frumos, + *vedere*). Pavilion sau terasă ridicată de unde se desfășură o frumoasă priveliște.

bemol *s. m.* (ital. din lat. *bimollis*, îndoit moale). *Muzic.* Semn, care arată să se cânte cu jumătate de ton mai jos, nota la care este pus.

benchetui (**a**) *v.* (fr. dela *banquet*, masă, ospăț, de ceremonie). A petrece cu mâncări, beuturi, și cu lăutari.

benchiu *V. benghiu.*

benedictină *s. f.* (lat. dela numele călug. *Benedictus*, bine cuvântat — dela călugării din togma, ordinul, sf. Benedict). Băutură făcută de călugării benedictini.

benedicțiune *s. f.* (lat. *benedicere*, a vorbi de bine). Bindecuvântare (*biserice*).

beneficia (**a**) *v.* (lat. dela *beneficium*, privilegiu, favoare). A trage folos, a se folosi.

beneficient, *ă adj.* Cel ce beneficiază, trage folos.

beneficiu *s. n. V. beneficia.* Folos, câstig.

benevole *adv.* (ital. *bene*, bine; *volere*, a voi]. De bună voe.

benga *s. m.* (tigănesc *benga*, diavol). Diavol.

bengal, *ă adj.* (dela *Bengal*, o parte din Indii). *Foc bengal*, cu lumină strălucitoare și colorată, produsă prin arderea unui amestec de praț de pucioasă cu alte substanțe și care servește la luminații de paradă; *fig. cu foc bengal* — cu mare scandal.

bengalină *s. f. V. preced.* Numire dată unei ștofe de mătăasă amestecată cu lână.

benghiu *s. n.* (lat. diform. din *pīngo*, *pīnc-tum*, văpsit, zugrăvit). Mică pată făcută pe față inadisit (pentru frumuseță) sau întâmplător mică mănjitură. Și Turcii zic *benk* pată.

beniș *s. n.* (lat. compus din *bi*+*nexus*, dublu înodat, încheiat). Nume dat unei haine lungi și cu mâneci răsfrânte, sumese. (Și Turcii au acest cuvânt).

benișel *s. n. V. preced.* Un beniș mai scurt.

benoar *s. n.* (fr. *balnoire* (citit *begnoar*) dela *baigner*, a face baie (sau poate *peigner*, a se pieptăna). 1) Numirea unei haine lungi cu care se îmbracă cineva când ese din bae (halat) sau damele în timpul când *s*: peap-tână; 2) lojă la teatru în primul etaj de jos.

bente *s. Ț. benți pl.* (german *band*, legătură). Fășie lungă și îngustă, de metal sau de ștofă, ce servă pentru a lega, sau a mărgini ceva.

benzină *s. f.* (fr. *benzine*). Oleiu volatil, extras din păcură, foarte întrebuițat în industrie (pentru motoare); spală repede orice pată de grăsime, iar în apropiere de luminare ia foc de departe și face explozie.

beoțian, *ă adj.* Din Beoția, (parte din vechea Grecie, cu capitala *Thebes*); mai însemnează și *greoiu*, cum erau beoțienii.

berar *s. m. V. bere.* Fabricant de bere.

berărie *s. f.* Local unde se vinde bere.

berat *s. n.* (turc). Diplomă de investire într'o funcțiune înaltă.

berbant *s. m.* (lat. dela *verbero*, ștregar (bun de bătut). Om stricat, ce se ține numai de petrecei; imoral, depravat.

berbântie, **berbântlăc**, *s. n. V. berbant.* Purtare de berbant.

berbeca (a se) *v. V. berbece.* A se lovi cap în cap, cum se luptă berbecii.

berbecar *s. m.* Păstor de berbeci.

berbece *s. m.* (lat. *vervex*, berbece). Parte bărbătească a oilor; *fig.* aparat de bătut pari, sau piloți (se zice și *berbec*).

berbecel, **berbecuț** *s. m.* Mic berbece.

berbeleaca (dea) *adv.* (dela *berbec*, cum se rostogolesc berbecii, când se luptă). A arunca dea rotogolu; a da peste cap; dea rostogolu.

berberită *s. f.* (lat. *verber*, vargă). Plantă (arbust) cu spini, zisă și *drăcilă*, care se distruge anevoie.

berbință *s. f.* (lat. *verberare*, a bate). Pu-tineiul în care se bate smântâna spre a face unt.
berc, **bearcă** *adj.* (lat. din vechea formă *bregus* (breg = berg) a lui *brevis*, scurt). Cu coada foarte scurtă, sau scurtată, sau fără coadă, (despre pasări și animale). (*Bercu*, poreclă celui ce-și taie f. mult părul, chica, sau perciunii (la evrei).

berci (a) *v. V. preced.* A scurta coada de tot.

bere *s. f.* (din *bere*, dela lat. *buere*, a bea). Băutură fermentată, făcută din orz și hamei (acest cuvânt dim rom. a bea, *bere*; este ca și Slavul *pivo*, din *piti*, a bea).

berechet *s. n.* (turc. *bereket*). Abondență, belșug; *fig.* om darnic (cu înțeles ironic, *om sgărcit*); noroc.

berechet-bersina (turc. mulțumire celui ce dă ceva, însemnând: *D-zeu să-ți dea mult*). Abundență peste măsură.

beregată *s. f.* (lat. compus din *bi*-*rego*, *recta* = dublă conductă). Înghițitoarea, care are două conducte: una pentru mâncare și băutură, alta pentru respirație.

beretă *s. f.* (fr. *béret*). Căciuliță de ștofă, rotundă și turtită (specială pentru marinari).

bergamotă, *e s. f.* (dela *Pergam*, vechiu oraș în Asia Mică). Pere sau fructe din Pergam, renumite pentru gustul și aroma lor.

beril *s. n.* (fr. *beryl*). Miner. Numirea unei varietăți de smarald.

berlic *s. n.* (turc. *birlic*, unu (numărul 1). Carte de joc cu un singur punct în mijlocul ei.

berlină *s. n.* (dela orașul *Berlin*). Trăsură ca la Berlin, cu două scaune, unul în față altul în fund.

berlinez, *ă adj.* și *s.* Care este din orașul Berlin.

bernevici *s. m. pl.* (lat. *hibernivus* (*hibernus*), de iarnă). Pantaloni țerănești, de lână, pentru eamnă.

besactie *s. f. V. bisactea.*

beschie *s. f.* (lat. *bi-scissus*, dublu despicat). Ferestruu lat, pentru despicat lemne groase spre a face blane, scânduri.

beși (a) *v.* (daco-gr. dela *bessô* (bexo) a tuși). A elimina pe jos gaze stomacale, producând zgomot asemănător cu tușirea.

beșină s. f. V. *prec.* Eliminarea de gaze stomacale pe jos.

beșleagă s. n. V. *beșlegi.* Om dezordonat și moleșit.

beșlegi (a se) v. (lat. *bis-laxus*, de două ori moleșit). A deveni cu totul neregulat, dezordonat și moleșit.

beșlii s. m. pl. (turc). 1) Soldați de cavalerie ușoară turcă; 2) *fig.* jefuitor; 3) corp de călăreți în Moldova și Muntenia pe timpul vasalității.

beșniță s. f. (lat. *bisnates* = duble buci (de șezut)). Femei peste măsură de grasă și groasă.

beșteli (a) v. (lat. dela *bestialis*, animalic, dobitoesc). A insulta pe cineva cu numiri de animale: porc, măgar, bou, porc-de-câine, — bestie: generalizat: a ocări a batjocori rău. V. *sudui*.

bestial, *ă* *adj.* și *adv.* V. *bestie.* Animalic, dobitoesc.

bestialitate s. f. Animalitate; simț dobitoesc; faptă dobitocească; purtare ca de animal, fără rușine.

bestie s. f. (lat. *bestia*, vită). 1) Animal, vită, dobitoc; 2) *fig.* Om cu simțuri dobitocești, fără rușine și fără conștiință; 3) se zice greșit în loc de *beschie*.

bete s. f. (lat. *balteus*, curea). Cingători înguste ca și cureaua, țesute și împodobite uneori cu mult gust.

beteag, *ă* *adj.* (lat. *bi-tegere*, a bandaja, a înveli dublu). Suferind, infirm (și Ungurii au acest cuvânt, *beteg*).

beteală s. f. (dela *bete*, *betelie*, fâșie îngustă). Fâșii foarte înguste de metal lucitor, galben sau alb, pentru a împodobi capul miresei și pieptul mirelui și al nuntașilor.

betegi (*beteji*) a v. V. *beteag*. A deveni infirm; a se lavi rău; *fig.* a se deranja, scriinti.

betegos, *oasă* *adj.* V. *beteag*. Nesănătos, bolnăvicios.

betelie s. f. (lat. dela *balteus*, curea). Fâșie îngustă pentru legat sau pentru încins.

beteșug s. n. V. *beteag*. Infirmitate, boală; cusur, neajuns.

beție s. f. V. *bea* și *beaf*. Patima de a bea băuturi spirtoase; *fig.* petrecere; *fig.* amețire, extas de plăcere.

bețisor s. n. V. *băț*. Băț mic.

bețiv, *ă* V. *beție*. *adj.* Care suferă de patima beției.

bețivan s. m. Un mare bețiv.

beton s. n. (fr. *beton*). *Archit.* Amestec de nisip, pietriș și ciment cu apă, în anume proporții, cu care se face fundamentul unui zid, sau chiar zidul, ori un pavaj.

beton-armat s. n. Beton, prin mijlocul cărui, la turnare se pun vergi de fer, spre a-i asigura complet rezistența.

betonică s. f. (din *petunia*). *Bot.* Numele unei plante din familia labiatelor, zisă și *iarba fâieturii*.

beut, *ă* *adj.* V. *bea*. Care s'a beut; care a beut (beat).

beutor, *oare* s. și *adj.* Care bea.

beutură s. f. 1) Orice fel de lichid care se poate bea; 2) beutură alcoolică; vin, rachiu, sau altce.

bez *adv.* (siav *bez*, fără, afară de). Fără, afară de.

bezea s. f. (fr. dela *baiser* (cîtit *bezè*), a sărută, sărutare). 1) Săutare transmisă de departe, prin aplicarea degetului pe buze; 2) prăjitură ușoară dela cofetărie, făcută din șocolată și cremă; sau din albuș de ou bătut cu zahăr și cu migdale.

bezerei pl. (lat. *bi-serere* = a lega dublu). Poșghița ce acoperă maștele la miel, vișel, etc.

bezmetic, *ă* *adj.* (lat. *bis-metus* = dublu neliniștit). Neastămpărat, turburat, zăpăcit.

băzmetici (a) v. V. *preced.* A deveni bezmetic.

beznă s. f. (lat. *bis-nox* = dublu întunec — (x ca și s final latin, dispărut în română). Întunec mare. (Apropierea de slavul *bez-dna* = fără fund. este neverosimilă)

biban s. m. *Zool.* Numirea unui pește de apă dulce, zis și *costrăș*.

bibelou s. n. (fr. *bibelot*). Mic obiect de lux, însă de mică valoare, ce se pune pe o etajeră, pe o masă.

biber s. m. (dela lat. *bibere* (?) a bea). *Zool.* Numirea animalului zis și *castor*, ce și construiește vizuina pe apă și a cărui blană este foarte căutată.

bibcron s. n. (fr. dela lat. *bibere*, a bea). Mică sticlură în care se pune lapte, pe care îl suge copilul cu ajutorul unui tub de cauciuc, adaptat la gura sticlurii; orice aparat de alăptat copii.

biblic s. m. (dela lat. *bibo*, *bibere*, a bea). *Zool.* Numirea pasărei de pe lângă ape, zisă și *nağat* și *cioiblică*; *fam.* *adj.* draguț.

bibil s. n. (lat. *bi bell* (us, a), dublu frumos). Ornamente naționale românești, aplicate pe cămeși și pe alte îmbrăcăminte; cusură, broderie românească.

bibilică s. f. *Zoo*. (lat. *bi-bella*, dublu frumoasă). 1) Pasăre, zisă și pichirie, de culoare cenușie cu multe picături albe; 2) *Bot.* O plantă din familia liliaceelor.

biblic, *ă* *adj.* Din biblie.

biblie s. f. (gr. *biblion*, carte). Cartea ce

conține învățăturile ebraice și creștine ale vechiului și noului testament, cu caracter juridico-istoric, etic sau moral și teologic, scrisă de regii și proorocii evrei, iar apoi de apostolii lui Isus Cristos; *fig.* cartea cea mai de seamă.

bibliofil s. m. (gr. *biblion*, carte *philos* (amic) iubitor de). Cel ce iubește cărțile, și ține să aibă felurite cărți.

bibliograf s. m. (gr. *liblion*, carte; *grapho*, scriu). Scriitor bine cunoscător în ce privește cărțile de seamă apărute în diferite timpuri.

bibliografic, ă adj. Privitor la bibliografie.

bibliografie s. f. (gr. *biblion*, carte; *grapho*, scriu). Cunoștința despre felurile cărți apărute, fie în general, fie numai cu privire la anumite subiect; înșirarea și descrierea cărților apărute.

biblioman s. m. (gr. *biblion*, carte, *mania*, nebunie, furie). Patima, slăbiciune, manie de a avea cărți.

biblioteca s. f. (gr. *biblion*, carte; *theké*, dulap). 1) Dulap pentru păstrat cărți; 2) colecție de cărți diferite; 3) instituție care posedă număr mare de cărți spre a le cîni specialității și publicul doritor de știință și de cultură; 4) *biblioteca pentru toți* — editură care tipărește cărți în format mic și le vinde pe preț ieftin. Biblioteca celebră din Alexandria (Egipt) — care a ars — cuprindea 700.000 volume; Biblioteca din Paris cuprind: peste 2 milioane volume și 150 mii manuscrise; cea din Londra peste 1½ milion volume.

bibliotecar s. m. Cel ce îngrijește și păstrează biblioteca.

bicarbonat s. n. (lat. *bi*, dublu; *carbonat*). *Chim.* O sare cu baza de sodiu, ce conține de două ori mai mult acid carbonic de cât carbonatul neutru, pentru aceeași greutate de bază.

bicarbură s. f. Carbură ce conține două porțiuni de carbon.

bicefal, ă adj. (lat. gr. *bi*, două; *kephalé*, cap). Cu două capete.

biceps s. n. (lat. *bi*, două; *capio*, cepi, a apucă). *Anat.* Mușchiul dela braț care este dublu și se prinde în două locuri de osul brațului.

bicicletă s. f. (din gr. *bi*, două; *kiklos*, roată). Aparat, mașină, cu două roate, pe care poate călători repede un om. Fr. *bicyclète*.

biciclist, ă s. Cel ce știe să meargă cu bicicleta.

bicicliu s. n. (gr. *bi*, două; *kiklos*, roată). *V. Ciclu*. 1) Repetarea de două ori a unui ciclu astronomic, fie solar sau lunar; 2) timpul necesar pentru aceasta.

biciu s. n. (lat. *bacillum*, vargă). Băț de care e legată o frânghiuță sau o curelușă subțire, ce servește pentru a îndemna boii sau caii la mers; flușcă; *fig.* biciul lui *D-Zeu*, pedeapsa Dumazeiască.

biciuială s. f. Acțiunea de a biciui.

biciui (a) v. V. biciui. 1) A bate cu biciul; 2) *fig.* a critica; 3) *fig.* a lovi.

biciuire s. f. Faptul de a biciui; *fig.* critică aspră; imputare aspră.

biciușcă s. f. Vezi *biciu*. Biciu subțire, mic. **biconcav, ă adj.** (lat. *bi*, dublu; *con*, împreună; *cavus*, scobit). Cu dublu scobitură; dublu scobit.

biconvecs, ă adj. (lat. *bi*, dublu; *convexus*, umflat, rotunzit). Dublu umflat, cu două fețe umflate.

bicsaltea s. f. V. besactea.

bidihanle s. f. (prefix. *bi* + *dihanie*). Monstru, arătare; ființă neobicinuită.

bidinar s. m. V. urm. Fabricant sau vânzător de bidinele.

bidinea s. f. (lat. din *paedida* = mînjita — mînjitoare). Perie rotundă, din păr lung, a-nume făcută spre a vârui păreții. Și Turcii zic *badana*.

bidiviu s. m. (lat. *bi*, dublu; *de* — *viu* (vius) de tot vioi). Cal foarte vioi, arăbesc. (Și turcii au acest cuvânt).

bidon s. n. (fr. *bidon* (din fr. *bedon*, pânțec (burtă) mare). 1) *Militar*. Vas cilindric sau turtit, de luat mîncare — supă, pentru soldați; 2) cutie de finichea, de 1 litru, pentru untdelemn.

bienal, ă adj. (fr. din lat. *bi* dublu; *annus*, an). Cu durată de doi ani; care se produce din doi în doi ani.

biet, biată adj. (lat. *vietus*, gârbovit, toflegit, sfrijit, putred). Nenorocit, ofilit, sărac, în suferință, neputincios, sărman; *un biet om*; *bietele flori, vite*, etc.

bitec s. n. (englez *beef* (citit *bif*), bou; *steak* (cit. *stek*) friptură la grătar). *Culinar*. Mușchiu de bou, fript la grătar.

bifurcă (a se) v. (lat. *bi*, dublu; *furca*, furcă (despicată la vîrf). A (se) despărți în două un lucru, cum se desparte o furcă a (se) ramifică.

bifurcare s. f. Faptul de a bifurcă.

bigam s. m. (gr. *bi-gamós*, de două ori a se însură). Care se însură cu două femei de o dată.

bigamie s. f. V. preced. Însurarea cu două femei de o dată (se pedepsește de lege).

bigot, ă adj. (fr. *bigot*). Peste măsură de religios, și crezând mai mult în formele de cât în fondul cultului.

bigotism *s. n.* Religiozitate peste măsură.
V. bigot.

bijog *s. m.* *V. ghijoagă.* Animal decăzut, bătrân, cocoșat, ghebos.

bujueria *s. f.* (*fr. bijouterie*, dela *bijou*, giuvaerică). Giuvaerică, mic obiect prețios pentru podoabă: inel, brățară, etc; *fig.* lucru fin și de preț.

bijuter *s. m.* (*fr. bijoutier*). Giuvaerziu.

bilă (1) *s. f.* (*lat. bilis*, fierc). *Anat.* Secrețiune verde, amară a ficatului zisă și *fiere*.

bilă (2) *s. f.* (*lat. pila*, minge, bilă). Corp rotund, sferă de lemn, de metal sau de os, etc.

bilă *s. f.* (3) *V. ghilă.*

bilanș *s. n.* (*lat. bilanx*, balanță). *Contabil.* 1) Balanța între conturile debitoare și cele creditoare ale unei afaceri: bănci, magazin, societăți; 2) *fig.* socoteala și rezultatul—unei lucrări, guvernări.

bilateral, *ă adj.* (*bi*, dublu; *latus*, eris, lature, parte). Cu două părți, fețe, laturi.

bileală *s. f.* (*slav. dela belli*, alb). Albeală, vâpsea albă; (*farm.* praf de bismut); zisă și *ghileală* (*vezi ghilă și ghileală*).

bilet *s. n.* (*fr. billet* (dela *lat. billa*, țidulă, scrisorică). 1) Mică scrisoare; 2) cartă de intrare la spectacole; 3) buletin de loterie; 4) *bilet de bancă*—monedă de hârtie; 5) *bilet la ordin*, poliță; 6) buletin de vânzarea vitelor; 7) carte de vizită.

bilețel *s. n.* *V. bilet.* Mic bilet.

bili (a) sau **ghili** *v. V. bileală.* A albi pânzele la rău; a le spăla și usca la soare de multe ori la rând, până devin albe. A da cu fard alb (*bili* este slavizarea vorbeji *ghilă*). *Vezi* această vorbă).

billiard *s. n.* (*fr. billiard*, dela *răd. lat. bila*). 1) Joc cu niște bile de os de ivoar, aruncate cu tacul, cu îndămânare și calcul deosebit, pe postavul verde al unei mese, special construite, pentru acest joc; 2) masa pentru billiard; 3) sala unde se joacă billiard.

bilion *s. n.* (*fr. billion*, o mie de milioane). *Miliard*, o mie de milioane.

bilfos, *oasă adj.* *V. bila.* Cel ce are fierc, bilă, multă.

bilunar, *ă adj. adv.* (*lat. bi*, dublu de două ori, + *lunar*). De două ori pe lungă; sau la două luni odată.

biman, *ă adj.* (*lat. bi*, dublu; *manus*, mână). Care are două mâni; *omul este biman*.

bimbașa *s. m.* (*turc. bim*, o mie; *bașa*, șef—comandant peste o mie de oameni; colonel). *fig.* Om avut, care nu are nici o grijă; — *ca bimbașa trăește*.

bimensual, *ă adj.* (*lat. bi*, dublu; *mensis*, lună). Care are loc, apare, de două ori pe

lună (ziar, revistă) sau la două luni odată.

bina *s. f.* (*lat. din bini*, pus împreună, || ca parte din *con-bina* și *im-bina*). Construcție nouă, casă de zid (dela ideea de *alcătui*, punere, așezare împreună). (Și Turcii au acest cuvânt cu înțeles de construcție; și *binagi*, constructor).

binagiu *s. m. V. preced.* Constructor.

bine *s.* (*lat. bene*, bine). 1) Binele, starea bună; 2) acțiunea bună; 3) *fig.* imprimă; 4) *fig.* reușită, noroc; 5) *peste*, mai bine de un an; *adv.* felul bun de a lucra; 6) cum e bine, cum trebuie; 7) favorabil, priincios; 8) frumos, prezentabil; 9) solid, trainic; 10) sănătos; 11) *s'auzim de bine*, salut de despărțire.

binecuvântă (a) *v.* (*compus rom. din bine + cuvântă* ca latin *benedico*). *Biser.* 1) A chema mila, harul lui D-zeu pentru om; 2) a aduce laude lui D-zeu; 3) *fig.* a vorbi de bine și cu mulțumire de cineva; 4) *fig.* a mulțumi cu recunoștință; 5) *bis.* a face semnul binecuvântării (cruce) cu mâna, preotul sau r-hiereu.

binecuvântare *s. f.* Faptul de a binecuvânta *propr.* și *fig.*

binecuvântat, *ă adj.* Asupra căruia s'a îndreptat sau a venit binecuvântarea; *fig.* îmbelșugat; bine întemeiat; *fig.* foarte priincios.

binețe *s. f.* (*lat. scurta din bene esse*—a fi bine). Salutări; a da *binețe*, a da *bună ziua*, etc.

binevenit, *ă adj.* (*comp. rom. din bine-venire*, a veni bine). A fi venit bine, sănătos; sau a fi venit la timp; a fi bine primit în societatea unde vine.

binevoi (a) *v.* (*compus rom. din bine și a voi*). A avea bună voință; a pofti, dori, să facă ceva; *fig.* a îngădui, permite.

binevoitor, *oare adj. și adv.* Care voește altuia bine; cu voe bună; cu plăcere.

binș *s. n. V. beniș.*

binșor *adv. V. bine.* Diminutivul vorbei *bine*: 1) bine, însă nu complect bine; 2) de mijloc, mediocru; 3) încet, cu băgare de seamă.

binoclu *s. n.* (*lat. binus*, dublu; *oculus*, ochiu). *Fiz.* Ochean; instrument cu două rânduri de sticle, prin cari se văd mult apropiate lucrurile cele mai depărtate.

binom *s. n.* (*gr. prefix. bi*, + *nomē*, diviziune). *Algebraic.* Expresiune algebrică cu doi termeni, ca *a - b*.

biograf *s. m.* (*gr. bios*, viață; *graphō*, scriu). Cel ce descrie amănunțit viața cuiva.

biografic, *ă adj.* Privitor la biografie.

biografie *s. f. V. biograf.* Descrierea amănunțită a vieții cuiva.

biologic, *ă adj.* Ce ține de biologie.

biologie *s. f.* (gr. *bios*, viață; *logos*, vorbire). *Științ.* Știința despre viața corpurilor organice.

biologist *s.* Cel ce se ocupă cu biologia.

bioxid *s. n.* *V. oxid.* *Chim.* Oxid în al doilea grad, dublu.

biped *adj.* (lat. *bi*, dublu; *pes*, *pedis*, picior). Cu două picioare (pasări, animale).

bir *s. n.* (din vorba *birui*, tributul plătit de cel *biruit*). Contribuție, dare către stat; — în vechime tribut plătit de cel învins. (Și Turcii au acest cuvânt cu înțeles de *dare*, *contribuție*). *V. și birui.*

birjă *s. f.* (din gr. *byrsa*, burduf de piele). Trăsură de stradă cu burduf (coș) de piele; (Tot din gr. *byrsa*, slavii au vorba lor *birja* = bursa de afaceri, — ca și fr. *bourse*).

birjar *s. m.* Cel ce conduce o birjă.

bijăvancă *s. f.* *V. birjă.* Trăsură în care încap multe; căruța de transport, cu coviltir.

birlic *s. n.* *V. berlic.*

birnic *s. m.* *V. bir.* Cel ce plătește bir, contribuabil.

birt *s. n.* (german *wirth*, birt, restaurant). Restaurant, local unde oricine poate mânca cu plată.

birtaș *s. m.* Proprietarul unui birt.

birtășoalcă *s. f.* Proprietara unui birt.

birui (a) *v.* (lat. din *bello*, a lupta, a se bate în războiu [ca și lat. *debello* = a birui, a bate pe dușman, a învinge] cu trasf. lui *bel* în *bir*). A învinge pe dușman; ca *bene* = bine.

biruință *s. f.* 1) Învingerea dușmanului; victorie; 2) *fig.* reușită, triumf.

biruit, *ă adj.* Înving, supus prin luptă.

biruitor, oare *adj.* Învingător; victorios.

bisactea *s.* (lat. *bi-cista* = dublă cutie sau lădiță—bisactea). Cutie de lemn, frumos lustruită, împodobită cu incrustații de sief—casetă — pentru pus obiecte de toaletă sau bijuterii. *) *Mold.*

bis *adv.* (lat. *bis*). De două ori; încă odată: *bis!* = repetă!

bișag *s. n.* (lat. *bi*, *seges*, îndoită recoltă). Belșug, ambundență. *V. belșug.*

bisat (*bizat*), *ă adj.* *V. bis.* *Teatr.* Repe-tată de două ori (o bucată) după cererea spectatorilor sau auditorului prin vorba *bis*.

bișcot *s. n.* (lat. *bis*, dublu, de două ori; *coctus*, copt). Pânișoare din făină, ou și zahăr, cari după coacere sunt încă odată puse la

căldură, spre a se usca, și așa se păstrează mult timp fără să se strice (muzezească).

bisect, *ă* (lat. *bis*, dublu; *sextills*, a șasa lună dela Martie). An la care se adaugă la sfârșitul lui Februar, sau început de Martie, o zi în plus, făcând în total anul de 366 de zile, în loc de 365. Toți anii dela Hr. divizibili cu 4, sunt bisești: 1860, 1864, etc.

bisectrice, bisectrită *s. f.* (lat. *bi-seco*, în două tain). *Geom.* Linie care, pornind din vârful unui unghiu îl împarte în două.

biserică *s. f.* (gr. dela *basilikos*, locaș împărătesc (la romani servea ca palat de justiție). Templul creștin; mare construcție arhitectonică, unde se fac serviciile religioase creștine; *fig.* totalitatea credincioșilor creștini. (După proclamarea Creștinismului ca religie în Bizanț, celebrările s'au făcut în palatele împărătești de justiție).

bisericaș *s. m.* Om de biserică.

bisericesc, ască *adj.* Care aparține bisericeii.

bisericos, oasă *adj.* Care se duce la adese ori de se închină la biserică.

bisericuță *s. f.* Mică biserică; *fig.* politică mică grupare dintr'un partid politic.

bismut *s. n.* *Miner.* Metal alb puțin gălbui, ce se sfarmă ușor și se preface în praf.

bisturiu *s. n.* *Medic.* (lat. dela *bastoria*, baston, băț). Instrument de chirurgie în formă de cuțit, ce servește pentru a face incisiuni.

bitum *s. n.* (lat. *bitumen*). 1) Un fel de păcură solidificată, ce se topește repede și se aprinde; 2) asfalt pentru pavarea stradelor, etc. 3) *picț.* Culoare neagră, de oleiu, puțin roșcată.

bituminos, oasă *adj.* Care conține bitum sau are proprietăți ca bitumul.

biurocrat *s. m.* (dela vorba *biurou* și gr. *krateo*, a fi puternic, a fi stăpân). Funcționar într'o cancelarie, la un biurou, care uzează sau abuzează de putere.

biurocrație, *ă adj.* Ce ține de, sau se referă la birocrație.

biurocrație *s. f.* *V. biurocrat.* Puterea, stăpânirea prin funcționari. (Se întrebunțează în înțeles de abus de putere al funcționarilor).

biurou *s. n.* (fr. dela vorba *bure*, stofă groasă de lână din lat. *lura*, păr, lână), — *biureau*, masa acoperită cu o stofă de lână). Masă pentru cancelari; cu mai multe cutii în ambele părți și acoperită cu postav verde sau de orice altă culoare.

biv *adj.* (slav. scurtare din vorba *bivșii* = fost (dela *biti*, a fi). Fost (vornic, etc. întrebunțat în vechile hrsoave domnești, sub influența slavonă, ca și latinescul *ex*, — *ex mi-*

*) După origina însuși a lat. *cista*, din gr. *kystē*, unii pronunță și *biscatea* — p. ntru *bi-chiste.*

nistru, sub infl. latină): *biv. vel. spătar*—fost mare spătar.

bivalv, *ă adj.* (lat. *bi*, dublu; *valvae*, canaturi de uşă ce se închid şi deschid). *Şt. nat.* Cu două capace, ce se închid ca: *secoia*, *stridia* sunt bivalve.

bivol *s. m.* (daco-gr. dela *boy*, bou; *voleo*, a se trânti). *Zool.* Speţă de bou negru, care se trânteste vara în apă, în noroi. (Şi Bulgarii au acest cuvânt).

bivolar *s. m.* 1) Cel ce păzeşte bivoli; 2) *fig.* Om grosolan.

bivolaş *s. m.* Mîc bivol.

bivolită *s. f.* Parte femească de bivol (al cărei lapte este gustos şi gras).

bivuac *s. n.* (german dela *bei wacht*, de gardă (însă în l. română este luat dela fr. *bivouac*). Locul unde staţionează o armată în câmp cu pază de santinele.

bivuacă (a) *v. V. bivuac.* A staţiona o armată în câmp, sub corturi.

Bizant (gr. dela *Bizos*, *Bizantos*, Bizante, numele fondatorului Constantinopolului). Numire dată oraşului actual Constantinople şi de aci şi imperiului roman de răsărit. (Iar *Constantinople*, dela împ. Constantin Cel Mare).

bizantin *ă adj.* *s.* în felul cum se făcea în Bizant; *stil biz.* construcţii cu ornamente şi felurite motive ca la bizantini (cum sunt multe biserici vechi şi în România, având patru arcuri pe cari se ridică cupola; iar ca plan pe teren, având forma *crucei*); biserica Stavropulos din Bucureşti şi cea dela Curtea de Argeş sunt în stil bizantin.

bizantinism *s. n.* *V. Bizant.* *Fig.* Şiretenie sau formalism ca la Bizantini. În discuţie, mai înseamnă preocupare cu nimicuri, neglijând fondul; (aluzie la certurile călugărilor din Constantinopol asupra unor mici chestii de disciplină monachală, pe când cetatea cădea în mâinile Turcilor la 1453).

bizar *ă adj.* (fr. *bizarre* din lat. *bis ars*, cu îndoită arta, cu îndoit meşteşug). Neînţeles, ciudat, sucit, capricios; de tot întortochiat.

bizarerie *s. f.* formă franceză dela *bizarre*). Ciudăţenie; lucru sau fapt neînţeles, fantastic; întortocher.

bizeţ *s. m.* (germ. *besatze*). Bacată de piele pusă ca ornament la vârful ghetelor.

bizon *s. m.* *Zool.* (gr. *bisón*). Bou sălbatic, zimbru.

bizul (a se) *v.* (daco-gr. dela *biazó*, a susţine, a opera cu forţă (*bia* = forţă). 1) A se încrede în sine, în forţele proprii; 2) a se încrede în forţă de orice fel; 3) a se încumeta;

4) a se băga (la o lucrare grea). Şi Ungurii au această vorbă.

bizuală (bizuire) *s. f.* Faptul de a se bizui.

bizuintă *s. f.* *V.* Încumetare.

blagoslovenie *s. f.* *Bis.* 1) Binecuvântare; 2) permisiune, învoire.

blagoslovi (a) *v.* (slav dela *blago*, bine; *slovo*, cuvânt; cuvântare de bine). 1) A binecuvântă; ce binecuvintează; 2) a sfinţi.

blagosloviere *s. f.* *V. preced.* 1) Binecuvântare preotească; 2) sfinţire.

blagovestenie *s. f.* *Biser* (slav. *blaga*, fericire, bine; *vesti*, veste; — bună-vestire). Buna-Vestire, sărbătoare bisericească, ce cade totdeauna la 25 Martie. *V. Buna-vestire.*

blaiuas *s. n.* (germ. *blai*, plumb; *vais*, alb). Plumb, creion pentru scris.

blajin *ă adj.* (lat. dela *placidum*, blând, liniştit (din *placeo*, *ere*, a place) — acest cuvânt, prin deformarea lui *p* în *b*, a luat forma slavă a cuvântului *blajenii*, fericit; însă înţelesul este cel latin). Liniştit, blând.

blamă (a) *v.* (gr. *blama*, *blamatos*, dăunare). A vorbi de rău; a critica; a desaproba; a aduce învinuire.

blam *s. n.* Acţiunea de a blama.

blamabil, *ă adj.* Vrednic de a fi blamat.

blamat, *ă adj.* Vorbit de rău, criticat, desaprobat.

blană (îmbrăcăminte) *s. f.* (1) (lat. din *ab*, cu, *tana*, lână). Haină dublată, căptuşită cu lână; pielea de animal cu lână cu tot.

blana (scândura) *s. f.* (2) (lat. *plana*, dreaptă, netedă). Lemn plan, cu suprafaţă plană, netedă; scândură.

blănar *s. m.* *V. preced.* 1) Cel ce face sau vinde haine de blană sau care îmblăneşte sau vinde blănuri; 2) Cel ce vinde blane, scânduri. *Olten.*

blănărie *s. f.* *V. blană.* 1) Magazin de haine cu blană; sau cu blănuri; 2) depozit de lemne de construcţie şi de scânduri.

blanc *adj.* (fr. *blanc*, alb). 1) *Fig.* Valabil, bun (pentru orice); 2) un fel de talpă pentru-cizme.

blanchet *s. n.* (fr. dela *blanc*, alb). Formular de hârtie, necompletat, alb, pe care urmează a se scrie: o telegramă, etc.

blând *ă adj.* şi *adv.* (lat. *blandus*, blând). Blând, liniştit, care nu face rău; care nu e sperios.

blândă *s. f.* (lat. dela *blandiri*, a gădela). *Medic.* Pete roşii pe piele ce produc urmărirea, provenite din boala de stomac *urticaria* *V. urticare.*

blândeţă *s. f.* *V. blând.* Linişte, bunătaie.

blăni (a) v. V. blană. 1) A căptuși cu blană; 2) a acoperi cu scânduri.

blănit s. n. V. prec. Lucrarea de a blăni.

blasfem s. n. (gr. blasfimeo, a zice vorbe vestitoare de rău). Invocare de ceva rău, dela D-zeu, asupra cuiva.

blasfemă (a) v. V. preced. A zice, a cere, ceva rău asupra cuiva: *trăsni-'-ar d-zeu.*

blasfemator, oare adj. Care blastemă.

blasgonie s. f. (diform din blaġoslovenie) ironic. Numirea dată cântărilor și rugăciunilor improvizate și neînțelese, slavone.

blastăm Mold. p. blestem.

blastru și blasture ori blastur, s. n. V. plastur. Medic. Unsoare, medicament, întins pe pânză și care se aplică pe o bubă, sau pe locul bolnav.

blazat ă adj. (fr. blasé, desgustat de tot). Desgustat de viață.

blazon s. n. (fr. blason). Marca, insignile unei familii de nobili (mai ales în timpul feudalismului).

bleandă (1) s. f. (lat. platea, bătlan). Zool. Pasăre zisă și vul turică și arete.

bleandă (2) și bleandură s. f. (lat. plaga, mică perdea). Bucată, cârpă, treanță.

bleandă (3) s. f. (lat. planctus, lovire cu zgomot). Lovitură de palmă cu zgomot.

bleasc s. n. (daco-gr. dela blastano, a lua viață, a germină). Sufletul (animalelor).

bleau sau bleah s. n. (germ. blech, lamă). Lamă de fer, aplicată pe osia carului spre a o cruța de roadere.

bleg, eagă adj. (daco-gr. dela bléchron, slab, moale, moloșit). 1) Moloșit, fără viață; 2) cu capul sau cu urechile lăsate în jos; 3) *fig. prost.*

blehăi (a) v. (daco-gr. dela bléhé, sbierat). 1) A lătră (cânele); 2) iron, a vorbi într'una; a certa într'una, mold.

blehniță s. f. (din bähli). Zool. Peștișor ce trăește în nămolul apei.

blejdît ă adj. (daco-gr. dela răd. blax, (de unde și lat. flexus) moale). Moale, atârnat (despre urechi, haine udate).

bleadă s. f. (fr. blende) Mineral de zinc, zinc sulfuros.

blendisi (a) v. V. bleandă (2 și 3). A sfășia, a bate, a hărtăni.

blendisit a adj. V. prec. Ghiontit, bătut, cu hainele rupte din îmbulzeală.

bleojdi (a se) v. (slav. blujdati, a privi, observa). A privi fix și cu ochii f. deschiși.

bleojdit, ă adj. Cu ochii f. deschiși și cu privirea fixă; cu privirea speriată.

bleot, ă adj. (daco gr. dela blefos, lovit,

lovit de apoplexie). Neghiob, tâmpit; cu privirea de tâmpit.

bleotăcări (a și a sv.) (lat. din plecto, a lovi; gario, a face zgomot). 1) A vorbi mult tare și neînțeles; 2) a se scărda și a lovi apa, făcând mișcări, scoțind țipete și aruncând stropi (cum fac copii sau păsările, când se scaldă vara în apă).

blestem s. m. V. blasfem.

blestemă (a) v. V. blasfemă.

blestemare s. f. V. blasfem.

blestemat, ă adj. și s. 1) Asupra cărui s'a pronunțat un blestem sau blestem; 2) stricat, ticălos, netrebnic, păcătos, criminal.

blestămătesc, ească, adj. De ticălos, de stricat, de blestemat.

blestămăție s. f. Ticăloșie, netrebnicie; faptă de blestemat, ica.

blești (a) v. (lat. dela blatio, blătire, a spune, a zice). A zice încet, a murmură.

blid s. n. (lat. dela pluteum, plutei = masă). Vas în care se toarnă mâncare; *pl. vasele de masă; strachină.*

blidar s. m. 1) Meșter care face vase: talere, străchini, oale; 2) dulap pentru păstrat vasele de bucatărie.

bloc s. n. (germ. block). 1) Bucată considerabilă și grea (de peatră, etc). 2) *școlar:* un mare cu foi multe de hârtie pentru dessemnat; 3) *fig.* unire, întovărășire strânsă; 4) asediu maritim.

blocă (a) v. (fr. bloquer (dela germ. blockhaus). A împresură o localitate, un oraș, nelăsând să intre sau să iasă cineva.

blocadă s. f. Acțiunea de a blocă.

blocare s. f. V. blocă.

blogodori (a) v. V. bodlogări.

blond (ă) adj. (fr. blond). Bălan, cu părul gălbui și fața albă.

blondă s. f. (fr. blonde). Numirea unei dantele de mătasă.

blondin ă adj. (fr. blondin). V. blond Bălăior.

bluză s. f. (fr. blouse) 1) Haină scurtă, ușoară, largă, de pânză sau de altă stofă pentru femei; 2) *idem*, pentru soldați, școlari, lucrători, etc.

boă s. n. 1) Zool. Numirea șarpelui din cea mai mare specă, din toate țările tropicale 2) numirea unei legături lungi de înfășurat gâtul damelor.

boabă s. f. (lat. dela bulbus, ceapă). 1) Grăunte; 2) fruct rotund al legumelor, cerealelor; 3) *fig.* picătură; puțin; 4) *fig. școlar.* vorbă: *nu știe o boabă.* — Și Sărbii zic *boba.*

boacă s. f. (lat. dela baca, bob, fruct, ca și preced. hoabă). 1) Căpățînă seacă (ca

fructul, nuca); 2) *fig.* cap sec; 3) nu știe
boacă = nu știe un bob, adică nimic; 4)
prost, nerod.

boacăn, *ă adv. și adj. V. preced.* Prostește, neînțelept, nerozește.

boaghe *s. f. V. buha.*

boaită *s. f.* (lat. *boatus*, mugire, strigăt). 1) Vită ce zbiară; 2) *pop.* poreclă dată în vechime popilor — aluzie la cântarea proastă.

boală *s. f.* (lat. arhaic din *volnus*, rană, *fig.* suferință). Suferință corporală; *fig.* suferință morală; 2) a *boală*, epilepsie; *fig.* spaimă. — Și Slavii zic *boli*, *boală*

boală! *s. f.* (lat. dela *balō*, a zbiera). *Fig.* Animal, vită care zbiară, rage mereu și cere demăncare (= *zbierătoare!*)

boambă *V. boabă și V. bombă.*

boancă *s. f. V. Fasole* boambe (mold.) — adică u boabe mari.

boanță *V. boaiță. bont.* Oaie bătrână știrbă.

boante *s. f. pl. V. bont.* *Fig.* degete; *fig.* picioare.

boar *s. m. V. bou.* Păzitor de boi.

boare *s. f.* (lat. dela *boreas*, vânt rece (de nord). 1) Adiere de vânt rece; 2) răcoreală din aer răcoros; 3) miros adus de aer sau de vânt.

boarfă *s. f. V. borfă.*

boarze *pl. Bot.* Plantă cu fire subțiri și țepoase *V. borz.*

boașe *s. n. V. boș.*

boată *V. bătă.* Ciomag, bătă. (Și ungerii zic *bot*, cârjă, baston).

boată *s. f.* (dela *pați*, *pață*). Faptă nesocotită (pățanie).

bob *s. n.* (lat. *bulbus*. ceapă, gogoloiu). 1) *Bot.* Plantă alimentară; 2) Grăunte; fir; *fig.* puțin. Și ungerii zic *bab*, *bob*.

bobălnic *s. m.* (onomat. dela *bobălc*, sunet ce face apa când se clatină sau pâr unde afară pr. n gaura unui vas). Loc cu pâruri din cari izvorăște apa cu zgomotul *bobălc*.

bobârci (a) *v. V. pobârci și pogârci.*

bobăreasă *s. f. V. bobl.* Femce care ghițește cu ajutorul boabeilor de porumb, fasole, etc.

bobărnac *s. n.* (daco-gr. din *pô-pornikos* = încă de rușine (de prostituție). 1) Vărbă de înfruntare și rușinare, ce se spune cuiva, însoțită de gestul aruncării din degetul mare încodat sub policar, ca spre a arunca ceva scârboș; 2) gestul acesta : rătăcit cuiva în semn de dispreț; 3) gestul singur.

bobărnică *s. f. Zool.* Pește zis și *făsar*, cu bot f. ascuțit.

bobl *s. pl. V. bob.* 41 de grăunți în cari ghicesc babele sau vrăjitoarele.

bobl (a) *v. V. bobăreasă.* 1) A ghici; 2) a nimeri la timp; 3) a alege repede; 4) a ghici cu boblul; a da cu boblul.

bobină *s. f.* (fr. *bobine*). Mosorel pentru ață; *fizic.* bombiță de metal la aparate electrice.

bobită *s. f. V. boabă.* Boabă mică (de strugure, fructe); *fig.* puncte rotunde ca ornament pe o stambă.

bobită (a) *v. V. pred.* A culege boabele de pe un strugure.

bobțel *s. m. Bot.* Arboraș cu flori ca de legume, zis și *drob*.

bobileț, **eață** *adj.* (pref. *bi* + *bleot*. *V.*) De tot neghiob, tâmpit.

boboc *s. m.* (lat. dela *pupus*, *pupa*, *pupunculus*, păpușă, copilăș). 1) Floare încă nedesvoltată detrandafir, pup; 2) pui (de rață sau de găscă); 3) *fig.* frumos ca un boboc de floare); 4) tânăr și mic. — Ca *oltin*. *pup*, dim. *pupuc*.

bobocel *s. m. V. Preced.* Mic boboc.

bobornic *s. m. Bot.* Plantă cu florile albastre.

boboroji (a) *v. Diformare* din *bolborosi* (v.)

boboașat *ă adj. V. bubă și bolboașat.* 1) Umflat; 2) eșit din orbite (ochiuri).

bobotae *s. f.* (Diform. din *bălbătae*).

bobote (în) *adv.* (lat. din *bi* + *poate* (potis); îndoit cu puțință). La întâmplare; pe dubite; (pe *poate*).

bobotează *s. f.* (lat. *bi* + *botez* — al doilea botez. — Primul botez al lui Isus Christos fiind după ritul mozaic, serbat la 1 Ianuarie; iar al doilea, în apa Iordanului, primit dela Ioan Botezătorul), e serbat la 6 Ianuarie.

boboti (a se) *v. V. bubă.* A se umfla (o bubă).

bobușor *s. m.* Mic bob; *Bot.* plantă zisă și mazărice.

bob! *interj.* (Ca și *poc*, onomatopeic, imită sunetul căderii sau lovirei cu un corp tare). Sunet de cădere; *fig.* căzătură, cădere.

bob *s. n.* (lat. din *pactum*, piins, înfipt). Butuc de scânduri nedesprinse.

bobăncă *s. f.* (dela sunetul onom. *bob!*). 1) Încălțăminte scurtă, greoaie, ce produce zgomot *bob! bob!* în timpul mersului; 2) partea de jos a cismeii. — Și ungerii zic *ba-kancs*).

bobăncar *s. m.* Cel ce poartă bobănci; cel ce face bobănci.

bobănci *pl. mold. V. bobăncă* (bobănci).

bocăni (a) *v.* (din onom. *boc*) A bate și a produce zgomotul *boc! boc!* — a bate cu ciocanul.

bocănit *s. n.* Acțiunea de a bocăni.

bocănițoare s. f. 1) Instrument ce bocănește; 2) Zool. Pasăre care ciocănește tare cu pliscul.

boccea s. f. (ital. *buccia*, șal, invelitoare). 1) Șal (broboadă mare; 2) legătură mare cu felurite mărfuri, lucruri. — Și tucii zic *boccia*.

bocceagiu s. m. V. preced. 1) Fabricant sau vânzător de șaluri; 2) Cel ce duce legături în spate cu mărfuri de vânzare.

boccealăc s. n. Mulțime de boccele; *fig.* trusou, zestre.

bocciu, e adj. (din turc *bok* escrement). 1) Măcelar la abator; 2) dobitoc, prost; tâmpit.

bocet s. n. V. boci. Bocire.

boci (a) v. (lat. *vocito*, a striga des). A plânge pe un răposat, stigându-l; *extins.* a plânge tare.

bocit ă adj. Plâns, regretat.

bocitoare s. f. Femeie care plânge după un mort în timpul înmormântării.

bocluc s. n. (turc, *bucluc*, gunoier, băligar). 1) Încurcătură, belea; 2) *pl.* lucruri mărunte, bagaje.

boclucăș s. V. preced. Cel ce face încurcături; cei ce caută gălceavă.

bocșă s. f. (daco-gr. dela *bapsis*, vâpsea). Vâpsea neagră pentru lucruri de tuciu.

bodărlău s. m. Zool. Pasăre zisă și pescărel.

bodaproste V. bogdaproste.

bodiu s. m. (daco-gr. delr *potēnos* = care zboară). Vultur sau uliu, arete, *Trans.*

bodegă s. f. (italian *bottega*; prăvălie). Cărciumă boerească.

bodlogări (a) v. (compus lat. *voium-loquor* = a spune rugăciunea (ironic). A tot vorbi neînțeles, a mormăi.

bodoală s. f. (lat. dela *bi-tela* = dublă pânză). *Iron.* Haină sau broboadă de prisos.

bodogăni (a) v. (lat. *bi-de-ganio*, dublu a tot bodăgăni). A murmura, a vorbi neînțeles și mult.

bodogănit s. n. Acțiunea de a bodogăni.

bodolan s. n. (daco-gr. dela *pous*, *podospodolan*) = dela picior). Ciolan mare. *Mold.*

bodrogăni (a) v. bodogăni.

boem ă adj. (fr. *bohème*). Numire dată nomazilor, țiganilor.

bofte s. f. pl. Bot. Floare zisă și văzdoagă.

bogaci s. n. (scurtare din *crambogaci*). Pânișoare prăjite în untură; un fel de prăjitură. *V. crambogaci.*

bogasier s. m. V. bogasin. Negustor de pânzeturi și stofe, în special de bogasiu sau bogasin.

bogaserie s. f. Prăvălia, magazinul unui bogasier.

bogasin s. n. (fr. diformare din *boucassin* numirea unui fel de barhet, pânză flanelată), Bucasin.

bogat, ă, adj. și (lat. *pecuatus* p. *pecuarius*, care are multe vite și apoi mulți bani, *pecus* latin a format *pecunia* = vite, avere, bani; transformarea *pecuat* ajunse *boguat*).

1) Care are avere multă, bani mulți; 2) *fig.* abundent; 3) *fig.* prețios; 4) *fig.* numeros. Slavii au și ei cuvântul *bogatii*.

bogătaș, ă s. V. prec. Persoană foarte bogată.

bogăție s. f. V. bogat. Avuție, avere; *fig.* abundentă, belșug.

bogdan s. m. (din *băga*, băgădan). Lemn băgat ca să oprească apa la stăvilarul morii.

bogdaproste interj. (slav compus: *bog*, D-zeu; *da*, să (da); *prosti*, icite). Mulțumire zisă de cerșetori la o facere de bine, sau la o pomană pentru cei morți (ca rugăciune să ierte D-zeu pe răposați).

boger s. m. Bot. (baza *bob*). Plantă cu rădăcina în formă de tubercule.

bogomilic ă adj. (slav dela *Bog*, D-zeu; și *mila*). *Bis.* Sectă religioasă în Rusia.

bogonosî (a) v. (slav *bog*, d-zeu; *nos*, nas). A vorbi pe nas, a mormăi numele lui d-zeu, ori rugăciune către d-zeu, cum fac babele.

bogorodicină s. f. (slav. *bog* și *rodi*). *Bis.* Rugăciune către Născătoarea de D-zeu.

bogorodită s. f. Olten. V. porenic (plantă).

boi (a) v. V. boia. A acoperi cu boia, a vâpsi.

boia s. f. (lat. din *poilo*—piin suprimarea lui *l*, *poio* și *boio* = vâruiesc, ung). Coloare (obținută din combinații), vâpsea. (Acest cuvânt este și la Turci, Bulgari și Sârbi).

boială s. f. V. boia.

boiangiu s. m. (dela vorba *boia*). Cel ce boiește, vâpsește.

bolangerie s. f. V. preced. Văpsitorie pentru stofe, țeseturi, lână.

boiastră s. f. V. buestru. Vacă neastâmpărată, de gonit.

boier s. m. (daco-gr. *boē-archos* = șeful trupelor de ajutor—din organizația de apărare a Daciei în epoca creștină primă—ca și pan = ban, vice-pan, sub-pan, kenez, etc.) 1) Proprietar (care mergea cu oamenii depe moșie să dea ajutor la luptă); 2) moșier cu mare avere; 3) om de seamă—nobil; 4) demnitar (cu diferite numiri) pe lângă voevod; 5) titlu de distincțiune (ca domnule) — azi decăzut. Și Ungurii zic *bojar* și Slavii *boiarin*.

boieresc, ă adj. Ce aparține boierului; în felul boierului; s. lucru datorat prin angajament la moșia unui boier.

boierește *adv.* Ca boierii, cum fac boierii; *se scoală boierește*, târziu.

boieri (a se) *v. V. boier.* A (se) face boier; a ridica la grad de boier; *fig.* a nu mai lucra; *iron.* a se lenevi; a deveni mândru, fudul.

boierie *s. f.* 1) Demnitatea, calitatea de boier; 2) nobleță; 3) *fig.* boală venerică; 4) *fig.* mândrie nejustificată; 5) *fig.* lenevire.

boierime *s. f.* Nobilime, totalitatea boierilor.
boierinaș *s. m.* Mic boier, boier de grad mai mic.

boierire *s. f. V. boieri.*

boierism *s. n.* 1) Deprinderi de boier; 2) privilegiu boierești.

boierit, ă *adj.* Devenit boier; *fig.* devenit mândru, fudul sau leneș.

boieroalcă *s. f.* Femeea unui boier; femeie bogată și de neam mare, aristocrată.

boieros, oasă *adj.* Cu deprinderi de boier; aristocratic.

boit, ă *adj. V. boia.* Dat cu boia, văpsit.

bolu *s. n. V. boia.* Aspectul, înfățișarea; natura, felul unui lucru.

bojăței *s. m, pl.* (dela *boz.*) *Bot.* Plantă ce i se mai zice și spânț.

bojbâl (a) *v. V. băjbâl.*

bojdeucă *s. f. V. bujdulă.* Casă mică și urâtă, poiată; colibă pentru pa-nic la câmp.

bojogar *s. m.* (lat. pref. *bo* (din *bi*) dublu; *jocari*, a juca, a glumi). Șiet, care fură prin șiretenie; care fură la joc.

bojogări (a) *v. A înșelă, fură.*

bojog, bojog *s. m.* (lat. *pussula*, pussuncul; *be, ică.* Plămâni; *f. g.* măuntaie (la om sau animale).

bol *s. n.* (englez *bowl*, pilulă, înghițitură). Pilulă; înghițitură de mâncare (bolul alimentar; *ext.* vas pentru mâncare, sau pentru spălat gura.

bolând *adj. V. blând.*

bolboacă *s. f. V. bulboacă.*

bolboare, s. f. (lat. din *volvare*, a învârteji). Vârtej de apă, undă care se învârtește.

bolbol *interjecție* pentru chemarea și mângăierea păsărilor.

bolborosi (a) *v.* (daco-gr. dela *borboros*, dela *borboroó*, a face zgomot, a borborosi). 1) A face zgomotul unui lichid ce fierb; 2) a vorbi neînțeleș, confuz; a zice cuvinte neînțeleșe,

bolborosire *s. f. V. preced.* Faptul de a bolborosi.

bolborosit, ă, adj. Spus confuz, neînțeleș.

bolborositor, oare *adj.* Care bolborosește.

bold *s. n.* (daco-gr. *bolizo* și *boliaos*, a

străpurge, sondă). Ac cu gămălie, care înțepă și prinde; *r. l.* țepuși în văiful casei.

boldeiu *s. m.* (daco-gr. *boldos*, ce se aruncă și pătrunde). Câne mic ce se aruncă și mușcă.

boldi (a) *v.* (daco-gr. dela *bolis*, *boldos*, cel ce pătrunde). 1) A înțepă, a îndemna înțepând; 2) a fixă, a pătrunde cu ochii; 3) a deschide tare ochii și a privi fix.

boldiș *adv.* Prin boldire, înțepare, ghionțire.

bolesc, ească *adj. V. boală.* De boală.

bolesniță *s. f.* Epidemie, boală molipsitoare.

bolită *s. f.* (daco-gr. dela *poltos*, gogoasă). Umflătură mare sub piele; *fig.* legătura umflată.

boit (a) *v. V. boală.* A fi bolnav; a zăcea. Și Slavii zic *boli*, boală; *boliti*, a dura.

bold *s. m. Astron.* (gr. *boldos aruncare*). Corp ceresc aprins, ce trece câte o dată prin atmosferă și cade undeva pe pământ.

bolindeț *s. n.* (daco-gr. dela *böletin*, pâne în formă de ciupercă). Pânișoară, colac ce se dă colindătorilor.

bolire *s. f.* Starea de boală.

boliște *s. f.* Răspândirea boalei epidemice.

bolnav ă *adj.* (lat. dela *volnus*, rană, — cu dublarea lui *u* = *volnuus*, rănit). Cel ce avea o rană; cel ce suferă de o boală; *fig.* sticac — despre vin.

bolnavi (a se) *v. V. boală și bolnav.* A avea dureri, a suferi, a fi bolnav, a cădea bolnav, a provoca o boală.

bolnavi ios, oasă *adj.* Care se bolnăvește adeseori.

bolniță *s. f.* (dela vorba *boală*). Infirmerie spital (la mănăstiri). Și Slavii zic *bolnița*.

boloboc *s. n.* (lat. *bullo-poculum* = cupă umflată ca o beșică). Vas, butoiu de pus vin, sau rachiu, ori altă băutură; — *ironic* om foarte gras și umflat.

boloboț *s. n.* (lat. *bullă și boț*). Boișor de unt.

bolocan ă *adj.* (lat. *bullo*, a se umflă; *canus*, bătrân). Greoi, umflat și bătrânic; *fig.* grosolan.

boloreană *s. f.* (lat *bullă*, bășică, umflătură; *genus*, fel sau naștere). Cartof (se năște din tuberculă, nu din sămânță). (Numai prin persistența limbii latine în evul mediu, se explică unele numiri ca *aceasta cum și aceea a cartofului zis și barabula și clumpeni sau crumpeni, precum și aceea a porumbului.*

bolonică *s. f. Bot.* Plantă din familia ombliferilor, zisă și costișel.

bolovan *s. m.* (daco-gr. *bölion*, mic bulgăre). 1) Fiată de rău rotundă; 2) piatră mare cu formă neregulată; 3) bloc, bucată

de sare; 4) bulgăre de pământ; 5) lig. greu-oiu, nesimțitor.

bolovăni (a) v. V. prec. 1) A arunca cu bolovani; 2) a holba (ochii) și a privi fix. *Mold.*

boloză s. f. (turcesc). O luntre mare.
bolșevic s. m. Cel ce ține la bolșevism.

bolșevism s. n. (dela vorba rusească *bolșe* = mai nuli, fiindcă conducătorii socialiști-comuniști, la un congres al lucrătorilor în Petersburg (Petrograd), obținură *mai multe voturi*, de cât ceilalți socialiști, denumiți *menșevici*, dela *menișe*, mai puțin). Doctrina marxistă-comunistă de a socializa totul și a desființa proprietatea privată, capitalul și burgezia, pusă în practică în Rusia, dela 1918 prin revoluția soldaților depe frontul de luptă; nu se știe ce rezultat va da.

boltă s. f. (dela lat. *voluta* = rotundă; ital. *voluta*). 1) Tavan zidit, în formă rotundă și bombată; 2) coperiș în formă de boltă; 3) magazin. *Mold.*

boltaș s. m. Negustor ce are magazin cu boltă sau cu tavan zidit).

bolți (a) v. A face boltă.

bolțit ă adj. Cu boltă sau în formă de boltă.

bolțitură s. f. Construcția bolții; curbătură, ridicătură bombată.

bolundariță s. f. (lat. dela *volutare*: a învăța). *Bot.* Plantă zisă și *ciumăfae*, otrăvitoare, produce ameteți.

bombă s. f. (fr. *bombe*). 1) Corp rotund sferă; 2) proiectil de tun; 3) *fig.* fapt neașteptat și impresionant—*căzu ca o bombă*.

bombă (a) v. (fr. *bomber*). A face convex, sau umflat ca o bombă.

bombăni sau bomboni (a) v. (daco-gr. dela *bombos*, răsunet sun, bătărie). A vorbi pe înfundat și cu supărare; a bodogăni; *fig.* a descântă.

bombănit s. m. Acțiunea de a bombăni.

bombănitor, oare adj. Care bombănește.

bombardă s. f. V. bombă. (fr. *bombarde*). Mașină ce servea pentru aruncare de bombe.
bombardă (a) v. (fr. *bombarder*). A arunca bombe de tun asupra unei poziții de resbel; *fig.* a cădea (tiimite) pe neașteptat.

bombardare s. f. Acțiunea de a bombardă.

bombat, ă adj. V. bombă. În formă de bombă, umflat.

omboană s. f. (fr. *bonbon*, cofetură). 1) Acadea; cofetură făcută din zahăr, ciocolată, etc.; *fig.* încântător, plăcut: *pl. homboane*, farnece (dela *bomboni*). *Olten.*

ombonieră s. f. Cutie pîntru pus bomboane; vas pentru servit bomboane.

bonpres s. n. (fr. *beaupré*). *Marit.* Catarg oblic în capătul navei.

bon s. n. (fr. *bon*). Scrisoare de plată; autorizație de a plăti; *bon de tezaur*, obligație de plată a statului; efect public.

bonă s. f. (fr. *bonne*), Femea pentru serviciu în casă; fată care îngrijește de copil pentru o plată.

boncălui (a) v. (lat. compus din *boo boare*, a muși; *calo*, a chemă, adună). A muși disperat boii, scormonind țărâna cu picioarele, [când află locul unde a fost tăiat un animal (?) la care muget se adună alte vite și încep a muși.

boncăluit s. n. V. prec. Faptul de a boncălui boii.

bondă s. f. (dela *bont*, scurtat). Haină scutită cu mâneci, de blană sau de stofă, adeseori cu frumoase cusuturi și flori brodate.

bondar s. m. (daco-gr. din *bombos*, bătărie). Insectă mare ce bătăie.

bondijă s. f. V. bondă. Bondă mică.

bondoc, oacă adj. și s. (din baza *bont*, scurt). Copil sănătos, grăsuț, robust.

bonet s. n. (fr. *bonnet*). Căciulă de stofă, de catifea sau de împletitură; *militar*, chipiu.

bonetărie s. f. Fabrică de tricotaie.

bongoase s. f. (daco-gr. dela *bombos*, bătăritură). *Mold.* Voibe neînțelese (de prin cărți) — a *invățat la școala atâtea bongoase* (ca *bomboni*). *Olț.* gunoaie.

bonflică (a) v. (lat. *bonus*, bun; *facere* a face). 1) A face mai bine; 2) a da profit; 3) a credită.

bonjur s. n. (fr. *bon-jour*, bună ziua). Salut prin urare de: *bună ziua, bon-jour*, întrebuițat la Francezi; adoptat de Români cu studii din Franța, în secolul 19-lea.

bont, ă adj. (lat. dela *pufo*, a tăia a reteză). Tăiat la vârf, ciontit, retezat; turtit la vârf; *pl. iron.* degete, mâni boante.

bontăni (a) V. preced. A bate la vârf, sau a bate cu vârful în ceva; a face bont.

bonti (a) v. Lucrarea de a face un lucru din ascuțit să devină bont.

bon-ton s. n. (fr. *bon-ton*). Înfățișare și vorbire de om bine crescut—distinguine.

bonuri plur. V. bon.

bonz s. m. Numirea preotului chinez sau japonez.

bor s. n. chimic. Numirea unui corp simplu solid.

boradicu s. v. Poradicu.

borangic s. n. (lat. compus din *bura*, păr, puf; *anguiculus*, șerpișoi). Fir de mătăsa obținut din gogoșile viermilor de mătăsa, prin

distrugerea gândacilor ce le-au făcut și tragere a pufului îngurzit pe ele. Și Turcii zic *burundjuk*.

boranță s. f. (lat. *borrago*). Numirea unei plante medicinale, ce are flori albastre sau albe și frunze late, ce i se mai zice și *ostrățul* și *limba mielului* și are proprietăți diuretice și depurative.

borax s. n. *Chim.* Substanță chimică — borat de sodă; o sare albă.

borbolină s. f. (daco-gr. *bolborion*, măciucile de ceapă sau de ustunoi). Măciucă mică de luptat.

borborosi (a) v. V. bolborosi.

borcan s. n. (daco-gr. *bor*, mănecare; *kaneon*, coș; pentru senzul *mold*, din baza *porc(an)*). 1) Vas de pământ ars în formă cilindrică: gavanoș, de pus dulceturi, lucruri de mănecare; 2) *Mold.* mucii mari (grămadă).

borcănaș, borcănel s, n. Mic borcan; gavanoș mic (de farmacie).

borcănat ă adj. (dela sau ca de *porc*). Ca rățul porcului, turtit și gros (despre nas).

borcani pl. s. m. V. borcan; 2) Secrețiune nasală, (muci).

borceag s, n. (daco-gr. dela *boros*, pășune). *Bot.* Numirea unei plante furagere.

bord s. n. (fr. *bord*). Margine; *marin.* latura unui vas; term.

bordea s. m. (lat. dela vorba *bortă* prin forma *bortea*, apoi *bordea*, — fiindă ce vine, iese din *bortă*). Inchipuire fantastică, cu care se sperie copiii că adică ia, fură copiii.

bordeiaș s. n. V. bordei. Mic bordeiu.

bordelu s. n. (dela vorba *bortă V*). Locuință săpată în pământ; fig. locuință, casă.

bordei s. n. (dela fr. *bord*, margine). Țasă de toleranță, îngăduită numai la marginea orașelor.

borderou s. n. (fr. *bordereau*, cont). 1) Însemnare amănunțită a unei socoteți, după care urmează a se trece în registru; 2) foaie ce însoțește un titlu de rentă și constată vânzarea lui.

bordô s. n. (fr. dela *Bordeaux* mare oraș din Franța). 1) Numirea unui vin roș-negru, din viță adusă din regiunile orașului Bordeaux; 2) *maritim. adv.* adus la *bord*.

bordură s. f. (fr. *bordure* (v. *bord*). Cusătură făcută pe margine; ceea ce formează marginea; margine ornată (cusut sau grafic).

boreal a adj. (gr. lat. *boreas*, nordul). De nord, dela nord.

boreasă s. f. (din *boreasă*). Femeea borului; nevastă, soție.

borfă s. f. (mai mult pl. *boarfe*). (diformat din *bolfă*). 1) Lucruri de așternut, pe-

rine; 2) trențe murdare; 3) bagaje mărunte.

borfai (a) a. V. borfă. A fura lucruri mici de casă; perine etc.

borfaș s. m. V. boarfă. Hoț de lucruri mici de casă.

borfășie s. f. Indelețnicirea borfașului.

borhan s. m. (lat. de *voros*, înghit). Stomac (mai ales de animal).

borhot s. n. (lat. dela *voros* a mânca (din gr. *boros*, nutiment). Restul de cereale din cari s'a fabricat rachieu și cu care se îngrașă vitele pentru măcelărie.

borf (a) borfire v. (lat. dela *voros*, a mânca (din gr. *boros* mănecare) și *ire*, a (duce). A da afară mănecarea; a vărsă, vomită.

boric ă, adj. *Chimic.* Un acid format din *bor* și *oxigen*.

borilă s, m. V. boreal. (Diformare pop. a vorbeii *boreal*). Vânt dela nord, dela miază-noapte.

boritură s. f. V. borf. Vărsătură, vomitare.

bornac s. n. (lat. din *verno* pentru *vorto*) a învârti. Colac mic pentru colindători și urători la anul nou.

boroană și borună s. f. (lat. prefix *por*, încă; *runa*, lance, țepușă). *Agricol.* Instrument cu multe țepușe pentru mărunțat pământul arat; grapă cu țepușe de fier sau și de lemn.

boroboață s. f. (*para-boață*, *boață mare*, v. *boață*). Faptă necugetată, din cauza căreia suferă cineva mult; greșală ce aduce suferință.

boroni (a) v. V. boroană. A trage cu boaroana peste arătură spre a mărunța pământul, sau peste porumbul mic înăbușit de buruieni, spre a o mai nimici (cu boronitul, la nevoie, se înlocuiește prașila dintâi).

boronit s. n. Lucrarea de a boroni.

borș s. n. (daco-gr. dela *boros*, mănâncă mult (de unde și lat. *vorax*, mănâncios). Zeamă acrișoară, obținută prin fermentarea țărâțelor, — foarte igienică pentru mănecare, de oarece conține acidul lactic; se poate ferbe cu legume ca și cu carne. (Și slavii au vorba *borșci*, însă nu cunosc fermentarea borșului, ci pun în zeamă substanțe acre: oțet, etc).

borși (a se) v. A căpăta acreală ca a borșului; fig. a se irita, a se răsti (uită *acru*).

borșire s. f. Acțiunea de a (se) borși, a se face ca *borșul* (când se strică vinul).

borșior s. m. 1) Bot. Plantă grasă, ierbacee, ce crește pe coperișuri și pe ziduri vechi; i se mai zice și *urechelniță*; 2) diminutivul vorbeii *borș*.

borșit ă adj. V. borși. Acrit ca *borșul*; stricat, alterat, prin acrire.

borș s. n. daco-gr. dela *bursa*, burduf, pungă mare). Pântecelul când este mare.

bortă s. f. (daco-gr. dela *bothros*, gaură). 1) Gaură; 2) scobitură în pământ; 3) despicătură, încheietura, cheutoare. *Mold.*

bortel (a) v. V. *bortă*. A face gaură prin instrument sau prin mișcare în spirală.

borșos oasă *adj.* V. *borș*. 1) Cu pântecelul mare; 2) femeie însărcinată, gravidă.

borviz s. n. (lat. dela *buor* (*buere*) = a bea; *vis*, tărâie). Apă minerală, gazoasă naturală, din Carpații Transilvaniei, care ajută digestia și care se bea amestecată cu vin.

borz, *ă adj.* și *adv.* (daco-gr. dela *poros*, trecere, pătrundere, din *peirō* = a străpunge, a înțepă). Teпоș, ridicat în sus, gata să înțepe. V. *bârz* și *bârzo*. Și Slavii zic *bârz*, cu înțeles de înțepător, iar unguir *borz* = ariciu.

borză s. f. V. *prec.* Insectă care înțepă.

boș s. n. (lat. *pusula*, beșică). Testicul.

boșar s. m. (lat. dela *pusu*, (*pusula*, beșică). *Bof.* Numirea *harbuzului*, pepenele verde.

boși (a se). V. *boș*. A avea hernie, umflare de testicule, surpare.

boscar sau **boțcar** (baza lat. *vox* = descântec). Scamator, care face lucruri de necrezut, înșelând vederea spectatorilor, fie prin mișcări foarte iuți și îndămănoase, fie prin alte combinații, sau care ghicește ori prezice, (ca și coțcar).

boschărie s. f. V. *boscar*. Faptă de boscar; scamatorie.

boschet s. n. (fr. *bosquet*). Grupă de arbori sau de arbuști (într'un parc).

boscoană s. f. V. *bosconi*.

bosconi (a) V. *boscar*. A face scamatorii, boscării.

boscorod (a) v. (lat. dela *vox*, descântec; *corrogo*, rog încet). 1) A murmura un descântec ca o rugăciune, neînțeles; 2) a descântă; a face vrăjitorii; 3) *fig.* a murmură, a vorbi prea încet și neînțeles.

Bosfor s. (gr. *bos*, bou; *poros*, trecere). Strâmtoare, apă îngustă pe care o trece un bou înotând — lângă Constantinopol.

boșmachii s. m. V. *bușmachii*.

boșorog oagă *adj.* V. *boș*. 1) Boșit, om neputincios, bătrân; 2) care are hernie.

boșorogea s. f. V. *preced.*

boșorogi (a se) v. 1) Acăpăta hernie; 2) a deveni neputincios, bătrân; 3) a zminti în bâtae.

bostan s. m. (lat. *pustan* p. *pustula*, beșică). *Bof.* Plantă din familia *curcubitaceelor* (cu fruct f. mare), dovleac. Cuvântul *bostan* este și la turci, bulgari, etc.

bostănărie s. f. V. *preced.* Giădinărie; loc

unde se cultivă pepeni și alte plante sau legume.

boștină s. f. (lat. *rost*, în urmă, mai târziu; *teneo*, a ține). Tescovină, sau rămășița dela stoarcerea strugurilor, sau dela prunelile din care s'a făcut țuica, sau dela faguri, și care are proprietatea de a fermenta. Și Slavii au acest cuvânt.)

boștinar s. m. Cel ce adună boștină sau o cumpără spre a face apoi rachiu, țuică.

boștur, **boștură** *adj.* (lat. dela *pustula*, beșică). Ce este sec, gol înăuntru ca beșica; găunos, scorbuos, (despre un arbore, un fruct).

bosumflat *adj.* (buză+umflat). Supărat, cu buzele umflate.

bot s. m. (daco-gr. dela *bothros*, gaură). Gură animalelor; *fig.* vâri, (la plug, la încălțăminte, etc.) *injurios*, gură.

boț s. V. *boți* (lat. dela *pus*, beșică). Cocoloși sau gogoloi, *Mold.* Gogoloiu mare de mămăligă, cu brânză în mijloc și apoi prăjit pe jar.

botă s. f. (lat. *botta*, butoiua). Un fel de butoiuaș turtit, sau scurt pentru luat beutură la drum; *pop.* **botă** (la cap), tâmpit prost.

botanic, *ă adj.* s. (gr. *botanē*, plantă). Prioritar la plante; știința despre plante.

botanică s. f. Știința despre vegetale, plante, arbori.

botanist s. m. Cel ce se ocupă cu studierea plantelor, cu botanica.

botău s. n. (dela *botă*, ca butea). Talaz de apă, val de mare.

botcă s. f. (dela *bothros*, gaură, scobitură). Scobitură, alveolă de albină, matcă.

botez s. n. (gr. *baptizo* = a scufunda în apă, gr. *baptizo*, scufund). *Bis.* Scufundarea în apă, ce se face la efectuarea tainei botezului, prin care cel botezat declară solemn că se unește cu biserica creștină.

botez (a) v. V. *preced.* A efectua taina botezului; *fig.* a da nume la ceva; *extens.* a se converti; *pop.* a amesteca apă în vin sau altă băutură.

botezat *ă*. V. *botez*. Cel ce s'a botezat; *fig.* amestecat cu apă (vin).

botezător oare *adj.* Care săvârșește botezul.

botfori s. m. *pl.* (fr. scurtat din vorbele *bottes-fortes* (citit *bot-fort*) = cisme tari). Cisme cu tureatca tare și cu încreșturi la gleznă, ca să se poată lungi în sus.

botgros s. m. *Zool.* Pasăre cu ciocul scurt și gros (*bot* și *gros*).

boțcărie s. f. v. *boscărie*.

boți (a) v. (din vorba *boi*, cocoloș sau go-

goloiu). A mototoli, a face boț; a îndoi în tot felul, a cocoloși.

botină s. f. (fr. *bottine*, ghiată). Ghiată, încălțăminte de piele.

boțit *ă* adj. V. *boți*. Mototolit, făcut bot, totniță s. f. V. *boț*. Legătură pusă la bot ca să nu poată mușca, sau să nu poată suge animalul.

boțochină. V. *boț*. 1) Un boț mare; 2) umflătură mare.

botos, oasă adj. V. *boț*. Cu botul mare; fig. obraznic.

botros s. m. Zool. Numirea unei pasări cântărețe.

bou s. m. (gr. *boos*, lat. *bos*, bou). Zool. Animalul păriped, întrebuințat mai mult la noi pentru tracțiune și munca câmpului; fig. prost, tâmpit; a se duce *dea bou*, *dea rostogolul*.

bou de baltă s. Zool. Numirea unui fel de broscoi, al cărui orăcăit seamănă cu mugetul bouului.

bou de noapte s. Zool. Pasăre de noapte ca o bufniță.

bou — domnului sau *vaca* — domnului s. Zool. 1) Numirea gândacului roșu, mic, cu puncte negre, ce apare îndată primăvara; 2) Zool. Gândac mare negru, cu coarne înțepătoare, zis și *răgașcă* sau *caradașcă*.

boulea (dea'n) adv. (lat. din *bulla*, minge.) Dea rostogolu (a trânti pe cineva, a'l *da dea'n boulea*, a'l rostogoli (ca mingea).

boulean s. m. Bou mic.

bour s. m. (lat. *bou* + *ure*, înfuriat). Zool. 1) Bou fufios, bou sălbatic, zimbriu; 2) stema Moldovei — capul de bour sau de zimbriu. **bourcan** s. m. V. *bou*. Bou în felul bourului.

bouret s. m. V. *bour*. 1) Bou mic și iute; 2) pasăre zisă și *sfredeluș*.

bourești adj. (melcul scoate coarne *bourești*). Ca de bour, ca ale bourului.

boușor s. m. Bou mic.

bovină (rasă) adj. (lat. *bovinus*). De bou, a boilor (rasă).

box s. n. (englez. *box*). 1) Instrument de fer, cu patru găuri, prin cari intrând degetele, se prinde cu mâna și înarmând pumnul servește spre a da lovituri cuiva la luptă; 2) numirea unui fel de piele tare, pentru făcut încălțăminte.

boxor s. m. V. *preced*. Cel ce știe să lupte cu boxul.

boz s. m. (lat. *ebulus*, boz, abrev. *bulus* și *buus*). Bot. Plantă de câmp, cu fructul din o mulțime de bobice negre. Pe unde crește boz este pământ productiv.

bozai (a se) v. V. *boz*. A prinde mucegai (vinul) ca zeama de boz, care în loc să fermenteze, prinde mucegai.

bozările s. f. Mulțime de boz.

bozățel s. m. (deia *boz*). Bot. Plantă cu proprietate purgativă, zisă și *spanț* și *iarba nebunilor* (în vechime se credea că vindecă nebunia).

bozile s. f. V. *boz*.

bozumfa (a) și **bosumfla** (compus român din *buză* + umflă). A face buzele umflate-mari, în semn de supărare; a fi supărat; a se arăta nemulțumit de ceva.

bozumflare s. f. Faptul de a fi bosumflat; supărare, nemulțumire.

bozumflat, *ă* adj. Supărat, făcând gest de buze-umflate.

brăbete s. m. V. *vrăbie*. Vrabioiu (în Oltenia).

brăbin s. m. Bot. Numirea unei plante ce crește pe câmp umed, zisă și *cadarmă*.

brac s. n. V. *brăcu*. Rămășiță, măruntătură, din lucruri ce au fost brăcuite, adică rest după ce s'a luat ce a fost mai mare și bun.

brăcie s. f. (lat. dela *bracae*, de țăii). Legătura, cingătoarea cu care se leagă țăii, pantalonii țerănești.

brăcinar s. n. V. *preced*. Cingătoare, curea.

brăcu (a) v. (daco-gr. *brachys*, mic, mărunț). Înțelesul general este de a fărâmița: 1) a răsfoi, scormoni, lucrui ce sunt așezate; 2) a alege lucrurile cele bune, mari și a lăsa pe cele mai rele; 3) a tăia din pădure arborii cei mai buni; 4) a vâna fără permisie, nu după regulamentul statului.

brăcu, *ă* V. *preced*. Scormonite și luate lucrurile cele mai bune.

brad s. m. (daco-gr. dela *brados*, încet).

1) Bot. Arbore cu frunzele totdeauna verzi; crește încet și îi priește clima rece; 2) fig. de statuă naltă, (om); 3) lemn, scânduri, de brad; *brad, brad*, se zice așa la copii când încearcă să stea în piciorușe.

brădet, **brădiș** s. n. Pădure de brad, mulțime de brazi.

brădișoară s. f. Zool. Găinușă, un fel de pasăre sălbatică ce se aseamănă cu potârnichea.

brădișor s. m. Bot. 1) Speță de brad mic, zis și *ienuper*; 2) numirea unei plante crip-togame.

bradoș s. m. (dela *brad*). Colăcel în chip de brad sau de om ce se face la Mucenici. *Olt*.

braga s. f. (Cuvânt întrebuințat în peninsula Balcanică, pare dela gr. *bregma*, infuziune, fierțură). Numirea unei băuturi răcoritoare fermentate, care se prepară în scurt

timp, și durează puțin, căci se acrește; însă este destul de gustoasă; se face din făină de mei, apă caldă și drojdie sau alt ferment.

bragagerie *s. f.* Local unde se prepară sau se vinde braga.

bragagiu *s. m.* Cel ce vinde bragă.

braghină *s. f.* [lat. din *prasina* (cit. *prazina*, apoi *brazina*), de culoare verde]. Speță de struguri ai căror boabe au culoare verzie și nu durează mult, nu se pot conserva (opus *V. razachia*).

brăgle *s. f. pl.* *Olt.* (lat. din *praecludere*, *praeclusum*, închis). Vatale între care este prinsă spata la țesut. *V. vatale*.

brăglar *s. n. V. prec.* Băț dela brăgle.

brăhă *s. f.* (daco-gr. dela *bre-ma*, infuzie, fierură). Mold., slad, rămășiță de orz din care s'a extras berea, care nu ține mult și se alterează. se strică.

brahman *V. următor*.

brahmanic, *ă adj.* (Dela *Brahma*, zeul cel mai mare al Indușilor). Care ține de religia lui *Brahma*.

brahmanism *s. n.* Religia brahmanică.

braică *s. f.* (fr. dela *braque*). Un fel de căne de vânatoare.

brăuar *s. m. V. brău*. Cel ce face sau vinde brăuri.

brâncă *s. f. I.* (daco-gr. dela *broghos*, gât și gr. *brunchos*, răgușeală). 1) Boală ce se manifestă la porci mai ales la gât; 2) denumire dată uneori porcului. II. (lat. *branca* labă de animal). Genunchiu, braț (când în-brânțește). *Bot.* plantă din mlaștini sărate, din care se extrage sodă; *brânca porcului*, plantă ce se crede că vindecă scrofula; *brânca ursului*, o plantă ce crește la munte.

brânci (a) *v. V. brâncă*. II. A împinge cu brațele și cu picioarele sau cu genunchiul.

brânciș *adv. V. prec.* Prin brâncire.

brânciu *s. m.* Împingere cu brațele sau cu genunchiul; *fig.* imbold, impuls.

branciog *s. n.* (lat. de la *bracchium*, braț, crengă, țermul mâinii). Loc pietros, de țerm.

brâncaușă-voinicului *s. f. Bot.* Numirea unei plante din familia cruciferelor.

brandeburg *s. n.* (dela numele orașului *Brandenburg*). Broderie, sau cusături de găitan, pe tunica milita ilor de cavalerie, după felul celor din *Brandenburg*.

brândușă *s. f.* (daco-gr. dela *brentkos*, mândru, arogant). 1) *Bot.* O plantă otrăvitoare, zisă și *șofran de primăvară*, ce apare îndată primăvara, cum și toamna și servește la vopsit; 2) nume dat la unele vaci.

branhiu *s. f. pl. Științ. nat.* (gr. *bragchia*,

organul respirator al peștilor (urechile peștelui); prin extens. organe respiratorii.

brănișor *s. n. V. brău*. Mic brău.

brăniște *s. f.* (lat. *pronis*, înclinat, porvârniț). Pădure așezată pe un povârniș; coastă.

brânza *s. f.* (daco- r. *brōsis* = aliment solid). Aliment format din părțile solide ale laptelui alimentat, după ce s'a scurs zerul; *fig.* isprăvă, treabă — *nu-i nici o brânză de el*; *f. g.* nimic; *n'ai făcut nici o brânză*.

brânzar *s. m.* Cel ce face brânză.

brânzările *s. f.* Depozit de brânză.

brânzeturi *pl.* Felurite soiuri de brânză.

brânzoaică *s. f.* Mică plăcintă cu brânză.

brașoave *s. f.* (dela orașul *Brașov*). 1)

Glume vesele, invenții, cum obicinuiau a spune negustorii din orașul Brașov, când veniau la iarmaroc (câlcu) cu felurite mărfuri; 2) minciuni, exagerări — *spune la brașoave*.

brașoveancă *s. f.* 1) Femce din Brașov; 2) Căruță mare cu mărfuri, ce venea din Brașov.

brașovenesc, *ească adj.* Din Brașov.

brașovenește *adv.* Ca la Brașov; *fig.* cu exagerări, cu șiretenie.

brașovenie *s. f. I)* Marfă din Brașov; 2) prăvălie cu marfă din Brașov.

brasieră *s. f.* (fr. *brassiere*). Peptăraș fără mâneci, pentru femei sau copii.

braț *s. n.* (lat. *brachium*, braț, ramură). 1) Brațul mâinei; 2) ramificație a unui râu, sau a unui obiect de apucat cum este clește, etc.

brățară *s. f. V. braț*. 1) Giuvaerica de metal prețios ce se pune la brațul mâinei; 2) verigă de metal.

brățea *s. f. V. preced.*

brățeleț *s. f.* (formă franceză *bracelet*). Mică brățară.

brățet (la) *adv.* (fr. diminutivul vorbeii *bras*, cu rom. braț). Ținându-se de braț (două persoane) în timpul mesului.

brățiș *adv.* Cu ambele brațe, apucat în brațe, — *se luptă brățiș*.

brău *s. n.* (lat. diformat din *prendo* (*pre-no*, *breno*) prind, apuc (ca și din *freno*, frâu; *preno*, brău). 1) Fâși: lată pentru a încinge mijlocul, prizând și pantalonii; 2) ornament de arhitectură ce încunjură o coloană, o casă; 3) dungă; 4) fâșie de stofă; 5) joc, în care dăntuitorii se țin de brău; 6) partea dela mijlocul corpului; 7) cingătoare.

brav, *ă adj.* (fr. *brave*, viteaz). Viteaz, cel ce luptă cu mult curaj.

bravă (a) *v.* (fr. *braver*, a înfruntă). A sfida, a înfruntă.

bravo! *interj. V. brav*. 1) Exclamare ce confirmă curajul cuiva; aprobă vorbirea cuiva,

sau alte calități; 2) *ca senz contrar*, des-
aprobă o purtare sau o faptă rea.

bravură s. f. V. brav. Vitejie.

brazdă s. f. (daco-gr. dela *prasia*, secțiune și strat [răzor] de legume, rudă cu prăși). 1) Fâșie de pământ tăiată de plug; 2) șanțul format prin tăierea brazdei; 3) răzor, fâșie de pământ, plantată cu flori sau legume; 4) șirul de iarbă cosită ce se formează în timpul cositului; 5) *fig.* dungă, urmă (ca o brazdă) lungă; 6) *a (se) da pe brazdă*; a (se) deprinde la treabă; a deveni ascultător, disciplinat. Acest cuvânt este și la Macedoneni și la Bulgari.

brazdă (a) v. V. brazdă. 1) A tăia cu plugul o brazdă; 2) *fig.* a avea zbărcituri pe față; 3) *fig.* a fi cu șanțuri sau cursuri de ape; 4) *fig.* a străbate; a tăia de-a lungul; 5) *fig.* a forma dungii.

brazdar s. n. Fer la plug care taie brazda.

brazdare s. f. Acțiunea de a face brazde.

brazdat, ă adj. 1) Care are brazde; 2) *fig.* care are zbărcituri pe față; 3) *fig.* străbătut.

brazdătură s. f. Tragere, facere de brazde; loc cu brazde.

brazdița s. f. Joc de copii. Mold.

bre! *bre!* *interj.* (lat. din *prae* (cîtit *pre*) = prea, foarte, mult). Mirare pentru ceva prea mult sau neașteptat.

bre adj. și prec. V. prec. Adaus prietenos la substantive: *bre* omule = omule; *pron.* du-te *bre*; ascultă *bre* (= d-ta, tu). (Acest cuvânt (care arată și superioritate ca și în precuvioase, *precinstine*) e și la Turci, Bulgari, etc.).

breaslă s. f. (slav dela *bratstvo* = frăție). Corporație, asociație de meseriași — prin extensie arc și înțeles de *meserie, profesune*.

braz, ă adj. (daco-gr. dela *bryzo*, a face spumă albă, a fi înflorat (*bryó*). Pătat cu pete albe; cu pată albă în frunte (calul), prin extens. însemnat, de seamă, distins; — *nu-i mai breaz*, nu-i mai bun.

breb s. m. (lat. *brevis*, scurt). Numirea unui animal de munte.

brebenei s. m. pl. (lat. dela *breve*, în scurt timp). *Bot.* Cele mai timpurii flori ce ies primăvara.

brebeneac s. m. Zool. (lat. dela *brevis*, scurt). Numirea pasărei zisă și *mierloi*.

brebenoc s. m. Bot. V. brebenei.

brec s. n. (engl. *break* (cîtit *brec*). Trăsură cu patru roate și în care sunt două bănci, pe cari pot sta mai multe persoane.

brelu s. m. Bot. Numirea unei plante cu foile argintii și cu proprietăți purgative, de curățenie.

breian s. n. Trei cărți de joc de același fel.
breloc s. n. (fr. *breloque*). Bijuterie de mic preț, ce se atârna la ceas sau la brățară.

brenduș s. n. V. brodoș.

breslaș s. m. V. breslă. Meseriaș ce face parte dintr-o corporație.

breșă s. f. (fr. *brèche*). Spărtură făcută de o lovitură de tun. Artil.

bretele s. f. pl. (fr. *bretelles*). Fâșii ce susțin pantalonii, trecând peste umeri.

breton, ă adj. 1) Locuitor din ținutul nord-vestic al Franței ce se chiamă Bretagne; 2) părul tras pe frunte și retezat ca la bretoni.

brevet s. n. (fr. *brevet*). 1) Titlu, certificat pentru a putea practica ceva; *brevet de invenție* dat inventatorului spre a practica invenția; 2) certificat pentru putarea unei medalii.

brevetă (a) v. V. preced. A da brevet pentru o invenție, o descoperire, ca numai inventatorul să se poată folosi de dânsa.

brezale s. f. V. breaz. Măgăoae cu care se umblă la anul nou, reprezentând o capră, ce are coarnele împodobite cu mărgele, salbe, panglice etc. (Rămășiță din serbările pastorale antice). *Prin extens.* ridiculizare pentru o femeie cu prea multe podoabe așezate fără gust, sau care se vâpșește pe obraz.

bric s. n. (engl. *brick*). Vapor militar nu prea mare, cu 2 catarde.

briceag s. n. V. briciu. Cuțitaș.

brichetă s. f. (fr. *brquette*, (dela *brique*, cărămidă). 1) Bucăți negre, în forma cărămizii, făcute din rămășiți de cărbune de piatră, pentru ars; 2) mică mașină, care aprinde repede un fitil.

briclu s. n. (daco-gr. dela *brykó* și *bryxó*, a roade, a răzui). Cuțit f. tăios, ce servește la ras barba sau părul în genere.

bridj s. n. (engl. *bridje*). Un joc de cărți ca și *wist*.

bric s. f. Bot. V. breiu.

brigadă s. f. (fr. *brigade*). Două regimente întrunite sub comanda unui general constituite o brigadă; 2) corp de agenți polițieniști pentru siguranță.

brigadier s. m. (fr. *brigadier*). Primul grad militar la cavalerie (egal cu caporal); șeful unei brigade.

brigand s. m. (fr. *brigand*). Hoț înarmat care pradă la drumul mare.

brigandaj s. n. (fr. *brigandage*). Hoție la drumul mare.

brillant, ă adj. (fr. *brillant* dela fr. *briller*, a străluci). 1) Diamant, piatră prețioasă, tăiată cu multe fășioare ce reflectează lumini,

strălucște; 2) prin extens. strălucit în mod strălucit.

briliantîn, ă *adj.* Ca briliantul.

briliantină *s. f.* (fr. *brillantine*). Unsoare specială care dă luciul părului.

brilioancă *s. s.* (lat. dela *proellor*, a com-bate). *Bot.* Plantă cu semințe mătăsoase, că-rora li se atribuie combaterea otravei.

brio *s. n.* (ital. *brio*, căldură, foc). *Muzic. art.* Căldură, vioiciune de execuție muzicală; *fig.* mare vioiciune, răsunet, vâlvă.

brîscă *s. f.* (lat. prefix. *ab-riscus*, cu ladă) Trăsurică construită din scânduri (ca o ladă) și scaunul formând o lădiță.

britanic, ă. Dela Britania (Anglia). Al An-gliei, din Anglia.

broajbă *s. f.* (diformat din lat. *brastica*, varză, curechiu, cu forma *brasiva*). 1) Că-pățină de varză înfoiată; 2) rămășițe dela curățatul verzei; 3) frunze de varză.

broască *s. f. l.* (daco-gr. dela *brake* = a orăcăi broaștele). *Zool.* Mic animal de apă, cu patru labe, gură largă, ochii foarte eșiți din orbite: *broasca țestoasă* poartă o ca-rapace mare în care se ascunde, scoțind a-fara numai capul și picioarele. II. figurat 1) încuietoare la ușă, formată dint-o carapace din care ies 2 mâneri și 3 piese ce închid (ca membrele broaștei țestoase); 2) umflătură sub falcă la vite; 3) scrofulă; 4) *orzișor* la ochi (boală, umflătură); 5) ciocul cleștelui la dogari; 6) șurupelnița teascului; 7) capăt de grindeiu la roata morii; 8) tâlpig la capul de sus al unui stâlp; 9) rândea; 10) *iron.* copii mic. *V. brotac.*

brobință *s. f.* 1) *Bot.* Numirea unei plante colorante; 2) mică broboană *V. broboană.*

broboadă *s. f.* (lat. dela *probata*, de bună cuviință, convenabilă, din lat. *probo* și *probitas*, cinste, virtuते). Învelitoarea capului la femei, după ce se mărită; (fetele umblă fără broboadă; să se vadă că sunt frumoase).

broboană *s. f.* (lat. dela *bulbus*, ceapă, umflătură). 1) Beșicică; 2) bubulită; 2) gră-unte, bob; 3) picătură de sudoare.

brobodelnic *s. n. V.* broboadă. Învelitoare de cap pentru mireasă, voal de mireasă.

broboni (a) *v. V.* broboană. A se acoperi cu broboane.

brobonță (a) *v. V. preced.* Idem.

brocat *s. n.* (fr. *brocart*). Numirea unei stufe ca o brodărie, cu felurite flori.

broclu *s. n.* (lat. dela *procer*, nobil). 1) *Miner.* Coloare roșie (ochră); 2) *Bot.* Planta *garanță*, zisă și *roibă*.

brodă (a) *v.* (fr. *broder* [dela răd. *bord*, margine). A desemna și coase în relief flori

pe o stofă; *fig.* a împodobi, a înșiră (despre o povestire).

brodat *s.* Acțiunea de a broda; *adj.* care are brodărie.

brodeală. *V. brodi.* Nimereală, eșire în cale. **broderie** *s. f. V. broda.* Ornament din flori cusute în relief pe o stofă sau pânză; cusutură la gherghef.

brodi (a) *v.* (lat. dela *prodire*, a merge, a veni înainte, a se înfățișa ca martor, a ieși la iveală). 1) A veni la timp, a face o lucrare la timp; 2) a fi față (la o întâmplare, la un fapt); 3) a fi potrivit, nimerit; a nimeri. (Și slavii au cuvântul *brod*, vad, trecere prin apă, ce pare tot din l. *prodire*).

brom *s. n.* (gr. *bromos*, putoare). *Chimic.* Corp simplu cu miros urât.

bromură *s. f. Chim.* Combinație de brom cu un alt corp simplu.

bronhic *ă adj. V. bronhi.* De bronhiile dela bronhiile.

bronhi *s. f. pl.* (gr. *broghos*, gât (organ respirator). *Anat.* Cele două conducte, prin cari se introduce aerul în plămâni.

bronșită *s. f. V. preced.* *Medic.* Infламаrea bronhiilor.

bronz *s. n.* (fr. *bronze*, ital. *bronze*). Metal galben, obținut prin amestec de aramă, oțel și zinc.

bronză (a) *v.* 1) A acoperi cu un strat de bronz; 2) a văpsi cu culoare metalică ce seamănă cu bronzul.

bronzărie *s. f. l.* Obiecte de bronz; 2) magazin cu lucruri de bronz.

bronzat *ă adj.* De culoarea bronzului; *fig.* cu fața arămie, arsă de soare.

broșă *s. f.* (fr. *broche*, țepușă; ac de prins părul). Bijuterie, podoabă ce se prinde cu un ac, pe care li are în dos; bijuterie ce se poartă la gât atârnată.

broșă (a) *v.* (fr. *brocher*). 1) A face cusături cu fir sau cu mătăasă pe o stofă; 2) a coase foile unei cărți, punând și scoarțe subțiri.

broșat *ă adj. V. preced.* Ce este broșat, **bros** ânesc, ească *adj. V. broască.* Din speța broaștelor.

broscărie *s. f. V. broască.* 1) Mulțime de broaște.

broscăriță *s. f. Bot.* O plantă de baltă.

broscoi *s. m. V. broască.* *Zool.* Broasca de parte bărbătească; *fig. iron.* cu ochii bulbucăți.

brosculiță *s. f. Bot.* Plantă otrăvitoare, de baltă; baltă cu multe broaște.

broștean *s. m. Bot.* Arbust cu flori albe f. măsoitoare.

broștesc *ească* *adj.* De broască; în felul broștelor. *Bot. Lână broștească*, o plantă, din familia algelor, (de pe baltă).

broște *adv.* Ca broaștele (a înnotă).

broșet *s. n.* 1) Mulțime de broaște; 2) *fig. fam.* crăcăit (de copii).

broșură *s. f.* (fr. *brochure*). Carte din puține foi cusute la un loc.

brotac *s. m.* (daco-gr. *brotachos*, din *batrachos*, broască). *Zool.* 1) Puiu de broască; 2) capăt de grindieiu la roata morii.

bru *interj.* Exclamare de fig sau de neplăcere.

brudnic, *ă* *adj.* (și *brodiu*).— (lat din *prodeo*, *ire*, a merge înainte). Alergător; zburdalnic.

bruff *s. n.* (daco-gr. dela *plēfteō*, a umplea, mânji, — ca și *praffură*). Tencuială de zid, din pământ, lut sau din var cu nisip — mortar.

brufuia *s. f.* V. *bruffui*. 1) Acțiune de a brufui (propriu și figurat). 2) pământ subțiat cu apă; amestec de var, nisip, apă pentru tencuit.

brufful (a) *v.* (daco-gr. dela *plēfteō*, a mânji). 1) A încălca cu tencuială groasă zidul (înainte de a drișcui); 2) *fig.* a arunca vorbe grele cui a; a ocări, a înfuinta.

brumă *s. f.* (lat. *brama*, *brumă*). Brumă; strat subțire alb, din aburii ce îngheață din cauza frigului; 2) colorare alburie ca bruma, depusă pe fructe; 3) *fig.* de scurtă durată, puțin.

brumă (a) *v.* A se așeza brumă.

brumar *s. m. pop.* Numire dată unei Noembrie, în care cade brumă.

brumărel *s. m. preced.* Numire dată unei Octombrie.

brumăriu, *e* *adj.* 1) De colorare cenușie, ca bruma; 2) de toamnă, toamnă.

brumat *ă* *adj.* Distrus sau bătut de brumă; 2) *fig.* indispus, trist.

brumatec *ă* *adj.* Acoperit cu brumă; cu multă brumă; cu ceață sau cu frig.

brun *ă* *adj.* (fr. *brun*). E colorare negricioasă; care are părul negru; se zice și *oacheș*.

brunet (ă) *adj.* Diminutivul vorbeii *brun*: negruț, oacheș, sau ocheșel.

brunel *s. n.* (dela *brun*). O stofă neagră lucioasă.

bruş *s. m.* (daco-gr. dela *bruzo*, a fi umflat). 1) Bulgăre, bolovan; 2) bucată; 3) *Bot.* Plantă zisă și *cernușcă*.

brusc, *ă* *adj.* V. *bruscă*. Cel ce bruschează; *adv.* cu bruschetă; *fig.* cu repezeală.

bruscă (a) *v.* (fr. *brusquer*). 1) A înfruntă

cu vorbe aspre; 2) *fig.* a repezi, a împinge cu putere; 3) a certa.

bruschetă *s. f.* 1) Acțiunea de a brusca; 2) înfuinta cu asprime; 3) grosolanie.

bruston *s. m.* (daco-gr. dela *bruso*, gros; *tanaos*, prelung). *Bot.* Numirea unei plante cu foi groase și lunguețe.

brusture *s. m.* (daco-gr. dela *bruso*, gros; *tule*, broboanță). *Bot.* Plantă cu frunze mari, groase și broboante; *fig.* greoiu, gras.

brut *ă* *adj.* (lat. *brutus*, greoiu). Nelucrat; necioplit; nerafinat; *fig.* nesimțit, necivilizat; *comerc.* în sumă sau greutate totală; *fig.* o brută, grosolan, dobitoc.

brută *s. f. v. preced.* Fintă grosolană, nesimțită.

brutal *ă* *adj.* (fr. *brutal*, (dela lat. *brutus*). Grosolan; *adv.* Cu grosolanie.

brutalitate *s. f.* Grosolanie, asprime grosolană; acțiune sau vorbă brutală.

brutaliză (a) *v.* A trata cu grosolanie; a maltrată.

brutar *s. m.* (dela gr. *brōtos*, mâncare, aliment solid — de aci și german. *brat*, pâne). Păinar, cel ce coace pâne; pitar.

brutărie *s. f. V. preced.* Fabrică de pâne; cuptor de copt pâne, pitărie.

bubă *s. f.* (daco-gr. *boubon*, tumoare, bubă). Umflătură pe piele, abces; *fig.* o supărare, nemulțumire; *bube dulci*, bube în formă de pete roșii (la copii; *buba mănzului*, dalac; răpciugă; *fig.* meteahnă.

bubat *ă* *adj.* Cu bube multe; *s. medic.* variolă cori, vărsat.

huberic *s. m.* Numirea unei plante întrebuințată o iniocă în medicină contra scrofulcelor.

buboiu *s. n. V. bubă*. Bubă dureroasă; abces, ce coace și dă puroi (pare însă și gr. *poupoios* = care face să supireze).

bubos, *oasă* *adj.* Care are bube.

bubul (a) *v.* (onomatopeic imitând zgomotul, bubuitul). A detună; a face zgomot mare ca de tunet.

bubuitură *s. f.* Detunătură, acțiunea de a bubui.

bubuliță *s. f.* Mică bubă.

buburos, *oasă* *adj.* Cu multe bube; sau cu proeminențe.

buburuză *s. f.* (din *bubon* + lat. *russus*, roș). 1) Foarte mică bubă; 2) *Zool.* Gândac roș cu pete negre (boul lui E-zeu); 3) fărâmiță rotundă.

buc, *s. m.* (daco-gr. *pokos*, floe, dela *poko*, a pieptăn). 2) Mototol rămas de pieptănarea lănei, inului, cănepei; 2) pleavă dela grâne; 3) orice mototol de fire îmbăcsit; *fig.* rămășiță din caer; *intr'un buc*, îndată.

bucă s. f. (lat. *bucca*, gură). Buca obrazului; obraz; bucă dela șezut.

bucal *ă* **adj.** (fr. *bucal* dela lat. *bucca*, v. *preced.*). Al gurei; pivitor la gură.

bucălae **adj.** (lat. dela *bucculentia*, rotundă, umflată la obraz — *bucca* = obraz). 1) Rotunjoară, umflată (oișă); 2) Cu obrații rotunji (om).

bucalat *ă* **adj.** (lat. *bucculentus*). Cu obrazul mare, sau rotund la față.

bucată s. f. (lat. dela *bucca*, gură, bucată = cât rupe sau apucă cu gura). 1) Parte ruptă din ceva; 2) pachet, val — *de pânză*, stofă; 3) parte (sau *operă*) literară, muzicală; 4) spațiu, interval: *o bucată de vreme*; 5) fel de bucate, *Off. 6*) *fig. om dătr'o bucată*, viguros sau grosolan; 7) porțiune, *de pământ*; 8) îmbucătură de mâncare — *bucată dela gură*; *fig.* hrană; existența.

bucătar s. m. (lat. *bucca*, gură și rom. bucate). Cel ce pregătește bine bucate.

bucătăreasă s. f. V. *preced.* Femea care prepară mâncări, bucate.

bucătărie s. f. V. *preced.* Camera unde se prepară bucate.

bucate s. f. (lat. dela *bucca*, gură). (Pentru gură) mâncări preparate; pîn *extens.* cereale, recoltă.

bucăți, bucățeli (a) v. A face în bucăți mici; a sfărâma.

bucăți *ă* s. f. Mică bucată.

bucătoiu s. n. Bucată mare.

bucătură s. f. V. *bucată*. Porțiune de mâncare cât se apucă cu gura.

bucea sau **bucea** s. f. (lat. dela *bucca*, gură; dim. *nutiv buccia*). 1) Piuliță (șurup) ce se îmbucă la capătul osiei unei trăsuri, care ține să nu iasă roata; 2) fotează de șieșnic, de policandru.

buche s. f. (slav dela *bucva*, literă). 1) Literă; 2) numirea literii b în alfabetul chirilic (V. alfabetul *chirilic*); 3) *plur.* alfabetul; 4) *iron.* știință.

bucher s. m. Cel ce învață literile, alfabetul; școlar începător.

bucherește *adv.* V. *buche*. Ca un școlar care abia citește literile; ca un începător; *fig.* în felul vechiu, ca în timpul vechiu.

bucherie s. f. Învățătura c'titului; *fig.* învățare după buchea cârții, mașinal.

buchet s. n. (fr. *bouquet* citit *buche*). Mănunchiu de flori; *fig.* adunătură (de tot felul).

buchetieră s. f. (fr. *Bouquetière*). 1) Vas de pus b chete; 2) vânzătoare de buchete.

buchimi a (v) V. *buche*. A învăța literă cu literă; a silabisi.

buchinist s. m. (fr. *bouquiniste*, antiegar; negustor de cărți vechi, ce se legau în scoarțe acoperite cu piele de bouc, țap). Antiegar, vânzător de cărți vechi. Și Rușii au acest cuvânt *b. chinist* = anticar.

buchiseală s. f. (dela *bucă* de obraz; și *chisa, pisa*) Batare peste obraz, peste cap.

buchisi (a) v. V. *preced.* A bate cu pumnii peste cap, peste obraz, spate.

buci s. m. *pl.* V. *buc.* și *bucă*.

buciniș s. n. Bot. Numirea unei plante mirositoare, zisă și *angelică*.

buciu s. n. (turc *bucuc*, jumătate) 1) Trupă pe jumătate (din *Tuiu*); 2) steagul e'.

bucium s. n. (lat. *buccina*, bucium (din corn de bou, trâmbiță)). 1) Trâmbiță foarte lungă (1 m. 50 c. m.) din coarja subțire a unui lemn în formă de corn de semnal; 2) Un fel de flaut păstoresc; 3) s. m. Sul de hârtie; 4) buștean, trunchiu de lemn.

buciumă (a) v. (lat. *buccinare*, a buciuma, a trâmbița). 1) A suna din bucium; 2) a da semnal cu trâmbița; 3) *fig.* a vesti, a înștiința; 4) *fig.* a spune la toți; a d. vulgă.

buciumaș s. n. 1) Mic bucium; 2) Cel ce dă semnal cu buciumul.

bucumat s. n. Sunet de bucium.

bucumătura s. f. Sunare prelungă din bucium.

bucă s. f. (fr. *boucle*, cârlionț). Cârlionț de păr, zulf.

bucă (a) v. (fr. *boucler*, a încărlionța). A face cârlionți (păul); a face zulf.

bucărisi (a) v. V. *bucuc*. 1) A încurea, a cădea în încurcătură; 2) a nu reuși.

bucuc s. n. V. *bocuc*.

buclucaș, ă **adj.** V. *boclucaș*.

bucmea s. f. (turc *bucmea*, cingătoare). Și-ret, șnur.

bucovă s. f. (slav dela *bucva*, literă). Abecedar; cartea în care se învăța cum se citește literile.

bucollă, ă **adj.** (lat. *bucolicus*, păstoresc). (Cântece) păstorești.

bucșaiu s. m. (lat. *buxeus* (dela *bucca*, bucă de obraz). Băiat bucălat, gras și scurt, mic.

bucșău s. n. (lat. *buxeus*, ca simicerul). Bot. Numirea unui arbust cu flori galbene.

bucură (a și a se) (daco-gr. dela *boukoleo*, a îndulci, a alina (suferința). 1) A înveseli; 2) a fi vesel; 3) *fig.* a dăru; 4) a se folosi; 5) a posedă — *se bucură de reputație*.

bucureștean, că s. și **adj.** Care este din București.

bucurie s. f. V. *bucură*. Vesellie; plăcere sufletească.

bucuros, oasă *adj.* Vesel, cu bună dispoziție, cu plăcere.

budacă, budale, budașcă (lat. dela *botta*, puțină). 1) Putineiu; 2) *iron.* femeie f. grasă.

budălău și budău. V. *preced.* Putineiu mare din trunchiul scobit al unui arbore gros, ce servește uneori la captarea izvorului de apă; prin *extens.* — izvor captat.

budapestan *adj.* Care este din orașul Buda-Pesta, (numire daco-română din: *Buda*, izvoare captate; *peste*, dincolo, de cea parte de Dunăre); capitala Ungariei așezată pe de lul cu izvoare; iar jumătate *peste* Lunăre).

budhic, ă *adj.* (hindus dela *Budha*, întemeitorul religiei budiste în secol. V înainte de *Christos*). Ce se raportă la *Budha*.

budism *s. n.* V. *preced.* Religia lui *Budha*.

budist *s. m.* Cel ce este de religia lui *Budha*.

budihac *s. f.* (lat. dela *botta*, batoiu). 1) Om sau ființă foarte voluminoasă; 2) monstru.

budihală *s. f.* (lat. dela *botta*, batoiu și *alo* a crește). 1) Om sau ființă enorm de mare; 2) monstru 3) sperietoare făcută în chip de om sau de monstru.

budincă *s. f.* (englez *poudding*). Mâncare dulce englezească din făină, lapte, ouă, stafide zahăr; aceeași se prepară românește în diferite chipuri.

budoar sau bu doar *s. n.* (fr. *boudoir* (cîțit *budoar*)). Cameră, odaie anume, unde o doamnă se îmbracă și se gătește.

buduhală *s. f.* V. *budihală*. Se mai înțelege și *boală* molipsitoare.

buduiu sau budăiu V. *budălău și budacă*.

budulac *adj.* (baza lat. *botta*, *butie*).

1) Simplu, prost, naiv; 2) vagabond.

budur *s. n.* V. *baturaga*. Trunchiu de copac găurit prin ardere.

buf! *interj.* Exprimă; 1) cădere la pământ; 2) izbîtură, ciocnire.

buf, bufă *adj.* (italian *buffa*, de rîs). Pentru ris, veselă (despre o operă muzicală de teatru — *opera buffa*).

bufant *adj.* (fr. *bouffant* (însă dela german *buffen*, a suflă). Care se umflă și se ridică la adierea vîntului (despre ornamente sau adausuri ușoare la rochii; despre părul respirat).

bufet *s. s.* (fr. *buffet*, dulăpior cu lucruri și tacămuri pentru masă). 1) Dulap cu tacămuri pentru masă; 2) cameră unde se servește mîncare și beuturi la serbări, teatru etc.

buflea *s. m.* (dela onomatop. rom. *puf, a pufăi*, a suflă, a respira greu). Om foarte

gros, care abea răsufală, suflă greu; sau om cu pîntecele umflat.

bufnă *s. f.* V. *bufniță*.

bufnea *s. m.* (dinformat din onomat (bufni) *pufni*). Om inbufnat, țînos, certăreț.

bufni (a) *v.* (dela onomat. rom. *puf!* sau *buf!* 1) A trînti lucrurile cu supărare; 2) a pufni (de răs) a nu putea să stăpînească răsul.

bufniță *s. f.* Zool. (dela lat. *bubo*, buhnă, bufnă, cucuvae). Buhnă, cucuvae, sau cucumea, pasăre de noapte și vult credințe că prevestește răul, când la cei vechi simboliza știința, căci ea *are ochi ce vîd în întunec.*

bufon, ă *adj. și s.* (fr. *bouffon*, dela ital. *buffa*, de rîs). Care te face să râzi; comic, care spune vorbe ce provoacă rîsul.

bufonerie *s. f.* (fr. *bouffonerie*) V. *preced.* Comicărie, charaghioslăc; vorbă sau faptă anume pentru a înveseli, a provoca rîsul.

bued, ă *adj.* (lat. dela *bucca-bucae*, obraz, umflătură). Umflat la față și palid, nesănătos.

bugenită *s. f.* (diform din *bucă buci* (buceniță). Aușchi din dărăt (din spate) ai iepurelui sau alt animal, bun pentru gătit mîncare zisă *bugenită* sau *bujeniță*.

buget *s. n.* (vechiu fr. *bougette*, mică pungă). Socotilele de venituri și plăți ale statului sau ale oricărei administrații.

bugetar, ă *adj.* Prevăzută în buget, conform cu bugetul.

bugezi (a se) *v.* *bued*. A deveni *bued*.

buh! *s. n.* (onomat. imită zgomot surd de cădere sau detunare). Răsunet surd; zgomot de cădere sau de *pufnire*.

buhă *s. f.* V. *bufniță*; *fig.* femeie cu părul vălvoi, nepieptănată.

buhăceală *s. f.* V. *buhăi*. Umfare bolnăvicioasă.

buhăi (a se) *v.* (lat. dela *bucca*, obraz și *buccentus*, umflat la obraz). A se umflă la față, a deveni umflat și nesănătos.

buhăiu *s. m.* (daco-gr. *bu-gaiō*, bou mîndru de forța lui). 1) Bou de reproducție, taur; 2) *buhăi de baltă*, broscoi; 3) *fig.* bărbat puternic.

buhav *ă* *adj.* dela *buhăi*. Umflat, palid și nesănătos.

buhnet *s. n.* V. *buh!* Zgomot mare dar înîndat.

buhos, casă *adj.* (Dela *buhă*). Cu părul zbîrlit și nereglat; — urât ca o *buhă*.

buhur *s. n.* (turc *buhur*). Numirea unei stofe de bună calitate, pentru rochii.

buiaic, ă *adj.* (lat. dela *bullio* a *bullire*,

ferbe, a clocoti). 1) Fugător și săritor neastâmpărat (despre un animal tânăr); 2) zburdalnic, nepotolit.

bulci (a) v. A fi buiac, a zburdă.

buleștraș s. m. V. buestru. Cal ce merge în buiestru.

buestru s. m. (lat. diformat din *bis iter*, dublu mers) Mersul în pas grăbit (fără trap) al calului, care nu obosește pe călăreț ca mersul în trap.

buigveală s. f. V. buigui. Aiureală; vorbire neînțeleasă; vorbă neclară.

buigui sau băigui (a) v. (lat. dela *ambigue*, nelămurit). 1) A vorbi confuz, nelămurit; 2) a aiura; 3) a vorbi în vis.

buiguire s. f. V. preced. 1) Vorbire nelămurită, incurcată; 2) aiureală.

buimac, ă adj. (daco-gr. *poi-makon*, din *potos*, în felul *makon*, de mac sau opiu). 1) Amețit (după o boală sau de somn greu, ca și cum ar fi luat opiu sau mac, ca să doarmă); 2) cu capul greu; 3) zăpăcit. (Și turcii au acest cuvânt).

bulmăceală s. f. V. preced. Amețeală de cap; zăpăceală; durere de cap.

bulmăci (a) v. V. buimac. 1) A avea amețeli și zăpăceală după somn sau din boală; 2) a ameți sau a zăpăci pe cineva cu strigăte, cu zgomote, etc.

bulmăcit (ă) adj. V. preced. 1) Amețit; 2) zăpăcit; 3) cu mîntea greoaie.

bulmatec, ă adj. V. buimac. Slab de suflot; amețit; zăpăcit.

buji (a) v. (lat. din *pulsare*, a împinge afară, ca și francezul *pousser* — cu sufixul augm. *de*). A izbucni, a fășni în afară.

bujudulă s. f. (lat. dela *pustula*, umflătură, buboiu). Casă puțin ridicată; bordeiu, cocioabă; casă dărăpănată.

bujoz s. m. (din lat. *bi*, dublu + rom. jar; foc) 1) *Bof.* Numele floarei cu culoare roșie aprinsă; *fig.* 2) încântător; 3) colorat în roș aprins; 4) *fig.* frumos și roșu la față.

bujorat, ă adj. Aprins la față, roșu.

bujorie s. f. V. prec. Umflare și roșire (la față, sau despre o bubă).

bulă s. f. (lat. *bullă*, beșică globulă). 1) Beșică ce plutește deasupra unui lichid; 2) scrisoare a Papei, pecetluită cu plumb.

bulumac (bulumac) s. m. (lat. *palus*, *palum* stâlp). Stâlp de lemn, care se bate în pământ (pentru gard).

bulb s. n. (lat. *bulbus*, ceapă și gr. *bolbos*, usturoi). *Bof.* Rădăcină ca a cepei sau a usturoiului din care răsare o plantă. *Anaf.* Parte umflată globulară.

bulboacă s. f. (lat. *bullo*, a ferbe, clocoti;

bucca, umflat (ca obrazul). Adâncime de apă, unde apa se pare că ferbe, producând un fel de umflături la suprafață.

bulboană s. f. (lat. *volva*, a vârteji; *vana*, gol, deșert). Adâncime mare de apă, acolo unde se fac vârtejuri de apă ca apă ferbe.

bulbos oasă adj. V. bulb. Bof. Format dintr'un bulb: *anaf.* care are un bulb.

bulbuc s. n. (lat. *bullă*, beșică, *bucca*, umflătură ca obrazul). 1) Beșică de apă cu săpun (nu complect rotundă, ci pe jumătate sferică); *pl.* beșici de apă în general; 2) *Bof.* numirea unor flori de munte, galbene, cu forme umflate.

bulbucă, (a) v. V. preced. 1) A se umflă; 2) a face bulbuci.

bulbucat, ă adj. V. preced. Umflat (în formă semi sferică).

buluci (a) v. V. bulbucă.

buldog s. m. Numirea câinilor din speța *dogue*.

buleandră s. f. (lat. *bi-laniter* (lanitatus) = dublu sfășiat). 1) Haină murdară, ruptă și uzată; 2) cărpă murdară; 3) *iron.* haină sau rufă murdară; 4) *pl. iron.* așternuturi, bagaje; *fig.* femeie murdară, depravată.

bulearcă s. f. (lat. dela *bullare*, a ferbe). 1) Beutură stricăta, sau ținută la căldură; 2) rachiou slab, prost și cald.

bulendros, oasă adj. V. buleandră. Cu haine rupte și murdare.

bulletin s. n. (fr. *bulletin*). 1) Hârtie cu nume pentru votare (la alegeri); 2) hârtie, act (pentru naștere, deces, căsătorie, vaccinare); 3) publicație cu decretul sau ordinea unei administrații; 4) hârtie cu notări și însemnări în general; 5) publicație specială a unei instituții sau asociații; 6) notă, însemnare.

bulevard s. n. (fr. *boulevard*, citit bulvar dela germ. *bollwerk*, înălțătură a unui șant, val, întăritură în jurul unui oraș). 1) Stradă largă, cu plantații, pentru preumblare, în marginea orașului sau în oraș; 2) *fig.* loc larg de trecere; 3) întăritură naltă de pământ pentru așezat tunurile (Bălcescu).

bulfee sau boffee s. f. pl. V. bolfă Două scândurele ce unesc partea de sus cu cea de jos a jugului (odinoară cu bulfe ca la jugul calului). Și ungurii zic *belfa*.

bulgar oaică adj. Din Bulgaria, dela lat. *vulgaris*, din *vulgus* sau *volgus*, popor; numire dată de daco-rom. și latinii din orient, fiindcă bulgarii, veniți în Balcani, nu aveau clasă de nobili, ci numai popor. Dacă numirea ar fi dela fluviul Volga, proprie slavă, nu și-ar zice Bulgarii *bugari*, *bugri*, dela ritul Bug.

bulgăre *s. m.* (daco-gr. comp. *bolos*; gogoloi (de pământ); *guros* rotund). 1) Gogoloi, bucată de pământ neregulată sau rotundă; 2) gogoloi rotund (de orice).

bulgăresc-ească *adj.* Dela bulgarii.

bulgărește *adv.* Cum fac bulgarii.

bulgări (a) *v. V.* *bulgăre*. A arunca cu bulgări (după cineva sau ceva).

bulgărima *s. f.* Bulgarii, neamul bulgăresc.

bulgăroiu *s. m. iron.* Bulgar; (*fig.* grosolan).

bulgur *s. m.* (bulgar dela gr. *bolos*, gogoloi; *guros* rotund). Boabe de grâu fierte.

bulhac *s. n.* (lat. *bullā*, gogoloi; *hac*, pe aici). Loc bolovănos, cu bolovani.

bulbușă *s. m. V.* bulbușă.

bulcher *s. n.* (lat. *pollticaris*, cât un deget sau pentru degete). Cuțitaș ce se închide și se poate purta în buzunar, (deosebit de cuțitul mare cu plăsele sau cu teacă); *iron.* cuțit prea mic.

bulin *s. n.* (lat. dela *bullā*, gogoloi, beșică umflată). 1) Pastă rotundă, sau hârtie gumată rotundă pentru lipit; 2) *farm.* gogoloi de învelit medicamente.

bulion *s. n.* (fr. *bouillon* (cit. buion) dela lat. *bullo*, a fierbe). Zeamă de carne fiartă.

bulon *s. n.* (fr. *boulon* din lat. *bullā*, beșică). Cuiul gros, cu gămălie la capăt, al unui șurub.

bulbușă *s. m.* (gr. *boulē*, consiliu, adunare, *bas*, print). Șeful unei cete de țigani; 2) șeful unei trupe de albanezi.

buluc *s. n.* (ture *buluc*, grămadă). Grămadă; *adv.* cu grămada, mulțime.

bulz *s. n.* (daco-gr. *bolos*, gogoloi). Boț, din brânză fiământată, acoperit cu un strat de mămăligă și apoi copt pe cărbuni; 2) boț cu brânză; 3) boț obicinuit; 4) gogoloiul de caș strecurat.

bum! *interj.* (onomatop). Imită detunătura de pușcă, tun, etc.

bumașci *s. f.* (slav *bumaga*, hârtie, *bumajka*, hârtiuță). Ban de hârtie, bancnotă.

bumb *s. m.* (lat. dela *bulbus*, ceapă și *bullā*, nasture). Nasture (care primitiv avu forma de bulb, sferică). Ungurii zic *gomb*.

bumbac *s. n.* (gr. *bombux*, *bombukos*, gogoasă de vierme de mătasă). *Bot.* Numirea plantei orientale din gogoasa cărei se scoate puful alb numit bumbac și din care se toarce firul, ața de bumbac. (Numirea prii asemănare cu gogoasa de mătasă, e rămasă din vechi timpuri și se păstrează în aceste părți.

bumbăcar *s. m.* Torcător de bumbac sau vânzător de bumbac.

bumbăcărie *s. f.* Magazin de bumbac sau de pânzeturii.

bumbăcel *s. n.* Fir subțire de bumbac, de ață de bumbac.

bumbăcos, oasă *adj.* Cu mult bumbac.

bumbașir *s. m.* (turc. *mubașir*, ușier). Aprod, agent de poliție (în vechime).

bumben, bumbene *adj. și adv.* Olt. (lat. din *plumbeum* de plumb). Așezat greu, greoiu, nemișcat: *doarme bumbene* (greu ca plumbul).

bun, ă *adj. și subst.* (lat. *bonus, bona*; bun, bună). 1) De calitate bună; cu suflet bun; 2) Necesar, prielnic, favorabil; 3) Curat; 4) Norocos. *Juridic.* s avere, proprietate; 5) *fam.* rudenie, — tată mare; 6) valabil; 7) adevărat, legitim; 8) considerabil, — mamă mare (bunic, bunică).

bună *s. f.* locuțiune pentru: împrejurare bună, reușită bună, acțiune bună.

bună-cuviință *s. f.* (compus rom. din vorbele *bună* și *cuviință*). Purtare cum se cade; politeță.

bună-oară *adv.* (comp. din *bună* și *oară*, dată). Așa zicând spre pildă; de exemplu.

binar *s. n.* (din r. *pinō*, a bea, latinizat *pinar* și *punar*). Fântână. Și turcii zic *punar* și *binar*.

bună-seamă (de) *adv.* compus rom. din *bună* și *seamă* V.) Bună socoteală, bun principiu — firește, natural, sigur.

bunățate *s. f.* (lat. *bonitas, bonitatis, bunătate*). Calitatea de a fi bun material și moral; îngăduință.

buna-vestire *s. f.* (compus rom. din *bună* și *vestire*. (V. vorba *veste*). *Biserice.* Ziua de 25 Martie în care se scribează vestirea Fecioarei Maria de către archanghelul Gavriil că va naște pe Isus Christos — (peste 9 luni fiind nașterea Domnului, la 25 Decembrie).

bună-voință *s. f.* (compus rom. din *bună* și *voință*). Voie bună; bună dispoziție sufletească; îngăduință; atenție.

bundă *s. f. V. bondă*.

bundiță *s. f.* Mică bondă sau bundă V *preced.*

bunduc *c. m. V. bondoc*.

buget *s. n.* (lat. dela *pungere*, a înțepă, a turmenta, necăji). Desiș cu spini și mărăcini de pădure.

bungeni (a) *v. V. preced. fig.* a se tortură, a arde stins, prost, focul.

bunic, bunică *V. bun*. Tatăl mare și mama mare (li s'a zis așa fiindcă sunt *buni*, toleranți cu nepoții și nici vitregi).

bunicel, ică, s. și adj. 1) Diminutiv dela

bun și bună; 2) de potrivită calitate, bineșor, nu chiar bun.

bunt s. n. (slav *bunt*, revoltă, răscoală). Revoluție, răscoală.

buntaș s. m. V. *preced.* Revoltat, revoluționar.

bură s. f. (lat. *burra*, farsă, glumă). O *bură de ploae*, glumă de ploae (puțină).

bură (a) V. *preced.* A cădea în cantitate mică, măruntă (ploaia). — Bulgar *bură*, fur-tuna.

buradicu s. V. *poradicu*.

buratic s. m. V. *brotaç*.

burcă s. f. (lat. *bură*, păr de animale). Haină de lână, sarică, pentru clobani.

burdios, oasă *adj.* Diformat din vorba *burtoș* și *burduf*.

burduf s. n. (din vorba *burță*). 1) Stomacul animalelor, pântecel; 2) burduf de piele, sac de piele; 3) beșică (cu brânză); 4) coperișul de piele al unei trăsurii; 5) spărtură în ghiață pentru adăpat vitele (stricat din *pro-duc*; vezi *produșcă*). *Fig. adj.* și *adv.* umflat, plin de (carte), etc.

burdufos, oasă *adj.* V. *prec.* Umflat, cu pântecel mare.

burduhan s. n. V. *prec.* 1) Stomacul animalelor; 2) pântec; 3) umflat, cu pântec mare.

burduhănos, oasă V. urm.

burduhos, oasă *adj.* V. *budufos*.

burdulea s. m. Om cu pântecel mare (po-reclă).

burdușeală s. f. 1) Umflătură; 2) coșco-veală de vechime; 3) *fig.* bătae pe înfundate.

burdușel sau **burdujel** s. m. Mic burduf.

burduși (a) v. 1) A bate pe înfundat, a umflă în bătae; 2) a se produce umflături prin vechime în ceva.

burdușire s. f. Acțiunea de a burduși.

burdușit, ă *adj.* V. *burduși*.

burete s. m. (lat. *boletus*, burete, ciupercă). Burete ce crește pe fundul mării și burete, ciupercă.

buretos, oasă *adj.* Ca buretele.

burghez, ă *adj.* și *subst.* (german dela *burg*, oraș mare). Orașean, târgoveț; *politic* cel ce nu este lucrător, muncitor, nici țaran și nici nobil.

burghezime s. f. V. *prec.* Populația orașenească; *politic*, clasa de orașeni ce nu sunt lucrători, muncitori nici nobili de sânge.

burghiu s. n. (daco-gr. dela *bothreio* a găuri, a bortei, prin rom. *bortiu*). Sfiredel pentru dat găuri. — Și turcii zic *burghi*.

burghiuieț s. n. Mic burghiu.

buriaș s. n. V. *burui*.

buric s. n. (daco-gr. *borikos*, nutritor, dela *bor*, nutriment). 1) Intestin, maț de legătură între prunc și placentă, și prin care pruncul se nutrește până la naștere; 2) Capătul acestei legături, pe mijlocul pântecului, la om, animal. (După alții din lat. *umbilicus*, buric.

burică (a se). v. A ridica în sus pântecelul, a se umfla de pântece.

buricat ă *adj. pop.* Cu pântecelul ridicat în sus. (Adesea vorbele *burica* și *buricat* se întrebuințează și pentru *aburecă*. (Vezi) a rădică sus sprijinându-se și pe pântece.

burui s. n. (lat. din *buare*, a bea—*buariu* și *burui*, de a bea). Butoiu de vin ca de 160 — 300 litri (mai ales pentru oțet).

burlac s. m. (slav *burlak*, muncitor necăsătorit). Bărbat rămas necăsătorit.

burliacle s. f. Starea de burlac.

burlan s. n. (daco-gr. *por-lanos*, din *poros*, jghiab, albia apei *lanos*, lin). Tub; jghiab (de lin); coș de sobă; jghiab dela coperișul casei în jos.

burlesc ă *adj.* (italian *burlesco* dela lat. *burra*, farsă, glumă). De râs, de glumă.

burlesc s. m. Zol. Numire dată puiului de mistreț, porc sălbatic.

burliu s. n. (daco-gr. *poros*, jghiab, *loyó*, a turnă, udă). Teavă de turnat (vin, lichide); cană, robinet; teavă de pălnie, de leică.

burniță s. f. V. *bură*. Ploae măruntă cu ceață.

burnuz s. n. (lat. dela *bură*, burnus, de lână). Haină, peptar de lână pentru țărani, fumos împodobit.

burnușel s. n. Mic burnuz.

bursă s. f. fr. (dela gr. *bursa*, piele tăbăcită, pungă). 1) Stipendiu, sumă de bani sau întreținere dată unui școlar, ca să poată urma la școală, la învățătură; 2) locul unde se adună bancheerii, se cumpără și se vând valori, rentă, etc.

bursier s. m. V. *prec.* Cel ce capătă, primește o bursă.

bursuc s. m. (lat. dela *bură*, păr, *suculus*, purcel). 1) Zool. Animal patruped, păros, mic, ca un purcel, zis și *viezure*; 2) *Fig.* om scund și gros, bondoc; *iron.* om posac, tăcut; 4) om păros și nepieptănat.

bursucă s. f. V. *preced.* Femeea bursucului. *Bot.* Numirea unei plante alpine.

bursucă (a se) v. *Fig.* A se irita și umfla (de mânie) ca bursucul.

bursucar s. m. Numirea cănelui de vânătoare cu picioare scurte, ce caută viziunile bursucului.

burță s. f. (daco-gr. dela din *bursa*, bur-

buf — cu transformarea *s* în *t*, ca în gr. *glossa*=*glotta*; *prasso*=*pratto*). Pântecul, abdomenul; stomacul.

burtă-verde s. m. ironic. Se zice celor ce țin numai la bunul trai și la avere. (Numirea provine dela șorțul verde obicinuit pe timpuri a se purta de către negustori).

burtă-verzime s. f. V. preced. Clasa celor ce țin numai la bun trai și avere, iar nu și la cultură, învățătură.

burtică s. f. Burtă mică.

burtos, oasă adj. V. burtă. Cu pânțec mare.

buruiană s. f. (daco-gr. *bruon*, mușchiu verde de copac). 1) Iarbă netrebuitoare sau plantă netrebuitoare; 2) bălărie; 3) *pl.* ierburi de leac; 4) numiri pentru plante medicinale: *buruiană de bubă rea*; spanac porcesc; *buruiană de cincî degete* zisă și scrințitoare, etc. (vezi dicționarul special farm). — Și Ungurii zic *buryan*.

burueniță s. f. Mică buruiană. *Bot.* numirea unei plante ce se crede că vindecă unele boale de ochi.

buruenos, oasă, adj. Cu burucne multe.

burzului (a se) v. (lat. dela *buro*, *burssi*, *burere*, a arde, a aprinde). A se aprinde de mână, a se irita, supără; *fig.* a se stica vremea.

burzuluiț adj. V. preced. Supărat iritat.

buș s. m. (daco-gr. dela *pux*=cu pumnul). Lovitură de pumn.

buși (a) v. V. buș. 1) A izbi cu pumnul; a trânti jos; 2) a izbi; 3) a năpădi, a podidi.

bușilea (de-a) adv. 1) În patru lab: (cum merg copii *de-a bușilea*); 2) *a se duce de-a bușilea*, de-a rostogolu.

bușitură s. f. V. buși, bașeală.

bușmachli sau bușmachil s. m. (daco-gr. *basis*, mergere; *maché*, lovire, baterie). Pantofi, bocanci, ce se lovesc sau bat (fac bătăturii) la mergere.

busna adv. V. buzna. Cu năvală, năvalnic.

bușni (a) v. (lat. din *pulsare*, a împinge în afară, ca și fr. *pousser*=cu sufix *n.-m.*) A izbucni cu putere; a năvăli.

busolă s. f. (ital *bossola*, mică cutie). Cutiuță ce conține un ac magnetic, care arată totdeauna unde este Nordul (Miază noapte) și cu ajutorul căria marinarii se conduc, când sunt în largul mării. (Inventată de Flavio Gioja în secolul al XIII).

bust s. n. (italian *busto*). Partea superioară a corpului (pieptul cu capul). În sculptură și pictură, înseamnă chip se reprezintă numai această parte.

busta și busna adv. buzna.

buștean s. m. (lat. dela *fustem*, *fustis*=prăjină). 1) Trunchiu de copac din care se face grinzi—scânduri; butuc de făcut scânduri; *adv.* culcat și fără să simtă, ca mort,—*doarme buștean*.

busuioc s. m. (daco-gr. dela *basilik*). Plantă cu miros puternic care și uscată și-l păstrează; — se ține în casă la icoane ca să miroase frumos; se întrebuințează la descântece; din el se face feștocul cu care preotul stropește cu aghiazmă; — fir de busuioc, luat din feștocul dela Bobotează, și pus sub perină de fetele mari, face ca, prin vis, să vadă dacă se mărită și cu cine, făcând deducții după visul ce visează în acea noapte.

but s. n. (daco-gr. *but*, o parte din bou). Șoldul cu tot piciorul dela un bou tăiat.

butaciu, le adj. (lat. dela *puto*, a curăți, a tăia, reteza). Cu vârful tăiat, ciuntit.

butar s. m. (lat. dela *botta*, butoiaș). Cel ce face butoae, buți.

butărie s. f. V. butnăric.

butaș s. m. (lat. dela *puto*, a reteza via). Bețișor retezat din vița de vie pentru a fi butășit.

butăși (a) v. V. preced. A reteza la vârf o joardă de viță și a o băga cu acel capăt în pământ, până va face și la acest capăt rădăcină; tăind-o apoi dela rădăcina veche, se obține o nouă viță.

butășire s. f. V. preced. Acțiunea de a butăși.

butcă s. f. (din *botcă*, alveolă, celulă). Trăsură cupeu, în care se șade comod.

butelie s. f. (fr. *bouteille*, garafă, sticlă pentru vin). Sticlă (de vin).

butie s. f. (lat. *botta*). Butoi de pus vin sau alt lichid (ca de 1000 litri).

butnar s. m. V. butie. Cel ce face butoae, buți.

butnărie s. f. V. preced. Atelierul unde se fac buți și butoae.

butoară s. f. Trans. V. buturugă.

butoiaș s. m. Mic butoiu.

butoiu s. m. V. but e. Vas de pus vin sau alt lichid (500—1000 litri).

buton s. m. (fr. *bouton*). Nasture de cămașe, sau de manșete.

butonieră s. f. (fr. *boutonnière*). 1) Cheutoare de nasture; 2) cheutoare specială la haină în clapa stângă la pept.

butuc s. m. (lat. dela *botta*, putineiu sau putinică). 1) Trunchiu gros de arbore tăiat; 2) trunchiu înfipt — *butuc de viță*; 3) căpățina în care sunt înfipite spițele roții (prin care trece osia); 4) piciorul vârtelniței; 5) lemn gros cu anume găuri în care se piindea

picioarele, mâinile, criminalilor; 6) scaunul de cioplit al rotarului; 7) *fig.* nesimțit, prost; 8) *adv.* *doarme butuc*, *fig.* greoiu, țepăn, nesimțitor.

butucănos; **oasă** *adj.* Greoi ca butucul; grosolan.

butuci (a) *v.* A piinde în butuci picioarele și mâinile unui condamnat cum se pedepsea odinioară.

butucit (ă) *adj.* *V.* preced. Prins în butuci.

butucos, **oasă** *adj.* *V.* *butucănos*.

buturugă *s. f.* (lat. dela *puto*, a rețea; *ruga*, sbârcitură, scofălcitură). Trunchiu de arbore cu scofălcituri, noduros, sau putrigăios.

buză *s. f.* (daco-gr. dela *byzô*, a astupă, a strânge, a apăra). 1) Buzele ce astupă, închid gura; 2) marginea dela gura unui vas, oală, etc. (Și bulgarii au acest cuvânt).

buzat, **ă** *adj.* Cu buzele mari, groase.

buzdugan *s. n.* *V.* *bâzdağ* sau *bâzdoc* și *bâzdoagă*. — 1) Măciucă scurtă, cu un cap rotund, adeseori cu multe ținte pe el, ca să lovească rău; (la Bulgari *bozdugan* a luat

înțeles de sceptor, cum era odinioară și la Români); 2) atribut al marelui armaș; 3) armă favorabilă de luptă; 4) Numirea unei plante de baltă; 5) *Trans.* Cocean de porumb.

buzilă *s. n.* *V.* *buză*. Om buzat.

buziș *adv.* (dela vorba *buză*). Din față, drept din față.

buzișoară *s. f.* Mică buză.

buzna *adv.* (daco-gr. *buzên*, cu grămada, dela *buzô*, a îndesa). Indesându-se, grămădindu-se, năvălind: *au dat buzna la mână care*.

buzunar *s. n.* (lat. din *pos-sinus*=pungă desupt). Pungă, mic sac, de desuptul hainei sau pantalonilor (prin forma *pos-sinuare*—a băgă, îndoi sub).—Grec. mod. *buzunari*, are terminație latină.

buzunărăș *s. n.* Mic buzunar.

buzunări (a) *v.* A lua cuiva lucruri sau bani din buzunar; a cercetă scotoci buzunarele cuiva; a fură banii.

buzunărit *s. n.* Faptul de a buzunări; *adj.* Care a fost buzunărit, furat.

C

C *s. m.* 1) A treia literă din alfabet. Se pronunță cu sunet asemănător lui *k* sau *qu*, afară de cazul când este urmat de un *e* sau *i*; atunci, ca și în l. latină se pronunță *ce*, *ci*. 2) Cifră romană însemnând 100.

ca *conj.* (lat. dela *quam*) cu înțeles diferit:

1) La fel cu; 2) aproape cât; 3) ca să, — pentru a (arată relațiune, comparație, aproximație); 4) intensiv: *ca mai ba*, *ca mai bine*=nici de cum, cât mai bine.

că *conj.* Cu diferite aplicări: împreună două propozițiuni: *vede că se duce*; arată cauza: *mulțămese că veniși*; dubiu: *că nu te-o pune păcatul...*

cabală *s. f.* (ebreu *cabbalah*, tradiție). La Ebrei înseamnă interpretarea mistică a biblicii. În evul mediu, înseamnă arta misterioasă de a lucra cu spiritele. Astăzi înseamnă: 1) urzice de înțrighi contra cuiva, înțelegere, asociere în ascuns contra cuiva, complot; 2) Cei ce complotează; 3) pretinsă știință medievală de a comunica cu spiritele.

cabalist *s. m.* Interpret al biblicii, la evrei. **cabadaiu** *s. m.* (turc *kaba*, mojie; *dayi*, voinic). Voinic=porecla ostașilor lui Pazvantoglu, rebel turc (1797—1812).

cabalistic *a adj.* *V.* *cabală*. 1) Care ține de arta cabalei de a comunica cu spiritele; 2) neînțeles de oricine; mistic.

cabană *s. f.* (fr. *cabane*, dela celticul *cab*,

baracă. 1) Baracă de adăpost în munți; 2) pelerină cu glugă la umii preoți sau la umii militari.

cabaniță *s. f.* *V.* preced. 1) Haină princiară cu blană la domnii vechi; 2) manta, suman gros.

cabaz *s. m.* *V.* *cabazlăc*. 1) Glumă, farsă; 2) Glumeț, bufon, cel ce face cabazlăcui.

cabestan *s. n.* (din lat. *capesso*, a apuca). Scripete de urcat greutateți pe vapor.

cabazlăc *s. n.* (turc). Farsă, glumă, glumă proastă. (Pare a fi rămășiță latină din *capax*, priceput).

cabină *s. f.* (fr. cabine, diformat din *cabane*). Cameră mică pe bordul unui vas plutitor; cameră pentru făcut baie.

cabinet *s. n.* (fr. *cabinet*, diminutiv din *cabine*). 1) Cameră mică pentru înbrăcare; 2) cameră de lucru a unui profesionist: doctor, avocat, etc. *fig.* privată.

căbji (a) *v.* (lat. *capesso*, *ere* = a apuca repede). — A apuca repede, cu lăcomie, mai ales lucruri de mâncare.

căbjiț *s. n.* Acțiunea de a căbji.

căblărit *s. n.* (din lat. *cupula*, măsură de cereale). O dijmă veche de cereale.

cablu *s. n.* (fr. *cable*, dela basa-lat. *capulum*, frânghie). Frânghie groasă; frânghie din sârmă împletită (marin); sârmă groasă pentru telegraf.

cabrioletă s. f. (fr. *cabriolet*). Trăsucică pe arcuri, însă numai cu două roate nalte.

caca s. f. (daco-gr. dela *kakos*, rău, murdar și *kakkê*). Escrement uman. *adj.* rău.

căcă (ajse) v. V. prec. A elimina escremente; fig. a murdări (*pop*), a strica.

căcălau s. n. V. prec. Baligă, escrement; *fig.* cantitate mare.

cacao s. n. (fr. *cacao*). Fructul pomului *cacao*, ce crește în America, și din care se prepară ciocolata.

căcâsder s. m. (daco-gr. *kokkos*, ghindă, măciuc). *Bot.* Măceș.

căcat s. m. V. cava.

căci conj. (lat. dela *quo circa*, iată pentru ce). Pentru că, fiindcă.

căciugă s. f. zool. Numirea peștelui zis și *cegă*.

căchișă s. f. V. căpiță. Mold.

căciulă s. f. (lat. din *cuculus*, glugă; care s'a pronunțat *cuciul* și *gugiul*). 1) Acoperitoare pentru cap, căciulă din blană de miel sau de alt animal (având formă ca o glugă); 2) *fig.* alt ceva sau alt cineva — *asta-i altă căciulă*; 3) *fig.* persoană, individ — *câte căciuli sunt?* — *pop*; 4) lucru ce are forma de căciulă; 5) conținutul unei căciule — o *căciulă de cireșe*; 6) *Trans.* glugă.

căciular s. m. V. preced. 1) Soldat de infanterie ce purta pe cap, drept uniformă, o căciulă cu coardă tricoloră și cu o pană de curcan (în reșeful pentru independență, din 1877); 2) cel ce face sau vinde căciuli.

căciuleală s. f. V. căciulă și căciuli. 1) Umilirea de a sta cu căciula în mână (cu capul descoperit) și a ruga pe cineva; 2) rugare umilintă.

căciuli (a se) v. V. căciulă. 1) A se ruga stând cu capul descoperit înaintea cuiva; 2) *fig.* a se ruga cu umilintă și stăruință, de cineva.

căciulie s. f. V. căciulă 4. Bot. căpățină de usturoi (dela forma căciulei).

căciulire s. f. V. căciuli.

căciuliță s. f. Căciulă mică.

căciuloiu s. n. Căciulă foarte mare.

cacofonie s. f. (gr. *kakos*, rău; *phônê*, voce). *Liter.* Împreunare de sunete, silabe sau cuvinte ce sună rău: *fiindcă, când. Music.* Sunete discordante.

cacom s. m. zool. Numele unui animal din America, ce dă blana scumpă, numită *hermină*, de culoare albă.

cactus s. m. Bot. (gr. *kaktos*, cactus). Plantă ornamentală cu frunze late, cărnoase și acoperite cu spini.

actee adj. Bot. Familie de plante cum este cactusul.

cadă s. f. (lat. *cadus*, vas de lemn, butie din gr. *kados*, mae vas pentru lichide). Tocițoare; vas cu doage, nu prea nalt, larg, cu formă rotundă sau prelungă ca o puțină de bac; vas pentru făcut bac.

cadână s. f. (ture *kadyñ*). Femeie mârțată turcă, femeie de harem.

cadastru s. n. V. cadastrare. Măsurătoarea unei moșii, arătată pe un plan făcut de inginer.

cadastrare s. f. (lat. dela *cado*, a se cădea; *astare*, a sta înaintea (tribunalului). Planul de măsurătoare a unei moșii (proprietăți) făcut de un inginer, care are valoare înaintea justiției.

cadaveric, ă, adj. De cadavru.

cadavru s. n. (lat. *cadaver*). Corpul omului mort; mortul; mortăciune.

cădea (a și a se) v. (latin *cado, cadere*, a cădea, a se cădea). 1) A cădea (de sus în jos, a se scobori); 2) a se poticni, prăvăli; 3) a aluneca; 4) *fig.* a nu reuși (la examen); 5) a se nimeri (în anume timp); 6) a se întâmpla; 7) a se cuveni, a fi permis; 8) a apăsa; 9) a reveni; 10) a ajunge — *cade în mâna dușmanului*.

cădelniță s. fig. (lat. dela *cadus*, vas, urnă, *illicio, illiciere*, a legă cu lanțuri). Biserice. Vas din care ese fum de tămâie prin arderea ei pe cărbuni; obiect de artă pentru tămâiere în biserică, în formă de mică urnă, atârnată de trei lanțșoare cu clopoței.

cădelniță (a) v. Bis A tămâia, a produce fum de tămâie prin balanțarea cădelniței în timpul slujbei bisericești (la anumite date).

cadență s. f. (italian *cadenza*, dela *cadere*, a cădea). Măsura după care se fac pașii la dans. 2) *Music* mișcarea grăbită asupra celor două note dela sfârșitul unei fraze muzicale; 3) *extins*, accentuarea unor anume sunete din o cântare; 4) *liter.* întonarea anumită, armonică a unui vers sau a unor vorbe.

cadență (a) v. V. preced. A executa cadența.

cadențat, ă adj. V. preced. Cu cadență bine aplicată și bine accentuată.

cădere s. f. V. cădea. 1) Faptul de a cădea; 2) răsturnarea; 3) *fig.* atribuțiune, competiță; 4) nimă completă; 5) răpunere; 6) timpul când începe — *la căderea iernei*; 7) nereușita unei piese de teatru; 8) cascadă.

cadet s. m. (fr. *cadet*, adoptat și în alte limbi). 1) Al doilea fiu la părinți. 2) *Militar.* Elev militar, care începe cariera ca simplu soldat.

cădi (a) v. V. cădelniță. A face mișcări

cu **cadelnița** spre a produce fum de tămăie.

cadlu *s. m.* (tunc) Judecător turc.

cadou *s. n.* (fr. *cadeau* | citiți *cado*). Dar, lucru dăruit; prezent.

cadră *s. f.* (fr. *cadre*, dela lat. *quadrum*, patrat). 1) Ramă, pervaz de tablou; 2) *pin extens*, tablou; 3) *fig.* chip fumos; *pl. milit.* clase de soldați; *pl.* șefi de grupe.

cadră (a) *v.* (fr. *cadrer*, a concordă). A fi în acord; a se lăsa potrivit.

cadran *s. n.* (fr. *cadran*). Placa dela ceasornic pe care sunt scrise, însemnate, orele (sau alte diviziuni, ca la busolă) etc.

cadril *s. n.* (fr. *quadrille* | din lat. *quatuor*, patru). 1) Joc, dans, în care joacă patru persoane, sau grupe de câte patru perechi de dansatori; 2) *pl.* figuri patrate pe o stofă, pânză.

cadrilat, *ă* *adj. V. preced.* (lat. *quadrille*). Așezat în figuri patrate; cu ornamente patrate.

cadriță (a) *v. V. cadril* 2) 1) A face figuri patrate; 2) a dansa cadrilul.

cadru *s. n.* (fr. *cadre* dela lat. *quadrum*, patrat). 1) Ramă, pervaz patrat pentru o oglindă, un tablou; 2) *fig.* cuprins, cuprindere; 3) *pl. milit.* totalitatea ofițerilor și subofițerilor unei companii; 4) mediu, într'un *cadru nepotrivit*.

caduc, *ă* (lat. *caducus*, care cade). *Jurid.* Care cade, nu mai are valoare, anulabil; (o lege, o dispoziție, un regulament, un act); *fig.* căzut, doborât de vârstă.

caduceu *s. m.* (lat. *caduceum*, băț de măsline împodobit cu panglică, băț de crainic). Mitologic. Băț cu două aripi la vârf și cu doi șerpi încolăciți în jurul lui, ce este semnul distinctiv al zeului Mercur, patronul comerțului la cei vechi; — șerpilor înseamnă prudența și șiretenia, iar aripele, — alergarea, activitatea, cele ce se cer unui comerciant.

caducitate *s. f. V. caduc*. Faptul de a fi sau a deveni caduc (un regulament, un articol de lege, un act).

cafas *s. n.* (gr. dela *kathepto* și *kathapso*, a suspenda) *Biserice.* Loc suspendat (ca un pod) în partea de apus (sau și lateral) din interiorul unei biserici, împrejmuit cu grilaj, unde poate sta lume, unde cântă corul; balcon cu balustradă la ferestre.

cafea *s. f.* (Dela numirea arborășului ce produce boabe de cafea, descoperit mai întâi în Etiopia (Egipt) cum că boabele acestea au proprietate de a stimula sistemul nervos, din faptul că un păstor a observat că oile și caprele, după ce mâncau fructe și frunze de cafea, deveneau vioae și neastâmpărate.

Cafeaua fu apoi întrebuințată ca băutură de plăcere în tot orientul, iar پہلے 1650 se întrebuințată în toată Europa). Fructul arborășului *kafe* (sau *Kave*) ce se prăjește și apoi rășnit se ferbe pentru a face băutura numită *cafea*, ce are un miros și gust plăcut și care stimulează, excită sistemul nervos, producând bună dispoziție — abuzul poate fi vătămător din cauza cafeinei. Se face uz în țările călduroase pentru a stimula la lucru.

cafeگیو *s. m.* Cel ce prepară cafea; cel ce vinde această beutură.

cafeină *s. f. Medic.* Otravă extrasă din cafea.

cafeluță *s. f.* O ceașcă mică de cafea.

cațenea *s. f.* Local unde se bea cafea.

cafeniu, *le* *adj.* Ce are culoare cum este cafeaua prăjită — castaniu.

cafeu *s. m. V. cafea*. *Bot.* Arborăș ce produce cafea, crește în țăile călduroase.

caftan *s. n.* (turc *kaftan*) 1) Haină de o noare, haină lungă, cu mâneci și cu felurite podoabe, după moda orientală, pentru vodă, nobili, boeri; 2) titlu vechiu de boerie dat celor ce au un drept a purta caftan: Vodă și trei clase superioare de boieri.

căftăni (a) *v. V. caftan*. A ga caftan și cu aceasta titlu de nobil (sub Turci).

caftangiu *s. m. V. prec.* Boier, curtean, care prezenta lui Vodă caftanul.

cahlă (căhleăț) *s. f.* (germ. *kachel*). Horn, coș de eșit fumului. *Trans. Mol.*

căi (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *kaio*, a arde, fig. a se consumă (moral). 1) A compătimi (pe cineva); 2) a regreta, a avea părere de rău (pentru o faptă făcută).—Și slavii au cuvântul *kainstvo*, cu înțeles de căință; dar înțelesul și forma vorbei *căi* și *căință*, arată mai lămurit origina sa daco-greacă.

caia *s. f.* (dela gr. *kaio*, a arde în foc). Cui special lătareț, pentru potcovit cai sau boi.

caiafă *s. f.* (ebreu de la numele lui *Kaiaf* judecătorul lui Christos). *Fig.* ipocrit, șireț.

caic *s. n.* (gr. dela *kaykē*, un vas scobit în lemn (cauc). Corăbioară, lungă și îngustă, în mările orientale.

caicciu *s. m. V. caic*. Luntraș, vâslaș pe un caic.

caier *s. n.* (lat. din *cohaereo*, a fi legat prins împreună) 1) Vălătuc de lână, în, sau cânepă, ce se leagă de furcă, spre a fi tors. (Acesta a dat naștere lui *incăieră*, a se prinde unul de altul); 2) *fig.* părul, chică, moc de păr; 3) *fig.* încăierare la bătaie.

caiet *s. n.* (fr. *cahier* | citiți *caie* din lat. *cohaereo*, a prinde împreună). Mai multe foi de

hârtie cusute la un loc; *caiet de sarcini*, toate condițiunile unei lucrări date prin licitație.

caifet s. n. (turc, *kayiafet*, aspect). 1) Înfațurare, aspect; 2) lux; 3) boierie, rang.

caimă s. f. V. urm.

caimac s. n. (turc). Spumă ce se rădăcă deasupra (la lapte, la cafea); *fig.* Ce este mai bun, mai de seamă.

caimacam sau **caimacan** (turc *kaimakan*). Guvernator provizoriu | peste o provincie); loctiitorul marelui Vizir; loctiitor de domn.

căimăcânie s. f. Locotenență domnească până la alegerea sau numirea domnului.

căină (a și a se) v. V. căi. (daco-gr. dela *kaiô*, a se consumă (moral). 1) A compătimi; 2) a regreta, a se plânge.

căinărie s. f. V. căine. Mulțime de câni.

căine sau **câne** s. m. (lat. *canis*. căne).

1) Zool. cănele, animal domestic ce păzește casa, turma, și care mușcă; 2) *fig.* om rău; 3) *cănele babei*, Zool. un fel de molie cenușie, lată; 4) *astr.* numele a două constelațiuni; 5) *fig.* păgân, dușman; 6) teighecaua dogarului.

căine-căinește *adv.* Cu mare greutate, abia. **căinesc**, *ească* *adj.* Dela căine; cum este căinele; *fig.* Cu cruzime. **Lemn căinesc**, bot. un arbust cu frunza mărunță. **Boala căinească**, boală ce constă în slăbire necentenit.

căinește *adv.* și *adj.* ca căinele; *fig.* rău, în suferință; cu anevioe.

cainic, *ă* *adj.* V. *căi* și *căina*. De căinat, de compătimit, nenorocit.

căinie s. f. Purtare cu răutate. — V. *căinos*. **căinos** *oasă* *adv.* și *adj.* Rău, cu răutate; neînduplecat, neîndurat.

căință s. f. V. căi. Regretul pentru o faptă rea cu dorința de îndreptare, de a reveni la starea bună de mai înainte. — Și slavii au vorba *kainstvo*, cu înțeles de căință.

căire s. f. V. *căi*. Faptul de a se căi, sau a se căi.

cais s. m. (daco-gr. *kaysos*, de căldură mare). Bot. Pom ale cărui fructe se coc în timpul cel mai călduros și sunt f. gustoase.

caisă s. f. Fructul de cais.

caisiu e, *adj.* De culoare galbenă roșatică, cum este fructul caisului.

căit *ă* *adj.* V. *căi*. Regretat | compătimit.

căiță s. f. (lat. dela *calix*, *calicis*, cupă). Scufiță (de pus pe cap la copii, — prin asemănare cu o cupă).

cal s. m. (lat. dela *cabalus*, cal prost, mărtoagă) | deosebit de *equus*, cal bun milităresc). Zool. Animalul mare domestic pentru tracțiune și călărie. **Fizic.** Unitate de forță

motrice. *Fig.* om puternic și mare. **Cal de mare**, zool. animal aquatic zis și morskă; **calu dracului**: *fig.* femee foarte rea; insectă de apă zisă și libelulă; *fig.* **cal de bătaie**, obiect de supliciu. **Mold.** lemn ce sprijină coșul morii. **Trans.** piedică la sulul răsboiului.

calabalăc s. n. (turc, *calabalăc*, amestecătură; bagaj de tot felul). Bagaj; lucrui de casă de tot felul; amestec, înghețuială.

călăf s. n. (arab dela *kalafa*, a astupă, închide) Cutie în care se închide țigareta ori luleaua.

calafat V. *prec.* Stinghia dela fundul butoiului.

călăfătu (a) v. (arab, dela *kalafa*, a închide | *Marin.* A astupă cu smoală și călți crăpăturile navei.

calaican s. m. (gr. *kalakanti*, din gr. antic *halikanthon*). **Chim.** Sulfat de fer; o sare solubilă, de culoare verzie, ce se întrebuințează în industrie; iar uneori pentru a înegri părul când albește — (și Turcii au acest cuvânt).

călămară s. f. (dela gr. lat. *kalamos*, ăresție și condeiu de scris). Vas pentru cerneală de scris în care se ținea și calamul).

calambur s. n. (fr. *calembour* | citit calambur). Joc de cuvinte care dau înțeles deosebit, dacă le despărțim sau le grupăm diferit: *nu că mănâncă* = *nucă mănâncă*...

calamină s. f. (fr. *calamine*). **Miner.** Oxid de zinc natural.

calamitate s. f. (lat. *calamitas*, nenorocire, pagubă). Lovitură a soartei însoțită de distrugere.

calangiu s. m. V. căli (lat. dela *calybs*, fer călit). Cel ce căleşte ferul; călitor.

calandru s. n. (lat. din *calco*, *ere*, a înferbânta). Fer de lustruit hârticia, ori stofele.

calapanta *adv.* (grce). Neîncetat.

calapăr s. m. (gr. *kaloparo*, frumos, a exală). Plantă cu frunze mirositoare.

calapod s. n. (gr. *kalopos* formă, *podos*, de picior *kalo-pous*). Formă de picior, făcută din lemn, pe care se lezuează încălțăminta; — *calup* pentru ciobote.

calarabă sau **chelerabe** s. f. (lat. diformat din *caulis-radix* = ce varză rădăcină | francez *chou* [varză] *rave*). Gulie. — Și Ungurii și Germanii au cuvânt asemănător.

călărăș s. m. V. *cai* (și lat. *caladarius* = rânđaș la cai). Soldat de cavalerie care merge călare; vechiu, — jandarm.

călăre *adv.* Încălecat pe cal; *fig.* stăpân pe ceva.

călăreț *cață* *adj.* care merge călare; *sub.* om din cavalerie.

călări (a) *v.* A merge călare pe cal; a fi călare.

călărie *s. f.* Acțiunea de a merge călare. **călărim** *s. f.* 1) Mulțime de călăreți; 2) armată de cavalerie.

călărit *s. n.* și *adj.* Meșteșugul de a merge călare; purtat la călărie (calul).

călător *s. m.* (dela vorba *cale*). 1) Drumet; cel ce se duce undeva departe; voiajor; 2) *adj. fig.* nestatornic, nesigur; 3) vagabond; 4) *pop.* aproape de a deceda; *suflet călător.*

călători (a) *v.* A umbla la drum, a voiaja. *V. cale.*

călătorie *s. f.* Mergere la drum; voiaj; *ducere* departe; excursiune.

călătorit, *ă* *adj.* Umblat la drum, voiajat; *s. n.* voiaj.

călău *s. m.* (țigănesc *kalo* = țigan, negru). Gâde, cel ce taie capul celor condamnați la moarte, sau îi spânzură, de obicei țigan; *fig.* om rău, torturator.

călăuz(ă) *s. f.* (lat. dela *callis*, drum; *usus*, practică, cunoștință, mers). Conducător, cel ce cunoaște și arată altuia calea pe unde să meargă. (Și Ungurii zic *kalauz*).

călăuzi (a) *v.* *preced.* A conduce, a povăzui, a îndruma.

călăuzire *s. f.* Faptul de a călăuzi; îndrumare.

călăuzit, *ă* *adj.* Conduș, îndrumat.

calc *s. n.* (fr. *calque* dela lat. *calcare*, a călca). Copierea unui desen prin mersul apăsător cu creionul — *hârtie de calc*, hârtie subțire *translucidă* pentru copierea unui desen sau a scrierei.

călcă (a) *v.* (lat. *calco*, *calcare*, a călca cu picioarele). 1) A apăsa cu picioarele; 2) a merge; 3) a parcurge; 4) a trece peste; 5) a ataca, a prăda; *fig.* 6) a desconsidera, a înfrânge (legea); 7) a ajunge din urmă; 8) a netezi cu ferul ferbinte (rufe); 9) a fecunda (cocoșul, ori altă pasăre); 10) a sări peste, a păși; 11) *α'* și *călca pe inimă*, a se resemna; a ceda.

călcăiu *s. n.* (lat. *calcaneum*). *Anat.* Partea din dărăt a talpei piciorului, care atinge întâi pământul când călca cineva; *pl. fig.* pînteni; lovitură de călcăiu.

călcăi (a) *v.* *V. gălgați.*

calcan *s. n.* (lat. dela *calco*, a călca, cuprinde, strivi). 1) Streșina (de trestie la casele vechi dela țară). 2) Ciubucăria sau pârtelele de sub streșină la o casă. *Zool.* Numirea unui pește lat și rotund; 3) podoabă de metal la hamul calilor.

calcaneul *s. n.* (lat. *calcaneum*). Osul călcăiului. *Anatom.*

calcar *s. m.* (lat. *calx*, var). Var.

călcare *s. f.* *V. călcă.* Acțiunea de a călca. **calcaros**, *oasă* *adj.* *V. calcar.* De var, văros.

călcăt, *ă* *adj.* *V. călcă* (și lat. *calcatus*). 1) Parcurs, (drum); 2) bătătorit cu picioarele prin călcare; 3) prădat, invadat (de răufăcători); 4) netezit cu ferul ferbinte (stofa, rufe); 5) presat, apăsat; 6) *fig.* umilit; 7) fecundat (de păsări); 8) *s. n.* acțiunea de a călcă.

călcătoare *s. f.* 1) Care calcă rufe; 2) presă pentru struguri (și călcător); 3) scândură p. călcăt lutul, — la olar.

călcător, *oare* *adj.* *V. călcă.* Care calcă.

călcătură *s. f.* (lat. *calcatura*). 1) Acțiunea călcării; 2) urmă de picior; 3) *Medic.* epilepsie, boală rea; 4) locul unde s'a culcat și rostogolit un cal.

calcavură *s. f.* [lat. dela *calco* a călcă, a bătăuci; *furs*, a fi furios). 1) Bătae din furie, bătae la repezeală. 2) Cursă, laț pe care calcă animalul sau pasărea și se prinde; 3) cureaua rotundă a cismarului, pe care calcă și care prinde ghiata, ciobota la care lucrează.

calce *s. f.* (lat. *calx*, *calcis*, var). Var, peatră de var.

calcea (calului) — (lat. *calceamen*, încălțăminte). *Bot.* Planta zisă și călnică sau gălbinele, ce crește prin bălți.

calchiă (a) *v.* (fr. *calquer*). A copia un desen prin tragere apăsată peste el cu creionul, punând sub el o hârtie colorată zisă *de calc*, sau a copia pe hârtie subțire *translucidă*.

calcina (a) *v.* (fr. *fr. calciner*, dela lat. *calx*, var). A preface în var (piatra de var) prin ardere.

calcinațiune *s. f.* *V. preced.* (fr. *calcination*). Prefacerea în var.

calciu *s. m.* (lat. *calcium* dela *calx*, var). *Miner.* Metal alb gălbui, ce se obține prin discompunerea varului cu ajutorul electricității (obținut de Davy în 1808).

calcopirită (dela *calciu* și *pirită*). Pirită (mineral) compus din aramă, fer și sulf.

calcul *s. n.* (lat. dela *calculus*, petricică (fiindcă în vechime se făceau socoteli cu petricele, cu boabe). Socoteală cu numere de aritmetică; *fig.* chibzuială, plan.

calculă (a) *v.* *V. preced.* A face socoteală, a socoti; a chibzui.

calculabil, *ă* *adj.* Cu puțință de a se calculă.

calculat, *ă* *adj.* Socotit, chibzuit, măsurat.

calculator *s. m.* *V. calcul.* Cel ce calcu-

lează: *Contabil.* Carte în care se af.ă calculule dobinzile pe orice număr de zile, pentru felurite sume.

cald, *ă adj.* (lat. *caldus* și *calidus*, *cald*).

1) Care are sau dă căldură; 2) copt de curând; proaspăt; 3) de curând făcut; 4) *fig.* animat, vioi; 5) *fig.* duios; 6) *s. n.* căldură.

caldarâm *s. n.* (lat. dela *caldarium*, de baie — fiindcă baea la Romani era pavată cu plăci de peatră sau de bazalt ori de mozaic, ca să țină la apă). Pavagiu, așternerea cu pietre mari, cu lespezi, a stradei sau a trotuarului, ca să nu se facă noroiu. Turcii zic *caldyrym*.

caldarâmgiu *s. m. V. preced.* Cel ce pavează, face caldarâm.

căldare *s. f.* (lat. *caldaria*, baie, căldare).

1) Vas mare de aramă pentru a ferbe apa (spre a spăla, a face bae); 2) escavație mare, vaie rotundă.

căldărușă *s. f.* 1) Căldare mică; 2) căldare foarte mică, în care preotul duce aghiazma ca să sfințească prin stropire locuințele credincioșilor la Bobotează; 3) *Bot.* Plantă de apă care face flori frumoase, cu felurite colori. Varietate de struguri.

căldicei, *ică adj. V. cald.* Puțin cald.

căldură *s. f.* (lat. *calidum*, căldură). 1) Emanatie ferbinte dela foc sau dela soare; 2) starea corpului cald; 3) *fig.* vioiciune; 4) afețiune.

călduros, *oasă adj. V. prec.* Cald, cu căldură; *fig.* cu multă iubire, dragoste; cu pasiune, cu sentiment.

cale (*căi pl. s. f.* (lat. *callis*). 1) Drum; 2) drum lung; 3) *calea ferată*, drumul și așezământul de călătorit cu trenul; 4) *calea lui Traian* și 6) *calea lactee*, dunga alburie ce se vede pe cer vara; 7) stradă mare și mult umblată: *calea Victoriei*, *Dorobanților* (București); 8) *fig.* îndrumare, directivă; 9) *a pune la cale*, a complotă; a sfătui; 10) *căile respiratorii*, traheea arteră; 11) *cu sau fără cale*, potrivit, drept sau nepotrivit, nedrept; 12) *adv. în cale*, înainte; 13) *din cale afară*, prea mult; 14) *pe cale aproape* (de a începe), face ceva; 15) *pe ce cale*, cum în ce chip (aș putea).

căleală *s. f.* (lat. *calybs*, fer călăt). Acțiunea de a căli ferul; *fig. fam.* îmbătare, beție; *fig.* întărire, fortificare; pfațare în oțel.

căleap *s. n.* (daco-gr. *kalopos*, formă din arab *kalab*, țipar, formă). *Mold.* Scul de fire de tort din cânepă sau din in.

caleașcă *s. f.* (fr. *calèche*, ciuit *caleș*, dela gr. *kaliás*, căsuță). Trăsură cu coș, trăsură luxoașă cu acoperiș, cupeu, (prin rusesc *kuleşka*).

calea-valea *adv. V. cale și vale.* Ca drumul pe vale, merge sau se face mai cu ușurință, mai cu puțință.

caleidoscop *s. n.* (gr. *kalos*, frumos; *eidós*, imagine; *skopeó*, văd). Un aparat dintr'un tub, în care sunt așezate un număr de sticle colorate, cari mișcându-se, se grupează astfel în cât prezintă ochiului, minunate combinații de suprafețe colorate și de linii.

calem *s. n.* (din lat. *calamus*, condeiu). *Vechiu.* Cancelarie, biurou.

calemgiu *s. m. V. calem.* Scriitor al Divanului, logofăt.

calendar *s. n.* (lat. *calendarium*, dela *calendae*, numire dată de Romani primelor zile din fiecare lună. Calendele erau consacrate zeiței Junona și serveau ca termen pentru plata datoriilor. Grecii nu aveau aceste *calende*, de aceia romanii au făcut zicătoarea: *ad calendas grecas solvere*, a plăti la calendele grecești — adică niciodată). *Calend* — ul este tabloul cu cele 12 luni ale anului și cu zilele fiecărei luni, arătând căruși sfânt este consacrată fiecare zi, când anume cad sărbătorile bisericești și cele naționale, precum și fazele lunii pe cer. Calendarul roman, făcut de Romulus, avea numai 300 zile; iar împăratul Iuliu Cezar la anul 708 (dela fond. Romei), îl puse în legătură cu mersul soarelui și-l făcu de 365 zile, iar din patru în patru ani de 366 zile. Totuși, fiind o mică nepotrivire cu anul soarelui, în 900 de ani se observă o întârziere de 7 zile. Papa Gregorie XIII în anul 1582, văzând că în acest an diferența era de 10 zile, adause aceste zile la calendar și de la el se adaugă câte o zi la o epocă anume calculată, ca să nu mai rămână calendarul în urmă față cu anul solar, de aci i se zice calendar Gregorian. *Fig.* Zăpăceală (prin obligarea de a ține minte prea multe lucruri) — *mi-e capul calendar*, sunt zăpăcit.

calende *s. f.* *Vezi explicarea la vorba calendar.*

calendroiu *s. m.* (gr. dela *kalos*, frumos, *andros* (*anér*), bărbat). Ștregar, care se ține de ticăloșii; curtezan (cu înțeles rău). Și Ungurii au vorba *kalandor*, aventurier.

calevrii *s. m. pl.* (gr. dela *kalovatéo*, a merge cu adausuri la picioare, cu picioroaie). Galoși, șoșoni (de piele, păsă, etc.).

călfă *s. f.* (turco-arab dela *kalafó*, a încheia, a încheide). Ucenicul, dela o meserie, care ajunge să încheie el singur un lucru, i se zice *călfă*: lucrător priceput într'o meserie; *fig.* priceput tare.

călfie *s. f. V. preced.* Starea de călfă.

căli (a) v. V. căleală. A amesteca ferul roșit cu puțină cantitate de carbon (prin frecare) și îndată a-l scufunda în apă.—Căleala îl face tare ca oțelul. *Fam. a se căli*, a fi puțin beat; *fig.* a se fortifica, întări, deprinde. Și Slavii zic *kaliti*.

calibru s. n. (fr. *calibre*, însă dela arabul *kalab*, tipar (chip, formă, calup). *Militar.* Diametrul sau mărimea cilindrului unui cartuș ori proiectil, sau a țevii de tun ori de pușcă. *Fig.* Calitate, mărime.

calic, ă s. (lat. dela *caligo*, a fi orb, a nu vedea lămurit; și sub influența gr. *kaleō*, a cerea, a cere). Cerșetor schilod (chior, orb, schiop, olog). Prin contra înțeles, = bogat avar. Și Slavii au cuvântul *kalek*, cerșetor, schilod.

calcesc, ească adj. De calic—in amândouă sensurile.

calcește adv. 1) Cum fac calicii; *fig.* cu avarii.

calici (a) v. V. calic. 1) A deveni cerșetor; 2) sărăci; 3) a se umili; 4) a se arăta avar, a fi zgârcit.

calicie s. f. V. calic. 1) Sărăcie; 2) cerșetorie; 3) sgărzenie, avarii.

calicime s. f. Mulțime de calici.

calicire s. f. 1) Cădere în sărăcie; 2) cerșetorie; 3) *fig.* umilire prin cereri; 4) *fig.* avarii, sgărzenie.

calicit, ă pop. adj. Ruinat, ajuns sărac.

caliciu s. n. (gr. lat. *kalyx*, cupă, potir). *Bot.* Învelișul exterior al unei flori, în formă de cupă.

calif s. m. (arab *chalifa*, vicar — șef al credincioșilor). Titulatura celor dintâi suverani mahometani, fiind și șefi religioși, succesori ai lui Mahomed.

căliar s. m. (daco-gr. dela *kalli-pareos* = cu fălci frumoase, dela *pareia*, falcă de vultur). *Zool.* Rățoi sălbatic, cu fălcile desvoltate (din cauză că prinde și ucide reptile).

califat s. m. V. calif. Funcțiunea sau jurisdicțiunea califului.

califică (a) v. (lat. dela *qualis*, *quale*, ce fel? *facere*, a face, a așeza). A stabili felul; a arăta calitățile sau defectele; a determina, a defini, potrivit cu calitățile sau defectele; a denumi după fapte pe cineva.

calificare s. f. Faptul de a califica.

calificat, ă pop. adj. Denumit; apreciat; *jurid.* determinat, clasificat, definit.

calificațiune s. f. Atribuirea unei calități, unui titlu: determinare, denumire.

calificativ, ă adj. (Vorbă) care califică; s. Denumire, epitet.

caligraf s. m. V. caligrafie. Cel ce scrie frumos, artistic.

caligrafie s. f. (gr. *kalligraphia*; *kallos*, frumuseță; *graphō*, scriu). 1) Scriere frumoasă; 2) arta de a scrie frumos.

călmă și calamară (lat. dela *calamus*, condeiu de scris; prin *calamar*). Vasul în care se păstrează cerneala pentru scris și în care era și condeiu (primitiv *calamar*).

călin s. m. Bot. V. călină. Arbust ce face fructe roșii acre-amare.

călină s. f. (lat. dela *caleo*, a fi aprins, înflăcărât). Fructul călinului care are culoare roșie aprinsă.

călindar s. m. V. Calendar.

călindroi s. m. V. Calendroi.

călnică s. f. Bot. Floare galbenă zisă și calce și gălbenele dela lat. *collino*, a unge peste tot, fiind întrebuințată pentru a colora).

căltre s. f. V. căli. Acțiunea de a căli.

călit, ă adj. V. căli. care este călit; *fig.* amețit de beutură; *fig.* fortificat, deprins la greu.

călită adj. (varză) — (lat. dela *caleo*, a încălzi). Prajită puțin în untură (varză *călită*. Olten.).

calitate s. f. (lat. *qualitas*, calitatea, felul) 1) Felul, forma; 2) însușire bună; 3) titlu de..

calitativ, ă adj. și adv. În raport cu calitatea; după calitate.

calm, ă adj. (fr. lat. dela *callum*, nesimțire). Liniște, potolire.

calmă (a) v. (fr. *calmer*, a liniști). A liniști, a potoli.

calmant, ă adj. V. preced. Care liniștește.

calmuc s. m. 1) Numirea unui popor din Mongolia și sud-estul Rusiei, de religie budistă; 2) numirea unei stofe lăptoase de lână ca la *calmuci*.

calomel s. m. Medic. Protocolorură de mercur. Se dă ca purgativ și desinfecant; însă poate provoca moartea dacă nu se păstrează anume regim, nici un aliment sărat în 48 ore.

calomfir s. m. (gr. dela *kallon-phillon* = cu frunze frumoase). *Bot.* numirea plantei cu miros tare calapăr.

calomnia (a) v. (lat. *calumniari*, a învinui pe nedrept). A învinui pe nedrept.

calomniat, ă adj. V. preced. Învinuit pe nedrept.

calomniator, oare s. Cel care calomniază. **calomnie s. f.** (lat. *calumnia*). Învinuire nedreaptă.

calomnios, oasă adj. și adv. Care produce învinuire nedreaptă.

caloric, ă adj. (lat. *calor*, căldură). Care dă căldură, de căldură.

calorie s. f. (fr. *calorie*) Fizic. Cantitatea

de căldură, ce rădică temperatura unui litru de apă, cu un grad centigrad.

calorifer, *ă adj.* (lat. *calor*, căldură; *ferre*, a duce). Ce duce căldură. dă căldură; *s. n.* Mașină de încălzit toate camerele unei case, prin trimiterea căldurii prin niște țevi; aparatul care primește în camere căldura din acele țevi.

calorific, *ă V. preced.* Care dă căldură.

calorimetru *s. m.* (lat. *calor*, căldură; *gr. metron*, măsură). *Fizic.* Instrument pentru măsurat căldura conținută în diverse corpuri.

calos *adj.* (lat. dela *calleo*, a avea bătătură). *Corp calos*, membrană vârtoasă în emisferul cerebral.

calositate *s. f. V. preced.* Învrtoșare a pielii, bătătură.

calp, *ă adj.* (lat. dela *calvo*, înșel). Fals, falsă (despre monete). *Fig.* Fără valoare, decăzut, degenerat.

calpac *s. n.* (gr. *kolpođ*, a umflă, a rotunzi). Căciulă mare rotundă, umflată. (Și Slavii au *kolpa* și Ungurii *kalpag* și Turcii cu același înțeles ca în rom.).

calpuzan *s. m. (V. calp, + lat. usus, întrebuințare).* 1) Cel ce întrebuințează, monede calpe, falșe; 2) șarlatan, înșelător. Și turcii zic *kalpazan*.

caltabos *a. m. V. cartaboș.*

calțavete *s. f. pl.* (lat. dela *calceus*, încălțăminte; *bentulus*, bantă). Bente elastice pentru legat colțunii, ca să nu cadă jos.

câlți sau **căiți** *s. m.* (lat. dela *collisus*, bătucit, sfărămat). Rămășițe încălcite, bătucite, dela răgilarca fuilorului de in sau de cânepă.

câlțul (*a*) *v.* A astupă cu călți o crăpătură, un loc ce curge.

câlțun *s. m.* (lat. dela *calceus*, *calceum*, încălțăminte). Ciorap, colțun. *Bot.* *câlțunul doamnei*, floare în forma de călțun.

câlțunar *s. m.* Cel ce face călțuni.

câlțunaș *s. m.* 1) Mic ciorap; 2) *pl.* mici plăcinte triunghiulare (fierte, amestecate cu unt și zahăr; sau coapte); 3) *Bot.* O plantă bună de mâncat, zisă și *păpădie*.

calu-dracului *s. m. V. cal, drac. Zool.* O insectă mare, subțire, cu aripi lungi.

călugăr *s. m.* (gr. *kalos*, bun; *gheraias*, bătrân). *Bis.* Bătrân retras la o mănăstire, urmând disciplina monachală, petrecându-și viața în rugăciune și fapte bune.

călugăraș *s. m.* 1) Monah tânăr; 2) *fig.* gogoloi negru, conic, care aprins, face un fum mirositor, cu care se afumă și se parfumează casa.

călugăresc, **ească** *adj.* Dela călugări, ca la călugări.

călugărește *adv. V. călugăr.* Ca și călugării; după obiceiurile călugărilor.

călugări (*a se*) *v. V. călugăr.* A deveni monah, călugăr; a îmbracă haina de călugăr; *fig.* a deveni abstinent.

călugărie *s. f.* 1) Situația sau îndeletnicirea de călugăr; *fig.* mănăstire.

călugărime *s. f.* Mulțimea de călugări; tagma, ceata călugărească.

călugărie *s. f.* Actul de a intra în tagma călugărească, a se face călugăr; care se face cu anume reguli, rugăciuni, postire.

călugăriță *s. f.* 1) Femece care duce viață călugărească într'o mănăstire; *Zool.* Un fel de insectă neagră, ce face mișcări de pare că se închină.

calup *s. n.* (arab *kalab*, tipar; formă). 1) Forma de lemn pe care se lucrează botine, ciobote, cizme, zisă și *calapod*. *V.* 2) Formă pentru făcut pe ea pălării, căciuli; 3) formă, bucată (de săpun); 4) tipar în general. Și Turcii și Bulgarii au acest cuvânt.

calupclu *s. m. Fig.* Înșelător.

câlț *c. n.* (daco-gr. dela *kolos*, trunchiat, scurtat). 1) Trunchișor de lemn, conic sau piramidal, ce se bagă forțat spre a astupă gura cuiva (de către răufăcători); 2) *V.* calmic cal; 3) suport pentru tablou (la pictori—după fr. *chevalet*, căluș); 4) scăunăș de vioară; 5) mic clește de lemn pentru prins cămeșile la uscat; 6) partea frâului ce se pune în gura calului; 7) buștean despicat în scânduri.

câlțșari *s. m. pl.* (lat. dela *colusor*, tovarăș de joc). Tovorășie, ceată de jucători, ce dau un fel de reprezentații cu caracter vechiu roman, însoțite de jocuri, cu o agerime deosebită de mișcări, cam în timpul serbătorilor Rusăilor, (corespunzătoare cu *rozaliile antice*).

câlțșel *s. m. V. cal.* 1) Mic cal; 2) căluș de lemn (ce se învârteste de o roată mare) pe care încalecă copiii la serbările dela moși sau altă dată.

câlțș *s. m.* Cal mic.

calvariu *s. n.* (ebreu, este numele muntelui pe care a fost răstignit Christos). *Fig.* tortură mare.

calvinesc **ească** *adj. V. urm.* Ce este de ritul calvin.

calvinism *s. n.* (Dela numele lui Calvin, (1509—1564) întemeietorul sectei religioase, care se deosebește de celelalte rituri protestante prin: forma cu totul democratică a ierarhiei; suprimarea oricărei ceremonii; negarea tradițiilor, reducerea tainelor numai la botez și cuminecătură). Religia dominantă în Elveția, Scoția și Olanda.

calvinist s. m. V. preced. Cel ce ține de religia calvină.

calviile s. f. (lat. *calvities*, chelie). Lipsa de păr pe cap.

cam adv. (lat. dela *quam*, cât, de cât). 1) Aproape ca, aproape cât; cât; 2) oare cum; cam încet.

cămară s. f. (daco-gr. *kamara*, cameră bolșită). Cameră mică, în care se păstrează mai ales lucruri de mâncare. Și ungerii zic *kamara*.

camarad s. m. (Spaniol *camarado*, din aceiași cameră). 1) Militar de acelaș grad cu un altul sau care stă la un loc în aceeași cameră; 2) tovarăș, coleg; 4) prieten, amic.

camaraderie s. f. V. preced. (fr. *camaraderie*). Prietenia între camarazi.

cămăraș s. m. V. cămară. Cel ce are cheile dela cămară. — În vechime funcțiunea de a administra bunurile domnitorului, sau veniturile de la ocne, din vânzarea sărei. (Și ungerii zic *kamaros*).

cămărașel s. m. pl. În vechime funcționarii subalterni ai cămărașului.

cămărașie s. f. Funcțiunea de cămăraș.

camarilă s. f. (spaniol diminutiv dela *camara*, cameră). Prietenii de cameră ai suveranului în Spania, cari îl influențau în actele de guvernare; de aci, gașcă în jurul unui suveran sau unui personaj, care îl influențează în guvernare.

cămăruță s. f. V. cămară. Cămară mică. **cămașă s. f. (lat. *camisa*, cămașă).** 1) Prima îmbrăcăminte de pânză a corpului; 2) poșghiță, înveliș (la vin); 3) învețiitoare la un dosar; 4) poșghița unui bob.

cămășuță s. f. Cămașă mică.

camătă s. f. (din gr. bizantin *kamatos*; dela *kamatodes*, care seacă). Dobândă mare la banii ce se împrumută cuiva, în cât îl seacă, îl sărăcește.

cămătar s. m. V. camătă. Cel ce ia camătă la împrumuturi de bani.

cămătăresc, ească adj. Ca de cămătar.

cămătărește adv. Cum face un cămătar.

cambial, ă adj. Ca pentru schimb, privitor la cambii — acțiune *cambială*.

cambie s. f. (italian *cambio* poliță, dela *combiare*, a schimbă). Inscris de datorie făcut pe anume formular de hârtie și care e supus la anumite reguli de judecată în caz de neplată la termen. **V. poliță.**

camee s. f. (fr. *camée*). Peatră fină (pentru bijuterie) sculptată în relief.

cameleon (fr. *caméléon*). **Zool.** Numele unei reptile care își schimbă culoarea pielei sau după aceea a vegetației unde trăește,

sau sub influența fricei, corpul lui ia diferite nuanțe: roș, galben, negru, verde, alb și cari apar prin pielea lui foarte subțire. Prin asemănare se zice *cameleon* omului fătașnic sau omului politic, care trece dintr'un partid într'altul, care își schimbă opiniile.

camelia s. f. (fr. *camélia*) Bot. Numirea unei flori frumoase (dela numele călugărului *Camelli* care o aduse în Europa din Asia orientală).

cameră s. f. (lat. *camera*, oda, cameră). 1) Oda, încăpere d'nt'r'o casă, locuință; 2) Adunarea deputaților, localul unde se adună deputații și discută facerea legilor și le votează.

camerier s. m. (fr. *camerier*). Odăiaș, om care face serviciul de a curăți și îngriji camerile.

cameristă s. f. V. cameră. 1) Femeie care curăță și îngrijește de camere la o casă boierească.

camfor s. n. (lat. *camphora*). Substanță cu miros foarte pătrunzător, extrasă din dafinul camforat; bună contra umflăturilor și contra insectelor rele.

camforar s. m. Bot. Plantă ce produce camfor (laur, dafin de camfor).

camforat ă adj. Cu camfor sau cu miros de camfor.

camgar s. n. Numirea unui fel de stofă englezească, având oare cari figuri reliefe în țesătură.

cămila s. f. (lat. *camelus*, cămila, gr. *kamelos*). **Zool.** Animal mare patruped cu una sau două umflături (gheburi mari pe spate; trăește în țările calde și duce greutate mari pe spinare (rari exemplare trăesc și la noi).

camilavcă s. f. (gr. dela *kam*, a se anevoi; *laf*, a vedea). **Biser.** Broboadă neagră, ce se pune peste potcap la călugări și care are scopul de a împiedeca vederea în dreapta și în stânga.

cămilă s. m. Cel ce îngrijește de cămilă.

cămin s. n. (lat. *caminus*, vatră, cuptor). 1) Vatră; 2) casă; 3) *fig.* locuință; 4) azil; 5) internat pentru studenți.

cămină s. f. V. comină. **Vechiu.** Dare zecimală pe băuturi din comină. **Mold.**

căminar s. m. (dela vorba *comină*, rămășiță din struguri storși, din care se face spirt). **Vechiu** funcționar, care adună dările din fabricarea de băuturi spirtoase.

căminar s. m. V. preced. Funcționar care adună comina.

camion s. n. (fr. *camion*). Car format dintr'o platformă lată, așezată pe patru roate, care servește pentru transportat mobile sau alte obiecte grele.

camionaj *s. n.* *V. camion.* Transportarea cu camionul, sau plata pentru aceasta.

camizol (strict *camizon*) *s. n.* (fr. *camisole* — dela lat. *camisa*, cămașă). Haină subțire, bluză, pentru femei, croită nu pe talie, ci ca o cămașă scurtă.

câmp *s. n.* și *s. m.* (lat. *campus*, câmp ș. s): 1) Intindere mare plană, de pământ; 2) pășune întinsă; 3) locul cu sămănături; 4) *fig.* lărgime, spațiu, libertate; 5) *artist.* fundul unui tablou; 6) *militar.* locul unei lupte; 7) *fig. câmp (de activitate)*, cuprins.

câmpă (a) *v.* (fr. *camper*). A așeza o armată în lagăr, în câmp.

campanie *s. f.* (fr. *campagne*). Expediție militară, merge la rebel, la luptă; *fig. campanie*, luptă (electorală, de presă, etc).

câmpean, câncă *s.* Cel ce este dela câmp, dela șes.

câmpenesc, ească *adj.* Ca la câmp; dela câmp.

câmpie *s. f.* *V. câmp.* Câmpie mare.

câmpiri *ă s. f.* Câmpie mică între munți.

campion *s. m.* (fr. *champion*, cel ce luptă). Cel ce este în fruntea unei lupte de întrecere (politică sau sportivă).

cană sau canea *s. f.* (lat. *canna*, țevă, tub), Robinet, slăvină.

cană *s. f.* (lat. dela *canna*, tub țevă). Vas în forma de tub, cilindric. Și ungerii zic *anna*.

canaf *s. n.* (daco-gr. dela *kannavos*, fuior de cănepă). Ciucur, format din multe fire legate împreună la un capăt, iar restul atârând liber, ca un fuior. — Și unger. *kanaf* și germ. *cnauf*.

canal *s. n.* (lat. *canalis*, țevă, șanț) 1) Tub; 2) jghiab pentru scurgere, șanț; 3) geogr. parte foarte îngustă a mării; 4) *mat.* conduct; 5) *fig.* mijlocire.

canalie *s. f.* (fr. *canaille*, dela lat. *canaglia* (din *canis*, câine). Insulă ce se spune unui om rău, vrednic de dispreț.

canaliza (a) *v. V. canal.* A face canale de scurgere, a așeza tuburi sau a face șanțuri de scurgerea apei sau lichidelor; *fig.* a da direcție, îndrumare.

canalizare *s. f.* Faptul de a canaliza.

canalizat *ă adj.* Care are canale de scurgere; *fig.* îndreptat, dirijat.

canapea *s. f.* (fr. *canapé*). Scaun lung cu răzămătoare sau șepțar, pe care pot șede 2 sau 3 persoane.

canapeluță *s. f. V. preced.* Canapea mică.

canar *s. m.* (lat. dela *canere*, a cântă și insulele Canare). Zool. Pasăre cântăreață cu penele galbene.

canară *s. f.* (lat. dela *canora*, răsunătoare, încântătoare). 1) Stâncă din munte ce produce ecou; *generalizat* — stâncă; 2) pășune imbelșugată. — Și turcii zic *kanară*.

cănăriță *s. f.* Parte femeiască de canar.

canat *s. n.* (daco-gr. *kanēs, kanētōs, căpac*). Jumătatea unei uși (sau ferestre) cu două deschideri, care se îmbină ca un capac. — Și turcii zic *kanat*.

cânățue *s. f. V. cană.* Cană mică.

canava *s. f.* (fr. *canevas* din gr. *kanavios*, ce servește ca model). 1) Brodieie cu fire de lână sau de ață colorată, pe o pânză rară, ale cărei patrate se aseamănă cu ale modelului și servesc drept îndrumare la așezarea colorilor și formeii figurilor; 2) pânza pentru canava. Se crede că și de la această pânză, care în l. italiană se cheamă *canavaccio*, ar fi numirea acestui fel de broderie.

canavăț *s. n.* (ital. *canavaccio*) O stofă vârgată de lână.

cancan, urî *s. n.* (fr. *cancan* dela gr. *kan, kan (?)* așa, așa). 1) Bârfeli reciproce; intrigi ordinare; 2) joc francez indecent.

cance *s. f. V. cange.*

cancelar *s. m. V. cancelarie.* 1) Demnitarul cel mai înalt al unui imperiu, pe lângă persoana împăratului; 2) secretar de consulat.

cancelarie *s. f.* (lat. dela *cancellare*, a încușura cu gratii (*cancellus*, gratie, țepușă). 1) Încăpere (în vechime închisă cu gratii) unde luciează scriu funcționarii; 2) camera rezervată persoanelor oficiale ale unei instituții; 3) *fig.* autoritate oficială; 4) autoitatea și birourile cancelarului.

cancelarist *s. m.* Funcționar dintr'o cancelarie, copist.

cancer *s. n. Medic.* (lat. *cancer*, rac). 1) Umilătură rea ce se poate produce în diferite părți ale corpului și care nu are încă leac; 2) un semn al zodiacului ce aparține lunii Iunie; 3) o constelație pe cer; 4) *fig.* un rău care distruge treptat.

canceros, oasă *adj. V. preced.* În genul cancerului; cu cancer.

canciog *s. n.* (dela vorba *cance*). 1) Mistrie de zidar pentru aruncat tencuială; 2) uneltă îndoită ca o cance.

când *adv.* și *conj.* (lat. *quando*, când).

1) Arată timpul sau însoțește vorba ce determină timpul unei lucrări; 2) înlocuște pe *cum* — ca și când ar fi frați; 3) *când și când*, rar; 4) *când ae când* = aproape — aproape.

candel *s. n.* (fr. dela *candir*, a cristaliza (zahărul). Zahăr cristalizat, compact, iar nu poros.

candelă s. f. (lat. *candela*, lumânare — dela *candeo*, a (fi strălucitor). 1) Vas cu untdelemn, ce arde prin ajutorul unui fitil, mai ales întrebunțat în biserici, adeseori susținut de frumoase vase de metal, artistic lucrate și suspendate cu lanțuri în fața icoanelor; 2) *Candela*, veche și serioasă revistă bucovineană.

candelabru s. n. V. *candelă*. (lat. *candela* + *habere*, (*candelabrum*) a avea candelă). Luminător, sfeșnic cu mai multe candelă sau cu mai multe lumânări.

candid, *ă adj.* (lat. *candidus*, strălucitor, senin, curat, sincer, cinstit). Curat, nepătat, senin, cinstit, nevinovat.

candid *adv.* V. *preced.* Cu nevinovăție, senin, nepătat.

candidă (a) v. (lat. dela *candeo*, *ere*, a fi alb, strălucitor (candidații la Romani, spre a fi recunoscuți, se îmbrăcau în haină albă). A fi propus sau a se propune pentru o funcțiune, pentru o demnitate, spre a fi apoi ales sau numit în acea funcțiune sau demnitate.

candidat s. m. V. *preced.* Cel care candidează.

candidatură s. f. V. *candidă*. Propunerea de a fi ales sau numit într-o funcțiune sau demnitate, mai ales politică și care se depune la tribunal de către un număr de alegători prin petiție scrisă.

candoare s. f. (lat. *candor*, strălucire, seninătate, nevinovăție, virtute). Seninătate și nevinovăție suletească.

candriu *adj.* (fr. diform din *cendrée* (cit. *sandre*) cenușiu). De culoare cenușie (stofă de lână).

cândva, *adv.* (lat. V. când + *vagus* nesigur, nehotărît). Timp nehotărît, nesigur; vreo dată.

câne s. m. V. *câine*.

canea s. f. V. *cană*.

câneală s. f. (lat. *canus*, sur (părul)). Văpșeală neagră (pentru păr).

câneapă s. f. (lat. și grec. *kannabis*, câneapă). *Bct.* Numirea plantei textile și oliațoase, din firele căreia se țese pânză și se fac frânghii, iar din sămînțe, oleiu. — *Cânepa dracului. Bot.* o plantă asemănătoare cânepei; *fam.* chica, părul. Slavii zic *karaplea*.

cânepar s. m. V. *prec.* *Zool.* Numele unei păsărele cu pene cenușii, ce cântă plăcut.

cânepioară s. f. *Bot.* Plantă asemănătoare cu cânepa.

cânepiște s. f. Loc unde crește multă câneapă; sămînătoare de câneapă.

cânepiu *adj.* De culoarea cânepei — verde cenușiu; *fig. fam.* cam beat.

cange s. f. (lat. dela *cancelus*, grație țepușă, ca ital. *gancio*). Băț lung cu un cârlig la capăt (și uneori și cu o țepușă în vârf, servind ca armă, spre a înțepa și spre a prinde). *Fig.* ghiară mână.

cângiuit *ă adj.* Cu cârlig ca o cange.

cangrenă s. f. (fr. *gangrène*, din gr. *gagraină*, dela *graō*, consum). *Medic.* Distrugerea, putrezirea, țesuturilor vii în carne, cu tendința de a cuprinde și a ucide tot organismul. *Fig.* Corupție, stricăciune care se întinde și distruge — *cangrenă socială*.

cangrenă (a se) v. V. *preced.* A începe putrezirea, distrugerea cărnii vii, prin cangrenă.

cangrenos, *oasă adj.* Cu cangrenă, în stare de cangrenă.

cang. ru s. m. *Zool.* Numirea unui animal rozător, care are la burtă o pungă, în care își poartă puilul.

câni (a) v. V. *câneală*. A văpsi (părul); a da culoare la ceva; a se *câni* (un metal) a prinde rugină, cocleală.

canibal s. m. (indian *kanniba*, numire dată unor sălbatici cari mănâncă oameni). Măncător de oameni. *Fig.* om crud, foarte rău.

canibalism s. n. V. *pre ed.* Măncător de oameni; *fig.* cruzime, răutate mare, față de oameni.

caniculă s. f. (lat. dela *canis*, câine, *canicula*, cățelușă, — de aci numirea constelației de pe cer zisă a *câinelui mare*, ce corespundea o dată cu cele mai mari călduri din Iulie și August). 1) Vacanță, repaus pe timpul de vară, la școli și la alte instituții din cauza marilor călduri.

canicular, *ă adj.* V. *prec.* Din timpul marilor călduri; de vacanță.

canin *ă adj.* (lat. *caninus*, câinesc). Câinesc (dinte ascuțit).

caniotă s. f. (fr. *cagnotte*), un vas în care se pun contribuțiile impuse jucătorilor (de cărți) în anumit scop). Sumă adunată dela jucătorii de cărți spre a plăti ceva sau a da bacșiș servitorilor.

cânit, *ă adj.* V. *câni*. 1) Văpsit (părul), colorat; 2) ruginit (o tinichea, un vas de metal).

canon s. n. (gr. *kanōn*, regulă, disciplină, îndreptare). *Bis.* 1) Regulamentul bisericesc statornic de părinții Bisericii; 2) pede psă conform canoanelor; 3) citire mică, zilnică, în onoarea unui sfânt; 4) *fig.* tortură, chin; 5) *fig. iron.* intonație de rugă, de cerșitorie.

canonadă s. f. (fr. dela *canon*, tun (de artilerie). Trageră cu tunul; lovituri de tun.

canoni (a) v. V. *canon*. 1) A impune o pedeapsă canonică; 2) a tortura, a chinui (*fig.*)

canonic, *ă adj.* 1) Privitor la canoanele bisericești; 2) funcțiune eclesiascică în biserica catolică; persoana ce o îndeplinește.

canonicat *s. n.* Funcțiunea de canonic.

canonicește *adv.* Conform cu prescripțiunile canoanelor bisericești.

canonieră *s. f.* dela *canon* (tun) Marin. Vapor de războiu înarmat cu unul sau mai multe tunuri.

canonit, *ă adj. V. canoni.* Chinuit torturat; *bis.* pedepsit conform canoanelor.

canoniză (a) *v. Bis. V. canon.* A așeza în numărul sfinților (pe un martir, sfânt, ori personajiu deosebit al creștinătății).

canonizare *s. f. V. preced.* Faptul de a canoniza.

cânt *s. n.* (lat. *cantus*). Acțiunea de a cânta; felul cântărei; *poet.* cântec.

cântă (a) *v.* (lat. *cantare*). 1) A scoate sunete plăcute sau a executa o compoziție muzicală cu vocea sau cu un instrument; 2) a recita o poezie; 3) a articula sunetele (o pasăre); 4) *fig.* a lăuda, celebra; 5) *fig.* a prevesti, a prezice, a preveni: *i-am cântat-o eu lui, dar n'a ascultat*; 6) a zice, *cântă art. 2 din lege.*

cantalup *s. m.* (fr. *cantaloup*). *Bot.* Mic pepene galben (zâmos) foarte plăcut la gust și cu miros plăcut.

cântar *s. n.* (lat. dela *quantum*, câtă cantitate; cu terminația *ar*). 1) Instrument cu care se măsoară cantități de mărțuri după greutate. (*Acest cuvânt s'a format în imperiul latin de răsărit și este la toate popoarele din peninsula balcanică și la Unguri*). 2) măsură de greutate, în vechime, de 100 ocale. *V. oală.*

cantaraglu *s. m. V. preced.* Cel ce măsoară cu cântarul mărfuri; cel ce cântărește (la vamă, la gară).

cântare *s. f. V. cântă.* 1) Acțiunea de a cântă; 2) bucată muzicală: *Cântarea cântărilor*, o parte din S-ta Scriptură, atribuită lui Solomon.

cântăreală *s. f.* Acțiunea de a cântări, măsurare cu cântarul; *fig.* apreciere miticuloasă.

cântăret, *eață adj. și s. 1)* Cel care știe să cânte; 2) muzicant profesionist; 3) *bis.* dascăl ce cântă în timpul serviciilor bisericești la strană; 4) *fig. poet.*

cântăreață *s. f.* Femece ce știe să cânte ca artistă.

cântări (a) *v. V. cântăr.* 1) A măsură cu cântarul greutatea unui obiect; 1) a avea o greutate; 3) *fig.* a aprecia just; 4) a fi cu precauție, cu luare aminte.

cantarldă *s. f.* (gr. *kantharos*, cărbuș *ei-dos*, aspect). *Zool.* Numirea unei insecte coleoptere, ce crește mai ales pe arborile numit *frasin* și care uscată se preface în praf foarte iritant, ce se pune la vizicături (luat cu băutură, intern, este foarte vătămător sănătății).

cântărit, *ă adj.* Măsurat cu cântarul; *s. n.* măsurarea cu cântarul. *Fig.* bine judecat, bine apreciat; moderat, chibzuit.

cântat *s. n.* Faptul de a cântă.

cântată *s. f.* (lat. *cantatus* cântat). *Muzic.* 1) Mică poemă compusă spre a fi cântă; 2) muzica pentru o astfel de poemă.

cântător, *oare adj.* 1) Care cântă; 2) *fig.* cocoș; 3) *lur.* zori de ziuă sau timpul când cântă cocoșii de ziuă.

cântate (pe) *adv. Fig.* Pe nimic.

cantatrice *s. f.* (fr. *cantatrice* din lat. *cantatrix*). Femece cântăreață de meserie.

cântătură *s. f.* cântare (*bis.* pentru morți).

cântec *s. n.* (lat. *canticum*). 1) Acțiunea de a cânta; 2) șir de sunete plăcute, produse cu vocea—*cântec popular*, compus de popor fără a se ști când; 3) cîrrip de pasăre cântătoare; 4) compoziție în versuri, — *balladă*; 5) *cântec de lume*, poezie de dragoste; 6) *cântec de stea*, ce se cântă mergând cu steaua la Crăciun; 7) *fig.* complicație — *e cu cântec.*

cantecei *s. n.* Mic, scurt, cântec.

cantilena *s. f.* (lat. *cantilena*, cântec obișnuit, uzat). *Muz.* Romanță sentimentală cu accente grave.

cântilerie *s. f.* (și *canțilerist*). *V. cancelarie.*

cantină *s. f.* (fr. *cantine*). 1) Mică prăvălie unde se vinde mâncare și beaură soldaților sau lucrătorilor; 2) mic restaurant pe lângă o școală sau o autoritate.

cantinier *s. m.* Stăpânul unei cantine.

cantinieră *s. f.* Femece cantinierului sau stăpâna unei cantine.

cantitate *s. f.* (fr. *quantité* dela lat. *quantus*, cât de mare). Câtine, cătașime; aceea ce are proprietate de a se spori sau a se micșora; *muzic.* și *gram.* durata sunetelor sau a silabel *r.*

cantitativ *ă adj. adv.* Cu privire la cantitate; de cantitate, după cantitate.

canton *s. n.* (fr. *canton*). 1) Subdiviziune administrativă conținând un număr mai mare sau mai mic de comune (în Elveția și în Franța); 2) Locuința unui cantonier, așezat la marginea drumului de care el îngrijește, de cale ferată ori șosea, dela un canton la altul; 3) dimensiune.

cantonă (a) v. (fr. *cantonner*, a așeza o trupă de ostași într'un canton (mai multe comune). *Milt.* A așeza o trupă militară prin casele unei localități de sat sau oraș.

cantonal *ă adj.* (fr. *cantonal*). Cu privire la ca ton, de canton.

cantonament s. m. (fr. *cantonnement*). Acțiunea de a cantona trupele; așezarea în gardă a trupelor.

canțonetă s. f. (fr. *chansonette*, dela *chanson*, cântec). Mic cântec; cântec scurt, distrac iv (și ital. *canzone*).

cantonier s. m. (fr. *cantonnier*). Cel însărcinat să îngrijească de o porțiune de drum și care locuiește într'un canton.

cântor s. m. (lat. *cantor*, cântăret). Cântăreț la biserică sau la un temp u.

cantar s. n. (lat. dela *quantum*, câți bani, ce preț, câtă cantitate). Biroul de primirea banilor și facerea plășilor unei întreprinderi. (fr. *comptoir*).

canulă s. f. (lat. *canula* dela *canna*, țeavă). *Medic.* Mică țeavă, pentru introdus sau scurs un lichid.

cănură s. f. (lat. dela *cana*, bătrână, lână din firele mai bătrâne, groase, vârfurile părului de oae, cari sunt mai vechi de cât rădăcinile; din *canură* se face *bi tătura* la țesut.

căolin s. n. Numrea chineză a unui pământ ce intră în compoziția porțelanului (un fel de cretă albă, ce se găsește și în jud. Mehedinți).

caos diformare din *haos*.

cap, s. m. n. (pl. *capi*, *capuri* și *capete*) (lat. din *caput*, ca). 1) Organ ce conține creierul; 2) Șeful, comandantul; 3) început sau sfârșit; 4) Vârful; 5) *Geogr.* o parte de pământ înaintată în apă; 6) *Fig.* inteligență, pricepere; 7) *cap*, individ, ființă, pe soană; 8) Scutit, *cap*. = capitol; 9) *pl. (ete)* capitol; 10) *fig.* grijă, sarcină — *toate's pe capul meu*.

capabil, ă adj. (lat. *cap* + *habile*, cap priceput). Cu cap priceput, i. teligent, înțelept (prin fr. *capable*).

capac s. n. (*cap* + lat. *ac* = ca și — cap). 1) Acoperiș ce se pune deasupra pe oală sau pe orice alt vas; 2) partea de deasupra a lăzi; 3) închizătoare de ceasornic, cutie, etc. 4) coperiș de sicliu; 5) petec ce acopere buzunarul; 6) dublură la fundul nădragilor; 7) Î. velișul b oaștei țestoase; 8) Stămbarea capetelor la smel de hârtie; 9) *i-a pus capac* = a complectat, a sfârșit. Se aude și la Turci. B Igai.

capacitate s. f. (lat. *capacitas*, încăperea, cuprindere). 1) Cuprindere (cât încapere); 2) *fig.* înt lig nță, pricepere; 4) o m f. pr. ceput și inteligent.

capamă s. f. (turc *kapamâ*). Numirea unei mâncări de puu sau de miel cu stăide sau c ceapă mărunță, ce se ferbe acoperită.

capangă s. f. (lat. compus din *capio*, prind; *ango*, strâng). Laț, cursă, ce prinde și strânge, ghiară, cață.

căpăstru s. n. (lat. *capistrum*, căpăș ru). Legătură anume p ntru capul calului, făcută din frânghie sau d n curea.

capăt s. n. (l t. *caput*, ca; ăt). 1) Început; 2) sfârșit; 3) vârf, margine; 4) vârful osiei; 5) *fi* . rezultat, scop.

căpătă (a) v. (lat. dela *capture*, a umbla să apuce ceva, a at age). A obține, a dobândi prin cerere, prin stăruin ă.

căpătăiu s. n. (dela *cap* și *capăt*). 1) Sprin de pus capul (perină); 2) vârf de l mn, butuc pentru așezat lemnul spre a-l tăi; 3) bucată mică (de frânghie); 4) început; 5) sfârșit; 6) *fig.* o locuință, adăpost *om fără căpătăiu*.

căpățînă s. f. (lat. *capito*, *caștonis* = cu cap mare). 1) Tigvă mare de cap; 2) cap de animal; 3) *fig.* cap sec, prost; 4) rădăcină (bulb) de ceapă sau u-turoi etc. 5) f. r. nă conică (de zahăr); 6) butuc de roată.

căpățînos ă adj. Cu cap mare; *fig.* gros la cap, încăpăținat.

căpătare s. f. Acțiunea de a căpăta.

căpătueală s. f. (lat. dela *captio*, prindere, rucare). 1) Prindere, a ucare | de beneficiu; 2) situație, așezare *fig.* funcție de procopseală.

căpătui (a | se) v. (lat. d. la *captio*, *capto*) prindere, apucare; *captatio*, căutarea de a pune mâna pe ceva). 1) A apucă, a obține o situație, un beneficiu; 2) *fam.* a se căsători; 3) *fig.* a piinde stare, avere; 4) a pune în o slăbă.

căpcân și căpcăun s. m. (compus rom. din *cap* + *câne*). 1) Om rău, teribil, ca un câine; 2) mân. ător de oameni; 3) ba: bar, sălbatic; se aplică mai ales la tătari barbari.

căpcană s. f. (lat. din *capio*, apuc; *canus*; laț); rinzăt: are ce animale; cursă anume construită spre a prinde.

căpcăun s. m. amplif. din *căpcân*.

căpchiea (a) v. (lat. comp. *cap* + *quies*, *quietis*, sfârșit, încetare). 1) A sări din minș, a i. ebuni; 2) a turbă.

cap-ă'ope-ă s. n. v. *capod-peră*.

capelă s. f. (ita. *cappella*). 1) Mică biserică. 2) Cu înțeles de cădire sau a opeliș pentru cap, vine dela lat. *cap* + *pellis*, căciulă; *Muzic.* Orchestră sau cor în care cântă și femei.

capelan s. m. v. *capelă. Bis.* Cel ce îngrijește de o capelă.

capel-maistru *s. m.* (V. *capelă* și *maistru*). Conducătorul unei orchestre; șeful unei muzici militare.

căpeneag *s. n.* (dela vorba *cap*). 1) Stâlț cu mai multe capete (vârful) în care se atarnă vase; 2) stâlp de care se leagă o frânghie; 3) manta care nu se îmbracă pe mâncăci, ci numai se leagă cu un șnur în dreptul gâtului, specială pentru păstiri. V. și *chepeneag*. Și Ungurii zic *köpenyeg*.

caper *s. m.* (fr. *caprier*). Bot. Numirea unui aboraș din țările călduroase, ce face fructe de mâncare.

caperă *s. f.* V. *preced.* Fructul de caper.

căpețea *s. f.* (lat. *captio*, prindere; *capitalis*, de p. indere). Partea frâului ce cuprinde capul calului.

căpețel *s. v.* *capăt*. 1) Mic capăt, mică bucățică din ceva lung; 2) mic rest de lumanărie; 3) lumanărie la moartă.

căpetenie *s. f.* (lat. *cap*+*teneo*, cap a ține, hotărî, stăpâni). Șef, conducător, comandant superior; *adj. de căpetenie*=principal, fundamental. (În vechime era capul unei unități de luptă — *ceată*).

căplă (a) *v.* (lat. *capio*, *capere*, a fi prins de o boală). 1) A leobuni, a fi sărit din minți; 2) a fi turburat la minte; 3) *fig.* a ameți.

căpliat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Turbat, sărit din minți; 2) *fig.* amețit.

căpie *s. f.* V. *preced.* 1) Turbare la minte, amețală de creier; 2) nebunie.

capilar, *ă adj.* (lat. *capillarius*, dela *capillus*, păr). 1) Pr. viitor la peri; 2) subțire, în ca un fir de păr; 3) *anat.* mici ramificații ale vaselor.

capilaritate *s. f.* V. *preced.* 1) Starea unui tub sau vas fin, subțire ca un păr; 2) *fizic.* Proprietatea atrăgătoare sau respingătoare a tuburilor, vaselor capilare, față de lichidele ce trec prin ele.

capântortură *s. f.* (din *cap* și *întoarcere*). Zool. Numirea unei păsări agățătoare, ce succește capul mereu.

capșon *s. n.* (fr. *capuchon*, (cîșit ca) jușon). 1) Glugă, penru acoperit capul; 2) căciuliță ca o glugă, penru copii mici.

capște *s. f.* (slav dela *cap*, ido, casa idolilor). 1) Numire dată templului păgân; 2) locaș de desfrânări.

căpștere *s. f.* (lat. *capistrum*, căpăstru, botniță și lat. *capisterium* albiuță de vânturat grâu). 1) Legătură de pus în capul calului, căpăstru; 2) Covățică, albiuță de luat făina, sau în care curge făina la moară.

căpiță *s. f.* (baza *cap*, *căpuț*). Clasă, grămadă de fân, adunat în grabă, pe câmp, în

formă de mic stoz. Și Bulgarii au acest cuvânt *koșîța*.

capital *s. n.* și *adj.* (lat. *capitalis*, de căpetenie, principal). 1) Esențial, principal; 2) sumă de bani ce produce venit; 3) avere; 4) fond intelectual; 5) *adj.* de execuție, decapitare.

capitală *s. f.* V. *preced.* Oraș de căpetenie, oraș principal, oraș unde stau autoritățile principale ale țării, județului sau provinciei.

capitalist, *ă. V. capital*. Cu privire la capital; bazat pe capital; *s. m.* cel ce are bani mulți, capital mare.

capitaliză (a) *v.* A adăuga la capitală, la banii ce formează capitalul.

căpitan *s. m.* (fr. *capitaine*, din lat. *caput capitis*, cap). Cap, șef al unei companii de soldați, al unei baterii, etc. *fig.* șeful suprem.

căpitaneasă *s. f.* Femeea căpitanului.

căpitanie *s. f.* V. *prec.* Funcțiunea de căpitan; reședința căpitanului (de port).

capitațiune *s. f.* (lat. *capitatio*). Contribuție pe cap.

capitel *s. n.* (lat. *capitellum*, dela *caput*, cap). *Arh. it.* Capăt. Impodolit deli vâri la unei coloane arhitecturale.

capitol *capitoliu* *s. n.* (lat. *Capitolium*). Cetățue pe muntele Capitoliu în Roma, unde se încoronau vitejii. (lat. *capitulum*, capitol, (dela *caput*, cap). 1) Parte dintr-o scriere, care are un început nou, desebit; 2) destinație bugetară a unor sume; 3) vechi for-tăreață în Roma.

capitonat *ă adj.* (fr. dela *capitonner*, a umplea cu călți sau vată (o pernă, saltea, etc.) și din loc în loc a prinde cu fir tare de a.ă). Umplut cu vată, etc. și cusut pe deasupra cu forme de romburi sau prns d n loc în loc, cum se fac saltelele.

capitul *s. n.* V. *capitol*.

capulă (a) *v.* (lat. dela *caput*, cap; *tolere*, a rădica, a lua cu totul). A se supuna, a se da învins, a se predă.

capitular *adj.* V. *capitol*. Aparținător unui capitol.

capitulare *s. f.* V. *capitulă*. Faptul de a capitulă.

căpiu, *e adj.* și *adv.* V. *căpia*, *căpiat*.

capo (d'a) *adv.* (ital. *d'a capo*). Dela capăt, dela început.

capo-doperă *s. f.* (ital. *capo*, cap; de; *opera*, lucrare). Lucrare originală de mare importanță mai ales artistică; compoziție literară sau artistică de mare valoare.

caporal *s. m.* (fr. *caporal*, din lat. *cap*+*oralis*, de capăt). Șef dela capăt; primul grad cu care începe ierarhia militară în infanterie.

capot *s. n.* (fr. *capote*, manta lungă cu capșon). Haină lu gă, ușoară, ce poartă femeile în casă.

capoțel *s. n.* *V. capot.* Mic capot,

capră *s. f.* (lat. *capra*, capră). *Zool.* 1)

Numirea animalului patruped, ca e cu ușurință se agață pe stânci; 2) scaunul pentru vizitii la o trăsură; 3) scaun din două perechi de lemne crucișe, pe care se așează orizontal lemnul spre a-l tăia cu ferestăul; 4) aparat pentru ridicat greutatea; 5) scândură pe patru picioare pentru dîlgheri, etc.; 6) suport pentru scândurile patului (la țară); 7) osișor articular pentru joc; 8) partea din pod a coșului, (hoin); 9) *ironic*, peela Grecului; 10) Capra dracului, — lupul vrăbiilor; *Zool. capră neagră, capră sălbatecă*, din munți.

capre *s. pl.* Petece care repară încălțăminte dela jumătate până la varf.

căprar *s. m.* *V. capră.* 1) Păzitor de capre; 2) *caporal*, primul grad militar în infanterie.

căprărie *s. f.* *V. preced.* 1) Funcțiunea, gradul de caporal; 2) mică trupă de soldați sub ordinile unui caporal.

capricios, oasă *adj.* Cu capricii.

capriciu *s. n.* (lat. dela vorba *capra*, din cauza felului de a umbla al caprei, pe unde vrea ea). Gust cu încăpăținare de a face ceva, adesea fără anume rațiune; *fig.* întâmplare în afară de regula obicinuită — *capriciu al naturii*.

capricorn *s. n.* (dela vorba *capra* și *corn*).

Astron. Al zecelea semn al zodiacului, dela care soarele intră în solstițiul de iarnă și începe a se urca și zua a se mări.

caprifoiu *s. n.* (conf. cu fr. *chèvre-feuille*).

Bot. Numirea unui arbust agățător, ce înflorește iarna și are flori fumos mirositoare.

caprilemă *s. f.* (lat. dela *caprile*, pentru capre) *Bot.* Numirea unei plante din familia exerciflorilor.

căprioară *s. f.* (lat. *capriolus, capriola*).

1) capră mică; 2) capră de munte, sălbatică, ce seamănă cu cerbul; 3) *poet. pop.* agra și sprintenă la mișcări — *ca o căprioară*.

căprior *s. m.* (lat. *capriolus*, capră mică, dela *caprea*, capră, care înscamnă și stălp de sprijinit) 1) Grindă de sprijinit, la coperișul casei; 2) *Zool.* bărbătușul căprioarei (2).

căprioarea *s. f.* Așezarea căpriorilor casei.

caprișor *s. n.* *Bot.* Numirea unei plante de baltă, cu flori galbene, originară din insula Cipru.

căpriță *s. f.* 1) Capră mică; 2) *Bot.* numirea plantei visă și *lobodă de grădină*;

3) numirea unui joc și exercițiu de gimnastică cu sărituri, precum și aparatul ce servește la el.

caprițios, oasă *adj. adv.* *V. capriciu.* Cu capricii, cu gusturi voluntare fără rațiune; *fig.* neregulat, nențeles.

caprițiu *V. capriciu.*

căpriu, căprui, adj. (Ochii) negri, ai căror iris are culoare puțin verzuie sau galbenă-verzuie, ca la capră.

capsă *s. f.* (lat. *capsa*, cutie). 1) *Bot.* gogoșa ce conține semințele unei plante (la maci); 2) *milit.* cutiuța cilindrică ce conține materia aprinzibilă a unui proiectil, cartuș; 3) mică ghoioace de meșl, care se prinde, se adaptează la ceva — *patente cu capse* pentru inchei-t.

capsoman *ă adj.* (compus: *cap* + *gr. mania*, nebunie). Încăpăținat; cu încăpăținare nebunească.

capsula *s. f.* *V. capsă.* 1) *Bot.* Înveliș tare ce conține semințele unei plante; 2) *farmac.* înveliș tare dar solubil, ce conține o doză de medicament; *chimic.* Vas rotund ce servește la evaporajii și *milit.* capsă (2).

capsutar, a *adj.* De capsulă, cum e capsula.

căpșun *s. m.* (din vorba *căpuș* (căpușor). *Bot.* Planta mică ce face fructe roșii, ca fragii, dar mai mari și mai mirositoare.

căpșună *s. f.* *V. preced.* Fructul de căpșun.

captă (a) *v.* (lat. *captare*, a prinde, a apucă). A prinde în jghiab (un izvor de apă); 2) *jurid.* a pune stăpânire pe cineva prin insinuări, șiretenie.

captalan *s.* (lat. dela *captare*, a apucă).

Bot. Plantă cu frunze mari cam lipicioase și cu flori roșii, considerată ca bună contra ciurmei și căderei părului.

captar *s. n.* (lat. *captare*, a cuprinde). Strachină mare lată ce servește ca un coperiș, deasupra unui stup de albine; coperișul unui stup, făcut din lemn și șindrili. Și Ungurii zic *kaptar*, iar la stup *kaptalan*.

captare *s. f.* *V. captă.* Acțiunea de a captă.

captator *s. m.* Cel ce captează (2).

captătoriu *adj.* Care are de scop captarea (*jurid.*).

capțios, oasă *adj. adv.* (lat. *captiosus*). Înșelător, cu viclenie (*jurid.*).

captiv, ă *adj.* (lat. *captivus*, prins în războiu, rob). 1) Prizonier, rob de războiu; 2) *fig.* subjugat; 3) *fig.* lipsit de libertate.

captivă (a) *v.* (lat. dela *captare*, a prinde). Numai în înțeles figurat: a subjugă, a fermeca, a atrage, a robi, a ademeni.

captivitate *s. f.* (lat. *captivitas*, robie) Robie, starea de rob; *fig.* subjugare.

căptușeală s. f. (lat. dela *captus*, prins; *alia*, alta, a doua). 1) Pânza, stofa ce formează dosul (dublare) unei îmbrăcăminte; 2) ori-ce se prinde spre a dubla ceva, spre a acoperi, întări; 3) *fig.* înșelăciune.

căptuși (a) v. (lat. dela *captus*, prins). 1) A pune căptușeală, dos (la haină, etc.); 2) *fig.* a înșelă; 3) a se **căptuși**, a câștiga ceva (bun sau rău); 4) *fig. iron.* a pălmui.

cârțușire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a căptuși.

căptușit, *ă adj.* 1) Cu căptușeală; 2) *fig.* înșelat; 3) *pop.* amețit de beutură; 4) *fig. iron.* pălmuit; 5) *fig.* prevăzut cu multe (bancnote, acte, etc.).

capuchehaia s. m. (*capu*+*turc. chehayasy*, intendent, administrator). Agent al principatelor române la Constantinopol (în vechime).

capul (a) v. V. căpătui.

capugi s. m. (*turc.*). Portarul saraiului, sau șambelan al Porții turcești.

capugi-bașa s. m. (*turc.*). Marele șambelan al Porții turcești.

căpușă s. f. (lat. dela *capsa*, cutie). *Bot.* 1) Gogoșă dela planta de rișin, ce dă oleiul purgativ, rișina; 2) boboc, mugur de plantă; 3) mugurul de viță; 4) *Zool.* păduchele de oae.

căpută s. f. (lat. *capta*, prinsă). Partea de jos a încălțăminte (ce se coasă la niște turețe vechi) care cuprinde în ea piciorul.

căpută (ă) V. *preced.* A adăuga căpute, făcute din nou, la ciobote, cisme, ciorapi.

capuținer s, n. (Germ. însă dela *ital. capucino*, călugăr din ordinul Franciscanilor). Numirea unei cafele cu lapte, în care este mai multă cafea și prea puțin lapte (ceea ce-i dă culoarea ca la haina de șeiac închis, cafeniu, cum poartă călugării capucini).

car sau **căriu** s. m. (lat. dela *caries*, vechime, putregai, carie). *Zool.* Verme ce găurește lemnul vechiu.

car s. n. (lat. *carrus*, car de cărat greutăți).

1) Car cu patru roate, pentru dus greutăți; 2) *astron.* Constelații zise și *ursa mare* sau *mica*.

căr! *interj.* (onomat.). Exprimă strigătul cioarei, al corbului; *fig.* poreclă țiganilor.

căr! *interj.* Exprimă cărațu la păsărilor (ca și lat. *queror*, a țipă).

cără (a și a se) v. (dela vorba *car*). 1) A duce cu carul ceva; 2) a transportă; 3) *fig.* a lua cu totul; 4) *pop.* a mânca mult și repede; 5) *fig.* a da lovături; 6) a plecă repede; 7) a spune multe — *cără la minciuni*.

cără s. f. (daco-gr. *kara*, cap). Se ține de căra lui = de *capul* lui; cicăleală.

carabană s. f. V. *carămb.* *Fig.* Pulpă, cărămb de cismă.

cărăbăni (a se) v. (compus din *cără*+*lat. bene*, bine, foarte). 1) A căra cu totul; 2) a duce tot; 3) a lua repede și mult; 4) *fig.* a da lovituri multe (bătae). 5) A se *cărăbăni*, a plecă, a se duce cu totul; 6) a mânca repede și mult.

carabină s. f. (fr. *carabine*, carabină). Pușcă scurtă și ușoară.

carabiner s; m. Soldat ce poartă carabina ca armă.

cărăbuș s. m. (daco-gr. *karabos*, cărăbuș). *Zool.* Numirea unei insecte mari, ce apare câte odată în număr mare și distruge frunza pomilor.

caracal s. m. (fr. *caracal*). Pisică sălbatică din genul *răsului* sau dihorului, se află mai ales în nordul Africei, are blană bună.

caracatiță s. f. (daco-gr. *kara*, cap, *ketos*, monstru). *Zool.* Numirea unei vietăți de mare, din clasa moluștelor, care are un cap (fără corp) și 8 ghiare lătărețe, ca niște cuțite; se prepară pentru mâncare, dar are un miros displăcut (diform. *cracatiță*).

caracter s. n. (gr. *charaktēr*, dela *charasso*, a gravă, a întipări o formă, un chip—cu aplicare mai ades la suflet). 1) Figură întipărită, literă pentru tipărit; 2) *psihologic*, felul sufletesc al cuiva; 3) *prin extens.* expresiunea, firea, înclinațiunea; 4) voință fermă, statornicie; 5) trăsuri distinctive; 6) *fig.* om de caracter, hotărit.

caracteristic, *ă adj.* 1) Care evidențiază caracterul; 2) s. f. felul caracterului.

caracudă s. f. (gr. *kara*, cap; lat. *cauda*, coadă). *Zool.* Numirea unui mic pește, care nu are corp, ci doar capul și coada; *fig.* Om fără importanță. Și Turcii zic *karakuda*.

caradașcă s. f. (daco-gr. *kara*, cap; *dax*, mușcător). *Zool.* Numirea unei mari insecte, negre, ce are la cap două coarne tari; cu cari prinde și mușcă, înțepă f. tare.

carafă și **garafă** s. f. (arab *garafa* = a scoate apă, de unde și fr. *carafe*, *ital. caraffa*). Sticlă albă pentru apă sau pentru vin.

carafte s. f. pl. (din *ca* și *raft*). Stinghii ce țin vatalele. *Mold.*

caragace s. f. (lat. *garricax*, *garricacis*, cărăitoare). *Zool.* Coțofană; cioară mică.

caraghlos, **oasă** *adj.* (*turc.* format din grec. *kara*, arătare, înfățișare, *ghêthô*, a se înveseli, *ghêsô*). Ridicol, de răs; comic care provoacă râsul.

caraghioslăc s. n. V. *preced.* Comicărie, glumă de răs; *adv.* (în) bătae de joc.

cărăi (a) v. (onomat ca și lat. *garrio*,

garrire și *gaeror*, a țipă, a cîrîpi). 1) A scoate sunete ca cioara sau ca pasărea ce cîrăie; 2) a flecări; 3) a necăji cu vorbe și aluzii pe cineva; 4) a plânge zgumotos.

cărăt s. v. *preced.* 1) Acțiunea de a cîrăi; 2) *adj. pop.* tachinat, ironizat.

cărăitoare *adj.* v. *cărăi*. Care cîrăie; s. *fig.* cioară; țigan.

cărător s. m. *Fig.* Țigan; cel ce fură, hoț. *carâmb* s. m. (daco-gr. *korymbos*, extremitatea superioară, partea de sus a unui lucru). 1) Turetea ciobotei, cîsmei; 2) drug orizontal ce formează coșul carului și în care se vîră capetele spetezelor.

carambol s. n. (fr. dela *carambol* (din lat. *careo*, a se liberă; *ambo*, amîndouă). 1) Lovire a două bile dintr'o dată prin cea împinsă cu tacul (la jocul de bileart); 2) *fig.* pățanie neașteptată, șugubină.

caramel s. f. (fr. *caramel*). Zahăr topit prin ardere; acadele din astfel de zahăr.

cărămidă s. f. (daco-gr. *keramid* = de argilă arsă). Pământ argilos frămîntat, apoi uscat și ars, în formă de plăci groase, ce s'ervesc la zidit.

cărămîdar s. m. v. *preced.* Cel ce face cărămizi.

cărămidărie s. f. Fabrica de cărămizi.

cărămidăroasă s. f. 1) Cărămidă mică; 2) un joc de copii, în care o cărămidă servește drept țintă.

cărămiziu, *ie* *adj.* și s. De colorarea cărămizii; colorare ca de cărămidă roșie.

carantină s. f. (fr. *quarantaine*, dela *quarante*, patru zeci). Supraveghere într'un loc izolat, a unor persoane suspectate că s'ar putea îmbolnăvi, pentru că au fost în contact cu bolnavi, sau vin din locuri bîntuite de o boală (termenul de manifestare a bolii se credea de 40 zile; de aci numirea de *carantină*).

caraoșchi sau *caraoșchi* s. m. v. *scaraoschl*.

carapace s. f. (fr. *carapace*, dela gr. *kara*, cap; *passô*, acopăr). 1) Coajă, scoarță tare ce acopere broasca țestoasă; 2) orice înveliș tare, ca al broaștei țestoase, care pune la adăpost sau apără o ființă.

cărare s. f. (lat. dela *carraria*, drum de car). 1) Drumușor foarte îngust de mers cu piciorul, de străbătut undeva; 2) urmă de mersul carului pe câmp; 3) despărțitura părului pe cap; *fig.* drum, ducere, indiciu.

caras s. m. (gr. dela *karakos*, numele unui pește). *Zool.* Numirea unui pește lătăreț și mic.

carat s. n. (fr. *carat*). 1) A 24-a parte de

aur curat din greutatea unui obiect de aur; 2) mică măsură de greutate pentru cîntărit diamantele, egală cu 21 centigrame.

cărat, *ă* *adj.* v. *cără*. Dus cu carul; dus cu totul; s. n. ducere, transport.

cărător s. m. Care duce cu carul; cel ce cără.

cărătură s. f. Ducere cu carul, transport *fig.* dare sau ducere pe repezeală.

cărăul, *ie* *adj.* (daco-gr. dela *kara*, cap—*paralel cu căpiu, căpiă*). Pe jumătate beat amețit la cap. *Pann.* *cărăui pe drum când vine*.

caraulă s. f. (lat. *compus calo*, a vesti ululo, a strigă tare). Paznic, santinelă (caer în timpurile vechi da veste prin strigăte, când se întîmpla ceva, s'au strigă unul dela altul ca să arate că sunt deștepți la post, cum dau gardiștii acum cu fluere semnale noaptea). *Cuvînt întrebuințat și la Ruși în armată și la Turci*.

cărăuș s. m. (dela *car* și lat. *usus*, întrebuințare, folosința). Ce ce face transporturi cu carul pentru plată; cel ce umblă cu carul la drum lung, pe distanțe mari.

cărăușie s. f. v. *cărăuș*. Îndeletnicirea de cărăuș.

caravană s. f. (persan *karuan*, trupă de călători). 1) Grupă de călători, cu cămile, în părțile africane și orientale spre a transporta mărfuri; 2) *bucureștean*, dric, patașcă.

caravani s. m. pl. (lat. dela *qualis, quale*, felul, cum este, *vanus*, deșert, gol). Pantaloni f. largi (acest cuvînt, de formație latină răsăritean, imită numirea turcă *șaravari*, calificînd această formă de pantaloni).

caravanserai s. n. (turco persan). Otel, găzduire pentru caravane, călători.

carboavă și *carboanți* s. f. (rus. *karboveț* și *karbovaneț*, dela *karbovati*, a încreștă). Rublă, monedă mare de argint, cu zimți creștați pe margine — valora 5 franci.

carboj s. n. (fr. dela *courbe*, (curbaj). Schelet din fierărie curbă a unui vas (vapor).

carbon s. n. (lat. *carbo*, cărbune). *Chimic* Corp simplu, f. rar în stare curată — formează diamantul.

carbonat s. n. v. *carbon*. *Chimic*. Numirea dată serurilor formate din acid carbonic cu o bază.

carbonic, *ă* *adj.* Se numește astfel un acid ce rezultă din combinarea carbonului cu oxigenul.

carbonifer, *ă* *adj.* *Chimic*. Care conține carbon.

carboniză (a) v. A preface în cărbune.

carbonizare s. f. Prefacerea în cărbune.

cârbunar *s. m.* (lat. *carbonarius*). Cel ce face sau vinde cărbuni.

cârbunăreasă *s. f.* *V. preced.* Vânăzătoare de cărbuni.

cârbunărie *s. f.* Locul unde se face sau se vinde cărbuni sau mangal.

cârbune *s. m.* (lat. *carbo, carbonis, cărbune*). 1) Lemn sau lucru complet ars; 2) *Medic.*, tumoare ce se negrește și se preface în cangrenă; 3) o boală la grâu și la porumb (tăciune); 4) *cârbune de pământ*, cărbune petri cat, scos din pământ; 5) *pop. a sta pe cărbuni*, a fi grăbit și nerăbdător; 6) *a stinge cărbuni*, a descântă de deochiu.

cărbuni (a se) *v.* A se face căbune.

carbura *s. f.* (fr. *carbure*). *Chimic.* Combinație de carbon cu un alt corp simplu.

cârc *s. n.* *V. cârc.* Încercare de a pronunța; început de pronunțare (ca la cărcăitul de pasări) — *să nu zici cârc*, să nu pronunți o vorbă; *cârc! cârc!* onom. ciripit de găină.

cârcă *s. f.* (daco-gr. dela *korikos*, sac). Sac sau desagă dusă în spate; însuși umerii și spatelul — *a duce în cârcă copilul* — a-l duce în spate ca pe sac.

cârcăl (a) *v.* *V. cârc.* 1) A ciripi (găina; 2) a fi în număr mare și a foi (insecte, parazii).

cârcălaș *s. m.* *V. preced.* *Zool.* Un fel de parazit ce se infig în piele la găini.

cârceiu *s. m.* (lat. diformat *cârci*, în loc de *circ*, cerc, inel rotund; pentu *circueus*). Legătură circulară cu care se prind plantele agățătoare, special la vița de vie: *plur.* dureri ce înțeleștează; crampe. (Și Ungurii zic *görcs*, cărcieiu).

cârcel *s. m.* *V. preced.* 1) Legătura circulară a plantelor giupante cu care agață (în special la vie); prin asemănare, ciorchina dela strugure; 2) durere care contractă, strânge, sgarăge, te.

carceră *s. f.* (lat. *carcer*, loc închis, închisoare). Strămtă închisoare de pedeapsă, pentru cei condamnați, lipsită de lumină.

cârci (a se) *v.* (lat. dela *circino*, a rotunzi, a face cerc). A se strânge rotund, a se curbă; a rămâne scurt, mic, necrescut.

cârclob *s. n.* (lat. dela *circum*, împrejur și *cubo*, a fi culcat). *Zool.* Un parazit ce se încuibă în piele la găină.

cârcloc sau **cârciog** *s. n.* (lat. dela *circum-ago*, a umbla pe încunjur prin transf. *circ* în *cârci*). 1) Subterfugiu, încunjur; chichiță; pretext, chițibuș; vină închis, uită; 2) *V. cărclob*.

cârciocar sau **cârciogar** (*mold. cărclobar*) *adj.* *V. preced.* Chițibușar; pricinaș, care caută ceartă.

cârciumă *s. f.* (lat. dela *crocum* și *croceum*, vin văpsit cu sofran). Local unde se vinde vin și rachiu ce se și bea acolo; în jurul cărciumei se face și joc, horă, sau scrânciob la Paști. — Slavii zic *kručima*, iar Ungurii *korcsma*. (La fereastră cărciumei se puneau ca reclamă, vinuri văpsite cu galben, roșu). *Mold. crășmă*.

cârciumar *s. m.* Cel ce are cărciumă.

cârciumăreasă *s. f.* Femea cărciumarului, sau care are cărciumă.

cârciumări (a) *v.* A vinde în cărciumă.

cârciumărit *s. n.* Impozit asupra cărciumilor în vechime.

cârcni (a) *v.* *V. cârc.* A murmură, a zice *cârc*.

cârcotă *s. f.* (prescurtare din *incurcată—'curecată*). 1) Încurcătură; afacere incurcată, ce trebuie regulată; 2) neînțelegere, ceartă; 3) *fig.* proces, judecată; 4) pricină.

cârcotaș, *ă adj.* *V. preced.* Pricinaș, care se ține de cărcote.

cârcoteală *s. f.* Facerea de cărcote.

cârcoti (a) *v.* A face cărcote.

cârcotelnic, *ă adj.* Câruii îi plac cărcotele.

cârc-serdar *s. m.* (turc. *kyr-serdary*). Comandant de jandarmi.

cârd *s. n.* (lat. *collatus*, intrunit). 1) Grupare, grup (împreunare de mulți); 2) grup de animale, de pasări; 3) mulțime.

cardamă *s. f.* (gr. *kardamon*). 1) Numirea unei plante din familia cruciferelor, antiscorbucică, ce crește în micile ape curgătoare; 2) Plantă ale cărei foi dau o culoare albastră.

cărdășie *s. f.* *V. cârd.* Asociație, grupare (cu scop rău).

cardiac, *ă adj.* (gr. dela *kardia*, inimă).

1) *Medic.* Cel ce suferă de inimă; 2) care privește inima.

cardialgie *s. f.* (fr. dela gr. *kardia*, inimă). *Medic.* Durere de stomac sau de inimă.

cardinal, *ă adj.* (lat. *cardinalis*, dela *cardo*, punct principal). Principal.

cardinal *s. m.* *V. preced. Bis.* 1) Unul din cei 70 prelați superiori ai bisericii catolice, cari compun sf. colegiu. 2) Numele unei pasări cu pene roșii din America de nord; 3) eșarfă, cingătoare neagră a magistraților.

care *pron.* (lat. dela *qualis*, ce). 1) Cuvânt ce înlocuște un nume de persoană sau lucru, sau determină mai bine un nume (înlocuște și pe *cine*); 2) *care de care*, pe întrecute; fiecare — *care cum vine*.

carenă *s. f.* (lat. *carina*). *Marin.* Partea corăbiei, a vaporului, care stă sub apă.

careță *s. f.* (lat. dimin. d. la *carrus*, car). Trăsură de lux, cupeu.

caretaș s. m. V. preced. Cel ce face carete, trăsurile de lux.

căretășle s. f. Ocupația, meșteșugul caretașului.

careu s. n. (fr. *carré*, patrat). Patrat; figură cu forma patrată.

careva pron. (*care + va*). Vreunul.

carfiță s. f. (daco-gr. *kara*, cap, lat. *fixa*, înfiptă). Peptene de prins părul pe cap, împodobit cu pietre de preț.

cărl (a se) v. (lat. *caries*, vechime, putregiune. — V. și *cariu*). A fi ros de cari, putregăit din cauza vechimei (un lemn).

carlă (a se) v. V. preced. A se găuri (o măsea, un dinte).

carlat, ă adj. V. prec. găurit, stricat (dinte, măsea).

carlatidă s. f. (gr. *kara* cap; *thiso*, a pune). *Archit.* Stâlp, coloană ca o figură de om ce susține pe cap o parte din o construcție—se pune la intrări, susține balcoane. etc.

carie s. f. (lat. *caries*, vechime, putregiune). *Medic.* Găurire prin putregiune (la dinți, măsele).

carieră s. f. (fr. *carrière*, ital. *cariera* dela lat. *carrus*, car). 1) Ocupație ca mijloc de a trăi (cei vechi, când aveau car, aveau mijlocul de a lucra și a trăi).

carieră s. f. (fr. *carrière*). Loc de unde se scoate piatră sau nisip.

caritabil, ă adj. (fr. *charitable*, din lat. *caritas*, iubire, dragoste). *Moral.* Care are iubire și milă de aproapele.

caritate s. f. (lat. *caritas*, iubire, dragoste, dela gr. *charis*, har, grație). Bunăvoință și iubire de aproapele.

carlu s. m. (lat. *caries*, putregaiu). Vierme ce roade, găurește lemnul putregăios.

cărjă s. f. (lat. dela *crux*, *cruce*; ca fr. *crosse*, *cărjă*). 1) Baston, băț în formă de cruce, pentru șchiopi ca să umble; 2) *Bis.* insigna păstoriei, a conducerii poporului, ca atribut al arhierilor; 3) baston curb la mâner; 4) *fig.* sprijin.

cărjoiat, ă adj. V. cărjă. Îndoit ca o cărjă.

cărlan, ă s. (lat. dela *cornulum*, coruț sau cornulan). Miel de 2 ani, căruia i-au crescut coarnele și care se poate tunde.

cărlănar s. m. V. preced. Cel care păzește cărlanii.

cărlig s. n. (daco-gr. dela *kyklik*(os) circular, ca și gr. *kykliskos*, verigă). Cange care agăță, prinde și ține lucrul prins — cu felurite întrebunțai: de împletit, de prins pește, de închis o ușă, de atârnat, etc. *fig.* mijloc de a prinde, a agăță.

cărligat, ă adj. V. preced. Îndoit în formă de cărlig.

cărligați pl. Bot. Un fel de floare roșie, agățătoare.

cărligătură s. f. V. cărlig. Îndoire și prindere ca a cărligului.

cărlionț s. m. (daco-gr. *kyglios*, circular rotund). Șuviță de păr îndoită rotund, buclă de păr.

cărlionță (a se) v. V. prec. A (se) face cărlionți.

cărligancă s. f. (baza *cărlig*). Varieta de struguri albi.

cărmă s. f. (daco-gr. *kormos*, vâslă). Vâslă ce dă direcție unui vas plutitor; *fig.* direcțiune, guvernare. Și Slavii zic *korma* și Ungurii.

cărmac s. m. (slav dela *korma*, hrană). *Mold.* Undiță cu hrană în călig.

cărmăju s. m. (lat. *culmus*, băț de plantă). Lemn din cari se fac coade de bicu.

cărmaciu s. m. (dela vorba *cărmă*). Cel ce mănuește cărma unui vas plutitor; pilot, conducător.

cărmăz s. n. (arab *kirmi*?). Numirea unei substanțe din insecte de cocenile, ce dă o culoare roșie aprinsă; *chimic*, oxid de antimoniu sulfurat; (și fr. *kermes*). — Și Turci *kyrmyzy*.

cărmăzlu, e adj. De colorarea cărmăzului. **cărmeală s. f. V. cărmi.** 1) *fig.* Nehotărâre; 2) schimbare de atitudine.

cărmi (a) v. V. cărmă. 1) A mânui cărma unui vas plutitor; 2) a da sau a lua o direcție; 3) *fig.* a schimba direcția, părerea, atitudinea.

carmin s. n. (fr. *carmin* baza pare *kermes*, V. cămăz). Numirea unei colorii roșii strălucitoare.

cărmoajă sau cărmof s. f. m. (daco-gr. *kormos*, bucată). 1) Bucată de pâine; gogolou ce aluat copt; 2) coajă de pâine; 3) mici colaci sau plăcintuțe; 4) gogoloiu.

cărmul (a) v. V. cărmă. 1) A conduce, a dirige cărma luntrei, vaporului; *fig.* a guvernă, a administra.

cărmuire s. f. 1) Acțiunea de a cărmui; 2) guvern, administrație; 3) *vechiu*, prefectura județului.

cărmuitor s. m. Cel ce guvernează, dirijează, administrează, *vechiu* prefect de județ.

cărn (ă) adj. (dela *cărmi*). Cu nasul strămbat, sau turtit, ori fără nas. — Și Slavii zic *krany*.

cărnaș s. m. (lat. *caro*, carne; *carnaceus* de carne). Intestin de porc umplut cu carne tocată și anume preparată cu mirodenii.

cărnătar s. m. Cel ce face sau vinde cărnași.

cârnațarie *s. f. V. cârnaț.* Magazin unde se vinde cârnaț, șuncă sau jambon și carne de porc.

cârnațune *s. f. V. carne. Pict.* 1) Coloare ce redă aparența cârnii; 2) părți nude ale corpului.

cârnau *adj.* (diform. p. *grându*). Denumirea unui fel de grâu de calitate inferioară.

carnaval *s. n.* (fr. *carnaval* dela lat. *carnis*, de carne; *avaler*, a înghiți). 1) Timpul când după religia creștină se mănâncă carne (dela Crăciun și până la începutul postului mare); 2) Numirea serbărilor ce se fac în acest timp, ca rămășiță dela bachanalele ori saturnalele antice.

carnaxi *interj.* (gr. *karnaxi*, crapă, să crăpi). Exclamare de respingere, de opunere (*se aude în porturile dunărene*).

carne *s. f.* (lat. *caro*, *carnis*, carne. 1) Carne de orice ființă; 2) *prin asemănare*, partea cărnosă a fructelor, poamelor.

cârnelă *s. f.* (compus din *carne*, *lea-gă* = oprește, interzice carnea). Numirea săptămânii ultime din carnaval, după care începe postul mare, în care este oprită mănăcarea de carne, după regula bisericească.

carnet *s. n.* (fr. *carnet*). Carte mică cu însemnări sau pentru a însemna în ea; *carnet de identitate*, pentru a dovedi identitatea persoanei.

cârni (a) *v.* (din *cârn*). 1) A strâmba nasul sau a-l turti; 2) a da o altă direcție, a întoarce (pentru înțelesul 2, din vorba *cârmi*).

cârnic, *ă adj. V. preced.* Care apucă într-o parte (*oaie*).

cârnicică *s. f. V. carne.* Diminutiv dela vorba carne.

cârniț *ă adj. V. cârni.* 1) Intors într-o parte; 2) turtit (nasul).

cârnițură *ă s. f.* Intorsătură la o parte.

carnivor *ă adj.* (lat. *caro*, *carnis*, carne; *voror*, înghiț lacom). Cel ce se nutrește cu carne; *fig.* prea lacom de a mânca carne.

cârnoș, *oagă adj. V. cârn.* Turtit; cam că n.

cârnoși (a) *v. V. preced.* A turti; a face cârn.

cârnoș, *oasă adj.* (lat. *carnosus*, cârnos). Cu carne multă; *fig.* cu miez mult (fiuct).

cârnoși (a se) *v.* A prinde carne multă. **carò** *s. n.* (*plur.* carale). (fr. *carreau*, dela *carré*, patrat, figură patrată). Carte de joc ce are pela figuri (puncte) patrate de culoare roșie.

cârnuși *s. pl. V. carne.* Multă carne; diferite feluri de carne la un loc; *extins*, mănăcări făcute cu carne.

carotidă *s. f.* (fr. *carotide*). Anat. Fiecare din cele două artere principale, ce duc sângele la inimă.

cârpă *s. f.* (lat. dela *carpo*, a rupe). 1) Bucată de pânză ruptă; 2) broboadă pen la cap; 3) pânză. — Și Buiga îi au acest cuvânt.

cârpăceală *s. f.* Dregerea unei haine rupte; *fig.* înjghebeală.

cârpăci (a) *v. V. cârpă.* A drege, a repara ceva rupt, stricat; a pune pețece. — Și slavii au acest cuvânt.

cârpăcie *s. f. V. cârpăceală.*

cârpăciu *s. m. V. preced.* Cel ce repara încălțăminte sau haine rupte; *fig.* nepriceput, necompetent.

carpân *s. m. V. carpen.*

cârpănos *adj. Fig.* Cum este lemnul de carpen (ațos, cu fibre tari, ce nu se despică); om care caută pricină și cu care nu te poți înțelege; *fig.* avar; *fig.* răutăcios.

cârpănoș *s. f. V. preced.* Firea sucită a omului cârpănos.

cârpărie *s. f.* Adunătură de carpe multe.

carpatic *ă adj.* Din munții Carpați (dela lat. *carpere*, a rupe, munți abrupti, cu prăpăstii).

carpatin și **carpatin** *ă adj. V. preced.* Din Carpați, al Carpaților.

cârpeală *s. f. V. cârpă.* 1) Dregerea lucrurilor rupte; 2) *fig.* înjghebare; 3) *fig.* reparație nedurabilă.

carpen *s. m. Bot.* (lat. *carpinus*). Arbore de pădure, cu lemn alb și cu fibre foarte in-desate, încât se despică f. cu greu; servește la facerea de roți și de juguri.

carpen *ă s. f.* Fiuctul, sămânța de carpen.

cârpi (a) *v.* (lat. *carpere*, a rupe, a sfâșia). 1) A coase, a drege ce este rupt; a pune pețece; 2) *fig.* a aplica o lovitură cu palma pe obraz; 3) a turna, spune (o minciună); 4) a înjgheba 5) a născoci; 6) a astupa crăpături; 7) a se îmbătă — s'a cârpi bine.

cârpiniș *s. n. V. carpen.* Mulțime de carpeni.

cârpit *ă adj. V. cârpi.* 1) Reparat, dres; cusut cu pețece unde e rupt; 2) *fig.* amețit de beaură; 3) lovit cu palma sau altfel; 4) astupat, lipit — *cu ochii cârpiți de somn.*

cârpitură *s. f. V. cârpeală.*

cârpoci sau **cârpogi** (a) *v. cârpi.* A cârpi într'una; a drege, a repara meleu.

cârșnic *s. n. V. crâșnic.*

cârștaș *s. m.* (slav dela *crest*, *crâst*, cruce). Plasă de prins pește, legată de capătul a două bețe îndoită și încrușițate.

cârșteu *s. m. V. cristeu.*

cartă *s. f.* (fr. *carte* dela lat. *charta*, hâr-

tie. 1) Carte de joc, cînt'ro hîrtie ce are pe dînsa figuri, sau puncte de culoare roșie sau neagră, în cele patru forme cunoscute: un patrat, un trifoiu, o inimă sau o cupă și pica (fr. *pique*) suliță, ca un vîrf de suliță; 2) lisă de bucate; 3) *cartă de vizită*, mic carton, pe care e scris numele și adresa cuiu; 4) *cartă poștală*, foaie de scrisoare deschisă.

cartaboș s. m. (lat. *caro*, carne, *tabus*, sînge închegat). Cîrnaț făcut din întesînul gros al porcui, care se umple cu carne și cu sînge închegat, precum și cu orez sau meiu, etc.

cartaginez, *ă* adj. Cel ce este din cetatea Cartagina africană (antică) aproape de Tunis. I de astă-i, sau din Cartagina din Spania, ori cea din Columbia.

carte s. f. (lat. *charta*, hîrtie). 1) Foi de hîrtie tipărite și cusute într'un volum, ce tratează despre ceva; 2) foaie de hîrtie cu numele și adresa sa, cu o anume indicație și scop (carte de vizită, de alegător, de legitimație); 3) *pop.* scrisoare; 4) carte de joc (vezi *cartă*); *fig.* școală, învățătură; 5) *carte de judecată*, hotărîre definitivă de judecată; *a da în cărți*, a ghici cu cărți de joc; *a da cărțile pe față*, a spune deschis.

cârteală s. f. (lat. dela *garritium*, murmurat). Nemulțumire de ceva, nsoțită de murmur.

cartel s. n. (fr. *cartel*, provocațiune). Înțelegere (a fabricanților) cu scop de a provoca urcarea prețului fabricatelor lor; înțelegere între negustori pentru a aduna mărfuri și apoi a le vinde cu preț urcat.

cărți (a) v. V. *cârteală*. A murmură cu nemulțumire contra cuiu sau pentru ceva.

cărtică s. n. V. *carte*. 1) Carte mică. 2) Foiță de țigară în formă de carte.

cartier s. n. (fr. *quartier*, a patra parte). 1) o parte din oraș, mahală. 2) *cartier general*, locul unde stau ofițerii superiori de stat major ai unei armate și dau ordine; locul ocupat de niște trupe provizorii.

cartilage s. n. (fr. *cartilage*, din lat. *cartilago*, s.gă.ciu). Anat. Sgârțiu care leagă mușchii cu oasele.

cartilagos oasă adj. V. *preced.* Care e de sgârțiu sau din sgârțiu sau în felul sgârțiuului.

cartilaj s. n. V. *cartilage*.

cărtire s. f. Faptul de a cărți.

cărțiță s. f. (lat. dela *cortex*, *cortecis*, învelitoare). Zool. Mic animal negru ce stă ascuns în pământ la câmp și scoate morman de țărăni; *fig.* Om care nu vede (ca și cărțița), sau om refractor la lucruri noi, la pro-

gres. — Și Sărbii zic *krtița*, tot din o bază *krti*, a înveli.

cărtitor oară adj. V. *cârteală*. Care cărtește.

cartof s. m. (din (gr. *karto*, tare și lat. *folis*, gogoloi, beșică). Bot. Nu. Irea plantei ce produce rădăcini ca niște gogoloae, tubercule, tari și cari se pot păstia. *Această numire se vede a fi dată în peninsula Balcanică și de aici a trecut și la Germani*; vezi și numirea *barabală* și *clumpeni* sau *crumpeni*.

cartofărie s. f. V. *preced.* Mulțime de cartofi.

cartofor s. m. și adj. (gr. *chartis*, foaie hîrtie; *foros*, purtător). Care poartă cărțile de joc; cel căzut la patima jocului de cărți.

cartoforie s. f. V. *preced.* Patima jocului de cărți.

cartografie s. f. (fr. *cartographie*, din gr. *chartis*, foaie de hîrtie; *graphē* scriere). Desemnarea hîrților de geografie în mod artistic și științific.

cartomanție s. f. (fr. *carte*, carte de joc; și gr. *manteia*, prezicere). Pretinsă artă de a ghici viitorul cu ajutorul cărților de joc (trăgînd mai multe cărți și prin combinarea lor făcînd deducții).

carton s. n. (ital *cartone*, dela lat. *charta*, hîrtie). 1) Hîrtie groasă și tare, obținută prin lipirea mai multor foi între ele și prin presarea lor; 2) cutie de carton; 3) *picl.* desemn, schiță; 4) scoarță de carte, din carton.

cartonă (a) v. (fr. *cartoner*). A îmbrăca, legă, o carte în scoarțe de carton.

cartonaj s. n. (fr. *cartonage*) Acțiunea, lucrarea de a cartonă.

cartonat *ă* adj. Imbrăcat, legat în carton (o carte).

cartular s. n. (fr. *cartulaire*). Bis. Carte despre drepturile, privilegiile unei mînăstiri.

cărturar s. m. (dela vorba *carte*). 1) Om care știe carte, învățat; 2) Cel ce știe să ghicească cu cărțile de joc; 3) *biblic.* învățat, cunoscător și tîlmăcitor al legilor la Evrei.

cărturăreasă s. f. Femeie ce știe să ghicească, să prezică, cu ajutorul cărților de joc. **cărturăresc**, *eașcă* adj. V. *cărtur. r.* 1) Privitor la cel ce știe carte, la cei învățați; 2) de cărturăreasă.

cărturărie s. f. Învățătură de carte, știință de carte.

cărțiule s. f. (dela *carte*). 1) Carte mică; 2) livret; 3) pașaport.

cartuș, **cartușă**, s. n. (fr. *cartouche*, citit *cartuș*) dela italianul *cartoccio*, fișic, înveliș cilindric de hîrtie). Incărcatură de pușcă,

anume pusă într'un tub de carton sau de metal.

cartușleră *s. f. V. preced.* 1) Cutiută de piele atârnată la cingătoare și în care se pun cartușe; 2) curea lată, încinsă cu locuri de purtat cartușe.

cărucior, cărucioară *s.* (dela lat. *carrus*, car, din *carruseollus*). Micuț car; trăsura de plimbat copii.

cărunt *ă adj.* (lat. dela *canutus*, cărunt, cărunțit, *canus*). Cu părul începând să albească sau în bună parte albit; *fig.* albit de zăpadă.

cărunt(eală) *s. f. V. preced.* Albirea părului.

căruntețe *s. f.* Vârsta când începe să albească părul; începutul bătrâneței.

cărunți (a) *v. V. cărunt.* A începe să se albească părul.

cărunțit, ă adj. Cu părul albit în parte.

căruț *s. n. V. car.* Mic car (pentru copii).

căruță *s. f.* (ca italian *carrozza*, dela lat. *carrus*, car). Car, nu pentru greutatea precumari, ci pentru întrebuințarea obicinuită.

căruțarie *s. f.* Meșteșugul de a face căruțe.

căruțaș *s. m.* 1) Cel ce face căruțe; 2) Cel ce face transporturi cu căruța.

carvasară *s. f.* (turc *karavan seray*). Vamă, han de caravane.

caș *s. n.* (lat. *caseum*, caș, brânză). 1) Brânză proaspătă, nesărată, din lapte de oi; 2) *Bot.* *Cașu popii*, floare violetă cu dungi albe; 3) materie albicioasă la colțurile gurii, (ca la pui de vrăbii).

casă *s. f.* (lat. *casa*, căsuță colibă). 1) Casă de locuit, locuință; 2) menajul, gospodăria; 3) ladă de fier pentru bani; 4) păstrarea banilor, averea bănească; 5) instituție, așezământ de bancă sau de comerț (în acest înțeles se scie și *cassa*); 6) familie domnitoare; 7) familie, gospodărie; 8) placenta (pruncului); 9) *casa civilă* sau *militară*, personalul de serviciu al suveranului.

cașa *s. f.* (*rus kaša*). Fertură din hrișcă cu lapte sau cu unt, ori uitură.

cașă (a) *v.* (fr. *casser*, dela lat. *quassare*, a sfărâma). A sfărâma, a anulă o alege, un examen, o hotărâre judecătorească.

cașalot *s. m.* (fr. *cachalot*, citit *cașalot*). *Zool.* Un pește mare din speța balenelor.

casăncă *s. f.* (slav. dela *kosá*, coadă (de păr). Broboadă colorată pentru femei, ce acopere capul și se leagă sub bărbie, formând un colț la spate, ce acopere coatele.

casap *s. m.* (turc *kasap*). Măcelar, cel ce taie vite și vinde carne (în Moldova). — Cel ce taie vite pentru anume plată.

căsăpesc *ească adj.* De casap, ca la casap.

căsăpi (a) *v. V. casap.* A tăia vite; *fig.* a măcelări, a tăia ca pe vite.

căsăpie *s. f. V. preced.* Baracă unde se taie vite; abatoriu.

casare *s. f. V. casă.* Faptul de a casă, anularea unei sentințe, alegeri sau examen.

cășărie *s. f. V. caș.* Locul unde se face cașul; depozit de caș.

cășăș *s. m.* (dela *casa*). Om care are casa lui; familist.

cașăție *s. f.* (Curtea de). Instanța supremă judecătorească, ce are dreptul a *casa*, a nulă o hotărâre dată de o instanță de judecată inferioară, dacă o găsește nedreaptă sau neconformă cu legile; *Curtea de Cașăție* poate interpreta legea și da jurisprudență.

căsătoresc *ească adj. V. căsători.* Privitor la căsătorie.

căsători (a se) *v.* (dela *casă*, prin lat. *casatus*, cu casă). A însuși sau mărita; a da la căsa lor pe cei tineri.

căsătorie *s. f.* Actul de a se căsători; *căsătorie civilă*, semnarea actului de căsătorie la primărie; *căsătoria religioasă* se face la biserică

căsătorire *s. f. V. preced.*

cașcă *s. f.* (lat. din *quatio*, a lovi, mână lovind, *quassa*, *quassaca*, lovita). Lemnuș cu care se joacă copii, bătându-l cu bețe.

cască *s. f.* (spaniol *casco*). Coif de metal; (dela lat. *casus*), coif de metal pentru soldați.

căsătorit ă adj. Insurat sau măritată; dat la casa lui.

cască (a) *v.* (daco-g. *chaskó*, a sta cu gura deschisă); 1) A deschide gura; 2) a deschide gura mare de oboască sau de edormire; 3) a se face o deschizătură, o spintecătură; 4) a (se) lărgi; 5) a deschide (o. hii).

casadă *s. f.* (ital. *cascata*, cădere). Căderea apei dela o mare înălțime; cădere de apă.

cască-gură *s.* (dela *cască* și *gură*). Cel ce umblă cu gura căscată; prost.

căscat ă adj. *V. căscă.* Deschis, desfăcut; crăpat: lărgit; *s. n.* căscatul (de somn).

căscătură *s. f.* Faptul de a se căscat, starea de căscat; acțiunea de a căscă.

căscăun *s. m.* (dela *cască*, *căscăun*). Zăpăcitul, care umblă aiurit, *se zice despre căini, sau despre omul ce umblă zăpăcît, aiurit, și nu trage la casa lui.*

cașcaval *s. n.* (rom. *caș* lat. *covera*, a păstră, păzi). Brânză anume preparată și care se păstrează mult timp și nu se strică.

caschetă *s. f. V. căscă.* Cască mică; pă-

lăie în formă de cască; (r. *casquete*)=chi-piu de militar.

căscioară s. f. V. casă. Casă mică.

căslă s. f. (lat. din *casa*, colibă, și *casella*, mică colibă). Adăpos, colibă de ciobani unde se face cașul. — Și Turc *kisla*, adăpost pentru trupe.

cășlar s. m. Cel ce îngrijește de o căslă, cioban dela căslă.

cășlărie s. f. V. căslă.

cășlegi s. n. (lat. dela *cassus*, căzut, cuvenit; *lex, legis*, de lege). Denumirea timpului când se dă libertate de a mânca dulce, carne cum și alte libertăți ce erau la Romani. Numirea arată o reminiscență de moravuri romane, supuse legii creștine.

cașmir s. n. (dela *Kașmir*, localitate la nordul Indostanului). Numirea unei mătii, stofe de lână moale și fină.

casnic, ă adj. V. casă. 1) De casă; 2) om care se îngrijește de casă; 3) al casei.

căsnic (a) v. V. casă. A alcătui o familie, o casă.

căsnicie s. f. Viața de om căsătorit; viața f. miliară.

casoletă s. f. (r. *cassollette*). Cutie de păstrat sticlucă cu parfum.

cașos, oașă adj. V. caș. Prefăcut în caș; care conține brânză.

casă s. f. (lat. dela *capsa*, cutie, ladă). 1) Ladă de fer pentru păstrat bani; 2) administrație, păstrare de bani; 3) instituție com. re. ală sau industrială; 4) *Casa de Depuneri*, instituție de păstrare de valori și bani; 5) *Casă de Economie*, instituție unde se păstrează bani economisiți de oameni.

casetă s. f. (r. *cassette*). Lădiță, cutie de lemn sau de metal, pentru păstrat bani sau giuvaer cale.

cassier s. m. V. cassă. Cel ce păstrează banii aflători în cassa unei administrații sau întreprinderi.

cassierie s. f. Instituția sau localul unde se păstrează cassa cu banii unei administrații; — administrație financiară.

cassieria s. f. Femeea ce primește și păstrează banii unei întreprinderi, magazin, etc.

cast, ă adj. (lat. *castus*). Cinstit, neprihănit, feciorelnic.

castă s. f. (spaniol *casta*, neamestecat — dela lat. *castus*, cinstit, curat). Clasă socială, care se ține separată de altele (mai ales în Indiă se mai văd caste).

castan s. m. (gr. *kastanon*). Bot. Arbore frumos, mare, ce produce castane și crește în țările calde și în unele părți în România.

castenă s. f. V. preced. Fructul castanului.

castaniu, ie adj. De culoarea coajei de castană.

caște s. f. (r. diform. din *cassete*, cutiuță). Cutiuțele în care se păstrează literile tipografice, la tipografie.

cășteu s. m. (dela vorba *căștiu*). Om strâns, zgârcit, avar, care caută numai să câștige.

castel s. n. (lat. *castellum*, fortăreață, înfăritură). 1) Cetățue; 2) casă boierească sau princiară, cu întărituri de jur împrejur, cum erau în veacul de mijloc; 3) fig. casă mare.

castelan s. m. Cine locuiește în castel.

castelană s. f. Femece ce locuiește într'un castel, sau proprietara unui castel.

căștig s. n. (lat. *quaestivulus*, mic câștig — ca și din *quaestus*, câștiu). 1) Profit bănesc din muncă sau din afaceri; 2) agonisită; 3) fig. folos moral; 4) ceea ce se poate dobândi peste obicinuit; 5) sumă sau obiect dela joc de noroc.

căștigă (a) v. 1) A agonisi, obține, dobândi bani prin muncă sau afaceri; 2) fig. a trage un profit moral — câștigă experiență; 3) a dobândi prin noroc; 4) a dobândi ceva neașteptat sau peste obicinuit, întârzierea trenului se poate câștiga; 5) fig. a atrage pe cineva de partea sa.

căștigare s. f. V. preced. Obținere, dobândire de beneficii bănești sau morale.

căștigat, ă adj. Obținut, dobândit; fig. atras spre sine.

căștigător, oare adj. Care câștigă; cărui îi revine câștig la o loterie.

căștigos, oașă adj. Care produce mult câștig.

castitate s. f. (lat. *castitas*, curățenia nevinovată a trupului). Nevinovăție feciorelnică.

căștiu s. n. (lat. dela *quaestus*, câștig, beneficiu). 1) Venitul cerut de proprietar pe un anume timp (o jumătate de an) dela o moșie arendată; 2) termenul de plată a arenzii (la sf. Dumitru sau la sf. Gheorghe).

castor s. m. (lat. *castor*). Zool. Numirea animalului mamifer, rozător, cu coada solzoasă și cu părul foarte fin, din care se fac blăni, pălării; trăește lângă lacuri unde își face un fel de colibă.

castră (a) (lat. *castrare*). A jugăni; a tăia organele bărbătești la om sau la animal.

castrare s. f. Acțiunea de a castră.

castrat adj. V. castră. Jugănit.

castravete s. n. (lat. *castris*, de câmp, de ogor; *beta*, sticlă; în loc de lat. *curcubita*). Bot. Plantă din familia *curcubitaceelor*, al cărei fruct nu trebuie rupt cu mâna, ci tăiat ușor cu cuțitul dela rădăcină. Și Bulgarii zic *krăstaveț*.

castron *s. n.* (fr. *casserole*). Vas mare în care se pune supă sau ciorbă.

castru *s. n.* (lat. *castrum*). Lagăr, cetățue în care sta armata romană; (urme de caste se văd ori unde a fost un lagăr roman) cum este și la T-Severin.

cășună (a) *v.* (lat. *compus casus*, cădere, caz; 'n-a; în a). A cădea, (1 se năpusti) pe cineva, sau pe ceva; a se apuca de ceva cu tot dinadinsul.

cășunătură *s. f. V. preced.* 1) Necaz re-pede; 2) capriciu; 3) năpustire pe ceva sau cineva.

căsuță *s. f. V. casă*. Casă mică.

cat *s. n.* (daco-gr. dela *kata*, de sus). Etaș, rând (dela o casă cu mai multe etaje).

cât, *ă adj. adv. și pron.* (lat. *quantus*, a, cât de mult sau cât de mare). În ce mărime, în ce număr (de bani) sau măsură, ori greutate; *s. n.* rezultatul împărțirii.

căț *î interj.* (dela lat. *cattus* (ca și germ. *katze* și fr. *chat*) = cățel, aplicat la pisică). Exclamare pentru a alunga mâța, pisica.

cătă (a) *v.* (lat. *capto*, *captare*, a căuță). 1) A căuța (un lucru pierdut); 2) a lua a-minte; 3) a privi spre; 4) a tolera, a avea considerație — *cătă în cinstea părinților*; 5) a urmări; 6) a pretinde, așteptă — *cătă să-i dau*; 7) a urmă, a trebui; 8) a înclina spre.

cață *s. f.* (lat. din *cassis*, lat). Băț lung, cu un cârlig la vârf, cu care ciobanul prinde oaea.

cață *s. f.* (daco-gr. dela *kas*, pătat). Zool. Numirea pasărei de curte, ce are f. multe petișoare albe; zisă și *pichire*, care face ouă foarte tari la coajă, pătate și ele cu petișoare roșcate.

cață-ceartă *s. V. căuță și ceartă*, cărcoș, gălcevitor.

cataclism *s. n.* (gr. *kataklysmos*, mare răsturnare). Prăbușire mare; *extins.* mare nenorocire.

catcombe *s. f.* (gr. *kata*, de sus în jos; *kumbos*, cavitate). Grote, peșteri subterane, în cari își îngropau morții romanii și apoi unde se adunau primii creștini pe ascuns.

catacreză *s. f.* (gr. *kata*, de sus în jos; *krēsal*, a amestecă). *Liter.* Metaforă în care un cuvânt se întrebuințează cu înțeles schimbat de cât însemnarea-i proprie: o carte *aurită* frumos cu *argint*.

catadicsi (a) *v.* (gr. din *katadechomai*, a acceptă, a binevoi). A binevoi, a acceptă cu condescendență.

catafalc *s. n.* (ital. *catafalco*, din gr. *kata*, este tot; *falios*, negru pătat cu alb). Ex-

tradă îmbrăcată în doliu — (negru cu alb) pe care se așază sicriul, coșciugul mortuar.

catagrafie *s. f.* (gr. *kata*, peste tot; *grāphia*, scriere). 1) Înscierea pe o listă a tuturor lucrurilor ce constituie averea cuiva; inventariu; 2) recensiment.

catahris *s. n.* (gr. mod. *katachrisis*). Abuz.

cățâi (a) *v.* (dela vorba *cățel* sau *cățea*). *Fig.* (a) vorbitor și supărător cuiva (cum ar lătra o cățea sau un cățel).

cățarie *s. f. V. cățâi*. Acțiunea de a cățâi.

catalf *s. n.* (turc. *kataif* sau *kadaif*). *Culinar*. Numirea unei prăjituri, plăcinte dulci, formată din fiișoare foarte mărunte de un special aluat, cu cremă pe deasupra și cu aromă.

catalepsle *s. f.* (gr. *katalepsis*, de sus luat). *Medic.* Paralizia creierului, care suspendă orice simțire exterioară precum și mișcările voluntare ale corpului.

cataleptic, *ă adj.* Cel ce este lovit de catalepsie.

catalige *s. pl.* (gr. *kata*, pe deasupra; *lygos*, băț flexibil). Picioaroage, bețe anume făcute; cari se adaptează la picioare și cu cari se poate face pași mari; *fig.* încălțăminte sau picioare lungi.

catalog *s. n.* (gr. *katalogos*, (dela *kata*, de sus în jos; *logos*, zicere). 1) Listă pe care sunt scrise în ordine alfabetică numiri; 2) *Școlar*, lista pe care se înseamnă numele, notele și absențele școlarilor; 3) carte de reclamă arătând mărfurile unei fabrici sau magazin.

catalogă (a) *v. V. catalog*. A înscrie diferite numiri sau lucruri în anume ordine de catalog.

cătană *s. f.* (lat. dela *catenatus*, legat). Militar, soldat din vechime, când se prindea cu arcanul. Și Ungurii zic *katona*.

cătănesc, *escăc adj.* De militar; milităresc, soldățesc.

cătâni (a) *v. V. catană*. 1) A înrola în armată; a face militar, soldat; 2) a face serviciul militar.

cătânie *s. f.* Serviciul militar, militărie.

cătâtime *s. f.* Mulțimea de soldați (catane).

cașeon *s. m.* (gr. dela *kassa*, prostituată). *Pop. iron.* Denumirea, poreclă, dată de români grecilor depravați.

catapaxina *adv.* (gr. dela *kata paizo*, a și bate joc). *Pop.* Exclamare de sfidare, de bătaie de joc (se aude printre lucrătorii din porturi).

catapetezământ *s. f.* (gr. dela *kata*, de sus până jos; *petapennymi* (*petasó*) a deschide). 1) Perdeana (în templul ebreu) ce despărtea

altaru de templu; 2) *bis*. Despărțitura din lemn sculptat și aurit, pe care sunt zugrăvite cele 12 sărbători principale, apostolii, cina de taină și prorocii și care desparte altarul de restul bisericeii.

cataplasă *s. f.* (gr. *kataplasma*, din *kata*, pe deasupra; *plasma*, aplicare). *Medic.* Compoziție medicinală, ce se aplică pe o parte bolnavă a corpului, spre a înmuia sau resorbi o inflamație.

catapult *s. n.* (lat. *catapulta*, din gr. *kata*, asupra; *pallein*, a arunca). Mașină de războiu din vechime, cu care se aruncau săgeți, pietre sau alte proiectile.

catar *s. n.* (fr. *catarrhe*, din gr. *kata*, de sus în jos; *rhein*, a curge). *Medic.* Guturai, curgere din nas.

catâr *s. m.* (daco-gr. dela *katarases*, contrariere, împotriviare). *Zool.* Numirea animalului provenit din încrucișarea rasei calului cu măgarul și care are același caracter îndărătnic ca și măgarul.

catără *s. f.* *v. catâr*. Partea femeiească de catâr. **cățără** (a se) *v. V. cață și acăță*. A se prinde și urcă pe ceva.

cataractă *s. f.* (gr. *kataraktēs*, stăvilar). Cădere mare de apă dela oarecare înălțime.

cataramă *s. f.* (daco-gr. *kata*, pe deasupra; *rama*, legătură cusută, prinsă din *katarrapto*, a coase, a încheia). 1) Încheietoare de metal, pentru prins cureaua, sau cingătoarea; 2) cingătoare; 3) *fig. la cataramă*, foarte strâns; intim; 4) foarte tare.

cătără (a) *v. V. preced.* A încheia cu catarama; a încinge bine.

cătărătoare *adj. și s. f. V. cățără*. Care se cațără; *pl. gen. de pasări sau animale ce se cațără*, ca papagalul, etc.

cătare *s. f.* scurtat din *căutare*. 1) Privire cu ochii; 2) țința de ochire a puștii; 3) înfățișare, aspectul feței; 4) ochire, viză; 5) căutare, cercetare.

catarg *s. n. V. catart*.

catargă *s. f.* (din vorba *targă*). *Trans. O* sanie mică.

catargiu *s. m.* 1) Cel ce îngrijește de catarguri; 2) care vinde lemne pentru catarguri; 2) care se urcă pe catargul corăbiei.

catarige *s. f. pl.* (daco-gr. dela gr. *katarizoo*, a prinde fix). 1) Patine ce se prind la picioare pentru a luneca pe gheață; 2) gelatină; piftie, prinse, închegate).

catarioiu *s. n. V. catar*.

catart *s. n.* (gr. *katarti*, din *kat-artios*, catarg, catart — dela *kat-artao*, a suspenda, a atârna). Prăjină lungă, infigtă pe o corabie și de care se atârna pânzele.

catastif *s. n.* (gr. *katastichos*, *kata*, de sus în jos; *stichos*, rând scris). Caet de însemnări; registru cu însemnări de plăți sau de primiri de bani (cu ajutorul căruia se urmărește și se constată afacerile).

catastrofă *s. f.* (gr. *katastrophē*, răsturnare, ruinare). Întâmplare de distrugere; mare nenorocire; prăpăd.

cătățime *s. f.* (lat. dela *quantitatem*, cățățime). Cantitate; parte dintr'un întreg; mulțime.

catavasi *s. f.* (din gr. *katavasis*, scoborire în iad). Cântare bisericească despre scoborirea lui Isus în iad.

cațaveică *s. f.* (daco-gr. *kassa*, cuvertură păroasă; *vēchos*, de tusă). Haină lungă femeiească, cu blană, care ține cald iarna și fereste de răceală și de tusă; *fig. pop.* femeie guralivă, certăreață.

cățcaun *s. m.* diform din *căpcăun*.

câte *pron. și adj.* (lat. dela *quantus*, a, cât, căță). *Plural fem. dela căț*.

cățea *s. f.* (lat. *cattela*). Căine de parte femeiească.

catecumen *s. m.* (gr. *katēchoumenos*, instruit prin viu graiu). *Teolog.* Adept care este pregătit prin învățături spre a primi botezul și a intra în rândul credincioșilor.

catedră *s. f.* (lat. *cathedra*, scaun (dela gr. *kath*, pentru; *ēdra*, scaun; 1) Scaun înalt, sau sus așezat; 2) scaun pe care stă profesorul; 3) prin extens. masa ce stă în fața scaunului profesorului; 4) *fig.* specialitatea ori studiul ce predă un profesor.

catedrală *s. f. V. catedră*. *Bis.* Biserica la care este scaunul (reședința) șefului clerical dintr'o localitate, sau la care servește acel șef — biserica principală din oraș.

catgoric, *ă adj. adv.* (gr. *katēgorikōs*, în mod afirmativ). Afirmativ, definit, decisiv, hotărât.

categorie *s. f.* (gr. *katēgoria*, atribuit, calitate atribuită unui obiect; 1) Clasificare după felul lucrurilor; 2) *fig.* clasă, speță, fel.

katgorisi (a) *v.* (gr. *kat-ēgoreō*, a blama, a acuza). 1) A blama și îndepărta pe cineva; 2) a clasifica, clasă (dela *categorie*).

catehet *s. m.* (gr. *katēchēsis*, instrucțiune). *Bis.* Instruitor, cel ce învață pe școlari catehismul și rugăciunile ori religia.

catehisi (a) *v. V. prec.* A învăța după catehism.

catehism *s. n. V. preced.* *Bis.* 1) Carte ce conține învățămintele principale privitoare la credința creștină; 2) învățăturile credinței creștine.

cățel *s. m.* (lat. *cattelus*). 1) Puiul de căine,

2) larva de albină (de matcă); 3) grăunte (din căpătina de usturoiu); 4) cuișor în broasca ușei (ce intră în cheie); 5) pl. bube mărute în jurul unui buboiu; 6) scândurice de oprire a sulului dela răboiu (stative); 7) *fig.* lingușitor, servil; 8) iuiu de animal carnivor; 9) *cățelu pământului*, animal mic, rozător, ce stă în pământ; 10) câine mic.

cățelandru *s. m. V. preced.* (cu adausul gr. *andros*, a deveni bărbat, în vârsta de bărbat). Cățel mare.

cățelu-pământului *s. m. Zool.* Numirea unui animal mic, ce trăește în pământ, din speța rozătoarelor, a cărui blană servește la căptușit haine.

cățeluș *s. m. V. cățel.* 1) Câine mic, puil de câine; 2) *fig.* lingușitor.

catenă *s. f.* (lat. *catena*, lanț). 1) Lanț; 2) verigă de lanț; 3) șir de munți.

câteodată *adv.* (Compus din *câte* o dată). Rar, uneori.

caterincă *s. f.* (Diformarea din ital. *cantare*, *cantarinca*, — rus. *katerinka*). Flașnetă; o mică orgă ca o lăd ță, ce cântă diferite cântece, prin o serie de flaute ce are în lăuntru.

caterisi (a) *v.* (gr. *katerikō*, a opri). Biser. A înlătura din o demnitate clericală sau dintre credincioși pe cineva.

caterisire *s. f. V. preced.* Excluderea din cler sau dintre credincioși.

caterisit, *ă adj.* Exclus din o demnitate clericală, sau dintre credincioși.

căteși *pron.* *căteși trei* = toți trei.
catetă *s. f.* (gr. *kat-ithus*, în față de). *Geom.* Baza triunghiului dreptunghi.

câteva *pron.* (comp. *câte*, (cât) și *V. va*). Arată un număr nehotărât; puține.

catifea *s. f.* (dela gr. *katifēs*, închis, sombru (de culoare). Numirea stofei ce are fața din fire tunse, foarte fine, — mai adeseori de culoare neagră sau formând tonuri închise. Și Turcii zic *katife*.

catifelă (a) *v.* A face o suprafață plușată, în felul catifelei; a lucra cu catifea, aplicând catifea.

catifelat, *ă adj.* În felul cum este catifeaua; lucrat cu catifea; *fig.* moale la pipăit; cu pușor fin ca o catifea.

catifelu, *ie adj. V. preced.*

catifeluță *s. f. V. catifea.* 1) Panglică de catifea; 2) ață de catifea pentru brodat; 3) *Bot.* Numirea floarei zisă și *pansea*.

catihis *s. n. V. catehism.* Prescurtare din vorba *catehism*, cu aceiași însemnare.

catihisi (a) *v. V. catehisi.*

catigorie *s. f. V. categorie.*

catilinară *s. f.* (lat. dela *Catilina* și *catilinarele* (cuvântările lui Ciceron contra lui Catilina, care voia să răstoarne republica (an 63 a. H.). Discurs contra lui Catilina, sau ca acelea; *fig.* discurs vehement.

cățime *s. f.* (lat. dela *quantum*, cât). O parte din întreg; parte, cantitate.

cățină *s. f.* (lat. dela *catena*, lanț). *Bot.* Plantă arbust, ce se împleticește și se incurcă în cât nu se poate străbate — se întrebunțează pentru garduri vii.

căținat, *ă adj.* Cu cătină; ghimpat cum este cătina.

căținei *adj.* (dela vorba *cât*). Câte puțin, în cantitate mică, încetinel.

cățiva *adj. și pron.* (lat. dela *quantui* căți și *va*). Un număr oare-care, un număr mic, puțini.

catod *s. m.* (dela gr. *kata*, de sus în jos). *Fizic.* Polul negativ al pilei electrice.

catodic, *ă adj. V. prec.* ce plecă dela *catod*.

catolic, *ă adj. și s.* (gr. *katholikos*, universal). *Bis.* 1) Denumire dată bisericii care are de șef pe Papa dela Roma, că este biserica universală; 2) credincios creștin, care ține de biserica apusană, catolică; *fig. mai catolic de cât papa*, mri devotat sau mai riguros de cât trebuie.

catolicesc, *ească adj.* De al catolicilor, ca la catolici.

catolicesc *adv.* Cum este la catolici, după uzul catolicilor.

catolicism *s. n. V. catolic.* 1) Doctrina, învățătura bisericii apusene, catolice, prin care această biserică se deosebește de cea ortodoxă răsăriteană; 2) totalitatea credincioșilor ce țin de biserica apusană, catolică.

catoptrică *s. f.* (fr. *catoptrique*, dela gr. *katoptron*, oglindă). *Fizic.* Parte din optică ce se ocupă cu reflectarea luminei.

cătrăbușe *s. f. pl.* (lat. dela *quod*, care, *trabis*, de masă). *Pop.* Lucrurile trebuitoare mărunte; vase de bucătărie felurite (ce aparțin casei unui om); *fig.* bagaje.

catrafuse *s. f. pl.* (varianta din *cătrăbușe*). *Pop.* Lucruri felurite împraștiate; lucruri mărunte de casă și vase de bucătărie — *ași lua catrafusele*, a pleca repede cu toate lucrurile ce are; *fig.* bagaje.

catramină *s. f.* (format din vorba *catran* = fr. *goudron*). Extras de gudron — *hapuri de catramină*.

cătran *s. n.* (arab. *gatrān*). Substanță neagră, extrasă din unii arbori rășinoși, care pătrunde în lemn și'l ferește de a putrezi, având și un miros tare. Și Slavii zic *katran* și Ungurii, *kátrány*; iar fr. *goudron*.

cătrâneala *s. f.* 1) Acțiunea de a unge cu cătran; 2) *fig.* înfățișare (mină) supărătoasă sau rea; 3) *fig.* beție, îmbătare; 4) gust rău.

cătrani (a) *v.* 1) A unge cu cătran; 2) *fig.* a se mânia, supără; 3) a avea hărțag din beție; 4) a se îmbătă; 5) a înegi.

cătrănit, *a adj.* 1) Uns cu cătran; 2) *fig.* supărat, furios; 3) rău dispus (din beție); 4) beat; 5) negru ca de cătran.

cătrănos, *oasă adj.* Cu mult cătran; 2) *fig.* mâniș, furios.

către *prep.* (lat. *contra*). 1) Arată direcția spre (cine a sau ceva) cu sau fără mișcare; 2) în ce privește, — rău către sine.

catrință *s. f.* (lat. din *quatri*, (*quatrincia*) în patru). Bucată patrată de ștofă, țesută din lână, (mai ales neagră) cu care își înfășură corpul țarancele, în loc de fustă, și care se leagă cu betele la brâu, iar pe maigiri și pe poale, are uneori ornamente colorate, cusute, sau făcute din țesătură. — Și Ungurii zic *katrinka*.

cățue *s. f.* (daco-gr. *koŭle*, lingură, *kotylos*, cupă). Mic vas din tablă îndoită (prins de o coadă) în care se pun cărbuni (iar peste ei smirnă sau tămâie) și cu care preotul agitând, poate tămâia la morți sau la unele servicii bisericești.

cătun *s. n.* (dela vorba *coț*, din lat. *cutium*). Mic sat la o parte, ce ține de o comună. — Și Albanezi zic *katun*.

cățușă *s. f.* (lat. dela *cateja*, arină (măciucă) legată de mână cu o curea, — dela această curea). 1) Brățară de fer (unită cu o alta printr'un lanț) și care se prinde la mâinile sau la picioarele hoților, tâlharilor, ca să nu poată scăpa; 2) *Tr.* pisică; 3) adaus la proșap prin care trece cuiul ce prinde jugul; 4) adaus ce prinde 2 căpriori; 5) *Bot.* plantă cu miros înțepător (senz. 2 din lat. *cattus*).

cățuși *adv.* (Amplificare a vorbei *căt* cu adaus și). Măcar cât: cât de puțin.

cățușnică *s. f.* (daco-gr. *kutisos*, planta bobiței, cros — *kutisnike*, ca drobul). *Bot.* Plantă cu miros tare, căreia i se atribuie proprietăți de a vindeca, a suprima dureri.

cățva *adj.* (Dela vorba *căt-vo*). Canitate nehotărâtă; nu mult.

cauă *s. f.* (lat. dela *caueo*, a se păși). Sperietoare, arătare, monștu; vorbă cu care se sperie copiii și de care se tem. Mold.

cauc *s. n.* (daco-gr. *kauke*, vas de bănt, vas scobit în lemn). 1) Vas scobit în lemn, pentru a lua apă cu el; 2) căciulă, comenac pentru călugări; căciulă mare de blană pentru boeri. — Și Turcii zic *kavuk*.

cauciu *s. m, V. preced.* Cel ce face caucuri.

cauciuc *s. n.* (Indian *kahușu*). Numirea substanței elastice rășinoase, ce se extrage prin spintecarea scoarței, dela unii arbori din America și din India, etc.

căuș *s. n.* (daco-gr. *kavos*, măsură p. cereale (ocă)). 1) Vas de lemn scobit, cu coadă, pentru luat lichide sau făină, cereale, etc.; 2) vas asemănător, din metal. — Și Polonii zic *kausz* = pahar.

caustic, *ă* (gr. *kaustikos*, care arde). *Medic.* Care arde, mănâncă, roade; *fig.* mușcător, înțepător, care arde.

causticitate *s. f. V. preced.* Proprietatea de a fi caustic.

căută (a) *V.* (lat. dela *caueo* (cautus) — bag seamă, observ). 1) A urmări și cerceta cu băgare de seamă; a observa; 3) a încerca; 4) *Medic.* a (se) îngriji; 5) a întoarce privirea spre; 6) a prinde, a aștepta; 7) a lua în considerație — *caută în cinstea*; 8) a se sili; 9) a încerca; 10) a se cere — *se caută marfa*.

căutare *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a căuta; 2) îngrijire, tratament medical; 3) cercetare, inspecție; 4) luare în considerație.

căutat, *ă adj.* 1) Urmărit, cercetat; 2) îngrijit, tratat.

căutătură *s. f.* 1) Urmărire multă; 2) privire, înfățișare; felul de a privi.

cauteriu *s. n.* (gr. *kautêrion*, dela *kautos* sau *kaustos*, care arde). 1) Medicament care arde carnea; 2) rana produsă prin acest tratament.

cauteriză (a) *v.* (gr. *kautêriazô*). *Medic.* A arde o rană printr'un medicament caustic, sau prin fer roșit.

cauterizare *s. f.* Acțiunea de a cauteriza.

cauterizat, *ă adj.* Ars cu un medicament caustic sau cu ferul roșu.

cauțiune *s. f.* (lat. *cautio*, cheazășie, garanție). Sumă de bani depusă ca garanție.

cauză *s. f.* (lat. *causa*, pricină, pricină de judecată, cauză). 1) Pricină; principiu începător, origină; 2) pricină de judecată; 3) motiv, subiect; 4) proces; 5) înțelegere, tovrășie — *cauză comună*.

cauză (a) *v.* (lat. *causari*, a cauza, a pricinui). A pricinui; a produce, a provoca; a da naștere.

cauzal, *ă adj. V. causa*. 1) Care arată raportul între cauză și efect; 2) ce ține de o cauză.

cauzalitate *s. f.* Felul cum lucrează o cauză și produce efect.

cauzaș *s. m.* Părtaș la o cauză.

cauzativ *adj. Gram.* care arată o cauză.

cav, *cavă adj.* (vâna *caud*). lat. *cauus*,

scorburos, scobit). *Anat.* Denumirea celor două vine groase, ce sunt prinse în partea dreaptă a inimii.

cavaf s. m. (turc. *kavaf*). Negustor de pătofi ordinari, sau cismar ordinar.

căvăție s. f. Atelierul sau magazinul cavafului.

caval s. n. (turc. *kaval*). Fluer mare păstoresc, ce scoate sunete profunde, frumoase *cavală s. f.* (lat. *caballus*, cal prost). Iapă (intrebuițat de poet. Bolintineanu).

cavalcadă s. f. (fr. *cavalcade*, dela italian *cavalcare*, a călări). Mergere călare la plimbare (domni, doamne).

căvălerie s. f. (Vezi *cavalerie* 2). Pop. Decorație.

cavaler s. m. (ital. *cavaliere*, dela *callo*, cal). 1) Călăreț, cel ce merge călare; 2) tânărul ce însoțește o damă la danț; 3) *fig. ad.* corect, curtenitor; 4) bărbat tânăr neînșurat; 5) Cel decorat în grade de *cavaler*, primul grad al unei decorațiuni; 6) *cavaler de industrie*, șarlatan fin; 7) *fig.* cinstit.

cavaleresc, ească adj. Ca de cavaler; *fig.* demn, cinstit, curtevizitor.

cavalereste adv. Cum s'ar putea un cavaler; *fig.* onorabil, demn.

cavalerie s. f. (ital. *cavaleria*, fr. *cavalerie*). 1) Armată ce merge călare pe cai; 2) *vechiu.* decorație, medalie (cu grad de cavaler (*după rus. kavaleria*)).

cavalerime s. f. Mulțime de cavaleri; trupa de cavalerie.

cavalerism s. n. 1) Atitudinea sau purtarea cavalierească. V. *cavaliere*; 2) instituție din evul mediu, a nobililor, ce obliga a fi cinstit și *curagios*.

cavalerist s. m. V. *cavalerie*. Ostaș, soldat din cavalerie.

cavallin, ă adj. (*rasa*). (italian dela *callo*, cal). De cal, privitor la cai.

cavatină s. f. (fr. *cavatine*). Muzic. O arie scurtă, fără repetare.

cavaz s. m. (cuvânt turc). Agent de poliție turcesc.

cavernă s. f. (lat. *caverna*). Vizină, peșteră, scobitură mare într-o stâncă.

cavernos, oasa adj. 1) Care are caverne; 2) (ca) din caverne.

caviar s. n. (fr. *caviar*). Icre negre.

cavitate s. f. (fr. *cavité* dela lat. *cavare*, a scobi, găuri). Scobitură, găură; *cavitate toracică*, coșul pieptului.

cavou s. n. (fr. *caveau* | ci it *cavo*) dela lat. *cavare*, a săpa). Groapă, mormânt zidit, unde se așează morții.

caz s. n. (lat. *casus* (dela *cado*). 1) Cădere; 2) întâmplare; 3) împrejurare; 4) a face *caz*, a lua mult în seamă; 5) *gram.* una din formele declinării vorbelor; 6) *caz de conștiință*, restricție religioasă.

cază (a) v. (fr. *caser*, a pune în ordine; *fig.* a procura o ocupație). A așeza; a căpătu (pe cineva).

cazac s. m. (sliv. *kozac*). 1) Numirea locuitorilor din sud-estul Rusiei europene, cari sunt organizați, chiar în timp de pace, ca armată de cavalerie, exercitându-se de mici copii la călărie și la lupte; 2) *fig.* brutal, arbitrar; 3) *Trans. fig.* Crivăț.

căzăcească s. f. V. *preced.* Joc al cazacilor, cu mișcări f. repezi și cu felurite sărituri.

căzăcesc ească adj. De cazac, ca la cazaci. **căzăcește adv.** Cum fac cazacii; *fig.* arbitrar, samovolnic.

căzăcime s. f. V. *cazac*. Mulțime de cazaci.

căzăcioaică s. f. Femea de cazac.

cazacie s. f. V. *cazac*. Căciulă ca la cazaci; înaltă și cu fundul de postav alb sau roșu.

cazan s. n. (lat. dela *cadus* (cadă, cădă) n. vas, butie, prin transf. d în z). 1) Căldare mare și adâncă de aramă; 2) *olten.* alambic pentru fabricat țuică. — Și Turcii zic *kazan*.

căzangiu s. m. V. *preced.* Fabricant de cazane; cel ce lucrează vase de aramă.

căzănărie s. f. V. *prec.* Topitoare de suu (în cazane) la măcelărie.

cazanie s. f. (slav. dela *kazati*, a zice, a povesti). *Bis.* Narațiune despre viața și patimile unui sfânt; predică ocazională la o sărbătoare (care se citește la sfârșitul liturghiei); *fig.* povestire prea lungă și plictisitoare.

cazarmă s. f. (ital. *casa-arma*). Casa unde stă armata și unde se păstrează armele.

căzător oare adj. V. *cădea*. Care cade.

căzătură s. f. V. *cădea*. 1) Faptul căderii; *fig.* ruină, dărâmbătură.

cazelină și caseină s. f. (lat. dela *caseum*, caș, brânză). Substanța din lapte, care se preface în brânză.

cazin s. n. (ital. *casino*, casă pentru reuniuni, întruniri). Casă de reunire și petrecere; cafenea.

cazmă s. f. (turc. *kasmâ*). Numirea unui instrument de fer pentru săpat, făcut groapă, având două vârfuli: unul puțin lat, celalalt opus ascuțit, iar în mijloc prins de o coadă ca cea de topor.

cazna s. f. (lat. *casus* (cit-*caz*), pierzare, doborâre, primejdie + *sutix, n-a = în sper*).

chin, tortură; străduință, sforțare. (In dialect mold. *caznă* și *căzni*, în de înțelesul a doborî, a culcă, a cădea și însemn. siluire sexuală). Slav. *kazni*, pedeapsă.

căzni (a se) *V. preced.* 1) A chinui; 2) a se strădui, a se sili. — (Slavul amplificat *kazniti*, arată a fi derivat din *căzni*).

căznire *s. f.* Chinuire, tortură.

căznitor, *oare adj.* Care chinuște, torturează.

cazon *ă adj.* (Slav. *kazenii*, al statului). Milităresc; de cazarmă.

cazual *ă adj.* (fr. *casuel*, dela lat. *casus*, caz, înămplare). Accidental, fortuit; (rezultat prin forța împrejurărilor — un fapt, un beneficiu).

cazuar *s. m.* (fr. *casuar*). Zool. Numele unei pasări mari ce pășește ca barza, și trăiește în Noua-Guinea și Australia.

cazuișt *s. m.* (fr. *casuiste*). Teolog. Teolog care caută a rezolvi cazurile de conștiință prin reguli de morală.

cazuiștică *s. f.* Teol. Parte din teologie, care tratează despre cazurile de conștiință.

căzut *ă adj.* *V. cădea.* 1) Cel ce a că ut jos, surpat; 2) cuvenit, meritat; 3) dedat la (ceva rău); 4) ajuns (în sărăcie); 5) eșit (la sorți).

ce *pron.* (lat. dela *qui, que*, care, ce). 1) Înlocuște un num: sau numirea unui lucru, obiect; 2) servește ca întrebare și mirare de ceva nehotărât: *ce? ce!*

cea *pron.* Pronumele feminin dela *ce*.

cea (din *ceală*), *interj.* (lat. din *cicio*, a mișcă; *cie-a*, mișcă spre). Indemnare la mers pentru boul din dreapta, spre a trage către cel ce mână, spre stînga. *V. ceală*.

ceacăr, *ă adj.* (lat. *caecare*, a orbi, cit. *cecare*). Cu un ochi de un fel (de o culoare) și altul de altfel (om sau animal); p. extens, ce se uită cruciș, încrucișat; chior.

ceac *pac adv.* (lat. *caecus*, nesigur; paco, a lucra). Încet și nesigur. Și turc. = *așa și așa*.

ceacștri *s. m. pl.* (lat. din *caecus* (cecor) orbitor). Numele unor pantaloni largi, turcești, de culoare f. roșie, bătoare la ochi. — Și Turcii au acest cuvânt.

ceadărul *adj.* (at. dela *cedrus*, *cedru*, *cedrinus*-de cedru). De colgarea cedrului, — verde.

ceafă *s. f.* (daco-gr. dela *kefalē*, cap). Partea dindărăt a capului și a gâtului.

ceahlău *s. n.* și *m.* (daco-gr. dela *kykluu*, rotund. din *kykleo*, a face rotund). 1) Zool. Numirea unui vultur ce se rotește în zbor; 2) numirea unui munte cu vârful înalt în Carpații din jud. Neamtu (denumirea dela *kykleo* ca și în lat. *vertex* din *verto*).

ceair *s. n.* (turc. *ciair*). Izlaz mic.

cealu *s. n.* (din chinezesc *thea*, *theau*, p. *ce* = *th*, compară *thasa* = ceașca). Băutură caldă, fertură din frunze sau flori de diferite plante (româniță, teiu, soc, sau dela arborasul chinezesc *thea*), care se bea pentru a înviora, a pune în mișcare, a chemă la viață (în caz de boală). Acest cuvânt e foarte întrebuițat de Ruși pentru denumirea produsului arborasului chinezesc *the*, și pentru băutura, fertura cu acest produs, dar nu are nici o bază care să-l li produs în limba slavă, pe când românii cunosc felurile ceaiuri.

ceală *! interj.* (lat. din *cleo-alio*, a mișcă de dincolo). Îndemn la mers pentru boul ce trage la jug în dreapta, să miște spre stînga.

cealma *s. f.* (turcesc) — Legătură făcută la cap în jurul fesului; turban.

ceambur *s. n.* (turc). 1) Cuvânt turcesc însemnând *năvălire de tătari*; 2) diform din *V. tamburi*) — a bate ciamburii, a alerga tare, lovind buciile. *Mold.* (la copii).

ceanac *s. n.* (lat. dela *cena*, mîncare). Castronăș, strachină mică (mai ales de lemn). — Și Turcii zic *ceanac*.

ceangău, **ceangăi** *s. m.* (lat. dela *cingo*, a încunjuia). Ungurii rămași sau aduși în mijlocul României și impresurați de Români; (sate în județele Bacău, Roman și în Carpați). *V. Secui*. Și Ungurii zic *czango*. (Numirea este ca și cea de *sclav* (slav) dela *clavis*, cheie).

ceapă *s. f.* (lat. *caepa* (cepa). *Bot.* Numirea plantei, ale cărei și foile și rădăcina sunt bune pentru mîncare, deși au gust dulce și iute.

ceapcăn, *nă adj.* (turc). Șiret foarte ștren-gar, derbedeu. (*Pare însă compus latin din typ(us)*)—*canis*, chip de căne, ca și *căpcăne*).

ceapraz *s. n.* (turcesc) ciucure, fireturi, sau franjuri.

ceaprazar *s. m.* Meșter care lucrează ceaprazuri.

ceaprazărie *s. f.* Magazin, sau atelier unde se lucrează ceaprazuri.

ceapsă *s. f.* (ung. *czapsza*). Tr. scufie.

ceară *s. f.* (lat. *cera*, ceară). 1) Ceară (produs al albineilor); 2) *ceară roșie* materie bituminoasă pentru petcetluit; 3) cerumen.

cearcăn *s. n.* (baza cerc). 1) Cerc vînat în jurul ochilor; 2) Cerc mare ce se vede câte odată în jurul soarelui sau lunii; 3) compasul dogarului.

ceardac, **cerdac**, *s. n.* (turc. *ciardak*). Balcon lung ca un mic pod, ce unește, leagă încăperile în șir dela etajul casei; terasă la o casă boerească.

ceardaș s. n. (unguresc, însă din gr. *kordax*, dansul lydian indecent). Jocul național unguresc — ce se joacă de către perechi, cu felurile mișcării, învârtiri și strângeri de talie.

cearsaf s. n. (turc. *ciarsaf*, din *ciar*, pânză, șeb, noapte). Foac de pă-ză lată, care se prinde jur împrejur la o plapomă, sau care acopere peste tot patul; *fig.* ziar prea mare.

ceartă s. f. (lat. *certare*, a desbate, a dispută). 1) Observație făcută cuiva cu asprime; 2) altercație, ocară; 3) dispută.

ceas s. m. (lat. dela *caesum*, bătut, lovit). 1) Măsura de timp ce trece și care se anunță prin lovitii, bătăci; oră; 2) *fig.* *ceas rău*, moment nenorocit; 3) ceasornicul. — Și Slavii au acest cuvânt, însă a avea o bază în slavă.

ceașcă s. f. (din arab. *thasa*, cupă; *thasica*). Cupă mică în care se oferă o băutură. Slavii zic *ceașa*, iar Ungurii *zic cesze*.

ceaslov s. n. (slav din vorba *ceas* și *slovo* cuvânt). *Bis.* carte mare bisericească, în care sunt rugăciunile ce trebuiesc citite la anumite ore, din timpul serviciului religios — se mai zice și orologiu.

ceasornic s. n. Vezi *ceas*. (compus din *ceas* + *ornic* din l. *ora*, ceas, oră). Aparat care măsoară trecerea orelor, *ornic*.

ceasornicar s. m. V. *preced.* Meșter care face sau repară, dregce, ceasornice.

ceasornicarie s. f. Magazin unde se vând, se fabrică, sau se repară ceasornice.

ceată s. f. (lat. dela *centum*; o sută, sau mulți p. *centa* și *ceta*). 1) Bandă, tovarășie de mai mulți oameni; 2) grup numeros — *cete ingerești*; 3) numărul de servitori (sută) la vechii domni; 4) *vechii corp* de 100 de ostași. — Și slavii zic *ceta*.

ceată s. f. (lat. dela *caeca* | citit *ceca*), întunecoasă, nepătușă. Abureală în aer, care împiedecă vederea, negură.

ceatlău s. n. (daco-gr. din *kykleyo*, a învârti și a cuprinde împrejur). 1) Par, care băgat pe sub o frânghie ce leagă (fânul ori lemnele din car) prin răsucire și învârtire, strânge legătura foarte tare; 2) *fig.* par mare (transformarea lui *kykle*, este aceeași ca la *ceahlău*). — Și Ungurii zic *csatlo*.

ceat-pat adv. V. *ciac-pac*.

ceaucă s. f. Zool. Stancă, mică cioară sură, ce scoate sunet *ceau!* *ceau!*

cean s. n. (diform din *ciugun*, tuciu). Vas de tuciu pentru făcut mămăliga, sau pentru fert apă.

ceaș s. m. (turc *ceaus*=căprar). Trimisul special cu o corespondență; 2) ușier dela curtea domnească sau dela Tribunal, aprod; 3) grad militar=căprar; 4) numele unei horă;

5) șeful poștelor (în timpuri mai vechi) sau șeful surugăilor.

cebare s. f. (lat. din *cibaria*, de mâncare.) Bot. Numirea unei plante aromate, ce se pune la salată și care se mai numește și *pimpică* (fr. *primprenelle*) și *hațmațuchi*.

cec și cek s. n. (fr. *cheque* — din engl. *to check*=a controlă). *Financ.* Un bilet, cu o anumită formă, pe baza căruia o bancă plătește, la prezentare, cuiva o sumă ordonată de o altă bancă ce a emis cecul.

cecitate s. f. (lat. *caecitas*, dela *caec.* s, orb). *Medic.* Orbire, slăbirea vederii.

cecmegea s. f. (turcesc). 1) Cutia unui biurosu ori a teighelei; 2) teighea.

cedă (a) v. (lat. *cedo*, *cedere*, a cedă). 1) A trece (un lucru) alt cuiva; 2) a renunța în favoarea altuia; 3) a lăsa, a nu mai insista; 4) *fig.* a nu mai rezista, a se îndoi, a se rupe, după multă sfortare și rezistență.

cedare s. f. Acțiunea de a cedă.

cedru s. m. (gr. *kedros*). Numirea unui arbore din familia coniferelor, din regiunile calde.

cedulă s. f. V. *țedulă*.

cefalic, *ă* adj. (gr. dela *kefalē*, cap). A capului, dela cap.

cefalopode pl. (gr. *kefalē*, cap; *podos*, picior). Zool. Molusce cari au în jurul capului mai multe tentacule, picioare, cum este *caracatița*.

cegă s. f. (lat. din *caeca* | *ceca*) oarba. Zool. Numirea unui pește f. bun pentru mâncare din speța morunului. — Slavii (Rușii) zic *sigă*.

cegarniță s. f. V. *cegă*. Plasă specială de prins cegă.

ceh s. m. Numirea slavilor așezați în centrul Europei (Boemia).

cel (*celi*, *cea*, *cele*) art. și pron. (scurtare din *acel*, *acea*). 1) Inlocuește numirea unei persoane sau a unui lucru, despre care se spune *ceva*; 2) prepozitiv adjectival: *cel bun*, *cel mare*.

ceea, *cea* pron. f. V. *preced.*

cel (*ă*) laft art. și pron. V. *cel* și alt. Altul (nu acesta); cel de alături.

celar s. n. (lat. dela *cella*, cămară, magazie). Magazie, cămară de pînă, unde se țin provizii la răcoare.

celebru și *cilibiu* adj. (lat. dela *caelebs* | *celebs*), cavaler sau tânăr neînsoțit. Elegant, cu maniere alese; simțit în ținută și mișcări. — Și Turcii zic *celebi*.

celebră (a) v. (lat. *celebrare*, a face ceva cu solemnitate, cu adunare mare). A săvârși solemn, cu adunare mare (o nuntă, botez, etc).

celeorare s. f. V. *preced.* Săvârșirea, oficierea, unui act cu solemnitate.

celebritate s. f. (lat. *celebritas*). 1) Serbare solemnă; 2) renume; 3) persoană celebră.

celebru, *ă adj.* (lat. *celeber*, vestit). Vestit, renumit.

celenterate s. pl. (lat. dela *celer*, grabnic). Bot. Plante crescute grăbit, ca salata, etc.

celibat s. n. (lat. *caelebs*, holteiu, necăsătorit). Stare de necăsătorit — necăsătorirea **celibatar** s. m. Bărbat care trăește necăsătorit.

celtic *ă adj.* Dela Celți, popor vechiu, locuind în nordul Franței și în Anglia.

celulă s. f. (lat. *cellula*, dela *cella*, cameră mică, celulă de stup). 1) Cameră mică de tot; 2) carceră pentru pedeapsă; 3) despărțitură mică a făgurilor, în care albina pune mierea; 4) părțică mică, din care e construit organismul.

celular *ă adj.* Cu celule, de celulă.

celulos, *oasă adj.* Împărțit în celule.

celuloid s. m. (fr. *celuloïde*). chim. Substanță cu bază de celuloză nitrică și de camfor (din care se fabrică pepteni și alte mici obiecte).

celuloză s. f. V. *celulă*. Materie particulară a corpurilor organice, (ce învâluște celula) care constituie partea tare, solidă din corpul vegetalelor (se fabrică multă din lemnul de brad).

cenaci s. n. (lat. *coenaculum* (citit *cenaculum*) dela *cena*, cină, masă). 1) Odaie de mâncare, sufragerie; 2) fig. societate, cerc intim.

cenota s. n. (gr. *kenos*, gol, *thapos*, mormânt). Mormânt monumental în onoare și amintirea unui mort dispărut în război.

cens s. n. (lat. *census* și *censum*, socoteală; starea persoanelor după averea lor). 1) Starea, categoria după avere a cetățenilor; 2) condiția de a fi alegător politic, după avere.

censitar, *ă adj.* Pe baza censului, după cens: *sistem censitar de impozite*.

ensor s. m. (lat. *ensor*). 1) prețuitor; 2) magistrat roman; 3) judecător aspru, critic literar). 1) Cel ce supraveghează ca în administrația unei societăți (bancă etc.) să nu se comită nereguli; 2) supraveghetor al scrierilor în timpul de rebel când funcționează cenzura; 3) fig. critic aspru; 4) supraveghetor de ordine la cameră; 5) școlar, monitor, cestor al clasei.

censura s. f. (lat. *censura*). 1) Serviciul censorului; 2) critica severă.

censură (a) v. 1) A supraveghea și con-

trolă ca censor; 2) a aplica legea sau regulamentul privitor la cenzură; 3) a face observații aspre; 4) a pedepsi; 5) a suprima ceea ce nu e permis să se scrie în ziare, când e stare de asediu.

censurabil *ă adj.* Care trebuie să fie censurat și se poate censură.

centaur s. m. (lat. *centaurus*). Mitologic. Ființă închipuită, fantastică, jumătate om (capul și pieptul) și jumătate cal (cu patru picioare) se vede în sculpturile antice.

centaură s. f. V. *șintaură*.

centenar s. m. (lat. dela *centum*, o sută). Suta de ani; împlinirea a o sută de ani.

centesimal, *ă adj.* (fr. dela lat. *centum*, o sută). Care este divizat în o sută de părți; care privește un lucru ce are diviziuni de o sută.

centiar s. m. (fr. *centiar*). A o suta parte dintr'un ar (măsură de suprafață pentru câmp).

centigrad s. n. (lat. *centum*, o sută (*centi*, a o sută); *gradus*, grad). Fizic. Unul din o sută de grade; (terмометру) care e împărțit în o sută grade pentru măsurat temperatura, etc. — (spre deosebire de cel împărțit în 80 grade).

centigram s. n. (lat. *centum*, o sută + *gram* (V. gram). A o suta parte din greutatea unui gram.

centilitru s. m. (lat. *centum*, o sută, + *litru*). A o suta parte din conținutul unui litru.

centimă s. f. (fr. *centime*, a o sută parte din franc). A o suta parte dintr'un leu — un ban.

centimetru s. m. (lat. din *centum*, o sută (*centi*, a o suta + *metru* (V. metru). A o suta parte dintr'un metru.

centiron s. n. (fr. *centuron* (din lat. *cingtura*, cingătoare). Curea de incins, cingătoare militară, de care se atarnă baioneta și cartușiera.

central, *ă adj.* dela (lat. *centrum*, punctul din mijloc, al unui cerc). 1) Din mijloc dela centru; 2) principal, din capitală.

centraliză (a) v. (fr. *centraliser*). A reuni într'un centru, într'un singur loc sau localitate.

centralizare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a centraliza.

centrifugal, *ă adj.* (fr. *centrifuge*, dela lat. *centrum*, mijloc, centru; fugio, a fugi). Mecanic. Care caută să se depărteze, să fugă dela centru în afară (ca orice obiect învârtit repede în jurul unui centru).

centripetal, *ă adj.* (fr. *centripète*, (dela lat. *centrum*, centru; *peto*, a merge către).

Care tinde a se apropia de centru (opus lui *centri fugal*).

centru *s. n.* (lat. *centrum*). Mijlocul, punctul din mijloc al unui cerc; *fig.* capitala, puterea de căpetenie.

centurie *s. f.* (lat. *centuria* dela *centum* o sută). Grupă de o sută de oameni în armată la Romani.

centurion *s. m.* (lat. *centurio, onis*). Unul din cei o sută soldați ai unei centurii, sutaș.

cenușă *s. f.* (lat. *cinis, cineris, cenușă*). Praful mărunț alburiu ce rămâne din arderea unui lucru; 2) *fig.* corpul unui mort; 3) *fig.* nimicire, rămășiță de nimic bună.

cenușar *s. m. V. preced.* 1) Cel ce adună cenușă; 2) locul, cutia în care cade cenușa, dela sobă.

cenușer *s. m. V. cenușa. Ironic.* 1) Scriitor, funcționar prost care pune cenușă pe scrierea proaspătă să o usuce. sau ar fi bun să facă focul și să scoată cenușa din sobe; 2) un lac japonez.

cenușerită, sau **cenușereasă** *s. f.* 1) Femeie care face focurile și scoate cenușa din cuptor și din sobe; 2) *basm.* fată care sub înfățișarea modestă și prefăcută de cenușereasă, avea calități bune sufletești.

cenușiu, *le adj. V. cenușă.* Care are culoare ca cenușa.

cenușoasă *s. f. Bot.* Numirea unei plante din familia compozeelor.

cenușos, *oasă adj.* Plin de cenușă.

cenușotcă *s. m. V. cenușereasă.* Băiat ca și cenușareasa.

cep *s. n.* (lat. *cippus, trunchiu, par*). 1) Băț ascuțit cu care se astupă o gaură, la un vas sau puțină; 2) gaura unei putini; 3) nodul înfipt în lemnul de brad; 4) (de viță) joardă rețezată scurt. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

cepar *s. m. V. ceapă.* Vănzător sau cultivator de ceapă.

cepchen *s. n.* (cuvânt turcesc). 1) Peptar, sau vestă cu blană ce acopere numai peptul și spatule; 2) haină bolerească veche, cu blană.

cepeleag, *ă adj.* (daco-gr. din *σιπέλος, siπέλον*, taciturn, înrudit cu *șopăil*). Gângav. — Și Slavii zic *șepellavii*.

ceplegea *s. f.* (turc). Numirea unui fel de grâu, ce se mai chiamă și *alac*.

cepșoară sau **cepușoară** *s. f. V. ceapă.* Ceapă mică; 2) arpagică.

cer sau **ceriu** *s. n.* (lat. *coelum, cer* — citit *celum*). 1) Bolta cerească; 2) albastrul cerului; 3) *cerul gurii*, bolta adâncă a gurii; 4) atmosfera; 5) *fig. relig.* locașul Dumne-

zeirei, al ingerilor și a sufletelor; 6) *fig.* Dumnezeu; 7) Providența; 8) parte dintr'un tablou, ce reprezintă cerul; 9) *adv. In cer, la cer, foarte sus, fig.*

cer *s. m.* (lat. *cerrus, cer, un fel de stejar*). *Bot.* Stejar mărunț, bun pentru foc, dă căldură multă.

ceramică *s. f.* (fr. din gr. *keramos*, pământ bun pentru făcut oale). 1) Olărie, meșteșugul de a face oale din pământ; 2) modelare de figuri și ornamente din pământ, arse apoi în foc și bine zmălțuite.

cerărie *s. f. V. ceară.* 1) Comerțul cu ceară; 2) cantitate multă de ceară; 3) depozit de ceară.

cerat, *ă adj. V. ceară.* Acoperit cu ceară, uns cu ceară, ceruit — *table cerate*, pe care scrieau Romanii.

cerb *s. m.* (lat. *cervus, cerb*). *Zool.* Numirea animalului patruped, rumegător, ce are coarnele cu multe ramificații.

cerbice *s. f.* (lat. dela *cervix, ceafă*). 1) Ceafa (în special a bouului); 2) *fig.* tenacitate; îndărătnicie; 3) partea de sus a jugului.

cerbicie *s. f. V. preced.* Tenacitate, persistență, opintire, îndărătnicie.

cerbicos, *oasă adj.* Tenace, îndărătnic; persistent.

cerboaică *s. f. V. Cerb.* Cerbul de parte femească.

cerbuț, cerbușor, s. m. Mic cerb.

cerc *s. n.* (lat. *circulus*). *Geom.* 1) Suprafață plană rotundă, adică mărginită de o circonferință; 2) legătura ce ține doagele dela un vas; 3) *fig.* adunare de persoane, în anume scop; 4) localul unde se adună aceste persoane; 5) întindere anumită, cuprins; 6) *cerc vișios*, raționament defectuos ce nu duce la o concluzie.

cercă (a) *v. lat. circare, a merge în jur. (circa, împrejur).* 1) A observă, a examină; 2) a probă, a supune la probă; 3) a căută; 4) a gustă; 5) a face început la o lucrare.

cercală *s. f.* Crâșnic (dela *cerc*).

cercare *s. f. V. cercă.* Acțiunea de a cerca.

cercător, oare adj. V. cercă. Cel care încearcă

cerchitură *s. f. V. prec.* Încercare; control (vechiu).

cercel *s. m.* (lat. dela *circus, cerc, dimin. circelus = cercușor*). 1) Giuvaerica rotundă, în formă de mic cerc, (împodobită uneori și cu pietre prețioase) ce o atârnă femeile la urechi; 2) inel de fier ce prinde leuca de carâmb; 3) *cercelu doamnei*, o floare roșie ce atârnă ca un cercel.

cercelar s. m. Fabricant de cercei, sau negustor de cercei; *extins*, vânzător ambulant de mărunțișuri.

cercelat, ă adj. Cu cercei, buclat, inelat, în formă de cercei.

cerceluși s. m. pl. Cercei mici; *Bot.* floare zisă și mărgăritărel sau lăcrămioare (în Dobrogea).

cerceța (a) v. (lat. *circitare*). 1) A vedea de aproape; 2) a observa cu atenție; 3) a explora; 4) a examina; 5) a interoga; 6) *extins*, a vizita; a se interesa de cineva bolnav; 7) a instrui o afacere penală.

cercetare s. f. V. preced. 1) Examinare; 2) interogator; 3) explorare; 4) perchiziție; 5) verificare; 6) vizită; 7) iscodire spre a afla ceva.

cercețaș s. m. V. preced. 1) Cel ce explorează, caută să afle; 2) *milit.* soldat din patruța de explorare; 3) tânăr sau școlar ce face parte din *asociația de cercetași*, care are de scop educația fizică, morală și patriotică (înființată în 1912).

cercețășie s. f. V. *cercețaș*. Asociația cercetașilor; 2) ocupație de cercetaș.

cercețător, oare adj. și s. 1) Cel care cercetează; 2) care scrutează; 3) care explorează.

cercevea s. f. (lat. din *gingiva*, gingivă, *fig.*) Ramă în care sunt prinse giumurile febrei și care se poate deschide sau scoate; ramă, cadru de tablou. (Forma primă a fost *girgiva, girgivae*, din care se făcu *giurgive* și apoi *cerceve*).

cerchez s. m. (dela *Circasia* sau țara *Cerchezilor*, situată în partea vestică a Caucasiei). Om sau soldat din *Circasia*.

cerchezească s. f. V. *prec.* Horă ce se joacă repede. (Mold.) mai ales la nuntă.

cercul (a) v. V. *cerc.* 1) A pune cercuri la un vas; 2) a pune șină la o roată; 3) a limita de jur împrejur ceva; 4) a lega vița de vie.

cercuit s. n. Acțiunea ee a cercui.

cercuitor s. m. 1) Cel care pune cercuri la vase; 2) dogar, butnar.

cerculețe s. n. pl. Mici indoituri lungi cuseite ca ornament la cămeși, peine, etc.

cerdac s. n. V. *ceardac*.

cere (a se) (lat. *quaero* (citiți *vero*)) a cere, a dori, a pretinde. 1) A ruga să ți se dea, a solicita; 2) a pretinde; 3) a dori ceva; 4) *fig.* a se cădea; 5) a se fi necesar. 6) a peți; 7) a cerși; 8) a se căuta ca trebuitor. (Și Unguții zic *kérés* cerere).

cereale s. f. (lat. dela *Ceres*, zeita agriculturii — *extins, cerealis* dela *Ceres*), Numirea generală a plantelor graminee, ale căror

grăunțe se pot preface în făină (*grâu, orz, ovăz, orez, porumb, secară, hrișcă meu*).

cerebral ă adj. (lat. *cerebrum*, creier, cap). *Anatom.* Care aparține creierului sau se raportează la creier.

cerebro-spinal, ă adj. Anat. Care are raport, legătură, cu creierul și cu coloana vertebrală, sau cu șira spinării.

ceremonial adj. și s. n. V. *ceremonie*. Formele întrebuințate la o ceremonie, la un serviciu bisericesc, sau act politic însemnat.

ceremonie s. f. (lat. *querimonia* plângerea (morților). 1) Forme exterioare (pompa) a serviciilor religioase, serbări, sau la acte însemnate politice; 2) formă de politeță, de prezentare deosebită.

ceremonios, oasă adj. și adv. V. *ceremonie*. Cu forme multe; cu fast; pompos.

cerențel s. m. (lat. *cerinthu*). *Bot.* O plantă cu floare galbenă — *mătăcină*.

cerere s. f. (lat. *quaerere* (cit. *coverere*, a cere). 1) Acțiunea de a cere, a ruga să ți se dea; 2) petiție, cerere scrisă.

ceresc, ească adj. V. *cer.* 1) Care este dela cer; 2) *fig.* dumnezeesc; 3) *imperiul ceresc, fig.* China; 4) providențial.

cerезină s. f. (dela *ceară*). Produs ce seamănă cu ceara, din care se fac lumânări.

cerervis s. (lat. dela *cerae* de ceară; *visio*, aspect, închipuire). Seu de animale topit și sleit ca ceara, din care se făceau lumânări ca și din ceară, — Și Turcii zic *cerviș*.

cergă s. f. (lat. dela *tergus*), blană de animal). Pătură groasă păoasă, mițoasă ca pielea de animal, pentru acoperit patul (la țară); sau de pus împrejurul picioarelor, când este frig la drum; sau de acoperit caii; sau pentru așternut, în loc de țol, etc. — Și Bulgarilor și Turcii au acest cuvânt.

cerință s. f. V. *cere*. Trebuință, necesitate, nevoie; obligație.

cerium s. m. Metal rar, al cărui oxid amestecat cu *ytrium* servă pentru manșoane incandescente.

cerne (a) v. (lat. *cerno, ere*, a cerne, a deosebi, a despărți). 1) A trece făina prin sită spre a o despărți de tărâțe; 2) *fig.* a alege cu deamănuntul; 3) a (se) strecura, a se introduce; 4) a ploua mărunț, *fig.*

cerneală s. f. (lat. din *ternus*, pentru *terrrenus*, pământiu (ca francez *terni*, întunecos, negricios) cu terminație *ternală* (ca și *infernal, ală*) cuvânt din epoca medievală, când începu scrierea pe hârtie; formația o arată harta peutingeriană, unde Cerna din Banat, este numită *Tierna*, definind culoarea acestui râu ca țerna, negiu-verzui (vezi

zărna).—Lichid negru sau de orice altă culoare închisă, cu care se poate scrie pe hârtie.—Și Slavii au vorba *cernii* și *cerniilo* negru, negreală, cerneală, din aceeași bază arătată mai sus.

cernere s. f. V. *cerne*. Acțiunea de a cernere.
cerni (a) v. (lat. din *teren* (terrenus), pământiu — de obloare închisă ca țena (vezi cerneala). 1) A acoperi cu negru; 2) a îmbrăca în doliu; 3) fig. a deveni trist: fig. a fi vânăț în jurul ochilor. — Și Slav *cernii*, negru.

cernit, ă adj. V. *cerni*. 1) Acoperit cu negru; 2) îndoliat; 3) fig. trist.

cernitor s. m. V. *cernii*. Cel ce așează doiliul la o înmormântare.

cernușcă s. f. Bot. N. mirea unei plante cu foile de culoare verde închis și fructul cu seminte negre (din *cernii* și *țernă*).

cernut, ă adj. V. *cerne*. 1) Trecut prin sită; 2) nalizat, cercetat; 3) ales, selecționat; s. n. acțiunea de a cernere.

cerșetor, cerșetoare s. V. cerși și cerșetori. Care merge și cere; sărac care umblă și cere de pomană.

cerșetoresc, ească, adj. Ca de cerșetor.
cerșetori (a) (amplif. din *cerși*). A umbla și a cere; a cere de pomană?

cerșetorie s. f. 1) Faptul de a cerși, sau a cerșetori; 2) îndeletnicirea cerșetorilor.

cerșetorime s. f. Mulțime de cerșetori.
cerșetorit s. n. V. Cerșetorie.

cerși (a) v. (lat. *quaero* — sic = (a cere așa). A umbla și a cere; a cere de pomană; a cere stăruitor.

cerși, ă adj. și s. Cerut de pomană.

cer, ă adj. și adv. (lat. *certus*, hotărât, ferm, sigur). Hotărât, sigur.

certă (a se) v. (lat. *certo*, are, a discuta, a se lupta, a rivaliza). 1) A face observații cu asprime cuiva; 2) a se dispută (dela ceva sau pentru ceva); 3) a pedepsi; 4) a se ocări.

certare s. f. V. *preced*. 1) Observație aspră; 2) pedeapsă; 4) gâlceavă.

certăreț, eață adj. Care caută ceartă, care se ceartă des.

certă, ă adj. V. *certă*. 1) Cel care a primit observații aspre; 2) cel care a avut o dispută, o ceartă; 3) cel care a fost pedepsit (de justiție).

certăto, oare s. Cel care ceartă.

certle s. f. (la. din *certo*, a se lili). Zool. O pasăre agățătoare pe arbori, care caută stăruitor prin crăpăturile scoarței lor, ouăle de omizi sau de alte insecte.

certifică (a) v. (după fr. *certifier*, din lat. *certum*, *facere*, a face sigur). A încredința

cu siguranță; a da încredințare sigură scrisă, printr'un *certificat*.

certifcare s. f. Acțiunea, faptul, de a certifica.
certificat s. n. (fr. *certificat*). Încredințare sigură; hârtie, document, dela o autoritate, care încredințează sigur despre ceva.

certificator, oare adj. Care certifică.

certitudine s. f. (lat. *certitudo*, dela *certus*, hotărât, sigur). Siguranță, încredințare neîndoiasă despre ceva.

cerueală s. f. V. *ceară*. Ungere și lustuire cu ceară a parcoselui sau a parchetului.

cerui (a) v. V. *ceară*. A unge cu ceară (ob. ec. e; archet) și apoi a frecă spre a obține lustru.

ceruit, ă adj. Uns cu ceară.

ceruire s. f. Acțiunea de a cerui.

cerut, ă adj. V. *cere*. 1) Solicitat; rugat a se da; 2) pretins; 3) împeșit.

ceruză s. f. (fr. *ceruse*). *Farm.* O alifie, unsoare albă, ce conține carbonat de plumb; o. știubeacu.

cervană s. f. (lat. dela *cerua*, ciută, cerboaică). Bot. Numirea unei plante cu foile dințate, ramificate ca și coarnele ce bulii, care face mici flori albe. (*Lykopoulos*).

ceșculiță, ceșcuța s. f. V. *ceașcă*. Ceașcă mică.

cesionă (a) v. (lat. dela *cedo*, *cedare* *cessum*, a trece spre). A trece către a da altuia; a transmite un drept, o creanță.

cesionar s. m. V. *preced*. Cel care trece, transmite un lucru altuia.

cesiune s. f. (lat. *cessio*, *cedare*). Acțiunea de a trece altuia, de a transmite, de a cedă; *jurid.* cesiunea bunurilor, părăsirea b. de către debitor în folosul creditorului.

ceșmea s. f. V. *cișmea*.

cestiune s. f. V. *cestiune*.

cesură s. f. (lat. *caesura*, tăere, tăetură). *Liter. poet.* Pauză ce im arte versul în două părți sau emistihuri: *Ca un glob de aur luna strălucea.*

cesvârtă s. f. (lat. din *caesus*), (cilit *ces*) tăiat; *quartum*, sfert). 1) Sfertul dintr'un animal tăiat (un picior și sfertul de corp ce-i corespunde); 2) piciorul cu șoldul dintr'un animal tăiat, o *cesvârtă de miel*; *extins*, bucată mare de carne.

cetaceu s. n. (lat. dela *cetus*, chit, balenă, pește foarte mare). *Șt. nat.* 1) Animal din clasa mamiferelor mari, ce au forma de pește; 2) pl. Ordinul mamiferelor ca balena, delfinul, etc.

cetaș s. m. V. *ceată*. 1) Cel ce face parte dintr'o ceată; 2) șeful unei cete, unei bande; 3) partizan, tovarăș de ceată.

cetate *s. f.* (lat. *dela civitas, civitatem*, cetatea, statul). 1) Oraș sau orice localitate încunjurată cu ziduri de apărare sau cu fortificații; 2) *extins*. întăritură; 3) *fig.* țarie, siguranță mare.

cetățean *s. m. V. preced.* 1) Locuitorul unei cetăți; 2) *polit.* locuitorul unei țări, care se bucură de toate drepturile ce-i dau legile acelei țări; 3) locuitor în genere.

cetățeancă *s. f. V. preced.* 1) Femea care se bucură de drepturile ce-i acordă legile țării în care locuiește, sau căria aparține.

cetățenesc, **ească** *adj.* De cetățean, ale cetățeanului (drepturi sau datorii).

cetățenește *adv.* Ca de cetățean, ca cetățeanul.

cetățenie *s. f. V. cetățean*. Calitatea, dreptul de a fi cetățean.

cetățue *s. f.* Cetate mică.

ceteră (din gr. *kithara*, lat. vulg. *citera*).

Trans. Un fel de liră la cei vechi; un instrument de muzică, cu coarde.

ceteraș *s. m. Trans.* Cel ce cântă cu cetera.

ceteră (a) *v. Trans.* 1) A cânta cu cetera; 2) a cânta tare și neplăcut; 8) *fig.* a aneți cu vorbă multă pe cineva.

ceti (a) *v. V. citi.*

cețină *s. f.* (lat. *dela citimus citima*, foarte îndeșit, apropiat). 1) Desiș, tuiș al crengilor de brad; 2) desiș de brazi; 3) creangă, tufă de brad; 4) varietate de brad — pin. Și Sârbii zic *cețina*, creangă de brad.

cețiiș *s. n.* Desime de brazi.

cețlui (a) *v. V. ceatlău*. 1) A strânge o legătură cu ajutorul cețlăului; 2) *fig.* a lega și strânge cu țarie.

cețluit *s. n. și adj.* Legat și strâns cu cețlăul.

ceucă *s. f.* (onomatoz. *dela articulația ceau*).

Zool. Un fel de cioară mică, sură, cu ochii alburii, care scoate articulații *ceau!* Și Sârbii zic *ceoka*.

cevă *pron.* (lat. *quae-quam* = ce, cât de cât). Un lucru oarecare; o cantitate mică; puțin.

cevașilea *pron. pop.* (*dela ceva* cu adaus lat. *ex-ille*, din acela). O cantitate mică din ceva; o oarecare câtime; foarte puțin.

cezarian, **ă** *adj.* (*dela Iuliu Cesar* marele general și dictator roman). Care se rapoartă la Cezar; ca la Cezar sau ca la un împărat ori suveran. **Medic-chirurg. operație cezariană**, operația chirurgicală, care constă în deschiderea completă a abdomenului — operație *f. grea*.

cezarlism *s. n.* (fr. *cesarism* — *dela Iuliu Cesar V. preced.*). Dominația absolutistă a

unor suverani, după ce au ajuns la putere prin democrație, iar apoi se sprijină pe armată.

cezură *s. f. V. césură*.

C. F. Cale ferată; **C. F. R.** căile ferate române. **cfit**, **ă** *adj.* (fr. *quiete*, *dela lat. quietus*, li iștit). Chit; achitat; descărcat de o datorie. **cfliu** (a) *v. V. preced.* A achită, a se plăti de o datorie; *fig.* a (se) termina ceva.

cheau! *interj.* (onomat. *dela* țipetul cățelor mici). Exprimă țipete de cățel (sau de copil). **chebap** *s. f.* (turc. *kebab*). Friptură de berbec la frigare, pe cărbuni și stropită cu un sos de ceapă ori alt aromat.

chebe *s. f.* (turc. *kebâ*). O haină lungă, bărbătească de abă albă cu feluri'e cusături și înlitoriri, cum se purtă în vechime.

chedică *s. f. V. piedică*.

chedicuță *s. f. Bot.* O plantă criptogamă.

chef *s. n.* (lat. *dela quies, quietis*, liniște, tihnă). 1) Dispoziție sufletească; voce bună; 2) petrecere veselă — cu băutură, cântare; 3) stare de beție — *e cam cu chef*; 4) gust, plăcere — *n'am chef de așa ceva*; — *vezi cheji*. Și Turcii au cuvântul *chef* = liniște, tihnă (la băut cafeaua) dar ei nu au celelalte semnificații, ceace arată că acest cuvânt l'au aflat și ei în Bizanț.

chefal *s. m.* (gr. *kefalos*). 1) Numirea unui pește de mare; 2) icrele sărate și tescuite *dela* acest pește.

chefăluță *s. f. V. chef*. Beție; petrecere cu beaură.

chefălu (a) *c. V. chefui*.

cheflu, **e** *adj. V. chef*. 1) Vesel din beaură; bine dispus; 2) dispus la glume și la dragoste din cauza beaurii.

cheftea *s. f. V. chiftea*.

chefui (a) *v. V. chef*. 1) A petrece cu beauri și alte distracții; 2) a face orgii.

cheufit *s. n.* Faptul de a chefui.

chefuitor *s. m.* Cel ce face chef.

chegă *s. f.* (germ. *kegel*, popică). Popică (lemnșor rotund și nalt pentru jocul de popice).

chehala *s. f.* (turc. *kehala* = stăpânul casei). Administrator, intendent (mai ales la păduri). La Turci, intendent al vizirului.

cheie *s. f.* (daco-gr. *dela kleis*, cheie (pentru încuiat) și *keytho*, a încuia). 1) Instrument pentru a încuia ușa sau un lacăt; 2) *fig.* punct, loc pri cip; 3) muz. semn pentru așezarea notelor pe portativ; 4) *fig.* mijloc de a afla sau a înțelege ceva; 5) trecătoare și rinte munt.

cheiapter *s. pl.* (fr. *cheioptères* *dela* gr. *cheir*, mână; *pteron*, aripă). Șciunț. *nat.* Numirea speței animalelor ce au asemănare cu liliecii de noapte.

cheiță s. f. V. *chete*. Cheie mică.

cheiu s. n. V. *cheu*.

cheji s. m. pl. (lat. dela *quies*, liniște—ca și chef). *Mold.* 1) Dispoziție, stare sufletească (veselă sau tristă); 2) prevestire, simptom; piază bună sau rea.

chel, **cheală** adj. (daco-gr. dela *kelyfos* carapace, țeastă). Om care nu are păr pe cap și are țeastă capului goală; 2) *Bot.* căpătină de varză (oțten.).

chelălăi (a) v. (onomat. dela felul cum *chelălăește* câinele când e lovit; apropiat și de gr. *keladeō*, a face zgomot mare). A zboiera, tipă cum face câinele când e lovit; 1) *fig.* a atriga cu glas tare și necontentit contra cuiva.

chelălăit s. n. Acțiunea sau zgomotul de a chelălăi.

chelar s. n. (lat. dela *cella*, pivniță (cămară)). Îngrijitorul pivniței, cămărei; cel ce ține cheile dela magazii, pivniță. Și grec. mod. *kelari*.

chelăreasă s. f. V. *chelar*.

chelbe s. f. V. *chelle* și *chelbos*. Boală care produce căderea părului, chelia.

chelbos, **oasă** adj. (daco-gr. dela *kelyfos*, carapace, țeastă). Cel ce are boală zisă *chelbe*; cel ce are capul chel.

chelboși (a) v. V. *chelbos*. A deveni chel.

cheleş, **ă** adj. V. *chel*.

chelfăneală s. f. V. *chelfăni*. Bătae aplicată cuiva la repezeală.

chelfăni (a) v. (daco-gr. *kelyfion*, diminutiv din *kelyfos*, țeastă). A lua de cap — de păr; a bate pe cineva.

cheli (a) v. V. *chel*. A deveni chel.

chelle s. f. V. *chel*. 1) Faptul de a fi chel; căderea părului de pe cap; 2) partea capului unde a căzut părul, pleșuvie.

chelnă sau **chilnă** s. f. (daco-gr. *kyl*, a fi curbat; *kylon*, curbat). Aduș curbat la fundul unei căruțe, ca să nu cadă lucrurile din ea; zis și *codâră*.

chelner s. m. (germ. *kellner*). Om de serviciu la cafenele, berării, hoteluri.

chelnăriță s. f. V. *chelner*. Femeie de serviciu la hotel sau la berării, etc.

cheltuială s. f. V. *cheltui*. Faptul de a cheltui.

cheltui (a) v. (daco-gr. *kelehythos*, ducere). 1) A se duce (banii, forțele, etc.); 2) a risipi; 3) a da bani pe lucrurile necesare. Și Ungurii zic *kölfeni*.

cheltuire s. f. V. *preced.*

cheltuit, **ă** adj. V. *cheltui*. 1) Dat; 2) risipit. **cheltuitoar**, **oare** adj. și s. Care cheltuește; risipitor.

chemă (a) v. (lat. *clamo*, *clamare*, a striga, a chemă). 1) A striga (pe cineva) ca să se

apropie; 2) a umi, a zice numele cuiva; 3) a trage (în judecată); 4) a invita, poți; 5) a invocă; 6) a purta un nume sau denumire; 7) *fig.* a se zice, a se pretinde.

chemare s. f. V. *preced.* 1) Striga e (pe nume); 2) poțire; 3) convocare; 4) tragere (în judecată); 5) *fig.* vocațiune; 6) misiune; 7) denumire.

chemat, **ă** p. p. 4) Numit, strigat; 2) citat 3) poțit; 4) convocat; 5) tras (la judecată); 6) *fig.* menit, destinat.

chemător, **oare** adj. Care chiamă.

chembrică s. f. (engl. dela numele orașului *Cambridge*, citit *chembridge*). Pânză neagră sau cenușie, lustruită, ce se pune drept căp-țușă la haine.

chenar s. n. (lat. dela verbul *quinare*, a pita, a mânji (dela care s'a format *inquinare*). Au și Turcii acest cuvânt. 1) Margine ornată cu flori de jur împrejur la o broboadă, la o stofă, la o haină. 2) Ornament pus în jurul unei stufe sau haine cusute; 3) brau' dungă, în jurul ușei ori ferestrelor la țară; 4) cornișă, ciubucele de sus la o casă; 5) ornament sculptat de jur împrejur.

cheneg s. m. *Vezi kenez*.

chenzină s. f. (fr. *quinzaine* cit. *chinzen*) dela *quinze*, cincisprezece. 1. O cincisprezece; timpul de 15 zile (jumătate d'ntro lună); 2) salar, solda pentru 15 zile (la militari).

cheotoare s. f. (daco-gr. *keitho*, a închide, a încheia. 1) Cea ce servă la încheiat (ga ra pe țru nasture, etc.); 2) mâner dela un vas; 3) balamal: la ușă sau poartă; 4) colțul dela țăreții unei case, sau dela un gard.

chepă s. f. (ital. *chepia*). *Zool.* Numi ca unui pește de mare.

chepeneag s. n. V. *căpeneag*.

chepeng s. n. (c1 și *căpeneag* și *chepeneag*, ori *capac*). Capac, ușă de pivniță. (Acest cuvânt este și la Turci și la Bulgari).

chercheli (a se) v. V. (dela *ghergheli*). A se ameți și muia de beutură; a fi beat și a umbli sau a vorbi în naștere.

cherchelit, **ă** adj. V. *preced.* Amețit de beutură; beat.

chercură s. f. (lat. din *circ - curro* = cerc a alergă, a se învărti). *Bot.* Numirea unei plante agățătoare.

cherem s. n. (turc. *kerem*, discreție, bun plac). 1) Bunul plac al cuiva; 2) capriciu.

cherestea s. f. (dela vorba *ferestău* (din lat. *ferreus fer + tăiu*) prin forma *herestreu*). 1) Lemne de construcție sau schelet de lemn al unei construcții; 2) depozit de lemn de construcție; 3) locul unde sunt ins-

talate *ferestae* (*herestae*) pentru tăierea de scânduri de brad, etc.; 4) *fig.* structură, mecanism interior, constituție. (Această vorbă este și la Unguri și la T. rci).

cherestegie *s. f. V. preced.* Depozit de em. e de construcție.

cherestegiu *s. m.* Vanzător de lemne de construcție.

cherhană *s. f.* (lat. din *gero-îngrijesc, ganea, han*). Colibă și depozit de unelte pescarilor și de pește (Dobrogea). Și Turc. *kerhane*.
cherpedin *s. n.* (lat. dela *quero*, a căuta: *pedem-pe picior*). Cleşte de apuca; de prins și de ținut sau tras cuiele din copita sau potcoava calului. Și Turcii zi *kerpedin*.

chersin *s. n.* (lat. *gero, păstrez, sinus, adâncătură*). 1) Bazin de apă; 2) spărtură, adâncătură, văgăună; 3) Mold. troc, covată adâncă.

chertic *s. n.* (daco-gr. dela *kertomeo* a face o tăetură). Crestătură, tăetură de probă.

cheruvic *s. n. V. heruvic.*

chervan *s. n.* (turc. *kervan, caravană*).

1) Caravană; 2) mare transport; 3) mare trasură sau car de transport; 4) șir lung de cară ce duc ceva.

chervangiu *s. m. V. preced.* Vizit u, conducătorul unui chervan.

chesacă *s. f.* (at. *quies-aquae* = somnul apei). Zool. Un fel de peștișor mărumt, care se ascund și tă nemișcat sub pietre—*zvârlugă*, ce seamănă cu somnul.

chesat *s. n.* (lat. *quies-ad* = s. re repau.). 1) Nelucrare, stare fără lucru; 2) lipsă de dever. Și Turcii au acest cuvânt.

chesea *s. f. V. chisea.*

cheson *s. n.* (fr. *caisson* (din lat. *capsa* ladă). Lada cu proiectilele dela un tun.

chestionă (a) *v.* (dela lat. *quaestio*, căutare-cercetare, întrebare și de aci fr. *questionner*, a întreba). A întreba, a pune întrebări cuiva (la examen, la judecată).

chestionar *s. f. V. prece*. Lisă de întrebări.

chestiune *s. f. V. preced.* (lat. *quaestio, quaestiois*, întrebare, cercetare, problemă). Întrebare, problemă, cauză de judecată; a-facere.

chestor *s. m.* (lat. *quaestor*, magistrat roman, însărcinat cu afacerile băneștii). 1) Deputat, membru al parlamentului, însărcinat cu dirigerea întrebunțării fondurilor destinate Adunării; 2) *V. cęstor* și *cenzor*.

chestură *s. f.* Autoritatea, funcțiunea de chestor.

chetă *s. f.* (fr. *quęte*, dela lat. *querere*, a cere, a căuta). 1) Adunare de bani cu talerul,

dela spectatori sau auditori. de către câtăreși sau cei ce dau mici spectacole; 2) talerul cu care se adună acești bani.

cheu sau **chelu** *s. n.* (fr. *quai*). Term rădicat și construit, al unui curs de apă; term construit anume pentru acostarea vaselor.

cheună (a) *v.* (onoma'. dela articulația *cheau* ce scot un le mici animale: pisici, căței). A tipa (ca) cățeii mici.

cheutoare *s. f. V. cheotoare.*

chezap *s. n.* (comp. din lat. *quies*, moarte, ab, de). Chim. Acid sulfuric; sau acid azotic. Și Turc. *kezap*.

chezaș sau **chezeș** *s. m.* (lat. *quies*, liniște, *esse*, a fi). Intermediar într'o afacere; garant într'o afacere (ca și la *chitanță, achită*). Și Ungurii zic *kezes* și Turcii.

chezășle *s. f. V. preced.* Cauțiune, garanție.
chezășui (a) *v. V. chezaș*. A garanta, a asigura.

chezășuire *s. f.* Faptul de a chezășui.

chiab *s. n.* (dela *cibus* lat.) Castron.

chiabür *adj.* (lat. din *habere*, a avea, prin o formă *habor*, apoi *heabor*, cel ce are). 1) Cel care are avere, om cu bani mulți; 2) brodărie cu aur; cusut cu aur (ca la oameni chiabüri).

chiabari (a) *v. V. preced.* A se îmbogăți, inavuți; a avea bani.

chiag *s. n.* (lat. dela *coagulum*, cheag). 1) Substanță care încheag laptele (ce se ia din micul stomac (al patrulea) dela miel; 2) total 3 perineții de pescuit; 3) *fig.* fond, capital-bază; putere în afaceri. (Și slavii și turcii au acest cuvânt.

chiar *adv.* și *adj.* (daco-gr. *kairos*, și *kairos*, tocmai, tocmai la timp, drept și măsură). Tocmai; întocmai așa; la fel; însuși.

chibitca *s. f.* (rusesec). Numirea unei trăsuri mici rusești.

chibrit *s. n.* (la'. *qui*, care; gr. *pyritēs*, de foc). Bețișor, care la un capăt are puțin fosfor, ce se aprinde. (La popoarele din penins. balcanică se întrebunțează acest cuvânt, care s'a format de către latinii din orient.

chibritelnită *s. f.* Vas, cutie în care se țin chibrituri.

chibz *s. n.* (daco-gr. dela *typos*, formă, prin forma *chip, chipos*). 1) Închipuire cum ar trebui făcut ceva; 2) cugetare serioasă; 3) calcul prealabil.

chibzuială *s. f. V. chibz* și *chibzui*.

chibzui (a) *v. V. chibz*. 1) A reflectă, a cugetă serios; 2) a socoti bine; a plănui bine 3) a combina bine; 4) a decide, a (se) consultă. Ungurii zic *kępzelni*.

chibzuință *s. f. V. chibzuia'ă, chibzui, chibzuire*.

chibzuire *s. f. V. chibzui.* 1) Reflecțiune serioasă; 2) consultare sau calcul prealabil asupra unei acțiuni.

chibzuit, ă adj. 1) Bine cugetat; 2) serios; 3) *fig.* cuminte; 4) cumpătat; 5) cu calcul prealabil.

chibzuitoar, oare adj. Care chibzuește; prevăzător; cu calcul.

chică *s. f.* (dela mo. d. *chicà*, a cădea, atârână). 1) Părul ce atârână pe ceafă la om; 2) moșul din frunte la cal; 3) mătasa porumbului.

chicheriță *s. f.* (lat. *cicer*, bobiiță de mazăre). *Zool.* Numirea unei insecte ce supără caii pe cari se prinde obicinuit, precum și oile.

chichineață *s. f.* (daco-gr. dela *kyklinos*, ro. undă). Încăpere foarte mică, strâmtă; căsuță *f. mică*; locu mic și strâmt.

chichion *s. n.* (daco-gr. *kykeon*, încurcătură, turburare). Încurcătură (de afacere); întâmplare rea; bocluc.

chichirez *s. n. V. urm.* Haz, efect, gust, plăcere—in expresia *n'are nici un chichirez*.

chichiez *s. n.* (lat. *qui*, care; *quirito*, a țipa, a face zgomot). Zbârnăitoare, zdrăncănea la moară, ce face într'un zgomot.

chichir-michiri *s. pl.* (lat. *cicer*, bobiiță—*mic* maced.) *fisticuri*, fruct de fistic. *Fig.* Subterfugii, șiretenii, feacuri.

chichirneț *s. n. V. chichineață.* Ceva mic, pipernicit.

chichită *s. f. V. chichineață.* 1) Mică încăpere; 2) cutia de sub capra unei trăsuri; 3) *fig.* întorsătură, neajuns, motiv, pretext; 4) subterfugiu.

chiciră *s. f.* (la *s. dela cicer*, mazăre, năut). 1) Picături de apă cari îngheață (măzărliche); 2) brună groasă prinsă pe crengile arborilor, zisă și *promoroacă*. *V.*

chicot *s. n. V. chicoti.* Ris zgomotos. **chicoti** (a) *v.* (onomat. dela sunetele *hiho*, cu suf. *ti*). A rîde cu zgomot.

chicui (a) *v. V. chică.* A trage pe cineva de chică, de păr.

chiez *pl. chiezi* sau *chieji* *s. m.* (lat. *quies*, liniște, odihnă). Dispoziție (bună; rea).

chifă *s. f.* (germ. *kiepfel*). Pânișoară mică din făină albă; corn de pâine albă; pitușcă.

chiffet *s. f.* (daco-gr. din *kyfotés*, rotund și umflat, cocoșat). Turtă mică (gogoasă) din carne tocată și prăjită.

chiferiță *s. f.* (gr. *kyfoó*, a rădica în sus; lat. *terris*, d. pământ). *Zool.* Mic animal ce trăește în pământ, seamănă mai mult a vierme sau insectă și care ridică dără de pământ, unde se vără.

chifți (a) *v.* (daco-gr. dela *kyfoó* (și *kyfo-*

tes) a se ridica în sus, a se umfla). 1) A pluti, într'un lichid; 2) a se scurge, a produce zeamă; 3) a se formă puiro dintr'o umflătură; 4) a se lichifia.

chihlibar *s. n.* (turc. *kehlambar*, din *kihli*, galben; arab *amber* (chihlibar). Ambră galbenă, substanță rășinoasă, aromatică, aproape transparentă (numită în franceză *electron*, de unde și-a luat numirea *electricitatea*. *V.*); din el se fac: țigarete, mărgelile, cercei, mătânii.

chihlibaritu *adj.* Galben ca chihlibarul. **chil** *s. n.* (scurtare din vorba *kilogram*). *Kilogram*: *pop.* și litru.

chilă *s. f.* (gr. dela *chilioi*, o mie). Măsură de capacitate care avea odinioară ca subdiviziune o mie de măsură mai mici. (Chila este egală, în sistem metric, cu 679^l 268 în Muntenia și 430^l în Moldova.

chilaci *adj.* (din vorba *chil*, litru). Băutor, bețiv.

chileală *s. f. V. chilii* și *plili*). Băutură, beție. (*V. și chiler*).

chiler *s. n.* (lat. dela *cella*, pivniță (ca și fr. *cellier*). 1) Pivniță; 2) pivnicer.

chili (a) *v.* (daco-gr. dela *chilizó*, a suge sucul unei plante). A bea mult; a se îmbăta. *V. și pili*.

chilie *s. f.* (daco-gr. *kalia*, baracă de lemn, coibă, bordeiu, vizuină). 1) Cameră mică; 2) odăiță în care locuiește un călugăr.

chilificațiune *s. f.* (fr. *chylification*, dela gr. *chylos*, suc). Șc. nat. Absorbirea sucurilor gastrice în intestine.

chilim *s. n.* (din gr. *cheiloma*, bordură). Covor, scoarță mare de lână, cu lată bordură și ornamente, pentru așternut pe jos, sau de pus pe perete (la unele mănăstiri de călugărițe, se țese mari și frumoase chilimuri).

chilimbar *s. n. V. chihlibar.* **chil oară** *s. f. V. chilie.* Mică chilie.

chilipi *s. n.* (turc. *kelepir* jaf). 1) Marfă neașteptat de eficientă, de ocazie; 2) ocazie favorabilă; 3) *fig.* noroc, câștig neașteptat; 4) *f. g.* ceva bun și plăcut ce vine pe neașteptat. **chilipirgiu** *s. m. V. chilipi*, ce caută chilipir, umblă după chilipir, (*termi. ația giu nu este turcească*: ex. pomanagiu, cântaragiu, laptagiu).

chilistă *s. f. V. chilioară.* **chillit**, ă *a. f. V. chilli.* Beat, sătul de beutură.

chilnă *s. f. V. chelnă.* **chilo** *s. n.* (scurtare din vorba *kilogram*). Măsură de un kilogram sau de un litru.

chilom *s. m.* (daco gr. dela *kelomat*, a împinge, apăsa). 1) Mare ciocan; 2) greutate

mare; 3) *fam.* lovitură puternică de pumn. *chiloman* *s. n.* (daco-gr. *kelomai*, a striga) 1) Petrecere sgomotoasă cu răsete și țipete; joc zgomotos; 2) (dela gr. *chilos*, suc, beutură) oală de băut.

chilôs, oasă *adj.* (daco-gr. *kyllô*, diform). Greoiu (la corp, la minte). Mold, *chilotă* *s. f.* (din lat. *pela*, minge de păr, ca fr. *pelote*). Pernă sau saltea elastică, moale *chilug* *s. n.* V. *pîlug*. 1) Pisălog; 2) *adj.* fig. cap cu părul ras (cum este neted pisălogul).

chim *s. m.* (gr. *chymos*). Șc. *net.* Suc alimentant din st mac.

chimă *s. f.* (daco-gr. dela *chyma*, ceea ce se răspândește). Sămânță; ceea ce se seamănă și se prinde; germene.

chimen *s. m.* (gr. *kyminon*). Bot. Plantă odorantă adusă din Africa; este *chimen dulce*, *chimen negru*.

chimenet *s. n.* (lat. dela *caminus*, vatră și *camino* = a bolți). Dulăpior sau firidă în părete, poliță în colț de cameră țărănească. *chimic*, *ă adj.* V. *chimie*. 1) Produs după știința Chimiei; 2) care privește Chimia.

chimie *s. f.* (gr. *chēmeia*; dela *kymos*, suc). 1) Știința care studiază natura și proprietățile corpurilor simple: acțiunea moleculară a corpurilor, unele asupra altora și combinațiile produse prin aceste acțiuni. Cercetările chimiei capătă tot mai mult întrebuintare practică; 2) carte care tratează despre chimie.

chimist *s. m.* Cel ce se ocupă cu știința chimiei.

chimlon *s. n.* V. *chimen*.

chimionia, *e adj.* Ce are culoare ca chimionul.

chimir (*chimer*) *s. n.* (lat. *camerus*, în chip de feavă sau canal — dela *camero*, a bolți). 1) Cingătoare foarte lată din piele îndoiță, având înlăuntru loc gol ca un canal, spre a pune bani sau mici obiecte; 2) *fig.* pungă pentru bani. Și Bulgarii și Turcii au acest cuvânt: Turcii prin *kemer* înțeleg și boltă.

chimînță *s. f.* (daco-gr. dela *kyma*, gogoasă, căpățină mică (de varză). Om prost, mărginit care totuși se îndeasă între ceilalți; om cu cap mic și prost; *fig.* caraghios.

chimval *s. n.* (gr. *kymbalon* (dela *kimbos* lucru scobit). Talere de metal) ca acele dela toba mare) în care lovind, se produc sun te tari și prelungi.

chin *n.* (daco-gr. dela *kineô*, a apăsa, a urmări, a nu lăsa în pace, a persecuta). Tortură, suferință mare. Și ungur *kin*.

chinchină *s. f.* (dela numele arborăului

quinquina din Peru). *Medic.* Extras din arboșul *quinquina*, cu gust f. amar și care vindecă frigurile.

chindie *s. f.* (lat. dela *quinta*, a cincina; *diei*, a zilei). 1) A cipcea parte dintr'o zi (cătră sfârșitul zilei): *dimineața*, *amiaza mică*, *ameaza*, *dună* *amează* și *chindia*; 2) *fig.* horă, joc vioi (intețit către sfârșitul zilei de petrecere); 3) o cântare a muzicii domnești (vechiu); 4) un turn construit de Vlad Tepeș în Târgoviște.

chindiseală *s. f.* V. *chindisi*. Broderie care cere un lucru migălos.

chindisi (a) *v.* (daco-gr. dela *kineô*, a se ocupa, ași da osteneală, *aidos*, conștiință). A lucra conștiincios, migălos și cu atenție (la broderie sau la alt lucru).

chindros *s. n.* Mold. V. *chinoros*.

chinez, *ă s. 1)* Om care este din China; 2) *fig.* om care nu are cunoștință de loc de ceva sau nu poate pricepe. V. *urm*.

chinez sau chenez *s. m.* *Vezi kenez*. Ard Trans.

chinezesc, ească *adj.* 1) Din China; 2) făcut de chinezi; 3) *fig.* *ziă chinezesc*, izolare de tot ce este străin.

chinezește *adv.* 1) Cum fac chinezii, ca chinezii; 2) *fig.* cu totul neînțeleș.

chingă *s. f.* (lat. *cingula*, chingă, cingătoare). 1) Cureaua care încinge calul peste mijloc și peste șea; 2) cingătoare lată și tare; 3) traversă de lemn, grindă (la o casă); 4) moșie îngustă și lungă.

chinină *s. f.* (fr. *quinine*). V. *chinchină*.

chinoros *s. n.* (daco-gr. *kyano-chroos*, negru). Praf negru, de fum, care servește pentru a văpsi, a trage brăie negre la păreți, sau chenare.

ch novar *s. r.* (gr. *kinnavari*). Culoare roșie, dintr'un compus chimic din sulf. (pucoasă) și *mercur* (este otrăvitoare).

chinovie *s. f.* (gr. *ko'nos*, comun; *bios*, viață). *Blis.* 1) Viața în comun a călugărilor; 2) mică mănăstire sau grupare de călugări, ce ține de o altă mănăstire mai mare.

chinovit *s. n.* Cel ce ține de o chinovie; starea de monah al unei chinovii.

chintezență *s. f.* V. *cvintezență*.

chinui () *v.* V. *chin*. A tortură, a supune la chinuri (și ungurii zic *kinoz*, chin).

chinuire *s. f.* Acțiunea de a chinui.

chinuit, *ă ad.* V. *chin*. Torturat; *fig.* obosit.

chinuitor, oare *adj.* Care torturează; neliniștește; obosește.

chioara (de-a) *adv.* V. *chior*. Pe nevăzute (joc de copii).

chiomb *ă adj.* (daco-gr. dela *k'ó*, a duce, op, (opsomai), a vedea). Cu vederea dusă; care se uită încrucișat, nu vede bine.

chiombie s. f. Starea de chiomb, defectul vederii.

chiondorăș *adv. și adj.* Amplificare din *ghiont*; (uitătură) pătrunzător cu supărare; încruntat; 2) (atitudine) contrarianță, protivnică.

chior, oară *adj.* (lat. din *cocles*, chior, dim. *cocleolus* și *coclepor*, ca și *pesiolus*, picior; 1) Care are numai un ochiu; 2) care nu vede bine; 3) *fig.* care nu luminează bine. Și Turcii și Bulgarii au acest cuvânt.

chiorăi (a) v. (lat. *queror*, *queri*, a murmură). A face zgomote intestinale, de foame.

chiorăitură s. f. V. preced. Zgomotul chiorăitului.

chiorăș *adv. V. chior și V. chiondorăș.* 1) Strâmb, încrucișat la vedere; 2) cu supărare și ură: *se uită chiorăș.*

chiorf (a) v. V. chior. 1) A perde vederea; 2) a nu avea de cât un ochiu; 3) *fig.* a mistifică, a înșelă pe cineva.

chiorălă s. m. V. chior. Om gigant cu un singur ochiu (ciclop) în povești.

chiorăre s. f. Acțiunea de a chiorf, *propriu și figurat.*

chlorpeacă s. f. (slav. din *kirpik*, cărămidă). *Mold.* șindrila f. groasă.

chioșc s. n. (turc *kieușk*, vedere frumoasă). 1) Pavilion mic (pe un loc mai nalt) de unde se desfășură o frumoasă priveliște; 2) mică gheretă pentru a vinde ziare.

chioșcar s. m. Vânător în chioșc.

chlostec *s. n.* (daco-gr. *kystegx*, mică pungă). 1) Inel sau pungă de piele, ce se pune la picioarele cailor ca să nu se atingă (cosească); 2) brâu, chimir (vechiu); 3) ciucure; 4) în unele localități din Mehedinți se zice *la mucul, căpățelu!* de țigară, din care nu se mai poate fumă.

chiot s. n. (daco-gr. dela baza gr. *ky*, a strigă, a țipă, a chemă, a chema în ajutor + *óde*, cântec). Strigăt tare sub forma exclamatoare, mai des pentru chemare de departe.

chiotf (a) v. V. preced. 1) A strigă tare; 2) a scoate exclamațiuni (de bucurie).

chiotore s. f. V. cheutoare.

chiovean s. m. (daco-gr. *kió*, a pune în mișcare; *vainó*, a merge, a umblă). Conducătorul unui *chervan*. V.

chip s. n. (daco-gr. din *typos*, formă (urmă) întipărită prin apăsare) dela *typin*, a țipări, apăsa ca să se facă o urmă, o formă). 1) Formă; 2) figură (portret, icoană, statuie); 3) față; 4) fel, manieră (de a lucra); 5) înfățișare;

6) mijloc, putință; 7) pretext, motiv; 8) *adv.* adică, oare, cum: *chip și seamă*. Și unghurii zic *kép*, chip, icoană.

chiparos s. m. (gr. *kyvarisson*). *Bot.* Numirea unui arbore rășinos, totdeauna verde, cu un miros deosebit.

chipper *s. n. V. țiper.*

chipeș, ă adj. V. chip. Cu înfățișare impunătoare. (Unghurii zic *kepes* cu însemnarea de *capabil*).

chupos, oasă *adj. V. preced.*

chiplu s. n. (fr. *képi*). Zăcă de uniformă pentru militari și școlari.

chipotă s. f. (daco-gr. dela *képos*, organul femeiesc). *Mold.* Organul genital fem. la animal.

chipurile *adv. V. chip.* Oare-cum; cum s'ar zice; cum ar părea.

chir s. n. plantă v. pir *Mold.*

chir s. m. (gr. *kyrie*, domn, boier). *Ironic.* Domnul, boierul.

chirăi (a) v. (lat. *quirito*, a strigă, a cere ajutor). A țipă ca pasările, ca găinile; *fig.* a plânge (copiii).

chirăit s. n. V. ch răi. Țipet de păsări, sau ca al păsărilor.

chiraleisa s. f. (gr. dela *kyrie*, doamne; *élaison* dela *éleos*, milă, compătimire). *Biser.* Doamne-miluește (vechiu).

chirchilit, ă adj. V. cherchelit.

chircf (a și a se) v. V. chircf. A se strânge din creștere; a rămâne mic și necrescut.

chircf, ă adj. V. cărciu. Cel ce nu crește (om, arbore, plantă, fruct etc.) ci se strânge și rămâne mic.

chircitură s. f. Ceva chircit.

chircoti (a) v. V. pircoti.

chirfoseală s. f. (daco-gr. din baza *chylos* zeamă). 1) Zeama din fructele prea coapte; 2) amestec de fructe zămoase; 3) *fig.* noroiu moale. Oit. *Mold.*

chirfosf (a se) v. V. prec. A se muia și a curge zeama (de fructe prea coapte).

chirfosf, ă ad. Zămos și moale (fruct prea copt).

chiriarh s. m. (gr. *kyriós*, domn. stăpân; *archos*, conducător). *Bis.* Șef. bisericesc; episcop sau mitropolit.

chiriarchie s. f. V. preced. Autoritatea chiriarhului; reședința chiriarhului.

chiriaș, ă s. V. urm. Care locuiește în casa unui proprietar și-i plătește chirie; sau cel ce devine temporar stăpân al unui lucru plătit în schimb o sumă convenită.

chirie s. f. (lat. dela *quaerere*, a cere și a câștiga). Prețul ce se cuvine proprietarului

pentru lucrul închiriat. (vezi și *câștiu* din aceeași bază *quaerere*).

chirigiu s. m. 1) Cel ce închiriază carul cuiva, pentru transport de lucruri sau cereale; 2) omul ce conduce un car închiriat; 3) cel ce plătește chirie pentru casă sau pentru alt lucru.

chironanție s. f. (gr. *cheiros*. mână; *mantheia*, ghicire). Pretinsă artă de a ghici după dungile și semnele ce se văd în palmă.

chiroșcă (slav. *piroški* (dela gr. *pyr*, foc). Un fel de gogoși coapte la un foc repede, în untură ori olei.

chiroți (a) v. V. piroti.

chirurg s. m. (gr. *keir*, mână; *ergon* lucrare). **Medic.** Medic care operează, tae și scoate părțile bolnave din corp.

chirurgical, a adj. De chirgie. ce privește arta și știința chirurgiei.

chirurgie s. f. V. chirurg. Știința medicală care cere și o mare îndemănare de a opera, a tăia, și a scoate părțile bolnave din corp.

chișă (a se) v. V. pișă.

chisăliță s. f. (slav. *kiselii* (dela *kislii*, acru). Fetură de fructe (cireșe, vișine prune etc.) compot.

chișcă s. f. (daco-gr. *kystigx*, mică beșică beșica din corp). 1) Mațele groase dela porc bine curățate și umplute apoi cu carne tăiată mărunț și cu orez etc; 2) prin analogie, perină rotundă și moale la jugul calului, ca să nu-i roadă peptul când trage; 3) fig. umflat și îndesat.

chișcar s. m. V. pișcar.

chiscoi, chiscoale s. V. piscoi.

chiscui (a) v. (onomat dela ciripitul puilor mici de găină). A scoate sunete scurte, ascuțite ca puii de găină: *chiscuie banii în pungă*.

chiscuit s. n. Zgomotul chiscuirii.

chiser (de cioplit) s. n. (lat. *caesor*, care taie). Uneltă de cioplit, pentru tâmplari, în formă de ciocan. Și Turcii zic *kesar*.

chisea s. f. (daco-gr. din baza *ky* = a fi umflat, *kyō*, *ekysa* = a fi umflat de unde și gr. *kystis* = beșică, purgă). 1) Vas de sticlă sau cristal, în care se păstrează dulceața pentru tratat oaspeții; 2) Pungă de piele, sau de beșică pentru ținut bani, tutun, etc. Și Turcii au acest cuvânt.

chișită s. f. (daco-gr. dela *kystis*, umflătură). 1) Umflătură dela glezna piciorului la cai, unde se ating cu potcoava în mers (când se cosesc).

chișită s. f. (lat. *inixicia* din *pingo*, zurgăvesc). Instrument din un bețișor cu cioc de metal fin și cu fire de păr, cu care se în-

condeiază ouăle la paști (cu ceară topită, spre a le colora apoi). **Mold.**

chișleag s. n. (latin dela *ca eum*, caș, brânză; *lego*, a prinde, legă). Laptele încheșgat, care se adună și se face apoi brânză.

chișmîș s. n. (turc). Numire dată stafidelor mici roșii, de pus în pilaf.

chisnă (sau chiznă) s. f. (lat. din *quaesitio*, *quaesitionis* — scurtat în pronunția *chestni(s)* = de necaz, de tortură). Necaz, tortură; a face în *chisnă* = a face în necaz. **Mold.**

chisnovat adj. V. preced. Cu chisnă, cu oare care răutate, necaz—vorbe *chisnovate*.

chist s. n. (gr. *kystis*, beșică umflată). **Medic.** Umflătură, buboiu (intern).

chit s. m. (gr. *kētos*, balenă) **Zool.** Balenă, pește foarte mare.

chit adj. v. cf. 1) Achitat; 2) s. (și germ. *kitt*), din gr. *kyth* = a acoperi, astupa) pastă din făină și olei, sau gips pentru chituit geamuri. **V. chitui.**

chită s. f. V. chiti. 1) Mănănciu (de flori fructe); 2) legătură, pacheteț; 3) dela *pită* = pâine.

chitaci, e adj. V. chiti. Care chitește, ochește bine, potriveșie bine; priceput, ingenios.

chițai (a) v. (onomat. dela sunetul ascuțit *chiț chiț*, ce scot șoarecii). A scoate sunete ca șoarecii.

chițait s. n. V. preced. Zgomot de șoareci.

chitaiu s. n. (slav dela *kitai* = China (țara chinezilor). Numirea unei pânze de bumbac ce servește la căpșuirea hainelor.

chitan s. n. (din vorba *pită*). Mălai dospit.

chitanța s. f. V. și chit 1. (fr. *quittance*, (dela *quitter* din lat. *quietus*, liniștit). Încerdințare scrisă, prin care se constată primirea unei sume de bani sau a unui obiect de valoare.

chitară s. f. (gr. *kithara*). Instrument muzical cu patru sau șase coarde.

chitarist s. m. Cel ce cântă cu chitara.

chițcăi (a) v. V. chițai.

chițcan V. chițai. Șoarece mare, guzgan.

chiteală s. f. V. chiti. 1) Găteală, împodobire; 2) fig. cugetare, relecțiune; 3) fig. nimerire, țintire, ochire.

chiti (a) și (a se) v. (lat. dela *quies*, *quietis*, culcare, *apoi a luat înțeles în rom. de așezare jos*). 1) A se apleca jos; 2) a se ascunde; 3) a aranjă, a așeza bine, a potrivi; 4) fig. medită, raționă, socoti; 5) a ochi, a ținti; 6) a nimeri; 7) a se așeză, a se pune (cu pumnii, cu bătae). **V. și piti.**

chițibuș s. n. (lat. dela *quasi* + *pusillus*,

ca foarte mic). 1) Lucru de nimic, foarte mic bagatelă; 2) pretext; 3) suptrefugi.

chițibușar *s. m.* 1) Cel ce întrebuințează chițibușuri (2—3) la judecată; cel ce caută mici neajunsuri cu scop de a contraria; 3) miticulos.

chițibușerle *s. f.* Intrebuițarea de chițibușuri.

chitic *s. m. V. pitic.* Peștișor.

chitic *adv. Fig. a tăcea chitic, a tăcea ca peștele.*

chitie *s. f. V. tichie.*

chitit, *ă adj. V. chiti.* 1) Aranjat, gătit; 2) ochit, țintit; 3) îndoit și așezat în două, în patru; 4) *fig.* cuțcat, judecat.

chitiu *ă s. r.* (dela *chiti*, a ascunde) 1) *Mold.* Diavolul; 2) scufie, tichie (dela *cutie*).

chitonag *s. n.* (fr. *cotignat*, dela *coing*, gutuie și *cotir*, a strivi. (Pastă de gutui (fructe) care, după ce a fiert, se întinde și se lasă ea să se răcească, iar apoi se taie în bucăți de diferite forme.

chițoran *s. m.* (dela *chițcan*, cu adaus *foran*). Guzgan de câmp.

chitră *s. f.* (gr. *kitrion*, lămâiul sau chitrul). Fructul chitrului.

chitru *s. m. V. preced. Bot.* Pom din țările calde care taste fructe ca lămâile însă mult mai mari.

chitui (a) *v.* (daco-gr. dela *kyth*, a acoperi și german *kitt*). A unge, a lipi, cu chit geamurile ferestrelor sau crăpăturile de lemn. *V. chit.*

chituire *s. f.* Astuparea, lipirea cu chit — a țineea de a chitui.

chiu *interj. și s.* (daco-gr. dela baza gr. *ky*, a țipa, a striga). Strigare, țipet, de durere etc. cu *chiu cu vai*, cu mult chin, cu greu.

chiub (a) *v. V. chiup.*

chiul (s) *n.* (daco-gr. dela baza *ky*, a țipa, a striga). A striga tare, a da chiot; a vorbi prea tare.

chilit *s. n. V. prece.* Strigăt tare, țipet. **chiluitură** *s. f. V. chiuit*, strigăt; vorbe de glumă strigate la horă, la nuntă.

chiul *s. n.* (turc *ghiul*, gem de sfoară, sfoară). Tragere pe sfoară, înșelare (după sistemul unor hoji de a trage cu sfoară lucrul ce vrea să fure).

chiulaf *s. n.* (turc *kulah*). Căciulă turcească. **chiulangu** *s. m. V. chlul*. Cel ce trage pe sfoară, cel ce înșeală în mod priceput; cel ce se sustrage dela datorie ori dela serviciu.

chiulhan *s. n.* (lat. *ca-* anco = cu b țivanu — *ganea* = loc de desfrâu, cărciumă, han). Petrecere cu beție strașnică și cu cântece sgomotoase.

chiup (sau **chiub**) *s. n.* (dela gr. *kyp* *lion*, cupă, doniță). Vas foarte mare de pământ pentru păstrat în el oleiu, untură sau semințe etc. — Și turcii au acest cuvânt.

chivără *s. f.* (dela gr. *kyve*, asemănat cu gr. *kidar's* = diademă a regilor asiatici). Coif de metal (pentru ostași); diademă în formă asiatică (cum poartă copiii la vicleim). — *Nu se poate să fie prim t dela Ruși, ci este cuvânt vechiu.*

chiverniseală *s. f.* (daco-gr. dela *kivernaó*, a dirige, a conduce). 1) Conducerea gospodăriei; 2) agonisită; 3) profit; 4) *iron.* căpătuială, sinecură.

chivernisi (a) *v. V. prec.* 1) A conduce bine casa; 2) a economisi; 3) a căpătui; 4) *iron.* a se procopsi, înavuți prin mijloace nedrepte.

chivernisit, *ă adj. V. preced.* 1) Cu bună rânduiială; 2) prevăzător; 3) căpătuit.

chivernisitor, *oare adj.* Care știe a chivernisi.

chivot *s. n.* (gr. *kivos*, cutie). *Biblic.* Cutia, lada în care se păstrau lucrurile sacre la Ebrei; cutie pentru relicve; *bis.* cutie de păstrat sfânta cumenicătură și stă pe sf. masă.

chivuță *s. f.* (gr. dela *kyvistaó*, a face gălăgie, a sări într'un picior și 'ntr'altu). Femeie care strigă pe stradă că este s; oitoare, care văruește casele, (special în București).

chix *s. n.* (gr. *kixai*, dela *kichano*, (a atinge). Atingere fără a prinde, fără succes; nereușită.

ch. (daco-gr. *kisthos*, părțile femeii). Numirea organului femeesc (dialect moldav).

chizmă *s. f.* *Mold. V. pizmă.*

ci conj. (lat. *que* = și, sau, adecă). 1) Dar, nu azi, ci mâine; cu imperativul: *ci vino mai repede*; 2) și deci — *ci au stat la sf. t toți* (vechii ce).

cia *V. cea.*

ciacău *s. n.* (Ungar, *csako*). Numirea chiului militaresc tare și nalt, ca acel vechiu dela artilerie și geniu. *Trans.*

cianhidric *ă, adj. V. cianură.* Numire științifică a acidului prusic.

cianog *n s. n. V. urm. Chimie.* Gaz compus din carbon și azot.

cianură *s. f.* (fr. *cyanure*). *Chim.* Combinație de cianogen cu un corp simplu.

ică conj. locuție. Scurtare din vorbete *zice — că.* *Mold.*

cicală *s. f.* (lat. dela *cicala* = greiere, ca și ital. *cicala*). 1) Zicre într'una; hărțuială cu vorbe neconținut repetate; 2) a cere neconținut ceva; 3) cel ce cere neconținut.

cicăteală *s. f. V. preced.*

cicáli () *v. V. cicală*. 1) A vorbi peste măsură de mult; 2) a vorbi cu insistență și mult; 3) a certă sau a cere într'una.

cicălit, oare *adj.* care cicălește.

cicăltură *s. f. V. cicală*.

cicacic (și *cicric*) *s. n.* (daco-gr. dela *kykli-kos*, circular învârtit). 1) Instrument care prin învârtire sucește firul; 2) depănătoare.

cicatrice *s. f.* (lat. *cicatrix*). Rană vindecată; urma unei rane, vindecate.

cicatri. *ă* (a se) *v. Medic.* A se face o cicatrice.

cicatrizare *s. f.* Formarea unei cicatrice prin vindecarea unei rane.

cicerone *s. m.* (dela numele oratorului roman *Ciceron*, care a trăit pela anul 106 a H). — Cuvânt format de italieni, cu însemnarea de *bun conducător, povăzător*.

ciceronian *adj. V. preced. Oratoric.* În felul discursurilor lui Ciceron, care fu cel mai mare orator al latinității, cu eloquență juridică și politică.

ciclic, *ă* *adj. V. ciclu*. Care se rapoartă la un ciclu.

ciclon *s. n.* (gr. *kyklon*, cerc). Vârtej mare de vânt; vijelie mare ce rupe arborii și surpă clădiri.

ciclop *s. m.* (gr. *kyklōs* dela *kyklōō*, a roti; *ops*, vederea). *Mitologic.* Numire (în mitologia greacă) a unor uriași, ce aveau un singur ochiu în frunte, ce-l roteau și vedeau în foarte părțile; (se înțelege aici uriaș cu înfățișare înspăimântătoare).

ciclopic, *ă*, *adj. V. prec.* Ca de ciclop.

ciclu *s. n.* (gr. *kyklos*, cerc). *Astron.* Măsură de timp după care fenomenele astronomice încep a se repeta: de ex. *ciclu lunar*, timpul de 19 ani în care luna schimbă diferite faze și poziții, iar atunci iarăși se găsește exact în aceeași poziție față de pământ și de soare; *ciclu solar* este o perioadă de 28 ani, după care anul începe în aceeași zi a săptămânei; *liter.* grupă de poeme epice cu același subiect; *extins.* grupă, serie de lucrări intelectuale.

cicni (a) *V. scurtare din ciocni*. 1) A sparge puțin prin lovire; 2) a atinge ușor.

cicoare *s. f.* (lat. *cicharea*). *Bot.* 1) Plantă cu floarea albastră, ce crește prin grâu; 2) plantă scundă tufoasă, bună de salată, iar rădăcina uscată și prăjită, dă un surogat de cafea.

cidru *s. n.* (fr. *cidre*). Beutură fermentată, făcută din zeamă de mere, dela gr. *kedros*, pin, enuper, din care grecii făceau și ei o beutură).

ciflic *s. n.* (ture). Moșie, proprietate.

cifră *s. f.* (arab dela *ka ar*, zero (numirea cifrei zero). Semn care reprezintă un număr; semnele arabe 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 sunt cele mai întrebuintate; I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X; L (= 50); C (100); M (1000); apoi latine, grece, slave etc. 2) monogramă cu inițialele regelui, sau alt cuiva.

cifră (a) *adj. V.* 1) A însemna cu cifre; 2) a se socoti cu cifre; 3) a evalua; 4) a scrie convențional cu cifre în loc de litere (telegramă cifrată a diplomaților).

cif. at *adj.* Însemnat cu cifre; scrisă cu cifre convenționale (o telegramă).

cigă *s. f. V. cegă*.

cigă—migă *s. f.* (lat. *caeca*, neprevăzută + *mică*). *Bot.* Numire unor mici ciuperci; 2) vorbe de nimic, flecării.

cighir *s. n.* (turc *gigher* = peliță). 1) Peliță ce desparte intestinele de plămâni la miel; 2) plăcintă cu măruntă de miel, învălăită și coaptă în această peliță.

cihai (a) *v.* (slav *cihati*, a tuși). 1) A tusi într'una; 2) a nu mai înceta cu vorba.

ciiblu, *e* *adj. V. celebui*.

ciilic *s. n.* (turc *celic*). 1) Mărgeluțe cu fețe lucioase făcute din oțel.

ciilhoale *s. f. v. urm.* F meușca *ciilho-tului*.

ciilioiu *s. m.* (daco-gr. dela *kyliō* = a se învârti și a se ridica învârtindu-se). *Zool.* Vulturul mieilor; pasăre răpitoare care se înalță rotindu-se în sbor.

ciilndric, *ă*, *adj.* În formă de cilindru.

ciilndru *s. n.* (gr. *kyliindros*, dela *kyliein*, a învârti). *Geom.* Corp rotund, lung și drept ale cărui baze sunt două cercuri egale; orice sud din hăție sau alt material este un cilindru.

cimbistră *s. f.* (daco-gr. dela *kimbix*, apucător, strângător). Cleștișor din două mici lame pentru a scoate dinții (la copii), sau pentru a smulge un fir de păr, sau a apuca ceva f. mic. *Mold.*

cimbru *s. m.* (gr. *kimbrioi* și lat. *zinzimberis*). *Bot.* Plantă aromatică ce se pune în bucate, mai ales la friptură.

cimbrușor *s. m. V. preced. Bot.* Plantă mirositoare, asemănătoare cu cimbru.

cimel—cimel *s. f. V. cimilitură*. Zicere înainte ce a spune o cimilitură = preocupă-te cum ar fi.

ciment *s. n.* (lat. *caementum*, (cit. *caementum*, mor ar). *Archit.* 1) Praf (compoziție din var și humă) care se petrifică dacă este udat și care se vește la construirea de fundații, de beton; 2) zid de ciment; 3) țig. l - gământ tare etc.

cimentă (a) v. V. ciment. 1) A zidi cu ciment; 2) fig. a întări, a strânge, a uni puternic.

cimilitură s. f. (daco-gr. dela vorba *cimel*, din prefixul grec dubitativ *ke*, cum ar fi; *meló* a se preocupă). Ghicitoare, — care dă de gândit cum ar fi, ce ar însemna cimilitura sau ghicitoarea de ex: *câmp alb și oile negre; cine le vede, nu le cred; cine le paște le cunoaște*—literale, scrisoarea.

cimilitor s. Cel ce știe se spună cimilituri, ghicitori.

cimșir s. m. V. cimșir.

cimțir s. n. (fr. cimetiére, din gr. *koimê-têrio*, dela *koimaó*, fac să doarmă; loc de odihnă). Locul anume destinat pentru îngroparea morților.

cimotie s. f. (lat. dela *cymatus* sau *cy-mosus*, cu ramificații sau cu vlăstari). 1) Rudă mai de departe (care ține de aceeași tulpină, de aceeași familie); 2) ramură familiară.

cimpazeu s. m. V. șimpazeu.

cimpi (a se) v. V. cimp. A se micșora, a se face răscopt; a se chirci.

cimpolaș s. n. Cimpoiu mic.

cimpoler s. m. V. cimpoi. Cel ce cântă cu cimpoiul.

cimpoiu s. n. (din lat. și grec. *symphonic* = împreună întonare, cântare; de unde ital. *zampagna* și ung. *czimpolya*). Instrument vechiu pastoral pentru cântare, prin umflarea cu aer a unui burduf, la care sunt adaptate unul sau două flaute, cântând simfonic.

cimșir s. m. (lat. dela *cymosus*, cu mulți vlăstari). *Bot.* Merișor, plantă ce se îndesește prin ținutul lăstarilor și care stă verde și în timpul iernii. Și Bulgarii zic *cimșir* și Turcii.

cin s. n. (lat. dela *cens, census*, starea socială după avere (a persoanelor, — se știe că s latin *dispare la sfârșit unus*, unu). Stare socială; grad de nobleță; funcțiune. (Acest cuvânt a fost adoptat de Slavi și a luat la el o mare desvoltare, ca: — *cinovnic*, funcționar; *cin*, grad, funcțiune, de aceea este considerat ca slav).

cină s. f. (lat. *cena*, cină, masă, mâncare). Mâncare; masa de seara.

cină (a) v. (lat. *cenare*, a mânca cu poftă). A mânca, a lua masa de seară.

cinabru s. n. (lat. *cinnabaris*), *chim.* Combinație de sulf cu mercur, care formează o substanță roșie, foarte aprinsă, ce se întrebuințează la fabricarea colorii cu acest nume.

cinătuil (a) v. (lat. dela *cena*, masă, mâncare; *tuert*, a veghea). 1) A pregăti pentru masă, pentru mâncare; 2) fig. a tăia o pasăre, sau o vită (pentru mâncare).

cinciar adj. (V. cinci). Mânzul de cinci ani.

cincchi (a se) v. (dela lat. *cingere*, a împresură, cuprinde). A se cincchi, a sta ăsat în jos, cuprinzând genunchii cu brațele. *Mold.*

cinci adj. și numer. (lat. *quinque* (ca ital. *cinque*, cinci). 1) Care este în număr de cinci, adică cu un... mai mult decât patru; 2) *bot*, *cinci degete*, plantă cu frunza ca degetele dela palmă.

cinci-coade s. f. V. cinci, V. coada. Bot. Plantă din familia renonculaceelor, care face niște frumoase flori de felurite colori.

cinci-degete s. pl. Bot. Plantă din familia rozaceelor. *V. cinci 2.*

cinci-foi pl. Bot. Plantă medicinală din familia ombeliferelor.

cincime s. f. V. cinci. A cincea parte dintr'un întreg.

cincisprezece, adj. V. cinci și zece. Număr ce cuprinde pe lângă zece, în cinci unități.

cincizeci adj. și numer. V. prec. Care cuprinde de zece ori câte cinci unități, sau de cinci ori câte zece unități.

cindură (că) conj. (diformat din *fünd* (că) *fündure*). Fiind (că); de oare ce. *Mold.*

cine pron. (lat. dela *quinam*, care). Care, cel care.

cinegetic adj. (gr. dela *kynêgheó*, a vână *kyón*, câne; *ágô*, a conduce, a comandă). De vânătoare; privitor la vânătoare.

cinematograf s. n. (din gr. *kinêmatos*, mișcare de danș sau pantomimă și *graphô*, a scrie). 1) Aparat cu care se fotografiază ori și ce mișcări, pe o bandă (peliculă) care apoi rulată prin fața unei lămpi electrice, se proiectează pe o pânză albă acele mișcări sau figurile fotografiate; 2) meșteșugul sau arta de a combina și fotografia astfel scene ori vederi; 3) local unde se reprezintă vederi sau scene cu cinematograful.

cinel - cinel. V. cimel.

cineva pron. (din vorba *cine* cu adaus scurtat din lat. *quam* ca și cum vreți). 1) Nesigur cine; oare-care, oare-cine; un om oare care; o persoană necunoscută; 2) *cu senz bun* — o persoană de seamă: — *e cinevâ*.

cinevașilea pron. (din *cineva* cu adaus lat. *ex. ille*, din acela). Nesigur cine din aceea, un oare-care din aceea; (*olten*).

cingătoare s. f. lat. *cinctura* dela *cinge, cingere*, a încinge, încurajă). Fâșie, curea cu care se încinge.

cinge (a) v. (lat. 1) scurtare din încinge; — 2) dela lat. *incendo, incensum*, a aprinde a da foc, (din *candeo*) — ca și fr. *ceindre*). 1) A încinge, cuprinde (poet.); 2) a înferbântă propriu; 3) fig. a iuji.

cinghel *s. n.* (lat. dela *cingulum*, cingătoare). Juvăț sau cârlig de care se atarnă carnea (miel sau vită), etc. Și Turcii zic *cinghel* = cange.

cinic, *ă adj. adv.* (gr. dela *kynikos*, câneșc nerușinat); cel ce face sau spune lucruri rușinoase, fără a se sfii.

cinism *s. n. V. preced.* Nerușinare.

cinocefal *s. n.* (gr. *kynos*, de câne; *kefalē*, cap). Cu capul ca de câne; asemănător cu capul de câne.

cinste *s. f.* (lat. dela *cestus*, din *castus*, onorabil, cinstit, (opus lui *incestus*, necurat spurcat, de rușine). Onoare, castitate. Slavii zic *cesti*, cuvânt și mai aproape de forma latină, (compară *Precesta* = prea nevinovată, imaculată).

cinșteț *s. m. Bot.* Plantă medicinală, aromatică, zisă și *salvie*, întrebuințată ca fortifiant, excitant și antispasmodic.

cinști (a) *v. V. cinste.* 1) A onora; 2. fig. a oferi; a oferi băutura sau o trație; 3) a bea; 4) a da un bacșiș; *iron.* a ocări.

cinștire *s. f. V. prec.* 1) Faptul de a onora, veneră; 2) ospățare, tratare.

cinștit, *ă adj.* 1) Onorat, onorabil; 2) onest; 3) venerabil; 4) fig. trătat; ospățat.

cintaură *s. f. V. țintaură.*

cintez, *ă s. m.* (lat. dela *cantrix* cântăret). Numirea pasărei care începe să cânte îndată ce vine soarele de primăvară.

cinzeacă *s. f.* (dela vorba *cincizeci*. Măsura de cincizeci dramului (cam 140 grame).

ciocă *s. f.* (onomatop. dela zgomotul ce face — asemănător și cu fr. *choucas* (șuca). *Zool.* Pasăre sură zisă *ceucă* și *stancă*, ce scoate sur etul *ceau*; fig. țigancă; hoată; 2) dela *cioc*, plisc, vârf, culme ascuțită de deal; 3) ciocănitoare (la vie).

ciocălă *s. f. V. cioclu.* 1) Trăsură ordinară, acoperită, pentru dus morții; 2) cange pentru tras morții de holeră sau ciumă; 3) căruța mică.

ciocăncă *s. f.* (dela *cioc* = plisc, cu *ironie*).

Lulea, pipă pentru fumat.

ciocândă *s. f.* (daco gr. dela *kindyn*, *kin y-nos*, pericol, bătaie). 1) Ceartă, gâlceavă, supărare; 2) gălăgie de ceartă; început de sfadă.

ciocane *s. f. pl.* (daco-gr. dela *kyoon*, câne — plantă cânească). *Bot.* Plantă din familia labiatelor cu flori purpuriu sau albe, zisă și *creasta cocoșului*, ce dărează un an; zisă și *talpa găstei*.

cioară *s. f.* (gr. lat. *korax*, corb, cioară). (La Greci era mare insultă. *a da cioarelor* pe cineva). *Zool.* 1) Pasărea neagră, sau sură cu aripi negre, care trăește pe câmpi și strică sămănăturile; 2) fig. *iron.* țigan.

cioareci *s. pl.* (turc. *ciarik*, încălțăminte). 1) Pantaloni de țară, din lână, groși; 2) cio-rapi lungi de țară.

ciorsă *s. f.* (comp. *cea-roasă*). Cuțit care nu taie, cu tăuș ros. *V. ciorsăl*.

ciocască *s. f.* (scurtare din *pucioasă*, murdară). *Zool.* Broască răioasă. *Mold.*

ciocă *s. f. V. ciot.* Buturugă de copac; rădăcină cu trunchiul scurt rămas în pământ.

ciob *s. n.* (lat. dela *eiborium*, cupă, ceașcă). 1) Spărtură dintr'o oală, dintr'un vas; 2) oală spartă; 3) *pl. fig.* oale, vase.

ciobacă *s. f.* (lat. *cippus - ac* (cipac) = ca trunchiul). 1) Luntre ușoară, primitivă dintr'un lemn scobit, care se pune în mișcare cu un băț lung (în loc de vâsle); 2) scorbura de copac, ce seamănă, sau din care se poate face, o asemenea luntre.

cioban *s. m.* dela *cabana* (l. capanna), colibă). Păstor de oi, ce stă în colibă. Acest cuvânt este și la Slavii de sud și la Turci.

ciobănaș *s. m.* Mic cioban.

ciobăncuță *s. m.* Mică păstorită de oi.

ciobănesc, *escă* *adj.* Cum fac ciobanii, ca ciobanii.

ciobăni (a) *v.* A păzi oile, a fi păstor de oi. **ciobănie** *s. f.* Ocupația, indeletnicirea de a păzi oile, a le îngriji a le mulge și a face din laptele lor brânza, etc.

ciobotă *s. f.* (lat. prefix *sic*, așa ca *botta*, putinică (de unde și francez *botte*, încălțăminte). Încălțăminte de piele, cu tureata naltă ca o putinică. Și Rușii zic *ciobot*.

ciobotar *s. m.* Cel ce face ciobote, cizmar. **ciobotărie** *s. f. 1)* Meseria de ciobotar; 2) atelier de cizmarie.

cioboțică *s. f. V. ciobotă.* Încălțăminte de piele pentru femei sau copii; gheată.

cioboțica-cucului *s. f. Bot.* Plantă ce înflorește la începutul primăverii, când începe să cânte cucul (seamănă cu un pantof).

cioc! *interj.* (onomat.). Exprimă lovirea cu un corp tare sau ascuțit la vârf.

cioc s. n. (lat. dela *sica*, pumnal sau vârf ascuțit). 1) Plisc cu care lovește sau ciugulește pasărea; 2) vârf ascuțit în forma pumnalului sau a pliscului de pasăre sau a ciocului; 3) barbă tăiată în formă ascuțită.

ciocul-berzei *s. Bot.* Planta tip a geraniaceelor, cu floarea frumoasă (zisă și *geranium* dela gr. *geranos*, cocor, barză).

ciocălau *s. m.* (amplificat din *cioc* (ca *ciocan*). Coccan, tulpină de plantă (zis și *ciocan mold.*); coccan de porumb, pe care stau prinse grăunțele.

cioc-boc! *interj.* Onomatopeic, imitând sunetele de ciocănit și bocănit.

ciocălteu s. n. (dela *cioc*, vârf). Cuiu cu cioc, la jugul carului.

ciocan s. n. (de onomatop. *cioc!* și dela *cioc* 2). 1) Instrument de bătut cue, etc. a căui lovitură produce sunet; 2) *fig.* păhăruț mic. *Mold.* știulete sau, cotor de porumb, varză, etc.

ciocănaș s. n. V. *ciocan*. 1) Ciocan mic; 2) lucrător minier (care taie sare cu ciocanul).

ciocănea s. f. (din *cioc!*) *Zool.* Pasăre cu cioc ascuțit zisă și becaț sau becațină.

ciocăneală s. f. (dela *cioc!* și *ciocan*). Zgomot de la bătaea cu ciocanul sau cu alt obiect tare.

ciocănel s. n. 1) Ciocan mic; 2) clapă dela piano; 3) mic păhăruț.

ciocăni (a) v. 1) A bate cu ciocanul; 2) a face zgomot de lovitură ca și ciocanul. Și Slavii au vorba *cekănitii*, a lucra ca cu ciocanul.

ciocănire s. f. Fătae cu ciocanul; lucrare cu ciocanul.

ciocănit s. n. 1) Zgomotul bătăilor de ciocan; 2) *adj.* bătut cu ciocanul.

ciocănitoare *adj.* s. f. Care ciocănește, scoate sunete prin loviri de ciocan, sau de cioc ori alt obiect tare; *zool.* pasăre care ciocănește în coaja arborilor spre a găsi larve sau vermușori — *ghionoaie*.

ciocănit s. *adj.* Care ciocănește.

ciocănitură s. f. V. *ciocăneală*.

ciocărlan s. m. (dela *cioc*, vârf ascuțit — *ciocărlă*). *Zool.* Pasăre mică de câmp, cenușie, ce umblă repede pe jos, are un moț ascuțit, din pene, în vârful capului, iar când zboară, rotește în spirală sborul și se tot înalță.

ciocările V. *preced.* Parte femeiască a ciocărlanului, ce se urcă foarte sus în aer, rotind zborul și cântând, până nu se mai zărește; 2) Un fel de horă *Mold.*; 3) butaș de viță; 4) cârlig, cioc de lemn, pentru a opri plutașul pluta.

ciocărlăș s. m. (dela vorba *cioc* = plisc). *Zool.* Pasăre care ciugulește, prin încrețiturile scoarței de copac, ouăle depuse de omizi sau alte insecte, zisă și *ciocănitoare*.

ciocărti (a) v. (dela lovitură *cioc*). A tăia neregulat prin loviri la suprafață (un lemn sau un băț, lăcându-i multe creștături).

cioclie s. f. (din vorba *cioc*). 1) Cioacă, un fel de pedală, pe care dogarul apasă cu piciorul și o pune în mișcare, astfel că prinde cu capătul de sus (în formă de cioc) doaga sau cercul și-l ține nemîșcat, spre a-l putea lucra; 2) capul de jos al spetezelor ce susțin vatalele.

cioclină s. f. (din vorba *cioc*). 1) Capătul cubat dela șea, care sprijină mișcarea călărețului (să nu alunece înaîte sau îndărăt); oblac; 2) cataramă, cârlig, la cingătoarea țărănească; 3) glezna piciorului; 4) *fig.* a pune la cioclină, a pune la spate, a lăsa uitării.

cioc pl. (italian *cioccia*). Ciorapi groși de postav alb, lungi cum se poartă în Transilvania (aduși din Italia).

cioclaș s. m. V. *cioclață*. Care vinde crengi și cioate.

ciocleș s. m. (dela vorba *cioc*, plisc, capăt ascuțit). 1) ciocălău; 2) ramură uscată; 3) rădăcină sau tulpină rămasă pe câmp după tăierea porumbului; 4) tulpina dela varză.

ciocloavă, cioclovină s. f. (lat. *sic*, așa ca *clivus* înclinare, coborâș, hop *clivosus*, prăpăstios). 1) Loc ce merge înclinat; loc unde se adună noroi; 2) *fig.* fecior boicresc; 3) boer rău (senzul 2 și 3 derivă dela amplif. lui *ciocoiu*).

cioclovină s. f. *iron.* Ciocoiu.

ciociu s. m. (lat. dela *cyclicus* = servitor de circ, care lua cadavrele celor morți în circ). Dricari, oameni ce duc mortul la groapă și cari merg pe lângă carul mortuar îmbrăcați în anume haine negre.

ciocmăgi (a | se) v. (un compus din *cioc!* lovire și *ciomag*). A se întărita la ceartă; a se certa; a (se) bate cu ciomegele.

ciocmăni (a se) v. (amplificare din *cioc!* - lovire). 1) A se gălcevi, (ciocănind), întepând cu vorba; 2) a se bate; 3) ași bate capul; 4) a insista mult și repetat; 5) a discuta zgomotos și întăritat.

ciocmănire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a ciocmăni.

ciocni (a) v. (dela onomat. *cioc!*; 1) A atinge, lovi repede, sau a atinge puțin; 2) a sparge puțin un ou; 3) a atinge paharele când se bea și se feliță; 4) a fi, a sta opus (interesele, vederile); 5) a se lovi (trenurile, trăsurile); 6) *fig.* a pedepsi câte puțin. — Și rusesc *ciocnufi*, a lovi.

ciocnire s. f. V. *ci. cni.* 1) Faptul, acțiunea de a (se) ciocni; 2) *fig.* conflict; 3) izbire (de trenuri, vapoare).

ciocnit, ă *adj.* V. *ciocni*. 1) Lovit; 2) spart puțin; 3) *fam.* beat puțin.

ciocnitură s. f. V. *ciocnire*.

ciocoi (a se) v. V. *ciocoiu*. 1) A se face ciocoiu, a se boeri; 2) a se plecă, închiră, înaintea unui ciocoiu.

ciocoiăș s. m. Mic ciocoiu.

ciocoilesc, ească *adj.* De ciocoiu, ca la ciocoiu.

ciocoime s. f. Mulțimea de ciocoi; ciocoi.
ciocoism s. m. Servilitate, plecare umilită, în fața unui ciocoiu, sau a ciocoiului față de stăpânul său.

ciocoiu s. m. (turc. dela *cioc* mult; *coi*, pune încarcă). 1) Administrator de moșie boerească; 2) om de casă al moșierului (care încarcă la socoteală și pe proprietar și pe țărânul lucrător); 3) om ajuns bogat, parvenit; 4) *generalizat*, = boier, om bogat, funcționar superior; 5) *veckiu*, agent fiscal care încarcă la plata dărilor; 6) om servil față de suveriori.

ciocoladă, ciocolată s. f. (ital. *cioccolata*, dela *ciocco*, bloc, tabletă). 1) Pastă făcută în mici blocuri, din făină de cacao, lapte și zahăr; 2) băutură din lapte cu ciocolată (în loc de cafea).

ciof s. m. V. ciuf. 1) Arătare cu părul vălvoiu; *iese cioful dintr'o bortă, cu'n papuc și cu-o ciobotă*; 2) măscăriciu deghizat; 3) secătură.

ciofăl (a) v. V. *preced.* 1) A face mișcări cu un ciof; 2) a mânca suflând, și molfăind (*senzul 2 onomatopeic*).

ciofleac s. m. (lat. *sic*, așa, atât, *flecto*, a îndoi). 1) Care se mișcă mult îndoindu-se, clătinat sau aplecându-se; 2) copil răsăfat.
ciofleag s. f. V. *preced.* Instrument de tipografie zis și *gallon*, sau *șif*.

ciofliigar s. m. V. *ciofleac*. Vagabond, destrăbălat, hoț.

ciোধar s. m. (lat. dela *cielo*, a duce; *coxa*, *cauda*, coadă). Valet, fecior în casă la domnitor; ce ducea coada mantiei, sau mergea în urma lui.

ciolnag s. m. (lat. dela *cielo*, a mișcă; *inaequo* = a egala, a netezi). 1) Cușit îndoit pentru viași sau grădinar, zis și cosor; 2) speță de struguri (asemănați cu forma cosorului).

ciolac *ă adj.* (turcesc). Olog, cu mers moale, slab.

ciolan s. m. (daco-gr. *klên*, osul piciorului). 1) Os mare, articulații osoase; 2) *fig.* obeziile roșii. *Mold.*

ciolănos, oasă *adj.* V. *preced.* Osos, cu oase mari.

ciolnac s. n. (lat. dela *celox*, corăbioară). Luntre ce se poate ușor răsturna. — Și Ungurii zic *czolnak*.

ciolpan s. m. (daco-gr. *xylo-pan* = tot trunchiu de arbore (*xylo*, trunchiu de arbore). Trunchiu de la un arbore rupt de furtună; trunchiu de arbore rămas la suprafața pământului și din care dau lăstari.

ciollar s. n. diformare din coltar.

ciomag s. n. (lat. dela *cyma*, măciulie, căpățină). 1) Băț gros, măciucă, pentru a bate, sau pentru sprijin la mers; lovitură de ciomag. Și Turcii zic *ciomac*.

ciomagaș s. m. V. *ciomag*. Cel ce bate cu ciomagul = bătuș.

ciomăgeală s. f. Bătea cu ciomagul.

ciomăgel s. n. Ciomag mic.

ciomăgi (a) v. A bate cu ciomagul.

ciomofalu s. n. (lat. *cyma*, gămălie, căpățină, *foeda*, puturoasă). *Bot.* Plantă din familia solanaceelor—*laur*—cu gămălie puturoasă și otrăvitoare.

cionat s. f. pl. (lat. *cio*, a mișca; *natus*, făcut). Picioarele, (*popor*).

ciondăni, ciondrăni, (a se) v. (daco-gr. dela *kindynegô*, a fi în primejdie de bătaie). A se gălcevi, sfădi, (înaintea unei certe, unei bătăi).

ciomp, ă adj. și s. V. *ciump*.

ciont, ă adj. (amplificat din *ciut*, v. *ciut*, din lat. *caedus* = tăcat). Retezat, cu vârful tăiat; cu vârful lipsă; cu mână lipsă.

cionti (a) v. V. *preced.* A tăia sau rupe eapătul, vârful la ceva; a scurtă.

cionterog, ă adj. (din *ciont* și *olog*). Olog de o mână sau de picior, fiind tăiate.

ciopărtă s. f. V. *ciopărți*. Bucată, frântură.

ciopărți (a) v. (lat. din *caedo* a tăia; *partio*, a împărți). 1) A tăia în bucăți mărunte, a face în părți, mici; 2) a da multe lovituri cu un corp tăios.

ciopărțit, ă adj. V. *preced.* 1) Tăiat, tăiat în bucăți; 2) creat cu lovituri tăioase.

ciopl (a) v. (daco-gr. *xio*, a răzii, *plasis*, fasonafe). 1) A fasonă lemnul sau piatra prin tăere (răzuit); 2) a subția cu barda sau cu toporul un lemn; 3) a sculptă; 4) *fig.* a fasonă, a civiliza, educă.

cioplit, ă adj. V. *preced.* 1) Fasonat; tăiat cu anume formă; 2) sculptat; *fig.* manierat, educat.

cioplițoare s. f. 1) Instrument pentru a ciopli; 2) locul unde se cioplește.

cioplițor s. m. V. *ciopli*. 1) Cel care știe să cioplească; 2) sculptor din gros; 3) instrument de ciopliț.

cioplițură s. f. 1) Fasonare prin tăere; 2) sculptură din gros; 3. surcea; așchie dela ciopliț.

ciorăi (a) v. V. *cioră*. A scoate sunete ca ciora.

ciorap s. n. (lat. *cippulus*, mică buturugă). 1) Grămadă; 2) *transil.* mică turmă de oi.

ciorap v. m. (daco-gr. *krepis* (cit. *ciropi*) încălțăminte) V. Călțuni.

ciorăpar s. m. Cel ce face, împletește sau vinde ciorapi.

ciorapărie *s. f.* Fabrică sau magazin cu ciorapi.

ciorăpior *s. m.* Mic ciorap.

ciorbă *s. f.* (lat. dela *sorbeo*, a sorbi, a înghiți un lichid). 1) Sorbitură; supă; fertură cu zeamă multă; bulion; 2) *fig.* noroi; mortar pentru zidit. — Și turcii și slavii au acest cuvânt (în peninsula balcanică, *ciorbagiu* = proprietar, boer (care mănâncă, *ciorbă*, mănăcare de lux).

ciorbalăc *s. n.* 1) Vas pentru ciorbă; 2) căuș de luat mortar la zidărie.

ciorchină *s. f. V. V. ciocchină.* 1) Codițele de cari sunt prinse bobitele strugurelui; 2) strugure.

ciordî (a) *v.* (lat. dela *sordeo*, a fi mânjit din *sordes*, mănjire, faptă rușinoasă — poate figurat ca șterge actual). A fură lucruri mici; a se deprinde la furat.

ciorecar *s. m. V. cioareci.* Cel ce poartă cioareci; țăran.

cioresc, ciorăsc, ască, adj. 1) De cioră, pentru ciorae; 2) *fig.* țăgănesc.

ciormolag *s. n.* (dela lat. *gero*, îngrijesc și muia). *Bot.* Numirea unei plante de câmp, cu proprietăți de a vindeca slăbiciunea, moli-ciunea.

ciornă *s. f.* (dela slav *ciornîi*, negru; nu pare strein și de lat. *cerno* = a deosebi a discerne, a hotări). Concept pentru o decizie, hotărâre sau adresă; bruion.

cioroalcă *sf.* 1) Cioară cu pete; 2) *fig.* negricioasă.

ciorobor *s. n.* (lat. *ciere*, a atăta; *loquor*, a vorbi). Ceartă; atățare la ceartă.

cioroiu *s. m. V. cioara.* Corb; cioara de parte bărbătească; *fig.* țăgan.

cioropină *s. f. V. prec. fam.* Țigan.

ciorovălală *s. f. V. ciorovăi*, ceartă, gălceavă, dispută.

ciorovăi (a se) (lat. *cic*, a atăta *loqui*, a vorbi). 1) A se certă, a se înțeți la ceartă; 2) a se tocni mult la vânzare.

ciorpac *s. m. V. ciorbă.* 1) Vas de luat mortar; 2) loc, groapă unde se adună apă cu noroi; izvor de apă.

ciorsăi (a) *v. V. cioarsă.* A tăia cu un cuțit prost; a tăia prost, a roade, a zgăria, a răzui; *fig.* a se deda, deprinde, roade.

ciorsăitor *s. m.* care ciorsăie.

ciortî (a) *v. V. ciordî.*

ciomoli (a se) (lat. *cis* + *molis*, moale). A și face loc pe moale, a se cuibări; a se așeză și acoperi în plapumă; a se potoli, liniști.

ciolvărtă *s. f. V. cesvartă.*

ciot s. n. (lat. din *caeduus*, cit. *cedu* = care esle tăeat, retezat). 1) Scurtătură de

lemn, trunchiu; 2) nod, cep într'un arbore; 3) proeminentă; 4) *fig.* mic obstacol.

ciotcă *adv.* (dela *ciot*). În număr mare, îngrămădit, grămadă; în grabă și grămadă.

ciotoane *s. pl.* (dela vorba *ciot fam.*) Piccioare mari.

ciotou *s. n.* (V. *prec.*) Picior.

ciotură *s. f. V. ciutură.* Găleata de scos apă din fântână; jghiabul în care se toarnă apa pentru vite la fântână.

cioturos, ă *adj. V. ciot.* Cu multe cioturi (lemn); noduros.

ciovică *s. f.* (dim. din *ciof*). *Zool.* Pasăre rapace ce seamănă cu bufnița; trăește la țară și în mahalala oraș.

ciovlică *s. f. V. prec.* Pasăre călătoare, stă pe câmp, dar își face cuib în sat la case omenești.

ciupici și ciupici *s. pl.* (rar la singular). (lat. *sub-pes* = sub picior). 1) Papuci; 2) ghetete.

cipru *s. m.* (gr. *hiparissos*). *Bot.* Arbore verde, un fel de brad; zis și *chiparos*.

cir s. n. (daco-gr. *chylos*, zeamă, prin forma *hir*). Apa în care a fert puțină făină; zeama de mămăligă înainte de a o mesteca.

cirac *s. m.* (daco-gr. dela *kyriakos*) = domnesc, dela stăpân. 1) Discipol al cuiva; 2) protejat sau partizan al unui domn (care-l susține). — Turcii au acest cuvânt cu înțeles de „favorit“.

circ s. n. (lat. *circus*, cerc). Loc destinat pentru jocurile publice la Romani, care avea forma circulară, iar împrejur numeroase rânduri de scaune pentru spectatori; — loc rotund și acoperit în care se dau reprezentații acum cu cai și animale dresate și jocuri de gimnastică.

circa *adv.* (lat. *circa*, împrejur, aproape). Aproape, cam, ca la, aproximativ.

circulă (a) *v.* (lat. *circulor*, *ari*, a merge în cerc). 1) A merge într'una; 2) a se mișca; 3) a merge peste tot; 4) a se răspândi.

circular, ă *adj.* (lat. dela *circus*, cerc). În formă de cerc.

circulară *s. f.* Scrisoare, adresă prin care se înștițează mai multe autorități sau mai multe persoane de o dată asupra aceluiași fapt.

circulațiune *s. f.* 1) Acțiunea de a circular; mișcarea, mersul (sângelui, a monetei, trenului etc).

circulator, oare *adj.* Care poate circular, care circulară.

circumcide (a) *v.* (lat. *circumcidere*, a tăia impr. jur, a reteza). 1) A limita, mărgini, 2) a opera circumcisiunea.

circumcis *adj. V. prec.* 1) Tăiat împrejur, retezat; 2) mărginit; 3) determinat.

circumcisiune *s. f. V. preced.* Tăiere împrejur a prepuțului (după ritual, la Evrei).

circumferință *s. f. (lat. circum, împrejur; ferre, a duce). Geom.* Linie continuă curbată la o egală depărtare în jurul unui punct interior numit centru; linia ce mărginește suprafața unui cerc. *fig. cuprins.*

circumflex, ă *adj. (lat. circum, împrejur; flexus, indoit). Liniuță frântă, indoită; accent ce se pune deasupra literei și arată o întunecare a acestui sunet.*

circumlocuțiune *s. f. (lat. circum, împrejur; locare, a așeza). Geom.* Acțiunea de a circumscrie o figură la o altă; ceea ce determină întinderea unui corp.

circumnavigație *s. f. dela lat. circum, împrejur; navigare, a naviga). Călătoriile în jurul pământului.*

circumpolar *adj. (lat. circum, împrejur; polus, polul pământului). Ce se află sau se mișcă în jurul polului pământesc.*

circumscrie (a) *v. (lat. circum, împrejur; scribere, a scrie). 1) A închide în anume margini; 2) a limita de jur împrejur. Geom.* A construi o figură în jurul unui cerc având fiecare latură tangentă la acel cerc.

circumscripție *s. f. V. preced, 1) Ceea ce limitează un corp sau o suprafață; 2) despărțământ administrativ, parte dintr'un oraș, județ, etc.*

circumspect *ă adj. și adv. (lat. circum, împrejur; specto, privesc). Cu luare aminte; băgător de seamă; prevăzător.*

circumspecțiune *s. f. V. preced. Luare aminte; băgare de seamă*

circumstanță *s. f. (lat. circum, împrejur; statuo, ere, a sta, a așeza). Starea, felul, împrejurările (unui fapt).*

circumstanțial *ă adj. Gramat. care arată felul împrejurărilor, (compliment).*

circumvoluțiune *s. f. (lat. dela circumvolvo, a se învârti împrejur). Invârtirea împrejurul unui centru comun sau a unei axe.*

cireadă *s. f. (lat. dela gyrare, a ține jur împrejur, gyrus, ocol, gyrata, ocolită, încercuită). Turma de vite dată spre îngrijire unui păstor, care le duce și aduce dela păscut.*

cireașă *s. f. (lat. dela cerasus, cireș). Fructul, poamele cireșului.*

cireș *s. m. V. preced. Bot. Pom roditor ce dă fructe gustoase felurite (după cum este cultivat) în luna Mai; cireșe hultoane, cireșe mari din cireș altoit.*

cireșar *s. m. V. preced. 1) Numirea populară a lunei Mai, când se coc cireșile; 2) Zool. Numirea pasărei zise și bot-gros.*

cireșiu, e *adj. Roș ca cireșile.*

cirezar *s. m. V. cireadă. 1) Cel ce păzește turma de vite; 2) cel ce are turmă de vite.*
circ *s. n. (lat. dela cirrus, șuviță, moț). O cantitate mică; stert (de stânen).*

cirilic, ă *adj. (gr. dela numele călugărului Kiril (și Methodiu), cari au făcut alfabetul slavon). Care a fost făcut de Kiril și Methodiu, (alfabet sau scriere, care în mare parte are forma literilor grecești, cu adaosul câtor-va semne pentru sunetele ce nu sunt în l. greacă: ă, i ș, ț) g, ia, etc.*

ciripi (a) *v. (onomatop. dela articulația cirip a păsărilor și în special a vrăbiilor). A scoate articulații vocale ca vrăbiile.*

ciripie *s. f. (lat. cirrus, șuviță, fir; pie de încredere, cu credință sfântă). Construct. Fir atârnat cu un plumb (greutate) care arată absolut exact așezarea ce trebuie dată la zidit cărămizilor sau blocurile de piatră.*

ciripit *s. n. V. ciripi. Zgomotul ciripirei.*

ciripitor, oare *adj. Care ciripește.*

cirîș *s. n. V. cir. Cir îngroșat; cir mult; cocă subțire de lipit.*

ciritel *pl. (lat. dela cirrus, șuviță și moț, nod). Mici coceni sau rădăcini dela nuele ori lemne, ce au fost tăiate.*

ciriviș *s. n. V. cereviș.*

cirtă *s. f. (lat. dela certē, cel puțin măcar); Puțin, nimic — nici o cirtă, nici o picătură. Și Rușii zic: ni certă, nici cătuși de puțin.*

cisalpin, ă *adj. (lat. cis, dincoace de Alpi, munții Alpi). Care este dincoace de Alpi (regiune).*

cișit *s. n. (lat. cis, în limită, la limită; situs, așezat, situat). Comerc. 1) Asortiment de mărfuri, așezarea lor în ordine; 2) lichidare, vânzare de desfacere.*

cislă *s. f. (slav. dela cislō, număr). 1) Recensiment, repartiția impunerilor; numărătoare pentru plata dărilor; 2) fig. conversație, ședere la vorbă (între săteni). — (Este multă probabilitate că slavul cislō, vine din lat. censitum = numărat).*

cislui (a) *v. V. preced. 1) A face repartiția impunerilor, numărătore; 2) a sta la sfat (sătenii); 3) fig. a pune la cale.*

cismă *s. f. (lat. scissum, spintecat). Încălțăminte cu turească naltă până la genunchi, care, pentru călăreții Romani, se făcea spintecată în față și legată apoi-cu șnur — dela calitatea, felul ei; a rămas numirea. Și Ungur. ciszma.*

cismar *s. m. V. preced. Cel ce face cisme, ciobotar.*

cismăresc, ească *adj. De cismar; ca la cismar.*

cismărie *s. f.* 1) Atelier de cisme, de încălțăminte; 2) meseria de cismar.

cișmea *s. f.* (daco-gr. *chisis*, revărsare; *maō*, a se arunca cu furie). Fântână din care țighește apa singură; izvor de apă captat. Și Turcii au acest cuvânt.

cismuliță *s. f. V. cismă*. Cismă mică.

cișniu *s. n.* (lat. *censionis* (censio) — de prețuire). *Vechiu*. Expertiză de prețuire.

cisternă *s. f.* (lat. *cisterna*). Rezervor de apă.

cit *s. n.* (din italian *citta*, oraș). Stambă, pânză subțire de fabrică, cu deseme colorate, întrebuițată la oraș. Și Turcii au acest cuvânt.

cită (a) *v.* (lat. *citare*, a chema, a chema în judecată, a spune numele cuiva). 1) A chema în judecată; a chema; 2) a reproduce un pasagiu dintr'o scriere; 3) a pronunța numele cuiva; 4) a menționa; 5) a semnală.

citanie *s. f.* (lat. *V. cit*). Citire lungă, ca la biserică.

citare *s. f. V. cită*. Acțiunea de a cită.

citarea *s. f. V. cit*. 1) Mulțime de cituri, stămburi; 2) cit, stambă specială pentru antereu (în vechime).

citāt *s. n. V. cită*. 1) Reproducerea unui pasagiu dintr'o scriere; 2) *adj.* chemat, chemat în judecată; 3) menționat, semnalat.

citațiune, citație *s. f.* 1) *Judec*. Hârtia prin care se cheamă cineva să se înfățișeze la o instanță de judecată; 2) *liter.* Pasagiu produs dintr'o scriere.

citeț, eață *V. citi*. Lesne de citit (tipăritură sau scris); *s. m.* Cel care citește, cititor.

citi (a) *v.* (lat. dela *cito*, citare, a spune numele, a chema, a intona). 1) A spune (chemă) numele literelor și astfel a zice cuvintele scrise; (citirea în vechime se făcea și cu intonare); 2) a redă prin sunete vorbele scrise cu litere; 3) a cerceta cu vederea ce este scris; 4) *fig.* a pătrunde; 5) a ghici observând. Și Slavii au vorba *citati*, a citi.

citire *s. f. V. citi*. Acțiunea de a citi.

citit, *adj.* 1) Care a fost văzută și citită (carte, scriere); 2) care a citit mult, are multe cunoștințe adunate prin citire de cărți; 3) *s. n.* Faptul citirei.

cititor, oare *s. 1)* Care citește; 2) pasionat de citire; 3) *fig.* cel ce observă și ghicește—cititor *în palmă; în stele* — astrolog.

citric *adj.* (fr. *citrique* din *kitron*, lămâe).

Chim. (acid) care se extrage din lămâe, care are acreală ca cea de lămâe.

ciubăr *s. n.* (lat. dela *ciborium*, cupă mare, vas de băut). Vas de lemn mare cu două toarte, pentru dus apă, lichide, sau lături; ori pentru opărit albituri spălate, sau pentru pus

lapte la stână. Și Ungurii au acest cuvânt deformat *ceber* și *cebur*.

ciubelcă *s. f. V. ciubuc*. Pipă, lulea proastă. **ciubotă** *s. f. V. ciubotă*.

ciubuc *s. n.* (lat. *siphonculus*—mică țevă).

1) Pipă, țigaretă, lulea cu care se fumează tutun, trăgând fumul prin mișcarea obrajilor; 2) *arhit.* mulură adusă din tencueală, la cornicea unei zidării; ornament de teracotă în relief; 3) dungi desenate pe stofe; 4) canelure de coloană, jghiaburi; 5) mic băț de acadea. Și Turcii au vorba *ciubuk*, pipă, lulea. **ciubucar** *s. m. 1)* Cel ce face sau vinde ciubuce; 2) cel ce face ciubuce (2).

ciubucărie *s. f. 1)* Mulțime de ciubuce; 2) muluri, ornamente în relief la o zidărie.

ciubucciu *s. m. V. ciubuc*. 1) Servitor care îngrijea de ciubucul și tutunul domnitorului.

ciucă *s. f. V. ceucă*.

ciuci (a se) *v.* (lat. din *sisto*, *sistere*, a (se) așeza). 1) A se lăsa de tot în jos; 2) a se aplecă pe vine; a se piti; 3) a se da puțin la o parte.

ciucit, *ă adj.* Aplecat de tot, pitit.

ciuciu! *interj.* Arată sărire și pitire jos.

ciuciulean *s. m. V. ciuci*. *Zool.* Crap mic, pitic.

ciuculete *adj.* și *s. m. V. ciuci*. 1) Strâns grămadă, mototolit; 2) mototol, cocoloș, boț. **ciuciun** *s. n. (V. ciuci)*. Jghiabul teascului dela vie.

ciucure *s. m.* (lat. *sica*, *sicula*—vârfușor ascuțit). 1) Canaf, mănunchiu de fire, legate numai la un capăt, iar restul lăsate liber, ce formează ornamente pentru o draperie sau o haină. 2) Mănunchiu, grupă.

ciucuraș *s. m.* Mic ciucure.

ciucurat, *ă adj.* Ornat cu ciucuri.

ciucure *s. m. V. ciucur*.

ciudă *s. f.* (lat. din *ciutus*, *cita*—aștat, mișcat tare). 1) Aștitare, furie, necaz; 2) ură; 3) mânie; iritare.

ciudat, *ă adj. și adv.* (dela *ciudă*). 1) Care se irită, furios — *om ciudat* (sau *inciudat*); 2) curios, de neînțeles, minunat (Olt. *ciudat om?* — (din acest al doilea senz se vede că a luat ființă vorba slavă *ciudo*, minune, *ciudni*, (*desnii*), minunat — procesul contrar, ca *ciudo* să fi dat pe *iritat*, *furios*, este neadmisibil). *V. și urm.*

ciudățenie *s. f. V. preced.* Fapt neînțeles, minune; ceva neobicinuit; apariție, arătare.

ciudăție *s. f. V. preced.*

ciudi (a se) *v. V. ciudat*. A se mira, minună, a rămâne uimit.

ciudos, oasă *adj. V. ciudă*. Cu ciudă, furios.

ciuf, *ă s. și adj.* (ca ital. *ciuffo*, moț de păr). 1) Mănunchiu, tufă de păr; cu părul ridicat, stufos; 2) *Zool.* Bufniță; 3) *Mold. Trans.* om care râde de alții; 4) vagabond.

ciufos, *oasă adj. V. preced.* Cu părul sau penele sbârлите.

ciufuli (a) v. V. ciuf. A sbârli părul sau penele; *pop.* a se peptăna; *fam. fig.* a lua de păr.

ciufulit, *ă adj. V. preced.* Cu părul sau penele sbârлите; cu părul nepeptănat, în regulă.

ciufut adj. (turc. *ciufut*). Sgârțit; sucit, îndărătnic.

ciuguli (a) v. (dela *cioc*, (plisc) *cioculi*, sau *ciuguli* — ca *migăli*, *piguli*, etc.). 1) A rupe și a mânca mici fărâmițe din ceva; 2) a căuta și a apuca cu plisc (pasărea) boabe, grăunțe sau fărâmituri; 3) *fig.* a se sărută; 4) *fig.* a se căuta de insecte parazite.

ciugulire s. f. V. preced. Acțiunea de a (se) ciuguli *prop.* și *fig.*

ciugun s. n. Clten, *V. ceaun* (diformat *ciugun*), tuciu.

ciuhă s. f. 1) Femeieșua ciufului; 2) momăle, sperietoare de pasări.

ciuhurez s. m. (lat. *cio*, a chemă; *horresco*, a infricoșă). 1) *Zool.* Pasăre care prin strigătul ei produce teamă; *huhurez*.

ciuin s. m. V. ciulin.

ciul, *ă (turc. ciul, a îndoi, a întinde).* 1) Cu urechile tare plecate sau ațintite și în nemiscare; 2) cu urechile retezate de nu le mai poate mișca. *V. ciull.*

ciulamă s. f. (turc. dela *ciul*, a se întinde; *a-ma*, foarte). Mâncare cu sos alb (de pui, cupepci etc.).

ciuleă s. f. (turc. dela *ciul*, a îndoi, întinde). 1) Jurub ță de ață; 2) pachet de foi de tutun.

ciuli (a) (urechile) *V. cinl*, 1) A ține urechile ațintite și nemiscate (ca să asculte); 2) a pleca urechile (ca)lul când vrea să lovească; 3) *fig.* a ascultă cu mare atenție.

ciulin s. m. (lat. dela *cilium*, gene). *Bot.* 1) Plantă a cărei fruct are niște peri ce agată și cu a cărei zeamă feartă, se spală petele de umsoare depe haine; 2) «*Ciulinul*», revistă umoristică ilustrată, în a doua jumătate secol. XIX.

ciulină s. f. Fructul de ciulin.

ciulit, *ă adj. V. ciull.* Ținută în nemiscare și atentă (urechea).

ciumă s. f. (daco-gr. din *keimai* = a fi înfins murind (baza sansc. *ki*, a culcă). *Medic.* 1) Boală aziatică fulgerătoare, ce produce pede moartea, — zisă și *peștă*; 2) *fig.* urâtenie, răutate. Și Slavii au acest cuvânt.

ciumăfă s. f. V. cimofoiu.

ciumare s. f. V. ciună. A se molipsi, contagia, de ciună

ciumat, *ă adj.* Contagiat, molipsit de ciună. **ciumărea s. f. V. ciună.** *Bot.* Plantă ghimpoasă și otrăvitoare.

ciumlec s. (turc. ciomlek). Numirea unei mâncări cu f. multe legume — ghiveciu.

ciump, *ă adj.* (dela *ciunt*). Scurtat, retezat; *s.* scurtătură, rădăcină de arbori sau de plantă, rămasă la suprafața pământului.

ciumpav, *ă adj. V. preced.* Retezat, scurtat, tăiat.

ciumurlială s. f. V. ciumurlul. Istovire, epuizare de osteneală, oboseală mare.

ciumurlui (a se) v. (lat. *ci*), a pricinu; *mori*, a se consumă, prăpădi. 1) A istovi, a prăpădi de oboseală; a avea dureri în membre de oboseală; 2) a se simți istovit de puteri, bolnav.

ciung, *ă adj.* (diformat din *ciunt*). 1) Cu mâna sau piciorul retezat, scurtat, ori de tot lipsă; 2) *fig.* neîndămnatec, stângaci.

ciunt, *ă adj. V. ciont.*

ciunti (a) v. V. preced. 1) A reteză, a tăea capătul; 2) a suprimă o parte; 3) a sluti prin tăiere.

ciuntire, ciuntit, ciuntitură V. cionti.

ciupag s. n. (ca și *ciupi*, a prinde, a apuca). Pieptar pentru țărance, făcut cu alesături, flori brodate și căptușit cu satin negru.

ciupeală s. f. V. ciupi. 1) Apăsare ușor cu vârful degetelor; 2) *fig.* mic furt.

ciupercă s. f. (lat. *tuberculum* (tubercula) = umflătură mică — gogoasă). 1) *Bot.* Probus vegetal din speța criptogamelor, cu formă de căpățină, unele fiind bune de mâncat, cele mai multe însă otrăvitoare; 2) *fig.* pălărie diformată, veche; 3) *jaf în ciuperci!* = nici o pagubă, nici un regret = *atata pagubă!* Și Ungurii zic *cseperke*.

ciupi (a) v. (lat. *capere*, din *capio*, *cepi*, *capere*, a prinde, a apuca). 1) A apuca și a strânge cu vârful degetelor; 2) a culege cu deamănuntul, fără cu fir; 3) *fig.* a fură puțin, a șterpeli. Și Sârbii zic *ciupat*.

ciupici s. pl. (lat. *sub-pes* = sub picior), Papuci, încălțăminte pentru umblat prin casă. Și Bulgarii zic *cipici*.

ciupire s. f. V. ciupi. Faptul de a ciupi. **ciupit**, *ă adj.* Cu mici ciupituri, găuri (ciupit de vărsat, bubat).

ciupite (pe) adv. Pe apucat, pe furat. **ciupitură s. f. V. ciupi.** 1) Loc unde s'a ciupit; 2) mică scobitură; 3) *iron.* furt mic. **ciur s. n.** (lat. din *cribrum*, *ciur*, — prin scurtare *criru* și *ciuru*, două consoane ală-

turi fiind greu de pronunțat, una din ele dispare). 1) Sită cu fund de piele (în vechime) având găurele făcute cu ferul roșit în foc, mai mari sau mai mici, pentru a cerne semințe sau cereale, etc.; 2) sită foarte mare făcută din rețea de sîrmă spre a cerne nisip, pietriș, etc.

ciurari *s. m.* Cel ce face ciururi.

ciurciuvea *s. f. V. cereveea.*

ciurdă *s. f. V. cireadă. (Stricat din vorba cireadă).* Și Ungurii zic *csorda.*

ciurec *s. n. (lat. dela gyrus, rotogol). Gogolo, gogoasă, boț cu brînză (la ciobani).*

ciuruc *s. n. (V. ciur și lat. runco, arunc).* Rămășiță, rest netrebuitor, ce a rămas rău după ce s'a ciuruit și s'a luat ce era bun. Și Turcii zic *ciuruc, stricat.*

ciurueală *s. f. V. ciurire.*

ciurul (a) *v. V. ciur.* 1) A cerne prin ciur; 2) a selecționa, a alege ce e bun.

ciuruire *s. f.* Acțiunea de a trece prin ciur; *fig.* alegere, selecționare.

ciuruit, *ă adj.* 1) Trecut prin ciur; *fig.* selecționat, ales ce este bun; 2) găurit, cu găuri ca ciurul.

ciuruitor *s. m.* Care cerne prin ciur.

ciuruitură *s. f. V. ciuruire.*

ciuș, *ă adj.* (lat. scurtare din *caecus* (citit *cecus*) = orb). Miop; care vede anevoie; *Trans. ciof.* Și Turcii zic *cius.*

ciușcă *s. f.* (lat. *caestica*, citit *cestica* (caestus) = mînușă sau curea, armată cu plumbi, la jocul sau luptă antică *caestus*). Împletitură noduroasă, frînghie scurtă (făcută dintr'o basma) cu care se aplică lovituri la palmă, mai dureroase sau mai ușoare, la jocul de copii, ce se chiamă *fușcă* sau *ciușcă*, și în care *arșicul*, (os articular dela piciorul de miel) fiind aruncat pe rând de copiii ce se joacă, de cade cu latura îngustă cea mai frumoasă în sus, acel copil se zice că e *împărat*; de cade cu latura îngustă opusă; acela este *armaș*; de cade cu partea lată nescobită, se zice că este *om bun*; iar la cel ce cade cu partea lată și scobită, în sus, se zice că este *tâlhar, hoț*; atunci *împăratul* întreabă pe *armaș* că „ce a furat?“ și după vină el dă ordin armașului să-i aplice un număr de *fuște* sau *ciuște*, încet, dacă e vina mai mică; *pipărate* sau *ardeiate*, adecă foarte tari, dacă vina este mare.

ciușdi (a) *v.* (dela *ciuș*, figurat a lua pe nevăzut). 1) A lua pe furie, a fură, a șterpeli; 2) a se piti, a se așeză jos ca să nu se vadă.

ciut (ă) *adj.* (lat. din *caeduus*, cit. *ceduus* = care se taie, tăcat). Cu coarnele rețezate, sau fără coarne (vită) ca să nu împungă.

clută *s. f. V. prec. Zool.* Cerboaică, căprioară; animal cu coarne scurte sau rețezate.

clutac, *ă adj. V. ciut.*

clutură *s. f.* (lat. *situlă* ciutură). 1) Găleata cu care se scoate apă din puț; 2) igheabul în ca e se pune apă ca să bea vitele.

cluturos, *ă adj. V. ciuturos.*

civic (ă) *adj.* (lat. dela *civis*, cetate; *civicus*, de cetățean). Cetățenesc, de cetățean.

civil, *ă adj.* (lat. *civilis*, cetățenesc, ca de cetățean). Cetățean, care nu aparține clasei militare sau clericale; îmbrăcat nu militar.

civiliza (a) *v.* (fr. *civiliser*, dela lat. *civis*, cetate, oraș și *civilis* de cetățean). A deprinde cu purtări și cu viețuire ca de cetățeni, de orășeni (a ridica din starea de sălbatici).

civilizat, *ă adj. V. preced.* Cu purtări și viețuire mai bună decît a sălbaticilor.

civilizațiune *s. f.* Acțiunea de a civiliza; 2) vieța popoarelor cu orașe și cultură.

civilizator, *oare adj.* Care poate a civiliza.

civism *s. n. (fr. civisme).* Zel, ardore, devotament pentru patrie, pentru binele public.

civit *s. n.* (lat. dela *civis*, cetate, oraș). 1) Coloare albastră liliachie (din materia colorantă *indigo*) a hainelor orășenești (*c. f.* albastriș).

cizelă (a) *v.* (fr. *ciseler* (dela v. fr. *cisel*, daltă). A sculpta, a tăia metalele cu dățița; a gravă.

cizelat, *ă adj. V. cizelă.* (Obiect de sculptură) care a fost tăiat amănunțit cu dățița.

cizmă *s. f. V. cismă.*

cizmar *s. m. V. cizmar.*

clabie *s. f. V. urm. Păr lășos.*

clăbat *s. m.* (lat. *collabi*, a cădea la o laltă). Căciulă lășoasă.

clăbuc *s. m.* (lat. *col*, împreună; *bucca*, beșică umflată). Bășică de săpun (ce se dublează, triplează, umflându-se cu aer).

clăbuci (a) *v.* A face spume, clăbuci de săpun; a spăla rufe în spuma de săpun.

clac *s. n.* (fr. *claque*, dela *claque*, a pocni). Numirea pălăriei nalte, cilindrice, care printr'un mecanism interior se strînge de tot; iar cînd se destinde repede, face o pocnitură.

clacă *s. f.* (lat. dela *clangor*, răsuarie, strigăt). 1) Adunare la lucru a sătenilor, cu lăutari și băntură dar fă.ă plată; ci ca un ajutor reciproc; 2) zile de lucru impuse țărănilor pentru boerul proprietar, în schimbul pămîntului ce dețineau din moșia lui. *Vorbă de clacă*, de geaba, zadarnic, de glumă.

clăcaș *s. m. V. prec.* Lucrător la clacă.

clăcul (a) *v.* A merge la clacă; a lucra de clacă.

cladă *s. f.* (lat. dela *collata*, pusă alături

(dela *confero*). Adunătură, amestec, grămadă.

clădărie s. f. V. *preced.* Adunătură, amestec pus una peste alta; construcție.

clădi (a) v. (lat. dela *collatus*, așezat alături (din *confero*). 1) A așeza unul peste altul; 2) a face grămadă; 3) a zidi, a construi. Și slavii zic *klad*, *sklad*, depozit.

clădire s. f. V. *preced.* Construcție; casă edificiu.

clădit ă *adj.* V. *clădi*. Așezat unul peste altul; construit, zidit.

clăditor oare *adj.* Care construiește, zidește.

clăie s. f. (lat. dela *clava*, de, măciucă).

1) Grămadă (de fân), mic stog; 2) grămadă; 3) amestec în neregulă (de lucruri grămădite).

clampă s. f. [lat. dela *clavis*, (clava), chee, zăvor]. Clanța, cuiul pe care apăsând cu degetul, deschide ușa. Mold.

clămpăni (a) v. V. *preced.* 1) A face zgomot ca o clampă; 2) *fig.* a vorbi în zadar.

clămpănit s. n. 1) Zgomot ca de clampă; 2) vorbire zadarnică, vorbire fără înțeles.

clăncăi (a) v. (lat. dela *clango*, a răsună a sună). A produce sunete metalice, sau prin lovire de corpuri tari.

clăncăit s. n. V. *preced.* Sunet de clăncăire.

clăncăni (a) v. (lat. dela *clango*, a răsună; *cano*, a scoate sunete, a cânta). A scoate sunete repetate, ritmice.

clăncănit s. n. V. *preced.* Sunet, șgomot de clăncănire.

clăncănitoare s. f. Care clăncănește.

clandestin ă *adj. adv.* (lat. *clandestinus*, care lucrează pe ascuns). Ce este pe ascuns, dosit.

clăngăi (a) v. (lat. *clango*, a răsună, a scoate sunete). V. *clăncăi*.

clanț s. f. (lat. *clavus*, cuiu, cheie). 1) Sunet de clăntănire; 2) *fam.* gură; vorbire; 3) *fig.* vorbire de rău; cicălire; 4) clonț, plisc; 5) *fig.* închidere repede.

clanță s. f. V. *preced.* 1) Clapa pentru deschis ușa; 2) *fig. iron.* gură rea, cicălitoare.

clăntăni (a) v. *clanț*. 1) A scoate sunete repetate prin lovire de obiecte tari; 2) prin lovirea dinților, (tremurând de frig sau altfel); 3) *fig.* a vorbi meru.

clăntănit s. n. Actul de a clăntăni.

clap! clamp! interj. (lat. dela *clango*, a răsună). 1) Reprezintă sunetul căderii unui corp tare peste un altul; 2) sunetu deschiderii unei încuitori de lacăt ori de ușa; 3) cădere și închidere.

clapă s. f. (fr. *clapet*, clapă, capac). 1) Capac ce se rădăcă și se lasă spre a acoperi

ceva: la flaut, la piano, armonică, cursă; 2) supapă; 3) pedală.

clăpăug ă *adj.* (lat. dela *collabi*, a cădea la o laltă, *auges*, a fi mult). Care atărnă mult în jos; cu urechile blegi; cu părul crescut peste urechi; pleoștit, bleg.

clapcă s. f. V. *clapă*. Prinziătoare, cursă, prevăzută cu o clapă.

clapon s. m. (lat. *capo*, *caponis*, clapoa), Cocos castrat (scopit) spre a fi ingrășat.

clar ă *adj. adv.* (lat. *clare*, *clarus*, limpede, luminos). Limpede, deslușit, luminos.

clarifică (a) v. (lat. *claro*, a lumină; *facere*, a face). A face lumină; a desluși; a limpezi, lămurii.

clarificare s. f. Acțiunea de a clarifică.

clarinetă s. f. (fr. *clarinette*). Instrument muzical de suflare, prevăzut cu clape.

claritate s. f. (lat. *claritas*). Strălucirea luminei; răsunetul glasului; limpezimea vorbirei.

clasă s. f. (lat. *classis*, clasă). 1) Gradație, grupare, treaptă, categorie; 2) Școlar, treaptă de învățământ pentru școlari — într'un an se trece o clasă; 3) ordine, despărțământ de științe nat.; 4) sală în care învață școlarii dintr'o clasă; 5) clasă socială, categorie de cetățeni după ocupație.

clasă (a) v. (fr. *classer*). 1) A așeza pe clase, pe categorii; 2) *jurid.* a închide, o urmărire sau cercetare.

clasat ă *adj.* V. *preced.* 1) Ce este așezat pe clase; 2) *jurid.* încetat închis, (procesul, afacerea).

clasic, ă *adj.* (fr. *classique*). 1) Ce este sta-tornicit, tipic și categoric (într'un anumit gen de activitate și mai ales în arte, litere, științe) după epoce diferite și la popoare diferite 2) scriitor sau artist al epocii clasice; 3) ce aparține epocii vechi greco-romane; 4) *fig.* tipic.

clasicism s. n. V. *clasic*. 1) Sitemul sau felul de concepție al clasicilor; 2) totalitatea operilor clasice; 3) învățământ clasic.

clasicitate s. f. Calitatea de a fi clasic.

clasică (a) v. V. *clasă*. A așeza pe clase pe grupuri sau spețe.

clasicat ă *adj.* Așezat în anume grup, speță, treaptă, categorie.

clasificațiune s. f. Acțiunea de a clasifică.

clătări (a) v. V. *clăti*. A agită în apă, a spăla, rufe sau alte lucruri.

clăți (a) v. (daco-gr. dela *klydon*, mișcare clătinare, mișcarea valurilor). 1) A mișcă, agită; 2) a urni; 3) a spăla rufele mișcându-le în apă; 4) a spăla gura agitând apa luată în gură; 5) a limpezi cu cea din urmă spălătură.

clătină (a) *v.* *V. preced.* 1) A mișcă; 2) a urni, a zgâțina; (a se) 1) a se mișcă, a se îndoi; 2) a oscila; 3) *fig.* a fi nesigur.

clătinare *s. f.* Acțiunea de a (se) clătina. **clătinat**, *adj.* Care se clătina; *s.* mișcarea de clătinare.

clătînătură *s. f.* *V. preced.* Mișcare, oscilare, zguduire.

clătire *s. f.* *V. clăti.* Acțiunea de a clăti. **clătît**, *adj.* *V. clăti.* 1) Mișcat, urnit, clătinat; 2) spălat, curățat definitiv prin mișcare în apă.

clătita *s. f.* (dela *clădi*, așeză una peste alta). *Culinar.* Prăjitură din foaie de aluat, îndoită de mai multe ori și având înăuntru dulceață ori brânză, iar apoi prăjită în unt sau grăsime.

clauză *s. f.* (lat. dela *claudo*, închid, încheiu; *clausa*, încheiată). Condițiune anume prevăzută într'un contract.

claviatură *s. f.* (germ. *klaviatur*, din lat. *clavis*, cheie). 1) Așezarea clapeilor unui piano sau orgă; 2) exercițiul de a cânta prin atingerea c'apelor dela orgă sau piano; felul de atingere și cântare pe clapele de orgă sau piano.

claviculă, *e s. f.* (lat. *clavicula* mică cheie, încheetoare). *Anatom.* Cele două oase ce se împreună la baza gâtului în față și de aci merg către umere.

clavir *s. n.* (fr. *clavier* din lat. *clavis*, cheie). Piano, pianină (instrument de muzică cu multe clape).

clean *s. m.* (lat. dela *clino*, a îndoi). *Zool.* Pește cu carne moale, de mărime mijlocie.

clefăi (a) *v.* (onomat. dela sunetul ce se produce prin mestecarea zgomotoasă a alimentelor). A produce zgomot mestecând alimente.

clefăit *s. n.* Zgomotul mestecării alimentelor.

clefeti (a) *v.* (daco-gr. dela rădăcina *klef* (*kleidos*) a închide). 1) A strânge cu putere cercurile dela o butie; a astupa crăpăturile între doagele butiei.

cleios *oasă adj. V. cleiu.* Lipicios ca cleiul.

cleișă *s. f.* (dela *cleiu*). *Bot.* Arbust ce dă o substanță lipicioasă.

cleitură *s. f.* 1) Lipire cu cleiu; 2) stare lipicioasă; 3) locul unde este înclieat.

cleiu *s. f.* (daco-gr. dela *kleio*, a închide și a împreună, a uni). 1) Substanță care lipește, gelatină; 2) substanță lipicioasă din scoarța unor arbori; 3) *fig. fam.* beat de tot; 4) *Mold. adv. fig.* de loc, nici cum *nu pricep, cleiu!* Și slavii au acest cuvânt.

clematită *s. f.* (gr. *klematites*, răsucit).

Bot. Numirea unei plante agățătoare zisă și *clocotici*.

clementia *s. f.* (lat. *clementia*). Irdurarea, milă, iertare — *clemență regală*.

clempuş *s. n.* *V. clampă și clapă.* Clampă mică la ușa, pe care se apasă spre a deschide ușa.

clenciu (și *clinciu*) *s. n.* (lat. dela *clino*, a înclina, îndoi, *clinaciu*). 1) Cârlig ascuțit și îndoit, care agată, prinde; 2) *fig.* pretext vină închipuită; 3) *Mold.* creștătură în unghiu la urechile vitelor ca semn esebitor; 4) clanță; 5) colț de stâncă, Ban. Olt.

clenciuros, *oasă adj.* Cu clenciori.

cleptoman *adj.* (gr. *kleptis*, hoț, fur; *mania*, nebulie). Nebunia de a fura; aplecare fără voie la furat.

cler *s. n.* (gr. *klêros*, funcțiunea preoțească, preot, cleric, dela *klerô*, a celebra, a lăuda, a chema). *Biser.* Personalul ce servește bisericeii: diaconii, preoți, ahieriei, călugări.

cleric *s. m.* Cel ce este din cler.

clerical *adj.* Ce aparține clerului, ce privește clerul; ce este de competența autoității bisericești.

clericalism *s. n.* Opinie ce ține ca puterea clerului să domine asupra puterii civile.

cleștar *s. m.* Diformat din vorba *crystal*.

clește *s. m.* (daco-gr. dela *kleio*, *kleistesomai*, a închide, fixă, înțepeni). 1) Uneltă cu două ramuri cu care apucă tăciunii, cărbunii; 2) uneltă pentru a apuca și a trage, scoate, cuie; 3) uneltă de oprit moara; 4) uneltă din două bețe scurte, cu care se prinie și strânge buza de sus a calului ca să stea la potcovit; 5) uneltă de extras măsele, dinți; 6) numire dinților incisivi ai calului; *fig.* a strânge în clește, a constrânge, a forța. — Și unii Slavi zic *klești*.

clevetă *s. f.* *V. cleveti*, Acțiunea de a cleveti. — Și Slavii au vorba *klevetă*.

cleveti (a) *v.* (daco-gr. dela *kleos*, reputație proastă, vorbire de rău; d la răd. *kly*, *klef*, vorbire de rău). A vorbi de rău, a calomniă.

clevetire *s. f.* *V. clevetă și cleveti*.

clevetitor, *oare adj.* Care clevetește, calomniator.

clică *s. f.* (fr. *clique*). Înțelegere între mai mulți oameni cu scop rău; mică tovarășie de oameni răi.

client, *ă s.* (lat. *clines*, *clientis*, om devotat cuiva). 1) *Istor.* La Roma, plebeu, om de rând care se alipea și se punea sub patronajul unui patrician (nobil); 2) cel ce își încredințează interesele, afacerile, îngrijirea (unui avocat, medic, etc.); 3) *comerc.* Cel

ce face afaceri de cumpărare dela un altul în mod obicinuit; 4) *iron. client al pușcăriei*, care a stat la închisoare.

clientelă *s. f.* (lat. *clientela*: 1) Sprijinul clienților; 2) totalitatea clienților). Totalitatea clienților. *V. preced.*

climă *s. f.* (gr. *klima*). Starea atmosferică, privitoare la căldură sau frig, după zonele pământului sau după anotimp.

climateric, *ă adj. V. preced.* Care e în raport cu clima, de climă.

climatologic, *ă adj.* (gr. *klima, klimatos*, climă; *logos*, vorbire). Care tratează despre cliime.

clin *s. n.* (lat. *clino*, a înclină, a aplecă). 1) Îndoitură; 2) adaus îmbinat, îndoit; 2) îndoitură triunghiulară, la subsuara mânecei de cămașă, sau la poalele rochiiei; *fig. a nu avea în clin nici în mâncă cu cineva*, a nu avea nimic de a face cu el.

clină *s. f. V. preced.* Aplecare, pantă.

clinet *s. n.* (onomat dela sunetul clopoțelor sau lovirea repetată ușor de corpuri sunătoare). Sunet de clopoței; sunete repetate.

clinică *s. f.* (fr. *clinique* dela gr. *klinē*, pat). *Medic.* 1) Căutarea, îngrijirea bolnavilor ce stau în pat; 2) învățământul practic din știința medicală; 3) instituție unde se dau consultații pentru boale.

clinti (a se) *v.* (lat. dela *clino*, a aplecă, *clinatus*, povârnit); 1) A (se) mișca puțin de tot; 2) a urni din loc.

clipă *s. f.* (daco-gr. dela rădăcina *klep*, a ascunde). 1) Închiderea, acoperirea repede a ochiului cu pleoapa; 2) timpul scurt cât o clipire de ochi; 3) moment, timp scurt; *adv.* foarte repede: *în'tro clipă*.

clipală *s. f. V. preced.* Timpul de o clipire.

clipi (a) *v. V. clipă*. 1) A acoperi repede ochii cu pleoapele; a mișca pleoapele; 2) a apare o lumină, a licări; 3) a se mișca repetat și repede.

clipire *s. f.* Acțiunea de a clipi.

clipiș *adv.* Prin clipire; printre clipe; *fig.* repede.

clipită *s. f. V. clipeală și clipă*.

clipoceață *s. f. V. clipi*. Închiderea ochilor de somn, somnolență.

clipoci (a) *v. V. prec.* A se închide ochii de obicei, de nedormire; *fig.* a lumină rău.

clironom, *oamă adj.* și *s. V. urm.* Moștenitor, succesor.

clironomie *s. f.* (gr. *kléronomeō*, a moșteni). Moștenire, succesiune.

cli: *ă s. f.* (daco-gr. dela *kluzō*, a unge cu

o substanță moale, a măli). 1) Argilă; măl; 2) murdărie, lip.

clișă (a) *v.* (fr. *chlicher* (citit *clișe*). *V. clișeu*. A face un clișeu de fotografie.

clișaj *s. m.* Facerea, prepararea, dezvoltarea unui clișeu.

clișeu *s. n.* (fr. *cliché*) *Tipograf.* 1) Formă obținută prin turnarea unui metal topit peste o figură cu relief; 2) placă cu impresiune fotografică; 3) placă de zincogravură sau de gravură; 4) planșă fotografică formată din litere; 5) *fig. liter.* formă uzitată, cugetare gata, des întrebuințată.

clismă *s. f.* (gr. *klyisma*). Spălare internă pe jos *Medic.*

clisos, *oasă adj. V. clisă*. 1) Cu humă, cu argilă; 2) lipicios; 3) murdar, necurat.

clistir *s. n.* (gr. *klystēr* dela *klysis*, spălare). *Medical.* Aparat pentru a face spălături interne, înlăuntrul corpului cu lichide medicinale.

clivagiu *s. n.* (lat. *clivus* înclinare). *Chim.* Proprietatea unor minerale de a se desface în foite.

cloacă *s. f.* (lat. *cloaca*, canal de scurgere, cloacă). 1) Canal de murdărie; 2) intestinul gros dela șezut; 3) loc necurat și noroios.

cloambă *s. f.* (lat. dela *clava*, băț). *Tr.* Creangă de arbore. (ca și clampă).

cloanță *s. f. V. clonț*. Bătrână cu dinți puțini în gură.

clobanț *s. n.* (aceiași bază ca și clampă și clonț). *Tr.* Piisc.

clocăi (a) *v. V. cloncăni*.

cloci (a) *v.* (lat. dela *glocire*, a cutucăci găina (când face ou). 1) A sta în cuibar deasupra ouălor, spre a scoate pui (pasărea); 2) *fig.* a sta în lenevire, în casă; 3) a nu eși în lume; 4) *fig.* a plâni în ascuns; 5) a se împuși — *apă clocită*. — Și Bulgarii zic așa.

clocire *s. f.* Acțiunea de a cloci, *prop.* și *fig.*

clocit *ă adj.* 1) Cu miros rău, ca oul clocit; 2) stat sub cloacă (ou); 3) *fig.* plănuit în taină; 4) *fig. s. n.* ședere mult în casă.

clocitoare *s. f.* 1) Care clocește; 2) *s. f.* mașină de clocit ouă și scos pui.

clocitură *s. f.* Care este clocit.

clocociov *s. m. V. urm.* *Bot.* Plantă zisă și *lăptucă*.

clocot *s. n. V. clocoti*. 1) Ferbere cu putere, cu zgomot; 2) *fig.* agitare, zgomot.

clocoțel *s. m. Bot.* Numirea unei plante agățătoare din familia renonculaceelor (*Clematis integrifolia*).

clocoți (a) v. (onomat. dela sunetul ce dă ferberea unui lichid în clocot). 1) A ferbe tare apa, producându-se beșici de aer, cari dau sunetul de clocot; 2) *fig.* a se agita cu furie; 3) a răsună prelung (tunetele).

clocotici s. m. Bot. Plantă z.să și *creasta cocoșului*.

clocotire s. f. Acțiunea de a clocoți.

clocotitor, oare adj. Care este în ferbere de clocot; *fig.* foarte agitat, sau răsunător.

clocotiș adv. Prin acțiune de clocotire.

clonc s. n. (dela clonț). Undiță cu cârlig mare.

clonc! interj. (onomatope'c). Articulație pe care o face cloșca ce își chiamă puii, sau ciara când stă în repaus.

cloncan s. m. V. preced. Zool. 1) Corb ce cloncâne; 2) *fig.* om hrăpitor, care așteaptă profit, pradă.

cloncâni (a) v. V. clonc. A scoate sunete ca cloșca; *fam.* a flecări.

cloncânit s. n. Acțiunea de a cloncâni.

cloncât s. n. Cloncânire multă.

clondir s. n. (daco-gr. dela kondilos lucru umflat, umflătură și gr. *kondy*, vas de 4½ litri pentru băutură). Sticlă mare, umflată, pentru beutură, ca de 4—5 litri.

clonț s. n. (lat. dela clavus cuiu, piron, cărna corăbiei). 1) Pliscul, ciocul pasărei; 2) *fig.* gura omului sau nasul; 3) dinte izolat.

clonțan s. m. V. preced. 1) Care face zgomot, strigă, vociferează; 2) piatră colțuroasă.

clonțar s. m. Zool. Pasăre cu ciocul gros și puternic.

clonțos, ă adj. Fig. Gurativ, gălăgios; obraznic, îndrăzneț; agresiv.

clopot s. n. (daco-gr. dela răd. klōg, a răsună; pot, a fi puternic). 1) Toxin, campană, cu sunet puternic, ce vestește serviciul bisericești, serbări, ori a da alarma; sau spre a semnala anume timp sau oră; 2) obiect de sticlă sau de metal în formă de clopot pentru experiențe de fizică etc; *fig.* a trage clopotele, a stăruii pe lângă cineva; a face curte; 3) sunet de clopot.

clopotar s. m. Cel ce face clopote, sau care trage, sună, clopotul.

clopotărie s. f. Turnătorie de clopote, fabrică de clopote.

clopoțel s. m. Mic clopot.

clopotire s. f. Dăngănitul clopotelor.

clopotniță s. f. (dela clopot). Turnul bisericeii, unde sunt așezate clopotele.

clor s. n. (gr. chloros, galben-verziu). *Chim.* Corp simplu, gazos, cu mirosul tare

sufocant. Dizolvat în apă, el distruge unele materii colorante și se întrebuițează la albirea pânzei.

clorat s. n. V. prec. Chim. Sare formată prin combinarea acidului cloric cu o bază.

clorhidric adj. Acid clorhidric, combinație de clor cu hidrogen.

cloroform s. n. Chim. Substanță lichidă, incoloră, compusă din alcool și clorură de calce, care respirată, are puterea de a adormi și a nimici orice simțire.

cloroformiză (a) v. V. preced. A adormi prin cloroform.

cloros, oasă adj. Care conține clor; un acid de clor.

clorotic, ă adj. Medic. Boală ce dă culoare galbenă feței, zisă și *gâlbănare*.

clorură s. f. Chim. Combinația clorului cu un corp simplu sau compus, afară de oxigen sau hidrogen.

cloșcă s. f. V. cloci. Pasărea care clocește — special găina clocoitoare.

cloș s. n. (lat. diformare din clusus, închis). Mică chee rudimentară.

cloșan s. m. (lat. dela clusum, ascuns). *Zool.* chițcan, șobolan.

clovoț s. m. (lat. dela clavus, cuiu fig.). *Zool.* Numirea unui mic pește de ap dulce.

clown s. m. (englez cla-aune, farsor). Artist comic dela circ.

club s. n. (fr. club din lat. globus, grămadă de oameni). 1) Local de întâlnire pentru distracții, conversație; 2) localul unei grupări politice; 3) însăși gruparea.

clucer s. m. (slav. dela cliuci, cheie; dar terminația îi arată că este lat. claviger = păstrător de chei). Marele intendant, care păstra cheile încăperilor domnești, pe timpul voievozilor.

clucerie s. f. Funcțiunea de clucer.

kneaz sau kneaz, s. m. (slav kniaz, prinț din baza kenez, vezi kenez). Prinț rusec.

knezlat, s. n. Demnitatea de kneaz; țara kneazului (principat).

cnut s. n. (slav rus. knut). Biciu cu trei curele scurte, având la capete câte un bob de plumb; *fig.* tirania rusească a țarismului.

coacăz s. f. (daco-gr. kokos = bombiță). *Bot.* Arbust ale cărui fructe au formă rotundă de bombițe.

coace (a) v. (lat. coquo, coquere, a coace). 1) A coace în cuptor; 2) a prăji pe foc; 3) a se părgui fructele în pom; 4) *fig.* a ține ură, a căta răzbumare; 5) *fig.* a se umflă și face puroi (o bubă); 6) *fig.* a ajunge la deplină desvoltare.

coacere s. f. *preced.* Acțiunea de a coace.
coadă s. f. (lat. *cauda* și *coda*) 1) Partea finală a corpului unui animal; 2) partea din urmă a unei construcții, (opus capului); 3) părul împletit la femei; 4) partea din urmă a rochiei; 5) bățul (lemnul) dela un topor, mătură, ciocan, biciu etc.; 6) suportul unei frunze, fruct, flori; 7) unghiul ochiului opus lăcrămarului; 8) locul dela urmă, dela sfârșit
coada mesei, coloanei, etc. *Bot.* **coada boului**; plantă cu multe fire mărunte — un fel de ferigă; **coada cocoșului**, plantă cu foi îndoite lungi; **coada mielului**, planta de acelaș fel ca și coada boului; **coada racului**, plantă zisă și cinci foi; **coada șoricelului**, plantă cu foile lungi formate din mare număr de firioare (frunzișoare; **coada vacii**, aceiași plantă ca și **coada boului**.

codină s. f. V. **coadă** 6. 1) rămășiță, pleavă; 2) *Bot.* varietate ordinară de struguri.

coacliune s. f. (lat. dela *coago*, a lucra de odată, a constrânge). Constrângere, suprimarea libertății de a mai alege, a mai face altfel.

coacuzat *ă adj.* și s. (lat. dela *co*, *con*, împreună, și *acuzat*). De o potrivă, împreună, acuzat cu un altu.

coadjutor, s. m. (lat. *co* și *ajutor*). Care ajută împreună pe un altu.

coafă (a) v. (fr. *coiffer* (citit *co fe*) — cu baza lat. *coffia*, un fel de cască). A freză părul, a face peptănătură frumoasă pe cap.

coafeur s. m. Frezer ce coafează.

coafură s. f. (fr. *coiffure*, citit *coafiur*). Peptănătură frumoasă a părului pe cap.

coagulă (a) v. (lat. *coagulo*, a închege). A închege (laptele. etc.).

coale s. n. pl. (daco-gr. *koia*, gogoloiu), Testicule.

coajă scurtare din **coarja** s. f. (lat. dela *cortex* care în fr. se făcu (*é corce*, în rom. (s) **coarța** și **coarja** — (din lat. *corium*. piele de animale, tare; *tego*, a înveli). 1) Scoarță de arbori; 2) înveliș tare dela ou, sămburi, fructe; 3) partea arsă dela pâne; pojghiță ce acopere ceva. — Și slavii zic *coja*, = piele blană, (*corja* este din familia: lat. *corium*, *cortex*, *scortia*, ital. *scorza*, fr. *écorce*).

coală s. f. (gr. dela *kolla*, substanță de lipit). Foac de hârtie în formă de patruleter.
coalție s. f. V. **coaliză**. Înțelegere și legământ între mai mulți cu scop de a se apăra sau a atacă.

coaliză (a) și (a se) v. (fr. *coaliser*, din lat. *coalescere*, a se împreună). A se asocia cu legământ de a săvârși o acțiune, un atac, sau de a se apăra.

coalizare s. f. Faptul de a se coaliză.
coalizat, *ă adj.* Care face parte din o coalitie.

coamă s. f. (lat. *coma*, *coamă*, *chică*). 1) Părul lung de pe gâtul calului; 2) *chică*, păr lung; 3) creasta muntelui sau a dealului; 4) partea de sus a coperișului casei; 5) fâșie de lumină ce o aruncă o cometă; 6) *fig.* vârșurile valurilor.

coapsă s. f. (lat. *coxa*, *coapsă*). *Anat.* partea laterală a pântecelui, deasupra șoldului; șoldul sau partea dela șold până la genunchiul

coardă s. f. (lat. *chorda* *coardă* de la gr. *chordé*, maș, intestin, de oarece coarda se face din intestin). 1) Strună de vioară; 2) coarda arcului; 3) *Geom.* linia dreaptă ce unește capetele unui arc de cerc; 4) resortul dela o mașinărie; 5) îndoitura gâtului la cai; 6) frânghie ce leagă calul când îl deprinde la mers, și la călărie; 7) *fig.* nerv (simțitor); 8) joardă de viță; 9) grindă de coperiș sau de atârnat haine; funie ce leagă lateral propășul de sanie sau de car; 11) închegare tare a șerbetului.

coarnă s. f. (lat. *cornus*, *corn*). 1) Fructul cornului; 2) *adj.* în formă ascuțită (specie de struguri *poamă coarnă*); 3) *coarne* de mare, fructele de roșcov, roșcove.

coarjă s. f. V. **coajă**.

coasă s. f. (daco-gr. *ko-xyo* = încă (tot) a răzii — din *xyo*, *exusa*, răzuesc, rad). Instrument agricol cu care se tunde (răzuind) iarba. — Și slavii zic *kosá* și Ungurii *kasza*, (adjectivul (*kosii*, *kosoi* — strâmb, pare dela forma *coasei*), ca rom. *cruciș* dela *cruce*).

coasociat, *ă adj.* (lat. dela *co*, împreună; *sociare*, însoțire). Asociat împreună cu altul la o afacere.

coase (a) v. (lat. dela *consuo*, *ere* a coase și gr. *kassio*, a coase). 1) A împreună prin ac și cu ață părți de pânză, etc 2) a prinde și uni tare; 3) a brodă; 4) a prinde șindrila cu cuie, una de alta, pe acoperiș.

coastă s. f. (lat. *costa*, *coastă*). 1) *Anat.* Os subțire din cele ce formează coșul peptului; 2) ținutul mării; 3) lature; 4) capăt de coloană (militar). — Și slavii zic *kosti*, os, oase.

coate-goale s. m. (dela *cot* și *gol*). *Fig.* Om sărăcăcios, sărac; zdrențeros.

cobai s. f. pl. V. *cobe*). Păsări domestice. (cari ar avea *cobe* — vorbă de ocară pentru păsări).

cobai (a) v. V. *preced.* A cotcodăci urât ca găinile ce au *cobe*.

cobăit s. 1) Acțiunea de a cobăi; 2) *adj.* care are *cobe*.

cobaiu s. m. (fr. *cobaye*). Animal rozător, numit și purcel de India; servește la experimente microbiene.

cobalt s. n. *Miner.* Mineral de colorare alb-violetă.

cobălțai (a) v. (lat. *co-pulso*, a zgudui, agită). 1) A clătina un lichid în vasul în care este; 2) a se clătina un obiect pe locul unde e așezat; 3) a face zgomot agitarea unui lichid în vas sau butie.

cobălțait s. n. Acțiunea de a cobălțai, *adj.* clătinat.

cobălțaire s. f. Clătinare.

cobe s. f. (lat. dela *copis*, și gr. *kopis*, cuțit curbat pentru sacrificiu). 1) Boală la găini, dintr'un apendice ca un cuțitaș, ce crește sub limbă și atunci găina scoate zgomot, cârcăit sinistru; 2) pasăre prevestitoare de rău (dhpă credințele celor vechi); 3) prezicere rea; 4) *fig.* nenorocire; 5) *fig.* persoană sau ființă ori lucru ce prevestește a rău — *tu ești o adevărată cobe*.

cobeș s. m. V. cobăi Zool. Numirea unei păsări rapace; uliu.

cobi (a) v. V. cobe 1) A cârcăi (găina ce are cobe); 2) a prevesti sau a menii de rău.

cobila s. f. (lat. dela *cubile*, pat). 1) Scăunel (la căruță); 2) capră, scaun la rotar. (*Nu este admisibil să fie dela slavul kobăla* = iapă; care și acesta este lat. *caballus*).

cobilită s. f. (lat. *co*, împreună, *bilix*, *bilicium*, dublă legătură). Băț anume făcut, la ale cărei ambe capete se atârnă câte o legătură, sau oală, ori alte greutăți, ducându-le astfel pe umăr.

cobitor, oare adj. V. cobi. Care cobește.

cobliزان s. m. (lat. dela *co*, cu; *plus*, mai mult, cu sufix *augm. an*). Măgădan. Mold.

coblanț s. n. (amplif. din *clonț*, *elanț*). Cioc, plisc. Mold.

cobori (a) v. (lat. *co*, împreună; *obruo*, ere, a doborî, a da jos). 1) A lăsa în jos;) a merge în jos sau la vale; 3) a trece dela tonuri ascuțite, nalte spre cele groase; 4) *fig.* ași trage origină 5) *fig.* a se degrada, înjosi.

coborîre s. f. Acțiunea de a cobori.

coboriș s. n. Mergerea în jos; 2) pantă, drum ce coboară; 3) *fig.* decădere.

coborit, ă adj. V. cobori. 1) Lăsat în jos; 2) originar din; 3) *fig.* decăzut.

coboritor, oare adj. 1) Care se lasă în jos; 2) originar din.

cobur s. m. (lat. dela *cubulus*, cubușor, cutioară). 1) Traistă atârnată la șea; *militar*, sac de piele la șea, pentru armă sau pentru merinde.

cobuz s. n. (daco-gr. dela *kubos*, cub, cutie în formă de cub). Instrument muzical primitiv, format dintr'o cutie cubică, pe care fiind întinse coarde, răsună. — Și Ungurii zic *koboz*.

cobza s. f. (femenin dela vorba *cobuz* și conform cu *capsa* latină, *cutie*). Instrument muzical primitiv, întrebunțat de lăutari numai pentru acompaniat vioara; primitiv formată dintr'un fel de cutie răsunătoare.

cobzar s. m. Cel ce cântă din cobză; *cobzarul*, piesă teatrală, de Elena Văcărescu, jucată la Paris, pela 1912.

cobzărie s. f. Meșteșugul cobzarului.

cocă s. f. (lat. dela *coquo*, ere, a coace).

1) Aluat pentru copt, pentru făcut pânc; 2) amestec de făină de grâu cu apă pentru a lipi; 3) *fig.* prăjitură, plăcintă; 4) în dialect Moldav = copil sau fetiță mică de boer (prescurtare din *cocon* și *cocoană*).

cocaină s. f. *Chim.* Alcal. anestesic; extras din foile și nuca plantei *coca*, întrebunțat în tratamentul ochilor și dinților.

cocardă s. f. (fr. *cocardes*). Insignă cu culorile naționale purtată de militari la chipiu, iar de civili la butonieră (2).

cocărja (a și a se) v. (prefix. *co* + *cârja*, baston îndoit la capătul de sus). 1) A se curba; 2) a se gheboza; (de bătrânețe).

cocărjat, ă adj. V. preced. 1) Curbat; 2) ghebos, curbat de spate.

cocărlă s. f. (prefix *co*, *cărlă* — scurtare din *cărlig*). Cărlig de tras cărbuni; strămbătură (băț, lemn, fier și prin a emănare, om îndoit ca cărligul). *Trans.* bărgeică.

cocărtă s. f. (dela *coace*). 1) Brânză ciobănească coaptă tare (un fel de cașcava); 2) caș cu zer (mâncare ciobănească).

cocăzar s. m. V. cocăză. Bot. Un fel de trandafir sălbatic.

cocinelă s. f. (lat. dela *cocum*, o insectă ce dă culoare roșie purpurie; *coccineus*, de purpură). *Zool.* Insectă hemipteră din care se extrage o culoare roșie purpurie.

cocean s. m. (lat. *co* + *cyma*, cocean de varză). 1) Tulpina de porumb sau de altă plantă mare; 2) ștulete, cioclău de porumb; 3) tulpina de varză; *cocean căpret*; bot. plantă zisă și *salvie*. — Și Bulgarii zic *ko-cian*.

cochet, ă adj. și adv. (fr. *coquet*). 1) Care caută să placă; 2) gătit, împodobit, îmbrăcat frumos, ca să placă; 3) cu ținută și mișcări pentru a plăcea.

cochetă (a) v. V. preced. 1) A căuta să placă cuiwa; 2) *fig.* a linguși; a căuta prietenia cuiwa.

cochetărie s. f. Acțiune de tot felul pentru

a plăcea (în îmbrăcăminte, ținută, vorbire, glumă).

cochetat *s. n.* Dorința, silința de a cochetă; cochetărie.

cocie *s. f.* (din baza *coș*, ca un *coș*). 1) Trăsură mică, sau căruța foarte mică; 2) conținutul unei as fel de căruțe mici — Și Ungurii și Slavii au acest cuvânt.

cocină *s. f.* (din baza *coș* împletit, *coșcină*). 1) Locuință îngrădită din nuele; 2) locuință murdară; 3) cotețul porcilor, grajd de animale. — Și Bulgerii zic *kocin*.

cocioabă *s. f.* lat. *co*, împreună; rom. *ciob*). Casă mică dărăpănată și diformă.

cociobăi (a) *v. V. preced.* A căuta cu deamănuntul până și prin vasele de mâncare (cioburi).

cociac *s. m. V. cocean.* Cocean dela trestie (apropiat de vorba *cioc*, ascuțit ca pișcul).

cociorbă sau **cociorvă** *s. f.* (lat. dela *coacervo*, a grămădi, a strânge la un loc); 1) Uneltă de adunat cereale (grăunțe); 2) uneltă de tras cenușa din cuptor; 3) idem de preparat mortar; 4) *famil.* lovitură, bătaie cu cociorva.

coclauri *s. m. pl.* (prefix *co* (c) + *lauri*, mătrăgună). 1) Loc răpos unde crește mătrăguna; 2) *fig.* locuri pustii, depărtate; răpe; a *umbli pe coclauri*, a hoinări. Mold.

coceleală *s. f.* (iat. dela *cochlear*, lingură). Otrava verde ce se formează pe lingurile de metal și pe vasele de aramă.

coct(e) *s. n.* Mold. cotleț (lat. *quod + licium*, care (e) cingătoare); 1) Ochiu dela o împletitură sau dela ițele de țesut; 2) lațuri de prins păsări; 3) *fig.* cursă; 4) *fig.* pricină de ceartă.

cocli (a) *v. V. coceleală.* A prinde coceleală.

coclit *ă adj.* Care ar coceleală.

cocoană *s. f. V. cocon* Doamnă, femeie de boier.

cocoasă *s. f.* (daco-gr. din *kogchos*, ce este umflat (ca un ghioc), și *kokkos*, pitulă, boabă rotundă). 1) Gheb; proeminență, umflătură; 2) gogoasă umflată.

cocoli (a) *v. (dela coc, coace).* A ține prea la căldură, prea ferit de frig (un copil); a îngriji excesiv.

cocolit, *ă adj. V. preced.* Îngrijit excesiv și ferit de frig.

cocoloș *s. n.* (daco-gr. dela *goggulos* = rotund). 1) Ce este rotund: boț, ghem; 2) *Mold.* știulete de porumb necurățat.

cocoloși (a) *v. V. preced.* 1) A face grămadă, a mototoli, a boți; 2) *fig.* a acoperi, a feri, a ascunde de răspundere.

cocoloșire *s. f.* Faptul de a cocoloși.

cocoloșit, *ă adj.* Mototolit, boțit, ghemuit; *fig.* ascuns, acoperit.

cocon *s. m.* (gr. *kokkonas*, cocon, (din gr. antic *kokyax*, *kokyôn*, bunic, moș) — domn, boer, prinț bizantin). 1) Domn, boier; 2) copil de neam mare, fiu de boier.

coconar *s. m.* (pref. *co* + lat. *conus*, fructul pinului). 1) Fruct conic de brad, de pin; 2) brad ce face acest fruct; 3) *plur. fig.* fără sens, fără miez — *foaie verde coconari* Olt.

coconară *s. f. preced.* Boabă din fructul de pin.

coconaș *s. m. V. cocon.* Fiu de boier; boier tânăr; *iron.* tânăr încrezut și care nu vrea să lucreze nimic.

coconeii *pl. V. prec. Bot.* Prime flori de primăvară zise și *ghiocei*.

coconet *s. n. V. cocoană.* Mulțime de cocoane.

coconi (a se) *v. V. cocon.* 1) A se face boer sau cocoană; 2) a nu vrea să mai lucreze, a se lenevi; 3) a zice cuiva *cocon*.

coconiță *s. f.* Diminutiv al vorbeii *cocoană*; cocoană tânără.

cocor *s. m.* (dela *Koka* localitate călduroasă din Africa, unde se duc păsările călătoare). *Zool.* Pasăre călătoare cenușie, cu picioarele lungi, care petrece iarna la căldură în Africa în ținutul *Coca*.

cocoș *s. m.* (daco-gr. dela *kokkos* sămânță (plum) testicule). *Zool.* 1) Pasărea bărbat al găinilor; floricele din grăunțe de porumb; 3) *fig.* apăsătorul sau trăgaciul dela pușcă; 4) *Cocoș de mare*, pește zis și *calcan*; 5) *Trans.* cuiu prin grindeiu plugului; 6) *coada cocoșului*, o plantă cu frunza lată.

cocoșă (a) *v. V. cocoasă.* A deveni ghebos, cu cocoșă; a se curba, indoi, aplecă.

cocoșar *s. m. Zool.* Pasăre galbenă de pădure.

cocoșat, *ă adj. V. cocoasă.* Care are cocoșă, gheb; curbat, indoit de spinare.

cocoșei *s. m. V. cocoș.* Boabe de porumb coapte, zise și *floricel*e.

cocoșel *s. m.* Cocoș mic.

cocoșilă *s. m. pop. V. cocoșă.* Ghebos.

cocoșneată *s. f. iron.* Cocoană din mahala.

cocoșoaică *s. f. Bot.* Numirea unei plante cu flori roșii.

cocostârc *s. m.* (dela *kokostirps*, origine neam, dela *Kuca* sau *Koca*, localitate călduroasă în Africa). 1) *Zool.* Speță de pasăre din țările calde — cum este *Koca* — cu picioarele lungi, roșii, zisă și *barză*. *V. cocor* și *barza*; 2) *fig. iron.* om nalt și slab; 3) *Basarabia fig.* Puț cu cumpănă.

cocoșă (a se) *v.* Variație din *cocoșă*. 1) A (se) ridică sus *propr.* și *fig.* (o persoană); 2) a se urcă în spatele cuiva 3) a ajunge la o demnitate înaltă fără a merita.

cocoșat, ă *adj. V. preced.* Urcat, ridicat *propr.* și *fig.*

cocotier *s. n. Bot. (fr. cocotier).* Pom din țările calde, care produce fructul *coco*, un fel de palmier.

cocuță *s. f. V. cocă* 4). 1) Copil mic de tot, fetiță mică; 2) păpușă.

cod *s. n. (lat. codex, codicis).* Căndica de legi.

codaci *adj. V. coada*. 1) Rămas în urmă, dela sfârșit; 2) *fig.* leneș; 3) cu coada lungă.

codalb ă *adj. (compus: coadă + alb)*. 1) Cu coada albă (bou, vacă); 2) cu șuvițe albe. **codălb** (a) *v. 1)* A păli, a îngălbeni; 2) *fig.* a holbă ochii; a o *sfecl.*

codălbui, e *adj. iron.* Blond, cu păr galben alburii.

codan, ă *adj. V. coadă.* Cu coada pe spate; *fig.* fetiță mare ce are coadele pe spate.

codănac *adj. V. preced.* Băiat de vârstă codanelor.

codăriște *s. f. (lat. coda, coada; restis, franghie).* Coadă de biciu; joardă de bătut.

codărlă *s. f. (lat. — coda + ulla = coadă oarecum)*. 1) Patea din dărăt a căruței; adaus la capătul din urmă a căruței; 2) cel din urmă la jocul de arșic.

codas, ă *adj. V. coadă*. 1) Cel dela urmă, dela coadă; 2) *fig.* sărac, scăpătat; 3) inferior; 4) țaran fără boi.

codat, ă *adj. V. coadă*. 1) Cu coadă; 2) *pl. ochi codăți*, ochi prelunși în formă de migdală; 3) mormoloc cu coadă.

codea *s. m. V. prec. pop. fig.* Diavolul, cel cu coadă.

codeală *s. f. V. coadă.* Tărăgăneală, ezitare, inevire, nehotărîre la ceva.

codeină *s. f. (fr. codeine).* Alcaloid extras din opiu, cu efect calmant.

codex *s. n. V. codice.*

codi (a se) *v. V. coadă.* A ezita; a nu se hotărî; a se lăsa greu; a fi leneș; a se lăsa la urmă.

codice *s. n. (lat. codex).* *Jurid.* Legiuire, sau mai multe legi, care privesc o anume speță de drept *codice de comerț, de justiția militară; codice civil, care privește afaceri de rudenie, moșteniri, testamente și afaceri între cetățeni; codice penal, cuprinde clasificarea și pedeapsa delictelor și crimelor.* În România, dela 1865 s'a adoptat *codicele* lui Napoleon din 1804, înlocuind *codicele de*

legi ale lui Caragea și Calimah (1817) cari și ele înlocuise *prăvilele* lui Matei Basarab și Vasile Lupu (1652) ce erau copie după *codicele* bizantin — *Vasilicuri* (= imperiale) cuprinzând și unele *obiteluri ale pământului* ce devenise legi. *Codicele voronețean*, manuscris român (Faptele Apostolilor) din prima jum. a sec. 16-lea.

codicil *s. n. (lat. codicillus).* Scriere adăugată pe un testament, care îl completează sau îi schimbă cuprinsul.

codicilar, ă *adj. V. preced.* Privitor la un codicil.

codifică, a *v. V. codice*. 1) A aduna la un loc legi deosebite, formând un corp de legislație; 2) *fig.* a coordona.

codificare *s. f.* Acțiunea de a codifica.

codină *s. f. V. coadă*. 1) Lăna tunsă de pe coada oilor; 2) rămășița dela ciuruirea sau vânturarea, grăului; 3) *Bot.* Plantă zisă și *dintele cănelui*.

codire *s. f. V. codeală*.

codiță *s. f. 1)* Coadă mică; 2) *fig.* cusur; 3) *fig. pretext*; 4) *ortogr.* sedilă, virgulă (ș ț); 5) *pop.* diavol.

coditor, oare *adj.* Care se codește.

codobatură *s. f. (lat. coda, batuo, ora = coada, bat, term).* *Zool.* Pasărea cenușie, ce stă pe țermul apelor și bate din coadă.

codobelc (adj.) (melc codobelc) — *coda + berc = belc*. Cu coada scurtă.

codrean, ă *adj. V. codru.* Om din codru, din pădure; pădurar.

codresc, ească *adj.* De pădure, de codru.

codru *s. m. I* (daco-gr. *ko-drus* = încă arbore, stejar — și sanscrit *drus*). Pădure foarte mare și deasă, ce conține și stejar.

codru *s. m. II* (lat. dela *quator*, patru). A patra parte (din pâine); bucată mare, sau bucată (de pâine, mălăiu).

coefficient *s. n. (fr. coefficient, din lat. co- = a merge împreună).* Număr pus înaintea unei cantități pentru a o multiplica. *Matem.*

coercibil, ă *adj. (lat. dela coercere, a constrânge, a sili).* Care constrânge, pedepsește.

coercitiv, ă *adj. V. preced.* De constrângere, sau de pedepsire.

coerent, ă *adj. (fr. cohérent din lat. cohaerens, care se leagă, se poate alipi).* Care se leagă și poate forma un tot (idei, fapte, materii).

coerență *s. f. (lat. cohaerentia, legătură, alcătuire).* Legătură unire, imbinare de materii, idei, etc).

coexistă (a) *v. (lat. co, împreună, existere, a fi, a exista).* A fi, a avea ființă în același timp.

coexistent, ă adj. V. preced. care e în ființă în același timp cu altul.

coexistență s. f. Existarea, ființarea în același timp, împreună.

coeziune s. f. V. coerentă. Aderență, unire, forța care unește între dănele părțile ce formează un corp.

cofă s. f. (daco-gr. dela *kofinos*, vas de măsurat lichide). Vas de lemn pentru adus apă dela fântână, cu mâner și în formă de cilindru nalt. — Și bulgarii zic *kofa*, căldare.

cofăel s. n. V. preced. Cofă de mărime mijlocie, împodobită cu diferite puncte negre, făcute cu ferul roșit (cum se vede în Mold. și Trans.).

cofetar s. m. V. cofetură. Care face cofeturi, bomboane, prăjituri.

cofetărie s. f. Atelierul sau magazinul cofetarului.

cofeturi s. pl. (lat. dela *confingere*, a plăsmui). 1) Boabe rotunde din substanțe zaharose amestecate cu felurite colorii și miro-suri; 2) fructe zaharisite; 3) bomboane.

cofiță s. f. V. cofă. Cofă foarte mică, ornată ca și cofăelul.

cofferie s. f. (turc. *kufferi*). Magazin cu stofe fine; o stofă de mătasă, orientală.

coğălți (a) v. (lat. *co*, cu *glutio* (gluțio), a înghiți); 1) A înghiți cu zgomot (vin, apă); 2) a face zgomot ca înghițirea.

coğălțait s. Zgomotul coğălțării.

cogeamite adj. (lat. dela *congeminitus* (congemino) = de două ori pe atâtea). Mare și gros (om sau lucru). Și turcii au acest cuvânt și Sârbii.

cohortă s. f. (lat. *cohors, tis*, gardă, trupă de soldați, $\frac{1}{10}$ dintr'o legiune). 1) Mulțime, grămadă, trupă cam de 600 de oameni; 2) Unitate din *asociația cercetășească*, numărând ca o sută și mai bine de cercetași.

coif s. n. (lat. dela *coffia*, un fel de cască). Cască de metal pentru soldați sau pom-pieri.

coi nac s. n. (lat. *co*, împreună, *ineo*, a merge). 1) Glezna, arșicul dela picior; 2) sfoară de care se leagă o piatră mică sau căramidă, pentru a prinde smeul copiilor, prin aruncare; 3) noada șezutului.

coincidă (coincide) (a) v. (lat. *co*, împreună; *incidere*, a cădea pe). A cădea în același timp; a se întâlni de o dată, a se întâmpla în același timp; a corespunde, a se potrivi.

coincidentă s. f. V. preced. Potrivire; întâmplare la fel sau în același timp; brodire.

coiu s. n. V. coaie.

cojan s. m. (lat. dela *co*, împreună, *gens*, neam, rasă, specie). Om din același neam;

om din regiunea câmpului (la fel român tot ca cei dela munte).

coji (a se) v. V. coarjă și coajă. A se lua coaja de pe ceva; a se lua pielea.

cojire s. f. Acțiunea de a se coji.

cojit, ă adj. Cu coaja luată.

cojiță s. f. Coajă mică; coajă de pâine.

cojoc s. n. V. coajă și coarjă. Haină de iarnă din pielea de oae cu lâna ei, sau de orice piele de animal. Și Slavii zic la fel, din baza *koja* = piele.

cojocar s. m. Cel ce lucrează, face cojoace. — Și bulgarii zic *kojokari*, pielar.

cojocărie s. f. 1) Atelier unde se fac cojoace; 2) meseria de cojocar; 3) negoțul cu cojoace.

cojos, oasă, adj. V. coajă. 1) Cu coaja groasă; 2) care se cojește.

coks s. n. (englez *coks*). Cărbune de peatră; *propriu* rest din hulă după extragerea gazului volatil.

colaboră (a) v. (lat. *co*, împreună; *laborare*, a lucra). A lucra împreună; a lua parte la facerea unei opere (literare, etc.).

colaborator, oare s. V. preced. Care lucrează cu un altul sau pe lângă un altul la o operă, la cârmuire, etc.

colac s. m. (daco-gr. dela *kolla*, aluat și *kollix, kollikos*, pâine rotundă de orz). 1) Turtă din aluat, împletită ca o cunună rotundă, ce se împarte pomană la comandare și praznice; — în colaci se înfig lumânări de ceară ce se aprind; de asemeni se înfig *po-mușori* crenguțe artificiale ornate cu hârtie, colorată și puțând în vârf înfipte fructe: mere, smochine, lămâi poleite cu șic aurite în Mold.); 2) *pl.* daruri (colac, cozonaci) ce aduc finii nașului; 3) ori ce lucru rotund ca un cerc; 4) piatră rotundă la gura fântânei; 5) *mold. pop.* **colac peste pupăză**, plocon (sau câștig, ori întâmplare) pe neașteptate — rus *kulici* = cozonac.

colăcar s. m. Cel ce face colaci. V. și *colăcer*.

colăcări s. m. pl. (lat. dela *collocare*, a mărita o fată). 1) Flăcăi ce recită versuri la o nuntă; 2) cei ce stăruesc să se facă o nuntă; 3) tineri cari fac onorurile la o nuntă mbrăcați în costume cu frumoase cusuturi cu cordele sau panglici la pălărie și merg călări în procesiunea nunței de țară, înaintea mirelui sau însoțind trăsura miresei.

colăcări (a) v. V. preced. A îndeplini rolul de colăcer sau colăcar.

colăcărie s. f. Urare în versuri ce se zice la nuntă de către colăcări. *Vezi liter. pop.*

colăcărit s. n. 1) Invitație la nuntă; 2) ocupația de colăcar sau colăcer.

colăcer s. m. V. *colăcari*. 1) Cavaler de onoare la nunta dela țară; 2) plur. ură o i, colindători, la anul nou sau la crăciun.

colăci (a) v. (lat. de la *colatio*, punere împreună, apropiere, întâi nire). 1) A apropiia pe cineva (a atinge); 2) a stărui pentru a se face o căsătorie; a se colăci, a se isinua, a se umili.

colăcire s. f. 1) Acțiunea de a colăci; 2) scurtare din *colăcărie*.

colan s. n. (lat. de la *collum*, gât, de unde și fr. *collier*, colan). Legătură frumoasă în jurul gâtului sau de incins mijlocul. — Și Bulgarii și Turcii zic *kolan*.

colărez s. n. (lat. de la *colatio*, (con)fero) a pune împreună, a reuni). Un fel de coct pentru lipit, clei, pap; fig. pricepere.

colastră s. f. V. *coraslă*.

colătău s. (lat. *co-latio*, îm; reună dus). Mănerul sucalei.

colateral, ă adj. (lat. *co*, împreună, *latus*, lateris, parte lature). Lăaturalnic (grad de rudenie) adv. în mod lăaturalnic.

colaționă, (a) v. (fr. *collationner* din lat. *con fero*, *collatus*, pus alături). 1) A compara două scrieri; 2) a așeza și controlă foaie cu foaie o carte să nu lipsească din ea.

colaționare s. f. V. *preced*. Faptul de a colaționa.

colațiune s. f. (fr. *collation*, din lat. *colatio*, reunire, întâlnire). 1) Un mic prânz; 2) întrunire la o masă intimă.

colb s. n. (lat. din *pulsis*, colb — cu transformarea *polv* și *colv*; ca mold. *chept* = pept, etc). Mold. Praf mărunț, ce se ridică de pe drum; pulbere ce se dă pune pe lucruri.

colbăi (a se) v. A se umple de colb, a se prăfui.

colbăit, ă adj. Plin de colb, prăfuit.

colbăire s. f. Faptul de a se colbăi.

colbărie s. f. Mulțime de colb.

colbos, oasă adj. Tr. I lin de colb.

colcăi (a) v. (onomat. dela *colc*, sunetul fierber). A fierbe, a sălta ca apa când fierbe.

colceac s. n. (lat. de la *collum*, gât; *cingo*, încing). 1) Infășurătură de gât; 2) manșon (de mâni); 3) pl. brățări la mâni sau la glezne. — Și Turc *koleciak*.

colcot s. n. V. *clocot*.

colcrem s. n. (cf. gl. *cold-cream*, (citit col-crem). Numire unei alifii pentru a mușia pielea când se asprește.

colea adv. V. *acolo*, *acolea*, *acilea*. În acest loc; aici aproape.

coleașă s. f. (daco-gr. de la *kollix*, pâne ordinară de orz). Fertură din boabe de grâu,

secară, etc. V. *colivă*. — Și Sărbii zic *kultes*
colectă s. f. (lat. *collecta*, contribuție de bună voce, (de la *colligo*). Adunarea unei sume, dând fiecare cât vrea (pentru o binefacere, ajutorare).

colectant s. m. Cel ce colecționează.

colecționă (a) v. (fr. *collectionner*, din lat. *collectio*, culegere, reunire (colligo). A culege, a aduna lucruri rari și vechi; a reuni la un loc, (cu surse de ape); a face o colecție, culegere, de poezii, povești, ziare, etc.

colecțiune s. f. V. *preced*. Adunare (de lucruri rari, de preț, tablouri monede, etc.).

colectiv, ă adj. (f. *collectif*, de la lat. *collectus*). 1) Făcut de mai mulți; lucrare, instituție, etc.; *Societate în nume colectiv*, societate prin întovărire (de comerț); 2) adv. de către mulți; de mulțime; 3) gram. vorbă ce exprimă ideea de mai mulți; *roiu, stol*, etc.

colectivism s. n. V. *preced*. 1) Teoria de a remite Statului proprietățile particulare; 2) fig. adunătură; 3) politic. iron. partidul liberal.

colectivist s. m. V. *preced*. Care face parte dintr-o adunătură; politic. iron. liberal.

colectivitate s. f. Adunătură.

colector s. m. (fr. *collecteur*, din lat. *colligo*). 1) Cel care adună; 2) inginer. tub, canal, care adună apă din mai multe râuri; 3) loterie. Cel ce ia bilete de loterie spre a le vinde publicului.

coleg, ă s. m. f. (lat. *collega*, coleg). Cel ce are aceeași ocupație cu un altul ca: funcțiune, învățătură; școlar sau student din aceeași clasă sau aceeași facultate. V. *colegiu*.

colegial, ă adj. Ca de coleg, prietenesc.

colegian s. m. V. *colegiu*. Cel ce învață într'un colegiu.

colegiu s. n. (lat. *collegium*, de la *colligere*, a reuni). 1) Corp de persoane cari au aceeași poziție superioară; 2) institut de învățământ secundar; 3) *colegiu electoral*, parte dintr-o alegătorie, cu nume drepturi de a alege reprezentanți politici.

coleoptere s. f. (gr. *koleos*, cutie, toc; *petron*, aripă). Zool. Cu aripi tari ce formează un fel de cutie tare; speță de insecte, cum e *cărăbușul*, etc.

coleșer s. n. V. *coleașă*. Melesteu, făcăleț p. *coleașă*.

colet, s. n. (fr. *colis*). Pachet poștal cu lucruri, marfă etc.

colibă s. f. (daco-gr. de la *kaliros*, *kalybē* = colibă). 1) Locuință înjghebată în câmp, din nule, coceni, paie, pentru adăpostire în timpul lucrului la grădinari, paznici de ogoare etc.; 2) adăpost pentru vite. — Și Bulgarii zic *koliba*.

colibaș s. m. Cel ce locuiește într-o colibă.
colibioară s. f. Colibă mică.

colibri s. m. Zool. Păsare din America, foarte mică și frumoasă.

colică s. f. (daco-gr. *cholikhē* = de fierc, dela ficat — ca fr. *colique*). Durere în intestine sau la ficat.

colier s. n. (fr. *collier* d. la l. t. *collum*, gât). Ornament prețios ce se pune în jurul gâtului la f. n. ei.

colilie s. f. (lat. dela *collum*, vrei, hluj). 1) Bot. Vrei, beldie de cânepă etc.; 2) o floare de culoare albă-gălbuie; 3) culoare albă ivorie (a une pânze, stofe, față ca *paiul*).

colimvitră s. f. (gr. *kolimvêtēr*, scufundător. Bis. Vas mare în care se scufundă de 3 ori copilul când se botează. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

colină s. f. (daco-gr. *kolonē*, colină). Deal, ridicătură de pământ nu prea înaltă.

colind, colindă s. (lat. dela *calendae*, prima zi a luni, care se anunță pela case). Urare la prima zi a anului nou; după introducerea creștinismului, urare trecu și la crăciun, ca prima zi a ciclului de serbătoare creștine. — Urarea o zic copiii cântând, mergând seara, dela o casă la alta unde îl se dă courigi, fructe sau bani).

Colindă:

Sculați, scu'ați boei mari — florile dalbe!

Că vă vin colindători — „ „

Noaptea pela cân'ători — „ „

Și nu vă vin nici cu 'n rău — „ „

Ci v'aduc pe Dumnezeu — „ „

Un Dumnezeu mititel — „ „

Mititel și 'nfășețel — etc. etc. „ „

(sunt variante de colinde în diferite regiuni).

colindă (a) v. 1) A merge și a cânta urarea colindei; 2) fig. a umbla sau a căuta peste tot, prin toate părțile, dela o casă la alta; 3) a umbla m. lt.

colindător s. m. Cel ce colindă; fig. care umblă de colo, colo.

colindeț s. n. Pânioară, colac ce se dă copiilor cari vin cu colinda.

colir s. n. Doctorie f. bună pentru ochi.

colivă s. f. (daco-gr. *kolliban*, un fel de prăjitură cu cofeturi). Biser. Pastă din grâu fiert, amestecat cu miere și miez de nucă, împodobită deasupra cu zahăr pisat de diferite colori și cu cofeturi, formând figuri felurite, ciuci etc. (Se face pentru pomentrea celor morți sau ca prinos adus lui D-zeu din primul rod; sau la sărbători); coliva se sfințește de preot, apoi se împarte mai ales la săraci ca pomană.

colivar s. m. 1) Cel ce duce coliva la morți;

2) cell ce știe să prepare și să împodobească coliva; 3) iron. cleric.

colivie s. f. (daco-gr. dela *koleos*, cutie). Cușcă pentru păsări cântărețe sau pentru fiare.

colivioară s. f. 1) Mică colivă; 2) colivie mică.

colizeu s. n. (lat. *colliseum*). Numirea marelei amfiteatru din Roma, în care încăpeau până la 80.000 de spectatori, unde aveau loc luptele gladiatorilor și unde martirii creștini erau aruncați fiarelor.

coliziune s. f. (fr. *collision*, dela lat. *collido*, a lovi unul de altul). 1) Ciocnire (de idei, de partidă politice); 2) lovire între două corpuri.

colnic s. n. (diminutiv din *colină*). 1) Creasta colinei, creasta dealului; 2) poiană, lumiș; 3) colină mică.

colo adv. V. *acolo, acoloa*. Arată o direcție sau loc în altă parte, sau loc mai depărtat.

coloană s. f. (lat. *columna* dela *columnen*, sprijin). *Architect*. Stâlp rotund, înalt terminat cu un capitel și având jos o bază; 2) Fizic. Masă de lichid în formă cilindrică; 3) anatom. coloana vertebrală. șira spinării; 4) militar, șir de soldați; 5) tipogr. parte verticală a unei pagini; 6) fig. sprijin; 7) aritm. șir vertical de cifre la adunare.

culoare s. f. (lat. *color, is*, culoare de vâpsea; înfățișare, aspect). 1) Boea sau vâpsea; 2) față, aspectul vizual al vâpseli; 3) coloritul, înfățișarea feței; 4) fig. aspectul lucrurilor sau purtării, a faptelor, etc. 5) deosebire de partid politic; 6) colori naționale, colorile ce compun steagul, drapelul unei națiuni; 7) fel, serie (din cele patru) a cărților de joc; 8) circumscripție, parte polițienească dintr'un oraș; 9) liter. felul stilului.

colodiu s. n. (fr. *collodion*, dela gr. *kollōdēs*, lipicios). Soluție din praf de bumbac într'un amestec de alcool și eter, care vărsată pe ceva, aderă și se preface într-o pojghiță albă, îndată ce eterul și alcoolul s'a evaporat. Se întrebuințează la preparatul plăcilor fotografice, etc.

colofoniu s. n. (dela gr. *Kolophon*, oraș în Asia Mică, de unde se extrage). Sacăz, substanță rășinoasă aderentă, cu diferite întrebuințări, cu care se unge arcușul de vioară ca să vibreze strunele; topit în alcool face un fel de lac lucios.

coloid s. n. (fr. *coloid*). Substanțe vegetale clivioase.

colon s. m. (lat. *colonia*). 1) Plugar, om așezat într-o colonie, la Romani; 2) (dela gr.

colón, intestin). *Anatom.* Partea din intestinul gros care se unește cu *cecum*.

colonadă s. f. (fr. *colonnade*). Rând de coloane ce servesc drept ornament exterior la o construcție și drept portic.

colonel s. m. (fr. *colonel*). Ofițer superior care comandă un regiment.

colonială adj. V. colonie. Din *colonii*.

coloniale s. f. pl. V. colonie. Comerc. Articole de comerț, merinde, mărfuri, ce se aduc din coloniile țărilor mari, din Asia sau Africa: fructe de tot felul: cafea, masline, orez, smochine, etc. etc.

colonie s. f. (lat. *colonia*, moșie, pământ; loc de așezare. 1) Populație ce pleacă dintr'un loc, dintr'o țară, spre a se așeza în altă parte; 2) locul ocupat de o colonie; 3) țară barbară supusă unei țări civilizate; 4) grup de streini ce locuiesc în altă țară; 5) *fig.* grupări, mulțime de vietăți.

colonist s. m (lat. *coloni*). Om așezat într'o colonie.

coloniză (a) v. (fr. *coloniser*). *V. colon.* A stabili o colonie sau coloni pe un pământ.

colonizare s. f. Așezare de colonii; populația unei regiuni cu oameni din altă țară, și de neam deosebit.

colonizator adj. Care colonizează.

coloră (a se) v. (lat. *colorare*). 1) A văpsi cu o culoare; 2) *fig.* a da o înfățișare, un aspect; 3) *pictur.* a da colorit frumos; 4) a căpăta colorit feurit (cerul, apa).

colorare s. f. Acțiunea de a colora.

colorat adj. 1) Văpsit cu culoare; 2) cu colorii frumoase; 3) *fig.* împodobit; 4) *fig.* cu obrazii roși.

colorațiune s. f. 1) Stare colorată a unui lucru; 2) acțiunea de a colora.

colorist s. m. 1) *Pict.* Pictor care are talentul de a reprezenta prin f. frumoase combinații de colorii ceea ce pictează; 2) cel ce colorează stampe, etc.

colorit s. n. 1) *Pict.* Efectul pe care-l dau diferitele combinații de colorii; 2) felul de armonizare a colorilor; 3) *liter.* Strălucirea stilului; 4) felul general al stilului; 5) *fig.* aspect, înfățișare vizuală s' u de idei.

colos s. n. (lat. *colossus*). 1) Statue de mărime extraordinară, cum era în vechime statuia lui Apollon de 60 de coți în insula *Rhodos*; 2) ființă sau lucru de mărime extraordinară; 3) uriaș, om foarte mare.

colosal adj. V. preced. Extraordinar de mare.

colportă (a) v. (fr. *colporteur*, din lat. *collo* (*collum*) gât; *portare*, a purta). A purta atârnat pe după gât (mărfuri, mărunțișuri,

de vânzare; *fig.* a duce de colo, colo (vorbe, versiuni).

colportaj s. n. (fr. *colportage*). Îndeletnicirea de a colporta.

colporteur s. m. (fr. *colporteur*). Cel ce are ocupația de a colporta; vânzător ambulant; *fig.* răspânditor (de știri); *in sens rău* — intrigant.

colț s. n. (lat. *collis*, deal). 1) Vârful format de întâlnirea a două linii sau două suprafețe, — unghiu; 2) sfărâmată ascuțită; 3) dirte (canin); 4) *fig.* ură, răsunare; 5) *Bot.* germene ce apare din simbure ori sămânță; 6) *colțul babei*, plantă cu floare dințată. Și Polonii zic *kolef*.

colțan s. m. Bot. 1) Plantă de băită, cu rădăcină în formă de castană; 2) un fel de muguri de stejar întrebuințați la tăbăcărie.

colțar s. n. (lat. *collo*, a împodobi; *torus*, perină). Acoperământ ornat pentru șaua calului; șabracă.

colțar s. n. V. colț. 1) Uneltă în forma unui unghiu drept, equier, pentru tâmplari sau zidari; 2) dulap ce stă în colțul unei camere; 3) stâlp, colană din colț.

colțat, adj. 1) Care are colți; unghiuros; 2) *fig.* agresiv la vorbă; 3) cu dinții prea mari.

colțisor s. n. 1) Mic colț; 2) loc restrâns; îngust; *Bot.* mic germene; *plur.* dantelă.

colțorat, adj. Cu colțuri; neregulat, unghiuros.

colțuros, oasă adj. V. preced.

colțos, oasă adj. V. colțat.

colțuc s. n. (din *colț*, *colțuc*). 1) Perină mică ornată, ce se pune la colțul din fund al patului; 2) colț, capăt dela o pâne lunguiată; 3) cotul mânei, (arătat ca semn de a refuza ceva). Și Slavii zic *colțuc* la colțul dela pâne.

colțun s. m. V. călțun.

colțunași s. pl. V. colț. Plăcintuțe cu tre colțuri, umplute cu brânză, fierte și apoi pus unt și cu zahăr. *V. și călțunaș.*

columbă s. f. (lat. *columbus*). Porumbița colubiță.

columbacă adj. (dela *Columbaci*, sat pe țărmul drept al Dunării, înainte de a pătrunde Carpații). Musca *columbacă* din acea localitate, se răspândește și fiind veninoasă, înțepă mortal vitele și chiar omul. Ea apare în luna Maiu, ucide mii de vite; spre a le feri se face fum de foc în jurul lor sau se ung cu său gros, ceros, părțile cu puțin păr

columnă s. f. V. coloană.

colun s. m. (diformare din vorba *cal*, *căluț*, *căluin*). Mic măgar sau măgar sălbatic.

coma s. f. (fr. *kôma*, somn). *Medic.* Boală care constă într'un lung somn letargic.

comă s. f. (lat. *coma*, chică, moț, panaș la cap). Semn ortografic *circumflex*, *virgulă* sau *apostrofă*; *muzic. bis.* semn muzical ce înseamnă o optime de ton.

comănac s. n. (lat. *dela comans*, pârso, aceiași noțiune ca și la pălărie). *Bis.* Căciulă pentru călugări, împletită din lână ori din păr, fiind uniformă călugărească.

comând s. n. (lat. *eo + mandare* = a re-comandă; a da în până; de aici, a face o-*frandă*, pomană. V. și *urm*). *Bis.* Pomenire și praznic ce se face pentru un răposat.

comândă (a) v. (lat. *comandare* = a face pomană (ev. mediu). A face pomenire și praznic pentru un răposat, la epocele prescrise de datinile bisericești.

comandă s. f. Faptul, acțiunea de a comândă; însărcinare, încredințare.

comandă (a) v. (lat. *co*, împreună; *mandare*, a încredința, a însărcina). 1) A da o însărcinare; 2) a ordona; 3) a da unui meseriaș să facă un lucru; 4) a conduce exercițiul militar sau o trupă militară.

comandament s. n. V. *preced.* *Milit.* Autoritatea care dă ordine, însărcinări; *Jurid.* *dela mandare*, a da în mână, a încredința). Înștiințare dată prin portărei debitorului, înainte de a se face o vânzare forțată.

comandant s. m. (fr. *commandant*). Ofițer care comândă.

comandare s. f. V. *comandă*.

comândare s. f. A comândă, a face pomană pe t.u răposati.

comandat, *ă adj.* 1) Ordonat; condus de un șef militar; 2) poruncit, dat spre a fi lucrat.

comandir s. m. Numire veche pentru *comandant* (rus *komandir*).

comandită s. f. (lat. *dela commendo-are*, a încredința). *Comer.* Societate comercială, în *comandită*, în care o parte din membri depun capital, dar nu iau parte la conducere; alții au însă responsabilitate nemărginită și solidară.

comanditar s. m. V. *preced.* Cel ce încredințează capitalul său într-o societate de comerț în comandită.

comandor s. m. V. *comandă*. 1) Grad superior al unui ordin (decorație); 2) comandantul unui vapor, (ofițer superior de marină).

comânduire s. f. V. *comandă*. Autoritatea militară, care observă purtarea în afară de cazarmă a militarilor dintr-o garnizoană.

comarnic s. n. (lat. *dela coma*, creastă, culme). 1) Împletitură de nuele, pusă sus, pe care se lasă cașul să se zvânte; 2) încăpere de păstrat astfel cașul; 3) streșina dela poarta târlei, sau dela strungă.

comat, *ă adj.* (lat. *coma*, coamă, chică, creastă). Pletos, cu coamă.

combatant s. m. și *adj.* V. *urm*. 1) Care luptă, luptător; 2) care combate (2 și 3),

combate (a) v. (fr. *combattre*, din lat. *com*, împreună; *battere*, a bate). 1) A luptă cu un altul; a atacă; 2) *lit.* a critică, a arătă neajunsurile unei scrieri, unor opinii; 3) a discută; 4) a se împotrivi cu argumente; 5) *pop.* a prigonii.

combătut, *ă adj.* V. *preced.* Discutat, criticat; respins, prigonit.

combină (a se) v. (lat. *combinare*, din *con*, împreună și *bin*, câte doi). 1) A alcătui, a întocmi; 2) a înjgheba; 3) a împreună; 4) a face un amestec; 5) a potrivi.

combinațiune s. f. V. *preced.* Acțiunea de a combină și rezultatul ei.

combustibil, *ă adj.* Pentru ardere, care arde; s. n. ce arde: lemne; cărbuni. V. *urm*.

combustiune s. f. (lat. *dela combustiuro*, *ere*. *combustum*, a arde cu desăvârșire). Ardere, nimicire prin ardere, prin foc.

comediant s. m. V. *comedie*. 1) Cel ce joacă o comedie; 2) cel ce spune vorbe de răs; acrobat; gimnastic; 3) *fig.* șarlatan, mistificator.

comedie s. f. (lat. *dela comoedia*; piesă de teatru comică). 1) Spectacol teatral de haz, comic; 2) piesă de teatru comică, biciuind moravurile; 3) farsă; 4) *pop.* întâmplare de haz; *fig.* caz extraordinar; 5) locul unde se joacă comedia. (Origina antică este în serbările lui *Bac*, cu procesiuni și glume).

comedios, oasă *adj.* V. *preced.* Comic, de haz.

comemoră (a) v. (lat. pref. *co*, împreună; *memorare*, a aminti). A reaminti; a sărbători prin reamintire.

comemorațiune s. f. Faptul de a comemoră.

comemorativ, *ă adj.* Pentru reamintire, de reamintire.

comensurabil, *ă adj.* (lat. *co*, împreună; *mensurabilis*, care poate fi măsurat). Care poate fi măsurat, apreciat sau cuprins cu mîntea. *Matem.* Cantități ce au o măsură comună.

comensurabilitate s. f. Calitatea de a fi comensurabil.

comentă (a) v. (lat. *commentari*, a se gândi, a explica, a desbate). A desbate, a și da păreri, a explica; *fig.* a interpretă în bine sau răutăcios.

comentare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a comentă.

comentariu s. n. (lat. *commentarius*, ex

plicare). 1) Note explicative asupra unei scrieri; 2) interpretare răutăcioasă; răstălmăcire.

comentator s. m. Cel ce comentează.

comercial, ă adj. V. comerț. Privitor la comerț, de comerț, pentru comerț.

comerțiant s. m. Cel ce face comerț; negustor.

comerciu sau comerț s. n. (lat. *commercium* (dela *co* + *merx, mercis*, marfă, negoț). Negoț, negustorie; afacere de vânzare și cumpărare de mărfuri; (în latinește mai înseamnă și raporturi, relațiuni de orice fel între oameni; și în rom. începe să aibă acest înțeles).

comesean s. m. (form. rom. pref. *co*+*me-sean*, care stă la masă). Cel ce stă împreună cu alții la o masă de petrecere.

comestibil, ă adj. și s. (lat. dela *comedere* (*comestum*), a mânca tot). 1) Care este bun de mâncat; 2) lucru de mâncare.

cometă s. f. (lat. *cometes*, cometă — dela lat. *coma*, gr. *komē*, chică). Stea cu coadă luminoasă, ce apare la unele epoci în mersul ei prin spațiu; prin calculele astronomice se știe când va apare o cometă.

comic, ă s. adj. adv. (lat. *comicus*, de comedie). 1) Om care spune vorbe de haz, care provoacă veselie; 2) ceea ce provoacă râsul; 3) hazliu.

comină s. f. (lat. *cominūo*, a rupe în bucăți, a mărunța). Resturile dela strugurii sfărâmați și storși, din cari s'a extras vinul; — din comină se face țuică, rachiu.

comis s. m. (lat. dela *comes, comitis*, însoțitor — ca și *conte* sau *comte* francez). Demnitar pe lângă principe, care supraveghea caii, grajdurile principelui și-l însoțea. *Marele comis*, rang înalt de boierie în vechime.

comis, ă adj. (fr. dela *commettre*, a face). Făcut, făptuit.

comisar s. m. (fr. *commissaire*, dela lat. *commissus*, delegat). 1) Însărcinat cu o funcțiune temporară; 2) funcționar de poliție care are în seama sa o circumscripție sau o însărcinare specială polițienească.

comisariat s. n. V. preced. 1) Autoritatea de comisar; 2) cancelaria, reședința comisariului; 3) secție de poliție.

comisile s. f. (fr. *commission*, lat. *commissio* (dela *co* + *mittere*, a încredința). 1) Însărcinare temporară dată de o autoritate mai multor persoane; 2) grup de persoane cu o anume însărcinare; 3) pop. comisariat, secție de poliție.

comision s. n. (fr. *commission*). 1) Însărcinare de afaceri comerciale dată cuiva; 2) plată pentru însărcinarea dată cuiva în co-

merț; 3) taxă percepută de o bancă la suma împrumutată, peste procentul obicinuit.

comisionă (a) v. (fr. *commissionner*). A da o însărcinare cuiva, un mandat pentru o afacere.

comisionar s. m. (fr. *commissionnaire*).

1) Cel ce vinde sau cumpără pe contul altuia, luând comision; 2) agent trimis de o fabrică spre a găsi mușterea pentru produsele fabricii și a le desface; 3) om de încredere anume (în orașele mari) care stă la dispoziția publicului, în stradă, spre a fi trimis să ducă un pachet, o scrisoare, etc., la anume adresă.

comisiune s. f. V. comiste.

comitat s. n. (lat. *comitatus*, însoțire; dela *comito*, a însoți, întovărăși). Grupare de comune, district, județ, în Transilvania și în Ungaria.

cômite s. m. (lat. dela *comes, comitis*, însoțitor, asociat). Nobil de gradul al treilea, între baron și marchiz, care avea dreptul să aibă coroana ca insignă (în Transilvania, Ungaria, etc.).

comite (a) v. (fr. dela *commettre*). A făptui, a face.

comitere s. f. V. preced. Săvârșire, făptuire.

comitet s. n. (fr. *comité* dela lat. *comito*, a întovărăși). Adunare de câteva persoane cari au o anume însărcinare administrativă; *comitet permanent*, pe lângă prefectura județului; *comitet școlar*, pe lângă fiecare școală.

comiții s. f. pl. (lat. *comitium* citit *comițum*, loc de adunare a poporului în forum la Romani). Adunări ale poporului, la Romani, pentru a alege pe magistratul sau a decide asupra afacerilor publice.

comoară s. f. (lat. dela *cumera*, vas de lut pentru păstrat lucruri și *cumerum*, coș cu lucruri de zestre ale miresei). 1) Vas ascuns în pământ, conținând bani sau lucruri prețioase (aceasta o făceau străbunii în timpurile vechi spre a-și feri averea de prădători sau de barbari năvălitori); 2) fig. lucru foarte de preț la care ține cineva mult; 3) persoană nespus de simpatică; 4) fig. abundență de bunuri.

comod, ă adj. (lat. *commodus*, potrivit). Îndămănat, favorabil, prielnic; fig. puțin atent pentru alții, greoiu, boieros.

comodă s. f. (fr. *emode*). Mobilă de casă, cu mai multe săltare, cutii, pentru păstrat albituri, etc.

comodate s. f. V. comod. 1) Stare de îndămănat; 2) fig. privată, loc de esne afară.

comoșune s. f. (fr. *commotion*, dela lat. *commotio* (din *commovere*), mișcare a su-

flutului). Zguduire, cutremurare (fizică sau sufletească).

compact, ă adj, adv. (fr. *compact*). Tare strâns, cu molecule foarte îndesate; strâns înit.

companie s. f. (fr. *compagne*, din lat. *comp* împreună; *panis*, pâine — cari sunt împreună la pânc, la mâncare). 1) Tovărășie; 2) însoțitor la drum, etc.; 3) *milit.* unitate de o sută de soldați comandată de un căpitan; 4) *econom.* asociație pentru o mare întreprindere industrială, de comerț, de căi ferate, etc.

companion s. m. (fr. *compagnon*). 1) Însoțitor de drum; 2) asociat; 3) amic; 4) camarad.

compară (a) v. (lat. *cela com*, împreună; *paro, parare*, a pune alături). 1) A asemui; 2) a face probă între două lucruri; a prubului.

comparabil, ă adj. V. *preced.* Care se poate compara.

comparat, ă. Asemănat cu; pus alături spre a face probă.

comparațiune s. f. Asemănare, semăluire; prubului.

comparativ, ă adj. și adv. Asemănător cu; față cu; față de.

comparațiune s. f. V. *compară*. Înfățișare împreună, de-odată; asemăluire.

compartiment s. n. (fr. *compartiment* dela lat. *com* și *partior* a împărți). 1) Despărțământ sau încăperă pentru câteva persoane într'un vagon, vapor; 2) câteva camere pentru a locui o familie într'o casă mare, unde locuiesc multe familii; 3) încăperi anume pentru ceva, pentru băi, e.c.

compas s. n. (lat. *com*, împreună; *passus*, pas). *Geom.* Instrument cu două picioare ascuțite, ce se deschid ca picioarele când pășesc și cu care se trag circomferințe, se iau diferite măsuri, se construiește cercul și alte felurite figuri geometrice.

compaslune s. f. (fr. *compassion*, lat. *compassio*, dela *patior*, a suferi). Compătîmire, suferință ce simțim pentru durerea altuia.

compatibil, ă adj. (fr. *compatible*, din lat. *com*, împreună; *patior*, a suferi, a permite). Care poate sta împreună cu altul; îngăduit, — e compatibil a fi preot și profesor.

compatibilitate s. f. V. *preced.* Îngăduință, permisiune (de a putea face ceva, când ai și o altă ocupație).

compătîmi (a) v. prefix *com*, și rom. *pătîmi*). A suferi pentru durerea altuia, a lua parte la durerea cuiva.

compătîmire s. f. V. *preced.* Faptul de a compătîmi.

compătîmitor, oare adj. Care compătîmește.

compatriot s. (lat. *com*, împreună + *patriot* și *patrie*). Om din aceeași țară cu un altul.

compendiu s. n. (lat. *compendium*, prescurtare) *Liter.* Scriere în care se tratează pe scurt despre ceva.

compensă (a) v. (lat. *compenso*, *are*, a da în schimb). 1) A da în schimb; 2) a umplea o lipsă.

compensațiune s. f. Faptul de a compensa.

compensator adj. și s. 1) Cel ce compensează; 2) pendulă, ceasornic, după care se îndreaptă greșala ce o fac pendulele obișnuit în mersul lor, din cauza învârtirii pământului.

competent, ă adj. (lat. *competens*, dela *competo*, *eré*, a fi capabil, a se pricepe, a fi de drept al cuiva). 1) Priceput, capabil, în măsură de a face ceva; 2) *Jurid.* De drept, cu drept (după lege) de a judeca un fapt.

competență s. f. V. *preced.* Calitatea sau dreptul de a fi competent.

competițiune s. f. (lat. *com*, împreună; *petere*, a cere). Cercere ce către mai mulți a unui lucru, a unei funcțiuni, etc.

conpețitor s. m. (lat. *com*, împreună; *petere*, a cere). 1) Cel care cere de odată cu altul în căsătorie pe cineva; 2) care aspiră la aceeași funcțiune.

compilă (a) r. (lat. *compilare*, a lua dela altul, a fură, a jefui). *Liter.* A face o lucrare cu bucăți din scrierile altora.

compilațiune s. f. V. *preced.* Lucrare, scriere, compilată.

compilator s. m. Autorul unei lucrări compilate.

complicea (a) v. (lat. *com*, împreună; rom. *plăcea*). A fi pe plac unul la altul; a se plăcea unul altuia.

complet, ă adj. și adv. (lat. *completus*, împlinit, desăvârșit). Deplin, desăvârșit; încheiat — un lucru, lucrare: a fi gata.

completă (a) v. (lat. *compleo, ere*). A umple; a împlini (o lipsă); a desăvârși.

complectare s. f. Împlinire; umplere.

complement s. n. (lat. *complementum*, împlinirea, desăvârșirea unui lucru). 1) Adausul pentru complectarea unui lucru; 3) *Geom.* Partea ce lipsește unui unghiu ascuțit până la mărimea unui unghiu drept; 3) *Gramat.* Cuvântul care complectează înțelesul unui alt cuvânt.

compilmentar, ă adj. V. *preced.* 1) Care îndeplinește o lipsă; 2) adăugat.

complet, ă adj. și adv. V. *complect.*

complet s. n. Petrecere la cărciumă, cu jocuri (în mahalale la București)—dela vorba *complect*, plin; sala plină, nu mai încap alții

completă (a) v. V. complectă.
completare s. f. V. complectare.
completiv, ă adj. (fr. completif, din lat. compleo, ere, a împlini). Gramat. Care servă de compliment, — *propoziție completivă.*
complex, ă adj. (lat. complexio: 1) adunare la un loc; 2) incurcătură). 1) Ce este din mai multe lucruri: din multe părți; 2) încurcat; felurit; *gram.* subiect ce are un termen adăugat; *aritm.* număr din unități de diferite speții: *metri, decimetri, etc.*; *s.* complexitate.
complexitate s. f. Starea de complex.
complexiune s. f. V. prec. Structura felurită a unui lucru.
complezant, ă adj. (fr. complaisant cîtit complezant). V. complezență. Cel ce se poartă cu complezență față de oameni.
complezență s. f. (fr. complaisance, cîtit complezans). Manieră și vorbire plăcută și îndatoritoare.
complică (a) v. (lat. com, împreună; plicare, a îndoi de mai multe ori). A multiplica compoziția sau înfățișarea unui lucru; a întortochiă; a încâlci.
complicat, ă adj. V. preced. Amestecat, felurit; întortochiat, încurcat.
complicațiune s. f. Întortochiere, încâlcire, incurcătură.
complice s. m. (lat. complex, complicitis). Tovarăș, însoțitor la o faptă rea, la o crimă sau furt.
complicitate s. f. V. preced. Participare, tovarășie, la o faptă rea.
compliment s. n. V. complement. Salut prin înclinarea capului; salutare; salutare de laudă; laudă.
complimentă (a) v. A saluta; a saluta prin înclinarea capului; a aduce laudă unei persoane.
complimentator s. m. Cel ce face un compliment.
complini (a) v. (lat. com, împreună; plenus, plin). A împlini o lipsă; a desăvâși ceva.
complinire s. f. Faptul de a complini.
complinitor, oare adj. Care complinește.
complot s. n. (fr. complot din lat. com, împreună; și anglo saxoni plot, intrigă). Înțelegere între mai mulți pentru o faptă rea (contra stăpânirii, sau alt cuiva).
complotă (a) v. V. preced. A pune la cale o faptă rea împreună cu alții; a face intrigi.
complotare s. f. Acțiunea de a complotă.
component, ă adj. și s. (lat. com, împreună; pono, ere, a pune, a așeză) 1) Mecanic. Una din forțele ce concură la un re-

z. (tat; 2) alcătuitor; 3) *Chimic.* Corp ce servește la compunerea altui corp.
comporta (a) v. (la. comportare, a duce la un loc). 1) A fi necesar, a fi de trebuință; a se comporta, a se purta cum cere situația, conform cu cerințele împrejurărilor.
compot s. n. (fr. compote). Fructe ferte cu zahăr (ce se și pot păstra).
compotieră s. f. V. preced. Farfurie de sticlă sau de cristal pentru pus compot.
compozee s. pl. (fr. composé). Familie de plante cu florile așezate în mai multe rânduri pe receptacol.
compozițiune s. f. (lat. compositio, dela compono, a pune împreună). 1) Compunere muzicală sau literară; 2) alcătuire; 3) amestec din mai multe feluri; 4) *tipograf.* zaț, text cules; 5) *picț.* alcătuirea unui tablou; 6) temă de școlar.
compozitor s. m. Music. 1) Cel ce compune cântece, bucăți muzicale; 2) *tipogr.* culegător, zețar; 3) *s. n.* vîngalıc.
comprehensibil, ă adj. (lat. comprehensibilis, e). Ușor de înțeles.
comprehensiv, ă adj. V. preced. Care înțelege ușor.
compresă s. f. din (lat. compressus, apăsat). Medic. Fășie de pânză, indoită de multe ori, muțiată în apă sau într'un medicament și care se leagă peste o parte bolnavă; comprese de apă rece stropite cu spirit se numesc *prîșnițe.*
compresibilitate s. f. (fr. dela lat. compressus, din comprimo, a îndesa, apăsa). *Fizic.* Proprietatea corpurilor de a putea fi comprimate.
compresiune s. f. (fr. compression). Fizic. Acțiunea de a comprima; efectul comprimării.
comprimă (a) v. (fr. dela lat. comprimere, a îndesa; a apăsa asupra unui corp pentru a-i micșora volumul; fig. a apăsa; a înăbuși).
comprimare, s. f. Acțiunea de a comprima.
comprimat, ă adj. Îndesat tare; apăsat.
compromis s. n. (lat. compromissum, învoială). Învoială, cădere la o înțelegere.
compromis, ă adj. V. compromite. 1) Expus la pierdere (un lucru, o afacere); 2) defăimat, desconsiderat, desonorat; 3) încurcat în afacii neonestе.
compromițător, oare adj. Care compromite.
compromite (a se) v. (fr. compromettre). 1) A pune în pericol, a expune la pierdere; 2) a defăimă, a desonoră.
compromitere s. f. Acțiunea de a se compromite.
comptabil s. m. V. contabil.

compt s. n. (fr. *compte*, dela lat. *com-puto*, a socoti). Calcul, socoteală; 2) *cont*. b. socoteala scrisă a fiecărui fel de afaceri; 3) socoteala sumei de plătit pentru o cumpărătură.

compulsa (a) v. fr. compulser). A cerce-tă, a răsfoi prin registre, hârtii.

compulsare s. f. Acțiunea de a compulsa.

compunător s. m. V. compune. Cel ce compune.

compune (a) v. (lat. *com.* împreună; *po-nere*, a pune). 1) A alcătui ceva din mai multe părți deosebite; 2) a întocmi o scri-soare, o temă de școală; 3) *liter*, *artisit*, a întocmi, a face o lucrare literară sau muzicală; 4) *tipogr.* a culege și așeză litere spre a forma cuvîin e; 5) a alcătui un tablou pic-tural; 6) a ticlui.

compunere s. f. V. compoziție. 1) Alcă-tuire; 2) *școlar.* lucrare literară sau de artă.

compus, ă adj. Alcătuit, întocmit.

comun, ă adj. (lat. *communis*, al tuturor, obșteșc). 1) Care este al tuturor; 2) care se găsește pretutindeni, obișnuit, de rînd; 3) *Gram. Nume comun*, care se dă la toate ființele sau lucrurile de acelaș fel; *om, ar-bore*; 4) *fig.* de rînd, nu ales, nu frumos.

comună s. f. (lat. *commune*). 1) Totalitatea cetățenilor ce locuiesc într-un oraș ori într'un sat sau o grupare de sate; 2) autoritatea ce reprezintă comuna; 3) locul, caprinsul un i comune; 4) localul — autorității comunale.

comunal, ă adj. Ce este al comunei.

comunica (a) v. (lat. *communico, are*).

1) A face cunoscut tuturor; 2) a înștiința; 3) a împărtăși (V. *cumunică*); 4) a intra în legături, în relațiuni cu cineva; 5) a trece, a pătrunde dela un loc dincolo; 6) a cores-pundea prin scris.

comunicabil, ă adj. Care se poate co-munică.

comunicare s. f. Acțiunea de a comunica.

comunicat, ă adj. și s. n. V. *comunică*.

1) Adus la cunoștință, împărtășit; 2) înștiin-țare, pe care o publică, în timp de rășboiu, comandamentul suprem al armatei despre mersul luptelor.

comunicațiune s. f. 1) Acțiunea de a co-munică; 2) mergerea dela un loc la altul.

comunicativ ă adj. 1) Cel care înlesnește trecerea de la un loc la altul; 2) vorbăreț, care știe și caută să stea de vorbă cu alții; 3) care se transmite, trece dela unul la altul.

comunism s. n. (dela lat. *communis*, al tuturor). Doctrină socialistă, care constă în a pune toate bunurile în comun, în devăl-mășie. V. *socialism* și *bolșevism*.

comunist s. m. Cel ce ține de doctrina comunismului.

comunitate s. f. (dela *comun*). 1) Starea de a fi comun, aparținere tuturor; 2) obște a credincioșilor de altă confesiune sau de altă naționalitate, cu scop de a întreține bi-serica, școala și a se ajuta; 3) *jurid.* devăl-mășie de bunuri între soți.

con s. n. (gr. dela *kónos*, fructul pinului). *Geom.* Solid geometric ce seamănă cu fruc-tul pinului, adecă rotund și ascuțindu-se spre vârf, iar baza fiind un cerc sau o elipsă; (se obține prin mersul unei drepte ce ar avea un capăt într'un punct ca vârf, iar cellalt ca-păt ar urma drumul unei circunferințe sau elipse ce servă de bază).

conabiu, e adj. (lat. diformare d.n *cinna-baris, cinabarium* culoare roșie). Roșu închis.

conac s. n. (baza *han* cu sufix lat. *ac*= *hănac* — prin întărirea lui *h* în *ch* — ca și *cenac, cenaculum* din *cena*). 1) Casă mare la moșia proprietarului; unde pot fi găzduiți oaspeți; 2) han pentru călători; 3) popas, răstimp de mers sau de lucru (cam o jumătate de zi). — În l. sîrbă *konak, palat*; la Turci, reședința unui funcționar superior.

conăcări s. m. pl. V. preced. 1) Tineri sosiți ca oaspeți la nuntă spre a zice urările tradiționale și a fi cavaleri de onoare. (V. *colăceri*); s. m. *Vechiu* îngrijitorul unui *conac* sau gazda domnului ori a altor demnitari.

conăcările s. f. Urare în versuri zisă la nuntă de către tinerii *conăcari*.

conăci (a) v. 1. A găzdui; a poposi; 2) a zice urările conăcarilor la o nuntă.

conăcit s. n. Popas; găzduire,

concă s. f. (gr. *konche*). Scoică, (și fran-cez *conque*).

concaș ă adj. (lat. *concavus*). Scobit, cu scobitură adîncată și rotunjită.

concașitate s. f. Scobitură adîncată; par-tea adîncată, scobită,

concedă (a) v. (lat. *concedo, ere*). 1) A lăsa pe placul cuiva; 2) a îngădui; 3) a re-nunța la ceva; 4) a trece cu vederea, a iertă.

concedare s. f. preced. Faptul de a concedă.

concedă (a) v. (lat. *concedo, ere*, a re-nunța la ceva). 1) A încuviința plecarea cuiva dela serviciu; 2) a scoate din serviciu pe cineva, a l da afară.

concediare (sau ere) s. f. Acțiunea de a concedă.

concediat ă adj. V. concedia. 1) Îngăduit a plera; 2) lăsat liber, scos din serviciu.

concediu s. n. Îngăduirea de a pleca dela serviciu pe un timp anume.

concenti (a) v. (lat. *con*, cu; *cinis*, nimitire). A sfârși, a se termina; (și Slavii au vorba *konceno*, terminat; dela *konciati*, a termina).

concentră (a se) v. (fr. *concentrer*, din lat. *con*. împreună, *centrum*, centru, punctul din mijloc). 1) A adună din toată părțile la un loc; 2) *Milit.* a adună ostașii; 3) *chim. fizic.* a face să fie tare (oțet *concentrat*); 4) a-și încorda atenția.

concentat, ă adj. V. *preced.* 1) Adunat din toate părțile la un loc; 2) chemat la armată pentru serviciu; 3) *chim.* Tare, dens; 4) cu atenția încordată.

concentrațiune s. f. Acțiunea de a concentra.

concentric, ă adj. (lat. *con*, împreună; *centrum*, centru, punctul din mijloc). Care are acelaș centru cu altul; care țintește spre acelaș punct sau spre acelaș scop; *geom.* cercuri cari au acelaș centru.

concepe (a) v. (lat. *concipio*, *ere*, a concepe, a plâsmui) A plâsmui; a lua început; a închipui; a zămislî.

concepere s. f. V. *preced.* Faptul de a concepe.

concept s. n. (lat. *conceptus*, zămislire, plâsmuire). Alcătuirea repede a unei scrisori, a unui act, a unui plan, după care se transcrie apoi pe curat; ciornă, brulion.

concepțiune s. f. (lat. *conceptio*, *onis*, plâsmuire). 1) Plâsmuire; 2) zămislire; 3) închipuire începătoare despre ceva.

conceput ă adj. V. *preced.* 1) Închipuit; 2) zămislit; 3) înjghebat.

concert s. n. (italian *concerto* dela lat. *concert*, *are*, a dispută, a desbate). 1) Bucată de muzică armonizată pentru multe feluri de voci, sau și pentru instrumente, în care unele voci sau unele instrumente cântă câte odată și apoi toate împreună; 2) *Fig.* bună înțelegere între mai mulți.

concertă (a) v. V. *preced.* A face un concert *propriu și figurat*; a se concerta, a se înțelege și a pune la cale ceva.

concertist s. m. 1) Care cântă la concert; 2) compozitor de concerte.

concesionar s. m. V. *concesiune și concedă.* Cel care obține o concesiune.

concesiune s. f. (lat. *concessio*, *onis*, lăsare altuia, învoire, dare). Dare, învoire cuiva, îngăduire de a face ceva, a execută o lucrare).

conetățean, ă s. (lat. *con. rom. cetățean*). Conlocuitor în același oraș.

conchide (a) v. (prefix *co*; rom. închide). A încheia, a face încheere, (din cele zise); a trage o concluzie.

conchis ă adj. V. *prec.* Statornicit; dedus. **conchistă s. f.** (a face o conchistă). (ir. din *conquēte*, dela *conquerir*, a obține prin luptă). Captivare, obținere, dobândire (despre un lucru rar, sau despre o femeie frumoasă).

concil a (a) v. (lat. *concilio*, *are*, a uni, a împacă). A împacă, a îngădui, a stabili o bună înțelegere între cei cu păreri sau sentimente deosebite, ori dușmănoase.

concilabil, ă adj. V. *prec.* Care se poate concilia, împăciuitor.

conciliabil s. n. V. *prec.* 1) Întruie secretă, pentru a stabili o înțelegere ostilă; *bis.* 2) întruire a prelaților schismatici.

conciliant, (ă) adj. V. *concilia.* Impăciuitor, îngăduitor.

conciliator, oare adj. Care caută a concilia pe alții.

conciliatoriu, e adj. Care este în stare a concilia.

concliere s. f. Faptul, acțiunea de a concilia. **conciliu s. n.** (lat. *concilium*, adunare întruire). *Bis.* Adunare de teologi și părinți ai Bisericei, cari au discutat și stabilit asupra chestiunilor privitoare la doctrina sau la disciplina bisericească; — *au fost 19 concilii*: primul în *Nikeia* (325) ultimul la Roma (1870); actual unul în Constantinopole pentru modificarea calendarului.

concină s. f. (lat. dela *concinno*, a combina cu pricepere, a potivi bine, și *concinna*, iscusită, plăcută). Joc de cărți distractiv (vechiu).

concis ă adj. și adv. (lat. *concisus*, (concido) tăiat, scurtat). Pe scut, scurtat (despre felul de a scrie sau a vorbi), — stil *concis*.

conciu s. n. (lat. *conus*, con, vârf ascuțit dela cască). 1) Legătură de păr sau cocul ce împodobește capul unei femei; 2) scurtătură rotundă de lemn, pe care își așează cocul unele femei (în Oltenia); 3) *generalizat* proeminență. Olt.

conciziune s. f. V. *concis*. Starea de a fi concis.

conclavă s. f. (lat. *con. impreună; clavis*, cheie). *Bis.* Adunarea (sub cheie) a cardinalilor bisericei catolice, spre a alege pe papă. Ei nu pot comunica în acest timp cu nimel, fiind astfel forțați să nu plece, până nu vor alege pe unul din ei papă; căci în anul 1268, timp de doi ani nu se putuse înțelege asupra alegerei unui papă în locul lui Clement al IV-lea.

concludent, ă adj. (lat. *concludo*, *ere*, a cuprinde, a încheia). Care face încheierea (la o vorbire sau scrisoare) — *argument concludent*.

concluziune s. f. V. preced. Închiere, sfârșit, al unei vorbiri sau scrisori.

concordă (a) v. (lat. concordare, dela con, împreună; cor, inimă). A se potrivi; a fi în armonie, de acord.

concordant, ă adj. Care concordă.

concordanță s. f. Potrivire, armonizare.

concordare s. f. Acțiunea sau faptul de a concordă.

concordat s. n. Tratat între Papa și suveranul unui stat, asupra afacerilor bisericeii catolice din acel stat.

concordie s. f. (lat. concordia, (dala con, împreună; cor, inimă). Bună înțelegere, potrivire, armonie sufletească.

concret, ă adj. (lat. concretus, (dela crescere) format, închegat). În ființă; văzut cu ochii (nu închipuit, abstract). *Aritm.* număr care arată felul unităților; *chim.* solid (nu lichid sau gazos).

concrețiune s. f. (lat. concretio, alcătnire din părți și fr. concretion). *Fizic.* Acțiunea de a îndesa, condensa; reunirea părților într'un corp solid cum este *concrețiunea sărurilor*, etc.

concretiză (a) v. V. concret. A face vădit; *fig.* a face înțeles, lămurit.

concură (a) v. (lat. con, împreună; currere a alergă). 1) A alerga dimpreună la întrecere; 2) a da probă de întrecere; 3) a da examen pentu o funcțiune; 4) a participa, a contribui împreună la reușita unei lucrări; 5) a da imbold.

concurent, ă adj. și s. V. preced. Cel ce concurează.

concurență s. f. 1) Întrecere (mai ales între comercianți); 2) pretențiunea mai multora asupra ceva.

conkurs s. n. V. concură. 1) Întrecere; 2) examen pentru a obține un loc, o funcție; 3) participare la o acțiune, ca ajutor, sprijin.

condac s. n. (gr. kontakion, mic imn, cântare mică), Bis. Cântare mică, în care se spun suferințele sau meritele sfântului, care se serbătorește în acea zi.

condamnă (a) v. (lat. condemno, are, a osândi). 1) A osândi, a trimite la o pedeapsă; 2) *fig.* a desaproba; a vesteji (o faptă etc).

condamnabil, ă adj. V. preced. De osândit.

condamnare s. f. V. condamnă. Acțiunea de a condamnă.

condamnat, ă adj. Osândit; trimis la pedeapsă; *fig.* desaprobat, vestejit.

condeiu s. n. (lat. dela condo, ere, a scrie, a compune, a strânge, a închide, a păstră). Toc, unelta pentru scris cu cerneală; în el

se prinde penița (în vechime pana de pasăre mare sevea de peniță și condeiu).

condensă (a) v. (lat. condense, are; a grămădi). A îndesa, a înghesui; a strânge apropiat; a face des, gros, tare.

condensare s. f. Acțiunea de a condensa.

condensat, ă adj. Îndesat, strâns, apăsat.

condensator s. n. (fr. condensateur). *Fizic.* Aparat pentru a condensa electricitatea sau aburii, ori forțele unui motor, etc.

condescendent ă adj. V. condescendență. Care se apleacă cu bună voință; binevoitor.

condescendență s. f. (lat. con, împreună; descendere, a scoboră). Bunăvoință (arătată cuiva); *fig.* atențiune binevoitoare.

condescinde (a) v. A cedă altuia (de politeță).

condică s. f. (lat. dela condo, a scrie o operă, a compune; dico, a zice). Registru în care se scriu procese-verbale sau în care se transcriu acte, etc. (Pare a fi și diformare din lat. *codex*, adunare de legi, cod).

condicar s. m. Cel ce păstrează condicele.

condicuță s. f. 1) Cărțuile mică pentu însemnări; 2) livret de control polițienesc!

condiment s. n. (lat. condimentum, ceea ce dă gust bucatelor; sare piper, etc). Adăusul la bucate spre a le da gust ca cimbru, piperul, scorțișoară, etc.

condiscipol s. m. V. discipol. Coleg, tovarăș la învățătură cu un altul.

condițional, ă adj. și adv. (lat. dela concitio, onis, învoială tocmă). Cu tocmă, cu învoială; *Gram.* Modul verbelor cu part. *as, ai, ar.*

condițiune s. f. (lat. conditio, stare, învoială, tocmă). 1) Stare situație (condiție socială); 2) învoială, tocmă.

condoleanță s. f. (lat. dela condoleo, ere, a suferi dimpreună cu altul, a suferi mult). Vorbirea prin care se exprimă cuiva părerea de rău, durerea, pentru că i-a murit cineva.

condotier s. m. (italian condotiero). Șef de bandă sau de soldați mercenari.

condrățel s. m. pl. (lat. dela condire a presăra cu piper, sare). *Fig.* insecte, paraziți (păduchi, pureci) ce înapă.

conducător, oare adj. și s. V. conduce. Cel care conduce, îndrumează, însoțește la drum, *fig.* povățuitor.

conduce (a) v. (lat. con, împreună; ducere, a duce). 1) A însoți pe cineva și a-i arată drumul; 2) a îndrumă; 3) *fig.* a povățui; 4) *fig.* a duige; a supraveghea; 5) a mână; 6) a se purta.

conducere s. f. V. preced. Faptul de a conduce; diriguire; povățuire; supraveghere.

conduct, *ă s.* (dela *conduce*). *Ingin.* Teavă prin care curge un lichid dela un loc la altul.

conductibil, *ă adj.* Fizic. Care duce; prin care trece căldura sau un fluid.

conductibilitate *s. f.* (fr. *conductibilité*). *Fizic.* Proprietatea unor corpuri de a transmite căldura sau fluidul electric.

conductor *s. m. V. conduce.* 1) Cel ce conduce; 2) funcționar care conduce trenul în mersul lui; 3) cel care duce corespondența și pachetele poștale dela oficiul poștal în județ sau la gară; 4) *inginer conductor*, care supraveghează lucrările de construcție.

conduită *s. f.* (fr. *conduite*). Felul de a se purta cineva; purtare (bună sau rea).

condur *s. m.* (daco-gr. dela *kothornos*, încălțăminte cu tocuri nalte în antichitate). Pantofi frumoși cu toc (călcâi) nalt, sau cu vârf nalt și ascuțit ca la orientali. — *Bot. condurul doamnei*, floare în formă de pantof. Și Turcii zic *kondur*, ghiată).

conexă (a) *v.* (lat. *connecto, connexi, ere*); a legă împreună. *Jurid.* A împreună (o afacere cu o alta, fiind în legătură, spre a se judeca odată); a uni, alipi.

conex, *ă adj. V. preced.* Alipit, împreunat, unit.

conexitate *s. f.* Starea de a fi conex.

conexiune *s. f.* Raport de unire, legătură între mai multe obiecte sau afaceri.

confecționă (a) *v.* (fr. *confectionner* dela lat. *conficio*). A lucra, a fabrică, a face un lucru (haină, încălțăminte, etc).

confecționare *s. f.* Faptul de a confecționă.

confecționat, *ă adj.* Lucrat, făcut (despre îmbrăcăminte, etc.).

confecțiune *s. f. V. confecționă.* Lucrul facerea (unui obiect).

conșideră (a se) *v.* (lat. *confoederare*; dela *cum*, cu; *foedus, foederis*, alianță). A se alia mai multe țări.

confederațiune *s. f.* Unire, alianță între mai multe state.

confederat, *ă adj. V. preced.* Unit, aliat.

confederativ *ă De confederație.*

conferență *s. f.* (fr. *conférence*, dela lat. *conferre*, a adună, a sta de vorbă, a compara). 1) Dezbateri asupra unei afaceri; 2) întrunire de persoane oficiale, pentru a discuta asupra chestiunilor de afaceri, de studii, etc. 3) disertațiune publică privitoare la un subiect de literatură, știință sau artă; 4) întrunire de reprezentanți a diferite state spre a discuta chestiuni politice.

conferențiar *s. m.* Cel ce ține o conferință, o disertație.

conferi (a) *v.* (lat. dela *conferre*, a aduna, a sta de vorbă, a compara). 1) A debata, a discuta asupra unei afaceri (între persoane politice); 4) a oferi (o medalie, decorație sau un titlu ori rang).

conferință *s. f. V. conferență.*

confesă (a) *v.* (lat. dela *confiteor, confessum, ere*, a mărturisii, a se spovedii). 1) A mărturisi o credință; 2) a spovedi, a ascultă mărturisirea (spovedania) cuiva; 3. *fig. a se conf să*, a 'și spune tainele, secretele, păcatele, a se spovedi.

confesional, *ă adj.* 1) Privitor la o confesiune; 2) al unei confesiiuni.

confesiune *s. f. V. confesă, Teol.* 1) Mărturisirea credinței; 2) felul de credință religioasă; 3) mărturisirea păcatelor; 4) totalitatea unor credincioși după ritul lor.

confesor *s. m. V. prec.* 1) Preot care are dreptul de a confesă (spovedii); 3) preotul ce face serviciu pe lângă o trupă militară; duhovnic.

confia (a) *v.* (fr. *confier*, diformat din lat. *confidere*, a avea încredere; 1) A încredința (cuiva un secret, o taină); a se confia, a avea încredere; a 'și încredința secretele, tainele, cuiva; 2) a da în seama sau îngrijirea cuiva.

confident. *ă s. V. preced.* Cel ce știe și păstrează tainele, secretele, cuiva.

confidență *s. f.* (lat. dela *confidere*, a avea încredere). Încredințare de secrete cuiva, destăinuire.

confiență *s. f. V. confia.* Încredere deplină în cineva.

configură (a) *v.* (lat. *con*, împreună; *figura*, formă, figură). A închipui forma, înfățișarea unui lucru în conturul lui.

configurațiune *s. f.* (fr. *configuration*). Înfațișarea exterioară a unui lucru, a unei localități, a terenului cu dealuri, văi, etc.

confinil *s. pl.* (lat. *con*, cu *finis*, hotar). Hotare, margini (de țară).

confirmă (a) *v.* (lat. *confirmare*, a întări). 1) A întări; 2) a adevăra; 3) a sancționă, ratifică.

confirmare *s. f.* Faptul de a confirmă; întărire, adevărire.

confirmațiune *s. f. V. confirmă.* 1) Înțărare, adevărire; 2) *Bis. cat.* taină de confirmare a botezului la vârsta de 12 ani a copiilor, prin împărtășirea harurilor Sf. Spirit.

confiscă (a) *v.* (prefix *con*, și *fisc*. (vezi vorba *fisc*). A lua forțat pentru cassa statului; a rădică (avere, lucruri particulare) în folosul statului, de către o autoritate.

confiscabil, *ă adj.* Care se poate confiscă.

confiscare s. f. Faptul de a confiscă.

confiscațiune s. f. V. *preced.*

confiscat *ă* **adj.** V. *confiscă.* 1) Ridicat, luat în folosul statului; 2) luat cu drept de o autoritate.

confiserie s. f. (fr. *confiserie*). 1) Meșteșugul de a face cofeturi, bomboane; 2) fabrică sau magazin de cofeturi, bomboane.

conflagrațiune s. f. (lat. *conflagrare*, a se aprinde, a arde). 1. Luare de foc din mai multe părți; 2) *fig.* încăierare la luptă între state; 3) mare turburare și ciocnire violentă.

conflict s. n. (lat. *conflictus*, (dela *configere*) ciocnire). Ciocnire (mai mult figurat); neînțelegere, ceartă; *fig.* disputarea unui drept. *Juridic.* luptă de competență între instanțe juridice.

confluență s. f. (lat. *con*, împreună; *fluo, ere*, a curge). *Geograf.* Locul unde se împreună doua cursuri de apă.

conform, *ă* **adj.** și **adv.** V. *conformă.* Întocmai, la fel, după cum se cere.

conformă (a se) **v.** (lat. *conformare*, a alcătui, a întocmi). 1) A fi sau a face întocmai; 2) a se conformă, a se supune, a face întocmai după cum se cere; 3) *fig.* a urmă întocmai.

conformare s. f. Faptul de a se conformă.

conformațiune s. f. V. *conformă.* 1) Alcătuire; 2) felul de alcătuire; 3) faptul de a se conformă.

conformitate s. f. V. *conformă.* Faptul de a fi întocmai la fel.

confort s. n. (fr. *confort*). Îndămânare bună și îndestulare de viațuire; belșug de lucrui necesare viețuirii; *fig.* traiu tihnit.

confortabil *ă* **adj.** și **adv.** Cu confort.

confrate s. m. (pref. lat. *con*, împreună; rom. *frate*). Cel ce are aceeași ocupație ca altul: (mai mult de intelectuali, medici, avocați, scriitori).

confraternitate s. f. V. *preced.* 1) Înfrățire (la o ocupație sau la luptă, între armate aliate); 2) legătură strânsă de prietenie între cei de o profesiune.

confruntă (a) **v.** (prefix lat. *con* împreună; rom. *frunte*) *Jurid.* A pune față 'n față spre a verifica, spre a scoate adevărul.

confruntare s. f. V. *prec.* Punere față'n față spre a afla adevărul, sau a verifica.

confundă (a) **v.** (lat. *confundo, ere*, a amestecă, a incurcă). 1) A amestecă să nu se mai cunoască; 2) a nu putea deosebi; 3) a lua un lucru sau o persoană drept un altul; 4) *fig.* a uimi.

confundare s. f. V. *preced.* Faptul de a confundă.

confuz *ă* **adj.** (lat. *confusus*). 1) Amestecat, încurcat, nelămurit; 2) buimăcit.

confuziune s. f. (lat. *confusio, onis*). 1) Amestecare, contopire; 2) încurcătură; 3) turburare; 4) neînțelegere; 5) nedumerire; 6) buimăcire.

congediu s. n. diform din *concediu*.

congelat, *ă* **adj.** (lat. *con* împreună; *gelare*, a îngheța). Incheșat, înghețat.

congener, *ă* **adj.** (fr. *congénér*, din lat. *con*, împreună; *genus, generis*, fel, neam). *Bof.* 1) De acelaș gen, de acelaș fel, speță; 2) *anat.* mușchi cari iau parte la aceeași mișcare. 3) *Gram.* Vorbă din același rădăcină.

congenital, *ă* **adj.** (lat. *con*+*geno*, nasc). Din născare.

congelator s. n. V *congelat.* *Fizic.* Aparat pentru congelat lichide.

congestiona (a) **v.** (lat. dela *congestio, onis, congero*) îngrămădire). A îngrămădi la un loc. *Medic.* a se aduna sânge mult într'un loc.

congestionare s. f. V. *preced.* Acțiunea de grămădire într'un loc.

congestiune s. f. Starea de îngrămădire la un loc; grămădire de sânge la cap, etc.

conglăsu (a) **v.** (prefix lat. *con*, împreună; rom. *glas*). A fi de aceeași părere, în acelaș fel, de acord.

conglăsuire s. f. Acord; deplină înțelegere.

conglomerat (a) **v.** (lat. *conglomerare*, a strânge în formă de ghem). A îngrămădi una peste alta; a amesteca la un loc grămadă.

conglomerat s. n. V. *preced.* 1) Amestec la un loc, îngrămădire; 2) *geolog.* stâncă sau corp format din substanțe felurite.

conglomerațiune s. f. Acțiunea de a conglomeră.

congregațiune s. f. (lat. dela *congrego, are*, a adună la un loc, a reuni). *Bis.* 1) Reuniune, asociere de persoane bisericesti cari duc aceeași viață; 2) întrunire de prelați cari judecă unele afaceri bisericesti la Roma.

congres s. n. (lat. *congressus*). Adunare, întrunire de persoane, cari au de scop a discuta și decide asupra unor anume chestiuni politice, economice sau de anume specialitate.

congresist s. m. Cel ce ia parte la un congres.

congruent, *ă* **adj.** (lat. *congruens, tis*). Bine potrivit, prielnic.

conlac s. n. (fr. *cognac* (dela numele orașelului francez *Cognac*, din Charente, unde se fabrică). Rachiu, preparat din alcool tare, extras din struguri de bună calitate și miorositori).

conic, *ă* **adj.** V. *con.* În formă de con.

conifer, *ă adj. V. con. Bot.* Plantă ce produce fructe în formă de con ca *plaul, braudul, tisa*, etc.

conjectură s. f. (lat. *conjectura*, presupunere, ghicire). Presupunere. tălmăcire; opinie după probabilități.

conjectură (a) v. (fr. *conjecturer* (dela lat. *conicere*). A judeca prin presupuneri, a se întemeia pe probabilități.

conjugă (a) v. (lat. *conjugo, are* a uni). *Gram.* A zice sau a scrie un verb, cu toate schimbările ce capătă în *timpurile și modurile* după cum se face lucrarea ce el arată și după numărul *singular* sau *plural*, al persoanelor ce fac acea lucrare.

conjugal ă adj. (lat. dela *conjugare*, a uni; a mărită). De căsnicie; de căsătorie.

conjugare s. f. V. preced. Gram. 1) Clasă de verbe cu aceleași forme după timp, mod și persoană; 2) acțiunea de a conjugă.

conjugat, ă adj. V. conjugă. Gram. Trecut prin toate timpurile și modurile unei conjugări; *anat.* ce concură la aceiași funcțiune (nervi).

conjucțiune s. f. (lat. *conjunctio, onis*, unire, legătură). 1) Împreunare; 2) *gram.* vorbă care unește cuvinte de același fel, sau propozițiuni ori fraze; 3) *Astr.* întâlnire aparentă a două stele.

conjunctiv ă adj. (fr. *conjonctif*). 1) *Gram.* Vorbă ce servește drept conjucțiune: *care, nici*, etc.; 2) *gram.* mod dela conjugarea verbelor, arătând o acțiune subordonată sau legată de o alta.

conjunctivă s. f. (fr. *conjonctive*). *Anat.* Membrană ce acopere globul ochiului și se prinde de pleoape.

conjunctivită s. f. V. preced. Medic. Inflamarea membranei ce acopere globul ochiului și dedesuptul pleoapei — *conjunctivită granuloasă*, boală de ochi contagioasă (mai ales la soldați)—se tratează cu *colir*.

conjunctură s. f. (lat. *conjunctus*, unit). Reunire de împrejurări.

conjură (a) v. (lat. *conjurare*). A lega prin jurământ.

conjurațiune s. f. 1) Înțelegere întărită prin jurământ între mai mulți spre a făptui contra statului sau a suveranului; 2) exorcism.

conjurător s. m. 1) Cel ce face parte dintr'o conjurație; cel ce conjuină.

conlocui (a) v. (lat. *con, împreună*; rom. *locuire*). A locui împreună.

conlocuire s. f. Locuirea împreună.

conlucră (a) v. (lat. *con, împreună*; rom. *lucră*). 1) A lucra împreună, de odată; 2) a contribui.

conlucrare s. f. Acțiunea de a conlucra.

conlucrător s. m. Lucrător dimpreună cu alții; contributor,

conochiferită. conopșterită (daco-gr. dela kónaps + steros = țințar tare). Zool. Verme roșcat, de pământ, cu multe picioare, care se îndoaie și merge repede ocolind.

conopidă s. f. (gr. dela *konao*, încunjur, *pidax*, de apă), *Bot.* Spetă de varză, cu un miez din boboțe fragede, gustoase pentru mâncare, dar care trebuie mult udată când crește.

conovăț s. n. (slav-rus *koni* cal, *viazati*, a lega). Par sau frânghie de care se kagă caii în bivouac.

consacră (a) v. (lat. *con, împreună*; *sacerare*, a știți, a promite zeilor). 1) A consacra; 2) a adeveri deplin; 3) a închină, a oferi; 4) a destina.

consacrat ă adj. V. preced. 1) Consfințit; 2) închinat; 3) destinat.

consăngean, s. m. (prefix lat. *con, împreună*; rom. *sânge*). Om de același sânge, din același neam.

conșcolar s. m. (prefix lat. *con, împreună*; rom. *școlar*). Școlar care învață în aceeași școală cu altul.

conscris s. m. (prefix l t. *con, împreună*; rom. *scris*, pentru lat. *conscriptus*). 1) Scris cu alții; scris la o ialță; 2) chemat la oaste; (la Roma *conscriptus* = senator).

consecință sau consecvență s. f. (lat. dela *consequor*, a urmă de îndată). 1) Urmare neîntârziată a unei acțiuni, fapt; 2) rezultat.

consecințe sau consecvențe adj. V. preced.

1) Următor întocmai la fel cu; potrivit cu; 2) *gram.* a doua propoziție a unui raționament; 3) *aritm.* al doilea termen al unui raport.

consecutiv, ă adj. și adv. (lat. *con, împreună*; *sequor*, a urmă). Urmând unul după altul; fără întrerupere, în șir.

consemn s. n. (prefix lat. *con, împreună*; rom. *semn*, după fr. *consigne*). Milit. 1) Instrucții date unei santinele pentru a păzi ceva; dispoziție pentru pază militară.

consemnă (a) v. V. preced. 1) A lua însemnare, a notă, a face mențiune despre ceva; 2) *milit.* a opri în cazarmă, a aresta; 3) *financ.* a depune o sumă la Cassa de consemnațiuni la dispoziția cuiva.

consemnare s. f. V. preced. Acțiunea de a consemna.

consemnat, ă adj. V. preced. 1) Notat, menționat în scris; 2) *milit.* oprit în cazarmă; 2) depus în păstrare la Cassa de consemnațiuni.

conservă (a) v. (lat. *conservo, ere*). 1) A păstra; 2) a îngriji; 3) a apăra de stricare.

conservațiune s. f. V. preced. Păstrare, îngrijire.

conservator, oare, adj. V. prec. 1) Care păstrează; 2) politic, care aparține sistemului politic ce ține la păstrarea așezămintelor și organizației vechi sau a celei existente a statului.

conservatoriu s. n. (fr. *conservatoire*). 1) Numirea școlii superioare de muzică și declamație; 2) instituție unde se păstrează ceva.

conserva s. f. pl. V. conservă. Fructe sau legume șnume preparate și păstrate pentru iarnă, în cutii, sticle, etc.

consfătu (a se) v. (pref. lat. *con*, împreună; rom. *sffătu*). A se vorbi, a se înțelege împreună; a pune la cale împreună.

consfătuire s. f. V. prec. 1) Înțelegere, convingere; 2) adunare spre a se sfătui.

consfinți (a) v. (prefix lat. *con*, împreună; *sfinți*). 1) Deplin a întări; a aprobă definitiv; 2) bis. a consacra.

consfințire s. f. V. preced. Acțiunea de a consfinți.

consfințit, ă, adj. 1) Deplin întărit și admis; 2) bis. sfințit, consacrat.

consideră (a) v. (lat. *considerare*, a privi cu atenție). 1) A luă în seamă, a ține seamă; 2) a stimă; 3) a prețui.

considerabil, ă, adj. 1) Vrednic de luat (în seamă); 2) vrednic de cinste, onorabil; 3) *adv.* destul de mult.

considerare s. f. Acțiunea de a considera

considerație s. f. 1) Acțiunea de a considera; 2) atențiune, stimă, respect; 3) *pl.* observațiuni, temeuri; motive.

considerat ă, adj. 1) Luat în seamă; 2) prețuit; 3) respectat, onorat.

consiliă (a) v. (după fr. *conseiller*, (lat. dela *consilium*, stat, povață). A sfătui, a povățui, a îndrumă.

consiliu s. n. (lat. *consilium*, stat). 1) Sfat; îndemn; 2) autoritate administrativă compusă din mai multe persoane cari se sfătuiesc cum să îndeplinească însărcinarea ce au; 3) **consiliu de miniștri**, întrunirea miniștrilor spre a se consfătu; 4) localul unde se ține consiliul; 5) **consiliu județean**, **consiliu comunal** — întrunirea persoanelor cari au îndatorirea a se îngriji de trebile județene sau comunale; 6) **consiliu judiciar** care administrează averea unui om pus sub interdicțiune; 7) **consiliu de familie**, care administrează averea unui minor; 8) **consiliu general al instrucțiunii**, întrunirea reprezentanților tuturor gradelor de învățământ care

se ocupă de mersul învățământului; 9) **consiliu de război**, tribunal militar, care judecă pe ostașii ce făptuiesc delictes sau crime; 10) **consiliu superior administrativ**, consiliu care se ocupă de chestii și de administrație publică; **consiliu de inspecție**, etc.

consimți (a) v. (lat. *con rom. simți*). 1) A se învoi; a fi de aceeași părere; 2) a admite, a accepta; 3) a da învoire fiului, fiicei, ca să se căsătorească.

consimțimânt s. n. V. prec. Învoire, îngăduire; 2) învoire specială pentru căsătoria fiului sau fiicei.

con: împere s. f. Acțiunea de a consimți.

consistă (a) v. (lat. *con*, împreună; *sistere* a fixă, a sta nemișcat, a fi încheat). 1) A fi alcătuit, a se compune din; 2) a se întemeia; 3) a 'și avea rațiunea ființei.

consistent ă, adj. 1) Alcătuit; 2) încheat, prins bine, tare.

consistență s. f. 1) Alcătuire; 2) tăria alcătuirii; trănicie.

consistoriu s. n. (lat. *consistorium*, dela *consistere*, a sta împreună). *Bis.* Autoritate de judecată bisericească, compusă din trei preoți, cari judecă abaterile preoților dintr'o eparhie.

consoană s. f. (lat. dela *consonare*, a suna împreună). *Gram.* Literă care nu are sunet decât dacă se pronunță însoțită de o vocală de ex. **b, c, d**, sunt consoane.

consoartă s. f. (lat. *con*, împreună; *sors*, soartă). Soție, femeie.

consolă s. f. (lat. *con*, cu; *soleo*, a pune talpă). *Archit.* 1) Mică poezimantă — suport, eșit din zid și pe care stă ceva (în deosebi la cornișa ionică sau corintică); 2) mobilă de salon, ca o măsuță ce stă lipită de perete; 3) suport, prins în perete, pe care e așezat ceva.

consolă (a) v. (lat. *consolor*, ari, a mângâia). A mângâia; a alina suferința.

consolabil, ă, adj. De mângâiere.

consolațiune s. f. Mângâiere.

consolator, oare, adj. Care mângâie.

consolidă (a) v. (lat. dela *cum*, cu; *solidus*, tare). 1) A întări, a înțepeni bine; 2) **financiar**, a asigna un fond pentru plata unei datorii; 3) *fig.* a căpăta trănicie.

consolidare s. f. Acțiunea de a consolida.

consolidat, ă, adj. V. consolidă, întărit; asigurat, (pentru plată).

consonanță s. f. (lat. *con*, împreună; *sonare*, a suna). *Music.* Acordul a două sunete a căror împreunare place auzului; *liter.* uniformitatea sunetelor ce termină cuvinte sau fraze.

consonantism s. n. Totalitatea consoanelor și regulile ce privesc schimbările sunetelor lor.
consorte s. m. V. consoartă. Soț, bărbat căsătorit.

consorțiu s. n. (lat. *consortio*, tovărășie). **Financiar.** Asociație de capitaliști pentru a face o mare întreprindere.

consoț s. m. (prefix lat. *con*, împreună; rom. *soț*). Soț, tovarăș.

conspicț s. n. (lat. *conspicetus*). 1) Vedere, înălțare; 2) arătare pe scurt, rezumare; 3) tablou sinoptic.

conspiră (a) v. (lat. *conspirare*). A fi de acord, a se înțelege în ascuns contra cuiva, sau pentru a făptui ceva rău sau bun; a complotă contra suveranului, guvernului; *fig.* a face ceva pe ascuns.

conspirațiune s. f. Înțelegere în ascuns contra stăului; înțelegere între mai mulți contra cuiva.

conspirator, oare adj. De conspirație; s. cel ce face parte dintr-o conspirație.

constă (a) v. (prefix lat. *con*, împreună; rom. *stare*). 1) A sta împreună; 2) a fi alcătuit, a fi întocmit din.

constant, ă adj. (lat. dela *constantia*, statornicie). Statornic, nestrămutat, neschimbător; *fig.* credincios.

constanță s. f. V. preced. 1) Statornicie; 2) credință nestrămutată.

constată (a) v. (lat. *con*, împreună; *statuo*, a stabili). A stabili împreună; a afla și stabili cum se înfățișază, cum este, un lucru, o afacere; a consemna aceasta prin act scris.

constatare s. f. V. preced. Cercetarea și stabilirea despre ceva; consemnarea prin scris a celor aflate.

constatator, oare adj. 1) Care constată; 2) care constă, e alcătuit din.

constelat, ă adj. (lat. *con*, împreună; + *stel-lat*). Presărat cu stele.

constelațiune s. f. V. preced. **Astron.** Grupă de stele reprezentând o figură oarecare și având o numire: *carul mare (ursa)* etc.

consternat, ă adj. (lat. *consternare*, a înspăimânta, a îngrozi). Îngrozit; — (și dela lat. *consternere*, a doborî, a răsturnă); doborît, (de groază de o impresie mare) *fig.* înlemnit, înmărmurit; abătut de tristeță.

conștient, ă adj. **V. conștiință.** 1) Care are conștiință; 2) cu bună știință; 3) cu priecere deplină.

conștiincios, oasă adj. V. conștiință. Cu conștiință; cinstit la lucru.

conștiinciozitate s. f. Calitatea de a fi conștiincios; cinste deplină la o lucrare.

conștiință s. f. (lat. *con*, împreună + *scientia*,

știință). 1) Cugetul prin care omul își dă seama de sine însuși, de ce este bine și de ce este rău; 2) *fig.* cinste, onorabilitate; 3) grijă, minuțiozitate; *libertate de conștiință*, libertatea de a profesă ori nu o religie.

conștipă (a se) v. (lat. *conștipare*, a astupa). **Medic.** A se incuia, a se opri eșirea afară cu șezutul.

conștipațiune s. f. V. preced. Incuieră; neputința de a eși afară cu șezutul.

conștipat, ă adj. Care suferă de conștipație.

conștipător, oare adj. Care produce conștipație.

conștituantă s. f. V. urm. Adunare legislativă (Cameră și Senat) anume alese spre a modifica constituțiunea (2).

conștitui (a) v. (lat. *constituere*, a întemeia, a statornic). A întemeia, a forma, a întocmi.

conștituit, ă adj. Format, întocmit.

conștituție s. f. V. conștituțiune.

conștituțional, ă adj. V. conștituțiune. După conștituție; cum cere conștituția (2).

conștituționalitate s. f. Starea conformă cu conștituțiunea (2).

conștituțiune (și conștituție) s. f. V. conștitui. 1) Întocmire, alcătuire, formă; 2) legea fundamentală, după care este întocmită guvernarea unei țări sau națiuni; (*conștituțiunea României a fost întocmită în 1866 după ceu Belgiană*).

conștitutiv, ă adj. De constituire; de întocmire, de înființare.

conștitut, ă adj. Cu bună știință.

conștrânge (a) v. (pref. lat. *con*, împreună; rom. *strângere*). A strânge din toate părțile; a forța, a sili.

conștrângere s. f. Forțare, silire.

conștrâns, ă adj. V. preced. Forțat, silit.

conștrucție s. f. (lat. dela *con*, împreună; *struere*, a zidi). 1) Clădire, zidire; 2) alcătuire, așezarea părților unui tot; 3) *gram.* așezarea cuvintelor sau propozițiilor.

conștructor s. m. Cel ce coștruește.

conștrui (a) v. V. conștrucție. 1) A zidi; 2) a combina, a face o construcție; 3) *geom.* a desemna o figură geometrică sau a o întocmi; 4) *gram.* a forma propoziții sau fraze.

conștruire s. f. Acțiunea de a conștrui.

conștruit, ă adj. V. conștrui. 1) Zidit; 2) întocmit, alcătuit; 3) desemnat după reguli geometrice.

conșsul s. m. (lat. *cosul*, numirea a doi magistrați principali din Roma antică). Reprezentant al unei țări streine, cu scop de a proteja pe supușii țării ce el reprezintă și a le viză pașapoartele.

consular, *ă adj.* De consul, ce se raportă la consul și la autoritatea lui.

consulat *s. n.* Autoritatea sau reședința consulului.

consult *s. n. V. consultă.* 1) Sfat; 2) medic. Intrucire de medici spre a se pronunța asupra unei boale și a tratamentului de urmat.

consultă (a se) *v.* (lat. *consulto, are*, a desbata mult, a delibera). 1) A întreba; 2) a cere sfatul cuiva; 3) a se consulta, a se sfătu; 4) a cerceta texte, cărți, autori.

consultațiune *s. f. V. preced.* 1) Sfat, po-zuire; 2) medic, cercetarea unui bolnav; 3) opinia unui avocat asupra unei afaceri.

consultativ *ă adj.* 1) De povățuire; 2) cu care se consultă.

consultător, *s. m.* Povățuitor, sfătuitor.

consum *s. n. V. consumă.* Societate de consum, care procură Asociațiilor produse și articole de consumație (2).

consumă (a se) *v.* (lat. *consumere*, a cheltui, a mistui). 1) A nimici prin întrebuițare; a (se) sfârși, a (se) termina; 2) *jurid.* a făptui, a săvârși. 3) a mistui, a arde de tot; 4) *fig.* a mânca, a bea; 5) a se istovi, a slăbi.

consumare *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) consumă.

consumație *s. f.* 1) Mistuire, terminare; 2) *fig.* mâncare, băutură; 3) *comerc.* vânzare, desfacere; 4) uz, întrebuițare.

consumator, *oare adj.* 1) Cel ce consumă; 2) cumpărător (de alimente).

consumantă *s. f. V. consoană.*

cont *s. n. V. compt.* 1) Socoloală 2) însemnare de plată; 3) *contabil.* partidă în registrul maestru de debit și credit pentru fiecare fel, de operații; 4) *fig.* credit; 5) *fig.* a da cont, a răspunde; 6) a ține cont, a lua în considerație, în seamă.

cont *s. n.* (lat. *dela conus, con*). Mănuachiu, sul de coale de hârtie pentru scris; testea de coale. *V. și concli.* — Și Ungurii zic *kone*.

contă (a) *v.* prescurtare *din comptă*). *V. comptă.*

contabil *s. m. V. comptabil.*

contabilitate *s. f. V. comptabilitate.*

contact *s. n.* (lat. *contactus* (din *contingo*, a atinge). Atingere.

contanglos, *oasă adj. V. preced. Medic.* Pe care nu trebuie a se atinge (boală); molipsitor, care se ia prin atingere; *fig.* care are înrăurire asupra altora.

contagiune *s. f.* 1) Atingere; 2) molipsire.

contamină (a) *v.* (lat. *contaminare*, a amesteca, a mânji). *Medic.* A (se) umple, a molipsi de boală, a răspândi boala.

contaminare *s. f. V. preced.* Umplerea de boale, molipsire.

conte *s. m.* (prescurtare din fr. *comte*, *dela lat. comes, itis*, însoțitor, tovarăș). *V. comite.*

contemplă (a) *v.* (lat. *contemplari*). A privi mult; a privi cu admirație și îndelung.

contemplațiune *s. f.* Faptul de a contempla. **contemplativ**, *ă adj.* Care contempla mult sau este de contemplat.

contemplator, *oare adj. și s.* Cel ce contempla.

contemporan *adj. și s.* (lat. *con*, împreună; *tempus*, timp). Din același timp; care trăește aceiași vreme cu altul. *V. Contimporan.*

contencios, *oasă adj. și s.* (lat. *contentiosus*, în desbatere, în litigiu (*dela contendo, ere*, a întinde tare, a face sforțări, a luptă)) *Jurid.* Instanță de desbateri asupra unor fapte sau acte ori afaceri, ce trebuiesc judecate; biuroa care se ocupă de mesul proceselor unei întreprinderi; *Contencios administrativ*, secțiune a Curții de Casație, care judecă ilegalitatea comisă de o autoritate față de funcționari.

conteni (a) *v.* (lat. *dela contero, ere*, a slei, a istovi). A încetă, a (se) termina, a (se) sfârși. (Ca *ital. contenuto, contenere*) — a *conteni* ploaia, durerea.

contenire *s. f. V. prec.* Încetare, sfârșire.

contenit, *ă adj. V. prec.* Încetat, sfârșit, — a *conteni* durerea, ploaia, etc.

conțes *s. n.* (lat. *dela contego, contexi, conterege*, a acoperi). Îmbrăcăminte lungă și cuprinzătoare, brodată și îmblănită, cum se purta în timpurile vechi. — Și Polonii zic *contus*.

conțesă *s. f. V. conte.* Femeea contelui.

conțesă (a) *v.* (lat. *contestari*, a cere probă, a cere dovadă). A tăgădui cuiva un drept, a negă veracitatea unui fapt; a tăgădui, a nu recunoaște — *se conțesă o alegere (sau un drept) ca nelegal.*

contestabil, *ă adj.* Care ar putea să nu fie recunoscută; care poate fi tăgăduit.

contestațiune *s. f. V. preced. Jurid.* 1) Întâmpinare ce se poate face la punerea în executare a unei hotărâri definitive; 2) tăgăduire, negare de a recunoaște ceva ca drept sau legal.

conțestat, *ă adj.* Contra cărui s'a făcut o contestație, i s'a tăgăduit dreptul ca neîntemeiat, nelegal.

context *s. n.* (fr. *contexte*). *Liter.* Cuprinsul unei scrieri în întregime; parte de text care stă în legătură cu ceace procede sau urmează.

contextură s. f. (fr. *contexture* (V. *preced.*). Legătura între părțile ce formează cuprinsul unei scrieri; *fig.* *contextura* unui *discurs*.

contiguitate s. f. (fr. *contiguité*, dela lat. *contingo*, a atinge). Starea de atingere, de contact a două lucruri.

contimporan *ă* *adj.* V. *contemporan*. „*Contimporanul*“ revistă literară apărută pela 1880, în Iași.

conținător, oare *adj.* Care conține.

conțină s. f. V. *concină*.

conține (a) *v.* (lat. *con*, împreună; rom. *ține*). A ține înăuntru, a cuprinde în sine.

continent s. n. (fr. *continent*, dela lat. *con*, împreună; *tenere*, a ține). *Geogr.* Întindere foarte mare de pe fața pământului, care e despărțită de alte asemenea întinderi, prin oceane sau mări și are un caracter deosebit al climei și al solului: *Europa, Asia, Africa, America și Oceania* sunt cele 5 continente. America se mai numește și continentul nou.

continental *ă* *adj.* De pe continent sau privitor la continent.

contingent s. n. (lat. dela *contingere*, a atinge, a ajunge la). *Milit.* Numărul de tineri, cari au atins vârsta de a fi chemați la serviciul militar; *fig.* număr sau, cantitate ce se ia la intervale anume; *filosof.* ceea ce poate sau nu poate să se întâmple, să fie.

continuu, a *v.* (lat. *continuare*); A urma înainte, a face să urmeze înainte (o lucrare sau o stare); a prelungi.

continuator, oare *adj.* și s. Care urmează înainte; urmaș; care duce mai înainte (o lucrare).

continuitate s. f. V. *preced.* Urmare mai departe; înlănțuire, urmare neîntreruptă.

conținut s. n. V. *conține*. cuprins.

continuu, *ă* *adj.* și *adv.* V. *continua*. Neîntrerupt, intruna, mereu.

contoar s. n. (fr. *comptoir*, citit *comptoar*).

1) Birou unde se înscriu primiriile de bani și se primesc bani (dela o afacere, întreprindere); 2) agenție de comerț într'o țară străină; 3) masă specială pentru scris la contabilitate.

contopi (a se) *v.* (lat. *con*, împreună; rom. *topi*). 1) A topi împreună; 2) a amesteca deplin; a se uni com. lect.

contopire s. f. Acțiunea de a (se) contopi.

contopit, *ă* *adj.* Amestecat deplin unul într'altul (substante, sume, partide).

contor s. m. V. *conta* și *compt*. Aparat (mașină) de socotit; mașină care înregistrează, care arată cantitatea ce se consumă (de electricitate sau de alt ceva).

contorsiune (lat. *contorsio, onis*, întor-

tochere, întorsătură). 1) Mișcare de contracțiune puternică a mușchilor; 2) strâmbătură la corp, la față; *liter.* încălțire (de stil).

contoș s. n. V. *conțeș*.

contra prep. (lat. *contra*). Împotriva, opus. **contra-amiral** s. m. V. *amiral*. 1) Ofițer supe.ior de marină, cu un grad mai mic de cât amiralul; 2) vasul ce el comandă.

contrabalanță (a) *v.* (din *contra*+*balanță* după fr. *contrebalancer*). 1) A cumpăni; 2) a echilibra; 3) a compensa; 4) a opune contra.

contrabandă s. f. (spaniol *contra*, împotriva; *bando*, ordonanță). Negoc. contrar donanțelor guvernului; negociu pe furiș, pe ascuns (dintr'o țară în alta).

contrabandist s. m. V. *preced.* Cel ce face contrabandă.

contrabas s. m. (lat. *contra*, opus; *bas*). *Muzic.* 1) Instrument de coarde, cu sunete mai jos cu o octavă de cât basul obicinuit; 2) cea mai joasă voce de bas.

contrabasist s. m. Cel ce cântă cu contrabasul.

contractiu, s. m. V. *contract*. 1) Cel ce transmite un contract altuia; 2) contractant.

contract s. n. (lat. *contractus*, învoială). 1) Actul scris, de învoială între contractanți; 2) învoiala însăși pentru o afacere, vânzare, închiere, etc.

contractă (a) *v.* (lat. *contractus*, unit; dela *con*, împreună; *trahere*, a trage — *contracthere*, a uni, ași trage, a se învoi). 1) A se învoi, a face o învoială cu cineva; 2) ași atrage, ași apropia (o deprindere, o boală); 3) *fizic*; a (se) strânge, a (se) sgârți, a (se) micșora; 4) a încorda; 5) a reuni două vocale sau două silabe spre a formă una.

contractant, *ă* *adj.* și s. 1) Cel ce face contract cu un altul; 2) cel ce contractează (2).

contractat, *ă* *adj.* V. *prec.* 1) Strâns, diminuat; 2) molipsit.

contractiune, s. f. *Anat.* Încordarea prin strângere a mușchilor, nervilor; *gram.* reducerea prin prescurtare a două silabe sau două sunete: *d'un*, *p'un*.

contradans s. n. (fr. *contredanse*). Al doilea cadrul (dans), în timpul unui bal.

contradicție s. f. (lat. *contra*+*dictio*, zicere). Zicere în contra; împotrivire, opunere.

contradictor s. m. Care contrazice; împotrivor.

contradictoriu *adj.* și *adv.* Prin contrazicere; cu discuție contra și pentru.

contrafăcător, oare *adj.* (prefix. lat. *contra*, în contra; rom. *facere*). Cel ce face contra; cel ce săvârșește o contrafacere.

contraface (a) *v.* V. *preced.* 1) A falsifica;

2) a reproduce un lucru sau o vorbire cu înțelesul sau cu cuprinsul schimbat; 3) a imita.

contrafacere s. f. V. *preced.* Acțiunea de a contraface; schimbare, falsificare.

contrafăcut, *ă* *adj.* Schimbat, falsificat, imitat.

contrage (a) *v.* (forma rom. dela *contractă*). V. *contractă*.

contragreutate s. f. (rom. *contra* și *greutate*). Greutate opusă; greutate de cumpănire.

contralovitură s. f. (rom. *contra* și *lovitură*). Lovitură cin patea opusă; *fig.* pre-întâmpinare la o acțiune care ar lovi.

contralto s. m. (italian *contralto*). Music. Cea mai groasă voce de femeie.

contramandă (a) *v.* (lat. *contra* și *mandare* (dela *manum*, *do*) a însărcina, a ordona). 1) A retrace un ordin, o însărcinare dată; 2) a amână (o solemnitate, o serbare, o reprezentăție).

contramandare s. f. Faptul de a contramandă.

contramandat, *ă* *adj.* (V. *contramando*). Amânat sau suspendat.

contramarcă s. f. (compus; *contra* și *marcă*). Semn adaus la un bilet, ce dă drept la intrare de spectacol sau la o cumpărare.

contramaș s. n. (*contra* și *maș*). Maș în direcție opusă.

contra-ordin s. n. V. *contra* și *ordin*. Ordin opus altui ordin dat.

contra-partidă s. f. V. *contra* și *partidă*. O partidă din nou, contra celei precedente sau contra altei partide.

contrapunct s. n. (cuv. italian). Music. Artă de a face o compoziție muzicală în două sau mai multe partide; compoziție făcută după regulile de contrapunct.

contraproiect s. n. (după fr. *contraprojet*). Proiect contrar altuia.

contrăpropunere s. f. (compus: *contra* și *propunere*). Propunere contrară, opusă altuia. **contrar**, *ă* *adj.* și *adv.* (lat. *contra*, împotrivă). Opus, împotrivă; protivnic.

contrariă (a) *v.* (fr. *contrarier*, dela lat. *contra*). A fi sau a sta contra; a sta împotrivă.

contrarietate s. f. (fr. *contrariété*). Impotrivire; stănenire.

contrariu, *le* *adj.* V. *contrar*.

contraschimb s. n. (compus: *contra* și *schimb*). Schimb reciproc.

contrasemnă (a) *v.* (compus *contra* și *semnă*). A semnă lângă, împreună; a semnă un act în calitate de inferior responsabil, pe lângă semnătura superiorului.

contrasemnare s. f. Acțiunea de a contrasemnă.

contrast s. n. (r. *contrast*, din lat. *contra*, stare). Deosebire opusă, înfățișare cu totul altfel de cât o alta; este contrast între alb și negru; *avar* și *risipitor*, etc.

contrastă (a) *v.* V. *preced.* A avea înfățișare sau a fi cu totul opus, cu totul altfel de cât altul fizic, moral, intelectual.

contraveni (a) *v.* (fr. *contravenir*). A lucra contrar unor ordine, dispozițiuni sau legi; a face o abatere, o călcare de lege sau de regulamente.

contravențiune s. f. V. *preced.* Călcare de regulament sau lege; faptă contrară legii sau regulamentelor; neîndeplinirea unei îndăririi prevăzute de lege sau regulament.

contrazicător, *oare* *adj.* V. *contrazice*. Cel ce coniazice.

contrazice (a se) *v.* (compus: *contra* și *zicere*). A zice contra de cum zice altul; a se *contrazice*; a spune contra de cât altă dată; *fig.* a se împotrivi.

contrazicere s. f. Acțiunea de a (se) *contrazice*.

contribuabil s. m. V. *contribui*. 1) Cel ce contribuie; 2) cel ce plătește o contribuție (dare către stat, comună).

contribui (a) *v.* (lat. *contribuere*, dela *con*, împreună; *tribuo*, ere, a da, a destina, a împărțiși). 1) A da sau a lua parte împreună cu alții la ceva; 2) a plăti dările către stat; 3) a sprijini, a ajuta.

contribuire s. f. Acțiunea de a contribui. **contribuitor**, *oare* *adj.* Părtaș împreună la ceva; ajutorător la ceva.

contribuțiune s. f. V. *contribui*. 1) Dare către stat; bir 2) *fig.* ajutorare la ceva.

control s. n. (fr. *control*, opus; *rôle*, registru). 1) Registru în dublă partidă care verifică socotellile și împiedică de a se face greșeli; 2) verificare de socoteli; 3) inspecție.

controlă (a) *v.* V. *preced.* A verifica; a inspecta; a supraveghea; a cerceta.

controlare s. f. Acțiunea de a controlă.

controlat, *ă* *adj.* 1) Verificat; 2) suvervegheat de aproape, cercetat.

controlor s. m. Funcționar însărcinat să controleze, să verifice, îndeplinirea îndatoririlor puse de legi și regulamente; funcționar fiscal pentru a verifica încasările dărilor.

controversă s. f. (lat. dela *contra*, îndărăt, opus; *versus*, întors). Desbatere, contestație asupra unei chestiuni sau opinii (mai des de ordin teologic sau științific).

controversa (a) *v.* V. *preced.* A desbate, a discuta și a combate o opinie.

controversat, *ă adj.* Supus controversei; ce nu este stabilit definitiv.

contur *s. f.* (fr. *contour*). 1) Forma de jur împrejur; marginea de jur împrejur a unui lucru; 2) *fig.* formă nelămurită; urmă.

contuzionă (a) *v.* (lat. *contusio, onis*, lovitură tare de ciomag, dela *contus*, par). A lovi pe cineva tare ca să rămână urmă, vânătăe.

contuzionat, *ă adj.* *V. preced.* Cu urme de lovituri tari; cu vânătăi de loviri.

contuziune *s. f.* Urmă rămasă pe corp, după o lovitură dată cu un băț sau cu alt obiect tare; vânătaie din lovitură, zdrelire.

convalescent, *ă adj. și s.* (lat. *convalesco, ere*, a lua puteri, a prinde putere). *Medic.* Cel ce începe a prinde puteri după o boală grea.

convalescență *s. f.* *V. preced.* Starea de întemare, prindere de puteri (când omul e încă slab după o boală grea).

convenabil, *ă adj. și adv.* (lat. *convenio, ire*, a se potrivi). Potrivit, prielnic; bun de primit.

conveni (a) *v.* *V. preced.* 1) A se potrivi; 2) a fi de acord; 3) a se învoi; 4) a primi o propunere; 5) a fi prielnic.

conveniență *s. f.* (fr. *convenance*). 1) Îngăduire, acord; 2) cuviință; 3) formalitate de bună cuviință între oameni.

convenit, *ă adj.* *V. conveni.* Admis, primit, căzut la învoială, tocmit.

convențional, *ă adj. și adv.* *V. convenție.* După convenție; după cum se poate cădea la învoială.

convenție, convențiune *s. f.* (lat. *conventio*). 1) Înțelegere, învoială între mai mulți; 2) tratat de raporturi între State; 3) obicei-niință de raporturi sociale.

converge (a) *v.* (lat. *convergere*, a se întoarce împreună (dela *cum* și *vergere*). A ținde, a ținti spre un același punct (*fizic*, despre raze de lumină; *geom.* linii; *logic* idei, raționamente).

convergent, *ă adj.* Care converge.

convergență *s. f.* Direcțiunea comună către același punct. *V. converge.*

conversă (a) *v.* (lat. *conversari*, a vizita, a umbli cu cineva). A vorbi prietenește cu cineva, a sta de vorbă.

conversație *s. f.* *V. preced.* Ședere la vorbă; schimb de păreri între mai mulți; felul de a sta de vorbă.

conversiune *s. f.* (lat. *conversio*, mișcare de învățare; întoarcere, schimbare). Mutare dintr'un loc în altul: *financiar*, mutarea, schimbarea unei datorii dela un loc și dintr'o

formă în alta; *jurid.* schimbarea unui act în altul; *teolog.* schimbarea de credință religioasă. *Arta milit.* Schimbare de front, întorsătură.

converti (a) *v.* (lat. *convertere*, a învățare, a schimbare). *V. preced.* A face o conversiune; *teol.* a trage spre o credință; *fig.* a înduplecă.

convertibil, *ă adj.* *V. preced.* Care se convertește sau se poate converti.

convertire *s. f.* Acțiunea de a converti.

convertit, *ă adj.* *V. converti și conversiune.* 1) Schimbat, trecut dintr'un loc sau dintr'o formă, ori dela o credință la alta; 2) *fig.* înduplecat, ademenit.

convertitor, oare adj. Care convertește sau vrea să convertească.

convex, *ă adj.* (lat. *convexus*). Cu suprafață rotundă și bombată, umflată, bulbucată.

convexitate *s. f.* 1) Starea, felul de a fi convex; 2) suprafața bombată, umflată a unui obiect.

convicțiune *s. f.* (fr. *conviction*, dela lat. *convictio*). 1) Efectul ce produce în suflet o probă vădită; 2) certitudine rațională.

conviețui (a) *v.* (lat. *con*, împreună; rom. *viețui*). A trăi împreună.

conviețuire *s. f.* Viețuirea împreună.

convingător, oare adj. *V. convinge.* Care convinge.

convinge (a) *v.* (lat. *convincio, ere*). A îndreștința pe deplin.

convingere *s. f.* Deplină îndreștințare.

convins, *ă adj.* Deplin îndreștințat.

convocă (a) *v.* (lat. *convocare*, dela *con*, împreună; *vocare*, a chema). A chema împreună pe mai mulți (la o adunare sau consfătuire).

convocare *s. f.* *V. preced.* Chemare către mai multe persoane spre a se întruni.

convocat, *ă adj.* Chemat să se întrunească.

convolu *s. n.* (fr. *convol*, dela *con*, împreună; *voie*, cale, drum). 1) Mulțimea ce merge pe stradă și conduce la groapă un mort; 2) număr de vapoare de comerț cu es-orta lor în mers; 3) număr de areștați sau de prizonieri cu escorta lor; 4) coloană de provizii sau de muniții; 5) grup de călători conduși spre anume loc.

convolucace *pl.* (lat. dela *convolvere*, a învălătuți). *Bot.* Familie de plante agățătoare.

convorbii (a) *v.* (prefix lat. *con*, împreună; rom. *vorbi*). A sta de vorbă, a se sfătuși împreună.

convorbire *s. f.* Vorbire între doi sau mai mulți; sfat; înțelegere. «*Convorbiri Literare*». Revistă literară a societății „Junimea” din Iași (dela 1878).

convorbitor, oare *adj.* Cel care stă de vorbă, sfătuește, cu altul.

convulsiv *s. f.* (lat. *convulsio*, *Ńnts*). Contractare puternică și fără voie a mușchilor; zărcolire de suferință mare; *Fig.* Mare agitație, zăbucium.

convulsiv, ă *adj.* Cu convulsiv.

cooperă (a) *v.* (lat. *cooperari*). A lucra împreună la ceva; a lua parte la o afacere, la o lucrare (de comerț, etc).

cooperativ, ă *adj. V. preced.* La care izu parte mai mulți; de întovărășire; *Societate Cooperativă*, societate cu scop bancar sau comercial, în care membrii ce contribuiesc cu sume se pot uneori retrage.

cooperator *adj.* Ce ce lucrează împreună cu altul sau cu mai mulți.

coordonă (a) *v.* (fr. *coordonner*, din lat. *coordinare*, a așeza la rând). A așeza lucruri după locul ce trebuie să ocupe fiecare; a pune în ordinea trebuitoare și potrivită.

coordonare *s. f.* Acțiunea de a coordona, sau starea coordonată.

coordonată *s. f. V. coordonat.* Așezat după cum trebuie; *gram.* propoziție cu înțeles corespunzător alteia.

coordonate și geom. Elementele necesare pentru a fixa poziția unui punct pe un plan sau în spațiu.

copac *pl. copaci* *s. m.* (lat. dela *cupa*, doniță, *cofă*, prin forma *copac*, *cepac* = ca o colă). Arbore gros; pom care nu dă roade. Și Bulgarii și Albanezii zic *kepak*.

copăcel *s. m. Bot.* Plantă cu flori colorate feluit — *balsamină*.

copăcel *s. m.* 1) Arbore mic; 2) *copăcel!* exclam. la copiii mici pen'ru a sta în picioare.

copaciu *s. m. V. copac.*

copae *s. f.* (lat. dela *cupa*, vas de lemn scobit, doniță, cupă). Vas de lemn scobit; mică albiuță, trocuță; căuș; albia unde curge făina la moară.

copan *s. n.* (daco-gr. dela *kopē*, spintecătură, tăetură). Bucată mare de carne; cios-varte.

copârtaș *adj.* (prefix lat. *co*, împreună; rom. *pârtaș*). împreună pârtaș. la o faptă sau la câștig.

copcă *s. f.* (lat. dela *capto*, a prinde). 1) Încheetoare ca un cârlig mic, ce prinde în tăetura de încheiat; 2) încheetoare dela o carte; 3) tăetută făcută în gheață spre a putea adapa vitele; de aci *dus pe copcă*, perdut pentru totdeauna; 4) obadă; 5) *mold.* săritură de galop (dela *hop*).

copăl (a) *v.* (daco-gr. dela *kopē*, săpătură, tăiere). A prăși (a doua oară) porumbul.

copaie *s. f.* (lat. dela *cupa*, vas de lemn doniță. 1) Albiuță de luat făină; 2) lada în care curge făina la moară.

copăit *s. n.* Faptul de a copăi.

copelca *s. f.* (slav rus, *kopeika*). Diviziune monetară cu valoare de a o suta parte dintr'o rublă.

coperi (a) *v.* (lat. *cooperire*, a acoperi). A înveli, a pune înveliș.

coperiș *s. n. V. preced.* Înveliș, acoperișul casei.

copertă *s. f. V. coperi.* 1) Învelișul unei cărți; foaca cu titlul unei cărți; 2) plic, învelitoare din hârtie pentru a închide în ea o scrisoare.

còpia *s. f.* (gr. *kopis*, cuțit de sacrificiu). *Bis.* Cuțitaș în formă de vârf de sulită, ce servește la tăierea de mici părțile din prescure, când preotul oficiază liturghia.

coplă (a) *v.* (lat. dela *copla*, înmulțire, a-bondanță). 1) A face mai multe lucruri la fel cu altul, întocmai după făptura altuia; 2) a reproduce, a imita la fel; 3) a scoate pe hârtie forma unui desemn; 4) școlar, a face o lucrare după carte sau după lucrarea altui școlar; 5) a scrie întocmai după alt cineva.

copie *s. f. V. preced.* Reproducere întocmai, la fel cu alta (scriere, desemn, lucru).

copier *s. n. Comerc.* Registru cu file de hârtie f. subțiri și numerotate, pe cari comerciantul copiază scrisorile sale de afaceri, umezind puțin foia, punând sub ea scrisoarea și apăsând apoi cu putere registru la presă.

còpil *pl. copilii* *s. m.* (lat. dela *copulo*, a uni, a împreună, a face legătură de orice fel, propriu și *fig.*). 1) Țișină, proeminență; 2) clempușul dela ușă în care se prinde clanța; 3) *anat.* omușorul, mică proeminență cărnosă ce atârână în cerul gurii; 4) *bot.* vlăstar, sau lăstar. *V. și urm.*

copil *s. m.* (lat. *co*, împreună *pullus*, pui). 1) Puiul de om; 2) fiu; 3) băiat până la 12 ani; 4) moștenitor; 5) *vechlu*, fecior în casă (la domn); 6) *fig.* țișină de ușă (*V. copil*); 7) vârful leucei; 8) mânerile scoabei dulgherului; 9) bastard, copil nelegitim — în Maramureș — de sigur aceasta a fost accepțiunea mai veche, în loc de *fillus*, fiu.

copilă *s. f. V. preced.* Copil de sex femeesc, fetiță.

copilandru *s. m.* Copil mare, adolescent, **copilăresc, ească** *adj.* De copii, pentru copii; *fig.* neserios, ușuratec, naiv.

copilărește *adv.* Ca copiii, cum fac copiii; *fig.* neserios.

copilări (a) *v.* 1) A fi copil; a petrece viața de copil; 2) a se *copilări*, a face ca copiii

ceva; a spune naivități sau vorbe neserioase e **copilărimie** s. f. Mulțime de copii.

copilăros, oasă *adj.* În felul cum sunt copiii; naiv, neserios.

coplaș s. m. Mic copil.

copileț s. m. 1) Vlăstar eșit dela tulpina unui pom ori păpușoi (copchileț); 2) mic copil.

copiliță s. f. Fată mică, fetișoară.

coplos, foasă *adj.* (lat. *copiosus*, dela *copia*, abundență). Abondent, din belșug, (despre masă).

coplist s. m. V. *copiă*. Funcționar inferior, care copiază, scrie ce i se dă de către șef.

copită s. f. (lat. *dela cubitus*, cot, articulație anatomică). Uoghia tare dela piciorul calului, cu osul ce este în lăuntru ei; idem la alte animale; *iron.* unghie f. mare.

copleşi (a) v. (lat. dela *complector*, *complexus sum*, a cuprinde, a înconjură). A cuprinde, a năvăli peste, a acoperi cu totul; a împovora.

copleşire s. f. Cuprindere; năvălire peste; împovorare.

copleşit, ă *adj.* Cuprins de; acoperit de tot; împovorat.

copleşitor, oare *adj.* Împovorător, cuprinzător.

copoaică s. f. V. *copoiu*. Cățea de vânătoare.

copolu s. m. (lat. *co-pius*, cu devotament, cu credință). Câne de vânătoare credincios, care aleargă și descopere vânatul; *fig. iron.* agent dectiv de poliție. Și Unguii zic *kopo*.

coporie s. f. (lat. dela *capere*, a apucă). Mănerul dela coasă, ce se apucă cu mâna dreaptă.

coprină s. f. (dela gr. *kopreion*, de băligar). Bot. Floare zisă și *narcisă*.

coprinde (a) v. (lat. *co*, împreună; *prendo* (prehendo) a prinde, a apuca). 1) A îmbrățișa și cuprinde; 2) a ocupa; 3) a acoperi complet; *fig.*: a pricepe, a înțelege; 4) a apucă (frica).

coprindere s. f. V. *preced.* 1) Apucare; 2) ocupare; 3) năvălire; 4) conținut.

coprins, ă *adj.* 1) Apucat; 2) ocupat; 3) acoperit; 4) năvălit; 5) s. n. conținutul, înțințerea; 6) *fig.* avere; cu avere, bogat.

coprinzător, oare *adj.* Care coprinde.

coproprietar s. m. (prefix lat. *co*, împreună; rom. *proprietar*). Proprietar împreună cu altul pe o avere.

coproprietate s. f. V. *preced.* Proprietate ce aparține la mai mulți.

copt, coaptă *adj.* (lat. *coctus*, *copt*). 1) Copt în cuptor; 2) fruct copt, ajuns la maturitate; 3) *fig.* matur, vârstnic; serios; s. n. stare de maturitate.

coptoroșit, ă *adj.* (dela *copt*). Copt, uscat și găunos (fruct, arbore).

coptură s. f. V. *copt*. 1) Aliment copt în cuptor; 2) puroiu dela o bubă umflată; 3) coacere.

copulă s. f. (fr. *copule*, din lat. *copulo*, a uni). *Logic*. Cuvânt ce unește atributul cu subiectul; verbul *a fi, este*, formează o copulă în propozițiuni.

copulativ, ă *adj.* V. *preced.* Ce servește drept copulă; prin copulă.

cor s. n. (gr. *choros*, cor de cântăreți și de dânzători). 1) *Antic*. Horă de persoane ce cântau și jucau după cadența cântecului; 2) *Muzic*. Trupă de cântăreți ce execută împreună cântări armonizate; 3) cântec executat de mai multe voci; 4) locul unde cântă corul în biserică; 5) poezie lirică în tragediile vechi; 6) *fig.* strigăt de mai multe voci.

corabățică s. f. (lat. *dela collibetere*, a plăcea). 1) Bot. Numire dată floarei albastre zisă *cicoare* sau *albastriță de câmp*; 2) Zool. Cioară albastră, un fel de pasăre albastrie.

corabie s. f. (dela lat. *carr*, car, căruță; a, cu; *velum*, pânză; — de aci grec. *carabia* cit. *caravia* (cuvântul este format însă de Italiani). Luntre mare cu pânză; vas plutitor, care merge prin puterea vântului; ce suflă asupra pânzelor atârinate de catargui.

corăbler s. m. Cel ce știe să conducă o corabie.

corăbioară s. f. 1) Corabie mică; 2) prăjituri mici, din făstă făinoasă, cu forme diferite (de semilună, sau corăbioară).

coral, ă *adj.* V. *cor*. Pentru cor, de cor. **coral, coraliu** s. n. (gr. *korallon*). Un fel de polypier (vietate de mare) din suportul căror se fabrică mărgelile și bijuteriile roșii, albe sau negre; mărgan.

coran s. n. (arab *koran*, carte). Cartea ce conține legea religiei Mahometane.

corasan s. n. (turc). Cuvânt din localitatea *Khorasan*.

corastă s. f. (lat. *colostră*). Primul lapte ce se mulge după fătat; 2) lapte închețat, stricat.

corăslă (a se) v. V. *preced.* A se face coraslă, a se închețat laptele stricat.

corb s. m. (lat. *corvus*, corb). 1) Cioară complet neagră; 2) varietate de struguri negri; 3) *pl. fig.* oameni rapa-i; 4) *fig.* negru tare.

corbiu, e *adj.* Cum e corb. 1.

corboaică s. f. Femeia corbului.

corbuleț s. m. Mic corb.

corchezi (a) v. (stricat. din *crocezi crocezare, croceșare*). V. *corci*.

corci (a) v. (diformat di. vorba *croce*, cruce). 1) Încrucișă speța (de animale); 2) a îi bastard; 3) a degenera pînă încrucișare (plantele).

corcie s. f. (lat. din *croce*, (crux). Covercă din bețe încrucișate.

corcire s. f. V. *preced.* 1) Încrucișarea de spețe animale; 2) degenerare de speță prin amestec cu altele.

corcîș, *ă adj.* Produs al corcirei.

corcitură s. f. 1) Produs al încrucișării de spețe; 2) speță degenerată; 3) *fig.* degenerație, mic și nedezvoltat.

corciu s. n. V. *preced.*

corcoață s. f. (comp. *curg-ațe*). Treantă, cărpogitură din care atarnă ațe.

corcodan s. m. (lat. *corax* — *quidem*, = la fel coraiu). Curcan negru (asemănat cu corbul cu coadă mare).

corcodel s. m. (lat. dela *corax*, corb, *quidem*, la fel). 1) Pom cu fructe negre mici, din speța prunelor; 2) alifie de corcoduș.

corcodușă s. f. V. *preced.* Fructul de corcodel sau corcoduș.

cordar s. n. (lat. dela *chorda*, coardă, strună). Ferestrău încordat pentru dogari, butnari.

corcoll (a) v. (lat. *corculum*, diăguț). 1) A alintă; 2) a crește alintat și prea îngrijit. Oit.

corcolit, *ă adj.* V. *prec.* Prea îngrijit.

cordea s. f. (fr. *cordelette*, cordea). 1) Panglică, fâșie lungă și îngustă de mătăasă; 2) *medic.* Tenia, un verme f. lung ce se face în intestine.

cordelar s. m. V. *preced.* Fabricant sau vânzător de cordele.

cordeluță s. f. Cordea mică, îngustă.

cordial, *ă adj.* și *adv.* (dela lat. *cor*, inimă). Din inimă, cu prietenie strânsă; f. prieteneste.

cordialitate s. f. V. *preced.* Prietenie din inimă, strânsă prietenie.

cordan s. n. (fr. *cordan*, mică frânghiuță (dela *corde*, frânghie împletită). 1) Frânghiuță împletită (de mătăasă) sau altfel; 2) cingătoare la rochii; 3) panglicuță pentru atarnat o medalie, decorație; 4) *fig.* decorație, ordin; 5) *mil.* linie de posturi militare spre a opri trecerea.

cordonaș s. n. V. *prec.* 1) Mic cordon; cingătoare mică; 2) miliție de cordon (la 1834); 3) soldat din acea miliție.

corduc s. n. (din *coardă*). Încordarea limbii la vite (boală).

corect, *ă adj.* (lat. *correctus*, dela *rectus*, drept). 1) Fără greșală, fără cusur; 2) drept,

cinstit, nepătat, necompromis; 3) *fig.* exact și scrupulos.

corectă (a) v. V. *preced.* A îndreptă greșala; a îndreptă; *școlar.* a vedea o lucrare școlară indicându-i greșelile.

corectare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) corecta.

corectat, *ă adj.* Îndreptat, corijat.

corecțional, *ă adj.* (lat. *correctio*, îndreptare). *Jurid.* De îndreptare, pentru îndreptarea (celor ce fac abateri dela legi sau regulamente)—procese. pedepse; *legi* sau *tribunal* ce aplică pedepse minorilor spre a-i îndreptă.

corectitudine s. f. V. *preced.* și *corect.* Starea sau însușirea de a fi corect; purtare fără cusur, cinste.

corecțiune s. f. (lat. *correctio*, îndreptare). 1) Lucrarea de a corecta; 2) *fig.* pedeapsă de îndreptare; mică pedeapsă.

corectiv s. n. Care corige; îndreptător; un corectiv, mijloc sau măsură de îndreptare cum ar fi; o *pedeapsă*, o *mustrare*, o *amendă*.

corector s. m. *Tipograf.* Cel ce face corectarea greșelilor de tipar la proba unei tipărituri.

corectură s. f. V. *corectă.* *Tipogr.* Îndreptarea greșalelor la o probă de tipăritură, etc. *Școlar.* corectare la desemn.

corelațiune s. f. (lat. *co*, împreună, *relatio* raportare). Raport (apropiere) între termeni, obiecte, expresii, etc.

corelativ s. n. (fr. *corelatif*). Care exprimă o relațiune reciprocă; d. e. *tată* și *fiu*—sunt termeni corelativi.

coreligionar, *ă s.* (prefix *co* și *religiune*). 1) De aceeași religie; 2) *fig.* de aceeași credință sau culoare politică.

coreografic, *ă adj.* V. *urm.* De coreografie, coreografie s. f. (gr. *choreia*, danț, joc, horă; *graphô*, a scrie). Arta de a învăța cum se dansează, arta sau descrierea-jocurilor.

corespondă (a) v. (fr. *correspondre*). 1) A avea corespondență; a răspunde dela unul la altul (prin scris sau altfel); 2) a comunica, a trece dela un loc spre altul.

corespondent, *ă adj.* și s. 1) Cel care corespunde; 2) Cel ce ține corespondență, trimite corespondențe; *școlar.* Persoana care îngrijește și răspunde de purtarea unui școlar în lipsa părinților lui.

corespondență s. f. (fr. *correspondence*). 1) Trimitere și primire de scrisori; 2) scrisoare trimisă cuiva; 3) trecerea dintr-o încăpere în alta.

corespunde (a) v. V. *corespondă.* A avea corespondență cu cineva; 2) a fi exact sime-

tric (ca formă, ca loc, sau timp): *unghieri corespunzătoare*; *camere*, etc.; 3) a comunica dela un loc la altul; 4) a fi în drept sau visavi.

corespunzător, oare *adj.* Care corespunde. **coridor** *s. n.* (spaniol *corredor*, dela *correre*, a fugi). Sală îngustă și lungă prin care se poate intra în mai multe camere la rând, sau care duce dela o încăpere la alta și ai depărtată; *fig.* trecere îngustă.

corleu *s. m.* (gr. *koryphaos*, șef conducător, dela *koryphē*, vâri, creștet). 1) Șef (de partid sau de grupare politică); 2) personajiu dintre conducători (politici); 3) *antlc* cel ce conduce corurile în tragedia greacă.

corigent, ă *adj.* (lat. dela *corrigere*, a îndrepta, a drege). **Școlar**. Elev care trebuie să dea un nou examen pentru a 'și îndrepta nota la unul sau mai multe studii.

corigență s. f. V. preced. **Școlar**. Examenul de îndreptarea notei spre a putea fi promovat.

coriță (a) v. (lat. *corrigere*, a îndrepta). **Școlar**. 1) A îndrepta greșeli la o lucrare școlară; 2) a da examen pentru corigență; 3) a îndrepta o vorbă, o afirmare greșită; 4) a însemna greșelile; 5) *fig.* a (se) desbară de apucături rele.

corijare s f. V. prec. Îndreptare; acțiunea sau mijlocul de îndreptare (mai ales cu înțeles de intelect sau moral).

corimb s. n. (gr. *korymbos*, ciorchină de flori sau fructe). **Bot.** Numirea unei grupe de flori sau de fructe ale unei plante, ce se împreună în forma unei umbrelle.

corintian, ă *adj.* (gr. dela *Korinth*, cetate înfloritoare în Grecia, la golful cu același nume). Cel ce este din orașul Corint.

corintic ă *adj.* 1) Din Corint; 2) stil arhitectural, cel mai elegant și mai ornăt, având capitel cu 3 rânduri de foi de akantus.

corist, ă *s. V. cor.* Care cântă în cor.

coriță s. f. (lat. dela *curro*, a curge). Vas în care curge vinul din teasc. — Și Slavii zic *korite*.

coriu s. m. (lat. dela *coriarius*, de piele, din lat. *corium*, piele). **Medic.** Boală de piele, numită *rujeolă*, zisă și *ubat mic*, când pacientul trebuie să stea la căldură și să se înlesnească eșirea bubelor pe piele, căci altfel coriul se duce la inimă și bolnavul moare.

corji (a) v. V. coarja și coajă. A lua coarja, depe ceva.

corjit, ă *adj.* Cu coarja luată, jupuit.

coriza s. f. (gr. *koriza*). **Medic.** Numirea guturaiului din răceală adâncă la creer.

coriă s. f. (lat. dela *corax*, *corula*, cioară

mică). **V. urm. Zool.** Pasăre de baltă zisă și găinușă de baltă, ce se scufundă în apă când se vede în pericol de a fi vânată.

corlată s. f. (lat. din *corelata*, din *referre-relatum*, a înturna, a răstrânge, reîntoarce). 1) Poliță dela coșul sobei sau cuptorului, pe care se așează mici lucruri; 2) boltitură din lemne pe care se acață, se urcă vița de vie; 3) închisoare tare pentru vite, din pari și nuele înșirate.

corli (a) v. V. corlă. A se scufundă în apă ca corla.

cormană s. f. (daco-gr. dela *kormazo*, a frânge, a despica, a crăpa). Scândură ca o aripă în dreapta plugului, care răstoarnă și frânge brazda, o curmă.

corn s. m. (lat. *cornus*, *i*, corn (copac) și *cornu*, *us*, corn de animale). **Bot.** 1) Arbore cu lemnul foarte tare; *s. n.* 2) pânșoară rotundă și ascuțită la capete ca un corn de animal; 3) trompetă; corn de vânătoare; 4) țepușă tare ce crește pe capul animalelor cornute; 5) mânerule dela plug; 6) con de hârtie pentru pus cumpărături mici de băcănie; 7) orice lucru cu formă ascuțită; 8) frunțar în forma unui mic cub, ce pun pe frunte evreii la rugăciune; 9) capătul semilunei; 10) capăt de prescur; 11) colț dela stea; 12) *Trans.* colț unghiu.

cornaci u s. m. V. prec. Cel ce ține de coarnele plugului la arat.

cornărit s. n. Impozit vechiu pe capetele de vite.

cornățel s. m. Bot. Plantă zisă și ciulin, care are fructul lungeț ca fructul cornului, foarte tare și prevăzut cu ghimpi agățători.

cornea *adj.* (dela *corn*, *coarne*). **Pop.** Numirea diavolului, care este închipuit ca un om-animal negru, cu coadă și cu coarne.

corneciu s. n. Mic corn (con de hârtie pentru pus ccva).

cornee s. f. (lat. *corneus*, *a*, de corn, tare). **Anat.** Învelișul exterior al ochiului, zis și albul ochiului.

cornet s. n. (fr. *cornet*). 1) Mică trompetă (muzică); 2) mic corn făcut din hârtie pentru pus bomboane, etc. *s. m. milit.* numire veche pentru ofițerul de cavalerie.

cornișă s. f. (fr. *corniche* (cit. *corniș*) dela vorba *corn*). **Archit.** Ciubucl cel mai eșit înainte și cel mai de sus, dela coronamentul (ornamentația superioară) a păretului unei construcții, îndată sub acoperiș.

cornișor s. n. Bot. Numirea unei plante criptogame, zisă și brădișor.

cornist s. m. V. corn. Milit. Soldat care

dă semnale cu cornul, trompeta; cel care cântă cu trompeta.

corniță s. f. V. *corn*. 1) Cornul mic dela un animal; 2) speță de struguri cu boabele ascuțite ca fructul cornului (1).

cornorat, ă adj. 1) Cu coarne; 2) fantastic, exagerat; 3) *fam.* trădat, înșelat de soție sau soț; 4) *s. m. pop.* diavolul.

cornut, ă adj. (lat. *cornutus*). Cu coar.e: vite *cornute*.

cornută s. f. (fr. *cornue* dela vorba *corn*). *Chim.* Vas de sticlă, cu un gât lung în formă de corn îndoit în jos, ce servește pentru a face distilarea.

coroabă (și coroambă) V. scoroambă. s. f. (lat. dif. din *columba*, porumbel). Porumbă, fructul porumbrelului.

coroagă s. f. (lat. dela *corugo*, are, a zbârci). 1) Scoarță de copac; 2) piele uscată de oaie.

coroană s. f. (lat. *corona*, cunună, coroană, dela gr. *korônê*, lucru curbat, îndoit). 1) Ornament pentru pus pe cap, ca atribut al puterii suveranilor; (Coroana României este făurită din oțel dela un tun luat dela Turci în războiul pentru independență, din 1877-78); 2) cunună de flori sau de verdeață; numirea unității de monetă în Ungaria și Austria; 4) *fig.* suveranitate; 5) *bis.* cunună de glorie, aureolă; 6) *Coroana României*, decorație înființată în 1881; 7) cunună ca premiu școlar; 8) creasta casei de țară; 9) partea superioară a măselei.

corobcă s. f. (dim. dela *corabie*, corăbucă). Cutie ca o luntre mică în care poartă mărfuri de vânzare prin sate, negustorii ambulanz.

corobcar V. prec. Negustor ambulanz cu *corobcă. Mold.*

coroboră (a) v. (lat. *corroborare*, a întări — dela *robur*, tărie). *Jurid.* A întări, a sprijini un fapt cu alte fapte sau împrejurări.

coroborare s. f. Acțiunea de a coroboră.

corodă (a) v. (fr. *corroder*, dela lat. *rodere*, a roade). *Chimic.* A roade treptat, a mânca, a găuri (apa tare roade metalele).

corogi (a) v. (lat. *corrugo*, are, a zbârci, a îndoi). 1) A îndoi, curbă; *fig.* a bate tare pe cineva.

corogit, ă adj. Îndoit, scovârdat, (lemnul, scândura, etc).

coroiat, ă adj. V. coroiu. Curbat și aplecat puțin în jos (nasul), acvilin (sau ca de *coroiu*).

coroiu s. m. (lat. dela *corax*, corb). Corb, cioară cu totul neagră; *fig.* țigan mare.

corolă s. f. (lat. *corolla*, mica coroană). *Bot.* Învelișul staminelor și a pistilului, totalitatea petalelor ce constituie floarea.

corolar s. n. (fr. *corollaire*). Urmarea ce decurge dintr'o propoziție sau temă ce a fost demonstrată (*matem. logic*).

coromăslă s. f. (lat. *co* + *remusula*, cu lopățică — *remuș* = lopată). Lemnul bun flexibil, lătăreț și puțin îndoit, ce se așază pe umăr, iar de capetele lui se atarnă greutatea ce trebuie duse (mai ales vase cu lichide, căci nu se varsă prin acest mijloc de a le duce). V. *cobiliță*.

coropișniță s. f. (diformare din *conopis-terita* sau *conochifterită*). *Zool.* Mic vierme de pământ, roșcat, cu multe picioare.

corovatic s. m. (lat. *curo*, a vindeca, *vates*, ghichitor, vrăjitor). *Bot.* Plantă amară, ce se pune în beutură (sau a cărei zeamă se bea) pentru a vindeca boale de stomac; zisă și *gențiană*.

corozlune s. f. V. corodă. Roadere prin o substanță corosivă.

coroziv sau corosiv adj. V. preced. Substanță care roade, mănâncă, distruge (un metal); *fig. lit.* înșepător, sarcastic.

corp s. n. pl. corpuri (lat. *corpus*, *corporis*). 1) Trup omenesc; 2) partea alcătuitoare a unei ființe organice; 3) *științ.* orice substanță organică sau neorganică; 4) unitate, asociație, grupă sau clasă de funcționari: *corpul profesoral*, etc. 5) *geom.* figură ce înfățișază un solid geometric; 6) *gener.* obiect; 7) *milît.* **corp de armată**, unitate militară care cuprinde două sau mai multe divizii; 8) unitate militară cu anume îndatorire; detașament, trupă; 9) parte principală dintr'o mașină — de pompă; 10) clădire osebîită — *corp de casă*; 11) *corpuri legiuitoare*, Camera și Senatul; 12) *corpul diplomatic*, ambasadorii sau miniștrii ce reprezintă țări străine.

corporal, ă adj. De corp; pentru corp, trupesc.

corporatiune sau corporație s. f. V. corp. 1) Grupare asociație de oameni ce au aceeași ocupație sau meserie; 2) localul sau sediul acestei asociații.

corpulent, ă adj. (lat. *corpulentus*). Plin la corp, gras; mare la corp.

corpulentă s. f. V. preced. Starea de corpulent; plinătatea corpului.

corpuscul s. n. (lat. *corpusculum*). *Științ.* Corp f. mic, corpușor.

corpuscular, ă adj. V. prec. Privitor la corpuscule; ca de corpuscule.

corsaj s. n. (fr. *corsage*). 1) Talia, trunchiul corpului omenesc dela subțiori până la șolduri; 2) partea din rochie ce îmbracă această parte din corp.

corsar *s. m.* (ital. dela *corsa*, cursă, prin-zătoare). Pirat, hoț de mare, care prinde și jefuește corăbiile.

corset *s. n.* (fr. *corset*. V. corsaj). Imbrăcăminte femeiască, făcută din pânză tare și din oase flexibile de balenă, ce strânge mijlocul spre a-l face subțire și a da formă frumoasă corpului, (se zice însă că întrebuițarea lui este dăunătoare sănătății, de aceea se și părăsi întrebuițarea lui).

corsetier *s. m.* Fabricant de corsete.

corsican *s. m.* Om din insula Corsica.

cort *s. n.* (lat. *cortex*, învelitoare). Adăpost făcut din pânză prinsă pe bete înfipte în pământ (pentru militari); 2) șatră de țigani; 3) *Cortul mântuirii*, templu improvizat ca un cort la vechii Evrei — Sanctuar în templul din Ierusalim; 4) *ca la us*. *cortului* (ocară, horă) ca la țigani.

cortă, **cortegiu**, *s. n.* (italian, *cortegio*; dela *corte*, curte (princiară, regală). Mulțime de persoane ce însoțesc pe cineva în semn de onoare; *fig.* mulțime însoțitoare.

cortel *s. n.* V. *cort*. Mic cort pentru a-părat de ploae, format din pânză prinsă pe vergele ce se închid, sau se deschid, după trebuință; umbrelă.

cortină *s. f.* (ital. *cortina*). Perdea mare care acoperă vederea dinspre public pe scena teatrului.

corțorosi (a) *v. V.* *cotorosi*.

corupător, **care** *adj.* V. *corupe*. Cel ce corupe.

corupe (a) *v.* (lat. *corrumpo*, *ere*, a strică, a distruge). 1) A strică (în înțeles mai mult moral); 2) a (se) dedă la stricăciuni, a deprinde la stricăciuni, la fapte imorale; 3) a ademni prin daruri la o faptă rea.

corupt, **ă** *adj.* V. *preced.* 2) Stuciat, dedat la stricăciuni; 2) ademenit prin mituire (un funcționar) să facă acte ilegale.

corupere *s. f.* 1) Stricăciune; 2) ademenire prin daruri sau mită la o faptă rea.

coruptibil, **ă** *adj.* Care se poate corupe.

coruptibilitate *s. f.* Starea de a putea să se corupă; puțința de a se strică.

corupțiune *s. f.* 1) Stricăciune morală; necinste; 2) *organic*. putreziciune, descompunere; 3) ademenire la rău prin mituire.

corupător, **oăre**, *adj.* Care corupe; *s. m.* ademenitor la rău.

corvadă *s. f.* (lat. *corvada*). 1) Muncă pe degeaba (clacă); 2) *milit.* munca de curățenie în curtea cazarmei; *fig.* lucru greu neplăcut și fără folos.

corvetă *s. f.* (fr. *corvette*). *Marin.* Nu-

mirea unui mic vas de resbel cu rangul între *fregată* și *bric*.

coș (pl. *coșuri*) *s. n.* (lat. *casis*, împletitură, rețea). 1) Paner împletit; 2) învelitoare, de perină; 3) învelișul trăsorei (burduful); 4) horn; 5) *coșul pieptului*, toracele format din îmbinarea coastelor; 6) *coșul morii*, lada în care se pun grăunțele spre a cădea încet sub piatra de moară; 7) conținutul unui coș (1); 8) împletitură de nelușe formând cuprinsul căruței; 9) mică traistă de papură sau de altă împletitură; 10) pungă de hârtie.

coș *s. m.* (pl. *coși*) (daco-gr. *choos*, proeminență, umflătură). Mică umflătură (bubiță) pe piele.

cosac *s. m.* (lat. *cos-ac* = ca cutea). Numele unui pește mic, ca o cute.

cosânzeana *s. f.* (daco-gr. *ko-syn-zen* = încă împreună cu zeus). Frumuseță femeiască nespasă, ca de zeitate; ca în povești de frumoasă. *Iliana Cosânziana*, zână foarte frumoasă din basmele poporului — ea are părul de aur.

coșar *s. m.* 1) Mare și nalt coș, împletit din nule (pătul), pentru păstrat păpușoiul (porumbul); 2) împletitor de coșuri; 3) măturător de coșuri (4), hornuri; 4) staul, adăpost pentru vite; 5) *fig.* casă proastă, poiată.

coșarcă *s. f.* (comp. rom. *coș*, suf. *arca*, Coș mare împletit din nule, însă în formă încovoaiată la fund, pentru cărat semințe de legume, cereale, etc.

coasă *s. m.* V. *coasă* și *cosi*. 1) Cel ce cosește iarba; 2) numirea unui gândac verde, ce trăiește în iarbă și sare foarte tare.

coșclug *s. n.* (baza *coș* și lat. *cingo*, a cuprinde jur împrejur). 1) Siciu (pentru mort); 2) *Mold.* coșul căruței; coș de papură.

coșcodan *s. m.* (rom. *coș*, burduf; *codan*, cu coadă mare). 1) Animal diform cu coada mare (mămuțoiu); 2) om diform, mare, sau cu chica mare.

coșcogea (mîte) *adj.* (rom. *coș*, burduf; lat. *cogere*, a grămădi; sufix *mi-te*). Ca un burduf îndesat și foarte mare.

coșcov, **ă** *adj.* V. *coșcovi*. Găunos, răscopt; cu scoarța răscoptă și gata să cadă, (un arbore, un părete, etc).

coșcovi (a se) *v.* (baza *coș*, umflat, lat. *cavo*, *cavare*, a scobi, a sparge). A se ridică scoarța, coaja, de pe ceva (din cauza vechimei); a cădea cojile, a se jupui (un arbore, un părete); a se jupui varul cojit de pe părete; *fig.* a *coșcovi* în *bătăi*, a bate până să se facă umflătură, vârci.

coșcovit, **ă** *adj.* V. *preced.* Găunos la

coață și gata a se jupui de vechime; *fig.* umflăt de bătaie.

cosecantă s. f. (lat. *co*, împreună, *v. secantă*). *Geom.* Secanta complimentului unui unghi.

coșenilă s. f. (fr. *cochenille*, din lat. *coccinus*, roș stacojiu). *Zool.* Insectă din care se extrage o culoare roșie stacojie. *V. cocciuelă*.

coșer s. n. V. coșar.

coși (a se) v. coasă. 1) A tăia earba cu coasa; 2) *fig.* a nimici, a ucide — moartea cosește; 3) *a se coși*, a se atinge cu potcoava la picioare calul. — Slavii zic *kositi*.

coși (a) v. (dela vorba *coș*, umflătură). A umfla în bătaie; 2) *a se coși*, a prezenta umflături la suprafață; a face coși pe obraz.

cosin s. n. (lat. dela *co* + *sinus*, indoitură, încovoiere). *Geom.* Sinus complementar al unui unghi.

cosit, ă adj. Lucru ce este cosit, tăiat cu *coasa*; s. lucrul cositului, cosirea.

coșită s. f. (diminutiv din plural *cozi*, *cozițe* și *coșițe* = coade mici, codițe — de aceea se întrebuințează mult la plural). 1) Codiță de păr, împletită din trei șuvițe (peplănătura femeiască); 2) plantă de câmp ce crește prin iarba de cosit și face în vârf un fel de spic pufoș cu sămințe, ca o codiță.

coșițel s. m. Numirea unei plante din familia ombeliferelor, ce se mai cheamă și *bolonel*.

cositor s. n. (lat. *co*, împreună; *sutor* care coasă (dela *suo*, *ere*, a uni, a coase). Numirea metalului alb (*stannum*) ce se întrebuințează la lipirea unor metale între ele, și la spoitul vaselor de aramă; intră și în compoziția bronzului.

cositori (a) v. V. preced. A spoi un vas de aramă cu cositor ca să nu coclească.

cositorire s. f. Lucrarea de a cositori.

cosmetic s. n. (gr. *kosmêtikos*, de găteală, din *kosmeô*, aranjez, pun în ordine).

1) Numirea substanțelor ce au de scop a aranja, a întreține frumuseța feței, a pielei; 2) numirea unui fel de ceară specială pentru a așeza bine părul.

coșmagă sau coșmoagă s. f. (din *coș* și lat. *magalla*, colibe). *Mold.* Colibă de ciobani; poiată.

coșmelle s. f. Variantă din *cosmoagă*. Casă proastă, din nuiele; poiată.

cosmogonie s. f. (g. *kosmos*, lume; *gonos*, creațiune). Știință, sistem de învățături, despre felul cum s'a creat lumea.

cosmografie s. f. (gr. *kosmos*, lume; *graphô*, scriu). 1) Descrierea universului, a

corpurilor cerești cu sistemele lor și cu fenomenele ce prezintă; cartea ce cuprinde această știință.

cosmologie s. f. (gr. *kosmos*, lume; *logos*, vorbire). Știință despre legile generale ce stăpânesc universul.

cosmopolit adj. și s. (gr. *kosmos*, lume; *politês*, cetățean). Cetățean din toată lumea, care nu are patrie, ci toată lumea o consideră ca patria sa; oraș cosmopolit, în care trăesc oameni de toate neamurile.

cosmopolitism s. n. 1) Felul de a trăi al cosmopolitului; 2) lipsa iubirii de patrie.

coșniță s. f. (baza *coș* + lat. *nexa*, legată). 1) Coș cu toartă, de adus cumpărăturile lui poiată; 2) *fig.* Olten. cumpărătura de merinde zilnică; 3) stup de albine împletit din nuele.

coșolină s. f. (dela *coși* + lat. *lino*, a mânji, a păta). Fân cosit și înegrit sau mucezit de ploie.

cosor s. n. dela vorba *coasă*). 1) Cuțit încovoiat puțin la vârf care în același timp apucă și taie (pentru pomicultori și viticultori). 2) *bot.* plantă naltă ce crește prin iarbă de fânețe, cu frunza tăioasă ca briciul.

cosoraș s. n. Cosor mic.

cosoroabă s. f. (mai corect *costoroabă*), (lat. *costa*, coastă; *robur*, lemn tare de stejar). Grindă puternică de stejar, pe care se sprijină alte grinzi sau căpriorii dela podul unei case.

cost s. n. (germ. *kosten*, cost, evaluarea prețului). Prețul cu care se vinde sau se cumpără ceva.

costă (a) v. V. preced. A fi de preț, a avea preț; *fig.* a suferi moral — *fa costat mult pierderea soției*, etc.

costal, ă adj. V. coastă. De coastă, dela coaste.

costaș adj. și s. V. coastă. Cal de doi ani, care trage alăturat pe lângă caii dela trăsură.

costeliv, ă adj. V. coastă. 1) Osos, care i se văd coastele; 2) nucă *costelivă*, osoasă, cu coaja foarte tare și cu miezul prins în coajă de nu se poate scoate; cusută (Mold).

coștireaș sau coștineață s. f. (baza *coș* + lat. *terreus* — (terracia) de pământ). Poiata împletită din nuele pentru ținut păsări sau porci și care nu este naltă ci scundă, și lipită cu pământ.

coștiș, ă adj. V. coastă. Aplecat într-o parte; s. coastă, povârniș de deal.

coștisor, oare adj. V. costă. Care costă mult; scump.

coștiță s. f. 1) Coastă mică; 2) friptură de coastă de porc, cotlet.

costorit, *ă adj.* V. *cositor* și *cositori*. Spoit cu cositor (vas de aramă).

costoroabă *s. f.* V. *Āosoroabă*.

costrăș *s. m.* (baza *coastă*). Zool. Numirea unui pește ce are mult oase (coaste).

costreiu *s. n.* (lat. *co*, împreună; *strio*, are, a face dungă, vergi). Bot. Plantă erboasă cu bățul tare (un fel de meiu) și care zgăie pielea.

costum *s. n.* (italian *costume*, deprindere, fel de a se îmbracă). Îmbrăcăminte complectă pentru un bărbat; 2) rând de haine; 3) felul de îmbrăcăminte la teatru; 4) îmbrăcăminte de ceremonie.

costumă (a se) *v. V. preced.* A îmbracă un fel de haine, deosebit cu totul de cele ce obișnuște cineva; (cu scop de a se distra ori de a merge la un bal costumat).

costumar *s. m.* Cel ce face sau vinde costume, haine.

costumat, *ă adj.* V. *costumă*. 1) Îmbrăcat în haine cu totul altfel de cum obișnuște cineva; 2) deghizat; 3) *bal costumat*, bal unde oamenii se duc îmbrăcați în costume deosebite de cât cele obișnuite, sau în costume felurite combinate.

cot *s. n.* (lat. *cubitum*, cot (dela mână și cot de măsură)). 1) Îndoitura ce formează brațul cu antebrațul; vârful din afară al acestei îndoituri; 2) măsură de lungime dela cotul mâinei până la vârful degetelor, îndoind și peste dosul palmei (cam 75 cm. vezi *rup*, *gref*); 3) unghiu îndoitoră; 4) *fig. a'și da coate*, a se înțelege prin semne, dându-și lovitură cu cotul; 5) măsură de capacitate pentru butji; 6) *fig. cot la cot*, deopotrivă cu, în prietenie cu.

cotă *s. f.* (lat. dela *cubitum*, măsură de lungime de un cot). 1) Măsură de lungime sau de înălțime; 2) cifră care arată pe un desen sau pe o hartă lungimi sau înălțimi măsurate; 3) valoare ce se stabilește la bursă pentru vânzarea de acțiuni și titluri; 4) partea de impozit ce revine cuiva; 5) cantitate proporțională.

cotă (a) *v. V. preced.* A stabili cota, măsura sau valoarea *propr.* și *fig.*

cotangentă *s. f.* (lat. *co*, împreună, + *tangentă*). Geom. Tangentă complementară a unui unghiu.

cotar *m. V. cot*. 1) Cel ce măsoară capacitatea sau cuprinsul unui vas cu băutură, spre a percepe taxa legală.

cotarcă *s. f.* (V. *cot* și *coti* = a măsură). Coș împietit ce servește de măsură pentru cereale.

cotări (a) *v. V. cot*. A măsură, a coti; a stabili măsura, cuprinsul.

cotărit *s. n.* Măsurare, cotire (2).

cotăriță *s. f. V. cot*. Coș ce servă ca măsură pentru cereale sau legume — coșarcă.

cotarlă (lat. dela *coda*, coadă, *codar*, coadă). Căine cu coadă mare sau căine slab, urât.

cotat, *ă adj.* V. *cotă* și *cotă*. Măsurat; stabilită măsura sau valoarea; prețuit *propr.* și *fig.*

cotcă *s. f.* (dela *cot*, întorsătură). Ghem, vâlățuc.

coțcă *s. f.* (lat. din *cos*, peatră tare, dim. *cosica* = petricică). Joc de copii cu o petricică sau zar.

coțcar *s. m. V. prec.* 1) Cel ce știe a juca coțcă; 2) *fig.* Comediant care face lucruri minunate, prin faptul că înșală vederea, ia ochii privitorilor, fie prin mișcări rezezi și calculate, fie prin alte artificii; *fig.* înșelător, șarlatan. — Și Bulgarii zic *koțkar*, pungaș, derbedeu.

coțcărie *s. f.* Joc minunat, lucru inexplicabil făcut de un coțcar; 2) *fig.* înșelătorie

cotcodăci (a) *v.* (dela onomat. *cotcodac!* strigătul găinei după ce face ou). A striga găina, sau ca găina.

coteiu *s. m.* (daco-gr. deal *koteó*, a fi rău). Căine mic și rău.

coteli (a) *v.* (dela vorba *cot*, colț, unghiu). A căută prin toate coturile sau ungherile.

coteșciu *s. m.* Cel ce caută prin toate unghiurile, coturile.

coteneată *s. f. V. cot* și *coteș*. Mică închisoare pentru porci sau pasări, improvizată prin închiderea unui unghiu format de două ziduri sau două garduri.

coterie *s. f.* (fr. *coterie*). Însoțire, tovărășie de oameni politici sau de litere ori arte (cu înțeles rău); cărdășie.

coteș *s. n.* dela *cot*, *cotuț*, *coteș*. 1) Închisoare, încăpere mică pentru porci sau pasări; (uneori formată într'un unghiu de garduri); 2) leasă de nuiete pentru bătut porumbul.

coti (a) *v.* (dela vorba *cot*). 1) A merge ocolind; a ocoli; a merge în zigzag; 2) a devia, a apuca în altă direcție; 3) a măsură cuprinsul unui vas.

cotidian, *ă adj.* și *adv.* (lat. dela *quotidie*, de fiecare zi, zilnic). Care apare zilnic; ziar ce apare în fiecare zi.

cotigă *s. f.* (dela *coti*, a ocoli). 1) Osie cu o roată mică și una mare de care se prinde plugul spre a fi tras și a putea face ocolirea, întoacerea; 2) căruță foarte îngustă, care face întoarcerea ocolind pe departe.

cotigar *s. m. V. preced.* Mold. 1) Car simplu,

lung a cărui osie de dinainte este unită cu cea din urmă prin câteva lemne puternice lungi, și servește la dus butoaie sau greutăți mari; 2) Cel ce face transporturi cu cotigarul.

cotigi (a) v. V. coti.

cotiledon s. n. (fr. *cotyledon* din gr. *kotyle*, cavitate, (vas). *Bot.* Numirea acelei părți din fructul, grăuntele unei plante, care e din unul sau mai multe ioburi ce acoper colțul (viitoarea rădăcină).

cotiledonat, ă adj. V. preced. Plantă a, cărei fruct este cotiledon.

cotillon s. n. (fr. dela *cotte*, fustă țărănească, — *cotillon*, fustuliță). Numirea unui dans, la care iau parte f. multe perechi de dansatori; fac felurite figuri și se dau mici cadouri celor ce iau parte la acest joc de bal.

cotire s. f. V. coti. 1) Ocolire; 2) fig. evitare.

coțiș adv. V. coti. Pe departe, pe încunjur, prin cotire.

cotit, ă adj. 1) Ocolit, încunjurat; 2) în zigzag, cu coturi; 3) măsurat, evaluat (cuprinsul unui vas); s. acțiunea de a coti (1 și 2).

cotitate s. f. (fr. *quotité*, din lat. *quot*, cât). Câtme, partea cât se cuvine, cât trebuie.

cotitură s. f. V. coti. Întorsătură; unghiu.

cotiugă s. f. V. cotigă.

cotiză (a) v. (fr. *cotiser*, dela *cote*, câtime, parte). A participa (cu o sumă de bani) pentru un scop de binefacere sau la o afacere.

cotizațiune s. f. V. preced. Suma cu care participă cineva.

cotleț (e) s. n. (dela *cot*, laț). 1) Îndoitură de ață care leagă; 2) fir ce se încălcește, se leagă, la țesutul pânzei; 3) laț din fir de păr alb din coada calului, ce se prind pe o scândurică, pe care se presară mălai, sau semințe, spre a prinde de picior păsărelele ce ar veni să ciugulească; 4) răsucătură a firului de bătătură ce rămâne afară la țesutul pânzei.

cotlet sau cotletă s. (fr. *côtelette* citit *cotlet*). Costiță friptă de porc, de berbec sau de vițel cu partea de mușchiu corespunzătoare ei.

cotli (a) v. V. cocli.

cotton s. n. (compus din *cot* și lat. *luno*, a curba în semicerc). Firidă la soba de țară; scobitură ce servește ca adăpost.

cotoane s. pl. (baza *cot*). Picioare mari.

coțofană s. f. (daco-gr. dela *kossufos*, mierlă). Pasăre de mărimea unei mierle, cu pete negre și albe — *gaiță*.

cotoiu (pl. cotoaie) s. n. (dela vorba *cot*); Piciorul cu toată articulația — *cotju de puiu*, Olt. Cotoiu s. m. (pl. coțoi) — lat. *catulus*. cățel). 1) Câne de soiu mic; 2) motan. Olt.

cotonog, oagă adj. V. cotonogi. Cu picioarele vătămate; s. f. *cotonoagă*, țepușă de lemn, cu care grădinarul face loc în pământ pentru a pune sămânțele primăvara.

cotonogeală s. f. Vătămarea picioarelor prin lovitură primite dela cineva; clogeală.

cotonogi (a) v. (Vezi *cotoane* și lat. *nocea*, a vătămă). A lovi peste picioare pe cineva, ca să nu mai poată merge; 2) a nu mai putea umbla pe picioare.

cotor s. n. (at. dela *cauda*, *codă*, *codor* pentru *caudex*, *codex*), trunchiu). 1) Rădăcina sau trunchiul de care sunt prinse ramuri, foi sau părți ce se pot desprinde; 2) partea unde sunt prinse, cusute, foile unei cărți ori registru; 3) duplicatul unei chitanțe ce rămâne la registru din care e scos.

cotori (a) v. V. preced. A țala vrejii ne-trebutorii dela vița de vie.

cotorit s. n. V. prec. Tăcutul vițel.

cotoroage s. f. pl. (V. cotor; pentru coto-noage). Picioare mari.

cotoroață s. f. (baza *cotor*+*roasa*). Babă rea, răutăcioasă, furioasă sau urâtă.

cotorobușcă s. f. (lat. *quot-robusca*, cât de viguroasă). *Bot.* Plantă a cărei rădăcină rezistă la frig și îndată ce vine primăvara, înflorește.

cotorosi (a) v. (compus rom. *cotor*, tulpină; *ros*, desprins prin roadere). A desprinde dela tulpină; a îndepărta dela sine; desbăra.

cotoșman s. m. (lat. *quot*, cât *summa*, grămadă, totalitate). 1) Ce este mare, umflat, grămadă (îmbrăcăminte p. ea groasă și multă pusă pe cineva (*incotoșmăni*, a îmbrăca multe haine groase de o dată). 2) *Zool.* Numire dată cotoiului, motanului. V. *cătușa* 2.

cotro adv. dela *incotro*; (lat. din *quo*, încotro; *tra*, peste). În ce parte, în ce direcție.

cotrobăi (a) v. (lat. *co*, împreună. *turbo*, a pune în nerânduală, a răsiipi). A scotoci, a căuta răscolind prin lucruri.

cotroc s. n. (baza *cot* — ca și *coteț*). Adăpost mic; firidă, cotlon.

cotroci (a) v. V. preced. 1) A îngrămădi, a strânge grămadă, a înghesui; 2) a învăli, Munt.; 3) a scotoci.

cotropire s. f. Năvălire asupra altora, acaparare, cuprindere; încălcare.

cotropi (a) v. (din *cot*+*răpi*, a răpi cotind). 1) A răpi (cotind în moșia altuia; 2) a cuprinde, acapara, usurpa.

cotropit, ă adj. Acaparat; cuprins; răpit. **cotropitor, oare adj.** și s. Care cotoape. pește.

cotroși (a) v. (baza *cot*). A căuta prin toate coturile; a scotoci.

cotruță s. f. (dimin. dela *cotroc*). Mic adăpost la gura sobei sau după sobă; firidă, onchiță.

coturn s. n. (gr. *kothornos*). Încălțăminte cu tocuri înalte în antichitate, purtată de actori.

covaciu s. m. (lat. dela *cavo, are*, a scobi, a săpa, a sparge, înrudit cu vorba *covată*). Ferar, potcovar, lăcătuș (cel ce lucrează ferul în toate felurile). — Și slavii zic *kovacii*.

covârși (a) v. (lat. din *co, cu*, împreună; *vertex, verticis*, vâri, culme). A acoperi peste vârf; a trece peste, a întrece orice. (Prin barbarizare $x = \xi$ — de aci slavii au *verșina, verșei*, înălțime, culme).

covârșire s. f. Acțiunea de a covârși. **covârșitor, oare adj.** Care covârșește.

covașă s. f. V. covăsi. Bentură fermentată, din făină de porumb și cu făină de grâu amestecate cu apă caldă; după fermentare se ferbe și atunci capătă gust acrișor și dulce.

covăseală s. f. V. covăsi. Substanță care poate produce fermentare sau închegare și care se pune la covăsiere; *fig. fam.* contagiune.

covăsi (a) v. (lat. dela *coacesco*, a se înăcri, prin forma *covacesco*). 1) A amesteca cu o substanță ce fermentează și a învărti, vântura, ca să se amestece un aliment lichid: de ex. laptele amestecat cu un chiag oarecare, spre a se închega; borșul, cu huște sau altă substanță ca să fermenteze; idem *covașa*, etc. 2) *fig. a se covăsi*, a se umpa de o boală contagioasă; *idem*, a se converti.

covăsiere s. f. Acțiunea de a covăsi.

covăsit, ă adj. V. covăsi. 1) Preparat prin covăsiere; închegat, fermentat; 2) *fig. fam.* molișit de o boală urâtă.

covată s. f. (lat. dela *cavo*, a scobi; *cavata*, scobită). Albie, vas mare, scobit în lemn de salcie sau plop, pentru preparat pâne sau pentru spălat etc. — Și Turcii zic *kuvata*.

covățea, covățică s. f. Covată mică; lbiuță.

covărgă s. f. (lat. dela *convergo, ere*, a curba, a întoarce). 1) Adăpost, colibă de nule îndoite și acoperită cu frunziș; 2) acoperiș la o căruță, format din nule curbate pe cari se pune o pânză.

coviltir s. n. (din lat. *cubile*, locuință, bârlog — *cubiliter*). Acoperiș pentru căruță ce formează un adăpost (ca bârlogul) când merge la drum.

covilti interj. (onom). Imită țipetul porcului.

covițai (a) v. V. preced. A țipa, porcul (la fel cu gr. antic *koizō*, a covițai).

cover s. n. (lat. dela *coopertire*, (copâr), ca și fr. *couvrir* (couverture) a acoperi).

Scoartă frumos (esută la fabrică, pentru așternut pe jos, sau de pus pe pereți; *fig.* ceceace acoperă pământul *cover de flori*. — (Și slavii zic *kover*, ciit *cavior*).

covoraș s. n. Cover mic.

covrig s. m. (lat. dela *covergare*, a întoarce). Un cerc mic din aluat, copt; *fig.* cerc mic; *a se face covrig*, a se face ghem (de frig).

covrigă (a se) v. 1) A se îndoi ca covrigul; 2) a se zgribuli. *cocoșă*;

covrigar s. m. 1) Cel ce face sau vinde covrigi; 2) *iron.* orășan, târgoveț (măncător de covrigi).

covrigat, ă adj. Îndoit ca un covrig; curbat, cocoșat.

covru s. n. (lat. dela *cavre*, a scobi, a găuri pământul). Scobitură, adâncătură în pământ. *V. crov.*

coz s. m. (ital. dela *coza* din lat. *causa*).

1) Numire dată cărții de joc începătoare, ce poartă numărul unui *as*. 2) *adj. frumoasă coz*, frumoasă *tablou*, ca o cadră, ca un tablou (fiindcă pe cartea de joc zis *coz*, erau mici tablouri, vederi colorate (poate cele întâi tablouri cunoscute de popor).

cozonac s. m. (lat. dela *condio, condire*, a prepara lucruri de mâncare cu mirod: mi cu gust, frumos și dulce — *condionatus*). Pâne dulce făcută din cea mai bună făină de grâu, după anume regulă: plămădirea se face cu lapte și cu drojdie; plămăda stă la căldură potrivită și apoi se amestecă cu aluatul ce se face din făină muiată cu lapte cald și zahăr bine pisat. După un timp de frământare se adaugă un număr de ouă, și mai apoi unt topit cald și ~~și~~ se frământă, însă frământarea se face împungând mult cu pumnii aluatul, sau se și bate chiar aluatul cu palma și cu pumnii; se apucă aluat și se ridică în sus, izbindu-l, apoi se pun și mirodenii; cuișoare, șau vanilie, etc. iar apoi aluatul stă acoperit la loc cald, și își mărește volumul, crește; din el se fac cozonaci; puși apoi în forme și în cuptor, încă mai cresc; dacă însă înfainte de coacere dau de frig, cozonacii scad, nu cresc. (*Felul de pregătire al cozonacilor aparține țării cu grâu mult și de calitate bună*; numirea latină se înrudește cu *conditor (conditor)* cofetar german.

cozondraci s. pl. (germ. *hosenträger*). Bretele, legături ce trec peste umeri și susțin pantalonii să nu cadă; îi trage în sus.

cozoroc s. n. (rus *kozyrek*, dela *koja*, piele). Adaus în față la șapcă, din piele lăcuită, în dreptul ochilor, ca să se poată lua șapca, sau vedea, când bate soarele ori ploaia.

crab *s. m.* (lat. *carabus*). Zol. Crustăceu decapod, un fel de rac de mare.

crac! *interj.* (Onomatopeic). Reprezintă sunetul când se rupe ceva brusc.

crac *s. m.* (lat. *crus*: 1) piciorul dela genunchi la gheznă; 2) trunchiul de copac, d.m. *cruculus* ca fr. *croc* = cârlig. 1) Ramificație de arbore; 2) partea de pantalon ce îmbracă un picior; 3) picior *propr.* și *fig.*; 4) ramură dela un copac; 5) picior de compas. — Și Bulgarii zic *krak*, picior, gambă.

cracă *s. f. V. creacă și creangă*. Ramura groasă, ce se desparte din trunchiul arborelui și crește în sus. (V. și *copac*).

crăcană *s. f.* (din *crac*) 1) Băț ramificat, bifurcat la capăt; 2) funcă; 3) par cu crăci; 4) capră de tăiat lemne pe ea; 5) bețe legate cruciș ca un suport de care se atarnă cianul.

crăcănăt, *ă adj.* 1) În formă de crăcană bifurcat; 2) cu picioarele strâmbe; 3) cu picioarele desfăcute.

crăci (a se) *v. V. crac*. A despreună tare picioarele.

crăciun *s. n.* (lat. dela *creatio, creatio-nis* (citit *creaționis*) naștere, prin forma *creațiune*, ca și iugăciune, etc). 1) Sărbătoarea nașterii lui Isus Christos. 2) Moș *crăciun*, bătrân închipuit, cu barba mare albă, care aduce copiilor daruri în noaptea spre crăciun; 3) *fig.* ciomag.

crăcni (a) *v.* (onomat *crac!* sau *cărc* V. *cărcăi*). A zice *cărc*, a scoate exclamație de nemulțumire (se în rebumitează însă cu negativ, a nu *crăcni*, să nu zici *cărc* sau *crăc*); a nu zice nimic, a nu protesta.

crăfne *s. f. pl.* (germ. *krappen*). Gogoș coapte în grăsime.

crăiasă *s. f. V. craiu*. Femeea craiului; prințesă, regină.

craidon *s. m.* (dela *craiu*); tânăr desfrânat, care se ține de chefuri și își permite orice.

crăie *s. f. V. craiu*. 1) Demnitatea de craiu, funcțiunea craiului; 2) reședința craiului; 3) țara ce o stăpânește craiul.

crăiesc, *ească adj. V. craiu*. Ca de craiu; de craiu; de al craiului.

craillac *s. n.* Petrecere de craiu; desfrânare chef.

craillaciu *s. m.* (dela noțiunea de *craiu*). *Bot.* Speță de plantă parazită ce crește pe rădăcinile plantelor leguminoase.

cralnic *s. m.* (dela *craiu* și lat. *inicio*, a menționat de). Trimis de craiu; cel ce mergea și făcea cunoscut prin strigăte sosirea sau ordinea craiului, ale stăpânirii; vestitor oficial;

pop. băat destrăbălat, care își pierde timpul în alergări și jocuri sgomotoase.

craișor *s. m. 1c.* Craiu mic, pînțice; 2) mic strengar; *Zool.* Un fel de păstrăv-pește.

crăiță *s. f.* 1) Fiică a craiului, prințesă; *Bot.* Floare de speța macului.

craiu *s. m.* (daco-gr. dela *kreion*, șef, căpetenie — baza *krat*, forță). 1) Prințipe, domnitor; rege; 2) om desfrânat, imoral, (cum erau unii *crai*); 3) *craiu nou*, semi-lună; lună nouă (după credința în semne și prevestiri, când se arată luna nouă, oamenii prevesteau schimbarea craiului — pe care o doreau, după cum se vede din noțiunea legată cu vorba *craiu*. — Și Slavii au vorba aceasta diformată *krail*, rege, prințipe; iar slavul *krail* este dela gr. *krainō*, a sfârși, a termina = margine, capăt.

cramă *s. f.* (daco-gr. dela *krama*, amestec de vin). 1) Teascul în care se storc strugurii spre a scoate vinul; 2) șopru sau magazia dela vie, unde se storc strugurii și se face vinul.

crambogaci *s. m.* (gr. diform din *krambotatos*, foarte prăjit, foarte uscat). Un fel de pesmeți rotunzi, prăjiți în unt sau untură, fragezi la mănăcare. *Olten.*

crampe *s. f. pl.* (fr. *crampes*) *Med.* Contractione dureroasă a unor mușchi; dureri în stomac sau în intestine.

crâmpeiu *s. n.* (daco-gr. *krambe*, căpățînă; dela *kras*, cap și capăt). Capăt mic, rupt sau rămas dela ceva; mică rămășiță; căpeșel (de frânghie); *fig.* bucățică ne folositoare.

crâmpeii (a) *v. V. prec*. A prece în bucățele mici un lucru; 2) *crâmpeii s. m.* mici turte de aluat coapte; mici gogoloși.

crâmpeire *s. f.* Acțiunea de a crâmpeii. **crâmpejit**, *ă adj.* Prefăcut în bucățele, în crâmpeii sau gogoloaie.

crâmpește *s. și adj. V. prec*. Speță de struguri cu boabe dese și rotunde.

crăncăni (a) *v. V. crăncăni*.

crăncen, *ă adj.* (lat. comp. *cruentigenus* = în fel ciunt, sângeros). Crunt; sângeros; cumplit.

crăncenle *s. f.* Starea de a fi crăncen; faptă crăncenă, de cruzime.

crănceș *s. m.* *Zool.* Numirea unei pasări de pradă.

crâng *s. n. V. creangă*. Pădurice din arbori mărunți și deși; tufiș.

crânguros, *oasă adj.* De crânguri, crânguri.

crânguleț *s. n.* Crâng mic.

cranologie *s. f.* (lat. *cranium*, țeastă capului; gr. *logos*, vorbire). Știință care are de scop să stabilească după studiul cra-

niului dispozițiunile morale, înclinările individului. (Cuvântul *frenologie* înlocuiește pe acesta).

cranu s. n. (lat. *cranium*). Teasta, tigma capului:

crap s. m. (lat. dela *crepo*, a se rupe, ca și *carpo*, a rupe). *Zool.* Pește cu o conformație puternică (face sforțări și rupe plasa, undița, când e prins).

crăpă (a) v. (lat. *crepo*, *crepare*, a se rupe). 1) A (se) rupe, a (se) despica; 2) *fig.* a deschide puțin (ușa); 3) a se ivi (de ziuă); 4) a plesni; 5) *fig.* a muri; 6) *fig.* a mânca foarte mult sau tot; 7) *crăpă* de ciudă, nu mai poate de necaz.

crăpat *ă adj.* V. *preced.* Ce este despicaț, plesnit, etc. s. *crăpatul zilei*, ivirea zorilor.

crăpătură s. f. V. *crăpă*. Deschizătură îngustă; spintecătură, despicătură, plesnătură.

crăpușnic s. m. (dela vorba *crăpă*). *Bot.* Plantă întrebuințată ca medicament pop, zisă și *crăstăval* și *telieșcă*.

crăpușor s. m. Crap mic.

cras, *ă adj.* (fr. *crasse* grosolană). Grosolană, prostească, desgustătoare — *prostie*, *crasă*, *ignoranță*, *crasă*, etc.

crășei, *crășci* s. pl. (lat. dela *crus*, trunchiu de copac). *Bot.* Arbust cu lemn moale, care prefăcut în cărbune măcinat servă la fabricarea prafului de pușcă.

crășmă s. f. (lat. dela *crocum*, (crociom) vinul (văpsit cu șofran ce se vârsă pe scena teatrului). Local de petrecere, unde se vând băuturi.

crășni (ă) v. (onomat dela sunetul ce produce un corp tare frecat apăsăt pe un altul). A produce scrășnirea cu dinții sau alte corpuri tari.

crășnic s. n. (lat. dela *crux*, cruce, *cruxnic*, în formă de cruce). Instrument de prins pește, format din două bețe curbe, legate încrucișat (ca o cruce), iar la capetele lor, prinsă o mică pânză rară. Se ține cu mâna aplecat, în apele mici, cu prundiș la fund, iar cu piciorul, se stărnesc peșșiorii din prundiș să fugă spre pânza crășnicului, care ridicat îndată, li scoate afară.

crăstăval s. m. (dela vorba *crestă*). *Bot.* Plantă zisă și *crăpușnic*. v.

crastavete s. m. V. *castravete*.

crater s. n. (lat. *crater*). 1) Vas cu toate pentru vin sau pentru pus ori pentru fert untdelemn; 2) prin asemănare, gura vulcanului, prin care aruncă lavă.

cratimă s. f. (gr. *kratema*, alipire). Trăsătura de unire la scrierea unor cuvinte.

cratiță s. f. (lat. dela *cratea* + *testa* vas

de pământ, vas de untdelemn). Vas de bucatărie, din pământ ars, în care se prăjește mâncare cu untdelemn sau cu grăsimi.

cravașă s. f. (fr. *cravache*, citit *cravaș*). Un fel de biciu pentru călăreț, constând din o simplă vargă, groasă la mâner și subțire la capăt, acoperită cu împletitură de ață sau de piele.

cravașă (a) v. V. *cravașă*. A bate cu cravașă; fr. *cravacher*.

cravată s. f. (fr. *cravate*). Panglică, cordea, sau nod de panglică, ce se pune la gât în jurul gulerului cămășei mai ales de către bărbați; legătoare de gât.

creă (a) v. (latin. *creare*). A creă, a înființa, a da naștere, a produce.

creacă s. f. V. *crac*. Ramură, cracă.

creangă s. f. (daco-gr. *kreagra*, cârlig sau funcă). Ramură de arbore. V. și *crac*, *creacă*.

creanță s. f. (fr. *creance*, din *croynance*, credință, încredere, de la lat. *credere*, a crede). Act de datoriază unei sume de bani; chitanță, titlul de constrângere la plata unei datorii.

creare s. f. *creă*. Faptul de a creă, de a da naștere, înființare.

creastă s. f. (lat. *crista*, creastă). 1) Partea cărnoasă roșie ce împodobește capul cocoșului; 2) partea cea mai înaltă de la un zid, de la un deal sau munte; *bot.* *creasta* cocoșului, plantă cu flori mici, roșii.

creat, *ă adj.* V. *creă*. Înființat; făcut.

creațiune s. f. (lat. *creatio*, naștere). 1) Înființare; 2) facerea lumii; 3) producție, făptură; 4) *teatr.* rol jucat pentru întâia dată în anume fel; 5) desemn original de modă.

creator s. m. (lat. *creator*). 1) Întemeietor, ziditor; 2) tatăl ceresc; 3) făcător al unui lucru sau a unei opere originale.

creatoare s. f. Care crează, dă naștere, născătoare.

creătură s. f. 1) Făptură, lucru făcut; 2) *fig.* cel ce are o stare sau vază dobândită prin altceva.

crede (a) v. (lat. *credo*, *credere*) 1) A crede; 2) a avea încredere sau credință; 3) a nădăjdui, a speră; 4) a 'și închipui; 5) a presupune; 6) *pop.* a scuză, erță.

credibil, *ă adj.* De crezut; care poate fi crezut.

credincios, *oasă adj.* 1) Care crede; 2) devotat; 3) care ține la cineva și păstrează credință; 4) devotat următor al preceptelor religiei.

credință s. f. V. *crede*. 1) Credință în D-zeu; 2) admitere că e cu puțință ceva; 3) devotament către cineva; 4) încredere, credit;

5) nădejde, siguranță; 6) *profesiune de credință*, Principiu sau convingere declarată.

credit *s. n.* (fr. *crédit*, dela lat. *credere*, a crede). Comer. 1) Reputația de bun platnic a cuiva; 2) îngăduire, păsuire de plată; 3) partea aceea a unui cont, unde se scie ceea ce este dator comerciantul către o altă persoană sau ceea ce a primit Căla o altă persoană; 4) a deschide *credit* cuiva, a da bani sau mărfuri pe cari să le plătească mai târziu; 5) *fig. credit*, considerație, autoritate; 6) Instituție ce înlesnește sume de bani cu anume condițiuni de garanție pentru achitare; 7) *pe credit*, pe credință, pe datorie, plățibil mai târziu; 8) *credit funciar urban* (sau *rural*) — institut financiar ce dă bani cu ipotecă de case (sau pământ).

credită (a) *v.* (fr. *crediter*). Comer. A înscrie la contul cuiva suma ce i se datorează; a acordă *credit* cuiva.

creditare *s. f.* Faptul de a credita.

creditor, oare *adj.* și *s.* Cel ce creditează, acordă *credit* cuiva; sau dă păsuire de plată (opus *debitorului*); *cont creditor*.

credul, *ă adj.* (lat. *credulus*). Cel ce crede ușor, se încrede lesne.

credulitate *s. f.* V. *preced.* Lesne încredere.

creier *s. m.* (lat. diform din *cerebrum*, creier). 1) Substanță conținută în cavitatea craniană, în care se formează cugetarea și judecata asupra lucrurilor; 2) *fig.* minte, inteligență; 3) *fig. creierii munților*, adâncul sau fundăturile munților.

creion *s. n.* (fr. *crayon*, (cîtit *creion* — dela răd. craie, din lat. *creta*). Substanță din grafit sau altă materie, cuprinsă într'un bețior de lemn, ce servește pentru a scrie, a desemna sau liniă.

creionă (a) *v.* (fr. *crayonner*). A desemna din creion, a schița.

creițar *s. m.* (germ. *kreuzer*, dela *kreuz*, cruce). Ban cu cruce, sau subdiviziune dintr'un ban cu cruce (în Austria) egal cu 2 centime; *fig. pl.* bani, monete.

cremă *s. f.* (fr. *crème*). 1) Smântână; 2) substanță în felul smântânei, spumă, ce se pune la prăjituri; 3) *fig.* partea cea mai aleasă, superioară; 4) *cremă p. ghete*, substanță colorată sau neagră pentru lustruit ghete.

cremațiune *s. f.* (lat. *cremo*, *are*, a arde, a mistui prin foc). Arderea corpurilor; arderea morților.

crematoriu *s. f.* V. *preced.* Instalațiune anume pentru arderea morților, sau pentru arderea gunoacelor și necurătenilor ce se aruncă dintr'un oraș.

cremene *s. f.* (lat. *cremens*, arzător. dela *cremare*, a arde). Piatra foarte tare, zisă și silice (*silix*) în care lovind cu amnarul, ies scintei și se aprinde foc.

cremotartor *s. n.* (fr. din *crème de tartre*). Spumă de drojdie de vin.

crenguță *s. f.* Mică creangă.

creol, *ă adj.* și *s.* (fr. *créole*). Persoană născută în colonii (Africa) din părinți europeni, dar care ia îniașare neagră.

creozot *s. n.* (fr. *créosote*). Chim. Lichid foarte caustic (rozător prin ardere) extras din gudron (păcură) prin distilare și întrebuințat în tratarea dinților, a lemnului ca să nu putrezească.

crep *s., n.* (fr. *crêpe* dela lat. *crispus*, încrețit, sbârcit). Pânză, stofă cu suprafața încrețită; în special pânză de acest fel, neagră, ce se poartă în semn de doliu.

crepitațiune *s. f.* (lat. *crepitiatio*). Păraît, plesnion.

crepon *s. n.* (fr. *crêpon*). Numirea unei stufe mai groase, dar în formă de *crep*.

crepuscul *s. n.* (lat. *crepusculum*). Amurgul serei.

crepuscular, *ă adj.* De crepuscul.

creșcător, oare *adj.* V. *crește*. 1) Care e în creștere; 2) cel ce crește; 3) *fig.* educator; 4) *economic*. Cel ce crește vite multe pentru comerț.

creșcătură *s. f.* Umflare, creșterea aluatului, pânei.

crescendo *adv.* (ital. *crecendo*). În creștere; *muzic.* din ce în ce mai tare.

crescut, *ă adj.* 1) Umflat, mărit volumul; 2) *fig.* educat, îndrumat; 3) făcut mare.

crestă (a) *v.* (lat. dela *crista*, creastă, vârf, culme ascuțită). A face creștături, tăeturi puțin adânci, pe lemn sau pe altceva, ca să formeze un fel de creste; a sculpta în felul săpăturilor naționale în lemn; a însemna cu creștături; a se brăzda fața cu creștături, zbărcituri.

crestare *s. f.* Acțiunea de a creșta.

crestat, *ă adj.* Care are creștături.

crestată *s. f.* (slav dela *krest*, cruce). Colivă cu cruce la morți.

crestăiea *s. f.* (dela *a cresta*) Bot. Un fel de lăptuca creată, crestată.

crestătură *s. f.* 1) Tăetură puțin adâncă, făcută unghiular cum este la creasta cocosului; 2) brăzdar, zbărcitură pe fața omului când îmbătrânește; 3) săpătură, sculptura națională, în lemn.

crește (a) *v.* (lat. *crescere*). A se mări, a se ridica, a spori; *fig.* a educa; a dresa, a cultiva.

creștet *s. n.* 1) Partea superioară a craniului; vârful (muntelui); culmea (muntelui); partea cea mai de sus.

creștin, *ă* (lat. *christianus*, cel ce crede în Christ). Cel ce crede în Isus Christos și în învățăturile bisericești creștine.

creștină (a se) *v. V. preced.* A face pe (ineva creștin; a (se) boteza în religia creștină; a deveni creștin.

creștinare *s. f.* Actul de a (se) creștin; botezarea în religia creștină.

creștinătate *s. f.* Mulțimea de creștini.

creștinesc, *ească* *adj.* 1) De creștin; ca la creștini; 2) *fig.* umanitar.

creștinește *adj.* 1) Cum fac creștinii; cum cere învățătura bisericești creștine; 2) *fig.* umanitar.

creștinism *s. n.* Religia creștină, înțemeiată de Isus Christos și de apostolii săi.

crestomație *s. f.* (gr. *chrēstos*, util, folositor; *mathein*, a învăța) Carte în care sunt adunate bucăți literare cu cuprins folositor pentru școlari (carte de citire).

crestos, *oasă* *adj.* Cu creasta mare; cu multe creste (munte).

creț, *eață* *adj.* (lat. dela *crispus* încrețit, sbârcit). 1) Îndoit în formă de inele (părul); 2) cu îndoituri, cu zbârcituri; *s. îndoitură*, *zbârcitură*.

cretă *s. f.* (lat. *creta*). Un fel de lut alb, ce se găsește în unele insule și mai ales în insula *Creta*.

cretaceu *adj. V. preced.* În felul cretei, cum este creta (pământ).

cretin, *ă* (fr. *crétin*). Om tâmpit, prost, găgăuț și deseori gușat; *fig.* idiot. (Asemenea o oameni degenerați și idioți, la cari doar simțul vederii este normal, se nasc mai ales prin văile umede ale munților în Franța).

cretinism *s. n.* (fr. *crétinisme*). Starea de cretin; conformație vicioasă a cretinilor; *fig.* prostie de găgăuț.

cretință *s. f. V. catrință.*

crețioare *s. f. Bot.* Numire dată unei flori cu petale crețe.

crețitură *s. f. V. creț.* Îndoitură, cută; îndoitură pe fața omului; cusătură cu multe cute, îndoituri.

creton *s. n.* (fr. dela *Creton*, numele primului fabricant al acestei șofe). Pânză cu o țesătură deasă, foarte tare și groasă.

cretos, *oasă* *adj. V. creță.* Cu multă creță; conținător de creță.

crețușcă *s. f. Bot.* Plantă mică, ce crește puțin iarbă și are frunza creăț.

crevetă *s. f.* (fr. *crevette*). Numirea unui mic rac de mare.

crez *s. n.* (lat. dela *credo*, *ere*, a crede). 1) Credință religioasă; 2) *fig.* credința politică; 3) rugăciunea a numită și *simbolu credinței*, prin care creștinul mărturisește felul cum crede în învățăturile date de biserica creștină.

crezământ *s. n. V. crede.* 1) Încredere; 2) îngăduire, păsuire; 3) compătimire cu îngăduință.

crezător, *oare* *adj.* Cel ce crede; încrezător.

cribda (*a face cu*) (daco-gr. *krybda*, pe ascuns, secret). A face cu cribda *Olten*. a face cu nedreptate, cu strâmbătate; a înșelă.

cribdos, *oasă* *adj.* Care face cu cribda; înșelător.

crichin *s. m.* (lat. dela *creacō*). *Bot.* Numirea unui fel de piun.

cridă *s. f.* (diform din *cretă*). *Mold.*

crihan *s. n.* (daco-gr. dela *kriuanos*, cup-tor de țară și *kriovane*, un fel de pâine). Bucată mare de mălai sau de pâine.

crilă *s. f.* (lat. dela *curulis*, *curule*, scaun, jeț). Bătae (la jeț, așezat la scaun, ca și la *falangă*); a bate în *crilă*, a da bătae ținut la scaun.

crimă *s. f.* (lat. dela *crimen*, acuzare, imputare). Faptă rea, pentru care făptuitorul este acuzat de procuror, chiar dacă nu l-ar acuza altcineva; d. e. omorul, tâlhăria, punerea de foc, otrăvirea.

criminal, *ă* *adj.* și *s. V. prec. d.* 1) Cel ce face o crimă; 2) ceea ce se raportă la crime, *fig. s. n.* Închisoare grea, pușcărie.

criminalitate *s. f. Jurid.* 1) Natura, felul faptei criminale; 2) făptuirea de crime.

crin *s. m.* (daco-gr. *krinon*, cin). *Bot.* Floare cu petale mari albe și cu miros foarte tare; *crin de baltă*; *crin vânt*; *crin sălbatic*, specii de crin; (floare distinsă, ca emblema la principii și regii vechi și ca simbol de feciorie).

crinolă *s. f.* (r. *crinoline*, dela gr. *krinon*, floarea crinului). Fusta albă, din stofa zisă *crin*; fustă bufantă (în secl. XIX).

crintă *s. f.* (lat. dela *crinita*, de păr). 1) Strecurătoare, sită din pânză de fire de păr (din coada calului) pentru strecurat cașul; 2) speță de brânză. — Și ungiuri zic *kerenta*.

crioci *s. m. pl.* (slav *kriobci*, din *crivo*, îndoit, din gr. *kriuanos* scobit). Un fel de hulube curbate, pentru înhamat calul.

criptă *s. f.* (gr. dela *kryptos*, ascuns). Încăpere zidită, sub biserică, în care odinioară se îngropau morții.

criptogam, *ă* *adj.* (gr. dela *kryptos*, ascuns; *gamos*, mărițiș) *Bot.* Numire dată plantelor, cari au organele pentru făcut fruc-

tu, ascunse ca: mușchiul de copac, ciupercile, feișga, etc.

criptografie s. f. (gr. *kryptos*, ascuns; *grapô*, scriu). Scriere ascunsă, adecă făcută prin semne convenționale sau prin felurite prescurtări; oîi cu cerneală invizibilă.

crisalidă s. f. V. *crizalidă*.

criș, crișă (crișan) adj. (lat. dela *cresco*, a spori, a se mări). Norocos, care-i merge cu spor.

crispațiune s. f. (lat. *crispus*, încreșit, sbârcit). Contractiune: a mușchilor; strângere, sbârcire prin contractiune.

cristal s. n. (gr. *krystallos*, cristal). Substanță minerală, transparentă albă și cu forme simetrice; prin asemănare cu cristalu se zice și sticlei care este albă curată și transparentă clar; *anat.* parte lenticulară a ochiului prin care se formează imaginea.

cristalin, ă adj. V. *cristal*. Transparent cum este cristalu.

cristaliză (a) v. V. *cristal*. A luă forme regulate ca cristalu; a se forma în cristale.

cristalizabil, ă adj. Ce se poate cristaliza.

cristalizație s. f. Acțiunea de a cristaliza sau a se cristaliza.

cristalograf s. m. (dela vorba *cristal* și *grapô*, scriu). Învățat care studiază cristalele.

cristalografie s. f. V. *preced.* Știința despre cristale și legile după cari se face cristalizare.

cristaloid, ă adj. V. *cristal*. Care seamănă cu un cristal.

cristel s. m. (lat. dela *crista*, creastă). Pasărea cu moț (creastă de pene) zisă și *ciocârlan*; (lat. *crex pratensis*)

cristelnița s. f. (dela *Christ. cristierniță*). *Bis.* Vas în care se botează copii, se face împreunarea cu *Christos*.

cristos s. m. (gr. *Christos*, uns. V. mesia). *Fig.* Foarte drept și sfânt.

crită s. f. (daco-gr. dela *kreissôn* mai tare). Oțel, fer prefăcut în oțel, întărit prin căline.

criteriu s. n. (gr. *kriterion*, dela *krenô*, judec). Total de izvoare îndrumătoare pentru stabilirea unei judecări despre ceva, pentru a recunoaște un adevăr.

critic, ă adj. (fr. *critique*, din gr. *kritikos*, dela *krinein*, a judecă, de aci lat. *criticus*). Care dă de gândit; *situație critică*, îngrijorată; periculoasă, incurcată,

critic s. m. V. *critică*. Cel ce face o critică.

critică s. f. V. *critic*. Judecătă despre calitățile sau defectele unui om sau, unei opere.

critică (a) v. V. *prec.* 1) A face o jude-

cată, despre calitățile sau defectele unei opere; 2) *pop.* a bârși, a vorbi de rău pe cineva.

criticabil, ă adj. Care poate fi criticat.

criticat, ă adj. 1) Supus la critică; 2) bârșit, ponegriț.

crivac s. n. (daco-gr. dela *krivanos*, escavație, scobitră, gaură; *ac*, ascuțit, vari). Roată cu scobituri și colți (la moară).

crivat s. n. (daco-gr. dela *kryphêdon*, cu secret, acoperit). Pat închis de jur împrejur, având dedesupt un mare saltar (cutie) pentru pus albituri. — (Și Slavii au cuvântul *krovati*, pat).

crivală s. f. V. *crivea*.

crivăț s. n. (daco-gr. *krylos*, frig, glacial, care îngheață). Vânt de miază noapte, ce ulă cu zgomot și care îngheață.

crivea s. f. (slav *krivoi*, îndoit, curbat). 1) *coasă* cu *crivea*; *adaus* ca un cârlig la vârful coasei (de cosit iarbă); 2) *ciaca* de joagăr; 3) uneltă la stative, sau de suit fire.

crivină s. f. (daco-gr. dela *krivanos*, scobitură, escavație). 1) Tăetură de pădure; 2) mărăciniș, răpă, loc adâncat, răpă, escavație; 3) cotitură — Și slav *krivûi*, curb, îndoit.

criză s. f. (gr. *krisis*, dela rădăcina *kri*, a alege). 1) Fază decisivă, moment hotărâtor, 2) lipsă mare (de bani); 3) *criză ministerială*, faza de schimbare a guvernului; 4) *criză de nervi*, suferința acută de nervi.

crizalidă s. f. (gr. *chrysalis*, *chrysalidos*). Starea unei insecte încă neformate și închise în căpușa ei.

crizantemă s. f. (gr. dela *chrisos*, aur; *antheme*, floare). *Bot.* Plantă ce înflorește târziu toamna, zisă și *tufănică* și *dumitriță* (dela sf. Dumitru).

croat, ă adj. Din țara numită Kroatia (nord-vestul Serbiei).

croazea s. f. (fr. *croisêe*, dela *croix* (citit *croa*), cruce) Stofă cu dungi încrucișate.

crochlu s. n. (fr. *croquis*). Desemn făcut în g abă; schiță.

crocodil s. m. (gr. *krokodêilos*). Numele reptilei mari (7—8 metri) ce trăește mai ales în apa fluviului Nil; *fig. lacrimi de crocodil*, lacrimi sau — regrete ipocrite.

croeală s. f. V. *croi*. 1) Tăierea după măsura și forma trebuitoare pentru a face o îmbrăcăminte; 6) forma unei haine; 3) *fig.* concepțiune, plan.

crohmoală s. f. (germ. *kraftmehl*, amidon, crohmoală); *Chim.* Amidon, feculă (substanță albă extrasă din cereale sau cartofi) cu care se impregnează albiturile ca să devină tari prin călcare. V. *scrobeală*.

crohmoii (a) *v.* A muia rufele în crohmoală dizolvată în apă.

croi (a) *v.* (diformare din lat. *creo, creare*, a face, a înfăptui, a da naștere). 1) A da formă unei haine prin desemnul după care se taie stofa; 2) a da primele forme prin măsură și desemn, la tăierea materiei din care se va face ceva; 3) *extins*, a rupe, a sfâșia (o haină); 4) *fig.* a bate, a trage o lovitură care lasă dungă (cu bățul sau cu palma); 5) *a croi la fugă*; a începe să fugă; 6) *generalizat*, a începe; 7) *a'și croi drum*, a'și alege călea; 8) a *croi o minciună*, a poțrivi minciuna; 9) a *adaptă, modelă*. Și Slavii zic *kroitl*.

croit, *ă adj.* *V. croi*. Lucru ce a fost supus croirei; *s.* acțiunea de a croi *propr.* și *fig.*

croitor *s. m.* *V. croi*. 1) Cel ce croește și coase haine; 2) *zool.* insectă zisă *capricorn*.

croitoreasă *s. f.* *V. prec.* Femea care croiește și coasă îmbrăcăminte pentru femei.

croitorie *s. f.* *V. croi*. 1) Meșteșugul de a croi (care a ajuns aproape o artă); 2) atelierul unde se coasă haine.

croket *s. n.* (fr. *croquet*). Joc cu bile de lemn, ce, prin lovire cu un ciocan cu coada lungă, sunt trecute pe sub o serie de arcuri mici de sârmă, înfipte pe pământ. Fie care jucător caută să treacă mai repede bila sa, și a înlătura pe a adversarului.

chrom *s. n.* (fr. *chrome*, dela gr. *chrōma*, co'oare). *Chim.* Corp simplu, metalic, ce colorează toate combinațiile ce se fac cu dânsul; *piet.* culoare galbenă deschisă.

chromatic, *ă adj.* *V. preced.* Care se raportează la gradație de colori. *Mus.* Serie de sunete prin întrebuințare de semitonuri în urcare sau scoborie: *gamă chromatică*.

chromolitografie *s. f.* (gr. *chrōma*, culoare și *litografie*). 1) Litografie cu colori; 2) tablou reproduș prin acest mijloc.

croncan *s. m.* (transformare din *clonean*). *V. clonean*.

croncâni (a) *v.* *V. cloncâni*.

cloncânit *s. V. cloncânit*.

croncic, *ă adj.* (gr. dela *chronos*, timp). *Medic.* Se zice despre boala care durează de foarte mult timp, sau a cărei vindecare se face în timp lung (contrar de *acut*).

cronică *s. f.* (gr. dela *chronos*, timp). 1) Înșirare sau descriere de fapte, succesiv, în ordinea timpului în care s'au petrecut; 2) istorie pe scurt, scrisă de vechii cronicari; 3) rubrică de ziar în care se povestesc întâmplările petrecute zilnic sau într'un anume răstimp; 4) *cronică scandaloașă*, povestire de fapte urâte, întâmplare în familii.

cronicar *s. m.* 1) Scriitorul unei cronice; 2) istoric din vechime.

cronograf *s. m.* (gr. *chronos*, timp; *graphō*, scriu). 1) *Sciinț.* Instrument care arată variațiile de timp; lucrare în care se arată după date statistice variațiile timpului; 2) istoric (cronică) a timpurilor vechi începând cu Biblia și până în evul mediu.

cronografie *s. f.* *V. preced.* Descrierea variațiilor timpului după datele observațiilor meteorologice.

cronogram *s. n.* (gr. *chronos*, timp; *gramma*, literă). *Antic.* Data anului, reprezentată prin litere numerale (ce însemnau cifre) arătate într'o frază sau vers antic, ce servă drept inscripție de ex:

fran Cor VM t Vrbis s ICVLV s fert
francorum turbis s iculus fert
f Vraera Vesper. (d. Larousse). Literile ca-

pitale, cari înseamnă cifre latine, așezate în

ordine și anume:

M	C	C	L
o mie	două sute,	50	
V	V	V	V
			II

+5+5+5+5+5+5 = opt zeci | doi | = 1282, dau data Vesperelor siciliene. *Sau:* Mihai viteazu odată un Da Cia toată = 1600.

cronologic, *ă adj.* *V. urm.* După cronologie după mersul succesiv al timpului, al anilor.

cronologie *s. f.* (gr. *chronos*, timp; *logos*, vorbire). Știința despre timp sau despre datele istorice.

cronologist *s. m.* *V. preced.* Cel ce se ocupă cu cronologia și cunoașe e bine datele istorice.

cronometru *s. n.* (gr. *chronos*, timp; *metron*, măsură). Instrument de măsurat timpul, ceasornic care arată exact timpul.

cronțani (a) *v.* (onomat. dela *cranț!* sunetul sfărâmării între dinți a unui lucru). A face zgomot mestecând sau rozind cu dinții ceva tare; a sfărâma cu dinții, mâncând, alimșnte tari.

croșă *s. f.* (fr. *croche*). *Music.* Semn de notă, cu un cârlig la vârf, care are valoare de o jumătate dintr'o notă neagră.

croșetă *s. f.* (fr. *crochet*, dela *croc*, cârlig). Cârlig subțire de fer pentru împletit dantelă.

croșetă (a) *v.* *V. preced.* A împleti dantelă cu croșeta.

croșetat, *ă adj.* Făcut cu croșeta; *s.* împletit cu croșeta.

croșnă *s. f.* (lat. *crus*, ghiară). 1) Agățătoare, cârlig de dus greutăți pe spate (la hamali); 2) pachet dus astfel.

croșnaș *s. m.* *V. preced.* Hamal ce duce greu'ăți cu croșna.

crotal *s. m.* (fr. *crotale*). Șc. nat. Numire științifică ce se dă șarpelui sunător.

crov *s. n.* (diformat din *covru*). Scobitură în pământ, în care iese apă. Și Slavii de sud au acest cuvânt.

cruce *s. f.* (lat. *crux, crucis*, cruce). 1) Semnul crucei, pe care a fost răstignit Isus Christos; 2) semnul crucei pe care îl fac creștinii, punând primele trei degete ale mâinei drepte mai întâi pe frunte, apoi pe pept, pe umărul drept și pe cel stâng; 3) cruce de lemn sau de alt material ce se pune la morminte; sau care se pune pe biserici; 4) cruce de decorațiuni de tot felul; 5) *crucea roșie*, instituțiune care s'a înființat întâi în Elveția, pe tru căutare medicală a răniților și ajutor în războiu, și de aceea poartă ca semn o cruce roșie pe o pânză albă (steagul elvețian fiind o cruce albă pe pânză roșie); *fig. a pune cruce*, a termina, a se sfârși, a perde pentru totdeauna; *cruce de voinic*, om puternic, bărbat bine făcut; *crucea pământului*, bot. plantă zisă și *brânca ursului*; *adv. în cruci*, sus de tot; *pop. pe crucea mea*, confirmare ca un jurământ; *cruce de aur!* ferească D-zeu: *cruce ajută*, D-zeu să ajute; *fă-ți cruce*, ferit-a D-zeu; nu se poate; *mare cruce*, decorațiune cu grad mai mare decât acel de comandor.

cruci (a se) *V.* 1) A pune cruciș; 2) a se cruci, a și face semnul crucii; 3) *fig.* a rămâne uimit.

cruciat *s. m.* *V. cruciată*. Ostaș dintr'o cruciată.

cruciată *s. f.* (dela vorba *cruce*). Expedițiune întreprinsă în mai multe rânduri, în sec. 11—13-lea, de către Europa creștină, pentru a desrobi Ierusalimul și locurile sfinte pentru creștini, de sub stăpânirea Musulmanilor, cari le cucerise; ostașii purtau pe pept și pe coif semnul crucei.

crucifică (a) *v.* (lat. *crucifigo, crucifigere*, a înfige pe cruce). A răstigni pe cruce.

crucificare *s. f.* Răstignire pe cruce.

crucificat, *ă adj.* Răstignit pe cruce.

crucifix *s. n.* (lat. *crux, crucis*, cruce; *fixus*, fixat, înțepenit). Representare sculpturală, în lemn, metal sau alt material, a figurii lui Isus Christos pironit pe cruce.

crucire *s. f.* 1) Acțiunea de a face cruce; *fig.* uimire mare.

cruciș, *a adj. și adv.* 1) În formă de cruce; 2) în crucișat; 3) dea curmezișul; 4) în lung și 'n lat.

cruculiță *s. f.* 1) Cruce mică; 2) Bot. Numirea unei plante, cu forma de cruce, întrebuințată ca medicament emolient; 3) *fig. iron.* decorație mică.

crud, *ă adj. și adv.* (lat. *crudus*, cu sânge; necopt (verde); crud, neomenos; aspru). În românește are toate însemnările ca și în latinește: 1) săngeros; 2) necopt, neformat; 3) neomenos, feroce; 4) iau la fire.

cruditate *s. f.* Starea unui lucru crud (necopt); **crug** *s. n.* (slav rus *krug*, cerc). *Crugul soarelui*, cursul, mersul, și cuitul soarelui sau al lunei, al anului, al timpului.

crumpeni *s. pl.* (diformare din *columbeni* ca (și *porumb*) deia *Columb* descoperitorul Americii). Plantă adusă din America, ale cărei rădăcini sunt bune de mâncare; zisă și *car-tofi*, *barabule* sau *piceuce*.

cruntă *v. V.* *crunt*. A umple de sânge.

crunt, *ă adj. și adv.* (lat. *cruento*, are, a umple de sânge). Fieros, feroce, gata să verse sânge; crud.

crup *s. n.* *Medic.* Un fel de angină f. periculoasă.

crupă *s. f.* (fr. *croupe*). Șalele cu partea dindărăt (bucile) calului.

crupe *s. f. pl.* (lat. dela *crepare*, a sfărâma). Grăunte de porumb sfărâmate puțin la moară; uroae.

crupier *s. m.* (fr. *croupier*) Însotitor al unui jucător (*bancher*) la jocul de cărți, care observă mersul jocului și face plățile.

cruși (a) *v.* (fr. *crueur, cruiss*, sângele ce curge). 1) A roși de sânge, a însângea; 2) a tăbăci, a vopsi (opincile sau lemnul cu o substanță colorată); 3) a se colora roșcat; 4) a urina roșu, cu sânge.

crustă *s. f.* (lat. *crusta*). Scoartă, înveliș tare (ca la melc sau la broasca țestoasă).

crustaceu, *e adj. V. preced.* Zool. Animal învelit într'o crustă: melcul, racul, etc.

crută (a) *v.* (lat. dela *crusto, crustare*, a proteja, a înveli (ca *scuti dela scut*). 1) A feri, a apăra; 2) a economisi; 3) a păstra; 4) a avea milă; 5) a trata cu indulgență; 6) a proteja.

crutare *s. f. V. preced.* Faptul de a crută.

crută *s. f.* (lat. dela *crusto*, a înveli). Învelișul caerului pe furcă; caerul cu învelișul lui.

cruzătea *s. f.* (dela vorba *crud*). Bot. Numirea unei plante foarte fragede.

cruzime *s. f. V. crud*. 1) Cruzime: fructelor; 2) răutate, ferocitate; 3) starea aluatului necopt bine.

ctitor *s. m.* (gr. dela *tkto*, a da naștere (și *tektor*) constructor). 1) Fundator, ca: e a întemeiat și zidit o biserică; 2) cel ce a înzestrat sau îngrăjește de o biserică.

ctitori (a) *v. V. preced.* A fondă (o biserică).

ctitoricesc, *ească adj.* A ctitorilor.

ctitorie *s. f.* 1) Actul de fondare sau do-

nație pentru o biserică; 2) administrarea a-verei ctitorești a unei biserici.

cu *prep.* (lat. *cum*, cu). 1) Împreună; 2) deodată; 3) alături; 4) locuț. *adv.* cu sila, cu anvoie; 5) c ntrar cu toate că; 6) prin, în timp, cu vremea; *conj.* Ion cu Vasile.

cub *s. n.* (lat. *cubi*, s, cub, dela gr. *kubās*). 1) *Geom.* Corp solid, care are șase fețe pa-trate și egale. 2) *Aritmet.* Produsul înmulțirii duble cu aceiași cifră, de ex. $3 \times 3 = 9$; $9 \times 3 = 27$; deci 27 este cifra 3 la cub; 3) măsura volumului, capacității (spre deosebire de măsura liniară — *metru cub*); 4) zar de jucat la table.

cubaj *s. n.* (fr. *cubage*). Măsurarea cuprin-sului capacității unei încăperi, sau unui volum.

cubic, *ă adj.* V. *cube*. 1) În formă de cub; 2) prin calcul de cub.

cubitus *s. n.* (lat. *cubitus*, cot). *Anat.* Os-ul cel gros dela cot până la palmă.

cuc *s. m.* (onomatop. dela cântecul articulat *cucu*). 1) *Zool.* Numirea pasării călătoare, ce cântă *cucu*; 2) *adv. fig.* si-gur, singuratec; 3) *cât cucul*, nici o dată; 4) *de flori de cuc*, înzădar, degeaba; 5) *cucul țiganului*, cioara; 6) *cucul armeanului*, pupăza; 7) batere drept în sus a mingei.

cucă *s. f.* (lat. *cuculus*, glugă (de pus pe cap). Căciulă mare de catifea ornată cu blană și penaj, cum purtau domnii din Muntenia și Moldova.

cucăi (a) *v.* (scutare din *culcă*). A voi să se culce; a dormita aplecând capul de obo-seală și de nedormire.

cuceri (a) *v.* (lat. dela *conquiro*, *conquiere*, a adună). 1) A lua în stăpânire prin luptă; 2) *fig.* a captivă; 3) a-și atrage iubi-rea; 4) *vechiu*, a se devota cu tot sufletul, a se ruga cu supunere, cu evlavie.

cucerie *s. f.* V. *cucernice*.

cucerire *s. f.* V. *cuceri*. Acțiunea de a cuceri.

cuceritor, oare *adj.* 1) Cel ce ia în stăpâ-nire prin luptă;) *fig.* cel ce atrage, captivă.

cucernic, *ă adj.* (lat. dela *cum* și *cernuo*, a aplecă capul în jos). 1) Evlavios; 2) smerit; 3) titlu dat protolereilor sau preoților; *cu-cernice părinte* sau *prea cucernice*.

cucernice *s. f.* Calitatea de cucernic.

cucul; cucul *interj.* (scutare din vorba *cățel, cuțu, cuciu*). Chemare ca că vină cănele.

cucoară *s. f.* V. *cocor*.

cucui (a) *v.* V. *cucu*. A cântă că cucul.

cucuiă (a se) *v.* (lat. dela *cuculus* glugă de pus în cap). 1) *Fig.* A se sui în cap; a se sui sus; 2) a se produce un cucuiu; a se umflă.

cucuiat, *ă adj.* V. *preced.* 1) Moțat, cu moț, cu pene umflate pe cap (găina) 2) suit undeva sus; 3) cu umflături, cucuiuri 4) în forma de cucuiu.

cucuiata *s. f.* V. *cucuiă*. *Fig.* Moartea, care ridică, ia pe sus (ca oltten. moțata).

cucuiu *s. n.* (lat. dela *cuculus*, glugă as-cuțită de pus pe cap). *Meaic.* 1) Ridică ură ascuțită, buboiu, pe piele; 2) umflătură în urma unei lovituri.

cuculete *s. m.* Mic cuc.

cuculion *s. n.* (lat. dela *cuculus*, glugă de pus pe cap). Căciulă împ'et tă, de lână, peniu monahi.

cucumea *s. f.* V. *cucuvae*.

cucură *s. f.* (lat. *cum*, *currus*, cu plugul). 1) Cormană, scândură adausă în dreapta plu-gului spre a răsturna brazda; 2) tolbă, de-sagă (cu derivare din l. *cuculus*, glugă).

cucurbetă *s. f.* (lat. *cucurbita*, bostan, dovleac). Tigvă; tăntăcuță; bostan.

cucurbița *s. f.* V. *preced.* O plantă agă-tătoare curcubitacee.

cucurigu (onomat. dela cântul cocoșului). Interjecție exprimând cântatul cocoșului; *fig.* la *cucurigu*, sus de tot, la etajul cel de sus. Ol.

cucuruz *s. m.* (lat. dela *cuculus*, cucușor (pasăre)—numire paralelă cu acea de *porumb* (columb). — V. *porumb*. 1) Porumbul, păpu-șoiul; 2) în *Mold.* rodul conic al brădui. Și popoarele slave vecine zic *kukuruș*.

cucută *s. f.* (lat. *cicuta*). Plantă din familia ombeliferelor, care conține o otrăvă puternică.

cucuvae, cucuvea *s. f.* (daco-gr. dela *kohky*, cucu; *voaă*, a strigă). *Zool.* Pasăre de noapte (care vede noaptea) și scoate sunetele tari *cucu-mea*.

cudalb, *ă adj.* V. *coăalb*.

cufăr *s. n.* (germ. *koffer*). Ladă naltă pentru pus lucruri mari, când cineva călătorește.

cufărar *s. m.* V. *preced.* Fabricant de cufere.

cufăraș *s. n.* Cufăr mic.

cufundă (a și a se) *v.* (lat. *confundere*).

1) A băga de tot în apă; a împinge la und; 2) a se adânci (în gânduri); 3) a îneca un vas plutitor; 4) a se surpa, adâncă (pământul); 5) a se îneca.

cufundar *s. m.* V. *preced.* *Zool.* Rață săl-batică, căria i place să se scufunde și să iasă la o mare depărtare.

cufundare *s. f.* Acțiunea de a cufundă.

cufundat, *ă adj.* Băgat de tot în apă; dat la fund; adâncit propriu și *fig.*

cufundător, oare *adj.* Care se cufundă.

cufundătură *s. f.* V. *cufundare*.

cufundiș *s. n.* 1) Acțiunea de a cufundă; 2) loc adâncat, prăbușit.

cufuri (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *koproo*, a unge cu baligă (*kopros*, baligă). 1) A murdări cu baligă; 2) a avea dizenterie; 3) *fig.* a scăpa cerneală pe hârtie; a mânji cu ceva. **cufurit**, *ă adj.* *V. preced.* 1) Mânjit, murdărit; 2) plin de baligă; s. dezenterie.

cuget *s. n.* *V. cugetă.* 1) Gând, gândire; 2) idee; 3) judecată cu mintea; 4) conștiință. **cugetă** (a) *v.* (lat. *coğitare*, a cugetă). A gândi, a judeca cu mintea.

cugetare *s. f.* 1) Acțiunea de a cugetă; 2) *Gram.* propoziție; 3) maximă; 4) facultatea de a cugetă.

cugetat, *ă adj.* Gândit, judecat cu mintea, ch bzuit; calculat bine.

cugetător, oare *adj.* 2) Cel ce cugetă; 2) *fig.* învățat, filosof; *liber cugetător*, care nu are nici o religie.

cuhne sau **cuine** *s. f.* (dela lat. *culina*, bucătărie). Bucătărie; încăpere unde se coace și se fierbe mâncarea. Și slavii zic *kuhnia*.

cuib *s. n.* (lat. dela *cubo*, a sta culcat și *cubile*, cuib). 1) Culcușul în care stă culcată pasărea și clocește ouăle; 2) *fig.* locuință; casă; 3) scobitură în pământ unde s'a sămănat legume; 4) tovarășie ascunsă *fig.*

cuibar *s. n.* (lat. dela *cuibare*, a sta culcat. *V. cuib*). Culcușul în care găina sau altă pasăre își pune ouăle ori le clocește.

cuibări (a se) *v.* 1) A și face cuib; 2) a se adăposti; 3) a se vâri, băgă; 4) a prăși și a pune țărână la rădăcina legumelor.

culbușor *s. n.* Mic cuib.

cuier *s. n.* *V. cuiu.* Mobilă de casă cu mai multe cuie pentru atârnat hainele.

cuine *s. f.* *V. cuhne.*

cuirasă sau **chirasă** *s. f.* (fr. *cuirasse*). 1) Peptar de metal pentru ostași; 2) căptușeală de oțel pe dinafară la unele vapoare. **cuirasat**, *ă adj.* și *s. V. preced.* 1) Care este acoperit cu plăci de metal; 2) vas din marină de războiu, acoperit cu plăci roase de oțel, spre a nu putea fi spart de bombele tunurilor.

cuirasier *s. m.* (fr. *cuirassier*). Ostaș francez care poartă cuirasă.

cușoare *pl. s. f.* *V. cuiu.* *Bot.* Fruct, în forma unui mic cuiu, al unui arbust din insulele Moluca, care dă o aromă puternică.

cuiu *s. n.* (lat. dela *cuneu*, pară de despicat lemn, de aici cuiu de lemn, depărtat astfel de lat. *clavis*, cuiu). Tepușă ascuțită, de lemn sau de metal, care trebuie să pătrundă în lucrurile prin care se bate; *fig.* împiedecare; grijă; întristare; durere acută.

cuiuleț sau **cui**, or *s. n.* Cuiu mic.

cuiva *pron. V. cineva și careva.* Genetiv, Dativ, dela *cineva* și *careva*.

cujbă *s. f.* (diform din lat. *curbus*, indoit, curb). 1) Cărlig de care se atârână ceanul pe foc; 2) cărlige de lemn; 3) baston indoit la capăt, cărlig.

culă *s. f.* (lat. dela *cubile*, *cubula*, locuință, cuib, odaie). Locuință statornică, de zid, la țară, formată din două părți: partea de jos cu o singură ușă puternică; part a de deasupra, având încăperi de locuit, iar împrejur balcon cu stâlpi. Felul construcției arată preocuparea de siguranță; iar felul balconului, arată construcția special românească, ferind de ploae și de ninsoare; ține căldură iarna; iar vara se poate sta afară în aer liber; partea superioară se aseamănă cu casele românești ce au stâlpi împrejur, iar în total cula imitează *castellum* roman (vezi *Columna Traiană*). — Și Turcii și Bulgarii zic *kula*, iar italian *culla*, înseamnă *lea-gân*, tot din lat. *cubile* sau *cubula* = cuib. **culachiu**, *e adj.* (lat. *cu,m*, cu; *lulus*, lac, apă mare). Bleu-mărin, culoarea albastră ca fața mării.

culant, *ă adj.* (fr. *coulant*, dela lat, *colare*, a strecură, a curge). Curgător, lin; *fig. comercial*: îngăduitor, cu bună înțelegere.

culanță *s. f.* *V. preced.* *Comerc.* Îngăduire pentru bună înțelegere la tocmeală.

culată sau **culasă** *s. f.* (fr. *cullase*). *Milit. artil.* Astupușul dela fundul tunului.

culbec *s. m.* (lat. dela *collum*, gât; *pecus*, cap de vită). *Zool.* Moluscă târătoare și acățătoare, ce are o crustă în spirală, iar gâtul și capul cu carne, are asemănare cu acela de vită cornută.

culbecească *s. f.* dela vorba *culbec*. *Bot.* Numire populară a ierbei zisă trifoi și lucernă.

culcă (a și a se) *v.* (lat. *culco*, are, a sta culcat). 1) A (se) așeză orizontal, a pune întins; 2) a doborî; 3) a (se) așeză bine pe saltea și pe perină spre a se odihni sau a dormi; 4) *fig.* a doborî cu o lovitură mortală; 5) a aplecă; 6) *fig.* a ucide.

culcare *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) culcă; 2) timpul de culcare; 3) doborîre; 4) dormire, odihnă; *fig.* ucidere.

culcat, *ă adj.* 1) Așezat orizontal; 2) întins jos sau pe pat; 3) doborît; 4) *fig.* ucis; 5) *s.* culcare.

culcătură *s. f.* *V. culcare.*
culcuș *s. n.* *V. culcă.* 1) Locul unde se culcă cineva (mai ales despre pasări). 2) scobitură unde se așeză ceva.

culcușul vacel *s. n.* *Bot.* Numirea unei plante, zisă și *vulturică*.

culdușică sau **culducușă** *s. f.* (lat. dela *cum*, cu; *dulciculus*, dulcișor). *Bot.* Speță de prune f. dulci, zise și *renclode*.

culegău *s. n. V. culege. Tipogr.* Instrument de tipografie pentru cules litere.

culegător, *oare adi.* 1) Cel ce culege, adună una câte una; 2) *tipografic.* Care adună și compune cuvintele din litere; 3) *liter.* cel ce adună bucăți scrise sau spuse din felurite părți; 4) care culege porumb, fructe, struguri, etc.

culege (*a v.* (lat. prefix *cum*, cu; *lege*, *legere*, a culege). 1) A adună fir cu fir; 2) a strânge fructele, cerealele; 3) a face o colecție, adunare de lucruri alese, rari; 4) *tip.* a forma cuvinte din litere.

culegere *s. f. V. preced.* 1) Lucrarea de a culege *propr.* și *fig.* 2) carte cu bucăți literare alese.

cules, *easă adj.* Adunat, strâns la un loc; *s. n.* Culegerea, timpul recoltei (strugurilor, viei).

culeșer *s. n. V. coleșer.*

cullciu sau **curliciu** *s. m.* (lat. *curro*, a alerga). *Zool.* Numirea unei păsări care fuge repede, zisă și *șnep*.

culinar, *ă adj.* (lat. *culina*, bucătărie). De bucătărie, a bucătăriei.

culion *s. n. V. cuculion.*

culisă *s. f.* (fr. *coulisse* (citit *culis*, dela lat. *colare*, a se strecură). *Teatr.* Mic spațiu de trecere în dosul sau pe laturile scenei; *fig. in sau între culise*, pe dindos, pe ascuns; în secret.

culme *s. f.* (lat. *culmen*, vârf, culme). 1) Coama, creasta dealului; 2) lemn așezat orizontal pentru atârnat pe dânsul haine, pânză (la țară); 3) *fig.* gradul cel mai înalt; 4) *fig.* prea de tot; 5) extraordinar.

culmină (*a v.* (fr. *culminer*, dela baza lat. *culmen*, culme). A ajunge în cel mai înalt punct.

culminant, *ă adj.* De cel mai înalt grad.

culminațiune *s. f. V. preced.* Ridicarea la cel mai înalt grad.

culminiș *s. n. V. culme.* Poziție dela vârf, creastă de munte.

culoar *s. n.* (fr. *couloir* (cit. culoar), dela lat. *colare*, a strecură). Tindă, sală foarte îngustă și lungă pentru trecere dela o încăpere la altele.

culoare *s. f. V. Coloare.*

culpă *s. f.* (lat. *culpa*). Greșeală, vină.

culpabil, *ă adj.* (lat. *culpabilis*, e). Vinovat; Cel ce a făcut o crimă sau altă faptă rea.

culpabilitate *s. f. V. preced.* Vinovăție, învinuire.

culpaș *adj.* Făptuitor de rele, vinovat.

cult *s. n.* (lat. *cultus*, dela *colere*, a onora, a cinsti) Cinstirea lui D-zeu; religie; *fig.* Cinstire venerațiune deosebită.

cult, *ă adj.* (lat. dela *colere*, a cultiva, ogoarele). Care are cultivat sufletul prin învățături alese, prin cunoștințe multiple și deprinderi bune.

cultivă (*a v. V. preced.* 1) A semăna și a îngriji semănăturile puse în pământ; 2) a îmbunătăți ceva, a perfecționa; 3) a se devota pentru ceva; *fig.* a menaja; a căuta cu îngrijire; a se *cultivă*, a se perfecționa sufletește prin citirea scrierilor folositoare și prin bune deprinderi.

cultivabil, *ă adj.* Care se poate cultiva.

cu tivare *s. f. V. cultivă.* Acțiunea de a *cultivă*.

cultivat, *ă adj. V. cultivă.* 1) *Agric.* Sămănat și îngrijit (pământ, grădină); 2) perfecționat cu înrijire; 3) *intelect.* perfecționat prin multe învățături și cunoștințe folositoare.

cultivator *s. m.* Cel ce *cultivă*: pământul, pomii, albinele etc. etc.

cultuc *s. n. V. și coltuc.* (cu apropiere de lat. *culcita*, perină). Perinuță mică de pus în colțul patului.

cultură *s. f.* (lat. *cultura* dela *colere*, a îngriji, a cultiva). 1) Îngrijirea câmpurilor cu sămănături, a pomilor, etc. etc. 2) *intelect.* perfecționarea sufletească prin bune învățături, deprinderi și fapte alese.

cultural, *a adj.* De cultură, privitor la; culturală.

cum *adv.* (scurtare din lat. *quomodo*, în ce fel). 1) În felul ce, în felul care; 2) îndată ce; de îndată; *cum de nu*, fără îndoială, sigur.

cumar *s. n.* (lat. *cumera*, vas de lut pentru pus grâu). Oală, vas de noapte. *V. țucal.*

cumaș sau **comaș** *s. n.* (lat. dela *cum*, cu; *max* (maxime) întocmai). 1) Stofă întocmai cât trebuie pentru o rochie sau haină; 2) căciula de mărime exagerată (la vechii boeri); ișlic. — Și Turcii zic *kumaș*.

cumătră *s. f.* (lit. dela *cum*, cu, împreună; *mater*, mamă). 1) Nașa (față de părinții celui căsătorit sau botezat, se chiamă *cumătră*, fiindcă devine a doua mamă prin botezarea sau cununarea copilului); toate rudele de acest fel își zic *cumătră*, *cumetri*; 2) *fig.* femeie guralivă; Slavii au numai *kuma* = *cumătră*.

cumătru *s. m. V. cumătră.* 1) Bărbat în același grad de rudenie ca și *cumătră*; 2) *fig.* prieten, vecin.

cumetrie *s. f.* 1) Gradul de rudenie al *cumetrie*lor; 2) petrecere între *cumetrie*, rude;

3) *fig.* întovărăşire, înţelegere strânsă între mai mulţi.

cuminecă (a) v. (din lat. *communicare*; dela *communis* împreună al tuturor). A transmite; a împărtăşi (cu sfintele taine), a grijii.

cuminecătură ş. f. Împărtăşanie, grijanie.
cuminte adj. şi adv. (lat. dela *cum*, cu; *mens*, *mentis*, minte). 1) Înţelept, deştept; 2) cu bune purtări; 3) liniştit; 4) prudent.

cumişti (a şi a se) v. V. preced. A fi sau a deveni cuminte.

cuminţenie s. f. Calitatea sau starea de a fi cuminte.

cumnat, ă adj. (lat. *cognatus*, *cognata*, cumnat, cumnată — din *cog* şi *natus*, născut). Fraţele sau sora soţului ori a soţiei, fiind din aceeaşi naştere, se chiamă cumnat sau cumnată.

cumnăţel, ică s. Mic cumnat sau cumnată.

cumnăţele s. f. Rudenia între cumnaţi.

cumpănă s. f. (lat. *cum*, împreună; *pondus*, greutate). 1) Balanţă în care se pun de odată şi greutateile de măsură şi marfa de cântărit; 2) pârghie ce serveşte pentru balanţare; 3) lemnul oblic mişcător, care trage ciutura, la fântâna dela ţară; 4) braţul dela moară; 5) grinda orizontală din vârful coperişului la o casă; 6) greutate de plumb legată cu o sfoară ce arată direcţia verticală la zidari sau tâmplari; nivelă de apă, sau cu greutate verticală; 7) acţiunea de a balanţa; 8) moment hotărîtor; 9) *fig.* pericol mare; 10) dubiu, nehotărîre.

cumpăni (a) v. V. preced. 1) A cântări cu cumpăna; 2) a aşeza după cumpănă (zidăria); 3) *fig.* a chibzui, a reflecta, a examina; 4) a păstră echilibrul.

cumpănire s. f. V. preced. Acţiunea de a cumpăni.

cumpănit, ă adj. 1) Măsurat cu balanţa; 2) aşezat după cumpănă (de construcţie); 3) *fig.* moderat, măsurat, chibzuit; 4) s. cumpănire.

cumpănitör, oare adj. Care cumpăneşte, stabileşte echilibrul.

cumpără (a) v. (lat. *comparare*, a cumpără). A obţine, a căpăta, un lucru dând bani în schimb (din lat. *parare* = a face negoţ; *fig.* a ademeni, corupe prin bani sau altfel).

cumpărare s. f. Faptul cumpărării.

cumpărat, ă adj. 1) Obţinut în schimbul banilor; 2) *fig.* ademenit, mituit.

cumpărător s. m. Cel ce cumpără.

cumpărătoare s. f. Femce care cumpără; 2) acţiunea cumpărării.

cumpărătură s. f. Lucru cumpărat sau lucruri multe cumpărate, târguiaală.

cumpăt s. n. V. cumpăta. 1) Băgare de seamă; 2) moderaţiune, reflecţiune.

cumpăta (a) v. (lat. dela *computus*, socoteală). 1) A nu depăşi; 2) a modera.

cumpătare s. f. V. preced. 1) moderaţie; 2) abţinere; 3) chibzuială.

cumpătat, ă adj. 1) Măsurat în fapte, echilibrat; 2) sobru, moderat.

cumplit, ă adj. (lat. dela *completus*, de tot, cu totul). 1) Teribil, spăimântător. grozav; 2) *adv.* crud; îngrozitor; 3) foarte tare sau foarte mult (în bine sau rău).

cumplitate s. f. Starea de a fi cumplit.

cumsecade adj. adv. Cum trebuie; cinstit, de omenie.

cumul s. n. (lat. *cumulo*, *are*, a grămădi, a copleşi). 1) *Jurid.* Împreunare deodată de mai multe abateri dela lege, delict; 2) acaparare de mai multe funcţiuni.

cumulă (a) v. V. preced. A avea de o dată mai multe (funcţiuni ori delict etc.).

cumulard s. m. Cel ce cumulează.

cumva adv. (rom. *cum* şi lat. *vagus*, nesigur). Într-un fel nesigur; la întâmplare întâmplător.

cuneform ă adj. (lat. dela *cuneus*, pană de lemn pentru despicat). În forma penei de lemn (despre forma semnelor cu care scrieau Chaldeenii, Asirienii, etc.) scriere cuneformă.

cunoaşte (a se) v. (lat. *cognosco*, *ere*, a cunoaşte, a şti, a citi). 1) A pricepe forma şi însuşirile fiinţelor şi lucrurilor; 2) a şti şi a reţine în minte înfăţişarea cuiva; 3) a şti în general; 4) a se observa; 5) *pop.* a avea consideraţie sau recunoştinţă.

cunoaştere s. f. Faptul de a cunoaşte.

cunoscător, oare adj. 1) Cel ce cunoaşte, ştie, are cunoştinţe; 2) priceput, competent.

cunoscut, ă adj. 1) Ştiut; 2) s. cel ce are cunoştinţă cu un altul; 3) vestit, reputat.

cunoştinţă s. f. 1) Acţiunea de a cunoaşte; 2) persoană cunoscută.

cunună s. f. (lat. din *corona*, cunună). 1) Cerc împreunat dintr-o ramură verde din frunze, sau din flori. 2) împletitură lungă din coadele de ceapă sau de usturoi cu fructul lor; 3) şuviţe împletite la un loc; 4) *fig.* semn de gloriificare — *cununa biruinţei*; 5) şirag, şir, lanţ.

cunună (a se) v. V. preced. 1) A (se) însoţi prin căsătorie; 2) a oficia actul căsătoriei; 3) a se întovărăşi pentru totdeauna — doară nu m'am cununat.

cununat, ă adj. Însoţit prin celebrarea căsătoriei; căsătorit legal.

cununie s. f. 1) Actul, slujba căsătoriei;

2) cununa ce se pune pe cap tinerilor la căsătorie.

cununță s. f. 1) Cunună mică; *Bot.* Numirea plantei de primăvară, ce face flori mici (lat. *pervinca*).

cupă s. f. (lat. *cupa*. vas de băut), 1) Vas pentru băut vin, pahar mai larg la gură de cât adânc; 2) albiuță, jgheab (la moară); 3) forma roșie a unei cupe (la figurile cărților de joc), *bot.* *cupa vacii*, un fel de volbură.

cupar s. m. Cel ce turnă vin în cuja domnitorului (în vechime).

cupeș s. m. (slav *kupeš* dela *cupati*, a cumpărat) neguțător. Mic neguțător, care cumpără și vinde măritur. *V. precupeș.*

cupeu s. n. (fr. *coupé* (citit *cupé*)). 1) Trăsura complet închisă având uși și ferestre; vagon de drum de fer pentru călători.

cupiditate s. f. (fr. *cupidité* dela lat. *cupido*, *inis*, lăcomie poftă nesăturată). Lăcomie mare, poftă nesăturată de avere.

cuplet s. n. (fr. *couplet* (cit. *cuple*) dela lat. *copula*, legătură, împreunare). 1) *Poet.* Stanță ce face parte dintr'o poezie sau cântec; 2) stanțe cu caracter distractiv, comic, ce se cântă în reviste.

cupolă s. f. (fr. *cupole*, ital. *cupola*, diminutiv din lat. *cupa*, ceașcă, vas de băut). 1) Coperiș sau tavan boltit (ca o cupă); 2) turnul unei biserici.

cupon s. n. (fr. *coupon*, dela *couper*, a tăia). 1) Rest din bucata de stofă; 2) fâșie tăiată dintr'o acțiune de bancă sau titlu de rentă, ce dă drept a primi dobânda convenită pe un anume timp.

cuprinde (a) v. V. coprinde.

cupru s. n. (lat. *cuprum*). *Miner.* Aramă, metal roșiatic și maleabil.

cuptor s. n. (derivând din *copt*, pentru *copt*). 1) Scobitură boltită, de zid sau în pământ, care se înfierbântă cu foc mult spre a coace pâne, mălăiu, cozonaci; 2) idem pentru topit minerale, ars var sau cărămidă; 3) cantitate de pâne (var sau cărămidă) ce se scoate odată din cuptor; 4) încăperea în care este cuptorul; 5) luna iulie (cea mai călduroasă); 6) brutărie.

cur s. n. (lat. *culus*). Șezutul; anusul.

cură (1) s. f. (lat. *cura*, îngrijire). *Medic.* Îngrijirea, căutarea sănătății printr'un tratament mai îndelungat.

cură (2) (lat. *curro*, *currere*, a alerga, a curge). Trece, curge, (poetic) pers. III-a.

curabil, ă adj. V. cură. Care se poate vindeca.

curagios, oasă adj. (dela *curaj* din lat.

cor, inimă; *agere*, a pune în mișcare). Care se mișcă cu inimă, inimos; fără frică.

curaj sau coraj s. n. V. preced. Vioiciune, îndrăzneală, nenfricoșare; avânt la luptă; *fig. pop.* bună dispoziție, îmbătăre ușoară. *Mold.*

curălice s. f. (dela vorba *curea* (de incins). *Bot.* Plantă ce crește lângă și se învâltuiește pe altele.

curamă s. f. (turc *quramâ*). 1) Parte care ajunge să dea, cineva; cota-parte; 2) colectă.

curând adv. (lat. *curra*, *currere*, a alerga). Alergând, îndată, repede.

curar s. n. (dela *curea* sau *cură*). Gură de ham, făcută din curea tare, care se pune la gâtul calului pentru a trage.

curaris (a se) v. V. cură. A 'și îngrijii sănătatea; a (se) vindeca.

curat, ă adj. și adv. (lat. *cura*, îngrijire, *curatus*, îngrijit). 1) *Luceu* îngrijit, nămintat, nemurdărit; limpede; 2) *fig.* cinstit, onorabil; 3) exact, tocmai; 4) *adv.* la fel. întocmai; 5) *scuturat, măturat, aerisit*; 6) *nefalsificat*; 7) *adv.* fățiș, fără incunjur, hotărât.

curăț (a) v. V. curăți.

curățel, ică adj. și adv. V. curat. 1) Mic și curat; 2) binișor îngrijit; 3) *fig.* frumușel. **curatela s. f.** (fr. *curatelle*, dela lat. *curare*, a îngrijii). *V. curator.* Funcțiunea sau sarcina de curator.

curățenie s. f. V. curat. 1) Starea de a fi curat; 2) *fig.* nevinovăție, cinste; 3) *medic.* purgativ; 4) felul de îngrijire și măturatul străzilor; 5) îngrijirea și aerisirea locuinței.

curăț (a) v. (lat. dela *curare*, a îngrijii). 1) A șterge de murdărie, a șterge petele; 2) a șterge de praf, a mătura, a peria; 3) a elimina; 4) a jupui de coajă; 5) a spăla; 6) *fig. pop.* a perde tot, (banii sau averea) — s'a curățat; 7) a muri, pieri; 8) a se scăpa de ceva.

curățle s. f. Starea de a fi curat; *fig.* castitate.

curățire s. f. Lucrarea de a curăți.

curățit, ă adj. V. curăți. 1) Nelintinat; 2) șters de murdărie; 3) măturat sau periat; 4) jupuit de coajă; 5) spălat; 6) desbărat; 7) mântuit; 8) ucis.

curățitoare s. f. 1) Care face curățenie; 2) ștergătoare de noroi (pentru încălțăminte); 3) răzuitoare.

curățitor, oare adj. Care curăță.

curățitură s. f. 1) Cea ce rămâne dela o curățire; 2) faptul curățirii; 3) materie rea ce se elimină.

curătoare s. f. (lat. *curro*, *ere*, a curge). Albie sau jghiab în care curge apă sau vin etc.

curator *s. m.* (lat. *curator*, dela *curare*, a îngriji). *Juridic.* Persoană însărcinată de lege a îngriji de un copil rămas fără părinți sau de un interzis, și a administra averea; epitop pus să îngrijească de o avere dată n seamă sa.

curătură *s. f.* (rom. dela *curat*). 1) Parte tăiată dintr'o pădure și amenajată, curățită, spre a se putea face sămănături; 2) curgere multă (dela *cură*); 2. 3) potecă de fugă; ho-gașul unui râu; 4) (dela *curat*); curățitură dela ciuruitul grâului.

curb, *ă adj.* (lat. *curvus*, dela *curvo*, *are*, a strâmbă, a îndoi). Îndoit, strâmb, în forma unui arc.

curbă *s. f. Geom.* Linie îndoită, în formă de arc; orice formă de acest fel.

curbă (a se) *v.* (lat. *curbare*). A îndoi ca un arc; a (se) îndoi, strâmbă.

curbat, *ă adj.* Îndoit, arcuit, strâmbat.

curbăliniu, *e adj.* (din *curb* și *linie*). For-mat din linii curbe (figură geometrică).

curbură *s. f.* 1) Îndoitură curbă; 2) starea de a fi curb; 3) forma curbă.

curcă *s. f.* Parte femeiească de curcan.

curcan *s. m.* (din gr. *korax*, corb; *ko-rakon*, ca corbul). Pasăre mare domestică a-deseori neagră ca corbul; *fig.* numire dată corobașilor în războiul din 1877-78, pentru că purtau la căciulă o pană de curcan—(alții cred că ar fi din vorbă slavă *kurok*=cocoș). *V. corcodan.*

curcubetă *s. f.* (lat. *curcubita*, bostan, țigvă). *Bot.* Țigvă, speță de dovleac (bostan) cu coaja f. tare.

curcubtu *s. n.* (lat. dela *con*, *curb*, *eo*, = împreună curb merg). Curbă mare, ce se face pe cer, având toate colorile în cari se descompun razele soarelui, când trec prin picături de ploaie, ce le reflectează ca niște prize de cristal: *Bot.* Numirea unei flori multicolore.

curculez *s. m.* (lat. dela *curculio*). Gâr-găriță.

curcumă *s. f.* (lat. dela *curro*, alerg). *Bot.* Numirea unei plante care se întoarce spre soare.

curcut *s. n.* (din *curgu*). Cir, terciu.

curea *s. f.* (lat. *corium*, piele lucrată, cu-rea). 1) Fâșie de piele de animal, tăbăcită; 2) îngustă fâșie de piele tare, cu cataramă, ce servește pentru încins; cingătoare; 3) *fig.* putere, forță; 4) fâșie îngustă de pământ; 5) măsură de lungime de 16 picioare (în vechime).

curechiu *s. n.* (lat. *cauliculus*, mic cu-rechiu, din *caulis*, curechiu). *Bot.* Varză

piantă de mâncare ce se poate păstra pentru iarnă și care se cultivă udată mult și siste-ma ic.

curelar *s. m. V. curea.* Cel ce face curele și hamuri pentru cai.

curelărie *s. f.* Fabrică sau atelier de curele și hamuri.

curelușă *s. f.* Curea mică îngustă.

current, *ă adj.* (lat. dela *curro*, *currere*, a curge). 1) Care este în curgere, în curs (zi, lună sau an); 2) care este curgător, în formă curgătoare (scriere repede; vorbire fără împiedecare; 3) ori ce lucrare în curs; 4) *adv.* care nu este în întârziere.

current *s. n. V. preced.* 1) Curgerea, mer-sul (lucrurilor, afacerilor); 2) curgerea, cursul repede (al apei); 3) vântul care trage; miș-carea aerului când sunt ferestre deschise. *fig.* 4) direcțiune (literară) îndrumare; 5) opinione generală.

curgător, oare *adj. V. curge.* 1) Care curge; care merge ca și curgerea apei; 2) *fig.* lesnicia, fără împiedecare.

curge (a) *v.* (lat. *curro*, *currere*, a curge). 1) A se duce la vale un lichid; 2) a trece (timpul etc.); 3) a pătrunde, a eși afară, a se răspândi (faină, nisip etc.); 4) a veni în cantitate mare (banii); 5) a pică, a picură (ploaia); 6) a da din toate părțile și mult (lovituri).

curgere *s. f.* Acțiunea de a curge.

curle *s. f.* (lat. *curia*). 1) Subdiviziune de țiburi la Romani; 2) locul unde Senatul roman ținea ședințe; 3) autoritatea biseri-cească supremă la catolici; 4) *vechiu Trc-silo.* Curtea de Casație.

curier *s. m.* (fr. *courrier*, dela lat. *currere*, a alergă). 1) Cel ce este trimis să aducă o corespondanță, o scrisoare; 2) împășitorul de scrisori sau de telegrame; 3) totalitatea scrisorilor de corespondență.

curios, oasă *adj. și adv.* (lat. *curiosus*, care cercetează, caută să știe). 1) Doritor să afle ceva; iscoditor, indiscret, cercetător; 3) minunat, de neînțeles; 4) ciudat, capricios. **curiozitate** *s. f. V. preced.* 1) Dorință mare de a afla ceva; 2) lucru minunat, ciu-dățenie.

curmă (a) *v.* (daco-gr. *kormazó*, a tăia în bucăți, a frânge, a crăpa). 1) A reteză; 2) a face o tăietură adâncă de jur împrejur; 3) a suspenda brusc, a întrerupe (o acțiune; 4) a înlătura, a stărpi (un râu); 5) a strânge prea tare cu o legătură; 6) a termina.

curmal *s. m.* (turc *korma*). *Bot.* Numirea unui arbore din Africa ce dă fructe foarte dulci și cu coaja fină, moale.

curmală s. f. Fructul de curmal.

curmare s. f. V. curmă. Acțiunea de a curmă.

curmat, ă adj. V. curmă. 1) Întrerupt, retezat; 2) încetat; 3) strangulat; 4) stârpit; 5) terminat.

curmătură s. f. V. curmă. 1) Locul unde se produce o curmare; 2) întorsătura bruscă (a drumului); 3) strângere, sugrumare.

curmeiu s. n. (dela curmă). 1) Frântură, capăt de frânghie; 2) frânghie proastă de coajă de teiu; 3) joarda viței de vie, ce se reteză.

curmeziș, ă adj. și adv. (daco-gr. dela kormazó, a despică). Dea latul; pieziș; oblic; perpendicular; *fig.* opus, contra.

curpen s. m. (daco-gr. dela grupon, curbat, îndoit). 1) Joardă ce crește lungă și se târăște sau se agață, ca la pepeni, dovleac, castraveți și alte plante agățătoare; 2) viță sălbatică.

curpeni (a se) v. A se întinde și agață ca și curpenii.

curpenos, oasă adj. Ce dă mulți curpeni.

curs s. n. (lat. cursus, mersul, curgerea, șirul). 1) Curgerea apelor; 2) mersul vremii; 3) șirul unei învățături sau științe; 4) prețul valoarea banilor sau a lucrurilor pe piață; 5) mișcare de rotație a planetelor; 6) înlănțuirea faptelor și a evenimentelor; 7) șir de lecțiuni; 8) carte, manual; 9) timp concomitent.

cursă s. f. (italian corsa, cursă, prințătoare). 1) Prințătoare pentru șoareci sau animale sălbatice și stricătoare; 2) *fig.* mijloc viclean de a prinde; 3) — (dela lat. *curro, currere*, a alerga) alergare de cai pentru întrecere; 4) un ocol, (mers cu trăsura sau pe jos); 5) distanța de parcurs (cu vaporul, etc).

cursătură s. f. (dela curge). Lichid care a curs, scursoare.

cursier s. m. (fr. *cursier*). V. *cursă*. 3) Cal de alergare; cal de rasă.

curșiv, ă adj. (lat. dela *currere*, a curge). 1) Curgător; 2) *tipogr.* litere aplecate spre dreapta; 3) scriere cu mers curgător, lă ră întrerupere.

cursoare s. f. V. cursătură.

curtă (a) v. (dela fr. *cour*, curte ograda casei și: *faire la cour*, a face curtea, adică a ocoli curtea; a umbla în jurul curții, a casei). 1) A umbla după cineva mereu din dragoste; 2) *fig.* a linguși.

curtaș s. n. (fr. *courtage*, dela *courtier*, agent de cumpărări și vânzări, misit). Plata uuui curtier (misitie) pentru o afacere.

curtat, ă adj. V. curtă. Lingușit; plăcută.

curte s. f. (gr. *chortos* și lat. *chors, chortis*, ogradă, curte împrejmuită cu gard sau cu zid). 1) Locul din jurul casei, închis cu gard sau cu zid; 2) casă mare boierească; 3) palatul domnitorului (în vechime); 4) totalitatea persoanelor din jurul suveranului; 5) (dsla vorba *curtă*) — faptul de a curtă propr. și *fig.* 6) *Curte de Apel*, instanță de judecată superioară tribunalului, unde se judecă sentințele date de tribunale; 7) *Curtea de Casație și Justiție*, instanță supremă care judecă recursuri și dă jurisprudențe 8) *Curte cu Jurați* instanță pentru judecarea crimelor în fiecare județ; 9) *Curte de Conturi*, instanță care verifică toate cheltuielile făcute de Ministere și autorități, dacă sunt făcute în conformitate cu legile. (*Curtea Domnească, Curtea de Argeș*, localități unde au fost curți domnitoare în vechime).

curtean, ă s. V. curte 2. 3. Persoană de pe lângă un suveran; om dela curte.

curteni (a) v. V. curtă. A se luă cu binele pe lângă cineva; a linguși.

curtenitor, oare adj. și adv. V. curteni. Care curtenește; cu atenție deosebită față de cineva.

curtezan s. m. (fr. *courtizan*). 1) Om dela curte, al palatului; 2) cel ce lingușește pentru un interes; 3) cel ce face curte. (5)

curtezană s. f. (fr. *courtisane*). V. *curtă și curte* (5). Femea cu purtări rele, care însă mai păstrează un fel de cuviință.

curticică s. f. O curte mică.

curtier s. m. (fr. *courtier*). Interpus; agent pentru cumpărări și vânzări; misit.

curtuaze s. f. (fr. *courtoisie*). Politeță deosebită; purtare foarte aleasă și afabilă față de cineva.

curuiu s. m. V. Coroiu.

curul adj. (lat. *curulis*). Scaun curul. scaun de fildes pe care ședeau magistrații la Romani.

curvă s. f. (lat. dela *curva*, strâmbă). Femeie necorectă, prostituată; femea care își înșală bărbatul.

curvar adj. V. prec. Bărbat adulter.

curvie s. f. V. prec. Patima adulterului.

cusătoreasă s. f. V. coase. Femea care știe să coase cămeși, rufărie, etc. și își câștigă bani cu această meserie.

cusătură s. f. (lat. *consutura*). 1) Locul pe unde este cusut; 2) acțiunea cu utului; 3) locul unde s'a vindecat pielea tăiată; 4) locul unde s'a împreunat, lipit, foi de metal.

cușcă s. f. (dela vorba coș). 1) Încăperea mică făcută din nelușe împletite, (sau din

sărma), pentru a ține închise pasări; 2) colivie; 3) *fig.* Cortul în care stau Evreii la sărbătorile de toamnă, ale Tabernaculului; 4) *fig.* închisoare, celulă; 5) *fam.* casă mică.

cuscră *s. f.* (lat. *cum*, împreună: *socer*; *socru*, *p. con-soacră*). Mama miresei și a marelui, una față de alta au numirea de *cuscră*, fiind și una și alta soacre.

cuscrile *s. f. V. preced.* Rudenia între socrii miresei și ai marelui.

cuscru *s. m.* (lat. *cum*, împreună; *socer*, *socru*, *p. cum-socru*). Tatăl miresei față de fată marelui se numește *cuscru*, fiind amândoi socri.

cuscută *s. f. V. cucută.*

cușcuș *s. n.* (arab *kuşkuş*). Carne toată, amestecată cu făină (un fel de mâncare ca cheffelele sau ca sarmalele).

cușer, *ă adj.* (din slav *kušennii*, bun de mâncat). Numirea dată de hahamii evrei cărnilor bune de mâncat.

cușmă *s. f.* (din baza *cuciu*, (lat. *cucullus*) de unde *gugiu* și *căciulă*). Căciulă mare. **cușmelie** *s. f. V. coșmelie.*

cușniță *s. f.* (dela *coș* — *coșniță*). Poiată împletită din nuiele, ca un coș, în care lucră țiglanul potcovar sau micul ferar odinioară. — Slavii au zis *kusniță*, fierărie, iar *kuzneț* = fierar, potcovar.

custode *s. m.* (lat. *custos*, *custodis*, păzitor). Supraveghetor pus, ca să nu se fure, să nu se înstrăineze o avere sau lucruri ce i s'au dat în păstrare de o autoritate sau de un magistrat.

custură *s. f.* (din lat. *castrum* = cuțit). 1) Cuțit special pentru cismari, (ciobotari) foarte tăios, cu care taie talpa; 2) cuțit stricat, care nu taie bine; 3) brăzdarul de la plug (ferul ce înseamnă și spintecă brazda; 4) lamă de cuțit; 5) uneltă de retezat fagurii din stup.

cusur *s. n.* (lat. dela *causula*, mică pricină). 1) Neajuns (moral) care se ivește câteodată; lipsă; 2) diferența de restituit dela o monetă, care întrece valoarea cumpărăturii; 3) neajuns fizic, defect; 4) *fig.* aluzie fină; 5) *fig.* vițiu. — Și Turcii zic *kusur*.

cusut, *ă adj.* (lat. *cum*, cu împreună; *sutum*, cusut). Împreunat prin cusătură; s. acțiunea de coase.

cusătură *s. f. V. cusătură.*

cută *s. f.* (daco-gr. dela *kyth*, a acoperi, a ascunde). 1) Îndoitură de stofă, ce acoperă pe o altă; 2) încrețitură a pielii pe față; 3) fâșie îndoită și lungă; 4) *fig. pl.* adâncuri tănuite.

cută (a) *v. V. preced.* A face cute, a plisa.

cutare pronume. (lat. dela *quod*, care;

alius, altul). 1) Oarecare, oarecine; 2) anume, acel.

cutat, *ă adj. V. cută*, Cu cute (îndoituri), plisat.

cute *s. f.* (lat. *cos*, *cotis*, cute de ascuțit). Piatră tare cu care se ascute cuțitul, coasa, etc.

cuteză (a) *v.* (daco-gr. dela *koteó kotessó*, a fi iritat contra cuiva). 1) A avea curaj, a îndrăzni; 2) a 'și permite.

cutezanță *s. f. V. preced.* Curaj, îndrăzneală.

cutetător, oare *adj.* Curajos, îndrăzneț, semeț; agresiv.

cutie *s. f.* (daco-gr. *kutis*, cutie). 1) Lădiță mică de lemn, de metal sau de carton pentru pus lucruri mărunte; 2) sertar de masă sau de dulap; 3) *fig.* încăpere mică.

cutioară, **cutiuță** *s. f.* Cutie mică.

cuțit *s. n.* (lat. dela *cum*, cu; *caedo*, (cedo), a tăia — cuțit *cu* + *cedo*, în loc de lat. *cutler* sau *castrum* = cuțit). 1) Instrument cu care se taie; 2) *fig.* mare strămtoare, mare apăsare morală; 3) *ajunge cuțitul la os*; *la cuțite*, cu mare furie, sau cu mânie; 4) *pop. junghiu*; 5) ferul lung dela plug.

cuțitar *s. m.* Cel ce face sau vinde cuțite. **cuțitărie** *s. f.* Fabrică sau magazin de cuțite.

cuțitaș *s. n.* Mic cuțit.

cuțitoae *s. f.* 1) Cuțit mare, special, cu mănere perpendiculare la ambele capete, servind pentru a lua așchii: de pe un lemn, de pe copita calului sau de pe cercuri de butie; 2) *Zool.* Pește mic zis și zvârlugă.

cuți ou *s. n.* Cuțit mare.

cutiuță *s. f. V. cutioară.*

cutnie *s. f.* (fr. diform. din *cotoné*). Stofă de saten, lucioasă, cu urzeala de *coton*, bumbac.

cutră *s. f.* (lat. din *cautor*, (*cautus*) — șiret). Femece cu moravuri rele; *fig.* șiret perfid, prefăcut.

cutreeră (a) *v.* (comp. *cu* + *treeră*). 1) A alergă peste tot; 2) a umbla în toate părțile; 3) a străbate tot cuprinsul; 4) a viaja mult. **cutreeră** *s. n. V. preced.* Alergarea peste tot locul; umblare pretutindeni.

cutreerător, oare *adj.* Care cutreeră.

cutremur *s. n.* (lat. *cum*. cu; *tremere*, a tremura). 1) Tremurarea, zguduirea pământului; 2) tremurare mare în genere; 3) *fig.* fior de groază.

cutremură (a se) *v. V. preced.* 1) A (se) zgudui cu putere (pământul); 2) a tremură de groază; 3) *fig.* a se înfioră.

cutremurare *s. f.* Acțiunea de cutremur *propr.* și *fig.*

cuțu - cuțu! *interj.* *V. cuciu, cuciu.*

cuvânt *s. n.* (lat. *conventum*, din *cum*, cu; *ventio* înțeles, înțelegere). 1) Vorbă; 2) discurs, cuvântare; 3) înțelegere; 4) rațiune; 5) pretext, motiv; 6) promisiune, făgăduială; 7) onoare; 8) *fig.* ființa Dumnezeirei (după Evang. Ioan); 9) vorbă scrisă.

cuvântă (a) v. 1) A vorbi; 2) a ține un discurs.

cuvântare *s. f.* 1) Vorbire; 2) discurs.

cuvântător, oare *adj.* 1) Care vorbește, poate vorbi; 2) vorbitor, orator; 3) inzeștiat cu rațiune — *ființă cuvântătoare este numai omul.*

cuveni (a se) v. (lat. *cum*, cu, împreună; *venio, ire*, a veni). 1) A (se) datoră; a se cădea; 2) a fi de diept; a reveni; 3) a se permite.

covenire *s. f.* Datorința cum, sau cui trebuie să fie.

covenit, ă *adj.* Datorat; de drept; permis.

cuvilncios, oasă *adj.* și *adv.* *V. cuviință.* Cel ce se poartă cum trebuie, cu atenție, cu cuviință.

cuviință *s. f.* (lat. *cum*, cu; *venia*, îngăduire, iertare și *conventio*, învoire). 1) Purtare sau înfățișare, după cum este îngăduit, iertat; așa cum se cere, sau cum se cade; 2) echitate.

cuvințel *s. n.* *V. cuvânt.* Cuvânt mic.

cuvios, oasă *s. și adj.* (daco-gr. dela *ku-fos*, curbat (de bătrânețe) plecat). *Biserica.*

1) Călugăr bătrân și evlavios; 2) sfânt canonicist dintre asceți; 3) cu înfățișare smerită ca de călugăr; 4) *fig.* foarte evlavios; 5) titlatură pentru grade călugărești — *cuvioase*; 6) *prea cuvioase*, (p. arhimandrit, stareț).

cuvioșie *s. f.* Înfățișare de cuvios; smerenie, devoțiune; *cuvios* (5).

cvartal *s. n.* (lat. dela *quartum*, sfert).

A patra parte, sau o despărțire dintr'un oraș, circumscripție, secție.—Și Nemții, Slavii, Turcii au acest cuvânt.

cvartir *s. n.* (fr. dela *quartier*). *Mil. t.* Loc de așezare a trupelor; găzduirea soldaților (formă luată de la Ruși).

cvas *s. n.* (rus *kvass*). Băutură fermentată, iăcoritoare, având culoare ca berea.

cvintezentă *s. f.* (fr. *quintessence*, din lat. *quinta*, a cincea; *essentia* miezul de viață).

1) Cea ce este mai bun, mai de seamă; 2) *fig.* culme, gradul cel mai înalt.

cvit, ă *adj.* (fr. *quite*, dela lat. *quietus*, liniștit). *V. achită și chitanță.* Achitat de o datorie, de o obligație.

cvitul (a) v. *V. preced.* 1) A achită o datorie; 2) a scăpa de o obligație; 3) *fig.* a termina, a suprima; 4) *fig.* a cheltui toți banii.

cvituit, ă *adj.* *V. prec.* 1) Achitat deplin; 2) *fig.* terminat complet; 3) cheltuit tot.

D

D. *s. m.* 1) A patra literă din alfabet. 2) în cifre latine, D = 500.

da *adv.* și *locuț.* (daco-gr. dela rădăcina antică *da*, a ști, a pricepe și *da* = foarte). 1) Așa este; 2) pricep, înțeleg; 3) convin; 4) recunosc; 5) negreșit 6) în fine — *da dute o dată!* condițional — *da 'mi dai ceva?* (Acest afirmativ se mai aude la francezii din sudul Franței, sub forma oui - da - așa; foarte rar îl întrebuințează și unii scriitori francezi; de asemenea *da* este afirmativ în limbile slave, luat tot din origină greacă).

da (a) v. transitiv. (lat. *do, dare*, a da). 1) a da; 2) a propune (un preț); 3) a eși (muguri, iarba); 4) a lăsa liber (drumul) 5) a începe (să facă ceva); 6) a apuca o direcție (dă pe aici); 7) a încercă. — *da să iasă!*; 8) a scoate (un țipet); **netransitiv:** apare (soarele); 2) a lovi (în cineva); 3) a continua (da înainte); 4) a *da îndărăt* a retrage; a rezervă; 5) a răsturnă (a da jos);

6) a ghici (cu cărțile); 7) bombarda; 8) a aproba — *a da din cap*; 9) a cădea — *da c'e răpăd, în gropi*; 10) *a da pe față*, a descoperi; 11) a încredința — *da pe mână*; **reflexiv:** *a se da*, a se oferi, a se supune, a capitula; 2) *a se da jos*, a se scobori, a se lăsa în jos; 3) *a se da (drept)*, a se înfățișa ca; 4) *a se da (după)*, a alerga (a lătră cânelè); a se ascunde; 5) *a se da lângă*, a se apropia; 6) *a se da pe vatră* a naște (la țară); 7) a se lăsa (lenei).

da interj. (daco-gr. *de, acum*). *Da încetează!*, *da spune*; = spune acum.

dă, sau de interj. (daco-gr. *dé*, ei bine, să vedem). *De*, nu știu; *dă*, poate = să vedem, nu știu, poate; *dă că nu 'ți fac (zie)*, ei bine nu 'ți, (adese ori *dă*, în comp. reprezentă pe *des* sau *de*, ca în *decurge* desface).

dăbălăzat *ad.* (lat. *debilis*, slăbit). Atârând hainele, descheiat, nesimțit.

dabilă *s. f.* (lat. *debilis*, e, slab). *Pop.* Cal slab, gloabă. — Și Ung. *debella*.

dac s. m. (daco-gr. dela rădăcina *dak*, a ști, a înțepă, a mu că; *dakos*, animal care mușcă, animal periculos; de aci *Dacia*, țara plină de fiar: sălbătice, cari atăcau pe primii păstori veniți dinspre Tracia; dar poate fi și denumire dată *dacilor* fiindcă până azi se observă că la furie mare țerantul mușcă cu dinții sau și pentru că față de alte triburi erau mai știutori) Locuitor din vechea Dacie, provincie romană cuprinsă între Dunărea, Marea Neagră, Nistru și Tisa.

Dacia-România. Veche Societate de asigurări în București. «*Dacia*», ziar bucureștean 1919 — 1922.

dacă conj. (lat. *de, a, quo*, contra dela care). *Dacă*, arată condiționare și presupunere de caz contrar; — *dacă vrei*; *primesc dacă mi dai*.

dacic, ă adj. Al dacilor.

daclan sau dacic adj. V. *dac*. De la daci, pivitor la daci.

daco-roman adj. Din Dacia, după alipirea ei la imperiul roman; cu caracterul roman (latin) păstrat în Dacia (coloniști, limbă, monumente, etc.).

dactil s. m. (fr. *dactyle* dela gr. *daktylos*, deget). *Poet.* Se numește așa versul latin sau grec, când un picior (de vers) este lung și două scurte (neegal, ca forma degetelor).

dactilograf, ă s. (gr. *daktylos*, deget; *grafō*, scriu). 1) Mașină care scrie prin lovirea cu degetele pe niște clape ce reprezintă literele; 2) persoană care scrie cu această mașină.

dadă s. f. (daco-gr. *da-da* = a ști, a pricepe). 1) Soră mai mare; 2) mătușă. — *Acest cuvânt la slavi este: diadia=unchiu, nene, moș.*

dădacă s. f. (daco-gr. *didaktē*, instruită). 1) Femea care îngrijește de creșterea copiilor (pentru plată); 2) guvernantă sau bonă.

dădăci (a) v. V. dădacă: 1) A îngriji de creștea; ea copiilor; 2) *fig.* a îngriji ca pe copii. (ca dăcaca).

dădăcît, ă adj. 1) Creșcut de o dădacă; 2) s. faptul de a dădăci.

dădulci (a) v. V. dedulci.

dăfin s. m. (gr. *daphnē*). *Bot.* Arbust întotdeauna verde, zis și *lemn cănesc*; la cei vechi era simbolul gloriei (*laurus nobilis*).

dagherotip s. n. (fr. numele lui *Daguerre* (1789—1851) și gr. *typos*, tipar impiesiunc). Aparatul cu care *Daguerre* a fixat pe sticla de fotografie cele întâi chipuri, figuri, obținute prin acțiunea luminei asupra plăcii de fotografie daguerotipă (a) *v. preced.* A fotografia după sistemul lui *Daguerre*.

dagherotipie s. f. V. preced. Artă de a

face fotografie primitivă ca *Daguerre*, adică imaginea se fixă chiar pe placa fotografică negativă și nu se reproducea pe hârtie; o plăci forma o singură fotografie.

dahin adj. (daco-gr. dela *dak* și *čaknō*, a înțepă și a mușă). Viclean, rău, șiret, înșelător (*fig.*).

dăhulă (a) v. (lat. *decolo, are*, a lipsi de ceva). A istovi, a extenua.

daică s. f. V. dadă. Femea mai în vârstă, mai pricepută—mătușă; însă cu înțelesul numai de bătrână.

dălnăuș s. n. (din *de + ineo* = a merge repetat). Scrânciob în care se balansează copiii. *Olt.*

dălni (a) v. (lat. *de + ineo, inire*, iară, mereu, a merge). A ține întruna, a dură, a continua.

dănuire s. f. V. preced. Faptul de a dănui. **dănuitor, oare adj.** Durabil, persistent.

dalrea s. f. (lat. dela *de + ire*, a merge mereu). Tobă mică, după ale cărei bătăi ursarului joacă ursul sau după care joacă oamenii. — *Intrebuințat și la Turci.*

dajdie s. f. (slav *dajdia*). Bir, dare.

dajnic adj. V. preced. Cel ce plătește dajdie, contribuabil.

dălăbăzare s. f. Starea celui dălăbăzat.

dălăbăzat (ă) adj. (lat. dela *de + labes*, cădere, de tot). Cu înfățișare de decădere și nesimțire: murdar, neîncheiat la haine.

dalac s. n. (daco-gr. dela *dalos*, aprinde re). *Medic. veter.* 1) Boală ce constă în inflamaarea splinei la vite; se capătă prin întoarcerea microbului de dalac, care se găsește în pământ, sau se află împrăștiat pe iarba unde a murit o vită bolnavă de dalac; 2) *Med.* se mai zise și buba neagră (la om); 3) *Bot.* Numirea unei plante ce se crede că provoacă sau vindecă dalacul. — *Și Turcii zic d. lak.*

dalai-lama s. m. (tibetan: = marele-lama) Șeful religios al locuitorilor din Tibet (Asia centrală).

dalanga interj. V. balanga.

daib, ă adj. (la. *de + albus*, alb). De tot alb; alb la culoare; *fig.* delicat, dragălaș.

dălcăuc, ă adj. V. dălcăuș.

dălcăuș s. m. (din *ducăuș*). 1) Om sau ființă nestatornică; 2) hoinar, care umblă dintr'un loc în altul; 3) cărmăcar (timonier) la un vapor, care cunoaște mutările locului, știe pe unde să conducă vasul.

daldon s. m. (daco-gr. din *dialuton*, dizolvat, răspândit). Undiță cu multe cărlige.

dalgă s. f. (turc *dalga*). Tunică de mătăasă cu cjucuri (vechiu).

dalie *s. f.* (dela numele *Dahl* al botanistului Suedez). *Bot* Plantă de grădină, cu flori f. frumoase.

dălmă *s. f.* (lat. dela *dolium*, butoi). Ridicătură de pământ, moviă.

dăltă *s. f.* (daco-gr. dela răd. *dal* a scobi, a dăltui + *te*, pentru (de unde și lat. *dolare*). 1) Instrument cu vârf lat și tăios, pentru a scobi lemnul sau peatra; 2) custură de dogar.

dăltui (a) *v. V. preced.* A scobi sau a retezii cu dalta.

dăltuire *s. f.* Lucrarea de a dăltui.

dăltuitor *s. m.* Cel ce dăltuiește.

dăltuitură *s. f.* Săpătură sau netezire cu dalta.

dam *s. m. pl. damuri* (dela lat. *domus* și gr. *domos* = casă). Case mari și frumoase. — Și Slavii-ruși au vorba *dom* = casă, și Turcii *dam*.

damă *s. f.* (fr. *dame*, dela răd. gr. *dam*, *damazo*, a supune, a stăpâni și *damar* femeie măritată). 1) Femeie măritată, doamnă; 2) figură femeiască pe cartea de joc; 3) un fel de joc de șah; 4) *cu înțeles rău*, femeie nu prea cinstită.

damască *s. f.* (dela orașul *Damasc* (Asia mică)). Ștofă de damasc de mătăasă și cu flori.

damaschinat, *ă adj.* și *s. V. preced.* Incrustat cu fire de aur sau de argint pe fond de fer sau de oțel.

dămb *s. n.* (lat. diformare din *tūmulus*, moviă, ridicătură de pământ). Deal mic; moviă.

dambă *s. f.* (lat. dela *de-ambulare* a nu mai umbla). *Medic.* Apoplexie; boală care constă în revărsarea sângelui într-o parte a creierului și care paralizază adeseori mersul și a'te funcțiuni organice — *apoplexie*; *fig. iron. și-a făcut dambă* cu el, și-a făcut gustul, cheful.

dambagiu, loalcă *s. și adj.* Paralizat de picioare sau mâni; *fig. iron.* beat, care nu se ține pe picioare.

dămigeană *s. f.* (ital. *dami-giana* și fr. *dame-jeanne*, (liter. *cacaona-ioana*). Denumire (poreclă) dată unei sticte mari și umflăte, în care încep 10—20 litri de vin. — Și Bul. aii au acest cuvânt.

damlă *s. f. V. Dambă*

damnațiune *s. f.* (lat. *damnatio*, osândire; dela răd. gr. *dam* a subjugă, a supune). Osândire la muncile iadului; torturi eterne.

dămână (a) (lat. dela *done*, a da meu; *ineo*, a merge). A se mișcă, clătină; a oscila, ceva atârnat (ca limba clopotului).

dănănae *s. f. V. preced.* Faptă extravagantă, de mare impresie; *fig.* scandal zgomotos (mișcător).

danciu *s. m.* (lat. prefix. *d = de*, *ancilla*, sclavă). 1) Copil de țigan, care știe să joace sau să cânte; 2) *iron.* fiu de țigan; 3) lăutar țigan-dănciuc *s. m.* Mic danciu.

dancing *s. n. V. danț.* Petrecere publică cu danț.

dandană *s. f.* (lat. din *tonus-dono* = a da răsunet). 1) Faptă cu mare răsunet; 2) scandal; 3) zgomot; 4) încărcătură grea; 5) pățanie.

dândănaie *s. f. V. preced.*

dândăni (a) *v. V. dandană*. A scoate mereu sunete sau vorbe neînțelese; a auiură.

dandăratele *adv.* (comp. *de, a, și îndărăt*). Cu mers înapoi, înd răt.

dandoasele *adv.* (comp. *de, a, indos*). Pedos contrar de cum trebuie.

danez, *ă adj.* și *s.* Care e din Danemarca.

dang! *interj.* (onomatop). Imitarea sunetului unei lovituri în clopot sau în alt obiect ce dă sunet ca clopotul.

dangă *s. f.* (daco-gr. dela *danos*, de ars; *ga*, cel puțin). Arsura ușoară făcută cu ferul roș, pentru a însemna o viață, un lucru.

dăngăni (a) *v.* (onomat. dela *dang!*) A suna clopotul sau alt obiect la fel.

dăngănit *s. n.* Sunet de clopot.

dăngăt *s. n. V. preced.*

danie *s. f.* (lat. dela *dano*, a dăru). 1) Donație (din pietate); 2) avere dată unei biserică, sau unei instituții de *b.nefacere*; 3) testament de dăruirea averei, încă din viață, către cineva. — Și Slavii dela aceiași bază lat. au această vorbă.

dănos, *oasă adj. V. preced.* Cel ce dăruște, darnic.

dans *s. n.* (fr. *danse* (V. și *danță*). Joc după o cadență, după sunetul muzicii, făcând pași și mișcări după regula fiecărui fel de joc.

dansă (a) *v. V. preced.* A jucă după tactul muzicii cu mișcărilor și pașii fiecărui fel de joc. **dansant**, *ă adj.* 1) Care se poate dansă; 2) cu dans.

dansat, *ă adj.* Jucat; care a jucat.

dansator, *oare s.* Care dansează.

dănsel *s. f. pl. V. dâns.* (Pronume luat ca subst. pentru a nu spune numele). Duhuri necurate, *ielele*; luat *de dănsel*, paralizat sau reumatic.

dănsul, *sa pron.* (lat. comp. *de, + in, se* (sui) = de in el). El, acela sau acesta.

dănț *s. n. V. danță*. Jocul după tactul muzicii sau după cântec.

dănță (a) *v.* (ital. *danzare* V. și *dănțui*). V. dănțui.

dantelă *s. f.* (fr. *dentele*, (citit *dantel*) d la lat. *dens, tis*, dinte). Împletitură cu colțuele, în formă de dinți, pentru împodobit ceva.

dantelat, *ă adj.* V. *preced.* 1) Cu dantelă; 2) cu forme dințate.

dânjui (a) *v.* V. *dânța*. A juca cu felurite mișcări după muzică sau după cântec; la R. mani nu jucau nobilii ci sclavii, ca să distreze pe stăpâni de accia credem că baza vorbei *dans*, *danz* în limbile neolatine vine de la *ancilla*, sclavă prin forma *d'ancilla* = de sclavă).

dânșuitor, *oa e s.* Cel ce danțează, joacă.

dantură s. f. V. *dentură*.

danubian, *ă adj.* (lat. dela *Danubium*). Dela Dunărea, al Dunării.

dăpără (a) *v.* (comp. *dă* = de + *pără* (de cap) ca și lat. *depilare*, a smulge părul). 1) A smulge părul cui-va (la bătae); 2) *fig.* a omori în bătae.

dar s. adv. (lat. dela *dare*, a da; și *donum*, dar). 1) Lucru da', dăruit cui-va; prezent, cadou; 2) calitate, talent (dat de D-zeu); 3) *iron.* defect, viciu (darul beției); 4) putere, har, binecuvântare, (de preoție); 5) jertfă lui D-zeu (sf. daruri) ce constă din pânea și vinul pentru cuminicătură; 6) *loc. adv.* *în dar*, de geaba, nefolositor. — Și slavii zic *daroni*, în dar de geaba.

dar, **dară conj.** și **adv.** (lat. comp *d+illa* pe aiurea, pe altă cale, de altfel; alt-fel). Inșă, dacă; deci; de altfel.

dară s. f. (gr. *derra*, înveliș). Diferența de greutate (la cântar) cât este înveșul unui lucru, unor mărfuri. — Și Turcii zic *darâ*; și ital. *tara* ca și fr. *tare* din baza gr. *derra*.
dară s. f. (lat. *de + ire*. = de mergere). 1) Urmă lungă din mers, pe unde a mers omul sau o trăsură; 2) trăsătură; 3) cărare; 4) șir; 5) *fig.* început. — Și Slavii zic *dâră* și *dârâ*: urmă din mers, semn, trăsătură.

dărăb s. n. (lat. *de + rumpo*, a sparge, a rupe din). Bucată ruptă; bucată mare. — Și Slavii au dela *rumpo* lat. vorba *rubiti*, a slăbăni. + Și Ungurii zic *darab*. bucată.

dărăbană s. f. (din *barabană*). Tobă mică, ce se bate foarte repede, pentru a înștiința populația despre ceva; sau pentru a da cadența de mers soldaților. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

darabancic s. m. (dela vorba *darabană*). Cel ce bate darabana.

darac s. n. (daco-gr. prefix *da*, foarte; *rakoó*, a slăși, a face în bucăți). Instrument pentru tras și scărmanat lâna. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

dărăci (a) *v.* V. *preced.* A lucra lâna cu dărăcul.

dărăciut, *ă adj.* și s. Scărmanat cu daracul.
dărăcitor, *oare adj.* Cel ce dărăcește.

daradaică s. f. (pref. *da.* (p. d.); *rueda*, (vorbă galică) = trăsură cu patru roate; — *redaicus*, *redaica*). Căruța de scânduri naltă, sau trăsură veche, fără arcui, care zdrunținătare și care face zgomot când merge.

dărămă (a) *v.* (lat. dela *de + rumpo* (de-rumpo) = a doborî de tot). 1) A suipa; 2) a distruge *propriu* și *figurat*. (La pers. I *derump* (o), s'a perdut *p* și a rămas *derum*.
dărămare s. f. Acțiunea de a dărămă.
dărămat, *ă adj.* V. *preced.* Surpat, ruinat, distrus.

dărămător, *oare adj.* Care dărămă.

dărămătură s. f. 1) Ruină, zidărie ruinată; casă ruinată.

dărăpână (a și a se) *v.* lat. prefix *de + rumpo*, dobor. de tot, cu sufix *'n-a*). 1) A doborî, a da jos prin lovituri; 2) a (se) ruina pe încet; 3) a împraștia; 4) a irosi.

dărăpănare s. f. Acțiunea de a dărăpână.
dărăpănat, *ă adj.* 1) Decăzut; 2) ruinat; 3) scormonit și aruncat; 4) doborît și împraștiat.

dărăpănător, *oare s.* Cel ce dărăpână; d. strugător.

dărăpănătură s. f. 1) Ruină; 2) lucruri căzute și împraștiate.

daraveră sau **daravelă s.** (daco-gr. dela *daros* (déros) de lungă durată; *feró*, a puță). 1) Afacere de lungă durată, în înțelese foarte diferit; 2) afacere de comerț; întâmplare nepăcută; 4) accident; 5) scooteală de bani; 6) judecată, proces; 7) ceartă, neînțelegere; 8) afacere secretă, ascunsă; 9) alcătuire, lucru complicat; *putic*. membru genital.

dardă s. f. (celtic *dart*, ascuțit; însă din gr. *doration*, suliță. Suliță cu vârf de fer.

dărdăi a) *v.* (onomat imitând articulații de voce când cineva tremură tare de frig). 1) A tremura tare de frig; 2) a sălta tremurat din mersul repede al unei căruțe; 3) a clănțâni din dinți; 4) *fig.* a bârbi, a răspândi vorbe; 5) a divulga; 6) a vorbi prea mult și fără scop. Mold.

dărdăit s. n. V. *preced.* Acțiunea de a dărdăi.

dărdală s. f. V. *dărdăi* 4, 5. Cel ce răspundește vorbe, divulgă; cel ce vorbește prea mult degeaba.

dărdoră s. f. (lat. pref. *d + ardor*, aprindere). 1) Grabă mare, zor; 2) preocupare mare; 3) *fig.* aprindere după ceva; 4) toiu.

dare s. f. (lat. *dare*, a da). 1) Acțiunea de a da; 2) impozit, bir; 3) prezent; 4) *dare de mână*, avuție; 5) *dare la semn*, tragere la țintă cu arma.

dare-de-seamă s. f. *dare* și *seamă*. Sp. ^{aful} coteală dată despre ceva. are a

dâtj *adj.* și *adv.* *V. dârz.*

dârloagă *s. f.* (lat. dela *durus*, tare, țepăn; *ligo*, leg, înhăm). 1) Cal di'orm și slab sau bătrân; 2) *iron.* om bătrân; 3) prăjină de care se leagă un cal se trage alături pe lângă cei înhâmați; 4) *fig. de dârloagă*, de continuă muncă.

dârlog *s. m.* *V. preced.* Frâu, hătul mic dela calul de călăi: sau cel înhămut.

dârmă (a) *v. V. dârămă.*

dârmon *s. n.* (daco-gr. dela *derma*, piele, *dermon*, de piele). Sătă din piele, cu găni mai mici de cât li ciur, pentru cernut și curățat semințe de legume sau de cereale.

dârmoțin *s. m.* (daco gr. dela *derma*, piele; *dermatinos*, de piele). *Bot.* Plantă ce pare a avea proprietăți rele asupra vitelor, dacă o mănâncă.

dârmoz *s. m.* (daco-gr. dela *thermos*, cald). *Bot.* Plantă agățătoare ce rezistă la căldură și ține umbră. (lat. *viburnum*).

darn (în) *adv. V. zadar* și *dar*. Degeaba, fără folos. (ca ital. în *darno*).

darnic, *ă adj.* (lat. *dare*, a da). Cel ce dă, dăruiește, milostiv.

dârnicie *s. f. V. preced.* Calitatea de darnic.

dârstă *s. f.* (sau *dârste*) — (lat. dela o formă *tersite* din *tersum*, curățit, netezit). *T.ans.* Piuă de postavuri.

dârstar *s. m. V. prec.* Cel ce are sau lucrează la piuă.

dâruială *s. f. V. dârui.* Lucru dat, oferit, cuiva.

dârui (a) *v.* (lat. *dare*, a da). 1) A da un lucru degeaba, fără plată, cuiva; 2) a oferi, a acorda; 3) a milui; 4) *fig.* a înzestră.

dâruire *s. f.* 1) Acțiunea de a dârui; 2) lucru dâruit.

dâruiț, *ă adj.* 1) Dat degeaba; oferit; 2) înzestrat (de D-zeu).

dâruiitor, oare *s.* Care dăruiește.

dârvală (*de*) *loc adv.* (lat. dela *derivare*, a izaluna dintr'o parte în alta). Pentru uzat, întrebuințat mereu — *cal de dârvală*.

dârz, *ă adj.* și *adv.* (lat. dela *derigere*, a înțepeni). 1) *Fig.* țepăn; tenace; neclintit; 2) înverșunat, cuagios; 3) arogant. — De aici au și Slavii vorba *derzki*, obraznic, cutezător.

dârză *s. f.* (lat. *tersa*, roasă). Cărpă uzată, treantă.

dârzie *s. f.* Faptul de a fi dârz; tenacitate, curaj, îndrăzneală.

dăsăgăriță *s. f. V. dăsag.* Femece (călugăriță) care umblă cu desăgii și cere pentru mânăstire.

dăsag, **dăsagă** *s. m.* (f. — lat. *di+saccus*

— parte din sac — ca și fr. *bisace*). 1) Un sac foarte scurt de pus făină sau alte lucruri; 2) un sac spintecat la mijloc formând ambele capete trai-te și purtat pe umăr. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

desăgi (a) *v. 1)* A duce în spate ca pe desagi; a căra cu desagi.

dascăl *s. m.* (scutare din grec. *didaskalos*, învățător; dela verb. *didasko*, învăț). 1) Cel care învață carte pe copii (profesor, instii-utor, învățător cu senz învechit; 2) cântăreț la biserică (care era în vechime și învățător); 3) *fig. iron.* pedant, cel ce se crede se gîo-zăveș'e de știința sa. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

dăscălesc, **ească** *adj. V. preced.* Al dăscăcilor; ca la dăscăli.

dăscălește *adv.* Ca dăscălii.

dăscăli (a) *v.* A predă, a face lecții; 2) a face morală, observații asupra purtării; 3) a instrui, a educi.

dăscălie *s. f.* Ocupația de dăscăl; funcțiunea de dăscăl

dăscălime *s. f.* 1) Corpul de profesori; 2) cântăreții dela biserică.

dăscălit, *ă adj. Fig.* Învățat; povățuit, slă-tuit, dresat, pus la cale.

dat, *ă adj.* (lat. *dare*, *datum*). 1) Oferit; 2) predestinat; 3) obicinuit, statornicit; 4) deprindere; obicei; 5) acțiunea de a dă.

dată *s. f. V. dată* și *dat*. 1) Timpul (în trecut, prezent sau viitor); 2) termen, noțiune; 3) arătarea zilei, luni și anului pe o scrisoare; 4) *fig.* soartă, destin; 5) însemnări (*date*); 6) iăstimp unic; 7) o dată = de mult, cândva.

dată (a) *v.* (*dată*, *datare*, dela *do*, *d re*). A pune dată, a însemnă ziua, luna și anul pe o scrisoare sau act.

datare *s. f.* Faptul de a dată.

dătător, oare *adj.* și *s. V. da*. Cel ce dă.

dătătură *s. f.* 1) Lovitură dată; 2) dat, farmec făcut cuiva.

datină *s. f.* (1 t din *datum-teneo*, țin ce e dat). Veche deprindere, obicei, uzul vechiu; *pl.* moravuri. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

dativ *s. n.* (lat. *dativum* dela *do*, *dare*, a da). Cazul declinării în care substantivul arată că primește ceva și răspunde la întrebarea *cui*?

dator, oare *adj.* (lat. *dator*, cel ce dă). 1) Care datorează, care are să plătească cuiva; 2) obligat, înatorat să facă ceva.

datoră (a) *v.* dela *prec. 1)* A fi dator bani cuiva; 2) a avea obligație față de cineva; 3) a se trage din grația cuiva — *educația o datorăm părinților și școlii*.

datori (a) v. V. *preced.*

datorie s. f. V. *prec.* 1) Ceea ce se datorează (sumă de plătit); 2) obligație morală; 3) însărcinare de îndeplinire.

datorință s. f. Datorie, obligație.

datorit, *ă adj.* 1) Ce este de dat, de restituit; 2) atribuit (cuiva).

datornic, *ă s.* Persoană care datorează bani cuiva; debitor.

dăulă (a) v. V. *dăhulă.*

dăulat, *ă adj.* V. *prec.* Istovit, extenuat.

dăună (a) v. *urm.* A strică; a cauza daune.

daună s. f. (lat. *damnum*, daună). Pierdere suferită; stricăciune făcută de alții în avere sau onoare cuiva. *jur.* *dauna interese*, despăgubiri pentru o stricăciune.

dăunător, oare *adj.* V. *preced.* Care face daună.

dauri (a) v. (prefix. *d*, rom. *auri*). 1) A polei, *ă acoperi* pe deasupra cu aur; 2) *fig.* a da înfățișare frumoasă, strălucitoare numai pe deasupra; 3) *poet.* a se colora în aurii.

daurit, *ă adj.* V. *preced.* Poleit cu aur; strălucitor ca aurul; *poet.* în colorit ca aurul.

davalma *adv.* (prefix *de-a*, lat. *volumen*, învălătucie, cerc). De-a împreună; la un loc cu toți; în comun. (prin form. rom. *val*).

davălmaș s. m. V. *prec.* Cel ce este la un loc cu toți; asociat (la o cumpărătură, la o posesiune sau lucrare).

davălmașle s. f. V. *davalma*. 1) Comunitate, obște asociație; 2) faptul de a fi davălmaș; 3) pământ, moșie stăpânită în comun de mai mulți.

de! *dă!* (mold. *interj.* (ca gr. ant. *dai*, exprimând mirare și curiozitate). 1) Exprimă mirare și nedumerire — *de!* domnule, cum se face asta? 2) uite, poțtim; 3) n'am ce-ți face! 4) condițiune: *de!* să vedem. 5) lasă: — *de!* că nu căzi; 6) speranță: *de!* bun e Dumnezeu.

de *prep.* (lat. *de* cu înțeles felurit ca și în rom.) 1) — din (arată substanța, constituirea sau origina) — *de lemn*; 2) prin (dacă arată mișcare) — *de fugă*; 3) pentru — *merinde de drum*; 4) arată mod; *de grabă*, *de abia*; 5) cantitate numerică: *de două ori*; 6) din partea, — *mă tem de căini*; 7) din cauza — *tremur de frig*; 8) punct începător de timp ori spațiu; *de azi*, *de aci*; 9) despre — *vorbește de mine*; 10) ca să: *ușor de zis*, *car greu de făcut*; 11) spre: *de pomană*; *de pomină*.

de *conj.* 1) dacă: *de nu mergi*; 2) în, că: *ce-ți vine să fugi, așa e de rău*.

de-a *prep.* (*de-a*). 1) Arată fel de mișcare: *de-a curmezișul*; *de-a roată*; 2) prelun-

gire de mișcare: *de-a lungul*; 3) completează înfinitivul: *n'are de aface*; *de-a mirare*.

deal s. n. (lat. *de-altus*, înalt tare — din *de-alo*, (altus), a screește tare). 1) Înălțime de pământ, colină; 2) vie așezată pe deal; 3) *Trans.* pădure; 4) *adv.* la deal, în sus.

deavolna *adv.* (rus. *de-volno*). Îndestul. *Mold.*

deavolma *adv.* V. *davalma*.

debarcă (a) v. (ital. dela *barca*, luntre mare după fr. *débarquer*). 1) A se da jos de pe un vas plutitor; 2) a scobori din vapor; 3) *extins.* — a se da jos din tren (o armată); 4) *fig.* a lăsa la o parte, a elimina.

debarcadere s. n. V. *preced.* Locul unde se dau jos din vapor călătorii.

debarcare s. f. V. *debarcă*. Darea jos din vapor; *mit.* poposire și scoborârea trupelor, din tren.

debil, *ă adj.* (lat. *debilis*, e). Slab, nepufincios, slăbănog.

debititate s. f. (lat. *debititas*). Slăbiciune proprie și figurat.

debit s. n. (fr. *débit* dela lat. *débeo*, a fi obligat, îndatorat). 1) Magazin unde obligatoriu trebuie să se găsească spre vânzare o marfă; 2) datoria cât trebuie să dea cineva; 3) cât trebuie să producă o mașină; un curs de apă, etc; 4) *contab.* partea contului unde se scrie ce se datorează; 5) *jurid.* sumă datorită.

debită (a) v. V. *preced.* 1) *Comerc.* A înscrie o datorie la numele cuiva; 2) a vinde o marfă a statului sau după anume obligație de stat; 3) a vinde la îndămână și repede; 4) *fig.* a răspândi vorbe (rele, minciuni despre cineva).

debitant s. m. V. *debit*. 1) Cel ce are un debit (magazin).

debitor s. m. (lat. *debitor*, dela *débeo*, a a fi obligat, îndatorat). Cel ce datorează cuiva bani sau alt ceva: *fig.* îndatorat, obligat.

debordă (a) v. (fr. *déborder*, dela *bord*, marginea unei suprafețe). 1) A trece, a eși, peste margine; 2) a curge pe deasupra; 3) a se revărsa; 4) *fig.* a vărsa, vomită; 5) *fig.* a isbucni.

debordare s. f. Acțiunea de a debordă.

debură (a) v. (fr. *débourser*, dela gr. *bursa*, pungă). A da din pungă, a cheltui bani.

deburșare s. f. V. *preced.* Cheltuire de bani.

debut s. n. (fr. *debut*, dela *bout*, (cit. but) = capăt, început). 1) Începutul prim al unei lucrări, al unei ocupații intelectuale sau artistice; 2) începutul unei cariere; 3) începutul reprezentății teatrale; 4) prima încercare a unui actor de a juca pe scenă.

debună (a) v. V. preced. 1) A începe, a se manifesta pentru întâia oară cu o producție de artă sau de intelect; 2) a jucă întâia oară pe scena teatrului.

debutant, ă s. V. preced. Începător.

dec! interj. (lat. dela dico, a zice). Ce spui, ce, zici! (exprimă neîncredere și sfidare); oare!

decadă s. f. (fr. *décade* din gr. *dekados*, de zece). Grupă de zece zile dintr'o lună.

decădea (a) v. (prefix *de*; rom. *cădea*). A cădea pe încetul; a se ruina; a perde, a scădea din ce era, a degenera.

decadent, ă adj. Cel ce decade; *literar.* gen de literatură, care întrebuințează mijloace stilistice și cuvinte anume alese ca să producă forțat impresje cât mai puternică.

decadență s. f. Starea de decădere; faptul de a fi în decădere; *istor.* timpul dela sfârșitul imperiului roman din occident.

decădere s. f. V. preced.

decaedru s. n. (gr. *deka*, zece; *edra*, față). Corp geometric cu zece fețe.

decagon s. n. (gr. *deka*, zece; *gônia*, unghi). *Geom.* Figură geometrică cu zece unghiuri.

decagram s. n. (gr. *deka*, zece; *gramma*, greutate). Măsură de greutate de zece grame. *V. gram.*

decaltru s. m. (gr. *deka*, zece + *litru*). Măsură de capacitate pentru lichide conținând 10 litri.

decalog s. n. (gr. *deka*, zece; *logos*, vorbă, cuvântare). *Teolog.* Cele zece porunci sau precepte de credință și morală, date de Moise Evreilor pe muntele Sinai și pe cari le păstrează și creștinii.

decametru s. m. (gr. *deka*, zece; + *metru*). Măsură de lungime de zece metr.

decan s. m! (lat. *decanus*, cel numit sau ales după vârstă, după naștere). Cel mai în vârstă dintr'o corporație: *decanul diplomaților* streini pe lângă un suveran este cel mai în vârstă; *decanul avocaților* dintr'o localitate este șeful ales al corpului de avocați; *decanul facultății* șeful profesorilor dela o facultate; *bis. cat.* un înalt demnitar bisericesc; *fig.* cel mai vechiu.

decanat s. n. 1) Demnitatea și funcțiunea de decan; **2)** cancelaria decanului; **3)** durata funcțiunei unui decan.

decapită (a) v. (fr. *decapiter* din *de* și lat. *caput*, *capitis*, cap). A tăia capul.

decapitare s. f. Tăierea capului.

decapode s. n. pl. (gr. *deka*, zece; *podos*, picior). *Zool.* Felul ce vietăți cu zece picioare cum are racul.

decasilabic, ă adj. (gr. *deka*, zece; + *silabă*). Cuvânt cu zece silabe.

decaster s. m. (lat. *deca*, zece; + *ster*). Măsură pentru lemne sau lucruri solide, de zece steri sau zece metri cubi.

decât adv. (comp. din *de* și *cât*). 1) În loc; *decât să stai, mai bine lucrezi*; 2) peste cât, *mai mare sau mai sus decât*; 3) dar, însă: *decât, vezi d-ta, nu pôt*.

decătir s. n. (fr. *decătir*, *dicatissage*). Lucrearea de a nimici apretul (scorțoșarea și luciul) unei pânze sau stofe dela fabrică.

decăzut, ă adj. V. decădea. Înjosit din ceea ce era.

de ce sau dece conj. 1) pentru ce; 2) pe măsură ce; 3) cu cât timp — *dece trece e mai rău*.

decedat, ă adj. (lat. *decedere*, a plecă, a se duce, a muri). Mort, încetat din viață.

decemvir s. m. (lat. *decem*, zece; *vir*, bărbat). 1) Unul din cei zece magistrați, instituți la Roma după restabilirea republicii, cu scopul de a face legi (cele 12 table; — anul 450); 2) unul din cei zece studenți, cari la 1889, au manifestat simpatia Românilor din Regat pentru Transilvănenii Români, pedepșiți de guvernul Unguresc.

decembrie s. m. (lat. dela *decem*, zece). Luna a zecea la Romani (când calendarul avea numai zece luni).

deceniu s. n. (lat. *decennis*, care are 10 ani). Răstimp de zece ani.

decent, ă adj. (lat. *decens*, *tis*, cuviincios). Cuviniincios, cu rușine.

decentă s. f. (lat. *decentia*). Cuviniță, purtare cuviincioasă.

decepcionat, ă adj. V. urm. 1) Desamăgit; 2) desnădăjduit.

decepiune s. f. (lat. *deceptio*). Desamăgire despre ceva, sau cineva; desnădăjduire despre ceva.

decerne (a) v. (lat. *decernere*, a judecă, a decide). 1) A acordă (după o apreciere, după un merit) un premiu, o răsplată, o medalie mai ales la expoziții; 2) *jurid.* a hotărî, a fixă — *decerne o pedeapsă*.

deces s. n. V. decedat. Moarte, incetare din viață.

dechis s. n. V. dichis.

decl conj. (din *de aici*). Așa dar: ca urmare. **decide (a) v. (lat. *decidere*, dela *cadere*, a cădea).** 1) A hotărî scurt (fără să încapă discuție); 2) a dă sau a luă o hotărîre; 3) a îndemnă și a hotărî pe un altul la ceva; 4) a determină.

decigram s. n. (lat. *decem*, zece; + *gram*). Greutate cât a zecea parte dintr'un gram.

declitru s. m. (lat. *decem*, zece; + *litru*). Măsură de lichide cât a zecea parte dintr'un litru.

decimă (a) v. (lat. *decimare*, a ucide din zece unul). A nimici, a ucide în număr mare.

decimal s. n. (lat. dela *decimalis*, e, de zece). Cântar mare, balanță care cântărește greutatea de zece ori mai mari de cât greutatea pusă în cumpănă; cu 10 kilograme cântărește 100.

decimetru s. m. (lat. *decem*, zece; gr. *metron*, măsură). Măsură de lungime cât a zecea parte dintr'un metru.

decindea adv. (lat. *dece*, —inde; de deacolo). De cea-laltă parte; pe termenul cel-lalt.

decioacă (a) v. (pref. *de*, *ciocălu*). 1) A descompune, a desface (în bucățelele din care e compus) un lucru; 2) a curăți grăunțele de porumb depe ciocălu.

decis, **ă** adj. V. *decide*. Hotărît determinat; fig. pornit.

decizie s. f. (lat. *decisio*). Hotărîre.

deciziv, **ă** adj. și adv. Care hotărăște; hotărîtor.

decizoriu, **ie** adj. Hotărîtor.

declamă (a) v. (lat. *declamare*, a striga tare). 1) A zice tare și răspicat vorbele; 2) a spune frumos și tare (o poezie sau o vorbire); *în înțelesul rău*, — a vorbi cu intonație teatrală și nenatural.

declamare s. f. V. *preced.* 1) Arta de a vorbi frumos și înțeles; 2) acțiunea de a declamă.

declamator, **oare** adj. V. *declamă*. 1) Cu vorbire tare și cu intonații de declamare.

declară (a se) v. (lat. *declarare*, a spune lămurit, dela *clarus*, limpede). 1) A face cunoscut; 2) a spune pe față; 3) a spune în public; 4) a denunța; 5) a se da de partea cuiva.

declarăre s. f. Acțiunea de a (se) declara.

declarat, **ă** adj. Ce este spus; spus pe față, în public; fig. fățiș hotărît.

declarațiune s. f. (lat. *declaratio*). 1) Faptul de a face cunoscut; 2) hârtia pe care e scrisă declarația.

de-lasat, **ă** adj. (fr. *déclassé*, din lat. *de* + *classis*, clasă, grad, treaptă). Căzut din treaptă socială; decăzut; prăpădit.

declin s. n. (fr. *déclin*, din lat. *declinare*, a da în jos). 1) Scoboriș în jos (*prop.* și *fig.*); 2) sfârșit.

declină (a) v. (lat. *declinare*, dela *clino*, are, a înclină, a aplecă). 1) A merge în jos, a decădea; 2) *Jurid.* a 'și înclina, lăsa (dreptul, competența); 3) *gramat.* a trece un substantiv, sau un adjectiv, prin toate cazurile unei declinări; 4) *fig.* a slăbi; 5) a 'și spune

—calitatea, numele; 6) *astr.* a se depărta de ecuator.

declinabil, **ă** adj. Care se poate declină.

declinare sau **declinațiune** s. f. 1) Faptul de a declină. 2) *Astron.* Distanța unui astru către ecuatorul-ceres; 3) *gram.* formele ce ia un substantiv sau un adjectiv, în diferitele cazuri ale întrebunțării în vorbire; 4) unghiu format de acul magnetic.

decoct s. n. (lat. *decoctum*, furtură). *Medic.* Doctorie din medicamente fierte la un loc cu plante medicinale.

decoloră (a) v. (lat. *decolorare*, dela *color*, culoare). A pierde culoarea; a se șterge culoarea; a păli (1).

decolorant, **ă** adj. Care decolorează.

decolorațiune s. f. Acțiunea de a decoloră.

decoltă (a și a se) v. (fr. *décolleter*, dela lat. *collum*, gât). Δ descoperi gâtul; a lăsa descoperit gâtul și parte din pept până la umeri, precum și mâinile până la umeri (când doamnela merg la baluri mari).

decoltat, **ă** adj. V. *preced.* Cu gâtul și parte din pept gol; fig. *cam decoltat*, *cam indecent*.

decoltă adj. și s. Cu formă decoltată; s. rochie decoltată.

deconcertă (a) v. (fr. *déconcerter*, dela *concert*, acord, armonie). 1) A strică șirul, mersul, măsura, armonia; 2) fig. a încurcă, a zăpăci; 3) a intimidă.

deconcertat, **ă** adj. V. *prec.* Fig. Turburat; zăpăcit, intimidat.

decopiă (a) v. V. *copiă*. A scoate o copie după o altă copie.

decor s. n. (dela lat. *decorare*, a împodobii). 1) Podoabă, înfrumusețare; 2) tablouri anume pentru scena teatrului.

decoră (a) v. (lat. *decorare*, a împodobii și a onoră). 1) A împodobii o încăpere, o casă cu tablouri, mobile, etc.; 2) a onoră pe cineva dându-i o decorație.

decorare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a decoră.

decorat, **ă** adj. 1) Împodobit, înfrumusețat; 2) onorat prin decernarea sau purtarea unei decorațiuni.

decorație sau **decorațiune** (fr. *décoration*, dela lat. *decorare*, a împodobii sau a onoră). 1) Podoabă, ornament pentru a înfrumuseța; 2) insignă (în forma de cruce ori stea, făcută din metal, cu emailu sau cu pietre prețioase) pe cari suveranii o dau persoanelor ca semn de onoare pentru vre-o faptă de merit.

decorator s. m. V. *decoră* și *decor*. Cel ce împodobește cu ornamente; pictor care

are specialitatea de a picta pănze pentru decorul de teatru; zugrav de camere.

decovil (tren) s. n. (fr. dela numele inventatorului). Tren de mici vagonete, ce merg pe șine ușoare, demontabile, servind la transportul de pietriș, pământ, nisip, la facerea de șosele și la construcții.

decrepitudine s. f. (lat. *decrepitus*, (dela *crepo*, a plesni, a se rupe), decăzut, slăbit). Stare de slăbire a puterilor fizice și intelectuale din cauza bătrâneții (fr. *décépitude*).

decret s. n. (lat. *decretum*, din *de*+*cernere*, a decide). Decizie, hotărâre suverană, asupra faptelor și raporturile între particulari și autorități: *decret de mobilizare, de amnistie*, etc. *decret-lege*, decret regal ce ține loc de lege.

decretă (a) v. V. preced. A da un decret a decide.

decretare s. f. Acțiunea de a decretă.

decurge (a) v. (compus *de* și *curge*). 1) A curge din; 2) *fig.* a urmă, a se trage din; 3) a se scurge, trece.

decurs s. n. V. preced. Mersul continuu, cursul; desfășurarea (timpului sau a unei acțiuni); răstimp; *în decursul vieții*.

dedă (a și a se) (lat. *dedo, dedere*, a lăsa în voie). 1) A se lăsa atras (spre ceva rău); a înclina spre ceva; 2) a se deprinde; 3) a se devota.

dedeții s. m. (lat. dela *deditio* (citit *dedițio*) închinare). *Bot.* Plantă ale cărei flori cresc aplecate, înclinate și apar primăvara.

dedică (a) v. (lat. *dedico, are*, a consacra, a închină). 1) A consacra cultului; 2) *fig.* a închină cuiva în semn de cinste (o carte).

dedicat, ă adj. Închinat, oferit ca omagiu.

dedicațiune s. f. V. dedică. 1) Acțiunea de a dedica; 2) scrisoarea prin care se dedică; 3) cuprinsul dedicațiunii.

dedicatoriu, e adj. Care conține textul dedicației.

dedubla (a) v. (fr. *dédoubler*, V. *dublu*). A face în două, a (se) despărți ca și cum ar fi dublu.

deduce (a) v. (lat. *deduco, ere*, a scoate din, a deduce). 1) A scoate, trage, un înțeles; 2) a scădea.

ductiv s. f. V. preced. 1) Înțelesul tras (din o judecată); 2) sustragerea din, scădere; 3) *logic.* apreciere specială trasă din verități generale.

deductiv adv. Prin deducere.

dedulci (a) v. (compus *de* și *dulce*). 1) A se înfruptă; 2) a prinde gust; 3) *fig.* a prinde patimă ce ceva.

dedulcire s. f. Faptul de a se dedulci.

dedulci, ă adj. V. prec. Fig. Deprins cu patimă.

dedus, ă adj. V. deduce. 1) Obținut prin deducere; 2) scăzut.

defăimă (a) v. (compus *de* și *faimă*). 1) A nimici faima, reputația; 2) a bârbi, a vorbi de rău.

defăimare s. f. Acțiunea de a defăimă.

defăimat, ă adj. Ponegrit, bârbit.

defăimător, oare adj. și adv. Care defăimează; bârbitor.

defalcă (a) v. (fr. *défalquer*). A scoate din loc; a extrage, a despărți câtva dintr'un tot.

defalcare s. f. Acțiunea de a defalcă.

defavoare s. f. (fr. *défaveur*, V. *favoare*). Ne-favoare, stare în contra; neprielnice.

defavorabil, ă adj. și adv. Neprielnic, contrariu.

defect s. n. (lat. *defectus*, din *deficere*, a lipsi dela, a fi lipsă). 1) Lipsă, neajuns, cusur; 2) *adj.* stricat, cu neajunsuri.

defectiv, ă adj. (fr. *défectif*). *Gramat.* Se zice despre un verb sau conjugare ce nu are toate timpurile, sau modurile, ori persoanele după regula gramaticii.

defecțiune s. f. (lat. *defectio*). 1) Părăsirea unei părți; 2) lipsa dela o obligație luată.

defectuos, oasă adj. și adv. Cu neajunsuri, cu lipsuri; stricat.

defectuozitate s. f. Stare defectuoasă.

defensiv, ă adj. (lat. dela *defendere*, a depărta dușmanii, a respinge). De apărare, pentru respingerea dușmanilor; *războiu, alianță defensivă*.

defensivă s. f. V. preced. Apărare de dușmani; respingere de atacuri dușmane.

defensor s. m. (lat. *defensor*, apărător, avocat). 1) Cel ce apără o parte într'un proces; 2) funcționar bisericesc care cercetează abaterile preoților și face oficial de procuror pe lângă un consistoriu eparhial.

deferență s. f. (fr. *déférence*). 1) Condescendență, atenție respectuoasă; 2) înfățișare respectuoasă.

deferi (a) v. (lat. *defero*, a propune; a denunța, a da). 1) A denunța (justiției); 2) a da, a propune (jurmânt, în judecată); 3) a da în cercetarea sau în judecata unei anume autorități.

deficit s. n. (lat. *deficere*, a fi lipsă). Neajuns, lipsă (de bani).

defige (a) v. (lat. *defigere*, a înfige, a înplânta). A hotărî anume; a fixa.

defilă (a) v. (fr. *défiler*, dela lat. *filum*, fir și fr. *file*, șir). 1) a merge în șir unui după alții; 2) a trece într'una; *militar*, a trece armata în șir, în ținută de paradă, prin fața

comandantului, pentru a fi văzută și admirată de autorități și de spectatori.

defilare s. f. V. *preced.* 1) Acțiunea de a defila; 2) parada defilării militare.

defileu s. n. (fr. *défilé* (V. și *defilă*)). Trecere foarte îngustă pînăre stânci sau munți; trecătoare, pas.

defini (a) v. (lat. *definire*). 1) A mărgini propriu și figurat; 2) a fixa, a determina, a arăta pe scurt, forma caracteristică a unui lucru sau înțelesul unei idei.

definire s. f. Acțiunea de a defini.

definit, **ă** adj. V. *defini*. 1) Mărginit, fixat; 2) arătat prin vorbe cum este.

definițiune s. f. Arătare pe scurt însă desăvârșit, despre o formă, un lucru sau un înțeles. V. *defini*.

definitiv, **ă** adj. și adv. (lat. *de + finis*, margine, sfârșit, hotar). Hotărît; pînă la sfârșit; pentru totdeauna; complet.

defișt, **ă** adj. (formă română din lat. *defigere*; V. *defige*). Fixat, hotărît, determinat.

defloră (a) v. (lat. *defloresco*, a'și perde florea). *fig.* A necinsti o fată, a desvirgina.

deflorare s. f. Actul deflorației.

deformă (a) v. (lat. *deformare*, a schimba forma). A strica forma unui lucru; a schilodi, sluti.

deformațiune s. f. V. *preced.* Acțiunea de a deforma; starea de deformare.

defraudă (a) v. (lat. *defraudare*, a lua pînă înșelăciune). A fură cu înșelăciune (mai ales bani dela stat).

defraudare s. f. Furt prin înșelăciune; doșire (mai ales de bani).

defunct, **ă** adj. (lat. *defungor* (defunctus), a muri). Mort, răposat.

degajă (a și a se) (fr. *dégager* (din *de* și *gage*, arvună, legămînt)). 1) A da la o parte (ceea ce împiedecă), a libera locul; 2) a fi liber, nestânjenit; 3) a'și lua înapoi vorba, angajamentul; 4) a se cotorăsi, a scăpa (de ceva, de o răspundere).

degajare s. f. Acțiunea de a (se) degaja, sau starea de a fi degajat (2).

degajat, **ă** adj. V. *degajă*. 1) Liber, fără împiedecare; 2) nestingherit, nestânjenit; 3) *fig.* cu curaj, desghetat la vorbă; 4) cotorosit, scăpat, descotorosit.

degeaba adv. (pref. *de* și *geaba*). 1) În zadă; 2) gratis, fără plată; 3) fără folos.

degeneră (a) v. (lat. *degenerare*; (dela *genus*, *generis*, rasă) = a strică, a decădea). A decădea, a se stărpi; a perde calitățile vitale, a fi în scădere; a îmbătrâni, chirci.

degenerare s. f. Faptul de a degenera.

degenerat, **ă** adj. V. *preced.* Decăzut, stărpit, chirci.

degenerescentă s. f. V. *degeneră*. Mergerea spre degenerare, decădere.

degeră (a) v. (prefix *de* și rom. *ger* (din lat. *gelo*, *gelare*, a îngheța)). 1) A îngheța de frig (ființe sau plante); 2) a se strică din cauza frigului (planta); 3) *fig.* a suferi de frig.

degerat, **ă** adj. Inghețat de frig.

degerătură s. f. Rană produsă de ger; înghețare.

deget s. n. (lat. *digitus*, deget). Unul din cele cinci terminații ale palmei sau ale piciorului.

degetar s. n. (dela *deget*). 1) Căciuliță de metal, ce se pune în capătul degetului ca să împingă acul în timpul cusutului; 2) înveliș la un deget. *Bot.* Plantă ale cărei flori au forma de deget (fr. *digitale*).

degețel s. n. 1) Deget micușor; *Bot.* Plantă ale cărei rădăcini au forma unor degete.

deghiză (a se) v. (fr. *déguiser*). 1) A schimba hainele pentru a nu fi recunoscut; 2) *fig.* a se preface a ascunde; V. *dechis*; 3) A se găti și îmbrăcă frumos, de nerecunoscut.

deghizare s. f. Acțiunea de a se deghiza.

degluțițiune s. f. (lat. dela *glutus*, înghițitoare). *Medic.* Felul de a înghiți.

degradă (a se) v. (fr. *dégrader*, dela lat. *gradus*, treaptă, înălțime). 1) A scobori, în građ (*militar*, a lua gradul); 2) a (se) desonoră; 3) a strica prin uz (efecte militare); 4) a schimba, slăbi pe nesimțite o culoare.

degradare s. f. Acțiunea de a (se) degrada.

degradat, **ă** adj. 1) *Milit.* Scoborit din grad și desonorat; 2) decăzut; 3) stricat, uzat.

degradator, **oare** adj. Care înjosește, desonorează.

dehiscență s. f. (lat. *dehiscere* a despica). *Științ. nat.* Deschiderea la maturitate a organelor închise (fr. *déhiscence*).

dehocă (și *dihocă*) (a) v. (lat. prefix *de* și *hiulco*, a crăpa, a deschide). 1) A rupe de tot, (hainele sau alt ceva); 2) a se rupe de tot; 3) *fig.* a eși afară mult. *Mold.*

dehocat, **ă** adj. Rupt de tot.

deicid s. m. (lat. *deus*, d-zeu; *caedere*, a ucide). Cei ce au ucis pe d-zeu (vorbind de Christos).

deifică (a) v. (lat. *deus* d-zeu; *facere*). A îndumnezei; a considera ca pe D-zeu.

deism s. n. (fr. *déisme*, dela lat. *deus*, d-zeu). *Teolog.* Credința în D-zeu singur, fără a admite revelațiunea, diferit de *teism*, care înseamnă credința în D-zeu admitând și revelațiunea.

deist s. m. Cel se ține de *deism*.

deimpărțit s. n. (pref. *de* și *impărți*). **Aritmet.** Număr sau cantitate ce trebuie a se împărți.

dejă *adv.* (fr. *dejà*). 1) Chiar de acum; 2) mai din'ainte — *deja sosise*.

dejă s. f. (lat. *dela dejacio*, a arunca jos). Curătoare sau hârdău în care curge vinul din teasc.

dejecțiune s. f. (lat. *dejectio*, darea afară). **Mêdic.** 1) Darea afară a excrementelor; 2) materii evacuate prin dejecțiune.

dejucă (a) v. (prefix *de* și *jucă*). A s'rică jocul, sau planul, gândul, cui-va; a zădărnici acțiunea sau intenția cuiva.

dejugă (a) v. (prefix *de* și *jug*). A scoate jugul boilor sau a scoate boii din jug; *fig.* a poposi.

dejugat s. n. Acțiunea de a dejugă; *pl. adj.* scoși din jug (boii).

dejun s. n. (*déjeuné*). 1) Prânzul; 2) mâncarea dela prânz; 3) timpul de prânzit.

dejună (a) v. (fr. *déjeuner*). A prânzi.

dejurnă s. n. *adj.* (fr. *de + journée*, zi). Serviciul de (a)zi; serviciu de 24 ore la armată sau aiurea.

de la sau dela *prep.* (compus din *de* și *la*). Arată: de unde, dela cine, din ce timp; din ce loc sau direcție.

delapidă (a) v. (lat. *delapidare*, dela *dila-* bor, a fugi, a dispărea, a desface). A fură (o sumă de bani) și a dispărea.

delasă (a) v. (prefix *de* și *lăsa*). 1) A părăsi; 2) a lăsa de tot; 3) a slobozi; 4) a neglija.

delăsare s. f. Acțiunea de a delasă.

delațiune s. f. (lat. *delatio*, *onis*). Denunțare, pâră.

delator s. m. Cel ce părăște.

delo s. pl. (slav *delo*, lucru, afacere). **Ve-** chiu. Dosar de judecată.

delean s. m. V. *deal*. Locuitor de munte sau deal.

delectă (a) v. (lat. *delectare*, a desfătă). A desfătă, a distra.

delectare s. f. Desfătare, petrecere.

delegă (a) v. (lat. *delegare*). A trimite, a însărcina.

delegat s. m. Trimis, împuternicit, însărcinat să facă ceva.

delegațiune s. f. 1) Trimitere, împuternicire; 2) număr de doi sau mai mulți delegați.

deleter, *ă adj.* (fr. *délétère*, dela gr. *déléô*, distrug). 1) Distrugător, stricător (al vieții) — *substanțe deletere*; 2) *fig.* corupător (de moravuri).

delfin s. m. (gr. dela localitatea *Delphes*).

1) Numirea unor mari vietăți marine din speța

cetaceelor; 2) fiul mai mare al regilor francezi.

dellbașa s. m. (turc). Șeful deliilor, soldați de gardă.

dellberă (a) v. (lat. *deliberare*, a desbate, a cumpăni). A desbate, a discută asupra unei legi sau propuneri, ori hotărâri.

dellberant s. m. Cel ce deliberează.

dellberare s. f. Acțiunea de a delibera.

dellberativ, *ă adj.* și *adv.* De discuție; cu discuție, care se raportă la delibereare.

dellcat, *ă adj.* (fr. *délicat*, lat. *delicatus*, plăcut). Plăpând, fraged, slăbuț; *adv.* plăcut, cu încetul; frumos, cu blândețe.

dellcatese s. f. pl. (fr. *délicatesses*). V. *preced.* Lucruri plăcute (de mâncare) de băcănie sau de cofetărie.

dellcâteșă s. f. V. *dellcat*. 1) Manieră plăcută, purtare blândă, plăcută; 2) frăgezime; 3) fineță.

dellcios, *oasă adj.* și *adv.* (lat. dela *dellcium*, plăcere). 1) Foarte plăcut, foarte gustos; 2) minunat (fr. *délicieux*).

dellcicu s. n. *prec.* Plăcere extremă; desfătare.

dellict s. n. (lat. *delictum* Greșală). Abătere dela legi sau ordine; fapt pedepsit de tribunalul corecțional, *dellict de presă*.

dellimită (a) v. (lat. *de + limes*, *limitis* margine, hotar). A hotărâni, a pune hotare; a mărgini.

dellimitare s. f. Acțiunea de a delimita.

dellicvent s. m. V. *dellict*. Cel ce săvârșește un delict.

dellir s. n. (lat. *delliro*, *dellirare* = a ieși din brazdă). 1) Eșire din sărită, eșire din minte; aiureală; 2) *fig.* entusiasm excesiv.

dellră (a) v. V. *preced.* A eși din sărită; a aiură (de boală, de o emoție, bucurie mare).

dellrant, *ă adj.* Care produce delir.

dellu *adj.* (turc *dell*, nebun). Soldat de cavalerie brav (neînfricoșat, desperat); *pop-brav*; mare, nalt.

dellniță s. f. (slav. *delliti*, a despărți). O fâșie sau despărțitură îngustă de pământ.

dellță s. f. (gr. dela *delta*, semnul literei D = Δ grecesc). Cura unui fluviu care se varsă prin mai multe brațe formând o *dellță*.

dellung, *ă adj.* și *adv.* prefix *de* și *lung*).

1) Cu durată mare; 2) pe distanță mare.

dellungă (a se) v. V. *preced.* A ține mult timp; a amâna mult; a se prelungi mult.

delluros, *oasă adj.* V. *deal*. Cu multe dealuri.

delluviu s. n. V. *delluviu*.

dellagog s. m. (gr. *demos*, popor; *agô*, conduce). Cel ce vorbește în placul poporului

se dă drept susținător al intereselor lui, pentru a-i căpăta încrederea.

demagogic, a adj. Ca la demagogi, cum face demagogul.

demagogie s. f. V. demagog. Politic. Sistem de a câștiga încrederea poporului, prin exagerarea ideilor favorabile lui; atâțarea dorințelor mulțimei.

demarcați(un)e s. f. (fr. démarcation dela, marquer, a însemna). Însemnarea hotarului până unde se întinde o suprafață (de moșie, țară).

demers s. n. (prefix de și mers). 1) Infervenire, stăruință pe lângă cineva; 2) început de acțiune; punere la cale.

demisionă (ă) v. (lat. demisso, onis, despărțirea, depărtarea, din demittere, a da drumul). De bună voie a renunța la o funcțiune; a eși din o slujbă.

demisionare s. f. V. preced. Eșirea din funcțiune de bună voie.

demisionat, a adj. Eșit din o funcțiune de bună voie.

demisiune s. f. Cererea prin care cineva roagă să fie desărcinat de o funcțiune.

demn, a adj. și adv. (lat. dignus, vrednic). 1) Vrednic; 2) onorabil; 3) fig. cu hotărâre și curaj.

demnitar s. m. (lat. dela dignitas, demnitate, treaptă înaltă socială). Funcționar din cei mai înalți ai țării.

demitate s. f. V. demn și demnitar. 1) Vrednicie; 2) onorabilitate; 3) curaj și mândrie; 4) funcțiune din cele mai înalte într'o țară.

democrat s. m. V. democrație. Cel ce ține la principiile și la sistemul politic al democrației.

democratic, a adj. De democrație, al democrației.

democrație s. f. (gr. demós, popor; kratos, autoritate, stăpânire). Politic. Sistemul de guvernare, în care poporul, mulțimea, hotărâște cum să se întocmească legile și rânduiala într'o țară.

democratiză (a) v. A deveni democrat sau democratic.

modă (a se) v. (fr. démoder, dela mode, modă). A eși din obicinuință, a nu mai fi după modă; fig. a nu mai corespunde gustului actual.

demodat, a adj. Eșit din modă, care nu se mai obicinuște (rochie, îmbrăcăminte etc.).

demon s. m. (gr. daimon, zeu, zeitate). 1) Zeitate rea, diavol; 2) fig. spirit rău; 3) copil f. rău, ștrengar.

demoniac, a adj. Al demonului, drăcesc.

demonetiză (a) v. (prefix de și monetă). 1) A perde din preț 2) fig. a scoate din întrebuințare; a nu mai avea căutare.

demonic, a adj. V. demon. Diabolic, drăcesc; rău.

demoniză (a) v. A înfățișa ca pe un diavol.

demonstră (a) v. (lat. demonstrare). 1) A arăta întocmai; a dovedi deplin; 2) matem. a face calcul probatoriu.

demonstrat, a adj. Deplin dovedit.

demonstrațiune s. f. V. demonstră. Acțiunea de a demonstra.

demonstrativ, a adj. Care arată anume, întocmai; adv. inadins, pentru a arăta anume. gram. care arată anume (pronume: acest, acel).

demonstrator s. m. Cel ce demonstrează.

demoraliză (a) v. (pref. de și moraliză). 1) A strică moravurile bune; 2) a scădea curajul, moralul, cuiva.

demoralizat, a adj. V. preced. 1) Cu moravuri stricate, vicios; 2) abătut, fără curaj. demoralizațiune s. f. Acțiunea de a demoraliză.

demoralizator, oare adj. V. demoraliză. Care demoralizează; ce slăbește curajul.

demotic, a adj. (gr. dela demos, popor). Se numește demotic, un fel de scriere a Egiptenilor, destinată pentru popor, pe când scrierea hieratică, aparținea preoților.

denatură (a) v. (prefix. de lat. natura) 1) A schimba firea, felul unui lucru; 2) fig. a schimba înțelesul; 3) a fi lipsit de sentimente umane.

denaturat, a adj. V. preced. 1) Stricat; 2) schimbat în rău; 3) nefiresc, contrar firii; 4) ticălos; 5) care nu are sentimente omenеști — mamă denaturată.

denegă (a) v. (lat. prefix de, negare, a negă, a zice nu). A tăgădui.

denegare s. f. V. preced. Tăgăduire, tăgădă (de dreptate sau de adevăr).

denie s. f. (slav. bdente, veghere (dela deni, ziuă). Bts. Serviciu bisericesc ce se face seara, în zilele din săptămâna patimilor (înaintea paștelor); priveghere.

denominațiv, a adj. (lat. prefix de, nominare, a numi, a da nume). Care denumește, dă nume.

denotă (a) v. (fr. dénoter, dela lat. nota, semn). A însemna; a avea înțeles de; a determina.

dens, a adj. (lat. densus). Des, compact; (corp) ce conține multă materie într'un volum mic.

densitate s. f. Calitatea de a fi dens.

dental, a adj. (fr. dentă). Gram. Se nu-

mesc *dentale* consoanele ce se pronunță cu dinții ca *t, d*; 2) privitor la dinți.

dentar, ă adj. (dela *dințe*). Care privește dinții; pentru dinți.

dentifrice adj. (fr. *dentifrice*, din lat. *dens, dentis*, dinte, *frico*, frec). Pentru frecat dinții, (praf, pastă, apă).

dentist, ă s. (fr. *dentiste*). Specialist în a scoate, a repara (plombă) dinții și a face danturi artificiale.

detițiune s. f. (fr. *dentition*). Eșirea dinților la copii (întăia și a doua oară).

dentură s. f. (fr. *denture*). 1) Felul cum sunt crescuți dinții; 2) placă cu dinți artificiali, ce se pune în locul unde lipsesc dinții naturali; 3) dinții gurii.

denumi (a) v. (prefix. *de* și *numi*). A da nume la ceva.

denumire s. f. 1) Numirea, nume dat; 2) acțiune de a denumi.

denunță (a) v. (lat. *denuntiari* și *denunciare*). 1) A vesti; 2) a da pe față; 3) a pări; 4) a declara încetarea (unui tratat).

denunțare s. f. Acțiunea de a denunța. **denunțator s. m.** Cel ce denunță.

deoarece conj. (comp. *de, oare, ce*). Intru cât; cum; pentru că.

deocamdată adv. (comp. *de* și *interv. cam o dată*). Pentru un moment; acum; ca început.

deochiă (a și a se) v. comp. de și ochiu; 1) A îmbolnăvi prin uitare cu ochii îndelung și cu mirare asupra cuiva; 2) *fig.* a se strică (impul, omul sau altceva) din cauza admirării prea îndelung.

deochiă s. f. Acțiunea de a (se) deochiă. **deochiat, ă adj.** 1) Bolnav din deochiare; 2) *fig.* sticat din deochiare; 3) cu reputație rea; 4) *fig.* frumos; nostim; 5) *fig.* enorm; prea de tot.

deochiu s. n. v. deochiă. 1) Acțiunea de a deochiă; 2) boala din deochiare vine cu durere de cap, căldură — (se vindecă cu descântec, stingând 9 cărbuni într'o ulciă cu apă și se udă puțin tâmplele).

deodată adv. (compus *de o dată*). În acelaș timp; 2) repede, pe neașteptat.

deoparte adv. Alături, la o parte.

deopotrivă adv. (compus *de* și *potrivă*). La fel, în acelaș chip. *egal*.

deosebi (a) v. (compus *de* și *osebi*). 1) A distinge; 2) a separa; 3) a diferenția, a alege.

deosebire s. f. v. deosebi. 1) Diferență; 2) acțiunea de a deosebi; cu *deosebire*, în special, anume.

deosebit, ă adj. 1) Separat, despărțit; 2) ales; 3) alt fel; 4) distinct; 5) *fig.* rar, excelent.

deosebitor, oare adj. Care deosebește, prin ce se deosebește.

depănă (a) v. (lat. *de* și *pono, ponere*, a pune). 1) A învălătuci și a pune firul de tort sau de bumbac, pe un mosor sau pe alt ceva, prin învărtire, cu ajutorul depănătoarei; 2) *fig.* iron. învărti de păr; 3) certă; 4) *fig.* a vorbi mereu.

depănat s. n. Acțiunea de a depănă *propr.* și *fig.*

depănzat, ă adj. Învălătucit prin depănare; *fig.* iron. învărtit de păr; certat, răfuit; s. n. acțiunea de a depănă.

depănătoare s. f. 1) Acțiunea de a depănă; 2) instrument care se învărtește pentru a putea depănă firul.

depănător s. m. Care depănă.

depănătură s. f. v. depănă. Acțiunea de a depănă.

deparazitare s. f. v. parazit. Despăduchere (în timp de războiu).

departament s. n. (fr. *département* (baza lat. *pars, partis*, parte), 1) Despărțământ administrativ; o parte din administrația statului; 2) minister—*departamentul justiției*.

depărtă (a se) v. v. departe. 1) A (se) duce departe; 2) a înlătură; 3) a da afară.

depărtare s. f. 1) Acțiune de a depărtă; 2) distanță, drum lung; 3) loc sau timp depărtat; 4) separare, deosebire.

depărtat ă adj. v. preced. 1) Care este departe; 2) înlăturat; 3) separat.

departe adv. (din *ce* și *parte* (de loc, timp, calitate). 1) La o distanță mare (de loc sau timp); 2) deosebit cu totul (calitativ); 3) *departe!* = pleacă, fugi; 4) *pe departe*, pe încunjur, indirect; 5) *nici pe departe* nici de cum.

depăși (a) v. (comp. *de* și *păși, pas*). 1) A păși peste, a trece peste; 2) a întrece.

dependent, ă adj. (fr. *dépendant* din lat. *de + pendere* a atârna de). Care nu e de sine stătător, ci atârna, ține, de altul.

dependență s. f. v. preced. Starea de atârna de altul (supușenie).

depeșă s. f. (fr. *dépêche*, dela *dépêcher*, a face în grabă, la timp). Înștiințare grabnică prin ajutorul telegrafului; scrisoare grabnică prin telegraf.

depeșă (a) v. v. preced. A telegrafia.

depinde (a) v. (lat. *de* și *pendere*, a atârna). 1) A ține de altul; a fi sub altul; 2) a fi în puterea cuiva; 3) a fi o urmare; 4) a fi condiționat de.

depinge (a) v. (lat. *de* și *pingere*, a văpsi, a picta). A zugrăvi, a reprezenta; a descrie; *mai mult se întrebuițează figurat, a*

zugrăvi, a înfățișă prin vorbire prin discurs : un om, sau o stare de lucruri, o afacere, viitorul sau trecutul, evenimentele).

depinzător, oare adj. V. depinde. Care depinde.

deplânge (a) v. (comp. de și plânge). A regretă, a jeli.

deplăns adj. Care merită să fie plâns; jeli.

deplasat, ă adj. (fr. *déplacé*, dela *place*, loc). 1) Urnit din loc; 2) *fig.* ne la loc, nepotrivit; 3) abătut; 4) mutat; trimis undeva.

deplin, ă adj. și adv. (com. de și *plin*). 1) Plin; 2) complect, desăvârșit.

deplinătate s. f. Starea de deplin, desăvârșit; fără nici o lipsă; întregime.

deploră (a) v. (lat. *deplorare*, a deplânge). A deplânge, a jeli.

deplorabil, ă adj. De plâns, jalnic propr. și *fig.*

deponent, ă adj. (lat. *de, pono*, a pune). 1) *Gramat.* Se zice așa uni verb latin, care are forma pasivă, iar înțelesul activ; 2) *s. n.* Cel ce face o depoziție, declarație în fața judecătorului; 3) cel ce depune bani în asociație sau la păstrare.

deportă (a) v. (lat. *deportare*, a duce undeva ca pedeapsă). A duce silit undeva, în o țară streină; a duce în surghiun, ca pedeapsă poitică.

deportat, ă adj. V. preced. Surghiunit.

deportațiune s. f. Surghiun.

deposedă (a) v. (de și *posedă*). A lua averea; a lua cuiva dreptul de a stăpâni ceva.

deposedare s. f. Luarea dreptului de a stăpâni pe averea sau lucrul său.

depou, depozit s. n. (fr. *dépôt*). 1) *Comerc.* Locul de depunere; deposit, magazie; 2) *milit.* deposit de muniții sau îmbrăcăminte; 3) cancelaria de recrutare.

depozit s. n. (lat. *depositum*). 1) Locul de depunere; magazie; 2) obiect depus; 3) sumă depusă; 4) sediment, drojdie.

depozitar s. m. 1) Cel ce are în depozit, în păstrare; 2) cel ce a depus (senz greșit).

depravă (a și a se) v. (lat. *depravare*, a strică (dela *pravus*, pervers, stricat). A strică (în înțeles moral), a corupe.

depravare s. f. Stricăciune, ticăloșie, corupție.

depravat, ă adj. Stricat, corupt.

depravațiune s. f. V. depravă. Stare de corupție, ticăloșie.

depredațiune s. f. (fr. *céprédation* din lat. *depraedari*, a prădă). *Juridic.* Furt cu spargere, făcut chiar de cel ce administrează o averă.

depresiune s. f. (lat. dela *deprimo, essum, ere*, a lăsa în jos). Lăsare în jos; scoborâre; afundătură; neapăsare, *depresiune atmosferică.*

depreția sau depreciă (a) v. (lat. *depreiare, dela pretium, preț*). A perde din preț, din valoare a (se) efteni.

deprețare sau depreciare, s. f. V. preced.

1) Scăderea prețului; 2) eftinire; 3) *fig.* scăderea importanței.

deprețiat sau depreclat, ă adj. Eftenit; fără preț, *prop. fig.*

deprimă (a) v. (lat. *deprimere*, 1) a apăsa în jos; 2) a umili). 1) A scufunda în jos; 2) a scădea curajul, u umili, a întrista.

deprimare s. f. V. preced. 1) Scufundătură; 2) scăderea curajului, tristeță.

deprinde (a se) v. (comp. de și *prindere*). A începe; a învăța, a (se) exercită; a (se) dedă; a se nărâvi.

deprindere s. f. 1) Apucătură, obicei; 2) exercițiu; 3) înclinare (bună sau rea).

deprins, ă adj. 1) Exercitat, învățat; 2) acomodat (cu cineva).

depunător, oare adj. și s. Care depune.

depune (a) v. (comp. de și *pune*). 1) A pune anume ceva; 2) lăsa jos; 3) *jurid.* a face o depoziție, o mărturisire despre ceva; 4) a lăchide, a pune la arest.

depus, ă adj. V. preced. 1) Pus spre păstrare; 2) așezat jos; 3) pus la închisoare de justiție.

deputat s. m. (fr. *députe* din lat. *deputare, dela puto, a socoti, a judecă, a crede că, a admite*). 1) Cel ales să reprezinte pe alții pentru că este admis de ei și socotit că poate să-i reprezinte; 2) reprezentant, trimis de cetățeni în Adunarea țării spre a face legi.

deputație s. f. Calitate, demnitate, de deputat.

deputațiune s. f. V. deputat. Grupă de mai mulți reprezentanți, ce au o însărcinare dela cei ce i-au ales.

derală (a) v. (prefix *de* și englez *ra-ie* sau *relle*, șină de fer pe care merge trenul). 1) A eși depă șine (trenul); 2) *fig.* a pierde șirul vorbirei, rațiunei, conduitei.

deranj s. n. (fr. *derangement*, din *de* și *ranger*, a așeza la rând, a rândui). 1) Neorânduială; 2) întrerupere dela ceva; 3) smintire, clintire din loc; 4) supărare; 5) turburare (de funcțiuni organice).

deranjă (a) v. V. preced. 1) A împrăștia; 2) a stingheri, a întrerupe dela ceva; 3) a sminti, clinti din loc; 4) a turbură liniștea; 5) a supără; 6) a strică mersul (la o mașină sau la funcțiunile organice).

deranjare s. f. Acțiunea de a deranja.

deranjament *s. n.*, *V. deranj.*

derăpână (a) *v.* *V. dărăpână.*

derază (a) *v.* (comp. *de* și *rază*). *Sciinț.* A îndepărta razele, a abate razele de lumină.

derbedeu sau **derbeder** *s. m.* (turc *derbeder*, care umblă din poartă 'n poartă). Cel ce umblă degeaba, se duce și vine fără nici o treabă; haimană, vagabond; copil sau tânăr care umblă fără ocupație.

dereș, *ă adj.* (ungur *der*, brumă, *dereș*. brumariu). Cu părul din colorii alb, vânt, roșcat, ca și cum ar fi brumat (cal dereș).

derēc *s. m.* *V. direc.*

deretică (a) *v.* (lat. din *de* și *recte*, drept, cum trebuie, bine). A așeza cum trebuie, drept la locul lor, lucrurile în casă; a face curățenie și ordine în casă.

dereticat, *ă adj.* și *s.* Așezat în ordine (în casă).

derivă (a) *v.* (lat. dela *derivare*, *rivus*, râu), a întoarce cursul apei; a abate. 1) A trage din; a proveni din; a despărți din; 2) *Gram.* a trage origina, a se trage din; 3) a abate un curs de apă; 4) *medic.* a abate o tumoră.

derivare *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a derivă.

derivat, *ă adj.* 1) Extras din; scos din; 2) provenit din; *s.* ceea ce derivă; vorbă ce derivă din o altă.

derivațiune *s. f.* *V. derivă.* 1) Abaterea cursului unei ape; 2) *Gram.* origina unui cuvânt; 3) *Medic.* Acțiunea de a abate sângele sau tumorile.

derivativ *ă adj.* *Medic.* Medicament care produce o derivație. *V. preced.*

derizune *s. f.* (lat. *derideo*, *derisum*; *ere*). Bătae de joc, derădere, luare în răs,

derizorlu, *ie adj.* De răs, ridicol.

dermă *s. f.* (gr. *derma*, piele). *Anat.* Țesătura pielii, pielea,

deroga (a) *v.* (lat. *derogare*). *Jurid.* A desființa o parte dintr-o lege; a se abate dela lege în anume scop; sau dela condițiile unui contract.

derogațiune *s. f.* Abatere îngăduită dela o prescripțiune a legii sau a unui contract. **derogatoriu**, *ie adj.* Care conține o derogare.

dervîș *s. m.* (turc.). Numirea unui fel de călugăr turc, ce se roagă ferbinte lui Alah și apoi cere ajutor dela credincioși.

des sau **dis** *prefix* (lat. *dis*). Arată ideea de despărțire. (*Cuvinte cu prefix des*, vezi *de*).

des, **deasă**, *adj.* (lat. *densus*, *des*). Care este îndesat, strâns, apropiat, compact; *adv.* de multe ori, la mici intervale; repede.

desăgăriță *s. f.* *V. dăsăgăriță.*

desagi *pl.* dela *desag* *V. dăsag.*

desăgi (a) *v.* *V. prece.* 1) A căra, a duce în desagi, cu desagii; a purta în spate ca pe desagi (un copil).

deșant *adv.* (lat. *de-sentio* (sențio), fără senz). Bizar, ciudat.

deșanță (a și a se) (lat. *de* și *sentio* (citit sențio), a simți). A fi nesimțit, fără rușine.

deșanțare *s. f.* Faptul de a deșanța, stare de deșanțat.

deșanțat, *ă adj.* *V. preced.* 1) Nesimțit, fără rușine; 2) îmbrăcat ridicol și fără rușine. *Trans.* trist, măhnit.

desărg *adv.* (*de* și *sărg*). De mănecate, cu grabă, repede.

desăvârși (a) *v.* (compus *de* și *săvârși*). 1) A face ceva deplin, complet și bine; 2) a completa, a termina; 3) a perfecționa.

desăvârșire *s. f.* *V. preced.* 1) Perfecțiune; 2) terminarea deplin, complet (a unei lucrări); *adv.* cu *desăvârșire*, de tot.

desăvârșit, *ă adj.* și *adv.* 1) Complet, 2) perfect; 3) terminat de tot; 4) întreg, deplin.

desbăieră (a) *v.* (compus *des* și *baieră*). 1) A desface de băieri; a deslegă; 2) a deschide punea.

desbără (a se) *v.* (lat. *des* și *par*, pereche, tovarăș). 1) A desvâța de ceva rău; 2) a despărți de cei la fel, de tovarășii răi; 3) a părăsi o deprindere.

desbărare *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a (se) desbără.

desbărat, *ă adj.* 1) Despărțit de ceva sau de cineva; 2) desvâțat de ceva (rău).

desbarcă (a) *v.* *V. debarcă.*

desbărnă (a) *v.* (compus *des* și *brână*, dela *brâu* și *bărnă*). 1) A rupe, a desface din legături din încheieturi (urechea); 2) a scoate bărnele dela o casă.

desbărnat, *ă adj.* Desfăcut, desprins, de tot: cu *urechea desbărnată*.

desbătă (a se) *v.* (com. *des* și *beat*). A (se) trezi din beție.

desbătare *s. f.* Trezire din beție.

desbate (a) *v.* (com. din *des* și *bate*). 1) A desface ce este bătut, îndesat; 2) *fig.* a discuta mult și între mai mulți asupra unei afaceri, legi, etc; 3) *vechiu*, a se lepăda de ceva.

desbatere *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a desbate.

desbătut, *ă adj.* 1) Înfoiat, desfăcut; 2) discutat.

desbină (a și a se) *v.* (compus *des* și lat. *bin*, a câte doi; opus lui *imbina*). 1) A desface din încheeturi (picioarele); 2) *fig.* a (se) despărți; 3) a (se) învrăjbi, desuni.

desbinare s. f. V. *preced.* 1) Desfacere din incheieturi (a picioarelor); 2) despărțire; 3) *fig.* vrajbă, desumire; 4) sciziune.

desbinat, ă adj. 1) Cu piciorul desfăcut din incheietură; 2) despărțit; 3) *fig.* învrăbit, desunit.

desbrăca (a se) v. (comp. *des* și lat. *braca* bernevi, pantaloni). A lua îmbrăcămîntea de pe cineva; 2) a lepăda hainele; 3) *fig.* a lăsa la o parte (patima, omenia, etc); 4) *fig.* a lua cuiva tot ce are, a jefui.

desbrăcare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a desbrăca *propr.* și *fig.*

desbrăcat, ă adj. V. *desbrăca.* 1) Fără haine; 2) *fig.* lipsit de (omenie, etc); 3) *fig.* despoiat, sărăcit; 4) *fig.* lipsit de podoabă.

desbrobodi (a se) v. (comp. *des* și *broboadă*). A (și) lua broboada de pe cap.

desbrobodire s. f. Acțiunea de a se desbrobodi.

desbumbă (a) v. (comp. *des* și *bumb*). A deschia din bumbi.

deșcă s. f. (slav. rus *dedskii*, bătrânesc, dela *diadta*, moș). Soldat mai vechiu decât altul; soldat bătrân (cuvânt din cazarmă). V. *leat*.

descălci (a) v. (comp. *des* și *călți* opus lui *incălei*). A desface ce este încălțit; *fig.* a lămuri, a limpezi.

descălțire s. f. Acțiunea de a descălci.

descălțit, ă adj. Descurcat; lămurit.

descălecă (a) v. (comp. *des* și *vorba cal*, opus lui *incălecă*). 1) A se scobori de pe cal; 2) a poposi; 3) a se așeză undeva (venind din altă parte) — *fig.* a întemeia politiceste (ca vovezii vechi veniți cu călăreți din Ardeal).

descălecare s. f. 1) Acțiunea de a descălecă; 2) *politic.* întemeierea voievozdatelor Munteniei și Moldovei.

descălecat, ă adj. Scoborât de pe cal; *fig.* așezat, întemeiat.

descălecătoare s. f. Poposire; *fig.* întemeiere politică.

descălecător s. m. Cel ce descălecă; *fig.* întemeietor politic.

descălță (a se) v. (pref. *des* lat. *calceus*, încălțăminte). A scoate încălțămîntea. V. și *urm.*

descălțat, ă adj. (lat. *discalceatus*). Fără încălțăminte; cu încălțămîntea scoasă.

descântă (a) v. (com. *des* și *cântă*). V. *descântec*. 1) A desface de vrajă; a spune anume vorbe de vrajă, cușu știu babele, spre a vindeca de o boală (ce se crede provenită din o vrajă); 2) *fig. iron.* a convinge prin multă vorbire; 3) *fig. iron.* a vorbi singur cu sine.

descântare s. f. Acțiunea de a descântă.

descântat s. n. Faptul descântării.

descântat, ă adj. Cel ce i s'a făcut un descântec.

descântătoare s. f. Femea care știe să descante.

descântătură s. f. Vorbirea ce se zice de babe când descântă, și prin care spiritele rele, care aduc boale și suferințe, sunt amenințate să ducă boala și să libereze pe bolnav.

descântec s. n. (compus *des* și *cântec* din lat. *cantare*, care înseamnă a cânta, dar și a vrăji). 1) Desvrăjire, liberare de vrajă prin anume vorbe ce știu babele; 2) vindecare de boală prin vorbe de vrăjitorie; 3) vorbire de amenințare către spiritele rele, ca să ia o boală și să libereze de suferință pe bolnav (*adese-ori o înșălătorie*).

descăpățina (a) v. (comp. *des* și *căpățină*). 1) A tăia căpățina, capul; 2) a smulge din rădăcină; *fig.* a nimici încăpăținarea (cerbicia) cuiva.

descăpăținare s. f. Acțiunea de a descăpățina.

descăptuși (a) v. (com. *des* și *căptuși*). A desface căptușala.

descăptușit, ă adj. Fără căptușală.

descărcă (a) v. (comp. *des* și *car*). 1) A da ceva jos din car; 2) *fig.* a lua jos o povară, o greutate, o sarcină; 3) a slobozi de o obligație bănească; 4) a scoate încărcătura dela o pușcă; 5) a slobozi arma, a detuna cu pușca; 6) *fig.* a și vărsa mânia; 7) a declara liber de o datorie; 8) a (se) slobozi fluidul electric; 9) *fig.* a da jos din vapor, tren.

descărcare s. f. Acțiunea de a descărcă *propr.* și *fig.*

descărcat, ă adj. 1) Dat jos din car; 2) ușurat, desărcinat; 3) fără încărcătură, fără cartuș (pușca); 4) desărcinat; 5) gol de fluid electric; *fig.* ușurat la suflët, răsunat.

descărcător s. m. Cel ce descărcă.

descărcătură s. f. 1) Ce este dat jos din car; 2) ușurare de sarcină; 3) detunătură (de pușcă); 4) acțiunea de a descărcă.

descătărămă (a) v. (comp. *des* și *cătărămă*). A deschia din cătărămă; a descinge de curea.

descătărămat, ă adj. Desfăcut, deschiat din cătărămă.

descendent s. m. (lat. dela *descendere*, a merge în jos). Scoborător; cel ce se trage din alții (fiul din părinți și străbuni); *adj.* care descinde.

descendență s. f. Scoborire (din neam, din bătrâni); scoborire în general.

descentraliză (a) v. (comp. *des* și *centraliză*). A împărți, a desface dela centru, a împrăștiia dela centru; *administrativ politic*, a împărți atribuțiile de administrare pe întinsul țării la autorități subalterne, ca să nu dea ordine numai autoritatea centrală pentru orice lucru neînsemnat; a da autonomie comunală și județiană.

descentralizare s. f. Acțiunea de a descentraliză; sistemul de a da atribuții administrative subdiviziunilor locale.

descerni (a se) v. (com. *des* și *cerni*). A lăsa, lepăda hainele negre de doliu.

descheia (a) v. (comp. *des* și *cheie*. V. *încheia*). A desface haina din încheietură, din nasturi; a desface un lucru încheiat.

deschiat, ă adj. Desfăcut din nasturi; desbumbat; cu haina neîncheiată.

deschide (a se) v. (lat. *dīcludere*, a deschide, descuia). 1) A desface ce este închis; 2) a descuia; 3) a ridica capacul; 4) a face loc, a da drumul; 5) a da aspect (culoare); 6) a începe (vorba); 7) a se lumina (cerul); 8) *fig.* a provoca, *deschide pofta de mâncare*; 9) a 'și *deschide inima*, a se confia; 10) a deveni mai clară (culoarea).

deschidere s. f. 1) Acțiunea de a deschide; 2) spătură, spintecare.

deschiegă (a) v. (comp. *des* și *chiag*). A descompune, desface; a deveni moale.

deschingă (a) v. (comp. *des* și *chingă*). A scoate chinga.

deschis, ă adj. V. *deschide*. 1) Desfăcut; 2) dat la o parte; 3) descuiat; 4) *fig.* cu înfățișare frumoasă; 5) colorat clar; 6) de culoare nu prea sombră; 7) luminos; 8) începută (ședința, vorba); 9) *adv.* pe față, fără înconjur, sincer.

deschizătură s. f. V. *deschide*. Loc îngust de trecere, despărțitură îngustă; crăpătură.

descifra (a) v. (comp. *des* și *cifra* după forma fr. *déchiffrer*). 1) A citi (cu anevioie) ce este scris încurcat; 2) a citi notele de muzică; 3) a descurcă ceva nelămurit.

descifrare s. f. Acțiunea de a descifra.

descifrat, ă adj. 1) Citit cu anevioie; 2) descurcat.

descinde (a) v. (lat. *descendere*). 1) A merge în jos; 2) a se scobori; 3) *jurid.* a merge la fața locului spre a cerceta.

descindere s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a descinde; 2) *jurid.* cercetare la fața locului.

descinge (a se) v. (comp. *des* și *cingătoare*). 1) A desface cingătoarea; 2) a scoate brăul; 3) a deslegă sabia dela brâu.

descins ă adj. 1) Fără cingătoare; 2) scos dela cingătoare (sabia, cureaua); 3) poposit.

desclocăla (a) v. V. *ciocălău*. A desface din toate articulațiile, încheieturile.

descleii sau descleia (a se) v. (comp. *des* și *clei*). 1) A desface din cleiu; 2) a înlătura cleiul; 3) a (se) deslipi.

descleire s. f. Acțiunea de a descleia.

descleii, ă adj. Desfăcut, desprins din cleiu.

descleștă (a) v. (comp. *des* și *clește*). 1) A desface ce este închis, strâns ca cleștele; 2) a deschide cu greu gura; 3) a desprinde; 4) *fig.* a începe cu greu să vorbească.

descleștare s. f. Acțiunea de a descleștă.

descleștat, ă adj. Desfăcut, deschis cu greu.

desclicronomosi (a) v. (comp. *des* și *clironomie*). A scoate din cironomie, a desmoșteni.

descoase (a se) v. (comp. *des* și *coase*).

1) A desface din cusături; a rupe cusătura; 2) *fig.* a iscodi, a cerceta cu amănuntul; 3) a face să spună ce ține ascuns.

descoji (a) v. (comp. *des* și *coji*). A lua coaja; a desface de coajă.

descojire s. f. Acțiunea de a descoji.

descojit, ă adj. Cu coaja desprinsă; fără coajă.

descolorat, ă adj. (comp. *des* și *coloare*).

1) Cu culoarea ștearsă, dusă, țăită de soare; 2) palid la față (mai des) se zice *decolorat*, după forma franceză *décoloré*.

descomplectă (a se) v. (comp. *des* și *complectă*). 1) A nu mai fi în întregime sau în număr deplin; 2) a fi cu lipsuri.

descompune (a se) v. (comp. *des* și *compune*). 1) A (se) risipi, împrăștiă; 2) a (se) desface; 3) a putrezi; 4) a se strică; 5) a pierde calitățile sau elementele constitutive.

discompunere s. f. V. *preced.* 1) Acțiunea de a (se) descompune; 2) putrezire, stricare.

descompus, ă adj. 1) Desfăcut, împrăștiat; 2) stricat, putreziat.

desconcentră (a) v. (comp. *des* și *concentră*). 1) *Milit.* A da drumul dela concentrare; a trimite acasă soldații după o concentrare; 2) *fizic.* a slăbi, a face mai puțin concentrat; 3) a împrăștiă.

desconcentrare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a desconcentră.

desconsideră (a se) v. (comp. *des* și *consideră*). A desprețui, a nu lua în seamă; a pierde stima.

desconsiderație s. f. Ne luarea în seamă, desprețuire.

desconsiderat, ă adj. Desprețuit.

descopcea (a) v. (comp. *des* și *copcă*). A scoate din copci, a descheia.

descoperi (a) v. (comp. *des* și *coperi*).

1) A lua coperișul; 2) a desveli; 3) a afla prin cercetare și urmărire; 4) a inventa; 5) a da la iveală; 6) a 'și scoate pălăria de pe cap, sau chipiul.

descoperire s. f. Acțiunea de a descoperi. **descoperit**, *ă adj.* 1) Desvelit, gol; 2) aflat, găsit; *adv.* gol; *fig.* pe față.

descoperitor s. m. 1) Cel ce descopere; 2) inventator; 3) aflător.

descotorosi (a) v. (comp. *des* și *cotorosi*). A despresură, a înlătură; a se scăpa de ceva sau de cineva.

descotorosire s. f. Scăpare, de cineva sau de ceva.

descovoia (a) v. (comp. *des* și (in) *covoia* (dela lat. *cavo*, a scobi). A desțoi.

descovolare s. f. Desdoire.

descreierare, s. f. Eșire din minți; faptă de zmintit.

descreierat (ă) *adj.* (din *des* și *creier*). Eșit din minți, zmintit.

descrește (a) v. (comp. *des* și *crește*). A se micșoră; a fi în scădere sau în împușinare.

descreștere s. f. Acțiunea de a descrește.

descreși (a) v. (comp. *des* și *creși*). 1) A desface încrucișurile (unei cusături); 2) *fig.* a netezi; 3) a însenina *descreși fruntea*.

descreștit, *ă adj.* Fără creți.

descrie (a) v. (comp. *de* și *scrie*). 1) A face sau a urma o formă anume; 2) a scrie cu totul amănunțit înfățișarea unei localități; 3) a spune sau scrie toate amănuntele despre cineva; 4) a înfățișa forma unui lucru cu toate amănuntele; 5) *geom.* a trage cu linii o figură.

descriere s. f. Acțiunea de a descrie.

descriptiv, *ă adj.* Care descrie, înfățișează forma în amănunte; *geometrie descriptivă*, care arată prin proiecțiuni forma desfășurată a solidelor.

descripțiune s. f. Scriere, desemn sau vorbire prin care se arată amănunțit ceva.

descriș, *ă adj.* 1) *Geom.* Înfațat prin formă desemnată, scrisă; 2) arătat în toate amănuntele, prin vorbire sau scriere; 3) urmat prin o mișcare: *drumul descriș*.

descuia (a) v. (comp. *de* și *cuiu*). A scoate, trage încuietorea de la ușă; a deschide = cu cheia (*inculerea să făcea în vechime prin punerea unui cuiu, ca și cum la porțile cea țară*).

descuiat, *ă adj.* Deschis, neincuiat.

descuetoare s. f. Clanță de descuiat; cheie.

descuț, *ă adj.* V. *descăță*. Fără încălțăminte.

descurajă (a se) v. (comp. *des* și *curaj* sau *coraj*). A perde curajul, a intrista.

descurajare s. f. Lipsă de curaj; pierderea curajului.

descurajat, *ă adj.* Fără curaj; abătut, trist.

descură (a se) v. (comp. *des* și *curg* dela *curge*). 1) A găsi cursul, șirul; 2) a (se) lămuri, a limpezi; 3) a se *descurca*, a scăpa de ceva; 4) a descălci ața; 5) a scăpa de datorii bănești.

descurcare s. f. Acțiunea de a (se) *descurca*.

descurcat, *ă adj.* 1) Cu șir; 2) lămurit, limpede; 3) scăpat de datorii; 4) descălțit.

descusut, *ă adj.* V. *descoase*. 1) Cu cusutura ru, tă; 2) *fig.* iscodit, cercetat cu amănunt.

desdăună (a) v. (comp. *des* și *daună*). A plăti pierderile cauzate; a despăgubi.

desdăunare s. f. Plata pierderilor pricinuite.

desdoi (a) v. (comp. *des* și (in) *doi* opus lui *îndoii*). A desface o îndoitură, a (se) îndrepta ce e îndoit.

desdoire s. f. Acțiunea de a desdoi.

desdoiț, *ă adj.* Făcut drept (din îndoiț).

deseară *adv.* (comp. *de* și *seară*). La timpul de seară, în astă seară.

deșelă (a) v. (comp. *de* și *șale* sau *șea*).

1) A rupe șalele; 2) a schilodi; 3) a se curbă, gheboșă, (de spate); 4) a lua șaua de pe cal.

deșelare s. f. Acțiunea de a deșelă.

deșelat, *ă adv.* 1) Cu șalele rupte, frânte; 2) schilod, cocoșat; 3) cu șaua luată; *adv.* *pe deșelate*, fără șea (la călărie).

desemn s. n. V. *urm*. 1) Reprezentarea înfățișării unui lucru, sau unei forme, prin linii sau trăsături de creion, condeiu sau pene; 2) figuri ce ornează țesături, stofe, etc. 3) arta de a desemna; 4) învățământul școlar al acestei arte; 5) planul unei construcții; 6) *desemn linar* care reprezintă cu precizie prin linii, umbre sau culori forme geometrice și înfățișări de obiecte sau construcții.

desemnă (a) v. (lat. *designare*, a însemna; a trage linii). 1) A face un desemn; 2) *fig.* a numi sau hotărî mai dinainte pe cineva — *desemnă ca succesori*; 3) a propune; 4) a se *desemnă*, a apare, a lua formă; 5) a ști arta desemnului.

desemnare s. f. Acțiunea de a desemna. **desemnă**, *ă adj.* 1) Închiptuit prin linii trăsături; 2) indicat, hotărît.

desemnator, oare s. Care știe bine să desemneze.

desen s. n. (după fr. *dessin*). V. *desemn*.

desenă (a) v. după fr. *dessiner*). V. *desemnă*.

desenat, *ă adj.* V. desemnat.
desenator, desemnator, *s. m.* Cel ce desemnează bine.

desert *s. n.* (fr. *dessert*). Ultim fel de bucate ca: brânză, fructe.

deşert *s. n.* (lat. *desertum*, pustietate).
 1) Loc pustiu unde nu sunt plantații nici locuitori; 2) *anat.* locul gol, adâncat, deasupra șoldurilor; 3) spațiul gol.

deşert, *ă adj.* (lat. *desertum* pustiu, urde nu e nimic). 1) Fără nimic înăuntru, gol; 2) nu plin complect (un vas); 3) *fig.* van, sec, ușuratec; 4) *anat.* locul scăzut de lângă șold; 5) *adv.* in deșert, zadarnic.

deşertă (a) *v.* V. *preced.* 1) A goli; 2) turnă ceea ce este într'un vas; 3) a lăsa liberă o locuință.

deşertăciune *s. f.* 1) Stare de deșert; 2) *fig.* vanitate, îngâmfare; 3) nimicnicia (lumească).

deşertare *s. f.* Acțiunea de a deșertă.
desetina *s. f.* (slav *desiatina*, dela *desiati* zece). Dare către stat sau proprietar, din zece unul, la stupi, în timpurile vechi — *zeciuală, dijmă*.

desface (a și a se) *v.* (comp. *des* și *face*).
 1) A strică ce este făcut; 2) a descompune; 3) a lichida, termina, o afacere; 4) a vinde mărfurile forțat; 5) a nimici, distruge (o vrăjitorie făcută); 6) a curăți porumb; 7) a descinde; 8) a spinteca, a tăia; 9) a trage și da la o parte; 10) a se desprinde; 11) a se deschia; 12) a divorța; 13) a înceta tovărășia; 14) a se desclia, descoase, etc.

desfacere *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a (se) desface; vânzare forțată (de mărfuri).

desfăcut, *ă adj.* 1) Descompus, stricat, demontat; 2) separat, dat la o parte; 3) curățat; 4) deschiat; *s. n.* scoaterea de sub o vrăjitorie (făcut); 5) *Olten.* despărțit; 6) socotit și achitat; 7) descusut, desclieat, etc.

desfășă (a) *v.* (comp. *des* și *fașă*). A deslega din fașă (copilul).

desfășat, *ă adj.* Deslegat de fașă.

desfășură (a se) *v.* (comp. *des* și *fașă*, opus la înfășură). 1) A desface din o învelitoare în care e legat ceva; 2) a întinde ceea ce este înfășurat; 3) a pune în mișcare (energie); 4) a da la iveală și înșiră (un program, idei); 5) *milit.* a destinde, a întinde, a înșira trupă.

desfășurarea *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a desfășură.

de făsurat, *ă adj.* Desfăcut, întins, înșirat.

desfătă (a și a se) *v.* (prefix *des* și lat. *fautum*, priitor). 1) A face plăcere — *muzica*

desfătă auzul; 2) a se simți mulțumit, fericit; 3) a trăi în plăceri; 4) a petrece; 5) a se răsfăță (în lux).

desfătare *s. f.* 1) Traiu cu plăceri și belșug; 2) încântare și mulțumire; 3) acțiunea de a desfătă.

desfătător, oare *adj.* Care desfătă.
desfătu (a) *v.* (prefix *de* și *sfătu*). A sfătuți contrar; a îndemna să nu urmeze un sfat.

desfide (a) *v.* (prefix *des* și lat. *fido*, a avea încredere). 1) A tăgădui încrederea cuiva; a nu-l crede; 2) a provoca să dovedească, să facă proba pentru a fi crezut.

desfidere *s. f.* Acțiunea, faptul de a desfide.
desfigura (a) *v.* (comp. *des* și *figura*).
 1) A strica chipul, înfățișarea; 2) a sluti; 3) *fig.* a suprimă, a șterge (să nu mai figureze în registre însemnări ce nu mai trebuiesc); 4) *fig.* a diforma.

desfigurare *s. f.* Acțiunea de a desfigura.
desfigurat, *ă adj.* 1) Slutit la față; 2) șters în registru; 3) *fig.* diformat.

desfința (a se) *v.* (compus *des* și *fință*).
 1) A nimici, a suprimă fința; 2) a înceta de a fi; 3) a abrogă, a anula.

desfințare *s. f.* Acțiunea de a desfința.
desfințat, *ă adj.* Nimicit, suprimat, anulat.
desfințător, oare *adj.* Care suprimă.

desfiră (a) *v.* (compus *des* și *fir*). A desface, despărți, firele.

desfirare *s. f.* Acțiunea de a desfiră.
desfoia (a) *v.* (compus *des* și *foaie*). 1) A deschide, refrânge, foile (de la o floare, plantă); 2) a rupe foile, frunzele.

desfoiare *s. f.* Acțiunea de a desfoia.
desfolat, *ă adj.* 1) Cu foile deschise, răsfărte; 2) lipsit de foi (frunze).

desfrână (a) *v.* (comp. *des* și *frână*). 1) A da drumul frânei (la tren sau la trăsură); 2) a se desfrână, a se deda la vicii și stricăciuni.

desfrânare *s. f.* 1) Dedarea la stricăciuni; 2) corupție nerușinată; 3) slăbirea frânei.
desfrânat, *ă adj.* 1) Slobozit din frână (la tren); 2) corupt, destrăbălat.

desfrâu *s. n.* (comp. *des* și *frâu*). Libertate deplină la stricăciuni, orgii și corupție.
desfrunzi (a și a se) *v.* (comp. *des* și *frunză*). A cădea frunza; a fi fără frunze (arborii).

desfrunzit, *ă adj.* Fără frunze.
desfunda (a și a se) *v.* (comp. *des* și *fund*). 1) A lua fundul; 2) a destupa; 3) a ară și răsturna (pământul ce n'a fost arat); 4) a da drumul cu totul la un conținut; 5) *fig.* a se muia de tot pământul (de ploii).

desfundare *s. f.* Acțiunea de a desfunda.

desfundat, *ă adj.* Cu fundul luat; destupat; răscolită pământul; arat întâia dată.

desgărdină (a) v. (comp. *des* și *gărdină*). A eși din gărdină, a se strica la gărdină.

desgheț s. n. (comp. *des* și *ghiață*). Topirea ghețului; încălzirea până la desghețare.

desgheță (a și a se) v. V. preced. 1) A se încălzi și a se topi gheața; a înceta gerul; 2) a se muia pământul înghețat; 3) *fig.* a se deșteptă, a deveni mai inteligent, mai vorbăreț.

desghețat, ă adj. 1) Cu gheața topită; 2) *fig.* curajos și deștept (inteligent); 3) *adv.* deschis pe șleau.

desghin s. n. (diformat din *desbină* și *desbin*). V. *desbină*.

desghină (ă) v. V. desbină.

desghiocă (a) v. (comp. *des* și *ghioce*, *ghioace*). 1) A desface din ghioace (nuci); 2) a scoate grăunțele de pe ciocălaul de porumb; 3) a desface boabele din păstăi.

desghiocat s. n. 1) Acțiunea de a desghioacă; 2) *adj.* curățat din ghioce sau păstăi.

desgoli (a) v. (comp. *des* și *gol*). A lăsa cu corpul, cu membrele goale; 2) a descoperi; a desveli.

desgolit, ă adj. 1) Cu corpul descoperit; 2) despletit, descoperit.

desgoveală s. f. (prefix rom. *des* și slav *goviatl*, a ajună). Se zice așa la luarea vălului de pe capul miresei — înțeles *iron.* încetare de a ajună; *hora desgovell*.

desgrădi (a) v. (comp. *des* și *gard*). A desface, a distruge gardul.

desgrădit, ă adj. Fără gard.

desgrădina (a) v. (comp. *des* și *grădină*). A distruge grădina, a strica locul de grădină.

desgrupă (a) v. (comp. *des* și *groapă*). 1) A scoate din groapă; 2) a scoate din pământ (vica); 3) *fig.* a aduce vorba, a reaminti despre fapte uitate (și neplăcute).

desgrupare s. f. Acțiunea de a desgrupă.

desgrupat ă, adj. 1) Scos din groapă; 2) scos din pământ; 3) *s. n.* scoaterea joardelor de vie din pământ, unde au fost aplecate la adăpost de ger; *fig.* reamintit.

desgust s. n. (prefix *des* și *gust*). 1) Neplăcere; 2) tristeță; 3) scârbă; 4) greață; 5) repugnanță.

desgustă (a se) v. A perde plăcerea, gustul, de ceva; 2) a se scârbi, uri.

desgustat, ă adj. 1) Fără plăcere; 2) scârbit,

desgustător, oare adj. Desplăcut, scârbos, respingător; greșos.

deshămă (a) v. (comp. *des* și *ham*). A lua hamuri'e de pe cal.

deshămat, ă adj. Scos de la ham.

deși conj. (comp. *de* și *și*). Cu toate că (este așa); măcar că (se scrie și deosebit: *de și*).

desime s. f. (lat. *densus*, des, îngrămădit). 1) Îngrămădire; 2) starea lucrului des; 3) desis.

deșiră (a) v. (comp. *de* și *șir*). 1) A desface și a înșiră (un fir); 2) a scoate de pe firul pe care este înșirat ceva, (mărgelele); 3) *fig.* a crește înalt și subțire; 4) a lungi, întinde prea mult.

deșirat, ă adj. V. preced. 1) Starea de deșirare; 2) lung crescut; 3) prea mult întins sau lungit.

desiș s. n. (lat. *densus*, des). Desime de arbori sau de plante.

desjugă (a) v. (comp. *des* și *jug*). A scoate jugul, sau a scoate boii din jug; *fig.* a poposi.

desjugat, ă adj. Scos din jug; *s. n.* Scoaterea boilor dela jug.

deslănă (a se) v. (*des* și *lână*). A se slăbi țesătura *prop.* și *fig.*

deslântui (a și a se) v. (comp. *des* și *lanț*). A se desface lanțul; 2) *fig.* a da drumul cu furie; a se porni furios (furtuna, lupta, etc.).

deslântuire s. f. Acțiunea de a (se) deslântui.

deslântuit, ă adj. Pornit, dat drumul cu furie.

deslega (a se) v. (comp. *des* și *legă*). 1) A desface legătura, nodul; 2) a liberă, a da drumul 3) a da permisiune, învoire; 4) *fig.* a scuti, a dispensă; 5) a scoate de sub (jurământ); 6) a găsi soluția unei probleme; 7) ierta de păcate; 8) *fig.* a deslega limba, a prinde curaj de vorbă.

deslegare s. f. Acțiunea de a deslega *pr.* și *fig.*

deslegat, ă adj. 1) Desnodat; 2) liberat; 3) scutit de; 4) rezolvat; 5) ertat.

deslegătură s. f. Scoaterea de sub vrajă.

deslipi (a se) v. (comp. *des* și *lipi*). A (se) desprinde; *fig.* a despărți, a îndepărta.

deslipire s. f. Faptul de a deslipi.

deslipit, ă adj. Desprins, destăcut.

desluși (a) v. (prefix *des*, lat. *lux*, lumină). 1) A zări puțin; 2) a (se) lumina, lămurii; 3) a (se) descurcă, 4) a explică.

deslușire s. f. Acțiunea de a desluși.

deslușit, ă adj. 1) Luminat, clar; 2) lămurit, explicit.

desmădulat, ă adj. (comp. *des* și *mădu-lar*). Desmembrat, descompus (vechiu).

desmânia (a se) v. (comp. *des* și *mânia*). A trece mânia, supărarea.

desmăța (a și a se) v. (comp. *des* și *lat*.

motio (cit. *moțio* mișcare). 1) A nu mai sta, a nu avea astâmpăr; a se destrăbălă; 2) a umbla rupt și neglijat sau descins.

desmățare s. f. Faptul de a se desmăță. **desmățat, ă adj. 1)** Cu totul neastâmpărat; 2) cu hainele rupte, descheiate sau descins.

desmembră (a se) v. (prefix *des*, lat. *membrum*, membru, parte din încheieturi din corp). 1) A desface membrele corpului; 2) **fig.** a descompune, desface (o asociație); 3) a deslipi țări ce alcătuiesc un stat.

desmembrare s. f. Acțiunea de a (se) desmembră.

desmembrat, ă adj. 1) Descompus; 2) desfăcut din încheietură.

desmeți (a și a se) v. (prefix *des*, lat. *mens*, *mentis*, minte; opus *ameți*). 1) A veni în minți; 2) a trece amețea.

desmețit, ă adj. Venit în minți.

desmetic, ă adj. (prefix *des*, lat. *mens*, *mentis*, minte). A fi turburat la minte, zăpăcit; care umblă fără rost.

desmetici (a și a se) v. V. preced. 1) A (și) reveni în minți; 2) **fig.** a reveni la o mai bună și serioasă cugetare sau putare.

desmeticare s. f. V. preced. Luminarea la minte *pr.* și *fig.*

desmeticit, ă adj. Luminat la minte, deștept.

desmierdă (a) v. (lat. pref. *des*+*mellitum*, iubit, plăcut — cu transformarea *mier* pentru lat. *mell* — trebuie să fi fost și un substantiv *desmierdul*, care s'a pierdut). 1) A mângăia și a spune vorbe de dragoste; 2) a răsfiță, alintă; 3) a se deda la plăceri senzuale; (greșit s'a crezut că ar fi dela lat. *merda*, excrement).

desmierdare s. f. Faptul de a desmierdă.

desmierdat, ă adj. 1) Mângăiat; 2) răsfițat, alintat; 3) s. faptul de a desmierdă.

desmierdător, oare adj. 1) Care desmierdă, răsfiță; 2) ce dă iluzii de bine și plăcut.

desminți (a) v. (comp. *des* și *minți*). A arăta minciuna, a arăta că nu este adevărat; a rectifica.

desmințire s. f. Acțiunea de a desminți.

desmințit, ă adj. Arătat ca neadevărat; dovedit ca mincinos; rectificat.

desmormântă (a) v. (comp. *des* și *mormânt*). 1) A scoate din mormânt, a desgropă; 2) **fig.** a reaminti despre lucruri neplăcute din trecut; 3) a cerceta trecutul.

desmorți (a se) v. (prefix *des* și *amorți*).

1) A readuce la viață, la simțire, un membru amorțit; 2) **fig.** a desgheța, încălzind puțin, ceea ce este înghețat de frig; 3) a se desgheța puțin pământul înghețat; 4) **fig.** a redeșteptă.

desmorțire s. f. Acțiunea de a (se) desmorți; **fig.** redeșteptare.

desmorțit, ă adj. 1) Readus în simțire; 2) **fig.** desghețat puțin prin încălzire; 3) redeșteptat.

desmoșteni (a) s. (comp. *des* și *moșteni*). 1) A lua cuiva dreptul de moștenire; 2) a răpi moștenirea (averea moștenită).

desmoștenire s. f. Acțiunea de a desmoșteni. **desmoștenit, ă adj. 1)** Cel scos din dreptul de a moșteni; 2) **fig.** sărac; lipsit de orice; **desmoșteniți de soartă**, veșnic săraci și nevoiași.

desnădăjduire s. f. Perderea nădejdi.

desnădăjduit, ă adj. Fără ni i o speranță; desperat.

desnădejde s. f. (*des* și *nădejde*). Desperare.

desnaționaliză (a se) v. (comp. *des* și *națiune*). 1) A pierde naționalitatea, adică însușirile caracteristice națiunii; 2) a (și) schimba caracterul național.

desnaționalizare s. f. Acțiunea de a (se) desnaționaliza.

desnodă (a) v. (comp. *des* și *nod*). 1) A deslegă, desface un nod; 2) **fig.** a afla soluția, deslegarea unei chestiuni; 3) **fig.** a frânge (în bătae).

desnodământ s. n. V. preced. 1) Deslegarea unui nod; 2) **fig.** sfârșitul și deslegarea (unei probleme, unei acțiuni complicate, încurcate); 3) **fig.** — **desnodământ fatal**, sfârșit inevitabil; moartea.

desnodare s. f. Acțiunea de a desnodă *prop.* și *fig.*

desnoră sau desnoură (a se) v. (comp. *des* și *nor*). A se risipi norii, a se duce no:ii dep: cer; **fig.** a se înveseli puțin.

desobișnui (a și a se) v. (comp. *des* și *obișnui* sau *obiceinui*). A pierde, părăsi, deprinderea, obiceiul; a desvâța de un obicei.

desobișnuire s. f. Faptul de a (se) desobișnui.

desobișnuit, ă adj. 1) Desvâțat de un obicei; 2) desvâțat de a mai face o lucrare.

desonoră (a) v. V. dezonoră.

desorganiză (a) v. V. dezorganiză.

desuni (a) v. V. dezuni.

desvâță (a) v. V. dezvâță.

desvoță (a) v. V. dezvoță.

despachetă (a) v. (comp. *des* și *pachet*). A desface pachetul; a scoate lucrurile din pachet sau împachetate.

despachetat, ă adj. Scos, desfăcut din pachet; s. = despachetare.

despachetare s. f. Acțiunea de a des:pachetă.

despăduchere *s. f.* Curățirea de păduchi, prin diferite mijloace în timp de război.

despăduri (a) *v.* (comp. *des* și *pădure*). A nimici pădurile; a lăsa locurile fără păduri prin tăere nesistematică.

despădurire *s. f.* Acțiunea de a despăduri. **despădurit, ă** *adj.* Rămas fără păduri; cu pădurea distrusă (muntele).

despăgubi (a) *v.* (comp. *des* și *pagubă*). 1) A plăti ceea ce s'a distrus; 2) a repara paguba, stricăciunea făcută.

despăgubire *s. f.* 1) Acțiunea de a despăgubi; 2) plata pentru o pagubă cauzată cuiva; 3) *fig.* compensare.

despăgubit, ă *adj.* 1) Plătit de paguba ce a suferit; 2) compensat.

despărțenie *s. f. V. despărți.* Despărțirea soților, desfacerea căsătoriei; divorț.

despărți (a se) *v.* (comp. *des* și *parte*). 1) A desface în două sau mai multe părți; 2) a depărta un lucru de altul; 3) a desface o căsătorie, a divorța; 4) a descompune; 5) a bifurcă; 6) a separa pe cei ce se bat; 7) a deosebi.

despărțământ *s. n.* 1) Încăpere mică despărțită de altele; 2) diviziune de regnuri; 3) parte; 4) departament.

despărțire *s. f.* Acțiunea de a (se) despărți; 2) divorț; 3) suburbie sau comisarariat de poliție.

despărțit, ă *adj.* 1) Separat; deosebit; 2) divorțat; 3) divizat.

despărțitor, oare *adj.* Care desparte.

despărțitură *s. f.* 1) Un loc sau încăpere despărțită, oșebită; 2) diviziune; 3) ceace desparte.

despecetlui (a) *v.* (comp. *des* și *pecete*). A rupe pecetea; a desface ce este pece luit.

despecetuire *s. f.* Acțiunea de a despecetlui. **despecetluit ă** *adj.* Cu pecetea ruptă; deschisă (scrisoarea).

desperă (a se) *v.* (lat. *despero, desperare*). 1) A perde speranța; 2) a (se) desnădăjdui; 3) a aduce la desperare, a scoate din răbdare.

desperare *s. f. V. preced.* Desnădăjduire. **desperat, ă** *adj.* Desnădăjduit; *adv.* cu desnădejde, cu furie.

desperechea (a) *v.* (comp. *des* și *pereche* sau *păreche*). A despărți o pereche (de animale, păsări, încălțăminte, etc.

desperechlat, ă *adj.* Despărțit de perechea lui; stingher.

despică (a) *v.* (lat. *despicare*, din prefix. *de*, lat. *spica*, vârf). 1) A spinteca dela vârf (cu cuțitul); 2) a tăia în lung; 3) a face țandări ascuțite de lemn; 4) *fig.* a slășiă de

durere — și *se despică inima*.

despicat, ă *adj.* Tăiat în lung și desfăcut în bucăți.

despicătură *s. f.* 1) Tăere în lung; 2) bucată de lemn, țandără, tăiată în lung.

despiedecă (a) *v.* (comp. *des* și *piedecă*). A scoate, lua, piedeca.

despiedecat, ă *adj.* Cu piedeca luată, fără piedecă (calul, roata).

despletit (a) *v.* (comp. *des* și *plet*). A desface pletele (coadele împletite la femei) sau ce este împletit (o frânghie).

despletit, ă *adj.* 1) Cu coadele despletite; 2) desfăcută împletitura; 3) desucită (frânghia).

despoia, a *v.* (prefix. *de* și lat. *spoliare*, a desbrăca, a jefui). 1) A desbrăca; 2) a jefui; 3) *fig. electoral.* a scoate și citi toate buletinele din urna de votare.

despoiat, ă *adj. V. preced.* 1) Fără haină, desbrăcat, gol; 2) jefuit; 3) *fig. elect.* scoa e buletinele de vot.

despopi (a și a se) *v.* (comp. *des* și *popa*). A nu mai fi popă; a lua darul-preoției; a părăsi preoția.

despopire *s. f.* Acțiunea, faptul de a despopi. **despopit** *adj.* Scos din popie.

despopulă (a și a se) *v.* (prefix. *des* și lat. *populus*, popor). A dispărea, a se împușină poporul; *fig.* a se răi anume animale.

despopulare *s. f.* 1) Împușinarea poporului, oamenilor; 2) *fig.* răirirea (unor anume animale).

despopulat, ă *adj.* Cu populație rărită; lipsit de oameni sau de animale; aproape pustiiată (țara).

despot *s. m.* (gr. *despotês*, stăpân al sclavilor). Stăpânitor absolut; *fig.* tiran.

despotic, ă *adj. V. prec.* De despot; ca de despot, tiranic.

despotism *s. m. V. despot.* Guvernare absolută ca a unui despot; tiranie.

despovără (a) *v.* (comp. *des* și *povară*). A lua, ușura, povara.

despovărare *s. f.* Ușurare de povară, de greutate; *fig.* de îndatoriri.

despovățul (a) *v.* (comp. *des* și *povăț*). A da o contra povăț.

despre *prep.* (comp. *de* și *spre*). De către; din partea; către; în spre; de; cu privire la.

despresură (a) *v. V. impresură.* 1) A înjătura ceace impresură; 2) a libera de asediu.

despreț și dispreț *s. n.* (comp. *des* și *preț* ca lat. *spretto* (cit. *spretio*) despreț). Înjosirea, desconsiderarea (cuiva).

desprețui (a) *v.* 1) A desconsideră; 2) a nu lua în seamă; 3) *fig.* a nu se teme.

desprețuire s. f. Acțiunea de a desprețui.
desprețuit, **ă** s. f. Desconsiderat, înjosit, uit.
desprețuitor, oare *adj.* Care desprețuiește
propr. și *fig.*

despreună (a) v. (comp. *de, spre, una*,
opus lui *împreună*). 1) A face să nu fie una;
2) a despărți, desface.

despreunare s. f. Acțiunea de a despreună;
desunire.

desprimăvară (a se) v. (comp. *des* și *primăvară*). A veni primăvara; a se apropia
de primăvară; *fig.* a înverzi câmpul.

desprimăvărat s. n. V. *prec.* Timpul de
către primăvară.

desprinde (a și a se) v. (comp. *des* și
prinde). 1) A desface ce este prins, a des-
lipi; 2) a trage (un înțeles).

desprindere s. f. Deslipire, desfacere.

desprins, **ă** *adj.* Desfăcut, deslipit.

desproprietări (a) v. (co : p. *des* și *proprietate*). 1) A lua proprietate cuiva; 2) a
forță prin lege pe proprietari să vândă pământul la țărani.

desproprietărire s. f. V. *preced.* Acțiunea,
faptul de a desproprietări.

despuia (a) v. V. *despoia*.

despuia (a) v. (comp. *des* și *puia*). A rupe
puii, vlăstarii, de pe lângă un pom.

despuiere s. f. V. *despoia* și V. *despuia*.
Acțiunea de a despoia sau a despuia.

desrădăcină (a) v. (comp. *des* și *rădăcină*).
A scoate cu rădăcină cu tot; *fig.* a
stărpi ce tot (un rău).

desrădăcinare s. f. Acțiunea de a desră-
dăcina; *fig.* stărpire.

desrădăcinat, **ă** *adj.* Scos din rădăcină sau
cu rădăcină cu tot; *fig.* stărpit de tot.

desrămură (a) v. (comp. *des* și *ramură*).
A rupe, rări, ramurile unui pom.

desrobi (a) v. (comp. *des* și *robi*). A scoate
din robie a liberă; *fig.* a răscumpăra.

desrobire s. f. Acțiunea de a desrobi; li-
berare.

desrobit, **ă** *adj.* Scăpat din robie; liberat.
desșurupă sau **desșurupă** (s) v. (comp. *des*
și *șurup* sau *șurub*). A desface șurupul.

desșurupare s. f. Acțiunea de a desșurupă.
desșiră sau **deșiră** (a) v. (comp. *des* sau
de și *șir*). 1) A întinde șirul; 2) a desface
așa depe ghem; 3) *fig.* a (se) lungi prea
mult; 4) *fig.* a crește prea nalt.

destăinui (a) v. (comp. *des* și *tăina*). 1)
A nu ține taina, secretul; 2) a spune ceea ce
este secret, intim; 3) a se **destăinui**, a spune
ce are pe suflet; 4) a divulga.

destăinuire s. f. Faptul de a destăinui;
divulgare.

destăinuit, **ă** *adj.* Divulgat; confiat; mă-
rurisit.

destăinuitor, oare *adj.* Care destăinuie
destără (a) v. (comp. *des* și *țară*). A plecă
din țară de tot; a expatria.

destărat, **ă** *adj.* Expatriat; dus din țară.

deșteleni (a) v. (prefix *des*; daco-gr. *xylinos*,
dur, tare. — V. *țelină*). 1) A munci
cu plugul un pământ tare, care n'a mai fost
lucrat; 2) *fig.* a face propriu pentru cultură;
3) *fig.* a lucra, a cultiva, a educa din greu
ca pentru început.

deștelenire s. f. Acțiunea de a deșteleni
propr. și *fig.*

deștelenit, **ă** *adj.* 1) Arat pentru prima
dată (un loc defrișat); 2) *fig.* făcut cu ane-
voie apt pentru cultură.

deștept, **eaptă** *adj.* (lat. *dispectus*, luare
de seamă, înțelegere, din *specto*, privesc).
1) Cel ce e în stare a înțelege și a ști; cel
ce și dă seamă; 2) ca e nu doarme; 3) inte-
ligent, cuminte.

deșteptă (a se) v. V. *preced.* 1) A scula
din somn; 2) a aduce în stare să priceapă,
să știe; 3) a lumina mintea, prin învățatură;
4) *fig.* a provoca (ură, invidie, simpatie).

deșteptăciune s. f. V. *deștept*. 1) Calitatea
de a fi deștept; 2) inteligență, pricepere.

deșteptare s. f. 1) Acțiunea de a deșteptă;
♫ milit. semnal de trompetă pentru a se
scula soldații.

deșteptat, **ă** *adj.* V. *deștept*. 1) Sculat din
somm; 2) făcut apt de a înțelege, a pricepe;
3) *fig.* provocat.

deșteptător, oare *adj.* Care deșteaptă; s.
n. aparat de ceasornic, care la ora anume
face zgomot și deșteaptă.

deșterne (a) v. (prefix *de*, lat. *sternere*, a
așterne). A strică așternutul; a desveli patul
sau a lua ce este așternut.

destin s. n. (lat. *destinum, destinare*, a ho-
tări anume, a fixa). Hotărârea de mai înainte
despre ce are să fie; soartă. *Mitol.* Zeitate
oarbă ce hotărăște soarta oamenilor.

destină (a) v. (lat. *destinare*). 1) A fixa;
2) a hotări de mai înainte; 3) a se consacra,
devotă.

destinare s. f. Acțiunea de a destina.

destinat, **ă** *adj.* Sortit, hotărit de mai înainte;
consacrat.

destinatar s. m. (fr. *destinaire*). Cel că-
rui e destinat ceva; cel care trebuie să pri-
mească ceva (o scrisoare, marfă, etc.).

destinațiune s. f. (fr. *destination*). 1)
Hotărâre; 2) direcțiune, drum hotărit; 3) în-
trebuințare de dat.

destinde (a) v. (prefix *des* și lat. *tendere*,

a în'inde). 1) A lăsa în voe ceva ce e întins sau încorțat; 2) a desfășură; 3) a slobozi; 4) a întinde (corpul, membrele).

destins, ă adj. 1) Lăsat în voe; 2) slobozit; 3) desfășurat; 4) întins.

destinzător, oare adj. Care destinde.

destitui (a) v. (lat. *desituo, ere*, a lăsa singur, a părăsi). A da afară din o funcțiune. **destituire s. f.** Acțiunea, faptul de a destitui sau de a fi destituit.

destituit, ă adj. Dat afară din o funcțiune.

destoi (a) v. (comp. *de* și lat. *sto*, a stă). A descărca un animal care a stat, luându-i din greutate ce duce și l-a obosit.

destoinic, ă adj. (lat. *de+sto*, a fi în stare).

În stare (de a face, de a începe ceva): vrednic.

destoinicie s. f. V. preced. Calitatea de a fi destoinic; vrednicie. — Și Slavii au vorba *dostoinii*, cu același înțeles de *vrednic*.

destrăbălă (a și a se) v. (lat. pref. *de*; *stra* (extra) afară din; *balatro*, ștregar, om de nimic). A fi afară din cale ștregar sau om de nimic; a se ștregări; a fi cu hainele și lucrurile în neregulă.

destrăbălare s. f. 1) Faptul de a se destrăbălă; 2) ticăloșie, stricăciune; 3) neglijență mare.

destrăbălat, ă adj. V. destrăbălă. 1) Ștregar, om de nimic; 2) cu îmbrăcămintea murdară și în neregulă; 3) neglijent, desordonat.

destrămă (a și a se) v. (*des* și lat. *trama*, firele de bătătură ale pânzei). 1) A scoate firele de bătătură ale pânzei; a se desface o țesătură; 2) *fig.* a se deda la ștregării, stricăciuni; 3) *fig.* a se descompune sau risipi.

destrămăre s. f. 1) Acțiunea de a destrămă; 2) *fig.* decăderea moravurilor, stricăciune; 3) *fig.* descompunere.

destrămat, ă adj. 1) Cu firele de bătătură scoase (din pânză, ștofă); 2) *fig.* stricat, datat la stricăciuni.

destrămătură s. f. Fire de bătătură scoase din pânză.

destronă (a) v. V. detronă.

destrună (a) v. (comp. *de* și *strună*). 1) A slăbi struna sau strunele, a desacordă (viara); 2) a slăbi sau a scoate struna dela zăbala calului; 3) *fig.* a lăsa mai slobod, mai în voie.

destul, ă adj. și adv. (prefix *de* și lat. *saturō, are*, a îndestula). 1) Deajuns de mult; 2) cât trebuie; 3) mulțumitor.

destupă (a) v. (prefix *de* și *stupuș*). A scoate: dopul, stupușul, astupătoarea.

destupat, ă adj. Fără stupuș, fără dop; s. n. Acțiunea de a destupă.

destupătoare s. f. 1) Locul unde se destupă; 2) uneltă de destupat.

destupător s. n. Instrument pentru destupat; *tirbușon*.

deșuchiat, ă adj. (lat. *dissociatus*, ne la un loc, de tot nepotrivit). Zăpăcit; zmintit și neastâmpărat; ne bunatic.

dasuetudine s. f. V. dezuetudine.

deșugubinar s, m. V. șugubină. Vechiu. Care amendă șugubinele.

desvălul (a) v. (comp. *des* și *văl*). 1) A lua vălul, învălitoarea depe ceva; 2) a descoperi, a da la iveală; 3) a desface un val (de pânză); 4) a desfășură, expune.

desvăluire s. f. Acțiunea de a desvălui.

desvăluit, ă adj. 1) Descoperit; 2) dat la iveală; desfășurat (vălul).

desvăț s. n. V. învăță. 1) Părăsirea, lăsarea unei deprinderi; 3) uitare; neîndămânare (de a face).

desvăță (a se) v. V. învăță. 1) A părăsi o deprindere; a uită! a perde îndămânarea, aptitudinea; 3) a desbăra.

desvățat, ă adj. 1) Cu îndămânarea sau deprinderea dispărută; 2) neîndămânatec; 3) desbărat.

desveli (a se) v. (prefix *des* și lat. *velum*, văl, învălitoare). A da la o parte învălitoarea; a descoperi; *fig.* a da la iveală, a face cunoscut.

desvelire s. f. Acțiunea de a desveli.

desvelit, ă adj. Descoperit *propr.* și *fig.*

desvinovăți (a și a se) v. (comp. *des* și *vinovat*). A disculpa; a arăta că nu este vinovat.

desvinovățire s. f. Acțiunea de a (se) desvinovăți.

desvinovățit, ă adj. Disculpat, apărât de vină.

desvinul (a) v. (comp. *des* și *vină*). 1) A înlătura o vină; 2) a scoate de sub vină.

desvirgină (a) v. (comp. *des* și *virgină*). A rupe himenul virginal.

desvoltă (a și a se) v. prefix *des* și ital. *voltare*, a învârti). 1) A (se) desfășură; 2) a (se) forma, a crește; 3) a expune pe larg sau în amănunt.

desvoltare s. f. 1) Desfășurare; 2) creșterea, formare; 3) expunere pe larg sau amănunțită.

desvoltat, ă adj. 1) Desfășurat; 2) crescut, format; 3) expus, spus pe larg sau amănunțit.

deszice (a și a se) v. (comp. *des* și *zice*). 1) A zice contrar; 2) a da de gol; 3) a se lepăda de ce a zis.

deszis, ă adj. 1) Contrazis; 2) neținut de cuvânt; 3) lepădat de.

detaIia (a) *v.* (fr. *détailler*). 1) A vinde cu măruntșul; 2) *fig.* a descrie amănunțit; 3) a spune cu amănuntul.

detaIiu *s. n.* (fr. *détail*). Amănunt, măruntș; fapt neînsemnat.

detașă (a) *v.* (fr. *détacher*, citit *detașe*). 1) A desface, a desprinde, a despărți, a despărți; 2) a ține.

detașament *s. n. V. preced.* Milit. Un grup de soldați, luat dintr'o unitate mai mare, spre a fi trimis undeva.

detașare *s. f. V. detașă.* 1) Trimiterea unui funcționar dintr'un loc, ca să facă timporar serviciu în alt loc; 2) faptul de a detașă.

detașat, *ă adj.* Trimis timporar pentru a funcționa aiurea.

detectiv *s. m.* (lat. *dela detectus*, descoperit). Numirea de polițist (în englezește) care descopere pe hoji.

dețențiune *s. f.* (fr. *détention*). 1) Deținere, păstrare; 2) închisoare; ținere la închisoare (*jurid*).

deterloră (a și a se) *v.* (fr. *détériorer*, din lat. *deterere*, a roade, a strică). A strica prin întrebuițare.

deteriorare *s. f.* Stricare, uzare.

deterlorat, *ă adj.* Stricat prin uzare.

determină (a) *v.* (fr. *déterminer*). 1) A hotărî, a decide; 2) statornic; 3) a pricinui; 4) a împinge la o faptă.

determinare *s. f.* Acțiunea de a determina.

determinat, *ă adj.* Hotărît, statornic; decis.

determinațiune *s. f. V. determină.* Hotărîre.

determinativ, *ă adj.* (fr. *déterminatif*). Gram. Hotărîtor.

determinism *s. n.* (fr. *déterminisme*). Filosof. Sistemul filosofic, care tăgăduiește influența personală într'o hotărîre luată, și o atribuie numai puterii cauzelor din afară.

detestă (a) *v.* (lat. *detestari*). A urî de moarte, a urî cu scârbă.

detestabil, *ă adj. și adv. V. preced.* Urît și scârbos.

deținător, *oare adj.* Cel ce deține.

deține (a) *v.* (comp. *de și ține*). 1) A ține cu forță; 2) a avea asupra; 3) *jurid.* a ține la închisoare.

deținere *s. f.* Faptul de a deține.

deținut, *ă adj.* 1) Ținut cu forță; 2) *jurid.* închis pentru o faptă.

detractă (a) *v.* (fr. *détracter*, din lat. *detrahere*, *detractum*). A înjosi meritul cuiva.

detractor *s. m.* (lat. *detractor*). Clevetitor; cel ce scoabără meritul cuiva.

detreabă *adj. și adv.* (comp. *de și treabă*).

1) Bun pentru a face ceva; 2) cinstit, onorabil. **detriment** *s. n.* (lat. *détrimentum*). Pagubă; în *detrimentul meu*, împotriva mea.

detronă (a) *v.* (com. *de și tron*). A da jos dupe tron (un suveran).

detronare *s. f. V. preced.* Scoaterea din domnie.

detronat, *ă adj.* Scos din domnie.

detună (a) *v.* (comp. *de și tună*). 1) A pocni cu mare răsunet; 2) a zgudui prin tunet sau trăsnet; 3) a produce mare zgomot o explozie.

detunător, *oare adj.* Cu pocnet răsunător ca tunetul.

detunătură *s. f.* Pocnătură ce cutremură ca tunetul; răsunet mare de explozie.

deunăzi *adv.* (comp. *de, una, zi*). Dincolo cu o zi; cu vre-o zi mai înainte; în zilele trecute; nu de mult.

deus ex machina *s. m.* (lat. = zeu din mașină). *fig.* Persoană sau mijloc ce rezolvă neașteptat o a afacere incurcată (cum făceau vechii poeți dramatici).

devansă (a) *v.* (fr. *devancer*, cit. *devanse*). 1) A o lua înainte (altuia), a apuca mai înainte; 2) a eși înainte, a întrece.

devastă (a) *v.* (lat. *devastare*). A pustii; a sfărâma și distruge.

devastare *s. f.* Acțiunea de a devastă.

devastator *s. m.* Cel ce devastează.

devastat, *ă adj.* Pustit; jefuit prin distrugere.

deveni (a) *v.* (com. *de și veni*). A veni așa; a ajunge; a se face; a se înfățișă; a începe a fi.

devenit, *ă adj.* Ajuns.

dever *s. n.* (lat. din *defero*, a duce de vânzare). Vânzare (de mărfuri în prăvălie). Și Turcii zic *deur*.

devia (a) *v.* (prefix *de* și lat. *via*, cale, drum). 1) A se abate; a apucă în altă parte din calea hotărîită; 2) *fig.* a se abate din calea cea bună, morală.

deviațiune *s. f.* Acțiunea de a devia, abateră din direcția firească.

deviz *s. n.* (fr. *devis*). Arătarea amănunțită, în scris, de cum se va face o lucrare reprezentată pe un plan, proiect, cu prețurile materialelor și a lucrului.

deviză *s. f.* (fr. *devis*). 1) O cugetare spusă în puține vorbe și exprimând o idee superioară de ex: *Nihil sine Deo* = nimic fără Dumnezeu; 2) principiu călăuzitor; 3) *medieval*, figură de blazon.

deviă *s. f.* (slav. *deblo*, butuc). 1) Cap prost, cap de idiot; 2) cap de porc.

devlet *s. n.* (turc). Numirea ce se da poștei turcești: Înalțul Devlet, Sublima Poartă.

devoluțiune *s. f.* (fr. *dévolution*). *Jurid.* Transmiterea unui drept la o altă persoană.

devoră (a) *v.* (lat. *devorare*). A înghiți cu lăcomie.

devorat, *ă adj.* Măncat cu lăcomie sfâșiat.

devot, *ă adj.* (fr. *dévôt* și lat. *devotus*). Cucernic, devotat lui D-zeu.

devotă (a se) *v.* (lat. *devotare*, a jertfi). 1) A se deda cu totul, a se jertfi pentru ceva sau pentru cineva; 2) a fi cu totul credincios.

devotament *s. n.* V. *prec.* 1) Credință mare neclintită și jertfire pentru ceva, sau pentru cineva; 2) ascultare și supunere deplină și cu credință.

devotat, *ă adj.* Supus și credincios.

devoțiune *s. f.* (lat. *devotio*). Jertfire, legământ de credință către D-zeu.

de vreme *adj.* (comp. *de* și *vreme*). 1) Timpuriu, din timp; nu târziu; de dimineață.

de vreme - ce conj. V. *prec.* Din moment ce; deoarece.

dexteritate *s. f.* (fr. *dextérité*, dela gr. *dexia*, mâna dreaptă; lat. *dextera*, dreapta și *dexteritas*, îndămnare și dibăcie). Îndămnare și dibăcie de a face, a lucra; agerime de mișcare a mânei; *școlar*: învățământul desenului, caligrafiei, muzicii, gimnasticii și lucrului manual în școală.

dezabonă (a) *v.* (com. *des* și *abonă*). A nu mai fi abonat la ceva. (Sunetul *s* din *des*, la cuvintele următoare, se pronunță și *z* în *l. rom.* dar adeseori se scrie *s*).

dezabonare *s. f.* Încetarea de a mai fi abonat.

dezacord *s. n.* (comp. *des* și *acord*). 1) *Muzic.* Lipsa armoniei între mai multe sunete; 2) neînțelegere, desunerie între persoane.

dezacordă (a și a se). *Muzic.* A nu mai fi strunele întinse ca să dea sunetele necesare acordurilor; a se slăbi strunele (pianului, vioarei).

dezacordat, *ă adj.* Cu strunele slăbite.

dezacri (a) *v.* (comp. *des* și *acri*). A face să nu mai fie acru, a slăbi acreală.

dezamăgi (a) *v.* (comp. *des* și *amăgi*). A înceta amăgirea sau speranța deșartă.

dezamăgire *s. f.* Constatarea unei stări opuse așteptării; pierderea iluziei despre ceva.

dezamăgit, *ă adj.* Înșelat în așteptări; deziluzionat.

dezameți (a) *v.* (comp. *des* și *ameți*). A trece amețeala; *fig.* desbătă.

dezamețire *s. f.* Trecerea amețelii.

dezamețit, *ă adj.* Cu amețeala trecută; *fig.* desbătut.

dezaprobă (a) *v.* (com. *des* și *aprobă*). A nu aproba, a nu încuviința.

dezaprobare *s. f.* Neîncuviințare.

dezaprobat, *ă adj.* Ne aprobat, neîncuviințat.

dezarmă (a) *v.* (comp. *des* și *armă*). -1) A depune (sau a lua cu sîla) armele din mâinile soldaților; 2) *fig.* a lua cuiva mijloacele de luptă (în viață); *logic.* a distruge toate argumentele cuiva; 3) a lua tunurile de pe un vas.

dezarticulă (a) *v.* (comp. *des* și *articul* sau *articula*). 1) *Anat.* A desface din articulații, incheeturi, oasele; 2) *gram.* a suprima articolul dela vorbele articulate.

dăzarticulare *s. f.* Acțiunea de a dezarticulă.

dezarticulat, *ă adj.* 1) Desprins din incheeturi; 2) *gram.* fără articol.

dezastruos, *oasă adj.* Care produce dezastru.

dezastru *s. n.* (lat. prefix *de* și *astrum*, cer, planetă, stea). 1) Distrugere venită din cer, dela o furtună, ploae mare, trăsnet; 2) distrugere mare; 3) prăpăd; (fr. *désastre*).

dezavantaj *s. n.* (fr. *desavantage* — și *avantaj*). Neajuns, lipsă, cusur.

desavantajos, *oasă adj.* Neprîncios; fără folos, fără câștig.

dezertă (a) *v.* (lat. *desertio*, părăsire, fuga dela oaste). 1) A fugi dela o datorie; 2) a fugi dela oaste; 3) *fig.* a se sustrage.

dezertare *s. f.* Faptul de a dezertă.

dezertor *s. m.* Fugar din oaste (dela datorie).

deziderat *s. n.* (lat. dela *desiderium*, dorință). Dorință; cererere de ceea ce ar dori cineva.

deziluzionă (a și a se) *v.* (comp. *des* și *iluzie*). A perde iluziile (părerile bune unite cu speranțe) despre ceva, sau despre cineva; a nu și mai face păreri înșelătoare bune.

deziluzie *s. f.* (prefix *des* și lat. *illusio*, onis, părare înșelătoare). Încetare unei păreri înșelătoare; desamăgire.

dezinentă *s. f.* (fr. *désinence*, dela lat. *desinere*, a termina). *Gram.* Terminația cuvintelor.

dezinfectă (a) *v.* (prefix *des* și lat. *infectus*, otrăvit, stricat) 1) A desotrăvi; a despuji; a premeni (aerul); 2) a nimici microbii vătămători din ceva; a curăți (ce este infectat, stricat, sau molsipit) prin mijloace sau substanțe anume.

dezinfectant *s. n.* V. *prec.* Substanță care are puterea de a desinfectă, a curăți aerul, sau a nimici microbii; *benzonoaftolul* este desinfectant pentru stomac.

dezinfectare *s. f.* Acțiunea de a dezinfec-tă.
dezinfecat, ă *adj.* Curățit de microbi; pământ (aerul).

dezinteresă (a și a se) *v.* (prefix *des* și *lat. interesse*, a fi necesar, trebuitor). A nu mai ține (ca necesar) la ceva; a nu mai purta grijă de; a lăsa în părăsire.

dezinteresare *s. f.* 1) Lipsa de interes, de vre-o trebuință; 2) lăsarea în părăsire.

dezinteresat, ă *adj.* 1) Fără vre un scop sau interes personal; 2) lăsător, fără grijă de cîe e necesar 3) fără plată.

dezistă (a se) *v.* (*lat. desistere*, a sta la o parte). A se da la o parte, a se retrage, a nu se mai ocupa (de o afacere, proces).

dezistare *s. f.* Faptul de a se dezista.

dezolă (a) *v.* (*lat. desolare*). A întrista cu totul.

dezolare *s. f.* Întristare mare, des-nădejde.
dezolat, ă *adj.* De tot întristat și des-nădăjduit.

dezolator, oare *adj.* Cu totul întristător.
dezoanore *s. f.* (prefix *des* și *onoare*). Necinste, rușine.

dezonoră (a și a se) *v.* V. preced. A necinsti.

dezoanore *s. f.* Necinstire, pierderea o-noarei.

dezonorat, ă *adj.* Necinstit, fără onoare.

dezordine *s. f.* (prefix *des* și *ordine*). Nerăgulă.

dezordonat, ă *adj.* Neregulat; zăpăcit.

dezorganiză (a) *v.* (comp. *des* și *orga-niză*). A strica organizarea, alcătuirea, sau mersul regulat al funcționării; a stica me-canismul; a se destrăbăla.

dezorganizare *s. f.* Lipsă de regulă în funcțiuni; dezordine.

dezorganizat, ă *adj.* Descompus; fără n'ci o regulă.

dezoorientă (a) *v.* (comp. *des* și *orientă*). A perde șirul, drumul, cursul; a se zăpăci, rătăci.

dezoorientare *s. f.* Zăpăceală; pierderea șirului; rătăcire.

dezoorientat, ă *adj.* Fără șir, nesigur; ză-păcit, rătăcit.

dezoțrăvi (a) *v.* (comp. *des* și *otrăvi*). A distruge otrava din ceva; a scăpa dela o-trăvire.

dezuetudine *s. f.* (*lat. desuetudo, inis*). 1) Pierderea uzului, a obiceiului; 2) neîntre-buințare, (despre o lege, o dispoziție) căzută în desuetudine.

dezumflă (a și a se) *v.* (comp. *des* și *umflă*). A scădea umflătura.

dezumflare *s. f.* Acțiunea de a se dezumflă.

dezumflat, ă *adj.* Cu umflătura micșorată.
dezumflătură *s. f.* V. *dezumflare*.

dezunii (a și a se) *v.* (comp. *des* și *uni*).

A despreuna, a despărți; a slăbi unirea.

dezunire *s. f.* Acțiunea de a dezuni.

dezunit, ă *adj.* Ne unit, despărțit.

diabet *s. n.* (*fr. diabète* din *gr. dia*, cu; *lat. beta*, sfeclă de zahăr). *Medic.* Boală cauzată de zahăr (urina conține materii zaharoase).

diabolic, ă *adj.* (*lat. diabolus* diavol, dela *gr. diabolēin*, a ademeni). Drăcesc, ca de diavol; foarte viclean.

dialc *s. m.* (*gr. dela diakonia*, serviciu). Scriitor (în vechime) într-o cancelarie.

diacon *s. m.* (*gr. dela diakonia*, serviciu).

Bis. Cleric ajutător al preotului.

diaconesă *s. f.* V. *diaconiță*.

d'aconesc, ească *adj.* De diacon; al diaconului.

diaconic *s. n.* *Bis.* Locul unde se țin o-doarele și vestmintele bisericești.

diaconie *s. f.* V. *diacon*. Funcțiunea de diacon, antemergătoare preuției.

diaconiță *s. f.* Femeia diaconului.

diademă *s. f.* (*gr. diadēma*, (dela *diadeo*, împresur, încing). Bandă de metal onată cu pietre prețioase, ce încinge fruntea, se așază pe cap de către regine sau doamne.

diafan, ă *adj.* (*gr. dia*, prin, ce; *faino*, strălucesc). Străveziu, prin care poate trece lumina puțin.

diafragmă *s. f.* (*gr. dia*, prin ce; *phragma*, închidere). Mică placă sau pojghiță, ce în-hide obiectivul sau un orificiu (fotograf); *anat.* mușchiu lat ce separă conținutul pep-tului de al pântecelui; pojghiță ce separă nările. *Bot.* pojghiță ce separă boabele unui fruct.

diagnostic *s. n.* V. *diagnoză*. 1) Semnul sau semnele de cunoaștere a unei boale in-terne; 2) partea din știința medicinei care se ocupă cu mijloacele de a cunoaște boalele.

diagnostică (a) *v.* A recunoaște o boală după simptomele ei.

diagnoză *s. f.* (*gr. diagnōsis*, cunoaștere). *Medic.* Cunoașterea unei boale după sim-p-tomele ei.

diagonal, ă *adj.*, și *s. f.* (*gr. dia*, prin *gōnia*, unghi). *Geom.* Linie dreaptă, ce u-nește, într'un poligon, vârfurile a două un-gliuri opuse; *adv.* în diagonal, decurmezîșul.

diagramă *s. f.* (*gr. dia*, prin, *gramma*, scrisoare). *Geom.* Figură desemnată pentru a explică văzut mersul în creștere sau sco-borâre a unei acțiuni, a unor fenomene.

dialect *s. m.* (*gr. dialektos*). Vorbirea deo-

sebită a unei părți dintr'un neam, a unei provincii.

dialectal, *ă adj.* De dialect, în dialect.

dialectică *s. f.* (gr. *dialektikos*, care știe să raționeze). Arta d: a ști raționă, judecă, metodic și drept.

dialectician, *ă s. m.* V. *preced.* Cel ce predă dialectica; cel ce dă raționamentelor sale o formă metodică.

dialectologie *s. f.* Știința dialecticei.

dialog *s. n.* (fr. *dialogue* din gr. *dia*, cu prin; *logos*; vorbire). 1) Convorbire între două (sau mai multe) persoane, conversație; 2) operă literară în formă de dialog.

dialogă (a) *v. V. prec.* A vorbi dela unul la altul, în dialog.

diamant *s. n.* (gr. *dia*, prin; *manteyô*, a ghici). 1) Piatră prețioasă greu de recunoscut înainte vreme, dacă este sau nu adevărată. Acum se știe că este un cărbune cristalizat, strălucitor și cel mai clar dintre minerale; zgârie toate corpurile și nu poate fi zgâriat nici nu e atacat de vre-un agent chimic. Se găsește în Indii, în Brazilia și în Africa de sud. E căutat ca ornament pentru strălucirea lui și prețios prin raritatea lui. Se obține și în mod artificial. Se mai întrebuințează la tăierea sticlei și la mașinăria ciatornicelor de buzunar; 2) *fig.* ceva, foarte prețios; 3) *tipogr.* litere de patru puncte.

diamantice *s. pl.* Bijuterii cu diamante sau alte pietre prețioase.

diametral, *ă adj.* 1) Care privește diametrul; 2) *fig.* cu totul contrar; 3) ca diametrul.

diametru *s. n.* (gr. *dia*, prin mijloc; *metron*, măsură). *Geom.* Linie dreaptă care trece prin centrul unei circumferințe și o împarte în două.

diapazon *s. n.* (gr. *dia*, prin; *pasôn* toate (notele). 1) *Muzic.* Instrument cu două ramuri de oțel, care lovit, dă sunetul notei *la*, prin care se poate afla apoi orice altă notă; 2) tensiune de sunete; 3) *fig.* nivel, grad.

diaree *s. f.* (gr. *dia*, prin mijloc; *rheô*, a curge). *Medic.* Eșie afară a escrementelor des și cu dureri.

diată *s. f.* (gr. dela *dia*, prin; *atyzo*, frica de moarte). Testament pentru caz de moarte.

diatonic, *ă adj.* (gr. *dia*, prin; lat. *tonus*, sunet). *Muzic.* Care se cântă pe tonurile naturale ale gamei, fără schimbări de sunete prin diezi sau bemoli, ori alte semne.

diatribă *s. f.* (gr. *diatribê*, strivire). Cistică cu răutate și ciudă; invinuire nedreaptă și rea; fr. *diatribe*.

diavol *s. m.* (lat. *diabolus*, diavol, drac; dela gr. *diabolein* a ademeni). Spiritul rău,

ademenitor la rău; drac; *fig.* copil rău, neastâmpărat.

diavolesc, *ească adj.* De diavol, drăcesc; *fig.* rău și viclean.

diavoloaică *s. f.* Drăcoaică; *fig.* fată teribilă, neastâmpărată.

dibăcle *s. f.* (din *chip*, *tip*, imagine, *chipaciu*, mold. *ghibaciu*). 1) Îndămănat; 2) pricepere deosebită; 3) iscusință.

dibaciu, *e adj.* V. *preced.* 1) Cu multă îndămănat; 2) priceput, iscusit.

diblă *s. f.* (dela lat. *tubula* trâmbiță mică). *Muzic.* Instrument muzical — odinioară poate trâmbiță — astăzi o supra numire dată vioarei. — Slovean *dibla*, țevă de suflat; serb *diple*, cimpoi.

dibul (a) *v. V. dibuire*. 1) A căuta în nesigurantă, în două sau mai multe părți; 2) a încerca; 3) a pipăi prin întunec; 4) a prinde prin stratagemă.

dibuire *s. f.* (dela *tip*, *chip*, imagine; mold. *ghibui*, *chipăi*). 1) Căutare prin pipăire spre a putea prinde; 2) nesigurantă; 3) încercare; 4) căutare prin întunec; 5) prindere prin stratagemă; 6) părere nesigură.

dibuit, *ă adj.* V. *preced.* Găsit, aflat, prins prin căutare în mai multe direcții.

dibuitor, *oare adj.* Cel ce dibuește.

dică *s. f.* (lat. dela *dico*, *dicere*, a zice, a decide, fixă). Moment decisiv, hotărâtor; *la dică*, la urma ur. ei.

dicasterie *s. f.* (gr. *dikasterion*). Tribunal bisericesc pentru divorțuri. *Vechiu*.

dicher *s. n.* (gr. *di-keras*, bi corn). Șteșnic pentru două lumânări, portativ, cu care binecuvântează arhierul. V. *tricher*.

dichichu *s. n.* V. *dichis*. Uneltă de cismor pentru inflorat ghete.

dichis *s. n.* (daco-gr. *dikês*, regulă, deprindere de a trăi a regilor). 1) Confort, îndămănat; 2) regulă, ordine la lucru; *pl.* unelte pentru lucru; 3) găteală femeiască; 4) aranjament; 5) deprindere; 6) *pl.* mici lucruri pentru toaletă.

dichisi (a și a se) *v. V. preced.* 1) A aranja; 2) a se găti; 3) a lucra cu deamănuntul și frumos; 4) a se peptăna frumos; 5) *fig.* a aranja; 6) a pedepsi; 7) a păi.

dichisire *s. f.* Acțiunea de a dechisi.

dichisit, *ă adj.* Gătit frumos, peptănat frumos. **dichiu** *s. m.* (gr. *dikeios*, care cu dreptate îndeplinește datoriiile). Superiorul, stațelul unei mănăstiri, sau un administrator bisericesc (în vechime).

dician *s. m.* V. *dichiu* (în Dobrogea).

dicotiledon, *oană adj.* V. *cotiledon*. Bot. Plantă cu duble cotiledoane.

dictă (a) v. (lat. *dictare*, dela *dicere*, a zice). Școlar. A spune școlarii frază cu frază ceea ce trebuie să scrie, sau ceea ce ar trebui să zică; 2) a porunci cu impunere; 3) a îndemna — *dictează conștiința*.

dictando adv. V. *dictă*. Școlar. Scriere căutăntă după dictate.

dictă s. f. V. *dictă*. Acțiunea de a dicta. **dictat, ă adj.** Școlar. 1) Spus de altul, cu n. trebuie să se știe; 2) impus, poruncit.

dictator s. m. istoric. 1) Magistrat suveran la Roma pe timpul Romanilor; 2) Cel ce dictează; persoană cu autoitatea de a dicta; 3) *fig.* funcționar care abuzează de autoritatea sa.

dictatorial, ă adj. De dictator sau de dictatură.

dictatură. Autoritatea dictatorului; starea de guvernare prin dictator.

dicționar s. n. (lat. dela *dictio* citit *dicțio*, zicere, spunere). 1) Carte ce spune înțelesul tuturor vorbelor așezate în ordine alfabetică; 2) idem, care arată numii sau ziceri speciale de științe, arte, etc. 3) idem care arată înțelesul vorbelor dintr'o limbă în alta.

dicțiune s. f. (lat. *dictio*, spunere, zicere). 1) Artă de a spune frumos vorbele, de a pronunța corect; 2) studiu special privitor la această artă; 3) elocuțiune.

dicton s. n. (lat. *dictum*, zis, zicere). Zicătoare, proverb ca: *ce e'n mână, nu-i minciună*.

didactic, ă (gr. *didaskó*, învăț; *didakticos*, de învățătură). 1) Pentru învățătura de carte; 2) de școală; ca de școală.

didactica s. f. Aita, meșteșugul, de a învăța carte.

didahie s. f. (grec. mod.). Precepte pentru educația copiilor.

diedru adj. și s. (gr. *dî*, două; *edra*, față). *Geom.* Unghiul format de două suprafețe.

dierză s. f. (gr. *dî*, două; *eirgo*, *eirxo*, separ). *Gram.* Despărțirea unui diftong în două silabe.

dietă s. f. (gr. *diata*, regim, stăpânire). 1) *Medic.* Stăpânirea, abținerea dela anume mâncări din cauza unei boale. 2) *politic.* numirea adunării naționale ce guvernează o provincie (în Polonia).

diez s. n. (gr. *diazeyxis*, desfacere armonică). *Muzic.* Semn care urcă cu jumătate de ton nota pe care e așezat, în scop de a obține un acord voit.

diferend s. n. (lat. dela *differentia*, deosebire). 1) Deosebire în felul de a vedea; 2) neînțelegere între două persoane sau între state (în *diferend*).

diferență s. f. (lat. *differentia*, deosebire între cifre). *Aritm.* 1) Deosebire între 6 cifră mai mare și alta mai mică; 2) deosebire între o persoană și alta.

diferență (a se) Matem. A obține creșterea înfinit de mică a unei cantități variabile; 2) a se deosebi.

diferențial, ă adj. (fr. *differentiel*). 1) *Matem.* Care procedează prin diferențe înfinit de mici. *Cantitate diferențială*, — înfinit de mică *călcu diferențial*, calculul cantităților diferențiale; 2) ce depinde de vremeo diferență. s. n. instrument ce arată diferența.

diferi (a) v. (lat. *differo*, ere, a fi deosebit). 1) A fi deosebit; a nu fi la fel cu altul; 2) a fi de altă părere.

diferit, ă adj. și *adv.* V. *preced*. 1) Deosebit, altfel; 2) felurit.

difficil, ă adj. (lat. *difficilis*, e). 1) Anevoe, cu greu; 2) *fig.* mofturos; 3) delicat.

difficultate s. f. (lat. *difficultas*). Anevoință, greutate.

diform, ă adj. (fr. *difforme*). Pocit, schilod. **diformă (a) v.** V. *deforma*.

diformitate s. f. (prefix *dî*, lat. *forma*, chip, înfățișare). Schilodire; beteșug.

difficil, ă adj. V. *urm*. Care este bolnav de dfterie.

difterie s. f. (gr. dela *diphthera*, membrana, pojghiță de piele tare). *Medic.* Boală care constă în formarea unei membrane, pojghițe, în gât care astupă respirația, și omul moare înădușit.

diftong s. m. (gr. *dis*, două; *phthogos* sunet). *Gram.* Silabă compusă din două sunete diferite, ce se pronunță deodată (mai mult în limbile streine, ca fr. *journal*, cit. jurnal). **diffuz, ă adj.** (lat. *diffusus*). Împrăștiat, răspândit.

diffuziune s. f. *Fizic.* Acțiunea prin care un fluid se răspândește.

dîg s. n. (celtic *duc* sau *dik*, stavilă). Stavilă pentru oprirea apei, sau pentru abaterea cursului (prin fr. *digue*).

digeră (a) v. (lat. *digerere*, a mistui). 1) A mistui (măncarea); 2) *fig.* a tolera, răbdă. **digestiv, ă adj.** V. *preced*. De mistuire pentru mistuire.

digitigrade s. n. pl. (lat. *digitus*, deget; *gradior*, merg). *Zool.* Numirea animalelor ce fac urme de degete când merg: cănele, hiena, pisca, etc.

digresione s. f. (lat. *digressio*, onis, îndepărtare dela cale, din mers). *Liter. orat.* Îndepărtare, abatere, dela șirul ideilor.

dihai! interj. (comp. *dî!* și *hai!*). Îndemn țigănesc al ursarului când joacă ursul.

dihai sau **dihaiu** *adv.* (daco-gr. dela *dicha*, dublu, în două). De două ori, cât mai mult; încă o dată, repetat, dublu: — *femea care muncește mai dihai de cât un bărbat.*

dihanie *s. f.* (din baza *duh*, suflare, aier (ca *anima* latin). 1) Animal; 2) fiară sălbatică; 3) monstru, arătare; 4) om urit; *Vechiu*: suflare, ființă — *toată dihania să laude pre domnul* (Coresi). — Și Slavii zic *dihanie*, suflare, respirație, din baza *duh*.

dihonie *s. f.* (daco-gr. *digonos*, din două; în două). Despărțire, neunire; gâlceavă, ceartă.

dihoniță *s. f.* (în loc de *dohotniță*). Vas de lemn în care se păstrează păcura, *dohotul*, pentru uns roatele la car.

dihor *s. m.* (lat. *di + horeo*, a speria tare). *Zool.* Numirea unui animal mic, care mănâncă păsări domestice; blana lui este căutată; el sugrumă păsările în număr mare.

dijmă *s. f.* (lat. dela *decima*, a zecea parte). Dare din zece, una; (în vechime); zeciuală. *dijmărit* *s. n.* Luarea dijmei.

dijmii (a) *v.* A lua dijmă; *fig.* a decima, a pieri din zece unul; *fig.* a lipsi; a lua din ceva. **dijmuit**, *ă adj.* 1) Luată dijma; 2) pierit din zece, unul; 3) decimat; cu lipsă.

dijmul *s. m.* Cel ce ia dijma.

dilapidă (a) *v.* *V. delapidă.*

dilapidare *s. f.* *V. delapidare.*

dilată (a se) (lat. *dilatate*, întindere, destindere). *Fizic.* 1) A (se) mări volumul prin încălzire; 2) a se întinde; a se lărgi, destinde. **dilatabil**, *ă adj.* Care se poate dilata.

dilatațiune *s. f.* *V. preced.* *Fizic.* Proprietatea unor corpuri ce a se dilata, măsi, prip căldură; mărirea volumului; întindere.

dilemă *s. f.* (gr. *dilemma*, dela *dis*, de două ori; *lambano*, prind). 1) Prinderea cu vorba (sau cu făpta) din două părți fără chip de scăpare; 2) argument din două propoziții contrare, ce duc la aceiași concluziune.

diletant *s. m.* (italian *dilettante*, amator de muzică). 1) Cel ce face o lucrare nu din meserie sau de nevoie; ci de plăcere, ca să și treacă timpul; 2) cunoscător de muzică sau de a artă fără a fi specialist.

diletantism *s. n.* Îndeletnicire de diletant.

diligentă *s. f.* (lat. *diligentia*, sîrguință). 1) Sîrguință la lucru, la învățătură; 2) trăsura de poștă în vechime, când nu era drumul de fer.

diljență *s. f.* *V. preced.* Trăsura de poștă în vechime.

diluă (a) *v.* (lat. *diluere*). A topi (într'un lichid, sare, zahăr); a amesteca în apă sau în alt lichid.

diluviu *s. n.* (lat. *diluvium*). Inec de apă, potop.

dimensiune *s. f.* (lat. *dimensio*, onis, măsură, măsurare). Întindere; mărime.

dimerite *s. f.* (daco-gr. dela *dimoiria* = dublă porție, rudă cu *dimolros*, o măsură de 1/2 livră). Măsură de capacitate de 12 litri actuali (aceasta trebuie să fi fost o măsură mică la început, dar ceia aveau interes de luat cu ea, au tot mărit-o).

dimicaton *s. n.* (fr. diform din *demi-coton* = jumătate bumbac). Numirea unei stofe în care este pe jumătate bumbac, zisă în fr. *percaline*.

dimie *s. f.* (turc. *dimi*, pare însă un daco-gr. dela *di-amao* = a răcăi — ca și la postav (și *drap*) după felul de fabricare). Postav alb, foarte bine lucrat (p. haine țărănești).

dimineață *s. f.* (lat. *dies* zi; *minax*, *minacis*, ce ră sare, se ivește). 1) Începutul sau ivirea zilei; 2) timpul dela ivirea zilei până la amiază; 3) *bună dimineața*, salut obicuit în timpul dimineții.

diminua (a și a se) (lat. *diminuerē*). A împuțina; a micșora.

diminuare *s. f.* Acțiunea de a diminua; împuținare.

diminutiv, *ă adj.* Care micșorează; arată mai puțin; *Gram.* forma în care un cuvânt exprimă lucrul mai mic: *căluț*, *omușor*.

dimon, **dimone** *s. m.* *V. demon*.

din prep. (lat. *de-in*). De-într'o; de-înăuntru; de-în; de către; de către; arată: 1) punct de origine în spațiu sau timp; 2) parțitiv: *unul din ei*; 3) cauzal; *din naștere*; 4) instrumental: *dă din cap*.

dinainte *adv.* (comp. de și înainte). 1) Mai din timp; 2) în față; 3) înainte (ca loc).

dinamic, *ă adj.* și *s.* (gr. *dynamis*, forță, putere). *Științ.* 1) Parte din mecanică ce se ocupă cu calculul mișcării și a forței; 2) cu forță, sau cu putere lăuntrică.

dinamism *s. n.* *V. preced.* Doctrină științifică, ce nu admite în elementele materiale altă proprietate fizică de cât forță sub diferite forme.

dinamită *s. f.* (gr. *dynamis*, forță). *Chimic.* Numirea substanței explozibile, formată din *nitroglicerina* și o materie neutră, care ajută explozarea (ca nisip, etc.).

dinamitar *s. m.* *V. preced.* Cel ce comite crime cu ajutorul dinamitei.

dinamometru *s. n.* (gr. *dynamis*, forță, *metron*, măsură). Instrument care măsoară forța unui om, a unui animal, etc.

dinapol *adv.* (comp. de și *napoi*). Îndărăt, în urmă, la spate; *s. f.* *dinapoeă*, spatele-dinar *s. m.* (lat. *denarius*, veche monedă romană). Moneta sârbească de un franc.

dinastic, *ă adj. V. dinastie.* 1) De dinastie; 2) care ține la dinastie.

dinasticism *s. n.* Ținerea la dinastie.

dinastie *s. f.* (gr. *dynastela*, putere). Familia suveranului, domnitorului.

dinăuntru sau **dinlăuntru** *adv.* (comp. *de și înăuntru*). În interior; din interior.

dincoace *adv.* (comp. *d și incoace*). 1) De partea asta; 2) de partea de alături.

dincolo *adv.* (comp. *de și incolo*). Arată un loc mai departe; în alt loc; în altă încăpere sau cameră; în altă regiune, țară; peste limită.

dincotro *adv.* (comp. *de și încotro*). Din ce parte, de unde (vine).

dindărăt *adv.* (comp. *de și îndărăt*). 1) Opus de cum e drept; 2) din urmă; din'apoi; 3) de ndoaselea; dela spate; *s. n.* spatele.

dineu *s. n.* (fr. *dîner*, a cină, *dîné*, cina). 1) Cină, mîncarea de seara; 2) ospăț mare dat seara.

dinșoare *adv. V. adîneaori.*

dînspre *adv.* (comp. *de, în, spre*). De către; din partea.

dințar *s. m. V. dînte.* 1) Uneltă de strămbat dinții ferestrăului; 2) zăgaz cu țepuși la scocul mîrii.

dîntău *adv. și adj.* (comp. *de și întăi*). Înainte; mai înainte; primul.

dîntărit *s. n. V. dînte.* Dare ce se zice că luau Turcii pentru că și osteneau dinții când mînceau la un creștin.

dințat, *ă adj. V. dînte.* 1) Cu dinți; 2) *iron.* cu dinții urăți, strămbi; 3) *fig.* cu colți, cu zimți; cu țepuși.

dînte *s. n.* (lat. *dens, dentis*, dînte și tot ce se aseamănă cu dinții). 1) Dînte cu care mușcă omul; 2) dinții, colții, dela greblă sau grăpă; 3) ornament de arhitectură la cornișa stil. ionic și corintic sau compus; *fig. a avea un dînte* asupra cuiva; a avea o ură ascunsă; *Bot. dîntele cănelui*, numirea unei plante; *dînte de cal*, specie de porumb cu grăunțe mari și late.

dîntșor *s. m.* Dînte mic.

dîntre *prep.* (comp. *de și între*). 1) Din mijloc, de între; 2) din, dela.

dîntură *s. f.* *Bot.* Plantă cu floarea dințată roșie.

diocază *s. f.* (gr. *diathesó*, despart). Eparhie.

diocezan, *ă adj. V. dioceză.* Eparhial.

diocliu *s. n. V. deochiu.*

diochi, *ă adj.* (gr. *diochizo*, a separa). *Bot.* Numire dată plantelor ce au floarea bărbat și floarea femeie pe ramuri separate.

dionisiac, *ă adj.* (gr. dela *Dionisos*, fiul

lui *Zeus* și al *Semelci*, adevă același *Bachus*, sub alt nume). De orgii, ca la serbările lui *Bachus*.

dioptrică *s. f. și adj.* (gr. *di*, dublu; *opteyo*, a vedea și *optér*, observator). *Fizic.* Partea din științele fizice, care se ocupă cu acțiunea corpurilor prin cari trece lumina; privitor la razele luminoase.

dioramă *s. f.* (gr. *dis*, dublu; *orama*, vedere). Spectacol, vedere, asupra unor tablouri circulare, de dimensiuni f. mari, cu efecte minunate, obținute sau prin jocul de lumină asupra lor, sau prin faptul că, în primul plan sunt obiectele chiar naturale iar, dela al doilea plan începe pînza, ce reprezintă prin colori, perspective în depărtate.

diplă *s. f. V. diblă.*

diplomă *s. f.* (lat. *diploma*, scrisoare de recomandare). Act prin care se arată studiile sau meritele cuiva; *in vechime*, document care stabilea un drept sau un privilegiu.

diplomat *s. și adj.* lat. *diploma, atis*, scrisoare de recomandare; pașaport, bilet de voie). 1) Cel ce a obținut o diplomă pentru studiile făcute său pentru merite deosebite; 2) *s. m.* cel ce face parte din diplomație, cel ce cunoaște diplomația; 3) *fig.* șiret (iron).

diplomatic, *ă adj.* De diplomație.

diplomație *s. f.* (fr. *diplomatie*). 1) Știința raporturilor și intereselor dintre țări și popoare; 2) personalul diplomatic; 3) *fig.* dibăcie, șiretenie.

dipter *s. m.* (gr. *dis*, două; *pteron*, cripă), *Zool.* Insectă cu două aripi.

dîrec *s. m.* (turc *dîreck*). Stîlp.

dîrect, *ă adj. și adv.* (lat. *directus*, în linie dreaptă, (dela *dirigere*, a duce după regulă). *Deadreptul*, drept, în linie dreaptă.

direcțiune *s. f.* (fr. *direction*, dela lat. *dirigere* a duce drept, după regulă). 1) Îndrumare dreaptă; 2) autoritatea care îndrumază, conduce după anume lege sau regulamente o instituție sau o afacere; 3) cancelaria acestei autorități.

director *s. m. V. preced.* 1) Dirigitor, cel ce conduce o instituție sau o afacere; 2) profesor sau institutor care conduce o școală.

directorat *s. f.* Funcțiunea de director sau de directoriu (2).

directoriu, *e adj.* 1) Care dă direcțiune, îndrumază; 2) Consiliu din 5 membri care guvernă în Fianță (1795—1799).

dirige (a) *v.* (lat. *dirigere*, a duce după regulă). A îndruma, a duce bine, a da îndrumare; a conduce, a cărmui.

diligent *s. m.* Care dirige; care administrează provizor.

diriginte s. m. Profesor ce conduce disciplinar o clasă.

dirijă (a) v. (din fr. *diriger*, care se citește *dirije*). V. *dirige*. (În deosebi se zice de conducerea unui cor, orchestre, jocuri).

dirijabil s. n. Balon care se poate conduce. V. *țepelin*.

dirijare s. f. V. *preced*. Conducere, îndrumare.

dirijor s. m. V. *preced*. Conducătorul urui cor sau orchestre.

dis a v. (lat. *de ex*, de din). Chiar din, de tot din sau de : *dis de dimineață*, de tot de dimineață.

disc s. n. (gr. *diskos*). 1) Taler plat și rotund, la jocurile atleților antici; 2) taler nu adânc; 3) față plană rotundă — *discul* lunei; 4) bis. taler de adunat bani dela credincioși.

discerne (a) v. (lat. *discernere*; a deosebi (dela *cerno*). 1) A pătrunde cu mintea și a deosebi, a pricepe; 2) a deosebi cu vederea ceva care se vede anevoe, a zări, a distinge.

discernământ s. n. (fr. *discernement*). Puterea de a pricepe și judecă [sănătos lucrurile și faptele.

disciplină s. f. (lat. *disciplina*, învățătură, sistem, regulă). 1) Regulă de purtare, regulă de viață; 2) *fig.* înfrânare; 3) ordine; *Consiliu de disciplină*, comisiune care judecă dife. endele între avocați.

disciplină (a se) v. (a se) supune la o regulă de purtare, de viețuire.

disciplinabil, ă adj. Care se poate disciplina.

disciplinar, ă adj. De disciplină.

disciplinat, ă adj. Format prin disciplină; cu regulă, cu bună purtare.

discipol s. m. (lat. *discipulus* (dela *dis o*, a învăța, și *capio*, *cepi*, a apuca, a cuprinde). 1) Cel ce învață dela altul; 2) școlar; 3) învățăcel, ucenic al lui Hristos.

discordă (a și a se). V. *desacordă*.

discordant, ă adj. (fr. *discordant*). 1) *Music.* Care nu e în acord; 2) *fig.* care nu este în înțelegere, acord, cu alții.

discordanță s. f. (fr. *discordance*). Starea de a fi discordant.

discordie s. f. (lat. *discordia*, dela *dis*, și *cor*, *cordis* inimă). Neînțelegere, neunire în sentimente; ceartă.

discredit s. n. (lat. *dis și credere*, a crede). Perderea crezării; nelncredere.

discredită (a se) v. A pierde crezarea, a pierde creditul; a nu mai avea trecere.

discreditare s. f. Distingerea creditului, crezământului; *fig.* depreciere.

discret, ă adj. (lat. *discretus*, dela *discer-*

ner, a deosebi). Care ține ascuns; care nu spune, sau nu arată la alții; care nu destăinuie.

discreționar, ă adj. (lat. *discretus*, osebit, deosebit). Deosebit, aparte; *putere discreționară*, putere deosebită dată de lege unui magistrat.

discrețiune s. f. V. *discret*. 1) Reținere, tănuire; 2) fr. *discretion*, la discreție, la voie, la poftă, cât poștești.

disculpă (a și a se) v. (lat. *disculpate* (dela *culpa*). A desvinui, desvinovăți.

disculpare s. f. Acțiunea de a disculpa.

discurs s. n. (lat. dela *discursus*, alergarea încoace și încolo). 1) Vorbire pe larg despre ceva, din toate punctele de vedere; 2) cuvântare publică.

discută (a) v. (fr. *discuter* din lat. *discutere*, a scutura, a zdruncina). 1) A debate; a vorbi pentru și contra despre ceva; 2, a convorbi, a sta de vorbă.

discutabil, ă adj. De discutat, ce se poate discuta.

discuție sau discuțiune s. f. 1) Desbatere despre ceva; 2) ședere la vorbă.

disecă (a) v. (lat. *di + secare*, a tăia). *Medic.* A spinteca un cadavru sau alt corp organic pentru a-l studia; *fig.* a studia amănunțit ceva.

disecțiune s. f. Acțiunea de a diseca; *fig.* cercetarea amănunțită.

disensiune s. f. (lat. *disensio*, nepotivire). Desacord, despărțire de vederi, asupra unei idei sau afaceri, ori directive.

disenteric, ă adj. Privor la disenterie.

disenterie s. f. (gr. *dys*, neplăcere; *entera*, măruntae, mațe). *Med.* Boală de intestine cu eșire afară; urdinare cu sânge.

disertă (a) v. (lat. *disertare*). A discuta pe larg, a ține o cuvântare scurtă, discutând o anumte chestiune.

disertație sau disertațiune s. f. Cuvântare; în care se discută pe larg una sau mai multe chestiuni științifice, literare, etc.

disgrație (a) v. (lat. prefix *dis* și *gratia*, bună voință, favoare). 1) A retrage bună voința, favoarea; 2) a urgisi.

disgrațiat, ă adj. Urgisit, urât.

disgrație s. f. V. *preced*. 1) Ură, urgisire, 2) displăcere, lipsă de grație.

disgrațios, oasă adj. Urât, displăcut.

disident, ă adj. (lat. dela *desideo*, ere a șede la o parte). Retras la o parte (dintr'o grupare politică); cel ce are o opinie diferită de a majorității.

disidență s. f. V. *preced*. 1) Separație; deosebire de vederi; 2) grupare despărțită (dintr'un partid politic).

disimulă (a) v. (lat. *dissimulare*, a ascunde, a deghiză). A tănuî, a ascunde; a se prefăce.

disimulație s. f. Acțiunea de a disimulă; deghizare, prefăcătorie pentru a ascunde o faptă, un gând, un scop, o înfățișare.

disjunctiv, ă adj. (lat. *disjungere*, a despărți). *Gram.* Vorbă care deși unește două cuvinte, le desparte cu totul ca idee: *lupta pe viață și pe moarte*.

disjunge (a) v. (lat. *disjungere*, a despărți ce este unit). A despărți: o idee, o chestiune, o acțiune de judecată.

dislocă (a se) v. (prefix *dis* și lat. *locare*, a așeza). 1) A scoate din loc; a strămută; 2) *anat.* a ieși din încheietură.

dislocare s. f. Mutare, clintire din loc.

dislocat, ă adj. Mutat, strămutat din loc.

disolubil, ă adj. (lat. *dissolubilis*, e, ce se topește (în apă, etc.)). 1) Care se poate topi; 2) *jurid.* Ce se poate anula.

disoluțiune s. f. 1) *Fisic.* Discompunerea unui corp printr'un altul care îi desparte moleculele pătrunzându-l; 2) topire, disolvare, descompunere.

disonant, ă adj. (lat. *dissonus*, care sună rău). *Muzic.* Care produce desacord; ce sună rău.

disonanță s. f. (fr. *dissonance*, din lat. *dissonus*, ce sună rău). 1) *Muzic.* Acord fals, sunet displăcut; 2) *Gramat.* Reunire de silabe neplăcute, ce sună urât în vorbire; 3) lipsă de acord în stil și idei.

disparat, ă adj. (lat. *disparare*, a despărți). Despărțit, împrăștiat.

dispărea (a) v. (lat. prefix *dis* și *pareo*, ere, a se arăta, a apare). A se ascunde, a pieri, a nu se mai vedea.

disparitate s. f. (fr. *disparité*, dela lat. *dis* și *paro*, are a se asemana). Deosebire semănare, nepotrivire.

disparițiune s. f. V. *dispărea*. Acțiunea de a dispărea; pierire.

dispensă s. f. V. *urm.* Scutire.

dispensă (a) v. (lat. *dispensare*, a administra, a împărți drept). 1) A distribui; 2) a cuti (după cum este drept); a ierta de o obligație conform cu legea.

dispensare s. f. Acțiunea de a dispensa. **dispensariu s. n.** *Medic.* Instituție unde se dau consultații medicale.

dispensator, oare adj. Care dispensează 1, și 2.

dispepsie s. f. (gr. *dys*, anevoc; *pepsis*, mistuire). *Medic.* Mistuirea anevoc a alimentelor.

dispersat, ă adj. V. *urm.* Împrăștiat.

dispersiune s. f. (lat. dela *dispergere*, a răspândi). Răspândire, împrăștiere.

displăcea (a) v. (comp. *dis* și *plăcea*). A nu plăcea, nu fi pe plac.

displăcere s. f. Faptul de a displăcea.

displăcut, ă adj. Neplăcut, respingător.

disponibil, ă adj. (fr. *disponible* dela lat. *dispono*, a așeza la loc, a pune la cale). 1) Liber, neocupat; 2) de care se poate dispune. V. *dispune*.

disponibilitate s. f. Lăsare în libertate (să dispună cum vrea); scoatere din serviciu vremelnic.

dispozițiune sau dispoziție s. f. (lat. *dispositio*). 1) Așezare în ordine; 2) măsură de ordine; 3) ordin; 4) *fig.* starea fizică ori sufletească (bună sau rea); 5) *jurid.* statornicire (prin lege); 6) așezarea părților unui discurs; 7) pregătire de drum.

dispozitiv s. n. (fr. *dispositif*, dela *disposer*, a așeza). 1) Măsură, dispozițiunea luată de o autoritate; 2) *meccanic*, parte dintr'o mașină, care regulează un anume mers de funcționare.

dispreț, s. n. V. *despreț*.

disproporționat, ă adj. (comp. *dis* și *proporționat*). Fără măsura convenită (prea mic sau prea mare).

disproporție s. f. V. *preced.* Lipsa cuvenitei măsuri a părților alcătuitoare.

dispune (a) v. (lat. *dispono*, ere). 1) A așeza la locul lor; 2) a regulă; 3) a hotărî; 4) a lua măsură; 5) a avea bani; 6) a fi în măsură de; 7) a fi stăpân deplin; 8) *fig.* a provoca plăcere sufletească.

dispunere s. f. Acțiunea de a dispune.

dispus, ă adj. V. *dispune*, 1) Așezat, fixat, hotărît; 2) *fig.* cu plăcere sufletească sau fizică; 3) închinat spre.

dispută s. f. V. *urm.* Desbatere agitată; discuție vie la ceva; ceartă.

dispută (a) v. (lat. *disputare*). 1) A discuta, a dezbate cu argumente pentru și contra; 2) a cere, a pretinde un lucru cerut și de alții; 3) a lupta pentru o întrecere, un premiu.

disputare s. f. Acțiunea de a disputa.

distanță s. f. (lat. *distancia*). Depărtare; *fig.* deosebire de rang social.

distanță (a) v. V. *preced.* A depărta; a lăsa departe, în urmă.

distanțare s. f. Lăsare în urmă.

distilă (a) v. (lat. *distillare*, dela *stilla*, picătură). *Fizic.* 1) A prefăce un lichid în stare de vapori, ca apoi prin răcirea lor să se prefacă iar în picături; 2) a curăți un lichid prin distilare; 3) a curăți; limpezi; 4) *fig.* a infiltra introduce pe încetul.

distilare s. f. Acțiunea de a distilă.

distilat, *ă adj.* Curățit, limpezit prin distilare; s. n. distilare.

distilațiune s. f. V. *distilare*.

distilator s. m. Aparat pentru distilat.

distilierii s. f. Locul unde se distilează; fabrica pentru făcut alcool, rachiu.

distinct, (*ă*) *adj.* V. *distinge*. Deosebit, osebit; *fig.* ce se vede sau se aude bine.

distincțiune s. f. Deosebire; *fig.* onoare, cinste.

distinctiv, *ă adj.* De distingere, deosebitor. *distinge* (a se) (lat. *distinguo, distinctum, ere*). 1) A deosebi prin simțuri; a face deosebire (după chip și semne); 2) *fig.* a da un semn de onoare cuiva; 3) *fig.* a se face cunoscut, renumit.

distins, *ă adj.* V. *distinge*. Deosebit; *fig.* onorat, cinstit, reputat.

distră (a și a se) v. (fr. *distraire*, dela lat. *dis'traho*, a trage încoace și 'n colo). 1) A atrage atenția cuiva în altă parte; 2) a învezi, a procura plăcere, pentru a uită grijiile obișnuite; 3) a petrece; 4) a nu fi cu luare aminte.

distracțiune sau distracție s. f. V. *prec.* 3. Plăcere, înveselire, glumă, jucărie; uitare de grijă.

distractiv, *ă adj.* Înveselitor, de petrece. *distrage* (a) v. V. *distră*. 1) A abate luarea aminte de la ceva; 2) a lua o parte cînt'un tot; 3) a (se) distră; 4) a (se) abate dela griji sau îndatoriri.

distragere s. f. Acțiunea de a distra.

distras, *ă adj.* V. *distrat*.

distribul (a) v. (lat. *distribuere*). 1) A împărți la mai mulți; 2) a dărui; 3) a repartiza.

distribuire sau distribuție s. f. 1) Împărțire; 2) dare în parte fiecărui.

distribuitor, oare *adj.* Care distribu.

distributiv, *ă adj.* (fr. *distributif*). Care distribu; *gram.* ce separă și individualizează.

district s. n. (lat. *districtus* dela *distingo, distinctum, ere*, a da de lucru în multe locuri). Împărțire administrativă a țării pentru înlesnirea guvernării, având organe administrative, judecătorești și fiscale, de sebite, se zice și *judet*.

districtual, *ă adj.* De district, județian.

distrucțiune s. f. (lat. *destructio*). Nimi-cire, dărâmare.

distructiv, *ă adj.* V. *preced.* Care nimiceste.

distruge (a) v. (lat. *destruere*, a dărâma). A dărâma, a nimici.

distrugere s. f. Acțiunea de a distruge.

distrus, *ă adj.* Dărâmat, nimicît.

ditiramb s. n. (lat. *dithirambicus*). Cu entuziasm; cu înflăcărare sufletească; *poetic* odă în stănte neregulate, plină de entuziasm poetic.

ditirambic, *ă adj.* Cum este un ditiramb; insuflețit, înflăcărât.

dito *adv.* (fr. *dito*). Zis, sus zis.

diuretic, *ă adj.* (fr. *diuretique* dela lat. *urina*, ud). *Medic.* Care produce urină, ud); care înlesțește urinarea: *ciulul de mătăsu de porumb este diuretic*.

diurn, *ă adj.* (lat. *diurnus*, de zi și *diurnum*, ceea ce se dă zilnic). Zilnic, de fiecare zi; ce se face într'o zi.

diurnă s. f. V. *preced.* Plata ce se dă pe zi unui funcționar sau unui deputat, pe zilele cât lucrează sau funcționează.

div, divă *adj.* (lat. *divus, diva*). Zeesc, înzeit, ca zeii.

divagă (a) v. (lat. prefix *di* și *vagare*, a umbra în coacă și încolo). A rătăci cu mintea; a aiură; a vorbi în neștire.

divan s. n. (turcesc). 1) Numirea unei canapele, pat moale; 2) consiliu, adunare, șfat de pe lângă sultan sau un domnitor; 3) curte înaltă de justiție; 4) adunare de reprezentanți ai poporului; *liter.* adunare de poezii orientale.

divanist, *ă adj.* Care ține de divan, face parte din adunarea numită *divan*; s. m. membru al divanului.

divergent, *ă adj.* (lat. dela *divergere*, a se despărți). Care se desparte, de despărțire (despre linii, raze).

divergență s. f. V. *preced.* Deosebire, despărțire (de opinii).

divers, *ă adj.* (lat. dela *divertere*, a îndepărta). Deosebit; felurit.

diversifică (a) v. V. *preced.* A schimbă, a variă, a face felurit.

diversitate s. f. Deosebire, felurime.

diversiune s. f. Înturnare în altă parte, abateră a atenției sau a ideilor.

divide (a) v. (lat. *divido*, ere a împărți). 1) A împărți; 2) a separă, despărți.

dividend s. n. (lat. *dividendus*, ce trebuie împărțit). 1) *Aritm.* Numărul ce trebuie împărțit; 2) suma de bani ce se împarte acționarilor unei societăți, ca beneficiu anual.

dividendă s. f. V. *preced.* 2.

divin, *ă adj.*; și *adv.* (lat. *divinus*). 1) Dumnezeuiesc; 2) *fig.* nemai văzut de bun sau de frumos; 3) *fig.* supranatural.

divinațiune s. f. (lat. *divinatio*). Ghicire.

divinitate s. f. (lat. *divinitas*). Dumnezeu; zeu, zeitate.

diviniză (a) v. V. *divin*. A îndumnezei; *fig.* a adora sau admiră excesiv.

divinizare s. f. Acțiunea de a diviniza *prop.* și *fig.*

diviză (a) v. (fr. *diviser*, din lat. *divido*, *divisi*, *ere*). A despărți; a împărți.

divizibil, ă adj. Care se poate diviza, împărți.

divizibilitate s. f. Proprietatea de a fi divizibil; împărțire exactă. *aritm.*

divizie s. f. 1) Despărțitură, despărțire; 2) *milit.* Unitate militară care cuprinde mai multe regimente și o comandă un general; 3) *aritm.* împărțire; 4) parte dintr'un minister cu anume atribuții, fr. *division*.

divizionar, ă adj. 1) Care divide, desparte; despărțit; 2) privitor la o divizionară.

divizionară s. f. Școlară. Clasă paralelă cu alta.

diviziune s. f. V. *divizie*.

divizor s. m. *Aritm.* Numărul care împarte pe un altul, împărțitor.

divorț s. n. (lat. *divortium*). Despărțenie între soți; *fig. iron.* complexă separațiune.

divorță (a și a se). V. *preced.* A se despărți din căsătorie soții; *fig.* a se osebi cu totul.

divulgă (a) v. (lat. *divulgare*, dela *vulgus*, popor, mulțime). A împrăștiia vorba, a spune la toți, a destăinuia, a da în vileag.

divulgare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a divulga.

divulgat, ă ad. V. *prec.* Destăinuit.

dizolvă (a) v. (lat. *dissolvo*, din *solvere*, a desface). 1) *Fizic.* A topi (în apă); 2) *fig.* politic a împrăștiia (o adunare); 3) a concedia de deputați, parlamentul.

dizolvant, ă adj. 1) Care dizolvă; 2) *fig.* care desparte, desunește, învrăjbește.

dizolvare s. f. Acțiunea de a dizolvă *pr.* și *fig.*

dizolvat, ă adj. 1) Topit, discompus; 2) împrăștiat; 3) *politic.* închisă adunarea, parlamentul, încetând și mandatul deputaților.

do s. m. *Muzic.* Numirea primei note din gamă. V. *notă* și *mi*.

doagă s. f. (lat. dela *doga*, un fel de vas pentru lichide). 1) Scândură puțin îndoită, care adăugată lângă altele și prinse cu cercuri formează un vas, un butoi, o puțină; 2) *fig.* stare mintală (tea): *într'o doagă*; 3) *i-a sărit o doagă*; s'a zmintit la creier.

doamnă s. f. (lat. *domina*). 1) Stăpâna casei, soția stăpânului; 2) pînțesă, s. verană; 3) titlu dat oricărei femei de bună condiție socială.

doamnă-răzătoare s. m. (*doamne* și *ajută*),

exprimă = 1) Cerere de ajutor dela D-zeu; 2) îmbărbătare la început de lucru; 3) calitate bună; 4) *iron.* bătaie, pățanie, ocară.

doar adv. (lat. cîn *pref. d* și *oare*). A-ată îndoiială (se aseamănă cu *mă rog*, în unele împrejurări); dar arată și încredere: numai, poate, căci. (Și Bulgarii zic *dori*, cu înțeles de *chiar, încă*).

doară adv. V. *preced.* *Într'o doară* = la întâmplare, fără intenție.

dobă s. f. (dela onomat. *dup*). 1) Instrument muzical dint'o mare veșcă (cilindru) având la capete prinsă și întinsă o piele, în care se dau lovituri cu o măciucă tot de piele, spre a obține dupăituri, ca necesare orchestrei; 2) cartaboț rotund tuit în formă de dobă. V. *tobă*. — Și Ungurii zic *dob*.

dobândă s. f. (lat. dela *dependo*, a plăti, din *pendo* și *penso* = a plăti (a compensa) de unde și *pensio*, chirie [(*pensum* pentru *pendum* = plătit)]. 1) Plata ce se dă (drept compensație sau chirie) pentru un împrumut de bani; 2) beneficiu bănesc la o sumă depusă la casa de economii sau la o bancă; 3) *fig.* câștig. — Slavul *dobiti*, o obține și *dobitca* = obținere, lucru căpătat, se aseamănă cu dobânda, dar nu cu, rinde noțiune: ea de *plată* sau de *compensație*.

dobândi (a) v. V. *preced.* (3) 1) A obține (ca răsplată, drept compensație); 2) a câștiga, a căpăta.

dobândire s. f. Câștigare, obținere, căpătare. **dobândit, ă adj.** Obținut, câștigat, căpătat. **dobânditor, oare adj.** Cel care dobândește.

dobitoc s. n. (daco-gr. prefix *to* + *biōtikos* = cel cu viață ordinară; apropiat de lat. *vita*, cu aceeași bază gr. *bio* = *vivo*). 1) Animal, vită; 2) *fig.* prost, idiot, tâmpit.

dobitocesc, ească adj. Animalic; ca de dobitoc; prostesc.

dobitocesc adv. Ca dobitoeni; prostesc. **dobitoci (a și a se în).** A se prosti, a se tâmpi ca un dobitoc.

dobitocie s. f. V. *dobitoc*. 1) Viața de dobitoc; 2) prostie; 3) faptă necugetată.

dobitocire s. f. Tâmpenie, prostie.

dobitocit, ă adj. Prost, tâmpit.

dobori (a) v. (lat. prefix *d* și *obruo*, a răsturna la pământ, a doborî), 1) A supă la pământ; 2) a cădea de sus la pământ; 3) a dărâma; 4) a scobori; 5) a trânti jos, a răsturna.

doborîre s. f. Acțiunea de a doborî.

doborit, ă adj. Trântit jos, căzut jos; dărâmat.

doboritor, oare adj. Care doboră.

dobronic, *s. m.* (slav dela *dobro*, bun, bine). Numirea plantei zisă și *mellsă* și *mă-tăcile* de *pădure*.

dobzălă (a) (gr. prefix *dia*; și *psallo*, a zgâțai, a zgudui). A certă, pentru o abatere și a bate. Mold.

dobzălăt, *ă adj.* 1) Certat tare; 2) bătut (cuvânt ce pare rămas dela călugării și das-călii greci).

doc *s. n.* (englez *dock*). *Comerc.* Mare magazie de cereale, antrepozit mare de mărfuri în porturi; 2) numirea unei pânze tari, zisă și *dril*.

docil, *ă adj.* (lat. *docilis*). Supus, blând, ascultător.

docilitate *s. f.* Blândeță cu ascultare și supunere.

dock *s. n. V. doc.*

doct, *ă adj.* (lat. dela *doceo*, *doctum*, *docere*, a învăța). Învățat; cel ce știe multă carte.

doctor *s. m.* (lat. dela *doctus*, învățat). 1) Învățat; cel ce a terminat studiile cele mai înalte și a adăugat apoi o lucrare proprie a sa, în ramură unor învățături; 2) medic.

doctorand *s. m. V. doctor.* Student care a terminat învățătura și își pregătește lucrarea sa pentru a deveni doctor în medicină.

doctorat *s. n. V. doctor.* 1) Gradul de doctor; 2) examenul pentru a deveni doctor.

doctorie *s. f. V. doctor.* Medicament, leac dat de doctor pentru a vindeca o boală.

doctoroae sau **doctoriță** *s. f.* Femeie medic.

doctrină *s. f.* (lat. *doctrina*). Învățătură statornicită, neschimbată, despre o știință sau despre o credință religioasă.

doctrinal, *ă adj.* De doctrină; după o doctrină.

doctrinar *s. m.* Care se ține numai de doctrină și nu admite schimbări (în știință, politică, etc.).

document *s. n.* (lat. *documentum*). 1) Do-vadă, probă; 2) act scris, din care se învață sau se constată ceva.

dadă *s. f. V. dadă.*

dodecaedru *s. m.* (gr. *dodēka*, 12; *edra*, (față). *Geom.* Corp geometric cu douăspre-zece fețe.

dodecagon *s. n.* (gr. *dodēka*, 12; *gōnia*, unghiun). *Geom.* Figură, poligon, cu 12 unghiuri și 12 laturi.

dodii (în) *adv.* (lat. diformare din *subium*, *dubii*, îndoială, șovăire). *Mold.* Nesigur; ză-păcit, buimăcit; în neștiire, — *vorbeste* sau *umbliă în dodii*.

dodoloiu (*dodoloaie* *s.* (lat. *de + udulus*, *udula*, udișor, udișoară). *Eanat.* 1) Ud de tot; 2) paparuda care aduce plo. ie.

doftă *s. f.* (diformare din gr. *doxă*). *V.* doxă

doftor *s. m. V. doctor.*

doftoricesc, *ească adj.* De doctor, docto-iesc.

doftorie *s. f. V. doctorie.*

doftoroae *s. f. V. doctoroae.*

dogar *s. m.* (*V. doagă* și lat. *dogarius*).

1) Cel ce face doage; 2) Cel ce face din doage butoae și putini.

dogărie *s. f.* Fabrica de doage sau de pu-tini și butoae.

doge *s. m.* (diform din lat. *dux*, *ducis*, prin-cipe, duce). Numirea șefului vechilor republici ale Veneției sau Genevei.

dogi (*a se*) *v.* 1) A se strică doagele la o putină; 1) a crăpa (clopotul, sau o oală); *fig.* a suna rău (ca dogit).

dögire *s. f.* Acțiunea de a (se) dogi.

dogit, *ă adj.* 1) Cu doagele crăpate, slăbit; 2) plesnit, crăpat (clopot, oală); 3) *fig.* cu unet rău, displăcut.

dogmă *s. f.* (gr. *dogma*, dela *dokeō*, învăț). Învățătură statornicită și nestrămutată, considerată ca nediscutabilă și necontestată (mai ales în religie).

dogmatic, *ă adj.* și *adv.* Care privește dogmele; *fig.* sentențios; ca dogma.

dogmatică *s. f.* Știința despre dogmele unei religii.

dogmatism *s. n.* 1) Filosofie care admite dogmele; 2) *fig.* afirmare sentențioasă.

dogmatiză (*a*) *v. Teolog.* A învăța o doc-trină falsă (în materile religioasă).

dogoare *s. f. V. dogori.* Ferbințeală mare, ce vine dela foc sau dela soare.

dogoreală *s. f. V. urm.*

dogori (*a*) *v.* (slav. *do-goretī* = a arde până la). A arde de departe; a trimite raze foarte ferbinți (focul, soarele); a se frige de căldură; *fig.* a se roși la față de căldură.

dogorire *s. f.* Acțiunea de a dogori.

dogoritor, *oare adj.* Care inferbântă dela distanță; foarte ferbinte.

dohot *s. n.* (din baza *duh*, miros rău). Tîțeu extras din păcură, ce servește ca unsoare pentru curele și pentru osiile căruței. — Și Ungurii zic *dohot* și Slavii *dohti*.

doi, *două adj.* și *numer.* (lat. *duo*, *duae*). 1) Numărul 2; 2) o pereche; 3) *doi-de mână*, numele unei hore munt. 4) *n'a zis două*, n'a mai repetat o vorbă, n'a zis pis.

doică *s. f.* (slav dela *doiti*, a mulge, a da lapte). Femece care alăptează, pentru plată. un copil strein.

doici (*a*) *v.* A fi doică; a lăpta un copil strein.

doicte *s. f.* Meseria de doică.

doicit, *ă adj.* Alăptat și crescut de o doică.

doină *s. f.* (daco-gr. gela *dulon*, trist-aceiași bază ca și *duios*). Cântecul pastoral românesc din vechime: în partea întâia duios, melancolic; iar în partea a două, vioiu și entusiast (poporul zice că în partea primă, ciobanul a pierdut oile; iar în partea a două, le-a găsit).

doinaș *s. m.* Cel ce cântă bine doina.

doini (a) *v.* A cânta doina; *fig.* a cânta seara la câmp cum cântă ciobanii.

doisprezece numer. și *adj.* (comp. *doi, spre, zece*). Numărul zece la care s'a adăugat doi = 12.

dojană *s. f.* (prefix *do* (pentru *de*) lat. *gena*, obraz). Observație, muștrare (ca să roșască obrazul, să se rușineze — la fel cu *obrazntici*).

dojeni (a) *v. V. preced.* A muștra, a face observații pentru putare rea.

dojenit *s. f.* Acțiunea de a dojeni.

dojenire, *ă adj.* Muștrat pentru o faptă rea.

dojenitor, *oare adj.* De dojană; cel ce dojenește.

dol *s. n.* (gr. *dolaō*, a prinde prin șiretenie și lat. *dolus*, fraudă). *Jurid.* Înșelătorie.

dolar *s. m.* Moneta americană din Stat. le. Unite cu valoare de 5 lei sau 5 franci aur.

doică *s. f.* (fem. dela *dulău*). Cățea de vânătoare.

doldora *adv.* și *adj.* (lat. *tollo*, a crește; a rîdica, *torus*, pernă). Plin, umflat și îndesat, ca și o pernă — *punga doldora de bani*.

doleanță *s. f.* (lat. dela *doleo*, a suferi). Suferință măhnire; plângere; fr. *doléances*.

dolf *s. m.* (scurtare din lat. *dolphinus*, ca fr. *dauphin*). *V. delfin*.

dolicefal, *ă adj.* (gr. *dolikhos*, lung *kephalē*, cap). Cu craniu lunguț.

doșu *s. n.* (lat. *doleo*, sufer). 1) Măh: ire pentru pierderea, moartea cuiva; 2) draperie sau postav negru, ce se pune la înmormântare, ca semn de întristare; 3) îmbrăcămintea neagră ce o poartă rudel în semn de măhnire pentru moartea cuiva; 4) *fig.* tristețea pentru o mare nenorocire (după fr. *deuil*).

doiman *s. n.* (amplificator din vorba *dulamă*, dulăman). *V. dulamă*. Un fel de haină cu blană, ce poartă husarii (militari din cavalerie, în special oșterii).

dolofan, *ă adj.* (lat. dela *dollum*, butoiu; *vanus*, gol). Umflat ca un butoiu; gras, grăsuliu (despre copii).

dolomită *s. f.* (fr. *dolomite*, dela gr. *dolomēta*, șireală, vicleană). *Chimic.* Numire dată unui amestec de carbonat de calciu și de magnezie.

dom *s. n.* (gr. *doma*, lat. *domus*, casă zidită). *Archit.* 1) Căpula mare demistică, ce acopere o clădire, o biserică; 2) templu cu o asemenea căpula.

domenial, *ă adj. V. domeniu*. De domeniu, dela domeni, al domeniilor.

domeniu *s. n.* (lat. *domanium*, dela *dominus*, stăpân, domn). 1) Proprietate, moște mare; 2) *fig.* cuprins, întindere (în domeniul științei, etc.); 3) *pl.* moșiile și pădurile Statului: *domeniul Coroanei*, 12 moșii date Coroanei (regelui) prin legea din 1879.

domescic sau **domestic**, *ă* (lat. *domesticus*, dela *domus*, casă). Ce stă pe lângă casă (păsări, animale); *fig.* îmblânzit.

domestici (a se) *v. A îmblânzi*, a face să stea pe lângă casă.

domesticire *s. f.* Acțiunea de a domestici. **domesticitate** *s. f.* Calitatea de a fi domestic.

domesticitor, *oare adj.* Care domesticește. **domicilia** (a) *v. V. domiciliu*. A locui, a ședeia cu locuința undeva.

domiciliar, *ă adj.* De locuință, privitor la locuință; casnic, de casă.

domiciliu *s. n.* (lat. *domicilium*, locuință, dela *domus*, casă). Locuință, casă; locul unde locuiește de obicei cineva.

domină (a) *v.* (lat. *dominari*, a stăpâni). 1) A stăpâni, a fi stăpân; 2) *fig.* a fi mai presus, a cuprinde pe deasupra; 3) *fig.* a se impune cu tărie.

dominant, *ă adj. V. preced.* Care domină.

dominanta *s. f.* *Music.* Al cincilea grad de ton și una din cele trei note generative.

dominare *s. f.* Acțiunea de a domina.

dominat, *ă adj.* Stăpânit.

dominațiune *s. f. V. domină*. Stăpânire; *fig.* influență morală puternică.

dominator, *oare adj. V. domină*. Care domină.

dominical, *ă adj.* (dela *duminecă*, din lat. *dominicalis*, (dominus) a domnului). De duminică, (ziua Domnului).

dominican, *a adj.* (lat. dela numele sf. *Dominicus*). Călugăr din ordinul, tagma. înființată de sf. Dominic pe la an 1200.

domino *s. n.* (lat. dela *dominari*, a fi stăpân, a cuprinde peste tot). 1) Costum de bal-mascat, cu un căpșon, ce îmbracă în întregime corpul; 2) joc cu 28 bucatele dreptunghiulare de os, având puncte negre dela 1—7 sau 9 și din cari cel ce poate cuprinde mai multe, acela câștigă.

domiri sau **dumeri** (a se) *v.* (lat. *de + merus*, limpede, curat). A se lămurii; a 'și

da seamă deplin; a face să înțeleagă, să priceapă complect.

domirit, *ă adj.* V. *preced.* Clarificat; lămurit; priceput deplin.

domn s. m. (lat. *dominus*, stăpân al casei; proprietar; domnitor). 1) Stăpân 2) Dumnezeu; 3) prinț domnitor; 4) denumire dată oricărui bărbat liber și cinstit.

domnesc, *eaică adj.* V. *domn.* De prinț, de domnitor; de domn.

domnește *adv.* Ca domnii, ca prinții; *fig.* din belșug.

domni (a) v. A fi down; a stăpâni; *fig.* a trăi princiar.

domniat s. n. Timpul de domnie.

domnie s. f. V. *domn.* 1) Stăpânire, guvernare; 2) calitatea de a fi domn.

domnișoară s. f. 1) Fiică a unui domn; 2) fată mare; 3) titlu dat oricărei fete mari de bună condiție socială.

domnișor s. m. Fiu al unui domn; mic domn; copil de boer.

domniță s. f. 1) Femeie tânără a domnului, a prințului; 2) prințesă; fiică de prinț.

domnitor s. m. Prinț, cel ce domnește, suveran.

domnitor, *oare adj.* Care domnește, care este suveran peste o țară.

domol, *oală adj.* (lat. prefix *do*, pentru *de*; *mollis*, *molle*, moale, moleșit). Încet, cu încetul; *fig.* liniștit *adv.* idem.

domoli (a) v. (lat. prefix *do*, pentru *de*; *mollor*, a mișca greu și *mollis* *molle*, moale). A lăsa moale; a funuia; a liniști; a înceteni; a potoli, a astămpăra.

domolire s. f. Acțiunea de a domoli

don s. m. (spaniol *don*, *donna*, = domn, titlu de onoare). *Don-juan*, domn tânăr; cavalier vesel.

donă (a) v. (lat. *donare*). 1) A dăru; 2) a înzestră o instituție.

donator, *oare adj.* și s. 1) Care donează; 2) cel ce înzestrează cu o avere.

donățiune s. f. V. *donă.* Dar; avere sau moșie dăruită unei instituții.

donator s. m. Cel ce donează

dondâni (a) v. (lat. dela *dono* a da; *tonus*, sunet). A 1) scoate sunete neînțelese; a vorbi înăbușit; 2) a vorbi în neștire; a murmura, mormăi.

doniță s. f. (lat. dela *dolium*, v. s. de lemn, diminutiv *dolicium* (sem. *dolicia*, doljia) pentru *doliotum*, vas mic). 1) Vas mic de lemn, cu un mâner înalt, pentru muls lapte, *Mold.* 2) vas pentru adus apă, coifă. *Munt. Olț.* — După alții ar fi dela slavul *doiti*, a mulge, *doința*?

dop s. n. (lat. dela *tubus*, țevă). 1) Astupuș cilindric sau conic de lemn, sau de metal ori de plută; cep (la puțină); astupuș în genere; 2) *fig. iron.* copil scund și gras.

dop, *doapă adj.* Ca un dop; scurt și în-desat; gras și scund.

dopros s. n. (slav *doprositi*, a întreba). Interogatoriu; cercetare de judecată, anchetă. *Mold.*

dor s. n. (lat. dela *doleo*, *dolere*, a dura a suferi o durere, a jeli). 1) Iubire sentimentală; amor; dragoste; 2) nostalgie; 3) dorință, poftă de ceva; 4) durere morală sau fizică.

dori (a) v. V. *dor.* 1) A avea dor, a fi cuprins de dor; 2) a avea poftă; 3) a voi ceva; 4) a ură.

dorință s. f. V. *dor.* 1) Ardoare sufletească pentru ceva; 2) poftă; 3) așteptare.

dorire s. f. Acțiunea de a dori.

dorit, *ă adj.* 1) Iubit; 2) așteptat; 3) poftit.

doritor, *oare adj.* Cel ce dorește.

dormeză s. f. (fr. *dormeuse*, dela lat. *dormire*, a dormi). Canapea fără spate, ridicată la un capăt, pentru a sta cineva culcat pe ea.

dormi (a) v. (lat. *dormire*). 1) A închide ochii, a fi cuprins de somn și în deplin repaus a simțurilor; 2) *fig.* a fi neatent, neglijent; 3) *fig.* a fi în deplină liniște și repaus: *dorm și florile 'n câmpie, noapte bună!* Emin.

dormit s. n. Actul de a dormi.

dormită (a) v. A închide ochii de somn.

dormitor s. n. Camera de dormit.

dornic, *ă adj.* V. *dori.* Doritor.

dorobanț s. m. (din germ. *trabant*, ostaș, jandarm, din lat. *trabeatus*, cavalier, dela *trabea*, haină albă cu podoabe din fâșii roșii). 1) Jandarm în timpurile mai vechi; 2) soldat infanterist (teritorial). (Dorobanții purtau căciula îndoită la o parte, având o pană de curcan prinsă cu o cocardă tricoloră; ei sau luptat vitejește în 1877—78).

dorobanțime s. f. Armata de dorobanți, infanteria (teritorială).

dorsal, *ă adj.* (lat. *dorsum*, dosul, spatele). *Anat.* Deia spate, dela dos, *regiune dorsală.*

dos s. n. (lat. *dorsus*, vulgar *dossum*). 1) Dos, spate; 2) *fig.* șezutul; 3) partea de din dos (verso) la o foaie; 4) *pe-dos*, contrar; 5) *a da dosul*, a fugi, a se ascunde; 6) căpușea; 7) umbră; 8) *fig.* loc retras; 9) adăpost (de viscol).

dosadă s. f. (slav *dosada*, necaz, neplăcere, supărare — pare însă din lat. *desua-*

dere = a des-plăcea). Măhni e, amărăciune.

dosădi (a) *v. V. prec.* A certă; a măhni.
dosădit, *ă adj.* Măhnit, amărât foarte;
certat, rușinat.

dosar *s. n. V. dos și dosi*, (după fr. *dosier*). Totalitatea hârtiilor de administrație sau justiție ce privesc o afacere, așezate și cusute la un loc spre a fi păstrate; *fig. a pune la dosar*, a nu da curs sau atențiune unei cereri.

dosi (a) *v. V. dos.* A pune la spate; a ascunde.

dosire *s. f.* Acțiunea de a dosi; ascundere.

dosmoză *s. f. V. endosmoză.*

dosnic, *ă adj.* Dela dcs, ascuns, retras.

dosnică *s. f. V. dos.* Bănat. *Bot. V. Clocoțel.*

dospeală *s. f. V. dospî.* 1) Drojdie pe care o fac femeile la țară din aluat, care a fost fermentat și din care păstrează uscată o bucată, spre a o întrebuița la făcut pâine sau mălăiu dospit; 2) faptul și timpul dospirii.

dospî (a se) *v.* (slav *do-spîti*, a dormi deajuns — însă baza comună este lat. *desopire* = a dormi bine). 1) A anesteca aluatul cu dospeală și a-l lăsa bine acoperit și la căldură o noapte (ca și cum ar dormi) ca să fermenteze; 2) *fig.* a dormi prea mult. *Mold.*

dospire *s. f.* Acțiunea de a dospî.

dospit, *ă V. dospî.* Umflat prin dospire și fermentat (aluatul).

dotă *s. f.* (lat. dela *dotare*, a înzestră). Zestre, avere dată ca zestre.

dotă (a) *v. V. preced.* A înzestră.

dotal, *ă adj.* De zestre.

dotare *s. f.* Înzestrare.

dotat, *ă înzestrat, dăruit; fig.* talentat.

dotăție sau **dotățiune** *s. f.* 1) Avere dată anumе din care să beneficieze o instituție; *Casa dotățiunii oastei*; 2) acțiunea de a dotă.

două *numer. și adj.* (lat. *duo*). Numărul doi la gen feminin; *două-ori*, două date sau răstimpuri.

douăsprezece *adj. și număr.* *V. doisprezece* la gen feminin.

douăzeci *adj. și numer.* (lat. *duodecies*). Numărul de douăzeci.

dovadă *s. f.* (lat. prefix *do*, pentru *de + video, videre*, a vedea). 1) Încredințare văzută; probă; mărturie ce o dă cineva; 2) chitanță de primire sau descărcare.

dovedi (a) *v.* (lat. *do*, p. *de-video, ere*, a vedea) 1) A probă văzut; 2) a descoperi, a afla; 3) a învinge, a răpune, a supune; 4) a demonstra; 5) a constată.

dovedire *s. f.* Constatare; aflare; probare.
dovedit, *ă adj.* 1) Aflat, constatat, probat; 2) clar; sigur; 3) invins.

doveditor, *oare adj.* Care dovedește.

dovleac *s. m.* (daco-gr. prefix *do* pentru *fo, vlak*, moale; și lat. *flacus, flaccéo*, a fi moale). *Bot.* Numirea plantei de grădină, ce face fruct foarte mare, rotund, care nu durează, având miezul moale; iar sămburii produc oleiu. — Și Turcii zic *dovlek*.

dovlecei *s. m. pl.* Mici dovleci.

doxă *s. f.* (gr. *doxa*, opiniune, judecată; dela *dokéo*, a cuprinde, a înțelege). Învățătură; *fam.* inteligență.

doxologie *s. f.* (gr. *doxologia*, glorificare). Cântare de laudă și preamărire lui Dumnezeu.

doxostar *s. n. V. prec.* Carte de doxologii pentru *Te-deum*. (Anton Fan, 1841).

doză *s. f.* (gr. *dosis*, acțiunea de a da, — daie). Cantitate de dat (de medicamente); *extins.* Cantitate.

doză a) *v. V. prec.* A împărți în doze sau a stabili doza.

drac *s. m.* (gr. *drakon*, lat. *draco* = balaur, șarpe mare). 1) Diavolul, spiritul rău care este închipuit în Biblie sub forma unui șarpe; 2) *fig.* neastâmpărat și șiret; 3) ispititor și viclean; 4) *al (a) dracului*, rău, teribil; 5) *salba dracului*, *fam.* nepot rău; 6) *calu dracului*, babă afurisită; 7) *a face pe dracu în patru*, a face orice pentru a teși.

drăcărie *s. f.* Lucru drăcesc, neînțeles, de nepriceput.

drăcesc, *ească adj.* 1) Care e dela dracu; 2) rău; 3) neînțeles, misterios.

drăcește *adv.* Cu răutate sau abilitate ca de drac.

drăcie *s. f.* 1) Faptă de drac; faptă rea; 2) *fig.* mașinărie neînțeleasă; lucru neînțeles complicat; 3) surpriză, jucărie, glumă, farsă; 4) *drăcia dracului*, ciudățenie neașteptată.

drăclă *s. f. Bot.* Numirea unui arbust spinos, a cărui rădăcină servește la văpsitorie.

drăcoalcă *s. f.* Fe-neie de drac; *fig.* fată neastâmpărată.

draconian, (ă) *adj.* (dela numele lui *Drakon*, legiuitor grec). Aspru și tiranic, cum erau legile lui *Drakon*.

drăcos, *oasă adj.* Care face drăcii (3); glumeț, neastâmpărat.

drăcovenie *s. f. V. drăcie.*

drăcul (a) *v.* 1) A da dracului (pe cineva); 2) *fig.* a insultă, a afurisi.

drăcușor *s. m.* 1) Drac mic; 2) *fig.* mic și neastâmpărat, vioiu.

drag, *ă adj.* și *s.* (lat. dela *traho* a atrage, a seduce). Atracțios, seducător; plăcut, iubit; frumos. *s. n.* iubire. — (La Slavii de sud este acea stă vorbă, dar vine de la slavul *dorog*, scump).

dragă s. f. (fr. *drague*). Mașină de curățit fundul apelor, de nămol.

drăgăică s. f. (dela vorba *drag*, *dragă*). 1) Numire dată celei mai frumoase fete (aleasă la o zi de sărbătoare) dintre cele venite la horă; 2) Joc, horă jucată la această alegere de frumuseță; 3) ziua de Sf. Ioan (când se face *drăgăica* în Muntenia = Sânzienie în Mold.); 4) *Bot.* Numirea unei flori galbene (*Gallium verum*).

dragaj s. n. (fr. *dragage*). Curățirea nămolului cu draga.

drăgălaș, ă adj. V. drag. Atracțios; plăcut, frumuseț. (În acest cuvânt apare și mai bine noțiunea de *atracție*, a cuvântului *drag*, care se raportă nu numai la frumuseța fizică).

drăgănele s. f. pl. Denumire dată cireselor pietroase mai și frumoase, din regiunea Argeșului și a Piteștilor.

dragaveiu s. m. (lat. dela *traho* a trage, a scoate; și *viv* (vivo) a rămâne în viață, a fi viu). *Bot.* Plantă potageră de primăvară, căreia deși i se rup foile de mai multe ori, rădăcina rămâne vie, nu se usucă; zisă și *stevie* și *măcriș* (nu pierie în timpul iernei).

drăghină s. f. (din *drug*, drughină). Lozita carului, în care sunt prinse spezezele.

drăghinar s. n. Lemn care prinde draghina, (la car)

dragobete s. m. (daco-gr. *tragopodos* și lit. *trago-pedes* = cu picioare de țap (*tragos*) = faun, divinitate (la greci și latini) cu coarne și cu picioare de țap, care prezidă la creșterea animalelor, le apără contra lupilor și protejă agricultura — reprezintă și instinctele senzuale. *V. drag*). *Ziua de 1 Martie* se chiamă *dragobetele* și se serbează de popor făcându-se apa de dragoste: zeitatea este închipuită ca un flăcău drăgostos, ce umblă prin păduri și prinde fetele sau femeile cari nu i-ar serba ziua.

dragoman s. m. (ital. *dragomanno*). Interpret pe lângă autoritățile turcești pentru limbile altor națiuni; tâlmaci oficial.

dragon s. n. (gr. *drakon*, șarpă, balaur). 1) Zool. Balaur mare, înfățișat cu picioare și aripi; 2) soldat din cavaleria franceză; 3) ornament de curea sau de firețuri, legat la mânerul sabiei, sămănând cu un șarpe; 4) *fig.* femeie naltă și cu mers țepăn.

dragoste s. f. V. drag. 1) Atracție simpatice pentru ceva sau cineva; 2) sentiment al

pubertății; 3) amor; 4) *fig. intim.* raport sexual.

drăgostii (a) v. 1) A arăta dragoste, afecțiune; 2) a mângâia, a desmerda.

drăguliță adj. și *s.* Dragă mică, iubită mică.

drăguș adj. V. drag. numai în locuțiunea mold. *drăguș la căuș*: care arată dragoste de interes când vine la împrumutat cu căușul.

drăguț adj. V. drag. Mic și drag; mic și frumos; *s.* iubit, amant.

drăguță adj. Mică și dragă; frumușică, plăcută; *s.* iubită, amantă.

drahmă s. f. (gr. *drachmē*, măsură de greutate de 3 grame și 24 centigrame; și monetă antică greacă). Monetă greacă de 1 leu, actuală.

dram s. n. (presc. din gr. antic *dragma*). *V. preced.* 1) Măsură de greutate în vechime, ca de 3 grame și 38 c. gr. 2) *fig.* puțin, o picătuță; *un dram de noroc.*

dramă s. f. (gr. *drama*). 1) *Teatral, liter.* Acțiune teatrală (piesă), care deși reprezintă o tragedie și este serioasă în fond, adeseori însă este comică în formă; 2) *fig.* șir de întâmplări grozave, cu sfârșit catastrofal.

dramatic, ă adj. De dramă; ca de dramă.

drămăluț (a) v. V. dram A cântări cu drămurile, până la dram; *fig.* a măsura cu excesivă scrupulozitate.

dramatiză (a) v. (fr. *dramatiser* și gr. *drama*). *L. ter.* A da formă sau interes de dramă unei scieii, unei recităii.

dramaturg s. m. (gr. *drama*, acțiune dramatică; *ergon*, lucrare). *Liter.* Autor, scriitor de drame.

dramaturgie s. f. Talentul și îndeletnicirea de dramaturg.

drămbă s. f. (ital. *tromba*, un fel de corn de sunat; ciocul elefantului; ciocul foarte lung și ascuțit al unor insecte). 1) Instrument mic de cântare, cu o lamă vibrantă, lungă și ascuțită ca ciocul unei insecte, care dă sunete când este ținut între dinți și atins cu degetul; 2) vâlătuc, fășie învâltucită (de pânză); 3) vârtej ce înalță în sus praful ca o trombă; 4) *vechiu*, șir lung, ceată (de Tatari); 5) fășie de pădure. — Și Ungurii zic *do-romb*.

drămbol (a) v. 1) A vibra ca drămba; 2) a cânta cu drămba.

drâng s. n. (onomatop. imitând vibrațiile unei coarde sau corp vibrant, încordat). 1) Denumire pentru drămbă, senzual; 2) orice obiect care e încordat și vibrează.

drângălu s. m. V. prec. și apropiat de *drag*. Pop. Curtezăan ordinar.

drângăni (a) v. A face să vibreze ceva. *V. drâng.* 2.

drăngănit s. n. 1) Sunet vibrant; 2) acțiunea de a drăngăni.

draniță s. f. (daco-gr. *droinos* = din lemn de stejar sau de pin — dela *drus* = stejar, pin). Șindrila sau șită mare și groasă, din lemn de pin (ca niște scândurele), pentru acoperit casa.—Acest cuvânt se aude și la Slavi.

drănițit s. n. V. *preced.* Așezarea, felul de așezare al dranițelor; *adj.* acoperit cu draniță.

drapă (a) v. (fr. *draper* (baza lat. *drapus*, stofă de lână). A înșiră, a atârna, o stofă ca să acopere și să împodobească ceva.

drapel s. n. (fr. *drapeau*, dela lat. *drapus*, stofă de lână). Ștofă cu colorile naționale, prinsă pe o prăjină, ce are în vârful vultur cu o cruce în plisc. Drapelul este un simbol care înfățișază țara, patria.—steag.

draperie s. f. (fr. *draperie*). Ștofă frumos atârnată, pentru a acoperi ceva (tereastră, ușa, patul).

drastic, **ă** *adj.* și *adv.* (fr. *drastique*, dela gr. *drastēs*). Care lucrează energic, cu putere (despre un medicament purgativ); *fig.* cu violență, violent.

dreaptă *adj.* și s. (lat. *directa*, dreaptă). 1) Ce merge drept, în linie dreaptă; 2) mâna (dreaptă) din partea opusă inimii.

dreanță s. f. V. *treanță*.

dravă (pl. *drave*) s. f. (lat. *trabs* grindă, prin forma *drab*). Stînghie, zăbrea. *Old*.

dregător s. m. (lat. dela *dirigo*, ere, a așeză în linie dreaptă, a îndreptă). 1) Funcționar superior (director) în vechime; 2) *adj.* Cel ce îndreaptă, dregre un lucru stricat.

dregătorie s. f. V. *preced.* Funcțiunea sau autoritatea de dregător (1).

drege (a se) v. (lat. dela *dirigere*, a îndreptă).

1) A îndreptă un lucru stricat sau greșit; 2) a repara, a cârpi; 3) a reface, restabilii (vocea, sănătatea); 4) *fig.* a falsifica, a da aparență; 5) *fig.* a uneli; *ce face, ce drege*; 6) a da gust (la bucate); 7) a da cu vâpseli pe față; 8) *iron.* a face un nou chef a doua zi după o beție; 9) *Vechiu.* a da direcțiune, îndrumare.

dregere s. f. Acțiunea de a drege *prop.* și *fig.*

drele s. f. pl. (daco-gr. *dryales*—*dry*—de stejar). Ciuperci moi ce cresc la rădăcini de stejar, bune de mâncat. *Mold.*

drenă s. f. (englez *to drain*, a uscă). Conductă ce duce o apă (care altfel ar stagna). **drenare** sau **drenaj** s. V. *preced.* Scurgerea unei ape, ce ar stagna; scurgerea bălților, uscarea mlaștinilor.

drepnea s. f. (lat. *drepanis*, rândunică de

ziduri). *Zoo.* Numire dată lăstunilor (un fel de rândunele) cari nu fac nici-o stricăciune la pomi sau la sămănături, nu devastază, și al căror cuib nu trebuie al sfărâma (lăstunii distrug insecte vătămătoare).

drept, dreaptă *adj.* (lat. *derectus* *derecta*).

1) Drept, în linie dreaptă; 2) *fig.* just, corect, echitabil; 3) adevărat; 4) *adv.* *de-a dreptul*, în linie dreaptă, direct; 5) adevărat; 6) *bis.* moral, bun la Dumnezeu; 7) *drept aceea*, în consecință.

drept s. n. 1) Știința dreptului, a legilor; 2) dreptate, justiție; 3) *fig.* proprietate, avere proprie; stăpânire pe avere; 4) Ce este conform cu rațiunea sau cu legea — dreptatea; 5) urmarea sau răsplata unei acțiuni sau îndatoriri — *orice îndatorire presupune un drept* și viceversa; 6) parte din știința dreptului; **dreptul roman**, **drept civil**, **drept comercial**, etc.; 7) **dreptul ginților**, totalitatea regulilor și convențiilor privitoare la raporturile între state și națiuni; 8) **drepturile omului**, egalitatea cetățenilor în fața legilor, proclamată de Adunarea națională franceză din 1789, adoptată apoi de toate popoarele culte; 9) **dreptul canonic**, legiurile bisericești conform canoanelor; 10) **drepturi civile**, drepturile ce are fiecare cetățean în raporturile zilnice: de ași administra bunurile și a dispune de ele, de a cumpără și a vinde, etc. etc. 11) **drepturi politice**, dreptul de a ocupa funcțiuni, de a alege și a fi ales în adunări legislative sau administrative, de a fi jurat; 12) impozit, taxă: **dreptul fiscalului**, **drept de vamă**. «*Dreptul*» revistă juridică; se apare în București din sec. XIX-lea.

dreptaciu s. m. Cel ce lucrează cu mâna dreptă, — opus lui *stîngaiciu*.

dreptar s. n. (dela *drept*). 1) Instrument format din o ață, de care atârna o gieutate, pentru a arăta linia verticală (la zidărie și la tâmplărie); 2) linie lungă de lemn; 3) *fig.* normă, directivă.

dreptate s. f. V. *drept*. 1) Justiție, ceiace se cuvine după legie omenești; 2) ceiace este drept; 3) cugetarea sănătoasă, rațiunea; *adv.* *a-i dreptate să...* se cuvine, e rezonabil.

dres, easă, *adj.* V. *drege*. 1) Îndreptat, reparat; cârpiț; 2) *fig.* falsificat, amestecat; 3) *culin.* făcut gustos — *dres cu ou și cu smântână*; 4) pl. pregătiri; 5) farduri.

dresă (a) v. (fr. *dresser*, delă lat. *directus*, drept. — a instrui, a deprinde). 1) A deprinde un animal să meargă după anune îndrumare, sau să facă diferite jocuri; 2) a deprinde un om la diferite servicii; 3) a așterne în scris: *acte, plan, proces-verbal*.

dresare *s. f.* Acțiunea de a dresa.

dresat, *ă adj. V. preced.* 1) Ins ruit, deprins; 2) redactat, scris; 3) s. învățarea, deprinderea.

d'adă *s. f.* (gr. *dryas, dryados*). *Mitol.* Numele unor nimfe, zine de pădure, a căror viață era legată de câte a unui arbore—zeițele arborilor.

dric *s. n.* (lat. dela *directus*, așezar orizontal). 1) *Mortuar*. Car impodobit, cu geamuri mari de sticlă, pe care se așază și se duce sicriul ca mortul la groapă; 2) suport deasupra osiei de dinainte a carului sau trăsorii, care așază în poziție orizontală coșul carului și pe care se mișcă această osie spre dreapta sau spre stânga, pentru a da direcția voită la mers; 3) *fig.* toiu, mijloc; *in dricul târgului*.

dricar *s. m. V. dric*. 1. Cel ce conduce carul mortuar.

drichea *s. f.* Lemnișor tăiat la capete oblic ca dricul, cu care se joacă copii.

drihnout *s. n.* (engl. citit. *drihnaut*). Vapor foarte mare de războiu, cu păreți groși de oțel.

dril *s. n.* (diform din fr. *treillis*, împletitură încrucișată). Pânză tare, cu înfățișare de împletitură, pentru haine de vară, zisă și *doc*.

drișcă *s. f.* (lat. *tritius-qua* = care este de frecat). Instrument de zidar, o mică scândură dreptunghiul ră de frecat, și netezit tencuiala pe perete, zisă și *mală*.

drișcul (a) *v. V. prec.* A freca și netezi cu drișca.

drit *s. n.* (ital. *dritto*). Drept, privilegiu.

droagă *s. f.* (lat. dela *traho*, tragă). 1) Căruță închisă cu scânduri, pentru cărat (se poate trage și cu mâinile); 2) *fig. iron.* car funebru, dric; 3) căruță cutie a hengerului.

droaie *s. f.* (dela *dără, dâroi, dâroale*, șir lung). Șir lung, mulțime, cârd (de păsări, insecte, copii).

drob *s. n.* (lat. dela *dtrumpe*, a rupe, a sfărâma). 1) Prapure învelișul (ce pare rupt) al mațelor dela miel); 2) plăcintă în măruntă de miel, învelită în prapure (drob); 3) sfărâmătură, bucată (de sare); 4) cutia, încăperea teascului de sfărâmat struguri. — Și unii Slavi zic *drob* (1 și 3).

drobință *s. f.* (lat. pref. *d + rubens*, care roșește). *Bot.* Plantă care dă o culoare frumoasă galbenă.

drobiță *s. f.* (lat. pref. *d + rubens*, care roșește). *Bot.* Un arbust cu flori galbene ce servă la văpsit.

drobușor *s. m.* (lat. prefix. *d, rubens*, roșu). *Bot.* Plantă intrabușnăță la văpsit pentru că frunzele ei dau o culoare albastră. (Se vede

că a roși, luase în rom. noțiunea de a colora).

drog *s. n.* (fr. *drogue*). Numire dată substanțelor de văpsitorie, de farmacie, de chimie.

drogherie *s. f.* (fr. *droguerie*). Magazin unde se vând droguri, substanțe de văpsit și de farmacie (cari nu trebuiesc prescrișe de medic).

droghist *s. m.* (fr. *droguiste*). Cel ce vinde droguri.

drojdie *s. f.* (lat. prefix *de + residu*, (reziduu)—care rămâne, rămășiță). 1) Materiile ce se depun la fund din vin, conținând fermenți și din care se face rachiu; 2) substanță ce conține fermenți, dospeală pentru aluat, ce se extrage din bere; 3) orice substanță depusă de un lichid și care se aruncă; 4) *fig.* lepădătură, parte netrebnică: *drojdia societății*.—Și Slavii zic *drojdi*.

dromader *s. f.* (fr. *dromadaire*, din gr. *dromas* alergător; *deiré*, gât). *Zool.* Cămila cu gâtul lung, cu o singură umflătură în spate și care fuge repede.

dropică (prescurtat din *hidropică*). *V. hidropic*.

drople *s. f.* (daco-gr. *druops*). *Zool.* Păsare căutată mult de vânători, mai ales toamna când este grasă.

droșcă *s. f.* (slav rus, *droška*, trăsura de piață). Trăsură frumoasă, de casă. — Și german *droschke*.

drot *s. n.* (lat. dela *tortus*, sucit, întors). Sărmă sucită în spirală, ce se pune la canalele sau scaune, ca să fie elastice.

drug *s. n.* (lat. dela *truncus*, trunchiul de arbore). 1) Lemn rotund nu prea gros; 2) bară de fer rotundă; 3) incuetoare la ușă sau poartă; 4) *fig.* lucru în formă cilindrică; 5) parul dela teasc.

drugă *s. f. V. prec.* 1) Fus mare; 2) fructul porumbului. — Și Slavii zic *drug* și *druga*.

drugar *s. m.* (germ. dela *drucker* tipograf). Lucrător dela mașina tipografică (acest cuvânt german a luat forma română *drugar*, căci apăsarea la presa primitivă, se făcea cu un *drug*).

drughineată *s. f. V. drug*. 1) Lemn lung legat de un capăt și de altul spre a forma o bară de oprire; 2) orice lemn lung și rotund.

druguleț *s. m. V. drug*. Mic drug.

druid *s. m.* (sanscrit *drus*, arbore și stejar de aici grece *drus* și celtic *deru*, stejar). 1) Preoții vechilor Gali, cari oficiau misterele religiei lor în păduri, au lăsat numirea aceasta a religiei *druizilor* și de aici unele pietre enorme, așezate pentru cultul lor, se numesc *druide*; 2) ce este dela *druizi*.

drum *s. n.* (dacc.-gr. *dromos*, meisul, mergerea). 1) Locul pe unde se merge cu picioarele sau cu trăsura, cu carul; 2) călătorie; cale; 3) libertate de a merge; 4) mers; 5) *drum bun!* urare de bine celui ce pleacă; 6) *a da drumul:* a) a lăsa liber; b) a lăsa să plece; c) a pune în mișcare; d) a începe; e) a permite să intre; f) a deslegă.

drumaș *s. m. V. preced.* Călător.

drumeț *s. m. V. drum.* Călător.

drupă *s. f.* (lat. *druppa*, fruct cărnos și copt). *Bot.* Numire dată fructelor cărnoase cu un singur sămăre.

druscă *s. f.* (slav dela *drujba*, prietenie, *drujka*, mică prietenă). Prietenă a miresei; domnișoară de onoare la nunță.

dual *s. n.* (lat. *dualis*, *dualis*, din două părți). *Gram.* Caz în care o vorbă (verbul) are formă deosebită pentru acțiune feminină sau masculină, cum este în l. greacă.

dualism *s. n. V. preced.* 1) Componere, combinare din două părți deosebite; 2) sistemă religioasă după care lumea subzistă prin concursul a două principii: binele și răul.

dualist, *ă adj.* Compus din două părți; 2) ce ține de dualism (2).

dubă *s. f.* (lat. *tuba*, țevă, jghiab). 1) Luntre simplă, dintr'un jghiab făcut în lemn; 2) butuc despicat și perforat cu două găuri, în cari se prindeau mâinile sau picioarele hoților (ca în cătușile de astăzi în forma de țevi de metal) — de aici, 3) droagă închisă, în care sunt duși hoții; 4) jghiabul dela piua în care se bate postavul (trans.); 5) coș cilindric din coarjă de cireș, pentru pus cireșe; 6) *fam.* Închisoare, pușcărie — *băgat la dubă.* — Și Rutean *dub*, luntre.

dubală *s. f. V. dubi.* 1) Argăseală; 2) *Mold.* denumire de bațocură vitei slabe (bună de argăsit).

dubălar *s. m.* Cel ce lucrează pieile de animal cu dubală; tăbăcar.

dubas *s. n. V. dubă.* *Mold.* Luntre mare și largă.

dubi (a) *v.* (dela slavul *dub*, stejar; fiindcă se întrebuințează coarjă de stejar la tăbăcirea pieilor, conținând tanin). A tăbăci, a argăsi.

dubios, oasă *adj. V. dubiu.* Îndoelnic, nesigur.

dubitativ, *ă adj.* Care arată o nesiguranță; îndoelnic.

dublu *s. n.* (lat. *dubium*). Îndoială, nesiguranță; scepticism.

dublă (a) *v.* (lat. *duplo*, *are*). 1) A îndoi, a face îndoit; a face încă o dată; 2) a pune câptușală, a câptuși; 3) *teatr.* a înlocui pe actorul obicinuit într'un rol, cu alt actor.

dublet *s. n.* (fr. *dublet*, *V. preced.*). 1) Piatră falsă (nu adevărat prețioasă); 2) același număr eșit pe ambele zaruri la joc de table; 3) lovitură dublă la joc de biliard; 4) *gram.* vorbe duble pentru același înțeles: *cap și capăt*.

dublu, *ă adj. și adv.* (lat. *duplum*). De două ori; îndoit (de mult, gros, lat, etc).

ducă *s. f. V. duce* (a). Ducere; preumblare; plecare; *fig.* aproape de moarte.

ducă *s. m.* (ital. *duca*). Duce, prinț (vechiu).

ducal, *ă adj. V. duce.* De duce, al ducelui. **ducă-se-pe-pustii** *s. m.* (Dela *α-se duc*, și *pustie*). 1) Diavolul; 2) ca *interjecție*, = „D-zeu să ne ferească”; 3, *fig.* *epilepsie* (boală).

ducat *s. n. V. duce.* 1) Țara ce o stăpânește un duce; 2) moneda unui duce.

duce *s. m.* (lat. *dux*, *ducis*, conducător; comandant de oaste, prinț). Cel care domnește într'un ducat; nobil mai mare de cât marchizul și mai mic decât prințul.

duce (a și a se) (lat. *duco*, *ducere*). 1) A transportă, purta, căra; 2) a merge (pe picioare sau cu trăsura); 3) a mâna, a conduce; 4) a îndrepta, dirige; 5) a plecă; 6) *fig.* a trăi; 7) a petrece; 8) a suferi, suporta; 9) *a duce dorul*, a aștepta, a pofti în zadar; 10) a se scufundă; 11) a cheitui, pierde; 12) a pieri, muri.

ducere *s. f.* 1) Acțiunea de a duce; 2) plecare.

ducesă *s. f. V. duce.* Femeia ducelui.

ducipal *s. m.* (dformat din *Bucephala*). Numele calului lui Alexandru cel mare, regele Macedoniei. (dela gr. *bou* + *kephalos*, cu cap de bou, denumire ce se da unei rase de cai foarte renumiți din Tesalia). De aceea prin *ducipal* = *bucifal* se închipue un cal cu un corn în frunte; *fig.* 1) cal minunat foarte bun; 2) iron. cal prost, gloabă.

ductil, *ă adj.* (lat. *ductilis*). Care se poate trage, întinde (despre metalele ce se întind prin batere).

ductilitate *s. f.* Proprietatea de a fi ductil.

dud *s. m.* (lat. pref. *de* + *udus*, foarte ud). *Bot.* Pom cu fructe foarte zemoase, apoase, zis și *agud*; — frunzele zervesc a nutri viermii de mătasă. — Și Turcii zic *dud*.

dudă (1) *s. f.* Fructul de dud, agudă.

dudă (2) *s. f.* (lat. din *ducta*, de dus, ca și *con ducta*). Țevă; coș îngust la sobă. Trans.

dudău *s. n.* (lat. compus: *de* + *udum* = de umed). Buruiană, bălărie ce crește mare și multă când e te multă ploaie. — De aici și ungurească *dudv*.

duducă *s. f.* (daco-gr. dela *diadoche*, sucesor, moștenitor); 1) Fiică de boier, domnișoară; 2) cucoană tânără. Mold.

dudue *s. f. V. preced.* Domnișoară.

dudui (a) *v.* (onomat. dela sunetul de lovire surd: *du! du!*) 1) A defună, a răsună surd; 2) *Olten.* a dupăci, a izgoni, a certă-dudui, *ă adj. 1)* Bătut; izgonit; certat; 2) *s.* zgomot surd.

dudulean *s. m. (de-tulean).* Vrej, tulpina porumbului uscat; cocean.

dudureață *s. f.* (lat. *de-doliaris* = de bute). Oala cu găț cilindric, iar la mijloc, umflată, bună pentru pus lapte la prins, căci produce multă smântână.

duel *s. n.* (lat. *duellum*, luptă, resbel). 1) Luptă cu aimele între doi, mai ales în timpurile medievale, când omul de arme, cavalerul, chemă la duel pe cel ce l-ar fi insultat, pe dânsul sau familia sa, pentru ca, prin lovitura de armă, după cum va voi soarta sau providența, să fie pedepsit cel vinovat și prin sânge să se spele onoarea; 2) *fig.* luptă între doi (prin scris, vorbire).

duelgiu *s. m.* Cel ce se ține de scandaluri și de dueluri; *fig.* tânăr svăpăiat, cu educația făcută în occident (pela anul 1848).

duelist *s. m.* Cel ce știe să se bată în duel și cunoaște regulile duelului.

duet *s. n.* (italian *duetto*, dela lat. *duo*, doi). *Muzic.* Bucată de muzică pentru două voci sau două instrumente; *fig.* perfectă înțelegere între doi.

duetist *s. m.* Cel ce cântă în duet.

dugheană *s. f.* (lat. *de-ganea*, de cârciumă). *Mold. Magazin, prăvălie*, mai ales de băuturi și coloniale. — Și Turcii zic *dukian*.

dugleş *s. m.* (baza *duh*, miros rău putoare). *Mold. Leneș, putores.* *Trans. giugos* (format după ungureșcul *dug* = duh, miros rău).

dugos, oasă *adj.* (daco-gr. dela *dokos*, bărnă, lemn). Teapăn, rigid; tare ca lemnul, bătos; *ig.* nesimțitor.

duh *s. n.* (lat. dela *duco, ducere*, (cu înțeles primitiv latin a trage) care, în compunere cu alte vorbe, înseamnă și a respira (tot așa cum rom. *trage*, înseamnă și a respira, fără să se mai zică trage aer sau suflet). 1) Aerul ce se respiră; 2) respirație; 3) suflet; 4) spirit (știânt) — 5) spirit rău; 6) *fig.* agerime de minte; 7) *fig.* umor; 8) miros, putoare; 9) curaj. — Și slav *düh*.

duhul - sfânt *s. Teolog.* Puterea inspiratoare a Dumnezeui; una din cele trei ipostaturi ale lui Dumnezeu. — Slavii au acest cuvânt cu aceleași însemnări, la cari se a-

daugă și alte forme. Ei au și verbul *dăhati* a respira; iar românii vorba *duhnește, a duhni*; a respira cu miros rău. (Ar fi greșit a crede că vorba *duh*, care se pronunță la facerea crucei, ar fi luată dela Slavi, când vorba *cruce* e latină).

duhan *s. n.* (compus din *duh*). *Trans.* Tutun prost (care se aspiră, trage).

duhliu, ie *adj. V.* duh 4, 6. Cu duh, cu haz. **duhnește** *v. V.* Duhni. Dă o respirație cu miros rău; exalează putoare.

dühni (a) *v.* (comp. din *duh*, respirație, suflare, suflet). 1) A mirosi urât respirația cuiva (când este beat); 2) a exală din ceva un miros de nerespirat, putores.

dühneală *s. f. V. preced.* Exalare cu miros urât.

duhoare *s. f.* (dela vorba *duh*). Respirație cu miros rău; putoarea rea de nerespirat; exalația cu miros rău.

duhovnic *s. m.* (compus din rom. *duh*, lat. *ob*, pentu). *Biserie.* Cel ce introduce în învățăturile spirituale; confesorul, preotul care spovedește. — Și Slavii au asemenea cuvinte compuse cu baza *duh*, dar cu terminații diferite.

duhovnicesc, ească *adj. V. preced. Teol.* 1) Inspirat sau care se inspiră de Duhul Sfânt; 2) de duhovnic, al confesorului; 3) prin extens. preotesc, bisericesc.

duhovnicește *adv.* Ca duhovnicul; *fig.* Cu sfaturi părintești, blânde.

duhovnici (a se) *v. V. prec.* A se spovedui. **duhos, oasă** *adj.* și *adv.* (daco-gr. dela *duhos, dyhos*, trist, nenorocit). Sentimental și mângăetor dar cu melancolie, trist.

duhoșie *s. f. V. preced.* Afecțiune melancolică; iubire mângăietoare.

dulum *s. n.* (lat. dela *dolum*, hărdău, ciubăr, butoiu). Cantitate mare, mulțime năvalnică; — se întrebuintează mai des: cu *duiumu*; (ca și (*plouă*) cu *găleata*). — Și Turcii au acest cuvânt, care înseamnă abundență.

dulamă *s. f.* (lat. dela *togula, togulam*, mică togă — scurtat prin pronunție *doglam* și *dolam*). Manta boierească (în vechime) câptușită cu blană. — Și Turcii zic *dolamă*.

dulandrăgiu *s. m.* (gr. *dolos* = andros = bărbat viclean). *Mold. Haimana, șarlatan.* — Și turc. *dolandridji, șarlatan*.

dulap *s. m. I* (lat. dela *dolabra*, rândeă, bardă). Scândură mare groasă, cum ese dela herăstrău.

dulap *s. n. II V. preced.* 1) Mobilă de casă, din scânduri, cu ușă ce se închide și în care se păstrează lucruri, îmbrăcăminte, etc. 2)

dăinuș, scrânciob (de Paști) ale cărui scaune sunt închise, formând un fel de ladă, sau cutie.

dulău *s. m.* (lat. dela *doliolum*, butoaș). 1) Cănele mare dela stână; căne mare, puternic; 2) *fig. ir. n.* om puternic, mare.

dufcamară *s. f. V. lesnicior.*

dulce *adj.* (lat. *dulcis*, *dulce*, plăcut la gust, dulce). 1) Care are dulceață (ca mierea sau ca zahărul); 2) *de dulce* (mâncare), de fruct cu carne, unt, grăsimi, lapte, ouă); 3) cășlegi; 4) *fig.* bun, blând, plăcut; 5) *adv.* dragălaș; 6) u; or, lin.

dulceag, *ă adj.* Puțin dulce; *fig.* care dă senzație ca de dulce (stil, colorit, vorbire).

dulceață *s. f.* 1) Calitatea de a fi dulce; 2) fructe fierde cu zahăr mult (pentru tratat oaspeți); 3) *fig.* dragălașie, plăcere.

dulcișor, *oară adj.* Dulce puțin și plăcut la gust; *s. m. Bot.* planta numită și trifoiu.

dulgher *s. m.* (lat. dela *dolare*, a ciopli, a trage la rânduța și *dollarus*, cioplitor cu barda). Lemnar, care cioplește și lucrează din bardă acoperișuri de casă, porți etc. — Și Bulgarilor au acest cuvânt și Turcii.

dulgherie *s. f.* Meseja de dulgher.

duluță *adv.* (daco-gr. dela *doichos* îndelung (sanscrit *dīrghas*) — tot de aici slav *dolgo*; apoi gr. *ēndelechēs*, de unde daco-gr. îndelete). Repede și cu pas lung: *să te duci duluță.*

dulvar *s. m.* (turc. dela *dul*, larg). Pantaloni cu fundul f. larg și în total largi.

dumbeț *s. m.* (lat. dela *duplex*, îndoit, din două). *Bot.* Numirea unei plante labiate (cu floare din două loburi principale) ce se mai chiamă și *jugănel*.

dumbravă *s. f.* (lat. prefix *d*, pentru *de*, *umbra*, (umbrua), umbră și copaci umbroși). 1) Pădure nu prea mare, plăcută mai ales pentru ședere la umbră; 2) pădurea cu copaci umbroși; 3) *Zool.* Numrea cioarei albastre zisă și *ciocara puctoasă*,

dubravnic *s. n.* (dela vorba *dumbravă*). *Bot.* Melisă, mătăcie sălbatică, de pădure.

dumeri (a) *v. V. domiri.*

dumesnic *V. domestic.*

dumică (a) *v.* (lat. prefix *du*, pentru *de*; *mica*, fărâmiță). A fărâmița cu lingura pânea sau mămăliga pusă în lapte sau în alt aliment lichid.

dumicat *s. n.* 1) Fărâmițarea cu lingura; 2) ciorbă, supă sau borș cu bucățele fărâmate de pâne sau de mămăligă; 3) îmbucătură.

duminecă *s. f.* (lat. *dominica*, a domnului, a stăpă ului, dela *dominus*, domn). Numirea zilei a șaptea din săptămână, închinată sâr-

bătoriei Domnului, lui Dumnezeu. *Duminecoa mare*, prima duminecă după Rusalii.

dumitale *pron.* (scurtat din *domnia-ta*, *domniei-tale*). Pentru numirea persoanei a doua cu deferență, cu cinștire (în loc de *tu*, *ție*).

dumitriță *s. f.* (dela sf. Dumitru). *Bot.* Floare de toamnă ce înflorește la sf. D-tu zisă și *tufanică*.

dumneai *pron.* (în loc de *domia-ei*). *V. dumitale.*

dumneze *s. f. V. Dumnezeu.* Foarte rar întrebuițat în loc de *Maica-Domnului*.

dumnezeesc, *cașcă adj. V. Dumnezeu.* 1) Al lui Dumnezeu, dela Dumnezeu; 2) *fig.* foarte bun, admirabil, minunat, delicios.

dumnezește *adv.* 1) Ca Dumnezeu; 2) *fig.* admirabil, minunat.

dumnezei (a) *v.* A diviniza, a considera ca Dumnezeu.

dumnezeire *s. f.* 1) Ființa lui Dumnezeu; 2) puterea dumnezeiască.

Dumnezeu *s. m.* (compus din *domn* și *zeu*, pentru a înțelege o ființă superioară *zeilor* păgâni). 1) Ființa supremă a tot puternică, a tot știutoare, a tot văzătoare și a tot creatoare, la care se închină creștinii cum și oamenii de alte religii; *cum Dumnezeu?* cum se poate; *ferit-a*, *ferescă D-zeu*. nu se poate; *păcat de D-zeu*, regretabil, trist; 2) *fig.* ceea ce adoră cineva mai mult — *dumnezeul lui e banul*.

dunărean, *ă adj. V. Dunărea.* Al Dunării; dela Dunărea.

dune *s. f. pl.* (celic *dun*, înălțime). Grămezi mari de nisip adunate de vânt pe țărmul mării sau al Dunării.

dungă *s. f.* (lat. pief. *d* pentru *de+ungo*, *ere*, a unge, a umple, a mânji). 1) O pată lungă și îngustă, colorată; 2) îndoitură în lung; 3) margine în linie dreaptă; 4) margine—*dunga patului*; 5) *adv.* în *dungă*, pe mușchie, pe o latură.

dungat, *ă adj.* Cu dungi, vârgat.

dungătură *s. f.* Starea de a fi cu dungi.

dungușă *s. f.* Mică dungă.

duo *s. n.* (italian *duo* din lat. *duo*, doi). *Music.* Bucată de muzică pentru două voci sau două instrumente; *fig. familiar*, pe-crește; înțelegere sentimentală între doi.

dup! dup! *interj.* (onomat.). Reprezintă sunetul surd al lovirei cu pumnul în perete, masă, etc; sau al lovirei ori mersului cu piciorul; batere în tobă.

dup *s. m.* (lat. dela *tuber*, umflătură). *Mold.* Mototol de păr sau de lână mai mic de cât pumnul.

dup *pl. dupi* (mold. *duchi*). (lat. dela *tubus*, țeava, *tubulus*, țevușoară). Bețioare multe și mici, despicate în forma chibrurilor, dar mai mari, cu cari copiii se joacă, luând în pumn un număr, apoi repede li aruncă în sus și li pri-de pe dosul palmei căți poat-; iar li auncă în sus și prinde în pumn căți poate — aceștia sunt de câștig; cel ce prinde mai mulți din această dublă aruncare, câștigă mai mult dela ceilalți jucători (ca având mai multe puncte) — și la urmă se plătesc cumva.

după *pre.* (lat. *du* pentru *de*, *pos*, în urmă, apoi — ca și italian *dopo*, după). 1) Pe urmă, apoi; 2) în dos; 3) pentru, *moare după ea*; 4) conform potrivit, cu — *după putere*.

dupac *s. m. V. dup!* Lovitură cu pumnul.

dupăci (**a**) *v. 1*) A da lovituri în țesute cu pumnul, a bate cu pumnul; 2) a face cusuturile ce prind sațeaua în difenite puncte (impingând tare), sau cusuturile dela o plapumă (ogheal) umplută cu lână.

dupăi (**a**) *v. V. dup!* A face zgomotul *dup*: bătând cu pumnul sau cu alt ceva, ori mergând.

duplică (**a**) *v.* (lat. *duplicare*). A face în-doit, sau de două ori; a face în două exemplare.

duplicat *s. n. V. preced.* 1) Al doilea exemplăr după un act; 2) copie după un act, sau chitanță.

duplicitate *s. f.* (lat. dela *duplex* în două feluri, viclean, mincinos). Fățarnicie.

dur *adj. și adv.* (lat. *durus*, tare). Tare, vărtos; *fig.* aspru.

durr! *interj.* (onomat.). Exprimă zgomotul mersului roatelor trăsuri; rostogolire.

dură (**a**) *v.* (lat. dela *durare*, a întări). 1) A înălță, a construi (o casă); 2) a fabrică; 3) a ține, a fi trairic, a continuă; 4) *fig.* a turnă, a inventa (o minciună). — Senzul 1 pare și din lat. *dolare*, a ciopli.

dura (*de-a*) *adv. V. dură și durr.* De-a rostogolul, de-a roata.

dură *s. f.* (daco-gr. *durū*, bucată de trunchiu de arbore). 1) Trunchiu mic de arbore, pe care se rostogolește, pentru a fi dusă, o piatră mare de construcție sau alt lucru greu; 2) roată, rotită, compactă, plină, obținută prin tăerea unui trunchiu rotund de arbore și făcându-i o gaură la mijloc, ca la ștele de țesut; 3) *duriță*, rotija dela pinten.

durabil, *ă adj.* (lat. *durabilis*). Trainic, durabil.

durac *s. n.* (slav *durak*, prost). Joc de cărți zis în Oltenia *Radu-prostul*.

durabilitate *s. f. V. preced.* Trainicie.

durăi (**a**) *v. V. durui.*

durăltoare *s. f.* Jucărie care prin în ărtire face zgomot, duruc.

durăitură *s. f.* Zgomotul duruirei, zgomotul produs de roatele trăsuri în mergere.

dura-vura *interj.* (onomat dela *dur!* zgomot de mers). Vorbărie multă: *ce atăta dura-vura*, ce atăta vorbă multă sau ce atăta tocmeală.

durăt *s. n. V. duruit.*

durată *s. f. V. dură.* Timpul cât ține, cât durază, ceva; trăinicia.

durbacă *s. f.* (lat. *dolium*, butie, *bacaf* fruct, bob, sămânță). 1) Hărdău, puțină, de ținut fructe să fermenteze; 2) tocitoare pentru stuguri.

durd, *ă adj.* (daco-gr. dela *doratos*, de de trunchiu). Cu corpul gras și puternic, mușchulos (despre copii). — Și Ungurii zic *durda*.

durdă *s. f.* (daco-gr. dela *doration* din *doru*, *doratos*, sulță și trunchiu de lemn și sceptru). 1) Măciucă groasă scurtă pentru a loți tare; 2) carabină, pușcă scurtă de vânătoare; *V. și dardă*.

durducă (**a se**) *v. V. durd.* A lua o înfățișare umflată, de măreție, de putere.

durdul (**a și a se**) *v.* (onomat. dela *dur!*). A se tremura pământul din mersul tare cu carul (se *durdue*, pământul, casa, carnea, pe om).

durdult *s. n. V. preced.* Tremurarea ce o produce mergerea greoaie sau repede cu carul etc.

durdulu, *le adj.* (dela vorba *durd*). Gras, rotund; bine făcut (copil).

dureă (**a**) *v.* (lat. dela *dolor doloris*, durere). 1) A simți durere; 2) a suferi cu corpul sau cu sufletul; 3) *fig.* a avea pierderi mari; 4) *mă doare inima*, regret.

durere *s. f. V. preced.* 1) Suferința mare simțită de nervi; 2) *fig.* întristare, suferință sufletescă; 3) nenorocire mare; 4) regret.

dureros, *oasă adj.* 1) Care produce durere, suferință; 2) *fig.* foarte întristător; 3) regretabil.

duritate *s. f.* (lat. dela *duritia* tărie, împietrire; și *duritas*, asprime (în stil, vorbire). 1) Tărie, vârtoșenie, împietrire; 2) asprime. **duriță** (**a**) *v. V. dură.* Rotija mică dela pintenii călărețului.

duroare *s. f.* (dela vorba *durere*). Numirea reumatismului, boală ce provoacă mari dureri la oase, la încheeturi.

durul (**a**) *v. V. durui.* A produce zgomot prin rostogolirea unui corp rotund, sau unei roate, sau prin mersul trăsuri.

duruitoare *s. f. V. durui.* 1) Jucărie ce

face zgomot, duruît, prin învârtire; 2) căruță proastă ce durue.

duruit *s. n.* V. *durui*. 1) Zgomotul *dur!* 2) zgomot de trăsură, sau de învârtirea roților.

duș, *ă adj.* (lat. *duco, duxi, ducere*, a duce). 1) Plecat undeva; 2) distrat (neatent); 3) pierit, distrus; uzat; 4) *s. n.* ducerea, acțiunea mergerei; 5) *adv.* profund: *doarme duș*.

duș *s. n.* (fr. *douche*, citit *duș*). 1) Țș-nitură de apă (la baie); 2) *fig.* fior, spaimă; 3) răspuns neașteptat.

dușamea *s. f.* V. *dușumea*.

dușcă *s. f.* (lat. dela *duco duxi ducere*, a sorbi, a bea). 1) Cantitate mică de beutură, atât cât inghite o dată omul; 2) o ceașcă de rachiu; 3) *adv.* a da *de dușcă*, a inghiți dintr'o dată, a da peste cap.

duși (buni sau răi) *s. m.* (din vorba *duh*=suflet). Stare sufletească; dispoziție.

dușlag *s. n.* (germ. *durchschlag*). Priboiu de dat găuri pentru a nitui cercurile.

dușman, *ă s. și dj.* (daco-gr. *dys-menés*, dușman; din sanscrist *dush*, a strică, a face rău). Cel ce ține să facă rău; inamic, vrăjmaș. — Și Turcii zic *dușman*.

dușmănesc, *eachcă adj.* V. *preced.* Voitor de rău, vrăjmășesc.

dușmănește *adv.* Ca dușmanul; cu vrăjmășie.

dușmâni (a) *v.* A căuta și a face rău cuiva; a vrăjmăși.

dușmănie *s. f.* (daco-gr. *dysmeneia* (V. și dușman). Vrăjmășie, ură, inamicție.

dușmănit, *ă adj.* Urât de c'neva, v.ăjmășit; persecutat.

dușmănos, *oasă adj.* Cu ură, cu vrăjmășie. V. *dușman*.

dușumea sau **dușamea** *s. f.* (lat. *vulg.* dela *dossum* = dos — ca și *dosi* din *paradosi, pardoseală*). *Pardoseală*, podeaua de pe jos, care doșește, acopere pământul. — Și Turcii au acest cuvânt.

duțcă *s. f.* (rutean *dudka*). *Trans.* Ban de patru crețari.

duvalm *s. m.* (dela slav *dvalma*, armăsar. *Paznic* de cai, de armăsari.

duzină *s. f.* (fr. *douzaine* (citat *duzen*) = douăsprezece). Douăsprezece bucăți sau lucruri de același fel, formează o *duzină* (de creioane, de batiste, etc.).

dveră *pl. dveri s, f.* (slav *dveri*, uși). *Bis.* Ușă, uși din mijlocul iconostasului. — (origina sanscristă *dvār*, ușă).

dvori (a) *v.* (slav. dela *dvor*, curte și poartă). *Vechiu.* A sta de pază la ușă sau în curte.

dvorbitor *s. m* (din *de și vorbă*, vorbitor). Cel ce sta de vorbă, de conversație cu domnitoiul, cu Vodă, în timpul de repaus (un cuvânt din croniciari vechi, format din *de vorbă*, stare de conversație — spre a nu se confunda cu *sfetnic*, consilier; această formă a făcut să se creadă că ar fi vorba de slavul *dvor*, poartă, curte, și că deci *vorba*, n'ar fi latinescul *verbum*).

E

E *e s. m.* 1) A cincea literă din alfabet; 2) locuțiune pentru *este*: *e bine, e rău*.

E *abrev.* Punctul cardinal *est*, răsăritul (pe plan, hartă).

e! *interj.* Exclamare de surgrindere, ori de neplăcere, sau de regret.

ea *pron.* (lat. dela *ea*, aceasta). Ține loc de substantiv feminin.

eachă *adv.* (lat. *ecca, ecce*). Astfel, iată. uite

earbă *s. f.* V. *iarbă*, *)

ebdomadar, *ă acj.* (lat. *hebdomadarius*, dela gr. *hebdomas*, săptămână). Săptămână (ziar sau revistă).

eben *s. n.* (fr. *ébène*, dela gr. *ebenoș*). Abanos; *fig.* foarte negru.

ebenist *s. m.* (fr. *ébéniste*). Cel ce face lucruri din abanos.

ebenisterie *s. f.* (fr. *ébénisterie*). Fabrica de lucruri de abanos; arta de a lucra în abanos.

ebraic, *ă adj.* (gr. *hebraios* (*hebraikos*), evreu). Ce este dela Evrei, evreiesc.

ebraism *s. n.* V. *preced.* 1) Felul evreiesc de a vorbi; 2) cunoștință despre evrei.

ebraist *s. m.* Cunoșcător al limbei ebraice.

ebreu *s. m.* (gr. *hebraios*, evreu). Cel ce este din poporul israelit, care a locuit în vechime Palestina.

ebrietate *s. f.* (lat. *ebrietas*). Beție.

ebulțiune *s. f.* (lat. *ebullitio* din *ebullio*, ire, a clocoti). Ferberea în clocot.

ecarteu *s. n.* (fr. *écarté* din *écarter*, a separa). Numirea unui joc de cărți unde se separă unele cărți.

ecatombă *s. f.* (fr. *hécatombe* dela gr. *hekaton*, o sută; *bous*, bou — sacrificiu de o sută boi la zeii antici). *Fig.* Ucidere a unui

*) Multe cuvinte cu *e* la început, se atîă la lit. *i*, ca *ertare, tertare*, etc.

mare număr de ființe dintr'o dată (în război).
echer *s. n.* (fr. *équerre*, dela lat. *aequus*, egal). Instrument cu formă triunghiulară, sau de unghiu drept, care servește pentru a desemna linii perpendiculare, unghiuri drepte și linii paralele.

echilibră (a se) *v.* (fr. *équibrer*, dela lat. *aequus*, egal; *libra*, balanță). 1) A cumpăni drept; 2) a face de o potrivă; 3) *fig.* ași potrive cheltuețile după venituri.

echilibrare *s. f.* *V. preced.* Cumpănire; egalare, potrivire.

echilibru *s. n.* Cumpănire.

echilibrisă *s. m. V. preced.* Jucător dela circ, ce merge pe frânghie, cumpănindu-se bine, sau face mișcări de cumpănire.

echilibristică *s. f. V. prec.* Străduința de a cumpăni, de a potrive.

echinosă *s. f.* (gr. *ek*, în afară; *chymos*, puroi). *Medic.* Umflătură și vânătăie produsă de o rănire sau de o lovire tare (din cauza grămădirii sângelui în țesutul adânc al pielei).

echingii *s. m.* (turc. *ekindji*). Vechiu corp de eclerieri turcești.

echinoptiu *s. n. V. ecvinoxiu.*

echipă *s. f. V. echipă.* 1) Grupă de lucrători; 2) grupă de vase plutitoare legate unul de altul; 3) grupă de jucători la sporturi; 4) grupă de soldați.

echipă (a) *v.* (fr. *équiper*). A prepara, a înzestra cu tot ce trebuie pentru a pleca la drum, la o lucrare; *militar.* a îmbrăca și înarma soldații, — (din lat. *e* și *clypeo*, a înarma cu scut).

echipaj *s. n.* (fr. *équipage*). 1) Trăsură luxoasă urmată de valeți și de curteni; 2) trăsură de lux; 3) *Maritim.* totalitatea oamenilor din serviciul unui vas; 4) *Artiler.* Toate accesoriile ce urmează artileria la luptă.

echipament *s. n. V. echipă. Milit.* Îmbrăcămintea soldatului: *micul echipament*, albiturile de îmbrăcăminte, ciorapi, mănuși; *marele echipament*, hainele și arma.

echitabil, *ă adj.* (fr. *équitable*, dela lat. *aequus*, deopotrivă, egal). Așa cum cere dreptatea naturală, echitatea.

echitate *s. f.* (lat. *aequitas*, dreptate). Dreptatea firească, mai presus de cum poate fi cuprinsă uneori în legile făcute de oameni.

echitațiune *s. f.* (fr. *équitation* dela lat. *aequus*, cal). Călărie, arta de a călări.

echivală (a) *v.* (lat. *aequus*, egal; *valere*, a valoră). A fi sau a face de o potrivă valabil: a echivală o diplomă streină.

echivalent, *ă adj. V. preced.* De aceiași valoare, de o potrivă.

echivalență *s. f.* Calitatea de a fi de o potrivă.

echivoc, *ă adj.* (fr. *équivoque*, din lat. *aequus*, egal; *vox*, voce, înțeles al vorbeii). Cu două înțelesuri. nelămurit; *s. n.* înțeles dublu sau îndoiios; dubiu.

echivocitate *s. f.* Starea de echivoc.

eclectic, *ă adj.* (fr. dela gr. *eklektismos*; *eklegein*, a alege). De eclecticism; *s. partizan* al eclecticismului.

eclectism *s. n. V. preced.* Metodă a filosofilor, medicilor, oamenilor politici, etc. de a alege, adună și combină diversele sisteme ale predecesorilor și contemporanilor lor, pentru a forma un tot, un corp științific, cât mai aproape de adevăr. Eclecticii cei mai de seamă au fost la Alexandria în secol. III înainte de Christos.

ecleraj *s. n.* (fr. *éclairage*, citit *ecleraj*, dela lat. *claro*, a lumina). Lumina (felul de a lumina în timp de noapte).

eclerori *s. m.* (fr. *éclairieurs*). *Milit.* Cercetători, soldați trimiși înaintea unei armate pentru a afla cum stă dușmanul.

eclerier *s. m. V. ecleriarh în Mold.*

ecleriarh *s. m.* (gr. dela *eklesia*, comunitate — adunare de popor, biserică; *archos*, conducător). *Bis.* Cel ce îngrijește de biserică, de lucrurile bisericeii, sau cel ce face serviciul de întreținere și curățenie în biserică.

eclerlastic, *ă adj.* și *v. V. preced.* 1) Ce ține de biserică, este în serviciul bisericeii; bisericesc; 2) *s. m.* membru al clerului.

eclipsă *s. f.* (gr. fr. *éclipse*, din *ekleipsis*, lipsă). 1) Întunecare, în parte sau totală, a unei sau a soarelui, care se produce: pentru lună, când pământul, în rotația lui, ajunge de se interpune exact între soare și lună; pentru soare, când luna se interpune între pământ și soare, făcându-se astfel o pată de umbră pe astrul ce este acoperit. Acest fenomen este știut și precizat exact de calculele astronomice; 2) *fig.* întunecare timporară morală sau intelectuală.

eclipsă (a și se) *v. V. preced. Fig.* 1) A întuneca; 2) *fig.* a face umbră cuiva, a l'întrece; 3) a dispărea, a se face nevăzut.

eclipsare *s. f.* Acțiunea de a eclipsa *propr.* și *fig.*

ecliptică *s. f. Astron.* Drumul ce descrie pământul în mersul anual în jurul soarelui și pe care drum se întâmplă eclipsele; *ecliptica* are o înclinare de aproape 23 grade pe ecuatorul solar.

econom, *oamă adj.* (gr. *oikonomos*; dela *oikia*, casă, *nomos*, regulă). 1) Cel ce are totul cu regulă în casa și avutul lui; 2) cel ce nu risipește, ci adună și păstrează avutul său; 3) *s.* Cel ce îngrijește de o gospodărie, de

avutul și lucrurile necesare hranei la o instituție, școală; 4) Tr. Cel ce se ocupă cu creșterea și negoțul de vite.

economat s. n. V. *preced.* 1) Birou sau instituție care se ocupă de cele necesare întreținerii și hranei; însărcinarea economului (3). **economic**, *ă adj.* V. *econom.* De economie; *adv.* cu economie.

economicește *adv.* Cu economie.

economie s. f. V. *econom.* 1) Regulă în conducerea casei, averii; 2) restrângerea la cheltueală; 3) adunare de rezervă în bani sau alte lucruri; 4) cruțare; 5) prevedere bună; 6) armonia părților unui tot; 7) știința de pre producția și averea unei țări; *economia* *medic.*

economist (a) v. V. *economie.* 1) A face economie; 2) *fig.* a administra bine; 3) a păstra.

economisire s. f. Acțiunea de a economisi. **economisit**, *ă adj.* Păstrat; cruțat; *fig.* bine administrat.

economist s. m. V. *econom.* 1) Om de știință, care cunoaște regulile de conducere a averii unei țări și raporturile în această materie cu alte țări; 2) Cel ce se pricepe să conducă și să mărească avutul unei moșii, ferme, etc.

ecou s. n. (gr. *êchô*, sunet). Răsunetul voci, a strigătului.

ecpaia s. f. (din lat. *eclipseo*, înarmez cu scut). *Vechiu.* Suită domnească.

ecrin s. n. (scurtat din *scrin*). 1) Lădiță de pus bijuterii; 2) bijuterii.

ectar sau **hectar** s. n. (fr. *hectare*, dela gr. *hekaton*, o sută; lat. *area*, arie). Suprafață de loc, de o sută de arii, sau de zece mii de metri pătrați.

ectenie s. f. (gr. dela *ektos*, din *echo*, să pot avea, dorință). *Bis.* Scurtă rugăciune către D-zeu, prin care se arată dorința, cererile credincioșilor, mai ales în timpul liturghiei și pe care o zice diaconul sau preotul. **ectogram** s. n. (gr. *hekaton*, o sută; *gramma*, greutate). Măsură de greutate de 100 grame, a zecea parte dintr'un kilogram.

ectolitru s. m. (fr. *hectolitre*, din gr. *hekaton*, o sută; + *litra*, măsură de lichide). Măsură de lichide de o sută de litri. V. *litru*.

ectometru s. m. (fr. *hectometre*, din gr. *hekaton*, o sută; *metron*, măsură). Măsură de lungime de 100 metri. V. *metru*.

ecuațiune sau **equațiune** s. f. (fr. *equation*, din lat. *aequus*, egal, deopotrivă). *Algebr.* Formulă de egalitate între două cantități exprimate diferit. *Astron.* Diferență între timpul adevărat și inegal arătat de soare și între

timpul mijlociu arătat de un ceasornic ce merge exact.

ecuator s. n. (lat. *aequator*, dela *aequare*, a face egal). Cercul; ce împarte globul în două părți egale, fiind egal depărtat de amândoi poli.

ecuatorial, *ă adj.* Dela ecuator; situat în zona ecuatorului.

ecumenic, *ă adj.* (gr. *oikoumenekos*, de peste tot pământul locuit). *Universal* *biser.* *Sinod ecumenic*, sinod al tuturor bisericilor de aceeași confesiune: *patriarh ecumenic*; *biserică ecumenică a răsăritului*.

ecvestru, *ă adj.* (lat. *equester*, dela *equus*, cal). 1) Călare; 2) de călărie.

ecvillater s. n. (lat. *aequus*, egal; *latus lateris*, lature). *Geom.* Figură care are laturile egale cu o alta.

ecvillate: al, *ă și echilateral* *adj.* V. *preced.* *Geom.* Cu laturile egale între dânsele.

ecvinoxial, *ă adj.* De ecvinoxii.

ecvinoxiu s. m. (lat. *aequus*, egal; *nox*, noapte). Timpul când ziua este egală cu noaptea adevă la 21 Martie și 21 Septembrie.

eczemă s. f. (gr. *exemeo*, a arunca, a da afară). *Medic.* Boală de piele, ce constă în mulțime de beșicuți ce se sparg și produc arsură; *bube dulci*.

edec s. n. (turcește *edec*, trăge bine; pare însă dela lat. *educo*, a trage din, a scoate V. și *edecuri*). 1) Un lucru vechiu, păstrat, deși scos din întrebuințare; 2) *a trage la edec*, a trage barca cu o frânghie, mergând pe țerm și în susul apei.

edecuri s. pl. (lat. dela *aedicula*, construcți mici alipite pe lângă templu). Lucrări ce sunt în jurul unei case; accesorii; *fig.* un *edec*, odor vechiu; *fig.* unelte.

edecliu s. m. V. *idecliu*.

edelweiss s. n. (germ. *edel*, nobil; *weiss*, alb). *Bot.* Numirea unei flori albe, ce crește pe stâncile munților, zisă și *floarea reginei*, (fi plăcea mult reginei Elisabeta a României) crește la noi numai pe muntele Caraiman (Prahova).

edict s. n. (lat. *dictum*). Proclamație, înștiințare cu putere de lege.

edifică 'a) v. (lat. *edificare*, a clădi, a construi). 1) A construi; 2) *fig.* a lămurii și a convinge; 3) a înălța sufletul prin exemple și cuvinte.

edificare s. f. Acțiunea de a edifică *propr.* și *fig.*

edificator, oare *adj.* V. *edifică*. 1) Cel care edifică; 2) *fig.* cel ce lămurește și convinge. **edificiu** s. n. V. *edifică*. 1) Construcție mare, zidire monumentală; 2) instituțiune.

edil s. m. (lat. *aedilis*, *e*, magistrat roman, însărcinat cu supravegherea clădirilor publice). Consilier comunal care se îngrijește de bună starea și înfrumusețarea orașului.

edilitate s. f. V. preced. Serviciul comunal care se ocupă cu buna întreținere a străzilor, curățenia și înfrumusețarea orașului.

edită (a) v. (fr. *éditer*, dela lat. *edere*, a da naștere, a făptui; *editio*, darea în public, publicarea, reprezentarea). 1) A publica, a tipări și pune în vânzare (cărți, gravuri, etc.); 2) *fig.* a spune ceva sub altă formă.

editare s. f. V. prec. Acțiunea de a edita. **editat, ă adj.** Publicat, tipărit și dat spre vânzare.

editoare s. f. V. edită. Publicare, tipărire.

editor s. m. Cel ce editează o lucrare grafică.

editură s. f. 1) Calitatea de editor; 2) întreținerea de editare.

educă (a) v. (lat. *educare*, a crește, a hrăni, a instrui). A da copiilor o bună creștere (moral și fizic).

educațiune s. f. Bună creștere, prin dezvoltarea facultăților morale, intelectuale și fizice; **educație fizică, gimnastică, sport.**

educator, oare adj. și **s. V. educă.** Cel ce dă o bună creștere.

efeb s. m. (gr. *ephēbos*). Tânărul trecut de vârsta copilăriei, adolescent, la Atenieni.

efect s. n. (lat. *effectum*, dela *efficere*, a produce, a săvârși, a înfăptui). 1) Produsul, urmarea, rezultatul unei lucrări; 2) comerț, poliță, act de valoare; 3) *milit.* haine și armament.

efectiv, ă adj. (fr. *effectif*). Care dă un rezultat; care este în realitate. **s. n. Milit.** Numărul real de ostași ai unei trupe.

efectua (a) v. V. efect. A înfăptui, a produce, a face, a lucra.

efemeia și efemeia (a și se) v. (după fr. *effeminer*). 1) A fi ca femeile; 2) a se ține numai de femei.

efemelat adj. Ca femeile; femeielnic.

efemer, ă adj. (gr. *epi*, pe; *hēmera*, zi). De o zi, de f. scurtă durată, repede trecător.

efemeride s. f. pl. V. preced. 1) *Zool.* Numirea unor musculuțe ce trăesc numai o zi; 2) *astron.* table astronomice indicând poziția planetelor în fiecare zi a anului; 3) notarea evenimentelor după zile.

efendi s. m. (turc. *efendi*). Domnule, domn.

efervescentă s. f. (fr. *effervescence*, din lat. *effervesce*, a clocoți). 1) Ferbere, clocoțire; 2) *fig.* agitație.

eficace adj. (lat. *efficacitas*, putere și ef-

ficaciter, cu reușită). "Cu putere; care reușește (mijloc, medicament).

eficacitate s. f. Calitatea de a fi eficace.

efigie s. f. (lat. *effigies*, chip; dela *effigere*, a înfățișa). Chipul desemnat, zugrăvit sau sculptat al unei persoane sau al suveranului.

eflorescență s. f. (lat. *efflorescens*, înflorire). 1) Începutul înfloririi; 2) *chim.* transformarea sărurilor care se prefac în materie pulverulentă; 3) *medic.* erupțiune pe pielă.

efor s. m. (gr. *ef-oros*=care spraveghează, dela *ephoros*, veghez). 1) *Istor.* Magistrați spartani (5) care supravegheau executarea legilor; 3) veghetor; 4) administrator superior al unei instituții.

eforie s. f. (gr. *ephoreia*). 1) Autoritatea de efor; 2) administrația unui așezământ, instituții de binefacere sau de cultură.

efracțiune s. f. (lat. dela *effringo*, *effractum*, ere, a sfărâma, a sparge). Spargere.

efuziune s. f. (lat. *effusio*, vărsare, dela *effundo*, *effusum*, ere, a revărsa). 1) Revărsare, vărsare (de sânge sau de o substanță chimică); 2) *fig.* răsădire de sentimente.

egal, ă adj. și **adv.** (lat. *aequalis*, e (citit *egal*)). Deopotrivă, tot una.

egală (a) v. A face deopotrivă.

egaliză (a) v. V. preced.

egalizare s. f. Facerea deopotrivă, la fel.

egalitar, ă adj. (fr. *égalitaire*). Care are de scop egalitatea cetățenilor: civilă, politică și socială.

egalitate s. f. V. egal. Starea de a fi tot una, deopotrivă, la fel.

egemonie s. f. (gr. *hēgemonia*). 1) Supremație; 2) stăpânirea unui oraș asupra altora (în vechime).

egidă s. f. (fr. *égide*, din gr. *aigidos*, piele de capră-din care se făcea scutul). *Fig.* Scut, protecție.

egiptean, ă s. și adj. 1) Locuitor din Egipt; 2) din Egipt sau dela Egiptene.

egiptolog s. m. (comp. *Egipt* și gr. *logos*, vorbire). Cel ce știe bine istoria egiptenilor; cel ce se ocupă cu descoperirile ce se fac în Egipt și citește inscripțiile egipteni.

eglendisi (a se) v. V. inglindisi.

eglendisit, ă adj. V. prec. Distrat; îngândurat.

eglogă s. f. (fr. *églogue*, din gr. *eg-gelao*, a glumi, a răd.). *Poet.* Mică poemă pastorală.

egoism s. n. (fr. *égoïsme*, dela lat. *ego*, eu). Viciul de a ține numai la sine.

egoist, ă adj. (fr. *égoïste*). Cel ce ține numai la sine.

egrasie s. f. V. *igrasie*.

egretă s. f. (fr. *aigrette*, citit *egret*). Mă-nunchiu de pene scumpe sau de păr, ce se pune la o pălărie de damă sau la un chipiu militar (la paradă).

egumen s. m. (gr. dela *ēghemōn*, conducător). Superiorul, starețul unei mănăstii.

egumenic, *ă adj.* De egumen.

egumenie s, f. 1) Autoritatea de egumen; 2) mănăstire condusă de un egumen.

eh! sau ehei! (daco-gr. din *eche!* imperat. dela *echō!* ei bine, haide!). Exclamare de regret sau nesigurantă.

ef! *interj.* Exprimă ideea de surprindere, mirare, îngrijorare.

ei? *interj.* Exprimă ideea de întrebare, redumărare, incertitudine, îngrijorare.

el *pron.* (formă lat. dela *ille*, acela). Ține locul unui nume la a treia persoană.

elaboră (a) v. (lat. *elaborare*, a lucra cu îngrijire). 1) A produce o lucrare prin muncă îngrijită: un proiect de lege, o carte; *fiziol.* a transformă prin digestie.

elaborare s. f. Acțiunea de a elabora.

elan s. n. (fr. *élan*, dela gr. *elayno*, a împinge înainte). Însuflețire, imbold sufletesc mare.

elastic, *ă adj.* și s. (fr. *élastique*, din gr. *elastēs*, care împinge). Care se întinde și singur se strânge la loc (ca guma, cauciucul).

elasticitate s. f. (fr. *élasticité*). Proprietatea de a fi elastic.

elciu s. m. (turc. *elci* dela *elkiu*, luminos, strălucit). Excelență, trimisul unei țări străine, ambasador.

elcovan s. m. (daco-gr. dela gr. *alkuon*). Zool. Numirea unei păsări de mare, pescăuș de mare.

electiv, *ă adj.* V. *urm.* De alegere, pentru alegere.

electiune s. f. (lat. *electio*, dela *eligere*, a alege). Alegere.

elector s. m. (lat. *elector*). Care alege; *politic.* 1) Cel ce se ocupă de organizarea politică în vederea alegerilor; 2) *Vechiu.* principe german, care avea drept a alege pe împăratul Germaniei.

electoral, *ă adj.* De alegeri, pentru alegeri (politic).

electorat s. n. *Istoric.* Demnitatea de principe elector în Germania.

electric, *ă adj.* V. *urm.* Cu electricitate, de electricitate.

electrician s. m. Cel ce se ocupă cu electricitatea, sau face instalații electrice.

electricitate s. f. (fr. *électricité*, dela numirea gr. *elektron*, chihlimbar galben, pentru

că la acesta Thales, la 700 a. H, a constatat că prin frecare se dezvoltă proprietăți, ce dau naștere la fenomene electrice). *Fizic.* Fluid de două categorii: pozitiv și negativ, ce se găsește în toate corpurile, dar care produce fenomene numai în anume cazuri și din anume cauze, ca frecarea și căldura, oii reacțiuni chimice, etc. Când un corp, încărcat cu fluid electric numai negativ, se află aproape de altul încărcat cu fluid pozitiv, aceste fluide se împreună repede și atunci s. produce o scânteie foarte luminoasă, însoțită de detonătură; așa se produce *fulgerul* și *trăsnetul*, când un nor are fluid electric pozitiv, iar altul, sau pământul, fluid negativ. Electricitatea dă: forță enormă, căldură, lumină și are întrebunțări multe și folositoare.

electriza (a) v. 1) A dezvoltă într'un corp forța electrică; 2) *fig.* a însufleți tare și brusc.

electrizat, *ă adj.* 1) Încărcat cu fluid electric; 2) *fig.* însuflețit brusc.

electro-chimie s. f. Partea din știința Chimiei, ce se ocupă cu fenomenele chimice, în cari electricitatea are întrebunțarea principală.

electrod s. m. (fr. *électrode* din *electron* și gr. *odos*, cale). Punctul unde un curent electric păt unde într'un corp; corp conducător de electricitate.

electro-dinamică s. f. Tratat d. spre acțiunea reciprocă a curenților electrici și acțiunea lor asupra magnetilor.

electrofor s. n. (gr. *electro* și *phoros*, care poartă). Aparat fizic, cu ajutorul căruia se condensează electricitatea.

electro-magnet s. m. Fer simplu transformat în magnet prin curentul electric.

electro-magnetism s. n. Știință care se ocupă cu relațiunile dintre electricitate și magnetism.

electrometru s. n. V. (*e. ctricitate* și gr. *metron*, măsură). Instrument care arată câtă electricitate se află într'un corp.

electromotor s. n. V. *motor*, Aparat care produce electricitate.

electroscop s. n. (fr. *électroscope* din gr. *skópōs*, cercetez, examinez). Instrument care constată prezența și determină felul de electricitate ce conține un corp.

electrotipie s. f. V. *tip.* Reproducerea prin galvanoplastie a gravurilor.

efefant s. m. (gr. *elephas*, *elephantors*). Zool. Numirea animalului mare, care în loc de nas are o trompă lungă, cu care poate apuca cele mai mici lucruri. Trăește în țările calde, duce greutate mari. Este căutat

și pentru osul coțșilor lui care se chiamă *fildeș*.

elegant, *ă adj.* (lat. *elegans* dela *eligere*, a alege). Cu ținută și deprinderi alese, deosebit de frumoase; *s. n.* persoană cu maniere alese; *fig.* foarte frumos și cu gust imbrăcat.

elegantă *s. f.* *V. preced.* Distincție e în forme, deprinderi, înfățișare și îmbrăcăminte.

elegiac, *ă adj.* De elegie, ca elegia; *fig.* trist, plângător.

elegie *s. f.* (gr. dela *elegos*, plângere). *Liter.* Scriere sau poezie plângătoare, tristă.

elei l interj. (daco-gr. dela *eleinos*, vai de..., vrednic de plâns). Exprimă mirare și compătimire.

element *s. n.* (lat. *elementum* materie, material). *Fizic. Chim.* 1) Corp simplu care nu se descompune ca: argintul, ferul, azotul; 2) principiu sau materie ce constituie ceva; 3) *fig.* individ, persoană dintr-o întrunire; 4) *fig.* mediu, împrejurare de existență sau dezvoltare (bun, favorabil, rău); 5) noțiune începătoare despre o știință sau artă; 6) *pl.* acte sau date necesare; 7) *element rău*, om, sau școlar cu deprinderi rele.

elementar, *ă adj.* *V. element* 5. De cunoștinți începătoare.

elen, *ă adj.* *V. urm.* A Elenilor sau Grecilor antici.

elenism *s. n.* Particularitate de expresie specială limbii grecești.

el nist *s. m.* (gr. *hellên*, grec). Cel ce știe bine limba elenă, greacă.

eleșteu *s. n.* (daco-gr. *eleios*, baltă; *stema*, a ține în sus). Apă stătătoare anume închisă între maluri înălțate; baltă pentru prăsit pește; iaz; *fig.* băltoacă.

elev, *ă s.* (fr. *élève*, dela lat. *elevare*, a înălța, a rădica). Școlar, copil care învață carte.

eliac, *ă adj.* (fr. *hellaque*, dela gr. *hêlios*, soare). *Astron.* Despre răsăritul sau apusul unui astru, față cu răsăritul sau apusul soarelui.

eliberă (a) *v.* (pref. *e* și lat. *liberare*). A da drumul, a slobozi, a liberă.

eliberare *s. f.* 1) Punere în libertate, slobozire (d n armată); 2) acțiunea de a da, liberă.

eliberat, *ă adj.* 1) Liberat, pus în libertate; slobod; 2) emis (act).

elice *s. f.* (gr. *helix* și *elix*, spirală, dela *helissein*, a învârti). *Geom.* Linie care învârtindu-se în jur, se înălța; 2) aparat de propulsie format din mai multe aripi, așezate în forma unei elice și care servește la vasele de plutire pe apă sau în aer.

elidă (a) *v.* (lat. *elidere*). A face să iasă ceva prin lovitură; *gram.* a face o *elisiune*. *V.*

eligibil, *ă adj.* (lat. dela *eligere*, a alege). Care poate fi ales.

eligibilitate *s. f.* *V. preced.* Dreptul sau putința de a fi ales.

elimină (a se) *v.* (lat. *eliminare*). 1) A da afară, a arunca afară; 2) *fig.* a suprîmă; 3) școl. a izgoni din școală.

eliminare *s. f.* Acțiunea de a elimina.

eliminat, *ă adj.* Dat afară.

elin, *ă adj. s.* (gr. *hellên*). Grec, grecesc.

eliotrop *s. n.* (gr. *hêlios*, soare; *trepô*, întorc). *Bot.* Numie dată plantelor cari se întorc către soare ca floarea soarelui.

elipsă *s. f.* (gr. *ellêipsis*). *Geom.* Curbă continuă, care are forma unei circumferințe turtite, sau care se obține prin secțiunea oblică a unui con; *Gramat.* Suprimarea unor cuvinte într-o propoziție, frază sau în vorbire.

elipsoid, *ă adj. și s. n.* *Geom.* 1) Solid format prin învârtirea unei demielipse în jurul axei sale; 2) corp în forma unui ou, ce ar avea capetele peopotrivă de ascuțite.

eliptic, *ă adj.* *V. elipsă*. În formă de elipsă; *gram.* Care are lipsă unul sau mai multe cuvinte.

elită *s. f.* (fr. *élite*, dela lat. *eligere*, a alege). Lumea cea mai aleasă din oraș, etc., persoanele cele mai meritoase dintr-o clasă socială.

elixir *s. n.* (fr. *élixir*, dela arab *al eksir*, esență). 1) *Farm.* Medicament făcut prin dizolvarea în alcool a unei substanțe; 2) *vechiu*, băutură cu efect sigur și bun; 3) *fig.* ce este mai bun și prețios în ceva.

elisiune *s. f.* (fr. *éllision*, dela lat. *eligere*, a alege). *Gram.* Suprimarea unei vocale finale înaintea unei voale începătoare: *s'a dus*, în loc de *se a dus*.

elocuțiune *s. f.* (lat. *elocutio* dela *eloqui*, a vorbi). Felul de a se exprima, de a vorbi; *retoric.* partea din retorică, ce se ocupă cu regulile de stil.

elocvent, *ă adj.* (lat. *eloquens* dela *eloquor*, a roști, a vorbi). 1) Care vorbește foarte bine și frumos; 2) Care impresionează mult; 3) *fig.* convingător.

elocvență *s. f.* *V. preced.* Arta de a vorbi frumos, impresionant, mișcător, convingător.

elogios, *oasă adj.* *V. elogiu*. De laudă, cu laude pentru cineva.

elogiu *s. n.* (lat. *elogium*). Discurs, sau vorbă de laudă la adresa cuiva.

elucidă (a) *v.* (lat. dela *eluceo*. *ere* și *lu-*

cidus, luminos, lămurit). A lămuri ce este încurcat, neînțeles sau discutabil; fr. *élucider*.

elucidare s. f. V. *preced.* Lămurire.

elucidat, ă *adj.* Lămurit, descurcat.

elucrubățune s. f. (lat. prefix *e* + *lucubrare*, a veghea, a lucra noaptea la lumânare). Lucrare forțată (de intelectual); *fig* idee neverosimilă; fr. *élucubration*.

eludă (a) *v.* (lat. *eludere*). 1) A înlătură cu dibăcie o greutate; 2) a da la o parte ceea ce împiedecă (în discuțiune, în desbateri).

elvețian, ă *adj.* din Elveția.

elvetic, ă *adj.* V. *preced.*

emană (a) *v.* (lat. dela *emanare*, a curge afară). 1) A porni dela; 2) a veni dela; 3) a răspândi.

emanat, ă *adj.* V. *prec.* 1) Pornit dela, emis, dat; 2) evaporat din.

emanațiune s. f. 1) Acțiunea de a emană; 2) ceea ce emană.

emancipă (a și a se) *v.* (lat. *emancipare*, a liberă de sub tutelă, de sub autoritate; dela *manus*, mână, putere). *Jur.* 1) A scăpa de sub tutela sau aut ritate a altuia (a episcopului, tutorelui, ărintelui, bărbatului); 2) a se liberă din robie; 3) a deveni de sine stătător ca om.

emancipare s. f. Acțiunea de a (se) emancipă; ă.

emancipat, ă *adj.* Liber de sub tutelă; *fig.* iron. cam destrăbălat.

emancipator, oare *adj.* Care emancipă.

emanet s. n. V. *amanet*.

embatic s. n. (daco-gr. dela *em-bateyô* a intra în posesiune). Închirierea unui teren pe timp nelimitat, în schimbul unei plăți anuale, în *vechine*.

emblemă s. f. (gr. dela *emblēma*, lucrare în relief). Figură simbolică, însoțită de cuvinte sentențioase (leul, vulturul, cocoșul) *leu este emblema forței, vulturul a înălțării, cocoșul a vegherii*, etc.

emblematic, ă *adj.* De emblema, cu emblema.

embrion s. n. (gr. *em-bryon*, nou născut). 1) Fruct care începe a se forma; 2) pui sau prunc ce începe a se forma; 3) *fig.* lucru abia urzit, început.

embrionar, ă *adj.* De embrion.

emerit s. m. (lat. *emeritus*, dela *emereô*, a merita). *Vechiu*. 1) Ostaș veteran; 2) persoană retrasă din funcțiune dar cu mari merite.

emetic s. n. (fr. *émétique* dela gr. *emetikon*). Care provoacă vomitare, vărsătură, (medicament).

emfatic, ă *adj.* Cu emfază V. uim.

emfază s. f. (tr. *emphaze* dela gr. *emphasis*, cu strălucie: din *phaino*, a străluci). Măreție retențioasă în vorbire; exagerare în ținută, gesturi.

emiciclu s. n. (gr. *emi*, jumătate; *kyklos*, cerc). 1) Jumătate de cerc, de ciclu; 2) îngrădire de acest fel.

emigră (a) *v.* (lat. *emigrare*, a se mută din loc). 1) A plecă cu totul în altă parte, sau în altă țară; 2) a se duce în țările calde păsările călătoare.

emigrant s. m. V. *preced.* Cel ce emigrează.

emigrare s. f. Acțiunea de a emigră.

emigrat s. m. Cel plecat cu totul dintr-o localitate sau din țară; *fig.* fugar, fugit.

eminent, ă *adj.* (lat. *eminens*, dela *eminere*, a se ridică, a se înălță, a se deosebi în bine). Foarte deosebit între alții; cu mari calități, foarte bun.

eminență s. f. 1) Calitatea de a fi eminent; 2) titulatură dată episcopilor, cardinalilor.

emir s. m. (turc, dela arab *emir*, șef, căpetenie). Înalt demnitar, prinț arab sau turc.

emis, ă *adj.* V. *emite*. A da la iveală: *părere, monedă emisă*, etc.

emisar s. m. (lat. *emissarius*). Trimis să cerceteze, să sondeze.

emisferă s. f. (gr. *emi*, jumătate, *sphaira*, beșică, sferă). Jumătate de sferă.

emisferic, ă *adj.* Ca o jumătate de sferă; d: emisferă.

emisiune s. f. (lat. *emissio*, onis, dela *emittere*, a scoate, a da afară, a arunca). 1) Scoatere, dare afară; 2) publicare, dare la lumină; 3) tipărire din nou; fr. *émission*.

emistih s. n. (gr. *emi*, jumătate; *stichos*, vers). *Poetic*. Parte dintr'un vers; vers tăiat prin cesură.

emite (a) *v.* (lat. *emitto*, ere, a da afară, a scoate). 1) A scoate, a da la iveală, la lumină; 2) a publică; 3) a da: *a emis o idee; un mandat de aducere* etc.

emitere s. f. Acțiunea de a emite.

emolient, ă *adj.* s. m. (fr. *émollient* din lat. *mollis*, moale). Care înmoale (cataplasma).

emoragie s. f. (gr. *haima*, sânge; *regnumi*, a erupe). Revărsare mare de sânge.

emoroid, emoroizi s. m. (gr. *haima*, sânge; *rhô*, a curge). *Medic*. Tumoră ce se formează în jurul anusului și din cari curge sânge uneori; trânji.

emoroidal, ă *adj.* De emoroizi.

emoționă (a se) *v.* (lat. *errōtio*, din *emovere*, a mișcă, a zgudui). A zgudui sufletul,

a se turbură tare simțirea; a se spăimânta; a se sinchisi; fr. *emotionner*.

emoțiune *s. f.* Zguduire, turburare suflătoare; fr. *emotion*.

emoționalitate *s. f.* Puterea de a emoționa.
empireu *s. n.* (gr. *en*, în; *pyr*, foc). Numire dată părții celei mai ridicate a cerului (în credința că acolo ar fi foarte cald). *fig.* centru superior.

empiric, *ă adv.* și *adj.* (ir. *empirique* dela gr. *en*, în; *peira*, experiență). 1) După experiență; 2) *s. m.* filozof care raportă toate la experiență; 3) cel ce vindecă cu leacuri din experiență.

empirie *s. f. V. preced.* Experiență.

empirism *s. n. V. empiric.* Întrebuințare de medicamente după simpla experiență, fără cunoștinți teoretice; leuire cu mijloace din simplă experiență, fără cunoștinți teoretice, leuire cu mijloace practice.

empirist, *s. m. Medic.* Partizan al empirismului; cel ce întrebuințează mijloace empirice.

emporiu *s. n. Banat.* Diformare din *empireu*.

emul *s. m.* (lat. *aemulus*, concurent, rival; dela *aemulatio*, întrecere). 1) Cel care se între cu un altul; rival, concurent; 2) *fig.* îndemn, îndemnare.

emulațiune *s. f. V. preced.* Îndemn de a ntrece sau a egala pe altul.

emulsione *s. f.* (lat. dela *emulgere* (emulsum) a mulge). *Medic.* Substanță lăptoasă, extrasă din unele plante sau din semințe oleioase; fr. *émulsion*.

encefal *s. n.* (gr. *en*, în; *kephalē*, cap). *Anat.* Organele din lăuntru craniului.

encefalită *s. f. V. prec.* Inflamația organelor din lăuntru craniului.

enciclică *s. f.* (gr. *enkyklos*, circulară dela *kyklos*, cerc). *Bis.* Circulară, scrisoare dată către toți credincioșii, de către o autoritate superioară bisericească.

enciclopedic, *ă adj. V. urm.* De enciclopedie.

enciclopedie *s. f.* (fr. *encyclopédie*, din gr. *en*, în; *kyklos*, cerc; *paidela*, învățământ). 1) Scriere care tratează despre toate științele și artele; 2) totalitatea cunoștințelor despre o singură știință: *enciclopedie medicală*.

enciclopedist *s. m. V. preced.* Numire dată marilor autori de enciclopedie din sec. 18-lea; *fig.* cel ce are cunoștinți întinse despre toate științele, artele, etc.; fr. *encyclopédiste*.

enclitic, *ă adj.* (gr. *en*, în; *kleio*, a împreună). *Gramat.* Cuvânt care se unește cu cel precedent, — ex: *vezi-l, spune-l*.

endemic, *ă adj.* (fr. *endémique*, din gr.

en, în; *dēmos*, popor). *Medic.* Care aparține mereu unei rase, unui popor, unei țări sau localități: *boală endemică*.

endemie *s. f. V. preced.* Starea de endemic; boală ce bântue regulat o țară sau o regiune.

endosmoză *s. f.* (fr. *endosmose* din gr. *en*, în; *dosis*, a da și a primi; *moza* (mouza) știință, artă). *Fizic.* Proprietatea de a trece din afară măuntru, ce au lichidele de densitate diferită, când sunt separate de o membrană f. subțire.

endrușaim *s. m. V. îndrășaim*.

energie *s. f.* (gr. *energela*, forță, hotărîre; dela *en*, în; *ergō* mișc, agit). Forță, vigoare, putere (fizic și moral). *Fizic.* Proprietatea ce au unele corpuri de a lucra.

energumen *s. n.* (gr. *energoumenos*, posedat de demon). *Fig.* Om care vorbește și gesticulează ca un exaltat.

enerva (ă) (lat. *e*, afară din; *nervus*, nerv). A strica linișteț nervilor; a turbură răbdarea cuiva, a neliniști; fr. *énervé*.

enervat, *ă adj.* Care enervează.

enervare, *s. f.* 1) Acțiunea de a enerva; 2) *medic.* mare slăbiciune cu neliniște.

enervat, *ă adj. V. erervă.* Scos din răbdare; turburat, foarte neliniștit.

englendesi (a și a se) *v. V. eglendisi*.

englez, *ă sau oaică s. n.* (dela *inglich*, cit. *engliș*, cum își zic locuitorii Angliei). Locuitor din Anglia sau Engiltera.

englezesc, *ească adj. V. preced.* De la englezi, a englezilor.

englezește *adv.* Ca englezii; s. limba engleză.

engolpion *s. n.* (gr. *eingolpion*). *Bis.* Ornat arhieresc, ca o iconiță; se poartă la piept de către episcopi.

enibahar *s. n.* (diformare turcă din lat. *iuniperus*, dela *iunus* (junior) tânăr; *pareo*, par). 1) Arboresc ce stă totdeauna verde, tânăr, brădișor; 2) boabe de ienupăr, uscate și pisate, ce se pun la ciorbă sau în mâncări, (se zice că au buna proprietăți pentru funcțiunile stomacale). — Forma dată de Turci, ar însemna: *yenibahar* = nouă aromă.

enicer *s. m. V. tenicer*.

enigmă *s. f.* (gr. *aingma*, cuvânt neluțeles). Idee nelămurită, care trebe ghicită; *fig.* ce este ascuns și încurcat de nu se poate ști; mister.

enigmatic, *ă adj. și adv.* În formă de enigmă, cu înțeles neclar; *vorbește enigmatic*, cu înțeles ascuns.

enoriaș, *ă s. V. urm.* Care face parte dintr'o enorie.

enorie *s. f.* (gr. *enorios*, de la *en*, în; *orion* limită, margine). 1) Circumscripție bisericească ce aparține unei biserici; 2) toți credincioșii din o enorie.

enorm, *ă adj.* și *adv.* (lat. *enormus*, din *e*, afară de; *norma*, regulă, dreptar). Peste măsură; afară din cale; mare de tot.

enoritate *s. f.* V. *preced.* Ceea ce este peste măsură; a'ară din cale; *fig.* exagerare; minciună.

enterită *s. f.* (fr. *entérite* din gr. *entera*, intestin). *Medic.* Boală care constă în inflamarea intestinelor, mai ales la porci.

entimemă *s. f.* (gr. *enthymema* dela *enthymemai*, a reflecta cum; a deduce prin raționament). *Logic.* Silogism redus a două propoziții, dintre cari una este subînțeleasă: *mă mișc, trăesc* (deci *ce se mișcă, trăește*).

entitate *s. f.* (lat. *ens*, *entis*, ființa, ceea ce este). *Filosof.* Ceea ce constituie esența și natura unui lucru (sau a orice se vede și există) independent de l. crul însuși.

entomologie *s. f.* (gr. *entomon*, insectă; *logos*, vorbire). *Zool.* Partea din zoologie care descrie felul și viața insectelor.

entomologist *s. m.* Savant care se ocupă cu studierea insectelor.

entuziasm *s. n.* (gr. *enthousiasmos*, furie). Mare îndemn la ceva; înflăcărare pentru ceva; *fig.* admirație exagerată.

entuziasmă (a și a se) *v.* A (se) însufleți, înflăcăra (la, sau pentru ceva).

entuziast, *ă s.* Care înflăcărează sau se înflăcărează (pentru o acțiune, lucrare; cu multă însuflețire).

enumeră (a) *v.* (lat. *enumerare*). A înșiră, număra, spune pe rând.

enumerare *s. f.* Acțiunea de a enumera; înșirare.

enunță (a) *v.* (lat. *enunĉere*). A da pe față; a spune o gândire deosebită.

enunțare *s. f.* Acțiunea de a enunța.

eolian, *ă adj.* (dela *Eolida* regiune în Asia-Mică, între Troia și Ionia). Vorbire, dialect ca al eoliienilor; *muzică* sau *harpă eoliană* (dela *Eole*, zeul vânturilor), harpă fină ce cântă la adierea vântului.

epactă *s. f.* (gr. *epaktos* dela *epago*, a adăuga). Adausul de zile în calendar pentru ca anul lunar să fie egal cu cel solar.

epângea *s. f.* V. *ipângea*.

eparhie *s. f.* (gr. *eparhia*, provincie sau guvernământ). Unitate administrativă bisericească, compusă din mai multe districte și condusă de un episcop sau mitropolit.

eparhlot *adj.* Care administrează o eparhie (episcop).

epentetic, *ă adj.* (gr. *epei*, lângă, după *thesis*, punere). *Gram.* Cu punerea a două litere una după alta: *Jupiter, Apolon*.

epenteză *s. f.* V. *preced.* Dublarea unei litere.

epic, *ă adj.* (gr. dela *epos*, cuvânt vorbă). De epopee (vezi *epopee*).

epicraniiu *s. n.* (gr. *epei*, lângă; lat. *cranium*, țeasta capului). *Anat.* Totalitatea părților ce împresoară craniul.

epicurian, *a adj.* (gr. dela filozoful *Epicur*, a cărui învățătură era de a trăi numai pentru corp și plăcerile corporale). După morala lui Epicur; *fig.* voluptos.

epicureism *s. n.* V. *preced.* 1) Învățătura lui Epicur; 2) traiu exclusiv pentru plăceri corporale.

epidemic, *ă ad.* (gr. *epi*, asupra; *demos*, popor). Care cuprinde mulțimea, popoul (boală), care se întinde în popor.

epidemie *s. f.* V. *preced.* *Medic.* Boală care se întinde în popor (holera, ciurma, etc.).

epidermă *s. f.* (gr. *epi*, deasupra; *derma*, piele). Pozihița ce este deasupra pielei; *fig.* ce este la suprafață.

epidermic, *ă adj.* V. *prec.* De epidemă.

epigastic, *ă adj.* (gr. *epi*, deasupra; *gaster*, pânțec). *Anat.* Partea lăuntrică, îndată deasupra pânțecului.

epiglotă *s. f.* (gr. *epi*, deasupra; *glotta*, limbă). *Anat.* Cartilajele ce formează ceul gurii.

epigoni *s. m. pl.* (gr. *epigonos*). Care se naște și se dezvoltă în belșug; *fig.* mulți și neînsemnați — ca rom. *fig. caracade*.

epigraf *s. n.* (gr. *epi*, deasupra; *grapho*, scriu). 1) Inscripție pe un edificiu; 2) cugetare deosebită scrisă pe o carte — moto.

epigrafic, *ă adj.* V. *epigrafie*. De epigrafie. **epigrafie** *s. f.* V. *epigraf*. Artă de a citi, a descifra inscripțiile vechi și a le explica — (astăzi o ramură de știință).

epigrafist *s. m.* Cel ce se ocupă cu epigrafia.

epigramă *s. f.* (gr. *epigramma* din *epi*, deasupra; *gramma*, literă, scriere). 1) *Poetic.* Câteva versuri, cari se termină cu o vorbă de spirit, înțepătoare; 2) *fig.* batjocură fină în versuri.

epigramatic, *ă adj.* În genul epigramei.

epigramist *s. m.* Cel ce compune epigrame.

epilepsie *s. f.* (gr. *epilepsia*, dela *epilambanein*, a apuca repede). *Medic.* Boală de nervi, în care suferindul cade fără simțire și se zbuiciumă tare; — *pop.* a boală, ducă-se pe *pusțiu, alte-ale (duhuri rele)*.

epileptic, *ă adj.* Cel ce suferă de epilepsie.

epilog s. n. (gr. *epi*, deasupra; *logos*, vorbire, cuvânt). 1) Vorbire concludentă asupra unei lucrări literare; 2) *fig.* urmare; 3) concluzie la un discurs.

epingea s. f. (daco-gr. *epinizo*, a muia la suprafață). Manta de ploaie la ciobani și la țărani.

episcop s. m. (gr. *episkopos*, care observă, care veghează asupra). *Biser.* Grad în ierarhia bisericească, îndată după mitropolit și care administrează o eparhie, fiind membru al Sinodului și de drept membru al Senatului.

episcopal, ă adj. De episcop, a episcopului.

episcopat s. n. 1) Demnitatea de episcop; 2) totalitatea episcopilor; 3) timp cât un episcop e în funcțiune.

episcopie s. f. 1) Autoritatea episcopului; 2) biserica unde este reședința episcopului; 3) cancelaria episcopului.

epistat s. m. (gr. dela *epistacia*, supraveghere). 1) Supraveghetor; 2) subcomisar de poliție (în vechime).

epistolă s. f. (lat. *epistola*). Scrisoarea trimisă cuiva; știre (origina eș'e în gr. *epistellō*, a trimite — a trimite scrisoare); *bis*, scrisoare pastorală a apostolilor.

epistolar, ă adj. De epistolă; *s. n.* cărte cu formulare de epistole.

epistoile s. f. V. epistolă. 1) Scrisoare cu caracter biserioesc; 2) cârtică cu rugăciuni.

epitaf s. n. (gr. *epi*, deasupra; *taphos*, mormânt). 1) Inscripție pe o cruce sau pe piatra mormântală; 2) *bis. aier*, sau reprezentarea pe o pânză a luării lui Isus Christos depe cruce; 3) carte cu cântări bisericești la înmormântarea Domnului.

epitalam s. n. (gr. *epithalameos*). *Poet.* Cântec sau poezie de nuntă.

epitet s. n. (fr. *épithète*, din gr. *epi*, deasupra; *tithēmi*, așez, pun). Denumire, calificativ, dat cuiva; poreclă.

epitrahil sau epitrafir s. n. (gr. *epi* deasupra; *trahelos*, gât). *Biseric.* Vestmânt preoțesc, ce se pune pe după gât și ormează o bantă lată, ce cade în față dela gât până jos, cu podoabe de cruci și firețuri.

epitrop s. m. V. urm. Cel ce administrează averea unui minor sau a unui așezământ, biserică, etc.

epitropie s. f. (gr. *epitropeia*, tutelă, administrare). 1) Administrația averii unui așezământ, a unei biserici; 2) tutela unui minor; *fig.* autoritate asupra altuia.

epizod sau episod s. n. (gr. *episodesos*, acțiunea de a interveni, amestec). Mică întâmplare în legătură cu o acțiune principală; *liter.* acțiune incidentală pe lângă o alta principală (în poemă sau roman).

episcdic, ă adj. De episod.

epizootie s. f. (fr. *épidémie*, din gr. *epi*, asupra; *zōon*, animal). Boala rea ce se întinde asupra animalelor.

epoca s. f. (gr. *epochā*, oprire, punct fix, perioadă de timp). Punct fix în istorie; dată; perioadă de timp, răstimp. *Epoca*, ziar conservator din București (sec. 19-lea).

epolet s. m. (fr. dela *épaule*, umăr). *Militar.* Adaș, ca ornament, din metal aurit și cu ciucuri, ce stă deasupra umărului la uniformă de ofițer, pentru paradă cu scop și de părare a umărului de lovitură; — *fig.* grad de ofițer.

epopee ș. f. (gr. *epos*, cuvântare; *poiein*, a compune). 1) *Liter.* Mare compoziție literară poetică, în care se descrie, se cântă, un însemnat fapt eroic (*Iliada*, *Eneida*); 2) gen de poemă epică; 3) *epopee populare*, cântece populare de vitejie sau povești despre eroi; 4) acțiune demnă de epopee.

eptagon s. n. (gr. *hepta*, șapte; *gonia*, unghi). *Geom.* Figură, poligon, cu șapte laturi și șapte unghii.

epură s. f. (fr. *épure* dela gr. *eporouō*, a se arunca repede). *Geometr.* Desemn prin care se reprezintă deplasarea unui punct, unei linii, unui plan etc., în diferite poziții.

eră s. f. (lat. *aera* (cit. *era*)). Durată anume de timp; dată de unde începe numărarea anilor; *era creștină*.

erarchie s. f. V. ierarhie.

eraldic, ă adj. (lat. *heraldus*, dela *herous*, eroic). Despre eroi și insigne eroice.

eraldică s. f. V. preced. 1) Descrierea armurelor (blazonelor) pajurilor (principilor și țărilor); 2) știința despre aceste insigne.

erată s. f. (lat. *erratum*, dela *errare*, greșală, a greși). *Liter.* Lista greșelilor de tipar ce sunt într'o carte.

eratic, ă adj. (fr. *erratique*, dela lat. *errare*, a rătași). *Medic.* Neregulat, cu răstimpuri (boală). *Geologic.* Rocă sau bloc *eratic*, ce se află dus în a tă parte, de cât unde s'a format.

erbaceu, le adj. (lat. dela *herba*, earbă). *Bot.* Plante *erbacee*, fragede ca iarba și cari după ce au produs fruct pier în fiecare an.

erbariu s. n. (lat. dela *herba*, earbă). *Bot.* Colecție de tot felul de plante și flori, așezate după spețe și lipite pe hârtie (la școală).

erbivor, ă adj. (lat. *herba*, earbă; *voro*, are, a înghiți). Mâncător de earbă; *pl.* speța animalelor ce se nutresc cu earbă.

erboriză (a) v. (lat. *herba*, earbă). *Bot.* aduna plante spre a le studia; fr. *herboriser*.

erborizator s. m. Cel ce studiază plantele și face eibare.

erborist s. m. V. preced.

erecțiune s. f. (lat. dela *erigere*, a rădica în sus). Rădicare în sus, sculare.

erede s. m. (lat. *heres, heredis*). Moștenitor, urmaș.

ereditar, ă adj. V. preced. Moștenit; de moștenire; ce se transmite dela părinți la copiii — *boală ereditară*.

ereditate s. f. (lat. *hereditas*). 1) Moștenire; 2) dreptul de a moșteni; 3) succesiune la tron.

eremit s. m. (lat. dela *eremita*, pustnic). Cel care trăește retras; singur.

eremitaș s. n. V. preced. 1) Locuință de eremit; 2) viață retrasă de eremit; pustnicie.

eres s. n. (gr. *hairesis*, dela *haireō*, a îndepărta). Credință depărtată de cea adevărată; superstiție, credință greșită, deșartă.

erete s. m. V. arete.

eretic, ă adj. (gr. *airetikos*, sectar, eret'c). *Bis.* Cel îndepărtat dela adevărata credință.

erezlarh s. m. (vezi *eres* + gr. *archos*, șef). Conducătorul, șeful ereticilor.

erezle s. f. V. eres. Bis. Credință îndepărtată dela adevăr; credință greșită; *fig.* opinie cu totul greșită despre ceva.

eri adv. V. ieri.

erige (a și a se) v. (lat. *erigere*, a rădica în sus, a scula). 1) A se rădica; 2) a se impune.

erizipel s. n. (gr. *erysipelas*). *Medic.* Inflamare superficială a pielii, cu mâncărime și durere.

ermafrodit, ă adj. (gr. compus: *Ermēs*, zeu, fiul lui *Zeus*; *Afrodita*, zeița frumuseții). *Bot.* Care are organele genitale ale amândoror sexelor, (cum sunt și unele flori).

ermeneutica s. f. (gr. dela *hermeneuō*, a explica). *Teolog.* Explicarea învățăturilor teologice.

ermelin s. n. (rădăcina *Armenie*, (armelin) țară de unde venea această blană). *Zool.* Mic animal alb, foarte căutat pentru blana lui, ce se punea la mantii împărătești, princiare.

ermetic, ă adj. și adv. (gr. dela *Hermes*, zeul științelor ascunse). 1) De nepătruns; 2) astupat să nu pătrundă nimic.

ernie s. f. (lat. *hernia*). *Medic.* Surpare, vătămare (la organele genitale), boșire.

eroare s. f. (lat. dela *errare*, a greși). Greșală; rătăcire; opinie falsă.

erodiu s. m. (daco-gr. dela *gheranos*, cocor). *Zool.* Pasăre mare, cu picioare lungi și plisc lung care prinde reptile prin bălți, zisă *bătlan* (fr. *héron*).

eroic, ă adj. și adv. (gr. *heroikos*, eroic, de erou). De erou; vitejesc, vitejește; *medic.* foarte energic.

erolnă s. f. V. erou. Femeș erou, femeș vitează; *fig.* personaj care are rolul principal într'un roman sau dramă.

eroism s. n. V. erou. Vitejie, bravu ă.

erold s. m. (lat. *heraldus*, eroic). Ofițer de paradă (vechiu); crainic.

eronat, ă adj. și adv. (lat. dela *errare*, a rătăci). Greșit, rătăcit (în păreri, opinie, judecată, apreciere).

erotc, ă adj. (fr. *erotique*, gr. *erotikos*, privitoare la amor — *Eros*, zeul amorului). *Liter.* Privitoare la amor, dragoste (poezie scrieri); de dragoste (sexuală).

erou s. m. (gr. dela *hērō*, semi-zeu, șef, conducător). 1) Viteaz luptător; brav care se sacrifică luptând; 2) *liter.* persoana principală într'un roman, dramă, poem; 3) *fig.* cel ce face o faptă neobicinuită — *eroul zilei*, cel ce a făcut o ispravă.

erudit, ă adj. (lat. dela *eruditio*, învățătură înaltă, știință). Om învățat, care a citit mult și are întinse cunoștințe.

erudție s. f. V. erudit. Știință multă, cunoștințe întinse din citirea cărților.

erugă s. f. (lat. din *irrigare*, a conduce apa). Revărsare de apă din ploii (pe ogore). *Olt.*

erupțiune s. f. (lat. dela *erumpere*, a izbucni, a țigși). *Izbucnire; Medic.* 1) Țigșirea sângelui; 2) apariția de bubițe sau de pete pe piele; izbucnirea lavei la un vulcan.

eruptiv, ă adj. De erupție, ca erupția; care (poate) erupe.

eșafod s. n. (fr. *échafaud*, citit *eșafod*). 1) Schelă de lemne ce se înalță în jurul unei case când se zidește; 2) platformă (schelă) de lemn, pe care se decapitează (în Franța) condamnații la moarte.

eșafodaj s. n. (fr. *échafaudage*). 1) Schelă; 2) *fig.* înghetare; alcătuire de raționamente (fals).

eșantilon s. n. (fr. *échantillon*, citit *eșantion*). 1) Probă de stofă; 2) *fig.* tip deosebit, specimen.

eșartă s. f. (fr. *écharpe*, citit *eșarp*). 1) Bantă lată de pânză ori de stofă, ce se leagă peste umăr și peste pept; 2) cingătoare tricoloră ce poartă șefii de autorități civile la serbări oficiale; 3) cingătoare lată la rochii.

escadră s. f. (fr. *escadre*). O diviziune din flota de resbel.

escadron s. n. (fr. *escadron*). O parte dintr'un regiment de cavalerie, comandată de un căpitan.

escortă s. f. (fr. *escorte*). 1) Trupă; armată care însoțește și păzește; 2) vase de războiu ce însoțesc un transport, spre a-l păzi.

escortă (a) v. V. preced. A conduce cu pază militară.

escroc s. m. (fr. *escroc*). Cel ce fură pe cineva prin o înșelătorie cugetată.

escrocă (a) v. V. preced. A fură prin înșelătorie plănuită.

escrocherie s. f. V. preced. Furtul prin înșelătorie plănuită.

escuadă s. f. (fr. *escouade*, citit *escuad*). Milit. Grupă de călăreți, ce merg să cerceteze de mai înainte unde este inamicul, cum sunt drumurile, etc.

eșec s. n. (fr. *échec*, citit *eșec*) Nereușită, neizbândă.

esență s. f. (lat. *essentia*, dela *esse*, a fi). 1) Partea principală care constituie ceva; 2) *chim.* substanță concentrată din ceva; 3) substanță aromatică volatilă; 4) *bot.* specie anume (de arbori); 5) oțet preparat chimicește.

esențial, ă adj. și adv. V. preced. Ce ține de esență; principal, de căpetenie.

esofag s. n. (gr. *oísō*, duc; *phagein*, a mânca). Anat. Canal ce duce mâncarea în stomac.

esperanto s. n. Limbă cu vorbe combinate convențional, formată pela anul 1887.

est s. n. (fr. *est*). Răsăritul, partea dinspre răsărit.

estetic, ă adj. și adv. (gr. *estētikos*, care are facultatea de a simți; fin). Frumos; cu gust deosebit; ales, plăcut.

estetică s. f. (gr. *esthēsis*, senzațiune). *Artist.* Știința care se ocupă cu senzațiile frumosului din artă și din natură și cu sentimentul ce ele produc.

estetician s. m. Cel ce se ocupă cu chestiuni de estetică.

estimp adv. (comp. *est*, din *acest*, și *timp*). 1) În acest timp, acum; 2) în anul acesta.

estompă s. f. (fr. *estompe*). *Desen.* Mic vâlătuc de piele de căprioară sau de hârtie moale, cu care se fac umbrelle netede la dessemnul artistic.

estompă (a) v. V. preced. 1) A umbri cu estompa; 2) *fig.* a se arată închipuirea ușor, ca o umbră.

estradă s. f. (fr. *estrade*; pref. *e* și italian *strada*). Platformă, podișcă făcută lângă o stradă sau trecere, spre a putea s'a și p' ivi.

et (scris și & format din *e* și *t*; lat. *et*, și). Și, împreună cu.

etac s. n. V. *tatac*.

etaj s. n. (fr. *étage*, citit *etaj*). 1) Rând de camere deasupra altuia (la o casă); 2) partea de deasupra, raftul unui dulap.

etajeră s. f. Mobilă cu mai multe rafturi.

etală (a) v. (fr. *étaler*, din *etal*, tarabă).

1) A expune; 2) *fig.* a (se) pune în evidență.

etalaj s. n. V. *etală*. Acțiunea de a etalaj.

etalon s. n. (fr. *étalon*). Modelul tip de măsură (etalonul metrului este la Paris); *banc.* modul de emisiune de bilete, pe măsura stocului metalic ce posedă banca (de aur, argint).

etapă s. f. (fr. *étape*). Milit. Loc de oprire a trupelor în marș sau în campanie.

etate s. f. (lat. *aetas*, *tis*). Vârsta.

eter s. n. (gr. *aithēr*, aer depe sus, curat).

Fisic. Fluid imponderabil, elastic, ce umple tot spațiul și pătrunde toate corpurile, căruia i se atribuie cauza fenomenelor luminei, căldurii, electricității, etc. 2) *Chimic.* Lichid volatil care se obține prin combinarea unui acid cu alcool; 3) *poet.* cerul, regiunile din înălțimea aerului.

etera s. f. (din lat. *hietare*, căscare). Pla. ă întinsă pe 4 cercuri (de prins pește).

etereu, ee adj. De eter, ca eterul.

eterie s. f. (gr. *etaireia*, asociație de camarazi). Revoluție; special, revoluția greacă dela 1821, pentru liberarea de sub Turci.

eterist s. m. Părtaș la o eterie.

eteriză (a) v. V. eter. 1) A combina cu eter; 2) a liniști prin înghitire de eter (bolnavul).

eteroman s. m. Cel care are mania de a se îmbăta cu eter.

etern, ă adj. și adv. (lat. *aeternus*). Fără început și fără sfârșit; veșnic.

eternitate s. f. (lat. *aeternitas*). 1) Vecinicie; 2) *fig.* timp foarte lung; 3) viața viitoare.

eterniză (a) v. V. preced. A face să fie veșnic, etern.

eteroclit, ă adj. (gr. *heteroklitos*, sucit, neregulat). 1) Ce se abate dela regula artei sau gramaticii (cuvânt); 2) *fig.* Ciudat, sucit.

eterodox, ă adj. (gr. *heteros*, alt; *doxa*, opinie, credință). *Bis.* Cel de o altă credință sau confesiune.

eterodoxia s. f. V. preced. Credința în altfel de cât cea ortodoxă.

eterogen adj. (gr. *heteros*, alt; *ghenos*, gen, speță). 1) *Gram.* Se numea (altădată) în loc de *ambigen* (substantive care la singular au forma masculină, iar la plural feminină); neutru; 2) de natură sau fel diferit, amestecat.

eterogeneitate s. f. V. preced. 1) Nașterea din altă speță (la animale, plante); 2) ce este eterogen.

etiaj s. n. (fr. *étage*). Nivelul cel mai scăzut al apei, râului; sau cel mai ridicat.

etic, ă adj. și s. (gr. *ethikos*, moral și *etikton*, povățuire). 1) Felul de bună condu-

cere (în viață, în lume); 2) Știința moralei; morală; fr. *étique*.

etichetă s. f. (fr. *etiquette*. V. și *preced.*)

1) Felul de conducere în lume; 2) ceremonialul dela curțile domnitoare; 3) forme ceremonioase; 4) mică hârtiuță, ce se lipește la o marfă, pentru a arăta conținutul, calitatea și prețul.

etimologic, a adj. 1) De etimologie; 2) care arată etimologia cuvintelor.

etimologie s. f. (gr. *etymos*, adevărată; *logos*, vorbire). 1) Origina vorbelor; 2) știința care se ocupă cu origina vorbelor; și cu înțelesul lor adevărat; 3) parte din gramatică zisă și morfologie.

etimologist s. m. 1) Cel ce se ocupă cu etimologia; 2) cel ce ține la etimologie și la ortografia etimologică.

etiologie s. f. (fr. *étiologie* din gr. *aitia*, cauză, *logos*, vorbire). Partea medicinei care tratează despre cauzele boalelor.

etic, a adj. (gr. *ethnos*, națiune). Privitor la o națiune și locul unde ea trăiește.

etnograf s. m. (gr. *ethnos*, națiune; *grapho*, scriu). Cel ce se ocupă cu etnografia.

etnografic, a adj. De etnografie.

etnografie s. f. V. *etnograf*. Studiarea și descrierea diferitelor națiuni în ce privește limba, obiceiurile, literatura, religia, starea politică, îmbrăcămintea, etc.

etnologic, a adj. De etnologie.

etnologie s. f. (gr. *ethnos*, națiune; *logos*, vorbire). Știința care tratează despre felurile rase omenești, din punct de vedere al formațiunii și caracterului fizic.

etnolog s. m. V. *prec.* Cel ce se ocupă cu etnologie.

etno-psicologie s. f. (V. *etnic* și *psihologie*). Știința despre credințele popoarelor, rezultând din literatura populară.

etopee s. f. (fr. *éthopée* din gr. *ethos*, obicei, *poiein*, a face). Zugrăvirea obiceiurilor și patimilor omenești.

etrusc, a adj. (dela *Etruria* (partea din Italia între râul Tibu și munții Apenieni). Din *Etruria*.

etuvă s. f. (fr. *étuve*). 1) Camera de baie, încălzită foarte tare, prin aburi, pentru a provoca transpirația; 2) cutie mare de metal, în care se introduce o mare cantitate de aburi fierbinți, spre a desinfecă haine puse înăuntru și a ucide microbii ori păduchii; 3) mașină pentru desinfecă cu felurite substanțe, o încăpere, o locuință, unde a fost o boală molipsitoare.

eu pron. (lat. *ego*, eu). 1) Ține locul unui nume la persoana întâi singulară; 2) s. n. *eu!*, persoana, individualitate (cuiva).

eucallpt s. m. (gr. dela *eukalos*, calm). *Bot.* Numirea unui arbore gigantic din genul mirtului; frunzele servesc ca febrifuge.

eucaristie s. f. (gr. *eucharista*, lucrare de iertare, mântuire). *Bis.* 1) Împărtășanie; 2) taina prin care, după rugăciunile preotului, pâinea și vinul împărtășaniei, se prefac în însuși corpul și sângele lui Isus Christos.

eufemism s. n. (fr. *euphemisme* din gr. *eu*, bine; *phemi*, a zice). Vorbire pe încunjur: *nu e bine*, în loc de: *e rău*.

eufemistic, a adj. și *adv.* Prin eufemism. **eufonic, a adj.** (gr. *eu*, bine; *phoné*, voce). *Gram.* De eufonie; care produce eufonie.

eufonie s. f. V. *preced.* *Gram.* Alegere frumoasă de sunete în vorbire; succesiune armonică de vocal: și consoane (opus lui *cacofonie*).

eunuc s. m. (cuvânt turc). Păzitor al searaului; om scoptit.

euritmie s. f. (gr. *eu*, bine; *rhythmos*, mișcare regulată). *Estetic. filos.* Frumuseța armonică a proporțiilor.

european adj. (gr. Europa — dela *Eur-ôpê*, umirea fiecei lui *Okeanos* (mitologic), fiica oceanului; — îi ai exact: *eu*, mult; *reo*, curgere de apă = cu multe râuri). Din continentul Europei, care are f. multe iluvii și râuri.

europenesc, ească adj. Ca la europeni, cum sunt europenii, civilizată; nu sălbatic, nu barbar.

europenește adv. V. *preced.* Că europenii; fig. civilizată.

europeniză (a se) v. A lua deprinderi civilizate de europea.

ev, evul s. n. (gr. *evlon*, dela *viôô*, bioô, a viețui). 1) Viețuire; răstimp (din istoria lumii); 2) una din diviziunile istoriei: *evul antic, mediul și modern.*

evacuă (a) v. (lat. *evacuare*, a deșerta). 1) A deșerta; 2) *milit.* a lăbăra, a deșertă un oraș de populația lui sau de trupe; 3) *jurid.* a scoate din casă pe chiriș; 4) *medic.* a goli stomacul, a țesi afară.

evacuare s. f. Acțiunea de a evacua.

evadă (a) v. (lat. prefix *e*, afară; *vadere*, a țiece, a merge). 1) A fugi din închisoare; 2) fig. a scăpa pe furii.

evadare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a evadă.

evadat, a adj. și s. Fugit din închisoare.

evaluă (a) v. (lat. prefix *e* și *valere*, a valoră). A apreții, a preții; fr. *évaluer*.

evaluare s. f. V. *preced.* Prețuire; prețuire.

evangeliat s. n. Cartea ce conține toate evangeliile ce se citesc în cursul anului.

evangelic, *ă adj.* De evanghelie, conform cu evanghelia; *fig.* de nediscutat; hotărât.

evangelle *s. f.* (gr. *evangghelion*, bună veste, bună știre). *Biser.* 1) Parte din scrierile apostolilor, în care se descrie viața, învățăturile, faptele și minunile lui Isus Christos și care se citește în biserică; 2) cartea în care sunt scrise aceste evanghelii; 3) *fig.* proclamație solemnă; 4) anume parte din evanghelie ce se citește în biserică la liturghie.

evangelist *s. m.* V. *evangelle*. Apostol al lui Isus Christos, care a scris viața și faptele lui Isus, (sunt patru evangeliști: *Ioan, Luca, Marcu și Matei*).

evanghelie *s. f.* V. *evangelle*.

evantalu *s. n.* (fr. *éventail*, citit evantai dela lat. *ventus*, vânt). Obiect cu care se face vânt, pentru a se ră ori de prea mare căldură, întrebuințat mai mult de doamne.

evaporă (*a și a se*) *v.* (lat. *evaporare*). A eși aburi, a se prefăce în vapori.

evaporațiune *s. f.* Prefacerea în aburi.

evaziune *s. f.* (fr. *évasion*, dela lat. *evadere*, a eși din, a scăpa). 1) Scăpare; 2) fugă pe furiș; 3) *fi* . vorbă sau răspuns nesigur, de-a scăpare.

evasiv, *ă adv. și adj.* V. *preced.* De scăpare; de-a scăpare; de evitare; *răspuns evasiv*.

eveniment *s. n.* (fr. *événement*, dela lat. *evenire*, a se întâmplă). Mare întâmplare; fapt însemnat.

eventual, *ă adj. și adv.* (fr. *éventuel*, dela lat. *eventus*, întâmplare). Întâmplător; subordonat unui eveniment.

eventualitate *s. f.* V. *preced.* Întâmplare; starea de eventual.

evghenicos, *oasă adj.* (gr. *eugenia*; dela *eu*, bine; *genesiss*, naștere, creațiune). Nobil din naștere; de origine nobilă (*eșit din uz*).

evghenie *s. f.* V. *prec.* Nobletă (*în uz pe timpul fanarioșilor*).

evghenist *s. m.* Nobil, boier mare.

evicțiune *s. f.* (lat. dela *evincere*, a învinge). *Jurid.* Deposare prin judecată.

evident, *ă adj. și adv.* (lat. *evidens*, vădit). Vădit, lămurit, limpede.

evidență *s. f.* Starea de evident; vădire.

evită (*a*) *v.* (lat. *evitare*). 1) A fugi de, a se feri, a înlătură; 2) *fig.* aocoli; 3) a se abține.

evitabil, *ă adj.* Care se poate înlătură, sauocoli.

evlavie *s. f.* (gr. *eulaveia*). Frică de D-zeu; religiositate.

evlavios, *oasă adj.* Cu frică de D-zeu; pios, devotat.

evocă (*a*) *v.* (lat. *evocare*, a chemă afară).

1) A chemă; a face să apară (trecutul, fapte din trecut, spirite, amintirea); 2) a chemă prin farmece spiritele; 3) a reaminti.

evocare *s. f.* Acțiunea de a evocă.

evocator, *oare adj.* Care evocă, readuce în amintire trecutul.

evolua (*a*) *v.* (lat. dela *evolvo*, *ere*, a desfășură). A se desfășură; a ('și) urmă cursul (boala); a se desvolta treptat; a propăși.

evoluțiune *s. f.* Acțiunea de a evolua.

evolutiv, *ă adj. și adv.* Prin evoluție, de evoluție.

evreu *s. m.* (gr. *hebraios*). Ebreu, iudeu, izraelit.

evreesc, *eaică adj.* De evreu; a evreilor

evreește *adv.* Ca evreii; *s.* limba evreiască.

evreică *s. f.* Femeie de evreu.

evrica ! (cuvânt grec *evrika!* = am aflat).

Strigăul lui Archimede când descoperi principiul hidrostatiei. Exclamare de bucurie când deslegi o problemă grea.

evul-mediu *s. n.* V. *ev* și *mediu*. Răstimp de mijloc în istoria omenirii — dela căderea imperiului roman (475), până la luarea Constantinopolului dă către Turci (1453).

ex *adj.* (lat. *ex*, din). Fost; *ex-ministru*.

exact, *ă adj.* (lat. *exactus*, terminat, întocmit). Întocmai, tocmai; la fel; la timp.

exactitate *s. f.* Starea de a fi exact; punctualitate; regularitate.

exaedru *s. n.* (gr. *hex*, șase; *edra*, față).

Geom. Corp solid cu șase suprafețe.

exageră (*ă*) *v.* (lat. *exaggerare*, a îngrămădi mult; a mări). 1) A spune, sau a face, mai mult de cât este sau de cât trebuie; 2) a umflă, a încornoră; 3) a trece peste măsură.

exagerare *s. f.* Acțiunea de a exageră.

exagerat, *ă adj.* 1) Trecut de măsură; mărit; 2) *fig.* umflat; 3) *fig.* din cale afară.

exagerațiune *s. f.* V. *exageră*. *Fig.* Umflare, spunere sau facere cu mult mai mult de cum este, sau trebuie să fie ceva.

exagon *s. n.* (gr. *hexa*, șase; *gonia*, unghi). *Geom.* Figură geometrică mărginită de șase laturi și având șase unghiuri.

exală (*a*) *v.* (lat. *ex*, afară; *halare*, a suflă). A ieși (aburi cu miros); a răsuflă; a eși miros (rău).

exalațiune *s. f.* Acțiunea de a exală.

exaltă (*a și a se*) *v.* (lat. *exaltare*, a ridică, a înălța). 1) A eși din fire; 2) a înnebuni.

exaltare *s. f.* V. *preced.* 1) Eșire din fire (de bucurie, de emoție); 2) nebulie, înnebunire.

exaltat, *ă adj.* 1) Eșit din fire; 2) nebul.

exaltațiune *s. f.* V. *exaltare*.

examen *s. n.* (fr. *examen* — V. *examina*).

1) Cercetare amănunțită; 2) întrebarea unui școlar despre cele ce a învățat.

exametru *s. n.* (gr. *hex*, șase; *metron*, măsură). *I. oet.* Vers cu șase măsuri.

examină (a) *v.* (lat. *examinare*, a cerceta).

1) A cerceta amănunțit; 2) a cerceta pe școlar despre cele ce a învățat.

examinare *s. f.* Acțiunea de a examina.

examinat, *ă adj.* 1) Cercetat de aproape;

2) supus la examen (școlar).

examinator, *oare adj.* și *s. m.* Care examinează.

exarh, *s. m.* (gr. *ex*, în afară; *archos*, conducător, șef). *Bis.* Șef, conducător în afară de eparhie, însărcinat cu administrația bisericească; *mitropolitul primat* este și *exarh* al plaiurilor.

exarhat *s. n.* 1) Autoritatea de exarh; 2) ținutul de sub administrația exarhului.

exasperă (a) *v.* (lat. *exasperare*). A întârzi; a scoate din fire, din răbdări.

exasperat, *ă adj.* Scos din fire, din răbdări.

excavațiune *s. f.* (lat. dela *excavare*, a scobi). Scobitură adâncă.

excedă (a) *v.* (lat. dela *ex*, afaiă; *cedere*, a merge). A întrece peste.

excedent *s. n.* *Financ.* Sumă ce întrece peste prevederile bugetare; prisos de bani.

excelă (a) *v.* (lat. *excellere* din *ex* și *cello*, ere, a urcă). A fi superior, a fi minunat de bine.

excelent, *ă adj.* și *adv.* Foarte bun.

excelență *s. f.* (lat. *excellencia*). 1) Mărire; 2) bună calitate; 3) titlu de onoare dat unui ministru, sau unui demnitar de stat, tot așa de superior; 4) *prin excelență*; mai cu deosebire.

excentric, *ă adj.* și *adv.* (lat. *ex*, în afară; *centrum*, centrul circomferinței). 1) *Geom.* Circomferință cuprinsă într'alta, însă având centru diferit; 2) așezat la margine (departe de centrul orașului; 3) din cale-afară; neobișnuit; 4) ciudat — *om excentric*.

excentricitate *s. f.* (fr. *excentricité*). 1) Originalitate; 2) *geom.* distanța dela centrul unui elipse până la un focar; 3) *astron.* distanța dela soare până la centrul elipsei, ce o descriu planetele în jurul lui; 4) ciudățenie.

exceptă (a) *v.* (lat. *exceptare*). 1) A lua, a eși, sau a fi afară din rând, din regulă; 2) a face deosebire; 3) a lăsa osebit.

exceptare *s. f.* Eșire din regulă.

excepțional, *ă adv.* și *adj.* Deosebit; afară din regulă sau din obicinuință.

excepțiune și **excepție** *s. f.* (lat. *exceptio*). Deosebire; eșire din regulă sau din obicei.

exces *s. n.* (lat. *excessus*, din *ex*, afară

din; *cesum*, mers). Afară din cale; eșire din mersul regulat; trecere peste măsură.

excesiv, *ă adj.* și *adv.* Prin exces; cu exces, peste măsură.

excită (a) *v.* (lat. *excitare*). A ațăța, a întârziată.

excitabil, *ă adj.* Ațățător; care poate fi ațățat.

excitant, *ă adj.* Care excită, ațățător.

excitare *s. f.* Acțiunea de a excita.

excitator, *oare adj.* Ațățător.

exclamă (a) *v.* (lat. *exclamare*). A spune tare; a da stăgăt (de bucurie, miare).

exclamațiune sau **exclamare** *s. f.* *V. preced.* Strigăt (de mirare, bucurie, etc.).

exclude (a) *v.* (lat. *excludere*). A da afară; a înd pără.

excludere *s. f.* Îndepărtare, dare, afară, (a cuiiva).

exclus, *ă adj.* 1) Scos și îndepărtat de undeva; *adv. fig.* neadmisibil, cu neputință.

exclusiv, *ă adj.* și *adv.* 1) Care exclude; care înlătură ce este contrar; 2) anume, numai, special; 3) sfaiă de; 4) *adv.* numai și numai.

exclusivism *s. m.* Caracterul de exclusiv; de neadmitere în altfel.

exclusivist, *ă adj.* Care nu admite, care înlătură ce este al altuia, dela altul (producțiune, opinie etc.); care nu ține seamă de altul.

excomunică (a) *v.* (lat. *ex*, afară din; *communicare*, a fi împreună). *Bis.* Îndepărtare dintre credincioși, din comunitate, din biserică, — a afurisit.

excomunicare *s. f.* Acțiunea de a excomunică.

excomunicat, *ă adj.* Dat afară din rândul credincioșilor, din biserică; afurisit.

excreșcență *s. f.* (lat. dela *excrecere*, a crește în afară). Tumoare, înlăturată pe corp sau pe arbori, vegetale.

excrețiune *s. f.* *V. preced.* Dare afară din corp a materiilor netrebuitoare organismului.

excrement *s. n.* (lat. *excrementum*). Ce se dă afară (baliga).

excursionist, *ă s.* Cel ce face o excursie.

excursiune *s. f.* (lat. *excursio*, alergare).

1) Călătorie de plăcere (împreună cu mai mulți); *fig.* îndepărtare dela subiect (în timpul unui discurs sau conferință).

execrabil, *ă adj.* și *adv.* (fr. *exécration*, dela lat. *exsecrari*, a blestemă, a uri de moarte). Nesuferit; de tot urât, scârbos.

execută (a) *v.* (fr. *exécuter*, dela lat. *exsequi* (*executum*); a săvârși, a efectua ceva).

1) A săvârși o lucrare; 2) a aplica o hotărâre

judecătorească sau o pedeapsă dată; 3) *fig.* a certă, a face aspre imputări; 4) *muzic.* a cântă; 5) a ucide un condamnat la moarte.

executant s. m. Cel ce execută.

executare s. f. Acțiunea de a executa.

executabil, ă adj. Care se poate executa.

execuțiune s. f. V. executare.

executiv, ă adj. Care execută; *putere executivă*, care pune în aplicare, sau observă aplicarea legilor (procuror, portărei, poliție).

executor, oare adj. 1) Care ordonă executarea; *titlu executor*, ordin dat în numele Regelui, către autoritățile executive, ca să aducă la îndeplinire o hotărâre dată de o instanță judecătorească; 2) cel ce stăruiește ca să se execute hotărâri.

executoriu, ie adj. V. preced. Care urmează a se executa.

exeget s. m. (gr. *exēgesis*, interpretare). Teolog. Cel ce știe a tălmăci scrierile teologice.

exegetica s. f. Teolog. Știința care tălmăcește scrierile, învățăturile teologice.

exegesă s. f. V. preced. Interpretarea gramaticală a terminilor din Biblie și din cărțile de teologie.

exemplar s. n. (fr. *exemplaire*, dela lat. *exemplum*, model). 1) Care poate servi de model; 2) tip; 3) unul din multe lucruri, ce sunt făcute după același tip; carte, lucru etc.

exemplifică (a) v. V. preced. A da ca exemplu; a confirma prin exemple.

exemplu s. n. (lat. *exemplum*). 1) Pildă; chip, ce poate servi ca pildă; 2) text citat spre a sprijini o idee.

exequator sau exequatur s. n. Cuvânt latin care înseamnă: *să se execute. Diplomatic.* Ordonanță în puterea căreia un suveran autoriză pe un consul străin, să îndeplinească pe teritoriul țării sale, funcțiunile cu cari este însărcinat de statul ce-l reprezintă consulul.

exercită (a) v. (lat. *exercere*). A pune în mișcare; a practica; a deprinde (fizic și intelectual); *fig.* a impune (o influență).

exercitare s. f. V. preced. Acțiunea de a exercită.

exercițiu s. n. V. prec. 1) Facere de mișcări regulat; 2) deprindere la ceva prin repetare; 3) practicarea, îndeplinirea (unei îndatoriri, funcțiuni); 4) temă dată școlărilor pentru deprindere; 5) răstimp de perceperea veniturilor statului; 6) instrucție mil tară.

exergă s. f. (fr. *exergue*, dela gr. *exergon*, afară din lucrare). Gravor. Mic spațiu în jurul unui chip depe o medalie, unde se pune numele sau inscripția cuvenită.

exersă (a) v. (fr. *exercer* cit. *exerse*). V.

exercita. A face exerciții de muzică, la piano.

exersare s. f. V. preced. Acțiunea de a exersă.

exhibă (a) v. (lat. *exhibere*). A reprezenta, a arăta în public, a expune.

exhibare sau exhibițiune s. f. Acțiunea de a exhibă.

exige (a) v. (lat. *exigere*). 1) A pretinde, a cere, în puterea unui drept; 2) a impune, a obliga.

exigent, ă adj. Care pretinde, sau cere stăruitor sau poruncitor.

exigență s. f. Pretențiune; ceea ce se cere sau trebuie să se facă.

exigibil, ă adj. V. exige. Care urmează să se ceară, să se execute (contract, poliță).

exigibilitate s. f. Putința de a cere sau a pretinde.

exiguitate s. f. (lat. *exiguitas*). Micime; puțină întindere sau cantitate; starea de a fi ceva puțin.

exil s. n. (lat. *exilium*). Surghiun; trimețere cu forța în altă parte.

exila (a) v. V. preced. A surghiuni.

exilare s. f. Surghiunire.

exilat adj. Surghiunit.

există (a) v. (lat. *existere*). A fi, a trăi; a se afla în ființă.

existent, ă adj. Care este în ființă.

existență s. f. V. există. 1) Ființa; aflarea în ființă; 2) traiul; 3) mijloacele de traiu; 4) *fig.* hrana.

exod s. n. (gr. *exodos*, eșire). 1) Eșire în număr mare; 2) numirea cărții a 12-a din Pentateuc; unde se descrie eșirea, plecarea Ebreilor din Egipt; 3) emigrare.

exoflăsi (a) v. (gr. mod.). Pop. A expediă; a șterpeli.

exorbitant, ă adj. (lat. *ex*, afară din; *orbita*, cerc, urmă circulară). Afară din cale, peste măsură.

exoprică s. f. (lat. *ex*, afară din; *opericulum*, (operio) capac, acoperire). *Jurid.* Avera femeii, care nu este dotală și nici răpată de regimul dotal.

exorcism s. n. (gr. *exorkezein*, a goni, a vână). Biserice. A goni demonii prin rugăciuni religioase.

exorcist s. m. V. preced. Cel ce gonește demonii.

exordiu s. n. (lat. *ex*, afară din; *ordior*, a începe). Orator. Începutul unui discurs oratoric.

exortă (a) v. (lat. *exhortari* a încuraja, a îndemna). Orator. A ține un discurs de îndemn, de încurajare la ceva.

exortare *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a exorta.

exoteric, *ă adj.* (gr. *exōterikos*, în afară). *Filozof.* Numire dată doctrinei expuse în public de către filozofii antici; opus lui *esōterikos* (înăuntru), doctrină societă, numai pentru cei inițiați.

exosmoză *s. f. V. endosmoză.* Curent, pătrundere de lichid din lăuntru celei în afară, când densitatea este dif erită.

exotic, *ă adj.* (gr. *exōtikos*, dela *exō*, afară). Se zice așa plantelor și animalelor ce sunt aduse din altă climă: lămâiul, cămila, etc.

expansiune *s. f.* (lat. dela *expandere*, a desfășura a inunda). *Fig.* Izbucnirea sentimentală; *propriu*, revărsare, întindere.

expansiv, *ă adj. V. preced. Fig.* Care se înfăcărează; sentimental; *prop.* de răspândire, de întindere; *fisic*, care crește în volum.

expatria (a și a se) *v.* (lat. *ex*, afară din; *patria*, patrie). 1) A scoate afară din patrie; 2) a trăi totdeauna în străinătate.

expatriere sau **expatriere** *s. f.* Faptul de a (se) expatria.

expectativă *s. f.* (fr. *expectative*, dela lat. *expectare*, a aștepta). Starea în așteptare.

expectație *s. f.* (lat. *expectare*, a scoate din piept). *Medic.* Scuipare de flegmă.

expedia (a) *v.* (fr. *expédier* dela lat. *expedire*, a descurcă, a regulă, a se scăpa de). 1) A da curs, a regulă (lucrări de cancelarie); 2) *post. teleg.* a trimite la destinație; 3) a trimite ceva; 4) *fig.* a da afară, izgoni.

expediare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a expedia.

expediat, *ă adj. V. prec.* 1) Timis; 2) pornit; 3) *fig.* izgonit.

expedient *s. n.* (lat. *expedire*, a se scăpa de). *Mijloc* lăaturalnic de a se scăpa (de încurcături, datorii) — *trăește din expediente.*

expediție *s. f. V. expedia.* 1) *Postal.* Trimiterea la destinație (de scrisori, telegrame). 2) *Milit.* (lat. *expeditio*). Pregătire de resbel; 3) durata războiului; 4) călătorie de descoperii.

expeditiv, *ă adj. și adv.* (fr. *expeditif* dela lat. *expedire*, a se scăpa de, a regulă). 1) Care dă curs repede; 2) care nu întârzie; 3) grăbit.

expeditor *s. m.* Cel care expediază, trimite (o scrisoare, o marfă).

experiență *s. f.* (lat. *experientia*, încercare). 1) Încercare, probare; 2) pricepere obținută prin încercări; 3) lucrare de laborator la fizică sau chimie; 4) practică.

experiment *s. n.* (lat. *experior*, a încerca). *Probă*, încercare științifică; ital. *experiment*.

experimentă (h) *v.* (fr. *expérimenter*). A probă prin experiență, a face proba prin încercare (mai ales de știință); a încerca.

experimental, *ă adj.* (fr. *expérimental*). Întemeiat pe experiență.

experimentare *s. f.* Acțiunea de a experimenta.

experimentator *s. m.* (fr. *expérimentateur*). Care face experiențe de fizică sau de chimie.

expert *s. m.* (lat. *expertus*, încercat, priceput (dela *experior*, a încerca). Cel ce este priceput, specialist, în o anumite știință, artă, meserie; *Jurid.* Cel ce este chemat să dea lămuriri justiției într'o materie în care se pricepe în special, sau să prețuiască ceva.

expertiză *s. f. V. preced. Jurid.* 1) Lucrarea făcută de un expert pentru a lămuri judecata în anumite materie; 2) actul scris despre această lucrare.

expiă (a) *v.* (lat. *expiare*, a împăcă prin sacrificiu (pe zei); a ispăși). 1) A ispăși, a răscumpără (o greșală, un păcat) prin suferință; 2) a obține ertare prin pocăință, suferință, jertfă.

explare *s. f. V. preced.* Ispășire.

explator, *oară adj.* Care răscumpără, ajută la ispășire.

expiră (a) *v.* (lat. *expirare*, a sufla afară). 1) A și da suflatul, a muri; 2) a se termina, sfârși (termen, contract, etc.).

expirare *s. f.* Faptul de a expiră.

expirat, *ă adj.* 1) Răposat, mort; 2) terminat, trecut.

expletiv, *ă adj.* (fr. *expletif*, dela lat. *explere*, a implini). *Gram.* Cuvânt ce pare de prisos, dar care dă mai multă putere cugetării exprimate.

explică (a) *v.* (lat. *explicare*). A lămuri.

explicabil, *ă adj.* Care se poate lămuri.

explicație *s. f. V. explică.* Lămurire; arătare cu deamănuntul.

explicativ, *ă adj.* Care poate lămuri; care lămurește.

explicator, *s. m.* Care dă lămuriri; care explică.

explicit, *ă adj. și adv.* Lămurit, pe înțeles deplin.

exploată (a) *v.* (fr. *exploiter*, citit *exploate*). 1) A pune în valoare; a cultivă; 2) a pune în lucrare (o mină, o pădure) pentru a trage folos; 3) *fig.* a trage folos prin șiretenie; 4) a profită peste măsură.

exploatație *s. f.* Acțiunea de a exploată.

exploataător *s. m. V. exploată.* Cel ce exploatează.

explodă (a) *v.* (lat. *explodere*, dela *ex*, în afară, *plodere*, a lovi). 1) A izbucni cu

mare zgomot prin aprindere (un gaz, pulberea de pușcă, etc.), producând loviră, nenorociri; 2) *fig.* a izbucni (de mânie).

explodare *s. f.* Acțiunea de a exploda *prop.* și *fig.*

exploră (a) *v.* (lat. *explorare*). 1) A cercetă amănunțit (o țară, o localitate, un teren); 2) a face cercetări științifice pentru a descoperi ceva; 3) *fig.* a căuta cu amănuntul.

explorațiune *s. f.* Acțiunea de a explora.

explorator *s. m.* V. *exploră*. Cel ce exploreaază.

explozibil, *ă adj.* (fr. *explosible*). V. *explodă*. Care explodează; *s. corp* explozibil.

explozie, exploziune *s. f.* (fr. *explosion*). V. *explodă*. *prop.* și *fig.* 1) Izbucnire cu zgomot și spargere (a unui gaz, pulbere etc.); 2) izbucnire neașteptată și zgomotoasă cu vorbe, aplauze, etc.

exploziv, *ă adj.* Care explodează; *s. materie* (pulbere, dinamită etc.) care face explozie, izbucnește cu detunătură, aruncă și sfarmă.

exponent *s. n.* (lat. dela *exponere* a pune afară, în vedere). *Algebr.* Număr care arată puterea la care este rădăcită o cantitate.

exponențial, *ă adj.* V. *preced. Matem.* Care are de scop căutarea unui exponent nedeterminat sau necunoscut.

export *s. n.* (lat. *exportare* (ex, afară; portare, a duce). 1) Ducerea produselor țării, prin vânzare, în străinătate; 2) cantitatea de mărfuri exportată.

exportă (a) *v.* V. *preced.* A face comerț de export.

exportațiune *s. f.* V. *export*.

exportator *s. m.* Cel ce vinde și duce în străinătate produsele țării.

expozant, *ă adj.* (fr. *exposant*). Cel care expune produsele sale într-o expoziție publică.

expoziție sau expozițiune *s. f.* (fr. *exposition*, lat. *expositio*, dela lat. *exponere*, a pune în vedere). 1) Așezarea spre vederea publicului, a produselor de artă sau de industrie, ori de agricultură, etc.; 2) locul sau locul unde sunt expuse asemenea produse.

expré *adj.* și *adv.* V. *expres*.

expres, *ă adj.* și *adv.* (fr. *express*). 1) Anume, înadins; 2) *s. tren* ce face un anume drum și merge *fr. repede* (dela vorba engl. *express*, cu înțeles).

expresiv *s. f.* (lat. *expresio*). 1) Vorbă, vorbire; 2) rostire; 3) *fig.* înfățișarea feței (veselă, vioasă, tristă).

expresiv, *ă adj.* Cu expresiune; care exprimă, înfățișează cu putere o idee, un sentiment.

exprimă (a) *v.* (lat. *exprimere*). 1) A rosti,

a zice, a spune; 2) a vorbi; 3) a înfățișa; 4) a arăta prin trăsurile feței (un sentiment intern).

exprimabil, *ă adj.* V. *preced.* Care se exprimă, se spune, se arată.

exprimare *s. f.* Acțiunea de a exprima.

expriă (a) *v.* (lat. *compus ex*, afară din; *proprius*, ce este propriu al cuiva). A scoate din proprietate pe cineva; a lua proprietatea cuiva în chip silit.

expriare sau expriere *s. f.* Acțiunea de a expriă.

expulză (a) *v.* (lat. *expulsio*, alungare). 1) A alungă din țară pe cineva (pentru o faptă, pedepsită astfel de legi). 2) *Medic.* a da afară din organism; 3) a da afară cu silă.

expulzare *s. f.* Acțiunea de a expulză.

expulzat *adj.* și *s.* 1) Alungat din țară; 2) eliminat din corp, din organism; 3) dat afară cu silă.

expune (a și a se) *v.* (lat. *exponere*). 1) A pune lucruri spre a fi văzute de public; 2) a pune o lucrare, un produs, la o expoziție; 3) a pune înainte; 4) *fig.* a fi, sau a se pune în primejdie; 5) a arăta pe larg, a descrie, a spune amănunțit o întâmplare, un fapt; 6) a întoarce, arăta, pe altă față; 7) a scoate în stradă, sau afară—*expus la ploi*, etc.

expunere *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a (se) expune.

expus, *ă adj.* V. *expune*. 1) Pus spre vedere; 2) pus în primejdie; 3) arătat cu deamănuntul; 4) lăsat—*expus la vânt, soare*, etc.

extatic, *ă adj.* De extaz, în extas.

extaz sau extas *s. n.* (gr. *extasis*, plăcere înălțătoare). Plăcere cu uimire, în care suflatul pare că se înalță din corp; *fig.* admirație mare.

extaziă (a și a se) *v.* 1) A produce extaz; 2) a fi, sau a cădea în extas.

extaziare *s. f.* Rămânerea, căderea în extas.

extemporal sau extemporală *s.* (lat. *extemporalis* (ex tempore) nepregătit, afară de timp). *Școlar.* Temă, compoziție dată școlărilor pe neașteptate, pe nepregătit.

extensiune *s. f.* (lat. *extensio*). Întindere; de-fășurare.

extensiv, *ă adj.* În mod întins; pe întindere mare.

extenuă (a) *v.* (lat. *extenuare*). A slăbi; a slei, a istovi (de puteri).

exterior, oară *adj.* și *adv.* (lat. *exterior*). 1) De afară, din afară; 2) *s. partea* de afară, înfățișarea pe dinafară; 3) relativ la țările streine, *comerț exterior*.

exterioră sau exterioriză (a) *v.* (fr. *exté-*

rioriser). A da la iveală, a^d vădi, a exprima (o simțire, un sentiment).

extermină (a) v. (lat. *exterminare*). A nimici.

exterminare s. f. Acțiunea de a extermină.

exterminator, oare adj. și s. Care nimicește.

extern, ă adj. adv. și s. (lat. *externus*).

1) Care este în afară; pe dinafară; 2) școlar care nu este în internat; 3) din străinătate; 4) din afară; 5) *medicament extern*, care nu trebuie băut; 6) *ministru de externe*, de afaceri cu străinătatea; 7) *medic*, s. student la medicină care face practică la spital fără a sta în spital.

externat s. n. V. preced. Școlar. 1) Institut de învățământ particular fără internat; 2) școală secundară de fete fără internat.

extra adj. (lat. *extra*). Afară, în afară; *extra-școlară*, în afară de școală; *extra-bugetar*, etc. *extins*, foarte bun; ceva deosebit.

extract s. n. (lat. *extractus*, dela *extraho*, a scoate, a trage din). 1) Substanță extrasă, scoasă din ceva printr'o operație chimică; 2) bucată scoasă dintr'o scriere; 3) rezumat al unei scieri mari; 4) copie după un act de stare civilă (naștere, căsătorie, deces).

extracțiune s. f. (lat. *extractio*, dela *extrahere*, a scoate). 1) Acțiunea de a extrage; 2) scoaterea unei măsele, dinte; 3) *aritm.* scoatere, scădere din o cantitate mai mare, **extrădă (a) v.** (lat. comp. *extra*, afară; *do*, dare a da). A da afară peste graniță (pe un străin cerut de țara lui).

extrădare s. f. Acțiunea de a extrădă.

extrafin, ă adj. (fr. *extra-fin*). De o calitate cu totul superioară.

extrage (a) v. (la. dela *extraho*, *extrahere*). A scoate: 1) a scoate un suc, o substanță, din ceva prin mijloace chimice; 2) a scoate un dinte, o măsă; 3) *aritm.* a scoate, a scădea dintr'un număr, dintr'o cantitate; 4) a scoate din pământ (minerale, etc.); 5) a scoate o parte dintr'o carte, registru.

extragere s. f. Acțiunea de a extrage.

extralegal, ă adj. V. *extra* și *legal*. Afară din lege; nelegal.

extralumesc, ească, adj. V. *extra* și *lume*. Afară din lume; ce nu este în lume; din altă lume.

extraordinar, ă adj. și adv. (lat. *extra* afară; *ordinarius*, obicinuit). 1) Afară din obicinuii, neobicinuit. 2) afară din rând, peste rând, peste ordinea stabilită.

extraurban, ă adj. V. *extra* și *urban*. Ce este afară din oraș.

extravagant, ă adj. (fr. *extravagant*). Ciudat cu toane, năstrușnic.

extravaganță s. f. (fr. *extravagance* dela lat. *extravagare*). Ciudățenie, năstrușnicie.

extravază (a se) v. (fr. *extravaser*, dela lat. *extra* și *vas*). Anat. a eși din vase sângene; a eși seva din arbori.

extrem, ă adj. (lat. *extremus*). 1) Care e, în margine, la margine; 2) dela sfârșit, dela capăt; 3) cel din urmă; 4) cel mai de sus; 5) s. marginea, capătul, partea din urmă; *la extrem*, la urma urmei.

extremitate s. f. (lat. *extremitas*). Margine, capăt, sfârșit.

extrinsec, ă adj. (lat. *extrinsecus*). Din afară; de din afară (cauză, valoare) -- opus lui *intrinsec*.

exuberant, ă adj. (lat. *exuberans*). Care prea abundă în; care e din mult, cu belșug -- (de produse, de vorbire, de sentimente).

exuberanță s. f. (lat. dela *exuberare*, a avea în abundență). Îmbelșugare; V. și *preced.*

exultă (a) v. (fr. *exulter* dela lat. *exultare*, dela *saltare*, a sări). A avea o bucurie mare; a sări de bucurie.

ex-voto s. n. (lat. *ex*, și *votum*, jertfă). Obiect pus în biserică drept ofrandă.

ezită (a) v. (lat. *haesitare*, a fi încurcat, nesigur). 1) A se feri; 2) a nu îndrăzni; 3) a sta la îndoială; 4) a fi în nehotărire, a șovăi.

ezitațiune s. f. V. preced. Neputința de a se hotărî; nehotărire (de a face sau nu).

ezoteric, ă adj. (fr. *ésoterique*, dela gr. *esôterikos*, înăuntru). *Filosof*. Denumire dată doctrinei secrete, rezervate celor inițiați, la filosofii antici, -- opus era *exoteric*.

F

FF, f, s. m. A șasea literă din alfabet.

f. abreviație pentru *foarte*.

fa s. m. *Muzic*. Numele notei a patra din gama muzicii occidentale.

fa! fă! interj. (daco-gr. din baza *fa, fao, faos*, strălucire, fericire -- de unde lat. *fa-*

veo, a fi favorabil și *fauta*, iubită). La început a însemnat *iubită, dragă: fa Florico, fă leliță*; acum senzul s'a cam pierdut, dar întrebuintarea subzistă numai la țară, fără a fi o ocară cum cred unii. V. și *mă*.

fabrică s. f. (lat. *fabrica*). Localul unde

se lucrează același fel de obiecte în cantitate mare, cu meșteri mulți și cu mașini.

fabrică (a) v. (lat. *fabricare*, a face, a lucra, a nascoci). A lucra în cantitate mare cu mașina sau cu lucrători mulți; *fig. iron.* a plăzmu, a ticlui.

fabricant s. m. 1) Proprietarul unei fabrici; 2) meșter care lucrează în fabrică.

fabricat s. n. Lucru produs de fabrică.

fabricațiune s. f. Produsul unei fabrici.

fabricator s. m. Cel ce fabrică, lucrează cu mașina în fabrică.

fabulă s. f. (lat. *fabula*). Povestire mică adeseori în versuri, care ascunde un înțeles moral, sub forma de întâmplări sau convorbiri neverosimile (între pasări, animale, etc.) ca *Boul și vițelul*, etc.

fabulist s. m. Scriitor de fabule.

fabulos, oasă adj. și adv. Ca din fabule; mînat; de pomină.

făcăleț s. n. (lat. comp. *facio, fac; lacio, ere*, a lavi de multe ori, a rupe fășii). Bățul cu care se mestecă mămăligă sau o mâncare; melesteu.

făcălul (a) v. A mesteca mult cu făcălețul o mâncare de fasole, mazăre, bob, sau o mămăligă; *fig.* a da lovitură cu bățul cuiva.

făcător oare s. v. face. 1) Creator, ziditor; 2) cel ce lucrează, face ceva.

făcătură s. f. (lat. *factura*, facere). Descântec, vrăjitorie pentru a face rău cuiva.

făcău s. n. (dela *fac, făcător*). 1) Roata cu fus vertical dela moară; 2) rășnița de cafea.

face (a)se v. (lat. *facere*). 1) A crea; 2) a lucra; 3) a produce roade; 4) a întemeia; 5) a naște; 6) a cauza; 7) a săvârși; 8) a compune; 9) a numi în funcțiune, a avansa; 10) a se acri-oțetul; 11) a fi gata; 12) a po-recli; 13) a hotări (pe cineva) determină; 14) a coase; 15) a prepara, a coace; 16) a constrânge; 17) a înduplecă — *l'am făcut să primească*; 18) a practică — *face pe negustor*; 19) a adună — *face bani, câștigă*; 20) a încheia pace; 21) a se apropia, veni; 22) a apuca, a merge — *fă la dreapta*; 23) a deveni; 24) a și alege o meserie sau funcțiune; 25) a merita — *face!* 26) a fură — *face la stînga*; 27) a începe — *se face ziuă!* 28) a prețui; 29) a se prefaca, a simula; 30) a se sinucide — *a și face seamă*; 31) a se părea (în vis); 32) a predă, învăță, — *am făcut geometria*; 33) a păcăli, a se răsbuna — *i-am făcut-o!* 34) a zice — *face cătră mine...* (Olt.); 35) *fig.* a face cu ou și cu oțet, a face de răs, a face de pomină, — a ocări, a certă, a baijocori; 36) a trece tim

pul — *am făcut o oră*; 37) a parcurge, *am făcut 5 kilometri*; 38) a se face bine, a se însănoșă; 39) a vrăji, a face de dragoste (de uit); 40) a și face de cap, a se depravă, a se expune la peire; 41) pop. *face pe dracu...*, nu poate face nimic; 42) *pop. face pe dracu 'n patru*, face și imposibilul ca să reușească (vorbă din descântecul vrăjitoarelor, cari amenință pe diavol că-l face în patru, dacă nu îndeplinește ordinul ce-i dă).

facere s. f. v. preced. 1) Acțiunea de a face; 2) rezultatul acestei acțiuni; 3) bis. geneza, cartea facerei; 4) actul nașterii.

făclie s. f. (daco-gr. *fakelos, mănunchiu*). Mold. Mănunchiu de vârguțe uscate, aprins noaptea, spre a afrage peștii la mal.

făchin s. m. (fr. *faquin*). Om fără merit care nește cutezanța cu josnicia.

facial, ă adj. (lat. dela *facies*, față). Al feței; *unghiul facial* format de o verticală ce trece pe frunte și prin încheietura nasului, cu o orizontală ce trece prin orificiul urechei și încheietura nasului; cu cât se apropie de unghiul drept, arată superioritatea ființei umane.

facil, ă adj. și adv. (lat. *facilis*). Ușor, cu înlesnire.

facilită (a) v. v. preced. A ușura, a înlesni.

facilitate s. f. (lat. *facilitas*). Ușurință; înlesnire; ușurătate.

facă s. f. (lat. *fax, facis, faxula*) făclie; însă mai apropiat de origină gr. *fakelos, mănunchiu*; 1) Făclie, lumânare mare; 2) mănunchiu de fire, fășii unse ce ard; 3) torță; 4) «Facă» numirea unei reviste literare actuale; 5) *fig.* lumina științei.

făclie s. f. v. preced. Lumânare mare de ceară, pentru biserică.

făclier s. m. Meșter care face făclii.

faximile s. n. (lat. dela *facere*, a face; *similis, e*, asemenea). Scrisoare, desemn, gravură, exact făcută după un altul.

factice adj. (lat. *facticius*). Meșteșugit, artificial; care are numai aparență că este ceva.

factios, oasă adj. (lat. *factiosus*). Turburător, care turbură lucrurile, liniștea publică; care face parte dintr'o facțiune.

facțiune s. f. (fr. *faction*). Partid de turbare (în viața publică).

factor, s. m. (lat. *factor*, cel ce face) 1) Funcționar postal care așează și împartă corespondență sau valori postale; 2) agent de comerț la o casă ori fabrică mare; 3) *matem.* fiecare număr care împreună cu altul dau un produs; 4) *fig.* tot ce conlucrează și îmbold la ceva.

factorie s. f. V. factor. Agenție de comerț în colonii.

factoriță s. f. Femea care înlesnește un comerț rușinos, de prostituție.

factotum s. m. (lat. facio, fac, totum, totul). Cel ce face toate treburile.

factură s. f. (lat. factura, lucrare). 1) Hârtia pe care se înseamnă mărfurile vândute cuiva, cu prețurile lor și orice alte amănunte de împachetare, calitate etc. 2) felul cum este făcut, efectuat ceva.

facultate s. f. (lat. facultas, putință de a face ceva; puterea, aptitudinea sufletească. 1) Putere, aptitudine sufletească; 2) putință; 3) îngăduință; 4) instituție din învățământul cel mai înalt, ce constituie universitatea, având de scop studierea: științelor, medicinei, dreptului, filosofiei, literaturilor sau teologiei.

făcut, ă adj. și s. (lat. de la factus, facta). 1) Acțiunea de a face; 2) construit, întocmit, zidit; 3) vrăjit; vrăjitorie; 4) născut; 5) numit sau înaintat în funcțiune.

fad, ă adj. și adv. (fr. fade). Fără nici un gust (propriu și figurat).

faeton s. n. (fr. phaeton). Numirea unei trăsurii frumoase, înalte, cu patru roate, neacoperită, având două locuri în față pentru domni și unul în urmă pentru lacheu.

fălălug s. n. (lat. dela volvo, a rostogoli). Vălătuc cilindric de lemn, pentru a duce prin rostogolire piatra de moară.

fag s. m. (lat. fagus). Arbore de pădure, ce crește diept, iar lemnul s: despică regulat; bun pentru mobile și pentru foc.

făgădău s. n. (daco-gr. dela phagomai și phageoainoó, a devoră, a mânca). Cărciumă unde se a lă mâncare, locantă; han de drumul mare. — Și Ungurii zic *fogadó*.

făgădueală s. f. V. făgăduială.

făgădui (a) v. (lat. comp. faco-datum = fac dar, sau ofertă). 1) A (se) oferi (să facă ceva); 2) a promite.

făgăduință s. f. V. făgăduială.

făgăduit, ă adj. Promis.

făgaș s. n. (lat. dela fugax, fugitor) 1) Drum la vale, bătut de m rsul căr:țelor; 2) urmă de la roatele în mers; 3) fig. dără; 4) fig. calea bătută, obicinuită; u ul.

făget s. n. Mulțime, pădure de fagi.

fagur (e) s. m. (lat. favus, favulus, fagur, făgurel). Felie din celule de ceară, în cari albinele au pus mierea în stup.

falanță sau falanță s. f. (dela orașul italia Faenza unde s'a început în vechine fabricarea vaselor de pământ fin, zrnălțuite). Vase, olărie fin zrnălțuită și de cōloare albă.

falanțerie s. f. Magazin sau fabrică de vase de falanță.

faiet s. n. (germ. feuer, foc, fig. repezeală). 1) Muștrare aspră, dojană iute; 2) ropot cu lovituri (de ploaie repede); 3) băl-bătaie repede de foc. *Mold.*

faimă s. f. (lat. fama). Renumere, reputație.

faimos, oasă adj. 1) Cu renumere; 2) fig. minunat de bun.

faiu (ă) adj. (germ. fein, citit fain). Fin, de calitate bună; subțire (despre mărfuri, stofe); *adv.* foarte bine, minunat.

făină s. f. (lat. farina). Materia obținută prin măcinarea cerealelor.

făinar s. m. Cel ce vinde făină.

făinarie s. f. Magazin sau depozit de făină.

făinos, oasă adj. 1) De făină; 2) neconsistent, care se preface în puibere.

faiu s. n. (fr. faille). Stofă de mătăsă foarte lucioasă.

fachir s. m. (mahometan din India). Numirea unor preoți sau călugări, pusi nic mahometani din India. cari pot sta timp îndelungat în stare cataleptică, (chiar și îngropați).

fală s. f. (lat. vale, dela valeo, valere, a avea putere morală, a reuși, a fi în stare de a face ceva). 1) Mândrie mare; 2) ținută mândră și măceată; 3) glorie; vază d:osebită; 4) fig. podoabă de preț. — Și Bulgarii zic *fală*; iar alți Slavi zic *hvola* și *hvali*, a lăuda.

falangă s. f. (gr. phalanx). 1) *Ist.* Numirea unui corp de infanterie în armata Macedoneană; 2) *anat.* osișor din acele ce compun degetele sau totalitatea a: estor osișore; *fig.* tovrășie de luptători (liter. politic.)

fălăstăuc s. n. V. foloștoc.

falbală s. f. (tr. falbala). Bandă indoită dintr'o stofă; stofă cu indoituri multe; ha nă largă cu încrețituri multe.

falcă s. f. (lat. dela falcatus, încovoiat ca o coasă, ca o secere). *Anat.* 1) Oasele în cari sunt prinși dinții; 2) partea dinspre urechea a obrazului; 3) craci de la inima carului; 4) bețe verticale ce susțin vatalele.

fălcăriță s. f. (dela vorba (f. leă). 1) Durere de dinți și măsele; 2) numirea unei buruieni ce se crede că vindecă durerea de dinți.

falce s. f. (lat. falx, coasă). Măsură de suprafață pentru câmp, care odinioară se măsura cu lungimea coadei dela coasă (eg lă cu 12, 32 m. patr.)

fălcea s. f. (V. falcă). 1) Talpa unei săniți (ce se aseamănă prin încovoiere cu falca); 2) lemn curb cu o falcă, ce prinde inima ca-

rului cu osia, precum și alte lemne curbe dela căruță.

fald și **faldur s. m.** (germ. *falte*, Indoitură, cută). Indoitură din materie făcută la o rochie; cută.

falenă s. f. (gr. *phalaina*). Zool. Numireu unui fluture mare de noapte.

fălfăi (a) v. (lat. dela *volvo, volvere*, a se rostogoli și desfășură). 1) A face mișcări de desfășurare și rostogolire în aer (o pânză, un drapel, haine; 2) a da din aripi cu zgomot o pasăre.

fălfăire s. f. Acțiunea de a fălfăi.

fălfăitor, oare adj. Care fălfăie.

fălfăitură s. f. V. *fălfăire*.

făli (a se) v. V. *fală*. A se arăta măreț; a se mândri; a se grozăvi; a se lăuda. — Și Bulgarii *ric făli*.

fălie s. f. V. *felie*.

fălimă s. f. (lat. dela *fallere falsum*, a înșela). Aparentă înșelătoare; chip, speță.

făliment s. n. (lat. dela *fallere*, a lăsa să cadă; a înșela). Comerc. Încetarea plăților; aflarea în imposibilitate de a mai duce un comerț; *fig.* nereușită, căderea unei întreprinderi.

fălit s. m. (lat. *fallens, fallentis*, înșelător). 1) Comerciantul care a fost declarat în stare de faliment de către justiție; 2) *fig.* cel ce nu mai are bani.

fălnic, ă adj. V. *fală*. Măreț, mândru, viteaz.

fălos, oasă adj. V. *fală*. Lăudăros, grozăvit, mândru prea mult.

fals, ă adj. și *adv.* (lat. *falsus*). 1) Înșelător; 2) de rea credință; 3) prefăcut; 4) neadevărat; 5) contra făcut; 6) imitat după alt ceva; 7) *muzic.* ton nearmonic, neadevărat.

falsar s. m. V. *prec* Cel ce înșală.

falset s. n. V. *fals*. Muz. Ton de tenor, luat sus, cu voce subțire, ca feminină.

falsifică (a) v. V. *fals*. 1) A face ceva neadevărat; 2) a peface; a schimba în rău; 3) a imita la fel (o monetă, o scieră).

falsificare s. f. Acțiunea de a falsifica.

falsificator, oare adj. Cel ce falsifică.

falsitate s. f. V. *fals*. Prefăcătorie; rea credință.

falt s. n. V. *fălțui* Scobitură de-a lungul.

fălțui (a) v. (germ. dela *falzen*, cit. falțen).

A face o scobitură în lung la o scândură; a face indoituri, cute, sau ciubuce în lung la ceva.

fălțuire sau fălțueală s. f. Acțiunea de a fălțui.

fălțuitor s. m. Cel ce știe să fălțuească.

famelic, ă adj. (fr. *famélique*, dela lat. *fames*, foame). Flămând, înfometat (despre un poet sau autor torturat de mizerie).

famelle s. f. diform. din *familie* pop.

famen s. m. (lat. dela *femina*, femeie). Bărbat ce nu are barbă, mustăți, atribute bărbătești, ci seamănă a femeie.

familiar, ă adj. și *adv.* V. *familie*. 1) De familie; 2) *fig.* blând, prietenos.

familiaritate s. f. 1) Manieră ca de familie, ca în familie; 2) *fig.* blândeță prietenească; 3) intimitate mare.

familiariză (a și a se) v. 1) A apropia, a îmblânzi; 2) a se deprinde; a se dedă.

familie s. f. (lat. *familia*). 1) Părinții și copiii la un loc; 2) rudele de aproape; 3) grup de nații din aceeași origină; 4) vorbe derivate din aceeași rădăcină; 5) ființe sau plante cu caractere comune.

familist s. m. (Bărbat) căsătorit.

fân s. n. (lat. *fenum*). Iarba cosită și uscată.

fanal s. n. (fr. *fanal*). Felinar (fănar) mare pe bordul unui vapor.

fănar s. n. (lat. *bizantin* dela gr. *phaino*, a străluci, *phainolis*, strălucitor). 1) Cutie din geamuri de sticlă, în care arde lumânarea sau lampa, pentru a lumina afară, în timpul nopții, curtea sau strada; 2) lumină pentru stradă, pusă pe un stâlp, în timp de noapte.

fanaragiu s. m. Cel ce îngrijește de fănare (felinare).

fanariot, ă adj. și *s.* (dela *Phanar*, mahalaua farului sau fănarului din Constantinopol). 1) Cel venit din mahalaua *Phanar*; 2) domn din Muntenia sau Moldova, numit de Turcia dintre grecii din mahalaua *Phanar* din Constantinopol, în secol. 18-lea; 3) din timpul domniilor fanarioți; dela fanarioți; 4) *fig.* grec hrăpareț și cu moravuri rele; 5) *fig.* cu caracter viclean, rău, levantin.

fanariotism s. n. Sistemul hrăpareț de domnie al fanarioților; *fig.* ipocrie, șarlatanie.

fânărie s. f. V. *fân*. Depozit de fân.

fânaș pl. fânețe s. n. Loc cu iarbă bună pentru fân.

fănat, ă adj. (lat. *fanaticus*, inspirat de zei; entusiasmă). 1) Foarte credincios și devotat religiei; 2) entusiasmă, pasionat.

fănatism s. m. Starea de a fi fanat.

fandoseală s. f. (daco-gr. dela *fantazo*, a a face aparențe, inchipuii, a imita gesturi). Vorbire sau gest cu strâmbătură, prin care arată răsfățare, alintare, fasoane.

fandos (a se) v. V. *prec*. A face fasoane; a se alina, răsfăță, prin mișcări sau prin vorbire.

fandosit, *ă adj.* și *s.* Cel ce face fandoseli; răsfățat.

fanfară *s. f.* (fr. *fanfare*). 1) Trupă de muzicanți cu instrumente de alamă și de suflare; 2) *poet.* cântare răsunătoare.

fanfaron, *oană adj.* și *s.* (fr. *fan'aron*, (baza *fanfară*, instrument ce face răsunet). Cel ce face zgomot în jurul său; lăudăros; mândru; infumurat.

fanfaronadă *s. f.* (fr. *fanfaronade*). Lăudăroșie; infumurare zgomotoasă.

fanlon *s. n.* (fr. dela gr. *phanion*, lumină mică). 1) Felinar mic pentru câmp; 2) *milit.* drapel mic, ce se pune în campamentul unei trupe, acolo unde este și un felinar (unul servind ca semn de noapte, celalt de zi) spre a arăta unde se termină o unitate milit. regiment, etc.

fănoasă *s. f.* (fr. *faneuse*). Mașină de presat fân.

fanon *s. n.* (fr. *fanon*). 1) Zool. lamă flexibilă ce o are o balenă în gură (servă să prindă peștișori); 2) *bis.* Cele două despărțituri ale mitrei, la episcopii catolici.

fântână *s. f.* (lat. *fontana*, de izvor (dela *fons*, *fontis*, izvor). 1) Izvor de apă închis, zidit, captat; 2) *fig.* început, origine; 3) *istor.* document original; 4) coș de fum (la casa de țară).

fântănar *s. m.* Cel ce sapă și face fântâni.

fântăneală *s. f.* 1) Mică fântână; 2) mică adăncătură în pulpa vacii lângă uger (semn că are lapte mult).

fântânică *s. f.* *Medic. veter.* 1) Fistulă, rană la piciorul unui animal din care curge puroi; 2) fântănea.

fantasmă *s. f.* (gr. *fantasma*). Arătare, stafie.

fantasmagoric, *ă adj.* *V. urm.* Ca de fantasmă.

fantasmagorie *s. f.* (gr. *fantasma*, stafie, arătare; *agoreyó*, a vorbi. Vorbire despre arătări, stafii). 1) Arta de a produce, a face să apară fantome, figuri închipuite într-o ca. neră întunecoasă; 2) întrebuintarea de imagini supranaturale, nefrești, pentru a produce efect (în literat. sau discurs); fr. *fantasmagorie*.

fantast *s. m.* Om bizar, ciudat.

fantastic, *ă adj.* și *adv.* (fr. *fantastique*, dela gr. *fantasia*, închipuire). Închipuit, din imaginație; *fig.* supranatural.

fantaxi (a se) *v. diform.* din *fandosi*.

fantazie *s. f.* (gr. *phantasia*). Imaginație, închipuire; *fig.* capriciu, toană.

fantazist, *ă adj.* *V. prec.* Din închipuire; *s. m.* Care face lucrări sau scrieri după închipuire, nu după realități.

fante *s. m.* (italian *fante*; dela *fantaccino*, infanterist-militar). Figură de pe cărțile de joc, ce reprezintă un om cu armă, un militar, un valet; *fig.* cavalier de salon, de petreceri; *iron.* tânăr prea cochet.

fantomă *s. f.* (fr. *fantôme* dela gr. *fantasma*). Apariție, arătare, stafie; *fig.* închipuire deșartă (mai ales de noapte).

fapt *s. n.* (lat. *factus*, făcut, făptuit). 1) Lucrare (îndeplinită); 2) întâmplare, caz; 3) început (de zi); 4) *fig.* realitate, real; 5) vrajă, faimec.

faptă *s. f.* (fat. *facta*, făcută). Lucrare, acțiune, treabă îndeplinită.

faptaș *s. m.* *V. făptul*. Cel ce a făcu ceva rău.

făptul (a) *v.* (lat. din *facio*, *factum*, *facere*, a face). A face, a executa, a îndeplini; a săvârși (ceva rău).

făptuire *s. f.* Acțiunea de a făptui.

făptuitor, *oare adj.* și *s. V. făptui*. Cel ce făptuește.

făptură *s. f.* (lat. *factura*). 1) Felul cum este făcut; 2) ființă, creațiune, vietătuire.

far *s. n.* (gr. *pharos*, far; dela insula *Pharos*, de lângă Alexandria, unde Ptolomeu Philadelphul ridică un turn de marmoră cu un felinar mare pentru orientarea navigatorilor). Turn cu felinar la intrarea într'un port; *fig.* călăuză.

fără prep. (lat. dela *foras*, afară). 1) Afară de, lipsit de; 2) excepție — *fără numai*.

fără-de-lege *s. f.* (comp. *fără*, afară de; *lege*). 1) Nelegiuire; lucrare în afară de ce este legiuit, îngăduit; 2) păcat.

farafastic sau **falafastic** *s. n.* (lat. *fallo*; *fallere*, înșelă; *fastigium*, mărire, rang). Ceeace arată o mărire sau nobleță, falsă; moft, fasoane, strămbături de nobleță imitată; *pl.* mofturi; *fig.* odoabe inutile.

fărămă (a) *v. V. urm.* 1) A prefăce în bucățele; 2) a distruge; 3) a dărâma; 4) a pisă.

fărămă *s. f.* (lat. *fragmen*). 1) Bucățică mică din ceva; 2) *fig.* foarte puțin; 3) parte foarte mică; 4) sfărâmare, sfărâmitare.

fărămare *s. f.* Acțiunea de a fărămă.

fărămătură *s. f.* *V. fărămă*. 1) Bucată dintr'un lucru fărămat; 2) ruină; 3) rămășiță din pânea dela masă.

fărămiclos, *oasă adj.* Care se fărămă.

fărămătură *s. f.* *V. fărămă*. 1) Bucățică mică; 2) bucățică mică de pâne; 3) *pl.* mici bucățele de pâne, mămăligă sau făină muiată cu apă, pentru dat hrană la pui.

fărămlă (a) *v. V. urm.* A prefăce în bucățele mici; a pisă.

fărămiță s. f. Bucățiță foarte mică — fărămă mică.

faraoan s. m. (egipt. *Farao*). Titlul regilor vechi ai Egiptului; *fig. iron.* țigan; *s. n.* numirea unui joc de cărți; *adj.* varietate de pere — *pere faoane*.

fărăș s. n. (gr. *foreus*, ducător). Obiect pe care se adună gunoii și se aruncă afară.

farbară s. f. V. *falbară*.

fard s. n. (fr. *fard*). O compoziție pentru uns obrazul ca să strălucească.

fardă (a se) v. (fr. *farder*). A da cu fard pe obraz.

farbă s. f. (germ. *farbe*). Văpsea (mai ales albă).

farfară sau falfara s. f. și adv. (lat. *for-fari* = vorbesc, a vorbi). 1) Cel ce vorbește mult și neserios (vorbește ca să vorbească); 2) *adv.* (V. *falfăi*). Fălfăind.

farfurie s. f. (gr. dela *vora*, nutriment; *foreó*, a duce, a duce la gură, a mânca). Taler alb, de bună calitate, pe care se aduc și se taie bucatele, în care se pune mâncare. (După alții ar fi vorba turcească: *farfuri* = porțelan de China, adică tradus obiectul la vorbă).

farfurier s. m. Cel ce vinde farfuri sau fabrică farfuri.

farfurioară s. f. Mică farfurie.

faringe s. n. (gr. *pharynx*). Gâtlee.

faringită s. f. (fr. *pharyngite* dela gr. *pharynx*, gâtlee). Inflamația faringelui, a gâtleejului.

fariseic, ă adj. (ebreu dela numirea unei caste religioase la Ebrei, foarte ipocrită). De fariseu; *fig.* ipocrit, perfid.

fariseism s. n. V. *preced.* *Fig.* ipocrizie.

fariseu s. m. V. *preced.* Ebreu din casta fariseilor; *fig.* ipocrit.

fărmă (a) v. V. *fărâma*.

farmaceutic, ă adj. De farmacie.

farmacie s. f. (fr. *pharmacie* dela gr. *pharmakon*, remediu, doctorie, medicament). 1) Artă de a prepara medicamente; 2) locul unde se prepară medicamente; 3) profesiunea de farmacist; 4) *fig. fam.* mulțime de medicamente.

farmacist, ă s. Cel ce cunoaște farmacia și știe să prepare medicamente.

farmacopee s. f. (fr. *pharmacopée* dela gr. *pharmakon*, medicament; *poieó*, a combina, a compune). Regulamentul cu prescripțiunile pentru prepararea medicamentelor la farmacie.

farmazon, oană — (în loc de *francmason*). *adj.* și *s.* (fr. dela *franc*, liber, fără spese; *măçon*, zidar; acești zidari fără mij-

loace' aveau o asociație de ajutorare, de unde vine *francmasoneria*). 1) Cel ce face parte din asociația francmazonă; 2) *fig.* viăjitor (din cauză că francmazonii se adunau noaptea și aveau semne convenționale prin cari se cunoșteau unii pe alții și prin cari se înțelegeau). 3) *fig.* șarlatan (senz iată dat francmazonilor, pentru că se întruneau numai noaptea și lucrău în secret).

farmazonie s. f. V. *preced. fig.* Viăjitorie, șarlatanerie.

farmec s. n. (daco-gr. dela *pharmakon*, medicament). 1) Medicament făcut prin descântece de o vrăjitoare; 2) *fig.* atracțiune; 3) încântare prin frumseță; 4) anume vrajă (descântec) pentru a atrage dragostea cuiva; 5) vorbele ce zice vrăjitoarea (descântecul) prin care face farmecul; 6) obiectul vrăjit, descântat (cărbuni, băutură, o cărpă, etc. ce se dă, se aruncă pe furieș celui (celei) ce i se face farmecul. Farmecul se face atât pentru a iubi pe cineva, cât și pentru a urî — din gelozie; sau pentru a face să nu se știe, să nu observe ceva, etc. etc., *măi bărbate fermecate, nu te băga în seamă toate* (dicton atribuit femeii incorecte). Prin farmec și descântec vrăjitoarea conștură spuițele (diavolul) să facă ceia ce dorește sau ordonă ea.

fărmecă (a) v. V. *fermecă*.

fărnăi (a) v. V. *forunăi*.

fărnatie s. n. (İllan dela *fare*, a face; *niente*, nimic). Care nu face nimic; leneș.

farsă s. f. (italian, *farsa*). 1) Piesă de teatru, comică; pentru a ridiculiza prostia, viciul; 2) surpriză; păcăleală; 3) imitare glumeață a unui fapt serios.

farsor s. m. Cel ce joacă, face, o farsă.

fărță s. v. *urm.* Copil neastămpărat.

fărțăi (a se) v. (lat. *verso*, a întoarce, a învârti mereu; *eo, ire*, a merge). 1) A se tot suci în timpul mersului; 2) a umbla mereu de colo până acolo; 3) a nu sta locului.

fărțăit, ă adj. și *s.* Cu mers scundu-se; seastămpărat; *s. n.* umblare mereu de colo până colo.

fărtat s. m. (daco-gr. *fertatos*, brav). Amic, prieten, camarad (cu înțeles și de brav).

fărțog, oagă adj. și *s.* V. *fărțăi*. Neastămpărat.

fașă s. f. (lat. *fascea*). 1) Bucată de pânză îngustă și f. lungă, pentru a lega copilul mic peste scutice; 2) idem pentru înfășurat un membru bolnav; 3) *fig.* punciie; 4) *fig.* dela început de tot, *din fașă*.

făsăi (a) v. (*onomatop.* imitând sunetul eșitei forțate a aerului printr'un mic orificiu). 1) A produce sunet ca aerul, sau ca un gaz,

ce ese forțat pe un mic orițiciu; 2) idem ca gășca ce 'și apără bobocii; 3) idem ca lemnul verde când arde greu.

fâșăi (a) v. (onomatop. dela sunetul ce face în frecarea ei o stofă sau frunzele). A produce sunet ca al mătăsei prin frecare, sau ca stuful, trestia ori foile de porumb adiate de vânt.

fâșăit s. n. Sunetul fâșăirei.

fâșăit s. n. Sunetul sau acțiunea fâșăirei.

fâșar s. m. Zool. Pește mic cu botul ascuțit ca un fus.

fașce sau fascie s. f. (lat. *fascis*, mănunchiu). Mănunchiu de nuele sau de alte lucruri ca firele mărunte.

fasciculă s. f. (lat. *fasciculus*, legăturică, fasciculă). 1) Mică legătură ca mănunchiul; 2) tipăritură (broșură) numai din câteva foi.

fascie s. f. (ital. *fascia*, mănunchiu). Grupare politică în Italia formată din foști luptători în războiul din 1915—1918).

fascină (a) v. (lat. *fascinare*). A deochia a văji cu privirea, a ametei, a fermeca.

fascinare s. f. Acțiunea de a fascina.

fascioară s. f. Fascie mică.

fâșcută s. f. (lat. dela *vasculus*, vas mic). Butoiaș mic.

fâșie s. f. (lat. *fascea*, fâșie). 1) Bucată de pânză f. îngustă și lungă; 2) bucată îngustă de fâșmânt; 3) idem din o haină, hârtie etc.

fașine s. f. plur. dela *fasce*.

fașioară s. f. Fașă sau fâșie mică.

fașnet s. n. Sunet de fâșăire. V. *fâșăi*.

fasole s. f. (lat. *faselus*). Bot. Numirea plantei leguminoase, al cărei fruct este căutat pentru mâncare, fiindcă are multe substanțe nutritive. (Numirea aceasta și la germani, slavi, etc).

fasoleală s. f. V. fasoli. Acțiunea de a se fasoli.

fasoli (a se) v. (diformare din vorba *fason*, *fasoni*). A face fasoane, mofturi, strâmbături de față.

fasolcă s. f. 1) Mică fasole; 2) plantă numită și *lîntea pratului*, *măzărîche*.

fason s. n. (fr. *façon*, citit *fason*; dela lat. *facies*, față, figură, formă). 1) Strâmbătură la față, grimaz; 2) dificultate, mofturi; 3) formă (de rochie sau alt lucru); 4) *i-a făcut fasonu*, șotie, pocinog.

fasonă (a și a se) v. V. preced. A da o formă, o înfățișare plăcută.

fasoni (a se) v. A face fasoane.

fast s. n. (lat. *fastus*). Trufie, lux, pompă; cheltueală mare.

fastâc ! interj. (lat. *festinus* = repede).

Exclamare când alunecă sau se poticnește ceva.

fâstâc s. n. (lat. dela *vesticula*, hăinuță, mică îmbrăcămintă). Mică țesetură colorată, de lână, ce se chiamă și opreg sau fotă.

fâstâci sau fâstici (a se) v. (lat. *faticere*, a se obosi). 1) A se zăpăci; a 'și pierde cum-pătul (de emoțiune); 2) a se grăbi zăpăcit.

fâstăclre s. f. 1) Zăpăceală; 2) giabă prea mare.

fâstăcit, ă adj. 1) Zăpăcit; 2) intimidat; 3) prea grăbit.

faște s. f. pl. (lat. *fastus* (dies). Zi în care pretorii romani judecau procese și pronunțau sentințe). *Istoric.* 1) Zile faște (la Romani), opuse celor *nefaște*, când nu era permis a face ceva; 2) table cronologice la Romani; 3) *fig.* anale istorice.

fastidios, oasă adj. și adv. (lat. *fastidiosus*). Desgustat, nemulțumit; de desgust; cu desgust.

făt s. m. (lat. *fetus*, puiul, rodul). 1) Copil, băiat; 2) fiul, 3) tânăr, cavalier.

față s. f. (lat. *femenin* dela *fetus*, *feta*, copil, copilă, și *feta*, care rodește (dela *feor*). 1) Copilul de gen femeesc; 2) fiica; 3) fecioară; 4) *față în casă*, servitoare care face curățenie și alte servicii.

fătă (a) v. (lat. *feor*, *fetare*, a naște, a făta, a rodi). A naște pui (animalele).

față s. f. (lat. *facies*, față, formă, figură, înfățișare). 1) Fața, partea dinaintea a capului sau a corpului; 2) obrazul; 3) partea dinaintea sau partea exterioară a unui lucru; 4) învelitoare, acoperitură, înveliș, *față de masă*; 5) persoană, om distinct; 6) culoarea; 7) înfățișare, aspect, formă; 8) înainte, înaintea; 9) pagina; *adv.* 10) aici, prezent; 11) *pe față*, desvăluit, fără incunjur; 12) în prezența — *de față cu toți*.

fătă s. f. (lat. dela *facilis*, mlădios). 1) Ființă mică; 2) fetișoară zburdalnică; 3) *zool.* zvrălugă (peștișor mlădios).

fătăciune s. f. V. /ătă. 1) Mielușea de curând fătăta.

fațadă s. f. (fr. *façade*, dela lat. *facies*, față). Partea din față a unui edificiu, a casei; *fig.* înfățișare aparentă.

fătăi (a se) v. (lat. dela *facilis*, care se mlădie ușor). A merge repede mlădiindu-se, sucindu-se.

fătăit s. n. 1) Mersul repede și cu succituri; 2) neastâmpăr.

fatal, ă adj. și adv. (lat. *fatalis*). Ce trebuie să se întâmple, sortit; *fig.* funest, nenocit, *moment fatal*.

fatalism s. n. V. preced. Opinie filosofică

ce tăgăduște libertatea sufletească și atribuie totul *destinului, soartei*; opinie falsă și în același timp periculoasă, dacă virtutea ca și criminalitatea s'ar crede că sunt predestinate. Pe fatalism se înteneiază religia mahometană.

fatalist *s. m. V. preced.* 1) Partizan al fatalismului; 2) *fig.* om căruia nu-i reușește nimic.

fatalitate *s. f. (fr. fatalité).* Destin, soartă; *fig.* nenorocire, întâmplare nenorocită..

fățar *s. n. V. față.* Suprafața netedă, aria din fața surii, a grajdului.

fătare *s. f. V. fătă.* Acțiunea și timpul de a fătă.

fățările *s. f. V. fățarnicie.*

fățarnic, *ă adj.* (dela vorba *față*). Cu două fețe, om șiret, ipocrit, nesincer.

fățarnic (a) *v. V. preced.* A fi, a se purta fățarnic.

fățarnicie *s. f.* Purtare de om fățarnic; nesinceritate; prefăcătorie.

fățășoară *s. f.* Mică fătă.

fătă *s.* Timpul fătărei; *adj.* născut.

fătătoare *adj.* și *s. V. fătă.* Care fătă; care nu este stearpă (oae, vacă).

fațetă *s. f. (fr. facette).* Suprafață mică, fețișoară dela o piață prețioasă lucrată.

făt-frumos *s. m. V. făt și frumos.* 1) Cavaler, tânăr frumos (din poveștile, basmele populare); 2) *idem* fiu de împărat; 3) *fig.* băiat f. frumos.

fățș, *ă adj.* și *adv.* Pe față, fără înconjur.

făt-logofăt *s. m.* (comp. *făt* și *logofăt*).

Tânăr frumos și inteligent (din povești).

fățulală *s. f.* Acțiunea de a fățui.

fățul (a) *v. V. față.* A da o suprafață frumoasă; a netezi, lustrui fața unui lucru.

fățuit, *ă adj.* și *s.* Netezit, lustruit.

fățuitoare *s. f.* Instrument pentru fățuit (la tâmplărie, zidărie).

faun *s. m. (lat. Faunus).* Zeul câmpiilor la Romani, inchipuit ca om cu coarne și cu picioarele de țap.

fauna *s. f. V. preced.* Zool. Totalitatea speciilor de animale ce se nasc și trăesc în anume regiune.

faur *s. m. (lat. dela faber, meșter, dibaciu).* 1) Meșter ferar; care lucrează și dă formă ferului și care știe a oțeli; 2) *fig.* luna Februar, în care pământul se desgheață, (asemănat cu lucrul ferului care se moaie la căldură, iar după alții pentru că în această lună se făureau uneltele de arat).

făurar, *s. m. V. faur.*

făurărie *s. f.* Locul, baraca unde lucrează făurarul.

făuri (a) *v. (lat. fabrire).* 1) A lucra fetul;

a da formă ferului; 2) a oțeli ferul; 3) *fig.* a formă, a înfăptui; 4) a turnă; a compune, a plăzumi.

făurire *s. f.* Acțiunea de a făuri *prop.* și *fig.*

făuriște *s. f. V. făurărie.*

făuritor *s. m. V. faur.* Meșter care făurește; *fig.* plăzmuitor, compunător.

favoare *s. f. (lat. favor).* 1) Sprijin, ajutor, bună voință; 2) protecție, 3) trecere, hafir. **favorabil**, *ă adj.* și *adv. (lat. favorabilis).* 1) Priincios; 2) binevoitor; 3) de folos; 4) cu câștig, cu spor.

favorit, *ă adj.* și *s. (fr. favori).* Care place mult; răsfățat, protejat mult; iubit; norocos.

favorite *s. f. (fr. favori).* Părți de barbă nerase pe un obraz și pe altul (barba și bărbia fiind rase).

favoritism *s. n. (fr. favoritisme).* 1) Prețuirea după favoare și nu după merit; 2) guvernare prin favoriți.

favoritor, *oare adj.* Cel ce favorizează.

favoriză (a) *v. V. favoare.* 1) A sprijini, a da ajutor, a proteja; 2) *fig.* a fi prielnic.

fază *s. f. (gr. phasis, apariția unei stele).*

Astron. Înfațișarea unei planete în timpul rotației — fazele lunei; 2) aspectul, înfațișarea timpului; 3) *fig.* înfațișare succesivă; 4) stare, stadiu.

fazan *s. m. (lat. phasianus).* Zool. Coșul sălbatic, de pădure, cu pene auril strălucitoare.

fazanerie *s. f. V. fazan.* Locul unde sunt crescuți fazanii.

feară *s. f. V. fiară.*

febră *s. f. (lat. febris, friguri). Medic.* 1) Frigurile, boală în care omul are căldură mare la suprafața corpului și totuși tremură de frig. (Chinina vindecă; ea omoară bacciliii frigurilor, dacă este luată cu șase ore înainte de răstimpul când vin frigurile); 2) căldură în corp mai mare de cât cea obicinuită, din cauza grăbirii băătăilor inimii.

febrilug, *ă adj.* (comp. din *febră* și *fuga*). Care alungă frigurile; potolește.

febril, *ă adj.* (lat. febrilis, dela febris, friguri). V. febră 2. 1) De friguri; 2) cu grabă mare, repede.

Februarie *s. m. (lat. dela februa, orum, ceremonia de purificare anuală care avea loc în luna Februarie).* Numirea lunei a doua de la începutul unui an, care are 28 de zile, iar din 4 în 4 ani câte 29 zile, când sunt ani *bisecți* — zisă și *faur* sau *făurar*.

fecioară *s. f. V. urm.* 1) Fată nevinovată, virgină; 2) Sf. Fecioară, Maica lui Isus Chris-

os; 3) semn al zodiacului, ca o fecioară, corespunzător luni August.

fecior *s. m.* (lat. *fetiulus* (cit. *fețiolus*, mic copil). 1) Băiat, fiu; 2) tânăr în vârstă de a servi în armată; 3) servitor în casă boierească; 4) vătăjel la moșie.

fecioresc, *eașcă* *adj.* 1) De fecior, sau de fecioară; 2) neprihănit.

feciorelnic, *ă* *adj.* 1) Ca o fecioară; 2) neprihănit, cinstit; 3) virgin; 4) de fecioară.

feciorește *adj.* și *adv.* 1) Ca feciorii sau ca fecioarele; 2) tinerește.

feciori (a) *v. V. fecioară*. A fi fecioară; a tăi vârsta fecioriei.

feciorie *s. f.* 1) Vârsta de fată mare, de fecioară; 2) virginitate; castitate de fecioară.

feculă *s. f.* (lat. *faecula*, drojdie de vin). Partea făinoasă, scrobeala, din grâne sau din cartofi, etc.

feculent, *ă* *adj.* Care conține feculă.

fecund *ă* *adj.* (lat. *fecundus*). Rodnic, producător, îmbelșugat.

fecundă (a) *v. V. preced.* 1) A face producător, rodnic; 2) a săvârși actul împreunății trupești; 3) a cădea polen pe flori.

fecundare *s. f.* Acțiunea prin care se face fecund, rodnic.

fecunditate *s. f.* Rodire din belșug; calitatea de fecund.

fedeleș *s. n.* (lat. dela *fidelia*, vas, oală; cu forma *fidelis*). Micuț butoiuș cu forma turtită și cu fundul oval, în care se ia apă la drum, sau la câmp (sigur că nu se sparge ca oala sau urcioul); *fig. adv.* a legă fedeleș, strâns,

federal, *ă* *adj.* (lat. dela *foedero* (citit *foedero*) *foederare*, a uni, a se alia). De unire, de alianță (între țări), de întovărire.

federală *s. f.* *V. preced.* Asociație de bănci populare.

federalism *s. n. V. preced.* Sistem politic, în care mai multe state mici se aliază pentru a face unul mai mare.

federalist *s. m.* Partizan al federalismului.

federat, *ă* *adj.* (lat. *foederatus*). Unit, aliat, asociat.

federațiune *s. f.* (lat. dela *foedis*, *foederis*). Alianță, unire, legământ (între state sau altfel de grupări).

federativ, *ă* *adj.* De federație, prin federațiune.

federweis (cit. *federvais*) *s. n.* (german *feder*, fulg; *weiss*, alb). Praf, pulbere ușoară, fină (din *steatită*, un fel de pământ alb-albăstriu săpunos și lunecos) care se presoară ca să alunece ceva (în ghetă, mânuși etc).

fee *s. f.* (fr. *fee* din lat. *fata*, vrăjitoare).

Mitologic. Ființă femeiească cu puteri supraomenești, din mitologia orientală, transmisă de Perși, Arabilor și apoi prin Spanioli europeni. Puterea lor stă într-o baghetă magică. În evul mediu aveau rol mare; familiile însemnate aveau câte o fee protectoare cu numiri ca Melusina, Morgana, Urgela, Dama albă, etc.

feeric, *ă* *adj.* De feerie, ca în feerie.

feerie *s. f.* (fr. *féerie*). *V. fee*. Artă fecilor (magie, vrăjitorie); lucrare sau piesă de teatru, în care apar fee, sau în care sunt jocuri de vrăjitorie, cu lumini ce dau vederi minunate, impresionale.

fel *s. n. adj.* și *adv.* (lat. dela *velut* = ca și cum). 1) Asemănare ca și cum: *este un fel de...* 2) Chip, mod; 3) gen, speță, natură; 4) origine, obârșie, *de fel din...*; 5) *adv.* *de fel*, nici de cum. — Și Ungurii zic *fel*.

felcer *s. m.* (germ. *feldscherer*, chirurg militar). 1) Chirurg militar; 2) ajutor de medic sau de chirurg; 3) *iron.* medic sau chirurg prost, neprețut.

feldmareșal *s. m.* (german *felt*, (*feld*), câmp + *mareșal*). Mareșal de câmp, titlul cel mai înalt în ierarhia militară din Germania, Anglia, Rusia.

feldspat *s. m.* (germ. dela *fels*, rocă, piatră; *paten*, a boteză). *Miner. chim.* Numirea silicatulului dublu de aluminiu, cu un alcaloid (întră în compoziția rocilor primitive).

felegean *s. n.* (lat. comp. *fideliae-genus* = speță de strachină). 1) Vas de aramă larg; 2) ceașcă mare fără toartă semănând cu strachina. — Și Turcii au cuvântul acesta de origine latino-bizantină.

felendreș *s. n.* (diform. germ. *flandrisch*, de Flandra). Postav de Flandra.

feleștiuc *s. n.* (lat. dela *folium*, foae; *strictus*, (stringo) strâns). 1) Fășioară de pânză răsucită strâns, ce servă ca fitil la opaiț; 2) cârpă sau foi de papură, legate sau prinse în capătul crăpat a unui băț (servește ferarului potcovar ca să stingă cărbunii, când nu trebuie să ardă); 3) orice mototol din pânză sau din foae strânsă; 4) mototol de călți sau cârpă, legat de un băț, cu care se unge osia (roatele) cu păcură.

felezău *s. n.* (lat. dela *filum*, fill, fir; *suo*, a împreună, a uni). Pesie sau scuturătoare, făcută din fire de păr împreunată, prinse la un loc; *fig.* coadă de păr de cal. — Și Ungurii zic *felezo*.

felezui (a) *v. V. preced.* 1) A scutură cu un felezău; 2) a netezi cu peria firele de păr, părul, ca să pară unit și lucios (mai ales pe cal); 3) a agită coada (calul); 4) a mișca ceva mereu, cum dă calul cu coada.

felibri *s. m. pl.* (cuv. provensal — francez de sud). Numire dată poeților provensali, din școala lui Mistral, sau școala Roumanilă, (La serbările de primăvară, în anul 1881, acești poeți au premiat pe Vasile Alexandri, poet român, ca poet al latinătății, pentru poezia sa *Ginta Latină*).

felicită (a) *v.* (lat. dela *feliciter*, cu belșug, cu noroc și *felix*, fericit, norocos). 1) A ură noroc cuiva; a'i dori binele prin vorbe sau prin scris; 2) a exprima cuiva admirația pentru o reușită sau pentru o faptă deosebită; *fig. a se felicită*, a se simți mândru de o faptă.

felicitare *s. f.* 1) Acțiunea de a felicită; 2) urare scrisă, pentru anul nou, sau la zi onomastică, ori la un eveniment fericit.

felle *s. f.* (lat. din *offella*, felie). Bucată tăiată îngustă, din pâine sau din alt aliment (*fâlie*).

felinar *s. n.* Amplificat din *fănar* sau *fănar* — vezi-le.

felu *s. n. V. fel.*

felușag *s. n.* (rom. baza *fel*, *feliuș*, ca și *rămășag*, etc.). Felul, caracterul moștenit: — *așa-i felușagul lui...* — Și Ungurii, zic *feleşeg*.

felon *s. n.* (gr. mod. *feloni*). *Bis.* Vezmânt preoțesc larg și ornăt, în formă de mare cou trunchiat.

felonie *s. f.* (gr. dela *pheloo*, a înșelă). Trădare, înșelăciune.

felurime *s. f. V. fel.* Mulțime de feluri; diversitate.

felurit, *ă adj. și adv.* În diferite chipuri; variat; divers.

femeie *s. f.* (lat. din *femina*, femeie, prin *femella*, femeiușcă). 1) Soție; 2) omul de sex opus bărbatului; 3) *fig.* delicat, slab — *e femeie, nu-i bărbat*.

femelesc, *eachă adj.* De femeie.

femelește *adv.* Ca femeile; *fig.* fără putere.

femeiușcă *s. f.* 1) Mică femeie; 2) parte femeiască dela păsări, sau vietăți.

femenin, *ă adj.* (lat. *femininus*). De femeie, femeiesc; *gramat.* de gen femeiesc.

feminism *s. n.* Afirmarea dreptului femeilor, de a lua parte deopotrivă cu bărbații la conducerea statului și la afacerile publice.

feminist, *ă adj.* Privitor la femei sau la feminism.

femur *s. n.* (lat. *femur*, coapsă). *Anat.* Oslul mare al piciorului, care se prinde sus de coapsă.

fenic (cid) *adj.* (gr. dela *phenô*, a ucide). *Chim.* Acid extras prin distilarea căbunelui de pământ (hullei), este caustic și desinfecant — ucide microbii; ucide viețuitoarele.

fenicleni *s. m. pl.* *Istor.* Locuitorii țării din vechime ce se numea Fenicia, în Asia, pe coasta mării unde este acum *Syria*, popor de navigatori și comercianți; ei au combinat scrierea alfabetică (cu câte un semn pentru fiecare sunet) și aveau o civilizație însemnată. *V. Tyras* num. geogr.

fenix *s. m.* (gr. dela *phenax*, înșelător). 1) *Mitol.* pasărea *fenix* se credea că este o pasăre unică în felul ei, trăia mai multe sute de ani și, după moarte, renaștea din cenușa ei; 2) simbol al renașterii și nemuririi; 3) *fig.* ființă minunată.

fenol *s. n. V. fenic.* *Chim. farm.* Numirea unei substanțe extrase din gudron, păcură și din hulla.

fenomen *s. n.* (gr. *phenomenon* dela *phainomai*, a apare). 1) Apariție; ce se arată, ce apare; 2) apariție neobcnuită în aer sau pe cer; 3) *fig.* tot ce este rar, deosebit și surprinzător, uimitor.

fenomenal, *ă adj.* 1) Ca un fenomen; 2) nema văzut; minunat; 3) extraordinar; 4) grozav.

fer *s. n. V. fier.*

ferbe (a) *V. fierbe.*

fercheș, *ă adj.* (lat. *ferox*, *ferocis*, mândru, fudul curagios). 1) Gătît frumos; 2) curat și îngrijit; 3) elegant; 4) prezentabil; 5) curagios; 6) fudul.

ferchez *s. n. V. ferchezui.* Gătirea; îngrijirea de frumuseța corpului prin spălare, peptănătură, parfumare; așezarea îmbrăcămintei, etc.

ferchezui (a) și (a se) *v. V. ferchez.* 1) A se găti frumos și pe îndelete, a se aranja, dichisi; a se spăla și peptăna mult; 2) *fig.* iron. a bate pe cineva luându-l de păr, stricându-i peptănătura, etc.

ferchezuală *s. f. V. preced.* Acțiunea de a ferchezui, *propr.* și *fig.*

ferchezuit, *ă adj.* 1) Spălat, curat, gătît, în rîjit; 2) *iron.* luat de păr, palmuit.

fer *s. f. V. fiere.*

ferală *s. f. V. feri.* Pază, păzire; adăpost; evitare.

ferastră *s. f.* (lat. *fenestra*). 1) Deschizătura în zid pentru a veni lumină în casă; 2) geamurile și lemnăria ferestrei.

ferecă (a) *v.* (lat. comp. *fer*, *ferrum* + *ec*, (e, ex), din). 1) A face din fer; a pune legături și cercuri sau osii de fer la un car; 2) a lega cu fiare, a încătușa; 3) a lega foarte strâns; a strânge o legătură; 4) a pune adăsurile și ornamente de metal prețios — *ferecată cu argint* (evanghelie); 5) a bate cu ciocanul piatra de moară (când s'a tocit) ca să macine bine iarăși.

ferecare s. f. Acțiunea de a fereca.
ferecat, *ă adj.* 1) Legat cu fer sau cu alt metal; 2) legat foarte tare; 3) bătută cu ciocanul (peatra de moară).

ferecătură s. f. V. **ferecă**. 1) Legăturile de fer la o căruță; 2) întărituri cu fer, balamale etc.; 3) ciocănirea pietrei de moară; 4) legătură și împodobire cu reliefuri de metal (la o evanghelie, cruce).

ferce s. f. V. **feregă**.

feredeu s. n. (lat. dela *fervidus*, *ferbinte*—*balneae fervidae*—băi ferbinți). 1) Băi minerale, ce vindecă boalele, mai ales băi cu ape termale, calde; 2) baie caldă; 3) baie de orice fel.—Ungurii zic *furdö*, baie, feredeu.

feredui (a și a se) v. A face baie.

feredeliță s. f. Femeie care pregătește baa.
feregă s. f. plur. ferige (lat. *filix*, feregă). *Bof.* Plantă, cu multe frunzișoare, ce crește în locuri sălbatiche și nisipoase; se mai numește și *spata dracului*; după știință, este cea întâi plantă apărută pe pământ.

fereguță s. f. *preced.* Speță de ferigă mică, zisă și *coada șorțelului* (are f. multe frunzișoare ascuțite mici pe dreapta și pe stânga).

feregă s. f. (turc *feredjä*). Numirea voalului la femeile turce; haină largă care înfășoară corpul.

ferentar s. m. (germ. *ferenter*, schimbător). Soldat de infanterie cu schimbul; schimbaș.
feresău s. n. abreviere din *ferestrău*.

ferestrău s. n. (lat. dela *ferri(s)terus* din *ferrum*, fer; *tero*, a frecă, a roade). Instrument cu o lamă dințată de fer sau de oțel, ce taie lemnul prin roadere.—Și Ungurii zic *fűresz* și *fűresztö*.

ferestue sau **ferestruie** s. f. Mică fereastră.

ferestru (a) v. A tăia cu ferestrăul.

ferestruceală sau **ferestruitură** s. f. 1) Tăcutură cu ferestrel; 2) tărăță de lemn ce cade dela tăierea cu ferestrel.

ferestruică s. f. Mică fereastră.

ferfăn s. m. (lat. *fervens*, aprins — la culoare). Văzdoagă—floare ce se duce la sărbători și astăzi.

ferfeniță s. f. (lat. dela *filum*, fir + *finis*, sfârșit). Haină purtată cu desăvârșire, uzată și ruptă; treanță.

ferfenițos, *oasă adj.* Uzat de tot, rupt de tot; trențeros.

feri (a și a se) v. (lat. dela *fero*, *ferre* a duce). 1) A (se) duce la o parte; 2) a (se) apăra; 3) a evita; 4) a sta la adăpost; 5) a scăpa, salvă; 6) a cruța; *doamne ferește*, ferească D-zeu; nici de cum *adv.* sau *f. rit-a sfântul*.
ferice *adj.* și *adv.* (lat. *felix felicis*, *ferice*).

Complex mulțumit; bucuros în totul, fericit-ferici (a) v. V. *preced.* 1) A face fericire; 2) a crede fericit (pe altul); 3) a se simți fericit.

fericire s. f. (lat. *felicitas*, fericire; și *felicitet*, cu noroc). 1) Mulțumire și plăcere deplină; 2) bucurie. 3) noroc.

fericit, *ă adj.* și *adv.* V. *preced.* 1) Complex mulțumit; 2) cu noroc; 3) *bis.* Sfânt plăcut lui D-zeu.

ferigă s. f. V. **feregă**.

ferice s. f. V. **feri**. Acțiunea de a (se) feriferi, *ă adj.* Adăpostit; păzit; păstrat; scutit.

ferm, *ă adj.* și *adv.* (lat. *firmus*, tare, vânos). Tare, hotărât; neinduplecat; neclintit.
fermă s. f. (fr. *ferme*, dela lat. *ferme*, aproape). Mică moșie cu instalațiile necesare pentru agricultură sistematică și p. creșterea vitelor, etc. (de obicei în apropierea orașelor pentru a desface cu preț și neconținut produsele).

fermecă (a) v. V. *farmec*. 1) A face farmece, leacuri descântate de babe, și a le da cuiwa cu un scop de bine sau de rău; 2) a încânta cu totul prin frumuseță; 3) a lua mințile, a zăpăci, a înnebuni; 4) a face descânțete de dragoste.

fermecare s. f. Acțiunea de a fermeca *prop.* și *fig.*

fermecat, *ă adj.* 1) Transportat, încântat de frumuseță; 2) zăpăcit; înnebunit de farmece; 3) vrăjit; 4) atras, îndrăgostit prin descânțete.

fermecător, *oare adj.* și *adv.* 1) Încântător, minnat de frumos; 2) s. care face farmece, vrăjitor, vrăjitoare; 3) care face descânțete pentru îndrăgostire.

fermecătorie s. f. V. **fermecă**. 1) Mijloc, metodă de a fermeca; 2) vrăjitorie; 3) arta de a fermeca; 4) descântec de dragoste.

fermece s. n. pl. V. **farmec**.

fermenea s. f. (turc. *fermenē*). O îmbrăcăminte scurtă și bine încheiată (la țărani) *vechiu*. haină largă, scurteică, la boilerii vechi.

ferment s. n. (lat. *fermentum* dela *fervere* a ferbe). 1) Drojdi; 2) orice substanță care amestecată în alta produce fermentație; 3) *fig.* ceace provoacă agitație, neliniște (în societate); 4) *științ.* ființă microbiană care provoacă fermentare.

fermentă (a) v. (lat. *fermentare*). 1) A face să dospescă, a dospi; 2) a se produce ferbere din cauza fermenților, la fructe, vin, drojdie; 3) a se acri.

fermentațiune s. f. Acțiunea de a fermentă, dospire; fierberea vinului.

fermier s. m. V. **fermă**. Cel ce are sau adăministează o fermă.

feroce *adj.* și *adv.* (lat. *ferox, ferocis, sălbatic*). Sălbatic, crud, rău (ca fiara).

ferocitate *s. f.* (lat. *ferocitas*). Sălbăcie, cruzime de fiară.

feros, oasă *adj.* (lat. *ferox*). Sălbatic; ca fiara.

feroșie *s. f.* V. ferocitate.

ferșter *s. m.* diform din nemț *förster*, pentru *forestier*.

fertil, ă *adj.* (lat. *fertilis*). Roditor, productiv.

fertilitate *s. f.* (lat. *fertilitas*). Rodire, îmbelșugare.

fertiliză (a) *v.* (fr. *fertiliser*). A face roditor.

feruginos, oasă *adj.* (lat. *ferrugineus*).

1) Cu gust de fer, cu miros de fer; 2) care conține fer (apa).

fervent, ă *adj.* (lat. *fervens, ferventis*). Fig. Inferbântat, ferbinte; aprig, zelos.

fes *s. n.* (turc, arab, *fez*). 1) Căciulă (scufie) din postav roșu sau alb, pe care o poartă Turcii și Grecii; 2) *fig.* scufie ce poartă unii bătrâni sau unele bătrâne.

fesesele *s. f.* (turc *fesfesë*). Giuvaericele mici, pentru împodobit (de puțină valoare).

feșnic *s. n.* (lat. din *fax, facis, făclie, lumânare și facinic* (us), pentru lumânare). V. *sfeșnic*.

festă *s. f.* (lat. dela *festivus, glumeț*). Glumă, farsă, păcăleală.

feștanie *s. f.* V. *sfeștanie*.

feștel (a) *v.* (lat. dela *faex, necurătenie—faextere*). A mânji, a umple de unsoare, a murdări; *fig.* a scrinti, a o păți—*a feștelit-o*, — a da de rușine, de ceva rău.

feștelire *s. f.* Acțiunea de a feșteli.

feștelit, ă *adj.* Mânjit, murdărit, pătat, uns.

feștilă *s. f.* (lat. dela *fax, facis, făclie, tortă*—prin forma *facitela*, și sub influența gr. *fosteros* = a lumina). 1) Cărpă răsucită sau ață, muiată în său sau în ceară, ori în altă grăsime și care se aprinde pentru a lumina (la opaiț); 2) fitilul, sfoara din mijlocul lumânării.

festiv, ă *adj.* (lat. *festivus*). De serbătoare, de veselie; de sărbătorire.

festivitate *s. f.* (lat. *festivitas*). Sărbătoare, serbare.

feston *s. n.* (fr. *feston*). 1) Ghirlandă de flori; mănunchiu de frunze și de flori ce atârână; 2) broderie tăiată în forma de feston. *Arhît.* ornamente la construcții în forma de ghiulande.

fetesc, ească *adj.* De față, pentru fete.

fetică *s. f.* 1) Mică față; 2) *Bof.* planta numită și *valeriana*.

fetid, ă *adj.* (lat. *foetidus*). Care miroasă rău, puțuros.

fetle *s. f. fată*. 1) Starea de față; 2) virginitate.

fetiș *s. n.* (fr. *fétiche* (citit *fetiș*), diformare din lat. *fides, credință*). Idol la care se închină sălbaticii, barbarii.

fetișcană *s. f.* Fată de 12—14 ani.

fetișism *s. n.* V. *fetiș*. Închinarea la idoli de cătră barbari; *fig.* devotament și admirație exagerată.

fetiță *s. f.* Fată mică.

feud *s. n.* (lat. *feodum*). Domeniu, moșie mare, pe care un vasal o ținea dela prințul, slăpânul său, în anme condițiuni, pe timpul feudalismului (evul mediu). V. *feudalism*.

feudal, ă *adj.* V. *preced.* 1) Privitor la feude; 2) din timpul feudalismului.

feudalitate *s. f.* 1) Starea condiția feudului; 2) timpul, epoca feudalismului.

feudalism *s. n.* (numire lat, *feodom*, dela baza *fidere*, a avea încredere, *fides, credință*). Sistem de stăpânire, care a domnit în Europa occidentală dela sec. 9-lea până la terminarea evului mediu. Constă în faptul că proprietarul de moșie sau prințul, făcea jurământ de credință cătră un altul mai mare de cât dânsul și îi închina moșia, cu condiția ca să-l aperse de alții, să-l protejeze. Moșia îi era dată însă spre administrare și folosință tot vechiului proprietar, condițional ca să nuși calce jurământul de credință, adică să dea ajutor stăpânului său la rebel, să contribuie cu anume sume pentru trebuințele lui, etc., în schimbul protecției ce stăpânul acordă. Astfel toți proprietarii erau înfeudați unii la cei mai mari, la prinți, iar aceștia la regele țării. Clerul și femeile, fiindcă nu făceau serviciu militar, nu puteau fi înfeodați; (această organizație a fost și în Dacia, arătată de numirile: *boier, jupân, vice-pan* (hispan) *chenez sau kenej, pan sau ban* și *voevod-vezi-le*).

feudator *s. m.* Posesorul unei feude sau moșii feudale.

feze *s. pl.* (fr. *fesse*). Bucile șezutului.

fezandă (a) *v.* (după un cuv. francez). A ține carnea să șadă un timp până se frăgezește, dând spre putrefacție.

Februarie *s. m.* V. Februarie.

fi! *interj.* (fr. *fi!*) Exclamare de neplăcere, cispreț, scârbă.

fi (a) *v.* (lat. dela *sum, fui, esse, a fi*). 1) A se afla în ființă, a exista, a trăi; 2) a se găsi; 3) a avea (*a fi sete*); 4) a trebui (*a fi să*); 5) *o fi* (p. *va fi*), se poate, posibil.

fiară *s. f.* (lat. *fera*). Animal sălbatic; *fig.* ființă rea.

fiare *s. n. pl.* (lat. *ferrum, fer*). 1) Lanțuri

de fer, cătușe de fer pentru legat hoji sau pentru împiedecat cai; 2) drugi de fer la fereastră; 3) felurite lucruri de fer.

fiasco s. n. (fr. *fiasco*, dela ital. *fiacco*, obosit, slăbit). Nereușită; neizbutire (lătr'o întreprindere), a făcut *fiasco*.

fiastru s. n. (lat. *filiostrum*). 1) Fiu viteg; 2) *fig. poetic* — ca stelele: *ochii tineri, dulcii cerului fiastri* (Eminescu).

fibră s. f. (lat. *fibra* fir, firșor). 1) Fir cărnos din care sunt formați mușchii, tendoanele; 2) firșoarele ce constituiesc țesătura frunzelor, coaja sau partea lemnoasă a unor plante sau arbori.

fibrină s. f. V. *prec.* Substanță animală, albă și inodoră ce constituie materia principală a fibrelor, care intră și în compoziția sângelui, a chitului, etc.

fibros, oasă *adj.* Care are fibre.

ficat s. m. (lat. *ficatum*, maiu, ficat (po-reclă latină ce vine dela vorba *ficus*, smochin, fiindcă Romanilor li plăcea mult o mâncare făcut din smochine cu ficați; vorba *ficatum* = cu *smochine*, a rămas ca numire în loc de *iecur*, ficat). *Anat.* Organ intern, de culoare roșie închisă, care secretează fierul; *pop. fig.* — *mă doare la ficați*, simt mare în-tărire.

fică'e! s. m. pl. Friptură de ficați.

fichleș s. m. (lat. *fictrix*, care dă formă, înrudit cu *figulus*, olar). Scândurice cu care lucrează olarul.

ficțiune s. f. (lat. *factio, onis*). Închipuire; lucru ce nu este în realitate, ci numai aparent. **ficțiv**, *ă* *adj.* și *adv.* (fr. *factif*; din lat. *factus*, închipuit). 1) Închipuit; neadevărat; 2) fals.

ficus s. m. (dela latin. *ficus*, smochin). *Bot.* Numire de împrumut dată unei plante exotice, de ornament, cu frunze late, cărnose.

fidanțat s. m. (lat. dela *fidens, fidentis*, care se încrede). Logodnic; care încredințează, își dă cuvântul, că va lua în căsătorie (după fr. *fiancé*).

fidanțată s. f. V. *preced.* Logodnică.

fidca s. f. (gr. mod. *fidis*, dela *feidos*, rezervă). Firșoare de aluat, uscate și preparate anume (ce se pot păstra) pentru a fi puse și fierte în supă.

fidelișor s. m. (fr. *fidéjusseur*). *Jurid.* Cel ce dă pune cautiune pentru un altul.

fidel, *ă* *ad.* și *adv.* (lat. *fidelis*). Credințios, devotat; în care te poți încrede.

fidelitate s. f. (lat. *fidélitas*). Credință către cineva, devotament, statornicie.

fiduciar, *ă* *adj.* (lat. dela *fiducia*, încredere, bună credință). De încredere, pe încredere;

monetă fiduciară, monetă de hârtie negarantată prin stoc metalic, ci numai pe încredere.

fiel *interj.* (dela *a fi*). 1) Exclamare care arată convenie, învoire la ceva; 2) ajunță, destul — *fiel că ai greșit-o*; 3) imperativ dela *a fi* — să fie.

fiel-(mea, sa). s. f. (lat. *filia*). Prescurtare în loc de *fica* (mea).

fiecare *prom.* (comp. din *fiel*, dela *a fi* și *care*). 1) Care ar *fi* sau *este*; 2) oricine, oricare; 3) toți fără excepție.

fier s. n. (lat. *ferrum*). 1) Metal vânt al-băstriu, care se poate îndoi și care mușiat prin mare înfierbântare în foc, poate căpăta orice formă spre a servi în industrii; 2) mașină mică încălzită în foc, cu care se netezesc albiturile după spălare, hainele, etc.; 3) mic instrument de fier pentru încrețit părul; 4) vârfu ascuțit cu care plugul taie pământul; 5) *poet.* sabie; 6) *fierul roșu*—*fig.* stigmat, oprobriu; 7) *de fier*, tare, neînduplecat; 8) *pl. fiare*, lanțuri, cătușe pentru hoji; 9) *fig.* epoca de fier, epoca de barbarie și de lupte a omenirii.

fierar s. m. 1) Cel ce știe să lucreze fierul, să facă din el potcoave și unelte diferite și să ferece carul; 2) vânzător de fer și de obiecte de fer.

fierărie s. f. 1) Locul unde se lucrează fierul, atelierul ferarului; 2) magazin unde se vinde fer și obiecte de fier; 3) bucăți vechi de fier; 4) cantitate mare de fier.

fierbe (a) *v.* (lat. *fervere*, a fierbe). 1) A clocoti în lichid din cauza marelui călduri; 2) a ține ceva în lichidul ce clocotește; 3) *fig.* a se turbură, a se frământa (de mânie); 4) *fig.* (a se) a se uni (ferul); 5) a se cicatriza (osul).

fierbere s. f. V. *preced.* 1) Acțiunea de a fierbe; 2) agitație, turburare mare; 3) contopire, unite (ferul, osul frânt).

fierbinte *adj.* și *adv.* (lat. *fervens, ferventis*, ferbinte). 1) Ce este foarte cald; ce arde; 2) *adv. fig.* cu căldură; aprig; cu devotament mare; f. stăruitor.

fierbințea! s. f. V. *preced.* 1) Starea de a fi fierbinte; căldură mare; 2) *fig.* ardoare.

fier s. f. (lat. *fel*, fiere, venin, otrăv, amărăciune). *Anat.* 1) Substanță de culoare galbenă-verde, secretată de ficat (maiu) și care este foarte amară; 2) *fig.* orice substanță f. amară; 3) *fig.* amărăciune *propr.* și *fig.* 4) *Bot.* *fierca-pământului*, plantă amară, zisă și cintaură și gențiană.

fierț, **fierță** *adj.* V. *fierbe*. 1) Care a fierț, a clocotit la loc; 2) *fig.* gata, terminat; 3)

fig. dus, pierdut, deprimat; 4) istovit de mare căldură.

fierătură s. f. V. fierbe. 1) Măncare fiartă; supă, ciorbă; 2) acțiunea de a fierbe; 3) locul unde se fierbe (5).

fiesc, ească adj. V. fiu. De fiu.

fieștecare pron. (comp. fi (a fi); este și care). V. fiecare (greșit fitegcare).

figură s. f. (lat. figura). 1) Chip, formă, înfățișare; 2) fața, obrazul; 3) desen sau formă geometrică; 4) statuie, statueta; 5) portret, chip; 6) **fig.** personaj deosebit; 7) **iron.** păcăleală, faisă, tragere pe sfoară, a face figura; 8) **gram.** formă de cugetare expresivă; 9) anume parte din cadrul (joc).

figură (a) v. (lat. figurare). 1) A sta de față; 2) a exista în; 3) a fi amestecat: a **figura în proces**; 4) **liter.** a reprezenta alegoric.

figurant, ă s. V. preced. Teatr. Actor improvizat, care pe scenă reprezintă persoane de decor, de completare a jocului, fără să vorbească: **oameni de serviciu, popor; fig. funcționar de formă.**

figurare s. f. Acțiunea de a figura (4).

figurat, ă adj. și adv. 1) Care figurează, reprezintă, închipuește; 2) simbolic; 3) închipuit, imaginat; 4) asemănător cu ceva real.

figurativ, ă adj. și adv. V. preced.

figurină s. f. (fr. figurine). Mică figură, statueta de pământ ars, de metal, etc.

fiică s. f. (dela fiu). Fată a cuiua.

fiind-că conj. (compus din fiind, a fi; și că). Pentru că; de oare ce.

ființă s. f. (comp. dela a fi, ființă — după forma latină ca din scio, scientia). 1) Ceeace există; 2) viețuitoare, animal, (spre deosebire de lucruri); 3) **fig.** realitate; 4) prezență, starea de față; 5) **ființa supremă, Dumnezeu.**

ființă (a) v. A fi în ființă, a exista.

fiică s. f. (gr. fillon, foaie, frunză). Foaie de hârtie dintr-o carte sau din caiet.

fiică (a) v. (fr. filer dela lat. filum, fir de ață). 1) A face fir; 2) a scoate, a trage firele din pânză sau din gogoși de mătasă; 3) a lucra după fire; 4) **f.g.** a scoate fum subțire ca firul, a fumega (lampa sau lumânarea); 5) a trage incetinel o carte de joc; 6) a scurge încet, ca un fir (siropul).

filaliu s. n. (lat. dela filum, fir). Tesetură fină, tiul în care se cunosc firele.

filament s. n. (fr. filament). 1) Acțiunea de a filă, a trage fire; 2) firisoare în apă șezută, stricată; 3) mici fibre dela mușchi sau dela plante.

filamentos, oasă adj. Cu filamente.

filantrop, oapă adj. și s. (gr. philos, iu-

bitor; anthrôpos, om). Care are milă de oamenii săraci, nevoiași și îi ajută; milostiv; binefăcător pentru săraci.

filantropic, ă adj. De filantropie, de binefacere.

filantropie s. f. V. filantrop. Iubire de oameni; binefacere; ajutorare pentru cei săraci sau bolnavi; un spital în București.

filarmenic, ă a (gr. philos, iubitor; și armonia). Iubitor de armonie, de muzică și care dă audiții muzicale (**societate filarmenică**).

filatelist și filatelle s. (fr. philatelle din gr. philos, iubitor; télé, departe). Iubitor, colecător de mărci poștale din toate țările și din toate timpurile.

filatură s. f. V. filă. Acțiunea de a filă.

fildeş s. n. (turc. fil dinte diși, elefant). 1) Os alb din dintele de elefant; ivoriu.

filer s. m. (germ. austr. filler). Centimă (ban), a suta parte dintr-o coroană.

fileu sau filea s. (fr. filet, dela lat. filum, fir). Rețea împletită din fire f. subțiri de mătasă neagră, care se pune peste părul frezat (la cucoane), ca să nu fie stricată frezura de vânt.

filifon s. m. (gr. philos, iubitor de; phisicó, a se umfla de succese). **pop.** 1) Tânăr spulcuiț, încrezut, elegant și mândru de succesele lui; 2) **cu înțeles mai rău — tânăr neserios, secătură.**

filial, ă adj. (lat. dela filius, fiu). De fiu; fiesc, fiească.

filială s. f. V. preced. Întreprindere sau instituție mai mică, ce aparține alteia mai mari de același fel; secțiune, sucursală (de comerț, bancă).

filiațune s. f. (fr. dela lat. filius, fiu). 1) Tragerea, coborîrea neamului din tată în fiu; 2) **fig.** urmare treptată, dezvoltare succesivă (de idei).

filieră s. f. (fr. filiere, instrument cu mici găuri prin care se trage și se formează firul metalic de anume grosime). **Fig.** Șirul, mersul neîntrerupt, cursul (unei afaceri).

filigrană s. f. (fr. filigrane, dela lat. filum, fir; granosus, grăunțos). 1) Lucrare din fir metalic de aur sau argint, formând un fel de rețea (mai ales lucruri orientale și de biserică); 2) figuri încrustate în hârtie prin presare (ca la hârtia timbrată); 3) literele sau clișeul ce dă aceste figuri.

filipică s. f. (fr. philippique, dela Filip). 1) **Oratoric.** Denumirea discursurilor celebre ale lui Demostene (mare a ator atenian, 385—322 înainte de Hs.), contra regelui Filip al Macedoniei, care voia să cucerească Grecia; 2) **fig.** discurs violent îndreptat contra

cuiva ca disc. lui Cicerone contra lui Antoniu; 3) *fig.* atac violent prin scris sau prin vorbire.

filisten *s. m.* Numirea unui popor, învecinat cu Iudea (Palestina).

film *s. n.* (germ. *film*, dela lat. *filum*, fir).

1) fâșie lungă (de peliculă fotografică) pe care sunt fotografiate vederi, sau mai ales scene, mișcări, jocuri (prin fotografiere instantanee, însă continuă); care fâșie, desfășurându-se apoi treptat, și proiectând prin acele fotografii o lumină puternică pe o pânză albă, redă mișcările ce au fost fotografiate. *V. cinematograf.* Reproducerea filmelor de cinematograf, formează o distracție ușoară, câte-odată și instructivă; 2) *liter.* scurtă descriere de întâmplări și situații comice.

filite *s. f. pl.* (fr. *phyllithe* din grec.). Șteini. Foac, frunză, petrificată, sau piatră ce poartă impresiunea, forma, unei frunze.

filolog *s. m.* (gr. *philos*, iubitor; *logos*, cuvânt, vorbă). Literat care se ocupă cu filologia și cu critica literară.

filologic, *ă adj.* De filologie.

filologie *s. f. V. filolog.* Știința privitoare la lucrări literare și limbi, din punctul de vedere al erudiției, al criticii textelor și al gramaticii; *filologie clasică*, care privește limba greacă și latină; *filologie comparată*, care studiază raporturile între diferite limbi.

filomelă *s. f.* (gr. *philos*, iubitor de; *melos*, cântare). *Zool.* Numirea ce se mai dă *privighetoarei*.

filon *s. n.* (fr. *filon*, dela lat. *filum*, fir). *Miner.* Fir, fâșioară de metal ce se găsește în piatră, într'o mină.

filosof *s. m. V. filosof.*

filotim, *ă adj.* (gr. *philotimia*, iubire de onoare). Onorabil; delicat: cu bună cuviință.

filotimie *s. f. V. preced.* 1) Onorabilitate; 2) delicateță; 3) bună cuviință; 4) cinste, omenie.

filoxeră *s. f.* (gr. *phylloxera*, frunză; *xeros*, uscat). Microb, parazit ce se formează pe rădăcina și frunza de vie și o usucă (adus din America).

filozof sau **filosof** *s. m.* (gr. *philos*, iubitor de; *sophia*, înțelepciune). 1) Cel ce studiază filosofia sau care o practică; 2) *fig.* om învățat, înțelept; 3) *fig.* om retras; 4) *fig. iron.* om nepăsător.

filozofă (a) *v.* sau **filosofă** *V. preced.* A face aprecieri filosofice (se ia și în înțeles ironic; a fi prea idealist a nu vedea realitatea, a trăi cu iluzii).

filosofală *adj.* (piatră). Piatra pe care o căutau alchimistii și cu care credeau că se poate preface orice metal în aur (deoarece

toate metalele se găsesc în piatră...); *fig.* lucru imposibil.

filozofic, *ă adj.* De filosofie.

Filozoficește *adv.* În chip filozofic; după știința filozofiei.

filozofie *s. f.* (gr. *philos*, iubitor de (amic); *sophia*, înțelepciune). 1) Cunoștința despre toate lucrurile fizice, morale și intelectuale prin cauzele și prin efectele lor; 2) sistem filozofic particular fiecărui filozof celebru: *filozofia lui Platon*, *Aristotel*, etc.; 3) sistem particular pentru viețuire; 4) știința ce ia în considerație cauzele și efectele despre ceva: *filozofia istoriei*, etc.; 5) specialitatea de studiu cea mai înaltă din învățământul clasic. — Scopul filozofiei, definit în afară de numirea sa, este *căutarea adevărului*. Învățământul filozofiei cuprinde trei părți principale: *logica*, *metafizica* și *morala*, având ca obiect sufletul, pe D-zeu și omul. Ea răspunde unei cerințe a sufletului de a căuta adevărurile prime ce au dat naștere filozofiei. — În înțeles mai larg și cu numai moral, filozofia este acea tărie sufletească ce înalță pe om mai presus de patimi, de opiniile de rând, și'l face să nu pună preț pe onoruri și bogății sau pe prejudecăți. Filozofi mari au fost la Greci: *Thales*, *Pythagora*, *Socrate*, *Platon*, *Aristotel*, *Epicur*, *Zenon*, etc.; la Romani: *Ciceron*, *Seneca*, *Marc-Aureliu*; din evul mediu până în timpii noi: *Abailard*, *st. Tomas*, *Bacon*, *Descartes*, *Bossuet*, *Leibniz*, *Kant*, *Condillac*, *Hegel*; apoi francezii de curând: *Collard*, *Jouffroy*, *Cousin*, *Aug. Comte*, *Bergson*, *Einstein*; iar dintre români; *V. Conta*, a emis o teorie filosofică originală; 6) curs de filozofie (carte); 7) *fig.* tărie sufletească, superioritate intelectuală.

filtră (a) *v.* (fr. *filtrer*). A curăți apa sau alt lichid, securându-l, strecurându-l printr'o hârtie poroasă, sau prin vată pusă într'o pânză (leică); prin nisip sau printr'o piatră poroasă.

filtrațiune *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a filtra; 2) pătrunderea apei prin straturi de pământ nisipoase.

filtru *s. n.* Aparat pentru a filtra apa. *V. filtră.*

fin, *ă adj.* și *adv.* (fr. *fin*). 1) Subțire, delicat, ales; 3) de calitate superioară; 3) *adv.* cu delicateță, subțire; 4) *fig.* cu abilitate.

fin *s. m.* (lat. *finis*, de fiu). Cel ce este botezat sau cununat de cineva.

fină *s. f. V. preced.* Cea botezată sau cununată de cineva (*fină și nașă*).

final, *ă adj.* (lat. *finalis*). Dela urmă; dela sfârșit; *s. n.* sfârșitul.

finalmente *adj.* (fr. *finalment*). De sfârșit.
finalitate *s. f. V. preced.* Sfârșirea, terminarea; desnodământul.

financiar, *ă V. urm.* De finanțe, de bani publici, ai statului.

finanțe *s. pl.* (fr. *finances*, dela *fenus* (faenus), produs, dobândă, venit, capital). 1) Baniul statului; 2) veniturile în bani ale statului, ale țării; 3) administrația banilor țării.

fine *s. m.* (lat. *finis*, hotar). Sfârșit, terminare.
finețe sau **fineță** *s. f. V. fin.* 1) Starea de a fi fin; 2) delicateță; 3) agerime; 4) dibăcie.
finéz, *ă adj.* Locuitor din Finlanda sau din țările Nord-Estice ale Europei.

fini (a) *v.* (fr. *finir*, dela lat. *finis*, margine, hotar). A termina, a sfârși.

finic *s. m.* (gr. *phoinix*, palmier, curmal; de aici se numește și țara *Fenicia*, vecină cu Iudea). *Bot.* Arbore exotic, curmalul, palmierul (cu ramuri din acest arbore a fost înțâmpinat Isus Christos, când a intrat în Ierusalim).

finie *s. f. V. s. fin.* Rudenia de fin.

finire *s. f. V. fini.* Terminare, isprăvire.

finișor, *oară s.* Mic fin sau fină.

finit, *ă adj. V. fini.* Terminat, isprăvit, măntuit.

fioc sau **fiong** *s. n.* (italian *fiocco*, egretă, nod). Fundă sau funtă, nod frumos făcut din cordea, din panglică lată, pentru a fi pus pe cap de fete, sau a servi ca ornament ori drept legătură, cravată la gât, etc.

fiotă *s. f.* (gr. *fiatē*, vas fără toarte sau picior). Mic vas tubular de sticlă, pentru medicamente.

flor sau **hlor** *s. n.* (lat. diformat din *frigus*, *frigoris*, fior, groază). 1) Tremurare în corp din cauza frizei; 2) senzație repede de frig; 3) senzație mare în general (chiar și de surpriză plăcută).

fiorin și **florin** *s. m.* (italian dela *fiore*, floare; și dela Florența, unde s'au dezvoltat instituții de bancă în epoca ei de înflorire). Numirea banului austriac de 2 koroane (în primul timp era florentin).

fioros sau **hloros**, *ă adj. și adv. V. fior.* Spăimântător; care dă fiori de spaimă.

fir *s. n.* (lat. *filum*). 1) Ață; 2) tort; 3) lăstar *f.* subțire; 4) păr (fir de); 5) iarbă; 6) bob (de pipier, etc.); 7) sârmă subțire — de metal, de aur, pentru brodat; 8) *fig.* șirul, mersul (afacerei); 9) ațe subțiri (dela painjen, sau dela viermi de mătasă); 10) sîrma telegrafică sau telefonică; 11) *a prinde firul*, a dibui, a afla urmele; sau *a relua șirul* (de fapte sau idei); 12) *de-a fir-a-părul*, foarte cu deamănuntul — sau *din fir până în ață*.

fire *s. f. V. a fi.* 1) Starea de a fi, a exista; 2) felul, natura; 3) temperamentul, caracterul; 4) *a veni în fire*, a 'și da seama; a avea conștiință; 5) *în toată firea (om)*, om matur; conștient, zdravăn; 6) *a se pierde cu firea*, a se intimida, grăbi.

fireav, *ă adj. V. fir.* Subțirețec, slăbuț, debil.

firesc, *ească adj. V. fire.* Natural; posibil; *adv. firește*, bine-îțeleș, natural.

fir *pl. firețuri s. n. V. fir 7.* 1) Fir de aur răsucit; 2) lucrătură cu fir de aur sau de argint; 3) ciucuri, trese, galoane de fir ale uniformei ofițerilor.

firlic (sau **firlică**) *s. m.* (germ. din *fünfer*, de cinci (p. sünferic). Monetă mică de argint, care era de 15 parale pe timpul când Austria ocupă țara, sau trecea cu oștile prin țările române.

firicel *s. n.* Mic fir.

firidă *s. f.* (lat. *hydrata* (p. hiatus), deschizătură, căscătură). 1) Scobitură făcută anume sub vatră, sau în corpul sobei ca să dea căldură; 2) scobitură la fel în perete.

firisău *s. n. V. feresău.*

fir *s. n.* Olt. *v. feresău* și *ferestrău*.

firmă *s. f.* (fr. *firmē*, dela lat. *firmare*, a întări, a consolida, dovedi). 1) Insigna unui magazin, (sau numele comerciantului) care se înscrie la tribunal (pentru că negoțul are anume reguli prevăzute în codicile de comerț); tabla cu acel nume sau insignă; 2) tăbliță expusă, pe care un avocat, medic sau inginer își arată profesiunea; 3) *fig.* recomandare sau înfățișare aparentă; pretext.

firmament *s. n.* (lat. *firmamentum*, tărie, sprijin, cerul). Bolta cerească, cerul.

firman *s. n.* (turc *firman*). Decretul sultanului Turciei (pare însă din lat. *firmare*, a întări).

firoscos *s. m.* (diform din *filozof*). *Ve-chiu.* Filozof; *fig.* mintos; *fig.* șiret.

firoseală *s. f. V. urm.* Risipă; răspândire pe jos.

firosi (a) *v.* (daco-gr. dela *phyraō*, *phyrasō*, a stropi pe jos). 1) A răspândi pe jos; a stropi, a curge, risipă; 2) a cheltui zadarnic.

firtă *s. f.* (dif. din *sfert* dela lat. *quartum* (sfert) s'ert, ca si germ. *viertel*). Suprafața de pământ ca o jumătate, sau sfert de pogon (sfert dintr'o măsură mai mare) — de vie, etc.

firuță *s. f.* (dela vorba *fir*). *Bot.* Plantă din familia gramineelor, ce crește prin iarbă.

fiș *s. n.* (fr. *fiche*, citit *fiș*. Cuiu, cărlig). 1) Teruș; 2) fișucă, însemnare; 3) *tipogr.* amestec de felurite litere.

fișă s. f. (fr. *fichet* cit. *fișe*). Semo făcut din o tăbliță, rotundă ca banul, sau din carton, care se dă drept valoare (de chelneri când iau marfă să o ducă la consumatori) sau de jucătorii la cărți ori table; sau drept bilet pentru intrare, etc.

fisc s. n. (lat. *fiscus*, ladă (de bani)). 1) Vistieria, casa de bani a statului; 2) dreptul dat de legi pentru încasări de bani în folosul statului, pentru nevoile statului.

fiscal, ă adj. V. preced. De fisc, al fiscalului.

fiscalitate s. f. Al.ătuirea sau sistemul legilor, ce dau drept la încasări de bani în folosul statului.

fisetru s. n. (lat. *pistris*, balenă). Zool. Numirea unui pește foarte mare (nisetru?).

fișic s. n. (lat. dela *fiscus*, coș sau ladă, cutie de bani). 1) Vălătuc înfășurat (din hârtie) în care sunt puși bani de aceiași mărime; 2) sul sau con din hârtie, pentru pus un praș sau marfă (orez, etc.), care altfel s'ar risipi; 3) cartuș de carton. — Și Turcii au acest cuvânt.

fișiu s. n. (fr. *fichu* (citit *fișiu*). Broboadă subțire și lungă pentru înfășurat pe cap; năframă.

fissiped, ă adj. (fr. *fissipede*, dela lat. *fissio*, a despica; *pes pedis*, picior, ghiară, copită). Zool. Animale ce au laba despățită în mai multe degete.

fistic s. n. (lat. *pistacium*). Pom ce face un fruct cu coaja tare și miezul verziu. *V. lentisc*. — Și Turcii zic *fastac*, fistic.

fistichiu, ie adj. V. preced. De colorarea fisticului (verziu); *fig.* ciudat, straniu, neînțeles.

fiștulă s. f. (lat. *fistula*). Med. Umflătură care are intrarea îngustă însă înăuntru este largă, comunică cu o cavitate naurală și produce puroi.

fit adj. (scurtare din *cfi*, vezi acest cuvânt). Achitat, numai având nimic de dat sau de luat; *s. școlar*, fugire dela școală, dela curs — *trage la fit*, în sală.

fitil s. n. (ital. dela *fitto*, înfipt, băgat). 1) Fășie sau șnur din bumbac, ce se pune în lampa cu olei sau cu gaz ca să ardă; sau plută, în candelă; 2) orice dop subțire introdus și cu scopul de a comunica focul; 3) fășie sau șnur de bumbac ce se aprinde din schintele de cremene sau din mașina de aprins (brichet); *Medic.* 4) astupuș subțire de vată, (cu medicamente) introdus în o cavitate bolnavă; 5) *fig.* a pune fitil, a atîta, a face întigi.

fitui (a) v. V. fit. 1) A achită; *fig.* a termina; a perde tot; a dispăre.

fițulcă s. f. (dimin. din vorba *foițică*, *foiță*, *foale mică*). 1) Bucățică de hârtie; 2) *fig.* chitanță; însemnare pe o bucățică de hârtie; notă.

fituit, ă adj. V. fit. Achitat; terminat; sustras.

fiu s. m. (lat. *filius*, fiu). 1) Copilul de sex bărbătesc al cuiva; 2) băeat; 3) *bis.* *Fiul*, Isus Christos.

fix, ă adj. și adv. (lat. *fixus*). 1) Neclintit, înțepenit, determinat, hotărît; 2) întocmai, la timp, precis.

fixă (a) v. V. preced. 1) A determina; 2) a înțepeni ceva; 3) a face să nu se șteargă; 4) a preciza; 5) a ținti, a ochi; 6) a se uita țintă.

fixare s. f. Acțiunea de a fixa.

fixat, ă adj. 1) Înțepenit de nu se mișcă; 2) determinat, hotărît; 3) ochit, țintit cu privirea.

fixitate s. f. 1) Starea de a fi fix, înțepenit bine; 2) neclintire, neschimbare, nestrămutare.

fizic, ă adj. (gr. *physis*, natura, firea lumii). 1) Ceea ce este natural, material, din substauță ce cade sub simțurile omenești; (spre deosebire de ceea ce este de ordin abstract sau moral, sufletesc); 2) *s. n.* înțepura sau înfățșarea cuiva; 3) corpul omului.

fizică s. f. (gr. *physiké*, dela *physis*, natura). 1) Știința care cercetează proprietățile corpurilor și acțiunea ce au unele asupra altora, fără să 'și schimbe natura; 2) cartea ce tratează despre legi; și cunoștințele fizice; 3) cursul, învățământul fizicii.

fizicește adv. 1) După fizică; 2) de stare fizică; *fig.* corporal.

fizician s. m. Cel ce se ocupă în deosebi cu știința fizicii.

fizilogomic, ă adj. De fiziognomie.

fiziognomie s. f. (gr. *physis*, natura; *gnômon*, care cunoaște). 1) Arta de a cunoaște oamenii după înfățșarea, după fiziognomia lor; 2) înfățșarea, fața omului cu expresia ei caracteristică; 3) *fig.* caracter distinctiv al cuiva.

fiziografie s. f. (gr. *physis*, natura; *graphô*, scriu). Bot. Partea din Botanică, ce se ocupă cu descrierea naturii plantelor.

fiziologic, ă adj. V. urm. De fiziologie.

fiziologie s. f. (fr. *physiologie*, dela gr. *physis*, natura; *logos*, vorbire). Știința care tratează despre viață și despre funcțiunile organice prin cari se manifestă viața; cartea despre această știință.

fiziologist s. m. Învățat care se ocupă cu fiziologia.

fizionomie s. f. (fr. *physionomie*, dela

gr. *physis*, natura; *nomos*, lege). 1) Înfașurarea, trăsurile feței; fața cu expresia ei caracteristică; 2) *fig.* caracterul distinctiv al unei ființe sau al unui lucru de un altul.

fizionomist s. m. Cel ce poate cunoaște caracterul, firea cuiva după înfașurare, după trăsurile feței.

fizură s. f. (lat. *fissura*, despicătură) Despicătura sau cărarea peptănăturii părului. *Mold.*

flăcălandru s. m. V. *flăcău*. Băeat de 18—20 ani.

flăcără s. f. (lat. dela *flagro*, *flagrare*, a arde). 1) Pară ce se ridică dela un lucru ce arde; 2) revistă literară din București; 3) *fig.* pasiune mare.

flăcără (a) v. A se ridica pară, flăcări.

flăcările s. f. Pară mare de foc, văpaie.

flăcărare s. f. Izbucnire de flăcări.

flăcău s. m. (lat. dela *flocus*, flocc, floc de păr). 1) Băiat în vârsta când începe a crește barba, mustețile; tânăr de însurat; 2) bășbat care nu s'a căsătorit. (Numirea aceasta latină făcea distincțiunea între *barbatus*, cel ce avea barba mare).

flacon s. n. (fr. *flacon*). Sticlură pentru doctorii.

flagel s. n. (lat. *flagellare*, a biciui, a bate dela *flagellum*, biciu). 1) Mare nenorocire prin care D-zeu bate pe oameni; 2) *fig.* boale, mortalitate etc; 3) bătae crudă, cruzime.

flagelă (a) v. V. *preced.* 1) A bate crud cu biciul; 2) *fig.* a critică aspru în public; a biciui (figurat).

flagrant, *ă adj.* (lat. *flagrare*, a arde (propriu și *fig.* a fi apins de patimă; și *flagrans*, arzător). Ce se consumă, se săvârșește; în momentul săvârșirii; în *flagrant delict*, asupra faptului săvârșit.

flaimuc s. m. (după *doctor Flaimuc* din teatru lui Alexandrii). Nătăflet, ridicol.

flamand *adj.* și s. Locuitor din Flandra (partea de sud a Belgiei și de nord a Franței) locuitori renumiți pentru comerțul lor și mai ales pentru arta veche a picturii, care are caracter deosebit — *pictura flamandă*.

flământ, *ă adj.* (lat. *compus din fleo*, a plânge; *mando*, a mânca). Care suferă de foame, care nu are ce mânca; înfometat, care nu a mâncat. (După alții ar fi *famulentus*, dela *fames*, foame).

flământzi (a) v. V. *pr. ced.* A avea foame; a nu avea ce mânca.

flământzilă s. m. Om nesăturat; f. mânăcios.

flământzire s. f. Starea de a fi flământ; dorința, nevoia de a mânca.

flământzit, *ă adj.* Înfometat.

flamură s. f. (lat. *flammula*, plur. *flammulae*, steaguri mici). Steag; pânza dela drapel; drapelul cu insignele țării pe dansul.

flanc s. n. (fr. *flanc*, coastă). *Militar.* Latură sau capătul (în dreapta sau din stânga).

flăncuit, *ă adj.* 1) Așezat pe flanc; 2) a-ta. at pe flanc, ori apărât din flanc.

flanelă s. f. (fr. *fanelle*). 1) Stofă țesută din lână foarte fină, pentru îmbrăcăminte de corp; 2) îmbrăcăminte de corp, cămașă, din pânză subțire de lână; 3) îmbrăcăminte împletită din lână, ce se pune peste vestă.

flaneluță s. f. Mică, sau subțire flanelă.

flasc, *ă adj.* (fr. *flasque*). Moale, fără putere; moloșit.

flașnetă s. f. (germ. *flaschnett*, din fr. *flagillet*). Instrument (orgă portativă, mică) ce cântă prin un număr de flaute, în cari niște foale interioare suflă, fiind puse în mișcare cu o manivelă — mai ades italienii erau *flașnetari*, ce cântau pe stradă pentru bacșiș.

flată (a) v. (fr. *flatter*, dela lat. *flatus*, trufie). 1) A lăudă pe cineva ca să-i facă plăcere; a măguli prin laude; 2) a exagera frumuseța sau calitățile cuiva; a se mândri, a se lăudă, a se îngâmfă.

flatat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Lăudat; 2) îngâmfat; 3) înfumușetat pe fotografie.

flaut s. n. (lat. dela *flatus*, suflul, din *flare*, a suflă). Instrument muzical lung, din lemn scobit, având mai multe clape și care cântă prin suflare.

flautist s. m. Cel care cântă bine cu flautul.

fleac s. n. (lat. *floccus*). 1) Lucru de nimic; ceva fără nici o valoare; 2) *fig.* om de nimic; 3) *pl.* vorbe în zadar, neserioase.

fleacă s. f. V. *floacă* sau *fleoacă*.

fleandură s. f. (lat. din *fluenter*, care curge). 1) Haină de tot ruptă din care curg, atârnă bucăți; 2) cârpă, treanță.

fleașc *interj.* (lat. dela *fligo*, *flexi*, *fligere*, a lovi, a se lovi). Exclamare care exprimă. 1) o lovitură dată (cu palma); 2) o cădere bruscă; 3) cădere în noroi sau în baltă.

fleașcă s. f. V. *preced.* 1) lovitură (de palmă) și (dela lat. *flexus*, îndoire, curbare); 2) moleșit, nesigur; 3) *fig.* om fără caracter.

flebită s. f. V. *flevită*.

flec s. n. (germ. *fleck*). Pielea tare, îndoită, ce vine la o încălțăminte în jurul călcăiului.

flecar, *ă adj.* V. *fleac*. 1) Cel ce vorbește fleacuri; 2) om neserios.

flecări (a) V. *fleac*. 1) A spune fleacuri, nimicuri, glume; 2) a vorbi de rău pe alții, a critica.

flecărire *s. f.* Spunere de fleacuri; glumire prea mult.

flecul (**a se**) *v. V. fleac.* A se face moale, a se moleși.

flecușteț, eață *s.* (din *fleac, flecuș*). 1) Înjghebare ușoară; 2) lucru de nimic; 3) mititel, neînsemnat.

flegmă *s. f.* (gr. *phlegma*). 1) Scuipatul gros din pept; 2) *fig.* caracter de om lăsător, liniștit.

flegmatic, ă *adj. V. preced.* Lăsător, liniștit. *Medic.* limfatic.

fleică *s. f.* (lat. dela *fligo, fligere*, a bate). Friptură din o fâșie de carne, care a fost întăi bătută, cu anume ciocan de bucătărie, apoi friptă pe grătar la jăratec, întorcând-o repede.

flencheș *adj.* (lat. dela *flecto, flexum, ere*, a îndoi). Îndoit, care atâră în jos.

fleacăni (**a**) *v. V. preced.* A atârna în jos.

fleocăncă *s. f.* (lat. dela *fligo, lovesc, ciocnesc*). 1) Gură vorbăreată, trâncănitoare; 2) lulea; 3) plisc, bot.

fleocăni (**a**) *v. V. preced.* 1) A vorbi de rău; 2) a vorbi în zadar; 3) a cloncâni.

fleocănit *s. n.* 1) Vorbire de rău, clevețire; 2) vorbire în zadar.

fleoș *adj.* (lat. dela *flexum*, îndoit, curbat). Îndoit, moale, vesteț.

fleşc! *interj. V. flească.*

fleşcăi (**a și a se**) (lat. dela *flexum*, îndoit, curbat). 1) A se îndoi, a se moloși; 2) a se muia de udeală; 3) a se uda tare; 4) *fig.* a se vesteji.

fleşcăit, ă *adj. V. preced.* 1) Înmuat, moale; 2) udat tare; 3) vestejit.

flevită *s. f.* (gr. dela *phleps, phlebos*, vână). *Medic.* Boală ce constă în umflarea părții interioare a vinelor; de aci umflarea picioarelor (mai ales la unele femei după ce au născut).

flexibil, ă, *adj.* (lat. *flexibilis*). Mlădios, care se îndoaie.

flexibilitate *s. f. V. pre. ed.* Îndoirea, proprietatea de a fi flexibil.

flexionar, ă *adj.* Cu flexiune.

flexiune *s. f.* (lat. *flexio*). 1) Încovoierea, mlădierea; 2) *Gram.* Schimbarea formei unui cuvânt, după regulile gramaticii, prin declinare sau conjugare.

flintă *s. f.* (germ. *flinte*). Pușcă scurtă (din timpurile vechi).

fliușcă *s. f.* (lat. dela *figo, fluxi, ere*, a lavi; 1) Lovitură de biciu; 2) biciu scurt, cravașă.

floacă *s. f. V. fleacă.*

floare *s. f.* (lat. *flos, floris*, floare). 1)

Organ colorat la plante și pomi, din care iese fructul; 2) *fig.* partea cea mai fină, mai bună (mai aleasă); 3) epoca cea mai frumoasă; 4) mucigai format deasupra vinului sau altui lichid; 5) partea îndoită dela chee, ce intră în lacăt și descuie; 6) *floare broștească*, plantă și floare de baltă din speța renonculaceelor; 7) *floarea grâului*, floare albăstie ce crește prin grâne; 8) *floarea reginei*, *V. edelweiss*; 9) *floarea soarelui*; plantă înaltă cu flori mai galbene ce se întorc după soare; iar semințele ei dau olei; 10) *de flori de măr; de florile cucului* = de geaba; 11) *floarea vântului*; floare cu șase petate ascuțite, din familia renonculaceelor; 12) *tipogr.* relieful literei; 13) *floare la ureche*, lucrare nu grea, ceva obișnuit.

flora *s. f.* (Numele zeiței *Flora*, a florilor (după mitologie). Totalitatea plantelor ce cresc într-o regiune.

floral, ă *adj.* Ce privește florile, despre flori.

floranță *s. f.* (dela *floare*). Mătasă subțire și înflorită ce servește pentru câptușit.

florar *s. m.* 1) Cel ce se ocupă de flori; 2) *fig.* numirea unei Mai când e timpul înfloririi.

florăreasă *s. f.* Femea care vinde flori, sau care cultivă flori.

florările *s. f.* 1) Locul unde se cultivă flori; 2) seară; 3) magazin unde se vând flori.

floarean *s. m.* (dela *floare*). Bou cu felurite pete.

floretă *s. f.* (fr. *fleuret*). Un fel de sabie foarte subțire, lungă și mlădiosă, cu care se fac exerciții de scrimă, de luptă în duel, prin împunsături.

floricelă *s. f. pl.* (dela *floare*). 1) Mici flori; 2) grăunte de porumb plesnite prin înfierbântare la foc și având forma unei flori albe; 3) *fig.* împodobire prin desen; 4) figuri ușoare în vorbire sau în scriere.

floricică *s. f.* Floare mică.

Floril *s. f. pl.* (baza *floare*). Dumineca dinaintea Paștelor, zisă și dumineca stălpărilor. (Numire rămasă dela serbările *florale* ale păgânilor).

florin *s. m. V. fiorin.*

florinte *s. m.* (lat. dela *florens, entis*, înflorit, strălucit, vestit). *Zool.* Cintează, pasărea ce vestește sosirea primăverii.

florist, ă *s. V. Vanzător de flor.*

floron *s. n.* (fr. *fleuron*, baza *flora*). *Arhitect.* Ornamet în forma unei flori desfăcute, ce se pune în vârful construcțiilor *stilului gotic*.

flotă *s. f.* (fr. *flotte*, dela lat. *fluito, are*,

a plutii). 1) Un număr de vase plutitoare; 2) *flota de războiu*, vapoarele înarmate, de toate mărimile, ce servesc la lupta pe apă; 3) *flota comercială*, vapoarele și șlepurile ce servesc la transportarea de mărfuri

flotabil, *ă adj.* (fr. *flotable*, dela fat. *fluitare*, a pluti). Care plutește, poate pluti.

flotant *ă adj.* (fr. *flottant*). 1) Care plutește pe apă; 2) *fig. datorle flotantă*, care este nesigură, nedeterminată, din ce și când anume să se plătească.

flotilă *s. f.* Flotă mică.

fluctuant, *ă adj.* (fr. *fluctuant*). 1) Nehotărît, nesigur; 2) *Medic.* mișcător, nestatornic (despre mersul unei boale).

fluctuațiune *s. f.* (fr. *fluctuation*, dela lat. *fluctus*, val; *fluctuare*, a fi cu valuri). 1) Nesigurantă; 2) schimbare continuă de urcare și scoborâre în mersul afacerilor, în prețuri, operațiuni, etc.); 3) *fig.* variațiune.

fluid, *ă adj.* și *s. n.* (lat. *fluidus*, care curge). 1) Curgător; 2) corp ale cărui molecule nu stau fix unite, ci luncă și tind a se răspândi, de ex.: aerul, apa, electricitate sunt fluide; 3) *gener.* corp fluid.

fluiditate *s. f.* Starea de fluid.

fluier *s. n.* (lat. din *fo*, *flare*, a sufla). 1) Instrument simplu de cântare, făcut dintr'o țevă de lemn, cu 6 găuri, și care cântă prin suflare într'un mic orificiu de la un capăt, (special pentru păstori, din timpurile vechi și până astăzi); 2) *fig.* *fluierul pictorului*, osuf cel mai gros al piciorului dela genunchi în jos (anat. *tibia*); 3) orice instrument pentru fluierat, signal; 4) șueratul de signal.

fluieră (a) *v. V. preced.* 1) A cânta din fluier; 2) a șuera d'ntr'un fluier; 3) a șuera vântul suflând cu putere; 4) a dezaproba prin șuerat (o piesă teat.).

fluierar *s. m.* *Zool.* Pasăre din felul celor ce alcargă; zisă și *șnep*.

fluierat, *ă adj.* și *s. 1)* Cântat din fluier; 2) șuerat (în bațocură); 3) șueratul (semnal). **fluierător**, *oare adj.* și *s. 1)* Cel ce fluieră; 2) jucărie cu care se poate fluiera.

fluierătură *s. f.* 1) acțiunea de a fluiera; 2) șuerare; 3) semnal prin fluierare.

fluieră-vânt *s. m.* *Fig.* Zmintit, nebun.

fluor *s. n.* (fr. *fluor*). *Chim.* Un gaz incolor și foarte fin, pătrunzător. *Miner.* Un cristal colorat feluist, ce imitează pietrele prețioase.

fluorescență *s. f.* (baza *floare*). Desvoltare în felul înfloririi.

fluorhidric *adj.* *Chim.* Numire dată unui acid format din fluor și hidrogen.

fluștura (a) *v.* (lat. dela *fluxatura* (fluxio)

din *fluctuare*, a fi agitat, a șovăi). A mișcă, a agită, a învărti prin aer (o pânză, o batiștă, coada, etc.); a fâlfâi.

flușturatec, *ă adj.* *V. preced.* 1) Nestatornic, șovăelnic; 2) neserios; 3) neastâmpărat.

flutura (a) *v. V. flutur*, *V. fluture*, *fluștură*.

fluturaș *s. m.* 1) Fluture mic; 2) mic fluture (de metal, de aur).

fluturatec, *ă adj.* *V. flușturatec*.

fluturător, *oare adj.* Care flutură.

fluture *s. m.* (lat. dela *fluctuor*, *fluctuare*, a fi agitat, a șovăi). *Zool.* 1) Insectă prevăzută cu 4 aripi albe, sau cu felurile colorii (provenită din omizi), ce sboară în zigzaguri, șovăind; 2) *fig.* tânăr nestatornic; 3) foarte micușor disc de aur sau de argint lucios, care se atârână la ciucuri sau se coasă pe unele haine ca ornament strălucitor.

fluvial, *ă adj.* De fluviu.

fluviu *s. n.* (lat. *fluvius*). Rîu foarte lat și lung.

flux *s. n.* (lat. *fluxus*, care curge). 1) Revăsarea apelor mării, oceanului, pe o întindere mare, la o anumită oră din zi (la amează), care durează câteva ore și apoi se retrage iarăși la loc (ceea ce se chiamă *reflux*); 2) *f.g.* năvală; abundență; 3) *medic.* grămădire (de sânge).

foaie *s. f.* (lat. *folium*). 1) Fiuiză; 2) bucată de hârtie; 3) bucată de pânză; 4) *plur.* foi, fustă pentru femei; 5) aluat întins foarte subțire; 6) jurnal, ziar; 7) *pl.* foale; 8) *pl.* pănuși de porumb; 9) placă metalică lată și subțire.

foale-în-fir *s. f.* *Bot.* Floare de primăvară (latin. *pervinca*).

foaler *s. n.* (fr. *foyer*). *Teatral.* Salon unde se preambulă spectatorii dela teatru în timpul pauzelor.

foale *s. n.* (lat. *folis* foale, burduf). 1) Burduf de piele, pe care apăsând, suflă cu putere în cătbuni printr'o țevă și produce foc tare în care se roșește ferul pentru a fi lucrat; 2) *fig.* plămâni; 3) *fig.* burdă, burduf.

foame *s. f.* (lat. *fames*). Poftă de mâncare; trebuință de a mânca.

foamete *s. f.* *V. preced.* 1) Lipsa totală de alimente, de grâne și legume; 2) suferința oamenilor din această cauză.

foarfece *s. f. pl.* (lat. *forfex*). Instrument cu două lame, ce servă pentru tăiat stofe, pânză etc.

foarte *adv.* (lat. *fortis*, *forte*). 1) Mult; 2) tare; 3) cu putere; 4) în cel mai înalt grad!

foburg s. n. (fr. *foubourg*, dela lat. *foris*, afară; *burgum*, oraș) Pattea din afară a orașului; mahala.

foc s. n. (lat. *focus*). 1) Arderea cu sau fără flacăra a lemnelor sau a altor materii; 2) incendiu, arderea casei sau averi; 3) tragere cu pușca sau cu tunul, descărcătura de armă; 4) lumina pietrelor prețioase; 5) strălucirea ochilor; 6) *fig.* vioiciune, ardoare; 7) *fig.* supărare mare, nenorocire; 8) *fig.* căldură prea mare; 9) *focul nestins*, iadul; 10) *adv.* teribil, grozav; foarte; *adj.* supărat tare.

focă s. f. (lat. *phoca*). Zool. Animal mamifer, amfibiu, ce trăiește în apă, dar ese și afară, ca să respire.

focar s. n. (baza *foc*). 1) *Fizic.* Punct unde se concentrează razele de lumină ce trec printr'o lentilă; 2) *geom.* centele ce servesc pentru a construi elipsa grădinariului; 3) locul unde se manifestă întâi o epidemie sau o mișcare revoluționară; 4) om ce întreține focul la o mașină de C. F.

fochist s. m. Cel ce întreține focul la o locomotivă.

focos, oasă adj. Cu foc; cu aprindere; s. *artil.* capsă ce dă foc la un obuz sau la un cartuș.

focșănean, eancă adj. și s. 1) Locuitor din Focșani; 2) horă din Focșani.

focșla s. f. (exact *fuxeia*, dela numele botanistului german *Fuchs*). *Eot.* Floare de casă, ce face flori roșii.

focșor s. n. Foc mic.

fofează s. f. (lat. *fovea-fixa*, scobitură sau prizătoare înfiptă). 1) Aripa de la roata sau dela elicea unei mori (de vânt); 2) adaus ce se scoate și se mișcă; 3) lemișor crescut, înfipt la vârtelniță, pe care se pune tortul sau bumbacul, ca apoi să fie depănat pe mosor sau pe țevi; 4) ramură de la un canalabau.

fofelniță s. f. V. *preced.* Aripă orizontală dela vârtelniță în care se pune fofeaza; *fig.* Cel ce nu ține secretul, și dîvulgă.

fofenger s. m. (lat. dela *fax*, stea, *ingere*, a înfige). Luceafărul de dimineață.

fofenchiu! int. (lat. dela *fovea*, gaură *flectere*, a se aplecă). Exclamare care arată că a căzut, s'a despins, hânt, îndoit ceva; s. clempuș curb dela clanța ușei.

fofolog, oagă adj. (compus din *fonș* și *olog*). Care se mișcă greu și vorbește neînțeles; trântor.

foi (a și a se) v. (daco-gr. dela *foitaō*, a se duce și a veni neincetat). 1) A umbla de colo colo; a mișca într'ună; 2) a umbla gre-

oiu și zăpăcit; 3) a se incurcă, a întăzia; 4) a mișună (insecte, viermi).

foi s. pl. V. foale.

foletă (a) v. (fr. *feuilleter*). 1) A răsfoi o carte; 2) a citi superficial.

foleton s. n. (fr. *feuilleton*). Bucată de literatură, ce se publică într'un ziar de obicei în partea de jos a paginilor.

foletonist s. m. Scriitor de foiletoane.

fofofoiu s. m. (baza *foaie*). V. *fonchiu* și *foaie-in-fir*.

fofos s. n. (lat. dela *folis*, burduf). Stomacul, burduhanul animalelor rumegătoare.

foișor s. n. (dela *foaie*, *foiș*, sau *funziș*).

1) Construcție mică cu acoperiș ascuțit, în o grădină, uneori acoperiți de plante agățătoare; 2) balcon la casele vechi, boerești; 3) turn înalt, unde este observatorul de foc și de unde se dă semnal în caz de incendiu.

foiță s. f. 1) Mică foaie; 2) hârtie subțire pentru făcut țigara; 3) suliman în forma de foi roșii; 4) *pl. cron.* cărți de joc; 5) mici scoarțe cu alesături; 6) foileton.

fojgăi sau foșcăi (a) v. (variat dela onomat. *fășăi*). A produce fășăit.

foiaceu, ele adj. (lat. dela *folium*, foaie, funză). Ca funza, în formă de frunză.

foliant s. n. (lat. dela *folium* foaie). Lucrare de tipografie (carte) cu foi mari, *infolio*.

foliațiune s. f. (fr. *foliation*, dela lat. *folium*, foaie). Bot. Așezarea frunzelor pejoardă, pe crenguță; dezvoltarea lor.

folklor s. n. (cuvânt englez, dela lat. *vulgus*, (folk), popor). 1) Știința despre tradițiile și obiceiurile populare; 2) adunare de zicători, povești și datine populare.

folkloric, a adj. De folklor.

folklorist s. m. Care se ocupă cu folklorul.

foșos s. n. (daco-gr. dela *foros*, care produce, fecund, productiv, ca și gr. bizantin *felos*). Profit, câștig; beneficiu; înlesnire.

foșoi (a și a se) v. 1) A fi de folos; a fi de înlesnire; 2) a trage profit, câștig; 3) a întrebuiți; utiliză; 4) a profita; 5) a se înlesni.

foșolnță s. f. 1) Profit, câștig; 2) înlesnire; 3) întrebuițare.

foșositor, oare V. foșoi. 1) Care aduce foșoi; 2) util, trebuincios; 3) care produce câștig; care ajută la ceva.

foșoțoc V. feleștiuc și foșoștină.

foșoștină s. f. (lat. *foliosus*, funzos; *teneo*, a apuca, a ține). 1) Gogolo, grămadă, mototol (de frunze, de cărpe); 2) foi de varză; 3) fulgi mari de zăpadă; 4) înghițtură mare de fân (la vite); 5) înghițtură mare de mâncare.

folte, foltea s. m. (lat. dela *follis*, burduf). Om gras și pânticos.

folticu s. n. (lat. dela *follis*, burduf). Pân-tecele (la copii).

fomentă (a) v. (lat. *fomentare*, dela *fo-vere*, a încălzi, și *fomentum*, cataplasma). *Medic.* A încălzi prin cataplasme sau alt medicament; 2) *fig.* a întreține, a excita (ura, turbarea).

fomentațiune s. f. V. *preced.* Acțiunea de a fomenta.

fometos, oasă adj. V. *foame*. Care are foame des; flămând.

fomf, foanfă adj. (daco-gr. dela (a) *fônê*, iără voce). Care vorbește pe nas, cu voce stinsă, care nu are voce clară.

fomfâl (a) v. A vorbi fomf, pe nas: a vorbi nedeslăuit.

fomfoni (a) v. V. *preced.* A vorbi ca fomful.

fonchiu s. m. (lat. termitația *vinca* din vorba *pervinca*). *Bot.* Floare care anunță sosirea primăverii (lat. *pervinca*).

fonciar, ă adj. (fr. *foncier*, dela lat. *fundus*, bază, temelie) — întemeiat pe un fond). Care privește averea de fond — pământul casei (imobile). — *Credit fonciar*, Societate de credit pe avere de pământ sau de case (*rural* sau *urban*).

foncieră s. f. V. *preced.* Impozit, dare, bir pe pământ sau pe case.

fond s. n. (fr. *fond* dela at. *fundus*, fund, temeliu, bază). 1) Capital (avere în moșie, case, bani); 2) temelie, baza; 3) esența, partea principală; 4) *Pict.* partea din fund, planul din urmă al unui tablou; 5) câmp, culoarea generală a unei pânze cu desene, flori; 6) partea serioasă, de adâncire sufletească (opus *formei*).

fonderie s. f. (fr. *fonderie*). Turnătorie, unde se toarnă felurite lucruri din metal topit.

fonetic, ă (fr. *phonétique*, dela gr. *phônê*, voce). Care explică sunetele vocii; care privește sunetele vorbirii.

fonetică s. f. V. *preced.* Exprimarea vorbelor.

fonetism s. n. V. *preced.* Felul de exprimare a sunetelor vorbirii.

fonetist s. m. Care se ocupă cu fonetismul fonic, ă adj. De sunet.

fonograf s. n. (gr. *phônê*, voce; *graphô*, scriu). Aparat prin care sunetele vocii și vorbele, sunt înscrise pe o placă sau sul, prin faptul că vibrațiile vocii, fac să tremure o diafragmă, care la rândul ei, face să tremure un ac, ce zgârie (prin tremurare) mai adânc sau mai puțin adânc placa sau sulul cel moale

pe care lunecă acul. După ce placa s'a întărit, acul ce ar luneca pe zgârieturile făcute, tremură la fel și el o diafragmă și atunci se reproduc, prin vibrare, aceleași sunete sau vorbe precum au fost înscrise. (Acest minunat aparat este invenția fizicianului american Edison, în 1878).

fonologie s. f. (gr. *phônê*, voce; *logos*, vorbire). Regulele de pronunțare a vorbelor unei limbi.

fontă s. f. (fr. *fonte*, dela lat. *fundere*, a turna). Produs metalic, ce se obține prin tratarea mineralului de fer cu carbon; din el se fac obiecte turnate și nu este mlădios, ci se sparge.

font, ă adj. V. *fomf*.

for s. n. (lat. *forum*). 1) Piața publică la Romani, pentru adunări; 2) tribunal; 3) *Fig.* Judecata intimă, conștiința.

forăl (a) v. (onomatopieic dela zgomotul tragerii foite a aerului prin năui). A face zgomot prin năui (în timpul somnului sau cum fac caii când se sperie).

forceps s. n. (lat. *forceps*, clește). *Medic.* Clește anume făcut pentru extragerea fetei sau pruncului în anume cazuri.

forestier, ă adj. (fr. *forestier* dela *forêt*, pădure). De păduri, pentru păduri; s. pădurar.

forfecă (a) v. (dela vorba *foarfecă*). 1) A tăia mărunț cu foarfecele; 2) *fig.* a critica aspru; a aduce imputări, a certă; 3) *fig.* a bârbi.

forfecari s. pl. *Bot.* Numirea plantei zise și *rochița rândunice*.

forfota adv. V. *urm.* Cu agitație, umblând de colo, colo.

forfoți (a) v. (onomat. imită zgomotul fierberii unui lichid gros). 1) A ridică bulbuci, o neamă groasă când fierbe, făcând și un zgomot surd; 2) *fig.* a se agită, a umbla agitată (mulțimea) de cloc, colo; 3) a flecări, a vorbi mult și înăbușit.

formă s. f. (lat. *forma*). 1) Tipar; 2) chip, mod, tip; 3) formalitate, îndeplinirea unei cerințe legale sau uzuale; 4) vas cu anume formă pentru prăjituri; 5) aparență, aspect, înfățișare; 6) regulă stabilită; 7) *tipogr.* per-vaz pentru pagina zeuită.

formă (a și a se) v. (lat. *formare*). 1) A da o formă; 2) a alcătui, a întocmi; 3) a crește, a se desvoltă; 4) a se produce; 5) a instrui, educă; 6) a concepe, imagină; 7) a se așeză (militar).

formal, ă adj. După formă; după cerința legii; în regulă; *fig.* de formă, pentru aparență.

formalism s. n. (fr. *formalisme*). Ținere

peste măsură la forme legale sau la uzanțe.
formalist, *ă adj.* Care ține mult la forme legale sau de uzanțe.

formalitate *s. f.* 1) Dispozițiune, cerință legală; îndatorirea pusă de lege; 2) act scris conform cu legea.

formaliza (*a se*) *v. V. formă.* A se supăra; a se arăta nemulțumit de neîndeplinirea unei forme de uzanță socială.

formare *s. f. V. formă.* Acțiunea de a forma.
format, *ă adj.* Alcătuit, întocmit; *s. formă* și mărime dată unui lucru, unei cărți, hârtii, etc.

formațiune *s. f.* 1) Alcătuire, întocmire; 2) grupare militară,

formic (acid) *adj.* (lat. dela *formica*, furnică). *Chim.* Acid extras din furnici.

formidabil, *ă adj.* (lat. *formidabilis*). Însăpământător; peste măsură de grozav; (dela *formido*, a tremura).

formulă *s. f.* (lat. *formula*, formă frumoasă, regulă lege). 1) Model, tip, arătând regulile cum trebuie făcut ceva; 2) regulă de a se adresa, a se purta; 3) rezultatul unui calcul algebric, ce se poate aplica într'un mare număr de cazuri.

formulă (*a*) *v. A.* Alcătui; a prezenta (o idee, o cerere).

formular *s. n. V. formulă.* 1) Tip după care trebuiesc făcute altele la fel; 2) adunare de formule necesare pentru ceva.

foznăi (*a*) *v. V. forăi.* 1) A face zgomot pe nas prin respirație; 2) a vorbi pe nas și neînțeles.

foznăit *s. n. V. preced.* 1) Zgomot nasal prin respirație forțată; 2) vorbire nasală neînțeleasă; 3) om care vorbește astfel.

fort *s. n.* (fr. *fort* din *fortis*, forte, puternic, tare). Întăritură de cetate, prevăzută cu tunuri pentru apărarea unei localități.

forță *s. f.* (lat. dela *fortis*, tare, puternic). 1) Putere, tărie; 2) energie morală; 3) mijloace de apărare militară; 4) constrângere; 5) *forță majoră*, împrejurare grea, neînlaturabilă.

forță (*a*) *v. V. preced.* 1) A sili; 2) a constrânge; 3) a împinge; 4) a face exces; 5) *fig.* a sparge.

forțat, *ă adj.* Silit; constrâns; împins; *fig.* spat.

fortăreață *s. f.* (fr. *forteresse*). Loc întărit; cetate.

forte *adj.* și *adv.* (lat. *fortis*, forte). 1) Puternic, tare; 2) solid; 3) *fig.* în stare, capabil; 4) muzic. cu voce puternică.

fortifică (*a*) *v.* (lat. dela *fortis* tare și *facere*). A face tare; a întări; a construi forturi. (după fr. *fortifier*).

fortificațiune *s. f. V. fort.* Lucrare de apărare militară, prin săpături, înălțare de pământ, etc.

fortuit, *ă adj.* și *adv.* (fr. *fortuit*, dela lat. *forte*, din întâmplare; *fortuitus*, întâmplător). Întâmplător; prin întâmplare.

fose (nazale) *s. f. pl.* (fr. *fosses*, din lat. *fossa*, groapă, gaură). Găurile, borte, nărilor.

fosfat *pl. fosfați s. m. V. fosfor. Chim.* Sare obținută prin combinarea acidului fosforic cu baze diferite.

fosfor *s. n.* (gr. *phôs*, lumină; *phoros*, care poartă). *Chim.* Corp simplu, gălbui, foarte aprinzibil și luminos în întunec; se extrage din oase, servește la fabricarea chibriturilor.

fosforă (*a*) *v. 1)* A amesteca cu fosfor; 2) a face fosforescent.

fosforat, *ă adj.* Cu fosfor, ce conține fosfor.

fosforescent, *ă adj.* (fr. *phosphorescent*). Care are proprietate ca fosforul (de luminează la întunec fără căldură și fără ardere), cum luminează licuricii sau unele puțigaiuri.

fosforescență *s. f. V. prec.* Proprietatea de a fi fosforescent.

fosforic, *ă adj.* (acid). Combinațiune de fosfor și oxigen.

fosforos (acid) *adj.* Format prin combinațiunea înceată a fosforului.

fosil, *ă adj.* și *s. f.* (lat. dela *fossilis*, desgroapă, dela *fossa*, groapă). Corp organic petrificat, considerat ca nădeluvian și care se găsește în pământ (feluri de melci, scoici, etc.).

foșnet *s. n. V. urm.* Zgomotul foșnirii.

foșni (*a*) *v.* (onomatop. dela sunetul ce produce mișcarea frunzelor uscate, sau a stetei de mătăsă, ori a frunzelor de stof). 1) A produce sunet ca mișcarea frunzișului uscat, sau ca stofa de mătăsă, ori ca rochiile; 2) a mișca ceva fășând.

fost, *ă adj.* (trecutul dela verb. *a fi*). 1) Care a existat (într'o funcțiune); 2) care a avut ființă; 3) care nu mai este; 4) precedentul.

foto *s. f.* (daco-gr. dela *foto*, s. de strălucire). Veliță ce se pune în jurul corpului de femeie dela țară, mai ales la serbători la horă, și având pe ea frumoase cusături și ornamente, cu fluturi de metal ce strălucesc.

fotograf *s. m. V. urm.* Cel ce se ocupă cu fotografierea și face portrete prin fotografiere.

fotografiă (*a*) *v.* (fr. *photographie* din gr. *phôs*, *phôs*, lumină; *graphô*, scriu). A face imagini prin ajutorul luminei, pe o placă, după sistemul lui Daguerre (francez), sau pe hârtie, după Talbot (englez) sau pe sticlă după francezul Niepce; ori pe pelicule, se obține

imaginea prin faptul că, razele luminoase, atingând o substanță ce conține nitrat de argint, face ca acele părți atinse, să atragă pe ele un precipitat de fer, sau o altă substanță; iar unde nu a atins lumina, rămâne transparentă sticla, sau hârtia, albă; astfel se obține imaginea, care apoi se fixează prin tratarea cu alte săruri. Fotografia s'a descoperit la începutul sec. 19 și guvernul francez a dat un premiu de șase mii fr. lui Daguerre și cinci mii lui Niepce fiul, ca incurajare.

fotografic, ă adj. și adv. De fotografie; prin fotografie.

fotografie s. f. 1) Imagine obținută prin fotografiere; 2) portret; 3) arta de a fotografia; 4) atelier de fotografiat.

fotografiere s. f. Acțiunea de a fotografia.

fotolitografie s. f. V. heliografie.

fotoliu s. n. (fr. *fauteuil*, citit *foteoi*, dela lat. *focus*, călduros). Scaun larg, cu spătar și răzămători, îmbrăcat cu stofă groasă, pluș sau catifea, ori piele.

fotosferă s. f. (gr. *photos*, lumină; *sphaera*, sferă). Sfera de lumină pe care o formează soarele în jurul lui.

fotoție s. f. (gr. *photos*, lumină; *typos*, chip, model). Artă de a gravă, săpă, o placă de zinc prin ajutorul luminei și a face astfel un tipar, un clișeu de tipărit. Înlocuște gravura; se face fotografia pe placa netedă de zinc, anume preparată, apoi locurile neatinse de lumină, sunt roase cu o substanță caustică și se obține un relief ce servește de clișeu pentru tipografie.

frac s. n. (germ. *frack*). Haină bărbătească de postav (pentru ceremonii), care dela brâu în jos, nu are pulpane în față.

fracționă (a) v. A preface în fracțiuni; a îmbucătăți.

fracționare s. f. Prefacere în fracțiuni; îmbucătățire.

fracțiune s. f. (fr. *fraction*, dela lat. *fractum*, *frangere*, a rupe, a frânge). Bucată dintr'un corp mai mare; porțiune, parte; *Aritm.* Cantitate mai mică de cât unitatea; parte din unitate; *fracțiune ordinară*, număr ce arată părți dintr'un întreg divizat; *fracțiune zecimală*, care arată părți dintr'un întreg împărțit în zece.

fractură s. f. (lat. *fractura*, frântură). Frângere (a osului, a piciorului, etc.).

frag s. m. (lat. *fraga*, *fragorum*). Mici flucte roșii, foarte gustoase și cu miros plăcut, ale unei plante de câmp.

fragă s. f. V. preced. 1) Frag. 2) *fig* fi-gura delicată a unei fete tinere—ca o fragă.

frăgar s. m. Locul unde sunt fragi.

fraged, ă adj. (lat. *fragilis*). 1) Puțin consistent; care se frânge ușor; moale; delicat; 2) necopt; 3) *fig.* tânăr de tot; 4) proaspăt—(despre plante, om, animale, lucruri de mâncare).

frăgezi (a și a se) v. A înmuia, a se face fraged.

frăgezime s. f. Starea de a fi fraged; delicateță; moliciune; fineță în structură; *fig.* tinereță.

fragil, ă adj. (lat. *fragilis*). Care se frânge, se slăbărește ușor, fără tărie, slab, neresistent (despre subs'tanțe și lucruri).

fragilitate s. f. V. preced. Starea de a fi fragil.

fragment s. n. (lat. *fragmentum*). 1) Bucată, sfărâmatură; 2) parte dintr'o scriere.

fragmentă (a) v. A face în bucăți; a fărmăi.

fragmentar, ă adj. Împărțit în bucăți.

frăguliță s. f. 1) Mică fragă; 2) arbust, ce seamănă cu leandru și din care se face parfumul de mosc.

fraht sau fract s. n. (germ. *fracht*, trăsură, încărcătură). *Comer.* Hârtie, însemnare, ce însoțește și arată din ce pachete se compune o încărcătură, un transport de marfă; se zice și *scrisoare de trăsură* sau de *expediție*.

frământă (a și a se) v. (lat. dela *fragmentum*, frântură, ruptură). 1) A rupe aluatul într'una; a amestecă și împunge aluatul cu pumnii; 2) *fig.* a se zbate, a avea neastâmpăr mare; a se zbuciumă; 3) a răscoli, vânzoli—*viscolul frământă lumea*.

frământare s. f. Acțiunea de a (se) frământă; *fig.* zbuciumare, agitație.

frământat, ă adj. 1) Amestecat cu mâinile și apăsat mult cu pumnii (aluatul); 2) agitat, turburat.

frământătură s. f. V. frământare.

frână s. f. (lat. *frena*, frâu). 1) Aparat de oprirea roatelor dela tren sau dela o trăsură, când scoboară la vale; 2) frâu, zăbală pentru cai; 3) *fig.* reținere, oprire.

frănar s. m. V. preced. Funcționar de Cale Ferată, ce strânge frânele la timp.

franc s. m. (fr. *franc*). Numirea monedei franceze de argint, egală cu un leu; numire ce se dă adeseori monetei de un leu, care, fiind după sistemul monetar zecimal francez, se aseamănă cu francul ca formă și valoare. **franc, ă adj.** (fr. *franc*, de unde *franchement*). 1) Liber, scutit de plată; 2) *fig.* sincer, deschis; pe față; fără înclinjur.

frânc, ă adj. (dela *Frânci*, locuitorii străvechi ai Franței). Al Frâncilor, dela Frânci.

francă (a) v. (fr. dela *franc*, liber, scutit de plată). A pune marca pe o scrisoare (spre a nu fi supusă la plată); a plăti taxa de expediere (la poștă, tren).

francare s. f. V. preced. Acțiunea de a francă.

francat, ă adj. Marcat că s'a plătit taxa.

francez, ă adj. (fr. *français*, dela *Francia*).

1) Locuitor al Franței; 2) dela francezi, al francezilor.

franceză s. f. V. prec. 1) Limba franceză; 2) carte de l. franceză; 3) femeie din Franța.

franchetă s. f. (fr. *franchise*, dela *franc*, liber). *Fig.* Sinceritate, suflet deschis.

franciscan, ă adj. (dela numele lui *Francis d'Assise*, care pela anul 1200 înființă ordinul călugăresc al Franciscanilor). Dela Franciscani, al Franciscanilor (călugări catolici).

franciză (a) v. A da o formă sau accent francez vorbelor sau scrisului.

francmazon s. m. V. explicarea la vorba *farmazon*. Cel ce face parte din asociația secretă a *francmazonilor*, cari astăzi nu sunt numai zidari, constructori, ci orice persoană, de orice naționalitate.

francmazonerie s. f. Asociație de francmazoni, răspândită pe tot globul pământului, eu scop de ajutor reciproc.

franco adv. (italian *franco*). Liber, nesupus la taxă; cu taxa plătită (pentru transport sau expediere).

franc-tiror s. m. (fr. *franc-tireur*). Soldat care luptă fără a face parte însă din armata regulată.

frângător, oare adj. Cel ce frânge.

frânge (a se) v. (lat. *frangere*). 1) A rupe prin indoire; 2 a îndoi, a curba; 3) a sfărâma; 4) *fig.* a extenua, zdrobi — *frânt de oboseală*.

frângere s. f. Acțiunea de a frânge — *frângerea tortei*, serbare familială de aniversarea nașterii, când se frânge o tortă deasupra capului copilului (când împlinește un an).

frânghie s. f. (ca italian *frangia*, fâșie, bandă de stofă din lat. *fimbria*, ciucure, ceapreaz). Fumie, sfoară groasă, împletită din mai multe suvițe răsucite, de cânepă, ce servă la legat puternic.

frânghier s. m. Cel ce face sau fabrică frânghii.

frânghierie s. f. Fabrica de frânghii.

frânt, ă adj. V. frânge. Rupt; îndoit, curbat.

frântură s. f. Bucată ruptă; îndoitură.

franzuzesc, ească adj. De francez, a francezilor.

franzuzește adj. (dela *francez*). Ca francezii.

franzuzism s. n. V. preced. 1) Tendința

exagerată de a imita pe francezi; 2) expresiune împrumutată din limba franceză, fără să fie nevoie.

franțuzit, ă adj. Adaptat felului francez (de a se purta, a trăi, a vorbi, a se îmbrăcă).

franțuzoaică s. f. Femeie franceză.

franzelă s. f. (dela *Franța*). Pâine din făină foarte fină, albă, preparată după sistemul francez, cu formă mică, prelungă, despicată prin mijloc (baza *franz* indică Franța și terminația *el* — dimin. ca *scănel*, *mittel*, explică etimologia aceasta, dar avem temeiul să credem că este vorba de lat. *f. angile*, p. *fragile*, moal, a fraged, fiind cunoscut românilor și *cozonacul*).

franzelar, s. m. Cel ce face franzele.

franzelărie s. f. Brutărie unde se fac franzele.

franzeluță s. f. Mică franzelă.

frapant, ă adj. (fr. *frappant* dela *frapper*, a lovi). Izbitor, (în mod figurat) bătător la ochi; vădit.

frasin s. m. (lat. *fraxinus*). *Bot.* Numirea unui arbore frumos de pădure, cu lemn alb și tare; pe dânsul crește și se nutrește cu frunza lui gândacul numit *cantarida*.

frâsinel s. m. Bot. Numirea unei plante aromatice zise și *frânținel*.

frâsinet s. n. V. frasin. Pădure de frasini.

frate s. m. (lat. *frater, fratris*). 1) Băiat, fiu din același păinte cu un altul; 2) lăstar ce crește la rădăcina arborelui sau a porumbului; 3) călugăr încă neconfirmat; 4) *fig.* prieten intim; 5) *fig.* conațional; 6) *frate de cruce*, tovarăș pe viață și pe moarte — se fac frați de cruce creștând în formă de cruce puțin pielea și sugând unul dela altul puțin sânge.

fratern, ă adj. (lat. *fraternus*). Frățesc, de frate.

fraternitate s. f. (lat. *fraternitas, fraternitatis*). 1) Frăție, înfrățire; 2) strânsă amiciție.

fraterniză (a) v. V. prec. 1) A se înfrăți, a se declara frați; 2) a se veseli ca frați; 3) a se împrieteni de aproape; 4) a ține parte, a se simpatiza (popoarele între ele).

fraternizare s. f. Acțiunea de a fraterniză.

frățesc, ească adj. De frate; ca de frate.

frățeste adv. 1) Ca frații; 2) *fig.* în mod cinstit și drept.

frăție s. f. 1) Calitatea de frate, starea de frate; 2) *fig.* prietenie strânsă; 3) alianță.

frățior s. m. Frate mic.

fratricid, ă s. și adj. (lat. *fratricida*). Omorător de frate.

frâu s. n. (lat. *frenum*); 1) Căpăstru; le-

gătură anume făcută și pentru legat calul de cap; 2) frân. hiuță sau curea cu care se ține și se stăpânește calul.

fraudă s. f. (lat. *fraus, fraudis*). Înșelăciune.

fraudulos, oasă adj. și **adv.** De înșelătorie; prin înșelăciune.

frază s. f. (gr. *phrasis, dela phrazo, a vorbi*). Gram. Propozițiune dezvoltată, sau grupare de câteva propozițiuni, pentru a exprima deplin o idee; **frază muzicală**; și **de mai multe acorduri**.

frază (a) v. A meșteșugi frazele.

frazeologie s. f. V. frază. Înșirare de vorbe; discurs cu vorbe mai și de efect, dar fără fond serios.

freamăt s. n. (lat. *fremitus*). Zgomot înăbușit sau îndepărtat; zgomot de mulțime de cai sau de frunzișul arborilor când bate vântul.

frecă (a) v. (lat. *fricare*). s. 1) A șterge ceva apăsât și repetat; 2) a trage apăsător cu mâinile pe corp; 3) a rade puin ștergere apăsată; 4) a atinge în treacă; 5) **fig.** a necăji, a suci; 6) a tortura; 7) a șicană; 8) **școlar.** a interoga cu severitate și mult.

frecare s. f. Acțiunea de a frecă.

frecat, ă adj. 1) Curățit prin frecare; 2) fricționat; 3) **fig.** necăjit, torturat.

fr. căței s. m. pl. Aluat neîrământat, ci fără mițat cu degetele (pentru pus în supă).

frecătoare s. f. 1) Femeie care frecă pe jos, scânduile; 2) perie sau cârpă pentru frecat.

frecător s. m. 1) Instrument de frecat; 2) om care frecă parchetul (în case).

frecătură s. f. V. frecare.

frecuș s. n. V. frecare.

fecvent, ă adj. și **adv.** (lat. *frequens, entis*). Ades, des, m. l. t.; adeseori; de repetate ori.

frecventă (a) v. (lat. *frequentare*). 1) A merge adese ori, a vizita des; 2) a urmă; 3) a merge la școală.

frecventare s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a frecventă; 2) mergere la școală; la cursuri; 3) mergere des undeva.

frecventativ, ă adj. și s. (fr. *frequentatif*). Se zice despre verbele ce arată o lucrare des repetată; **clăpitul, respirarea**.

fredonă (a) v. (fr. *fredonner*). A cânta încet, cu jumătate de voce.

fredonare s. f. Acțiunea de a fredonă.

fregată s. f. (italian *fregata*). Vas de război, având o singură baterie acoperită și care are mers repede.

frenetic, ă adj. V. urm. De frenezie.

frenezie s. f. (gr. *phrenesis*). 1) Turburare;

agitație sufletească; 2) plăcere furioasă; 3) patimă fără măsură.

frenghie s. f. (turc *frenghi* = francă sau franceză (stofiă). 1) Numirea stofei *brocart*, care are deseneuri în relief, fabricată de francezi sau de italieni; 2) brâu din brocart; — pop. ...*că te-asteaptă Tulionu, Talion fecior de domn, cu tichie de frenghie, cu pană de ciocărlie*.

frenolog s. m. Cel ce se ocupă cu știința frenologiei.

frenologie s. f. (gr. *phrên, spirit; logos, vorbire*). Știința despre caracterul și funcțiunile intelectuale al omului, deduse după conformațiunea craniului, întemeiată pe faptul că adâncăturile și ridicăturile ce prezintă craniul, arată cari anume părți din creier sunt mai dezvoltate și mai active. Frenologia însă n'a fost consfințită ca o știință pozitivă până acum.

fresc s. n. (italian *fresco, proaspăt*). 1) Pictură făcută cu colorii lămuiate în apă de var și pe un pârte cu tencuiala proaspătă, neuscăată; 2) **fig. adj.** înviorat (la față).

freză s. f. (din fr. *friser și frisure*). V. *friză* (2).

friabil, ă adj. (lat. *friabilis*). Sfărâmișos, care se poate preface în pulbere.

friabilitate s. f. Starea de friabil.

frică s. f. (daco-gr. *phrikê, tremurătură, frică*). Teamă, spaimă, groază.

fricos, oasă adj. 1) Care are frică, teamă; 2) fără curaj.

ficționă (a) v. (lat. *frictio, frecare*). A freca (cu o doctoie).

fricțiune s. f. V. preced. 1) Frecătură pe corp; 2) medicament pentru frecătură 3) **fig. pl.** nemulțumini reciproce, mici certuri.

frig s. n. (lat. *frigus*). 1) Răceală mare; 2) senzația frigului.

frigare s. f. V. frige. Țepușă de lemn sau de fier pentru fript carne.

frigărue s. f. 1) Mică frigare; 2) friptură din mici bucățele de carne, fripte în o țepușă mică.

frigător s. m. Vanzător de friptură.

frige (a) v. (lat. *frigerè, dela gr. phrygein, a frige; phrigò, frig*). 1) A pune carnea sau alt aliment pe jaratec; 2) a dogori căldura dela foc sau dela soare; 3) **fig. a** (se) înșelă; a avea o pierdere; 4) a (se) da de gol; 5) **opus**, a fi ger mare; 6) **fig. a** durea, ustură tare.

frige-linte s. m. V. frige și linte. **Fig.** Om zgârcit (care nu și pregătește de ale mâncării).

frigere s. f. Acțiunea de a frige.

frigian, ă adj. (din *Frigia* regiunea cen-

trală a Asiei-Mici, care în vechime a fost un regat înfloritor). Ce este din Frigia.

frigiditate s. f. (lat. *frigiditas*, dela *frigus*, frig). Senzațiunea de frig.

frigor s. (dela *friguri*). Bot. Numirea unei plante medicinale, zisă și *centaură*; se crede bună contra frigurilor.

frigorifer, **ă adj.** și s. (lat. dela *frigus*, *frig*, a purtă = care ține frig). Cutie mare cu păreții dubli, între cari se pune gheață, spre a ține astfel la frig, în timpul verei, alimente, băuturi, etc).

friguri s. n. pl. (dela vorba *frig*). Medic. Febra recurentă, boală în care suferindul, deși are călduri mari, temură de frig. Se vindecă cu chinină luată cu șase ore înainte de a începe furia; *fig.* zor, grabă, agitație, îngrijorare. (Teranii dinspre Dunăre (Mehedintți) cunosc o plantă foarte amară, care vindecă îndată frigurile, poate *centaura*).

friguos, **oasă adj.** 1) Cu frig; 2) ca e suferă de frig.

fript, **ă adj.** V. *frige*. 1) Prăjit pe jăratec; 2) ars puțin de foc; 3) *fig.* înșelat, păcălit; zile *fripte*, zile de suferință.

fripta (dea) **adv.** și s. Joc, în care unul așează cu precauțiune palmele sale pe ale altuia, fiind atent ca să le retragă repede, când acesta caută să-l lovească. Dacă este lovit, continuă a le pune iarăși; dacă lovitura n'a reușit să-l atingă, jucătorul al doilea ia locul celui întâi și jocul continuă.

friptură s. f. V. *frige*. 1) Carne friptă pe foc; 2) arsură ușoară.

frișcă s. f. (lat. dela *fricare*, a frecă). Smântână bătută, frecată mult cu lingura; cremă.

frivol, **ă adj.** (lat. *frivolus*, care se sfarmă ușor, fără tărie, fără valoare). 1) Ușuratec; 2) care ține la nimicuri; 3) care se consumă în desfrâuiri.

frivolitate s. f. Starea, caracterul de frivol.

friză s. f. (fr. *frise* dela lat. *frisium*, broderie). 1) *Arhitect.* Partea ornată dela mijlocul coronamentului unei construcții, între cornișă și arhitravă; 2) peptănătură frumoasă a părului; cărarea părului. V. *frizură*.

friză (a) v. (fr. *friser*). 1) A face o peptănătură frumoasă a părului; a face părul creț cu ajutorul ferului încălzit sau altfel; 3) *fig.* aproape să atingă (după vorbirea franceză: *frizează excrocheria*, e aproape o *escrocherie*).

frizat, **ă adj.** Frumos peptănat.

frizer s. m. (din fr. *frisure*, frizură). 1) Care știe a friză; care face lucrări din păr (peruci, coade); 2) bărbier.

frizură s. f. V. *prec.* Peptănătura frumoasă a părului; cărarea părului.

front s. n. (fr. dela lat. *frons*, *frontis*, frunte). 1) *Milit.* Partea din față a armatei; 2) așezarea soldaților în rând și cu față în aceeași parte; 3) așezarea armatei pe o linie de luptă; 4) linia de luptă.

frontal, **ă adj.** Dela frunte, despre frunte. **frontavolu** s. m. V. *front*. Soldat de front, care merge la luptă (cuvânt ruses:).

frontieră s. f. (fr. *frontière*). Hotarul țării, graniță.

fronspiciu s. n. (lat. *frons*, *frontis*, frunte; *spicere*, a privi). 1) Partea din față și de sus a unui edificiu (în arhitectura clasică, formând un triunghi); 2) *fig.* locul din față pentru titlatură; 3) titlul ornate al unei cărți.

fronton s. n. (fr. *fronton*) V. *fronspiciu*.

fruct s. n. (lat. *fructus*, folosință, venit, rod). 1) Rod. 2) sămânța vegetalelor; 3) produs; venit; 4) *fig.* folosință.

fructieră s. f. V. *preced.* Vas frumos pentru fructe la masă.

fructifer, **ă adj.** (lat. *fructus*, rod; *fero*, a purtă). Care face fructe; roditor.

fructifică (a) v. (lat. *fructus*, rod, venit, folos; *facere*, a face). 1) A produce venit, dobândă (un capital); 2) a face să producă venit.

fructificare s. f. 1) Acțiunea de a fructifica; 2) produsul, venitul dela un capital.

fructuos, **oasă adj.** și **adv.** 1) Cu folos, cu rod, cu venit; 2) cu rezultat bun.

frugal, **ă adj.** și **adv.** (lat. *frugalis*, cumpătat). 1) Cu cumpătare (felul de a mânca ceva ușor); 2) ușor de mistuit.

frugalitate s. f. V. *preced.* Felul frugal de a mânca.

frugivor, **ă adj.** (lat. *fruges*, fructe; *vor*, mănânc). Cel ce îi place să mănânce fructe multe.

Frumoasele s. f. V. *frumos*. Pop. Ființe închipuite (ielele), cărora superstiția poporului le atribuie puteri răufăcătoare, sau binefăcătoare asupra oamenilor și vitelor — V. *Ielele*.

frumos, **oasă adj.** și **adv.** (lat. *formosus*, *formosa*). 1) Care are formă plăcută; plăcut vederei; 2) bine, îngrijit; 3) plăcut împodobit; 4) *moral.* cu bună cuvîntă, cu bune purtări; 5) de laudă.

frumuseță (frumșeță vechiu biser.) s. f. 1) Calitatea de a fi frumos; 2) persoană foarte frumoasă.

frumușel, **sică adj.** și **adv.** 1) Aproape frumos; 2) mic și frumos.

fruntar s. n. 1) Legătură la frunte; 2) cu-

rea ce este la fruntea calului; 3) stratul pietrei de moară.

fruntaş, de seamă *v. frunte*. 1) Care este de frunte, de seamă; 2) cu importanță, cu avere (om); 3) s. soldat deștept, bun, ce poartă un semn distinctiv.

frunte *s. f.* (lat. *frons, frontis*). 1) Partea capului care este deasupra ochilor; 2) partea superioară, partea de seamă sau de preț; 3) locul de onoare. 4) fața sau partea din față; 5) elită — *oameni de frunte*; 6) prima calitate (de cereale, etc).

frunză *s. f.* (lat. *frons, frondis*). 1) Foae verde dela pom sau dela o plantă. 2) *Bot*: *frunză de bubă*, numirea unei plante ce se crede bună contra scrofulelor; *frunza voinicului*, numirea unei plante agățătoare; *frunză verde și foae verde (de...)*; — cuvinte începătoare la multe cântece populare, ca o expresie de admirație pentru pădure și natură; 3) *fig.* delicat, slab; 4) *ca frunza pe apă*, nesigur, zbcucimat; 5) *câtă frunză și iarbă*, nenumărat de mulți.

frunzar *s. n. v. prec.* Un adăpost făcut din crengi cu frunze.

frunzăreală *s. f.* Acțiunea de a frunzări.

frunzări (a) *v. 1*) A rupe frunzele dela arbori, plante; 2) a lua pe aleș și câte puțin (din mâncări); 3) a citi superficial o carte, a răsfoi.

frunzărit *s. n.* Iarbă rămasă de pe urma cositului.

frunzet *s. n.* Mulțime de frunze.

frunziș *s. n. 1*) Frunzele căzute de la arbori; 2) desimea frunzelor.

frunzișoară *s. f. 1*) Mică frunză; 2) mică foiță roșie pentru văpsit buzele sau fața.

frunzos, oasă *adj.* Cu multe frunze.

frupt *s. n.* (lat. dela *fructus*, produs, rod—înțeles dela animale—lapte, etc.). 1) Mâncare de brânză, unt, lapte, carne, sau ouă; 2) zilele în cari (după regulile bisericești) nu se postește; 3) lapte, unt, smântâna.

frustra (a) *v.* (lat. *frustrare*). 1) A înșelă; 2) a trage folos din averea altuia.

ftizic, ă *adj.* (gr. *phthisikos*). Bolnav de ftizie.

ftizie *s. f.* (gr. *phthisis*, stingere, pierire; dela *phthio*, a pieri, a se consumă). *Medic.* Boală microbiană, ce se localizează mai ales la plămâni, ce se ia prin contagiune, mai ales prin respirarea aerului, cu microbil de ftizie. Se mai produce prin răceală la plămâni și viața dezordonată.

ftorii *adj.* (rus. *vtoroi*). Al doilea (*eșt din uz*).

fucel *s. m. v. furcel*.

fudul, ă *adj. și adv.* (lat. *fatuus* (fatulus), prost, lăudăros — aceiași bază ca fr. *fatulté* (fatuitas), înfumurare prostească, și influențat de lat. *fastus* (fats)tulus), trufie, mândrie). Mândru, înfumurat. în mod prostesc și ridicol.

fudulache *s. m. v. preced.*

fuduli (a se) *v. 1*) A se mândri prostește; 2) a se lăuda.

fudulle *s. f. v. preced.* 1) Mândrie prostească, îngâmfare; 2) *pl.* testicule de berbec; 3) friptură din acestea.

fugă (1) *s. f.* (italian *fuga*). *Muzic.* Bucată în care diferite părți se succed repetând acelaș motiv.

fugă (2) *s. f.* (lat. *fuga*, gr. *fugê*). 1) Acțiunea de a fugi; 2) evitare, ocolire; 3) evadare; 4) *perspect.* mergerea liniilor către un singur punct la orizont; 5) *adv.* repede.

fugaclu, e *adj.* Care fuge foarte repede.

fugar, ă *adj. 1*) Cel ce a fugit de undevă; 2) elev care fuge dela școală; 3) deșertor; 4) *s.* Cal bun de alergare.

fugări (a) *v. 1*) A alergă după cineva (spre a-l prinde); 2) a alungă; 3) a umblă fugar (2).

fugător, oare *adj.* Care fuge.

fugi (a) *v.* (lat. *fugere*). 1) A alergă; 2) a se ascunde; 3) a se feri; 4) a dispărea; 5) a evadă; 6) a trece iute (timpul); 7) a se depărta repede; 8) a se depărta și micșora în perspectivă.

fugire *s. f. v. preced.* Acțiunea de a fugi.

fugit, ă *adj. 1*) Care a dispărut; 2) dus în altă parte; 3) *s.* fugă.

fugitiv, ă *adj.* Care fuge, care dispare repede; trecător.

futor *s. n.* (lat. dela *fitum, fir*, dimin. *filolus, firioșor*). Mânunchiu din firșoare textile de in, sau de cânepă, lucrate și gata pentru a fi toarse; *adv.* curge *fuitor*, lunecos, într'una.

fular *s. n.* (fr. *fulard*). Basma de mătăsă de pus la gât iarna.

fulău *s. m.* (lat. dela *fallo, ere*, a înșelă, ca lat. *fallox*, înșelător). Om neserios și fără ocupație; famfaron; om fără căpătăiu, derbedeu.

fulg *s. m.* (lat. diform din *floccus*, fulg, puf). Pană f. mică dela pasăre; puf; flocc de zăpadă, ninsoare.

fulger *s. n.* (lat. *fulgor*). 1) Lumină ce scânteiază pe cer, când norii conțin electricitate, și care produce tunetul; 2) lumină ca de fulger; 3) lovire neașteptată, (moral); 4) denumirea sultanului Baiazid (Fulgerul); 5) blesteme sau anateme *pl. 6*) tren rapid; 7) *fig.* urgie cerească neașteptată.

fulgeră (a) *v.* (lat. *fulgurare*) 1) A se

produce fulgere pe cer; 2) a trăsni; 3) *fig.* a tręce repede (o idee prin munte); 4) a simț o durere repede trecătoare.

fulgerare *s. f.* Acțiunea de a fulgeră.

fulgerat, *ă adj.* 1) Lovit de fulger, trăsnet; 2) venit repede în imagi. ație; 3) *poame fulgerate*, se zice la prunele crude căzute din pom, și având o culoare violetă.

fulgerător, *oare adv. și adj.* 1) Care fulgeră; 2) *fig.* care izbește repede; 3) *fig.* repede, iute ca fulgerul; 4) *fig.* grozav, amenințător.

fulgerătură *s. f.* 1) Producerea unui fulger; 2) trăsnet; 3) *pop.* apoplexie.

fulgeros, *oasă adv.* Ca fulgerul, foarte repede.

fulgii (a) *v. V. fulg.* A cădea fulgi de zăpadă; a începe să ningă.

fulgușor *s. m.* Mic fulg.

fulie *s. f.* (gr. dela *fulia*, ramură). 1) Floare de narcisă; 2) bijuterie din mai multe frunze, formate din diamante și briliante, pentru a împodobi capul doamnelor; 3) egretă. — Și Turcii zic *fulia*.

fulmicoton *s. n.* (lat. *fulminare*, a trăsni; fr. *coton*, bumbac). Substanță explozibilă, aprinzătoare, ce se obține prin acțiunea acidului azotic asupra scamei de bumbac, și servește pentru aprinderea capsei dela cartușe, obuze, etc.

fulminat *s. n.* (fr. dela lat. *fulminare*, a trăsni). *Chim.* Combinație de acid fulmic cu o bază oarecare.

fulminic, *ă adj.* *Chim.* Se numește astfel un acid ce formează combinații metalice, cari produc explozie.

fultueală *s. f.* (lat. dela *fultus*, sprijinit). Dopul de cărpă ce se băgă cu o vergă în în țeava puștii sau tunului, spre a sprijini praful, pulberea (pușca veche se încarcă pela gura țevii).

fultului (a) *v.* A pune și a așa fultueală.

fum *s. n.* (lat. *fumus*). 1) Gaz albăstriu sau negru, ce se produce prin arderea unui

2) *fig.* alcoolul ce se u că la creer, din băutură; 3) *fig.* *fumuri*, mândrie, vanitate; 4) *fig.* amăgire, aparență; 5) *pl.* a-burii de mercur cu cari unele babe tratează boli (f. periculos); 6) afumare.

fumă (a) *v.* (lat. *fumare*). 1) A produce fum (dela foc); 2) a trage fum dela țigara aprinsă, sau din lulea; 3) a avea obiceiul fumatului de tutun.

fumărale *s. f.* 1) Mul. fum; 2) năpădire de fum în casă.

fumărică *s. f.* *Bot.* Numirea unei plante amare, întrebuințată în medicină.

fumărie *s. f. V. fumăraie.*

fumat *s. n.* 1) Acțiunea de a fumă; 2) fumare de tutun.

fumător, *oare s.* Care fumează tutun.

fumegă (a) *v.* (lat. *fumigare*). 1) A produce fum; 2) a produce aburi în formă de fum; 3) a începe să iasă fum.

fumegos, *oasă adj.* Plin de fum, afumat; cu miros de fum.

fumigațiune *s. f.* (fr. *fumigation*, dela lat. *fumigare*). 1) Afumare cu anume substanțe, pentru a curăți aerul; 2) producerea unui fum care să servească drept medicament pentru o boală.

fumuriu, *ie adj.* 1) Ce are culoare ca fumul; 2) *fig.* amețit puțin de beție.

fumuros, *oasă adj.* Mândru, pretentios, caprițios;

funambul *s. m.* (lat. *funis*, funie; *ambulare*, a umblă). Care merge pe funie (echilibrist dela circ).

funcționă (a) *v.* (fr. *fonctionner*, dela lat. *functio*, dela *fungor*, *fungi*, a împlini ceva). 1) A îndeplini un serviciu, o îndatorire; 2) a fi în mișcare, în lucrare (o mașină sau organele corpului).

funcționar *s. m. V. prec.* Cel ce îndeplinește un serviciu, o îndatorire publică sau particulară.

funcționare *s. f.* Acțiunea de a funcționa.

funcționarism *s. n.* Tendința de a ocupa funcțiuni publice.

funcțiune *s. f.* (lat. *functio*, muncă, exercițiu). 1) Îndeplinirea unor lucrări, conform cerințelor legii sau obligațiilor luate; 2) lucrarea ce îndeplinește un organ în corp; 3) mișcarea, lucrarea, unei mașine sau a elementelor ce o compun; 4) termen algebric pentru litere cu valoare determinată, dar variabile când li se atribuie valori diferite.

fund *s. n.* (lat. *fundus*). 1) Partea de jos a unui vas; 2) albia unui riu sau ape; 3) scândura mică ce servește pentru acoperii sau pentru tăiat pe dansa ceva; 4) partea din depărtare, planul din urmă al unui tablou; 5) adâncul (cugetului, inimii, sufletului); 6) partea dela spate a pantalonilor; 7) partea adâncă, adâncul dela orice (pădure, pământ, etc). 8) pachet de lumânări de spermanțetă (dela *funt* V.).

fundă *s. f. V. funtă.*

fundă (a) *v.* (lat. *fundare*). A întemeia, a zidi, a clădi *prop.* și *fig.*

fundac *s. n.* 1) Căpiță de fân; 2) cel ce șade în fund, departe.

fundament *s. n.* (lat. *fundamentum*). Temelie, bază.

fundamental, *ă adj. și adv.* De temelie, din temelie; total.

fundat, *ă adj.* Întemeiat, zidit, *propr.* și *fig.* **fundățune** *s. f. V. fundă.* 1) Temelia unei clădiri, șanțul în care se zidește temelia; 2) așezământ, instituție înzestrată; **Fundațiunea Carol I**, Bibliotecă pentru studenți, așezământ înzestrat cu anume fonduri, în scop de a înlesni învățământul superior, instituit de regele Carol I.

fundătură *s. f.* 1) Loc adânc; 2) stradă înfundată (ce nu mai comunică înainte); 3) colțul dela fundul unui sac; 4) unghiu între dealuri.

funebru, *ă adj.* (lat. *funeris*), de îngropare (*funus*, mort). De înmormântare; trist, jalnic; *adv.* ca de înmormântare, de ducere la groapă.

funeralii *s. pl.* (lat. dela *funerare*, a petrece la groapă, a înmormânta). Ceremoniile și uzurile înmormântării.

funerar, *ă ad. și adv.* Dela ceremonie de înmormântare; de înmormântare.

funerarii *V. funeralii.*

funest, *ă adj. și adv.* (lat. *funestus*, aducător de moarte, de nenorocii). De nenorocire, pierzanie (gând, pas, întreprindere).

funicel *s. n.* (lat. dela *funginus*, din *fungus*, ciupercă și ecrescență de carne). 1) Bubuliță roșie cu vârful alb, — coși, ce se fac pe față sau la ceafă; 2) ecrescență sau mică modălcă, ce se formează sub piele, când se răsuțește un mușchiu, la mână sau la picior. *Mold. Trans.*

funicular, *ă adj. și s. n.* (lat. *funiculus*, frânghie; dela *funis*, funi:). Care e tras cu funie sau mește, luncă pe o funie de metal; **tren funicular**, vagonete ce merg (urcă sau scoboară) fiind trase cu o puternică frânghie de sârmă; sau cari alunecă afarate pe o frânghie de sârmă, prinsă pe stâlpi.

funie *s. f.* (lat. *funis*). Frânghie lungă; sfoară groasă, împletită din multe șuvițe de cânepă; (împletită din sârmă se zice *cablu*).

funier *s. m. V. frânghier.*

funingine *s. f.* (lat. *fuligo, fuliginis*, funingine). Puiberea mărunță neagră, ce se formează pe coș (pe horn) dela fum sau care se depune pe ceva, din fum.

funinginos, *oasă adj.* Cu funingine, plin de funingine.

funț *s. n.* (englez). Numirea măsurii de greutate cam de o jumătate de kilogram (și Rușii au această măsură și măsură); **funț de lumânări**; pachet de 5—6 lumânări de spermanțetă, ce au greutate de un funț.

funță *s. f.* (daco-gr. dela *futon*, cucui, proe-

minență). Nod frumos făcut din panglică; fionc.

fur *s. m.* (lat. *fur*). Cel ce fură, tâlhar. **fură** (a) *v.* (lat. *furari*). 1) A lua pe ascuns ceva; 2) a sustrage; a răpi; 3) *fig.* a cuprinde (somnia); 4) a lua repede; 5) a amete; 6) *te fură sfinții* — te i-a naiba, o pățești.

furaj *s. n.* (fr. *fouirage*). Fân, pae, nutreț pentru vite.

furajere *adj. pl. Bot.* Plante ierboase. **furajor**, *s. m.* (fr. *fourageur*). Cel ce vinde, procură, furaj la armată.

furat, *ă adj. V. fură.* 1) Răpit, luat pe ascuns; 2) prădat, depozedat; 3) *fig.* cuprins — *furat de somn*; 4) apucat cu dibăcie mare.

furcă *s. f.* (lat. *furca*). 1) Băț anume făcut pentru a lega pe dânsul caerul (de cânepă sau in, ori de lână) spre a-l toaice; 2) țepoiu, băț bifurcat lung cu două sau cu trei vârfuli ascuțite, anume făcut pentru a lua cu el fânul sau paiele; 3) stâlp gros (la o poartă); 4) proptea; 5) *furca pieptului*, anat. osul din mijlocul peptului (*sternum*); 6) a avea de furcă, întâmpina greutate, dificultate; 7) *adv.* tare, mult (a se ceia *furcă*); 8) *a da de furcă*, a produce mari dificultăți; 9) *la furcă*, la șezătoare de tors.

furcărie *s. f.* Șezătoare, adunare de fete și femei cu furcile la tors. *Olten.*

furcel sau **fuscel** *s. m.* (lat. dela *furcilla*, furcuță). *pl.* Două vergele (ce odinioară formau o furcuță), ce trec dea curmezisul rzelei înaintea ițelor când se țese pânza.

furcoiu *s. n.* Furcă mare, lungă (pentru aruncat fânul pe stog).

furculță *s. f.* 1) Furcă mică; 2) obiect pentru masă, cu trei sau patru vârfuli ascuțite, ce servește pentru luat bucatele.

furdă *s. f.* (lat. dela *horrenda*, nesuferită urită). Lepădătură; ce se aruncă afară; ră-mășiță mudară.

furgon *s. n.* (fr. *fourgon*). Car mare de furaje (militar).

furibund, *ă adj.* (lat. *furibundus*). Furios, pornit cu furie.

furie *s. f.* (lat. *furia*). 1) Nebunie, turbare; 2) aprindere de ură sau necaz; 3) iurire; 4) *fig.* iuțeață, repezeală, (dela *Furille*, cele trei zeițe mitologice ale infernului, ce aveau îndatorirea să pedepsească pe criminali).

furios, *oasă adj. și adv.* 1) Iritat, turbat de răutate sau de mânie; 2) cu furie, vijelios.

furiș, *ă adj. și adv. V. fură.* Pe ascuns,

(cum fură hoțul); *mușcă furis*, fără să latre, pe ascuns (cănele).

furișă (a se) *v.* 1) A se duce pe furiș; 2) a se introduce pe ascuns; 3) a se ascunde.

furișare *s. f.* Acțiunea de a se furișă.

furlandisi (a se) *v.* (lat. dela *furos*, extas; *latus*, dus). A se îngâmfi; a se fuduli (cu o îmbrăcăminte).

furlandistre *s. f.* Acțiunea de a se furlandisi.

furnal *s. n.* (lat. *furnus*). Cuptor pentru topit metalele.

furnică *s. f.* (lat. *formica*). *Zool.* 1) Insectă mică himenopteră, ce locuiește în pământ în asociații mari; 2) *pl.* înțepături ușoare în mușchi, în corp; 3) simbol de străduință și economie.

furnică (a) *v.* 1) A simți o gădilătură în corp, asemănătoare cu senzația ce dă mersul unei furnici; 2) a se mișca în mare număr ca furnicile; 3) *fig.* a fi în număr considerabil.

furnicar *s. n.* 1) Moșuroi, ridicătură de pământ, amestecat cu bețișoare și frunziș, unde locuiesc furnicile; 2) *fig.* mulțime de oameni în mișcare; 3) toate furnicile din furnicar; 4) *fig.* mulțime mare de ființe.

furnitură *s. f.* (fr. *fourniture*). 1) Provizii, mărfuri, sau lucrări de îmbrăcăminte cumpărate; 2) materiale necesare spre a lucra ceva.

furnicătură *s. f. v. furnică.*

furniză (a) *v.* (fr. *fournir*). A aproviziona, a procura mărfuri, lucruri necesare, (la armată în deosebi și la autorități, etc.).

furnizor *s. m. v. preced.* Cel ce aprovizionează, procură, vinde (mărfuri, lucruri necesare cuiva).

furnizare *s. f.* Acțiunea de a furniza.

furoare *s. f.* (lat. *furor*). 1) Furie, eșire din minți, nebulnie; 2) mânie mare; 3) *fig.* **face furori**, produce mare admirație și uimire.

furt *s. n.* (lat. *furtum*). Furare, hojie; sus-trager de lucruri pe furiș.

furtișag *s. n.* (dela furt, cu sufix, ca și *fel*, *felușag*, rămas, *rămășag*). Săvârșirea de furt; obiceiul de a fură.

furtună *s. f.* (ca italian *fortuna*, care nu e latin *fortuna* = noroc; ci mai curând din baza sanscrită *hrāduni* = furtună). 1) Vânt mare cu mișcare de noroi și cu tunete; 2) *fig.* agitație; turburări mare; 3) *fig.* sbucium sufletesc; 4) zgomot mare, (de aplauze). — Și Bulgarii zic *furtuna*.

furtunatic, *ă adj.* și *adv.* 1) Agitat, cu mare neastâmpăr; 2) supărăcios.

furtunos, *oasă adj.* și *ad.* 1) Cu furtuni, cu vijelie, vijelios; *fig.* cu mare înțeață, furios.

furuncul *s. n.* (lat. *furunculus*). *Medic.* Buboic.

fus *s. n.* (lat. *fuscus*). 1) Bețișor rotund, cu o mică floare sau umflătură la capătul de jos, cu care se răsuțește și se formează firul când se toarce și pe care apoi se învălătu-cește firul; 2) osie la o roată ce se învâr-tește; 3) grindeul roții de moară; 4) *fus* (de piele; dela german *fusz*, picior) măsură de pielea necesară pentru a face încălță-mintea la un picior; 5) *olten. zool.* un pește cu bot a cuțit.

fușalău *s. n.* (lat. dela *fusile*, de imprăș-tiat). *Mold.* Dărăc, scărmanătoare de lână (două tăbii patate, prevăzute pe o față cu mulți dințișori mobili de sârmă, între cari se scărmană lăna).

fusar *s. m.* 1) Cel ce face fuse pentru tors; 2) *Zool.* Pește subțire și lung zis și *țipar*, sau *fus* (Olten.).

fust *s. m.* (lat. *fustis*, băț, par). 1) Bățul tulpina unei plante; 2) corpul rotund al unei coloane.

fustă *s. f.* (gr. mod. *fustani* și *fustanella*). 1) Îmbrăcăminte femeiească dela brâu în jos, care se făcea cât mai largă pentru frumuseță (astăzi f. îngustă din economie (?); 2) *fig. iron.* femeie. — Acest cuvânt se aude la Turci *fustan*, la Greci *fustani* și *fustanella*.

fustanela *s. f.* (gr. *fustanella*). Fustă scurtă și mult încrețită, ce purtau arnăuții și soldații greci.

fușteiu și **fuștel** *s. m.* (lat. dela *fustis*, băț rotund). 1) Trunchiul, tulpina dela ceapa care face sămânță; 2) treaptă dela o scară; 3) scândurice orizontală dela roata pe care cade apa (la moara cu turbină; 4) druguleț, vergea.

fu... (daco-gr. dela *phuteio*, a procrea). Acțiunea de procreare prin contact trupesc. **fuzibil**, *ă adj.* (lat. *fusio*, topirea). Care se topește, se disolvă.

fuzibilitate *s. f.* Proprietatea unui corp de a se topi.

fuziform, *ă adj.* În formă de fus.

fuzionă (a) *v.* (fr. *fusionner* dela lat. *fusio*, *fusionis*, topire). A se contopi, a se împreună cu totul.

fuzionare *s. f.* Acțiunea de a fuzionă.

fuzionat, *ă adj.* Contopit.

fuzionist *s. m.* Cel ce ține să se facă o fuziune (îi tre partide politice, societăți etc.).

fuziune *s. f.* (lat. *fusio*, *onis*, topirea, tur-narea metalelor). 1) Contopire, unire complectă; 2) *fizic.* trecerea unui corp solid în s'are lichidă, topire; 3) *fig.* alianță desă-vârșită.

G

G. g. s. m. A șaptea literă din alfabet, care înainte de literile *e* și *i* se pronunță aproape ca *j*; ca *ge* italian.

ga s. m. A' treia notă de muzică orientală.

gabelă s. f. (din lat. *capere*, a apuca, a lua — vezi *găbui*). Impozit vechiu pe sare sau pe carne.

gabier s. m. (fr. *gabier*), Marinarul ce păstrează echipamentul unui vas.

gablon s. n. (fr. *gablon*). Coș rotund, împletit din nuiele și umplut cu pământ, ce servea ca adăpost de gloanțe soldatului, în reșelul din 1877—1878.

găbji (a) v. V. căbji.

găbul (a) v. (lat. diform. din *capio*, *capere*, a apuca). A prinde la strămtoare; a apuca prin surprindere; a înhăță.

gabrovean s. m. (din orașul *Gabrova* în Bulgaria). Neguțător din *Gabrova* (de cuțite ordinare).

găci (a) v. V. ghici.

găde s. m. (lat. din *gladius*, *fig.* ucidere). Călău; ucigaș; *fig.* om foarte rău.

gădila sau gădila (a) v. (lat. dela *gandere*, a înveseli). 1) A face pe cineva să ridă, atingând-l cu degetele la subțiori, coaste, ori pântec; 2) a produce plăcute senzații atingând cumva pielea; 3) *fig.* a linguși, a flata (*iron*).

gădilat, ă adj. și s. 1) Cel ce se gădila; 2) gădilare.

gădilător, oare adj. 1) Care gădila; 2) *fig. iron.* care lingusește.

gădilătură s. f. 1) Gădilare; 2) *fig.* lingușire.

gădilăcios, oasă adj. V. Gădila. 1) Cel ce se gădila; 2) prea sensibil.

gădliciu s. n. Scărpînător; care gădelă.

gadină s. f. (lat. dela *cauda*, coadă *caudina*, cu coadă, codată). 1) Reptilă, sau gănganii în formă de reptilă; 2) pasăre, *pl. gadinine*, păsări de curte; 3) *fig. iron.* copil răsfățat care se ține după mamă (coadă). Mold.

găfăeală s. f. V. găfăit.

găfăi (a) v. (onomat. dela *hăf*, zgomot de răsuflare grea). A respira din greu, de mare oboseală, scoțind sunetul *hăf*.

găfăit s. n. Respirația grea din cauza oboșelii.

găgăi (a) v. (onomat. dela *ga, ga, ga!* articulație ce scoate gășca). 1) A : coate articulații vocale găștele sau ca găștele; 2) *fig.* a face zgomot mare, a vorbi toți deodată.

găgălice s. f. (dimin. din *gogoloi*). Un go-

goloi mic, un lucru sau ființă f. mică; ceva abea înighebat (o *găgălice* de om, copil).

găgăuță s. (daco-gr. dela *gogyizō*, a murmură, a mormăi). 1) Om prost, pe care nu-l înțelegi ce vrea să spună; idiot; 2) găngav; 3) oameni de națiune nehotărită (*Dobrogea*).

gălbă s. f. (ca și italian *gamba* și fr. *gambe*, picior; dela gr. lat. *iambus*, picior (de vers). Picior, partea de sus a piciorului.

gălbără (a se) v. V. preced. A se agăța cu picioarele și cu mâinile (pe un arbore, stâlp) spre a se urca.

gălbărat, ă adj. Urcat, agățat.

gălbărac s. n. V. gaibă. Picior lung.

gaică s. f. (lat. dela *cheie*, *cheică*).

Încheietoare de haină (la spatele mantalei).

gaidă (pl. gaide). *pop. iron. V. gaibă.*

gaie s. f. (lat. dela *gallia* (*galina*), de găini — ca lat. vulgar *gaia*). *Zool.* Pasăre răpitoare; vultur, ce răpește pui și găini; 2) *dea puia gaia*, joc de copii; unul reprezintă *gaia* toți ceilalți puii, apărați de unul care este cloșcă, și care stă în fața lor; lupta se dă pentru a răpi câți mai mulți pui.

găină s. f. (lat. *galina*, găină, dela *gallus*, cocoș). Pasăre domestică ouătoare, cu pene de culori felurite.

găina (a) v. A fi trist, abătut (ca găina bolnavă). *fig.*

găinar s. m. 1) Cel ce fură găini; 2) *fig.* Cel ce fură lucruri mărunte; 3) *Zool. V. gaie.*

găinare s. f. Acțiunea, starea de a găina.

găinăreasă s. f. 1) Îngrijitoarea de găini; 2) vânzătoare de găini.

găinările s. f. Locul unde stau găinile.

găinaș s. m. (lat. *gallinacis*, de găină). Excrementul de găină.

găinață (a și a se) v. A face găinați.

găinațat, ă adj. Murdărit de găinați.

găiniță s. f. (dela *găină*) *Bot.* Numirea unei plante cu flori albe și frumoase.

găinușă s. f. (dela vorba *găină*). 1) *Zool.* Numirea unei păsări de baltă de mărime mijlocie; 2) numire unei grupe de 7 stele mici, ce se vede noaptea pe cer în emisfera boreală; 3) *Zool.* Numirea unei mici insecte roșii ce apare primăvara, care strică plantele.

gaiță s. f. V. gate. 1) *Zool.* Coțofană, pasăre din speța cioarei, neagră și cu pete mari albe în aripe și la coadă, vine pe lângă casă și fură ouăle găinilor din cuibar, spărgându-le; 2) *fig.* femeie furativă; 3) mânerul cleștelui de dogar; 4) un fel de lampă (p. *opașă*).

găitan s. n. (dela gr. *keythano*, a încheia,

a prinde). 1) Șnur, șfoară neagră de lână din care se fac cheutori și care se coasă ca ornament pe hainele de abă; 2) cusături, flori din găitan; 3) încheitoare de găitan la o haină; 4) brandenburguri pe tunica de cavalierist; 5) *adv. fig. sigur, drept: merge găitan.* — Și Bulgarii au acest cuvânt și Turcii.

găitânar *s. m.* Fabricant de găitanuri.

găitâni (a) *v.* A împodobi cu flori de găitan; *fig.* a se răsuși, împletici.

găițsoară *s. f. V. gaiță.* O pasăre albăstrue.

gaj *s. n.* (fr. *gage* (citit *gaj*)). Lucru dat ca garanție; cheazășie.

găjuliie *s. f. V. găză. Mold.*

gagist *s. m.* (fr. *gagiste*). Muzicant civil, angajat la o muzică militară.

gală *s. f.* (fr. *gală*, masă de mare ceremonie). Mare ceremonie, mare lux, mare strălucire (la serbare); *haine, toaletă de gală*, adecă pentru scribări, baluri petreceri de mare lux.

gălăgie *s. f.* (lat. dela *colóquium, colloqui*), vorbire între doi, vorbire într'o adunare). Vorbă multă și zgomotoasă; șgomot de vorbe de strigăte.

gălăglos, oasă *adj. și adv.* Șgomotos-oasă; care vorbește tare; cu șgomot.

gălămoz *s. n.* (lat. dela *co*; cu; *limus*, noroiu, lut). *Moluz*: stărămături de cărămizi, cu tencuială sau lut, ori mortar (dela un zid cărămat, sau pe lângă un zid când se construiește; gunolu, murdărie; *fig.* desordine).

galant. *ă adj. și adv.* (fr. *galant*). 1) Îndatoritor, atent față cu femeile; 2) care plătește bucurios, nu e zgărcit; 3) *fig.* frumos îmbrăcat, luxos; 4) *s. m.* persoană galantă.

galantar *s. n. V. preced.* Fercastra magazinului, unde se așază spre vedere obiecte frumoase, de lux, ce sunt de vânzare — vitrină.

galanterie *s. f.* (fr. *galanterie*). *V. galant.* Faptă de om galant.

galantină *s. f.* (fr. *galantine*). Un fel de mâncare din bucățele de carne fiartă, de pasăre, cu legume și pe deasupra cu un preparat de gelatină.

galanton, oană *adj. V. galant.* 1) Chelăntor, risipitor; 2) generos, darnic.

galantonie *s. f.* Starea de galanton.

gălățean, eancă *s.* Persoană din orașul Galați; *s. f.* o hoiă și un fel de joc de cărți.

galațită *s. f.* (dela orașul Galați). Numirea unui explozibil puternic, descoperit de un ofițer superior român, din orașul Galați.

gălbează *s. f.* (dela lat. *galbus*, de culoare

galbenă). 1) Boală ce o capătă oile (se crede că din cauza unei plante ierboase cu floarea galbenă; 2) un vierme sticțitor la vie; 3) plantă parazită ce îngâlbeneste trifoiul.

gâlbeșios, oasă *adj.* (lat. *g. lbus*, galben). Care are culoare galbenă; palid la față.

gâlbejit, ă *adj.* Îngâlbenit, palid.

galben, ă *adj.* (lat. *galbu-*). 1) De culoare galbenă (ca lămăia); 2) palid la față; *s. 3)* ban de aur (de 11—12 lei); 4) *pop.* numire de cal sau bou cu păr galben; 5) vâpșea sau culoare galbenă.

gâlbeneală *s. f. V. preced.* 1) Starea de a fi galben; 2) culoare pentru îngâlbenit; 3) paliditate; 4) *Bot.* Plantă ce dă o culoare galbenă. *Seratula tinctoria.*

gâlbinet *s. n.* Mulțime de bani de aur.

gâlbinicios, oasă *adj.* 1) Gâlbiu; 2) palid la față.

gâlbinare *s. f.* 1) *Medic.* Boală de care omul se îngâlbeneste la față, la piele și chiar la albușul ochilor; provocată de revărsarea fierii de la ficat.

gâlbinet *s. n. V. galben.* Mulțime de bani de aur.

gâlbinuș *s. n.* 1) Partea galbenă din mijlocul unui ou de pasăre; 2) *Bot.* Plantă din familia cruciferelor, zisă și *gâlbior și bubif.*

gâlbiior *adj. și s. m. V. preced.* 1) Puțin galben; 2) galben mic (ban de aur).

gâlbiu, ie *adj.* De culoare ce se apropie de galben.

gălcă *plur. gălci s. f.* (lat. dela *gula*, găt-lej; *gulică* = de găt-lej). *Medic.* Amigdalite, glande ce se fac la găt-lej din cauza răcelei. **gâlceavă** *s. f. V. urm.* Ceartă mare, șgomotoasă; turburare.

gâlcevi (a | se) *v.* (din *gălăgie, gălăciv*, — *colloquius* latin). A se certa șgomotos; a căuta ceartă; a produce ceartă și dușmănie.

gâlceviitor, oare *adj. și s.* Care se ceartă, se sfădește.

gălău *s. n.* (comp. din *gol* și *dau*). Răpă, groapă dela prăpastie, în Muntenia.

găleată *s. f.* (lat. *galeatus, galea*, coif de metal) = ca un coif). 1) Vas de metal (asemănat cu coiful militar roman care, la împrejurări, probabil servea și ca găleată); 2) vas pentru scos apă; 3) măsură de lichide ca de 25 litri.

galenă *s. f.* (fr. *galène*). *Miner.* Combinațiune de plumb și pucioasă.

galenți *s. pl.* (lat. dela *gallica*, papuci de lemn). Un fel de sandale, ce poartă arestații, pușcăriașii. — Și grec. mod. *galentza.*

galera *s. f.* (lat. dela *galea*, un fel de corăbie de luptă, cu multe vâșle și cu pănze,

în timpurile vechi). 1) *pl.* pedeapsa la galere, era condamnarea să rameze, să văsească la o galea sau galeră; 2) numirea a rămas apoi pentru cei condamnați să execute forțat o muncă pentru stat, ca pedeapsă pentru criminali (în Franța).

galerman *s. m. V. preced.* Condamnat la galere, adică la munca silnică.

galerie *s. f. (fr. galerie)*. 1) Încăpere, coridor lung și îngust; 2) scobitură îngustă și adâncă în fundul minelor pentru scos cărbunele, sarea sau metale diferite; 3) colecție de tablouri; 4) sala de păstrare a acestor tablouri; 5) locul cel mai de sus pentru spectatori la teatru; 6) *fig.* mulțimea, poporul de rând; 7) drug metalic sau de lemn de care atârnă perdelele; 8) tablă ornată, jos înaintea sobei.

galeș, *ă adj. și adv.* (daco-gr. dela *galénizō*, a fi calm). Liniștit, trist, melancolic; cu melancolie.

gălgâl (*a*) *v.* (onomatop. dela *gâl. gâl*) zgomotul unui lichid prin înghițire repede, sau de curgere sacadată, pe un orificiu strâmt). 1) *A* face zgomot înghițind o beură; 2) idem zgomot de curgerea unui lichid din sticlă.

gălgăit *s. n.* Zgomot de gălgăire.

gălgăitură *s. f. V. preced.*

gâl-gâl *interj.* onomatop. (Exprimă înghițirea cu zgomot a beurii sau curgere sacadată de lichid.

galic, *ă adj.* (dela *Galia*, patria Galilor, străbunii Francezilor). Dela Galii, din Galia.

galican, *ă adj. V. preced.* Ce aparține galicanilor, adică bisericii franceze, care tindea la neatârarea ei de Vatican.

galicism *s. n. V. galic. Gram.* Construcție în limba franceză, care, deși se depărtează de regulile obicinuite, este totuși consfințită prin uz.

gălgan *s. m.* (daco-gr. *kolekanos*, om mare, lung și slab). Om nalt și puternic; om grosolan.

galilean *s. m.* (dela *Galilea*, provincie a Palestinei, unde a predicat Isus Christos). Cel ce este din Galilea; *fig.* Isus Christos.

galimatse *s. f. (fr. galimatias)*. Vorbărie incurcată.

galnacee *s. f. pl.* (lat. dela *gallina*, găină). Din speța gănelor, pasăre de curte.

galion *s. n.* (fr. dela *galée*). 1) Un instrument de tipografie; 2) un fel de corabie mare, cu multe pânze, ce servea Spaniolilor pentru transporturi din America.

galițe *s. f. pl.* (lat. dela *gallus cocoș*). Păsări de curte.

gălmă *s. f.* (lat. diformare din *columen*,

culme). Rădicătură de pământ, deal; culme.

galon (1) *s. n.* (fr. *galon*). 1) Panglică (cordea) din fir de aur sau de argint, ce se coasă la haina militară, pentru a arăta gradul militar; 2) panglică groasă.

galon 2) *s. n.* (englez *gallon*). 1) Măsură pentru lichide în Anglia, având 4½ litri; 2) sticlă mare, neagră, pentru pus băuturi. *Mold.* galonat, *ă adj.* (V. fr. *galon*). Cu galoane; *iron. s.* gradat militar.

galop *s. n.* (fr. *galop*). 1) Cea mai repede fugă a calului; 2) *fig.* mers f. repede; 3) joc foarte repede în felul valsului.

galopă (*a*) *v. V. preced.* A fugi în galop.

galopant, *ă adj.* Cu înțea foarte mare.

galoș *s. m.* (fr. *galoche*, citit *galoș* — un fel de papuci cu talpă de lemn pentru a feri de umezeală). Pantofi, încălțămintă de cauciuc, ce se încălță peste ghiță (botină), spre a feri de umezeală, de frig, de noroiu.

gălușcă *s. f.* (lat. dela *gula*, înghițitură, diminutiv *gulusca*). 1) Gogoloiu de orez (cu stafide și ceapă prăjită), sau de crupe, învelit în frunză de varză și furt, adăugând și ceva untură; — sarmale mari. Unii preferă a mânca reci găluștele ca mai gustoase; 2) *fig. iron.* — a avea găluște în gură, a avea defect la vorbire; 3) a înghiți gălușca, a muri subit; a se abține, a nu putea răspunde nimic.

galvanic, *ă adj.* (dela numele lui *Galvani*, fizician, și medic (1737—98). Care privește galvanismul.

galvanism *s. n. V. preced.* 1) Mijloc de a produce electricitatea în substanțe anmale, atingând nervii și mușchii cu metale diferite, sau cu un metal și o substanță rășinoasă. (Galvani făcuse disecția unor broaște, pentru a studia nervii și le atârnașe pe un balcon de fer, înțepându-le cu un cârlig de aramă; când picioarele broaștelor atingeau fierul balconului, făceau un fel de mișcări; se producea electricitatea, din cauză că arama și fierul se uneau prin corpul broaștei. Producerea electricității prin pila lui Volta este bazată pe același principiu, căci plăci de aramă și de zinc împreună, dar separate de un postav ud, dau electricitate); 2) producere de electricitate prin acțiuni chimice.

galvanoplastie *s. f.* (dela *Galvani* (*v. preced.*) și gr. *plassein*, a forma). Arta de a face, cu ajutorul unei pile electrice, ca un metal să se piadă pe suprafața altui; astfel se poate auri, arginta obiecte de un alt metal.

galvaniză (*a*) *v. V. galvanism*. 1) A produce electricitate prin pila voltaică; 2) *fig.* a da imbold.

galvanizare s. f. Acțiunea de a galvaniza.
gamă s. f. (gr. dela *gamos*, uniune, împre-
 rechere). 1) *Muzic.* Împreunare de șapte note
 succesive (de tonuri naturale); 2) gradațiune
 (de colorii de lumină. (V. și *notă*); 3) *fig.*
 succesiune de vorbe ori de fapte; 4) *fig.* ton,
 cântec.

gămăile s. f. (lat. dela *coma*, spic, coamă;
comalia, cea dela spic). 1) Capăt rotund la
 vârful unei plante, sau la vârful unui băț; 2)
 la chibrit, capătul rotund, ce conține fosfor;
 3) capăt rotund la un ac — *măciulie*.

găman, ă adj. (lat. dela *gumia*, lăcomie
 la mănucare, *gumianus*). Lacom la mănucare.

gambă s. f. (italian *gamba*). Piciorul dela
 genunchi până jos.

gambleră s. f. V. preced. Fășie de stofă
 pentru învălătucit gamba, ca să o apere de frig.

gamelă s. f. (fr. *gamelle* dela lat. *camella*,
 cupă, doniță). Vas de metal în care soldații
 își primesc supa.

gamopetal, ă adj. (gr. *gamos*, măritiș +
petalā). Bot. Se numesc așa florile cu peta-
 lele împreunate, concrescente.

gând s. n. V. gândi. 1) Cugetare; 2) me-
 ditare; 3) idee; 4) intenție; 5) reflecție, ju-
 decată. — Și ungr. *god*.

gândac s. m. (daco-gr. din *kantharos*,
kantharis, cărăbuș, cantaridă și alte insecte).
 Insectă de tot felul — care n'ar avea nume
 hotărât. *Gândaci de mătasă*, anume viermi
 ce se nutresc cu frunze de dud (așud) și fac
 spoii niște gogoși, din cari se trage firul de
 borangic (mătasă). — Sârbii zic *gundo*.

gândăcel s. m. V. preced. 1) Gădac mic;
 2) cantaridă.

gândi (a) v. (lat. dela *condo*, *condere*, a
 alcătui, a combina). 1) A cugetă; 2) a me-
 dită; 3) a reflectă; 4) a crede; 5) a speră;
 6) a opină; 7) a memoră.

gândire s. f. Acțiunea de a gândi.

gândit, ă adj. Meditat, judecat, chibzuit.

gânditor, oare adj. și s. 1) Cel care gân-
 dește; 2) cugetător; 3) cel ce meditează în-
 delung.

gang s. n. 1) (german *gang*, mergere; *durch-
 gang* (trecere). 1) Trecere pe sub un arc, pe
 sub o boltă de zid; 2) boltă de zid, pe sub
 care se poate trece undeva; 3) loc îngust de
 trecere.

gang 2) s. n. V. preced. *Mineralog.* Inve-
 lișul nemetalic, ce acopere un mineral.

gângăni (a) v. V. gângani; și gângăvi.

1) A murmură cu alții sau după altul vorbe
 neînțelese; 2) a începe să vorbească (copilul);
 3) a face zgomot (insectele).

gânganie s. f. (baza sanscrit *gan*, a naște,

repetat *gan-gan*; din aceiași bază gr. *gen-
 nao*, lat. *gigno*, nasc; gr. *gennema*, copil).
 1) Insectă; gândac; 2) *fig.* copil foarte mic.

gângav, ă adj. V. urm. Care gângăvește.

gângăvi (a) v. (daco-gr. dela *gungami*,
 murmur). A vorbi stricat și neînțeles, a vorbi
 incurcat, a avea defect la vorbire.

gângăvit s. n. V. prec. Vorbire incurcată,
 neînțeleasă.

ganglion s. m. (gr. *gaglion*). *Medic.* Un
 fel de nod ce se formează din vase sau din
 nervi împleticiți într'o mică masă de țesături
 celulare; tumoare tare, ce nu produce nici
 o durere.

ganglionar, ă adj. De ganglioni, privitor la
 ganglioni.

gangrenă s. f. (gr. *gagraina*, dela *gao*,
 consum). Distrugerea completă a vieții or-
 ganice într'o parte a corpului, cu tendința de
 a se întinde și a ucide tot corpul; *fig.* Stri-
 căciune adâncă, corupție, demoralizare ce se
 întinde; *med.* rană ce dă canceră.

gengur s. m. (lat. *galgulus*, cocoșel, dela
gallus, cocoș). *Zool.* Numirea unei pasări cu
 penele galbene aurii, care are o voce tare, ră-
 sunătoare (latinește se chiamă și *aurum*, aur).

gânguri (a) v. (lat. *ganger*, a murmură și
gura). 1) A vorbi neînțeles (că copiii când
 încep să vorbească); 2) a murmură ușor (apa
 când curge).

ganlotă s. f. V. cantotă.

gânj s. n. (diformare din *vânj* — V. *vânj*).
 Cerc, făcut din o nuia împletită, cu scop de
 a legă, a ține ceva împreunat (la poartă, la
 car, etc.).

gânjelu s. n. V. prec. 1) Cerc cu care
 se leagă caietul împrejurul furcii; 2) cerc de
 legătură la moară, zis și *părpariță*.

gânsac s. m. (lat. din *anser*, cu asp. *hans*
 și *gans* și cu sufix *ac*) în germ. *gans*).
 Partea bărbătească dela găvs — lat. *anser*.

găoace s. f. (lat. dela *cauus*, scobit, *ca-
 uucia*, scobita). Coarța oului, sau a nucleii, a
 viermilor de mătasă, etc.

găoază s. f. V. prec. (gaură, senz pudic).

gar 1 interj. (onomat. articulația ce o pronunță
 cioara). 1) Exprimă țipetul cioarei; 2)
 indirect, batjocură pentru țigani; 3) *gar-gar*,
 joc de copii, cu mâinile cruciș, apucând ușor
 de piele pe ale altuia așezate dedesupt.

gară s. f. (fr. *gare*, dela *garer*, a adă-
 postii). Locul și edificiul unde sosesc și de
 unde pleacă trenurile, și unde se adăpostesc
 mașini, vagoane și mărfuri.

gărăleală s. f. Acțiunea de a gări.

garată s. f. V. carafă.

gărăl (a) v. V. gar! A zice repetat *gar*,

ca ciorle; a țipa ciorile *gar!*; a ghiorăi (intestinele)

gără't s. n. V. *gărăeală*.

garaj s. n. (fr. *garage*, dela *garer*. a adăposti). Loc de adăpost pentru automobile.

găra-măra s. f. (dela *gar* și *măr*). Disucție, ceartă fără sfârșit.

garant, *ă* s. (fr. *garant*). Chezaș; cel ce garantează, răspunde de ceva; cel ce iscălește ca girant pe o poliță.

garantă (a) v. (fr. *garantir*). 1) A răspunde pentru; a fi chezaș pentru ceva; 2) a asigura, a încredința.

garanță s. f. (fr. *garance*). Plantă din familia rubiaceelor, din a cărei rădăcină se extrage o culoare frumoasă roșie.

garantare s. f. Acțiunea de a garanta.

garantat, *ă* adj. V. *garanță*. 1) Cu asigurare, sigur; 2) chezașuit de altcineva.

garanție s. f. V. *garanță*. Chezașie, asigurare, încredințare.

gârbaclu s. n. (lat. dela *curb*, îndoit, *bacillum*, vargă, băț). Băț de care sunt legate curele sau bicliul de bățut; băț gros de bățut. Și Turcii zic *kyrbacii*.

gârbiță s. f. (lat. dela *curbo* (curvo), a îndoi, *curbitio*). Îndoitura gâtului, curbătura ce formează gâtul animalelor; spatele în dreptul umerilor.

gârbov, *ă* adj. (lat. dela *curbo* (curvo), a îndoi). Cu spatele curbate, ghebos, cocoșat; fig. bătrân. — Și Slavii au cuvântul *gorb* și *gorbatii*, tot dela *curbo* și *curbat*; și Bulgarii zic *gârbov*.

gârbovi (a se) v. V. preced. A se îndoi de spate, a se cocoșa; a deveni ghebos, (slav *gorb*, cocoșă, gheb, are baza *curbo* latin, îndoi).

gârbovit, *ă* adj. Ghebos, cocoșat.

gard (1) s. n. (lat. din *crates*, împletitură de nuiele). 1) Împrejmuire făcută în jurul unui loc, prin împletirea cu nule pe după pari bătuți în pământ; 2) *gard viu*, gard din arbuști spinoși crescuți des; 3) iron. a lega în *gard*, a mistifica pe cineva; 4) fig. stavilă de oprire.

gard (2) s. m. V. *guard*.

gardă s. f. (fr. *garde*). Milt. Trupă de pază sau soldat de pază; *gardă de onoare*, trupă aleasă pentru paza suveranului; *garda otovică*, trupă militară, formată din cetățenii civili, pentru paza orașului (în anii 1879—80).

gardenie s. f. Un arbust cu flori miro-sitoare.

garderobă s. f. (fr. *garde-robe*; *garde*, pază; *robe*, veșmânt, haină). Locul, camera

sau dulapul, unde se păstrează hainele; fig. totalitatea hainelor, hainărie.

gardian s. m. (fr. *garden*). Păzitor, paznic (la penitenciar, ocne, etc.).

gărdină s. f. (daco-gr. dela *kartyno*, a fixa solid, a prinde bine). Scobitură făcută în doage și în care se fixează, se prinde, fundul, putinei sau al botuiului.

gărdinar s. n. Instrument ascuțit cu care dogarul face gardina.

gărdinl (a) v. V. preced. A face gardina la un butoiu.

gardist s. m. V. *gardă*. Sergent de poliție, care păzește ordinea și siguranța într'un oraș, în timpul zilei și în timpul nopții.

gărdul (a) v. V. *gard*. A face un gard; a închide cu gard.

gărduscă s. f. (dela *gard*). Împletitură, plasă de prins pește.

gargară s. f. (dela gr. *gargarizein*). Medic. 1) Clătirea gurii și a cerului gurii cu un lichid; 2) medicament lichid cu care se clătește gura și cerul gurii.

gargarisi (a și a se) v. V. preced. A face gargară.

gărgăriță s. f. (lat. *curculio* și *gurgulio*, prin forma diminutivă *gurgulicia*, *gurgur-cia*). Zool. Insectă mică, neagră. ce roade, găurește, boabele de legume și de cereale; fig. element distrugător. — Slavii zic *gugrița*.

gărgăun s. m. (lat. din *gurgulionis*, de gărgăriță). 1) Zool. Un fel de gănganie, muscă, ce bâzâie tare când zboară; 2) fig. fantezie; 3) pl. fig. zmintea la minte; extravagant.

gărlă s. f. (lat. dela *curro*, a curge (rful) dimin. *curriculum*, mică curgere). Mic rlu; 2) adv. *curge gărlă*, curge într'una, necon-tenit.

gărliecu s. n. (baza *gura* (lat. *gula*), dim. *gulula*, *gurula* (gât) *gurliciu*). 1) Gură mi-ă, prin care se intră în pivniță; 2) ghiabul teascului; 3) gura la mijlocul pitrei alergătoare, la moară, pe unde trec grăunțele; 4) strunga pe unde intră oile la muls. (Asemănarea cu slavul *gorlo*, gât, explică proveniența acestei vorbe din lat. *gulula*, *gurula*, mic gât).

garmond s. n. (fr. *garmond*). Tip. Numirea unui fel de literă mijlocie de tipografie, de zece puncte.

gârneț s. m. V. *gârniță*. Creangă, băț de stejar.

garnisi (a) v. (fr. dela *garnir*, a orna, a împodobi). 1) A împodobi, a adăuga ornamente (la o rochie); 2) *culinar*, a adăuga în jurul unei mâncări o altă de complectare; 3) a așeza pe margini ceva; 4) a pune toate adausurile

necesare la o mașină; 5) *fig. iron.* a se conțagi, umplea, de o boală.

garnisire *s. f.* Acțiunea de a garnisi.

garnisit, *ă a. j.* 1) Ornat, împodobit; 2) cu adausul împrejur; 3) *fig. iron.* molipsit de boale lumești.

garnitură *s. f. V. garnisi.* 1) Toate accesoriile dela o mașină; 2) ornamente la o rochie; 3) adausuri la o mâncare.

gârniță *s. f.* (lat. dela *quernus, quernicia*, de stejar). *Bot.* Numirea unui fel de stejar mărunț, noduros.

garnizoană *s. f.* (fr. *garnison*). 1) Trupă (trupe) militară așezată într-o localitate pentru a o păzi sau pentru a sta acolo; 2) localitatea unde stă o trupă militară.

garoaifă *s. f.* (grec. *karofalon*). *Bot.* Floare cu un miros plăcut, tare, și colorată în roș, roz, sau alb.

gașcă *s. f.* (din *casa*, dimin. *casuca*, micuță casă). 1) Colibă; 2) cuib de adăpostire (pentru insecte); 3) *fig.* tovărășie, între cei ce se admiră reciproc și se ajută reciproc (cu înțeles rău).

gâscă *s. f.* (femenin dela vorba *gânsac*). 1) *Zool.* Pasăre mare domestică, ce se apără și amenință deschizând gura; 2) *fig.* femeie proasiă; 3) *fig.* aripile dela șurupul teascului; 4) *fig.* capiteiul stălpilor dela unghiurile prispei; 5) aripile vârtelniței; 6) Trans. bulz de mânăligă cu brânză.

gâscan *s. m.* Bărbătușul găștei *V. gânsac*.

găsi (a | se) *v.* (lat. din *co-sum, co-esse*, a fi, a se afla). 1) A (se) afla; 2) a fi; 3) a afla și a'și apropia un lucru pierdut de cineva; 4) a descoperi lucrul căutat; 5) a aprecia, a constata; 6) întâlni (pe cineva); 7) a procura—*fi-am găsit post*; 8) a apuca, a cuprinde; (frigul, boala, grija, mila); 9) a crede.

găsire *s. f.* Acțiunea de a găsi.

găsit, *ă adj.* 1) Aflăt (și luat); 2) întâlnit; 3) apucat; 4) surprins; 5) descoperit, inventat; 6) *fi-ai găsit*, nu se poate; 7) *și-a găsit* (nașul, bacău, etc.) a dat de ceată, ocară, bătaie.

gășitor *s. m.* Cel ce găsește.

gașper *s. m.* (lat. prefix pentru *co*, cu, *asper*. crud, inversunat, rău). *pop. fig.* 1) țigă; 2) flință răutăcioasă.

gașperită *s. f. V. preced.* 1) Țigancă; 2) flință răutăcioasă; 3) flință închipuită care întârziează răutatea (în povești pop.).

gasteropode *pl.* (gr. *gastēr*, pântec, stomac; *podōs*, picior). *Zool.* Clasă de molusce cari se târăsc pe pântece.

gastric, *ă adj.* (gr. *gastēr*, stomac). De stomac, stomacal; *sucul gastric*, lichid ce se formează în stomac și ajută digestia.

gastrită *s. f.* (fr. *gastrite* din gr. *gastēr* stomac). *Medic.* Boală din inflamarea membranei mucoase a stomacului.

gastronom *s. m.* (gr. *gastēr*, stomac; *nomos*, lege). Om care ține să aibă mâncări bune și deosebite.

gastronomic, *ă adj.* De gastronom sau de gastronomie.

gastronomie *s. f.* 1) Iubirea de mâncări bune și alese; 2) arta de a pregăti mâncări alese, gustoase.

gât *s. n.* (lat. *guttur*, gât). 1) Anat. Partea corpului, ce unește capul cu corpul; 2) prin asemănare, *gâtul sticlei, garafei* etc.; 3) un gât de vin, o înghițitură; 4) trecătoare îngustă între munți; 5) *a-l da în gât*, a-l prec pită; 6) *a'i pune unghia în gât*, a strânge de gât, a sili tare, a constrânge.

gata *adv.* (daco-gr. dela *kata*, complect, deplin). Terminat, isprăvit, complect; 2) pregătit; 3) *fig.* extenuat.—De aci Slavii au vorba *gotovo și gatovii*.

găță *s. f.* (dela lat. *cassid*, laș). 1) Șuvițe lungi de lână (la oae) ce se agață de mărăcini; 2) coadele împletite (de păr) la fete.

găteală *s. f. V. gata.* 1) Îmbrăcăminte frumoasă; 2) acțiunea de a se îmbrăca frumos, de a se găti; 3) prepararea bucatelor; 4) (pregătire de drum).

gătej sau **găterj** *s. n.* (lat. *co + tigiolum*, lemn de ars). 1) Băț rupt din gard; 2) băț uscat (pentru pus pe foc), vreasă.

gătejel *s. m.* *Zool.* Numirea păsărelei mici zisă și *rostul gardului*.

găti (a și a se) *v. V. gata.* 1) A termina; 2) a (se) pregăti; 3) a prepara mâncare; 4) a se îmbrăca frumos, a se peptena, etc.; 5) a fi deplin coaptă recolta; 6) *fig.* a istovii, extenua.

gătire *s. f.* Acțiunea de a (se) găti.

gătit, *ă adj.* 1) Terminat; 2) preparat; 3) îmbrăcat frumos; 4) preparare; 5) toaletă. **gățită** *s. f. V. gât.* Înghițitoarea din gât; canalul de înghițire.

gătlan *s. n. V. gât.* Gât mare de atlet; gât lung de pasăre.

gătleej *s. n.* (rom. *gât* și lat. *lexis*, vorbă). *Anat.* Partea din gât unde se pronunță sunetele, vorbele.

gătos, *oasă adj.* Cu gâtul gros, *fig.* puternic, curajos.

gâtul (a) *v. V. gât.* 1) A strânge de gât spre a ucide; 2) *fig.* a oprină; 3) a constrânge.

gătulre *s. f. V. preced.* Stangulare; acțiunea de a gătui *pr.* și *fig.*

gătuit, *ă adj.* Strangulat; strâns de gât *pr.* și *fig.*

găunos, oasă *adj.* (lat. dela *cavum*, gaură, *cavunosum*). 1) Cu găuni; 3) sec (nuca); 3) fără miez.

gaură *s. f.* (lat. *caulae*). 1) Bortă; 2) scobitură, orificiu; 3) încheietoare; 4) borceiu; 5) *fig.* lipsă, neajuns — *atâtea găuri de astupat*; 6) *iron.* a face gaură 'n cer, ceva extraordinar.

găuri (a) v. A face găuri; a scobi; a străpunge; a borteli.

găurit, ă *adj.* Cu găuri; bortelit; *ban găurit*.

găvan *s. n. și adj.* (lat. dela *cavum*, gaură, scobitură). 1) Partea s. obită a lingurei; 2) mare vas de pus mâncare; 3) orice parte scobită; 4) scobitura turcei; 5) scobitura mesei dulgherului; 6) *vechlu*, taler de cumpănă.

găvănătură *s. f.* *V. preced.* Scobitură, cavitate.

gavanos *s. n.* (lat. dela *cavo* a scobi; *cavinosus*, scobit). Vas cilindric, de pământ ars, pentru pus dulceturi. *Mold.*

găvănoșel *s. n.* Mic gavanos.

găvôzdi (a) v. (lat. dela *cavus*, vizuină; *cidere*, a așeza într'un loc). A băga, a înghesuî lucruri într'un colț, într'o ladă (într'un loc îngust).

găvôzdit, ă *adj.* Băgat în silă; inghesuit.

gaz (1) s. n. (lat. din *caudens* (cit. *cauz* și *caz*) care se așine cu flacăra). Numire dată petrolului (în Peninsula Balcanică).

gaz (2) s. n. (fr. *gaz*). Orice fluid care este ușor ca aerul (cuvânt format de fizicianul Van Helmont pela anul 1644).

gaz (3) s. n. *V. prec.* Stofă extraordinar de subțire, transparentă.

găză *s. f.* (daco-gr. scurta din *goggizo*, a bâzâi, a murmură). Insectă care bâzâie; insectă în gener.

găzar *s. m.* Cel ce vinde gaz, petrol.

gazdă *s. f.* (dela lat. *hostis*, oaspe, ca și gotic *gastis*, germ. *gast*, engl. *guest*, și slav *gostî*, oaspete — noțiunea primă a fost *strein*). 1) Cel ce dă ospitalitate cuiva pentru un timp; 2) cel ce adăpostește pentru plată și timporar pe alții în casă; 3) femeie care (ine școlari în casă pentru plată); 4) *fig.* stăpână, stăpâna ca ei; 5) *fig.* obârșie, origine, izvor, *gazdă de minciuni*; 6) casa unde e găzduit cineva. — Și un ur. *gazda*.

găzdui (a) v. *V. preced.* 1) A primi, a ține în casă pe cineva; 2) a ospăta.

găzduire *s. f.* Faptul de a găzdui.

găzduit, ă *adj.* 1) Ospătat; 2) ținut, primit a sta în casa cuiva.

găzduitor, oare *adj.* Care găzduiește.

gazelă *s. f.* (arab *ghaza*). *Zool.* Numirea

arabă dată *antilopei*, un animal sălbatic foarte sprinten.

gazetă *s. f.* (italian *gazetta*, dela lat. *causus*, întâmplare). Ziar, jurnal, în care se scrie despre ce se întâmplă și ce se face în lume sau în țară.

gazetar *s. m.* Cel ce scrie, publică, o gazetă.

gazetărie *s. f.* Ocupația de a publica gazete sau de a scrie articole în gazetă.

gazier *s. m.* (*V. gaz*, pânză). Cel ce lucrează pânza numită gaz.

gazlu *s. m.* (cuvânt turcesc însemn. *vicforios*).

gazogen *s. n.* (dela *gaz* și gr. *gennaos*, a naște). Care produce gazuri (chimice).

gazometru *s. n.* (dela *gaz* și gr. *metron*, măsură). 1) Aparat care măsoară cât gaz (fluid) se consumă undeva; 2) aparat care regulează consumația și distribuția gazului aerii,orm printr'o presiune constantă.

gazos, oasă *adj.* Care are forma gazului (aeriform).

geaba *adv.* (daco-gr. din *za*, foarte; *pauo* — a lăsa în repaus; a reține pe loc, a opri). 1) În repaus — *stă degeaba*; 2) gratis, pe nimic; 3) fără motiv, fără cauză; 4) fără rezultat; 5) fără folos; 6) fără ocupație; fără lucru. — Și Turcii au acest cuvânt.

geaizea *s. f.* (cuv. turcesc). Bacșiș ce da domnul fanariot Sultanului, la instalare.

gealat *s. m.* *V. gelat*.

gealău *s. n.* (lat. nela *caelo* — (citit *celo*) = a sculpta, a săpa în lemn). Instrument de tâmplar cu care răzuiește și netezește scândura. — Și Ungurii zic *ghialu*.

geam *s. n.* (lat. dela *gemma*, piatră scumpă, cristal). 1) Sticlă; 2) sticla ce formează fereastra; 3) sticla dela ceasornic. — Și Turcii și Bulgarii au acest cuvânt.

geamăn, ă *adj. și s.* (lat. *geminus*). 1) Născut deodată din aceeași mamă; 2) împreunat, crescut unit (fruct).

geamandură *s. f.* (germ. *zu-montur*, = pentru îmbrăcăminte). 1) *Milit.* Mică lădiță cilindrică la spatele șeii ofițerilor de cavalerie și artilerie; 2) *marin.* Lădiță cilindrică de metal, plutitoare, ca semnal maritim.

geamantan *s. n.* (turc *djамadan* = conținând haine (pare a fi însă germ. *zumanfel* = pentru manta; dar și rușii zic *cemodan*). Lădiță pentru luat haine și lucruri mici în călătorie.

geamăt *s. n.* (lat. *gemitus*). 1) Murmur de durere; 2) *fig.* mugetul vântului.

geambaș *s. m.* (turc. *geambaz*, scamator, înșelător). 1) Negustor de cai; care cumpără

și vinde cai; 2) *fig.* șiret, șarlatan; 3) sam-sar neonest; 4) *vechiu*, acrobat.

geambașlăc *s. n.* Meseria de geambaș.
geamgiu *s. m.* (dela *geam*). Cel ce vinde sau așează geamuri la ferestre.

geamie *s. f.* (turc *djami*). Biserică turcească.

geamlăc *s. n. V. geam*. 1) Părete format numai din ferestre cu geamuri; coridor cu geamuri multe.

geamparale *s. f.* (turc *cial-para* = patru discuri). 1) Numirea unui joc turcesc după un cântec oriental; 2) castaniete; 3) horă după nuntă (Mold.).

geană *s. f.* (lat. *gena*, pleoapă). 1) Părul ce crește pe marginea pleoapei; 2) *fig.* aurora; 3) dungă îngustă de lumină; 4) orizontul.

geanabet *s. m.* (turc *djenabet*). Om rău, afușit, șarlatan.

geandă *s. f.* (lat. din *cenitare*, a cina des). Cină improvizată prin o fiertură din bucăți de pâine sau de mămăligă prăjită.

geanta *s. f.* (lat. dela *cineta* = încinsă, legată la brâu). 1) Mic sac de piele sau de alt material, care se poartă atârnat de cingătoare sau atârnat pe după umăr; 2) idem, mic sac de piele de pus bani; 3) ghiozdan școl resc pentru cărți; 4) servietă de purtat acte, hârtii; 5) cartușieră. (Geantă era cingătoarea, chimirul de piele. — Și Turcii au vorba *djanta*.)

gear *s. n.* (turc *djar*). Numirea unui șal de lână gros.

gearbă *s. f. V. vearbă*.

gebreă *s. f.* (turc *djebre*). Prosop sau cărpă de șers.

gelat *s. m.* (lat. dela *caelator*, tăietor de peatră). Călăul care execută sentința de moarte. — Și Turcii zic *djulat*.

gelatină *s. f.* (fr. *gêlatine*, dela lat. *gelare*, a îngheța; *teneo*, *ere*, a ține). 1) Substanță extrasă din oase și din cartilaje și care la răceală și uscăciune se întărește, se încheagă; 2) cleiul de pește; 3) mâncare dulce preparată cu gelatină.

gelatinos, *oasă* *adj.* Care conține gelatină, ori se aseamănă cu gelatină.

gelep *s. m.* (turc *djelepi*). Negustor care cumpără vite din țara românească și le vindea în Turcia.

gelos, *oasă* *adj.* (gr. *gelaios*, gelos de unde și fr. *jaloux*). 1) Invidios de binele altuia; 2) temător de onoarea și iubirea soției ori soțului (ca să nu fie înșelat, trădată); 3) cel ce ține mai mult la ceva; 4) *fig.* ambițios.

gelozie *s. f.* (gr. *gelosis*, gelozie). 1) In-

vidie de bunul altuia; 2) teama de a nu fi trădată onoare și iubire între soți.

gelui (a) *v. V. gealău*. A curăți, a subția, cu gealul o scândură; a trage la rânda.

geluit, *ă* *adj.* Curățit cu gealul.

gemă *s. f.* (fr. *gemme*, dela lat. *gemma*, piatră scumpă). *Sare gemă*, sare în formă de piatră — scoasă din pământ; (spre deosebire de sarea din mâini).

gemănare *s. f.* (dela vorba *geamăn*). Unirea, îmbinarea, îmbucarea a două lemne sau fructe, etc.

gemațiune *s. f.* (fr. *gemmation* dela lat. *gemmare*, a înmuguri). *Bot.* Înmugurirea; epoca înmuguririi pomilor.

gemător, *oare* *adj.* Care geme.

geme (a) *v.* (lat. *gemo*, *gemere*). 1) A scoate din piept muget înăbușit și prelung de durere; 2) a fi înghesuială mare (de lume); 3) a suferi (sub împilare); 4) a fi în număr mare; 5) *fig.* a mugi vântul.

gemeni *adj.* 1) Frați născuți odată; *s. pl. Astr.* 1) Constelația gemenilor; 2) al treilea din cele 12 semne ale zodiacului, ce corespunde cu luna Mai.

geminat, *ă* *adj.* *V. gemațiune*. Înmugurit.

gen *s. n.* (lat. *genus*, *generis*). 1) Origine, neam; 2) fel, speță; 3) mod (de a scrie, a compune, de a vorbi); 4) *gramatical*, forma (băbătească, femeiească sau neutră) în care se află un substantiv, adjectiv sau pronume; 5) *șc. nat.* grupare, clasă *bot. zool.*

genealogic, *ă* *adj.* și *adv.* De genealogie.

genealogie *s. f.* (gr. *genos*, naștere, rasă; *logos*, vorbire). Știința despre cum se trage, se scoboară, cineva din străbunii sei; spița neamului.

genealogist *s. m.* Autorul unei genealogii.

general, *ă* *adj.* (fr. *general*, dela lat. *generalis*, ce aparține totalității). Peste tot; în deobște; *s. m. Milit.* înalt grad militar, comandant al unei armate sau al unui corp de armată, ori divizii, sau brigăzi.

generalisim *s. m.* (lat. *generalissimus*, superlativul dela cuvântul *generalis*). *V. preced.* Comandantul cel mai mare al armatei unui stat.

generalitate *s. f. V. general*. Calitatea de a fi general, peste tot.

generaliză (a) *v.* (fr. *generaliser*) *V. general*. A întinde peste tot; a extinde.

generalizare *s. f.* Acțiunea de a generaliza.
generalizator *s. m. V. preced.* cel ce generalizează.

gemațiune *s. f.* (lat. *generatio*). 1) Reproducerea neamului, funcțiunea de reproducere

cere; 2) totalitatea oamenilor ce trăesc într'o epocă; 3) timpul cât trăește un om; 4) grad de rudenie.

generator *s. n.* (fr. *generateur*, dela lat. *generare*, a produce). 1) *Mecanic.* Cazanul unde se adună aburii ce pun în mișcare locomotiva; 2) care produce sau face să se producă ceva.

genere (*in*) *adv.* (prescurtat din *general*). În de obște; peste tot.

generic, *ă adj.* (fr. *generique*, dela lat. *genus*, naștere, origină). Privitor la gen; de gen: *nume generic*.

generos, *oasă adj.* (lat. *generosus*). Cu inimă bună; făcător de bine; darnic.

generozitate *s. f.* V. *preced.* Bunătate de inimă; dărnicie.

genetic, *ă adj.* V. *urm.* De naștere.

genetiv *s. n.* V. *genitiv*.

geneză *s. f.* (gr. *gennēsis*, nașterea). 1) Numirea cărții scrise de Moise (profetul izraelit) despre facerea lumii; 2) origine, obârșie; 3) formațiune începătoare.

genial, *ă adj.* (fr. *genial*). 1) Care ține de geniu; *fig.* prea minunat, foarte iscusit; 3) extraordinar de inteligent.

genialitate *s. f.* V. *geniu*. 1) Înaltă înțelepciune; iscusință rară; 2) caracterul de genial.

genital, *ă adj.* (fr. *génital*, dela lat. *genitalis*, de naștere). De naștere; *organ genital*, care dă naștere.

genitiv *s. n.* (fr. *genitif*, lat. *genitivus*). *Gram.* Cazul al doilea din declinarea unui substantiv, răspunzând la întreb. *al cui?*

geniu *s. n.* (lat. dela *genius*, demon binevoitor; gust, talent). *Mitolog.* 1) Zeitate care, după părerea păgână din vechime, conduce viața fiecărui om: *geniu bun* sau *rău*; 2) cel mai înalt grad de pricepere omenească; 3) cel care produce ceva deosebit și superior cum nu au mai produs alții (în filozofie, științe, arte); 4) *milit.* armată specială pentru lucrări tehnice, necesare la lupte: poduri, telegrafice, etc.; 5) *fig.* inger păzitor; 6) *fig.* persoană care are influență bună sau rea asupra cuiva; 7) arta construcțiilor militare.

gentil, *ă adj.* și *adv.* (fr. dela lat. *gentilis*, de neam ales). Binevoitor; draguț; cu bunăvoință.

gentileță *s. f.* V. *preced.* Bunăvoință; drăgălășie.

gențiană *s. f.* V. *ghințură*.

gentilom *s. m.* (fr. *gentilhomme*, din: *homme*, om; și *gentil*). Orice om de bun neam; om nobil și cu purtări f. alese.

genunchiu *s. m.* (lat. *genu*, genunchiu; din

geniculum, mic genunchiu, genunches, (dîmin. ca și picior din *pesiolus*). Articulația, încheietura, unde se îndoaie piciorul.

genulexiune *s. f.* (lat. *genu*, genunchiu; *flexus*, încovoierea). Acțiunea de a îndoi genunchii până la pământ.

genul, *ă adj.* (lat. *genuinus*). De neam; de origine curată.

genunchiat, *ă adj.* V. *genunchiu*. Pe genunchi; șezând în genunchi.

genunchiere *s. f.* pl. 1) Îmbrăcămintă anume pentru genunchi sau pentru partea piciorului dela genunchiu în jos; 2. *mod.* haină lungă până la genunchi.

genune *s. f.* (lat. dela *genuinus*, a, firesc, al ființei de naștere, născătoare). 1) Din ce se naște tot — natura; 2) *fig.* inspirație; ce dă inspirație poetică; 3) profunzime, abis.

geodezic, *ă adj.* De geodezie.

geodezie *s. f.* (gr. *gē*, pământ; *datō*, impart). Știința care are de scop a măsura suprafața globului pământesc.

geognozie *s. f.* (gr. *gē*, pământ; *gnosis*, cunoștință). Știința despre felurile minerale ce compun globul pământesc.

geograf *s. m.* Cel ce se ocupă cu știința geografiei.

geografic, *ă adj.* De geografie.

geografie, *s. f.* (gr. *gē*, pământ; *graphein*, descriu). 1) Știința care descrie pământul, cu privire la suprafața lui și la climă sau cu privire la producțiunea lui, la popoarele ce-l locuiesc și la împărțirea țărilor, orașelor; cu privire la comerț și transporturi și cu privire la poziția ce ocupă globul pământesc față cu alte corpuri cerești; 2) cartea, manualul de geografie; 3) școl. lecție (oră) de geografie.

geolog *s. m.* Învățat care se ocupă cu geologia.

geologic, *ă adj.* De geologie.

geologie *s. f.* (gr. *gē*, pământ; *logos*, vorbire). Știința care studiază materiile ce compun globul pământesc, natura lor, așezarea lor și cauzele cari au determinat acea așezare; știința despre tot ce se află în sânul pământului.

geometric, *ă adj.* De geometrie; *adv.* după geometrie.

geometrie *s. f.* (gr. *gē*, pământ; *metron*, măsură). 1) Știința care are de scop a calcula întinderi sub forma de linii, de suprafețe și de corpuri, ca o ramură din știința matematicii; 2) cartea, manualul de geometrie; 3) școlar. curs, oră de geometrie.

geometru *s. m.* Cel ce se ocupă în deosebi cu geometria.

georgițe *s. pl.* *Banat.* Mărgăritarele (ce înfloresc la Sf. Gheorghe).

ger s. n. (lat. *gelu*, ger; și *gelare*, a îngheța). Frig care face apa să înghețe; frig mare.

gerà (a) v. (lat. *gero*, *gerere*). A administra, pentru un timp oarecare; a ține locul cuiva, într-o funcție.

geraniacee s. f. pl. V. *urm.* Bot. Familie de plante ce au ca tip *geranium*.

geranium s. m. gr. *geranion* — dela *geranos*, cocot). Bot. Numirea plantei ce face flori frumoase, iar fructul seamănă cu un plise de cocor; se mai numește și *indr.șalm*, și *sângele voinicului*, etc.

gerar s. m. (dela vorba *ger*). Numire pop. a lunii Ianuarie, fiind cea mai friguroasă.

geremea s. f. (turc. *djeremè*). Gloabă, amendă; lucru de *geremea*, lucru prost, ca de gloabă.

gerg s. n. (diformare din *verb*, hierb, (ca și hiers, giers, dela lat. *verbum*, vorbă). Zicere, vorbire deosebită de cea obicinuită; jargon (ca și ital. *gergo*).

gergevea s. f. V. *cerceveea*.

gerid s. n. (turc. *djerid*), 1) Suliță groasă turcească; joc de călăreți cu sulițele.

ghergheli (a se) v. (daco-gr. dela *ghergherimos* = care cade dela sine (fruct copt) din *geraod*, a îmbățiâni). A se muia, a se toflegi; a se cocoșă, de bătrânețe; a se ramoli.

gherghelit, à adj. Căzut, muiat, ramolit,

gerilă s. m. V. ger. Frigurosul (din poveștile pop).

german, à s. (pare dela lat. *germanus*, de aceeași origine, la fel; înrudit, aliat). Numire dată de latinii locuitorilor din Germania, cari sunt de aceeași origine, se aseamănă, deși poartă numiri diferite; neam; ce este din Germania.

germană s. f. V. prec. 1) Femeie din Germania; 2) limba germană.

germanic, à adj. De germani, din Germania.

germaniză (a) v. 1) A preface în german; a da înfățișare de german; 2) a pronunța ca germanii.

germanism s. m. 1) Mulțimea de germani; 2) înclinațiune spre germani.

germanist s. m. Cunoscător al limbei germane și a literaturii germane.

germen s. m. (lat. *germen*). 1) Sămânță, mugur, colț, lăstar; 2) *fig.* cauză primă; 3) început; 4) încolțirea unei semințe.

germină (a) v. (lat. *germinare*). A încolți; a da muguri; a crește.

germinare s. f. Încolțire, inmugurire.

germinațiune s. f. Acțiunea de a germina. **geros, oasă adj.** Cu ger; friguros,

gerulă s. f. 1) Ger trecător; 2) expunere la ger.

gerul (a) v. 1) A fi ger; 2) a expune lucrui la ger, la îngheț (ușele spălate).

gerundiv s. n. (lat. *gerundivus*). Gramat. lat. Mod dela conjugare asemănător cu participiul; — vezi ex. gram. la început.

gerunziu s. n. Gramat. Modul impersonal dela conjugarea verbelor, care se aseamănă cu gerundivul latin.

gest s. n. (lat. *gestus*, ținuta corpului; mișcare făcută). 1) Mișcare făcută (mai ales cu un mâna) cu un anume înțeles, sau spre a complectă ori a spori înțelesul unei vorbe; 2) *fig.* fapt spontan.

gestațiune s. f. (lat. *gestatio*, purtarea în brațe a copiilor). 1) Purtarea în pânțee a pruncului; 2) timpul de formare a rodului sau a pruncului; 3) sarcina la animale.

gesticulă (a) v. V. *gest*. A face multe gesturi (cu mâinile).

gesticulare s. f. Facerea de gesturi.

gesticulator s. m. Cel ce face gesturi.

gestiune s. f. (lat. *gestio*, *gestionis*). În-deplinire, administrare, executare; *gestiune fi.anciară*, administrarea conducerea afacerilor bănești în anume timp.

get-beget adv. (lat. dela *genti bi-genti*, de neam și de două ori neam). Neam (și) răsneam; de adevărată origine.—Și Turcii zic *djed bi djed*.

gevrea s. f. (lat. dela *cervix*, gât). Basmă frumos brodată cu fir de aur, pentru legat la gât. — Și Turcii zic *cevre*.

geyser s. m. (germ. dela *geiser*, spume). Isvor spumegând dela ape termale.

gheață s. f. V. *ghiață*.

gh. b s. n. (lat. *gibus*) Coccoșă în spate.

ghebă s. f. V. *chebă*, *chebe*.

ghebos; oasă adj. (lat. *gibus*, gheb). Cu gheb, cocoșat; cu spatele îndoite.

gheboși sau gheboșă (a se) v. A deveni ghebos; a se curbă spatele.

ghebreă s. f. V. *gevrea*. Cărpă, basmă.

gheena s. f. (gr. *geenna*, lat. *gehenna*, dela ebraicul *ghe + hinnom*, valea lui *Hinnom*, de lângă Ierusalim, unde se jertfeau copii, zeului Moloh, designată, de Biblie ca loc pentru epiaerea păcatelor). Biblie. Locul de tortură în iad, pentru cei păcătoși.

ghelir s. n. (turc *ghelir*, venit). Venit neașteptat; câștig lateral.

ghem s. n. (lat. *glomus*). 1) Vălătuc rotund, format prin suprapunere de ață sau de cărpe, etc.; 2) mototol strâns grămadă, înghesuit.

ghem ș s. n. (baza *ghem*, cu terminațiune

is). Legătură, bandaj, la un deget bolnav. ghemotoc sau ghemoltoc s. n. (comp. din *ghem* și *motcă* (vezi ambele). Vălătuc, rotund din cărpe, trențe sau orice alt.

ghemul (a și a se) v. 1) A se face ghem; 2) a înghesui; 3) a (se) face ghem și a (se) băga într'un loc strâmt.

ghemuire s. f. Acțiunea de a se ghemui.

ghemuit, *ă* *adj.* Făcut ghem; înghesuit, îndesat.

Ghenar s. m. (diformare din *Ianuar*). *pop.* Numire dată lunei Ianuarie, (influențat de gr. *genea*, naștere, fiind începutul anului).

gheojghioare *adv.* (lat. *compus quisque*, fiecare, *orior*, a se ivi). Cu totul văzut, evident pentru toți.

gheonoale s. f. (daco-gr. dela *kenoô*, a a lua cu totul și apropiat de *gegonoô*, a țipă). 1) Zool. Numirea unei pasări țipătoare în felul ciocăntoarei; 2) *fig.* femeie rea, guralivă.

gheonoiu s. m. V. *preced.*

gheorghin s. m. Numirea unui arbust spinos cu flori albe și colorate ce înflorește pe la Sf. Gheorghe.

gheorghină s. f. *Bot.* Numirea floarei frumoase ce se mai chiamă și *dalla*. — Și nemțesc *georgine*.

gheran s. n. V. *ghiară*. Măner la cleștele dogarului.

gherdan s. n. (turc *gherdan*). Salbă de bani pentru pus la gât de către femei.

gherdapuri s. n. (turc *gherdap*). Cataracte, cădere de apă; *Porțile de fer*, (la trecerea Dunăii prin Carpați).

gheretă s. f. (fr. *guêrite*). 1) Căsuță de scânduri, unde stă de pază santinela; 2) încăpere mică păstru un comerț ușor: de zarzavaturi, carne, etc.

gherghes s. n. (din *gergeu*, și *gergevea*, *cercevea*). Instrument ca o cercevea, care ține bine întinsă o pânză spre a o putea broda, (sunt diferite sisteme).

gherghir s. n. (fr. *gherghira* = închisoare ascunsă subterană). 1) Camera boltită, cavou; 2) câmară de pus feluite lucruri. — Și Turcii zic *kiaughir* = subterană.

gheridon s. n. (fr. *guêridon*). Masă mare rotundă, ce se sprijină pe un singur picior gros, cu trei, patru ramificații jos.

gherlă s. f. (daco-gr. dela *gherghira*, închisoare subterană). Închisoare pentru hoți, carceră, temniță.

gheroc s. n. (germ. *geh-rock* din *gehen*, a merge, *rock*, haină). Haină neagră de bărbat, ce se îmbracă la ceremonii; redingotă.

gheșeft s. n. (german *geschäuft*, citit *ghe-*

șeft, afacere). Afacere de negoț; *fig.* câștig; *pop.* câștig nepermis; înșelătorie.

gheșeftar s. m. 1) Cel ce caută câștiguri nepermise; 2) funcționar care se corupe prin bani și face afaceri de câștig nepermis prin funcțiunea sa.

ghetar s. m. (lat. dela *glacialis*, înghețat). Bloc mare de gheață ce se topește foarte cu greu, sau nici de cum, așa cum sunt la poli sau pe munții Alpi.

ghetărie s. f. V. *ghiață*. 1) Încăpere anume făcută în pământ pentru păstrat gheața în timpul verii; 2) *fig.* cameră foarte friguroasă.

ghetoiu s. m. Bucată mare de gheață.

ghetos, oasă *adj.* Cu gheață, înghețat.

ghete s. f. *pl.* (ital. *ghette* și fr. *guêtres*, un fel de încălțăminte dela gleznă în jos). Botine, cioboțele, încălțăminte de piele ce cuprindea piciorul până la gleznă; (fiind un cuvânt nou, nu este nici vorba *ghetar*.)

ghetre s. f. (fr. *guêtres*). Un fel de încălțăminte, de postav adaus pe gheață dela gleznă în jos sau și în sus de gleznă și se încheie cu nasturi (bumbi).

ghetuș s. n. V. *ghiața*. Apă înghețată, sau lunecuș de apă înghețată (pe stradă, prin curte).

ghevent s. n. (germ. *gewinde*, ghirlandă). *Mecanic.* Crestătura în formă de helice, răscuită, dela un șurub.

ghevghir s. n. V. *gherghir*.

ghiară s. f. (daco-gr. dela *gherron*, sulită, săgeată, cange). 1) Unghia ascuțită și încovoiată a pasărei; 2) cârlig de fier în forma de ghiară; 3) *fig.* mână; 4) *fig.* stăpânire despotică.

ghiață s. f. (lat. *glacies*). 1) Apa solidificată prin frig mare; (se produce și prin electricitate, scăzându-se brusc temperatura prin anume procedeu și aparate); 2) locul unde se dă pe gheață, se patinează; 3) *fig.* bani *ghiață*, bani în numerar de metal; 4) *fig.* foarte rece, complet rece (corpul omului bolnav); 5) *fig.* fără sentiment, nesimțitor.

ghiaur s. m. (turc, *ghiaur*, necredincios, păgân). Numire dată de Turci creștinilor, fiindcă nu cred în Mahomet.

ghiavol s. m. V. *diavol*.

ghibaciu *adj.* V. *dibaciu*.

ghibirdic s. m. (lat. dela *qui*, care; *perditus* (perdo) prăpădit). (Om) mic, chircit; mitel; micuț (un *ghibirdic* de băiat; — un băiat f. mitel). — Și Turcii au acest cuvânt *ghibirdic* cu înțeles de *mortăciune*, fără viață (pare o formațiune latino-bizantină)

ghibirdisl (a) v. V. *prec. Fig.* a fură, a dosi.

ghicli (a) v. (lat. dela *dicere*, a zice). 1) A spu-

ne, a nimeri, ce înțeles are o vorbă sau o cugetare enigmatică; 2) a deslega o ghicitoare sau, o saradă; 3) a'și da părerea pe nime-reală despre ceva; 4) a afla ceva pe nimerite; 5) a spune trecutul și a prezice viitorul prin cărți de joc, bobi, etc.

ghicire *s. f.* Acțiunea de a ghici.

ghicit, *ă adj.* 1) Aflat prin nime-reală; 2) *s. ghicire.*

ghicitoare *s. f.* 1) Cuvânt sau cugetare enigmatică, ce se spune cuiva spre a-i afla înțelesul ascuns: *mândăstirea într'un picior* = ciuperca (asemănarea este coperișul curbat al turlei dela bisericile orientale cu ciuperca); 2) femeie care spune trecutul sau prezice viitorul; 3) enigmă; lueru de nepri-ceput.

ghicitor *s. m.* Om care ghicește, prezice viitorul sau spune trecutul.

ghicitorie *s. f.* V. *ghici*. Meseria ghicitoare (2); arta de a ghici.

ghid *s. n.* (fr. *guide*). 1) Călăuză, îndrumător, povătuitor; 2) carte cu hărți și îndrumări pentru a putea călători.

ghidă (a se) *v. V. prec.* A (se) îndrumă.

ghidon *s. n.* (fr. *guidon*, dela *guider*, a îndrumă). Cărma dela o bicicletă sau dela automobil, cu care îi dă direcție spre dreapta sau spre stângă.

ghidi-ghidi! *interj.* (lat. dela *guidem*, astfel). Exclamare de mirare sau de dojană = *așa, așa!* — Și Turcii zic *ghidi*.

ghidus *s. m.* (lat. dela *in-quietus* = ne potolii; prefixul *in* s'a pierdut — se zice însă obicinuît *un ghidus*, care amintește de *in-quietus*). Cel ce face farse, glume, spre a distra, înveseli, sau spre a intrigă; om glumeț; neastâmpărat.

ghidușie sau **ghidușerie** *s. f.* Faptă de ghidus; farsă; glumă; vorbă de spirit.

ghies sau **ghes** *s. n.* (lat. dela *quasso*, *quatio*, *quassum*, a zguduî, a lovi). 1) Împingere înainte; impulsivne; 2) Indemn, îmboldire: *a da ghes*, a da zor, imbold.

ghiftul (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *kyfotes*, umflare, cocoșare). 1) A sătură deplin (de mâncare sau de avere, bogăție); 2) a mânca cu prisosință; 3) a avea stomacul prea încărcat de mâncare.

ghiftuire *s. f.* Faptul de a (se) ghiftui.

ghiftuit, *ă adj.* V. *preced.* Sătul peste măsură; cu stomacul încărcat de mâncare; *fig.* bogat, plin de bogăție.

ghiglic (turc *ghedjelic*). Bonetă de noapte obicinuîtă de boierii bătrâni.

ghigorț *s. m.* (lat. dela *de-horeus* = foarte spinos). *Zool.* Numirea unui pește de mărime

mijlocie, cu solzii f. strălucitori și cu multe oaze, zis și *cosac*.

ghigosl (a) *v.* (lat. *decusum*, *decudere*, a bate, a lovi tare). A lovi îndesat; a bate bine, a pumnui.

ghijoagă *s. f.* (daco-gr. dela *gheison*, *co-coașă*; *ogkos*, curbură, strămbătură). Animal slab, cocoșat și strămb (cal, vacă, bou).

ghillă *s. f.* (daco-gr. din *kyle*, rotund). Trunchiu rotund, bilă.

ghilan (1) *adj.* (daco-gr. dela *kylon*, așcit, întortochiat, greoiu). 1) Vărgat cu alb, cu dungi albe (bou); 2) (om) greoiu, puternic; leneș.

ghileală *s. f.* (daco-gr. dela *ghelaô*, a fi luminos, strălucitor). *Farm.* praf alb de bismut, alifie de bismut.

ghilemele *s. f. pl.* (fr. *guillemets*). *Tipogr.* Semnele de citațiune « », între cai se pune un cuvânt cu înțeles împrumut, sau o frază ori pasagiul împrumutat dela alt autor.

ghili (a) *v.* (lat. *de-luo*, a spăla mult, — făcut *ghe-luo* și *ghe-li*). A spăla pânza ca să se facă albă strălucitoare, prin repetată înăuierie în apă și uscare la soarele strălucitor de vară.

ghilit *s. n.* și *adj.* Acțiunea de a ghili; albit prin ghilire.

ghilitoare *s. f.* Locul unde se ghilește pânza.

ghilotină *s. f.* (fr. *guillotine*, dela numele doctorului *Ghillotin*, membru în Constituanta franceză de după Revoluție, care propuse Adunării să nu mai fie torturați condamnații politici, ci să fie repede executați prin tăierea gâtului, cu un instrument (ce funcționa la itali-eni), care lasă să cadă un cuțit tăios peste gâtul condamnatului și îi râtează capul). Instrument de tăierea capului, în Franța, la criminalii ce sunt condamnați la moarte; funcționează dela 1792.

ghilotină (a) *v.* A tăia capul cu ghilotina.

ghilotinare *s. f.* Acțiunea de a ghilotina.

ghilotinat *adj.* Decapitat prin ghilotină.

ghimber *s. m.* (lat. *zinziberis*). Numirea rădăcinei unei plante din India, ce are un gust aromatic și aprins.

ghimie *s. f.* (turc, *ghemi*). Numirea unei luntre mari; șalupă.

ghimirle *s. f.* (lat. din *camerarius*, sau *cameralia*, care formează boltă, arc). 1) Numirea unui ferestrău foarte îngust, ce permite a tăia lemnul după o linie boltită curbă; 2) coșmelie, cocioabă.

ghimpe *s. m.* (daco-gr. dela *glypheion*, cuiu ascuțit). 1) Tepișor ce crește pe unii rugi de plante; 2) spin ce înțeapă; 3) *fig.* înșepătură (cu vorba); 4) *fig.* ceea ce supără mereu.

ghimpos, *oasă* *adj.* Cu ghimpi.

ghin *s. n.* (gr. dela *ghenys*, tăușul toporului). Daltă, scobitoare, răzuitor (unelte de tâmplar).

ghinărar *s. m. pop. V. general*, (comandant militar).

ghindă *s. f.* (lat. dela *glans*, *glandis*). 1) Numirea fructului de stejar; 2) *de ghindă*, (valent, fante, de treflă, din cărți de joc) ce reprezintă pe omul cu părul în culoarea ghindei de stejar.

ghindar *s. m. V. ghindă*. 1) Bot. Stejar, arbore ce face *ghindă*; 2) *fig. Zool.* pasărea ce-i mai zice și *gaiță*.

ghindură *s. f.* (lat. dela *glandula*, din *glans*, *glandis*, ghindă de stejar). *M. dic.* 1) Tumoare, umflătură ce se formează întâmplător în gât sau sub piele; gălcă; 2) orice proeminență tare.

ghenă *s. f.* Scurtare din *ghinion*.

ghinion *s. n.* (fr. *guignon*). 1) Nenoroc; 2) piază rea; 3) perd-re la jocul de cărți; 4) înt mplare nenorocită.

ghint *s. n.* 1) (Scurtat din *ghevint*). Crestătura din interiorul țevii dela o pușcă militară, făcută cu scop de a înlesni tragerea; 2) (diformare din vorba *ghindură*). Proeminență tare; gămălie, cap rotu d proeminent d. la un cuiu mare (cum se făcea în vechime).

ghinț *s. n.* (din *ghionț*, *ghionț*). Lemnuș de împins în cizmă spre a o lărgi.

ghintul (a) *v. V. p eced.* 1) A face ghevint în țava dela pușcă; 2) a pune, a bate multe cuie cu gămălii proeminente (pe o ușă, pe măciucă - pre) a o face rezistentă la loviri. **ghintuire** *s. f. V. preced.* Acțiunea de a ghintui.

ghintuit, *ă* *adj. V. ghint și ghintui*. 1) Care are ghevint; 2) care are gămălii de cuie, proeminente.

ghințură *s. f.* (lat. din *gentiana*). Bot. Numi ea unei plante cu proprietăți medicinale, amară, însă tonică.

ghioacă și **ghioace** *s. f. V. 'găoace*. 1) Coaja de ou fără conținut ei, care se aseamănă cu un ghioc; 2) coajă dela nucă, alună sau alt fruct.

ghioagă (daco-gr. din *gogghylos*, rotund). Băț gros; măciucă.

ghioalcă *adj. V. ghiol*. Udat cu totul, lac (d apă).

ghiobec *s. n.* (din *ghebe*). Ghebe mai scurtă, zăbun.

ghioază *s. f.* (din *ghioace*). Mărunțișuri jucăie, bibelou (din ghioci, scoici de mare).

ghioc *s. m. V. ghioace*. 1) Scoică de mare cu forma umflată și vârfuri ascuțite; 2) Coaja

de ou sau de orice alt fruct (prin asemănare) și din care nasc ființe sau plante noi.

ghiocel *s. m. V. ghioc. Bot.* Mică floare de câmp, ce iese îndată primăvara.

ghiol *s. n.* (daco-gr. dela *ghyalon*, escavație, gaură) 1) Groapă adâncă în fundul unei ape curgât are sau a unui lac; 2) vârtej mare în apă; 3) lac (în Dobrogea). — Și Turc *ghiol* = lac.

ghiohd *s. n. V. urm.* Lovitură dată cuiva în chip de împungerere cu cotul sau cu pumnul.

ghio'di (a) *v.* (lat. diformat din *collidere*, a lovi unul de al. ul). 1) A da ghiolduri; 2) a lovi și a împinge pe cei dimprejur (intr'o îngrămădire de oameni); 3) *fig.* a îndemna.

ghiohdum *s. n.* (amplificare din vorba *ghiohd* și *ghiohd*). Lovitură puternică de pumn.

ghionghionele *s. f. pl.* (daco-gr. dela *ghionghonea*, a țipă, a răsună). Mici lucruri de găteală, de podoabă pentru femei; bijuterii ce țipă, atrag atenția; zorozaone.

ghionoae *s. f. V. gheonoae*.

ghiont *s. n. V. ghiold*.

ghionti (a) *v. V. ghiold*.

ghiorăl (a) *v. V. chiorăl*

ghiorđan *s. n. V. gherđan*.

ghiorđan *s. m.* (dela vorba *gherđă*, subterană, temniță). 1) Om fioros; și puternic; 2) *iron.* țaran puternic, mare; 3) șobolan, guzgan.

ghiorț! *Interj.* Onomatop. imitând zgometul intestinelor din cauza foamei.

ghiorțeaală *s. f.* Zgomot de ghiorțăire.

ghiorțol (mațele) (a) *v. V. preced.* A produce zgomot (mațele) din cauza foamei sau altfel.

ghiozdan *s. n.* (din gr. *kysteon*, sac de piele). Geantă de piele pentru purtat hârtii sau pentru școlari de dus cărțile; geantă de orice fel; servietă de avocat. — Și Turcii zic *ghezdan*.

ghipcan *s. m.* (daco-gr. dela *hippos*, cal, *hippegon*, cal de transport). Numire pentru calul de poștă (din vechime).

ghips *s. n.* (gr. *ghipsos*). Praf, dintr'o anume piatră calcaroasă, care a fost arsă ca varul; are culoare albă și după ce este amestecat cu apă se întărește repede.

ghircă *s. f.* (lat. dela *quercus*, stejar, cu înțeles de ghindă). Denumire dată unei spețe de grâu ce se poate semăna toamna ca și primăvara.

ghirlândă *s. f.* (italian *ghirlanda*). Jerbă, șirag de flori și verdeață, îndoit în orice formă.

ghisdelu *s. m.* (daco-gr. dela *kysteos*, be-

șică). *Bof.* Numirea unei plante cu floare în forma unei beșice.

ghişeu *s. n.* (fr. *guichet* cit. *ghişe*). Mică ferestruțe pu unde se fac plăți (la bancă, teatru) sau unde se primesc hârtii la un biuro postal, etc.

ghitară *s. f.* (gr. *kithara*). Instrument de muzică, făcut din lemn foarte subtire, având 4 sau 6 coarde.

ghitarist *s. m.* Cel ce cântă cu ghitară.

ghîșmani *s. pl.* (dela *inghiți*), *Mold.* Alivenci cu smântână.

ghîșos, oasă *adj. V. găță.* Cu gățe de lână sau de păr, în neregulă; cu părul neptănat, lățos.

ghitudem *s. n.* (german dela *gedärm* (citit *ghederm*) intestin. Un fel de salam (cârnaț) presat, cu forma lătăreată.

ghiuj *s. m.* (daco-gr. dela *gheison*, cocoasă, gheb). Bătrân cocoșat, ghebos (*ca batjocură*).

ghiul *s. n.* (din gr. *kyl*, rotund). 1) Ghem de sfoară; 2) petricică de diamant la un inel.—Și Turcii zis *kül*.

ghulea *s. f.* (din gr. *kylle* = (*kyl*) ce este rotund). 1) Bombă de metal; 2) bombă, proiectil de tun; 3) *fig.* mare greutate.—Și Turcii zic *güle*.

ghium *s. n.* (turc *ghium*). Cană, ibric.

ghionie *s. f.* (lat. *genu*, dela *genunchiu*). Colțar de zidar.

ghiughlurliu, le *adj.* (turc *ghiughlurli*). De culoare roșie stacojie, roș aprins.

ghiveci *s. n.* (turc *ghiveci*, pare din fr. *cuvette*, castron, — vorbă din timpul stăpânirii franceze în Bizanț). 1) Oală pentru pus flori, — *gavanos* — 2) mâncare cu tot felul de legume și zarzavaturi și cu carne de berbec, ce se coace cu castron cu tot în cupitor.—Și Turcii și Slavii de sud au acest cuvânt.

ghivint *s. n. V. ghevent.*

ghiviziu, e *adj.* (turc *ghivizi*). Roșu închis.

ghizd *s. n.* (daco-gr. dela *kystis*, gogoloiu umflătură). Piatră, bolovan din perețele interior al fântanei.

ghizdui (a) v. V. preced. A zidi cu bolovani interiorul fântanei, puțului.

ghizdav, ă *adj.* (din gr. *kystis*, umflătură). Balonat, măreț, umflat.

ghizdult, ă *adj. V. preced.* Zidită cu bolovani (fântana).

glar *s. n. V. gear.*

gbernă *s. f.* (fr. *giberne*). *Milit.* Cutie de piele pentru cartușe; cartușieră.

glg *s. n.* (diformat din *vig*). Val de pânză.

gigant *s. m.* (gr. *gygas*, *gygantos*). 1)

Uriaș, om foarte mare (din mitologie); 2) *fig.* geniu, om de mare valoare.

gigantic, ă *adj. 1)* De gigant; 2) foarte mare, colosal, uriaș; 3) un aparat de gimnastică p. făcut alergare cu pași mari.

gigât, ă *adj.* (lat. dela *sicus*, slab; *sicutus*). 1) Cel ce este svelt, sau subțiratic la gât.

gigea, gică *adj.* (lat. dela *cicer*, bobușor (de năut sau de mazere). Frumușel, frumușică (răsfățare ca actual *bombonică*). — Și Turc *gigea*, mic.

gimnazial, ă *adj.* De gimnaziu.

gimnaziu *s. n.* (gr. *gymnasion*, școală de educație și exerciții atletice în antic. dela *gymnazo*, a se desbrăca pentru a face exerciții de luptă (în antichitate). — Această numire a fost adoptată mai ales pentru școlile latine din Germania. Școală mijlocie, în care se predau cursurile de științe, literatură și arte ca în cursul inferior de liceu.

gimnastic, ă *adj. V. urm.* De gimnastică, de exerciții corporale; *s.* cel ce știe să facă gimnastică.

gimnastică *s. f.* (dela *gymnos*, gol și dela *gymnazo*, a se desbrăca pentru a face exerciții de luptă). Artă de a exercita corpul la felurite mișcări cu scopul de a fi sănătos și puternic.

gin (1) s. n. (lat. dela *genius*, geniuul tutelar, soarta). Geniu, soartă, soartă rea.

gin (2) s. n. (lat. dela *genus*, obârșie). Sondă de pescar pentru a găsi unde se prăsește cegă.

gin (3) s. n. (daco-gr. dela *zennimi* (*zen*), a fierbe, a fermentă). Vinul în timpul fermentăiei.

gineceu *s. n.* (lat. *gynaecium*, din gr. *gyne*, cit. *ghine*, femeie). *Bo.* 1) Organul femeiesc dela plante; 2) *fig.* locuința intimă a familiei; 3) cameile femeilor la Grecii antici.

ginecologie *s. f.* (gr. *gyne*, femeie; *logos*, vorbire). *Medic.* Parte din știința medicală privitoare la femeii și la nașteri.

ginere *s. m.* (lat. *gener*). 1) Bărbatul fiecei cuiva; 2) mirele.

gneri (a) v. V. preced. A face ginere.

gnerică *s. m.* Mic ginere.

gingaș, ă *adj.* (daco-gr. *gynaikeios* = ca o femeie). 1) Ce este delicat, fin, moale (din naștere sau plăpând); 2) draguț frumușel; 3) *adv.* cu delicateță, încetșor. — Și Ungurii zic *gyonges*.

gingășie *s. f. V. preced.* Starea de a fi gingaș.

gingie *s. f.* (lat. *gingiva*). *Anat.* Partea cărnoasă ce prinde dinții de falcă.

gingirliu, ie *adj.* (turc. *djundjuli*). 1) Delicat, cochet; 2) delicios, foarte p.ăcut.

ginte . *f.* (lat. *gens, gentis*). Rasă de oameni, neam, națiune.

gioarsă *s. f. V. cioarsă*.

giol *s. n.* (lat. *gyrus*, cerc, învârtelă). 1) Așezarea la rând a arșicelor ce servesc la joc; 2) cuvânt ce anunță că totul e așezat și deci se poate începe jocul, aruncând zarul; 3) *a da g ol*, a câștiga toate arșicele; 4) *fig.* a lăa, a șterpeli tot.

gionată *s. f. V. cionate*.

giorno (a) *adv.* (italian *giorno*, ziua). Ca ziua luminat cu multe lămpi—salonul.

giorsăi (a) *v. V. ciorsăi*.

gios, asă *adj. V. jos*.

gips *s. n. V. ghips*.

gir *s. n.* (ita i n *giro*, lat. dela *gerere*, a purtă, a duce, a îndeplini). 1) Semnătura, iscălitura pusă pe dosul unei polițe sau cambii, ca garanție de plată; 2) cel ce girează, girant.

giră (a) *v. V. preced.* A pune girul, semnătura de garant, pe o poliță sau cambie (să nu se confunde cu *geră*).

girafă *s. f.* (arab. *zarafeh*). Zool. Numirea unui animal patruped, din Africa, blând și cu gâtul foarte înalt; *iron.* persoană naltă și deșirată.

girant *s. m.* Cel ce pune semnătura ca garanție de plată, ca gir, pe o poliță.

gireadă *s. f. V. cireadă*.

giubea *s. f.* (arab. *djuba*, haină orientală lungă). 1) Haină lungă îmblănită cu spinări și coade din blană de vulpe, sau de alt animal; haină lungă și largă pentru preoți.

giubeiul *s. m.* Boier ce purta giubea (în vechime); *fig. iron.* din timpurile vechi; retrograd.]

giuben *s. n. V. joben*.

giuguleală *s. f. V. urm.* Mângâiere de dragoste, desmierdare.

giugiul a și a se) *v. V. gigea*. A mângâia de dragoste (întrebuințând vorba *gigea*), a (se) desmierda (pasările, oamenii).

giulgiu *s. n.* (gr. *gelgis*, poșhiță subțire). 1) Pânză fină; 2) pânză ce se pune peste mort, sau în care i se înășura trupul (în vechime).

giulgiul (a) *v. A* înveli în giulgiu (pe mort).

giul (a și a se) *v. (lat. din caelo, a sculptă, a răzui)*. A se răzui, răcăi, puțin pielea sau co rja.

giulit, ă *adj.* Cu pielea sau coaja, jupuită, luată puțin.

giumbuș *s. n.* (turc. *djumbuș*). Distracție, veselie, haz.

giumbușluc *s. n. V. prec.* Distracție, farsă.

giur *adj. V. jur*.

giurgiuvea *s. f. V. cercevea*.

giurumea *s. f. V. geremea*.

giuvaler *s. n.* (lat. dela *jubar*, strălucire, luceafăr). 1) Obiect scump, de împodobire (brătea, cercei, inel), care poate avea și pietre prețioase; 2) *fig.* lucru plăcut și de mare preț; bijuterie de preț; 3) cu senz contrar *iron.* podoabă, netrebnic. — Și turc. *djevahir*.

gluvaergiu *s. m.* Fabricant sau vânzător de giuvaeruri.

giuvaerică *s. f. V. giuvaer*.

giuvelă *s. f. V. preced.*

givornită *s. f.* (din *vifor*, *vifornită*, givornită). Vifor cu ploaie, cu lapoviță sau cu zăpadă; furtună.

glacial, ă *adj.* (lat. *glacialis*). 1) Înghețat; 2) rece ca gheața.

gladiator *s. m.* (lat. *gladiator*, luptător la jocuri (dela *gladius*, o spadă scurtă, cu două tăiușuri, cu care se luptau și se ucideau, fie între dânzii la luptă, fie că ucideau fiarele sălbaticе anume aduse în circ). Gladiatorii erau dintre sclavi, prizonieri sau criminali. Lupta lor era urmărită cu interes de către spectatori. Cel ce era rănit, putea fi uris de învingătorul lui, dacă nu intervenea publicul să-l ierte. Când împăratul asista la aceste jocuri sălbaticе, gladiatorii îl salutau cu vorbele: *morituri te salutant*, cei ce merg să moară te salută. Creștini mul a făcut să înceteze aceste petreceri barbare.

gladiș *s. m.* (lat. dela *gladius*, spadă scurtă ascuțită). Bot. Numirea unei spețe de pin ce crește în formă de lame de cuțit.

glaf *s. n.* (gr. dela *glafō*, a scobi). 1) Firidă cu arc; 2) scobitură prelungă, canelură.

glagole *s. m.* (slav.). 1) Numirea literei *ghe* din alfabetul chirilic; 2) *fig.* minte, înțelepciune.

glagore *s. m. V. preced.*

glagolitic *adj.* (alfabet). Se mai zice alfabet *glagolitic* în loc de *chirilic*.

glajă *s. f.* Tr. sticlă—(din germ. *glas*, sticlă).

glândă *s. f.* (lat. *glans, glans*). Ghindă de ștejar). Medic. Îvârtoșare rotundă lungeiață formată din o tumoare, ce se produce în gât; gâlcă; *glande salivare*, ghindurile ce produc saliva, balele.

glandulă *s. f. V. preced.* Ghindură mică.

glandular, ă *adj.* De glande.

glanț *s. n.* (german *glanz*). 1) Strălucire, lustru; 2) lac la ghete; 3) piele cu lac, lucioasă.

glas *s. n.* (daco-gr. dela *glazō*, a scoate sunete). 1) Voce; 2) unul din cele opt moduri de cântare bisericească veche foarte complicată; 3) *fig.* vorbire, strigare; 4) *pop.* vot; 5) *fig.* vorbă, știre.

glasă (mănuși de) *adj.* (fr. *glacés*). Netede, lucioase (mănuși) de piele lucioasă.

glastră *s. f.* (ge.man dela *glastieren*, a zmălțui). Oală zmălțuită anume pentru pus în ea flori ca să crească în casă; ghiveciu pentru flori.

glăsul (a) *v. V. glas*. 1) A vorbi; a scoate sunete; 2) a zice; 3) a cânta; 4) a cuvânta; 5) *fig.* a fi scris (la carte, în lege).

glavă *s. f.* (latin din *calva*, tigva capului, craniul). Cap, (cu înțeles și de minte sau lipsă de minte). — Acest cuvânt este însă în uz la Slavi, făcând apoi din el și *golová*, cap.

glăvoc *s. m. V. glăvoc*.

glebă *s. f.* (lat. *gleba*). 1) Brazdă, bulgăre de pământ; *fig.* moșie; 2) dreptul vechiu asupra lucrătorilor depe moșie, ce se vindeau odată cu moșia.

gleznă *s. f.* (daco-gr. dela *klision*, loc unde se încheie, se închide). În heietura piciorului dintre talpă și piciorul propriu zis. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

glicerină *s. f.* (fr. *glycérine*, dela gr. *glykys*, dulce). *Chim.* Principiul dulce al oleiurilor, substanță întrebuințată în industrii; lichid viscos și dulce astfel extras.

glucoză *s. f. V. glucoză*.

gleie *s. f.* (transformare din lat. *gleba*, brazdă, moșie). 1) Brazdă; 2) *fig.* moșie; pământul de aătură.

gligan *s. m. V. găligan*.

glicteică *s. f.* (gr. *glyptos*, gravat, sculptat). Artă de a gravă în piatră fină, prețioasă.

glicteică *s. f. V. preced.* Colecție de gravuri în piatră fină (dela inele vechi, etc.).

gloabă *s. f.* (lat. *globo*, are, a strânge grămadă și *glubere*, a jupui). 1) Amendă pentru o stricăciune făcută (mai ales de vite); 2) cal prost, bătrân, slab; 3) *obor de gloabă*, închisoare la primărie pentru vitele găsite că au făcut stricăciuni sămănăturilor sau sunt pierdute și trebuie a plăti amendă—gloabă.

gloată *s. f.* (lat. dela *collata*, adunare, reunire, collatio). 1) Mulțime; 2) poporul de jos; 3) armata de ultimă rezervă; 4) *fig.* familie numeroasă; 5) oameni mulți la mânăre.

glob *s. n.* (lat. *globus*). 1) Sferă mare, gogoloiu mare rotund, bombă rotundă; 2) formă pământului întărită prin o sferă; 3) pământul (în totalitatea și forma lui).

global, *ă adj. V. gloabă*. Totalizat, împreună, peste tot, total.

globl (a) *v. V. gloabă*. 1) A amendă; 2) a supune la plată grea; 3) a străfui.

globit, *ă adj.* Amendat, străfuit.

globulă *s. f.* (lat. *globulus*). 1) Glob mic;

foarte mic gogoloiu; 2) bobită microscopică din sânge, etc.

globular, *ă adj.* De globule.

globulos, *ă adj.* Compus din globule.

glod *s. n.* (daco-gr. din *glotodés*, cl-ios). 1) Noroiu cleios; noroiu, fină *Mold.* 2) ciocălău (acesta dela lat. *glandis*, glonț), în Oltenia.

glodaș *s. m.* (lat. dela *glans*, *glandis*, ghindă, glonț). Cel ce încarcă bulgăii mici de sare la ocne.

glodi (a) *v.* (lat. dela *glans*, *glandis*, glonț). A împunge ușor (în carne); a înțepă ca ghiontul. *Ult.*

glodos, oasă *adj.* 1) Cu glod, noroiu; 2) cu proeminențe, înțepător, noduros.

gloduros, oasă *adj. V. preced.*

glomotoc *s. n.* (lat. *glomus*, ghem). 1) Bulgăre; 2) gh. motoc.

glonț, glonte *s. n.* (lat. *glans*, *glandis*, glonte și ghincă). 1) Proectil de plumb (în forma de ghincă) pentru împușcat; 2) *fig.* săfărămturi, boabe; *adv.* ca glonțul, repede și drept unde trebuia; dea dreptul. — Și Ungur. *galacs*.

glorie *s. f.* (lat. *gloria*). Slavă, mare onoare; mare laudă.

glorifică (a) *v.* A slăvi, a preamări; a aduce mari laude.

glorificare *s. f.* Acțiunea de a glorifică.

gloriolă *s. f.* (lat. *gloriola*, laudă mică). Laudă pentru un lucru mic.

glorios, oasă *adj.* și *adv.* (lat. *gloriosus*, a). Cu glorie, încercat de laudă, slăvit.

glasă *s. f.* (gr. lat. *glossa*, limbă). Explicare unui cuvânt sau unui text prin vorbe mai înțelese; *poet.* poezie în care versul final al strofelor formează o strofă ce conține tema.

glosar *s. n. V. preced.* Dicționar care explică vorbele vechi sau rari ale unei limbi.

glosator *s. m.* Autorul unui glosar.

glotă *s. f.* (gr. *glotta*, limbă). *Anat.* Deschizătura laringelui pe unde iese vocea.

glotaș *s. m. V. gloată*. Soldat din gloată, mi ițian.

glucoză *s. f.* (gr. dela *glukus*, *glykys*, dulce). Substanța dulce, zahăroasă, din sticlă și din alte plante.

glugă *s. f.* (lat. dela *cuculus*, glugă, fem. *cucula*). 1) Capușon, acoperiș pentru cap (pe timp de ploaie) în forma unui con, făcut din postav (sau obținut prin îndoirea colțurilor unui sac, traiste); 2) gramadă de strujeni, așezată în formă de glugă.—Și Bulgarii zic *gugla*.

gluguș *s. n. V. prec.* Capușon, glugă.

glumă *s. f.* (daco-gr. dela *ghelaoma*, a râde; *ghelciasmos*, glumă). 1) Vorbă de ve-

selic, de răs; 2) farsă; 3) haz; *adv. tn glumă, nu serios.* — Și unii Slavi zic *gluma*.

glumef, eață adj. Hazliu, vesel.

glumi (a) v. V. glumă. 1) A spune sau a face glume; 2) a tachina; 3) a necăji cu vorba; 4) a vorbi fără seriozitate.

glumit s. n. Haz, tachinare.

glupav, ă adj. (lat. dela *gula*, poftă mare de mâncare; și *paveo*, a se spăimânta). 1) Spăimântător de ilământ; 2) grozav mănăcios; cu mare foame. *V. hulpav.*

gluten s. n. (fr. *gluten*, din lat. *glus, glutinis*, clei). Materie cleioasă, aflată în bobul cerealelor, grâului, etc.

gneiss s. n. (cuvânt format de germani).

Geolog. Numirea unei roce compuse din cuarț, feldspath și mica.

gnom s. m. Numire pe care ebreii o dau unor ființe închipuite, ce stau în fundul pământului și păzesc comorile, bogățiile lui.

gnomic, ă adj. (gr. *gnômê*, maximă). *Liter.* (Bucată literară) ce conține maxime.

gnostici s. m. pl. Partizani ai gnosticismului.

gnosticism s. n. (lat. dela *gnosco*, a ști, a învăța). Sistem filozofico-religios, ai căui partizani pretind că cunosc în mod transcendentă și complect natura și atributele lui Dumnezeu.

goană s. f. (daco-gr. dela *kónaô*, a purta ce jur împrejur). 1) Alergare, fugă (după cineva); 2) fugă mare (galop); 3) *adv. in goană, în fuga mare*; 4) *fig. urmărire*; 5) persecuție; 6) expulzare. *V. și goni, gonire.*

goangă s. f. (scurtat din *gânganie*). 1) insectă, gândac; 2) *fig. copil f. mic.*

goardină s. f. V. gardină.

goarnă s. f. (dela vorba *corn*). Corn, cornet, instrument de alarmă cu care se dă semnale militare și se cântă în timpul marșului.

godac s. m. (slav. dela vorba *godan*). Purcel de un an; *famil. copil grăsuț.*

godie s. f. V. gadină. Reptilă.

godină s. f. (lat. dela *catena*, lanț ca și câtină). Dovleac, (bostan) sau plantă târătoare, agățătoare.

gog adj. (daco-gr. *goggule*, căpățină de gulie). Căpățină (*fig.*) prost.

gogă (gogu) s. f. Scurtare din *gogoriță*.

gogălt! interj. onomat. Imită sunetul înghițirii ei unui lichid.

gogeamite adj. și adv. V. cogeamite.

gogi (a) v. (lat. *coquere*, a arde). *Mold.* 1) a avea coldui (febră) și a boli; 2) *difformare p. coji.*

gogleață s. f. V. gog. Prostie, vorbă displicută, nerozie.

goglet, eață adj. și s. V. preced. Nătăflet, prost.

gogoasă s. f. (daco-gr. dela *kokkos*, bobii, pilulă). 1) Orice lucru rotund și umflat ca o beșică; 2) căsuța gândacului de mătasă și a altor insecte; 3) beșica peștelui; 4) fruct de plante, cu forma umflată (macul, etc.); 5) prăjitură din aluat dospit, ce se coace repede în oleiul ce fierbe și atunci se umflă; 6) *fig. plur.* vorbă umflată, neadevărată; lăudăroșie; exagerare; 7) *fig. pl.* minciuni; 8) copilăș mic; 9) gheb; 10) *gogoși de tufă*, fleacuri.

gogoli (a) v. V. quguli.

gogoloiu sau gogoloș (daco-gr. *goggulos*, rotund). Boț, boțșor rotund, făcut din pământ, zăpadă, pâine, etc.

gogoloși (a) v. V. cocoloși.

gogoman s. n. (daco-gr. dela rădăcina *gug*, a murmură; *mania*, nebunie). Om prost, prostovan; mare și prost — care nu știe a vorbi, ci murmură. *Mold.*

gogomanie s. f. Prostie; faptă de gogoman.

gogon s. n. (daco-gr. dela *goggulo*, a rotunzi). 1) Boaba de mărgăritar sau de diamant; 2) bob de piper; 3) ardeiu rotund.

gogonat, ă adj. V. preced. 1) Umflat; 2) *fig. exagerat.*

gogoneț, eață adj. V. preced. 1) Puțin umflat; rotunjor; 2) *fig. cam exagerat.*

gogoriță s. f. (daco-gr. *gug-goeris*, care murmură-geme). Sperietoare, țipătoare.

gogoșer s. m. V. gogoasă. 1) Cel ce vinde gogoși (de aluat); 2) *fig. cel ce spune vorbe neadevărate exagerări.*

gogoță (a se) v. V. cocoța.

goguștiuc s. n. V. gogoasă. Fruct rotund (gămălie) dela unele plante (macul, etc.).

gogjogea adj. V. coșcocea.

gol, goală adj. (daco-gr. dela *kolyô*, a se desface, a da la o parte, a lepădă și *kolê, kôleon*, membrele corpului omenesc). 1) Desbrăcat (cu membrele văzute); 2) deșert; 3) scobit, găunos; 4) *fig. fără fond, neserios* (vorbe goale); 5) *fig. lipsit de haine*; 6) *fig. curat, fășit, fără incunjur*; 7) întocmai; 8) scos din teacă (sabia); 9) a da de gol, a trădă. *s. n.* 1) deșertul (ca spațiu); 2) vârf de munte pleșuv. — Și Slavii au acest cuvânt însă cu mai puține semnificații.

golan, ă adj. V. prec. 1) Desbrăcat; om gol; 2) trențeros; 3) *s. m.* om fără ocupație, hainană; 4) *fig. cerșetor*; 5) destrăbălat (copil din mahala).

golănie s. f. V. prec. 1) Starea de golan; 2) faptă de golan (5).

golánime *s. f.* Mulțime de golani.

golaș (ă) *adj. V. gol.* Fără pene (pasăre).

goldan *s. m.* (germ. din *gold*, aur, aurit).

Bot. Prun care face prune rotunde mari și de culoare galbenă aurie. (Pomul a luat nume dela fruct). *Mold.*

goldană *s. f.* Prună de goldan.

golf *s. n.* (fr. *golfe*, dela gr. *kolpos*, sân). Parte din apa mării ce înaintază rotund în uscat, formând un fel de sân.

golfuleț *s. n.* Golf mic.

golfstrum (engl. *gulf* (gheult), golf, *stream* (strim), curent). Curent cald, e în oceanul Atlantic, dela goltul Mexic până în Norvegia

Golgota *s. f.* (ebreu, înseamnă *craniu, căpățînă*). Numirea muntelui pe care a fost crucificat Isus Christos, în apropiere de Ierusalim.

gol (a) *se* *v.* (daco-gr. dela *kolyó*, a lepădă, a da la o parte). 1) A deșertă, (lepădă, turnă din); 2) a elimină, a scoate afară; 3) *fig.* a bea până la fund (paharul); 4) a se deșertă (sala de spectatori).

golicune *s. f. V. gol. 1)* Starea de a fi desbrăcat; 2) deșertare; 3) evidență; arătare pe față; 4) despoiere; 5) *fig.* lipsă, menajare.

golire *s. f.* Acțiunea de a (se) goli.

gologan *s. n.* (daco-gr. din *kolluvos*, ban—prin forma *koluvon* și *kolovan*). Ban, monedă mare de aramă (acum de nichel); *fig. pl.* bani, avere.

gologăni (a) *v.* A cere, a luă gologani; a storce de bani.

gologoș *s. m.* (lat. dela *collocatio*, așezarea la un loc). Boț rotund, gogoloiu.

golomoș *s. n.* (lat. dela *glomus*, ghem). 1) Boț, gogoloiu, ce rămâne în sită (la strecurat, la cernut); 2) *fig.* încurcătură; 3) plantă ce are gogoloașe, măciulii.

gonaciu *s. m. V. goni. 1)* Care gonește, aleargă; 2) *fig.* cal iute; 3) *fig.* care persecută.

gondolă *s. f.* (italian *gondola*). Luntre, barcă (mai ales de plăcere).

gondolier *s. m. V. preced.* Cel ce conduce gondola, luntreaș.

gongălău *s. m.* Goangă mare.

gongăni (a) *v. V. urm.*

gongăni (a) *v.* (daco-gr. *gungumi*, murmur și sanscrit *gungami* = murmur). A murmură, a începe să vorbească (copilul mic).

gongoneală și **gongonit** *s.* Acțiunea de a gongoni.

goni (a se) *v.* (daco-gr. dela *kónaó*, a purta de jur împrejur; și dela *goneyó*, a reproduce, a procrea). 1) A alerga după cineva; 2) a fugi foarte tare; 3) a fecunda, a se reproduce,

procrea (animalele); 4) *fig.* a elimină; 5) *fig.* a risipi, *gonește patimile*; 6) *fig.* a înălătură, a alungă.

goniometru *s. n.* (gr. *gónia*, unghi; *metron*, măsură). Instrument ce servește la măsurarea unghiurilor cristalelor.

gonire *s. f.* Acțiunea de a goni.

gonit *ă adj. V. goni. 1)* Alergat; 2) eliminat, dat afară; 3) fecundat (despre animale); 4) fugărit, alungat.

gonitor *s. m. V. goni. 1)* Cel ce aleargă după altul; 2) bou de 1—2 ani; taur mic care gonește (3).

gorână *s. f.* (lat. dela *carina*, grindă ce forma culmea corăbiei). Un fel de culme (la țară) pe care se atârnă haine.

gorgoase *s. f. pl.* (daco-gr. *korchoros*, legume sălbatice). Fructe necoapte, sau sălbatice; poame. *Mold.*

gorgan *s. n.* (slav, rus și tătar *kurgan*). 1) Movilă mare de pământ despre cari în Rusia se crede că ar fi morminte străvechi; 2) (din lat. *gurges*, prăpastie) *Trans.* Groapă mare.

gorilă *s. m.* (fr. *gorille*). Maimuțoiu mare.

gornic *s. m.* (dela *goarnă*). Tr. Pădurar (ce poartă goarnă).

gorun *s. m.* (lat. dela *quernus*, de stejar). Speță de stejar, stejar mărunț.

gospod *adj.* (scurtat din *gospodar*). De gospodar (domnitor, prinț din vecimie), domnesc.

gospodar *s. m.* (lat. compus din *casae*, al casei; *potior*, a fi stăpân). 1) Stăpân al casei; om care are casa lui; 2) *ca adj.* de casă, care îngrijește bine de casa lui; 3) domnitor al principatului (Moldovei sau Valahiei) voevod. — Și slavii au acest cuvânt: *gospodin*, care în rom. se află sub forma de *gospodină*, având aceeași origine latină dela *casae-potens*, stăpân de casă; (ca și lat. *dominus* dela *domus*, casă).

gospodăreasă *s. f.* Femeia gospodarului, stăpâna casei.

gospodăresc, *ească adj.* De gospodar; serios, cu bună rânduială e casă.

gospodărește *adv.* Ca gospodarii chibzuit, serios.

gospodări (a) *v. 1)* A conduce casa, gospodăria; 2) a (se) însură, a da la casa lui.

gospodărie *s. f.* (lat. dela *casa-potire*, a stăpâni casa). 1) Toț avutul din jurul casei; 2) administrarea, conducerea unei case; 3) căsnicie, menaj.

gospodină *s. f.* (lat. dela *casae-potens*, a fi stăpân al casei). Stăpâna casei; *a f.* care îngrijește bine casa; *fig.* serioasă, onesă.

gosti (a) v. (lat. dela *hostis*, oasp). 1) A ospăta și adăposti pe un strein; 2) a avea vizită, oaspeți; 3) a trata bine. — Și Slavi au cest cuvânt cu mai multe variații.

gosti s. m. pl. V. preced. Oaspeți, oaspete. Banat.

goștină s. f. (V. gosti). Impozit pe oi și porci în timpurile vechi (se lua în natură) — denumit astfel ca *pentru ospătare streinului... ce era găzduit în țară* — impus de Mihnea Vodă 1576—1593).

gotcă s. f. (lat. dela *gutta* plur. pete roșii pe pielea animalelor). 1) Roșeață pe piele; roșeață în genere; 2) baston roșu; 3) zool. cocoș sălbatic (cu pete roșii).

gotic *ă adj.* (dela Goți, poporul din care sunt germanii). *Archit.* Stil gotic, cum se construiește în nord-vestul Europei; adică în loc să se facă arcul rotund, semicircular, ca în conștrucțiile orientului și ale renașterei (care cere mult sprijin ca să nu crape, s'a făcut arcul ascuțit sus; și atunci greutatea apasă mai mult vertical de cât lateral; de aici caracterul stilului gotic de a fi cu arcuiri și cu turn ascuțit și înalt; *scrierea gotică* este formată din linii drepte și unghiuri, deci tot fără linii curbe sau ovale; în genere *ce este dela Goș*).

govie s. f. (slav din *goviat*, a ajună). Serbători populare la hramul unei biserici (Dolj).

gozi s. n. (din *coadă, cozi*). Mold. Pleavă dela vânturarea grânelor.

grabă s. f. V. grăbi. Repezeală, zor, iuțeață

grăbi (a și a se) v. (lat. diform din *co*, cu; *raplo* (rapidus) = a grăbi). A iuți a da repede; a merge repede; a îndemna la mers. — Slavul *grablea*, răpire, are tot baza latină, *raplo*.

grăbire s. f. Acțiune de a grăbi.

grăbit, ă adj. 1) Care se grăbește, care lucrează repede, sau face orice repede; 2) înțebit, zorit.

grăbnic, ă adj. și adv. 1) Cu grabă, repede, îndată; 2) subit.

grad s. n. (latin *gradus*, treaptă, poziție socială, grad de rudenie, pas, mers). 1) Măsură care arată i. altăime sau scoborâre (de temperatură, de țarie, etc.); la 100 grade fierbe apa; la 0 gr. îngheață apa; 2) treaptă așezare (mai sus sau mai jos); 3) semnul unei funcțiuni militare; 4) trepte de funcțiuni, de slujbe în genere; 5) măsură cât a 360 a parte din lungimea circumferinței și care se înseamnă cu 0 — 30° sau 45° (grade); 6) *gram*. treaptă comparativă a adjectivului.

gradă (a) v. V. grad. 1) A măsură cu gradul; 2) a așeză, a face ceva progresiv, treptat; 3) a însemnă gradele pe un instrument de gradare; 4) a conferi grade.

gradare s. f. Acțiunea de a gradă.

gradat, ă adj. Treptat; 2) *s. m.* militar care are un grad de subofiter; 3) *adv.* treptat, pe încetul; 4) *s. n.* acțiunea de a măsură gradele (de alcool, etc).

gradațiune s. f. 1) Așezarea pe grade, pe trepte, după grad; 2) spor de salariu, de leafă după un anume timp (la unui funcționar, ce nu au alte înaintări în funcțiune).

grădea s. f. V. gard. Vargă, nua din gard.

grădină s. f. (1) fel cu ital. *giardino* și fr. *jardin*, dela lat. *gero*, prin forma *gerdens* a produce (pământul). 1) Loc închis, unde se cultivă flori sau legume, ori pomi; 2) *fig.* încântător, plăcut; 3) *fig.* *grădină de copii*, școală cu grădină pentru copiii mai mici de 7 ani; 4) *fig. fam.* om ce posedă calități admirabile — *e o grădină*.

grădinar s. m. 1) Cel ce știe să cultive flori, legume, pomi roditori; 2) cel ce îngrijește de o grădină; 3) zarzavagiu.

grădinăreasă s. f. Femeie de grădinar.

grădinărie s. f. 1) Meșteșugul de a cultiva legumele; 2) loc la câmp unde se cultivă în special zarzavaturi, pepeni, harbuji etc.

grădiniță s. f. 1) Grădină mică; 2) grădină pentru flori.

grădiște s. f. (lat. dela *gradus*, treaptă, înălțătură, și poziție de luptă). Loc înalt, colină prelungă (bună în timpurile organizării Daciei de către Romani, ca poziție de luptă, de aici multe localități fortificate au rămas cu acest nume.)

graf s. m. (german *graf*). Titlu de nobil egal cu acel de *conte*.

grafic, ă adj. (gr. din *grapho*, sgăriu; i scriu). 1) Scris, făcut prin scriere sau prin desena; 2) de scriere.

grafie s. f. Scriere (dela gr. *grapho*, a sgăria și a scrie — se scria prin zgăriere la început).

grafit s. n. (dela gr. *grapho*, scriu, care înseamnă și a zgăria). 1) Miner. Cel mai moale mineral, de colorare cenușie, care se zgărie foarte ușor și din care se fac creioanele de scris; 2) vâpsea de grafit (bozșă) pentru mașina de gătit.

grafometru s. n. (gr. *grapho*, scriu *metron*, măsură). Instrument pentru măsurarea unghiurilor pe țeren (pentru ingineri).

grâl (a) v. (lat. dela *garr*o, *garr*ire, a cîrpi, a orăcăi). A zice, a pronuță, a vorbi.

gralu s. n. 1) Voce; 2) vorbire; 3) *fig.*

limbă (vorbită); 4) dialect. = Si unui Slavi zic *grai* = ciripit (ca în lat. *garrio*).

grajd s. n. (lat. dela *grex*, *gregis* turmă, cireadă, *gregidus*, de turmă). 1) Incăpere, adăpost anume făcut pentru oi sau vite mari; 2) fig. locuință foarte murdară. — Și Slavii zic *grajdi*.

gram s. n. (g. *gramma*, greutate). 1) Mică măsură de greutate după sistemul metric (cântărește cât un centimetru cub de apă destilată, la temperatura de 4 grade centigrade; a o mia parte dintr'un chilogram); 2) fig. o picătură, puțin de tot.

grămadă s. f. (lat. din *grumus*, grămejoară, moviliță, — grumata). 1) Adunătură multă (de orice); 2) movilă ridicătură, morman; 3) mulțime; 4) cantitate mare; 5) grupă (mai mare sau mai mică); 6) înghesuială. — Și Slavii zic *grōmada*.

grămădi (a și a se) v. 1) A adună la un loc; 2) a face grămadă; morman; 3) a înghesui; 4) a da năvală.

grămădire s. f. 1) Acțiunea de a grămădi; 2) îmbulzeală, năvală.

grămăjue s. f. Grupă mică, grămadă mică. **grămătic** s. m. (gr. *gramatikos*, arta de a citi și a scrie. Scriitor de cancelarie; contabil de moșie (în vechime); secretar — *acum dispărut din uz*.

gramătic s. m. V. *gramatică*. Cel ce știe bine gramatica; *adv.* după gramatică, după regulile gramaticii.

gramatică s. f. (gr. *gramatikos*, arta de a scrie și a citi; dela *gramma*, literă). 1) Artă de a citi și a scrie corect, după anume reguli ale fiecărei limbi; 2) cartea ce conține aceste reguli.

gramatical, *ă adj.* și *adv.* De gramatică; după regulile gramaticii.

grămejoară s. f. Grămadă mică.

graminee *adj. pl.* (lat. *gramen* paiu) *Bot.* Speșă de plante a căror tulpină este formată dintr'un paiu, ca *grăul*, orzul, ovăzul, porumbul, mohorul etc. (*păioase*).

gramofon s. n. (gr. *grama*, literă scrisă și *phone*, sunet) V. fonograf.

grânar s. n. (lat. *granarium*) 1) Magazie cu grâne; 2) vânzător sau cumpărător de grâne în cantitate mare; 3) fig. localitate ce produce mult grâu.

granat s. n. (lat. dela *granatum*, rodie). 1) *Bot.* Numirea unei plante din familia compozelor; 2) numirea unei pietre prețioase de culoare roșie (ca simbulii dela rodie); 3) numirea unei stufe de culoare roșie vișinie.

granată s. f. (fr. *grenade*, dela lat. *granatum*, rodie). 1) *Bot.* Rodie, fructul de ro-

die; 2) *milit. artil.* bombă de artilerie, ce se aruncă cu mâna și care în interior conține multe proiectile, gloanțe. V. *rodie*.

grandios, oasă *adj.* și *adv.* (lat. *grandis*). Mare, solemn, strălucit; cu măreție.

grandoare s. f. (fr. *grandeur*). Măreție, strălucire.

grandoman s. m. Cel ce suferă de grandomanie; cel ce se crede grozav, mărit.

grandomanie s. f. (lat. *grandis*, mare, strălucit; gr. *mania*, nebunie). Nebunia de a se crede grozav, mare; mândrie peste măsură; tendința peste puteri de a fi superior, important.

grâne s. f. *pl.* (lat. *granum*, grăunțe, semințe. 1) Sămănăturile de cereale; 2) cereale.

grangur s. n. V. *gangur*.

grănicer s. m. V. *graniță*. Soldat care păzește frontiera, granița.

grănit s. n. (lat. dela *granum*, grăunte, bob). 1) Peatră foarte tare și grăunțoasă; 2) fig. tărie, rezistență.

granița s. f. (daco-gr. dela *kranis*, (forma dorică a lui *krenis*, început, obășie și *kraino*, a (se) termină). Locul unde începe o țară și se termină alta, hotar, frontieră. — Și Slavii și Germanii au acest cuvânt din aceiași sursă greacă.

granitic, *ă adj.* Ca granitul, în felul granitului.

granivor, *ă adj.* (lat. *granum*, grăunte; *voro*, mânânc). Care se nutresc cu grâne (pasări).

grănițuț (a) v. A pune graniță, a statornici granița.

granulă s. f. (fr. *granule*, dela lat. *granum*, grăunt). Bobiță mică dintr'un corp grăunțos.

granulațiune s. f. (fr. *granulation*). 1) Prefacerea în mici bobite; 2) formația din mici bobite.

granulos, oasă *adj.* V. *granulă*. Format din granule; grăunțos.

grapă s. f. (daco-gr. dela *grapho*, a zgăria). *Agricol.* Instrument cu mulți țepi de lemn sau de fer, cu care se zgărie brazdele de arătură spre a slăbăni bulgării de pământ; a se ține *grapă*, a se țări după cineva (ca *grapa*).

grăpă (a) v. A purta grapa peste arătură spre a slăbăni brazdele.

graperiță s. f. (daco-gr. dela *grapho*, a zgăria). *Bot.* Numirea unei plante sălbatice, cu sămânțe negre ca neghină.

grăpiș *adv.* Tărăș, agățându-se cineva — *tărăș-grăpiș*, cu anevoie. V. *grapă*.

grăpșină (a se) *v.* A se agăța și țâni după cineva.

gras, *ă adj.* (lat. *crassus*). 1) Cu multă grăsime 2) gros, umflat; 3) *fig.* din plin, kabeșugat; *adv.* mult, din plin, deajuns.

grăcean, *ă adj.* *V. preced.* Grăsuț.

grăsime *s. f.* (răd. *gras*). Partea unsuroasă, grasă, din corpul unei ființe; 2) untura de porc din slănină sau osănză; 3) starea de a fi gras, obesitate; 4) *fig.* avuție.

grăsulu, *le adj.* Potrivit de gros, grăsuț.

grăsun, *ă adj.* și *s. l.* Binișor îngrășat; 2) porc de un an, îngrășat; 3) porc gras.

grăsuț, *ă adj.* Grăsușor, potrivit de gras.

grătar *s. n.* (latin *crates*, gratii). 1) Obiect de bucătărie, din mai multe bețișoare paralele de fer, sau de sârmă, pe care se frige friptură; 2) placă de metal cu mai multe desch zături înguste paralele, pe unde curge cenușa din sobă; 3) orice plasă făcută din bețe rari de lemn, sau de fier, ori din sârmă.

gratie *s. f. V. preced.* 1) Bețișorul, (fierul) dela un grătar; 2) părete improvizat din bețe sau din vergi de fier, așezate vertical la o mică depărtare; 3) drug de fer de la o fereastră; 4) rețea de sârmă sau de fier la o ușă sau fereastră.

grăție (a) (lat. dela *gratia*, frumuseță, binefacere, favoare). A ierta de pedeapsă pe un condamnat.

grăție *s. f. V. preced.* 1) Frumuseță, farmec, drăgălășie; 2) favoare grațuită; 3) iertare de pedeapsă; 4) *teolog.* har.

grățiere *s. f.* Iertarea de pedeapsă a unui condamnat (prerogativă pe care o are numai Regele, prevăzută prin Constituție).

gratifică (a) *v.* (lat. *gratificari*, dela *gratus*, plăcut și *facere*, a face). 1) A face plăcere cuiva oferindu-i un dar; 2) a oferi dar; 3) *fig.* a adresa vorbe frumoase cuiva.

gratificațiune *s. f. l.* Dar; 2) sumă de bani dăruită unui funcționar la serbători, la încheierea anului; 3) *fig.* aderare de vorbe frumoase; felicitare.

grățios, *oasă adj.* și *adv.* (lat. *gracilis*, delicat, subțire). Svelt, delicat; cu drăgălășie.

grățiozitate *s. f. l.* Politeță deosebită; atențiune drăgostoasă; 2) *ironic.* ocară.

gratis *adv.* (lat. *gratis*) Pe degeaba; degeaba, fără plată.

gratitudine *s. f.* (lat. *gratitudo*, dela *gratus*, recunoscător). Recunoștință pentru o binefacere.

gratuit, *ă adj.* și *adv.* (lat. *gratuitus*). Fără plată; degeaba.

gratuitate *s. f.* (fr. *gratuité*, dela lat. *gra-*

tuitus, fără plată) Starea de a fi gratuit, fără plată.

grău *s. n.* (lat. dela *granum*, grăunte, bob, semințe). *Bot.* 1) Plantă din familia gramineelor, păioaselor; 2) sămânța, boabele acestei plante, din cari se face făină și apoi pâinea, alimentul principal al omului, (această plantă, odată ce a răsărit, are proprietatea de a suporta frigul și gerul iernei fără să degere); 3) *pl. grăul*, cereală.

grăunte (*pl. grăunțe*) *s. m.* (compus din *grău* + lat. *unitas*, unitate). Un bob, o sămânță (de grău, de porumb etc). *plur.* boabe de porumb.

grăunți (a) *v.* A pface în grăunțe, în boabe.

grăunțos, *oasă adj.* Format din grăunțe sau din mici fărâmițe ca grăunțele; granul.

graur *s. m.* (lat. *graculus*, vulg. *graulus*). *Zool.* Pasăre din speța vrăbiiilor, cu pene cenușii, trăiește la câmp.

grăușor *s. m. Bot.* Numirea unei plante din familia renonculaceelor, ce crește prin fânețe; se poate mânca sub forma de salată—*untisor*.

grav, *ă adj.* și *adv.* (lat. *gravis*). 1) Greu (*fig.*) important; 2) de mare însemnătate; 3) serios, sever; 4) periculos; 5) posomorât; 6) *muzic.* gros (sunet); *accent grav* (♩).

gravă (a) *v.* (fr. *graver* din (gr. *graphō*, a zgăui și a scrie). 1) A săpa, a scobi în aramă, lemn, sau alt material, cu un instrument ascuțit, în scopul de a face o figură, o literă, un desen; 2) a face un chip săpat în ceva; 3) *fig.* a face o impresie adâncă; a întipări sau a lăsa o urmă (în minte, în amintire, în suflet).

gravită (a) *v.* (fr. *graviter* dela (lat. *gravitas*, greutate). 1) A atârna greu spre; a inclina către; 2) *fizic.* a tinde către un punct. *gravitate* *s. f.* (lat. *gravitas*). 1) *Fizic.* Greutate (cât atârna); 2) *fig.* primejdie; 3) însemnătate, importanță; 4) seriozitate; 5) *centru de gravitate*, punct prin care trece rezultanta de greutate a moleculelor unui corp în orice poziție ar fi.

gravitațiune *s. f.* (fr. *gravitation*). *Fizic.* Forța în virtutea căreia toate corpurile se atrag reciproc, în raport direct cu masa lor și în raport invers cu patrutul distanței dintre dănsle.

gravor *s. m. V. gravă.* Artist care gravează.

gravură *s. f. V. gravă.* 1) Figură gravată, săpată; 2) imagine grafică, obținută printr-o gravură.

grea *adj.* V. *greu*. (Femeie) însărcinată, care are să nască în curând.

greață *s. f.* (lat. scurtare din *excretio* (creștio), dare afară (*excerno*). *Medic.* Sufărință de stomac, cu tendința de a da afară pe gură alimentele, de a văsa; *fig.* scârbă neplăcere, repulsiune, desgust.

grebăn *s. n.* (daco-gr. dela *gryphon*, curbat, indoit). 1) Îndoitura șirei spinării (la animale), mai ales partea dela gât, între umeri. — Și Sărbii zic *grebeni*.

grebănar *s. n.* Curezua hamului dela grebănul calului.

grebenos, *oasă adj.* Cu șira spinării curbată (între umeri); ghebos.

greblă *s. f.* (din *grapă*; dim. *grapelă*, mică *grapă*; baza gr. ant. *grapho* = a zgăria). Instrument agricol (ca o *grapă* mică) cu dințișorii din lemn sau de fer, pentru adunat pae sau fân, pentru a fărâmița pământul săpat, sau a curăți și a netezi ștraturile, răzoarele.

greblă (a) v. A adună cu grebla.

grebleș, *ă adj.* și *adv.* 1) Ca grebla; 2) *fig.* indoit; târâși.

greacă, *s. f.* V. *urm.* 1) Femeie din Grecia; 2) limba greacă.

grec, *eachă adj.* (lat. *graecus*). 1) Om din Grecia; 2) ce este din Grecia sau al Grecilor.

grecesc, *ească adj.* V. *preced.* Ca la greci, cum fac, sau cum vorbesc, ori cum sunt Grecii.

grecește *adv.* V. *preced.* 1) Câ Grecii; 2) *fig.* fără nici o grijă; boierește; — *stă grecește*; a sta cu picioarele aduse ca orientalii.

grecism *s. n.* Exprimare, vorbire defectuoasă cum pronunță grecii (z în loc de j; țe în loc de ce, etc.).

grecit, *ă adj.* D. venit grec.

greciță (a și a se) v. 1) A converti, a se face grec; 2) a întrebuița vorbe grecești.

grecocatolic, *ă adj.* *Bis.* Ce ține și de biserica *greacă* (orientală) și de biserica *catolică*, — unit, adică creștini având ritul oriental, grecesc, numai că au fost convertiți să recunoască autoritatea papei dela Roma și alte cerințe catolice.

greco-latin, *ă adj.* Care se raportă la greci și latini sau la limba greacă și latină.

greco-orientală *adj.* *Bis.* Ce este de ritul grec ortodox.

greco-roman, *ă adj.* Dela greci și romani din timpurile antice.

grecoteiu *s. m.* (compus din *grec* și *co-teiu*). *Iron.* Grec, grec rău, răsunător.

gref *s. m.* (gr. dela *grapho*, a zgăria). Semn zgăriat, tăiat, pe măsura zisă cot și

care reprezenta $\frac{1}{16}$ din lungimea cotului, la măsurat stofe (când nu era sistemul metric de măsură). V. *ru*.

grefă *s. f.* (fr. *greffe*, dela gr. *graphein*, a scrie). Cancelaria grefierului unei instanțe judecătorești.

grefă (a se) v. V. *prec.* A încrusta.

grefier *s. m.* V. *preced.* Șeful c. n. cancelariei unei instanțe judecătorești, care asistă pe magistrat și scrie sentințele.

grehetin *s. n.* (lat. dela *grex*, *gregis*, turmă; *tenneo*, a reține). *Bot.* Plantă zisă și *indrișaim de câmp* — de care trebuie a feri oile să nu 'l mănânce.

gregoian, *ă adj.* Dela Papa Grigorie XIII-lea, care la anul 1582 așeză calendarul după știința astronomică, adăugându-i 13 zile, față de calendarul vechiu Iulian, care rămăsese în urma anului alevărat astronomic cu acele 13 zile, — *calendar gregorian*, adoptat în Europa și în alte țări civilizate.

greier *s. m.* (lat. *gryllus*, greiere). *Zool.* Insectă de câmp (care se face și în casă dacă nu este deslulă curățenie) și care cântă noaptea.

greieruș *s. m.* Mic greiere; *fig.* nebulie, zminteață (în creier).

grenadină *s. f.* (fr. *grenadine*). 1) Numirea unu sirop roșu; 2) numirea unui fel de mătășă pentru brodat.

grenadir *s. m.* (fr. *grenadier*). Soldat francez de lită, care odinioară avea însărcinarea de a lupta cu genade (granate).

grenată *s. f.* (lat. dela *granatum*, rodie cu fruct roșu). *Bot.* Numir a unei plante din familia compozeeleor, cu flori roșii.

greolu, *oale adj.* și *adv.* V. *greu*. 1) Care se mișcă ince; 2) anevoios; 3) *fig.* lipsit de fineță și delicateță — grosolan.

greș *s. n.* V. *greși*, (lat. *gressus*, pășit). 1) Abatere; 2) nesiguranță: *fără greș*, sigur, întocmai; *a da greș*, a nu nimeri; a se înșelă.

greșală *s. f.* (lat. dela *gressus*, pășit; *alia*, pe aiurea). 1) Abatere (dela datorie, dela regulă); 2) eroare (păreră falșă); 3) omisiune; inexactitate; scăpare din vedere; 4) păcat, păcătuire.

greșelnic, *ă adj.* Supus greșelci, cu puțință de a greși.

greși (a) v. V. *greș*. 1) A depăși sau a încălca regula ori datoria; 2) a face o abatere (ără voie); 3) a scăpa din vedere, a omite; 4) a păcătu; 5) a avea o păreră falșă, a se înșelă. — Și Slavii au cuvântul *greh* și *greșni*, cu înțeles de eroare și de păcat.

gresie *s. f.* (ca fr. *grés*). 1) Piatră (cute) formată din nisip mărunț, ce servește la as-

cujiț cutite; 2) pământ tare nisipos; 3) perinocul căruței; 4) ardezie.

greșire s. f. Acțiunea de a greși.

greșit, *ă adj.* V. *greși*. 1) Cu omisiuni; defe tuos; 2) inexact; 3) vinovat; 4) păcătos.

greșos, *oasă adj.* V. *greață*. Care produce greață; desgustător, scârbos; *fig.* mof-turos.

greu, *a adj. și adv.* (lat. *dela gravis, grave, greu (propriu și figurat)*). 1) Care atărnă mult; 2) penibil, apăsător; 3) anevoios; 4) îngrijitor, serios; 5) de seamă, important; 6) jignitor, ofensator (cuvinte grele); 7) s. greutate, dificultate; 8) grosul, mulțimea; 9) *fig.* anevoioasă; 10) povoaară.

greutate s. f. (lat. *gravitatem*). 1) Proprietatea lucrurilor de a atărnă, a cădea în jos; 2) măsură de metal cu care se constată cât de grea este o marfă; 3) încărcătură, povoaară; 4) dificultate, anevoioasă; 5) suferință (la cap, la stomac); 6) apăsare (pe suflet, pe conștiință).

gravă s. f. (fr. *grève*, țermul de nisip pe marginea mării, plajă; (de aici încetarea lucrului și șederea pe nisip a lucrătorilor când erau nemulțumiți). Încetarea lucrului de către lucrători cu scopul de a obține îmbunătățiri de traiu sau satisfacerea pretențiilor de la patron.

gravă (a) (fr. *grever*, *dela lat. gravare*, a încărcă, împovăra). *Jurid.* A încărcă cu o datorie (ipotecă etc.), ce se înscrisă la tribunal.

gravat, *ă adj.* V. *preced.* Încărcat cu o datorie înscrisă la tribunal.

grief s. n. (fr. *grief*, *dela lat. gravis*, supărător). *Jurid.* 1) Plângere, petiție pentru o supărare, daună, adusă; 2) daună, supărare suferită.

grier s. m. V. *greier*.

grijă s. f. (daco-gr. *dela krisis*, discernere, judecată asupra unui fapt inoportun). 1) Judecată și preocupare; 2) pl. treburi; 3) supraveghere; 4) atenție, băgare de seamă; 5) pază, ferire; 6) teamă; 7) pl. pomeniri pentru morți. = Și Slavii au vorba *grija*, cu mai puțin înțelesuri.

grijanie s. f. V. *preced.* Bis. Împărtașanie (vezi explicarea împărtași).

griji (a și a se) v. 1) A curăți; a face curățenie în casă, a vârui; 2) a se spovedi (confesă) și a se împărtași (cuminecă).

grijiliu, *ie* sau **grijiliv** *adj.* Cu grijă, cu preocupare, atent.

grijiț, *ă adj.* 1) Curățit, deretecat; 2) împărtașit.

griță s. f. (fr. *grille*). Gârdușor din vergele de fer așezate la mică depărtare.

grilaj s. n. (fr. *grillage*, *din lat. crates*, împletitură de sarmă groasă pusă la ferestre). 1) Gârdușor din vergele de fer sau din lemn, așezate la mică depărtare; 2) gratie din vergele de fer.

grimă (a și a se) v. (fr. *grimer*). A se deghiza, a da feței o altă înfățișare prin colorii și mijloace artificiale (pentru actorii la teatru).

grimasă s. f. (fr. *grimace*). Strămbătură la față (ce o face cineva ca semn de ridicularizare sau de nemulțumire, ori de batjocură).

grimeea s. f. (daco-gr. *dela grymea*, vestmânt). Broboadă neagră sau colorată, de mătasă.

grind s. n. (lat. *diformat din gradus*, treaptă). Mică ridicătură de pământ.

grindă s. f. (daco-gr. *dela grynos*, lemn uscat, cu sufix *da*, foarte). 1) Lemn gros și lung, tăiat cu patru fețe, totdeauna bine uscat, de pus la podul casei, etc. 2) puntea teascului. — Și Slavii *zic grada*.

grindeiu s. n. V. *preced.* 1) Lemnul lung *dela car*, ce leagă osia dindărăt cu cea dinainte; 2) fusul *dela roata mare* a unei mori; 3) partea de deasupra a jugului; 4) pl. sururile *dela stativetele de țesut*; 5) lemnul lung *dela plug*.

grindină s. f. (lat. *grando, grandinis*).

1) Boabe de ghiată, din picăturile de ploae înghețată, ce cad uneori vara cu ploile mari; 2) *fig.* ploaia de gloanțe (în timpul bătăliei).

grindină (a) v. A cădea (a bate) grindina.

grindîș s. n. V. *grindă*. 1) Depozit sau mulțime de grinzi; 2) schelă de grinzi.

gripă s. f. (fr. *grippe*). *Medic.* 1) Un fel de guturaiu contagios, uneori mortal; 2) *pop.* a lua în gripă, a persecută. *Olt.*

gripcă s. f. (daco-gr. *dela grapho*, a sgăria, a răcăi — ca și grapă). 1) Custură de răcăit doagele unui vas ca să le curățe; 2) idem cu care rotarul strujește lemnul; 3) roata de fer, zimțată, *dela fusul mic al joagărului* (*dela acest cuv. gripă* 2).

griș s. f. (germ. *gries*). Foarte mărunte crupe de grâu, sau altă cereală, ce se pune la supă.

griș, *ă adj.* (daco-gr. *diformat din graph-ein*, a scrie). Pătat cu dungii negre și albe; pătat (despre animale, pasări).

grișă s. f. V. *preced.* Câne de vânătoare pătat.

griveiu s. m. (daco-gr. *dela graphein*, a zugrăvi). Câinele de vânătoare cu pete albe și negre sau colorate pe corp.

groapă s. f. (lat. *dela scrobs* = groapă

de pământ). 1) Adâncătură; 2) adâncătură în pământ; 3) mormânt; 4) *fig.* cusă, — *cine sapă groapa altuia, cade singur în ea.* Și Slavii au cuvântul *grob* și German *grab* = mormânt.

groază s. f. (lat. dela *horreo*, (gorzeo) = a se îngrozi). 1) Spaimă, frică mare; 2) *fig.* mulțime mare (de speriat). — Și Slavii zic *grozà* = *furtună*.

groaznic, ă adj. și adv. V. preced. Teribil, înfricoșat, spăimântător. — Și Slavii au cuvântul *groznti*, te. ibil, înfricoșat.

grobian, ă (german *grob*, grosolan; *grobian*). Brutal, grosolan. — Și Rușii au acest cuvânt *grubii*.

grof s. m. Diformat din *graf*.

grohăl (a) v. (onomatop. dela zgomotul ce face porcul prin articulațiile obicinuite lui). A scoate sunete, articulații de voce (ca) porcul.

grohăt s. n. Articulațiile vocale (ca) ale porcului.

grohotă s. f. (daco-gr. din *krupete*, cavernă ca fr. *grotte*). Movilă de pietre. Mold.

groom s. m. (englez *groom* (se pronunță *grum*) = om mic). Băiat de serviciu, în casă mare boierească, îmbrăcat într'un fel de uniformă cu mulți nasturi la piept.

gromolnic s. n. (din gr. *chrono* + *tunic* = timpul lunilor). Carte veche de astrologie, ce prezicea timpul fiecărei luni, după fazele ei.

grop s. n. (englez citit *grup*, sac cu bani pecetluit pentru a fi expedit). 1) Fișic cu bani în monetă metalică; 2) plic pecetluit ce conține bani (pentru expedit).

gropană s. f. Groapă mare.

gropar s. m. V. groapă. Cel ce are meseria de a săpa gropi, în deosebi morminte.

gropiță s. f. 1) Mică groapă; 2) mică adâncătură, ce se formează la unii copii în obraz, în timpul râsului.

gropnicer s. m. V. groapă. 1) Cel ce sapă morminte; 2) cel ce face cavouri; 3) cel ce păzește și îngrijește un cavou.

gropniță s. f. și grobniță (baza rom. *groapă*, cu adaus lat. *nisa*, sprjiinită). Groapă zidită, cavou, pentru înmormântare. — Și slavii au cuvântul *grobnița*, dela *grob*.

gros, oasă adj. (lat. *grossus*). 1) Mare, voluminos (în lărgime); 2) îndesat; 3) plin (opus lui subțire — stofă); 4) *fig.* nesimțitor, prost. *adv.* 1) mult; 2) din belșug; s. n. 1) mulțimea, massa, puterea; 2) trunchiul arborelui; 3) *fig.* închisoare, penitenciar; 4) *groasă* (femea) însărcinată.

groș s. m. (germ. *groschen*). Numirea unei monete; ban de 10 cénțime (Banat. Trans.).

grosclor, oară adj. Cam gros; puțin gros. **grosime s. f.** 1) Starea de a fi gros 2) dimensiunea de lărgime sau adâncime; 3) dimensiunea de jur împrejur, — perimetrul; 4) *grosime de obraz*, nesimțire, nerușinare. **grosolan, ă adj. și adv.** 1) Greoiu, nefasonat; *fig.* necivilizat, fără bună creștere.

grosolănie s. f. 1) Starea de grosolan; 2) mojiție; vorbă sau purtare urâtă.

grosoman s. m. V. grosolan.

groso-modo adv. (*gros și mod*). În mod sumar, nu complet sau amănunțit.

groță s. f. (fr. *grotte*, dela gr. *krupete*, cavernă).

Cavernă, peșteră naturală sau făcută cu artă.

grotesc, ească adj. și adv. (fr. *grotesque*). Se zice despre ceea ce este exagerat cu totul, falsificat, nenatural și displicut sau ridicol (ca peptănătură, îmbrăcăminte, ornamentare în genere); *fig.* ridicol exagerat.

grozamă s. f. (comp. din *gros și zeamă*). Bot. Numirea unui arbust cu flori galbene.

grozav, ă adj. și adv. V. groază. 1) Spăimântător; 2) *iron.* mândru, infumurat.

grozăvenie, grozăvie s. f. 1) Oroare; 2) lucru de spaimă; 3) *iron.* palavră; 4) măreție.

grozăvi (a se) v. V. grozav. 1) A se arăta grozav; teribil; 2) *iron.* a se lăuda; a 'și a-tuibui fapte neverosimile; 3) a fi măreț.

grozăvit, ă adj. V. preced. Lăudăros, încrezut.

gruiu s. m. (lat. *grus, gruem*). Căcer; *tr. ns.* 1) movilă; 2) piscul carului.

grum s. m. V. groom.

grumăjer s. n. V. grumaz. 1) Locul dela gât (ceață) unde se prinde craniul cu coloana vertebrală, — junghietura gâtului; 2) armătură ce apără gâtul.

grumaz s. m. (lat. dela *grumus*, înălțătură de pământ, movilă, culme, coamă de deal). 1) Partea de sus a gâtului la bou; 2) *gener.* partea dela ceață, gâtul la om, dar mai des la animalele de tracțiune, unde se produce o umflătură; 3) culme de deal.

grumăzare s. f. (dela *grumaz*). Boală ce se face la gât, zisă și brână.

grund s. n. (germ. *grund*, fund, fundament, bază). Coloare preparatoare (din oleiu și o vâpșea de pământ sau humă) cu care se vâpșea mai înainte de a zugrăvi sau de a da culoarea definitivă (pe un părete, pânză, lemn).

grunz s. n. (lat. scurtat din *granus* și *granos(us)*, grăunț(os). Mică stămătură (grăunte) de sare, de gheață sau de pământ înghețat. — Ungurii zic *garangy*.

grunzuros, oasă adj. Cu grunzuri.

grup *s. n.* (italian *gruppo*, împreunare la un loc). 1) Reunire de câteva persoane sau de obiecte la un loc; [grămăjuie, grămadă].

grupă *s. f. V. prec.*

grupă (a) *v. -1)* A împreună la un loc; 2) a face grupe, grămezi; 3) a se strânge în jurul cuiva.

grupare *s. f.* 1) Acțiunea de a grupa; 2) reunire; 3) partid mic politic.

grupat, *ă adj.* Așezat în grupe sau într-o grupă.

guano *s. n.* (fr. *guano*, dela cuvântul peruvian *huano*). Îngrășămintă pentru îmbunătățirea pământurilor slabe (compusă din găinași păsărilor, ce formează un fel de dealuri pe țărmul mediteranean al Africii) și care se aduce cu vapoarele în Europa pentru a îngrășa ogoarele.

guard *s. m.* (fr. *garde*, dela *garder*, a păzi). 1) Paznic; 2) funcționar însărcinat cu paza pădurilor, a câmpului, etc.

gubav, *ă adj.* (lat. dela *cubo*, *are*, a sta culcat). 1) Bolnav umflat; 2) plin de o boală contagioasă.

gubernie *s. f.* (rus *gubernia*, din lat. *gubernare*, a cărmui, a conduce). Numirea unei diviziuni administrative în Rusia, cuprinzând mai multe districte.

gudron *s. m.* (fr. *goudron*). 1) Cătran, subsanță neagră lipicioasă, ce se extrage din unii arbori rășinoși; 2) țiteiu, păcură; 3) un extras din ulei și alte substanțe; 4) *farm.* preparat medicinal contra tusei.

gudronă (a) *v.* A unge cu gudron.

gudură (a se) *v.* (lat. *co*, *cu*; *dulo*, *dulare*, a linguși). 1) A (se) linguși, a linge mâna stăpânului (cum face cănele); 2) *fig.* a se face servil, lingușitor, pe lângă cineva.

gudurător, *oare adj.* și *s.* Care (se) gudură, lingușește.

gudurătură *s. f. V. gudură.* Lingușire (de căne).

gugu *s. n.* (din *cuciu* = ca și *cucul*—după lat. *cucullus* = cuc și *glugă*). Glugă, gluguș, capuson. — Și Turcii au acest cuvânt.

gugluman *s. n.* (compus din rom. *gugu*, lat. *magnus*, mare). 1) Căciulă foarte mare, de blană scumpă, cum purtau voveozi și unii boieri; 2) *Banat*, giuga cabaniței.

gugulă *s. m.* (gr. dela *goguilos*, rotund). Drăgăstos, scump.

gugul (a) *v.* (gr. dela *gogullos*, rotund). A mângăia cu mâna pe obraz, a răsfăța, a lîntă, desmierda.

guguștiuc, **guguștiucă** *s.* (daco-gr. dela *gogustikos*, care murmură). 1) *Zool.* Nu-

mire dată porumbelului sălbatic; 2) gogoșică, măciucie (dela gogoasă).

gui-negul *adv.* (lat. dela *queo*, *quii* și *nequeo*, *nequii* — dela *quire*, a putea, și a nu putea) Poți nu poți; vrei nu vrei.

guiță (a) *v.* (onomatop. dela țipetul porcului, la fel și cu gr. *koizo*, a guiță, dela *ko*, porc). A țipă (cum țipă) porcul sau porceii.

guițat *s. n.* Țipetul porcului. al porceilor.

gujbă *s. f. V. cujbă.* *Tr.* Gânj.

gul *s. n.* (lat. dela *culus*, șezut). Hamul de dindărăt (la cal).

gujule *s. f. V. găjule.*

gulaș *s. m.* (lat. dela *gulosus*, mîncăcios). Fel de mîncare din bucățele de carne, cu caitoși tăiași, ori mici găluște de aluat și cu untură. (Deși această mîncare este favorită ingurilor, numirea ei este evident latină).

guleaiu *s. n.* (slav dela *guleati*, a se preumblă, a petrece, a se distra). Petrecere, chef, orgie.

guler *s. n.* (lat. *gula*, gât; *gulear*, pentru gât). 1) Locul unde iese gâtul (la o cămașă, haină); 2) partea răsfrântă din jurul gâtului, dela cămașă, sau dela haină; 3) *fig.* spuma albă deasupra berei în pahar.

gulerăș *s. n.* Mic guler.

gulerat, *ă adj.* 1) Care are guler frumos; cu guler de uniformă militară; 2) *fig.* obraznic, curtezan, (ciocoiu gulerat); 3) *pop.* agent de poliție în uniformă; 4) care are o pată de jur împrejur la gât (cănele).

gulie *s. f.* (daco-gr. *goggulis*, gulie). *Bot.* Plantă potajeră, care face fructul rotund în pământ. — Și Bulgarii au acest cuvânt.

gulfstream *s. n. V. golfstream.*

gumă *s. f.* (arab. *kommî*, gumă și lat. *gummi*, cleios). 1) Substanță cleioasă, ce curge din scoarța unor arbori; 2) bucățică de cauciuc ce servește școlarilor pentru șters liniile de creion depe hârtie, — radir.

gumat, *ă adj.* Cu gumă.

gumilastic *s. n.* (compus din *gumă* și *elastice*) Fâșie subțire de cauciuc, ce se întinde, elastică; 2) pânză cu fire de cauciuc elastice, pentru pus la ghetă (ce nu au șireturi sau nasturi).

gumos, **oasă adj.** Cu gumă; lipicios; ca guma.

gunguri (a) *v.* (sanskrit *gungami*, eu murmur). A murmură vorbe (copii când încep să vorbească).

gungurit *s. V. preced.* Murmur de vorbe (când încep a vorbi copii).

gunoi sau **gunoiu** *s. n.* (daco-gr. dela *koneis*, *koneos*, praf, pulbere, colb). 1) Praf, colb; 2) rămășiță de tot felul, paie mărunte

aruncate; 3) rămășițe și băligar din grajd, dela vite; 4) necuățenii mărunte din stradă sau din ogradă, curte; 5) *fig.* rămășițe de aruncat, lepădătură. — Și Bulgarii au vorba *gunoiu*.

gunolă (a) v. A pune băligar, gunoaie pe ogor pentru îngrășarea pământului.

gunoier s. m. 1) Om care adună, mătură gunoaiele din curte; 2) loc unde se pun gunoaiele.

gunoios, oasă adj. Plin de gunoaie.

gunoire s. f. Acțiunea de a gunoi.

gunoiște s. f. Depozit, mulțime de gunoaie.

gură s. f. (lat. dela *gula*, și *ătlej*, înghițitoare). 1) Cavitatea feței, cu care mâncăm și cu care omul vorbește; 2) *fig.* zgomot, strigăt; 3) certare, ocară; 4) *fig.* om de hânit; 5) înghițitură (de vin, apă); 6) *fig.* orificiu, deschizătura (dela fântână, pivniță, groapă, cuptor, vale); 7) locul de vărsare a unui râu; 8) orificiul, deschizătura (unei oale, sticle, tun, cămașă); 9) *gură-mare*, gălăgie; 10) *gură bogată*, vorbăreț tare. *Mold.*

gură-cască s. f. (compus *gură* și *a căscă*).

1) Prost, om ce stă cu gura căscată; 2) leneș ce pierde timpul.

gura-leului s. f. *Bot.* Numire dată unei flori, ale cărei petale sunt deschise în forma unei guri de animal.

guraliv, ă adj. (rom. *gura*; cu term. lat. *liu, lia* — ca în *florale floralia*, etc). Care vorbește mult, bun de gură; *fig.* certăreț.

gurar s. m. Cel ce stă la gura unei mine.

gureș, ă adj. V. gură. 1) Vorbăreț; 2) certăreț.

gurguiă (a) v. A formă un gurguiiu, a ridică în formă de gurguiiu.

gurgulat, ă adj. Ridicat în formă de gurguiiu.

gurguiu s. n. (lat. dela *gurgulio*, gătlej, înghițitoare). 1) Numire dată proeminenței dela țâță, prin care sugă copilul; 2) orice ridicătură în forma aceasta de con rotunzit la vârf; 3) mic gât prin care se bea apă din urcior; 4) gâtul unei sticle; 5) vârful dela opincă.

gurguță (a se) v. V. prec. 1) A se ridică, a se sui, a se cocoța; 2) *fig.* a fi mândru.

gurist s. m. (dela *gură* 2). *V. zicaș.*

guriță s. f. 1) Gură mică; 2) sărutare; 3) gura pe unde curge făina măcinată (la moară).

gurmetă s. f. (fr. *gourmette*, strună dela zăbala calului). Bițără (bijuterie) cu forma de strună dela zăbala.

gurlulu s. n. (compus din rom. *gura* și *gurulu*, dela *gură*). Jghebut ă la gura unei cane sau oale.

gușă ș. f. (daco-gr. din *kustis*, beșică (ca

organ corporal) scurtat *kus* și *gus*). 1) Umflătură ce se produce la gât la unii oameni; 2) mic sac în fața gâtului la pasări, unde se opresc alimentele înainte de a merge în stomac; 3) orice pungă membranoasă ce atârână; 4) *fig.* gătlejul, înghițitoarea; 5) partea de sub gât la animale. — Și Bulgarii au vorba *gușu*.

gura-porumbelului s. f. 1) *Bot.* Numirea unei plante ce se mai cheamă și *năvalnic*; 2) culoare vânt-roșu, ca gușa porumbelului sălbatic.

gușat, ă adj. V. gușe. Om care are umflături la gât, gușe, cum se vede în unele localități dela munte.

gușă s. f. (cuv. sărbesc). Vioară sărbească cu o coardă.

gust s. n. (lat. *gustus*). 1) Unul din cele cinci simțuri ale omului, prin care se apreciază calitatea plăcută sau dispăcută a alimentelor și beuturilor, cu ajutorul limbei; 2) facultate a spiritului prin care se apreciază ce este plăcut sau frumos, de ce este dispăcut sau urit; 3) *fig.* preferința din punct de vedere al gustului în general; 4) *fig.* *n'am gust*, nu voesc (*mold*); 5) *gusturi*, mofturi; 6) grație, eleganță; 7) savoarea alimentelor; 8) dispoziție pentru frumos și arte; 9) felul de a redă prin artă ceva.

gustă (a) v. 1) A încerca punând pe limbă sau mâncând puțin; 2) a mânca puțin; 3) *fig.* a încerca puțin, plăcere; 4) a savură.

gustar s. m. Denumire populară dată lunei August.

gustare s. f. 1) Acțiunea de a gustă; 2) mic prânz.

gustări (a) v. V. gustă. A mânca puțin câte puțin.

gustărică s. f. Mică gustare, mâncare puțină între timpul mesei.

gușter s. m. (daco-gr. din *gaster*, pânțec și *fig.* a mânca). 1) Numirea unui fel de șarpe mic, veninos, care se repede și mușcă; 2) angină, boală de gât; 3) jigăraie, boală de gât la cai; 4) gătlejul (omului); 5) omușorul (din cerul gurii); 6) *fig.* vâgăună răpă.

gustos, oasă adj. V. gust. Plăcut la mâncare, la gust.

gut s. m. (lat. dela *guttur*, gătlej). *Zool.* Numirea porumbelului sălbatic ce scoate sunete numai din gât.

gută s. f. (fr. *goutte*). *Medic.* Numirea boalei ce produce dureri mai la articulații, numită și *podagră* (se produce prin stricarea rinichilor cu băuturi tari, ca și prin viață sedentară).

guta-percă s. f. (fr. *gutta-percha*). Numirea unei substanțe cleioase, elastice, es-

rase dintr'un arbore din Sumatra și care se aseamănă cu cauciucul.

gutos, oasă *adj.* Bolnav de gută, podagros.

gutue *s. f.* (lat. din *cotonius*, de gutuii; dela *cotis*, de țeatră = pietros, petroasă). Fruct galben de gutuii, cu miros tare și care păstrat mult timp devine bun de mâncare, dar care altfel este pietros.

gutuii *s. m.* *Bot. V. preced.* Pomul care face gutui.

gutunar *s. n. V. urm.*

gutu. aiu *s. m.* (lat. *guttur*, gâtlej; *ruere*, a scoate, a arunca). Boală din răceală, cu scurg. re de mucozități din gât și din nas.

gatural, ă *adj.* (lat. dela *guttur*, gâtlej). 1) De gâtlej; din gât; 2) *s. pl. gram.* sunete ce se rostesc din gât: *g, h*, etc.

guvern *s. n.* (lat. dela *gubernare*, a cârmui, a conduce). 1) Cărmuirea, conducerea țării; 2) miniștrii cari conduc afacerile țării.

guve-nă (a) *v.* (lat. *gubernare*, A cărmui, a conduce trebile, afacerile țării.

guvernamental, ă *adj. V. preced.* 1) De

guvern, al guvernului; 2) care ține la guvernul în ființă; 3) *s.* partizan al guvernului.

guvernantă *s. f.* (fr. *gouvernante*). Femeie care îngrijește de educația, creșterea unor copii, pentru anume plată.

guvernare *s. f.* Acțiunea de a guvernă.

guvernator *s. m.* (lat. *gubernator*). Cărmuitor, administrator șef al unei instituții; — în Rusia, administratorul unei *gubernii*.

guvernor *s. m. V. guvernă.* Profesor ce se ocupă de educația copiilor unei familii boierești.

guvidie *s. f.* (lat. din *globius*, zvârlugă, *gobioida*). Un fel de zvârlugă.

guzgan *s. m.* (din *chișcan, cățcan, cușcan*). *Zool.* Chișcan, șobolan.

guziu *s. m.* (din *găză*). *Zool.* Animalul de câmp, ce găurește pământul, *cârțiță*.

guzul (a) *v. V. preced.* A scormoni pământul ca guziul.

guzuit, ă *adj.* Scormonit de cârțițe (pământul).

gvardie *s. f.* (Diformare rusă din vorba fr. *garde, guardia*). Armată din oameni civili pentru paza orașului — eșit din uz.

H

H. h. Litera a opta din alfabet

ha! *interj.* Exclamație de satisfacție, de bucurie.

ha? *interj.* Pop. Exprimă întrebare, nemulțumire, sau îndoială.

ha! ha! ha! Articulații ale râsului tare, zgometos.

habaciu *s. m.* (Dela vorba *abă*). Numirea unui haine făcute din abă.

habar *s. n.* (lat. dela *habere*, a ști, a cunoaște. Cunoștință, știință, — grijă, teamă. — Și Turcii zic *habar* = veste.

hăbăuc; ă *adj.* (lat. dela *hebes*, tâmpit, prost). Zăpăcit, dezorientat; amețit; prost.

hăbăuca (dea) *adv. V. preced.* În neștiere, „peste câmpi” — umblă *hăbăuca*, dă pe alături cu diumul.

habeas-corpus *s. n.* (lat. = să ai corpul). Dreptul de a fi liber acuzatul (pe cauză) până la judecare.

haber *s. n. V. habar.*

habotnic, ă *adj. și s.* (lat. dela *habitus*, obicei, îmbrăcăminte). Cel ce ține obiceiurile și îmbrăcămintea veche; bigot; încăpăținat.

hăbuc *adv.* (lat. dela *obuncus*, strâmbat, scâlciat). Rupt în bucăți.

hăbucâl (a) *v. V. preced.* A strica, strâmba (trăsura, roatele) a slăbi, a uză.

hac *s. n.* (lat. diform. din *hiulco*, a despica). 1) Porțiune, parte, bucată; 2) *fig.* salar; 3) colț de fer (sub potcoava calului, ca să nu alunece); 4) *pl.* bucăți, rămășițe de aruncat; 5) «*a veni de hac*», a da de cap, a se opune cu succes.

hachîțe *s. f. pl.* (lat. din *acris, acritis*, agerime, înfocare). Îndărătnicie, toane, capricii.

hăciu *adv. V. hiciu.*

hăcui (a) *v.* (lat. dela *hiulco*, a crăpa, a despica). A tăia în bucăți mărunte; a toca.

hăcuior *s. m. 1)* Cușit mare, satâr; 2) lemn pe care se hăcuie, tocător.

hăd, ă *adj.* (daco-gr. dela *hydén*, neregulat, lăbărțat). Neregulat, sucit; strâmb la față, urât. *V. hidós.*

hădărag *s. m.* (comp. lat. *ad*, ca și românesc *arac*). 1) Băț gros, drept și rotund cu care se învârtește piatra la rășniță; 2) par de lemn pentru bătut cereale, legume uscate; umblăciu; 3) drug de lemn la capătul vologului; 4) par mare.

hăgialăc *s. n. V. hăgiu.* Călătorie la locurile sfinte; pelerinagiu.

hăgimă *s. f.* (lat. *ad*, pentru; *cyma*, miez de plantă). Ceapă mărunță eșită direct din sămânță zisă și *arpagic*. — Și Ungurii zic *hăgyma*.

haglograf s. m. (gr. *hagios*, sfințit; *grapho*, scriu). Scriitor despre lucruri sau locuri sfinte.

hagiografie s. f. V. *preced.* Scriere despre sfinți, lucruri sau locuri sfinte.

hagiu s. m. (gr. dela *aghya* călătorie și *aghios*, sfânt, sfințit). Cel ce a călătorit, a vizitat, locurile sfinte (Ierusalismul pentru Creștini, sau Meca pentru Turci). Și Turcii au acest cuvânt, cu însemnarea de *pelerin*.

hahalera s. m. (lat. *hac-alarius* (alatus), repede pe aici). Om cu apucături repezite — hăplea.

haham s. m. (german dela *hoch*, înalt; *amt*, serviciu — serviciu divin). 1) Rabin, preot evreiesc; 2) Cel ce taie carnea și păsările pentru evrei.

hahambășa s. m. (*haham* și turc *bașa*, șef, căpetenie). Marele rabin.

hai! interj. (lat. *a*, pentru, de; *i* (dela *ire*) a merge, mergi). Îndemn, chemare la mers.

hăi! interj. V. *preced.* 1) Îndemnare la mers pentru boi; 2) față-*hăi*; femeie-*hăi*, (exclam. lat. *hei!*).

haidalura adv. (compus tom. *haide* și lat. *ira*, furie). La disperare, nebunește; rădă socoteală.

hăi sau hăi (a și a se) v. V. *hai*. A se urni din loc; a se mișca și strămbă, diformă. Mold.

haidamac s. m. (comp. *haide*, și lat. *macto*, a ucide, a tăia). 1) Om care ucide, pornit să taie; 2) vagabond, tâlhar; 3) puternic. — Și Slavii de răsărit au acest cuvânt.

haidău s. m. (dela vorba *haide*). 1) Cel ce umblă cu vitele pe câmp, la păscut; 2) hăimana.

haide! (mai corect *aide*). *interj.* (lat. dela *a*, de, pentru; *ito*, *itare*, a merge). De a merge (îndemnare); să mergem, mergi. — Și Slavii au acest cuvânt, întru cât din lat. *ito*, au făcut *ide*, *idl*, *idti*, a merge.

haiduc s. m. (compus din *haide* și *duc* (ducere). Cel care se despărțea de ai sei și se ducea în codru, făcându-și tovarăși, spre a se răzbuina de o împiere sau nedreptate a stăpânirii (în timpul fanarioților); cu timpul a luat înțeles de bandiț, hoț. — Și Bulgarii au cuvântul *haiduc*, bandiț și Ungurii *hajdu*.

haiducesc, ească adj. De haiduc.

haiducește adv. Ca haiducii; cu forță; prin teroare.

haiduci (a) v. A fi haiduc și a face fapte de haiducie.

haiducie s. f. V. *haiduc*. Lupta întreprinsă de haiduci, pentru răsunarea împărilor; starea și îndeletnicirea haiducului.

hăihulu s. m. și *adv.* (lat. din *hebeo*, a fi

tâmpit — hebioiu și *heihoi*). Care umblă zăpăcit, nebun, desmintat, căpăiat.

haimană s. f. (comp. *hai*, merge și lat. *mane*, *ere*, a dură, a persista, a ține). 1) Cel ce ține să umble; vagabond; cel ce nu stă locului și nu are ocupație; 2) *adv.* de *haimana* fără stăpân; care umblă fără căpătâi; 3) din grabă, neglijent. — Și Turc. *haimana*.

hain, ă adj. (turc. *hain*, trădător, necredincios, nesupus). Rebel; răutăcios; trădător.

haină s. f. (dela lat. *habena*, curea, din *habeo*, a ține, de unde *habitus*, îmbrăcăminte ca și fr. *habit*, haină). 1) Îmbrăcăminte, vestmânt obicinuit, în genere (afară de albiturile de corp); 2) îmbrăcăminte cu mâneci, ce se îmbracă peste vestă și acoperă trunchiul corpului, ca și curelele legionarilor romani; 3) *plur.* toată îmbrăcăminte; 4) palton.

hăinar s. m. Cel ce vinde haine bărbătești.

hălnărie s. f. Magazin de haine.

hălni (a se) v. A deveni hain.

hălnuță s. f. Haină mică,

hăis! in'erj. (compus din *hai* și lat. *is*, acela). Îndemnul la mers pentru boul din dreapta, de a cărmi spre stânga.

hăit, ă adj. V. *hăi*. Mold. Urnit din loc, mișcat; strămbat, diformat.

hăit! interj. (lat. prefix *a*, de, pentru; *ito*, *are*, a merge). Exclamare cu înțeles de: 1) pleacă, pornește! 2) s'a dus, a plecat, s'a pierdut! 3) iată, tocmai! 4) s'a stricat.

hăit s. f. (lat. dela *coitus*, împreunare, adunare de mai mulți). 1) Grupă de câni sau de lupi, ce merg în tovarășie; 2) cățea după care umblă câinii; 3) bandă de mulți oameni ce aleargă și stărne-c vânatul din păduri sau din tufișuri; 4) *fig.* femeie depravată.

hăitar sau hăitaș s. m. Om din banda ce stărnește vânatul. V. *hăit*. 3.

hăitaș s. m. V. *preced.*

hăitete s. pl. (lat. comp. *ha*, *a*, de pentru; *iter*, mers, drum). Unelte cu cari pleacă la drum un meseriaș.

hăitic s. n. Mi. ă hăit.

hăitș, ă adj. și *adv.* V. *hăit*. 1) Cu picioarele aduse înăuntru, sucit de picioare; 2) *s. n.* puță, hăit mare de câni.

hăitoș, ă adj. V. *hăit*, Curtezan (ironic).

hăitueală s. f. v. hăit. Stărnirea vânatului prin hăitași.

hăitul (a) v. 1) A stărni vânatul, animalele sălbatice, grin hăitași ce dau chiote și-l alungă în spre vânători; 2) *fig.* a umări cu înverșunare.

hal s. n. (daco-gr. dela *chalaō*, a destinde, a slăbi). 1) Stare de slăbiciune, ostemală,

istovire; 2) situație, grea (decădere); — *intr'un hal fără hal*, în stare nespuse de rea.

hală s. f. (fr. *halle*). Piață publică, acoperită, unde se vînd legume, fructe, carne, etc.

hălăciugă s. f. (lat. de la *holus*, legume, verdețuri; *cingo, ere*, a încinge, Impresura).

1) Legume crescute încurcat; încălțitură de verdețuri, legume amestecate crescute; 2) fig. părul încălțit, nepieptat.

hălădui (a) v. (lat. de la *elatum* (*effero*) = dus, a duce): 1) A umbla pe câmpii, a se duce colo și dincolo; 2) a băntui; 3) a umbla în neșire 'sau pe ascuns (despre bande, hoți, ori armate de invazie sau om fugar, etc); 4) a se opoși; 5) a trăi cumva; 6) a colinda (fig.) a volaja — *hălădui prin țări streine*.

hălăgie s. f. V. *gălăgie*.

halal! adj. și interj. (cuvânt oriental *halal*, în ebraică înseamnă *lăudat*; în turcește — bine reușit, minunat). Admirabil; de laudă; foarte bine.

hălăiale s. f. (onomat. de la zgomotul unei discuții în care toți vorbesc foarte tare). Zgomot mare de vorbe, de discuție.

hălăstăncă s. f. (rus. din *holst*, pânză, *holstic*, pânzișoară). O stambă de calitate proastă. *Mold.*

halat s. n. (lat. de la *a + latus*, larg). Numirea unei haine lungi și largi, cu mânecile largi. *Această numire este generală la orientali, turci, tătari. etc.*

halat s. n. (lat. de la *a + latus*, gros). 1) Franghie foarte groasă, cablu de tras greutăți mari; 2) pl. unelte mari, scule. *Mold.*

halău s. n. (de la *hăli*). Un fel de plasă rotundă, de prins pește, cu greutateți de plumb pe margine, ce se aruncă în apă. — Și ungurească *halo*.

halbă s. f. (germ. *halb*, jumătate). Măsură, cană de o jumătate litru de bere.

hălboacă s. f. (lat. de la *alveus*, albă (de rîu), scobitură — *albeocă*). Loc unde apa rîului este adîncă dar la suprafață liniștită; bulboană.

halcă s. f. (lat. de la *arco*, *arcare*, a încovoia, a îndoi). 1) Scoabă; cârlig; 2) tot ce apucă și prinde, fiind în același timp îndoit. — Și Turcii zic *halca*, inel.

halcă s. f. (lat. d'n *arcus*, curbătură). Bucată mare din pâinea rotundă.

hălci (a) v. V. *preced.* 1) A tăia bucăți mari; 2) a ciopli din bucăți mari; 3) a pregăti cioplirea prin creștături cu barda la intervale mari.

hălciitor s. m. V. *preced.* Cioplitor în mare.

hălđan s. m. (ist. de la *altum*, înalt. rom. *ălđan*). Bot. Căneapă ce crește mai naltă și

care produce sămânța din care se extrage oleiu.

haldeu, haldeian adj. din Chaldea, țară din antichitate în Asia, pe care istoricii o mai numesc și Babilonia.

halea-malea (de-a) adv. (rom. de la *hăli* + lat. *male*, rău). Joc de copii. *Mold.*

hăli (a) v. (lat. *halo*, a suflă). 1) Fig. a suflă = a fură, luă repede; 2) la joc cu *min-gea*, a lovi din sbor.

hăli! hăli! hăli! inter. (lat. de la *alios* și *alio*, aiurea). Expresie pentru alungarea găștelor.

hallmă s. f. (arab). Numirea unor lungi și complicate basme arabe; fig. poveste lungă, complicație.

hălitor s. m. V. *hăli*. 1) Cel ce lovește mingea din aruncare; 2) cel ce aruncă ușor mingea spre cel ce o bate (la oină).

hălpa, *ă* adj. (de la *hulpe*). Cel ce mănăncă lacom (ca vulpea).

hălpi (a se) v. V. *prec.* A se piti, culcă la pământ (ca vulpea).

haltă s. f. (germ. de la *halt*, oprire, stai). Stație foarte mică de drum de fer, unde se opresc numai trenurile de persoane timp de un minut.

hăluit, *ă* adj. (lat. de la *allo*, aiurea). Care aiurește; paralizat, zmintit.

halvă s. f. (turc.). Numirea unui preparat din făină, susan, zahăr, miere și oleiu, foarte dulce și gustos.

halvagiu s. m. Cel ce prepară sau vinde halva.

halviță s. f. V. *halva*. Preparat dulce din făină, scrobeală și zahăr cu miere în care se pune și miez de nuncă sau de migdale.

halvițar s. m. Vanzătorul de alviță sau halviță.

ham s. n. (lat. *hamus*, cârlig, de la *camus* = laț). Curelele ce se pun pe cal și cari la urmă se prind cu un cârlig de corpul trăsorei spre a trage; fig. *a'și lua hamul*, a se deda la treabă.

ham! interj. (onomatop). Articulație de lătrare a cănelui.

hăm! interj. Exprimă mirare cu indoială.
hamac s. n. (fr. *hamac*). Leagăn de rețea din sfoară groasă, în care un om poate sta culcat, și care se atarnă de doi arbori.

hămăi (a) v. V. *ham*. A scoate articulații de lătrat (cânele), a lătră.

hămăit s. m. Lătrat.

hamal s. m. (lat. de la *hamus*, cârlig, (rom. *ham*). Cel ce duce (la gară, în piață) cu spatele sau pe umăr, greutateți mari, atarnate cu un cârlig sau ham. — Și Turcii au acest cuvânt.

hamălăc s. n. 1) Meseria de hamal; 2) muncă din greu.

hambac s. n. (grec. mod. *ampakos*, calcul). Tabla înmulțirii.

hambar s. n. (lat. dela *amburo*, a arde de jur împrejur). 1) Groapă arsă de jur împrejur în care se păstra grăul în vechime; 2) magazie de păstrat cereale; 3) ladă pentru făină. — Și Turcii zice *hambar*.

hambăraș s. n. Mic hambar.

hameiu s. m. (daco-gr. dela *hamai* (chama), pământ = numirea latină *humulus*, pământel). Bot. Plantă ale cărei semințe au culoare ca pământul și se întrebun cază la fabricarea berei lat. *humulus*, *lupulus*.

hămesit adj. (lat. *amissum*, pierdut). Flămând tare, istovit de foame.

hămsi (a) v. V. *prec.* A se prăpădi de foame; a fi prea flămând.

hămurar s. m. V. *ham*. Cel ce face hamuri, curelar.

hamut s. n. (dela *ham*). Curea groasă dela ham, ce vine la peptul calului, în care trage calul.

hamzâ s. f. (turc. *hamzâ*, ce ține). Scocul morii (ce sprijine apa).

han (1) s. m. (tătar *cham*). Titlul suveranilor tătari.

han (2) s. n. (lat. *ganeum*, han). Cărciumă unde poposesc călătorii; hotel pentru țerani.

handrălau s. m. V. *hondrălau*.

hang s. n. (lat. dela *gannio*, a mări, *gan-nicus*, de mărăială). 1) Acompaniament unison (în timpul cântărei bisericești vechi); 2) fig. (a ține) parte cuiva; 3) aprobare într'una; 4) o țeavă dela cimpoi, ce cântă unison. — Și Ungurii au vorba *hangzas*.

hangan adj. Mold. Dela Hangu, porumb ce se coace de vreme.

hanger s. n. (turc. *kandjar*). Sabie sau cuțit lung și curbat.

hangioalcă s. f. V. *han*. Stăpâna unui han.

hangiu s. m. Stăpânul hanului sau cel ce vinde la un han.

hanos s. m. Scurt din *anason*.

hănță s. f. V. *hănțui*. Împingere, înbrâncire; glumire prin împins: apucare cu mânie.

Han-Tatar s. m. 1) Hanul Tătarilor; 2) fig. naiba; 3) adj. fig. de demult, vechiu.

hănțau s. n. Patul carului.

hănțui (a și a se) v. (lat. *quatío* (cit. *quatío*), a zgudui, clătina). 1) A trage, a împinge încolo și 'n coace; 2) a glumi, a se jucă împingându-se.

hănțușcă s. f. Fată sau femeie neastâmpărată. v. *hănț* i.

haos s. n. (gr. *chaos*, nesfârșit). 1) Spațiu

fără margini; infinit; 2) *mitol.* amestec nelămurit al elementelor, înainte de creațiune; 3) fig. dezordine.

haotic *ă adj.* De haos; cu privire la haos.

hap s. n. (ca lat. *capio*, apuc; onomatop. dela sunetul prinderei repede cu gura). 1) Porțiune de medicament pentru luat odată; 2) pilulă; 3) fig. otrăvă; 4) fig. observație sau ironie (pe care o înghite, o suportă cineva).

hap! *interj.* V. *preced.* Exclamare pentru apucare, prindere, mușcare cu gura sau mușcătură de căne.

hăpăi (a) v. V. *hap*. 1) A mânca repede, zgomotos și nemestecat; 2) fig. a usurpă, a răpi; 3) a mușcă sau mânca (cănele).

hapca (cu) s. f. (bava *hap*). Apucare, răpire, luare pe nedrept.

hălea s. m. V. *hap*. 1) Cel ce caută să apuce repede, să răpească — răpitor; 2) nerod, prost; 3) cel ce dă, merge deadreptul; 4) nedelicat.

hăpsân, *ă adj.* (lat. dela *capesso*, a apucă, a căută să ia). Cel ce caută să răpească pe nedrept; lacom, apucător. — Și Turcii au vorba *hăpsân*, apucat, prins, arestat.

hăpul (a) v. V. *hăpăi*.

har s. n. (gr. dela *charis*, ceea ce strălucește și *chara*, bucurie). Grația (dumnezeiască); marea bunăvoință; darul (dumnezeiesc).

harabă s. f. (lat. dela *carvus*, car, a, cu, *basis*, fund). Car în'undat de jur împrejur cu scânduri, pentru dus bagaje, lucruri, etc. — Și Turcii au acest cuvânt.

harabagie s. f. Transport cu harabale.

harabagiu s. m. Cel ce face transporturi cu harabaua; căruțaș.

hărăbor adj. (slav *hrabro*, cu vitejie). Vioiu, sprinten și tare.

har c s. m. V. harag.

haraciu s. n. (turc.). Numirea tributului ce plăteau fările vasale sultanului turcesc.

hâr! *interj.* Îmită mărăitul cănelui; sau tărăitul unui lucru.

hărăi (a) v. 1) A mări ca și cănele când vrea să muște; 2) a țări pe pământ (ca și latin. *hirrio* (și *irrio*) a hărăi).

harag s. m. (daco-gr. *harax*, *harakos*, par, harag de vie). Par pe care se sprijine plantele agățătoare și vița de vie.

haram (de) adj. și adv. (daco-gr. dela *haragma*, ruptură, arsuă). 1) De rupt; de apucat; tlestat; 2) s. numire de batjocoră vitelor — vită slabă. — Și Turcii au acest cuvânt, dar din origine arabă *charam* (lucru stințit).

harambașa s. (turc). Șef de bandiți.

haramin s. v. *preced.* Hoț, bandit.

harap s. m. (diformat din *arab*, om din Arabia). Negru, om negru, (deși oamenii din Arabia nu su t de tot negri la piele).

harapnic s. n. (daco-gr. *arabos*, pocnire, ciocnire — *arabnikos*, pocnitor). Biciu foarte lung, care pocnește tare, pentru mânat caii, când sunt înhâmați patru sau șase în șir; biciu foarte lung. — Și Polonii zic *harapnic*.

harar s. n. (daco-gr. dela *kar*, păr). 1) Traistă din păr împletit; 2) țesătură din păr pentru făcut traiste.

hărăți (a) v. (daco-gr. dela *charasso*, a irita, întărâta). A întărâta căinii ca să hărăie, să late; a întărâta în genere.

hărău s. m. (lat. *horreo*, a se îngrozi). Zool. Pasăre răpitoare zisă *arete* și *hultan*.

hărăxi a) v. (gr. *charaxis*, incisiune). Medic. A face o serie de incisiuni, tăieturi ușoare, (scarificațiuni) în unele cazuri de tratament. (diformat se mai zice *hărăpsi*).

hărăxire s. f. Acțiunea de a hărăxi.

hărăxit, *ă adj.* 1) Cu incisiuni; 2) fig. bătuț și zgâriat.

hărăzi (a) v. (lat. dela *heres*, moștenitor). A da, a lăsa ca moștenire; a donă, a dăru. **hărăzit**, *ă adj.* 1) Dăruit; 2) lăsat ca moștenire.

hârâ s. n. (lat. diform. din *carpo*, rup). 1) Bucată ruptă dintr-o oală; 2) oală sau vas spart; 3) fig. pl. vase de bucătărie; 4) fig. dărăpănătură veche.

hârbar, *ă și hârbareț adj.* 1) Cel ce e stricător, mănâncă de prin oale; 2) fig. desfrănat.

hârbui (a și a se) A sparge, a strică, a (se) uză, a (se) dărăpăna.

hârbuit, *ă adj.* Spart; dărăpănat.

harbuz s. m. (lat. *ar-pusula* = de be-șică). Mold. Bot. Plantă ce face un fruct rotund, umflat, verde și cu miezul roșu sau alb, fiind foarte apos; zis și *pepene verde*. — Și Turc *harbuz*.

harbuzarie s. f. Grădinarie, loc unde se cultivă harbuji.

harcă s. f. (lat. *arca*, iezătură). Fundația dela casa țerănească.

harcă s. f. (lat. dela *orca*, oală de lut). 1) Cranie, țigva capului; 2) fig. iron. bătrână urâtă.

harcăil (a) v. (onomatop dela *hâr*, *hărăi*). A face în piept zgomot de hărăire (bolnavul).

harcaleț (harcalete sau *harhaleț* s. m. (gr. *chara*, plăcere; *kêlêtês* corupere). Băiat desfrănat; haimană din mahală.

hărchină s. f. (variat din *halcă*). Bucată mare (de slănină).

harcea-parcea *adj. și adv.* (lat. din *hercisco*, a împărți și *pars*, *partis*, parte). Rupt în bucăți, bucătățit; fărâmițat și risipit; fig. distrus, *la făcut harcea-parc a*.

hârclog s. m. (dela onomat, *hâr* și *hârcăi*). Zool. Numirea unui animal ce scormonește în pământ zis și *șincu-pământului*.

hârdău s. n. (lat. dela *horridus*, urât, murdar). 1) Vas pentru aruncat lături; 2) ciubăr de adus apă. Și Ungurii zic *hordo*.

hardughie s. f. v. *hurăubăi*. Clădire de lemn, mare și ruinată; fig. ruinătură.

hardughit, *ă adj.* v. *preced.* Ruinat; strămbat de vechime.

hareă s. f. (gr. dela *charieis*, plăcut, fiin). Numirea unei stofe de taftă, moar.

harecliul (a) v. v. *areciu* și *hareciu*. A adjudecă la licitație o vânzare, prin pronunțarea vorbei *areciu* și prin bătea tobei.

hareclu s. m. v. *areciu*.

harem s. n. (arab *charam*, lucru sau loc sfânt). Camere în cari locuiesc femeile unui mahometan; fig. femeile ce aparțin unui mahometan.

harfă s. f. (germ. *harpe* din gr. *harpe*, obiect recurbat). Instrument mare de muzică, cu forma triunghiulară și cu multe coarde metalice, cunoscut din cele mai vechi timpuri.

hârjoană s. f. (romănesc din *hârșăi*, a frecă cu zgomot). Joacă alergând, trăgându-se cu mâinile, luptându-se și făcând mare zgomot, răzind, sărind (copiii, tinerii).

hârjoni (a se) v. v. *preced.* A se jucă zgomotos, alergând, trăgându-se, luptându-se (copiii, tinerii).

hârla s. f. (lat. dela *hiare*, a crăpa). Sfiărămare, spargere, nimicire — *s'a ales hârla*, s'a sfărâmat, distrus.

hârleț s. n. (lat. diformat din *hirpex*, grapă de fer pentru sfărâmat brazdele). Lopată de fer pentru săpat pământul.

harmalale s. f. (lat. comp. *garrio-male*, a orcăi (a chirăi rău). 1) Zgomotul mulțimei, agitație; 2) încăierare între câini; 3) lătrat zgomotos.

hărmăsar s. m. v. *armăsar*.

hârniaiu ș. m. (lat. *orneum*, ca de frasin). Bot. Numirea unei plante, ale cărei grăunțe au un înveliș mătăsoș și este bună contra otrăvirei; după alții *iarba fiarelor*.

harnașament s. n. (fr. *harnachement*). Hamurile pentru cal (m litar).

harnic, *ă adj. și adv.* (daco-gr. dela *chariein*, (*charieinik-os*), care are plăcere de a face ceva). Sifitor, sirguitor, activ.

hârnicie s. f. Sirguintă la lucru.

harp! *interj.* (onomat). Zgomotul sorbirei repede a unui lichid.

harpă *s. f. V. harfă.*

harpagon *adj.* și *s. m.* (gr. *arpax, arpagos, arpagon*, rapace, hrăpitor). 1) Om avar, zgârcit; 2) om hrăpitor.

hărpăi (a) *v. V. harp!* A sorbi, a mânca repede și zgomotos.

harpist, *ă s. V. harpă.* Cântăreț cu harpa. **harș** *interj.* (dela *ars, arde*). Exprimă lo-vire cu palma repede, sau mișcare de tăiere repede.

harș! *interj.* (onomat.) Zgomot de frecare și roadere.

harșă *s. f.* (dela *hârșăt*). Pătură, învelitoare moale ce se pune sub șea, ca să nu se roadă spinarea calului.

hârșăi (a) *v. V. hârș!* 1) A roade un lucru frecându-l de altul; 2) a rade cu cuțitul; 3) a freca zgomotos.

hârșăit *s. n.* Zgomotul frecărei, răzuirei.

hârșcăi (a) *v. V. hârșăt.*

hârșcăit *s. n. V. hârșăit; adj.* Zgâriat prin frecare sau radere.

hârși (a și a se) *v.* (rom. dela *hârșăi*, a roade). 1) A se deda, a se deprinde; 2) a se desgusta, obosi; 3) a fi torturat din cauza avariției.

hârșie *s. f.* (dela *hârși*). Piele de miel tă-băcită și rasă.

hârșit sau **hârșit**, *ă adj. V. hârși.* 1) Dedat, deprins (cu munca sau cu suferința); 2) desgustat; 3) istovit; 4) avid, foarte doritor (de avere).

hârșt! *interj. V. harș.*

hart! *inte!* *j. V. preced.*

hart *s. n.* (lat. dela *arcte, strāmt*). Lature, îngustare, strângere.

hârț.. scârț! *interj.* (onomatop). Imită zgomotul mersului, unei căruțe cu roatele sticcate, care se rod, se ating și scârțăie; scârțiere din mișcare.

hartă *s. f.* (fr. *carte* dela lat. *charta*, foaie de hârtie). Foaie mare de hârtie pe care se reprezintă înfățișarea pământului, sau un continent, țară, district, ori înfățișarea constelațiilor cerești.

hartă *s. f.* (lat. dela *arceo* = a opri și a alungă). 1) Acțiunea de a hârțui; 2) ceartă, dispută; 3) întărire, ațătare, iritare.

hartag *s. n. V. arțag.*

hartăgos, *oasă adj. V. arțăgos.* (se mai zice și *hârțăgos*).

hârțan *s. n.* (lat. dela *artus* încheietură, articulația oaselor (parte din ceva). 1) Bucată mare de carne; 2) *fig.* bucată mare ruptă dintr'o haină; orice bucată mare.

hârțâni (a) *v. V. preced.* 1) A rupe în bucăți mar; 2) a desface din articulații carnea unui animal tăiat; 3) a siășia (hainele).

hârțăpăi (a) *v.* Amplificat din *hârțâni*.

hârțăș *s. m.* Cel ce hârțăiește.

harți (săptămâna *harții*). (din gr. *charis* de desfătare). Săptămâna a treia din'naintea postului mare, în care și Mercuri și Vineri este permis a se mânca carne.

hârțile *s. f.* (gr. *chartēs*, foaie de papirus sau de hârtie; lat. *charta*, foaie de papirus).

1) Foaie subțire (obținută prin prelucerea cârpelor sau a lemnului moale de brad, ori altor substanțe, într'un fel de pastă ce se întinde, se usucă și se lustruește) și care servește pentru scris, imprimat, împachetat etc.; 2) act, document; 3) scrisoare; 4) petiție, reclamație; 5) moneta de hârtie.

hârțuță *s. f.* Hârtie mică.

harto! *interj.* (lat. dela *arto*, strâng). Esclam. pentru ca să strângă piciorul (calul), sau să facă o mișcare de întoarcere.

hârțoagă *s. f. V. hârțui.* 1) Ființă sau lucru uzat, hârțuit; îmbătrânit; 2) *fig.* carte veche, uzată.

hârțoapă și hârțop *s.* (daco-gr. dela *orthos*, care se înalță drept; *for*, os, loc). 1) Loc abrupt, piăpastic, adâncătura de pământ, râpă; 2) *fig.* mare incurcătură.

hartoi (a) *v.* (lat. *arcto*, strâng). A apropiă și așeză alături.

hârțuială *s. f. V. harfă.*

harțui (a și a se) *v. V. harfă.* 1) A trage de ceva sau de cineva în toate părțile sau când într'o parte când într'alta; 2) a ataca neregulat sau cu întreruperi și din diferite părți (pe i-amic); 3) a întrebuița necontenit 4) a uza peste măsură.

hârțuire *s. f.* Acțiunea de a hârțui.

hârțuit, *ă adj. V. hârțui.* *pop.* 1) Uzat peste măsură; 2) tras când într'o parte, când într'alta 3) atacat (inamicul) necontenit; 4) *fig.* trudit, ostentit.

hârțutor, *oare adj.* Care hârțăiește.

hârvă *s. f.* (lat. dela *arvom* câmp). Viță de câmp, sălbatică.

hârțob *s. n.* (lat. *orsus-ob*, de urzit). 1) Împletitură urzită care acopere o sticlă sau o damigeană; 2) împletitură în care se atârână ceva; 3) atârânătoare în care se poate pune oul fumos colorat și scris, la Paști (formată dintr'o coală de hârtie crestată în mod simetric cu foarfeca, încât foamează ca un fel de pungă prelungă împletită).

hârțobat, *ă adj.* Ca hârțobul, cu găur; împletit; *s. m.* hot, pungaș.

hârș! *interj. V. huș.*

hasă *s. f.* (lat. dela *assa*, arsă, uscată). Numirea unei pânze albe, cu firele foarte subțiri, străns unite și lucioasă, fiind scrobită și călcată — zisă acum *madapolam* apretat. (Numirea, ca multe alte vorbe, pare formată din element latin, denumind un obiect mai nou). — Și turcesc *hasâ*.

hașcă *s. f.* (din *așchie*, așcă). Bucată mare și uscată, ruptă sau tăiată din lemn, din pâne, slănină etc., etc.

hașîș *s. n.* (indian). Numirea unui preparat narcotic, a cărui bază este o speță de cânepă și care produce o amețeală cu halucinații.

hașmă *s. f.* *V. hagimă*.

hăști! *interj. V. hârști*.

hat *s. n.* (lat. *quantum*, câtime). Porțiune mică de pământ, ca hotar între ogoarele sau pământurile cultivate ale țăranilor și arată cât este al fiecărui. *V. hotar*. — Și Turcii zic *had* = hotar.

haț! *interj.* (lat. dela *quatio*, (citit *cațio* sau *quațio*) a zgudui, a mișcă). 1) Exprimă apucarea repede; luarea din fugă, cu repezeală; prindere repede fără veste; 2) strigăt la porc ca să fugă — *haț!*

hăt *adv.* (lat. dela *quot*, cât). Tocmai cât; mai mult de cât — *hăt departe* — tocmai colo departe.

hăt *s. n.* (lat. dela *cassis*, laț). Frâu lung de piele, ce se prinde de zăbale la o parte și alta, servind a conduce calul înhămat la trăsură; (întrebuințat mai mult la plural *hături*); *hăt!* la dreapta, hătuire spre dreapta.

hătâl (a și a se) (lat. *quatio*, a zgudui, a mișcă). A mișca din loc, a clătina; a împinge repetat.

hătăltură *s. f. V. preced.* Acțiunea de a hătâli.

hătână (a) *v. V. hătâli*.

hătânat, **ă** *adj.* Mișcat din loc, clătinat, zguduit.

hatâr *s. n.* (turc *hatâr*). 1) Favoare, pârtnire (cu călcarea dreptului sau a legei); 2) plăcere făcută cuiva; 3) concesie.

hatârghi *adj.* Care favorizează, pârtniește.

hătaș *s. n.* (lat. dela *quatio*, (cit. *quațio*), a zdruncină, a hărțui). Drum, potecă neregulată prin pădure.

hătîș *s. n. V. preced.* 1) Drum neregulat, cu mărăcini; 2) mărăciniș.

hatîșerîf *s. n.* (turc). Decret imperial turcesc.

hatman *s. m.* (slav căzacesc). 1) Numirea, titulatura șefului Cazacilor; 2) șeful poliției, apoi ministru de războiu (în limbajul vechiu).

hătmanîe *s. f.* Demnitatea de hatman.

hatmațuchi *s. m. V. asmaciuc*.

hăturu *adj.* (lat. *cautor*, (*cautus*), șiret), 1) Șiret; 2) priceput. — Și slavii au vorba *hăturâ*, viclean, șiret.

hătui (a) *v.* (lat. *quatio* (cit. *quațio*), a trage, a hărțui). A trage de hături caii; *fig.* a diriga a conduce.

hau! **hau!** *interj.* Imită urletul lupului, sau a cânilor.

hău *s. n.* (daco-gr. prescurtare din *chaos*, spațiu, nemărginit). Gol, pustiu mare; prăpastie fără fund; nemărginire, infinit; *căt hău*, nici o dată.

hăugaș *s. n. V. hogaș*.

hăul (a) *v. V. hau!* A strigă; a se văicări tare.

hăuli (a) *v.* (onomat. dela exclamări *hau!* *hau!*) 1) A scoate strigăte; 2) a plânge cu vaiete, cu zgomot; 3) a urla.

havalea *s. f.* (lat. *avello*, a lua cu sîta). Lucrare impusă silit. — Și turc *havale*.

havan *s. n.* (turc *havan*). 1) Piuliță în care se pisează; 2) mașină de tăiat mărunț tutunul.

havană *s. f.* (dela *Havana*, capitala insulei Cuba). Țigară mare făcută din foi întregi de tutun de *Havana*.

havră *s. f.* (pare. scurtare din *hebreus*, *hevrea*, evreiască — turc *havra*). Sinagogă, biserica ebreilor.

havuz *s. n.* (daco-gr. *avussos*, profund, adânc). 1) Basin de păstrat apă; 2) aruncător de apă (fr. *jet d'eau*).

haz *s. n.* (daco-gr. din *chasmé*, subiect de admirație). Plăcere, veselie, glumă, ris, distracție; *are haz*, e distractiv.

hazard *s. n.* (fr. *hasard*). Întâmplare, soartă.

hazardă (a și a se) *v.* (fr. *hasarder*). A merge la întâmplare, la noroc.

hazardat, **ă** *adj.* și *adv. V. preced.* La întâmplare; periculos.

hăzenle *s. f. V. hăd*. Starea de hăd; strămb-neregulat, urât.

hazli, **ie** *adj.* și *adv. V. haz*. Cu haz, vesel. — Și Turcii au vorba *hazli*, comic.

hazmodie *s. f.* (daco-gr. dela *chasmé*, subiect de admirație). Faptă de distracție, farsă, glumă.

haznă *s. f.* (baza îndepărtată este lat. *casa*, (citit *caza*); de unde slav. *cazon* și fr. *ca-sern*; — apoi turc *hazna*, casa de bani a statului; slav *kaznacéi*, casier). 1) Casa de bani a statului (în limbajul vechiu); 2) canal de scurgerea murdăriilor; 3) groapa zidită a latrinei.

haznadar (*haznatar*) *s. m.* Casier domnesc.

hăzos, **oasă** *adj.* Cu haz; vesel.

hazran s. n. (turc *hazaran*). Baston de bambu, cârjă (vechiu).

he ! interj. Exclamare: 1) pentru a atrage atenția; a lua seama; 2) exprimă câte o dată și regret, părere de rău.

hegră s. f. (arab *hegireth*, fugă). Numirea erei (numărătoarea anilor) la mahometani, dela fuga lui Mahomet din Meca, la anul 622 d. Hs.

hei ! interj. (lat. *hei !*) 1) Exclamare de regret, părere de rău; 2) strigăt de luare aminte (și adaus cu același înțeles: femeie *hăi !* fată *hăi !* în loc de *hei*).

heluri s. pl. (lat. dela *hiulco*, deschid). În-căperi deschise, sopnuri pe lângă casă.

helbet adv. (turc *helbet*). Cu siguranță, cert.

heleșteu s. n. (lat. dela *eluo*, a curge apa; și (*stau*) stare, a sta pe loc). Băită formată prin oprirea unui curs mic de apă, cu scopul de a cultiva peștii în ea; iaz de pește.

helzea și helciu s. f. (daco-gr. *heliake*, ca soarele). Zool. Numirea unui animal alb, zis și nevăstucă; *adj.* foarte alb, strălucitor — *spălat helciu*, Mold.

heliografile s. f. (gr. *heliōs*, soare, lumină; *graphō*, scriu). Artă de a grava cu ajutorul razelor solare (prin fotografie pe zinc).

heliogravură s. f. V. *preced.*

heliotipie s. f. (gr. *heliōs*, soare, lumină; *typos*, tip, chip). Facerea de chipuri, gravură, prin acțiunea luminei (prin fotografie pe metal — vezi *fototipie*).

heliotrop s. n. V. *eliotrop*.

hem ! interj. V. *hâm*.

hemeu s. m. V. *hameu*.

hemioptere sau hemiptere s. pl. (prefix *hemi* și gr. *pteron*, aripă). Zool. Speță de insecte ale căror aripi sunt jumătate scortoase, tari; și jumătate membranoase, ca la greier.

hengher s. m. (germ. *henker*, calău). Cel ce prinde câinii vagabonzi cu un laț, pe care îi aruncă cu mare îndămânare. (Această meserie o practicau germanii încă de mult și făceau comerț cu pieile de căne).

hep ! interj. Exclamare de vânători, imprumutată dela streini și întrebuintată de vânători, când strigă prin pădure ca să afle unii de alții unde sunt.

herculean, a adj. (gr. dela *Hercules*, erou mitologic, care reprezintă forță fizică, mușchiulară). E Hercules, ca de Hercules; a lui Hercules; *fig.* foarte puternic.

hereseu sau hirisău s. n. Diformare din *herestrău*. Mold.

herestrău s. n. (diform din *ferestrău*). Loc unde se taie scânduri cu ferestreale, fabrică de tăiat scânduri.

herete s. m. (daco-gr. *haratto*, a înțepă, paralel cu *acera*). Uliu.

herestrui (a) v. 1) A tăia cu ferestrăul; 2) a se roade ca și cum ar fi țâiat.

heretisi (a) v. (gr. *chairetizo*, a face vizită de politeță; a zice cui a verbul *chairō*, mă bucur). A feliicită, a ură cui a feicire, bine să trăiască; *pop.* a bea în sălătaea, sau pentru a fe icita pe cineva.

heretiseală s. f. Felicitare, urare de bine.

herghelie s. f. (daco-gr. dela *aghelala*, de tui mă). Turmă de cai. — Și Turcii zic *herghelie*.

herghelligiu s. m. V. *herghelie*. Cel ce conduce sau păzește o herghelie.

hermetic, a adj. V. *ermetic*.

hernie s. f. (lat. *hernia*). Medical. Vătămare, suprare; ieșirea intestinelor din abdomen în părțile de jos (în organele g nitale).

heruvic s. n. (diformare în loc de *heruvimic*, din cuvântul ebru *cherubin*, inger din al doilea rang). 1) Bis. Cântare (heruvimică: tainic închipuind pe heruvimi credincioșii) când preotul iese cu sf. daruri și trece prin mijlocul bisericeii; 2) carte cu aceste cântări.

heruvim s. m. (ebreu *cherubin*). Bis. Inger de al doilea rang (se reprezintă prin figură de copil cu aripi).

hervanea s. f. (turc. *hervani*). Mantie domnească (1832, în locul cabaniței).

hexametrul s. n. (gr. *hex*, șase; *metron*, măsură). Poet. Numirea versurilor cu șase picioare.

hi ! interj. (lat. dela *eo*, *ire*, a merge). Strigare ca să meargă caii.

hiat s. n. (lat. dela *hiatus*, gură căscată). Gram. Cacofonie prin repetarea a două vocale la fel: *mama a adus*.

hic ! interj. (onomatop). Sunet articulat, în timpul când cineva sughite.

hici adv. (lat. *hic*, sau *hice*, aceasta). Nici *hici*, nici atât, nici cum; de loc,

hidatgo s. m. (spa. iol). Titl. nobililor spanioli de neam vechiu.

hidos, oasă adj. V. *hăd*. Urât de nesuferit; respingător de slut (și fr. *hideux*).

hidră s. f. (lat. *hydra* (dela gr. *ydor*, apă). Zool. Numirea dată șarpelui de apă dulce; — șarpe, balaure. Mitol. hidra cu 7 capete cu care s'a luptat Hercule; *fig.* ființă foarte rea.

hidrat s. m. (gr. dela *ydor*, apă). Chimic. Corp chimic format din apă și dint'un oxid metalic sau din apă și un acid.

hidrat, a adj. V. *preced.* Corp combinat cu apă.

hidraulic, a adj. (gr. *ydor*, apă; *aulos*,

țevă, tub). De dus sau de rădicat apă prin țevi; de tras apă, de scos apă: *mașină hidraulică*, ce pompează, trage apă; *var hidraulic*, var care nu prinde umezeală.

hidrocarbură *s. f.* (g. *ydor*, apă; lat. *carbon*, cărbune). *Chim.* Hidrogen carbonat.

hidrocefal, *ă adj.* (gr. *ydor*, apă; *kephale*, cap). Cu apă la cap.

hidrogen *s. n.* (gr. *ydor*, apă; *gennaô*, a produce). *Chim.* Corp simplu, gazos, ce se află în compoziția apei. Se chiamă astfel, pentru că în combinație cu oxigenul, formează apa. Arde cu o lumină strălucitoare; este foarte ușor și cu el se umflă baloanele, fiind mai ușor decât aerul.

hidrografie *s. f.* (gr. *ydor*, apă; *graphô*, scriu). *Științ.* Reprezentarea și descrierea apelor, cu adâncimile lor, curenții maritimi, insule, etc.

hidrologie *s. f.* (gr. *ydor*, apă; *logos*, vorbire). Știința despre ape și proprietățile lor, etc.

hidromel *s. n.* (gr. *ydor*, apă; lat. *mel*, miere). Beutură făcută din apă și din miere zisă și *mied*.

hidropic, *ă adj.* și *s.* (lat. *hydropicus*, dela gr. *ydor*, apă). *Medic.* Boală ce constă în grămădirea unor serosități morbide, în pânțele sau la picioare, producând umflare.

hidropizie *s. f.* *V. preced.*

hidrostatic, *ă adj.* (fr. *hydrostatique*, baza gr. *ydor*, apă și lat. *stare*, a sta). Privitor la starea, plutirea pe apă; — *v. urm.*

hidrostatică *s. f.* *V. preced.* Parte din știința mecanice, care are de obiect echilibrul lichidelor și presiunea ce exercită asupra vaselor. *Balanța hidrostatică*, aparat care determină greutatea speciică a corpurilor.

hidroterapie *s. f.* (gr. *ydor*, apă; *therapeia*, tratament). *Medic.* Tratamentul unor boale prin întrebuințarea apei sub formă de fricțiuni, stropiri, dușuri, înfășări, băi etc.

hienă *s. f.* (gr. *hyaina*). *Zool.* Numirea unui animal carnivor, cu picioarele dindărăt mai scurte de cât cele din'ainte; trăiește în Asia și Africa (se zice că mănâncă mortăciuni).

hieratic, *ă adj.* (gr. dela *hieros*, sfințit). *Scriere hieratică*, ce aparținea numai preoților (la Egipteni).

hierofant *s. m.* (fr. *hierophante* dela gr. *hieros*, sfințit; *phainô*, prezic). Preot care prezida misterele dela *Eleusis*, lângă Atena.

hieroglifă *s. f.* (gr. *hieros*, sfințit; *glyphô*, gravez). Scriere săpată în piatră pe monumentele din Egipt, de către preoții egipteni.

Semnele acestei scrieri reprezenta: unele sunetele vorbirei, altele chiar obiectul despre care se scria, astfel că scrierea aceasta era și fonetică și simbolică. A fost descifrată de către egiptologul francez Champollion, după expediția lui Napoleon în Egipt și astăzi se pot citi inscripțiile hieroglifice.

hieroglific, *ă adj.* Cu semne hieroglifice ca scrierea egipteană; *fig.* neînțeles, nedescifrabil.

higu *s. n.* (din rom. *huciu*). Păd. rice mică pentru lemne de foc.

hiilnică *s. f.* (daco-r. *chilôs*, iarbă; *mikka*, mică). *Bot.* Plantă cu floare galbenă și miros tare, zisă și *călțnică*.

himen *s. n.* (gr. dela *Hymen*, numele zeului ce prezida la căsătorie, fiul lui Apollon). *Anat.* Membrana castității, fecioriei; *fig.* căsătorie.

himenoptere *s. pl.* (gr. *hymen*, membrană; *pteron*, aripă). *Zool.* Insecte ce au aripile membranoase.

himeră *s. f.* (gr. *chimaira*, numele unui monstru, animal închipuit). Închipuire deșartă, părere fantastică; ideie nerealizabilă.

himeric, *ă adj.* și *adv.* De himeră; de închipuirii deșarte; fără tmeiui, neserios.

hindichiu *s. n.* (lat. dela *induco*, a duce în). Jghiab mic, pe unde curge încet vinul din teasc sau din lin. — Și Turc *hendec*.

hingher *s. m.* *V. hengher*.

hioal *s. f.* (lat. dela *hiatus*, prăpastie, din *hio*, are, a fi deschis). Mare adâncime; prăpastie.

hioid, *ă adj.* (lat. dela *hio*, a căsca, a deschide). *Anat.* Un pic os ce formează rădăcina limbei.

hipic, *ă adj.* (gr. *hippos*, cal). Despre cai, privitor la cai.

hipodrom *s. n.* (gr. *hippos*, cal; *dromos*, alergare). Loc anume, unde se fac alergări de întrecere cu caii, dându-se premii căilor ce reușesc să întrecă pe ceilalți.

hipotag *s. m.* (gr. *hippos*, cal; *phagô*, mănânc). Cel ce mănâncă carne de cal.

hipologie *s. f.* (gr. *hippos*, cal; *logos*, vorbire). Știința despre creșterea și îngrijirea cailor.

hipopotam *s. m.* (gr. *hippos*, cal; *potamos*, fluviu, apă). *Zool.* Mare animal patru-ped, ce trăiește pe țărmurile fluviilor din Africa.

hribă *s. f.* *V. hrib*.

hiritisi (a) *v. V. heretisi*.

hironie *s. f.* (gr. *cheirotoneia*, întinderea mânei, punerea mânelor, alegere prin ridicarea mânelor). *Bis.* Ridicarea (sfințirea

prin rugăciune și suprapunerea mânelor arhierului a unei persoane într'o funcțiune sau demnitate bisericească de preot, diacon, etc.

hirotonos (a și a se) *v. V. preced.* A sfinți preot, diacon, etc; a se consacra unei funcțiuni bisericești.

hirtă *s. f.* (lat. diformat din *quarta*, sfert). A patra parte din suprafața de un pogon (optime dintr'un hectar).

histologie *s. f.* (gr. *istion*, țesătură; *logos*, vorbire). *Anat.* Partea din anatomie, care tratează despre țesăturile organice.

histrion *s. m.* (lat. *histrion, onis*). Comedian, farsor.

hi! *interj.* (daco-gr. *hys*, porc). Exclamare pentru a înlătură, alungă porcul.

hlamidă *s. f.* (gr. lat. *chlamys*, manta). Mantie mare cu blană de hermină, ce poartă suveranii

hlandan *s. m. V. haldan.*

hlean *s. n.* (lat. dela *clavus*, cuiu, piroiu). Bucată de fer ce câptușește osia la car; felurite cuie la car; *pl.* fierărie, lucruri vechi de fer.

hleiu *s. n.* (diform din *cleiu*). Noroiu, glod lipicios; lut.

hlepai (a) *v.* (onomat. dela zgomotul mersului prin noroiu sau sorbirea cu zgomot a mâncării lichide). 1) A merge cu zgomot prin noroiu, prin glod; 2) a mânca, mesteca, sorbi zgomotos.

hleba *s. f.* (rus. *hleba*). Pâne neagră ordinară.

hliză *s. f.* (V. *clisă*). Bucată, brazdă mică de pământ.

hlizi (a și a se) *v.* (daco-gr. *chleyazó*, a râde batjocoritor). A zâmbi, a râde batjocoritor.

hloabă *s. f.* (daco-gr. dela *kollabos*, cheie pentru instrinat). *plur.* hloabe, hlobe, — prăjinile între cari se înhamă strâns calul, spre a trage căruța. *V. hulube.*

hlobă *s. f. V. hulubă.*

hluj, hlujan, hlujer *s. m.* (daco-gr. dela *chloos*, verde îngălbenit). Cotorul, partea lemnoasă a plantei după uscare, ce devine galbenă.

ho! *interj.* (lat. dela *huc*, aici acolo). Exclamare pentru a opri în loc, sau pentru a alungă, izgoni, (sai multe animale).

hoancă *s. f. V. hoască.*

hoartă *s. f. V. hârțai.* Căruța veche care hârțăie.

hoască *s. f.* (din lat. *avus*, bunic, strămoș, ca macedo-rom. *avușu*, moșu, scurtat *vușu*, *voșu*, femenin *voașă* (moașă) și *voască* sau

hoască — vezi și *vușcă*). 1) Uscătură; 2) ființă (babă) uscată, slabă; 3) coajă de pâne uscată; 4) coajă, scoarță uscată.

hoaspă *s. f.* (lat. *asper*, asprime). Pariea aspră, târâtă, dela măcinarea cerealelor.

hoboe *s. f.* (fr. din *hautbois*, (citit *oboa*). *Musie.* Instrument de lemn, ce dă sunete clare, ascuțite.

hobot *s. n.* (lat. dela *habitus*, îmbrăcăminte și datină, obicei). Voal, pânză cu care se acopere fața miresii, cum este obiceiul la nuntă — compară cu *nevastă*.

hodină *s. f. V. hodini.* 1) Repaus; 2) ședere din lucru; 3) dormire; 4) *fig.* lene.

hodini (a și a se) *v.* Amplificat din *odihnă* și *odihni*. 1) A se repausa din lucru; 2) a șede; 3) a dormi. *V. și odihni.* — Se apropie și de slavul *otdăh*, hodină.

hodolan *s. m.* (diform din *anatolian*, de Anatolia). Numirea unui grâu negru, zis și *tâtarcă*, zis și grâu *sarrazin*.

hodorogă *s. f. V. hodorozi.* 1) Vechitură, lucru vechiu și stricat slăbit; 2) căruța veche stricată; 3) *iron.* bătrân, a (căzătură); 4) *fig.* cel ce vorbește fără rost.

hodorog! *interj.* Zgomotul căderii unei putini, unui lucru ce nu se ține bine, e șubred.

hodorog *s. m. V. urm.* Om bătrân de tot; lucru stricat din vechime.

hodorogi (a și a se) *V. hodorog!* 1) A cădea sau a se rostogoli cu zgomot greoiu; 2) *fig.* a vorbi degeaba, fără șir; 3) a se slăbi cercurile dela buți, putine; 4) *fig.* a deveni cu totul bătrân; 5) a (se) ruina; 6) a se șubrezi.

hodorogit, ă *adj.* 1) Ruinat, stricat (un lucru); 2) slăbit din cercuri (un vas); 3) *fig. iron.* îmbătrânit, slăbit de tot.

hodoronc! *interj. V. hodorog!* Exclamare ce exprimă căderea cu zgomot tare și pe neașteptat.

hodoronc-tronc! *interj. V. preced.* Exclamare care exprimă căderea sau pronunțarea nu la timp și nepotrivit a unei vorbe; — *i-a căzut cu hodoronc-tronc la inimă* — s'a îndrăgostit.

hogaș *s. n.* (lat. *occasus*, cădere). 1) Drum prăpăstios, neregulat prin pădure; 2) răpă, vale.

hoge *s. m.* (turc). Numirea preotului turc.

hogeac *s. n. V. oceag.* — Și Macedo-bulgarii zic *hogeac*.

hoher *s. m.* (ungur *hoher* — pare însă cuvânt german). *V. Hingher.*

hohot *s. n.* (onomat. dela *ha! ha!* zgomotul râsului). Zgomot de râs; râs. Se zice și *hohot de plâns*, plâns zgomotos.

hohoti (a) *v.* 1) A râde cu zgomot; 2) a plânge zgomotos.

hoină *s. f.* diform din *oină*.

hoinar *s. m.* (dela *oi*, *oinar*, care păzește oile, umblă pe câmp după oi). Cel ce umblă degeaba fără treabă; vagabond.

hoinăreală *s. f.* Umblare fără ocupație.

hoinări (a) *v.* *V. hoinar*. A umbla degeaba, fără treabă, fără nici o ocupație; a vagabonda.

hoisa! *int. V. hăis*.

hoit *s. n.* (daco-gr. *koite*, culcat). Cadavru de animal.

hojma *adv.* (daco-gr. *chosma*, grămadă, mult. Mult neconținut.

hojmalău *s. m.* (daco-gr. *chosma*, grămadă). Om crescut mare, robust (ca batjocură).

holbă (*ochii*) (a și a se) *v.* (daco-gr. *kol-poo*, a rotunzi, căsca, umflă). A deschide f. tare ochii și a se uita cu nedumerire sau amenințator, sau prostete.

holbat, *ă* *adj.* Cu ochii foarte tare deschși.

holdă *s. f.* (lat. *holus*, legume; *do*, dau). Producțiunea câmpiilor sămănate; grânele crescute mari.

holeră *s. f.* (gr. *cholera*). *Medic.* Boală contagioasă, cu vărsături dese, eșiri afară și dureri mari interne. *Bot.* Numirea unei buruieni ce face ghimpi mulți ce înțapă f. dureros.

holercă *s. f.* (polonez *horylka*, rachiu prost. Rachiu, alcool.

holțeu *s. m.* (lat. dela *altus*, crescut, nalt, mândru). Cavaler, om tânăr, fiacău; necăsătorit.

homeri, *ă* *adv.* (gr. dela numele lui *Homer*, cel mai mare poet grec, care a scris *Iliada* și *Odiseia*). Ca stilul lui *Homer*, cum scria *Homer*; *ris* *homeri*, ris zgomotos.

hondrălău *s. m.* (daco-gr. dela *andros*, bărbat; *aleos*, neghiob, smintit). Tânăr sau bărbat care se ține de ștrengării; curtezan de mahală (iron).

hondroc *s. n. V. androc*.

hondroni (a) *v.* (daco-gr. *phonè-dromoo* = a precipită sunet). A vorbi tare și neconținut, a murmură. — Și *Ungurii* zic *hadarni*.

honvezl (*honved*) *s. pl.* (ungur). Numirea armatei teritoriale ungurești.

hcp! *interj.* 1) Exclamare care exprimă sărire; 2) *s. n.* săritură; 3) *fig.* greutate, dificultate; 4) șanț, adâncătură de sărit.

hopa! *interj.* 1) Exclamare de săritură; 2) de așezare undeva, pe ceva (pentru copii); 3) = urcă-te, așează-te, țezi.

hoplea! *interj.* (fr. *hop-la!*) Exclamare de a sări peste ceva.

hop-țop! *interj.* = exprimă gest sau fapt grăbit, neașteptat.

horă *s. f.* (daco-gr. *choreia*, danțare, joc; dela *choreio*, a jucă în cerc, în horă). 1) Jocul național românesc de origine clasică, în care jucătorii, ținându-se de mână, formează un cerc și fac pașii după cântecul muziciei, astfel: doi pași înainte (începând cu stângul, iar dreptul pășeste în urma celui stâng); un pas înapoi (cu dreptul), un pas înainte (stângul); apoi doi pași înapoi (cu dreptul); apoi un pas spre stânga (lateral cu stângul) și unul spre dreapta (cu dreptul) și iar dela început. Figura se repetă iarăși cu doi pași înainte etc. în care timp cercul se și învățește câte puțin spre dreapta. Jocul este ritmic, liniștit și impunător; 2) cântec pentru acest joc; 3) *fig.* danț în cerc; 4) *Trans.* doină.— Și *Bulgarii* zic *hora*.

horăi (a) *v.* (onomatop. dela zgomotul respirației greoaie în timpul somnului). A face zgomot prin respirația grea în timpul somnului.

horbotă, *e* *s. f.* (lat. dela *orbita* (orbatio) formă circulară). Colțuri sau găurele tăiate în pânză și apoi brodate ca o dantelă, ce se pune ornament la poalele fustelor.

horbotărie *s. f.* Magazin sau atelier de horbote; mulțime de dantele.

horbotat, *ă* *adj.* Dantelat, cu horbote.

horbojică *s. f.* Dantelă mică.

horcălală *s. f. V. horăi*. 1) Zgomotul horărei prin somn sau prin suprimarea respirației; 2) acțiunea de a horcăi.

horcăi (a) *v. V. horăi*.

horcăit *s. n. V. horcătală*.

horcoti (a) *v. V. horcăi* (mai ales când un animal tăiat moare).

hordă sau **hoardă** *s. f.* (mongol *ordou*, câmpul cu armata și curtea regelui tătar). Mulțime năvălitoare de barbari.

horhăi (a) *v.* (lat. dela *erro*, a rătăci și rom. *hai*, *hăi*, merge). A umbla în nesiguranță (prin întuneric); a rătăci noaptea; a căuta prin întuneric.

hori (a) *v. V. horă*. 1) A cântă și a jucă hora; a cântă cântece naționale; 2) a aduna fânul de pe câmp (în jurul stogului ce se clădește).

horn *s. n.* (lat. *fig.* dela *cornu*, corn de animal-ca și alte lucruri în forma aceasta: bucium, trâmbiță). Coșul pe unde iese fumul dela vatră (larg la bază și mai ascuțit spre vârf formând ca un corn sau coarne la casă).— Și german *horn* și polon *horno*.

hornar *s. m.* Coșar, care curăță funinginea din horn.

horol *s. m.* V. *coroi*.

horopsi (a) *v.* (lat. *caro*+*absum* = lipsesc de drag). 1) A lipsi de îngrijire și dragoste (un copil); a-l îndepărta și lăsa în părăsire; 2) a persecută; *horopsit de toți*, îndepărtat și neîubit de nimeni.

horpăi (a) *v.* (onomat. dela *harpl* zgomotul sorbirei unui lichid). 1) A sorbi zgomotos o mâncare lichidă; 2) a mânca repede și cu lăcomie.

horpăit *s. n.* Mâncarea cu zgomot de sorbire.

hortensie *s. f.* (lat. *hortensis*, de grădină). Bot. Numirea unei flori aduse din China și care face flori de culoare roză.

horticol, *ă adj.* V. *urm.* De grădinărie.

horticultor *s. m.* Cel ce se ocupă cu horticultura, — grădinar.

horticultură *s. f.* (lat. *hortus*, grădină; *cultura*, lucrarea, îngrijirea). Lucrarea și îngrijirea grădinei.

horțog *s. m.* V. *hoarță*.

horțiș *adv.* V. *hărțui*. Tras dea curmezișul; în curmeziș.

horum-harum *pl.* (zicătoare latină *horum harum*). De tot felul de lucrui; amestec.

hospodar *s. m.* (din *gospodar*, prin degradarea sunetului *g* în *h*). Titlu dat domnilor (principilor) din Moldova și Muntenia, care și ca structură etim. este egal cu acel de domn V. *gospodar*.

hoștină *s. f.* (daco-gr. *oxidion*, ca oțetul). Rămășițele dela struguri storși, din cari s'a scos vinul; sau dela prunile din cari s'a făcut țuica; orice rămășițe cari se acresc și dau oțet.

hoș *s. m.* (lat. dela *hostis*, inamic, dușman). 1) Tâlhar; cel care fură, pradă ucide; 2) *fig.* înșelător, șiret.

hotane *s. pl.* (din *ciotoane*, diformat *co-toane* și *hotane*). V. *ciotoane*. Picioarele animalelor.

hotar *s. n.* (dela vorba *hat*, cu terminația rom. *ar*). 1) Marginea despărțitoare (dela o țară, dela o moșie) care arată cât are, cât cuprinde; 2) *fig.* limită, sfârșit. — Și Ungurii zic *hatar*, dar este luat din românește.

hotări (a) *v.* V. *hotar*. 1) A spune cât (trebuie); vorbind de cantități; 2) a (se) decide; 3) a determina, a stabili, a fixa; 4) a pronunța o hotărâre judecătorească.

hotărâre *s. f.* 1) Deciziune judecătorească; 2) determinare; 3) voință neștrămutată; 4) tenacitate.

hotărit, *ă adj.* Determinat; statornic; decis; sigur; tenace.

hotăritor, *oare adj.* și *adv.* Cu hotărâre; definitiv; *fig.* serios.

hotarnic *adj.* Care arată hotarele (moșiei);

inginer hotarnic, inginer autorizat a face planuri de moșii.

hotărnici (a) *v.* A pune hotare sau a face planul, hotarul unei moșii; a delimita.

hotărnice *s. f.* Stabilierea, fixarea hotarelor unei proprietăți printr'un plan ingineresc.

hotărnice *s. f.* V. *preced.*

hotel *s. n.* (fr. *hotel* (citit oțel)). Casă cu multe încăperi, unde sunt găzduiți călătorii pe plată.

hotelier *s. m.* Stăpânul unui hotel.

hoțesc, *ească adj.* V. *hoț*. De hoț, ca la hoți; de înșelătorie.

hoțește *adv.* Ca hoții, pe furiș, *fig.* pe nedrept și cu sila.

hoți (a) *v.* V. *hoț*. A pradă, a fură; a fi hoț. **hoțe** *s. f.* 1) Îndeletnicirea hoțului; 2) pradă; 3) iurt; 4) *fig.* înșelătorie.

hoțiș *adv.* Ca hoții; pe furiș.

hotnog *s. m.* (ungur *hadnaghi* = cap de ceată). Comandant de călărași (*vechiu*).

hoțoman *s. m.* (dela *hoț*, cu adaus *man*, *magnus* latin, mare, puternic). Mae e hoț.

hrononit *s. n.* (onomat, *hrac!*) Scuiătură.

hram *s. n.* (gr. dela *chraomai*, a pune la dispoziție). *Bis.* 1) Patronul căruia i-a fost închinată (pusă la dispoziție) o biserică; 2) sfântul luat ca patron pentru o biserică; 3) ziua când se serbează patronul unei biserici. Și slavii au acest cuvânt, dar ei înțeleg prin *hram* însăși biserica mare de zid.

hramă *s. f.* (gr. *chrama*, amestecat). Numirea unei stofe din lână amestecată cu bumbac.

hrană *s. f.* V. *hrăni*. Nutrimnt, mâncare. Și Bulgarii zic *hrană*; iar în slav. *hraniti*, a păstra, are aceiași bază gr. *chronizô*.

hranaci, *e adj.* Care se nutrește bine, mîncăcios.

hrăni (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *chronizo*, a trăi, a fi viu). 1) A nutri (a întreține viața); 2) a da demăncare; a mânca; 3) a și trage substanțele necesare vieții (din pământ, planta).

hrănire *s. f.* Acțiunea de a nutri.

hrănit, *ă adj.* Nutrit, alimentat.

hrăntor, *oare adj.* Care nutrește, care satură.

hrăpelnic, *ă adj.* V. *hrăpi*. Care hrăpește.

hrăpi (a) *v.* (lat. *rapere*). 1) A lua pe nedrept lucrul altuia; a lua cu forța; 2) a apuca repede dela altuia; 3) a încălca, a se face stăpân pe pământul sau orice lucru al altuia.

hrăpire *s. f.* Acțiunea de a hrăpi.

hrăplit, *ă adj.* Luat cu forță, apucat dela altul.

hrăpitor, oare *adj.* și *s.* Cel care hrăpește; ia pe nedrept.

hrean *s. n.* (lat. dela *hira* (ira) iuțeală, iutație). *Bot.* Plantă a cărei rădăcină se întrebuințează la mâncare, dar care produce o iritație puternică la respirație și la ochi în deosebi. *V.* și *irean*.—Și Slavii zic *hren*.

hreapcă *s. f.* (daco-gr. *graphikê*, de zgăriat). Geblă mare. *V.* *greblă* și *gr. pă*.

hreniță *s. f.* *V.* *hrean*. Plantă aspră la pipăit ce crește în locuri sterpe.

hrențui (a) v. (lat. din *reneo*, a desfese, *renetum*, desțesut). A puita o haină până se desfese, se rupe de tot.

h ențuit, ă *adv.* *V.* *preced.* Rupt, zdrențuit.

hrepciu (a) v. *V.* *hreapcă*. A adună cu *hreapca*.

hrib *s. m.* (slav rus *hrīb*). *Bot.* Numirea unei specii de minătarci, ciuperci, cari se usucă și se păstrează pentru iarnă; foarte mulți în pădurile din Rusia.

hrincă *s. f.* (lat. dela *ringor*, a scrâșni din dinți). Bucată mare (de slănină, de mălaiu, mămăligă, etc).

hrișcă *s. f.* (slav dela *grecika* = grecească—grâu grecesc). Grâu negru adus din Asia.

hrisov *s. n.* (gr. *krisos* (krisis), deciziune judecătorească). Document, act din vechime, care conține o deciziune a domnitorului sau o hotărâre judecătorească întărită de Domn; *fig. pl.* acte vechi.

hronic *s. n.* *V.* *cronică*. Însemnări istorice, din timpurile vechi, lăsate de cronicari.

hronograf *s. m.* *V.* *cronograf*.

hropot *s. m.* *V.* *ropot*. Zgomot de mersul căilor.

hropoti (a) v. *V.* *hropot*. A se produce hropot.

hrubă *s. f.* (lat. dela *rupes*, peșteră). 1) Escavațiune pe sub pământ; 2) pimniță nezidită, ci numai adânc scobită pe sub pământ și unde vinul se păstrează foarte bine. *Mold.*

huceag *s. n.* *V.* *huciu*. Tufiș des de mălăcină în care se poate ascunde.

huciu *s. n.* (daco-gr. dela *hosis*, grămădire). Desiș de pădure; pădure mărunță și f. deasă. *Mold.*

huciu (a) v. *V.* *pręc*. A alunga să se ducă (găinile).

hudită *s. f.* (slav. dela *hoditi*, a merge). Stradă îngustă.

hudubal sau hudubl (a) se v. (lat. din *hiatus* (hieto, hio), căscat, crăpat, surpătură, prăpastie — diform, *hiadu* (i), sau *hiadu* (bi). A (se) crăpă, dărăpână, prăvăli la o parte (o casă, teren, șopru, căsoale, mai ales făcută din lemn).

hudubale *s. f.* *V.* *preced.* Casă, șopru sau magazie dărăpănată și aplecată la o parte. *Mold.*

hududolu *s. n.* (lat. din *hiatus*, prăpastie, prin forma *hiatudo*, *hiadudo*). Prăpastie, ripă adâncă a unui pârâu ce vine repede și apoi seacă. *Olten.*

huet *s. n.* (onomat. dela *hu!*... zgomot surd și prelung ca sunetul *u*). Zgomot surd și prelungit.

huhurez *s. m.* (onomatop. dela zgomotul *hu!* *hu!* pe care îl face). *Zool.* Numirea pasărei de câmp care strigă *hu hu*.

hui (a) v. *V.* *huet*. A face zgomot prelung sau neconținut; *fig.* a (se) certă.

huideo! *interj.* (*ho!* și lat. *ito*, a merge). Exclamare de dispreț și de alungare (pentru porci).

huiduia! *s. f.* 1) Acțiunea de a huidui, de a striga cuiva *huideo!* — 2) alungare cu dispreț.

huideu (a) v. *V.* *huideo*. A zice *huideo!*; a alungă cu dispreț; *fig.* a manifestă contra cu stigăte de dispreț.

huilă *s. f.* (fr. *houille* dela lat. *hullae*). Cărbune de pământ zis și cărbune de piatră, ce dă multă căldură, din care se extrage gaz aerian, gudron, acid fenic, benzină și colorii.

huilier, ă *adj.* *V.* *preced.* Unde se află huilă, ce conține huilă.

hulă *s. f.* (gaco-gr. dela *cholos*, fiere, venin, ură). Vorbire de rău cu ură despre cineva; bârfire; calomniare, defăimare, dispreț.

huli (a) v. *V.* *preced.* A vorbi de rău pe cineva din ură; a critica; a defăimă, calomniă.

huligan *s. m.* *V.* *găligan*.

hulire *s. f.* Acțiunea de a huli.

hulit, ă *adj.* Bârfit, criticat, disprețuit.

hulitor, oare *adj.* Care hulește.

hulpi (a) v. (diform. din lat. *oppleo*, *ere*, a umplea). A turna grăul în saci; a umplea sacii cu grâu.

hulpav, ă *adj.* *V.* *glupav*, din *gulpav*.

hultan *s. m.* (lat. *haliætus*, *haliætum*, vultur de mare). *Zool.* Pasăre răpitoare din speța vulturilor.

hultenoală *s. f.* (dela *hultan*). *Bot.* Plantă ce crește pe înălțimi și ripi, zisă și *vulturică*.

hultoană *s. f.* *V.* *hultui*. 1) Cracă de pom hultuită sau altuită; altoi; 2) cireasă din pom hultuit.

hultui (a) v. (lat. dela *cultus*, lucrat; îngrijit). 1) A cultiva pomul prin adaptarea la o tulpină de pom sălbatic, a unei crenguțe din alt pom de speță bună, care dă fructe gustoase; 2) prin asemănare se zice *hultul* sau *altui*, la inocularea vaccinului (vaccinare);

3)-fig. iron. a aplica o lovitură tare, a umplea de sânge.

hulub s. m. (diformare din lat. *columba*, *columba*). 1) Zool. Pasărea semidomestică zisă și porumbel; 2) colac mic, împletit în formă de pasăre (cu ochi din boabe de piper). *Mold.* Și slavii zic *golubi*.

hulubă pl. hulube sau **hlube s. f.** (daco-gr. dela *hulē* (yle), prăjină, lemn; *ubos*, cub). Prăjinile de cari se înhamă calul pentru a trage căruța.

hulubărie s. f. V. hulub. Căsuța unde stau hulubii, porumbeii.

hulubaș s. m. Zool. 1) Mic hulub; 2) turturea.

huludeț s. m. (daco-gr. *hulē*, lemn; *dī-exemi* (diă), a trece dincolo). 1) Bețișorul din mijlocul suveicii, ce trece prin țeava pe care este firul pentru țesut; 2) cuiul ce trece prin baza proptapului sau oiștei și prin dricul carului.

humă s. f. (lat. *humus*, pământ). Pământ vântat, cleios; argilă. — Și Bulgarii zic *huma*.

humor s. n. (englez *humor*). 1) Dispoziție sufletească de veselie; 2) provocarea bunei dispoziții, veselie; 3) vorbă de haz; 4) haz.

humos, oasă adj. Care conține humă.

humul (a) v. V. humă. A lipi cu humă sau a mânji; a colora cu humă muiată în apă (vatra, sau brăul de jos dela casă, etc).

hun s. m. Om din neamul Hunilor, popor sălbatic de pe țărmurile mării Caspice care năvăli în Europa în secol. V-lea.

hunie s. f. (lat. dela *conus* (conie), în formă de con, — ca lat. *cuneus*, *cunea*). Pâlnie sau leică, pentru turnat vinul în butie.

huo! interj. Exclamare ca și *ho!* pentru oprire: pentru îndepărtare, alungare cu dispreț.

hup! interj. V. hop.

hupăi sau hopăi (a) v. (Dela interj. *hop!*). A sări în sus (ca joc).

hupit, ă adj. (lat. *cupidus*). 1) Lacom; 2) foarte flămând. *Olt.*

hur! (onomat). 1) Zgomot de mersul roatelor; 2) ruinare, dărîmarea cu zgomot.

hura! interj. (englez—strigăt de aclamare; la Cazaci, strigăt de luptă). 1) Strigăt de aclamare — 2) strigăt de indemn la atac, la asalt în războiu (*ura!*).

hurătul (a) v. (lat. dela *horridus*, de spaimă). A alunga, a speria păsările (de casă).

hurdubaie s. f. V. hur! Casă dărîmată, veche.

hurdubai (a | se) v. V. prec. A se slăbi, aplecă într-o parte, de vechime.

hurducă (a) v. (lat. *horeo*, tremur, *duco*, duc). 1) A zdruncină (căruța când merge); 2) a duce clătînînd mereu.

hurducat, ă adj. V. prec. Zdruncinat.

hurducătură s. f. V. prec. Zdruncinătură.

hurduz-burduz adv. (lat. *horridus-bihorridus*, cu frică, strășnicie și dublă strășnicie). Cu forța și cu strășnicie — a aduce *hurduz-burduz* pe un vinovat.

hurez s. m. V. huhurez și ciuhurez.

hurului (a) v. (dela *hur*, *hurui*). Măcinare mare (prin huriitul pietrei de moară) făcînd crupe în loc de făină.

huriuală s. f. V. preced. Grăunțe de porumb sfărîmate, crupe. *V. urloaie, urloaie.*

hurmuz s. n. (dela orașul *Urmuz* (în golful Persic) de unde se aduce mărgear), Mărgele (ca mărgearul) din sticlă colorată, ce se fabricau în Veneția. *Bot.* Numirea unui arbust ce face fructe ca mărgelele albe.

hursuz, ă adj. V. ursuz.

hurta s. f. V. vurtă.

hurueală s. f. V. huruit.

hurul (a și a se) v. (dela onomat. *hur!*). 1) A face zgomot roatele în mers, sau pietrele morii când macină; 2) a se ruina cu zgomot ceva; 3) a se rostogoli cu zgomot.

huruit s. n. adj. 1) Zgomot de huruire; 2) dărîmat.

hurultoare s. f. 1) Jucărie de copii care huruie; 2) aparat care prin bătaia vîntului face zgomot, zis și *sfârlează*.

huș! interj. (lat. *huc-ciere* = a mișca acolo). Exclamare pentru a face să zboare, a alunga pasările.

hușar s. m. (ungur). Numirea cavaleristului ungur.

hușărime s. f. Armată de hușari.

huște s. pl. (lat. dela *usitor*, *are*, (citit *uzitor*), a se uză). Tărățe cari au servit la facerea borșului și cari apoi se aruncă fiind uzate.

huștiu! V. urm. Exprimă mișcare repede.

huștiuluc! interj. (un compus din *huști* și *ful*). Exprimă ducerea dea rostogolul, sau căderea și scufundarea în apă.

huța s. f. și adv. (lat. din *huc-ciere*, a mișca acolo). Balanțare, dare cu scrînciobul, sau cu țuțea, cu dăinăușul: *se dă huța*.

huțai (a și a se) v. V. preced. A se balanța; a se clătina într-o parte și 'n alta; a se da în scrînciob, sau în dăinăuș, ori dulap.

huțupină s. f. V. oțopină.

huzmet s. n. (turc. *huzmet*). (vechiu). 1) Venitul total al statului, de care se folosea mai ales domnitorul; 2) *vechiu*, funcțiune publică.

huzur s. n. (lat. dela *usura*, (cit. *uzura*), folosul dela un lucru). Traiu îmbelșugat și

cu mulțumiri, cu plăceri ticnit. — Și Turc. *huzur*.

huzuri (a) v. V. *prec.* A se folosi de traiu bun, a trăi în desfătare și belșug; *fig.* a sta la adăpost și la căldură.

huzurit s. n. V. *huzur*.

I

I. i s. n. Numele litererei a noua din alfabet.

ii. *interj.* Exclamare de uimire, de mirare sau de aducere aminte.

i part. pen'ru *vei.* *De-i vedea* = de vei vedea.

i part. pentru *e* sau *estc*: mare-i D-zeu!

i pron. pentru *lui, ei*: dă-i pace; fă-i loc.

i conj. (slav *i* = și). Și (numai în documente vechi).

ia! *interj.* 1) exprimă ascultare: *ia!* = auzi! 2) atenție: *ia vezi*, fii atent, bagă seamă; 3) nepăsare, repugnanță.

ia adv. (din lat. *eo, ire*, a merge). *Iă cântă, ia să vedem* (pentru *hai, haide*).

ia verb. Imperativul per. II dela a *lua*: *ia banii*.

iabașă s. f. (turc dela *ıvaş*, încet). 1) Un fel de clește, din două bețe de lemn, cu care se prinde și se strânge buza de sus a calului, pentru a 'l face să stea liniștit la potcovire; 2) *fig.* frâu; 3) *iron.* ochelari.

iacă s. f. (gr. *iakos*, o haină romană; turc; guler de haină *lucă*). Un fel de haină în vechime, *fig. a feștelii iacaua*, a se compromite, a se face de răs.

iacă s. f. (prescurtat din *neneaca*). Mamă mare, bunică, bunicuță. *Mold.*

iacă! *interj.* (lat. *ecca* = *ecce*, iacă, iată). Ast-fel; iată; uite, poftim.

iacătă! *interj.* V. *iacă*. (din *eaca* și *cată* = ia uite). Iată.

iacobin s. m. (fr. *jacobin*). *Ist.* Revoluționar din acei ce țineau consfăturile la biserica iacobinilor din Paris.

iad s. n. (daco-gr. *Aidēs, Adēs* sau *Hadēs*, numele lui Pluton, zeul infernului, al iadului). Infernul, locul de chin, pe lumea cealaltă, pentru oamenii păcătoși; *fig.* chin, suferință continuă. — Și slavii zic *ad* și *iad*.

iadă s. f. V. *ied*. Puiul de parte femeiască al caprei.

iadeș s. n. (lat. dela *edicere*, a hotări, a declara). A se apuca la rămășag, joc în care cei doi angajați caută să nu primească în mână dela celalț vre-un lucru, fără a zice înainte de a-l primi, vorba *știu*, adecă *știe*,

nu a uitat că sunt în rămășag; dacă însă unul uită și primește lucrul dat fără să zică *știu*, atunci cel ce dă, zice vorba *iadeș*, și l'a rămas; deci trebuie să-i dea prețul sau darul pe care s'au prins rămășag. Jocul are origină romană (dela Augurii care preziceau după zborul sau după intestinele păsărilor) de oarece începe prin aceia că, osul ce formează furca pieptului (săniuța) la păsări, luat de un mesean în timpul mesei, îl propune celui cu care vrea să prindă rămășag, zicând amândoi vorba *iadeș*, și trag fiecare de câte un crac, până se rupe osișorul; acel la care vine un crac întreg și cu vârful furcii, zice vorbele: *eu am să te îngrop* — probabil o diformare prin uz din *inculp*, adică *am să te rămân*. — De aci osișorul furcii peptului dela pasări se chiamă și *iadeș*, servind jocului sus arătat.

iagod s. m. V. *agud*. *Bot.* Dud sau agud; generalizat după slavi, înseamnă *fruct* sau *pom fructifer*.

iahnie s. f. (daco-gr. dela *iakchos*, porc). Mâncare prăjită cu multă grăsime de porc, sau cu untdelemn mult, în care se pune și multă ciapă mărunță. — Și turc. *Yahny*.

iaht s. n. (fr. *yacht*, olandez *yacht* și în alte limbi la fel). Numirea unei micș corăbii sau vapoarăș luxos pentru preumblare și călătorii de plăcere.

ialoviță s. f. (lat. dela *eluvies*, apă vărsată, cursoare, zoaie). 1) Apă prea multă vărsată pe jos, băltoacă; 2) Numire dată animalelor ce se moaie în noroiu (bivolul); 3) bivoliță; 4) *Mold.* vacă grasă. — Și Sărb. *ialovița*.

iama s. f. (turc. *yama*). 1) Împrăștiere, răsipă, distrugere, (despre bunuri, avere, fructe, bani). A *da iama*, a răsipi, a distruge, a iură; a vinde pe nimic; 2) năvală, invazie (vechiu).

iamb și **iambic** *adj.* (gr. *iambos*). *Poetic.* Vers antic cu un picior scurt și unul lung.

ian! *interj.* (din *ia* și 'n = *ia în*). Exprimă ideea de ipoteză sau de condițiune: *ian du-te; ian ascultă; ian auzi!* (ca și latin *en, iată, hai!*).

ianiceri sau **ieniceri** *s. pl.* (turc *teni*, nou; *ceri*, miștie). Armată turcească formată din creștini convertiți la mahometanism.

ianod *s. n.* (lat. dela *in*, în; *odós* sau *odor*, miros, parfum). *Zool.* Numirea unui animal carnivor, ce are deasupra anusului o pungă cu o grăsime mirositoare din care se face parfum.

Ianuarie *s. m.* (lat. dela *ianua*, poartă și *Ianus*, zeul porților, al intrărilor). Numire dată de Romani lunii întâia din an, cu care se intră în noul an.

Iapă *s. f.* (lat. *equa* (citit *evva*). 1) Cal de parte femeiască; 2) *pl.* tălpile dela stative; 3) cioaca dela plută.

iar, iară, iarășl conj. și adv. (lat. *ergo*). Așa dar, deci prin urmare, însă; din nou; încă o dată.

Iarbă *s. f.* (lat. *herba* (citit *erba*). 1) Pașiște, iarba verde pentru păscut; 2) *ierburi*, plante medicinale; 3) *iarba de pușcă*, praf, pulberea explozibilă pentru pușcă. *Bot.* *iarba amară*, plantă din familia compozeelor; *iarba aspră*, cu rădăcina mirositoare zisă și *nard și țeposică*; *iarba codrului*, zisă și mătrăgună; *iarba de curcă*, plantă amară întrebuințată în medicină; *iarba de lungoare*, plantă ce se dă contra frigiurilor; *iarba de mare*, plantă marină din familia algelor, servește pentru tapișeri la umplut perne de scaune; *iarba de leac*, *fig.* ceea ce este foarte prețuit, căutat; *iarba fiarelor*; 1) plantă cu flori albe-gălbui ce se credea bună contra otrăvirei, ea însăși veninoasă; 2) iarbă închipuită de popor că ar putea descuia iacătele; *iarba găii*, plantă cu gust amar; *iarba grasă*, plantă cu foi cărnoase pline; *iarba iepurelui*, plantă ce se clătină, zisă și tremurătoare; *iarbă mare*, plantă ce se crede bună pentru menținerea și creșterea părului (spălat cu zeama ei), rădăcina bună pentru afumat; *iarba nebunilor*, plantă zisă și spânt, întrebuințată în farmacie ca purgativ, — se credea în vechime că vindecă nebunia; *iarba șarpelui*, plantă ce crește răsucit, zisă și *cărligată*; *iarba stupului*, plantă zisă și *melisă* și *mătăcină* cu miros plăcut, se unge cu ea stupul nou pe dinlăuntru, pentru ca să-i placă roiului; *iarba tăieturei*, plantă din familia labiatelor, ce se crede că vindecă tăietura; *iarba vântului*, plantă subțire și naltă; *iarba vulturului*, plantă din familia compozeelor, zisă și vulturică, ce crește pe locuri răpoase.

Iard *s. m. V. Yard.*

Iarmaroc *s. n.* (german *Iahrmarkt* din *Iahr* (citit *Iar*), an; *markt*, târg). Târgul

anual ce se face într'o localitate și unde se aduc mărfuri, vite și produse spre vânzare.— Și Rușii zic *Iarmark*.

Iarnă *s. f.* (lat. *hiberna*). Timpul friguros când cade ninsoare și îngheață apa.

Iască *s. f.* (daco-gr. deia *iské*, burete ce crește pe stejar sau pe nuc, de unde și italian *esca*). 1) Burete de stejar sau de nuc, fierț și apoi foarte mult uscat, în cât schinteia ce iese din amnar, îi aprinde repede fibrele, dacă este pus pe cremene unde lovește amnarul; 2) *fig.* lucru sec și fără gust.

Iasomie *s. f.* (arab *iasmin*). Numirea unui arbust cu floricele mici albe, foarte mirositoare.

Iasp(is) *s. n.* (gr. lat. *iaspis*). Numirea unei pietre prețioase, opacă cum este agata.

Iată prep. tranform din *acă*.

Iatac *s. n.* (turc *iatac*, pat). Camera de culcare.

Iatagan *s. n.* (turc). Cuțit foarte mare și curbat, ce se purta la brâu și servea ca sabie.

Iaurgiu *s. m.* Cel ce face sau vinde iaurt.

Iaurt *s. n.* (turc *iogurt*). Lapte mai ales de oi, fierț și apoi puțin acrit cu chiag sau cu alt lapte acru, și lăsat liniștit, nemiscat, să se închiege. Se recomandă ca foarte igienic, de oarece conține acid lactic. — Numirea se întrebuințează în peninsula Balcanică.

Iavașă *s. f. V. Iabașă.*

Iaz *s. n.* (daco-gr. dela *izó* și *izano*, a adânci, a se afundă). 1) Lac, baltă prinsă între țărmuri măi ridicare; heleșteu; 2) canal ce duce apa la moară; 3) dig ce stavilește apa. — Și Bulgarii zic *Iaz*.

Iazier *s. n. V. Iaz.* Lac, baltă.

Iazmă *s. f.* (daco-gr. dela *iasmos*, convalescent, sculat de pe boală). 1) Om slab; schelet; 2) *fig.* fantomă, arătare; 3) *Banat.* aghiazmă.

Ibâncă *s. f.* (daco-gr. *ipponikon*, *ipponike*, pentru cal). Pătura de cal sau pețina ce se pune sub șea.

Iberic, a adj. (dela *Iberia*, numele vechiu al peninsulei ce formează acum Spania și Portugalia). Din peninsula iberică.

Ibidem adv. (lat. *ibidem*). Chiar la aceasta, chiar acolo, sau chiar acolo (se întrebuințează numai literar).

Ibovnic (slav *ilubovnic*). Om tânăr, care este iubit de o fată; amant; iubit. — Și Bulgarii zic *ibovnic*, amant, iubit.

Ibovnică *s. f. V. ibovnic.* Amantă, fată ubită de un tânăr.

Ibric *s. n.* (lat. dela *abirrigo*: *ab*, spre, pentru; *irrigo*, duc apa). 1) Vas de metal de dus apă; 2) vas mic de metal pentru fierț apa. — Și

Turcii au acest cuvânt, format de latinii din orient.

ibriclar s. m. Cel ce turna apă cu ibricul ca să se spele domnul.

Ibrid, ă adj. (lat. *hibridus*). Copil sau puiu, născut din părinți neasemeni, adică unul de un neam, de o speță și altul de o altă speță.

ibridism s. n. V. *preced.* Nașterea din imperecheri de spețe deosebită.

Ibrîșin s. n. (turc *ibrîșim*). 1) Ață de mătăsoasă foarte tare; 2) *fig. a trage ibrișinul*, aluzie, ironie înșepătoare; 3) *adv.* șiret; dibac'u; 4) *adv.* minunat, strună, cu fineță.

ic s. n. (lat. *dela ico, a lovi*). Pană în care lovești pentru a despică un lemn gros. — Și Ungurii zic *ik*.

ichiu s. n. (lat. *aequius*, mai potrivit). 1) Oșișor, arșic plumbat, ca să cadă cum trebuie (la jocul cu oșișorul); 2) strună sensibilă, care se acordă; 3) *fig.* dificultate, ce trebuie aranjată.

Ici adv. (din lat. *hic* = aici (ca și fr. *ici*, citit *isi*). 1) Aiată locul de față, acolo; 2) loc apropiat.

icni (a) v. (nomat. *dela* articulația *ec!* sau *ic!* când sughite, plânge sau vine să vomiteze cineva). A scoate un sughiț: de vomitare, sau de suspine de plâns, sau din o cădere, sau primind o lovitură în coastă ori în pânțece.

icnătură s. f. Zgomotul, articulația de icnire.

icioglan s. m. (turc. *icel oglany*). Fecior de casă la domni vechi.

icoana s. f. (gr. *eikon*, imagine, chip, icoană—*dela* *eikō*, a fi asemenea). 1) Chipul zugrăvit, ce reprezintă sfinți la cari se închină creștinii; 2) imagine, tablou; 3) *fig.* închipuire din imaginația poezilor; 4) reprezentare, înfățișare—*icoana vremii de demult*.

iconar s. m. Cel ce zugrăvește icoane sau vinde icoane.

iconoclast s. m. (gr. *din eikon*, icoană, *klaō*, sfărâm). Cel ce combătea închinarea la icoane (în primele timpuri ale creștinismului, secol VIII).

iconografie s. f. (gr. *eikon*, icoană; *graph-ein*, a scrie). Scriere despre icoane și cum trebuie zugrăvită o biserică și cum trebuie zugrăviți sfinții.

iconolatr s. m. (gr. *eikon*, icoană; *latrêyō*, a adora, a se închină). Închinător la icoane.

iconom, ă adj. și *s. V. econom*.

iconostas s. n. (gr. *eikon*, icoană; *stasis*, fixare, așezare). Suportul pe care se așează icoana la care se închină creștinii când intră în biserică.

icosaedru s. n. (gr. *eikosi*, 20; *edra*, față). *Geom.* Corp geometric cu douăzeci de fețe.

icosar s. m. (gr. *eikosi*, 20). Monetă turcească de 20 lei vechi, aproximativ 7 lei noi.

icre s. f. (lat. *dela icur, icoris* maiul sau ficatul). 1) Ouăle mărunte, roșcate sau negre, ce se află în interiorul peștelui; 2) mușchii *dela* pulpa piciorului.

ictenie s. f. V. *ectenie*.

icter s. n. (gr. *ikteros*, gălbineală). *Medic.* Gălbinare, boală de ficat, din care omul capătă colorare galbenă.

ictiofag s. m. (gr. *ichthys*, pește; *phagein*, a mânca). Cel ce mănâncă pește.

Ictiosaur s. m. (gr. *ichthys*, pește; *sauros*, șopărlă). Animal mare antideluvian cu forma de pește și coada ca de șopărlă (crocodil).

ide s. f. (lat. *idus*). Numirea la Romani a zilei a 15-a din lunile Martie, Mai, Iulie și Octombrie și a 30-a zi din celelalte luni ale anului.

ideal, ă adj. (fr. *idéal*, *dela* gr. *idea*, întrupare, concepțiune a spiritului). 1) Ceea ce este numai în închipuirea minții; 2) ceceea întrece lucrurile sau ființele văzute, concrete; 3) *s. țintă* către care tinde cineva; 4) *adv.* cum nu se poate mai bine, admirabil; 5) *s. tipul* perfecțiunii.

idealiză (a) v. (fr. *idealiser*, *dela* *ideal*). A da un caracter ideal; a schimba înfățișarea naturală, căutând perfecționarea prin imaginație.

idealizare s. f. Acțiunea de a idealiză.

Idealism s. n. *Filos.* Doctrină filozofică, ce dă importanță exclusivă noțiunilor și adevărilor concepute de rațiune.

Idealist s. m. 1) Care practică doctrina idealismului; 2) care se conduce mai mult de închipuire și de rațiune de cât de realități.

idee s. f. (gr. *idea*, întrupare, aspect, înfățișare). 1) Înțelegere, gândul ce se formează în mintea omului despre ceva; 2) părere, opinie despre ceva sau cineva; 3) plan, plănuire. «*Ideea Europeană*» revistă socială, critică, literară, apărută acum în loc de «*Noua Revistă*», mai veche.

idem adv. (lat. *idem*). Același, la fel, de același fel, asemenea.

identice, ă adj. și *adv.* (fr. *ident'que* *dela* lat. *idem*). Exact la fel, întocmai.

identifică (a și a fel) v. V. *preced.* A fi, a face, sau a se face întru totul una (cu un altul).

identitate s. f. V. *identice*. 1) Asemănare întocmai; 2) constatarea că este chiar o anume persoană; 3) *bilet de identitate*, act prin care se constată că persoana care-l posedă este cea arătată prin cuprinsul lui.

ideografie s. f. (gr. *idea*, idee; *graphô*, scriu). Reprezentarea ideilor prin chipuri desemnate.

ideografic, **ă** *adj.* (*idee* și gr. *graphô* scriu). (Scriere) în care un semn reprezintă o vorbă (ca la Chinezii).

ideolog s. m. V. *ideologie*. Cel ce se conduce și prețuește mai mult idealitatea și ideile de cât realismul.

ideologic, **ă** *adj.* Care privește ideologia.

ideologie s. f. (gr. *idea*, idee; *logos*, vorbire). Știința ideilor; știința obținută exclusiv pe bază de judecată și de raționament.

idilă s. f. (lat. *idyllium*). 1) Mică poemă pastorală sau bucolică; 2) *fig.* mărturisiri de dragoste în singurătatea și farmecul naturii; pereche care și face astfel de mărturisiri.

idilic, **ă** *adj.* De idilă, ca în idilă.

idiomă s. f. (gr. *idiôma*, dela *idios*, propriu). Limba proprie unei națiuni sau unei provincii.

idiomatic, **ă** *adj.* De idiomă.

idiopatie s. f. (gr. *idios*, propriu; *pathos*, suferință, boală). *Medic.* Maladie, boală ce are caracterul ei propriu, independent de o altă afecțiune.

idosincrasie s. f. (gr. *idios*, propriu; *syn*, cu; *krasis*, temperament). Desgust involuntar pentru ceva, numai din cauza temperamentului, firii omului; — și contrar, plăcere pentru ceva numai din cauza temperamentului.

idiot s. m. și *adj.* (gr. dela *idiôtes*, om prostular nepriceput în afaceri de stat; apoi — particl). Lipsit cu totul de minte; prost, nerod.

idioție s. f. V. *preced.* Prostie, neghiobie, nerozie.

idiotism s. n. (gr. dela *idios*, deosebit). *Gram.* Înțeles deosebit ce au unele vorbe într-o limbă sau într'un idiom; de ex. *a tuna 'n sobă*, a intra în casă (bănățean).

idol s. m. (gr. *eidôlon*, chip, formă). 1) Statue ce reprezintă o divinitate păgână și la care se închină sau se închinău păgânii. 2) *Fig.* Persoană pe care o adoră, o admiră, sau o linguesc cei interesați; 3) obiect prețuit mai presus de orice (*banii* — pentru avar); 4) *pop.* diavol.

idolatră sau **idolatrăză** (a) v. 1) A adoră, a se închina ca păgânii la idoli; 2) *fig.* a iubi f. mult.

idolatrie s. f. (*idol* și gr. *latreÿô*, ador). Adorarea idollor.

idolatră s. m. V. *preced.* Închinător la idoli.

ie s. f. V. *îe*.

ied s. m. (lat. *haedus* cit. *edus*). Puiul de capră.

iedec (la) *adv.* și s. V. *edec* și *edecuri*. **iedeciu** s. m. (turc *yedecly*). Servitor în casa domnitorului.

iederă s. f. (lat. *hedera*). *Bot.* Plantă agățătoare ce stă verde și iarna.

ieftin, **ă** *adj.* (lat. *ec*, din; *tenuis*, sărăcăcios, fără pretenție, simplu). 1) Ce se poate cumpăra cu preț mic; 2) *fig. adv.* pe ușor, cu puțin; cu preț mic; 3) *fig. ieftin la faină și scump la târâțe* — cel ce prețuește lucrul mic mai mult de cât pe cel mare.

ieftinătate s. f. Scădere mare a prețului. **ieftini** sau **ieftini** (a și a se) v. V. *ieftin*.

1) A vinde cu preț mic; 2) a scădea prețul. **ieftinire** s. f. Scăderea prețului.

ieftinit, **ă** *adj.* Cu preț redus.

ieftior *adj.* Cam ieftin.

Iehova s. m. (ebreu *Iehovah*). Dumnezeu. **Ielele** s. f. pl. (daco-gr. dela *eleios*, din baltă, fiindă ce trăiește în baltă). 1) Ființe create de închipuirea poporului, și cari caută să facă rău oamenilor, în deosebi să producă paralizie; *ielele* se adună noaptea și joacă în vârtejuri. — Numirea aceasta, care le definește *că sunt din baltă*, arată mai mult că din cauza băștilor și miazmelor cari produc reumatism, friguri palustre, etc., cei vechi zicea că aceste boale provin din baltă, iar închipuirea și superstiția poporului a înțeles sub acest cuvânt numele unor ființe răufăcătoare; 2) *fig. luat de iele*, dus la repezeală; 3) *luat din iele*, paralizat; 4) *coarda ielelor*, plantă ce se crede bună contra paraliziei; *zisă rătunjoară*.

ienicer s. m. V. *ianicer*.

ieniceresc, **ească** *adj.* De ieniceri.

ienicerime s. f. Armată de ieniceri.

ienupăr s. m. (lat. *iuniperus* dela *iuni*, june, tânăr). *Bot.* Speță de brad ce pare totdeauna tânăr, nu face crengi mari și este totdeauna verde.

iepure sau **epure** s. m. (lat. *lepus*, *leporis*, iepure). *Zool.* Animal ierbivor, ce trăiește în câmp și prin tufișuri, foarte frisos și singurul mijloc de apărare îl este fuga; oamenii îl vânează pentru carnea lui fragedă și pentru că strică sămănăturile.

iepuresc, **ească** *adj.* De iepure.

iepurește *adv.* Ca iepurele.

iepurească s. f. Iepure de parte femeiască.

ierarch s. m. (gr. *ieros*, sfințit; *arcos*, șef, cel ce conduce). *Bis.* Șef, conducător bisericesc; episcop care conduce, administrează o eparhie.

ierarhic, **ă** *adj.* V. *ierarhie*. După ierarhie.

ierarhie s. f. (gr. *ieros*, sfințit; *archê*, comandament, autoritate). 1) Așezământul de

a ascultă și a se supune cei mai mici celor superiori; 2) treptele stăpânirii, autoritatea fiind consacrată în antichitate prin voința lui D-zeu; iar în lumea de astăzi, prin voința poporului, sub forma de lege).

ierbar *s. n. V. iarba*. 1) *Bot.* Colecțiune de tot felul de ierburi; plante, flori, așezate și presate pe foi de hârtie, cu arătarea numelui și a speței; 2) *pop.* primul stomac al animalelor rumegătoare.

ierbărie *s. f.* 1) Loc cu iarbă multă; 2) *Milit.* fabrică sau depozit de praf de pușcă. **ierbărit** *s. n. 1)* Dare, impozit pe iarbă (în vechime); 2) loc de pășune.

ierbos, oasă *adj.* Cu multă iarbă.

ierbuliță sau **ierbușoară** *s. f.* Iarbă tânără, fragedă.

ierburi *s. f. pl.* 1) Buruieni de tot felul; 2) plante medicamentoase.

ieremlădă *s. f.* (dela profetul *Ieremia*, care a prezis ruina Ierusalimului și a plâns suferințele patriei lui). *Fig.* Plângere, deplângere nelalocul ei.

iereu *s. m.* (gr. *iereys*). Preot.

ieri *adv.* (lat. *heri*, ieri). Ziua din'naintea acelei în care ne aflăm.

iernă (a) *v. V. iarnă*. A trece timpul de iarnă.

iernare *s. f.* (lat. *hiberno, hibernare*). Trecerea iernei; adăpostirea în timpul iernei.

iernatec *s. n. V. iernă*. 1) Întreținerea vitelor în timpul iernei. 2) *adj.* de iarnă.

ierneu *s. n.* (de *iarnă*). Țol dela coviltirul carului. *Trans.*

ieromonah *s. m.* (gr. *ieros*, sfințit, preot; rom. *monah*). Preot făcut dintre monahi.

iertă (a) *v.* (lat. din *libertus*, sclav liberat, iertat). A trece cu vederea (abaterea, păcatul, fapta rea); 2) a permite, a îngădui; 3) a grația, a scuti de o pedeapsă; 4) a scuti de o datorie.

iertăciune *s. f. V. iertă*. Faptul de a iertă.

iertare *s. f. V. preced. ertare*! int. Grație, îndurare.

iertat, ă *adj.* 1) Grațiat; 2) scutit; trecut cu vederea (de greșală); 3) permis, îngăduit; 4) dispensat.

iertător, oare *adj.* Cel ce iartă.

ieruncă *s. f.* (lat. *erunco, are*, a smulge buruienile, a plivi). Pui mare de găină care începe să ciugulească și să strice plantele prin grădină.

ieși (a) *v.* (lat. dela *ex-ire*, a merge din). 1) A merge afară (din casă); 2) a răsări din pământ (planta); 3) a apare pentru întâia dată ceva; 4) a se naște (puii); 5) a sări dela loc, a se scoate; 6) a veni înainte, a întâmpina;

7) a demisionă, a lăsa funcțiunea; 8) *a ieși bine*, a reuși; 9) *a ieși rău*, a nu reuși; 10) *a ieși la capăt*, a termina bine; 11) *a ieși din minți*, a înnebuni; 12) *fig. a ieși afară*, a merge la latină; 13) *a ieși de soare*, a se decoloră; 14) a se putea spăla (o pată); 15) a apare din apă.

ieșire *s. f. V. ieși*. 1) Acțiunea de a ieși; 2) *fig.* mijloc de scăpare; 3) ușa, poarta.

ieșit, ă *adj. V. ieși*. Mers, dus afară; — și celexate însemnări dela *ieși*.

ieșitură *s. f.* Rldicătură, proeminență; eșire din marginea dată.

Iesle *s. f.* (lat. dela *esuries*, foame, și din *esus*, mâncare). Coș mare de nuiele sau ighiab în care se pune fân sau paie ca să mănânce animalele.

Iesm *s. n.* Numirea unei pietre tari de culoare verzie.

iezătură *s. f. V. iaz*. Închiderea oprirea apei (prin o lucrare sau stavilă); canalizarea apei.

iezer *s. n. V. iaz*. Lac anume închis pentru crescut pește.

iezi (a) *v. V. iaz*. 1) A stavili apa; 2) a face un zăgaz; 3) a îngheșui lucruri.

iezuist *s. m.* (dela numele *Jesus*, al lui Isus Christos; ordin călugăresc la catolici (înființat de Ignățiu de Loyola la 1534) care a săvârșit multe cruzimi, crezând că apără creștinismul). 1) Călugăr din ordinul *jezuitorilor*; 2) *fig.* ipocrit, fățarnic.

iezuitle, ă *adj.* Ca la iezuitor.

Iezuitism *s. n.* Sistemul jezuitorilor.

ifliu, e *adj.* (gr. *iphi*, cu putere; *philo*, a scurge). *Fig.* Stors de bani, sărac.

Ifos *s. n.* (gr. modern). Măreție, îngâmtare, mândrie.

ighemonicon *s. n.* (gr. dela *hegheonia*, autoritate superioară). Regulă de înfățare, protocol de ținută a boierilor din timpurile fanarioților.

ighemonicos *adj. V. prec. Nobil.*

ighiptean *s. m.* Diformare din *egiptean*.

igienă *s. f.* (gr. *hygiainein*, a fi sănătos). Știința care ne învață cum să ne păstrăm sănătatea.

igienic, ă *adj.* De igienă; după preceptele igienei.

igienist *s. m.* Cel ce se ocupă cu igiena.

ingliță *s. f.* (slav *iglița* din *igla*, ac). Ac lung, cu un cărlig la vârf, ce servește pentru a împleți dantele de ață.

ignobil, ă *adj. și adv.* (lat. *ignobilis*, pentru *innobilis*, care nu este nobil). Josnic, detestabil, păcătos.

ignoră (a) *v.* (lat. *ignorare*). 1) A trece

cu vederea înădins; 2) a nu lua în seamă; 3) a nu ști, a nu cunoaște; 4) *fig.* a desprețui.

ignorant, ă adj. *V. preced.* Care nu știe nimic; prost; care nu se pricepe la ceva.

ignoranță s. f. *V. preced.* Neștiință, nepricepere; prostie.

ignorare s. f. Acțiunea de a ignora.

ignorat, ă adj. Ne luat în seamă; neștiut.

igrasie s. f. (gr. *igros*, umed). Nezeală ce se formează în pereți și nu se mai usucă.

igrasios, oasă adj. Care are igrasie.

igumen s. m. *V. egumen.*

ihă! interj. Exprimă sentiment de mare bucurie, mare satisfacție.

ihnea s. f. *V. iahnie.*

ii s. f. pl. (lat. dela *ilia*, pânțele; șoldurile). Șoldurile, pânțele în dreptul cingătorii.

ii partic, p. verb, vei: ii face și așa, vei face și...

ii v. abrev. pop. pentru *este*: îi dus, îi leneș (numai pers. III s).

ile s. f. (lat. dela *ilia*, șolduri). Cămașă de țărancă, dela șolduri în sus (mănecele și peptul) împodobită cu felurite cusuturi, broderii, fluturi.

ilac adj. (lat. *illac*, pe acolo). Îndepărtat, dat la o parte.

ilaritate s. f. (gr. lat. *hilaro*, a înveseli, *hilaritas*). Veselie, bucurie, râs.

iliarant, ă adj. *V. preced.* De veselie, de râs.

ilău s. n. (lat. dela *ilevo*, a nu ridică). Ciocan foarte mare și greu cu care ferarul bate și lucrează ferul; *proverb*: între ilău și *nicovală* = în grea situație, în dilemă.

ilegal, ă adj. și *adv.* (fr. *illégal* din *le*; *al*). Ne legal; altfel de cum prevede legea; ne permis de lege.

ilegalitate s. f. (fr. *illégalité*). Abateră dela lege; călcarea legii.

ilegitim, ă adj. (fr. *illégitime*). Nelegitim, nu după lege; contrar de cum prevede legea.

ilegitimitate s. f. (fr. *illégitimité*). Abateră dela lege.

ileri s. m. pl. (lat. din *eluere*, a udă). Ciobote mari pentru timp de udeală, de ploaie.

ilic adj. (lat. dela *ilia*, șolduri). Osul *ilic*. *Anat.* Osul șoldurilor în care este prinsă șira spinării și picioarele.

ilic s. n. (lat. dela *ilia*, șolduri). Haină scurtă până la șolduri și fără mâneci, adeseori împodobită cu felurite cusuturi și cu fluturi, purtată de țerani.—Și Turcii au acest cuvânt și această formă de haină, de origine latină-bizantină (ca și *ile*). Și turc. *ilek* vestă.

ilice s. f. (lat. *illix*, atrăgător). *Bot.* Numi-

rea unui arbore ce stă totdeauna verde și are frunzele lucioase, late și pe margine dințate, prevăzute cu mici țepi.

ilichie s. f. (gr. mod. dela *ilékemi*, a fi proprie). Vârsta propice.

ilic, ă adj. (lat. *illicitus*). Nepermis, neîngăduit, nelegiuit, oprit.

ilimitat, ă adj. (fr. *illimité* dela lat. *limes*, *limitis*, hotar margine). Nemărginit.

ilizibil, ă adj. (fr. *illisible*, dela lat. *legere*, a citi). Necitibil, care nu se poate citi.

ilogic, ă adj. și *adv.* (fr. *illogique*, *V. logică*). Fără logică, neologic, fără înțeles, fără rațiune; contrar dreptei judecăți.

ilot s. m. (lat. *ilotus*, dela *illautus*, ne lăut, nespălat; după alții dela gr. *eilôtēs*, adică din orașul *Helos* din Laconia-Grecia veche). Sclav al Spartanilor, dintre acei helioți supuși de către Lacedemonieni și tratați cu cea mai mare asprime și în cea mai josnică stare. Astăzi se numesc așa oamenii decăzuți cu totul, pe care societatea îi disprețuște.

ilumină (a) v. (fr. *illuminer*, dela baza latină *lumen*, lumină), A aprinde lumina; a face să fie lumină; a lumina.

iluminare s. f. Acțiunea de a ilumina.

iluminat, ă adj. Luminat.

iluminatie s. f. *V. ilumina.* Aprinderea de multe lumini noaptea (spre a sărbători a procura distracție) la serbări naționale.

ilustră (a și a se) v. (fr. *illustrer*, dela lat. *illustris*, luminat). 1) A (se) face strălucit (în mod figurat) a (se) face cu renume; 2) a explica o carte prin gravuri sau fotografii adăugate în text.

ilustrare s. f. Acțiunea de a (se) ilustra.

ilustrat, ă adj. *V. ilustra.* 1) Renumit, strălucit; 2) cu fotografii sau gravuri în text; s. carte postală pe care este o fotografie sau o gravură.

ilustrațiune s. f. 1) Renumere, strălucire; 2) celebritate; 3) gravură sau fotografie dintr-o carte; 4) *fig.* personajul ilustru.

ilustrism, ă adj. (lat. *illustrisimus*). Foarte strălucit sau renumit, nobil, distins.

ilustru, ă adj. Renumit, strălucit, distins.

iluzionă (a) v. (fr. *illusionner*, din lat. dela *illudo*, *ere*, a și bate joc). A amăgi; a produce o aparență înșelătoare.

iluziune s. f. *V. preced.* Aparență înșelătoare; părere, închipuire falsă.

iluzoriu, ie adj. și *adv.* Înșelător; cu aparență falsă.

im s. n. (lat. din *limus*, noroiu, murdărie). Necurețenie, murdărie (pe piele sau pe cămașa nespălată de mult timp).

imaculat, *ă adj.* (lat. dela *macula*, pată). Nepătât, nemiținat, neprihănit.

imagină (a) *v.* (lat. *imaginari*, a și închipui). 1) A închipui; 2) a născoci; 3) a și da cu părerea; 4) *fig.* a crede.

imaginabil, *ă adj.* și *adv.* De închipuire; după închipuire.

imaginar, *ă adv.* și *adj.* Din închipuire; care este numai în închipuire; nereal.

imaginat, *ă adj.* Închipuit născocit.

imaginațiune *s. f.* (fr. *imagination*, din lat. *imago*, chip). 1) Puterea de a ne închipui cu mintea ceva; de a crea în minte ceva; 2) *fig.* părere, aparență.

imaginativ, *ă adj.* (fr. *imaginativ*). Care și închipuiește cu ușurință, repede.

imagine *s. f.* (lat. *imago*, *imaginis*). 1) Chip văzut; 2) chip creat cu mintea; 3) figură desemnată; 4) portret; 5) figură retorică sau poetică, metaforă; 6) chipul văzut în oglindă; 7) asemănare exactă.

imală *s. f.* (lat. dela *limus*, noroiu, murdărie). 1) Noroiu, glod; 2) murdărie multă, lip.

imam *s. m.* (turc). Preot mahometan.

imamea *s. f.* (turc). Capacul dela pipă, lulea.

immanent, *ă adj.* (lat. *immanis*, e, nemăsurat, necuprins). Care este necuprins cu mintea; (după noțiunea franceză *immanent* dela lat. *in*, în; *manere*, a rămâne = care rămâne). *Justiția immanentă*, justiția necuprinsă în legi, justiția cea mare, dumnezeiască; justiția care e din firea lucrurilor; prin *imanența faptelor*, prin firea ce persistă sau mersul lucrurilor; *filozof.* ce persistă sau lucrează constant (nu transitoriu).

imanență *s. f.* *V. preced.* Starea de imanent.

imaș *s. n.* (lat. dela *emissio*, trimitere; slobozire). Loc liber de pășune, unde se trimite vitele să păască.

imaterial, *ă adj.* (fr. *immatériel*, dela lat. *materia*). Care nu este făcut din materie, din substanță ce cade sub simțuri.

imaterialitate *s. f.* *V. preced.* Starea de a fi imaterial.

imaterializă (a) *v.* A deveni imaterial.

imatriculă (a) *v. V. matriculă.* A înscrie în matriculă și a pune semnul sau a da numărul din matriculă, celui ce a fost înscris (la armată; la înscrierea în școală; la numărarea vitelor, etc.).

îmbăcsit, *ă adj. V. băcsi.* Bătătucit; des; înțesat; *fig.* copleșit, îmbibat.

îmbătă (a și a se) *V. îmbătă.*

îmbăia (a și a se) *v. V. baie.* A scălda în baie.

îmbăierat, *ă adj. V. băieră.* Atârnat de baie; legat cu baie.

îmbăiere *s. f.* Scăldare în baie.

îmbălă (a) *v. V. bale.* 1) A umezi cu bale, cu salivă; 2) *fig.* a spune vorbe urâte, a injură.

îmbălora (a) *v. V. preced.* A pronunța vorbe urâte, injurii.

îmbălsămă (a) *v. V. balsam.* 1) A unge cu balsam; 2) a unge și a prepara corpul unui mort cu felurite substanțe cari împiedecă putrefacția; 3) *fig.* a umple de mirosuri aromatice (aerul).

îmbălsămare *s. f.* Acțiunea de a îmbălsămă.

îmbalsamat, *ă adj. V. preced.* 1) Preparat cu balsam contra putrefacției; 2) plin de mirosuri plăcute și tari.

îmbărbăta (a) *v. V. bărbat.* A îndemna să fie curajoș ca bărbații.

îmbărbătare *s. f.* Acțiunea de a îmbărbăta.

îmbărbătat, *ă adj.* Încurajat.

îmbarcă (a și a se) *v. V. barca.* A se urca pe un vas plutitor sau pe vapor pentru a călători; *milit.* a urca în tren trupa spre a porni undeva.

îmbarcader *s. n.* Locul de urcare pe un vapor (opus lui *debarcader*).

îmbătă (a și a se) *v. V. bea și beat.* 1) A ameți prin beutură spirtoasă; 2) *fig.* a se ameți (de bucurie, glorie, succes); 3) a încântă.

îmbătăt, *ă adj.* 1) Amețit de beutură; 2) *fig.* transportat, amețit (de succes, glorie); 3) amețit de plăcere, miros, etc.

îmbătător, oare *adj. V. preced.* Care îmbată, amețește *prop.* și *fig.*

îmbătrâni (a) *v. V. bătrân.* A deveni bătrân; a trece de maturitate (plantele); *fig.* a fi surmenat (de griji, necazuri).

îmbătrânire *s. f.* Faptul de a îmbătrâni.

îmbătrânit, *ă adj.* Devenit bătrân; trecut de maturitate; *fig.* surmenat de griji sau necazuri.

imbecil, *ă adj.* (lat. *imbecilis*, slab, nepuțințos). Mărginit la minte; slab la minte și la corp; prost.

imbecilitate *s. f.* Starea de imbecil.

îmbelciugat, *ă adj. V. belciug.* 1) Curbat, în formă de belciug; 2) prins cu belciuge.

îmbelșugare *s. f. V. belșug.* Mult belșug; abundență mare.

îmbelșugat, *ă adj.* Abundent, cu mult belșug.

îmberb *adj.* (lat. *imberbis* sau *imberbus*). 1) Tânăr fără barbă; 2) *iron.* copil, om neformat încă.

îmberezat, *ă adj. V. brezaie.* Supra încărcat (cu podoabe multe).

îmbiã (a) *v.* prefix *îm*, lat. *bi-eo* sau *bi-ire*, a merge împreună. 1) A chemã (pe cineva) sã meargã împreună; 2) a îndemnã.

îmbibã (a și a se) *v.* (lat. *imbibo*, *ere*). A absorbi; a face sã absoarbã; *fig.* a bãga în minte (principii, idei).

îmbibare *s. f.* Acțiunea de a îmbibã.

îmbiere *s. f.* *V. imbiã.* Acțiunea de a îmbiã.

îmbietor, oare *adj.* Chemãtor, îndemnãtor.

îmbinã (a) *v. V. binã.* A uni, a împreunã (capetele a douã lemne lucrate, îmbucându-le); a adaptã.

îmbinare *s. f.* Împreunare, unire; adaptare.

îmbinat, ã *adj.* Împreunat perfect (la capete); îmbucat.

îmbir *s. n.* (din lat. *zinziberis* de unde și *cimbru*). *Bot.* Plantã cu aromã tare, adusã din India zisã și *cimbru*, se întrebuinteazã pentru a da gust fripturei.

îmblãci (a) A bate cu îmblãciul sau cu ciomagul.

îmblãciu *s. n.* (lat. din *ambulo*, *umbliu*; *cio*, mișc, zgudui). Bãț gros de bãtut fasolea uscatã sau alte legume, ca sã iasã boabele din pãstãri (țeci); însã format dintr'un bãț scurt prins cu douã curelușe la vârful altui bãț mai lung. Bãțul cel scurt lovește legumele, dar fiind mișcãtor, nu le sfarmã; trebuie îndãmãnat pentru a mânui îmblãciul.

îmblãni (a) *v. V. blãnd.* 1) A pune blãnã la o hainã; 2) a pune scoarțe la o carte (a o legã); 3) a acoperi cu scãnduri.

îmblãnit, ã *adj. V. preced.* 1) Cãpușit cu blãnã (haina); 2) legatã cu scoarțe (cartea); 3) acoperit cu scãnduri.

îmblãnzi (a) *v. V. blãnd.* 1) A face sã fie blãnd; 2) a domestici; 3) *fig.* a liniști.

îmblãnzire *s. f.* Acțiunea de a îmblãnzi.

îmblãnzitor, oare *s.* Cel ce îmblãnzește, dreseazã animale sãlbatice; *adj.* care liniștește.

îmblãti (a) *v. V. imblãciu.* A bate cu îmblãciul.

îmblãtit, ã *adj.* Bãtut cu îmblãciul.

îmblãtitor *s. m.* Cel ce bate cu îmblãciul.

îmblã (a) *v. V. umblã.*

îmboboci (a) *v. V. boboc.* 1) A face boboci (pupi) floarea; 2) *fig.* a se desvolta, a se formã.

îmbobocire *s. f.* Acțiunea de a îmboboci.

îmbobocit, ã *adj. Bot.* Cu boboci (pupi) formați (floarea, pomii); *fig.* desvoltat, format.

îmboboroji (a) *v.* (pentru *îmbroborați*, dela *broboadã*). 1) A înveli cu multe broboade capul; 2) a se îmbrãcã cu multe haine.

îmbodoli (a) *v.* (pref. *îm* și *bodoalã*). A

înveli bine, a îmbrãca cu multe haine (ca sã nu rãceascã, sã nu se îmbolnãveascã).

îmbodolire *s. f.* Acțiunea de a îmbodoli.

îmbodolit, ã *adj.* Îmbrãcat cu multe haine; acoperit, învelit bine contra frigului.

îmbogãti (a și a se) *v. V. bogat.* 1) A face sau a deveni bogat; 2) *fig.* a avea mai mult— a 'și îmbogãti cunoștințele.

îmbogãtire *s. f.* Faptul de a aduna avere, de a deveni bogat.

îmbogãtit, ã *adj.* Care a adunat avere multã; avut.

îmbolboji (a) *v.* (prefix *îm*; lat. *bulbus*, ceapã). A înveli de multe ori capul (cum sunt foile din cãpãțina cepei).

îmbolbojit, ã *adj.* Cu capul acoperit, învelit mult.

îmbold *s. n. V. bold.* Îndemn prin înțepare (mai mult figurat); stimulat.

îmboldi (a) *v. V. preced.* 1) A îndemna, prin înțepare vita; 2) *fig.* a îndemnã; excitã.

îmboldire *s. f.* Îndemn, impulsivune.

îmboldit, ã *adj.* Îndemnat, împins; stimulat.

îmbolditor, oare *adv.* și *s.* Care îndeamnã, care silește; care înțeapã.

îmboțosã (a) *v. V. boțos.* A face boțosã, însãrcinãtã; a însãrcinã (femeea).

îmbourã (a) *v.* (prefix *îm*; *bou* + lat. *uro*, ard). A însemnã cu fierul roșit și cu emblema de bour.

îmbrãcã (a și a se) *v.* (prefix *îm*; lat. *braca* pantaloni, ițari; *bracatus*, îmbrãcat cu pantaloni). 1) A pune haine pe corp; 2) a dãru haine cuiva; 3) *fig.* a acoperi, a prinde înveliș; 4) a se acoperi (cãmpul cu verdeãță).

îmbrãcãminte *s. f. V. preced.* 1) Hainele ce acoperã corpul omului; 2) vestmãnt; 3) *fig.* ceea ce acoperã.

îmbrãcare *s. f.* Acțiunea de a îmbrãca.

îmbrãcat, ã *adj.* 1) Acoperit cu haine corp; 2) *fig.* învelit, acoperit.

îmbrãnci (a și a se) *v. V. brãnci* și *brãncã*. 1) A lovi și împinge cu brațele sau cu genunchiul; 2) a împinge repede și pe neașteptat; 3) *fig.* a excitã.

îmbrãncire *s. f.* Acțiunea de a îmbrãnci.

îmbrãncit, ã *adj.* 1) Împins cu brațele sau cu genunchiul; 2) împins repede; 3) excitat. **îmbrãncit**, ã *adj. V. brãnzã.* Fãcut brãnzã (laptele stricat).

îmbrãțișã (a și a se) *v. V. braț*. 1) A cuprinde cu brațele pe cinevã; 2) *fig.* a 'și alege (o carierã); 3) a se ocupã de aproape, stãruitor (de o afacere); 4) *fig.* a cuprinde cu vederea, cu mintea; 5) *fig.* a sãrutã.

imbrățișare s. f. Acțiunea de a imbrățișă, *prop.* și *fig.*

imbrăjoșă (a) v. V. *imbrățișă*.

imbrăzdă (a) v. V. *brăzda*. A trage o brazdă, cu plugul, de jur împrejur.

imbrebenat, *ă* *adj.* V. *brebenei*. Înflorat; acoperit cu flori ce se chiamă *brebenei*.

imbrobodi (a) v. V. *brooadă*. 1) A acoperi capul cu broboadă; 2) *fig.* a face să nu vadă, a mistifica, a înșelă.

imbrobodit, *ă* *adj.* 1) Acoperit cu broboadă pe cap; 2) *fig.* acoperit ca să nu vadă; înșelat, mistificat.

imbroglio s. n. (italian *imbroglio*). Neînțelegere, confuzie, zăpăceală.

imbohor s. m. (turc *imbrohor* diform. din lat. *impero-phor*, cel ce duce ordinile imperiale). Valet, omul de serviciu al împăratului (rămasă dela latinii din orient).

imbrumă (a se) v. V. *brumă*. 1) A cădea brumă; 2) a lua înfățișare brumoasă sau culoare cenușiu-argintie ca bruma.

imbrumat, *ă* *adj.* Cu brumă sau cu culoare ca bruma.

imbucă (a și a se) v. V. *bucă*. 1) A mânca puțin și grăbit; 2) a înghiți; 3) a băga unul într'altul, a îmbina; 4) a băga repede în gură.

imbucare s. f. Acțiunea de a imbucă.

imbucat, *ă* *adj.* 1) Înghițit repede; 2) prins, îmbinat, înțeleștat.

imbucătăți (a) v. V. *bucată*. A rupe sau a tăia în mai multe bucăți.

imbucătățire s. f. Acțiunea de a imbucăți.

imbucățit, *ă* *adj.* Despărțit sau rupt ori tăiat în bucăți.

imbucătură s. f. 1) Înghițitură de mâncare; 2) îmbinarea, prinderea unui lucru într'altul; 3) locul de revărsare a unui râu într'altul sau în mare; 4) *fig.* puțină mâncare; 5) capătul ce se pune în gură (de la instrumentul de muzică).

imbucături (a) v. A da bucățele de mâncare; a hrăni câte puțin.

imbucură (a și a se) v. V. *bucurie*. A înveseli; a prinde bucurie.

imbucurător, oare *adj.* Aducător de bucurie.

imbufnă (a se) v. V. *bufni*. 1) A fi pornit, gata de ceartă, de sfadă; 2) a fi supărat.

imbufnat, *ă* *adj.* Supărat și gata a se certa.

imbulbă (a și a se) v. (prefix *im* + lat. *bullo*, a umfla). 1) A fi sătul, sau a hrăni prea mult; 2) a fi îmbelșugat, bogat; 3) a trăi în belșug și lenevie.

imbulbare s. f. Starea de îmbuibat.

imbuibat, *ă* *adj.* 1) Sătul de mâncare; 2)

cu traiu îmbelșugat; 3) moleșit de traiu bun, **imbujora** (a se) v. V. *bujor*. A se roși la față (ca bujorul).

imbujorat, *ă* *adj.* Roșit, (ca bujorul la față).

imbulzeală s. f. (prefix *im*, lat. *pulso*, *are*, a împinge). Împingere, îngrămădire; aglomerație, înghesuială.

imbulzi (a și a se) v. V. *preced.* 1) A împinge a (se) înghesui mulți; 2) a da năvală spre.

imbulzit, *ă* *adj.* Înghesuit, îngrămădit.

imbună (a și a se) v. (baza *bun*). 1) A deveni bun; 2) a liniști, a face să fie bun; 3) a (se) împăca; 4) a consolă; 5) a înduplecă.

imbinare s. f. Devenire mai bun; liniștire; acțiunea de a îmbună; împăcare.

imbunătățire s. f. (baza *bun* și *bunătate*). Revenire spre mai bine; ameliorare.

imbunătățire s. f. Acțiunea de a îmbunătăți; ameliorare.

imbutucit, *ă* *adj.* V. *butuc*. Prins cu mâinile sau cu picioarele în butuci (hoțul).

imediat, *ă* *adj.* și *adv.* (fr. *immédiat* dela lat. *medium*, mijloc). Nemijlocit, dea dreptul; de îndată, numai de cât.

imemorabil, *ă* *adj.* (lat. *in* + *memorabilis*, de aducere aminte). Ce nu se poate ține minte; ce nu se știe; foarte de demult.

imemorial, *ă* *adj.* V. *preced.*

imens, *ă* *adj.* (lat. *immensus*). Nemăsurat — (*mensio* = măsură); *fig.* excesiv.

imensitate s. f. V. *preced.* 1) Nemăsurare; 2) nemărginire; 3) mulțime mare; 4) întindere nemărginită.

imersiune s. f. (fr. *immersion*, dela lat. *mergo*, *ere*, a scufundă). 1) Scufundare, afundare, băgare în apă; 2) *Astr.* intrarea unei planete în umbra alteia.

imiclic s. n. (turc). Tainul servitorilor (vechiu).

imigră (a) v. (lat. *imigrare*). 1) A se introduce în; 2) a veni să se așeze într'o țară streină.

imigrant s. m. V. *preced.* Cel venit și așezat într'o țară streină.

imigrare s. f. V. *prec.* Ducere în; așezare în o țară streină.

iminel pl. (lat. dela *imminuo*, a scurtă). Pantofi de țară groși, de piele, ce nu au de loc tureacă (numai până sub gleznă, dar legați). *Mold.*

iminent, *ă* *adj.* (lat. *imminens* dela *in* + *manere*, a rămâne). Amenințător, gata a se întâmpla; numai de cât.

iminență s. f. Starea de a fi iminent.

imită (a) v. (lat. *imitari*). A face la fel ca

altul ; a căuta să facă la fel ca altul ; a copia.
imitabil, *ă adj.* *V. preced.* Care se poate imita.

imitat, *ă adj.* *V. imită.* Făcut la fel ca altul ; *s. n.* faptul de a imita.

imitațiune *s. f.* 1) Acțiunea de a imita ; 2) scriere imitată ; 3) lucru, stofă care seamănă cu alta, dar e inferioară.

imitativ, *ă adj.* și *adv.* În felul cum face altul ; de imitație, prin imitare.

imitator, *oare s.* Cel care imită.

imn *s. n.* (gr. *hymnos*, cântec) Cântec de laudă lui D-zeu (la antici, poemă în onoarea zeilor sau a eroilor) ; *imn regal*, cântarea prin care se cere protecția lui D-zeu asupra Regelui și a patriei ; *imn național*, cântarea care exprimă sentimentul națiunii.

imobil, *ă adj.* (lat. *immobilis*, care nu se mișcă). 1) Care nu se poate urni din loc ; 2) nemișcat, țeapăn ; *s. n.* *Jurid.* avere nemișcătoare (casă, moșie).

imobiliar, *ă adj.* Care privește averile imobile (credit, impozit).

imobilitate *s. f.* Nemișcare.

imobiliză (a) *v. V. imobil.* 1) A face să nu se mai miște ; a opri în loc ; 2) *Jurid.* a da calitatea de imobil unui lucru mobil ; 3) a face capitalul să nu circule, punându-l într'un imobil.

imobilizare *s. f.* Acțiunea de a imobiliza.

imoderat, *ă adj.* (fr. din lat. *moderavi*, a cumpăta). Necumpătat.

imoderațiune *s. f. V. preced.* Necumpătare.

imoral, *ă adj.* și *adv.* (lat. dela *moralis*, moral, ce ține la bunele moravuri). Cel ce nu ține la bunele moravuri ; destrăbălat, necinstit, stricat ; contrar preceptelor moralei.

imoralitate *s. f.* Destrăbălare, necinste stricăciune ; fapt contrar moralei.

imortal, *ă adj. V. urm.* Nemuritor, neperitor.

imortaliză (a) *v.* (lat. dela *immortalis*, nemuritor). A face nemuritor ; *fig.* a face să se amintească pururea de cineva.

imortelă *s. f.* (fr. *immortelle*). *Bot.* Floare ce se mai chiamă și *siminoc*, florile ei durează mult timp.

imos, *oasă adj. V. im.* Cu im ; murdar ; cu murdărie unsuroasă.

împacă (a și a se) *v.* (dela *pace*). 1) A face pace (între cei certați, supărați) ; 2) a liniști ; 3) *fig.* a se învoi, acomoda, a conveni ; 4) a încheia pace (luptătorii).

împăcăcios, *oasă adj.* Care se împacă, face pace ușor.

împăcăciune *s. f. V. împăcare.*

împăcare *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) împăcă ; 2) *fig.* liniștire ; 3) acomodare.

împăcat, *ă adj.* 1) Învoit, înțeles ; 2) liniștit ; 3) satisfăcut, mulțumit ; *împăcat în conștiință*, cu conștiința neturburată.

împachetă (a) *v.* (fr. *empaqueter*). A face pachet, a așeză și legă la un loc mai multe lucruri.

împachetare *s. f.* Acțiunea de a împacheta.

împachetat, *ă adj.* Așezat bine și legat la un loc ; învălț pe deasupra și legat,

împacient, *ă adj.* (fr. *impatient*, dela lat. *patientia*, răbdare). Nerăbdător, neliniștit.

împaciență *s. f.* Nerăbdare, neliniște.

împacientă (a și a se) *v. V. impacient.* A perde răbdarea ; a se neliniști ; a așteptă cu nerăbdare.

împăciul (a) *v.* (prefix *im*, și *pace*). A mijloci să se împace ; a liniști, a potoli (pe cei certați).

împăciuitor, *oare adj.* Care împăciuește, liniștitor ; *s. m.* Care stăruiește să împace ; *cu spirit împăciuitor*, cu caracter și dorința de a împăcă.

împăclit, *ă adj. V. păclă.* Cu păclă, cețos.

împăduri a se) *v. V. pădure.* A crește pădure ; a se acoperi cu păduri ; a plantă din nou pădure.

împădurire *s. f.* Acțiunea de a împăduri.

împăiă (a) *v. V. paiu.* 1) A umplea cu paie ; 2) a prepară pielea de pasăre sau de animal vânat, (cu pene sau cu păr cu tot), apoi a o umplea cu paie, țărțe dela ferestrău, și punându-i anume ochi de sticlă, să pară ca viu (servind la învățământul științelor naturale).

împăiere *s. f. V. preced.* Acțiunea și meseria de a împăiă.

împăinjeni (a și a se) *v. V. paianjen.* 1) A se face mulți paianjeni și pânze de paianjen ; 2) *fig.* a se acoperi sticla cu o ceață sau necurățenie ce împiedică pătrunderea luminii ; 3) a pierde strălucirea ochilor ; 4) a nu se vedea clar, luminos.

împăinjenit, *ă adj.* 1) Plin de pânze de paianjen ; 2) *fig.* fără strălucire, mat, (ochii) ; nestrăveziu.

împământeni (a) *v. V. Pământ.* 1) A da pământ, a înzestra cu pământ (cum a dat Statul luptătorilor după unele războaie — 1878, 1913, și 1920) ; 2) *politic*, a da drepturi politice streinilor la fel ca și românilor pământeni, făcându-i români.

împământenire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a împământeni.

împământenit *adj.* 1) Cel care a primit

pământ dela Stat; 2) *politic*, cel ce a obținut drepturi la fel cu românii pământeni.

Impănă (a) v. V. *pană*. 1) A împodobi cu pene de pasăre; 2) a bate pene de lemn (spre a consolida, întări); 3) *fig.* a înfige, a băga; 4) a răspândi, a umplea — *a împănă orașul cu vești*.

Impănat, (ă) *adj.* 1) Împodobit cu pene (de pasări); 2) bătut, întărit cu pene de lemn; 3) înfipt, străpuns, pătruns; *fig.* umplut.

Impânzi (a) v. V. *pânză*. 1) A cuprinde sau a străbate pe de-a rând; 2) a împraștia peste tot; 3) a căuta în toate părțile; 4) a așeza sau a merge în șir, lat, larg; 5) *fig.* a se înfiripa ideii, imagini.

Impărat s. m. (lat; *imperator*, șef de armată; dela verbul *imperare*, a comanda, a ordona). 1) Suveranul unei țări și a unui popor mare, care comandă și armata sa; 2) cel ce comandă la jocul de arșice. *V. arșic și sicui*; 3) *pop.* rege din vechime.

Impărăteasă s. f. 1) Femeia împăratului; 2) *Bot.* planta otrăvitoare zisă și mătrăgună (beladona).

Impărățel s. m. *Zool.* Pasăre mică zisă și *bourel* și *sfredelus*, (pentru că trece nestrămptor prin roștul gardului).

Impărăți (a) v. 1) A fi împărat, a domni peste o țară; 2) *fig.* a fi stăpân absolut, desăvârșit.

Impărăție s. f. 1) Țara care are de suveran un împărat; 2) puterea împăratului; *fig.* *impărăția cerului*, puterea cerească, dumnezeiască; (sub dominația turcească însemna *autoritatea sultanului*).

Impărățuș s. n. 1) *V. împărățel*; 2) *V. omușor* 1.

Impăroșat, ă *adj.* *V. pār.* Cu păr mult, plin de păr.

Impărtășanie s. f. *V. împărtași. Biser.* 1) Cuminecătură sau grijanie (constă din vin, care prin rugăciunile preotului, reprezintă sângele lui Isus Christos, și din pâine (pres-cure), ce reprezintă corpul lui Isus Christos)— 2) *fig.* părticică mică dintr'un lucru de mâncare.

Impărtăși (a și a se) v. V. *parte și împărtășanie*. 1) A comunica, a face cunoscut; 2) a lua parte; a fi la fel cu; a fi aceiași (părer); *Bis.* 3) a da împărtășanie, a cuminecă; 4) a primi împărtășenie.

Impărtășire s. f. Acțiunea de a împărtăși *prop.* și *fig.*

Impărtășit, ă *adj.* 1) Făcut cunoscut, comunicat; 2) luat parte, participat; 3) *bis.* cuminecat, grijit.

Impărțeață s. f. *V. împărți*. 1) Prefacere

în mai multe părți; 2) distribuire, dare de părți.

Impărți (a) v. (lat. *impartire*). 1) *Aritm.* A face o împărțire, aflând de câte ori o parte se cuprinde într'un tot sau într'un număr mai mare; 2) a distribui, a da la mai mulți; 3) a deosebi partea convenită fiecărui; 4) a separă, divide; 5) *Olten.* a da pomană; 6) *a se împărți părerile*, a se forma diverse opinii.

Impărțial, ă *adj.* și *adv.* (*fr. impartial*, dela lat. *pars, partis*, parte). Care nu ține parte nimenui — nepărtinitor.

Impărțialitate s. f. Nepărtinire.

Impărțire s. f. 1) Acțiunea de a împărți; 2) operațiune aritmetică — diviziune.

Impărțit, ă *adj.* 1) Prefăcut în mai multe părți; 2) distribuit, dat la mai mulți; 3) răspândit; 4) divizat (număr).

Impărțitor, oare *adj.* 1) Care împărțește; 2) *s. aritm.* numărul mai mic prin care împărțim pe un altul mai mare, zis *deîmpărțit*; 3) distribuitor (de scrisori, etc).

Impărțitură s. f. Desfacere în mai multe părți.

Impas s. n. (prefix *im* și *pas*). 1) Nepuțință de a trece; 2) *fig.* incurcătură; 3) stare de strămtorare, piedecă.

Impasibil, ă *adj.* (*fr. impassible*, din lat. *patior*, sufăr, pățimesc). Nesimțitor; liniștit; neturburat.

Impasibilitate s. f. *V. preced.* Liniște; neturburare; nesimțire.

Impăslă (a și a se) v. V. *păslă*. A se bălăuci; a se face ca păsla.

Impăslit, ă *adj.* Ca păsla; bălăucit.

Impătimi (a) v. V. *pătimi*. A supune la patimă, la suferințe.

Impătimit s. f. Acțiunea de a împătimi.

Impătimit, ă s. f. 1) Supus la suferințe; 2) datat la patimă, la viciu, stricat.

Impătri (a) v. V. *patru*. A (se) face de patru ori mai mult.

Impătrire s. f. Acțiunea de a împătri.

Impătrit, ă *adj.* De patru ori (mai mult).

Impătură (a) v. V. *pătură*. 1) A îndoi și așeză (ca o pătură); 2) a acoperi bine cu pătura.

Impăvăzat, ă *adj.* *V. pavăză*. Apărat cu pavăză; prevăzut cu scut.

Impecabil, ă *adj.* și *adv.* (*fr. impeccable*, dela lat. *peccare*, a păcătu, a greși). 1) Fără nici un greș; fără cusur; 3) foarte bine.

Impecabilitate s. f. Starea de a fi impecabil.

Impellat, ă *adj.* (dela *pellă*). 1) Abia format puiul în ou; 2) *fig.* neastâmpărat cu

totul; 3) drăcos, îndrăcit; 4) s. n. diavol, drac.

impenetrabil, ă adj. (lat. dela *penetrare*, a pătrunde). 1) Prin care nu poate pătrunde, de nepătruns; 2) *fig.* de neînțeles.

impenetrabilitate s. f. 1) *Fizic.* Proprietatea corpurilor de a nu putea unul să ocupe, în același timp, locul ce ocupă în spațiu un altul; 2) starea de a nu putea fi pătruns; 3) starea de a nu putea fi înțeles, priceput.

impenitență s. f. (fr. *impénitence*). Persistența în păcătuire; neîntoarcere la penitență.

imperativ adv. și s. n. (lat. dela *imperare*, a ordona). Poruncitor; *gram.* modul din conjugarea verbelor, când lucrarea se poruncește, se ordonă: *mergi, ascultați.*

imperator s. m. (lat. *imperator*). Comandantul suprem al armatei la Romani și suveranul poporului Roman.

imperceptibil, ă adj. (lat. prefix *im* + *percipere*, a prinde, a cuprinde cu simțurile, a înțelege). 1) Care nu se poate simți cu văzul, cu auzul, cu pipăitul; 2) foarte fin, foarte mic.

imperceptibilitate s. f. Starea de imperceptibil.

imperchea (a) v. V. pereche. 1) A face perechi, a pune câte doi împreună; 2) a însoți (vite de tracțiune); 3) *fig. vechiu*, a face însoțiri cu scop de turburare; 4) a se însoți (porumbeii); 5) a se întovărăși.

imperchiat, ă adj. Însoțit; *fig.* despărțit în grupe, tabere.

imperechiere s. f. 1) Acțiunea de a împerechia; 2) *vechiu*, desbinare, discordie (socială).

imperfect, ă adj. (lat. *im* + *perfectus*, desăvârșit). 1) Nedesăvârșit, necomplet; 2) *gram.* Timpul verbului când arată o lucrare încă nesfârșită, pe când o alta are loc; *ci-team* când ai venit.

imperfecțiune s. f. Starea de imperfect; nedesăvârșire.

imperial, ă adj. (lat. *imperialis*). 1) Care aparține unui împărat sau unei împărății; 2) s. n. banca depe coperișul unor vagoane de tramvai, unde merg călători; 3) monedă rusească de aur egală cu 40 franci.

imperialism s. m. Tendința de guvernare cu forța.

imperialist s. m. Partizan al sistemului de guvernare cu forța ca prin împărați.

imperios, oasă adj. și adv. (lat. dela *imperare*, a ordona, a porunci). 1) Poruncitor; 2) neapărat; 3) impus, silit.

imperiu s. n. (lat. *imperium*). 1) Stat guvernat de un împărat; 2) *fig.* putere, stă-

pânire, impnnere; 3) *fig.* cuprins, întindere.

impermeabil, ă adj. și s. (lat. *permeo*, are, a merge prin, a pătrunde). 1) Prin care nu pătrunde apa sau alt lichid; 2) manta de cauciu.

impermiabilitate s. f. Proprietatea de a nu putea fi pătruns de apă.

impersonal, ă adj. și adv. (fr. *impersonnel*, dela lat. *persona*, persoană, om, individ). Care nu are sau nu privește o persoană; *Gramat.* Se numește așa verbul care se conjugă numai la a treia persoană: *plouă, ninge. Mod impersonal*, adică *infinitiul*, care nu are persoane: *a lucra.*

imersonalitate s. f. Caracterul de a fi impersonal.

impertinent, ă adj și adv. (fr. *impertinent*, dela lat. *pertinere*, a se întinde la). Cutezător, îndrăzneț, obraznic.

impertinență s. f. Îndrăzneală mare; cutezanță, obraznicie, neobrazare.

imperturbabil, ă adj. (lat. dela *perturbare*, a turbura). Neturbat (sufletește); care nu își iese din fire, nu se turbură; *adv.* Cu liniște, fără turburare.

împetă (a) v. V. pesta. A răspândi ciurma.

împetriță (a) v. V. pestriț. 1) A mânji cu mlci pete albe; a face pete felurite și multe; 2) a amestecă diferite feluri la un loc (de colorii, fapte, lucruri, etc).

împetrițare s. f. 1) Acțiunea de a împetrița; 2) amestec felurit.

împetrițătură s. f. V. preced. 1) Amestec felurit; 2) colorațiune cu pete de felurite vâpseli.

împeți (a) v. V. peți. A cere în căsătorie; a face propuneri pentru căsătorie.

împețire s. f. Faptul de a împeți.

împețit, ă adj. și adv. Cu propuneri pentru luare în căsătorie: *s'a dus împețit.*

împetică (a) v. V. petec. 1) A cârpi, cu petece; 2) a rupe în bucăți, în petece.

împetuos, oasă adj. și adv. (lat. *impetuosus*, dela *impetus*, năvală). Năvalnic, aprig.

împetuositate s. f. V. preced. Repeziciune mare; aruncare năvalnică.

împiedecă (a) v. V. piedecă. 1) A lega picioarele unui cal ca să nu poată fugi; 2) *fig.* a opri ceva, sau pe cineva, dela ceva; 3) a pune piedeca la o roată (când scoboară carul la vale); 4) *fig.* a stingheri, a se împiedecă, a se opri piciorul de ceva (în timpul mersului) a se poticni; *fig.* a întâmpina un neajuns sau un obstacol.

împiedecat, ă adj. 1) Cu piedecă la pi-

cioare sau la roată; 2) oprit; 3) *fig.* stingerit.

impledecătoare s. f. V. piedecă.

impledecător, oare adj. 1) Care împiedecă, 2) care stingherește.

implegat s. m. (italian *impiegato*, dela *impiegare*, a întrebuința, a da de lucru, a ocupa). Funcționar într'un oficiu sau administrație de C. F. sau Poștă.

impletmă (a) v. V. piemn și pielm. A unge cu pieln; *fig.* a cuprinde puțin.

impletate s. f. (lat. dela *pietas, pietatis*, sentiment religios; sentiment de afecțiune și datorie către bătrâni sau relicve; milă, îndurare). Călcarea, nesocotirea ori batjocorirea sentimentelor sau datoriiilor sfinte religioase sau de cinstire, de pietate.

impletri (a) v. (dela vorba *piatră*). 1) A preface în piatră; a (se) întări ca piatra; 2) a fixă, a face să nu se mai șteargă (culoarea unei stufe sau lâne vâpsite); 3) *fig.* a rămâne uimit și în nemișcare; 4) a se îndărătici, înrăi (ini na); 5) a deveni nesimțitor; 6) a așterne cu pietriș (drumul).

impletrire s. f. Acțiunea de a (se) împietri.

impletrit, ă adj. 1) Prefăcut în piatră; 2) *fig.* întărit ca piatra; 3) înspăimântat, uimit; 4) îndărăticit, înrăit; 5) așternut cu pietriș.

impletrul (a) v. V. impietri 6.

impilă (a) v. (lat. dela *pilum*, pisălog). A împovăra mult, a asupri (a pisă, pisălogi figurat).

impilare s. f. Acțiunea de a împilă.

impilat, ă adj. Asuprit, nedreptățit, torturat.

impilător, oare adj. și s. Cel care asuprește, nedreptățește, torturează.

impingător, oare adj. V. împinge. Cel ce împinge.

impingătură s. f. Acțiunea de a împinge.

impinge (a) v. (lat. *impingere*). 1) A apăsă înainte; 2) a urni prin apăsare; 3) a da la o parte, a înlătură; 4) a îndemna; 5) *fig.* a tentă, ispiți — *l'o împinge păcatul*.

impins, ă adj. 1) Apăsat; 2) urnit, mișcat prin apăsare înainte; 3) dat la o parte; 4) îngărmădit, inghesuit; 5) *fig.* constrâns, — *impins de mizerie*; 6) îndemnat — *impins de alții*.

impinteni (a) v. V. pinten. A înșepă cu pîntenii (calul); *fig.* a sili, a forță tare.

impistrit, ă adj. V. impiștrită. Împodobit cu felurite colori, cu felurite pete mărunte.

impriu, ie adj. (lat. dela (in) *pius*, devotat și cu dragoste sfântă). Fără dragoste și devotament sfânt; nelegiuit, păgân, necredincios.

impizmui (a și a se) v. V. pizmă. A avea

pizmă (pe cineva); a invidiă; a se îndărătici; a se învrăjbi.

implântă (a) v. (lat. dela *plantare*, a sădi). A băgă în, a înfișe, a vâri adânc.

implântare s. f. Acțiunea de a implântă.

implântat, ă adj. Înfișt tare; băgat adânc.

implătoșat, ă adj. V. platoșă. Îmbrăcat cu plătoșă.

implea (a) v. V. umplea.

impleteci (a și a se) v. (lat. dela *plectere* a împleti). 1) A (se) încrucișă și împiedeca picioarele în mers; 2) a se clătina, poticni în mers; 3) încălci, răsuci, învălătuci (frânghia sau ața, ori planta agățătoare).

impletcire s. f. Acțiunea de a împleteci.

impleticlit, ă adj. și *adv.* Încurcat, învălătucit, răsucit.

impleti (a) v. (lat. *plecto, plectere*, a împleti). 1) A răsuci și împreuna mai multe fire sau șuvițe pentru a face o sfoară, cunună, sau frânghie; 2) a face, cu ajutorul cârligului sau andrelelor, ciorapi sau o îmbrăcăminte prin înlănțuirea firului de lână sau de ață; 3) a îndoi (pe după pari sau bețe) niuele spre a face coșuri, gard, etc.; 4) a face (prin legare cruciș) pânză sau plasă din fir de ață, de sârmă, de trestie, de papură, etc.; 5) *fig.* a se combina.

impletire s. f. Acțiunea de a împleti.

impletit, ă adj. Ce este făcut prin împletire; s. împletire.

impletitoare s. f. 1) Femeia care împletește; 2) instrument sau mașină de împletit.

impletitor s. m. Om care împletește.

impletitură s. f. 1) Lucru făcut prin împletire; 2) felul de împletire.

implică (a) v. (lat. *implicare*). 1) A amestecă, a încurcă (pe cineva); 2) a cuprinde în sine; a uni cu; 3) a atrage după sine (o lucrare, o acțiune).

implicat, ă adj. Amestecat, încurcat (într'o făptuire rea).

implicit, ă adj. și *adv.* A tras după; următor de sine; în unire cu; deodată cu.

implini (a și a se) v. (lat. dela *plenus*, plin). 1) A face să fie deplin, a complectă; 2) a (se) realiza; 3) a executa; 4) a termina; 5) *fiscal* a urmări pentru plată; 6) a atinge un timp. vârsta de — *implinește 5 ani*.

implinire s. f. 1) Complectare; 2) efectuare, realizare; 3) executare.

implinit, ă adj. 1) Complectat; 2) terminat; 3) efectuat, săvârșit; 4) *fisc.* urmărit pentru plată.

implinitor, oare s. f. și adj. 1) Care implinește, complectează; 2) executor.

imploră (a) v. (lat. *implorare*, dela *pl-*

rare, a plânge). A cere sau a rugă cu lacrimi, plângând.

implorare *s. f.* Acțiunea de a imploră.

impodobit (a) *v. V. podoabă*. A înfrumuseța, a ornă *prop. fig.*

impodobire *s. f.* Acțiunea de a împodobi.

impodobit, ă *adj.* Înfrumusețat, ornă.

impolitită *s. f.* (fr. *impolitesses* — *V. politetă*). Necuviință, grosolanie; purtare necuviincioasă.

imponcișă (a se) *v. V. ponciș*. 1) A se înțepă (fig.), a se contraria; 2) a se uita, cu răutate.

imponcișare *s. f.* Acțiunea de a imponcișă.

imponderabil, ă *adj.* (lat. dela *pondero, are*, a cântări). Ce nu se poate cântări — foarte mic sau f. ușor.

impopoțonă (a și a se) *v.* (lat. dela *pupa*, pupușă, p. păpușonă). A se împodobi ca o păpușe, a se găti prea mult, (cu ironie).

impopoțonat, ă *adj. V. preced.* Gătit, împodobit prea mult.

impoporă (a și a se) *v. V. urm.*

impopulă (a) *v.* (lat. dela *populus*, popor, mulțime de oameni). A fi cu oameni mulți, populat.

impopular, ă *adj.* (fr. *impopulair*, din lat. *populus*, popor; mulțime). Neplăcut poporului, mulțimei.

impopulare *s. f.* Acțiunea de a împopulă.

impopularitate *s. f.* Lipsa de simpatie în popor, neplăcerea din partea mulțimei.

import *s. n. V. urm.* Introducere, aducearea în țară.

importă (a) *v.* (lat. *importo, are*, a aduce în, a introduce). 1) A introduce în țară (mărfuri etc.); 2) a introduce un obicei străin; 3) a privi, a fi de trebuință — *nu mă importă*.

important, ă *adj.* (fr. *important*). De seamă; de luat în seamă; însemnat.

importantă *s. f. V. preced.* Însemnătate, valoare sau autoritate — de persoană sau lucruri.

importațiune *s. f. V. importă*. 1) Aducearea în țară (de mărfuri); 2) lucru sau deprindere adusă de aiurea.

importat, ă *adj.* Adus din altă țară.

importator *s. m. V. importă*. Cel ce aduce mărfuri din alte țări.

importun, ă *adj.* (lat. *importunus*, de care nu se apropie, nepotrivit). 1) Nepotrivit; 2) ne la loc, ne la vreme; 3) supărător, plicticos.

importună (a) *v.* 1) A fi nepotrivit, ne la vreme; 2) a supără, a plictisi cu ceva.

importunitate *s. f.* Acțiunea de a importună.

impoesul (a) *v.* (lat. pela *possessio*, stăpânire, proprietate, moșie). 1) A pune în stă-

pânire; 2) a da în stăpânire; 3) a da în arendă (moșie) *Mold.*

impoesuire *s. f.* Acțiunea de a impoesui.

imposibil, ă *adj. și adv.* (fr. *impossible*, dela lat. *possum, potui, posse*, a putea) Ce nu se poate; cu neputință; *s. n.* lucru cu neputință.

imposibilitate *s. f.* 1) Neputință (de a f sau a se face ceva); 2) ceva cu neputință, ne-existent.

impostor *s. m.* (fr. *impos'eur*, dela lat. *imponere*, verb care înseamnă *și a înșelă*). Înșelător; care se dă drept altcineva spre a înșelă (îmbrăcat ca preot, ofițer, etc).

impostură *s. f.* Acțiunea de a înșelă (prin impunere, prestanță); prefăcătorie cu scop de a înșelă.

impotent, ă *adj. și s.* (lat. *impotens*). Neputincios; cel care nu mai poate întrebuința membrul genital.

impotență *s. f.* Starea de impotent.

impopoțonă (a) *v. V. impopoțonă*.

impotrivă *prep.* (lat. dela *protinus*, și *protinam*, înainte). Ce stă înainte, în contra, opus.

impotrivi (a se) *v. V. preced.* 1) A se opune, a sta contra; 2) a rezista; 3) a contrazice; 4) a nu se supune. — Și Slavii au vorba *protiv și protivno, protivni* cu înțeles de *contra, opus, contrar*, dela aceeași bază lat. *pro*, înainte; *teneo*, țin.

impotrivire *s. f. V. preced.* Oponere; rezistență; contrazicere.

impotrivitor, oare *adj.* Contrar, opus.

impovără (a) *v. V. povoară*. A pune greutate mare; a încărcă prea mult; *fig.* a suvenenă.

impovărare *s. f.* Încărcare peste măsură.

impovărat, ă *adj.* Peste măsură încărcat.

impozant, ă *adj.* (fr. *imposant*). Care se impune, care atrage atenția și admirația; impunător, măreț.

impozit *s. n.* (lat. *impositum*, dela *impono, ere*, a impune, a pune cu sila). Bir, dare ce trebuie plătită (pentru ca Statul să întrețină așezămintele țării).

impracticabil, ă *adj.* (fr. *impracticable* dela gr. *praktikos*, pus în acțiune, în mișcare). Care nu se poate pune în acțiune, în folosință sau în mișcare.

imprânzi (a) *v. V. prânz*. A ajunge la ora prânzului; a întârziă până la amiază.

imprăștiă (a și a se) *v. V. praștie*. 1) A arunca în toate părțile; 2) a (se) risipi; 3) a (se) răspândi *prop. și fig.*

imprăștiat, ă *adj.* Risipit, răspândit, aruncat.

imprăștiere *s. f.* 1) Acțiunea de a imprăș-

tia; 2) risipă; 3) răspândire; 4) propagare.

Imprecatiune s. f. (lat. *imprecari*, a dori cuiva binele sau răul; a blestemă sau a binecuvânta). 1) Blestemare; 2) vorbire de rău asupra cuiva; 3) muștrare.

Impregnât, ă adj. (lat. *praegnans*). Plin de, umflat de; imbibat.

Imprejmui (a) v. v. preajmă. A îngradi de jur împrejur (un loc).

Imprejmuire s. f. Îngradiere (a unui loc).

Imprejmuit, ă adj. Îngradițit.

Imprejmuitoar, oare s. f. 1) Care închide, îngreșează; 2) care încunjură, învecinează (locuri).

Imprejur prep. (prefix *im*, lat. *per*, prin; *gyrus*, cerc, ocol). 1) Ocolind; 2) fiind în jur; 3) pe din afară; 4) pe de margine; 5) pe aproape; *tăiere imprejur*, circumcisiune.

Imprejură (a) v. 1) A ocoli în jur; 2) a cuprinde din toate părțile; 3) a îngradi, închide imprejur.

Imprejurare s. f. 1) Acțiunea de a împrejură; 2) întâmplare; 3) situație, circumstanță.

Imprejurat, ă adj. Încunjurat, cuprins din toate părțile.

Imprejurime s. f. 1) Loc în apropiere; 2) vecinătate.

Impresariu s. m. (italian *impressario*). Cel ce conduce o întreprindere teatrală (din punct de vedere al afacerii bănești) — dela vorba italiană *impresa*, întreprindere.

Imprescriptibil, ă adj. (fr. *imprescriptible*). *Jurid.* Care nu se poate prescrie; *drept imprescriptibil*, drept care nu are termen și nu se poate pierde prin vre-o dispozițiune a legii.

Impresie s. f. (lat. *impressio*). Întipărire; emoție.

Impresionă (a) v. (fr. *impressionner*, dela lat. *impressio*, întipărire). 1) A lăsa întipărire, urmă; 2) a lovi simțurile cu putere; 3) a mișca sufletul; 4) a uimi; 5) fizic. *chim.* a produce o acțiune asupra.

Impresionabil, ă adj. v. preced. Cel ce (se) impresionează.

Impresionism s. n. Liter. Curent literar și artistic, ce urmărește în primul loc impresiunea simțurilor.

Impresionist, ă adj. Apașinător curentului numit *impresionism*.

Impresune s. f. v. impresie.

Impresură (a) v. (prefix *im*, lat. *per*, împrejur; *sero*, a lega, înlănțui). 1) A înfășura, a înșinge; 2) a încunjura din toate părțile; 3) a acoperi de jur împrejur; 4) a asedia (*milit*); 5) *pop.* a cuprinde, a copleși; 6) *fig.* a uzurpa.

Impresurare s. f. v. preced. Acțiunea de a impresură, *prop.* și *fig.*

Impresurat, ă adj. 1) Încunjuat din toate părțile; 2) asediat; 3) cuprins; 4) *fig.* uzurpat

Impresurător, oare adj. Care impresoară.

Impreună adj. (prefix *im*, lat. *per*, împrejur, cu totul; *una*, una). 1) La un loc; 2) întrunit; 3) cu altul sau cu alții.

Impreună (a și a se) v. v. preced. 1) A întruni; a adună la un loc; 2) a însoți, a împrechea; 3) a alipi, a lipi; 4) a combina, amesteca.

Impreunare s. f. 1) Adunare la un loc; 2) însoțire, împrechierie; 3) alipire; 4) contopire; 5) combinare; 6) unificare, unire; 7) căsătorie.

Impreunat, ă adj. 1) Unit; 2) împrechiat, însoțit; 3) lipit; 4) combinat, amestecat.

Impricină (a se) v. v. pricină. 1) A se certă; 2) a căuta ceartă.

Impricinat, ă adj. 1) Care se află în ceartă; 2) care se află în proces, în judecată.

Imprieteni (a se) v. v. prieten. 1) A deveni prieten; a ține la cineva;) a se alia, întovărăși.

Imprietenire s. f. Acțiunea de a se împrieteni.

Imprietenit, ă adj. 1) Devenit prieten; 2) întovărășit.

Imprilosti (a) v. (prefix *im*, lat. *praelustris*, care strălucește tare). A orbi cu strălucirea; a fermeca; a seduce.

Imprilostit, ă adj. v. preced. *Fig.* Orbit de strălucire; fermecat; sedus.

Imprimă (a și a se) v. (lat. *imprimo*, ere, a apăsa pe; a întipări). 1) A scrie cu ajutorul tipografiei, a tipări; 2) a întipări; a lăsa urmă prin apăsare; 3) a se păstra în amintire, în închipuire, în suflet; 4) a transmite—*imprimă o mișcare unei mașini.*

Imprimare s. f. Acțiunea de a imprima.

Imprimat, ă adj. și s. n. 1) Tipărit; 2) tipăritură, hârtie tipărită.

Impri mavără (a se) v. (lat. dela *prima*, întâia, și rom. *vara*). A începe timpul de primăvară; *fig. poet.* a reținere.

Impimerie s. f. (v. *imprimă* și fr. *imprimerie*). 1) Tipografie; 2) atelier de tipografie.

Improprietări (a) v. v. proprietar. 1) A deveni proprietar; 2) a pune în stăpânire; 3) a da pământ (la țărani) cu preț hotărît de Stat.

Improprietărire s. f. 1) Punere în stăpânire; dare de pământ la țărani cu preț hotărît de Stat.

Improprietărit, ă adj. 1) Intrat în stăpâ-

nirea unui imobil; 2) dotat, înzestrat cu pământ de către Stat.

impropriu, *ă adj.* (lat. *improprius*, nepropriu, nepotrivit). 1) Nepotrivit, nelaloc; 2) neaport, nefolositor.

improșcă (a) *v.* (daco-gr. dela *proscheo*, a stropi cu apă, a împroșcă). 1) A stropi departe cu apă (cu o pompă (proașcă) sau cu gura); 2) a aruncă departe și în cantitate mare ceva (pietre, nisip, gloanțe); 3) *fig.* a aruncă insulte).

improșcătură *s. f.* 1) Acțiunea de a împroșcă; 2) aruncare cu cantități mari (de pietre, sau de proiectile la luptă); *fig.* aruncare (de insulte).

improspătă (a) *v.* *V. proaspăt*. 1) A reînvi viața, forțele; 2) a face să fie proaspăt (aerul, apa, etc.); 3) *fig.* a reaminti, a memora din nou; 4) a înlocui, a primeni cu ceva din nou.

improspătare *s. f.* Acțiunea de a împroșcă.

improspătat, *ă adj.* 1) Reînviat; 2) înlocuit, primenit; 3) *fig.* reamintit.

improstit, *ă adj.* *V. prost*. Devenit prost.

improviză (a) *v.* (fr. *improviser*; din prefix *im* și lat. *provisus*, prevăzut). 1) A face o lucrare pe nepregătît; 2) a compune (versuri sau discurs) pe nepregătît; 3) *fig.* a ticlui, a scorni.

improvizare *s. f.* Acțiunea de a improviza.

improvizator *s. m.* Cel ce improvizează.

imprudent, *ă adj.* și *adv.* (lat. *imprudens, tis*). 1) Nebănuitor; 2) fără băgare de seamă; 3) fără pricepere și prevedere.

imprudență *s. f.* (lat. *imprudencia*). Lipsă de prevedere și nebăgare de seamă.

împrumut *s. n.* (prefix *im* lat. *promutuus* = bani dați înainte, din lat. *mutuo, are*, a se împrumută). 1) Sumă de bani luată sau dată, cu îndatorirea de a fi restituită; 2) lucru dat cuiva pentru un timp, ca îlesnire; 3) acțiunea de a împrumută.

împrumută (a se) *v.* *V. preced.* 1) A da sau a primi (bani sau altceva) cu îndatorirea de a restitui îndată, sau după un anumit timp; 2) *fig.* a'și apropia.

împrumutare *s. f.* Acțiunea de a împrumută.

împrumutător *s. m.* 1) Cel ce ia un lucru sau bani cu împrumut; 2) cel ce dă cu împrumut.

impudic, *ă adj.* (lat. *impudicus*). Desfrânat, fără rușine.

împufat, *ă adj.* *V. puf*. 1) Plin cu puf; 2) înfoiaț, moale.

împuă (a) *v.* *V. pui*. 1) A face pui, a naște mulți pui; 2) a face lăstari; —3) *fig.* a

împuia urechile sau capul, —a ameiți cu voba, a vorbi prea mult cuiva.

împuls *s. n.* (lat. *impulsus*). Îndemn, imbold.

împulsiune *s. f.* (lat. *impulsio, onis*). 1) Îndemn, încurajare; imbold; 2) mișcare de împingere dela un corp la altul.

împulsiv, *ă adj.* și *adv.* Îmbolditor.

împunător, *oare adj.* *V. urm.* Care împune; care inspiră atenție sau respect.

împune (a) *v.* (lat. *impono, ere*). 1) A pune cu sila; 2) a supune la bir, la contribuție; 3) a inspiră atenție sau respect; 4) a constrânge să fie luat în seamă.

împunere *s. f.* Acțiunea de a împune.

împungător, *oare adj.* Care împunge (*propriu și figurat*).

împunge (a) *v.* prefix *im*, lat. *punge, ere*, a împunge). 1) A înțepă cu un vârf ascuțit sau cu coarnele; 2) *fig.* a înțepă cu vorbe, a necăji, a supăra. A se împunge, a se înțepă cu vorbe.

împunitate *s. f.* (lat. *impunitas*). Scutirea de a fi pedepsit; nepedepsire.

împuns, *ă adj.* *V. împune*. 1) Înțepat cu coarnele sau cu un vârf ascuțit; 2) *fig.* imboldit cu vorbe.

împunsătură *s. f.* 1) Înțepătură; rana dela o împungere; 2) *fig.* vorbă înțepătoare, aluzie răutăcioasă.

împupăză (a) *v.* *V. pușăz*. 1) A împesetriță, a se găti, împodobi cu felurite colori; 2) *fig. iron.* a murdări, a mânji cu necurătenii; 3) a (se) strică, degenera.

împur, *ă adj.* (lat. *impurus*). Necurat, murdar, spurcat.

împuritate *s. f.* (lat. *impuritas*). Neurătenie, întinare, murdărie.

împus, *ă adj.* *V. împune*. 1) Pus cu sila; 2) supus la dări, la contribuție.

împușcă (a se) *v.* *V. pușcă*. 1) A trage cu pușca; 2) a (se) uicide prin armă de foc; 3) *fig. iron.* — a împușca francul, a câștiga greu, a nu avea bani.

împușcă 'n lună *s. m. Fig.* Zmintit, nebun, extravagant.

împușcare *s. f.* Acțiunea de a împușcă.

împușcat, *ă adj.* Ucis sau rănit prin o armă de foc; *s. n.* acțiunea de a împușcă.

împușcătură *s. f.* 1) Detunătură prin decărcarea unei arme de foc; 2) rană făcută prin împușcare.

împuță (a) *v.* (lat. *imputo, are*). 1) A pune la socoteală, a pune în sarcină; 2) atribui; 3) a învinui (fără probe).

împuțabil, *ă adj.* Ce se poate împuță.

împuțățune *s. f.* 1) Punere la socoteală

(a unui lucru stricat); 2) *fig.* Invinuire fără probe; atribuire.

imputernici (a și a se) *v. V. putere*. 1) A investi cu putere, a da procură; 2) a prinde, a căpăta puteri; 3) a se însănoșă (după boală).

imputernicire *s. f. V. preced.* 1) Căpătare de putere; 2) autorizație, procură, delegație; 3) însănoșare, întremare.

imputernicit, ă *adj.* 1) Întărit în puteri; 2) însănoșat, restabil (după boală); 3) autorizat; 4) *s. m.* trimis de o țară străină cu o anume misiune, — plenipotențiar.

impuț (a și a se) *v. V. puț*. 1) A căpăta miros rău; 2) a da, a răspândi, un miros rău; 3) *fig.* a se lenevi cu totul; 4) a fi foarte murdar.

impuțină (a și a se) *v. V. puțin*. A reduce; a face mai puțin; a diminua.

impuținare *s. f.* Acțiunea de a impuțina; reducere.

impuținat, ă *adj.* Redus, diminuat.

impuțire *s. f.* Acțiunea de a (se) impuți.

impuțtură *s. f.* 1) Lucru care are miros foarte urât; 2) *fig.* limță leneșă de tot; 3) murdărie, necurătenie.

imun *adj.* (lat. *immunis*, scutit de dări, curat de ceva). *Medic.* De care nu se prinde boala; *devenit imun*, cel care prin altoire, vaccinare, este ferit de o boală; *politic*, cel ce ocupă o demnitate în stat, care-l scutește de a fi urmărit sau pedepsit de lege, fără o anume formă: suveranul, ministrii, deputații, senatorii se bucură de imunitate.

imunitate *s. f. V. preced.* Starea de a fi imun.

imutabil, ă *adj.* (lat. *immutabilis*). Ne-schimbător; care nu se transformă.

imutabilitate *s. f.* Starea sau calitatea de a fi imutabil.

in *s. n.* (lat. *linum*). *Bot.* Plantă textilă, din care se face pânză foarte durabilă și foarte subțire, numită în comerț *Olandă*, din cauză că în olanda se cultivă mult în și se face pânză de in; iar din sămânța inului se face oleiu de preț.

in *prep.* (lat. *in*). Arată loc: înăuntru; într-un cuprins; la anume poziție; în față, în dos; ține locul lui *de*: doctor în medicină; ține locul lui *pe*: în loc; ține locul lui *cu*: în totul; peste — în două zile.

inabordabil ă *adj.* (fr. *inabordable*, dela fr. *bord*, margine, țerm). De care nu te poți apropia, lipi.

inabuși (ă) *v. V. innăbuși*.

inacceptabil, ă *adj.* (din lat. *acceptare*, a primi). Care nu se poate primi (invol).

inaccesibil, ă *adj.* (din lat. *accedere*, a veni lângă, a se apropia). De care nu te poți apropia; care nu primește lângă; de care nu se prinde.

inăcri (a și a se) *v. V. acru*. 1) A acri; 2) a se face acru.

inăcrire *s. f.* Acțiunea de a deveni acru.

inaoțiune *s. f.* (lat. dela *actio*, *actionis*, faptă, lucrare). Nelucrare; ședere (fără a face ceva).

inactiv, ă *adj.* (lat. *in* + *activus*, care lucrează, ocupat). Care nu lucrează, nu face nimic.

inactivitate *s. f.* Starea de nelucrare.

inădi (a) *v. V. innădi*.

inadins *adv.* (lat. *in*, în; *ad*, spre *tensum* (tendo), ținut spre — tendențios). Anume; tendențios, cu intenție; precugetat; expre.

inadmisibil, ă *adj.* și *adv.* (fr. *inadmissible*). De neprimut; neingăduit.

inadmisibilitate *s. f. V. preced.* Neadmitere, neprimire.

inăduși (a) *v. V. innăduși*.

inaintă (a) *v. V. înainte*. 1) A merge înainte; 2) a spori; 3) a progresă; 4) a pătrunde; 5) a da (petiție); 6) a transmite; 7) a avansă în grad.

inaintare *s. f.* 1) Acțiunea de a înaintă; 2) înălțare în grad, avansare; — *inaintare pe loc*; avansare ca salar și titlu dar în aceiași funcțiune.

inaintaș *s. m.* 1) Care merge inaintea altora; 2) care a trăit înainte de; predecesor; 3) care mișcă, conduce inainte, promotor; 4) *pl.* caii sau boii dinnainte, când sunt mai multe perechi în șir la plug, sau la trăsură.

inaintat, ă *adj. V. inaintă*. 1) Care se află mai înainte; 2) înălțat în grad, avansat; 3) în progres, propășit; 4) civilizată, cult (popor).

inainte *prep.* (prefix *in*, lat. *ante*, înainte). Arată: 1) locul înaintat față cu altul; 2) timpul de mai înainte (atât ca trecut cât și ca viitor); *adv.* 1) mergere, mișcare de înaintare, progres; 2) întrecere; 3) ordin de a merge; 4) odin-oară, de mult.

inainte-mergător *s. m.* 1) Cel ce face sau pregătește o lucrare înainte de alții; 2) cel ce deschide o cale nouă (în științe, literă, arte, filosofie, morală); 3) numire dată Sf. Ioan Botezătorul.

inălbi (a și a se) *v. V. alb*. 1) A face să fie alb; 2) a deveni alb; 3) a văpsi cu alb; 4) a spăla pânza mult, sau cămeșile, rufe, ca să se albească.

inălbire *s. f.* Acțiunea de a înălbi.

inălbît, ă *adj.* Devenit alb; albit; *s. n.* acțiunea de a înălbi.

Inălbitor, oare *adj.* Care albește; care spală și albește pânza.

Inalienabil, *ă adj.* (lat. *in* + *alienare* a a instreină). *Jurid.* Care nu se poate instreina, vinde — cum este *averea unor minori, a interzișilor*, etc.

Inalt, *ă adj.* (prefix *in*, lat. *altus*, înalt). Ridică *mul; lung (în sus) s. n.* Înălțimea: *inaltul cerului*, sus de tot.

Înălță (a și a se) *v. V. preced.* 1) A ridica în sus; 2) a crește în sus; 3) a preamăi; 4) a se sui; 5) a zbură sus. 6) *fig.* a avansa; 7) a progresa; 8) *iron.* a se mândri, a se lăuda mult.

Înălțare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) înălță; *Înălțarea Domnului*, serbătoarea ridicării la cer (la 40 zile dela Paști); *Înălțarea Sf. Cruci*, serbătoare bisericească în 14 Septembrie (în amintirea unei ceremonii ce avu loc la Ierusalim, în timpul împăratului Heracliu, în onoare adevăratei cruci).

Înălțat, *ă adj.* 1) Ridicat sus; 2) suit; 3) crescut nalt; 4) *f.g.* avansat; 5) onorat; 6) mărit.

Înălțător, oare *adj.* 1) Care înălță, care ridică; 2) *fig.* care onorează; 3) *s. n.* aparat mic, adaptat la pușcă, cu ajutorul căruia se regulează ochirea și tragerea la distanțe mai depărtate sau mai apropiate.

Inalterabil, *ă adj.* (fr. *inalterable* (V. alteră). Ce nu se poate alteră, strica, discompune.

Înălțime *s. f. V. înalt.* 1) Loc foarte ridicat, deal, munte; 2) poziție sus în spațiu; 3) *fig.* mărire; 4) titlu vechiu la fel cu *alteță* sau *majestate* — *Înălțimea Sa*.

Inamic *s. m. V. inimic.*

Inamoră (a se) *v.* (prefix *in*, lat. *amor*, iubire, dragoste). A se îndrăgosti.

Inamorat, *ă adj. V. preced.* Îndrăgostit.

Inamovibil, *ă adj.* (lat. *in* + *moveo*, *amovere*, a da la o parte, a depărta). Care nu se poate îndepărta (din funcțiune) — „care nu poate fi permutat în altă localitate fără o anumă cauză. (cum sunt unii magistrați și profesorii).

Inamovibilitate *s. f. V. prec.* Dreptul sau calitatea de a fi inamovibil.

Inanitate *s. f.* (lat. *inanitas*). 1) Gol, deșertăciune; 2) vanitate, inutilitate.

Inaniție *s. f.* (fr. *inanition*, d'n lat. *inanis*, gol, fără viață). Slăbiciune mare din cauza lipsei de nutrire.

Inaplicabil, *ă adj. V. aplică.* Care nu se poate aplică, împlini, sau pune în executare.

Înapoi *adv.* (prefix *in*, rom. *apoi*. 1) În urmă; 2) îndărăt; 3) *fig.* în ârziat.

Înapoiă (a și a se) *v. V. preced.* 1) A da îndărăt; 2) a restitui; 3) a se întoarce îndărăt.

Înapoia *adv.* și *s. f.* 1) Înapoi; 2) partea de a spate.

Înapolat, *ă adj.* 1) Dat înapoi, restituit 2) rămas în urmă, întârziat; 3) *fig.* mărginit la cunoștințe; 4) retrograd; 5) venit de unde a fost.

Înapolere *s. f.* 1) Venire sau ducere îndărăt; 2) reîntoarcere; 3) restituire, dare înapoi; 4) *fig.* mărginire de știință.

Înapreciabil, *ă adj.* (fr. dela *appréciable*, din lat. *pretium*, preț). Ce nu se poate prețui, aprecia, — foarte mic.

Înapt, *ă adj. V. apt.* Ne apt, nepotiviv, nedestoinic, nepriceput.

Înaptitudine *s. f. V. preced.* 1) Nedestoinicie; 2) nepotivire pentru ceva.

Înaripă (ă se) *v. V. aripă.* 1) A prinde, a face aripi; 2) a 'și lua avânt; *fig.* a prinde curaj, a progresa.

Înaripat, *ă adj.* 1) Cu aripi; 2) *fig.* cu avânt.

Înarită *s. f.* (dela vorba *in*). *Bot.* Plantă ale cărei frunze seamănă cu inul; *Zool.* Păsare galbenă mică, — canar.

Înarmă (a și a se) *v. V. armă.* 1) A înzestră, prevedea, cu arme; 2) *fig.* a prinde, a lua, a se pregăti cu (curaj, voință, cunoștințe).

Înarmare *s. f.* Acțiunea de a sau a se înarma.

Înarmat, *ă adj.* Pregătit, prevăzut cu arme (sau cu mijloace de luptă în viață).

Înăspri (ă se) *v.* (prefix *in*; rom. *aspru*). 1) A deveni aspru, zgârjiitor, înțepător; 2) *fig.* a deveni friguros, rău, supărător; 3) *fig.* a se face acișor (vinul); 4) *fig.* a înrăutăți (starea, tratamentul).

Înăsprime *s. f.* Devenirea aspru.

Înăsprire *s. f.* Acțiunea de a se aspri sau a înăspri *prop. fig.*

Înăsprit, *ă adj.* 1) Devenit aspru; 2) *fig.* sever; 3) *de timp*, — friguros, înțepător; 4) *fig.* înrăutățit.

Înatacabil, *ă adj. V. atăcă.* Care nu poate fi atăcat, lovit, stricat.

Inaugură (a) *v.* (dela lat. *augur*, ghicitor; prevestitor (preot) și *agurare*, a prevesti, a prooroci). A pune început la o construcție sau lucrare făcând urări, prevestirii de bine (cu slujbă bisericească sau cu ceremonie deosebită).

Inaugural, *ă adj.* De inaugurare.

Inaugurare *s. f.* Ceremonia cu care se pune început, se inaugurează.

inaugurat, *ă adj.* Început, întemeiat cu ceremonie.

înăuntru *adv.* (prefix *in*; lat. *intro*, înăuntru). În cuprinsul; opus lui *in afară*; *fig.* în țară, în casă, în corp.

inaurit, *ă adj.* V. *aur*. Poleit cu aur.

inavuți (a și a se) *v.* (prefix *in*, și *auviție*). A produce, a face avere (în bani sau alte bunuri); a (se) îmbogăți.

inavuțire *s. f.* 1) Acțiunea de a face avere; 2) obținere de. (onoștințe).

inavuțit, *ă adj.* Cu avere multă, bogat.

inc s. n. V. incui. 1) Joc de copii cu zgomot și alergare; 2) capriciu de copii.

incă *adv.* (ca ital. *anche*, (fr. *encore*) din lat. *atque* sau *acque* = și încă). 1) Arată repetare, iarăși pe alături; sau continuare la fel, sau adăugare: *incă o dată*; *incă curge*; 2) neajuns: *incă n'a sosit*, *incă nu-i gata*.

incadră (a) *v. V. cadru.* 1) A pune în cadru, în ramă (tablou); 2) a închide din patru părți; 3) *milit.* a pune sub comandanți regimentari soldații.

incadrare *s. f.* Acțiunea de a încadră.

incadrator *s. m.* Care incadrează,

incăi, **incale** sau **incaltea** *adv.* (prefix *in*, lat. *qualis, quale*, așa precum, oricum). 1) Oricum, cel puțin, măcar.

incăibără (a) *v. V. gaibă.* 1) A încleșta, cuprinde, pe cineva cu mâinile și cu picioarele; 2) a apuca și a strânge bine; 3) a culege repede din toate părțile; 4) a se încăieră la bătaie.

încăieră (a și a se) *v.* (*fig.* dela vorba *caier*). 1) *Fig.* A se apuca la ceartă sau la bătaie; 2) a se provoca la discuție; 3) a se lua de păr; 4) a se mânca (câinii) după asemănarea părului din cap cu caierul.

încăierare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a se încăiera.

încăierat *adj.* și *s.* 1) Înghățat, apucat la bătaie; 2) harță, bătaie.

încaltea *adv. pop. V. incai.*

încălnă (a se) *v. V. câine.* A deveni rău (ca un câine); a se îndărătnici tare.

încălă (a se) *v.* A avea multă carne; gras la corp, (ca un cal).

încălăfat *adj.* (dela arab *kalafa*, a închide). Cu închizătoare, cu capac (luleaua).

încălat, *ă adj.* Cărnos la corp.

încălcă (a) *v. V. călcă.* 1) A trece peste hotar; 2) a nesocoti, a înfrânge (o lege sau dispoziție); 3) a invade; 4) a cotropi; 5) a prăda.

încălcare *s. f.* Acțiunea de a încălcă.

încălcăt, *ă adj.* 1) Trecut peste; 2) nesocotit, călcat; 3) cotropit; 4) prădat.

încălci (a) *v. V. călți.* A încurca firele, ața; a se încurcă, amestecă.

încălcire *s. f.* Încurcare de fire; amestec, îngrămădire.

încălcit, *ă adj.* 1) Încurcat; *fig.* nelămurit, neînțeles.

încalculabil, *ă adj. V. calcula.* Ce nu se poate socoti, calcula; *fig.* foarte mult.

încălecă (a) *v.* (prefix *in*; rom, *cal*). 1) A se așeza călare pe cal; 2) a se așeza călare (pe orice); 3) *fig.* a fi deasupra; 4) *fig.* a stăpâni.

încălecat, *ă adj.* Așezăt călare; *s. n.* acțiunea de a încălecă; *fig.* dominat.

încalificabil, *ă adj. V. califică.* 1) ce nu se poate califica; 2) nespus de rău.

încălță (a și a se) *v.* (prefix *in*; lat. *calceo*, *calceare*, a încălță). 1) A pune încălțăminte la picioare; 2) *fig. iron.* a înșelă; 3) a pune obezi la roate.

încălțăminte *s. f.* (prefix *in*; lat. *calceamentum*, încălțăminte). Tot ce servește la încălțare: botine, ghete, ciobote, cizme, etc.

încălțare *s. f.* Acțiunea de a încălță.

încălțat, *ă adj.* 1) Cu încălțăminte la picioare; 2) *fig.* cu pene la picior (pasărea); 3) cu pete albe la picioare (calul); 3) *fig.* înșelat; 4) cu obezi din nou (roata); 5) *batjocură*: *viță încălțată*, idiot (care se deosebește de viță numai prin încălțăminte).

încaltea *adv. V. incai și incale.*

încălzi (a și a se) *v.* (prefix *in*; + *cald*). 1) A începe să dea căldură; 2) a face să fie cald; 3) *fig.* a (se) însufleți.

încălzire *s. f.* Faptul de a (se) încălzi.

încălzit, *ă adj.* 1) Ce este cald; 2) *fig.* însuflețit, animat; 3) *s. n.* faptul de a încălzi.

încălzitor, oare *adj.* Care încălzește.

încadescență, *ă adj.* (lat. *incandesco*, *ere* a înfierbântă până la flacără, albire, aprindere). Care se înfierbântă și dă flacără; *fig.* înflăcărat aprins, (lumina albă) dela o lampă electrică, cu arc voltaic, este *incandescentă*, căci se produce prin aprinderea și arderea cărbunelui).

încadescență *s. f.* Starea unui corp înfierbântat până la aprindere sau înflăcărare (ca ferul prea tare roșit în foc, când devine alb strălucitor).

încântă (a și a se) *v. V. cântă.* 1) A desfătă, a produce distracție; 2) a măguli; 3) *fig.* a ademeni.

încântare *s. f.* Acțiunea de a încântă.

încântat, *ă adj.* 1) Cu multă plăcere sufletească; 2) satisfăcut; 3) *fig.* măgulit, ademinit.

încântător, oare *adj.* Care produce plăcere

deosebită sufletului; foarte frumos, fermecător.

incântec *s. n.* Farmec (de vrăjitorie).

incapabil, *ă adj.* *V. capabil.* 1) Nepriceput la cap; 2) care nu este în stare (să facă ceva); 3) nedestoinic.

incapacitate *s. f.* *V. capacitate.* Nepricepere; nedestoinicie; neputință; *Jurid.* Starea unei persoane pe care legea o lipsește de unele drepturi.

incăpăstrat, *ă adj.* *V. căpăstru.* Prins, legat cu căpăstrul (calul).

incăpățină (*a se*) *v. V. cap* și *căpățină.* A și pune în minte o hotărâre nestrămutată; a stăruii tare în ceva anume; a se îndărătnici; a se opune.

incăpăținare *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a se încăpățina.

incăpăținat, *ă adj.* Cu hotărâre nestrămutată; îndărătnic.

incăpător, *oare, adj.* Care încape, cupinde; larg.

incăpea (*a*) *v.* (prefix *in*, lat. *capio*, *capere*, a cuprinde). 1) A (se) cuprinde înăuntru; 2) a intra deplin; 3) a pătrunde; 4) a reuși să intre (în o funcție); 5) *fig.* a cădea (în mână).

incăpere *s. f.* 1) Cupridere, spațiu; 2) cameră, locuință; 3) acțiunea de a încăpea.

incăpușat, *ă adj.* *V. căpușă.* Cu muguri, cu boboci.

incăpută (*a*) *v.* (prefix *in*, și *căpută*). 1) A face din nou (și a prinde la tureasca veche) partea dela gleznă în jos a unei ciobote, cizme, sau ciorap, colțun; 2) a repara, adăugând o mare parte din nou (la o haină; mănecă); 3) a înjgheba, a pregăti în grabă.

incăputare *s. f.* 1) Lucrarea de a încăpută; 2) reparație mare; 3) *fig.* înjghebare.

incăputat, *ă adj.* *V. căpută.* 1) Cu căpută puse din nou; 2) *fig.* înjghebat.

incărcă *v.* (dela vorba *car*). 1) A pune lucruri sau materiale, cereale, în car sau în tren ori vapor; 2) a pune cartuș, sau a umple cu pulbere pușca; 3) a pune lucruri sau o greutate pe cineva; 4) a împovăra; 5) a oferi, a dărui mult; 6) *fig. a se încărcă de*, a atinge asupra 'și; 7) a copleși, — *s'a încărcat de doamne ajută* (bodaprosti) a primi ecări în loc de mulțumiri.

încărcare *s. f.* Acțiunea de a încărcă.

încărcat, *ă adj.* 1) Împovărat; plin cu; 2) cu pulbere sau cartuș (pușca); 3) copleșit; 4) prea complicat și greu.

încărcătură *s. f.* *V. încărcă.* 1) Ce este pus în car sau tren ori vapor; 2) cantitea de pulbere sau cartușul pus în pușcă; 3) com-

plexitate; 4) ceace este pus de prisos; 5) cantitatea de tencuială pe zid.

încărceală (*a*) *v. V. cărcel.* 1) A avea cărci; 2) a se prinde, a răsuși pe după (cărcii).

încarceră (*a*) *v. V. carceră.* A închide în carceră.

încarcerare *s. f.* Acțiunea de a încarceră. **încarcerat**, *ă adj.* Închis în carceră.

încărdoșă, **încărdul** (*a*) *v. V. cărd.* 1) A se grupa; a se face cărduri; 2) a umbra în cărduri; 3) *fig.* a se întovărăși cu mulți.

încărjoia (*a se*) *v. V. cărjă.* A se îndoi, a se curbă, a se gheboșă.

încărligă (*a se*) *v. V. cărlig.* A se prinde îndoiindu-se; a se agăța; a se împreuna.

încărligare *s. f.* Acțiunea de a încărligă.

încărligat, *ă adj.* 1) Prins, agățat prin indoire; 2) făcut în formă de cărlig, indoit (coada cățelului).

încărlionță (*a*) *v. V. cărlionț.* A face păul cărlionți (în formă de inele).

încărlionțat, *ă adj.* Cu cărlionți.

încarnă (*a/se*) *v.* (pref. *în* și *carne*). 1) A lua forma corporală de om (Isus Christos); 2) a pătrunde cu totul; a se identifica (credința, viciu etc.).

încarnat, *ă adj.* 1) În forma de corp omenesc; 2) pătruns cu totul, identificat; 3) *s. n.* culoare roșie ca de carne.

încarnațiune *s. f.* *V. încarnă.* Teol. Luarea de formă și corp omenesc (de către Isus Christos); 2) pătrundere în totul; 3) reprezentare, înfățișare — *încarnațiunea Ienei.*

încărunți (*a*) *v. V. cărunț.* A deveni cărunț, a începe să albească părul.

încărunțit, *ă adj.* Devenit cărunț.

încassă (*a*) *v. V. cassa.* 1) A pune bani în cassă; a aduna bani; 2) *fig. iron.* a primi (o apostrofă, ironie, reproș).

încasare *s. f.* Acțiunea de a încassă.

încasat, *ă adj.* Primit la cassa de bani.

încasator *s. m.* Cel împuternicit să încaseze bani (pentru mărfuri, abonamente).

încasso *s. n.* (italian dela *incassare*). 1) Valoare, sumă intrată în cassă; 2) acțiunea de a încasa o poliță; 3) comisionul de încasat.

încăt *adv.* (comp. *în + căt*). Arată felul, starea, situație; în măsură ce; astfel că.

încătărămă (*a*) *v. V. catarămă.* A încheia catarămă.

încătușă (*a*) *v. V. cătușă.* A pune în cătuși; a lega în lanțuri (hoții); *fig.* a opri pe cineva cu constrângere; a stămtora.

încătușat, *ă adj.* 1) Pus în cătușe, în lanțuri; 2) *fig.* oprit pînă la constrângere; 3) strămtorat tare.

incazarmă (a) v. V. cazarmă. A băga, a obliga să stea în cazarmă.

incazarmare s. f. Băgare în cazarmă; obligare de a locui în cazarmă.

incazarat, ă adj. Obligat a sta în cazarmă; adăpostit în casarmă.

incendiă (a) v. (lat. incendere). A aprinde, a da foc, a lua foc.

incendiar, ă adj. Care face să ia foc; *fig.* care produce turburare mare sau revoluție.

incendiere s. f. Acțiunea de a incendia.

incendiat, ă adj. Aprins, luat foc.

incendiu s. n. (lat. incendium). Foc mare; aprindere de casă, etc; *fig.* turburare revoluționară mare.

incepător, oare adj. și s. (prefix in, lat. caepto, (cilit cepto) a începe, a se apucă). 1) Cel ce face întâia oară o lucrare; 2) cel care abea se deprinde la ceva; 3) cu care se începe o lucrare.

incepătură s. f. V. inceper.

incepe (a) v. (prefix in, lat. caepto (cepto) are, a începe). 1) A se apucă de o lucrare; 2) a tăia, a rupe, a gusta, a mușca pentru întâia dată din ceva; 3) a porni; a pune, a face început unei lucrări; 4) a lua ființă din nou (iarna, vara).

incepere s. f. Acțiunea de a începe.

inceput, ă adj. V. începe. 1) În curs de efectuare; 2) mușcat rupt; 3) s. capăt de unde ia ființă; 4) *fig.* fundament, temelie, obârșie.

incercă (a) v. (prefix in + cercă). 1) A cerceta bine; 2) a pune la probă; 3) a gusta; 4) a se apucă de ceva la întâmplare; 5) a ispiți; 6) a se încumeta, a cuteza.

incercare s. f. Acțiunea de a încerca.

incercat, ă adj. 1) Bine examinat; 2) supus la probă; 3) gustat; 4) deprins bine; 5) experimentat; 6) băntuit (de necazuri).

incert, ă adj. (lat. incertus). Nesigur, nehotărât.

incertitudine s. f. V. preced. Nesiguranță, nehotărâre.

incest s. n. (lat. incestus, dela incestare a desonoră, a pângări). Împreunare trupească între cele mai de aproape rude (pedepsită de lege).

incestuos, oasă adj. V. preced. De incest.

incet, eată adj. și adv. (prefix in, lat. quies, quietis, liniște). 1) Potolită, liniștită nu repede; 2) nu zgomotos, nu tare; 3) nu apăsat; 4) *fig.* lenș.

incetă (a) v. V. preced. A se sfârși a termina (o lucrare), a opri.

incetare s. f. Acțiunea de a înceta.

incetat, ă adj. Terminat, sfârșit.

incetățeni (a) (se) v. (prefix in, + cetățean). 1) A da unui strein drepturi la fel cu cetățeanul român; 2) *fig.* a prinde temei; a se statornici; 3) a intra în uz (un cuvânt).

incetățenire s. f. Acțiunea de a (se) încetățeni.

incetățenit adj. Devenit cetățean român, prin lege votată de Cameră și Senat sau după prevederile constituționale.

incetineală s. f. V. incetini. Mișcare încetă, potolită, liniștită.

incetinel sau incetișor adv. Cu incetul, foarte potolită.

incetini (a) v. V. ince. A potoli mersul sau lucrarea.

incheia (a) v. (prefix in; + cheie). 1) A prinde în nasturi, bumbi, sau în cheutorile hainei; 2) a îmbina lemnele din cari se construște ceva; 3) a formă, a dresa (un proces-verbal); 4) a face o concluzie, a sfârși o vorbire sau scriere; 5) a face (un contract); 6) a face (pace); 7) a termina, a sfârși; 8) a închide (un cont); 9) a sta, a da de un obstacol — *am incheiat-o...*

incheiat, ă adj. 1) Prins cu nasturii, 2) împreunat, lipit; 3) sfârșit, terminat; 4) complet; 5) închis; 6) redactat, scris, (contract, proces-verbal).

incheiere s. f. 1) Concluzie; 2) rezumat; 3) extins. proces-verbal; 4) acțiunea de a încheia.

incheietoare s. f. 1) Deschizătura de băgat nasturele; 2) cârlig ce prinde sau încheie; 3) *Bot.* Numirea unei plante ce crește pe locuri răpoase, bună pentru vindecat rănilor cu sucii ei roșu.

incheietură s. f. 1) Locul unde se încheie se împreună; 2) articulație a oaselor.

incheibără sau incherbă (a) v. (prefix in, lat. corporare, a intrupă). A adună, a constitui, cu anevoie.

închide (a) v. (lat. dela includo, ere, a închide). 1) A lipi la loc ușa, fereastra, etc; 2) a cuprinde în; 3) a astupa (o deschizătură, sau ușa, fereastra; 4) a opri drumurile; 5) a acoperi (cu capacul; cu pleoapele, ochii); 6) a face gard împrejur; 7) a arestă; 8) a se cicatriza (rana); 9) a sfârși (discuția); 10) a lua vacanță (parlamentul, școala) a suspenda.

închidere s. f. Acțiunea de a închide.

închiegă (a și a se) v. (comp. in și chieg). 1) A se întări, prinde, laptele, după ce s'a pus chieg înăuntru; 2) a se întări puțin apa (prin înghețare sau prin amestec de gelatină, cleiu); 3) *fig.* a (se) formă, a (se) constitui; 4) a se uni bine.

închiegare s. f. Acțiunea de a (se) închiegă.

închiegat, *ă adj.* 1) Prins, întărit (prin chiag); 2) congelat, înghețat puțin; 3) *fig.* constituit, unit, format.

închiegătoare *s. f.* 1) Vas mare pentru închiegat laptele; 2) *Bot.* plantă zisă *nă-prasnic*.

închină (*a și a se*) *v.* (prefix *in*; lat. *clinare*, a aplecă). 1) A face semnul crucei cu mâna; 2) a face semnul crucei și a săruta icoana; 3) a se ruga lui D-zeu; 4) a se aplecă în semn de stimă înaintea cuiva; 5) *fig.* a donă, consacra, a dărui; 6) a se supune, a se predă; 7) a bea în sănătatea cuiva; 8) a dedica; 9) a avea prea mare admirație pentru cineva; 10) *fig.* a se feri, fugi.

închinăcune *s. f.* 1) Acțiunea de închinare; 2) rugăciune; 3) compliment.

închinare *s. f.* V. *închină*. 1) Acțiunea de a, sau a se închină; 2) *fig.* salutare; 3) *fig.* dedicație.

închinat, *ă adj.* 1) Oferit, dăruit; 2) consacrat; 3) *fig. pop.* teribil, f. rău; s. diavol; afurisit.

închinător *s. m.* 1) Cel care se roagă se închină; 2) donator; 3) adorator.

închingă (*a*) *v.* V. *chingă*. 1) A închingă cu chingă (calul); 2) a închingă strâns.

închingat, *ă adj.* Încins cu chinga; strâns legat.

închiorchioșă (*a se*) *v.* (baza *chior*). A se uita strâmbându-se din ochi în semn de mândrie, sau de ură ori dispreț.

închiorchioșat, *ă adj.* Cu uitătură strâmbă, de ifos.

închipul (*a*) *v.* V. *chip*. 1) A plăsmui a face un chip; 2) a înfățișa, a reprezenta prin chipuri, figuri (desemnate sau descrise); 3) a cea în imaginație ceva, a concepe cu mintea; 4) a îngheba; 5) a procura.

închipuire *s. f.* 1) Puterea de a făuri cu mintea chipuri; 2) acțiunea de a închipui, a face chipuri; 3) viziune; 4) părere deșartă; 5) alegorie.

închipuit, *ă adj.* 1) Format în minte, imaginat; 2) imaginar, fictiv, nereal; 3) *pop.* Oft. împelițat, afurisit.

închircit, *ă adj.* V. *chircit*.

închiria (*a*) *v.* V. *chirie*. A da (o casă sau orice alt lucru) pentru folosință altuia, în schimbul unei plăți și pentru un anume timp.

închiriat, *ă adj.* Dat spre folosință în schimbul plății; arendat.

închiriere *s. f.* Acțiunea de a închiria.

închirietor *s. m.* Cel ce dă cu chirie.

închis, *ă adj.* V. *închide*. 1) Astupat; 2) cuprins înăuntru; 3) arestat; 4) zăvorât, în-

cuiat; 5) *fig.* de culoare sombră, întunecoasă; 6) trist, tăcut, misterios.

închisoare *s. f.* Arest, temniță.

închizătură *s. f.* Locul unde se închide.

închizițiune *s. f.* (fr. *inquisition*, dela lat. *inquisitum*, *inquirere*, a cerceta cu deamăntul în anul 1184 în sudul Franței, apoi și în Italia și în Spania, unde coșnit schingiunii îngrozitoare și durează până la anul 1808; *fig.* tortură sau sistem de urmărire ca la închiziție).

închizitor *s. m.* Membru din tribunalul închiziției; *fig.* torturator.

închizitorial, *ă adj.* De închiziție; ca la închiziție.

incident *s. n.* (fr. *incident*, din lat. *incidere*, a cădea peste, a se întâmpla). 1) Întâmplare în cursul unei lucrări, unei desbateti; 2) *Jurid.* Observație, întâmpinare în cursul unei acțiuni judiciare; 3) conflict, ceartă scurtă; *adj.* cu caracter întâmplător.

incidență *s. f.* 1) *Mecanic.* Se numește astfel direcția după care o linie sau un corp merge și întâlnește pe un altul. *Unghiu de incidență*, este acel cuprins între o rază incidentă pe un plan, cu perpendiculara dusă la acel plan în punctul de incidență; *punct de incidență* este punctul de întâlnire a razei cu planul pe care cade; 2) caracterul de incident.

incidental, *ă adj.* Prin incident; *adv.* întâmplător.

închini (*a*) *v.* V. *cinchi*. A (se) așeză pe vine, cinchit.

închinăt, *ă adj.* Așezat pe vine, cinchit.

îninci (*a*) *v.* V. *cinci*. A face sau spori de cinci ori mai mult.

înincit, *ă adj.* și *adv.* De cinci ori mai mult sau mai mare.

incineră (*a*) *v.* (lat. dela *cinis*, *cineris*, cenușă). A arde și a preface în cenușă morții (cum se practică la Romani).

incinerațiune *s. f.* Arderca morților și păstrarea cenușei lor.

încinge (*a*) *v.* I (lat. *incingere*, a încinge). 1) A lega împrejurul pântecului; 2) a lega de jur împrejur; 3) a apuca; a cuprinde.

încinge și încintă (*a*) *v.* II (lat. dela *incendo*, *ere*, a da foc). 1) A (se) înfierbânta; 2) *fig.* a îmboldi; a iuți; a se aprinde, (apropiat de lat. *incitare*, a grăbi, a ațâța).

încintat, *ă adj.* V. *preced*. Înfierbântat; aprins.

incintă *s. f.* (italian *incinta*). Spațiul mare din mijlocul unei sale de ședințe (la tribunal, curte, parlament).

inclocăli (a și a se) *v. V. ciocăliu*. 1) A se formă pe ciocăliu grăunțele; 2) a combina și a alcătui la loc (bucățile ce formează o roată, un car, o mașină); 3) *fig.* a recăpăta puteri, a se întremă.

inclocălat, *ă adj.* 1) Combinat, format; 2) *fig.* întremat.

includă (a se) *v. V. ciudă*. A se irită, supără tare.

includat, *ă adj.* Iritat; supărat tare, furios.

inciză *s. f.* (fr. *incise*, din lat. *incisus*, tăiat). *Liter.* O frază mică cu înțeles deosebit, aruncată în mijlocul unei fraze mai importante.

inciziv, *ă adj.* (fr. *incisif* din lat. *incido* (caedo), *ere*, a tăia). Care taie; *dinte incisiv*, dinte din cei patru din față; *stil incisiv*, pătrunzător, mușcător, tăietor; (*fig.*).

incele (a) *v. V. clei*. A lipi cu cleiu; a lipi tare.

incleioșă (a se) *v.* A deveni cleios, lipicios.

incleire *s. f.* Acțiunea de a incleia.

incleiat sau incleiat, *ă adj.* Lipit cu cleiu; lipit, tare.

inclementă *s. f. V. clementă*. Lipsă de clementă; neîndurare.

incleștă (a și a se) *v. V. clește*. A prinde sau a cuprinde cu putere; a strânge tare; a se înțepeni (dinții, fălcile).

incleștare *s. f.* Acțiunea de a incleștă.

incleștat, *ă adj.* Strâns, apucat, cu putere; înțepenit.

inclină (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *clinare*, a inclina). 1) A aplecă; a se aplecă; 2) *fig.* a simpatiză; a trage spre.

Inclînat, *ă adj.* Aplecat, *propv.* și *figurat*; oblic.

incoa *adv. V. încoace*.

incoactiv, *ă adj.* (fr. *inchoactif*, (verb) dela lat. *incohare*, a începe ceva). Forma începătoare, primă, a unui verb: *a duce, a face*, etc. dela care se încep celelalte moduri și timpuri.

incoace *adv.* (prefix *in* lat. *quo*, încotro; *hicce*, aici). Arată direcția sau locul spre cel ce vorbește; în această parte, pe aici.

incocleși (a) *v. V. cocleșe*. A se apucă, a se prinde (la luptă); *ă se înșfăcă*.

incoercibil, *ă adj.* (fr. *incoercible*, dela lat. *coërcitio*, constrângere). Ce nu se poate constrânge, pedepsi.

incoerent, *ă adj.* și *adv.* (fr. *incohérent*, dela lat. *cohaerentia*, legătură, alcătuire).

Fără legătură, alandala, zăpăcit. (vorbire, fapte).

incoerență *s. f. V. preced*. Lipsa de legătură, de înțeles; zăpăceală.

incognito *adv.* și *s.* (lat. *incognitus*, necunoscut). Fără să fie cunoscut; pe necunoscute; *călătorie incognito*, călătorie fără a se anunța, vesti (cum merg suveranii, când nu doresc să li se facă primiri cu paradă).

incoifat, *ă adj. V. colf*. Cu colful pus pe cap.

incolăci (a și a se) *v. V. colac*. 1) A (se) învărti și învălătuci pe ceva; 2) a cuprinde împrejur de mai multe ori.

incolăcire *s. f.* Acțiunea de a incolăci.

incolăcit, *ă adj.* 1) Prins pe după, de jur împrejur; 2) cuprins de mai multe ori împrejur.

incolăcitură *s. f. V. incolăcire*.

incolo *adv.* pref. *in și colo*. 1) Arată o altă direcție de cât unde este vorbitorul, spre altă parte; 2) *fig.* de altfel; altminteri.

incolo! *interj. V. preced*. Pleacă, du-te.

incolor, *ă adj.* (fr. *incolor*, dela lat. *color*, vâpsea, culoare). Fără culoare; ce nu are nici o culoare (apa, aerul).

incolți (a) *v. V. colți*. 1) A da colț, a da mugure, a germină (un fruct); 2) a înșinge colții, a mușcă; 3) *fig.* a se prinde, a începe să dea rezultat; 4) a lua început (o idee); 5) a constrânge, a ataca, înțepă.

incolțire *s. f.* Acțiunea de a incolți *propv.* și *fig.*

incolțit, *ă adj.* 1) Cu colțul (germen) dat (o sămânță); 2) înțepat cu dinții, mușcat puțin; 3) constrâns, prins la strâmtoare; 4) *fig.* atacat, înțepat cu vorba.

incolțurat, *ă adj.* Cu colțuri; neregulat.

incomensurabil, *ă adj.* (fr. *incomensurable* din lat. *mensura*, măsură). 1) *Geom.* Se zice astfel despre două mărimi cari nu pot fi măsurate cu o măsură comună de ex. *circumferința*, nu poate fi măsurată prin *diametru*; 2) ce nu poate fi măsurat, adică foarte mare.

incomod, *ă adj.* și *adv.* (lat. *incommodus*). Nepotrivit, neîndămănos, stingheritor.

incomodă (a) *v.* (lat. *incommodare*). A cauza neplăcere; a stingheri; a supăra; a împiedeca.

incomoditate *s. f.* (lat. *incomoditas*). Neplăcere, stingherire, supărare.

incomparabil, *ă adj.* (lat. *incomparabilis*). Neasemănat; fără asemănare; ce nu are seamă.

incompatibil, *ă adj. V. compatibil*. Ce nu se poate suferi împreună; neîngăduit, (se

zice despre funcțiuni sau ocupații cari nu se împacă și nu pot fi exercitate de o aceeași persoană) și despre medicamente.

incompatibilitate s. f. V. *preced.* Neîngăduirea între ocupații de ex. *preot.* și *cărmăciuar.*

incompetent, *adj.* V. *competent.* 1) Nepriceput, neînstare; 2) nu în drept; 3) *adv.* fără pricepere; 4) fără să fie în drept.

incompetență s. f. Starea de a fi incompetent.

incomprehensibil, *adj.* V. *comprehensibil.* Cu neputință de a fi înțeles; de nepriceput.

inconciliabil, *adj.* V. *conciliabil.* De neîmpăcat; de neîngăduit.

incondeia (a) v. (dela vorba *condeiu*). 1) *Fig.* a scrie despre cineva de rău; a păii, denunță; 2) a critica; 3) a desemna felurile ornamente pe ouăle roșii dela Paști; 4) a colora cu negru, a văpsi (sprincenele); 5) a desemna cu negru.

incondelare s. f. Acțiunea de a încondeia.

incondeiat, *adj.* 1) Desemnat, înegrit, ornat; 2) *fig.* criticat; părit, notat rău; 3) s. n. ornarea, desemnarea (ouălor la Paști).

inconjur s. n. (prefix *în*, lat. *con*, cu; *gyrus*, cerc, ocol). Ocolire, ocol; *adv.* pe *inconjur*, indirect; *fără înconjur*, direct.

inconjură (a) v. V. *preced.* 1) A ocoli; a merge prin prejur; 2) a se, a aduna pe lângă sine; 3) *fig.* a evita, înlătură; 4) a asedia.

inconjurare s. f. 1) Ocolire, evitare; 2) impresurare.

inconjurat, *adj.* V. *preced.* 1) Ocolit; 2) impresurat, asediat.

inconjurator, oare *adj.* Care înconjură, ocolește, impresoară; care cuprinde.

inconscent, *adj.* (lat. dela *conscio*, *conscire*, a avea cunoștință de sine). 1) Care nu are cunoștință de sine, nu 'și dă seama; 2) *adv.* în neștiire, necugetat; 3) s. n. starea sau acțiunea ce nu depinde de simțurile noastre.

inconscentă s. f. (prefix *in*, lat. *conscientia*). Neștiire de sine; necugetare.

inconsecvent, *adj.* și *adv.* V. *consecvent.* Neconsecvent; care nu urmează cum zice, sau cum ar trebui să facă, ori să zică; sicut; care nu se ține de făgăduială.

inconsecvență s. f. V. *preced.* 1) Lipsa de șir, de urmare firească; 2) nesocotință.

inconsistent, *adj.* V. *consistent.* Neconsistent; care abia se ține; moale; fărămicios.

inconsistență s. f. V. *preced.* Lipsă de consistență.

inconsolabil, *adj.* V. *consolabil.* Ne-mângăiat.

inconstant, *adj.* V. *constant.* Nestatornic.

inconstanță s. f. V. *preced.* Nestatornicie.

inconștient, *adj.* V. *inconștient.*

inconștituțional, *adj.* V. *constituție.* Neconstituțional, contrar dispozițiilor prevăzute în constituție.

incontestabil, *adj.* V. *contestă.* Netăgăduit.

incontră (a se) v. V. *contra.* 1) A fi contra cuiva; 2) a se opune; 3) *pop.* a discuta, a se certa. *Olt.*

inconvenient s. n. (prefix *in*, lat. *convenire*, a fi de acord, a se potrive). Nepotrivire; cusur; piedecă, neajuns.

inconveniență s. f. V. *preced.* 1) Starea de nepotrivire; 2) împiedecare, neîndămânare.

încopcă (a) v. V. *copcă.* A prinde, încheia, cu copti.

încordă (a și a se) v. (prefix *in*, lat. *chorda*, strună, coardă). 1) A întinde coardele, strunele (unei viori); 2) a se contracta, curba (gâtul calului); 3) a lega coardelile (joardele) viței de vie; 4) a face o sforțare; 5) a se înțepeni (mușchii); 6) a aținti (atenția, mintea); 7) a se produce o tensiune de raporturi (între state).

încordare s. f. V. *preced.* 1) Acțiunea de a (se) încordă; 2) *fig.* iritare, înăsprire (de raporturi).

încordat, *adj.* 1) Întins tare; 2) întărit, contractat; 3) cu multă atenție și stăruință; 4) *fig.* iritat, înăsprit (raporturile între oameni); 5) înțepenit.

încordătură s. f. V. *încordare.*

încorect, *adj.* și *adv.* V. *corect.* 1) Necorect, neregulat; 2) *fig.* necinstit.

încorectitudine s. f. V. *preced.* 1) Neregularitate; 2) abatere dela datorie; 3) greșală.

încorecțiune s. f. (fr. *incorrection*). *Liter.* Greșală (de stil).

încorigibil, *adj.* V. *corige.* 1) Care nu poate fi îndepărtat de apucături rele; 2) care nu se poate dregi, îndreptă.

încornoră (a) v. 1) A pune coarne; 2) *fig.* a exageră; 3) a trăda soțul.

încornorat, *adj.* V. *corn*, coarne. 1) Cu coarne; 2) *fig.* exagerat, mărit; schimbat; 3) *fig.* mândru, măreț; 4) *fig. iron.* trădat (soțul).

încoronă (a și a se) v. V. *coroană.* 1) A pune coroană (cunună) pe cap; 2) a celebra, a sărbători, punerea coroanei pe cap a unui suveran, ca semn de consfințire a puterii ce reprezintă; 3) *fig.* a desăvârși o lucrare;

4) *fig.* a recompensă, a premii; 5) a împodobi.

incoronare *s. f.* Acțiunea de a încoronă; pop. serbătoarea încoronării suveranilor.

incoronat, *ă adj.* 1) Cu cunună pe cap; 2) cu coroană pusă pe cap; 3) terminat (cu succes).

incorporă (a) *v.* (lat. *dela corpus, corporis, corp*; adunare de mai mulți). 1) A face un corp, a împreună de tot; 2) *milit.* a deveni soldat al unui corp sau unități de armată.

incorporal, *ă adj.* (fr. *incorporel V. corp*). Ce nu are corp.

incorporare *s. f.* Acțiunea de a incorpora. **incorporat**, *ă adj.* 1) Contopit într'un singur corp; 2) *milit.* repartizat și intrat ca militar într'o unitate de armată; 3) întrupat.

incoruptibil, *ă adj.* *V. corupe*. 1) Ce nu se corupe; 2) ce nu se strică; 3) ce nu se ademenește la rău; 4) ce nu se lasă a fi mituit.

incoruptibilitate *s. f.* Calitatea de a nu se corupe.

incot *s. n. V. inc.*

incotopeni (a) *v.* (pref. *in+co*, împreună)-țepeni. 1) A prinde la strămoare, a apucă; 2) a silui.

incotoșmână (a și a se) *v. V. cotoșman*. A îmbrăca prea multe haine; a învăli prea mult.

incotro *adv.* (prefix *in*, lat. *quo*, încotro; *tra*, peste). În ce direcție, în ce parte.

incovoia (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *cavo, cavare*, a scobi). 1) A curbă, a îndoi; 2) a cocoșa, gârbovi; 3) *fig.* a nu se supune, plecă.

incovolat, *ă adj. V. preced.* Curbat, îndoit; gârbovit.

incovoletură *s. f.* 1) Îndoitură; 2) cocoșare, gârbovire.

incovrigă (a și a se) *v. V. covrig*. 1) A împreună cercuri mici unul într'altul; 2) a învălățui pe după un corp; 3) a se împreună unul într'altul; 4) a se îndoi de tot făcându-se ca covrigul.

incovrigare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) incovrigă.

incovrigat, *ă adj.* 1) Învârtit, învălățuit; 2) curbat de tot; 3) împreunat unul prin altul.

incrâncină (a se) *v. V. crâncen*. 1) A deveni crâncen; 2) a se cutremura de groază, de frică.

increde (a se) *v. V. crede*. 1) A se des-tălnui; 2) a 'și pune credința ori speranța în cineva; 3) *fig.* a se sprijini.

incredere *s. f.* 1) Credință pusă ori dată cuiva; 2) siguranță ori nădejde mare.

incredință (a și a se) *v. 1)* A da în seama (cuiva); 2) a destălnui; 3) a fi pe deplin sigur; 4) a se convinge.

incredințare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a incredința; verificare, controlare; siguranță.

incredințat, *ă adj. V. credință*. 1) Sigur, asigurat; 2) dat în seama (cuiva); 3) confiat.

incredul *s. m.* (lat. *incredulus*). Care nu crede, sau nu se increde.

incredulitate *s. f.* (fr. *incrédulité* din lat. *incredulus*). Neîncredere; lipsă de încredere.

incremeni (a) *v. V. cremene*. *Fig.* 1) A rămâne uimit, nemișcat; a înlemni de spaimă sau frică; 2) a stagna, sta locului, a nu se face (o lucrare).

incremire *s. f.* Acțiunea de a incremeni.

incremenit, *ă adj. Fig.* înlemnit, uimit, înțepenit (de frică sau spaimă).

incremenitor, oare *adj.* Care înspăimântă uimește, înlemnește.

increstă (a) *v.* (*in + creștă* = ca fr. *incruster*). 1) A tăia puțin coarța, ori suprafața, unui băț, sau lemn, pentru a-l ornă, sau pentru a face un semn; 2) a face deseme, ornamente, pe coșfa ouălor (la Paști); 3) *fig.* a face o mică rană, tăietură, la piele.

increstare *s. f.* Acțiunea de a increstă.

increstat, *ă adj. V. increstă*. Cu creștături; ornă, sculptură.

increșți (a se) *v. V. creș*. 1) A face îndoituri (pe ceva); 2) a face cărlionți (părul); 3) a se zbârci (fața, pielea); 4) a face unde mici (apa); 5) a *increșți din sprincene*, a se posomorî.

increștire *s. f.* Acțiunea de a increști.

increștit, *ă adj.* 1) Îndoit, cu îndoituri; 2) buclat, cărlionțat (părul); 3) zbârcit.

increștură *s. f.* Îndoitură (pe stofă sau pe piele); zbârcitură.

increzător, oare *adj. V. inerede*. Cel ce se increde; cel ce se bizuie; cel ce dă crezare cu ușurință.

increzut, *ă adj.* 1) *Fig.* Cel ce se crede mai mult de cât este; cel ce 'și atribuie calități ce nu le are; mândru de sine; 2) confiat, destălnuit altuia; bizuit.

incrimină (a) *v. V. crimă și criminal*. 1) A învinui (de crișă); 2) *fig.* a acuză.

incriminare *s. f.* Învinuire; acuzare grea.

incriminat, *ă adj.* Învinuit; acuzat greu.

incrop *s. n.* (lat. *dela increpo, increpare*, a clocoti, a aștă). Apă încălzită puțin (până începe a clocoti).

incropi (a) *v. V. preced.* 1) A încălzi puțin apa; 2) *fig.* a îmbunătăți, îmbună; 3) *fig.* a înjgheba, a face rost de ceva.

incropit, *ă adj.* 1) Încălzit puțin; 2) îmbunătățit, liniștit.

incrosnă (a) v. V. crosnă. 1) A pune o sarcină grea pe spate, a împovora; 2) a prinde agăț în crosnă (cârlig).

incruci (a și a se) v. V. cruce. 1) A și face semnul crucii (în semn de mare mirare); 2) a rămâne uimit, spăimântat.

incrucișă (a și a se) v. A întretăia sau a se întâlni în formă de cruce; 2) a se uita cruciș; 3) *maritim* a sta vasul de războiu la intrarea în port.

incrucișare s. f. Acțiunea de a incrucișa.

incrucișat, ă adj. 1) Întretăiat sau întâlnit în forma de cruce; 2) cel ce se uita pieziș; 3) *s. m.* sașiu.

incrucișător s. n. Care vine cruciș; *maritim.* Vapor de marină militară, de mărime mijlocie, care staționează sau plutește pe anumite distanțe, pentru a supraveghea navigația.

incrunță (a și a se) v. (prefix *in*, lat. *crurentare*, a umple de sânge). 1) A increți sprâncenile și a se uita fioros; 2) a se pătă de sânge, a umple de sânge; 3) a curge puțin sânge din gură.

incrunțat, ă adj. 1) Cu uitătură fioroasă; 2) pătat, plin de sânge.

incrușit, ă adj. V. crușit.

incrustă (a) v. (fr. *incruster*, dela lat. *crusta*, coajă). 1) A săpa, tăia, sculpta ornamente, puțin adânci, pe o suprafață; 2) a se forma o crustă, o coajă calcaroasă; 3) a combina diferite forme sau colori.

incrustațiune s. f. 1) Ornamentare cu săpături la suprafață; 2) formarea de coajă calcaroasă pe un corp, ce a stat într'un loc ce conținea seruri calcaroase; 3) combinare de felurite forme ca ornament.

incrustat, ă adj. 1) Ornat cu săpături, sculpturi; 2) învelit într'o coajă calcaroasă.

incubațiune s. f. (lat. *incubatio*, cloccirea, dela *cubare*, a sta culcat). *Medic.* Cloccirea până izbucnește o boală — timpul de când microbul a pătruns în corp și până când se înmulțește de se produce boala.

incui (a se) v. (lat. *incutio*, zbeguire). A se jucă, zbegui (copii).

incuiă (a) v. (compus *in* și *cuiv*). 1) A pune cuiul, zăvorul, la ușă (cum era forma veche; se puneau un cuiu care oprea deschiderea); 2) a răsuci cheia în broască, spre a opri deschiderea. *Medic. pop.* a se opri eșirea aiară cu șezutul, a (se) constipă.

incuiat, ă adj. V. preced. Închis cu cheia; *medic.* constipat.

incuibă (a se) v. (prefix *in* și rom. *cuib*;

din lat. *cubare*, a sta culcat). 1) A-și face cuiub; 2) *fig.* a se așeza bine; 3) a pătrunde înăuntru; a se înrădăcina (o boală, un viciu, etc).

incubare s. f. Acțiunea de a se incuibă.

inculetoare s. f. V. incuia. 1) Cuiul, cârligul, aparatul, care incuie; 2) broasca ușei.

incuire s. f. V. incui. Zbeguire.

incuibă (a) v. V. cuibă. 1) A curbă, îndoi, gârbovi; 2) a înmuia, pleoști.

incuibat, ă adj. Curbat, gârbovit; pleoștit.

inculcă (a) v. (lat. *inculcare*, a întipări în minte). 1) A băga în minte; 2) a face să se prindă (o idee, etc).

inculpă (a) v. (prefix *in*, lat. *culpo*, *are*, a învinui (dela *culpa*, greșeală, vină, crimă). A acuza, a învinui de crimă sau de o faptă rea.

inculpare s. f. Acțiunea de a inculpa; învinuire, acuzare.

inculpat, ă adj. Acuzat, învinuit: *s. m.* Cel învinuit în fața judecății, de un delict sau crimă.

incult, ă adj. V. cult și cultură. Cel ce nu este cult, nu are cultură.

incultură s. f. Lipsa de cultură (a sufletului și a minții).

incumbă (a) v. (lat. *incumbere* a se răzima pe ceva, a se arunca asupra cuiva). A fi de datoria, a fi obligat, a fi în sarcina (cuiva, de a face ceva).

incumetă (a se) și incumete (preix *in*, lat. *cum*, cu; *metare*, a măsura). 1) A se măsura în puteii; 2) a se bizui; 3) a îndrăzni.

incumetare s. f. Bizuiriță.

incumetri (a se) v. V. cumătră. A se face cumetri (prin căsătoria copiilor, sau prin botizarea lor).

incumetrie s. f. Înrudirea cumetriilor.

incumnăfi (a se) v. V. cumnat. A deveni cumnat (prin luarea în căsătorie a fratelui sau surorii cuiva).

incunabul adj. (dela lat. *incunabulum*, față, scutic de copil). *Fig.* Se zice despre o carte tipărită în primul timp al invenției tipografiei.

incunjură (a) v. V. inconjură.

incunoștiță (a) v. V. cunoștiță. A aduce la cunoștiță; a face cunoscut; a înștiința.

incunoștițare s. f. Acțiunea de a înștiința; aviz; anunț; informare; (*incunoștițare* este formă greșită).

incunoștițat, ă adj. Înștiințat; avertizat, informat.

incunună (a și a se) v. V. cunună. 1) A

pune cununa pe cap; 2) *fig.* a termină cu succes; 3) a desăvârși.

incununare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a încunună.

Incununat, *ă adj.* 1) Cu cunună pe cap; 2) *fig.* desăvârșit, terminat cu succes.

Incură (a și a se) *v. (prefix în și lat. curro currere, a alerga).* 1) A alerga; 2) a face să alege (caii la întrecere) — Lat. *incurrere*.

incurare *s. f. V. preced.* Alergare de întrecere a căilor (în ziua de Sf. Gheorghe) în timpurile vechi (după alții în ziua de Sf. Teodor).

incurabil, *ă adj.* (lat. prefix *in*; *curro, currere*, a îngiși, a vindeca). Ce nu se poate vindeca; fără leac.

incurabilitate *s. f. V. preced.* Neputință de a vindeca.

incurajă (a) *v. V. curaj.* A da curaj; a indemnă.

incurajare *s. f.* 1) Îndemn; 2) ispitire.

incurajat, *ă adj.* 1) Însuflețit; 2) îndemnat; ispitit.

Incurajator, *oare adj.* Care dă curaj; îndemnător.

incură (a și a se) *v. (lat. dela inculcare, a grămădi).* 1) A grămădi fără vre-o regulă (iucuri); 2) a încălci (așa); 3) a strica șirul; 4) a se zăpăci; 5) *fig.* a ademeni; 6) a zădărnici; 7) a împiedeca.

incurcală *s. f.* Mare zăpăceală, confuzie.
incurcă - lume *s. m.* Zăpăcește pe alții, îi incurcă.

incurcare *s. f.* Acțiunea de a incurcă.

Incurcat, *ă adj. V. incurca.* 1) Încălțit; 2) neregulat; 3) amestecat; zăpăcit; 4) *fig.* ademenit, atras; 5) *pop.* căsătorit nelegitim.

incurcătură *s. f.* Încălcire, neregulă; zăpăceală; complicație.

incursiune *s. f. (lat. incursio).* 1) Năvălire; 2) *fig.* preocupare în treacă de subiecte streine cunoștințelor obișnuite.

incuscri (a și a se) *v. V. cuscu.* A deveni cuscu; *fig.* a se înruși de departe prin căsătoria unui fiu sau fiică.

incuscrire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a se încuscri.

incuscrit, *ă adj.* Devenit cuscu.

incuviință (a) *v. (prefix în; lat. conventio, invoire).* A învoi, îngădui, a permite.

incuviințare *s. f.* Îngăduire, permisiune.

incuviințat, *ă adj.* Permis, îngăduit.

incvartiră (a) *v. V. cvartir.* A așeza soldații în cvartir, pe la case.

îndăinu (a) *v. V. dăinu.* A face să dăinuiască.

îndărăt *adv. (prefix în, lat. de, contra,*

opus; recte, drept, cum se cade). Înapoi; contrar; în urmă; după.

îndărătnic, *ă adj. V. preced.* 1) Care contrariează, este contra; 2) opus; 3) capricios; 4) nesupus, neascultător; recalcitrant.

îndărătnic (a se) *v. A fi îndărătnic.*

îndărătnicie *s. f.* Oponere; încăpăținare; nesupunere, neascultare.

îndârji (a și a se) *v. V. dârj și dârzi.* 1) A întărita; 2) a deveni țepăn, tenace; 3) a se înrăi; 4) a se infuriă.

îndârjire *s. f.* 1) Întăritare; 2) tenacitate.

îndată *adv. (prefix în, lat. data fixată, hotărât).* La timpul fixat; curând; repede; grabnic.

îndatină (a se) *v. V. datină.* 1) A se face datină, obicei; 2) a obicinui, a deprinde.

îndătinat, *ă adj. V. preced.* Obicinuit; intrat în datine, în deprinderi.

îndatora (a și a se) *v. V. dator.* 1) A face un bine, un serviciu, cuiva, (obligându-l prin aceasta să fie dator); 2) a deveni dator, împrumutând dela alții (bani, etc.); 3) a obliga.

îndatorat, *ă adj. V. preced.* 1) Dator a înapoia un lucru împrumutat, sau un serviciu, o facere de bine primită; 2) obligat; însărcinat.

îndatorire *V. datorie.* 1) Obligație, însărcinare; 2) serviciu.

îndatorit, *ă adj.* 1) Obligat, dator; 2) servit.

îndatoritor, *oare adj. V. îndatoră.* Servabil; cel ce face bine altora (obligându-i indirect să i-se facă la fel).

înde (înde ei) *prep. (comp. în și de).* Între, de același fel; numai.

încedent, *ă adj. și adv. (lat. indecens).* Necuviincios; nerușinat.

încedență *s. f. V. preced.* Necuviință; nerușinare.

îndecis, *ă adj. V. decis.* Nehotărât, nelămurit.

îndeciziune *s. f.* Nehotărâre.

îndeclinabil, *ă adj. Gram.* Care nu se declină.

îndefinit, *ă adj. și adv. V. defini.* Nelimitat; nesfârșit; nehotărât.

îndegetă (a) *v. V. deget.* A arăta cu degetul; a arăta anume; a determina.

îndehiscent, *ă adj. (lat. dela dehiscere, a se despică). Bot.* Care nu se despică, desface (floare, fruct, păstare).

îndeheb, *ă adj. (lat. indehebilis).* Care nu se poate șterge, nimic (pată, urmă, semn — propriu și figurat).

îndelete (pe) *adv. (în și lat. dela delecto,*

delectare, a face plăcere, a desfăta). Fără grabă, încet și așezat, liniștit (când cineva face o lucrare din plăcere, iar nu silit).

indeletnici (a se) v. (lat. dela *delectare*, a face plăcere, de unde *diligens*, sîrguitor). 1) A lucra, a face ceva (mai mult de plăcere, ca să nu șadă); 2) a se exercită.

indeletnicire s. f. 1) Ocupație, treabă, lucru; 2) exercițiu; 3) meserie.

indelicat, ă adj. și adv. pop. V. delicat. Cu delicateță, delicat.

indelicat, ă adj. și adv. (fr. indelicat). Nu delicat, grosolan, necuviincios.

indelicateță s. f. (fr. *indélicatesse*). Lipsă de delicateță; grosolanie, obrăznicie, necuviință.

indelong, ă adj. și adv. V. lung. Care ține mult timp, care durează mult, — mult.

indelongă (a și a se) v. (prefix *in*, de și *lung*). A prelungi (ca timp); a dura mult.

indelongat, ă adj. și adv. Prelungit (în timp); de lungă durată; mult (timp).

indemână sau îndămână s. f. V. mână. 1) Potrivire; bună așezare; 2) bună dispoziție; 3) *adv.* potrivit, lesnicios, (de luat cu mână).

indemână (a și a se) V. preced. A inlesni; a se ajuta.

indemănare s. f. 1) Agerime de mâini; 2) inlesnire, ajutorare.

indemănatec, ă adj. V. indemână. Cel ce are mâinile agere la lucru, sau prinde cu mâinile bine.

indemn s. n. (prefix *in* lat. *de-mînari*, a amenința mereu). Îmboldire, incurajare (pentru a sfârși sau a face o lucrare); *fig.* sfat, consiliu.

indemnă (a și a se) v. V. preced. 1) A îmboldi, incurajă; 2) *fig.* a sfătui; a se incuraja.

indemnare s. f. Acțiunea de a indemnă.

indemnăt, ă adj. Împins, îmboldit, încurajat; *fig.* sfătuit.

indemnător, oare adj. și s. Cel ce indemnă; *fig.* sfătuitor; instigator.

indemnitate s. f. (fr. *indemnité*, din lat. *damnum*, pagubă, pierdere). Despăgubire, desdăunare; repararea stricăciunilor suferite.

indemniza (a) v. V. preced. 1) A plăti pagubele; 2) a plăti un adaus la salariu.

indemnizare s. f. Despăgubire, plată pentru daune; plată pentru cheltuielile de transport și întreținere (unui funcționar trimis undeva).

indemnizație s. f. 1) Despăgubire; 2) plată suplimentară unui funcționar (pentru chirie sau transport, etc).

indeobște adv. V. obște și obști. Peste

tot; în general; în comun; de ordinar; de obicei.

îndepărtă (a se) v. V. departe. 1) A da la o parte; 2) a exclude; 3) a fi mai deoparte, mai apoi.

îndepărtare s. f. Acțiunea de a îndepărtă. **îndepărtat, ă adj.** 1) Care este departe; 2) dat la o parte, exclus.

îndependent, ă adj. (lat. dela *pendeo*, *pendere*, a atârna; *dependere*, a atârna de; *independere*, a nu atârna de). Neatârnat, liber, slobod.

îndependență s. f. V. preced. Neatârname, liberare (politică sau de lucrări).

îndeplin (a) v. V. plin și deplin. 1) A face depin; 2) a efectua; 3) a exercită.

îndeplinire s. f. Acțiunea de a îndeplini.

îndesă (a se) v. (lat. dela *denseo*, *ere*, a îndesă și *densus*, des). 1) A face să fie des, grămădit, strâns, apăsător; 2) a repeta des; 3) a se grămădi; 4) a se vări.

îndesare s. f. Acțiunea de a se îndesă.

îndesat, ă adj. și adv. 1) Des; grămădit; 2) compact; 3) plin și puternic; 4) tare; 5) băgat tare; 6) apăsător tare.

îndescifrabil, ă adj. (dela fr. *indeschiffra-* bil, de la vorba arabă *kafor*, cifră, număr). Ce nu se poate citi; greu de descursat, de citit.

îndescriptibil, ă adj. (lat. dela *descriptio*, descriere, înfățișare; dela *scribere*, a scrie). Care nu se poate descrie, înfățișă sau povesti; negrăit, nespūs, nînchipuit.

îndestul, ă adj și adv. prefix. *V. îndestulă.* De ajuns; cât trebuie; suficient.

îndestulă (a) v. (prefix *in* lat. *de* + *satur*, saturare, a sătura, a îndestulă). 1) A da îndeajuns (cele necesare, mîncare); 2) a sătura; a aproviziona; 3) a fi îndeajuns.

îndestulare s. f. V. preced. 1) Aprovizionare; 2) săturare; 3) prisosință, belșug.

îndestulat, ă adj. 1) Săturat; 2) aprovizionat; 3) Îmbelșugat.

îndestulător, oare adj. 1) Care îndestulează, dă din belșug; 2) cu prisosință; îndeajuns.

index s. n. (lat. *index*). 1) Cel care arată; arătător; 2) degetul arătător; 3) *fig.* a pune la index, a pune sub supraveghere ca bănuț.

indian, ă adj. (dela *India*, țară mare la sudul Asiei). 1) Locuitor din India; 2) care este din India; 3) indiană, o pânză f. subțire, lucioasă.

indic, ă adj. V. preced. Al Indienilor, dela Indieni.

indică (a) v. (lat. *indicare*). A arată; a face cunoscut.

indicațiile sau indicațiune s. f. (lat. *indicatio, onis*). 1) Arătare, îndrumare; 2) informație.

indicat, *ă adj.* V. *preced.* Arătat.

indicativ s. n. V. *indică*. 1) Gram. Primum din cele cinci moduri ale conjugării verbelor, în care lucrarea se arată în chip hotărît; 2) *adj.* cel care indică.

indicator, *oare adj.* (dela lat. *indicare*, a arăta). 1) Arătător, îndrumător, povăzător, călăuză; 2) stâlp pus la încrucișarea drumurilor și pe care stă scris unde merge fiecare drum; 3) aparat ce indică.

indice s. n. (lat. *indicium*). 1) Arătare, descoperire, dare pe față; 2) urmă, informație.

indiciu s. n. V. *preced.*

indiferent, *ă adj.* și *adv.* (fr. *indifferent*, din lat. *differentia*, deosebire). 1) Fără deosebire; 2) nepăsător; *adv.* 1) cu nepăsare; 2) fără părtinire.

indiferență s. f. V. *prec.* 1) Nepăsare; 2) nepărtinire.

indiferentism s. n. Sistem de a fi indiferent; starea de indiferență.

indigen, *ă adj.* (lat. *indigena*). Născut în țară; din țară; localnic.

indigenat s. n. 1) Calitate de indigen; 2) politic, dreptul de a fi cetățean român, recunoscut prin o lege, după cum prevede constituția: împământinare, naturalizare.

indigest, *ă adj.* (lat. *indigestus*). Nemistuit, care nu se poate mistui (de stomac); *fig.* nesuferit.

indignă (a și a se) v. (lat. *indignari*). 1) A privi ceva ca nevrednic; 2) a supăra, a atrage disprețul cuiva; 3) a se scârbi; a fi nemulțumit (de ceva sau de cineva).

indignare s. f. V. *preced.* Nemulțumire; scârbă; dispreț.

indigo s. n. (din lat. *indicus*, din India). Materie colorantă adusă din India, care vopsește în albastru frumos.

indirect, *ă adj.* și *adv.* (lat. *indirectus*, dela *directus*, drept). Nu dea dreptul, —lateralnic; pe încunjur; *gram.* *compliment indirect*, care depinde de un verb.

indisciplină s. f. V. *disciplină*. Lipsă de disciplină; neregulă și neascultare; nesupunere la legile și regulamentele (armatei, școlii, bisericii).

indisciplinabil, *ă adj.* V. *preced.* Care nu se poate disciplina.

indisciplinat, *ă adj.* Neascultător, nesupus, dezordonat.

indiscret, *ă adj.* (fr. *indiscret* din lat. *indiscretus*, nedeosebit, nedeslușit, nelămurit).

Cel ce caută să deslușească, să afle, să dea pe față (ceea ce ar trebui să nu se afle) — *opus lui discret*.

indiscrețiune s. f. V. *preced.* Aflarea și darea în vileag (a unui lucru secret); faptă sau vorbă destăinuită.

indiscutabil, *ă adj.* V. *discută*. Care nu se discută, fără discuție.

indisolubil, *ă adj.* V. *dizolvă*. 1) Care nu se topește (în apă sau în alt lichid); 2) *fig.* care nu se poate desface.

indisolubilitate s. f. Calitatea de a nu se topi.

indispensabil, *ă adj.* V. *dispensă*. 1) Neapărat trebuitor; 2) *fam.* *indispensabili*, izmene.

indisponibil, *ă adj.* V. *disponibil*. *Jurid.* De care nu se poate dispune cu titlu gratuit.

indispozițiune s. f. V. *dispozițiune*. 1) Stare sufletească sau fizică neplăcută; 2) *fig.* mâhnire, supărare, tristeță; 3) *fig.* boală scurtă.

indispune (a și a se) v. V. *preced.* A pricinui o tristeță, supărare.

indispunere s. f. Acțiunea de a indispune. *Indispus, ă adj.* V. *preced.* Trist; *fig.* ușor bolnav.

indistinct, *ă adj.* și *adv.* V. *distinct*. Care nu se poate zări; nezărit, nedeosebit.

indivd, *ă adj.* (lat. *individus*, nedespărțit sau nedescifrabil). 1) Ființă (care nu se poate despărți, divide, cum este omul sau și animalul); 2) om de rând; 3) persoană.

individual, *ă adj.* V. *preced.* Care aparține unui singur om; care privește pe un singur om.

individualism s. n. (fr. *individualisme* (V. *indivd*). Sistemul de a face fiecare om sfortări (pentru viață și bine), iar nu a aștepta numai dela societatea organizată.

individualist s. m. Cel ce susține teoria individualismului.

individualitate s. f. (fr. *individualité*). Particularități cari constituiesc pe indivd; caracterul distinct a unei persoane.

individualiză (a) v. (fr. *individualiser*). A considera sau a prezenta lucrurile în mod separat, după indivd.

indiviz, *ă adj.* (lat. *indivisus*). Care n'a fost despărțit, împărțit; (avere, pământ).

indivizibil, *ă adj.* V. *divizibil*. Care nu se poate divide, despărți, împărți.

indivizibilitate s. f. Calitate de a nu putea fi divizibil.

indiviziune s. f. V. *indiviz*. *Jurid.* Nedespărțirea, neîmpărțirea unei averi; stăpânirea împreună; devălmășie.

Indobitoci (a și a se) *v.* *V. dobitoc.* A prosti cu totul; a deveni ca un dobitoc; a se tâmpi.

Indobitocire *s. f.* Decădere, înjosire cu totul; tâmpire.

Indobitocit, ă *adj.* Decăzut cu totul, tâmpit.

Indocil, ă *adj.* *V. docil.* Nesupus, neascultător.

Indocilitate *s. f.* *V. preced.* Nesupunere, neascultare.

Indoctrină (a și a se) *v.* *V. doctrină.* A deveni doctrină, lege; *fig.* a intra în uz ca o doctrină.

indo-european, ă *adj.* (dela numirile India și Europa). Se chiamă așa popoarele ce se trag din seminția Arilor, cari s'au răspândit din India în Europa de sud-est și din cari se trag: Induzii, Iranienii, Grecii, Lat mii, Celții, Germanii și Slavii.

Indoală *s. f.* 1) Înclinare în două direcțiuni; nesiguranța (între două sau mai mul e presupunerii), nehotărâre; *stă la indoală*; 2) dublare.

Indoi (a și a se) *v.* (*in + doi*). 1) A face un lucru să fie dublu; 2) a curbă; 3) a mototoli; 4) a nu fi sigur; 5) a mu avea încredere.

Indoietnic, ă *adj.* *V. indoială.* Cu indoială, nesigur, nehotărît.

Indoință *s. f.* *V. indoială.*

Indoios, oasă *adj.* Nesigur, nehotărît.

Indoire *s. f.* Acțiunea de a îndoi (1, 2).

Indoit, ă *adj.* (prefix *in*, rom. *doi*). 1) Făcut din două părți, dublu; 2) curbat; 3) mototolit, boțit. 4) *fig.* nesigur.

Indoitură *s. f.* 1) Strămbare, curbătură; 2) loc unde se indoie ori s'a indoit ceva.

Indoldoră (a) *v.* *V. doldora.* A umplea îndesat; a încărcă (în sac, în sîn) a fi plin, încărcat (pomul, cu fructe; punga, cu bani).

Indolent, ă *adj.* și *adv.* (lat. prefix *in + dolere, a suferi*). Nesimțitor, lăsător, nepăsător.

Indolență *s. f.* (lat. *indolentia*). Nesimțire, nepăsare.

Indopă (a și a se) *v.* (prefix *in*, rom. *dop*, astupuș). 1) A sătura până în gât, până se astupă înghițitoarea; 2) a da mâncare forțat; 3) a îngrișa păsările prin nutrire forțată; 4) a mânca peste măsură; 5) *fig.* a da prea mult.

Indopare *s. f.* Acțiunea de a indopă.

Indopat, ă *adj.* 1) Nutrit forțat; 2) îngrișat prin nutrire forțată; 3) sătul de tot; 4) *fig.* supra încărcat.

Indosă (a) *v.* (după fr. *endosser*: prefix *in*, rom. *dos*, spate, partea din dos). *Financ.*

Banc. 1) A iscăli pe dosul unei polițe sau cambii, cek, etc. 2) a giră, a pune girul.

Indosare *s. f.* Acțiunea de a indosă.

Indosator *s. m.* *V. indosă.* Cel ce semnează pe dosul unei polițe; girant. Cel ce garantează achitarea la termen a unei polițe pe care o scotează, adevărind prin semnătura de indosare că a primit suma.

Indosi (a) *v.* *V. dosi.* A ascunde, a pune după ceva.

Indrăcl (a și a se) *v.* (prefix *in*, rom. *drac*, diavol). 1) A forță, a sili prin înfricoșare; 2) a deveni furios.

Indrăcit, ă *adj. adv.* și *s.* 1) Rău de tot; 2) furios; 3) *fig.* foarte neastâmpărat, 4) *fig.* ghiduș, poznaș.

Indrăgl (a) *v.* *V. drag.* 1) A avea dragoste pentru cineva sau pentru ceva; 2) *fig.* a se deda; 3) a se duce adeseori; 4) a iubi.

Indrăgit, ă *adj.* Iubit.

Indrăgitor *s. m.* Care îndrăgește.

Indrăgost (a și a se). 1) A iubi, a se iubi; 2) a avea pasiune pentru ceva.

Indrăgostit, ă *adj.* 1) Amorezat; 2) pasionat de ceva.

Indrăzneală *s. f.* *V. îndrăzni.* 1) Curagiu, semeție, cutezanță; 2) obrăznicie; 3) *fig.* impulsivne.

Indrăzneț, eață *s. f.* 1) Curagios; fără frică, cutezător; 2) obraznic; 3) agresiv, care atacă; 4) întreprinzător; 5) *fig.* riscant.

Indrăzni (a) *v.* (prefix *in*, lat. *trans + ineo*, *înire*, a înfrunță peste; a merge, a intra peste). A înfrunța (peicolul); a avea curaj; a cuteză. (Această vorbă deși ca formă ar părea înrudită cu slavul *drazniti* (drati), a întărita, a irita; dar înțelesul și prefixul *in*, vădesc origina ei latină).

Indrea *s. f.* *V. andrea.*

Indreptă (a) *v.* (prefix *in*, rom. *drept*; 1) A face să fie drept; 2) a corectă greșeli; 3) a dirige, a da direcție; 4) a arăta drumul pe unde să meargă; 5) a repară, a drege; 6) a așeza cum trebuie. A se *indrepta*. 1) a se însănătoșă; 2) a se face bun, frumos (timpul); 3) a se cuminti; 4) a deveni drept; 5) a se duce spre; 6) a se adresă (cu o rugămintă, cerere); 7) a se corija, a deveni cuminte.

Indreptare *s. f.* 1) Acțiunea de a face un lucru drept; 2) corectare; 3) reparație; 4) îmbunătățire; 5) însănătoșare; *Indreptarea legii*, codice tradus din limba greacă, tipărit la Târgoviște în 1652.

Indreptăți (a) *v.* *V. drept și dreptate*. 1) A da dreptate; 2) a justifica; 3) a autoriza.

Indreptățire *s. f.* Acțiunea de a indreptăți.

Indreptătit, *ă adj.* Cu drept; autorizat; justificat.

Indreptător, *oare adj.* și *s.* Cel care îndreaptă; diriguitor; conducător.

Indrișaim *s. m. Bot.* Floare numită și *geranium* și *sângele voinicului* (tuc *ytrishi* = esență regală), cu miros plăcut.

Indritui (*a*) *v.* (prefix *in*, lat. *dirigo, directum, dirigere*, a îndreptă, a conforma după). A da dreptate; a fi cu drept; a îndreptăți.

Indrituit, *ă adj.* Îndreptătit, autorizat.

Indrugă (*a*) *v.* (prefix *in*, lat. *trunco, truncare*, a tăia o bucată). *Fig.* 1) A tăia verzi și uscate, a spune lucrui de necrezut, a pălăvrăgi; 2) a nu mai încetă, a vorbi într'una; 3) a înghiți bucățile mari nemestecate; 4) a lucra sau a face ceva în mod grosolan.

Indrugare *s. f.* Acțiunea de a îndrugă.

Indrugătură *s. f.* 1) Fir grosolan din cănepă (buci) pentru țesut saci, etc.; 2) lucru grosolan sau de mântueală.

Indrumă (*a*) *v. V. drum.* A arăta cuiva drumul pe unde poate sau trebuie să meargă; *fig.* a introduce, a povățui, călăuzi.

Indrumare *s. f.* Acțiunea de a îndrumă.

Indrumător *s. m.* Povățuitor, sfătuitor, conducător.

Indubitabil, *ă adj. V. dubiu.* Neîndoios.

Induce (*a*) *v.* (lat. *induco, ere*). A duce în (eroare, greșală); a face să (greșască).

Inducere *s. f.* Acțiunea de a induce.

Inductiv, *ă adj.* (dela lat. *inducere*, a duce în, a introduce și *inductio*, dovedirea prin exemple). Care procede prin inducere: *metodă inductivă*, de introducere treptată și prin exemple spre a învăța pe copii.

Induioșă (*a* și *a se*) *v. V. duios.* A face pe cineva să fie duios, milos; a deveni duios, mângâios.

Induioșare *s. f.* Devenire duios, îmbunarea inimii.

Indulci (*a* și *a se*) *v. V. dulce.* A face să fie dulce; *fig.* a îmbună, a liniști.

Indulcire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a indulci *propr.* și *fig.*

Indulcit, *ă adj.* 1) Făcut sau devenit dulce; 2) *fig.* îmbunătățit; 3) *fig.* liniștit.

Indulcitor, *oare adj.* Care îndulcește.

Indulgent, *ă adj.* (lat. *indulgeo*, a fi binevoitor și *indulgens*, lesne iertător). Iertător, trecător cu vederea, lesne iertător.

Indulgență *s. f.* (lat. *indulgentia*). 1) Bunătate sufletească pentru a ierta greșalele altora; 2) *Bis.* cărți de iertarea păcatelor, pe cari le cumpărau credincioșii catolici.

Indumnezei (*a*) *v.* (în și *Dumnezeu*). A

diviniza; a crede ca în Dumnezeu, sau a preamări.

Indumnezeire *s. f.* Divinizare; acțiunea de a indumnezei.

Induplecă (*a*) *v.* (prefix *in*, lat. *duplexcare*, a îndoi). 1) A face să se aplece să cedeze; 2) a convinge; 3) a determină, a hotărî; 4) a converti; 5) a ademeni.

Induplecat, *ă adj.* Determinat, făcut să cedeze; ademenit, convertit.

Indură (*a*) *v. I* (lat. *indurare*, dela *durus*, aspru). A se face dur, tare.

Indura (*a se*) *v. II* (prefix *in*, lat. *doleo, dolere*, a simți durere, a fi întristat de durerea altuia). A avea milă de; a se milostivi; a nu se îndura, a nu-i veni, a nu voi (să facă, să cedeze, să lase).

Indurare *s. f. V. preced.* Milă, milostivire.

Indurat, *ă adj.* Suferit, răbdat.

Indurător, *oare adj.* Milos, milostiv.

Indureră (*a*) *v.* (prefix *in*, și *durere*). 1) A cauza durere; 2) a întrista foarte, a mâhni foarte.

Indurerat, *ă adj. V. prec.* Foarte mâhnit.

Indușmăni (*a*) *v.* (prefix *in*, + *dușman*). A băga dușmănie (între); a învrăjbi.

Industrial, *ă adj.* De industrie, pentru industrie.

Industrialism *s. n.* Sistem care consideră industria ca scop principal al omului în societate.

Industrie *s. f.* (lat. *industria*, dela *intus*, în lăuntru; *struere*, a construi; — a lucra în fabrică (nu la câmp). Meșteșug, meserie care produce în cantitate mare un articol, o marfă, și mai ales cu ajutorul mașinelor. *Ca valer de industrie*, șarlatan, pungaș.

Industrios, *oasă adj.* Care se ocupă stăruitor cu o meserie, cu o industrie.

inedit, *ă adj. V. edită.* Ne editat, nepublicat, netipărit încă.

ineficace *adj.* (lat. *inefficax, inefficacis*). Fără efect, fără lucrare, fără folos.

ineficacitate *s. f.* Lipsă de folos.

inegal, *ă adj.* și *adv. V. egal.* 1) Neegal; nu deopotrivă; 2) *fig.* neregulat.

inegalitate *s. f.* Starea nu deopotrivă; neegalitate.

inel *s. n.* (lat. *annulus, inel*). 1) Verigă rotundă din metal; 2) verighetă mică de metal prețios și cu pietre prețioase pentru împodobit degetele; 3) idem ca semn al logodirei ori căsătoriei.

inelar *s. n.* 1) Degetul din'naintea celui mic, pe care se pune inelul; 2) cel ce face inele; 3) *adj.* de inel, ca inelul.

inelat, *ă adj.* În formă de inele, buclat,

cărlionțat; din inele. *s. m. pl. Zool.* Vietăți al căror corp este format ca din inele, cum sunt unele reptile, viermii, etc.

ineligibil, *ă adj. V. eligibil.* Neeligibil, care nu poate fi ales.

ineluș *s. n.* Inel mic.

ineluș-invârtuce *s. n.* Joc distractiv, care se face astfel: pe o sfoară de 3-4 metri, se bagă un inel, apoi se leagă sfoara la capete. Toți jucătorii așezați în formă de cerc, țin cu amândouă mâinile de sfoară și trec inelul dela unul la altul, mișcând neconținut pumnii închiși pe sfoară, ca să nu se observe când și cine trece inelul altuia; iar un jucător stă în mijloc și caută să surprindă la cine este inelul. El apucă mâinile celui presupus, și dacă l'a aflat, atunci acesta intră în mijloc și trebuie să caute inelul; contrar, continuă a-l căuta.

inept, *ă adj. (lat. ineptus).* 1) Care nu este la locul său, nepotrivit; 2) prost, absurd, nepriceput.

ineptie *s. f. (lat. ineptiae, arum pl.).* Prostie, nimicuri, ileac.

inerent, *ă adj. (lat. inhaerens (cîșit inrens) dela haerere, a fi lipit de, a ține de).* Care din fire este nedespărțit, nelipsit cuiva: *greutatea este inerentă materiei; fig. greșala este inerentă spiritului omenesc.*

inerență *s. f.* Starea sau efectul lucrurilor inerente *V. preced.*

inert, *ă adj. (lat. iners, inertis).* 1) Care nu se poate mișca; 2) leneș; 3) care nu produce nimic.

inerție *s. f. (lat. inertia).* Nepăsare, ne-mișcare, lene, desgust; lipsă complectă de energie. *Puterea inerției (fizic.)* proprietatea ce au corpurile de a rămâne în o stare de repaus, sau într'o stare de mișcare, până când intervine o altă cauză de le schimbă acea stare.

inevitabil, *ă adj. (lat. prefix in + evitabilis; dela evitare, a se feri de).* De care nu se poate feri; neînălăturabil.

inexact, *ă adj. (lat. in + exactus, nede-săvârșit).* 1) Nu întocmai, nu la fel; neade-vărat; 3) greșit; 4) *adv.* în mod greșit, neadevărat.

inexactitate *s. f. V. preced.* 1) Starea de inexact; 2) neadevăr; 3) nepotrivire tocmai.

inexecutabil, *ă adj. V. execută.* Care nu se poate executa; ce nu se poate îndeplini.

inexorabil, *ă adj. (lat. inexorabilis, neinduplecat, dela exorare (orare) a obține prin rugăciune). Neinduplecat, neindurat.*

inexperiență *s. f. V. experiență.* Lipsă de experiență; nepricepere, neștiință.

inexperimentat, *ă adj. V. experimentat.*

Neexperimentat, neîncercat, nesupus la probă.

inexplicabil, *ă adj. (lat. inexplicabilis).* De neînțeles, ce nu se poate explica; ciudat.

inexploatat, *ă adj. V. exploatat.* Neexploatat; nepus în lucrare.

inexplorat, *ă adj. V. exploră.* Care n'a fost explorat, cercetat, cutreerat; neumblat.

inexplozibil, *ă adj. V. explozibil.* Care nu face explozie, nu izbucnește.

inexpresiv, *ă adj. V. expresiv.* Fără expresie, fără înfățișare expresivă.

inexprimabil, *ă adj. V. exprimă.* Ce nu se poate spune; ce nu se zice, *pl. fam.* pantaloni albi pe dedesupt; izmene.

infaillibil, *ă adj. (fr. infaillible, dela lat. fallacia, înșelăciune).* Care nu se înșală, care nu greșește; *adv.* fără greș.

infaillibilitate *s. f.* Calitatea de a fi infaillibil, fără greșală (ce se atribuie persoanei Papei din Roma).

înăină (a) *v.* A băga în făină.

înălnat, *ă adj.* Băgat în făină, plin de făină; *fig. pop.* pudrată, fardată.

infam, *ă adj. (lat. infamis).* Cu nume rău, necinstit, disprețuit, ticălos.

infamant, *ă adj. (lat. dela infamare, a defăimă, a face nume rău).* Care defăimează; de necinste, de dispreț.

infamie *s. f. (lat. infamia, dela fama, reputație, renume).* 1) Nume rău, defăimare, bârfire; 2) necinste, rușine; 3) faptă de necinste; 4) ticăloșie.

infante *s. m. (spaniol, dela infans, copil).* Titlul copiilor mai mici de cît moștenitorul tronului, ai regelui Spaniei sau Portugaliei.

infanterie *s. f. (fr. infanterie (din lat. infans, infantis, tânăr, copil).* Numire dată trupelor militare ce luptă mergând pe jos; pedestrime.

infanterist *s. m. V. preced.* Ostaș din infanterie.

infanticid, *ă adj. (lat. infans, infantis, copil; caedere (cedere), a ucide).* 1) Ucidere de copil; 2) cel care ucide copilul său propriu.

infantil, *ă adj. (fr. infantil, din lat, infans, tis, copil).* Pentru copiii mici, de copii mici (igienă, studiu, etc.).

înfăptui (a) *v. V. făptui.* A realiza; a traduce în fapt.

înfăptuire *s. f.* Acțiunea de a înfăptui; realizare.

înfăptuit, *ă adj.* Realizat.

înfășă (a) *v.* (prefix in, rom. fașă). 1) A înveli în scutice și a lega apoi cu fașa (copilul mic); 2) a învâli pe deasupra de mai multe ori.

Infășură (a) v. V. preced. 1) A încinge, înveli, de mai multe ori împrejur; 2) a învălătuci; a acoperi de jur împrejur.

Infășurare s. f. Acțiunea de a infășură, cuprindere de jur împrejur.

Infășurat, ă adj. Învelit și acoperit de jur împrejur.

Infătă (a) v. V. față. A pune față curată, învelitoare albă (la perine, ogeal).

Infățat, ă adj. Cu învelitoare albă.

Infățîșă (a și a se) v. V. față. A veni de față; 2) a (se) prezenta; 3) a expune; 4) a pune față în față, a confruntă.

Infățîșare s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a sau a se infățîși; 2) termen, dată de judecată; 3) felul de a se prezenta; 4) față, ținută, privire; 5) aparență.

Infățoșă (a și a se) v. V. infățîșă.

Infățat, ă adj. (lat. *infectus* (dela *facio*) nelucrat, nefăcut; dela *inficito*, stricat, otrăvit, mănjit). 1) Murdar, necurat, mănjit, stricat; 2) cu miros rău, puturos, spurcat; 3) *fig.* foarte rău.

Infectă (a și a se) v. V. preced. 1) A murdări; 2) a mănji; 3) a otrăvi; 4) a molipsi; 5) a spurcă; 6) a se impuți.

Infectant, ă adj. V. preced. Care infectează.

Infectare s. f. Acțiunea de a (se) infectă.

Infectat, ă adj. 1) Murdărit, mănjit, spurcat; 2) impuțit; 3) molipsit.

Infecție s. f. V. infecțiune.

Infecțios, oasă adj. (fr. *infectieux*, din lat. *infectus*). 1) Care produce infecțiune sau infecție; 2) molipsitor.

Infecțiune s. f. (fr. *infection*). 1) Necurătenii, murdărie multă; 2) putoare mare; 3) *medic.* molipsire, intrare în sânge a unei necurătenii sau boale molipsitoare, ori otrăvă.

Infecund, ă adj. V. fecund. Neroditor, neproducător, sterp.

Infecunditate s. f. Stărpiciune.

Infierbântă (a și a se) v. V. infierbântă.

Infier, oară adj. (lat. *inferior*, mai jos, de desupt). 1) Mai jos sau mai mic (în grad); 2) *fig.* mai de puțin preț, mai prejos; 3) mai rău, prost.

Infieritate s. f. (fr. *infériorité*). Stare sau calitate mai joasă, de mai puțin preț.

Infern s. n. (lat. dela *inferi*, zeii de sub pământ, iadul, și *infernus*, de sub pământ). Iad, locul de tortură a sufletelor celor păcătoși (care se credea că este sub pământ); *fig.* 1) loc de suferință, chin mare; 2) amestec de oameni cu zgomot mare; 3) zgomot asurzitor.

infernă, ă adj. (lat. *infernalis*). Din iad; ca din iad; *fig.* drăcesc; foarte rău.

infertil, ă adj. V. fertil. Neroditor, sterp, neproducător.

infertilitate s. f. Stărpiciune, nerodire.

infestă (a) v. (lat. *infestare*, a neliniști, a turbură, a hărțui). A se răspândi, a năvăli, a pătrunde peste tot (inamicul, o boală, o molimă, lăcustele, etc.).

infestat, ă adj. V. preced. Copleșit, cuprins (de ceva rău).

Inf feudă (a) v. V. feudal și feudalism. A deveni feud; a se face feudal; *fig.* a (se) alipi cu totul și în chip subordonat, către altul.

Inf feudare s. f. Acțiunea de a inf feudă.

Inf feudat, ă adj. V. 1) Devenit feud, aliat și subordonat; 2) alipit cu totul și cu subordonare la altul.

Infliă (a) v. (prefix *în*, rom. *fiu*). A adoptă ca fiu un copil strein; a lua de suflet.

Infliat, ă adj. Adoptat ca fiu.

Infidel, ă adj. și adv. (lat. *infidelis* dela *fides*, credință). 1) Necredincios; 2) de rea credință.

Infidelitate s. f. (lat. *infidelitas*). Necredință, nestatornicie.

Infieră (a) v. (prefix *în*, rom. *fier*). 1) A însemna cu fierul roșit, fierbinte, vitele; 2) *fig.* a stigmatiză, a critica aspru în public; a vesteji.

Infierare s. f. Acțiunea de a infieră.

Infierat, ă adj. V. preced. 1) Însemnat cu fierul roșit în foc (vitele); 2) *fig.* stigmatizat, vestejit, hulit.

Infierbântă (a și a se) v. (prefix *în*, rom. *fierbinte*). 1) A face să fie fierbinte, a deveni ferbinte; 2) *fig.* a se însufleți tare; a se înfuriă.

Infierbântare s. f. Acțiunea de a infierbânta *propriu și figurat*.

Infierbântat, ă adj. 1) Încălzit tare; 2) însuflețit tare; 3) înfuriat.

Infiere s. f. V. infia. Acțiunea de a infia; adoptare.

Infietor, oare adj. Care infiează, adoptă.

Infige (a) se v. (prefix *în*, lat. *figo*, *figere*, a înfige). 1) A băga, a implanta; 2) a împunge cu ceva ascuțit; 3) a arbora (drapelul); 4) *fig.* a se băgă (în vorbă, în afaceri).

Infigere s. f. V. preced. Acțiunea de a (se) infige.

Inființă (a) v. (prefix *în*, rom. *ființare*). A face să ființeze; a crea; a fonda; a institui; a stabili; a inventa.

Inființare s. f. Acțiunea de a inființa.

Inființat, ă adj. Creat, fondat, întemeiat, instituit.

Infiițător, oare adj. Care infiițăază.

Infiltră (a și a se) v. (fr. *infiltrer*, V. *filtru* și *filtră*). 1) A pătrunde ca lichidul, ca apa, prin porii unui filtru; 2) *fig.* a face să pătrundă în (suțet, în mulțime); 3) a băga în cap (idei — în înțeles rău sau bun).

Infim, ă adj. (lat. *infirmus*, superlativul dela *inferus*). Care este cel mai de jos, cel mai din urmă, cel mai mic; cel mai de neabăgat în seamă.

Infinit, ă adj. și *adv.* (lat. *infinitus*). Nesfârșit, nemărginit, nemăsurat, nehotărît; *fig.* extrem; *s. n.* nemărginirea în timp sau în spațiu.

Infinitate s. f. (lat. *infinitas*). Nesfârșire, întindere fără margini; număr, mulțime, nesfârșită.

Infinitesimal, ă adj. (fr. *infinitesimal* (dela lat. *infinitus*). În cantitate nemăsurat de mică. *Geometr.* *Calcul infinitesimal*, partea din matematică, ce cuprinde calculul diferențial și calculul integral și care are de scop calcularea până la infinit de mic.

Infinitiv, ă adj. (lat. dela *infinitus*, nehotărît). *Gram.* Modul verbului, care arată lucrarea în chip general, nehotărît: *a lucra, facere*, etc.

Infioră (a și a se) v. V. fior. A produce, a da, fiori (de plăcere, dar mai ades de spaimă); a se cutremură de spaimă, a tremura de groază; a se spăimânta tare.

Infiorare s. f. V. preced. Simțirea de fiori, de tremur (de plăcere, dar mai ades de spaimă).

Infiorat, ă adj. Spăimântat, cu fiori.

Infiorător, oare adj. Ce dă zguduire, tremur, de spaimă, fioros.

Infipt, ă adj. V. infige. 1) Împlântat, băgat; 2) arborat; 3) *fig.* hotărît și activ; 4) iron. infumurat și îndrăzneț.

Infiră (a) v. V. fir. 1) A așeza firele; 2) a broda, coase, cu fir (de aur, argint).

Infirat, ă adj. V. preced. 1) Așezat pe fire; 2) cusut cu fir.

Infiripă (a și a se) v. (pref. *in* și *fire*). 1) A prinde puțin putere (după boală); 2) a începe să meargă, să umble; 3) *fig.* a alcătui, înigheba puțin.

Infiripare s. f. V. preced. Acțiunea de a (se) infiripă.

Infiripat, ă adj. 1) Restabilit, însănătoșat puțin; 2) imputernicit puțin; 3) *fig.* înighebat.

Infirm, ă adj. (lat. *infirmus*, slab bolnav). 1) Neputincios din cauza boalei; 2) schilod.

Infirmă (a) v. (lat. *infirmare*). *Jurid.* A anula, a face fără putere; a de ființa.

Infirmare s. f. V. preced. Anulare.

Infirmerie (fr. infirmerie, dela lat. infir-

mitas, boală, slăbiciune). Casă pentru bolnavi; *special*, casă pentru izolarea celor ce au boli molipsitoare.

Infirmer s. m. V. preced. Ajutor de medic, care supraveghează o infirmerie, sau cel ce îngrijește de bolnavi.

Infirmeră s. f. Femeie ce îngrijește de bolnavi în spital.

Infirmitate s. f. (lat. *infirmitas*). 1) Parte slabă sau bolnavă a corpului; 2) lipsa unui organ corporal.

Inflicăcă (a și a se) v. V. flacăcă. 1) A se aprinde cu flacăcă; 2) *fig.* a se însufleți foarte.

Inflicăcăre s. f. 1) Acțiunea de a inflicăcă; 2) *fig.* însuflețire sau pasiune mare, ardoare.

Inflicăcărat, ă adj. 1) Cu flacăcă; 2) *fig.* însuflețit; 3) pasionat foarte tare.

Infiamă (a se) v. (lat. *inflammare*, dela *flamma*, flacăcă). 1) A se aprinde cu flacăcă; 2) *medic.* a se roși, având și fierbințea mare (o bubă); *extins* a se umflă.

Infiamabil, ă adj. (lat. dela *inflammare*, a aprinde). Care se aprinde lesne.

Infiamat, ă adj. V. inflamă. 1) Aprins; 2) *medic.* roșit, fierbinte; 3) umflat.

Infiamățiune s. f. (lat. *inflammatio*). 1) Aprindere; 2) *medic.* roșirea și înfierbântarea unei bube; 3) umflare.

Inflexibil, ă adj. și *adv.* (lat. *inflexibilis*, dela *flexio*, incovoare, mlădiere). Ce nu se poate îndoi; *fig.* nelnduplecat.

Inflexibilitate s. f. Caracterul de a nu se putea îndoi; *fig.* tărie mare de caracter, nestrămutare.

Inflexiune s. f. (lat. *inflexio, onis*). 1) Îndoire, mlădiere; 2) *gram.* declinare sau conjugare; 3) *fizic.* devierea unei linii, sau raze; 4) schimbarea tonului sau accentului în voce.

Inflișe (a) v. (lat. *infligere*). A impune o pedeapsă.

Infiorat, ă adj. V. floare. 1) Cu multe fiori (brodate sau pictate); 2) împodobit mult; 3) cu figuri frumoase de stil.

Inflorescență s. f. (lat. dela *florescere*, a înflori). *Bot.* Felul de așezare al florilor pe ramura plantei.

Infiori (a) v. (lat. dela *floresco, ere*, a înflori și rom. *floare*). 1) A face fiori (plantele, pomii); 2) *fig.* a se desvolta frumos; 3) *fig.* a prospera; 4) a împodobi (stilul, vorbirea); 5) a prinde spumă, mucigai (vinul, borșul); 6) *fig.* a fi radios, foarte vesel; 7) a lua avânt, extensiune.

Infiorire s. f. V. preced. Acțiunea de a înflori propriu și figurat.

Infiorit, ă adj. 1) Cu fiori; 2) desvoltat

frumos; 3) *fig.* prosper, cu belșug; 4) împodobit (stil).

Infioritor, oare *adj.* V. *Infiori*. 1) Care infloresce; 2) care este în plină propășire.

Infioritură *s. f.* V. *Infiori*. 1) Împodobire cu flori (pictate, brodate); 2) împodobire prea multă (de stil, vorbire, etc.); 3) muzic. tonuri adause în cântare.

Infliă (a) v. umflă.

influent, ă *adj.* (lat. dela *influere*, a pătrunde, a se băga în). 1) Care are trecere la cei mari; 2) cu ascendență asupra mulțimei, *om influent*.

influență (a) v. (fr. *influence*, dela lat. *influere*, a pătrunde). 1) Acțiunea pe care un lucru sau o persoană o impune altuia; 2) pătrunderea cu o putere sau acțiune; 3) *Fig.* trecere, hatâr; 4) autoritate, înfrurire; 5) medic. gripă.

influențare *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a influența.

Infocă (a și a se) v. A înfierbântă peste măsură; *fig.* a se înfuriă.

Infocare *s. f.* 1) Înfierbântare mare; aprindere; 2) înfuriere.

Infocat, ă *adj.* și *adv.* 1) Înfierbântat tare 2) aprins (*fig.*) furios.

Infofoli (a se) v. (prefix *in*; lat. *folis*, foale, burduf). A se înfășura și îmbrăca cu multe haine sau învelitori (ca un burduf umflat).

Infolia (a și a se) v. (prefix *in*, rom. foaie). 1) A face să fie răsfirat din mai multe foi, sau ușor ca din foi multe; 2) a desbătuci, ca să fie umflat și moale (o perină); 3) a fi format din foi multe și rari; 4) *fig.* a se umfla de mândrie.

Infoliat, ă *adj.* V: *preced.* 1) Format din foi răsfirate; 2) moale, umflat și ușor; 3) *fig.* umflat(ă) de mândrie.

Infolere *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a infolia.

in-follo *s. n.* (lat. *folium*, foaie). Format de carte, cu foaia îndoită numai o dată; (carte) cu file de formă mare.

Infometă (a) v. V. *foamete*. A face să sufere de foame; a suferi de foame.

Infometare *s. f.* Lipsirea de hrană.

inform, ă *adj.* (fr. *informe*, din lat. *forma*, formă, chip). Fără nici o formă hotărâtă; nelămurit.

informă (a) v. (lat. dela *informare*, a și face o idee despre). A aduce la cunoștință; a face știut; a înștiința.

informat, ă *adj.* Înștiințat.

informațiune *s. f.* V. *informă*. 1) Înștiințare; 2) știre ce se publică în ziare.

informator, oare *s.* Care informează, aduce știri.

Infrațiune *s. f.* (lat. *infractio*, ontis, frângere, spargere). Înfrângerea, călcarea dispozițiilor legii sau regulamentelor (care se constată de autoritate).

Infrațezi (a) v. V. *fraged*. A face să fie fragedă (carnea); a deveni fraged.

Infrână (a și a se) v. V. *frâu* și *frână*. 1) A pune frâul (la cal); 2) a strânge frâna care împiedică mersul repede (la tren, sau la trăsură); 3) *fig.* a reține, a opri dela ceva; 4) a se abține; 5) a (se) stăpâni.

Infrânare *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) infrâna; 2) abținere, abstenență.

Infrănat, ă *adj.* 1) Cu frâul pus; 2) împiedecat cu frâna; 3) abstinent; 4) oprit.

Infrânge (a) v. V. *frânge*. 1) A călca peste, (o lege, regulă, măsură); a nesocoti; 2) a învinge, a zdrobi, a bate (pe dușman).

Infrângere *s. f.* Acțiunea de a infrânge.

Infrânt, ă *adj.* 1) Călcat, nesocotit; 2) învins de tot; 3) zdrodit.

Infrăți (a și a se) v. V. *frate*. 1) A se face ca frați, a se împrieteni strâns; 2) a da mai mulți lăstari (planta, grâul sau arborele).

Infrățire *s. f.* 1) Împrietenire strânsă; 2) producerea de lăstari, copileți.

Infrățit, ă *adj.* Unit prin strânsă prietenie; *s.* timpul când se produc lăstari, copileți (la grâu).

Infrățitor, oare *adj.* Care infrățeste.

Infricoșă (a și a se) v. (prefix *in*, rom. *frică* și *fricos*). 1) A înspăimânta, a speria; 2) a amenința.

Infricoșare *s. f.* 1) Acțiunea de a infricoșa; 2) amenințare.

Infricoșat, ă *adj.* 1) Speriat; 2) spăimântător, grozav; 3) *fig. pop.* minunat, admirabil.

Infricoșător, oare *adj.* Care produce frică, spăimântător.

Infrigoșat, ă *adj.* V. *urm.*

Infrigurat, ă *adj.* V. *frig*. 1) Pătruns de frig; 2) *fig.* cu ardoare, emoționat tare.

Infructuos, oasă *adj.* și *adv.* (fr. *infructueux*, din lat. *fructus*, fruct). 1) Sterp; 2) *fig.* zadarnic.

Infrumuseță (a) v. V. *frumos*. A face să fie frumos, a împodobi, a orna.

Infrumusețare *s. f.* Acțiunea de a infrumuseța.

Infrumusețat, ă *adj.* Ornat, împodobit.

Infruntă (a) v. (prefix *in*, rom. *frunte*). 1) A reproșa în față; 2) a certă, a face observații aspre; 3) *fig.* a se expune curajos; 4) a trece cu curaj (o primejdie).

infruntare s. f. Acțiunea de a infruntă *propr.* și *fig.*

infruntător, oare *adj.* Care infruntă.

Infrunzi (a) v. *frunză*. A da frunze; a se acoperi cu frunze.

infrunzire s. f. Acțiunea de infrunzi.

infrunzit, *ă adj.* Cu frunze, înverzit.

Infruptă (a se) v. v. *frupt*. 1) A mânca de fruct (carne, lapte, etc.); 2) *fig.* a beneficia, a trage oarecare folos; 3) *fig.* a se dedulci, *momi*; 4) *fig.* a obține puțin de tot.

Infruptat, *ă adj.* 1) Care a mâncat carne, lapte, etc. 2) *fig. iron.* dedulcit, amestecat la profit pe ascuns; 3) care a obținut puțin.

Infulică (a) v. (lat. *infulcio*, *ire*, a îndopa, a introduce cu sila). A mânca repede și cu lâcomie.

Infulicat s. n. Acțiunea de a infulică.

Infumură (a se) v. v. *fum*. *Fig.* A fi ușuratic și mândru peste măsură; încrezut și mândru; vanitos.

Infumurare s. f. Starea de infumurat; ușurătate cu mândrie mare.

Infumurat, *ă adj.* Foarte încrezut și mândru; vanitos.

Infundă (a și a se) v. (prefix *in*, rom. *fund*).

1) A pune fund la un vas; a astupă bine; 2) a se închide strada, drumul; 3) a astupă (o ușă, fereastră); 4) a îndesa până la fund; 5) *fig.* a incurcă, a prinde, a descoperi (gândul intenția cuiva); 6) a prinde la stămtoare, a surprinde; 7) a se *infundă*; a fi la strămtoare, în incurcătură; 8) a se dosi, ascunde; 9) a nu mai scăpa nepedepsit.

Infundare s. f. Acțiunea de a (se) *infunda*.

Infundat, *ă adj.* 1) Astupat bine, astupat cu fund; 2) *fig.* strămătorat; 3) surprins, conștrâns; 4) pus în impas, incurcat; 5) dosit, ascuns; *adv.* pe ascuns, pe tăcute.

Infundate (pe) *adv.* Pe tăcute, pe ascuns.

Infundătură s. f. 1) *fig.* impas; 2) strămtoare; 3) stradă *infundată*; 4) loc retras, ascuns.

Infuniă (a) v. v. *funie*. A lega cu funii o încercătură.

Infuniare s. f. Acțiunea de a infuniă.

Infurcat s. n. v. *furcă*. Tăietură, creștătură în forma de unghiu, făcută ca semn la urechea oilor.

Infurci (a se) v. (dela vorba *furcă*). A 'se despărți în două direcții.

Infurciere s. f. Bifurcare, despărțire în două direcții.

Infurcitură s. f. Bifurcare; răspântie, răscruce.

Infuriă (a și a se) v. v. *furie*. A face să fie furios, a irită, a (se) mânia tare.

Infuriare s. f. Iritare, mânie f. mare.

Infuriat, *ă adj.* Pornit cu furie, cu mare mânie.

Infurnică (a) v. v. *furnică*. A se produce o furnicătură (tremurătură, emoție, gădilătură, în corp).

Infuz, *ă adj.* (lat. *infusus*, revărsat, injectat). 1) *Fig.* Ce este cuprins în firea, în sângele, spiritul (ca înțelepciunea, știința); 2) injectat, revărsat.

Infuză (a) v. (fr. *infuser*, dela lat. *infundere*, *infusum*, a vărsa, revărsa în). 1) *Farm.* A amestecă, a turnă, vărsa o substanță într'un lichid ce fierbe spre a face un suc; 2) a introduce, a vărsa (sânge în vinele unui om).

Infuzare s. f. Acțiunea de a infuză; 2) produsul acestei acțiuni.

infuzibil, *ă adj.* (fr. *infusible*). Ce nu se poate turna sau topi.

infuziune s. f. v. *infuzare*.

Infuzorii s. n. (lat. dela *infusus* răspândit). *Zool.* Animale foarte mici, microscopice, cari trăesc în lichide, în apă.

Îngăduală s. f. v. *îngădul*. Toleranță, permisiune; acomodare; *fig.* așteptare.

Îngădul (a și a se) (prefix *in*, lat. *gaudeo*, *gaudere*, a primi cu plăcere). 1) A primi cu plăcere; 2) a tolera, a permite, a încuviință; a face pe plac cuiva; 3) a se acomoda (cu altul); 4) a aștepta puțin (să vină și altul). — Slavii cu prefix *po*, au *po-gadl* = așteaptă și *gaditi-sea*, a se cădea; iar Ungurii, *engedni*.

Îngăduință s. f. v. *preced.* 1) Învoirea de a fi, sau a se face ceva; 2) toleranță; 3) permisiune; 4) acomodare.

Îngăduire s. f. Acțiunea de a îngădui.

Îngăduit, *ă adj.* Permis, tolerat, suferit.

Îngăduitor, oare *adj.* Tolerant, indulgent.

Îngăimă (a) v. (lat. dela verb. *nereg. inquam*, *zic*). 1) A zice incurcat (vorbele), a vorbi încet; 2) a spune puțin și neclar (câteva vorbe); 3) a prinde, a coase ceva foarte slab, netrainic; 4) a face (o lucrare) de mântuială, înjghebată.

Îngăimat, *ă adj.* 1) Spus incurcat și de mântuială; 2) abia cusut; cusut nesigur; 3) *adv.* nesigur, înjghebat, nelămurit.

Îngăimeală s. f. Nesiguranță, incurcătură, bălbăire (de vorbe).

Îngălat, *ă adj.* (prefix *in*, lat. *galla*, vâpsea, negreală). Negru, murdar (pe corp sau haine).

Îngălbeni (a și a se) v. v. *galben*. 1) A deveni galben; 2) a deveni palid; 3) a se vesteji; 4) a văpsi cu galben.

Îngălbenire s. f. Acțiunea de a (se) *îngălbeni*. **Îngălbenit**, *ă adj.* Devenit galben; palid la față; vestejit; s. n. colorare cu galbea.

ingână (a) *v.* (prefix *in*, lat. *gannio*, a mormăi, a bogodăni, a mării). 1) A mormăi (în bătaie de joc cuvintele) ce vorbește altul; a imita felul de vorbire al altuia; 2) a se *ingână* ziua cu noaptea, a încerca ziua să biruiască noaptea (inceputul zorilor); 3) a fi nelămurit, confuz, nesigur; 4) a spune puțin, confuz și nesigur; 5) *poet.* a se desfătă.

ingănat, *ă adj.* *V. preced.* 1) Amestecat confuz; 2) imitat în deridere; 3) în stare de încercare, de silință, de balanțare nesigură; 4) *s. n.* *ingănatul dimineței*, începutul zorilor.

ingândurat, *ă adj.* *V. gând.* Cuprins de gânduri; îngrijorat; dus pe gânduri.

ingâmfă (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *conflare*, *fig.* a se ingâmfă, a se umflă), de unde și *fr. gonfler*, a se umflă, *fig.* ingâmfă). A se umflă de mândrie, de bine.

ingâmfare *s. f.* Mândrie excesivă.

ingâmfat, *ă adj.* Cuprins de ingâmfare.

ingărdină (a) *v. V. gardină.* A prinde bine, a fixa în gardină.

ingemână (a) *v. V. gemeni.* A împreună unul într'altul.

ingemănare *s. f.* Acțiunea de a ingemăna.

ingenios, *oasă adj. și adv.* (*fr. ingenieux*, dela lat. *genius* (*V. geniu*)). 1) Cu foarte mare dibăcie și pricepere; 2) minunat.

ingeniozitate *s. f.* (*fr. ingeniosité*). 1) Dibăcie mare; 2) alcătuire foarte minunată (a unei mașini, mecanism).

ingenunchiă (a) *v. V. genuchlu*. 1) A se așeza în genuchi; 2) *fig.* a supune, a umili.

ingenunchiare *s. f.* Acțiunea de a ingenuchia.

ingenunchiat, *ă adj.* 1) Așezat în genuchi, pe genuche; 2) *fig.* supus complet și umilit.

ingenuitate *s. f.* (*fr. ingénuité* din lat. *ingenuitas*). Naivitate, simplitate naturală, ca de copil.

ingenuu, *ă adj. și adv.* (lat. *ingenuus*, firesc, înăscut, natural). Simplu, naiv; cu simplitate și naivitate naturală (despre fete tinere, copii, oameni sau lucruri).

Inger *s. m.* (din lat. *angelus*, dela *gr. aggelos*, mesager, trimis, vestitor). *Teol.* Flință spirituală, din lumea duhurilor celor bune, curate, cari îndeplinesc voința lui D-zeu. *Inger păzitor*, spirit bun care însoțește și apără pe om de rele și de ispite. *Fig.* persoană bună; ființă nevinovată; persoană frumoasă și cu suflet bun. (S-ta scriptură dă numele a trei îngeri: *Mihail*, care prăbuși în infern pe Lucifer, *îngerul răsvrătit*; *Gabriel*, care anunță pe Fecioara Maria că va naște fiu; și *Rafael* care conduse pe Tobie; aceștia

se mai numesc *arhangheli*); — *slab de inger*, care nu duce mult, nu rezistă (fără insuflețire); fricos.

ingeraş *s. m.* 1) Înger mic; 2) *fig.* Copil mic și frumos.

ingeresc, *ească adj.* 1) De inger; ca de inger; 2) bun, binefăcător.

ingereste *adv.* Ca ingerii; minunat de frumos sau de bine.

ingerință *s. f.* (*fr. ingérence*, din lat. *ingerere*, a duce în). Amestec (nepermis sau silnic) într-o afacere publică, alegere etc.; presiune morală.

inghemui (a) *v. V. ghem*. 1) A inghesui, a îngrămădi; 2) a face ghem. grămadă.

inghemuire *s. f.* Acțiunea de a inghemui.

inghemuit, *ă adj.* Îngrămădit, făcut ghem.

inghesueală *s. f. V. inghesui*. 1) Îngrămădire, îmbulzeală; 2) apăsarea, împingerea oamenilor mulți; 3) desime mare.

inghesul (a și a se) *v.* (lat. dela *incesso*, *ere* (din *incedo*), a năvăli asupra). 1) A îngrămădi și împinge; 2) a se îngrămădi tare (mulțimea, oamenii); 3) a așeza prea aproape, prea des.

inghesuire *s. f.* Acțiunea de a inghesui.

inghesuit, *ă adj.* Îngrămădit, apăsător, des.

ingheț *s. n. V. inghețare*.

ingheț (a) *v.* (prefix *in*, rom. *ghiață*). 1) A se prefăce în ghiață (apa); 2) a degera de frig; 3) *fig.* a rămâne uimit și nemișcat (de frică mare); 4) *fig.* a se răci tare trupul.

inghețare *s. f.* Acțiunea de a ingheța; degerare.

inghețat, *ă adj.* 1) Prefăcut în ghiață; 2) degerat; 3) răcit de tot.

inghețată *s. f. V. ghiață*. Lichid cu siropuri de fructe, sau cu lapte; cu vanilie și ou, în care se pune mult zahăr și apoi se amestecă la o temperatură rece (în ghiață cu sare) până se în gheață. Se servește ca răcoritoare dulce, mai ales vara.

inghețător, *oare adj.* Care produce ingheț.

inghimpă (a) *v. V. ghimpe*. 1) A înțepă cu ghimpele; 2) *fig.* a atacă, înțepă.

inghimpat, *ă adj.* Înțepat.

inghioldi (a) *v.* (prefix *in*, rom. *ghioldi*).

1) A lovi împungând, a împinge cu ghiolduri; 2) *fig.* a îndemna.

inghioldit, *ă adj.* Împins cu ghiolduri; *fig.* îndemnat, forțat.

inghiți (a) *v.* (lat. *inglutire*). 1) A introduce pe gât (alimente, apă); 2) *fig.* a absorbi; 3) a dispăre; 4) a se scufunda de tot; 5) *fig.* a devoră.

inghițire *s. f.* Acțiunea de a inghiți.

Inghițiitoare s. f. Gâtlee, canal prin care apa și mâncarea se introduc în stomac.

Inghițitură s. f. 1) Acțiunea de a înghiți; 2) cantitate cât se poate înghiți odată.

Inginer s. m. (fr. *ingenieur*, dela lat. *ingenium*, talent, pricepere, capacitate). Specialist în știința matematicelor aplicate, cu ajutorul cărora execută lucrări de construcții de tot felul, de lucrări tehnice, de mașini; face invențiuni etc.; *iron. fam.* *inginer de șosele*, vagabond.

inglindisi (a) v. (turc *inglindise*, sau *englezé*, distracție). A fi preocupat distrat; a fi surprins pe neașteptate.

inglodă (a și a se) v. V. *glod*. 1) A se umple de glod; a intra cu picioarele în glod; 2) *fig.* a se afunda, incurcă (în datorii).

inglodare s. f. 1) Băgare în noroiu; 2) *fig.* scufundare (în datorii).

inglodat, *ă adj.* 1) Băgat în noroiu; 2) copleșit, incurcat.

inglotă sau **ingloti** (a) v. V. *gloată*. A însuma în gloată (armată teritorială de milițieni); a aduna gloatele.

ingrădi (a) v. V. *gard*. 1) A incunjură cu gard, a împrejmui; 2) a împleți gardul din nuiele; 3) *fig.* a apăra, a lua măsuri de apărare; a feri.

ingrădire s. f. 1) Împrejmuire, gard; 2) *fig.* mijloc de apărare, de protejare.

ingrădit, *ă adj.* 1) Incunjurat cu gard; 2) *fig.* prevăzut cu mijloace de apărare; 3) pus în siguranță, garantat.

ingrăditură s. f. 1) Gard, împrejmuire; 2) felul de împletire al nuielelor în gard.

ingrămadă (a și a se) v. V. *grămadă* și *gramădi*. 1) A adună mult la un loc; 2) a împinge, înghesui; 3) a face grămezi; 4) a se aglomera.

ingrămădire s. f. Acțiunea de a ingrămădi; aglomerare.

ingrămădit, *ă adj.* 1) Adunat grămadă și înghesuit; 2) băgat, indesar.

ingrășă (a și a se) v. V. *gras*. 1) A face sau a deveni gras, cu grăsimi; 2) a pune gunoii spre a face pământul roditor; 3) *fig.* a se îmbogăți; 4) a da multă mâncare spre a se face gras (porcul).

ingrășământ s. n. V. *preced.* Substanțe cari ingrășă pământul (băligar, găinați de pasări, substanțe chimice anume preparate).

ingrășare s. f. Acțiunea de a ingrășă.

ingrășat, *ă adj.* Gras, cu grăsimi; s. n. gunoiera pământului.

ingrășător, oare *adj.* Care ingrășă.

ingrat, *ă adj.* (lat. *ingratus*). 1) Care nu mulțumește pentru ceva; fără recunoștință;

care nu aduce nici un folos, sau prea puțin în raport cu munca cerută — *teren ingrat*.

ingrătitudine s. f. Cusurul de a fi ingrat.

ingredient s. n. (lat. *ingrediens*, *entis*, care intră). *Medic. farm.* Substanțele ce intră în compunerea unui medicament, a unei băuturi.

ingrețoșă (a și a se) v. V. *greață*. A produce greață sau deagust.

ingrețoșare s. f. 1) Desgust; provocare de greață.

ingreulă (a și a se) v. V. *ingreună*.

ingreună (a și a se) v. (prefix *in*, rom. *greu*). 1) A deveni greu; 2) a deveni apăsător, împovărat; 3) a fi anevoie, d. ficil; 4) a deveni, însărcinată (femeia).

ingreunare s. f. Acțiunea de a ingreună.

ingreunată *adj.* Însărcinată (femeia ce are să nască).

ingreunător, oare *adj.* Împovărat; care face dificil, anevoie; care agravează.

ingrijă (a și a se) v. V. *grijă*. 1) A da de gândit, de judecat; 2) a fi neliniștit.

ingrijare s. f. Preocupare, grijă, neliniște sufletească.

ingrijat, *ă adj.* Îngândurat, preocupat, neliniștit.

ingrijii (a și a se) v. V. *grijă*. 1) A avea atenție, grijă; 2) a judecă bine și a lua măsuri; 3) a se preocupă; 4) a căuta (un bolnav); 5) a procura cele trebuitoare; 6) a supraveghia; 7) a întreține bine și curat; 8) a se teme.

ingrijire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a ingrijii.

ingrijit, *ă adj.* 1) Curat, ordonat, regulat; 2) supravegheat; 3) căutat (bolnavul); 4) preocupat, îngândurat; 5) corect.

ingrijitor, oare *adj.* Care preocupă, dă de gândit, de temut, de judecat; s. m. Om care supraveghează, administrează; s. f. femeie care supraveghează gospodăria.

ingrijurat, *ă adj.* Îngândurat; preocupat; cu teamă.

ingropă (a) v. V. *groapă*. 1) A pune în groapă, a înmormântă; 2) a băga, a băga în pământ (vița de vie); 3) a face mușuroi la rădăcina porumbului; 4) a se *ingropă*, *fig.* a se afunda, scufunda; 5) a da uitării, a ascunde (o afacere necinstită sau neplăcută).

ingropăciune s. f. Înurmântare.

ingropat, *ă adj.* 1) Înurmântat; 2) pus în pământ; 3) *fig.* dat uitării, dosit; 4) băgat în.

ingropător s. m. Care ingropă.

ingrosă (a și a se) v. V. *gros*. 1) A face să fie gros; a deveni gros (ca volum sau ca

densitate); 2) *fig.* a deveni serios, periculos, se *ingroașă gluma*.

ingroșare *s. f.* Acțiunea de a (se) *ingroșă*.

ingroșat, *ă adj.* Devenit gros (ca volum sau ca densitate).

ingrozii (a și a se) *v. V. groază*. 1) A umple de groază; a (se) *spăimântă*; 2) *fig.* a se mira, uimi tare.

ingrozire *s. f.* Spăimântare.

ingrozit, *ă adj.* Spăimântat, speriat.

ingrozitor, oare *adj.* și *adv.* 1) Spăimântător, teribil; 2) uimitor; 3) *fig.* foarte tare.

ingurliu (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *gurgulio*, gât). 1) *pop.* A se lua pe după gât, a se desmierda, a se îndrăgosti; 2) a se lega prin dragoste, a se incurcă prin dragoste. **ingurliuit**, *ă adj.* Legat prin dragoste; incurcat prin dragoste, prin amor.

ingurzi (a) *v.* (prefix *in*; *gurzi*, din *co-urzire* (lat. *ordiri*, a urzi). A începe să se facă, să se formeze; a se forma puțin (fructul unei plante, bobiițele de porumb).

ingurzit, *ă adj.* Abia încep să se formeze. **ingust**, *ă adj.* (lat. *angustus*). 1) Strâmt; *nu lat*; 2) *fig.* *ingust la minte*, incapabil.

ingustă (a și a se) *v. 1)* A face sau a deveni strâmt, ingust; a micșora lățimea; 2) *fig.* a se restrânge, micșora.

ingustare *s. f.* Acțiunea de a *ingustă*.

ingustat, *ă adj.* Restrâns, strâmtat.

ingustime *s. f.* 1) Lățime, strâmtă, strânsă; 2) *fig.* limitare, mărginire, *ingustime de vederi*.

Inhăită (a se) *v. V. haită*. 1) *pop.* A merge în tovărășie (căminii); 2) a se întovărăși, asocia, (cu oameni răi); 3) a lega dragoste (*iron.*).

Inhăitare *s. f.* Acțiunea de a se *inhăita*.

Inhăitat, *ă adj.* *pop.* Întovărășit, împrietenit; îndrăgostit (*iron.*).

Inhală (a) *v.* (lat. *inhalare*). A respira, a dănc; a trage în piept (aer, aburi, etc).

Inhalare *s. f.* Acțiunea de a *inhală*.

Inhăimă (a) (se) *v. V. ham*. 1) A așeza hamurile pe cai și a-l pune la trăsură; 2) *fig.* a se angaja la o treabă grea.

Inhăimat, *ă adj.* Pus cu hamurile la trăsură (calul).

Inhăpă (a) *v.* prefix *in*, + onom. *hap*). 1) A apuca repede cu gura (cum face cănele); 2) *fig.* a răpi, a apuca.

Inhăpat, *ă adj.* Apucat repede cu gura; *fig.* răpit.

Inhărzobat, *ă adj.* *V. hărzob*. Așezat în hărzob.

Inhăță (a) *v. V. hăț*. 1) A apuca repede și a trage; 2) a apuca repede; 3) a prinde pe neașteptat; 4) *fig.* a aresta.

Inhățare *s. f.* Acțiunea de a *inhăță*.

Inhățat, *ă adj.* 1) Apucat repede; 2) prins pe neașteptate; 3) *fig.* arestat.

Inhobotă (a) *v. V. hobot*. A acoperi cu voal (mireasa); a pune voal pe față; *fig.* a acoperi la ochi să nu vadă.

Inhobotat, *ă adj.* Învălit cu hobot.

Inhorbotat, *ă adj.* *V. horbotă*. Cu horbotă, cu dantele.

Inhumare *s. f.* (lat. *inhumare*). Punere în pământ, înmormântare.

inic, *ă adj.* (fr. *inique*, din lat. *in* + *aequus*, drept, just). Nedrept, injust.

inichitate *s. f.* (fr. *iniquité* — *V.* și *preced.*). Injustiție, nedreptate.

inie *s. f.* (lat. prefix *in* + *nix*, *nivis*, zăpadă, nea). Sloiu de gheață pluiitor.

Inimă *s. f.* (lat. *anima*, viață). 1) *Anat.* Organul mușchiulos așezat în partea stângă a pieptului, principalul organ al circulației sângelui, ale cărui mișcări dacă încetează, arată că și viața a încetat; 2) *fig.* locul simțurilor morale și al pasiunilor — *mă doare inima*; 3) *fig.* curaj, vioiciune; 4) îndemn, bunăvoință — *tragere de inimă*; 5) melancolie, tristeță — *de inimă albastră*; 6) secret, sentiment intim — *își deschide inima*; 7) mahnire, — *inimă rea*; 8) milă — *om fără inimă*; 9) culmea, țoală — *în inima iernii*; 10) *pop.* stomacul — *doare la inimă* (are crampe); 11) caracter, suflet (bun sau rău); 12) miezul dela un fruct; 13) *fig.* lemnul care unește pe sub car amândouă osiile; 14) partea din mijloc a trunchiului, lemnului; 15) *om de inimă*, om cu bune sentimente, om filantrop, om energetic; 16) *din toată inima*, cu tot sufletul, din adâncul simțimintelor; cu tot curajul; cu toată puterea.

Inimă (a) *v. V. preced.* A face să prindă curaj.

Inimic *s. m.* (lat. *inimicus*). Dușman, vrăjmaș, neprieten.

Inimicție *s. f.* (lat. *inimicitia* (citit 'inimicitia)). Dușmănie, vrăjmașie.

Inimitabil, *ă adj.* *V. imită*. Ce nu se poate imita, nu se poate face la fel.

Inimos, oasă *adj.* *V. inimă*. Curagios, vioiu, îndrăzneț.

Inimoște *s. f.* Curagiu, vioiciune.

iniște *s. f.* (dela *in* (plantă)). Sămănătură, câmp, de in.

iniță *s. f.* *Bot.* Plantă parazit din familia convolvulaceilor, zisă și *căttină*.

iniță (a) *v.* (lat. *initio*, *initiare*). A deprinde, a învăța, a pune început.

inițial, *ă adj.* *V. preced.* Începător, dela început, cu care se începe ceva.

inițiere *s. f.* Acțiunea de a iniția.
inițiat, *ă adj.* Deprins, introdus în cunoașterea unor taine.

Inițiativă *s. f.* (fr. *initiative*, dela lat. *initium*, început). 1) începutul, lucrarea începătoare, pornirea (unei afaceri, lucrări); 2) îndemn; *om de inițiativă*, om întreprinzător.

inițiator, oare *adj.* și *s.* Cel care ia inițiativa unei fapte, unei afaceri.

injectă (a) *v.* (fr. *injecter*, din lat. *in + jacere*, a arunca înăuntru). *Medic.* 1) A introduce un lichid în o cavitate a corpului, cu ajutorul unui instrument care aruncă, țighește; 2) a se injectă, a se grămădi sângele în anume organ sau parte a corpului; 3) a se roși tare (ochii).

injectare *s. f.* Acțiunea de a injectă.

injectat, *ă adj.* (fr. *injecté*). *Medic.* 1) înroșit prin grămădirea sângelui; 2) introdus prin injecțiune.

injecțiune *s. f.* *V. injectă. Medic.* 1) Acțiunea de a injectă; 2) medicament lichid pentru a fi injectat.

injector *s. n.* (fr. *injecteur*, din lat. *in + jacere, jactum*, a arunca înăuntru). *Medic.* Instrument cu ajutorul căruia se introduce, prin țighe, un lichid în corpul omului, sau în alt loc.

inșgehabă (a) *v.* (dela vorba *jghiab*, în care se adună și prin care curge apa). 1) A adună din mai multe părți câte puțin; 2) a alcătui, a combina; 3) a pune început (cu anevoie); 4) a construi subred.

inșgebare *s. f.* Acțiunea de a inșgeba.

inșgebat, *ă adj. V. inșgehabă.* 1) Alcătuit, combinat, organizat; 2) adunat din mai multe părți; 3) construit subred.

injos (a și a se) *v. V. jos.* 1) A scobori în jos; 2) *fig.* a umili, a degradă.

injosire *s. f.* Umilire, degradare.

injosit, *ă adj.* Degradat, umilit.

injositor, oare *adj.* Umilitor, degradator.

injosori (a) *v.* A necinsti, ocări.

injugă (a) *v. V. jug.* 1) A pune la jug (boii); 2) *fig.* a robi, subjugă; 3) a se înjugă, *fig.*: 1) a 'și lua o însărcinare grea; 2) a face o tovarășie.

injugat, *ă adj.* 1) Pus la jug; 2) *s. n.* acțiunea de a înjugă; 3) *fig.* angajat, obligat; 4) întovărășit.

injumătăți (a) *v. V. jumătate.* 1) A împărți în două jumătăți; 2) a rămâne numai pe jumătate.

injumătățire *s. f.* 1) Împărțire în două; 2) reducere la jumătate.

injunghia (a) *v. V. junghia.* 1) A înfige

cuțitul între coaste sau la încheietura gâtului; 2) *fig.* a avea o durere acută trecătoare.

injunghiare *s. f.* Acțiunea de a injunghia.

injunghiat, *ă adj.* Lovit prin înfigerea cuțitului sau pumnalului între coaste sau în gât.

injură (a) *v.* (lat. dela *injuria*, nedreptate, vătămare, ultragi). A ocări; a insultă; a sudui; a ultragia.

injurător, oare *adj.* Insultător.

injurătură *s. f.* Insultă grea; sudalmă.

injurie *s. f.* (fr. *injure*, lat. *injuria*, vătămare, atingere, nedreptate). Insultă, batjocură.

injurios, oasă *adj. V. preced.* Insultător, ocăritor.

injust, *ă adj.* și *adv.* (lat. *injustus*). Nedrept.

injustiție *s. f.* (lat. *injustitia*). Nedreptate.

inlântul (a) *v. V. lanț.* 1) A lega cu lanțuri; 2) *fig.* a lega, a prinde unul de altul. a împreună; 3) *fig.* a cuprinde (cu brațele); 4) *fig.* a coordonă; 5) *fig.* a captivă.

inlântuire *s. f.* 1) Legare în lanțuri; 2) împreunare strânsă, legătură (de idei, de fapte); 3) ținere în șir unul de altul; 4) cuprindere, captivare.

inlântuit, *ă adj.* 1) Legat cu lanț; 2) *fig.* împreunat; 3) cuprins, captivat.

inlătură (a) *v. V. latură.* 1) A da la o parte; 2) a se feri, a evita; 3) a exclude.

inlăturare *s. f.* Acțiunea de a inlătură.

inlăturat, *ă adj.* 1) Dat la o parte; 2) exclus; 3) evitat.

inlăuntru *adv. V. înăuntru.*

inlemni (a) *v. V. lemn. Fig.* 1) A înșepeni (de frig); 2) a rămâne uimit tare și nemișcat (de frică, de teamă sau de o altă emoție mare).

inlemnire *s. f.* Acțiunea de a inlemni.

inlemnit, *ă adj.* 1) Tare ca lemnul; 2) *fig.* nemișcat de emoție mare; 3) înghețat (de frig).

inlesni (a) *v. V. lesne.* 1) A face să fie în voie, ușor; 2) a ajuta; 3) a împrumută.

inlesnire *s. f.* 1) Acțiunea de a inlesni; 2) ajutorare.

inlesnitor, oare *adj.* Care inlesnește, ajută.

inlocui (a) *v. V. loc.* 1) A pune pe cineva în funcția ocupată de altul; 2) a schimba printr'un altul; 3) a scoate din lucru sau din funcție; 4) a pune un lucru în locul altuia; 5) a ține locul cuiva, a suplini.

inlocuire *s. f.* Acțiunea de a inlocui.

inlocuit, *ă adj.* 1) Schimbat prin altul; 2) suplini de altul; 3) scos din funcțiune.

inlocuitor *s. m.* Cel ce inlocuiește pe altul.

inmagazină (a) *v. V. magazin și magazie.*

1) A adună în magazie (cereale, mărfuri); 2) a acumula, a se aduna ceva în cantitate mare (căldură, forță).

inmagazinare *s. f.* Acțiunea de a inmagazina.

inmână (a) *v. V. mâna.* A da în mână; a predă personal.

inmânare *s. f.* Acțiunea de a înmâna.

inmănat, *ă adj.* Dat în mână, predat personal.

inmărmuri (a) *v. V. marmoră. Fig.* A rămâne împietrit, nemișcat, (de frică mare).

inmărmurie *s. f.* Acțiunea de a înmărmuri.

inmatriculă (a) *v. V. matriculă.* 1) A înscrie în condicta matriculă (pe un elev, soldat etc); 2) a da sau a imprimă numărul ce are în ordinea matriculei.

inmatriculare *s. f.* Acțiunea de a inmatriculă.

inmatriculat, *ă adj.* 1) Înscris în condicta sau registrul matricul; 2) prevăzut, imprimat sau însemnat cu numărul matricular.

inmil (a) *v. V. mie.* A face de o mie de ori mai mult.

inmîit, *ă adj.* De o mie de ori mai mult; *fig.* cu mult mai mult.

inmîiada (a) *v. V. mîiădia.*

inmormântă (a) *v. V. mormânt.* 1) A îngropa, a pune în mormânt (mortul); 2) *fig.* a scoate din discuție și a face uitată (o chestiune, o afacere).

inmormântare *s. f.* Acțiunea de a înmormântă.

inmormântat *adj.* 1) Pus în mormânt, îngropat; 2) *fig.* dat uitării (cu intenția de a ascunde).

inmuguri (a) *v. V. mugur.* A da muguri.

inmugurire *s. f.* Acțiunea de a inmuguri.

inmuia (a și a se) *v.* (prefix *in*, rom. *mula*).

1) A face să fie moale; 2) a băga în apă sau în alt lichid; 3) *fig.* a domoli, a liniști; 4) a se face mai puțin aspru (gerul, frigul).

inmuiere *s. f.* Acțiunea de a inmuia.

inmulți (a și a se) *v. V. mult.* 1) *Aritm.* A face un număr de atâtea ori mai mare câte unități conține un altul; 2) a face să fie mai mult la număr, a spori; 3) a prăsi (pasări, animale); 4) a crește mai mulți (arbori).

inmulțire *s. f.* Acțiunea de a inmulți.

inmulțitor, oare *adj.* Care înmulțește sau se înmulțește; *s. m. aritm.* multiplicator, numărul cu care se înmulțește.

inmurgi (a) *v. V. amurg.* A se face seară, întunec.

innăbuși (a) *v.* (prefix *in* + *nă* și lat. *bucca*, *bucac* (citit *buce*), gură (ca și fr. *bouche* (citit *buș*) gură). 1) A astupă gura (ca să nu

mai zică nimic); 2) a astupă la gură o oală ce fierbe; 3) a astupă gura ca să nu mai răsuflă (asfixia); 4) *fig.* a face să tacă; 5) a potoli cu forța (o revoluție); 6) a se sufoca.

innăbușire *s. f.* Acțiunea de a innăbuși.

innăbușit, *ă adj.* 1) Astupat la gură; 2) innădușit, asfixiat; 3) surd, depărtat (sunet, zgomot); *adv.* 1) pe tăcute, pe ascuns; 2) înfundat, nelămurit; 3) potolit.

innăbușitor, oare *adj.* 1) Care sufocă, innădușă; 2) care potolește, stinge, astămpără.

innădi (a) *v. V. înădi.*

innăduși (a) *v.* (prefix *in* + *ne* și lat. *duco*, *ducere*, a inspira, respira). 1) A opri respirația, răsuflarea; 2) a acoperi să nu se răsuflă; 3) a transpiră, a asuda.

innădușire *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a innăduși; 2) sufocare.

innădușit, *ă adj.* 1) Astupat ca să nu răsuflă; 2) transpirat, asudat.

innămeți (a și a se) *v.* (prefix *in*, rom. *nă-mete*). 1) A acoperi cu mari valuri de ninsoare; 2) a se înzăpezi, scufunda în zăpadă, omăt; 3) a nu mai putea merge din cauza ninsoarei, zăpezi.

innărăvi (a și a se) *v. V. nărav.* A prinde un obicei, o deprindere rea.

innărăvit, *ă adj.* Care are o deprindere rea; vicious.

innăscut, *ă adj.* (prefix *in*, rom. *născut*). 1) Din naștere; 2) intrat în firea cuiva.

innebuni (a) *v. V. nebun.* 1) A scoate din minte; a duce la nebulie pe altul sau a deveni nebun, zămintit; 2) *fig.* a plictisi; 3) a stărui mult; 4) a necăji mult.

innebunire *s. f.* Ieșire din minți; scoatere din minți.

innebunit, *ă adj.* 1) Scos din minte; devenit nebun; 2) *fig.* zăpăcit; 3) plictisit.

innec *s. n.* (prefix *in*, lat. *neco*, *necare*, a omori). 1) Astuparea respirației; 2) astuparea în gât; 3) moartea prin scufundare îndelung în apă.

innecă (a și a se) *v. V. preced.* 1) A scufunda în apă, un vas plutitor; 2) a se opri respirația; 3) a se opri ceva în gât; 4) a se scufunda și muri în apă; 5) *fig.* a fi plini de lăcrămii (ochii); 6) a fi aproape să izbucnească (plânsul); 7) a fi copleșit (de datorii).

innecăcios, oasă *adj.* Care produce innec.

innecăciune *s. f. V. innec.*

innecare *s. f.* 1) Scufundare în apă; 2) acțiunea de a innecă.

innecat, *ă adj.* 1) Mort prin scufundarea în apă; 2) scufundat cu totul în apă; 3) *fig.* cuprins, copleșit.

innegri (a) *v.* (*in* și *negru*). 1) A face ne-

gru, a văpsi cu negru; 2) *fig.* a defăimă, a vorbi de rău; 3) a se întunecă.

innegrire *s. f.* Acțiunea de a innegri.

innegri, *ă adj.* Văpsit cu negru, plin de negreală; *fig.* defăimat, calomniat; întunecat.

innegură (a) *v. V. negură.* 1) A se face negură, ceață; 2) a se face întunerec; 3) *fig.* a fi urât, nesuferit.

innegurare *s. f.* Acțiunea de a innegură.

innegurat, *ă adj.* 1) Cu negură; 2) întunecat, înserat.

innobili sau innobilă (a) *v. V. nobil.* 1) A face să fie nobil sau cum sunt nobilii; 2) a face să fie cu alese calități; a cultiva (sufletul).

innobilare *s. f.* Acțiunea de a innobilă.

innodă (a) *v. V. nod.* A face nod, a lega cu nod; *fig.* a înjgheba. A se *innodă*, a se lega, împreună, încâlcii.

innodare *s. f.* Acțiunea de a (se) innodă.

innodat, *ă adj.* 1) Legat cu nod; 2) *fig.* înjghebat; 3) împreunat, încâlcit.

innoi (a și a se) *v. V. nou.* 1) A face iarăși, a repetă; 2) a face din nou; 3) a face ca nou; 4) a și luă haine noi.

innoire *s. f.* Acțiunea de a innoi.

innoi, *ă adj.* 1) Făcut din nou; 2) reparat complet; 3) repetat (o lucrare); 4) *fig.* cu haine noi.

innomoli sau innămoli (a și a se) *v. V. nămol.* 1) A băga, scufundă în nămol sau în zăpadă; 2) *fig.* a ajunge în impas, a (se) încurcă (în afaceri).

innămolire *s. f.* Acțiunea de a (se) innămoli.

innămolit, *ă adj.* 1) Scufundat, băgat în nămol sau în omăt; 2) *fig.* incurcat, copleșit.

innoptă (a și a se) *v. V. noapte.* 1) A se face noapte, a se lăsa întunerec; 2) a întârziă pe timp de noapte (la drum); 3) a rămâne pe timp de noapte undeva.

innoptat, *ă adj. V. preced.* 1) Întunecat; 2) întârziat pe timp de noapte; *adv.* pe timp de noapte; târziu tare; când se lasă noaptea.

innoră (a) *v. V. nor.* 1) A se adună nori pe cer; 2) *fig.* a se întrista; a se posomorî (la față).

innorat, *ă adj.* 1) Cu nori pe cer; 2) *fig.* posomorît.

innorolă (a se) *v. V. noroi.* 1) A băga, scufundă în noroi; 2) a se umplea de noroi.

innot *adv.* (lat. *innato, innatare*, a înnotă). Prin înnotare, plutind, înotând; *s. n.* acțiunea de a înnotă.

innotă (a) *v. V. preced.* 1) A pluti pe apă omul sau alte ființe, prin dare din mâni sau din picioare; 2) *fig.* a fi în belșug (de avere

sau de datorii, etc); 3) a merge greu (prin zăpadă, noroi mare; 4) a pluti — *inoată în grăsimi, unt.*

innolat *s. n.* Acțiunea de a înnotă.

innotătoare *s. f. pl.* Ființele cari pot să înnoate (pasări, animale).

innotător, oare *adj.* Care înnoată.

innotătură *s. f.* Felul de a înnotă; acțiunea de a înnotă.

inocent, *ă adj.* (lat. *innocens*, nevătămător (dela *noceo*, a vătăma, a face rău). Nevinovat, fără nici o vină; cu suflet curat.

inocență *s. f.* (lat. *innocentia*, blândetă, nevinovăție, cinste). 1) Nevinovăție; 2) curătenie sufletească; neștiința de rele și de păcat.

inoculă (a) *v.* (lat. *inoculare*). 1) A altoi în sânge, (a vaccina); 2) *fig.* a băga, a introduce (idei); a sugera.

inoculare *s. f.* Acțiunea de a inoculă.

inoculat, *ă adj.* Băgat în sânge, altoit, vaccinat.

inodor, *ă adj.* (lat. prefix *in + odor*, miros). Fără nici un miros.

inofensiv, *ă adj.* (fr. *inoffensiv*, din lat. *offensare* (din *offendo*, a lovi). Care nu face nici un rău; nevătămător, nesupărător.

inoportun, *ă adj.* (lat. *inopportunus*). Neputrivit, nu la timp, ne la loc.

inoportunitate *s. f. V. preced.* Venire, întâmplare, ne la timp sau ne la loc potrivit.

inorganic, *ă adj.* (fr. *inorganique*). Corp care nu are viață și organe (mineralele).

inorog *s. m.* (slav prefix *ino + rog*, unic corn (de animal). Cu un singur corn — numire slavă a animalului fabulos despre care cei vechi credeau că are forma unui cal cu un corn în frunte.

inovă (a) *v.* (lat. *innovare*). 1) A înnoi; 2) a face ceva cum nu se obișnuiește, într'un chip nou.

inovație *s. f. V. preced.* Acțiunea de a inovă.

inovator, oare *s.* Care face inovații.

înradăcină (a) *v. V. rădăcină.* 1) A prinde rădăcină; 2) *fig.* a se infiltra, a se prinde adânc (despre obiceiuri, deprinderi, vicii, credințe).

înradăcinare *s. f.* Acțiunea de a se înradăcină.

înradăcinat, *ă adj.* 1) Cu rădăcină adâncă; 2) *fig.* infiltrat; învechit.

înrațturat, *ă adj. V. raft.* 1) Cu rafturi; 2) așezat pe rafturi.

înrai (a și a se) *v. V. rău.* 1) A se face sau a deveni rău (cu înțeles fizic sau moral); 2) a se agrava.

Înrăire s. f. Acțiunea de a sau a se înrăi.
Înrăit, *ă adj.* 1) Devenit rău (ca fizic, sau ca moral); 2) agravat.

Înrămură (a se) v. V. *ramură*: A crește ramuri copacului.

Înrămurat, *ă adj.* Cu multe ramuri.

Înrăutăți (a) v. V. *înrăi*.

Înrăutățire s. f. 1) Devenire mai rău; 2) agravare.

Înrăutățit, *ă adj.* V. *înrăi*.

Înrăuri (a) v. (dela vorba *riu*, după forma latinescui *influo*, *influere*, a curge în, a se revărsa asupra, a pătrunde). A influența, a pătrunde (moral).

Înrăurire s. f. Influență.

Înregimentă (a) v. V. *regiment*. 1) A intra, a băga în regiment; 2) a se *inregimenta*, (politic), a se înscrie într-o grupare politică.

Înregimentare s. f. Acțiunea de a sau a se înregimenta.

Înregistrează (a) v. V. *registru*. 1) A înscrie în registru, în condicta de primire sau trimitere; 2) *fig.* a menționa, a indica.

Înregistrare s. f. Acțiunea de a înregistra.

Înregistrat, *ă adj.* 1) Înscriș în registru (pentru primirea sau ieșirea unei hârtii, peții, adrese. ordin) la o cancelarie; 2) indicat, arătat.

Înregistrator s. m. Care înregistrează.

Înrodii (a) v. V. *rod*. A produce fructe; a da roade.

Înrodire s. f. Acțiunea de a face roade fructe.

Înrolă (a) v. (fr. *enrôler*, dela fr. *role*, listă, catalog). 1) A înscrie în rol (condica de impozite), catalog; 2) a înscrie în armată, a intra în armată.

Înrolare s. f. 1) Înscriere în rol; 2) intrare în rândurile armatei.

Înrolat, *adj.* 1) Înscriș în rol; 2) luat în rândurile armatei ca-militar.

Înroși (a și a se) v. (prefix *în*, rom. *roși*). 1) A se roși; a roși; 2) a văpsi cu roș; 3) a face să fie roș (ferul prin înfierbântare).

Înroșit, *ă adj.* 1) Roșit; devenit roș; văpsit cu roș; 2) înfierbântat până a fi roș (ferul).

Înrotat, *ă adj.* V. *roată* și *rotat*. Care are forme rotate (porumbelul cu coada, calul cu pete rotunde).

Înrouă (a) v. V. *rouă*. A acoperi, a fi plin cu rouă.

Înrubină (a) v. V. *rubin*. 1) A avea roșăță ca a rubinului; a presăra cu pietre de rubin.

Înrudă (a se) v. V. *rudă*. A deveni rudă cu altul; 2) a fi de același neam sau speță.

Înrudire s. f. Acțiunea de a se înrudi.

Înrudit, *ă adj.* Din același neam, sau aparținând aceleiași spețe.

Îns, *însă s.* (lat. *is*, *acel*). Persoană, om: *doi îns* = doi oameni. *Olten*.

Îns *pron.* (lat. dela *ipse*, *ipsa*, însuși, însăși). *În compuse*: *Însumi*, cu singur; *Însuși*, el singur, chiar el; *Însuși*, tu singur.

Însă conj. (prefix *în*, lat. *si*, 'dacă, opoziție, dacă cumva). 1) Arată condiționare și indoială; 2) reflecțiune și revenire (egal cu *dar*).

Însăllă (a) v. (lat. dela *insuere*, a coase, V. *saiă*). 1) A coase cu împunsături rari și netemeinic, — provizoriu; 2) *fig.* a începe, înjgheba.

Însăllare s. f. Acțiunea de a însălla.

Însăllat, *ă adj.* 1) Cusut ușor, prins cu ată puțin; 2) *fig.* abia înjghebat.

Însălbăticit, *ă adj. pop.* V. *sălbatic*. Devenit sălbatic.

Însalivațune s. f. V. *salivă*. Adunare de salivă; umplere de salivă.

Însalubritate s. f. V. *salubritate*. Starea de necurătenie care vatămă sănătatea.

Însalubru, *ă adj.* (lat. *insaluber*). Nesănătos, care produce boală.

Însănătoși sau **Însănătoșă** (a și a se) v. V. *sănătos* și *sănătate*. 1) A face sănătos (pe cineva); a se face sănătos; a se vindeca; 2) a deveni la mai bine — a *însănătoși moravurile*.

Însănătoșire s. f. Acțiunea de a însănătoși.

Însănătoșit, *ă adj.* Făcut sănătos, vindecat.

Însângeră (a) v. V. *sânge*. 1) A se umple de sânge; a curge sânge; 2) *fig.* a se roși ca sângele.

Însângerare s. f. 1) Umplere de sânge; 2) vărsare, curgere de sânge.

Însângerat, *ă adj.* Plin de sânge.

Însănită s. f. (fr. *insanité*, din lat. *insanus*, nesănătos, nebu, prost). 1) Lipsă de judecată; 2) prostie, neozie.

Însărcină (a se) v. V. *sărcină*. 1) A împovăra; 2) *fig.* a (se) obliga, a (se) îndatora; 3) a îmborțoși.

Însărcinare s. f. Acțiunea de a însărcina; îndatorare, obligație, misiune.

Însărcinat, *ă adj.* Împovărat; 2) îndatorat, obligat; 3) (femeie) *însărcinată*, borțoasă; care este aproape să nască copil.

Înscăună (a) v. V. *scaun*. A așeza în scaun, a întronă.

Înscăunat, *ă adj.* Așezat în scaun, întronat.

Înscie (a se) v. V. *scrie*. 1) A scrie numele cuiva la o autoritate; 2) a însemna, a nota; 3) *geom.* a desemna înăluntru unei alte figuri.

Inscriere s. f. Acțiunea de a inscrie.

Inscripție sau inscripțiune s. f. (lat. *inscriptio*, scrierea pe). 1) Scriere săpată în piatră sau făcută anume pentru a se păstra, sau a arăta un fapt mare, sau timpul, scopul și autorul unei construcții; 2) scriere săpată pe piatră mormântală; 3) Inscriere într'un anume registru al tribunalului pentru ipotecaarea unui imobil; 4) inscriere la cursurile unei facultăți.

Inscris s. n. V. serie. Jurid. Act scris, ce cuprinde o învoială între părțile interesate, sau dispozițiunile cuiva privitoare la avere, etc.

Inscris, ă adj. Scris în anume loc, sau în anume registru.

Însdrăveni (a se) v. V. zdravăn. 1) A se imputernici; 2) a se însănoșă.

Insectă s. f. (lat. *insectum*, insectă). 1) Zool. Ființă mică, nevertebrată, al cărei corp este despărțit mai totdeauna în trei părți: capul, peptul și pânțele (albină, muștele, etc.); 2) generalizat. parazit; 3) fig. ființă foarte mică.

insecticid, ă adj. (lat. *insectum*, insectă; *caedere*, a ucide). Care ucide insectele (praf).

insectivor, ă adj. (lat. *insectum*, insectă; *voro*, *are*, a mânca). Ce mănâncă insectele; care trăiesc mănâncând insecte, cum sunt unele pasări; mierla, ciocânițoarea, etc.

Înșelă (a și a se) v. (prefix *in*; lat. *celare*, a înșelă). 1) A minți; 2) a induce în eroare, a mistifica; 3) a se înșelă, a face o greșală; 4) a lua un lucru drept altul; 5) a trădă soțul; — impropriu se întrebuințează și pentru înșeuă.

Înșelăciune s. f. Acțiunea de a înșelă.

Înșelat, ă adj. Mistificat, mințit; trădat. **Înșelător, oare adj. și s.** Care înșală; trădător de sot.

Înșelătorie s. f. Inducere în eroare; mistificare; mințire.

Însemnă (a) v. (prefix *in*, rom. *semn*). 1) A pune sau face un semn pentru a se ști, a cunoaște ceva; 2) a nota, a scie; 3) a semnifica, a voi să zică; 4) a se distinge, deosebi.

Însemnare s. f. 1) Acțiunea de a însemnă, 2) notă; 3) scrisoică; 4) semnificare; 5) observație scrisă.

Însemnat, ă adj. 1) Cu semn; 2) notat, scris; 3) deosebit, important, de seamă.

Însemnătate s. f. V. semn și preced. Importanță, distincție.

Însenină (a și a se) v. V. senin. 1) A se face cerul senin (fără nori); 2) a se lumina;

3) fig. a deveni vesel la față; 4) fig. a ajunge, a se duce pe departe.

Înseninare s. f. Acțiunea de a înseniina.

Înseninat, ă adj. 1) Devenit senin, luminos, fără nori (cerul); 2) fig. învoioșat, înveseli (la față); 3) fig. dus, apărut departe.

Însensibil, ă adj. (fr. *insensible*, din lat. *sensibilis*, care simte). 1) Nesimțitor; 2) care nu are simțuri (materia moartă); 2) care nu se poate simți, foarte ușor, fin; *adv.* ușor de tot, pe nesimțit.

Însensibilitate s. f. Starea de nesimțire.

Însesparabil, ă adj. (fr. *inséparable*, din lat. *separare*, a despărți). Nedespărțit, nedeslipit.

Înseră (a) v. (lat. *insero*, *inserare*, din *in* + *serere*, a semăna). 1) A introduce, a intercala, a înscrie printre; 2) a publica (în gazetă).

Înseră (a) v. (prefix *in*; rom. *seară*). A se lăsa seara, a se termina ziua; a începe să se întunece; a întârziă până seara.

Înserare s. f. Venirea serei; întunecare.

Înserat (pe) adv. Seara, spre seară.

Înserțiune s. f. V. inseră. 1) Intercalare, înscriere printre; 2) publicare, scriere în gazetă.

Însetă (a) v. (prefix *in*, rom. *sete*, din lat. *sitis*). 1) A avea sete; 2) fig. a avea mare dorință.

Însetare s. f. Acțiunea de a însetă; sete.

Însetat, ă adj. 1) Care are sete; 2) fig. foarte doritor, avid; 3) uscat (câmpul).

Însetoșă (a) v. V. însetă. 1) A avea mare sete; 2) fig. a căuta, aștepta cu ardoare.

Înșeuă (a) v. (prefix *in*, rom. *șea*). A pune șeaua pe cal.

Înșeuat, ă adj. Cu șeaua pusă.

Înșfăcă (a se) v. (prefix *in*; daco-gr. *sfac* din *sfekoō*, a strânge cu o legătură; și *sfaktos*, apucat de gât). A apuca cu grabă; a înhăță; a cuprinde cu brațele.

Înșfăcare s. f. Acțiunea de a (se) înșfăcă.

Înșfăcat, ă adj. Apucat repede; înhățat; cuprins cu brațele.

Însidios, oasă adj. și adv. (lat. *insidiosus*). Care întinde curse; care caută să înșele.

Înșignă s. f. (lat. *insigne*). Semn de distincție.

Înșinuă (a și a se) (lat. *insinuo*, *are*, a vâri în; a se vâri în inima cuiva). 1) A băga vorbe, a vâri, a strecura bărfeli; 2) a se lingeși; a se introduce pe lângă cineva.

Înșinuant, ă adj. (fr. *insinuant* din lat. *insinuare*). Care are talentul, darul de a se înșinuă, a se băga.

insinuare *s. f.* Acțiunea de a (și a se) insinua.

insipid, ă adj. (lat. *insipidus* (din *in*, privativ; *sapidus*, gustos). 1) Fără nici un gust; 2) fără nici un haz.

insipiditate *s. f.* *V. preced.* Vorbă fără nici un haz.

inșira (a și a se) (lat. dela *inserere*, a semăna (împrăștia semințe) și *insero*, *insertum*, *inserere*, a pune alături cu). 1) A pune unul lângă altul spre a forma un șir; 2) a împrăștia în neregulă; 3) a se așeza în rând; 4) a se împrăștia; 5) *fig.* a spune, a povesti îndelung; 6) a expune pe rând.

inșirare *s. f.* 1) Așezare în rând; 2) împrăștiere; 3) expunere pe rând; 4) narare, povestire.

inșirat, ă adj. 1) Împrăștiat; 2) așezat în șir, la rând; 3) *fig.* povestit.

inșiră-te-mărgărite *s. n.* *Fig.* Narățiune, povestire foarte lungă și fără frumusețe; (*formulă cu care încep unele povești*).

inșirul (a) *v. V.* *Inșiră.* A formă șiruri, rânduri.

insistă (a) *v.* (lat. *insisto*, *insistere*). A stăruir mult.

insistență *s. f.* *V. preced.* Stăruință mare.

insolațiune sau insolație *s. f.* (lat. *insolatio*, stare la soare; dela *sol*, soare). 1) *Medic.* Boală la cap, din cauza șederei cu capul gol la razele prea ferbinți ale soarelui; 2) expunere la razele soarelui.

insolent, ă adj. și *adv.* (lat. *insolens*, *entis*). 1) Obrăznic; 2) peste măsură de îndrăzneț și încrezcut.

insolență *s. f.* (lat. *insolentia*). Îndrăzneală, semeție, obrăznicie.

insolț, ă adj. și *adv.* (lat. *insolitus*, dela *solitus*, deprins). Neobicinuit; cum nu se obișnuiește.

insolubil, ă adj. (fr. *insoluble*, din lat. *olvere*, a desface, a deslegă). 1) Care nu se topește în apă sau în alt lichid; 2) *fig.* care nu se poate rezolva, hotărî.

insolubilitate *s. f.* *V. preced.* Starea de insolubil.

insolvabil, ă adj. (fr. *insolvable*, din lat. *solvo*, *ere*, a desface). Care nu mai poate și nu are cu ce plăti.

insolvabilitate *s. f.* Starea de insolvabil.

insomnie *s. f.* (fr. *insomnie*, din privativ *in* și lat. *somnus*, somn). Lipsa de somn, nedormire noaptea (boală).

înșomolțaci (a) *v. V.* *șomolțoc.* 1) A învălțaci în multe cărpe; 2) a face un șomolțoc (de paie); 3) a învăli de multe ori.

însondabil, ă adj. *V.* *sondă* și *sondă.* 1)

Care nu se poate străpunge cu sonda; 2) *fig.* care nu se poate cercă, încercă, afla, ispiți.

insoși (a și a se) *v.* (prefix *in* rom. *soși*). 1) A întovărăși; a merge cu cineva împreună; a conduce; 2) a împerechea; 3) a se căsători; 4) a se asocia.

insoșire *s. f.* *V. preced.* 1) Acțiunea de a insoși; 2) căsătorie; 3) împerechere; 4) a-sociație.

insoșit, ă adj. *V.* *insoși.* 1) Acompaniat. întovărășit; 2) împerecheat; 3) asociat.

insoșitoare *s. f.* Femeie care insoțește pe cineva.

insoșitor *s. m.* Om care insoțește pe cineva; companion, tovarăș (de mers).

inșpălmântă (a) *v. V.* *șpaimă.* A produce șpaimă, frică mare.

inșpălmântare *s. f.* Șpaimă; groază.

inșpălmântat, ă adj. Îngrozit, speriat.

inșpălmântător, oare adj. Înfricoșător; *adj.* teribil, îngrozitor.

inspectă (a) *v.* (lat. *inspectare*, dela *spec-tare*, a privi). 1) A observa cu luare aminte; 2) a supraveghea mersul funcțiunii și a cercetă ca inspector; 3) a verifica operațiuni (de bani).

inspectiune sau inspectie *s. f.* Acțiunea de a înșpectă; vederea și cercetarea, supravegherea mersului unei lucrări, a unei organizații sau instituții.

inspector, oare *s.* Funcționar care are atribuțiunea de a înșpectă.

inspectorat, s. n. 1) Funcțiunea de inspector; 2) autoritatea de inspector; 3) cancelaria inspectorului.

inșpină (a și a se) *v. V.* *șpin.* 1) A înșepă cu șpini; 2) a se forma șpini.

inșpinat, ă adj. Înșepat cu șpini; plin de șpini.

inșpiră (a) *v.* (lat. *inspirare*; dela *in*, în; *spirare*, a suflă). 1) A înșuflă, a trage în piept aer; 2) *fig.* a înșuflă idei sau sentimente, a sugera; 3) a se înșpiră, a primi sau a avea spontan sentimente, idei deosebite; 4) a primi idei sau revelații dela D-zeu.

inșpirare *s. f.* *V. urm.*

inșpirăție, inșpiratiune *s. f.* Acțiunea de a sau a se înșpiră.

inșpirator, oare adj. 1) Care înșpiră, trage înăuntru aer; 2) *fig.* care înșuflă idei, sentimente; 3) care pune la cale.

inșpită (a) *v. V.* *șpiță.* 1) A pune spițe la o roată; 2) a face (cu) spițuri (dantelă).

inșpitat *s. n.* Punerea, așezarea spițelor.

inșplinat *s. n.* *V.* *splină.* Boală de splină la animale.

insprincenat, *ă adj.* V. *sprincene*. 1) Cu sprincene frumoase; cu privire măreată; 2) cu adausuri (petece din nou) la ghețe, dela vărf până la mijloc (*Mold. capre*).

inspulberat, *ă adj.* V. *spulberă*. 1) Cu vârtejuri, cu vânt ce ridică pulberea; 2) neastâmpărat, vijelios (*fig.*)

inspumat, *ă adj.* V. *spumă*. Plin cu spumă.

instabil, *ă adj.* (*lat. instabilis*). Nestatornic, nesigur; nefixat bine.

instabilitate *s. f.* Starea de instabil.

instală (*a și a se*) *v.* (*fr. installer și ital. installare*). 1) A pune cu solemnitate într-o funcțiune pe cineva; 2) *a se instala*, a se așeza temeinic; 3) a construi și așeza (o uzină, fabrică, etc.); 4) a se așeza cu locuința.

instalațiune *s. f.* 1) Investirea cu ceremonie într-o demnitate; 2) așezarea temeinic; 3) construirea și așezarea unei uzine, fabrici, mașini, etc. 4) totalitatea mobilierului și mașinilor unei fabrici, etc.

instanță *s. f.* (*fr. instance*, din *lat. instantia*, stăruință, prezentă). 1) Cerere, urmărire *in justiție*; 2) prezentă *in judecată*; 3) treaptă, grad de justiție; 4) instituție de judecată de anume grad (*de prima instanță, instanță superioară*).

instanțanietate *s. f.* Calitatea de a fi instanțaneu.

instanțaneu, *ie adj. și adv.* (*fr. de instantant*, moment, clipă). Momentan; care durează o clipă; foarte repede.

instărl (*a și a se*) *v.* (*prefix in, rom. stare*). A face avere, a deveni avut; a dotă, a dărui cu avere.

instărlit, *ă adj.* Înavuțit, cu stare, cu avere bună.

instelat, *ă adj.* V. *stea*. Cu stele (cerul); cu ornamente în formă de stea.

instigă (*a*) *v.* *instigare*. A împinge, a ațâța; a îndemna la, sau contra.

instigațiune sau **instigație** *s. f.* Ațâțare, îndemnare (pe ascuns) la ceva rău sau la revoluție, turburare.

instigator, *oare adj. și s.* Care ațâță; care face instigații.

instiință (*a*) *v.* (*prefix in, rom. știință*). A face știut, cunoscut; a vesti.

instiințare *s. f.* Vestire; aviz, anunciu.

instiințat, *ă adj.* Vestit, avertizat, avizat, informat.

instinct, *s. n.* (*lat. instinctus*, dela *instinguo*, a îmboldi). 1) Îmboldire lăuntrică (în afară de judecată) după care își conduc viața animalele (ca să-și perpetueze speța și să-și păstreze viața); 2) primul imbold al

minții, care precede judecata și reflecțiunea omului. După instinct animalele mai pot face felurite lucrări, fără a le înțelege rostul, sau a face vre-o legătură între mijloacele întrebuintate și scopul urmărit. Instinctul la om se deosebește de inteligență prin faptul că rămâne totdeauna același — adeseori la fel cu al animalelor — pe când inteligența, aduce judecată și idei potrivite cu feluritele împrejurări.

instinctiv, *ă adj. și adv.* Din instinct, sau după instinct.

instiui (*a*) *v.* (*lat. instituere*). A așeza, a formă, a înființa, a orândui.

instituire *s. f.* Acțiunea de a instiui.

instiuit, *ă adj.* Așezat, orânduit, format, înființat.

instiuit *s. n.* (*lat. institutum*). 1) Așezământ; 2) clădire în care funcționează un așezământ (de cultură, de binefacere etc. etc); 3) *extins*, școală particulară.

intituțiune *s. f.* (*lat. institutio*, așezare, plan, învățătură, sistem). Așezământ cu caracter special, public, mai ales pentru învățătură, cultură, binefacere, administrare de bunuri publice etc.

instiutor, *oare s.* (*lat. instiutor*, dela *instiuito*, a învăța, a deprinde). Care învață carte pe copii în școala primară (din oraș).

Instărlnă (*a și a se*) *v.* V. *strărln*. 1) A duce între streini; 2) a da la alții (un lucru); 3) a îndepărta; 4) a-și părăsi pe ai sei, a părăsi țara; 5) a lua caracter sau deprinderi streine; 6) a vinde avere moștenită.

instrucție *s. f.* (*lat. instructio*, dela *instruere*, a instrui, a așeza în ordine). 1) *Milit.* Învățarea mișcărilor militare, întrebuintarea armei, etc. etc.; 2) învățătură școlară; 3) învățătură ce-și apropie cineva prin citire de cărți; 4) *pl.* povățuirii, indicații ce se dau unui trimis; 5) cercetarea afacerilor criminale, de către judecătorul de instrucție; 6) *Judecător de instrucție*, judecător care face toate cercetările pentru aflarea și stabilirea vinovăției criminalilor sau delictenților; 7) Cabinetul Jud. de Instrucție.

instrucțiune *s. f.* V. *preced.* 2—5, 7.

instructiv, *ă adj.* V. *instrui*. Care instrucește, ajută la învățare.

instructor *s. m.* V. *instrucție*. 1) Cel ce face instrucție cu soldații.

instrui (*a și a se*) *v.* (*lat. de instruere*, a instrui, a pregăti). 1) A învăța carte; 2) a da lecții; 3) *milit.* a face pregătirea soldaților pentru luptă; 4) a 'și apropia tot felul de cunoștințe prin citire de cărți; 5) a face cercetarea judecătorească a unei crime.

instruire s. f. Acțiunea de a instrui.

instruit, **ă** *adj.* V. *instrui*. 1) Învățat, cel ce posedă multe cunoștințe; 2) pregătit prin exerciții și învățatură; 3) cercetat de judecătorul de instrucție.

instrument s. n. (lat. *instrumentum*). 1) Uneltă pentru a lucra ceva, într'o meserie, artă sau știință; 2) *fig.* om interpus pentru a face ceva; 3) aparat anume pentru cântare.

instrumentă (a) v. (fr. *instrumenter*). *Jurid.* A face cercetări și a încheia procese-verbale într'o afacere publică.

instrumentală, **ă** *adj.* Care se execută cu instrumente (de muzică).

instrumentațiune s. f. *Muzic.* Felul cum este așezată partea cântată cu instrumente într'o bucată muzicală.

instrumentist s. m. (fr. *instrumentist*). Cel ce cântă cu un instrument.

instrună (a) v. V. *strună*. 1) A întinde o coardă (la vioară sau alt instr. muzic.); 2) a pune struna sau a strânge struna (la cal); 3) a întinde orice legătură în formă de strună; 4) *fig.* a disciplina.

instrunat, **ă** *adj.* 1) Cu strunele bine întinse (muzical); 2) cu struna scurtată sau ținut din scurt (calul); 3) întins tare ca o strună; 4) *fig.* disciplinat.

insubordonat, **ă** *adj.* (fr. *insubordonné*, — privativ *in*, fără, nu; *sub*; *ordin*). Nesupus, neascultător, de ordine.

insubordonare s. f. V. *preced.* Neascultare, nesupunere.

insuficient, **ă** *adj.* și *adv.* (prefix privativ *in*, nu, ne; și *suficient*). Ne îndestulător, nu deajuns.

insuficiență s. f. V. *preced.* Lipsă, neîndestulare; neștiință.

insuflă (a) v. (prefix *in*, rom. *sufală*). 1) A inspira, — a veni sau a băga în minte sau în suflet o idee, un sentiment bun sau rău; 2) a transmite, a răspândi; 3) a impune.

insuflare s. f. Acțiunea de a insuflă.

insuflă (a și a se) v. (prefix *in*, rom. *suflet*). 1) A da curaj; 2) a prinde suflet; a se anima.

insuflețire s. f. Animație, vioiciune, curaj. **insuflețit**, **ă** *adj.* 1) Animat; 2) pătruns în cuget; 3) viu.

insuflețitor, oare *adj.* Care insuflețește.

insulă s. f. (lat. *insula*). 1) Ostrov, mic loc înconjurat de apă multă; 2) *fig.* grup izolat, singuratec.

insular, **ă** *adj.* De sau din insulă; om primitiv din acei ce se adăposteau în insule.

insultă s. f. (lat. *insultatio*, ocără). Ocără batjocură, sudalmă.

insultă (a) v. (lat. *insultare*, a ocări). A ocări, batjocori, necinsti, sudui.

insultat, **ă** *adj.* Ocărit, necinstit, batjocorit. **insultător**, oare *adj.* și *adv.* Ocăritor, de ocără; batjocoritor; s. cel ce insultă.

însună (a) v. (prefix *in*, lat. *suma*, total, sumă). A cuprinde la un loc; a aduna împreună; *milit.* pus împreună cu ceilalți soldați (la hrană, etc.)

însurare s. f. Acțiunea de a însună. **insuportabil**, **ă** *adj.* și *adv.* (fr. *insupportable*, din lat. *supportare*, a duce). Ce nu se poate duce; nesuferit.

însură (a și a se) v. (lat. dela *soror*, soră, dar mai înseamnă și *tovarășe*, *păreche*). A (se) căsători; a și lua tovarășe, soție.

însurat, *adj.* Căsătorit; s. n. căsătorie. **însură** (a) s. n. Tânăr de curând căsătorit. **însurătoare** s. f. Căsătorie.

insurecțiune s. f. (fr. *insurrection*, din lat. *insurgo*, *insurrexi*, *insurgere*, a se ridică, a amenința). Resculare, revoltă, răscoală.

insurgent s. m. V. *preced.* Resculat, revoltat, răzvrătit, revoluționar.

însur (a) v. V. *sur*. A deveni sur, a încărunți, a albi părul pe jumătate.

însurupă sau **însurubă** (a) v. V. *șurub*. 1) A răsuci un șurub; 2) a strânge șurubul; 3) a prinde cu un șurub.

însurupat, **ă** *adj.* Prins cu un șurub; strâns, răsucit șurubul; s. n. răsucirea, strângerea șurubului.

însuși (el) *pron.* V. *ins*. În persoană; chiar el.

însuși (a și) v. (dela *însuși*). 1) A lua la sine; 2) a și atrage; 3) a și lua asupra; 4) a fură.

însușire s. f. V. *preced.* 1) Proprietate intimă (bună sau rea); calitate sau defect; 2) atribuțiune; 3) dispoziție; 4) acțiunea de a și însuși, luare, furt.

însușit, **ă** *adj.* Apropriat, luat asupra și; luat dela altul.

însuți (a) v. prefix *in*, rom. *sută*). A face de o sută de ori mai mult.

intablament s. n. (fr. *entablement*). *Arhit.* Coronamentul unei construcții; partea de deasupra coloanelor, sau de sub streșină, compusă din *cornișă*, *friză* și *arhitravă*.

intact, **ă** *adj.* (lat. *intactus*). Neatinș, nevătămat.

întăietate s. f. V. *întăi*. 1) Starea înaintea, în frunte; 2) onoarea de a fi întâiu; 3) locul de frunte; 4) preponderență.

întăiu, **ă** *adj.* (lat. din *ante*, înainte). 1) Cel ce este înaintea tuturor; 2) cel dela în-

ceput; 3) *fig.* cel mai bun, mai de seamă; 4) primul; 5) *adj.* la început, înainte, în primul loc.

Intâlni (a și a se) *v.* (amplificat, din *într*e și *uni*). 1) A veni spre sau în fața cuiva; 2) a se împreuna prin încrucișare (drumurile); 3) a se lovi, potriivi (în idei, intenții); 4) a afla, găsi pe cineva.

Intâlnire *s. f.* 1) Acțiunea de a întâlni; 2) adunare împreună.

intâlniș *s. n.* *V. preced.*

Intâlnit, **ă** *adj.* 1) leșit în cale; 2) văzut; 3) împreunat sau întretăiat (drumul).

Intâlnitură *s. f.* *V. întâlni. Pop.* Paralizie parțială a corpului (dela credința că a întâlnit, i-a ieșit în cale un spirit răufăcător).

Intâmpină (a) *v.* (lat. comp. *ante* + *pono*, pun, înfățișez). 1) A veni sau a sta înainte (pentru a primi sau a respinge pe cineva); 2) a întâlni, a se împiedeca de; 3) a opune; 4) a răspunde, a face o obiecțiune, a obiecta; 5) a susține (cheltueli).

Intâmpinare *s. f.* Acțiunea de a întâmpina. **Intâmpinarea Domnului**, Sărbătoarea prezentării pruncului Isus Christus la templul din Ierusalim, care se serbează la 2 Februarie.

Intâmplă (a se) *v.* (lat. din prefix privativ *in*, = ne; și *temperare*, a regulă, a ordona). 1) A fi sau a se produce în afară de regulă; 2) a surveni; 3) a se face pe neașteptat, pe negândit; 4) a fi posibil, cu puțință.

Intâmplare *s. f.* 1) Acțiunea de a se întâmpla; 2) accident, caz nenorocit; 3) fapt neașteptat; 4) *fig.* noroc; 5) neprevăzut.

Intâmplător, oare *adj.* și *adv.* 1) Pe neașteptat; 2) afară din regulă; prin coincidență.

Intangibil, **ă** *adj.* (lat. prefix privativ *in*, *tangibilis*, din *tango*, ere a atinge). De care nu se poate sau nu trebuie a se atinge.

Intărită (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *de-irrito*, *de-irritare*, a hărțui, a irita mult). A provoca; a irita; a se înfuria.

Intăritare *s. f.* Acțiunea de a întărită.

Intăritat, **ă** *adj.* Iritat, zădărit; înfuriat; provocat.

Intărcă (a) *v.* (prefix *in*, rom. *țarc*). 1) Punerea mieilor sau vițelilor în închisoare (țarc) ca să nu poată merge să sugă la mame; 2) a înceta de a mai da țată, lapte copilului; 3) *fig.* a suprima, a înceta de a mai obține ceva.

Intărcat, **ă** *adj.* Luat dela lapte, dela sîn; *s. n.* suprimarea laptelui pentru copii și animale mici.

Intărcătoare *s. f.* Femeie care întărcă copii; 2) țarc pentru întărcat.

Intări (a și a se) *v. V. tare*. 1) A face să fie tare; a face compact, rezistent; 2) a (se)

solidifica; 3) a confirma; 4) a da putere; 5) a fortifica; 6) a se face tare începător (oțetul sau altă băutură); 7) a propri sprijini, drege, (un lucru slab, stricat); 8) *fig.* a spori, a intensifica.

Intărire *s. f.* Acțiunea de a întări.

Intăritură *s. f.* 1) Fortificație, lucrare de apărare; 2) reparație, proptea.

Intărzlă (a) *v.* (prefix *in*, rom. *târziu*). 1) A lăsa, a fi mai pe urmă; 2) a veni după timpul obișnuit; 3) a înnoptă, a inseră; 4) a amâna.

Intărzlă, **ă** *adj.* 1) Mai pe urmă, după timpul obișnuit; 2) pe inserat, inoptat; 3) rămas în urmă cu cunoștințele.

Intârziere *s. f.* Starea de a fi sau a veni mai târziu.

Intârziator *s. m.* Cel care întârzie.

Integră (a) *v.* (lat. *integrare*). A restabili așa cum a fost; a pune la loc în funcțiune; *matem.* a determina integralul unei cantități diferențiale.

Integral, **ă** *adj.* (fr. *integral*, din lat. *integer*, întreg). 1) Întreg, complet, desăvârșit. 2) *Matem.* Calculul integral, calcul prin care se ajunge, dela o cantitate infinit de mică, la cantitatea întreagă din care ea derivă; 3) *s. f.* suma totală prin opozițiune la element; 4) *adv.* în total; 5) *făină integrală*, făină mijlocie din care nu s'a extras făina cea mai albă.

Integrant, **ă** *adj.* (fr. *integrant*, din lat. *integer*). Care face parte din totalitatea unui întreg; întregitor, nedespărțibil.

Integrațiune *s. f.* *Matem.* Lucrarea de a integră.

Integritate *s. f.* (lat. *integritas*). 1) Bună stare, nevătămare, neatingere; 2) cinste; 3) nepărtinire.

Integru, **ă** *adj.* (lat. *integer*, *integra*). 1) Neatinș, nevătămat; cinstit; 3) nepărtinitor.

Intelct *s. n.* (lat. *intellectus*). Pricepere, înțelegere, inteligență.

Intelctual, **ă** *adj.* *V. preced.* De pricepere, de inteligență; *s. m.* cel ce se ocupă în deosebi cu cartea, cu învățăturile; cel ce are o profesie bazată pe științe sau literatură, ori artă superioară.

Înțelegător, oare *adj.* *V. urm.* 1) Cel care înțelege, pricepe; 2) cel ce ascultă, se supune.

Înțelege (a) *se* *v.* (lat. *intellego*, *intellegere*). 1) A pricepe, a prinde cu mințea; 2) a fi de acord, de aceeași părere; 3) a fi ascultător, a se supune; 4) a se învoi; 5) a se consătuți; 6) *se înțelege*, rezultă urmează că.

Înțelegere s. f. V. *preced.* 1) Pricepere; 2) învoială; 3) întovărășire; 4) acord;

Înțeleni (a și a se) v. (prefix *in*, + *țelină* (daco-gr. dela *xylinos*, tare, dur). 1) A se întări pământul prin necultivare, nearare; 2) a se înfige și rămâne fix, de nemișcat; 3) a rămâne pământul mult timp necultivat; 4) *fig.* a amorți.

Înțelenit, *ă adj.* V. *preced.* 1) Nearat de loc (pământul); 2) *fig.* greu de cultivat, de învățat; 3) prins, înfipt de nu se poate scoate, mișca.

Înțelepciune s. f. V. *urm.* 1) Pricepere mare; inteligentă; 2) luare aminte; 3) cuminenție (opus nebunii).

Înțelept, *capătă adj.* (lat. *intellectus*, pricepere, înțelegere). 1) Priceput, f. inteligent; 2) cuminte; 3) s. m. învățat; 4) *fig.* filosof; 5) *adv.* cu luare aminte, inteligent, chibzuit.

Înțelepțește *adj.* În mod inteligent, cu pricepere.

Înțelepți (a și a se) v. V. *preced.* A face cuminte, înțelept; a se cuminiți.

Înțelepe, *eamă adj.* 1) priceput; 2) convenit, învoit; *de înțelepe*, cu judecată, ascultător.

Intelligent, *ă adj. și adv.* (lat. dela *intelligentia*, pricepere, inteligentă, minte). 1) Priceput, ager la minte; 2) *fig.* învățat, cu carte; 3) cu pricepere deosebită; cu luare aminte; 4) chibzuit.

Intelligentă s. f. (lat. *Intelligentia*). Pricepere; minte; înțelegere; puterea de a pricepe lucrui și fapte.

Inteligibil, *ă adj.* (din lat. *intelligere*). Care se poate ușor înțelege, pricepe.

Intemeia (a) v. (prefix *in*, daco-gr. *themellia*, fundament). 1) A fondă, a pune temelie; 2) a pune începutul; 3) a forma; 4) a se, a se bază, a se bizui, sprijini; 5) a se constitui, înființa.

Intemeiat, *ă adj.* V. *preced.* 1) Bazat; 2) sprijinit; 3) sigur.

Intemeiere s. f. Acțiunea de a (se) întemeia.

Intemeietor, *oare adj. și s.* Care întemeiază; fondator.

Intemniță (a) v. V. *temniță*. A băgă în temniță sau în închisoare de criminali.

Intemnițare s. f. Acțiunea de a întemnița.

Intemperanță s. f. (lat. *intemperantia*).

1) Necumpătare, neînfrânare (la băutura sau mâncări); 2) lăcomie, desfrău.

Intemperie s. f. (lat. *Intemperies*). Starea neliniștită a aerului; vreme rea.

Intepestiv, *ă adj. și adv.* (lat. *intepestivus*). La timp nepotrivit; care vine la timp nepotrivit, neașteptat.

Intendent s. m. (fr. *intendant*, din lat. *in-*

tendo, *intendere*, a'și îndreptă mintea asupra și *intendens*, care supraveghează). 1) Supraveghetor, administrator (al unei mari construcții, al unor bunuri); 2) ofițer de administrație.

Intendență s. f. V. *preced.* Administrația întreținerii, hranei și materialului armatei; cancelaria acestei administrații.

Intensitate s. f. V. *urm.* Calitatea de a fi intens; tărie, forță; întindere, mărime.

Intens, *ă adj. adv.* (lat. *intensus*). Tare, puternic; concentrat; cu tărie, cu forță; plin, din plin; cu stăruință, stăruitor.

Intensiv, *ă adj. și adv.* Cu putere; cu stăruință; *cultură intensivă*, în care se seamănă felurile cereale și legume ce dau mult câștig (depe un mic loc).

Intență (a) v. (lat. *intentare*, a întinde spre, a amenința cu, a acuză). *Jurid.* A începe (un proces); *a intența acțiune* de, a introduce acțiune de, a da în judecată.

Intenție s. f. V. *intențiune*.

Intențional, *ă adj.* (fr. *intentionnel*, din lat. *intentio*, scop, grijă, gând). De intenție, privitor la intenție.

Intențiune s. f. (lat. *intentio*, *intentionis*). 1) Scop, grijă, gând; 2) *Filos.* actul voinței prin care formăm un plan, un gând de realizat; 3) proiect, punere la cale.

Intenționat, *ă adj.* Cu anume scop, cu anume gând; înadins.

Înțepă (a) v. V. *țepă*. 1) A împunge ușor; 2) *fig.* a atinge, iioniză, prin vorbe; 3) a produce senzații de înțepare (vinul nou) la limbă.

Înțepare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a înțepă *propriu* și *fig.*

Înțepat, *ă adj.* 1) Împuns cu ceva ascuțit; 2) *fig.* atins, ironizat prin vorbe; 3) *fig.* mândru, înfumurat, rigid.

Înțepător, *oare adj.* Care înțepă *proprie* și *fig.*

Înțepătură s. f. 1) Împunsătură; 2) *fig.* atingere prin vorbe, ironie.

Înțepeneală s. f. V. *urm.* Învârtoșare, întărire, rigiditate.

Înțepeni (a) v. (prefix *in* și *țepăn*). 1) A îi sau a sta țepăn, nemișcat; 2) a fixă, a propti; 3) a (se) întări, învrtoșă; 4) a (se) opri; 5) a amorți.

Înțepenire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a înțepeni.

Înțepenit, *ă adj.* 1) Fixat; 2) întărit; 3) nemișcat; 4) rigid; 5) amorțit; 6) proptit bine; 7) *fig.* constrâns.

Intercaală (a) v. (lat. *inter*, între; *calare*, a adună, împreună). A adăuga printre (rânduri, o vorbă sau o cugetare).

intercalare *s. f.* Acțiunea de a intercală. **intercalat**, *ă adj.* Adăogat peste (sau prin- tre rânduri).

intercede (a) *v.* (lat. *inter*, între; *cedere*, a veri). A stăruie pentru cineva, a interveni. **interceptă** (a) *v.* (lat. *inter*, între; *captum*, prins). 1) A prinde, a afla dela alții (fiind între); a prinde o telegramă în cursul trans- miterei.

interceptare *s. f.* Acțiunea de a interceptă.

intercesiune *s. f.* (lat. *inter*, între; *cedere*, a se trece spre). Cedarea, trecerea între, transmitere dela unul la altul prin cedare (a unui lucru, averi).

intercesor *s. m.* Cel ce intercede.

interdicțiune *s. f.* (lat. *interdictio*). Opi- rea dela ceva; *Jurid.* Punerea sub tutelă, in- terzicerea de a și mai administra singur averea.

interegnu *s. n.* (lat. *interregnum*, din *in- ter*, între; *regnum*, domnie). Timpul până se așază un suveran nou în locul altuia.

interes *s. n.* (lat. *inter*, între; *esse* a fi; = ce este la mijloc). 1) Folosul ce are sau așteaptă cineva (și pe care îl dispută dela alții); 2) câștigul; 3) dorință; 4) *liter.* ceea ce mișcă, emoționează într'o compoziție lite- rară; 5) atenție de curiozitate; 6) procent, dobândă.

interesă (a și a se) *v.* *V. preced.* 1) A prezentă un folos; 2) a atrage atenția; 3) a se ocupa, îngriji (de ceva sau cineva).

interesant, *ă adj.* Nedreic de luat în seamă; de luat aminte; *fig.* plăcut-tândăr interesant.

interesat, *ă adj.* Care urmărește un folos, un câștig; cu grijă, preocupat.

interit, *ă adj.* *V. interi.* Izgonit, alungat, dat afară (cânele).

interi (a) *v.* (lat. *in* + *terreo*, *terrere* = a pune pe fugă). *Mold.* A izgoni, a da afară (cânele).

interim *s. n.* (lat. *interim*, între timp, pro- vizor). Înlocuirea provizor, suplinire (între miniștri sau autorități).

interimar, *ă adj.* De înlocuire provizorie— *comisie interimară*, delegație, dată de gu- vern cătorva cetățeni, de a ține loc de con- siliu comunal și a administra o comună.

interimat *s. n.* Suplinirea, înlocuirea pro- vizorie (între miniștri sau autorități).

interior, *oară adj. și adv.* (lat. *interior*, înăuntru). 1) Înăuntru; 2) s. partea lăuntrică; 3) locuința (casa) pe din lăuntru.

interjecțiune *s. f.* (lat. *interjectio*, dela *interjicere*, a arunca între). *Gram.* Cuvânt scurt, pronunțat exclamator, care exprimă un simțământ sufletesc oarecare (durere, veselie, etc.): *ah! vai!*

interliniă (a) *v.* (lat. *inter*, între; rom. linie). *Tipograf.* A despărți rândurile prin linii.

interliniar, *ă adj.* (lat. *inter*, între; rom. linie). Ce este scris printre linii, printre tândui.

interlinie *s. f.* Spațiu dintre rândurile scrise.

interlocutor, *oare s.* (lat. *inter*, între; *lo- quor*, *loqui*, a vorbi, *locutor*, vorbitor). Cel ce vorbește cu un altul.

interlop, *ă adj.* (lat. *inter*, între; *lupa*, *figurat* comerț pe furis, afaceri murdare, ru- șinoase). De comerț sau de afaceri necurate; rușinos.

intermediar, *ă adj. și adv.* (lat. *inter*, între; *medium*, mijlocul). Mijlocitor, care este la mijloc; *s.* Cel ce mijlocește (într'o afacere de comerț).

intermediu *s. n.* *V. preced.* 1) Spațiu de timp liber, răgaz între două lucrări, între două piese ce se joacă la teatru; 2) mijlocire.

interminabil, *ă adj.* (lat. privativ *in* + *ter- minare*, a sfârși, isprăvi). Nesfârșit, ce nu se mai sfârșește.

intermitent, *ă adj. și adv.* (lat. dela *in- termitere*, a lăsa să treacă, a întrerupe). Cu întreruperi, în răstimpuri.

intermitență *s. f.* *V. preced.* Întrerupere (din o lucrare) și reluarea ei; răstimp, răgaz (în timpul lucrării).

intern, *ă adj.* (lat. *internus*, din lăuntru). 1) Ce este în lăuntru (corpului, al țării etc. etc.); *s.* 2) școlar ce are locuința și întreție- nerea la școală (dela stat); 3) student ce stă într'un spital unde face practica de medicină; 4) ministru de interne, al afacerilor admi- nistrative din lăuntru (țării); 5) *pl.* *interne*, ministerul de interne.

internă (a) *v.* (fr. *interner*, din lat. *inter- nus*, înăuntru). 1) A închide pe cineva în anume locuință sau anume localitate ca fiind periculos (în timp de războiu); 2) a băga un elev sau o elevă într'un internat (1).

internat *s. n.* 1) Locuința elevilor interni; 2) om care este internat (*v.* internă 2).

internațional, *ă* (lat. *inter*, între + *națio- nal*). Dintre națiuni; între țări; *drept inter- național*, drept bazat pe convenții ce stabi-lesc raporturile între state.

internunciu *s. n.* (lat. *internuntius*) 1) Intermediator; 2) trimis al Papei pe lângă o curte domnitore, în lipsă de nunțiu.

interoceanic, *ă adj.* (lat. *inter*, între; *V. ocean*). Dintre oceane.

interogă (a) *v.* (lat. *interrogare*). A între- bă, a pune întrebări, — la judecată, la școală.

interogare *s. f. V. preced.* Întrebare; examinare.

interogație sau **interogațiune** *s. f.* (lat. *interrogatio* (citit interogațiō)). Întrebare — în justiție sau la școală.

interogativ, *ă adj.* (fr. *interrogatif*, din lat. *interrogare*, a întrebă). Întrebător; *gram.* semnul — ? — care arată o întrebare.

interogatoriu *s. n. V. interogă.* 1) Întrebare și cercetare judiciară; 2) procesul-verbal în care se scrie răspunsurile date la întrebările judecătorului.

interpelă (a) *v.* (lat. *interpellare*, a întrepuce vorbirea cuiva; a năvăli asupra cuiva cu întrebări). *Politic.* A pune o întrebare în ședința parlamentului (de către un deputat ori senator unui ministru); a întrebă pe cineva în mod oficial, solemn.

interpelare *s. f. V. preced.* Întrebare pusă în ședință publică, de către un membru al parlamentului, unui ministru și la care acesta trebuie să răspundă, să dea lămuriri îndată sau într'un timp prevăzut de regulamentul parlamentului.

interpelator *s. m. V. interpelă.* Cel ce adresează o interpelare.

interpolă (a) *v.* (lat. *interpolare*, a face ca nou, a falsifica). *Literar.* A introduce într'o scriere capitole cu conținut cu totul străin, cari nu aparțin lucrării originale (cum se întâmplă când nu există tiparul și cărțile se scrieau cu mâna).

interpozițiune *s. f.* Faptul de a interpola.

interpolator *s. m.* Cel ce face o interpolare.

interpret *s. m. V. urm.* Cel ce traduce dintr'o limbă în alta; tâlmăci.

interpretă (a) *v.* (lat. *interpretor*, *interpretari*). 1) A traduce dintr'o limbă în alta; 2) a explica ceva neînțeles; 3) a înțelege, a judeca, a și da cu părerea; 4) a tâlmăci.

interpretare *s. f.* Acțiunea de a interpreta.

interpretativ, *ă adj.* Care explică înțelesul.

interpune (a și a se) *v.* (lat. *inter*, între; *rom. pune*). 1) A pune între, la mijloc; 2) a se pune, a se amesteca între doi (într'o afacere, discuție sau ceartă) cu scop de a despărți, liniști sau a mijloci ori a împiedeca ceva.

intervenire sau **intervenție** *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a interveni; 2) mijlocire; 3) stăruință.

inverti (a) *v.* (lat. *inverttere*, a întoarce). A întoarce, a abate cursul, mersul obicinuit; *parlamentar*, a schimbă șirul chestiunilor (dela ordinea de zi).

invertire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a inverti.

interview *s. n.* (englez. *interview* cit. *interviū*). A vedea pe cineva și a sta de vorbă anume; *politic.* comunicare făcută anume de un om politic unui gazetar spre a fi publicată.

intervievă (a) *v. V. preced.* A obține o comunicare dela un om politic spre a fi publicată în gazetă.

interzice (a) *v.* (lat. din *interdicere*). 1) A opri dela ceva; 2) a suspenda din funcțiune; 3) *jurid.* a pune sub interdicțiune.

interzicere *s. f.* Opiere, opreliște.

interzis, *ă adj. V. interdicție.* 1) Oprit; 2) *jurid.* pus sub interdicție.

înșesă (a) *v.* (prefix *in*, rom. *șese*). A înghesuși; a se îngrămădi; a întrebăgă.

înșesat, *ă adj.* Îngrămădit, plin (de oameni, lume, soldați etc. etc.).

înșestat, *ă adj.* (prefix *in*, rom. *șeastă*, sau *șest*). 1) Cu *șeastă*, cu carapace; 2) pus sau copt în *șest* ori *șezat* în *șest*.

intestin *s. n.* (lat. *intestinum*, dela *intestinus*, din lăuntru). *Anat.* Maț, conduct membranos ce duce dela stomac până la anus.

intestin, *ă adj.* (lat. *intestinus*, din lăuntru). Ce se petrece în lăuntru, intern; *lupte intestinale*, lupte lăuntrice, în țară.

intestinal, *ă adj. V. intestin s.* De mațe, despre mațe.

înteți (a și a se) *v.* (lat. dela *intentio* (citit *intențiō*, încordarea corpului sau a spiritului și *intente*, cu încordare, cu silință). A se încorda, a se iuți; a deveni mai aprig; a excita, a întărită; a da zor, a zori; a se agrava.

întim, *ă adj.* (lat. *intimus*). 1) Cel mai secret; 2) cel mai de aproape; 3) cel mai prieten; *adj. de aproape*; cu prietenie.

întimă (a) *v.* (lat. *intimare*, a notifica). 1) A face cunoscut prin autoritate — *juridic.*

întimat *s. V. prec.* Chemat în judecată.

întimidă (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *timidus*, fricos, sfios). A înfricoșă; a se sfii, a se înfricoșă; a speria.

întimidare *s. f.* Acțiunea de a întimida.

întimitate *s. f.* (fr. *intimité*, dela lat. *intimus*). Prietenie de-aproape; strânsă apropiere.

întină (a și a se) *v.* prefix *in*, rom. *tină*). A murdări cu tină; a mânji *prop.* și *fig.*

întinare *s. f.* Acțiunea de a întina.

întinat, *ă adj.* Murdărit, mânjit.

întinat, *ă adj.* (prefix *in*, rom. *ține*). Care abia se ține, abia prius, prins slab.

întinde (a și a se) *v.* (lat. prefix *in* + *tendere*, a întinde). 1) A trage ca să se mai lungească; 2) a lungi; 3) a răsfiră, desfășura pe o suprafață cât mai mare (o materie, o

pânză); 4) a face să fie încordat și drept (o strună); 5) a așeza (o cursă); 6) a merge într-una (la drum); 7) a desface (pânza la corabie, umbrelă); 8) a se culca lungit; 9) a se trage (dulceața, etc.); *fig.* 10) a se obrăznic, a și permite; 11) a lungi vorbă; 12) a se răspândi, propaga (o boală un viciu, etc.); 13) a se jucă, hârjoni; 14) a îndrepta (pușca spre); 15) *intinde mâna*, a da mâna cu altul; 16) *fig.* a continua mult.

Intindere *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) întinde; 2) suprafață; 3) răspândire; 4) durată; 5) joacă, hârjoană.

Intineri (a) *v.* (prefix *in*, rom. *tânăr*). 1) A se face tânăr; 2) *fig.* a renaște (natura, plantația).

Intinere *s. f.* *V. preced.* Acțiunea de a întineri.

Intinerit, *ă adj.* 1) Cu înfățișare de tânăr; 2) renăscut (pomul, câmpia).

Intinge (a) *v.* (lat. *intingo*, *intingere*). A muia în; a băga puțin (într-o substanță lichidă sau în mâncare).

Intins, *ă adj. și adv.* *V. intinde și intinge.* 1) Încordat, lungit, desfăcut, răspândit; dea dreptul; 2) băgat, muțat puțin.

Intinsoare *s. f.* 1) Întinderea membrelor corpului; 2) tragere de mâni, joacă; 3) cureaua de cizmar sau calapod de întins; 4) întingere.

Intinzător *s. n.* Instrument care întinde; cel ce întinde.

Intipări (a și a se) *v.* (prefix *in*, rom. *tipări*). 1) A apăsa (cu ceva) și a lăsa urma, forma; 2) *fig.* a lăsa imagine (în minte); 3) a se păstra amintirea sau chipul în memorie.

Intipărire *s. f.* Acțiunea de a, sau a se intipări.

Intitulă (a și a se) *v.* (lat. *in*, pe, deasupra; *titulus*, titlu, inscripție, calificativ de onoare). 1) A pune titlu, denumire; 2) a și spune calificativul de onoare sau de funcțiune ori demnitate.

Intitulat, *ă adj.* *V. preced.* Denumit; cu titlu.

Intoarce (a și a se) *v.* (prefix *in*, lat. *torqueo*, *torquere*, a întoarce, a învărti, a da înapoi). 1) A lua mersul drumul, înapoi; 2) a răsturnă, rostogoli; 3) a așeza pe partea opusă; 4) a înapoia, a da îndărăt (banii); 5) a schimă (vorba); 6) a reveni (a se îmbună); 7) a răsuci (coarda, frânghia, mecanismul ceasornicului); 8) a și recăștiga (banii); 9) a face întoarcere — operație de atrofiere a testiculelor, la boul tânăr, răsucindu-le și legându-le așa câțva timp; 10) a converti; 11) a veni acasă; 12) a se adresa.

Intoarcere *s. f.* Acțiunea de a întoarce.

Intocmai *adv.* *V. tocma.* Așa cum trebuie; exact; la fel.

Intocmi (a) *v.* *V. tocmi.* A combina (cum se pare mai bine); a alcătui; a așeza; a constitui, organiza.

Intocmire *s. f.* 1) Așezare și combinare; 2) organizație; 3) redactare, compunere.

Intocmit, *ă adj.* 1) Așezat cum e bine, cum trebuie; 2) organizat, combinat; 3) redijat, redactat, compus.

Intocmător, oare *s.* Care știe a întocmi.

Intolerabil, *ă adj.* (lat. *intolerabilis*, dela *tolerare*, a răbdă, a suferi). Nesuferit, de nesuferit; neîngăduit.

Intolerant, *ă adj.* (lat. *intolerans*, care nu suferă, nu răbdă). Care nu îngăduie, nu permite; — *extins*, care nu tolerează pe cei de alt neam, ca credință religioasă.

Intoleranță *s. f.* *V. preced.* Neîngăduire, nepermiter.

Întoll (a și a se) *v.* *V. fol. Fig.* A înjgheba îmbrăcăminte; a și face haine (*pop. cu ironie*) a prinde stare.

Întollit, *ă adj.* Imbrăcat (*ironic*).

Intonă (a) *v.* *V. ton. Muzic.* A începe un cântec, a articula, a pronunță tonuri de cântare cu vocea.

Intonațiune *s. f.* Felul de a intonă; acțiunea de a intonă.

Intorcător *s. n.* *V. intoarce.* Care întoarce, răsucește.

Intors, oarsă *adj.* 1) Înapoiat, înturnat; 2) răsucit; 3) răsturnat pe dos; 4) steril, stărpit (boul); 5) învărtit; 6) venit acasă.

Intorsătură *s. f.* *V. intoarce.* 1) Curbătură, îndoitură; ocolire; 2) *fig.* schimbare (de mers, de urmare); 3) felul de a aduce (vorbirea, fraza).

Intor(el) *s. n.* *Bot.* Numirea plantei zisă și *cuscută*.

Intortochiă (a) *v.* (prefix *in*, lat. *tortuus*, din *torqueo*, a suci, a întortochiă, a strămbă). 1) A suci în tot felul *prop.* și *fig.* 2) a încărca cu podoabe, peste măsură; 3) a complica.

Intortochiare *s. f.* Acțiunea de a întortochia.

Intortochiat, *ă adj.* 1) Cu multe cotituri, sucituri; 2) încârcat cu podoabe prea multe; 3) complicat, amplificat.

Intortochetură *s. f.* 1) Sucire, cotire, în toate felurile; 2) încârcare cu podoabe fără rost; 3) prea mare complicație.

Înțoțonă (a se) *v.* (prefix *in*, lat. *sustento*, *are*, a ține în sus). A așeza podoabe și a sta mândru.

Înțoțonat, *ă adj.* Cu multe podoabe și mândru.

Intovărăși (a se) *v.* *V. tovarăș.* 1) A se

face tovarăș; 2) a se asocia la ceva; 3) a se împrieteni; 4) a împerechea.

Intovărire s. f. Asociere; împrietenire.

Intoxică (a și a se) v. (lat. prefix *in*, *toxicum*, otrăv, venin). *Medic.* A otrăvi, a se otrăvi (prin mâncare, beutură otrăvită sau stricată).

Intoxicațiune s. f. V. preced. Otrăvire prin mâncare stricată, etc.

Intră (a) v. (lat. *intrare*). 1) A pătrunde, a merge înăuntru; 2) a fi primit, admis (în școală); 3) a *intră la bănuială*, a pătrunde în cuget bănuială; 4) a *intră în luptă*, în *convalescență*, a începe; 5) *intră la apă*, (stofa), se strânge, îngustează; 6) a nu face jocurile cerute și a plăti (la joc de cărți); 7) a se da (în vorbă).

Intradins adv. (prefix *intr'* lat. *ad-ipse*, spre însuși, chiar). 1) Chiar pentru aceia; 2) anume; 3) ca pildă; 4) ca să se știe; 5) serios.

Intraductibil, ă adj. (lat. prefix *in* (privativ); *traducere*, a trece). Care nu se poate trece pe înțelesul unei alte limbi; ce nu se poate traduce.

Intransigent, ă adj. și adv. (lat. prefix privativ *in*; *transigere*, a străpunge, a scoate la capăt, a aranja). Neînduplecat; neîngăduitor.

Intransigență s. f. V. prec. Neînduplecare.

Intransitiv, ă adj. (fr. *intransitif*, din lat. *transire*, a trece). *Gram.* Se numesc astfel verbele a căror lucrare nu trece asupra unui compliment drept, ca: *prânzi, călători*; *adv.* netransmisibil.

Intrare s. f. V. intră. 1) Acțiunea de a intra; 2) loc pe unde se intră; ușă, poartă; 3) restrângerea, îngustarea (stofei prin udare); 4) a nu putea face jocul (de cărți) și a plăti suma pe care se jucă; 5) *Intrarea în Biserică*, serbătoria ducerii la templul din Ierusalim a Fecioarei Maria (la 8 Septembrie); 6) dreptul sau plata pentru a intra.

Intraripă (a) v. V. inaripă.

Intrarmă (a) v. V. inarmă și V. întrema. Intră prep. (lat. *inter*). 1) Arată locul la mijloc, sau printre; 2) deosebire, despărțire sau diferență.

Intrebă (a) v. (lat. din *interrogare*, a întreba, a cerceta). 1) A pune o întrebare; 2) a cere deslușire; 3) a se informa; 4) a cere un sfat; 5) a examina pe școlar.

Intrebare s. f. 1) Acțiunea de a întreba; chestionare; 2) semnul care arată—?

Intrebător, oare adj. și adv. Care întreabă; ca întrebare, ca și cum ar întreba—expresiune, privire întrebătoare.

Intrebuință (a) v. V. trebuință și trebui.

A pune în lucrare; a face uz; a (se) folosi de. **Intrebuințare s. f.** Acțiunea de a întrebuință; utilizarea, folosirea.

Intrebuințat, ă adj. Folosit, utilizat, uzat. **Intrece (a și a se) v. V. trece.** 1) A trece peste; 2) a fi mai mult de cât; 3) a (se) concură; 4) *fig.* a depăși (peste buna cuviință).

Intrecere s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a (se) întrece; 2) concurență.

Intreciocni (a se) v. (comp. rom. *intre* și *ciocni*). A se ciocni, izbi, împreună.

Intreciocnire s. f. Acțiunea de a se întreciocni.

Intrecut, ă adj. V. întrece. Depășit; trecut peste.

Intredeschide (a) v. (comp. *intre* și *deschide*). A deschide puțin; a deschide pe jumătate.

Intreg, eagă adj. (lat. *integer, integra*). 1) Complet, din care nu lipsește; 2) desăvârșit; 3) capabil; 4) *fig.* sănătos la minte.

Intregi (a) v. (lat. *integrare*). A completa, a face deplin.

Intregime (m) s. f. V. preced. 1) Totalitate; 2) desăvârșire, plenitudine; *adv.* în *intregime*, peste tot, complet.

Intregire s. f. Acțiunea de a întregi.

Intregit, ă adj. Completat.

Intrei (a) v. (prefix *in*, rom. *trei*). A fi de trei ori mai mare sau mai mult; a triplă.

Intreit, ă adj. și adv. De trei ori; triplu.

Intremă (a și a se) v. (prefix *in*, lat. *trama*, firele de bătătură la pânză). 1) A prinde putere; a se restabili (după boală); 2) a prinde, a înjheba, (opus lui destrămă), (se zice și *intramă*).

Intremare s. f. Acțiunea de a întremă.

Intremat, ă adj. V. întremă. 1) Restabil (după boală); 2) înjhebat, înripat.

Intrepid, ă adj. (lat. *intrepidus*, fără frică, curajos). Curajos la afaceri, fără teamă.

Intrepiditate s. f. Curagiu, îndrăzneală.

Intrepozit s. n. (lat. *interpositum*, pus la mijloc). Magazie mare unde stau mărfurile până la vânduire sau ridicare.

Intrepozitar s. m. Cel ce ține mărfuri în întrepozit.

Intreprinde (a) v. (după fr. *entreprendre*, A lua hotărârea de a face ceva; a se apuca de o lucrare sau afacere; a pune la cale ceva.

Intreprindere s. f. Acțiunea de a întreprinde; afacere, lucrare mare.

Intreprins, ă adj. Început, pus la cale, plănuit; făcut, executat.

Intreprinzător, oare adj. V. întreprinde.

Care se apucă de lucrări, de afaceri. *s. m.* care ia în antrepriză o lucrare.

Înterupător, oare *adj.* Care întrerupe.

Înterupe (a) *v.* (Comp. rom. *între* și *rupe*).

1) A rupe dela mijloc; a curma lucrarea ori șirul; 2) a împiedeca unui vorbitor șirul vorbirei; 3) a opri o lucrare pe câtva timp.

Înterupere *s. f.* Curmarea șirului, mersului; răstimp; pauză.

Înterupt, ă *adj.* Rupt dela mijloc; suspendat pe câtva timp.

Întretăia (a) *se v.* (comp. rom. *între* și *tăia*). 1) A tăia sau a trece cruciș; 2) *fig.* a se opri de odată; 3) a se întâlni și trece cruciș (drumuri).

Întretăiat, ă *adj.* Tăiat sau trecut cruciș.

Întretăiere *s. f.* Acțiunea, sau locul unde se întretaie.

Întrețese (a) *v.* (comp. rom. *între* și *țese*).

1) *Fig.* A trece unii printre alții; 2) a se amesteca venind din diferite părți; 3) a țese (propriu) fire de altfel printre cele obicinuite.

Întrețesut, ă *adj.* 1) Amestecat printre; 2) țesut printre.

Întreține (a) *v.* (comp. rom. *între* și *ține*).

1) A păstra, îngriji; 2) a urmă, a purta (relațiuni); 3) a da hrană și cele necesare; 4) a se întreține, ași câștiga pentru traiu; 5) a se nutri; 6) a (se) întreține, a convorbi (după *fr. entretenir*); 7) a avea ca soție nelegitimă.

Întreținere *s. f.* 1) Acțiunea de a întreține; 2) necesarele și hrana pentru traiu; 3) convorbire.

Întreținut, ă *adj.* 1) Îngrijit și păstrat; 2) *s. f.* întreținută, femeie care trăiește, nelegitim cu cineva; 3) ținut de vorbă.

Întrevăzut, ă *adj.* (comp. rom. *între* și *văzut*). 1) Văzut printre, zărit; 2) *fig.* presupus, bănuit, prevăzut.

Întrevedea (a) *v. V. preced.* 1) A vedea printre, a zări; 2) *fig.* a ghici, a prevedea; 3) a se întâlni anume cu cineva spre a convorbi.

Întrevedere *s. f.* 1) Acțiunea de a întrevedea; 2) întâlnire anume.

Întrevorbire *s. f.* (comp. rom. *între* și *vorbi*). Împună vorbire, conversație anume, consfățuire.

Întrezări (a) *v.* (*între* și *zări*). 1) A zări printre; 2) *fig.* a bănui; a presupune; 3) a spera puțin.

Întrigă *s. f.* (lat. *intrico, intricare*, a încurea). 1) Încurcătură făcută prin vorbe neadevurate; 2) curiozitate așfătată; 3) ceea ce stărnește interes într'o piesă (de teatru).

Întrigă (a) *v. V. preced.* 1) A face curios

și nedumerit; 2) a băga intrigi (neînțelegeri, încurcăături).

Intrigant, ă *s.* Cel ce face intrigă.

Intrigat, ă *adj.* Curios de a afla o taină.

Intrinsec, ă *adj.* (lat. *intrinsecus*, lăuntric).

Care este în lăuntru, în însăși natura, în firea unui lucru sau ființe; valoare intrinsecă, efectivă.

Intristă (a și a se) *v. V. trist.* 1) A face să fie trist; 2) a deveni trist, mahnit; 3) a supăra, nemulțumi; 4) *fig.* a regretă.

Intristare *s. f.* Starea de tristețe; mahnire.

Întristat, ă *adj.* Devenit trist.

Intristător, oare *adj.* 1) Care intristează; 2) regretabil.

Introduce (a și a se) *v.* (lat. *introducere*).

1) A băga înăuntru; 2) a prezenta; 3) a face cunoscut în lume; 4) a (se) vări; 5) a face cunoștințe, a vizită; 6) a pune în uz (o carte, o dispoziție, etc.

Introducere *s. f.* 1) Acțiunea de a introduce; 2) prefață, lămurire asupra conținutului unei cărți, scrisă la începutul ei; 3) începutul unui discurs sau scriere; 4) punere în uz.

Introducere *s. f. V. preced.* 2.

Introdactiv, ă *adj.* De a introduce.

Introducător, oare *adj.* (fr. *introduceur*).

Introducător, care introduce.

Introdus, ă *adj.* 1) Băgat înăuntru; 2) cunoscut, prezentat, (la cineva); 3) *fig.* cunoscut și primit în familie, societate; 4) pus în uz.

Introleni (a și a se) *v. V. troian, troieni.*

1) A (se) acoperi cu foarte multă însoare; 2) a se opri, scufundă ori implânta în zăpadă prea mare.

Introlenire *s. f.* 1) Acoperire cu zăpadă prea multă; 2) înnămolire în mare zăpadă.

Introlenit, ă *adj.* 1) Acoperit cu foarte multă zăpadă; 2) înzăpezit, prins sau scufundat în zăpadă mare.

Intronă (a) *v. V. tron.* 1) A așeza pe tronul (scaunul) de suveran; 2) *fig.* a face să domnească; a impune.

Intronare *s. f.* Acțiunea de a intronă (*propriu și figurat*).

Într' prep. V. urm.

Întru prep. (după lat. *inter*). 1) În; 2) înăuntru; 3) prin; 4) după (frate *întru* Domnul); *întru cât* — atât cât; *într'o parte*, la o parte, *fig.* zmintit, apucat; *într'o doară*, nesigur, la noroc; *într'o doagă*, zmintit.

Întruchipă (a) *v. V. intru și chip.* 1) A formă întru câtva, a combina, a înjgheba cum ar fi să fie; 2) a (se) reprezenta prin o imagine; 4) a lua chip, formă.

Într'una adv. (comp. *întru și una*). 1) În același fel; 2) neconținut; 3) în una.

intruni (a și a se) *v.* (comp. *intre* și *uni*).

1) A uni la un loc; 2) a (se) adună împreună; 3) a obține peste tot (un număr de).

intrunire *s. f.* 1) Acțiunea de a împreună, intruni; 2) adunare de multe persoane.

intrunit, *ă adj.* 1) Adunat la un loc; 2) obținut în total.

intrupă (a și a se) *v. V. trup.* 1) A lua formă de trup, de corp omenesc; *fig.* 2) a lua sau a da ființă, formă; 3) *fig.* a exprima; 4) a cuprinde în sine.

intrupare *s. f.* Acțiunea de a (se) intrupa propriu și *fig.*

intrupat, *ă adj.* 1) Încarnat, în formă de corp omenesc; 2) *fig.* cuprins; 3) exprimat.

intuițiune *s. f.* (fr. *intuition*, din lat. *in*, în; *tuor*, *tueri*, a vedea). 1) Cunoașterea, priceperea lămurită și imediată a adevărilor, fără intervenția raționamentului; 2) facultatea de a pricepe repede.

intuitiv, *ă adj.* și *adv.* Care se face prin intuițiune; *metodă intuitivă* (școlar) *metodă de a învăța prin ajutorul vederii directe*, a lucrurilor, sau prin imaginea lor desemnată.

intunecă (a și a se), (scurtare din vorba *intuneric*). 1) A face intuneric; 2) a face sumbru, intunecos; 3) a închide, înnegri (culoarea); 4) *fig.* a deveni supărat sau foarte întristat (la față); 5) a se înnoară; 6) a se face noapte.

intunecare *s. f.* Acțiunea de a (se) intuneca *prop.* și *fig.*

intunecat, *ă adj. V. intunecă.* 1) Închis la culoare, negricios; 2) înserat sau înoprat; 3) *fig.* posomorit, supărat, sau foarte trist.

intunecime *s. f.* (din *intuneric*). Întuneric mare, adânc.

intunecos, *oasă adj.* 1) Fără lumină, sombru; 2) închis la culoare, negricios; 3) *fig.* posomorit la față.

intuneric *s. n.* (prefix *in*, lat. *tenebricus*, întunecat, negru (*tenebrae*). 1) Lipsă de lumină; 2) noapte; 3) *fig.* negru, negreală 4) *fig.* neplăcut, nesuferit, *mi-e intunerec înaintea ochilor când îl văd.*

inturnă (a și a se) *v.* (prefix *in* și răd. lat. *torno*, *are*, a învărti (la strung). 1) A merge, a aduce, sau a veni, înapoi; 2) a restitui (la Românii din Macedonia s'a auzit și forma *torna* = mergi înapoi — *torna fratre*!).

inturnare *s. f.* Acțiunea de a înturnă.

inuman, *ă adj.* și *adv.* (lat. *inhumanus*). Neomenos; fără milă.

inundă (a) *v.* (lat. *inundare*). 1) A se revărsa apa; 2) *fig.* a năvăli mulțimea.

inundațiile sau **inundațiune** *s. f.* Revărsare de ape, potop; *fig.* copleșire.

inutil, *ă adj.* (lat. *inutilis*). Nefolositor.

inutilitate *s. f.* Nefolosință; zădărnicie.

invadă (a) *v.* (lat. *invado*, *ere*). A năvăli, invadat, *ă adj.* Cuprins peste tot, potopit.

invăltăci (a) *v. V. văltăci.* 1) A face văltăci; 2) a răsucl pe după; 3) a învăli de jur împrejur.

invalid *s. m.* (lat. *invalidus* (din *in* + *validus*, sănătos, puternic). Fără putere, slab (infirm mai ales din resbel).

invalidă (a) *v.* (fr. *invalider*, din lat. *validus*, puternic). *Politic.* A ridică împuternicirea, a anulă alegerea unui deputat ori senator, etc.

invalidare *s. f. V. preced.* Faptul de a invalidă.

invalidat, *ă adj.* Nevalabil; anulat.

invălmășag, **invălmășeală** *s. V. vălmășag.* 1) Mișcare de îngrămădire a mulțimei; 2) amestec laolaltă; 3) mișcare multă în toate direcțiile.

invălmăși (a se) *v. 1)* A se mișca îngrămădindu-se (mulțimea); 2) a se amesteca laolaltă; 3) a se mișca în diverse părți; 4) a cuprinde ca valurile.

invălmășit, *ă adj.* 1) Amestecat în neregulă; 2) nelămurit, incurcat.

invălu (a) *v. V. văl și val.* 1) A acoperi (ca valurile); 2) a cuprinde; 3) a înfășură, învăli.

invăluire *s. f.* Acțiunea de a învăli.

invăluit, *ă adj.* Cuprins din toate părțile; înfășurat.

invăpălat, *ă adj. V. văpaie.* Foarte arzător; arzind cu flăcări; *fig.* furios tare.

invăpătere *s. f. V. preced.* Aprindere cu putere, cu furie, — *prop.* și *figurat.*

invără (a se) *v. V. vară.* A se face timp de vară, a se face cald.

invariabil, *ă adj.* și *adv. V. variabil.* Neschimbat, statornic; într'una.

invariabilitate *s. f.* Neschimbare, statornicie.

invărstă (a) *v.* (prefix *in*, lat. *verso*, și *verto*, a schimbă). 1) A schimbă felul sau înfățișarea ori culoarea alternativ; 2) a coloră felurit; 3) a alternă; 4) a variă.

invărstat, *ă adj.* și *adv. V. preced.* Alternativ, într'un fel și într'altul.

invărteală *s. f. V. învărte.*

invărtecuș *s. n.* (prefix *in*, lat. *vertigo*, *vertiginis*, vârtej, învărte). 1) Lucru care se învărtește în juru-; 2) titirez (jucărie); 3) vârtej în apă; 4) acțiunea de a se învărti. *V. ineluș invărtecuș, joc.*

invărteji (a) *v. V. vârtej.* 1) A produce un vârtej în apă; 2) a spulberă ca un vârtej

(de aer); 3) a se roti, mișcă împrejur ca vârtejul, cu iuteală.

Invârtejire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a învărteji.

Invârți (a și a se) v. (prefix *in*, lat. *verto*, *vertere*, a învărți). 1) A întoarce în juru-i; 2) a înfășura pe după; 3) *fig.* a suci în diferite feluri; 4) a ademeni, a atrage; *ii învărtește capul*; 5) *fig.* a se învărți, a și face afacerile; 6) *fig.* a reuși, izbuti; 7) a conduce cu dibăcie, *învârtește afaceri mari*.

Invârtire sau Invârteală s. f. Acțiunea de a învărți și a se învărți — *prop.* și *fig.* — (în timpul de față *învârteala* ia înțeles de afacere necorectă pusă la cale prin corupția autorităților).

Invârtit, *ă adj.* 1) Răsucit în jur; așezat în formă de spirală sau de elice.

Invârtită s. f. (baza *învârți*). Prăjitură dulce, făcută din foate de aluat bine întinsă, apoi unsă, pe care se presoaară zahăr pisat și miez de nuci, (ori brânză amestecată cu ou și zahăr) apoi se învărtește (învâlătuțește) și se așază în forma de spirală în tava de copt.

Invârțitoare s. f. V. *invârți*. Instrument care se învărtește; manivelă.

Invârțitor, *oare adj.* Care învărtește; cu care se învărtește.

Invârțitură s. f. V. *învârți*. 1) Răsucire împrejur; 2) obicire pe după; 3) *fig.* dibăcie; 4) afacere dibace.

Invârtoșă (a și a se) v. V. *vartos*. A deveni tare, a se îngroșă — (câte odată și *fig.*).

Invârtoșare s. f. Acțiunea de a se întări, îngroșă.

Invârțosat, *ă adj.* Întărit — opus lui *moale*.

Invâscut, *ă adj.* (lat. dela *viscum*, (vâsc) planta parazită ce se înfige și crește pe un alt arbore). Băgat, înfipt în altul; îmbinat, prins de altul (ca și *vâscul*, ca și cum ar fi crescut de acolo).

Invăț s. n. V. *învăță*. Practică, deprindere, obicei; povață, sfat.

Invăță (a) v. (pref. *in*, lat. *vates*, prooroc, sfătuitor, dela care și lat. *vaticinor*, a învăță iscusit, a da povață). 1) A deprinde la o practică; 2) a se instrui prin citire; 3) a și pregăti lecțiile; 4) a urmă cursuri școlare; 5) a povățui, a îndemna, a sfătui; 6) a dresa (animale); 7) a se obicinui, a se deprinde (cu ceva, cineva); 8) a deprinde un meșteșug; 9) a se deda; 10) a se năruvi.

Invățăcel s. m. V. *preced.* Cel ce învăță (dela altul), discipol, elev.

Invățămant s. n. V. *învăță*. 1) Conșiliu, povață, sfat; 2) ocupația de a învăța carte pe copii; 3) sistem sau categorie de predare

a studiilor (primar, secundar, superior, etc.); 4) lecție; 5) organizația instrucțiunii (de stat sau particular).

Invățare s. f. 1) Acțiunea de a învăța; 2) studiu; 3) deprindere.

Invățat, *ă adj.* V. *învăță*. 1) Deprins să facă, să practice ceva; 2) dresat; 3) sfătuit; 4) dat, acomodat; s. savant, cel ce știe multă carte; erudit.

Invățătoare s. f. Femea care învață carte pe copii în școlăle dela sate.

Invățător s. m. 1) Bărbat care învață carte pe copii în școlăle dela sate; 2) cel ce sfătuțește, povățuiește; 3) cel care învață, deprinde.

Invățătură s. f. V. *învăță*. 1) Îndrumare și deprindere de a face ceva; 2) știința căpătată din școală sau din citirea cărților; 3) povață, consiliu; 4) *extins*. predarea cursurilor în școală; 5) doctrină; precepte (*biser.*); 6) *fig.* morală, educație; 7) *fig.* corecțiune, pedeapsă; 8) pildă *învățătură de minte pentru alții*; 9) *fig.* școală; 10) deprinderea unei meserii.

Invazie și invaziune s. f. V. *invadă*. Năvălire asupra, cuprindere.

Învechi (a și a se) v. (prefix *in*, lat. *vetus*, vechiu). 1) A fi de mult timp; 2) a fi purtat, uzat; 3) *fig.* a fi bătrân; *învechit în zile rele*, rămas cu deprinderi rele de demult.

Învechire s. f. V. *preced.* 1) Faptul de a se învechi; 2) uzare.

Învechit, *ă adj.* 1) De mult timp; 2) purtat, uzat; 3) sfătuit; 4) demodat.

Învecină (a și a se) v. V. *urm.* A fi așezat lângă; a se mărgini cu.

Învecinat, *ă adj.* (prefix *in*; lat. *vicinus*, vecin). Așezat lângă; mărginit cu.

Învecinici (a) v. V. *vecinic* și *vecinicie*. A eterniza, a fi pentru totdeauna.

Învecivă s. f. (lat. *invecium*, din *invehere*, a se repezi contra, a ataca, a batjocuri). Vorbă grea, jignitoare, injurie, ocară.

Învederă (a) v. (comp. *in* și *vedere*). A face să fie evident; a proba, a demonstra.

Învederare s. f. Acțiunea de a învederă. **Învederat**, *ă adj.* 1) Făcut să se vadă; 2) probat, demonstrat, dovedit; 3) *adv.* sigur.

Înveli și învâli (a și a se) v. (prefix *in*; lat. *velum*, vâl ce acopere). 1) A acoperi; 2) a înfășura de deasupra sau de jur împrejur.

Învelis s. n. V. *preced.* 1) Cea ce acopere; 2) acoperiș (de casă); 3) poșghită, ori crustă ce acopere.

Învelitoare s. f. V. *preced.* 1) Acoperitoare pentru pat; 2) cergă; 3) plapomă sau ogheal pentru acoperit omul când doarm;

4) stofă de țesătură pentru acoperit lucruri sau animale; 5) acoperiș de casă, de șopru, etc. 6) orice lucru care acopere; 7) hârtie, care acopere scoarțele cărții.

Invenină (a) v. (prefix *in*; lat. *venenare*, a învenina, a otrăvi). 1) A introduce, a pune, otrăvă; 2) a provoca o mare neplăcere; 3) a turbura, amări (*figurat*); 4) a înrăi, înrăutăți.

Inveninare, s. f. Acțiunea de a învenina. **Inveninat, ă adj.** 1) Otrăvit; 2) plin de venin sau fiere; 3) supărat tare, amărit; 4) înrăit; înrăutățit — cearta, discuția.

Inventă (a) v. (lat. *invenio, inventum, invenire*, a afla, a descoperi). 1) A descoperi ceva necunoscut, a născoci; 2) a crea un lucru nou, o mașină; 3) *fig.* a spune lucruri nereale, imaginare; 4) *iron.* a minți.

Inventar s. n. (lat. *inventarium*, dela *invenire*, a afla). **Jurid.** Starea în care se află și numărătoarea bucată cu bucată a lucrurilor, a averii în amănunt (a unei persoane, sau a unui comerciant); **contabl.** registrul în care se scrie amănunțit averea unui comerciant cu prețuirea ei. **Jurid.** *Sub beneficiu de inventar* (moștenire); condiționat ca, dacă vor fi datorii, moștenitorul va plăti numai atât cât este valoarea lucrurilor moștenite; *fig.* fără garanție de a fi adevărat ori cert.

inventare s. f. Acțiunea de a inventa.

inventariă (a) v. A înscrie averea cu deamănuntul.

inventator, oare s. Care descopere sau crează ceva nou.

inventiune sau invenție s. f. 1) Lucru descoperit sau creat cu totul nou; 2) *fig.* născocire, spunere de fapte sau lucruri nereale; *iron.* minciună.

inventiv, ă adj. Care are priceperea sau talentul de a crea cu închipuirea, — *spirit inventiv*.

Inverigă (a) v. *V. verigă.* A prinde o verigă de alta; a lega cu ajutorul verigelor; a face în formă de verigi.

Invers, ă adj. și adv. (lat. *inversus*, răsturnat). Dea'ndoasele, cu susul în jos; contrar; dinpotrivă; pe dos; dea'ndărâtele.

Inversă (a) v. A schimba în felul contrar, opus. **Inversune s. f.** (lat. *inversio, onis*, întoarcerea, întoarcerea înțelesului sau a șirului). **Gram.** Construcție gramaticală unde cuvintele sunt așezate în alt șir de cât cel regulat sau obișnuit.

Inverșună (a) v. *V. invierșună.*

Inverzi (a) v. *V. verde.* 1) A se face verde; 2) a răsări iarba (pe câmp); 3) a da frunza.

Inverzire s. f. Acțiunea de a înverzi.

Inverzit, ă adj. Devenit verde; 2) cu iarba sau cu frunze verzi.

Inveseli (a și a se) v. *V. vesel.* A provoca veselie, plăcută dispoziție sufletească; a face să fie vesel; a deveni vesel, plăcut. **Inveselire s. f.** Acțiunea de a inveseli.

Inveselitor, oare adj. Care produce veselie sau bună dispoziție sufletească.

Inveșmântă (a și a se) v. *V. veșmânt.* A îmbrăca cu veșminte; a îmbrăca cu haine luxoase (în vechime); *fig.* a da o formă, o înfățișare sau un înțeles deosebit (gândirei, frazei).

Inveșmântat, ă adj. Îmbrăcat cu veșminte sau cu haine prețioase ori proțești.

Investi (a) v. (lat. *in + vestio, vestire*, a îmbrăca, a coperi). 1) A îmbrăca (*figurat*) pe cineva — cu o putere, cu o autoritate; 2) *jurid.* a investi cu titlul executor (o hotărâre judec.) — a pune la începutul ei formula de executare; 3) *comerc.* a băga (un capital într-o întreprindere).

Investire s. f. Acțiunea de a investi.

Investigație s. f. (lat. *investigare*, a lua urmele, a căuta). **Jurid.** Urmărirea și cercetarea pentru a descoperi și a stabili un fapt și felul cum s'a produs — a face *investigații*.

Investitură s. f. Ceremonia de a investi, a așeza într-o demnitate mare (pe un mitropolit, episcop, etc.)

Invia (a) (prefix in + viu). 1) A deveni viu, cu viață; 2) a renaște natura, plantele; 3) *fig.* a se însănătoșa după o boală grea; 4) *fig.* a se arăta, a prinde curaj iarăși.

Invidiă (a) v. (lat. *invidia* (din *invidere*, a privi chiorș sau cu răvnă). 1) A simți neplăcere, ură, pentru binele sau fericirea altuia; 2) a răvni.

invidie s. f. V. preced. 1) Ură și neplăcere pentru binele altuia; 2) dorirea, răvnierea de a fi sau a avea binele altuia.

invidios, oasă adj. (lat. *invidiosus*). Cel ce are invidie; *adv.* cu invidie.

Inviere s. f. V. invia. Revenirea la viață; 2) *fig.* renașterea plantelor, vegetației; 3) *bis. Înviere*, serviciul divin din noaptea de Paști; 4) noaptea de Paști sau ziua Paștelor; 5) minunea învierii din moarte a lui Iisus.

Invieat, ă adj. Revenit în viață.

Inverșună (a și a se) (prefix in lat. verso, are a învârti des, a întoarce — rudă cu neolatinul *vertiginos*, ca vârtejul). A se porni cu furie, 2) a (se) mai înrăi contra cuiva.

Inverșunare s. f. V. preced. Înraie, înfuriere; tenacitate.

inversunat, *ă adj. și adv. V. preced.* 1) Cu furie; 2) înrăit; 3) tenace.

invietor, *oare s. f. Care invie; care dă viață.*

inviforot, *ă adj. și adv. V. vifor.* Cu vifor.

invincibil, *ă adj. (fr. invincible, din lat. vinco, ere, a învinge).* Neînving; care nu poate fi învins.

invinești (a și a se) *v. V. vână.* A deveni vână.

invinețire *s. f.* Acțiunea de a deveni vână.

invinețit, *ă adj.* Devenit vână.

invingător, *oare adj. (prefix in, lat. vinco, inving).* 1) Cel ce învinge, biruște, răpune; 2) *fig.* care reușește.

invinge (a) *v. V. preced.* A răpune, a birui; a reuși, izbui.

invingere *s. f.* Acțiunea de a învinge; biruință.

invinovăți (a) *v. V. vină și vinovat.* A da vina pe cineva; a acuza.

invinovățire *s. f.* Acțiunea de a învovăți, de a acuza.

invins, *ă adj. V. învinge.* Răpus, biruit.

invinui (a) *v. V. invinovăți.*

inviniuire *s. f. V. preced.* Acuzație, culpă.

invinuit, *ă adj.* Acuzat, inculpat.

inviolabil, *ă adj. (lat. inviolabilis, care nu poate fi încălcat, vătămat, dela violare, a lovi, a vătăma).* *Jurid.* Ce nu poate fi încălcat, atins, vătămat, *domiciliul este inviolabil.*

inviolabilitate *s. f. V. preced.* Neatingere, neștirbire, nevătămare (a persoanei, a domiciliului — garantată de lege).

inviora (a și a se) *v. (prefix in lat. vivere, a fi viu (pentru vivoră)).* 1) A prinde viață; a se însănătoși; 2) a se înveseli.

inviorător, *oare s. f.* Care inviorează.

invioșă (a) *v. (prefix in, rom. viu).* A prinde puteri, viață.

invioșat, *ă adj.* Însănătoșat, cu viață.

invită (a) *v. (lat. invitare).* A pofți la sine; a chema cu politeță sau cu anume forme.

invitație sau **invitațiune** *s. f. V. preced.* 1) Pofțire, chemare cu anume vorbe de politeță; 2) hârtia pe care este scrisă invitația.

invitat, *ă adj.* Pofțit, chemat cu politeță.

invizibil, *ă adj. (lat. invisibilis, care nu se vede).* Ce nu se poate vedea, nevăzut.

invizibilitate *s. f. Fizic.* Proprietatea de a nu putea fi văzut.

invocă (a) (lat. invocare, a chema, a ruga).

1) A chema, a propune ca martor sau ca mărturie; 2) a chema în ajutor; 3) a ruga;

4) *fig.* a cita, propune ca sprijin; 5) a motiva.

invocațiune *s. f.* Acțiunea de a invoca.

involală *s. f. (prefix in rom. voi).* 1) Convenire, înțelegere; 2) întovărășire, asociație; 3) permisie, îngăduială,

invoi (a și a se) *v. (prefix in, rom. voie).*

1) A da voie, a permite, a îngădui; 2) a se înțelege, a conveni; 3) a se asocia, întovărăși.

involoșă (a și a se) *v. (prefix in, rom. voios).* A deveni voios, cu voie bună, a înveseli.

invoire *s. f. invoi.* 1) Permisivune, îngăduință; 2) autorizație; 3) convenire.

invoiit, *ă adj.* 1) Îngăduit, permis, tolerat; 2) înțeles, întovărășit; 3) autorizat; 4) angajat, tocmit.

involbă (a) *v. Banat.* Holbă (ochii).

involbură (a) *v. (prefix in, lat. volvere, a învârti).* 1) A suflă ca un vârtej (vântul); 2) a cuprinde de jur împrejur volbura (planta).

involt, **oaltă** *adj. (prefix in, lat. volutum, învârtit).* Cu petalele crețe, învârtite (floare — se mai zice și *bătută*).

involtă (a se) *v. V. preced.* A se deschide și răstrânge (petalele florii); *fig.* a se expune deschis, arătos, desfăcut.

involucru *s. n. (lat. involucrum, înveliș).* *Bot.* Mănunchiul bracteelor ce formează învelișul florilor la ombelifere.

involuntar, *ă adj. și adv. (prefix privativ in, lat. voluntarius, de bună voie).* 1) Fără de voie; 2) din greșeală.

invrăjbi (a) *v. V. vrajbă și vrajmă.* A produce vrajbă sau vrajmă între cineva.

invrăjbire *s. f.* Acțiunea de a se învrăjbi.

invrăjbit, *ă adj.* În stare de ură, de vrăjmășie; certat, dușmănit (cu cineva).

invrăjbitor, *oare adj.* Care face vrajbă, discordie.

invrăjmăși (a și a se) *v. V. vrăjmaș.* A deveni vrăjmaș; a se dușmăni; a provoca dușmănie, vrajbă.

invrednici (a și a se) *v. (prefix in + vrednic).* 1) A (se) face vrednic, demn de ceva; 2) a fi capabil, în stare; 3) *fig.* harnic; 4) *fig.* a se înputernici; 5) *fig.* a reuși, a parveni abia; 6) a condescinde, a binevoi. — Și Slavii au vorba *vredni*.

invrednicire *s. f.* Acțiunea de a (se) învrednici.

invulnerabil, *ă adj. (lat. pref. priv. in; vulnerare, a răni (vulnus, rană)).* Care nu poate fi rănit; *fig.* inatacabil.

inzăbălă (a) *v. V. zăbală.* A pune zăbala în gura calului; *fig.* a înfrână, a stavili, a struni.

inzâmbi (a) v. (*in* și *zâmbi*). A zâmbi puțin.

inzăpădi (a) v. V. *zăpadă*. A cupinde în zăpadă, a întroi.

inzăvoni (a) v. (*in* + gr. dela *diavuno d = z*), a se infundă, a se acoperi). *Biser. călugăr*. A (se) acoperi cu voalul călugăresc pe cap.

inzece (a) v. (lat. dela *decem, zece*). 1) A face de zece ori mai mult; 2) a împărți în zece.

inzeceț, ă adj. și adv. V. *preced.* 1) De zece ori mai mult; 2) *fig.* cu mult mai mult.

inzei (a) v. (prefix *in* și *zeu*). 1) A face zeu; 2) a adora ca pe un zeu; a diviniza, a îndumnezei.

inzeire s. f. Acțiunea de a inzei.

inzelt, ă adj. Făcut zeu; adorat ca un zeu, divinizat.

inzelat, ă adj. V. *zale*. Acoperit sau îmbrăcat cu zale.

inzeștră (a) v. V. *zestre*. 1) A dăruii zestre unei fete ce se mărită; 2) a dăruii sau a procura cele trebuincioase pentru bunul mers sau pentru întemeierea unui așezământ; 3) a dăruii cu talent sau cu inteligență.

inzeștrare s. f. Acțiunea de a inzeștră.

inzeștrat, ă adj. 1) Dăruit cu zestre la facerea căsătoriei; 2) dăruit cu toate cele necesare funcționării; 3) *fig.* dăruit cu inteligență, talent.

inzilii (a) v. V. *zi pl. zile*. A dăruii cu zile (Dumnezeu); a ține în viață.

inzilit, ă adj. Dăruit cu zile (de D-zeu).

inzorzonă (a și a se) v. V. *zorzoane*. A pune zorzoane; a împodobi cu multe și felurite adasuri în mod excesiv sau ridicol; a adăuga la îmbrăcăminte felurite podoabe, ornamente, de metal sau altfel ca: cercei, salbe, panglice, etc. etc.

inzorzonat, ă adj. Împodobit cu zorzoane; gătit, încercat cu f. multe ornamente.

lobag s. m. (lat. comp. *e + vagus, rălăcitor, vagabond, nomad*). Țeran care neavând pământ, primea dela un boier pământ și loc de casă, dar în schimb devenea serul lui; numire dată țăranilor sărăciți sub stăpânirea din vechime în Transilvania). — Alții cred că vine dela unguresc *jobbugy* = căpetenie de rășboiu (?).

lobăgime s. f. Mulțimea de lobagi.

iod s. n. (gr. *iodēs, violet (culoare violetă)*). 1) *Chim.* Corp simplu, de culoare albăstrie ce se descompune la o temperatură puțin ridicată; încălzit, produce aburi violeti; 2) medicament în care intră iod.

iodat, ă adj. Care conține iod.

iodic adj. Chim. Al doilea dintre acizii produși prin combinarea iodului cu oxigenul. *iodoform s. n.* V. *iod. Farm.* Medicament galben, în formă de praf, cu miros foarte tare și neplăcut; — vindecă rănille.

iodură s. f. Chim. Combinație de iod cu un corp simplu.

Ion titlu (IōN) (gr. comp. 1 pron. = de sine însuși *ei, Țn, este* — din *eimi, a fi*). Titlatură ce se scriea înaintea numelui voevodului pe documente vechi (imitațiune după titlatura ca împărat al lui Isus Christos pe icoanele bizantine IōN = cel ce este (în jurul capului, pe aureolă); — această titlatură arată că voevodul nu era vasal, ci de sine stătător (Mihai viteazul scrie însă IōI, tocmai spre a nu se crede că ar fi Ion (nume).

ionic, ă adj. (dela *Ionia* numirea Asiei-Mici în vechime). Din Ionia; *stil ironic*, stil de arhitectură, al cărei capitel de coloană are ca ornament voluta (spirală, ca melcul).

iotă s. f. (gr. *iota*, numele literei *i*, a noua din alfabetul grecesc). *Fig.* câtuși pe puțin, foarte puțin — *nici o iotă* (nu știe), zicere rămasă dela dascălii greci, când școlarul nu știa nici să facă litera *i*, cea mai ușoară din alfabetul grecesc.

iotacism s. n. V. *preced. Gram.* Întrebuințarea deasă a literei *i* într'o limbă.

iov s. m. Bot. Numirea unei plante ce nu durează mult și pierie; după alții salcia pletoasă sau plângătoare.

ipac adv. (după (lat. *in-pacto*, învoială). De asemenea, întocmai.

ipângea s. f. (prefix *e*, lat, *pingere*, a colora, a zugrăvi). 1) Haină cu felurite flori colorate, brodate sau aplicate (din stofă colorată) pe postavul alb de aba, purtată mai ales de vizitii boierești și de poștă; 2) *cuvertură* de stofă, cu felurite cusături colorate, pentru a acoperi șaua de călărie, la ceremonii (în vechime).

ipecacuana s. f. Numirea unui arborăș din America, a cărui rădăcină sau coajă provoacă vărsături.

iperbolă s. f. (gr. *hyper*, dincolo; *bullein*, a arunca). *Retor. stil.* Figură de vorbire, în care se exagerează peste măsură, în mare sau în mic, pentru a da mai multă putere expresiunii sau ideii. *Geom.* Curba care face legătura unor puncte, a căror distanță dela două puncte fixe au o diferență constantă (ca vârful unui elipsoid).

iperbolic, ă adj. și adv. Cu iperbole, sau în formă de iperbolă.

iperborean, ă adj. (gr. *hyper*, dincolo;

boreas, dela nord). Dela nordul cel mai depărtat (țară, mări, etc.)

ipercritică s. f. (gr. *hyper*, peste, dincolo; *critică* din gr. *krinein*, a judecă). Judecată peste măsură de severă (apreciere) despre ceva.

ipertrofiie s. f. (gr. *hyper*, peste; *trophée*, nutrire). Peste măsură creștere (a unui organ, a unui sentiment).

ipingea s. f. V. ipângea.

ipnotic, ă adj. (gr. *hypnos*, somn). De adormire prin ipnotizm sau ipnotizare.

ipnotiză (a) v. (gr. *hypnos*, somn). A adormi prin privirea fixă și îndelung în ochii altuia, sau la un punct strălucitor (fenomen ce se observă la cocoși și la unii oameni); *fig.* a captivă cu privirea sau cu farmecul.

ipnotizare s. f. Acțiunea de a ipnotiză,

ipnotizat, ă adj. Adormit prin hipnotizare; *fig.* influențat și stăpânit de voința altuia (ca în hipnotizm).

ipnotizm s. f. Puterea de a adormi prin privire fixă asupra sau în ochii cuiva, după care cel adormit este stăpânit de voința ipnotizatorului și execută orice îi poruncește acesta, chiar și numai prin gând. Cel ipnotizat are puterea de a vedea prin lucrurile opace și la depărtări foarte mari. Numai unii oameni pot ipnotiză sau pot fi ipnotizați. *V. magnetism.*

ipochimen s. m. (gr. *hypo*, sub; *hymén*, peliță). (iron). Un om neînsemnat, neformat, mic, din clasa de jos; *fig.* om scund; *fig.* arătare, împelițat.

ipoclorat s. n. (gr. *ypo*, sub + *clorat* v. clor). *Chim.* Combinație din clor și oxigen.

ipocoomisar s. m. (gr. *ypo*, sub; + *comisar*). Subcomisar (numire veche), funcționar de poliție mai mic de cât comisarul.

ipochondriac, ă adj. (gr. *ypochondriakos*). Bolnav de ipohondrie.

ipochondrie sau ipochondrie s. f. (gr. *ypochondria*, din *ypo*, sub; *chondros*, cartilage, zgârciurile de dedesuptul coastelor). *Medic.* Boală care constă în temerea de o suferință închipuită, care temeră face să se contracteze membrana cartilagineasă de sub coaste.

ipochondru s. m. V. preced. Om care suferă de ipohondrie.

ipocrit, ă adj. V. ipocritzie. Cei ce are caracter nesincer, ascuns, prefăcut, fățarnic.

ipocritzie s. f. (gr. *ypokritsis*, rol sau piesă jucată (la teatru); prefăcătorie (ca la teatru). Prefăcătorie; caracter fățarnic.

ipodiacon s. m. (gr. *ippo*, jumătate + *diá-*

con), Ajutor de diacon (care servește în biserică mai ales pe un arhiereu).

ipodrom s. n. V. hipodrom.

ipogastru s. n. (gr. *ippo*, sub; *gastér*, pânțec). *anat.* Partea dedesuptul pânțecului.

ipogeu s. n. (gr. *ypo-gaios* subterană). Subterană; loc pentru îngropat morții în vechime.

ipohondrie s. f. V. ipocondrie.

ipopotam s. m. V. hipopotam.

ipostasă s. f. (gr. *ypostasis*, fundament, bază). 1) *Teol.* Înfățișare esențială a Dumnezeui (din cele trei: *tatăl, fiul și sf. duh*); 2) *fig. liter.* aspect, înfășurare, latură.

iposulfat sau hiposulfat s. m. (gr. *hypo*, sub + *sulfat*). *Chim.* Sare compusă din acid hiposulfuric și o bază.

iposulfuric, ă adj. (gr. *ypo* + *sulfuric*). *Chim.* Acid compus din sulf și mult oxigen.

iposulfuros adj. V. preced. *Chim.* Acid compus din sulf și o cantitate mică de oxigen.

ipotecă s. f. (gr. *hypothékē*, gaj, arvună). *Jurid.* Garanție dată prin act făcut în fața judecătorului și transcris în registrul tribunalului, pentru a asigura o plată către creditor.

ipotecar, ă adj. V. preced. De ipotecă, cu ipotecă.

ipotenusă s. f. (gr. din prefix *hypo*, dedesupt; *teinein*, a întinde). *Geom.* Latura opusă unghiului drept într'un triunghi dreptunghi.

ipotetic, ă adj. și adv. (gr. *hypo*, dedesupt; *tithēmi*, pun, așez). Prin presupunere; presupus; nesigur.

ipoteză s. f. V. preced. Presupunere din care se poate trage o urmare (consecință).

iprocl adv. (slav *i*, și; *procla*, celelalte, = etcetera). Și altele, etcetera (etc.) *vechlu, eșit din uz.*

ipsos s. n. (gr. *gipsos*, ipsos). Piatră văroasă arsă și apoi prefăcută în praf mărunț alb, care udat, se moaie, iar apoi în curând se petrifică.

I. P. S. S. = (inalt prea sfinția sa). Titulatura înaintea numelui mitropoliților.

ir s. n. (scurtare din gr. *irinos*, olei sau parfum de *iris*). Pomadă cu parfum sau oleiu de iris.

iradea s. m. (turc). Decret dat de sultanul turcilor.

iradiațiune s. f. (fr. *irradiation*, baza lat. *radius*, rază de lumină). Împrăștiere de raze luminoase; *fizic.* izbucnirea de raze în jurul astrelor, care le face să pară mai mari de cât sunt.

iranic, *ă adj.* (persan *Iran*, numirea regiunii dintre râurile Tigru, Eufrat și Marea Caspică până la golful persic). Din regiunea Iranului, sau de rasa *arică*, din medoperșii ce au locuit Iranul în timpurile foarte vechi.

irascibil, *ă adj.* (fr. *irascible*, din lat. *ira*, mânia). Mănios, care se irită îndată.

irascibilitate *s. f. V. preced.* Starea de a fi irascibil.

irațional, *ă adj. și adv.* (lat. *irationalis*, fără rațiune). Necugetat, fără înțeles, fără rațiune.

irean *s. n. V. hrean*, Oltean și Banat.

irealizabil, *ă adj. V. realiză.* Ce nu se poate împlăni.

ireconciliabil, *ă adj. V. conciliă.* Ce nu se mai poate reconciliă, împacă.

irecuzabil, *ă adj. V. recuză.* Care nu se poate recuză.

ireductibil, *ă adj. V. reductibil.* Nereductibil; care nu se poate micșora.

ireductibilitate *s. f. V. preced.* Starea de ireductibil.

ireligios, *oasă adj.* (prefix lat. negativ *i = in + religios*). Nereligios.

iremediabil, *ă adj. și adv.* (pref. negativ *i = in + remediabil*). Ce nu se poate vindeca; *fig.* ce, sau cum nu se mai poate corectă, îndreptă.

ireparabil, *ă adj. și adv. V. repară.* Ce nu se poate drege; de neîndreptat.

ireproșabil, *ă adj. și adv.* (fr. *irréprochable* (v. *reproșă*). 1) Fără vină; fără cusur, fără vreun neajuns; 2) foarte cum se cade.

ires *s. n. V. eres.*

irespirabil, *ă adj.* (lat. prefix neg. *i = in; respirare*, a respira, răsuflă). 1) Care nu se poate respira; 2) ce nu respiră.

iresponsabil, *ă adj. V. responsabil.* 1) Care nu răspunde de faptele lui; 2) *fig.* cel ce nu e în toate mințile și nu poate fi făcut răspunzător de faptele lui; 3) cel apărât de răspundere prin lege — *regele este iresponsabil* (politicește).

iresponsabilitate *s. f.* Starea de a fi iresponsabil; *politic*, prerogativă dată regelui de constituția țării, de a nu fi răspunzător de actele de guvernare (de cari răspund miniștrii).

♦ **ireverență** *s. f. V. reverență.* Lipsă de respect.

irevocabilă, *ă adj. și adv.* (lat. prefix *i = in; revocare*, a întoarce îndărăt). Ce nu se poate revoca; neapărat, neamănat.

irezistibil, *ă adj. și adv.* (lat. prefix neg. *i = in; resistere*, a se opri). 1) Ce nu poate

fi oprit; 2) fără putință de împotrivire; 3) *fig.* care izbutește sigur să captive iubirea cuiva.

irezolut, *ă adj. și adv.* (fr. *irresolu*). Care se hotărăște cu anevoie, șovăielnic.

irezoluțiune *s. f.* Starea de nehotărire, șovăire.

iredenta (corect *iredenta*) *s. f.* (italian din lat. *reddo*, *ere*, a restitui, a da înapoi). Numirea societății politice italiene, ce urmărea recucerirea ținuturilor italiene luate de vecini (asem. și la Români).

iredentism *s. n. V. preced.* Agitație politică a iredentei.

iredentist *s. m.* Cel ce face parte din iredentă sau agită pentru aceasta.

iridium *s. m. Miner.* Numirea unui metal aflat în minereuri de platină.

irigă (a) *v.* (lat. *irrigare*, a scurge, duce, apa). 1) A da scurgere apei; 2) a face șanțuri pentru aducerea apei la cultivarea câmpului.

irigabil, *ă adj. V. preced.* Care se poate irigă.

irigație *s. f. V. prec.* 1) Scurgerea apelor; 2) sistem de șanțuri pentru aducerea apei pe câmpul cultivabil; 3) *medic.* spălare în interiorul corpului, prin introducerea lichidului cu ajutorul unui tub de cauciuc.

irigator *s. n. V. irigă. Medic.* Vas de sticlă, la care este adaptat un tub de cauciuc, prin care lichidul din vas se scurge în interiorul corpului, spre a face o spălătură sau un tratament medical (la organele de jos, intestine, stomac).

Iris *s. n.* (gr. *iris*, colorile curcubeului; partea colorată a ochiului; floare violetă). *Anat.* Partea colorată, rotundă, a ochiului; 2) *bot.* planta cu floare frumoasă violetă, zisă și *stânjinel*.

irită (a și a se) *v.* (lat. *irritare*, a întărita). A întărită, a (se) zădări (o rană); a deveni rău, a se mânâi.

irită s. f. (lat. dela *irritus*, fără valoare, sterp, nefolositor). Numire dată grăului roșu de vară.

iritabil, *ă adj.* (lat. *irritabilis*). Care se supără ușor.

iritabilitate *s. f. V. preced.* Starea de a fi iritabil.

iritant, *ă adj.* (lat. *irritare*, a întărita). Care întărită, zădărește, aștă; care produce iritație.

iritație *s. f. V. preced.* Întărire, zădărire, aștare; *medic.* același înțeles privitor la organe, nervi, țesături, răni, etc.

irizațiune *s. f.* (fr. *irisation*, din gr. *iris*, colorile curcubeului). Proprietate ce o au u-

nele corpuri de a produce colori vii ca ale curcubeului.

irlandez, *ă adj.* (dela insula britanică *Irlanda*). Care este din Irlanda.

irmilic *s. m.* (turc. *irmilic*, din turc *irmi*, douăzeci). Monetă de 20 lei vechi, sau 7.40 lei noi, zis și *icosar*. *V. icosar*. (Turci valoarea 20 parale).

irmiziu, *e adj.* (turc). 1) Coloare roșie închisă; *s. n.* piele de culoare roșie închisă.

irmologhion *s. n.* (gr. *eirmos*, serie; *logos*, vorbire, cântare). *Bis.* Carte ce cuprinde irmoasele — serii de cântări în onoarea sfinților.

irmos *s. n.* (gr. *eirmos*, serie, înlanțuire de fapte, de evenimente dela *eirō*, a zice). *Biser.* Serie de citiri sau de cântări, privitoare la serbătoarea sau sfântul din ziua respectivă.

irod *s. m.* (dela numele lui *Herod*, regele iudeilor în timpul când s'a născut Christos). 1) Băiat, improvizat în actor, ce reprezintă pe regele Herod, sau alte persoane și joacă scena religioasă ce reamintește tăierea celor 40 prunci la nașterea lui Christos; 2) *pl.* trupă ce joacă scena de mai sus; 3) *fig.* mască de carnaval; 4) *iron.* caraghios, paieță.

ironic, *ă adj.* *V. urm.* Luător în ris, batjocoritor.

ironie *s. f.* (gr. *eironeia*, batjocură). Luare în ris, ridiculizare.

iroși (a) *v. V. fierosi*. A risipi, a prăpădi, a imprăștia.

irupțiune *s. f.* (lat. *irruptio*). Năvălire, invadare.

is *v. abrev. pop.* pentru *sunt*: is gata (numai pers. I s. III *pl.*).

Iss! *Iss!* (sau *Issa!*) *interj.* Semn de îndemnare ca să latre și să muște (cânel).

isalea — dăntuește *s. n.* (dela numele profetului *Isaia*, care a prezis nașterea lui Christos). *Bis.* Cănfare la cununie (în timpul căreia preotul, nașii și cei ce se cunună, merg ținându-se de mână, în jur ca la o horă) zicând că și prorocul *Isaia* ar dăntui și s'ar bucură, căci s'a împlinit proclama lui de oare ce Fecioara *Maria* a născut pe Christos; *fig.* 1) hora cununiei; 2) *fam.* cununie, căsătorie.

iscă (a se) *v.* (lat. dela *hisco*, *hiscare* = a se crăpa, a se deschide). A se produce puțin, a se deschide (vorbă, discuție); a începe, a lua naștere (un foc, o ceartă, bătaie, o boală contagioasă).

iscăll (a se) *v.* (lat. din *e* + *scola* = locul unde se scrie și se citește scrisul; de aici verbul a *scoli* neîntrebuințat de cât sub a-

ceastă formă). A 'și scrie numele și pronumele (ca la școală); a pune astfel numele pe un act, chitanță, etc. *fig. iscălesc și eu*, mă înscriu și eu, aprob și eu. — În vechime iscălitura se făcea cu foarte multe înflorituri și arcuri complicate.

iscălire *s. f.* Acțiunea de a iscăli.

iscălitură *s. f. V. iscăll.* Semnătură; numele și pronumele scris, al cuiva, cu parașa obicinuită.

iscare *s. f. V. iscă.* Acțiunea de a se iscă.

iscat, *ă adj.* *V. iscă.* Produs și propagat; început născut.

iscoadă *s. f.* (lat. dela *ex*, dupe; și *cautus*, a, precaut, încusit, apropiat de rom. *coadă*). Cel ce umbă, cercetează în urma, sau după urmele altuia; cel ce caută să afle, să știe orice; *milit.* grupă de câțiva soldați conduși de un gradat, cari urmăresc, cercetează mișcările și pozițiunile dușmanului *V. escuadă*.

iscodeală *s. f.* 1) Cercetare cu amănuntul, urmărire; 2) *fig.* invenție.

iscodii (a) *v. V. iscoadă*. 1) A cerceta, a urmări, a căuta să afle totul; 2) a inventa; a spune lucruri închipuite; 3) a ispiți.

iscodire *s. f.* Acțiunea de a iscodi.

iscoditor *s. m. V. iscodii*. Cel ce iscodește.

iscusintă *s. f. V. iscasit*. Pricepere deosebită; agerime de minte; talent. — Și slavii zic *iskustvo*, artă, mare pricepere.

iscusit, *ă adj.* (lat. *ex*, din, dupe; și *causatus*, pledat, de unde lat. *causidicus*, avocat, cel ce știe legile și pledează). 1) Cu multă pricepere, ager la minte; 2) cu multă învățătură; 3) talentat; 4) îndemânat; 5) dibaciu. — Și Slavii zic *iskustnii*.

isdat *s. n.* (lat. *ex*, din; *datus*, dat). *Medic. pop.* Durere în stomac (provenită din ceva dat de un rău voritor: descântec sau otrăv).

isetru *s. m. V. nisetru*.

Iși *pron.* Pronume de persoana III-a *psie însuși*.

isichie *s. f.* (gr. *hesychia*, liniște, repaus). Liniște și repaus.

islamism *s. n.* (arab). 1) Numire dată învățăturilor cuprinse în Coran; 2) mulțimea celor ce cred în în Mahomed.

islandez, *ă adj.* (dela insula *Islanda*). Locuitor din insula *Islanda*; ce este din *Islanda*.

islaz *s. n.* (lat. *ex-laxus*, de lăsat liber, slobod). Loc acoperit cu tufșuri (necultivat) și lăsat pentru a paște vitele; *extins*, loc liber, neîngrădit, părăsit.

ișlic *s. n.* (gr. dela *eis*, (is), în; *liknon*, coșarcă, baniță). Numirea unei căciule sau

pălării extraordinar de mari și bombate, rotunde (tare cum este potcapul dar foarte umflată, ca un balon) pe care o purtau numai anume boieri privilegiați în timpul domniilor fanarioși; în urmă li mai purtau lăutarii.

İșlicar s. m. 1) Cel ce făcea ișlicuri; **2)** cel ce purta ișlic; **3) iron.** boier vechiu, retrograd sau ridicol.

İsnav s. n. (corect *iznav*). (slav prefix *iz*, din; *znav*, *znav*(șii), care știe). Corporația celor ce știau o meserie (în vechime).

İsocron, ă adj. (gr. *isos*, egal; *chronos*, timp). *Mecanic*. Ceea ce se face, se execută, în timpuri egale.

İson s. n. (lat. *i*, din *eo*, *ire*, a merge, a duce, a curge; *sonnus*, sunetul, tonul, glasul). Cântarea, ținerea unui singur ton neconținut, spre a acompania pe cântăreț în biserică; *fig. a ține isonul*, a secondă sau a fi de aceeași părere cu altul (din devota-ment, prietenie).

İsonar s. m. Cel ce ține isonul.

İsop s. m. (gr. *hysposos*). *Bot.* Numirea unei plante foarte aromate din familia labiatelor.

İsoscel adj. (gr. *isos*, egal; *schelos*, picior). *Geom.* Triunghiul care are două laturii mai lungi și egale.

İsoterm, ă adj. (gr. *isos*, egal; *thermos*, căldură). Cu egală temperatură.

İspas s. n. (lat. *ex*, dupe; *passus*, pas, mergere). **1)** *Bis.* Înălțarea depe pământ a Mântuitorului; **2)** cercetare la fața locului spre a constata o stricăciune făcută cuiva.

İspăș s. f. (lat. *ex*, depe, din; *passus* (patior) ce a suferit). **1)** Cercetare la fața locului de ceea ce s'a stricat; **2)** plata, despăgubirea stricăciunii suferite.

İspăși (a) v. (lat. *ex*, din, depe; *passus* (patior) ce a suferit). **1)** A suferi pentru ceva; **2)** a plăti pentru o pagubă cauzată cuiva; **3)** a suporta consecințele rele.

İspășire s. f. Acțiunea de a ispăși.

İspășitor, oare adj. V. ispăși. Care ispășește.

İspisoc s. n. (slav. din prefix *iz* și *pisati*, a scrie). Înscris, chitanță, document (vechiu).

İspită s. f. (lat. *xpeto ere* = a dori cu înfocare, a pofti). Atragere, ademenire, poftă, (la ceva rău); tentațiune, impuls spre rău, spre păcat; *bis.* îndemn diabolic; încercare dela diavolul.

İspiti (a) v. V. preced. **1)** A atrage, a ademeni, (spre ceva); **2)** a îmboldi; — la acest înțeles s'a adăugat și înțelesul slavului *ispătavati* și *ispătanie*; **3)** examinare, examen cercetare la învățătură; **4)** încercare.

İspitre s. f. V. preced. **1)** Atracție; **2)** imbold; **3)** examinare.

İspitit, ă adj. V. ipită. și ispitii. **1)** Ademenit, atras, tentat; **2)** examinat, cercetat; **3)** experimentat.

İspittitor, oare adj. Care ispitește.

İspovedanle s. f. V. spovedanie.

İspravă s. f. (lat. *ex*, în; *probe*, *probus*, bine, tocmai, bun). **1)** Faptă de bine, de seamă, importantă; **2)** (iron.) faptă proastă, rea; **3)** rezultat (bun sau rău); — *om de ispravă*, om de bine și vrednic.

İsprăvi (a și a se) v. V. preced. **1)** A ajunge la bun sfârșit; a termina.

İsprăvire s. f. V. preced. Acțiunea de a isprăvi.

İsprăvit, ă adj. Terminat (epuizat); făcut deplin.

İspravnic s. m. (slav dela *ispraviti*, a îndreptă, a cărmui). Prefect, căpetenia districtului.

İsprăvnicele s. m. V. preced. **1)** Subprefect; **2)** vătăf sau vătăjel la o moșie.

İsprăvnici (a se) v. V. ispravnic. A se face prefect, ispravnic.

İsprăvnicie s. f. V. preced. **1)** Funcțiunea de prefect; **2)** prefectura (eșit din uz).

İsraelit, ă adj. (ebreu dela numele lui Iacob căruia li mai zicea și Israel, dela care își au numele Ebreii). Din neamul lui Iacob — Israel *V. biblia*.

İsta, Iasta pron. (lat. *iste*, *ista*, pron. demonstr. de pers. II-a). Acesta, aceasta *Mold.*

İsteric, ă adj. (gr. *ysterikos*, boală de matrice, dela *ysteră*, matrice). *Medic.* Cu boală de matrice.

İsterie s. f. V. preced. Medic. Boală provenită din matrice, boală de nervi.

İstericale s. f. pl. V. preced.

İsteț, eață adj. și adv. (lat. diform din *astutia*, (citit *astuția*), șiretenie, viclenie). Deștept, priceput și șireț; curajos. — Și unii slavi au acest cuvânt.

İstețime s. f. V. preced. Calitatea de a fi isteț.

İstm s. n. (gr. *isthmos*, trecere). *Geogr.* Limbă îngustă de pământ ce unește două părți ale uscatului printră două golfuri.

İstoric, ă adj. V. urm. Din trecut, din timpurile arătate de istorie, cuprins în istorie; *s. m.* savant care cunoaște istoria.

İstoriește adv. După cum arată istoria. **İstorie s. f.** (gr. *istoria*, cercetare, informație, explorare). *Știință.* **1)** Cercetarea și descrierea întâmplărilor și faptelor din trecut în ordinea cronologică; **2)** cercetarea și descrierea unui anume eveniment; **3)** cerce-

tare și descriere în o anume ramură (istoria naturală); 4) *pop.* povestire; 5) *fig.* întâmplare; 6) *fig.* scandal; 7) *iron.* organ genital, (în aceste din urmă, cazuri accentul este pe silaba penultimă).

istorioară *s. f.* Povestire scurtă.

istoriograf *s. m.* (gr. *historia*, cercetare istorie; *graphô*, scriu). Scriitor care descrie întâmplările, istoria timpului în care trăiește.

istorisi (a) *v.* A povesti, a nară, a descrie.

istorisiră *s. f.* Narațiune, povestire.

istov (de) *adv. v. urm.* De tot sfârșit, complet, până la capăt.

istovi (a și a se) *v.* (lat. dela *extenuo*, a slăbi). 1) A slăbi, a slei (de puteri); 2) a scurge, stoarce; 3) a termina cu totul. — La Slavi s'a păstrat mai bine forma latină în vorba *istovno*, cu același înțeles de sleire, slăbire, încetare.

iță *s. f.* (lat. dela *itio* (cit. *ițio*) mersul). Rețea de ață pe două bețe, ce poartă în sus și 'n jos firele de urzeală în timpul țesutului pânzei, spre a forma rostul pe unde trece suveica; mișcarea ițelor se face prin călcarea alternativă cu picioarele pe tălpile; — în patru ițe, cu urzeală dublă (pânză mai groasă); *fig. iron.* a fi în patru ițe, a fi puțin amețit de beutură; a se incurca ițele, a da de un obstacol.

...iță sufix diminutiv din lat. *icius*, *icia* ca la *scândurice*, scândurită, etc.

italian, *ă adj.* (dela numele *Italiei* (țara). Om din Italia; ce este a italienilor.

italic, *ă adj.* A Italiei, din Italia sau de al italienilor.

ițari *s. pl.* (daco-gr. din verbul *esso*, *essa* (*ennymi*)=a îmbrăcă, prin forma *essar*). Numirea pantalonilor albi țărănești, strămji și foarte lungi, în cât se încrețesc des pe picior mai ales dela genunchi în jos (se poartă în Moldova); se puneau când omul mergea undeva, la horă etc.

iți sau **iță** (a se) *v.* (lat. *itare*, (și *itio* citit *ițio*) a merge des). 1) A se tot uita pe după ceva sau prin ușa întredeschisă. 2) a apare puțin de după; 3) a spiona cu privirea pe ascuns.

iți partic. *p. verb. veți:* iți veni, iți face, veți veni, face.

itinerar *s. n.* (lat. *iter*, *itineris*, mersul, drumul). Drumul de urmat, planul călătoriei; felul cum trebuie să meargă (trenurile).

iubi (a și a se) *v.* (bază sanscrită *lubh*, a fi cuprins de dor, din care lat. *libeo*, a plăcea — tot așa ca și germ. *liubs*, englez *love*, și slav *lubiti*, a iubi). 1) A avea în plac, a

plăcea (pe cineva sau ceva); 2) a fi îndrăgostit, amoretat.

iubire *s. f. v. preced.* 1) Plăcere de ceva sau pentru ceva; 2) dragoste, amor.

iubit, *ă adj.* 1) Plăcut, drag, agreeat; 2) *s.* amant, amantă.

iubitor, oare *adj. v. iubi.* Care iubește, pasionat, îndrăgostit.

iudaic, *ă adj.* (dela numele lui *Iuda*, unul din cei 12 fii ai lui Iacob, de unde și regatul format de tribul lui Iuda s'a numit Iudea). Dela iudei, al iudeilor; ca la iudei.

iudaism *s. n.* Neamul și cultura iudeilor cu toate datinele păstrate.

iudeu *s. m.* Om din Iudea sau din neamul lui Iuda; ebreu, ișidov.

iuit *s. n.* (daco-gr. dela *iftihmos*, tare). Numirea unui fel de piele tare pentru făcut iucălțăminte (box).

iulian, *ă adj.* (dela numele lui Iuliu Cesar împăratul roman care făcu calendarul după anul solar de 12 luni). (Calendar) dela Iuliu Cesar.

iulie *s. m. v. preced.* Numele luni a șaptea din an, după numirea lui Iulius Cesar.

iuncăr sau **iuncher** *s. m.* (cuvânt germ.). 1) Tânăr german devotat carierii militare; 2) german din partidul militarist.

iun *s. m.* (dela numele *Iunonei*, zeița căsătoriei). Numirea luni a șasea din an și întâia de vară.

iuruș *s. n.* (lat. *irruptio*, năvălire, atac).

1) Atac asupra dușmanului (la războiu); 2) năvălire cu distrugere; prăpăd. — Și Turcii zic *iuruș*, năvălire.

iuruși (a) *v.* A da atac; a da năvală și a distruge.

iută *s. f. Bot.* (fr. *jute*). 1) Numirea unei plante textile; 2) un fel de fire, ca de cânepă, ce se scot din această plantă și din care se fac frângii și pânză de saci.

iuțari *pl.* (dela *iute*). *Bot.* Numirea unor bureți cu carne fragedă albă, buni de mâncare, dar cam iuți.

iute *adj.* (lat. dela *itio*, *itare*, a merge adesea, a merge mereu). 1) Grăbit mersul ori lucrarea; 2) înțepător, ardeiat (la gust); 3) *fig.* furios, supărăcios. *adv.* grăbit, repede. **iuteală** *s. f. v. preced.* 1) Grabă, repezeală de mers; 2) gust înțepător, ardeiat; 3) *fig.* furie, supărare, mânie.

iuți (a) *v. v. prec.* A face să fie iute, *propr.* și *fig.*

iuzbașa *s. m.* (turg. *yuz*, sută, *bașa*, căpetenie). Căpitan peste o sută de oșteni de pază a domnitorului.

ivâr *s. n.* (lat. dela *iuvare*, a ajuta, a spri-

jinii). Clanță; incuietoare care sprijine, oprește, ușă.

iveală s. f. V. *ivi*. Vedere, apariție, arătare; eșire la suprafață.

ivi (a și a se) v. (lat. din *evidere* și *evidens*, a se vedea înafară). 1) A apare, a scoate la vedere; 2) a se arăta, a începe să apară; a se zări; 3) a se produce; a izbucni.

ivire s. f. Apariție; începere; eșire la suprafață, la vedere.

ivit, **ă** *adj.* Apărut, eșit la vedere; *fig.* produs, izbucnit.

ivoriu s. n. (lat. *ebur*, *eboris*). Os din dinți de elefant; fildeș.

ix s. n. 1) Numele literei X; 2) *fig.* un necunoscut; *iron.* un om fără nici o importanță.

izână s. f. V. *izână*...

izbândă s. f. (prefixul *iz* și *is*, sunt dela gr. lat. *ex*, neputând pronunța *x*); lat. *expendeo*, *pendere*, afară din amenințare). Reușită; scăpare din pericol; succes; răsunare. (Și Slavii au vorba *izbitka*, reușită).

izbândi (a) v. V. *preced.* 1) A reuși; 2) a se izbândi, a se realiza, a se împlini (ceva dorit sau visat).

izbândire s. f. V. *preced.* Reușită; realizare; răsunare.

izbânditor, oare s. Cel ce izbândește.

izbăvi (a și a se) v. (lat. *ez-paveo*, *pavere*, în afară de a se teme). 1) A scăpa (de o teamă sau de ceva rău); 2) a se vindeca; 3) *fig.* a se cotorosi. — Și Slavii au vorba *izbaviti* cu acest înțeles.

izbăvire s. f. V. *preced.* 1) Scăpare, mântuire (de rău sau de păcate); 2) vindecare, tămăduire.

izbăvitor, oare s. și *adj.* Care izbăvește.

izbeliște s. f. și *adv.* V. *izbi*. 1) Aruncare la voia soartei; 2) nesiguranță; 3) vagabondare.

izbi (a și a se) v. (din' prefix *ex* și gr. *biao*, a arunca cu violență, cu putere). 1) A (se) lovi cu putere; 2) a împinge cu putere; 3) a impresiona puternic; 4) a arunca asupra cu putere; 5) *fig.* a reuși, — (nu pare rudă cu slavul *biti*, a bate, ucide) a nimeri o afacere bună.

izbire s. f. Lovitură sau ciocnire cu putere; acțiunea de a izbi.

izbit, **ă** *pop.* Lovit; atins.

izbitor, oare *adj.* 1) Cu putere lovitor; 2) *fig.* evident, impresionant.

izbitură s. f. V. *izbire*.

izbucni (a) v. (lat. din *ex-pungo*, *are*, a bate în afară). 1) A eși cu putere în afară; 2) a pătrunde, a răsbii în afară; 3) a apare deodată, repede; 4) a exploda.

izbucnire s. f. Acțiunea de a izbucni.

izbucnitor, oare *adj.* Care izbucnește.

izbuti (a) v. (lat. *ex + pote* care poate). 1) A reuși; 2) a străbate prin forță.

izbutire s. f. Reușită.

izgoni (a) v. (prefix *ex + goni*). A goni afară; a alunga afară; a expulsa, elimina. — Și bulgarii și slavii au acest cuvânt mai deformat.

izgonire s. f. Gonire afară, alungare.

izgonit, **ă** *adj.* Dat afară, alungat.

izgonitor s. m. Cel ce izgonește, alungă, îndepărtează cu forță.

iznă s. m. (daco-gr. *izano*, a se infunda).

1) Murdărie băgată, ce nu se poate lesne spăla (pe albituri); 2) chircirea, starea, pipernicită a plantei; 3) grămădire de lucruri (nercurate) băgate, ascunse.

izini (a și a se) v. V. *preced.* 1) A se murdări pătruns (rufe, albiturile); 2) a rămâne nedesvolt, pipernicit, din cauza neîngrijirii; 3) a lăsa în părăsire și necurățenie; 4) a grămădi, băga prin unghere lucruri.

izinit, **ă** *adj.* 1) Murdărit, de nu se poate spăla; 2) pipernicit, nedesvoltat; 3) părăsit și neîngrijit; 4) băgat, grămădit, ascuns.

izlaz s. n. (lat. *ex-laxus*, lăsat slobod). Loc lăsat liber pentru păscut vitele.

izmă s. f. (arab *yasemin*). *Bot.* Numirea plantei oleacee, de ornament și cu miros plăcut, cu gust răcoritor, ce se dă și ca medicament intern, zisă și *mentă* (*mentha crispata*).

izmene s. pl. (lat. *ex-minuo*, a schimba în afară). Pantaloni de pânză albi, care se schimbă și se spală. — (Slav *izmena*, schimbare și trădare).

izmeni (a și a se) v. V. *prec.* A scoate din mînți, a înebuni; a și schimba felul de a judeca și cugetă; *fig.* a face nebunii, copilării.

izmenitură s. f. *fig.* Nebunie, copilărie.

iznoavă s. f. (lat. *ex-novo*, a face din nou). 1) Faptă nemaî făcută—rea; faptă neașteptată; 2) anecdotă, povestire veselă; *adv.* de *iznoavă*, din nou cu totul.

izolă (a și a se) v. (fr. *isoler* din lat. *i + solus*, singur). 1) A lăsa singur, a pune la o parte cu totul (ceva sau pe cineva); 2) a feri (de un bolnav ca să nu se molipsească).

izolare s. f. 1) Stare singur, singurătate; 2) lipsa de orice apropiere sau atingere; 3) ferire de boală contagioasă.

izolat, **ă** *adj.* 1) Fără nici o atingere; 2) singuratec.

izolator s. n. Care izolează; *fizic.* mic obiect ca o ceașcă albă de porțelan, ce se pune la stâlpii de telegraf ca să țină sîrma

și să oprească scurgerea curentului electric prin stâlp.

izvod *s. n.* (prefix lat. *ex*, rom. *văd*, *vădi*, a arătă). Plan sau desemn, ce servește drept model și după care se poate copia sau se conduce pentru a lucra (o țesătură, broderie, etc.).

izvodii (a) *v.* 1) A face un izvod sau un plan; 2) a inventa sau născoci; a copia un desen după un model; 3) a plănui, proiecta ceva, a compune.

izvoditor, oare s. Creator, născocitor, autor, inventator, compozitor.

izvor *s. n.* (lat. *ex-foro*, a găuri în afară). 1) Gaură de unde curge în afară apa din pământ; 2) *fig.* curgere neîntreruptă; 3) resursă;

4) început, origină; 5) *lit.* document original. **Izvorul Tămăduirii**, sărbătoare în prima Vineri după Paști, când se fac și procesiuni la izvoare cunoscute ca tămăduitoare.

izvoarăș *s. n.* Mic izvor; «*Izvoarășul*» revistă folcloristă, ce apare de câțiva ani în Com. Bistrița, jud. Mehedinți.

izvorii (a) *v. V. preced.* 1) A curge în afară neconținut; a eși apa sau alt lichid din pământ; 2) a produce neconținut; 3) a lua început sau naștere (*fig.*); 4) a deriva, a trage din, a preveni. — Și Slavii au acest cuvânt.

izvorire *s. f.* Acțiunea de a izvorii.

izvoritor, oare adj. Din care izvorește; care dă început, produce.

J

J. s. m. A zecea literă din alfabet. *)

jabă *s. f.* (daco-gr. dela *diabyō* a înăbuși—prin trans. *dia-zia-ĵia*). 1) Numirea unei boale la oi, care produce înădușire; 2) umflătură și stricarea unghiilor (la om).

jăbat, ă adj. Bolnav de jabă.

jac *s. n.* (lat. *jacio*, *jectum*, aruncare pe jos, asvâlțire). 1) Stricăciune (sau furt) cu distrugere și aruncare pe jos; 2) prăpădire sau risipă zădarnică.—Și Polonii zic *jak*.

jăcaș *s. m.* Care face jac.

jachetă *s. f.* (fr. *jaquette*). Haină de bătă, orășenească, croită strâns pe trup, cu poale lungi și deschisă în față.

jacman *s. n.* (*v. jac* și lat. *manus*, forță, putere). Care face jac cu putere.—Și Ungurii zic *zsakmani*.

jăcmâni (a) *v. V. preced.* A lua cu forță și pe nedrept; a deposeda sau a prăda cu forță sau prin abuz de putere.

jăcul (a) *v.* A face jac; a prăda, a fură.

jăcuitor *adj. V. jac.* Care jăcuște.

jad *s. n.* (fr. *jade*). O piatră foarte tare, de culoare verde închis.

jaf *s. n.* (daco-gr. dela *zafelos*, cu violență, cu sila — paralel cu lat. *jac*, *jăcmâni*). 1) Stricăciune și risipă; 2) luare cu forță, prădare.

jăful (a) *v. V. prec.* A lua cu forță, a prăda, a lua tot.

jăfuire *s. f.* Acțiunea de a jăfui.

jăfuitor *s. m.* Cel ce jăfuește.

jaguar *s. m.* (fr. *jaguar* după brazilian

jannara). **Zool.** Numele unui leopard din America de sud, ce se agață cu ușurință pe arbori.

jalbă *s. f.* (din gr. *zeloō*, a căuta cu ardoare; slav *jaloba*) *V. jale*. Cerere sau plângere scrisă către o autoritate. — (Slavii au din aceeași rădăcină greacă, vorbele *jali*, regret și tristeță și *jalovati*, a jăli și a se tăngui și *jaloba*, plângere, petiție).

jălbar *s. m.* Cel ce scrie plângeri; petiții (pentru neștiutorii de carte) către autorități.

jale *s. f.* (daco-gr. dela *zale* nenorocire și *zeloō*, a dori cu ardoare). 1) Tristeță cu suferință sufletească, cu părere de rău, de ceva; 2) regret; plângere de regret; 3) mare nenorocire.—Și Slavii zic *jali*, regret.

jaleș *s. m.* (dela *jale*). **Bot.** Numirea unei plante, ce se mai cheamă și *salvie*, întrebuințată în medicină ca tonic și excitant.

jalnic, ă adj. V. jale. 1) Cuprins de jale; 2) trist; 3) vrednic de plâns.

jalon *s. n.* (fr. *jalon*). **Ingin.** 1) Băț sau par anume făcut, ce se înfige în pământ, din loc în loc, pentru a face o aliniere; 2) *fig.* măsură, potriveală pentru a înfăptui ceva.

jalonă (a) *v.* A pune sau a înfige jaloanele pentru a face o aliniere sau a ridica un plan; *fig.* a lua primul: măsuri pentru a înfăptui ceva.

JALŢ *s. n.* (lat. din *sella* scaun (*sellis*) transform. *sel* = *jel*). Scaun mare,—fotoliu; scaun episcopal sau domnesc.

jaluzea *s. f.* (fr. *jealousie*). Scânduri din acele mișcătoare, dela obloanele de lemn, ce se pun la ferestre, numite și *perslane*.

jâmbat, ă adj. (slav *zubatii* = dințos, *zub*

*) În dialect moldovenesc se pronunță uneori ca *ge, gi: giumătate, jumătate; joc, joc, giug, iug, etc.*

= dinte). Cu dinți mari, ușiți, strămbi. *Mold.* **jaluz, jaluzie** *V. gelos.*

jambleră s. f. (fr. *jambiere*). Incălțăminte (tureată) de postav sau de piele, ce îmbracă piciorul dela gleznă până la geunuchi.

jâmbilă s. f. V. jimblă.

jambon s. n. (fr. *jambon*). Picior de porc (dela șold), sărat, afumat, fiert în zeamă de varză (moare) sau în vin — zis și **șuncă**.

Jandarm s. m. (fr. dela vorbele *gens d'armes*, oameni de arme). Militari aleși, cari fac serviciul de siguranță și ordine.

Jansenism s. n. Ist. Relig. Dela numele lui *Jansenius*, teolog olandez, care stabili o doctrină religioasă despre îndurarea lui Dumnezeu, liberul arbitru și predestinare și formă secta religioasă numită astfel.

Jansenist adj. Cel ce ține de secta jansenistă.

Janș s. n. (lat. dela *jacio*, a aruncă a da din sine). Untul ce ese din brânză sau din cașul ce se prăjește.

Jap! int. (lat. dela *jacto*, *are*, a aruncă, a trânti). 1) Exprimă darea unei lovituri (cu palma sau cu bățul) producând zgomot; 2) căderea jos cu zgomot.

Japcă s. f. V. jaf. Luare cu sila, silnicie.

Jăpcan s. m. V. preced. Cel ce ia cu sila, fără milă; jefuitor.

Jăpcăni (a) v. A. luă cu japca, cu sila.

Jăpțiță sau jachțiță s. f. (lat. *jactatio* cit. *jactatio*, zguduire, mișcare; *fig.* turburare). 1) Îmbucătura unde se prinde jugul de proțap și care permite mișcarea jugului; 2) *pop.* turburare, mânie de gâlceavă (în Moldova: *i-a venit jachțița*).

Japiu s. n. V. Jupui. Ibăncă, pătura ce se pune sub șeaua calului ca să nu se jupoaie pielea.

Japonez s. m. Om din Japonia.

Jar s. n. (din sanscritul *jas*, frige coace). 1) Cărbunii aprinși (după ce a ars focul) pe cari se poate frige sau coace ceva; 2) căldură mare.—Și Slavii zic *jariti*, a frige.

Jarcă s. f. V. prec. Cojoc sau blană veche Jupuită.

Jarcaleț sau Jarcalete s. m. V. prec. Golan, cu hainele rupte (care se încălzește pe lângă jar, sau e ars de soare).

Jarcană s. f. V. Jared.

Jardinieră s. f. (fr. *jardinière* dela *jardin*, grădină). Vas mare și frumos pentru pus flori, ce servește ca mobilă în casă.

Jaretieră s. f. (fr. *jarretière*). Legătură de panglică elastică, ce ține ciorapii, (colțunii) să nu cadă în jos; *V. calțavete*.

Jârghiță s. f. Mold. V. jurubiță.

Jargon s. n. (fr. *jargon*). Vorbire stricată a unei limbi, dialect.

Jarște s. f. V. Jar. 1) Arșiță mare de căldură; 2) loc ars de multă căldură; 3) ruine după urma unui foc.

Jârpan sau Jârpanit s. și adj. V. jarcă.

1) Golan, trențeros, care șade lângă jar, sau care e ars de soare; 2) cal slab.

Jarpană s. f. pop. V. prec. Haină de blană pentru iarnă.

Jari! interj. (comp. *jar* + *ard*). Exprimă aplicarea unei lovituri repezi (de palmă sau biciu).

Jasp s. n. (fr. *jaspe* lat. *iaspis*). Numirea unei pietre tari, ca agata.

Javelină s. f. (fr. *javeline*). Un fel de suțită subțire.

Javel (apă de) *s. n.* (fr. *Javelle eau de*). *Chim.* Amestec de hipochlorit, chlorură de potasiu și apă, servește la spălarea petelor depe rufe, la spălătorie.

Javră s. f. (daco-gr. din prefixul augmentativ *za*, foarte, prea + *vrază*, a urlă, a măra). 1) Câine (slab sau urit); 2) *fig.* intrigant sau bârfitor.

Jăvrută s. f. Câine mic. *V. javră.*

Jder s. m. (daco-gr. pref. *zê* este; *dêro*, a Jupui (pielea unui animaj). *Zool.* Numirea animalului mic, carnivor, zis și *dihor*, f. căutat pentru blana lui.

Jefui (a) V. Jăfui.

Jeg s. n. (diform din *jep* sau *jip*). Murdărie unsuroasă de necurățenie a pielei.

Jegos sau Jigos, oasă adj. Cu jeg, sau jig. **Jelanie s. f. V. jale.** 1) Tristeță mare; 2) plângere de regret.

Jele s. f. V. jale.

Jeli sau Jăli (a) v. A. regretă; a plânge după ceva sau cineva.

Jelire s. f. Acțiunea de a jeli.

Jelitoare s. f. 1) Femeie care plânge după un mort în timpul înmormântării — *brocitoare*; 2) broboadă de doliu.

Jelitor, oare adj. Care jelește, plânge.

Jelui (a se) v. V. jale. 1) A spune cuiva păsul, suferință; 2) a se plânge; 3) a petiționa, a reclama.

Jeluire s. f. Acțiunea de a se jeli.

Jeluitor, oare s. Care se jeluiește.

Jemlugă s. f. (lat. din *salmo-locus* = salmon-local). *Zool.* Numirea unui pește foarte gustos (după unii *păstrău*, după alții *so-mon*).

Jenă s. f. (fr. *gêne*). Strămtorare, suferință, neajuns; sficiune sau sficală.

Jenă (a și a se) v. V. prec. 1) A strânge, a strămtoră; a produce suferință; 2) a se sfii.

Jenant, *ă adj.* (fr. *génant*). 1) Supărător; 2) cu sfileală.

Jenat, *ă adj.* V. *preced.* 1) Sfiit; 2) stâmtorat, stingherit.

jenille (cit. *janille*) *s. f.* (fr. dela *chenille*, o omidă păroasă cu felurite colori pe ea, de aici). Numirea unei felseturi (stofe) păroase cu felurite colori, pentru draperii.

jep *s. n.* (lat. din *sebum*, seu, grăsime). Murdărie unsuroasă a piele.

jepi *s. m.* (prescurtare din lat. *sapinus*, Bot. 1) Sapin, speță de brad de munte foarte rășinos; 2) așchii de sapin, ce ard cu flacără ca o torță.

jerăgalu *s. n.* (din *jar* + lat. *caleo*, a fi cald). 1) Jar ce dă mare căldură; 2) boală din căldură mare (la câni).

jeratec *s. n.* (*jar* + lat. *atque*, și încă). Jar care încă nu se stinge, ține.

jerbie *s. f.* V. *jirebie* și *jurubiță*.

terpell (a) *v.* (*jar* + *pele*, arde pelea). A despoia; a rupe hainele.

jerpellit, *ă adj.* V. *prec.* Rupticios, cu hainele rupte (de se vede pielea).

jertă *s. f.* (lat. dela *sertum-fieri* (fio), a se jertfi produse sau buchete (cum duc creștinii noștri, în loc de *sacrificium* păgân, care prin tăierea de animale și frigere, producea miros infect). 1) Producere lui D-zeu (din grâu, vin, fructe, flori) la biserică; 2) *fig.* sacrificiu, ofrandă de bună voie; 3) *Sf. jertfă*, închipuirea sacrificiului lui Is. Christos, prin pâine și vin, la liturghie.—Și Slavii au adoptat acest cuvânt cu forma amplificată *jertfo-vati p. jertfi*.

jertfelnic *s. n.* (dela *jertfa*, cu sufix *nic*, ca în *adj.* lat. *germanicus*, etc.). *Bis.* Locul, masa, pe care se face *sf. jertfă*.

jertfi (a și a se) *v. I* A aduce jertfă (la biserică); 2) a oferi, a dăruii; 3) a (se) oferi cu totul, a (se) sacrifica.

jertfire *s. f.* Acțiunea de a jertfi.

jertfitor *adj.* Cel care jertfește; *bis.* Cel ce oficiază *sf. jertfă*.

jeș *s. n.* (lat. diform din *sedes*, scaun, tron). Scaun mare cu spătar și răzămători, fotoliu.

jeton, jetoane *s. n.* (fr. *jeton*). 1) Un ban de tînichia sau de lemn, ce servește la cafenea, pentru a însemna câte cafele, etc. s'au vândut într'o zi și cât urmă să se încaseze; 2) suma ce trebuie să primească onorar pentru ședințele la cari a luat parte un administrator (de bancă) — jetoane de prezență.

jeu, feuri *s. n.* (fr. *jais*, cit. *je*). Mici mărgelețe negre, cu suprafețe f. lucioase (fosile de carbon).

Jghiab *s. n.* (prefix *j* din *s* și lat. *gibus*,

incovoiere). 1) Lemn scobit, sau tînichia, tablă îndoită, ce servește pentru scurgerea unui lichid; 2) locul pe unde se scurge; 3) orice scobitură lungă în lemn, metal etc.; 4) trecătoare f. îngustă; 5) șanț sau canal; 6) bolovan mare de sare gemă. — (din *gibus*, este și la Slavi *sghibati*, a curba).

Jghebuț *s. n.* Mic jghiab.

Jicniță *s. f.* V. *jigniță*.

Jidan *s. m.* (germ. *juden*, dela lat. *judaeum*). Din neamul lui Iuda, sau din Iudea—evreu.

Jidănesc, *ească adj.* Evreiesc.

Jidoavcă sau **Jidancă** *s. f.* V. *jidov*. Femea unui jidov, evreică.

Jidov *s. m.* (diformat din lat. *judaeum*, prin forma *judaeu*). Evreu, israelit.

Jidovesc, *ească adj.* 1) Evreiesc, ca la evrei, al evreilor; 2) *fig.* foarte grea, mare (camătă sau preț).

Jidovește *adv.* Cum fac evreii; ca evreii.

Jidovime *s. f.* 1) Mulțime de evrei; 2) partea locuită de evrei.

Jidovină *s. f.* (lat. comp. *sedeo*, a se cobori + *vine*). Scoboriș repede, drum îngust (unde un car trebuie să vină încet când se coboară sau când urcă).

Jig *s. n.* V. *jeg*.

Jiganie *s. f.* (daco-gr. dela *zôgonia*, producătoare de vietăți). 1) Animal stricător, sălbatec (din acele ce se înmulțesc singure); 2) *fig.* animale mici domestice sau păsări.

Jigăreal *s. f.* (daco-gr. din *zôo-grays*, vîetate bătrână). 1) Căine bătrân, slab; 2) boala de bătrânețe a câinilor.

Jigărit, *ă adj.* V. *preced.* Slab sau îmbătrănit, iron.

Jigăreală *s. f.* V. *prec.* Slăbire ca de bătrânețe; *fig.* înfățișare slabă cu neingrijire.

Jigla *s. f.* (lat. din *jugula* (jugum), dela jug). Lemnul de sus al exgulii.

Jigne *s. f.* (lat. dela *ex-igne*, de foc, focoasă). Vatra de foc a fierarului.

Jigni (a) *v.* (lat. pref. *j* = *se* + *igneus*, aprins, furios, supărat). 1) A atinge (cu vorba) pe cineva; 2) a produce cuiva supărare — aprindere iritare (prin vorbă, gest etc.). 3) a supăra, strămtona; 3) *fig.* a cauza pierdere.

Jignire *s. f.* Acțiunea de a jigni.

Jignit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Ofensat; 2) strămtonat.

Jignită *s. f.* (lat. dela *gignentia*, produse). Hambar, magazie pentru cereale.

Jigodie *s. f.* (baza gr. *zôo*, vietate; și lat. *quod* (zô-quod) = ceea ce este viu. — (Și Slavii din sanscrit *giu*, viu, au *jiivotni*, viețuitoare, ființă). 1) *pop. cu dispreț.* Animal, (din felul cănelui, pisicel) etc. — 2) viețuitoare

în general; 3) *med. veter.*: boală ce se manifestă la câinii bătrâni. *V. jigăraie.*

jilav, *ă adj.* (lat. din *se-illavo, illavare*, a se udă, a se înmuia în apă). Umed, care conține apă; ud, însă nu prea tare. Și Bulgarii zic *jilav*.

jilăvi (*ă și a se*) *v.* A umezi, a prinde umezeală.

jilăvire s. f. Acțiunea de a jilăvi.

jiletcă s. f. (fr. *gilet*). Haină bărbătească (pieptar) fără mâneci, ce se îmbracă peste cămașă, sub haină.

jilț s. n. V. feț și jâlț.

jimblă sau **jemlă s. f.** (germ. *zimmel*, baza gr. *zumē*, pâne dospită și *zymoa*, a frământa cu drojdie). Pâne din făină de grâu foarte albă, dospită și f. bine căscută. *V. jâmbălă.*

jimișcă s. f. (gr. *symitēs*). Pânișoară crescută, făcută cu drojdie din făină albă — zisă și pîtușoă, și franzeluță. *Olten.*

jind s. n. (lat. dela *suadeo*, a fi plăcut). Dorință cu poftă mare de un lucru pe care-l vezi, mai ales de mâncare; *gener.* dorință mare după ceva.

jîndueală s. f. V. preced.

jindui (a) v. V. jînd. A dori foarte, a pofti ceva; *a se jîndui*, 1) a se lipsi de ceva f. dorit; 2) a se bolnăvi de dorință după ceva.

jînduit, ă adj. 1) Foarte dorit, pofit; 2) lipsit de tot de ceva plăcut.

jîntiță s. f. (daco-gr. dela *synthesis*, amestec, mixtură). 1) Primul lapte ce se mulge după fătare, și care fierț dă un fel de amestec de zăr și brânză; 2) fierțură dulce, din apa în care se pun părți obținute prin rețezarea fagurilor, când se curăță de trântorii încă neformați (și care seamănă cu jîntița 1).

jipi s. m. pl. V. jepi.

jipos, oasă adj. V. jep. Cu jip sau jep pe piele.

jir s. n. (lat. din *gyrinus, cocoloș*). *Bot.* Numirea fructului rotund al fagului și al stejarului, zis și *ghindă*. — Și Bulgarii zic *jir*. Tot dela noțiunea latină de *rotund*, Slavii zic *jir* și *jirnăi*, gras.

jireble s. f. (lat. din *gyro-bis*, a face rotund dublu). Mânunchiul de fire depănate în cerc rotund (pe rășchitor) și apoi strânse în forma de dublu cerc (ca cifra 8) și răscucite, ca să nu se încurce. *V. jreble și jurubiță.*

jitar s. m. (baza lat. dela *sata, satorum*, sămănătură, seceriș — din care și slavul *jito*, sămănătură). Paznicul câmpului cu produsele unui sat (comune) angajat de locuitori anual și care primește drept plată, toamna, o cantitate din fiecare fel de produse. Terminația

ar ca și la *spătar, ciohodar*, este rom.-lat. și arată că *jitar* s'a zis odinioară *sătariu*.

Jitărie s. f. V. preced. 1) Meseria sau serviciul jitarului; 2) plata (în natură) a jitarului; 3) coliba unde stă jitarul, la poarta satului.

Jitie s. f. (lat. dela *jutum*, plăcut, din *juvo*, a face plăcere). Znoavă de haz; glumă. *Mold.* **Jivină s. f.** (din sanscrit *giv*, viu, și cu termen. în ca în lat. *mascul(in)us*). Vietațe mică; animal din cele mai mici; insectă.

Jivorniță s. f. V. jivorniță.

jnap! interj. onomatopeic cu amestecul vorbei *na, a da*). Exprimă darea unei lovituri cu răsnet, sau a unei căderi cu zgomot.

jnăpăl (a) v. V. preced. A da lovituri cu zgomot, a bate tare (cu bățul sau cu palma). **Jnapan s. m.** (germ. *schnapphahn*, bandit și fr. *chenapan*, cit. șnapan). Bătăuș, gata să bată pe alții.

Jneapăn s. m. (lat. din *geno-pinus*). *Bot.* Gen, speță, de pin; brad de munte.

joacă s. f. V. joc. Joc cu alergare (al copiilor) sub felurite forme; prov. *joaca rupe cojoaca*, dela joacă multă se lovește, sparge capul sau se rupe haina.

joagăr s. n. (lat. dela *jugare*, a lega împreună). Fabrica de scânduri, unde mai multe ferestre unite, taie deodată butucul în mai multe scânduri. (Numirea s'a produs dela acțiunea unită, care dă rezultatul deodată).

joardă s. f. (lat. *sertum*, înșirat, legat). 1) Crenguță, vargă, băț; 2) creangă de vie; 3) băț de la țesut pânza; 4) creangă uscată de ars.

joben s. n. (dela numele francezului *Jobin*, (*Job* = lov), care deschise un magazin de pălării în București pela mijlocul secol. XIX). Pălărie cilindrică naltă (lucioasă sau mată) zisă și *cilindru*.

Joc s. n. (lat. *jocus*). 1) Joc prin săltări, sărituri sau învârtiri; 2) danț; 3) alergare sub felurite forme, de distracție sau de gimnastică; 4) distracție sub felurite forme: — *de cărți, de table, șah*, sau *cu mingea, arșicul*, etc. etc.; 5) *joc de cuvinte*, spunere de cuvinte cu înțeles dublu; 6) *bătaie de joc*, deridere, luare în ris; 7) mișcare uniformă a unei piese de mașină; *a face jocul cuiva*, a'i face pe plac; 8) concursuri de sport antice.

Jockey s. m. (englez *jockey*, tânăr vizitiu, ce merge călare (ca vechii surugii) și conduce postalionul). Om priceput să călărească și care, la alergările de cai, este îmbrăcat și șapcă și bluză în fehirite colori, cum voiește stăpânul pe al cărui cal călărește.

joagăr s. m. V. joagăr. 1) Proprietar de joagăr; 2) lucrător dela joagăr.

joi s. f. (lat. dela *Jupiter* (care la genetiv se zice și *Jovis*) = *Zoe*, zeul ce stăpânește cerul și pe ceilalți zei). Numirea zilei a patra a săptămânei.

joian s. n. (lat. dela *jejunus*, care este galben). *Bot.* Numirea unei flori galbene, zisă și garoafă galbenă; 2) (dela *joi*) numire de vițel născut într'o joi.

joimăriță s. f. (comp. din *joi-mare*). 1) *Joia* cea mare, sau *joia mărită* și sfântă din ajunul Paștelor; 2) *fig.* arătare din ajunul de *Joia* cea mare — stăfie ce inspăimântă și pedepsește pe fetele lenexe; 3) *fig.* fată îmbătrântă; 4) *Zool.* bufniță sau cucuvaie.

joimr s. m. (dela *Joi-mare* ca și *joimăriță* 3). Flăcău bătrân fără nici o ocupație, de nimic bun.

jofă s. f. V. *jufă*.

jolne s. f. pl. (daco-gr. dela *sólèn*, canal, ca și lat. *fistula*, canal). *Medic. pop.* Numire dată scrofulelor (pentru că se scurge din ele mereu puroiu).

joncă s. f. (fr. *jonque*). Numirea unei anume corăbii mari, cu pânze, în China și Japonia.

jonglă (a) v. (fr. *jongler* (din lat. *joculari*). 1) A aruncă în sus și prinde cu mare îndămânare mai multe lucruri de o dată sau pe rând (mingi, bile, cuțite, sticle); 2) *fig.* a mânui cu multă îndămânare.

jonglor sau jongleur s. m. V. prec. 1) Jucător dela circ sau dela comedie de bălcui (iarmaroc), care știe a jonglă; 2) *fig. lit.* îndămânatec la argumentare sau în vorbire.

jonglerie s. f. V. prec. 1) Meseria de jongleur; 2) abilitate mare de vorbire.

jordie s. f. V. joardă.

jos, joasă adj. și adv. (lat. dela *sessum*, așezat — cu transformarea lui *s* în *ș* și *j* —). 1) Care este așezat pe pământ sau aproape de pământ; 2) scund; 3) care nu este nalt; 4) *fig.* scăzut (ca valoare); 5) ordinar, de rând; 6) inferior; 7) afundat; 8) *adv.* pe pământ; 9) pe scaun; 10) în spre pământ; 11) în vale; 12) de desupt; 13) în partea unde șade; 14) pe jos, (merge) = cu picioarele, pedestru; 15) în jos, la vale; 16) mai pre jos, inferior; 17) interj. la o parte; să se dea jos; 18) *s.* partea din jos.

josean adj. 1) Din partea de jos; 2) locuitor din partea de sud a Moldovei.

josnic, ă adj. și adv. V. *jos*. Care înjosește, înjositor; ce scade din demnitate; nedemn.

josnicie s. f. Înjosire, scădere de demnitate. **josul s. 1)** Partea de jos a unui lucru; 2) șezutul.

jovial, ă adj. (fr. *jovial* din lat. *juvo*, *juvare*, a face plăcere). Vesel, bucuros.

jovialitate s. f. (fr. *jovialité*). Veselie, bucurie (ca de om tânăr).

freble s. f. V. jirebie.

jublă (a) v. (lat. *jubilare* din vorba ebraică *iobel*, corn de berbec, cu sunetele căruia se trâmbița la evrei bucuria sosirii anului sfânt (al 50-lea an), când se liberau sclavii, se iertau datorii, iar pământurile vândute, reveniau iarăși proprietarilor). 1) A serbători o zi mare după un număr de ani; 2) *fig.* a avea o foarte mare bucurie de ceva; 3) a fi foarte satisfăcut sau răsunat de ceva.

jubilar, ă adj. De jubileu; dela jubileu.

jubilare s. f. Acțiunea de a jublă.

jubileu s. n. (fr. *juubilé*, V. *jubilă*). 1) Serbările istorice ale evreilor (V. *jubilă*); 2) serbările catolice când papa acordă indulgențele pentru iertarea păcatelor; 3) serbarea aniversară a unui eveniment sau a unui personagiu.

Jucă (a și a se) v. (V. *joc*. lat. *jocari*). 1) A danța; 2) a lua parte la un joc (de cărți, teatru, etc); 3) *fig.* a aduce (cu dibăcie) pe cineva să facă ceva; 4) a da reprezentații teatrale; 5) a glumi; 7) *la bursă*, a cumpără și vinde titluri de valori; 8) *fig.* a se mișcă, clătina.

Jucărie s. f. V. jucă. 1) Orice mic lucru cu care se distrează, își petrec timpul plăcut copiii; 2) *fig.* glumă, distracție; 3) *iron.* lucru neserios; 4) *fig.* lucru foarte draguț și mic; 5) *fig.* jucăria soartei, ce este la discreția împrejurărilor; 6) lucru ușor de făcut.

Jucărier s. m. Cel ce face sau vinde jucării.

Jucător s. m. V. jucă. Cel ce știe să joace felurite jocuri (în special de cărți, de noroc).

Jucăuș s. și adj. 1) Jucător pasionat (dânduitor); 2) care știe să joace; 3) care face salturi și se dă peste cap ca acrobațiu; *hulub jucăuș*, care face jocuri în sbor.

Judaic, ă adj. V. *iudaic*.

Jude s. m. (lat. *judex*). 1) Judecător, magistrat care judecă; 2) căpetenia unei laie de țigani zis și bulibașă; 3) *vechiu*, judecător de sat.

Judecă (a)șe v. (lat. *judicare*). 1) A cerceta o pricină, afacere, și a da dreptate (ca judecător); 2) a rașionă, a chibzui, gândi; 3) *fig.* a muștră, a ocări pentru o faptă rea; 4) a pedepsi; 5) a avea sau a'și da părere; 6) a avea proces.

Judecare s. f. Acțiunea de a judeca.

Judecat, ă adj. 1) Cercetat și hotărât de judecată (justiție); 2) cugetat, chibzuit; 3) *fig.* muștrat, pedepsit.

judecată s. f. 1) Cugetare, rațiune; fig. minte, înțelepciune; 2) autoritatea care judecă (în justiție); 3) justiție, dreptate.

judecător s. m. (lat. dela *judicare*, a judecă). Magistratul care judecă pricinile, procesele la judecătoria sau la tribunal, spre a da dreptate celui cărui i se cuvine; **judecător de instrucție**, magistrat care cercetează dovezile crimelor și delictelor.

judecătoresc, ească adj. 1) Care este dela judecător sau de judecată; 2) al justiției sau al magistraturii.

judecătorește adv. După, sau cu formele ori regulile de judecată ale justiției.

judecătoria s. f. 1) Autoritatea judecătorească; 2) localul unde se judecă procesele, pricinile, dint'un col (circumscripție) urban sau rural.

județ s. m. (lat. dela *judex*, judecător și *judicium*, judecată). O parte din țară, care se administrează de un prefect și unde este și un tribunal pentru judecarea proceselor din acea parte; district; 2) *in vechime*: judecător; 3) judecată (în term. biser.).

județean, ă adj. 1) Al județului; 2) din județ, de județ.

judiciar, ă adj. și adv. (fr. *judiciaire*). De judecată sau de justiție.

judicios, oasă adj. și adv. (fr. *judicieux*). 1) Cu bună și sănătoasă (dreaptă) judecată; 2) bine chibzuit.

judiciu s. n. (lat. *judicium*). Judecată, stufba de judecător.

jufă s. f. V. *julfă*.

jug s. n. (lat. *jugum*). 1) Jugul făcut din lemn, în care boii bagă gâtul și trag; 2) gura dela ham în care trage calul; 3) *fig.* robie; 4) cusătură în jurul gulerului; 5) *fig.* păreche de boi; 6) *boi de jug*, de înjugat.

jugan s. m. Cal tânăr care începe să tragă la ham.

jugănar s. m. V. *jugăni*. Cel ce are ca meserie jugănirea cailor — q specialitate a rușilor.

jugănel s. (lat. din *jugo*, a legă împreună). Bot. Numirea unei plante zisă și *dumbeț, v.*

jugăni (a) v. (dela vorba *jug*). A castră (a tăia testiculele unui animal) spre a-l face bun și liniștit ca să tragă la jug; de aici a castră chiar animale ce nu trag la jug — d. p. porcul.

jugănit, ă adj. V. *preced.* Care este castrat; s. n. castrarea.

jugăr s. n. V. *juger*.

jugărel s. n. V. *jugănel*.

jugărit s. n. Taxă luată dela fiecare car ce vine în oraș cu lucruri de vânzare.

jugastru s. m. (lat. *jugaster*, după forma

d. ex. *paluster*) de jug. Bot. Numirea unui arbore din care se face adesea ori partea de sus a jugului.

juger s. n. (lat. *jugerum*). Măsură de suprafață, ca $\frac{1}{4}$ hectar (la Romani); idem în Transilvania.

jugul (a) v. 1) A deprinde să tragă la jug (boii); 2) *fig.* a dedă la o treabă pe cineva; a supune.

jugular, ă adj. (fr. *jugulaire*, din lat. *jugulum*, gât). Anat. dela gât; vână, glandă, etc.

jubub s. m. (lat. *ziziphum*). Bot. Arbust spinos ce face fructe: sucul e bun contra tusei.

jufău s. n. (lat. dela *jugum*, jug, *adj. jugum*, dela jug). Opritoare (care leagă jugul dela hamul cailor, cu capătul oiștei).

julfă s. f. (lat. dela *solvo*, a muiă, a disolvă). Făină din sămânță de cânepă bine pisată (până începe se facă olei) apoi amestecată bine în puțină apă caldă și trecută prin sită, ca să se arunce cojile, iar restul se ferbe puțin și se produce o spumă ce se amestecă apoi cu puțin zahăr sau miere și se întinde între foi subțiri de aluat, coapte — v. *turte* — ce se fac de obicei la crăciun, ca un fel de tortă.

jul (a și a se) v. (daco-gr. din *style*, despoiere). A se jupui pielea (din lovire, roadere).

julit, ă adj. Jupuit.

julitură s. f. Loc julit.

jumălt s. n. V. *zmaț*.

jumări s. f. pl. (lat. *sebum*, său; *merus*, curat). 1) Resturile de slănină (untură) după topirea și scurgerea grăsimii; 2) albușul și galbinușuri de ouă coapte, prăjite, cu bucățele de slănină. — v. *scrob*.

jumătate s. f. (din lat. *dimidius*, transi. *ziumide* (ca zi = dies) = jumătate — apoi *dimidietatem*, pe jumătate). 1) O parte egală, din două, încât e divizat ceva; 2) mijlocul unui lucru ca lungime sau cantitate; 3) *s. fig.* soția; 4) ceea ce nu este deplin; *fig. unu și jumătate*, foarte șiret sau ștregar.

jumătate de om s. n. 1) Monstru din basme; 2) om infirm.

jumătăți (a și a se) v. 1) A despărți sau tăia în două; 2) a ajunge (cu lucrul) la jumătate; 3) a se reduce, a scădea la jumătate.

jumică s. f. V. *jimișcă*.

jumul (a și a se) v. (lat. din *sumere*, a lua). 1) A smulge penele de pe o pasăre; 2) *fig.* a despoia, a lua tot (dela cineva) în deosebi banii.

jumulire s. f. Acțiunea de a jumuli *propr.* și *fig.*

jumulit, ă adj. V. *jumulă*. 1) Curățit de

pene (pasărea); 2) *fig.*, a fi despoiat (de bani), furat, luat tot.

junc *s. m.* (lat. *junix*). Vișel mare, mai mare de un an.

juncă *s. f.* *V. preced.* Vișea mare.

juncan *s. m.* *Junc mare*, de pus la jug.

junctiune sau **joncțiune** *s. f.* (fr. *jonction*, lat. *unctio, junctionis*). Legătură, împreunare.

June *s. m.* (fr. *jeune* din lat. *junior*, mai tânăr). Tânăr (om), slăcâu.

juneță sau **junețe** *s. f.* (după fr. *jeunese*). Tineretea (omului).

jungher *s. n.* (lat. dela *junctura*, încheietură). Cuțit cu vârf ascuțit, (ce pătrunde prin încheietura oaselor și injunghie, rănește adânc).

Junghetor *s. m.* Cel ce injunghie.

Junghetură *s. f.* *V. junghia*. 1) Încheietura oaselor gâtului cu țeasta capului; 2) împingere cu cuțitul prin înfingere în inimă sau în gât; 3) durere tare și repede în coastă.

Junghiu *s. n.* (lat. *jugulum*). 1) Durere tare și repede în coastă; 2) durere la plămâni din cauza răcelei; 3) jungher.

junghia (a) *v.* (lat. *jugulare*). 1) A face o împunsătură în inimă sau între coaste sau în gât, cu cuțitul; 2) a se produce o durere tare și repede între coaste sau ori unde.

Junice *s. f.* (lat. *junix, junicis*). Vișea mare (de peste un an).

junie *s. f.* *V. Junețe*.

junime *s. f.* (lat. dela *junior*, mai tânăr).

1) Tinerime; 2) «*Junimea*» — societatea scriitorilor tineri din Iași pe la jumătatea sec. XIX, din care au făcut parte fruntașii scriitorii ai aceluia timp.

Junpă *s. f.* (fr. *jupe*). Fusta, îmbrăcămintă femeiască dela mijloc până la glezne.

Junpân *s. m.* (transf. din *sup-ban*, sau *subpan*, boier mai mic de cât banul). 1) Boier din oraș de un rang mai mic; 2) stăpân de prăvălie sau patron; 3) *iron.* (actual) evreu. *V. ban*.

Junpâneasă *s. f.* *V. prec.* 1) Cocoană, femeia jupânului (în vechime); 2) femeia care îngrijește de casă la o moșie; 3) femeia stăpânului de prăvălie; 4) femeie de oraș (vechiu).

Junpâniță *s. f.* *v. jupân*. Fiica jupânului (domnișoară).

Jupuț (a și a se) (*jupoiu*) *v.* (lat. diformat dela *spolio* (din *spolium*, pielea) a lua pielea). 1) A lua pielea de pe animal sau coaja de pe arbore; 2) *fig.* a despoia, a lua tot de pe cineva; a lua toți banii dela cineva.

jupuire *s. f.* Acțiunea de a jupui.

Jupuitor, oare *adj.* și *s.* Cel ce jupuiește sau jupoiaie. *V. jupui*.

Jupuitoră *s. f.* *V. jupui*. Luarea pielei sau luarea coarței; zdrelice.

Jur *adv.* și *s.* (lat. *gyrus*, cerc, ocol). 1) Locul pe lângă; împrejurare; 2) indicativ *p.* I dela jură.

Jură (a și a se) *v.* (lat. *juro, jurare*). 1) A depune jurământ (invocând ca garanție numele lui D-zeu, sau sănătatea, sau alt ceva scump); 2) a angaja solemn; 3) a încredința tare; 4) a promite.

jurământ *s. n.* 1) Acțiunea de a jură solemn, spunând formula: «*jur în numele lui D-zeu, și pe Sf. cruce, că voi...*»; 2) legământ, înțelegere solemnă.

Jurassic, a *adj.* (fr. *jurassique*, dela *Jura*). *Geol.* Teren din era secundară, ce se află în munții Jura, dintre Franța și Elveția.

jurat, a *adj.* *s. V. jură*. 1) Cel ce a depus jurământ că va îndeplini ceva; 2) membru al comisiei care judecă pe criminal, la curtea cu juri; 3) *fig. pop.* neînduplecat; 4) foarte rău, afurisit.

Jurător *s. m.* Cel ce depune jurământ.

Juri *s. m. pl.* *V. jurat*. Membrii ce compun o comisiune, cari au să judece sau să hotărască ceva și cari au depus jurământ.

Juridic, a *adj.* și *adv.* (lat. *juridicus*). Privitor la justiție, la dreptate, la știința despre drept și dreptate.

Jurisconsult *s. m.* (lat. *jurisconsultus*). Avocat foarte bun, care cunoaște minunat, legile de drept, de justiție și poate fi întrebat (consultat), ascultat, în cazuri de procese, etc.

Jurisdicțiune *s. f.* (lat. *jurisdictio*, — *jurisdictio*, zicere a dreptății). 1) Partea de țară ce aparține unei anume autorități judecătorești, — cuprins judecătorec; 2) cuprins ce ține de o autoritate administrativă; 3) autoritatea unei jurisdicții.

Jurisprudență *s. f.* (lat. *jurisprudentia* — *juris*, de dreptate, *prudentia* prevedere, înțelepciune). 1) Știința dreptului; 2) felul cum înțelege să hotărască o instanță judecătorească dreptatea, când legea nu este clară, sau când speța procesului nu este anume cuprinsă în lege; 3) hotărârea unei instanțe superioare judecătorești care clarifică un text confuz de lege; 4) totalitatea principiilor de drept urmate într-o țară, sau asupra unei materii de drept.

Jurist *s. m.* (fr. *jurist*). Scriitor despre cunoștințele de drept, de justiție.

Juriu *s. n.* (engl. *jury*). Comisiune compusă din jurați. *V. jurat*. *V. juri*.

Jurnal *s. n.* (fr. *journal*, dela *jour*, zi). 1)

Ziar, gazetă care apare zilnic; 2) *cont.* registru în care se trec zilnic toate afacerile dintr-o casă de comerț și care se încheie și se vizează de tribunalul de stăruitul anului; 3) *jurid.* încheierea sau procesul verbal ce se face asupra unui proces judecat; 4) încheiere, procesul verbal despre cele hotărâte de o autoritate compusă din mai mulți membri; 5) însemnări zilnice ale cuiva; 6) *jurnal de bord*, registru de notări zilnice pe un vapor.

Jurnalism s. n. (fr. *journalisme*). 1) Îndeletnicirea cu ziaristica; 2) starea ziarelor sau activitatea lor; 3) ziaristică, totalitatea ziarelor.

Jurnalist s. m. V. *jurnal*. 1) Cel ce scrie la un jurnal, ziarist; 2) *cont.* contabil special pentru ținerea jurnalului (2).

Juruhit s. f. V. *jirebie*. Mică jirebie; Olt. o *juruhită de om*, un om mic, slab; copil.

Jurul (a) v. V. jură. A făgădui, a promite solemn sau cu jurământ; a destina.

Juruință s. f. V. *prec.* Promisiune cu jurământ sau solemnă.

Just, a adj. și adv. (lat. *justus, justa*). Drept; cum trebuie; legal; întocmai; după dreptate.

Justeță s. f. (după fr. *justesse*). 1) Calitatea de a fi drept, după cum cere dreptatea; 2) exactitate.

Justific (a și a se) v. (lat. *justificare* din *justus*, drept, *facere*, a face). 1) A face îndreptățirea (de ce și cum s'a făcut ceva); 2) a produce acte doveditoare despre ceva; 3) a dovedi.

Justificabil, a adj. Care se poate justifica justificare s. f. V. *justifică*. Acțiunea de a (se) justifica.

Justificativ, a adj. Ce poate îndreptăți, justifică; care face dovadă, doveditor.

Justifiabil, a adj. (fr. *justiciable*). 1) Cel ce se judecă; cel ce are proces; supus unei instanțe de judecată.

Justiție s. f. (lat. *justitia*). 1) Buna și adevărata dreptate; 2) puterea sau autoritatea, care hotărăște dreptatea; 3) judecata care cercetează pricinile, procesele; 4) *justiția immanentă*. V. *immanent*; 5) *fig.* magistratura sau magistrații; 6) *fig.* localul ministerului de justiție; 7) ministerul de justiție; 8) *justiția civilă*, judecă afaceri civile; 9) *justiția criminală*, judecă crimele; 10) *justiția militară*, judecă delictelor militare. **Ministru sau ministru de justiție**, persoana sau autoritatea de care depind toate instanțele judecătorești.

Juvaier s. n. V. *giuvaier*.

Juvăț s. n. (lat. *sub-vectio* (*vectio*) = trage pe sub). 1) Frânghiuță ce formează un laț care se trage pe sub ochete; 2) laț cu care se apucă de gât sau cu care se spânzură; 3) laț (ochete) de orice fel.

Juvelnic s. n. (lat. deta *sub-velum*, cu pânză de desupt). Plasă patrată de prin pește, întinsă cu două bețe curbe încrucișate și atârnată de un băț sau prăjină lungă; în ea se pune un boț (gogoloș) mare de mămăligă, ce să vină peștii la mâncare.

Juvenil, a adj. (lat. *juvenile*). De om tânăr, de tinereță (vârstă întreprinderi); tineresc.

Juxtă s. f. V. urm. Traducere exactă a scrierilor latine (în anume cărți).

Juxtaliniar, a adj. (fr. *juxtalinéaire* din lat. *juxta*, aproape, lângă + *linia*). *Liter.* Care corespunde rând cu rând (traducerea cu textul tradus).

Juxtapune (a) v. (lat. *juxta*, lângă; *ponere*, a pune). A alipi exact un lucru pe un altul, sau lângă un altul.

Juxtapunere s. f. 1) Acțiunea de a juxtapune; 2) *fizic.* așezarea alături și succesiv a moleculelor.

Juxtapus, a adj. Așezat sau alipit exact peste sau lângă alt lucru.

K

K s. m. Numirea literei a unsprezecea din alfabet. Cu această literă se scriu numirile, mai ales numele, ce vin direct din limbi streine; iar vorbele române au pentru acest sunet litera c.

kallium s. n. (arab *kali*. sodă, (sare). *Miner.* Numirea unui fel de sare ce se extragea odinioară din planta meridională *kali*, prefăcută în cenușă; dar care azi se obține din sarea naturală.

ke s. m. Numirea notei a 5-a din gama

muzicii bisericesti orientale. Vezi *pa*, *vo*.

kediv s. m. (pare dela gr. *kēdeyo*, a îngriji). Numirea șefului statului în Egiptul de astăzi.

kenez (sau kinez) s. m. (lat. din *conexus* = asociat, denumire ca în occident *comite*, din *commisus*, asociat (committo). În epoca veche creștină și apoi medievală, *kenezu* ca și *comite* era *coasociat* spre a putea lupta contra năvălirii barbarilor: el conducea un *mir* (latin *millia* și *miria* = mulțime) și era mai

mic de cât un *ban* (pan) sau *voevod*. (Dela acest nume s'a format apoi slavul *knez*; ca și germ. *konig* (co-nectus) și apoi engl. *king*. Numirea s'a păstrat în Transilvania și Banat cu înțelesul de senior teritorial; apoi de răzeș sau moșnean, după ce a însemnat și jude-cător de sat, primar rural, sau notar. — Ungurii zic *kínez*, iar Sârbii *knez*.

kenezat (sau *kinezat*) *s. n.* Ținutul unui *kenez*. — *Erau în Oltenia două kenezate în secolul al XIII-lea.*

kermesă *s. f.* (cuvânt flamand însemnând *messa* (liturghie) *bisericească*). 1) Hramul bisericii urmat de petreceri și iarmaroc (bălciu) în Belgia și Olanda; 2) serbare cu cântări și petreceri la câmp.

kgr. abreviere însemnând *kilogram*.

kilogram *s. n.* (gr. *chilioi*, o mie; *gramma*, greutate). Măsură de greutate, după sistemul metric, având o mie de grame. *V. gram.*

kilometru *s. m.* (gr. *chilioi*, o mie; *metron*, măsură). Măsură de lungime, după sistemul metric, având o mie de metri.

kilolitr *s. m.* (gr. *chilioi*, o mie, *litra* măsură de greutate. 12 oncii). Măsură de capacitate de o mie litri după sist. metric. *V. litru.*

kilometri, *ă adj. V. kilometru.* 1) De kilometru sau cu kilometru; 2) *fig.* foarte lung, nesfârșit (iron.).

kilovat (*kilovați*) *s. m.* (gr. *chilioi*, o mie, engl. *watt*, unitate de măsură pentru energia-voltametru). Măsură de o mie de wați, cu care se constată câtă electricitate s'a consumat sau s'a produs.

k. m. abreviație însemnând *kilometru*. **krach** *s. n.* (cuvânt german). Faliment, bancrută, *V.*

kyrie-eleison! *s. n.* (cuvânt grec); Doamne miluește.

kv. abreviațiune pentru *kilovat*.

L

L *s. m.* 1) A douăsprezecea literă din alfabet; 2) cifră romană însemnând 50; 3) *pron.* pers. III p. *el*, la dativ sau acusativ.

la *prep.* (lat. *illac*). 1) Însemnează (cu mișcare) spre, către sau înspre; 2) fără mișcare însemnează: lângă, pe lângă sau asupra, ori în posesiunea cuiva; 3) ca timp însemnează: tocmai atunci când este (la amiază, la 10, la săptămâna, la anul); 4) *particulă* arată cazul dativ: spuneți *la toți*.

la *s. m. Muzic.* Numirea notei a șasea din gama muzicii vocale occidentale. *Vezi mi.*

la (a) *v.* (lau, lai, lă). (lat. *lavo*, lau, spăl). 1) A spăla capul (cu apă caldă și cu săpun); 2) *iron.* a uda tare.

labă *s. f.* (daco-gr. dela *labē*, pumn). 1) Talpa piciorului, mai ales la animale și pasări; 2) palma cu degetele; 3) *fig. iron.* lovitură cu palma. — Și Ungurii zic *lab*, și slav *lapa*.

lăban *s. m. V. chefal*.

lăbărță (a și a se) *v.* (lat. din *labascere*, a amenința să cadă, a se clătina). A (se) lăsa slobod și atârnat (nu strâns); a se delăsa (o haină, o legătură).

lăbărțat, *ă adj. V. prec.* Delăsat, lăsat slobod (legătură, haină, cusătură).

labial, *ă adj.* (lat. dela *labium*, buză). 1) Ce se raportă la buze; 2) *gram.* ce se pronunță cu ajutorul buzelor (vocale sau consonante) ca: *b. p. v. f. m. v. Anat. mușchiu labial*, al buzelor.

labiat, *ă adj.* (lat. *labium*, buză). *Bof.* Se

zice astfel corolei gamopetale și zigomorfe a cărei margine este despăcată în două jumătăți suprapuse ca niște buze. *Labiate* se numesc plante dicotilidone gamopetale ca: livănțica, cimbrul, menta, rosmarinul — labiatele au de obicei codița patrată.

labirint *s. n.* (gr. *labyrinthos*). 1) Construcție compusă dintr'un mare număr de încăperi, în care te pierzi căci nu mai regăsești intrarea. 2) *Ist.* Palatul depe țărmul lacului Moeris, din Egiptul antic, ce era lung de 200 m. × 150; 3) *fig.* ceva foarte vast și încurcat.

laboare *s. f.* (lat. *labor*, fr. *labour*). Muncă, lucrare, osteneală.

laboratoriu *s. n.* (fr. *laboratoire*, din lat. *laborare*, a munci). *Sciinț.* Încăpere unde cu ajutorul aparatelor științifice se fac felurite experiențe, sau se prepară felurite combinații de substanțe chimice, sau se fac analize ori cercetări științifice.

laborant *s. m.* (lat. *laborare*, a lucra, a munci). *Farm.* Ajutor de farmacist, care prepară medicamente.

labórios, *ă adj.* (lat. *laboriosus*, care muncește). 1) Muncitor, harnic. *adv.* cu hărnicie, sîrguitor; 2) ce reclamă muncă.

lac (1) *s. n.* (lat. *lacus*). 1) Suprafață mare acoperită cu apă, — baltă; 2) lac de... cu mult lichid, plin, ud tare.

lac (2) *s. n.* (persan *lak*). 1) Numirea unei rășini ce curge din coarța unor arbori din India; 2) substanță lichidă obținută prin to-

pirea unei rășni în alcool sau în alt lichid și care servește pentru a da lustru la tablouri sau la alte obiecte; 3) piele, acoperită cu o substanță foarte lucioasă, din care se fac cisme, ghete, curele.

lăcările *s. f. V. lac*. I. Mult lichid răspândit — baltă.

lăcaș *s. n.* (pentru *locuș*). 1) Locuința rezervată; — 2) *bis. fig.* biserică.

lăcăt *s. n.* (daco-gr. dela *elakate*, băț, drug, furcă — cu care se proptea ușa sau poarta). Aparat de metal care prinde două verigi și se încuie apoi cu cheia, (ca și drugul ce trecea prin verigi și încuia). — De aici ungr. *lakat*, și germ. și fr. *loquet*, drugorul dela o broască, — încuietore.

lăcătuș *s. m. V. lacăt*. Cel ce se pricepe să facă lăcăte și chei. — fierar.

lăcătușerie *s. f.* Atelierul de fierărie al unui lăcătuș; magazin unde se vind lăcăte.

lacherdă *s. f.* (gr. m. *lakerda* dela gr. *lakeriza*, care țipă și italian *lacerta*, șopărlă). Zool. Numirea unui pește, zis și țipar, rotund la corp în forma șarpelui și care nu are oase; în comerț se vinde preparat, sărat, tăiat în bucăți, zis și *thon*.

lacheu *s. m.* (fr. *laquais* citit *lake*). 1) Servitor în casă mare boierească, îmbrăcat uneori în haine cu fireturi și cu nasturi de metal; 2) *fig. iron.* om servil, târător.

lacom, *ă adj.* (daco-gr. din *lêkema*, clefăcălă). 1) Cel ce suferă de viciul lăcomiei; 2) cel ce mănâncă mult și clefăind.

lăcomie *s. f. V. prec.* 1) Mare poftă de a mânca; 2) viciul de a dori și a căuta să ai tot mai mult; nesăturare (de ori ce fel). — Și Slavii zic *lakomii*.

lăcomește *adv.* Ca un lacom, cu lăcomie.

lăcomi (a și a se) *v. V. lăcomie*. 1) A dori să apuce, să aibe, cât se poate mai mult; 2) a avea mare poftă de mâncare și a mânca prea mult, cu poftă și prea repede.

laconic, *ă adj. și adv.* (gr. dela numele *Laconia*, o parte din veche Grecia cu capitala Sparta, astăzi numită Peloponez, ai cărei locuitori vorbeau prescurtat). *Liter.* În chip prescurtat (vorbind, frază sau stil); cu înțeles nedelușit, sau cu înțeles ascuns.

laconism *V. prec.* Felul laconic de a vorbi sau scrie, în mod prescurtat sau cu înțeles ascuns.

lăcoviște *s. f. V. lac*. 1) Răspândire de multă apă; 2) loc cu lacuri bălți multe.

lăcră *s. f.* (daco-gr. dela *lagara*, scobită sau goală, din rădăcina *lag*, a scobi). 1) Cutie din lemn scobit cu capac tot de lemn (rotundă); 2) coșciug sau sicriu pentru mort.

lăcrămă *s. f. V. lacrimă*.

lăcrămă (a) *v. 1)* A da lacrimi (din ochi); 2) a produce umezeală în formă de picături; 3) *fig.* a plânge; 4) a fi f. trist.

lacrimă *s. f.* (lat. *lacrima*). Picăturile de apă ce curg din ochi când plânge cineva; *fig. poet. lacrîma dimineții*, roua.

lacrimal, *ă adj.* Care produce lacrimi; *anat.* glanda lacrimală.

lacrimație *s. f.* (*pop.* diformat din *reclamație*). Reclamație, petiție.

lăcrimos, *oasă adj.* Cu lacrimi; care produce picături ca lacrimile.

lactațiune *s. f.* (fr. *lactation*, din lat. *lac*, *lactis*, lapte). Alăptare, hrănirea cu lapte.

lactee *adj.* (fr. *lacté*, din lat. *lac*, *lactis*, lapte). Ca laptele; de lapte; *astron. calea lactee*, — bandă albicioasă ce se vede noaptea pe cer, dela miază-noapte spre miazăzi, zisă și *calea robilor*, fiindcă robii, luați de alte neamuri, fugeau noaptea și se călăuzeau de această dungă de pe cer, ca să meargă spre țară. Astronomii afirmă că este formată din nenumerate stele.

lactic, *ă adj.* (lat. *lac*, *lactis*, lapte). *Chim.* Acid lactic se numește un acid organic, ce se găsește în zer sau în laptele acru, sau în zeama de varză (moare de curechiu) și este bun pentru stomac mai ales contra diareiei la copii, sau contra holerei ca preventiv.

lăcul (a) *v. V. lac*. 1) A da cu lac, a lustrui cu lac; 2) *diform.* a locui.

lacună *s. f.* (lat. *lacuna*, groapă, scobitură). *Liter.* gol, lipsă, neajuns; scăpare din vedere.

lăcustă *s. f.* (lat. *lacustra*, dela *lac*, baltă). Zool. Insectă mare, ce se prăsește în număr foarte mare pe lângă bălți și apoi în stoluri pornește și distruge cu desăvârșire sămănăturile pe unde se așază. (Cuiburile lor străvechi erau în bălțile din Dobrogea și au fost sistematic distruse cu ajutorul armatei); *fig. pop.* ființe lacome, mândcioase.

lacustru, *ă adj.* (lat. *lacustrus* de lac). De lac, privitor la lacuri, sau cu lacuri multe.

ladă *s. f.* (daco-gr. din *lathô* dela *lath* (de unde și lat. *lateo*, ascund) = a ascunde). 1) Cutie mare de lemn, cu capac ce se poate încuia, și în care se păstrează lucruri de casă, mai ales pânză, țesături, îmbrăcăminte; 2) orice cutie mare de lemn; 3) *ladă de fer*, cutie mare de fer, cassa de fer pentru bani. — Și german *lade* — ladă, cutie.

lăduncă *s. f.* 1) Ladă micuță (de cismar); 2) *milit.* lădiță mică de metal, atârnată la spate cu un cordon lat aurit, ce trece peste umăr și peste piept, la ofițerii de artilerie,

caalerie și la medici, la uniforma de paradă sau de serviciu.

laf *s. n.* (turc *laf*). Vorbă de spirit, ironie

lăfăi (a se) *v.* (daco-gr. *lôfaô*, a se culcă, întinde). 1) A se răsfața (fig. scădă) în belșug, în traiu înbelșugat; 2) a sta culcat, răsturnat a lene și satisfăcut.

lăfăială *s. f.* *V. prec.* Faptul de a se lăfăi.

lagăr *s. f.* (germ. *lager*, pare din lat. *locare*, a așeză). 1) Așezarea armatei într'un câmp, unde caii stau legați; tabără militară; 2) lanț dela o mașină care leagă și pune în același timp în mișcare (transmișiune).

lagum *s. n.* (turc *lagum*). Mină.

lagună *s. f.* (italian dela *lago*, lac; *laguna*). Lac mic.

laibăr *s. n.* (germ. sas *leibel*). 1) Haină largă ce stă neîncheiată; 2) *olten.* mintean; 3) haină largă a evreilor.

laic, *ă adj.* (lat. *laicus*). Omul care nu face parte din cler, nu este preot.

lăicer (pentru *lăvicer*) *s. n.* (dela *laviță* form. *lăvicer* și *lăicer* (lăiță). Scoarță îngustă, țesută din lână de felurite colori, care se așterne pe pat, pe laviță (la țară).

laiciză (a) *v. V. laic.* A face la fel cum sunt laicii, după felul laicilor.

laicizare *s. f.* Transformare în felul cum sunt laicii; conducerea treburilor bisericești (a școalelor clericale) de către laici.

laie *s. f.* (daco-gr. dela *laos*, popor și mulțime, cârd). Cârd, mulțime, grupă (de țigani). — Și Polon *laia*.

lăieș sau **lăieț** *s. m. V. prec.* Țigan din cei ce umblă în cârd (din laie).

lainic, *ă adj. V. laie.* Ca Țiganul din laie; vagabond, rătăcitor, fără căpătâiu.

lăinic (a) *v. V. preced.* A fi lainic; a vagabonda.

lăiță *s. f. V. laviță.*

laiu, **laie** (lână) *adj.* (daco-gr. dela *laos*, popor). Pentru popor, vulgară, ordinară; (lână de oaie care are culoare neagră, obicinuită (roșcată) nevăpsită.

lălăi (a) *v.* (lat. *lallo*, fr. *laleô*). 1) A cânta *la la la*; 2) a cânta copilului ca să adoarmă: *la-li, la-li!*; 3) *iron.* a cântă urit; 4) a face zgomot.

lălăit *s. n. V. prec.* Cântare tare și urită, cu silabele *la, la, la!* — *fig.* zgomot.

lălanghită *s. f.* (comp. *lala* + *inghite* — cântă inghite). Numirea unui fel de prăjitură (clăite?) cari se inghit repede și zgomotos — fiind gustoase, plăcute (poate colțunași).

lălău, **ăie** *adj.* (lat. diform din *lanio*, a smulge, a s'ășia). Neîngrijit (cu hainele neîn-

cheiate sau rupte, cu părul nepieptănat) ca și *desmățat*.

lalea *s. f.* (lat. dela *lilium*, crin, prin analogie). *Bot.* Plantă din familia liliaceelor, care face o mare și frumoasă floare roșie sau galbenă, ce împodobește grădina primăvara. — Și Turcii zic *lale*.

lamă *s. f.* (fr. *lame*, din lat. *lamina*). 1) Placă îngustă și lungă de metal; 2) ferul care taie (dela cuțit ori sabie).

lamă *s. f. Zool.* Numirea unui animal din felul rumegătoarelor, ce trăește în Peru, din a cărui lână se face stofa numită *alpaga*.

lămăie *s. f.* (arab *leimun*, și gr. *lemoni*, numirea arbustului care face lămăi). Fruct alben de lămăiu, cu zeama foarte acră.

lămăier *s. m.* Cel ce vinde lămăi.

lămăiță *s. f.* Floare de lămăiu; coroană de floare de lămăiu ce se pune la capul misei și la buchețele la nuntă.

lămăiu *s. m. V. lămăie.* Arbust ce crește în țerile calde și produce lămăi.

lambă *s. f.* (daco-gr. dela *lambano*, prind, apuc). Lanțul sau frânghia ce leagă capătul osiei dela car cu crucea din mijlocul carului, sau cu cea din față.

lâmbar *s. m. 1)* Ferul, cuiul, îndoit dela osie, ce prinde lamba; 2) un fel de rândeă.

lamentă (a se) *v.* (fr. *lamentar*, din lat. *lamentari*). A se jeli, a se văicări, văietă.

lamentabil, *ă adj.* Jalnic, vrednic de plâns. **lamentajiune** *s. f. V. lamentă.* Jelire, jelanie, văicăreală.

lamină (a) *v.* (lat. *lamina*, placă de metal îngustă; de aici fr. *laminer*). A preface un metal în placă, tablă, în bucăți late, în lame.

laminare *s. f.* Lucrarea de a lămina.

lamoste *s. f.* (lat. dela *lamia-est* = este *lamia*, duh rău ce se credea că sugă sângele copiilor). *Med.* Boală de copii cu colici, dureri foarte mari.

lampă *s. f.* (lat. *lampas*, faclă, lampă, dela gr. *lampô*, strălucesc). Vas anume construit pentru a lumina, arzind în el oleiu sau petrol (gaz). etc.

lampadar *s. n.* (fr. *lampadaire*). Un fel de polcandel cu multe lămpi.

lampagiu *s. m.* Cel ce îngijește și aprinde lămpile.

lampant *adj.* Pentru lampă (petrol).

lampasuri *s. pl.* (din gr. *lampos* = aprins ca focul). Fășii roșii laterale, la pantalonii ofițerilor din artilerie).

lampion *s. n.* (fr. *lampion*, lampă mică, opaiț). Balon mic, de hârtie colorată, în care arde o lumină (ca decor pentru iluminație de paradă).

lampist s. m. (fr. *lampiste*). Lampagiu.

lamură s. f. (daco-gr. dela *lamyria*, ce este esențial). 1) Făina cea mai fină (din miezul grîului); 2) fig. floarea sau esența (dintr'un lucru).

lămuri (a) v. (daco-gr. din *lamyros*, profund, esențial). 1) A descărca, descălci; 2) a limpezi; 3) a explica; 4) a dumeri; 5) a purifica (aurul).

lămurare s. f. Acțiunea de a lămuri: 1) clarificare; 2) deslușire, explicație; 3) destilare.

lămurit, ă adj. și adv. V. prec. 1) Descurcat; 2) clarificat; 3) dumerit; 4) explicat, priceput, înțeles; 5) purificat (aurul).

lămuritor, oare adj. Care lămurește.

Ian s. n. (daco-gr. *laion*, câmp sămănat). Câmp cu sămănături pe el; ogor.

Iână s. f. (lat. *lana*). 1) Părul ce crește pe oaie; 2) stofă din Iână; 3) Iână broștească, bot. un fel de alge, fire verzi, ce se fac pe baltă; 4) tort din Iână.

Iânărie s. f. 1) Stofe de Iână; 2) atelier unde se lucrează Iâna.

Iânăriță s. f. Bot. (lat. din *linum*, in; *linurica*). Un fel de plantă care seamănă cu inul.

Iance s. f. (lat. *lancea*). Suliță lungă cu vârful de fier ascuțit.

Iânced, ă adj. (lat. *languo, ere*, a se moleși și *languidus*, moleșit). 1) Muilat, moleșit, fără putere; 2) slăbănogit; abătut (se zice și *Iânced*).

Ianceolat, ă adj. (fr. *lancéolé*). Bot. În formă de lance (frunzele sau petalele unei plante) adică ascuțite, ca Iancea.

Iânceală s. f. (lat. *languens*, moleșit). 1) Moleșeață; 2) descurajare.

Iâncezi (a și a se) v. (lat. *languesco*, a slăbi, a se moleși). 1) A fi neactiv, a sta moleșit; a se moleși; 2) fig. a sta în părăsire și în neactivitate.

Iâncezire s. f. Faptul de a Iâncezi.

Iâncer s. m. V. lance. Soldat ce poartă lance.

Iândau s. n. (citit *lando* — fr. *landau*, din germ. *landau*). Trăsură mare de lux, cu acoperiș ce se înalță dela spate și din față, formând un cupeu.

Iandgrav s. m. (germ. *land*, țară pământ; *graf*, conte). 1) Titlul unor principii din Germania veche; 2) magistrat ce făcea dreptate în numele împăratului.

Iandgraviat s. n. 1). Ținutul ce aparține unui Iandgrav; 2) autoritatea Iandgravului.

Iang! Iang! interj. Exprimă sunet de clopot.

Iângă prep. și adv. (din lat. *langum*, în

laț, dea lungul). Alipit de; în apropiere de; alături de; pe alături.

Iângen, ă adj. V. Iânced.

Iângoare (sau Iingoare) (lat. languor, slăbiciune, oboseală, boală). Med. Boală care moleșește și culcă la pat; se zice așa la *febra tifoidă*, care ia puerile și omul zace 4-6 săptămâni; 2 săptămâni după scularea din pat, nu trebuie să mănânce de loc pâine, ci alimente moi și bine fierte.

Iânguros, oasă adj. și adv. (fr. *languoreus*, din lat. *languor* moleșeală, Iene). Moleșitor, a Iene.

Iângustă s. f. (fr. *langouste*). Zool. Rac de mare, de dimensiuni mari.

Ianifer, ă adj. (lat. *lana*, Iână; *ferre*, a purtă). Care poartă sau care produce Iână.

Iânos, oasă adj. Cu multă Iână; păros.

Iansă (a și a se) v. (fr. *lancer* — dela lat. *lancea*, a arunca cu putere — ca Iancea). 1) A arunca, a da drumul; 2) fig. a răspândi, a împrăștiia (vestea, un apel, etc.); 3) a pune pe apă un vas plutitor.

Iansare s. f. V. prec. Acțiunea de a Iansă.

Ianș s. n. (daco-gr. din *taxeo*, a prinde, a agăță). 1) Șir de verigi prinse una de alta; 2) fig. prins unul de altul; legătură puternică; 4) măsură agricolă ca de 10 stânjeni; 5) pl. fig. robie; 6) adv. succesiv — se Iânș.— Și Ungurii au cuvântul *Iancz* și slovean *Ianș* = în șir.

Ianternă s. f. (lat. *lanterna*). Lampă.

Iântef sau Iântete s. m. (dela *Iaț*, *Iăți*, lemn cu forma Iātuș). Fâșie Iātușă, lungă, de scândură, ce se bate pe căpriori și pe care se prinde sîndrîlă, oalele sau țigla de pe casă; (se făcea primitiv din lemnul rotund, căruia i se da formă Iātușă).— Și germ. *latte* (sas *Iaz*) din lat. *Iate* și *Iatus*.

Ianțetă s. f. (fr. *lancette*, dela lat. *lancia*, suliță). Medic. Cuțitaș ascuțit la vârf, pentru operații medicale sau p. vaccinare, deschiderea vinelor, a buboaielor (abcese).

Iânțug s. n. V. Ianș. Ianș mic, pentru legat ceasornicul, etc.

Iânțuit, ă adj. Legat cu Ianș.

Iânțușor s. n. Mic-Ianș.

Iânuri s. pl. V. Iână. Felurite calități sau stofe de Iână.

Iaolaltă adv. (comp. *la-o-(una)-alta*). De-a una cu alții, dimpreună, la un loc în grămadă.

Iapidă (a) v. (lat. *lapis*, piatră; *lapidare*). A bate cu pietre, a ucide cu pietre.

Iapidar, ă adj. (lat. *lapis*, *lapidis*, piatră). De piatră, pentru piatră; *Iitere lapidare*, ca acele ale inscripțiilor antice depe pietre; *stil*

lapidar, în felul inscripțiilor antice, stil concis, pe scurt.

lapidare s. f. Acțiunea de a lapidă.

lapts sau **lapis-lazuli** s. m. (lat. *lapis*, piatră, *lazuli*, de azur). *Med.* O sare de culoare albastrie frumoasă, compusă din silicat de aluminiu, sodă și var, servește la cauterizare, arderea unei bube.

lapoviță s. f. (comp. lat. *lavo-nix* = a uda nins). Ploaie cu fulgi de ninsoare, care udă tare.

lapsus s. n. (lat. *lapsus*, lunecare). Greșală, omisiune, lipsă.

laptagiu s. m. (comp. *lapte* + lat. *agere*, a lucra). 1) Care prepară, lucrează și vinde lapte sub felurite forme; 2) aducător de lapte spre vânzare.

lăptăreasă s. f. V. *lapte*. Femeea care aduce spre vânzare lapte.

lăptărie s. f. 1) Magazin unde se vinde lapte sau unt, brânză, smântână; 2) locul unde se adună și se prepară laptele la o fermă.

lapte s. m. (lat. *lac lactis*, lapte). 1) Lichidul alb din țife, cu care animalele mamifere își nutresc puii; 3) *lapte dulce*, lapte de curând muls; 3) *lapte acru*, lapte acrit sau fermentat; 4) *lapte covăsit*, idem; 5) *lapte bătut*, lapte încheag și apoi bătut, după ce s'a luat smântâna, sau și cu smântână cu tot; 6) laptele rămas în putineiu, după ce a fost bătut și scos untul (zis și *zară*); 7) *lapte de pasăre*, lapte fierț și amestecat cu albușuri de ou iar apoi bătut mult ca să se facă spumă; 8) lapte din semănță de cânepă; 9) *fig.* curat, adevărat; 10) *lapți*, substanță albă și moale, ce se află în peștii bărbați și servește pentru fecundare, însemnănțare; 11) *lăpturi*, mâncări numai din lapte; 12) substanța albă din boabele de porumb încă necoapte; 13) *Bot.* *laptele cănelui*, plantă din fam. dicotiledonelor care dă, când e ruptă, un lichid alb gros (se mai zice *euphorbe*); 14) *laptele pasării*, plantă a cărei flori se deschid numai ziua dela ora 10 sau 11; 15) *laptele stânței*, numirea unei plante dicotiledonă, dialipetală, ce crește pe stânci.

lăptoc s. n. (lat. dela *loc-torculum*, locul dela teasc). Deschizătura dela jghiabul morii, pe unde se dă drumul apei să curgă, când trebuie să meargă moara; jghiabul morii.

lăptos, **oasă** *adj.* V. *lapte*. 1) Care dă lapte mult; care are lapte; 2) care este ca laptele; *fig.* îmbelșugat, bogat.

lăptucă s. f. (lat. *lactuca*). *Bot.* Plantă din genul compoșeilor, ce se cultivă în grădini,

pentru salată, numită astfel pentru că este fragedă și are un suc lăptos.

lăptuca-oalei s. f. *Bot.* Un fel de lăptucă sălbatică.

lăpturi s. n. pl. V. *lapte*. Lapte sub felurite forme preparat pentru mâncare.

lari s. m. pl. (lat. *lar*, *laris*, (dela un cuvânt etrusc, ce înseamnă șef). 1) Zeul patron al casei la Romani; 2) statuetele acestor zei.

larg s. m. (lat. dela *largus*, din belșug). 1) Întinsul, întinderea (mării); 2) lărgime și îndămănare; 3) îndămână; 4) *fig.* piacul, voia deplină.

larg, **ă adj.** V. *prec.* 1) Mult încăpător, mult cuprinzător, vast, întins; 2) *adv. pe larg*, desvoltat, explicit, amănunțit; 3) *mână largă*, dărnicie (ca și lat. *largiri*, a da cu amândouă mâinile, dărnice); 4) generos, dărnice.

lărgi (a și a se) v. 1) A întinde, a extinde; 2) a face mai încăpător; 3) a deschide tare.

largo *adv.* (italian *largo*, incet). *Music.* Mișcare de tact sau timp, incet, rar, în care trebuie cântat.

laringlan, **ă adj.** V. *larinx*. A laringelui, de laringe.

laringită s. f. (fr. *laryngite*). *Med.* Inflamarea laringelui.

larinx sau **laringe** s. n. (gr. *laryngx*). *Anat.* Partea de sus a traheicii artere unde se produce vocea.

larului (domnului) s. m. (lat. *larulus*, mic zeu (domn) = *mic dumnezeu*). Numire pruncului Ius Christos, ce se repetă într'o cântare de stea, ce o cântă, copiii la Crăciun.

larmă s. f. (daco-gr. *talema*). 1) Zgomotul mare ce fac câinii când s'a întâmpnat ceva; 2) zgomot mare de bătaie, de ceartă; 3) gălăgie. — Și Sărbii zic *larma*.

larvă s. f. (din lat. *larva*, arătare). *Zool.* Insecta în stare de formație, după ce a părăsit oul; de asemenea starea de formație a unor pești și a unor crustacee.

laș, **ă adj.** și *adv.* (lat. din *laxus*, moale, slab, s'a format fr. *lache*). 1) Slab de curaj; fricos; fără curaj; 2) cu viclenie din cauza fricei.

lăsă (a și a se) v. (lat. *laxo*, *laxare* a lăsa slobod, a slobodi). 1) A lăsa slobod, a slobodi; 2) a părăsi; 3) a se sprijini, bizui; 4) a iertă; 5) a se scobori în jos; 6) a da drumul; 7) a se descompune, a se împrăștia, a se muiă; 8) a se aplecă sau a se curbă; 9) a se așeză, a se face (frig, noapte, ger); 10) a permite, a îngădui; 11) a se desbără, desobicinui (de vin, de tutun); 12) a se culcă; 13) a secretă; 14) *lasă gura apă*, a pofti tare (ceva de mâncare); 15) *lasă, lăsă!* așteaptă;

16) a lăsa de azi pe mâine, a amâna mereu; 17) amenințare; 18) a lăsa în plata d-lui, a ierta, (lăsa să-i răsplătească D-zeu).

lăsare s. f. V. preced. Acțiunea de a și a se lăsa.

lăsat, *ă* **adj. pop.** 1) Părăsit; 2) divorțată; 3) încetat; 4) slobozit; 5) aplecat sau curbat; 6) muiat; 7) lăsat de D-zeu, creat sau orânduit de D-zeu.

lăsatul de sec sau de carne, *sn.* (din lăsat și V sec.) Ziua de când încetează de a be mai mâncă carne sub orice formă și de când începe (a doua zi) postul paștelui sau al crăciunului, al sf. Petru, sau al sf. Marii.

lasciv, *ă* **adj.** (lat. *lascivus*, care zburdă, glumeț, vesel, desfrănat). De zburdălnicie, desfrănat; *adv.* de petreceri desfrănate.

lascivitate s. f. V. preced. Darea la petreceri sau desfrâu.

lăscălață s. f. (lat. din *lasanum-quasi*=ca-tucalu). Oală țărănească cu două mânuși.

laşitate s. f. V. *laş*. Siarea de a fi laș; frica și lipsa de curaj.

lăstar s. m. (scurtat din *vlăstar*, daco-gr. dela *vlasteo*, a încolți, a îmboboci, a crește). Mlădiță, crenguță ce răsare din tulpina viei, au a unui arbore; *fig.* fiu, urmași.—Și Bulgarii zic lăstari.

lăstări (a) v. V. preced. 1) A produce lăstari; 2) a naște, a avea fii; 3) a curăți de lăstari.

lastic s. n. V. *elastic*.

lastră s. f. (diform. din *lustru*, *lustră* ca lustrin). Numire veche a unei țesături de mătăsă pentru rochii.

lăstun s. n. (diform lat. din *lustrum* gaură de noroiu, viziună de glod). *Zool.* Un fel de rândunică ce are gâtul alb în loc de roșu, și care și face cuibul tot din noroi ca rândunica.

lat, *ă* **adj.** (lat. *latus*, lat). 1) Care are întindere în lățime,—care nu e îngust; 2) *iron.* mareț, grav, important; *adv.* cu largime, întins.

lat s. n. V. *prec.* Dimensiunea largimei, lățimea, partea lată a unui lucru.

lați s. pl. (din *lat*, lați). Lățimea de pânză, *câmașe din 2 lați*.

laț s. n. (daco-gr. dela *lazeo*, a prinde și *lat lacio* = a prinde în laț). 1) Juvăț, (inel de ață, de frânghie sau de păr, care strângându-se prin tragere, apucă, prinde); 2) scândurice prevăzută cu lațuri de păr, ce prind păsările de picior; 3) *fig.* cursă, prinzătoare.—(din aceiași bază este *lazo* span. și *lasso* fr.).

lătâng, *ă* **adj.** (V. *lat*, cu sufix latin *ango*

a strânge). Laț, dar nu prea mult (ci cam strâns), lătuț, lătișor.

lătăreț, *eață* **adj.** V. *lat*. Cam lat; cam turtit.

lațe pl. (daco-gr. dela *lasios*, cu păr, păros). Șuvițe de păr (nepeptănate).

latent, *ă* **adj.** (lat. din *latens*, a sta ascuns, *latens, latentis*). Ascuns, tănuit; ce nu iese la iveală; termen științific despre: căldura corpului; boale ce stau câțva timp ascunse; muguri sau flori ce nu se dezvoltă curând.

lateral, *ă* **adj.** și **adv.** (lat. dela *latus*, *lateralis*, coastă, lature și *lateralis*). Dela o lature, dela o parte; pe margine, lăturălnic.

lateș, *ă* **adj.** (din vorba *lat*, cu sufix latin *esse*=a fi). 1) Care este lat; 2) cu coarnele mult desfăcute (bou), sau lat în frunte.

lăți (a și a se) v. (baza lat. *latus*, lat). 1) A întinde sau lărgi în lățime; 2) a turti, a face lat; 3) a răspândi în toate părțile; 4) a împrăști (vorba); 5) a se răspândi; 6) a se întinde (cerneala la scris).

latifundiar, *ă* **adj.** V. *urm.* De *latifundiu*.

latifundiu s. n. (lat. *latifundium*). Moșie mare și întinsă.

lățime s. f. V. *lat*. Dimensiunea în lat a unui lucru.

latin, *ă* **adj.** (lat. *latinus*, de neam latin, din cei ce locuiau partea de mijloc a Italiei, numită *Latium*). 1) De neam latin, cel ce vorbea latinește și era cetățean roman; 2) care se trage din latini; 3) *fig.* catolic; 4) *latina*, limba latină.

latinesc, *escă* **adj.** 1) Dela Latini, al latinilor; 2) catolic.

latinește **adv.** 1) Ca latinii; 2) cu vorbire latinească; 3) în limba latinilor.

latinism s. n. 1) Tot ce ține de latini și de latinitate; 2) construcție, frază, ca în limba latină.

latinist s. m. 1) Specialist care cunoaște bine limba latină; 2) care ține la latinitate sau tinde a latiniza.

latinitate s. f. 1) Calitatea de latin; 2) modul de a vorbi și scrie latinește.

latiniză, (a) v. 1) A da forme sau terminațiuni latine cuvintelor; 2) a întrebuiți prea multe vorbe latine.

latinizator s. m. Cel ce latinează.

latinoman s. m. (din vorba *latin* și *gr. mania*, nebunie). 1) Cel ce are patimă, dragoste prea mare pentru latini; 2) cel ce imitează servil limba latină.

lățire s. f. Acțiunea de a lăți.

latitudine s. f. (lat. *latitudo*, *latitudinis*). 1) Largime; *fig.* îngăduință; 3) *geograf.*

măsură de lărgime, luată pe pământ dela equator spre nord sau spre sud, prin grade pe meridian; 4) climă raportată la latitudine.

lătoc *s. n. V. lăptoc.*

lătos, oasă *adj.* (daco-gr. *lasios*, cu păr, părös). 1) Cu mototoale de păr încălțit; 2) *fig.* cu părul mare și neîngrijit; 3) cu păr lung și creț; 4) părös, cu lațe (cergă, pătură).

lătră (a) *v.* (lat. *latro, latrare*). 1) A hămăi (căinele); 2) *fig. iron.* a striga în zadar; 3) *fig.* a bârbi.

lătră'n-lună *s. m.* (din *lătră la lună*). Om care vorbește tare și zadarnic.

lătrat *s. n.* Zgomotul lătrării; acțiunea de a lătră.

lătrător, oare *adj. V. lătră.* Care lată *prop.* și *fig.*

lătrătură *s. f.* Zgomotul lătrării; acțiunea de a lătră.

lătrină *s. f.* (lat. *latrina*, loc retras). Privată, umblătoare, ieșitoare.

lățul (a) *v. V. laț, leaț, lănteț.* A bate lați sau leături, ori lănteți pe căpăriorii casei.

lătunoaie *s. f.* (dela *lat*, și lat. *latus*, margine). 1) Lipsa parțială a unui fir de urzeală în pânză țesută; 2) scândură rea, formată din latura, marginea bușteanului; 3) un fel de plasă pentru prins pește.

lăturalnic, ă *adj. și adv.* (din lat. *lateralis, e*). 1) Dela o margine, din coastă; 2) pe delături, pe înconjur; 3) *fig.* fără însemnătate; 4) pieziș, indirect, accesoriu.

lăturaș, ă *adj.* (lat. *latus, lateris*, margine, coastă). 1) Calul care trage ca adaus, pe margine; 2) de ajutor, adăugat.

lature *s. f. V. prec.* 1) Coastă, margine; 2) față; suprafață; 3) *geom.* linie care mărginește; 4) direcțiune; 5) parte, abatere.

lături (în) *adv. V. prec.* 1) La o parte; 2) spre margine.

lături *s. pl.* (lat. *lotor, lotoris*, care spală—curată de grăsime). 1) Apa murdară în care s'au spălat vasele de mâncare; 2) apa în care s'au spălat vasele de mâncare și în care se amestecă rămășițe dela gătitul mâncărilor, sau țărățe și care se dă ca hrană la porci; 3) hrană lichidă ce se dă porcilor; *fig.* mâncări foarte prost gătite. (*pop.*)

lăturoale *s. f. V. lătunoaie.*

lăudă (a și a se) *v.* (lat. *laudare*). 1) A vorbi foarte de bine de ceva sau despre cineva; 2) a glorifica, a prea mări; 3) a spune aprecieri bune despre sine; 4) *fig.* a amenința; 5) a se făli.

laudă *s. f. V. prec.* Acțiunea de a lauda.

laudabil, ă *adj.* (lat. *laudabilis*). Vrednic de laudă, de laudat.

laudan *s. n.* (lat. *laudanum*). Medicament lichid, limpede, cu baza de *opium*, care are efect de a adormi.

lăudăros, oasă *adj. și s. V. lăudă.* Care se laudă mult.

lăudăroșle *s. f. V. prec.* 1) Laudă mare despre sine; 2) deprinderea de a se lauda pe sine.

lăudat, ă *adj.* Despre care se spun vorbe bune, laude; glorificat.

lăudător, oare *adj. și adv.* Care laudă; cu laude.

lăuntric, ă *adj. și adv. V. lăuntru.* Din lăuntru, intern; în lăuntru.

lăuntru (în) *adv.* (comp. din *la* și *intru*). 1) În corp; 2) *fig.* în țară (nu în străinătate).

laur *s. m.* (lat. *laurus*) *Bot.* 1) Numirea unui arborăș ce este totdeauna cu frunzele verzi, numit și *dafin*; la antici era simbolul gloriei, căci din foi (frunze) de dafin se făcea cununa cu care se încununau eroii; 2) *fig.* simbolul victoriei; 3) *pop.* mărăgună; *at mănecat lauri?* = ești nebun. *Olten.*

laureat, ă *adj.* (dela vorba *laur*). 1) Cel ce a terminat studiile unei școale superioare de muzică sau de arte frumoase, cu succes—căci în timpurile trecute, se încunună cu cunună de lauri, la solemnitatea de terminarea studiilor; 2) cel ce a terminat cu succes un învățământ academic.

lăurușcă *s. f.* (din lat. *labrusca*). *Bot.* Viță sălbatică.

lăut, ă *adj. V. la.* 1) Spălat cu apă caldă pe cap; *s.* spălarea cu apă caldă pe cap sau pe corp.

lăută *s. f.* (daco-gr. dela *lydos*, numirea unui instrument de muzică întrebuințat de *lydion*, actor de pantomină (lat. *ludius*, de aci și fr. *luth*). Numirea instrumentului vechiu, muzical, cu strune, asemănător cu cobza sau cu țitera.

lăutar *s. m. V. lăută.* 1) Cel ce cântă cu lăuta; 2) muzicant (de instrumente cu strune), care cântă pentru plată; 3) țigan muzicant; 4) *fig.* albina trântor (care bazele).

lăutoare *s. f. V. la și lăut.* 1) Apa caldă pentru spălat capul; 2) spălarea capului cu apă caldă.

lăuză sau **lăhuză** *s. f.* (daco-gr. dela *lechóos*, femee care naște, din baza *lech*, culcat). Femeia care stă culcată în pat după ce a născut (mai corect *mold. lehuză*).

lăuzi (a) *v. V. prec.* A fi lăuză.

lăuzie *s. f.* Starea sau timpul cât o femee este lăuză.

lavă *s. f.* (italian *lava*). Materie aprinsă ce țiește din vulcanul care erupe.

lăvicer sau lăicer *s. n.* V. *lăiță* și *lăviță*. Scoarță îngustă din lână colorată, ce se așterne pe pat sau pe lăviță.

lavină *s. f.* (lat. din *lavo*, a spăla și *venio* a veni). Cădere mare de apă care ia tot în cursul ei.

lăviță *s. f.* (daco-gr. din rădăcina *lech* și verb. *legō*, a culcă și *lechos*, pat). Pat de lemn foarte îngust (mai mult un scann de lemn lat și lung ce ține loc de pat) — mai corectă pare forma *laghiță* (în Moldova).

lavoar *s. n.* (fr. *lavoir* — cit. lavoar, din lat. *lavare*, a spăla). Mobilă din casă, pe care stă vasul în care se spală zilnic oamenii pe obraz.

lavră *s. f.* (gr. dela *laura*, coridor). Camere în rând (chilii) unite prin coridor, în care stau călugării (cuvânt mai mult întrebuințat la slavi (Ruși) spre a denumi mănăstirile cele mari).

lavretină *s. f.* (pare dela numele plantei *laur*). Bot. Numirea unei plante din familia labiatelor, zisă și *vinerită*.

lawn-tenis *s. n.* (engl. *lawn-tennis*: *lawn*, pajiște; *tennis*, joc cu mingea). Sportiv. Joc cu mingea pe un loc neted sau pe o pajiște netedă; jucătorii dintr'o partidă bat și aruncă (cu rachetele) mingea spre adversari, cai trebuie să o lovească și ei din mers.

laxativ *s. n.* și *adj.* (lat. de la *laxare*, a întinde, a slobozi). Medic. Medicament care sloboade stomacul și intestinale ca să meargă alimentele, sau care produce eșire (purgație).

laz *s. n.* (lat. *laxus*, slobod). Pământ curățit de tufeniș sau mărăcini și dat spre a se ară.

lazaret *s. n.* (fig. dela numele lui Lazăr care a fost învieat de Christos). Spital sau loc pentru izolare și căutarea bolnavilor ce suferă de boli contagioase.

lazarone *s. m.* (cuvânt italian *lazzarone*). Numire dată populației sărace din Neapole; care șade tolnăit pe marginea orașului.

lăzească *s. f.* (dela vorba *laz*, loc curățit de tufe — raport ca între *bătuta* și *bătătură*). Horă (ce se joacă pe laz).

lăzui (a) *v. v.* *laz*. A curăți de tufișuri și a ară un loc.

lăzuire *s. f.* Acțiunea de a lăzui.

lazulită *s. f.* V. *lapis-lazuli*.

le *pronume*. (din lat. *ille*, acel). Forma plurală a lui *ii*, dela pers. a treia; fem. o, ca în: *le duce*, *le înoață* (pe ele).

leac *s. n.* (lat. din *lycium*, doctorie extrasă din niște plante — special din gr. *lykion* = nerprun, plantă medicinală ce crește

în Carpați zisă și *salbă moale* sau *pașă-chină*, *părul ciutei*, sau verigar — esența se dă ca purgativ, iar femeile fac baie la copii pentru a-i vindeca de unele boale). Medic. 1) Medicament sau doctorie (băbească); 2) descănțețe sau vrăjitorie cu care se vindecă o boală; 3) *pop*. Vindecare; medicament; remediu; 4) *fig.* mijloc, măsură, remediu sigur (moral). — Slavii zic *lekarstvo*, *lecii*, și *lekari* = medic, cu terminația *ar*, daco-latină; amplificarea arată împrumutul dela forma primă simplă *leac*.

leacă (o) *s. f. adv.* și *adj.* (daco-gr. din rădăcina *lik*, a fi puțin, a fi mic, *oligos*, puțin). Cantitate mică; puțin.

leader *s. m.* (engl. *leader*, citit lider). Șeful unui partid politic sau unul din căpetenii într'un partid politic.

leată *s. f.* I (dac-gr. din *lafyama*, mâncare, nutriment). 1) Salariu, remunerație, onorariu; plata lunară sau anuală pentru serviciu aduse statului, unei autorități, sau unei persoane particulare; *vechiu*, soldă militară, (compară *salar*).

leată *s. f.* II (daco-gr. dela *lafyssó*, a rupe, a face în bucăți). 1) Tăușul toporului (partea făcută din oțel și care taie); 2) lopățică sau cuțit din lemn.

leagăn *s. n.* (daco-gr. din *legō*, a culcă). 1) Albiuță în care se culcă copilul mic, sau cutia de lemn, sau de împletitură, ce servește pentru a culcă copilul mic și care este astfel sprijinită la capete în cât se poate ușor balanță, legână; 2) dăinăș sau scărnciob atârnat de furci înalte, pentru a se balanța, legână; 3) *fig.* vârsta fragedei copilării.

leah *pl. leși s. și adj.* (din slav *les*, pădure, de unde *polesia*, păduroasă sau peste pădure). Numire veche dată Poloniei și po-onilor — polon.

leal, *ă adj. și adv.* (după fr. *loyal* (citit *loial*, din lat. *legale*, legal). Cinstit, sincer (om la care cuvântul dat este ca o lege).

lealitate *s. f.* (după fr. *loyalitté*). Cinste, sinceritate; ținerea cuvântului dat.

leandru *s. m.* (dela numele lui *Leandros*, bărbat foarte frumos, ce fu iubit de *Hero*, preoteasă a *Veneros*, — mit. gr.) Bot. Numire arbustului ce face frumoase flori albe sau roze — *oleandru*, zis lat. *laurus*.

leasă *s. f.* (lat. scurta din *plexa*, împletită). 1) Împletitură de nulele, curbată la un capăt, ce sprijine produsele puse în car ca să nu cadă; 2) împletitură din nulele groase, curbată la un capăt și cu fundul de jos plan, unde se pun porumbii (păpușoi) uscați și se bat cu parul spre a desprinde grăunțele; 3)

tufeniș sau desime mare de nuiele sau lăstari într'o pădure; 4) *fig.* desime.

leat *s. n.* (slav. dela plural *leta*, ani, iar sing. *god*, an). 1) Anul; 2) data, timpul; 3) soldat din același an, camarad.

lebadă *s. f.* (daco-gr. dela *lēbēs*, *lēbētos*, scăldător, scăldător. *Zool.* Numirea păsării aquatice cu gât foarte lung, și cu penele de tot albe, care plutind pe apă neconținut se spală. — Și Slavii zic *lebedi*.

lectică *s. f.* (lat. *lectica*). Pat portativ pentru dus, transportat bolnavii în timpurile vechi; apoi un fel de scaun luxos, pe care era dus nobilul de către doi sau patru sclavi, ținând loc de trăsură din zilele noastre (în orient).

lecțiune *s. f.* (lat. din *lego*, *lexi*, *legere*, a citi; și deci *lectio*, *lectionis*, citire, bucată citită). 1) Bucată, parte, dintr'o carte, ce se dă școlarului a o învăță; 2) temă, ori lucrare, exercițiu, ce se dă anume pentru făcut școlarilor; 3) *fig.* morală sau muștrare făcută cuiva; învățătură de minte; 4) *fig.* pedeapsă de îndreptare.

lector *s. m.* (lat. *lector*, cel ce citește). 1) Cititor; 2) profesor de limbi străine, care învață pe studenți cum să citească corect.

lectură *s. f.* (lat. *lectura*). 1) Citire; 2) felul de a citi; 3) cartea cu bucăți de citire.

lecul (a și a se) *v. V. leac*. 1) A vindeca; a căuta, a curarisi cu leacuri; 2) *fig.* a se părăsi de o deprindere rea.

leacur *s. f. V. prec.* Acțiunea de a lecuși *prop.* și *fig.*

lecut, *ă adj. V. leac*. Vindecat *prop.* și *fig.*

lecută (o) *adj. V. leac* și *lecutică*.

lecegiu *s. m. V. leafă*. 1) Funcționar slujbaş, care primește leafă, (mai ales dela stat); 2) soldat plătit, mercenar (în vechime); *iron.* care se hrănește din bugetul statului.

left *s. m.* (gr. *lefton*, a suta parte din drahmă). Ban mare de aur, de 5 galbeni, ce poartă fetele de la sate în salbă.

letter, *ă adj.* (daco-gr. dela *lēftō*, a salvă, a mântui). *Iron.* lipsit cu totul (mântuit) de bani; rămas fără bani.

letteri (a se) *v. V. prec.* 1) A pierde toți banii; a mântui, termină banii; 2) a-și pierde creditul.

legă (a și a se) *v. I* (lat. *ligo*, *ligare*, a legă, a bandaja). 1) A înodă, a face nod; 2) a prinde un lucru de altul sau lângă altul (prin frânghie, ață, etc.); 2) a impresură și înodă; 3) a bandaja; *fig.* 4) a începe (prietenie); 5) a face să nu bage seamă (lega la ochi); 6) a prosti (*legă la gard*); 7) a opri, interzice (norii, ploaia, — lucrul în zilele de

sărbătoare); 8) a se — a se prinde, a se agăță (de ceva, de cineva); 9) a se forma boabele de cereale (a legă); 10) a se închegă (laptele sau dulceața); 11) a pune scoarțe (la o carte); 12) a se obliga, angaja; 13) a jură; 14) a conveni; 15) a promite; 16) a nu lăsa în pace; 17) a învinui.

legă (a) *v. II* (lat. *legare*). *Jurid.* A lăsa, a dăru (prin testament) bani sau folosință dela un imobil, etc.

legal, *ă adj.* și *adv.* (lat. *legalis*). De lege; cum cere legea; după lege.

legalitate *s. f.* (lat. *legalitas*). Stare legală, cum cere legea.

legământ *s. n.* (lat. *ligamentum*). Legătură (cu înțeles moral) angajament; convenție.

legaliză (a) *v.* (fr. *legaliser*, din lat. *legalis*). A face pe un act confirmarea că semnătura este adevărată (prin o autoritate judecătorească, administrativă sau de poliție).

legalizare *s. f.* 1) Acțiunea de a legaliză; 2) forma scrisă pentru a legaliză.

legănă (a și a se) *v. V. leagăn*. 1) A (se) balanță cu leagănul; 2) a se clătina (pe valuri); 3) *fig.* a se încântă sau bizui (cu speranța); 4) a se mișca precum se clătina albia.

legănare *s. f.* Acțiunea de a legănă.

legănat, *ă adj. V. leagăn*. Cel ce se leagănă; *s. n.* legănarea.

legănător, oare *adj.* și *s.* Care leagănă.

legănătură *s. f. V. leagănare*.

legat, *ă adj. V. legă*. 1) Înodat; 2) prins împreună, împreunat; 3) închegat, întărit; 4) cercuit (cu cercuri, vasul); 5) agățat (de cineva); 6) bine format (la corp); 7) cu scoarțe (îmblănită — cartea); 8) obligat, îndatorat; *s. n.* 1) îmblănirea cărții; 2) închegarea, întărirea (dulceței); *s. m. jurid.* (lat. *legatum*), dăruire de avere prin testament.

legat *s. m. V. prec.* Cardinal trimis de Papa cu o misiune specială.

legatar *s. m.* (lat. *legator*): 1) Cel ce dăruiește o avere prin testament; 2) Cel însărcinat de donator cu executarea dispozițiilor cuprinse în testament.

legațiune *s. f.* (lat. *legatis*, *legationis*, solie, ambasadă). Solia, reprezentanța unei țeri (de a doua categorie) sau a unui suveran (misiune cu un ministru plenipotențiar). *V. ambasada*.

legătoare *s. f.* (dela *legă*). 1) Cravată (funtă la gât); 2) ața care leagă; 3) broboada albă (pentru femei).

legător *s. m. V. legă*. 1) Cel ce leagă; 2) cel ce îmblănește (cartonează) cărți.

legătorie *s. f.* Atelier de legat cărți.

legătură s. f. (V. *legă*, lat. *ligatura*). 1) Nod, înnodare; 2) broboadă pentru cap; 3) basma în care e legat ceva; pachet legat; 4) îmblânirea cârții; 5) *fig.* unire; înțelegere; 6) cravată; 7) aprobier, raport, relațiune; 8) angajament, obligație; 9) bandaj; 10) *fig.* căsătorie; 11) *vechiu* decret.

legăturică s. f. V. *legătură*. Mică legătură.

lege s. f. (lat. *lex, legis*). 1) Legământ de orinduală, statornicit de oamenii dintr'o țară (prin reprezentanții lor), și care se scrie și se face cunoscut tuturor; 2) poruncile date de D-zeu prin reprezentanții bisericești; 3) statornicirea ce se vede în lumea cerească și pământescă a viețuitoarelor și a lucrurilor; (legile naturii); 4) *pop.* religie, credință; 5) testamentul (vechiu sau nou); 6) *fără-de-lege*, faptă blestemată, rea; 7) regulă; 8) datină, obicei.

legendă s. f. (lat. *legenda*, ce este de cîtit; din *lego*, citesc). 1) Povestire despre fapte eroice (sau despre fapte de necrezut) din trecut; 2) afirmare exagerată; 3) explicarea scrisă pe o hartă sau pe un plan ingineresc ori arhitectural, privitor la semnele grafice întrebuințate sau la alte amănunte.

legendar, ă adj. V. *preced.* Din legende sau ca din legende; *fig.* măreț.

leghe s. f. (baza lat. *leuca* și gr. *leukas*, alb — pentru că leghea, pe drumuri, se însemnă cu semne sau cu pietre albe). Măsură de lungime pe mare sau pe uscat, având cam 4 kilometri.

legiferă (a) v. (lat. din *lex + fero*). A face legi.

legioană s. f. (lat. *legio, legionis*). Corp de armată la Romani.

legionar s. m. (lat. *legionarius*). Cel ce face parte din legiune (soldat roman).

legislațiune s. f. (fr. *législation*, din lat. *lex, legis + latus*, de partea legii). 1) Totalitatea legilor sau legiurile dintr'o epocă, sau de la un popor.

legislativ, ă adj. (fr. *legislatif*). Care are puterea și menirea de a face legi.

legislator s. m. (lat. *legislator*). Legiuitor, care face legi.

legislatură s. f. (fr. *legislature*). Timpul (de 4 ani) pe cât este aleasă o adunare ca să facă legi.

legist s. m. (fr. *léviste*). Cel ce cunoaște bine legile; *medic* *legist*; specialist în medicina legală.

legitim, ă adj. (lat. *legitimus* și fr. *légitime*). Legiuit, după cum zice legea.

legitimă (a și a se) v. (fr. *légitimer*). 1)

A proba că este, sau a face să fie, cum cere legea; 2) a 'și proba identitatea și calitatea sau funcțiunea; 3) a recunoaște ca al său pe un copil nelegitim.

legitimațiune s. f. (fr. *légitimation*). V. *prec.* Acțiunea de a (se) legitima; actul de legitimare.

legitimist s. m. (fr. *légitimiste*). Cel ce susțin principiul legitimității unei dinastii sau dreptul după naștere pentru a succeda la domnie.

legitimitate s. f. (fr. *légitimité*). Calitatea de a fi legitim.

legiul (a) v. (dela *lege*). A face legi; a discuta asupra facerii legilor.

legiuire s. f. V. *legislațiune*. 1) Statornicirea de legi; 2) totalitatea legilor.

legiuit, ă adj. Conform cu legea; cum cere legea.

legiuitor, oare adj. Care face legi; s. m. făcătorul legii.

legiune s. f. (lat. *legio, legionis*). 1) Corp de armată la Romani. (În Dacia erau: legiunea V-a Macedonia (grin Oltenia) și a XII-a Gemina, la Alba Iulia), numărând cam 5—6 mii de soldați complet armați pentru a luptă; 2) *fig.* mulțime mare (de insecte etc.); 3) *milit.* trupă de voluntari sau de streini într-o armată care luptă; 4) *legiunea de onoare* (fr; *légion d'honneur*) decorațiune militară și civilă franceză.

legumă s. f. (lat. *legumen*). *Bot.* 1) Numirea plantelor ce fac păstări sau păstăi; 2) boabele din aceste păstări; 3) *extins.* plante bune p. mâncare.

legumi (a) v. V. *preced.* A mânca numai puțin dintr'un fel de bucate; a gusta din felurile de mâncări numai câte puțin. *Olt.*

leguminos, oasă adj. (după fr. *légumineux*). *Bot.* Plante ce fac fruct în păstări, ca legumele și aparțin familiei dicotiledoanelor, dialipetale superovarate.

lehäl (a) v. (daco-gr. *lêkeô*). A face zgomot tare zadarnic; 2) a lătră câinele; 3) a se certa. *Mold.*

lehamete adv. (daco-gr. din *lêkematos*, obscen, de rușine). Lipsă (aruncat cu desgust) de ceva, *de ex:* lehamete de așa ajutor (ajutor prost, fără folos); *mi-e și lehamete să-l mai rog.* *Mold.*

lehămetis (a și a se) v. V. *preced.* A se desgustă; a se lipsi cu desgust; a nu mai insista.

lehău s. m. V. *lehdă*. Cel ce lehăște.

lehemetuit, ă adj. V. *lehamete*. Dnsugstat; lipsit, renunțat.

lehim s. f. V. *leah*. Mulțime de lehi sau polonezi.

lehuză s. f. V. lăuză.

leică s. f. (daco-gr. din *leykaniē*, gât). 1) Pâlnie; vas mic, găurit la fund și cu o țeavă pentru a introduce un lichid; 2) scurtare din vorba *lele* și *leică*.

leit, **ă** *adj.* (daco-gr. *lēos*, în întregime, întocmai). 1) În întregime, peste tot; 2) întocmai la fel, cu totul asemenea.

leiță s. f. V. *leu*. Monetă de 1/2 de leu vechiu.

lela, *adv.* (daco-gr. dela *laleo*, a cânta). Fără grijă, degeaba, în neștiire, cântând *umbliă lela*. Mold.

lele s. f. (daco-gr. dela *laleo*, a cânta, ca și lat. *lallo*, a cânta (doica). 1) Dragă soră, (soră mai mare) pentru *incântătoare* (soră); 2) *pop. iron.* femeie cu reputație rea, imorală (cântăreață (?) care încântă).

lemn s. n. (lat. *lignum*). 1) Substanța tare a unui arbore; 2) arbore tăiat; 3) *fig.* nesimțire, care nu mai simte de loc; amorțit de tot; 4) *Bot.* *lemnul câinelui*, numirea unui arbust, al cărui lemn prefăcut în cărbune servește la facerea grafului de pușcă; 5) *lemn căinesc*, numirea unui arbust cu cren-gile spinoase; 6) *lemnul Domnului*, plantă înaltă, numită și pelniță; 7) *lemn dulce*, plantă din genul leguminoaselor, a cărei rădăcină dă un suc dulce, din care se fac beuturi răcoritoare; 8) *lemn galben*, arbust cu ghimpi și cu fructe roșii acrișoare; 9) *lemn pucios*, arborăș din familia rosaceelor zis și *sorb* (v. *sorb*); 10) *lemn sfânt*, bucățică de lemn din adevărata cruce pe care a fost restignit Christos; 11) *adv.* în nemișcare, în amorțire (de frig); țeapăn, rigid; 12) *fig.* beat în nesimțire.

lemnar s. m. 1) Cel ce lucrează lemnul și face diferite unelte (roate, car, etc). 2) tâmplar; 3) vânzător de lemne.

lemnărie s. f. 1) Depozit de lemne; 2) atelier unde se fac lucruri, unelte de lemn; 3) cantitatea mare de lemne; 4) meseria de lemnar.

lemnos, **oasă** *adj.* (lat. *lignosus*). 1) Ce este din lemn, cu substanță lemnoasă; 2) ca de lemn, cu fibre tari, bătoase.

lemnș s. n. 1) *Bot.* V. *lemnul Domnului*; 2) mic lemn.

lene s. f. (lat. *lenis*, moale). Moleșeală, lipsă de energie la lucru; trândăvie. — Și Slavii zic *leni* și *lenivii*, *leneș*.

leneș **ă** *adj.* V. *prec.* Cel ce suferă de lene.

lenevi (a se) v. V. *lene*. A perde energia de lucru, a se trândăvi.

lenevie s. f. V. *lene*.

lenevos, **oasă** *adj.* Cu lene; cuprins de lene.

leni (a se) v. V. *lenevi*.

lenetiv, **ă** *adj.* și s. n. (fr. *lénitif*, din lat. *lente*, cu liniște). Care liniștește (medicament).

lent, **ă** *adj.* și *adv.* (lat. *lentē* și *lentus*). Încet, cu liniște, moale, ușor (la mișcări).

lentă s. f. (rus *lenta*). Pânglică, cordea. **lenticular**, **ă** *adj.* (dela lat. *lens*, *lentis*, bob de linte). În forma unui bob de linte, adică: rotund, mai subțire pe margini și mai umflat la mijloc.

lentilă s. f. (fr. *lentille*, din lat. *lenticula*, bobșor de linte). *Flzie.* Sticlă (în forma unui bob de linte), prin care privind, vedem lucrurile mai mari, sau cu forme diferite, după cum mijlocul lentilei este îngroșat în ambele părți, sau numai într-o parte, sau scobit de ambele părți, ori numai de o parte; sunt șase feluri de lentile: *biconvexă*, *planconvexă*, *concavconvexă*, *biconvexă*, *planconvexă* și *convexconcavă*, după forma suprafețelor.

lentisc s. n. (lat. *lentiscus*). *Bot.* Arbore din care se extrage sacăz și care produce fructe cu formă lenticulară, cu coajă foarte tare și cu miez verziu, zise și *fisticuri*.

leoaică s. f. V. *leu*. *Zool.* Partea femească a leului.

leopard s. m. (lat. *leopardus*). *Zool.* Animal carnivor sălbatic, în felul tigruului, având pe pielea galbuie multe pete cu forme rotunde neregulate.

leorbă sau **leorbă** s. f. (lat. dela *labrum*, buze). *Pop. iron.* gură.

leorcă s. f. (daco-gr. *loyō* + *arche*, ud absolut, extrem. 1) Udare foarte mare, (de ploaie) multă; 2) vin foarte slab (poate amestecat cu apă la extragerea din rămășițele dela teasc); 3) vin prost.

leotă s. f. (daco-gr. din *lēos* = *laos*, mulțime, aglomerație). Ceată, mulțime (de țigani), de copii, etc.

lepădă (a și a se) v. (daco-gr. dela *leipō*, (*leipteon*), a părăsi). 1) A lăsa sau a arunca jos; 2) a avortă (a face puiul, copil, înainte de timp); 3) a desbrăcă (haina); 4) *fig.* a părăsi; 5) a renunță; 6) a se desista; 7) a abjură (dela credință); 8) a renega; 9) a vărsa pe jos; 10) *lepădare de sine*, renunțare la persoana sa.

lepădare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a și a se lepădă, *prop.* și *fig.*

lepădat, **ă** *adj.* 1) Aruncat, părăsit; 2) avortat; 3) *fig.* și s. m. renegat, abjurat; 4) vărsat.

lepădătoare s. f. *Bot.* Numirea unei plante zise și *cucurbitică*.

lepădătură s. f. V. lepădă. *Pop. iron.* 1) Lucru aruncat și urit; 2) ființă detestabilă, scârboasă; 3) puiu sau copil avortat; 4) s. acțiunea de a lepădă și avortă.

lepedeu s. n. (daco-gr. din *lebētos*, de spalătoare). *Trans.* Cearșaf. — Și Ungurii zic *lepedo*.

lepidoptere pl. (gr. *lepis*, *lepidos*, coarjă, solzi, *pteron*, aripă). *Zool.* Speță de insecte ce au patru aripi acoperite cu un fel de praf în formă de solzi (fluturi).

lepră s. f. (gr. și lat. *lepra*, pare dela verb *lepo*, a jupui). 1) *Med.* Boală foarte veche, cunoscută la popoarele asiatice și adusă în Europa de legiunile romane; este provocată de baccilul zis a lui *Hansen*, și acoperă corpul cu bube, ce au forma de pete negricioase ce se colesc; 2) *fig. pop.* rău care se întinde, se propagă; agățarea unui rău de care nu poți scăpa.

lepros, oasă adj. Cel bolnav de lepră.

lepsit, a adj. (daco-gr. *lepsis*, apucare). *Fig.* apucat, adică grăbit și desordonat, repezit.

lerul-domn s. m. V. larului-domnului.

les-(majestate) adj. (lat. *laestis*, vătămare, rană). Vătămare (*fig.* rănire) insultă (adusă majestății regelui) și care se pedepsește de lege.

leș s. n. (lat. *lessus*, ucis, din *leto*, a ucide, a omori). 1) Trup (de om sau de animal) mort; 2) schelet de mort.

leșesc, leșească adj. (dela *leah*). Polonesc, din Polonia.

leșie s. f. (lat. *lixivia* și *lix*). Apă alcalină (de sodă) ce se obține amestecând apă ferbinte cu cenușă — ea spală repede petele de unsoare, părul, rufele, (dacă se pune prea multă cenușă, se jupoaie pielea și se face rană).

leșin s. n. (lat. dela *lax-in* + înmuiere, moleșeală). 1) Perderea cunoștinței, cădere în nesimțire, înmuindu-se de tot corpul și membrele; 2) sfârșeală (dintr'o suferință internă); 3) *iron.* *Imi vine leșin*, mă prăpădesc (cu înțeles opus că nu 'mi pasă).

leșină (a) v. V. prec. A avea leșin, a perde cunoștința *prop.* și *fig.*

leșinare s. f. Acțiunea de a leșina.

leșinat, a adj. 1) Căzut în nesimțire; 2) *fig.* slăbit de tot, istovit.

leșinătură s. f. 1) *V. leșinare*; 2) om slab de tot.

leșiță s. f. V. lișiță.

lesne adv. și adj. (lat. dela *laxo*, are din

laxus, slobod, lăsat, muiat, s'a format *lexin* din *laxin* (ca *marin*, *virgin* etc). 1) Cu ușurință; 2) ușor de făcut; 3) cu îndămănare; 4) *fig.* ieftin.

lesnicior s. m. V. prec. *Bot. med.* Plantă din familia *Malaceelor*, cu florile violete și cu fructe roșii, întrebuințată în medicină ca purgativ (laxativ) zisă și *dulcamara*.

lesnicios, oasă adj. V. lesne. Ușor cu ușurință.

lepede s. f. (lat. din *lapis*, *lapidis*). 1) Peatră mare; placă de peatră; 2) *fig.* greutate mare ce apasă (pe conștiință, inimă).

lest s. n. (germ. *last*). Greutate anume pusă la fundul unui vas de navigat pentru a-i stabili echilibrul încărcăturii; idem la baioane.

leșui (a și a se) v. V. leșie. 1) A spăla cu leșie (rufele); 2) *fig.* a simți sfârșeală în stomac; 3) a se desgusta.

letargic, a adj. (gr. *letargia* din *lêthê*, uitare; *argos*, inactiv). De letargie.

letargic s. f. V. prec. Stare de complotă nemiscare și nesimțire ca și leșinul, în care omul pare ca mort.

lețcae s. f. (din *leu*, *leită* și *leitică*, *pl. leiticăi*). A optzecea parte dintr'un leu vechiu, sau o jumătate de pară.

lettu s. m. (diform din *latin*). *Pop.* 1) Catholic; 2) eretic (care nu este ortodox).

letinesc, ească adj. V. prec.

letopiseș s. n. (slav compus din *leta*, ani; *pisef*, scriitor *pisati*, a scrie, pare din lat. *pingo*, *pinxi*, scriu, am scris). 1) Cronică veche (insemnări istorice din vechime).

leturghie s. f. V. liturghie.

leu s. m. I (lat. leo). *Zool.* 1) Animal mare, carnivor, numit și regele animalelor pentru puterea lui și înfățișarea-i măreată; se găsește în Africa și Asia; 2) *fig.* om curajos, brav, eroic; 3) figura a șaptea din zodiac, ce corespunde luni Iulie; 4) emblemă pe marca țării sau a principilor (aceasta este împrumutată dela popoarele din Asia).

leu s. m. II (lat. lio). Numirea unității de monedă în țările române (după emblema din vechime a Daciei, reprezentată printr'o femeie înarmată, având la dreapta un vultur și la stânga un leu — emblema forței și suveranității în vechime la popoarele orientale, de unde a trecut în occident), *leu vechiu*, unitate monetară până la anul 1866, având ca subdiviziune 40 parale, și fiind egal cu 33 bani sau centime; *leu nou*, unitate monetară română dela 1870, făcută din argint, după sistemul monetar metric (egală cu 1 franc din Franția), având ca subdivi-

ziuni 100 bani (centime); leul în monetă-bărtie este egal cu *leul nou* de argint.

leucă s. f. (daco-gr. *lugos*, lemn indoit, indoitură). Sprijinoare de lemn, curbă, dela capătul osiei până la carâmbul carului; 3) *fig. lovit cu leuca*, sărit din minți.

leu-paraleu s. m. V. leu cu prep. gr. para, peste, supra). 1) Leu feros, spăimântător; 2) *fig. mare viteaz*.

leurdă s. f. (pronunțat și *levărdă*, din lat. *levare*, a spălă). **Bot.** Numirea unui fel de usturoiu sălbatic cu flori albe.

leuștean s. m. (lat. din *leuce* = hrean alb, *leucetin*). **Bot.** Plantă din genul ombeliferelor aromatice, ale cărei frunze verzi se pun în supă sau în borș, pentru a'i da gust; iar semințele se pot păstra lesne, tot pentru acest scop, având proprietăți stimulente.

levant s. n. (ital. *lavanda*). **Bot.** Numirea unei plante aromatice medicinale, cu flori galbehe, ce crește în regiunile mediteranee (Dalmația etc). Florile ei sau praful din aceste flori, servește ca insecticid și apără hainele și țesăturile contra molilor. În unele localități se mai-zice *sul/ină* sau *sulcină*, sau *levănțică*.

levant s. n. (fr. *levant*, din lat. *levare*, a ridică) Răsăritul, orientul (adică țările din orientul apropiat: Turcia, Asia-mică, Grecia).

levantin, ă adj. V. prec. Din *levant*; *fig. om șiret*.

levantină s. f. V. levant. Numirea unei stofe orientale din mătasă lăcioasă.

levată s. f. (după fr. *levée*, din lat. *levare*, a ridică, a lua). Luarea de jos a tuturor cărților (la jocul de cărți).

levant, ă adj. și adv. (după fr. *levant*, răsărit, orient). Cel ce știe și întrebuința felul de vorbire și manierele levantine (cum făceau de ex. Grecii); om deștept și menierat; cu maniere, deprinderi, alese (felul de a se adresa potrivit gradului social și vârstei; felul de a săruta mâna sau a complimentă, a da vorbi, a ședeia în societate, etc).

levantică s. f. V. levant. Bot.

levint, ă adj. V. levant.

levit s. m. (ebreu dela numele lui *Levi* unul din fiii lui Iacob și din neamul căruia se alegeau preoții la Evrei). Preot evreu, din neamul lui Levi.

levitic, ă adj. V. prec. Al levitiilor.

lexicograf s. m. (gr. *lexis*, cuvânt; *graphô*, scriu). 1) Autor care scrie și explică înțelesul cuvintelor; 2) scriere ce arată explicarea cuvintelor.

lexicografie s. f. V. preced. Știința despre însemnarea și explicarea cuvintelor.

lexicologie s. f. (gr. *lexis*, cuvânt; *logos* vorbire). Știința care se ocupă în mod rațional despre cuvinte din punct de vedere al etimologiei și al semnificațiilor pentru a putea întrebuința și scrie corect o limbă.

lexicon s. n. (gr. *lexikon*). Dictionar care arată cuvintele unei limbi.

leză (a) v. (fr. dela *léser*, citit *lezè*). A vătămă, a atinge, a ataca (onoarea, cinstea), a jigni.

lezat, ă adj. V. prec. Jignit, vătămat, atins.

leziune s. f. V. leza. 1) Lovitură; vătătaie din lovire; 2) rană din lovire.

liană s. f. (fr. *liane* dela *lier*, a lega). **Bot.** Numirea unei plante aduse din America și care se urcă și se încolățește pe arbo. i.

libadea s. f. (daco-gr. dela *libas*, *libados*, stropire de apă). Manta care apără de ploaie, haină largă boierească în vechime.

libarcă s. f. (lat. comp. *libare-qua*, a uda, a stropi pe unde). **Zool.** Numirea unei insecte ce iese numai noaptea, din speța ortopterelor și care se înmulțește mai mult unde se face umezeală cu apă, la bucătărie, când nu se ține curățenic; *iron. pop.* femeie guralivă.

libațiune s. f. (lat. *libatio*, *libationis* dela *libare*, a stropi, a vărsa vin). 1) Vărsare de vin în onoarea zeilor (când se făceau petreceri, serbări) așa cum obiceiuesc și românii în unele ocazii să verse puțin vin din pahar, zicând că este pentru răposaji; 2) petrecere mare cu prea multă băutură.

libel s. n. (lat. *libellus*). Carte mică, carnet, libret, notes.

libelă (a) v. (fr. *libeller*). **Jurid.** A redactă în formele judecătorești un act, o petiție.

libelist s. m. V. prec. Cel ce a redactat un act după formele judecătorești.

libelulă s. f. (fr. *libelule*) 1) **Zool.** numirea unei insecte ortoptere, ce zboară pe deasupra lacurilor și bălților, numită și *calul dracului*; 2) *fig.* o persoană cu forme fine și cu mișcări sprintene (despre domnișoare).

liber, ă adj. (lat. *liber*, *libera*). Slobod; cel ce nu este supus nimănu; cel ce nu este legat, oprit, închis; *adv.* neocupat; slobod, neoprit; de bună voie; *fig.* fără jenă, nesimțit; *s. m. Bot.* șc. unul din cele trei învelișuri, (cel mai subțire) ce formează coarza arborilor.

liberă (a și a se) v. (lat. *liberare*). 1) A da drumul, a slobozii; 2) a da, a emite; 3) a termină, serviciul militar; 4) a scăpa, a se mântui de ceva.

liberal, ă adj. (lat. *liberalis*). 1) Slobod;

2) *politic*, cel ce ține la libertăți: politice. sau are la bază perceptul francez: *libertate egalitate, fraternitate* din revoluția dela 1848; *partidul liberal*, format de tinerii ce studiasă în Franța dela 1848 și din unele elemente din boerimea și din poporul din Moldova și Valahia, care cerea liberarea principatelor de sub protecția rusească, unirea acestor principate și legi după cum erau în Franța și în alte țeri occidentale, partid care a guvernat mai mult timp în România (în opoziție cu partidul *conservator*); 3) *politic*, cel ce face parte din partidul liberal, sau are principiile acestui partid; 4) *fig. darnic* (care nu e zgârcit); 5) *fig. fără prejudecăți, fără prea multe scrupule*.

liberalism *s. n. V. preced. Politic*. 1) Totalitatea doctrinelor partidului liberal; opiniunea, credința, liberală; 2) *fig. darnicia*; 3) practicarea libertăților politice.

liberalitate *s. f. (fr. libéralité, din lat. liberalitas)*. Dărnicie.

liberare *s. f. (lat. liberare, a da drumul, a slobozi)*. Slobozire; scăpare; 2) terminarea serviciului militar; 3) mântuire de ceva; 4) emitere, (de chitanță, titluri); 5) achitare; 6) dare; 7) înmânare; predare.

liberator, oare *adj. și s. (lat. liberator)*. 1) Cel ce liberează; 2) salvator, mântuitor.

liber-schimb *s. n. (V. liber și schimb, după fr. libre-échange, schimb liber)*. Comerț. Comerțul ce se face între națiuni, când nu se încasează vamă și nu se fac prohibițiuni.

liber-schimbist, a *adj. V. prec.* Care adoptă schimbul-liber în comerț.

libert *s. m. (lat. libertus)*. Sclavul căruia stăpânul roman îi dăruia libertatea (drept recunoștință acești liberti așezau câte o peatră cu inscripție la mormântul stăpânilor lor).

libertate *s. f. (lat. libertas)*. 1) Slobozenie; îngăduință de a face ceea ce voește cineva; 2) neatârnnare sau independență; *libertatea naturală*, dreptul ce are omul dela fire, de a lucra din voința lui fără a fi constrâns (dacă totuși sunt legi de constrângere, acelea și le fac oamenii înșiși, iar altele sunt dictate de însăși natura); *libertate cetățenească*, dreptul fiecărui cetățean de a face orice lucru, care nu este oprit de lege; *libertatea politică*, dreptul de a avea și a exprima orice convingere politică izvorâtă dintr-o judecată luminată; *libertatea presei*, libertatea sau dreptul de a scrie și tipări orice; *libertatea conștiinței*, dreptul de a avea orice credință religioasă pe care cineva o crede cea adevărată; *libertatea individuală*, dreptul oricărui cetățean de a fi lăsat în liber-

tate, în afară de unele cazuri prevăzute de lege.

liberticid *s. m. (fr. liberticide)*. Cel ce suprimă cu forța libertățile.

libertin, a *adj. (lat. libertinus)*. Desfrânat, imoral.

libertinaj *s. n. (fr. libertinage)*. Desfrâu, destrăbălare morală.

libidinos, oasă *adj. (lat. libido, libidinis, pasiune)*. Dedat plăcerilor sensuale.

librar *s. m. (lat. librarius, dela liber, carte)*. Cel ce se ocupă cu vânzarea de cărți, de lucruri pentru școală sau pentru cancelarie; *librar-editor*, librar care, cu cheltuala sa, tipărește lucrarea unui autor.

librărie *s. f.* 1) Magazinul unui librar; 2) ocupațiunea librarului, comerțul de cărți pentru citit.

librațiune *s. f. (fr. libration din lat. librare, a cumpăni)*. Astron. Balanțarea aparentă a lunii în jurul axei sale.

libret *s. n. (ital. libretto)*. Muzic. Cuvintele dela o bucată de muzică sau dela o operă muzicală.

libretist, a *adj. V. preced.* Cel ce cântă o bucată de muzică vocală, cu cuvintele ce o însoțesc.

libuș *s. m. (lat. dela libașio, sorbire, stropire)*. Zool. Numirea unei pasări ce trăește pe marginea rîurilor; are mărime mijlocie, pene negre sau verzui, iar aripile și coada pătate cu roș și gătul foarte scurt. Carnea este gustoasă și căutată; se mai numește *nagăț* sau *ciovică*.

licăi (a) *v. (daco-gr. după leichó, a linge și sanscrit ligh)*. 1) A linge cu zgomot; 2) a face zgomot asemănător cu al lingerei.

licări (a) *v. (daco-gr. dela rădăcina lyk, a străluci)*. 1) A străluci puțin, a străluci din depărtare (o lumină); 2) a lumină deabea.

licărire *s. f. V. prec.* 1) Strălucire mică de lumină; 2) scănteiere.

licărit *s. n. V. prec.*

liceal, a *adj. V. liceu*. De liceu.

licean *s. m. V. liceu* (după fr. lycéen). Școlar, elev care învață la liceu.

licență *s. f. (lat. licentia, libertate)*. 1) Terminarea studiilor la o facultate și obținerea diplomei respective; 2) libertate, permisiune de a vinde unele mărfuri sau beuturi spirtoase; 3) *liter.* abateri dela unele reguli sau uzuri de a scrie sau de a vorbi; 4) îngăduința ce și ia cineva de a spune ce n'ar fi cuvîncios a se spune, sau a se scrie; 5) *licență poetică*, figură de stil cam incorectă, dar permisă în poezie.

licență (a) *v. (după fr. licencier și lat.*

licentia, libertate, îngăduință. 1) A da drumul (din serviciu) cuiva; 2) a pune în disponibilitate.

licențiere s. f. Acțiunea de a licenția.

licențiat, *ă adj.* și s. V. *licență*. 1) Cel ce a terminat complet studiile unei facultăți și a obținut diploma respectivă; 2) cel ce a fost scos sau pus în disponibilitate din o funcțiune, sau din serviciu obligator.

licențios, *oasă adj.* și *adv.* (fr. *licencieux*, din lat. *licentia*). 1) Abătut dela regule; 2) abătut dela buna cuviință.

liceu s. n. (gr. *lykeion*, dela numirea unui bulevard în vechea Atenă, unde Aristotel, marele filosof grec (născut însă la Stagira în Macedonia) dădea lecții discipolilor sei, și după care numire, s'a format fr. *lycée*). Școală de învățământ secundar, cu 8 clase, cuprinzând învățături de știință, literatură și arte, în măsură de a da tinerilor o cultură generală deplină și pregătindu-i pentru învățământul universitar.

lichea s. f. (dela gr. *leichen*, parazit). 1) Om leneș care trăește prin ligușire; 2) ligușitor; 3) *extins*. șiret.

lichefia (a și a se) v. (fr. *liquéfier*). Șciunț. A se face liquid, adică a trece din starea solidă sau gazoasă în starea lichidă.

lichefiare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a lichefia.

lichen s. m. (gr. *leichen*). Șciunț. Parazit vegetal, ce se formează pe pereți sau pe pietre, având culoare verde (ca un fel de pufl), și constă din convețuirea unei alge cu un fel de ciupercă.

licher sau **licheor** s. n. (fr. *liqueur*, din lat. *liquere*, a fi lichid și limpede). Beutură făcută din alcool amestecat cu apă și în care intră esența parfumată dela un fel de fructe ca; vișine, portocale, etc. amestecându-se și mult zahăr.

lichid, *ă adj.* și s. (lat. *liquidus*). 1) Curgător (ca apa); 2) corp ori substanță curgătoare; 3) *comerc.* care nu este cu vre-o ipotecă (averea) sau n'are alte popririi legale; 4) *gram.* numirea unor consoane ce se rostesc curgător; *l, m, n.*

lichidă (a) v. *Comerc.* 1) A regulă și termina o socoteală; 2) a lichidă un cont; a primi tot ce era de dat de acel cont; 3) a lichidă o afacere, a încetă și a desface totul prin vânzare, încheind complect socotelle afacerii; 4) a vinde mărfurile cu preț scăzut în vederea încetării afacerii; 5) a plăti toate datoriile.

lichidare s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a lichidă; 2) desfacere de mărfuri.

lichidator s. m. V *lichidă*. 1) Cel ce lichidează; 2) persoana însărcinată de justiție ca să lichideze o afacere comercială.

licit, *ă adj.* (lat. *licitus*, permis). Ceea ce este învoit de lege, — mijloace sau fapte licite, adică neoprite de lege sau de morală.

licită (a) v. V. *urm.* 1) A vinde prin anunțare și strigări publice o avere, după o dispoziție judecătorească; 2) a oferi preț la o licitație.

licitație sau **licitațiune** s. f. (lat. *licitatio*). Vânzarea unei averi prin anunțuri și strigări publice, după o dispoziție judecătorească.

licoare s. f. (lat. *liquor*). 1) Substanță lichidă, curgătoare; 2) *fig.* beutură.

licopode s. pl. (gr. *lykos*, lup; *podos*, picior). Bot. Speță de plante criptogame, ca un fel de mușchiu de copac.

lictar s. m. (din lat. *liquida*, topită, moale). Aliment dulce făcut din prune mult fierte, zis și *magion*, *povidă* sau *marmeladă*.

lictor s. m. (lat. *lictor*). Ofițer roman ce mergea înaintea marilor magistrați din Roma și purta într-o mână un toporaș și un mănunchiu de nuiele (vergi), ca simbol că cine nu se supune legilor este sau ucis, sau pedepsit (bătut); dictatorii erau precedați de 24 licitori.

licuri (a) v. V. *licări*.

licuriciu s. m. (dela *licări*). 1) Zool. Insectă mică de câmp sau de pădure, ce are pe corp un fel de pufl cu proprietate fosforescentă, care luminează în timpul nopții; 2) evaporație luminoasă prin locuri bătoase sau cu putregaiuri.

licurin s. m. (daco-gr. baza *lyk*, a străluci). Zool. Numirea unui pește cu solzii auzii strălucitori, de mărime mijlocie zis și *scumbie*.

lită s. f. (dela *Litua*, — Lituania, care până în sec. XIV nu era creștinată). 1) Neam strein; 2) neam păgân; 3) rasă, națiune necurată; 4) om de credință eretică, păgână.

ligă s. f. (lat. dela *ligo*, *ligare*, a lega, a uni). Uniune, asociație, între mai multe state, sau persoane, cu un scop determinat politic sau cultural.

ligament s. n. (lat. *ligamentum*). Anat. Legătură, din fibre tari, ce unește un capăt al unui os cu un altul; tendon sau zgârciu.

ligamentos, *oasă adj.* V. *ligament*. Format din fibre tari ca zgârciul.

ligatură s. f. (fr. *ligature*, din lat. *ligare*, a lega). Medic. Fâșie, bandaj, ce înfășoară o parte bolnavă; *liter.* împreunare de litere într'un semn scris, ca: &, //, etc.

ligav, *ă adj.* și *adv.* (dela lat. și gr. *lego*,

aleg). Cel ce alege mâncările, nu-i place să mănânce de cât pe ales și câte puțin.

lighean s. n. (din lat. *lebes*, lighean, prin forma mărită-*lebean*). Vas mare pentru spălat (cu apă pe mâni și pe obraz) din porțelan sau de metal.

lighloale sau **lighloană** s. f. (daco-gr. dela *lighleion*, cu sunet ascuțit — cu voce de pasăre). 1) Animal din acele ce vin să strice; 2) pasări domestice cari cer cu țipete hrana; *fig.* om netrebnic, rău sau leneș.

ligni (a) v. V. *lîhni*.

lignit s. n. (lat. dela *lignum*, lemn, butuc). *Geolog.* Numirea lemnului care aproape s'a petrificat stând în pământ, dar în care se cunosc urmele de structură vegetală; se găsește în multe locuri, se extrage și servește la încălzit, la fabrici și locomotive, precum și în sobe anume făcute, căci altfel produce prin ardere gaze vătămătoare.

lîhni (a) v. (daco-gr. dela *lichneyó*, a linge). A fi foarte flămând; a fi istovit de foame.

lîhnit, *ă adj.* V. *preced.* 1) Forte flămând, istovit, sfârșit, de foame; 2) *fig.* foarte doritor de ceva.

lîlă *adj.* (fr. *lilas* și spaniol *lilac*, numirea arbustului *lilac*). De culoare ca a liliacului—albastru-roz.

lilac s. m. I (din lat. *lilium*, ca spaniol *lilac*). Numirea unui arbust ce face multe flori (cu formă de crin) de culoare albă sau de culoare albastră-roză, cu miros tare și foarte plăcut, și care a fost adus din Persia; sunt însă localități mediteranece unde crește dela sine cum crește și în puține locuri în România.

lilac s. m. II (daco-gr. dela *lighiakein*, a scoate țipete ascuțite). *Zool.* Animal mic ce seamănă cu șoarecele, având însă aripi de piele subțire, cu cari zboară seara și noaptea, scoțind țipete ascuțite.

lilaceu, *ee adj.* (din lat. *lilium*, crinul). *Bot.* Familie de plante monocotiledoane, al căror tip este crinul. (și *lilium* latin, este grecescul *leighim*, crin).

lilachiu, *ie adj.* V. *lilac*, I. De culoare violetă (albastru roșiatic) ca floarea de liliac.

lîle s. f. (lat. *lilium*). *Bot.* Crinul. *Mold. Trans.*

lîlăuță s. f. V. *lilac*. *Bot.* Numirea unui arbust mic, tufoș, ce seamănă cu liliacul.

lim s. n. (daco-gr. dela *leimma*, depozit, reziduu, drojdie). Murdărie ce se depune pe piele, când cineva nu se spală, *lip*.

liman s. n. (daco-gr. *limén*, port, loc de adăpost, refugiu, azil). 1) Port; 2) lac; 3) *fig.* refugiu, mântuire, scăpare (de rău).

limb s. n. (lat. *limbus*, margine exterioară)—*Matem.* Marginea exterioară, gradată, a unui cerc; marginea exter. a oricărui instrument de matematică. *Astr.* marginea unui astru; *Bot.* Suprafața lată a unei frunze; partea eșită în afară a unei petale sau sepale. *Teolog.* locul unde erau sufletele dreptilor înainte de venirea lui Christos și locul unde stau sufletele copiilor nebotezați.

limbă s. f. (lat. *lingua* limbă și vorbire).

1) *Anat.* Organ muscularos ce stă în gură și servește pentru a gusta, a înghiți și a scoate sunete, a vorbi; 2) gubirea pe care o întrebunțează un popor; 3) regulile liguistice de pronunțare; 4) *limbă vie*, vorbire întrebunțată de popoarele actuale; 5) *limbă moartă*, vorbire întrebunțată de popoarele antice: grecii, latinii; 6) lama dela cuțitaș, briceag; 7) greutatea ce lovește clopotul ca să sune; 8) atârnatărea ce se balanțează la ceasornic; 9) acul sau indicatorul dela o balanță; 10) *fig.* neam, națiune streină; 11) *limbă de pământ*, promontoriu; 12) *limbă de pădure*, capăt de pădure; unghiu; 13) *limbă de moarte*. ultima dorință a mui-bundului; 14) *fig.* cu *limba* scoasă, alergând obositor; 15) *a prinde limbă*, a începe să aibă curaj ca să vorbească; 16) *a sta pe limbă*, a veni aproape să spună. *Bot.* *limba bouului*, plantă dicotiledonă (din genul boranței) cu frunza lată și ascuțită, ce crește mai ales în regiunile mediteranece, a cărei rădăcină se întrebunțează pentru vâpsit; *limba broaștei*, plantă din speța plataginei, cu frunza în formă de limbă, al cărei spic lung face semințe cu cari se nutresc păsărelele; *limba cănelui*, plantă din genul boranței; (științific numită *cynoglossa* = limba cănelui gr.) având cam asemănătoare cu o limbă de căne și întrebunțată în medicină; *limba vacii* sau *a cerbului*, plantă numită și *scolopendă* și *năvalnic*, *limba mielului*, plantă numită și *boranță*. *Limba oil*, plantă numită și *patlagină*, *limba peștelui*, numirea unei plante erbacee cu frunza puțin lată și foarte ascuțită; *limba vrăbiei*, plantă din familia compozeelor: 17) orice adaus mobil (de piele, fer sau lemn cam în forma de limbă; 18) *fig. pl.* națiuni (termin. biser.).

limbaj s. n. (după fr. *langaje*). Vorbirea, felul de a vorbi.

limbariș, *ă adj.* V. *limbut*.

limbarișă s. f. (dela forma de limbă). *Bot.* Numirea unei plante de baltă, întrebunțată în medicină. Se mai zice *limbarișă* și la *limba broaștei*. V.

limbist s. m. (dela vorba *limbă* fr. *lin-*

guiste). Cel ce face studii speciale asupra limbilor.

Limbric s. m. (lat. *limbricus*). Zool. Numirea unui vierme foarte lung, ca o rimă, de culoare albă gălbuie, ce se face în stomacul sau intestinele omului, mai ales la copii; — copilul slăbește, se îngâlbeneste și uneori se scarpină la nas.

Limbricită s. f. V. prec. Med. Medicament ucigător de limbrici (*santonina*, etc.).

Limbuș s. f. Mică limbă.

Limbut, ă adj. V. limbă. 1) Cel ce vorbește prea mult; 2) cel ce spune și ceea ce n'ar trebui spus.

Limbușie s. f. 1) Defectul, neajunsul, viciul de a fi limbut; 2) vorbărie prea multă.

Limfă s. f. (gr. *lympa*, apă). Fiziol. Substanță lichidă gălbuie, ce ține în sine globule albe și circulă prin vasele limfatice din corpul omului. Bot. Suc care circulă în plante.

Limfatic, ă adj. V. preced. 1) Care aparține sau conține limfă (vase); 2) cel ce are multă limfă; *caracter* sau *temperament* limfatic; — care nu este nici sanguin nici nervos, ci liniștit la fire.

Limfatism s. n. Temperamentul sau caracterul limfaticului (de culoare albă la piele și cu mușchii mai slabi).

Limită s. f. (lat. *limes*, *limitis*). Margine, capăt, hotar, sfârșit.

Limită (a)se v. V. prec. 1) A mărgini, a pune margini; 2) a însemna hotarul; a îngrădi; 3) a se opri; 4) *fig.* a interzice, a mărgini *fig.*

Limitare s. f. Acțiunea de a limita.

Limitat, ă adj. 1) Mărginit; 2) *fig.* cam prost.

Limitativ, ă adj. Care mărginește sau hotărăște anume.

Limitrof, ă adj. (lat. *limitrophus*). Care este la margine, mărginaș.

Limonadă s. f. (fr. *limonade*, dela vorba *limon*, lămâie, din arab. *leimun* numirea lămâiului). 1) Băutură acrișoară, din apă în care s'a topit zahăr și s'a stors zeamă de lămâie; 2) băutură din apă cu sirop de fructe, zahăr și saturată cu acid carbonic.

Limonadier s. m. (fr. *limonadier*). Cel ce vinde limonadă.

Limoniu, ie adj. V. prec. Care are culoare galbenă ca lămâia.

Limpede adj. și adv. (lat. *limpidus*, a). 1) Străveziu (ce nu este turbure); 2) curat; 3) senin (cerul); 4) apătos; 5) clar, lămurit; 6) sonor (voce); 7) hotărât.

Limpezeală s. f. V. prec. Calitatea de a fi limpede.

Limpezi (a) v. V. prec. 1) A face să fie

limpede; 2) a curăți, a spăla complet; 3) a se însenina (cerul); 4) a desluși, clarifică; 5) *fig.* a se goli, liberă, de ceva rău.

Limpeziune sau limpezime s. f. 1) Clari-tate; 2) înțelegere lesnicioasă (de minte).

Limpezire s. f. Acțiunea de a (se) limpezi.

Limpezit, ă adj. Care a devenit limpede, V. *limpede*.

limpi (a) v. diform. din *linchi*.

limpiditate s. f. V. limpeziciune.

limusină s. f. (fr. dela *limousine*, manta de lână, pentru ploaie, pe care o poartă cio-banii *limousini*, adică depe la orașul *Limo-ges*). Numire dată trăsurilor automobile cu forma de cupe, închise, cari apără de ploaie.

lin s. n. I (daco-gr. *lénos*). Teasc pentru stors strugurii spre a scoate vinul; II s. m. (lat. *lenis*), blând. Zool. numirea unui pește cu solzi mici galbeni, ce se prinde f. ușor în ape stătătoare.

lin, ă adj. și adv. (lat. *lenis*). 1) Liniștit, încet, domol; 2) fără valuri (apa); 3) *fig.* blând; 4) fără zgomot.

linchi (a) v. (diform. din *linge*). A linge cu limba (pentru a mânca).

linchiuri (a) v. (din lat. *lingere*, a linge). 1) A linge cu limba (în loc de a mânca); 2) a lua cu degetul din alimente și apoi a-l linge; 3) a gusta câte puțin din mâncări (neavând poftă de mâncare); 4) a se scărda în puțină apă, plesnind apa cu mâinile; 5) a se tot spăla, a se spăla foarte des.

lindină s. f. (lat. *lens*, *lens*). Ou de pa-razit (de păduche).

lindinos, oasă adj. V. prec. Cu lindine.

lingău s. m. (lat. *lingo*, ling). 1) Cel ce linge; 2) *fig.* care trăește lingușind; 3) leneș.

linge (a) v. (lat. *lingere*). 1) A lua alimen-tele direct cu limba; 2) a netezi cu limba pe ceva; 3) *fig.* a retrace o vorbă zisă; 4) a linguși; 5) a se linge, a se întovărăși, a se înțelege; 6) a se linge pe bot, a și lua nă-dejdea, a nu mai speră.

linge-talere s. m. (dela *linge* și *taler*). *Fig.* Servil, cel ce trăiește din lingușire.

linguist s. m. (fr. *linguiste*, din lat. *lingua*, limbă). V. *limbă*.

linguistică s. f. (fr. *linguistique*). 1) Studiu istoric și comparativ al limbilor; 2) ocupa-țiunea lingvistului.

lingură s. f. (lat. *lingula*, limbușoară și lingură). 1) Obiect pentru masă, cu care luăm alimentele lichide, format dintr'o coadă și un găvan, scobitură; 2) instrument asemă-nător cu lingura, ce servește la turnat metale topite, sau mortalul etc.; 3) *pop.* claviculele; 4) osul sau sub osul sternum.

lingurar s. m. 1) Țigan care face linguri de lemn; 2) vânzător de linguri.

lingurea s. f. V. *lingurică*.

lingurică s. f. 1) lingură mică; 2) pop. adâncătura dela încheerea claviculelor; sau adâncătura de sub osul sternum, deasupra stomacului; 3) bot. plantă din felul cruciferelor, ce are foile în forma de lingură, întrebuințată ca stimulent și ca antiscorbutică.

linguriță s. f. Mică lingură de metal (mai ales pentru luat dulceturi).

linguroiu s. m. Lingură foarte mare.

linguruș s. m. (din lat. *languria* (șopărlă)). Zool. Puiul abia format de broască, zis și *mormoloc* (cu coadă).

lingușeală s. f. V. *lingușire*.

linguși (a și a se) v. (lat. *lingua* + *usus*, folosința, întrebuințarea, limbei). 1) A arăta devotament (prin lingere cu limba, cum face cămilele); 2) a aduce laude cuiva pentru un interes; 3) a fi servil din vădit interes; 4) a se insinua; 5) *vechiu*, a scuză, tolera.

lingușire s. f. Acțiunea de a linguși.

lingușitor, oare adj. și s. V. *linguși*. Cel ce lingușește.

linia (a) v. V. *linie*. A trage rânduri, linii drepte, cu ajutorul liniei, sau cu orice alt mijloc.

liniament s. n. (fr. *lineament*, din lat. *lineamentum*). 1) Trăsătură (ca de linie); 2) formă din linii; 3) schiță (desemnată); 4) trăsături caracteristice depe față, sau ale caracterului; 5) liniile unui plan, proiect desenat.

liniar, a adj. Făcut cu linia sau din linii trase.

liniare s. f. Acțiunea de a linia.

liniat, a adj. Care are linii trase.

liniatură s. f. Felul cum sunt trase liniile.

linie s. f. (lat. *linea* (dela *linum*, in, — plantă) ață, fir de in). 1) Trăsătură dreaptă (ca firul de ață ținut întins); 2) obiect de lemn sau de metal, cu marginea în linie dreaptă și care servește pentru a trage linii; 3) trăsătură subțire și continuă făcută cu orice și în orice formă: curbă, frântă, spirală, etc.; 4) așezare în rând drept; 5) șirul sau frontul (armatei); 6) șoseaua sau strada (din sat); 7) *linie de purtare*, (conduită), directiva, îndrumarea, felul de purtare; 8) șinele și terasamentul dela calea ferată; 9) calea, drumul (ferat sau maritim); 10) rețea telegrafică; 11) măsură de lungime $\frac{1}{10}$ dintr'un deget.

linioară s. f. V. *liniuță*.

liniște s. f. (lat. *lenis* + *sto*, stare, a sta lin, liniștit). 1) Starea fără mișcare și fără zgomot; 2) tăcere adâncă; 3) repaus, odihnă; 4) lipsa de emoții sufletești; 5) împăcare

(cugetului, conștiinței); 6) pace, neturburare; 7) ordin de a face liniște, tăcere.

liniști (a și a se) v. V. *preced*. 1) A potoli, a calma; 2) a mângâia, consolă; 3) a împăca; 4) a mulțumi (îndestulă); 5) a adormi; 6) a înceta durerea; 7) *pop.* a dormi puțin.

liniștire s. f. V. *liniște*. Acțiunea de a liniști.

liniștit, a adj. Potolit, calm, lin, încet; cu caracter blând.

liniștitor, oare adj. Care liniștește.

liniuță s. f. Mică linie.

linon s. n. (diform. *linou*). (fr. *linon* dela lin, in). Numirea unei pânze din ață de in, sau asemănător cu aceasta.

lins, a adj. V. *linge*. 1) Șters cu limba, atins cu limba; 2) foarte neted; 3) *fig.* elegant (de pieptănătură).

linșă (a) v. (dela numele *Lenș*, a unui American, care uicigând un negru, aceia l'au ucis cu pietre ca răsunare). A ucide cu pietre, drept răsunare.

linte s. f. (lat. *lens*, *lentis*). Bot. Plantă leguminoasă, papilionacee, ale cărei boabe sunt în formă de lentilă (subțiri la margine și umflăte la mijloc) groase și nutritive; *pl. liniți*; Zool. speță de paraziți, ce se formează în carnea porcului în unele cazuri, cari au culoare albicioasă și cari în om produc *panglica*.

liniță s. f. (lat. *lens*, *lentis*, mătrează depe apa stătătoare). 1) Beșicuțe depe apa stătătoare; 2) beșicuțe de apă; 3) petișoare pe față — pistru; 4) varietate de linte sălbatică.

lințolu sau lințolu s. n. (lat. *linteolum*, bucată de pânză albă). 1) Bucată de pânză albă, în care se înfășoară mortul; 2) *fig. poet.* acoperământ alb (de zăpadă, ghiață).

linx s. m. (gr. *lynx*). Zool. Pisică sălbatică, cu ochii ageri, vedere pătrunzătoare, numită și *râsul*.

liopă s. f. (lat. dela *labeo*, buzat). Pop. fam. gură.

liobară s. f. V. *preced*. Gură mare.

lioară adj. și s. 1) V. *learcă*; 2) broască; *liop! interj.* (daco-gr. din *lapao*, cad). Cădere repede; loviere repede.

liopâl (a) v. V. *preced*. 1) A călca zgomotos prin noroiu sau baltă; 2) *fig.* (dela *liopâl*) a vorbi zgomotos.

liorbâl (a) v. V. *leorbă*. 1) A vorbi zgomotos; 2) a ocârl, a certă zgomotos; 3) a murmură.

liorcă s. f. V. *learcă*.

liotă s. f. V. *leotă*.

lip s. n. (lat. *lippus*, urduros, din gr. *lipos*,

grăsimă de animal). Murdărie ce se depune sau se formează pe pielea omului, când nu s'a spălat de mult timp.

lipăl (a) v. V. liopăi. A face zgomot mergând cu papuci.

lipan s. m. (daco-gr. dela lipaino, a în-grășa). Zool. Numirea unui pește gras ce seamănă cu somonul.

lipan s. m. V. prec. Bot. Planta cu foi groase, grase, zisă și *brustur*.

lipcă adv. (dela lipi = lat. quo, care, prin care). 1) Lipindu-se de tot; 2) nedeslipit; 3) stăruitor — cade lipcă pe mine ca să-i dau...

lipcan s. m. (dela lipi). 1) Care apucă negreșit; 2) stafetă, informator, curier (care făcea legătură, unime între state în vechime, dela noțiunea de lipire — contact, legătură.

lipi (a și a se) v. (daco-gr. lipareo, a se lipi). 1) A împreună un lucru lângă altul; 2) a incheia; 3) a adăuga, anexă; 4) a prinde un lucru de altul; 5) a unge cu pământ muiat (pe jos, păreții casa); 6) a fi cleios; 7) *fig.* a aplică (o palmă); 8) *a se lipi*, a se agăța, prinde; 9) a avea atracție; 10) a se apropiă de a lua contact. — Și Slavii ziceau *lipiti*, a lipi.

lipic s. n. V. lipiciu.

lipicioasă s. f. Bot. Numirea unei plante, ale cărei foi se închid și prind musca sau insecta ce s'ar așeza pe ele.

lipicios, oasă adj. V. lipi. 1) Care se lipește sau care lipește; 2) *fig.* atractios; 3) molipsitor, contagios,

lipiciu s. n. V. lipi. 1) Atracțiune cu drăgălășie, plăcută; 2) atracție amoroasă; s. n. Bot. plantă numită și *torțiel*.

lipie s. f. (baza lipi). Pâne făcută din aluat moale, fără să fie dospit sau mult frământat, în forma de turtă rotundă și subțire (felul cum se face, ca și cum ai lipi cu lut — se coace și repede).

lipire s. f. Acțiunea de a lipi.

lipit, ă adj. V. lipi. 1) Strâns apropiat; 2) adăugat, încheiat; 3) uns cu pământ galben (pe jos, casa); 4) anexat; 5) împreunat, alăturat; 6) atașat, devotat; 7) în atingere cu; 8) prins de; 9) sprijinit lângă.

lipitoare s. f. (dela lipi). Zool. Mic animal din familia anelidelor, ce trăiește în bălți și care lipindu-se de pielea omului, îndată începe a-i suga sângele; întrebuițată de medici pentru a lua sânge; 2) *iron.* cel ce se insinuiază; 3) *pop.* cămătar; rapace; bot. plantă din familia rubiaceelor.

lipitor s. și adj. Cel ce lipește, care lipește.

lipitură s. f. (dela lipi). 1) Pop. Suferință de dragoste (amor) pricinuită de un strigoiu; 2) acțiunea de a lipi.

lipovean s. m. (slav dela lippa, teiu, e și Lipova, orașel în Galiția de unde veneau mai mulți lipoveni, și unde aveau episcop). Rus din secta religioasă numită *staro-veri*, vechi-credincioși, cari n'au admis introducerea în biserică a cărților traduse în rusește din slavonește, pentru care fiind persecutați în Rusia, se refugiau în țările vecine, în Galiția și mulți în Dobrogea, ocupându-se cu pescuitul, cu agricultura, cu albinăritul, cu facerea oleiului de cânepă, etc.

lipsă s. f. (daco-gr. leipsis, lipsă omisiune). 1) Neajuns; 2) absență; 3) defect, cusur, meteahnă; 4) omisiune; 5) sărăcie, mizerie; 6) trebuință; 7) *interj.* lipsă = nu 'mi trebuie.

lipscan s. m. (dela orașul Lipsca — Leipzig din Saxonia — Germania). Neguțator care aduce mărfuri din Lipsca, de manufactură și mărunțișuri.

lipscănie s. f. V. prec. 1) Magazinul unui lipscan; 2) marfă de manufactură și mărunțișuri: ață, ace, panglice etc; 3) strada unde sunt lipscani.

lipscănoaică pl. Bot. Denumire dată unei plante ornamentale din familia compozeeilor (ca florile artificiale din Lipsca).

lipsi (a) v. V. lipsă. 1) A nu fi la loc; 2) a nu fi de față, a nu se afla; 3) a privă; 4) a nu fi de ajuns; 5) *a se lipsi*, a renunța, a se privă; 6) a nu fi complet; — *ii lipsește o doagă*, e zmintit, *pop.* — *lipsește!* marș, plăcă.

lipsire s. f. Acțiunea de a lipsi; absență; neajuns.

lipsit, ă adj. V. lipsi. 1) Cel ce nu are; 2) sărac; 3) *fig.* fără minte.

liquefiță (a) v. (tr. liquéfier, din lat. liquefio). A topi, a preface în stare lichidă.

liră s. f. (gr. lyra). 1) Instrument muzical cu 4 sau 7 coarde; 2) Zool. pasărea marc, din Australia, ce are coada în forma de liră; 3) *monet.* monetă italiană de un leu; 4) monetă turcă de 22 fr. 70 cent; 5) monetă engleză de 25 fr. 70 cent. (probabil numire figurată dela sunetul metalului).

liric, ă adj. (dela instr. lira). Liter. Poezie lirică, poezie care în antichitate se cântă cu acompaniament de liră; astăzi numire generală a odelor, ditrambelor, imnurilor și cantatelor. *Fig.* Plin de entuziasm, cu multă inspirație poetică. *Teatru liric*, unde se joacă piese cântate sau cu cântece. *Gen liric*, care cuprinde *ode, cantate, etc.*

lirism s. n. Liter. Stil foarte poetic, cu entuziasm și căldură.

liștă s. f. (daco-gr. dela lēstes, hoț, pirat).

Zool. Pasăre sălbatică de baltă, ce se scufundă repede în apă.

listă s. f. (din gr. *lissas, lissados*, neted lucios, — la slavi s'a format *list*, frunză, foaie — de aici *foaie* de hârtie). Foaie de hârtie pe care este sau trebuie să se scrie în șir, pe rând, ceva; *listă de bucate*, foaie de hârtie arătând felurile de mâncare sau de beutură dela birt, locantă. (Vechiu fr. și germ. *lista*, catalog, înșirare scrisă).

litanie s. f. (gr. *litaneia*, rugăciune). **Bis.** Rugăciune ce constă din multe invocațiuni către D-zeu, Maica D-lui, sau către sfinți; **fig.** rugăciune foarte lungă.

litargir s. n. (gr. *lithos*, peatră; *argyros*, argint). **Miner.** Protoxid de plumb, topit și și cristalizat în bucăți roșiatice și care servește la zmălțuirea oalelor.

lituan s. m. Om din Lituania.

literă s. f. (lat. *littera*). Semnele pentru scris; slovă, buche.

literal, ă adj. și adv. (dela *litera*). Întocmai cum este scris; în spiritul și înțelesul exact al vorbei. **Algeb.** *mărire literală*, adică exprimată prin litere.

literalitate s. f. **V. prec.** (după fr. *literalité*). Exactitate conform literei, sau înțelesului strict al vorbelor.

literar, ă adj. și adv. (fr. *littéraire*, din lat. *literae, literarum*, lucrări literare, cultura minței). 1) De scrieri literare; 2) de literatură; 3) după felul de scrieri alese, literare; *limba literară*, limba așa cum se scrie corect.

literat s. m. Cel ce scrie cărți sau bucăți de literatură; cărturar.

literată s. f. Femea care scrie cărți sau, bucăți literare.

literator s. m. (după fr. *litterateur*, și lat. *literator*). Om care are ca ocupație principală literatura, scrierile de literatură.

literaturiză (a) v. V. urm. 1) A lua ca subiect pentru o scriere literară; 2) a da frumuseța literară.

Literatură s. f. (lat. *literatura*, scrierea, arta de a scrie). 1) Artă de a compune scrieri frumoase sau scrieri de știință; 2) cunoașterea regulilor de a compune și a scrie frumos; 3) ocupația, profesiunea omului de litere, a scriitorului; 4) totalitatea scrierilor privitoare la anume scop (literatură bisericască, etc); 5) totalitatea scrierilor literare ale unui popor, sau dintr'un anume timp, epocă; *literatură populară* care cuprinde: *cântece, descântăce, proverbe, ghicitori* plăsmuite de popor.

litfă s. f. V. litfă.

litfean s. m. (dela *Lituania*, țară). Om din Lituania.

litfe s. f. (gr. dela *litē*, rugăciune). 1) Ru-ciune ce se face la vecernie în ajunul unei mari sărbători; 2) prescură mare (cu formă încrustată, având literile NI. KA. IS. H. S. ce traduce: *a învinge* Isus Christos (gr. *nikaō*, înving) și care se aduce de credincioși la rugăciunea litfei; 3) rugăciune însoțită de procesiune, în cazuri de calamități.

litteră s. f. (fr. *littère* din lat. *lectus*, pat). Un fel de pat sau scaun mare, acoperit (cu un cepeu sau trăsură acoperită), purtat însă pe două lemne lungi de către doi oameni sau doi cai, unul înainte și altul îndărăt, cum era la Romani și în timpurile vechi în Europa, în care erau purtați nobilii.

litigios, oasă adj. V. litigiu. De neînțelegeră, de proces, de judecată.

litigu s. n. (lat. *litigium*, ceartă, sfadă neînțelegeră, dela *lis, litis*, proces, judecată). 1) Neînțelegeră care urmează a se judeca; 2) proces.

litograf s. m. (gr. *lithos*, piatră; *graphō*, scriu). **V. litografia.** Cel ce se ocupă cu litografia.

litografia (a) v. V. prec. A scrie, a tipări o scriere prin litografiere, adică scriind pe o peatră specială, calcaroasă, cu un corp gras, se trece după aceea cu suflul de cerneală tipografică pe deasupra, astfel că piatra nu reține cerneala, ci numai scrierea sau dessemnul, peste care apoi apăsând hârtia, se obține scrisul ca de tipar.

litografiat, ă adj. Tipărit prin litografie.

litografic, ă adj. De litografie.

litografie s. f. 1) Artă de a litografia; 2) desemn sau scriere făcută prin litografie.

litoral s. n. (lat. dela *litus, littoris*, țărm). Termul mării și regiunea țărmului.

litotă s. f. (fr. *litote*, din gr. *litotēs*, micșurime, mărunțis). **Retor.** Figură retorică constând în a spune puțin, dar făcând să se înțeleagă mult.

litra s. (gr. *litra*, măsură de greutate la Greci). 1) Măsură de greutate veche, $\frac{1}{4}$ dintr'o oca, sau 322 grame; 2) măsură de capacitate pentru lichide $\frac{1}{4}$ dintr'o oca, egală cu 0 l. 32; **fig.** un sfert, o pătrime.

litrosi (a) v. (dela vorba *litră*). 1) A se perde din lichid când se toarnă în mai multe litre (a se prelunge, a scăpa, curge); 2) **fig.** a fugi ne observat, a dispărea; 3) a o șterpeli; 4) **fig.** a se risipi, pierde.

litru s. m. (dela gr. *litra*, măsură de greutate de 12 onciile la Greci și Romani). Unitate de măsură pentru lichide, după sistemul m-e

tric, modern, cuprinzând volumul unui decimetru cub (făcând o cutie exact de 1 decimetru cub, avem un litru).

liturghie *s. f. V. liturgie.*

liturgiar *s. n. V. liturgie.* Carte bisericească în care se cuprind rugăciunile liturghiei.

liturgic, *ă adj.* De la liturgie.

liturgică *s. f. Teol.* Carte care explică înțelesul rugăciunilor și oficiului liturghiei, precum și semnificarea obiectelor sfințite cu cari se oficiază liturgia.

liturgie și **liturghie** *s. f. (gr. leitourgia, serviciu public, serviciu religios public). Relig.* Jumătătea dela urmă din serviciul religios, ce se face în biserică la o serbătoare, constând din rugăciuni cântate și din citirea unei bucăți din scrierile evangeliștilor și a apostoilor; (figurat se reprezintă patimile și sacrificarea lui Isus Christos pentru a predica învățătura sa).

liturgisi (a) *v.* A face slujba liturghiei.

liturgisitor *adj.* Preot ce oficiază liturgia.

livadă *s. f. (daco-gr. livas, livados, pașiște).* 1) Pașiște; 2) grădină cu pomi fructiferi.

livan *s. n. (gr. libanos). Bot.* Arbore ce produce rășina mirositoare, numită *tămâie*, și care arbore crește în Asia-mică; 2) munți în Siria — Asia-mică.

livănțică *s. f. (italian lavender). Bot.* Planță labiată ornamentală, aromatică și medicinală, ce crește în regiunile mediterane; se mai zice și *spichinat*. Floarea servește pentru a feri vestmintele de molii; tot din ea se face și o apă parfumată pentru toaletă.

livid, *ă adj.* (lat. lividus). Galben-verziu la față; slab și galben la față.

lividitate *s. f. V. preced.* Înfrățirea de livid.

livră *s. f. (lat. libra (din gr. litra) — măsură de 12 uncii).* 1) Numire dată în Franția la măsura de $\frac{1}{2}$ kilogram; 2) veche numire a francului francez; 3) numirea banului englez *livra sterlingă*, valorând 25 franci.

livrea *s. f. (fr. livrée, dela vorba livrer, a lăsa liber). Costum* înpodobit cu galoane și firturi ce purtau și poartă servitorii dela curțile suveranilor sau ale nobililor, pentru a fi recunoscuți și a fi lăsați liberi să meargă unde sunt trimiși.

livret *s. n. (fr. livret, din lat. liber, carte, condică).* 1) Condiuță; 2) condiuța ce o are fiecare ostaș, în care este semnat numele lui și date privitoare la vârsta lui, locul de naștere; data intrării în armată, gradele obținute, pedepsele suferite, data eliberării, etc; 3) condiuță pentru depunere de bani la economie.

lizibil, *ă adj. și adv. (fr. lisible).* Citibil, lesne de citit.

loavă *s. f. (lat. dela lavo, a scălda, a turna apă). Fig.* belșug, abundență.

loază *s. f. (daco-gr. loxe, indoită curbată).* 1) Mlădiță subțire, flexibilă; 2) fig. copil mic, sau copil slab; 3) slab la minte.

lob *s. n. (gr. lobos). Anat.* Parte rotundă și bulbucată dintr'un organ; *lob frontal*; *lobul urechei*, partea de jos a urechei unde se atâră cerceii. *Bot.* Parte rotundă, despicată, și bulbucată a organelor unei flori. *Arhit.* Partea de cerc ce servă ca ornament la un rozas sau la arcul în formă de rozas sau de rozetă, (în stilul gotic, sau în cel roman).

lobat, *ă adj.* Cu loburi.

lobodă *s. f. (daco-gr. dela lopados, de hrană). Bot.* Plantă de grădină, cu frunze roșii sau albe, bune pentru mâncare (cu borș sau altfel).

lobul *s. n. (fr. lobule), V. lob.* Mic lob.

loc *s. n. (lat. locus).* 1) O suprafață de pământ; 2) așezarea, unde stă cineva sau ceva; 3) poziția, felul terenului; 4) rangul sau gradul; 5) funcțiune, post; 6) pământ de cultură; 7) proprietate; 8) parcelă (de casă, de grădină); 9) trecere, libertate, permisie, de a trece (a da, a face loc); 10) regiune, localitate; 11) spațiu; 12) *adv. într'un loc, undeva.*

locacitate *s. f. (fr. loquacité, din lat. loquacitas) Vorbărie.*

local *s. n. Construcție, casă, magazin; adj.* din loc, al locului; regional; mărginit.

localitate *s. f. V. loc.* 1) Regiune; 2) loc; 3) cuprins.

localiză (a și a se) *v. (fr. localiser).* A statornici într'un loc; a ține, opri în loc (o boală) a nu lăsa să se întindă (focul).

localizare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a localiza.

localnic, *ă adj. V. loc.* Din acest sau din acel loc; local; *s. m.* Cel din localitate.

locandă sau **locantă** *s. f. (ital. locanda).* Birt, ospătărie, restaurant.

loacă *s. n. (din lat. locatio, așezare).* Locuință; construcție, edificiu; *fig.* biserică.

locatar *s. m. (lat. locator, cel ce stă cu chirie).* Chiriașul.

locmă *s. f. (turc lokmâ, prăjitură dulce, turtă dulce).* 1) Un fel de prăjitură dulce; 2) *fig.* câștig, sau noroc mare.

locomobilă sau **locomotivă** *s. f. (fr. locomotive, din lat. locus, loc mobilis, mișcător).* 1) Mașină ale cărei roate sunt puse în mișcare și merg cu f. mare înțelea prin

puternica apăsare a aburilor, ce se formează dela un cazan mare din corpul ei, și care mașină duce după ea vagoane cu mărfuri sau cu călători, mergând pe șinele drumului de fer; 2) aceiași mașină care, tot prin apăsarea aburilor, stând însă pe loc, pune în mișcare, prin ajutorul unei curele de transmisie, mecanismul de învârtire dela o moară, batoză, sau orice altă mașină.

locomoțiune *s. f.* (fr. *locomotion*, din lat. *locus*, loc; *motio*, mișcare). 1) Mișcare dela un loc la altul; 2) mergere; 3) transportare.

locomotivă *s. f.* (fr. *locomotive*, din lat. *locus*, loc; *motus*, mișcare). *V. locomobilă* 1.

locomotor *s. n.* (lat. *locus*, loc; *motor*, cel ce mișcă). Cel ce face locomoțiunea.

locotenent *s. m.* (după fr. *lieutenant*, din lat. *locus*, loc, *teneo*, țin). 1) Cel ce ține loc, înlocuiește timporar pe un funcționar; 2) *milit.* Ofițer cu un grad mai mic de cât căpitanul, pe care-l înlocuiește când lipsește dela serviciu.

locotenentă *s. f.* Funcțiunea de locotenent; autoritate ce ține un loc timporar; *locotenentă domnească*, comisune care ține loc de domnitor.

locșor *s. n.* (diminutiv dela *loc*). Mic loc. **locșitor** *s. m.* (*loc* și *șitor*). Cel ce ține locul altuia, înlocuiește timporar.

locui (a) *v.* (baza *loc*). 1) A sta așezat câțva timp (în casă, o. aș, țară etc); 2) a avea domiciliul; 3) a ocupa, a sta.

locuință *s. f.* 1) Casa în care stă cineva; 2) domiciliul; 3) adăpostul.

locuire *s. f.* *V. locui.* Șederea în anume loc, sau casă, etc.

locuit, *ă adj.* 1) Ocupat prin șederea cuiva; 2) populat.

locuitor *s. m.* (dela vorba *locui*). 1) Cel ce locuiește, stă mai mult timp așezat; 2) cetățean; 3) satean.

locustă *s. f.* *V. lăcustă.*

locuțiune *s. f.* (fr. *locution*, din lat. *locutio*, vorbire). 1) *Gram.* Reunire de vorbe, care ține locul unei singure vorbe; 2) mod de a vorbi.

lobă *s. f.* (daco-gr. diform din *lob*+*da*—*lobos*, parte, despicătură bulbucată, coarjă; *da* = *za*, tare). Despicătură dintr'un lemn rotund, bucată lungă de lemn și grea, (unii Olteni zic *lobdă*).

logaritm *s. m.* (gr. *logos*, vorbă; *arithmos*, număr). *Matem.* Număr luat într'o progresiune aritmetică, corespunzător unui număr luat în progresie geometrică; *tabla de logaritmi* conține numerile de acest fel.

logaritmice, *ă adj.* De logaritmi.

logic, *ă adj. și adv.* (gr. *logos*, cuvânt, judecată, rațiune). Cu judecată; cu drept cuvânt; *fig. firesc.*

logică *s. f.* (gr. *logikê*, dela *logos*, cuvânt, rațiune). 1) Știința care învață pe om a raționa, judeca bine; 2) carte cuprinzând această știință; 3) *fig.* felul de a judeca, raționă.

logician *s. m.* (după fr. *logicien*). *V. prec.* Cel ce cunoaște sau se ocupă cu logica.

logodi (a și a se) *v.* (daco-gr. *logos*, cuvânt; *datos*, dat). A da cuvântul (angajament) pentru luarea în căsătorie.

logodnă *s. f.* 1) Ceremoniă făgăduelii sau angajamentului de căsătorie, care constă în schimbarea inelelor; pe inelul logodnicei fiind scris numele logodnicului, iar pe al logodnicului numele logodnicei, precum și data logodnei; 2) petrecerea dela această ceremoniă; inelele se ascund într'un taler cu grâu, orez ori cofeturi, unde logodiții le caută și le găsec.

logodit, *ă adj.* Promis, angajat, de a se lua în căsătorie.

logodnic *s. m.* *V. logodi.* Tânărul care s'a logodit.

logodnică *s. f.* *V. logodi.* Tânăra logodită.

logofăt *s. m.* (gr. *logothetes*, dela *logos*, vorbă, cuvânt, *theteiô*, a lucra pentru plată). 1) Cancelarul (voevodului) în timpurile vechi, demnitar după marele Ban; 2) ministru de justiție; 3) boieraş (dela țară); 4) secretar (actual); 5) copist, scriitor; 6) notar (dela țară); 7) îngrijitor sau contabil de moșie; 8) fecior, vătăjel de curte boierească; 9) *iron.* mold. cavaler, tânăr, domnișor.

logofetel *s. m.* *V. prec.* Mic scriitor, sau secretar.

logofeție *s. f.* *V. logofăt.* 1) Demnitatea, funcțiunea de logofăt al voevozilor; 2) cancelaria logofătului.

logograf *s. m.* (gr. *logos*, vorbă; *grafo*, scriu). 1) Scriitor, literat, în proză — la Grecii antici; 2) istoric din timpurile antice; 3) orator care scriea discursuri sau pledorii pentru alții; 4) scriitor de discursuri (stenograf).

logorif *s. n.* (gr. *logos*, vorbă; *griphos*, enigmă). Un fel de ghicitoare, constând dintr'o vorbă, ale cărei litere combinate în alt chip să formeze o altă vorbă; *fig.* vorbire neînțeleasă.

logomahie *s. f.* (gr. *logos*, vorbă; *machê*, lupt) 1). Dispută de cuvinte.

Iogos *s. n.* (gr. *logos*, vorbă). 1) Cuvântare; 2) discurs; 3) discurs funebru; 4) *fig.* toast.

loitră *s. f.* (germ. *leiter*, scară). Părțile la-

terale ale căruții sau carului, ce s'au forma de scară.

lojă s. f. (fr. *loge*, din germ. *laubja*, mică baracă). 1) Mică încăpere în rândurile de sus din lăuntru teatului, unde pot să stea și să privească 4—5 persoane; 2) mică încăpere deschisă în afară din corpul unei case; 3) *loja masonică*, corporație, societate de francmasoni.

-loioț s. m. V. lafe și lafos.

lombago s. n. (lat. *lumbago*). *Med.* Durere de șale.

lombară V. lumbară.

lombardă (a) v. (ital.). A amanetă.

londonez s. m. (dela London sau Londra). Locuitor din Londra, capitala Angliei.

longevitate s. f. (lat. *longa*, lungă; *vita*, viață). Viețuire lungă.

longitudinal, ă adj. și *adv.* (lat. *longitudo*, *longitudinis*, lungime). De lungime; în lungime.

longitudine s. f. (lat. *longitudo*). Lungime; *geograf.* distanța de lungime, pe suprafața pământului, calculată pe gradele ecuatorului, dela un meridian dat și numit primul meridian.

lopată s. f. (daco-gr. dela *lopas*, *lopados*, taler). 1) Un fel de taler, de lemn sau de fer, cu o coadă puternică mai lungă sau mai scurtă, instrument de curte pentru a ridica noroi, pământ, nisip; 2) vâslă pentru mânat luntrea pe apă; 3) disc patrat sau rotund cu coadă lungă pentru băgat pânea în cuptor; 4) scândură plană cu coadă ca de lopată.—Și Slavii zic *lopată*.

lopatar s. m. V. prec. 1) Fabricant de lopeți sau de vâsle; 2) vâslăș; 3) *zool.* un fel de cocostârc sau barză cu pliscul lat la vârf ca o lopată și care trăește pe țărnițele mării și prin bălți.

lopatare s. f. Acțiunea de a vâsli, a duce barca cu ajutorul lopeților.

lopața s. f. V. lopată. 1) Mică lopată; 2) *bot.* numirea unei plante din fam. cruciferelor cu frunze rotunjite și plane.

lopetică s. f. 1) Lopată mică; 2) *anat.* osul omoplatului; 3) mică lopată de tablă pentru luat cenușa din sobă sau din cuptor; 4) scândurice plană cu coadă.

lor pron. și adj. (din lat. *illorum*, al lor). Pronume de pers. a treia (genetiv și dativ).

lord s. m. (cuvânt englez *lord*). Titlul de nobletă dat prinților și membrilor camerei nobililor englezi.

lornetă s. f. (fr. *lorgnette*). Ochelari mici, portativi, adaptați la un mâner de os și întrebuințați mai mult de doamne.

lorion s. n. (fr. *lörgnon*). 1) Ochelari pentru domni; 2) mică lunetă.

losnișor s. m. (lat. *luxo*, a scriinti, *nexo*, a legă). *Bot.* Numirea unei plante ce se cred: bună de leac pentru scriinti ră și alte dureri.

lostopan sau lostopană s. (lat. comp. *rostrum—pono*=pun în gură, ca bucată din *bucca*). 1) Bucată mare (de pâne); 2) brazdă de pământ; 3) fulgi groși de ninsoare; 4) orice bucată lată (de aliment, etc.).

lostrită s. f. (lat. dela *lux—tritum*, strălucire de culoare). *Zool.* Numirea unui pește de râu, din felul păstrăvilor, cu solzi colorați, numit și *crăișor*.

lot s. n. (fr. *lot*). 1) Parte ce se cuvine fiecărui prin împărțeala unui pământ; 2) partea de câștig ce vine unui bilet de loterie; 3) parte din vre-o repartiție.

lotcă s. f. (abiev. din grec. (*p*)*lotiké*, de navigator). Luntre, barcă mică, încheiată din scânduri, întrebuințată de pescari și care dacă n'ar sta udă i s'ar usca scândurile, ar intra apa în ea.—Și slavii zic *lodca*.

loterie s. f. (fr. *loterie* dela *lat.* și italian *lotteria*). Joc de noroc, în care jucătorii cumpără bilete din acele ce vor participa la tragerea loteriei și cari poartă numere; apoi se trag dintr'o urnă bilete câștigătoare la noroc; numărul depe aceste bilete dă drept la câștig jucătorului, care are biletul său cu același număr.

loțune s. f. (lat. *lotio lotionis*). Spălare, spălătură; *medic.* medicament pentru spălare, baie.

loton s. n. V. lot și loterie. Joc de distracție și de noroc, în care jucătorii au câte unul sau mai multe cartonașe cu trei, patru șiruri de numere; iar dintr'un săcușor se scot pe rând bile ce poartă numere; —fiecare jucător când aude numărul ce s'a scos, acopere pe cartonașul său acel număr, dacă-l are; cine mai curând are noroc să acopere toate numerele, este câștigător.

lotru s. m. (lat. *lotro*). 1) Hoț, fur, tâlhar; 2) *adj.* gâlcevitor; 3) iute, aprig; 4) om vagabond. *Banat.*—Și polon. *lotr*, și germ. *lotter*.

lotus s. m. (lat. *lotus*). Numele unei plante, un fel de nufăr albastru ce crește în Egipt.

lovi (a și a se) v. (daco-gr. dela *lovaō*, a maltrată, a ultragia; a distruge, a strică). 1) A bate, a pămăui; 2) a păli, a atinge; 3) a ataca, a jigni; 4) *fig.* a răni, a ultragia; 5) *a se. lovi, fig.* a întimpina (un obstacol); 6) a se potrive la fel, a se nimeri; 7) ași face o rană

pălindu-se. (Nu pare rudă cu slavul *loviti*, a prinde).

lovire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a, și a se *lovi propriu și fig.*

lovit, *ă adj.* 1) Pălit, bătut; 2) atins, ciocnit; 3) atacat; 4) apucat; 5) *fig. și prop.* rănit.

lovitură *s. f. V. prec.* 1) Pălire, ciocnire, atingere sau bătaie cu orice; 2) rană, contuziune; 3) înfrângere morală; 4) nenorocire mare.

loz *s. n.* (diform. din *lot*). Bilet de loterie cu anume însemnări pentru tragerea ei.

lozl sau lăzi (a) v. (lat. dela *lusum*, glumit, amăgit). 1) A spune palavre; 2) a aiură; 3) a glumi spunând imposibilități.

lozle *s. f.* (daco-gr. *loxē*, indoită). 1) Mlădiță de salcie sau de răchită, anume care se îndoaie; 2) vârguță tânără de răchită, bună pentru împletit coșuri, panere; 3) *fig.* copilăș mic.

lozincă *s. f.* (diform. din *logica*, în *logica* și *lozinca*; din gr. *logika* și *logos*, vorbă, cuvânt). Cuvântul de ordine (la o înțelegere făcută între mai mulți pentru a întreprinde o acțiune, mai ales cu scop politic;—cuvânt format în timpul domniei fanarioșilor, poate cu ocazia intrigilor politice de atunci).

lozniță *s. f. V. lozie.* Împletură lată, din lozie, pe care se pun de se usucă prunele fie la soare, fie la căldura ce vine dintr'un cuptor; 2) uscătoare de prune.

lua* (a și a se) *v.* (lat. din *levo*, *levare*, a lua, a ridica). 1) A prinde în mână; 2) a și însuși, apropia; 3) a ridica; 4) a aduce; 5) a răpi; 6) a începe (dela capăt, la fugă, etc.); 7) a prinde, a introduce; 8) a ademeni; 9) *fig.* a lua ochii, a încanta privirea; 10) a lua mințile, a innebuni; 11) a și lua ochii, a părăsi; 12) a lua la ochi, a bănuși, a supraveghea; 13) a lua la bătaie, a începe să bată; 14) a lua la trei parole, a interoga, a certa, a cerceta; 15) a lua în răs, a ridiculiza, a și bate joc; 16) a lua la goană, a fugări, a alungă; 17) a lua de suflet, a adoptă, înficia; 18) a lua de veste, a pricepe, a observa; 19) a o lua la picior, a pleca repede, a fugi; 20) a o lua la sănătoasa, a scăpa prin fugă, a se duce repede; 21) a lua groaza, a se teme, a se înfricoșă; 22) a se lua, a se apuca, a începe; 23) a se lua după, a porni, a se îndrumă, a se conduce; 24) a se lua, a se distra; 25) a se lua bine, a se isinua, apropia; 26) a lua seama, a fi atent; 27) a lua în gripă, a persecuta; 28) a-l lua dracul, a păși ceva rău; 29) a lua

vânt, a se repezi, a lua zăuș; 30) a se lua, a se căsători.

luare *s. f. V. luă.* 1) Acțiunea de a se lua; *luare aminte*, atenție, băgare de seamă; *luare în seamă*, atenție, prețuire.

luat, *ă adj.* *V. luă*, 1) Rădicat, dus; 2) pe *luate*, *adv.* apucând repede; 3) *pop.* paralizat, bolnav.

luător, oare, adj. 1) Care ia, apucă; 2) *fig.* care fură; 3) *luător în seamă*, atent; 4) *luător în răs*, batjocoritor.

lubeniță *s. f.* (lat. dela *lubentia* cit. *lubentia*, de plăcere). Plantă din familia curcubitacelor, al cărei fruct mare și rotund, cu miezul roș apăsos, sau alb, este foarte plăcut la mâncare, zis și *harbuz* și *pepene verde*.—Și slavii de sud zic *lubenița*.

lubie *s. f.* (lat. *lubet*, place). Plăcere, căpăciune, toamnă.

lubiș *s. n. V. gălbenuș.*

lubric, *ă adj.* (lat. *lubricus fig.* desfrânat). Desfrânat, desfrâu moral.

lubricitate *s. f. V. prec.* Abuz de plăceri sexuale.

lucarnă *s. f.* (fr. *lucarne*). Arhif. Fereastră la pod.

luceafăr *s. m.* (lat. *lux, lucis*, lumină; *fero* a purta). 1) Stea strălucitoare, una dintre cele 3 planete ce se învârtesc împrejurul soarelui (Mercur, Venus, Pământul) fiind mai mică de cât Mercur și mai mare decât pământul și științific numită *Venus*, după numele zeiței frumuseții, dela vechii Romani; 2) *extins. pop.* orice stea care strălucește tare la apusul soarelui sau înainte de răsăritul soarelui, *luceafăr de seara* sau *l. de ziuă, de dinineță*; 3) *biseric.* înger luminos, arhanghel, dar care pentru nesupunere și aroganță a fost pedepsit de Dumnezeu și prefăcut în diavol întunecat—căpetenia diavolilor zis și *luțifer* sau *lucifer*; 4) *fig. un luceafăr*, strălucit de frumos; 5) *fig.* reprezentant strălucit, valoros; 6) *fig.* strălucire mare; „*Luceafărul*“, revistă transilvăneană, literară, de valoare, apărută la Sibiu.

luc (a) *v.* (lat. *luceo, lucere*). 1) A răspândi lumină; 2) a lumina; 3) a fi cu lustru; a *luci ochii*, a fi vesel bucuros.

lucid, *ă adj.* (lat. *lucidus*, luminos, lămurit, limpede). Care pricepe, vede sau vorbește limpede, clar, lămurit; *momente lucide*, momente de pricepere bună (la un om cu mintea rătăcită, nebun).

luciditate *s. f. V. prec.* Starea de lucid; pricepere lămurită, luminoasă.

lucifer *s. m. V. luceafăr (biseric.).*

lucios, oasă *adj.* (lat. *lux, lucis*, lumină).

*) Indicativul *leu, lei*, p re a fi din *emo*=ieui.

- 1) Care dă lumină, luminează, strălucește ;
2) lunecos.

lucire s. f. Acțiunea de a luci.

lucitor, oare *adj.* și *adv.* V. *luci* și *luciu*.

- 1) Cu luciu, luminos ; 2) cu lustru.

luciu s. n. (lat. *lux, lucis, luminā*). 1) Strălucirea ; 2) partea netedă strălucitoare ; 3) lustru ; *adj.* V. *lucios* și *lucitor*.

lucoare s. f. V. *luci*. Slabă lumină ; *fig.* aparență.

lucră (a) *v.* (lat. *d. la lucror, lucrare*, a câștiga, a avea profit). 1) A face ceva, (a confecționa) a produce ; 2) a coase ; 3) a se îndeletnici cu orice ocupație manuală sau mintală ; 4) *fig.* a *lucră* (pe cineva), a unești pe ascuns contra cuiva, a calomnia sau a pări.

lucrare s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a lucra ; 2) lucru făcut ; 3) întreprindere ; 4) școlar, operațiune, temă ; 5) scriere operă ; 6) activitate, mișcare ; 7) *lucrări publice*, șosele și poduri, canaluri.

lucrativ, ă *adj.* (după fr. *lucratif*, din lat. *lucrativus*). Care aduce câștig.

lucrat, ă *adj.* V. *lucră*, 1) Făcut, confecționat ; 2) *fig.* subminat, calomniat pârît.

lucrător, oare *adj.* și s. n. 1) Cel care lucrează ; 2) muncitor.

lucru s. n. V. *lucră*. 1) Ocupație, muncă ; 2) obiect lucrat, cusătură, împletitură ; 3) producțiune a muncii ; 4) afacere ; 5) treabă ; 6) acțiunea de a lucra.

lugaciū s. m. (lat. *loguax, loguacis*, cîr-pitor). *Zool.* Numirea unei păsărele cu capul negru și gâtul roșu, care nu cântă frumos, ci numai cîrpește, numită și *botgros* ; *bot.* numirea unei plante de câmp.

lugubru, ă *adj.* și *adv.* (lat. *lugubris*). De tristeță, jalnic.

luger sau **luger** s. m. (daco-gr. din *lygos*, coțorul plantei). Cotorul plantei, coardele viței de vie.

lulachiu, ie *adj.* și s. n. Diformat din *lilachiu*.

lulea (*lulea*) s. f. (din italian *ella-ola*, oală—prin scurtare *el-ola* și *l-ola*). Vas ca o mică ulcea, de pământ sau de porțelan (înhiptă la capătul unei țevi) și în care se pune tutun și cărbune, spre a trage apoi fumul în gură piin acea țavă—Și Turcii zie lule.

lulu! sau **lulu!** *interj.* (lat. *dela lalo*, a cânta). Exclamare repetată, ce formează cântecul ce se cântă în timpul legănării copiilor mici.

lumânăr s. m. V. *lumânare*. Fabricant de lumânări sau vânzător de lumânări.

lumânăr: fie s. f. Fabrica unde se fac lumânări, sau magazin de lumânări.

lumânare s. f. (lat. *din lumen, luminā*—*luminare, lumânare*). Fiiți sau feștiță acoperit cu un strat de ceară, său, sau altă substanță care arde și dă lumină.

lumânărică s. f. 1) Mică lumânare ; 2) *bot. lumânărica domnului*, plantă de câmp, nal'ă, dreptă și cu flori galbene ; 3) *lumânărica pământului*, plantă de câmp, care se crede bună contra otrăvirilor, dar este otrăvitoare ea însăși.

lumber, ă *adj.* (lat. *dela lumbus, șalele*). Anat. Partea dela șale.

lumbi s. m. pl. (lat. *lumbi, arum*). Anat. Părțile din dreapta și stînga a spatelor deasupra șalelor.

lume s. f. (lat. *dela lumen, luminā, fig. viață*). 1) Totalitatea oamenilor ; 2) totalitatea creațiunei, universul ; 3) mulțime de oameni ; 4) oameni, persoane ; 5) public, la vederea tuturor ; 6) *lumea cealaltă*, viața de după moarte a sufletelor ; 7) *pop. cercul* ; 8) *lumea mare, nobilime* ; 9) *fig. viață, viețuire* ; 10) *ca lumea*, cum trebuie, cum se cade ; 11) *gura lunei*, opinia publică ; 12) *fig. societate*.

lumesc, ească *adj.* 1) Al lunei, de pe lume ; 2) *boală lumească*. boală sexuală ; 3) laic, civil (nu clerical).

lumină s. f. (lat. *lumen, luminis, luminā*). 1) Strălucirea dela un corp ce arde, dela soare, etc. ; 2) lumânare ; 3) foc ; 4) ziua ; 5) *fig. învățătură, cultură* ; 6) *lumina ochiului*, pupila ; 7) *a da la lumină*, a publică, a vădi, a denunța ; 8) dovedire deplină ; 9) lămurire ; 10) partea luminată dintr'un tablou.

lumină, (a și a se) *v. V. prec.* 1) A produce lumină ; 2) a aprinde lumânarea ; 3) *fig.* a instrui, învăța, cultiva (mintea) ; 4) a lămuri, desluși, invedera ; 5) a însemna, limpezi (cerul), 6) a se face ziua ; 7) *fig.* a se înveseli ; 8) a distribui lumina într'un tablou ; 9) *fig.* a îndemna.

lumînare s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a lumină, *prop.* și *fig.* ; 2) *vechiu*, titlu domnului, al principilor sau demnitărilor.

luminat, ă *adj.* 1) Cu lumină ; 2) *fig.* învățat, instruit ; 3) deștept, priceput ; 4) clar limpede ; 5) s. *luminatul*, sistemul de a lumina ; 6) *săptămâna luminată*, săptămâna de după Paști ; 7) *bis.* curățit de păcat, *adv. fig.* cu pricepere cu știință : clar, lămurit.

luminaj s. n. V. *opaiș*.

luminaj s. f. (după fr. *illumination*). 1) Aprindere de f. multe lumini ; 2) aprindere de f. multe lumini, lampioane și artificii în seara unei serbări naționale.

luminăție s. f. V. *luminare* (vechiu).

luminător, oare adj. 1) Care dă lumină;

2) *fig.* îndrumător, învățător; conducător moral; 3) s. fereastră mică la pod.

luminîș s. n. 1) Pătrunderea luminei; 2) loc mic unde pătrunde lumina; 3) poiană în mijlocul pădurii.

luminîță s. f. 1) Mică lumină; 2) *bot.* *luminîța nopții*, plantă de câmp din regiunile temperate.

luminoasă s. f. *Bot.* Numirea unei plante agățătoare ornamentală, zisă și *clocotici*.

luminos, oasă adj. 1) Care produce lumină, strălucitor; 2) care este luminat; 3) cu lumină; *fig.* clar, lămurit.

lună s. f. (lat. *luna*). 1) Planetă, (corp cesc), satelit a Pământului, în jurul căruia se învârteste în timp de 29 zile și jumătate, în care timp, după felul cum ea primește dela soare lumina, deplin sau numai parțial (din cauza interpererei pământului) ni se prezintă: puțin luminoasă (crai nou); pe jumătate luminată, deplin luminată sau cu lumina descrescândă. Luna este de 50 ori mai mică de cât pământul, iar depărtarea dela pământ la lună este de 85.000 leghe. Luna are munți, văi și vulcani; nu are atmosferă, de aceea se presupune că nu poate avea ființe viețuitoare în felul celor de pe pământ; ea are putere de atracție asupra pământului și aceasta împiedică cu atracțiunea soarelui produce fluxul mărilor și oceanelor; 2) timpul de 30, sau 31 de zile, adică a 12-a parte dintr'un an; 3) lumină reflectată de lună; 4) *fig.* ridicul. chelie, pleșuvie; 5) *la lună, v.* menstruație.

lunar, ă adj. și *adv.* 1) A lunei; de lună; 2) cu luna, pe timp de o lună

lunărică s. f. (dela vorba *lună*). *Bot.* Numirea unei plante din fam. cruciferelor cu flunze rotunde.

lunatic, ă adj. și s. 1) Cel ce are boala numită *somnambulism*, care umblă noaptea fiind adormit; V. *somnambul*; *fig.* nesăbătut la minte.

lunațiune s. f. (după fr. *lunaison*, și lat. *lunatio*). Timpul de o lună de zile, adică dela o lună nouă până la cea următoare.

luncă s. f. (lat. *lucus, luculus*, pădure păduice, luncușoară). 1) Mică pădure; pădure tânără, zăvoiu de nule; 2) pajiște, iarbă de cosit sau de pășune lângă o pădure.

luncă (a) v. (lat. *lubricare*, a face *lunecos*). 1) A se duce repede, târiși, pe un loc sau pe o suprafață prea netedă sau unsuroasă, ori noroioasă, sau pe ghiță; 2) a se prăbuși la vale; 3) *fig.* a cădea într'o greșală; a greși din tentație; 4) a înghiți cu înlesnire, repede;

5) a cădea pe un luncuș; 6) *fig.* a se strecură.

lunecos oasă adj. (lat. *lubricus, lunecos*). 1) Pe care se poate luncă; 2) foarte lucios, lustruit.

luncuș s. n. V. *prec.* 1) Starea *lunecoasă*; 2) loc unde se poate luncă și cădea; 3) *fig.* înclinațiune, apucătură (rea).

lunetă s. f. (fr. *lunette*). 1) Instrument cu lentile de sticlă, special pentru optică, și prin care uitându-ne, vedem lucrurile cu formă mărită sau par mai apropiate; 2) *milit. fortif.* întărire făcută din două fețe și două flancuri și deschisă la mijloc. (Luneta întăplător se formă prin punerea unei sticle concave în fața alteia convexe, de olandezul *Metius* (1609); Galileu apoi perfecționă luneta; iar azi telescoapele apropie și măresc copurile cerești până la de trei mii de ori).

lung, ă adj. (lat. *longus, longa*). 1) Cu dimensiune întinsă în fel opus lățimei sau scurtime; 2) care durează mult timp; 3) s. n. dimensiunea lungimei; 4) *fig. vorba lungă*, om care vorbește mult; 5) nalt.

lungan, ă adj. și s. Foarte lung; *iron.* om foarte nalt.

lungi (a și a se) v. 1) A face să fie lung; 2) a întinde; a *lungi vorba*, a vorbi prea mult; 4) a se culcă.

lungime s. f. V. *lung*. 1) Dimensiunea (opusă lățimei), cea mai mare a unei suprafețe; 2) continuitatea într'una (ca spațiu sau ca timp); 3) durată.

lungire s. f. 1) Acțiunea de a (se) lungi; 2) întindere continuă, înainte; 3) culcare.

lungiș adv. și s. Dea lungul, în lung.

lungit, ă acj. pop. Întins, culcat; așternut pe jos.

lungoare s. f. pop. V. *lângoare*.

lunguet, eață adj. (lat. *longus*). 1) Prelung; 2) conic.

luni, luna s. f. (lat. dela *luna*). Numire dată zilei întâia dela începutul săptămânei (după numele planetei *luna*, ce are și ea faze de început, creștere și revenire, ca și zilele săptămânei).

luntraș s. m. V. *luntre*. Conducătorul unei luntre; cel ce vâslește.

luntre s. f. (lat. *linter, linteris*, din gr. *plynter*, luntre). Barcă mică în formă de albie, făcută dintr'un lemn scobit (formă primitivă); barcă. (V. și *lotcă*).

luntri (a) v. prec. A conduce o luntre pe apă; a văslî.

luntricică s. f. Mică luntre.

lup s. m. (lat. *lupus*). *Zool.* 1) Numirea animalului sălbatic, ce se aseamănă cu cânele;

2) blană din piele de lup; 3) *fig.* om lacom la mâncare; 4) *fig.* om rău, crud; 4) *lup de mare*, un fel de pește; 5) *bot.* plantă zisă și creasta cocoșului; 6) *lupul vrăbilor*, pasăre răpitoare zisă și *arete*.

lupă *s. f.* (fr. *loupe*, umflătură). 1) Numire dată unei sticle rotunde, biconvexe) umflata la mijloc) ce are proprietatea de a arăta mărită forma lucrurilor; 2) *bot.* nod, umflătură pe scoarța unui arbore; 3) lentilă de sticlă.

lupan, *ă adj.* (dela *lup*). În coloare ca părul de lup (numire dată bouului sau vacii cu păr vânat ca al lupului).

lupare *s. f. Med.* Numirea unei umflături sub piele (boală).

lupesc, *escă adj.* De lup, ca de lup.

lupesc *adv.* 1) Ca lupul; 2) lacom; 3) *fig.* pe furiș fără zgomot; 4) în fuga mare.

lupoaică *s. f.* 1) Lup de parte femeiască. 2) sculptură reprezentând lupoaică din legendă, care a alăptat pe Romulus și Remus.

lupoale *s. f. Bot.* Numirea unei plante parazitare, ce crește pe rădăcina sau la tulpina plantelor leguminoase.

lupolu *s. m.* 1) Lup mare; 2) *fig.* om bătrân și șiret sau hrăpitor.

luptă *s. f.* (lat. *lucta*, luptă, bătălie). 1) Bătăie sau bătălie; 2) sforțare mare; 3) întrecere, concurență; 4) dificultate, anevoință; 5) frântă.

luptă (a și a se) *v.* 1) A se bate, a bate pe dușman; 2) a se opinti; 3) *fig.* a se întrece, a se concură; 4) a se trânti; 5) a o pune rezistență; 6) *luptă cu nevoile, cu mizeria*, a trăi greu.

luptător, *oare adj. și s.* 1) Cel ce luptă; 2) soldat combatant.

lupulină *s. f.* Numirea dată făinei făcute din hameiu.

lupus *s. m. Med.* Oțică la oase.

lustragerie *s. f. V. lustragiu.* Gheretă sau local unde lustragii văcsuesc ghete.

lustragiu, *loaică adj. și s. V. lustrui.* Cel ce văcsuește și lustruește ghete.

lustrina sau **lustrină** *s.* (fr. *lustrine*). Numirea unei stofe subțiri și lucioase.

lustru *s. n.* (lat. *lustrro*, *lustrare*, dela *luceo*, a lumina). 1) Luciu, strălucirea unui obiect; 2) lac, substanță care dă luciu, strălucire; 3) candelabru sau policandru în care se aprind mai multe lumânări sau lumini; 4) *fig.* aparență plăcută; superficialitate.

lustru *s. n.* (lat. *lustrum*). Perioadă de 5 ani la Romani: *opt lustrum de domnie* (40ani). *Alex.*

lustrueală *s. f. V. prec.* Producerea de lustru (prin frecare sau prin alt mijloc); 2) dare cu lac; 3) lustru, strălucire.

lustrui (a și a se) *v. V. prec.* 1) A face lucios; 2) a freca spre a face lucios; 3) a da cu lac; 4) *fig.* a da aparență frumoasă, sau de cultură.

lustruit, *ă adj.* 1) Cu lustru, lucios; 2) frecat ca să lucească; 3) lăcuit, dat cu lac; 4) *fig.* cu superficială cultură.

lustruitoare *s. f.* 1) Obiect cu care se poate lustrui; 2) lustragioaică.

lustruitor, *oare adj. și s.* Cel ce dă lustru; lustragiu.

lut *s. n.* (lat. *lutum*). 1) Pământ; 2) pământ de coloare galbenă, argilă; 3) *fig.* corp omeneșc.

lutărie *s. f.* 1) Locul, groapa din care se ia lut; 2) fabrica de oale de pământ.

luteran, *ă s. și adj.* (dela numele lui *Martin Luther*, întemeietorul religiei protestante din Germania — 1483—1546). Cel ce urmează învățăturile religioase ale lui Luther; protestant.

luteranism *s. m.* Totalitatea învățăturilor religioase ale lui Luther, cari formează religiuena dominantă în Prusia, Danemarca și Suedia. *V. protestantism.*

luțernă sau **lucernă** *s. f.* (dela numele cantonului *Lucerna* din Elveția, unde se cultivă mult această plantă). Plantă furageră, din familia leguminoaselor, care se poate cosi de 3—4 ori pe an — *trifoiu*.

luțifer *s. m. V. luceafăr (biser.).*

luțșor *s. n. V. lut.* Văpsea făcută din pământ galben zisă și *ohra*, sau *ocra*.

lutos, *oasă adj.* Cu lut, argilos.

lutră sau **lutru** *s.* (dela gr. *louter*, scăldător și lat. *lutra*). *Zool.* Numirea animalului patruped, carnivor, de mărimea unei pisici, care trăiește în găuri pe la marginea apelor și a cărui blană lucioasă este mult căutată și prețuită. El înoată foarte bine și se nutrește cu pești sau cu pasări, *pop. dihor*.

lux *s. n.* (fr. din lat. *luxus*). 1) Prisos; 2) îmbelșugare mare sau peste măsură în îmbrăcăminte sau trau; 3) plăcere nemăsurată pentru a avea și purta podoboabe prețioase și frumoase; 4) risipă cu lucruri frumoase și de preț; 5) *fig.* îmbelșugare, risipă: de argumente, precauțiuni, etc.

luxațiune *s. f.* (lat. dela *luxo*, *are*, a scrinti). *Medic.* Scrintitură, dislocarea unui os din încheietura lui.

luxos, *oasă adj. V. lux.* 1) Cel ce întrebuințează lucruri și podoboabe prea scumpe și frumoase; 2) de lux; 3) *adv.* cu lux.

luxuriant, *ă adj.* (fr. *luxuriant*, din lat. *luxurior*, a crește din belșug, sau a fi desfrânat). 1) Ce este din belșug; 2) de desfrânare.

M

Mă. m. s. m. 1) A treisprezecea literă din alfabet *); 2) cifră romană însemnând 1000. **m!** *interj.* Exclamare de mirare sau de nedumerire, sau de admirație.

m pron. V. *mă. M'oi, sau m'aș duce; m-ascultă.*

mă! *interj.* Exclamare de mare mirare, de admirație sau de nedumerire.

mă adj. (daco-gr. din verb. *maō*, a dori cu ardoare și a fi pasionat, aprig). Dorit; drag; aprig, voinic: *mă loane!* pentru *dragă*, sau voinice, iubite, Ioane. (V. și fă).

mă pron. (dela lat. *ego* și *me*). Pronume de persoana întâi în cazul acuzativ; *mă bate, mă duc.*

mac s. m. (gr. doric *makon*, *mac*). *Bot.* Numirea florii de câmp, cu flori mari roșii și care dă un suc lăptos, din care se extrage opium.

mac! *interj.* (onomat.). Imitația articulațiilor vocale cum fac rațele.

macă s. f. (dela gr. *machē*, luptă la jocuri). Numirea jocului de cărți zisă și *bacarā*, în care un jucător este numit *bancher* și trage cărți, iar ceilalți jucători sunt pontatori, parte la dreapta, parte la stânga bancherului; dacă bancherul are carte superioară, câștigă; contor, plătește pontatorilor echivalentul mizelor.

macabru, ă adj. (fr. *macabre*, delat *arab, maktabir*, cimitir). De moarte, de înmormântare; *dant macabru*, un fel de închipuire medievală, cum ar juca hora schelelele morților.

macadam s. n. (dela numele unui inventator *Mac-Adam*). Pavagiu de stradă, din piatră sfărâmată, peste care se toarnă nisip și apoi se presează cu niște roate grele și late până se așază și se fixează petrișul.

macadamiză (a) v. (fr. *macadamiser*). V. *preced.* A pava strada cu sistemul lui *Mac-Adam*.

macagiu s. m. V. macaz. Funcționar dela Calea ferată, care mănuește și așază macazul; *acar.*

măcăi (a) v. V. măc! A scoate sunete articulate rațele, sau ca rațele.

măcăit s. n. V. prec. Zgomotul ce fac ra-

*) În dialect moldovenesc *m* se pronunță de popor și ca spaniolul *n* (gn): *gniere*, miere; *gnie*, mie; *gniaună*, miaună; *gninime*, minune, etc.

țele când măcăesc; *fig.* vorbire, conversație gălăgioasă.

măcăleandru s. m. (daco-gr. din *măc*, cert, sigur, adevărat, *kalandra* pasăre cu pete roșii). *Zool.* Numirea unei păsărele cântătoare, ce are pene gri cu pete roșii.

macaque s. m. (fr. *macaque*). *Zool.* Numirea unei maimuțe de mărime mijlocie ce se găsește în vechile continente.

măcar sau macar adv. (daca-gr. *makar*, fericit). 1) Cel puțin — *măcar unul*; 2) de și — *măcar că nu-l cunosc*, de și, cu toate că nu-l cunosc; 3) *măcar de ar fi așa*, ar fi bine, satisfăcător, de ar fi așa.

macară s. f. (dela gr. *makella*, cazmă, târnăcop). 1) Părghie care poate rădica greutatea mari, întrebuințată la lucrări grele, la încărcare sau descărcare de mărfuri pe vapoare, etc, având felurite construcții; 2) *mold. mosorel de apă.*

macaroane s. f. pl. (ital. *maccheroni*). *Aliment.* Numirea unor țevi subțiri și lungi, făcute din pastă de făină anume preparată și cari se ferb ușor, se coc, și formează un aliment f. întrebuințat în Italia.

macaronadă s. f. (după fr. *macaronée*). *Fig.* Bucată de scriere, sau vorbire, prea lungă, înșirată.

macaronic, ă adj. și adv. (după fr. *macaronique*). V. *macaronadă*. Ca macaroanele; *fig.* prea lung, înșirat.

macat s. n. (turc *makat*). Cuvestură, învelitoare din stofă frumoasă, cu care se acopere paturile.

macaz s. n. (din vorba *macară*). Mecanism cu o părghie care mișcă lateral acul, vârful mobil, dela întretărirea unei linii de drum de fer, spre a dirija trenul pe o linie sau pe alta.

macedonean s. m. adj. 1) Cel ce este din Macedonia; 2) ca în Macedonia; 3) din Macedonia; (iar numele țării acesteia vine dela gr. *makednos*, mare, nalt crescut, dela fapțura oamenilor nalți din Macedonia, mai nalți de cât Grecii din Atena).

măcel s. n. (lat. *macellum*, piața de carne, cârnărie, căsăpie). 1) Tăiere și ucidere de oameni (la bătălie); 2) tăiere și ucidere în cantitate mare; 3) vărsare de sânge, masacru.

măcelar s. m. (lat. *macellarius*). Tăietor de vițe; vânzător de carne; casap.

măcelări (a) v. V. măcel. 1) A tăia și ucide mult; a face măcel; 3) a fărâmița prin tăiere, carnea.

măcelările *s. f.* V. *măcel* și *măcelar*. 1) Locul unde se taie vite, abatoriu; 2) locul unde se vinde carne tăiată; 3) *fig.* carnagiu, masacru.

măcelările *s. f.* V. *măcel*. 1) Tăiere sauucidere de oameni în număr mare; 2) carnagiu.

măcelărit, *ă adj.* și *s.* 1) Tăiat în bucăți; 2) lovit și însângerat prin tăiere; 3) *s.* ocupația de măcelar.

maceră (*a*) *v.* (fr. *macérer*, din lat. *macerare*). 1) A muia și ține în apă sau în alt lichid; a pune la murat; 2) a slei de puteri corpul prin postire, a 'l slăbi și schingui; 3) operație chimică prin care părțile dintr'un corp solid trec în lichidul în care stă mai mult timp.

macerățune *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a maceră.

machetă *s. f.* (ital. *macchieta*). •*Sculpt.* 1) Forma mică, făcută din humă, ce servește ca proiect pentru facerea unei statui; 2) figură umană din lemn, cu membrele articulate astfel că se pot așeza în diferite poziții, servind pictorilor ca să desemneze și să picteze haine sau draperii ca și cum ar fi îmbrăcate pe om; 3) model repede făcut pentru un decor de scenă de teatru.

măceș *s. m.* (lat. dela *macesco*, slăbesc, usuc). *Bot.* Numirea arbustului sălbatic ce face trandafiri (roze) și un fruct roșu, ce nu este zămos, suculent, ci foarte uscat; trandafir sălbatic zis și *rug*.

măceș și **măceșă** *s. V. preced.* Trandafirul sălbatic și fructul acestuia arbust.

machiavelic, *ă adj.* și *adv.* (ital. dela numele lui *Machiavelli*, istoric și scriitor din Florența (1460 — 1530) care, în scrierea sa *principe* susține că și mijloacele cele mai rușinoase, în politică, sunt îndreptățite, dacă duc la reușită). 1) În felul principiului lui Machiavel, adică prin mijloace detestabile, josnice, sau viclene; 2) *fig.* cu multă șiretenie sau vicieșug.

machiavelism *s. n.* V. *preced.* 1) Sistemul machiavelic; 2) șiretenie, viclenie politică.

machiavelist *s. m.* Cel ce practică sistemul machiavelic.

măcină (*a*) *v.* (lat. dela *machina* mașină, și *machinaria mola*, moara cu mașină, mecanică, iar nu învărtită de animale, cu cai). 1) A prefăce în făină boabele de cereale, prin ajutorul morii mecanice; 2) a sfărâma mărunț; 3) a se roade; a se dărăpăna; 4) a se prefăce în pulbere.

măcinat, *ă adj.* 1) Prefăcut în făină; 2) sfărâmat mărunț, pulverizat, dărăpănat; 3) *s.* acțiunea de a măcina.

măciniș *s. n.* Acțiunea de a măcina.

măciucă *s. f.* (lat. (ca *massue fr.*) comp. din *massa, massae*—(*qua*), care (*e*) de gogoloiu, de bulgăre). Băț care are la capăt o umflătură, un gogoloiu mare, din lemn sau adăugat din metal; 2) *fig.* lovitură cu măciuca; 3) a se ridica *părul măciucă*, a se zburli părul de pe cap de groază; 4) *bot. măciuca ciobanului*; numirea unei plante ce crește în locuri uscate, zisă și *rostogol*. **măciucat**, *ă adj.* V. *prec.* (cu capătul umflat ca o măciucă).

măciulle *s. f.* V. *măciucă*. 1) Capăt rotund dela un băț; 2) capăt dela chibrit; 3) fruct de pe o crenguță; 4) gogoloiu; adunătură, grămadă; 5) cuib uscat de larve de omizi; 6) gogoșă cu semințe dela mac.

mac-mahon *s. n.* Numire dată unui pahar de vin cu apă gazoasă (de *Carageale*).

măcriș *s. n.* (lat. dela *macer (macris)* slab, fără suc). *Bot.* Plântă de mâncare, cu un gust acrișor, dar fără să fie suculentă. — Sunt specii de măcriș diferite: *măcriș de baltă*, zisă și *năsturel*; *măcrișul câilor*; *măcriș de riuri*, sau de *spin* zis *drăcilă*; *măcriș epuresc*.

macrocosm *s. n.* (gr. *makros*, lung, *kosmos*, univers). Lumea în marile ei creațiuni.

macru, *ă adj.* (lat. *macer, macra*). Slab, fără grăsime (carnea).

maculatură *s. f.* (fr. *maculature*, din lat. *macula*, pată, mânjitură). 1) *Tipogr.* Foi de hârtie ce au fost mânjite, murdărite în timpul tipăririi; sau foi tipărite ce nu se pot întrebuința, ci servesc ca hârtie stricată; 2) *fig.* tipăritură, scriere fără valoare.

madam *s. f.* (fr. *madame*). Doamnă, cocoană.

madamă *s. f.* V. *preced.* 1) Guvernantă streină sau bonă ce crește copiii boierilor, domnilor; 2) îngrijitoare de casă boierească sau bucătăreasă streină și pricepută; 3) femei de neam strein, nemțoaică.

mădări (*a se*) *v.* (lat. dela *madere*, a fi muiat, sau beat). A se alinta, a se lăsa moale alintându-se sau răsfățându-se (cum fac copiii).

madem *s. n.* (turc *maden*). 1) Metal format din amestec de plumb cu alte metale, din care se toarnă unele obiecte ca șteșnice, etc; 2) obiect din acest aliaj.

madepolan *s. n.* (dela *Madapolam*, un oraș în India, unde se țese pânză de acest fel). O pânză de bumbac groasă și tare.

madonă *s. f.* (ital. *madonna*, din *ma*, a mea; *donna*, doamna). 1) Numire dată de italieni *Maicei Domnului, sfinței Fecioare*;

2) tablou sau statuie ce reprezintă pe *Maica Domnului*; 3) *fig.* frumoasă clasică femeiască, exprimând totodată nevinovăția.

madrepur s. (ital. *madrepora*). Zool. Numirea unor vietăți de mare, din ordinul antozoarelor zoanthere, ce formează colonii de polipi mai ales în regiunile sub tropicale.

madrigal s. m. (ital. *madrigale*). Poet. Cugetare fină, diăguță și curtenitoare, exprimată printr'un mic număr de versuri. **Music.** Compozițiune vocală scurtă, pentru mai multe voci.

mădular s. n. (lat. dela *medulla*, măduva oaselor, *fig.* inimă, măruntaie). 1) Oasele mari dela mâni sau dela picioare (ce conțin măduvă); 2) mâinile sau picioarele; 3) *extns.* membru (al unei adunări, comisuni, etc); 4) membru viril.

măduvă s. f. (lat. *medulla*). Anatom. 1) Substanță grasă și moale, cuprinsă în lăuntru oaselor sau în interiorul coloanei vertebrale; 2) substanță moale ce se află în interiorul unor arbori (ca socul).

maea s. f. V. maia.

măeastră adj. s. s. (lat. dela *magistra*, preoteasă, învățătoare și *magister*, iscusință). Zină din povești; ursitoare; ființă închipuită care poate face lucruri minunate, vrăjite; *pl. ieiele*.

măestref, eașa adj. 1) De măestru sau cu măestrie; 2) minunat, admirabil, ingenios.

măestri (a) v. V. măeastră. 1) A face, a lucra cu multă pricepere sau dexteritate; 2) *fig.* a combina; a pune la cale ceva.

măestrie s. f. (lat. din *magister*, ghibăcie, cusință). 1) Pricepere deosebită; 2) artă; 3) abilitate; dexteritate; 4) *fig.* șiretenie.

măestrit, ă adj. 1) Cu multă pricepere; artistic; 2) *fig.* cu dibăcie sau cu șiretenie; 3) alcătuit cu măestrie.

maestru s. m. (imitat după fr. *maître* din lat. *magister*, învățător, profesor). 1) Artist de mare talent; 2) scriitor, orator sau avocat de mare talent; 3) profesor de învățământ secundar care predă o artă sau dexteritate; 4) maistru, stăpânul unui atelier de orice meșerie; 5) *fig.* om foarte priceput în a face ceva; 6) *maestru de ceremonii*, cel însărcinat de a organiza și conduce recepțiile sau festivitățile la palat după anume protocol.

măestru, eaștră adj. V. măestri. 1) Cu multă artă; 2) minunat; abil; ingenios; cu vrăjitorie; 3) s. a. 4) vrăjitor, ursitoare; 5) *pl. ieiele*; 6) zinele.

maestru, ă adj. V. maestru s. 1) Artistic; 2) minunat.

mag s. m. (gr. *magos*). 1) Preot care ex-

plica visurile regilor la Mezi și la Perșii din antichitate; 2) vrăjitor din timpurile vechi; 3) unul din craii ce au venit să se închine lui Isus, când s'a născut în Betleem.

măgădan sau măgădău s. m. (daco-gr. *măgedanos*, lung, dela *makos*, nalt). **poș.** 1) Băiat crescut foarte mare, foarte desvoltat; 2) om crescut foarte nalt (se zice cu dispreț sau ironic).

măgălie s. f. (daco-gr. dela *megalē*, grămadă mare; de aci proeminență). 1) Proeminență mică; 2) capătul aprinzător dela chibrit; 3) cap rotund de ac; 4) gogoașa de mac sau de altă plantă; la fel cu *măciulie* și *gămălie*.

măgăoale s. f. (daco-gr. dela *magheyō*, a face vrăjitorii). 1) Chip sau arătare mare, fantastică; 2) om mascat de care te sperii; 3) momăie, în forma de om, ce se pune prin grădini ca să fugă pasărilor și să nu facă stricăciuni la sămănături; 4) figură sau arătare care sperie.

măgar s. m. (daco-gr. dela *megairō* (fr. *meqarō*), a se opune sau a refuza). 1) Zool. Numirea animalului patruped, cu urechile mari, mai mic decât calul, ce duce greutate și urcă lesne pe munte, dar care are cusurul că uneori este încăpăținat, și nu vrea să meargă; 2) *fig. iron.* om prost, om răutăcios sau neascultător; îndărătnic.

măgăresc, ească adj. V. prec. De măgar *propr.* și *fig.* tusa măgărescă, tusa convulsivă sau rebeală (cu ton răgușit cum zblără măgarii).

măgărie s. f. Fig. Faptă nepermisă, faptă dobitocească.

măgăriță s. f. V. măgar. Parte femeiască de măgar.

măgăruș s. m. Mic măgar.

magazie s. f. (arab *makhāzin*, depozit de mărfuri). 1) Depozit de mărfuri (la gară, la vamă); 2) hambar de grâne; 3) prăvălie sau dugheană, magazin; 4) depozit de unelte sau lucruri diferite.

magazin s. n. (fr. *magasin*, din arab. *makhāzin*). Prăvălie mare cu mărfuri.

magazinaj s. n. V. preced. 1) Șederea mărfurilor sau lucrurilor în magazia dela căile ferate; 2) plata pentru această ședere.

magaziner sau magazinier s. m. Șeful unei magazii dela căile ferate.

măgeresc, ească adj. (lat. dela *macero*, are, a slei de puteri, a slăbi). Slab, cu coastele vizibile și cu coarne f. lungi (despre vite bovine).

magheran s. m. (daco-gr. dela *mak*, mare; *gheranon* (geranium), mușcată (floare). **Bot.**

Floare de grădi și de casă, zisă și mușcata mare și *Idrisaim*, cultivată pentru florile ei frumoase, dar numele grec *gheranon*, vine dela *gheranos*, cocor, fiindcă floarea aceasta, când se trece, are teaca cu fructul ei ca pliscul unui cocor, lungă și a cuțită. Se întrebuintează și la colorat. (lat. *origanum majorana* = mușcata mare).

magherniță s. f. (daco-gr. dela *magheirissa*, bucătărie). Baracă; construcție ușoară din lemn; construcție de lemn dărăpănată (odinioară poate bucătărie improvizată în b. racă).

maghiar, *ă adj.* (pare lat. dela *mag-que-ror*, a țipă tare). Numire dată unguilor, ca o caracterizare pentru felul cum vorbesc tare. Pronunțat însă *moghior*, vine dela gr. *mogheros*, prăpădit, amar.

magic, *ă adj.* și *adv.* V. *magie*. Minunat; vrăjitoresc.

magie s. f. (gr. *magheia*, religia și arta magilor, vrăjitorie; V. *mag*). Artă care pretinde că face lucruri minunate, supranaturale. Magia a fost practică la popoarele vechi. Magii erau preoți ai religiei lui Zoroastru și se ocupau în Persia cu astronomia și astrologia și cu științele oculte, pentru care se credea că ei au puteri supranaturale și că pot să supună voinței lor puteile nevăzute, să le cheme, să le facă să apară sub felurite forme și cu ele să facă vrăji, minuni, vindecări de boale, etc. Magia fu introdusă apoi în Grecia și mai târziu se afla la toate popoarele sub o formă oarecare. În veacurile de mijloc, magia era urmărită și erau pedepsiți cu moartea cei ce se ocupau cu ea. Cu progresul științelor, constatându-se că magia este o înșelătorie, nu se mai practică de către popoarele civilizate. La noi, descânțele și unele practice de vindecări bărbătești sunt rămășițe din vechea magie.

magistral, *ă adj.* și *adv.* (fr. *magistral*, lat. dela *magister*, cel ce comandă, sau cel care învață pe alții — profesor). Cu totul superior; desăvârșit, prea bine (despre oratorie, vorbire, stil, operațiune, demonstrație, lucrare de artă).

magistrat s. m. (fr. *magistrat*, din lat. *magistratus*, dela *magister*, cel ce comandă). În vechime, la Romani, se numea astfel orice funcționar superior, consul, precum și judecătorii. În timpurile noastre *magistrat* este judecător de orice grad; în rare împrejurări se înțelege prin această numire un funcționar superior.

magistratură s. f. (fr. *magistrature*). V. *preced.* 1) Funcțiunea sau demnitatea de

magistrat; 2) autoritatea de magistrat 3) totalitatea magistraților.

magistru s. m. (lat. *magister*). Foarte superior în artă, oratorie, știință. etc.

magiun s. n. (gr. *magis*, pastă fiământată, turtă—de unde *magion* sau *maghion*). 1) Pastă făcută din fructe, în deosebi din prune, cari după ce li s'au scos sîmburii se fierbe fără apă timp îndelungat, mestecându-le neconținut până ce, evaporându-se zeama, se îngroașă—se mai zice *marmeladă* și *povidlă*; 2) pastă făcută după același procedeu din paradize, sau patlagele roșii, precum și din ardei roșii, care servește pentru sosuri dând gust bucatelor.

măglă s. f. (daco-gr. dela *meгалe*, grămadă mare). Grămadă de bolovani de sare tăată în salină (ocnă).

măglaș s. m. V. *preced.* Lucrător care taie blocuri de sare în ocnă.

măglisi (a) v. (daco-gr. din *mahlissomai*, a cere, a rugă). A ademni prin lingușire, a seduce.

măglisire s. f. Acțiunea de a măglisi.

măglisitor, oare *adj.* V. *măglisi*. Care ademenește, seducător.

magnet s. m. (lat. dela *magnus*, mare). Titlu de nobil sau de boier în Ungaria și în Polonia.

magnesiu s. n. V. *magneziu*.

magnet s. n. (dela orașul *Magnēs*, din Lydia (Asia Mică)—*magnētos*, din *Magnēs* (se zicea *lithos magnētos*, piatră de *Magnēs*, adică *magnēt*, păstrând numirea prescurtată de *Magnēs*). 1) *Științ.* Oxid de fer, metal asemănător cu ferul, dar care are proprietatea de a atrage la sine ferul și încă unele metale. În starea naturală, acest metal a fost găsit de Greci în Asia Mică și prin Macedonia. Din magnet se face acul dela busolă, ce are proprietatea de a se îndrepta și arăta încotro este polul nordic al pământului; se mai întrebuintează pentru a constata prezența ferului în minereuri, precum și la mașinile electro-magnetice; 2) *fig.* atracțiune, putere de atracție; 3) instrument sau piesă din magnet.

magnetic, *ă adj.* 1) De magnet, *adv.* ca magnetic, cu putere de magnet; 2) *fig.* atracțiune.

magnetism s. m. V. *magnet*. *Științ.* Cunoștințele despre magnet și despre proprietățile și întrebuintările lui, despre cari tratează o parte din Fizică. *Magnetismul terestru*, proprietate presupusă pe care o are pământul și pe care o exercită asupra acului magnetic dela busolă, atrăgându-l cu vârful

exact spre polul nord. *Magnetism animal*, putere de influență, adevărată sau presupusă ce o are omul asupra altui om prin mijlocul privirii și a unor atingeri cu mâna și prin concentrarea voinței, prin care omul magnetizat cade în somnambulism lucid și poate citi în gândurile altora, sau la depărtări mari, vede prin orice și poate arăta sediul unei boli în corpul omului suferind. Existența magnetismului animal a proclamat-o medicul german Mesmer (1733—1815), dar această misterioasă putere nu a putut fi verificată și primită până acum în cadrul științelor pozitive. *V. hipnotism*.

magnetiză (a) v. 1) A transmite proprietățile magnetice unui metal; 2) a aduce pe cineva în starea somnului hipnotic, a hipnotiza.

magnetizare s. f. Acțiunea de magnetiză. **magnetizat, ă adj. 1)** Prefăcut în stare de magnet, cu proprietăți magnetice; 2) adormit prin magnetism, hipnotizat; 3) *pop. fig.* ademenit, captivat repede; influențat.

magnetizator s. m. Cel ce magnetizează; hipnotizator.

magnezie (sare de) s. f. (dela gr. *magnēs*—*V. magnet*). *Chim.* Oxid de magneziu, cu o culoare albă lucioasă, cu gust rău și care se dă ca purgativ sub numirea de *sare amară*.

magneziu s. n. V. prec. Metal de culoare albă argintie și care aprins, dă o flacără cu lumină albă și puternică la fel cu electricitatea.

magnific, ă adj. și adv. (lat. *magnus*+*facio* a face mare). 1) Măreț făcut; 2) impunător, cu măreție 3) foarte frumos sau foarte bine.

magnificență s. f. (lat. *magnificentia*). Măreție, calitate de magnific.

măguleală s. f. V. urm. Acțiunea de a măguli.

măguli (a se) v. (daco-gr. dela *megalinos*, a lăuda mult, a aduce elogii). 1) A încanta de laude; 2) a aduce laude cuiva, a filată; 3) a linguși; 4) a se consola.

măgulire s. f. V. măguleală.

măgulit, ă adj. V. prec. 1) Incântat, flătat; 2) mândru; 3) lingușit; 4) consolată.

măgulitor, oare adj. și s. Care măgulește.

măgură s. f. (daco-gr. din *megalē*, grămadă mare—ca și măgălie și moghilă). 1) Deal unde a fost pădure și s'a ars sau s'a tăiat; 2) colină cu pădure ce crește din nou după tăiere; 3) deal cu pădure.

mahal s. m. (din grec. *megas*, *megalē*, mare și puternic). Hamal; cel ce aduce în

spinare greutate mari; cel ce descarcă mărfuri în porturi sau în gări.

mahală s. f. (lat. *magalla*, (cuvânt punic)=colibi, corturi, case de lemn ale popoarelor nomade). 1) Cartier; 2) partea dinspre margine a orașului sau satului; 3) grupă de case oscibită, cătun. (La Turci cu acciași însemnare).

mahalagioalcă s. f. V. prec. Femeie ce șade într-o mahală; *fig.* femeie guralivă sau certăreață.

mahalagiu s. m. 1) Locuitor dintr-o mahală; 2) vecin; 3) *fig.* om grosolan, ordinar.

mahalagism s. n. V. prec. Vorbă de care se servec mai mult mahalagii; vorbă ordinară, urată.

măhălit s. n. V. mahal. Plata cuvenită unui mahal pentru transport de greutate.

mahmudea s. f. (dela sultanul Mahmud (1730—1754). Numirea unei monede turcești de aur.

mahmur, ă adj. (lat. dela *magis*, (din *mag* — la fel cu sancrit *mah* (*a*)=magnus) mai mult; *morior*, a muri). 1) Amețit de beție sau după beție; 2) amețit, amorțit.

mahmurie s. f. Starea de mahmur.

măhni (a) v. (daco-gr. dela *mogheō*=(*mogheîn*), a suporta suferință). A intrista, a provoca supărare, tristețe; a indispane.

măhnicios, oasă adj. V. prec. Intristător dureros; de suferință.

măhnire s. f. V. măhni. Intristare adâncă, supărare, durere sufletească.

măhnit, ă adj. V. prec. Trist, indispus.

măhntor, oare adj. Care măhnește, intristează.

mahometan, ă s. (turcesc). Cel ce ține de religia lui Mahomet, întemeietorul islamismului, născut la Meka pela anul 571 d. Hs. mort la 632, și care după 15 ani de meditație a făcut reforma socială și religioasă a națiunii arabe, convertind numeroși adepți la islamism, între cari și pe Turci.

mahometanism s. m. V. prec. Totalitatea învățăturilor date de Mahomet și cuprinse în *Coran*; totalitatea celor ce cred în religia lui Mahomet. (*Coranul* — numire dela vorba arabă *go'ran*, ce însemnează carte, cuprind: numeroasele învățături și porunci date de Mahomet, privitor la Dumnezeu, la morală viață familială și socială, justiție și administrație; *coranul* admite *predestinarea* pentru faptele omenești și totuși face pe om responsabil de faptele sale.

mahon s. n. (dela *Mahon*, capitala insulei Minorea, din Baleare, de unde se aducea lemnul de acaju — de mahon). Lemn roșcat

al unui arbore ce crește în America, zis și *acaju*, ce se iustuește bine și din care se fac mobile.

mahorcă s. f. (din vorba rom. *mohor*, cu adaus ca. V. *mohor*). Numirea dată tutunului de calitate proastă care este negru la culoare; (această vorbă ca multe altele a fost adoptată și a rămas în uz mai mult la slavi).

mahramă s. f. V. *maramă*.

Mal s. n. V. *Maiu*.

mal adv. (lat. din *maius*, (transforare a lui *major-maior*) mai mult). 1) Arată o augmentare, un plus, comparativ; *mai repede*, *mai încet*; *mai bun*, *mai fericit*, *mai slab*; o continuare, ori intensificare: *mai lucrează*; *mai citesc*, *mai gândesc*; 3) *mai-mai*, aproape, cât pe aci; 4) *mai toți*, aproape toți; 5) *mai ales*, cu deosebire, tocmai; 6) *mai, încă*.

măi adj. V. *mă*.

măi! măi! măi! *interj.* V. *mă!*

maia f. (daco-gr. dela *maia*, mamă—pentru că produc la rândul-i fermenți din nou). Drojdie (care conține fermenți și produce acizi) de vin sau de oțet; drojdie de bere; drojdie din aluat fermentat, în care a fost amestecată și făină de porumb, și care uscată se păstrează mult timp și servește din nou la fermentat mălăiul, la dospit, etc.

maică s. f. (daco-gr. dela *maia*, mamă, prin diminutiv *maica*). 1) Mamă; 2) călugăriță: *Maica Domnului*, mama lui Isus Christos.

mă cultă sau **măicuța** s. f. V. *prec.* Mică mamă, sau bună mamă.

maldan s. n. (lat. diformat din *medianus*, din mijloc, central,—numirea ce s'a dat locului sau pieței centrale). 1) Loc liber (în centrul unui oraș sau a unui sat) ce servă de piață 2) orice alt loc viran; 3) platou puțin înălțat; 4) suprafața curței (ogrzăzii) la casa țărănească. V. și *median*, în dialect moldav.—Și Turcii întrebuintează acest cuvânt.

malestate sau **majestate** s. f. (lat. *majestas-majestatis*). 1) Mărire, înălțime (dumnezeiască) măreție. 2) Titulatură sau calificativ la numele împăraților sau regilor.

malestos sau **majestos**, *oasă adj.* și *adv.* V. *prec.* Măreț, cu măreție.

mai-mare s. m. V. *mai* și *mare*. Conducător, șef, superior.

mămuță s. f. (daco-gr. dela *mimosē*, imitatoare). Zool. Numirea animalului patrupe, ce se aseamănă f. mult cu omul, atât la față cât și la forma și întrebuintarea membrilor superioare ce'i servesc și ca picioare și ca

măini, și care imită repede ceea ce face omul. *Fig. 1)* om care se aseamănă cu maimuța; 2) om care imitează în totul pe altul.

maimuări (a) v. V. *prec.* 1) A imita în totul ceea ce face altul; 2) a face gesturi ridicole, imitând pe cineva.

mămuțarie s. f. Acțiunea de a maimuțări. **mămuțolu** s. m. V. *mămuță*. Mămuța de sex bărbătesc.

măine adv. (lat. dela *mane*, de dimineață). Ziua următoare; în ziua ce urmează.

maloneză s. f. (fr. *mayonaise*). *Culinar.* 1) Sos rece, făcut din untdelemn bun, oțet puțin, sare, piper și muștar, bătute bine cu gălbînș de ou răscopt. Se servește cu carne rece sau cu pește rasol; 2) fel de mâncare din sosul arătat mai sus cu felii mici de carne rece și cu diferite legume.

malor s. m. (lat. *maior*, mai mare). Ofițer superior cu grad mai mare de căpitanul.

malstor s. m. V. *malstru* (se întrebuintează mai mult în Oltenia).

Maiu sau **Mal** s. n. (lat. *maius* dela zeul *Maius* și zeița *Maia*, ce erau zeli creșterei). Numirea lunii a 5-a din art, când cresc și se desvoltă plantele.

maiu s. n. (lat. diform. din *malleus*, maiu). 1) Ciocan de lemn foarte mare și greu; 2) bătătoriul din lemn, lat, pentru bătut rufele la spălat, sau pânzele la albit (ghilit); 3) bătător mare și greu din butuc de lemn pentru a așeză pământul sau pavajul. *Anat.* ficatul (dela lat. *malus*, rău—pentru gustul amar al cârnii ficatului, care secretează fierea).

mălug s. n. V. *prec.* 1) Mai mic; 2) planșă mică de lemn cu mai multe găuri și cu o coadă, ce servește la țetut pentru a fixă sulul din față, pe care se înfășoară pânza.

majă s. f. (lat. *massa*, grămadă). 1) Legătură sau pachet de 6—12 sau mai multe foi mari de tablă de metal pentru coperiș; 2) *translv.* cantitate de 100 oca sare.

majolică s. f. (italian *majolica*). Pământul ars și zmlănit, colorat sau alb, din care se fac vase și oale etc. zise de *faiența*.

major, ă adj. (lat. *major*). 1) Mai mare; 2) în vârstă legiuită pentru fete și băieți, adică de 21 ani; vârstnic. 3) *music.* gama majoră, care are 5 tonuri și două semitonuri; 4) sergent major *milit.*

majorat s. n. V. *prec.* Vârstă legitimă când omul este considerat ca deplin format la 21 ani.

majordom s. m. (lat. *major* mai, mare, *domus*, casă). Șeful casei regale în Italia și Spania.

majoritate s. f. (lat. dela *major*, mai mare).

Partea sau numărul mai mare dintr'un număr de oameni, de lucruri, etc.; *majoritate absolută*, partea mai mult decât jumătatea unui total; *majoritate relativă*, partea sau numărul mai mare față cu altele mai mici (51 față de 100; sau 45 față de 35 ori : 0).

majusculă s. f. (lat. *majusculus*, mai măricele). Literă mare sau capitală, cu care încep numele proprii.

mal s. n. (lat. dela *moles*, grămadă, zăgaz). 1) Termul înalt al unei ape; 2) termul apei râului; 3) deal sau înălțime abruptă; 4) *a da de mal*, a se prăbuși în prăpastie prop. și f.g.—Albanez *mali*, munte.

mâl s. n. (lat. dela *mollis*, *molle*, moale). Nămol, pământ moale adus sau depus de o apă.

mală (malaua) s. f. (lat. dela *molo*, *molere*, a răzni, a măcina). Instrument de zidar, dintr'o mică scândură, cu care frecând rotund pe tencuiala proaspătă, se netezește suprafața peretelui. V. *drișcă*.—Și Turcii zic *mală*.

malac s. m. (daco-gr. dela *malakos*, moale). Zool. Numirea dată puiului de bivol, care se mișcă foarte încet.

malachie s. f. (gr. dela *malakia*, înmuiere). Medic. Vițiu sexual periculos sănătății,—*onanie*.

malachită s. f. (gr. *malakhitēs*). Carbonat hidratat de aramă, în formă de piatră prețioasă, cu o culoare frumoasă verde; se află mai mult în stare naturală în Siberia.

malacov s. n. (gr. dela *malakon*, înfoiat, flexibil). Numirea unui fel de rochie (care s'a puitat la începutul sec. 19-lea) foarte largă și rotundă, care pentru a părea înfoiată și a păstra acea formă, se așează pe niște cercuri metalice subțiri și flexibile.

mălăeț, eață adj. (lat. *mollis*). Moale, molesit (vorb. de fructe); fragil

mălăia (a se) v. V. preced. A se muiă, a deveni fragil, a începe să putrezească (fructele).

maladeț s. m. (rus *molodoi*, tânăr dimin. *molodeț*, t nerel, fig. brav). Flăcău.

mălăiu s. n. (lat. *milium*, meu—prin forma *milialiu*, abrev. *milialiu*=de meu). 1) Meu, plantă graminee; 2) făina din grăunțe de meu, din care se făcea turta numită *mălăiu*; 3) făina din grăunțe de porumb sau de păpușoiu (asemănătoare la culoare cu cea de meu, dela care a împrumutat numirea). După aducerea porumbului din America, făina acestuia, fiind mai gustoasă și mai nutritivă, a înlocuit pe cea de meu, dela care s'a mai păstrat numirea și pentru turta *mălăiu* și pentru *măligă* (milica).

mălăieș sau mălăiaș s. n. V. prec. Mic mălăiu (2)

malaria s. f. (ital. *mal*, rău; *aria*, aer). Medic. Numire italiană a frigurilor palustre, ce p'ovin dela bălți și mlaștine.

mâlc adv. (scurtare din *molcu* sau *molcu* și *molcom*, dela lat. *molle-cum*, cu încet). Foarte încet, f. cu liniște, tăcut.

mâlci (a) v. V. preced. 1) A încetini, a se liniști; 2) a tăcea, a nu mai zice nimic. (Dela aceste baze au format Slavii vorba *molci* (molciati), a tăcea).

maldac s. n. (lat. din *molitus*, clădit, grămădit, dim. *molitac*). Clăie mică de fân sau de iarbă ori de paie; mic car de fân V. și *urm*.

maldăr sau maldăre ori maldur s. m. (lat. din *molitor*, care clădește (face grămadă, din *moles*, grămadă). 1) Legătură mică de fân sau de coceni, strujeni (cât se poate lua în brațe, legătură ca un snop de grâu); 2) cantitate ca un braț; 3) grămadă.

maleabil, a adj. (fr. *malleable*, dela lat. *malleus*, ciocan). 1) Ce se poate îndoi prin batere cu ciocanul sau se poate lucra astfel (ca arama, etc.). 2) fig. care se poate da după altu, care se mlădie (vorb. de caracter).

maleabilitate s. f. V. prec. Calitatea de a fi maleabil.

maledicțiune s. f. (lat. *meledictio*). Vorbire de rău, blestemare.

mâl (a și a se) v. V. mâl; A se acoperi cu mâl; a depune mâl; fig. a ajunge într'un impas.

măligă s. f. (diformarea din *milica* = dela *milium* lat. meu). V. *mălai* și *mămăligă*.

măliguță s. f. (dimin. din *măligă*). V. *mămăligă*, *mămăliguță* și *mălai*. Mică mămăligă.

mălin s. n. (lat. dela *maligna*, rea și mistică). Bot. 1) Arbore ce face niște fructe f. mici negre; 2) în alte părți — un fel de liliac (mălin roșu); 3) în altele lemnul *căinesc*.

mălină s. f. V. prec. Fructe de mălin.

mălit, a adj. V. mâl 1) Acoperit cu mâl; plin de mâl; băgat în mâl; 2) fig. încurcat de tot.

măliție s. f. (lat. *malitia*). Răutate cu viclenie.

mălițios, oasă adj. și adv. Cu răutate și vicleșug; răutăcios.

mălițiositate s. f. V. măliție.

mălos, oasă adj. V. mâl. Cu mâl; acoperit cu mâl.

malotea s. f. (gr. *mallotē*, îmblănită). Haină lungă îmblănită, pentru femei; b'ană lungă.—Și Turcii zic *mallota*.

malț s. n. (englez. *malt*, din gr. *malte*, substanță moale și lat. *maltha*). Orzul înmuiat, din care urmează : se face berea.

malțes s. n. (fr. *maltoise*, dela *Malta* insulă în Mediterană între Sicilia și Africa). Numirea unei stofe de mătasă ce se aducea din Malta.

malțes, ă adj. V. prec. Din ins. Malta.

maltrată (a) v. (fr. *maltraiter*, din lat. *male* rău; *tractare*, a aduce). 1) A îngrijii rău; 2) a batjocori; 3) a bate, a necăji, a schingiui.

maltratare s. f. V. preced. Rea îngrijire; schingiuire; bătaie.

maltratat, ă adj. V. prec. Rău îngrijit; bătut; schingiuit.

mătură s. f. (dela *mâl*, *mâli*, *mătură*, nămolire). Tăciunile ce se face la spicul grâului sau porumbul și alte plante, care constă din o specie de paraziți, ce prefac spicul într'un fel de cenușă neagră. (Se formează când sunt ploii multe și grâul crește în mâi).

măluros, oasă adj. V. mal și mălură. 1) Cu multe maluri, surpături ce dealuri; 2) cu multă mălură.

malvacee pl. (lat. *malva*, nalbă). Bot. Tipul plantelor ce au florile ca nalba.

malversațiune s. f. (fr. *malversation*, din lat. *male*, rău; *versari* a întoarce, a învărti). Deturnare de bani, sustragere de bani publici.

mamă s. f. (gr. și lat. *mamma*, mamă și sinul mamei). 1) Femeea care a născut copil; 2) *mamă-mare*, bunica, adică mama mamei sau a tatălui; 3) *fig.* țara de origină; 4) *fig.* cauză, sorginte; 5) *adv.* *mama* focului, teribil; 6) *la mama dracului*, foarte departe; 7) *mama pădurii*, — urâțenie grozavă.

mămăle s. f. V. prec. Mamă dragă. *Mold.*

mămălă s. f. V. mamă. Mică mamă sau drăguță mamă.

mămăligă s. f. (prefix *mă* (esclamativ) și lat. *millca*, din *millum*, mălaiu, meiu). 1) Denumire dată alimentului ce înlocuiește pâinea și se face prin fierbere, din făină de porumb (păpușoiu), formând o pastă destul de dulce și gustoasă, care are calitatea că nu se întărește, uscă, repede, se prepară mai lesne de cât pâinea și fiind aliment cald, este plăcut la mâncare, mai ales cu lapte, unt sau brânză. Înainte de aducerea porumbului din America, se pregătea din făina de meiu (mălaiu) — *millum*, dela care își are și numele; 2) *fig. iron.* om moale, moleșit.

mămăligar s. m. V. prec. 1) Cel ce se nutrește cu mămăligă; 2) *fig. iron.* țaran, sătean; 3) om moale.

mămăliguță s. f. V. măliguță. Mămăligă mică.

mama-pădurii s. f. (comp. din *mama* și *pădure*). 1) Ființă imaginară, din povești, care locuiește în pădure și este foarte rea, închipuită printr'o băbă răutăcioasă; 2) femeie f. urâtă, slută, nepeptănată; 3) Bot. Numirea unei flori de pădure ca lăcrămioarele.

mămăruță s. f. (lat. *mamma* + *rosea*, roșie). Zool. Numirea insectei coleoptere de culoare roșie cu puncte negre, rotundă, ce apare primăvara, zisă și *buburuz* și *boul domnului*; 2) (lat. *mamma* + *maris*, a mării, apel), numire dată *paperudei*, a celor cari invoacă ploaia prin joc și cuvinte cântate în timp de secetă. V. *paperudă*.

mamelă s. f. (lat. *mamilla*, (diminutiv dela *namma*)). Țiță, gurguiul țitei.

mamelar, ă adj. V. prec. De țite, privitor la țite, al țitelor.

mamelon s. n. (fr. *mamelon* din lat. *mamilla*). 1) Gurguiul sau sfârcul țitei; 2) *fig.* proeminență, ridicătură; 3) deal, colină.

mameluc s. m. (*mameluk*, soldați turcoegpteni, din o miliție formată din sclavi cari fură nimiciți de generalul Bonaparte (Napoleon) la 1798). *Fig. iron.* deputați din majoritatea guvernamentală, cari ascultă de ordinele guvernului și nu fac nici o opoziție în parlament, (cuvânt întrebuițat în luptele parlamentare în sfertul din urmă al sec. 19-lea).

mamifer s. m. și adj. (fr. *mamifère*, din lat. *mamma*, țiță + *ferre*, a purta). Zool. Animale care au țite și își alăptează puii.

mamornic s. m. V. mămăruță. Zool. Numire dată în general gândacilor negri, ce trebuie ucși.

mamoș s. m. (gr. mod. *mamos*, dela *mamme*, moașă). Medic specialist în operațiuni de naștere.

mămular s. m. (turc. *mamele*, trafic; *mamelegiu* și *mamular*). Cel ce duce și vinde mărfuri mărunte pela țară.

mămularie s. f. V. prec. Meseria de mămular; locul unde stau mămularii.

mamut s. m. (cuvânt asiatic (siberian)). Numirea unui elefant gigantic, ce a trăit în Europa și în Asia, în epoca cuaternară; era acoperit cu păr mare; schelete de mamut se află în pământ în stare de fosile. (Sub un canton, din jos de gara Balota, apare din mal un schelet de mamut).

mană s. f. (ebraic *man* sau *manna*). 1) Un fel de nutriment, pe care Biblia zice că D-zeu îl trimitea din cer Evreilor pe când rătăceau prin deșert la întorcerea din Egipt; 2) dela lat. *minuo*, — minua, a micșora) —

boală a plantelor și fructelor, din care boabele fructelor rămân mici, numai cresc; 3) (dela lat. *manus*, *mana*, bun, bună, prielnic), — abundență, belșug, (de cereale, etc.); puterea de producție a pământului; 4) *bot. mana jidovului*, numire dată pe unele locuri la *smeură*.

mână s. f. (lat. *mannus*). 1) Anat. membrele superioare ale corpului omnesc, brațul; 2) palma și cu degetele; 3) *fig.* putere, *mână de fer*, autoritate mare strășnicie; 4) calitate, *de mână întâi*, de prima calitate; 5) grupă mică, cantitate mică, *o mână* de oameni, un mic număr de oameni, *o mână* de grâu, puțin grâu; *fig. mână lungă*, deprindere de a fura; hot; 7) *de mână*, a. v. ținând de mână; 8) *de mână*, adj. lucrat cu mână; 9) *cu dare de mână*, cu avere, avut; darnic; 10) *la mână*, adv. în mână, în stăpânire, la dispoziție; 11) *peste mână*, neîndămână, încomod; 12) *a a din mână*, a gesticula; *fig.* a lucra; 13) *a da mână*, *fig.* a se înțelege, a face o învoială; 14) *a' l da mână*, a' i conveni; a putea; a cuteză; 15) *mână spartă*, risipitor de avere; 16) *mână fericită*, noroc; 17) *pe mână lui*, sub conducerea sau stăpânirea lui.

mână (a) v. (dela vorba mână — ca și fr. *manter*). 1) A conduce vitele care merg sau trag; 2) *fig.* a îndemna, a grăbi, a îmboldi; 3) a trimite; 4) *fig.* a continua.

mână (a se) v. V. *mană* 2. A se strica din cauza manei.

mâna-anului s. f. Ordinea în care vin zilele și sărbătorile dintr'un an, după calendarul bisericesc, întocmit pe o perioadă de mai mulți ani numit *pascală*.

mâna-curentă s. f. (după fr. *maine-courante*). *Contabil*. Registru pe care se notează imediat orice operație, zis și *terfelog* sau *ștrață*.

mâna Malcii Domnului s. f. Plantă de prin Arabia, ale cărei ramuri se învâltuiesc după ce cad frunzele.

mână-moartă s. f. (dela *mână* și *mort* și după fr. *maine-mort*). *Jurid.* avere de *mână-moartă*, avere donată prin testament unei instituții; 2) *fig.* neîndămânat la mână; 3) paralizat la mână.

mânăstire s. f. (comp. gr. *monos*, singur; la. *astare*, a asistă, a ajuta). 1) Loc închis cu ziduri, cu multe locuințe pentru călugări sau călugărițe, precum și biserica sau bisericile în cari aceștia își fac rugăciunile, prescrise de canoanele sau regulamentele monachale; 2) *pop.* biserică mare de zid (de oarece în vechime, la țară, se făceau biserici din lemn).

mânăstiresc, *eachă* adj. Ce aparține mânăstirei; dela mânăstire.

mănat, *ă* adj. Stricat de mană (2).

mănat, *ă* adj. V. *mână*. 1) Conduș; îndemnat; 2) *fig.* ispitit, tentat; 3) s. n. acțiunea de a mână.

mânătarcă sau **mânătarcă** s. f. V. *minătarcă*.

mânător, oare s. Cel ce mână; cel ce îndeamnă.

măncă s. f. (rus *mamka*, mămăiță, mămucă). 1) Femeii care dă țigă, alăpțează un copil strein pentru că este plătită; 2) *fig.* vaca ce aparține mânăstirei.

măncă (a și a se) v. (scurtat din lat. *manducare*, a mânca; *manduco*, mînc sau mănânc). 1) A mânca; 2) a prânzi; a cină, 3) a mestecă; 4) a sfășia cu dinții (ca fiarele); 5) a mușcă, a ciupi; 6) a gădelă; 7) a roade; 8) a năru, a (se) distruge de rugină, a surpă, *mal mîncat de apă*; 9) a primi, a suferi (bătaie); 10) a cheltui, a fură; a risipi (banii); 11) *a se mîncă*, a fi bun pentru mîncat; 12) *fig.* a se certă; persecuta; 13) *fig.* a mîncă cu ochii, a privi cu multă dragoste; 14) *a mîncă fript*, a distruge; a nimici; 15) *a mîncă urechile*, 1) a ruina, sărăci; 2) a merita să fie tras ce urechi; 16) *a te mîncă pielea*, a căută bătaea, prin purtare rea; 17) *adv. fugă mîncând pământul*, foarte iute.

măncăcios, oasă adj. și s. V. *prec.* Cel ce mîncă mult; lacom.

măncare s. f. V. *măncă*. 1) Acțiunea de a mânca; 2) alimente pregătite; 3) alimentație, nutiment; 4) cina sau prânzul.

măncărică s. f. v. *prec.* 1) Fel de mîncare f. plăcut; 2) fel de mîncare din bucățele de carne cu ceapă și pușini cartofi.

măncărimă s. f. V. *măncă* (5). 1) Gădilară, sau mușcare de inestă (pe piele); 2) iritațiune a pielii, ce necesită scărpinare; 3) *fig.* neastămpăr; 4) *măncărimă de limbă*, manie de a vorbi mult.

măncat, *ă* adj. V. *măncă* *propr.* și *fig.* 1) Sfășiat; 2) mestecat cu dinții; 3) înghițit; 4) ros; 5) năruit; 6) *fig.* torturat, încercat; 7) s. acțiunea de a mîncă; 8) înțepat, gădilat, 9) găurit — *măncat de cari*.

măncător, oare adj. V. *măncă*. 1) Care mîncă; 2) *fig.* risipitor; 3) *fig.* delapidator.

măncătorie s. f. V. *măncă*. (9) Risipă (de bani), sustragere, delapidare.

măncătură s. f. V. *măncă* (7). Surpătură; escavațiune; rosătură.

măncău s. m. Cel care mîncă mult.

mandă s. f. (diformat din *bandă*). Atinge-

rea bilei, (bombeii) de vre-o margine sau seândură laterală (la jocul de *popice*).

mandalac s. n. (lat. din *mandare*, a mânca).

Bot. Numirea plantei cu multe frunzișoare înărunte zisă și *coadă șoricelului și prisnel*, căria poporul îi atribuie proprietatea de a vindeca unele boale.

mandanea s. f. (diform din fr. *bande-donnee*, margine dată). Marginea, bordura, interioară dela bileard.

mandant s. m. V. mandat. Cel ce dă mandat.

mandarin s. m. (sanscrit *mandalin*). Titlu dat de către europeni funcționarilor publici din China. *Fig. prin analogie*, învâțat cu mare vază sau prestigiu.

mandarină s. f. (fr. ital.) Numirea unui fel de portocală mică de tot (ce se poate mânca dintr'o dată).

mandat s. n. (lat. *mandatum*). 1) Ordin; 2) imputernicire; 3) *Jurid. mandat de aducere*, ordin sau imputernicire de a aduce cu forța pe cineva la judecată; 4) *financ.* ordinul de a se plăti o sumă de bani dela stat; 5) *postal, document* pe baza cărui se poate primi dela poștă o sumă de bani depusă la alt oficiu de cineva; 6) *politic*, imputernicirea ce obține un deputat dela alegătorii săi prin faptul alegerii; 7) *mandat de arestare* imputernicire dată de justiție pentru a aresta pe cineva.

mandatar s. m. (lat. *mandatarius*). 1) Cel ce are un mandat, cel imputernicit printr'un mandat; 2) cel ce încasează salariile dela stat pentru funcționarii unei instituții.

mandibul s. n. (lat. *mandibula*, dela *mandere*, a mușca). 1) Falca inferioară; 2) cele două părți a'e pliscului pasărei.

mandolină s. f. (ital. mandolino). *Music.* Numirea unui instrument muzical, cu mai multe coarde (asemănător cu o cobă mică) pe cari se pot lua până la trei octave, lovind strunele cu o pană.

mândră adj. și s. f. (lat. dela *minor*, din *minor*, a se înălța, a fi cu ifos). 1) Femeie cu ifos, orgolioasă; 2) frumos gătită; 3) *fig.* frumoasă (despre lucruri sau persoane); 4) arogantă; 5) *fig.* femeie cu moravuri ușoare; 6) *Bot. mândra nopții*, numirea unei flori ale cărei petale se deschid noaptea, iar ziua stau închise.

mândrețe s. f. V. preced. Fri museță; splendoare.

mândri (a se) v. V. mândră. 1) A fi cu ifos; 2) a fi încântat de sine sau de ceva; 3) a se arăta măreț; 4) a se lăuda (cu ceva); 5) a se simți onorat (de ceva).

mândrie s. f. V. preced. 1) Ifos, orgoliu; 2) aroganță, semeție; 3) sentimentul demnității.

mândru, ă adj. (lat. *minor* din *minor*, a fi cu ifos, măreț). 1) Încrăzuit prea mult; 2) arogant; a cu ifos; 3) onorat, încântat; 4) *fig.* gătit frumos; elegant, prea frumos, *adv.* cu *mândrie*; cu demnitate de sine; cu ifos.

mândrul ță s. f. V. mândră. 1) Femeie sau fată frumoasă; drăguță; 2) femeie cu moravuri ușoare.

mâne adv. (lat. dela *adv. mane*, de dimineață). În ziua care urmează (după astăzi); ca *mâne*, foarte curând; *de azi pe mâne*, amânat, neglijat.

maneă s. f. (turc). Numirea unui cântec turcesc, melancolic.

maneă (a) v. (perfect. *am mas, ai mas, a mas*), (lat. dela *manere*, a rămâne). 1) A rămâne pe timp de noapte; a se culca; 2) a dormi (alt undeva de cât acasă) — *am mas pe câmp*.

măneacă (a) v. (lat. *manica*). 1) Partea din cămașă sau din haină care îmbracă, acopere, brațul; 2) tovășășie de oameni armați; 3) *pe sub măneacă*, pe ascuns; 4) a *băgat-o pe măneacă*, s'a înspăimântat, îngrijorat.

măneacă (a) v. (lat. *manicare*). A se scula și a pleca de dimineață (la lucru, la drum) sau foarte de dimineață.

mănecare s. f. Acțiunea de a măneacă.

măneacări s. f. pl. V. măneacă. Mănecețe (manșete) ornate cu firețuri, pe cari le pune la mână preotul când slujește liturghia.

măneecat s. n. V. măneacă. Scularea și pornirea de dimineață.

mănecate (de) adv. V. prec. Foarte de dimineață.

manechin s. n. (flamand *mannekin*, (*mann*), om mic, omușor). Figură ca omul, făcută din lemn sau din alt material, având membre articulate, în cât se pot mișca și care servește pictorilor sau sculptorilor spre a îmbrăca pe el costumul ce voește a reprezenta; servește și croitorilor și croitoreselor pentru a proba pe el forma hainelor, a rochiilor. *Fig.* om care nu se mișcă, nu are voință; om cu mișcări stângace.

manej s. n. (fr. *manege*, din ital. *maneggiare*, a mânui, a dirige). Locul închis (ca o baracă f. mare), ori deschis, unde se deprind caii la călărie și călăreții (la cavalerie).

mâner s. n. (dela vorba *mână*). 1) Partea de unde ținem cu mâna (cuțitul, sabia sau alt instrument); 2) clanța dela ușă, de care apucăm cu mâna.

manevră s. f. (fr. manœuvre, din lat. ma-

nus mână și fr. *euve*, lucrare). 1) Mânuirea (purtarea cu mâna) spre a pune în lucrare un mecanism, o mașină; 2) *militar*, exercițiile cu mai multe unități de trupe spre a le deprinde cu luptele; 3) mișcarea unor trupe după anume ordin și cu anume scop de luptă; 4) C. F. R. mișcarea locomotivei cu scopul de a duce sau a lua vagoane depe liniile gării și a forma tren; 5) *fig.* intrigă, șiretlic.

mănevră (a) v. V. prec. A face o manevră *prop. și fig.*

manevrare s. f. Acțiunea de a manevra.

mangafă s. f. (turc *mankafa*, stupid). 1) Om prostănac; 2) neprocopsit.

mângăia (a) v. (lat. de la *manus*, mâna; *quiesco*, liniștesc). 1) A netezi cu mâna pe cineva spre a-l linișiți sau consolă; 2) a ușura supărarea cuiva prin vorbe bune; a consolă, a se mângăia, a se linișiți de o supărare; a se consolă; se mângăie cu gândul că, speră, crede.

mângăiat, ă adj. Consolat; liniștit de o supărare.

mângăiere s. f. V. mângăia. Acțiunea de a (se) mângăia; consolare; *fig.* bucurie.

mângăietor, oare adj. Care mângăie; consolator.

mângălos, oasă adj. V. prec.

mangal s. n. (lat. de la *mane-caleo* = bua a încălzi, a înfierbântă). 1) Cărbuni anume preparați, prin arderea înădușită a lemnelor, cari apoi stinși își păstrează puterea caloriferă și sunt întrebuințați de fierari pentru lucrarea fierului în foc, pentru mașina de călcat a bituri, etc.; 2) cărbuni mari; 3) vas în care se pune mangal. — Și Turcii au acest cuvânt.

mângălău s. n. V. prec. 1) Vatra unde fierul aprinde mangalul ca să lucreze fierul; 2) cuptorul unde se prepară mangalul; 3) mașina de călcat; 4) un fel de fier sau sul pentru călcat și netezit stofe (germ. *mangel*).

mângălul (a) v. 1) A lucra cu ajutorul mangalului; 2) a muia fierul prin încălzirea cu mangal; 3) a netezi cu mângălăul (4).

manganез s. m. (ital. *manganese*). Numirea unui mineral f. tare, de culoare cenușie, care totuși se sparge ușor, și care se află în stare naturală sub forma de oxid.

mangetă s. f. dif. din manșetă.

mangost, ă adj. și s. (lat. de la *mancus*, ciunt, slăbănog, neîntreg). Care nu poate să lucreze nimic; om de nimic bun; netrebnic, netot.

maniă (a) v. (după fr. *manier*, de la lat. *manus*, mână). A mânui; a conduce; a potriveți cu mâna.

mâniă (a și a se) v. V. mântie. A (se) înfuriă; a (se) supăra tare.

maniabil, ă adj. (fr. *maniable*). Care se lasă a fi mânuit, condus; ce se poate potriveți, mânui.

maniac, ă adj. și s. V. manie. Care suferă de manie; care e stăpânit de o idee fixă; smintit, nebun.

mânie s. f. (daco-gr. *mēnis*, *mēnios*, mânia). Supărare; supărare mare cu furie; iritare.

manieră s. f. (fr. *manière*). 1) Felul, modul chipul (cum facem ceva); 2) purtare frumoasă; gest frumos; 3) politeță.

manierat, ă adj. V. prec. Cu manieră (2, 3).

maniere s. f. V. mania. Acțiunea de a mania.

manifest s. n. (lat. *manifestus*, vădit, dat la iveală). *Politic.* Înștiințare scrisă, prin care un suveran, sau șeful unui partid, face cunoscut tuturor ceea ce trebuie să se facă, sau ce s'a făcut în o anume împrejurare politică.

manifestă (a și a se) v. (lat. *manifestare*). A arăta; a vădi; a exprima; a eși la iveală; a apare.

manifestant, ă adj. și s. V. prec. Care manifestează sau care participă la o manifestație.

manifestație sau manifestațiune s. f. (fr. *manifestation* din lat. *manifestare*). 1) Acțiunea de a manifesta; 2) exprimarea, arătarea în public a unei opinii politice; 3) mulțimea de oameni, ce iese sau se adună într-un loc sau pe stradă, pentru a afirma un sentiment, sau o opinie ori o pretențiune; 4) exprimarea într'un chip oarecare a unui sentiment bun sau rău față de cineva; 5) aparițiune.

manihelism s. n. (fr. *manichéisme*, de la *Manes*, fondatorul acestei secte, născut în Persia pela an. 274). Invățătură predicată de Manes, care consideră creațiunea ca rezultat a două principii: unul bun și altul rău, adică D-zeu care este spiritul sau lumina; și diavolul care este expresiunea răului și a întunerecului.

manihel s. m. Cel care crede și admite manihelismul.

mânios, oasă adj. V. manie. Cel cuprins de manie; foarte supărat; iritat; supărăcios.

manipulă (a) v. (fr. *manipuler*, din lat. *manus*, mână, *pulsare*, a mișca). 1) A mișca cu mâna un aparat; 2) a mânui; 3) a administra (bani publici).

manipulant s. m. V. prec. 1) Cel ce mănuește un aparat; 2) funcționar la telegraf sau la poștă.

manipulare *s. f.* V. prec. Acțiunea de a manipula; mănuire.

manipulator *s. m.* V. *manipulă*. 1) Cel ce mănuește un aparat, o mașină; 2) cel ce mănuește, administrează (bani).

manișcă sau **maneșcă** *s. f.* (dimin. dela mănuișcă, mănuișcă). 1) Mănecuță cu dantele (în vechime) la o cămașă; 2) peptul dela o cămașă bărbătească și gulerul împodobit cu felurite cusături, brodat și călcat, sau cu dantele, cum se purta în vechime. — Și Rușii au acest cuvânt (dar nu au vorba *mână*).

manivelă *s. f.* (fr. *manivelle* din lat. *manus*, mână și putere; *volvo*, a învârti). Mâner ca o pârghie pentru a învârti un sul, o roată de mașină.

mânjeală *s. f.* V. *mânji*. Substanță cu care se mânjește ceva; mănjitură.

mânji (a) *v.* (daco-gr. dela *maza*, unsoare, alifie; din verb. *masso*, a frământa). 1) A unge cu ceva; 2) a murdări; 3) a păti; 4) *fig. a se mânji*, a se corupe (cumpăra); 5) a se înțosi, necinsti; 6) *fig.* a văpsi rău, a pică urât. Și Rușii zic *mazati*.

mânjire *s. f.* Acțiunea de a mânji, *propr.* și *fig.*

mânjitor, **oare** *adj.* V. *mânji*. Care mânjește, pătează, întinează, murdărește.

mănjitură *s. f.* Pată; întinare; murdărire.

manometru *s. n.* (fr. *manomètre*, din gr. *manos*, rar; *metron*, măsură). Aparat care arată densitatea sau rărima vaporilor de apă, la o locomotivă în funcțiune.

manoperă *s. f.* (lat. *manus*, mână; *operatori*, a lucra). 1) Lucrare cu mâna; 2) *fig.* dibăcie, înșelăciune, șiretenie.

mănos, **oasă** *adj.* V. *mană*. 3. Cu mană; îmbelșugat; productiv; de calitate bună; fertil.

mansardă *s. f.* (fr. dela numele arhitectului fr. *Mansart*, care generaliză micile locuințe făcute în podul caselor mari și având ferestrele prin acoperișul casei). Locuință din etajul cel mai de sus (podul casei) cu ferestrele prin acoperiș.

manșetă *s. f.* (fr. *manchette*, cit. *mașet*, mănecuță). 1) Bantă lată, cu care se încheie jos măneca unei cămașe; 2) bantă lată scrobătită (cromolită) și călcată, dela măneca cămașei; 3) partea de jos a unei mâneci răsfrânte; *meccanic*. inel lat de metal, ce prinde donă bucăți rotunde de țevă, etc.

manșon *s. n.* (fr. *manchon*, dela *manche*, mănecă). Un fel de mănecă portativă, făcută din blană sau catifea, în care iarna, se bagă palmete și degetele dela ambele mâni, ca să fie ferite de frig (face parte din îmbrăcămîntea doamnelor).

mantă *s. f.* (pl. mantale). (fr. *manteau* cit. *manfo*, din lat. pop. *mantelum*, acoperitură mare, față de masă). Haina mare și largă, pentru iarnă, a militarilor; haină de uniformă asemănătoare cu preced.; *fig.* a 'și găsi mataua, a da de pricină, de ceartă: *fig.* *mantă de vreme rea*, cel căutat și prețuit numai trecător și pentru o nevoie.

mantecă *s. f.* (lat. dela *mantica*, săcușor, pungă). Numire dată untului din lapte de oaie (pe care ciobanii îl păstrau în pungi, burdufuri, că să nu se iuțască).

manteluță *s. f.* V. *mantilă*.

mantie *s. f.* (din lat. *mantile* — din *manus*, mână; *tela*, țesătură). 1) Haina mare și largă, care acopere tot corpul, fără să aibă mâneci, ci e susținută pe mâneci și umeri, făcută din stofă scumpă și în care se îmbracă la solemnități suveranii; arhierii poartă de asemenea mantie cu ornate bisericesti; 2) voal lung din țesătură fină pentru doamne (în vechime); 3) *fig. vâl*; 4) *fig. poet. vâl* (de lumină).

mantilă *s. f.* (fr. *mantille*, V. și *preced.*). Haină largă pentru doamne, fără mâneci, în formă de pelerină.

mântueală *s. f.* V. *mântui*. 2. Sfârșit, terminare; de *mântueală* (lucru), făcut neglijent sau cu grabă (de terminare repede).

mântul (a și a se) *v.* (lat. *man* + *tueri*: *manus*, mână; *tueri* a apăra, a păstra). 1) A apăra, a feri, a salva; 2) (lat. dela *minutum*, nimic (minutu-i), a nimici, a sfârși, a termina, a extermina. — Și ungurii zic *menteni*).

mântuintă *s. f.* V. *mântui*. 1. Scăpare, salvare, apărare.

mântuire *s. f.* V. *mântui* 1 și 2. — 1) Salvare, scăpare, apărare; 2) răscumpărare de păcate; 3) terminare, sfârșit.

mântuitor, **oare** *adj.* și *s.* V. *mântui*. 1. Salvator, izbăvitor. *Mântuitorul*, Isus Christos.

mântuș *s. n.* (lat. dela *minutus*, mic). 1) Mormoloc; 2) ființă abia formată și mică de tot; 3) mihalț.

manual *s. n.* (lat. *manuale*). Carte care poate fi purtată ușor în mână (pe scurt făcută) — *pentru că în vechime se scria pe table greu de purtat*.

manual, **ală** *adj.* (lat. *manuale*, de mână). Care se face cu mâna.

manufactură *s. f.* (fr. *manufacture*, dela lat. *manus*, mână; *factura*, lucrare). 1) Lucrare de mână (ca: țesătură, împletitură, etc.); 2) instalație, fabrică, pentru produse industriale; 3) produs industrial, marfă de fabrică. **manufacturier**, **ă** *adj.* și *s.* (fr. *manufac-*

turier). 1) Produs de fabrică; 2) proprietar de stabiliment industrial.

mănu! (a) v. (dela vorba *mână*). 1) A purta cu mâna; 2) a îndrumă; 3) a ști să întrebuințezi (pușca, sabia, condeul).

mănuire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a mănu.

mănuichiu s. n. (lat. dela *manus, mână; manuculus, mănuță*). 1) Cantitate cât cuprinde mâna (de fire, paie, fân, flori); smoc; 2) mâner (de sabie, cuțit).

mănunt, ă adj. (lat. *minutus, mic, slab*). Mărunt, mic, din fire mici.

mănuștel, ică adj. V. *prec.* Micuț; din fire mici. *Mold.*

mănușă s. f. (lat. *manucium*). 1) Înbrăcăminte pentru mână și degete; 2) mâner (dela ușa, etc.); 3) cantitate de fire de lână din cari s'ar putea împleti o mănușă; a *aruncă mănușă* — a provoca la duel (după sistema medievală, atunci când o mănușă în obraz cuiva, înseamnă că l'ai insultat (murdărit) și trebuia să spele insulta prin duel).

mănușă (a se) v. V. *prec.* A 'și pune mănuși la mâni.

mănușar s. m. Cel ce face mănuși.

mănușărie s. f. Magazin sau fabrică de mănuși.

mănușat, ă adj. Cu mănuși puse în mâni. **manuscript** s. n. (lat. *manus, mână; scriptum, bucată scrisă*). 1) Document scris cu mâna; 2) lucrare literară scrisă cu mâna; 3) carte scrisă cu mâna.

manuscris, ă adj. și s. (lat. *manus, mâ*; și *scris*). Ce este scris cu mâna; V. și *preced.*

mânz s. m. (lat. dela *mas, bărbătuș* de animale, ca și italian *manso, taur, junc*). Puiul mic de la iapă; calul mic; *fig. iron.* copil de 3—4 ani.

mânzală s. f. (daco-gr. dela *maza, unsoare*). Amestec de făină și apă cu puțin ou și cu care se ung firele de urzeală la țesut, ca să nu se roadă când se poartă prin țe și prin spată.

mânzălău s. m. V. *mânz*. Vițelul până la un an.

mânzălăi (a) v. V. *mânzălă*. A unge (cu mânzălă); a mânji, a păta, a murdări

mânzare s. f. V. *mânz*. Mielul care încă sug.

mânzat s. m. V. *mânz*. Vițelul în vârstă de un an.

mânzată s. f. Vițea în vârstă de un an.

mânzoc s. m. V. *mânz*. Mânz în vârstă de un an.

mapă s. f. (fr. *mappe*, din lat. *mapa*,

pânză, șervet, basma). 1) Înelitoare anume făcută din mușama, pânză de cauciuc, pentru a înveli cărțile; 2) scoarțe de carton, învelitoare cu pânză, între care se păstrează hârtia de scris și sugativa, ce stă pe biurou.

mapamund s. n. (lat. *mappa, pânză; mundus, lumea* — cerul cu pământul). Harta care înfățișază suprafața globului pământesc ca formată din două emisfere; *mapamund ceresc*, hartă ce reprezintă cerul cu toate constelațiile ca format din două emisfere.

măr s. n. pl. *meri, mere*, (lat. *malum, gr. melon, măr*). *Bot.* Arbore din speța rosaceelor, care produce fructe mari și gustoase (când este cultivat); 2) fructul acestui arbore; *măr creșesc*, (din *crescens*) sau *măr domnesc*, spețe de măr, care face fructe mari, roșii, gustoase și care se pot păstra pentru iarnă; *măr dulce, măr săntiliesc*, măr care face mere dulci ce se coc de timpuriu (la Sf. Ilie); *măr toamnăic*, care face fructe ce se coc târziu toamna și se pot păstră. *Bot. mărul lupului*, plantă veninoasă din familia renonculaceelor, înaltă, și cu flori albastre închise, zisă și *omeag și toale*; — *fig. de florile mărului, degeaba*, pentru nici un folos; *adv. a bate măr*; a bate tare și mult; *mărul lui Adam*, nodul dela înghițitoare (laringe) vizibil la gât la bărbați.

măr! interj. *Onomatop.* imitarea articulației vocale a cănelui, când amenință să muște.

marabut s. m. (dela arab. *marabath, cucernic, smerit*). 1) Musulman pios, ascet; 2) *Zool.* numirea unei pasări ce seamănă cu barza.

mărăcinar s. m. *Bot.* Numirea unei păsărele mici, cam pestră, ce trăește printre mărăcini.

mărăcine s. m. (lat. *marra, cârlig de prins pești; genus, speță, fel*) *Bot.* 1) Denumire dată abuștilor și plantelor mai mari, cari au țepi, spini, ghimpi; spin, arbust cu țepi, ce crește în locuri sălbatice, nelucrate; 3) rug de trandafir sălbatic; 4) buruiană cu țepi; 5) ghimpe.

mărăciniș s. n. 1) Loc acoperit cu mărăcini; 2) mulțime de mărăcini.

mărăcinos, oasă adj. Cu mărăcini mulți.

marafet s. n. (lat. *marra, cârlig de prins pește, fetus, făcut, produs* — format în dialectul latin oriental). 1) Mecanism complicat și ascuns; 2) *fig. cu marafet*, cu mecanism ascuns, (cum se zice în moldov. cu *elonele*); 3) *fam.* dibăcie, abilitate, șetenie; 4) pl. *marafeturi; fig.* mofturi, fașoane, alintări.

Trucii înțeleg prin acest cuvânt *invenție, artificiu*.

marafetos, oasă *adj. V. prec.* Cu marafeturi, mofturos.

mărâi (a) *v. V. măr.* 1) A scoate articulații ca un câine ce vrea să muște; 2) *fig.* a arăta nemulțumire și supărare de ceva; 3) *fig.* a plânge încet.

mărâit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a mărâi *prop.* și *fig.*

mărâitor, oare *adj. și s. V. prec.* Care mărâie.

maramă *s. f.* (diform din *năframă* în *măhramă* și scurtat *maramă*). 1) Broboadă din pânză foarte subțire, transparentă, de borangic, țesută cu alesături sau brodată cu flori, pe care o pun pe cap femeile la sărbători sau la petreceri și care atârână mult pe spate; 2) vălul pentru mireasă la țară; 3) pânză foarte fină; 4) șervet sau prosop de bună calitate (la țară). *V. măframă.* — Și Turcii zic *mahrāmā*.

mărar *s. m.* (gr. *marathron*, mărar). *Bot.* Plantă ombeliferă, aromatică, din țerile temperate, a cărei frunze se pun în bucate pentru a da aromă; rădăcina are proprietăți diuretice; pusă în cantitate mare între castreaveți așezați la murat îi menține tari, nu se moaie.

maraz *s. n.* (lat. dela *morans*, care întârzie, care se împotrivește; *moror, ari*, a se împotrivi). Sentiment de nemulțumire, moft; *a face marazuri*, a face mofturi, a se arăta nemulțumit de ceva; a se opune; a nu accepta cu plăcere; a nu face cu plăcere.

mărăraș *s. n.* (dela *mărar*). *Bot.* Plantă din genul ombelifer, ce crește prin locui mlăștinoase.

marasm *s. n.* (gr. *marasmos*, dela *maranein*, a uscă). *Medic.* 1) Slăbire peste măsură a corpului; 2) slăbiciunea forțelor morale; 3) descură are totală.

mărcă sau **mărc** *V. mălc.*

mărcă *s. f.* (fr. *marque*, semn). 1) Timbru postal; 2) emblema (țării, județului, orașului); 3) blazon de nobil; 4) unitatea monetei germane, *mark*; 5) semn anume al unei fabrici pentru produsele ei.

mărcă (a) *v.* (fr. *marquer*, a însemna). 1) A pune semn (pe ceva); 2) a timbra, a pune mărcă; 3) a însemna, a determina, a indica.

marcant, ă *adj.* (fr. *marquant*). Însemnat, de seamă, important, *persoană marcantă*.

marcat, ă *adj.* (fr. *marqué*). Însemnat cu anume semn; determinat.

mărcead, ă *adj.* (lat. *marcidus*). 1) Veșted, veștețit; 2) putred; 3) *fig.* moleșit.

mărceș *s. n. V. prec.* *Bot.* Numirea unei plante de baltă, zisă și *cocoșoaică*.

marcher *s. m.* (fr. *marqueur*), *V. marcă*. Cel ce marchează.

marcheterie *s. f.* (fr. *marqueterie*). Așezarea probelor de mărfuri după culoare, calitate (stofe, pânze).

marchitan *s. m.* (diform din fr. *marqueterie*). 1) Negustor de stofe și pânzeturi; 2) negustor de vase de bucătărie (în unele locuri).

marchitănie *s. f. V. prec.* 1) Magazin cu vase de bucătărie; 2) magazin cu stofe și pânzeturi).

marchiz *s. m.* (fr. *marquis*, din lat. *marcha*, frontieră, graniță, și germ. *marka*, provincie militară dela frontiera imperiului). Nobil francez pus să guverneze o provincie limitrofă; nobil care posedă un marchizat, iar apoi simplu titlu de nobleță mai mic de cât ducele și mai mare de cât contele.

marchiză *s. f. V. prec.* 1) Titlu de nobleță pentru soția unui marchiz; 2) *architect*. apărătoare de ploaie, ce se construiește deasupra ușei de intrare la o casă (cum era la casele de marchizi).

marchizat *s. n. V. prec.* 1) Teritoriul ce aparține unui marchiz; 2) nobleța de marchiz.

marchizetă *s. f.* (fr. *marquissette*). Numirea unei stofe subțiri licioase ca mătasa.

mardă *s. f.* (lat. dela *merda*, escrement). Rămășiță de aruncat; rămășiți murdare; resturi fără valoare (din mărfuri).

mare *s. f.* (lat. *mare*, marea, apa mării). 1) Întinsă cantitate de apă sărată, ce acopere o mare parte din suprafața pământului; 2) *fig.* o mare de oameni, mulțime neșumărată de oameni; 3) imensitate; mulțime mare.

mare *adj.* (lat. dela *moles*, mărime, grămadă). 1) Voluminos; 2) înalt; 3) foarte întins; 4) foarte gros; 5) *fig.* om mare, om superior, influent, important; 6) *mai mare*, mai superior sau mai în vârstă; *adv. mare*, în bucăți mari: *se ară mare*, se ară în brațe compacte mari; *mare lucru*, *mare minune*, *mare comedie* = de mirare, ciudat, extraordinar.

măre ! *interj.* (lat. dela verb. *morar, morari*, a sta=exlam. *stăi ! așteaptă !*) 1) Expresiune de: îndoială, dubiu: *mări ce să fac eu*; consolare: *mări bine că ai scăpat*; amenințare: *mări nu te jucă...*; reflexiune: *mări de ce ne-am certa*.

mare-cruce *s. f.* Grad de decorațiune mai mare de cât acel de comandor.

maree *s. f.* (fr. *marée*). Numire dată miș-

căii de flux și reflux a mărilor, care se produce zilnic, retrăgându-se apa departe de țărm și revenind iarăși la loc.

mareșal *s. m.* (f. *marechal*). 1) Ofițer general mai mare peste ceilalți generali în Franța; 2) administrator al curții și casei regale.

măreț, **eață** *adj.* și *adv.* (dela vorba *mare*). 1) înalt, înălțat; 2) mândru; 3) semeț; 4) grandios.

măreție *s. f.* V. *prec.* 1) Grandoare; 2) semeție; 3) n.ândrie; 4) fast.

marfă *s. f.* (daco-gr. de-a rădăcina *marp*, a lua; de unde în gr. verb. *marptó* și *marpsó*, a lua, din care latinii au făcut pe *merx*, *marfă*). 1) Obiecte ce se pot lua, cumpără; tot ceea ce este de vânzare și deci se poate lua dacă se plătește prețul; 2) lucrurile de vânzare dintr'un magazin sau prăvălie, dugheană; *prov. imi cunosc eu marfa*, pricep cine este.

marfagiu *s. m.* V. *prec.* Comerciant ambulănt, care duce cu sine, mărfuri spre vânzare.

margă *s. f.* (lat. *marga*). Un fel de lut, pământ lutos și amestecat cu calcar, zis și *marndă*.

margaric, **ă** *adj.* (fr. *margarique*, din gr. *margaron*, mărgăritar-perlă). *Scinș.* Numirea unui acid ce se obține tratând grăsimea cu un alcali — (sodiu)

margarină *s. f.* (fr. *margarine*, după gr. *margaron*, V. *preced.*). Numirea unui fel de grăsime din său și alte grăsimi animale, care ține loc de unt pentru pregătīt mănăcări.

mărgărint *s. n.* V. *mărgărintar* și *mărgărintar*.

mărgărită *s. f.* (lat. *margarita*, perlă, mărgărintar). *Bof.* Numirea plantei din familia composeelor și a florilor cu un bănuț galben la mijloc, și cu numeroase petale în jur, zisă și *bănuțul și ochiul boulei*.

mărgăritar sau **mărgărintar** *s. n.* (lat. *margaritum*, perlă, mărgărintar). 1) Numirea micilor mărgelice lucioase ce se găsesc în scoicile de mare; 2) *Bof.* Numirea florilor din speța liliaceelor, de culoare albă și formă mărunță, cu miros plăcut, ce apar la câmp și în pădure primăvara, zise și *lăcră-mioare*.

mărgăritărele *s. f. pl.* V. *mărgărintar* 2.

mărgelă *pl. mărgelice* *s. f.* (lat. *margella*). Boabe rotunde făcute din sticlă, sau din porțelan, de felurite colori, cari înșirate pe ață formează șiraguri, cu cari își împodobesc gâtul fetele sau femeile tinere; în unele localități din Moldova, flăcăii își împodobesc

pălăria cu mărgelice oferite de fete; cu mici mărgelice se fac și un fel de broderii.

mărgelan *s. n.* (lat. comp. *mare*, marea; *genus*, naștere, producere). 1) Numirea unui fel de polip, ce crește și se desvoltă pe fundul mării în forma unui mic arbore cu flori; din tulpina lui colorată, neagră, roșie sau albă, se fac mărgelice sau bijuterii; 2) șirag de boabe din mărgelan.

mărgeluse *s. f. pl.* V. *mărgelă*. 1) Mici mărgelice; 2) *bot.* numirea unei plante de câmp cu proprietăți medicinale; zisă și *meiu păsăresc*.

mărgiol, **oală** *adj.* (daco-gr. din răd. *mar*, a străluci, a arde, sau a se consuma, prăpădi și verb. *ghelaó* a rîde; a fi vesel). 1) Cel ce face glume de rîs; 2) om șiret; 3) seducător, ademenitor.

mărgioală *) *s. f.* V. *preced.* *Fig.* Femea prea veselă, sau femeie șireată.

mărgiolii (a se) *v. V. prec.* A face moșturi și grimase; a se alintă; a se fândosi.

mărgiolie *s. f.* V. *prec.* Fandoseală; a-lintare.

mărgică *s. f.* V. *mărgelă*. Mărgelă mică.

mărginal, **ă** *adj.* (lat. *margo*, *marginis*, margine). Dela margine; depe margine.

mărginaș, **ă** *adj.* V. *prec.* 1) Care este la margine; la o parte; 2) *pl.* dinții canini ai calului.

mărgine *s. f.* (lat. *margo*, *marginis*). Limită, țărm; bord; extremitate; frontieră.

mărginean, **ă** *adj.* Care locuiește la margine, la frontieră.

mărgini (a și a se) *v.* (lat. *marginó*, *are*, a face mărgini). 1) A statornici marginea, a limita; 2) a circumscrie; 3) *fig.* a opri, a moderă (cu vorba); 4) a înfruntă; 5) a se limita; a se opri; a se reduce la.

mărginire *s. f.* V. *prec.* 1) Acțiunea de a mărgini; 2) *fig.* insuficiență, népricépere.

mărginit, **ă** *adj.* 1) Limitat; 2) învecinat; 3) circumscriș; 4) *fig.* népricéput, prostuț.

mărgrav *s. m.* (germ. *markgraf*). Conte dela frontieră; nobil cu acest titlu în evul mediu.

mări! *interj.* V. *măre*.

mări (a și a se) *v. V. mare*. 1) A da porții întinse; 2) a spori; 3) a adăuga; 4) a înălța; 5) a glorifica; a da laudă; 6) a crește; 7) a exageră.

măricel, **cică** *adj.* V. *mare*. 1) Nălțuț; 2)

*) Numele propriu *Mărgioala*, dela gr. *marghélis*, mărgărintar = *mărgărinta*; tot din *mar-ghelaó*.

cam mare; 3) cam adânc (apa) sau cam revărsată; 4) cam în etate, crescut.

mărie *s. f.* (dela vorba *mare*). Înălțime (morală), *măria ta*, *măria voastră*, înălțimea voastră, altea voastră (întrebuințat în vechime pentru a se adresa suveranului, principilor).

mărime *s. f.* *V. mare*. 1) Volumul; dimensiunea; 2) statura, talia; 3) înălțime; 4) *fig.* înălțime (morală); 5) demnitate înaltă; 6) demnitar.

marin, *ă adj.* (lat. *marinus*). De mare; dela mare; ce servă la navigație; *bleu-marin* = albastru închis ca marea.

marină *s. f.* (lat. *marina*, dela marea). 1) Arta navigației pe mare; 2) armata de mare cu vasele ei de războiu; 3) *marina comercială*, vasele maritime de comerț cu personalul lor; 4) administrația serviciilor de navigație pe mare; 5) tablou reprezentând marea.

marinar *s. m.* (lat. dela *marinus*, de marea). 1) Soldat sau ofițer de marină; 2) om de serviciu pe un vapor, sau la navigație.

marinată *s. f.* (fr. *marinade*). 1) Saramură pentru conservat (murat) pește, carne, legume și care se face din apă cu oțet și cu sare, în care se mai pun și frunze de plante, ce dau aromă; frunze de dafin, mărar, pătrunjel, morcovi, boabe de pipet; 2) carne, pește sau legume conservate în saramură de mai sus.

marinimie *s. f.* (comp. din *mare* și *inimă*). Generozitate, mărire de suflet; bunătațe mare.

marinimos, *oasă adj.* și *adv.* *V. preced.* Bun la suflet, generos; cu generozitate.

marionetă *s. f.* (fr. *marionette* dela vorba *Marion*, dela *Maria*). Păpușă (de vicleim) de acele pe care le poartă cineva pe după o perdea, le joacă și pare că vorbesc (la comedii de bălcu); *fig.* persoană ușuratică, fără caracter.

mărire *s. f.* (dela vorba *mare*). 1) Acțiunea de a mări; 2) augmentare, sporire; 3) creștere; 4) înălțare; 5) *fig.* înălțime morală, demnitate înaltă; 6) onoare; 7) glorie, gloriificare; 8) demnitar.

mărișor, *oară adj.* Cam mare, măricel.

mărț, *ă adj.* (dela vorba *mare*). 1) Crescut, sporit; 2) adăugat; 3) *fig.* onorat, înălțat, glorificat; 4) exagerat.

mărită (a și a se) *v.* (lat. *marito*, *maritare* din *mas*, *maris*, bărbat; *itare*, a merge). A (se) căsători o fată; *fig. iron.* a vinde. *Mold.*

marital, *ă adj.* (fr. *marital* din lat. *maritalis*). Care aparține bărbatului — *drept marital*, etc.

măritat *s. n. V. mărită*. Căsătoria (fetei).

maritată *adj.* Căsătorită.

măritș *s. n. V. măritat*.

maritim, *ă adj.* ((fr. *maritime* din lat. *maritimus* . 1) Care este lângă mare; dela mare, *port maritim*; 2) care privește legiuirile navigației — *cod maritim*.

măriuță *s. f.* (dimin. dela *Maria*, fiind o insectă ce apare toamna pe la s-tă *Maria mică*). 1) *Zool.* Numirea insectei rotunde și roșii, cu puncte negre, zisă și *boul domnului*, a cărui apariție, după dafină, vestește că a trecut iarna și că este primăvară; 2) un peștișor cu dungi negre.

mării (a) *v.* (lat. dela *maris*, bărbat). A fecunda oile.

marmaziu, *ă adj.* și *s.* (dela *Malvazia* peninsulă a Greciei (Laconia) renumită pentru vinului). 1) De culoare roșie ca vinurile de Malvazia; 2) vin de Malvazia.

marmeladă *s. f.* (spaniol *marmelada*). Dulceață făcută din fructe coapte, cu o cantitate oarecare de zahăr; *magiun de mere*, *povidă*.

marmoră *s. f.* (lat. *marmor*). 1) Piatră calcaroasă foarte tare, cu aspect plăcut (albă sau colorată) care se poate lustrui bine și servește pentru lucrări de artă, statui; dar care expusă la foc tare, se strică; 2) placă sau obiect de marmoră.

marmorou, *ee adj.* Ca de marmoră.

marmoră (a) *v.* A da colorit variat hârtiei (ca marmora).

marmură *s. f. V. marmoră*.

mărmuriu, *ie adj.* Ca marmora.

marnă *s. f.* (fr. *marne*, din lat. *marga*). *V. margă*.

mărnă (a) *v.* (de onomat *măr*). 1) A măra; 2) a vorbi neînțeles și cu sunete nazale; a mormăi.

marò *adj.* (diform. din *maron*, dela fr. *maron*, castan). De culoare castanie sau caf. nie.

marochin *s. n.* (fr. *maroquin*, dela *Maroc*, țară în Africa de nord). Numire dată pielei de capră, tăbăcită, colorată și lustruită cum se fabrică în Maroc.

marotă *s. f.* (fr. *marotte*). 1) Cap de carton sau de ceră, pe care modistele sau coaforii își așază peruci ca reclamă; 2) *fig. fam.* obiect de afecțiune ridiculă și exagerată.

marș *s. n.* (fr. *marche*, mers dela *marcher*, a merge). 1) Mersul, mergerea; 2) *milit.* mergerea trupej dela un loc la altul; 3) *muzic.* bucată muzicală după a cărei măsură de timp se poate merge; 4) *marg funebru*, bucată muzicală ce se cântă la o

procesiune mortuară; 5) poezie ce corespunde muzicii unui marș.

marș *interj.* *V. prec.* Pornește, pleacă!
marșandă *s. f.* (fr. *marchande*. negustoreasă). Modistă, care face pălării pentru doărnne.

mârșav, *ă adj.* (lat. comp. din *merd-suav*: *merda*, excrement; *suave*, mirositor). 1) Foarte murdar; scârboș; 2) detestabil; infam; 3) fricos, laș. — Și slavii au acest cuvânt în forma *merzav*, *merzaveț*.

mârșăvie *s. f. V. prec.* 1) Murdărie extremă; scârboșenie; 2) în amie.

marsilleză *s. f.* (fr. *marseillaise*). Numirea imnului național francez din timpul actual, care fu compus — muzica și cuvintele — de ofițerul de geniu *Rouget de Lisle*, la 1792, aflător în Strasburg, dar fiindcă federații din *Marsilla* îl aduseră și îl făcând cunoscut la Paris, s'a numit *marsilleză*.

marșrută *s. f.* (fr. comp. *marche*, mers: *route*, cale, drum). Calea ce trebuie de mers; itinerariu.

marsulin *s. m.* (fr. *marsouin* după germ. *meerschwein*, țurcel de mare). Zool. Numirea unui animal maritim, mamifer, din speța balenelor, care face mult rău pescarilor, fiindcă le rupe mrejele: trăește în mările reci.

marsupiale *s. f. pl.* (din lat. *marsupium*, pungă). Zool. Speța de animale, cari au un fel de pungă, sac; dinainte, în care își poartă puilul când este mic — cum este *gangurul*.

marț *adj.* (dela lat. *Mars*, zeul luptelor și al bățăliilor, care da victoria; *fig.* biruință). *A face marți*, a învinge complect (la jocuri de distracție, ce se aseamăna cu lupta); *fig. te face marți*, te întrece, te răpune de tot. (ital. *marcio*).

marț *s. m. pop.* (dela *Mars*, zeul bățăliilor, al armelor). Numire pop. ce se mai dă lui Martie; *a face marț*, a bate, a învinge la jocul de cărți sau în conversație.

martac *s. n.* (lat. *martus* sau *marcus*, ciocan). 1) Caprior dela o colibă, șopro; 2) stălp, par înfipit.

mărtan *s. m.* (lat. dela *maritus*), soț, bărbat). Partea bărbătească la pisicii; motan, cotoiu.

marțafoiu *s. m.* (aceiași bază ca *mârșav*, însă prin slavul *merzavil*, ticălos). Netrebnic, haimana; tânăr fără nicio o ocupație.

marșelină *s. f.* (fr. *marcelline*). Numirea unei pânze de mătasă moale și subțire.

marți *s. f.* (lat. dela *Mars*, zeul armelor, a bățăliilor). Numirea zilei a doua din săptămână.

marțial, *ă adj.* și *adv.* (lat. *martialis*, de

a lui Marte zeul armelor și al luptei). Cu măreție ostășească; mândru și impunător, *ființă marțială*.

martie *s. m.* (lat. *Martis*, a lui Marte, zeul ostășesc). Numirea lunei a treia din an.

martingală *s. f.* (fr. *martingale*). 1) Cureauă ce înfrânează calul să nu dea din cap; 2) *fig.* sistem de joc la cărți, dublând suma pontată.

martin *s. m.* Numire pop. ironic dată ursului — *moș martin*.

martir, *ă s.* (gr. *martyr*, mărturisitor, martur). 1) Cel ce spunea pe față, mărturisirea, credința sau convingerea sa, și era torturat pentru aceasta, sau era ucis; 2) cel ce a suferit moartea pentru că a mărturisit credința în Isus Christos; 3) *fig.* om foarte necăjit, chinuit pentru un devotament.

martinică *s. f.* Din insula Martinica (fel de cafea).

martiriu *s. n.* (lat. *martirium*). *V. prec.* Tortura suferită de un martir; *fig.* schingiuire, tortură îndelungată.

martiriză (a și a se) *v. V. prec.* A tortura ca pe martiri; *a se martiriza*, a se tortura, a se schingui, a suferi mult.

martirologiu *s. n.* (gr. *martyr*, mărturisitor; *logos*, vorbire). *Bis.* Lista, catalogul martirilor creștini sau a sfinților.

mărțișor *s. n. pop.* (dela *Mars*, luna Martie). 1) Numire diminutivă a lui Martie; 2) ban, monetă, sau altă bijuterie asemănătoare cu moneda; ce se face dar la 1 Martie și se poartă de fete legată la gât cu un fir de ață roșie; 3) *mărțișoare*, vârguțe de salcie (răchită) cu boboci, ce se poartă în biserica la serbătoarea Floriilor.

mărtoagă *s. f.* (lat. dela *mors*, moarte, *morsicula*, morțișară). Cal prăpădit, mort de slab (ca lat. *morticinus*, prăpădit, mortăciune).

marțoală *s. f.* (lat. dela *Mars* și ziua de marți, *martialis* (citit *marțiala*). Cea de marți, adică zeitatea patronală a zilei de marți (care era zeul Marte); geniul răufăcător de marți.

martur *s. m.* (gr. *martur*, mărturisitor). 1) Cel ce mărturisește; cel ce spune tot ceea ce știe, sau tot ceea ce crede adevărat, despre un fapt. 2) Cel chemat de judecător să mărturisească, să spună ceea ce știe despre un fapt; 3) *fig.* obiect sau lucrare doveditoare; 4) *martur mi-e cerul* — încredințare solemnă.

mărturie *s. f.* *V. prec.* 1) Declarația făcută de un martur asupra unui fapt; 2) probă, dovadă făcută printr'un martur; 3)

mică medalie comemorativă, ce se dă asistenților la un botez; 4) probă sau dovadă de orice fel, (la judecată); 5) *trans.* târg săptămânal.

mărturisii (a și a se) *v.* (gr. *martureo*, a mărturisi). 1) A spune adevărul despre ceva; 2) a se confesa, spovedui; 3) a incredința.

mărturisire *s. f.* *V. preced.* 1) Acțiunea de a mărturisi; 2) spovedanie; *mărturisirea credinței*, crezul.

mărturisitor, *oare adj. și s.* Cel ce mărtușește, confirmă ca adevărat ceva. *V. martir.*

marule *s. f.* (gr. *maroullion* (lat. *amarus*, marule). *Bot.* Numire ce se mai dă lăptucei, plantă cu foi cărnoase și fragede din care se face salată.

mărunt, *ă adj. și adv.* (lat. *minute*, mărunt sau mărunt). 1) Micușor; 2) mic: *bani mărunți*, *cheltueli mărunte*; 3) fin; 4) scurt, scund; 5) *fig.* neînsemnat; 6) *adv.* în bucățele f. mici.

măruntale *s. pl. V. preced.* Intestinele (mațele) și organele interne, dela animale și pasări. (lat. *minutalia*, părți mărunte).

mărunteț, *ică adj. V. mărunt.* Foarte mic; foarte scund.

mărunți (a) *v.* 1) A face mărunt; 2) a pisă mărunt; a slăramă; 3) a despica mărunt; 4) a fărâmița.

mărunțica-craului *s. f.* O horă bătută pe loc.

mărunțiș *s. n.* 1) Obiecte mici de vânzare: ace, ață, nasturi, etc; 2) bani mărunți; 3) *fig.* lucruri fără valoare, nimicuri.

mărunțișar *s. m. V. prec.* 1) Neguțator de mărunțișuri; 2) detailist, vânzător cu amănuntul.

mărzac *s. m.* (tătar, dela Mărza șeful Tătarilor). Șef tătar.

mărzăciță *s. f. V. prec.* Femeea șefului tătar.

mas *s. n.* (lat. *mansum*, rămas). Rămănearea și dormirea peste noapte; poposirea pe noapte, undeva. *V. mănca.*

masă *s. f.* (*v. și massa*) — (lat. *mensa*). 1) Mobilă de casă pe care se așază mâncarea sau pe care stau felurite lucruri; 2) *fig.* cina sau prânzul; 3) biroul de cancelarie; 4) *a da la masă*, a pune merindele pe masă; 5) *a pune la masă*, *V. prec.* 6) *a șede la masă*, a termina de mâncat; 8) *a da o masă*, a oferi un prânz sau o cină; 9) *a pofti la masă*, a invita la mâncare; 10) *fig. iron. a fi după masă*, a fi cam amețit de beaură; 11) *masă mare*, masă pentru toți

nunțașii; banchet; 12) *in capul mesei* (a sta), la locul de onoare în timpul mesei; 13) *cap de ma ă*, șef de biuro; cel ce șade în capul mesei; 14) *cu ne pus în masă*, foarte repede, cu grabă; 15) *jurid.* averea de împărțit între creditorii falitului.

masă (a) *v.* (fr. *masser*). 1) A îngămădi; 2) a face masaj, a freca și trage apăsat cu mâinile pe corpul cuiva, sau a apăsa ori a bate cu mâinile ori cu pumnii ușor.

masaj *s. n.* (fr. *massage*, *V. masă*; 2) Acțiunea de a masă (2). Masajul se face în diferite feluri și are de scop să activeze circulația sângelui.

masală *s. f.* (lat. dela *massula*, despică'ură, măciulie). Primitiv, bucată de lemn unsă cu smoală ca să poată fi aprinsă noaptea la nevoie; — astăzi *torță*, un par făcut din smoală amestecată cu păcuă și cu fășii de frânghie, care se aprinde spre a face luminațe noaptea, când este o paradă, la serbări naționale, etc. — Și Turcii au acest cuvânt, cu însemnarea de torță.

masalagiu *s. m. V. preced.* 1) Cel ce pune la cale manifestații, iluminarea cu torțe; 2) cel ce poartă torțe la paradă; 3) *fig. iron.* cel ce merge cu torțe să sărbătorească pe un om politic; 4) *iron.* partizan politic devot însă de puțină considerație; 5) propagandist politic ordinar.

măsălar *s. m.* (lat. dela *ma sa*, grămadă și *massula*, grămejeoară, măciulie). 1) Numire dată lunei August pentru că se adună în grămezi produsele; 2) plantă zisă și *măsălarită*.

măsălarită *s. f. V. măsălarită*.

masat, *ă adj. V. masă*. 1) Supus la masaj; frecat; 2) dela *massa*, grămădit, adunat. **masat** *s. n.* 1) Acțiunea de a masă; 2) din (grec. *massō*, a frământa, a freca) — numire dată pietrei de ascuțit cuțite; 3) *fig.* șiretenie, viclenie (cuvânt puțin întrebuințat).

mască *s. f.* (fr. *masque*). 1) Forma feței omenestii; 2) fo ma feței reprodușă (adeseori caricaturizată) făcută din hârtie presată și cu care, în carnaval, își acoperă fața cei ce fac jocuri de distracție, ca să nu fie cunoscuți; 3) mică acoperitoare, care ascunde o parte din față ochi, nasul, gura) la balurile mascate; 4) *fig.* persoană mascată; 5) *fig.* aparență; deghizare; prefăcătorie.

mască (a și a se) *v. V. prec.* 1) A acoperi fața cu o mască; 2) a acoperi ceva ca să nu fie văzut; 3) *fig.* a ascunde a tăinui; a disimula.

mascară *s. f.* (lat. *mascula*, cea de bărbat, și rom. *mascur*, porc). 1) *Indecent*

pop. — numirea membrului masculin; 2) *fig.* vorbă porcăroasă, de ruşine; 3) om neruşinat; a face de mascară, a ocări cu vorbe de ruşine; a face de ris.

mascaradă s. f. (fr. *mascarade* după it. *mascherata*). 1) Deghizarea cu măşti; 2) petrecere de oameni cu măşti; 3) *fig.* deglizare, ipocritzie; 4) înşelătorie prin aparenţe false; prefăcătorie.

mascaraflac s. n. V. *mascară*. Spunere de vorbe ruşinoase.

măscăriciu s. m. V. *mascară*. 1) Cel ce spune vorbe ruşinoase, pentru a provoca risul; 2) bufon la curte domnească.

măscărie s. f. V. *mascară*. Obscenitate; spunere de măscărie.

măscat, *ă* *adj.* V. *mască*, *prop.* şi *figurat*. 1) Cu mască; 2) acoperit pe faţă; 3) ascuns, dosit, disimulat.

măscat, *ă* *adj.* (lat. com. din *mas*+*quant*—*masa* bulgăre, *quantus*, atât cât). Din boabe sau cu boabe (grăunţe) mari; grăunţos; mare la fire, flori sau boabe; — se zice despre grâu şi alte feluri de boabe, despre pietriş, nisip, fână, etc.

masculin, *ă* *adj.* şi s. n. (lat. *masculinus*). Bărbătesc, de genul bărbătesc; *gram.* ce se declină ca substantiv bărbătesc.

măscur s. m. (lat. dela *masculus*, de parte bărbătească). Porc de parte bărbătească; porc castiat.

măsea s. f. (lat. dela *maxilla* falcă şi *măsea*). 1) Dinte din acei mari, dinspre fundul guri; *măsea de minte*, măseaua cea mai din fund, care creşte cea mai târziu (pela 18—20 ani); 2) denticul dela o roată cu angrenaj (dela moară etc); 3) lemnul ce prinde sania de proţap.

măselar s. m. V. *măselar*.

măselariţă s. f. V. *măselar*. Bot. Numirea unei plante din familia solanelor, cu proprietăţi narcotice şi otrăvitoare (provoacă nebunia); dă un miros f. tare şi frunzele sunt lipicioase, iar florile gălbui.

maşină s. f. (lat. *machina*, maşinărie; dela grec. *mēchanē*, artă, şteretenie). 1) Instrument cu un anume mecanisim, pentru a produce ceva mai cu înlesnire sau mai repede; 2) *fig.* totalitatea organelor ce compun corpul omului; 3) *fig.* *iron.* om care lucrează fără voinţă proprie; supus la îndemnul altuia; 4) automobil; 5) *maşină de călcat*, fier pentru netezit alburile, stofa, hainele; 6) *maşină* (de drum de fer), locomotivă; 7) *maşină* de treerat, de cusut, etc. etc.; 8) răşniţă de cafea.

maşinal, *ă* *adj.* şi *adv.* 1) Cu regularitate

mare; 2) ca mersul unei maşini; 3) *iron.* în mod mecanic sau inconştient.

maşinărie s. f. V. *maşină*. 1) Mecanismul unei maşini; 2) *fig.* uneltire vicleană.

maşinist s. m. (fr. *machiniste*). Cel ce ştie să conducă sau să lucreze cu o maşină; mecanic.

maslă s. f. (slav *maslo*, unt şi unsoare). Coloarea (felul de coloraţie) a cărţilor de joc — care se face cu colorii oleioase, ca cerneala de tipografie.

măslad s. m. (lat. comp. *mas*, bărbat; *latus*, mândru, trufaş). Numire unui fel de cocoş frumos din orient.

maslin s. m. (slav dela *maslo*, unt, unsoare). Bot. Arbore din ţările calde, ale cărui fructe presate, frământate, dau oleiul numit *unt de lemn*.

maslină s. f. V. *prec.* Fructul maslinului. **măslinar** s. m. V. *prec.* 1) Neguţător de măslime; 2) băcan (*ironic*).

maslinlu, *e* *adj.* V. *maslin*. De colorare verde-cenuşie, ca a maslinelor.

maslu s. n. (slav *maslo*, unsoare). Bis. Rugăciune făcută către D-zeu de mai mulţi preoţi, pentru a sfinţi şi a da putere *untului-de-lemn*, ca ungând cu el pe bolnavul pentru care se face *maslul*, să se vindece de boala sa.

măslul (a) v. V. *maslă*. 1) A unge pe dos cărţile de joc cu ceva, însemnându-le astfel ca să se poată şti ce figuri reprezintă, (aceasta o fac cei ce vor să înşele la joc de cărţi); 2) *fig.* a face o combinaţie spre a înşelă.

măslure s. f. V. *prec.* Acţiunea de a măslui.

măsluit, *ă* *adj.* *pop.* Cu şiretlic, cu înşelătorie; falsificat.

măsluitor s. m. V. *măslui*. Cel ce ştie a măslui; *fig.* înşelător.

masonerie s. f. V. *francmazon*.

masonic, *ă* *adj.* V. *prec.* (fr. *maçonni-que*). De masonerie sau de francmazoni.

masor s. m. (fr. *masseur*). V. *masă*. Cel ce masează, face masaj (la baie).

masă s. f. (fr. *masse* din lat. *massa*, bucată). 1) Alcătuire într'una; totul ce alcătuieşte un corp; 2) totalitatea ce alcătuieşte un fond; 3) mulţime, grămadă mare; 4) cantitate mare; 5) bulgăre f. mare.

masiv, *ă* *adj.* (fr. *massiv*). 1) 'n totul dintr'o bucată; 2) din material compact (obiect de aur *masiv*, care este compact şi complet de aur (nu gol pe din lăuntru)); 3) *fig.* greu, dur, greoiu; 4) solid, trainic, tare.

mastic s. n. (gr. *masikhē*). Numirea ră-

șinei gălbui, ce se scurge din arborele producător de fisticuri; un fel de sacază.

mastică *s. f. V. prec.* Bătură formată din alcool, în care a fost amestecată și ișișină de fistic sau esență de fisticuri.

masticățiune *s. f.* (lat. dela *masticare*, a amesteca). Mestecarea, sfărâmarea alimentelor cu dinții și amestecarea lor cu saliva.

mastodont *s. m.* (fr. *mastodonte*, din gr. *mastos*, țâță; *ontos*, de dinte). *Șt. nat.* Numirea unui animal uriaș (cu dinți cât țâța), din felul elefantului, care a trăit pe pământ în epoca terțiară și cuaternară, din care se găsec în pământ schelete fosile; *fig. iron.* om foarte mare la corp și greoiu.

mastoid, **idă** *adj.* (fr. *mastoides* dii gr. *mastos*, țâță și *eldos*, formă). *Anat.* Proeminența inferioară și posterioară a osului temporal dela craniu; *apofisa mastoidă*.

mastoidian, **ă** *adj. V. prec.* Dela apofisa mastoidă.

măsură *s. f.* (lat. *mensura*). 1) Instrument de măsurat, adică o cantitate luată drept unitate pentru a evalua cantități de lungime, de suprafețe, de volum sau de valoare; 2) *Măsura metrică*, cantitatea de silabe cerută pentru a forma ritmul; 3) *măsura muzicală*, diviziunea de durată a unei arii în părți egale, — tactul sau felul lui; 4) *fig. cu măsură*, cu moderațiune, cumpănit; 5) dispozițiune; 6) ordin; 7) *peste măsură*, excesiv; 8) *a 'și da măsură*, a arată cât poate; 9) *adv. pe măsură ce*, treptat, succesiv.

măsură (a) *v.* (lat. *mensurare*). 1) A stabili o cantitate cu ajutorul unității de măsură; 2) *fig. iron.* a aplica lovituri cu bățul cuiva (a bate); 3) *a se măsură*, a se lua la întrecere; 4) a se compara; 5) a se moderă (la vorbă); 6) a aprecia; 7) *fig.* a privi cu indignare (de sus până jos).

măsurabil, **ă** *adj.* Ce se poate măsură.

măsurare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a măsură.

măsurat, **ă** *adj. V. măsură*. 1) Stabilii prin măsură; cântărit; evaluat; 2) *fig.* cumpănat; moderat; 3) *s. n. măsurare*.

măsurătoare *s. f. V. măsurare*. Măsurarea suprafeței câmpului.

măsurător *s. m.* Cel ce măsoară.

măsurătură *s. f. V. măsurare*.

mat *adj.* și *s. n.* (*mat*, cuvânt persan ce înseamnă mbrt). La joc de șah, *mat* este situația regelui în care nu se mai poate apăra și atunci se declară partida de joc terminată.

maș, **ă** *adj.* (fr. *mat*. *V. preced.* Ceea ce

nu este lucios; fără lustru (ca ochiul ce nu mai lucește).

maș *s. n.* (lat. vulg. *matia*, dim. *matula* sau *matella*, vas pentru ud). 1) Intestin prin care trec alimentele și lichidele în corpul omului; 2) tub flexibil (ca un intestin); 3) tub, țevă de cauciuc; 4) *fig. mașe pestrițe* sau *pesiriș* la mașe, cu caracter sau cu inimă răutăcioasă.

măș *s. m. V. urm.* Puiul de măță.

mășă *s. f.* (lat. *motio* (citit *moșio*), mișcare; ațățare; *motus*, mișcare și simțire — de aici și *motan*). 1) *Zool.* Numirea animalului domestic, care are o mare iuțală de mișcări, în cât prinde cu ușurință și stărpește șoarecii, — numit și *pisică*; 2) roata ce pune în mișcare fusul dela joagăr; 3) *Trans.* tălpiș de plutăși.

mata *pron.* (diminuare din *domnia-ta*, *dumnea-ta*, apoi *mnea-ta* (sau *gnetă*) și *mată*). Dumnea-ta, sau domnia-ta.

măta în loc de *mă-ta* = mama ta.

mătăclune *s. f.* (dela lat. *medus*, zeamă de miere (hidromel) — *medacla* și *medaciana*, cu suc de miere). *Bot.* Numirea unei plante mici, aromate, a cărei miros și flori plac mult albinelor, de aceea ea se cultivă în apropierea prisecilor cu stupi și se ung cu ea stupii noi, ca să placă și să atragă roiul; pentru această calitate se mai numește și *melisă* dela gr. *melissa*, albină; — tot din această plantă se extrage o zeamă ce se întrebunțează contra amețelii și sincopei ca medicament care escită, înviează, — esența din această plantă amestecată cu zahăr și alcool dă un liquor cu un gust plăcut și fin — *spirit de melisă*.

matador *s. m.* (spaniol dela vorba *matar*, a ucide). Luptător care, la jocurile de luptă cu taurii (ce se practică în Spania) are misiunea de a ucide taurul, când acesta este istovit prin scurgerea sângelui și prin rănile primite dela săgețile înfipte în el de luptători; *fig.* om de mare importanță (politic); luptător de forță.

mătăhăl (a) *v. V. mătăhălă*. 1) A umbla ca o mătăhălă, adică numai mișcându-se, dar fără a zice ceva și fără a putea fi cunoscut; 2) a umbla cu nesiguranță prin întunec; 3) a umbla clătănându-se (despre omul beat).

mătăhălă *s. f.* (lat. dela *macta*, mărită — *mactacula*). 1) Arățare (animal, ființă) foarte mare, ce se mișcă; 2) monstru mare ce se mișcă greoiu; 3) *fig.* om uriaș, neobicinuit de mare; 4) închipuire de om, făcută dintr'un par mare, înfipt în pământ, cu un alt

lemn cruciș închipuidd umerii și mânilor, pe care se îmbracă o haină cu mânecile întinse și de cari se atarnă câte o șindriță; iar când suflă vântul, atât haina cât și pălăria și șindrițele se mișcă și atunci păsările se sperie, fug și nu strică semințele dela sămănăturile unde este așezată *mătăhala*; 5) *fig.* spe-retoare; stălie.

matale pron. 1) Amplificare a vorbeii *mata*; dativ sau genitiv dela *mata*.

mătăluță pron. Diminutiv din *mata* sau *matala*.

mătănăi (a) v. A face mișcări ca de mătănii.

mătanie s. f. (gr. *metanoia*, corecțiune, penitență). V. *metanie*.

mătărăngă s. f. (lat. *mataris* și *matara*, un fel de sulică). Prăjină. *Triv.* membru viril.

mătăsar s. m. V. *mătăasă*. Fabricant, țesător sau vânzător de mătăasă, sau de pânză făcută din mătăasă.

mătăsărie s. f. V. *prec.* 1) Fabrică, țesătorie sau magazin, unde se vinde mătăasă; 2) felurimi multe de mătăasă; 3) mulțime de mătăasă.

mătăasă s. f. (gr. și lat. *metaxa*). 1) Firul lucios fabricat de gândacii de mătăasă, zis și *borangic*; 2) pânză fabricată, țesută din mătăasă; 3) firile lucioase ce cresc în vârful fructului de porumb (păpușoi); 4) *mătasa broaștei*, bot. Verdeța în formă de fire, ce se formează deasupra bălții cu apă stagnantă.

mătăscă s. f. V. *prec.* Pânză foarte subțire de mătăasă sau în țesutura căreia este și puțină mătăasă.

mătășos, oasă *adj.* Lucios și fin, subțire, ca mătasa (părul).

mătășuri s. pl. 1) Țesături, stoffe de mătăasă felurite; 2) îmbrăcăminte luxoasă numai din mătăasă.

mătăuz s. n. (lat. *maduus* (madus) — udat, muat — *madidus*). 1) Băț care are la un capăt legat un mototol de cărpă și servește pentru a spăla vasele necurate; 2) sau pentru a unge cu păcură roatele (osia), ori pentru a mânji sau a vârui, etc.

matcă s. f. (lat. scurtează din *mater*, mamă, ca *tătuca*, din tată). Regina albinelor dintr-un stup, care este sau un fel de mamă; 2) *matca* (rîului) albia rîului pe unde curge de obicei; 3) sușă, duplicat ce rămâne în coturul unui chitanțer; 4) *fig.* obârșie; țepă; 5) *anat.* mitra; placenta (la naștere); 6) *matricea*. — Și slav *mati*, *matika*, mămăiță.

mătcă s. f. (din vorba *motcă*, vâlătuc). 1) Bătător cu care se bate laptele sau smân-

tâna ca să se aleagă untul; 2) tânăla joagărului.

mătcău s. n. (amplif. din vorba *mătcă*). 1) Lingură mare, sau căuș cu coața lungă, sau cocioarvă mare pentru amestecat tencuiala (mortarul pentru zidărie) atunci când se formează din var, nisip și apă.

match s. n. (engl. citit *metci* sau *meçi*). Întrecere de luptă, joc, alergări.

matelot s. m. (fr. *matelot*, după olandez *mattegnoot*, tovarăș de culcare). *Marinar*; om de serviciu pe o corabie sau pe vapor.

matematic, *ă adj.* și s. V. urm. De matematică; după știința matematicii; *fig.* foarte exact; s. *savant*, învățat care se ocupă în deosebi cu știința matematicii.

matematică s. f. (gr. dela *mathema*, știință, de aici lat. *mathematica*). 1) Știința care are drept obiect numărătoarea, calcularea și măsurarea mărimilor de orice fel, întru câte se poate măsura și calcula; — tot de această știință țin: *geometria*, *algebra*, *mecanica*, *astronomia*, *perspectiva*; 2) carte care are de scop învățământul pivitor la matematică.

matematică s. f. pl. V. *prec.* Totalitatea științelor ce țin de matematică.

matematiceste *adv.* După regulile sau calculele matematicii; *fig.* exact, bine calculat.

material s. n. (lat. *materialis*, format din materie), 1) Substanța din care se face ceva, ca: lemn, var, metal, piatră, stofă, etc.; 2) *lit.* cea ce servește la compunerea unei opere; 3) obiecte, mașini.

material, *ă adj.* și *adv.* V. *prec.* Ce este făcut din materie; *fapt material*, *probă materială*, fapt sau probă de lucruri văzute, evidente.

materialism s. n. V. *materie*. 1) Sistemul sau credința celor ce reduc totul, chiar și sufletul omului, la unitatea materiei; 2) dorința mare de bunuri materiale, de avere, etc.

materialist, *ă adj.* V. *prec.* Care ține de sistemul materialismului; s. m. Cel ce caută și dorește numai bunuri materiale, avere, bani, etc.

materialitate s. f. (fr. *materialité*). Calitatea de a fi alcătuit din materie; *materialitatea faptului*, ștarea materială, evidentă a faptului.

materializă (a) v. (fr. *materialiser*). A reda în formă materială ceva imaginar; a considera ca material.

materializare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a materializa.

materie s. f. (lat. *materia*, care primitiv

a însemnat *lemn*). 1) Orice fel de substanță, ce are o întindere, este divizibilă, impene-trabilă și în stare de a lua felurite forme; 2) substanța ce formează tot ce ce vedem; 3) *pop.* stofă (pânză) din care se fac haine; 4) *fig. lit.* subiectul sau conținutul unei scrieri, discurs, conferință; 5) *pop.* cauză, motiv, subiect; 6) locuțiune în *măterile de* (drept, finanțe etc. etc.), când e vorba de; 7) *medic.* puțoiu.

matern, ă adj. (lat. *maternus*). De mamă, *iubire maternă*, etc.

maternitate s. f. (lat. *maternitas*, dela *mater*, mamă). 1) Calitate de a fi mamă; 2) spital unde se primesc femei însărcinate, spre a naște; 3) moșit.

mățesc, ească adj. V. măță. De măță, al mățelor.

matinal, ă adj. (dela fr. *matin*, dimineață). 1) De dimineață; 2) care se scoală foarte de dimineață.

matineu s. n. (fr. *matinée*, dimineața adică timpul de la răsăritul roarelui până la amiază). 1) Serbare sau spectacol, ce are loc de dimineață, înainte de amiază; 2) îmbrăcăminte largă, pe care o poartă doamnelor în casă până la amiază sau până își pun rochiile.

mățisor s. m. V. măța. Mățul mic, puu de măță; *mățisoare*, ramuri de salcie cu boboci (muguri) păroși, ce se poartă de credincioși în biserică în dumineca Floriilor.

matită s. f. (lat. dela *matrix*, *matricis*, trunchiu de unde iau naștere ramurile). 1) Fiânghiua de care sunt prinse toate ochiurile (ațele) împletituri unei năvod, plase de prins pește; frânghia sau marginea de jos a plasei pe prins pește.

matofi (a se) v. (gr. *mataó*, *matesó*, a fi deșert, fără efect, inutil). 1) A se vesteji; 2) a se îmbătrâni; a nu mai avea farmec; 3) a se ramoli; 4) a-și perde puterea.

mator, ă adj. V. matur.

matosi (a și a se) v. (gr. *mataó*, și f. *matesó*, a fi zadarnic, deșert, inutil). 1) A se moleși; 2) a se îmbătă; 3) a face cu neglijență ceva; 4) a se ramoli.

matostat s. n. (daco-gr. din *amathostis*, de nisip; de unde și gr. *hemathitá*). Numire dată pe popor pietrei prețioase numită *jasp*, piatră opacă de culoare difeită, ce se pune la inele.

matracucă s. f. (comp. din lat. *matura*, bătrâna, *cucullus* glugă). 1) *pop.* Persoană foarte bătrână sau care se îmbrobodește cu glugă la cap, ca o bunică, cum se înfășură la cap bătrânele, când este frig; *fig. iron.* miropolitul.

mătrăgună s. f. (lat. diform. din *mandragora*, mătrăgună). *Bot.* Plantă din fam. solanelor, cu frunze late, cu miros plăcut, întrebuințată în vechime pentru vrăjitorii, dar care este otrăvitoare.

matrapazlăc s. n. pl. matrapazlăcuri (deși cu terminație turcă, pare format din gr. *math-rapizo*, știința de lovi). Dibăcie de a înșelă; șarlatanie (ca și în *a da lovitura*).

mătrăși (a și a se) v. (din *mătură*, mătură, a mătura—ca și *fig. a șterge*). *Fam.* 1) A lua, a fura repede; 2) a alungă, a izgoni repede; 3) a se duce, a pleca repede.

mătreată s. f. (lat. *matricia*, scuturătură). Mici jupituri albe din pielea capului ce se scutură, cad din păr.

matrice s. f. (lat. *matrix*). 1) *Anat.* matricea, mitra în care se face concepțiunea pruncului; 2) colici, dureri ale pruncului, în intestine; 3) *bot.* Plantă din fam. composeelor cu miros plăcut.

matriculă s. f. (lat. *matricula* dela *matrix*, mamă). 1) Registru, condică, în care sunt înscrși toți cei ce intră într'un regiment, în școală, spital, închisoare, în ordinea în care intră și purtând numărul la care a fost înscris; 2) numărul de ordine ce poartă un soldat.

matriculă (a) v. 1) A înscrie în registru *matriculă*; 2) a pune numărul din *matriculă*. **matriculat, ă adj.** 1) Înscris în registru *matriculă*; 2) prevăzut, stampilat cu numărul respectiv din *matriculă*.

matrimonial, ă adj. (lat. dela *matrimonium*, căsătorie). De căsătorie, sau de căsnicie.

matronă s. f. (lat. *matrona*). 1) Femeie, soție; 2) soție și mamă cu calități superioare, ca ale femeilor romane.

matuf, ă adj. V. matofi. Bătrân posac,—su-părăcios, răutăcios.—Și Turcii zic *matuf*.

matur, ă adj. (lat. *maturus*). În vârstă deplină; în vârsta bărbăției; în vârsta înaintată; *adv.* cu înțelepciune, cu seriozitate.

mătură s. f. (lat. dela *meta*, con—numire dată oicărui lucru în forma de con, inclusiv plantelor—diminutiv *metula*, conșor, în formă de con mic; din această bază, slavii au păstrat forma *metla*, mătura). 1) *Bot.* Numire unei plante, ce crește în formă conică și din care se face mătura de măturat; 2) mănunchiu din planta de mai sus, legat spre a servi la măturat gunoiul; 3) mănunchiu din orice plantă, sau o perie, ce servește pentru a strânge, a aduna gunoiul și a face curățenie pe jos; *fig.* dare afară.

mătură (a) v. V. mătură. 1) A aduna cu

mătura gunoiul de pe jos; 2) *fig.* a cui răi ce este rău, netrebuitor; 3) *fig.* a îndepărtă, a da afară ca netrebnic; 4) a curăți (coșul de funingine).

măturare *s. f.* Acțiunea de a mătură *prop.* și *fig.*

măturat, *ă adj.* 1) Curățit de gunoiu cu mătura; 2) curățit de funingine; 3) dat afară, eliminat 4) *s. n.* acțiunea de a mătură.

maturare *s. f.* (fr. *maturation*). Înaintare progresivă spre maturitate; ajungerea la starea matură.

măturătoare *s. f.* 1) Femeie care mătură; 2) obiect ce ține loc de mătură.

măturător *s. m.* 1) Om care mătură; 2) coșar, cel ce mătură coșul, hornul; 3) obiect ce mătură.

măturătură *s. f. V. măturare.*

măturică sau **măturice** *s. f.* Mică mătură.

măturici *s. pl. Bot.* Floare ce crește în forma conică, zisă și *tufâncă*, zisă și *du-mitriță*.

maturitate *s. f.* (lat. *maturitas*). *V. matur.* 1) Vârsta deplină a formațiunii; vârsta bărbăției; 2) timpul coacerii (fructelor); 3) *fig.* serioasă cugetare, judecată de om matur; 4) *medic.* starea când puroiul este aproape să spargă.

mătușe *s. f.* (lat. din *mater*, mamă, însă cu adăosul diminutiv *matuca*, *matucia*). 1) Sora tatălui sau a mamei—care poate folosi ca și o mamă nepoților în lipsa de mamă; 2) femeie bătrână.

mătușică *s. f.* (diminutiv din *mătușă*). Mică mătușă, sau dragă mătușă. (Și slavii au vorba *matuška*, cu înțeles de măicuță, măiculiță), **maur**, *ă adj.* și *s.* (gr. dela vorba *mauroo*, a întuneca, așa au fost numiți oamenii de culoare neagră). Numire dată locuitorilor negri Berberii din Mauritania (Africa de nord), de către cuceritorii Catarginezi. În veciile de mijloc, cuceritorii Spaniei se numesc de asemenea *mauri*,—ei erau arabi.

mauresc, *ă adj. V. prec.* Al maurilor; din stilul artei maure, care a înflorit în Spania.

mausoleu *s. n.* (dela orașul *Mausola*, din Asia mică, unde regina Artemisa a Casei (Halicarnas), înălță soțului ei *Mousol*, (an 353 în. Hs.) un monument mormântal de 137 metr. circumferință și 47 m. înălțime). Numire dată monumentelor mormântale foarte mari și luxoase.

maxilar, *ă adj.* și *s.* (lat. *maxilla*, falcă) 1) Dela falcă; 2) falcă.

maxim, *ă adj.* și *s.* (lat. *maximus*, *a*). Cel mai mare.

maximă *s. f.* (lat. *maxima*, de unde fr.

maxime). Propoziție cu un înțeles general în formă de precept—zicătoare, proverb.

maximum *adv.* (lat. *maxime* și *maximum*). Foarte tare; cel mai mult; cel mai mare.

măzărăt, *ă adj. V. urm.* Ca bobul de mazăre, grăunțos.

mazăre *s. f.* (lat. din *madere*, a uda—ca și numirea latină *pisum*, din grec. *pisos*, mazăre ca și *pisos*, loc umed). 1) *Bot.* Numirea plantei leguminoase, cu boabele perfect rotunde și care trebuie să fie foarte mult udată dela răsădire și până când rodește; 2) boabele acestei plante; 3) fel de mâncare din acestă.

măzărliche *s. f. V. prec. Bot.* 1) Mazăre sălbatică cu boabe mici; 2) zăpadă, ninsoare în formă de bobite *f. mici*.

mazdrac *s. n.* (turc. *myzrak*). Sulită lungă.

măzgă *s. f.* (daco-gr. *maziske*, pastă moale). 1) Seva umedă de sub coarja arborelui; 2) noroiul puțin ume; 3) partea cărnoasă și umedă de sub coarja arborilor.

măzgăleală *s. f. V. urm.* 1) Mânjitură, pată; 2) mânjire cu cerneală; 3) *fig.* scriere urâtă; 4) pictură proastă, uită; 5) lucru măzgălit.

măzgăli (a) *v.* (daco-gr. dela *maza*, unsoare; *kolaó*, a lipi). 1) A unge în neregulă, a păta, a mânji; 2) *fig.* a scrie sau a picta urât; 3) a se măzgăli, a se unge, păta, murdări.

măzgălire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a măzgăli.

măzgălit, oare *adj.* și *s.* 1) Care măzgălit; 2) *fig.* care scrie prost, urât; 3) (care pictează urât.

măzgălitură *s. f. V. prec.* 1) Mânjitură, pată; 2) *fig.* scriere urâtă, pătată; 3) tablou urât.

mazil *s. m.* (turc. *mazul*, destituit). 1) Fost boier, cărui s'a luat demnitatea; când însuși domnul țării era scos din domnie, i se atârna o cărpă neagră pe umăr și-l declara *mazil*, trimisul sultanului (dacă domnitorul nu reușea să fugă); 2) fost răzeș; mic proprietar de pământ.

mazil (a) *v. V. prec.* 1) A scoate din boierie, a destitui dintr-o demnitate; 2) *fig.* a da afară, a izgoni din funcțiune.

mazilie *s. f. V. prec.* Starea de mazil.

mazilire *s. f.* Acțiunea de a mazili; destituire.

mazu *s. n.* (din slav *mazati*, a unge). 1) Adăos la miza jocului de cărți; 2) *fig.* supplement.

mazurca *s. f.* (slav polon, dela vorba *mazur*, hot). Numirea unui joc (danț) *polca ma-*

zurcandă. (V. *polca*) dans f. cunoscut=*polca hoțescă*.

mea pron. (lat. *mea*). A mea și *adj.* a mea.

mea! inf. reprezintă zbieratul oilor, mieilor. **mea (meaua) s. f. V. miel.** Miel de parte femciască, oiță mică.

meală s. f. V. prec. Arșic, os dela încheetura piciorului de miel.

meanic, ă adj. și adv. (gr. dela *mēchanē*, mașină). 1) Ca mersul mașinei, mașinal; 2) s. m. inginer sau meseriaș ce știe a face sau a conduce o mașină; 3) s. f. știința mecaniciei, care este o parte însemnată din studiul matematicelor și tratează despre mișcarea și echilibrul forțelor motrice și a mașinilor; 4) *mecanica cerească*, știința care studiază teoria mișcării astrelor; 5) *mecanica socială*, scriere asupra evoluției sociale, de profesorul Spiru Haret; 6) *fig. meanic*, în mod regulat precis dar mașinal, inconștient.

mecanică s. f. V. prec. Manual de mecanică; *fig.* dispozițiunea unor funcțiuni sau mișcări.

mecanicește adv. V. *preced.* meanic *prop.* și *fig.*

mecanism s. n. (fr. *mécanisme* din gr. *mēkhanē*, mașină). 1) Alcătuirea organelor, pieselor, ce produc mișcarea unei mașini; 2) *fig.* alcătuire complexă de funcțiuni; 3) *fig.* felul de funcționare.

mecet s. n. (turc *meçet*). Numire a unei mici moschee; numire dată cimitirului.

med s. n. V. mied.

medală (a) v. V. medalie. A conferi, a decerne o medalie.

medaliat, ă adj. Recompensat cu o medalie.

medalie s. f. (italian *medaglia*, (în loc de latin *metallia*) de metal). 1) Insignă în forma unei monete de metal, făcută în amintirea unui fapt istoric și care se dă celor ce au luat parte la acel fapt; 2) insignă de metal, cu care se onorează și se răsplătește un merit personal, al celor ce se disting în îndeplinirea funcțiilor de stat, ori sociale; 3) insignă cu care se răsplătește meritul celor ce expun produse mai de valoare la o expoziție; 4) insignă cu care se comemorează o persoană cu mari merite, făcându-i-se chipul pe dânsa; *fig. reversul medaliei*, partea opusă a unei stări.

medallion s. n. (fr. *médailon* din ital. *modaglia*). V. *preced.* 1) Bijuterie în formă de medalie, ce se atarnă la gât, în forma unei cutiuțe care se deschide, având în lăuntru sau pe capac o figură în relief ori o foto-

grafie; 2) sculptură (de ordinar portret) în formă unei medalii, sau elipse; 3) forma de elipsă a cadrului unui portret sau tablou.

medelnicer s. n. (lat. dela *metellus* servitor de oaste, servant, ordonanță). Numirea unui slujbaș dela curtea voevodilor, care se zice că turna apă pe mâni voevodului când se spăla (din forma *metelnice*, *medelnicer*).

medial, ă adj. (fr. *medial* din lat. *medialis*). Care este la mijloc (despre literile ce sunt în mijlocul cuvântului).

median s. n. (lat. *medianus*, din mijloc). Piața centrală a unei comune; piață; loc viran, loc liber în cuprinsul unei comune. (Cuvântul acesta a fost deformat în *maidan*; este format de latinii din orient și este întrebuițat și de Turci).

median, ă adj. (lat. *medianus*, care este la mijloc). *Geom.* linie care trece prin mijloc; linia dintr'un triunghi, care unește vârful unui ungiu cu mijlocul laturei opuse lui.

mediat ă, adj. (lat. *mediatus*). Mijlocit, interpus.

mediațiune s. f. (fr. *mediation*, din lat. *mediare*, a se interpune, a mijloci). Mijlocire; interpunere pentru a stabili un acord, o înțelegere.

mediator s. m. (lat. *mediator*). Mijlocitor; interpus; cel ce face o mediațiune.

medic s. m. I. (lat. *medicus* doctor, medic, ca și *medens* doctor, din verbul *medeor*, a tămădui, toate par a avea origina *Medea* renumita vrăjitoare din mitologia greacă). Tămăduitor de boale prin medicamente, după știința medicinei.

medic, ă II. adj. (dela *Media* și *Mezi*, vecini cu Persia). Privitor la poporul sau țara *Mezilor*.

medical, ă adj. V. *prec.* Al medicilor; de medic; doctoresc.

medicament s. n. (lat. *medicamentum*). Leac, doctoric; băutură sau altă substanță, cu care se poate vindeca o boală.

medicină s. f. (lat. *medicina*, arta de a tămădui). 1) Știință vastă cu felurile specialități, care are de scop a păstra sănătatea și a vindeca de boale; 2) profesiunea medicului; 3) *medicina veterinară*, care se ocupă de boalele animalelor; 4) *medicina legală*, care se ocupă cu sănătatea sau viața omului în raport cu unele dispozițiuni ale legilor,—sunt și alte specializări felurite ale medicinei.

medical, ă adj. (lat. *medicinalis*). De medicină; de doctorii, de vindecarea boalelor.

medie s. f. (lat. *media*). 1) Mijlocia; 2) care e în mijloc; de mijloc; 3) școlar. nota ce

rezultă din împărțirea sumei tuturor not. lor cu numărul lor; 4) cantitate mijlocie.

medieval, *ă adj.* (lat. *medius*, mijloc; gr. *evion*, viețuirea). Din viața de mijloc a omenirii (dela căderea imperiului roman (475) până la cucerirea Constantinopolului de către Turcii (1453); s. om sau principe din această epocă zburciată.

mediocritate *s. f.* (lat. *mediocris*, de mijloc). 1) Starea mijlocie (între bine și rău; 2) *fig.* lipsă de valoare sau de calitate deosebite; 3) om fără merit.

mediocru, *ă adj. adv.* și *s.* (lat. *mediocris*, de mijloc). Mijlociu, între bun și rău.

medită (a) *v.* (lat. *meditari*). 1) A cugeta, a se gândi; 2) *școlar*, a învăța lecțiile; 3) a preda lecții în particular, a pregăti pentru examen un școlar.

meditare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a medita.

meditațiune *s. f.* (lat. *meditatio*). 1) Cugetare, gândire; 2) cugetare adâncă îndelungă; 3) *școlar*, pregătirea, citirea lecțiilor; 4) lecțiune particulară; 5) pregătire pentru examen; 6) sala de pregătirea lecțiilor.

meditativ, *ă adj.* (fr. *méditatif*, din lat. *meditari*). Care meditează; predispus la meditare.

meditator *s. m.* (lat. *meditator*, care cugetă, care pregătește). 1) Cel ce cugetă, cel ce chibzuește; 2) preparator, cel ce dă lecții particulare.

mediu *s. n.* (lat. *medium*, mijloc, loc la mijloc). 1) Loc la mijloc; 2) starea încunjurătoare; 3) *mediu prielnic*, loc, stare priincioasă; 4) persoană care poate fi hipnotizată și atunci poate vedea la depărtare, etc; 5) mijloc, mijlocire.

medular, *ă adj.* (lat. *medulla*, măduva oaselor). *Anat.* Ce aparține măduvei oaselor, privitor la măduvă.

meduză *s. f.* (gr. *Medusa*, zeitate din mitologie, care avea pe cap șerpi în loc de păr). *Zool.* Numirea dată clasei vietăților în formă de șarpe, ce trăesc în apă.

meeting *s. n.* (se cîtește *miting*, cuvânt englez dela *to meet*, a se întâlni). Mare întrunire de popor, cu scop politic sau de altfel.

megles, *ă adj.* dela *medius*, *mezius* și *mezias*). Care este la mijloc (așezat între alții), vecin.

megleş! (a se) *v. 1 rec.* A se învecina, a fi vecin.

megleşie *s. f. V. prec.* Vecinătate, învecinare; limita vecină a proprietății.

mehenghlu, *e adj.* și *s.* (daco-gr. din *mé-*

chaneio, a inventa; *mêchânikos*, abil a face ceva). 1) Care știe a inventa, abil, priceput; 2) șiret, isteț, prefăcut la vorbă. *Mold.*

meterhanea *s. f.* (cuvânt turc). Muzică militară turcească.

mela (a se) *v.* (daco-gr. dela *meioó*, a micșora, a-face mic). A rămâne de tot mici boboite de struguri (din vre-o cauză a timpului).

meiat, *ă adj. V. prec.* Rămas cu boabele foarte mici (strugurul).

meiu *s. n.* (lat. *milium*, meu păsăresc). *Bot.* Numirea unei cereale care face spic cu f. multe și f. mărunte grăunțe, boabe, din care în vechime se făcea făină; *meiu păsăresc*, plantă sălbatică ce face spic ca meiu.

mejdină *s. f.* (comp. din rom. *mez* (mijloc) și lat. *de-ineo*, a tot intra, a tot merge). Fășie îngustă de pământ, ce tot intră, merge printre locurile altora.

melancolic, *ă adj.* și *adv. V. urm.* Cu melancolie, trist.

melancolie *s. f.* (lat. *melancholia* din gr. *melag - cholaó*, a avea firea neagră) Tristețea, predispoziție firească de a fi trist.

melasă *s. f.* (fr. *mélasse*). Sirop ce rămâne dela fabricarea zahărului.

mel *s. m. V. miel.*

melc *s. m.* (daco-gr. din *meli*, cel.lă, *melikos*; cu celulă; ca și compusul grec *meli-karis*, un fel de *rac* — în care vorba *karis* înseamnă *racul*, iar *meli* celula). 1) *V. culbec*; 2) *fig.* spirală, forma de spirală; 3) *anat.* globula ochiului; 4) *fig.* interiorul spiral al urechei, al unui corn, etc.

melciu *s. m. V. preced.*

melcit, *ă adj. V. melc. prop.* Cu un corn lipsă, sau ciuntit (ca melcul care și ascunde câte un corn) — vorba de animal cu coarne.

meleag *pl. meleaguri* *s. n.* (daco-gr. *me-laggheus*, de pământ întunecos). 1) Loc, pământ răpos; 2) locuri neumbrate, pustiiuri; 3) *fig.* împrejurimi, vecinătate. *Mold.*

melean *s. m.* (lat. dela *malus*, *malum*, prăjină). Băiat sau om crescut nalt; viăgan; *Transil.* baietan de 14—18 ani.

melesteu *s. n.* (lat. dela *molesto*, are, a chinui, a bate mereu). 1) Băț gros de lemn, cu care se mestecă mămăliga; 2) moară de vânt (baza lat. *molo* și *mola*, moară).

melez *s. n.* (fr. dela *meler*, a mestecă). Numirea unei stufe din amestec de lână și mătăasă.

melian *s. m. V. melean.*

melic *s. n.* (daco-gr. din *meli-kêris*, turmoare). Buboii la gât.

melicociu s. m. (daco-gr. *meli*, alveolă și *kokkos*, umfătură). Urcior la ochiu.

melifer, ă adj. (lat. *mel*, miere; *fero*, port). Care produce miere (insectă, plantă).

melinită s. f. (fr. *melinite* din gr. *melinos*, culoare de gutui). Numire unei pulbere cu mare putere explosibilă compusă din acid picric și inventată de chimistul Turpin; cu ea se încarcă obuzele.

melisă s. f. (daco-gr. dela *melissa*, albină). Plantă labiată aromatică, ce place foarte mult albinelor; din ea se face *apa de melisă*, bună contra amețelii și sincopelor, precum și *spirit de melisă*, cu gust foarte plăcut.

meliță s. f. (daco-gr. dela *melizó*, a desmembră, a ciopârți). Instrument de lemn, cu o limbă mare, mobilă, cu care se bate și se sfarmă paiul putrezit din inul sau cânepa ce a stat anume la topire în băta, spre a se alege numai partea textilă.

meliță (a) v. V. preced. A bate cu meliță inul sau cânepa; *fig. fam.* a da multe lovituri cuiva, a-l strivi în bătaie.

melițat, ă adj. Trecut prin meliță; *s. n.* acțiunea de a melița.

melodic, ă adj. V. melodie. Cu melodie; care se raportează la melodie.

melodie s. f. (gr. *melódia* dela *melos*, vers și *ódé*, cântec). 1) Șir de sunete muzicale ce încântă urechea, auzul; 2) *fig.* vorbire plăcută; 3) sunete ce încântă auzul.

melodios, oasă adj. și adv. V. prec. Cu melodie; plăcut auzului.

melodramă s. f. (gr. *melos*, vers, cânt; *dr. ma*, joc de teatru). Dramă acompaniată de muzică instrumentală; dramă emoționantă, cu caracter popular.

melodramatic, ă adj. De melodramă, ca melodrama.

meloman, ă adj. și s. (gr. *melos*, cânt; *mania*, nebunie). Pasionat de cântare.

melomanie s. f. V. prec. Pasiune după muzică, de cântare.

melopee s. f. (gr. *melos*, cânt; *poiain*, a face, a combina). Artă de a compune cântece la Grecii antici.

membrană s. f. (lat. *membrana*). Pielită; poșghiță ce acoperă unele organe.

membranos, oasă adj. În formă de membrană.

membru s. n. (lat. *membrum*). 1) Parte a corpului, organ, mădular; 2) cel ce face parte dintr'o societate, corporație, adunare; dintr'o familie; 3) expresiune a unei ecuații matematice; 4) parte a unui tot, a unei mașini, etc.; 5) parte a unei fraze a unui period (*gram.*); 6) organ genit. masculin.

memorabil, ă adj. și adv. (lat. *memorabilis*, vrednic de a fi amintit — dela *memoria*, amintire). Vrednic de amintire; de pomină.

memorand s. n. (lat. *memorandum*). 1) Lucru ce trebuie amintit; 2) notiță pentru a ține minte ceva; *istoric. rom.* petițiune adresată împăratului Austriei și rege al Ungariei, de către căpeteniile poporului român din Ungaria, contra prigonirii de Unguri (1890) și pentru care autotii petiționari au fost închiși în temnițe.

memorial s. n. (fr. *memorial*). *Diplom.* 1) Memoriu ce servește pentru cercetarea unei afaceri diplomatice 2) carte cu însemnări de fapte memorabile; *comerc.* însemnările zilnice ale unui comerciant.

memorie s. f. (lat. *memoria*). 1) Amintire, ținere de minte 2) pl. scrieri, notițe, însemnări amintitoare (ale unui personajiu), despre fapte sau întâmplări ce-i sunt cunoscute; 3) culegerea deliberațiilor unei societăți: *Memoriile Academiei*.

memoriu s. n. (după fr. *mémoire*, din lat. *memoria*, amintire). 1) Expunere scrisă de fapte împrejurări și considerațiuni privitoare la o afacere; 2) descriere amănunțită asupra unor evenimente.

menaj s. n. (fr. *menage*, dela *menager*, a ocroti, a îngriji). 1) Căsnicie, viața casnică; 2) gospodăria casei; 3) felul de a duce viața conjugală.

menajă (a și a se) v. (fr. *menager*). 1) A ocroti, a îngriji; 2) a proteja; 3) a feri, a păstra, a păsu, a cruța.

menajare s. f. V. prec. Acțiunea de a menaja.

menajat, ă adj. V. prec. Ferit, ocrotit, protejat, îngrijit.

menajeră s. f. V. menaj. 1) Gospodină; 2) femeie care îngrijește de gospodăria casei pentru o plată.

menagerie s. f. (fr. *ménagerie* dela *ménager*, a îngriji). Colecțiune de animale vii, din diferite părți ale pământului, ținute închise, spre a fi arătate publicului ca dis'raciție și de curiozitate.

mendre pl. (mendrele) s. (lat. dela *menda*, cusur, moral). Capricii; plăceri de ambițiune, sau de răsunare; *a'și face mendrele*, a se distra după gust.

menghenea s. f. (turc *menghene*). Instrument de fierărie, care prinde și ține sigur ferul ce trebuie pilit, lucrat.

meni (a) v. (daco-gr. dela *menó*, a dori și a fixa). 1) A predestina; 2) a prezice; 3) a ursi; 4) a dori, a ură (cuiva).

meninge s. f. (gr. *mênigx*, membrană).

peleşă). *Anat.* Numirea a trei membrane ce învâlesc creierul și măduva spinărei.

meningită s. f. V. *prec. Medic.* Inflamațiune a pelliței ce acoperă creierul.

menire s. f. V. *meni.* 1) Acțiunea de a meni; 2) predestinare, ursită; 3) destinul; 4) *fig.* misiune, vocațiune.

menit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Predestinat, destinat; 2) sortit, ursit.

menu s. n. (fr. *menu*). Lista bucatelor dela o masă.

menstru, menstruație s. (lat. *menstruus*, lunar). *Fem.* La lună; regulă; premenirea sângelui, ce se face regulat la o lună.

mensual, *ă adj.* *și adv.* (fr. *mensuel* din lat. *mensis*, luna anului). Lunar, cu luna, pe lună.

mentă s. f. (lat. *menta*, gr. *mintha*). *Bot.* Plantă labiată odorantă, cu care se dă aromă băuturilor, bomboanelor, etc.

mentalitate s. f. (fr. *mentalité*). Fel de a pricepe, de a cugetă.

menține (a și a se) v. (lat. dela *manus*, mână și *finere*). 1) A ține cu tărie, a ține cu persistență — *în înțeles de idei*; 2) a nu renunța; 3) a nu deszice; 4) a se ține bine; 5) a dăinui; 6) a popri (ca fr. *maintenir*).

menținere s. f. *V. prec.* Acțiunea de a menține.

menținut, *ă adj.* Ținut într-una, rămas locului, neclintit.

menționă (a) v. (fr. *mentionner*, din lat. *mentio*, amintire). A aminti; a numi, a zice, a pomeni.

mențiune s. f. (fr. *mention*, din lat. *mentio*, amintire). Amintire, zicere, pomenire despre ceva; *școlar* distincțiune pentru învățatură sau bună purtare; *mențiune onorabilă*, distincțiya obținută la un concurs sau la expoziție.

mentol s. n. (fr. *menthol*, din lat. *mentha*, mentă). Numirea unei ape de spălat gura și dinții, ce conține alcool și are aromă de mentă.

menuet s. n. (fr. *menuet*). Un danț francez cadențat, din secol. XVIII-lea.

merar s. m. V. *măr.* Vânzător de mere.

mercantil, *ă adj.* (ital. *mercantile*, din lat. *mercari*, a face negoț, dela *merx*, marfă). De comerț, negustoresc.

mercantilism s. n. (fr. *mercantilisme*). Spiritul negustoresc (în înțeles strâmt de *drămuire*, preocupare).

mercenar, *ă adj.* și s. (lat. *mercenarius*, dela *merces*, leafă, plată). 1) Cel ce face un serviciu numai pentru anume plată; 2) soldat plătit (pe timpul unora din domniile vechi);

3) *fig.* soldat care se vinde pentru bani; 4) *fig.* funcționar coruptibil cu bani.

merceologie s. f. (lat. *merx*, *mercis*, marfă; gr. *logos*, vorbire). Știința despre mărfuri; curs despre mărfuri, ce se predă în școlile comerciale.

mercerie s. f. (fr. *mercerie*). Prăvălie cu mărunțișuri.

merchez s. n. (lat. dela *merces*, mărfuri — *fig.* lucruri, treabă). 1) Amănunt; lucru complicat; 2) *fig.* cârlig, șurup (la car, la o mașină); 3) lucrare complicată; 4) găteală migăloasă (în ce privește bijuteriile, peptănătura); 5) *a'i veni la merchez*, a-i cădea la îndă-mână.

merchezul (a se) v. V. *prec.* (paralel cu *ferchezul*). A se găti, ași pune bijuterii (cercei).

mercur sau mercuriu s. n. (lat. dela *Mercurius*, zeul mărfurilor, al comerțului, care aleargă repede, având aripi la picioare). Numire dată unui metal cu formă lichidă, foarte greu, cu culoare ca argintul, i se zice și *argint viu*. El are densitatea 13.59, se solidifică la temperatura de -40° , și se întrebun-țează în lucrarea metalelor cu cari se combină, la facerea termometrelor, a oglinzilor; în medicină la facerea unor medicamente; la minele de aur în culegerea firșoarelor de aur, etc.

mercurială sau pop. mercuriele, s. f. V. *preced.* *Farm.* Alifie ce conține în ea mercur, bună pentru unele bube, sau pentru a ucide paraziții; dar **mercurul** introdus în corp are urmări rele asupra sănătății, când nu se face după prescripțiya medicului.

meredeu s. n. (lat. dela *merenda*, gustare, mâncare—*merendeu*). 1) Furculiță mare de lemn pentru a ține asupra jăratecului carne sau brânză să se prăjască, o frigare cu mai multe țepuși la vârf; 2) băț lung, având la capăt un cerc, de care atârână o plasă ca o pungă, cu care se poate prinde pește (păstrăvi).

meremet s. n. (lat. *compus mire*, minunat-admirabil, *mittere*, a pune — din care și turc. *meremet*). 1) Reparațiune (unde se cere ca partea nouă să înlocuiască bine pe cea stricată); 2) *fig. pl.* amănunte, chițibușuri, complicații.

meremetisi (a) v. V. *prec.* 1) A repară, a drege, a îndreptă ceva stricat; 2) a face o reparație, provizorie, ușoară.

mereu *adj.* și *adv.* (lat. *malleus*, ciocan; *fig.* ca *băteală*). Continu; dea'ntr'una; *lemn mereu*, lemn nedespicat, ca *adv.* neconțent, neîncetat.

mergător, oare *adj.* V. *merge*. Care merge.

mergătură *s. f. V. mergere, mers.*

merge (a) *v. (lat. mergo, mergere, a cu-funda, vâri, prăvăli).* 1) A umbla pe picioare; a se duce; 2) a fi în mișcare (ceasul, etc.) 3) *fig.* a progresă; 4) a funcționa (moara); 5) a curge (apa etc.); 6) a circula (banul, trenul); 7) a fi posibil, a fi cu putință — *nu merge așa...*; 8) a evolua, a se desfășura (o acțiune); 9) a se comporta, a se afla (cu sănătatea); 10) a călători, a naviga, a voiaja; 11) a prii, a' conveni — *îl merge mai bine la frig*; 12) a se potrivi, a se ajusta; 13) a pătrunde, a intra (cuiul); 14) a pluti.

mergere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a merge *prop.* și *fig.*

meridian *adj.* și *s. n. (lat. meridianus, de amiază, dela mijlocul zilei).* 1) Dela amiază; 2) *astron.* linia circulară ce trece prin amândoi poli pământului și împarte globul în două emisfere, (prin fiecare punct al ecuatorului pământului, ar putea trece câte un meridian) — această linie se chiamă *meridian*, fiindcă soarele când se află pe dânsa (în dreptul ei) atunci este amiază pe orice punct din emisferul luminat, aflător pe acea linie.

meridional, *ă adj. (lat. meridionalis).* Care este spre, sau la miazăzi, adică spre polul sudic.

merinde *s. f. (lat. merenda, cină, gustare, mâncare).* 1) Alimente pentru călătorie; nutriment, mâncare.

merinos *s. n. (spaniol dela merino, turmă rătăcitoare).* 1) Berbec sau oae de rasă bună din Spania; 2) lăna dela aceste oi.

merișoară *s. f. V. merișor 3.*

merișor *s. m. V. măr.* 1) Măr mic; 2) *bot.* plantă ce crește în locuri umede și face o floare albastră (*lat. pervinca*); 3) *merișor* (turcesc) arboras ce stă verde și în timpul ernei (*cabuxus*).

merit *s. n. (lat. meritum).* Valoarea sau prețuirea morală a unui om pentru calitățile sau faptele sale; vrednicie, destoinicie.

merită (a) *v. V. prec.* 1) A fi vrednic de; 2) a se cuveni, a se cădea.

meritoriu, *ie adj. V. prec.* De merit; de laudă; de mare însemnătate.

meritos, *oasă adj. V. merit.* 1) Cu valoare deosebită (morală); 2) cu fapte vrednice de admirație sau de laudă.

mers *s. n. V. merge.* 1) Felul de a merge; 2) umbletul; 3) *mersul trenurilor*, întinerarul care arată orele de plecare și sosire a trenurilor; 4) circulația; 5) evoluarea, progresiunea; desfășurarea; (unei acțiuni) 6) curs; 7) plutire.

merță *s. f. (daco-gr. dela merizó, a îm-*

părți, a diviza — dela meros, parte, porțiune și meris porțiune de nutriment — tot de aici pare și slav mera, măsură). Cantitate de douăsprezece banițe (de făină sau cereale), adică 215 litri, ca măsură de capacitate, întrebuințată în moldova.

meritic *s. n. (daco-gr. dela meridos, meridikkos, parțial).* Măsură mică de capacitate (ca 2 litri) pentru măsurat dijma datorată la moară pentru măcinatul cerealelor; măsurală; porțiune. (de grăunțe la cai).

messenger *s. m. (fr. messenger, din lat. missus, trimis).* Cel ce este trimis să ducă ceva sau să spună ceva.

messengerie *s. f. (fr. messengerie).* 1) Serviciul de expediere a pachetelor trimise prin poștă; 2) pachet trimis prin poștă.

mesagiu *s. n. V. mesaj.*

mesaj *s. n. (fr. message, din lat. missus, trimis).* 1) Adresă, scrisoare de mare însemnătate politică; 2) *mesajul regal, sau mesagiul tronului*, cuvântare sau adresă solemnă, prin care suveranul declară deschisă, sau închisă sesiunea parlamentară.

meschin, *ă adj. (fr. mesquin, din ital. meschino, sgărcit).* Sărăcăcios, fără valoare; *adv.* fără nobleță, fără importanță.

meschinărie *s. f. V. prec.* 1) Acțiune meschină, fără nobleță; 2) faptă sau intrigă josnică.

mescloară *s. f. V. masă.* Masă mică.

mesean *s. m. dela masă.* 1) Cel ce stă la masă, (cină, prânz) împreună cu alții; 2) cel invitat la un ospăț.

meseriaș *s. m. V. meserie.* Cel ce practică o meserie, meșteșugar.

meserie *s. f. (dela meșter în loc de meșterie, meserie).* Ocupația meșterului, sau a meseriașului, meșteșug (ferărie, lemnărie, zidărie, cizmărie sau ciobotărie, etc. etc.); 2) îndeletnicire; 3) *fig.* funcțiune; profesiune.

meși *pl. (turc. mest).* 1) Odinioară cisme din piele subțire; 2) numirea unor pantaloni făcuți din piele subțire (de căprioară, etc.); *dacă ți dă meșii, fig.* dacă ai tăria, dacă te bizui; 3) pantofi țărănești de postav.

mesia *s. m. (ebr. mesha, a unge). Fig.* Salvator; Iesus Christos.

meșină *s. f.* Piele subțire bună pentru meși; marochin.

mesteacăn *s. m. (daco-gr. dela mastighion, bicișor (poate dela forma mlădioasă și îndoită a crengilor). Bot.* Numirea unui arbore cu coarja albă, cu puține pete negre, cu crengile moi și îndoită în jos.

mestecă (a) *v. (lat. mastico, masticare).* 1) A sfărâma alimentele cu dinții, preparân-

du-le spre a fi înghițite; 2) a învăț și a bate un lichid sau orice altă substanță; 3) a amesteca.

mestecăniș *s. n.* *V. mestecăcn.* Multime de mestecăni; loc cu mestecăni.

mestecare *s. f.* Acțiunea de a mesteca.

mestecător *s. m.* Cel ce mestecă.

mestecătură *s. f.* *V. mestecare.*

meșter *s. m.* și *adv.* (lat. *dela magister* și *magisterium*, învățătură). 1) Om priceput foarte; 2) Cel ce știe bine o meserie; 3) stăpânul unui atelier; 4) *fig.* abil, îndemânat; 5) *gener. meseriaș*: — Și Ungurii zic *mester*.

meșteri (a) *v. V. prec.* 1) A lucra; a face un lucru ca de meseriaș; 2) a face o lucrare cu dibăcie; 3) a repara, a drege ceva.

meșterie *s. f.* *V. meșter.* Pricepere de meșter, talent, abilitate, artă.

meșteșug *s. n.* (dela *meșter*). 1) Ocupație de meșter; 2) pricepere; 3) meserie; 4) *fig.* artă, abilitate; 5) șiretenie.

meșteșugar *s. m.* (din *meșteșug*). Cel ce are o meserie, meseriaș.

meșteșugli (a) *v. V. meșteșug.* 1) A face o lucrare de meșter; 2) *fig.* a unelti; a intriga.

meșteșugire *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a meșteșugi *prop.* și *fig.*

meșteșugit, *ă adj. pop.* 1) Făcut cu meșteșug, *prop.* și *fig. liter.* cu artificii.

mești *pl. V. meși.*

metacarp *s. n.* (gr. *meta*, după; *karpos*, pumn). *Anat.* Oasele mici cari formează legătura între pumn (palmă) și oasele lungi ale antebrațului.

metafizic, *ă adj.* Care are raporturi cu știința metafizicii.

metafizică *s. f.* (gr. *meta*, după, îndărătul; *physis*, natura sau firea lucrurilor). 1) Știință filosofică, ce se ocupă cu cauze dincolo de lumea fizică (a lucrurilor văzute), despre D-zeu, spiritul, sufletul omului, etc.; 2) *fig.* abuz de abstracțiuni; 3) analiza prea fină a sentimentelor.

metaforă *s. f.* (gr. *metaphora*, transport, trecere). *Liter.* Figură, formă de stil sau oratorie, ce constă în a trece înțelesul unui cuvânt către altul, de ex. *mână de fer*, în loc de *putere* sau *atrăsnicie*.

metaforic, *ă adj.* și *adv.* De metaforă, prin metaforă; cu metafore.

metal *s. n.* (lat. *metallum*, gr. *metallon*). *Științ.* Orice corp simplu care capătă luciu prin frecare, conduce bine căldura și electricitatea și care în combinație cu oxigenul dă cel puțin un acid. Ferul, argintul, aurul,

etc. sunt metale; toate metalele sunt solide dar se topesc la o mare căldură, numai mercurul este lichid, iar hidrogenul este gazos.

metalic, *ă adj.* De metal, ca de metal, ca metalul.

metalifer, *ă adj.* (lat. *metallum*, metal; *ferre* a purta). Purtător de metal, care conține metale.

metalografie *s. f.* (gr. *metallon*, metal; *graphein*, a scrie). 1) Știința care se ocupă cu descrierea metalelor; 2) gravură pe metal.

metaloid *s. n.* (gr. *metallon*, metal; *eidos*, aspect). *Științ.* Corp simplu nemetalic, rău conducător de căldură și de electricitate și nu are strălucire metalică: *fluorul*, *chlorul*, *iodul*, *azotul*, etc. sunt metaloide.

metalurgic, *ă adj.* De metalurgie.

metalurgie *s. f.* (gr. *metallon*, metal; *ergon*, lucrare). Meșteșugul extragerii, curățirii și lucrării metalelor.

metalurgist *s. m.* Om care se ocupă cu metalurgia.

metamorfoză *s. f.* (gr. *metamorphosis*, transformare, din *meta*, după *morphé*, formă). 1) Transformarea sau schimbarea unei ființe într-o altă ființă, ca omida care se transformă în fluture; 2) *fig.* schimbare neașteptată, de atitudine, de opinie, etc.

metamorfoză (a și a se) *v. V. prec.* A se transforma; a se schimbă *propriu* și *fig.*

metanie *s. f.* (daco-gr. *metanoia*, corecțiune, penitență, din *metanoëo*, a regreta, din vorbele: *meta*, după, *noëo*, a gândi, a reflecta). *Rel.* 1) Închinăciune care constă în plecarea genunchilor și mânilor până la pământ; (repetarea acestei mișcări se dă de duhovnic ca penitență, pedeapsă, pentru păcatele celui ce s'a spovedit); 2) mânăstirea sau schitul unde este hotărît să stea un călugăr sau o călugăriță; *pl.* 3) mărgelile de chihlibar sau din altceva, înșirate pe o ață (de obicei în număr de patru zeci), pe cari le poartă călugării în mână și servesc pentru a număra de câte ori a repetat o rugăciune, ca *doamne miluește*, sau o alta.

metaplasma *s. n.* (gr. *meta*, după; *plasma*, aplicare). *Gram.* Schimbarea înțelesului unei vorbe prin adausuri sau suprimări — *sincope*, *elisiunea* sunt metaplasme.

metargan *s. n.* Gaz incolor, descoperit în aer de chimistul englez William Ramsay în 1898.

metastază *s. f.* (gr. *meta*, după; *stasis*, stare *metastasis*, dislocare). *Medic.* Schimbare survenită în mersul unei boale.

metatars *s. n.* (gr. *meta*, după; *tarsos*,

laba piciorului). *Anat.* Partea și oasele ce leagă talpa cu picioru propriul zis.

metateză s. f. (gr. *metathesis*, după *thesis* din *tithemu*, așcz). *Gram.* Figură gramaticală ce constă în schimbarea locului unei litere într'un cuvânt; *perfect* în loc de *perfect*, etc.

metatetic, ă adj. De metatesă.

meteahnă s. f. (daco-gr. *meta*, după *techne*, construire; din *tek* a produce, a crea). 1) Lipsă, neajuns fizic sau moral (care împedecă funcțiunea, lucrul, normal); 2) beteșug; rană; 3) stricăciune; 4) *fig.* viciu, deprindere rea.

metempsicoză s. f. (gr. din *meta*, dincolo; *en*, în; *psykhê*, suflet). Trecerea sufletului dela un corp la altul (dela om la om, sau la animale). Dogmă admisă de popoarele vechi Egipteni, Indieni, apoi susținută la Greci de Pitagora; astăzi o mai admit Brahmanii, de aceea ei nu mănâncă nici carnea de animale.

meteor s. n. (gr. *meteōron*, ce este pe sus — dela *meta-airō*, a înalță). *Științ.* Fenomen ce se arată pe sus, în atmosferă ca: *fulger, tunet, curcubeu, ploia, ninsoarea, ceața, grindina* etc. precum și *stea căzătoare, cometă*.

meteoric, ă adj. V. prec. De meteori; ca meteorul.

meteorologic, ă adj. Despre meteori, privitor la meteori. *V. urm.*

meteorologie s. f. (gr. *meteōron*, meteor; *logos*, vorbire). Știința care se ocupă de fenomenele atmosferice (meteori) și care formează o parte din *Fizică*, explicând și cauzele meteorilor; — *serviciul meteorologic*, institut care adună zilnic însemnări despre meteori și fenomene meteorologice din diferite localități din străinătate și depe suprafața pământului asupra: ploilor, căldurii, gerului, vânturilor, cutremurelor, etc.

meteorologist s. m. Cel ce se ocupă cu știința meteorologiei.

meterez s. n. (daco-gr. dela *meta*, după; *rexis*, crăpătură). *Vechi militar.* Creneu, adică spațiul lăsat între denticulele depe vârful zidului unei cetăți, pe unde arcașii trăgeau asupra dușmanului ce s'ar fi apropiat de cetate; ferestre, crăpături înguste, lăsate anume în partea de sus a zidului unei cetăți și pe unde arcașii puteau trage, (se văd și acum la o parte din zidul vechiu, ce înconjură de exemplu episcopia din Roman). — Cu timpul a luat înțeles cuvântul meterez, de *întăritură, fortificație militară*, sau zid de cetate. — Și Turcii zic *meteriz*.

meticulos, oasă adj. și adv. (fr. *méticulos* din lat. *meticulosus* din gr. *meta* după,

dincolo; *kolazō*, a micșorâ). De tot amănunțit, cu deamănuntul; foarte de aproape cercetător.

meticulositate s. f. Caracterul de meticulos; exagerată amănunțime.

metis, ă adj. și s. (fr. *metis*). Cel ce este născut dintr'un european și o indiană.

metoc s. n. (gr. *metochê* sau *metohê*, comunitate). Mică comunitate călugărească (mai mică de cât mănăstirea); 2) casă în oraș, aparținând unei mănăstiri, unde găzduiesc călugării acelei mănăstiri când vin după afaceri la oraș.

metodă s. f. (gr. *methodos*, din *meta*, după, *odos*, cale). Îndrumarea chibzuită pentru a face ceva; *extins*, sistem, fel, chip de a lucra sau a învăța pe alții să facă ceva; *metoda intuitivă*, sistemul de a învăța carte pe școlarii prin *intuiție*.

metodic, ă adj. și adv. Cu metodă; rațional, sistematic.

methodism s. n. V. urm. Doctrina metodistă.

methodist s. m. (fr. *methodiste*). *Relig.* Membru al unei secte anglicane, întemeiate în sec. XVIII de John Wesley și caracterizată prin o strășnicie de principii morale.

metonimie s. f. (gr. dela *meta*, după, dincolo; *onomia*, nume). *Retoric.* Înlocuirea înțelesului unei vorbe, de ex. *țara geme*, în loc de *sufere*, etc.

metric, ă adj. (fr. *métrique* dela gr. *metron*, măsură și *metrikos*). De metru, după metru. *Sistemul metric*, toate măsurile cari au ca bază măsura de lungime numită *metru*. Sistemul metric, are superioritate față de alte sisteme de măsurătoare, pentru că toate, feburile de măsuri: lungime, suprafață, volum, greutate și monetă, stau într'un raport sta-toric și nu pot să difere; apoi toate diviziunile de măsură fiind zecimale, calculul se face mai ușor. Sistemul metric a fost introdus în Franția dela 1 Ianuar 1840, iar apoi a fost introdus și în alte sate europene, și în România.

metrică s. f. (fr. *métrique* dela gr. *metrikos*, măsura versurilor). *Liter.* Studiarea măsurii versurilor și a elementelor din cari sunt formate.

metrologie s. f. (gr. *metron*, măsură; *logos*, vorbire). Știința măsurilor și a greutateților.

metroman s. m. (gr. *metron*, măsură; *mania*, nebunie). Cel ce are mania de a face versuri.

metromania s. f. V. prec. Mania de a face versuri.

metropolă s. f. (gr. *mêtēr*, mamă; *polis*, oraș). Orașul de căpetenie, capitala.

metropolie s. f. V. *mitropolie*.

metropolitan, **ă** adj. 1) Care are caracter de *metropolă*; 2) al metropolei, al capitalei; 3) la *Paris*, numirea tramvaiului electric ce merge pe sub pământ.

metru s. m. (fr. *mètre* din gr. *metron*, măsură). Unitatea de măsură pentru lungime (mai mare cam cu un sfert de cât *cotul* din vechime). Lungimea *metrului*, este cât a patruzecoa milioană parte dintr'un meridian al pământului; Academia de științe din Paris, prin academicienii Méchain și Delambre, făcu măsurătoare meridianului pe distanța dintre *Dunkerque* și *Barcelona* în anii 1792—1799; după această măsură se calculează lungimea totală a meridianului și se luă porțiunea de lungime sus zisă, care se numește *metru*, formându-se un etalon metalic, ce se păstrează la Paris. Dela *metru* de lungime s'au format unități de măsură de tot felul, cari la un loc se cheamă *sistem metric*. *Metru patrat*, este suprafața unui patrat cu laturile lungi de un *metru*; *metru cub* este unitate de volum, având lungime, lățime și înălțime de un *metru*; *litru* ca și *dubludecalitru* țin tot de *metru*.

meu adj. și pron. (lat. *meus*, al meu). Pronume posesiv de pers I, care arată *al cui* este un lucru.

mexică s. f. (dela numele statului american *Mexico*). Fumire dată unei pânze ce se fabrică în Mexic.

mez s. n. V. *miez*.

mezalianță s. f. (fr. *mésalliance*). Căsătorie cu o persoană, care prin poziția socială sau prin naștere este mult mai inferioară.

mezat s. n. (din *mez* (*mediat*) ca și *median*, piață din mijloc). 1) Vânzare prin licitație (după o hotărâre judecătorească) în piața publică; 2) piața unde se face vânzarea prin licitație. — Și Turcii au acest cuvânt, dar el pare format de latinii din orient.

mezele, **mezeluri** (nu *mezea*) s. f. (baza *mez*, *mezea*, din lat. *medius*, *media*, dela mijloc, sau dela *amiază* — *medialis*, *mediale* din mijloc, intermediar). Lucruri de mâncare gata, ce nu trebuiesc pregătite și cari se pot lua în timpul dintre prânz și cină, sau înainte de acestea, sau la *amiază* când cineva este călător, ca: salam, cârnați, carne afumată, șuncă, pastramă, slănină, sardele, masline, etc.—și Turcii zic *meze* și *mezelik*.

mezelic s. n. (baza *mez*, *mezea*, *mezelic* V. *prec.*) 1) Mâncare ușoară formată din *mezele*; 2) boabe de năut prăjite; sămburi

de bostan (dovleac) prăjiți, sau alte fructe uscate de mâncat la, sau după *amiază*; 3) *fig.* mic adaus la, cântărirea unui lucru de mâncare (cu înțeles de intermediar, între altele); 4) *fig.* lucru ușor, ce nu contează.

mezin, **ă** adj. (lat. dela *missio*, încheiere, terminare și *missus*, sfârșit). Copilul cel din urmă născut al unor părinți.

mi (1) s. n. Numirea celei de a treia notă din gama muzicii occidentale; această numire este silaba *mi* din vorba *mira*, fiindcă numirile notelor, în număr de șapte, sunt silabe începătoare dintr'o poezie [imn, în onoarea s-tului Ioan Crisostom; în latinește cam următoarea :

Ut queantes lactis,

Resonare fibris,

Mira gestorum,

Fabuli tuorum,

Solve poluti

Lobori majorum

Sancte Iohâne, etc. din cari *ut* s'a prefăcut în *do*, iar *so* în *si*.

mi (2) *pronume* de pers. întâi pentru dativ *mie*, dativul lui *eu*: *dă-mi pace*.

miambal s. n. (diformare din fr. *amiable*, grațios, plăcut). Numire dată unui parfum, care în farmacie se zice și *parfum de ben*.

miarță s. f. (lat. dela *miratio*, mirare). Un lucru mic; un *te miri* ce — o miarță.

miasmă s. f. (gr. *miasma*, murdărie, mănjitură). Miroș rău, dela lucruri în putrefacție; și care primejducește sănătatea, miroș rău dela bălți stătătoare.

miasmatic, **ă** adj. De *miasmă*.

miâu ! *interj.* 1) Onomat. Imitarea țipetului pisice, măței; 2) *cât să zici miâu*, *fig.* îndată, imediat.

miaună (*mieună*) (a) v. V. *prec.* A striga ca pisicile *miâu* !; *fig.* a plânge.

miază-noapte s. f. (dela *miez*, mijloc și *noapte*). 1) Direcțiune sau punct opus celui dela *miazăzi*, adică spre polul nordic; 2) mijlocul nopții; 3) *fig.* satana, diavolul.

miază-zi s. f. (dela *miez*, mijloc; și *zi*). 1) Direcțiune sau punct încotro se află soarele când este mijlocul zilei; 2) mijlocul zilei.

mic, **ă** adj. (daco-gr. din gr.-doric *mikkos*, mic și *mikka* mică (în dialect beoțian pentru *mikros* = mic). 1) Cu dimensiuni f. reduse, mărunt, nu mare; 2) scund, scurt; 3) strămpt.— și ital. pop. *mico*.

mică (pe) s. f. și adv. V. *prec.* Îndata, *pe mică*, *pe dată*; *pe mică*, *pe cias*, în șir, îndată, continuu.

mica s. f. (din lat. *mica*, fărâmiță). Științ. nat. Numele unui mineral format din foi foarte

subțiri și transparente, necesar la instalații de electricitate, căci rezistă la f. mare căldură.

micaceu, *e adj. V. prec.* În formă de mica, cu proprietăți ca mica.

micaton *s. n.* (fr. diform din *mi* + *coton*, jumătate bumbac). Numire dată unei pânze, numită și *percalină*.

micbiduță *s. m.* (daco-gr. din *mikkos*, mic; și *dusis* (din *duo*, *dușo*) a scufundă, a pătrunde, a se ascunde). 1) Copil mic și neas-tâmpărat; 2) om foarte mic; 3) *fig.* diavolul.

micime *s. f. V. mic.* Starea sau calitatea de a fi mic.

microb *s. m.* (fr. *microbe*, din gr. *mikros*, mic; *bios*, viață). *Științ.* Viețuitoare foarte mică, ce nu se poate vedea de cât cu microscopul.—Unii microbi sunt vătămători și dau naștere la boli.

microcosm *s. n.* (gr. *mikros*, mic; *kosmos*, lume). 1) Lumea ființelor mici; 2) resumatul universului.

micrograf *s. n.* (gr. *mikros*, mic; *grapho*, scriu). Cel ce se ocupă cu micrografia.

micrografie *s. f. V. prec.* Descrierea lucrurilor sau ființelor observate cu microscopul.

micrometru *s. n.* (gr. *mikros*, mic; *metron*, măsură). Instrument pentru măsurat micile obiecte sau imagini văzute cu microscopul.

microscop *s. n.* (fr. *microscope*, din gr. *mikros*, mic; *skopeo*, observ). Instrument de optică, ce mărește foarte mult obiectele mici și prin el se pot vedea și studia cele ce nu pot fi văzute cu ochiul liber.

microscopic, *ă adj.* 1) Care se face cu microscopul; 2) care nu poate fi văzut de cât cu microscopul; 3) *fig.* foarte mic.

micsandă *s. f.* (daco-gr. comp. *mix-al-thria* = felurită). *Bot.* Numirea unei flori de grădină, de colorii felurite: alb, roz, roș, violet, zisă și *micsunea*, și care are miros f. plăcut.

micșoră (a și a se) *v. V. prec.* A face mic de tot, a face mititel; a reduce, a scurtă; *fig.* a înjosi, a umili.

micșorare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a micșora *propr.* și *fig.*

micșorat, *ă adj. V. mic.* Făcut mai mic; redus; scurt; *fig.* umilit, înjosit.

micșorare *s. f. V. micime.*

micsunea *s. f.* (gr. *mixo-nea*, din nou, felurită). *V. micsandra.*

micsunlu, *le adj.* Ca micsuneaua, de micsunea.

midie *s. f.* (după forma fr. *mid* dela miază zi). *Zool.* Numirea unei scoici care se află în oceanul Atlantic și în mările sudice.

mie *s. f.* și *numer.* (lat. dela *mille*, mie). Numărul ce cuprinde zece sute, sau o sută de zeci.

mie *pron.* (lat. *mih*). Dativul dela *eu*.

miea *s. f. V. miava și miel.*

mieală *s. f. V. prec.* Os dela încheietura piciorului de miel, arșic, — cu care se joacă copiii.

mied *s. n.* (lat. *medus*). Băutura formată din miere de albine, amestecată ca apă și lăsată să fermenteze (numită și *hydromel*); de asemenea se face și din apa ferbinte, în care a fost topită ceara (din care s'a scurs mierea) ca să se alcagă bine ceara curată.

miel *s. n.* (daco-gr. dela *mélon*, berbec). *Zool.* Puilul de oaie de curând făt.

mielar *s. m.* Păzitorul mieilor.

mielărea *s. f.* (dela vorba *miel*). *Bot.* Plantă din familia verbinaceelor, al cărei fruct se prinde de lâna oilor.

mieleăriță *s. f.* (dela vorba *miel*). *Zool.* Numirea unui păduche de oi.

mieleușa *s. f. V. miel.* Mielul de parte femească.

mieleușel *s. m.* Miel mic.

mieleuș *s. m. V. preced.*

mieră (a se) *v. V. miră.*

miercâi sau **miorcâi** (a) *V. miorc și miorcâi.*

miercană *s. f.* (lat. dela *mercari*, a face negoț). *Zool.* Vișea mare care se poate vinde.

miercuri *s. f.* (dela *Mercur*, numirea zeului din mitologia antică, fiu al lui Jupiter, mesagerul zeilor, — dar probabil și dela mica planetă *Mercur*, ce este aproape de soare). Numirea zilei a treia din săptămână, în care datina creștină este ca să nu se mănânce carne, ci să postească creștinii; în basme *Sf. Miercuri*, persoană mitică cu caracter bun.

miere *s. f.* (lat. *mel mellis*, gr. *meli*, miere) Substanță foarte dulce, pe care o prepară albinele din sucule ce adună depe flori și o depun în celulele fagurilor din stup, ca provizie a lor pentru timpul de iarnă; *bot. miera ursului*, numirea unei plante din familia boraginaceelor, care în farmacie se dă contra diareei și hemoroidelor.

mieriu, *e adj.* (din lat. *merus*, curat, limpede). Albastru deschis; coloare de cer senin.

mieriă *s. f.* (lat. *merula*). *Zool.* Pasăre de mărime mijlocie, neagră, cu pliscul galben roșcat și care, drept cântec, imitează puțin melodii cântate sau fluierate, pe cari le aude și le învață.

mierloitor, *oare adj. V. miorlăi.*

mierloiu *s. m. V. mierlă.* Mierla de parte bărbătească.

mieros, *oasă adj.* Dulce ca mierea.

miez *s. n.* (lat. dela *medius*, mijloc, ce este la mijloc). 1) Partea ce este în mijloc, adică înăuntru; 2) timpul din mijlocul zilei sau al nopții; 3) sămânța din simburii sau din fructe; 4) partea din lăuntru a pâinei; 5) *fig.* substanță, fond, cuprins.

miezi-păresi *s. pl.* (lat. *medius*, mijloc, *paresimi*, postul mare). Mijlocul postului mare (din naintea paștelor) pentru pocăința creștină.

miezos, **oasă** *adj. V. miez.* Cu mult miez, *propr.* și *fig.*

migăi (a) *v. V. migăli.*

migală *s. f.* (daco-gr. dela *mikkylē*, foarte mică). Lucrare foarte minuțioasă; amănunțime.

migăli (a) *v. V. prec.* 1) A face o lucrare prea cu minuțiositate; 2) a lucra prea încet și fără spor.

migăltură *s. f. V. migală.* 1) Lucrare prea minuțioasă; 2) broderie, cusătură migăloasă.

migălos, **oasă** *adj. și adv.* (daco-gr. dela *mikkylōs*, foarte mic). 1) Foarte amănunțit; 2) pe încetul.

migdal *s. m.* (gr. *amygdalion*). *Bot.* Arbore din țările calde și temperate, ce face fructe, al căror numai miezul din simburile este bun de mâncat (ca și nuca, aluna etc.); crește și în România spre sud.

migdală *s. f. V. prec.* 1) Fructul de migdal; 2) miezul acestui fruct.

migmă *s. f.* (gr. *migma*). Substanță viscoasă.

migrațiune *s. f.* (lat. *migratio*, din *migrare*, a se duce alturea). 1) Strămutarea cu locuința dintr'un loc în altă localitate sau în altă țară; 2) plecarea păsărilor călătoare.

migrenă *s. f.* (fr. *migraine*, din gr. *mi*, din *emi*, jumătate; *cranion*, craniu). *Medic.* Durerea a o jumătate de cap.

mihalț *s. m.* (daco-gr. dela *megaleios*, mare). *Zool.* Numirea unui pește mărișor, de Dunăre.

mija *s. f. V. mij.* 1) Mișcarea, închiderea ochilor aproape complet (din cauza somnului); 2) *de-a mijă*, joc în care un copil închide ochii și în acest timp ceilalți se ascund, iar apoi el trebuie să-i caute.

miji (ă) *v.* (daco-gr. dela *mysts*, faptul de a închide ochii). 1) A se micșora, a se închide ochii de somn; 2) a se vedea puțin; 3) *a se miji de ziua*, a începe puțin să se facă ziua.

mijloc *s. n.* din *miez* și *loc* (dela lat. *medius-locus*). 1) Centrul; 2) partea din lăuntru, interiorul; 3) locul dela mijlocul corpului, talia; 4) șalele; 5) *fig.* intermediu; 6) instrument; 7) ajutor; 8) *pl.* resursă, avere; 9)

adv. de mijloc, mediocru; *la mijloc*, intermediar; *spre centru*; *adj. de mijloc*, mediu.

mijlocaș, **ă** *adj.* 1) Cel ce este mijlociu (între doi, sau între mare și mic); 2) care este sau merge la mijloc (între doi); 3) de starea mijlocie (nici sărac, nici bogat).

mijloci (a) *v. V. mijloc.* 1) A interveni; 2) a stăru; 3) a se inter pune; 4) a contribui a ajuta.

mijlocire *s. f.* Acțiunea de a mijloci.

mijlocitoare *s. f.* Intermediară (în raporturi de dragoste).

mijlocitor *s. m.* Intermediar; om care stăruie să se facă o afacere, o vânzare.

mijlociu, **ie** *adj.* 1) Care e de mijloc (nici mare, nici mic; nici bun nici rău, etc.) 2) mediu; 3) care este la mijloc, între doi.

mijloarca *s. f.* (comp. din *miji* + *joc*, *joacă*). Jocul de-a *mija*. *Vezi-L.*

miglos, **oasă** *adj. și adv. V. miji.* Chiorăș; cu uitătură de ochi pe jumătate închiși; *fig.* obscur.

micado *s. m.* (japon). Numirea șefului religios și politic (împăratul) Japoniei.

mila *s. f.* (ital. *mila*). 1) Măsură de lungime, care la Romani avea 1000 de pași; 2) măsură de lungime (specială pentru marină) de 1852 metri.

milă *s. f.* (daco-gr. dela *melō*, a avea grijă a îngriji de). 1) Indurare; 2) compătimire; 3) caritate; 4) ofrandă, pomană. — Și slavii au acest cuvânt, dar vorbele din l. română *milos*, *milostenie*, *milog*, *milogeală*, *milogi*, din aceiași rădăcină arată cu vorba *mila*, cu înțelesul actual, s'a format în Dacia.

milcul (a se) *v.* Diformare din *milui*.

milenaar, **ă** *adj.* (lat. *millenarius*, în număr de o mie — *mile*, o mie). De o mie de ani.

milenu *s. n. V. prec.* Serbare Jubiliară de o mie de ani dela un eveniment.

milnar, **ă** *adj.* (fr. *miltaire* din lat. *milarius*, de meu). *Medic.* Numirea unei umflături pe piele, ce pare formată ca din boboțe de meu (fel de polip).

millard *s. n.* (fr. *milliard*). O mie de milioane, sau un bilion.

miligram *s. n.* (lat. *mille*, o mie; + *gram*). Măsură de greutate foarte mică, adică a miera parte dintr'un gram.

milimetru *s. n.* (lat. *milles*, mie; + *metru*). Măsură mică de lungime, adică a miera parte dintr'un metru.

milina *s. f.* (diform din fr. *mousseline*). Numirea unei pânze foarte subțiri din mătasă lăcioasă.

milion *s. n.* (fr. *milion* din lat. *milles*, mie). Număr care conține o mie de mii.

milionar, *ă adj.* și *s.* Cel ce are avere de un milion de lei, sau de franci.

milită (a) *v.* (fr. *militier*, după lat. *militare*, *fig.* a luptă). A fi sau a înclina spre, a trage spre partea.

militant, *ă adj.* (lat. *militare*, a lupta). De luptă, luptător (cu armele, dar mai mult luptă politică).

militar *s. m.* (lat. *militaris*, de luptă, ostășesc). Ostaș, cel ce este în serviciul și sub ordinile armatei; soldat.

militar, *ă adj. V. prec.* Ostășesc, de oaste, de armată; soldățesc.

milităresc, *ească adj. V. preced.*

militărește *adv. V. militar.* Ca militarii, ca la oaste, ca în armată; *fig.* sever, cu strășnicie.

militărie *s. f. V. militar.* 1) Serviciul militar; 2) însărcinările de ostaș; 3) instituția armatei.

militarism *s. n.* (fr. *militarisme*). Sistem politic care constă în a da armatei o importanță excesivă în conducerea statului.

milităros *adj.* Cel ce ține excesiv la disciplina și regulile militare.

milițian *s. m.* (lat. dela *militia*, serviciul militar, milităria). Soldat dela vârsta de treizeci de ani în sus, care poate fi chemat la serviciul militar, numai în anume cazuri prevăzute de legile militare.

miliție *s. f.* (lat. *militia*) 1) Armată; 2) oaste formată din milițieni.

milog, *oagă adj.* (daco-gr. din *melo*, a avea grijă, a îngriji de, *logos*, vorbă, zicere). 1) Cerșetor care cere *milă*; 2) schilod; 3) *fig. iron.* petiționar.

milogeală *s. f.* 1) Cerșitorie, cerere de milă, de pomană; 2) umilitoare cerere; 3) *fig.* cerere ipocrită.

milog (a se) *v. V. milog.* 1) A cerșetori; 2) a cere în mod umilitor, sau în mod ironic.

milos, *oasă adj. V. milă.* Cel ce are milă, îndurare; cel ce ajută pe cei suferinzi și pe nenorociți.

milostenie *s. f.* (din vorba *milă* și *milos*, + lat. *teneo*, a ține). 1) Îndurarea de a milui pe cei săraci; 2) dar sau pomană dată săracilor. — Și Slavii zic *milostenia* (fără să aibă vorba *milos*).

milostiv, *ă adj.* (din vorba *mila* și *milos*). Cel ce ajută pe săraci; caritabil — Și Slavii zic *milostivii*, fără să aibă vorba *milos*.

milostivă *s. f. Bot.* Plantă medicinală ce servește ca purgativ.

milostivi (a se) *v.* 1) A avea milă. a se îndura; 2) binevoi.

milostivire *s. f.* Îndurare; milă.

milul (a) *v.* (din vorba *milă*). 1) A da pomană, ajutor unui sărac; 2) a da sprijin și ajutor; 3) a arăta îndurare cuiva și a-l ajuta; 4) a face o concesie.

miluit, *ă adj. V. prec.* 1) Ajutat cu oțănă; 2) compătimit și ajutat.

miluito *s. m.* Cel ce miluește.

mim, *ă s.* (fr. *mime* din lat. *mimus* și gr. *mimos* — comedia populară antică, care imita caractere și moravuri) 1) Actor de pantomimă; 2) om care știe să și schimbe înfățișarea și expresia feței; 3) *fig.* expresia feței, zisă greșit *mină* în loc de *mimă*.

mimic, *ă adj.* Care se rapoartă la *mimă*; de expresia figurei, a gesturilor.

mimică *s. f.* (fr. *mimique*). Arta de a imita sau de a exprima prin gesturi și prin schimbarea aspectului feței.

mină (1) *s. f.* (fr. *mine* și ital. *mina*, diformare din *mim* (vezi). 1) Înfațișarea sau expresiunea feței; 2) căutătura privirei.

mină (2) *s. f.* (ital. *mina*, din lat. *minere*, a rădica în sus). 1) Groapă adâncă, din care se scot minerale sau cărbuni de pământ; 2) galerie subterană, unde se pun substanțe explozibile pentru a arunca în aer o stâncă; 3) *milit.* proiectil mare explozibil, care aruncă în aer cu o mare putere.

mină (3) *s.* (gr. și lat. *mina* și *mina*). Monedă de aur, care valora la Atena o sută de drahme.

mină (a) *v.* (lat. *minare*). 1) A așeză, a pune o mină sub; 2) *fig.* a distruge câte pușin sau a amenința în ascuns (despre sănătatea sau siguranța cuiva).

minarea sau **minareta**. (cuvânt arab). Turnul înalt și subțire al unei moscheie mahometane, unde se urcă hogaș pentru a anunța timpul de rugăciune.

minătară *s. f.* (comp. lat. *mineo* (mino), a răsați, *terra* (terra), din pământ). Buretele mare ce crește din pământ mai ales în pădurile de brad și care se poate conserva pentru iarnă. *V. hrib*.

minavel *s. n.* (diform. din *manivela* sau *maniveta*). Flașetă, instrument muzical ce cântă prin suflarea unor foale și prin învârtirea unei manivele (cu care cântă pe stradă mai ales italienii).

mincinos, *oasă adj.* și *s.* (dela vorba *minți* V.). Cel ce mințește; cel ce spune minciuni, neadevăruri; neadevărat, fals.

minciog *s. n.* (din *minți*, *minciună*). Pla-

să de rețea în formă de pungă mare, prinsă de un cerc, la capătul unei prăjini și cu care se poate prinde pește sau se prind fluturi în sbor.

mîncinună s. f. (lat. dela *mentior*, *mentiri* citit *mentior*, a minți, a spune mîncinună). 1) Mîntirea, spunerea de lucruri neadevărate; neadevăr; 2) *fig.* falș, falșitate; 3) înșelăciune; 4) *fig.* ficțiune; 5) un fel de prăjituri sfărâmiatoase.

mîndir s. n. (deși întrebuițat și la turci, pare a avea origina în lat. *minanter* din *minari*, a se înălța (ca și *saltea* dela *sal-tare*). Saltea făcută din paie care se așează sub saltea de lână, spre a înălța patul.

mîndirgiu s. m. (dela vorba *mindr*, cu adansul *giu*, din lat. *cio*, a pricinui — care adaoș îl întrebuițează și Turcii*). Cel ce face mîndire, saltele de paie.

mineu s. n. (gr. dela *mênaios*, care durează o lună, dela *mên*, lună). *Biser.* Carte bisericească în care se cuprind rugăciunile pentru fiecare sînt din zilele unei luni — sunt două-spre-zece mineie pentru lunile unui an.

miner s. m. (dela vorba *mind* (2)). 1) Cel ce lucrează într'o mină la extragerea metalelor sau cărbunilor; 2) soldat care așează minele explozibile.

mineralu sau minereu s. n. (fr. *mineral* V. *mină* și *mină*). Substanță minerală așa cum se extrage din mină, adică mineralul amestecat cu pământ și cu alte corpuri.

mineral s. n. (fr. *mineral*, din *mină*). Orice corp anorganic ce se găsește în pământ, sau pe suprafața pământului.

mineral, ă adj. 1) Care aparține mineralelor, privitor la minerale; 2) care conține substanțe minerale — *ape minerale*, ape ce conțin unele substanțe minerale cu proprietate de a vindeca unele boale.

mineraliză (a) v. (fr. *minéraliser*). 1) A transforma un metal în minieriu; 2) a adăuga apei unele substanțe minerale.

mineralologic, ă adj. V. *urm.* Privitor la mineralogie.

mineralogie s. f. (din vorba *mineral* și gr. *logos*, vorbire). Partea din științele naturale, care tratează despre minerale.

mineralogist s. m. (fr. *mineralogiste*). Învățat care cunoaște bine știința despre minerale.

minereu s. n. V. *minerau*.

minge s. f. (lat. din verb. *minari*, a săi în sus — *minacia*, sărițoarea). Sferă mică,

* Nu este de mirare că forme lingvistice latine se află la popoarele din orient, pe unde s'a întins odinioară stăpînirea Romanilor.

elastică, ce servește la joc copiilor și care se face din piele, sau din caucic, iar în vechime se făcea din păr de bou mult presat — și care sare în sus când este izbită de pământ, sau lovită cu bățul. *Jocul dea mîngea* se face de patru sau opt jucători, dintre cari jumătate au bețe și stau așezați față 'n față la potrivită depărtare, astupînd fiecare cu piciorul o mică gropiță făcută în pământ; la spatele lor, stau jucătorii alergători, cari aruncă mîngea la cei cu bețe, care țin să o lovească și să o dea cât mai departe, ca să poată avea timp să se întâlnească cu cei din față și să-și încruciceze lovind bețele; dacă în acest timp alergătorul a prins mîngea din înălțime, sau a putut ajunge în grabă să o pună în gropița bățaușului, toată partida alergătorilor trece la bătaie, iar bățaușii la alergare.

miniatură s. f. (ital. *miniatura* dela *minium*, substanța roșie cu care se colorau literile majuscule ale manuscriselor; pare însă a fi și înțelesul lat. *minuere*, a face mic). 1) În vechime numirea literilor roșii și ornate ale manuscriselor; apoi; 2) pictură fină, de mici subiecte, pe manuscrisele vechi; 3) tablou cu dimensiuni mici și lucrat foarte fin în aquarelă sau în colorii de oleiu (cum sunt multe tablouri din școala olandeză).

miniaturist s. m. V. *prec.* Cel ce pictează sau desenează miniaturi.

minier, ă adj. V. *mină* (2). Privitor la mine, despre mine (de extragerea mineralelor).

minieră s. f. (fr. *miniére*). Mină puțin adîncă, ce se exploatează la lumina din afară.

minim, ă adj. (lat. *minimus*, *minima*). 1) Foarte mic; 2) cel mai mic; 3) cât mai puțin.

minimum adv. (lat. *minimum*). Foarte puțin, cel mai puțin.

minister s. n. (lat. *ministerium*, dela *ministrare*, a servi). 1) Serviciul sau însărcinarea de a guverna, de a conduce un departament din afacerile statului, a țării; — sunt mai multe ministere în țară; al administrației interne; al justiției, instrucțiunii, cufelor și artelor, războiului, al afacerilor streine, al comunicațiilor, al lucrărilor publice, agriculturii, industriei, al sănătății publice; 2) autoițtea ministerială; 3) localul cu biroul unui ministru.

ministerial, ă adj. De ministru sau de minister; pentru sau privitor la ministru ori minister; *hîrtie ministerială* — de cea mai bună calitate (ca la minister).

ministru s. m. (din lat. *minister*, servitor sau slujitor). Funcționar înalt al țării, căruia

suveranul îi încredințează conducerea unui minister (V. *minister*), — miniștrii sunt numiți de suveran dintre oamenii politici, cari au asentimentul țării, prin reprezentanții ei spre a guvernă; *ministru plenipotențiar*, ministru care are însărcinarea de a reprezenta țara și pe suveran în capitala și pe lângă suveranul unei țări streine; *fig. ministru al religiei*, episcop sau mitropolit.

minium s. n. (lat. *minium*). Numirea vâpselei foarte roșii, care este făcută din bioxid de plumb și care amestecată cu oleiul formează o vâpsea ce apără fierul contra ruginii.

minologhion s. n. (gr. dela *men*, lună; *logos*, vorbire). *Bis.* Carte care conține descrieri sau rugăciuni privitoare la stinții dintr'o lună (V. *mineiu*).

minor, ă adj. (lat. *minor*). 1) Mai tânăr; mai mic; *muzic. gamă minoră*, care se compune din trei tonuri întregi, un ton și jumătate și din trei semitonuri (V. *gamă*); 2) nevrâstnic, copil.

minorat s. n. V. *prec.* Vârsta de copil nevrâstnic.

minoritate s. f. (lat. *minoritas*, din *minor*, mai tânăr). 1) Vârsta de minor, de copil; timpul cât cineva este nevrâstnic (până la 21 de ani); 2) numărul mai mic de persoane dintr'o adunare, cari se deosebesc de cei mai mulți ce se numesc *majoritate*; 3) partea mai mică, mai puțină, dintr'un tot colectiv; 4) populație de o altă naționalitate, ce este în număr mai mic decât locuitorii cei mai mulți ai țării.

minoritar, ă adj. și *s.* Din *minoritate* (4).

minotaur s. m. (dela *Minos* și *taurus*, taur). *Mitol.* Numirea unei ființe mitologice cu chip monstruos, având corp omenesc și capul de taur, fiu al Phasiphei, femeea lui *Minos*. El fu ucis de Theseu.

mintă s. f. V. *mentă*.

mintal, ă adj. și *adv.* (dela *minte*). Din *minte*, cu *mintea*; pe derost, *calcul mintal*, calcul din *minte*, fără a scrie cifrele.

minte v. (Dela verbul *a minți*, pers. III indicativ pres) — spune minciuni.

minte s. f. (lat. *mens, mentis*). 1) Înțelegerea cu creurul; 2) înțelepciune, inteligență; 3) judecată, raționament, pricepere; 4) memorie — *aducere aminte*; 5) *fig.* creurul; 6) atențiune, *luare aminte*.

mintean s. n. (lat. dela *minutum*, micșurat). Suman scurt, haină de lână scurtșoară, pentru oamenii dela țară; haină scurtă vătuită sau umplută cu lână și apoi cusută pe

deasupra (ca o plapomă) ce se purta de lucrătorii din orașe în vechime.

mintenaș s. n. V. *prec.* Mintean mic.

mintenaș adv. (diminutiv din *minten* sau *minteni*). Acușică, acum îndată, numai de cât. V. *urm*.

minteni adv. (lat. din *minute*+*in*, în scurt, într'un minut). Îndată, pe minut, în grabă, acum. (cuvânt întrebuințat mai mult în Transilvania și Banat).

minteuță s. f. (lat. dela *minute*, mic). *Bot.* Numirea unei plante mici ce servește ca nutriment păsărelelor.

minți (a) v. (lat. *mentiri*). 1) A spune minciună; a nu spune adevărul; 2) a înșela.

mințire s. f. Faptul de a minți, V. *prec.*

mintos, oasă adj. V. *minte* (2) Înțelept;

cu multă judecată și pricepere.

minună (a și a se) v. V. *minune*. 1) A uimi; a provoca admirație; 2) a fi uimit, extasiat (ca de o minune); 3) a se mira foarte tare; 4) a fi nedumerit, a nu putea pricepe.

minunare s. f. V. *minune*. 1) Admirație mare; 2) uimire ca de o minune; 3) nedumerire.

minunat, ă adj. și *adv.* V. *minune*. 1) Supranatural, miraculos; 2) admirabil; 3) extraordinar; 4) foarte bun, foarte frumos, sau foarte bine; 5) inexplicabil; 6) uimitor.

minunăție s. f. V. *minune*. 1) Lucru sau lucrare extraordinară; 2) lucru uimitor sau de mare mirare; 3) uimire mare; 4) *fig.* mare frumusețe.

minune s. f. (lat. *mirune* (vechiu) din *miror*, a se mira, de unde lat. *miraculum*, minune, și *mirus*, de minune, minunat). 1)

Lucrare supranaturală, ce nu se poate explica prin știință; 2) lucrare, faptă extraordinară, uimitoare, *fig.* frumusețe neobiceiuit de mare.

minuscul, ă adj. (lat. *minusculus*). Ce este mici sau foarte mic; *minuscule*, literile mici ale alfabetului, opus *majuscule*.

minută s. f. (dela lat. *minutus*, a, mic; și gr. *minytha* puțin, puțin timp). 1) Timp scurt, care este a 60-a parte dintr'o oră, având durată de 60 secunde, și se înseamnă cu 'adică 15' (minute); 2) *fig.* îndată, în scurt timp, — se mai zice și *minunt și minut*; 3) *geometr.* a 60-a parte din fiecare grad al unui cerc; 4) *arhitect.* subdiviziune a modulei; 5) *cancelarie*, notă, însemnare pe scurt după care urmează să se redacteze un act, un proces-verbal, etc.

minută (a) v. (fr. *minuter*). A scrie minuta, notița, după care se va formă un act.

minutar s. n. (dela *minută*). Arătătorul de minute dela un ceasornic.

minuțos, oasă *adj.* și *adv.* (fr. *minutieux* din lat. *minutia*). Amănunțit; cu deamănuntul; cu mult discernământ.

minuțozitate *s. f.* V. *prec.* Observare foarte cu deamănuntul.

mioară *s. f.* (diminutiv dela *mea, meaua*). Oaea în vârstă de un an, mielușea de un an.

mioarcă *s. f.* (onomat. dela *miorc*, strigătul broscuilor). Broscu; *fig. iron.* copil mic, prunc.

miocen, ă *adj.* (gr. dela *meion*, foarte mic; *kainos*, nou). *Geol.* Numirea uneia din cele patru mari diviziuni ale erei terțiare — straturi de pământ *miocene*.

miop, oapă *adj.* (gr. *miops*). 1) Cu vederea scurtă, care vede numai de aproape; 2) *fig.* cel ce nu observă.

miopie *s. f.* V. *prec.* 1) Infirmitatea de a fi miop; scurtime de vedere; 2) *fig.* lipsă de observație; neatenție.

mior *s. m.* V. *mea* și *mioară*. Mielul în vârstă de un an.

miorc! *interj.* (onomat. dela strigătul broscuilor). 1) Strigăt de broscu; 2) plâns sau schincire de copil mic.

miorcăi (a) *v.* V. *prec.* A plânge făcând zgomot ca broaștele — sau ca copilul mic.

miorcăit *s. n.* V. *prec.* Plânsul copilului mic.

miorlăi (a) *v.* (onomat. dela strigătul pisicilor *miorlău*). 1) A scoate strigătul pisicesc *miorlău*! 2) *fig.* a plânge, a se văita, a geme plângând; 3) *fig.* a ruga cu vorbe prefăcute, lingușitoare.

miorlăit *s. n.* 1) Strigăt pisicesc, mieunat; 2) plâns cu gemete; 3) plâns prefăcut.

miorlăitor, oare *adj.* V. *prec.* 1) Care miorlăie; 2) plângător și rugător.

miorlăitură *s. f.* V. *miorlăi*. 1) Acțiunea de a miorlăi *prop.* și *fig.* 2) *iron.* cântare neplăcută.

miosotis *s. n.* (gr. comp. dela *mys, myos*, șoarece și *ous, otos*, ureche — adică, urechea, șoarecelui). *Bot.* Numirea unei flori albastrele cu petale mici ce se mai chiamă *nu-mă-uita*.

mir (1) *s. n.* (gr. *myron*, parfum, sau oleiu miroșitor). 1) *Bis.* Untdelemn sfințit cu a-nume ceremonial și rugăciuni zis și *sf. mir*; 2) untdelemn sfințit cu care preotul unge fruntea credincioșilor când pleacă la eșirea din biserică; 3) *fig.* a da la *mir*, a lovi în cap sau în frunte; 4) a lua *mirul*, a ucide.

mir (2) *s. n.* (dela gr. lat. *myrias*, număr mare, mulțime). 1) Comunitate, mulțime, lume multă; obște; 2) instituție veche, medievală, condusă de un kenez; 3) preot de *mir*,

preot al lunei civile (care nu este călugăr). Și Slavii zic *mir* = lume.

miră (a și a se) *v.* (lat. *mirari*). 1) A exprima mirare, admirație; 2) a provoca admirație; 3) a uimi; 4) a fi nedumerit, a fi surprins; 5) a nu putea crede.

miră (1) *s. f.* (fr. *miere*). Ținta de ochire de deasupra capătului țevei de pușcă (mic adaus de metal); 2) jalon pentru agrimensură.

miră (2) *s. f.* V. *mir*. O gumă miroșitoare din Arabia.

miracol *s. n.* (lat. *miraculum*). Minune; lucru de mirare; lucru supranatural.

miraculos, oasă *adj.* și *adv.* (după forma fr. *miraculeux*). Minunat; supranatural; admirabil.

miraj *s. n.* (fr. *mirage*). 1) Fenomen de optică, prin care obiecte sau vederi de orașe din mare depărtare se reflectează, înfățișând o imagine cu capul în jos; acest fenomen se produce sau pe suprafața câmpurilor de nisip din țările călduroase ca Egiptul, sau pe suprafața mărilor; 2) *fig.* iluzie înșelătoare (u-neori dela Constanța se vede prin miraj Odesa).

mirare *s. f.* (lat. *mirari*, a se miră). 1) Uimire; 2) admirație; 3) nedumerire.

mirat, ă *adj.* V. *prec.* 1) Uimit; 2) nedumerit; 3) surprins.

miraz *s. n.* (turc *miras*). Moștenire (eșit din uz).

miră *s. m.* (daco-gr. din *meirax*, om tânăr sau fecioară tânără). Tânărul șoț în ziua de nuntă.

mirăan, ă *adj.* V. *mir* 2. 1) Din lumea laică, laic; 2) cel ce nu este cleric.

mirăasă *s. f.* (daco-gr. din *meirax*, fată adolescentă). Fata tânără în ziua cununiei.

mirăzma *s. f.* (gr. dela *myron, myros*, parfum, ma, da — foarte). Parfum tare; aromă plăcută.

mirănesc, ă *adj.* V. *mirăan*.

miriadă *s. f.* (gr. *myrias, myriados*). Mulțime nesfârșită, mulțime mare.

miriametru *s. n.* (fr. *myriamètre*, din gr. *myrias*, zece mii + *metron*). Măsură de zece mii de metri.

miriapod *s. n.* (gr. *myrias*, mulțime sau zece mii, *pous, podos*, picior). *Zool.* Clasă de viețâți articulate, având o mulțime de picioare (câte 2 picioare de fiecare articulație).

mirific, ă *adj.* (lat. *mirificus*). Minunat, neobicinut.

miriște *s. f.* (dela *mir* 2, obște, comună). Loc depe care s'a secerat produsele (și care devine obștească, să poată paște vitele).

mirodenie *s. f.* (daco-gr. dela *myron*,

parfum și dare). 1) Aromă pentru bucate; 2) plante ce dau aromă, miros, bucatelor. V. *urn*.

mirodie s. f. V. prec. Zarzavaturi ce dau miros și gust bucatelor: mărar, pătrunjel, leuștean, etc. *Oiten*.

mirosniță s. f. (gr. *myron*, parfum, oleiu parfumat; slav *nositi*, a purta, a duce). *Bis.* 1) Femeile cari aduseră mir ca să ungă trupul lui Christos; 2) martiră; 3) *fig. iron.* femeie ipocrită (Olten.).

miros s. n. (daco-gr. dela *myrosis*, parfumare). 1) Unul din cele cinci simțuri ale omului de a primi senzațiile odorante; 2) senzația percepută de organul mirosului (nas) 3) parfum; 4) putoare; 5) *fig.* percepțiune fină, pricepere repede; 6) adulmecatul cânilor.

mirosi (a) v. V. prec. 1) A primi, a percepe senzațiunile odorante; 2) a răspândi un parfum; 3) a răspândi o putoare; 4) a pricepe repede; a ghici; a simți; 5) a adulmece (cânele).

mirositor, oare adj. V. miros. Care produce miros sau are miros.

miroznă s. f. conf. cu mireazmă.

mirt s. m. (gr. *myrtos*). *Bot.* Arborăș cu floricele mici foarte mirositoare.

mirul (a) v. V. mir. Bis. 1) A unge cu mir; 2) *fig. iron.* a lovi la cap sau în frunte; 3) a se mirui, a primi ungera cu mir (la botez, sau la maslu sau la eșirea din biserică).

miruire s. f. V. mir. Bis. Ungerea cu mir sau ungera cu untdelemn sfințit.

miruță s. f. (dela vorba *miere*). *Bot.* Plantă mirositoare din fam. boraginaceelor; *Trans. limba bouului* — (floarea ei are miere).

misadă s. f. (daco-gr. dela *mesatos*, de jumătate). Pe jumătate cu blană (haină).

mișcă (a și a se) v. (lat. *vexare*, a mișcă, prin forma *viscare*). 1) A clătina; 2) a urni din loc; 3) a îmboldi, a îndemna; 4) a merge; 5) a porni; 6) a nu sta locului sau nemișcat; 7) *fig.* a emoționa; a turbura (sufletul); 8) a se produce ceva; 9) a se agita.

mișcare s. f. V. preced. 1) Clătinare; 2) urnire; 3) plecarea, pornire; 4) agitație, turburare; 5) emoție; 6) transferare, mutare; 7) mers; 8) circulație; 9) *fig.* însuflețire; 10) funcțiunea unei mașini.

mișcat, ă adj. V. mișcă. 1) Clătinat; 2) urnit; 3) pornit; 4) turburat; 5) emoționat.

mișcător, oare adj. și adv. Care mișcă *propr.* și *fig.*

mischet s. n. (diform din fr. *muscade* (raisin). Strugure de speță parfumată, cu miros tare.

mișcurici s. pl. pop. mold. Păduchi (mișcători); viermi.

mișel s. m. (lat. *misellus*, nenorocit, serman, slab — diminutiv dela *miser*). Mizerabil, ticălos; — în limbajul vechiu însemna: sărac, serman (ca *miser* latin).

mișelesc, ească adj. V. prec. De mișel; ticălos detestabil.

mișelește adv. V. prec. Mizerabil; laș; perfid.

mișelle s. f. V. mișel. Faptă de mișel, de ticălos, de netrebnic; faptă detestabilă de laș.

mișelnic, ă adj. V. mișelesc.

mișină s. f. V. mișună. Loc unde se produce, de unde izvorăște, unde este mare mișcare, — a *găsit o mișină de bani*. pop.

misionar s. m. (lat. dela *mitto*, *missi*, *mitere*, a trimite). *Relig.* Preot sau călugăr trimis ca să convertească la creștinism pe cei de altă religie.

misir s. m. (cuvânt oriental). Denumirea unei spețe de cai din Egipt.

misit s. m. (gr. *misthos*, angajat cu plată). Samsar; interpus, intermediar de afaceri.

mistie s. f. V. prec. Ocupația misitului; serviciu făcut de misit; plata unui serviciu de misit.

misliune s. f. (lat. *missio*, *missioni*, trimitere), 1) Însărcinare de a face ceva; 2) delegațiune, compusă din mai multe persoane, trimisă cu o anume însărcinare; 3) menire; obligațiune.

misivă s. f. (fr. *missive*, din lat. *missus*, trimis). Scrisoare de afaceri ce trebuie trimisă îndată.

mister s. n. (gr. *mysterion*). 1) Taină; 2) lucru neînțeles sau necupins cu mintea; 3) *relig. dogmă* sau act religios care nu poate fi cuprins cu rațiunea; 4) secret, lucru tănuț.

misteric adj. V. prec. Misterios.

misterios, oasă adj. și adv. V. prec. Tainic, ascuns; *fig.* fățarnic.

mistic, ă adj. (lat. *mysticus* din gr. *mysterion*). 1) În formă de mister; tainic; 2) cu viață misterioasă și aplecat spre idei mistice; 3) *lter.* cu figuri alegorice.

misticism s. n. (fr. *mysticisme*). Doctrină filosofică sau religioasă, după care perfecțiunea consistă într-o contemplațiune ce ajunge până la extas și unește pe om cu Divinitatea.

misticitate s. f. (fr. *mysticité*). Caracteristica de a fi mistic.

mistică (a) v. (după fr. *mystifier*). A induce n eroare; a înșelă; a trage pe soară; a ascunde adevărul.

mistificare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a mistifica.

mistificator *s. m. V. mistifică.* Cel ce mistifică.

mistreț *s. m.* (lat. din *mixtus*, amestecat, împreunat, făcut *mixtrex*, care împreună). 1) Porc de parte bărbătească ce nu este castrat și servește la reproducere; — vier; 2) porc sălbatic; ca *adj. mistreț, eață*, amestecat, sălbatic (la gust) *mere mistrețe*.

mistris *s. f.* (daco-gr. dela *mystron*, lingură). Instrument de fer, cu care zidarul ia mortarul (tencuiala) cu o lingură, și 'l pune pe cărămizi sau pe zid.

mistui (a) *v.* (lat. dela *mixtio*, acțiunea de a amesteca). 1) A absorbi; 2) a digera alimentele; 3) a consuma totul; 4) a distruge cu totul; a ascunde tot; a nu *mislui*, a nu digera alimentele; *fig.* a nu putea suferi sau admite ceva, sau pe cineva. — (Și ungurec *emészteni*).

mistuire *s. f. V. prec.* 1) Digestie; 2) consumare, distrugere totală; 3) *fig.* suportare, tolerare.

mistuit, *ă adj.* 1) Digerat; 2) consumat, distrus; 3) ascuns de tot.

mistuitor, *oare adj.* Care mistuește, consumator; distrugător.

mișui (a) *v.* conf. cu *mișună*.

mișună *s. f. V. mișină*.

mișună (a) *v.* (lat. dela *mitto*, *miși*, *misum*, cu înțelesul vechiu latin, a porni, a lăsa să meargă, a da drumul). 1) A mișca într'una, cu grămada; 2) a ieși, a izvorî (mulțime, în număr mare); 3) a mișca, a fi în neconștință mișcare, în neastâmpăr; *mișună lumea*.

mișunel *s. m. V. prec. Zool.* Numirea unui mic animal rozător, zis și *hârclioș*.

mit *s. n.* (gr. *mythos*, închipuire, născocire). 1) Povestire închipuită, ce descrie timpuri și fapte eroice ale diferitelor popoare; 2) tradiție despre un fapt real, păstrată sub forma de alegorie; 3) *fig. poveste*.

mită *s. f.* (lat. dela *mitigo*, are, a îndupleca). Baciș, dar de bani pentru a corupe, a cumpăra conștiința cuiva; corupere de conștiință. — Și slav *myto*.

miță și pl. *mițe* (lat. *missa*, slobodă). Șuvițe de lână ce atarnă.

mitarnic, *ă adj.* Care primește mită, coruptibil; *nemitarnic*, neînduplecat.

mi-te *adv. biser.* (comp. *mî* (mie) și *te* pe tine). Însemnarea acestui adverb ar fi; *judecă, socotește, bagă-seamă*, de ex. dacă *mi-te* și eu așa face ca tine, ce-ar fi?; *dă mi-te* 'noace — vino la mine, tu.

miteluri sau **mittele** *s. f.* (lat. *mitella* =

legătură pentru mână). Mănuși fără degete (și fr. *mitaine*).

mitic, *ă adj. V. mit.* De mituri, despre mituri.

mititel, **mititică** sau **mititea** *adj.* (daco-gr. dela *mitos*, fir, și lat. *talis*, *tale*, așa, astfel). 1) Foarte mic, foarte mărunț; 2) foarte scund; 3) s. copil sau copilă mică; 4) *fig. mititelul*, diavolul; 5) pl. *mititei*, cărnați mici, crenvurți.

mitoc *s. n. V. metoc*.

mitocan *s. m.* (daco-gr. dela *metoikos*, *metoikon*, strein care vine și se așează în marginea orașului). Această numire s'a dat locuitorilor dela marginea orașelor, mahalagiilor, mai ales în jurul Bucureștilor (în vechia Atenă așa se numeau streinii ce se așezau în jurul cetății și plăteau o taxă); numirea de *mitocan* este puțin cunoscută în marea mulțime a poporului român și are însemnarea de *om grosolan*, cu apucături grosolane, *mojic*.

mitocancă *s. f. V. preced.* Femea a mitocanului; femea grosolană, *mojică*.

mitocănesc, *ească adj.* De mitocan, ca la mitocani.

mitocănește *adv.* Ca mitocanii, grosolan.

mitocănie *s. f.* Purtare sau vorbă grosolană, de mitocan.

mitocănimie *s. f.* Mulțime de mitocani; locuitorii din mahala cu deprinderi grosolane.

mitocosi (a și a se) *v.* (lat. dela *mixtus* (mixticus) amestecat, nelămurit). A amesteca; 2) a întina; 3) a încurcă; 4) a turbura un lichid. *Olt.*

mitocoseală *s. f. V. prec.* Turbureală; încurcătură; întinare. *Olt.*

mitocosit, *ă adj. V. prec.* Încurcat; turburat; amestecat; întinat; făcut în neregulă și rău. *Olt.*

mitologie *s. f.* (gr. *mythos*, mit; și *logos*, vorbire). 1) *Antic.* Istorie fabuloasă despre viața zeilor, semizeilor și a eroilor din antichitate; 2) știința despre miturile diferitelor popoare dela cele mai vechi și până la cele mai noi; 3) carte ce tratează despre mituri.

mitologic, *ă adj.* Care privește mitologia, despre mitologie.

mișos *s. f. pl. V. miță*. 1) Cu mițe, cu suvițe de lână; 2) *fig. iron.* cu părul lung netuns.

mitră (I) *s. f.* (gr. *mitra*, diademă). Ornatul arhieresc de pus pe cap, în timpul când slujește arhierul, episcopul sau mitropolitul precum și archimandriții, când au acest drept.

mitră (2) s. f. (gr. *metra*). Matrice, organ genit. fem.

mitralieră sau mitralieză s. f. (fr. *mitrailleuse*). Milit. Armă de foc, cu care se poate trage repede unul după altul un mare număr de proiectile.

mitralii s. f. pl. (fr. *mitrilles*). Milit. Încercătura de fer ce se pune în tunuri sau în obuze.

mitrat adj. V. mitră, 1. Cel ce poartă mitră.

mitrică s. f. (lat. dela *matrix, matricis*, matcă). Registru de nașteri și de botez, din care se scoteau biletele de stare civilă a nașterilor, în timpul mai vechiu.

mitropolie s. f. (gr. dela *metropola*, din *mētēr*, mamă; *polis*, oraș — oraș capitală). Bis. 1) Biserica principală din orașul de capitală unde își are reședința și unde oficiază mitropolitul; 2) demnitatea și autoritatea de mitropolit; 3) cancelaria mitropolitană.

mitropolit s. m. V. preced. Bis. Șeful bisericesc care are reședința într-o capitală și are sub jurisdicțiunea sa mai mulți episcopi; *mitropolitul primat*, mitropolit ce stă în capitala țării, el este și președinte al sf. sinod (acum făcut patriarh).

mitropolitian, ă adj. V. prec. Al mitropolitului; de mitropolit sau al mitropoliei.

mitui (a) v. V. mită. A da mită, a corupe prin mită (mai ales pe un funcționar public).

mituire s. f. V. mită. Corupere prin mită.

mituit, ă adj. V. prec. Corupt prin mită. **mituitor s. m.** Cel ce dă mită, cel ce corupe prin mită.

mixt, ă adj. (lat. *mixtus*). Amestecat, de mai multe feluri; de mai multe neamuri.

mixtilinju, e adj. (din *mixt* și *linie*). Ce este format din linii drepte și curbe sau frânte.

mixtură s. f. (lat. *mixtura*, amestec). Farm. Medicament lichid format din diferite substanțe.

miză s. f. (francez *mise*, din lat. *missa*, pusă, așezată). 1) Partea ce se pune într-o asociație; 2) suma de bani ce se pune la mijloc în jocul de cărți.

miză (a) v. V. prec. A depune miza la jocul de cărți.

mizantrop, oapă adj. (gr. *misein*, a urî; *anthropos*, om). Cel ce urăște oamenii; cel ce stă retras de societate, de lume.

mizantropic, ă adj. De mizantrop, sau de mizantropie.

mizantropie s. f. V. prec. 1) Predispoziție sufletească de a nu iubi oamenii sau de a

fugi de societate, de lume; 2) displăcere de a fi sociabil.

mizenă s. f. (fr. *misaine*) Marin. Catargul din față al unui vapor.

mizer, ă adj. (lat. *misere*, nenorocit). Nenorocit, sărac.

mizerabil, ă adj. (lat. *miserabilis*, vrednic de milă, de plâns). 1) Netrebnic, ticălos; 2) mișel; 3) răutăcios; 4) rău, neprielnic; 5) urît — *timp mizerabil*.

mizericordie s. f. (lat. *misericordia*). Milă, îndurare, compătimire.

mizericordios, oasă, adj. și adv. v. prec. Cu milă, cu îndurare sau cu compătimire.

mizerle s. f. (lat. *miseria*). 1) Nenorocire; 2) sărăcie f. mare; *fig. a face mizerii*, a face șicane, contrariatăți.

măclu s. n. V. îmblăciu.

mladă s. f. (slav. din *mlad* (molod)=tânăr; dar pare înrudit și cu gr. *malatto*, a muia). 1) Lăstar, vâstar, odraslă; 2) răchită tânără, mlădioasă, din care se împletește coșuri.

mlădiă (a și a se) V. preced. 1) A îndoi, a curbă; 2) a face flexibil; 3) a muia, a face mafeabil; 4) *fig. a se mlădiă*, a cedă, a se acomoda.

mlădiere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a mlădi; 2) flexibilitate.

mlădios, oasă adj. și adv. V. mlădiă. Cu mlădiere; suplu, flexibil; care se poate îndoi, curbă.

mlădiță s. f. V. mladă. 1) Mică mladă; 2) *fig. lăstar*; 3) copil, urmaș.

mlădiu e adj. V. mlădios.

mlajă s. f. (slav dela *mladja*, tânără). Răchită tânără, nuelușă, lăstar de răchită, bună pentru împletit coșuri. *V. mladă.*

mlăștină s. f. (dela *mâl*, *mâlos*, *mâlcoștină* V). Noroiu, mocirlă, loc noroios, baltă mică și noroioasă.

mlăștinos, oasă adj. Cu mlăștini.

mnemonic, ă adj. (fr. din gr. *mnēmē*, memorie). Privitor la memorie.

mnemonică s. f. V. prec. Artă de a ajuta și a cultiva memoria.

mnemotehnică s. f. (gr. *mnēmē*, memorie; *tekhnē*, artă). *V. mnemonică* — artă de a memora.

moacă s. f. V. moață. 1) Numirea unui pește mic cu capul mare; 2) mormoloc — forma primă a broaștei; 3) *fig. iron.* femeie cu foarte multe broboade pe cap, sau ridicol îmbrobodită; *extins.* fată sau femeie proastă sau ridicolă; 4) măciucă de lovit.

moachie s. f. V. moacă 3.

moacre s. f. și adj. (lat. dela *macer*; *macerum*, slab, uscățiv). Cereșe pietroase, tari.

moagă s. f. (scurtat din *măgălie*). Măciucă, ciomag cu măgălie.

moale adj. și adv. (lat. *mollis, molle*). 1) Ne rezistent; 2) slab, nedurabil; 3) încet-domol; 4) maleabil, flexibil; 5) fără vigoare; 6) fraged; 7) afânat, nu vărtos; **moalele capului**, creștetul moale al craniului (la copii).

moar s. n. (fr. *moire*, citat moar). Stofă de mătăasă cu felu ite ondulații — ape, din țesutura ei.

moară s. f. (lat. *mola*, moară). 1) Fabrică sau mașină de măcinat făină; 2) mașină de măcinat piper, cafea, etc.; 3) fig. **moară hodorogită** (sau **spartă**), cel ce vorbește prea mult și tare; 4) *ca'n moară*, cu zgomot f. mare.

moarat, **ă** adj. V. **moar**. 1) Cu ondulații sau ape ca moarul; 2) cu moar.

moare s. f. (lat. *muria*, saramură). 1) Saramura, apa sărată în care s'a murat varza sau curechiul, ori castraveții; 2) fig. acritură.

moarte s. f. (lat. *mors, mortis*). 1) Încetarea din viață, deces; 2) ființă imaginaată de superstiții poporului, purtând o coasă și care ia viața, sufletul omului; 3) fig. **limbă ce moarte**, ultima dorință a muribundului; 4) **a trage de moarte**, a fi în agonie; 5) pedeapsa capitală; 6) fig. cauză de distrugere; 7) substanță ucigătoare.

moașă s. f. (dela *moș*, bătrân, fem. *moușa*, bătrâna). 1) Femeie care asistă la nașteri și știe prescripțiile de igienă și alte dafine privitoare la nașteri; 2) femeie bătrână, matusă.

moaște s. pl. (lat. dela *mos*, datină; *stostare*, a păstră). 1) Rămășițe ce se păstrează cu sfințenie; 2) bis. **fărămiță** din oasele vre unui sfânt, ce se pune în lăuntru piciorului ce susține sf. masă din altarul oricărei biserici, sau se coasă în *antemis*. (greșit s'a crezut că e vorbă slavă de a *mog, mogașcu moșni*, putere).

mobil, **ă** adj. și s. n. (lat. *mobilis*). Mișcător; care se poate mișca, muta.

mobilă s. f. (după fr. *meuble* dela lat. *mobilis*, ce se poate muta). 1) Totalitatea obiectelor ce servesc pentru folosința sau împodobirea locuinței; 2) ori ce obiect de folosință sau podoabă a locuinței: scaun, pat, dulap, etc.

mobilă (a) v. V. **mobilă**. A așeza mobilă într-o casă; a împodobi cu mobilă casă.

mobilare s. f. V. **prec**. Acțiunea de a mobilă.

mobilat, **ă** adj. V. **mobilă**. Cu mobilă.

mobiliar, **ă** adj. (din lat. *mobilis*, miș-

cător). De avere mișcătoare; privitor la avere mișcătoare — **avere mobiliară**, avere de vite, unelte, mașini, etc.

mobilier s. n. (fr. *mobilier*). Totalitatea mobililor — obiectelor mișcătoare — dintr-o casă, magazin, etc.

mobilitate s. f. (lat. *mobilitas*). 1) Ușurință, putință, îndămnare sau repejune de mișcare; 2) stare de continuă mișcare.

mobiliză (a) v. (fr. *mobiliser*, după lat. *mobilis*, mișcător) **Milit**. A adună și pune în mișcare oastea pentru a porni la războiu.

mobilizare s. f. V. **prec**. Acțiunea de a mobiliza.

mocan s. m. (daco-gr. dela *muchon*, din fundul, din crăpăturile munților). 1) Păstor din munți; 2) fig. **iron**. țeran grosolan.

mocăncă s. f. Femea unui mocan.

mocănesc, **eachă** adj. V. **prec**. 1) De mocani; ca la mocani, ca la păstorii din munți; 2) speță de oi **mocănești**; de porumb, etc.

mocătime s. f. V. **mocan**. 1) Mulțime de mocani; 2) locuri unde loques mocani.

mocârțan s. m. (diformare din vorba *mocan*). Mocănoiu, mocan mare sau grosolan.

mocirlă s. f. (lat. comp. *macer* + *lavo*: *macer*o, a muia în apă, și *lavo*, a udă). Baltă norioasă, baltă cu glod; mlaștină. (Însuși slavul *moerii* are bază în lat. *macer*o).

moerilos, **oasă** adj. Cu bălți de noroiu; cu noroiu sau cu mlaștină.

moenl (a) v. (daco-gr. dela *mochleō*, a închide). 1) A stagna; 2) a sta închis, ascuns în sine; (de ex. a sta focul aprins, dar fără să ardă bine; a sta oala la foc, dar a întârzia să fiarbă); 3) fig. a reține în sine supărarea sau mânia; 4) a se menține cărbunii aprinși sub cenușă.

moenit, **ă** adj. și adv. V. **prec**. 1) Pe încetul, pe infundat; 2) tăcut, ascuns.

moefan s. m. (daco-gr. comp. din *mōkos*, ridicol; *fanos*, vădit). 1) Om ridicol; țeran ridicol; 2) om parvenit, ajuns, dar cu deprinderi proaste, urâte.

mocoșl (a și a se) v. (daco-gr. dela *mog*os, lucrare anovioasă). 1) A face ceva anevoie și pe încetul; 2) a se pregăti pe încetul și anevoie.

mocoșit (ă) adj. V. **prec**. Tardiv, încet. **Mold**.

mod, **moduri** s. n. (lat. *modus*, fel, chip). Fel, chip, de a fi. **Gram**. felul cum un verb exprimă acțiunea ori starea.

modă s. f. (fr. *mode*, după lat. *modus*, fel, chip). 1) Felul de a se îmbrăca, sau de a face și a purta îmbrăcămintea; 2) felul de a

se purta; 3) obiceiul timpului; 4) felul de a croi haine.

modal, ă adj. V. prec. Gram. Relativ la mod sau la modalitate.

modălcă s. f. (diform din *motolcă* V.) 1. Ghem, motolcă; 2) umflătură; ghindură; 3) buboiu.

modălcos, oasă adj. Cu modălci.

modalitate s. f. (fr. *modalité* după lat. *modus*, chip, fel): 1) *Filosof.* Proprietatea ce au substanțele și acțiunile de a fi, de un fel oarecare; 2) chip, fel de a lucra sau de a fi; circumstanță, împrejurare; 3) *Muzic.* Felul cum trebuie cântat.

modărlan s. m. (lat. *modus*, chip; *urlans*, urlător). Om prost și gălăgios; moic, gălăvitor. — (înțelesul prim *animal ce urlă*).

model s. n. (itał. *modello*, din lat. *modus*, chip, fel). 1) Obiect ce servește ca să fie imitat sau reprodus prin desemn, etc.; 2) tipar după care se croiește sau se lucrează ceva; 3) *artist.* persoană ce servește pictorilor sau sculptorilor spre a face studii sau spre a face o operă picturală sau sculpturală; 4) *fig.* persoană cu calități deosebite ce merită a fi imitate, *model de cumințenie, de cinste.*

modelă (a) v. (fr. *modeler* V. și *model*). 1) *Sculpt.* A face din ceară sau din humă chipul unui obiect sau unei ființe, și după care urmează să se facă o statuie sau o operă sculpturală; 2) *fig. pict.* a redă relieful prin umbre; 3) *fig. gen.* a acomoda, a adapta, a potrivi după altul.

modelare s. f. V. prec. Acțiunea de a modela.

modelat, ă adj. V. modelă. 1) Făcut din ceară sau din humă; 2) umbrat și redat în relief prin umbre; 3) *fig.* acomodat, potrivit după altul.

moderă (a și a se) v. (lat. *moderari*). A stăpâni, a înfrâna, a se potoli, a face cu cumpăt.

moderat, ă adj. V. prec. Încet, potolit, măsurat; *adv.* cu încetul, cu măsură, potolit.

moderațiune s. f. (lat. *moderatio*). Înfrânare, cumpătare, potolire.

moderato adv. (italian). *Muzic.* Cu tact moderat, liniștit, nu repede.

moderator, oare adj. și s. (lat. *moderator*). Cel ce potolește, înfrânează.

modern, ă adj. (germ. *modern*, din fr. *mode* și lat. *modernus* dela *modo*, de curând, acum). 1) Ceeace este după moda actuală; 2) ceea ce este acum de curând. *Istoria modernă*, istoria dela căderea Constantinopolului (1453) până la revoluția fran-

ceză (1789); *invățăământ modern*, care învăță limbi actuale; *imbrăcămintă modernă*, așa cum se poartă acum, cum este moda.

modernitate s. f. V. prec. Caracterul, felul de a fi modern.

moderniză (a și a se) v. (fr. *moderniser*. V. *modern*). 1) A face sau a deveni modern, adică după cum se obișnuiește acum de curând, în timpul mai nou; 2) a se purta după moda cea mai nouă; 3) *fig.* a se civiliza.

modernizare s. f. Acțiunea de a, sau a se moderniza.

modest, ă adj. (lat. *modestus*). Cumpătat; nepretențios; cuviincios; *adv.* cu cumpătare; cu bună cuviință.

modestie s. f. (lat. *modestia*). 1) Cumpătare; 2) bună cuviință; 3) rușinare.

modic, ă adj. (lat. *modicus*). 1) Potrivit, măsurat, cumpătat; 2) de puțină valoare.

modicitate s. f. (lat. *modicitas*). 1) Cantitate sau sumă potrivită; 2) valoare puțină.

modifică (a se) v. (lat. *modificare*). 1) A schimbă forma, calitatea sau măsura; 2) a face într'alt fel, a transformă; 3) a aduce schimbări (la legi, lucrări, etc.).

modificare s. f. V. prec. Schimbare într'alt fel.

modificator, oare adj. V. prec. Care modifică, care schimbă într'alt fel.

modistă s. f. (fr. *modiste*). Care face sau vinde lucruri de modă, în special care face, vinde și repară pălării pentru dame.

modoran s. m. (lat. dela *motor*, mișcător, nestabil). Poreclă dată *țiganilor cerșetori* și nomazi.

modoranie s. f. V. prec. Purtate sau vorbă ordinară, ca de țigan.

modorogi (a) v. V. *mogorogi*.

modulă s. f. (lat dela *modus*, măsură; *modula*, măsurică). *Architect.* Unitate convențională de măsură pentru a stabili înălțimea coloanelor și a proporțiilor diferitelor părți ale unui edificiu; de ordinar o modulă este cât o jumătate din diametrul dela bază a fustului coloanei.

modulațiune s. f. (fr. *modulation*). *Muzic.* 1) Ondulațiunea vocej; 2) arta de a conduce armonia și cântul succesiv în felurite chipuri corect și plăcut.

mofluz, ă adj. și s. (gr. comp. din *mō*, exclamare de supărare, și *flazō*, a se rupe cu zgomot — așa ziceau cei înșelați de un flit, ca și în vorba *banc-ruta*, a rupe tețgheaua V.) 1) Falit; cel ce nu mai poate plăti; 2) *fig.* om sărăcit.

moftuzi (a) v. V. prec. 1) A ajunge falit, a da faliment; 2) *fig.* a sărăci.

moft *s. n.* (daco-gr. dela *mochthos*, dificultate, anevoiță). 1) Dificultate de gust (care nu admite, nu primește oice și oricum) întrebuințat mai mult la plural *mofturi* *V.* și *mofturos*; 2) lucru de nimic; *pl. mofturi*, nimicuri; 3) *fig.* palavă, vorbe neserioase, sau anevoie de crezut. «*Moftul român*», revistă umoristică și critică (1893).

moftangiu *s. m. V. prec.* 2 și 3. 1) Cel ce spune mofturi, sau lucruri anevoie de crezut; 2) palavragiu; farsor; 3) mofturos.

moftangioaică *s. f.* Femenin dela *moftangiu*.

mofturos, oasă *adj.* și *s. (v. moft și gr. mochtēros, anevoiros, răutăcios)*. 1) Care face mofturi, dificultăți; 2) anevoie de mulțumit; 3) pretențios; 4) *fig.* supărăcios.

mogâldeață *s. f.* (daco-gr. comp. din *megalē*, înaltă, ridicată; *daseia* tufosă). 1) Șomoic de paie legat pe un par, drept sperietoare pentru păsări; 2) chip de om, înjhebat prin haine puse pe niște bețe, ce se așază în grădini ca să sperie pasărilor; 3) *fig.* ațâțare, sperietoare; 4) claic de fân neregulată, urâtă; 5) ridicătură, umflătură mare.

moglan *s. m.* (daco-gr. din baza *megalēion*, mare, nalt). 1) Om puternic și mare la corp; 2) om mare la corp și prostănac.

mogorogi (a) *v.* (lat. din *modus*, fel, chip; *rogo* sau *rogito*, a ruga, a face rugăciune). 1) A vorbi înfundat, repede și neînțeles (cum zice o rugăciune); 2) a bolborosi, a bodegăni; 3) a vorbi singur cu sine. *V. modorogi*.

mohor *s. n.* (daco-gr. dela *mauroō*, a întuneca). *Bot.* 1) Iarbă naltă care face un fel de spic de culoare roșcată închisă; 2) nutreț pentru vite din felurite plante mai mari decât iarba obicinuită.—Și slavii au acest cuvânt.

mohori (a se) *v.* (daco-gr. dela *mauroō*; a întuneca). 1) A se întuneca *propriu* și *fig.*; 2) a se întrista la față, a se posomorî; 3) a se înoră; 4) a lua o culoare închisă sau înfățișare tristă.

mohorît, ă *adj. V. prec.* 1) Întunecat; 2) de culoare roș-inchisă; 3) posomorît.

moină *s. f.* (lat. comp. *molle*+*ineo*, moale a începe, a face). 1) Începutul de muiere a gerului; 2) pământ, câmp moale, apos; 3) desghețat.

moină (a se) *v. V. prec.* A se face moină. **moinos, oasă** *adj.* 1) De moină, de desgheț; 2) umed.

moișcă *s. f.* (dela vorba *muia*—din moale). *Zool.* Numirea peștișorului mic ce se ascunde printre pietre, foarte vioiu în apă, dar care scos la aer, îndată rămâne moale; se mai zice *vârlugă* și *zvrălugă*.

mojdeiu *s. n. V. mujdeiu*.

mojdrean *s. m.* (rom. din vorba *must, mustrean*). *Bot.* Numirea arborelui ce seamănă cu frasinul și care crește repede.

mojic, ă *adj.* (slav. dela *mujik*, țeran). Foarte grosolan; bătăran; rău crescut.

mojicesc, ească *adj. V. prec.* De mojic, ca de mojic.

mojicește *adv.* Ca un mojic.

mojicie *s. f. V. mojic*. 1) Purtare de mojic; 2) grosolanie; 3) afront — *mi-a făcut o mojicie*.

mojitime *s. f.* Mulțime de mojici.

molar, ă *adj.* (lat. *molaris*, de moară). *Anat.* Măsele sau dinții cari macină, mestecă alimentele.

moțșă *s. m. V. moișcă și mihalț*. *Zool.* Numirea unui pește alb, mic.

molatic, ă *adj. și adv. V. moale*. 1) Cam moale, cam lenș; 2) cam încet la mișcări.

molcom, ă *adj.* (lat. *molle*+*cum*, cu încetul). 1) Pe încetul; 2) pe tăcute.

molcomi (a) *v. V. prec.* A înceteni; a potoli; a domoli; a liniști; a tăcea.

moldă *s. f.* (lat. comp. *mola*, moara; *do, dare*, a da). Albia în care moara dă făina; zisă și *căpistere*.

moldovean, că *adj.* (dela țara Moldovei și de la râul Moldova—din lat. *mollis, molle*, moale, mîl, nămol; și *do, dare*, a da, — rîu ce revarsă nămol). 1) Locuitor din țara Moldovei; ce este din Moldova.

moldovenesc, ească *adj.* Din Moldova; al moldovenilor.

moldovenește *adj.* Ca în Moldova, sau ca la moldoveni.

moldovenism *s. n.* 1) Vorbire în dialect moldovenesc; 2) vorbă întrebuințată numai în Moldova; 3) caracter moldovean.

moleculă *s. f.* (fr. *molécule* dela lat. diminutiv din vorba *moles*, bulgăre, bucată). Cea mai mică părțică din materia ce compune un corp.

molecular, ă *adj.* De molecule; privitor la molecule.

moleșeală *s. f. V. moleși*. 1) Înmuire; moliciune în corp; slăbire de puteri; 3) timp moleșitor.

moleși (a și a se) *v.* (lat. dela *mollis*, moale). 1) A înmuia; a (se) lăsa moale; 2) a încetini; 3) a se enevi.

moleșire *s. f. V. prec.* Acțiunea sau faptul de a (se) moleși.

moleșit, ă *adj. V. prec.* 1) Devenit moale; 2) slăbit de puteri; 3) lenevit.

moleșitor, oare *adj.* Care produce moleșeală.

molfăi (a) v. (lat. *mollis*, a sărămă; *fol-lis*, obraji sau gura umflată cu aer). 1) A mesteca alimentele cu gura plină, umflată; 2) a mesteca mult de tot spre a muia alimentele.

molfăiată s. f. V. prec. Acțiunea de a molfăi.

molciune s. f. V. moleși. 1) Faptul de a fi moale; 2) moleșeală; 3) lenevire.

molid s. m. V. molift.

molie s. f. (daco-gr. dela *molyō*, a toci, a roade și a muia). 1) *Zool.* Insectă care se face unde e umezeală și care roade și strică țesăturile de lână, blănuri, etc.; 2) *fig. iron.* om moleșit la vorbă și la lucru.

molift s. m. (daco-gr. dela *molyudos*, plumb, — prin analogie cu flexibilitatea scândurilor de molift). *Bot.* Numele unei specii de brad mai durabil de cât bradul ordinar — cu calitatea că scândurile și șindrila, din acest lemn sunt flexibile cum nu este alt lemn.

moliftă s. f. diform din *moliftă*.

molimă s. f. (daco-gr. din prefix *ma* (diform *mo*) particula afirmativă — da, sigur, și *lemma*, ceea ce se prinde, se ia). Contagiune; prinderea și luarea boalelor dela un individ la altul.

molipsi (a și a se) v. (daco-gr. din prefix *ma* (diform *mo*) particula afirmativă — da, sigur, și *lēpsis*, prindere, luare). 1) A contagia, a se lua boala de la un individ la altul; 2) a se contamina, a se răspândi o boală; 3) *fig.* a lua o deprindere (mai ades rea).

molipsire s. f. V. preced. 1) Contagiune, luarea boalei; 2) *fig.* luarea unei deprinderi dela altul.

molipsitor, oare adj. V. prec. Contagios, care se ia, se răspândește (boală).

moliftă s. f. (slav dela vorba *moliti*, a rugă). *Bis.* Rugăciune bisericească scută, sau rugăciune anume pentru cazuri din viață. (verbul slav *moliti* pare format în epoca primă creștină din lat. *mollis*, *mollitum*, *molli-re*, a îmblânzi (pe D-zeu, după cum trebuiau îmblânzi zefii păgâni); însă daco-latinii au avut verbul *rogare*; iar *molifta* a venit în l. rom. numai când sau tipărit cărțile de rugăciuni).

moliftelic s. n. (slav dela *moliti*, a rugă) *Bis.* Carte de rugăciuni bisericești, pentru felurite cazuri din viață. *V. prec.*

moloșag s. n. (lat. din *mollis*, moale). 1) Început de înmuiere a gerului; 2) desgheț; 3) timp căldicel și umed.

moloșit, ă adj. V. moleși.

molotru s. m. (lat. diformat din *molitor*

(din *molitor*) care întărește). *Bot.* 1) Numirea dată plantei zisă și *mărar*; 2) numirea plantei zise sulcină (în alte localități).

moloz sau moluz s. n. (lat. dela *molo*, a măcina, a ișiși). 1) Tencuială sfărâmată, amestecată cu cărămizi sfărâmate provenite din dărâmarea unui zid; 2) tencuială aruncată și sfărâmată de cărămizi rămase din timpul când se face un zid.

molusc s. m. (lat. dela *mollusca*, nucleu cu coaja moale). *Zoll.* Numirea animalelor mici și moi, fără vertebre, cum sunt stridiile și altele; moliștii au creier, inimă și aparat digestiv; mulți din ei sunt hermafrodiți.

momăle s. f. (arab dela *munia*, corp mort și îmbălsămat, care apoi se întărește și stă țeapăn). 1) Păpușă mare, făcută din îmbrăcăminte de om, umplută cu paie, cu scopul de a speria pasările din grădini și ogoare; 2) *fig. iron.* om care stă nemișcat, țeapăn; 3) păpușă sperietoare; 4) par de hotărnicie cu un mănunchiu de paie legat în vârf.

momelă s. f. V. momi. 1) Lucru care atrage, ademenește, ispitește; 2) mâncare ce se pune în cursă, pentru a atrage vânaul, sau în plasă pentru a ademeni peștele; 3) mâncare ce se aruncă în anume loc într-o apă, ca să se deprindă a veni acolo pești; 4) *fig.* ademenire; tentațiune, atragere.

moment s. n. (lat. *momentum*). Clipă, timp scurt; *la moment*, îndată; *din momentul ce*, îndată ce.

momentan, ă adj. și adv. V. prec. 1) De o clipă, de foarte scurt timp; într'o clipă, îndată; 2) *f. repede.*

moni (a) (daco-gr. din *mōmal*, dela *maō*, a dori cu ardoare). 1) A ademeni, a atrage (prin a face să dorească, să poftesă ceva); 2) a atrage prin înșelăciune.

momire s. f. Acțiunea de a momi.

moniță s. f. 1) Ca și vorba *mămuță*; 2) mai are însă însemnare *plur.* glande genitale la miel; 3) pilaf de niichi sau măruntaie de vițel (aceste două din lat. *mamma*, *ae, is.* gurguiuri, țate).

monițarie s. f. V. prec. 1) Strămbătură sau faptă rea ca de mămuță; 2) *fig.* imitare ridicolă.

monadă s. f. (fr. *monade*, dela gr. *monas*, *monados*, unitate). Cuvânt științ. întrebuințat în sistemul lui Leibniz și însemnând: substanță simplă, activă, indivizibilă din care sunt compuse toate corpurile. *Zool.* Ființă mică, microscopică, cea mai simplă dintre viețuitoare.

monah s. m. (gr. *monachōs*, singur). *Bis.*

Călugăr care nu este căsătorit, ci trăiește singur la mănăstire.

monahal, *ă adv. și adj.* 1) De monah, despre manahi; 2) ca la monahi.

monahism *s. m.* 1) Casta sau tagma monahilor; 2) instituțiunea monastică; 3) călugăria.

monarh *s. m.* (gr. comp. *monos*, singur; *archos*, cel ce comandă, șef). Căpetenia, șeful unic al unei țări; suveran.

monarhic, *ă adj.* Care aparțin monarhului sau monarhiei; de monarh; al monarhului.

monarhie *s. f.* (gr. *monarkhia*, V. și *monarh*). 1) Țară în care șeful statului este un monarh, adică singur conduce, comandă; 2) sistemul de guvernare cu un șef unic al statului; *monarhie constituțională* în care puterea de conducere a țării se împarte între suveran și parlament.

monarhist, *ă adj. și s.* 1) Care ține sau se raportă la sistemul de guvernare printr'un monarh; 2) cel ce ține la monarh.

monastic, *ă adj.* V. *monah* și *mănăstire*. De mănăstire, mănăstiresc sau monahal — disciplină, viață, etc.

mondir *s. n.* (rus *mondir*). *Milit.* 1) Tunică de uniformă rusă, cu guler ridicat foarte înalt, cum se purta la începutul sec. 19-lea; 2) haină de uniformă militară din timpul ocupației ruse în Principatele române.

monedă, corect *monetă s. f.* (lat. dela *Moneta*, poreclă a zeiței Junona, al cărei templu în Roma era aproape de monetărie). Ban, pară, cu care se poate cumpăra.

monetar, *ă adj.* De monete, privitor la bani.

monetărie *s. f.* V. *monetă*. Fabrica unde se fac banii.

monitor *s. n.* (fr. *moniteur*, din lat. *monere*, a avertiza). 1) *Marin*. Vas de războiu bine echipat; 2) *ziarist*. titlul gazetei oficiale a Statului sau al unor gazete de informații speciale; 3) *școlar s. m.* elevul șef al unei clase, care îndeplinește unele îndatoriri disciplinare.

monoclu *s. n.* (fr. *monocle*, din gr. *monos*, singur; lat. *oculus*, ochiul). Sticlă rotundă de ochelar, ce se pune numai la un singur ochiu.

monocotiledon *adj.* (gr. *monos*, singur; *kotylós*, cupă). V. *cotiledon*. *Bot.* Plantă cu un singur cotiledon; *pl.* clasa plantelor fanerogame, ce au un singur cotiledon la embrion.

monografie *s. f.* (gr. *monos*, singur; *graphein*, a scrie). Descriere specială privitoare la un singur lucru de un singur fel.

Studiu istoric sau geografic despre o singură persoană sau despre o singură localitate.

monogramă *s. f.* (gr. *mono*, singur; *gramma*, literă). Două sau mai multe litere combinate ca și cum ar fi una singură; gruparea într'una singură a inițialelor numelui și numelui cuiva.

monolit *s. n.* (gr. *monos*, singur; *lithos*, peatră). Lucrare executată dintr'un singur bloc mare de piatră.

monolog *s. n.* (gr. *monos*, singur; *logos*, vorbire). Scenă teatrală, sau scriere în care o singură persoană vorbește (cu sine însuși).

monom *s. n.* (gr. *monos*, singur; *nomos*, diviziune). 1) *Matem.* Expresiune algebrică, în care nu intră nici semnul +, nici semnul - (sinonim cu *termen*): 2) joc sau preumblare de studenți, formând toți un șir foarte lung, ținându-se de mână unul pe altul.

monoman, *ă adj.* V. *urm.* Cel ce suferă de monomanie.

monomanie *s. f.* (gr. *monos*, singur și *mania*, nebunie). *Medic.* Speță de nebunie, în care demențatul are o singură idee ce îi preocupă mintea.

monopetal, *ă adj.* (gr. *monos*, singur; și *petalá*, gr. *petalon*, din *petáo*, desfășur). Planta a cărei floare constă dintr'o singură petală sau foaie colorată. V. *gamopetal*.

monoplan *s. n.* Aeroplan cu un singur plan de pânză.

monopol *s. n.* (gr. *monopólion*, din *monos*, singur; *póleió*, a vinde). Privelegiu de a nu vinde nimeni altul decât numai unul singur; privilegiul statului ca numai el să vândă anume produse; *extins*. drept exclusiv asupra ceva.

monopoliză (a) *v. V. prec.* 1) A exercita monopolul; 2) *fig.* a și însuși un drept exclusiv asupra ceva.

monopolizare *s. f.* Acțiunea de a monopoliza.

monorimă *s. f. și adv.* (gr. *monos*, singur; *rimma*, rimă). Poezie în care toate versurile au o singură rimă.

monosilabă *s. f.* (gr. *monos*, singur; *syllabe*, silabă). Cuvânt dintr'o singură silabă.

monosilabic, *ă adj.* Care are numai o singură silabă.

monoteism *s. n.* (gr. *monos*, singur; *theos*, D-zeu). *Theolog.* Doctrina religioasă, care nu admite de cât un singur Dumnezeu.

monoton, *ă adj.* (gr. *monos*, singur; *tonos*, ton). Car ste mereu în același ton) *fig.* cu totul uniform, lipsit de varietate; *fig* fără plăceri, distracții.

monotonie *s. f.* *V. preced.* Uniformitate supărătoare a tonurilor (în cântare, discurs, etc.); *fig. lipsă de variație, lipsă de atracții.*

monsieur *s. m.* (fr. *monseigneur*). Titlul de onoare ce se dă principilor, episcopilor sau altor înalți demnitari de acest fel (mai ales streinii).

monstru *s. m.* (lat. *monstrum*). 1) Ființă cu formă neobicinuită celorlalte ființe din speța sa; 2) ființă fantastică din închipuirile mitologice, din povești; 3) *fig.* om cu deprinderi rele sau vicii nefirești; 4) *fig.* om urit de tot; 5) obiect de mărime extraordinară; 6) *adj.* colosal, neînchipuit de mare sau de mult; 7) *gener.* urâtenie.

monstruos, oasă *adj. V. prec.* 1) Ca de monstru; cu totul nefiresc; 2) *adv.* cu totul anormal, hidos; 3) *fig.* prodigios, colosal; 4) *fig.* crud, grozav; 5) groaznic, urit de tot.

monstruozitate *s. f.* (după fr. *monstruosité*). Lucru sau lucrare monstruasă. *V. prec.*

mont *s. n.* (lat. dela *montis*, dela munte = înălțime). Proeminență osoasă, articulație la mână etc. *Mold.*

montă (a) (fr. *monter*). 1) A înjebă, a alcătui (o mașină); 2) a combina și aranja decorurile pentru o piesă de teatru; 3) a prepara, a ajuta; 4) *fig.* cu înțeles rău, — a așța pe cineva, a împuia capul cuiva.

montă *s. f.* (fr. dela *montée*, încălecare). Fecundațiune la cai.

monument *s. n.* (lat. *monumentum*). 1) Lucrare de arhitectură sau de sculptură, înălțată cu scopul de a transmite urmașilor amintirea despre o persoană sau despre un mare eveniment; 2) lucrare de arhitectură cu o deosebită valoare artistică, păstrată din timpurile mai vechi; 3) *fig.* lucrare literară sau științifică de mare valoare.

monumental, ă *adj. V. prec.* Ca un monument; mareș și frumos sau neperitor.

mops *s. m.* (germ. *mops*). Numire dată unui fel de câine cu botul turtit și cu mișcări iuți, foarte rău.

moral, ă *adj.* (lat. *moralis*, dela *mos*, *moris*, datină, regulă). 1) Care se referă la moravuri, la datine; 2) ce este cu bune moravuri și cinstit; 3) care practică principiile de morală; 4) cu raport la suflet, la facultățile sufletești (opus la *material*).

moral *s. n. V. prec.* 1) Starea, dispozițiunea sufletească; *fig.* 2) curagiul — a *ridica moralul cuiva*, a-i da curaj.

morală *s. f.* (lat. *moralis*, *morale*, prior la obiceiuri, la datine). 1) Știința care învață regulile ce trebuie să urmărim pentru

a face binele și a înlătura răul; 2) carte în care sunt scrise aceste învățături; 3) *fig.* mustrare, certare; 4) concluziunile sau învățămintele ce rezultă dintr'o scriere, dintr'o fabulă.

moralist *s. m.* 1) Autor ce scrie despre morală și moravuri; 2) cel ce dojenește și vrea să facă pe alții să fie morali.

moralitate *s. f.* 1) Purtare potrivită cu învățăturile moralei sau cu bunele moravuri; 2) scopul moral al unei scrieri; 3) calitatea de moral.

moraliză (a și a se) *v. V. morală.* 1) A face moral; a îndrumă pe calea bunelor moravuri; 2) a îndreaptă moravurile.

moralizare *s. f. V. gener.* Acțiunea de a moraliza.

moralizator, oare *adj.* Care moralizează; îndreptător de moravuri.

morar *s. m. V. moară.* 1) Cel ce știe să conducă mecanismul unei mori; 2) șeful unei mori; 3) proprietar de moară.

morărie *s. f. V. prec.* Meseria de morar.

morăriță *s. f.* Femeea morarului.

moratoriu *s. n.* (lat. *moratorius*, dela *morar*, *morari*, a întârzia). *Jurid.* Pășuire de a face plățile, acordată de judecător unui comerciant ce se află într'o strămtorare bănească trecătoare.

morav *s. n. V. urm.*

moravuri *s. n. pl.* (lat. dela *mos*, *moris*, datină, obiceiuri; *avus*, străbun). 1) Datine, obiceiuri străbune; 2) bunele datine ale strămoșilor; 3) *gener.* deprinderi, apucături (bune sau rele).

morbid, ă *adj.* (lat. *morbidus*, dela *morbis*, boală). Care îmbolnăvește, care produce boală.

morbideță *s. f.* Moliciune și mlădiere de forme (în pictură).

morbiditate *s. f.* Starea de morbid.

morbos, oasă *adj.* (lat. *morbosus*). Bolnav, suferind.

morcov *s. m.* (daco-gr. din *murikon*, parfumat). *Bot.* Numirea plantei ombelifere, al cărei pivot roșu este bun de mâncat, dar are un miros tare. Și slavii numesc la fel această plantă.

morenă *s. f.* (fr. *moraine*). *Geolog.* Numire dată sfărâmurilor de stâncă ce se depun pe marginile ghețarilor din cauza gerurilor sau a loviturilor ghețarilor de stânci.

morfină *s. f.* (gr. dela *Morphee*, zeul somnului). Alcaloid de opium, cu proprietăți soporifice și calmante, al cărui ser se întrebuințează la injecțiuni subcutanee pentru a liniști durerile.

morfinoman *s. m.* (comp. *morfina* și *gr. mania*). Cel ce are mania de a lua morfină adeseori.

morfoli (a) *v.* (comp. *gr. morphê*, formă, și *lat. follis*, burduf, bășică). 1) A mototoli, a face cocoloș, a boți, a face boț; 2) a strică, a murdări.

morfologie *s. f.* (*gr. morphê*, formă; *logos*, vorbire). 1) Studiul formei exterioare a ființelor vii; 2) *liter.* istoria formei cuvintelor și a transformărilor lor.

morgă *s. f.* (*fr. morgue*). 1) Înfașurare mândră și semețată a cuiva; 2) cameră de diseccții unde se duc cadavrele celor aflați morți din accidente, sau cărora trebuie să li se facă autopsie.

morganatic, *ă adj.* și *adv.* (*germ. dela morgen* și *fr. gagner*, — a căpăta sau câștigă dimineța). Denumire dată căsătoriilor — căsătorie *morganatică* — între un prinț și o fată de condițiune inferioară, căreia nu i se transmite rangul și onorurile soțului, ci primește numai daruri și alte recompense dela cel cu care trăește (se practică la curțile regale și imperiale până în secolul trecut).

morico *adj.* (*fr. moricaud*). Culoare albastră-închisă (la stofe).

morișcă *s. f.* (dimin. dela *moară*). 1) Moară mică; 2) jucărie care se învârtește; 3) *iron.* luare de păr cu învârteală (ca pedeapsă).

mormâl (a) *v.* (*rom. dela onomat. mor* sau *mâr*, cum face ursul). 1) A scoate sunete închise ca un urs; 2) a vorbi cu supărare și neînțeleș; 3) a murmură; 4) a 'și arăta astfel o nemulțumire.

mormolt *s. n.* *V. prec.* Acțiunea de a mormâli.

mormăitor, *oare, adj.* Care mormăește, murmură.

morman *s. n.* (*lat. din mol—magna*, dela *moles*, grămadă, *magna*, mare). Grămadă mare, adunătură mare de lucruri; *adv.* a cădea *morman*, sau a arunca, — în grămadă mare.

mormânt *s. n.* (*lat. monumentum*, monument mormântal și mormânt). 1) Groapa în care se așază mortul; 2) movila de țerână pe locul unde este îngropat cineva; 3) monument mormântal; 4) *sfântul mormânt*, mormântul Mântuitorului din Ierusalim; 5) *fig.* sfârșitul vieții, moarte; 6) *fig.* încăpere întunecoasă sau nesănătoasă.

mormântal, *ă adj.* De mormânt; pentru pus pe mormânt; depe mormânt.

mormoloc *s. m.* (*daco-gr. dela mormulos*, un fel de pește, *lat. sparus*, pește ca vârful de sulită). *Zool.* 1) Numirea puului de tot

mic de broască, format din cap, coadă, sămănând a pește; 2) *fig.* copil foarte mic; 3) *fig. iron.* om moleșit, moale de tot.

mormoi (a) *v.* *V. mormâi.*

mormoit *s. n.* *V. mormâi.*

morocâneală *s. f.* *V. urm.* Faptul de a morocâni.

morocâni (a) *v.* (*lat. comp. morosus*, a fi supărat; + *cano*, a face zgomot). 1) A face zgomot, gălăgie, la supărare; a bombâni; 2) a certă; 3) a murmură supărat.

morocânos, *oasă adj.* Cel ce morocânește. *V. morocâni.*

morolu *s. m.* (*lat. dela morior*, a muri, și *eo, ire*, a merge). 1) Mort care merge, stingoii (care se crede că provine din copilul mort nebotezat); 2) *fig. mold.* om posac (*dela lat. morosus*, supărat).

mort, *oartă adj.* și *s.* (*lat. mortuus*, *mortua*). 1) Ințetat din viață, răposat; 2) ucis; 3) *fig.* amorțit, în nesimțire; 4) *fig. mort după*, foarte doritor, alțiat după ceva; 5) *fig.* pierdut, istovit, căzut; 6) *fig.* fără viagă, fără putere; 7) fără viață; 8) anorganic; 9) *mort beat*; 10) *fig.* paralizat, are o mână moartă; 11) căzut, doborât (la jocul de popice).

mortăciune *s. f.* (*lat. morticinus*). 1) Corp de animal mort, stărv; 2) *fig. iron.* om foarte moleșit și fără simțire.

mortal, *ă adj.* și *adv.* (*lat. mortalis*). De moarte, de piere; producător de moarte.

mortalitate *s. f.* (*lat. mortalitas*, *mortalitatis*). 1) Moarte răspândită; 2) starea statistică a morților; 3) număr mare de morți.

mortar *s. n.* (*lat. mortarium*). Tencuială din var cu nisip.

mortasichie *s. f.* (*turc. mortasile*, cântăragiu). Taxă de cântărire la vânzări de mărfuri (în Mold.) vechiu.

mortifică (a) *v.* (*lat. mortificare*, a face mort). 1) A ucide simțurile; 2) a reduce la nesimțire; 3) *fig.* a schingiui; a slăbi poftele trupești.

mortieră *s. f.* (*fr. mortier*). *Artil.* Un tun mic (scurt) și larg.

mortificățiune *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a mortifică. *teol.* înfrânare excesivă.

morțiș *adv.* (*lat. mortis*, de moarte). Cu primejdia de a muri, cu îndăâtnicie mare (după forma lui *modicus* latin), cu multă tenacitate; — *ține morțiș să facă* . . .

mortuar, *ă adj.* (*lat. dela mortualis*). De mort, pentru mort, camera mortuară.

morun *s. m.* (*dela lat. muraena*, numirea unui pește lung). *Zool.* Numirea unui pește

mare, ce se găsește în Dunăre și în fluviile din Rusia.

moș *s. m.* (din lat. *avus*, bunic, strămoș, prin o formă ca macedo-rom. *avoșu*, *avoșu* (moșu, bunicu), scurtat *voșu*, apoi *moșu*; — pentru sunetul *v = m*, compară *murra* și *var*; dar *v* s'a mai păstrat totuși în *vușcă* și *hoașcă*, vezi-le. Formarea vorbeii *moș*, ne arată însă că *duco-latinii* au cunoscut și expresiunea greacă antică *mus-leykos*=bătrân depravat și bătrân albit, care adlitteram însemnează *șoarece alb* și aceasta a îndrumat la forma *moșu* din lat. *avus*, prin *avoșu*. Sunetul începător *a* s'a pierdut și prin scurtare ca de ex. la *Oana* din *Ioana*, sau ca *abur* din *vapor* etc. Probă că vorba *moș* are origina complexă, este că, pentru corespunzătorul feminin avem trei vorbe: *moașa*, *mătușa* și *baba*, plus *vușcă* și *hoașcă*. Albanezul *mosa*, numele unui peștișor... s'a crezut greșit că ar fi origina vorbeii *moș*). 1) Omul foarte bătrân care cunoaște și ține sau ordonă în familie datinile, obiceiurile atât religioase cât și cele privitoare la agricultură, gospodărie, etc.); 2) bunicul, adică tatăl tatei sau al mamei; 3) unchiu, adică fratele mamei sau al tatălui; 4) *moși*, ziua sau zilele când se îndeplinesc datinile privitoare la morți, dându-se pentru sufletele lor pomană sub forma de: vin în oale sau coiffe noi; mâncări, fructe, de asemenea în vase noi, la cari se leagă flori și se aprinde lumânare de ceară (sunt moșii de toamnă și de primăvară); 5) serbări ce se fac cu ocazia *moșilor* în București și în alte localități, ca reminiscențe a unor datine vechi religioase și pastorale.

mosafir *s. m.* (lat. comp. din *mos-a-ferre*, a duce spre (după) datină). Oaspe; vizitator (cel ce *urma* să fie primit și găzduit după datină, precum și cel ce îndeplinea o datină de a vedea, a vizita, pe cei mai bătrâni). — Și Turcii au acest cuvânt (dar în viața lor socială ei nu au vizite și mosafiri ca la popoarele creștine).

mosc *s. n.* (lat. *muscus*, numirea unui animal mic ce are sub pânțece o pungă cu o substanță mirositoare). 1) Parfum sau miros de *musc*; 2) animalul ce dă acest parfum.

moscat, *ă adj. V. prec.* Cu miros de parfum de *musc*.

moschee *s. f.* (turc. dela arab. *mesjid*) Biserică turcească, mahometană. (mai probabil dela gr. *moscheyo*, a înălța).

moșcotil (a) *v.* (lat. comp. *max+cadere*, foarte mult a lucra). 1) A lucra prea pe încet

prea îndelung; 2) a dibui, a lucra cu nesigurantă și încet.

moscușor *s. m.* (lat. *muscus*, mușchiu (plantă) verde). *Bot.* Mică plantă ce crește pe marginea râurilor.

moși (a) *v.* (lat. dela *mos*, datină, prescripție, regulă). A asista pe o femeie care naște și a îndeplini prescripțiunile de igienă și datinele dela naștere, (la moșit sunt multe prescripțiuni și datine foarte înțelepte, cari ar trebui studiate de medici, în deosebi masașul, care întoarce normal pruncul ce vine anormal, etc.).

moște *s. f.* (dela *moș*, unchiu, bunic; și lat. *eo*, *ire*, a merge, a veni). 1) Pământul ce revine cuiva după datină, după prescripția legilor — pământ dela părinți și dela străbuni; 2) suprafață mare de pământ, formând proprietatea cuiva; 3) proprietate rurală, pământ cultivabil; 4) *fig.* pământul țării, patria; 5) *fig.* ceea ce produce venit ca o moșie.

moșier *s. m. V. prec.* Cel ce stăpânește o moșie; proprietar de moșie.

moșinolu *s. n.* (daco-gr. *mossyn*, *mossynos*, bordeiu, vizuină). 1) Vizuină unde stă șoarecele de câmp; 2) grămada de pământ de deasupra vizuinei șoarecelui de câmp; 3) grămadă de țerână ce servește ca semn de delimitare; 4) grămadă de țerână trasă la rădăcina plantelor când se sapă. *V. moșuroiu* sau *mușuroiu*.

moșire *s. f. V. urm.*

moși *s. n. V. moși.* 1) Arta, îndeletnicirea de a moși; 2) învățământ privitor la moșire; *adj.* asistat (ă) la naștere.

moșmoală sau **moșmoană** *s. f.* (lat. comp. *max-mollis*, foarte mult moale) 1) *Bot.* Fruct al unui arbust, ce face fructe ca un fel de pere mici sălbătice și cari umai când sunt foarte moi, după ce a dat brumă, se pot mânca; 2) *fig.* om foarte încet, moale la lucru și la mișcări.

moșmol sau **moșmon**, *s. m. V. prec.* Arbustul care face moșmoale.

moșneg *s. m.* (dela *moș* + lat. *gnavus* (navus), priceput în datine, știutor de datine). Bărbat foarte bătrân. *V. moș, uncheaș*.

moșnean *s. m.* (diform din *moștean*). 1) Cel ce are pământ de moștenire, moștenesc; 2) moștenitor, care are de moștenit.

mosoc *s. n.* (lat. dela *mos*, obicei, de-prindere). Căine curagios dela stână.

mosor *s. n.* (daco-gr. dela *mosylon*, arbore a cărui scoarță are forma de țevă, numit pentru aceasta în fr. *cannellier*, căci face țevi de scortșoară). Țevă mare de

lemn pe care se deapănă ața sau firul tors, spre a servi la țesut pânza.

mosoraș *s. n.* Mosor mic.

moșorol (a) *v.* A face moșoroaie sau moșunoaie.

moșoroiț, ă *adj. V. prec.* 1) Cu moșoroaie; 2) *s.* acțiunea de a moșoroi.

moșoroiu *s. n. V. moșinoiu.*

moștean, ă *adj. (moș, lat. teneo, ere, a ține).* Cel ce este urmaș după datină; succesor. *V. moștenitor.*

moșteni (a) *v. V. prec.* 1) A obține, a câpăta succesiunea aversei; a fi moștenitor; 2) *fig.* a se transmite, a primi dela părinți sau dela ascendenți însușiri fizice ori sufletești.

moștenire *s. f.* (dela vorba moș, unchiu, bunice, și lat. *tenere, a ține*). 1) Succesiune; 2) avere succesorală după drept; 3) *fig.* ereditate. (de însușiri fizice sau morale).

moștenit ă *adj. V. moșteni propr. și fig.* Obținut prin moștenire.

moștenitor, oare *adj. și s. V. moșteni.* Succesor; cel ce moștenește averea dela părinți sau rude; **moștenitorul tronului**, principele care va urma la domnie.

mostră *s. f.* mai corect **monstră**. (lat. dela *monstrare, a arăta*). Mică probă dintr'o marfă sau ștofă pentru a arăta cumpărătorului calitatea și prețul (*germ. muster*).

mușunoiu *s. n. V. moșinoiu.*

moț (pl. moațe sau moțuri). (lat. dela *motio* citit *moțio, mișcare*). 1) Penaj care se mișcă; 2) părul care falăie; 3) părul legat cu panglică; 4) părul din fruntea calului; 5) funtă, fionc (de panglică colorată) la cap sau în vârful capului; 6) creasta curcanului; 7) cocul de pene la găini sau la alte păsări; 8) **moț!** *interj.* Iată, poftim! *Olt.*

moțială *s. f.* (lat. *motio* (moțio), mișcare). 1) Clătinare din cauza somnului; proteală sau pircoteală; 2) *fig. pop.* mișcare din cap în semn de salut.

moțai (a) *v. V. prec.* 1) A clătina din cap, din cauza oboșelii, somnului; a pircoti; 2) *fig. pop.* a se saluta aplecând puțin capul.

motan *s. m.* (lat. dela *moto, motum, mișcat, ațșat*—de aici și *măța*). *Zool.* Parte bărbătească dela *măță*, animalul domestic ce sare repede și prinde șoareci.

moțat, ă *adj. V. moț.* 1) Cu moț; 2) cu fionc sau cu funtă la cap; 3) *fig.* îngâmfat, cochet, mândru.

motcă *s. f.* (daco-gr. dela *mosos, vălătuc de scamă*). Ghem sau vălătuc de ață, de lână sau de bumbac; jurubiță, jrebie sau jrebie (de ață sau de mătasă),

moți *s. m. V. moț.* Numirea dată oame-nilor ce poartă chică, păr lung, din munții Transilvaniei.

motilitate *s. f.* (fr. *motilité* din lat. *motare, a mișca*). Facultatea de a se mișca.

moțune *s. f.* (lat. *motio, motionis* (citat *moțio*), și fr. *motion*). Propunere pe care o fac în parlament un număr de deputați ca să fie pusă la vot

motiv *s. n.* (lat. *motivus, care mișcă*). 1) Îndemnul, impulsul de a face ceva; 2) cauza unei acțiuni, unei fapte; 3) *artist.* subiectul unei compoziții; 4) *muzic.* fraza muzicală care se repetă cu oare cari variații într'o cântare și îi imprimă caracterul; 5) fel de ornament — *motive naționale.*

motivă (a) *v. V. prec.* 1) A crăta, a expune motivul, cauza; 2) a lua drept motiv, a pretexta; 3) *școlar.* a *motivă absențele*, a arăta cauza ce îndreptățește lipsa dela cursuri.

motivare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a motiva.

motivă, ă *adj. V. prec.* 1) Îndreptățit; 2) cu motiv, cu cauză.

motoc *s. m. V. motan.*

moțoc *s. n. V. moț.* Moț mare, coc mare; frezură cărlionțată, chică mare.

moțochină *s. f. V. moț.* 1) Gălcă; umflătură mare; 2) excrescență cărnoasă; 3) gogoloi, gălățuș de aluat.

motolcă *s. f. V. motcă.* 1) Legătură, ghem mare de cărpe; 2) umflătură; 3) desagă plină, umflată; 4) gălcă.

motor *s. n.* (lat. *motor, oris, cel ce leagănă, mișcă*). 1) Cel ce produce mișcare; 2) *fig.* ațățător, instigator; 3) *meșanic.* mașină care produce mișcare și servește pentru a pune în mișcare mecanismul unei fabrici, mori, vapor, automobil, aeroplan și care consumă benzină, petrol.

motor, motrice *adj. V. prec.* Care pune în mișcare.

motocă *s. f. V. motolcă.*

motofol *s. n.* (daco-gr. din *mosos, vălătuc și lat. tela, pânză*). 1) Ghem; 2) gogoloiu, cocoloș; 3) vălătuc; 4) legătură de cărpe.

mototol (a) *v. V. prec.* 1) A face mototol, a cocoloși; 2) a face ghem; 3) a boți. **mototolit, ă** *adj. V. prec.* Îndoit și cocoloșit; ghemuit; boțit.

moțopan sau moțpan *s. m.* (lat. *motio* (moțio), mișcare și gr. *pan, peste tot*). Vagabond, care umblă peste tot; hainană.

motroși (a) *v. V. mătrăși.*

moviă *s. f.* mold. *mohiță*. (daco-gr. dela *megale, înălțată, ridicată*) *V. și măgălie*. 1) Grămadă de țerână, de nisip, pietriș, etc. 2)

de l mic ; ridicătură de pământ ; h) moșuroiu. (s'a pronunțat *moghilă* apoi *mogilă mohilă*) Și Slavii zic *moghila*.

movilit (ă) *adj.* V. *prec.* Așeāt, făcut movile.

movilolu s. n. V. *movilă*. Movilă mare.

mozaic s. n. (ital. *mosaica*, probabil dela arta mosaică, a *ebreilor*). Art. 1) lucrare de artă ornamentală pentru pardoseali, formată din figuri geometrice, consistând în pieticele, emalii sau sticlă, colorate ; 2) lucrare de decorație murală, în forma de tablou, compusă tot din pietricele sau emalii colorate, formând un fel de pictură foarte durabilă, mai ales pentru pereții din afară, fiindcă soarele nu poate decolora emaliul ; 3) arta de a face asemenea lucrări ; 4) *fig.* lucrare literară sau de orice fel, compusă în motive sau subiecte deosebite unele de altele.

mozaic, ă *adj.* De religia lui Moise.

mozaism s. m. (dela numele lui *Moise*, profetul care a condus poporul israelit din Egipt în Palestina). Religia instituită de profetul Moise poporului ebreu, având ca fundament zece po inci scrise de el.

mozaist s. n. V. *mozaic*. Artist care știe să lucreze în mozaic.

mozoli (a) *v.* (daco-gr. dela *mosso*, a frământat). 1) A mestecă, a roade mult cu dinții (un lucru) ; 2) a purta mult prin gră ; 3) *fig.* a spăla rușele puțin, prost și în puțină apă.

mozolit, ă *adj.* V. *prec.* 1) Frământat, mestecat cu dinții mult ; 2) *fig.* spălat prost, zolit puțin (rușele, abiturile).

mreajă s. f. (lat. *mersa*, scufundată în apă). 1) Năvod ; 2) *fig.* cursă vicleană.

mreană s. f. (gr. *myraina*, lat. *murena*). Zool. Numirea unui pește de îtu, ce are la ură un fel de mustețe, bun de mâncare ; dar fiindcă se nutrește cu corpuri în putrefacție, icrele și corpul lui mai adeseori produc intoxicare și vărsături.

mrejul (a) *v.* V. *mreajă*. 1) A prinde pește cu mreajă ; 2) *fig.* a atinge în cursă, în ispită.

muc s. m. (lat. *mucus*, muci, necurătenie ; și s. n. gr. *myxa*, vârful ars al feștili de lumânare și lat. *muero*, vârf ascuțit, capăt). 1) Mucosită ce se scurge din nas (plur. *muci*) ; 2) capătul ars, vârful feștili dela lumânare (pl. *mucuri*) ; 3) căpăt, bucățică rămasă dintr'o lumânare ; 4) capăt mic rămas dela o țigară ; 5) *fig.* orice căpățel ; 6) *bot.* *mucul curcanului* ; numirea unei plante cu flori lungărețe și foarte roșii, ce atarnă (ca excrescența de la piscul curcanului).

mucalit, ă *adj.* (daco-gr. comp. *mōkos*, ridiculizator ; *kallistos*, foarte hamos — din

mōkaō, a ridiculiză, a face haz și *kallos*, frumos). Care spune vorbe de provoacă ris, veselie ; glumeț, hazliu ; s. bufon, caraghios, de spirit.

mucăltură s. f. V. *prec.* Vorbă de haz, de ris ; spirit.

mucări s. f. pl. V. *muc*. 2. Instrument în formă de foarfecă, ce taie capătul, mucul dela lumânare când e prea mare, sau cu cari se stinge lumânarea.

mucavă s. f. (pare din baza gr. *mukē*, burete, prin forma *mucua* — fiind hârtie spogioasă — Ve și hârtie și carton). 1) Hârtie tare, groasă, carton (ce se face prin lipirea mai multor foi de hârtie presate). 2) broderie pe carton. Și Turcii zic *mucava*.

muced, ă *adj.* (lat. *mucidus*, dela *mucresco*, a mucezi din gr. *mukē* = burete). 1) Care are mucegaiu ; care are miros de mucegaiu.

mucezeală s. f. V. *mucegaiu*.

mucegăit, ă *adj.* V. *muced*. Cu mucegaiu, mucezit ; putrigăit.

mucegaiu s. n. (lat. *mucor*, mucigaiu și *mucidus*, cu mucegaiu). Vegetațiene criptogamică, în forma unor foarte mici ciuperci, ce se desvoltă pe corpurile organice ce stau la umezeală, în întunec, și se descompun ; *fig.* necurătenie, putreziciune.

mucenic s. m. (slav. dela *muciti*, a chinui, a tortura, *mucenie*, tortură). 1) *Bis.* Sânt care a suferit chinuri, torturi, pentru credința în Isus Christos ; — martir ; 2) *fig.* covrig sau colăcel în forma cifrei 8, uns cu miere și presărat cu miez de nucă (sau și în altfel îndulcit) și care se face în ziua celor 40 de mucenici, ce cade în luna Martie ; 3) om care suferă mult pentru ceva și pe nedrept.

mucenicie s. f. V. *prec.* Martiriu, martimizare.

mucezi (a) *v.* *muced* și *mucegaiu*. 1) A prinde mucegaiu sau mucezeală ; 2) *fig.* iron. a sta mult timp închis, nevăzut.

mucheriu s. n. (dela vorba *muche*). Instrument de tâmplar, un fel de broască sau gealău, cu care se face mucnea, marginea, dela un obiect lucrat.

muchie sau muche s. f. (daco-gr. dela *mēkos*, *mēkeos*, lungime). 1) Dosul sau partea opusă a tăiușului dela un cuțit, sabie ori topor ; 2) margine îngustă dea lungul ; 3) creastă, culme (de munte, deal) ; 4) partea care e mai îngustă și lungă față cu latul unei scânduri.

mucos, oasă *adj.* (lat. dela *mucus*, muci, *mucosus*). 1) Cu muci, plin de muci ; căruia îi curg mucii ; 2) cu muc mare (lumânarea) ;

3) *fig. iron. s. copil sau fată încă mică.*

mucoză s. f. (lat. *mucosa*). *Anat.* Membrană a unor cavități ale corpului, care totdeauna este umezită de o secrețiune umedă.

mucozitate s. f. *V. preced.* 1) Secrețiunea care ține umedă mucoza; 2) secrețiunea unei mucoze.

muezin s. m. (turc. din arab *muazzin*). Cleric turc, care strigă și anunță din vârful minaretei ora rugăciunii.

mufflu s. m. (turc arab. *mufti*). Preot musulman.

muget s. n. (lat. *mugitus*). Strigătul, sbierătul animalelor.

mugi (a) v. (lat. *mugio, mugire*). 1) A sbiera, a scoate muget; 2) *fig.* a scoate gemete surde (mai ales de durere).

mugit s. m. *V. prec.* 1) Acțiunea de a mugi; 2) *fig.* gemet surd.

mugitor, oare adj. Care mugește.

mugur s. m. (lat. dela *mucro*, vârf ascuțit). *Bot.* Proeminență ascuțită depe crengile arborilor, din care se formează frunzele, florile sau ramurile.

mugurel s. m. Mugur mic.

muhurdar s. m. (lat. diform. din *maculator*, dela *maculo*, a pune, a imprima, un semn, o pată). Funcționar domnesc din vechime, care punea sigiliul statului pe documente.

muhurel adj. (daco-gr. dela *mauros*, de culoare închisă). Cu părul de culoare neagră pe piept (vișel, bou).

mulă (a și a se) v. (lat. *mollor, molire*, a muia). 1) A înmuia, a face să fie moale, adică lichid, maleabil sau flexibil; 2) a băga în apă sau în alt lichid; 3) *fig.* a se tempera, a potoli, a liniști; 4) a îndupleca, a îmbuna; 5) a mai lăsa din pretențiuni; 6) a slăbi de putere; 7) a se lenevi; 8) a vorbi mai încet; 9) a mai înceta gerul.

muică s. f. diformare din *maică*.

muleratic, ă adj. *V. mulere*. 1) Femeielnic; afemeiat; 2) ca femeile, cu caracter femeiesc.

mulerce s. m. *V. prec.* 1) Cel ce umblă după femei; 2) *iron. fig.* fricos.

mulere s. f. (lat. *mulier*). Femeie măritată; *fig. iron.* om fricos, sau slab, delicat ori cu caracter femeiesc.

muleresc, ească adj. Femeiesc, de femeie.

mulierește adv. Ca femeile, cum fac femeile.

muleret s. n. *V. muliere*. Mulțime de femei (*iron.*).

mulerușcă s. f. Femeiușcă, mică femeie (neastâmpărată).

mujdea s. f. (lat. dela *mustus, musta*,

nou, nouă). Noutate; veste nouă, veste bună. **mujnelu sau mojdelu s. n.** (lat. diform. cin *mustum*, zeama unui fruct, must). Zeamă formată din usturoi pisat și amestecat cu puțină sare și apă sau oțet, ce servește ca aliment sau condiment (în timpuri de lipsă, la țărani).

mulaș s. n. (fr. *moulage*, din lat. *modulus*, măsură, de unde fr. *moule*, tipar, formă de turnat sculpturi). *Sculpt.* 1) Acțiunea de a turna materialul moale într'un tipar pentru a obține un chip sau o formă sculpturală; 2) acțiunea de a lua depe un chip un tipar, aplicând pe el o substanță moale, dar care apoi se întărește; 3) reproducerea obținută cu ajutorul acestui tipar.

mulatru s. m. (fr. *mulatre*, din lat. *mulus*, catâr, corcitură de cal și măgar). Numire dată unui născut dintr'un negru cu o femeie de rasa albă.

mulcom, ă adj. *V. molcom*.

mulcu adv. *V. molecon*.

mulge (a) v. (lat. *mulgeo, mulgere*). 1) A trage, a stoarce laptele din țigă; 2) *fig.* a trage profit; 3) a se, a lăsa să fie mulș; a lăsa să curgă laptele din țigă; 4) *fig. iron.* a urina.

mulge-capre s. m. (*V. mulge și capră*). *Zool.* Numirea unei păsări cu pișcul depicată.

mulș s. n. *mulsoare s. f.* *V. prec.* 1) Acțiunea de a mulge; 2) cantitatea de lapte dela o mulgere; 3) timpul mulgerii; *adj.* ce este tras din țigă; *fig.* spoliat.

mult, ă adj. (lat. *multus, multa*). 1) În cantitate mare; 2) în număr mare, numeros; 3) *de demult*, din timpuri depărtate, din vechime; *adv.* 1) timp îndelungat; 2) continuu; 3) lung, întins; 4) în cantitate mare; 5) foarte, prea.

mulțâmi (a și a se) v. *V. mulțumi*.

multicel, multicică adj. și *adv.* (Diminutiv dela *mult*). Cam mult; aproape mult.

multicolor, ă adj. (dela *mult* și culoare). Cu multe colori; pestriț.

multiflor, ă adj. (dela *mult* și floare). Care are multe flori.

multiform, ă adj. (dela *mult* și formă). Care are sau capătă felurite forme.

mulțime s. f. (lat. dela *multum*, mare câtime). 1) Număr, câtime mare; 2) adunătură mare de oameni; 3) *fig.* poporul de rând, vulgul; 4) majoritate.

multiplică (a și a se) v. (lat. *multiplicare*). A înmuși.

multiplicabil, ă adj. *V. preced.* Care se poate înmulți.

multiplicant s. m. *V. prec. Aritm.* Nu-

mărul care trebuie înmulțit printr'un altul.
multiplicare s. f. V. *multiplică*. Acțiunea sau operațiunea aritmetică de a înmulți.

multiplicat, *ă* *adj.* V. *prec.* Înmulțit.

multiplator, *oare* *adj.* Care înmulțește; s. m. *aritm.* număr cu care se înmulțește un altul, înmulțitor.

multiplicațiune s. f. *Aritm.* 1) Operațiunea înmulțirii unui număr printr'un altul și deci prelăcându-l de atâtea ori mai mare, câte unități are numărul înmulțitor; 2) înmulțire aritmetică sau de orice fel.

multiplicitate s. f. (fr. *multiplicité*, din lat. *multiplicare*). 1) Mulțime mare; grămadă; 2) diversitate, variație.

multiplu s. m. (fr. *multiple*, din lat. *multiplax*). *Aritm.* Număr care cuprinde pe un altul de mai multe ori exact, 8 este multiplul lui 2; *adj.* Ce nu este simplu, ci complex, felurit; *Gram.* partea unei propoziții este *multiplă*, când se exprimă prin mai multe vorbe similare.

mulțumi sau **mulțămi** (a și a se) *v.* (lat. comp. din *mult* + *amo*: *multum*, *mult* foarte; *amo*, *mulțumesc* — *amo*, *amare*, latin însemnează și a iubi, a plăcea, și a mulțămi). 1) A arăta mulțumire, plăcere, satisfacție sau recunoștință; 2) a satisface, a procura plăcere cuiva; 3) a îndestulă; 4) a recompensa, a dărui cu ceva; 5) a fi satisfăcut; 6) a se mângâia — *se mulțumește cu puțin*; 7) a refuza (cu politeță); 8) *fig. iron.* a certa, pedepsi, a se răsună.

mulțumire s. f. V. *prec.* 1) Arătare, exprimarea recunoștinței; 2) satisfacție; 3) plăcere; 4) răsplată; 5) mângâiere.

mulțumit, *ă* *adj.* 1) Satisfăcut; 2) îndestulat; 3) răsplătit; 4) bucuros, vesel.

mulțumită s. f. V. *mulțumi*. 1) Mulțumire; 2) grație, noroc, *mulțumită mie că ai scăpat*, datorită mie că...

mușumitor, *oare* *adj.* V. *prec.* 1) Recunoscător; 2) satisfăcător.

mumă s. f. diform. din *mamă*.

muma-pădurii (*mama-pădurei*). Arătare urită sub forma de băbă bătrână, care în basmele populare este ființa rea ce stăpânește pădurea; *fig.* femee foarte urite.

mumie s. f. (arab. *mumia*). Corp îmbalsamat al unui mort, care în loc să putrezească, se usucă, se înegrește și se păstrează așa cum s'au găsit asemenea mumii în mormintele vechi egiptene; *fig.* om țearpân, ce stă nemîșcat, nesîmțitor.

mumifică (a) *v.* (după fr. *moumifier*—din *mumia*-și lat. *facere*). A preface un corp în mumie.

muncă s. f. (daco-gr. din rădăcina *mog* (transf. *moch*) = a face o sforțare anevoioasă.—Și slavi au vorba *muka*, chin). 1) Lucrare anevoioasă; 2) ocupație grea; 3) chinuire, tortură; 4) *muncă silnică*, lucrare anevoioasă și forțată ce o fac condamnații; 5) lucrări agricole.

muncel s. n. (lat. scurtat din *mons*, munte, ca *monticello* italian). Muntșor, munte mic. V. și *muscel*.

muncă, a *v.* V. *muncă*. 1) A lucra; 2) a lucra din greu; 3) a chinui, a tortura. (Slavii au vorba *muciti*, cu înțeles de a chinui).

muncit (*ă*) *adj.* V. *prec.* 1) Lucrat (câmpul, pământul); 2) trudit, obosit de lucru; 3) chinuit, torturat; 4) acțiunea de a munci; s. n. *muncă*, lucrare agricolă.

muncitor, *oare* *adj.* și s. 1) Care muncește; 2) harnic, silitor; 3) lucrător de pământ; 4) meseriaș; 5) lucrător cu brațele.

muncitoresc, *ească* *adj.* A lucrătorilor, meseriașilor.

muncitorime s. f. Totalitatea muncitorilor.
municipal, *ă* *adj.* (lat. *municipalis*, V. *urm.*). De municipiu, al orașului, al urbei.

municipalitate s. f. (lat. dela *municipium*, oraș). Autoritatea orașenească; stăpânirea unui oraș. V. *urm.*

municipiu s. n. (lat. *municipium*, oraș—de la lat. *munia*, sarcini, îndatoriri și *capio*, a apuca). Oraș mare, ai cărui locuitori au îndatoriri, privitoare la pază, curățenie, etc.—oraș de reședință a autorităților unui district—la Romani era oraș supus direct Romei.

munificență s. f. (lat. *munificentia*). Dărnicie; virtutea de a fi darnic.

munițiune s. f. (lat. dela *munio*, *onis* (citit *munio*), întăritură, fortificație militară). *Milit.* Toate aparatele, uneltele și materialele necesare militarului sau armatei, pentru a putea lupta; *restr.* proiectile, cartușe.

munte s. m. (lat. *mons*, *montis*). 1) Înălțătură foarte mare de pământ, de stânci, formată dela natura solului; 2) *fig.* un munte de om, un om foarte mare și puternic; 3) *fig.* grămadă foarte mare.

muntean, *ă* *adj.* Dela munte.

muntean, *cancă* s. 1) Om dela munte; 2) om din Muntenia (Valachia).

muntenegrean, *ă* *adj.* dela țara *Munte-Negru*, încorporată acum la Iugo-Slavia). Locuitori din Munte-Negru.

munte-de-pietate s. m. (ital. *monte di pietà*, bancă de binefacere). Bancă unde se dă bani cu împrumut în schimbul obiectelor de valoare, pe cari le lasă acolo ca garanție cel ce se împrumută, până la restituirea sumei.

muntenesc, ească *adj.* Din Muntenia (Valahia); ca la munteni.

muntenism *s. n. V. prec. Liter.* Vorbă sau locuțiune în dialectul muntenesc.

Muntenia *s. f.* (dela vorba *munte*). Valahia, țara cuprinsă între Dunărea și munții Carpați, dela Severin și până la râul Milcov, care formă un principat până la anul 1859, când s'a făcut unirea cu Moldova.

muntos, oasă *adj. V. munte*. Cu munți. **mur** *s. m.* (lat. *morus*). *Bot.* Arbust sălbatic cu mulți ghimpi, care face fructe negre numite murc.

mură *s. f.* (lat. *morum*). *V. prec.* 1) Fructul murului, plăcut la gust; *murele gâtului, anat.* amigdale, glandele gâtului; 3) stomahul boului.

mură (a și a se) *v.* (lat. dela *muria*, saramură, apă cu multă sare în ea). 1) A pune și a ținea în saramură (legumele, castraveți, varză, etc.); 2) a conserva în oțet amestecat cu apă; 3) *fig.* a uda tare (ploaca) pe cineva; 4) a se acri conservele puse în saramură.

mural, ă *adj.* (lat. *muralis*, dela *murus*, zid). De zid, pentru zid; de părete, de atârnat pe părete.

murat, ă *adj. V. mură*. 1) Conservat în saramură; acrit în saramură; 2) *fig.* udat de tot, ploaie de tot; 3) *s.* acțiunea de a mură.

murătoare *s. f. V. mură*. Saramură de murat.

murătură *s. f. V. murat*. Legumă conservată în saramură sau în oțet (special, castraveți).

murdălic *s. n. V. urm.* Murdărie.

murdar, ă *adj. și adv.* (lat. dela *merda*, baligă, excrement). 1) Necurat, scârnav, întinat, pătat; 2) *fig.* necinstit, nedemn, ordinar, trivial.

murdări (a și a se) *v. V. prec.* 1) A întina, a păta, a scârnavi; 2) *fig.* a (se) necinsti; 3) a elimina excremente; 4) a uza mult albiturile de premenit.

murdărie *s. f. V. murdar*. 1) Necurățenie; 2) pată, întinare; 3) noroiu; 4) *fig.* josnicie, trivialitate; 5) obscenitate; 6) faptă nedemnă.

murdărie *s. f. V. murdări*. Acțiunea de a (se) murdări *prop. și fig.*

murg, ă *adj.* (daco-gr. din *mauros* — maurok — maurok = întunecos). Cu părul închis, negricios bătând în roșu — castaniu; cu coama neagră (cal sau bou).

mușgă *s. f. V. prec.* Eapă mușgă, roșcată, închis la păr.

murgană *s. f. V. prec.* Vacă mușgă.

murgî (a) *v. V. amurgî*.

murgilă *s. m. V. murg și amurg*. Fîntă

fantastică din basmele populare, inchipuind întunecarea serei; strigoiu, fantomă nocturnă.

murgolu *s. m. V. murg*. *Zool.* Numirea unui pește cu solzi închiși roșcați.

muri (a) *v.* (lat. *morior*, *mori*). 1) A înceta din viață, a răposă; 2) *fig.* a înceta de a funcționa; 3) a se stinge lumânarea, focul; 4) a *muri de ris*, a rîde cât nu se mai poate de mult; 5) a *muri de ciudă*, a nu mai putea suporta ciuda, necazul; 6) *fig.* a iubi mult — *moare după el, ea*.

muribund, ă *adj.* (lat. *muribundus*). Cel ce este aproape să moară.

murire *s. f.* Faptul de a muri.

muritor, oare *adj.* Cel ce este destinat să moară; *s. om.* — *un muritor*.

murmuitor, oare *adj. V. mormăitor*.

murmur *s. n.* (lat. *murmur*). 1) Zgomot surd, închis; 2) mormăit de nemulțumire; 3) *poet.* zgomotul încet al apei curgătoare; 4) freamătul încet al pădurii; 5) șoaptă, vorbire înceată de tot.

murmură (a) *v.* (lat. *murmuro*, *murmurare*). *V. prec.* 1) A mormăi; 2) a face zgomot surd și neînțeles; 3) *fig.* a arăta nemulțumire; 4) *poet.* a scoate sunete foarte încete, cursul de apă, pădurea, etc.; 5) a șopti foarte încet.

murmurare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a murmură.

mursă *s. f.* (lat. dela *morus*, negru). 1) Mică pată neagră (naturală sau artificială) pe față, în semn de frumuseță (la femei); 2) (lat. dela *morsum*, *mordere*, a mușcă. a despică), creștătura, roșătura dinților (la cai); 3) (tot dela lat. *morsum*, *mordere*, a pișca de limbă a înțepă), mureia miedului (hidromeul) fermentat, ce înțepă limba.

mursecă (a) *v.* (lat. comp. din *morsum*, mușcat și *seco*, a tăia). 1) A mușca tăind cu dinții; 2) a rupe bucata mușcând; 3) a înfișe dinții.

mursecat, ă *adj. V. prec.* 1) Mușcat și rupt cu dinții; 2) încoțit cu dinții.

mușcăla *s. f. V. urm.* 1) Lut galben mușcat cu apă, sau humă mușcată cu apă, cu care apoi se unge ori se lipește (tencuiește) pe deasupra (cu mâna) perețele casei, vatra, etc. 2) vâpșea de acest fel pentru vatră, păreți; 3) lipirea pe jos sau pe părete cu *mușcăla* din humă sau lut.

murul (a) *v.* (din baza gr. lat. *murra*, din care s'a format vorba *var*). 1) A lipi, a acoperi (vărul), a unge cu mușcăla perețele, vatra sau prisma casei; 2) a vâpși cu o culoare de humă, sau de lutișor galben, etc. brăiele păretelui, sau de jur împrejurul fe-

restrelor casei (ca podoabă); 3) *extins.* a unge pe deasupra mălaiul (înainte de a-l băga în cuptor) cu o zeamă lăptoasă făcută din apă cu puțină făină de porumb și cu mai multă de grâu (ca să nu crape). *V. var.* muruit, *ă adj.* *V. murui și muruială.* Uns sau lipit ori văpsit cu muruială.

musacă s. f. (din gr. *musotos*, tocană de masline negre cu fire de usturoi). Tocană foarte scăzută, care se face din patlagele vi-nete împănate cu fire de usturoi. cu carne foarte mărunț tocată și cu mult untdelemn. Și Turcii zic *musaka*.

mușafir s. m. V. mosafir.

musai adv. (lat. comp. din *mox*, îndată; *a*, spre; *i* (ire) a merge = îndată a merge). Numai de cât; negreșit; obligatoriu; îndată. Se află acest cuvânt și la germani în forma prescurtată *mufz* (mus), însemnând *obligatoriu*; și ungar. *muszai*.

mușamă s. f. (turc. *muşamâ* = unsă cu ceară). 1) Pânză ceruită care nu se moaie când se udă cu apă; 2) pânză văpsită și dată cu lac; 3) pânză de cauciuc, impermeabilă. 4) *fig. iron.* acoperirea unei fraude.

mușamalizare s. f. V. prec. 1) *Iron.* A ascunde și a nu pedepsi o fraudă.

mușățel s. m. (lat. comp. *mos-ad* (*mușat*, diminutiv *mușățel*) = spre datină sau regulă, obicei). *Bot.* Plantă mirositoare cu floare galbenă și petale albe, ce crește pe câmp; de obicei floarea aceasta zisă și *românăiță* (roman V.) se culege și se păstrează, fiindcă ceaiul cu dânsa, ajută la digestie; apoi asemenea ceai digestiv, este prima băutură, ce se dă pruncului când se naște (aceste prescripțiuni și datine se vede că au fost aduse în Dacia de către Romani, de aceea numirea floarei de *roman*, *romaniță* și *mușat* (*mos-ad*) adică plantă sau floare de datină, de prescripție anumită este în legătură și cu *moș* și *moși*.

mușcă s. f. (lat. *musca*). *Zool.* 1) Insectă mică de culoare neagră, cu două aripi, ale cărei înțepături sunt periculoase, căci ea umblă și moaie trompa ei în cadavre și necurătenii; 2) *fig.* albină; *musca columbacă*, din satul *Columbaci* (Golubatz) Serbia — dincolo de Porțile-de-Fer). *Zool.* Numirea unei musculițe, care iese în număr foarte mare din larvele ce le depune în apele din acea regiune și apare în luna Mai în toate împrejurimile, iar vântul o poate răspândi și mai departe (până pela București). Această mușcă mică (cât un țânțar) înțeapă animalele peste tot unde pielea este vizibilă, fără păr: sub coadă, la urechi, la nas, sub burtă, în-

țeapă și pe om; pentru vite înțepătura este mortală subit. Vitele trebuiesc unse cu o substanță grasă și groasă pe acele părți, căci musculița se lipește pe grăsime și nu are putere să înțep; se face foc și fum de băligar lângă vite, căci musca fuge de fum; în lipsă de unsoare, se poate unge vita chiar și cu baligă, spălând-o apoi din când în când; la sfârșitul lunii Iulie musca dispăre.

mușcă (a) v. (lat. dela *morsicare*, a mușca de mai multe ori; — sunetele *rs* ca și *x*, la daco-latini fiind greu de pronunțat, s'au făcut ș). 1) A rupe cu dinții din ceva; 2) a apuca cu dinții, a înfinge dinții, a încolți; 3) a înțeapă (musca, albina); 4) *fig. a te mușca șarpele de inimă*, a te tenta diavolul; 5) *fig.* a înțeapă, atacă cu vorba; 6) *a'și mușca degetele*, a regreta mult.

muscal s. m. I (dela orașul Moscova, ce și are numele dela riul *Moscova*) capitala veche a Rusiei). 1) Rus stabilit în România; 2) birjar rus din București (cei mai mulți din secta scoțiilor, ce n'au barbă nici musteți); 3) *fig.* trăsură elegantă de piață din București, condusă de un rus (muscal).

muscal s. n. II (lat. diform. din *musicale* (*musicalis*), de muzică de cântare). *Muzic.* Instrument de muzică, compus din mai multe țevi lipite una lângă alta și din ce în ce mai mici, în care suflând cântărețul scoate sunete fluierate; numit și *naiu* (flautul lui Pan). Turcii zic *miskal*.

muscalagiu s. m. V. preced. Muzicant care cântă din instrumentul numit *muscal*.

muscălesc, ească adj. V. muscal. I. 1) Rușesc, dela ruși; 2) dela birjarii ruși din București; 3) ca la birjarii ruși din București.

muscălește adv. V. muscal. I. 1) Ca la Rușii dela Moscova, rușește; 2) ca la birjarii ruși din București; 3) *fig.* în mod autoritar și brutal (cum era sub guvernarea țaristă).

muscălime s. f. V. muscal. I. Mulțime de soldați ruși; mulțime de ruși.

muscăloaică s. f. V. prec. Femea unui muscal.

muscar s. m. (dela vorba *muscă*). *Zool.* Numirea unui uliu mic, care atacă păsărelele.

muscărie s. f. V. muscă. Mulțime de muște.

mușcat, ă adj. V. mușcă. 1) Rupt cu dinții; 2) încolțit cu dinții; 3) înțepat; *s. mușcătură*; 4) *bot. mușcatu-dracului*, plantă cu floarea în felul *mușcatei* V.

mușcată s. f. (lat. medieval *muscatius*). *Bot.* Numirea unei plante (flori) ce face floare roșie aprinsă, în formă de mic buchet, numită și *geranium* V. *magheran*.

mușcătel s. m. V. **mușcată**.

mușcător, oare s. f. **adj.** și **adv.** Care mușcă (V. mușcă) **propr.** și **fig.**

mușcătură s. f. V. **mușcă**. 1) Acțiunea de a mușcă; 2) ruptura cu dinții, loc de unde s'a rupt cu dinții; 3) înțepătură; 4) **fig.** înțepare cu vorba, ironie.

muscel s. n. (lat. *mons*, munte (diformat *mus*); cu adausul diminutiv *cel*, ca în munticel, șoricel etc.). 1) Munte mic, munișor sau munticel; 2) șir de coline, de dealuri; 3) imaaș de vite pe coline.

mușchea s. f. V. **muștea**.

muschetă s. f. (ital. *moschetto*, fr. *mousquet*). Numirea unei puști, armă de foc, din tipul cel mai vechiu: care se sprijinea pe o crăcană spre a putea trage.

muschetar s. m. V. **preced.** 1) Soldat care avea drept armă o **muschetă**; 2) gentilom din compania ce forma garda regească și care purta ca armă **muscheta**.

muschetărie s. f. (după fr. *mousqueterie*). Armata de muschetari.

muschiu s. m. (lat. dela *mons*, munte — și rom. *muscel*). Zool. Numire dată calului mic de munte, ce urcă repede la munte.

mușchiu s. m. (lat. *musculus*). Anat. 1) Mușchiu de carne, format din fibre, cari contractându-se, mișcă organele corpului (numirea latină vine dela vorba *mus*, șoarece, *musculus*, șoricel, — pentru că mușchiul se mișcă pe sub piele, când se contractează); 2) carne de mușchiu; 3) friptură de mușchiu; 4) **bot.** (dela lat. *muscus* și gr. *moschos*); mușchiul de plantă, format din fire de verdeață, ce cresc pe tulpina arborilor, pe co-perișuri, pe piatra umedă, etc.

mușchiușor s. m. Mic mușchiu.

muscoiu s. m. I (mărit din vorba *muscă*). Muscă foarte mare.

muscoiu s. m. II (mărit din *muschiu*). Catâr — cal de munte.

muscular, **ă** **adj.** V. **mușchiu** I. De mușchi, despre mușchi; a mușchilor.

musculatură s. f. V. **mușchiu** I. Starea sau formațiunea mușchilor.

musculită s. f. V. **muscă**. Mică muscă.

musculos, oasă **adj.** V. **mușchiu**. Cu mușchi mari și puternici.

mûsellînă s. f. (fr. *mousseline* dela orașul *Mosul* în Asia mică, unde se țese *muselina*). Numire dată celei mai subțiri și mai străvezii țesături de mătasă, care se țesea pe timpuri în orașul *Mosul* pentru voalurile mahomedanelor; țesătură fină de acest fel.

muștel s. m. V. **mușățel**.

muștir s. m. (turco-arab, *mușir*). Ge-

neralism, comandant suprem al armatei.

mușțiă s. f. (dela *muscă* — *muștiță*).

1) Stricăciune sub forma unor foarte mici și multe firioare albe, ce se formează pe o bubucată de carne în timpul verei, când musca s'ar așeză și ar depune ouăle în ea; 2) stricăciune, putrefacția cărnii; 3) Zool. numirea unei insecte ca molia.

muslu s. m. (diform din fr. *monsieur*, domn). **iron.** Domnul (e), boerul (e).

mușlui (a) v. (lat. dela *mus*, șoarece, — format verb *muslui* și mușlui). 1) A scoțoci, sau a căută miroșind după lucruri de mâncare (ca șoarecele); 2) a simți prin miros; 3) a cercetă și mirosi (cum fac câinii) pe drum, sau pe la garduri; 4) **fig.** a presimți.

mușmulă s. f. V. **moșmoaldă**.

must s. n. (lat. *mustum*). 1) Vinul nou abea stors din struguri; 2) zeamă, suc din fructe; 3) **must de mere**, cidru, zeama dela mere murate; 4) sevă.

mustăci (a) v. A mișca semnificativ din mustăți, în semn de satisfacție ori de șiretenie.

mustăcios, oasă **adj.** V. **muștață**. Cel ce are mustăți mari.

muștar s. n. (lat. dela *mustum* suc, zeamă și *toridus*, arzător — de unde și fr. *moutarde*). 1) **Bot.** Plantă din familia cruciferelor, ale cărei semințe, prefăcute în făină, au un gust așa de înțepător, că irită pielea, de pare că arde; 2) preparat din făină de muștar cu oțet și untdelemn, ce servește a da gust la mâncări, fripturi etc. 3) făină de muștar ce se pune în baie sau sub forma de compresă spre a infierbânta pielea sau sângele; 4) ca-taplasmă cu făină de muștar.

muștăreață s. f. (dela *must*). Sevă, zeamă de mesteacăn.

mustărie s. f. V. **must**. 1) Cantitate mare de must; 2) locul unde se face mustul; 3) cărciumă unde se vind must (improvizată) în timp de toamnă, unde se prepară repede și fripturi.

muștarnită s. f. V. **muștar**. Mic vas în care se pune muștar.

muștață s. f. (daco-gr. *mustax*, buza superioară și *muștața*). 1) Părul ce crește pe buza superioară la bărbați precum și la multe alte ființe. 2) **fig.** vițe din rădăcina unor plante.

muștea s. f. (lat. dela *musstum*, zeamă, Ciocanul de cizmar, cu care se bate talpa udată, pentru a se muia și a se putea lucra; **fig. iron.** lovitură de ciocan; lovitură de pumn (în limbaj de cizmari). — Și Turcii zic **muște**.

mușteriu s. m. (daco-gr. din *mistharnéō*, a face trafic). 1) Cumpărător care vine să vadă marfa; client; 2) amator de a cumpăra; cumpărător; 3) *fig.* doritor, poftitor. — Și Turcii zic *mușteri*.

muști (a) v. V. must. 1) A prefăce strugurii în must; a 'i supune la presă; 2) a produce zeamă; 3) a străbate puțin un lichid prin ceva, umezind, (ca moarea, saramura) prin doagele putinei.

muștit s. n. V. must. Călcarea, presarea strugurilor și prefăcerea în must.

muștitor, oare s. V. must. Vas sau albie în care se sfarmă strugurii, înainte de a-i stoarce, ca să iasă mustul.

mustos, oasă adj. Cu must, cu zeamă, succulent.

muștră (sau muștru) s. f. (lat. dela *monstrare*, a arăta). Exerciții militare, pe cari le fac soldații (venit însă prin germ. *muster*, probă, model, și unger. *mustra*).

muștră (a) v. (lat. *monstrare*, a sfătui). 1) A face observații cuiva; 2) a certă; 3) a 'l. *mustra conștiința*, a avea remușcări de conștiință, a se căi.

muștrare s. f. V. preced. Acțiunea de a muștra.

muștrat, ă adj. V. preced. Certat, a-i moneștat.

muștrului (a) v. V. muștră. 1) A face exerciții militare cu soldații; 2) *fig.* a certă rău; 3) a exeresă, a deprinde, a învăța.

muștic sau muștuc s. n. (germ. *mund*, gură; *stück*, capăt — *mundstück*). Îmbucătura zăbalelor la cal; frâul care ține de zăbale (la cavalerie).

mustul (a) v. V. musti. 1) A presă până dă must, zeamă; 2) *fig.* a alergă și obosi tare (calul de ex.) până la asudare, până nu mai poate.

musulman s. m. V. muzulman.

mușunoiu s. n. V. moșinoiu.

mut, ă adj. (lat. *mutus*). 1) Cel ce nu poate vorbi; cel ce nu are glas; 2) *fig.* cel ce face și nu spune nimic; 3) cel ce nu desfășurește; 4) fără nici un zgomot.

mută (a și a se) v. (lat. *mutō. mutare*). 1) A pune într'alt loc un lucru; 2) a mișcă din loc; 3) a se muta, a schimbă locuința; 4) a transferă; 5) *fig.* a 'și mută gândul, a nu mai speră, a nu mai crede.

mutabil, ă adj. (lat. *mutabilis*). Schimbător; ușor de schimbat, de mutat.

mutabilitate s. f. (lat. *mutabilitas*). Schimbăciune, nestatornicie; mutarea din loc.

mutălu s. m. (augment. dela *mut*). 1) Om mut; 2) om prost care nu știe să vorbească.

mutare s. f. V. mută. Acțiunea de a mută, mutat, ă *adj.* V. mută. 1) Schimbat cu locuința; 2) trecut, transferat, în alt loc, în altă parte; 3) *s. comf.* cu *mutare*.

mutațiune s. f. (lat. *mutatio*). Transferare; trecere dintr'un loc în altul; înscrierea unui militar dela o unitate (companie) la alta.

mutătoare s. f. (dela vorba *mută*). *Bot.* Numirea unei plante vivacee, ornamentale, din fam. curcubitaceelor, zisă și *curcubefea*.

mutelcă s. f. (din vorba *motolcă, gămălie, ghem*). Piuliță cu șurup la capătul osiei dela trăsură.

muțenie s. f. (lat. dela *mutio*, (cit. *muțio*), a nu vorbi). 1) Infirmitatea de a nu putea vorbi; 2) *fig.* tăcere îndărătnică; refuzul de a vorbi; 3) liniște adâncă, tăcere.

muți (a) v. V. prec. 1) A nu mai putea vorbi; 2) *fig.* a tăcea; a nu mai spune nimic. **muțește adv.** Ca muți; cum face muți (a vorbi *prin semne, prin gesturi*).

mutilă (a) v. (lat. *mutilare*). 1) A cionti; 2) a tăia sau a rupe bucăți; 3) a schilodi; 4) *fig.* a reduce.

mutilare s. f. V. prec. Ciontire, schilodire, tăiere în parte.

mutism s. n. (după fr. *mutisme*). 1) Muțenic; 2) tăcere.

mutră s. f. (gr. mod. *mutra*, obraz). 1) Chip, față (urâtă); (ironic) persoană; 2) imagine, portret; 3) strămbătură de față, grimaz; 4) *fig.* moft, pretenție.

mutual, ă adj. și adv. (lat. dela *mutuor*, a se împrumută; și *mutuum*, reciprocitate). Dela unul la altul; reciproc, unul către altul, sau unul pentru altul.

mutualitate s. f. V. preced. Caracterul sau starea de mutual; reciprocitate.

mușunache s. m. (gr. mod. dela *mutzuno* = obraz, obrăjor). 1) Frumuseț, încântător (iron); 2) mititel; 3) *fig. iron.* fiu de ciocoiu; tânăr prea cochet; 4) portret miniatură.

muză s. f. (gr. *mousa*). 1) Zână; zeiță din poveștile grecești — muzele erau fiicele lui Zeus sau Jupiter, în număr de nouă și fiecare din ele proteja câte o artă; *Clio*, istoria; *Euterpe*, muzica; *Thalia*, comedia; *Melpomena*, tragedia; *Terpsichore*, danțul; *Erato*, elegia; *Polimnia*, poezia lirică; *Urania*, astronomia și *Callope*, eloquența și poezia eroică; 2) *fig.* zeitate care inspiră pe artiști; 3) poezie; 4) inspirație poetică.

muzeu s. n. (gr. *mouseion* și lat. *museum*, dela vorba *muza*. V. *prec.* 1) *Antic.* Templu unde se credea că vin muzele; templul muzelor; 2) mică colină la Atena, consacrată

muzelor; 3) numirea palatului din vechea Alexandria (Egipt) unde era biblioteca renumită, care a ars. *Modern*: 1) Local unde se păstrează o colecție de lucrări de artă; 2) local unde se păstrează colecțiuni de obiecte privitoare la științe; 3) colecțiune de obiecte de artă sau de știință; 4) *fig.* colecțiune, adunătură mare și variată de lucruri interesante.

muzică *s. f.* (lat. *musica*, gr. *mousiké*, dela vorba *muză*, vezi prec.). 1) Artă de a cânta; 2) artă de a combina sunetele într'un chip plăcut; 3) teoria artei de a cânta; 4) famfără; orhestră; 5) cântare; 6) *pop.* instrument de cântat pentru copii (ca jucărie); 7) *iron.* zgomot mare, țipet; ceartă. *Muzică vocală*, cântare cu vocea; *muzică instrumentală*, cântare cu instrumente; famfără; *muzică militară*, famfără de regiment; *muzică bisericească*, cântările bisericești cu semnele muzicii orientale vechi, având opt glasuri cu gamele lor diferite, pe cari sunt așezate toate cântările slujbelor bisericești din cursul anului; această muzică are motive orientale, printre cari multe sunt de

o rară frumusețe, când sunt bine executate; *muzică națională*, cântece sau culegere de cântece cu motive și melodii, ce s'au păstrat din vechime de poporul român și cari au fost adunate și armonizate de compozitori români; *muzică de salon*, bucăți muzicale pentru distrat vizitatorii; 8) obiect de învățământ cu scop de a face educația muzicală a școlariilor.

muzical, *ă adj. și adv.* 1) De muzică; pentru muzică; al muziceii; 2) *fig.* cu sunet plăcut, ca muzica; 3) după regulile muziceii; 4) unde se cântă, se face muzică.

muzicant *s. m. V. muzică*. 1) Cel ce știe, cunoaște arta muziceii; 2) cel ce cântă frumos; 3) cel ce are profesiunea de a cânta dintr'un instrument de muzică; 4) cel ce compune bucăți muzicale.

muzicuță *s. f.* 1) Muzică mică; 2) jucărie de cântat pentru copii.

muzulman sau **musulman** *s. m.* (dela numirea orașului *Mosul* pe râul Tigrul, în Asia). 1) Numire dată mahomedanilor și turcilor, cari au venit din părțile acelea ale Asiei; 2) ce este al mahomedanilor, sau după religia și obiceiurile lor.

N

N. *s. m.* 1) Litera a 14-a din alfabet; 2) reprezintă direcțiunea punctului cardinal *nord* pe planuri și hărți.

'n abrevițiune pentru *în*.

na, sau **na!** *interj.* (lat. comp. din *in*, prescurtat 'n + a — din *ad*, către, spre *), cu înțeles de *în* (a fi) — spre, a trece spre, a transmite). 1) Îți dau, ține, primește; 2) iată, uite, privește, poftim; 3) exprimă desperare *na că l'a ucis!*

na-na! *interj. V. prec.* Bătaie; a da bătaie.

nabab *s. m.* (cuvânt arab). Titlu ce se dă în India ofițerilor superiori dela curtea sultanilor, precum și guvernatorilor de provincii: *prin extens*, om care trăiește în mare belșug; mare bogătaş.

năbădăi *s. pl.* (lat. prefix. *na* = 'n a; *batuo*, *ere*, a bate). 1) Sbatere, turburare, furie; 2) *fig.* epilepsie.

*) Foarte adeseori, în compunerea multor vorbe, prefixul *na* sau *nă*, reprezintă acest compus latin 'n + a = în a; această formație este și la slavii în vorba *na*, cu însemnarea *la*, *spre*, *către*; iar ca prefix, însemnează tot 'n + a = în a, ca de ex.: *nastupati*, a în călca; și mai clar este în prep. *nad*, 'n + *ad* = în supra, sau în spre.

năbădăos, **oasă** *adj. V. prec.* 1) Furios, bătaios; 2) epileptic; 3) teribil, strașnic, aprig.

năbol (a) *v.* (prefix lat. *na* = 'n a; și gr. *po*, baza vorbelor de lichide, băutură, izvor). 1) A irupe, a năvăli apa; 2) a inundă; a cotropi.

năboiu *s. n. V. prec.* 1) Ceea ce irupe, se prăbușește; 2) bucată mare de gheață; cantitate mare de ninsoare.

năbușală sau **năbușeală** *s. f. V. urm.* Înădușire, sufocare; 2) aer greu de respirat; 3) timp cald, și prea umed; 4) timp cu ceață grosă; 5) căldură mare.

năbuși (a) *v.* (lat. în prefix = 'n; a, fără; *bucca*, *bucae*, gură). 1) A opri respirația (ținând închisă gura și nasul); a sufoca; 2) a stinge, a opri (focul); 3) *fig.* a potoli (cu forța) a opri în loc (o mișcare, o agitație, o revoluție); 4) *fig.* a oprimă, a apăsa.

năbușire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a năbuși sau innăbuși.

năbușitor, **oare** *adj.* Care innăbușe; sufocant.

nacafă *s. f.* (lat. prefix *in* = 'n; a, spre; *cavare*, a sparge). 1) Furie (apucare) neașteptată (mai ales din cauza beției); 2) capriciu; 3) destin; 4) supărare repede trecătoare,

mănie — când îi vin nacafele e rău. — Și Turcii zic *nacafa*.

năcaz s. n. (lat. 'n-a, în spre (de); *casus* (cit. caz), primejdie, nenorocire, întâmplare). 1) Întâmplare nenorocită; 2) supărare; 3) ciudă, ură (pe cineva); 4) pl. anevoințe, dificultățile vieții; contrarietăți; 5) suferință, — (este aceiași bază cu *caznă*, iar slavul amplificat *kazniti* și *nakazivati* este din *cazni* și *năcđji* (necăji) — lat. *casus*).

nacelă s. f. (fr. *nacelle*, din ital. *navicella*, navă mică, corobioară). 1) Coșul, atârnat de un balon ce se înalță în aer, în care stau oamenii; 2) compartimentele de călătorii, ce sunt atârinate de desuptul unui balon ce pluteste în aer.

năclăi (a și a se) v. (prefix 'n, a, și *cleiu*). 1) A pune prea multă unsoare pe păr sau pe ceva; a unge peste măsură; 2) a se înclcioșă și umplea de o substanță grasă, sau lipicioasă, sau de noroiu.

năclăios, oasă *adj.* V. *prec.* Care năclăiește; lipicios, cleios.

năcri (a) v. V. *inăcri*.

nacru s. n. (Persan *nakar*). Scoică de stridie albă, cu felurite alte colori și din care se fac mici obiecte, nasturi, etc.

nadă s. f. (lat. prefix 'n, ad — în după, sau în spre). 1) Aduș, parte adăugată unde nu s'a ajuns (la un lucru, haină etc.). 2) momeală, mijloc de a atrage ca mâncarea aruncată sau pusă, pentru a atrage peștii sau alte vietăți în cursă; 2) *fig. iron.* cel ce se tot ține după altcineva (copilul după mamă); 4) înădire, deprindere la ceva.

nădejde s. f. (lat. prefix 'n, în; a spre; *deside* (*desidero*), a dori; — în lat. *desidero*, are baza *sidus, sideris*, stea, soare, planete (bune sau rele pentru om) dela care omul așteaptă cu credință). 1) Speranță; 2) bizuință; 3) așteptare; 4) *fig. de nădejde*, cu temei, solid; 5) încredere. — Și slavii zic *nadejda*, speranță.

nădăjdul (a) v. V. *prec.* 1) A spera; 2) a aștepta și a dori; 3) a se bizui.

nădăjdulre s. f. V. *prec.* Acțiunea de a nădăjdi; speranță.

nadir s. n. (cuvânt arab). *Astr.* Punctul depe bolta cerească, ce ar fi de desupt de locul unde stă cineva pe pământ; opus *zenitului*, care este punctul depe cer aflător deasupra capului.

nadolean, ă *adj.* (diform. din *Anatolia*, anatolian(ă)). Găină *nadoleană*, găină mare din speța celor din *Anatolia*; — *cocoș nadolean*, cocoș de *Anatolia*.

nădragi pl. (lat. 'n, a, pentru; *trahere* =

tragere, a trage, cu înțelesul de a lua pe sine, a acoperi, a îmbrăca). Pantaloni largi, pentru a-i putea trage repede, ce se mai poartă mai ales în mahalale; *iron.* pantaloni albi, izmene. — Și Ungurii zic *nadrag*.

năduf s. n. (mai corect *năduh*). — lat. prefix 'n = în (negativ) fără; a, spre, pentru; *duco*, inspir, respir, răsuflu. — V. *duh*). 1) Sufocare, lipsă de respirație; 2) astmă; înec, înădușire; 3) căldură nădușitoare; 4) *fig.* supărare, necaz.

năduh s. n. (etimolog. v. *preced.*) Sufocare de necaz, de supărare; — intristare, nemulțumire, necaz.

nădușeală s. f. (lat. prefix 'n, in, a, spre; *ducere*, a inspira, a trage răsuflarea). 1) Sufocare, lipsă de respirație; 2) înec de respirație; 3) căldură mare; 4) sudoare, asudare; 5) *fig.* emoție, spaimă.

năduși (a și a se) v. V. *preced.* 1) A opri respirația, a sufoca; 2) a acoperi bine să nu pătrundă aer; 3) a asuda; 4) a copleși (buruiana multă, legumele).

nădușire s. f. V. *nădușeală*. 1) Asudare, transpirație; 2) sufocare.

nădușit, ă *adj.* V. *nădușeală*. 1) Transpirat, asudat; 2) sufocat; 3) acoperit bine să nu tragă, să nu pătrundă aerul (la jăratecul acoperit cu cenușă).

năem s. n. V. *năimi*. Chirie, plată.

nafea s. f. (turc *nafé*). Blană de pânțec de vulpe.

naframă s. f. (lat. din prefix. 'n, a, spre, pentru, *fragmen*, fâșie, bucată). 1) Pânză foarte fină, din mătasă, pentru a acoperi capul (femeile); 2) voal fin, subțire ca o bucată de pânză; 3) batistă fină, subțire; 4) pânza cu care se acopere, (se drapează) icoana, oglinda; 5) *fig. pop.* muștrare, dojană.

naft s. n. (gr. *nafta*, un fel de bitum, smoală, păcură). Corp lichid format din diverse hidrocarburi, din care se face petrolul; un produs din destilația petrolului se chiamă de asemenea *naftă* și *untdenaft*.

naftalină s. f. (din vorba *naft*). Corp de culoare albă, care este o cabură extrasă din păcură; din ea se fac derivate felurite, precum și multe colori; arde și astfel se obține culoarea neagră; conservă stofele și hainele contra moliiilor și insectelor; se întrebuințează și în tăbăcările pentru a păstra pielea.

naftol s. n. (fr. dela vorba *naftă*). Un preparat de farmacie sau de droguerie cu baza de naftalină.

nafură s. f. Cuvânt prescurtat din vorba *anafură*.

năgară s. f. (lat. pref. 'n, în; a, pentru;

galla, gozoașă, coarja unui fruct. 1) *Bot.* Gogoașa, coarja, învelișul în care stă grăuntele de grâu; 2) plantă ce face un fel de gogoașe în loc de fruct.

nagăt *s. m.* (lat. prefix 'n = in, fără; a, de; *guttur*, gât). *Zool.* Numirea unei pasăi ce trăiește pe marginea apelor, are picioarele lunguețe și gâtul scurt; se mai chiamă *libuț* și *ciovică*.

nagodă *s. f.* (lat. prefix. negativ 'n = in, fără; a, pentru; *gaudium*, mulțumire, plăcere). 1) Neplăcere, nemulțumire; întâmplare neplăcută; 2) *fig.* persoană care nu face plăcere, desagreabilă; 3) monstru arătare; ciudățenie; 3) lucru netrebuitor, de nimic, (se apropie de slavul *negodnii*; dar însăși baza slavului *godnii*, priincios, trebuitor, este latinescul, *gaudium*).

nahlap *s. n.* (lat. pref. 'n, în; a, spre; *globo*, a se aduna împrejur). Vârtej de apă curgătoare.

naht *adv.* (lat. *naetus*, luat, apucat, prins, dela *nancier* și *nanciscor*, a lua, a prinde). *Comerț.* Cu plata în bani, cu plată imediată (vânzare).

naia *s. f.* (gr. *naias*, *naiados* (dela *naein*, a curge). Zeitate mitologică, ce stăpânește fântânile și riurile.

naiba *s. f.* (lat. prefix. 'n; a, dela; *ibam*, ducă-se, imperativ dela *eo*). Numire dată *dia-volului*; ca *ducă-se pe pustii*.

naie *s. f.* (daco-gr. *nays*). Navă, corabie, luntre.

naier *s. m. V. prec.* Cel ce conduce nava; văslăș.

naimi (a) *v.* (lat. prefix 'n, a, spre, pentru; *emo*, a mere, a lua cu plată, a cumpără). 1) A angaja cu plată (un servitor sau lucrător; — în vechime însă, se cumpărau sclavii); 2) a ademeni cu bani; — (din lat. *emo*, au și Slavii multe vorbe: *zaem*, *naem*).

naimire *s. f. V. prec.* 1) Angajarea cu plată; arvunire; 2) atragere prin plată; corupere; moaie.

naingiu *s. m. V. naiu.* Cel ce știe să cânte cu naiul; *V. muscalagiu*.

naintaș *s. m. și adj.* (din vorba *inainte*). 1) Cal care trage înainte, înhamat înainte (când sunt 4 sau 6 cai în șir) 2) predecessor; cel ce a trăit înainte; străbun.

naiu *s. n.* (daco-gr. dela *Naias*, zină a riurilor, din acele pe cari zeul *Pan*, le încântă cu sunetele acestui fel de instrument muzical — vezi și numirea de *muscal*). Numire dată flautului lui *Pan*, compus dintr'un număr de țevi, de mărime (lungime) treptată, ce dau sunete diferite; — acest instrument

muzical se vede ca un atribut al zeului *Pan*, pe statuele antice.

naiv; *ă adj. și adv.* (fr. *naïf*, din lat. *naivus*, ca dela naștere). 1) Fără experiență, fără multă pricepere; credul; 2) sincer, nevinovat, fără șiretenie; 3) simplu, mărginit, prostuț; 4) copilăros.

naivitate *s. f. V. preced.* 1) Credulitate, sinceritate, nevinovăție; 2) copilărie; 3) lipsă de pricepere; simplitate.

naidac *s. n.* (lat. din 'n + *acedic* (*aceo*) ascuțitor). Numirea unui praf (nisip) dintr'o peatră tare, cu care se freacă cuțitele.

năji (a) *v.* (lat. din prefix 'n și verbul *ajo*, a zice *da*, și lat. *axo*, a invocă zcii: — să dea zeul (să dea D-zeu) fie ca blestem, fie ca ajutor). A invocă blestemul zeilor (prin farmece) asupra cuiva — este o rămășiță din credințele de blestem ale Romanilor; a face farmece rele asupra cuiva ca să se bolnăvească.

năjit *s. n. V. prec.* 1) Boală din farmecele cuiva; 2) umflarea urechei; 3) etc. acțiunea de a năji.

năjitură *s. f. V. năjit.* 3) Farmec cu scop rău. **nalbă** *s. f.* (lat. *malva*). *Bot.* Plantă din țări cu clima temperată, are floarea de culoare movă, adică roz-albăstiiu, cu care se face ciciu contra răceleii, etc.; este *nalbă mare* și alte varietăți.

nălbi (a) *v. V. înălbi.* 1) A înălbi; 2) a albi pânza nou țesută, prin repetată muiere în apă și uscarea la soarele de vară (care contribuie la albire).

nălbît, *ă adj. V. prec.* 1) Devenit alb; 2) s. albirea pânzelor noi prin spălare repetată și uscarea la soarele de vară.

nălbitoare *s. f. V. prec.* 1) Vas în care se face spălarea rufelor; 2) locul unde se albesc pânzele.

nălbitor, *oare adj. V. nălbi.* Care înălbește. **nalt**, *ă adj.* (lat. prefix. 'n + *altus*, înalt). 1) Lung în sus; ridicat mult dela pământ; 2) superior; 3) *naltul cerului*, înălțimea cerului. **nălucă** *s. f. V. urm.* 1) Vedenie; 2) fantomă; arătare; halucinare; 3) sperietură, frică.

năluci (a se) *v.* (lat. comp. prefix 'n, a, spre, pentru; *luceo*, *lucere*, a se vedea prin, a apare — format ca și *hallucinator* latin, tot cu baza *luceo* și însemnând tot a se năluci).

1) A avea vedenii, apaiți imagine; 2) a vedea fantome, chipuri imagine; 3) a se părea, a se înșelă prin o părere închipuită; 4) a aiură; 5) a se speria de vedenii închipuite.

nălucire *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a se năluci; 2) viziune, halucinație; 3) *fig.* iluzie, aparență nereală.

nălucitor, oare *adj.* V. *năluci*. 1) Care provoacă nălucire; 2) care are năluciri; 3) cu sperieturi (cal), care se sperie de nimic.

namestie *s. f.* (lat. prefix 'n, a, la; *mixtus*, amestec — dela *misceo*). 1) Amestec; felurime (de lucruri); grămadă; 2) unelte diferite. (Acest cuvânt nu are nimic comun cu o vorbă asemănătoare slavă, în care baza este *mesto*, loc, slav).

nămet sau **nămete** *s. m.* (lat. prefix 'n, a (ad) la, spre *meta*, piramidă, moșuroiu, con). Grămadă în formă de con, de moșuroiu, formată din zăpadă; troian, grămadă naltă de ninsoare.

nămiază (sau *nămezi*). *adv.* (prefix 'n, și *amiază*). La amiază, în mijlocul zilei; în plină zi = *namiaza mare*.

namllă *s. f.* (lat. prefix 'n, a, de; *millia*, o mie, mulțime). 1) Mărime gigantică, colos; 2) arătare mare; fantomă mare; 3) ființă extraordinară de mare.

nămit, ă *adj.* V. *năimi*. 1) Cumpărat; 2) atras prin bani; 3) angajat cu plată.

nămol *s. n.* (lat. prefix 'n, a (ad) de, *molli*, *molle*, moale). Noroiu, glod; *fig.* morman, grămadă mare, mulțime.

nămoli (a și a se) *v. V. innămoli*.

nană *s. f.* (daco-gr. dela *neanis*, fata mare). Soră mai mare; dragă soră.

nănaș sau **nănaș** sau **naș** *s. m.* (lat. comp. in = 'n; *ajo*, a afirmă, a zice *da*; care verb *ajo*, vine din forma *agio* și este în legătură cu *axo*, *axare*, a invoca de repetate ori numele unui zeu, de unde lat. *axamentum*, o rugăciune către zei). — 1) Persoana care ține în brațe pe pruncul ce se botează și în numele pruncului rostește solemnul *da*, afirmând că primește religia creștină și se va conforma învățăturilor ei; el mai roagă, invocă pe D-zeu pentru ocrotirea celui ce se botează; 2) persoana care asistă de tinerii ce se căsătoresc, și când trebuie să zică fiecare solemnul *da*, afirmând că voesc a se căsători; asistă și la ceremonia religioasă când preoții roagă pe D-zeu și pe sfinții ce și aleg ca patroni tinerii, spre a-i ocroti, ajuta, în cursul vieții.

nănașă sau **nașă** *s. f. V. prec.* Soția nănașului.

nani! nani! *interj.* (lat. 'n + *annuo*, a clătina din cap în semn de *da*). Exclamare repetată în formă de cântare, în timpul când copilul este legănat, ca să adoarmă.

naos sau **naus** *s. n.* (gr. *naos*, corabie). *Bis. Fig.* Corpul mijlociu a interiorului bisericeii, între altar și pronaos (primii creștini asemănau biserica cu o corabie care duce

pe credincioși la liman, liniște, mântuire). **nap** *s. m.* (lat. *napus*) *Bof.* Plantă din fam. cruciferelor, cu rădăcina dulce, bună pentru mâncare; se cultivă la loc umered.

năpădi (a) *v.* (daco-gr. după forma lui *ana-pattō*, a răspândi peste; sau *pēdaō*, a cădea peste, din rădăcina *pet*, a se arunca). 1) A se arunca asupră; a năvăli; 2) a se revărsa (un lichid); 3) a veni asupra în număr mare, în cantitate mare; 4) a cuprinde, a copleși; 5) a izbucni. — Și Slavii au acest cuvânt *napadati* din prefix *na* și verbul *padati*, a cădea — a cădea peste, tot din baza gr. *pēdaō*, a cădea peste.

năpădire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a năpădi.

năpădit, ă *adj. V. prec.* 1) Cuprins, copleșit; 2) apucat, zorit; 3) izbucnit; țignit (sângele, lacrimile).

năpărcă *s. f.* (lat. comp 'n, 'a, spre *periculum*, primejdie — cum este și numirea *viperei* în latinește, din *vivi-pario*). *Zool.* Șarpe mic, a cărui mușcătură veninoasă este mortală; *fig.* om f. rău și perfid — *viperă*. (În timpul iernei înghiață și nu dă semne de viață, pare o curelușă; dar adusă la căldură învie și mușcă mortal).

năpărieală *s. f. V. năpărire*.

năpări (a) *v.* (lat. prefix. n, a, sprc; *pilo*, *pilare*, a smulge părul). A lepădă, a cădea părul sau lăna de pe animale în timpul primăverii, (în această vorbă se vede un compromis între rom. *păr* și lat. *pilus*, păr).

năpărire *s. f.* Acțiunea de a năpări.

napărstoc (slav *naperstok*, dela *persto*, deget). 1) Degetar, format dintr'un mic con de metal ce se pune în vârful degetului spre a putea împinge acul; 2) *fig.* un păhăruș prea mic; 3) *fig.* un copilăș prea mititel — *un năpărstoc de copil*.

năpaste *s. f.* (slav *napasti*, prefix *na* și *pasti* (padati) a cădea asupra). 1) Prepunere, bănuială asupra cuiva; 2) încredințare pe nedrept, calomnie; 3) nenorocire, urgie; 4) *fig.* vechiu, dare, bir nedrept; 5) *Năpăstea*, piesă teatrală cunoscută, de Caragiale.

năpăstui (a) *v. V. prec.* 1) A arunca o bănuială, un prepus; 2) a învinui pe nedrept; 3) a oprima; 4) a calomnia.

năpastuire *s. f.* Acțiunea de a năpăstui. **năpăstuiitor, oare** *adj.* și *s. I*) De năpăstuire; 2) care năpăstuește.

năplăi (a) *v.* (lat. prefix 'n, a, spre; *pleo*, a umple). A umple cu totul de unsoare (părul); 2) a transpira tare de tot din cauza căldurii; 3) a fi cuprins de somn adânc, a fi buimăcit de somn.

năplăire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a năplăi. **năplăit**, *ă adj.* 1) Uns, plin de unsoare prea mult; 2) cuprins de unsoare; umplut țare (mânjit); 3) asudat, transpirat foarte; 4) cuprins de somn, buimăcit.

napoleon s. m. (deja numele împăratului francez *Napoleon*). Numire dată monedei franceze de aur, valorând 20 franci și care purta chipul împăratului Napoleon; *extins.* monedă de aur de 20 lei, sau de o valoare aproape cu aceasta.

năprasnă (de) *adv.* (lat. prefix 'n, a, spre, pentru; *pressum* din *premo*, *premere*, a apăsa, a strânge; a ucide, a supăra; a grămădi, a nimici, a culcă, etc.) 1) Cu zor și cu nenorocire mare; 2) rău și pe neașteptat; 3) cu totul neașteptat; 4) spăimântor și repede; 5) de distrugere; nimicitor. (Nu trebuie confundat cu slavul *năprasno*, care însemnează *zădarnic, fără folos*, și care pare format din prefixul negativ lat 'n, pentru *in*, fără; a, (d), *prosum*, a fi de folos).

năprasnic, *ă adj.* și *adv.* V. *prec.* 1) Cu grabă mare, subit; 2) teribil îngrozitor; 3) nimicitor, distrugător.

năprasnică s. f. (dela vorba *năprasnic* teribil). *Bot.* Numirea unei plante agățătoare, ornamentală, zisă și *elocotiei*.

năpusti (a și a se) v. (lat. comp. prefix 'n, a, spre, *positus*, lepădat, din *pono*, *ponere*, a lepăda). 1) A lăsa în părăsire; 2) a merge, a năvăli asupra cuiva; 3) a cădea peste, a se rezezi asupra. — Și Slavii au acest cuvânt cu baza *pustiti*, *puskati*, a da drumul, a lăsa, și cu prefixul *na*, în cât senzual, este la fel cu cel slav.

năpustire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a și a se năpusti.

năpustit, *ă adv.* V. *prec.* 1) Abandonat, lăsat în părăsire, părăsit; 2) rezezit asupra.

nară s. f. (sau *nare*) — lat. *naris*). *Anat.* Orificiul, gaura nasului, prin care se face respirația și se simte mirosul.

narăclă s. f. (lat. prefix 'n, a, spre; *reclusa*, reinchisă, reincheiată). *Bis.* Numire unei fășii late de mătăsă, sau coperământ de mătăsă, cu care se acopere potirul și sfintele taine.

naramz s. m. (lat. prefix *n, a, spre; aramus*, arămiu). *Bot.* Numirea portocalului ce face fructe cu coajă roșie-arămie.

naramză s. f. V. *prec.* Fruct de *naramz*, portocal. — Și Turcii au acest cuvânt.

naramzat, *ă adj.* V. *preced.* Colorat ca portocala roșcată.

mărămziu, *le adj.* V. *prec.* Portocaliu, culoare ca de *naramză*.

nară (a) v. (lat. *narro*, *narrare*). A istorisi, a povesti.

narare s. f. V. *prec.* Istorisire, povestire.

narățiu s. f. V. *preced.*

narativ, *ă adj.* V. *prec.* Povestitor, cum

s'ar povesti.

narator s. m. V. *prec.* Cel ce povestește

sau istorisește.

nărav s. n. (diformare din *morav*). 1) Deprindere rea moștenită; 2) obicei rău; 3) viciu; 4) pornire rea (mai ales la animale), în vechime însemna și *morav*. — Și Slavii au adoptat vorba aceasta diformată în *nrav*, cu înțeles de *morav*; iar apoi și cu înțeles de *gust, plăcere* și au verbul *nraviti*, a plăcea.

năravas, *ă adj.* Cu nărav; vicios.

năravi (a și a se) v. A se deprinde (rău sau la ceva rău); a îndemna la viciu.

năravire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a năravi.

năravit, *ă adj.* *pop.* 1) Deprins, dedat la ceva rău; 2) vicios, capricios.

narcis s. m. (lat. *narcissus*, gr. *narkissos*). *Bot.* Numirea unei flori ornamentale cu frumoase petale albe sau galbene, în număr de șase, numită și *zarnacadea* și *cropindă*.

narcotic, *ă adj.* și s. (gr. *narkōtikos*, care amorțește). Numire dată plantelor sau substanțelor cari au proprietatea de a amorți, a adormi, ca *opium*, *beladona* și extrase din acestea; substanță care amorțește, adoarme.

narcotină s. f. V. *prec.* O substanță extrasă din opium.

narcotiză (a) v. V. *prec.* A amorți sau a adormi printr'un narcotic; *fig.* a ameți, a face să nu simtă, a adormi.

nard s. m. (lat. *nardus*). *Bot.* Plantă graminee, din spicul sau rădăcina cărei se extrage un fel de cleiu mirositor, ce servește pentru fabricare de parfum; se mai numește *țepoșică* și *iarbă aspră*.

narghilea s. f. (turc *nargileh*). Țigaretă turcească pentru fumat tutun, dar care trage fumul dela tutun printr'un tub lung, ce trece printr'un frumos vas de sticlă, în care este apă parfumată, astfel că pe de o parte fumul se temperează, perde din proprietățile vătămătoare, iar apoi capătă și miros de parfum. Fumul de tutun în acest caz nu predispoaze așa repede la oftică.

nărod s. și *adj.* V. *nerod*.

nart s. n. (lat. prefix 'n'; *arto artare*, a cuprinde; a constrânge; de unde *artus*; scurt, sgârcit). 1) Tarif, taxă convenită, (dela conținut, cuprins) ce se încasa pe fisc în vechime; 2) preț; 3) cuprins, măsură, scurtime;

4) moderațiune; 5) măsură fixă, 6) sgărzenie; 7) stimulație, indemn, inițiativă; 8) determinare anume cât să lucreze — cu *nart*.

nartecă *s. f.* (gr. *narthex*, *nartekos*, cutie pentru lucruri prețioase). *Lis. V. advon*, sau *avvon*. Tribună înaltă (în forma unei cutii), unde se urcă preotul sau diaconul și citește evangelia sau predică.

nărtos, **nărtoasă** *adj.* (lat. dela *naris*, nare; *nartus*, cu nări). Cu nări (nas) mare, 2) *fig.* obraznic, arrogant.

năru (a și a se) *v.* (lat. prefix 'n, a, spre; *ruo*, *ruere*, a surpă, a nărui). A surpă, a dărâma. a prăbuși; a se ruina.

năruială *s. f. V. prec.* Surpare, dărâmare; dărâmătură (de zid).

nărut; **ă** *adj. V. prec.* Ruinat, surpat, dărâmat.

nas *s. n.* (lat. *nasus* din sanscrit *nas*). *Anat.* Numirea organului proeminent al feței care servește pentru a respira și a mirosi precum și pentru a elimina unele materii mucoase. *Fig.* 1) Îndrăzneală, curaj; 2) arrogantă, mândrie; a *da nas cuiva*, a-i da curaj, a-i permite; a *nu avea nas*, a nu îndrăzni; a *băga nasul*, a se amesteca; cu *nasul în jos*, umilit; cu *nasul pe sus*, mândru; a *purta de nas*, a conduce cum voești; a *da peste nas*, a infruntă, a dojeni; a *strâmba din nas*, a nu-i conveni; a nu-i plăcea; a *ieși pe nas*; a răsplăti greu, rău, a avea urmări triste; a *scoate pe nas*, a impută, a pretinde recunoștință; a *sufila nasul*, a curăți nasul, a arunca mucusii; *nu-i de nasul lui*, nu merită pentru el; *nu-i dă nasul*, nu îndrăznește.

naș *s. m. V. nănaș.*

nașă *s. f. V. nănașă.*

năsălie sau **năsălie** *s. f.* (lat. pref. 'n, a (ad), pentru: *sella*, lectică, pat de purtat). Pat de purtat, de dus mortul — în formă de targă dusă de doi sau patru oameni, pe mâni sau pe umeri — cum se purta lectica la Romani. (Deși cuvântul se apropie de vorba slavă *nositi*, a duce și *nosilștic*, cel ce duce, ar fi greșit a-l deriva de aici).

năsărâmbă sau **năstărâmbă** *s. f.* (lat. prefix 'n a (ad) spre; *se-rubeo*, *se-rubere*, a se roși (obrazul). Lucru de roșirea (obrazului) de rușine; lucrare urâtă, faptă ridiculă și rușinoasă: — a *făcut* sau *mi-a făcut o năstărâmbă* = o faptă (o ispravă) oribilă, ridiculă sau de rușine — de care te rușinezi; *fig. pudic.* membru viril mare.

năsbătie sau **năsbutie** *s. f.* (slav *ne* și *sbătie*, fiițare). 1) Imposibilitate, fapt sau lucrare imposibilă, de necrezut; 2) glumă,

ghidușie, farsă; 3) vorbă de spirit, de haz; 4) joc sau glumă de copii.

năsbătăios, **oasă** *adj.* Poznaș, glumeț.

născare *s. f.* (lat. *nascor*, *nasci*, și *nasco*, *nascere*, a se naște și a naște). Naștere. *din născare*, *din naștere*.

născător *s. m. V. prec.* Cel ce dă naștere; creator; părinte.

născătoare *s. f. V. prec.* Cea care naște; mamă; ca e dă viață; *Născătoare de D-zeu*, Mama lui Isus Christos, — Sfânta Fecioară Maria.

născoci (a) *v.* (lat. din *nasco* + *cio*, *nasco-ciere*, *nacco-citum*, a pricinui (a pune în mișcare) a naște sau a se produce). A inventă, a crea, a imagina ceva. — Și slavii au un cuvânt asemănător cu acesta, dar cu înțeles de «a sări» dela *skakati*, a sări). *Nasco* latin este aci ca și *geno*, și *gigno*, a naște, lat. *ingenium* = iscusință, talent, ca și *genius* = talent, inspirație.

născocire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a născoci; invenție; creațiune *prop.* și *fig.*

născocitor, **oare** *s. și adj.* Care inventează *prop.* și *fig.*

născocitură *s. f. V. născocire.*

născut, **ă** *adj.* (lat. dela *nasco*, *nascere*, a naște). 1) Creat; 2) provenit, rezultat din; 3) care a luat naștere.

năstrăvan sau **năzdrăvan**, **ă** *adj.* (lat. prefix 'n (in), *extra*, afară de; (din cale afară) *vanus*, nereal — *fig.* minciunos). 1) Supranatural; 2) de minune; 3) profetică sau vrăjitoare; 4) miraculos; *s.* vrăjitor sau vrăjitoare. (Ar fi eroare să se confunde acest cuvânt cu slavul *nezdravi*, care înseamnă *ne-sănătos*, care și românește se zice *nezdrăvan*, iar nu *năzdrăvan*).

năstrăvănie *s. f. V. prec.* 1) Putere supranaturală sau magică; 2) faptă supranaturală; 3) farsă. glumă; 4) imposibilitate.

năși (a) *v. V. naș.* A fi naș.

nășie, *s. f. V. naș și nănaș.* 1) Calitatea de naș; 2) rudenția de naș; 3) faptul de a năși, a fi naș.

nasilnic, **ă** *adv.* (prefix *n-a* (n'a) și *silnic*. *V. silă* și *siliță*). Cu sila, silit, forțat.

năsip, *s. n.* (lat. prefix 'n, a (ad) *sabulum* sau *sabulum*, (săbulo), năsip). Pulberea, praful din stărâməturi de peatră, adus de ape. **năsipos**, **oasă** *adj.* Cu năsip; ca nisipul. **năsiperniță** *s. f.* Vas de ținut năsip spre a-l pune pe scrierea udă.

năsos, **oasă** *adj. V. nas.* Cu nasul mare. **năsprî** (a și a se) *v.* (prefix 'n + *aspru* și *asprî*). A se face aspru, a deveni aspru. **năstărâmbă** *s. f. V. năstărâmbă.*

năstav *s. n. V. urm.* Năstăvire.

năstăvi (**a**) *v.* (lat. prefix 'n, a, spre; *stabilio stabilire*, a întări (cu transform lui *b* în *v*). Întărire sau confirmare (divină); de aici, a inspira sau a statornici prin inspirație (termin vechiu bisericesc).

naște (**a și a se**) *v.* (lat. *nascor, nasci*). 1) A procrea; a face copil sau pui; 2) a lua început; a începe; 3) *fig.* a produce, a începe. (Când nașterea este anormală, sunt moașe țerance cari știu, prin masaj, să întorcă pruncul și nu e nevoie de operație chirurgicală).

naștere *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a naște, procrearea; 2) *fig.* începere, producere; 3) *bis.* nașterea lui Iisus Christos; — *crăciunul*; ziua de 25 Decembrie; 4) *fig.* origină.

năstrăpă *s. f.* (lat. din *naustibulum* = vas în formă de barcă — prin *naustibur* și prin metatesă *nastrib, naustrip* și *nostrip, nostrap* — compară cu *nostrum*). Vas de luat apă, cupă ca o barcă. — Macedo-rom. *măstrăpă*, turcii zic *mașrapă*.

năstrușnic, *ă adj.* (prefix negativ *ne*; lat. *struo, struxi, struere*, a așeza). 1) Ne așezat, nestatornic; svăpăiat, neastămpărat; 2) vioiu; 3) teribil.

nasture *s. m.* (lat. prefix 'n, a (ad), *pentru; stola stolae*, tunică cu mânecă). Bomb pentru încheiat hainele, sau pentru încheiat mânecile (ce se întrebuiță și la *stola* romană).

năsturel *s. m.* Nasture mic.

năsturel *s. pl. V. nasture.* Bot. Numirea plantei crucifere, antiscurbutică și depurativă, ce crește pe apele curgătoare și se mai chiamă *cardamă de izvoare*.

nat *s. m.* (lat. *natus*). Născutul; nașterea; neamul; fiul; rudenia, — bănățean: *tot natul să vină*, tot neamul, toți înșii.

nătăflet, eață adj. și *s.* (lat. comp. *natus*, născut; *flexus*, moale, care se îndoaie). 1) Moloșit din născare; 2) imbecil; prost; tembel.

natal, *ă adj.* (lat. *natalis*). 1) Al nașterii; 2) de naștere; 3) unde s'a născut cineva — *locul natal*.

natalitate *s. f.* (lat. *natalitas*). Naștere (de puinci); înmulțirea copiilor; numărul total de nașteri.

nătăng, ă adj. (prefix negativ *ne*, lat. *tango tangere*, a atinge sau a îndupleca). 1) Neîndămănată la mișcări, care nu poate atinge ușor; 2) supărăcios, care nu poate fi atins propriu și figurat — îndărătnic.

nătăngie *s. f. V. prec.* Defectul de a fi nătăng.

nătărău *s. m. și adj.* (lat. *natus*, născut; rom. rău). Prost născut, nerod din naștere (ca și *ne-bun*).

natimă *s. f.* (din lat. *natum*, născut). Speță — *ce natimă de om.* Mold.

național, *ă adj.* (lat. dela *natio, onis*, origine, naștere). Al neamului; dela originea unui popor; *costum, cântec, geniu, artă* națională, ce poartă caracterul osebit al unui neam.

naționalism *s. n.* (fr. *nationalisme*, dela lat. *natio*, naștere). Iubire de neam; preferința pentru poporul cărui aparține cineva; caracterul propriu unei națiuni pus în evidență.

naționalist, *ă adj. V. prec.* Care se referă la naționalism; s. cel ce ține mult la neamul cărui aparține.

naționalitate *s. f.* (fr. *nationalité*). 1) Grupă de oameni ce au aceeași origine, istorie, tradiții, etc. 2) caracteristica unui neam, unui popor; 3) neam, nație.

naționaliză (**a și a se**) *v.* (fr. *nationaliser*). 1) A adopta, a primi în simțul unei națiuni; 2) a face proprietate a națiunii sau a țării; 3) a da înfățișarea sau caracterul național.

naționalizare *s. f.* Acțiunea de a naționaliza.

națiune *s. f.* (lat. *natio, nationis*, origine, naștere). Grupă de oameni din aceeași origine, cu același trecut istoric, datine, limbă, etc.; neam de oameni, popor.

nativ, *ă adj.* (lat. *nativus*, care se naște — primitiv, firesc). Primitiv, dela origine, dela naștere; natural.

natră *s. f.* (lat. *nator, natra*, (diformat din *nascor*), care naște, care dă naștere). Începutul, legătura de unde începe urzeala unei pânze ce este de țesut; capătul începător al urzelei unei țesături.

natriu *s. n.* (arab. *natrum*). Miner. Carbo at de sodă naturală. (Natriul servea Egiptenilor la conservarea mumiiilor).

natură *s. f.* (lat. *natura*). 1) Totalitatea lucrurilor reale, pe cari le vedem; 2) totalitatea legilor ce stabilesc raporturile între lucrurile reale, văzute; 3) firea, existența tuturor lucrurilor văzute; 4) firea, adică felul sau caracterul unui lucru sau ființă — *deprinderea e te a doua natură*; 5) modul, chipul (unei lucrări). *artist.* modelul natural, văzut, după care desenează sau sculptează artistul; 6) temperament (firea unui om, animal, etc.) 7) lucrul însuși — *hrana în natură*.

natural, *ă adj. și adv.* 1) Firesc; 2) după legile firești, ale naturii; 3) din natură, din lucrurile reale, firești; 4) cum este dela fire, nefalsificat, neprefăcut, nealterat; 5) *jurid.* din căsătorie nelegitimă (copil natural); 6)

muzic. ton natural, ton nealterat prin bemol sau diez ori alt semn. 7) **Științe naturale**, științe despre legile și producțiile naturii; 8) s. fetul natural, înfățișarea firească; 9) cert, sigur.

naturaletă s. f. Starea sau proprietatea de a fi natural, sincer, neprefăcut, nemeșteșugit, sau a fi real.

naturalism s. m. (fr. *naturalisme*). 1) Caracterul de a fi natural, real; 2) **filosof.** Sistemul celor ce atribuie totul naturii și legilor naturale, fără a admite nici o putere în afară de cele cunoscute de oameni și de științele naturale.

naturalist s. m. (fr. *naturaliste* din lat. *natura*). 1) Cel ce se ocupă cu studierea și cunoașterea plantelor, animalelor și mineralelor; 2) cel ce se conduce de naturalism în artă sau literatură; 3) partizan al naturalismului în filosofie; **adj.** bazat pe naturalism. **V. preced.**

naturaliză (a și a se). **Politic.** 1) A da printr'o lege unui strein drepturi egale cu ale locuitorilor bășinași ai țării; 2) a considera ca produs național (o marfă, streină); 3) a adopta și asimila (științe, arte, expresiuni).

naturalizare s. f. V. prec. Acțiunea de a naturaliza.

naturalizat, ă adj. V. naturaliză. 1) Cel ce a fost încetățenit; 2) ce este adoptat.

năuc, ă adj. (lat. *ne-huc* = nu aici — un compus ca și *netot, nebun*). 1) Dus aiurea cu mintea, nu cu mintea aici, zăpăcit, amețit la cap; 2) zmintit, nebun; 3) turmentat de prea mult zgomot; 4) amețit de beție; 5) conform cu oțtenescul *aiurit*. (Nu are nimic comun cu slavul *nauka*, știință, din *uciti*, a învăța).

năuci (a) v. V. prec. 1) A ieși din fire; 2) a ameți; 3) a înnebuni, Mold. — *m'au năucit cu țipetele lor*.

năucie s. f. V. prec. Starea de năuc; zăpăceală; amețeală; nebulie.

năucit, ă adj. V. prec. Aiurit, amețit; scos din minte.

naufragiă (a) v. V. naufragiu. A se îneca corabia sau vasul plutitor; **fig.** a se prăbuși, a se prăpădi.

naufraglu s. n. (lat. *naufragium*, din *navis*, navă; *frangere*, a frânge). Sfărâmarea navei pe mare; înecarea vasului plutitor; **fig.** prăbușire, prăpădire, ruinare într'o afacere.

naufragiat, ă adj. V. prec. Care s'a înecat cu o corabie pe mare; care s'a scufundat în mare; **fig.** pierdut în nenorociri.

năuntru adv. și s. V. *înăuntru*. 1) În interior; 2) ce este în lăuntru, firea lăuntrică.

năut s. n. (lat. pref. 'n, a, spre; *udus*, udat — dela aceiași noțiune ca *mazere*, și ca lat. *pisum*, din grec. *pison* și *pisus* = năut, mazăre = loc umed). **Bot.** Plantă leguminoasă, ce trebuiește mult udată, care face boabe rotunde ca mazărea, dar mai fragede și galbene.

nautic, ă adj. (at. *nauticus* dela *nauta*, corăbier, navigator). De navigație; de plutire.

nautil s. m. (gr. *nautilus*). **Științ. nat. O.** scoică de mare univalvă.

năutiu, ie adj. V. năut. Galben cum e culoarea năutilui.

navă s. f. (lat. *navis*). Corabie; vas de plutire pe apă; luntre mare; vapor.

năvădi (a) v. (lat. prefix 'n, a (ad), spre; *vado, vadere*, a trece, a duce). A urzi pânză, trecând firele de urzeală prin ochiurile țelor și prin dinții dela spată.

năvădire s. f. Acțiunea de a năvădi.

năvădit s. n. Năvădire.

năvălă adj. adv. și s. (lat. prefix. 'n, a (ad) spre; *velo, velare*, a acoperi). Care cuprinde, acoperă; copleșitor; s. 1) copleșire, 2) revărsare; izbucnire; 3) îngrămădire; înghesuială; 4) atac, asalt, (la bătaie); 5) incursiune; invazie; a da năvălă, a se arunca, rezezi (spre, la).

năvăli (a) v. V. preced. 1) A se revărsa; a cuprinde; 2) a copleși; 3) a se îngrămădi, înghesui; 4) a se arunca, rezezi, asupra; 5) a invadă; 6) a atacă; 7) a asaltă (la bătaie); 8) a izbucni.

năvălire s. f. V. prec. Acțiunea de a năvăli.

năvălitor s. m. și adj. V. prec. 1) Care năvălește; 2) invadator; 3) atacător sau agresor.

năvălnic, ă adj. și **adv. V. prec.** 1) Copleșitor; 2) impetuos, cu năvălire; 3) teribil-spăimântător.

năvălnic s. m. (lat. pref. 'n a (ad) spre; *valeo*, a fi sănătos, a fi tare). **Bot.** Numire dată plantei ce se chiamă științ. *valeriana* (tot dela lat. *valeo*), ce are proprietăți medicinale antispasmodice și febrifuge, ce se mai chiamă și *iarba pisiceii*, fiind căutată de pisici pentru mirosul ei (se confundă adeseori cu *scolopandra* din cauza formei frunzelor).

năvărlie (daco-gr. dela neuron, (nevron) nerv — neuralia (nevrălia) nervositate). — *Se întrebuițează mai mult la plural.* Furie; nervositate: *când îi vin năvărliile să te ferești.*

năvărlis, oasă adj. și **adv. V. prec.** Cu năvărlis.

navigă (a) v. (lat. *navigo, navigare*). 1) A pluti cu nava pe apă; 2) a merge cu corabia sau cu vaporul pe apă; a călători pe apă.

navigabil, *ă adj.* (lat. *navigabilis*). Pe care se poate pluti cu nava, cu corabia sau cu vaporul.

navigațiune *s. f.* (lat. *navigatio*). 1) Plutire cu nava cu corabia sau cu vaporul pe apă; 2) administrația, autoritatea care supraveghează mersul vapoarelor, al vaselor plutitoare.

navigator *s. m.* (lat. *navigator*). Cel ce plutește cu nava, corăbier, marinar.

năvod *s. n.* (lat. *nautus*, de navă, de luntre). Plasă lungă, voloc, de prins pește, format din pânza rară, care în partea de jos are atârinate greutateți (plumbi); iar sus niște lemnușoare ce plutesc, astfel că peștele este oprit și nu scapă neprins; năvodul este purtat de luntrași în bălțile și apele mari.

năvodar *s. m. V. prec.* 1) Cel ce știe să facă năvod; 2) cel ce prinde pește cu năvodul.

năvoloacă *s. f.* (lat. pref. 'n a (ad) spre; *volucet*, din sbor, *fig.* cu nestatornicie, dea repezeala). Semănătură pe un câmp ne arat, necultivat, aruncată la întâmplare (se vede că asemenea semănături se făceau în timpuri nestatornice, de nesigurantă).

naz *s. n. V. nazuri*.

nazal, *ă adj.* și *adv.* (lat. *nasalis* dela *nasus*). Pe nas (cu sunet pe nas); *s. f.* literă care se pronunță cu sunet pe nas ca în I. franceză *n* în *an*, etc.

nazalitate *s. f. V. prec.* Forma nazală, sunetul nazal.

nazaliză (a) *v.* (fr. *nasaliser*). A pronunța cu ton nazal.

nazăr *s. n.* (prefix. 'n, a, și rom. *zări*). 1) Luare în seamă (în vedere); 2) vedenie, păreră; nălcire.

năzări (a se) *v.* (prefix 'n, a, și *zări*). 1) A se părea că vede; a se năluci; 2) a avea spaimă din nimic; a și închipui; 3) a presupune, a bănui.

nazir *s. m.* (turc. *nazir*). Comandantul unei cetăți depe țărmul Dunării în timpul dominației turcești.

năzui (a) *v.* (lat. prefix 'n, a, spre; *su-eo*, (sub-co) *su-ire*, a se vârî sub). A tinde; a se vârî înainte; 2) a aspira, a pretinde; 3) a stăruii.

năzuire *s. f.* Faptul de a năzui.

năzuință *s. f. V. prec.* Aspirațiune; tendință; stăruință.

năzuit, *ă adj. V. prec.* Aspirat, dorit.

nazuri *s. pl.* (rar la sing. *naz*). (lat. *nasus*, citit *nazus*, *nas*). 1) Strămbare din nas în semn de neplăcere, sau de desgust; 2) moft; 3) capriciu; — *face nazuri*, face mofturi, gesturi de neplăcere.

năzuros, *oasă adj. V. prec.* Care face nazuri; mofturos; dificil; capricios.

ne adf. Prefix negativ = *nu* (lat. *ne*).

ne pron. pers. 1 *plur.* dela *noi*, la acuzativ.

nea! *nea!* *interj.* Chemare (la vite).

nea (art. *neaua*) *s. f.* (lat. dela *nix*, *nivis*, *nea*). Ninsoare, zăpadă.

nea *s. m.* Prescurtare din *nenea* în *nea*. — *V. nenea*.

neaccentuat, *ă adj.* (pref. negativ. *ne*, și *accentuat*). 1) Fără accent (◌ sau ◌); 2) *fig.* fără putere, fără tărie; 3) nu îndestul vădit, exprimat.

neacoperit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *acoperit*). 1) Fără acoperiș; 2) *fig. comerc.* fără garanție; 3) *milit.* expus, neprotejat; 4) cu capul gol.

neactiv, *ă adj.* (prefix. neg. *ne*, și *activ*). 1) Inactiv; 2) care stă și nu face nimic; 3) *milit.* care nu e în serviciul militar activ.

neactivitate *s. f.* (prefix neg. *ne* și *activitate*). Nelucrare, nemișcare; ședere degeaba; *milit.* retragere din serviciul activ.

neadăpostit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *adăpostit*). 1) Fără adăpost; 2) *fig.* expus.

neadevăr *s. n.* (pref. neg. *ne* și *adevăr*). Ce este contrar cu adevărul; minciună; inexactitate.

neadevărat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *adevărat*). Ce nu este adevărat; inexact, fals.

neadormire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *adormire*). Veghere neîntreruptă; vigilență.

neadormit, *ă adj.* (pref. *ne*, și *adormit*). 1) Nu adormit; 2) *fig.* vigilent, veghetor, atent.

neagă *s. f.* (lat. dela *nequam*, om rău, om ticălos). Încăpăținare, — *se ține ca neaga*, se ține cu încăpăținare, foarte stăruitor. Mold.

neaga-rea *s. f. V. prec.* 1) Întâmplare rea; nenorocire; 2) piază rea; precizare rea.

neajuns *s. n.* (pref. neg. *ne* și *ajunge*; *ajuns*). 1) Lipsă sau cusur (moral ori fizic); 2) defect; 3) neplăcere; 4) încurcătură, dificultate.

neam *s. n.* (lat. din *nomen* = nume; *rasă*; popor — prin o diformare ca germ. *name* (nam). 1) Rudenie (din căsătorie); 2) familie; 3) gen, speță deosebită; 4) națiune, popor; 5) rasă; 6) generație; 7) origine; 8) nobleță, aristocrație — *e de neam mare*. — Și Ungurii zic *nem*.

neam adv. (lat. dela *nemo*, *nemonis*, *nimeni*, *nici un*). Nici cum; nimic; nici unul; de loc, nici de cum. *Olten*.

neamanetat, *ă adj. V. amanet*. Nepus amanet.

neamestecat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *amestecat*). 1) Fără amestec; 2) necombinat, neîmpreunat; 3) ne compromis; 4) ne introdus, ne vârit.

neamputat, *ă adj.* V. *ampută*. Netăiat de medic.

neamț s. m. (lat. prefix negativ. *ne*, *amicus* (dela *amicus*, priitor, plăcut, folositor). 1) Numire dată locuitorilor din țara austereă (Austria), care are pământ nepriitor. (ca și *saxi*=*saxi*, celor din saxia, pietroasă, țara cu pământ pietros); 2) numire dată germanilor în general; 3) *fig.* meșteșugar, meseriaș priceput; 4) *fig.* catolic. Se susține de alții că origina vo bei *neamț* ar fi dela slavul *nemoi*, *nemeț*, care înseamnă *mut*, pentru că nemții învățat cu greu să vorbească o limbă streină; *dar* în cuprinsul vechiei Dacii, este numirea de *neamț* dată unui *riu*, unui *oraș* și unui *district* cu pământ neprielnic, neproductiv; dela acestea și cetatea de pe râul din județul Neamțu; iar imediat alături este numirea de Bacău al districtului vecin ce arată producția de fructe *bacvus*, lat. *bacca*, fruct; deci în românește numirea de *neamț*, vine dela felul pământului locuit, — ca și vorba austriac, saxon, (sas).

neant s. n. (gr. dela *neatos*, extrem cel mai din fund). 1) Nesfârșitul (spațiului sau timpului), nemărginire; 2) nimicire.

neaoș, *ă adj.* (lat. dela *navus* (gnavus), din *gnosco* și *nosco*, *ere*, a cunoaște, a ști a mărturisi=cunoscut, știut). 1) Bine cunoscut, bine știut; *român neaoș*; 2) din naștere, de baștină, din vechime; 3) îndigen; 4) veritabil.

neapărat, *ă adj.* și *adv.* (prefix. neg. *ne* și *apărat*). 1) Neînălăturabil; 2) indispensabil; foarte necesar; trebuitor; 3) nescutit; 4) numai de cât, grabnic; 5) sigur.

neaplecare s. f. (pref. neg. *ne* și *aplecare*). 1) Ne supunere, ne curbare; 2) inapținutudine.

neapolitan, *ă adj.* (de a orașul Neapole—Italia). Din Neapole.

neaprinș, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *aprinș*). 1) Stins, fără lumină; 2) *fig.* neînflăcărat.

neaprobare s. f. (pref. neg. *ne* și *aprobare*). 1) Lipsă de aprobare; 2) refuz de aprobare; 3) dezaprobare.

neaprobat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Ne admis; 2) dezaprobat.

nearat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *arat*). Care nu este arat.

nears, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ars*). Ne consumat prin ardere; 2) neaprinș; 3) nepră-

jit prea tare; 4) *fig.* neînșelat; 5) *fig.* nelovit.

nearticulat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *articulat*). 1) Ne îmbinat, neîncheiat, neprins unul de altul; 2) *gram.* fără articol.

neascultare s. f. (pref. neg. *ne* și *ascultare*). 1) Neatenție; 2) insubordonare; 3) ne-supunere; 4) indisciplină.

neascultător, *oare adj.* V. *prec.* 1) Neatenț; 2) nesupus; 3) insubordonat; 4) ne-disciplinat.

neascuțit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ascuțit*). 1) Fără să fie ascuțit; netăios; 2) *fig.* fără agerime (de minte).

neasemănare s. f. (pref. neg. *ne* și *asemănare*). 1) Lipsă de asemănare; deosebire; 2) nealinare; 3) lipsă de nivelare, netezire.

neasemănat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Fără să semene, lipsit de asemănare; 2) incomparabil; 3) *fig.* neasimilat; 4) *fig.* nu netezit, nivelat.

neasemuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *semuit*). V. *neasemănat*. 1 și 2.

neașezat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *așezat*). 1) Nestatornic; 2) nomad; 3) *fig.* neastâmpărat; 4) neserios; 5) ne pus bine la loc; 6) ne deretecat (în casă).

neasigurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *asigurat*). 1) Fără siguranță; 2) neabonat la o societate de asigurare contra incendiului, grădinei, etc.; 3) negarantat; 4) neîncredințat.

neastâmpăr s. n. (pref. neg. *ne* și *astâmpăr*). 1) Neliniște (corpor. sau sufletească); 2) agitație; 3) turbulență; 4) nerăbdare.

neastâmpărat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *astâmpărat*). 1) Neliniștit, nepotolit; 2) sburdalnic; 3) turbulent.

neașteptat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *așteptat*). 1) Fără să fie așteptat; pe ne-gândit, inopinat; 2) prin surprindere; repede; 3) grabnic.

neașternut adj. (pref. *ne* și *așternut*). 1) Nu așternut; 2) neintins; 3) *fig.* nescris.

neastupat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *astupat*). Fără astupuș, fără dop, fără astupătoare.

neatarnare s. f. (pref. neg. *ne* și *atarnare*). Independență; libertate.

neatarnat, *ă adj.* și *adv.* *prec.* 1) Independent, liber; 2) nespânzurat, neagățat.

neatent, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *atent*). 1) Fără luare aminte; 2) neascultător; nebăgător de seamă.

neatențiune s. f. V. *prec.* Neluare aminte; neascultare; nebăgare de seamă.

neatins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *atins*). 1) Intact; 2) neumbat, nemîșcat; 3) nelovit, neatăcat.

neautentic, *ă adj. V. autentic.* Care nu este autentic.

neautenticitate *s. f. V. prec.* Lipsă de autenticitate.

neautorizat, *ă adj. (pref. neg. ne și autorizat).* 1) Fără autorizație, fără împuternicire; 2) neingăduit, nepermis.

neauzit, *ă adj. (pref. neg. ne și auzit).* 1) Ce nu s'a auzit; 2) nemaipomenit; 3) neobișnuit.

neavenit, *ă adj. (pref. neg. ne și avenire).* Ne venit la timp; nepotrivit.

neavere *s. f. (pref. neg. ne și avere).* 1) Lipsă de avere; 2) strămoare bănească; 3) lipsă (de orice).

nebăgare *s. f. (pref. neg. ne și băgare).* 1) Ne vârire; 2) ne luare (în seamă sau de seamă); 3) fig. neangajare (la lucru).

nebântuit, *ă adj. (pref. neg. ne și bântuit).* 1) Ferit, apărat, scutit, neturburat; 2) fig. nemistificat; 3) neinvadat, necopleșit.

nebănuit, *ă adj. și adv. Fără bănuială sau presupunere; la care nu te-ai aștepta.*

nebătut, *ă adj. (pref. neg. ne și bătut).* 1) Ne lovit; 2) ne suflat (de vânt); 3) neumblat (drum, loc); 4) nepedepsit; 5) neșesut des.

nebăut, *ă adj. (pref. neg. ne și băut).* 1) Rămas fără să fie băut; 2) nu beat; 3) care nu a băut; 4) *adv. pe nebăute*, fără să fi băut; 5) ne dat adălmăș, fără a face cinste cu băutura.

nebiruit, *ă adj. (pref. neg. ne și biruit).* Neînvinș.

nebolft *adj.* Care nu a zăcut, n'a fost bolnav.

nebotezat, *ă adj. (pref. neg. ne și botezat).* 1) Care n'a fost botezat; 2) *iron.* în care nu s'a amestecat apă (despre vin sau altă beaură); 3) necredincios, necreștin.

nebulos, oasă *adj. (lat. nebulosus, cu ceață, înnorat).* 1) Cu ceață; 2) *fig.* nelimpede, nedeslușit, neînțeleș.

nebuloasă *s. f. (lat. dela nebula, negură, ceață).* Ceața groasă; întunec de ceață.

nebulositate *s. f. V. prec.* 1) Ceață; 2) nelimpzime, neclaritate (de cugetare).

nebun, *ă adj. și s. (pref. neg. ne și bun).* 1) Care nu are judecata, mintea bună, sănătoasă; 2) alienat, zmintit; 3) neastămpărat, obrășnic; 4) foarte pasionat, amoretat; 5) *vechiu* bufon, caraghios la curtea domnească.

nebunarită *s. f. V. prec. și V. măsălarită.*

nebunatic, *ă adj. V. prec.* 1) Care nu este cuminte; neastămpărat; 2) zburdalnic; 3) glumet.

nebunește *adv. V. nebun.* 1) Ca nebunii; 2) fără judecată, necugetat; 3) afară din cale, excesiv.

nebuie *s. f. V. nebun.* 1) Lipsa de bună judecată; eșire din minte; exaltare; 2) *fig.* obrăznicie, zburdalnicie.

nebunit, *ă adj. V. inebunit.*

necăji (a și a se) *v. V. năcaz.* 1) A supăra; 2) a turbura; a neliniști; 3) a tortura, a chinui; 4) *fig.* a și da osteneală, a se strădui.

necăjicos, oasă *adj. V. prec.* Supărăcios.

necăjire *s. f. V. necăji.* 1) Supărare; 2) chinuire.

necăjit, *ă adj. V. prec.* 1) Supărat; 3) turburat; 3) iritat; 4) chinuit, torturat; 5) preocupat cu ceva.

necălcat, *ă adj. (pref. neg. ne și călcat).* 1) Neumblat, nepătruns, neexplorat; 2) nebântuit; 3) ne netezit cu ferul ferbinde de călcat rușe; 4) *fig.* nefecundată (de cocș, găină, rață).

necăpătit, *ă adj. (pref. neg. ne și căpătit).* 1) Ne așezat statornic; 2) fără ocupație, fără funcțiune; 3) necăsătorit.

necăpușit, *ă adj. (pref. neg. ne și căpușit).* 1) Fără căpușală; 2) *fig. iron.* nepălmuit, nelovit. Mold.

necărmit, *a adj. V. cărmi.* Nu cărmit.

necărmit, *ă adj. (pref. neg. ne și cărmit).* Ne condus; ne gubernat.

necărturar *s. m. (pref. neg. ne și cărturar).* 1) Neștiutor de carte; 2) neștiutor de prea multă carte.

necăsătorit, *ă adj. (pref. neg. ne și căsătorit).* 1) Care încă nu s'a căsătorit; 2) celibatar.

necastrat *adj.* Ne jugănit.

necătare *s. f. V. căta sau căută.* 1) Ne luare în seamă; 2) părăsire; 3) necercetare; 4) neurmărire (a unui drept).

necăutare *s. f. V. urm.* Lipsa de căutare.

necăutat, *ă adj. (pref. neg. ne și căutat).* 1) Ne urmărit; ne cercetat; 2) nelngrijit, necurarișt; 3) părășit.

necaz *s. n. V. năcaz.*

necercat, *ă adj. Nu încercat sau neprobat.*

necercetat, *ă adj. (pref. neg. ne și cercetat).* 1) Ne interogată, ne urmărit (de justiție); 2) neexplorat, nestudiat. 3) nevizitat.

necertat, *ă adj. (pref. neg. ne și certat).* 1) Neocărit, nedojenit; 2) nepedepsit (de justiție).

necesar, *ă adj. (lat. necessarius).* 1) Trebuincios; 2) *s. n.* cutie sau pungă de ținut instrumente (foarfece, ace etc.); *filozof.* ceea ce negreșit umcează a fi.

necesită (a) v. din (lat. *necessitas*, trebuință). A fi de trebuință, a se cere; a trebui.

necesitate s. f. (lat. *necessitas*). Trebuință.

nechez s. n. V. urm. Strigățul cailor.

necheză (a) v. (daco-gr. dela *neikeō*, *neikesō*, a se certă; a striga unul altuia). A scoate strigăt tare calul, chemând.

nechezat s. n. V. nechez.

nechibzuire s. f. (pref. neg. *ne* și *chibzuire*). Nesocotință; lipsă de calcul, de economie; imprudentă.

nechibzuit, ă adj. V. prec. Nesocotit, necalculat, dezordonat; imprudent.

nechemat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *chemat*). 1) Ne invitat, nepoftit; 2) *fig.* necompetent; 3) *mltt.* ne adus la cazarmă, la concentrare.

nechitit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *chitit*).

1) Ne așezat unul lângă sau peste altul, nearanjat; neîmbetit, neîmpachetat; 2) necalculat; 3) neochit, neșinit.

necinste s. f. (pref. neg. *ne* și *cinste*). Desonoare; rușine; injurie.

necinsti (a) v. cinste. A desonora; a păngări; *fig.* a deflora.

necinstire s. f. V. prec. 1) Desonorare; 2) ocărire; 3) insultare; 4) profanare; 5) deflorare.

necinstit, ă adj. V. prec. 1) Neonest; 2) fără onoare; 3) desonorat; 4) deflorată.

necinstitor, oare adj. V. prec. Care nu onorează.

necioplire ș. f. (pref. neg. *ne* și *cioplire*). 1) Lipsa de cioplire; 2) *fig.* lipsa de cultură sau de educație; 3) grosolanie.

necioplit, ă adj. V. prec. 1) Netăiat, nefasonat (lemnul sau piatra, etc.); 2) *fig.* grosolan, fără educație, necivilizat.

neciteț, eață adj. (pref. neg. *ne* și *citeț*). Greu de citit; *adv.* (scris sau tipărit) iligibil.

necitit, ă adj. V. prec. 1) Fără a fi citit; 2) cel ce nu se ocupă cu cititul, cu cărțile; fără erudiție.

necluntit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *ciuntit*). 1) Ne scurtat; 2) neretezat.

neclar, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *clar*). 1) Ne limpede; 2) nelămurit; 3) confuz, incurcat.

neclasat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *clasat*). Neașezat după clasă, după locul unde trebuie să fie.

neclătinat, ă apj. V. clătina. Nemișcat de loc.

neclătît, ă adj. V. clătî. Nu clătît.

neclintire s. f. (pref. neg. *ne* și *clintire*). Nemișcare; neurmire din loc.

neclintit, ă adj. și adv. V. prec. Nemișcat, imobil; 2) statornic, neînduplecat; ferm.

neclipire s. f. V. clipi. Stare de a clipi; *fig.* țintă (cu ochii).

necolorat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *colorat*). 1) Fără colorare; 2) nevăpsit.

necompetent, ă adj. V. competent. Care nu are competență.

necomunicativ, ă adj. V. comunicativ. Care nu este vorbăreț; ce nu comunică.

necomunicat, ă adj. V. comunica. 1) Ne împărțit; 2) neadus la cunoștință.

necon condiționat, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *con condiționat*). Fără condițiune; fără restricțiune; neîngrădit (*fig.*) nestingheit.

neconsecvent, ă adj. (pref. neg. *ne* și *consecvent*). Nestatornic; neurmător.

neconsecvență s. f. V. prec. Nestatornicie; neurmare după obligație sau după o învoială ori promisiune.

neconsistent, ă adj. (pref. neg. *ne* și *consistent*). Nedurabil; slab; sfărăncios; moale.

neconsistență s. f. V. prec. 1) Molicieune, slabă alcătuire; 2) sfărăncițare; 3) netrăinicie.

neconsolat, ă adj. V. consola. Nemângăiat.

neconstituțional, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *constituțional*). Contrar prevederilor constituției (politic); care nu e cum cere constituția.

necontentit, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *contentit*). Neîntrerupt; într-una; fără încetare.

necontestabil, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *contestabil*). Incontestabil; netăgăduit; fără îndoială; care nu poate fi contestat (după judecată; alegere).

necopt, oaptă adj. (pref. neg. *ne* și *copt*). 1) Neprăjit destul; 2) neajuns încă la coacere (fructe); 3) *fig.* nedesvoltat, neformat deplin (omul, la corp sau la minte).

necorect, ă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *corect*). 1) Nu cum trebuie; greșit; 2) nedrept; 3) necinstit.

nekorupt, ă adj. (pref. neg. *ne* și *korupt*). 1) Ne stricat; 2) nemituțit; 3) nedepurată.

necosit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *cosit*). Ne tăiat cu coasa (fânul, iarba).

necotit, ă adj. V. coti. 1) Ne măsurat (cu cotul); 2) fără cotituri.

necrăpat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *crăpat*). 1) Ne despicat; 2) neplesnit; 3) neîntredeschis.

necredincios, oasă adj. și s. (pref. neg. *ne* și *credincios*). 1) Cel ce nu crede (religios); 2) cel ce nu admite; 3) trădător (în căsătorie); 4) necinstit; 5) nedevotat.

necredință *s. f.* *V. credință.* 1) Lipsa de credință; 2) lipsă de devotament; 3) trădare.
necrezător, oare *adj.* (pref. neg. *ne* și *crezător*). 1) Care nu crede; 2) care nu compătimește.

necrezut, a *adj. V. prec.* 1) Care nu se poate crede; 2) neadmis.

necrolog *s. n.* (gr. *nekros*, mort; *logos*, cuvânt). 1) Cuvântare sau scriere în care se arată biografia unui decedat.

necrologic, a *adj. V. prec.* De necrolog; pentru necrolog.

necrologie *s. f.* Scriere sau discurs cu privire la biografia mai multor decedați celebri.

necromant *s. m.* (gr. *nekros*, mort; *mantela*, prezicere, ghicire). Cel ce evocă morții și află dela dânsii știri despre viitor *V. urm.*

necromanție *s. f. V. prec.* Arta celor ce pretindeau că pot să cheme, să evoce sufletele morților și să le ceară staturi — artă ce se practica în vechime la Greci și la Evrei, iar mai apoi în Europa occidentală în timpurile medievale.

necropolă *s. f.* (gr. *nekros*, mort; *polis*, oraș). 1) Locul unde erau mormintele (cimitirul) în niște mari subterane, la diferite popoare din antichitate; 2) cimitirul vechiu al unui oraș mare.

nectar *s. n.* (gr. *nektar*). 1) Numirea băuturii zeilor din mitologia greacă; 2) *fig.* vin foarte plăcut la gust; 3) licoare prea plăcută — *nectarul florilor.*

necucernic, a *adj.* (pref. *ne* și *cucernic*). 1) Fără cucernicie; nereverențios; 2) fără prestanță și distincțiune clericală.

necucernicie *s. f. V. prec.* 1) Lipsa de distincție și prestanța preoțească, clericală; 2) nereverență.

necugutare *s. f.* (pref. *ne* și *cugetare*). 1) Lipsa de cugetare; 2) lipsa de reflexiune sau de luare aminte.

necugetat, a *adj. și adv. V. prec.* 1) Fără cugetare și reflecțiune serioasă; 2) ușuratec; neserios; 3) riscat, periculos.

necules, easă *adj.* (pref. *ne* și *cules*). 1) Neadunat (recolta, porumbul); 2) *tipogr.* necompus, neformat din litere; 3) nestrâns, neadunat (ceva răspândit).

necultivat, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *cultivat*). 1) Nearat și nesămănat (loc); 2) fără cultură, fără educație și învățătură; 3) neexercitat, nedesvoltat.

necum *adv.* (lat. *ne + cum*). Dar încă; cum de nu; cum să nu.

necuminecat, a *adj. V. cuminecă.* Neîmpărțășit.

necumpănire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *cumpănire*). Lipsă de cumpănire, de măsură, de judecată.

necumpănit, a *adj. V. prec.* Fără măsură; fără socotință; nechibzuit.

necumpătare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *cumpătare*). Lipsă de cumpătare; lipsă de moderațiune.

necumpătat, a *adj. V. prec.* 1) Nemoderat; 2) lacom (la mâncare); nechibzuit.

necunoscut, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *cunoscut*). 1) Neștiut; 2) *s.* Ceea ce este nepătruns de mintea omenească (*filosof*); 3) *s. f.* termen necunoscut, care trebuie aflat prin calcul (*matem.*); 4) strein.

necunoștință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *cunoștință*). Lipsă de cunoaștere, neștiință; ignorare.

necurat, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *curat*). 1) Murdar; întinat; impur; 2) *s. m.* diavolul; 3) nespălat, neșters.

necurățenie *s. f.* (pref. neg. *ne* și *curățenie*). 1) Lipsă de curățenie; murdărie; 2) *fig.* escrement.

necurmat, a *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *curmat*). Neîntrerupt, într'una.

necusut, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *cusut*). Ne prins prin cusătură; descusut.

necuvântător, oare *adj.* (pref. neg. *ne* și *cuvântător*). Care nu poate vorbi; *fig.* care n'are rațiune (animalele).

nacuvilncios, oasă *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *cnvüncios*). 1) Lipsit de cuviință; 2) fără bună creștere; 3) nerespectuos.

necuviință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *cuvüință*). 1) Lipsă de cuviință; lipsă de respect; 2) obraznicie; 3) nerușinare; indecență; faptă rușinoasă.

nedărâmat, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *dărâmat*). Ne dorbit; neruinat nesurpat (zidul, etc).

nedeclinabil, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *declinabil*). 1) Care nu se poate declina (*gram*). 2) *jurid.* care nu poate fi transmisă sau trecută (competința).

nededat, a *adj.* (pref. neg. *ne* și *dedat*). 1) Nedeprins; neobicinuit; 2) neintrodus, nepriceput.

nedee *s. f.* (lat. pref. *'n, a* (ad). pentru; *dei, a zeului*). Serbătoarea hramului, patronului unei biserici, urmată apoi de praznic, adică masă mare cu mâncări și beaură, la care se așează sătenii împreună cu preotul; iar apoi urmează jocuri populare, la cari se adună și satele vecine (obicinuită această numire mai mult în Oltenia).

nedelicat, a *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *delicat*). 1) Nepoliticos; 2) grosolan.

nedemn, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *demn*). 1) Nevrednic; 2) necuviincios; 3) necinsuț, necorect.

nedefinit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *definit*). 1) Nehotărît; 2) nelămurit; 3) nestatornicit; 4) nemărginit; 5) gram. modul nehotărît al unui verb în conjugare.

nedemonstrat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *demonstrat*). 1) Nedovedit; 2) neprobat (prin calcul *matemat.*).

nedeoșebit, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *deosebît*). 1) Nedespărțit; 2) neclar.

nedepriindere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *deprindere*). Neobișnuință.

nedepriins, *ă adj. V. prec.* Neobișnuit; neinvățat.

nedesăvârșire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *desăvârșire*). 1) Neterminare; 2) imperfecțiune.

nedesăvârșit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *desăvârșit*). 1) Necomplet; 2) imperfect.

nedesbătut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *desbătut*). 1) Nediscutat; 2) neclarificat; 3) nelămurit.

nedescărcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *descărcat*). 1) Ne dat jos din car; 2) neslobobozită (arma, ne tras foc); 3) neșururat (*fig.* cugetul, inima; supărarea).

nedeschis, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *deschis*). 1) Închis, încuiat; 2) fără culoare vizibilă; neluminat.

nedescoperit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *descoperit*). 1) Acoperit; 2) neinventat; ne aflat, ne dovedit.

nedescurcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *descurcat*). 1) Încurcat; 2) neclarificat; 3) neliberat; 4) (nelichidat afacerile).

nedesfăcut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *desfăcut*). 1) Ne deschis; nedescoperit; 2) nevândut (marfa); 3) ne repartizat (averea); 4) ne ieșit din indiviziune.

nedesființat, *ă adj.* (pref. neg. și *desființat*). 1) Nesuprimat; 2) în ființă încă (lege).

nedeslegat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *deslegat*). 1) Legat, inodată; 2) ne rezolvat; 3) ne liberat; ne permis; 4) ne lămurit.

nedeslipit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *deslipit*). 1) Lipit, încheiat; 2) inseparabil.

nedeslușit, *ă adj.* 1) Neclar, nelămurit; 2) neînțeles; incurcat.

nedespărțit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *despărțit*). 1) Ne separat; ne divorțat (din căsătorie); 3) indivizibil.

nedestoinic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *destoinic*). Ne capabil; nevrednic; neputincios.

nedestoinicie *s. f.* (pref. neg. *ne* și *destoinicie*). Incapacitate; nevrednicie.

nedeterminat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *determinat*). Nehotărît; ne fixat; ne precizat.

nedibăcie *s. f.* (pref. neg. *ne* și *dibăcie*). 1) Lipsă de pricepere, neiscușință; 2) neîndămănare.

nedibaclu, *e adj. V. prec.* 1) Nepriceput; 2) neîndămănatec.

nedigerat, *ă adj.* Nemistuit.

nedijmuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dijmuit*). 1) Ne luată dijma; 2) *fig.* ne iurat, ne luat o parte.

nedințat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dințat*). 1) Fără dinți; 2) Zool. animal din familia celor ce n'au dinți.

nedisciplină *s. f.* (pref. neg. *ne* și *disciplină*). Lipsă de ascultare și supunere.

nedisciplinat, *ă adj. V. prec.* Neascultător și nesupus; dezordonat.

nediscutat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *discutat*). 1) Ne debătut, necercetat; 2) ne combătut; 3) netăgăduit.

nedobândit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dobândit*). Ne câștigat, ne obținut.

nedojenit, *ă adj.* Ne admonestat și certat.

nedomeslicit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *domeslicit*). Neîmblânzit (animal).

nedorit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dorit*). Ne poțit, nevoit.

nedormire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *dormire*). Lipsa de dormire; veghere.

nedormit, *ă adj. V. prec.* Care n'a dormit.

nedospit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dospit*). Fără dospeală (drojdie); necrescut din drojdie (aluatul).

nedovedit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *dovedit*). 1) Ne demonstrat; ne probat; 2) ne răpus, nebiruit; 3) neafiat.

nedrept, captă adj. și adv. (pref. neg. *ne* și *drept*). 1) Îngust, nelegal; 2) părtinitor; 3) greșit; 4) strâmb.

nedreptate *s. f. V. prec.* Injustiție; ilegalitate; nedreptățire.

nedreptăți, (a) v. A face nedreptate; a nu da dreptate celui ce o are; a răpi dreptul altuia.

nedreptățire *s. f. V. prec.* 1) Injustiție; 2) acțiunea de a nedreptăți.

nedresat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *V. dresat*). Neînvățat; nedepriins să facă ceva (animalul).

nedumerire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *dumerire*). Incertitudine; nepricepere deplină.

neegal, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *egal*). 1) Nu deopotrivă, nu la fel; 2) ne-regulat.

neegalitate *s. f. V. prec.* Starea nu deopotrivă; stare diferită.

neeligibil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *eligibil*). Care nu poate fi ales (intr'o demnitate).
neestimare *s. f. V. estimă*. Lipsa de prețuire.

neexact, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *exact*). 1) Nepunctual, nu precis; 2) nu adevărat; nu întocmai.

neexactitate *s. f. V. proc.* 1) Lipsa de exactitate; 2) *fig.* neadevăr.

neexplicit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *explicit*). 1) Nelămuit; 2) neînțeles.

neexploatat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *exploatat*). 1) Ne lucrat (pentru a trage folos); 2) *fig.* neșefuit; 3) ne dată în tăiere (pădurea).

nefast, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *fast*). Nenorocit.

nefățarnic, *ă adv.* (pref. neg. *ne* și *fățarnic*). 1) Nu ipocrit; 2) drept, sincer.

nefavorabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *favorabil*). Ne priitor, neferinos.

nefer *s. m.* (turc *nefer*). Veche numire ce se da soldaților albanezi.

neferecat, *ă adj.* 1) Nelegat cu fer; 2) neprevăzut cu piesele de fer (un car, o ușă); 3) nebatută cu ciocanul de fer (suprafața pietrei de moară).

neferice *adj.* (pref. neg. *ne* și *ferice*). Nenorocit.

neferici (a) *v. V. prec.* A nenoroci, a nimici fecieria.

nefericire *s. f.* Nenorocire, lipsă de feciere.

nefericit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *fericit*). Lipsit de feciere; nenorocos.

nefiert, *eartă adj.* (pref. neg. *ne* și *fiert*). 1) Care nu este fiert; 2) nelipit, aderat (ferul prin inferbântare).

nefință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *fință*). 1) Inexistentă; 2) neant.

nefiresc, *ească adj.* (pref. neg. *ne* și *firesc*). 1) Ne natural; 2) neobicinuit.

nefolositor, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *folositor*). 1) Fără folos, netrebuincios; 2) zadarnic.

nefrancat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *francat*). Ne timbrat, fără timbre postale (o scrisoare) neplătită.

nefript, *ă adj.* (prefix. neg. *ne* și *fript*). Cafe nu este fript de loc, sau nu deajuns fript.

nefritic, *ă adj.* și *s. V. urm.* Cel ce suferă de nefrită.

nefrită *s. f.* (gr. dela *nephros*, rinichiu, rărunchiu). *Medic.* Boală de rinichi, ce constă în inflamarea acestui organ și neregulata lui funcționare.

neft *V. naft*.

neftiu, *ie adj. V. neft*. Numire dată celorlei închise (la stufe pentru bătrâne) verde închis, ca neftul.

nefugărit, *ă adj. V. fugări*. Nealungat.
nefundat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *fundat*). Neîntemeiat.

neg *s. m.* (lat. *nevus*, neg). Excrescență mică și tare, ce se ridică pe piele, la mâni sau pe corp.

negă (a) *v.* (lat. *nego*, *negare*). A tăgădui; a zice nu.

negândire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *gândire*). Li. să de cugetare sau de reflexiune.

negândit, *ă adj. V. prec.* 1) Necugetat, neîlectat; 2) neașteptat; neprevăzut; *adv.* pe *negândite*, pe neașteptat, inopinat.

negară *s. f. V. năgară*.

negare *s. f.* (lat. *negare*, a tăgădui). Tăgăduire.

negat, *ă adj. V. prec.* Tăgăduit.

negațiune *s. f.* (după fr. *negation*, din lat. *negatio*). 1) Tăgăduire; 2) zicerea nu; vorba nu.

negativ, *ă adj. și adv.* (lat. *negative*). Cu negare, cu tăgăduire; *s. n.* *Fotograf.* impresiunea (chipul) obținut prin acțiunea luminei pe placa de sticlă sau pe pelicula fotografică, și în care părțile luminoase sunt închise, opace, iar cele negre sunt transparente.

negel *s. m.* (diminutiv din *neg*, *V. neg*).

negelariță *s. f.* (dela vorba *negel*). *Bot.* Plantă din familia boraginaceelor, ce se crede bună contra negilor, zisă și *heliotrop europenes*.

neghină *s. f.* (lat. din *nigrina*, dela *niger*, *nigra*, neagră). 1) *Bot.* Plantă cu semințe mici rotunde și negre, care crește prin grâu; 2) bobul negru de neghină; 3) *fig.* viciu, răutate; 4) *fig.* cauză de discordie.

neghinea *s. f. V. prec. Bot.* Numirea dată uneori floarei ce se numește *garoafă*.

neghinită *s. f. V. neghină*. *Bot.* Numire dată plantei ce se mai chiamă *susan*.

neghinos, *oasă adj. V. neghină*. Cu multă neghină.

neghiob, *oabă adj. și s.* (pref. *ne* + *cap*, fără cap — cu transformarea lui *cap* în *chep*, ca în oltenescul inchepe, în loc de *incapenechep* și *nechiop*). Om fără cap, om prost.

neghobește *adv. V. prec.* Prostește, ca prostul, cu totul neinteligent.

neghoble *s. f. V. prec.* 1) Prostie; faptă sau vorbă de om prost.

neglijent, *ă adj.* (lat. dela *negligo*, a nu se îngriji; a trece cu vederea). 1) Fără bă-

gare de seamă; 2) destrăbălat; *adv.* cu ne-băgare de seamă; neîngrijit, lăsător.

neglijență *s. f. V. prec.* 1) Neîngrijire; 2) nebagare de seamă; 3) delăsare, destrăbălare; 4) uitare, omisiune.

neglijă (a) *v. V. prec.* 1) A nu avea grijă; 2) a lăsa în părăsire; 3) a nu lua în seamă; 4) *fig.* a uită.

neglijare *s. f. V. neglijență.*

negociă (a) *v. (lat. negotior, negotiari (cîit negotiari)).* 1) A face negoț; 2) a tocmi o afacere; 3) a cumpăra și a vinde; 4) *comerc.* a scontă (o poliță).

negociațiune *s. f. V. prec.* Acțiunea de a negocia.

negociator *s. m.* Cel ce negociază. (*V. negociă* 2, 3 și 4).

negos, oasă *adj. V. neg.* Cu negi, plin de negi.

negoț *s. n. (lat. negotium).* Ocupație de a cumpăra și a vinde, sau de a vinde produse proprii; — comerț.

negrăit, ă *adj. și adv. V. graiu și grăi.* 1) Nespus; 2) ce nu se poate exprima prin vorbe (în înțeles de f. bine sau f. rău); 3) extraordinar.

negreală *s. f. V. negru.* 1) Mănjitură sau culoare neagră; 2) cerneală neagră; 3) văpsea neagră; 4) vâcs; 3) *fig.* întunecime.

negreată *s. f. (lat. nigritas).* 1) Calitatea de a fi negru; negreală; 2) pată neagră; 3) întunecime. 4) *meic.* întunecimea vederei prin atrofierea nervului optic.

negreșit *adv. (pref. neg. ne și greșit).* 1) Fără greș, sigur; 2) numai de cât, neapărat; 3) obligatoriu.

negricios, oasă *adj. V. negru.* 1) Care are culoare cam neagră; 2) oacheș sau smolit la față.

negritean, ă *adj. V. negru.* Om de rasa neagră, arap.

negru, ă *adj. (lat. nigrum).* 1) Care are culoare neagră, cum este întunecul nopții; 2) *adv. fig. rău, răutăcios; s. m.* 1) Om de rasa neagră, arap; 2) văpsea neagră. 3) *adj.* de culoare roșie foarte închisă (vin); 4) *music.* note negre; 5) *s.* îmbrăcămintă neagră (de doliu).

negrușcă *s. f. (dela vorba negru).* *Bot.* Plantă din familia renonculaceelor, zisă și chimion negru, și *cernușcă*, ale cărei semințe servesc drept condiment, dau gust supei.

negură *s. f. (lat. nebula).* 1) Ceață deasă din cauza evaporăției; 2) întunecarea serei sau întunecul nopții; 3) *fig.* urit de nesuferit; odios.

negurat, ă sau *înnegurat* *adj. V. prec.* 1) Întunecat; 2) cu ceață groasă; *adv.* pe întunec, pe inserat.

neguros, oasă *adj. V. prec.* 1) Cu ceață multă, cu negură; 2) întunecos.

negustor *s. m. (lat. din negotiator — cîit negotiator).* Negoțator, comerciant, cel ce face negoț.

negustoraș *s. m. V. prec.* Mic negustor. **negustoreasă** *s. f.* Soția negustorului sau femeie care face negoț.

negustoresc, ească *adj.* 1) Al, sau ca al negustorului; 2) privitor la negoț și la negustori; comercial.

negustorește *adv.* Ca negustorii, cum fac negustorii (calculat, sigur, interesat).

negustori (a) *v.* A face negoț.

negustorie *s. f. V. negustor și negoț.* Ocupația, îndeletnicirea negustorului; negoț, comerț.

negustorime *s. f.* Mulțimea sau totalitatea negustorilor; clasa negustorilor.

neguțătoare *s. f. V. urm.* Femeie ce se ocupă cu negoțul.

neguțator *s. m. (lat. negotiator (cîit negotiator)).* Cel ce face negoț, comerciant.

neguțatorie *s. f. V. negustorie.*

nehirotonit *adj. (pref. ne și hirotonit).* Care nu a fost hirotonit.

nehotărre *s. f. (pref. ne și hotărre).* 1) Lipsă de hotărre; 2) îndoială, nesiguranță.

nehotărit, ă *adj. V. prec.* 1) *jurid.* fără hotărre judecătorească, nejudecat definitiv; 2) nedeterminat, nelimitat; 3) indecis, îndoelnic; 4) nesigur.

nehotăritor, oare *adj. (pref. neg. ne și hotăritor).* Care nu hotărește, nu determină; nedecisii.

nehotărnicit, ă *adj. (pref. ne și hotărnicit).* 1) Fără hotare stabilite (moșie, loc); fără un plan de hotărnicie.

nehănit, ă *adj. (pref. neg. ne și hrănit).* Nenutrit.

nehănit, oare *adj. V. prec.* Care nu nutrește îndeajuns.

neică *s. m. (diminutiv din nene și nenică).* Tânăr, cavaler, bărbat tânăr; (se zice mai mult cu înțeles de *dragă, dragul meu*).

nerlerat, ă *adj. (pref. neg. ne și ertat).* 1) Care nu căpătă iertare; 2) neîngăduit, nepermis.

neigienic, ă *adj. V. igienic.* Contrar igienii, nesănătos.

neimbălsămat, ă *adj.* Ce nu a fost îmbalsamat.

neimblănzit, ă *adj. (pref. ne și imblănzit).* 1) Care nu este domesticit, imblănzit; 2) ne-

potolit; 3) *fig.* aprig, feroce; 4) neinduplecat.

neimbrăcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *imbrăcat*). 1) Neacoperit cu îmbrăcăminte; 2) necomplex îmbrăcat; 3) nemobilată (casa); 4) neacoperit cu foi sau cu frunziș (fructul, pomul, câmpul).

neimpăcat, *ă adj.* (pref. *ne* și *impăcat*). 1) Care nu a făcut pace; 2) care nu are pace, liniște; 3) nesatisfăcut.

neimpărtașit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *impărtașit*). 1) Care nu a luat împărtașanie dela preot; 2) *fig.* care nu are cât de puțin beneficiu, folos (neimpărtașit de bunurile sau bunătățile, ori de fericirea vieții); 3) *fig.* necomunicativ, nespus și altuia.

neimpământenire *s. f. V. urm.* Escludere dela împământenire *propr.* și *politic*.

neimpământenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *impământenit*). 1) Care n'a primit pământ (prin legea dela 1864 sau altă dată); 2) care nu are recunoscută calitatea de cetățean român.

neimpledăcare *s. f.* (pref. *ne* și *impledăcare*). 1) Nepunerea picioarei (la car, la o trăsură, etc); 2) *fig.* neoprirea, nestăvilirea la, sau din vreme.

neimpledecat, *ă adj. V. prec.* 1) Care nu are picioara pusă; 2) *fig.* neoprit, nestăvilit; *adv.* liber.

neimplinire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *implinire*). 1) Nerealizare; 2) necomplectare; 3) neurmărirea de către fisc.

neimplinit, *ă adj. V. prec.* 1) Nedepțin, necomplex; 2) nerealizat; 3) neurmărit fiscal.

neimpodobit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *impodobit*). Neinfrumusețat, ne ornat.

neimprăștiat, *ă adj.* (pref. *ne* și *imprăștiat*). Ne răspândit.

neimprejmuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *imprejmuit*). Neingrădit; ne închis cu gard sau cu șanț (locul).

neimpresurat, *ă adj.* (pref. *ne* și *impresurat*). 1) Ne încunjurat, ne cuprins de jur împrejur; 2) ne asediat.

neimproprietarit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *improprietarit*). Cărui nu i s'a dat pământ (la improprietărea din anul 1864 sau altă dată).

neincadrat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incadrat*). 1) Fără cadru sau ramă (tablou); *militar.* 2) necuprins în rândurile (cadrele) armatei; 3) lipsit de ofițeri și gradați (trupa).

neincălecat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incălecat*). 1) Nu călare; 2) necălărit.

neincălțat, *ă adj.* (pref. *ne* și *incălțat*). 1) Fără încălțăminte în picioare; 2) *fig.* fără obezi (roata).

neincăzlit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incăzlit*). 1) Fără căldură; fără foc; 2) rece; 3) *fig.* neanimat.

neincăpător, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *incăpător*). Necuprinzător, stîmpt (locuință).

neincărcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incărcat*). 1) Neîmpovorat; 2) fără povoaară, gol (carul); 3) fără cartuș sau încărcătură (pușca); 4) ne pus în car, în vagon.

neincarcerat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incarcerat*). Neînchis în carceră.

neincarnat, *ă adj.* (pref. *ne* și *incarnat*). 1) Ne format în corp; 2) *fig.* nepătruns în toată ființa.

neinceput, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inceput*). 1) Ne apucat a se face (o lucrare); 2) nemușcat din; întreg; 3) neatins; 4) negustat; — *apă neincepută*, bună pentru leac sau farmece.

neincercat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incercat*). 1) Ne probat; ne supus la încercare *propr.* și *fig.*

neincetat, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *incetat*). Fără încetare; într'una; pururea.

neincetățenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *incetățenit*). Fără drepturile de cetățean.

neîncheiat, *ă adj.* (pref. *ne* și *încheiat*). 1) Ne prins în cheutori sau ne îmbumbat (la haină); 2) neconveni, neterminată (o lucrare); 3) neredactat, necompus (un act); 4) neîn-deplinit; nedeterminat; 5) nealcătuît, și lipit (un dulap, ușa).

neîncherbat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *încherbat*). 1) Neînjighebat; 2) neagonosit, neadunat.

neînchipuit, *ă adj. și adv.* Ne imaginabil; extraordinar; colosal.

neînchiriat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *închiriat*). Ne dat cu chirie; nearendat.

neîncins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *încins*). 1) Fără încălțăminte pe mijlocul corpului; 2) neîmfierbântat, neapris (făina, porumbul); 3) *fig.* neînsuflețit tare; 4) *fig.* ne luat la zor. **neîncredere** *s. f.* (pref. neg. *ne* și *încredere*). Lipsă de încredere; îndoială.

neîncrezător, *oare adj. V. prec.* 1) Care nu se încrede; 2) bănuitor.

neîncrustat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *încrustat*). Fără încrustație.

neîncuiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *încuiat*). Neînchis cu cheia.

neîncuviințare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *încuviințare*). 1) Neaprobare; 2) nepermîtere.

neîncuviințat, *ă adj. V. prec.* 1) Neîngădui, nepermis; 2) neaprobat.

neîndatoritor, *oare adj.* Care nu vrea să

facă vre un serviciu gratuit altuia; neserviabil.

neîndemână *s. f.* și *adv.* (pref. *ne* și *îndemână*). 1) Ne comod; nu de tot bine; 2) indispoziție.

neîndemânare *s. f.* *V. prec.* 1) Stângăcie, lipsă de îndămânare; 2) strămtorare; 3) lipsă de reciprocă înlesnire sau ajutoare (pop.).

neîndemânatec, *ă adj.* *V. prec.* Fără îndemânare de mișcări, stângaciu (*fig.*).

neîndemnat, *ă adj.* (pref. *ne* și *îndemnat*). 1) Ne stimulat; 2) nemânat; 3) nepovățuit; 4) neîncurajat.

neîndepărtat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îndepărtat*). 1) Ne exclus; neînlăturat; 2) care nu este departe.

neîndeplinit, *ă adj.* (pref. *ne* și *îndeplinit*). 1) Necomplectat; 2) ne adus la îndeplinire; ne făcut.

neîndestulare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *îndestulare*). 1) Lipsă de îndestulare; 2) nesăturare; 3) lipsă, neajuns; 4) lipsă de nutrimente.

neîndestulat, *ă adj.* *V. prec.* 1) Nemulțumit, nesăturat; 2) neaprovizionat cu de ale mâncării.

neîndestulător, *oare adj.* Care nu satisface; insuficient.

neîndoelnic, *ă adj.* și *adv.* (pref. *ne* și *îndoelnic*). Fără îndoială; sigur.

neîndoios, *oasă adj.* și *adv.* *V. neîndoelnic*.

neîndoit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îndoit*). 1) Fără îndoitoră; 2) necurbat.

neîndrăgit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îndrăgit*). Ne iubit; nesimpatizat.

neîndrăgostit, *ă adj.* *V. prec.* 1) Ne amoretat; 2) nepasionat.

neîndreptat, *ă adj.* (pref. *ne* și *îndreptat*). 1) Ne corectat; 2) incorigibil (*de neîndreptat*); 3) ne făcut drept; 4) nedirijat; 5) neîndrumat.

neîndreptătit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îndreptătit*). 1) Fără drept, nejustificat; 2) fără calificare; fără rezon; 3) fără imputernicire legală.

neîndropat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îndropat*). Nehrănit forțat; ne suprasăturat.

neîndrumat, *ă adj.* 1) Ne călăuzit; 2) nepovățuit.

neînduplecare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *înduplecare*). Nestrămutată voință; inflexibilitate de sentiment.

neînduplecat, *ă adj.* și *adv.* *V. prec.* 1) Cu hotărîre sau voință nestrămutată; fără a se îndupleca; 2) fără milă.

neîndurare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *îndurare*). Lipsă de îndurare; cruzime; severitate.

neîndurat, *ă adj.* *V. prec.* 1) Fără milă; 2) *de neîndurat*, de nesuferit; insuportabil.

neîndurător, *oare adj.* și *adv.* Fără îndurare; fără milă.

neînflorit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înflorit*). 1) Ne pus semn cu fierul roșit (pe un animal); 2) *fig.* nestigmatizat: neblamat.

neînființat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înființat*). Ne creat, neintemeiat.

neînflorit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înflorit*). 1) Fără flori dezvoltate; 2) *fig.* neîmpodobit (stil).

neînfrănat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *înfrănat*). 1) Fără frâu sau frână; 2) ne stăpănit; cu totul liber; = *de neînfrănat*, de ne reținut.

neînfrățit *adj.* (pref. neg. *ne* și *înfrățit*). *Fig.* Fără mai mulți lăstai (grăul).

neînfricoșat, *ă adj.* Fără frică; curajos.

neînfumurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înfumurat*). *Fig.* Fără deșartă și exagerată mândrie.

neînfruntat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înfruntat*). 1) Neadmonestat, nedojenit; *de neînfruntat*, de ne biruit, ori stat contra.

neîngăduire *s. f.* *V. urm.* Oprire, interzicere; netoleranță.

neîngăduit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îngăduit*). Nepermis, netolerat.

neîngăduitor, *oare adj.* *V. prec.* Netolerant; neîndulgent.

neîngrădite *s. f.* *V. urm.* *Fig.* 1) Ne circumsciere, nelimitare; 2) neoprire; 3) neapărare.

neîngrădit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îngrădit*). 1) Fără gard împrejur; 2) *fig.* ne circumscris; 3) *fig.* neoprit sau neapărat (de lege); 4) nestăpănit, fără rezervă.

neîngrijire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *îngrijire*). 1) Lipsă de îngrijire; 2) neatenție; 3) neorânduială, necurătenie.

neîngrijit, *ă adj.* 1) Fără îngrijire; 2) ne căutat (la boală); 3) neglijat; 4) necurat, nepietănat, nepremenit.

neîngropat, *ă adj.* 1) Ne pus în groapă (mortul); 2) ne băgată în pământ (viea).

neinițiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inițiat*). Neînvățat, necunoscător, nepriceput (în lucruri grele sau tainice).

neînghebat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înghebat*). Ne pus la cale, neatăruit.

neînjunghiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înjunghiat*). Ne străpuns cu cuțitul la inimă sau la gât.

neinjurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *injurat*).
Neinsulțat.
neinlăturat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inlăturat*). 1) Inevitabil; 2) ne dat la o parte.
neinamormântat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inmormântat*). 1) Neașezat în mormânt; 2) *fig.* nedat uității.
neinmuiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inmuiat*). 1) Ne devenit moale; 2) *fig.* ne liniștit; netemporat (gerul); 3) neimbunat.
neinpiedecat, *ă adj.* V. *neimpiedecat*.
neinrăit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inrăit*). 1) Ne devenit rău; 2) neagravată (boala, starea).
neinregimentat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inregimentat*). Necuprins în regiment; *Fig.* neafiliat, neînscris în partid (politic).
neinruriit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inruriit*). Neinfluențat.
neinrolat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inrolat*). 1) Ne trecut în roluri; 2) neintrat (în armată).
neinroșit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *inroșit*). Ne făcut, nevăpsit, roș; *neînfiertat* tare în foc.
neinsănătoșat, *ă adj.* Nevindecat deplin.
neînscris *s. f.* (pref. neg. *ne* și *înscris*). Ne scrierea în, sau pîintre.
neînscris, *ă adj.* V. *prec.* Ne scris pe, sau pîintre (la școală sau la contribuție, etc.).
neînsemnat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *însemnat*). 1) Fără semn pus; 2) fără valoare mare; fără însemnătate; 3) fără renume.
neînsemnătate *s. f.* V. *prec.* Lipsă de însemnătate.
neînserat *adv.* și *adj.* (pref. neg. *ne* și *înserat*). 1) Timpul când încă nu este deplin seară.
neinserat, *ă adj.* V. *inserat*. 1) Ne publicat în gazetă; 2) necuprins în, nementionat.
neînsetat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *însetat*). Fără multă sete.
neînșelat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înșelat* mai corect *neînșeuat*). 1) Fără șea (calul); 2) ne indus în eroare; *neînștit*; 3) nesedusă.
neînșirat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înșirat*). 1) Neașezat în șir; 2) neatârnat, nepus în șir pe șoară; 3) nerăspândit; 4) *fig.* neistorisit.
neînșorit, *ă adj.* Ne expus la soare.
neînșoțit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înșoțit*). 1) Neîntovărășit, neacompaniat; 2) lipsit de.
neînșpălmântat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *înșpălmântat*). 1) Fără spaimă, fără teamă; 2) curajos.
neînștărit, *ă adj.* Fără avere.
neînștilnțat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștilnțat*). Neavizat; neinformant; neprevenit.
neînștrăinare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *în-*

ștrăinare). 1) Inalienabilitate (juridic); 2) ne ducerea în altă parte, între streini.
neînștreinat, *ă adj.* V; *prec.* 1) Ne dus în altă parte; 2) nedepărtat dela ai sei, sau dela sine; 3) *jurid.* neșustras și nevândut.
neînștrunat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștrunat*). 1) Fără strună pusă (calul); 2) cu struna (coarda) neîntinsă (vioara); 3) *fig.* ne reținut, neînfrănat.
neînșuflețire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *înșuflețire*). Lipsa de înșuflețire; de avânt (*fig.*).
neînșuflețit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Fără șuflet, mort; 2) *fig.* neanimat, fără avânt.
neînșurat *adj.* (pref. neg. *ne* și *înșurat*). Necăsătorit; celibatar.
neînștărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștărit*). 1) Ne devenit tare, solid; 2) *milit.* nefortificat; 3) neconfirmat; 4) reflexată (coloarea).
neînștăriat, *ă adj.* și *adv.* Fără întârziere; în curând.
neînștelegător, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *înștelegător*). Care nu vrea să înștelegă, neascultător.
neînștelegere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *înștelegere*). 1) Lipsa de înștelegere, nepricepere; 2) desacord; dispută; ceartă; 3) diferend.
neînșteles, *eamă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *înșteles*) 1) Nepriceput;) nelămuitt; confuz; 3) neexplicabil.
neînștelegibil, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *înștelegibil*). Care nu poate fi înșteles; de neînșteles.
neînștemeiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștemeiat*). 1) Fără temeiu; 2) neînștreptățit, nefondat.
neînșteresat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înșteresat*). 1) Fără interes, nepreocupat; 2) fără participare (la câștig).
neînștervenire sau **neînștervenție** *s. f.* (pref. neg. *ne* și *înștervenire*). Neamestec; lipsă de intervenire.
neînștimidat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștimidat*). Neînșfricoșat; fără șfială.
neînștinat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștinat*). 1) Ne murdărit; nepăta; 2) *fig.* imaculat, precurat.
neînștins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștins*). 1) Care nu este înștins, sau nu este plan, neted; 2) cu suprafață mică (loc) restrâns; 3) nehărțuit.
neînștipărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștipărit*). Neîfixat, nereținut (în minte); neîmpriamă prin apăsare.
neînștocmit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înștocmit*). Nealcătuit, neformat.
neînștors, *oarsă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *înștors*). 1) Ne înapoiat (din mers); 2) ne

remontat (ceasornicul); 3) nerăsturnat; 4) necastrat (boul).

neftovărășit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *întovărășit*). 1) Ne acompaniat; fără tovarăș; 2) neasociat.

neftrebat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *întrebat*). Fără a fi întrebat; nechestionat (școlar).

neftrebuințare *s. f.* *V. urm.* Lipsa de întrebuințare; neuzare.

neftrebuințat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *întrebuințat*). Neuzat; fără întrebuințare; neput la lucru.

neftrecut, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *întrecut*). 1) Nedepășit; fără egal; 2) *fig.* incomparabil.

neftreupere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *întreupere*). Neîncetare; continuitate.

neftreupt, *ă adj.* și *adv.* Fără întrerupere, fără pauză, neîncetat.

neftrevăzut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *întrevăzut*). Ne presupus, nebănuit.

neftrezărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *întrezărit*). Cu totul neprevăzut.

neftunecare *s. f.* Faptul de a nu se întuneca *prop.* și *fig.*

neftunecat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *întunecat*). 1) Nu de culoare închisă (neagră); nu sombru; 2) *fig.* nu posomorât (la față); 3) nu umbrit sau eclipsat (*figurat*).

neftvârțit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învârțit*). Neîntors împrejur.

neftvățare *s. f.* *V. urm.* Faptul de a nu învăța.

neftvățat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învățat*). 1) Ignorant; neștiutor de carte; 2) nedeprens la ceva.

neftvestit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învestit*). 1) Fără investire; 2) neinstalat.

neftvestit, *ă adj.* (pref. *ne* și *învestit*). Nebăgat în întreprindere (capital).

neftvins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învins*). Nebiruit.

neftvinovățit sau **neftvinuit**, *adj.* (pref. neg. *ne* și *învinuit*). Neacuzat.

neftvocat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învocat*). Nechemat, nepropus, necerut.

neftvoire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *învoire*). 1) Ne permite; 2) neconvenire; 3) interzicere.

neftvoit, *ă adj.* *V. prec.* 1) Nepermis; neadmis; 2) neconvenit; netocmit la lucrări agrare.

neftvrăjbit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *învăjbit*). Negălcevit, nedușmănit.

neftzestrat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înzestrat*). 1) Fără zestre; 2) *fig.* nedotat, ne-

dăruit (cu inteligență sau talente); 3) *fig.* fără mașini sau unelte trebuitoare.

neftzorzonat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *înzorzonat*). 1) Fără zorzoane; 2) *fig.* fără împodobire exagerată.

neftiritat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îritat*). Nu iritat; nu zădărit; nesupărat.

neftiscălire *s. f.* *V. urm.* Lipsa iscăliturii; refuzul de a iscăli.

neftiscălit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *iscălit*). Nesubscris; nesemnăt.

neftiscușință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *iscușință*). Nedibăcie.

neftiscușit, *ă adj.* *V. prec.* Nedibaciu.

neftispășit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ispășit*). Nerăscumpărat prin suferință; neexpiat.

neftispitire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *ispitire*). 1) Necercetare, neînterogare; 2) neexaminare; 3) netentare; 4) neexperimentare.

neftspitit, *ă adj.* *V. prec.* 1) Netentat; 2) neexaminat; 3) necercetat.

neftspravă *s. f.* (pref. neg. *ne* și *ispravă*). 1) Faptă nereușită; *fig.* faptă proastă; 2) insucces.

neftsprăvit, *ă adj.* *V. prec.* Neterminat; incomplet.

neftstovit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *istovit*). Nesecățuit; nesleit (de putere).

neftvire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *îvire*). Neîncepere, nearătarea.

neftzbandă *s. f.* (pref. neg. *ne* și *îzbandă*). Nereușită, nebiruință.

neftzbutire *s. f.* Nereușită; insucces.

neftzbutit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *îzbutit*). Nereușit.

neftjudecat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *judecat*). 1) Ne hotărât de judecător; 2) nechibzuit, necugetat.

neftjelit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *jelit*). Ne-regretat, neplăns.

neftlaloc *adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *laloc*). 1) Nu în locul potrivit sau cuvenit; 2) neoportun; 3) nepotrivit.

neftlămurire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *lămurire*). 1) Neclarificae; 2) neînțelegere deplină; dubiu.

neftlămurit, *ă adj.* *V. prec.* Neclarificat. *adv.* confuz, încurcat.

neftleal, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *leal*). Nu pe dreptate; fără lealitate.

neftlealitate *s. f.* *V. prec.* 1) Abatere dela dreptate, încunjurul dreptății; 2) nesinceritate.

neftlegat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *legat*). 1) Necuprins și înodată (cu ața, frânghia); 2) neblănit (neprins în carton); 3) *fig.* neobligat; 4) neformat (fructul cerealelor); 4)

neînchegat (zahărul dela facerea dulcetei); 5) neînterzis (de biserică de a se lucra într-o serbătoare).

nelegitim, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *legitim*). 1) Nu din căsătorie legitimă (copil); *adv.* nu conform cu legea.

nelegitimitate *s. f. V. prec.* Starea de nelegitim.

nelegiuire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *legiuire*). 1) Călcarea sau disprețuirea legii sau a religiei; 2) faptă contrară legilor și moralei; 3) nedreptate mare.

nelegiuit, *ă adj. V. prec.* 1) Cel ce calcă legile și morala; 2) fără scrupul; 3) oprit sau pedepsit de lege (fapt); *fig.* păgân sau eretic.

nelenevit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *lenevit*). Necuprins de lene.

nelapădat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *lapădat*). 1) Ne aruncat jos; 2) nedesbărat, nedesfăcut, nerenegat.

neliber, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *liber*). Nu slobod.

nelicențiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *licențiat*). 1) Care nu are licență (de studii); 2) neconcediat (din serviciu).

nelimitare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *limitare*). 1) Lipsa de limite; 2) nedeterminare sau necircumscriere.

nelimitat, *ă adj. V. preg.* Fără limită; nedeterminat.

nelimpezit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *limpezit*). 1) Neclar; 2) nedepusă drojdia; 3) nespălate în ultima apă (alburile); 4) *fig.* neclarificat, nelămurit.

neliniște *s. f.* (pref. neg. *ne* și *liniște*). 1) Îngrijorare; turburare sufletească; 2) zgomot; 3) lipsă de repaus; 4) *fig.* alarmare; 5) *fig.* nervositate.

neliniști (a și a se) *v. V. prec.* 1) A turbura liniștea; 2) a îngrijoră; 3) *fig.* a alarma; 4) a se enerva.

neliniștit, *ă adj. V. prec.* 1) Îngrijorat; 2) turburat; 3) alarmat; 4) enervat.

neliniștitor, *oare adj. V. prec.* Îngrijorător, alarmant.

nelipit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *lipit*). 1) Neprins (unul de altul); neînclieat; 2) neapropiat, nelămpreună.

nelipsit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *lipsit*). Care nu lipsește; *fig.* inevitabil.

nelocuit, *ă adj.* (pref. *ne* și *locuit*). 1) Fără locuitori; 2) de *nelocuit*, ce nu se poate locui; 3) pustiu.

nelogic, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *logic*). Fără logică, contrar logiceii.

nelovit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *lovit*). Neatins; nepălit; nebătut.

neluare *s. f.* (pref. i eg. *ne* și *luare*). Neapucare; neprimire; neridicare (cu forța); *neluare aminte*, neobservare, neatentție.

neluat, *ă adj. V. prec.* Neapucat; nepriimit; neridicat; neînsușit.

nelucrare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *lucrare*). Ședere fără a lucra; stagnare.

nelucrat, *ă adj. V. prec.* 1) Nearat și nesămănat; 2) necultivat (pământul); 3) nefăcut complet; 4) nefăcut de loc.

nelucrător, *oare adj. V. prec.* 1) Când nu se lucrează (zi saft timp); 2) cel ce nu lucrează.

neluminat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *luminat*). 1) Fără lumină; 2) *fig.* prost, ignorant; 3) nelămurit.

neluptător, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *luptător*). Care nu luptă.

nemal *adv.* (comp. din neg. *ne* și *mal*). Cum nu se mai poate *nemal pomenit*, — *nemal văzut*.

nemăncare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *măncare*). 1) Lipsa de a mânca; 2) abținere dela mâncare, postire.

nemăncat, *ă adj. V. prec.* 1) Cel ce nu a mâncat; 2) care nu este mâncat; 3) *fig.* neros; *nesurpat*, *nedoborit*; *adv.* *pe nemăncat*, înainte de a mânca; fără a fi mâncat; 4) *fig.* neturmentat (de griji).

nemângălat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *mângălat*). 1) Neliniștit, neconsolat; 2) nedemierdat; 4) foarte întristat.

nemănjit, *ă adj.* 1) Nepătat, nemurdărit; 2) *fig.* necorupt, nemituit; 3) corect, cinstit.

nemântuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *mântuit*). 1) Neterminat; 2) nescăpat, nescăpat.

nemărginire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *mărginire*). 1) Infinitul; 2) lipsa de limitare.

nemărginit, *ă adj. V. prec.* 1) Fără margini; nemăsurat; imens; 2) nelimitat; 3) *s. n.* infinitul; *adv.* fără limită.

nemăritată *adj. f. V. măritată*. Necăsătorită; *fig.* iron. nevândută. *Mold.*

nemărturisit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *mărturisit*). 1) Nespoveduit; 2) nedestăinuit.

nemăsurat, *ă adj. și adv.* 1) Fără măsură; 2) foarte mult; 3) imens.

merel (a și *ă se*) *v.* (prefix comp. 'n-a (sau *ni* din *in* prefăcut în *ne*) lat. *ibi-ire*=acolo a merge, în *hrip-ire*=merit). 1) A determina, a afla exact; 2) a merge exact; 4) a ținti, a ochi sau a lovi exact; 5) a fi sau a sosi exact, la timp; 6) a ghici; a brodi; 7) a se *nemeri*, 1) a se întâmpla; 2) a se potrive. — Slavii au vorba *mera*, măsură; și *meriti*, a măsura, din gr. *merizo*, *meris* (parte, porțiune) care în *merismo*, a luat înțeles de determinațiune;

iar *nameriti* slav înseamnă *a în-măsura, a fi în măsură*; astie! că înțelesul românesc de *a nimeri*, a potrivi exact, se aporie aparent de slavul *nameriti*, (forma *ne* în loc în este ca și *nevasta* în loc de *vestea*). V. și *nemernic*.

nemereală s. f. V. *prec.* 1) Întâmplare; 2) potriveală la întâmplare; 2) fixare, țintire. **nemerire** sau **nimerire** s. f. 1) Potrivire exact, ca loc, sau ca timp; 2) ghicire.

nemerit, **ă** *adj.* V. *nimeri*. 1) Potrivit bine, exact; 2) ochit și lovit; 3) ghicit, aflat; *adv.* pe *nimerite*, la întâmplare; pe ghicite; 4) convenabil; 5) sosit la timp.

nemeritat, **ă** *adj.* pref. neg. *ne* și *meritat*. Necuvenit.

nemernic, **ă** *adj.* din vorba *nemerii*, care nu nemerește cel dezorintat. 1) Cel din nici o parte, vagabond, strein, necunoscut; 2) fără adăpost; fără căpătâi; 3) fără judecată, zăpăcit; 4) nenorocit, ticălos.

nemernici, a v. V. *prec.* A fi vagabond; a umbla în toate părțile.

nemernicie s. f. V. *prec.* 1) Starea de nemernic; 2) faptă de nemernic, faptă fără judecată și detestabilă; 3) mizerie, ticăloșie; 4) infamie.

nemestecat, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *mes-tecat*). 1) Nesfărâmat cu dinții și cu gura; 2) nefrământat, ne bătut (mămăliga, laptele).

nemeșteșugit, **ă** *adv.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *meșteșugit*). Fără meșteșugire, fără artifițiu.

nemete s. m. V. *nămete*.

nemetenie s. f. V. *nămete*. Mărime piramidală; mulțime mare; colos.

nemeteș s. n. (lat. *n-a* (ad) pentru *metuens*, care se teme). Pânză foarte subțire ce servește pentru acoperit la femeii fața, — voal (ca să o ferească să nu provoace *temere* sau gelozie).

nemijlocit, **ă** *adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *mijlocit*). 1) Fără intermediar, direct; 2) fără întârziere, repede.

nemilă s. f. (pref. neg. *ne* și *milă*). Lipsă de milă; răutate.

nemilos, **oasă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *milos*), Fără milă; rău.

nemilostiv, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *milostiv*). 1) Neîndurător; 2) care nu ajută, nu dă milostenie.

nemilostivire s. f. V. *prec.* 1) Lipsă de îndurare; 2) neajutorare, a celor săraci.

nemiluit, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *miluit*). 1) neajutorat; 2) *adv.* fără îndurare, fără cruțare; cu *nemiluita*; fără cruțare, fără rezervă; foarte mult.

nemincunos, **oasă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *minciunoș*). Care nu mințește.

nemințite (r) *adv.* (pref. neg. *ne* și *minți*). Fără a minți; fără exagerare.

nemirositor, **oare** *adj.* Care nu dă miros.

nemiruit, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *miruit*). 1) Bis. Neuns cu mir; 2) *fig. pop.* nelovit în cap.

nemișcare s. f. (pref. neg. *ne* și *mișcare*). 1) Lipsa de mișcare; 2) starea în loc; *adv.* în *nemișcare*, stând locului.

nemișcat, **ă** *adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *mișcat*). 1) Care nu se mișcă; 2) *fig.* neemoționat; 3) stând pe loc, fără mișcare; 4) fixat; 5) neurnit din loc.

nemișcător, **oare** *adj.* V. *prec.* 1) Care nu (se) mișcă; 2) fix, imobil, ce nu se poate muta; *avere nemișcătoare*, pământ casă etc.

nemistuit, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *mistuit*). 1) Nedigerat, neabsorbit în organism (alimentele); 2) neconsumat, nedistrus (de foc); 3) *fig.* nesuferit, netolerat, displăcut.

nemitarnic, **ă** *adj.* V. *urm.* Care nu primește mită, necoruptibil.

nemituit, **ă** *adj.* (pref. neg. *ne* și *mituit*). Care nu a primit mită.

nemlădiere s. f. (pref. neg. *ne* și *mădiere*). 1) Inflexibilitate; 2) *fig.* neînduplecare; 3) rigiditate.

nemlădios, **oasă** *adj.* V. *prec.* 1) Inflexibil; 2) *fig.* rigid, țeapăn, neînduplecat.

nemțec, **escă** *adj.* V. *neamț*. 1) Al neamțului; dela nemți; 2) european, orășenesc (port, haine); 3) *fig.* de fabrică, fabricat (lucru, obiect).

nemțește *adv.* V. *neamț*. 1) Ca nemții; 2) în limba germană; 3) *pop. civil.* european, nește (îmbrăcare); 4) vorba, limba, germană.

nemți (a se) v. V. *prec.* A se geruaniza; a face ca nemți.

nemțșori s. pl. (dela culoarea vre unei uniforme militare nemțești (?). *Bot.* Numirea unei flori de câmp și de casă; întrebuințată și în medicină, are proprietăți iritante și servește ca vermifug — ucide vermi intestinali. *Mold.*

nemțoaică s. f. V. *neamț*. 1) Femeea neamțului; 2) *fig.* dădăcă, guvernantă.

nemultiplicat, **ă** *adj.* V. *multiplică*. Neînmulțit (*matem.*).

nemulțumii (a) v. V. *mulțumi*. A supăra, a mâhni.

nemulțumire s. f. V. *mulțumi*. 1) Supărare, mâhnire, tristeță; 2) contrarietate; 3) faptul de a nu se mulțumi cu ceva.

nemulțumit, **ă** *adj.* V. *prec.* 1) Nesatisfăcut; 2) mâhnit; 3) contrariat.

nemulțnitor, oare *adj.* 1) Nesatisfăcător; 2) ingrat.

nemuncit, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *muncit*). 1) Nelucrat (pământul); 2) neobosit; care n'a lucrat; *adv.* *pe nemuncite*, fără a munci, pe degaba,—*bani nemuncii*.

nemuri (a se) v. V. neam. 1) A se înrudi; 2) (pref. neg. *ne* și *muri*), a trcece la nemurire.

nemurire s. f. V. prec. 2. Imortalitate.

nemuritor, oare *adj. V. prec.* 1) Care nu moare; 2) căruia i se păstrează vecinic amin-tirea; 3) *fig.* membru al Academiei sau al unui institut de savanți.

nenatural, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *natural*). 1) Nefiresc; 2) falsificat (vin, etc.).

nene s. m. (daco-gr. *neanias*, tânăr, bărbat tânăr, cavalier, flăcău). 1) Frate mai mare; 2) denumire dată unui om mai mare ca vârstă, *nene Ioane*.

neneacă s. f. (V. prec. din gr. *neani* os, *neaniche*, de om tânăr). 1) Soție sau femeie tânără; 2) mătușică.

nenică s. m. V. nene—diminutiv.

nenișor s. m. V. nene—diminutiv.

nenoroc s. m. V. noroc. Lipsă de noroc. **nenoroci (a și a se) v. 1)** A (se) face nenorocit; 2) a-și picicini un mare rău; 3) a (se) întâmpla cuiva o nenorocire.

nenorocire s. f. (pref. neg. *ne* și *norocire*). 1) Întâmplare rea; nenorocită; 2) catastrofă.

nenorocit, ă *adj. V. prec.* 1) Fără noroc; 2) căzut în nenorocire; 3) desnădăjduit; 4) *fig.* sărac; 5) *fig.* ticălos.

nenorocos, oasă *adj. V. prec.* 1) Fără noroc; căruia nu-i reușește ceva.

nenumărat, ă *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *numărat*). 1) Fără să fie numărat; 2) fără număr; 3) foarte mult.

nenumerotat, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *numerotat*). Fără numere puse, scrise.

nenumit, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *numit*). 1) Nepus pe nume; 2) nepus într-o funcțiune.

nenutrit, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *nutrit*). 1) Nehrănit; 2) *fig.* neîntreținut, neîndesit bine (focul de arme).

neobșnuință s. f. V. urm. Nedepărire.

neobșnuit sau neobicinuit, ă *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *obiceiu* sau *obșnui*). 1) Nedepărit; 2) neuzitat; 3) atară din cale, pe șe măsură.

neobosire s. f. (pref. *ne* și *obostre*). Lipsă de oboseală.

neobosit, ă *adj. și adv. V. prec.* 1) Fără oboseală; 2) *fig.* foarte activ și întreprinzător.

neobrăzare s. f. (pref. neg. *ne* și *obraz*). Lipsă de rușine, nerușinare.

neobrăzat, ă *adj. V. prec.* Nerușinat.

neobservare s. f. (pref. neg. *ne* și *observare*). 1) Neluare (în) seamă; 2) lipsa de observare; neatenție.

neobservat, ă *adj. și adv.* 1) Nevăzut cu deamănuntul; 2) văzut de nimeni; 3) neadmonestă; 4) nebăgat de seamă.

neocupat, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *ocupat*). 1) Fără ocupație; 2) ce nu aparține nimănui; 3) gol; 4) slobod; 5) nearvunit, neangajat de nimeni.

neodihă s. f. (pref. neg. *ne* și *odihă*). 1) Lipsă de odihnă; 2) neadormire; 3) agitație; 4) îngrijorare.

neodihnit, ă *adj. V. prec.* 1) Fără repaos; 2) neliniștit; 3) nedormit.

neofit s. m. (gr. *neo*, nou; *phytos*, născut). 1) Biser. Cel nou convertit la o religie; 2) *fig.* novice, nepriceput încă la ceva.

neogrec, eacă *adj.* (gr. *neo*, nou și *grec*). Nou grecesc (nu din antichitate).

neolatin, ă *adj.* (gr. *neo*, nou și *latin*). Nou latin; dela popoarele neolatine, ce se trag din latini (francez, italian, spaniol, român, portughez).

neologic, ă *adj. V. urm.* De neologie.

neologie s. f. (gr. *neo*, nou; *logos* vorbire). *Liter.* Întrebuințarea de vorbe noi, de curând introduse într-o limbă.

neologism s. n. V. prec. Cuvânt nou introdus într-o limbă.

neom s. m. (pref. neg. *ne* și *om*). 1) Om decăzut (din facultățile omenești sau din avere) 2) schilod—om rămas neom).

neomenesc, ească *adj.* (pref. neg. *ne* și *omenesc*). Inuman; contrar omeniei.

neomeneste *adv. V. prec. și fig.* Cu cruzime sau fără milă.

neomenie s. f. (pref. neg. *ne* și *omenie*). 1) Lipsa de sentimente omenești; 2) faptă contrară omeniei; 3) barbarie.

neomenos, oasă *adj. V. prec.* 1) Fără sentimente bune omenești; 2) rău, barbar; fără milă.

neonest, ă *adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *onest*). Necinstit.

neonestitate s. f. V. prec. Lipsă de cinste, de onoare.

neopărit, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *opărit*). Nemuiat în apă clocotită sau nestropit cu apă clocotită, sau cu un lichid fierbinte.

neoperat, ă *adj.* (pref. neg. *ne* și *operat*). 1) Fără operație medicală; 2) *compt.* neefectuată (o plată sau o înscriere în registre); 3) *aritm.* necalculat complet.

neoprimat, *ă adj.* (pref. *ne* și *oprimat*). Neurgisit, nepersecutat.

neoprit, *ă adj.* și *adv.* (pref. *neg. ne* și *oprit*). 1) Neîmpiedecat; 2) nereținut, nerezerat; permis, îngăduit.

neoptat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *optă*). Neadmis; neales; nepreferat. *V. optă*.

neorânduială s. f. (pref. *neg. ne* și *orânduială*). Dezordine, neregulă.

neorânduie, *ă adj. V. prec.* 1) Nedesignat; 2) neordonat; 3) nestatornic.

neospătat, *ă adj. V. urm.* Negăzduit și ne pus la masă.

neospătos, *ă sau neospitalier adj.* (pref. *neg. ne* și *ospătă*). Neprimitor de oaspeți; *fig.* neprielnic.

nepace s. f. (pref. *neg. ne* și *pace*). Lipsă de pace, neliniște; turburare.

nepagubit, *ă adj. și adv.* (pref. *neg. ne* și *pagubit*). Fără să sufere vre-o pagubă.

nepălit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pălit*). 1) Nelovit; 2) neofil; neîngălbenit (*plantele*,—de brumă).

nepălmuit, *ă adj. și adv.* (pref. *neg. ne* și *pălmuit*). Fără a fi lovit cu palma peste obraz.

nepământeant s. m. (pref. *neg. ne* și *pământeant*). 1) Strein, care nu este din țară; 2) care nu este depe pământ (*supranatural, din basme*).

nepansat, *ă adj. V. pansă, medic.* Fără pansament.

nepărsit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *părsit*). 1) Neabandonat; 2) neevacuat; 3) nelăsat singur.

nepărtinire s. f. pref. *neg. ne* și *părtinire*). Lipsa de părtinire.

nepărtinitor, oare adj. și adv. V. prec. Imparțial, fără părtinire.

nepăruit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *păruit*). Netras de păr nepedepsit.

neparvenit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *parvenit*). Neajuns (la destinație) nesosit.

nepăsare s. f. (pref. *neg. ne* și *păsă*). Indiferență; nesimțire.

nepăsător, oare adj. și adv. V. prec. Cu nepăsare, indiferent, nesimțit.

nepăsuie, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *păsuie*). Netolerant, neîngăduit, neamănat.

nepătat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pătat*). 1) Fără pete; 2) *fig.* cinstit.

nepătruns, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pătruns*). 1) Nestrăbătuț; 2) neperforat; 3) neînțele (cu rațiunea); 4) nerăzbit.

nepăzire s. f. (pref. *neg. ne* și *păzire*). 1) Lipsă de pază sau de ferire; 2) neobservare; neîndeplinire; 3) nesupraveghere.

nepăzit, *ă adj. V. prec.* 1) Neferit; 2) nesupraveghiat; 3) neobservat, neîndeplinit.

nepecetluit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pecetluit*). 1) Nesigilat; 2) *fig.* nestigmatizat.

nepedagogic, *ă adj. și adv.* (pref. *neg. ne* și *pedagogic*). Nu conform cu pedagogia.

nepedepsire s. f. (pref. *neg. ne* și *pedepsire*). Lipsa de pedeapsă.

nepedepsit, *ă adj. și V. adv.* Fără pedeapsă.

nepensulat, *ă adj. V. pensulă, medic.* Nedat cu pensula.

neperceput, *ă adj. V. percepe.* 1) Neincasat; 2) necuprins cu simțurile.

neperche adj. 1) Fără soț; 2) din perechi diferite.

neperfect, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *perfect*). 1) Necomplet; 2) nedesăvârșit.

neperforat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *perforat*). Nestrăpuns cu găuri; negăurit până de partea opusă.

neperitor, oare adj. (pref. *neg. ne* și *peritor*). Care nu piere; veșnic.

nepervertit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pervertit*). Neschimbat din bine în rău; nevițiat, nedesfrănat.

nepieptănat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pieptănat*). 1) Neașezat cu pieptenele (părul); 2) netras cu pieptănușul (lâna); 3) *fig. iron.* netras de păr; 4) *fig.* necorectată cu deamănuntul (o scriere),

nepierdut, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pierdut*). Care nu este pierdut.

nepigullit, *ă adj. V. pigullă.* 1) Neciugullit; 2) necăutat cu deamănuntul. Olt.

nepilduit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pilduit*). 1) Fără pildă; 2) neadmonestat.

nepilit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pilit* propr. și *fig.*). 1) Nerăzuit cu pila; 2) *fig. iron.* nebeat (*V. pili a se*).

nepipăit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pipăit*). Neatins, necercetat prin atingere cu mâna; *pe nepipăite, adv.* fără pipăire.

nepisat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pisat*). 1) Nesfărâmat mărunț prin pisare; 2) *fig. iron.* neturmentat cu vorbe sau cu stăruințe.

nepișcat, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pișcat*). 1) Neciupit; neîntepat; 2) neștirbit (discul unei pline); 3) *fig. iron.* nefurat puțin.

nepizmuit, *ă adj.* (pref. *neg. ne* și *pizmuit*). Neînvidiat.

nepizmăreț, *ă adj. V. prec.* Neînvidios.

neplăcere s. f. V. urm. Indispoziție; su-părare.

neplăcut, *ă adj. și adv.* (pref. *ne* și *plăcut*). 1) Fără plăcere; 2) displăcut; 3) cu gust rău.

neplămădit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *plă-mădit*). Neamestecat cu drojdie (aluatul); neamestecat cu apă și ne preparat, spre a fermenta.

neplănuț, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *plănuț*).

1) Fără plan; neproiectat; 2) nepemeditat.

neplăsat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *plăsat*).

1) Neașezat; 2) nedat cu dobândă (bani); 3) nedat în găzduire; 4) *fig.* neîndreptat spre, nespūsă (o glumă).

neplată *s. f.* (pref. neg. *ne* și *plată*). Neplătire; refuz de a plăti.

neplătit, *ă adj. V. prec.* 1) Fără plată;

2) neachitat; 3) *fig.* nerăsunat.

neplătnic, *ă adj. V. prec.* Care nu plătește.

neplăuzibil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *plăuzibil*). Care nu poate fi admis sau crezut (argument, motiv).

neplăzmit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *plăzmit*). Neconceput; neimaginat.

neplimbat, *ă adj. V. nepreumblat*.

nepoată *s. f.* (lat. *nepos, nepotis*). 1) Copila fiului sau a fiicei; 2) copila, fata, surorii sau a fratelui.

nepocăință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *pocăință*). Lipsă de pocăință.

nepocăit, *ă ad. V. prec.* Fără pocăință; *fig.* necorijat.

nepodidit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *podidit*). Neizbucnit; nenăvălit (de plâns).

nepodit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *podit*). 1) Fără tavan sau pod; 2) fără dușumele.

nepoftit, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *poftit*). 1) Neinvitat; 2) nedorit.

nepoftitor, *oare adj. V. prec.* Care nu poștește, nu are poște.

nepomenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *pomenit*). *Bis.* 1) ne comemorat prin rugăciuni și datine bisericăști (răposatul); 2) nepronunțat numele în rugăciunile preoțești; 3) ne comemorat, neamintit (în generat); — *ne-mai-pomenit*, 1) imemorabil; 2) extraordinar.

nepomădat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *pomădat*). Neuns cu pomadă.

neponosit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ponosit*). Neuzat tare.

nepontat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *pontă*). Nepuși bani (la joc de cărți sau de noroc).

nepopit, *adj.* (pref. neg. *ne* și *popit*). Nehirotonit preot.

nepoprire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *popri*). 1) Nearestare; 2) nereșiner; 3) nesequestrare.

nepoprit, *ă adj. V. prec.* 1) Nereșinut; 2) nesequestrat.

nepoposit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *poposi*). Fără popas; neodihnit (la drum).

nepoposire *s. f. V. urm.* Lipsa de popas.

nepopular, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *popular*). 1) *politic.* Care nu se bucură de popularitate, de simpatia poporului, mulțimei; 2) care nu este întrebuițat de popor (cuvânt).

nepopularitate *s. f. V. prec.* Lipsa de popularitate.

nepot *s. m.* (lat. *nepos, nepotis*). 1) Copilul fiului sau al fiicei; 2) copilul fratelui sau al surorii.

nepotcovire *s. f. V. urm.* Ne punere de potcoave.

nepotcovit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *potcovit*). 1) Fără potcoave (cal, tocul cismeii); 2) *fig. iron.* neîngelat.

nepoțel *s. m. V. nepot.* Mic nepot.

nepoțică *s. f. V. nepoată.* Mică nepoată.

nepotism *s. n.* (fr. *nepotisme*, din lat. *nepos, nepotis, nepot*). 1) *Ist.* Se numea astfel trecerea prea mare, pe care o aveau pe lângă Popii din Roma, nepoții lor, în afacerile publice; — 2) Căpătuirea, protejarea rudelor, și numirea lor în funcțiunile publice, de către cei ce dețin puterea în stat.

nepotrivire *s, f.* (pref. neg. *ne* și *potrivire*). 1) Neasemănare; 2) neconcordanță; 3) disproporție; 4) inegalitate; 4) neadoptare; 5) nearmonizare.

nepotrivit, *ă adj. V. prec.* 1) Neconcordant; 2) neconform; 3) incompatibil; 4) neadaptat; 5) nu la loc, sau nu la timp; 6) cu caracter, fire, deosebită.

nepovestit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *povestit*). Neistorisit.

nepRACTICABIL, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *practicabil*). 1) Ce nu se poate practica; 2) pe care nu se poate umbla (drum).

nepRACTICAT, *ă adj. V. prec.* Nepus în practică.

nepRĂJIT, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prăjit*). 1) Nefript în vasul de gătit; 2) necopt; 3) nerumenit la foc; 4) *fig.* neîncălzit tare.

nepRĂNZIT, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prânzi*). Cel care n'a mâncat la prânz.

nepRĂȘIT, *ă adj.* Nesăpat, neprășit. *V. prăși.*
nepRĂZNUIT, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prăznuit*). Nesperbat, nesperbătorit.

nepREAMĂRIT, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *preamărit*). Neglorificat.

nepREDAT, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *predat*). școlar. Nepropus, nedat ca să se învețe; 2) nedepus la destinație; 3) nedepus; 4) *milit.* nedat, necedat (inamicului); 5) nedat în seama cuiva.

nepregătire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *pregătire*). Lipsă de pregătire.

nepregătit, *ă adj. V. prec.* 1) Neprevăzut cu cele necesare; 2) școlar. cu lecția neînvățată; 3) *culinar*. nefiert, negătit.

nepregetare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *regetare*). Lipsă de pregetare; s'rguință.

nepregetat, *ă adj. și adv. V. prec.* Fără preget; s'rguitor.

nepremenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *premenit*). 1) Neschimbat (de albituri); 2) neimprospătat (aerul).

neprepus, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prepus*). 1) Nepropus; 2) nebănuit, nepresupus.

nepresărat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *presărat*). 1) Nerăspândit, neîmprăștiat; 2) nerăspândită, nepusă (sare măruntă, sau altceva în formă de pulbere); 3) *fig.* nevariataz ici și acolo (ca vorbe, figuri de stil).

nepreschimbat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *preschimbat*). 1) Neschimbat din nou; 2) care nu se schimbă.

neprestat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prestat*). Nedepus (jurământ).

neprescurtat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prescurtat*). Fără prescurtare; neabreviat.

neprețuire *s. f. V. prec.* 1) Nestimare; 2) neapreciere.

neprețuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prețuit*). 1) Neapreciat; 2) care nu se poate prețui; 3) valoros; 4) foarte scump; 5) *fig. f.* iubit.

nepreumblat, *ă adj. V. preumblă.* 1) Nedus la preumblare; nevoiațat.

neprevăzător, oare adj. (pref. neg. *ne* și *prevăzător*). Fără prevedere.

neprevăzut, *ă adj.* 1) Neașteptat, neîntrevăzut; 2) neînregistrat cu, nepregătit cu.

neprevedere *s. f. V. prec.* Lipsa de prevedere.

neprevenient, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prevenient*). Care nu are preveniență; neîndatoritor grabnic; fără atenție pentru alții, fără politeță.

neprevenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prevenit*). Neînștiințat de mai 'nainte, nevestit.

nepricepere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *pricepere*). Lipsă de pricepere.

nepriceput, *ă adj. V. prec.* 1) Neînțeles; 2) incapabil; 3) care nu se pricepe.

nepriidit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *priidit*). 1) Nenăpădit; nezorit.

neprielnic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prielnic*). 1) Nefavorabil; neconvenabil; (mediu, timp); 2) *s. m.* răuvoitor; 3) *fig.* diavolul.

neprielnice *s. f. V. prec.* 1) Lipsa de priere; 2) contrarietate.

neprietenesc, ească adj. (pref. neg. *ne* și *prietenesc*). Dușmănos, ostil.

neprietenie *s. f. V. prec.* Lipsa de prietenie; dușmănie.

neprișonit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prișonit*). Nepersecutat.

neprihănire *s. f. V. urm.* 1) Lipsă de stricăciune; 2) imaculare; 3) cinste neatinsă.

neprihănit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prihănit*). 1) Fără stricăciune; 2) cinstit, imaculat; 3) *fig.* neatins, intact.

nepriincios, oasă adj. (pref. neg. *ne* și *priincios*). Nefavorabil.

nepriilejire *s. f. V. urm.* 1) Lipsa de pilej; 2) neprovocare.

nepriilejit, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *priilejit*). Neocarionat, neprovocat.

neprimblat, *ă adj. V. nepreumblat.*

nepriimejdios, oasă adj. (pref. neg. *ne* și *priimejdios*). Nepericulos; inofensiv.

neprimire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *primire*). Lipsa de primire; neluare; neacceptare.

nepriimit, *ă adj. V. prec.* 1) Neluat dela; 2) neobținut; 3) neacceptat, neadmis.

nepriimitor, oare adj. V. prec. 1) Neospitalier; 2) care nu primește (nu absoarbe); nu îngăduie; nu ia).

nepriincipal, *ă adj.* Care nu este principal.

nepriins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *priins*).

1) Necapturat; neapucat; 2) neagățat; 3) neînchegat (laptele); 4) nelipit, neînclieat; 5) necusut; 6) nebătut în cuie.

neprobat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *probat*).

1) Neîncercat; 2) nesupus la probă; 3) nedovedit.

neprobosit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *probozit*). Necertat, nedojenit; neadmonestat.

neprocopsit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *procopsit*). 1) Neînavușit; 2) sărac; 3) necăpățuit; 4) lipsit de învățătură, ignorant; 5) *ca batjocură* ticălos, rău.

neprocreare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *procreare*). Lipsa de procreare.

neprocurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *procurat*). Neadus; neagonisit; neaprovizionat.

neprunduit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *prund*). Nepietruit, neașternută cu prund (șoseaua).

neptunlan, *ă adj.* (lat. dela *Neptunus*, zeul apelor). (a al lui Neptun.

nepudrat, *ă adj. V. pudrat.* Ne dat cu pudră.

nepustit, *ă adj.* Nedistrus.

neputincios, oasă adj. (pref. neg. *ne* și *putincios*). 1) Fără putere; slab; 2) infirm; 3) impotent; 4) *fig.* incapabil.

nepuțință *s. f. V. prec.* 1) Lipsă de posibilitate; 2) infirmitate; 3) impotență; 4) *pop.*

trebuința grabnică de a eși afară (la privată); 5) epilepsie; *adv.* cu *neputință*, imposibil; 6) lipsa de putere fizică.

neputrezit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *putrezit*). Nu putrezit; nedescompus (cadavru, lemn).

nerăbdare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *răbdare*).

1) Impaciență; 2) lipsă de răbdare; *adv.* cu *nerăbdare*, ahtiat, foarte zorit.

nerăbdat, *ă adj.* *V. prec.* 1) Netolerant, neîngăduit; *de nerăbdat*, intolerabil.

nerăbdător, oare adj. 1) Fără răbdare; impacient; 2) netolerant.

nerăcit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răcit*). 1) Nestat la răceală; nerăcorit; 2) necuprins de frig; neîmbolnăvit de răceală; 3) *fig.* nestămpărat (sentimente).

neradiere *s. f.* *V. radiă*. 1) *Jurid.* Neștergerea din registru de ipotecă; 1) nerăspân irea de raze.

neradiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *radiat*). *Jurid.* Neșters din registrul de ipotecă.

nerafinat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rafinat*). 1) Nedestilat; 2) *fig.* neperfectonat; nepretențios (gustul); 3) neabil.

nerăfuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răfuit*). 1) Nelichidat (contul, datoria); 2) neachitat; 3) *fig.* necercetat, nedojenit.

nerăgușit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răgușit*). Fără răgușeală.

nerămas, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rămas*). 1) Nu rămas; 2) neîntrecut; 3) nebiruit (la rămășag).

neramificat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ramificat*). 1) Fără ramificații; 2) nerăspândit.

neramolit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ramolit*). Nu muiat de bătrânețe.

nerânced, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rânced*). *Care nu este rânced.*

nerândueală *s. f.* *V. uxm.* Dezordine.

nerânduit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rânduit*). 1) Neașezat la loc; 2) fără rânduială; 3) neuzat de teț, pe rând.

nerănit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rănit*). 1) Care nu a fost rănit; 2) *fig.* neîgnit profund (sufletește).

nerănjit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *rănjit*). Fără a iânji; fără a își arăta dinții cu răutate sau a se pretace că râde.

neras, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ras*). 1) Nebărbierit; 2) nerăzuit; 3) *fig.* nesuprimat; 4) neistovit.

nerăs, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răs*). 1) Fără a râde; 2) neridiculizat; nebatjocorit.

nerăsădit, *ă adj.* *V. răsădit*. Nu răsădit.

nerăsbît (sau **răzbît**), *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsbît*). 1) Nestrăpuns; nestrăbătut; 2) neistovit (de foame).

nerăsfățat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsfățat*). Nealintat; nemângăiat mult.

nerăsfîrat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsfîrat*). 1) Neîmprăștiat fir cu fir; 2) nedesfăcute firele.

nerăsoit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsoit*).

1) Neîntoarse și căutate toate foile (cărții); 2) necăutate și întoarse toate lucrurile; 3) *fig.* necercetat, neperchiziționat amănunțit.

nerăstrânt, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răstrânt*). 1) Neabătut; 2) nerelectat; 3) nesumecat (măneca); 4) neîndoit.

nerăsgăit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsgăit*). Nealintat (*pop.* Oltenia).

nerășnit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rășnit*). Nemăcinat cu rășnița.

nerăspândit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răspândit*). 1) Neîmprăștiat; 2) nepopularizat.

nerăsplătit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsplătit*). Nerecompensat.

nerăspuns, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răspuns*). 1) Neachitat; 2) neînapoit; (sună, bani, etc); 3) *s.* lipsa de răspuns.

nerăstălmăcit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răstălmăcit*). Nu răstălmăcit sau interpretat astfel.

nerăstignit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răstignit*). 1) Nepironit pe cruce; 2) *fig.* neîntins culcat.

nerăsturnat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsturnat*). 1) Nedoborit; nedat jos; 2) neîntors cu fundul în sus; nepravălit; 3) nelăsat în voie, neculcat.

nerăsucit, *ă adj.* *V. răsuci*. Nu răsucit.

nerăsuflat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *răsuflat*). 1) Netrezvit; 2) *fig.* netrecut. 3) *pe nerăsuflat*, *adv.* fără pauză, într-una și repede.

nerăz bunat, *ă adj.* *V. răz bunat*. Nesatisfăcut.

nerereabilitat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *reabilitat*). 1) *Jurid.* Nereintegrad în drepturi; 2) *medic.* neînsănătoșat deplin; 3) nedesvinovățit.

nerereactivat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *reactivat*). 1) *Milit.* Nerechemat în serviciul activ; 2) nepus din nou în acțiune, în mișcare.

nerereadus, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *readus*). Neadus iarăși (în simțiri).

nererecunoșcător, oare adj. *V. recunoșcător*. Ingrat; fără recunoștință.

nererecunoștință *s. f.* *V. recunoștință*. Ingratitudine.

nererefăcut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *refăcut*). 1) Nefăcut iarăși; 2) nerestaurat, nereparat; 3) neînsănătoșat, nerevenit în fire.

nererelectat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-*

flectat). 1) Fizic. Ce nu se reflectă; 2) ne-
cugetat indeajuns.

nerefugiat, *ă adj.* V. *refugiă*. Nefugit (de
frică).

nererefuzat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *refu-
zat*). 1) Nerespins; 2) nu refuzat.

neregalat, *ă adj.* V. *regală*. Neospătat din
belșug.

neregăsit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *regă-
sit*). Negăsit; neîntâlnit iarăși.

nereregenerat, *ă adj.* V. *regeneră*. Nu re-
generat; nereîntinerit.

nerereglementar, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și
reglementar). Nu după cum prevede regu-
lamentul (militar, școlar).

nereregretat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
gretat*). Nejelit; fără părere de rău din par-
tea cuiva.

nereregulă s. f. (pref. neg. *ne* și *regulă*).
1) Dezordine; 2) lipsă de regulă; 3) abatere
de la datorie.

nereregulat, *ă adj.* și *adv.* 1) Dezordonat,
2) fără continuitate; 3) *gram.* cu excepții
dela regula generală (verb).

neremis, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *remis*).
Nepredat; nedat în primire; nerestituit.

neremorcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
murcat*). 1) Marin. netărit, nêtras pe apă
(de un vapor); 2) *fig.* netărit, neajutat de
cineva.

neremunerat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
munerat*). 1) Neplătit salariu; 2) *fig.* ne-
răsplătit.

nerenoit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *renoit*).
1) Nefăcut din nou; 2) neadresat din nou
(cerere, protest).

nererentabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ren-
tabil*). Care nu produce câștig.

nererenunțare s. f. (pref. neg. *ne* și *renun-
țare*). Lipsa de renunțare; refuzul de a ren-
unța.

nerereorganizat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și
reorganizat). Neorganizat din nou.

nerereparat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *repa-
rat*). 1) Nedres; necărpit; 2) *fig.* nereabili-
tată (onoarea).

nererepartizat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
partizat*). Nedistribuit; nedată partea fie-
căru.

nererepercutat, *ă adj.* V. *repercută*. Ne-
răsfrânt asupra (o acțiune) fără răsunet.

nererepetat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *repe-
tat*). Nezis sau nefăcut din nou; școlar ne-
învățat din nou.

nererepezit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *repezit*).
1) Fără repezeală; 2) *fig.* neînbrâncit, neiz-
gonit.

nerereplantare s. f. V. *urm.* Neplantarea
din nou.

nerereplantat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
plantat*). Neplantat din nou.

nererepresiv, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
presiv*). Nu de reprimare.

nerereprezentat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
prezentat*). 1) Fără a fi reprezentat; ne-
înfățișat; 2) *teatreal.* nejuțat pe scenă
(piesa).

nerereprimat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
primat*). 1) Neoprit, neînăbușit; 2) nepe-
depsit.

nerereprobat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
probat*). Necondamnat, nedojenit; nedesa-
probat.

nererepudiare, s. f. (pref. neg. *ne* și *repu-
diare*). *Jurid.* 1) Nerenunțarea (sau neîn-
lăturare) la succesiune; 2) nedespărțirea, ne-
divorțarea (după lege).

nerereputat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
putat*). Fără reputație, fără faimă.

nererespectat, *ă adj.* V. *respectă*. 1) Neo-
norat; 2) necruțat.

nererespirabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *res-
pirabil*). Care nu se poate respira.

nereresponsabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și
responsabil). 1) Care nu are a răspunde;
2) care nu e în stare să judece să cugete.

nereresponsabilitate s. f. V. *prec.* Starea de
nereresponsabil 1 și 2.

nererețezat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rete-
zat*). Netăiat; nescurtat.

nereretrimis, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *retri-
mis*). Netrimis din nou, neînapoiat.

nereretrocedat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
trocedat*). Nedat iarăși înapoi.

nereretușat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *retu-
șat*). Fără retușare (fotografic); *fig.* neco-
rectat.

nerereunit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *reunit*).
Nu reîmpreunat; desbinat; neadunat la un loc.

nerereușit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *reușit*).
1) Neizbutit; 2) nefăcut cum ar trebui.

nerereușită s. f. V. *prec.* Neizbutire; in-
succes.

nererezistent, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
zistent*). 1) Care nu poate rezistă; 2) moale;
slab; sfărâmișos; netrainic.

nererezolvit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rezol-
vit*). 1) Fără rezoluție; fără deslegare (*fig.*);
nehotărît; 2) *matem.* neobținut rezultatul,
neterminată (operația).

nererezumat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *re-
zumat*). Neredat pe scurt, în rezumat.

nererimat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rimat*).
Poet. Fără rime, fără să rimeze.

neriscat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *riscat*).

1) Fără risc; 2) neexpus la nimic rău.

nerită *s. f.* (gr. *nēritēs*, scoică de mare, dela *neuros*, fraged). *Zool.* Numirea unor molușce gasteropode, din mările calde.

neriveran, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *riveran*). Care nu are țerm' la riu sau fluviu, mare, (țară, stat).

nerod, *oadă adj.* și *s.* (lat. din *ue* + *rat* (*reor*, *ratio*), fără socotință, fără judecată). Prost, care nu poate cugeta.

nerodire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *rodire* *V. rod*). Neproducerea de roade: cereale și fructe.

neroditor, *oare adj. V. prec.* Care nu produce cereale sau fructe.

neroșit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *roșit*). Necolorat cu roș (oul de Paști).

nerotunzit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rotunzit*). 1) Neîfăcut rotund; 2) necompletată (suma).

nerozesc, *ească adj. V. nerod.* Prostesc.

nerozește *adv. V. prec.* Prostește.

nerozie *s. f.* (lat. din *ne* + *ratio* citit *rațio*, necugetare, nejudecată). Prostie; faptă de om prost.

nerugat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rugat*). 1) Fără să fie rugat; 2) din propriu îndemn.

neruginit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ruginit*). 1) Neacoperit cu rugină; 2) *fig.* neretrograd.

nerulat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rulat*). Ne pus în circulație, în afaceri (capital).

nerumegat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rumegat*). 1) Nu rumegaț, nemeștecat; 2) *fig.* necercetată, necugetată suficient (o chestiune).

nerupt, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *rupt*). 1) Nesfășiat; 2) *fig.* neinceput; 3) nestabil (preț) la vânzare; 4) nefrânt.

nerușinare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *rușine*). 1) Lipsă de rușine; 2) îndrăzneală mare.

nerușinat, *ă adj. V. prec.* Fără rușine; cinic.

nerv *s. m.* (lat. *nervus*). *Anat.* Firișor în formă de ață albărie ce se află în țesuturile corpului animalelor, stând în legătură cu creierul și cu măduva din șira spinării și care servește ca să conducă simțirea și să provoace mișcările: sunt *nervi sensitivi* și *nervi motori*. *Fig.* Cauză care pune în mișcare — *banii sunt nervul afacerilor*.

nervos, *oasă adj. V. prec.* 1) Care aparține nervilor; 2) care are nervii prea iritabili; 3) prea sensibil; 4) *adv.* cu vioiciune mare, aprig.

nervozitate *s. f. V. prec.* 1) Caracterul persoanei nervoase; 2) neastâmpăr mare, agitație; vioiciune mare.

nervură *s. f.* (după fr. *nervure*, dela *nerv*). *Bot.* Firișoare ce se văd în structura unei frunze; *Șc. natur.* firioșor ce susține membrana aripelor la insecte; *archit.* creasta unei bolti (arc).

nesăbuiță *s. f.* (diformare din *ne-sămuniță*, nehuare de seară). Faptă nesocotită, necugetată.

nesăbuit, *ă adj. V. prec.* Nesocotit; necugetat fără judecată; nebăgător de seamă; necumpătat (la mâncare); *s. prost*, nebun.

nesănătos, *oasă adj.* (pref. neg. *ne* și *sănătos*). 1) Nu sănătos; 2) vătămător sănătății; 3) bolnav.

nesărat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sărat*). 1) Nu sărat, fără sare; 2) *fig.* fără gust și fără haz.

nesărutat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sărutat*). Fără să fie sărutat.

nesățios, *oasă adj.* (pref. neg. *ne* și *sățios*). 1) Care nu satură; 2) care nu se mai satură.

nesăturat, *ă adj.* și *s.* (pref. neg. *ne* și *săturat*). 1) Care nu se satură, sau încă nu s'a săturat; 2) *fig.* lacom.

nesaturat, *ă adj. V. saturație. Fizic.* Neimbibat, nepătruns complect, nefincărcat de tot (de un fluid).

nescăldat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scăldat*). Nu scăldat; *fig.* neudat.

neschimbare *s. f.* (pref. neg. *ne* și *schimbare*). Netransformare; nemodificare; nelocuire.

neschimbător, *ă adj. V. prec.* 1) Netransformat; nemodificat; nelocuit; 2) invariabil (timp); 3) la fel mereu; 4) ne dați alți bani în schimb; 5) fără bani mărunți.

neschimbător, *oare adj.* Care nu se schimbă.

nescormonit, *ă adj. V. scormoni.* 1) Necăutat cu deamănuntul; 2) nerăcăit (pământul) nesăpat; 3) *fig.* nezdărit; 4) nescos la iveală.

nescris, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scris*). 1) Nu scris; 2) *fig.* neornat (ou de paști), fără deseme ornamentale.

nescurmat, *ă adj. V. scurma.* Nerăcăit cu ghiara.

nescurtat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scurtat*). Neretezat; nemișorot.

nescutit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scutit*). Nedispensat; neiertat (de taxă, de serviciu).

nescuturat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scuturat*). 1) Nesgălțat; 2) nedoborâte (fructele din pom); 3) nebatute lucrurile ca să iasă praful, colbul; 4) neperiat; 5) nemăturat și aerisit (casa); 6) *fig. iron.* nebatut, nepepsit.

nescuzabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *scuzabil*). Care, sau ce, nu poate fi scuzat, iertat.

nescuzat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Neiertat; 2) necerut scuză, ertare.

neseecat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *secat*). 1) Negolit de apă (puțului); 2) nu fără apă (riul); 3) *fig.* fără sfârșit.

neseceerat, *ă adj.* Ce nu s'a seceerat.

neselecționat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *selecționat*). Nu ales ce este mai bun.

nesemănat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *semănat*). 1) Nearuncată încă sămânța (pe ogor); 2) neplantat, necultivat (câmpul); 3) *fig.* nerăspândit.

neseparat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *separat*). Nedespărțit.

neserbat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *serbat*). Neprăznuit; neținută serbătoarea.

neserios, *oasă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *serios*). Fără seriozitate; ușuratic (character); în glumă.

neșerpuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *șerpuit*). Fără îndoitură, fără șerpuituri, fără curbe.

neserviabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *serviabil*). Neîndatoritor.

neservire *s. f.* V. *servă*. Faptul de a servi.

neservit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *servit*). 1) Neîndatorat; 2) nedat la masă; 3) neluat (spre a mânca); 4) nedepriș a servi; 5) neoficiat (bisericește).

nesfântuit, *ă adj.* V. *șfanț* și *șfanțui*. — Fără a nu da bani ca bacșiș sau sub altă formă.

nesfârșit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sfârșit*). 1) Neterminat; 2) fără sfârșit; 3) *adv.* fără încetare; 4) *s. n.* infinitul.

nesfărâmat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sfărâmat*). 1) Nezdrobot; 2) nedistrus; 3) nefărâmițat.

nesigur, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sigur*). 1) Nestatornic; 2) fără siguranță; 3) nehotărît.

nesiguranță *s. f.* V. *prec.* 1) Lipsă de siguranță; 2) nehotărîre; 3) îndoială.

nesilință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *silință*). Lipsă de silință.

nesilire *s. f.* V. *prec.* Neconstrângere; neîndemănare.

nesilit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Ne forțat; 2) neîndemnat; 3) de bună voie.

nesilitor, *oare adj.* V. *prec.* Care nu (se) silește; leneș.

nesimțire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *simțire*). 1) Lipsă de simțire; 2) neglijare de sine; 3) *fig.* lene, neîngrijire.

nesimțit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Fără a fi simțit (văzut, surprins); 2) neglijent; 3) *pe nesimțite*, pe ascuns, pe furiș; pe incetul; treptat.

nesimțitor, *oare adj.* V. *prec.* 1) Care nu simte; 2) neglijent; 3) indiferent, nepăsător.

nesincer, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sincer*). Care nu este sincer.

nesinceritate *s. f.* V. *prec.* Lipsa de sinceritate.

nesintetic, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *sintetic*). 1) Ce nu ține de sinteză; 2) fără metodă sintetică.

nesleit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sleit*). 1) Care nu este sleit; 2) necurățat prin secarea deplină a apei (fântâna, puțul).

neslujit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *slujit*). 1) *Bis.* Nefăcută slujba, rugăciunile; 2) neservit, nedepriș a servi la stăpân.

neslunit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *slunit*). Nu sluit, neurjit; neschilodit.

nesmîgicit, *ă adj.* V. *smigci*. Ne prins de veste; nepriceput repede.

nesmintit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *smintit*). 1) Nesărit din minți; 2) nemișcat, neclintit din loc; 3) sigur, nestrămutat.

nesociabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sociabil*). Neprietenos, neiubitor de societate.

nesocoti (a) *v.* (pref. neg. *ne* și *socoti*) 1) A dispregui; 2) a nu ține seamă; 3) a încălca (legea).

nesocotintă *s. f.* V. *prec.* 1) Lipsă de socoteală; 2) imprudență; 3) greșală.

nesocotit, *ă adj.* și *adv.* V. *prec.* 1) Necalculat; 2) nerăfuit, neachitat; 3) fără socoteală; 4) imprudent; 5) nechibzuit.

nesolicitat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *solicitat*). 1) Necerut; 2) nerugat.

nesomat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *somat*). Nu somat.

nesondat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sondat*). 1) Pe unde nu s'au făcut sondagii; 2) *fig.* necercetat; 3) neispiti, neîncercat.

nesonor, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sonor*). Care nu este sonor.

nesoponit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *soponit*). 1) Nespălat, nefrecat cu săpun; 2) *fig. iron.* necertat, nepedepsit.

nesorocit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sorocit*). Nefixat termen (de judecată — *vechiu*).

nesortit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sortit*). Nepredestinat.

neșovăielnic, *ă adj.* și *adv.* 1) Fără șovăială; 2) cu hotărîre neștrămutată.

neșovăire *s. f.* Fermitate; statornicie; neclătinare (de convingeri ori de acțiune).

neșovăit, *ă adj. și adv.* Ferm; neclintit.
 neșpălat, *ă adj. și s.* (pref. neg. *ne* și *spălat*). 1) Nu spălat; 2) *fig.* om ordinar și murdar.

neșpânzurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *spânzurat*). 1) Nestrangulat; 2) neatfârnat (cu ața sau cu frânghia); 3) *fig.* neașătat (pe gard, în pom).

neșpalcuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *spalcuit*). Nepieptănat cu mare îngrijire, negătit.
 neșpintecat, *ă adj.* Nu spintecat; nerupt în fășii.

neșpornic, *ă adj.* Fără spor.

neșpovedit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *spovedit*). Nemărturisit (la preot); *adv.* fără să fie spovedit.

neșpulberat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *spulberat*). 1) Nerăspândit, ne aruncat de vânt; 2) *fig.* neîmprăștiat; nerisipit (acuzajuni, argumente).

neșpurcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *spurcat*). 1) Nu spurcat; 2) neprofanat.

neșpus, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *spus*). 1) Nu spus; 2) extraordinar; 3) extrem.

neștabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stabil*). 1) Nestăător pe un loc; 2) mișcător, fugitiv; 3) nestatornic, schimbător.

neștabilitate *s. f. V. prec.* Lipsă de stabilitate; nestatornicie.

neștămpărat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stămpărat*). 1) Nemuiat în apă (varul), nestins; 2) nepotolit.

neștânjenit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stânjenit*). Ne incomodat; neîmpiedecat, neoprit; neșupărat.

neștăpănit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stăpănit*). 1) Fără stăpân; 2) nerefinut; 3) neșpraveghet; 4) nepredominat, neapărat (de vicii).

neștărnit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stărnit*). 1) Neprovocat; 2) nedeșteptat (din somn); 3) neașătat; 4) nezaădărit (câinii).

neștărpit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stărpit*). Nedistrus cu totul.

neștașnic, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *sta*). Neastămpărat; zburdalnic, *Olt*.

neștatornic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *statornic*). 1) Care nu stă la un loc; 2) care și schimbă ideile repede; 3) neașezat, neserios; 4) inconstant.

neștatornicie *s. f. V. prec.* Instabilitate; inconstanță; neseriozitate.

neștăvilăt, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *stăvilăt*). 1) Fără stăvilă; 2) neoprit; neîmpiedecat; necircumscriș; nemărginit.

neștămat, *ă (diform din nestemat)*. (pref. neg. *ne* și lat. *aestimatus*, prețuit). 1) Scump,

neprețuit de scump; 2) *plur.* *nestimate* = pietre prețioase; 3) *fig.* tezaur cu lucruri prețioase.

neșters, *earsă ad. ne și șters*). Nu șters; necurățit; necusprimit.

neștiință *s. f.* (pref. neg. *ne* și *știință*). Nepricepere; ignoranță *adv. din neștiință*, din greșală.

neștilizat *ă adj. V. stil.* Fără regulă de stil (desemn).

neștine *pron.* (pref. neg. *ne* și *ști*). Un neștiut; necunoscut; cineva.

neștins, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stins*). Care arde încă.

neștipulat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stipulat*). Neprevăzut sau neînscris în contract.

neștire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *știre*). 1) Neștiință; necunoaștere; 2) inconștientă; în neștire, inconștient; la întâmplare.

neștirbit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *știrbit*). Neatinș, neîncălcat; întreg.

neștiut, *ă adj. V. știut*. 1) Necunoscut; 2) *adv.* pe neștiut, fără veste; pe neașteptat, prin surprindere; 3) *s.* necunoscut.

neștiutor, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *știutor*). Care nu știe; ignorant.

neștors, *oarsă adj.* (pref. neg. *ne* și *stors*). 1) Nu stors de apă; 2) *fig.* neîstovit.

neștrăbătut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *străbătut*). 1) Nepătruns; 2) neumbat peste tot; 3) neparcurs.

neștrăgănat, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *străgănat*). Nestânjenit, neîmpiedecat; neamănat.

neștrăjuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *străjuit*). Nepăzit cu strajă.

neștrălucitor, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *strălucitor*). Care nu strălucește.

neștrâmbat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *strâmbat*). 1) Nu curb, nu strâmb; 2) *fig.* fără gimazui.

neștrămorat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *strămorat*). 1) Neînghesuit, neîngrămădit; 2) neștingherit; 3) fără lipsă (de bani).

neștrămutare *s. f. V. urn*. 1) Netransferare; 2) neclintire, statornicie, fermitate, tărie (de acțiune, de voință).

neștrămutat, *ă adj. și adv.* (pref. neg. *ne* și *strămutat*). 1) Neclintit; 2) neschimbat; 3) netransferat; 4) fără nici o îndoială, statornic.

neștrâns sau neștrîns *adj.* (pref. neg. *ne* și *strâns*). 1) Nu strîns; slobod; 2) neadunat (lănul, recolta); 3) neșforțat.

neștrăveziu, *le adj.* (pref. neg. *ne* și *străveziu*). Netransparent.

neștricat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ștricat*).

1) Nu stricat; nu vicios; nu depravat; 2) nu înpuțit; nu alterat; 3) fără defect.

nestrivit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *strivit*). Nu strivit; nu îngrămădit și apăsat.

nestropit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *stropit*). 1) Neatins de stropi; 2) neudată (strada).

nestruțit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *struțit*).

1) Necurățit de coarjă sau de ramuri (băț); 2) nedat la strung; 3) nerupte boabele (dela strugure) necurățite; 4) nejupute (penele depe celor sau frunzele).

nesucit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *sucit*). Nu sucit. *prop.* și *fig.*

nesugător, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *sugător*). 1) Care nu suge; 2) care nu absoarbe.

nesugrumat, *ă adj.* (pref. neg. și *sugrumat*).

1) Negătuit, nestrâns de gât; 2) *fig.* neoprimat, nesuprimat.

nesuit, *ă adj.* (pref. *ne* și *suit*). Neurcat; neinălțat.

nesunător, *oare adj.* (pref. neg. *ne* și *sunător*). Care nu sună.

nesunat, *ă adj.* *V. prec.* Care n'a fost sunat (clopot).

nesupărat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *supărat*). 1) Care nu este separat; 2) lăsat în liniște; 3) liniștit; 4) neîntristat.

nesupliniț, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *supliniț*). *Școlar.* 1) Neținut cursul (de un alt profesor în locul titularului; 2) neînlocuit temporar; 3) neocupată de un profesor suplinitor (catedra).

nesuprapus, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *suprapus*). Neașezat peste, deasupra.

nesuprimat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *suprimat*). Nu suprimat; nedesființat.

nesupus, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *supus*). 1) Neîndurat, neobligat; 2) neascultător; 3) neînvinș (de dușman) necucerit.

net, *ă adj.* și *adv.* (fr. *net*, *nettement*).

1) Deslușit; 2) limpede; 3) hotărît.

netăcere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *tăcere*).

Lipsa de tăcere; zgomot.

netăcut, *ă adj.* *V. prec.* Care nu tace.

netăgăduit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *tăgăduit*). 1) Nu tăgăduit; 2) necontestat; fără îndoială.

netăiat, *ă adj.* (pref. *ne* și *tăiat*). Nu tăiat; *netăiat* *imprejur*, necircumcis.

netăinuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tăinuit*).

1) Nu ascuns; netăgăduit; 2) nediscutat (*v. tăinui*).

netămăduit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tămăduit*). Nevindecat.

netămălat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tămălat*). Neafumat cu tămăie (la biserică sau la mormânt); 2) *fig.* nelingușit.

netămănjit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tămănjit*). Nemăjit peste tot.

netărbăcit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tărbăcit*). Nedat tarbaca (căinele); 2) *fig.* neinsultat, nebatjocorit tare.

netărcat, *ă adj.* (*ne* și *tărcat*). Fără pete negre sau colorate pe corp (animal, pasăre).

netărguit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tărguit*).

1) Necumpărat; 2) netocmit.

netărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tărit*). 1) Netras pe jos; 2) nedus cu sila; 3) *fig.* neînjosit, nebatjocorit.

netărmurit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tărmurit*). Nelimitat.

netărnosită *adj.* *V. tărnosi*. Nesfințită (biserica). *Olt.*

netărnuit, *ă adj.* *V. tărnui*. Netrântit pe jos; netras de păr tare.

netăvălit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tăvălit*).

1) Nerăsturnat pe jos; 2) nemurdărit, neîntinat.

neted, *ă adj.* și *adv.* (lat. *nitidus*, *neted*, *lucios*). 1) Cu suprafața plană; nezugrîmțuros; 2) curat, și lucitor; 3) *fig.* hotărît, fără incunjur; pe față.

netelegrafiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *telegrafiat*). Netransmis prin telegraf.

netemeinic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *temeinic*). Fără temei, nesigur.

netemeinicie *s. f.* *V. prec.* Lipsă de temei; nesiguranță.

netemere *s. f.* (pref. neg. *ne* și *temere*). Lipsă de teamă; curaj.

netemperat, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *temperat*). 1) Nepotrivit de cald; *fig.* 2) nemoderat; nepotolț.

netenace *adj.* (pref. neg. *ne* și *tenace*). 1) Care nu ține mult; 2) nestăruitor.

netentat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tentat*). Neispitit; neademenit.

neterminat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *terminat*). Nesfârșit, neisprăvit.

neterorizat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *terorizat*). Netorturat; nespăimântat; nechiniuit.

nețeselat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *țeselat*).

1) Netras cu țesala (calul); *fig. iron.* nepieptănat; *fig. iron.* netras de păr (nebătut).

nețeșit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *țeșit*). Necioplit (lemn); nescurtat sau nesubțiat prin cioplire oblică.

nețesut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *țesut*). Nu țesut.

netezi (a) *v. V. neted*. 1) A face neted; 2) a lustrui; 3) a face să fie plan (pământul); 4) a mângăia cu mâna; 5) *fig. a netezi calea*, a pregăti calea, a lua măsuri preliminare.

neteizare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a netezi.

neteziș *s. n.* Întindere plană, suprafața netedă.

netezit, *ă adj. V. neted și netezi.* 1) Făcut plan; 2) mângăiat cu mâna; 3) *fig.* pregătit mai dinainte (drumul, mersul afacerii).

netezițoare *s. f. V. prec.* Instrument care netezește.

netimbrat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *timbrat*). Fără timbru.

netipărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tipărit*). 1) Neimprimat; 2) neașezat și apăsat — nepresat (cu mâna, etc).

netivit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tivit*). Neîndoit și cusut pe margine (stofă, batistă).

netocat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tocat*). 1) Netăiat mărunț, nehăcuit; 2) neros; nezdrănit (stofă); 3) *fig.* neheluit, nerisipit.

netolănit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tolănit*). Neculcat; neintins (om sau animal).

netomatic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tomatic*). Nu de toamnă, fructe, legume.

netors, *oasă adj.* (pref. neg. *ne* și *tors*). Nu tors.

netot *s. m. și adj.* (compus din neg. *ne* și *tot*). Om care nu este întreg la minte; idiot, prost.

netoată *s. f. și adj.* (com. din neg. *ne* și *toată*). Femea care nu este întreagă la minte; idioată, proastă.

netoție *s. f.* 1) Faptă de netot; prostie; starea de netot.

netraiu *s. n.* (pref. neg. *ne* și *traiu*). Imposibilitate de a trăi, de a convețui; *să am netraiu cu nevasta din pricina asta.*

netrainic, *ă adj.* (pref. *ne* și *trainic*). Nu durabil; de calitate slabă.

netrănicie *s. f. V. prec.* Lipsa de trăinicie.

netrăit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *trăit*). Nu trăit.

netrântit, *ă adj. V. trânti.* 1) Nedoborit jos; 2) nebătut, nepedepsit.

netrăsnit, *ă adj.* (pref. *ne* și *trăsnit*). Ne lovit de trăsnet.

netrebnic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *treb- nic din trebui și trebuitor*). 1) Care nu este trebuitor; 2) care nu este bun la nimic sau de nimic; 3) *s. m.* om ticălos, stricat, leneș.

netrebnicie *s. f. V. prec.* 1) Faptă înfămă; faptă de netrebnic; 2) inutilitate.

netrebultor, *oare adj. V. prec.* Care nu este de trebuință.

netrecut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *trecut*). 1) Netransmis; 2) nepătruns; 3) nu depășit;

4) școlar. nepromovat; 5) *fig.* necopt peste măsură; 6) *fig.* nu prea înbătrănit; 7) neparcurs, străbat (riul); 8) neincetată (boala).

netreerat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *treerat*). Nu treerat.

netremurat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tre- murat*). Fără temurături (scriere).

netrepanat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *tre- panat*). Fără operația de trepanațiune (medicală).

netrezit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *trezit*).

1) Nedeșteptat din somn; 2) nerăsuflet; 3) *fig.* neredesteptat la viața națională (poporul).

netrezvit, *ă adj. V. prec.* Nerăsuflet (vinul).

neturburare *s. f. V. urm.* Liniște, calm.

neturburat, *ă adj. și adv.* 1) Nu turbure; 2) liniștit; 3) nederanjat, nesupărat.

neturbat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *turbat*). Nu bolnav de turbare.

neudat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *udat*). 1) Nu udat; 2) nestropit; 3) *fig.* nebăut adămașul (la un lucru cumpărat).

neuitat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *uitat*). 1) care nu este uitat; 2) care nu trebuie uitat.

neumbrit, *ă adj. V. umbri.* Fără umbră (naturală sau desemnată).

neumblat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *umblat*). 1) Neexplorat; necercetat; 2) nevoiajat (om); 3) *fig.* nededat, neexperimentat; 4) neatins, neluat.

neumezit, *ă adj. V. umezi.* Neudat puțin.

neumilire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *umilire*). Neplecare, neînjosire.

neumilit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *umilit*). Nu umilit.

neumplut, *ă adj. V. umplut.* Nu umplut. *prop. și fig.*

neumeltire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *umeltire*). Lipsa de umeltire.

neumeltit, *ă adj. V. prec.* Neîstignat; ne- pus la cale pe ascuns.

neunire *s. f.* (pref. neg. *ne* și *unire*). Lipsa de unire; discordie.

neunit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *unit*). 1) Neîmpreunat; 2) *s. bis.* cel ce nu este unit cu biserica din Roma și nu recunoaște su- premația Papei (creștin neunit). 3) nu de acord.

neuns, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *uns*). 1) Nu uns; 2) nemânjit; 3) *fig. iron.* ne corupt, necumpărată (conștiința); nedat bacșiș.

neurastenic, *ă adj. V. urm.* Cel ce suferă de neurastenie.

neurastenie *s. f.* (din gr. *neyron*, nerv; *asthēneia*, slăbiciune). *Medic.* Boală provo- cată de slăbirea nervilor și provenită din sur- menagiu.

neurban, *ă adj.* V. *urm.* 1) Care nu aparține urbei, orașului; 2) nepoliticos.

neurbanitate *s. f.* (pref. neg. *ne* și *urbanitate*). Lipsă de urbanitate sau de politeță.

neurcat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urcat*). 1) Neridicat sus; 2) nemălțat în sus.

neurgisit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urgisit*). Nu urgisit.

neurit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urit*). Nu urit, nu detestat.

neurmărire *s. f.* V. *urm.* 1) Nemergerea după; 2) *jurid.* nemai căutarea de către justiție.

neurmărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urmărit*). 1) Nemers după; 2) *jurid.* necăuta de justiție; nepusă în vânzare (averea).

neurmat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urmat*). 1) Nu urmat; 2) *ără* urmărire, fără consecință.

neurmător, *oare adj.* V. *prec.* Neconform; neconformat.

neurnit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urnit*). Nemișcat din loc; neclinit.

neursit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *ursit*). Nu ursit; nepredestinat.

neurzit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *urzit*). 1) Nu urzită (pânza); 2) *fig.* neformat încă (grăuntele de cereale).

neuscat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *uscat*). Nu uscat (încă ud, sau încă verde — cereale iarba).

neusturător, *oare adj.* V. *ustura*. Care nu ustură *prop.* și *fig.*

neutilizabil, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *utilizabil*). Care nu se poate întrebuița.

neutilizat, *ă adj.* V. *prec.* Neîntrebuițat.

neutopic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *utopic*). Care nu este utopic.

neutral, *ă adj.* (lat. *neutralis*, *e*). 1) *Gram.* de gen neutru (nici masculin nici feminin); 2) *politic.* care păstrează neutralitatea (nu ține nici cu unul dintre beligeranți); 3) nepărtinitor; 4) care nu aparține nici unuia nici altuia.

neutralitate *s. f.* (fr. *neutralité* din lat. *neutralis*). V. *prec.* Starea de neutru sau neutral.

neutraliză (a) *v.* (fr. *neutralis* *r*), din lat. *neutralis*). *Chimic.* A face să fie neutru, a nimici proprietatea (unui acid). *fig.* a nimici sau a împiedeca (o acțiune), a o zădărnici; *politic.* a declara că neutru (un teritoriu).

neutralizare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a neutraliză.

neutru, *ă adj.* (lat. *neuter* și *adv. neutro*). 1) *Gramat.* De gen neutru, adică substantiv sau adjectiv care la singular are forma genului masculin (bărbătesc), iar la plural forma

genului femeesc, ex; (*un*) scaun, (*două*) scaune. 2) *Politic.* care nu ține parte nici unuia dintre beligeranți; 3) care nu trebuie să fie atacat de nici un beligerant cum este Elveția. 4) *chimic.* care nu este nici acid, nici alcalin. 5) *fizic.* care nu prezintă nici un fenomen electric. 6) starea sau calitatea de neutru; 7) nepărtinitor, sau indiferent.

neuzat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *uzat*). Neputat, neîntrebuițat.

neuzitat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *uzitat*). Neîntrebuițat, neobiceiuit (termen, vorbă, etc.)

nevăcsuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *văcsuit*). Neînegrit cu vâcs sau cu cremă (ghețele).

nevădit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vădit*). Nedat la iveală; nedescoperit.

nevălcărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vălcărit*). Neplăns cu glas tare.

nevăitat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *văitat*). Neplăns; necompătimit.

nevămuț, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vămuț*). 1) Netrecut prin vamă; 2) nepercepută taxa vamală; 3) neluată vamă (la moară, din făina măcinată); 4) *fig. iron.* nefurat, neluat.

nevândut, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vândut*). 1) Nu vândut; 2) *fig.* netădat.

nevânjos, *oasă adj.* (pref. neg. *ne* și *vânjos*). Nu vânjos; nu tare în mușchi.

nevânturat, *ă adj.* V. *vântura*. 1) Care n'a fost curățat prin vânturare; *fig.* nediscurtat.

nevărit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vărit*). Nebăgat; neintrodus.

nevărstnic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vărstnic*). 1) Care nu are vârsta legiuită (21 ani); 2) minor; 3) încă copil; tânăr.

nevăruit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *văruit*). 1) Nevărsit cu var (părețele); 2) *iron.* nepudrat.

nevastă *s. f.* (lat. din *investio*, a acoperi (a îmbrobodi) — prefixul latin *in*, s'a prefăcut în *ne*; însă se păstrează mai bine în dialectul macedo-român, în vorba *nveasta*, care însemnează *mireasă*, dela faptul că mireasa se acopere cu un văl subțire (voal); iar după măritiș, nu se cuvine să mai umble neîmbrobodită, cu capul gol, ca fetele; — V. și lat. *nubere*, a se acoperi = a se mărita. Și Slavi au cuvântul *nevasta*, pentru *mireasă*, ceea ce probează că ei au adoptat acest termen după ce au primit creștinismul și formele nunții, dela latino-bizantini). Femeie măritată, care se cunoaște mai ales după aceea că umblă neîmbrobodită, obicei strict observat de femeile noastre mai ales la sate.

nevăstăicică *s. f.* (dela vorba *nevastă*). 1)

Zool. Mic animal carnivor. cu bot subțire și lung, cu părul foare alb și cu pete negre; mușcătura ei este periculoasă pentru vitele d'n curte (numire dată după broboada albă a nevestelor); 2) mică sau dragă nevastă.

nevătămat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vătămat*). 1) Nerănit; nelovit; nesticat; 2) fără hernie.

nevătămător, oare adj. V. prec. Care nu vatămă, nu strică, nu face rău; nu omoară (doctore, insectă etc.).

nevătuit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vătuit*). Fără căpușeală de vată (haină, palton).

nevăzut, ă a j. (pref. neg. *ne* și *văzut*). Nu văzut; neverificat; invizibil.

nevédí (a) v. V. năvădi.

nevendcativ, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vendcativ*). Nerăsbunător.

neveninos, oasă adj. (pref. neg. *ne* și *veninos*). Care nu este veninos; neotrăvitor.

neventilat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *ventilat*). Neventurat, neimprospătat (aerul).

neverificare s. f. V. prec. Lipsa de verificare; necontrolare.

neverificat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *verificat*). 1) Necontrolat; 2) neprobat.

neveritabil, ă adj. (pref. neg. *ne* și *veritabil*). Neadevărat; fals.

nevernisat, ă adj. (pref. neg. *ne* și fr. *vernissé*, dat cu lac). Nedat cu lac, nelăcuit (tablou).

neverosimil, ă adj. (pref. neg. *ne* și *verosimil*). Neasemănător cu adevărul; de necrezut; care nu pare a fi adevărat.

neversificat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *versificat*). Nu versificat.

nevertebrat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vertebrat*). Nu din speța vertebratelor (V. vertebrate).

neveștezit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *veșted*). Nu veșted *prop.* și *fig.*

nevestică s. f. V. nevastă. Mică nevastă; draguță nevastă.

nevindecare s. f. V. vindecare. Lipsa de vindecare.

nevindecat, ă adj. V. prec. 1) Neînsănătoșat; 2) necicatrizată (rana); 3) *fig.* nedezbărat (de viciu).

nevinovat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vinovat*). 1) Neculpabil; 2) inocent; 3) naiv.

nevinovăție s. f. V. prec. 1) Lipsă de vină, neculpabilitate; 2) inocență; 3) naivitate.

nevlăguit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vlăguit*). Nescoasă vîaga, neobosit îndestul; neînmuiat (calul, omul).

nevoi (a se) v. V. nevoie. A face o lucrare din greu; ași da osteneală; a se strădăni.

nevoiaș, ă adj. și *s. V. nevoie.* 1) Sărac, lipsit; 2) neputincios; 3) nelndemănatec; tembel; 4) incapabil; 5) infirm; 6) cerșetor; 7) bolnav de epilepsie (în Banat).

nevoie s. f. (compus diu pref. neg. *ne* și *voie*, *voință*). 1) Constrângere — suprimarea voinței; 2) necesitate; trebuință; 3) lipsă, neajuns; 4) înșirîntă; 5) impas. dificultate; 6) *adv. de nevoie* sau *de mare nevoie*, constrâns, forțamente; 7) *nevoie mare*, teribil; extrem; 8) *zor nevoie*, numai de cât; vrei nu vrei; 9) boală de epilepsie (în Banat) sau nebunie, — înțeles dat prin suprimarea voinței, căci *în nevoie* se face ceea ce nu voiește omul; 10) *ași face nevoile*, a ieși afară (cu udul, etc.).

nevolnic, ă adj. (pref. neg. și *volnic*). 1) Care nu are voință, curaj; 2) incapabil; 3) neputincios; 4) sărac, cerșetor; 5) infirm (în Moldova).

nevolnicie s. f. V. prec. 1) Incapacitate, imbecilitate; neputință; starea de nevolnic; sărăcie.

nevorbit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vorbit*). 1) Ne zis, nepronunțat; 2) ne convenit; nestabilit.

nevotat, ă adj. (pref. neg. *ne* și *votat*). Nu votat.

nevrajit, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vrăjit*). Nu vrăjit, fără vrăjire.

nevralgic, ă adj. (fr. *névralgique*). De nevralgic; din cauza nervilor.

nevralgie s. f. (fr. *névralgie* din gr. *neuron*, nerv și *algos*, durere). *Medic.* Durere tare, din cauza nervilor, ca durerea de dinți, sau de cap.

nevrand adv. (comp. din *ne* și *vrând* (a voi). Fără voie; *vrând*, *neurând*, cu voie sau fără voie, silit.

nevrednic, ă adj. (pref. neg. *ne* și *vrednic*). 1) Nedemn; 2) neputincios.

nevrednicie s. f. V. prec. 1) Nedemnită; 2) imbecilitate.

nevriere s. f. (pref. neg. *ne* și *vrere*). Nevraință; refuz.

nevricale s. pl. (gr. dela *neurikos*, care suferă de nervi). Boală de nervi; acces, furie nervoasă.

nevritic, ă adj. (fr. *névritique*). Pentru boale de nervi (tratament).

nevricos, oasă adj. (gr. dela *neurikos*). Care suferă de nervi, bolnav de nervi; supărăcios, irascibil.

nevropat, ă adj. (gr. *neuron*, nerv; *patos*, suferință). 1) Bolnav de nervi; 2) nebun.

nevroptere s. pl. (gr. *neuron*, nerv; *pteron*, aripă). *Zool.* Numirea clasei insectelor cari

au aripele formate dintr'o rețea de nervure.

nevroză *s. f.* (fr. *névrose*, dela gr. *neuron*, nerv). *Medic.* Numire dată în genere boalelor provenite din o suferință a sistemului nervos; — boală de nervi.

nevruț, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vrut*, din *voit* sau *vroit*). Nu voit; nedorit; — a spune *vrute* și *nevruțe*, a vorbi mult și fără socoteală, a spune (la beție) ce trebuie și ce nu trebuie.

nevulcanizat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *vulcanizat*). Nu vulcanizat.

newtonian, *ă adj.* (dela numele lui *Newton*, (citit *Niuton*) matematic, fizician, astronom și filosof englez care descoperi legea gravitației universale și descompunerea razelor luminoase — 1642—1727). A lui *Newton*—sistem astronomic, teorie, filozofie.

nezăbavníc, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zăbavníc*). Care nu zăbovește; fără zăbavnă, neîntârziat.

nezăcut, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zăcut*). Fără să zăcă; nu zăcut.

nezaharisit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zaharisit*). Nu zaharisit.

nezălogit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zălogit*). Nepus zălog, neamanetat.

nezămislit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zămislit*). Neconceput, neformat (fetusul).

nezăpăcit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zăpăcit*). Neturmentat; nescos din minți, neamețit.

nezărit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zărit*). Nevăzut; neobservat.

nezavistnic, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zavistnic*). Fără zavistie; neînvidios; neintrigant.

nezeciuit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zeciuit*). Nedijmuit.

nezidit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zidit*). Nu făcut din zid; neconstruit.

nezimțuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zimțuit*). Fără zimți.

nezlămacuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zlămacuit*). 1) Nesfărâmat mărunț de tot; nestorocit; 2) nefrânt de oboseală.

nezmlățuit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zmlățuit*). Fără zmlăț (strachina).

nezorit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zorit*). 1) Negrăbit; 2) neforțat.

nezornăit, *ă adj.* și *adv.* (pref. neg. *ne* și *zornăit*). Fără zornăit.

nezugrăvit, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zugrăvit*). 1) Fără zugrăveală; 2) *fig.* nedescris. *prop.* și *fig.*

nezvăpăiat, *ă adj.* (pref. neg. *ne* și *zvăpăiat*). Nezburdalnic tare; nu aprig.

ni! *interj.* (lat. prefix *'n* pentru *in*; *i*, imperativ dela *ire*, a merge). Dute, mergi, pleacă!

ni *s. m.* Numirea notei a 7-a din gama muzicii orientale bisericești. *V. pa.*

nicăiri sau **nicăirea** *adv.* (lat. *nec-alia-ora*, nici altă parte (ținut, regiune). Nici într'un loc; nici unde.

nichipercea *s. m.* (lat. comp. *iniquus*, prea mic, dușman, *perge*, să plece, ducă-se). 1) Om prea mic; 2) *fig.* diavol.

nici *conj.* (lat. *nec*, nu, nici). 1) Nu de loc; 2) (chiar nu; 3) măcar nu.

nicicând *adv.* (*nici* și *când*). Niciodată.

nicidecum *adv.* *V. prec.* Nu, cu nici un chip; hotărît nu.

niciodată *adv.* (compus *nici-o-dată*). În nici-o vreme; nicicând.

nicotină *s. f.* (fr. dela numele lui *Nicot Jean*, diplomat francez (1530—1600) care a introdus în Franța tutunul). Otravă puternică ce se află în tutun.

nicovală *s. f.* (lat. dela *incus-valea*, (vale), *nicovală*, puternică). Suport puternic de fer oțelit, pe care fierarul bate ferul fierbinte.

nihilism *s. n.* (dela vorba latină *nihil*, nimic). 1) Nimicire, suprimarea a orice; 2) sectă politică în Rusia, în secol. 19-lea care avea de scop suprimarea țarismului prin mijloace de teroare.

nihilist *s. m. V. prec.* Partizan al nihilismului.

nikel *s. n.* (dela *Nikel*, numele zeului minelor din mitologia scandinavică). *Miner.* Numirea unui metal de culoare albă cenușie, care se lustrește foarte frumos, are densitatea 9 și se topește la 1.400°; se întrebuințează mult în galvanoplastie; rezistă contra agenților chimici — nu ruginește; în amestec cu arama sau cu alt metal, servește pentru fabricarea monetelor.

nikelă (a) *v.* A acoperi cu nikel.

nikelat *s. n.* Acțiunea de a nikelă; *adj.* acoperit cu nikel.

nikelifer, *ă adj.* Producător de nikel (mină).

nikelină *s. f.* Arsenicat de nikel de culoare aurie.

nimb *s. n.* (lat. dela *nimbus*, nor, și nor luminos, care încunjură pe zei). Aureolă; cercel aurit sau de raze luminoase ce este în jurul capetelor sfinților.

nime, sau **nimeni** *pron.* (lat. *nemo*, *nemonis*, nimeni, nici unul). Nici un om, nici o persoană; nici o ființă.

nimeri (a și a se) *v. V. nimeri.*

nimfă *s. f.* (gr. *nymphē*, mireasă cu voal, învoalată). Zeitate inchipuită, feminină, care

în mitologia greacă stăpâna fântânile, pădurile, munții; *fig.* Frumoasă fată cu trăsături fine, delicată.

nimic *s. n.* (lat. din *nemo*, nimeni, nici un; și *mica*, fărâmiță = *nem-mica*). 1) Nici un lucru; 2) neantul; *nimic nou*, nici o noutate; *mai nimic*, aproape nimic; *nimicuri*, lucruri mici și fără preț; vorbe fără importanță, rălavre; *adj. de nimic* (om) netrebnic, ticălos; *adv. pe nimic*, degeaba; fără preț; *pentru nimic*; *fig.* cu nici un preț, nicidecum.

nimica *s. f. V. prec.* 1) nici un lucru; 2) nici o valoare, nici un preț; 3) nici un fapt, nici o lucrare; 4) nici un rău, boală — *n'are nimica*; *adv. nimica toată*, absolut nimic; *pe nimica*, degeaba, gratis.

nimici (*a și a se*) *v. V. nimic.* A sfărâma; a distruge; a extermină.

nimicire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a nimici. **nimicitor** *oare adj.* și *s.* Care sfărâmă; care extermină; care distruge.

nimicnicle *s. f. V. nimic.* 1) Nulitate, lipsă de valoare; 2) micime; 3) *fig.* neant.

nincheză (*a*) *v. V. necheză.*

ningău *s. m.* (dela *ninge*). Numire pöp. a lunei Decembrie.

ninge (*a*) *v.* (lat. *ningo ningere*). A cădea ninsoare, zăpadă.

nințar *s. m. Mold. V. nufăr.*

ninsoare *s. f. V. prec.* Omăt, zăpadă.

ninsoriu, *ie adj. V. prec.* Alb și strălucitor ca ninsoarea.

niprală *s. f.* (lat. *in-pratulum*, în livade sau fână). *Bot.* Numirea unei plante furagere, cultivată în terenuri ninsoape (*lupinus lutens*).

nirvana *s. f.* (budist. *nirvana*). Repaosul desăvârșit al sufletului, la care se ajunge după ce sufletul, într'un lung șir de existențe, ispășește păcatele făcute în viața-omului, în care a fost înrăpat.

niscal, **niscare** sau **niscaiva**, **niscareva** *pron.* (comp. din lat. *nescio* + *care*, sau *nescio* + *careva*). Neștiut care, sau neștiuți cari; oarecare, oarecari.

nisetru *s. m.* (lat. din *pistris*, balenă) *Zool.* Numirea unui pește mare, care ajunge până la 6 metri lungime, și se găsește mai mult în Marea Neagră; dar care pentru ași depune icrele ca să se înmulțească, intră în Dunăre și se urcă contra cursului apei uneori chiar până la Porțile-de-Fer. Are icrele negre și carnea foarte gustoasă; — se mai găsește și în Marea Caspică. (Vezi *fisetru*).

nisip *s. n. V. năsip.*

nisiperniță *s. f. V. prec.* Vas mic, în care se ține năsip, care stă lângă călimară și din care se preoară năsip pe sciere încă udă,

ca să nu se mânjească dacă s'ar împacheta scrisoarea.

nisipiș *s. n. 1)* Loc întins acoperit; 2) mulțime de nisip.

nisipos, **oasă** *adj.* 1) Cu nisip; 2) *fig.* sfărămicios ca nisipul.

niște *pron.* (lat. din *ne-sci*, nu știu). Oarecari; unii; careva (neștiuți).

nit *s. n.* (germ. *niet*). Cuiu mic de fer moale, scurt, cu capăt retezat (în loc să fie ascuțit), care după ce este introdus, se bate cu putere la capătul cel retezat, ca să se turtască și astfel să pindă cu ambele capete tablele sau cercurile de fer ce împreună.

nitam-nisam *adv.* (lat. comp. *ne-tam*, nu așa; *ne-sumo*, nu somez, nu apuc). Așa fără somare; deodată; fără veste.

nișel, **nișică** *adj.* și *adv.* (lat. dela *nicere*, a clipi; clipire). Foarte puțin; cât o clipire.

nișeluș *adj.* și *adv. V. prec.* De tot puțin.

nitrat *s. n.* (lat. *nitrum* și gr. *nitron*). *V. nitru.* *Chim.* Sare formată din combinațiunea acidului nitric cu un acid; ex. *nitrat de argint* — piatra iadului, lapis.

nitric, **ă** *adj.* (acid). *Chim.* Acid compus din azot și oxigen.

nitro-glicerină *s. f. V. nitric* (acid) și *glicerină.* *Chim.* Compoziție chimică din oleiu (glicerină) și acid nitric, și care are putere explozivă; amestecat și cu nisip formează dinamita.

nitros, **oasă** *adj. V. urm.* Care conține nitru.

nitru *s. n.* (lat. *nitrum*, gr. *nitron*). *Chim.* Alcalii mineral, în formă de sodă sau natriu (*V.*); nitrat de potasă, numit și *silitră*.

nitul (*a*) *v. V. nit.* 1) A bate nitul (capătul turcit al nitului); 2) a prinde, a lipi cu nituri (cercurile de fer, table împreunate, etc.).

nivel *s. n.* (fr. *nivellete*, din lat. *libella*, cumpănă de nivelat pentru zidari). 1) Instrument care arată dacă un plan este orizontal sau nu; 2) starea orizontală; suprafața orizontală; 3) *fig.* grad, înălțime, treaptă.

nivelă (*a*) *v.* 1) A constata cu nivela diferențele de înălțime; 2) a așeza după nivelă; 3) a așeza orizontal; 4) a netezi orizontal; 5) a face neted, a asemăna; 6) *fig.* a face egal, asemeni.

nivelare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a nivela *prop.* și *fig.*

nevelator, **oare** *adj.* Care nivelează; s cel ce nivelează.

nividi (*a*) *v. V. nevedi.*

nizam *s. m.* (turc *nizam*). Soldat din armata regulată turcească.

niznai *adv.* (rus. din *ne*, nu și *znai*, știu)

A nu ști — se face *niznai*, se face a nu ști (moldovenesc).

noadă s. f. V. *nod*. *Anat.* Locul unde se unește capătul de jos al coloanei vertebrale cu oasele tasului; osul șezutului, *coccixul* *fig. o noadă*, un copil mic de tot.

noapte s. f. (lat. *nox, noctis*). 1) Timpul dela apunerea soarelui și până la răsărit; 2) *fig.* întunec profund; 3) *noaptea vremurilor*, timpurilor necunoscute; 4) *fig.* întunecul ignoranței; 5) *adv. de noapte*, foarte de dimineață, pe întunec; 6) *noaptea*, în timpul nopții; 7) *fig. ca noaptea*, urt de tot.

noaten, *ă adj. și s. (lat. nothus, gr. noton, amestecat, stricat). 1) Mielul de doi ani, sau mănzul (care nu este nici mic, nici mare); 2) *lână noatenă*, negră dela mielul noaten, care nu este de bună calitate; lână de amestecătură.*

nobil, *ă adj. și s. (lat. nobilis, nobile, vestit, de soiul bun, strălucit, nobil de naștere)*. 1) Cel ce se trage din neam bun, din neam de boieri aleși; 2) cel ce are sentimente și deprinderi alese; 3) cel ce face parte din clasa cea mai aleasă a societății; *adv.* cu maniere alese, distins.

nobilitar, *ă adj. V. prec.* Ce se raportă la nobleță sau nobilime; s. catalogul familiilor nobile în unele țări.

nobilime s. f. V. *nobil*. Clasa nobililor; mulțime de nobili.

nobleță s. f. 1) Calitatea de nobil; 2) nobilimea; 3) calitățile alese (sufletești); maniere alese; înălțime morală.

noctambul s. m. (lat. *noctem*, pe noapte, *ambulare*, a umbla). V. *somnambul*.

nocturn, *ă adj. (lat. nocturnus)*. De noapte, ce se întâmplă noaptea.

nocturnă s. f. V. *prec.* Muzic. Romanță pe două voci, cu caracter douis.

nod s. n. (lat. *nodus*). 1) Înnoătură, legătură (de frânghie, ață, etc.). 2) proeminență a încheieturilor, sau în general; 3) proeminență sau cep depe trunchiul arborilor (bradului); 4) contracțiune nevoasă a traheei sau a esofagului (nod în gât); 5) *inghite*. *noduri*, *fig.* suferă și tace; sau *inghite în sec* (când vede pe altul mâncând); 6) *fig.* enigmă; 7) *liter.* intriga; punctul esențial 8) *marin* măsură de lungime ca de 15 metri; 9) *nodul gâtului, anat.* numirea proeminenței din fața gâtului la bărbați — cartilajele tiroid; 10) *fig. fam.* un *nod*, copilăș încă mic; 11) *nod în papură*, (a căuta); pretext de a învinui.

nodoleană *adj. V. nadoleană*.

noduros oasă *adj. V. nod*. Cu noduri, cu

cioturi; s. *noduroasă* numirea unei plante cu aspect noduros și cu flori roșiatice sau violete.

noemvrie sau **noembrie** s. m. (lat. *no- vember*, dela *novem*, 9 (nouă). Numirea latină a lunii a noua din an, după calendarul vechiu roman, care avea numai 10 luni.

nohot s. m. amplificare din vorba *nout* sau *năut* (Vezi).

nohotu, *le adj. V. năutu*.

noi *pron.* (lat. *nos, nobis*). Pronume de persoana întâia la plural.

noi *adj. pluralul de nou*: haine *noi* (nouă).

noian s. n. (daco-gr. din *naō (naon)*, a curge, a se revărsa). 1) Inundare, revărsare mare; 2) *fig.* adânc nemărginit, abis.

noimă s. f. (daco-gr. dela *noēma*, înțelegere, înțeles). Înțeles, senz; rost.

noită s. f. (diminutiv din *nou*). Pată albă, mică, ce se formează sub, sau în unghia omului; *fig. pop.* are însemnare de *înnoire*, adică vei dobândi ceva nou, haine, mai ales la copii.

nojiță s. f. (lat. *pref. 'n-a* (ad) pentru; *junctio*, legare, unirea părților). Curelușele cu cari se leagă opinca de picior, sau ațele, ori găurelele dela opincă; (ar fi greșit să se creadă o formație dela slavul *noga*, picior).

nomad, *ă adj. și s. (gr. nomas, nomados, care paște)*. 1) Starea pastorală; 2) cel care umblă din loc în loc ca păstorii; 3) care nu are locuință statornică.

nomenciator s. n. (lat. *nomenclator*). Care indică numele sau numirile; *ist.* la Romani era sclavul care arăta stăpânului său pe cetățeni și le spunea numele, pentru ca el să-i salute spre a-i da voturile.

nomencatură s. f. (lat. *nomenclatura*, numirea). Fatalitatea numirilor speciale ale unei științe, arte, industriei, etc. — vocabular de termeni.

nominal, *ă adj. (lat. nominalis)*. De nume; pe nume; *adv.* fiecărui pe nume; *valoarea nominală*, valoarea scrisă (pe o hârtie de bani).

nominalism s. n. (fr. *nominalism*, dela lat. *nomen*, nume). *Filoz.* Doctrină filozofică după care genurile și spețele nu există în realitate de cât după nume.

nominativ s. n. (lat. *nominativus*). *Gram.* Cazul numinativ, ce exprimă subiectul; *statut nominativ*, care conține numele (funcționarilor).

nomocanon s. n. (gr. *nomokanon*). Colecție de legi bizantine și de canoane.

nomol s. n. V. *nămol*.

nonagenar, *ă adj.* (lat. *nonagenarius*). De nouăzeci de ani.

non-posumus, locuțiune lat. = nu putem, nu se poate.

non-senz s. n. (fr. *non-sens*, din lat. *non*, nu și *sensus*, simț). Lipsă d: înțeles; *fig.* absurditate, fără noimă.

nopal s. m. (fr. *nopal*). *Bot.* Numirea unui arbust cu frunze late, groase, asemănător cu *cactus*; se cultivă în Mexic, iar fructul lui se dă contra dezinteriei.

noptatic, *ă adj. V. noapte.* Nocturn.

nopticioasă s. f. *Bot.* Plantă din fam. cruciferelor zisă și *viorea de noapte*.

noptită s. f. dela *noapte*. *Bot.* Floare ce se deschide numai noaptea; *barba împăratului*.

noptos, *oasă adj.* Întunecos ca noaptea.

nor sau nour s. m. (lat. diformat din *nubulum* sau *nubilum*, nouri). 1) Cantitate mare de aburi, ridicată în aer; negură groasă; 2) negură din fum sau din praf, colb; 3) cer întunecos, acoperit cu nori; 4) *fig.* întunecare, tristare, posomorire (la față).

noră s. f. (lat. *nurus*). Soția fiului căsătorit.

norcă s. f. (lat. din *nutrica*, dela *nutrica*, cea care mănâncă). *Zool.* Numirea animalului carnivor, care mănâncă pui și găini, zis și *dihor* și *vidră*. Și rus. *norka*.

nord s. n. (germ. *nord*). Miază-noapte, *fig.* țările sau popoarele dinspre miază-noapte. Partea încotro arată acul magnetic.

nordic, *ă adj.* Dela nord; din țările nordice.

nord-est s. n. V. nord și *est*. Punct cardinal sau direcțiune între nord și est, adică între miază-noapte și răsărit.

nord-vest s. n. V. nord și *vest*. Punct sau direcțiune între nord și vest.

normă s. f. (lat. *norma*). Regulă; îndrumare; dreptariu.

normal, *ă adj. și adv. V. prec.* 1) Regulat, după regulă; 2) obicinuit; 3) întreg la fire; *școală normală*, școală specială pentru a da învățători sau institutori.

normalist, *ă adj.* și *s. V. prec.* Elev al școlii normale.

normaliză (a și a se) v. V. normal. A readuce la normal, la mersul obicinuit; a așeză mersul, rostul, obicinuit și regulat.

noroc s. n. (pref. x 'n, a, (ad), spre și gr. *nox, rogos*, parte). 1) Partea la întâmplare ce vine cuiva; partea sortită în viață; 2) șansă; 3) sortire; 4) fericire; 5) reușită. — Și Slavii au acest cuvânt, care nu este dela verba *reci* și *reciti*, zicere, a zice (care vine din lat. *recito*, a spune pe derost), ci ca și

sorok sau *srok*, tot așa și *narok* slav, are baza în gr. *rox, rogos* = parte.

noroci (a) v. V. prec. A feric.

norocire s. f. V. prec. Fericire; parte bună; șansă.

norocit, *ă adj.* Fericit; ajutat de soartă.

norocos, *oasă adj.* și *s. V. noroc*. Cel ce are noroc; ajutat de soartă.

norod s. n. (pref. 'n-a (ad), la, + *rod*, produs al pământului, creațiune, — *V. rod* și *rodii*). Mulțime de creaturi; popor; adunătură de oameni. Acest cuvânt *norod*, precum și multe altele cu baza latină, se găsesc și la Slavi.

norolos, *oasă adj. V. urm.* Cu noroiu.

norolu s. n. (pref. lat. 'n-a (ad) + *luo*, *luere*, a pângări — dela care lat. *lustrum*, noroiu, glod). Pământ muiat de ploaie; glod, tină.

noros, *oasă adj. V. nor.* Pim de nori.

norvegian, *ă adj.* (din Norvegia). Locuitor din Norvegia.

nostalgic, *ă adj. V. urm.* De nostalgie.

nostalgie s. f. (gr. dela *nostos*, întoarcere; *algos*, durere). Dorința de a se întoarce (acasă); dorul de casă, de părinți, de patrie.

nostim, *ă adj.* (gr. *nostimos*, plăcut). 1) Drăgălaș, frumușel, plăcut; 2) *fig.* minunat, ciudat; 3) ridicol, caraghios.

nostimadă s. f. V. prec. Plăcere; ciudățenie; amuzament; faptă sau pățanie din haz.

nostrom s. m. (gr. *naus-dromos*, care îndrumază nava). Marinar ce stă la prora corăbiei sau vaporului în mers, și observă de nu este vreun obstacol.

nostru, *noastră pron.* (lat. *noster*, *nostra*). Ce ține de noi, ce este propriu nouă; *ai noștri*, rudele noastre; sau prietenii ori partizanii politici ai noștri.

notă s. f. (lat. *nota*). 1) Semn; însemnare (pe o hârtie sau pe cat, ori pe carte); 2) scriere explicativă foarte pe scurt; 3) rezumat despre ceva; 4) *comerc.* listă de obiecte vândute cu prețul lor; 5) *școlar.* cifră sau calificativ care arată gradul de pricepere și sîrguință a școlarului; 6) comunicare scrisă dela un diplomat la altul; 7) *muzic.* semn convențional care arată durată și înălțimea sunetelor pentru a putea cânta, (notele muzicii orientale (bisericești) sunt formate din linii, cărlige sau semiovale, așezate în rând orizontal și purtând fiecare câte o numire grecească; iar cele șapte tonuri ale gamei, au numirile; *pa, vo, ga, ai, ke, zo, ni*; — în muzica occidentală, notele sunt însemnate pe un portativ din 5 linii orizontale și constau din puncte sau ovale; iar numirea celor șapte tonuri ale

gamei sunt: *do, (ut), re, mi, fa, sol, la, si*, luate din silabele începătoare ale poeziei făcute în onoarea Sf. Ioan Gură-de-aur:

Ut queantes lactis,

Resonare fibris,

Mire gestorum,

Fabull tuorum,

Solve poluiti,

Labii majorum,

Sanctę Iohane!...

notă (a) v. 1) A scrie o notă, a scrie o însemnare; 2) a însemna prin scris; 3) a observa.

nota-bene s. n. (lat. *nota, (noto)*, înseamnă; *bene, bine*). 1) Însemnare de folos, observație care explică mai bine un text; 2) literele *N. B.* cari preced o notiță sau o observație, în cuprinsul unei scrieri, sau a unei scrisori.

notabil, ă adj. (lat. *notabilis*, dela *notus*, cunoscut). Om cunoscut; om cu vază; om cu merite; fiuntaș între cetățeni; însemnat, renumit.

notabilitate s. f. (fr. *notabilité* din lat. *notabilis*). *V. notabil*. 1) Starea sau calitatea de notabil; 2) totalitatea notabililor.

notar s. m. (lat. *notarius*, scriitor de cancelarie, copist). 1) Secretar al primăriei rurale sau șef al cancelariei acestei primării; 2) *jurid.* funcționar public cu titluri de avocat, care primește în păstrare și redactează, și transcrie acte de vânzare, de afaceri, contracte, testamente, etc. (în Transilv. Bucov.).

notare s. f. 1) Acțiunea de a notă; 2) însemnare, notă.

notarial, ă adj. (fr. *notarial*). De notariat.

notariat s. n. 1) *Jud.* Biuron special al tribunalului, care păstrează registrele în cari se înscriu actele de vânzări, ipoteci, etc.; 2) funcțiunea de notar; 3) totalitatea notarilor; *adj.* făcut de un notar (act).

notațiune s. f. (lat. *notatio, notationis*). Însemnarea cu note sau cu semne convenționale; *muzic.* aranjamentul notelor; exprimarea prin note muzicale.

notătoare s. f. V. înnotătoare.

notifică (a) v. (după fr. *notifier*, din lat. *noto, are + facere*). *Jurid.* 1) A face cunoscut (prin notă) oficial sau legal prin portări; 2) a comunica oficial dela stat la stat.

notificare s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a notifică; 2) actul de notificare.

notiță s. f. (dimin. din *notă*). 1) Mică însemnare; 2) *liter.* descriere pe scurt; reumat scurt.

noțiună (a) v. V. urm. A da o noțiune.

noțiune s. f. (lat. *notio, notionis*, citit

noțio). 1) Cunoștință despre ceva; 2) ideie despre ceva.

notorietate s. f. (după fr. *notoriété*, din lat. *notorius*, cunoscut). Cunoaștere; starea de notoriu, *notorietate publică*, obșteasca cunoștință.

notoriu, ie adj. (lat. *notorius*). Cunoscut; știut de toți; invederat. *adv.* vădit, în știința tuturor.

nou, uă adj. și adv. (lat. *novus, nova*). 1) Decurând; 2) făcut acum sau de puțin timp; 3) proaspăt; 4) început dela capăt, *din nou, (ar)*; 5) d. curând numit (în funcțiune); 6) *fig.* veste, întâmplare nouă.

nouă numer. (lat. *novem*). 1) Număr care cuprinde nouă unități; 2) cifra 9 sau IX; 3) *nouă-spre-zece*, număr compus din zece plus nouă unități; *nouă-zece*, care cuprinde de nouă ori câte zece unități; 4) *adj.* plural dela *nou*, case nouă (pentru *noui*).

nour s. m. V. nor.

noură (a) v. V. prec. 1) A se adună nouri pe cer; 2) *fig.* a se întrista la față sau a se posomorî.

nourat, ă adj. 1) Cu nori; acoperit de nori; 2) *fig.* trist sau posomorît.

noutate s. f. (lat. *novitas, novitatis*). 1) Lucru nou; 2) veste știre nouă; 3) apariție nouă.

novac s. m. (lat. pref. *'n-a* (ad), spre și *vacus, fâlos*). Măreț, uriaș.

novațiune s. f. (lat. *novatio*). *Jurid.* Schimbarea unei obligații, datorii, cu o alta.

novator, oare adj. și s. (lat. *novator*). Care inovează; dă o direcție nouă.

novelă s. f. V. nuvelă.

novice adj. (lat. *novitius*). 1) *Biser.* Cel de curând intrat într'o religie; sau într'o tagmă, ori într'o funcțiune; 2) elev începător; 3) *fig.* cel ce este puțin depins la ceva.

noviclat s. n. V. prec. 1) Starea de novice; 2) timpul cât durează această stare; 3) locuința novicilor (în mănăstire); 4) *fig.* uceinicie.

nu adv. (lat. *non*). Exprimarea negațiunii, sau a refuzului. *Cum de nu!* — refuz ironic; *cum de nu*, afirmare = *s'ar putea să nu*.

nuanță s. f. (fr. *nuance*, cit. *niuans*). 1) Gradul de intensitate a colorii; 2) diferență f. mică; *muzic.* gradațiune de forță a tonurilor.

nuanță (a) v. (fr. *nuancer*). *Pict.* 1) A trece gradat coloritul dela mai slab spre mai tare; 2) *fig.* a stabili gradațiuni; 3) *muz.* a întona mai mult sau mai puțin.

nuanțat, ă adj. și adv. V. prec. Cu nuanțe diferite și bine redade.

nubil, *ă adj.* (lat. *nubilis*). În vârstă de a se putea căsători.

nubilitate *s. f. V. prec.* Starea de nubil. **nuc** *s. m.* (lat. *nux, nucis*). *Bot.* Pom ce crește în regiunile temperate, prețuit pentru fructele lui și pentru lemnul lui tare, care se lustrăște frumos.

nucă *s. f. V. prec.* Fructul nucului care are o coajă f. tare, iar miezul plăcut, din care se poate fabrica oleiu; *nuca genunchiului, anat.* rotula; *nuca - vomica* zisă și *nucșoară*, un produs medicamentos asemănător cu o nucă mică.

nucet *s. n.* Mulțime de nuci, (lat. *nucetum*).

nucleu *s. n.* (lat. *nucleus*). Sâmbure, miez dela o sămânță; germene.

nucșoară sau **nucșoară** *s. f.* 1) Nucă mică; 2) *farm.* nuc: -vomica; 3) *Zool.* pasăre mică cu coada roșie, zisă și *pieptănuș*.

nud, *ă adj.* (lat. *nudus*). Gol, desbrăcat; *jurid.* *nuda proprietate*, proprietate fără construcții; *sculpt. pict.* reprezentarea în statuie sau tablou a omului în pielea goală.

nuditate *s. f. V. prec.* Goliciunea corporală.

nuea *s. f.* (lat. *novella*, viță, joardă de viță tânără). 1) Mladă groasă de răchită; 2) creangă subțire (servind la îngrădire și împletituri); 3) vargă de bățut.

nuelușă *s. f. V. preced.* Mică nuea sau vargută.

nufăr *s. m.* (din gr. antic *numphē*, nimfă zină din lacuri și riuri — *nuphar* (p. *numphar*) ca și numirea științifică *nymphaea*, de unde și fr. *nœnuphar*, ca și mold. *ninifur*). *Bot.* Numirea plantei de băită cu frunze late, ce plutesc la suprafața apei, având flori mai albe sau galbene, deasemenea plutoare pe suprafața lacului; din floare se poate face dulceață; rădăcina poate servi la îngrășat porci, sau la argăsit piei; crește în țările calde; *nufărul alb* este lotusul sfânt al Egiptenilor.

nu, *ă adj.* (lat. *nullus*). 1) De nimic; fără nici o valoare; 2) fără efect; 3) *fig.* prost de tot; fără nici o pricepere.

nulă *s. f.* (lat. *nulla*, nici una). Cifra zero 0, care nu reprezintă nici o unitate, nici o valoare.

nullitate *s. f.* (după fr. *nullité*, din lat. *nullus*) *V. prec. Jurid.* Lipsă, neajuns care face un act să nu aibă valoare; 2) starea de a fi nul; 3) *fig.* persoană fără nici o pricepere sau fără nici un merit.

numai *adv.* (din *nu* și *mai*, lat. *non magis*, nu mai mult). 1) Nu mai mult; limitat la atât;

2) exclusiv; 3) singur; *numai de cât*, în dată, repede.

număr *s. n.* (lat. *numerus*, număr). 1) Unitate sau grupare de unități; 2) cifră prin care se reprezintă o unitate sau grupare de unități; 3) cantitate; grupă de mai mulți; 4) *gram* forma substantivului sau pronumelui, când reprezintă unul sau mai mulți; exemplar (de ziar, etc.); 6) totalitate; 7) un număr de, câțiva, câteva.

numără (a) *v.* (lat. *numerare*). 1) A zice numerele; 2) a socoti cu numere; 3) a zice în șir pe numere; 4) a socoti printre; 5) a controla după număr.

numărare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a număra,

numărătoare *s. f. V. prec.* 1) Numărarea cu deamănuntul; 2) controlarea pe număr; 3) calcul.

numărător *s. m. V. număra. Aritm.* Numărul dintr'o fracțiune, care arată cîteime părților din unitate, ex: $\frac{2}{4}$ aici 2 este numărător, iar 4 este numitor,

nu-nă-uită *s. f.* (compus din aceste vorbe). *Bot.* Numirea floricelei mici albastre, zisă *myosotis*.

nume *s. n.* (lat. *nomen*, nume). 1) Vorbă care chiamă sau denumește o persoană; 2) denumirea obiectelor, localităților și a ființelor; 3) *Gram.* cuvânt ce denumește, ființe, lucruri sau acțiuni ori calități; 4) *fig.* reputație (bună sau rea), renume; 5) putere, virtutea — în *numele legii*. 6) cu *numele*, fictiv, numai numele, fără persoană sau lucru; 7) în *nume* (de bine sau de rău) cu înțeles, în senz.

numeral *s. n.* (lat. *numeralis*, de număr). *Gram.* vorbă care reprezintă un număr.

numeral, *ă adj. V. prec.* 1) Numărător; 2) privitor la numere, sau la numeralul gramatical.

numerar *s. n.* (lat. *numerarius*). 1) Bani în ființă, monetă; 2) avere în bani; 3) *plată în numerar*, cu bani gata.

numerațiune *s. f.* (lat. *numeratio*). Numărare, numărătoare; *artm.* partea din aritmetică ce învață a citi și a scrie numerele. **numeric**, *ă adj. V. număr.* 1) De numere, cu număr, privitor la numere; 2) a numărului — *forța numerică*.

numeros, *oasă adj.* (lat. *numerosus*). În mare număr; mult.

numerotă (a) *v. V. număr* (și fr. *numéroter*) cu adaus lat. *rotare*, a face încunjui. 1) A însemna cu numere de juu înprejur, sau peste tot; 2) a distinge prin numere;

locurile (scaunele) la teatru sunt *nume-rotate*.

numerotare *s. f.* Acțiunea de a numerota.

numi (a și a se) *v.* (dela vorba *nume*). 1) A da nume cuiva sau la ceva; 2) a pronunța numele, sau a chema pe nume; 3) a pune, a confirma într'o funcțiune; 4) a avea, a purta un nume — *se numește...*

numire *s. f.* 1) Acțiunea de a numi; 2) chemare; 3) numele, denumirea.

numismat *s. m.* (gr. lat. *nomisma*, ban de aur sau de argint; medalie). 1) Cel ce face colecție de monete și medalii; 2) învățat care cunoaște și se ocupă cu cercetarea monetelor și medaliilor vechi.

numismatic, **ă** *adj. V. prec.* Privitor la monetele antice.

numismatică *s. f. V. numismat.* Știința despre monetele și medalile vechi.

numit, **ă** *adj. V. numi.* 1) Chemat pe nume; 2) pus, confirmat în funcțiune; 3) denumit.

numitor *s. m.* 1) Cel ce numește; 2) *aritm.* cifra dintr'o fracție care arată în câte părți e divizată unitatea (*V. numărător*).

numulitic, **ă** (după fr. *numulair*, din lat. *nummus*, ban). În formă rotundă sau de linte, — *calcar numulitic*.

nun *s. m.* (lat. prefix *'n*, și *uni*). Nașul sau nănașul la căsătorie (care face unirea, cunună pe tineri).

nună *s. f. V. prec.* Nănașa, soția nașului, a nunului.

numie *s. f.* Calitatea și rudenția de nun.

nunciatură *s. f. V. urm.* Funcțiunea de nunțiu; autoritatea și cancelaria nunțului.

nunchu sau **nunțu** *s. m.* (lat. din *nuntio*, citit nunțio, a face cunoscut). Reprezentant diplomatic al Papei din Roma, pe lângă suveranul sau șeful unei țări.

nunea *s. f.* (scurtat din *alunea*). 1) Aluniță neagră, (punct) ce-și fac pe obraz sau pe lângă gură unele femei, pentru a părea mai frumoase sau a atrage atenția; 2) pată mică, neagră, pe corp.

nunească *adj. V. nun.* A nunilor, de nuni.

nuntă *s. f.* (lat. *nuptus* și *nuptiae*). 1) Căsătorie; 2) ceremonia și petrecerile ce însoțesc căsătoria.

nuntesc *s. m.* Cel ce ia parte la nuntă.

nunți (a) *v.* A celebra nunta; sau a petrece la nuntă.

nunțit *s. n. V. prec.* Petrecerea dela nuntă-nunțitot, oare *adj.* 1) Dela petrecerea de nuntă; 2) cel ce petrece la nuntă.

nupțial, **ă** *adj.* (lat. *nuptialis*). De nuntă, privitor la căsătorie.

nurcă *s. f. V. norecă.*

nuri *pl.* (dela lat. *nurus*, femeie tânără). Grații, înfățișări plăcute, de femeie tânără.

nurliu *le adj. V. prec.* Cu grații de tine-reță; *adv.* grațios, atractiv. — Și Turci au aceste cuvinte cu înțeles de frumos.

nurori *s. pl. V. noră.*

nutreț *s. n.* (lat. *nutricium*). Hrană pentru vite sau păsări.

nutri (a și a se) *v.* (lat. *nutrire*). 1) A se hrăni și a hrăni; 2) a îngrășa pământul.

nutriment *s. n.* (lat. *nutrimentum*). Hrană, alimente.

nutrire *s. f. V. nutri.* Hrănire; *fig.* întretinerea unei canonade, împușcături.

nutrițiune *s. f.* (lat. *nutritio*). 1) Hrănire; 2) funcțiunea stomacală și intestinală de a absorbi substanțele hrănitoare; 3) absorbirea substanțelor hrănitoare de către plante; *științ.* nutrițiunea cuprinde: *digestia alimentelor, absorbițiunea, circulația, respirația și secrețiunea.*

nutritiv, **ă** *adj. V. nutri.* Hrănitiv; ce servește ca hrană.

nuvelă *s. f.* (fr. *nouvelle*, din lat. *novus*, nou, *novella*, nouă, de curând). 1) Vestire nouă; 2) *liter.* povestire scurtă; roman foarte pe scurt.

nuvelist, **ă** *s. V. prec. Liter.* Care scrie nuvele.

nuvelistic, **ă** *adj.* De nuvele, privitor la nuvele.

O

O. *s. m.* A 15-a literă din alfabet; pus la creapta unui număr (sus) arată grade—25°; sau lângă No.—număr.

O! *interj.* Exprimă: mare mirare; surprindere; întristare; rugămintă.

o *partic. verb.* în loc de *a* sau *va*. *L-o duce păcatul; o veni oare?* (pop.).

o num. 1) Număr în loc de una feminin; 2) *pron.* în loc de *ea*, — *o roagă.*

oablă *adj. V. oblu.*

oac! **oac!** *interj.* Sunet, articulație vocală onomatop. după cum fac rațele și broaștele.

oacheș, **ă** *adj.* (din *ochiu* și *ochios*). 1) Cu ochii negri, precum și cu părul, sprince-

nele și fața negricioase; — brun, brunet; 2) Cu un cerc negru în jurul ochilor (oile); 3) cu sprincene negre pronunțate.

oale s. f. (din gr. *ois*, ca și lat. *ovis*). *Zool.*

1) Animal domestic din clasa rumegătoarelor, foșitor pentru lâna, carnea și pielea sa; 2) simbol de blândetă; câte o dată simbol de p. ostie; 3) *bi er. fig.* creștin evlavios (din turma păstorită de biserică); 4) *fig. prea-i de oale*, prea cu naivitate; 5) *oala morților. Zool.* becațină (pasăre de vânat).

oală s. f. (lat. *olla*). 1) Vas de pământ ars, pentru fiert bucate; 2) gavanoș, ghiveciu, pentru flori; 3) conținutul unei oale; 4) *tuns oală*, tuns de tot mic; 5) *oală de noapte*, țucal.

oanstep s. n. Numirea engleză a unui dans modern, care se joacă legănat.

oară s. f. V. oare.

oară s. f. I (lat. *ora*, limită, întindere). Dată, răstimp, a doua oară.

oară s. f. II (lat. *hora*). Ceas, măsură de timp cât una din 24 părți ale unei zile cu noaptea ei.

oarbă s. f. (lat. dela *orbis*, rotund, care se rostogolește). Gonire, izgonire; fugă ne-bună: a da cu oarba, după cineva; a arunca cu ceva rotund; a izgoni.

oare s. pl. (din lat. *olae*, aripate și *ales*, pasăre). Păsări de curte. *V. orătenie*. Olten.

oare adv. (lat. din *alia*, alta, *alius*, altul, ca în *ali-quis*, oare-care, cineva). 1) Intrebare indoelnică, *oare? să fie așa?*; 2) *compus*: *oare-care*; *oare-când*, *oare-cum*, în cari arată *nesiguranță*, dubiu, nehotărâre, de persoană, loc, timp.

oarecând adv. V. prec. Cândva.

oarecare pron. sau oarecine. Cineva.

oarecum adv. V. oare. Cumva.

oarzân adj. (dela vorba *orz*). Care se coace timpuriu, ca o zul.

oaspe sau oaspete s. m. (lat. *hospes*, *hospitis*). 1) Găzduitul în casa cuiva; 2) mușafir; 3) invitatul la ospăț, la petrecere; 4) *fig.* străin călător.

oaste s. f. (lat. dela *hostis*, inamic înarmat). Oștire, armată.

oază s. f. (gr. *oasis*, din limba coptă *uahsi*). 1) Mic loc fertil, cu plantații, în mijlocul deșertului nisipos al Africii; 2) *fig.* loc de scăpare, de siguranță; moment de mângâiere, de liniște.

obadă¹⁾ s. f. (daco-gr. *o podeon*, labă și

podeion, talpă de sandală — din *o pous*, *podos* (podas) — picior). Tălpigă de lemn prinsă în vârful spițelor roatei și care împreună su altele la f.l. formează cercul de lemn al roatei (obada nu este cercul, ci obezile formează cerc).

obârșie s. f. (lat. comp. *ob-orsus* (pl. *ortus*), =dela izvorât; din lat. *oriri* (ortus sum), a izvorii). 1) Locul de unde vine izvorul; 2) începutul; 3) originea; 4) nașterea.

obcină s. f. (din baza *ține* cu prefixul lat. *ob*—*obținere*, a ține dela sau din preajma). Culmi de munți împreunate dela una la alta, lanț de munți, ce formează cuprinsul ținutul; (din aceiași bază va fi și cehul *obcin*, hotar —cât ține, ținut).

obedă (a) v. V. obadă. A pune obezi la roată.

obelisc s. n. (gr. *obeliskos* dela *obelos*, țepușă). Numirea unui monument foarte nalt, constând dintr'un singur bloc de piatră sau granit, având forma unei piramide foarte strânse, îngustă față cu marea ei înălțime; ele erau înălțate de Egipieni și purtau inscripții hieroglifice. Romanii au luat unele și le-au dus la Roma; de asemenea la Paris în piața Cencordiei este așezat un măreț obelisc din timpul lui Sesostris, aflat în orașelul Luxor pe ruinele Thebei.

obesitate s. f. (lat. *obesus*, gras din *ob* și *edo*, a mânca). 1) Ingrășarea peste măsură; 2) boala de a se ingrășa excesiv.

obiată sau obeală s. f. (lat. din *ob-velo*, spre a învăli). Petec de pânză cu care se învălește piciorul când se încălță.

obiceiul s. n. (lat. dela *habitus* (habitus), obiceiul). 1) Așezământ anterior, vechiu, *obiceiul pământului*, datinile ce țineau loc de legi; 2) deprindere moștenită; 3) deprindere contractată; 4) deprindere urită; neajuns moral; 5) uzul. — Acest cuvânt a trecut și la Slavi, unde are de asemenea mai multe compuse, luând pronunțarea când *obici*, când *obik* ca: *obiciaci*, sau *obiknovenie*, obiceiul, obiceiuință.

obicinul (a și a se) v. V. prec. 1) A se deda; 2) a (se) deprinde; 3) a uză, a întrebuița repetat; 4) a avea deprindere.

obicinuință diform. obișnuință s. f. V. prec. Obiceiul, deprindere, uz; exercițiu repetat.

obicinuire s. f. V. obicinui. Acțiunea de a obicinui.

obicinuit, ă diform. obișnuit adj. și adv. V. prec. 1) Depins; exercitat; 2) după deprindere; 3) uzual; 4) de odinar; 5) în genere.

obidă s. f. (lat. dela *obeo*, *obire*, (obitum),

¹⁾ Multe vorbe începătoare cu pref. *ob* s'au crezut slave, pentru că această prepoziție ca și *pre* și *pro*, este și la Sl. vl.

obita) a se împotrivi, a merge contra). 1) Contrarietate; 2) înfrîtare dintr'un neajuns; 3) mîhnire.—Și Slavii au acest cuvînt cu înțeles de supărare, tristeță, contrarietate.

obidit, *ă adj.* V. Contrariat; întristat.

obiect *s. n.* (lat. *objectum*, lucru aruncat înainte). 1) Ceea ce vedem cu ochii sau cade sub simțurile noastre; 2) lucru de orice fel; 3) *fig.* ceea ce se prezintă cugetării, *obiect de cercetare*; 4) țintă scop; 5) *filozof.* ceea ce este în afară de suflet, *opus subiectului*; 6) materia de cercetare a unei științe *obiect de studiu*; 7) cauza unei acțiuni; 8) cauza unui sentiment, *obiect de dușmănie*; 9) *gram.* ființa sau lucrul asupra căruia merge acțiunea.

obiectă (a) *v.* (lat. *objectare*, a pune înainte). 1) A opune o idee; 2) a răspunde; 3) a impuță; 4) a face întîmpinare.

obiectiune *s. f. V. prec.* Acțiunea de a obiectă; întîmpinare.

obiectiv, *ă adj.* 1) Care se raportă la un obiect (opus cu *subiectiv*); 2) tot ce este în afară de un subiect cugetător, sau care observă, cercetează; 3) *fizic.* lentilă convexă la o lunetă sau la aparatul de fotografie; 4) țintă, scop; 5) *filoz. adv.* raportându-se la obiectul gîduit (opus *subiectului*).

obiectivă (a) *v. V. prec.* 1) A considera drept obiectiv; 2) a realiza o gîndire.

obiectivitate *s. f. V. obiectiv.* Filoz. Starea sau calitatea de obiectiv.

obiidul (a) *v.* (lat. din *ob + ejectus*, surghiuit, izgonit dela). A împilă, a asupri tare.

obiiduit, *ă adj. V. prec.* Împilat; asuprit.

obișnul (a și a se) *v. V. obicei* și *obiciu*.

obișnuință *s. f.* transformat din *obiciu* în *ință* V.

oblădui (a) *v.* (slav *obladati*, a stăpăni din *vladei*, a stăpăni). A administra, a stăpăni o țară.

oblăduire *s. f. V. prec.* Cîrmuire, administrație; *fig.* ocrotire.

oblăduitor *s. m. V. prec.* Cel ce oblăduiește.

oblanc *s. n.* (lat. *oblongus*, ce este prelungit). Capătul prelungit dela șeaua de călărie. — Și slav *oblok*.

obleagă *s. f.* (lat. *oblanguo*, *oblanguere*, spre a lîncezi, a sta în nelucrare). Țarină sau pămînt lăsat nelucrat, nearat.

obleț *s. m.* (lat. *oblitus*, mînjit). Zool. Pește de diferite colori; pătat.

obli (a) *v.* (din *oblu*). A astupa neregularități, spre a face neted, oblu.

oblic, *ă adj.* și *adv.* (lat. *obliquus*). 1)

Care merge de curmezișul; 2) înclinat, aplectat.

oblic (a) *v.* (lat. dela *obliceo* (ob-liceo), a prețîlui, a socoti). 1) A apreția, a socoti, a da cu păr rea; 2) a află; a ghici; 3) a se duce dea dreptul, direct; 4) a afla indirect. Cu acest din urmă înțeles, precum și cu acelea de a o lua, a se duce dea dreptul, adică nu ținînd drumul, ci pe altă cale sau dea curmezișul peste cîmp, sau pe incunjur origina vorbei *oblici*, este în latin. *obli, quo*—a lua dea curmezișul; sau, a spune pe incunjur, pe departe.

oblicitate *s. f. V. oblic.* Pozițiunea oblică; înclinarea.

obligă (a și a se) *v.* (lat. *obligo*, *obligare*). 1) A îndatora; 2) a sili (după fr. *obliger*).

obligat, *ă adj. V. prec.* 1) Îndatorat; 2) silit.

obligatar *s. m.* (după fr. *obligataire*, (în lat. *obligo*). Cel ce posedă obligațiuni ale unui institut de credit.

obligație și obligațiune *s. f. V. obligă.* 1) Îndatorire; 2) angajament; 3) faptă de recunoștință sau mulțumire; 4) *finanțiar.* datorie prin act scris; 5) titlu de rentă plătitibil în anume timp.

obligativitate *s. f. V. obligă.* Caracterul obligator.

obligatoriu, *ie adj. V. obligă.* 1) Cu putere de a obliga; 2) silit; 3) care obligă.

obliteră (a) *v.* (lat. *obliterare*). 1) A se șterge cu încetul; *medic.* 2) a se închide cu încetul (rana); 3) a anula (timbrul); 4) *f. g.* a dispărea cu încetul.

oblojeală *s. f. V. obloji.* 1) Medicament popular din felurite burueni, adeseori fierțe, ce se aplică pe rană sau pe locul dureros, sau se face spălătură, ori baie; 2) legătură, cu astfel de medicamente.

obloji (a) *v.* (lat. *ob*, pe lîngă, *locito*, *locitare*, a așeză, a pune). *V. prec.* 1) A trata o boală cu oblojeți; 2) a înfășura o rană cu medicamente; 3) *fam. iron.* a acoperi și înfășura prea mult; 4) a face să nu vadă să nu observe. — Slavul *oblojiti*, a culcă, a așeză are tot baza lat. *locito* (*lojiti*).

oblojire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a obloji.

oblon *s. n.* (lat. din *ob-plana*, de scîndură plană, de blană, *plana* (ca și planșa) în roms'a pronunțat *blana*, scîndură, planșă de lemn). 1) Ușuliță din blăni care astupă o fereastră; 2) fereastră din blăni la un grajd; 3) capac din blăni la pod, sau la pivniță; 4) portieră la o trăsură; 5) rului sau uși de ferla crăvălie.

obloni (a) *v. V. prec.* 1) A închide oblo-

nul la fereastră; 2) a pune obloane la ferestre.

oblong, *ă adj.* (lat. *oblongus*). Lungăreț; mai mult lung de cât lat.

obiu *s. n.* (germ. *hobel*). Numirea rândei dela tâmplar. *Transilv.*

oblu *adj* și *adv.* (lat. dela *oppleo*, a umplea, a astupa găui, gropi și a- netezi). 1) Neted, drept; 2) deadreptul; 3) *fig.* încet, liniștit.

obod *s. n.* (lat. *ob* + *podium* = ca pod, ca drept pod). Văcălia din jurul pietrei de moară.

obol *s. m.* (gr. *obolos*, monetă veche ateniană, $\frac{1}{6}$ dintr'o drahmă, în greutate de 72 centigrame, cu valoare cam 16 centime). *Fig.* 1) Ban mic, neînsemnat; 2) ofrandă mică, reînsemnată, pentru o binefacere.

obor *s. n.* (lat. *ob-ora*, cu margine). 1) Loc mărginit, și împrejmuit, unde se aduc vite și lucruri spre vânzare; 2) împrejmuire pentru ținut vite la țară; 3) împrejmuire unde se închid vitele de pripas, la primărie. — Și Sărbii zic *obor*.

obori (a) *v.* (lat. *obruo, ere*). A dobori. **oboroacă** *s. f. V. obroci.* 1) Marginile unei putine sau buți, fără să aibă vre un fund, — puțină desfundată la unul sau la amândouă capetele, sau orice vas asemănător, în care se pot păstra unele lucruri; 2) baniță al cărei perete lateral de jur împrejur este dintr'o singură fâșie de lemn la ă; 3) baniță ca măsură pentru cereale; 4) capac mare.

oboroc *s. n. V. oboroacă și obroci.*

oboseală *s. f.* (lat. *obsoleo*, a și pierde puterea). Osteneală, istovirea puterilor.

obosi (a și a se) *v.* (din vorba *oboseală*). A fi istovit de puteri prin lucru; a perde puterea muncind (și trebuind să șadă); a osteni foarte.

obosit, *ă adv. V. obosi.* Ostenit; istovit de puteri.

obositor, *oare adj.* Care obosește, ostentor.

obot *s. n.* (pref. *o* și *bot*). Lemn care stă fixat în opleanul dinainte al saniei și de care se prinde proțapul; botul saniei.

obraș *s. n.* (at. *ob-ratio* (citit rațio) din *ratus*, socoteală, măsură socotită, parte socotită, plan de măsură). Măsură de suprafață lungă de 8 prăgini, cam de 90 metri patrați. *Mold.*

obraz *s. m.* (uneori se zice *pl. obraze*, *fig.* persoane), (lat. *ob+rasus* (citit *razus*) = unde e ras). 1) Partea feței unde se rade cu briciul; 2) *fig.* rușine (partea feței care roșește); 3) *extins*: față curată, sau față de

nobil (fiindcă Romanii se rădeau); 4) *fig.* personajiu însemnat; 5) *rang*. — Slavii au împrumutat acest cuvânt cu înțelesurile ultime de: față, chip, personajiu.

obrază *s. f. V. prec.* Ochelar la cai, făcut din o piele patrată, ca să nu vadă în laturi, ci numai înainte.

obrazar *s. n. V. obraz.* Mască de pus pe față. **obraznic**, *ă adj.* (*obraz* + lat. *nec*, nu, nici nu). 1) Cel ce nu are obraz *fig.* fără rușine; 2) *adv.* fără de rușine; 3) îndrăzneț tare.

obrazniceste *adv. V. prec.* Ca obraznicul, în mod obraznic,

obraznici (a se) *v. V. obraznic.* 1) A fi, a deveni obraznic; 2) a îndrăzni prea mult; 3) a deveni zburdalnic.

obraznicie *s. f.* 1) Caracterul celui obraznic 2) turbulență, zburdălnicie, de copil; 3) insolență; 4) faptă sau vorbă jignitoare, ofensătoare; 5) prea mare îndrăzneală.

obrejă *s. f.* (lat. *ob-rejio*, dela margine). Loc liber, necultivat, la hotar, sau la o lature de moșie.

obricariță *s. f.* (lat. din *ob rigare*, de adăpare). 1) Găleata de adăpare; 2) porție de mâncare dată cu această găleată (la cai); *a tăia din obricariță*, a reduce din porție; *fig.* a modera, a constrânge, a potoli.

obrici (a) *v. V. obroci.* 2. A (se) prosti. **obricit**, *ă adj. V. prec.* Neîndămânatec; prostit (în Oltenia).

obrinteală *s. f. V. urm.* 1) Iritarea unei răni din cauza răcirii, trigului; 2) iritarea pielei la copii (între picioare).

obrinti (a și a se) *v.* (lat. *ob + ringor, ringi*, a se supără, irita). 1) A se iuța din cauza răcrei (o rană); 2) a se irita pielea la copii (între picioare), a se opări (se pronunță și *obrinți* la țară).

obrintit, *ă adj. V. prec.* 1) Iritat din răceală; 2) opărit (pielea).

obroc *s. n.* (lat. *operculum*, capac). *V. oboroacă* 2.

obroci (a) *v. dela oboroc.* 1) A descânta cu obrocul pus în cap (pe bărbat); 2) *fig. iron.* a-l prosti ca să nu vadă faptele femeii.

obrocire *s. f. V. prec.* Acțiunea și descântecul cu obrocul, care constă din înșirarea, zicerea zilelor bune și rele — faste și nefaste.

obscen, *ă adj.* (lat. *obscenus*, imoral, necuviincios — vorba vine din *ob*, dela și *caenum*, noroiu, murdărie). De rușine, necuviincios, scârnăv, desgustător.

obscenitate *s. f. V. prec.* Faptă sau vorbă de mare rușine.

obscur, *ă adj.* (lat. *obscurus*). 1) Întunecos; 2) *fig.* nelămurit, greu de înțeles; 3) *fig.* (om) necunoscut; de jos (ca neam). *adv.* nelămurit.

obscurantism *s. n. V.* *obscur.* (fr. *obscurantisme*). Sistemul celor ce vor să țină poporul în întunec, fără învățătură.

oscurantist *s. m. V. prec.* Cel ce ține la oscurantism; protivnic al științei și filozofiei.

obscuritate *s. f. V. obscur.* 1) Întunecime; 2) *fig.* neștiința de carte.

obsecrațiune *s. f.* (lat. *obsecratio*, rugăciune stăruitoare către zei). *Liter.* Figură retorică sau de stil, prin care se roagă foarte stăruitor către cineva.

obsedă (a) v. (lat. *obsideo*, *obsidere*, a sta într'una înainte). A sta într'una în minte (o idee); a sta de capul cuiva; a turmentă stăruitor a aceleași idei.

obsedant, *ă adj. V. prec.* Care obsedează. **obsedare** *s. f. V. prec.* Faptul de a obseda.

obsedat, *ă adj.* 1) Urmărit într'una (de o idee); 2) rugat cu stăruință.

observă (a și a se) v. (lat. *observo*, *observare*). 1) A privi cu luare aminte; 2) a cerceta cu atenție; 3) a lua seama, a fi atent; 4) a atrage luarea aminte; 5) a se întrezări, a se vedea; 6) a băga de seamă.

observare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a observă.

observat, *ă adj.* 1) Văzut; 2) supravegheat; 3) admonestat; 4) zărit.

observație *s. f.* (sau *observațiune*). *V. observă.* 1) Privire sau cercetare cu luare aminte; 2) luare, ținere în seamă; păzirea (legi or); 3) reflecțiune; 4) admonestare; 5) replică; 6) *liter.* notiță explicativă de luat aminte; 7) rezultatul unei cercetări.

observator *s. n.* (sau *observatoriu*). *Observator meteorologic*, instituțiune științifică pentru observațiunile meteorologice și astronomice.

observator, oare *adj.* Cel ce observă; cel ce cercetează cu luare aminte.

obsesiune *s. f.* (lat. *obsesio*, împresurare). *V. și obsedă.* 1) Acțiunea de a obsedă; 2) starea celui obsedat.

obsigă *s. f.* (diminutiv din *ovăș*, *ovășică*). *Bof.* Ovăș sălbatic, sau secară sălbatică.

obstacol *s. n.* (lat. *obstacleum* (dela *obstare*). 1) Ce stă în cale, împotrivă; 2) piedecă; 3) *fig.* greutate, dificultate.

obște *s. f.* (lat. compus din *ob* + *sto*, *ob* + *stare* = stare, ședere lângă). 1) Grupă de oameni ce stau unii lângă alții, comuni-

tate; 2) mulțime; 3) asociație de săteni pentru a face întreprinderi comerciale sau economice; *in de obște*, în general, în comun.— Și Slavii au acest cuvânt, însă mai amplificat *obștina*, sau *obșcestvo*.

obștesc, *ească adj. V. prec.* 1) Comun al tuturor; 3) al comunității, al obștei.— Slavii zic *obștinski*, *obșcii* sau *obșcestvenii*.

obștește *adv.* În comun; public.

obstetrică *s. f.* (fr. *obstétrique*, din lat. *ops*, ajutor; *tetricus*, sever). Arta de a moși, de a da ajutor la nașterea copilului.

obstetric, *ă adj.* De obstetrică.

obști (a) v. V. obște. 1) A face cunoscut tuturor; 2) a divulga; 3) a publica.

obștire *s. f.* Acțiunea de a obști; vestire.

obstrucționism *s. n.* (fr. *obstructionnisme*, din lat. *obstructio*, citit *obstrucțiō*) — a închide, a astupă). 1) Împiedecarea discuției prin zgomot, discursuri lungi, scandal, (în parlament sau într'o adunare); 2) sistemul de a proceda astfel.

obstrucție *s. f. V. preced.* 1) Împiedecarea discuției, a lucrărilor; 2) *medic.* stagnarea circulației în vase; 3) *fig.* opoziție, piedecă.

obține (a) v. (lat. dela *obtineo*, *obtinere*). A căpăta, a dobândi.

obținere *s. f. V. prec.* Căpătare, dobândire.

obținut, *ă adj.* Căpătat; dobândit; ailat.

obțuz, *ă adj.* (lat. *obtusus* dela *obtundere*, a lovi, a bate, a slăbi *fig.* a tâmpi). 1) Neascuțit la vâri; 2) lipsit de fineță; 3) puțin pătrunzător; 4) *iron.* mărginit la minte; *geom.* unghiu *abțuz*, unghiu mai larg de cât un unghiu drept de 90°.

obuz *s. n.* (fr. *obus*). *Milit. artil.* Proiectil mare pentru tun, de formă cilindrică, găunos și plin cu explosibil, cu o construcție specială.

obuzier *s. n.* (fr. *obusier*). *V. prec.* Tun special pentru obuze.

ocă (sau ocaua) sau *ocă s. f.* (daso-gr. *ókavos*, măsură pentru grâne, cu capacitate ceva mai mare de 1 litru actual — cuvânt întrebuințat în Septanta cu 280 ani înainte de Christos). Măsură veche pentru greutate, egală cu 1 kilogr. 272 sau 291 grame; iar pentru lichide, egală cu 1 litru și 288 (sau 520) c. l. Ocaua era subîmpărțită în 4 *litre* de câte 100 dramuri, deci avea în total 400 *dramuri*. (Toate aceste numiri antice ținneau de acele vechi timpuri ale comerțului de cereale, pe care Geto-Dacii îl făceau cu cetățile coloniștilor Fenicieni și Greci, dela țărmul Mării — Pontului Euxin. *V. Tyras, Antifala, Dionisopolis*. — Aceste măsuri au

foast înlocuite cu kilogramul și litrul de măsuri metrice, la sfârșitul secolului al 19-lea); *fig. te-am prins cu ocaua mică* = te-am prins că spui minciuni sau că voești să înșeli.

ocăi (a) *v.* (dela onomatop. *oac!*) A scoate articulații vocale ca broaștele, ca rațele.

ocăcâit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a ocăcăi.

ocară *s. f.* (lat. *o* (p. *a*), spre; *garrio*, *garrire*, a striga din gură, a ciripi, a lior-băi). 1) Țipăt, strigare asupra cuiva pentru a-l certa; 2) certare, muștrare; 3) înjurătură; 4) rușinare, înjosire, umilire, batjocorire; 5) insultă.

ocări (a și a se) *v. V. prec.* 1) A striga vorbe urâte cuiva; 2) a (se) certă, a dojeni, a muștră; 3) a înjosi, a batjocori; 4) a insultă.

ocarină *s. f.* (lat. *o* spre, *garrinna*, de ciripit (*garrio*, a ciripi, a șopti). *Muzic.* Instrument mic de muzică, cu șapte găurele sau clape, ce cântă prin suflare; are forma unui ou foarte mult lungit și ascuțit la un capăt.

ocăritor *s. și adv.* 1) Cel ce ocărăște; 2) de ocără, de batjocură; 3) insultător.

ocărmul (a) *v.* (*V. cărmă* și *cărmul* cu prefix lat. *o*, spre). A conduce, a guverna; a dirige.

ocărmuire *s. f.* Guvernare, administrare sau administrație; guvern.

ocărmuit, ă *adj.* Administrat, guvernat, dirijat.

ocărmultor *s. și adj.* Administrator; conducător.

ocazie *s. f.* (lat. *occasio* (citit *ocazio*) — din *ob* și *casus*, spre întâmplare). Întâmplare, prilej, timp nimerit, împrejurare. (la țărani din Mehedinți a luat înțeles de *căruță* sau *trăsură de țară*, cu care unii foloseau o *ocazie* spre a merge cu alții undeva, la oraș).

ocazionă (a) *v. V. prec.* A prileji; a da ocazie; a pricinui.

ocazlune *s. f. V. ocazie.*

occident *s. n.* (lat. *occidens*, *occidentis*, (dela *occlido*, a cădea, a se sfârși). 1) Partea din spre apusul soarelui; 2) *fig.* țările sau popoarele din occidental, apusul, Europei.

occidental, ă *acj. V. prec.* 1) Din spre apus, dela apus; 2) *fig.* din țările dela apus, ale Europei 3) *fig.* civilizată.

ocean *s. n.* (lat. *oceanus*). Întindere de apă sărată mult mai mare de cât Marea și care acopere trei sferturi din suprafața pământului; *oceanul Atlantic*, este la apus de Europa și Africa; *oceanul Pacific*, este la

răsărit de Asia și de Africa; *oceanul Înghețat*, este la polul nordic și la polul sudic al pământului; *fig.* întindere sau cantitate enormă, vămăsurată; abis.

oceanic, ă *adj.* De ocean.

ochelari *s. pl.* (din lat. *ocularius*, de ochi, pentru ochi). 1) Sticle anume făcute și așezate ca să stea la ochi și prin ajutorul căroa să poată vedea bine, cel ce are vederea slabă, sau să apere ochii de lumină supărătoare ori de praf (colb); 2) petece de curea, de piele, adaptate la hamuri ca să stea în dreptul ochilor la cai, ca să nu vadă în laturi, ci numai înainte (mai ales la caii spe-rioși).

ochelariță *s. f. Bot.* Numirea unei plante cu flori galbene și cu fructul cuprins într-o teacă cu forma de ochelari.

ocșeșele *s. f. pl. Bot.* Numirea florilor rotunde zise și *vâzdoace*.

ochi (a) *v. V. ochiu.* 1) A pune ochii pe ceva; 2) a ținti cu arma de foc; 3) a da o lovitură exact unde trebuie; 4) *fig.* a voi să fure.

ochiadă *s. f.* (dela vorba *ochiu*; după fr. *ceillade*). Ochire pe furis; privire de dragoste pe furis.

ochlan *s. n.* (dela vorba ochiu). *V. Lunetă* telescop.

ochlană *s. f. V. prec.* 1) Lunetă; 2) *zool.* numirea unui pește mic cu ochii roșii și solzii argintii.

ochincele *s. f. pl.* (dela vorba *opineă*, mold. *ochincă*). *Bot.* Numirea plantei dicotiledoane, gamopetale, zisă *gențiana*, a cărei floare se adună, se strânge ca opincă.

ochios, oasă *adj. V. ochiu.* Cu ochii mari și frumoși; *fig.* arătos, vizibil.

ochire *s. f. V. ochi.* Acțiunea de a ochi. **ochișor** *s. m.* 1) Ochiu mic; 2) *bot.* mică plantă ce crește pe lângă drum (*anagallis arvensis*).

ochiu *s. m.* (lat. *oculus*). 1) *Anat.* Organul vederii la om și animale. 2) Vedere, privire, discernământ; 3) *fig.* a 'și arunca ochii, a arunca privirea; 4) a mânca din ochi sau cu ochii, a fi foarte drag; 5) a da cu ochii, a întâlni cu privirea, a întâlni; 6) a lua ochii, a orbi de strălucire; a face să nu vadă; 7) a scoate ochii, a impută cu asprime; 8) a lua la ochiu, a ținti; a urmări; a persecuta; 9) *văzând cu ochii*, învederat; foarte repede; 10) a vedea cu ochii răi, a nu admite, a nu plăcea; a prigoni; a nu agree; 11) *ochiu de găină*, bătătură între degete; 12) punct, semn depe cărțile de joc; 13) a unge ochii, a da puțin cuiva (bacșiș)

să se facă a nu vedea; 14) *de ochii lumii*, de rușinea lumii, de mântuală; 15) geam de fereastră; 16) lațul dela o împletitură; sau careul dela o rețea; 17) *ochiul podului*; spăr-tura coșului la vatra de țară; 18) verigă de lanț; 19) laț, juvăț de funie; 20) vârtej în apă; 21) gaură în pâine, brânză; 22) rotogoale de grăsimi pe suprafața supei; 23) *pl. ochiuri*, ouă fierte fără coajă, apoi amestecate cu unt sau smântână; 24) ouă fără coajă prăjite în unt sau untură; 25) găurele de fagure; 26) boboc de floare; 27) mugur de viță; 28) luminș de pădure; 29) *ochiu boului*, bot. floare cu mijlocul rotund galben și multe petale albe împrejur — zisă și *roman* (romanița inare); 30) *ochiul șarpelui*, miosotis; 31) *ochiu boului*, zool. o pasăre foarte mică, numită și *sfredeluș* și *roștu gardului*; 32) un fluture cu pete rotunde mari pe aripi. 33) *la ochiu*, comandă militară pîntru a ochi cu pușca.

ochete *s. m. V. ochiu*. Ochiu 16 și 18. *Oiten*.

ochiuleț *s. n.* 1) Mic ochiu; 2) mic laț.

ochiuri *s. pl. V. ochiu* 12 și 13.

ocină *s. f.* (slav dela *očet*; tată, *ocina*, cea dela tată — patrimoniu). Moștenire, patrimoniu, (parte de moșie), *eșit din uz*.

ocleiu *s. m. V. obleț*.

ocnă *s. f.* (lat. dela *ignia*, spărtură, gură — numire dată în mod figurat la spărtura prin care pătrunde lumina în întunerecul din ocnă, precum *ignia* era spărtura produsă la fundul unui vas de aramă, prin prea multă ardere la foc, și care se observa pr'n pătrunderea luminei). 1) Salină cu galerii subterane, de unde se scoate sare. (În maramureș este sat Ognă = ocna). 2) *fig.* sărătură peste măsură; 3) închisoare de criminali; (slavul *ocno*, fereastră, este tot din *ignia* lat. ca și *ogoni* (ognenii) din *igneus*, de foc).

ocnaș *s. m.* 1) Cel ce este condamnat pentru vre-o crimă ca să facă munca silnică de a tăia sare.

ocnean, *ă adj.* Locuitor din localitatea numită Ocna.

ocniță (*V. ocna* din lat. *ignia*, spărtură, gură făcută de foc). Numirea unei firide, în formă de mică fereastră la unele sobe.

ocol *s. n.* (lat. pref. *o* și *collum*, gât, guler). 1) Cerc dejur împrejur; 2) îngrădire circulară; 3) îngrădire, staul, pentru vite; 4) mersul de jur împrejur; 5) circumscripție, arondisment compus din mai multe comune; 6) circumscripția unei judecătoriai (de ocol); 7) vechea numire a județului, districtului; 8) *fig.* încunjur, deviație.

ocoli (*a*) *v.* 1) A merge de jur împrejur;

2) a încunjură, a merge pe margine; 3) a se feri; 4) a eluda (legea); 5) *milit.* a merge în linie curbă.

ocolire *s. f. V. prec.* Acțiunea de aocoli, **ocoliș** *s. n. V. ocol.* Încunjur sau ocol (mare).

ocroti (*a*) *v.* (slav. din *o* (ob), împrejur; *krāti*, a acoperi, ascunde). 1) A apăra; 2) a proteja; 3) a adăposti.

ocrotire *s. f.* Acțiunea de a ocroti.

ocrotit, *ă adj. V. ocroti*. 1) Adăpostit; 2) apărat; 3) protejat.

ocrotitor, **oare** *s. și adj.* Cel ce ocrotește ocru sau ocră *s.* (gr. *óchra*). Pământ galben; lutișor galben; *pict.* culoare făcută din lutișor galben.

octaedru *s. n.* (fr. *octaèdre*, din gr. *okta*, opt; *edra*, laț). *Geom.* Corp geometric cu 8 fețe.

octavă *s. f.* (lat. *octavus*, de opt). *Muzic.* interval de opt grade de tonuri; *liter.* stanță de opt versuri.

octogenar, *ă adj.* (lat. *octogenarius*). 1) De optzeci de ani; 2) om de optzeci de ani; *generalizat*, om f. bătrân.

octogon, *ă adj. și s. n.* (fr. *octogone*, din gr. *okta*, opt; *gônia*, unghiu). *Geom.* Poligon cu opt laturi și opt unghii.

ocoiu sau **ocoiș** *s. n.* (gr. dela *octô*, opt; și terminația *ic*, ca în rom. venetic, sau în catolic). *Biser.* 1) Carte de cântări bisericești, azezate pe cele 8 glasuri sau moduri de cântare bisericească orientală, întocmită de sf. Damaschin. 2) cântare din ocioi; 3) *fig.* litanie.

Octombrie *s. m.* (lat. *October*, dela *octo*, opt). Numirea unei a opta după calendarul Roman, atunci când anul avea numai 10 luni.

ocular, *ă adj.* (lat. dela *oculus*, ochiu). De ochi, privitor la ochi; *jurid. martur ocular*, martur care a văzut fapta; *fizic.* sticla, lentila, dela o lunetă, care este în apropierea ochiului.

oculist *s. m.* (fr. *oculist*, din lat. *oculus*, ochiu). Medic pentru boale de ochi.

ocult, *ă adj.* (lat. *occultus*, din *ob-calo* = *occulo*, a ascunde). Tănuț, ascuns, misterios; *științe oculte*, preținse științe, magii, vrăjitorii; sau științe, ce nu puteau fi pricepute, cunoscute de cei mulți ca *astrologia*, *alchimia*; *puteri oculte*, puteri misterioase, ascunse; sau puteri vrăjitoarești.

ocupă (*a* și *a se*) *v.* (lat. *occupo*, *occu-pare*, a apuca, a lua în stăpânire). 1) A lua în stăpânire; a se face stăpân pe; 2) a ținea, a cupinde (un loc); 3) a locui; 4) a da de lucru, a întrebuința la lucru; 5) a ținea o-

cupat, a preocupa; 6) a posedă; 7) a se ocupa, a se îndeletnici; 8) a lucra; 9) a purta grijă de altul; 10) a se îngriji — de educația, etc.; 11) a stăpâni vremelnice, militărește o regiune, o țară.

ocupant, *ă adj.* Care ocupă, ține în stăpânire.

ocupare *s. f.* Acțiunea de a ocupa și a se ocupa.

ocupat, *ă adj.* 1) Ținut în stăpânire; 2) care are mult de lucru; 3) locuit; 4) arvunit, angajat (b.rja).

ocupație sau **ocupațiune** (lat. *occupatio, occupationis*). 1) Ținere în stăpânire militară de către străini; 2) îndeletnicire; 3) lucru; 4) meserie, funcțiune.

odă *s. f.* (gr. *ôdê, cântec*). 1) *Poet.* Poemă ce trebuia cântată (în antic.); 2) mică poemă împărțită în strofe egale.

odagaciu *s. n.* (turc *od-agadji, aloes*). 1) *Bot.* Lemnul mirositor de aloes, arbușt, din speța liliaceelor, din care se extrage rășina amară zisă *sabor*; 2) planta numită și *săpunel* (fr. *saponaire*), a cărei rădăcină și crengi dau apei calități săpunoase.

odăiaș *s. m. V. odăie*. Servitor la o instituție, care îngrijește de curățenia camerilor, odăilor.

odaie *s. f.* (persan dela *choda* (hoda), casă). 1) Cameră, încăpere a unei case; 2) adăpost de vite; 3) orice fel de adăpost construit din lemn (baracă) pe o moșie. 4) cătun format din câteva case mici.

odăiță *s. f. V. prec.* Cameră mică.

odăjii *s. pl.* (lat. din *o* = de și *texta*, țesută, din *texto*, a țese). Veșmintele preoțesti ce sunt făcute din țesături artistice combinate. — Și Slavii au cuvântul *odejda* = îmbrăcăminte, tot din baza *texta*, țesută.

odaliscă *s. f.* (vorbă turcă însă din gr. *od-aliskomai*, care este prinsă, condamnată, sau cumpărată). Femeie din haremul unui turc, sau a sultanului, mai mult în calitate de servitoare.

odâr! *interj.* (lat. *ad-ire*, a merge). Exclamare sau strigare ca să fugă cănele sau pisica. *Olten.*

odată *adv.* (comp. din *o* și *dată*). 1) Odiñoară, cândva; 2) o singură dată; 3) (de) *odată* = pe neașteptate; *câte-o-dată*, uneori.

odgon *s. n.* (daco-gr. din *ode* + *gony*, acest noduros). 1) Frânghie foarte groasă, ce pare formată din noduri, noduroasă, și care se întrebunțează mai mult la corăbii; 2) măsură agrară în Moldova ca 16 — 20 stânjeni. 3) frânghie lungă și groasă în general.

odicolon *s. n.* (fr. *eau de Cologne*, (cittit *o-de-cologn*) = apă de Colonia). Parfum făcut din alcool rafinat, în care se amestecă o cenșă de flori mirositoare și care se fabrică la Colonia (din Prusia Renană) de pe la începutul sec. 18-lea, de inventatorul Jean-Marie Farina.

odilnă *s. f.* (compus din daco-lat. *o*, spre, și rom. *duh*, inspirație, ce se inspiră). 1) Răgaz spre a respira; oprire dintr'o mișcare sau lucrare spre a trage duhul, respirația; 2) somn; 3) *fig.* liniște; 4) încetare din viață. Acest compus este și la slavi: *ot-dih*, din *dăhati*, a respira — tot din bază lat. *duco* și *duh*, inspirare latină, tragerea aerului în plămâni.

odihni (a și a se) *v. V. prec.* 1) A da răgaz pentru a putea respira; 2) a repauză; 3) a dormi; 4) a înceta din lucru; 5) *fig.* a înceta din viață.

odihnire *s. f.* Acțiunea de a odihni.

odihnit, *ă adj. V. odihni*. 1) Repauzat; 2) cu puteri neobosite.

odihnit, *oare adj.* De repaus; liniștit.

odimioară *adv.* (lat. *od* pentru *ad*. la sau dela; *una* (*unam*) una; *ora* = dată, oară). O dată din trecut; cândva de de mult; într'o vreme.

odios, *oasă adj.* (lat. *odiosus*). Urît, ne-suferit, scârbos, detestabil.

odoare *s. f.* (lat. *odor*). 1) Miros; parfum; 2) *plur.* dela *odor*.

odobate *s. f.* (diform. din *hudubate*). 1) Casă care se clatină de vechime; 2) car cu lațuri înălțate, dar cari se clatină.

odobeală *s. f.* (prefix lat. *o*, spre și *dubare*, a se opri. *V. dubă*). Închisoare, opreliște.

odogaciu *s. m. V. odagaciu*. Băutură din alcool în care se dizolvă puțin sabur și zahăr.

odocean *s. m.* (lat. *o*, spre, pentru; *dolens*, din *doleo*, a suferi, a jeli). *Bot.* Plantă cu miros neplăcut, dar pe care o poartă la brâu țerancele îndrăgostite ca să aducă pe cel dorit (înruddit cu *dor* din *doleo*); *științ.* *Valeriana*; *pop.* larba pisicelor. — Și Rutenii au acest cuvânt.

odor *s. n.* (lat. din *adoro*, a adora). 1) Lucru foarte iubit și prețuit; 2) obiectele prețioase și de adorație ale bisericeii (vasele sfinte, veșminte, etc.); 3) *fig.* giuvaer; 4) *fig.* ființă dragă, iubită; 5) copil iubit; 6) *iron.* copil rău și răsfățat; sau om iubit dar vițios. — Și Sărbii au acest cuvânt *odor* 2.

odorant, *ă adj.* (lat. dela *odor*, miros). Mirositor plăcut.

odorat *s. n.* (lat. *odoratus*). Mirosul; sim-
țul mirosului.

odorob *s. n.* (lat. diform. *o, derumpo*, a
rupe de tot, a spinteca, a crăpa). Coș fără
fund, împletit din nuele, cu care se prinde
pește în apele mici, bălji.

odorog *s. m. V. hodorog.*

odos *s. m.* (daco-gr. dela *otos*, prost).
Bof. Un ovăs de speță proastă.

odraslă *s. f. V. urm.* 1) Mlădiță răsărită
din rădăcina unui arbore sau plante; 2) copil
(mlădiță, lăstar); 3) *fig.* copil, fiu, progeni-
tură (mai corect aceasta din urmă). — Acest
cuvânt îl pronunță și îl au la fel Slavii *o-*
draslii, otraslii.

odrasli (a) *v.* (lat. pref. *od + resalio*, a
ieși iar din pământ (planta), a răsări iar). 1)
A răsări, a ieși din pământ și din o rădăcină
de arbore (o mlădiță); 2) a da muguri din
nou (după trecerea iernei, sau dintr'o joardă
ce se credea uscată); 3) *fig.* a reinvia, a
renaște, a germină. — Și Slavii au vorba
rasleti, a răsări, tot din lat. *resalitum*, răsă-
rît, ieșit iar din pământ.

of! (conf. lat. *oh!*) *interj.* Exclamare de
durere; de necaz

ofensă *s. f.* (lat. *offensa*). 1) Ocară, in-
sultă; 2) jignire; 3) supărare.

ofensă (a și a se) *v. I.* 1) A jigni; 2) a su-
păra; 3) a insulta.

ofensat, *ă adj. V. prec.* Jignit; supărat;
insultat.

ofensator, oare *adj.* Care ofensează; *s.*
cel ce ofensează.

ofensiv, *ă adj.* (lat. din *offenso* și *of-*
fendo, a lovi, a izbi *propr.* și *fig.*). Care
atacă, lovește, jignește; de atac, de lovire.

ofensivă *s. f.* (fr. *offensive*, din lat. *of-*
fenso, a lovi). *Milit.* Acțiunea de a ataca, de
a porni lupta contra cuiva; atacul însuși.

oferi (a și a se) *v.* (lat. *offero, offerere*
a da, a priceui). 1) A da cu bună voință;
a face dar; 2) a prezenta, a înfățișa vederei
sau minții; 3) a pune la dispoziție; 4) a se
propune; 5) a făgădui.

oferire *s. f.* Acțiunea de a oferi.

oferit, *ă adj. V. oferi.* Dat, dăruit; propus.

ofertă *s. f. V. oferi.* 1) Dar, cadou; 2)
financ. Propunere scrisă sau verbală a pre-
țului pentru o lucrare sau cumpărătura prin
licitație; 3) propunere.

oficiă (a) *v.* (fr. *officier*, dela lat. *offi-*
cium, slujbă, serviciu public). 1) A face slujba
bisericească; 2) *fig.* a îndeplini solemn un
serviciu public.

oficial, *ă adj.* (fr. *officiel*, din lat. *offi-*
cium, slujbă publică). 1) De, sau dela un

serviciu public; 2) în chipul, sau după regula
ori legea unui oficiu, unui serviciu public;
3) care este dela o autoritate publică sau
dela un guvern; *Monitorul Oficial*, gazeta
în care se publică toate legile, regulamentele,
deciziile și alte acte oficiale.

oficialitate *s. f.* (după fr. *officialité*). 1)
caracterul de oficial; 2) lumea, personagiile
oficiale; 3) funcționarii statului; 4) funcțiunile
de stat.

oficiant *s. m.* (*V. oficiă*, dela lat. *offi-*
cium, serviciu public). 1) Cel ce oficiază,
face o slujbă solemnă; 2) funcționar al sta-
tului; 3) *special.* funcționar al telegrafului,
poștei sau telefonului.

oficiantă *s. f. V. oficiant* 3. Femeie care
are un serviciu de oficiant 3.

oficină *s. f.* (lat. *officina*, atelier, labora-
tor). 1) Laborator de farmacie; 2) *fig.* locul
unde se face se prepară ceva misterios.

oficinal, *ă adj.* (fr. *officinal*). Dintr'o ofi-
cină; (preparat) dela farmacie; de farmacie.

oficios, oasă *adj.* (fr. *officieux*). 1) Inspirat
de dorința de a face un serviciu; 2) care nu
are caracterul oficial, ci numai din jurul ofi-
cialității; 3) *s. gazetă* a partidului care este
la guvern și are legături cu guvernanta.

oficiu *s. n.* (lat. *officium*, serviciu public,
civil sau militar). 1) Autoritate; 2) cancelarie
a unei autorități; 3) post sau funcțiune pu-
blică; 4) serviciu, slujbă bisericească; 5) in-
datorire, serviciu binevoitor.

ofidieni *s. pl.* (gr. dela *ophis*, șarpe). *Științ.*
nat. Reptile din felul șarpelui.

ofili (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *opheilō*,
a fi condamnat, a suferi). 1) A se vesteji; 2)
a se îngâlbeni (planta sau om); 3) a slăbi
din cauza unei suferințe (mai mult morale).

oflire *s. f. V. prec.* Vestejire; îngâlbenire;
slăbire din cauza unei suferințe.

ofilit, *ă adj. V. ofili.* Vestejit; îngâlbenit;
slab și abătut de suferință (planta sau omul).

ofis *s. n.* (dela fr. *office* (citit ofis). Decret
domănesc, act oficial.

ofițer *s. m.* (din fr. *officier*). 1) Cel ce are
o însărcinare publică; 2) militar care com-
andă o unitate de ostași; *ofițer superior*,
dela gradul de maior până la general; *ofițer*
de stare civilă, primarul sau consilierul co-
munal care face actele de naștere, căsătorie
sau moarte; *ofițer* (al *coroanei stelei Ro-*
mâniei) cel ce are această decorație cu un
grad mai mare decât *cavalerul*. (Nunțirea
militară de *ofițer*, a venit prin Nemți și prin
Ruși în timpul războaelor cu Turcii).

ofițeresc, *ească adj.* De ofițer.

ofițerime *s. f.* Mulțime de ofițeri.

ofrandă s. f. (fr. *offrande*) 1) Dar făcut lui D-zeu; 2) dar de bine/acere d: ajutor; donațiune.

oftă (a) v. (dela exclamarea *of!*). 1) A suspină tare; 2) a exclamă repetat *of! of! of! of!*

oftalmie s. f. (fr. *ophtalmie*, dela gr. *ophthalmos*, ochiu). *Medic.* Inflamarea pleoapelor ochiului; (boală contagioasă).

oftat s. n. V. oftă. 1) Geamăt, suspin adânc; 2) exclamarea *of!*

oftică s. f. (format din *oftă*). *Medic.* Ftizie, boală de plămâni, care se credea că vine din supărare și din oftat (boală contagioasă, care este provocată de bacilul tuberculozei).

oftică (a și a se) v. prec. 1) A se bolnăvi de oftică; 2) *fig.* a supăra pe cineva mult și ades.

ofticos, oasă adj. Cel ce suferă de oftică; tuberculos.

ofuscă (a) v. (din lat. *offuscare*, fr. *offusquer*). A întuneca; a împiedcă vederea; a lua vederea; a zăpăci.

ogar s. m. (lat. din *ago, agere*, a alungă, *agor*, alergător). 1) *Zool.* Speță de căne cu picioare f. lungi, slab, cu bot f. lung, și care alearpă teribil; este întrebuințat la vânatoare, mai ales spre a prinde epuri și spre a lăta când află vânatul; 2) *fig.* om foarte slab. — Și Slavii zic așa.

ogarcă s. f. V. prec. Cățeaua ogarului.

ogărește adj. și adv. V. ogar. Ca ogarul; f. iute, grabnic.

ogărjit, ă adj. (dela vorba *ogar*). Slab ca un ogar; slab și încovăiat de spinare.

ogarnic, ă adj. De ogar; ca ogarul.

ogaș s. n. V. hogaș.

ogea s. n. (lat. *o-factum*, de aruncat). Coșul, înălțătura cilindrică sau pizmatică, prin care se aruncă în sus și afară fumul dela sobă, vatră sau cuptor.

oghial sau oghéal s. n. (lat. din *o + gelu*, pentru ger). Înălțătoare de culcare pentru timp de frig; plapomă de iarnă (în Moldova). — Se face deosebire între *obeală* și *oghial*, chiar dacă rău se pronunță *oghială*, pentru *obeală*.

ogivă s. f. (italian *ogiva*). *Arhitect.* Arcul ogivă, format din două curbe ce se întâlnesc în partea de sus, făcând astfel arcul curb dar și ascuțit, ca în arhitectura sec. XII și XIII și în stilul gotic, pe care îl caracteriză.

ogival, ă adj. V. prec. În forma de ogivă.

oglindă s. f. (daco-gr. *egglēn-da*, de obiect strălucitor, (lucios) foarte — *glē*, (*glēnos*) a fi luminos, a luci, a străluci. — Pentru a se vedea apropierea cu slavul *gliad, glaz, glad-kū* = privire, ochiu și lucios, menționăm că

și acestea derivă din grec. *glā, glē*, din care și *glēnē* = pupila ochiului). 1) Sticlă lucioasă unsă cu mercur pe dos, și în care se reflectează puternic razele luminoase, astfel că redă vederea imaginea lucrurilor ce-i stau înaintea; 2) orice obiect cu suprafața foarte lucioasă care poate reflecta lumină (ca suprafața apei liniștite); 3) *fig.* foarte curat, foarte lucios sau lustruit; (vasul cu apă servea drept *oglin-dă* în timpuri străvechi).

oglindă (a și a se) v. oglindă. 1) A se uita în oglindă; 2) a se tot uita neconținut; 3) *fig.* a reflectă; a se redă imaginea.

oglindire s. f. V. prec. A se oglindi *propr.* și *fig.*

oglindit, ă adj. Reflectat.

ogod s. n. (în loc de *ogoire*, vezi *ogoi*). Liniște; liniștire, potolire.

ogoi (a și a se) v. (daco-gr. dela *ocheō*, a reține). 1) A potoli, a liniști; 2) a se domoli (durerea, plânsul); 3) a se liniști, opri, vântul, gerul (în Mold).

ogor s. n. (lat. din *ager, agrum*, și gr. *agros*, loc de arătură, ogor). 1) Pământul arat; 2) pământ arat sau de arătură, ce aparține anume cuiva (în înfîdere mică); 3) arătura întâia, pentru a semăna mai târziu grâu, etc; 4) câmpul cu sămănături al cuiva.

ogori (a) v. 1) A face prima arătură, întorsură de brazde; 2) a trage limita ogoarelor.

ogorire sau ogorit s. Facerea primei arături. *V. prec.*

ogradă s. f. (lat. din *o* pentru *ob*, împrejur; *gradus*, treaptă, înălțată, sau un mic șanț). 1) Locul din jurul casei închis cu gard sau cu șanț (la sat în vechime); 2) locul închis din fața casei; 3) loc închis unde este o plantație cu pomi fructiferi (în Oltenia); 4) curtea casei. — Și slav *ograda*.

ogrinji s. pl. (lat. pref. *o* și *granis*, din *granum*, grăunte spice — *gran* s'a transf. în *gren*, de ex. în franceză, ca și în rom. grâne sau grănar). Paele fără spicul grâului; partea tare bătoasă dela plantele de nutreț; rămășiți din nutrețul vitelor, pe care nu-l pot roade coceni de porumb. *Mold.*

ogur s. n. (lat. *augur*). Prevestitor; pro-rocie bună; noroc. — Și turcii au acest cuvânt *ogur*.

ogurliu adj. V. prec. De noroc; de pro-rocie bună.

oh! interj. (conf. lat. *oh!*). Exclamare de durere; de regret; de desperare; de așteptare și speranță; de ardoare,

ohavnic, ă adj. (lat. din *ob*, spre; *habeo, habere*, a posedă, a avea — *habnic*). De a avea pentru todeauna; inalienabil (moșie).

oho *interj.* (conf. lat. *oho*!). Esclamare pentru a opri; a arăta mare satisfacție; mare încredere; pentru a asigura cu încredere.

ohră *s. f.* *V. ocră, sau ocră.*
oi s. pl. dela oale.

oi sau **oiu** sufix. (daco-gr. după adv. gr. *oi*, cât de mult, până unde). Adaus (sufix) la substantive pentru a arăta ironic că sunt foarte mari ex. *năsoiu*, etc.

oi *partic.* În loc de *voi*. *M-oi duce*, mă voi duce; *n'oi putea veni*, nu voi putea.

oim *s. n.* (lat. prefix *o-emo, emi, emere*, de a lua). Partea de făină sau de grăunțe ce o ia morarul pentru măcinat drept plată.

oier *s. m.* *V. oaie* Cel ce păzește oile, cioban.

oierit *s. n.* 1) Taxa pentru pășunatul oilor; 2) impozit în natură ce luau Turcii, sau domnii fanarioți, din oile locuitorilor.

oieșea *s. f.* (dela vorba *oaie*). *Bot.* Numirea unei specii de urzică păroasă. (*Urtica urens*).

oiște *s. f.* (daco-gr. dela *oistos*, trăgătoare și sulită). Prăjină, lemn lung, lângă care înhamă cai pereche, spre a trage trăsura ori căruța.

olță *s. f.* *V. oale*. 1) *Zool.* Oale mică; 2) nouraș de ploaie; 3) *bot.* numirea unei plante cu flori colorate sau albe (*anemona*); 4) *Zool.* scatiu.

olac *s. m.* (lat. din *ululac*, dela *ululo*, a striga tare, și *ululatus*, strigăt). 1) Vestitor, curierul dela postalonul din vechime, care transmitea ordinile stăpânirii sau veștile prin strigare când ajungea sau trecea printr'o localitate; 2) postalonul cu cai din vechime; — *cal de olac*, cal de alergat, la postalon. — Și Turcii au acest cuvânt poate dela instituția postalonului din imper. Bizantin.

olăcar *s. m.* *V. olac.* Vestitor de postalon.
olăcește *adv.* *V. olac.* Ca olacul, în mare grabă.

olan *s. n.* (lat. dela *olla*, oală). 1) Tub de pământ ars pentru canal; 2) țigla de pământ ars, pentru învălit casa; 3) tub de pământ ars, la sobe.

olandă *s. f.* (dela *Olanda* sau *Holanda*, țara europeană dinspre Marea Nordic). Pânză de in, care se fabrica în Olanda, pentru că acolo se cultivă mult in, din semănța căruia se face mult oleiu, de unde pare ași avea și numire țara Olanda.

olandez *s. m.* *V. prec.* Locuitor din Olanda.

olar *s. m.* (lat. *ollarius*). Fabricant de oale.

olărie *s. f.* *V. oală.* Fabrică de oale.

olastiseală *s. f.* (gr. dela *ò + lèstès*, hoț, pirat). Întrebuințare de șiretenie, hoție, (se află în basme pop. muntene).

olat *s. n.* (lat. pref. *o* și *later*, cărămidă — ce e de cărămidă). Clădiri (depe o moșie).

oleacă *adv.* *V. leacă.* (daco-gr. dela rădăcina *lik* a fi mic, diu care adj. gr. *oligos*, puțin ca număr sau cantitate). Puțin, nițel, o țară.

oleaginos, **oasă** *adj.* (lat. *oleagineus*). Ce conține oleiu.

oleandru *s. m.* (din pref. *ol*, *olla*, oală și *leandru*, *V. Leandru*), floare ce se cultivă în oale, în sacii.

olecuță sau **olecuțică** *adv.* *V. oleacă.* Foarte puțin.

oleic *adj.* (fr. *oléique*, din *oleum*, oleiu). *Chim.* Acid *oleic*, prin saponificarea *oleinei*.

oleină *s. f.* *V. prec.* *Chim.* Unul din principiile oleiurilor și grăsimilor solide.

oleiu *s. n.* (lat. *oleum*, din *olea*, maslină, unt de lemn, oleiu). Substanța grasă lichidă, ce se extrage din semințe de cânepă, în, rapiță, sau de nuci, ori din semințe de floarea soarelui sau semințe de bostan, — dovleac, ori din alte plante sau fructe.

oleoleo! sau **oleo!** *interj.* 1) Exclamare de durere (cu ironie); 2) exclamare de mirare; *mai oleoleo*, mai teribil, bine.

olfactiv, **ă** *adj.* (din lat. *olfactare*, a mirosi). De miros, al mirosului.

olicăi (a se) *v.* (dela exclamarea *oleo!*). A scoate exclamări de durere, a se vâita, vâicări.

olicăială *s. f.* *V. prec.* Vâicăreală.

oligarhic, **ă** *adj.* *V. urm.* De oligarhie; după sistemul oligarhiei.

oligarhie *s. f.* (gr. din *oligos*, puțin; *arché*, comandă). 1) Numărul restrâns de persoane sau de familii, cari dețin puterea și guvernarea o țară; 2) felul acesta de guvernare, **oligist** *s. n.* (din gr. *oligistos*, puțin numeros). Oxid natural de fer, ce se află în crăpăturile rocilor.

olimpladă *s. f.* (dela numele muntelui *Olymp* dintre Grecia — Tesalia, unde se credea că este reședința zeilor, după mitologia greacă; Răstimp de 4 ani dela un joc sau o serbare olimpică până la o alta (prima olimpiadă a fost la 776 în. Chr.

olimplan *adj.* *V. prec.* Care este din Olimp — divinitate; *fig.* maiestos, cu totul măreț și senin.

olimpic, **ă** *adj.* *V. prec.* Din Olimp; sau dela serbările în onoarea zeului Jupiter Olimpianul.

oliv *s. m.* (lat. *oliva*). Maslin, arbore din

țările calde, ce produce fructe ce dau oleiu.
olman s. n. (scurtare din *suliman*). Compoziție de culoare albă, din bismut, cu care dau pe obiaz femeile pentru a fi mai frumoase sau mai albe.

olocăust sau **olocăustă** s. (gr. *holokaustos* = în întregime ars — sacrificiu în uz la evrei, când victima era în întregime arsă).
 1) Sacrificiu adus zeilor; 2) jertfă lui D-zeu.

olog, **oloagă** adj. V. *ologi*. 1) Cel ce nu poate să se miște din loc, nu poate merge, din cauza durerii sau boalei de picioare; 2) bolnav de picioare, că nu poate merge; 3) fig. cerșetor. *Bot. fasole oloagă*, fasole care nu se urcă pe arac, ci crește numai tufă.

ologi (a) v. (comp. lat. pref. *o-loco*, *locare* și *locito*, *are*, a așeza pe loc). A nu mai putea să se miște din loc, a sta locului, din cauza durerii de picioare; a se paraliza de picioare sau de mâni.

olograf, *ă* adj. (gr. *olos*, întreg; *grapho*, scriu). *Jurid.* În întregime scris și subscris de aceeași persoană (act).

ololsă sau **ololoasă** adj. (dela *oloiu*). *Bot.* Numirea unei plante, totdeauna verde, cu floi i galbene aurii, ce crește pe locuri nispoase (*Sedum acre*).

oloiu s. n. (diformat din *oleiu*). Oleiu din sămânță de cânepă sau din alte semințe.

oltar s. n. diform. din *altar*.

oltean s. m. (dela *Oltenia*, regiunea dela apus de Olț, compusă din districtele: Vâlcea, Gorj, Romanși, I. Olj și Mehedinți). 1) Locuitor din *Oltenia*; 2) vânzător ambulant de legume, ouă, păsări în București, venit din *Oltenia*.

olteancă s. f. V. *prec.* Femeie din *Oltenia*.
oltenesc, **ească** adj. Din *Oltenia*; ca al oltenilor.

olteneste adv. Ca *Oltenii*; cum fac *Oltenii*.

oltol (a) v. V. *altoii*.

oltolu s. n. V. *altoiu*.

olum s. n. (lat. pref. *o*, spre; *lomentum* (din *lavo*), scaldătoare). Scaldătoare pentru vite, loc de băut apă. — Și Turcii au acest cuvânt cu înțeles de *vad*.

om s. m. (lat. din *homo*, *hominis*, om; este apropiat cu *humus*, pământ). 1) Ființa cea mai superioară de pe pământ, fiind înzestrat cu rațiune, graiu și cu dorința de perfecționare; 2) *generalizat*, speța umană; 3) individ; 4) *om bun*, partea conexă la arșicul de joc, opusă celei ce se chiamă *hoțul* sau *tâlharul* (V. arșic); 5) bărbatul; 6) fig. persoană vrednică, sau de valoare. — a fost un *om*; 7) tânăr ajuns la maturitate; 8) *om de inimă*, om generos; 9) *un om și jumă-*

tate, om foarte vrednic; 10) *fig.* om vrednic — *e om nu glumă*.

om partic. Pentru verb. *vom*; *om stărui*, *ne-om duce*, *ne vom duce*.

omagiu s. n. (fr. *hommage*, dela baza *homme*, om). 1) *Ist.* Îndatorirea vasalului către stăpânul său; 2) respect, venerație; 3) ofrandă respectuoasă.

oman s. n. (lat. pref. *o*, spre; *manus*, bun, binevoitor sau binefăcător). *Bot.* Numirea plantei zise și *iarbă-mare*, ce se crede că are proprietăți binefăcătoare. Numirea este în *Oltenia*, Banat și la Sărbii.

omăt s. n. (daco-gr. *heimatos*, de iarnă, și lat. *hiematum*, înghețat, din sanscrit, *hima*, omăt). Ninsoare, zăpadă. *Mold.*

omătuțe s. f. *pl.* (dela *omăt*). *Bot.* Plantă zisă și ghiocci, cu flori albe ca ninsoare.

ombelifer, *ă* adj. și s. (lat. *umbella*, umbrelă și *ferre*, a purta). *Bot.* Speță de plante, dicotilidoane, dialipetale, cu florile grupate în forma unei umbrelețe.

omeag s. n. (daco-gr. din *om* (*omou*), deodată; și rădăcina *ag*, de unde *ago*, a duce, *fig.* a muri). *Bot.* Numirea plantei ce se chiamă *aconit*, din familia renonculaceelor, ce crește naltă, cu frunze verzi închise și cu flori albastre închise, care este otrăvitoare; cu ea se otrăvesc câinii.

omega s. m. 1) Numirea greacă a literei ultime din alfabetul grecesc (ω) 2) *fig.* sfârșitul; *alfa* și *omega* = începutul și sfârșitul adică *total*.

omeneșc, **ească** adj. V. *om*. 1) De om; al omului; 2) înțelezător; cu buuă judecată.

omenește adj. V. *om*. 1) Ca oamenii, cum fac oamenii; 2) *fig.* cu bună cuvântă; înțelegător; 3) *fig.* moderat; 4) cu milă; 5) *fig.* cumpătat, potrivit.

omeni (a) v. V. *om*. 1) A primi și a găzdui sau ospăta; 2) a trata cu atenție, bine.
omenle s. f. V. *prec.* 1) Tratare *omenească*; ospitalitate; 2) caracter de om cu bună creștere; 3) bună cuvântă, politeță, — după o recentă definiție, *omenia* ar fi caracteristica culturală de fond a poporului românesc.

omenie s. f. V. *om*. 1) Totalitatea oamenilor; 2) mulțime de oameni; 3) lumea.

omenos, **oasă** adj. și adv. Cu *omenie*; blând; îndurător; bun.

omeopat s. m. (gr. *homoios*, asemenea; *pathos*, afecțiune, suferință, boală). Cel ce întrebuintează *omeopatia*, sau sistemul *omeopatic*, care constă în a provoca în organismul bolnavului o boală, o afecțiune, la fel cu cea de care suferă și astfel a-l putea vindeca.

omeopatic, *ă adj.* V. *prec.* După sistemul omeopat.

omeopatia *s. f.* V. *omeopat.* Sistemă medicală omeopată, pentru vindecare unor boale.

ometiță *s. f.* (din vorba omăt). Un fel de pleavă ca făina, ce se depune în jurul veștii dela peatra ce macină grâu.

omidă *s. f.* (dačo-gr. *ô-midas*, insectă ce roade plante). *Zool.* Larva de fluture în forma unui vierme păros, ce roade frunzele arborilor, de aceea fluturii și omizile trebuiesc stărpite.

omiliar *s. n.* V. *urm. Bis.* Care conține omilii.

omilie *s. f.* (gr. *homilia*, convorbire; instrucțiune în materie religioasă). Explicațiune a cuprinsului și înțelesului evangheliei.

omls, *ă adj.* (lat. *omitto*, *omisum*, *omittere*, a lăsa a trece cu vederea). Trecut cu vederea, lăsat din greșeală.

omislune *s. f.* V. *prec.* Lăsarea din greșeală, trecerea cu vederea.

omite (a) *s. V. prec.* 1) A lăsa, a uita din greșeală; 2) a trece cu vederea.

omietă *s. f.* (fr. *omlette*). Jumări sau scrob din ouă, bătute și apoi prăjite mult în unt sau untură.

omnibus *s. n.* (lat. *omnibus*, pentru toți, dela *omnis*, tot). Trăsură mare cu scaune lungi, care duce călători dela o parte la alta în orașele mari.

omnicolor, *ă adj.* (lat. *omnis*, tot; *color*, culoare). De sau cu tot felul de colori.

omnipotent, *ă adj.* (lat. *omnipotens*, *omnipotentis*). Atotputernic.

omnipotență *s. f.* V. *prec.* Atotputernicia.

omniscient, *ă adj.* (lat. *omnis*, tot; *scientia*, știință). Atotștiutor.

omnisciență *s. f.* V. *prec.* Atoateștiința.

omnivor, *ă adj.* (lat. *omnis*, tot; *vor*, a mânca). Care mănâncă de toate: și vegetale și carne.

omofor *s. n.* (gr. *omós*, peste tot; *foreó*, a purta, a înveli). *Bis.* Eșarfă lată de mătăsoasă, ornată cu cruci și cu fireturi, pe care arhierul o pune împrejurul gâtului, după ce a îmbrăcat toate veșmintele.

omogen, *ă adj.* (gr. *homoios*, la fel; *genos*, (*ghenos*), rasă, seminție). 1) De același fel; la fel peste tot; 2) care e format din părți asemănătoare sau la fel.

omogenitate *s. f.* V. *prec.* Calitatea de a fi omogen.

omolog *adj.* (gr. *homoios*, la fel; *logos*, vorbire). *Geometr.* Se numesc astfel laturile ce corespund în două figuri asemenea și c.: prind între ele unghiuri egale.

omologă (a) *v.* (fr. *homologuer*, din gr. *homotos*, la fel; *logos*, vorbire). *Jurid.* A confirma prin judecător că un act este exact și valabil.

omologat, *ă adj.* V. *prec.* Confirmat prin formă judecătorească (act).

omonim, *ă adj.* (gr. *homoios*, asemenea, la fel; *onima*, nume). Cu nume la fel asemănător; tiz.

omonimie *s. f.* V. *prec.* Caracterul de a fi omonim.

omoplat *s. n.* (gr. *ómos*, umăr; *platos*, lat.) *Anatom.* Osul lat din spate, de care este prins brațul și astfel formează umărul mâinei.

omor *s. n.* V. *urm.* Ucidere, asasinat; crima de omor.

omor (a) *v.* (lat. pref. *o* și *morior*, *mori*, a muri). 1) A face să moară, a ucide; 2) *fig.* a bate crunt; 3) a se omori, a se sinucide; 4) *fig.* a se zbuciuma teribil; a se osteni foarte tare; 5) *fig.* a face sau a suferi un mare rău.

omorfire *s. f.* Uciderea; asasinare.

omoritor, oare *adj.* V. *omori*. 1) Cel ce omoară; 2) asasin; 3) criminal.

omucid, *ă adj.* (lat. *homicida*, (din *homo*, om, *caedo*, a ucide). 1) Ucigător de om; 2) ucidere de om, crima de omor.

omuleț *s. m.* (din *om* și suf. *leț*, dela *leacă* V. *oleacă*). Om mic, mititel.

omușor *s. n.* (deși exprimă noțiunea de om mic, omușor; este mai probabil ași avea origina în lat. *omissor* (*omitto*), care lasă să treacă, lasă slobod, care dă drumul). 1) *Anat.* Mică limbușoară cărnoasă, atârnată în cerul gurii, la deschizătura gâtului, care dă drumul să treacă apa sau alimentele pe gât; 2) om mic.

onanie *s. f.* (dela *Onan*, detestabil personagiu biblic). *Medic.* Viciu senzual, dăunător sănătății.

onănie *s. f.* (lat. dela *onus*, *oneris*, copil născut de curând). 1) Copil mic de tot; 2) pocitură, stărpitură. *Mold.*

ondroc *s. n.* V. *androc.*

ondulă (a) *v.* (după fr. *onduler*, dela *onde* lat. *unda*). 1) A face unde, mici valuri; 2) a face în formă de mici valuri; a încreți puțin puțin.

ondulat, *ă adj.* 1) Cu unde sau valuri; 2) puțin încrețit.

oneros, oasă *adj.* (lat. *onerosus*). Greu, apăsător, cu plată impusă, grea.

onest, *ă adj.* și *adv.* (lat. *honestus*, onorabil, cinstit). Cinstit, onorabil.

onestitate *s. f.* (după fr. *honnêteté* din lat. *honestas*). Cinste; omenie; onorabilitate.

oniromanție *s. f.* (cr. *oneiar*, vis; *mantis*, care prezice viitorul). Pretinsa atât de a prezice viitorul după vise.

onlx *s. n.* (gr. *onix*). Numirea unei pietre prețioase, cu dungi paralele și concentrice, zisă și *agată*.

onoare *s. f.* (lat. *honor*, *honoris*). 1) Cinste; 2) sentimentul onoarei; 3) glorie, gloriificarea virtuții; 4) cinstire, respect; 5) demnitate; situație înaltă; 6) distincțiune; 7) *onoruri pl.* paradă de cinstire.

onomastic, *ă adj.* (gr. dela *onoma*, nume și *onomastikos*, care dă nume). De nume, al numelui; privitor la nume; zi onomastică.

onomatologie *s. f.* (gr. *onoma* nume; *logos*, vorbire). Studiul numirilor proprii de oameni și de localități.

onomatopee *s. f.* (gr. *onoma*, nume; și *poieô*, compun, f.c.—de aci *onomatopoiia*). Crearea de vorbe, imitând sunetele.

onomatopeic, *ă adj. V. prec.* Cuvânt care e format prin imitarea sunetelor, ca; *văjii*, *bubui*.

onoră (a și a se) *v.* (după fr. *honorer* din lat. *honorare*). 1) A cinsti; 2) a da respectul cuvenit; 3) a stimă; 4) a se mândri, făli.

onorabil, *ă adj. și adv.* (lat. *honorabilis*). Cinstit; onest.

onorabilitate *s. f. V. prec.* Caracterul omului onorabil: cinstea.

onorar *s. n.* (lat. *honorarium*). Plată, leafă, salariu.

onorar, *ă adj.* (lat. *honorarius*). Numai pentru onoare, pentru cinste, adică fără vre-o plată; onorific.

onorat, *ă adj. V. onoră*. 1) Cinstit, gloriificat, stimat; 2) mândru.

onorator, *oare adj. V. onoră*. Care onorează; care cinstește, face onoare.

onorific, *ă adj. și adv.* (lat. *honorificus*). 1) Care cinstește, de cinste, pentru onoare; 2) fără plată, ci numai penru onoare.

ontologic, *ă adj. V. urm.* De ontologie.

ontologie *s. f.* (gr. *ontos*, dela *eimi*, a fi; *logos*, vorbire). *Filozof.* Partea metafizicii, care tratează despre ființă în genere.

oolit *s. n.* (gr. *oôn*, ou; *lithia*, peatra). Calcar format din boabe sferice, ca ouăle mici.

oolitic, *ă adj. V. prec.* De oolit.

op *s. n.* (lat. *opus*, *operis*). Lucrare; lucrare scrisă, uvrăgiu; carte.

opac, *ă adj. I* (lat. *opacus*, umbros, întunecos). Nestrăvezii (prin care nu trece lumina).

opac *s. n. II* (lat. pref. *o*, spre; *paco*, *pacere* din *pango*, a bate un cuiu, a im-

plântă). Cuiul de care se prinde vâsla de luntre.

opacitate *s. f. V. opac adj.* Starea sau caracteristica de a fi opac.

opăci (a și a se) *v.* (lat. din pref. *o* și *paco*, *pacare* = 1) a învinge, a supune; și 2) a desțeleni, a cultiva pământul. 1) A ologi; a nu mai putea merge; 2) a cotoconi, a lovi peste picioare ca să nu mai umble; 3) *agric.* a prăși (porumbul) în Oltenia; 4) a plivi.

opăcit *s. n. I V. prec. 3.* prășire, plivire. **opăcit**, *ă adj. II V. opăci 1.* Impiedecat de a merge, bolnav de picioare; ologit.

opaiț *s. n.* (daco-gr. dela *opaios*, care scoate fum; coșul de scos fum). Hărb sau mic vas, în care este său și un muc din cărpă, care arde și ține loc de lumânare, dar care produce fum (se întrebuința în vremurile vechi în loc de lumânare).

opaițel *s. m.* (dela vorba *opaiț*). *Bot.* Numirea unei plante cu flori mici albe sau roșii (*Lychnis vespertina*).

opal *s. n.* (lat. *opalus*). Piatră prețioasă cu reflecte colorate schimbătoare.

opăreală *s. f. V. opări 1.* Turnarea de apă clocotită din care iese aburi (peste ceva); 2) figere, ardere cu apă clocotită; 3) *medic.* iritarea cu supurarea pielii la copii mici (între picioare) când stau înfășajați, uzi și neprimeniți.

opări (a și a se) *v.* (diform. din *abor*, *abori*,—aburi). 1) A turna apă clocotită din care iese abur; 2) a se frige cu aburi prea fierbinți sau cu apă clocotită, sau ferbinte; 3) a se irita pielea subțire, prin asudare, vapori.

opărit, *ă adj. V. prec. 1.* Udat sau ținut în apă clocotită; 2) iritată pielea (la copii); 3) *fig.* deprimat; confuz; trist; 4) oșilit, vest jît.

opcină *s. f. V. obcină*.

operă *s. f.* (lat. *opera*). 1) Lucrarea săvârșită; 2) lucrare de seamă, literară, artistică, științifică; 3) *teatr.* 4) teatru unde se reprezintă opere; 5) *fig. iron.* ispravă, treabă.

operă (a) *v.* (lat. *operari*, a lucra). 1) A săvârși o lucrare cu dibăcie și cu efect; 2) *medic.* a face o tăietură chirurgicală; 3) a face o lucrare de matematică, chimie; 4) a face o lucrare, o înregistrare de contabilitate; 5) *fig. iron.* a face pungășii, a fură; 6) *milit.* a duce lupta, a lupta.

operație sau **operațiune** *s. f.* (lat. *operatio*, *operationis*, lucrare). 1) Lucrarea, acțiunea produsă de o forță sau de o facultate; 2) *comerc.* afacere de comerț sau de finanțe; 3) lucrare complicată; 4) tăietură chirurgicală.

cală; 5) lucrare de matematică, chimie, etc.; 6) *milit.* întreprindere de luptă; luptă.

operator *s. m. V. operă.* Cel ce face o operație de chirurgie, fizică, chimie, etc.

operatoriu *adj.* Privitor la operațiunile chirurgicale.

operetă *s. f. V. operă. Muz.* Mică operă comică.

opiat *s. n. V. opiu. Farm.* Preparațiune farmaceutică, în combinația căreia intră opiu.

opină (a) *v. (lat. opinor, opinari).* A'și da cu părerea, a gândi; *jurid.* a'și exprima judecata s u părerea.

opincă *s. f. (lat. ob, de, vincula, botine, ghete, sandale, încălțăminte — cuvânt întrebuințat cu acest înțeles de către poetul Albius Tibullus pe la anul 220 d. Hs).* 1) Încălțăminte pentru țărani, formată din talpă de piele groasă, puțin indoită în sus pe margini, în forma unor sandale antice, legate de picior cu curelușe sau cu ațe groase, ce se înfășură apoi până deasupra gleznei — îndămănoasă și ușoară la mers, bună mai ales pentru timp de ger, căci îngăduie mai mult învelirea cât și mișcarea piciorului; 2) *fig.* clasă țărănească, — *dela vladică, până la opincă.*

opincar *s. m.* 1) Cel ce poartă opinci; 2. *facilitic* de opinci; 3) vânzător de opinci; 4) *fig.* țaran.

opincărie *s. f.* Magazin cu opinci; negoț de opinci.

opinie sau opiniune *s. f. (lat. opinio opinionis).* 1) Părere sau credință despre ceva; 2) sentiment particular despre lucruri și oameni, *opinia publică*, cea ce cugetă mulțimea, lumea, despre ceva sau de cineva.

opinteală *s. f. V. urm.* Încordare, efort, efort.

opinti (a se) *v. (lat. pref. ob, de; intente (intendo), cu încordare).* A se încorda (în facerea unei mișcări sau acțiuni); a face o efort; a se forța să împingă, să rădăce sau să tragă; *fig.* a face toate felurile de sforțări pentru a obține ceva.

opintici *s. m. pl. (lat. pref. o și pinctum, pingere, a văpsi). Bot.* Numirea unor ciuperci mici, de culoare roșie maron, sau cărămizie, ce cresc la tulpini de răchită tăiată.

opintire *s. f. V. opinti.* Încordare, efort; efortare de a împinge sau a trage.

opintitor *s. m. V. prec.* Prăjina luntrei, în care luntreașul împinge cu încordare.

opis *s. n. (lat. ops, opis, de ajutor).* Indicator alfabetic (registru).

opiu *s. n. (gr. opion, dela opos, mac).* Suc

extras din felurite specii de mac, ce are proprietăți narcotice — adormitoare.

oplean *s. n. (lat. ob, spre, pentru; planus, pl'n, orizontal).* Lemn orizontal, ce unește o talpă de sanie cu cealaltă și pe care se poate așeza patul orizontal al saniei.

oploși (a și a se) *v. (lat. ob, împrejur; locito, locitare, a tot așeza).* 1) A se așeza, pe lângă; a se cuibăi în jurul; a se adăposti; 2) a se refugia; 3) a se însinua; 4) a se pripăși.

oploșire *s. f. V. prec.* Faptu de a se oploși.

oploșit, ă *adj.* Adăpostit pe lângă; însinuat; pripășit.

oponent *s. m. și adj. (lat. oppono, opponere, a pune înainte). Jurid.* 1) Cel ce se opune unei sentințe; care face opoziție; 2) care se opune, este contra.

opononax *s. m. (gr. opos, suc; ponax, o plantă mirositoare orientală).* Un fel de parfum cu miros tare.

opor *s. n. (lat. ob d., spre; por, către sau contra; v. opri).* Tăietura osiei, care se opune și oprește, acolo unde trebuie să ajungă butucul roții spre car; lemn adaptat pe osie spre a opri butucul roții să nu înainteze.

opornită *s. f.* Fier care leagă oporul de osie.

oportun, ă *adj. (lat. opportunus, prielnic, favorabil, potrivit; la timp, când trebuie).*

oportunism *s. n.* Sistemul de a se folosi de împrejurările priincioase.

oportunist *s. m. V. prec.* Cel ce face uz de oportunism.

oportunitate *s. f. (lat. opportunitas).* Pilej, de ocazie favorabilă, împrejurare prielnică.

opozant, ă *adj. V. opoziție.* Cel ce se opune, face opoziție, este contra.

opozit, ă *adj. (lat. oppositus).* Opus, contrariu.

opoziție sau opozițiune *s. f. (lat. dela oppono, opponere, a pune contra, a pune împotriva).* 1) Împotrivire sau împotrivire; 2) piedecă, obstacol; 3) *jurid.* împotrivire la executarea unei decizii sau hotărâri judecătorești prin întimpinare scrisă adresată instanței respective; 4) deosebire de cugetare, de aprecieri, de vederi, între oameni; 5) *politice.* partid sau partide cari combat guvernul; 6) *retoric.* figura retorică unind două idei ce par contrarii; 7) *picet.* contrast de umbră și lumină sau de colorii; 8) poziția unui astru când pământul se află între el și soare.

opreală *s. f. (dela opri).* Arest, închisoare.

opreg s. n. (lat. ob, [spre, *regilla*, un fel tunică — tunica era ca o cămașă de lână, cu mâneci scurte și lungă până la genuchi, încinsă peste mijloc, pentru bărbați ca și pentru femei, uneori cu benzi de purpură și cu broderii făcute cu acul, reprezentând frunze de finic, ca la *tunica Jovis*; cuvântul *regilla* este întrebuițat de *Terentius Varro*, poet, istoric, gramatic și agronom, pela 210 d. Hr. cu înțeles de tunică de mic rege). Folă, îmbrăcămintă a femeilor și feteilor dela țară, formată din țesătură frumoasă, felurit colorată, cu broderii adeseori artistice lucrute, împodobite cu fluturi aurii sau argintii. Motivele ornamentale sunt multe și foarte variate, căci fetele mari țin să-și lucreze unul sau mai multe oprege, combinând singură, fiecare fată, originala-i lucrare, pe care o faee în ascuns, ca să nu fie văzută și imitată de altele. Aceste oprege, la horă, în timpul jocului și în bătaea soarelui, dau o privescitură feerică și de regească bogăție.

opresiune s. f. (lat. *opresio*, *oppressio*). Apăsare, împilare.

opresiv, ă adj. V. prec. De apăsare, de împilare.

opresor s. m. V. prec. Apăsător, împilător.

opri (a și a se) v. (lat. dela *operio*, *operire*, a închide). 1) A închide drumul, a împiedeca mergerea; 2) a reține; 3) a nu lăsa; 4) a interzice; 5) a sta locului; 6) a înceta din orice lucrare; 7) a sustrage; 8) a intercepta (o scrisoare, telegramă); 9) a păstra; 10) a înceta mișcarea, mersul (ceasului); 11) a aresta.

oprimă (a) v. (lat. *opprimo*, *opprimere*). A apăsă; a împila; a înăbuși.

oprire s. f. V. opri. Acțiunea de a opri; reținere; popas; interzicere; încetare de orice acțiune.

oprit, ă adj. V. opri. Împiedecat; închis; reținut. interzis (de doctor).

opritoare s. f. Funie sau curea ce leagă jugul calului cu copătul oiștei și ajută la încetinirea mersului sau oprirea căruței.

opritură s. f. V. opri. 1) Efectul opririi; 2) partea oprită, reținută.

opsas s. n. (lat. *obsessum*, *obsesa*, particip. din *obsideo*, a ține în loc de jur împrejur, a împresură). 1) Talpa interioară dela o încălțăminte, de care se prinde mai întâi pielea încălțăminte; 2) petecul de talpă din lăuntru încălțăminte, ce este împrejurul călcâiului și ține tare această parte; 3) partea dela călcâiu a încălțăminte.

opsigă s. f. Bot. V. obsigă.

opt s. m. ca numeral (lat. *octo*). Cifra 8; cantitate din opt unități; o *opta* sau *al optulea*, cel din urmă dintr'un număr de opt.

optă (a) v. (lat. *optare*). A alege (între unul și altul) pe cel mai bun; a preferi.

optare s. f. V. prec. Acțiunea de optă.

optativ s. n. (lat. din *optare*, a preferi, a dori). *Gram.* Modul din conjugarea verbului, care exprimă dorința: *aș merge*.

optic, ă adj. (gr. *optikos*, pentru vedere; din *optomai*, a vedea). 1) Privitor la vedere; al vederei; 2) privitor la optică.

optică s. f. V. prec. Șc. Fizic. 1) Partea din științele fizice, care se ocupă de legile luminei și ale vederei; perspectiva vederei, felul cum se văd lucrurile; 3) *fig. p.* recepțiunea intelectuală a lucrurilor.

optician s. m. 1) Cel ce este special în știința optică; 2) cel ce face sau vinde aparate de optică, sau vinde ochelari.

optime s. f. (dela *opt*). A opta parte.

optimism s. n. (lat. dela *optimus*, foarte bun). 1) Felul de a socoti că tot ce este pe lume e foarte bine, sau că binele întrece răul; 2) dispoziție sufletească de a vedea totul în bine.

optimist s. și adj. V. prec. 1) Ce ține de optimism; 2) cel ce vede totul în bine.

opțiune s. f. V. opta. Acțiunea ce a optă.

optsprezece numer. Număr reprezentând zece unități, spre (sau la) cari se adaugă încă opt; *optsprezecelea*, cel din urmă din 18.

opulent, ă adj. V. urm. Foarte îmbelșugat, avut, sau puternic.

opulență s. f. (lat. *opulentia*). Belșug, bună stare, lux.

opune (a și a se) v. (lat. *oppono*, *opponere*). 1) A pune contră; a pune în față; 2) a împiedeca, a opri, a sta contra; 3) a pune paralel.

opunere s. f. V. prec. Acțiunea de a, sau a se opune.

opus, ă adj. și s. (lat. *oppositus*, din *oppono*). 1) Pus contra; 2) pus în față; 3) de cealaltă parte; 4) contrar; 5) cu totul deosebit.

opuscul s. n. (lat. *opusculum*, diminutiv dela *opus*, lucrare). Lucrare mică de știință sau de literatură.

opust s. n. (slav dela *pustiti*, a da drumul, *opust* sau *opust*, liberare, darea drumului). Zăgaz, dig, pentru a abate cursul de apă la moară.

optzeci num. (compus din *opt* și *zeci*). Număr ce cuprinde de opt ori câte zece unități.

or partic. pentru *vor.* *M-or duce*, mă vor duce.

or conjuncție franceză. Deci, însă dar.

oră s. f. (gr. *óra* = perioadă de timp, și lat. *hora*, ceas, oră). 1) Diviziune pe timp cât a 24-a parte dintr'o zi și o noapte. 2) diviziune-de timp arătată cu numere: 1 până la 12; sau unu până la 24, pe caldranul unui ceasornic; 3) *fig.* timp fix, moment hotărâtor — *a sosit ora răspunderilor.*

orac! orac! interj. Exclamare imitând zgomotul produs de broaște, sau de plânsul pruncilor; sau de rațe ori găște.

orăcăl (a) v. V. prec. A scoate strigăte broaștele, rațele sau pruncii,

orăcăit s. n. V. prec. Acțiunea de a orăcăi; zgomotul acestei acțiuni.

oracol s. n. (lat. *oraculum*). 1) Răspunsul pe care păgânii își închipuiau că-l primesc dela zeii lor, la întrebările puse; 2) divinitatea care da aceste oracole sau preziceri; 3) *fig.* decizie sentențioasă; 4) persoană ale cărei decizii fac autoritate. (oracolul în antichitate se obținea dela zei prin mijlocirea preteselor numite *pytia* sau *sibyle*, cari, după un post de 3 zile, mesteceau apoi foi de lauri și exaltate de acest suc, se așezau pe un tripied, deasupra unei groape, de unde ieșeau aburi mefitici (lat. *mephitis*, miros infect) și cuprinse de convulsii, cu pălul vălvoiu, cu gura spumegândă, răspundeau la întrebările ce li se puneau. Răspunsurile adeseori confuze, erau apoi tălmăcite de preoți. Erau oracoli în Grecia: la *Delphi* a lui Apollon, precum și la *Delos*; la *Dodona* a lui Jupiter; la *Eptaur*, al lui Esculap; în Italia la *Cumes*; etc.

oral, ă adj. (lat. *oralis*, dela *os*, *oris*, gură). Verbal, prin vorbă; zis (nu scris); școlar. examen oral, examen numai prin răspunsuri verbale.

orând s. m. (pref. *o* și *rând*). Cel ce vine la rând; cel ce este destinat, ursit, rânduit de soartă.

orândă s. f. V. prec. 1) Rânduirea, soarta, destinul; 2) han la marginea drumului, unde se perindează trecătorii (să nu se confunde cu *arenda*).

orândar s. m. V. prec. Cel ce ține o orândă, hangiu (în Moldova).

orânduială s. f. (pref. *o* și *rânduială*). Ordine; dispoziție administrativă, regulă.

orândui (a) v. (prefix *o* și *rândui*). 1) A dispoză, a statornici; 2) a numi într'o demnitate; 3) a institui; 4) a destina.

orânduire s. f. V. prec. Acțiunea de a orândui.

orânduitor, ă adj. V. prec. 1) Destinat; 2) numit; instituit; 3) organizat, regulat.

orânduitor s. m. Cel ce orânduiește.

orangutan s. m. (cuvânt Malaez, din Indiile orientale și Oceania, compus: *urang-utan* = om de pădure). Maimuță mare, fără coadă, ce locuiește în pădurile din Sumatra și Borneo (Oceania) și care se aseamănă foarte mult cu omul.

orar, ă adj. și s. (dela vorba *oră*) 1) Rânduiala după ore, cum trebuie să se facă un serviciu; 2) planul scris al orelor de cursuri școlare; 3) *biser.* Cartea în care sunt așezate rugăciunile după orele serviciului bisericesc zisă și Ciaslov sau Ciaso-slav.

orar s. n. (lat. dela *orare*, a rugă). *Biser.* Ornat al diaconului, format dintr'o eșarfă îngustă și foarte lungă, atârnată peste umărul stâng, iar de un capăt este ridicată cu mâna dreaptă în sus, la fiecare rugăciune sau ectenie zisă de diacon.

oraș s. n. (daco-gr. din *hōros*, teritoriul (locul) unui oraș; iar sub forma diminutivă *hōrion*, târg, piață). Localitate unde sunt multe prăvălii, dughene, cu lucruri de vânzare; târg unde se pot vinde și cumpăra felurite lucruri și unde sunt autorități administrative și poliție. (Cuvântul *hōros* și *hōrion* cu însemnarea de *târg*, se găsește la Herodot și la Demonstene, pela 450—350 înainte de Hristos). — Și Ungurii zic *varos* și *varoš*.

orașan, orașeancă s. V. oraș. Cel care locuiește într'un oraș.

orașel s. n. V. oraș. Oraș mic.

orașene c, ească adj. V. prec. De oraș, din oraș.

orașenește adv. V. oraș. Ca la oraș, ca orașenii.

oraștică s. f. V. ristic.

orătenie s. f. (amplif. din *oră*). Pasare de curte; mulțimea păsărilor domestice (în Oltenia).

orație s. f. (lat. *oratio* (citit *orațio*). Cuvântare, discurs; urare la masa mare de la nuntă.

orațiune s. f. V. prec. Discurs solemn; rugăciune zisă cu solemnitate în biserică.

orator s. m. (lat. *orator*). Cel ce ține o cuvântare, un discurs în public, într'o adunare; cel ce are talent de a vorbi bine și frumos.

orato.ic, ă adj. V. prec. De orator.

oratorie s. f. pop. Arta de a vorbi în public după formele retorice.

oratoriu s. n. (lat. *oratorium*, dela *oro*, *orare*, a rugă). *Bis.* 1) Carte de rugăciuni; 2) loc de rugăciune (la biserică).

orb, oarbă *adj.* și *s.* (lat. *orbis*, lipsit de vedere, — lipsit de orice). 1) Cel ce nu vede cu amândoi ochii; 2) neajuns de vedere (ca la găini, cari nu mai văd după ce înserează); 3) *fig.* lipsit de lumină ('creastă oarbă'); 4) *fig.* lipsit de lumina dreptei judecăți, a rațiunii; 5) *milit.* *supunere oarbă*, supunere la ordine, fără nicio discuție sau obiecțiune.

orbăcăl (a) *v.* (dela vorba *orb*). A umbla pipăind (prin întunerec); a umbla ca orbul în neștire, fără orietare, a *orbăcăl prin întunerec*.

orbălț s. n. sau **orbant** (lat. *orbans*, din *orbo, orbare*, a. *orbii*) Boală ce se manifestă prin dureri de cap atât de grozave, încât bolnavul nu poate privi cu ochii. *Bot.* Numirea unei plante de pădure cu flori albe gălbui. (*Actaea spicata*).

orbecă (a) *v. V. orbăcăl.*

orbește *adv.* 1) Ca orbul; 2) *fig.* cu deotament excesiv; 3) *fig.* fără obiecțiune, fără condiții.

orbeț, eață *adj.* și *s. Fig. iron.* Orb; cerșetor; *zool.* cârtiță (în Mold).

orbi (a) *v.* (lat. *orbare*, a lipsi). 1) A deveni orb; 2) *fig.* a perde, a se slăbi vederea o. ochilor; 3) *fig.* a lua ochii, a face pe cineva să nu vadă, să nu observe; 4) a ține cuiva pierderea vederii; 5) *fig.* a eclipsa vederea (cu o prea mare lumină); 5) *fig.* a minți, a înșelă.

orbire s. f. V. orbire.

orbire s. f. 1) Starea de a fi orb; 2) lipsa vederii ochilor; 3) întunecarea, eclipsarea vederii (cu prea mare strălucire); 4) întunecarea rațiunii.

orbiș *adv.* Ca orbul, orbește.

orbit, ă *adj. V. orb.* Devenit orb; *fig.* fascinat, buimăcit.

orbită s. f. (lat. *orbita*, linie circulară). *Astr.* 1) Drumul ce parcurge o planetă în jurul soarelui 2) *anat.* cavitatea în care este așezat ochiul.

orcan s. n. Pentru *uragan*.

orchestră s. f. (gr. *orchestra*, dela *orchestai*, a danța). 1) Grupă de muzicanți cu instrumente diferite (mai mult de strune de cât de alamă); 2) locul unde stă orchestra la teatru; 3) loc în teatru, între parter și orchestră; 4) *antic.* locul corului în teatru grec.

orchestră (a) *v. V. prec.* (fr. *orchestrer*, după gr. *orchestra*). *Muzic.* A combina pentru o orchestră diverse partizi, ale unei bucați muzicale.

orchestral, ă *adj.* Ce ține de orchestră.

orchestrațiune s. f. (fr. *orchestration*).

Muzic. Felul cum sunt combinate pentru diferite instrumente părțile unei bucați muzicale.

orchidee s. f. (gr. dela *orchidion* mic testicul; prin anal. *plantă bulboasă*). *Bot.* Plante monocotiledoane, cu foarte frumoase flori.

orcic s. n. (lat. dela *articulus*, legătură). Lemnișor (îndărătul calului, la trăsură cu doi sau mai mulți cai) de capetele căruia se leagă hamurile, șleaurile, și care la rândul lui este legat de răscrucea trăsuri.

orcicar s. n, V. prec. Lațul șleaului care se prinde de capătul orcicului; legătura orcicului de răscrucea trăsuri.

ordă s. f. (mongol *ordou*; lagăr sau curtea regelui). *V. hoardă*.

ordalie s. f. (fr. *ordalie*, din anglo-saxon *ordal*, judecată). Probă judiciară, sau judecata D-zeiască, fără apărare, întrebuițată în evul-mediu.

ordie s. f. V. oară. Tabără, lagăr de oaste (la Tătari).

ordin s. n. (lat. dela *ordino, ordinare*, a așeza la rând, a așeza regulat). 1) Poruncă; 1) *milit.* *ordin de zi*, proclamație către ostași; 3) clasă socială (în antichitate); 4) *biser. catol.* tagmă călugărească; 5) corporație; 6) hirotonia preoților; 7) semn distinctiv, decorație, a unui ordin (4, 5); 8) *Zool.* diviziunea clasei or felurilor vietăți; 9) *arhitect.* stil arhitectural clasic: *doric, ionic, corintic, toscan* sau *compozit*; 10) *comerc.* dispoziție de plată a cambiei.

ordinal, ă *adj.* Privitor la ordinea, rânduirea lucrurilor.

ordinar, ă *adj.* (lat. *ordinarius*, dela rând); De rând; fără distincție; grosolan; *adv.* cu grosolanie.

ordine s. f. (lat. *ordo, ordinis*, șir, rând). 1) Regulă; 2) așezare după cum se cuvine; 3) funcționare regulată; 4) lege, autoritate; 5) treapta, gradul; 6) *milit.* dispoziția unei trupe; 7) exactitate; 8) economie; 9) *parlamentar:* *ordinea zilei*, șirul chestiunilor propuse pentru acea zi; 10) *chemare la ordine*, blamare celui ce calcă regulamentul parlamentului prin acte sau vorbe.

ordonă (a) *v.* (după fr. *ordonner*, din lat. *ordinare*, *V. ordin*). 1) A porunci; 2) a pune în regulă, cum trebuie; 3) *medic.* a prescrie un medicament; 4) a conferi ordine eclesiastice la catolici.

ordonanță s. f. (fr. *ordonance*). 1) Dispoziție, rânduială; alcătuire; 2) *administr.* dispoziție, măsură luată de o autoritate; 3) decizie judecătorească; 4) *milit.* oțter ata-

șat pe lângă un general spre a-i transmite ordinele; 5) soldat care face serviciile personale unui ofițer; 6) dispozițiune către o autoritate financiară ca să plătească o sumă de bani; 7) *fig.* așezarea părților unui discurs; 8) dispozițiunea părților unui edificiu; 9) prescripțiune medicală.

ordonanță (a) *v.* Acțiunea de a emite o ordonanță (vezi 2 și 6).

ordonanțare *s. f.* Acțiunea de a da o ordonanță: 2 și 6.

oreșniță *s. f.* dif. din *orăstică* V.

orez *s. n.* (lat. și *gr. oryza*). *Bot.* 1) Numirea plantei ce crește în țări călduroase, având însă foarte multă apă, și ale cărei grăunțe albe servesc pentru alimentație dar nu nutresc ca grâul; 2) grăunțele acestei plante.

orfan, *ă s. și adj.* (*gr. orphanos*). Copil lipsit de părinți.

orfelinat *s. n. V. prec.* Așezământ de binefacere pentru creșterea orfanilor.

orfic, *ă adj.* (*gr.* dela numele lui Orfeu, cel mai mare cântăreț, după mitologia greacă). *Muzic.* Privitor la Orfeu, ori la dogmele, misterele sau principiile filozofice atribuite lui.

orgă *s. f.* (*fr. orgue*, dela lat. *organum*, instrument). *Muzic.* Mare instrument muzical, cu clape și țevi, ce produc sunete prin suflare cu niște foale interioare puternice; se face uz mai ales în cântarea bisericească la catolici și la protestanți.

organ *s. n.* (lat. *organum*, *gr. órganon*, (din *ergó* = fac), instrument, unealtă, orgă). 1) *Anat.* Partea a corpului care îndeplinește o anume funcțiune; 2) *fig.* voce (organ vocal); 3) orgă, instrument de cântare în antichitate; 4) diferite părți ale unei mașini; 5) persoană sau autoritate mediatore într-o acțiune; 6) mijloc de manifestare de propagandă (presa, etc.); 7) *fig.* ziar, revistă.

organic, *ă adj. V. organ. Științ.* prevăzut cu organe, cu membre (ființă); 2) care atacă organele; 3) înăscut în organe; 4) privitor la organizație și administrare; 5) *gram.* normal; 6) extras din ființe organice; 7) care se ocupă cu substanțe organice (chimie organică); 8) *adv.* în chip organic; *Regulament organic*, regulament pentru organizarea principatelor române, desființat la 1848.

organism *s. n. V. prec.* Totalitatea organelor și 2) totalitatea funcțiunilor; 3) alcătuirea unui obiect organizat.

organist *s. m. V. orgă.* Cel ce cântă cu orga.

organiză (a) *v.* (*fr. organiser* dela vorba *organ*). 1) A p. ne în stare de a funcționa

părțile constitutive (organele) unui corp; 2) a da norme pentru regulată funcționare; 3) a dispune metodic; 4) a face rânduială; 5) a pune la cale (o excursie etc.).

organizare *s. f.* Acțiunea de a organiza.

organizat, *ă adj.* Înzestrat cu organe (ființe organizate); 2) întocmit, alcătuit sau aranjat sau pus la cale.

organizație sau **organizațiune** *s. f.* (*fr. organisation*). 1) Felul cum sunt dispuse organele ce compun o ființă pentru a-și îndeplini funcțiunile; 2) constituirea morală sau intelectuală; 3) întocmire și orânduială (politică); 4) felul de alcătuire (al statului, etc.).

organizator, *oare adj. și s. V. organiza.* Cel ce organizează și se pricepe a organiza.

organțin *s. n.* (diformat din *fr. organdi*). Pânză rar țesută și scoarșă, ce se pune sub căptușală, spre a menține tare forma croieiei la haine sau la rochii.

orgie *s. f.* (*gr. orgiazó*, a celebra misterele zeilor greci antici cu petreceri și beție). Petrecere cu beție și desfrânări.

orgolios, *oasă adj. și adv. V. orgoliu.* Cu prea mare mândrie.

orgoliu *s. n.* (*fr. orgueil*, din *gr. orgaó*, a fi umflat, îngâmfat). Mândrie mare.

ori conj. (dela lat. *olim*, o dată). În compunere *câte-o dată* și *câte-va ori*; *uneori*; *odese-ori*; — plural dela *oară*, răstimp. Din întrebuițarea latină a lui *olim* cu alt adverb ca: *aut*, sau *si olim*, „ori” în rom. are ca adverb înțeles de *sau*: — *ori tu, ori el*; *ori mergeți, ori stai*: — în *ori-ce*, sau *veric-ce*, din lat. *varie* = felurit (ce).

oribil, *ă adj. și adv.* (lat. *horribilis*). Spăimântător, groaznic.

ori-când *adv.* (din *ori* și *când*). În orice timp, în felurit timp.

oricât *adv.* (din *ori* și *cât*). Cât de mult; felurit de mult.

oricare, **oricine** *pron.* (din *ori* și *care*). 1) Care va fi; 2) ori și cine.

oricine *pron.* (comp. din *ori* și *ce*). Lucru care va fi; tot felul; ori și care din lucruri, *adv.* — în orice parte, ori încotro.

oricum *adv.* (pref. *ori* și *cum*). În orice fel; în mod felurit.

orie *s. f.* (daco-gr. dela *orios* de margine de țerm). Plasă lungă de prins pește, al cărei un capăt merge la adânc, iar altul stă la țerm.

orient *s. n.* (lat. *oriens*, *orientis* (dela *orior*, a răsări). 1) Răsărit — locul unde răsare soarele; 2) țară sau țeri dinspre răsărit: *orientul extrem*: Japonia, China, India; *orientul apropiat*: Asia Mică; *orientul eu-*

ropean, Turcia, Constantinopolul, Rusia.
orientă (a se) v. 1) A ști unde este orientul, răsăritul și deci punctele cardinale; 2) a afla direcția, încotro; 3) a recunoaște situația, poziția locului; 4) *fig.* a se pricepe cum să înceapă, să facă ceva.

oriental, ă adj. și s. Care este din oient dela Turci, Persani, Arabi.

orientalism s. n. (dela *orient*). 1) Totalitatea cunoștințelor privitoare la orient; 2) sistem al orientailor; 3) *iron.* sistem neglijent, sau de șiretenie.

orientalist s. m. V. orient. 1) Cel ce știe limbile popoarelor orientale; 2) cel ce face cercetări arheologice în orient.

orientare s. f. V. orientă. 1) Acțiunea de a se orientă; 2) îndrumare; 3) așezarea unui edificiu față cu punctele cardinale.

orientat, ă adj. V. prec. Călăuzit, îndrumat.

orificiu s. n. (lat. *orificium*, dela *os*, *oris*, gură). Gaură, borbă; deschizătură.

origină sau origine s. f. (lat. *origo*, *originis*). Naștere; început; cauză primă; neam; obârșie; locul începător.

original, ă adj. și s. 1) Care este dintru început; primitiv; 2) cu caracter deosebit și propriu; 3) ciudat, bizar; 4) lucrare literară sau artistică proprie autorului, nu copiată; 5) *picț. sculpt.* persoană după care se face un portret sau o statuie; 6) *comerc.* chitanță sau factură primă, nu copie.

originalitate s. f. (după *fr. originalité*, din lat. *origo*, *originis*). 1) Caracterul lucrurilor originale; 2) caracterul deosebit și propriu cuiva; 3) ciudățenie de caracter.

originar, ă adj. (fr. originnaire). 1) Care și are origina din; de obârșie, de loc din; 2) dela început, primitiv; 3) *adv.* primitiv.

oriunde adv. (din *ori* și *unde*) În orice loc; în orice parte.

orizon s. n. V. orizont.

orizont s. n. (gr. *horizon*, care mărginește). 1) Marginea sau suprafața cât cuprinde vederea pe suprafața pământului (din locul unde ne aflăm); 2) linia orizontală din depărtare, unde pare că cerul atinge pământul; 3) locul sau linia aceasta desemnată pe un tablou; 4) aceeași linie pentru construcțiuni de perspectivă; 5) *fig.* cuprinsul, întinderea de concepții sau de acțiune; 6) *fig.* perspectiva viitorului: *orizontul politic se întinecă.*

orizantal, ă adj. s. și adv. V. orizont. 1) Ce este ca orizontul; 2) ce are poziția suprafeței unei ape liniștite; 3) *geom.* linie ce are aceeași poziție; 4) *adv.* în direcție paralelă cu orizontul.

ornă (a) v. (lat. *orno*, *ornare*). A înfumușeță, a împodobii.

ornament s. n. (lat. *ornamentum*). 1) Podoabă; 2) floare sau motiv pictat, sculptat sau brodat; 3) *fig.* de stil ca frumuseță.

ornamentă (a) v. V. prec. A împodobii; a pune ornamente.

ornamental, ă adj. Ce poate servi ca ornament.

ornamentare s. f. Acțiunea de a orna; împodobirea.

ornate s. pl. (lat. *ornatus*, podoabă, costum bisericesc). Veșminte arhieriești sau preoțești scumpe.

ornic s. n. (dela vorba *oră*, din care *ceasornic*, care este compus din *ceas* și *ornic*). Ceas care arată orele.

ornitolog s. m. V. urm. Cel ce se ocupă cu ornitologia.

ornitologie s. f. (gr. *ornis*, *ornithos*, pasăre; *logos*, vorbire). Șt. nat. Partea din științele naturale, ce tratează despre păsări; știința despre păsări.

oroare s. f. (lat. *horror*). Fior de frică, de groază; groază; grozăvie.

orografic, ă adj. V. urm. De orografie.

orografie s. f. (gr. *oros*, munte, *grapho*, descriu). Descrierea munților.

orologerie sau orlogerie s. f. V. urm. 1) Industria ceasornicăriei; 2) magazin de ceasornice și atelier de reparat ceasornice.

orologiu s. n. (gr. *hōra*, *ora*, măsură de timp; *logos*, zicere,—de aici lat. *horologium*).

1) Ceasornic; îndeosebi ceasornic mare dela turnuri, care bate și arată ceasurile, orele; 2) *Bis.* Carte în care sunt rugăciunile bisericății așezate după ceasurile serviciului bisericesc,—*ceaslov* sau *ceasoslov*.

oropsi (a) v. V. horopsi.

oroscop s. n. (gr. *hōra*, *oră*, *ceas*; *scopeo*, examinez). Prezicerea ce o face un astrolog la nașterea unui copil, după gruparea stelelor în ora când sa născut.

ort s. m. (diformat din lat. *quart*, sfert, în *art* și decăzut în *ort*). Sfert din leul vechiu, care avea 40 parale; a da *ortul popei*, a muri — aluzie la moneda mică, ce se pune mortului în degetul cel mic dela mâna dreaptă spre a plăti pe lumea ce alaltă vămile văzduhului; asemănător cu obolul ce trebuia dat lui *Caron*, luntrașul care trecea peste riul Stix, sufletele răposaiților, după mitologia antică; aluzie și la plata ce se da preotului pentru îngropare.

ortă s. f. (din *hoardă* și *oardă*). La Turci numirea regimentului de ianiceri; *rom.* ceată de ostași; ceată, clasă (ironic).

ortac *s. m. V. prec.* Cel ce face parte din *ortă*, *cețaș*, *tovarăș*.

ortodox, *ă adj.* (gr. din *ortox*, drept; *doxa*, opinie). 1) Cel ce ține de biserica ortodoxă orientală, care are opinia dreaptă, justă, despre credința creștină și spiritul ei și nu recunoaște autoritatea papală și nici unele învățături ale bisericii catolice (deosebire ce datează dela anul 1054 d. Hs.); 2) *fig.* conform cu credința veche, fundamentală, sau cu principiile de bază; 3) drept credincios; conservator în credință și în deprinderi.

ortodoxie *s. f. V. prec.* 1) Calitatea de ortodox; 2) mulțimea ortodocșilor.

ortodoxim *s. n. V. prec.* 1) Religia creștinilor ortodocși; 2) calitatea de ortodox.

ortografă (a) *v. V. ortografie.* A scrie conform regulilor gramaticale.

ortografic *adj. V. urm.* Ce ține de ortografie.

ortografe *s. f.* (fr. *orthographe* din gr. *orthos*, drept, just; *graphō*, scriu). Arta și modul de a scrie vorbele unei limbi corect, după regulile gramaticale.

ortolan *s. m.* (lat. *hortulanus*). Zool. Numirea unei păsări călătoare ce se poate vâna și este f. gustoasă.

ortoman *adj.* (lat. dela *hortomn*, curagios). Curagios, voinic. puternic; prin analogie, *avut*, *bogat*.

ortomănos *adj. V. prec.* Curagios.

ortopedic, *ă adj. V. urm.* De ortopedie.

ortopedie *s. f.* (gr. *orthos*, drept; *paidos*, copil). *Medic.* Arta medicală de a îndrepta deformitățile corporale din naștere, ale copiilor.

ortoptere *s. pl.* (gr. *orthos*, drept; *pteron*, aripă). Zool. Insecte cari au aripelile anterioare încrucișate una peste alta; iar cele posterioare așezate dealungul corpului.

orz *s. n.* (lat. *hordeum*, citit *ordeum*). *Bot.* Plantă cereală din familia gramineelor; din făina de orz popoarele nordice fac pâine; din orz se fabrică berea; de asemenea servește ca nutreț la animale și păsări.

orzan, *ă adj.* (dela vorba *orz*). Ce este ca orzul, adică reușește a se coace devreme (plante).

orzar *s. m. V. orz.* 1) Negustor de orz; 2) magazie de orz.

orzoaică *s. f. V. orz.* 1) Orz cu două sau cu șase rânduri; 2) orzișor pentru supă.

os *s. n.* (lat. *os*, *ossis*). *Anat.* 1) Ciolan, partea tare pe care sunt prinși mușchii în corpul animalelor și a omului precum și a peștelui; 2) simbură tare; 3) *bot.* *osul epurelui*, plantă zisă și *dărmatin*; 4) *pop. iron.*

slujbă de căpătueală, sinecură; 5) *adv.* *la os*, teribil, dureros. *Mold.*

osana *s. f.* (ebreu *hosanna*, fie laudat sau fie binecuvântat). Aclamațiune religioasă la Ebrei și alte popoare; *fig.* strigăte de bucurie, aclamații (pl. *osana*le).

osândă *s. f.* (lat. dela *obsidio*, închisoare, *fig.* primejdie care ne amenință). 1) Pedepsă; 2) condamnare (la închisoare); 3) *fig.* blestem.

osândi (a) *v. V. prec.* 1) A pedepsi; 2) a condamna.

osândire *s. f.* Acțiunea de a osândi.

osândit, *ă adj.* și *s. V. osândă.* 1) Condamnat (la închisoare); 2) pedepsit.

osânză *s. f.* (lat. *o* + *sebusa*, cea ca seul). Grăsimă foarte unsuroasă, ce acopere răunchii (la porc, etc.).

osârdie *s. f.* (pref. *o* și rom. *sârg*). Ardore; mare zel; caldură (de rugăciune, sau o lucrare).

osatură *s. f.* (după fr. *ossature*, dela lat. *os*, ciolan, *os*). Totalitatea oaselor sau scheletul unui animal; *fig.* schelet al unei construcții.

oscilă (a) *v.* (lat. *oscillare*, a se apleca). A se apleca într'o parte și 'n alta, a se clătina, a se balanța.

oscilațiune *s. f.* (lat. *oscillatio*). Clătinare într'o parte și 'n alta; *fig.* fluctuație; nesfătornicie.

oscilatoriu, *e adj.* și *adv. V. oscila.* Cu oscilațiuni.

oscior *s. n. V. os.* Mic os.

osie *s. f.* (din lat. *axis*, — format ca și fr. *essieu*, *osie*). 1) Drug de lemn sau de fer în jurul căruia se învârteste roata carului; 2) axă în jurul căreia se învârteste un corp rotund; 3) *a unge osia*, (iron.) a da bacșiș, a corupe.

osifică (a se) *v. V. os.* A se preface în os; a se întări ca osul.

osificare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se osifica.

osișor sau **osușor** *s. n.* Os mic.

osmanliu *s. m.* (turc dela *Osman* sau *Othman* I, întemeietorul imperiului turcesc la 1304). Turc din imperiul lui Osman sau Othman.

osmiu sau **osmium** *s. n. Chim.* Numirea unui corp simplu care se găsește în minele de platină.

osos, **oasă** *adj.* 1) De natura oaselor; 2) cu oase mari.

ospăț *s. n.* (lat. *hospitium* citit *ospitium*, găzduire de oaspeți). Masă mare sau petrecere cu oaspeți.

ospătă (a și a se) *v.* (lat. *hospitor*, *hospitari*). 1) A găzdui, a primi oaspeți; 2) a da masă (măncare) oaspeților; 3) a mânca; 4) a mânca din belșug (ca oaspe, sau la masa proprie). 5) a trata oaspeții.

ospătar *s. m. V. prec.* Cel ce ține o ospătărie; birtaş, restaurator.

ospătare *s. f.* Acțiunea de a ospăta.

ospătările *s. f. V. ospătă.* Birt, locanță, restaurant.

ospătător *s. m. V. ospătă.* Cel ce ospătează.

ospătos, oasă *adj. și adv.* Bine primitor de oaspeți; ospitalier.

ospeție *s. f.* (lat. *hospitium*, citit *ospitiūm*). Găzduire de oaspeți.

ospiciu *s. n.* (lat. *hospitium*, găzduire). 1) Casă de caritate pentru întreținerea de săraci, bătrâni, infirmi sau demenți — nebuni; 2) casă de găzduire pentru drumeți (la călugării catolici).

ospită (a) *v. V. ospeție și oaspe.* A merge ca oaspete, a vizită, vedea pe cineva.

ospitalier, ă *adj.* (după fr. *hospitalier*). Ospătos; bine primitor de oaspeți.

ospitalitate *s. f.* (lat. *hospitalitas*). Primirea și găzduirea de oaspeți.

ospitat, ă *adj. V. ospita.* Vizitat; venit ca oaspete. *Banat. Trans.*

ostaș *s. m.* (din lat. *hostis*, dușman în război). Militar; soldat.

ostășesc, ească *adj. V. prec.* Milităresc; soldățesc.

ostășește *adv.* Militărește; soldățește.

ostași (a) *v. V. ostaș.* A fi ostaș; a face serviciul militar.

ostașie *s. f. V. prec.* Serviciul militar.

ostașime *s. f.* Totalitatea ostașilor; mulțime de ostași.

ostatic *s. m.* (lat. *o*, spre, pentru, *staticus*, care stă, — dela *status*, format după lat. *obse*, ostatic; din *ob* și *sedeo* = a șede pentru). Om dat, sau luat de armata sau de puterea inamică, pentru a sta ca garanție că se va executa o condițiune, sau un tratat între beligeranți; (cuvântul *ostatic* pare a fi format și după italianul *ostaggio*).

osteian *s. m. V. ostaș.*

osteină *s. f.* (fr. *ostéine*, din gr. *osteon*, os). Substanța care formează țesutura celulară a pielii și a cartilajelor la animale.

osteită *s. f.* (fr. *ostéite*, din baza lat. *os*). *Medic.* Inflamarea țesutului osoase.

osteneală *s. f. V. osteni.* 1) Ostenire, oboseală; extenuare; 2) trudă; silință.

osteni (a și a se) *v.* (lat. *extenuo*, a slăbi (puterea). 1) A sta din lucru din cauza slăbirii

puterilor; 2) a obosi (a face pe altul să nu mai poată lucra de oboseală; 3) a 'și da silință; 4) *pop.* a ajuta benevol la o întreprindere. Și Slavii au *ustano* și *ustanie*, osteneală.

ostenicios, oasă *adj.* Care ostenește; obositor.

ostenire *s. f. V. osteneală.*

ostenit, ă *adj.* Obosit.

ostenitor, oare *adj. V. prec.* 1) Care ostenește, obosește; 2) *s. cel ce dă ajutor, a-lieargă pentru alții* (la îngropare, etc.).

ostentațiune *s. f.* (lat. *ostentatio*). Punere în evidență; fală.

ostentativ, ă *adj. și adv.* (lat. dela *ostendo*, a arăta, a amenința, a lăuda). Arătos; amenințător; lăudăros; cu fală; inadins; provocător.

osteologie *s. f.* (fr. *ostéologie*, din gr. *osteon*, os; *logos*, vorbire). Parte din anatomie care tratează despre oase.

oști (a se) *v. V. oaste.* A se lupta oștile, a se război.

ostie *s. f. I* (după lat. *hostia*, animal ce se aducea jertră zeilor la antici și la Evrei). *Bis.* Pâinea fără dospeală, azima, ce servește la liturgia oficiată în biserica catolică, reprezentând mielul *jerffit*, fig. Isus Christos.

ostie *s. f. II* dela lat. *hostia*, animalul *jerffit* zeilor — de aici numirea lancei sau cuțitului cu care era înjunghiat acest animal). *Bis.* Cuțitaș, cu vârful triunghiular în formă de lance, care se întrebuintează de preot pentru a scoate din corpul prescurei, ce reprezintă corpul lui Isus Christos, partea ce se pune la împărțanie.

ostil, ă *adj. și adv.* (lat. dela *hostilis*, dușmănesc). Dușmănesc, dușman; dușmănos.

ostilitate *s. f.* (lat. *hostilitas*). 1) Dușmănie; 2) *pl. milit.* lupte cu dușmanii.

oștime *s. f. V. oaste.* Multă armată.

oștire *s. f. V. oaste.* 1) Armată; 2) mili-tărie; 3) serviciul militar.

ostoi (ă și a se) *v.* (lat. pref. *o*, spre; și *sto*, stare, a sta). A face să stea; a astâmpără prin obosire, prin extenuare; a extenua; a potoli.

ostoire *s. f. V. prec.* Potolire; extenuare; stâmpărare.

ostracism *s. m.* (gr. dela *ostrakon*, scoică). *Ist.* Votul sau judecata, prin care Atenienii exilau pe 10 ani pe cetățenii ambițioși, cari puteau să devină dictatori, iar voturile se scrieau pe scoici. *fig. actual.* Sentiment sau înțelegere în scopul de a înlătura, a exclude pe cineva; excludere.

ostracită s. f. (gr. *ostrakon*, scoică). **Șt. nat.** Stridie sau scoică fosilă.

ostreț s. n. (daco-gr. dela *ostrakon*, vas de pământ ars). Taler sau strachină de pământ ars.

ostrețe s. pl. (lat. din *obstructio*, citit *obstrucție* (scurtat *ostreț*), = închidere). 1) Balustradă, adică închidere cu grilaj în jurul unui balcon, sau a unei scări cu trepte; 2) leasă sau coș înpletit în care se prinde pește; 3) ocheții sau cocleții ițelor, în cari se prind firele de urzeală a pânzei. — Și Sărbii au acest cuvânt (1).

ostropăț s. n. (comp. *usturo* — din lat. *ustulo*, a ustură, și lat. *potio* — citit *poțio*, băutură, vin, zeamă). Măncare din carne de miel sau de epure cu o zeamă în care se pune vin și usturoi.

ostropel s. n. (comp. *usturo*, (lat. *ustulo*, a ustura); și lat. *pel.o*, a pisă). Măncare din carne de pasăre sau de miel, în zeama căria se pune și usturoi pisat și cu oțet sau cu vin și cu o felie două de lămâie.

ostrov s. n. (lat. din *ob*, împrejur, *struo*, *struere*, a închide). Pământ închis împrejur de apă, insulă. — Și slavii au cuvântul *ostrov* = insulă

ostrovean s. m. V. prec. Locuitor din ostrov, din insulele Dunării.

otac s. n. (lat. dela *otare*, a se repausă). Loc de repaos, adăpost pentru păstori și vite; — în limba veche, *cort* pentru adăpost. — Turcii au și ei acest cuvânt, *otak* = cort împărătesc, luat dela Bizantini probabil.

otânji (a) v. (lat. pref. *o* și *tangere*, a lovi cu ciomagul; a lovi grav; a ologi în bătaie).

otânjire s. f. V. prec. Acțiunea de a otânji.

otânjit, ă adj. V. prec. Lovit rău cu ciomagul; ologit.

otări (a și a se) v. (lat. dela *acer* acru, aspru, grozav). 1) A lua înfățișare fioroasă; de îngrozire; 2) a se strămba la față, din cauza luării în gură a unei substanțe prea acre sau neplăcute; 3) a se înflori, a se îngrozi.

otărime sau otărire s. f. V. prec. 1) Înflorare de groază; 2) înfățișare de desgust, de acreală mare, ori de amăreală.

otărit, ă adj. V. prec. 1) Fieros la față; 2) cu expresie de desgust, de o acreală ori amăreală mare.

otărnice s. f. Diformat din *utrenie*.

otaștină s. f. (slav *ot-dajdin*, de *dajdie*, dare). Dîjmă pe băuturi, în vechime; se lua, una la douăzeci de vedre.

otavă s. f. (slav din *otdavati*, a reda).

larba care dă, răsare din nou, după cosire; — iarbă înfăgădă de după cosire.

otcup s. n. (slav din *ot* și *cupati*, a recumpără). 1) Arenda axizelor dela comunele urbane; 2) locul sau ghereta dela bariera orașului, unde se încasă taxa axizelor; 3) taxa axizelor. *fig.* arendă, monopol. (taxa se încasă dela băuturile, sau alte produse de vânzare, ce intrau în oraș. (cuvântul pare introdus odată cu arendașii (*otkupșiki*) evrei, veniți în Moldova din Galiția și Polonia; însă vorba slavă *cupati*, este din lat. *cupio*, a dori, a cere; de aici, a lua, a cumpără).

otcupcic s. m. V. (slav rus. *otkupșik*). Arendaș (al axizelor comunale sau al poștelor, etc.).

otecinic s. n. (slav dela vorba *oțet*, tată părinte; se pronunță însă *ateț* și este un diminutiv slav, *din ată grec*, tata). *Biser.* Carte cu descrierea vieții sfinților părinți.

otel s. n. V. hotel.

oțel s. n. (lat. diformat din *acies*, fer oțelit și oțel). 1) Fer combinat cu carbon, care se ascute mai bine și se întrebuintează la facerea uneltelor de tăiat: bardă, cuțit, briciu etc. etc. la facerea armelor; 2) *pl.* oțele, coșul dela pușcă; 3) *fig.* arma de foc, pușcă; 4) *fig.* țările.

oțelărie s. f. V. prec. Uzina de oțel.

oțel (a) v. V. oțel. 1) A preface fierul în oțel prin amestec de carbon (ferarii pentru a oțeli freacă fierul foarte tare roșit, pe cărbunii mărunți și apoi îl bagă în apă); 2) a adăuga oțel la un obiect de fer; 3) *fig.* *iron.* a se îmbăta tare.

oțelit, ă adj. V. prec. 1) Prefăcut în oțel; 2) adăugat cu oțel; 3) *fig.* *iron.* foarte beat; 4) *fig.* tare, fortificat, încercat la luptă sau la greutăți.

oțet s. n. (gr. *oxotós*, lat. *acetum*). 1) Vin foarte acrit; 2) acid acetic amestecat cu apă. — Și Bulgarii zic *oțet*.

oțetar s. m. V. prec. 1) *Bot.* Numirea unui arbore ce face fruct în forma unor ciorchine roșii, a căror zeamă este acră; 2) cel ce fabrică oțet.

oțetărie s. f. V. prec. Fabrica de oțet.

oțeti sau oțeți (a se) v. 1) A se preface în oțet, a se acri ca oțetul; 2) *fig.* a se irita; a se uita cu supărare.

oțețire s. f. V. prec. Acțiunea de a se oțeți *prop.* și *fig.*

oțețit sau oțelit adj. Acrit ca oțetul; cu gust de oțet; *fig.* iritat, încruntat la figură.

otic s. n. (daco-gr. din *otikos*, urecher (din *otis*, *otikos*, ureche). Instrument dintr'un băț cu o lopățică la capătul de jos, iar sus,

unde se apucă cu mâna, având capul indoit ca o ureche de animal, sau e prevăzut cu un mâner — ureche, de care se poate apuca, pentru a putea curăți cu el cormăna, ori f. r. mare al plugului, când se încarcă de pământ lipicios. Oticul stă, la arat, între sau lângă *coarneau* plugului, ceea ce i-a atras și prin această apropiere și așezare, numirea dată de străvechii locuitori din Dacia. (Vezi *plug*, *plaz*, etc.). — Și unii slavi zic *otik*.

otlcnî sau otihni (a) v. (pref. o și *duhni* sau *dăhni* (transformat în *tihni*), a da respirația în afară). A da respirația în afară (când cineva are greață), a se opinti să verse, să vomiteze.

otlcnală s. f. V. prec. Opintirea de a vomita; — vomitarea.

otoman s. m. și adj. (dela *Othman* I, sau *Osman*, întemeietorul imperiului turcesc). 1) Turc, din Turcia; 2) turcesc.

otomană s. f. V. prec. Un fel de pat turcesc.

oțopină s. f. (pref. o, și rom. *țop*, *țopăi*). Cal bătrân care merge țopăind.

otova adj. și adv. (lat. *ut ovum*, ca oul). 1) Perfect neted; 2) *fig.* monoton; 3) egal peste tot; 4) de tot drept; 5) pe deiarând; 6) deodată.

otput s. n. (slav din *ot*, dela, și *putiti*, a da drumul). Mică rugăcinne, cu care se încheie serviciul utreniei și al liturghiei, și după care credincioșii ies din biserică.

otrățel s. n. (lat. *uter*, mătică și pântec; *ciere*, a stimula, a pune în mișcare — ca fr. *utriculaire*). Numirea unei plante medicinale cu proprietăți diuretice și depurative.

otravă s. f. (lat. comp. *ut-rabo* (rabere); pentru a turbă, a ieși din fire, a aiură). 1) Substanță ce vatamnă organismul și funcțiunile organice, sau care ucide; 2) *fig.* substanță sau băutuă amară; 3) *fig.* amărăciune sufletească. — Și Slavii au împrumutat acest cuvânt.

otrăvi (a și a se) v. V. prec. 1) A da otravă să bea; 2) a ucide prin otravă; 3) *fig.* a supăra, a amări.

otrăvire s. f. V. prec. Acțiunea de a otrăvi.

otrăvit, ă adj. V. otrăvi. 1) Intoxicat prin otravă; 2) *fig.* amărit, supărat tare.

otrăvitor, oare adj. și s. Care otrăvește; care conține otravă.

otrepă s. f. (lat. *ut-repo*, *reperere*, pentru a țări). 1) Cărpă de șters pe jos sau de spălat pe jos; cărpă care se țărăște pe jos, murdară; 2) *fig.* treanță, țărătură, — adică om, femeie de disprețuit.

otrocol s. n. (lat. *utro*, spre și rom. *ocol*). Mergeră împrejur; cercetare de jur împrejur; fugă împrejur.

ou s. n. (daco-gr. *oon*, ca și lat. *ovum*).

1) Substanță ce conține germeul de procreare, cuprinsă într'un luveliș mai mult sau mai puțin rotund, de natură calcaroasă sau gelatinoasă; 2) ou de pasăre, în special de găină; 3) rotula gēnuchiului; 4) *fig.* testicul.

ouă (a și a se) v. V. ou. A face ou pasărea.

ouare s. f. V. prec. Acțiunea de a ouă. **ouat, ă adj.** 1) Făcut ou (de către pasăre); 2) *fig. pop.* născut; s. ouare.

ouătoare s. f. adj. V. ou. Care face ouă multe (găină, pasăre).

oușor s. n. 1) Ou mic; 2) proeminența osului gleznei.

ouș s. n. V. ou. Ou mic.

oval s. n. (lat. dela *ovum*, ou). 1) *Geom.* Figură ce are forma unui ou și care are o construcție anume; 2) *caligraf.* forma ovală a literei o.

ovală s. f. V. prec. Forma sau linia ce mărginește ovalul.

ovar sau ovariu s. n. (lat. dela *ovum*, ou). *Anat.* Organ din corpul animalelor, unde se formează ouăle. *Bot.* Partea inferioară a pistilului care cuprinde semințele unei plante.

ovațiune s. f. (lat. *ovatio*, *ovationis* (citit ovațio) — triumf mic (la Romani), 1) Escalmări, strigăte de admirație mult repetate; 2) aplauze zgomotoase în semn de onoare și admirație pentru cineva.

ovăs sau ovăs s. n. (daco-gr. din *avios*, fără viață (*a-vios*) — ca și latin *a-vena*, fără vlagă). Numirea plantei cereale, ale cărei grăunțe au puține substanțe nutritive și servă mai mult de hrană la cai; de asemenea priește găinilor, căci ouă mai mult. Se mai fac și cataplasme din făina de ovăs. (Slavii au de asemenea această numire și o pronunță apropiat de origina ei: *avios*, deși scriu *oves*; este de asemeni apropiat și de sanscritul *yavas* = orz?).

ovipar adj. (lat. din *ovum*, ou și *pario*, *pare e*, a produce). Speța de animale care se naște din ou, ca *păsările*, *reptile*, etc.

ovoid, ă adj. (fr. *ovoïde*). În forma oului.

ovreiu s. m. Diformare din *evreu*.

ovreică s. f. V. prec.

ovreiesc, ească adj. V. evreiesc.

ovsigă s. f. V. obsigă.

oxford s. n. (dela *Oxford*, oraș industrial în Anglia). Numirea unei pănze de bumbac, ce se aduce din Anglia.

oxid s. n. (gr. dela *oxys*, acru). *Chim.* Combinarea oxigenului cu un metal.

oxidă (a și a se) v. (fr. *oxyder* din gr. *oxys*). A se preface în oxid metalul (a se înegri sau rugini de acreală).

oxidabil, ă adj. (fr. *oxydable*). Ce se poate oxida, înegri, rugini.

oxidant, ă adj. V. *prec.* Care are proprietatea de a oxidă.

oxidațiune s. f. (fr. *oxidation*). Acțiunea de a oxidă.

oxigen s. n. (gr. *oxys*, acru, acid; *ghenos*, naștere). *Chim.* Gaz simplu, incolor și inodor, care intră în mare parte în compoziția aerului și a apei și întreține combustiuinea, arderea.

oxigenă (a și a se) v. V. *prec.* 1) A se combina cu oxigen; a produce oxigen; 2) a da culoare blondă sau roșcată părului (cum obicinesc unele dame) prin unele produse chimice.

oxigenare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a oxigenă.

oxigenat, ă adj. V. *prec.* 1) Cu oxigen; 2) văpsit blond roșcat (părul).

ozoherit s. f. (gr. *os*, la fel cu; *keros*, ceara). Ceară de pământ; mineral cu aspect ceros, se află și în munții din Prahova și în Gorj.

ozon sau ozonă s. (gr. dela *ozo*, a răspândi miros). *Chim.* Un gaz oxigen electrizat, bun de respirat — se află în aerul de munte sau se poate produce prin descărcări electrice.

ozoniză (a) v. V. *prec.* 1) A încărcă de ozon; 2) a produce descărcări electrice asupra unei ape spre a o steriliza de unii microbi vătămători (la uzinele ce alimentează orașele cu apă).

ozonizare s. f. Acțiunea de a ozoniză.

ozonizat, ă adj. V. *prec.* 1) Încărcat cu ozon; 2) sterilizat prin descărcări electrice.

P

P. s. m. A 16-a literă din alfabet 1).

pa s. m. Numirea primei note din gama muzicii orientale bisericești; *pa, vo, ga, di, ke, zo, ni, pa.* — muzica aceasta are reguli și gamba complicate, multe semne și subdiviziuni de tonuri.

Păcălă 2) s. m. (lat. din prefixul *bi*, dublu; și *calleo*, a ști adânc ceva, a fi isteț, sau viclean). 1) Personajiu isteț și șiret, care își bate joc de alții; 2) farsor din basmele, poveștile, poporului; 3) om glumeț și batjocoritor; 4) *senzopus*: prost, nătârau pretins deștept, dar ridicol.

păcăleală s. f. V. *prec.* 1) Farsă; 2) amăgire cu bătaie de joc; 3) înșelăciune; 4) mistificare.

păcăli (a și a se) v. V. *păcăli.* 1) A face o farsă cuiva; 2) a amăgi spre ași bate joc; 3) a înșelă; 4) a mistifică; 5) a da un răspuns isteț și cu viclenie.

1) În dialect moldovenesc se pronunță uneori ca *chi, che: chicioar, picior; chilug, pilug; chiper, piper; chept, pept; chierde, pierde; chică, pică; cheatră, peatră; chisc, pisc; chiuă, piuă; chiedică, piedică, etc.*

2) Prefixul *po*, care se transformă și în *pă*, este particula greacă *pó*, încă mai mult, sau o repetare de acțiune, și se combină cu vorbe din origină greacă, precum și latină, ca în *poară*, sau în *ponegri*, etc. Această particulă este și mai mult întrebuințată de Slavi ca prefix la foarte multe vorbe.

păcălcicu s. m. Cel ce are plăcere de a păcăli.

păcălît, ă adj. V. *păcălă și păcăli.* 1) Mistificat, înșelat; 2) întrecut de altul printr'o vorbă sau un răspuns isteț, viclean și glumeț.

păcălire s. f. Acțiunea de a păcăli.

păcălitor, oare adj. și s. Care păcălește.

păcălîtură s. f. 1) Farsă; 2) mistificare vicleană; 3) înșelătorie; 4) răspuns isteț, viclean și glumeț.

păcat s. n. (lat. *peccatum*). 1) Călcarea legii lui Dumnezeu; 2) greșală sau vină mare; 3) *fig.* nenorocire; 4) pagubă; 5) lucru regretabil; *păcat de tinereța lui*; 6) *adv. (cum) ce păcatele nu faci așa* = de ce; *dă-l la păcatele, dă-l încolo.*

păcătos, oasă adj. V. *prec.* 1) Cel ce face sau a făcut păcate; netrebnic, ticălos; 3) de proastă calitate (lucru); 4) stricat, vicios.

păcătoșie s. f. Stare păcătoasă, de ticăloșie și netrebnicie.

păcătul (a) v. V. *păcat.* 1) A face păcate, 2) *fig.* a vorbi de rău pe nedrept; 3) a se abate dela regula sau dela uzul consfințit; 4) a învinui pe bănueli, sau pe nedrept.

pace s. f. (lat. *pax, pacis*). 1) Stare de liniște între oameni sau între popoare; 2) *fig.* liniște în natură; 3) liniște sufletească; 4) *politic.* încetarea războiului; 5) încetarea judecării, procesului, sau a luptei de orice fel; 6) *fig.* sfârșit; terminare; *il omor și pace, — fii pe pace, n'avea teamă, grijă; dă-i pace.*

las... că; *au căzut la pace*, s'au învoit, împăcat.

paceă s. f. (turc. *paced*, picior de bou). Numire unei mâncări cu carne de picioare de bou sau de berbec, cu sos de oțet cu ou.

paceaură sau **paceavură** s. f. (gr. și turc. = cârpă de spălat vase). 1) Cărpă; cărpă murdară; *fig. iron.* persoană (femeie sau fată) cu totul ordinară și imorală.

pacfon s. n. (fr. *packfond*). Metal format din aliaj de alamă și nichel, imitând argintul—*argint de China*, pentru că se întrebuințează în China.

pacobot s. n. (englez compus: *packet*; plic cu scrisoare, depeșă; și *boat*, vapor, vas maritim). Vapor accelerat, care transportă corespondența postală, depeși, pasageri și mărfuri.

pacfești s. f. (slav, rus diform, din *podteajki*, trăgători). Bretele; benți sau panglice elastice, cari trec peste umeri și trag, țin în sus pantalonii, atât dela spate cât și din față.

pacnet s. n. (fr. *paquet*). Mai multe lucruri legate sau înfășurate la un loc; — legătură, (vorba fr. *paquet*, ca și engl. *pack*, *t*, este din lat. *paco*, din *pango*, a vâri, a băgă).

pacniderm s. m. (gr. *pachys*, gros; *derma*, piele). Zool. Mamifer cu pielea foarte groasă: elefant, cal, etc.

pacient s. m. (lat. dela *patiens*, *patientis*, din *patior*, a suferi). 1) Cel ce îndură, rabdă cu liniște; 2) liniștit; 3) *medic.* bolnav, suferind.

paciență s. f. (lat. din *patientia*, citit *patientia*). 1) Răbdare; suferire; 2) liniște; toleranță, îngăduire.

pacific, **ă** *adj.* (lat. *pacificus*). Iubitor de pace, pacinic: *adv.* împăciuitor; liniștit.

pacifică (a) v. (lat. *paciflor*, *pacificari*). A restabili pacea, a împăciui; a liniști, a pololi.

pacificare s. f. V. *prec.* Împăciuire; restabilirea păcii între state.

pacificator s. m. (lat. *pacifitor*). Care împacă; face pace; împăciuitor.

pacifist s. m. (fr. *pacifiste*). Cel ce îndeamnă și ține să se încheie pacea în timp de războiu.

pacnic ¹⁾ diform. **pașnic**, **ă** *adj.* (lat. dela vorba *pax*, *pacis*, pace cu adaus *inic*). Care

¹⁾ Sufixul *in* și *inic*, la multe vorbe românești este ca și în latin. *solinus* din *sal*; *marinus*, din *mare*; acest sufix este întrebuințat foarte mult și de Slavi.

inbește pacea; liniștit; care evită cearta sau bătaea.

pacloc sau **paclog** s. n. (slav dela *peci*, a uscă). Tutun prost de tot, făcut din foi de tutun, sau din vre-o altă plantă, uscate anume pentru a fi fumate în locul tutunului adevărat.

pacliule s. f. (fr. *pachouli*). Numirea unei plante din Indiile orientale, ce conține un oleiu eteric.

pacă s. f. (lat. dela *picula*, negreală, necurătenie). 1) Timp întunecos din cauza ceții; 2) ceață deasă; 3) întunecime; 4) căldură năbușitoare.

pacă s. f. (din lat. *paco*, *pacare* (formă a lui *pango*), a vâri, a băgă). Numire dată unui cojoc foarte lung, în care se bagă omul în întregime. — Sârbii au și prefixul *o*, = *opaklia*, cojocul cel mare).

paclicist, **ă** *adj.* V. *prec.* Foarte întunecat; în ernal.

paclos oasă *adj.* V. *pacă*. Cu *pacă*.

pacornită s. f. V. *pacură*. Vas mic de lemn scobit sau de scoarță de lemn, în care țeranii își iau *pacură* la drum, pentru uns osiile carului.

pacoste s. f. (daco-gr. din *pagosten*, de tot strămtorat, jenat; de tot de plâns, funest). 1) Fapt sau întâmplare care supără tare, venită pe neașteptat; 2) belea, *pacostea asta de copil*; *fig.* pagubă. — Și Slavi au acest cuvânt *pakosti*, cu același înțeles ca în românește; — la Bulgari însemnează *stricăciune*, *distrugere*.

pact s. n. (lat. *pactum*) Învoială, contract; convenție.

pactiză (a) v. (fr. *pactiser*, din lat. *pactum*). 1) A cădea la înțelegere; a face o învoială, o convenție; 3) *fig.* a cedă pe nedrept, a transige.

pacură s. f. (lat. din *picula*, neagră ca smoala, din *pix*, smoală). Lichid negru oleios, care este un reziduu (drojdie) de petrol și benzină și care se extrage din zăcămintele ce se află la mari adâncimi sub pământ. *Păcura* în vechime servea numai la unsia la căruțe.

pacurar s. m. Cel ce scoate sau vinde *pacură*.

pacurar, mai corect **pecurar** = s. m. (lat. *pecararius*, dela *pecus*, *pecoris*, turmă de vite). *Maced.* și *Trans.* Cioban, păstor de vite sau proprietar de turme.

padină s. f. (daco-gr. din *pēdao*, a cădea). Suprafață de pământ puțin adâncată; adâncătură de pământ unde se strânge apă; surpătură.—Slavii au multe cuvinte din această

bază grecească: *padati*, a cădea; precum și în *na-padati*, *pro-padati*, ca și românește în *prăpădi*, *năpădi*.

pađiřah *s. m.* (turc, dela baza *řah*). Împăratul turc.

păducel *s. m. V. urm.* 1) *Bot.* Arbust cu țevi, rug, din care se poate face gard viu și care are pe tulpină mici insecte; 2) mănăcirime ce se produce în câte un punct, pe marginea talpei piciorului, din cauza umezelei sau răcelei.

păduche *s. m.* (lat. *pediculus*). Numirea insectei parazite, cu multe picioare și cu gura făcută anume pentru a suga și care se formează pe pielea animalelor din cauza necurăteniei; 2) *păduche de lemn*, ploșniță, ștelniță; 3) *păduche lat*, păduche ce se înfige în piele astfel că nu se vede. *Bot. Păduchele elefantului* sau *calului*, — păduchernață, plantă plină de paraziți.

păducherniță *s. f. V. prec. iron.* Locuință infectă, necurată.

păduchios, *oasă* *adj. V. prec.* 1) Plin de pădchi; 2) *fig.* murdar; calic, golan.

pădurar *s. m. V. pădure.* Cel ce păzește pădurea.

păduratic, *ă* *adj.* 1) De pădure; 2) acoperit cu arbori ca pădurea.

pădure *s. f.* (daco-gr. *pô-doura* sau *pô-dory* = încă trunchiu de arbore, buștean; — formațiune ca și *ko-drus* = încă arbore, stejar, numirea *codrului*, — prefixul gr. *po*, fiind la fel cu *ko*, are însemnare repetitivă *incă* și arată mulțime). 1) Câtine mare de arbori ce crește în deosebi pe munți sau unde este umiditate multă și care în primul loc servește ca lemn de foc*); 2) *fig.* desiș, desime (de obiecte verticale) cum ar fi; porumb, grâne; părul pe cap, etc.

pădurean *adj.* Din pădure, dela pădure.

pădureț *adj.* De pădure — sălbatic, acru (fructe: *măr-pădureț*, *măr sălbatic* al cărui fruct acru tare, nu se poate mânca).

pădurice *s. f.* 1) Pădure mică; 2) pădure tânără.

păduros, *oasă* *adj.* Cu multe păduri; acoperit cu pădure.

pař *interj.* (gr. dela *pathos*, emoție, afecțiune sufletească sau corporală). Exprimă: uimire, indignare, emoțiune, suferință, nenorocire, consternare, prin forma: *a rămas pař*! sau *Pa făcut pař*!

pařta *s. f.* (turc. *pařta*). 1) Placă meta-

lică ornată, pusă la mijlocul cingătoarei și sub care este cărligul sau catarama curelei; 2) agrafă mare dela un bold sau ac de cap. **pag**, *ă* *adj.* (daco-gr. dela *pagos*, cu pete albe). Bălțat cu pete albe, breaz. (calul).

păgân *s. m.* (lat. dela *paganus*, om dela țară, țeran — țeranii se vede că au păstrat mai mult timp cultul zeităților antice și s'au creștinat mai pe urmă de cât orășenii din Dacia și din imperiul roman). 1) Cel ce nu se închină lui Dumnezeu, ci la idoli. la zei; 2) cel ce nu este creștin; 3) *fig.* om crud; 4) om nelegiuit; 5) barbar; 6) *adv. fig.* cumplit; 7) privitor la cultul și zeei sau idolii antici.

păgân, *ă* *adj. V. prec.* 1) Al păgânilor; păgănesc; de păgân; 2) *fig.* cumplit, feroce; 3) *fig.* care nu ține datinile și posturile creștine.

păgânătate *s. f.* 1) Totalitatea sau mulțime de păgani; 2) lumea păgână — din vechime; 3) starea de păgân.

păgănesc, *ească* *adj. V. păgân.* 1) De păgân; 2) *fig.* crud, barbar.

păgănește *adv.* 1) Ca păgânii; cum fac păgânii; 2) *fig.* barbar, sălbatic, nelegiuit.

păgănim *s. f. V. păgân.* Mulțime de păgani.

păgănim *s. n. V. păgân.* Religia păgănilor.

pagină *s. f.* (lat. *pagina*). 1) Fața dela o foaie de scris sau scrisă; 2) cuprinsul scris sau tipărit pe o pagină; 3) *fig.* parte dintr'o scriere; 4) epocă, o *pagină glorioasă din istorie*.

pagină (a) *v. V. prec.* A numerota paginile, sau a forma paginile pentru imprimat (la tipogr).

paginare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a pagină.

paginat *s. n. V. paginare.*

paginațiune *s. f.* Șirul numerelor depe paginile unei cărți.

paginator *s. m. V. pagină. Tipogr.* Cel ce așează paginile, din materia culeasă pentru imprimat.

pagodă *s. f.* (numirea portugheză *pagoda*). 1) Templu sau capelă în onoarea zeilor la Indieni, Chinezi sau Japonezi, având forme și înălțimi diferite; uneori în formă de 5 căsuțe, așezate cu acoperiș cu tot, una deasupra alteia; 2) idoli ai acestor popoare.

pagubă *s. f.* (daco-lat. pref. *pô*, încă; *cubo*, *cubare*, a *culca*, cu înțeles de a cădea jos, cum s'a format și neo-lat. *succomber*, a cădea, a se prăpădi, a muri — tot dela *cubare*, a *culcă*). 1) Perdere (prin căderea din nebă-

*) Este cu totul greșit a crede că pădurea este din lat. *pa'udis*, de baltă (!) și că *lunca* ar fi slavul *loka*, baltă (!).

gare de seamă a unui obiect); 2) pierde de orice fel; 3) răsipă; 4) prejudiciu; 5) stricăciune prin doborârea recoltei, arborilor pomilor; 6) pierde prin moartea sau uciderea animalelor domestice. (Formația acestui cuvânt din latinește are asemănare și cu *achitare* și cu *chitanța*, dela lat. *quiesco*, a se odihni, a se liniști, dar care în limbile neolatine a luat forma și înțeles diferit și precus de afaceri și de bani). — Și slavii au acest cuvânt, ca și verbul *pagubiti*, a păgubi; de asemenea au și forma simplă *gubi*, *gubiti*, a doborî, a perde, a rămâne, tot dela lat. *cuo*, a culcă, la fel cu lat. *succumbo*, și neolatinul *succomber*.

păgubaș s. m. (Vezi *pagubă*, — formație după lat. *cubans*). Cel ce a suferit o pagubă; păgubitul.

păgubi (a și a se) v. V. *pagubă*. 1) A suferi o pierdere; 2) a cauza o pierdere; 3) a frustra (statul, fiscal); 4) a prejudicia.

păgubire s. f. V. *prec*. 1) Pricinuire de pagubă; 2) prejudiciu.

păgubitor, oare *adj.* Care aduce pagubă; dăunător.

păhar s. n. (din lat. *poculum*, păhar—prin transformarea; *poçul*, *pocal*, *pocar*, *pohar* — baza lui *poculum* fiind gr. *pô*, a bea; lat. *cululus*, cupă). 1) Cupă, vas mic cilindric, fără toartă, făcut din metal sau din sticlă și cu care se bea vin, apă sau alte lichide; 2) conținutul unui pahar—*bea două pahare*; 3) *dela pahar*, dela chef—*glumă dela pahar*. — Acest cuvânt, ca și multe altele, a fost împrumutat dela Daco-latini și de către popoarele vecine: Ruteni, Unguri, etc.

păhăraș, **păhăruș** sau **păhărel** s. n. V. *păhar*. Mic pahar; *Bot. fig.* caliciul florilor.

paharnic (marele) s. m. V. *păhar*. 1) Mare demnitar pe lângă persoana Domnitorului, care avea încrederea acestuia de a-i turna vin în pahar ca să nu-l otrăvească; 2) titlu de boieri de clasă mai inferioară.

pahărnicele s. m. pl. V. *paharnic*. Slujitorii ai curții domnești sub ordinele marelui paharnic.

pahoņș s. m. (slav rus. dela *pohod*, transport, ducere, mergere, din baza *hoditi*, a merge, din care s'a făcut *pohodeș* și *pohodți*). 1) Căraș pe lângă armatele rușești; 2) om desfrânat, ticălos, craidon (cuvânt de mare ocară) se zice rar și *pahoanțu*, pezevenghe.

păi l sau **poi** ? *interj.* și uneori *adv.* (daco-gr. *pôl* ? = cum ?). 1) Cum; 2) că doară; 3) apoi; 4) mări; 5) de; 6) cum de nu; 7) și dacă.

pala *adj.* și *adv.* (turc. *paie*, rang). De rang; cu rang boieresc.

palajen sau **paianjen** s. m. (lat. din *pannigenus*, născător sau făcător de tort, sau de pânză). 1) *Zool.* insectă mică, cu 8 picioare lungi, care din balele lui, face un fel de fir și urzește un fel de plasă (pe paie, sau în casă pe păreți) și în care se prind insecte sau muște, ce-i servesc apoi drept hrană.

pălenjeni sau **pălnjeni** (a se) v. V. *prec*. 1) A se face păianjeni; 2) *fig.* a se închide ochii (de somn); 3) a nu avea vederea împede; 4) *fig.* a nu fi destul de transparentă (sticla), a fi mată.

paianță s. f. (lat. dela *palus* par (*pa-liantă* = din pari) ca și fr. *palançon*). 1) Scheletul întreg al uunei construcții, făcut din grinzi și lemnărie; 2) *casă în paianță*, casă cu păreții alcătuiți întâi din grinzi sau din pari și apoi printre aceștia zidită cu cărămizi sau alt material. (Cuvântul pare format în Bizanț).

paiață s. f. (fr. *pailasse*, din italian *pagliaccis*, actor de teatru popular italian). 1) Actor comedian din teatru de bălciu, de iarmaroc, care se îmbracă în costume împes-trițate; 2) clovn dela circ; 3) păpușe manechin de teatru de bălciu; 4) *fig.* om fără caracter și ridicol.

paic sau **peic** s. m. (din gr. *pyk*, a înțepa, *pëik* = cu vârf ascuțit — ca și fr. *piquier*, (soldat cu sulită, ce înțepă). Numirea unor soldați din garda domnitorului în vechime, comandată de *vătaful de paici*; — *paicii* erau încinși cu brăne de argint. *Bălc.* — Această numire pare formată în Bizanț; ea este și la Turci.

pale s. n. pl. (lat. *palea*). 1) Cotoarele ce rămân dela grâne după ce se treeră; 2) *fig. foc de paie*, entuziasm de foarte scurtă durată; 3) *fig. ași aprinde paie în cap*, ași atrage ura și dușmănia cuiva; a irita grozav.

paleric s. n. (gr. din *payros*, (*payrkos*) scurt, de scurtare, prescurtat). Semn gramatical în scrierea chirilică, cu însemnătatea apostrofei (ca 'n pentru in) adică arată un sunet prescurtat, sau care se aude puțin, ca în *mult*, adică între l și t, s'ar auzi un l foarte scurt.

păinar sau **pănar** s. m. (lat. *panarius*). Cel ce face pâne, brutar; sau cel ce vinde pâne.

păine sau **pâne** s. f. (lat. *panis*). 1) Turtă, din aluat dospit sau nedospit, coaptă în cup-tor, ce servește ca nutriment; 2) hrană; 3) grânele; 4) *fig.* traiul zilnic; 5) *fig.* serviciu,

slujbă; 6) *Bot. pâinea pădurii*, V. *râșcov*; 7) *pânea porcului*, plantă cu flori mirositoare—*cyclamen*.

paingen s. m. V. *paiajen*.

pâinjinel s. m. V. *liliuță*.

pâinjini (a și a se) v. V. *paianjeni*.

pâinjiș s. n. V. *paianjen*. 1) Pânza de *paianjen*; 2) mulțime de *paianjeni*.

păioară s. f. (lat. *palliolum*, manteluță; *palla*, manta femeiască, șal). Voal, pânză foarte subțire de acoperit capul și umerii, căzând în falduri pe spate.

pair s. m. (lat. dela *par*, *paris* egal, camarad). 1) Vasalii, principii supuși ai regilor (în occident); 2) nobil care erea membru al înaltei Camere în Franția ca și în Anglia până la anul 1848.

pairie s. f. V. *prec*. Calitatea de pair.

pâiș s. n. Paie multe; cotoarele paielor rămase pe câmp după seceriș.

paisprzece s. n. scurtare și diformare din *patrusprezece*.

palu s. n. V. *paie*. 1) Cotorul ce susține spicul grâului sau al altor graminee; 2) foarte mic și subțire bețișor.

pâiuș s. n. V. *pate*. 1) Paiul unei plante graminee; 2) *bot.* plantă ierboasă graminee de câmp, ce servește și ca plantă ornamentală.

paj s. m. (fr. *page*). Tânăr fiu de nobil, atașat în serviciul unui principe sau domnitor și care purta în serviciu un costum anumit.

pajere sau **pajeră** s. f. (lat. pref. *p*, pentru *pe* + *acera*, acvilă). 1) Aceră sau vultur mare; 2) emblema statului în forma de vultur; 3) fața monetei pe care este vulturul sau marca țării. (Vorba aceasta este un compus propriu românesc și se vede că a luat naștere în Oltenia unde vorba *aceră*, însemnează vultur.

pajiște s. f. (lat. comp. *pasci*, a paște; *sto*, stare, a sta). Iarbă deasă și crescută în deajuns pentru a servi la pășunat (iar nu la cosit); câmp cu astfel de earbă.

pajură s. f. V. *pajere*.

pal *adj.* prescurtat din *palid*.

pală s. f. (lat. dela *pala*, lopată, hârlet). 1) Sabie foarte lată (prin exagerare asemănată cu hârletul sau lopata de fer); 2) cantitate de fân cât s'ar lua pe o lopată sau cât se ia odată cu furca (șepoul); 3) cantitate de lână scărmanată cât se ia odată din pieptănușul de scărmanat; 4) plur. *pale* structuri subțiri suprașuse (de lână, de zăpadă etc.) în acest din urmă înțeles *pal* își trage origina din lat. *palla*, așternut, covor, manta; 5) *pală*=toană, arțag, — (din *păli*, lovi).

paladin s. m. (lat. *palatinus*, dela *palat*). 1) avaler din suita lui Carol cel Mare (742—771); 2) *fig.* cavalier răutăcios.

paladiu s. n. (lat. *palladium*). 1) Numirea unei mici statui a zeiței Palas, pe care Troenii o considerau ca ocrotitoare a cetății lor, precum de altfel o considerau și alte cetăți grecești; 2) *fig.* ocrotire, protecție.

palafit s. n. (ital. *palafita* din lat. *palus*, par, stâlp și *finctus*, înfipt). Numirea locuințelor palustre din epoca preistorică, ce erau construite pe stâlpi în fiști bătuți în pământ, în apă la marginea lacurilor.

pălălăe s. f. V. *urm*. Flacăra mare ce se mișcă.

pălălăi (a) v. (lat. dela *pa'or*, *palori*, a umbra încolo și 'n coace). A face mișcări în toate părțile flacăra sau flăcările de foc; a fâlțai; (baza însă este în gr. *pal* și *pallo*, a agita, a mișca în toate părțile).

pălămar s. m. (daco-gr. dela *pal*, *me*, mână și lucrare manuală și *palamăomai*, a executa cu mâinile). Servitor bisericesc, care execută lucrări manuale în biserică — trage clopotele, face curățenie, mătură prin biserică. (Terminăția *ar* este cea mai întrebuintă în l. română și deci formațiunea pare că aparține limbei române).

pălămar s. n. (daco-gr. din *palamē*, mână simbol al forței, *fig.* lucrare puternică). Numirea odgonului (cablu) sau a frânghiei foarte groase, ce servește la legat șteful, corabia, de țerm; sau la scoborit vase cu vin în pivniță.

pălămărie s. f. Serviciul de pălămar la biserică.

pălămidă s. f. (daco-gr. *pallo* dela *palame*, palmă, *palamentes*, palmat). *Bot.* Numirea pladtei spinoase cu formă palmată, cu țepi pe marginea fiecărei frunze (o speță de a-cantepeste ce are niște spini pe spinare).

palancă s. f. (daco-gr. din *phalangx*, par rotund de lemn — de unde și lat. *palus*, par, și latin *phalangx*—*fig.* linie de bătaie, front militar, trupe de linie sau legiune romană). 1) Întăritură cu pari înfiști în pământ; 2) numire de localitate sau post militar, unde erau stâlpi sau pari înfiști în pământ, pentru a da sau a transmite semnal prin aprinderea lor, că es e pericol de năvălire vrăjmașă), (sunt mai multe numiri de acestea în Dacia și în imper. rom. de răsărit); 3) *f.g. adv.* grămadă, cantitate mare (noțiune dela unitatea militară a *falangei* grece și *macedonene*). V *zi* numirile geografice.

palanchin s. n. (lat. dela *phalangae*, par,

prăjină). Pat sau scaun atârnat de o prăjină sau două și pe care îl duceau doi sclavi; scaun portativ.

palanță s. f. V. *balanță*.

pălărie s. f. (lat. după *pileum*, *pălărie*, din *pilus*, păr — s'a format *pilaria* și *pălăria*). Acoperământ pentru cap, făcut din păr mărunt, din păslă; — iar pentru vară, făcut din împletitură de paie; pentru femei se face și din stofă sau pânză.

pălărier s. m. Cel ce face sau vinde pălării.

pălărioară s. f. Pălărie mică.

palat s. n. (lat. *palatium*, numirea unui munte (deal) din Roma—(dela numirea zeiței *Pales*, zeita păstorilor)—pe care munte era reședința, palatul, împăratului; de aici, *reședința împărătească*). 1) Clădire mare și luxoasă unde locuiește un suveran; 2) clădire mare a unei autorități; 3) casă mare și luxoasă a unui personaj însemnat; 4) *fig.* suveranii și personalul curții; 5) *fig.* construcție măreață pentru o instituție; 6) *anat.* cerul gurii.

palatal, ă adj. V. palat 6. *Gram.* Numirea sunetelor ce se pronunță lovind cu limba cerul gurii: *g. c.*

palatin, ă adj. și s. m. (dela vorba *palat*, *palatium*). *Istor.* 1) Vice-rege în Ungaria; 2) guvernator de provincie în Polonia; 3) ce ține de un palatin sau palatinat.

palatină s. f. (fr. *palatine* (fourrure). Numirea îmbrăcăminteii cu blană albă ca aceea ce poartă suveranii.

pălătuș s. n. V. *palat* 6. Cerul gurii.

palavatic, ă adj. (V. *pală* 5). Nestatornic, nebunatic; cu toane.

palavră s. f. (compus din gr. *pō*, încă; *lavrazō*, a pălăvrăgi). Vorbă zadarnică; pl. vorbe seci; minciuni; lăudăroșii; flecării. (Acest cuvânt se vede a fi o formațiune din Bizanț; față cu însemnarea precisă a lui *lavrazō*, combinat cu *pō*, care înseamnă a *pălăvrăgi mereu*, formațiunea spaniolă *palabra*, se vede că este o importațiune din orient. — Și Turcii au acest cuvânt.

pălăvrăgi (a) v. V. prec. A spune palavre; a flecări.

palavragiu s. m. și adj. (compus: gr. *pō*, încă; *lavrazō*, a pălăvrăgi). 1) Cel ce spune palavre; 2) famfaron; mincinos; lăudăros.

palavragioaică s. f. și adj. V. prec. 1) Femeie care spune palavre; 2) famfaroană.

pălc s. n. (lat. diform din *plico*, din gr. *plekō*, a :lcătui, a chiti la un loc sau unul peste altul). 1) Grămețioară, mică grămadă de snopi sau alte lucruri așezate unul peste altul, chitite; 2) grămadă mică, stol (de pă-

sări); 3) ceată de oameni adunați în grup; 5) suprafață mică de sămănături ce formează grupe (pălcuri răsărite ici colea). — Înțelesul difeit în l. română a vorbei *pălc*, arată că această vorbă a trecut dela daco-latini la slavi.

palce s. f. (din gr. *phalagx*, băț — de aici și la slavi *palka* și diminutiv *palucika*, băț și bețișor, vargă). Vargă sau nujă pentru pedepsit soldații sau școlarii (în Mold.).

pălciană s. f. (dela vorba *pălc*). *Bot.* Numirea unei plante graminee, zisă și *vițelă*.

pale s. pl. V. pală 5. Toane, capricii.

paleață s. f. V; păliață.

paleograf s. m. V. paleografie. Învațat priceput în paleografie.

paleografic, ă adj. V. urm. De paleografie, privitor la paleografie.

paleografie s. f. (gr. dela *palaios*, vechiu; *graphē*, scriere). Știința, sau arta, de a descifra scrierile vechi.

paleontologie s. f. (gr. *palaios*, vechiu; *on*, *ontos*, ființă; *logos*, vorbire). Știința fosilelor, adică cunoașterea celor mai vechi feluri de animale și vegetale ce au fost pe pământ, după rămășițele aflate prin păturile pământului.

paleoslav, ă adj. (gr. *palaios*, vechiu și *slav*). Despre vechea limbă a slavilor aflată în scrierile bisericesti și în unele documente.

palestră s. f. (gr. *palaistra*). 1) Loc pentru exerciții corporale la Grecii din vechime ca și la Romani; 2) exerciții corporale.

paletă s. f. (lat. dela *pala*, lopată; diminutiv ital. *paletta*, lopățică). 1) Scândurică lată și subțire pe care s'așază colorile pictorii; 2) *fig.* colorit — *paletă bogată*.

păli 1 (a și a se) v. (lat. dele *palleo*, *paltere* și *pallesco*, a îngălbeni, a se vesteji). 1) A îngălbeni (la față), a deveni palid; 2) a se vesteji, a se ofili; a se usca (foile plantei) de soare sau de arșița focului.

păli 2 (a și a se) v. (lat. *pellō*, *pellere*, a lovi, a bate). 1) A lovi tare (cu bățul, cu peatra, cu palma etc.). 2) a surveni; a apuca plânsul (dorul, mila); 3) a se lovi, izbi.

păliă (a) v. (fr. *pallier*, dela lat. *palla*, *pallium*, cuvertură). 1) A ascunde sub aparențe false; 2) *fig.* a alina pentru puțin timp (dureri).

păliață s. f. (lat. *pallus*, par). Par lung; stinghie.

paliativ s. n. V. paliă. Medic. 1) Care paliază; 2) medicament care vindecă numai aparent; 3) *fig.* măsură, dispoziție incompletă.

palicar s. m. (gr. mod. *pallikar*). Denu-

mirea voluntarilor pentru independența Greciei (sec. 18 și 19). *fig.* voinic, viteaz.

paliciu sau **palici** s. n. (lat. *dela pollex, pollicis*, degetul cel mare). *Fig.* Numirea unui păhărel foarte mic (de rachiu) ca degetul mare de gros (în Mold.).

palid, *ă adj.* (lat. *palidus*). 1) Galben la față; 2) decolorat; 3) fără strălucire mare; 4) *fig.* fără efect puternic.

pălimar s. n. (lat. *dela palus, palum*, pe par). 1) Stâlp frumos cioplit înfipt în pământ, și în care sunt mai multe cuie de lemn pentru atârnat cu gura în jos oalele să se usuce; 2) gard, grilaj, din lănteți sau din ștacheți (în Oltenia); 3) bastradă; 4) balcon.

palimpsest s. n. (gr. *palin*, din nou; *psēstos*, răzuit). Manuscris făcut pe pergament, depe care s'a ras un cuvânt pentru a scrie altul din nou: — *manuscris palimpsest*.

palincă s. f. (serb *palinka*, dela *pallii*, a arde). Rachiu. *Trans.*

palingenezie s. f. (gr. *palin*, din nou; *genesis*, generațiune). Reintoarcerea la viață după moartea reală sau aparentă, — renaștere, regenerare.

palnodie s. f. (gr. *palin*, din nou; *odē*, cântare). *Antic.* 1) Parte din versuri prin care poetul deszice sentimentele exprimate mai înainte; 2) retractarea celor zise.

pălire s. f. Acțiunea de a păli, V. *păli*, 1 și 2.

palisadă s. f. (fr. *palissade*, dela lat. *palus*, par). Grilaj, pălimar.

palisandru s. m. (fr. *palissandre*). *Bot.* Numirea unui arbore din Guiana, cu lemn negru-violet, foarte prețuit pentru facerea de mobile.

pălit, *ă adj.* V. *păli* 1 și 2. Îngălbenit; 2) veșted; 3) lovit; 4) *fig.* apucat, cuprins de.

păliață s. f. (lat. din *palus*, par). 1) Prăjină; 2) par flexibil ce se pune sub osia carului ca s'o susțină când se frânge roata; 3) *fig. iron.* om prea nalt și subțire. — în Mold. *păliță*.

păltură s. f. V. *păli* 2. Lovitură.

pal s. m. V. *palmier*. Creangă sau frunză de palmier.

palmă s. f. (lat. *palma*). *Anat.* 1) Partea lată a mâinei, de care sunt prinse degetele; 2) fața din lăuntru a acestei părți de mână; 3) măsură veche de lungime, cât se cuprinde dela vârful degetului mic până la vârful degetului gros, când palma este deschisă și ele bine întinse; 4) *palmă domnească*, măsura de înai sus în plus cu o îndoitură a degetului mare; 5) lungime cât a 8-a parte din

stânjen; 6) mică suprafață de pământ (*fig.*); 7) o lovitură cu palma.

palmac s. n. V. *palmă*. Veche măsură în Moldova, cât un sfert de stânjen (pentru lemne).

pălmaș s. m. V. *palmă*. Țăran lucrător cu palmele, care nu are boi.

palmat, *ă adj.* (lat. *palmatus*). *Bot.* În forma unei palme cu degete (plantă cu frunze palmate). *Zool.* picioarele păsărilor la cari degetele sunt împreunate prin o membrană.

palmier s. m. (din lat. *palma*, curmal și frunză de curmal). *Bot.* Curmal, arbore din fam. monocotiledoanelor, cu frunzele în forma unei palme cu multe degete.

palmiped, *ă adj.* (lat. *comp. palma* și *pes, pedis*, picior). *Zool.* Pasări inotătoare cu laba în formă de palmă — *gâsca, rața*.

pălmui (a) v. *palmă*. 1) A lovi cu palma pe cineva; 2) *fig.* a lovi peste obraz; 3) *fig.* a înfrunța.

pălmuire s. f. Acțiunea de a pălmui.

pălmuit, *ă adj.* 1) Lovit cu palma; bătut; 2) lovit peste obraz.

pălnie s. f. (dela lat. *plinius*, plin, prin forma slavă *polno* și *polnii* = plin). Mic vas conic ce servește pentru a umplea cu un lichid butoiul, sticla etc. mai mult pentru vin și rachiu. V. *leică*.

paloare s. f. (lat. *pallor, palloris*). Gălbenirea ce vestește feței; paliditate.

paloș s. n. V. *pală*. Pală mai lungă; sabie cu două tăiușuri. — Și Ungurii au această numire, care din fem. lat. *pala* instrument lat cu tăiuș dublu ca hârlețul s'a transformat în *palus*, apropiat de noțiunea lat. *par*, adică pală mai lungă. Cuvântul se vede că este format în Bizanț ca și *pala*.

palpă (a) v. (lat. *palpo, palpare*). A pipăi. **palpabil**, *ă V. prec.* Care se poate pipăi; *fig.* prea învederat.

pălpăi (a) v. (daco-gr. din *pal, pallo*, a mișca în toate părțile). 1) A face mișcări în felurite direcții, ca flacăra de foc când arde repede, sau când e aproape să se stingă; 2) a se agita puțin; a mișca puțin.

pălpăire s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a pălpăi; 2) *fig.* ultimele și slabele zbcuime ale ființei ce moare.

pălpăit s. n. V. *pălpăire*

palpită (a) v. (lat. *palpitare*, a se mișca). 1) A se mișca înima; 2) *fig.* a fi foarte mișcat, emoționat.

palpitant, *ă adj.* V. *prec.* 1) Care palpită; 2) *fig.* care mișcă, emoționează, provoacă interes mare.

palpitațiune s. f. (lat. *palpitatio, palpita-*

tions). 1) Bătăile inimei; 2) *medic.* bătea de prea repede și neregulată a inimei; 3) *fig.* emoție; emoție de interes sau de așteptare a unui eveniment.

paltin *s. m.* (lat. *platanus*). *Bot.* Arbore mare ornamental, al cărui trunchiu crește drept și nalt; lemnul este alb, tare și se caută pentru făcut mobile.

păltiniș *s. n. V. prec.* 1) Loc pe care sunt paltini; 2) mulțime de paltini.

păltior *s. m.* (din vorba *paltin*). *Bot.* Numirea unui agriș sălbatic ale cărui crenguțe cresc drept în sus.

palton *s. n.* (fr. *paletot*, din olandez *pal-trok*). Numirea hainei mari și groase pentru iarnă, ce se îmbracă peste toate celelalte haine, făcută din stofă groasă și căptușită cu vată.

paltonaș *s. n. V. prec.* Mic palton.

paludean sau **paludic**, *ă adj.* (lat. *dela palus, paludis, baltă*). De bălți.

paludism *s. n. V. prec. Medic.* Boală ce se produce din cauza bălților, apelor stătătoare, pe suprafața căror se produc miasme infecțioase, iar apoi țânțarii iau aceste substanțe și înțepând pe om îi inoculează boala *paludismului*, care dă friguri neconținute și gălbeneală la față, cu slăbirea puterilor și stingerea vieții. Satele ce sunt pe lângă astfel de bălți se sting sau nu prosperează și oamenii sunt bolnăvicioși; se zice că orașe renumite din antichitate au pierit din cauza *paludismului*; omul *impaludat* este nenorocit ca sănătate atât el cât și urmașii lui; (deasupra bălților mici este bine să se toarne gaz).

palustru, *ă adj. V. prec.* 1) Cu bălți; 2) de baltă.

pământală *s. f.* (pref. *pó* și *mânzala*). *V. mânzală*.

pământ *s. n.* (lat. *dela pavimetum*, loc bătătorit, din *pavio*, a bătători pământul — numire dată de daco-lat. locului nelucrat, nearat, sau celui din bătătură, curtea casei). 1) Substanța din care este formată scoarța pământului; 2) planeta pe care viețuim; 3) suprafața acestei planete; 4) țerână, lut sau altă specie din substanța coarței pământului; 5) locuitorii depe pământ; 6) Jumea animală și vegetală depe globul pământesc; 7) uscatul (spre deosebire de ape); 8) *adj.* vânt și palid la față; *fig. a se face pământ*; a) a se reduce în pulbere; b) a deveni palid și vânt de durere și intristare sau ciudă; a *da de pământ*, a izbi de pământ; a *pune capul sau ochii în pământ*, a apleca în jos capul, privirea; *cât pământul*, niciodată; *adv.*

de stinge pământul, teribil, enorm; *nu-l incapă pământul*, nu mai poate de bucurie. **pământean**, *ă adj.* și *s.* 1) Care locuiește, viețuiește pe pământ; 2) indigen, din țară; 3) locuitor dela țară, sătean.

pământesc, *ească adj.* De pe pământ; din lumea pământescă.

pământos, *oasă adj.* 1) Cu mult pământ amestecat; 2) ca pământul.

pământul *s. n.* (daco-gr. *pó*, încă; *mos*, vătăcut). 1) Mototoi de carne, legat la capătul unui băț, cu care se spală, se spoește, se freacă ceva; 2) *fig.* puful cu care se dă pudia pe obraz; 3) bețișor cu un mototoi mic de vată la capăt, cu care se unge în gât cu vre-o doctorie.

pambriu *s. n.* (gr. *pan*, peste tot: *bryon*, acoperit cu flori (bry) sau cu reliefuri). 1) Numirea unei stufe cu flori sau reliefuri; 2) numirea unor testemele cu flori.

pamflet *s. n.* (fr. și engl. *grac. pan*, peste tot; *phleidon*, trâncănitor, guraliv, flecar). 1) Mică scriere care critică în chip ordinar și vehement, sau care defăimează; 2) *extins.* gazetă în acest fel; 3) scrisoare anonimă defăimătoare.

pamfletar *s. m. V. prec.* Cel ce scrie pamflete.

pan *s. m.* din gr. *pan*, (*pan-to*), principal sau general, peste tot). 1) Numire (care în daco-lat. s'a transformat în *ban*) titlul de mare demnitar și în special de *general* comandant de armată (de unde apoi *vice-pan*, diformat în *fiș-pan* și *sub-pan*, diformat, în *ju-pân*).—La Poloni a trecut această numire cu înțeles de boier, domn (din această bază este și *Panonia* (țara), Banatul, și *ban*, monetă).

pană *I s. f.* (laț. *penna*). 1) Fulg mare ce acopere corpul pasărilor; 2) aripă; 3) aceeași dela păsări mari: struț, etc. lucrată spre a servi ca ornament; 4) cotorul penei de găscă sau altă pasăre mare ascuțită la vârf spre a servi la scris (în vechime, în loc de peniță de metal). 5) *fig.* stilul, modul de a scrie, a compune o scriere; 6) buchet de flori la pălărie (în Transilv.); 7) foaie ce îmbracă fructul porumbului (după lat. *pannus*, haine, îmbrăcăminte); 8) aripa peștelui sau coada lui (*pană de somn*, coada de somn (pește); 9) *Bot.* *pana zburătorului*, numirea unei plante ce crește prin păduri umbroase, pe care babelă o întrebuințează la farmece. (*Lunaria annua*). În vechime se pronunța *peană*.

pană *II s. f.* (figurat dela *pană* I). Uneltă de fer sau de lemn ascuțită și lată la un capăt iar la altul patrată, cu care se poate des-

pica lemnul, bătând cu putere pe căpătul patrat ca să intre adânc; 2) felie mică de slănină ce se înfige în friptura de iepure (im-pănat).

până *adv.* și *prep.* (lat. *dela paene* sau *pene*, mai aproape, cât pece).

1) Arată parcurs de loc sau timp: **până** dimineată; de aici **până** dincolo; 2) termen final de loc sau timp; **până'n zori să fii la lucru**; 3) atât cât, **până m'oi îmbrăcă**; 4) **până una alta**, între altele.

panaceu *s. n.* (gr. *panakeia*, din *pan*, peste tot; *akos*, remediu). Remediu universal (în senz fizic sau moral).

panachidă sau **panahidă** *s. f.* (gr. *pan*, peste tot; *acheo*, a fi trist, abătut). *Bis.* Serviciu, rugăciune bisericească, ce se face la 40 zile după ce a fost înmormântat un creștin.

panaghia *s. n.* *V. urm. Bis.* Discul pe care se pune panaghia.

panaghie *s. f.* (gr. *pan*, peste tot, de tot; *aghia*, sfințită sau sfântă). 1) Prescură (pâne mică) de formă triunghiulară ce se pune înaintea icoanei Maicei Domnului; 2) rugăciune către maica Domnului.

panaghion *s. n.* (gr. mod. *panaghion*). *Bis.* Ornat arhieresc ce se poartă în locul engolpionului.

panamă *s. f.* (dela istmul de Panamă, ce unește America de nord cu cea de sud și republica cu acest nume). 1) Pălărie făcută din paiu adus din Panamă sau din fibrele unui arbore din Panamă; 2) *fig. iron.* afacere publică necinstită în generalizat dela scandalul ce a provocat în Franța afacerea societății pe acțiuni pentru tăierea istmului de Panamă).

panaris *s. n.* (lat. *panaricium*). *Medic.* Inflamarea flegmonoasă a degetului, lângă unghie.

panaș *s. n.* (fr. *panache*, citit *panaș*, din ital. *pennachio*, dela lat. *penna*, pană). Mânunchiu de pene frumoase ce ornează un coif sau chipiu militar, ori o pălărie sau altă îmbrăcăminte.

pancartă *s. f.* (pref. gr. *pan*, peste tot; lat. *charta*, hârtie). Anunț scris pe o hârtie mare sau pe pânză, ca să fie văzut de public (se întrebuintează la manifestări și procesiuni).

pancovă *s. f.* (lat. comp. *pango* — *ovum* = a bate oul). Ochiuri de ouă (în Mold. și Trans.). De aici și ungur. *panko*.

pancrațu *s. n.* (lat. *pancratium*). *Antic.* Lupta cu discul sau cu pumnul, cursă sau danț la Romani și Greci.

pancreas *s. n.* (gr. *pan*, tot; *kreas*, carne). *Anat.* Glandă abdominală, între ficat și splină,

a cărei funcțiune este să dea în intestin un lichid incolor și luncos, care înlesnește digestia.

pancreatic, *ă adj.* De sau dela pancreas. **pândă** *s. f.* *V. pândi*. Ascundere, ședere piit, spre a observa și a surprinde.

pandalii *s. pl.* (gr. dela *pandalētos* sau *pandēlētos*, tot distruge, tot distrus). Furii, nebunie, ce constă în a distruge tot.

pândar *s. m.* *V. pândi*. Cel ce pândește și păzește să nu se fure ceva din pădure sau din recolte; *fig.* santinelă.

pândărit *s. n.* 1) Meseria de pândar; 2) paza viei; 3) plata sau dijma ce să dă pândarului.

pandecte *s. pl.* (lat. *pandectae* și gr. *pandektai*). 1) *Jurid.* Culegere de diferite decizii imperiale romane, sau de ale jurisconsultilor romani, făcută din ordinul imp. Justinian; 2) colecție de tot ce s'a scris într'o materie; 3) revistă juridică ce apare în București.

pandemoniu *s. n.* (gr. *pan*, tot; *daimon*, demon). Reșcința inchipuită a demonilor; *fig.* adunarea oamenilor zgomotoși și iâi.

pândi (a) *v.* (lat. dela *pando*, *pandare*, a se aplecă; *pandus*, încovoiat, aplecat). 1) A sta aplecat spre a putea observa ceva, fără a fi văzut; 2) a sta ascuns și a urmări cu privirea ce face cineva; 3) a sta piit ascuns în așteptarea cuiva, ori de a face ceva; 4) a sta ascuns, piit, observând să nu se fure ceva; 5) a spionă; 6) a păzi.

pândire *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a pândi.

pandișpan *s. n.* (lat. *panis*, *pâne*, de, *Is-pan* = pâne spaniolă). Turtă dulce, făcută din făină albă, de grâu, cu ou, unt, lapte și zahăr.

pânditor, *oare adj.* *V. pândi*. Care pân-dește.

pandolli *s. pl.* *V. pandalii*.

pandur *s. m.* (daco-gr. *pan*, tot; *doru*, armat din *doru* = lance; ca și lat. *doruphorus*, soldat cu lance). 1) Luptător înarmat cu sulită sau lance; 2) luptător din oș-tirea lui Tudor Vladimirescu (1821); 3) bandit, care căuta să răsbune nelegiuirile asupritorilor, (în timpul domniei tanarioșilor); 4) prin *extens.* hoț ce stă în codru, în pădure.—Și Ungurii au acest cuvânt. — *pan-dur*=arcaș, sbir.

pandurime *s. f.* *V. prec.* Oaste de pandu-ri.

pâne *s. f.* *V. pâine*.

panegiri: *s. n.* (gr. dela *paneghyriso*, a celebra în public o faptă națională — *paneghyrikos*). 1) Celebrare publică a unei

fapte de mare însemnătate; a) discurs în lauda cuiva; 3) elogiul excesiv.

panegrist *s. m.* 1) Cel ce face un panegiric; 2) cel ce face elogiul cuiva.

paner *s. n.* (lat. *panarium*). Coș împletit din nuielușe albe, în care se păstrează pâinea sau în care se aduce pâinea și alte cumpărături dela piață.

pangar *s. n.* (lat. dela *pango, pangere*, a vâri, a împlânta. 1) Fabrica de lumânări, unde fiecare lumânare este vârită, împlântată în ceara topită, în mod repetat și răcită, pâne ce capătă grosimea necesară (sunt și alte procedee azi în facerea lumânărilor); 2) comerț sau depozit de lumânări de ceară pentru biserici și slujbe bisericesti.

pângar, *ă adj. V. pângări*. Om murdar și spurcat.

pângări (a) *v.* (lat. dela *pingo, pingere*, a văpsi). 1) A mânji cu necurățenii; 2) spurca; 3) a profana; 4) *fig.* a ponegri.

pângări *s. f. V. prec.* Acțiunea de a pângări.

pângăritor *s. m. V. prec.* Cel ce pângărește.

pangea *s. f.* (lat. dela *pingere*, a văpsi). *Bot.* Numirea steclelor roșii. — Și Turcii zic *pangiar* = stecle roșii.

pangermanism *s. n.* (pref. grec. *pan* = tot + germanism). Doctrină politică de apropiere și alipire către Germania, a statelor germanice.

pangermanist *adj.* Cel ce ține la Germania.

panglică *s. f.* (din germ. *bande*, cu diminutiv final *band-liche* = bănuță, bentiță). 1) Bentiță sau fâșie lungă, mai lată sau mai îngustă, din mătăsoasă colorată sau din fir, care servește pentru legat la cap, făcut fioncuri (funde), etc; cordea, cordeluță; 2) bentiță de atârnat o decorație; 3) *medic.* vierme intestinal, foarte lung și lătareț, zis. *tenia*. — Și Sârbii zic *pantlika*.

panglicar *s. m. V. prec.* 1) Cel ce țese sau vinde panglici; 2) scamator de bălcui, care se făcea că scoate din nas o panglică nesfârșită; 3) *fig. iron.* scamator; șarlatan; 4) șarlatan politic.

panglicărie *s. f. V. panglică*. 1) Fabrică sau magazin de panglici; 2) *fig. iron.* șarlatanie, mistificare.

panglicuță *s. f.* Mică panglică, cordeluță.

pangolin *s. m.* (gr. *pan*, tot, *goleos*, vi-zuină). *Zool.* Numirea unui animal din Africa, acoperit cu solzi.

panică *s. f.* (gr. *Panikos*, dela zeul Pan, zeul Pădurilor, care se credea că apare

noaptea și înspăimântă). Spaimă mare neașteptată dar fără temei, ce se produce mai ales asupra mulțimei.

panişpan *s. n. V. pandişpan*.

panoplie *s. f.* (gr. *pan*, tot; *opla*, arme). *Feodal.* 1) Toate armele unui feudal; 2) colecție de arme, așezate frumos pe un disc mare, sau pe un scut, și atârinate pe perete; 3) figură decorativă făcută din arme.

panoptic (um) *s. n.* (gr. *pan*, tot; *optikos*, vedere). Local de distracție, în care, prin felurile lentile optice, se pot vedea tablouri și vederi; și unde sunt expuse diferite figuri de ceară, reprezentând oameni de toate rasele, sau portrete de personalități istorice ori actuale.

panoramă *s. f.* (gr. *pan*, tot; *orama*, privire). 1) Local de distracție unde se pot vedea prin lentile măiitoare felurile vederi și tablouri; 2) tablou mare circular, văzut de pe o extradă ridicată în mijloc, ca și cum spectatorul ar vedea în mărimea naturală priveliștea; 3) priveliște frumoasă asupra unui peisaj văzut de pe o înălțime; 4. *fig.* tablou complex și variat.

panoramie, *ă adj.* Ca de panoramă.

pansă (a) *v.* (gr. *pan*, peste tot; *seyô*, arunc repede). 1) *Medic.* A aplica pe o rană vată sau scamă cu medicamente și apoi a lega cu o bandă; 2) din fr. *panser*, a peria calul.

pansament *s. n. V. prec.* Legătura și vata cu medicamente pusă pe o rană.

pansare *s. f.* Acțiunea de a pansa.

pansă pl. *pansăle* *s. f.* (fr. *pansée*). *Bot.* Numirea floarei catifelate de diferite culori.

panslavism *s. n.* (gr. *pan*, peste tot; și *slavism*). Tendința de unificare a Slavilor; iubire de Slavi.

panță I *s. f. V. bantă*.

panță II *s. f.* (fr. *pente*). Povârniș; plan înclinat; drum la vale; *fig.* luneciu la vale.

panțahuză *s. f.* (gr. mod. din gr. *panțachose*, din toate părțile, peste tot). 1) Registru cu o autorizație dată de autorități pentru a aduna din toate părțile, dela credincioși, ofrande pentru un scop filantropic sau pentru o biserică; 2) *fig. iron.* a umbra cu panțahuză, a merge din casă în casă; a colportă sau a cere ajutor.

pantaloni *s. n.* (fr. *pantalon*). Nădragi bărbătești, ce întrec jos puțin peste încălțăminte și peste călcăiul încălțăminteii sau al piciorului; *pantaloni albi* = izmene.

pantaloadă *s. f.* (fr. *pantalonnade* = scetă, farsă ridicolă ca acele jucate de un

actor numit *Pantolon*). Bufonerie ridicolă; discurs ipocrit (politic).

pantalonar *s. m. V. pantalon*. Numire dată orășenilor ce poartă pantaloni (mai ales de vechii orășeni cari purta antereul peste pantaloni).

pantasii sau **pandaxii** *s. pl. (gr. pan, peste tot; dax, mușcând)*. Furie grozavă, nebunie de mușcă cu dinții.

pântecărie *s. f. V. urm. Medic*. Diaric; ieșire des afară.

pânțec sau **pântec** *s. n. (lat. pantex, panticis)*. *Anat.* 1) Cavitatea din mijlocul corpului, ce conține stomacul și intestinele; 2) învelișul acestei cavități; 3) *fig.* cuprinsul din lăuntru pântecelui

pântecos, **oasă** *adj. V. prec.* Cu pânțec mare, burtos; *fig.* gros, voluminos.

pântecuț *s. n.* Pânțec mic.

panteism *s. n. (fr. panthéisme, din gr. pan, peste tot; theos, D-zeu)*. *Teol.* Sistemă celor ce cred că toată lumea văzută constituie ființa lui D-zeu.

pateist *s. m. V. prec.* Cel ce ține de panteism.

panteon *s. n. (gr. pan, tot; theos zeu sau D-zeu)*. 1) *Antic.* Temp'lu pe care Grecii și Romanii îl închinău tuturor zeilor; totalitatea zeilor unei religii. 2) Construcție monumentală în Paris, consacrată memoriei celor mai mari oameni ai Franței, având cavouri, unde sunt mormintele lor.

panteră *s. f. (lat. gr. panthera)*. *Zool.* Numirea unei fiare în felul tigruului, dar ceva mai mică, ce trăiește în Asia și Africa.

panțir *s. m. (dela german panzer, cuirasă, platoșă)*. Cuirasier, soldat cu platoșă, cu peptar de metal sau de zale.

pantof *s. m. (germ. pantoffel)*. 1) Încălțăminte târă toc, fără călcăiu, care acopere laba piciorului — papuc; 2) încălțăminte cu toc, însă deschisă, fără tureacă.

pantofar *s. m.* Cel ce face pantofi și ghete pentru femei.

pantofărie *s. f. V. prec.* Atelier sau magazin de pantofi.

pantograf *s. n. (fr. pantographe, din gr. panthos, peste tot; grapho, scriu)*. Numirea unui instrument care servește pentru a copia și în acelaș timp a mări într'o proporție oarecare un desemn.

pantometru *s. n. (gr. pantos, peste tot; metron, măsură)*. *Geom.* Instrument pentru măsurat unghiuri și distanțe.

pantomim sau **pantomimă** *s. n. (i.) (gr. pantos, peste tot; mimos, imitator)*. 1) Expripare prin gesturi în loc de cuvinte; 2)

mică piesă comică, ce se joacă mai ades la circuri, numai prin mișcări și gesturi, fără a pronunța vre-un cuvânt — (se zice greșit *pantomimă*). 3) actor ce joacă o pantomimă.

pânură *s. f. (lat. din pannus stofă, postav, diminutiv pannula, postăviu)*. Postav de lână pentru haine groase de țară, în Mold.

pănuși *s. pl. (diminutiv din pană)*. Foile ce învelesc spicul grăului sau rodul porumbului.

pănușiță *s. f. V. năgară, 2.*

pânză *s. f. (daco-gr. pene, peneș, pânză; pênizomai, a țese și pênisma, țesetură)*. 1) Țesetură din fire de in, cânepă, bumbac; 2) vântrea de corabie; 3) vălul (giulgiu) ce se pune peste un răposat; 4) *prin gnaolog*, țesutura, mreja paianjenului; 5) *pict.* pânză anume pregătită, pe care se poate picta; 6) *fig.* tablou; 7) *fig.* suprafață întinsă, fașie; 8) trupă armată (vechiu); 9) fierul lat și dințat dela ferăstrău; 10) fierul lat tăios al toporului, cuțitului, sabiei; 11) *adv. a merge sau a veni pânză*, adică pe o suprafață lată, întinsă și compact; 12) *fig. ține-te pânză (să nu te rupi) = curaj, dă-i înainte.*

pânzar *s. m. V. prec.* 1) Fabricant sau vânzător de pânză; 2) *navig.* cel ce întinde pânzele la corabie.

pânzărie *s. f. V. prec.* 1) Fabrica de pânză; 2) magazin de pânzeturi; 3) multă cantitate de pânză.

pânzătură *s. f.* Bucată de pânză.

pânzeturi *s. pl. V. pânză*. 1) Felurite calități sau feluri de pânză; 2) rufe de pânză, sau obiecte de pânză.

pânziș *adv. V. pânză*. Cuprinzând peste tot; întins și compact.

pânzui (a) *v. V. pânza* 3. A înfășura sau a înveli cu pânza mortuară.

paos *s. n. (gr. pausis, lat. pausa, odihnă)*. 1) Ofrandă — colaci și vin, ce se aduc la biserică pentru odihna sufletului celui răposat; 2) vinul cu care se stropește în groapă trupul răposatului, cu binecuvântarea ultimă a preotului, ca să-l odihnească D-zeu.

pap *s. n. (germ. pappe)*. Cocă de lipit, a-nume făcută pentru cizmari.

păpă (a) *v. (lat. papa sau pappă, cuvânt copilăresc pentru a cere mâncare, și pap-pare, din pabulum, hrană)*. 1) A mânca; 2) a înghiți; 3) *fig. iron.* a cheltui, a risipi; 4) *fig. iron.* a delapida.

papă (1) *s. f. V. prec.* Mâncare (pentru copii).

papă (2) *s. m. (lat. pappas, tată, din pappus, moșneag, bătrân)*. Titulatura capului

Bisericeii catolice, care are reședința la Roma.

papă s. m. (fr. *papă*). Tată.

păpădie s. f. (lat. comp. *papa-dei*, mănăcare, hrană dela D-zeu). *Bot.* Prima plantă care apare primăvara și care se poate mânca, deși este puțin cam amară (*Taraxacum*). Ea este salvatoare pentru cei ce termină merindele de iarnă, de aceea probabil i s'a dat această numire.

papagal s. m. (italian *pappagallo*, din lat. *pappus*, bătrân; *gallus*, cocoș). 1) Pasăre cu pene verzi, cu ciocul tare încovoiat, care imitează unele vorbe și glasul omului; 2) *fig. iron.* cel ce repetă vorbe după altul.

papagalicește *adv.* Ca papagalul, *fig.* reproducând vorbele, spunând pe de rost vorbele (fără a le înțelege); (despre școlarii cari învață și spun lecția cu vorbele din carte, fără a le pricepe).

papainoage s. f. pl. (din lat. *pedaneus*, lung de un picior, cu transformare *pepeneus*). 1) Bețe de lemn (catalage) anume făcute pentru a se adapta la picioare, ca omul să fie mai înalt, să aibă picioare mai lungi, și cu cari, cel exercitat, poate face pași mari; 2) pari, care abea susțin o construcție ce stă să cadă; 3) *fig. a merge 'n papainoage*, a merge prea săltat, sau nesigur; 4) stă în *papainoage* (o casă, construcție) stă sprijinită de pari.

papal, *ă* *adj.* V. *papă*. (2). Al papei; dela papă.

papă-lapte s. m. (dela *p'pă* și *lapte*). 1) *Iron.* Om copilăros; 2) bărbat fără demnitate sau fără autoritate în în casa lui.

păpălău s. m. (lat. comp. *papo*, a apă, a mânca, și *lău* (din *lavo*) a spăla). Numirea unei plante cu flori gălbui și fruct rotund roșu, cu a cărei zeamă unii oameni se spală în gură, pentru a vindeca durerea de măsele sau vre-o bubă.

papalitate s. f. V. *papa*. Autoritatea papei din Roma; demnitatea de papă.

papaludă 1 s. f. (lat. comp. *pabul*+*uda*=pășune (hrană) udă). 1) Joc din timpuri străvechi, în care copiii sau fete cântau niște vorbe, prin cari se roagă să vină ploaia, și să rodească câmpia; acest joc îl mai practică acum copiii de țigan cari, în pielea goală și acoperiți cu frunze verzi de plante, vin pe timp de secetă pela case și joacă acest joc, din simple sărituri săltărețe, cântând:

papa-ludă-ludă

vino și ne udă, etc.

2) copil sau fată de țigan, sau țigancă ce joacă acest joc; 3) *fig. iron.* fată sau femeie

neînbrăcată cuviincios sau nepieptănată, slută.

papaludă 2 s. f. (lat. din *papo*, a mânca; *ludus*, glumă, adică mănâncă ridicol, caraghios). *Zool.* numirea unei păsări, ce are pliscul totdeauna larg deschis (din care cauză și în fr. se chiamă *Inghite-vânt*).

papalugă s. f. V. *papaludă* 1.

papanaș s. m. (lat. dela *papo*, a mânca, cu forma *paponacius*). 1) Măncare din goloaie rotunde făcute din brânză proaspătă amestecată cu ou și cu puțină făină, apoi fierte și turnat peste ele unt topit și puțin zahăr—astfel sunt o mâncare ușoară, gustoasă și se poate mânca mult; 2) *bot.* numire dată *trifoiului*, tot pentru lăcómia cu care-l mănâncă vitele.

păpară s. f. (lat. *papo*, a mânca, și *papa*, mâncare + rom. *pară* = flacără, ardere). 1) Numirea unui fel de mâncare ciobănească, din; bucăți de pâne, brânză, unt și puțin lapte și apoi totul fiert sau prăjit la un foc repede — se mănâncă fierbinte, de aceea mănătorii lacom se ard; 2) *fig. iron.* bătaie la repezeală. — Acest cuvânt ciobănesc pare că se aude și la Turci și ar însemna *ciorbă* cu brânză (?).

paparoane s. pl. (gr. mod. *paparuna*). *Bot.* Numire dată florilor de mac roșu.

paparudă s. f. V. *papaludă*.

papele s. f. pl. Moldov. V. *păpălău*.

papetărie s. f. (fr. *papeterie*). 1. Artă de a fabrica hârtie; 2) Comerțul cu hârtie; 3) magazin unde se vinde hârtie și obiecte pentru școală și pentru cancelarie.

papetier s. m. V. *prec.* Fabricant sau vânzător de hârtie. V. *papirus*.

papilă s. f. (fr. *papille*, din lat. *papilla*, gurguii și *papula*, beșică, coș pe față). *Medic.* Beșicuță ce se face pe față sau pe limbă. **papilar**, *ă* *adj.* V. *prec.* De papile, cu papile.

papillonacee s. pl. (fr. *papilionacé*, din lat. *papilio*, fluture). *Bot.* Numire dată florilor ale căror corolă se aseamănă cu un fluture și au cinci petale, ca floarea de mazăre.

papilotă (pronunțat *papiotă*) s. f. (fr. *papilote*). Hârtiuță ca un sul f. mic, pe care femeile învălătuceș strâns șuvițe din păr, și'l lasă peste noapte sau câțva timp, pentru ca să se facă creț.

papirus s. m. (lat. din grec. *papyrus*). *Bot.* 1) Numirea plantei de baltă, ce crește în Egipt și din scoarța căreia egiptenii făceau un fel de foi pentru scris—de aici numirea de *papier*, hârtie; 2) foaie de scris din coto-

rul acestei plante; 3) scriere veche pe pápirus.

papism *s. n. V. papa*. Biserica condusă de Papa dela Roma; organizația specială a bisericii catolice.

papistaș *s. m. V. prec. Catolic* (cu oarecare dispreț); *pop. etic, păgân*.

papistașesc, cască *adj. V. prec. Al papistașilor*.

papistășie *s. f. V. prec. Catholicism* (cu ironie).

papornită *s. f. V. papură*. 1) Coș împletit din papură; 2) sticlă învelită cu împletitură de papură.

paprică *s. f.* (daco gr. răd. *pá*, mâncare, *pyrrichos*, roșu ca focul (*pyr, foc*)). 1) Numire dată ardeului roșu măcinat mărunt; praf de ardeiu roșu, ce se pune în mâncări; 2) mâncare în care se pune acest ardeiu roșu măcinat.

papricaș *s. n. V. prec. Mâncare*. tocană din bucățele de carne și de cartofi, cu sos de *paprică* este foarte obicinuită întrebuințarea de ardei roșu la popoarele ce nu au sare și înlocuiesc gustul mâncărilor prin acest ardei—de aceea se practică mai ales la Sârbi, Bulgari și chiar la Unguri).

papuc *s. m.* (v. *pap*)—1) Incălțăminte simplă din talpă și puțin înveliș al piciorului, care în loc să fie cusută sau bătută în cuie, era lipită cu *pap*; de aceea cu papucii se umbă numai în casă sau pe loc uscat.—Și Turcii au cuvântul *papuci*, care este exact pluralul cuvântului *papuc*; dar cu toate că Turcii au oarecum monopolul papucilor, și *papuci* turcește ar însemna liter. *a. inveli piciorul*, cu toate că industria papucilor pare orientală, totuși numirea este din *papp*, cleiul de cocă, așa de răspândit ca numire la cismari până în Germania—*pappe kleister*; de unde și slavul *papka*, carton, hârtie înleciată); 2) *papucul doamnei* sau *condurul doamnei*; bot. numirea unei plante ornamentale cu floare în formă de papuc; 3) capătul gămălia, dela un stâlp de grilaj sau dela poartă.

papucel *s. m.* Mic papuc.

papuglu *s. m.* Fabricant de papuci; *fig. iron.* șarlatan (dela felul de confecționare al papucilor, cari, deși în aparență trainici, se stricau repede fiind numai înlecițați cu pap).

papură *s. f.* (daco-gr. din *papuros*, plantă egipteană, ce crește în apă). Plantă cu foi lătărețe și lungi ce crește prin bălți, din care se împletesc coșuri, se fac rogojini și servește la astupat desch. zăturile între doagele putinelor și buților. Și Bulgarii zic *papur*.

fig. caută nod în papură, caută pretext de ceartă, pocrină.

pápuri (a) *u. V. prec.* A astupa cu papură crăpăturile dela doagele unui vas.

păpușă *s. f.* (lat. dela *pupa*, păpușă). 1) Mică figură de om făcută din: cărpe sau din lemn, porțelan, ceară, carton, etc. și care servește ca jucărie copiilor în deosebi fetelor, cari o consideră ca pe un copil al lor, ce trebuie îngrijit, așa cum face și mama cu copiii; 2) *jocul păpușilor*, teatru popular prin deghizarea cu haine și măști în ajunul anului nou (St. Vasile); 3) *fig. a jucă păpușile*, a căuta să înșele; 4) *păpușe de sfoară* sau *ață*, mănunchiu, ghemușor, jurubiță legată peste mijloc, de pare o păpușă; 5) fructul porumbului învelit în păpuși; 6) cioaca dogarului; 7) *iron.* obiect de distracție — *a fi păpușa cuiva*, sau obiect de ridiculizare; 8) colac mare; 9) *fig.* copil sau fetiță frumușică.

păpușar *s. m.* 1) Fabricant de păpuși; 2) *fig. iron.* șarlatan.

păpușărie *s. f. V. păpușă*. 1) Jocul păpușilor (la panorame în bălciuri); 2) *fig. iron.* șarlatanerie, înșelăciune cu prefăcătorie.

păpușică *s. f.* Mică păpușă *prop. fig.*

păpușoiu *s. n. V. păpușă* 5 și 1. Porumb, cucuruz care face fruct ca o păpușă; 2) fructul de porumb, care este învâlit în multe foi; 3) păpușă (de jucat) foarte mare.

par *s. m.* (lat. *palus*, par; cu transformarea lui *l* în *r*, ca în *mola*, moara). 1) Lemn lung și nu prea gros, ce se înfige în pământ la facerea gardului sau ca arac la vie, etc; 2) ciomag gros.

păr (1) *s. m.* (lat. *pirus*, păr). Bot. Pom din fam. rozaceelor, ce face fructe gustoase dacă este altoit și de soiu bun; — lemnul este întrebuințat în strungărie și pentru sculptură fiind tare.

păr (1) *s. m.* (lat. *pilus*, fir de păr). 1) Fir subțire și lung ce crește pe pielea animalelor; 2) idem pe corp dar mai ales pe capul omului; 3) totalitatea firelor de pe cap, sau de pe corp; 4) părul luat de pe pielea de animal ce servește la făcut sațale, păslă, sau țesături; 5) *fig. in doi peri*, cu părul pe jumătate albit, cărunt; *fig. iron.* nesigur, nelămurit, dubios; *fig. fam.* beat puțin; 6) partea lănoasă la o stofă; 7) puful de pe unele plante sau fructe; 8) bot. *părul ciutei*, gladiș; 9) *părul porcului*, plantă cu fire subțiri bătoase, pe unde crește sunt locuri sterpe, sărace, se zice și barba ursului; 10) *părul Maicii Domnului*, plantă ce crește și atârna de prin crăpăturile stâncilor și în păduri umede; 11) *părul Sf. Marii*, tortel; 12) *erau*

toți în păr, erau toți prezenți, de față; 13) se face părul măciucă, e grozav, îngrozitor.

pară (a) v. (fr. *parer*, dela lat. *paro*, *parare*, a pregăti, a îngrijii. 1) A preveni; a evita, a ocoli; 2) a se feri (de o lovitură, de un atac — la duel.

pară s. f. (deși turcescul *parâ* = disc de metal și ban, credem că vorba este mai veche, din baza gr. *par*, a vinde; de unde lat. *paro*, *parare*, a face negoț, a cumpăra). 1) Numire generală a monetei, ce servește la cumpărare (în vechime); 2) diviziune mică monetară — a 40-a parte dintr'un leu vechiu românesc; iar ca subdiviziune, o para era egală cu două lețeai V. lețeaie; 3) pl. *parale*, bani, monete; 4) *fig.* avere în numerar. Numirea pare foarte veche în orientul apropiat — compară măsurile de negoț *ocaua*, *litra*, *dram*.

para adv. (prefix din l. greacă *para*). Supra, mai mult de cât, foarte; răs — ex.: citit și *paracitit*; alergat și *para alergat*, sfătuit și *parasfătuit*, etc.

pară I s. f. (daco-gr. dela *pur* și plur. *pyra*, foc, focuri; flăcări de foc). 1) Flacăra focului; 2) flacăra dela lumânare.

pară 2 s. f. V. păr. 1) Fructul, rodul părului.

pără s. f. (daco-gr. diu baza *por* și verb *poro*, a transmite, a procura). 1) Denunțare; 2) acuzațiune; 3) acuzare pe nedrept.

parabolă s. f. l. (gr. *parabolē*, punere alături, comparație). 1) Pildă; alegorie ce conține un adevăr însemnat; pildă dată de Mântuitorul.

parabolă II s. f. (fr. *parabole*). Linie curbă ca aceia ce rezultă din tăierea unui con printr'un plan paralel cu însași axa dela acel con; figură geometrică asemănător cu aceasta dar care se poate construi după diferite metode. *Milit.* curba descrisă în aer de un proiectil.

parabolic, ă adj. V. prec. Ce ține de parabolă; ca parabola.

paracherniță s. f. (diform. din *păreterniță* dela *părete*). *Bot.* Numirea unei plante ce crește pe lângă ziduri și are proprietăți emoliente.

paracelis s. n. (gr. *paraklētis*, invocațiune rugăciune; rugăciune pentru a obține ertare pentru o greșală). 1) *Bis.* Rugăciune anume compusă pentru a invoca ajutorul Maicii Domnului; 2) capelă mică pentru rugăciuni.

paraclisier s. m. (gr. din *para*, și supra; *eclesiar* dela *ekklesia*, comunitate, biserică) *V. eclesier*. Mai marele peste eclesieri, adică peste cei ce fac curățenie și îngrijesc de bi-

serică, de lucrurile biserice și fac alte servicii de ordin material.

paradă s. f. (spaniol *parada*, din lat. *parere*, a se arăta). 1) Prezentarea de trupe militare în cea mai frumoasă ținută și trecerea lor în revistă; 2) *pop.* serbare cu trupe militare sau cu corporații, școli, și cu muzică; 3) expunere sau înfățișare cu pretenție de a fi admirată; 4) *fig.* a face paradă de vorbe, a spune vorbe pretențioase, de paradă.

paradisiă s. f. (persan dela *paradaiza*, paradis, din paradis). *Bot.* Patlagele roșii — pentru frumuseța și utilitatea lor, supranumite *paradisice*, din paradis.

paradigmă s. f. (gr. *paradigma*, model, exemplu). 1) Pildă explicativă; 2) exemplu gramatical.

paradis s. n. (gr. *paradisos* și persan *paradaiza*). 1) Raiul biblic — grădina minunată în care D-zeu a așezat pe Adam și Eva; 2) *bis.* locul de fericire pentru sufletele bune în lumea cealaltă; 3) *fig.* loc încântător; 4) *fig.* numirea rândului de sus al galeriilor la teatru; 5) *fig.* fericire.

paradisac, ă adj. V. paradis. De paradis din paradis.

paradox s. n. (gr. *para*, alături; *doxa*, piniune). Părere contrară de ceea ce este adevărat.

paradoxal, ă adj. și adv. V. prec. 1) Ce ține de paradox, ca paradox I; 2) care ține la paradox, sau le întrebunțează.

părăduceală s. f. V. urm. Risipă mare; nimicire; consumare.

părădul (a și a se) v. (comp. pref. *pō*, încă; *rado*, *radere*, a rade, a sfășia) A (se) risipi a (se) irosi; a consumă; a împrăștia; a pierde (lucruri, avere).

părăduire s. f. V. prec. și părăduceală.

parafă s. f. (gr. din *paraphasis*, imagine chibzuită). 1) Trăsură de scriere, ce se adaugă într'o formă anume combinată la sfârșitul unei iscălituri, zisă și *arcul iscăliturii*; 2) iscălitură de control a judecătorului pusă pe foile unui dosar sau registru etc.

parafa, (a) v. (fr. *parapher* din vorba *paraphe*) *V. prec.* A pune semnătura, iscălitura cu parafa pe un act sau registru, de către un judecător, spre a nu se schimba.

parafat, ă adj. V. prec. Însemnat cu semnătura și parafa unui judecător.

parafernă s. și adj. (gr. *para*, pe lângă; *phernē*, dotă, zestre). *Jurid.* Avera ce posedă o femeie măritată, în afară de zestre, de averea dotală, și pe care ea singură și-o poate administra.

parafernal, ă (avere) adj. V. preced.

parafină *s. f.* (fr. *paraffine*, din lat. *parum, affinis*, puțină asemănare). Substanță solidă și albă, extrasă din schisturi bituminose și din păcură și care are asemănare cu ceara albă, de aceea cu dânsa se falsifică lumânările de ceară.

parafrază (a) *v. V. urm.* (gr. *para*, alături pe lângă; *phrazô*, vorbesc). *Lit.* A face parafrază; a amplifica.

parafrază s. f. (gr. *paraphrasis*). *Lit.* Explicarea sau dezvoltarea înțelesului unui cuvânt sau unui text; exprimare prea dezvoltată.

paragină s. f. (din vorba *părăsi*, citit ca lat. *parazi* apoi *paragi*). 1) Pământ lăsat nelucrat; 2) părăsitură, lăsare în dezordine neglijare; 3) *bot. V. parangiță.*

părăgini (a) *v. V. prec.* A lăsa în părăsire; a lăsa nelucrat; a lăsa nelocuită (o casă *părăginită*); a se *părăgini*, a se distinge, a se pierde; a se părăsi.

părăginire s. f. V. prec. Acțiunea de a părăgini; părăsire.

părăginit, ă *adj. V. prec.* 1) Lăsat necultivat (loc, vie); 2) părăsit.

paragraf s. n. (gr. *para*, lângă; *graphô*, se iu). Parte dintr'un capitol a unei scrieri, a unei legi, și care se înseamnă cu §, figură convențională tipografică, pusă la început, care și poartă numirea de paragraf.

paragrafat, ă *adj. V. prec.* Despărțit în paragrafe și însemnat cu paragrafe.

paragrafie s. f. (gr. *para*, deoparte, *graphô*, scriu). *Jurid.* Peremțurii sau prescripțiune — nimicirea unei proceduri, care nu s'a efectuat în termenul fixat.

părăi (a) *v. V. părăi!* 1) A produce zgomot de rupere; 2) a trosni (lemnul când ard); 3) a tuosni, pocni, împuscăturii de arme.

părăiaș s. n. Mic părău.

părăit s. n. V. prec. Zgomotul părăirii; acțiunea de a părăi.

părăitoare s. f. V. prec. Jucărie care produce părăit.

părăitură s. f. V. părăit. 1) Repetarea părăitului; 2) salvă (de puști).

paralactic, ă *adj. V. urm.* De paralaxă, sau prin paralaxă.

paralaxă s. f. (gr. *paralaxis*, alternare). *Astron.* Unghiul ce se formează în centrul unui astru prin două linii duse una din centrul pământului și alta din ochiul observatorului depe pământ.

paralel, ă *adj. și adv.* (gr. *parallelos*, din *para*, lângă, *allellos*, unul de altul). 1) Ceea ce este, stă sau merge alături și la egală depărtare de altul; 2) *geom.* linii sau suprafețe egal depărtate și care au aceiași direc-

ție; 3) *fig.* comparație; *adv.* a merge, a lucra paralel = în același timp, în același sens, sau în aceeași direcție.

paralelă s. f. V. prec. 2. *Geom.* Linie paralelă.

paralele s. f. pl. V. prec. Aparat pentru gimnastică, format din două bare fixate paralel și orizontale, pe cari se pot face ridicări în mâni, etc.

pareletiped s. n. (gr. *portellos*, paralel; *epipedon*, suprafață). *Geom.* Solid, corp geometric cu 6 fețe paralele două câte două, dintre cari patru mai lungi.

paralelism s. n. V. paralel (fr. *parallelisme*). Starea de a fi paralel.

paralelogram s. n. (*v. paralel* și gr. *grammê*, trăsătură, linie). *Geom.* Figură geometrică cu patru laturi, două câte două egale și paralele între ele, dintre cari două mai lungi și formând două unghiuri ascuțite și două obtuze.

paraleu s. m. (pref. gr. *para*, supra; și rom. *leu*). Mai grozav de cât un leu; *fig.* teribil (și gr. mod. *paraleon*).

paralitic, ă *adj.* și *s. V. urm.* Cel lovit de paralizie.

paraliză (a și a se) *v. V. urm.* 1) A fi lovit de paralizie; 2) *fig.* a împiedeca o acțiune (fizic sau moral), a neutraliza.

paralizie s. f. (gr. *paralysis*, slăbire, des-tindere, dela *lysis*, dizolvare). 1) *Medic.* Incetarea de a mai putea mișca după voie un membru al corpului; încetarea simțirii și acțiunii; 2) *fig.* imposibilitate de a lucra.

paralogism s. n. (gr. *parâ*, alături; *loghismos*, raționament). Raționalism greșit.

părăluțe s. pl. V. pară. 1) Diminutiv dela parale; 2) *bot.* flori albe zise și *dănuței*.

părăngă s. f. (din vorba *par*, și lat. *ancus* slujitor). Par pus să facă un serviciu, care nu stă degeaba; par de vie; par de cărat o greutate, ducând un capăt pe umărul unui om, și cu altul pe umărul altuia ce merge înainte. Și Ungurii au imprimat acest cuvânt și zic *porong*.

parangină s. f. (dela vorba *paragină*). *Bot.* Buruiană ce crește pe locuri părăginite, zisă și *vițelar*; are un miros tře.

paranimfă s. f. (pref. *para* și *nimfă*). Nimfa conducătoare a celor nou căsătoriti.

paranteză sau parenteză s. f. (gr. *para*, alături; *thesis* propozie, de unde fr. *parenthèse*). 1) *Lit.* Propoziție sau frază intercalată în cursul scrierei sau cuvântării, având înțeles deosebit sau explicativ; 2) semnul () în care se închide, în scriere, o paranteză; 3) *fig.* digresiune.

parapanghelos ! interj. (gr. para, alături cu *agghehos*, inger). Exprimă încetarea din viață; ca *veșnica pomenire*!

parapet *s. n.* (italian *parapette* = apără peptul). 1) *Milit.* Partea de sus a unei redute care apără contra lovirilor dușmanului; 2) zid pe marginea unei șosele de pe un loc înalt, care apără, oprește să nu cadă călătorii; întăritură din lemn cu același scop.

parapon *s. n.* (grec. mod. *paraponos*, plânset, vaiet). 1) Măhnire; 2) ciudă; 3) nemulțumire, contraietate.

paraponisi (a se) *v. V. prec.* 1) A se mânia, supăra (de un neașuns, de o nedreptate mai mult sau mai puțin reală); 2) a 'și supăra supărarea, necazul; 3) a se destăinau către altul, de nemulțumirile ce i se fac.

paraponisit, ă *adj.* 1) Nemulțumit; 2) supărat, necăjit de ceva sau pe cineva.

parascovenie *s. f.* (daco-gr. din *păra* + *skōptō*, a glumi, a spune glume, — *skōma*, glumă). 1) Glumă; vorbă de glumă; 2) minciună; 3) invenție glumeață; năzbătie.

părăsi (a) *v.* (daco-gr. *parago*, prin forma aristică *paraxo*, a lăsa la o parte, a da la o parte). 1) A lăsa la o parte; 2) a lăsa uitat; a năpusti; a renunța; 4) a abandona; 5) a se desbăra (de un viciu); 6) a nu mai frecvență, a nu se mai duce la.

părăsire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a părăsi.

părăsit, ă *adj. V. părăsi.* 1) Abandonat; 2) lăsat de tot; 3) năpustit; 4) desbărat. 5) *bot.* plantă zisă *păpădie*.

parastas *s. n.* (gr. dela *parastasis*, ceremonie, pompă și *parastateō*, a asista). *Bis.* Rugăciune pentru odihna sufletului unui răposat, ce se face la 3 sau 9 zile după îngropare; la 3 săptămâni, sau la 3, 6 sau 9 luni, ori la un an împlinit și la cari asistă rudele și prietenii. (Datina creștină, dar numirea ei se aseamănă cu gr. antic. *parastatis*, femeie sau zeiță care da ajutor sau asistență).

paratoner *s. n.* (fr. *paratonnerre*, din lat. *paro*, *parare*, a îngrijii, a feri; și *tonare*, a tună). Paratrăsnet, aparat ce constă din o țepușă de fer, așezată pe coperișul unei case și de care este legat un cablu, care izolat se prelungeste în pământ și astfel, prin el fluidul electric din nori se scurge lin în pământ și nu produce trăsnet; un paratoner așezat sus tare, apără de trăsnet până la o bună depărtare împrejur.

părău sau **părău** *s. n.* (pref. gr. lat. *pau*, puțin și *rivus*, riu — ca în *pauper*, *pauci*, etc.). 1) Mică apă curgătoare, riușor. 2) *adv.*

sângele curgea *părău*, ca un torent. — Și Albanez *părărua*.

părăuaș *s. n.* Mic părău.

paravan *s. n.* (fr. *paravent*). 1) Mobilă de cameră, ca un mi părete compus din tablă din pânză sau lemn, care ferește, apără de vânt; 2) părete sau coperământ înjghebat spre a apăra de vânt și de ploaie sau de căldură; 3) *fig.* adăpost, ocrotire; 4) mască, disimulare.

paraxân *adv.* (gr. *para-xenosi*. Straniu, ciudat; *s. n.* ciucă, mânia.

parazit, ă *adj.* și *s. n.* (gr. *parasiteo*, a mânca dela alții). 1) Ființă sau plantă care se hrănește dela alții, din agonisita sau din însăși ființa altuia ca: ciuperci, păduchi etc; 2) *fig.* leneș, care nu muncește și nu produce; 3) ce este peste necesar, ce stă degeaba.

parazitism *s. n.* Traiul, sau felul de traiu cu al parazitului.

parc *s. n.* (fr. *parc*). Grădină mare, de frumuseță, cu pașiști, plantații și boschete.

părcălab *s. m.* (din lat. *percolo*. *percolere*, a cins'i, a onora foarte + *avus*, moș — *percol-avus*, moș, bătrân foarte cinstit; — după alții ar fi din germanul *burggraf*). 1) Boier mai mare peste un județ (Hotin, Neamț, Roman, Suceava, Rădăuți); 2) judecător sau căpitan de distract sau de ținut — în Moldova; 3) percepător (sau primar?) în Muntenia; 4) judecător cu putere de a condamna în Muntenia; 5) un fel de judecător sau procuror în Trasilv; — în genere funcțiune de mare cinste la început, ca a unui guvernator, așe cum o arată numirea latină. — Și Ungurii au numirea de *porcolab*.

părcălăbesc, *ească* *adj.* De părcălab; al părcălabului.

părcălăbie *s. f. V. părcălab.* 1) Autoritatea părcălabului sau funcțiunea lui; 2) cancelaria sau reședința părcălabului.

parcan *s. n.* (lat. din *parco*, *parcere*, a feri, a opri). 1) Streșină sau ciubuc care apără un zid; 2) opritoare, zăgaz la un riu spre a prinde lemnele ce plutesc pe el. — Și Rutenii zic *parkan*,

parcea *s. f.* (lat. din *pars*, *partis*; parte, ca român, *părțicea*, la fel cu fr. *parcelle* din lat. *particula*). 1) Parte de pământ; bucată; 2) bucată de stofă; 3) parte componentă, părțicea; firele cu grosimea lor, ce compun o stofă. — Și Turcii au acest cuvânt.

parcelă *s. f.* (fr. *parcelle*). 1) Bucată, parte, suprafață de pământ, anume măsurată și repartizată; 2) bucată sau suprafață anumită de pădure.

parcelă (a) v. (fr. *parcelles*, vezi și *parceal*). A diviza în parcele.

parcelar, ă adj. și adv. Prin divizare în parcele, prin parcelare.

parcelare s. f. V. parcelă. Divizarea în parcele.

parchet s. n. I (fr. *parquet*, citit *parche*) din lat. *parco*, *parcere*, a îngriji, a se feri, a păstra, a opri). 1) Pardoseală făcută din bucăți netede și mici din lemn bine uscat, de stejlar, sau din alt lemn tare, și care se așază în rânduri diferite formând uneori figuri geometrice frumoase; 2) porțiune dint'o pădure anume măsurată.

parchet s. n. II (fr. *parquet*, din lat. *parco*, *parcere*, a feri, a păstra, a opri). *Jurid.* 1) Autoritate judecătorească ce reprezintă ministerul public: *procurorul și judecătorul de instrucție*; 2) cancelaria magistraților ce reprezintă ministerul public; 3) spațiu sau extradă în sala de ședințe a tribunalului unde stau reprezentanții ministerului public.

parchet s. n. III V. barhent.

parchetă (a) v. A pune parchet I.

parclmonin s. f. (lat. *parclmonia*, economie). 1) Economie; 2) zgârcenie.

parclmonios, oasă adj. și adv. V. prec. Cu economie, cumpătat.

părciu s. m. (lat. din *percio*, *perclre*, a lovi, a bate, a izbi). 1) Tapul care are obiceiul de se bate; 2) mirosul de țap; miros infect; 3) stuguri cu boabele foarte dese, bătuți; 4) fecundațiunea la capre sau țisici.—Și Bulgar *părci*, țap.

părei (a se) v. V. prec. A se bate (fecundă) caprele, pisicile.

paradaf s. n. (din slav. bulgar *pod-dârva*:—*pod*, de desupt; *dârva*, lemn). Lănteț, lat.

părdalnic, ă adj. și s. (dela *perde*, *perdalnic*). 1) Prăpădit; *fig.* nenorocit; 2) pierzătorul; *fig.* diavolul; care duce la pieire.

pardesiu s. n. (fr. *pardessus*) din *par*, pe; *dessus*, deasupra). Haină mai lungă dar nu prea groasă ce se îmbracă peste celelalte pe timp de toamnă sau primăvară.

pardon s. n. (fr. *pardon*, iertare). Iertare; vorbă prin care cerem scuză, ertare, cuiva, pentru că l'am supărat sau atins.

pardos s. m. (lat. și gr. *parcos*, *pardus*). *Zool.* Numirea animalului zis și *leopard* și *panteră*.

pardoseală s. f. V. urm. 1) Acoperirea, că, tușirea cu lemn, cu scânduri sau cu piatră pe o suprafață; 2) dușumeaua unei camere; 3) pavaj.

pardosi (a) v. (pref. *par* și *dosi*). A acoperi, căptuși, cu lemn, scânduri, peatră.

pardosire s. f. 1) Acțiunea de a pardosi; 2) pavagiu.

pardosit, ă adj. Căptușit, acoperit cu scânduri, lemn, peatră; pavat.

pardositor s. m. Cel ce știe să pună pardoseală; parchetar.

pare V. părea. (pers. III dela *părea*). 1) Are înfățișare; se prezintă; se arată; 3) este probabil; 4) a avea impresie (de bine sau rău);

părea (a și a se) v. (lat. *pareo*, *parere*, a se arată, a se înfățișa). 1) A avea înfățișare, aparență; 2) a se vedea, a se prezenta; 3) a presupune; 3) a avea impresie.

pareată s. f. (slav dela *poreadka*, în-ndividual, dereticare). 1) Cârpa pentru scuturat, dereticat prin casă; 2) *fig. iron.* slujbaş ordinar (poate camerier) sau funcționar rutinar; în Mold.

păreche s. f. (lat. comp. din *par* și *aeque* asemenea, deopotrivă). 1) Două lucruri de același fel, sau două ființe de același fel, împreunate; 2) soți — bărbatul și femeia; 3) însoțirea sau asemănarea. *V. și pereche.*

părecherniță s. f. V. părăcherniță.

părelnic, ă adj. (dela verb. *părea*). Imaginare; de închipuire, închipuitor; aparent.

părerere s. f. (lat. *parere*, a se arată). 1) Aparență, înfățișare; 2) iluzie; închipuire; 3) opinie; 4) impresie (bună sau rea).

păresimi s. pl. (lat. dif. din *quadragesima*, de 40). *Biser.* 1) Postul cel mai lung (de 7 săptămâni) din 'naintea Paștilor; 2) Mercuria din mijlocul acestui post zisă și *mezipăresi* (diform. *mezupăreși*) adică mijloc de păresim.

părete s. m. (lat. *paries*, *parietis*, părete). 1) Părete; zid de cărămidă sau peatră; 2) despărțitură între camere; 3) suprafață naltă, netedă la o săpătură în pământ.

parëtis s. n. (cuvânt grec). *Biser.* Demisia unui arhierue.

parfet s. n. (fr. *parfait*, citit *parfe*, desăvârșit, perfect). Numirea unei creme la ghiață, cu gust de cafea, ce se dă ca prăjitură la sfârșitul mesei.

parfium s. n. (fr. *parfum* dela lat. *fumus*, fum). 1) Miros plăcut; 2) substanță lichidă cu miros plăcut.

parfumă (a și a se) v. V. prec. 1) A răspândi un miros plăcut; 2) a turna parfum, a stropi cu parfum.

parfumat, ă adj. V. prec. 1) Cu miros plăcut; 2) stropit cu parfum.

părțumerie s. f. (fr. *parfumerie*). 1) Arta de a fabrica parfum; 2) fabrică sau magazin de părțumuri.

parfumor *s. m.* (fr. *parfumeur*). Cel ce fabrică parfumuri.

părg *s. n.* (lat. scutit din *percoquo* a se coace desăvârșit, de tot). 1) Coacerea deplină a fructelor; 2) coacerea de timpuriu, matură, a fructelor.

părgă *s. f.* V. *prec.* 1) Primele fructe coapte; primele grâne coapte; — aceste se aduc ca prinos la biserică, în ziua de Sf. Ilie, sau la 6 August, la Schimbarea la față. (vezi și *jertfă*).

părgar *s. m.* V. *prec.* Nume pop. al lunei Ai gust.

părgar *s. m.* (după unele opinii ar fi german-săsesc *bürger-purger*, ca și ungerescul *polgar*). Un fel de consilier comunal, câte 6 în orașele din Moldova și 12 în Muntenia.

părghie *s. f.* (lat. medieval *pergula*). 1) Par sau drug, care sprijinit, poate ridica sau mișca din loc o greutate foarte mare; 2) braț de balanță; 3) forța morală care poate susține curajul.

părguală *s. f.* V. *părguire*.

părgui (a se) *v.* V. *părg*. A începe să se coacă să se rumenească fructele sau grânele; *fig.* a ajunge la maturitate.

părguire *s. f.* Coacerea, roșirea, fructelor și a grânelor.

părguit, ă *adj.* V. *prec.* Ajuns la coacere; *fig.* ajuns la maturitate.

pări (a) *v.* (daco-gr. din *porô*, a face să p. revină la cineva, a transmite). 1) A denunța; 2) a acuză; 3) a da în judecată.

pări (al) *adj.* (lat. *par, paris*). *Comere*. Egal, deopotrivă; cu preț egal cu cel nominal (rentă, titluri).

paria *s. m.* (din sanscrit *para*, afară de; hindus *paria*). 1) Om scos afară din rândul oamenilor, adică cea mai de jos clasă socială la Indieni și urît de celelalte caste; 2) *fig.* om de cea mai joasă stare socială și urît de toți.

pariă (a) *v.* (fr. *parier*). A face prinsoare; a pune rămășag.

paricid, ă *adj.* (lat. *parricida*). Ucigaș de părinte, care 'și ucide părintele (crima cea mai greu pedepsită de lege).

parietal, ă *adj.* și *s.* (lat. *parietalis*, dela *paries, parietis*, părete). *Anat.* Osul cranian din partea dreaptă și cea stângă a capului, deasupra urechilor.

parigină *s. f.* (ital. *parigino*, parizian). Numirea unei sobe de fier, cu focul continuu (ce este invenție pariziană).

parigorie *s. f.* (gr. *paregoreô*, a incurăgia). 1) Încurajare, mângâiere de sine' la

necaz; 2) iluzie; *iși face parigorii*, se consolează, își face iluzii.

părimiar *s. n.* V. *parimie*. *Bis.* Carte ce c. nșine parimii.

parimie *s. f.* (gr. *paroinia*, proverb, parabolă). *Bis.* 1) Precept din învățăturile înțelepte ale lui Solomon, ce se citesc în biserică; 2) bucăți din sf. scriptură sau din învățăturile apostolilor; 3) *fig.* proverb.

parimologie *s. f.* V. *prec.* Studiu comparativ asupra parimilor.

părinc *s. n.* (lat. *panicum*). *Bot.* Meiu; plantă erboasă, care face însă spic cu niște grăunțe foarte mici.

părinte *s. m.* (lat. *parens, parentis*). 1) Tată (cu distincțiune); 2) preot; 3) călugăr; 4) *fig.* binefăcător; protector; 5) creator, întemeietor; 6) *părinții* — tata și mama; 7) sfinții *părinți* — marii învățători și scriitori ai Bisericii creștine; 8) *fig.* strămoșii, pedecesorii.

părintesc, ească *adj.* V. *prec.* Dela părinte sau părinți; al păintelui.

părintește *adv.* Cum face părintele; *fig.* cu bunătate sau cu bunăvoință.

parip *s. m.* (gr. mod. din *para*, alături, *hippos*, cal). Calul care trage pe lături.

părire *s. f.* V. *pări*. Acțiunea de a pări; denunțare.

păriș *s. m.* V. *prec.* Părător; *adv.* prin păra.

parisilabic, ă *adj.* (fr. *parisyllabe*, din lat. *par, egal*; gr. *syllabê*). *Gram.* Se numesc așa vorbele cari păstrează același număr de silabe la toate cazurile.

păriț, ă *adj.* V. *pări*. 1) Denunțat; 2) acuzat; 3) acuzat pe nedrept.

paritate *s. f.* (lat. *paritas*, din *par* egal). Egalitate; număr egal; asemănare în obiecte de același fel.

părițor, oare *s. și bdj.* Care părește; denunțător.

pariu *s. n.* (fr. *pari*, V. *pariă*). Rămășag. *parizian, ă adj.* și *s.* 1) Om din Paris; 2) ce este din, sau ca la Paris.

părjoală *s. f.* (din *părjol* și *părjoli*). Carne tocată mărunțată, apoi amestecată cu ceapă tocată, piper, cimbru și cu puțină făină; făcută apoi în formă de mică turtă și prăjită la un foc repede. Chiftea mare (fără sos).

părjol *s. n.* (daco-gr. din *pyr*, foc; *zêlos*, ardere). 1) Ardere mare de foc; incendiu; 2) *fig.* dezastru; 3) jaf cumplit; devastare; 4) *adv.* cu furie.

părjoli (a) *v.* V. *prec.* 1) A arde; 2) a devasta; 3) a frige ceva prea tare pe cărbuni; 4) *fig.* a fură, a jefui; 5) *fig.* a înșelă.

pârlaci *s. m. V. pârlî, fig.* Fur, hoț, șarlatan.

parlagiu *s. m.* (lat. din *per-lucero*, a sfâșia, a ciopârți). Măcelar specialist în spintecarea și tăierea vitelor, după calitățile de carne necesare. — Și Turcii au acest cuvânt aflat la bizantinii probabil.

parlament *s. n.* (fr. *parlement*, dela *parler*, a vorbi) Adunarea deputaților și aceea a senatorilor, unde se discută și se votează legile — *Corpurile legiuitoare*.

parlamentă (a) *v.* (fr. *parlamentier*). 1) A discuta; a sta la vorbă; 2) *milit.* a trata cu inamicul despre încetarea luptei, războiului; 3) *fig.* a sta la tocmală despre ceva.

parlamentar, *ă adj. și adv.* 1) Ce ține de parlament; 2) ca la parlament; 3) *fig.* cu vorbe cuviințioase și alese; *s. milit.* trimisul inamicului cu care urmează a parlamentă (2).

parlamentarism *s. n. V. parlament*). Sistemul de a guverna o țară și a legifera prin parlament.

pârlea *s. m. V. pârlî. Fig.* 1) Cel țărlit, cel ars. 2) naiba, diavolul; 3) prăpădit; *du-te pârlîi*, fugi ca ars; 4) *să te ții pârleo*, ținete pârleo (să nu te rupi) — *fig.* arsule (prăpăditule) nenozocitul ținete bine.

pârleală *s. f. V. pârlî.* 1) Arsură, adică înegrire sau roșire pe față din cauza soarelui; 2) arsură la suprafață din cauza focului; 3) *fig. fam.* înșelăciune.

pârleaz sau **pârlaz** *s. n.* (lat. din *perlabor*, *perlapsus*, a trece peste). Loc de trecere peste un gard, de sărit peste gard. (Este atât de apropiată pronunțarea de verbul slav *perelaziti* (a sări peste; cum și înțelesul, în cât lesne s'ar admite că vorba *pârleaz* ar fi slavă).

pârlea *loc. V. să te ții pârleo*, din *pârlea*.

pârlî (a și a se) *v.* (daco-gr. din baza *pyr*, foc). 1) A cuprinde în flacăra focului și a rostogoli prin flacăra focului repede (porcul tăiat, ca să i se ardă părul; idem găina jumliiă; o nuia spre a'î jupui coarjă și a o putea răsuci, etc.); 2) a se arde puțin la suprafață; 3) a se roși de arșița soarelui; 4) *fig. iron.* a (se) înșelă; 5) a fură. — Și Săbii zic *perlîti*.

pârlît, *ă adj.* 1) Ars prin flacăra focului; 2) ars la suprafață puțin; 3) roșit de arșița soarelui; 4) *fig. iron.* înșelat; furat; 5) *fam.* prăpădit, sărăcit (în Oltenia); *un pârlît*, un ticălos, un prăpădit.

pârlire *s. f. V. pârlî.* Acțiunea de a (se) pârlî *propr.* și *fig.*

pârlitură *s. f.* 1) Arsură la suprafață; 2) loc unde a fost arsă pădurea, arborii, pe loc;

3) ardere, roșire de prea mare căldură a soarelui; 4) *fig. iron.* înșelătorie.

pârlog sau **pârloagă** *s.* (lat. *per-loc*, spre a închiria). Loc lăsat necultivat, fără recoltă; anume pentru a'și recăpăta putere și care se închiria pentru pășunat. *V. toloagă*.

parmac *s. m.* (lat. din *palus* = rom. *par*; și *macor*, slab). 1) Par subțire sau par mic ce servă ca proptea la stâlpii din față sau din jurul casei țărănești; 2) pârșor, lântet dela grilaj (se confundă uneori cu *palmac*). — Și Turcii zic *parmak*, par de grilaj.

parmaclăc *s. n.* (din *parmac*). Grilaj făcut din parmaci, din lânteți. — Și Turcii, au acest cuvânt.

parmezan *s. n.* (fr. *parmesan*, dela numele orașului Parma din Italia). Un fel de cașcaval (brânză) fabricată în Lombardia-Italia.

pârnaie *s. f.* (daco-gr. *par-nays*, la fel cu *navă*). 1) Vas mare de pământ cu două torți; 2) varietate de struguri.

parodiă (a) *v. V. urm.* 1) A face o parodie; 2) a imita vorbele, gesturile sau mișcările cuiva în batjocură.

parodie *s. f.* (gr. *parodia*, din *par*, alături; *ôdê*, cântare). Imitare în batjocură sau imitare nereușită a unei opere serioase.

paroh *s. m.* (după lat. *parochus*, cel ce găzduia pe slujbașii publici, cel ce primea oaspeți călători, s'a format numirea aceasta, care are însă la bază și grec. *paroikia*, reședință). *Bis.* Preot superior care stă la reședința parohiei.

parohial, *ă adj.* De parohie, sau al parohiei.

parohie *s. f.* (gr. *paroikia*, reședință). *Bis.* 1) Circumscripție bisericască ce cuprinde pe credincioșii cari aparțin unei biserici; 2) circumscripție bisericască ce are ca superior un preot șef numit *paroh*, chiar dacă sunt mai mulți preoți subalterni și alte biserici filiale; 3) autoritatea de paroh.

pârriu *s. n.* 1) *V. par.* Par mare; 2) *V. pâr*; pâr mare, lung.

pârriu *s. n.* (pentru *para-riu*). Suprarriu, adică riou produs de un riou nou, din aceeași vară.

parol! *interj.* (fr. *parole* cuvânt). Exclamare care însemnează: *crede-mă*; ca francez. *ma-parole* = pe cuvântul meu, adică *pe cuvânt*, să mă crezi; sau *parol?* = se poate? e adevărat?

parolă *s. f.* (fr. *parole*, cuvânt). 1) *Milit.* Cuvânt secret ce se dă în fiecare zi pentru 24 de ore trupelor dintr'o garnizoană, spre a fi știut numai de santinele ca mijloc de recunoaștere, de ex. *Mihai* și *Mircea*; iar mi-

lităru ce umblă noaptea, trebuie să-l spună la somația santinelei, altfel nu este recunoscut și este expus la pedeapsa regulamentară; 2) cuvântul de cinste; 3) promisiune verbală; 4) *parola de onoare*, confirmare pe cuvânt de cinste.

parolist *s. m.* sau *adj. V. prec.* Om care și ține cuvântul sau promisiunea dată.

paronim *s. n.* (fr. *paronyme* din gr. *para-* + *onyma*, nume apropiat sau asemănător). Vorbă ce se aseamănă cu alta după formă sau după origină, iar nu după înțeles: *deduce* și *conduce*, etc.

paronomază *s. f.* (gr. *paronomasia*, transformarea numelor). Figură retorică constând în întrebuițarea de vorbe asemănătoare ca formă, dar feluite ca înțeles: unul *face*, altul *trage*.

pâros, *oasă* *adj. V. pâr.* 1) Care are păr mult pe corp; 2) stofă de lână, care nu este netedă; 3) care are suprafața cu un fel de pu sau perșor (ex. *persica*).

parotidă *s. f.* (gr. *parotis*, *parotidos*; dela *para*, alături și *ôtos*, ureche). *Anat.* Numirea glandelor mari salivare, așezate în gură în partea dinspre ureche. *Med.* inflamația acestei glande.

paroxism *s. n.* (gr. *paroxysmos*, iritare, scoatere din fire). 1) Gradul cel mai mare de iritare; 2) *medic.* punctul culminant al boalei.

pârpală *s. f. V. pârpoli.* 1) Ardere sau coacere, frigere, la suprafață și la un foc repede, sau numai în flacăra unui foc repede; 2) încălzire pe lângă flacăra unui foc repede.

pârpălăc *s. n. V. pârpoli* Pârjoală din carne fragedă.

parpalec *s. m. V. pârpoli.* Cel ce coace la repezeală plăcinte în piață; *fig. iron.* Grec.

parpandel *s. m.* (gr. *par*, pe lângă, alături; *padoylos*, cu totul sclav). *iron.* Fiu, copil de țigan (ca și părinții lui sclav, în vechime).

pârpăr *s. n.* (gr. dela *hyperpyron*, monedă gr. bizantină de aur). Dare pe buțile de vin și pe puținile de struguri, în vechime.

pârpără *s. f.* (gr. dela *pyrpolos*, consumat de foc). 1) Ardere; ardoare, aprindere; *fig.* foc — ca și *dârdora*. 2) *onomat.* ropot (de ploaie).

pârpăriță *s. f.* (daco-gr. *pyr* + *pârios*, foc aproape egal). Bucata de ler, în care e băgat și se învârteste capătul fusului dela roata morii și care prin învârtire se înfierbântă aproape ca focul. (Și Slavii zic *pru-prița*) — acest cuvânt e înrudit cu *pârpăra* și *pârpoli*.

pârpian *s. n.* (l. *pampinus*, frunză de vie).

Bot. Numirea unei plante zisă și *talpa piscei*, după conformația pedunculului, care se aseamănă și cu frunza de vie.

pârpoli (a și a se) *v.* (daco-gr. *pyrpolos*, a ține aproape de foc, a arde pe foc). 1) A arde ceva pe foc, în loc de a frige sau a coace; 2) a coace sau a frige ceva în grăbă și numai suferțial; 3) a purta ceva prin flacăra focului spre a se frige puțin; 4) a se iucăli pe lângă foc; 5) *fig. iron.* a avea ardoare de ceva; a arde de dorință și a avea neastâmpăr mare după ceva în Mold.

pârpoltre *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) pârpoli.

pârpolit, *ă* *adj. V. prec.* Ars pe foc (în loc de a fi prăjit sau copt); copt numai pe deasupra.

pâr! *interj.* (onomat). Arată zgomotul ruperii unui lucru, pânze, stofe, sau pocnet simultan de împușcături.

pârșiv, *ă* *adj.* (rus *parșivii*, din *parșa*, râie-râios). Murdar, infect, scârbos.

parșivenie *s. f. V. prec.* Murdărie, infecție, scârboșenie.

part! *interj.* (onomat.) Exprimă zgomot de lovire repede.

pâr! *s. n.* (onomat). 1) Imitarea ruperii; 2) mică beșină.

pârțag *s. n.* (dela *pârțiu*, țap, din lat. *percio*, a izbi a bafe). Mof, capriciu; furie cu toane; format ca și ital. *capriccio*, dela capra).

pârțăgăios, *oasă* *adj. V. pârțag.* 1) Care are pârțaguri; 2) *V. pârțăgăit.*

pârțăgăit, *ă* *adj.* (dela *pârț*). 1) Subțiratec aproape și se rupă; 2) subțire de tot și cu intreruperi.

partaj *s. n.* (fr. *partage*, din lat. *pars*, *partis*, parte). *Jurid.* Împărțirea unei succesiuni între moștenitori; — actul acestei împărțiri.

pârțaș *s. m. V. parte.* 1) Cel ce ia parte la o faptă sau la o afacere; 2) cel ce primește o parte din ceva; 3) cel ce are drept împreună cu alții la ceva.

parte *s. f.* (lat. *pars*, *partis*, ac. *partem*). 1) Porțiune dintr'un lucru divizat; 2) porțiune dintr'un tot; 3) participare; 4) lature; 5) coastă (a corpului); 6) loc, regiune; 7) noroc; 8) părținare, protejare; 9) prvință (dinspre partea aceea...); 10) partidă; 11) *Gram.* parte de cuvânt, specie, categorie; 12) gen (parte bărbătească); 13) muzic. una din melodiile ce formează armonia cântării; 14) *Jurid.* unul din cei ce se judecă într'un proces; 15) direcțiune (în partea aceea); 16) *adv.* în parte, parțial; întru câtva.

parter *s. n.* (fr. *parterre*, din *par*, pe; *terre*, pământ). 1) Partea depe pământ a unei case cu mai multe etaje; 2) locul dintr'o sală de teatru, unde sunt scaunele, fotoliile, pentru spectatori, îndată după orchestră; 3) spectatorii din parter; 4) partea unei grădini garnisită cu flori.

parțial, *ă adj.* și *adv.* (fr. *partiel*, dela lat. *pars*, *partis*, parte). 1) Părtinitor; 2) în parte, pentru o parte (nu în totul); 3) pe părți, separat; 4) care face parte dintr'un tot; 5) *s.* ceea ce formează numai o parte, subdiviziunea; ceea ce aparține unei părți.

parțialitate *s. f.* (fr. *partialité*). Părtinire.
participă (a) *v.* (lat. *participare*, din *pars*, parte; *capio*, cepi, a lua). 1) A lua parte; 2) a fi copărtaș, asociat; 3) a asista împreună cu alții (la o adunare, solemnitate); 4) a ține de natura, speța cuiva; 5) a contribui.

participant *s. n.* Cel ce participă.

participare *s. f.* *V. prec.* 1) Acțiunea de a participa; 2) partea cuvenită dintr'o asociație.

participiu *s. n.* (lat. *participium*). *Gram.* 1) Formă din conjugarea unui verb, în care acesta are înțeles și de verb și de adjectiv; 2) cuvânt care se află în această formă.

particulă *s. f.* (lat. *particula*, diminutiv din *pars*, *partis*, — parte). 1) Părticică; 2) *gram.* cuvânt mic, monosilabic, ce intră în compoziția altor cuvinte: *răs-torn*; *des-piind*.

particular, *ă adj.* (lat. *particularis*, dela *pars*, *partis* — parte). 1) Ce este propriu numai cuiva; 2) deosebit, separat; 3) *adv.* în secret; aparte; în deosebi; 4) *s. m.* persoană privată; ce nu are calitate oficială; 5) *milit.* ce nu este cazon, dela cazarmă (îmbrăcămintă, etc.).

particularism *s. n.* (dela *particular*). 1) Tendința de a păstra deosebirile particulare, sau prerogativele parțiale (cum sunt statele din Germania); 2) *teolog.* doctrină teologică, după care Christos s'ar fi sacrificat numai pentru cei aleși, iar nu pentru toată omenirea.

particularist *s. m.* și *adj.* 1) Care ține la particularism; 2) ce se raportă la doctrina particularismului.

particularitate *s. f.* Calitate aparte; deosebire caracteristică.

particulariză (a) *v.* (fr. *particulariser*). 1) A specifica în parte; 2) a restrânge la un singur caz.

partid *s. n.* (ital. *partito*, din lat. *partitum*, împărțit). 1) Intovărire de mai multe persoane în contra altora 2) *politic*, grupare de persoane, cari au anume principii și vederi cu privire la guvernarea statului.

partidă *s. f.* *V. prec.* 1) Grupare de persoane; 2) un rând de joc (de cărți, etc.); 3) persoană ce vrea să se căsătorească; 4) *contab.* cont parțial al cuiva; 5) *idem*, partea de conturi care specifică dări sau primiri (debit sau credit); 6) felul contabilității — *simplă* sau *dublă*.

părțile sau parte *s. f.* (lat. dela *porta*, *portae*, trecătoare îngustă, spătură). 1) Cărare făcută prin zăpadă; 2) cărare îngustă; 3) *fig. a'și da în parte*, a apuca pe aceiaș cale, a reveni la obiceiul știut; 4) *fig.* spătură, gol. (Și Sărbii zic *prt*.)

părtini (a) *v.* (lat. *com. pars*, *partis*, parte; *teneo*, *tenere*, a ține). A ține parte cuiva; a favoriza; a fi părtinitor.

părtinire *s. f.* Acțiunea de a părtini.

părtinitor, *oare adj.* și *adv.* *V. părtini*. Care părtinește; cu părtinire.

părtinos, *oasă adj.* părtinitor.

partișune *s. f.* (ital. *partizione*, din lat. *partitio*, citit *partițio*) = împărțire, clasificare). *Muzic.* Totalitatea și așezarea părților ce compun armonizarea unei bucați muzicale.

partitiv, *ă adj.* (fr. *partitif* din lat. *partitus*, dela *partior*, a împărți). *Gram.* Cuvânt care deseamnă o parte dintr'un tot.

partizan *s. m.* (fr. *partisan*, dela vorba lat. *pars*, *partis*, parte). 1) Cel ce ține de un partid politic; 2) cel ce ține și apără un principiu; o instituție; 3) adept.

partizană *s. f.* *V. preced.*

partner sau **partener** și **parteneră** *s.* (fr. *partenaire*). Partidă, sau persoană dintr'o partidă, la un joc.

parucic *s. m.* (rus. *porncik*, citit *parucik*). Locotenent în armată.

păruelă *s. f.* *V. pār*. Bătăie cu tragere de p'r.

păru (a și a se) *v. V. prec.* 1) A trage de păr; 2) a se încăera la bătae.

păruit, *ă adj.* *V. prec.* Tras de păr, bătut.

părv, *ă adj.* (lat. *parvus*, mic). Berbec sau oaie cu lână sau părul mic, scurt și creț.

părvac *s. n.* (lat. din *parv* — ac, dela *parvus*, mic; ac, ca). Stupul tânăr, mic, care roește întâia dată ca atare. (S'avii au vorba *părv* și *părvii* = întâi, primul, tot dela noțiunea numărului *cel mai mic*, dela lat. *parvus*, mic).

parveni (a) *v.* (lat. *parvenire*, a ajunge). 2) a ajunge la un scop, la o țintă; 3) a reuși; 4) a se ridica la onoruri.

parvenire *s. f.* Acțiunea de a parveni.

parvenit, *ă adj.* și *s. V. parveni*. 1) Ajuns până la; 2) *s. iron.* ajuns la onoruri sau situații nemeritate.

pas s. m. (lat. *passus*). 1) Mișcarea picioarelor pentru a merge; 2) spațiul sau lungimea pasului; 3) felul de a merge (trupele militare); 4) mersul cel mai încet al calului (la pas); 5) demers; întrepindere; 6) îngăduință; ocazie (a da pas cuiva); 7) măsura de distanță (120 pași = 100 metri); 8) urmă de călcătură cu piciorul; 9) zgomotul mersului (se aud pași).

pas s. n. V. prec. Trecătoare îngustă ce traversează un munte.

pas v. (imperativ dela *păși*). 1) Mergi; 2) poștește, cutează.

päs s. n. (lat. *pensum*, greutate ce apasă). Grijiă, suferință, nevoie; neliniște; datorie.

päs! *interj.* (onomat.). Imită zgomotul mersului încet și pe furis.

päsă (a) v. (lat. dela *patior pati, passus, sum*, a suferi, a răbdă). A suferi; a avea grijiă; a se teme (mai des negativ *nu-i pasă*).

pașă s. m. (turc *paşa*). Guvernator al unei provincii în Turcia; titlatura vizirilor și a unor, înalți demnitari Turci (cari aveau ca semn distinctiv un fel de steag de care atârnavau cozi de cal, numite *tuiuri*).

pasager s. m. (fr. *passager*, dela *passer*, a trece). 1) Trecător; 2) călător care este în trecere; 3) călător cu trenul.

pasaj s. n. (fr. *passage*, dela *passer*, a trece). 1) Trecătoare acoperită și îngustă dintr'o stradă în alta paralelă, numai pentru călători pedestri; 2) parte mică dintr'o scriere, sau frază, citată dintr'o scriere; 3) parte dintr'o bucată muzicală.

pașale s. pl. Vezi *pașă*. Pași, demnitari înalți în Turcia.

pașalâc s. n. V. pașă. (cuvânt turcesc). 1) Provincie guvernată de un pașă, în Turcia; 2) *fig. iron.* guvernământ sau țară guvernată despotic

päsă-mi-te adv. (dela *păși* V. *pas* 2). 1) Poștește că; 2) pare că; 3) se vede că.

pașaport s. n. (fr. *pasport*). 1) Certificat liberat de o autoritate, prin care se dă voie călătorului să meargă neîmpiedecat, și chiar protejat de autoritățile țării și de reprezentanții ei în străinătate; 2) *fig. iron.* a-l da *pașaport*, a concedia, sau a da afară (după uzul diplomatic, când reprezentantul unei țări, la plecarea, primește documentele pe baza căror părăsește țara unde era acreditat).

päsărar s. m. (dela vorba *pasăre*). 1) Cel ce prinde păsări; 2) cel ce vinde păsări; 3) *zool.* erete, pasăre răpitoare care prinde și se hrănește cu păsărele mici.

päsăre s. f. V. päsă. Grijiă, teamă, suferință.

pasăre s. f. (lat. *passer, passeris*, vrabie).

Zool. Ființă din speța oviparelor, care are pene și aripi de zburat; *pasăre măeastră*, pasăre din poveștile populare, care e înzestrată cu graiu omenesc; *pasărea muscă*, mică păsărică din America, având colorii scilpitoare; *pasărea paradisului*, pasăre din India și Noua Guineu cu pene foarte fine și de preț; *pasărea tăută ască*, nagățul; *pasărea țigănească*, codobatura; *fig. iron. pasăre de noapte*, prostituată de stradă.

päsăresc, ească adj. De pasăre; pentru păsări: ca al păsărilor, *limba păsărească*, fel de vorbire inventat de copii, sufixând cu p. r. etc. fiecare silabă, de ex.: ce pe ma *pai fapaci*? — ce mai faci? — *bipinepe*, bine.

päsărește adv. 1) Ca păsările; 2) vorbire păsărească V. prec. *limba păsărească*; 3) *fig.* neînțeleș, neclar.

päsărică s. f. 1) Mică pasăre; 2) *fig. fam.* puțica copilului. *Oltén*.

päsărime s. f. Mulțime de păsări.

päsăruică s. f. Pasăre mitlică.

päsät s. n. (lat. *pensatum*, pisat). 1) Făină din grăunțe pisate; 2) crupușoare ce se găsesc amestecate în tărâțele de făină de porumb, sau cari se extrag prin cernerea făinei prin sita deasă; 3) sămânțele mărunte dela meiu, sau dela altă plantă asemănătoare.

pască s. f. (dela ebreu *pasah* sau *pasach* trecere — numirea serbătorii pascale). 1) Un fel de plăcintă cu marginile dintr'un mic colac făcut din aluat de cozonac, iar mijlocul umplut cu un amestec de brânză frământată cu ou, lapte și zahăr, sau din orez fierit cu lapte ou și zahăr, apoi coaptă în cuptor, și care se duce la biserică în ziua de Paști; 2) azimă subțire ce se face la Paști de către Evrei; *fig.* anafora ce se dă de preot în ziua de Paști.

pascal, ă adj. De Paști, pentru Paști.

pascalie s. f. (gr. *paschalia*, paștele). Calendar bisericesc perpetuu, cu anume semne astrologice, după cari se poate ști când urmează a se serba Paștele în fiecare an.

päsător, oare adj. V. paște. Care paște.

päsăcut, ă adj. și s. V. *paște*. 1) Măncat de vite (iarbă, câmpul); 2) pașterea; 3) locul de pășune; 4) *fig.* urmărit, studiat.

päsî (a) v. V. pas 1. 1) Acțiunea de a face un pas sau mai mulți; 2) a merge; 3) a s'ri peste, sau a trece făcând un singur pas; 4) a porni, a proceda la; 5) a călca cu piciorul; 6) a trece, a depăși; *pop.* a păși cu stângul a începe rău, fără noroc, a'i merge rău.

paslans sau paslansă s. (fr. *patience*, din lat. *patientia*, răbdare). Joa de căști, pe care

Îl face o singură persoană, înșirând cărțile de joc în mai multe rânjuri unele sub altele și după cum ele se așază, se ghicește viitorul sau gândurile ori întâmplările cuiva; iar dacă și-a dat pentru o anumită dorință, se crede că ea se realizează, dacă se vor grupa și împerechea după regula jocului, toate figurile cărților de joc.

pasibil, *ă adj.* (lat. *passibilis*). Care trebuie să sufere; *jurid.* care urmează sau trebuie pedepsit după prescripțiunile legii.

pasiență *s. f.* V. *pasians*.

pășin *adj.* (slav. *pășnil*, umflat, înfioat). Înfumurat, mândru.

pasionat (a și a se) *v.* (după fr. *passionner*, din lat. *passio*, dela *patior*, *pati*, a suferi). A escita, a provoca o ardoare; a interesa foarte; a prinde patimă.

pasional, *ă adj.* V. *prec.* Care pasionează care provoacă pasiune; de patimă, sentimental.

pasionant, *ă adj.* Care provoacă un mare interes; care pasionează.

pasionat, *ă adj.* și *adv.* V. *pasionă*. Cu pasiune; cu patimă; cu parțialitate; cu ardoare excesivă.

pășire *s. f.* Acțiunea de a păși.

pasiune *s. f.* (lat. *passio*, *pasionis*, suferință). 1) Patimă, suferință după sau pentru ceva; 2) ardoare; 3) parțialitate; 4) dragoste mare, afecțiune; 5) viciu; 6) *filozof.* impresia primită de un subiect—opus acțiunii; 7) suferință, martiriu (biser. cat.).

pasiv, *ă adj.* și *s.* (lat. *passivus*, dela *patior*, *pati*, a suferi). 1) Cel ce suferă, adică primește impresia sau acțiunea: *verb pasiv*; 2) care stă în neactivitate; 3) *gram.* forma de conjugare a verbelor pasive; 4) *comer.* totalitatea datoriilor: *activ și pasiv*; 5) conținutul care arată sumele datorate.

pasivitate *s. f.* Starea de a fi pasiv.

păslă *s. f.* (lat. dela *pistula*, piva unde se bate păsla și sumanul). Stofă, materie, foarte grosolană făcută din păr de animale mari, însă nu țesută, ci numai bătută la piau; 2) stofă bătută la piau din care se fac pălăriile; 3) lână foarte moale.

păslar *s. m.* Fabricant de păslă.

pașli (a) *v.* (slav rus din *poidti*, a merge și *pașol*, mergi, pleacă; *pașli*, s'au dus). *Fig.* a șterpeli; a o lua la fugă. În Mold.

păslit, *ă adj.* V. *păslă*. Bătut ca păsia; încălțit de tot (părul).

păstos *oasă adj.* Ca de păslă.

pasmant *s. n.* (fr. *passement*, citit *pas-mant*). Galon îngust de aur, ceapraz.

pasmanterie *s. f.* V. *prec.* Industrie sau comerț de pasmante sau de ceaprazuri.

pasmantier *s. m.* (fr. *passmantier*). Cel ce fabrică sau lucrează cu ceaprazuri; ceaprazar.

pașnic, *ă adj.* V. *pacinic*.

pașol! *interj.* (slav rus. *poșol*, citit *pașol*, pleacă, mergi, imperativ dela verb. *poidti*, a me.ge). Pleacă de aici; — expresie pentru a alungă, a izgoni.

paspoal *s. n.* (fr. *paspepoil*, citit *paspoal*). Bențiță ce se pune la unele haine, pentru a acoperi cusutura.

passim *adv.* (lat. *passim*). Ici și colo; în diferite locuri; pretutindeni.

pastă *s. f.* (gr. *păste*, aluat din făină, și ital. *pasta*). 1) Aluat din făină; 2) amestec în formă de aluat; 3) *pastă pentru dinți*, amestec din praf de cretă cu diferite substanțe, servind la spălarea dinților; 4) *paste alimentare*, aluat de făină, copt sau uscat în forme diferite; fidea, steluțe, macaroane, etc.

păstaie sau **păstare** *s. f.* (lat. dela *positura*, așezarea, locul unde stă). *Bot.* Învelișul în care sunt așezate și se păstrează semințele plantelor leguminoase până la coacere.

păstărnac *s. m.* (lat. *pastinaca*, *sativa*). *Bot.* Numirea unei plante culinare, cu rădăcina ca morcovul, însă de culoare albă și cu gust deosebit, dulce.

Paști sau **Paște** *s. f. pl.* (ebreu dela *pasah*, trecere). 1) Serbătoare în care creștinii serbează învierea lui Isus Christos; 2) serbătoare în care evreii serbează trecerea prin Marea Roșie și liberarea din Egipt, amândouă se serbează în primăvară în prima Duminecă sau Sâmbătă de lună plină, după echinopțiul de primăvară; 3) *paștile cailor*: după unii, lă Ispas; după alții vorbă ce însemnează *nici o dată*. *Bot.* Floare zisă și *traista ciobanului*.

paște (a) *v.* (lat. *pasco*, *pascere*). 1) A mânca iarbă depe câmp; 2) a conduce la pășune (vitele); 3) *fig.* a urmări, a pândi — *il paște păcatul*; 4) a aștepta în zadar, a speră — *paște murgule*.

paște-vânt *s. m.* (compus rom). Pierdevară; cel ce stă degeaba.

pastel *s. n.* (fr. *pastel*, din ital. *pasta* și *pastella* V. *pastă*), *Pict.* 1) Creion gros și fragil, făcut din colorii pulverizate și apoi prefăcute într'un fel de pastă în formă de creion și cu care se poate face un desen colorat sau și un gen de pictură; 2) tablou sau desen colorat cu creioane pastel; *poetic.* gen de poezie lirică descriptivă; tablou scurt dar expresiv; copie fidelă după natură.

pastelist s. m. V. prec. Pictor care lucrează cu pastele.

pastilă s. f. (dimin. din *pastă* V.) 1) Turtișoară mică dulce și aromată; 2) *farm.* medicament în formă de turtișoară mică.

pastiș s. n. (fr. *pâstiche*, citit *pastiș*). 1) Tatlou în care un pictor imită maniera altui pictor; 2) operă literară în care este imitat stilul altui scriitor.

pastișă (a) v. V. prec. A imită maniera sau stilul altuia.

păștiță s. f. (dela vorba *Paște*). *Bot.* Floarea paștelor, plantă de pădure.

pastor s. m. (lat. *pastor*, păstor). Preot protestant.

păstor s. m. (lat. *pastor*). 1) Cel ce duce oile sau vitele la păscut; păzitor de oi; 2) cioban; 3) *fig. bis.* conducător al credincioșilor, preot sau episcop.

pastoral, ă adj. V. păstor (lat. *pastoralis*). 1) De păstor *propr.* și *fig.* 2) *liter. poet.* privitor la traiul câmpenes: sau păstoresc (gen. liter.)

pastorală s. f. V. prec. 1) *Bis.* Curs de învățământ seminarial, privitor la îndatoririle preoțești; 2) *liter.* piesă de teatru sau roman, în care persoanele sunt păstori sau oameni dela țară.

păstorăș s. m. Mic păstor.

păstorec, escă adj. De păstor; ca la păstori, *propr.* și *fig.*

păstorește adv. Ca păstorii, cum fac păstorii, *propr.* și *fig.*

păstori (a) v. V. păstor. 1) *Fig.* a conduce spiritual pe credincioși, în calitate de preot sau episcop; 2) a se îndeltnici cu păstoria, cu pașterea și îngrijirea vitelor.

păstorie s. f. V. păstor. Ocupația păstorului *propr.* și *fig.*

păstorit, ă adj. Fig. Condus spiritual; s. ocupația ăstorului.

păstoriță s. f. V. păstor. 1) Femea păstorului; 2) femei care păzește turma, oile la păscut.

păstră (a și a se) v. (lat. dela *posterior* și *posterius*, de mai pe urmă, de mai târziu). 1) A reține pentru mai târziu; 2) a ține în bună stare, a conserva; 3) a feri de stricăciune; 4) a economisi (și Bulgarii întrebuințează uneori acest cuvânt).

păstrămă s. f. (din lat. *posterum*, pe mai târziu — de unde și verbul *păstră*). Conservă din carne de oaie sau de berbec, mult sărată și uscată până se întărește ca lemnul; a face *păstramă* (pe cineva), a-l face să slăbească și să se usuce, ori a-l pedepsi excesiv. Și Turcii zic *pastruma*.

pastramagiu s. m. V. prec. 1) Cel ce face sau vinde păstramă; 2) *fig. iron.* mahalagiu moju.

păstrare s. f. V. păstră. Acțiunea de a păstră.

păstrător, oare adj. 1) Cel ce păstrează cel ce economisește.

păstrăv s. m. (din rom. *păstră*, *păstrău*) 1) *Zool.* Numirea unui pește din apele de munte, cu pete roșii, care se poate păstră afumat și are o carne foarte gustoasă; 2) *bot.* numirea unei ciuperci de munte, cu gusti plăcut, care de asemenea se poate usca și păstră pentru eamnă.

păstrăvior s. m. Mic păstrăv.

păstru s. n. V. păstră. Economie.

păstrugă s. f. (dela vorba *păstrăv*). *Zool.* Numirea unui pește asemănător cu păstrăvul, dar care crește până la o lungime de 1 1/2 metr. Și Sârbii zic *pastruva* și *pastruga*.

păstură s. f. (lat. din *positura* (postura) sediment, așezare). 1) Un depozit, pe jumătate miere pe jumătate ceară, pe care-l depun (unele) albine în fagurii prea vechi; 2) partea de dindărăt a catriței sau fotei, pe care se șade.

păsueală s. f. V. păsui. Acțiunea de a păsui, — a amână, a îngădui.

păsui (a) v. (lat. din *passus*, pas, trecere; și *eo, ire*, a merge). 1) A face să meargă mai încet, — la pas —; a lăsa pe încet; 2) a da răgaz; 3) a îngădui; a amână; 4) a toleră; a trece cu vederea.

pășună (a) v. V. pășune. A conduce la păscut vitele; a paște (vitele).

pășunat s. n. V. prec. Acțiunea de a pășună; păscutul, pașterea.

pășune s. f. (lat. dela *pasuum*, și *pas-cua*=pășune). 1) larbă bună pentru a paște vitele; 2) locul unde merg vitele la păscut.

pașuș s. n. (lat. *passus*, pas, mergere). Pașaport; a da *pașușu*—a da afară.

pat s. n. (dela lat. *pateo*, corespunzător cu răd. gr. *pet*, a întinde și *patulus*, destins întins, de unde și german *bett*, pronunțat *pet, pat*). 1) Mobilă de casă, ce servește pentru a se culca omul întins, făcută din scânduri în forma unui mic pod; 2) suportul lat de lemn, în care se prinde țeava și mecanismul puștei, armei; 3) orice așezare de scânduri în forma *patului* (patul implică noțiunea de suprafață netedă); 4) culcușul și așternutul unde doarme omul; 5) a cădea la pat, a zăcea bolnav; 6) pe *patul de moarte*. în agonie.

pată s. f. (daco-gr. dela *pittoō*, a unge cu smoolă, din *pissoō*, dela *pissa*, lat. *pix* =

smoală). 1) Mănjitură (de altă culoare ca a obiectului) în genere închisă, neagră; 2) suprafață întunecoasă (în soare etc.); 3) fig. defect; 4) fig. știrbirea reputației bune; 5) necinste, desonoare. — Și Slavii zic *piatno pătă* (a și a se) v. V. *pată*. 1) A face o pată, a mânji; 2) a se forma pe te; 3) fig. a desonora; a înjosi; 4) fig. a se mânji (fig.) a și strica reputația

patacă s. f. V. *pitac*. Transilv.

pațachie s. f. (delă un neguțător bucu-reștean *Pațak*, care avea un local de petrecere, unde jucau baletiste). Baletistă, artistă de cafe-concert; fig. iron. femeie ușurată îmbrăcată ridicol.

pațachină s. f. (lat. comp. din *posse*, a putea; *quino* (din *in-quino*), a văpsi). Bot. Numirea unei plante tinctoriale, arbust din speța rhamnaceelor, ale cărei fructe mici, negre, se întrebuințează în farmacii precum și la colorat, dând o culoare galbenă.

patalamă s. f. V. *bata* amă.

pățanie s. f. (lat. din *patior*, *pati* a suferi, a păți, cu sufix 'n + i (ire), a merge, a trece). 1) Trecere prin o suferință; 2) întâmplare neplăcută; 3) pl. peripeții, aventuri.

pataramă s. f. (lat. din *patior*, a suferi, a păți; cu sufix gr. *ma*, da, sigur). Pățanie complicată.

patarianie s. f. V. *pățanie* și *pataramă*.

pătare s. f. V. *păta*. Acțiunea de a păta, *propr.* și fig.

pațască s. f. (slav rus din *potășciti*, a tot căra, a duce, a țări). Car funebriu, dric, în Mold.

pătat, *ă* adj. V. *pătă*. Cu pete; mânjit, fig. compromis, desonorat.

pățeală s. f. V. *pățanie*.

patent, *ă* adj. (lat. *putens*, *patentis*, in-vederat, deschis, pe față). Inverdat, vădit.

patentă s. f. V. *prec*. 1) Numirea diplomei ce se elibera de un rege, unei corporațiuni sau universități, pentru libera practică a unei funcțiuni sau meserii; 2) brevet pentru o invențiune; 3) scrisoare sau permisiune de plecare pentru un vapor când părăsește portul; 4) contribuție ce plătesc unii comercianți pentru exercitarea comerțului lor, precum și medicii, avocații; 5) buton automat.

patentă (a) v. 1) A supune la patentă; 2) a obține un brevet pentru o invenție, care dă drept de proprietate inventatorului.

patentar s. m. V. *patentă* 4. Cel ce plătește o patentă.

patentat, *ă* adj. V. *patentă* 2. Care are un brevet, o patentă.

pateră s. f. (lat. *paterā*). Cupă de metal

sau de argilă întrebuințată la sacrificii în vechime.

pateric s. n. (gr. *paterikon*, dela *pateras*, părinte). Bis. Colecțiune de narațiuni despre viețile cuvioșilor părinți ai Bisericei.

pateriță s. f. (gr. dela *pateras*, părinte). Toiag, cârjă arhierască, împodobită cu sculpturi în aur, argint, fildeș sau sidet.

patern, *ă* adj. (lat. *paternus*, dela *pater*, tată). De tată, părintesc; dela părinți.

paternitate s. f. (după fr. *paternité*, dela lat. *pater*, tată, părinte). 1) Starea sau calitate de tată, de părinte; 2) descinderea după străbuni, urma nașterii; 3) fig. calitatea de autor (al unei scrieri sau opere); originea, proveniența, darea la lumină (a unei opere).

patetic, *ă* adj. și adv. (gr. *pathetikos*, care face să suferi, mișcă, emoționează). Mișcător de suflet; emoționant *discurs patetic*.

pateu s. n. (fr. *pâté*). Fel de mâncare din ficat fierț, frământat mărunț, în care se adaugă felurite verdețuri și mirodenii; se face în formă de plăcintă și se acopere cu un sos de gelatină anume preparat — *pâté de foie gras*.

păți (a) v. (lat. *patior*, *pati*, a suferi, a păți). 1) A suferi, a îndura; 2) a surveni ceva rău, a se întâmpla; 3) a învăța prin proprie experiență; 4) a cădea în cursă; 5) a cădea în nenorocire; 6) a suferi o înfruntare; 7) a și găsi boclucul; 8) fig. a lua bătaie.

patimă s. f. (gr. *pathēma*, ceea ce afectează sufletul sau corpul, suferință). 1) Suferință grea din cauza boalei; 2) boală; 3) suferință din cauza unui vițiu; 4) vițiu ce nu dispăre, persistent; 5) răutate sufletească sau părtinire (a vorbi cu *patimă*; 6) afecțiune mare (de dragoste); 7) pecial. suferința, chinurile, Mântuitorului; *săptămâna patimilor* — care precede Paștile.

pătimaș, *ă* adj. și adv. 1) Cel ce suferă; 2) bolnav; 3) vițios; 4) părtinitor; 5) cu răutate; 6) înverșunat; 7) pasionat.

pătîmi (a și a se) v. V. *patimă*. 1) A suferi de o boală; 2) a suferi cu inima, cu sufletul; 3) a zăcea; 4) a se chinui; 5) a vorbi cu *patimă* (5).

pătîmire s. f. Acțiunea de a pătîmi.

pătîmîtor, oare adj. Care pătîmește.

patină s. f. I (fr. *patin*, dela *pathe*, laba piciorului). 1) Mică săniuță dintr'o lamă de oțel, ce se adaptează la talpa încălțămîntei în timp de eamnă, spre a se da pe gheață mai ales tinerii și copii; 2) astfel de adaus cu rotițe mici, adaptate la talpa încălțămîntei

pentru sport pe loc anume, neted, (asfaltat).

patină s. f. (fr. *patine*). Coloare de vechime ce o capătă figurile de bronz, lucrurile vechi, tablourile (spre deosebire de culoarea proaspătă).

patină (a) v. V. *patină* I 1) A se da pe gheață cu patinle; 2) *fig.* a aluneca (roatele locomotivei *patinează* uneori la urcat panta sau la scoborît).

patinaj s. n. (fr. *patinage*). 1) Locul anume pregătit pe gheață pentru a patina; 2) darea pe gheață cu patinele.

patinat s. n. Acțiunea de a patina.

patinator, oare s. Cel ce patinează.

pățire s. f. V. *pățanie*.

patiserie s. f. (fr. *patisserie*). 1) Artă de a face bomboane și prăjituri; 2) cofetărie.

pățisor s. n. V. *pat*. Mic pat; *fig.* culcuș.

pățit, *ă adj.* și s. 1) Cel ce a suferit; 2) experimentat prin sine însuși (un rău).

pătăgea s. f. (vezi *urm.* dela frunza asemănătoare cu a *patlaginei*). *Bot.* Speța de plantă meridională, unele au culoare violetă închisă (vinete), foarte întrebuințate în pregătirea bucatelor și cari se cultivă udându-le foarte mult la rădăcină. (Se zice că patlagele vinete sunt originare din India; iar cele roșii din America).—Și Turcii zic *patly-djan*.

patlagină s. f. (lat. *plantago*, *plantaginem*). *Bot.* Numirea unei plante cu frunze late, având proprietăți astringente și gust amar.

pătăginiu, *ie adj.* V. *pătăgea*. De culoare violetă închisă.

patogen, *ă adj.* (gr. dela *pathos*, suferință, boală; *ghenos*, gen, speță). Care aduce sau provoacă boale.

patologic, *ă adj.* V. *patologie*. 1) De patologie; 2) de boală, de zăcere.

patologie s. f. (gr. *pathos*, suferință, boală; *logos*, vorbire). *Medic.* Tratat despre cauzele și simptomele boalelor.

patos s. n. (gr. *pathos*, afecțiune sufletească; suferință). *Retic.* 1) Figură retorică ce atinge sufletul; *fam.* 2) emfază, afectare (în vorbire sau în discurs).

patrafir s. n. (diformare și prescurtare din *epitrahir*). Epitrahir.

pătrar s. n. (dela vorba *patru*). 1) Pățime a patra parte; 2) sfert din forma și durata unei luni; 3) cal de 4 ani.

pătrat s. n. și *adj.* (din rom. *patru*, după lat. *quadratus*). 1) *Geom.* Figură geometrică cu patru laturi egale și patru unghiuri drepte; 2) în formă de pătrat; cu patru laturi; 3)

mat. produsul înmulțirii unui număr prin el însuși.

patriarh s. m. (gr. dela *patria*, familie; *archein*, a comanda). 1) Cel ce era mai bătrân în familie și conducea familia, sau tribul în timpurile vechi; 2) *bis.* personajii biblice, considerate ca sfințe, dela cari au rămas scrieri și învățăături și cari au acut viață foarte lungă; 3) titlul șefului, căpeteniei arhieresti, din biserica ortodoxă, care are jurisdicțiune asupra uncea din centrele religioase importante: Constantinopol, Antiohia, Erusalim și în Moscova—Rusia, până la Petru cel Mare și în Serbia, acum și în România; 4) *fig.* persoana cea mai în vârstă din familie.

patriarhal, *ă adj.* și *adv.* 1) patriarhal; 2) de patriarh; ca pe timpurile patriarhilor — *viață simplă și primitivă*.

patriarhat s. n. 1) Sistemul de administrare bisericească prin patriarhi; 2) timpul cât conduce un patriarh biserica.

patriarhie s. f. 1) Autoritatea patriarhului; 2) jurisdicțiunea patriarhului; 3) reședința și cancelaria patriarhului; 4) biserica unde oficiază patriarhul.

patrician, *ă* (lat. dela vorba *patricius*, din *pater*—tată). Numirea primilor senatori la Romani, instituți de Romulus—apoi clasa nobililor opusă *plebeilor*, cu cari au avut multe lupte politice,—nobil roman, *fig.* om nobil, cu privilegii; *fam.* un fel de mici cărnați în formă de potcoavă. *Bucur.*

patriciat s. n. Demnitatea patricienilor la Romani; totalitatea patricienilor.

patrie s. f. (lat. *patria*, (dela *pater*, tată). Țara locul unde se naște cineva și unde au trăit tata și străbunii sei; *fig.* loc unde sunt, au luat naștere și s'au dezvoltat (arte, etc. etc).

pățime s. f. (dela vorba *patru*). A patra parte din ceva; sfert.

patriomonal, *ă adj.* V. *urm.* De patriomoniu.

patriomoniu s. n. (lat. *patrimonium*,—dela *pater*, tată). Moștenire dela tată, părinți și dela străbuni; *fig.* ceea ce aparține în mod natural cuiva; *fălanthropia este patriomoniul inimilor caritabile*.

patriot, *otă adj.* și s. (fr. *patriote*, după forma greacă *patriotês*). Cel ce 'și iubește mult patria și caută a-i fi de folos, a o servi.

patriotic, *ă adj.* și *adv.* De patriot; cu iubire de patrie.

patriotism s. n. (fr. *patriotisme*, dela lat. *patria*). Iubirea de patrie și neam.

patriistică s. f. (dela lat. *pater*, *patris*, tată, părinte). *Bis. teol.* Tratat de teologie

privitor la scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii.

patrologie s. f. (gr. dela *pater*, tată și *logos*, vorbire). *Bis. teol.* Colecțiune de scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii.

patron s. m. (lat. *patronus*, protector, ocrotitor, stăpânul unui rob). 1) Numele unui sfânt luat cu nume de botez al unei persoane; 2) ziua când se serbează acel sfânt — ziua onomastică a cuiva; 3) sfântul protector al unei biserici; sau al unui oraș, etc. 4) stăpânul unui magazin; 5) stăpânul unei întreprinderi industriale; 6) stăpânul unui atelier de orice fel; 7) protector; 8) milit. cartuș p. pușcă.

patronă (a) v. V. *patron*. 1) A proteja, a ocroti; 2) a prezida (o operă de binefacere o societate, o festivitate).

patronaj s. n. (fr. *patronage*). Protecție, ocrotire.

patronal, **ă** *adj.* V. *patron*. De patron.

patroneasă sau **patronă** (fr. *patronesse*). Femea care patronează. V. *patronă*.

patronimic, **ă** *adj.* (fr. *patronymique*, din gr. *pater*, tată; *onima*, nume). Al numelui de familie, după porecla unei persoane *nume patronimic*, Ștefănescu, Moldoveanu, etc.

patrontaș s. n. (germ. *patron-tasche*, din *patron*, cartuș; *tasche*, buzunar, sac). Milit. Gibernă, cutiuță de piele pentru purtat cartușe.

patru numer. (lat. *quatuor*, patru) 1) Număr ce arată de două ori câte două unități, sau trei adăugat cu o unitate; *al patrulea*, cel din urmă din patru; 2) ora a patra.

patrulă s. f. (după fr. *patrouille*). Milit. Unitate din câțiva soldați conduși de un subofițer, cări parcurg stradele orașului în timpul nopții, făcând serviciu de supraveghere militară.

patrulare s. f. V. *prec*. Serviciul ce face o patrulă.

pătrunde, (a) v. (lat. *perundo*, *perundere*, a străpunge) 1) A străpunge; 2) a străbate până dincolo; 3) a străbate, a intra adânc; 4) a se imprăștia, răspândi, până departe; 5) a cuprinde—*pătrunde groază*; *fig.* 6) a se încredința deplin — *pătruns de ccest adevăr*; 7) a (se) infiltra; 8) a pricepe, a discerne cu mintea.

pătrundere s. f. Acțiunea de a pătrunde *propr.* și *fig.*

pătrușel s. n. (lat. *petroselinum*, (sativum). *Bot.* Numirea unei plantei ale cărei frunze și rădăcina au un miros tare și ser-

vesc pentru a da gust la unele feluri de bucate.

pătruns, **ă** *adj.* V. *pătrunde*. 1) Străpuns; 2) străbătut; 3) cuprins; 4) răspândit, imprăștiat; 5) imbibat; 6) *fig.* încredințat deplin; 7) adânc mișcat; 8) deplin înțeles.

pătrunzător, oare *adj.* V. *pătrunde*. Care pătrunde *propr.* și *fig.*

pătruped s. m. (după lat. *quadrupedus*, din *quatuor*, patru; *pes*, *pedis*, picior). Care are patru picioare (animal).

patrusprezece numer. (compus din *patrusprezece*). Număr cuprinzând patru unități peste zece.

patruzeci numer. (compus din *patru* și *zece*). Număr ce cuprinde de patru ori câte zece ununități de același fel.

pățuean s. n. V. *pat*. Mic pat; culcuș.

pățueag sau **pățueg** s. n. (din vorba *pat*).

1) Pat înjghebat în vârful unui stălp, sau abore uscat, pe care se așează fânul sau alt nutreț de vite, ca să nu putrezească, iarna, stând pe pământ; 2) mic pătul.

pățul s. n. (din vorba *pat*). 1) Un fel de pat din scânduri, pe care se așează stupi, legume, poame; 2) coșar de păstrat porumb a cărui parte de jos se aseamănă cu un pat; 3) pat pe pari, făcut în mijlocul apei, pentru prins pește.

pățuli (a) v. V. *prec*. A așeza nutrețul sau grănele în pătul.

pătură s. f. (comp. din *pat* și lat. *ora*, întindere, cuprins, ținut). 1) Invelitoare groasă de lână, care se întinde pe pat cât îl cuprinde; 2) invelitoare groasă ce se pune sub șeaua calului; 3) invelitoare groasă pentru acoperit în timpul dormitului; 4) strat de o materie, care acopere ceva; — *acoperită cu o pătură de unsoare*.

pățuț s. n. V. *pat*. Mic pat.

paucă s. f. (germ. *pauke*, din lat. *pauca*=mică). Mică tobă, cu fundul de metal, semisferic.

păun s. m. (lat. *pavo*, *pavonis*). *Zool.* 1) Numirea unei păsări mari, semidomestică; cu pene frumoase albastre-verzui și cu o coadă foarte lungă pe care o rotează frumos; are însă un strigăt țipător neplăcut; 2) pană frumoasă de păun.

păună sau **păuniță** s. f. Femeușca păunului.

păunaș s. m. 1) Mic păun; 2) *fig.* tânăr frumos.

păuni sau **păună** (a se) v. A fi mândru ca un păun.

pauperism s. n. (fr. *pauperisme*, dela lat. *pauper*, sărac). 1) Starea de săracie; 2) mulțimea de săraci.

paupertate *s. f.* (lat. *paupertas*). Lipsă; sărăcie; *act de paupertate*.

paur *s. m.* (din germ. *bauer*). Teran, sătean. *Trans.*

pauză *s. f.* (gr. *pausis*, repaus, odihnă). 1) Întreruperea pentru un scurt timp a unei lucrări; 2) *muzic.* semn care arată tăcere pentru un anume timp; 3) *tipogr.* trăsură de unire; 4) răstimp între actele sau bucățile unui spectacol.

pavă (a) *v.* (lat. *pavio*, *pavire*, a bate pământul, a luiavela). A pardosi, a așterne cu peatră, sau cu asfalt, ori cu alt material (strada, curtea etc.).

pavă *s. f.* (lat. din *pago*, a vâri, a implanta, a băga). Clin ce se introduce subsuoară, la încheetura mânecei cămășii cu corpul acesteia, pentru a permite ridicarea mâncii în sus.—Și ungur. *paha*.

pavaj sau **pavaglu** *s. n.* *V. pava*. Așternutul, pardoseala de pe stradă, etc.

pavare *s. f.* *V. pavă*. Acțiunea, lucrarea pavajului.

pavat *s. n.* *V. pavare*.

pavază *s. f.* (italian *pavese*, scut mare — format din *l. paves*, a se teme și *esse*, a fi: în românește pare că *pavază*, s'a format independent, cum este și *fr. pavols*). Scut de apărare al militarilor din vechime; *bot.* planta zisă și *jaleș*; *fig.* apărare, acoperământ, protecție.

pavea *s. f.* *V. pavă*. Lespede de peatră sau de alt material cu care se pavează; pavaj. *Mold.*

pavecerniță *s. f.* (prefix *pa* și slav. *vecernia*, din *vecer*, seară — o diformare din lat. *vesper*, seară). *Biser.* Slujbă ce se face seara la biserică, mai ales la mănăstire, după cina cea mică de seară, care în lat. se chiamă *vesperna* (*post-vespernis?*).

pavelui sau **păvălui** (a) *v.* *V. pavă*. *Mold.* **pavian** *s. m.* (lat. dela *paves*, a înspăimânta). *Zool.* Numirea unei maimuțe mari, cu bot prelung.

pavillon *s. n.* (*fr. pavillon*, din lat. *papillo*, cort. 1) Un fel de cort militar rotund sau pătrat, în forma de piramidă sau de con; 2) căsuță mică cu o singură cameră, dar mai înaltă, adăogată la o extremitate a unui edificiu; 3) construcție mică, adeseori cu formă rotundă sau exagonală, cu un acoperiș conic sau piramidal susținut pe stâlpi, ce se face în grădini pentru a sta pe timp de vară; *anat.* partea exterioară a urechii; *marin.* steag, drapel, ce se arborează pe un vapor sau pe corabie, spre a arăta naționalitatea căria aparține.

pavoază (a) *v.* (*fr. pavoiser*, citit. *pavoaze*). 1) A împodobi cu drapelul o corabie, un vapor; 2) a împodobi cu drapelul orașul, edificile.

pavogadi *s. n.* (dela *pa-vo-ga-di-che-zo-ni-pa*, numele notelor muzicii orientale bisericești). Solfegierea pe note de muzică orient. bisericească.

pază *s. f.* *V. păzi*. 1) Ferire de ceva; 2) acțiunea de a (se) păzi, de a supraveghea; 3) îngrijire; 4) băgare de seamă, atenție; 5) strajă, străjuire; 6) siguranța polițienească.

pazar *s. n.* (difomat din arab. *bazar*). Piață, târg (în timpul vasalității turcești).

pazarghidean *s. m.* (dela vorba *pazar*). Servitor ce sta de pază la poarta unei case cuprinse de boala contagioasă a ciumei (pe timpul lui Caragea) și care mergea la piață să cumpere celui bolnav alimente, ca să nu iasă din casă bolnavul și să răspândească ciuma (turc *pazarghiden*, târguitor).

pazariac *s. n.* *V. pazar*. Târguială.

pazarnic *s. m.* (dela vorba *pază* și *păzi*). Polițaiul orașului — pe timpul ocupației rusești, 1828—1834.

păzi (a și a se) *v.* (lat. din *passus*, păstrat, dela verbul *pati*, care însemnează și a păstra, a ținea). 1) A (se) feri; 2) a supraveghea; 3) a conduce turma, vitele la păscut; 4) a îngriji; 5) a se abține; a se stăpâni; 6) a străjui în timpul nopții; 7) a se pitula, apleca, spre a evita o lovitură; 8) a lua seama, a lua aminte; 9) a evita; 10) a apăra; 11) a observa, a îndeplini—a păzi posturile, a păzi legea; *păzește-ți gura*, nu vorbi. — Și slavii au adoptat acest cuvânt, însă în mai puține semnificații.

păzire *s. f.* *V. păzi*. Acțiunea de a păzi.

păzit, *ă adj.* Ferit, ocrotit, supravegheat; observat; apărat. *s. păzirea* (viteilor).

păzitor, *oare adj.* și *s.* Care păzește, care supraveghează.

paznic *s. m.* I 1) Care păzește în timp de noapte, gardist; 2) păzitorul câmpului cu recolte; 3) *fig.* supraveghețor sever.

paznic *s. m.* II *V. păzi*. Scoaba dogarului în *Mold.*

pazvangiu *s. m.* (dela numele lui *Pazvantoglu* (1821) care ridică în Valachia o revoluție contra Turcilor, dar nu reuși, iar oamenii lui se defera la jafuri). Revoluționar, jefuitor, bandit.

Pazvante *s. m.* *V. prec.* *Pazvantoglu*; *de pe vremea lui Pazvarte*, vechiu retrograd. *Olt.*

pazvanți *s. pl.* *V. pazvangiu*. *pe prep.* (daco-gr. *pē*, un loc, în o parte).

Exprimă: 1) locul deasupra sau peste ceva; *pe scaun*; 2) felul mișcării: *pe fugă*; 3) timpul; *pe toamnă*, *pe noapte*; *pe ploaie*; 4) modalitate: *pe față*, *pe vole*; 5) durată; *pe an*, *pe lună*; 6) egal cu pentru: *pe trei lei*; 7) garanție: *pe cinste*, *pe ochii mei*; 8) apropiere: *pe la amiază*, *pe la vecini*; 9) particula acuzativului la persoane și unele ființe: *pe Vasile*, *pe urs*; 10) prin, din: *pe gură*, *pe nas*, (curge sânge); *fig. pe-o ureche*, cam nebun; *pe ducă*, aproape de sfârșit; *pe minut*, îndată, repede.

peag, **peagă** *adj.* V. *pag*.

peană *s. f.* *Trans.* V. *pană*.

peasnă *s. f.* (slav. dela *penie*, cântare; *pesni*, cântec). *Bis.* Serie de rugăciuni (în număr de nouă) către sfântul ce se serbează într-o zi și cari în zilele obișnuite își cutesc, dar cari la sărbători mari se cântă.

pecetar *s. m.* V. *urm.* Gravor care face peceți.

pecete *s. f.* (lat. comp. *pe* (per), deasupra; *caedo*, *caedere*, (citiți *cedo*, a grava). 1) Mică placă de metal, pe care se gravează o emblemă sau litere și care apăsată pe ceară, smoală sau alt material moale lasă reprodușă emblema sau idscripția gravată, servind astfel ca sigiliu al unei autorități sau al unei persoane; 2) reproducerea acestei gravuri în ceară roșie sau alt material ori în tuși sau cerneală; 3) *fig.* semn îndelibil, care nu se poate șterge; 4) *Bis.* *pecetea darului sfântului duh*, unghera cu sfântul Mir, a celui botezat; 5) *fig. iron.* drept în frunte — lovit în *pecetea darului*; 6) *fig. iron.* pată, mănătură: *i-a pus o pecete...* 7) un fel de impozit, desființat de Const Mavrocordat. — De aici Slavi au vorba *peciatati*, a împrina cu litere gravate, săpatе și *peciati*, imprimare, tipografie, presă.

pecetui (a) *v.* (din vorba *pe ete*, pentru *pecetui*). 1) A aplica sigiliul; 2) a închide o scrisoare și a-i aplica sigiliu pe dosul plicului spre a nu fi deschisă; 3) *fig.* a termina complect și a confirma; 4) *fig.* a înfiera, a stigmatiza.

pecetuire *s. f.* V. *pre*. 1) Acțiunea de a pecetui; 2) pedeapsă condamnaților la ocnă, prin pecetuirea cămeșii.

pecetuit, **ă** *adj.* V. *pecetui*. 1) Sigilat; 2) *fig.* înfiera, stigmatizat.

pecetuitură *s. f.* 1) V. *pecetuire*; 2) diplomă cu pecetea domnească, în vechime.

pecie *s. f.* (slav. dela *peci*, a coace, a fiige). Mușchiul sau carnea bună de friptură.

pecingine *s. f.* (lat. din *impetigo*, *impetiginus*, pecingine). *Medic.* Erupțiune pe piele,

care constă din multe beșicuțe scortșoșind pielea, și formând un fel de pată alburie și care se tot întinde pe corp; *ca pecinginea*, *fig.* rău ce se propagă.

peciu *s. n.* (lat. din *pacio*, *pactum pacere*, a învoi și a se învoi). 1) Bilet de învoire; 2) act de căsătorie dat de autoritatea bisericească, — în vechime.

pectoral, **ă** *adj.* (lat. *pectoralis*, dela *pectus*, piept). 1) De piept, al pieptului; bun pentru piept; 2) ornat pe care marce preot la Evrei, îl purta pe piept.

pecuniar, **ă** *adj.* și *adv.* (lat. *pecunia*, avere bani). Bănesc, de bani; cu bani, bănește.

pedagog, **ă** *a. v. urm.* Cel ce știe să îngrijească bine de creșterea, educația și învățătura copiilor; 2) cel ce supraveghează purtarea și pregătirea lecțiilor unor școlari; 3) cel ce se ocupă cu știința pedagogiei.

pedagogic, **ă** *adj.* și *adv.* 1) Conform cu pedagogia; 2) relativ la pedagogie.

pedagogie *s. f.* (gr. *paidagoghia*, dela *pais*, *paidos*, copil și *agō*, conduc, povățuesc). 1) Artă de a instrui, de a învăța pe copii, pe școlari; 2) știința care arată metodele de instruire lesnicioasă și cu folos a școlariilor; 3) îngrijirea de educația copiilor; 4) ora de curs când se predă pedagogia și cartea acestui curs.

pedală *s. f.* (ital. *pedale*, dela lat. *pes*, *pedis*, picior). *Muz.* 1) Clapă așezată în partea de jos la pian, harpă sau orgă, pe care apăsând cu piciorul se pot obține sunete mai tari sau mai încete; 2) tub gros, la orgă, care dă un sunet de bas; 3) sunet profund de bas la orgă; 4) clapă mobilă, pe care biciclistul apasă cu piciorul pentru a pune în mișcare bicicleta; 5) idem la točila de ascuțit cuțite; idem la mașina de cusut, cu ajutorul piciorului; sau la mașina dentistului; — tălpișă.

pedală (a) *v. V. prec.* A apăsa cu piciorul pe pedală.

pedalare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de pedala.

pedant, **ă** *adj. adv.* și *s.* (ital. *pedante*). Cel ce face paradă de știința sa; *adv.* cu pedantism.

peanatism *s. n.* Îngâmfare de știința, de erudițiunea sa.

pedeapsă *s. f.* (daco-gr. din *paidepsa*, instruire). 1) Corecțiune prin o suferință oarecare — fizică sau morală — cu scop de a educa, sau de a moraliza, ce se aplică copiilor, militarilor, școlariilor, etc.; 2) suferință mare, calamitate — care se crede că vine dela D-zeu pentru corecțiunea lumii;

3) *jurid.* corecțiune aplicată celor ce se abat dela lege și criminalilor; 4) *extins.* bătae; tortură; închisoare. V. și *pedepsi*.

pedel s. m. (lat. dela *pedes, peditis*, cel ce umblă sau stă în picioare). Om de serviciu la Universitate.

pedepsi (a și a se) v. V. *pedeapsă*. 1) A aplica o pedeapsă; 2) a chinui, a tortura; în vechime pedeapsă și pedesire înseamnă *instruire*; — *oameni pedepsiți în'tra noastră limbă* — bibli. din 1688.

pedepsie s. f. *pop.* pentru *epilepsie*.

pedepsire s. f. Acțiunea de a pedepsi.

pedepsit, *ă adj.* V. *pedeapsă*. Supus la pedeapsă; reprimat; *vechii* — instruit.

pedepsitor, *oare adj.* Care pedepsește.

pedestras s. m. V. *pedestru*.

pedestrima s. f. V. *urm.* Militari pedestri; infanterie.

pedestru s. m. și *adj.* (lat. *pedester*, dela *pes, pelis*, picior). Cel ce merge pe jos, pe picioare — nu călare; *milit.* soldat din infanterie.

pedicur s. m. (fr. *pedicur*, din lat. *pes, pedis*, picior; *curare*, a îngriji). 1) Cel ce știe să taie băcăturile la degetele picioarelor; să taie unghiile; 2) serviciu de toaletă pentru tăiat și îngrijit unghiile.

pedicută s. f. (dela vorba *pedecă*). *Bot.* Numirea unei plante criptogame — un fel de măciuci de mușchiu verde, din care se face un praf, numit *praful strigoilor*, cu care babele vrăjesc ca să oprească laptele, să ia mana la vaci; iar cu fiertura acestei plante, se spală caii plini de răie. — (Numirea științifică latină este: *lycopodium clavatum*, din gr. *lycos*, lup; *podos*, picior; *clavatus*, cu măciuci; iar rom., dela a împiedecă, a opri ceva).

peduncul s. n. (lat. *pedunculus*, sau *pediculus*, picioruș). *Bot.* Codița, piciorușul, unui fruct, unei flori.

pegmatită s. f. (gr. dela *pegma*, materie închegată, întărită). *Geolog.* Piată granitică ce conține *caolin* și care servește la fabricarea porțelanului; *pegmatită se află în munții Mehedinților*.

pehlian s. m. (pref. *pe* și gr. *chleuen*, (cit. *hleven*), de ridicol, de caraghios, — inrudit, credem, cu occidentalul *clown*, (*kloun*). Comedian (clown) din timpurile vechi, care prin chipul său și prin glumele ce spunea, înveștea pe domnii sau pe nobilii de atunci, la mese, la petreceri, sau la nunți, etc. În orient a rămas cu înțeles de saltimbac, atlet; *actual la români* însemnează: om foarte șireț; șarlatan; sau cu o notă de familiari-

tate — om poznaș, glumeț. — La Turci însemnează *viteaz, voinic*.

pehlivănesc, pehlivănește *adj. adv.* De pehlivan; ca pehlivanii, cu șarlatanie.

pehlivănie s. f. Șirătenie; scamatorie; înșelătorie.

peiorativ, *ă adj.* (fr. *pejoratif*, din lat. *pejor, pejoris*, mai rău, mai tare). *Gram.* Care adaugă un înțeles n. a. i. rău, defavorabil — *sufix peiorativ*, ex: critic-*astru, hofo-man-peire* s. f. (scurtat din *perire*). 1) Perire. acțiunea de a pieri; 2) ruină, distrugere; 3) moarte.

peizaj sau **peisaj** s. n. (fr. *paysage*, citit *peizaj* dela vorba *pays*, ținut, sat, țară). 1) Întindere de țară, loc, cât se poate cuprinde cu vederea; 2) priveliște pitorească a unui loc; 3) *pict.* tablou ce reprezintă priveliști câmpenești dela țară; 4) pictare de peisajii.

pelagjist, *ă adj.* și s. Pictor de peizaje.

pelagră s. f. (fr. *pellagre* din lat. *pellis*, piele; *agger*, grămadă, înălțătură). *Medic.* Boală foarte rea, care începe prin a se îngroșă și a se jupea pielea, de care sufer mai ales populațiile rurale, și care duce la nebulnie, — se crede că ar proveni din mănăcarea de porumb — păpușoin, mucigăit, de oare ce ea face ravagii mai ales în Spania, Italia și în România, în localități unde se mănâncă porumb.

pelagros, oasă adj. Care suferă de pelagră.

pelar s. m. V. *pielar*.

pelerin s. m. (fr. *pèlerin*, din lat. *peregrinus*). Cel ce călătorește ducându-se să vălă sau să se închine la un loc sfânt, ca Ierusalim, Meca, etc. *fig.* călător venind din locuri depărtate pentru a vizita o localitate.

pelerină s. f. (dela vorba *pelerin*). Haină la-gă, rotundă, fără mâneci, care se îmbracă numai pe umeri (obiceiuită la pelerini).

pelerinaj s. n. V. *pelerin*. 1) Călătorie de pelerini; 2) locul unde merg pelerinii; 2) *fig.* vizitare de mulți oameni și de a rândul a unui loc, la o întâmplare, etc.

peleş s. n. (lat. din *pellicio, pellexi, pellicere*, a atrage). Îndoitura dela nădragi, prin care se bagă brăcinarul (așa cu care se leagă) și iese la cealaltă parte.

petetic s. n. (daco-gr. dela *pēlos*, murială de argilă). Pensula cu care olarul face brăe și flori pe vase de argilă.

pelican s. m. (gr. *petekan*, dela *pelekaō*, a tăia). *Zool.* Pasăre mare aquatică, cu un fel de gușă mare sub plisc și care, când prinde broaște sau reptile, le taie cu pliscul.

peliculă s. f. *pellicula*. 1) Pelită; 2) *fotograf.* foaie transparentă, din gelatină, pe

care se obține ca pe sticlă clișee fotografice.

pelin *s. m.* (lat. din *billnus*, de fiere; — dela *billis*, fiere amară). *Bot.* 1) Plantă cu miros tare și cu gust amar ca fierrea; suc de pelin se adaugă la alcool pentru a prepara licherul numit *absint*; se pune de asemenea în vin pentru a-i da gust amar; cu zeamă de pelin se mai spală rănila; 2) *s. n.* vin cu gust amar, în care s'au pus frunze, sau suc de pelin; 3) un pahar din acest vin — *un pelin*. Și Slavii au împrumutat acest cuvânt.

pelincă *s. f.* (lat. *pellin* (dela *pellis*, piele și *invelis*; *qua*, care = care e de învelis (pe piele). Scutec; bucată de pânză albă, care se pune chiar pe corpul, piele, copțului mic, când se înfașă; *fam.* «*pelincele lui Christos*» — turte de Crăciun. — Și unii Slavii au acest cuvânt.

peliniță *s. f.* (dela vorba *pelin*). *Bot.* Plantă cu frunze cenușii ca pelinul și cu flori galbene (*Artemisia pontica*).

peloc *adv.* (din *pe-loc*). 1) În același loc; 2) de îndată, chiar acum, imediat; 3) repede.

peltea sau **beltea** *s. f.* (lat. dela *balteus*, *baltei*, fâșie, — în oltenese s'a făcut *belteries*, fâșie de incins, în Mold. *bete*). Dulceață făcută din sirop de gutui și închegată astfel, în cât se poate tăia cu lingurița în fâșii subțiri, cum ar fi din o gelatină. Și turcii întrebuințează acest cuvânt, care este după toată înfățișarea, un cuvânt latin oriental — caracteristica *beltelei*, fiind închegarea astfel pozitivă, ca să se taie fâșii când se ia cu lingurița.

pellic, *ă adj.* (daco-gr. din *plektikos*, împletitor, ca și latin *plecto*, *ere*, a împleti). Om cărui a se împletește limba când vorbește și nu pronunță bine unele sunete — *cepeleag*. — Și Turcii au acest cuvânt, aflat poate în Bizanț.

pelungoasă sau **prelungoasă** *s. f.* din *prelung*). *Bot.* Plantă ce se întinde lung pe pământ — *silnic*.

pembè *adj.* și *s.* (din gr. *pimprèmi*, a incendia, înflăcără, de unde și *pimpleia*, munții Rodopi, din Macedonia (munții rozelor) consacrați Muzelor, cari la apusul soarelui capătă o culoare de un roz-violet aprins, cum nu se poate vedea aiurea). Culoare roză-roșiată aprinsă cu nuanță de violet, ca aceea a Pimpleiei din Rodopi. (Și Turcii întrebuințează acest cuvânt); — *fig.* *pembè*, extraordinar de frumos; sau în ridiculizare: *straniu*, *fisticu*.

pembiu *le adj.* V *prec.* De culoare *pembè*.

penaj *s. n.* V *panaș*.

penal *s. n.* (lat. din *penna*, pană și *penula*, penișoară, peniță). Cutiună de lemn, lungușoară, în care școlarii își păstrează penițele, locul, creionul.

penal, *ă adj.* (lat. *poenalis*, citit *penalis*: dela *poena*, pedeapsă). *Jurid.* De pedeapsire: *cod penal*, adunarea legilor care pedeapsesc pe cei vinovați; *procedură penală*, felul de urmare și formele judecăței pentru pedepsirea celor vinovați; *adv.* după legile de pedeapsire.

penalitate *s. f.* (după fr. *penalite*, din lat. *poena*, pedeapsă). *Jurid.* 1) Sistem de pedepse stabilite de lege; 2) pedeapsă legală.

penaș *s. n.* V *panaș*.

penași *s. m.* (lat. *penates* (dela *penus*, interiorul, fundul locuinței). Zeii protectori ai casei și păzitori ai proviziilor (cari erau așezate tot în fundul locuinței) la Romani.

pendent sau **pendinte** *adj.* (fr. *pendant*, din lat. *pendo*, *pendere*, a atârna). *Jurid.* Durând, care durează; — care nu s'a terminat de judecat, — *proces, pendinte*, în curs de judecată.

pendulă *s. f.* (lat. *pendulus*, atârnat) 1) Ceasornic mare, al cărui mers este regulat de o limbă care atârna, și care este atârnat în părete; 2) *fizic.* greutate sau limbă, astfel atârnată în cât face mișcări de balanțare.

peneag *s; n.* (din vorba *pană*). Aadaul de talpă, tăricea, la gheată, în dreptul călcăiului.

penel *s. n.* (ital. *penello*, din iat. *pennula* penișoară, și *penillum*, penel de pictură). *Pict.* pensulă făcută dintr'un mic mănunchiu de păr (de porc sau de alt animal), prins în vârful unui bețișor care servește la pictat, la văpsit, etc. *fig.* mod de a picta.

penibil, *ă adj.* și *adv.* (fr. *pénible*, din lat. *pōna* (pena). pedeapsă). Care pricinuește suferință sau durere morală ori fizică; *impresie penibilă* = dureroasă; *adv.* dureros, anevoios, foarte obositor, nesuferit.

peninsulă *s. f.* (fr. *péninsule*, din lat. *paene*, aproape, *insula*, ostrov, insulă). Suprafață de pământ încunjurată de apa mării și numai într'o parte unită cu pământul.

peninsular, *ă adj.* De peninsule.

penloar sau **pegnloar** *s. n.* (fr. *peignoir* dela *peigne*, pieptene). Un fel de mantelută sau haină largă, ce-și pun doamnele când se pieptenă dimineața, sau cu care merg la baie, *peniș s. n.* (dela vorba *pană*). 1) Muștime, grămadă de pene; 2) *penaș*.

peniță *s. f.* (dela *pană*, diminutiv *peniță*, mică pană). 1) Pană de scris care se făcea

în vechime din o pană de găscă, ascuțită; 2) imitație în metal a vârfului de pană pentru scris, care se adaptează la toc; 3) *bot.* plantă cu flori albe așezate în forma de spice (*myriophyllum spicatum*).

penitenciar *s. n.* (lat. dela *poenitentia*, citit *penitenția*, căință, pocăință). Închisoare pentru cei ce calcă legile, fac crime și sunt pedepsiți de judecată.

penitent, *ă adj.* și *s. V. prec.* Care se căiește sau se pocăiește.

penitență *s. f.* (lat. *poenitentia*). 1) Căință, pocăință; 2) *bis.* canon dat de preot celui ce s'a spoveduit.

pensie *s. f. V. pensiune.*

pensie *s. n.* (fr. *pension*, citit *pansion*, din lat. *pensio*, *pensionis*, plată). Școală (pentru fete mai adese) care primește eleve interne, cu plată, dându-le instrucțiune și educație.

pensionar, *ă adj.* și *s. V. prec.* 1) Cel ce plătește pentru a fi găzduit cu casă și masă; 2) elev dintr'un pension; 3) funcționar eșit din serviciu, care la vârstă de bătrânețe primește o pensie dela Stat; 4) cel ce primește o pensie dela Stat.

pensionat *s. n. V. pension.*

pensiune *s. f.* (lat. *pensio*, plată). 1) Locuință și hrană ce se dă cuiva pentru o plată; 2) plata pentru aceasta; 3) sumă ce o dă Statul sau o instituție, unui funcționar bătrân scos din serviciu.

pensulă *s. f.* (germ. *pinsel*). *V. Penel.*

pentagon *s. n.* (gr. *pente* = 5; *gonia*, unghi). *Geom.* Figură geometrică cu cinci unghiuri și cinci laturi.

pentagonal, *ă adj. V. prec.* Cu forma ca a pentagonului.

pentametru *s. n.* (gr. *pente* = 5; *metron*, măsură). *Poet.* Vers la Greci și Latini compus din 5 picioare.

pentateuc *s. n.* (gr. *pente* = 5; *tenkos*, carte). *Teolog.* Carte ce cuprinde cele cinci cărți ale Bibliei, scrise de Moise: *genez* sau creațiunea; *exodul*, sau plecarea din Egipt; *leviticul*, regulile prescrise leviților, preoților; *numerile* sau expunerea statistică a forțelor materiale ale Poporului Ebreu; *denteronomul*, carte complementară la cele precedente.

pentecostă *s. f.* (gr. *pentekoste*, cincizecime), Serbătoarea Rusalilor la Evrei și la Catolici, ce cade la 50 zile după Paști.

pentecostar *s. n. V. prec. Bis.* Carte bisericască ce cuprinde rugăciunile serviciului bisericesc pe timp de 50 zile, dela Paști până la Rusalii.

pentru *prep.* (comp. din *pe* și *intru*). Exprimă: 1) Scopul sau destinația = lui; *pentru* Dumitru; 2) spre; — *pentru* o binefacere; 3) cauză; *sufere pentru* prostiea lui; 4) favoare, grație: *pentru* Dumnezeu! 5) întrebătoare de cauză sau scop: *pentru* ce oare? 6) ca răspuns: *pentru-că* cgal cu fiindcă.

pentrucă *adv.* (comp. *pentru* + *că*). De oarece, fiindcă, din cauză.

penultim, *ă adj.* (lat. *pene*, aproape; *ul timus*, cel din urmă). Care este înaintea celui din urmă.

penumbră *s. f.* (lat. *pene*, aproape; *umbra*, umbră). 1) *Fizie.* Umbră mai slabă de cât umbra propriu zisă; 2) *picl.* trecere dela clar — lumină — la umbra propriu zisă; 3) pe jumătate întunec (timp de seară).

Pepelea *s. m.* (de origine mitologică gr. prefix *pē*, ca și *Pelias*, fiul lui Poseidon sau Neptun, care, după îndemnul răutăcioasei Meda, în speranța de a se reîntineri, fu tăiat în bucăți de copiii lui și aruncat într'un cazan ce clăcotea, ca să 'și recapete tinerețea. Această tragică și ridicolă pățanie, a imortalizat pe Pelias dea lungul veacurilor). Personaj ridicol, închipuit, care crezând că face fapte înțelepte, face prostii; sau crezând că spune vorbe înțelepte și de spirit, spune vorbe ridicole — se aseamănă cu *Păcală*.

pepene *s. m.* (lat. *pepo*, *peponis*, pepene; din gr. *pepainō* = a coace la soare). *Bot.* Plantă din familia curcubitaceelor, care se întinde pe pământ, cu fruct mare rotund de culoare galbenă și cu miez galben, zis *pepene galben*, sau *zâmos* în Mold.; sau de culoare verde cu miez roșu sau alb, zis *pepene verde* sau *harbuz* în Mold., ori *lubenită* în Oltenia și Trans.

pepenos, *oasă adj.* (dela *pepene*). Rotund și gras ca un pepene.

pepinieră *s. f.* (fr. *pépinière*, dela *pepin*, sămânța unor fructe). 1) Loc pe care cresc și se cultivă plante, dar mai ales pomi ce răsar direct din semințe și apoi se transplantează; 2) loc unde se cultivă vița de vie sau pomi înainte de a fi replantați.

pepită *s. f.* (fr. *pépite*, din spaniol *pepita*, mic bulgăraș). *Șc. nat.* Se zice *pepită* la bulgărașul de aur găsit în stare naturală.

peplum *s. n.* (lat. *peplum* și gr. *peplon*). *Mitol.* Un fel de manta a zeițelor mari. Manta de lux, împărătească.

peptene *s. m. V. pieptene.*

pept *s. n. V. piept.*

pepsină *s. f.* (fr. *pepsine*, din gr. *pepsis*, coacerea alimentelor). *Chim.* Numirea prin-

ciului activ al fermentului din sucii gastric, care înlesnește nutrițiunea.

percal *s. n.* (pe: san *perkala*). Un fel de pânză, țesătură de bumbac foarte deasă și fină.

percalină *s. f.* (fr. *percaline* *v.* *percal*). Un fel de pânză subțire întrebuințată mai mult pentru căptușeală.

percan *s. n.* *V. prec.* Numirea unei stufe de păr de câmilă.

percepe (a) *v.* (lat. *percipio*, *percipere*, a prinde, a apuca, a cuprinde cu mintea; a înțelege; a culege cât se poate). 1) *Filos.* A primi impresia obiectelor, sau a senzațiilor; 2) a adună impozitele; 3) a încasa (o taxă dobândă, etc).

perceptibil, *ă adj.* și *adv.* (lat. *perceptibilis*). Care poate fi cuprins cu mintea; înțeles; care poate fi cuprins cu simțurile.

perceptibilitate *s. f.* *V. percepe*. 1) Putința de a percepe; 2) caracterul celor perceptibile.

percepție *s. f.* *V. percepe*. 2. 1) Autoritate financiară care percepe impozitele; 2) localul, cancelaria, acestei autorități.

percepțiune *s. f.* (fr. *perception*, din lat. *percipere*, *v. percepe*). *Filoz.* Facultatea de a cuprinde cu mintea sau cu simțurile.

perceptor *s. m.* *V. percepe*. 2. Funcționar care încasează impozitele.

percet, *ă adj.* (lat. *percaedo*, a lovi, a străpunge). Bălțat, roșu, oaia însemnată cu pată colorată (spre a fi recunoscută).

perchiziție *V. urm.* Căutarea cu deamănuntul; *jurid.* cercetarea amănunțită, scotocirea locuinței cuiva spre a afla ceva — perchiziția nu se poate face decât din ordinul procurorului și cu autorizația judecăt. rului de instrucție; *perchiziție corporală*, căutare prin buzunare, sân.

perchiziționă (a) *v.* (fr. *perquisitioner*, din lat. *perquiro*, *perquirere*, *perquistum*; a căuta, a cerceta cu deamănuntul și pretutindeni). A face o perchiziție.

perchizițiune *s. f.* *V. perchiziție*.

perciă *s. f.* (dela vorba *păr*, *peri*), Coamă din fruntea calului.

perclă-fetei *s. f.* *Bot.* Numirea unei plante ce crește pe locuri sterpe și nisipoase (fr. *cheveux de Venus*).

perciunat *adj.* și *s. V. perciuni*. 1) Care poartă perciuni; 2) *iron.* evreu bigot.

perciuni *s. pl.* (lat. din *per-cincinunus*, foarte cărlionțat; — *cincinus*, zulf, cărlionț). Părul făcut zulfii sau cărlionțat, ce poartă atârând pe lângă urechi unii evrei, cari țin la tradiția de îngrijirea barbei și a părului,

cum eria la orientali: Evrei, Persani, etc., în vechime.—Și Turcii zic *percem*.

percurge (a) *v. V. parcurge*.

perkurs, *ă adj.* *V. parcurs*.

perdați *s. n.* (lat. din *perdere*, a nimici de tot). 1) Răsătură cu briciul a doua oară și în răspăr, ca să dispară de tot părul; 2) sto-pire ușoară, perdută, sau orice acțiune ușoară, perdută; 3) *iron.* „perdați“ (după radea în răspăr care ustură), mustrare usturătoare, înțepătoare; *Perdațul*, ziar umoristic ilustrat, pe la mijlocul sec. 19-lea.—Turcii prin *perdah* înțeleg *lustru*.

perdea *s. f.* (lat. din *pertego*, *perterege*, *perfectum*, a acoperi, a pune un acoperământ). 1) Pânză sau stofă ce se pune la ferestre pentru a le acoperi, când nu vom să se uite cineva în casă (pe timp de noaple), sau să nu fie prea lumină în casă, când este soare; 2) draperie dela ușă; 3) coifin dela teatru; 4) streșină foarte mult eșită în afară, în fața hanului sau a cărciumei; 5) streșină prelungită în general, pentru a adăposticeva; 6) șopron pentru adăpostit oile, vitele; 7) ceață ce se pune pe ochi, de nu poate vedea omul; *fig. a se (a după perdea*, a se ascunde; a *rid că perdeaua*, a da pe față ceva. Cuvântul se vede format în latina din orient, de unde l'au adoptat și Turcii.

perdeluță *s. f.* Mică perdea.

perche *s. f.* 1 t. comp. *par-eque*, păreche deopotrivă, asemenea la fel). 1) Două ființe sau lucruri de același fel, luare împreună: *de boi*, *de mânuși*, *de ghițe*, etc.; 2) *bărbați* și *femei*, împreună; 3) asemănare, egal: *fără perche* (leneș), *adj.* și *adv.* împerechiati, în grupe de câte doi; *fig. a da o perche de palme*, a da două lovituri cu palma.

perchelușă sau **percheluță** *s. f.* Mică perche; frumusecă perche.

peregrin *s. m.* (lat. *peregrinus*, dela *peregrinari*, a călători în străinătate). 1) Cel ce se duce să călătorească în străinătate; 2) cel ce se duce să se închine la locurile sfinte ale unei religii; 3) călător din locuri depărtate.

peremptoriu, *le adj.* și *adv.* (lat. *peremptorius*, decisiv, definitiv). *Jurid.* care decide definitiv, fără a îngădui obiecțiune.

perete *s. m.* *V. părete*.

perfect, *ă adj.* *adv.* și *s.* (lat. *perfectus*, desăvârșit). 1) *Gram.* Timp ce exprimă complet forma trecută a unei lucrări; 2) desăvârșit, fără cusur; 3) foarte bine.

perfectibil, *ă adj.* *V. prec.* Care se poate perfecționă.

perfectibilitate s. f. V. *prec.* Putința de a se perfecționa; caracterul de perfectibil.

perfecționă (a și a se) v. (fr. *perfectionner*, din lat. *perfectio*, desăvârșire). A face mai desăvârșit, mai bine, mai complex; a schimba în mai bine.

perfectie sau **perfectiune** s. f. 1) Desăvârșire (într'un fel oarecare); 2) calitate superioară (fizică sau morală); 3) *jurid.* îndeplinire.

perfid, **ă** *adj.* (lat. *perfidus*, necredincios, trădător; dela *fides*, credință). 1) Care calcă cuvântul dat sau jurământul făcut; 2) trădător; 3) fătărnice.

perfidie s. f. (lat. *perfidia*). Călcare de cuvânt; trădare; fătărnicie.

perforă (a și a se) v. (lat. *perforare*). A găuri până în partea opusă, a străpunge; a se găuri, rupe.

perforare sau **perforațiune** s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) perforă.

pergament s. n. (dela orașul Pergam din Asia Mică, unde se fabrica odinioară pergamentul, deaceia i s'a zis lat. *pergamenus* = din Pergam). 1) Un fel de hârtie fabricată din piele de oaie sau de berbec ori de vițel, astfel preparată în cât se poate acrie pe dansa; 2) document scris pe pergament; 3) **hârtie pergament**, hârtie tare, îmbibată cu clei sau lac, ca să fie impermeabilă, cu care se acoperă borcanele (gavanoasele) cu conserve, sau alte obiecte.

pergamute sau **pergămunte** pl. (Dela orașul Pergam. V. *prec.*). Numirea unor portocale foarte gustoase și parfumate și numirea unor pere mari, cu miezul fraged și parfumat.

perghel s. n. (lat. din *pergula*, arcadă, boltă). 1) Compas cu picioarele arcuite, ce servește pentru a lua exact măsura grosimilor (întrebuințat de sculptori, strungari, etc); 2) zidărie în arcadă sau în semicerc; 3) formă arcuită; 4) un fel de joc circular.—Și Turcii zic **perghel**.

pergheli (a) v. V. *pr.* 1) A descrie un arc; 2) a căuta centrul unui arc; 3) a lua măsuri cu pergheliul.

peri (a) v. V. *pleri*.

peria (a) v. V. *perie*. 1) A da cu peria pe haine sau pe altceva spre a scutura praful; 2) a netezi cu peria părul calului; 3) a curăți cu peria încălțămintea; 4) *fig. iron.* a linguși, a adula pe cineva.

periant s. n. (gr. *peri*, împrejur; *anthos*, floare). *Bot.* Termin șc. — totalitatea învelișurilor unei flori.

periat, **ă** *ad. V. peria*. Șters sau netezit cu peria; s. acțiunea de a peria.

pericard s. n. (gr. *peri*, împrejur; *kardia*, inimă). *Anat.* Un fel de sac membranos ce învelește inima.

pericardită s. f. V. *preced. Medic.* Inflamarea pericardului,—boală d: inimă.

pericarp s. n. (gr. *peri*, împrejur; *karpos*, fruct). *Bot.* Învelișul oricărui bob, grăunte, ori sămânță, simbură

periciune s. f. V. *perii* și *pieire*.

periclită (a și a se) v. (lat. *periclitari*, a fi în pericol; a primejdui). A expune la pieire; a primejdui; a expune la o nenorocire.

periclitat, **ă** *adj. V. prec.* Expus la distugere, primejduit.

pericol s. n. (lat. *periculum*). Primejdie; nenorocire ce amenință.

pericopă s. f. (gr. *perikopē*, tăiere, secțiune). Diviziune, capitol din Sf. Scriptură.

periculos, oasă *adj. V. prec.* Primejdios.

perle s. f. (de a vorba *păr, peri*). 1) Unieltă formată din o scândurică în care sunt prinse mici mănunchiuri de păr de porc sau din coadă de cal, și care servește la șters praful la curățit încălțămintea, etc.; 2) *b'dinea* sau *bădăna*.—A da cu peria, a șterge, a netezi cu peria.

perielu s. n. (gr. *peri*, împrejur; *hēlios*, soarele). *Astron.* Punct de pe orbita unei planete, unde ea se afă cât mai în apropiere de soare.

perier s. m. V. *perie*. Fabricant de perii. **perietură** s. f. V. *peria*. Acțiunea de a peria.

periferie s. f. (gr. *periferela*, meșul prin prejur). Marginea din afară (a unei figuri curbe sau circulare).

perifrază s. f. (gr. *peri*, împrejur, *phrazein*, a vorbi=*periphrasis*). Figură de stil ce constă în a exprima o idee prin mai multe vorbe, în loc de una singură.

perigeu s. n. (gr. *peri*, împrejur; *ghē*, pământ). *Astron.* Punct al orbitei unei planete, unde ea este cât mai aproape de pământ.

perimă (a și a se) v. (lat. *perimo, ere*, a distruge cu totul, a stinge de tot). *Jurid.* A pierde un drept prin prescripție, sau prin greșeli de procedură în termenele fixate de lege.

perimet s. n. (daco-gr. din *peri*, împrejur; *medo*, a avea grijă). 1) Frânghie, sfoară, pe care se leagă mai multe cărlige cu nomeală pentru prins pește și al cărei capăt se leagă pe țerm de un băț înșipt în pământ; iar sus pe vârful bățului, se așează un mic bolovan; grija pescarului este de a observa pe țarm dacă vre-o piatră a căzut depe vârful bățului înșipt,—ceea ce arată că s'a prins de acea

sfoară un pește; 2) sistemul de a pescui astfel.

perimetru *s. n.* (gr. *peri*, împrejur; *metron*, măsură). 1) Conturul de jur împrejur; 2) măsura acestui contur.

perină *s. f.* (comp. din *păr*, *peri* și *in*). 1) Căpătăiu moale de pus sub cap, care se face dintr'un mic sac de pânză, ce se umple apoi cu peri, cu lână. Mai apoi orașeni au pus puf, pene mici dela păsări, ca fiind mai mol. (Fiindcă unii Slavi zic *peria* (*peri!*) la penele de pasăre, s'a crezut că de aici vine vorba *perină* și că ar fi slavă; 2) Perina trăsorii—făcută tot din păr, ca o perină.

perindă (a și a se) *v.* (din *pe* și *rând*). 1) A trece unul după altul la un mic interval; 2) a se rîndui, a trece șir; 3) a încerca unul după altul; 4) a se succede; 5) a trece repetat prin același loc; a repeta o lucrare.

perindare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a perinda.

perinoc *s. n.* (din *perină*, *perinucă*). 1) Pernă de oțel pe care stă așezat și se învârtăște capătul osicii dela roata morii (ca și în fr. *coussin* sau *coussinete*); 2) bucată groasă de lemn, deasupra osicii de dinainte a carului în care se prind capetele dricurilor, dar care mai ales servește pentru a înălța la nivel corpul carului, fiind roatele de dinainte mai joase, mai mici.

perioadă *s. f.* (gr. *periodos*, drum împrejur, circuit). Interval de timp; răstimp.

period *s. n.* *V. prec.* 1) *Astron.* Timpul rotațiunii unui astru; 2) timp ce trece între două epoce, sau evenimente; 3) spațiu lung de timp; 4) răstimp mare de formațiune a pământului; 5) faza unei boale; 6) *Gram.* reunire de mai multe fraze într'un tot armonios; 7) *fem.* menstruație. 8) *Aritm.* grupă de cifre ce se repetă la infinit într'o fracțiune zecimală, periodică.

periodic, *ă adj.* și *adv.* *V. prec.* 1) Care revine se repetă la intervale de timp; care apare la epoce fixe; 2) *aritm.* fracție zecimală (rezultată drept cât dintr'o împărțire) în care se repetă neconținut aceleași cifre; 3) publicațiune (revistă) *periodică*, ce apare la intervale de timp anumite; 4) privitor la period.

periodicitate *s. f.* *V. prec.* Starea, calitatea de periodic.

perioast *s. n.* (gr. *peri osteas*, ce înfășoară oasele). *Anat.* Membrană ce înfășoară osul.

perioștită *s. f.* *V. prec. Medic.* Inflamațiunea perioștului.

peripatetic, *ă adj.* și *adv.* (gr. din *peri pateo*, a se plimba (conversând). După me-

toda lui Aristotel, care instruia pe discipoli plimbându-se și conversând cu dânsii în Lyceul (*lykeion*), din vechea Atenă.

peripatetism *s. n.* *V. prec.* Sistemul filozofic, metoda de învățământ, a lui Aristotel.

peripeție *s. f.* (gr. *peripeteia*, dela *periptō*, a te poticni și *peripetēs*, care se poticnește). Accident neprevăzut care determină schimbări de situații; întrebuințat la plural; *peripeții*, pățanii de tot felul — ar fi *fig.* exact *poticnituri*, în mersul vieții sau al unei acțiuni.

peripiscă *s. f.* (diformare din *peripeție*). Cazul, întâmplarea, pricină, cauză (de judecată)—în vechime.

peripneumonie *s. f.* (gr. *peri*, împrejur; *pneumon*, plămân). *Medic.* Inflamare, aprindere la plămâni.

perire *s. f.* Acțiunea de a pieri.

perlșoară *s. f.* *V. pară*. (fruct). 1) Măcă pară; 2) *culinar*, mică șarma neînvalită cu frunză.

perlșor *s. m.* *V. păr*. 1) Păr mic (pe corp, sau pom); 2) *bot.* O plantă cu frunze păroase.

peristil *s. n.* (gr. *peri*, împrejur, *stylos*, coloană). 1) Șirul de coloane în jurul unui edificiu (cum erau unele temple antice); 2) coloanele ce împodobesc fațada unui monument sau unei construcții.

perit, *ă adj.* *V. peri*. 1) Dispărut; mort; 2) *fig.* palid la față și trist, deprimat; 3) înspăimântat și abătut; 4) *Medic.* cel *perit*, boală ce se manifestă în gât prin roșeață și multe proboante — în Mold. 5) *Bot.* buruiună de cel perit, zisă și *cruciuliță*.

peritoneu *s. n.* (gr. *peritonía*). *Anat.* Membrană ce căptușește interiorul pântecului.

peritonită *s. f.* *V. prec. Medic.* Inflamarea peritoneului.

peritor, *oare adj.* Care pierе, se prăpădește; muritor.

perluță *s. f.* *V. perie*. Mică perie — specială pentru spălat dinții și gura; *fam. tronm.* mic adulator (*V. peria*).

perj *s. m.* (lat. dela *parco*, *peperci*, *parcere*, a păstră). Specie de prun ale cărui fructe se coc spre toamnă și se pot păstră uscate pentru iarnă.

perjă *s. f.* *V. prec.* Prună de toamnă, din acele cu miez tare, care se păstrează uscate sau afumate, *Mold.*

perjar sau **perjer** *s. m.* 1) Vănzător de perje sau de fructe; 2) cultivator de pruni, — în Mold. — uneori în înțeles de răzeș *zgărcit*.

perjerle s. f. V. *perj*. Sădire de pruni, prunet; mulțime de perji sau de perje.

perlă s. f. (fr. *perle* dela lat. *perula* de-săguță). Boabă mică strălucitoare, de culoarea sidelui, ce se formează ca niște umflături pe corpul unor scoici de mare—*mărgăritar*.

permanent, *ă* *adv.* și *adv.* (lat. *permanens*, *permanentis* dela *per*, și *manere*, a rămâne). Care durează într'una, care rămâne,—statornic; *milit.* s. soldat incalzarmat, nu cu schimbul, nici rezervist.

permanență s. f. V. *prec.* Durată continuă.

permeabil, *ă* *adj.* (lat. *permeo*, *are*, a pătrunde în) *Fizic.* Prin care pătrunde un fluid, apa.

permeabilitate s. f. Starea ce permeabil. **permis**, *ă* *adj.* V. *permite*. Îngăduit, tolerat; învoit; s. bilet de permisiune.

permisiune s. f. V. *urm.* 1) Îngăduință; 2) învoire; 3) *milit.* mic concediu de 1—8 zile.

permite (a) v. (lat. *permittere*, *permissum*, *permittere*). A lăsa să se facă, a îngădui, a tolera; a învoi; *a'și permite*, a îndrăzni.

permută (a și a se) v. (lat. *permuto*, *are*). 1) A muta cu totul; a trece dintr'o localitate în alta; 2) a substitui unul prin altul.

permutare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a permută.

permutat, *ă* *adj.* 1) Mutat cu funcțiunea în altă localitate; 2) mutat în altă funcțiune; 3) mutat în alt loc.

pernă s. f. V. *perină*.

pernicios, *oasă* *adj.* și *adv.* (lat. *perniciosus*). Periculos, primejdios, dăunător.

perniciositate s. f. Caracterul, starea foarte periculoasă.

perniță s. f. Mică perină.

peron s. n. (fr. *perron*). 1) Scară sau extradă cu câteva trepte, în fața casei; 2) platformă, extradă în fața gării, unde descind călătorii din tren.

peroneu s. n. (gr. *peronē*). Anat. Numirea osului subțire, din cele două oase ale piciorului, dela genunchiu în jos.

peroră (a) v. (lat. *peroro*, *perorare*). 1) A încheia un discurs; 2) a vorbi mult timp și cu emfază pretențioasă (*iron*).

perorație s. f. (lat. *peroratio*). 1) Vorbire pe larg; discurs, cuvântare lungă; 2) concluzia unui discurs.

peroxid s. n. (pref. *per* și *oxid*). Chim. Oxid ce conține cea mai mare cantitate posibilă de oxigen.

perpelit, *ă* *adj.* (lat. din *per*, foarte, cu totul; *pellis*, piele). 1) Cu îmbrăcămintea ruptă de se vede pielea; 2) sărăcăcios; 3) cu haine rupte și tremurând de frig.

perpelitșos, *oasă* *adj.* V. *prec.* Rupticios la haine.

perpendicular, *ă* *adj.* (lat. *perpendicularis*, din *per*, prin; *pendere*, a atârna). *Geom.* Care are direcțiunea (față de o linie sau de un plan) cum ar fi o ață către suprafața pământului, dacă i se atârna o greutate; sau care cade către o linie dreaptă astfel, ca să formeze spre dreapta și spre stânga câte un unghi drept.

perpendicular, *ă* s. f. V. *prec.* *Geom.* Linie ce cade perpendicular.

perper s. n. V. *pârpâr*.

perpetă s. f. (lat. comp. *per*, pe; *pedem* (pes), picior). Pestelcă, șorț — în *Trans.*

perpetuă (a) v. (lat. *perpetuare*). 1) A face să dureze mult, sau neîntrerupt.

perpetuare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a perpetuă.

perpetuitate s. f. V. *prec.* Caracterul de a fi perpetuu.

perpetu, *ă* *adj.* și *adv.* (lat. *perpetuus*). Neîntrer. pt; mereu; vecinic; neperitor.

perplex, *ă* *adj.* (lat. *perplexus*). Încurcat, nedumerit, zăpăcit.

perplexitate s. f. V. *prec.* Zăpăceală; încurcătură (de spirit); nesiguranță; nedumerrire.

pers s. m. Locuitor din Persia.

persan, *ă* *adj.* 1) Din Persia; 2) fabricat în Persia.

persecută (a) v. (lat. *persequor*, *persequi*, *persecutus sum*, dela *sequor*, a urma). 1) A urmări într'una; 2) a prigni; 3) a nedreptăți; — *persecutat de soartă*.

persecuție sau **persecuțiune** s. f. (lat. *persecutio*). 1) Prigonire; 2) nedreptățire.

persecutor s. m. V. *prec.* Cel ce persecută, prigonește, nedreptățește.

perseveră (a) v. (lat. *perseverare*). 1) A stăruii într'una (la o lucrare); 2) a se îndărătnici, încăpățîni.

perseveranță sau **perseverență** s. f. Stăruință într'una; încăpățînire; răbdare.

perseverenț, *ă* *adj.* V. *prec.* Stăruitor într'una; încăpățînat.

persian, *ă* *adj.* V. *persan*.

persiană (mai mult plur. *perslene*) s. f. Obloane la ferestre, compuse din scândurele orizontale mobile cari se închid sau se deschid, pentru a opri sau a lăsa lumina să intre în casă — după sistemul vechiu de ferestre din Persia.

persic s. m. (lat. *persicus*, din Persia — persic). V. *piersic*.

persienesc, *escă* *adj.* și *adv.* Din Persia, ca la persani.

persiflă (a) v. (fr. *persifler*, baza gr. *siflos*, luare în răs (fr. *moquerie*). A lua în răs, a și bate joc, a zeflemisi.

persiflare s. f. V. prec. Acțiunea de a persiflă.

persistă (a) v. *persisto, ere*). 1) A stărui în ceva; 2) a continua, a se menține; 3) a dăinui mult.

persistent, ă adj. și adv. 1) Stăruitor, care dăinuiește.

persistență s. f. V. persistă. 1) Stăruință; 2) dăinuire.

persoană s. f. (fr. *personne*, dela lat. *persona*, mască de teatru; rol de actor; chip, figură—persoană). 1) Om vârstnic (bărbat sau femeie); 2) *fig.* om cu vază; 3) *jurid. persoană civilă*, Statul sau o instituție ce se consideră de lege ca individ; 4) *persoană morală* — vezi prec.; 5) *Gram.* subiectul verbului în cele trei forme singulare sau plurale; 6) aceleași forme ale pronumelui; 7) una din fețele Sfintei Treimi.

persona-grata s. f. (lat. *persona*, persoană, *grata*, plăcută). Persoană agreată, bine primită, pe lângă un suveran sau un guvern (termen diplomatic).

personaj sau personagiu s. n. (fr. *personnage*, din lat. *persona*). V. prec. 1) Persoană importantă; om cu mare vază; 2) *teatr.* persoană ce figurează într-o piesă sau într'un roman; 4) rolul unui om cu vază (politic).

personal, ă adj. și adv. (după fr. *personnel*). 1) Ce aparține unei persoane — *interes personal*; 2) individual, în parte — *impozit personal*; 3) *gram. pronume personal*, care arată una din cele trei persoane; 4) unul din modurile conjugării verbelor; 5) *adv.* în persoană, față cu persoana, — *am vorbit personal*; 6) *s. n.* totalitatea persoanelor unui serviciu.

personalitate s. f. (după fr. *personnalité*). 1) Individualitatea conștientă a persoanei; 2) caracterul propriu fiecărei persoane; 3) caracterul propriu al unei opere; 4) *pl.* voibe cari vizează anume persoane; 5) persoană deosebită, cu mare vază în anume sferă de activitate, — în politică, etc.

personat, ă adj. (fr. *personné*). *Bot.* Numire dată florilor închise în o gogoasă, ce semănă cu un bot, o gură.

personifică (a) v. (după fr. *personnifier*, din elementele latine: *persona* și *facere*). A înfățișa o idee, un obiect sau un animal ca o persoană, atribuindu-i vorbirea, sentimente sau înfățișarea de om — cum sunt animalele din fabule, sau lenea, vițiile, etc.

personificare s. f. Acțiunea de a personifica; rezultatul acestei acțiuni.

personificațiune s. f. V. personificare.

personificat, ă adj. V. personifică. Înfațuit ca o persoană, transformat în o persoană: — *justiția personificată*, sau *bunătatea*, etc. cu înțeles de identificare a persoanei în acestea.

personificator, oare adj. Care personifică.

perspectivă s. f. (fr. *perspective*, din lat. *perspectum* dela verbul *perspicio, perspicere*, a vedea prin). 1) Forma schimbată sau diminuată ce o prezintă lucrurile sau un plan transparent, prin care le-am privi—pe geamul unei ferestre vedem deodată case, biserici arbori sau munți; este perspectiva lor; 2) Arta de a reda perspectiva lucrurilor; 3) parte din șt. matematicii, care arată regulile după cari se produc schimbările suprafețelor și deci forma lucrurilor văzute în perspectivă adică dela distanță sau pieziș; 4) *fig.* speranță pentru viitor; 5) *fig.* viitor, situația în viitor.

perspicace adj. (lat. *perspicax*). Cu vedere pătrunzătoare; priceput, ager la minte.

perspicacitate s. f. V. prec. Agerime pătrunzătoare a minții.

persuadă (a) v. (fr. *persuader* din lat. *persuadere*). 1) A face pe cineva să creadă; 2) a-l decide, a-l hotărî să facă anume ceva.

persuasivune s. f. V. prec. Acțiunea de a persuadea.

persuasiv, ă adj. (fr. *persuasif*). Care are talentul sau puterea de a persuadea. *adv.* prin persuasiune.

pertractă (a) v. (lat. *pertractare*, a cerea cu băgare de seamă). 1) A desbate, a pleda (un proces în fața tribunalului); 2) *Trans.* a trată, a urmă tratative (între partide politice).

pertractare s. f. V. prec. Acțiunea de a pertractă.

perturbă (a) v. (lat. *perturbare*). 1) A turbură foarte; 2) a neliniști de tot; 3) a incurcă, a zăpăci.

perturbare s. f. V. urm.

perturbațiune s. f. V. prec. 1) Turburare mare; 2) neregularitate; 3) zăpăceală.

perturbator s. m. Care cauzează perturbare.

perucă s. f. (lat. *perruca*). Combinație de păr fals ce și pun pe cap pleșuviu sau actorii; sau cum își puneau nobilii francezi pe timpul lui Ludovic XIV și XV-lea.

peruchier s. m. (fr. *perruquier* din lat. *perruca*). Fabricant de peruci.

perucea s. f. (gr. dela *perissos, perissé*,

magnific, diformat în turc. *piruzê*). Numirea unor pietricele opace, însă cu o frumoasă culoare albastră (fr. *turquoise*).

pervaneă s. f. (lat. comp. *per*, prin; *vane*, zadarnic). *Zool.* Numirea unui fluture de noapte (poate pentru că zboară zadarnic noaptea).

pervaz s. n. (lat. *pervasum*, pătrunsul prin, din *pervadere*, a trece sau a pătrunde prin). 1) Rama care încadrează fereastra; 2) rama unui tablou; 3) rama dejurîmprejur a ușei; 4) orice ramă care încadrează; 5) spezele ferăstrăului; 6) deschizătura dela nădragi sau izmene; 7) *fig.* cadrul. Și Turcii întrebuintează vorba *pervaz*.

pervers adj. și s. (lat. *perversus*). 1) Cu fire anapoda; 2) pornit și dedat cu totul la fapte rele; 3) vițios; 4) stricat, depravat; 5) răutăcios și îndărătnic.

perversitate s. f. V. prec. Caracterul ori starea celui pervers, — fire anapoda; depravare, lucru înrădăcinat, stricăciune.

perversiune s. f. (fr. *perversion* din lat. *pervertere*, a răsturna, a desfrâna). Dedare la rău, stricăciune, desfrânare; *medic.* turburare.

perverti (a) v. (lat. *pervertere*). 1) A schimba din bine în rău (caracterul, apucăturile); 2) *fig.* a denatura, a schimba în contra firei.

pervertire s. f. Acțiunea de a perverti.

pervincă s. f. (lat. *pervinca*). *Bot.* Numirea unei plante cu flori albastre, ce crește primăvara prin pădure.

peș s. n. (turc *peş*). 1) Partea din față, fața (unui zid); 2) lature, coastă — într'un *peș*, într'o parte pe povârniș.

peșcar s. m. (lat. *piscarius*, dela *piscis*, pește). 1) Cel ce prinde pește; 2) cel ce face negoț cu pește; 3) *zool.* Pasăre albă, de mare. ce se repede și prinde peștișorii ce ies la suprafața apei.

peșcărel sau peșcăruș s. m. V. pescar.

peșcărie s. f. V. prec. 1) Ocupația de a prinde pește 2) locul unde se vinde pește; 3) locul unde se conservă peștele sărat; 4) *fig. iron. V.* pește, — traiul celor porecliți *pești*.

peșcărit s. n. Acțiunea sau meseria de a prinde pește.

peșce s. m. V. pește.

peșcheș s. n. (turc. *peskes*). 1) Darul în semn de supunere (ce se da Sultanului turcesc sau altui demnitar în timpul vasalității); 2) dar, cadou, prezent, în genere; 3) *fig. iron. adv.* pe gratis; de-a gata; în dar, fără plată.

peșchir s. n. (turc *peşkir*): 1) Servețel de masă (în vechime) care se pune pe picioare și pe piept; 2) prosop pentru șters pe față; 3) ștergar cu care se îmbrobodesc femeile la țară.

peșchirgiu s. m. V. peșchir. Boerănaș la curtea domnilor, care prezenta prosopul.

peșcul (a) v. (lat. dela *piscis*, pește și *eo*, ire, a merge). 1) A prinde pește; 2) a prinde și a scoate din apă orice altă vietate sau lucru; 3) *fig.* a prinde, a dobândi prin dibăcie; 4) *fig. a pescui în apă turbure*, a trage foloase din neorândueli, din intrigi.

peșculină s. f. V. prec. Heleşteu, iaz cu pește.

peșcult s. f. V. pescul. Acțiunea de a pescui. **pescultor s. m. V. pescui.** Cel ce pescuește *prop. și fig.*

peșemne adv. (comp. de *pe șemne*). Se pare; probabil.

pesimism s. n. (fr. *pessimisme*, din lat. *pessimus*, foarte rău). Opinia sau credința celor ce li se pare că totul este, sau merge, rău.

pesimist s. m. (fr. *pessimiste*). *V. prec.* Cel cuprins de pesimism; *adj.* cu pesimism.

peșin adv. (turc dela *peş*, față). Pe față, gata, în număr; *cu bani peșin* (a vinde).

peșingea adv. (din *peșin*). Cu bani gata, cu număr (a vinde).

peșmă s. f. (daco-gr. din *pesso*, a coace și a digeră (alimentele) și *ma*, foarte). *Bot.* Numirea plantei cu flori frumoase și miros plăcut, întrebuințată în medicină având gust amar ca tonică, digestivă și febrifugă — zisă și *cintaură* sau *șintaură*. Și Ungurii au acest cuvânt.

peșmet s. m. (din gr. *pesso*, a coace; *meta*, la mijloc). 1) Pânișoare coapte deplin și uscate (ca să nu fie mijlocul necopt, neuscat, căci s'ar mucigăi); 2) felioare de pâne coapte și uscate spre a se putea păstra; 3) biscuiți pentru soldați; 4) biscuiți în general; 5) *iron. fam.* ofițer de administrație (pentru că are grija aprovizionării, a peșmetilor); 6) *fig. adj.* uscată de tot și tare (parte *peșmet*); 7) Crupușoare din peșmet pisat sau rășnit. Și Ungurii zic *pezmet* și Rușii. (Formațiunea acestui cuvânt este ca și a fr. *biscuit* = dublu copt).

peșmetările s. f. Fabrica de peșmeți.

peșmețel sau peșmețior s. m. Mic peșmet.

peșmeți s. pl. V. peșmet.

peștă s. f. (lat. *pestitis*, boală molipsitoare).

Medic. Numire dată *ciumel*, ca fiind boală foarte molipsitoare; vine obicinuit din Asia.

pesta-bovină s. f. din vorba *pesta* și lat

bovina, dela boi, a boilor). *Medic. Veter.* Numirea unei boale molipsitoare la vitele cornute (bol, vaci).

pește s. m. (lat. *piscis*, pește). *Zool.* 1) Numire generală a animalelor *aquatice*, cu sângele roșu dar rece, care are aripi pentru înotat; 2) *pește țigănesc*, un peștișor cu spinarea neagră verzue; *iron.* broasca; 3) semnul zodiacului format din chipul a doi pești; 4) *fig. iron.* bărbat care pentru interes bănesc, trăește cu o femeie bătrână.

peste adv. și prep. (comp. din *pe* și *stare* sau *este*). 1) Deasupra; 2) pe deasupra; 3) cătră, asupra, spre (vine *peste* mine); 4) în decursul, în timpul (peste noapte e frig); 5) mai mult de — *peste* o mie; 6) de cealaltă parte — *peste* rlu; 7) afară din, excesiv — *peste* măsură; 8) *peste* tot, în total, în general; 9) *peste* mână îmi vine, incomod; 10) *fig. peste câmp*, în neștire, aiurat, zăpăcit; 11) *peste* fire, excesiv, extraordinar; 12) *fig. peste cap*, covârșitor, prea mult.

pestelcă s. f. (lat. din *pes*, picior, *tela*, pânză). 1) Șorț de până ce pun femeile, dela brâu în jos, peste picioare, pentru a nu se murdăii când pregătesc de mâncare, sau lucrează ceva; 2) șorț de piele sau de pânză ce pun fierarii, cizmarii, etc. ca să nu se murdărească sau să nu și strice pantalonii. — Și Bulgarii zic *prestilku*.

peșteră s. f. (lat. comp. din *pessum*, în fund; *terra*, pământ — *pes-terrae*, în fundul pământului). Înfundătură sau gaură în pământ sau în piatră, vizuină — în care se adăpostesc fiarele sălbatice; în cari locuiau oamenii primitivi; în cari trăesc pustnicii (călugării) schimnicii; scobitură mare în stâncă de unde izvorăște o apă și în care se formează *stalactite* și *stalagmite*. — Și Slavii au acest cuvânt.

pestifer, ă adj. (lat. din *pestis*, pestă; *ferre*, a duce). Care transmite, împrăștie ciurma, pesta, boale molipsitoare.

pestilent, ă adj. (lat. *pestilens*, *pestilentis*). 1) Cu boală molipsitoare; cu ciumă; 2) *fig.* vătămător sănătății; 3) *fig.* dăunător moral.

pestilență s. f. (lat. *pestilentia*). 1) Moli-mă, boală molipsitoare, ciumă; 2) *fig.* vătămăre morală, stricăciune.

pestilențial, ă adj. *V. p. ec.* 1) Foarte contagios; ca ciuma; 2) *fig.* foarte vătămător sănătății — fizic sau moral.

pestilman s. n. (lat. *pes*, picior; *tegmen*, învelitoare) 1) Un fel de șorț, pestelcă mare; 2) un șal sau pătură, cu care se înfășoară picioarele.

peștișor s. m. Mic pește.

pestref s. n. (turc. *pesrev*, ce merge înainte). *Uv. urtură*, preludiu. — în muzica turcească.

pestrif, ă adj. (lat. (din sanscrit *pis*, a sfărâma) dela *pistriz*, măcinător de făină, morar). 1) Pătat cu mici și multe pete albe — cum inevitabil este morarul; 2) cu felurite colori; 3) *fig. cu mațe peștrițe*, răutăcios, pizmătare. (Această vorbă s'a format dela înfățișarea *morarului*, ca alte multe numiri de colori: cenușiu — dela cenușă; cafeniu — dela cafeaua prăjită, sau maron — dela maroane; fisticu — dela fistic).

pestrită (a) v. V. prec. 1) A face pestrif; 2) a varia, a face să fie felurit; 3) a păta cu felurite colori; dar mai ales cu petișoare albe.

pestritat, ă adj. V. prec. 1) Pestrif; 2) cu felurite colori; 3) cu petișoare albe, mici.

pestritătură s. f. V. prec. 1) Amestec neplăcut de felurite colori; 2) pestrif de tot și neplăcut; 3) stofă cu felurite colori sau cu multe pete albe.

pestrul s. n. V. piștrui.

petală s. f. (gr. *petalon* (dela *petalo*, desvălesc). *Bot.* Numirea foaii colorate a unei flori.

petardă s. f. (fr. *petard*). Pocnitoare; capsă care pocnește, dela pușcă sau tun.

petec s. n. (lat. dela *pitacium*, platură; etichetă lipită). 1) Mică bucată dintr'o stofă, pânză, hârtie, etc. 2) bucată de stofă, sau de metal, de piele, cu care este cărpită o haină, sau un obiect, o gheată, etc.; 3) suprafață mică; 4) fâșie îngustă — *de moșie* de pământ; 5) *fig. a'și da în petec*, a se da de gol; a face involuntar o acțiune rea, ce caută să o evite; 6) *și-a gâsit sacul petecul*, pop. s'au nimerit la fel (senz rău).

petecă s. f. V. prec. Bucată de stofă, sau de pânză, mai ades murdară, sau care servește la șters — cărpă.

petecar s. m. V. prec. Cel ce adună petece.

petecel (a) v. I. A tăia sau a rupe în bucăți mici o pânză sau stofă; 2) a cărpi cu multe petece ceva; 3) a diviza o suprafață în mici bucăți.

peteci s. pl. (dela vorba *pată*). *Medic.* Friguri cu petișoare roșii pe corp.

petecit, ă adj. V. peteci. 1) Împărțit în mici bucăți sau fâșii; 2) cărpit cu multe petece.

peteucă s. f. (din *bată*, betucă și beteucă). Legătura ce prinde leuca, de carâmbul de sus a carului sau căruței și care lasă liberă mișcarea jocul necesar leucei (pentru întorsuri), din care cauză se produce cunoscutul zdrăncănit în timpul mersului.

peși (a) v. (lat. din *peto*, *petere* a dori și a cere și *petesso*, a cere cu multă stăruință). A cere la căsătorie.

peștolă s. f. (lat. *petiolus*). Bot. Codița unei frunze sau a unui fruct.

petimbrosă s. f. (latin comp. *petimpressa*; din *petimen*, rană; *pressa*, apăsată). Bot. Numirerea unei plante, zisă și *bătătornică*, ce are proprietatea de a vindeca o rană dacă se apasă, sau se aplică, mai ales rana ce se face pe spatele calului (de șea) numită latinește *patimen*.

peștit, ă adj. V. peți. Ceut sau cerută în căsătorie; s. cererea în căsătorie, pețirea.

peștă s. f. (din lat. *petitio*, lovitură). Capsa de pușcă, în care se lovește (pentru a se aprinde și a lua foc: puștă din armă).

peștie s. f. (lat. *petitio*, *petitionis*, (cîiit *petitio*). Cerere sau reclamație scrisă către o autoritate.

peștionă (a) v. (dela peștie, după fr. *petitioner*). 1) A face, a adresa, o peștie; 2) a reclama.

peștionar s. m. (după fr. *petitionnaire*). 1) Reclamant; 2) cel ce adresează o peștie.

peștione s. f. V. peștie.

peștoare s. f. V. urm. Femea care cere, în căsătorie (pentru un altul); mijlocitoare în contractarea căsătoriei.

peștor s. m. (lat. *petitor*). Cel ce cere în căsătorie (pentru un altul); cel ce cere în căsătorie pentru sine; pretendent de căsătorie.

peștorie s. f. Îndeletnicirea de a peși.

petrecanie s. f. V. petrece. 1) fam. Ospăț, chef mare; 2) conducerea mortului la groapă; — *face de petrecanie*, a nimici, a suprima, a ucide.

petrecător s. m. V. prec. Cel ce petrece.

petrece (a) v. (comp. *pe* și *trece*; din lat. *per-tracere* sau *trajicere* = a face să tot treacă — timpul). 1) A se desfătă, a se distra (cu ospete, cântări etc); 2) a face să treacă prin; 3) a strecură; 4) a cerne; 5) a întrebuiți timpul; 6) a conduce pe cineva, a însoți; 7) a se întâmpla, a se desfășura, în întâmplu; a se comite; 8) a conduce la groapă (pe răposat).

petrecere s. f. 1) Acțiunea de a petrece; 2) distracție, serbare, ospăț.

petrecut, ă adj. V. prec. 1) Conduș, însoșit; 2) întrebuițat, trecut (timpul); 3) trecut străbătut prin; 4) comis, întâmplu, întâmplu; 5) veselit, chefulit, distrat; 6) cernut, strecurat.

petrifică (a și a se) v. (lat. din *petra*, *petra* și *facere*, a face). A prefăce în *petra*; a se întări ca *petra*.

petrificare s. f. V. prec. Împetire, prefăcere în *petra*, *prop.* și *fig.*

petrografie s. f. (gr. *petra*, *petra*; *praph-ein*, a scrie). Descrierea straturilor pietroase și minerale din cari e formată coarja pământului.

petrol s. n. (lat. *petroleum*, din *petra*, *petra*; *oleum*, oleiu = oleiu din *petra*). Substanța oleioasă ce se extrage din pământ și care servește la luminat și la încălzit; din el se extrage *benzina*.

petrollifer, ă adj. comp. din *petrol* și lat. *ferre*, a aduce). Care dă, produce petrol.

petrolist s. m. 1) Cunoșcător în chestiunile privitoare la petrol; 2) fabricant de petrol; 3) cel ce face comerț cu petrol.

pezevenchiu sau pezevenghiu s. m. (turc. *pezevenk*, mediator la prostituție). 1) Mediator de prostituție; 2) șalatan; șmecher. (și fem. *pezevenche* — pare însă format din gr. *peizo*, a face copil și lat. *vendere*, a vinde).

pianină s. f. (dela vorba italiană *piano*, încet, ușure, și *pianino*, ușurel, încetinel — după sunetele mai încete, mai puțin sonore de cât la orgă). Mic piano, — pian cu forma verticală (nu orizontal, cu coadă).

pianist, ă s. V. urm. Cel ce știe să cânte bine la piano.

piano s. n. V. pianină. 1) Instrument muzical cu clape, pe cari apăsând cu degetele, lovim, prin ajutorul unor ciocănele, coardele de metal, ce sunt așezate în lăuntru și se produc sunete muzicale; se mai zice și *piano-forte* sau *forte-piano* și are forma orizontală, în care caz se zice și *pian cu coadă*; 2) *adj.* încet. — (Este mai probabil că numirea de *pian*, este dela gr. *paian* = pēan, cântece cu mai multe voci în onoarea lui Apollon; cântece de veselie).

piastru s. m. (spaniol *piastro*). Numire dată în diferite țeri monedelor de argint — în America de sud, în Indo-China, etc. 1) piastru spaniol valora 5 franci.

piață s. f. (italian *piazza*, format din lat. *platva* — piață; de unde și germ. și fr.). 1) Loc larg în cuprinsul orașului; 2) loc larg în oraș, unde se fac vânzări și cumpărături de alimente, cereale, etc. 3) *fig.* mersul vânzării și cumpărăturilor — târgul; — *piață animată*, etc.

piațetă s. f. (italian *piazzeta*). Mică piață.
piatră sau peatră s. f. (lat. *petra*). 1) Corp solid foarte tare, ce servește la construcții; stâncă din masivul munților; 2) bolovani aflați în albia râurilor; 3) cremene sau alt corp asemănător; 4) grindina; 5) medic, gră-

unte calcaros, ce se formează în beșica u-
dului; 6) numire generală dată unor mine-
rale: *peatra iadului*, (lapis); *peatra acră*;
numire generală dată diamantului, briliantului
sau petrelor colorate; 8) *peatra de par*,
peatră calcaroasă; 9) *peatră de moară*,
peatra rotundă ce macină cerealele; 10) *pi-
atră vânătă*, sulfat de cupru; 11) cute de
ascuțit; 12) *peatra fundamentală*, primul
bloc de peatră ce se așează cu solemnitate
la un edificiu; *fig.* principiul de bază; 13)
peatra din casă, — *fig.* fata mare — care
se mărită cu greu, precum se urnește din
loc o peatră; 14) *fig.* *peatra de încercare*,
proba de rezistență; probă; ispitire; 15) din
pământ, *din peatra seacă*, *fig.* de unde vei
ști, cu orice preț, neapărat; 16) *peatră mor-
mântală*, peatra cu inscripție ce se pune
pe mormânt.

plază s. f. (daco-gr. dela *piezo*, a fi apă-
sat, copleșit (de nenorocire). 1) Nenoroc; 2)
prevestire.

plază-rea s. f. V. *prec*. Ghinion; neno-
rocire; întâmplare nenorocită; ceea ce aduce
nenorocire.

pic s. n. (lat. din *paucus*, puțin; ca și
ital. *piccolo*, — puțin, mic). 1) Puțin; foarte
puțin; 2) picătură (cât pică puțin dintr'un
lichid); 3) pată mică rotundă. *adv.* puțin.

pică (a) v. V. pic 2. 1) A curge o picătură
de lichid; 2) a cădea în formă de picături
(pică ploaie sau rouă); 3) a cădea, *propr.*
și *fig.* 4) a surveni.

pică s. f. (lat. dela *piget*, *pigere*, a fi su-
părat). Supărare; necaz; ură; ciudă; *are
pică pe altul*, li poartă ură.

pică s. f. (f. *pique* (dela *piquer*, a înțepă).
Numirea cărților de joc, ce au ca semn un
fel de țepușă cu ascuțișul în sus și de co-
loare neagră.

pică s. f. V. *pic 1)* Numirea unei stufe cu
picănt; 2) *zool.* V. *bibilică*.

picant, ă adj. (fr. *piquant*). 1) *fig.* Înțepător,
fin. 2) *propr.* înțepător la limba, pipărat.

picățele pl. V. pic 3. 1) Pete mici rotunde
(colorate) ca ornament sau altfel; *adj. fig.*
iron. cu *picățele*, frumos și împodobit mult.

picătoare s. f. V. *pic*. Vas în care se frige
sau se coace ceva, putând pune și puțin sos,
untură, etc.

picătură s. f. (dela *pic* și *pică* — *picatul*,
cea ce pică). 1) Puțin de tot; 2) lichid foarte
puțin, cât pică o dată; 3) mică cantitate; 4)
adv. puțin timp; 5) pată mică; 6) faptul de
a pică; 7) locul unde pică sau p'cură apa.

picher s. m. (fr. *piqueur* dela *p'quer*, a
înțepă). Ajutor de conductor de poduri și șo-

sele, care înfige jaloanele pe unde trebuie să
se lucreze o șosea și supraveghează lu-
crătorii.

pichet s. n. I (fr. *piquet*). 1) Mic detaș-
ment de soldați, ce stă de pază (la frontieră,
etc.); 2) locul și construcția depe frontieră
unde stau soldații de pază; 3) joc de cărți
între 2, 3 sau 4 persoane întrebuițând 32
de cărți.

pichet s. n. II (fr. *piqué*). Numirea unei
stofe de bumbac groasă și lănoasă pentru
albituri de iarnă sau altă îmbrăcăminte.

pichire s. f. (dela *pic* și *picuri*). *Zool.*
Pasăre domestică cu multe picături albe pe
penele ei cenușii — *bibilică*.

pichirisi (a și a se) v. V. pic și pică I. 1)
A se necăji (a 'și da osteneală cu necaz)
învățând carte; 2) a se supăra.

picioalcă sau piceucă s. f. (slav *picuika*,
prăjitură, dela *peci*, a coace și *pekari*, cel
ce coace). Numire dată câtoilor, pentru că
se prepară repede prin coacere.

picior s. n. (lat. dela *pes*, picior; dimi-
nutiv *pesiolus*, picioruș). 1) Membru pe care
se sprijine și cu care merge omul sau ani-
malele; 2) suporturi pe cari stă scaunul,
masa, etc.; 3) suport în general; 4) partea
de jos a unui lucru, arbore, munte, etc.; 5)
veche măsură de lungime de 324 de mili-
metri; 6) *poetic.* o parte din vers; 7) stog
mic de fân din mai multe căpițe; 8) sferă
de stânci (de lemne tăiate) în Mold.; 9)
braț dela compas; 10) *milit. fig.* stare (pe
picior de pace); 11) *bot.* *piciorul caprei*,
plantă cu proprietăți stimulente și vulnerare,
ce crește prin păduri și tufișuri; 12) *piciorul
cocoșului*, găbenele; 13) *piciorul vișelului*,
arună; 14) *fig.* a da cu *piciorul*, a răsturna;
a arunca cu dispreț; a izgoni; 15) a lua
peste picior, a lua în răs, a ridiculiza; 16)
a cădea la picioare fig. a se pleca cu tot-
tul, a se rugă umilit, a stă în genunchi față
de altul; 17) *a o lua la picior*, a pleca re-
pede; a pleca pe jos; 18) *a da din mâni și
din picioare*, a face sforțări, a se strădui;
19) *adj. și adv.* în *picioare*; 1) ridicat; 2)
răscolat; 3) stând pe picioare; 19) *adv. pe
picioare*, pedestru; pe jos; *medic.* fără a
se culca la pat.

picioroange (rar piciorong) s. (din *picior*,
augment, *picioran* — terminația *an* în rom.
are înțeles de mare). 1) *Fig. iron.* picioare
f. lungi; 2) catalige, adăsurii în formă de
țeruși, ce se leagă la picioare și omul se înalță.

picioruș s. n. Mic picior.
picu s. m. (lat. *pusio*, băiețel). Băiat mic;
mititel — cu înțeles și de zburdalnic.

picni (a) *v.* (din vorba *pică* și sufix *ni* + *i* — *tre* lat. a merge în). 1) A merge și a cădea (pică) asupra cuiva pe neașteptat; a lovi pe neașteptat; 2) a atinge, a înțepă *propr.* și *fig.*

picnic *s. n.* (fr. *pique-nique*). Excursiune la câmp unde se face foc și se prepară mâncare, se face masă și petrecere.

picotii (a) *v. V.* pircotii.

picță (a) *v.* (lat. din verbul *pingo*, *pingere* a zugrăvi — *pictus*, zugrăvit). A zugrăvi, a reprezenta prin colorii: chipuri de oameni; vederi din natură; obiecte și fructe sau felurite ornamente decorative.

pictor *s. m.* (lat. *pictor*). 1) Zugrav care pictează chipuri de oameni, tablouri, etc. 2) *fig. liter.* cel ce descrie ca natural, prin vorbă sau scris, caractere, înfățișeri, stări sufletești, etc.

pictură *s. f. V. prec.* 1) Artă de a picta; 2) operă de artă picturală — tablou; 3) *fig. liter.* descriere vie, naturală.

pictural, **ă** *adj.* Ce ține de pictură.

piculină *s. f.* (ital. dela *flauto piccolo*, flaut mic). *Musc.* Un mic flaut, cu formă ovoidă, ca corpul unei pasări, și cu câte-va găurele ca la flaut.

picur (pl. *picuri*) *s. m.* (lat. dela *pauculi*, puținii, mărunței). *V.* și *pic.* Foarte mică cantitate de lichid; strop de ploaie.

picură (a) *v. V. prec.* 1) A turna foarte puținel dintr'un lichid; 2) a cădea mici stropi de ploaie; 3) a se scurge picătură cu picătură; 4) *fig.* a *picura* de somn; a închide fără voie ochii de oboseală, de somn; 5) a cădea mici brobințe de zăpadă, etc.

picuș *s. n.* (dela vorba a *pică*, a cădea pe neașteptat). 1) Un mic venit, câștig neașteptat; 2) *fam.* băutura.

pidosnic (corect *pedosnic*), **ă** *adj. Mold.* Care este pe *dos*, sucit, ciudat; *bot.* plantă zisă *sonnoroasa* (din cauză că are peri, puf, dea'ndoasele).

pedică *s. f.* (lat. *pedica*, dela *pes*, *pedis*, picior). 1) Legătura picioarelor mai ales la cal, ca să nu fugă când este lăsat să pască pe câmp; 2) obstacol, împotrivire, rezistență; 3) cârlig, cuiu, care oprește o mișcare (la armă); 4) par sau opritoare la roata căruței sau a trăsuri când scoboară la o vale repede; 5) *fig.* dificultate, opunere. 6) punerea repede a unui băț sau a piciorului, între picioarele celui ce merge, spre a l' face să cadă — a *pune piedecă*.

pedestal *s. n.* (fr. *piédestal* din lat. comp. *pes*, *pedis*, picior; și *stare*, a sta). 1) Stâlپ sau bloc ce servește ca suport pentru a sta

pe el o statuie, etc; 2) picior, suport; 3) partea de zidărie deasupra căria stă coloana.

pieire *s. f. V. pierzare* 2. 3. 4. 5.

pielar *s. m.* (lat. *pellarius*). 1) Meșter care tăbăcește și lucrează piei de animale; 2) negustor de piele și talpă pentru încălțăminte.

pielărie *s. f. V. piele*. 1) Negoț cu piei de animale; 2) prăvălie de talpă și piele pentru încălțăminte; 3) mulțime de piei.

pielcică *s. f.* 1) Piele de miel; 2) mică piele.

piele *s. f.* (lat. *pellis* gr. *pella*). 1) *Anat.* Membrana ce acopere peste tot corpul omului și al animalelor; 2) piele jupuită de animal și preparată pentru a face încălțăminte sau alte obiecte; 3) *fig. a da pielea p. pii*, = a muri (după datina antică, de a sacrifica mieii sau vite, dela cari pielea o lua popa — sacrificatorul); 4) a *lua pielea*, a despoia de avere, a lua dări prea mari; 5) *idem*; a pedepsi aspru — in *Mold.*

pielea-đracului *s. f.* (comp. *piele* și *drac*). 1) Numere dată satinului negru și lucios, ce servește de căptușală la haine; 2) căptușala hainei — *fig.* spinarea; 3) satin sau stofă lucioasă ca satinul (percalină).

pielță *s. f.* (dimin. dela *piele*). 1) Piele foarte subțire; 2) membrană foarte subțire ce acopere un fruct; 3) membrană subțire și transparentă in general.

piemn sau **pielm** *s. n.* (diformare din lat. *pollen*, făină foarte fină, pulbere de făină). Făină foarte fină de porumb, cernută prin sita deasă și amestecată cu puțină făină de grâu — din care se face, cu puțină apă, o murială cu care se unge pe deasupra mălaiul înainte de a-l băga în cuptor. *V. impielmă*. Oltean.

piept *s. n.* (lat. *pectus*). 1) Partea din față a cavității corpului, care conține plămâni; 2) peretele osos al acestei părți; 3) *fig.* țifele; 4) *fig.* *piept de munte*, partea ridicată în față a muntelui; 5) partea din față, dela piept a cămeșii sau a hainei; 6) carne dela piept (de pasăre, etc). 7) interiorul plămânilor — *trage in piept* (fumul de țigară); 8) a *lupta piept la piept*, a lupta curajos și din apropiere. 9) *fig.* partea proeminentă, de pe o suprafață netedă de pământ; 10) a *da piept cu*, a lua contact de luptă; a'și măsura puterile cu altul; 11) *fig.* alăptarea copilului mic.

pieptar *s. n.* (dela vorba *piept*). 1) Haină scurtă, fără mâneci, care acopere pieptul și spatel; 2) platoșă militară; 3) partea dela piept din hamulul calului.

pieptenă (a și a se) *v.* (dela vorba *piep-*

têne, ca lat. *pectere* sau *pectinare*). 1) A trage cu pieptenele prin păr spre a-l descurca și netezi; 2) a trage pe răgălă fuiorul de cânepă, in, etc.; 3) a scărmana cu piepteni speciali lăna de oaie; 4) *fig.* a îngriji cu multă atenție; 5) *fig. iron.* a bate și a trage de păr; 6) *fig.* a revedea și corecta cu amănuntul o scriere.

pieptenat, *ă adj. V. prec.* 1) Cu părul bine așezat cu pieptenele; 2) coafat; 3) scărmanat; s. acțiunea de a pieptena; 4) *fig.* cu deamănuntul observat și corectat.

pieptenătură *s. f. V. prec.* 1) Fel de a pieptena; 2) coafură; 3) acțiunea de a pieptena; 4) *fig. iron.* păruială.

pieptene *s. m. (lat. pecten).* 1) Obiect mic dințat, pentru a descurca și a netezi părul; 2) obiect cu dinți de fier pentru a curăți de pudrerie inul, cânepa; 3) obiect de podoabă pentru a susține părul la femei pe cap.

pieptenuș *s. n.* 1) Instrument format din o placă lată de lemn pe care e fixată o căptușală de piele, în care sunt înfipti dințișori de sarmă și servește la scărmanat lăna; 2) *zool.* numirea unei paseri de pădure, cu coada roșie.

pieptiș *adv.* 1) Piept la piept; 2) urcând în sus, la deal.

pieptos, *oasă adj.* Cu piept larg, dezvoltat. **piguli** (*a*) *v. (dela vorba pic, puțin).* 1) A lua câte puțin din ceva; a ciuguli; 2) *fig.* a căuta cu deamănuntul.

pierde (*a și a se*) *v. lat. perdere.* 1) A prăpădi (ceva); 2) a nu mai avea (avere, bani); 3) a fi lipsit (de cineva) prin moarte; 4) a rătăci (vitele); 5) a fi în decadentă (ca putere, frumusețea); 6) a păgubi (la un ră-mășag, sau la jocul de cărți); 7) a irosi, a nu întrebuința cu folos, (timpul); 8) a nimici, a ruina (sănătatea); 9) a ucide; — (*a se*) 10) *fig.* a se intimida; 11) a nu se mai vedea; 12) a se nimici, a se distruge, a muri; 13) *a* sau *a nu se pierde cu firea*, — a fi foarte îndatoritor sau nu; 14) *a pierde din vedere*, a omite; 15) a avorta (om sau animal) *pop. Mold.* 16) a leșina.

pierdere *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a pierde; 2) urmarea acestei acțiuni; despaiție; 3) irosire; 4) pagubă la joc de cărți; 5) irosire, întrebuințare fără folos (a timpului); 6) compromitere; 7) avort.

pierde-vară *s. f.* 1) Cel ce nu lucrează nimic bun, de folos; 2) leneș.

perdut, *ă adj.* 1) Ce a dispărut; 2) irosit în zadar (timp); 3) decăzut; 4) stricat (moralicește); 5) încetat din viață; 6) *fig.* intimdat; 7) *fig.* dezolat; *adv.* dispărând treptat,

cu tranziție lentă (coloare, umbră); 8) *pierdut din vedere*, omis; 9) *fig.* palid tare; 10) slab, fără vieață.

pierl (*a*) *v. (lat. perire).* 1) A înceta de a fi; a dispărea; 2) a se nimici treptat; 3) a se descompune, a decădea; 4) a muni insectele, animalele; 5) a muri (oameni, soldați în lupte); 6) a se scufunda (în valuri) a se îneca; 7) a fugi îndată.

pieritor, *oare adj.* Care piere; care se distruge; care moare.

piersic *s. m. (lat. persicus).* *Bot.* Numirea unui pom mic, cu fructe foarte gustoase, originar din China, dar adus în Europa prin Persia.

persică (*a*) *v. fig. fam.* A strivi în bătaie (ca piersica fragedă, ce se moaie, și învinește, dacă e puțin atinsă).

piersică *s. f. V. piersic.* Fructul persicului (*lat. persica*).

piezare sau **piezanie** *s. f. V. perde.* 1) Pierdere; 2) distrugere; 3) *fig.* depravare; 4) execuție,ucidere; 5) *fig.* afurisenie; 6) avort.

piezător *s. m. V. prec.* 1) Cel ce pierde, păgubașul; 2) cel ce duce la pierde *prop.* și *fig.*; 3) *fig.* diavolul.

piesă *s. f. (fr. pièce. porțiune, bucată).* 1) *teatr. liter.* Operă literară ce se joacă la teatru; 2) monedă (mai ales metalică); 3) bucăți ce alcătuiesc (o mașină); 4) documente, acte (piese justificative); 5) materiale explozibile — de artificii, artilerie, etc.; 6) *gener. pl. bucăți, lucruri.*

pietate *s. f. (dela pietas, pietatis).* Sentiment religios de datorie și de iubire; evlavie; iubire f. respectuoasă față de părinți, față de D-zeu și de lucrurile sfinte.

pietism *s. n. (dela pietate).* 1) Doctrină religioasă protestantă, care tinde la ascetism și care admite sacerdoțiul universal; 2) sectă ce are această doctrină.

pietism *s. m. V. prec.* Cel ce ține de doctrina pietismului.

pietos, *oasă adj.* pentru *pios*, — cu multă pietate.

pieton *s. m. (fr. pèton).* Cel ce merge pe jos, pe picioare (nu în trăsură).

pietrar *s. m. (dela peatră).* 1) Lucrător care cioplește peatra; 2) zidar în Mold.; 3) cel ce pardosește cu peatră; *Zool.* 4) numirea unui pește cu capul în formă de fus (*fusar*), ce trăiește în fundul apei în pietre sau nisip.

petricică *s. f.* Mică peatră (de orice fel).

petriș *s. n. (dela peatră).* 1) Pietre mitite în cantitate mare; — prund; 2) mulțime de pietre, de bolovani; 3) loc acoperit sau

amestecat cu pietricele multe; 4) amestec de pietricele cu nisip, pentru zidărie sau beton.

pietroiu *s. n.* Peatră mare; Țolovan.

pietros, oasă *daj.* (dela vorba *peatră*). 1) Plin d: pietre (pământ); 2) tare, dur; 3) *fig.* astrigent, taninos (vin).

pietroșel *s. m.* V. *pietrar* zool. Pește mărunț ce se ascunde printră pietre și care are culoarea pietrelor de râu.

piez *adj.* și *adv.* (daco gr. *piezo*, a curbă). Oblic, abătut în curmeziș.

pieziș, ă *adv.* și *adj.* V. *preced.* Abătut la o parte; oblic; lăturalnic; dea curmezișul; încrucișat, ponciș (privire).

piftle *s. f.* (daco-gr. dela *pytia*, cheag). 1) Ricitui (fel de mâncare, din picioare de vițel sau de porc, fierte și apoi, cu zeama, lăsate să se răcească, până se încheagă ca o pastă moale gelatinoasă; 2) *fig.* moleșiș, pleostit, (ca piftia); *fig. a-l face piftie*, a-l zdrobi în bătaie.

pigment *s. n.* (lat. *pigmentum*, vâpsea, culoare). 1) Materie colorantă a pielii; 2) materie colorantă a frunzelor de toamnă.

pigmentar, ă *adj.* V. *prec.* De pigment.

pigmeu *s. m.* (gr. dela *pygmē*, cot). 1) Om foarte scurt, mic (ca de un cot); om pitic; 2) *fig. cu dispreț*—om fără merite, sau de prea puțin importanță.

pigul (a și a se) *v.* (dela *pic*, puțin,—piculi sau piguli—ca și migăli din *mic*). 1) A lua cu ciocul, a prinde, a culege, boabe'e, grăunțele—a ciuguli; 2) a culege, a lua de ici și de colo, câte puțin; 3) *fig.* a migăli la un lucru mărunț; 4) a se ciuguli de paraziți (păsările).

pigulire *s. f.* Acțiunea de a piguli.

pigulit ă *adj.* Ciupit, ciugulit; *s.* acțiunea de a piguli.

pihotă sau **pehotă** *s. f.* (slav rus. *piehota*, infanterie, pedestrim; cu baza *peșil*, c merge pe picioare—dela lat. *pes*=picioar). Pedestrim, infanterie.

pihotăș *s. m.* V. *prec.* Pedestru (soldat) în Mold. (vechiu).

pil *s. n.* I (lat *pilum*). Pisălog.

pil *s. n.* II (lat. dela *pilum*, pisălog—obiect de bătut, care derivă din *pinso*, a lovi a bate). Biciu cu coadă scurtă—in Oltenia.

pilă *s. f.* I (lat. dela *polio*, a pili). Instrument de oțel, uneltă, ce servește pentru a răzui prin frecare metalele, lemnul, etc. Și Slavii au împrumutat acest cuvânt dela daco-latini.

pilă *s. f.* II (lat. *pila*, grămadă; glob, gogoiu). 1) Înălțime, deal stâncos ca piramida; 2)

globuri mari de peatră aduse de apele de munte.

pilă *s. f.* III (fr. *pile*, din lat. *pila*, grămadă). *Fizic.* Coloană formată din discuri rotunde de zinc și de aramă, suprapuse și separate printr'un tampon de postav, muiat într'un acid, spre a produce curent electric—pila lui Volta,

pilaf *s. n.* (cuvânt oriental, întebuițat și de Turci, pare însă format din lat. *bi-lavo*=a muia dublu, turcește *pilav*). Mâncare moale, din orez fiert cu puțin unt, sau cu bucățele de carne; sau, de post, cu stafide; se făcea și diu meu, și din crupușoare în Moldova.

pilasru *s. m.* (lat. dela *pila*, stălp de pod; și *stare*, a sta). *Archit.* Stălp patrat; stălp patrat ce apare numai pe jumătate din părete, cu sau fără capitele.

pilcă *s. f.* (derivat din *pil* (diminutiv, ca și *pilug* sau *piluc*) pisălog). Sul cu care se ung cu cerneală literile la tipografie.

pildă *s. f.* (daco-gr. *piln* + *dă*, din gr. *pilnao*—(pers. 3 sing. *pilna*)=a apropiă, a pune contra, *da* foarte; națiunea de *apropiere*, a produs pe aceea de *asemănare* și *ae comparație* *) 1) Exemplu; 2) *bis.* parabolă; 3) *proverb*, sentință, zicătoare. — Și Ungurii *zic pelda*.

pildui (a) *v.* 1) A da povețe prin exemple; 2) a muștră, a admonestă; 3) a avertiza sau a da ca pildă, ca exemplu; a avertiza prin exemplu.

pili (a) *v.* I (dela *pilă*). 1) A roade cu pila; a netezi cu pila; 2) *fig.* a netezi, a îndrepta cu atenție.

pili (a și a se) *v.* II Mold. *chili*. (slav rus dela *pili*, a bea; luat însă dela forma perfect: *pi*, am băut, a băut; *pili*, au băut, aji băut). *Iron.* A bea mult; a se îmbăta (voibă rămasă dela soldații ruși, când treceau prin țară la ră boale contra Turcilor).

pilitură *s. f.* V. *pilă*. 1) Praf ce cade dela piliere; 2) *iron.* băutură; beție.

pilon *s. n.* (formațiune din lat. *pila*, stălp de pod). *Archit.* Sălp masiv: motiv decorativ în formă de stălp, la intrarea pe un pod, alee, etc

pilot *s. m.* (ital. *pilota*; 2) *fr.* *pilote*). 1) *Navig.* Cărmaciul special care conduce un vapor prin dibace mânuire a cărmei și cunoașterea drumului pe apă; 2) stălp — șarampoi, țaraș — bătut în pământ pentru a face o înțelitură, un zăgaz, etc. (din lat. *pila*, stălp de pod).

pilotă *s. f.* (lat. dela *pila*, minge de păr, elastică — ca și fr. *pelote*, perină umflată).

*) Cum și lat. *exemplum*, dela verbill *emo* = a lua.

Saltea moale și umflată; perină sau plapomă foarte umflată și moale. Mold. *chilotă*; (baza fiind lat. *pilus* = păr ca și gr. *pilos* = păr, se poate ca *pilota* să derive direct din grec. *pilēton* = făcut din lână bătută, din păr bătut, așa cum se făcea și mingea din păr bătut.

pilug *s. n.* (lat. *pilum*, prin transf. lui *m*, în *g*). Pisălog gros, cu care se piscază sare sau altele în piua, Mold. *chilug fig.* cap rotund și neted ca și capătul pilugului — tuns *chilug*, tuns foarte scurt; — chel, pleșuv de tot.

pilulă *s. f.* (r. *pilule*, din lat. *pila*, bombă, minge dim. *pilula*). Farm. Bombiță; bobușor rotund dintr'o doctorie; hap.

pimpinea *s. f.* (daco-gr. din *pimprēmi*, a arde ca și fr. *pimprenelle*). Bot. Plantă din fam. rosaceelor cu gust aromatic, ce se pune uneori în salată.

pin *s. m.* (lat. *pinus*). Arbore din speța bra-dului, totdeauna verde.

pindaric, *ă adj.* (gr. dela *Pindar*, poet grec (442 ant. Hs.) supranumit prințul poezilor lirici). *Poet.* Stil ca al lui Pindar, stil căutat și umflat.

pinacotecă *s. f.* (gr. din *pinax*, tablou; *thēkē*, cutie, dulap). Muzeu de pictură; galerie de tablouri.

pingea *s. f.* (lat. din *pinguis*, pingue, gros). 1) Partea cea mai groasă dela talpa încălțăminteii; 2) adaus din nou ce se bate pe această parte din talpă; 3) *fig. a pune pingea*, a înșelă (ca și a *căptuși*); 4) *a pune pingea* în obraz, a se face de ocară, a batjocori, prin o vorbă sau o atitudine. — Și Turcii au vorba *pindeje*, aflată de ei la latinii din orient.

pingeli sau **pingelui** (a) *v. V. prec.* 1) A pune pingea la talpa încălțăminteii; 2) *fig. iron.* a înșelă.

pingelit, *ă adj.* 1) Cu pingele; 2) *fig.* înșelat.

pingeluire *s. f. V. pingeli.* 1) Acțiunea de a pune pingele; 2) *fig. iron.* înșelare.

pingeluit *s. n. V. pingeluire.*

piņ *s. n.* (pare din lat. *pinsare*, a pișa, a străra ma mărunt). Zool. Numirea unui animal rozător ce scoate mușuroi din pământ, zis și *țincu-pământului*.

pinten *s. m.* (lat. din *pinnatum*, cu țepi, sau cu pene). Roțiță cu ț pi, ce se adaptează printr'un semicerc de metal la călcăiul cismeii călărețului și cu care el înțeapă calul pentru a-l îndemna la mers; 2) unghiea posterioară sau pene crescute la partea de jos, din dosul piciorului la cocoș; 3) cartilaje îndărătul și deasupra copitei la cal sau la alte animale;

4) *fig. a lua în pinteni*, a constrânge, a iuți la lucru.

pintenaș *s. m. V. prec. Bot.* Numirea unei plante din speța renonculaceelor, care face flori, dar e întrebuințată și în medicină, zisă și *nem-țigori* de câmp.

pintenat, *ă adj.* Cu pinteni.

pintenoagă *s. f.* (dela vorba *pinten* Bot. Numirea unei plante cu tulpina lănoasă și cu frunzele țepoase, spinoase.

pintenog, *oagă adj.* (dela vorba *pinten* cu terminația *og*, ca la olog, tăfalog sau pi-sălog — în loc de *pintenat*). Cu pete albe la glezne (cal) — prin asemănare cu pintenul lucios al călărețului (nu se poate confunda cu slavul *nog* — picior, când *n*, aparține vorbeii pinten).

piņ *s. m.* (fr. *piņ*). Cea mai mică piesă de lemn cu care se joacă *șahul*.

pionier *s. m.* (fr. *pionnier*). 1) Soldat care are serviciu de a lucra la așezarea sau dregerea drumurilor, căilor ferate, în timp de război; 2) *fig.* cel ce pregătește calea — spre cultură, sau la desvoltarea unei întreprinderi, etc. — muncitor asiduu, precursor.

plos, *oasă adj.* (lat. *pius*). Evlavios, care iubește cu devotament pe D-zeu și lucrurile sfinte.

pipă *s. f.* I (fr. *pipe*, dela lat. *pipere* — o măsură mică de capacitate, ca o cănuță, pentru lichide). Lulea, ciubuc; țigaretă; țigară. Multe popoare zic *pipa*.

pipă *s. f.* II (daco-gr. din bazele *pi* + *po*, a bea). *Transilu.* Stomac, pântece.

pipăi (a și a se) *v.* (lat. din *palpo*, *palpare*, a pipăi). 1) A atinge ușor cu mâna; 2) a căuta, atingând ușor cu piciorul (prin apă); 3) *fig.* a încerca să afli, a ispitii; 4) *fig.* a lua precauțiuni; 5) a căuta atingând cu mâna (prin întunerec); 6) a examina pe bonlav atingând, sau apăsând cu mâna.

pipăit *s. n. V. prec.* 1) Simțul prin care luăm cunoștiință de prezența și forma lucrurilor prin atingerea lor; 2) acțiunea de a pipăi *prop.* și *fig.*

pipăitură *s. f. V.* 1) Acțiunea de a pipăi; 2) *fig.* cercetare, sondare, ispitire.

pipărat *adj.* și *adv.* V. *pipere*. 1) Cu pipere; 2) iute la gust; înțepător; 3) *fig. fam.* prea scump; 4) *fig.* dureros, iute.

piparcă *s. f.* Mâncare foarte pipărată — *paprică*.

pipărcuș *s. m.* (diminutiv din *pipere*). 1) Fructul ardeiului; 2) planta care face ardeiu, — bun pentru mâncare dacă nu este prea iute; 3) *iron.* nas roșu (ca ardeii roș).

pipere *s. m.* (persan *biber*, lat. *pipere* gr.

peperi). *Bot.* 1) Numirea unui arbust din India (care face fructe mici negre, cu un gust tare și iute, înțepător, ce servește ca să dea gust bucatelor); 2) ardeiu, plantă ce dă un fruct adeseori iute; 3) fructul de piper sau de ardeiu; 4) *piperu lupului*, plantă ale cărei rădăcini fierde dau o zeamă ce se bea contra tusei sau durerii de stomac; 5) *fig.* joc iute, horă svăpăiată; 6) *fig.* om foarte iute, ager, vioiu; 7) *piper între voi*, întârâtați-vă la ceartă, sau la bătae, *pop.*

pipement s. n. (compus din *piper* și *mentă*). 1) Licheur înțepător la gust și cu miros de mentă; 2) bomboane făcute cu mentă; 3) licheur preparat cu chimion.

pipernici (a se) v. dela vorba *piper*, prin asemănare cu mîcimea fructului de piper). 1) A se strînge și a se face mic; 2) a decădea, a degenera (om, ființe, plante).

pipernicit, ă adj. V. pipernici. Mic și degenerat.

pipernicire s. f. V. prec. Acțiunea de a se pipernici.

piperniță s. f. V. piper. Vas în care se pune piperul.

pipiloi s. m. (dela *pupăză*, în loc de *pupăzoii*). *Pupăză* de gen masculin.

pipilică s. f. V. biblică.

pipirig s. n. (din *papiric*, dela vorba *papura*, din *gr. papyrus*). Un fel de subțirică plantă ca trestia, ca *papura*, ce crește pe loc foarte humos, prin mici bălțițe formate de ploaie — se mai zice și *părul porcului*; — pe unde crește pipirig, pământul este sărac, neproductiv.

pipiriguță s. f. (dela vorba *piper*). *Bot.* Numirea unei plante cu gust înțepător, zisă și *mentă sălbatecă*.

pipită adj. (fr. *pépite*, dela spaniol *pepita*, grăunte, bob). Stefă cu desemn de bobote-rotunde, negre sau albe pe negru; ori cadrilată.

pipotă s. f. (daco-gr. din *pi*, a bea *poté*, beutură). 1) Stomacul pasărilor, rânza; 2) *fam.* stomacul; 3) *V.* și *chipotă*.

pir s. n. (dăco-gr. dela *pyros*, grâu). *Bot.* Plantă graminee, care se întinde, iar pe unde crește, împiedecă să crească alte plante — e greu de desrădăcinat, se întrebuintează rădăcina lui în farmacie. — Și Slavi *zic piro*.

piramidă s. f. (din egipt *pir-m-us* = eșire de pe pământ, *gr. pyramis, pyramidos*, piramidele egiptene), 1) *Geom.* corp, solid geometric, avînd ca bază un poligon, dela care se înalță fețele laterale ce se împreună într'un vîrf ascuțit; 2) monumente aflătoare în Egipt, avînd această formă, construite din mari blocuri de piatră, de cătră vechii faraoni spre a

le servi ca morminte; cea mai înaltă are 138 metri dela bază la vîrf.

piramidal, ă adj. V. prec. 1) Cu formă ca o piramidă; 2) *fig.* enorm, foarte mare.

pirat s. m. (gr. *peiratês*, lat. *pirata*). Hoț de marea, care atacă pe corăbieri și 'i pradă; *fig.* hoț, escroc.

piraterie s. f. (după fr. *piraterie*). 1) Meseria piraiților; 2) hoția pe marea; 3) *fig.* hoție, escrocherie.

pircoti (a) v. Mold. *chircoti*. (lat. dela *percutere*, a doborî, a ameți). A fi amețit de nedormire, de somn; a cădea de somn, a închide fără voie ochii de somn; a moși de somn.

pircoteală s. f. V. prec. 1) Amețire din cauza nedormirii; moșăire de somn; închiderea ochilor fără voie din cauza oboșelii și nedormirii; 2) lucrare cu migăloșie sau cu lenie.

piripisi (a) v. (gr. din *peripoisimal*, *peripoisa*). A răsfăță a trată bine.

pirită s. f. (fr. *pyrite*, dela *gr. pyrites*, de foc). *Miner.* Combinațiune de sulf cu un metal; sulfură de fer găsită în pământ.

pirogrăvă (a) v. V. urm. A face pirogravură, pirogravat, ă *adj. V. prec.* 1) Ornat cu pirogravură; 2) sculptat prin pirogravare.

pirogravură s. f. (fr. *pyrogravure*, din *gr. pyr*, foc și *gravură*). 1) Gravură în lemn ce se face prin arderea lemnului cu un instrument ascuțit și roșit, arzător, prin anume aparat electric; 2) arta de a face astfel de gravură cu care se ornează obiecte, mobile, etc.; 3) ornamentație făcută prin acest mijloc de a grava.

piroș s. n. (daco-gr. din *peronê*, țepușă). Cuiu de fer, mare și gros.

piroși (a) v. (dela vorba *piroș*). 1) A prinde cu piroane un lemn de altul; 2) înțepeni, a fixa; 3) *fig.* a fixa a face să stea neclintit; 4) *fig.* a așinti (ochii, privirile).

piroșit, ă adj. V. prec. 1) Fixat, înțepenit, prins cu piroane; 2) *fig.* fixat; așintit (cu privirea).

piroșcă s. f. (rus *piroška*, din *gr. pyrosis*, coacere, prăjire). Un fel de plăcintuță pișjită, rumenită în grăsimi.

piroștil s. f. pl. (daco-gr. din *pyr* foc și *sta*, a ține în sus). 1) Mic triplid de fer, pe care se pune deasupra focului vasul cu apă ca să fearbă; 2) *fig.* tron. cununile dela nuntă *pop.*

piroștril V. preced.

pirosteală s. f. V. piroși. Somnolență *propr.* și *fig.*

pirotehnie s. f. (fr. *pyrotechnie*, *gr. pyr*,

foc; *tehnă*, artă). 1) Arta de a prepara substanțe inflamabile; 2) arta de a fabrica proiectile explozibile pentru armament; 3) stabilimentul, fabrica unde se fac explozibile; 4) fabricarea de artificii.

piroti (a) v. (lat. din *per-otior*; a sta de tot în nelucrare, în liniște, trândăvie). 1) A sta în amorteală; 2) a fi în somnolență; 3) a închide ochii de somn; 4) *fig.*, a stagna; a nu se aprinde de foc; a nu crește (planta).

piroxene s. m. (fr. *pyroxene*, din gr. *pyr*, foc; *xenos*, străin). *Miner.* Numirea unui mineral aflat în lava, sau în produsele vulcanice.

pirpiriu, e acj. (lat. comp. din prepoziția înrăutățitoare *per* și *pereo*, a pieri). Prăpădit, pierit de tot, — în înțeles de nevoias, slab. — Și Turcii zic *pirpiri*, nevoias.

pirâl (ă) v. (ca și *chirăi*, ca lat. *gueror*, a țipa și *guirrito*, a covița). A face *pir!* *pir!* sau *chir!* *chir!* (gănele, păsările, puii).

piruetă s. f. (fr. *pirouette*). Învârtitură în jurul seu însuși, învârtăleală într'un picior.

pis! **pis!** *interj.* (daco-gr. dela *psitta* sau *sitta*, ca și fr. *psitt!*). 1) Exclamare ce arată chemare = vină aici; 2) *s. n. fig.* nici o vorbă, — *n'a zis pis*, — *n'a zis nici o vorbă*, *n'a scos nici un sunet*; *fig.* *n'a protestat de l. c.*; 3) chemare specială a pisicii.

pisă (a) v. (lat. *pisso*, *pisere*, a sfărâma, a pisă). 1) A sfărâma în bucățele foarte mărunte o substanță oarecare prin batere; 2) a bate cu pisălogul în piură sau în piuliță pentru a sfărâma ceva; 3) a bate mereu cu pisălogul sau cu mainul pentru a bătături ceva; 4) a bate postavul la piură sau altă stofă; 5) *fig. iron.* a vorbi mereu și fără răgaz despre același lucru; 6) *fig. iron.* a se repeta într'o discuție sau pledoarie, neconținut; 7) *fig. iron.* a insista mereu, a stăruii mereu; 8) *fig.* a bate îndesat (pe cineva); a-bate tare.

pișă (a și a se) v. (daco-gr. din *pisos*, u-deală). A da drumul urinei, a urina.

pisăgeală s. f. V. *pisă*. 1) Bătea îndesate, cu pumnul; bătea strășnică; 2) *fig. iron.* insistare cu vorba; stăruință; repetare în vorbire (v. *pisă* 5, 6, 7).

pisăgi (a) v. V. *prec*. 1) A bate îndesat; 2) *fig.* a insista continuu (vezi *pisă* 5, 6, 7).

pisălog s. n. (dela vorba *pisă*). 1) Maiu sau pilug (chilug de pisat); 2) *fam. iron.* cel ce pisează — (vezi *pisă* 5, 6, 7).

pisanie s. f. (slav *pisanie*, scriere, scriptură). 1) Inscriptie la o biserică; 2) inscripție pe o peatră mormântală; 3) scriere.

pisâr s. m. (slav dela *pisati*, a scrie — *pisari*). 1) Scriitor de cancelarie (în veacurile când se scria cu litere chirilice); 2) *iron.*

copist; notar la primărie rurală (eșit din uz).

pisat, ă s. n. și adj. V. *pisă*. 1) Acțiunea de a pisă; 2) sfărâmat mărunț; 3) *fig.* bătut tare; 4) *fig. i. on.* rugat în r'una și stăruitor.

pișat s. n. V. *pișă*. Udul, urina.

piscl! pisc! (onomatop). Primul ciripit al pulilor mici.

piscl s. n. (din baza sanscrită *pis* = a sfărâma — de unde lat. *pisso*, *pisere*, a sfărâma, = ca ital. *pizzico*, extremitate). 1) Vârf ascuțit de munte sau de deal; 2) proeminență ascuțită (de stâncă etc.); 3) culme ascuțită; 4) lemnul în care se prinde proțapul de car sau de sanie; 5) botul luntrei; 6) plisc de pasăre.

pișcă (a) (din sancrit *pis*, a sfărâma, și lat. *pisso*, a sfărâma, — la fel cu ital. *pizzico*, citit *pișigo*), a pișcă). 1) A apuca și a strânge tare cu degetele sau cu unghiile de pielea cuiva, a ciupi; 2) a rupe o fărâmiță din ceva; 3) a mușcă sau a înțepă (cum face purecele); 4) a se pișcă luna, a se știrbi discul lunii, la începutul sfertului ultim; 5) *fig.* a fura, a ciupi; 6) *fig.* a înțepă (gerul); a înțepă cu vorba; 7) *fig.* a pișca de limbă, a înțepa la limbă — mustul în fierbere.

pișcă 'n floare s. m. (dela *pișca* și *fiore*). *Zool.* Numire dată în Bucovina *grangurului*, sau *gangurului*, pentru că el ciupește unele flori roșii, fiindcă îi plac cireșele și poate că le confundă.

pișcar s. m. (din pișcă, după Mold. *chișcar*). *Zool.* Numirea peștelui lung și rotund ca forma șarpelui, zis și *șipar*.

pișcat, ă adj. V. *pișcă*. 1) Ciupit; 2) *fig. fam.* cam beat.

pișcător, oare adj. V. *pișcă*. 1) Care pișcă *propr.* și *fig.*

pișcătură s. f. V. *pișcă*. 1) Înțepătură, *prop.* și *fig.*; 2) ciupitură; 3) mncătură mică.

pisicula s. f. (lat. *pisces*, pește *cultura*, lucrare de îngrijire). 1) Îndeletnicirea de a crește și selecția speciilor diferite de pești; 2) instalație anume în scopul de mai sus.

pisclină s. f. (italian *piscina*, din lat. *pisces*, pește). 1) Vas cu apă, în care se cresc peștiișori colorați, pentru frumusețea lor; 2) mare bazin cu apă în interiorul unor băi, ce servește pentru înnot și pentru îmbăiat în apă rece, la multe persoane deodată.

piscolu sau piscoală (Mold.) s. (daco-gr. dela *physigx*, *physigos*, de țeavă găunoasă, tub). Jghiab, tub, prin care curge făina măcinată dela piatra morii în covată.

piscoliu s. n. (daco-gr. dela *physigos*, de țeavă găunoasă). *Muzic. pop.* Numirea unui

fel de flaut sau fluer. — Și unii Slavi zic *pisk* la un fel de fluer.

pișcot *s. n.* (ital. *bis-cotto* = dublu copt). Prăjitură dulce din aluat cu zahăr și albuș de ou, bine coaptă, care se servește mai ales când se bea șampanie la festivități.

piscul (a) *v.* (dela onomat. *piscl!*). 1) A ciripi puii, sau ca puii când sunt mici; 2) *fig.* a se auzi sunând monete de metal (în buzunar sau în pungă) prin asemănarea cu articulația scurtă a puilor încă în ghioace.

piscep *s. m.* (scutitare din *episcop*). Episcop catolic.

pisică *s. f.* (daco-gr. din *psechô*, a zgăria, dela rădăcina antică gr. *psa*, a zgăria). *Zool.* Numirea animalului casnic, care prinde șoareci — mîta — dar care și zgărie rău, aceasta fiindu-i arma de apărare, precum și cățărarea, sărirea, de unde i s'a zis *măța*, — *fig.* simbol al șireteniei și ferocității ascunse sub înfățișare de moliuicene și blîndetă; *pisica blîndă, zgărie rău.*

pisicări (a) *v. prec.* A se preface și a lînguși ca pisica.

pisicesc, escă *adj. V. prec.* De pisică; ca la pisici.

pisicește *adv.* Cum face pisicile.

pișcher *s. m. și adj.* (oriental din gr. *physis*, facere, producere; *kerô* (kerannymi), a falsifica, a altera, în special vinul prin amestec cu apă). Om șiret; cel ce știe să înșele cu vorba sau cu fapta; dibaciu, — cuvînt întrebuințat mult și de Turci, unde se înțelege și *dibaciu și meșter.*

pișcherlăc *s. n. V. prec.* Șiretenie; dibăcie.

pișită sau chișită *s. f. V. chișită* 1.

pisoiu *s. m. V. pisică*. 1) Bărbatul pisicei, motan; 2) puu mărice de pisică.

piștelniță *s. f.* (daco-gr. dela *piștikos*, ud). Baltă, mocirlă (și Sărbii zic *piștalnița*).

piști (a) *v. V. preced.* A eși prin doage sau printre doage lichidul din puțină sau din butoiu, a țâșni puțin.

piștil *s. n.* (fr. *piștil*, din lat. *piștilus*, pi-sălog). *Bot.* Organul feminin din interiorul unei flori, ce are un capăt gros ca un pi-sălog.

piștil *s. n.* (diform din lat. *piștilum*, țânșoară, prăjitură). Turtă pastă, din magiun de prune sau de gutui.

pistol *s. n.* I (ital. *pistoles*, din lat. *pinso* (pistum), a lovi, a bate). Armă de foc foarte scurtă, ce se încarcă cu praf de pușcă și cu gloanțe și care bate la o distanță nu prea mare.

pistol *s. m.* II (argentin *pistol*). Monedă

de aur de 20 franci în Argentina și în Mexic.

pistolet sau **pistoleu** *s. n.* (fr. *pistolet*). Numirea unei mici linii, formate din margini cu felurite linii curbe, ce servește desenatorilor pentru a duce diferite linii curbe și care se aseamănă cu mânerul unui pistol, sau cu o consolă.

piston *s. n.* (fr. *piston* din lat. *pistare*, a pisă, a bate). *Fizic.* Mic cilindru mobil, ce se mișcă îndesat în interiorul unui corp de pompă, pentru a împinge aerul, vaporii, sau un lichid, sau pentru a absorbi în corpul de pompă.

pistonă (a) *v.* (fr. *pistonner*). 1) A manevra cu pistonul unei pompe; 2) *fig.* a tot îmboldi, atacă pe cineva.

pistosi (a) *v.* (lat. dela *pinso*, *pistum*, a pisă, a bate). A strivi; *fam.* a pisă, adică a bate, a pisăgi.

piștriț, ă *adj. V. peștriț.*

piștru *s. și adj.* (dela *peștriț*). Pete mărunt gălbui închise, ce se văd pe fața și corpul unor oameni; *în general* — pete mici în număr mare.

piț *s. m.* (lat. dela *pisum*, citit *pizum* — piz = mazăre). *Zool.* Numire dată păsărelei foarte mici, zisă și *sfredeluș și împărătuș.*

pită *s. f.* (daco-gr. dela *petto*, a coace și a digera, a nutii). 1) Pâne din aluat nedospit și în formă de turtă rotundă; 2) pâne în general; — (înrudit cu acest substantiv, au Slavii verbul *pitati*, a nutri și unii au de asemenea vorba *pita*).

pită-vacii *s. f. V. prec.* *Bot.* Numire dată minătarci, hribilor.

pitac *s. n.* (gr. *pittakion*, lat. *pitacium*, scrisoare, bilet, etichetă scrisă). 1) Ordin domnesc, decret; 2) diplomă, titlu; 3) *fig.* privilegiu; 4) *s. m.* monedă de cinci sau zece centime, ban în general.

pitare *s. m.* (daco-gr. dela *petto*, a coace). 1) Cel ce face și coace pâne pentru a o vinde; brutar; 2) *Vechin* demnitar al curții domnești care îngrijea de facerea pânei. **pitarcă** *s. f. V. pită* (mold. *chitarcă*). 1) Numirea unei ciuperce mari (hrib); 2) numirea floarei de sora-soarelei cu sâmburii ei copti — prin asemănare cu *pita* — turta.

pițarei *s. m. pl. V. pițarei.*

pițarie *s. f. V. pită și pitare*. 1) Cuptor unde se face pâne pentru vânzare sau pentru casă, brutărie; 2) demnitatea de *pitare*. **piț** (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *piptô*, a cădea la pământ). 1) A se lăsa în jos, la pământ (ca să nu fie văzut sau rimerit de cineva); 2) a se ascunde, sau a ascunde, după ceva; a dosi undevă; 3) a se așeza

(fig.) pe o lucrare a; 4) a se năpusti asupra cuiva. V. și *chiti*.

pitic s. m. (daco-gr. dela *pithekos* maimuță, sau arătare mică cum e maimuța). 1) Care este de statură mică, (om, pom, ființă etc.); 2) om care a rămas foarte mic de statură; 3) peștișor mic; V. și *chitic*.

pitic, *ă* adj. și s. V. prec. De statură mică; pipernicit.

pițigă (a) v. (V. *pișcă*, dar după forma italiană *pizzigare*, a pișca, a înțepă). A înțepă, a pișcă, — cu vocea ascuțită.

pițigăit, *ă* adj. și adv. (dela rom. *pișca*, ca și italian *pizzigare* a pișcă, înțepă). 1) Ascuit, înțepător — voce, glas — subțire; 2) prea fin, prea subțire (fir, scriere, etc).

pițigoale s. f. Transil. V. prec. Un fel de fluer, făcă găuri, din scoarță de paltin sau tei, cu sunet ascuțit.

pițigoiu s. m. V. *pițigăit*. Zool. Pasăre mică de pădure, sură cu galben, alb, negru, și care ciupește cu pliscul coarja copacilor spre a găsi ouă depuse de unele insecte; fig. fam. om slab și mic.

pitış adv. V. *piti*. 1) Plecat pe jos; 2) pe furis sau pe ascuns.

pitit, *ă* adj. și adv. V. prec. 1) Aplecat pe pământ; 2) ascuns, dosit; 3) ochit, nimerit, ținut.

pitite s. f. pl. (dela *piti* și *chiti*). Mică grămadă de snopi (la seceriș) — zise și *cărstăți*.

pitonisă s. f. (fr. *pythonisse* — dela *Pythia*, preoteasă dela oracolul din Delphi). Fig. Ghicitoare, vrăjitoare — ca *Pithia*.

pitoresc, *ească* adj. și s. n. (ital. *pittoreresco*, dela *pittore*, pictor). 1) Cu înfățișare sau vedere frumoasă, cum alege și combină pictorul în tablouri; ca într'un tablou pictat; 2) vrednic de a fi pictat pentru înfățișarea frumoasă; 3) care face impresie vizuală ca și cum ar fi pictat — stil pitoresc; s. înfățișare frumoasă ca de tablou; încântare vizuală.

pitpalac s. m. (onomatop. dela articulațiile repetate: *pit-pa-lac*, ale acestei păsări). Zool. Pasărea numită *prepețiță* mold. și trans.

pitpediche s. f. (onomat. V. *preced*). Numire dată *prepețiței*, în Mold.

pitroci (a) v. Mold. V. *pitoci*.

pituită s. f. (lat. *pituita*). Anat. Secrețiunea unor organe, — flegmă, sclipat.

pitulă (a și a se) v. (amplificat din *piti*). 1) A se lăsa în jos la pământ; 2) a se ascunde, a se dosi; a ascunde.

pitulce s. f. (din *pitulă*). Pasăre foarte

mică și căreia nu-i place să fie văzută, ci se ascunde, — zisă și *roștu-gardului*.

pituliș sau **pituluș** adv. V. *pitulă*. Pitulat; pe ascuns.

pituluș s. n. V. prec. Ascunzătoare; *de-a pitulușu*, joc de copii, unul se ascunde și apoi altul îl caută.

pițușcă s. f. V. *pită* dimin. Mică pânsoară albă — franzelă.

piu! **piu!** interj. (onomat). Articulația țipetului puilor de pasăre.

piuă s. f. (lat. dela *pilla*, *piuă* (în care se bate cu *pilum*, pilugul). 1) Instrument casnic, din lemn scobit, sau din metal, în care se pun spre a se sfăimă cu pilugul, sare, semințe, substanțe tari; 2) mașină de bătut postavul; 3) fabrică de postav gros (șuman) sau de păslă; 4) instalațiune de laminat ațama prin bătaie cu ciocane mari, mișcate mecanic cu apă sau cu motor. A se pune *piuă*, a se urca un om pe spatele altuia (joc); a bate apa în *piuă*, a face o lucrare zadarnică.

piuar s. m. Lucrător la *piuă*.

piul (a) v. N. *piu!* 1) A țipa (puii, după mama lor sau după mâncare); 2) a plânge mereu (copiii); 3) a striga tare, a *chiu*.

piuț s. n. (dela *piu*). 1) Țipet de pui; 2) țipet, sau plâns tare de copil; 3) strigăt, chiot; 4) fig. *i-a perit piuțul*, nu mai zice nimic, nu mai îndrăznește; e consternat; 5) șueratul (gloanțelor).

piuțor adv. V. *piu*. Ascuit, strident — glas *piuitor*.

piuțură s. f. V. *piu*. 1) Sgomotul *piu*rei; 2) strigăt ascuit, *chiuțură*; 3) șueratul (gloanțelor); 4) strigăte și ziceri de haz, la nuntă, sau la horă.

piuță s. f. V. *piuă* dimin. 1) Mică *piuă* de metal, ce servește la bucătărie pentru pisat sare, zahăr, etc.; 2) piesă de metal, având o gaură cu ghivint, care se înșurubează pe bulon (șurup) sau la capătul osiei trăsorii.

pivă s. f. (diformare din vorba *piuă*). 1) *Piuă*; 2) *piuă* de călcat (de netezit stofe); 3) tun mic ca o *piuță* (mortieră) din primele timpuri ale întrebuintării pulberii explozive.

pivnicer s. m. (dela vorba *pivnită*). *Vechiu*. Cel ce avea cheile dela *pivnita* domnitorului și îngrijia de vinuri.

pivnicioară s. f. (diminuat *pivnită*). Mică *pivnită*.

pivnită s. f. (slav dela *pivati*, a bea, *pivnii*, de băutura). Încăpere anume făcută sub pământ pentru păstrat alimentele necesare pentru eamnă, precum și pentru păstrat vinul sau alte băuturi.

pizără s. f. (din lat. *piso*, *pisere*, a bate, a pisă). Sorcovă cu care copiii bat pe cel ce îl feliicită la anul nou. *Transilv.*

pizărel s. pl. V. prec. 1) Copiii care umbliă cu pizăra și feliicită la anul nou; 2) daruri (bacșiș) ce se dă acestor copii.

piz... vezi coresp. la lit. *chi*.

pizmă s. f. (daco-gr. din *plesma*, apăsar, oprimare). Uia și invidie.

pizmaș, ă adj. și s. 1) Răuvoitor, invidios; 2) rautăcios, contrarian, protivnic.

pizmătareț, ă adj. 1) Care are pizmă pe cineva; 2) capabil de a pizmui; 3) încăpăținat.

pizmui (a) v. A avea pizmă, a invidia.

pizzicato adv. (cuv. ital. dela *pizzico*, a pișcă, a înțepă). *Muzic.* Timp și mod de cântare, când se cântă scut și apăsat tonurile.

plac s. n. V. plăcea. 1) Plăcerea; 2) gustul; 3) bună voință; 4) ambițiune; *bunul plac*, gustul, voința neingrădită, discreționară; *adv.* *pe plac*, pe gustul, sau pe voia cuiva.

placă s. f. (fr. *plaque*). 1) Tablă de ardezie pentru scris la școală; 2) tablă de peatră, de marmură sau de metal.

placă! adv. (dela *plăcea*). Poftim, poftiți. *Banat. Trans.*

placardă s. f. (fr. *placard*). Foaie mare, pe care este scris ceva, și care se expune vederii publicului, afișându-se sau purtându-se.

placardă (a) v. (fr. *placarder*). A afișa placarde.

placat s. n. (după fr. *plaque*). Metal de o calitate inferioară, însă care e te aurit sau argintat.

plăcea (a) v. (lat. *placeo*, *placere*, a plăcea). 1) A fi după gustul sau după voia cuiva; 2) a fi plăcut; 3) a agrea; 4) a iubi; 5) a prefera; prov. *ce ție nu-ți place, altuia nu-i face*.

plăcere s. f. V. preced. 1) Sentiment de mulțumire sau de încântare sufletească; 2) gust, poftă; 3) distrație, petrecere; 4) desfătare; 5) bună dispoziție; 6) bună-voință; 7) dorință vie; 8) satisfacție.

plachetă s. f. (fr. *plaque* vezi *placă*). 1) Tăbliță mică de metal; 2) tăbliță de bronz, cu o inscripție sau o gravură, pentru comemorarea cuiva.

plăchie s. f. (daco-gr. dela *plakoyis*, prăjitură, plăcintă). *Mold.* — Fel de mâncare scizută mult, făcută din orez sau meu ori crupușoare, în care sunt coștite de porc, afumate, sau pește, etc.; *Munt.* idem, mâncare scizută mult.

placid adj. și adv. (lat. *placius*). Liniștit, potolit.

plăcintă s. f. (lat. *placenta*, turtă). 1) Fel de prăjitură, făcută din foi de aluat subțiri, între cari se pune: brânză, sau miez de mere, nucă, etc. și se coace, după ce s'a uns cu unt, sau untură și s'a pus zahăr pisat sau miere; *fig.* 2) surpriză neplăcută. *Plăcinte cu poalele 'n brău*, plăcinte mici, cât palma, făcute din foaia de aluat, p în aducerea colțurilor și împreunarea lor deasupra. — Și Ungurii zic *palaczinta*.

plăcintar s. m. Cel ce face și vinde plăcinte; *fig. iron.* grec (pentru că odinioară Grecii veniți în țară se ocupau întâi cu acest comerț și apoi făceau avere).

plăcintărie s. f. Locul unde se vând plăcinte.

plăcut, ă adj. V. plăcea. 1) Gustos; 2) agreabil; 3) convenabil; 4) favorabil; 5) drag, simpatic.

plafon s. m. (fr. *plafond* — din *plat* și *fond*). Tavan, bagdadie.

plagă s. f. (lat. *plaga*). 1) Rană; 2) *fig.* pedeapsă dumnezeiască; 3) nenoiocire, rău care stânjenește desvoltarea sănătoasă sau progresul — *plagă socială* e *ignoranță*.

plăghie s. f. (daco-gr. din *plaghios*, dea curmezișul). Crengi aduse de apă și depuse dea curmezișul; potmol de crengi aduse de apă; *fig.* lucruri sau fire, păr — încălțite și bătălucite.

plagiă (a) v. (lat. delia *plagiarius*, cel ce ademenea, momea robii altora și li ascundea — de aici, cel ce fura scrierile altora). A fura opera scrisă a altuia, prin copiere, și a o da ca a sa proprie.

plagiat s. n. Furtul unei opere literare, științifice sau artistice prin copiere și dare ca a sa proprie.

plagiator s. m. V. plagia. Cel ce plagiază.

plăleş s. m. V. plaiu. 1) Om din regiunea plaiurilor, a dealurilor; 2) grănicer dela frontiera muntoasă; 3) ostași din armata voevozilor Moldovei și în special a lui Ștefan cel Mare, cari purtau părul retezat la frunte și plete ce atârnau până la umeri, renumiți ca buni trăgători cu arcul.

plaiu s. n. (daco-gr. dela *plaghion*, oblic, inclinat). 1) Coastă, clinul muntelui sau al dealului; 2) deal unde se plantează viți de vie; 3) ținut muntos sau deluros; 4) *poet.* ținut, regiune; 5) cărare pe deal, *Exarch al plaiurilor*, adică al districtelor din regiunea muntoasă a Carpaților (titlu al mitropolitului primat).

plaivas s. n. (germ. *bleiweiss*, ceruză). 1)

Creionul cu care înseamnă lemnarii ; 2) creion. *Otten*.

plajă s. f. (fr. *plage* dela lat. *plaga, plagae*, țeim, regiune). Termul mării, acoperit cu nisip neted pe o întindere mare, și unde oamenii fac băi și stau la soare spre a-și fe-dobândi sănătatea.

plămadă s. f. (daco-gr. din *plēmē + da* = flux, umflare+foarte). 1) Aluat în care a fost amestecată drojdie, substanță fermentă, care îl face să crească, să se umfle și care la rândul lui, dacă se amestecă în alt aluat, îl face să crească și îi dă gust acru ; (aluatul din făină amestecată cu lapte cald, în care s'a dizolvat drojdia, se pune, acoperit bine, la căldură ca să crească și se chiamă plămadă) — plămada se pune apoi în aluatul pentru cozonaci, sau pentru pânea dospită, etc. ; 2) materia fecundată de matcă, în ce-lulele fagurilor, din care cresc și se formează albinele tinere ; 3) *fig.* materia din care se conține și se formează o ființă, plantă, etc. ; 4) *fig.* ferment ; 5) drojdie. (senzul 3 explică înrudirea lui *plēmē* gr. cu *plēsma*, sămânță spermă).

plămădeală s. f. 1) Plămadă ; 2) acțiunea de a plămădi ; 3) drojdie ; 4) *fig.* ferment ; 5) *fig.* concepție a pruncului.

plămădi (a) v. V. *plămadă*. 1) A face o plămadă ; 2) a pune să se dospescă aluatul ; 3) a prepara și a pune să se acrească (borșul) ; 4) *fig.* a urzi, a pune la cale, a concepe (mai ades ceva rău — o mișcare o revoluție). 5) *fig.* a concepe, a lua ființă.

plămădire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a plămădi *propr.* și *fig.*

plămădit, *ă* *adj.* 1) Făcut plămadă ; 2) *fig.* urzit ; 3) *fig.* conceput.

plămân s. m. (lat. *pulmo, pulmonis*). *Anat.* Organ al respirațiunii, aflat în coșul piep-tului, la om ca și la animale ; în el sângele vine în atingere cu aerul, se face din nou roșu și recapătă mereu putere ; *aprinde-re de plămâni*, pneumonie.

plămânară s. f. (dela vorba *plămân* ca și fr. *pulmonaire*). *Bot.* Planta din speța bo-raginacelor, care în farmacie se dă contra diareelor, contra hemoroizilor și poate se credea bună și contra hemoragiilor pulmonare.

plan, *ă* *adj.* (lat. *planus*). Cu suprafață netedă și dreaptă ; întins, lat și drept ; neted și așezat în poziție orizontală ; întins pe pământ.

plan s. n. (V. *prec.* și fr. *plan*). 1) *Geom.* Suprafață întinsă, netedă ; 2) *archit.* *ingin* reprezentarea prin desen, a unui obiect sau. a unei construcții, etc. 3) *A rădica un plan*,

a reprezenta prin desen dimensiunile unui teren, etc. ; 4) *p'an de probă*, mică mașină pentru a constata distribuția curentului elec-tric ; 5) *pictor*. locul de așezare a obiectelor reprezentate în tablou, mai aproape sau mai departe ; 6) *plân perspectiv*, suprafață re-prezentată în scurtăie după regula perspectivei (spre deosebire de *plan geometric*) ; 7) *teatr*. Fiecare din părțile scenei — *planul întâi*, partea din față ; 8) *fig. liter.* dispozi-țiunea generală a părților ce alcătuiesc o o-peră ; 9) *milit.* proiect de dispoziția trupelor și a felului de a lupta ; 10) *fig.* proiect ; gând, intenție ; calcul ; dibăcie ; 11) *de plano* (locuț. lat.) lesne, fără greutate ; 12) *desen. geom.* reprezentarea proiecțiunii pe planul orizontal a unor figuri.

plană (a) v. (după fr. *planer*). 1) A se ține în aer cu aripile întinse fără a le mișca (pa-sărea) ; 2) a pluti sus în aer (norii etc.) ; 3) *fig.* a sta mai presus ; 4) a privi de sus cu mândrie ; 5) *fig.* a fi transportat cu gândul în preocupări superioare ; 6) *fig.* a sta asupra, a apăsa asupra — *planează o bănuială*.

planare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a plana *propr.* și *fig.*

planetă s. f. (fr. *planète*, dela gr. *plā-nētēs*, rătăcitor). 1) *Astron.* Corp ceresc ce se învârtește în spațiu în jurul soarelui și care nu are lumină proprie. Sunt 8 planete principale ; *Mercur, Venus* (lucefărul), *Pă-mântul, Marte, Jupiter, Saturn, Uranus* și *Neptun* ; iar altele mai mici *Vesta, Ju-nona, Ceres, Pallas*, etc. Jupiter, Satun și Uranus au planete secundare cari se învârtesc în jurul lor precum se învârtește Luna în jurul Pământului. În imensitatea spațiului sunt multe stele cu lumină proprie ca soarele și în jurul lor se învârtesc alte planete, toate având mișcare de rotație proprie ; 2) zodie.

planetar, *ă* *adj.* Al planetelor.

plângăcios, *oasă* *adj.* și s. V. *plânge*. Ca e plânge mult, care plânge îndată pentru orice neajuns.

plângător, *oare* *adj.* 1) Care plânge ; 2) ca de plâns — *cu glas plângător* ; 3) s. cel ce plânge.

plânge (a și a se) v. (lat. dela *plango* *plangere*, a se lovi în piept de supărare — a plânge tare bătându-se în piept — în loc de *ploro*). 1) A se văita vărsând lacrimi — de durere sau de întristare ; 2) a vărsa lacrimi ; 3) a regreta mult ; 4) a compătimi ; 5) a destăinui durerea sau nemulțumirea către altul ; 6) *fig.* a reclama ; 7) a se căina.

plângere s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a

plânge; 2) căinare; 3) reclamație, petiție.
 planisfer s. n. (fr. *planisphère*, din *plan* și *sferă*). Harta pe care în mod plan se reprezintă cele două emisfere ale globului pământesc, sau ale bolții cerești cu stelele.

planimetrie s. f. (fr. *planimétrie*). Parte din geometrie care tratează despre măsurarea suprafețelor plane.

planisi (a) v. (din grec. *planēsis*, acțiunea de a induce în eroare, a ademeni). A înșelăci.

plâns s. n. V. *plângere*. 1.

plâns, *ă adj.* 1) Regretat; jelit; 2) cu ochii oboșiți de plâns; trist.

plânșă s. f. (fr. *planche*, din lat. *planca* și *planus*). 1) Scândură de lemn lată; 2) foaie de metal groasă; 3) *desemn* foaie de hârtie pe care este făcut un desen geometric liniar; 4) foaie cu desen sau gravură explicativă în cuprinsul unei cărți de știință etc.

plânset s. n. V. *plângere*. 1. Bocet; răsunetul plângerei; plâns îndelungat.

planșetă s. f. (fr. *planchette*, mică scândură). *Desen*. Tablă mică de scândură, anume făcută, pentru a lipi pe dânsa hârtia de desen și a putea mișca pe marginile ei teul, la desemnarea figurilor și a planurilor.

plânsoare s. f. V. *plângere*. Felul de a plânge.

plantă s. f. (lat. *planta*) Ceea ce crește din pământ, nutriindu-se prin rădăcină, — vegetală; plantă de ornament în casă.

plantă (a) sau plantă v. (lat. *plantare*). 1) A sădi; 2) *fig.* a așeza pe cineva să stea nemișcat; 3) a se planta; a se așeza și a sta într'un loc mult timp.

plantaginee s. pl. (fr. *plantaginées*). *Bot.* Familie de plante dicotiledone gamopetale.

plantare s. f. V. *plantă*. Acțiunea de a planta, *prop.* și *fig.*

plantațiune s. f. (lat. *plantatio*). 1) Sădire; 2) acțiunea de a sădi; 3) loc întins cu săditi pe el.

plantator s. m. V. *plantă*. Cel care plantează; proprietarul unei plantațiuni mari.

plantigrad s. n. (lat. *planta*, talpa piciorului; *gradior*, *gradi*, a pași). Care pășește călcând cu talpa piciorului, nu cu degetele (animal — ca ursul).

planton s. n. (fr. *planton*). *Milit.* Soldat care stă de serviciu în camera de culcare a soldaților; soldat pus să păzească și să supravegheze ceva.

plânul (a) v. (dela vorba *plan* s). 1) A face un plan; 2) a și propune să întreprindă ceva; 3) a pune la cale; 4) a se consfătu; 5) a urzi *fig.*

plânuire s. f. Acțiunea de a plâni.

plănuit, *ă adj.* 1) Proectat; 2) pus la cale; combinat; urzit *fig.*

plapomă s. f. (din gr. antic *peploma*, învelitoare, și gr. mod. *paploma*). Învelitoare pentru om când doarme în așternut, făcută din un strat potrivit de lână sau de vată, îmbrăcată deasupra cu stofă de mătăsă, de lână sau de satin) cu înșelături de forme feluie. V. *ogheal*.

plăpumar s. m. V. *prec.* Meșter care face plăpome.

plăpumărie s. f. 1) Atelierul plăpumarului; 2) magazin unde se vând plăpumi.

plăpând, *ă adj.* (lat. dela *palpo*, *palpare*, a atinge ușor, — *palpandus*, de atins ușor). Slab din fire, nerezistent; delicat; fragil (om, animal, sau plantă), nformat încă.

plăpău, (le) *adj.* (lat. dela *plebeus*, *fig.* prost). Prost, nătărău.

plasă s. f. (1) (lat. din *plaga*, *plagae*, țară, ținut, întindere, spațiu). 1) Întinderea unei părți dintr'un gard; 2) subdiviziunea a unui județ, cuprinzând mai multe comune.

plasă (2) s. f. (lat. din *plaga*, *plagae* = rețea, lațuri). 1) Împletitură din sfoară ce servește pentru a prinde pește, voloc sau năvod; 2) orice împletitură în acest fel (la pătișoru de copii, etc.); 3) împletitură din lozii, răchită tânără, formând lațuri înalte ce se adaptează la car (în Moldova) pentru a înălța și mări cuprinsul carului la adus recolta din câmp.

plasă (a și a se) v. (fr. *placer*, a pune într'un loc, a așeza). 1) A așeza în anume loc; 2) a pune într'o s'ubă; 3) a căpătu; 4) a pune (bani) într'o afacere, sau în rentă; a depune (bani) — *capitalul plasat în rentă de stat este sigur*; 5) a așeza în gazdă; 6) a distribui și vinde (mărfuri); 7) *fig.* a spune sau a introduce la timp (o vorbă ce spirit, etc.)

plasare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a plasă *prop.* și *fig.*

plăsat, *ă adj.* V. *plasă*. 1) Așezat în anume loc; 2) băgat în serviciu; 3) pus (bani); 4) distribuit; 5) așezat (la gazdă); 6) zis, spus la timp.

plasator s. m. V. *prec.* Care plasează.

plăscă s. f. (din plasă *plăscă*, dif.) 1) Mică plasă de prins pește; 2) *bot.* plantă zisă și *crețișoare*.

plăsea (pl. *plăsele*) s. f. (daco-gr. dela *plax*, tabletă). 1) Tabletele de os sau de lemn ce formează mânerul unui cuțit; 2) mâner de cuțit, sau de sabie.

plasmă s. f. (gr. *plasma*, formațiune). Șt.

nat. Numirea părții lichide, a oricărui țesut organic și în special a sângelui sau a limfei.

plăsmui (a) *v.* (daco-gr. dela *plasma*, figură modelată, formată, fasonată și formație, fasonare). 1) A forma; 2) a inventa; 3) a crea; 4) a închipui la fel cu alt ceva; a imita; 5) a falsifica, a contraface (scrierea, acte).

plăsmuire *s. f.* *V. prec.* 1) Acțiunea de a plăsmui; 2) creațiune; închipuire; 3) imitare, falsificare.

plăsmuitor *s. m.* *V. prec.* Cel ce plăsmuiește.

plastic, *ă adj.* și *adv.* (fr. *plastique*, din gr. *plastikos*, care fuzionează modelează). 1) Care înfățișează în forme modelate, reliefate; 2) care se raportă la forme reliefate; modelate; 3) în chip sculptural; 4) *fig.* foarte evident, real.

plastică *s. f.* (fr. *plastique*). 1) Artă de a modela figuri sculpturale; 2) formele reliefate, modelate ale figurilor sculpturale,

plasticitate *s. f.* (fr. *plasticité*). 1) Calitatea unor materiale de a putea fi modelate și a primi orice forme; 2) înfățișarea plastică.

plastograf *s. m.* (gr. dela *plastēs*, care fuzionează; *graphō*, scriu). Cel ce falsifică o scriere sau o semnătură, imitând sau copiind scrisul altuia.

plastografie *s. f.* *V. prec.* Imitare și falsificare de scriere sau de semnătură.

plastron *s. n.* (fr. *plastron*, din ital. *piastrone*, pieptar, cuirasă). 1) Partea din față dela piept, a unui pieptar, cămașă sau haină; 2) pieptar de piele la cei ce fac scrimă.

plastur sau **plasture** *s. n.* (dela germ. *pe-laster*, din gr. *epi-plastron*, aplicat deasupra și grec. mod. *blastri*). Medicament uns pe o bucată de pânză sau de hârtie și așa aplicat pe o rană sau pe corp.

plat, *ă adj.* (fr. *plat*, din gr. *platos*). Cu suprafața netedă; întins, orizontal.

plată *s. f.* (lat. dela *placeo*, *placere*, a mulțumi — formațiune ca și fr. *payer*, a plăti — din lat. *pacare*, a liniști — se vede că s'a pronunțat odată *plăcesc plăci*, cum zic unii bănățeni și cum în limba bulgară se mai aude *plașeam*, luat direct dela daco-latini). 1) Mulțumire sau recompensă dată cuiva, pentru un serviciu, în bani sau în obiecte; 2) prețul de cumpărare a unui lucru; 3) salariu, leafă; 4) acțiunea de a plăti; achitare; 5) *fig.* recompensă sau pedeapsă pentru o faptă; 6) *ziua de plată*, zi de răfuială; 7) *rău de plată*, care nu plătește la timp sau cinstit; 8) *fără plată*, gratuit, degeaba; 9) *în plata Domnului*, la voia soar-

tei; să-i plătească D-zeu. — Și Slavii au acest cuvânt.

platagină *s. f.* *V. patlagină.*

platan *s. m.* (lat. *platanus*). *Bot.* Numirea unui arbore ornamental, cu frunze foarte late și care crește în proporții mari.

plat-bandă (*v. plat și bandă*). 1) Fâșie lătuță de pământ, netedă, ce servește a mărgini o grădină de flori sau răzoare; 2) *arhit.* ciubuc ca o fâșie lătuță și netedă sau ornamentată.

platăc *s. f.* (daco-gr. din *platos* întins, neted și cu terminația lat. *qua*, care). Bucata de pânză netedă, dela un umăr până la altul în spatele cămeșei, și de care se prinde partea încrețită dela spate,

platăc *adj.* (dela vorba *plata*, cu sufix *ca*, din lat. *qua*, care). Cel obligat la plată, fiind rămas, la jocul de cărți — *a intrat plătcă*. — (Pare o formație slavă, după ce vorba *plăti* și *plata* a intrat în l. slavă).

platformă *s. f.* (fr. *plate-forme* din verbele *plat*, neted și *formă*). 1) Podiș neted; 2) rădicătură de pământ cu forma plană; 3) *fig.* temelul, sprijin moral — *platformă electorală*.

plăti (a și a se) *v.* (lat. dela *placeo*, a mulțumi — *c = t* ca și în *recesa rețeză*, sau *bănăț*, *du-ce = du-te* *V.* și *plătă*). 1) A da plată, a face plata *propr.* și *fig.*; 2) a răsplăti; 4) a remunera.

plătică *s. f.* I (daco-gr. dela *platax*; *platakos*, numirea unui pește la Alexandrieni). *Zool.* Numirea unui pește de apă dulce, cu carne gustoasă, mai mic de cât crapul.

plătică *s. f.* II (din lat. *platanus*). *Bot.* Numira unui arbore ornamental dar spinos, ce servește pentru a face gard viu.

platină *s. f.* (dela spaniol *plata*, argint — *platin*, *platina*). Numirea unui metal alb-cenușiu, cam ca argintul, dar cel mai tare, mai rezistent și mai greu; se topește greu, abia la 1775°; nu se oxidează și servește pentru fabricarea vaselor de laboratoriu.

plătīt, *ă adj.* *V. plăță și plăti*. Achitat; *s. n.* acțiunea de a plăti; plata.

plătīttor, *oare adj.* și *s.* Care plătește; care achită salariile, leafa.

plătītudine *s. f.* (din fr. *platitude* dela vorba *plat*, neted, șters). Lipsă de caracter; josnicie; vulgaritate.

plătītnic, *ă adj.* și *s.* Care trebuie să plătească, să achite — *bun sau rău plătītnic*.

plătītonic, *ă* (dela numele marelui filosof grec *Platon*, discipolul lui Socrate și profesorul lui Aristotel). 1) Care se aseamănă cu sistemul filosofic al lui *Platon* sau după acest

sistem, având ca țintă idealismul înalt și sentimente nelintate; 2) *fig.* cu totul ideal și alături sau contare realismului; — *amor platonice*, iubire sentimentală curată.

platonism *s. n. V. prec.* 1) Sistemul filosofic al lui Platon; 2) *fig.* idealismul excesiv.

platoșă *s. f.* (daco-gr. din *plátos*, cu suprafața plană și lată). Disc de metal, ce se așază pe cuirasa de zale a luptătorului în dreptul pieptului și în spate.

platou *s. n.* (fr. *plateau*, din gr. *platys*, larg și neted). Suprafața plană orizontală pe o înălțime de pământ, sau pe un munte.

plauzibil, *ă adj.* (lat. *plausibilis*). Care trebuie privit și primit ca bun sau adevărat — până la proba contrară.

plăvălu *adj. V. plăvan.*

plăvălă *s. f.* (din slavul *plāvati*, a pluti). Numirea volocului sau năvodului mare, ce se aruncă în apă ca să prindă pește, de către pescarii ce plutesc cu luntrea pe apă.

plăvan, *ă adj.* (lat. pentru *plomban* sau *plombian* — din baza *plomb*, *plumb*, scurtat și diformat în *plāv*, cu terminația *an*). De culoare albă plumburie (se zice numai la vite); cu păr alb-vănat ca metalul plumb.

plăviș, *ă adj. V. prec.* 1) Cu părul vănat alburii; 2) cu părul încărunțit; 3) cu șuvițe de păr alb.

plăvlu, *ie adj. V. plăvan.* Bătând în alb vănat (părul); cu părul alburii; blond, sau cu părul cărunț.

plaz *s. n.* (daco-gr. din *plax*, plan orizontal). 1) Baza orizontală pe care lunecă plugul și de care este prins ferul mare precum și coarnele plugului; 2) patul orizontal ce formează baza stavelor, războiului de țesut.

păzmu (a) *v. V. plăsmui.*

pleaftură *s. f.* (daco-gr. din *pleftōrē*, umplutură, dela *plēftō*, a umplea din baza gr. *ple*, dela care *pleos*, plin și *p.* analogie murdar). 1) Uneltă a fierarului, ca un pământ format dintr'un bă, având la un capăt în despicătură prins un mănunchiu de papură, pe care-l moaie în apa ce o are într'o gropiță lângă nicovală și apoi stropește din când în când focul cărbunilor (para) când înfierbântă fierul, pentru a poloi flacăra și astfel a concentra căldura în lăuntru, asupra ferului; *fig. a da cupleaftura*, sau cu *prafitura*, a înfrunța cu vorbe grosolane, murdare, pe cineva; 2) cărpă foarte murdară.

plean *s. n.* (slav *plen*, robie). Pradă prinderă de robii.

pleașcă *s. f. I* (lat. din *plus*, mai mult, cu sufix *qua*, care = care e în plus). 1) Profit sau dar, ce vine pe deasupra, neașteptat; 2)

afacere cu mult și neașteptat profit; 3) mare avantaj; chilipir; 4) *a face sau a lucra de-a pleașca*, a lucra nu serios, ci neglijent; superficial. Acest cuvânt este și la Saviile de sud.

pleașcă *s. f. II pop. Mold.* (dela onomatoplastic!). Lovitură de palmă cu zgomot.

pleașcă *s. f. III* (dela *pleș*), iron. Pleșuviu, om pleș.

pleasnă *s. f.* (dela *plesni*). 1) Zgomotul plecturii de biciu; 2) sichiul biciului care plesnește; 3) *pl. Munt.* mici beșicuțe ce se fac pe limbă.

pleată mai mult *pl. plete* *s. f.* (lat. dela *plecto*, împletesc și *plectilis*, *plectile*, împletit) 1) Păr lung, din cap care se poate împleti; 2) coardă împelită din părul calului.

pleavă *s. f.* (daco-gr. *phlōos*, *phlōou*, coajă pojghiță). 1) Pojghița ce se desface de pe grăunțe, ori semințe; 2) pacle mici rămase printre semințele și grăunțele adunate și cari se aruncă prin vânturare; 4) *fig.* lucru fără valoare și de disprețuit; *pleava societății*, elementele ordinare și disprețuite ale societății — oameni decăzuți.

pleban *s. m. V. urm.* Enoriaș al bisecicii. *Trans.*

plebe *s. f.* (lat. *plebs*, *plebis*). Poporul de jos — la Romani.

plebeu *s. m.* (lat. *plebeius*). Om din poporul de jos (care nu era nobil) la Romani.

plebiscit *s. n.* (lat. *plebiscitum*). 1) Hotărâre prin votul poporului — la Romani; 2) vot general dat de întregul popor și prin care își exprimă voința în o afacere însemnată politică.

plebiscitar, *ă adj. V. prec.* De plebiscit; prin plebiscit.

pleca (a și a se) *v. I* (lat. *plico*, *plicare*, a îndoi, a se îndoi, a aplecă). 1) A curba în jos, a îndoi; 2) a închina; 3) a se lăsa în jos; 4) a se închina; 5) a-se supune; 6) a ceda; 7) a face compliment; 8) *a pleca urechea*, a da atenție; 9) *a plecă ochii*, a căuta cu privirea în jos — de rușine sau de tristețe.

plecă (a) *v. II* (lat. dela *plicare*, cu înțeles de *a se îndrepta către*). 1) A porni; a merge undeva; 2) a se duce; 3) a se retrage; 4) ași trage origina sau începutul; 5) a se îndrepta spre; 6) *pleacă!* — fugi, pornește! 7) a și lua mișcarea, mersul — o mașină.

plecăciune *s. f.* (del. *plecă* 1). 1) Compliment, salut; reverență; 2) acțiunea de a se aplecă în semn de salut; *plecăciune!* = salutare.

plecare *s. f.* Acțiunea de a plecă 1 și 2.

plecat, *ă adj. V. pleca.* I și II 1) Înclinat; aplecat; 2) pornit; 3) *fig.* umil, supus; 4) *fig.* predispus spre, înclinat.

plecate *adj. V. plecate.*

plecătoare *s. f. pl. (dela plecă).* Numirea dată oilor cari lăptează — pentru că ele se apleacă ca să le sugă miei.

pled *s. n. (fr. plaid, pare din lat. plectus, împletit).* 1) Șal mare de luat pe umeri și de înfășurat când este frig; 2) cuvertură sau pătură de învelit picioarele pe timp de frig în călătorie.

pledă (a) *v. (fr. plaider).* 1) A vorbi înaintea judecătorilor pentru a susține, a apăra o cauză; 2) *fig.* a vorbi susținând tare o cauză sau o persoană; 2) *impersonal:* *aceasta pledează în favoarea,* aceasta contribuie în sprijinul și în favoarea. 4) a vorbi în calitate de avocat înaintea judecătorilor.

pledoarie *s. f. (fr. plédoirie, cîiit ple-doari).* 1) Arta de a pleda; 2) *fig.* susținerea prin o vorbire, a unei cauze, a unui proces.

pletturi (a) *v. V. pleaftură.* 1) A stropi cu pleaftură; 2) *fig.* a aturca ocări, insulte, cuiva, Mold. = a da pleaftura sau ple-ftorîta Olț.

pleiadă *s. f. (gr. Plei'as, Pleiados, numirea unui grup de 7 stele în emisferul boreal—cari după mitol gr. ar fi cei 7 fii ai lui Atlas și ai Pleionei, cari s'au ucis de desperare). Astr.* 1) Constelație din 7 stele apropiate în grup, numite de popor *găinușa sau cloșca cu pui;* 2) *fig.* reuniune de poeți, de oameni de litere, de învățați, de oameni străluciți prin talente.

plen *s. n. (lat. plenum, tot, întreg).* 1) *Just.* Complexul număr de judecători; 2) numărul complex de membri ai unei conferințe sau consiliu.

plenary, *ă adj. (după fr. plénier din lat. plenus, tot, întreg):* Complex, cu toți membrii. *V. preced.*

plenipotențiar, *ă adj. și s. (lat. plenipotentia, deplină împuternicire).* Investit cu depline puteri—*ministru plenipotențiar,* ministru care, investit cu puteri depline, reprezintă o țară și pe suveranul ei pe lîndă un alt guvern și suveranul streîn; diplomat cu anume împuterniciți pentru o misiune în străinătate.

plenison, *ă adj. (lat. comp. plenus și sonus).* Cu sunet deplin; *vocale plenison* (a e o) și semisone (ă â).

plenni (a) *v. (rus dela plen, captivitate).* A lua captivi, a robi (dispărut din uz).

pleoapă *s. f. (daco-gr. din răd. pel, a acoperi; op, a vedea—această numire s'a men-*

ținut față de lat. *palpebra,* care era mai greu de pronunțat). *Anaf.* Pielea care acoperă ochiul când clipim sau vrem să ne vedem, sau când dormim; *fig.* capacul coșciugului mortuar.

pleonasm *s. n. (fr. pléonasme, din gr. pleonazô, a fi supraabondent). Liter.* Intrebunțare de vorbe de prisos, sau de vorbe deosebite în formă, dar cu același înțeles; de ex. *a continuă înainte.*

pleonatic, *ă adj. V. prec.* Ce ține de pleonasm.

pleosc *interj. (onomatopieic imitând sunetul unei lovituri cu palma și trosnirea unui lucru care se rupe).* 1) Exprimă sunetul unei lovituri cu palma, sau asemănător cu aceasta; 2) exprimă sunetul unui lucru care se rupe sau plesnește, se sparge—băt, sticlă; 3) exprimă sunetul lovirii valurilor apei; 4) loviarea cu bicul și pocnetul bicului; 5) exprimă sunetul unei explozii ușoare ca dela capsă de pușcă, etc.

pleoscăl (a) *v. V. prec.* 1) A produce sunetul interj. *pleosc!* prin orice mijloc; 2) a întrelovi ușor cu două lucruri plane; 3 a lovi cu limba cîrul gurei; 4) a lovi papuci de talpa piciorului în mers; 5) a se lovi valurile, etc.

pleoscăire *s. f.* Acțiunea de a pleoscăi.

pleoscăit *s. n. V. prec.* Sunetul, zgomotul pleoscăirii.

pleoști (a și a se) *v. (lat. diformat din flex—sto :—flex, mlădiere, încovăiere; sto, stare).* A se muia și a se încovăia, a se lăsa în jos (de moliciune, de umezeală, de vechime); a se turti, apleca în jos, a atârna — urechile, coperișul casei, pâlăria florile, etc.

pleoștit, *ă adj. V. prec.* Cere stă aplecat, moale.

pleș, **pleașă** *adj. (daco-gr. dela plax, neted și care mai înseamnă suprafață fără păr).* Chel, care nu are păr pe cap; *extins suprafață fără păr;* capul sau gâtul fără pene—vultur pleșuv; munte lipsit de pădure și earbă. —Și Slavi au acest cuvânt.

pleșcăl (a) *v. V. pleoșcăi.*

pleșcan *s. m. V. pleoșcă.* Cel ce caută pleoșcă, profit mare pe degeaba.

pleșcaviță *s. f. (din baza pleosc, plesninitură).* Boală ce constă în niște erupțiuni pe piele, la fluerele picioarelor, din cari apoi se fac rîni.

pleșcul (a) *v. V. pleoșcă.* A căuta pleoșcă, a lua de pleoșcă.

pleșcuit *s. n. V. prec.* Luare de pleoșcă, căutare de pleoșcă.

pleșcuiitor *s. n.* Cel ce umblă după pleoșcă, —după furat.

plesnet *s. n. V. plesni.* Sunetul plesnirii.
plesni (a) v. (Inrudit cu *pleosc*, dar pare mai mult daco-gr. din verbul *pléssō*, a lovi, a da lovitură, a bate). 1) A se clespica, a crăpa; 2) a se sparge în bucăți; 3) a se rupe; 4) a trosni, a produce zgomotul *pleosc*, a pocni; 5) a lovi cu palma, a lovi repede; 6) a se lovi cu răsunet (valorile); 7) a lovi peste obraz (ploaia bătută de vânt, gerul zăpada); 8) a lovi pe neașteptat și violent *propr.* și *fig.*; 9) *fig. a plesni de necaz*, a nu mai putea reține necazul, ciuda; 10) *fig. a trece repede prin minte*, a concepe repede cu gândul — *a'i plesni în minte*; 11) *fig. a fi tare umflat, sătul*; 12) *iron. pop. a mânca mult*; 13) *fig. a muri.*

plesnit, ă adj. V. prec. 1) Crăpat, despicat; 2) lovit; pocnit, palmuit.

plesnit *s. n.* Acțiunea de a plesni, *propr.* și *fig.*

plesnitoare *s. f.* 1) Sichiul sau pleasna biciului; 2) jucărie care face zgomot plesnind; 3) capsulă care plesnește; 4) *bot.* numirea unei plante ale cărei fructe plesnesc la maturitate și aruncă semințele (*ecballium platerium*).

plesnătură *s. f. V. plesni.* 1) Acțiunea de a plesni; 2) zgomotul, răsunetul, acestei acțiuni; 3) despicătură, crăpătură.

pleșuv, ă adj. V. pleș (amplific).

pleșuvi (a) v. A deveni pleș.

pleșuvie *s. f.* Boala de a fi pleș; chelie.

pletoră *s. f.* (gr. *pléthorē*, umplutură). S. praabondanță, belșug, număr sau cantitate mai mult de cât trebuie.

pletos, oasă adj. V. pleată. 1) Cu plete mari; 2) *fig. cu crengi mari ce atarnă (salcie).*

pleură *s. f. V. urm.* Pelița ce acoperă plămâni.

pleurezie *s. f.* (fr. *pleurésie*, din gr. *pleura* și *pleuron*, coastă). *Medic.* Inflamațiunea pleurei, adică a peliței ce acoperă plămâni.

pleuropneumonie *s. f.* (fr. din gr. *pleura*, (v. *pleura*), și *pneumon*, plămân). *V. pleurizie.*

pliev *s. n.* (din germ. *blei*, plumb). Cană de tinichea pentru băut. *Mold.*

plevița *s. f.* (baza *plev*). Legătura cu fer de la baza leucei.

pleviță *s. f.* (dela vorba *pleavă*). *Mold. Bot.* Numirea unor flori, cu petale formate dintur'un fel de învelișuri numeroase, tari, ce nu se schimbă cu timpul, zise și siminoc, măturici, imortele.

plevilă *s. f. V. plivi.* Uneltă cu care se poate plivi.

plevră *s. f. V. pleură.*

plevușcă *s. f.* (din vorba *pleavă*). Numire dată peștelui foarte măunt (ce se aruncă din nou în apă să mai crească); 2) *fig. om sau lucruri neînsemnate, de nimic.*

plíc *s. n.* (lat. dela *plicare*, a îndoi, a împacheta; de unde ital. *plico*, pachet de scrisori). 1) Înveliș făcut anume din hârtie îndoită, pentru a pune și a închide înăuntru scrisorile; 2) pachet cu scrisori; 3) scrisoare împachetată; 4) *fig. scrisoare, adresă oficială.*

plíc! *interj.* (onomat.) Exprimă sunetul scurt al unei lovituri date cu unghia degetului (cu sfârlă), sau alt sunet scurt de lovire repede.

plícicos, oasă adj. și adv. V. plícitisi. Fără nici o plăcere sau interes—urit neplăcut; care plícitisește; care enervează.

plícitiseală *s. f. V. plícitisi.* Lipsa de plăcere; urțul; lipsa de distracție; monotonie; indispoziție sufletească; enervarea prin o lucrare neplăcută sau monoton repetată.

plícitisi (a și a se) v. (gr. dela *pléktizō*, a avea simțurile excitate, enervate). 1) A enerva prin o acțiune repetată sau displăcută; 2) a avea desgust, lipsă de plăcere (a se plícitisi), a se uri, a-i fi urit.

plícitisor, oare adj. V. plícicos. Care plícitisește.

plíc (a) v. *V. plíc.* A pune și a închide în plíc; a face pachet.

plimbă (a și a se) v. (diformat din *preumbă*). *V. preumbă.*

plimbare *s. f. V. preumblare.*

plimbat, ă adj. V. prec. 1) Mers la plimbare; 2) voiajat, umblat.

plin, ă adj. (lat. *plenus, plena*). 1) Umplut deplin (un vas); 2) ocupat complex (un loc, încăpere); 3) rotund la față, cărnos, grasuș; 4) îmbibat cu, pătruns; 5) mánjit, uns, cu ceva; 6) contagiat (plin de răie); 7) *s. n. vas plin*, cu vasul plin — *a ieși cu plin*, a întimpina cu vasul plin (augur bun); 8) deplin, complex — *în plină zi sau noapte*; 9) *în plină lume*, față de multe persoane; *adv. a lovi în plin*, a lovi bine, nu alături; *a-i merge în plin*, a reuși.

plini (a) v. *V. implini*, întrebuințare arhaică, bisecicească sau poetică.

plintă *s. f.* (sau *plint*)—(gr. dela *plinthos*, cărămidă și *plith*). *Arhit.* 1) Baza patrată și plană dela capătul de jos a coloanei; 2) partea dela baza unui perete care este eșită puțin înafară.

pliocen *s. n.* (fr. *pliocène*, din gr. *pleion*, mai; *kainos*, de curând). *Geolog. Stratul pliocen*, teren din epoca terțiară, care conține fosile din cele mai de curând formate.

pliosc *l. interj.* *V. pleosc.*

plisă *s. f.* (stricat din fr. *peluche* (pliuş) în *pliuşă* şi *pli* *ă*). Pluş sau o catifea de calitate proastă.

plisă (a) v. (fr. *plisser*). A îndoi o stofă în cute (îndoitori) mici.

plisat, ă adj. *V. prec.* Cutat mărunţ.

plisc *s. n.* *plëso* şi *plëxó*, a lovi, ca şi cioc în ciocăni). *Mold.* 1) Ciocul pasărei; 2) *fam.* gura; 3) văful ascuţit (prin asemănare); 4) *bot.* *pliscul cocoarei*, plantă şi floare zisă şi *greghetin* (geranium); 5) *plisc păsăresc*, băluşcă.

plită *s. f.* (germ. *dif*, dela *blende*, fiindă, cotton şi care mai însemnează şi *diafragmă*, disc cu o deschizătură, prin care pătrunde lămina). Maşina de gătit bucate sau cuptorul cu o placă de luciu (ce are discuri găuţite) pentru a ferbe pe ea bucate; — această placă se aşază la început în firida sau cottonul sobei, sau a cuptorului. *Mold.*

plivl (a) v. (vezi *pleavă*). A smulge din pământ, buruienile nefolositoare, ca să nu împiedece creşterea plantelor semănate în grădină sau pe ogor; — *gener.* şi *fig.* a smulge cu rădăcină 'cu tot, ce este rău; a smulge fir cu fir.

plivit *s. n.* *V. prec.* Acţiunea, lucrarea de plivi, *adj.* curăţit de buruieni prin plivire.

plivitor *s. m.* Cel ce pliveşte.

plivitură *s. f.* *V. plivit.*

plixis *s. n. fam.* (gr. *mod*). *V. plictiseală*

ploa (a) v. *V. plouă.*

ploale *s. f.* (lat. *pluvia*, ploaie). 1) Căderea picăturilor de apă din nori; 2) cădere de multe lucruri mici (nisip insecte, fulgi, etc.). 3) *fig.* ceea ce vine, cade, în mare cantitate — *ploaie de săgeţi, gloanţe.*

plloat, ă adj. *V. plouat.*

plocad *s. n.* (daco-gr. din *plokas, plokados*, împletitură de păr, (dela *plekó*, a împleti). Pătură moale, ce se pune sub şeaua calului, care era împletită spre a fi moale.

plocon *s. n.* *V. pocon.*

ploconeală *s. f.* *V. prec.* Aplecarea capului sau a corpului în semn de salut; reverenţă, salut reverenţios; *fig. iron.* umilire faţă de alţii.

ploconi (a se) v. *V. plocon* şi *plec.* A face compliment, reverenţă, ploconeală; *fig. iron.* a se închina şi umili către cineva — (slav *pokl'niti* şi *poklonitisia*, a se închina, a complementa).

plod *s. m.* (daco-gr. din *platto* (de unde plasma a forma, crea). *Mold.* 1) Nucleul, bănuţul o: lui; 2) germenul plantei; 3) copil mic. (acest cuvânt a trecut şi s'a desvoltat mult la Sciţi

şi Slavi unde *plod*, însemnează; *fruct, product, sămânţă*).

plodeţ *s. m.* *V. prec.* copil, copilaş. *Mold.*

plodi (a se) v. *V. plod.* A se prăsi; a se naşte în număr mare (insecte).

plodire *s. f.* *V. plod.* Germinare; prăsire.

ploios, oasă adj. *V. ploaie.* 1) Cu multă ploaie; 2) aducător de ploaie.

plombă (a) v. *V. plombă.* A pune o plombă la dinte sau la măsea.

plombă *s. f.* (dela vorba *plumb*). Metaul sau cimentul cu care se astupă gaura unui dinte stricat, după ce a fost curăţit şi căutat de dentist.

plop *s. m.* (lat. *populus*). *Bot.* Numirea unui arbore mare ce creşte în locuri umede, cu frunza vântată sau argintie; din lemnul lui moale se fac albi, linguri, etc.

plopar *s. m.* *Zool.* Insectă ce trăieşte pe plopi.

ploşor *s. m.* Mic plop.

ploască *s. f.* (lat. din *prosecc*, a tăia înăuntru). Vas de lemn, în formă sferoidală, scobit în lăuntru, sculptat sau înflorat, pentru ţinut vin sau rachiu, întrebuinţat mai ales la petreceri, la nunţi şi la drum, pentru că nu se sparge uşor ca alte vase. — Şi sârbii zic *ploska*.

ploşcar *s. m.* Fabricant sau vâzător de ploşti.

ploşcaş *s. m.* *V. ploască.* 1) Cel ce poartă ploşca cu vin şi cinsteşte nuntaşii; 2) *fig.* cel ce spune glume, vorbe de duh, cum spune ploşcaşul la nuntă.

ploscăuă *s. f.* Mică ploască.

ploşniţă *s. f.* (lat. *comp. plus-initio* = mai mult se produce). *Zool.* Stelniţă, păduche de lemn, — care de obicei se produce pe arborele de Brad, dar se incuibează în aşternut (*V. stelniţa*).

ploşniţarie *s. f.* *V. prec.* Mulţime de ploşniţe.

ploton *s. n.* *V. pluton.*

plug *s. n.* (daco-gr. din răd. *plag-oblic*, — dela forma triplu oblică a ferului mare şi a cormanei dela plug). Instrumentul cu care se ară pământul, — şi Slavii au acest cuvânt, şi Germanii *pfflug* — comparat cu *grapa, brazda oticu, cormană, grindeu, plazu*, se vede origina tuturor în l. antică greacă. — Calificativul plugului *oblic*, superior lui *arotron* (l. aratrum) a înlocuit (însăşi) numirea ca de ex. astăzi *autotractor* în loc de *plug autotractor* sau ca *dreaptă p. mâna dreaptă*. (etc.)

plugar *s. m.* (dela vorba *plug*). 1) Cel ce ară cu plugul; 2) agricultor; 3) cel ce umblă cu pluguşorul.

plugări (a) v. A ară cu plugul.

plugărie *s. f.* 1) Acțiunea pe a ara cu plugul 2) agricultură.

plugărit *s. n.* conf. *plugărie*.

plugniță *s. f.* (din *plug* și lat. *nixa*, sprîjină, răzimată). 1) Cotiga pe care se răzime grindeul plugului; 2) un plug simplu de răritat; — rarită.

plugușor *s. n. v. p.ug.* 1) Mic plug; 2) dactina de a merge în seara (ajunul) anului nou pela casele oamenilor, însoțit de un mic plug împodobit, care apoi, pentru lungimea coarnelor, greșit i s'a zis *capră* (în Mold.) și a ura, la zăngănitul unui clopoțel, vorbirea în versuri, cunoscută de popor încă din timpul Romanilor; 3) poezia populară ce conține urarea din seara de ajun a anului nou, corespunzător cu sărbătoarea Sf. Vasile (forma de *capră* în locul *plugușorului* în Mold. este o reminiscență de serbări antice).

plumb *s. n.* (lat. *plumbum*). 1) Metal de culoare albăstrie vînată, foarte maleabil și foarte greu; servește pentru facerea gloanțelor de pușcă, țevi pentru apă, etc.; 2) mică pecete imprimată în plumb, la pachete, vagoane, etc.; 3) gloanțe; 4) *fig.* greu, foarte greu; 5) creion (mold., de grafit).

plumbagină *s. f.* (din lat. *plumbum*, plumb și *genus*). *Miner.* Substanță numită și *grafit*, din care se fac creioane.

plumbar *s. m. v. plumb.* Lucrător în plumb.
plumbiță *s. f.* Capsulă de plumb pentru astupat sticle.

plumbos, *oasă* *adj.* Ce conține plumb. I. **plumbui** (a) *v. 1)* A lipi sau a acoperi cu un strat de plumb; 2) a pecetuii cu plumb.

plumbuit (ă) *adj.* 1) Acoperit cu un strat de plumb; 2) garnisit cu plumb; 3) pecetluit cu peceti de plumb; 4) lipit cu plumb sau cu cositor; *s. n.* acțiunea de a plumbui

plumbuitor *s. m.* Cel ce plumbuește sau aplică peceti cu plumb.

plumburiu, *ie* *adj.* De culoare albastră vînată ca plumbul.

plumetită *s. f.* (fr. din *plumets*). Un fel de broderie în relief, în formă de pene, pentru garnisit rochii, etc.

plumier *s. n.* (fr. *plumier*). Cutie pentru pus condee, creioane, penițe (dela fr. *plume* = pană, condeiu).

plumieră *s. f.* *Trans.* (dela lat. *pulmonaria*). *Bot.* Numie dată nufărului — și *plumonarea*.

plural, *ă* *adj.* și *s.* (lat. *pluralis*, e). 1) În număr mai mare de cât unul; 2) *gram.* relativ la mai mulți; 3) numărul de mai mulți.

pluralitate *s. f.* Calitatea de a fi plural, adică în număr de mai mulți.

plus *s. n.* (lat. *plus*, *pluris* mai mult). 1) Mai mult; 2) *matem.* semnul +, care arată adunare; 3) adaus, spor pe deasupra; 4) prisos.

pluș *s. n.* fr. *peluche*, citit *pliuș*). Stofă cu o față lănoasă și tunsă în forma catifelei, dar de calitate mai inferioară sau mai groasă.
plus-quam-perfect *s. n.* (lat. *plus*, mai mult; *quam*, de cât; *perfectus*, desăvârșit). *Gram.* Timp, dela conjugarea verbului, care arată că o lucrare era săvârșită, înainte de o alta și ea săvârșită.

plută *s. f.* (din sanscrit. *plu*, a pluti pe apă, a naviga). 1) *Bot.* Numirea plopului gros și mare din care se făceau luntre primitive pentru pluit, fiind și ușor la plutire și lesne pe scobit; 2) scoarță moale a unui arbore din felul stejaului ce crește în Spania, Portugalia, Algeria, din care se fac dopuri de *plută* și lucruri; 3) trunchiul de brad puse pe apă și legată între ele ca o platformă plutitoare, care merge la vale pe cursul apelor servind astfel la transportul buștenilor dela munte spre șes; 4) bucățică de lemn sau de pută (2) ce servește, legată de sfoara undiței, să arate, când se afundă, că s'a prins peștele de cârligul undiței; 5) obiect plutitor pe apă; 6) bucățică de plută sau de carton în care se pune un mic fitil ce arde puțin în candelă.

plutaș *s. m.* Om ce conduce o plută (3). **pluti** (a) *v.* (din sanscrit *plu*, a pluti, a naviga). 1) A sta susținut pe suprafața unui lichid; 2) a naviga, a merge dus pe suprafața apei; 3) a înota; 4) a plană, a sta susținut în aer; 5) *fig.* a plană, a sta suspendat asupra; plutește *asupra-î bînuiala*; 6) *fig.* a sta mai presus; a se înălța spiritual.

plutitoare *s. f.* *Bot.* Plantă zisă și *rourică*. **plutitor**, *oare* *adj.* și *s.* 1) Care poate pluti; care plutește; 2) navigabil.

plutocrație *s. f.* (gr. *ploutos*, bogăție; *kratos*, putere). 1) Domnia, stăpînirea politică de către cei bogăți; 2) clasa bogăților cari guvernează, sau vor să domnească prin puterea averei.

pluton *s. n.* (fr. *peloton*, citit *ploton*). *Milit.* Subdiviziune a unei companii sau a unui escadron.

plutonic, *ă* *adj.* (fr. *plutonique*, dela *Pluton* (*mitol.*) zeul infernului). *Geol.* Numirea stîncilor sau a terenurilor formate prin erupțiuni vulcanice.

plutonier *s. m. v. pluton.* *Milit.* Subofiter care comanda un pluton, sau ajută pe comandantul de pluton.

plutonierat *s. n.* Funcțiunea de plutonier.
pluviometru *s. n.* (lat. *pluvia*, plozie, gr.

metron, măsură). Aparat, cu forma de cilindru, în care căzând picăturile de ploaie, se poate măsura stratul de apă ce a căzut pe pământ dintr'o ploaie.

pneumatic, *ă adj.* (gr. dela *pneuma*, suflare — fr. *pneumatique*). 1) Fizic. Care produce un gol de aer prin o absorbire sau presiune (mașină); 2) tub rotund din cauciuc umflat prin presarea aerului în lăuntru, și care se adaptează la roatele bicicletelor, automobilului.

pneumatică *s. f. V.* prec. Știința care tratează despre proprietățile aerului și a gazelor.

pneumonie *s. f.* (din gr. *pneumon*, plămân). Medic. Inflamațiunea polgheiței ce acopere plămânul, produsă de către un microb vătămător.

pnenmonic, *ă adj.* (fr. *pneumonique*, vezi prec. De pneumonie.

poală *s. f.* (lat. dela *palla*, rochie lungă *) — sau șal mare). Partea de jos a unei rochii, a unei cămeși, a unei haine; 2) partea rochiei din dreptul genunchilor la gleznelor picioarelor; 3) *bls.* pânăz mătăsoasă, frumos ornată, ce se pune pe *iconostas*, sau pe *sf. masă*; 4) marginea de jos a muntelui sau a dealului; 5) *poala sântă-Mariei* numirea unei plante mirositoare, ce place albinelor (*Nepeta nuda*); 6) *poala albă* (medic.) *pop. boală genitală femeiească.*

poamă *s. f.* (lat. dela *poma*, dela *pomum*, fruct de pom). 1) Fructul, rodul unui pom; 2) fructul viței de vie, strugure; 3) *poamă-acră*, aguridă; 4) *fig.* caracter, fire rea sau răutăcioasă; 5) *poamă bună*, *fig.* caracter bun; 6) *poamă fig. tip*, caracter. specimen; 7) *boț-poama vulpii* plantă ce crește pe locuri umede și are proprietăți purgative sau vomitive (*Paris quadrifolia*); 8) *ce.mal poamă...* ce ticălos.

poapă *s. f.* (dela *popă* asemănat cu cap mare i cu coadă) Zool. Numire dată mormolocului (broască mică cu cap mare și cu coadă) precum și unor pești cu cap mare.

poară *s. f.* (lat. dela *par*, protivnic). Împrotivire, contrarietate, ceartă Mold. și Trans — Și Slăviu au vorba *pora*, ceartă.

poarcă *s. f.* (lat. *porca*, scroaf). 1) Scroafă; 2) *de-a poarca*, joc de copii: unii țin capătul unui băț în gaura făcută în pământ, altul mână cu bățul minge (poarcă) să o bage în o gaură — păzitorii găurilor trebuie să aibă îndămânarea de a lovi poarca și a o trimite la pască... iar *porcarul*, aleargă iarăși să o aducă.

1) Înțelesul de *rochie lungă*, se întâlnește la Ovidiu.

poarcă *s. f.* (din lat. *porus*, mică gauă de răsuflat (*por*) — *porculus*, porșor). Mic cep de răsuflat, făcut la un butoiu, lângă vrană, (se aude în Gaij); viană.

poartă *s. f. I* (lat. *porta*). 1) Deschizătură pentru intrat în cuate, grădină, etc.; 2) alcătuirea din scânduri sau lemne ce închide aceeași deschizătură; 3) *fig.* loc de intrare; 4) *fig. vechiu*, desemn ce încadrează titlul unei cărți sau capitolele; 5) loc îngust de trecere a unui râu — *Porțile de fer* — trecere îngustă, cu multe stânci periculoase pentru navigație, unde Dunărea străbate Carpații.

poarta (*inalta sau sublima*) *s. f. II* Împărația turcească (autoritatea); localul unde se ținea consiliul de miniștri, și unde era o poartă măreață.

poască *s. f.* Mold. (lat. *posca*, amestec de apă și oțet — băutură). Băutură (vin sau răchiu) foarte proastă. *V. poșircă.*

poate *adv.* (din *a putea*, *putere*). Posibil, cu puțință.

pobârci (a) *v.* (dela *bob*, *boburi*, Mold. (*boghi* — boabe) în loc de *boburici*). A culege spicele, boabele, rămase pe jos dela secerat, sau boabele de struguri rămase după culesul viei. (Și serb. *pobirciti*, a spicui (?))

pobârcit *s. n. V.* *pobârci*. Culegerea boabelor rămase după secerat sau după culesul strugurilor.

pobârcitor *s. m.* Culegător de boabe sau de spicuri. *V. preced.*

poc! *interj.* (onomatopieic dela zgomotul căderii sau lovirei). Exprimă lovire cu sgomot, cădere cu sgomot, căpare cu sgomot, sau detunătura descărcării unei arme.

pocăi (a și a se) *v.* (prefix *po*, încă gr. *pō*) și vezi *eăi*, *căință*) 1) A avea remușcare, regret, pentru o faptă rea; 2) a supune la o pedeapsă de îndreptare, de penitență; 3) a se corija, îndreptă prin o pedeapsă sau suferință morală. (Cuvântul *kainstvo* — căința ca și *pokaianie* este și la Slavi fie direct din greaca antică, fie prin daco-latini).

pocălnță *s. f.* (din *pō* și *căință*). *V. pocăi*. — 1) Recunoaștere, regret; 2) penitență; îndreptare, corijare.

(Prefixul *po* este grecesc, *pō* = încă, iarăși — cu înțeles de repetare a unei acțiuni, sau de cântitate mare = *mereu*, *intr'una* — acest prefix este foarte mult întrebuințat de Slavi întocmai cu înțelesul grecesc și ceva mai diferit uneori; dar acest prefix se vede că era cunoscut și Dacilor, care în formarea limbii daco-latino-române. l'au adoptat și la vorbe latine ca *ponegri*).

pocăit, *ă a f. și adv.* Penitent; corijată: umilit prin pedeapsă.

pocal *s. n.* (lat. *poculum*, cupă, vas pentru băut). Pahar mare; pahar cu suport, cu picior.

pocăli (a) *v.* prefix *pō*, încă; și lat. *cludo*, *cludere*, a șchiopăta. 1) A fi sfârșit, istovit — de foame sau de oboseală; 2) a se curba, a șchiopăta, la mers sau la lucru.

pocăltire *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a pocăli; 2) schiopătare; 3) boală la ca (epilepsie).

pocăltit, *ă adj.* Sfârșit, istovit — de foame sau de oboseală, — lășnit leșinat.

pocănea *s. f.* (dela *poc!*) Pârghia dela joagăr (ferăstrău).

pocăni (a) *v.* (dela *poc!*). A ba'e și a face repetat zgomotul *poc! poc!*

pocănit *s. n.* Zgomot ce pocănire.

pocănzei *s. m. pl.* (daco-gr. *pō*, încă *kēdas*, *kēdestes*, iudenie prin alianță, prin măritiș). Rude sau prieteni de aproape ai ginerelei. Transilv.

pocli *pl.* Mold. *V. pofil* și *poği*.

pochilhecu *s. n.* (daco-gr. *pō*, încă; *kykēsts*, rostogolire, învârtire). Uneltă dela stative (răsboiu), care ține întinsă pânza și îi dă drumul înainte când trebuie.

pochindoc *s. m. și adj.* **pochindoacă**. *V. popândoc.*

pocl (a și a se) *v.* (scurtat din *potcă* și *potci*). 1) A strica, a diforma (un lucru); 2) a da înfățișare urâtă sau ridicolă; 3) a se schimonosi la față, la îmbrăcăminte, etc.; 4) a deveni șchilod, paralizat; 5) a meni a rău, a boală.

pocnog *s. n.* (slav *pocinku*, începutul). *Mold. Trans. I* Început, — cu înțeles mai mult rău, de stricare, etc. (safta, *fig.*); 2) pățanie; întâmplare rea (la drum). — *Acest ultim înțeles, face a se crede că baza lui pocnog, ar fi păți și că forma primă va fi fost pătnoc* = mică pățanie.

pocire *s. f. V. potci.*

pocirlă *s. f. V. poșircă.*

pocit, *ă adj.* (din *potci*). 1) Diform la înfățișare; strămp; sluttit; 2) paralizat; 3) nefast; 4) blestemat.

pocitanie *s. f. V. prec.* 1) Ființă sau lucru pocit; 2) monstru, arătare urâtă.

pocitură *s. f. V. pocit.* 1) Efectul pocirei; 2) lucru sau ființă pocită; 3) paralizie subită, sau boală subită — *descântec de pocitură.*

pociumb *s. m.* (pref. *po* și lat. *cippus*, par, stâlp). *Mold. Tr.* 1) Par scurt, teruș; 2) axa, fusul vârtelniței (în Gorj).

pocladă *s. f. V. plocad.*

poclău *s. n.* (pref. *pō*, lat. *clausum*, închis). Un fel de sac cu gura puțin închisă, cu care se poate pescui în apele mici.

poclit *s. n.* (pref. *pō*, și lat. *cludo*, a închide, a astupa). 1) Acoperiș improvizat (deasupra carului); 2) țol, rogojină ce servește la acoperiș; 3) cuvertură.

poclon *s. n.* (slav *poklon* = plecăciune, închinăciune, salut; însă baza este sl. *klaniati* (cu prefix *pō*) = a închină, a aplecă, din latinescul *clino*, a aplecă, a închină). 1) Dar, cadou; 2) *fig. rău*, bacșiș de corupere; 3) daruri aduse de fini nașului.

pocloni (a se) *v. V. ploconi.*

pocnet *s. n. V. pocni.* 1) Răsunet, detonătură dintr'o explozie sau lovire de corpuri tari; 2) împușcătură; 3) răsunet din pocnirea bicicului; 4) acțiunea de a pocni.

pocni (a) *v.* (din onom. *poc!*). 1) A produce sunetul *poc!*; 2) a face explozie; 3) a lovi tare și pe neașteptat; 4) a plesni, a se rupe bruc (cercul, butea); 5) a se descărcă arma, tunul; 6) *fig.* a spune sau a propune ceva neașteptat.

pocnitură *s. f. V. pocnet.*

pocriș *s. n.* (slav *pokrišku*, acoperiș, dela *pokrifi*, a acoperi; — cu toată această exactă formă slavă, se poate ca vorba *pocriș* să fie o formațiune latină, din *po* + *clusus*, închis, astupat; fiind dat și obiectul la care se aplică și arta olăriei bine cunoscută la Romani). 1) Micul capac de lut cu care se acopăr oalele ca să fearbă mai curând, sau când sunt cu lapte pentru a face smântână, etc.; 2) mic capac la vârșogul de prins pește.

pod *s. n.* (lat. *podium*, balcon terasă înălțată pe picioare, — din grec. *podion* = picior și terasă naltă la circ, — în această formă s'a confundat în parte și *pons*, *pontis* = pod, latin, care totuși s'a păstrat în forma redusă de punte = pod rudimentar, pod mic). 1) Punte mare construită din lemn, piatră sau fer, așezată pe mai multe picioare și servind pentru a trece peste un râu sau o ripă; 2) încăpere de deasupra locuinței, casei, sau altor construcții și care e adăpostită de acoperiș; 3) tavanul locuinței sau altei încăperi; 4) etajul de sus al morii — *podul morii*; 5) *podul palmei*, partea cearnoasă din lăuntrul palmei; 6) *podul carului*, fundul plan al carului; 7) *podul luntre*, fundul luntrei; 8) cafas sau balcon (în biserică); 9) pardoseală pe grinzi de lemn; 10) terasă, platformă; 11) pavagiu de stradă făcut din lemn (*Podul-Mogoșoaii* = numire veche ce se da străzii din București, care

apoi (la 1878) s'a chemat „Cala Victoriei» și care în vechime se zice că era pardosită cu lemn; mai probabil pentru că pornea dela un pod peste Dâmbovița, făcut de o femeie bogată *Mogoșoaia*; 12) platformă pe luntri mari, ce servește de pod plutitor, spre a trece un râu; 13) *poduri* și *șosele* (școala de) școală de ingineri pentru facere de poduri, șosele, etc. — acum *școala politehnică*; 14) *a bate podurile*, a umbla haimana; *moașa în pod!* se zice copilului mic când sughite sau se înecă, spre a-l face să se uite în sus și să-i treacă.

podan s. m. (rus *podannii*, supus). — Cețăcan supus al unui stat oarecare. Vechiu.

podagră s. f. (gr. *podos*, de picior; *ogra*, apucare, luare). Boală de picioare prin umflarea încheieturilor și dureri mari, zisă și *gută*.

podagros, *oasă acf.* Bolnav de podagră. **podar** s. m. 1) Păzitor de pod; 2) taxator la pod; 3) cel ce poartă podul plutitor; 4) pontonier.

podărit s. n. Taxa de trecere peste un pod; venit din taxele podurilor.

podbal s. n. (lat. din *patibile* sau *patibulum*, de suferință). Bot. Numirea unei plante erabcee, din care se face ceai contra tusei; iar frunzele ei verzi se aplică pe buboae ca să tragă afară puroiul. (*Tussilago farfara*).

podea sau **podeală** s. f. (dela vorba *pod*). 1) Pardoseala de scânduri; 2) dușum a; 3) tavanul de scânduri al podului casei.

podetș s. n. (dimin. *pod*). Mic pod peste un șanț, etc.

podghiaz s. n. mai mult plur. *podghiazuri* sau *pozghiazuri* (slav din *podiezd*, transport și *poiezd*, tren). Se zice ironic în Mold. *umbă în podghiazuri*, adică umbă haimana, iără locușcoale, — cum se diceau zile întregi cei suiați cu *transporturi militare* de armatele rusești, când treceau prin țara românească.

podgorean s. m. V. urm. Proprietar de vie. **podgorie** s. f. (slav *pod*, sub; *gora*, munte—*podgorie*, partea dela poalele muntelui; — nu însemnează însă *vie* în slavonește; — de aceea avem bănuială că acest cuvânt poate fi o diformare din gr. *pot-charien* (potos), favorabil băuțurei, — adică l-c bun de cultivat și de produs băuțuri). 1) Deal cultivat cu vii; 2) vie mare.

podgoriu adj. Din podgorii (vin).

podhorniță s. f. (slav din *pod*, sub; *gorlița*, gătișor, din *gorlo*, găleje, gât), Po i-

cioara de jos a jugului ce vine sub gătul boiler (uzitat rar în Mold.).

podii (a) v. V. *pod*. 1) A pardosi cu lemn; 2) a pune podeala la o casă.

podidi (a) v. (pref. augm. gr. *pó*, încă și l. *dedi* (do, dare) a da, a arunca). 1) A izbucni, a da mereu, a răbufni, a umplea; 2) a coplesii, a covârșii (a-l *podidi* lacrămile, plânsul; sau a *podidi*, cu pumnii; sau cu vorba etc.).

podină s. f. (dela *pod*). 1) Una din scândurile podului; 2) podeala; 3) înălțătură (placou); 4) jumătatea de bază a unui stog de de fân, sau șire de paie.

podîș s. n. (dela *pod*). 1) Platformă de scânduri; 2) placou; 3) terasă.

podîșcă s. f. V. *podetș*.

podit, *ă* adj. (V. *pod* și *podii*). 1) Pardosit cu scânduri; 2) cu pod, cu tavan; s. n. lucrarea de a podii.

podmet s. n. (rus *podmet*, auncare asupra). Momeală.

podoba s. f. (daco-gr. prefix *pó*, încă; *daf*, a face să strălucească; (de unde verbul *daiô*) și adverbul *daiôs*, cu artă, artistic, — strălucitor — se vede că forma primă va fi fost din *po-daf*, apoi *podobi*, cu prefixul *in*. Cuvântul *podoba* a trecut dela daco-latini și la Slavi însă puțin întrebuițat și cu înțeles confuz; în tot cazul slavul *podobna* = conform, la fel, nu are nici o legătură cu *podoba*, iar *podoba* = bună cuviință (?) nu are în fond noțiunea *podobei* românești). 1) Ornaмент, decor; 2) înfrumusețare; 3) fig. calitate aleasă: o *podoba* a sufletului; 4) fig. odor, giuvaer prețios; 5) obiect de mândrie; 6) iron. rău, ticălos.

podobie s. f. (din slavul *podobno*, similar, la fel). Melodie muzicală orientală, după care se cântă unele rugăciuni; sunt *podobii* pentru cele opt *glasuri* de cântare bisericască, arătând motivul melodic pentru fiecare.

podometru s. n. (gr. *pous*, *podos*, picior; *metron*, măsură). Mic aparat, care purtat în buzunar, arată câtă distanță a mers cel ce-l are la sine, — măsoară mersul.

podval s. n. (compus din *pod* (lat. *podium*) și *vallus*, stâlp, proptă). Postament de lemn gros, pe care este așezat să stea înălțat dela pământ vasul cu vin, etc. Pod mic de grinzi groase, pe care stau așezate vasele cu vin, etc.

podvoadă s. f. (slav *podvoda*). Transport cu carul (mai ales la rechiziții militare când treceau armate rusești).

poem s. n. V. *poemă*.

poemă s. f. (gr. *poiēma*, dela *poiēin*, a

compune). Scriere literară în versuri; *poemă epică, lirică sau dramatică*.

poet *s. m.* (lat. *poeta*). Cel ce scrie versuri și are imaginație poetică, pe care o redă în versuri.

poetastru *s. m.* (lat. comp. din *poeta*, poet și *aster*, rău). Poet rău, prost.

poetic, *ă adj.* *V. poet*. Privitor la poezie; propriu poeziei; care predispune la poezie — încântător; *adv.* în forma poeziei.

poetică *s. f.* (fr. *poétique*). Arta care arată regulile poetice ale versificării.

poetiză (**a**) *v.* (fr. *poétiser*). 1) A da caracter poetic; 2) a face versuri.

poezie *s. f.* (fr. *poésie* din gr. *poiēsis*, dela *poiein*, a combina, a compune). 1) Arta de a face versuri prin care se exprimă idei și simțiminte intensificate și înfrumusețate prin imaginația și simțirea poetului; 2) compoziție literară în versuri; 3) *poezie populară*, care nu are un autor anume, ci s'a format de popor prin timpuri, cu adăugiri și transformări și în care se oglindesc simțimintele și cugetul poporului; 4) calitatea poetică a unor versuri; 5) calitatea poetică a unei scrieri în proză, dar cu imagini și comparații poetice; 6) ceea ce este duios și înălțător într'o operă de artă, sau direct în natură; 7) toate scrierile în versuri dintr'o limbă; 8) volum de versuri; 9) *iron*. visări sau închipiri irealizabile; 10) idealizare exagerată; 11) volum cu poezii. — *Poezii de...* 12) totalitatea scrierilor în versuri dintr'o limbă — *poezia românească*,

pofidă *s. f.* (daco-gr. *pothê*, regret, dorință; *da*, tare, foarte). Mare dorință sau mare regret; — în *poftida căpșunelor, mănâncă frunze*, în mare dorință de căpșune...; a zice în *poftida* cuiva, a zice spre regretul mare al cuiva, adică spre necazul cuiva, sau în ciuda cuiva.

poftil *s. m.* (dela *pofti*, diminutiv *poftil*, mold. *poftil* și *poftil*). Măner, ochiu, de curea, în care se bagă coada calului și care ține astfel fixată șaua sau hamul pe cal.

poftă *s. f.* (daco-gr. *pothê* (citit apropiat *poftthê*), dorință). 1) Dorință mare (în înțeles fizic și moral); 2) *poftă de mâncare*, apetit, foame; 3) plăcere, dispoziție, *poftă de vorbă*; 4) lăcomie; 5) poftire, invitație; *pune-ți pofta 'n cuiu*, pop. amână-ți pofta, dorința; nu se poate.

pofti (**a**) *v.* (daco-gr. din *pothêo* sau *poftêo*, a dori). 1) A dori tare, (moral sau fizic); 2) a invita; 3) a ură, a dori altuia ceva; 4) a binevoi; 5) a veni — *poftiți pela noi*; — *poftiți mai târziu*.

pofticos, *oasă adj.* Care pofteste.

poftim ? (*V. pofti*). Vă rog, mă rog ? (cerere de răspuns, sau întrebare).

poftim ! (*V. pofti*). 1) Iată ! 2) Vă rog (veniți, intrați); 3) ține, luați !

poftitor *adj. V. pofti*. 1) Cel care dorește, pofteste; 2) cel care invită.

poftori (**a**) *v.* (slav *pavtoriti*, a repeta, a face a doua oară — dela *vtoroi* = al doilea). A repeta o citire (la biserică); a repeta, a zice după altul — școlarul când învâța carte (vechiu, eșit din uz).

poftorire *s. f. V. prec.* Repetire.

pogaclu *s. m. V. bogaci*.

pogan *adj.* (lat. din *paganus*, țeran — a luat înțeles de *negru* și *întunecat* — cum toți de aici s'a luat înțelesul de păgân, adică *necredincios în religia creștină V. păgân*). Sombrou, întunecat, de culoare întunecoasă; urât.—Și la Slavi a trecut acest cuvânt: *pogannii*, întunecat și urât, *fig. diavol*.

pogănesc *pl. adj.* (dela lat. *paganus*, țeran). Numirea unei pere țerânești (?) sălbatice.

pogârci (**a**) *v. bob*, mold. *boghi* *pl.* pentru *boghirci*. *V. bobârci*. A culege boabele după urma secerătorilor sau a culegătorilor viei.

poghi-bală *s. f. poghi-bati* și *poghi-bnuti*, a cădea, a se prăpădi, a sucombă. *Mold.* Prăpădit; om de nimic; căzătură.

poghi-rcă *s. f.* (slav *poghi-bka*, din *poghi-bnuti* = a cădea, a se prăpădi). *Mold.* 1) Firele de cânepă căzute sau cari au rămas mici, n'au crescut; 2) mic de statură, foarte scurt (om); 3) *fig.* cel rămas în urmă, codaș; 4) cel fără năroc.

pofti *s. pl.* (lat. din *podicis* = dela anus *podex*). Inel de curea prin care se bagă coada calului înhamat.

pogon *s. n.* (daco-gr. dela *pygôn* (citit *pugon*) = măsură de lungime la Grecii antici, aproape cât un cot, precedat poate de *hecto*, (*pugon*), 100 coți). Măsură de suprafață de 5012,08 m. p. cu care se măsură câmpul și arăturile, vile. Greșit s'a crezut că ar fi vorbă slavă dela *pognati*, alergă (!), când nici nu au Slavi însăși așa numire de măsură).

pogonar *s. m.* Lucrător, cu pogonul.

pogonărit *s. n.* (dela vorba *pogon*). Dijmă sau dare dela pogonul de vie, când proprietarul nu era român pământean.

pogoniclu *s. m.* (dela vorba *yoni* a alergă, cu prefix *po*, încă). Cel ce mână boii la plug sau caii la arie.

pogori (**a** și **a se**) *v.* (daco-gr. pref. *pô*; *chalô* (*chalaô*) = a lăsa în jos, a descinde; — 1 se transformă în r). A veni din sus în jos; a se coborî.

pogorire s. f. V. *prec.*, Scoborire, venire de sus în jos; ascensiune.

pogoriș s. n. V. *prec.* Scoboriș.

pogrebanie s. f. (slav. *pogrebanie*, înmormântare — dela vorba *grob*, groapă — din lat. *scrobo*, groapă). În mormântare; slujba și rugăciunile în mormântărei, — eșit din uz.

poñace s. m. V. *bogaci* și *crambogaci*.

pohod s. n. (slav. *pohod*, citit *pahod* = *hoditi*, a merge). Convoiu; marș.

pohodnic s. m. (V. *pohod*). Cal ce se înhamă lăaturalnic, când e nevoie la un transport (convoiu).

pohoială s. f. (dela *puhoi*). Boala orbirei (la cai) deși ochii sunt curați (provenită din o revărsare în lăuntru ochiului).

pohoi s. n. (daco-gr. prefix. aug. *pó*=incă; *cheo*, a vărsa, a răspândi lichide). 1) Revărsare; 2) torent; 3) inundație; 4) *fig.* invazie; 5) *fig.* mulțime.

pohonț s. n. V. *pahonț*.

poiană s. f. (daco-gr. din *poiēis*, *poiēen*, acoperit cu earbă, — dela *poa*, earbă verde, gazon). Loc fără arbori și acoperit cu earbă verde și flori, în cuprinsul unei păduri (numirea derivă dela *earba verde*, căci unde pădurea e deasă, cu arbori, iarba nu crește deasă și frumoasă cu flori.—(Slavii au vorba *pole*, ce însemnează *câmp*, din care au format vorba *poleana*, mic câmp; de aceea s'a crezut că *poiana*, ar deriva din *poleana*).

polată s. f. (daco-gr. din verbul *poiēō*, *poiēthēsomai*, *ēpolēthēn*, a construi). 1) mică construcție din gard de nuele și acoperită cu paie; 2) coteț pentru pasări.—Mold.

polmâne adv. (din *apoi* și *mâne*). Ziua de după mână.

pojar s. n. (prefix. aug. *pó*, încă și *jar*, cărbuni aprinși; vezi *jar*; — acelaș cuvânt și la Slavi). 1) incendiu; 2) *fig.* foc la inimă—măhnire mare; 3) vărsat, — bubat — cu pete roșii pe piele.

pojornic s. m. V. *prec.* Pomplier.

pojarnice s. f. Cazarma pompierilor.

pojarniță s. f. (dela vorba *pojar*). Mold. *Bof.* Floare de *sundtoare*; ținută mult în undelemn, aceasta vindecă rana de arsură sau de altfel.

poșgiță s. f. (lat. comp. din *pusula*, beșică; *quis*, care: — combinat în *pus-quis*). 1) Pelița subțire din care e formată o beșică; 2) orice^{ur.} de *peșă*; 3) o coarșă subțire.

poșjie s. f. (lat. diform. din *possessio*, avere—s'a pronunțat *pozezie* — pentru *pozezie*). 1) Avere din și depelângă casă; 2) starea; 3) unelte și lucruri de tot felul; lucruri vechi ce sunt pe lângă casă.

pol (1) s. m. (lat. *polus* și gr. *pólos*). 1) Capătul axei unei sfere sau a globului pământesc: pol nordic, arctic sau boreal și pol sudic, antarctic sau austral; 2) *fizic.* fiecare din capetele unui magnet, sau ale unei pile sau corp electrizat: *pol pozitiv* și *pol negativ*.

pol (2) s. m. (rus din *pol-imperial*, adică *jumătate* dintr'un *imperial*; din *polovina*=jumă ate, Rușii au scurtat *pol*=jumătate; *imperialul* este monedă de aur echivalentă cu 40 franci sau lei aur, sau 8 ruble aur; deci jumătatea de *imperial*=20 lei sau franci aur, s'a zis *simplu pol*, omițând pe *imperial*. — Vorbă rămasă dela trecerea armatelor rusești prin țara Românească). 1) Monedă de aur de 20 franci sau lei; 2) monedă de 20 lei; 3) 20 lei. (Întâmplarea făcu să fie în moneta lui *Napoleon*, silaba *pol*, și să corespundă și valoarea ei cu a *pol-imperialului* de aceea unii cred că *pol*, ar fi scurtarea numelui lui *Napoleon*).

polar, a adj. (vezi *pol*. 1) Dela *pol*, dinspre *pol*; *steaua polară*, stea care nu apune, ci se vede tot timpul nopții în r. giunea polară.

polaritate s. f. V. *pol* 1. *Fiz.* Proprietatea acului magnetic de a se îndrepta totdeauna cu un capăt spre polul pământului.

polată s. f. (lat. dela *palatium* palatul împăraților pe muntele Palatin la Roma, — iar Ovidiu, *figurat*, întrebuițează această vorbă cu înțeles de *locuință* a zeilor sau *Curtea cerului*). 1) *Transilv.* Palat — o *ra-iule*, *palată frumoasă cu lumtră mângăioasă!* Mold. podul de sub streșină sau numai grinzile dela un pod pe stâlpi—(aici vorba vine din lat. *palus*, par și *palatio*, împântare de pari).

polc s. n. (rus *polk*). Regiment, — dispărut din uz.

polcă s. f. (din vorba slavă *polskii*, polonez, și *polka*, poloneză). 1) Joc, dans, din Polonia — un cavaler și o damă joacă învârtindu-se după ritmul muzicii; 2) haină femească croită pe talie (ca la femeile polone). *Mold.*

polcovnic s. m. V. *polc*. Colonel, comandant de regiment.

polcovnicesc, ească adj. De polcovnic.

polcuță s. f. Polcă mică (2).

poleeală s. f. V. *polci*. Aurire cu foite de aur sau cu bronz; *fig.* lustru, spoeaș, superficialitate.

polci (a) v. (lat. *polio*, *polire* a face lucios, a face să strălucească). 1) A pune, a acoperi cu poleială (foiță de aur sau de metal lucios); 2) a bronză; 3) *fig.* a împodobi, a înfămuseța.

poleit, *ă adj. V. prec.* Aurit; infrumusețat tare, bronzat *propr.* și *fig. s. n.* lucrarea de a polei.

poleitor s. m. Cel ce poleiește.

poleitură s. f. V. poleeală.

poleiu s. n. V. polei. Luciul, lunecușul format prin înghețarea bruscă a apei pe suprafața stradei, trotuarului, lucurilor; lunecuș din această cauză. 2) *Bot. Tr.* plantă numită și *busuiocul cerbilor*—(și Unguii zic *polai* 2).

polemică s. f. (gr. *polemikos*, de luptă, dela *polemos*, ciocnire, luptă). Luptă sau ceartă prin scris, prin gazete.

polemist s. m. (din preced. fr. *polemiste*). Cel ce face polemică; abil la discuțiuni.

polemiză (a) v. V. prec. A face polemică.

polen s. n. (lat. *pollen*, taină foarte fină și *polen*). Prai, pulbere foarte fină depe staminele florilor, care fecundează floarea.

poliantrie s. f. (gr. *poly*, numeros; *aner*, *andros*, bărbat). Cununie sau traiul cu mai mulți bărbați.

polcandru s. n. (gr. *polykandilon*, din *poly*, numeros și *kandela*, candelă). Candelabru, sfeșnic atârnat sus cu multe lumânări (mai mult în Biserică).

policar s. m. (după lat. *pollicaris*). Degetul prim, gros și scurt, dela mână (neologism).

policioară s. f. V. poliță 1. 1) Poliță mică; scânduricea de jos a jugului.

pollicrom, ă adj. (gr. comp. *polys*, numeros; *chroma*, culoare). Cu multe culori.

pollicromie s. f. V. prec. Văpsirea cu culori a statuielor.

poliedru s. n. (gr. comp. *polys*, numeros; *edra*, față, suprafață), *Geom.* Corp solid cu mai multe suprafețe.

polieleu (diform. *pollieu s. n.* (gr. *polys*, mult; *eleos*, îndurător, milostiv). *Bis.* Rugăciunea din timpul liturghiei: *pre tine te lăudăm*, care însemnează un moment de solemnă și pioasă invocare, în care timp se produce sfințirea și transformarea cuminecăturii, iar credincioșii stau în genușe sau în picioare și născăpăzând.

polifonie s. f. (gr. *polys*, numeros; *phônê*, sunet, voce). 1) *Gram.* Se numește proprietatea unei litere de a se pronunța după împrejurări cu sunet diferit, ca *y* în grecește 1 sau u. 2) *muzic.* Cântarea simultan cu instrumente felurite.

poligam, ă adj. *polys*, numeros; *gamos*, căsătorie). Cel căsătorit cu mai multe femei (ca la Turci).

poligamie s. f. V. prec. Căsătorirea cu mai multe femei, (se pedepsește de legile române).

poliglot, ă adj. și *s.* (gr. *polys*, numeros; *glôssa* sau *glôtta*, limbă). *Liter.* 1) Care este scris în mai multe limbi; 2) care cunoaște mai multe limbi.

poliglotte s. f. V. prec. Cunoașterea de multe limbi.

poligon s. n. (gr. *polys*, numeros; *gônia*, unghi). *Geom.* Figură plană cu mai multe laturi și unghiuri; 2) *artil.* suprafață mare de câmp, unde se fac exerciții de tragere cu tunurile.

poligonal, ă adj. V. prec. Care are forma de poligon.

poligraf s. m. (gr. *polys*, numeros; *graphein*, scriere). 1) *Lit.* Autor care a scris despre mai multe subiecte, materii; 2) *s. n.* aparat pentru reproducerea de mai multe ori o scriere (o circulară, un ordin), făcut din o pastă moale de gelatină, care a fost topită în amestec cu glicerină, spre a nu se usca,—iar scrierea se face întâi cu cerneală de anilină concentrată și se aplică de gelatină, unde se imprimă; după aceea se copiază pe foi de hârtie.

poligrafia (a) v. V. prec. A reproduce scrierea cu ajutorul poligrafului (2).

polimorf, ă adj. (gr. *polys*, numeros, *morphê*, formă). Care poate lua diferite forme.

polimorfism s. n. V. prec. Proprietatea ce au unele substanțe de a lua forme diferite sau a cristaliza sub forme diferite fără a și schimba natura.

polinom s. n. (gr. *polynôme*). *Algebr.* Cantitate algebrică compusă din mai mulți termeni împreunați prin semnele plus + sau minus.

polip s. m. (gr. din *polys*, numeros și *pous*, picior). 1) *Zool.* Clasă de zoofite, cuprinzând animalele acvatice cum sunt *coralul*, *hidra*; 2) *chirurg.* excrescență nervoasă ce se produce în nas sau în urechi.

polipier s. m. (fr. *polyptier*, V. prec.). Gramadă de polipi ce se formează în fundul mării (1).

polisilabic, ă adj. (gr. *polys*, numeros; și *silaba*). Din mai multe silabe format (cuvânt).

polişinel s. m. (cuvânt francez *polichinelle*, din numirea italiană *pulcinella* = păsăriciu, dată unui tip de personaj neapolitan, cocoșat și cu nasul lung ascuțit ca ciocul de pasăre). 1) Păpușă cocoșată și burtoasă, cu un fes ascuțit și care țipă când o strângi — un fel de *vasilache*; 2) costum de bal mascat ca al acestor păpușe.

poliță s. f. (lat. din *polita* (polio), netedă, plană). 1) Scândurice, blană la marginea hornului deasupra vetrei; 2) scândură așezată

plan, sus, entru pus obiecte; 3) etajeră dela țară. (Pe unele locuri a trecut și la slavi acest cuvânt).

poliță s. f. (ital. *polizza*, poliță, din lat. *policeor*, *policeri*, a încredința). 1) Bilet de credit, cu anume formă oficială, prin care cineva se obligă a plăti exact la termen o sumă, celui ce o datorează; 2) Contract prin care o societate de asigurare încredințează că va plăti exact la termen o sumă, celui ce o datorează; 2) contract prin care o societate de asigurare încredințează că va plăti celui asigurat dauna ce ar suferi.

polițalu s. m. (dela vorba *poliție*). Șeful poliției. *V. poliție*.

politehnic, ă adj. (gr. *polys*, numeros; *technê*, artă). Care îmbrățișează, cuprinde, mai multe arte sau științe.

politehnică (școală) s. f. V. prec. Școală superioară ce învățământ tehnic, care dă ingineri în toate ramurile; poduri, șosele, mecanică, electricitate, mine, etc.

politehnician s. m. Cel ce cunoaște mai multe genuri de tehnică; student la politehnică.

politeism s. n. (gr. *polys*, numeros, mult; *theos*, D-zeu). Religie care admite mai mulți zei—idolatriă.

politeist s. m. Cel ce profesază politeismul.

politeț s. f. (fr. *politesse*, din grec. *politeyô*, *politeysos*, *politeysa*, a trăi ca cetățean). Urbanitate, felul de a vorbi și a se purta; bunăcuviință.

politic, ă adj. V. politică. 1) Privitor la guvernarea statului; 2) care se ocupă cu afacerile publice, de guvernare; 3) *fig.* cu oibăcie, cu fineță, 4) *fig.* cu prefăcătorie; 5) conform cu uzurile sau cu interesele politice.

politică s. f. (lat. dela *politicus*, *politica*, și gr. *politikos* = care privește Statul, a acerile publice, orașul). 1) Artă de a guvernă, a conduce afacerile Statului; 2) Cunoașterea raporturilor dintre state și dreptul public și internațional; 3) raporturile dintre state și evenimentele la cari dau naștere aceste raporturi; 4) sistemul de guvernare al unui partid sau personagiu; 4) *fig.* fineță; abilitate; șiretenie; 6) aderarea la un partid politic și lupta dusă pentru reușita programului lui.

politicește adv. V. prec. Ca politică; din punct de vedere politic.

politician s. m. V. politică. Cel ce se ocupă cu politica din ambițiune personală sau pentru interes personal.

politicos, oasă adj. (gr. *politikos*, cetățenesc, orașenesc). Cu bună cuviință, bine cres-

cut, cu maniere frumoase (în vorbire, atitudine, etc.).

politie s. f. (vechiu). — (gr. *politeta*, totalitatea orașenilor, dela *polis*, oraș, cetate). Oraș, cetate (în cărțile bisericești).

poliție s. f. (fr. *police*, prin rusesce *poliția*,—baza lat. *politia*, guvernarea, ocăruierea orașului). 1) Autoritate administrativă, care veghează la buna ordine și siguranța orașului, conform cu legile și regulamentele; 2) supraveghere de siguranță și ordine; 3) localul, cancelaria acestei autorități.

polițenesc, ească adj. De poliție.

polițist s. m. (dela *poliție*, după forma germ. *politist*). Agent al poliției.

poloboc s. n. V. boloboc.

polog (1) s. n. (daco-gr. din prefix *pô*, încă, de tot; *lochos*, ascunzătoare). Baldachin cu perdea mare, care acopere patul de dormit. (Nici cum nu este dela slavul *položiti*, a pune..)

polog (2) s. n. (prefix *pô*, încă, iarăși, lat. *loco*, *locare*, a așeza). 1) Mănunchiul de earbă, sau grămegioara de earbă cosită; — din *pologuri* se face *porcolu*, și din aceștia, *căpiță*, apoi *stogol*; 2) mănunchiu sau grămegioară de grâu secerat, etc.

polog (a v. V. polog. A face plogoage.

pologhie s. f. (gr. dela *polys* (*polu*), mult; *logos*, vorbă — *polutoghia*, multă vorbire). Vorbire prea multă; *iron.* discurs prea lung și neînțeles; *iron.* citire lungă și confuză, neînțeleasă.

polon (ez) s. m. 1) Locuitor al Poloniei; 2) de neam din Polonia; 3) privitor la Polonia sau la Poloni.

poloneză s. f. V. prec. 1) Femea din Polonia; 2) un dans zis și *polka*; 3) haină pe talie p. femej; 4) pl. ghete cu tocuri na'ie p. dame.

polonic s. n. (dela vorba *polon*, în loc de *polonesc*). Lingura mare pentru luat supă.

poltron s. m. (fr. *poltron*). 1) Mișel; 2) fricos; 3) șarlat. n.

poltronerie s. f. (fr. *poltronnerie*). 1) Faptă de poltron; 2) frică; 3) șarlatanie.

polunoșniță s. f. (slav. din *pol*, jumătate; *nocti*, noapte — *polunocinița*). *Bis.* Miezu-noptimea, — rugăciunea, sau slujba ce se face în biserică la miezul nopții în mănăstiri.

pom s. m. (lat. *pomus*). 1) Arbore ce face roade bune de mâncare; 2) bețișor împodobit cu hârtie colorată, frumos lălată, ce se înfige (în număr mare) în colacii dela o înmormântare, purtând în vârf înfipte, fructe poleite: smochine portocale, lămâi, etc. 3) mic brad împodobit cu hârtii colorate și cu mici lumânări, având atârinate de crenguțe

proscris, *ă adj. V. proscerie*. 1) Cel lovit de proscricțiune; 2) cel exilat; 3) *fig.* deslănat, eșit din uz, suprimat.

prosector *s. n.* (lat. dela *proseco*, *prosecre*, a taia, a spinteca). *Științ.* Cel ce taie un trup, pentru a prepara o lecție de științăatomică.

prosie *s. f.* (slav *proseianii*, înainte săminat). Pârloagă, loc ce a rămas nesămănat.

proslăvi (a și a se) *v.* (com. din *pro* și *slavă*, *slăvi*). A gloriifica foarte, a preatnălța,reamări, *fig. iron.* a se răsfăța.

proslăvire *s. f.* 1) Glorificare; 2) laudă excesivă; 3) *fig. iron.* răsfățare.

proslăvit, *ă adj.* Glorificat foarte. — Cuvântul *slavă* și *slăvi* este trecut și la Slavi a și verbul *slaviti* și *proslaviti*. Vezi *slavă*.

prosomie *s. f.* (gr. dela *prosomolos*, asemănător). *Muzic. bis.* Cântare tip, după care se cântă și alte innumeri.

prospop *s. n.* (daco-gr. dela *proposos*, față). Șergar, peșchir pentru șters fața după spălare

prostopopee *s. f.* (gr. din *prosopon*, persoană; *poieō*, fac, compun). Figură de retorică, prin care oratorul face să vorbească în locu-i o altă persoană sau chiar un lucru.

prospect *s. n.* (lat. *prospectus*, privire înainte). Programă, expunere scrisă, despre o afacere de întreprins.

prosper, *ă adj.* (lat. dela *prospero*, *prosperare*, a fi după speranță, dorință; a fi cu spor). Cu spor; în dezvoltare propășitor.

prosperă (a) *v. V. preced.* A progresă, a spori; a se dezvolta favorabil, a propăși.

prosperitate *s. f. V. preced.* Stare prosperă; belșug, propășire.

prost, *oasă adj.* și *s.* (lat. din *pro-stultus*; *pro*, în fel de, *stultus*, prost, nebun).

1) Om mărginit la minte; incapabil; 2) tâmpit; — de aci; 3) om din clasa de jos; 4) de gust ordinar, prostesc — *glumă prostescă*; 5) de calitate rea, inferioară; *stofă, lucru prost*; 6) naiv; 7) *fig.* comun, ordinar; 8) simplu, de rând, — *soldat prost*; 9) *s. idiot*; 10) *adv.* rău, ordinar, fără gust — *lucreează prost*. — Acest calificativ a trecut și la Slavi cu înțelesul atenuat de ordinar și simplu, — *prostoi, prostaia* și *prosto* (fără înțeles de idiot).

prostan, *ă adj. V. prec.* Mare prost.

prostăna, *ă adj. V. prost.* Prostuț.

prostatic, *ă adj. V. prec.* Nărodut, prostuț.

prosteală *s. f. V. prost.* 1) *fig.* Încercare de a înșela pe cineva, crezându-l prost, nepriceput; 2) lucrare de prost; 3) *fig.* alintare.

prosternă (a se) *v.* (lat. *prosternere*). 1)

A se închină așezându-se cu fața la pământ;

fig. a se plecă prea umilit; a se rugă cu umilință mare.

prosternare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se prosternă.

prostesc, *ească adj. V. prost.* De prost ca de prost.

prostește *adv.* Ca prostul, năro lește.

prosti (a și a se) *v. V. prost.* 1) A face prost; a căuta să înșele (ca pe prosti); 2) *fig.* a minți; 3) a deveni prost idiot; 4) *fig.* a face nazuri, dificultăți; 5) *fig.* a face lucruri neserioase; 6) a se alintă.

prostie *s. f. V. prost.* 1) Starea prostului; lipsă de minte; 2) faptă fără rațiune, faptă de prost; 3) *fig.* obrăznicie, (joc de copil), nebulnie; alintare; 4) lucru neseros.

prostime *s. f.* Clasa oamenilor de jos.

prostire *s. f. V. I prosti.* Acțiunea de a (se) prosti.

prostire *s. f. II* (daco-gr. dela *prostellō*, a acoperii). 1) Acoperitoare de pânză albă pentru așternut pe patul de culcare; 2) cearșaf pentru a acoperi plapoma. — Vorba *prostira* se aude și la Rutteni.

prostitua (a și a se) *v.* (fr. *prostituer*). 1) A se face prostituată; *fig.* a se deonora vânzându-se, a face lucruri lipsite de onoare numai pentru plată.

prostituață *s. f.* (fr. *prostituée* din lat *prostituere*, a pune înainte, a scoate de vânzare). Femea desfrănată, necinstită care se vinde pentru plăcerile sexuale.

prostogol *s. n. V. rostogol.* Răstogolire.

prostovol *s. n. V. prestăvăl.* Un fel de sac de plasă pentru prins pește. *Olten.*

prostrățione *s. f.* (lat. *prostratio*). Slăbicie mintală extremă, tâmpenie.

prot *s. m.* (fr. *proté* din gr. *protos* întâiul). *Tipogr.* Supraveghetorul lucrărilor într'o tipografie.

protagonist *s. m.* (gr. *protagonistēs*, dela *protos*, întâiul). *Antic*, Actorul principal într'o piesă; *actual*, promotor, înaintaș care a început o lucrare.

protagonist, *ă adj.* De protogonist.

proțap *s. n.* (lat. *pro*, înainte; *cippus*, par înfipt, stâlp înfipt; = vezi *țepă*). 1) Lemnul lung prins, înfipt înaintea carului și de care se agață jugul boilor; 2) *fig.* prăjină groasă și lungă; 3) *fig.* căluș.

proțăpi (a) *v. V. prec.* 1) A înfige, cum este înfipt proțapul; 2) a pune căluș în gură; 3) *fig.* a se, a sta ca înfipt, a împinge puternic; 4) a da cu proțapul în gard (mânând gheșit boii); 5) *fig.* a înghesui, a silui.

proțăpit, *ă adj.* și *adv.* 1) Teapăn, ca înfipt *fig.* 2) înghesuit, răzimat în.

protecționism *s. n.* *V. protecțiune.* Sistem de a proteja produsele unei țări, punând taxe mari de import pe produsele similare din alte țeri.

protecționist *s. m.* Partizan al protecționismului.

protecți(un)e *s. f.* (fr. *protection*, din lat. *protectio*). 1) Acțiunea de a proteja, de a lua sub apărare, de a favoriza; a ajuta; 2) dreptul de a proteja pe supușii unei țări, aflați în străinătate; 3) *fig.* hatâr, trecere, fa-voare.

protector *s. m.* (lat. *protector*). 1) Cel ce protejază, dă protecțiune; 2) binefăcător și îngrijitor al cuiva; 3) apărător, sprijinitor; 4) episcop (al unui așezământ).

protectorat *s. n.* (fr. *protectorat*, din lat. *protector*). 1) Demnitatea de protector; 2) dreptul de protecțiune; 3) sprijin politic dat de un stat mare altui stat mai mic și supus.

proteja (a) *v.* (lat. *protego, protegere* — din *pro*, înainte și *tegere*, a acoperi). 1) A lua sub îngrijire și apărare pe cineva; 2) a ajuta la prosperitatea (artei, industriei, științei); 3) a adăposti, a feri; 4) a favoriza; 5) *fig.* a face hatâr.

protejat, ă *adj. V. preced.* 1) Cel ce este sub apărarea și îngrijirea cuiva; 2) ferit, adăpostit; 3) favorizat.

protest *s. n.* 1) Acțiunea de a protesta; 2) *jurid.* Act legal dresat de tribunal prin care se constată neplata la timp a unei polițe, trate, etc.

protestă (a) *v.* (fr. *protester* din lat. *pro*, înainte, *testari*, a afirma solemn, a invoca mărturie). 1) A face o declarație în mod solemn; 2) a se opune; 3) a opune; 4) a face un protest (2) comercial.

protestant *s. m.* (dela vorba *protestare*). Cel ce ține de protestatism.

protestatism *s. n.* (dela *protestare*). Religie formată de Luther pela anul 1517, prin faptul că, în puterea unor precepte evanghelice, el a protestat în contra vânzării indulgențelor (cărți pentru ertarea păcatelor); — sunt protestanți în Suedia, Danemarca, Germania și mai puțin în alte țeri.

protestare *s. f.* Acțiunea de a protesta.

protector *s. m.* Cel ce protestează.

protetic, ă *adj. V. urm. Gram.* Ce este adaus înaintea unui cuvânt, — prefix.

proteză *s. f.* (gr. *prothesis*, punere înainte). 1) *Gram.* Adăugarea unei litere înaintea unui cuvânt, fără să-i schimbe înțelesul; *lămâie, alămâie*; 2) *medic.* operație chirurgicală prin care se înlocuește un organ sau parte dintr'un organ.

protimie *s. f.* (gr. dela *prothēō*, a merge înainte). Preferință, prioritate. (eșit din uz).

protimisi (a) *v. V. prec.* A da protimie, preferință (eșit din uz).

protipendadă *s. f.* (gr. din *prothēō*, a merge înainte; *pendă*, 5) Boierim din cele 5 clase prime de boieri, înființate pe timpul domnilor fanarioți; în special boerii din prima clasă, singurii cari aveau dreptul de a purta barbă și ocupau demnități înalte. (Scopul înființării boierilor de acest fel, era de a obține domnul bani dela cei ce căutau să fie boieri).

protipendist *s. m. V. prec.* Boier din protipendadă.

protivă (în) *s. f. adv.* (lat. din *protinus* din *pro*, înainte, *tinus, tenus*, numai). Care stă sau este în cale, înainte; contra.

protivnic, ă *adj. s. V. prec.* 1) Contrar; dușmănos; 2) adversar; 3) *fig.* diavolul. — Și Slavii au cuvântul *protiv*, contra și *protivni*, contrar dar și forma și înțelesul se cunoaște că este din lat. *pro* = înainte, cu înțeles de *în față* contra.

protocarbonat *s. n.* (din gr. *protos*, întâi, prim; și *carbon*). *Chimic.* Corp combinat în primul loc din carbon.

protoclorură *s. f.* (din gr. *protos*, întâi, și *clorură*). *Chim.* Combinație chimică ce conține în primul grad clorură.

protocol *s. n.* (gr. *protokollon*, din *protos* întâi; *kollaō*, a încheia). 1) Proces-verbal al deliberațiilor unui congres sau conferințe diplomatice; 2) formular tip cum să se încheie actele publice; 3) regulile de ceremonie, în raporturile diplomatice sau ale suveranilor; 4) *fig.* regulă rigidă și pretențioasă.

protocoler, ă *adj.* Conform protocolului.
protocoleu *s. m.* (gr. *protos*, întâiul și *V. iereu*). Protopop, preot care este șef bisericesc peste un district, sau peste bisericile dintr'o capitală.

protoierie *s. f. V. prec.* 1) Funcțiunea de protoieru; 2) cancelaria protoierului.

protoplasmă *s. f.* gr. *protoplasma*, din *proto-plastos*, a crea întâi). Substanță din care se formează celulele și apoi țesuturile organismului animal sau vegetal cum și însuși animalele inferoare — infuzoriile, etc.

protoplasmic, ă *adj.* De protoplasmă, ca protoplasma.

protopop *s. m.* (din gr. *protos*, întâiul și lat. *papa*, preot). *V. Protoieru.* (Se constată că încă sub imp. Justinian există episcopie în Dacia, cam pela Severin; deci numirea compusă greco-latină de *protopop*, nu poate fi considerată ca slavă).

protopopie *s. f. V. protoierie.*

protopresbiter *s. m.* (din gr. *prôtos*, întâiul și *presbiter*). *V. protoiereu.*

protopsalt *s. m.* (gr. *prôtos*, întâiul; și *psalt*). Primul cântăreț dela o biserică.

protosinghel *s. n.* (gr. *prôtos*, întâiul; și *singhelos*, din *syg-keleyô*, a oficia împreună). *Bis.* Diaconul prim, când oficiază doi diaconi împreună cu arhiereul.

prototip *s. n.* (gr. *prôtos*, întâiul; *V. tip*). Primul model; tipul pîm din care s'a perfecționat ceva.

protoxid *s. n.* (gr. *prôtos*, prim și *oxid*). *Chim.* Oxidul cel mai puțin oxigenat dintr'un metal.

protozoare *s. pl.* (gr. *prôtos*, primul; *zôon*, animal). *Șt. natur.* Animale microscopice, cu cel mai simplu organism, formând trecerea între regnul vegetal și cel animal.

protuberanță *s. f.* (fr. *protubérance*, din lat. *pro*, înainte, *tuber*, umflătură). Umflătură tare, crescătură pe os; mont.

prour (*de primăvară*) *s. n. V. proor.* A-ju-n, început, presentiment (de primăvară).

provedea (*a*) *v.* (din *pro*, înainte și *vedea*). A îngriji din timp cu cele necesare.

proveni (*a*) *v.* (lat. din *provenio*, a ieși, a se naște). A se trage de undeva; a rezulta.

provenință sau **proveniență** *s. f. V. prec.* 1) Ceea ce se importează sau vine din altă parte; 2) origină; obârșie.

provensal sau **provențial** *ă adj.* Ce este din Provența (*Provence*, la sudul Franței).

proverb *s. n.* (lat. *proverbium*). 1) Zicătoare populară, care în puține cuvinte și figurat adeseori, exprimă un învățământ tras din observația și experiența poporului; 2) *liter.* mică comedie ce desvoltă un proverb; 3) *bis.* numele unei părți din Vechiul Testament (Românii au multe și foarte înțelepte proverbe).

proverbial, *ă adj. V. prec.* 1) Ce ține de proverbe; ca din proverbe; 2) de pomină, celebru, (ironic).

provi nt *s. n.* (rus *proviant*, germ. *pro-niant*). Provizie, hrană (pentru armată, lucrători, etc).

providență *s. f.* (fr. *providence*, din lat. *providentia*, cunoaștere sau îngrijire de mai înainte pentru viitor). 1) Înțelepciunea lui D-zeu care conduce toate; 2) *fig.* Dumnezeu; 3) *fig.* sprijin, ajutor neașteptat.

providențial, *ă adj.* 1) Care vine dela providență; 2) *fig.* dăruit de D-zeu; 3) *fig.* salvator; cu calități extraordinare, — *om providențial.*

provincial, *ă adj. V. provincie.* 1) Care este din provincie; 2) *iron.* care nu are ma-

niere rafinate; 3) Care nu este din capitală.

provincialism *s. n. V. urm.* Cuvânt ce se vorbește numai în anume provincie; ex: *lu-beniță*, oltean; *perje*, moldov.; *borească-transilv*; *tună* (intră) banat.

provincie *s. f.* (lat. *provincia*). 1) Denumire dată țărilor cucerite de Romani; 2) anume parte de țară, din cuprinsul unui stat; 3) cuprinsul țării în afară de capitală; 4) *fig.* locuitorii din afara capitalei, din țară.

proviză, *s. n.* (fr. *provision*, din lat. *provisio*, îngrijire). *Comerc.* Mic beneficiu ce se dă celui ce mijlocește o afacere de comerț.

provizl(un)e *s. f.* (fr. *provision* din lat. *provisio*, îngrijire). 1) Lucruri sau alimente anume luate și păstrate pentru o călătorie; 2) alimente și turaj pentru armată; 3) lucruri păstrate pentru timpul necesar; 4) mulțime de alimente sau lucruri depozitate ca rezervă.

provizor *s. m.* (lat. *provisor*, cel ce îngrijește). Îngrijitor la un internat.

provizorat *s. n. V. urm.* Starea de provizoriu.

provizoriu, *le adj.* (lat. *provisorius*, dela *provisus*, prevăzut). 1) Temporar; (nu definitiv); 2) de-o-cam sată, înainte de ce va urma definitiv; 3) în așteptare; 4) pentru un scurt timp.

provocă (*a*) *v.* (lat. *provoco*, *provocare*). 1) A îndemna, a ațîță; 2) a cauza, a pricinui; 3) a deslida — *a provocă la duel*; 4) a întărită; 5) a deschide vorba despre.

provocare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a provoca; pricinuire; ațîțare.

provocațiune *s. f. V. preced.*

provocator, *oare adj.* și *s. V. provocă.* Cel ce provoacă.

proxenet *s. și adj.* (gr. din *prozeneô*, a da ospitalitate). Gazdă de desfrânări.

proxim, *ă adj.* (lat. *proximus*). Cel mai de aproape, mai de curând.

proximitate *s. f.* (lat. *proximitas*). 1) Vecinătate; 2) apropiere mare.

proză *s. f.* (lat. *prosa* (dela *prorsu*, care merge drept înainte). 1) Scriere care nu este în versuri; 2) scriere sată cugetări, ce se adresează mai mult inteligenței de cât sentimentelor, având scopul de a interesă prin aflare de adevăruri; 3) *fig.* ceva obișnuit, care nu dă senzații; 4) *fig.* scrisul obișnuit, fără nimic poetic; 5) ce este obicinuit, fără plăcere — *proza viețe*.

prozaic, *ă adj. V. prec.* 1) Ceea ce este în proză; de proză; 2) *fig.* obișnuit, ordinar și fără simțire deosebită; fără farmec.

prozaism *s. n.* (fr. *prosaïsme* (dela *prosa*).

1) Lipsă de idei deosebite, înalte; 2) *fig.* banalitate.

prozator *s. m. V.* *proză.* Cel ce scrie în proză (1, 2).

prozelit, ă adj., s. (lat. *proselytus*, din gr. *proseleutis*, apropiere către). 1) Adept (de curând) la o religie; 2) partizan nou al unor opinii politice.

prozelitism *s. n. V.* *prec.* Stăruință mare de a face prozeliti.

prozodie adj. V. urm. Ce ține de prozodie; ca prozodie.

prozodie *s. f.* (gr. *prosōdia*, din *pros*, *odē*, cântare). 1) Pronunțarea corectă a vorbelor conform cu accentul și cantitatea; 2) regulile privitoare la astfel de pronunțare; 3) totalitatea regulilor privitoare la compunerea versurilor grecești sau latine; 4) carte ce conține regulile privitoare la aceasta.

probă *s. f. pop.* pentru *probă*.

prubului (a) *v. V. prec.* 1) A încerca; 2) a și da cu părerea; 3) a socoti aproximativ. *Mold.*

prudent, ă adj. și *adv.* (lat. *prudens* (din *providens*). Prevăzător; cu luare aminte; atent; cuminte.

prudentă *s. f.* (lat. *prudencia*). Prevedere; băgare de seamă; cumințenie.

prujă *s. f.* (lat. din *prosa*, c.t. *proza* = vorbire comună — nu vers). 1) Vorba de glumă; 2) vorbă neserioasă, flecărie. *Mold.*

pruji (a) *v. V. prec.* A spune pruje; a flecări. — Acest cuvânt pare că a trecut și la Ruteni

prujitură *s. f. V. prec.* Vorbă de glumă.

prun *s. m.* (lat. *prunus*). Pomul care face prune.

prună *s. f.* (lat. *pruna*). Fructul prunului (în *Mold.* numai acele de vară; iar cele de toamnă se cheamă *perje*); *prune avrame* (din *a - vreme*) timpurii; *prune bardace* (dela vorba *bardacă*) rotunde și scurte ca o bardacă.

prunărie *s. f.* Mulțime de prune sau pruni.

prunc *s. m.* (lat. din *prunus* (dela *privignus*), fiu vitreg). Copil de curând născut, (care încă nu a primit nume dat oficial; copil de țăță. (Este probabil că în vechime a avut și înțelesul latin acest cuvânt).

pruncie *s. f.* Vârsta de prunc.

pruncucldere *s. 5.* Ucidere de prunc.

pruncuclgaș, ă adj. și *s.* Ucigător de prunc.

prund *s. n.* (lat. din *ab-rudus*, pentru beton). 1) Nisip cu pietriș, aruncat de apă pe țărmul râurilor; 2) pietriș, pietre de riu mărunte. — Slavii zis *prud.* la *țerm de riu.*

pruudar *s. m. V. codobatură* (care merge prin prund).

prundărei *s. m. V. pescărel.*

prundiș *s. n. V. prund.* Mulțime de prund; suprafață acoperită cu prund.

prundu (a) *v. A.* așterne prund (pe șosea).

prunet *s. n. V. prun.* Mulțime de pruni.

prusac, ă s. și adj. German din Prusia.

prusian, ă s. și adj. V. prec.

prusic adj. (acid). *Chim.* Acid cianhidric, compus din hidrogen, azot și carbon (otrava cea mai puternică).

p. s. s. n. (înseamnă *postscriptum*) adică *notă*), *însemnare scrisă pe urmă*, după terminarea unei scrisori, și înaintea cărei se pun aceste două litere — un *post-scriptum* lit. *pe urmă scris.*

psalm *s. m.* (*psalmos*, vibrarea strunelor lirei — cântare cu lira) *Bis.* Cântec, imn, din acele compuse de regele David și aflate în Biblie.

psalmist *s. m. V. prec.* Compozitorul psalmilor — *fig.* David.

psalmodiă (a) *v. V. psalm.* 1) A cânta psalmi în biserică; 2) *fig.* a citi cântând, sau monoton.

psalmodie *s. f. V. prec.* Cântare de psalmi.

psalt *s. m.* (gr. *psaltes*, cântător cu lira). *Bis.* Cântăreț de biserică mare, orășenească.

psalteriu *s. n.* (gr. *psalterion*). *Muz.* Vechiu instrument muzical cu coarde.

psaltiche *s. f. V. psalt și psalm. Bis.* Sistem de muzică orientală, cu note în linie dreaptă (fără portativ), care are opt melodii tip deosebite, numite *glasuri* și după ale cărei notațiuni se cântă diferitele cântări bisericesti; unele *glasuri*, au cadență și tonalitate tristă, alte vioale sau înălțătoare, și sunt tot astfel adaptate spiritului și caracterului rugăciunilor ce se cântă în biserică.

psaltire *s. f. V. psalm. Bis.* Carte în care se află psalmii lui David.

pseudo (gr. *pseudes*, înșelător). Prefix ce se adaugă înaintea unor cuvinte, spre a arăta că sunt false, de ex: *pseudo cultură*, falșă sau aparentă cultură.

pseudonim *s. n.* (gr. *V. pseudo și onima*, nume). Nume falș; nume plăsmuit în locul celui adevărat; autor care publică opere sub un nume schimbat.

psihea *s. f.* (gr. *psychē*, suflet). Suflet *prop.* și *fig.*

psihiatrie *s. f.* (gr. din *psychē*, suflet; *atremizō*, a liniști). *Medic.* Parte din știința medicală care se ocupă de boalele de nerv și mintale.

psihiatru *s. m. V. prec.* Medic de boale nervoase sau mintale; medic de alienați.

psihic, *ă adj.* (fr. *psychique*, din gr. *psychê* - suflet). De suflet, despre suflet, sau privitor la facultățile intelectuale și morale.

psihofizică *s. f.* (com. din *psicho* și *fizică*). Doctrina despre raporturile dintre faptele psihice și natura fizică.

psiholog *s. m. V. urm.* 1) Învățat care se ocupă cu psihologia; 2) *fig.* bun observator al oamenilor și al caracterului lor.

psihologic, *ă adj. V. urm.* De psihologie; care se referă la suflet și acțe suflettești.

psihologie *s. f.* (gr. *psychê*, suflet; *logos*, vorbire). Parte din știința filozofiei, care se ocupă de suflet și de fenomenele inteligenței și ale voinței.

P. S. S. = (prea sfinția sa). Abreviație ce se pune ca titlu înaintea numelui unui episcop.

pst! *int.* Exclamare spre a face tăcere; exclamare spre a atrage atenția și a chema.

ptiu! *int.* (onomatop.). 1) Imitarea zgomotului sau a gestului scuipării; 2) exclamare de scârbă, sau de dispreț; 3) exclamare prezervativă = piei, fugi, ducă-se.

pubertate *s. f.* (lat. *pubertas*, *pubertatis*, dela *pubes* = păr, dela *pube-co-ere*, a crește păr). Vârsta înereței (când începe să crească barba); vârsta la care se poate căsători.

public *s. n. V. urm.* 1) Adunarea de oameni; mulțime; lume; 2) spectatori.

public, *ă adj.* (lat. *publicus*). Care este al tuturor, al obștei (opus celui particular; 2) în folosul obștesc; 3) pe față la cunoștința tuturor; 4) spre înștiințarea tuturor; 5) către toți, către mulțime.

publică (a) *v. (lat. publico, publicare).* 1) A face cunoscut tuturor, a obști; 2) a da în vileag; 3) a tipări spre a vinde (o carte, ziar, etc.); 4) a face cunoscut prin ziare; 5) a face cunoscut prin așize sau anunțuri.

publicațiune *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a publică; 2) înștiințare oficială publică; 3) tipăritură de vânzare; 4) operă tipărită; 5) ziar, revistă; 6) strigare a oșterului stărei civile pentru căsătorie.

publicist *s. m.* Cel ce are ca ocupație publicarea de opere literare, sau care scrie la gazete ori la reviste.

publicitate *s. f.* 1) Înștiințarea publicului; 2) starea de cunoștință obștească; 3) anunțare prin ziare; 4) anunțuri de ziare.

puchină *s. f.* (lat. comp. *pus - genae* = puroiul pleoapei sau al genei - scurtat *pu-gena*). Secrețiune puroioasă ce se formează la lăcrămaul ochiului, sau pe gene.

puchinos, *oasă adj.* 1) Cel care are pu-

chini; 2) murdar, urduros; 3) *fig. pop.* care nu luminează bine (*lampă, lumânare, puchinoasă*).

puchitel *pl. puchiței s. n.* (lat. din *punctio*, împunsătură, punctare, făcut *punchicel, punchicei* = punctișor punctișoare) Mold. 1) Punctișoare multe ca ornament (pe o pânză, stofă, etc.); 2) punctișor (în genere).

pucioasă *s. f.* (dela *puși*). 1) *Chim.* corp simplu de culoare galbenă, fără gust, dar care aprins dă o flacără albastră și un miros tare pătrunzător; - se întreb. la facerea chibriturilor, prafului de pușcă, a vitriolului, cum și contra paraziților. (lat. *sulphur*).

pucloacă *s. f.* (dela *puși*). *Bot.* O iarbă puturoasă, zisă și *chandră*.

pucios, *oasă adj.* (dela *puși*). 1) Care pute, puturos; 2) murdar; 3) *fig.* leneș.

pudel *s. m.* (germ. *pudel*). Câine de lux, cu părul creț.

puđibund, *ă adj.* (lat. *puđibundus*). Rușinos din fire.

puđic, *ă adj.* (lat. *puđicus*). Rușinos, sfios; *fig.* modest.

puđicitate *s. f. V. prec.* Starea de a fi rușinos, sfios.

puđing *s. n.* (englez. *puđing*). Mâncare sau fel de prăjitură, făcută din făină, grs sau orez, cu ou, unt, stafide, și stropită cu rom.

pudoare *s. f.* (lat. *puđor*, simțul rușinei). 1) Simțământul de a se rușina; 2) modestie, sficiune; *jurid.* atentat la *pudoare*, siluire sexuală.

puđră *s. f.* (fr. *puđre*, din lat. *pulverem*, *pułvis*, praaf, colb). Făină fină din orez, anume fabricată și parfumată, cu care dau pe obraz unele femei spre a părea mai frumoase; servește și pentru a usca pielea.

puđră (a și a se) *v. V. prec.* A da cu puđră.

puđrat, *ă adj.* Dat cu puđră pe obraz.

puđruit, *ă adj. Fig.* Acoperit cu praaf, colbăit.

puđril, *ă adj.* (lat. dela *puđer*, copil). Copilăros; copilăresc.

puđ! *interj.* (onomatop.). Exprimă suflarea aerului cu putere prin buze. 1) pentru a stinge o lumină; 2) pentru a răsuflă de multă căldură; 3) pentru a sufla în foc; 4) pentru a respinge un miros rău; 5) zgomotul căderii (*buđ*).

puđ s. n. (lat. *puđ* din *pubes*, puđ, păr mărunț). 1) Părul subțire, mărunț ce crește pe puii de pasăre domestică, până la formarea penelor; 2) fulgi, pene mănuante dela păsări, cu care se umplu perine; 3) primul păr când începe a crește barba; 4) inveliș pufoș pe unele fructe sau frunze; 5) *bot.* *puđaiu*. - Și unii Slavi zic *puđ*.

pufalu s. n. (dela *puf*). *Bot.* Plantă cu fruct ca o gogoasă; ce se preface în firișoare ca puful (*Bovista*).

pufâl (a) v. (dela *puf*!). 1) A sufla greu; 2) a suflă în foc; 3) a trage din lulea sau din țigară fum.

pufni (a) v. (dela *puf*!). 1) A sufla greu; 2) *fig.* a suflă greu și a fi mânios; 3) a izbucni de râs.

pugilat s. n. (lat. *pugilatus*, dela *pugilus*, pumn). 1) Lupta cu pumni la Români; 2) *fig.* luptă înverșunată; 3) discuția aprinsă.

puhă s. f. (lat. din *pugno*, a bate, a ghionți, apropiat foarte de lat. *puga*, șezut, bucă; nu este exclus să fie și influența slavului *pugati*, a speria). 1) Biciu de surugiu; 2) basma cu nod la un capăt ce servește pentru bătut la jocul de-a *puha*. *Mold.*

puhăeală s. f. *V. pohoală.*

puhab sau puhav adj. (din *puhoi* sau *pohoi*). *Mold.* 1) Moale, umed, prin o revărsare de apă (pământul); 2) umflat și umedos (aluat); 3) umflat la față; 4) sfârâncios de umezeală.

puhoier s. m. (diform din *buhoier* dela *buhă*). *Zool.* Numirea unei spețe de pasăre rapace, care se aseamănă la cap, ochi și țalci cu *buha* — zisă și gaie sau arce.

puhoiu sau puvoi s. n. *V. pohoi.*

pui (a și a se) v. (dela *puiu*). 1) A scoate pui, a făta sau a concepe pui (la câmp); 2) *agric.* a rupe puii sau lăstarii dela rădăcina arborilor; 3) a se înmulți prin scoaterea de pui.

pula - gaia (de-a) s. n. (comp. *puiu* și *gaie*). Joc de copii: unul voimic *gaie*, altul contra lui *cloșcă*, ce are și apără după el un șir de pui (copii), pe cari gaia se repede să-i răpcască.

puică s. f. (dela *puiu*). 1) Puiu de parte femeiască sau găină care încă nu ouă; 2) *fig.* termen de gingășie pentru femei, fete, — *puică dragă*; 3) grăunțe neînflorite printre *cocoșei*.

puieți s. m. pl. (dela *puiu*). Lăstari la rădăcina pomilor.

pulezi (a și a se) v. (dela *puiu*). A face pui mulți; *fig.* a se înmulți tare.

pușor s. m. (dimin. din *puiu*). 1) Puiu mic; 2) floi brodate pe cămeși țerânești; 3) ornamente; 4) moneda mică (10 cent.) în Bucovina (*pop*).

puț s. n. *V. puț.* Acțiunea de a și a se pui.

puță s. f. (dela *puț*). Haita de câni în timpul împreunărei. *Mold.*

pulu s. m. (lat. *pullus*, puiu de pasăre). 1) Pasăre sau animalul de curând născut; 2) *fig.* copilăș mic; 3) tânăr vrednic, sau urmaș vrednic — *puiu de român*; 4) *iron.* foarte — *puiu de hoț*; 5) *fig.* mic — *puiu de somn*;

6) *puiu de perină*, perinuță; 7) lăstar; 8) floare cusută, brodată pe coșocel sau pe cămeși; 9) *fig.* ornament colorat pe stambă, cit; 10) *fig.* lucrîșor jucărie (pentru copii); 11) *fig.* acțiuni bancare sau de societăți, din o aduare sau o recentă emisiune.

pulbere s. f. (lat. *pulvis*, *pulveris*). 1) Praf, colb; 2) praf de pușcă; 3) *fig.* cantitate foarte mărunță; 4) sfărâmare de tot.

pulberărie s. f. *V. prec.* 1) Locul unde se fabrică praf de pușcă; 2) locul unde se păstrează acest praf.

pulmonar, ă adj. (lat. dela *pulmo*, *pulmonis*, plămân). De plămâni, la plămâni.

puțpă s. f. (lat. *pulpa*, partea cărnosă). Partea cărnosă, mușchii, dela picioare, la om și animale; șc. *nat.* partea cărnosă a fructelor.

puțpană s. f. (lat. comp. *pulpa* + *pannus* = bucată de stofă din dreptul pulpei). Partea de jos a hainei sau rochiei.

pulpos, oasă adj. *V. puțpă.* 1) Cu pulpe groase; 2) cu uger mare (vacă sau capra).

puls s. n. (din lat. *pulsus* dela *pulsare*, a lovi). 1) Bătaea inimii; 2) zvâcniturile sângelui în artere; 3) *fig.* starea, situația unei afaceri; 4) dispoziția sufletească.

pulsă (a) v. 1) A zvâcni sângele în vine; 2) *fig.* a se mișca vîguros.

pulsațiune s. f. *V. puls.* Bătaea sau svâcnirea inimii ori a sîngelui.

pulveriză (a) v. (fr. *pulvériser*, dela lat. *pulvis*, praf). 1) A sfărâma mărunț ca praful; 2) a stropi mărunț ca praful; 3) *fig.* a mărunța, a risipi prin micșorare.

pulverizare s. f. Acțiunea de a pulveriza.

pulverizator s. n. 1) Instrument pentru a reduce în pulbere; 2) instrument pentru stropit foarte mărunț parfumul, sau fixativul pe un desemin, praf de insecte.

pulverulent, ă adj. (lat. *pulverulentus*). Dătător de pulbere, prăfuitor.

pumice s. f. (lat. *pumiceus* dela *pumex*, spumă de mare). Peatră poroasă zisă și *spumă de mare*.

pumn s. m. (lat. *pungus*). 1) Palma cu degetele strâns închise (spre a lovi); 2) interiorul palmei cu degetele puțin închise (în care se poate lua ceva); 3) cantitate cuprinsă astfel în palmă (*pumn de faină*); 4) lovitură dată cu pumnul; 5) număr mic — un pumn sau o mână de oameni; 6) măsură (în vechime) cam $\frac{1}{2}$ palmă. 7) *fig.* brutalitate; opresiune.

pumnal s. n. (din lat. *pugnare*, a se lupta, ital. *pugnale*). Cuțit împungător, având mână fix, lung în total ca de o palmă și jumătate.

pumnași s. pl. (dela *pumna*). Fel de broderie cu arniciu roșu, la mânecile cămeșii.

pumnul (a) v. A bate cu pumnul.

punct s. n. (lat. *punctum*). 1) *Geom.* porțiune de spațiu cât de mică se poate imagina; 2) mică urmă prin apăsarea vârfului de creion, peniță, etc.; 3) loc determinat; *punct de plecare*; 4) *fig.* foarte mică întindere; 5) semn de punctuație la sfârșitul unei fraze, propoziții, etc.; 6) semnul ce se pune deasupra lui *i*; 7) *fig.* chestiune de discutat; 8) parte importantă; 9) latură, aspect — *punctul de vedere*; 10) moment precis *pe punct de plecare*; 11) *puncte cardinale*: nord, sud, est, vest; 12) loc de privity; direcțiune; 13) *fig. pop.* *punctul iudei*, număr fatal, numărul 13 (Iuda considerat ca al 13-lea apostol); 14) *generalizat* orice pată mică, rotundă; 15) mică cusătură la brodat pe fire de pânză; 16) *punctul vederei* (la perspectivă), punct pe orizont unde e îndreptată vederea spectatorului și unde se concentrează liniile orizontale și perpendiculare către orizont; 17) *punct de distanță*, care indică distanța dela tabloul perspectivă; 18) *punct de frontieră*, trecătoare și vamă pe frontieră; 19) *punct culminant*, cel mai înalt grad posibil; 20) *a pune la punct*, a stabili exact; 21) *a pune punctul pe i*, a sesiza exact; a accentua, a insista; 22) unitate, parte — *un punct câștigat*.

punctă sau **punctuă** (a) v. 1) A pune sau a face puncte; 2) a pune semnele ortografice.

punctual, *ă adj.* și *adv.* Exact la timp; cu precizie.

punctualitate s. f. V. *prec.* (fr. *punctualité*). Exactitate, regularitate strictă.

punctuație s. f. V. *punct.* *Gram.* 1) Artă și modul de a punctua (2); 2) semnele ortografice: „, , ; , ’, « », (), —, ? , !,, ce se așază în scriere după regulile gramaticale: — . arată oprire sau sfârșit de propoziție ori de frază; , desparte vorbe asemănătoare sau propoziții ori părți de frază și ridică puțin tonul în citire; ; desparte propoziții, părți de frază sau de period, ori enumerări și cere o mică oprire în citire; ’ arată lipsa unei litere (*intr’un*); « » sau „ „ închide citații sau vorbire, ori nume de împrumut; — arată început de dialog, sau mică pauză; () închide cuvinte sau propoziții explicative; ? arată întrebare; ! arată mirare; arată gândire sau nedumerire.

pune (a și a se) v. (lat. *pono, ponere*). 1) A așeza jos sau undeva; 2) a îmbrăca (o haină); 3) a semăna; 4) a răsădi sau a sădi (legume, pomi); 5) a întrebuița *a pune stăruință*; 6) a chestiona, *a pune întrebări*;

7) a prepara — *pune masa*; 8) a da (bani) cu dobândă sau la economie; 9) a garanta — *pun capul pentru asta*; 10) a și propune, — *și-a pus în gând*; 11) a îndemna, — *pune pe altul să zică*; 12) a apuca, a prinde, — *pune mâna*; 13) a instala, a numi (în funcțiune); 14) *fig.* *a pune bine*, a închide; a ascunde; a păstră; 15) *a se așeză cu femeii*; 16) a începe, *s’a pus o ploaie*.... 17) a ieși afară (la latină sau altfel); 18) a se contraria, a se lua (de ceartă, luptă). 19) a turna, a băga — *pune în sac sau în bute*; 20) *a pune o vorbă*, a stărui; 21) *a pune la coteală*, a ține cont, a lua în seamă; 22) *a pune la inimă*, a se întrista; 23) a numi (în slujbă) sau a se oferi *s’a pus în serviciul inamicului*.

punere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a pune *prop.* și *fig. Jurid.* 1) *punere sub acuzare*, decizie prin care prevenitul devine acuzat; 2) *punere în libertate*, liberare din închisoare.

pungă s. f. (lat. *dela fungus*, ciupercă, însemnând și *excreșcență cărnăsoasă* ca și în rom. — pentru transformarea *fung* în *pung*, compară lat. *spongia*). 1) Săculeț de piele, în forma semisferică, ca o ciupercă; ce se strânge încrețit la gură, cu o curelușă sau ață, trecută prin găurelele din jurul gurei, și în care se păstrează banii de metal; 2) foarte mic săcușor împletit din mătăsă sau din lână, tot pentru păstrat bani; 3) port monedă; 4) *excreșcență cărnăsoasă și moale*; 5) *fig.* orice adâncătură, beșică, sau umflătură ca punga (1); 6) *fig.* avere, bani, — *ce ai cu punga mea?* 7) în *vechime*, sumă de 500 galbeni sau 500 lei; 8) *bot.* punga habii, V. *tătăși* — *Îl are*, sau *Îa băgat în pungă (pe cutare)*, îl are ca debitor, Îa împrumutat cu bani. — *Punga sau viața!* somația banditului către victimă ca să-i predea punga cu banii, dacă vrea să-i cruțe viața. *Face gura punga*, este acru astrigent (un fruct, piatra acră). — Se aude și la unii Slavi, diformat acest cuvânt.

pungăci (a) v. (dela lat. *pungo*, a împunge și rom. *pungă*). A coase mereu; a coase neîndemănatoc a coase stiftans producând încreșturi ca la o pungă.

pungăcit, *ă adj.* V. *prec.* Cusut rău, cusut cu încreșturi ca punga; s. *pungăcîre*.

pungaș s. m. V. *pungă*. Cel care fură punga cu bani hoș; șarlatan.

pungăși (a) v. V. *prec.* A fura banii din pungă; a fura bani; a excroca.

pungașie s. f. Fut de bani; excrocherie; hoție.

pungi (a) v. V. *pungă*. 1) A pungăși la joc; 2) a coase rău cu împunsături mari și

cu creșturi ca punga; a se *pungi*, a lua formă de pungă.

punguliță s. f. V. *pungă*. Pungă mică.

punoiu s. n. Mold. V. *puoiu*.

puntă (a) v. dela *punct*. 1) A îndrepta spre țință (tunul); 2) a pune bani la joc de cărți (după fr. *pointer*).

punte s. f. (lat. *pons, pontis*, pod). 1) Pod foarte îngust, peste o apă mică; pod făcut dintr'o bârnă sau scândură; 2) pânză ca de 2—4 metri lungime, ce se așterne pe pământ ca să fie trecut mortul spre groapă (din credințele vechi că va trece (peste riul Styx?) în lumea cea laltă pe o punte); 3) lemnul lung din mijlocul ferestrăului; 4) *fig.* mijloc de trecere sau de scăpare; 5) *marin.* podul ridicat pe care stă comandantul vasului; 6) grinda teascului.

punțoară s. f. Mică punte.

pup s. m. (lat. din *pupus, pupa*, păpușă, copil). Boboc de floare; copil. Transilv. 3) *bot.* zbârciog.

pupă (a) v. (onomat. dela sunetul sărutărei). 1) A săruta (mâna, sau pe față ori pe frunte); 2) *fig. iron.* a obține a căpăta, nu mai *pupă* un ban dela mine.

pupa s. f. (lat. *puppis*). Partea dindărăt, coada, corăbiei sau vaporului.

pupăcios *adj. fam.* Cu mania de a sărută.

pupare s. f. Acțiunea de a pupa.

pupat, *ă adj.* V. *pupă*. 1) Sărutat; 2) s. acțiunea de a săruta.

pupază s. f. (lat. din *upupa*, sau dela strigătul acestei paseri *pu! pu!* 1) Zool. Pasăre puțin mai mică de cât porumbelul, de culoare gălbue cenușie cu dungi negre, cu o frumoasă creastă de pene pe cap — are însă reputația proastă, fiindcă se zice că își lipește cuibul cu escremente; 2) cozonac mic, sau colac împletit în forma de pasăre, zis și porumbel sau (*hulub*) Mold. ce se face la îngroparea morților; 3) ciocan de zidar sau pietrar, ori de tâmplar (Trans.); 4) *bot.* plantă cu flori roșii purpurii, mai apoi albastre și verzi; 5) *fig.* femeie sau fată gătită prea mult la cap. Toate semnificări cu aluzie la ciocul arcuit sau la creasta acestei păsări.

pupăză (a se) v. (prefix *po* și lat. *pausare* a înceta). A înceta puterea vederei (*s'a pupăzat văzul*). (Nu face aluzie la pasărea *pupăza*, ci este lat. *pausare*). *Olten.*

pupila s. f. (lat. *pupilla* = fetiță și pupila ochiului). 1) *Anat.* Deschizătura neagră din mijlocul părții colorate a ochiului, care se micșorează când este multă lumină și se mărește când este puțină lumină și se mă-

rește când este întunec; 2) *jurid.* Fată minoră, orfană sub îngrijirea tutorelui.

pupitru s. n. (fr. *pupitre*, din lat. *pulpitum*, tribună). 1) Măsuță oblică și naltă pentru pus foaia cu note la muzică; 2) bancă cu măsuța ei pentru școlari.

pupuică s. f. (dela *pui*). Drăguță frumușică.

pur s. m. (lat. *porrum*, praz). *Bot.* Usturoiu sălbatic Mold. 2) praz *Trans.*

pur, *ă adj.* (lat. *purus*). Curat, limpede; *fig.* corect, exact; neîntinat.

pur-sânge *adj.* (din *pur* și *sânge*). Din speță curată (arabă s'au engleză) *cal pur-sânge*.

puradeu sau **puradel** s. m. (lat. din arhaicul *por, rob*; din care lat. *puer*, copil — terminația *ad* completează definiția exactă = *copil de rob*). Copil de țigan (cuvântul însă este al țiganilor foști robi).

purcă s. f. (lat. *porcella*). Scroafă mică, ce nu a făcut.

purcede (a) v. (lat. din *procedere*, a merge înainte). 1) A începe să meargă; 2) a porni, a plecă; 3) a începe a fi, a deveni; 4) *fig.* a izvorii; a proveni; a descinde; 5) a se apleca să se doboare; 6) a proceda; 7) a începe (o acțiune).

purcedere s. f. V. *prec*. Pornire, plecare; descindere.

purcel s. m. (lat. *porcellus*). Puiu de porc; porc mic.

purceluș s. m. Mold. *Bot.* Un fel de scaiu.

purcelușe s. f. Banat. Zool. Pitulice cu capul negru.

purceluș s. m. Mic purcel.

purces, *eaș adj.* V. *purcede*. Pornit, început; s. n. acțiunea de a purcede.

purecă (a) v. (lat. *pulicare*, și rom. *purece*). 1) A căuta și a ucide purecii; 2) *fig. fam.* a observa prea cu deamănuntul; a cerceta f. bine.

purecat, *ă adj.* 1) Căutat de pureci; 2) *fig.* cercetat f. cu amănuntul; ales f. bine.

purece sau **purec** s. m. (lat. *pulex, pulicis*). 1) Insectă mică, neagră ce sare tare și care se nutrește din sângele unor animale (câne, vulpe, pisică) și dela om; 2) *pl.* ținte mici negre (pentru tapițeri)

pureci (a) v. A prinde cu ținte, pureci (2).

purgă (a) v. (lat. *purgare*, a curăți). A curăți stomacul și intestinele prin medica-

ment.

purgativ s. n. V. *preced*. Medicament pentru purgare, curățenie.

purgatoriu s. n. (lat. dela *purgare*, a curăți). *Bis. catol.* Locul unde stau sufletele

până își expiază păcatele de cari nu s'au pocăit în viață.

puricale s. f. pl. V. *poricale*.

purice s. m. V. *purece*.

purifică (a) v. (lat. *purificare*, a face curat (*pure*=curat). A face pur—V. *pur*: a curăți aerul, apa; *fig.* a îndepărta elementele rele.

purificare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a curăți *propr.* și *fig.* V. *pur*.

purificațiune s. f. V. *preced.*

purificator, oare *adj.* Care purifică.

purism s. n. V. *urm.* Defectul puriștilor.

purist s. m. (fr. *puriste*, dela lat. *purus*, curat). *Liter.* Cel ce urmărește exagerat puritatea limbii sau a stilului.

puritan s. m. (după fr. *puritain*, din lat. *puritas*, curățenie). *Bis. angl.* 1) Nume dat preoților anglicani, cari susțin că ei urmează învățăturii pure ale evangheliei; 2) *fig.* cel ce vrea să pară foarte moral și corect.

puritanism s. n. V. *prec.* 1) Doctrina preoților anglicani; 2) *fig.* exagerată rigoare morală.

puritate s. f. (lat. *puritas*, *puritatis*). 1) Curățenie, starea de a fi curat *propr.* și *fig.* 2) castitate; neîntinare; 3) exactitate (de stil); 4) neamestec de ce este strein; 5) delicateță, fineță; 6) claritate, limpezime.

purolos, oasă *adj.* Care secretrează puroiu.

puroi s. n. (lat. dela *pus*, *puris*, puroiu). Puroiu, coptură ce iese din buboiul umflat sau dintr'o rană.

purpură s. f. (lat. *purpura* din gr. *porphura*, scoică ce dă o culoare roșie). 1) Culoare roșie; ca aceea ce azi se obține din coccinelă sau coccinilă; 2) substanța care dă această culoare; 3) roșăța purpurie a cerului; 4) *fig.* demnitatea suveranilor și a cardinalilor cari poartă mantii de purpură; 5) stofa văpsită purpuriu, — roșu aprins.

purpuriu, le *adj.* și s. De culoare roșie aprinsă; culoare însăși.

purta (a și a se) v. (lat. *porto*, *portare*). 1) A duce (pe mâni, brațe); 2) a transporta dintr'un loc în altul; 3) a îmbrăca; 4) a îngriji — *poartă de griji*; 5) *fig.* a hărțui; 6) a târăgăna, tergiversa, — *poartă cu vorba*; 7) a îndemna — *mă poartă gândul*; 8) a întreprinde — *purta războiul*; 9) a fi de modă — *se poartă acum*; 10) a avea conduită, purtare (bună sau rea); 11) a se adresa (a avea raport) către cineva; 12) a și îndeplini datoriile, funcțiunea; 13) a fi năpăstuit, calomniat — *poartă ponoasele*; 14) a conduce, — *el poartă hora*; 15) a se purta

bine = a fi cuminte; a fi harnic; a fi brav; a fi delicat, tolerant (nu brutal); a menaja; a adulă, linguși; 16) a se purta rău = a fi obrascnic sau brutal, lenes sau vicios.

purta s. f. 1) Acțiunea de a (se) purta; 2) conduită școlară; 3) conduită în societate.

purtareș, eață *adj.* Care durează mult la purtare (culoare de haină, sau calitate de stofă); *fig.* care îndură mult, suferă mult — *neam purtareș*. Mold.

purta, ă *adj.* V. *purta*. 1) Dus pe sus; 2) transportat dintr'un loc în altul; 3) hărțuit; 4) târăgănat; 5) îmbrăcat de multe ori; 6) *fig.* voiajat; versat; pășit: s. 7) moda de îmbrăcarea; 8) conducerea; mânuirea.

purta, oare *adj.* V. *prec.* 1) Care poartă; 2) care deține (titluri de rentă); 3) care duce.

pururea *adv.* (lat. din *porro-ire*: *porro*, departe de, *ire*, a merge). Totdeauna, mereu veșnic, într'una, incontiniu.

pus, ă *adj.* V. *pune*. 1) Așezat; 2) semănat; sădit, etc. s. n. acțiunea de a pune.

pușcă s. f. (din germ. *büchse* = carabină, pușcă, citit *pükse* și apoi *puske*, iar Rușii *zic pușka la tun*). 1) Armă cu țeavă ca de un metru care aruncă glonțul prin puterea exploziunii pulberii; 2) *fig.* *gol pușcă* — cum nu rămâne nimic în țeava puștei după explozie — sărac, desbrăcat; 3) *fig. adv.* *se duce pușcă*, merge repede și drept, exact.

pușcări (a) v. *Vechiu*. A bate cu tunurile.

pușcăriaș s. m. V. *urm.* Criminal; cel osândit la pușcărie.

pușcărie s. f. (dela vorba *pușcă*, fiind criminalii păziți și escortați de soldați armați cu puști; este însă și o coincidență cu verbul latin *poscere*, a învinui, a urmări). 1) Închisoare pentru cei vinovați și condamnați de judecată; 2) arest preventiv.

pușcărie s. f. *Vechiu*. Bombardare.

pușcaș s. m. pl. *Vechiu*. 1) Corp de 500 soldați armați cu puști, cari păzeau închisorile; 2) ostaș armat cu pușcă; 3) vechiu, tunar, artilerist.

pușcătură s. f. 1) Zgomotul descărcării sau descărcarea puștei; 2) rana produsă de glonte.

pușchea s. f. (lat. dela *pussula* și *pustula*, beșică). Beșicuță dureroasă ce se face pe limbă: *esclam.* *pușche pe limbă-ți!* = ferească D-zeu; să nu se întâmple ce ai zis.

pușchiu s. m. (lat. din *pusillus*, copil, băeat mic; *fig.* mic). 1) Băețoiu, sau băeat mic (batjocoritor); 2) ștrengar.—Și Turcii *zic puști*.

pușcociu s. n. (dela *pușcă*). V. *proașcă*: medic. pompă de injecție.

pușculiță *s. f.* 1) Pușcă mică; 2) căsuță, cutie cilindrică, de pus bani de metal la economie (pentru copii) Olt. *

pușlamă *s. f.* (lat. *pus-lama*, din *pusus*, băeat mic; *lama*, noroiu, glod). Băeat hai-mana (plin de noroiu); ștregar de mahala. Și Turcii au acest cuvânt.

pusnic *s. m. V. pustnic.*

pustă *s. f.* (diformare slavă și ungară din *pustie*). Pustie, loc pustiu nelocuit sau nelocuibil în Ungaria și în unele părți din Rusia de mijloc.

pustie *s. f.* (lat. din *vaste* și *vasta*, pus-tiță și *vastitas*, pustie, prin transformarea lui *vast*, în *vost*, *vust*). 1) Loc unde nu locuiesc oameni; loc necultivat; loc neumblat (în pădure); 2) *ducă-se-pe-pustii*, diavolul; *adj. o pustie de măsea m'a durut* — o ticăloasă, netrebnică.

pustietate *s. f. V. pustie și pustiu.*

pustil (a) v. A devasta; a distruge; a goli; a părăsi.

pustiit, ă *adj. V. prec.* Care e pustiu.

pustiu, ie *adj. și s. V. pustie.* 1) Loc unde nu locuiește nimeni; 2) gol, deșert; 3) *fig.* ticălos, afurisit; 4) întindere de pământ unde nu se seamănă nimic; 5) loc întunecos și neumblat în pădure; *casă pustie*, casă nelocuită, goală, părăsită.

pustnic *s. m.* (dela vorba *pustie și pustiu*). 1) *Bis.* Călugăr ce locuiește în pădure în peșteri; 2) locuitor din pustietate; 3) *fig.* om care trăiește foarte retras de societate. — Și Slavii au cuvinte de acestea însă mai diformate — în loc de *pustie* = *pustinia*.

pustnic (a) v. V. prec. 1) A trăi viață de pustnic; 2) a se face pustnic.

pustnicile *s. f.* Viața de pustnic *propr.* și *fig.*

puț *s. m.* (lat. *puteus*). 1) Fântână; 2) groapă în pământ pentru a scoate apă; 3) *extins.* orice groapă adâncă pentru a extrage din pământ, păcură etc.

puță *s. f.* (*fig.* dela lat. *puteus*, puț). 1) Organul de urinare (la copil); 2) *fam.* copil, băeat (această ultimă semnificare pare dela lat. *pusus* = copil, băețel).

puțar *s. m.* Cel ce săpă puțuri.

puteă (a și a se) v. (lat. din *potior*, *potiri*, a avea putere sau *potui*, a putea). 1) A avea putere, forță suficientă: *tă (pentru a lucra, a face ceva) a fi în stare*; 2) a se pricepe; 3) a avea influență; 4) a avea prilej, posibilitate; 5) a nu suporta — *nu mai pot de frig*; 6) *iron.* a nu se teme; *nu mai pot de frica ta*; 7) a suferi, a se consuma: *nu mai poate după ea*; 8) a fi posibil — *se poate*; 9) a fi permis — *se poate să zică așa?*

putere *s. f. V. preced.* 1) Tărie, forță cor-porală; 2) forță fizică sau mecanică ori din natură; 3) facultate a sufletului; 4) *fig.* intensitate, punct culminant, *în puterea nopții*; 5) deplinătate, complex — *în toată puterea cuvântului*; 6) aparență, *de-a putea fi* = cât s'ar părea (Mold.); 7) posibilitate; 8) influență; 9) autorizație deplină; 10) forță, bază, legală — *în puterea legii*; 11) impunerea voinței — *putere pa-ternă*; 12) drept de săpânire, *sub puterea Romanilor*; 13) autorita-te de guvernare: *puterea legislativă*, = corpurile legiuitoare; *puterea juridiciară*, instanțele judecătorești; *puterea executivă*, care aparține regelui și autorităților administrative; 13) guvern — *a veni la putere*; 14) stat suveran — *marile puteri europene*; 15) înmărire, influență fizică; 16) forță mecanică; 17) presiunea aburilor; 18) forța explozibilă — *căți cai putere*; 19) *matem.* produsul a doi factori egali cu un număr dat. 20) *fig.* ascendență morală; 21) *fig.* discrețiune, arbitrarium — *e în puterea mea*; 22) vitalitate (tinerețe) — *cât e omul în putere*.

puterință *s. f. ironic. fam.* Putere.

puternic, ă *adj. și s.* 1) Care are multă putere, robust; 2) *impunător*, mare; 3) care deține puterea politică, *puternicii zilei*; 4) cu calități superioare sufletești — *puternică imaginație*, etc. 5) durabil, rezistent; 6) răsunător — *pocnet puternic*.

puți (a) v. (lat. *puteo*, *putere*). 1) A da un miros neplăcut; 2) a da miros cadaveric; 3) *fig.* a fi necurățat, nespălat.

puțin, ă *adj. și adv.* (lat. dela *pauci* și *paucus*, puțin—(paucinus). 1) În număr mic; în cantitate mică; 2) nu de ajuns, insuficient; 3) scurt timp — *puțin după aceea*; 4) măcar, *cel puțin*; 5) *s. fig.* avere mică, *puținul ce am agonisit*; 6) număr sau cantitate mică.

putină *s. f.* (lat. *botta*, butoiaș, din *botina*, mic butoiaș). 1) Vas nalt, din doage de lemn, pentru puș lichide; apă, băuturi; sau pentru murături; 2) baie, vas pentru îmbăiat; 3) *fig. a spăla putina* (Mold.), a fugi de frică. Și Cehii au vorba *puta* cu același înțeles și probabil din aceeași bază lat. *botta*.

puținătate *s. f. V. puțin.* Starea de a fi puțin.

putincios, oasă *adj.* (dela *putea*, și *pu-tință*). Cu puțință, care se poate, posibil.

putinelu *s. n.* (dela vorba *putină*). O puțină naltă ca de 1 metru, dar îngustă la fund de 25 cm. în diametru, și 20 cm. la gură, —

servește pentru a bate în ea laptele sau smântâna spre a scoate unt; — un băț lung, cu un disc de lemn (la capăt) perforat de găuri, servește la bătut putineii.

puținel, *ică adj.* V. **puțintel**.

putință s. f. (lat. *potentia*, citit potenția). Putere; posibilitate.

puțintel, *ică adj. și adv.* (din vorba **puțin**). 1) Forte puțin; 2) foarte scurt timp.

putoare s. f. (lat. *putor*, *putoris*). 1) Miros rău, nesuferit; 2) *fig.* leneșă sau leneș; 3) *fig.* murdară (femeie).

puțoiu s. m. (dela vorba **puță**; 2) *fam.* Băeat mic; sau băeat ca de 5—6 ani; cu dispreț—cel ce se crede băeat mare, sau chiar bărbat, dar în realitate este copil sau este încă tânăr, *nevârșnic*.

putred, *ă adj.* (lat. *putridus*). 1) Care e în putrefacție; 2) *fig.* **putred de bogat** (sau *de bani*)=foarte avut.

putrefacție s. f. (lat. din *putrefacio*, a putrezi). Putrezire; descompunerea corpurilor după încetarea vieții; starea corpului în putrefacție.

putregăios, *oasă adj.* V. **putrezi**. Cu începuturi de putrezire; putred (lemn).

putregaiu s. n. (lat. comp. *putris*, *putre*, putrezit, viermănos; *quālis*, felul cum, cum este). 1) Partea putredă din ceva; 2) lemn putred; 3) *fig. fam.* om fără simțire, leneș;

4) orice lucru putred; 5) *fig.* demoralizare, stricăciune.

putregiune s. f. V. **putrezi**. Starea de putrezire; descompunerea corpurilor organice.

putrezi (a) v. (din *putred*, -*putrezi*). 1) A se descompune prin putrefacție; 2) a se stica (de umezeală); 3) a prinde mucigaiu; *fig.* a rămâne prea mult timp uitat de toți.

puturos, *oasă adj.* V. **putoare**. 1) Care pute; 2) *fam.* leneș; greoiu la mișcări.

puturoșe s. f. V. *prec.* 1) Putoare; 2) *fig.* multă lenevire.

puzderie s. f. (lat. comp. *pos-terere*, din *post*, după; *terere*, a bate, a treiera, a pisa).

1) Partea lemnoasă ce se mărunțează prin baterea fitelor de căneapă sau de in, când sunt melițate; 2) pleava mărunță din paie, după treierat; 3) *fig.* lucru mărunț sau sfărâmat — *făcut puzderie*; 4) *fig.* mulțime mare — *vin puzderie dușmanii*; 5) *fig.* mărunț și mult.

puzderi (a și a se) v. V. *prec.* A, sau a se preface în puzderie; a se sfărâma sau rupe în bucățele mici.

puzderit, *ă aej.* V. *prec.* Prefăcut în puzderie.

puzzolană s. f. (ital. dela *Puzzola*, oraș ital. unde se află un pământ vulcanic, roș). Vase de pământ foarte ars, sau plăci din acest pământ ars.

Q

Q s. m. Litera a 17-a din alfabet, ce se întrebuițează numai în vorbele streine.

qu particula latină, citită *cu*, sau *cu*.

quadrienal, *ă adj.* (lat. din *quadriennium*, timp de patru ani). Care revine odată la patru ani.

quadrivium s. n. (lat. *quadrivium* din *quadrus*, patrat, *via*, cale). Loc unde se întâlnesc patru drumuri.

quadrupede s. n. pl. V. **patrupede**.

quaker s. m. (fr. *quaker*). Numirea unei secte religioase din America și Anglia, zisă și a *tremurătorilor*, întemeiată de cismarul George Fox pela anul 1645.

quakerism s. n. V. *prec.* Religia *quakerilor*.

quantum s. n. (lat. *quantum*, cu cât). Cantitate, sumă determinată.

quart s. n. V. **cuarț**.

quartă s. f. (lat. *quarta*, o pătrime). *Muzic.* Intervalul de patru tonuri: *do-fa, re-sol*, etc. *quartă majoră* sau *minoră*, dacă

este din 4 tonuri întregi, sau din 3½ tonuri.

quartet s. n. (ital. *quartetto*). *Muzic.* Bucată muzicală cu patru partizi, pentru patru feluri de instrumente de coarde sau de flaute.

quarto *adv.* (lat. *quarto*, a patra oară). În al patrulea rând; *in-quarto*, formă de carte în care coala de hârtie e îndoită în 4 file, formând 8 pagini.

quasi *adv.* (lat. *quasi* (cit. cvazi), aproape cam). Ca un fel de; aproape ca.

quidam s. m. (lat. *quidam*, oare care). Persoană fără importanță—*un oare care*.

quaternar, *ă adj.* V. **cuaternar**.

quatuor s. n. (fr. lat. *quatuor*). V. **quartet**.

quietism s. n. (lat. din *quies*, *quietis*, liniște, odihnă). Doctrină mistică a unei secte religioase, de a se lăsa cu totul în voea lui D-zeu, și a neglija practicele religioase.

quietist s. m. Cel ce ține la quietism.

quintă s. f. (lat. dela *quinta*, a cincea. 1)

Muzic. Interval de cinci tonuri *dó-sol*, etc.; 2) **medic.** răstimp, sforțare de tusă convulsivă; 3) **joc de cărți**; partidă ce are cinci cărți la rând din aceeași culoare și figură.

quintal *s. n.* (fr. *quintal*). Măsură de greutate de 50 kilograme.

quintezență *s. f.* (fr. *quintessence*, din *quinte*, a cincea, *essence*, esență). **Filosof.** Substanță fină, eterică, ce se poate extrage din elemente de patru ori mai dese, sau prin

rafinarea lor de patru ori, spre a obține a cincea substanță — quintezența; *fig.* Ceea ce este mai fin și esențial în ceva.

quizezențial, ă *adj.* De quintezență.

quiproqua *s. n.* (lat. *qui-pro-qua*, cine pentru care). Expresiune, ce arată eroarea de a lua un lucru dreptul altul.

quolibet *s. n.* (lat. *quo*, ca și cum, *libet*, a plăcea). Expresiune, ce arată că o glumă este proastă, de prost gust.

R

R. *s. m.* A 18-a literă din alfabet.

ră prefix-uneori ca *re* latin, arată repetare: — *ră-pune, ră-suflă*.

răbar *s. m.* (slav *ribari*, pescar dela *riba*, pește). Numirea *pescărușului* de mare.

rabat *s. n.* (după fr. *rabais*, din verb *rabattre*, a îndoi în jos, a lăsa în jos). Mic scăzământ din prețul mărfii — *rabat de 10 la sută*.

răbdă (a) *v.* (lat. din *re* și *abdo*, *abdere*, a se ascunde). 1) A'și ascunde suferința, în tăcere și cu resemnare; 2) a suporta intemperie; 3) a fi rezistent; 4) a primi în silă; 5) a permite, a îngădui, a tolera — *nu-l răbdă inima*. (ca și italian *re-abdare*).

răbdare *s. f. V. prec.* 1) Virtutea de a suferi în liniște, cu tărie și resemnare; 2) așteptare persistentă; 3) stăruință persistentă; 4) liniște la lucru; 5) toleranță — *!am răbdat prea mult*; 6) *fig. iron.* *răbdări prăjite*, așteptare zadarnică, — *prov. eu răbdare și tăcere se face agurida miere*, = reușești prin răbdare.

răbdător, oare *adj. V. prec.* 1) Care răbdă; care suportă; 3) care tolerează; 4) persistent; 5) rezistent.

rabin *s. m.* (ebreu *rabbi*). 1) Învățător al legii și conducător (în vechime); 2) șeful religios al unei comunități israelite.

rabinat *s. n. V. prec.* Demnitatea de rabin.

rabinic, ă *adj.* Propriu rabinilor.

răbiță *s. f.* (slav. *ribița*, peștișor, din *riba*, pește). Mic pește din apele dulci, semănând cu crapul.

rablă *s. f.* (lat. din *labra*, buze; *labrosus*, cu mărgeni groase mari). 1) Cu tăușul gros, tocit — *o rablă de cușit*, sau de topor; 2) *pl.* unghii mari și îngroșate cum sunt la cai sau a unii lucrători; 3) copitele callor; 4) uzat; bătrân — *o rablă de cal*; 5) *gener.* decrepit (cărui de bătrânețe îi atârână buza).

rablărit, ă *adj. V. prec.* Uzat, lăbărțat; tocit.

răblos, oasă *adj.* Cu rable, — cu unghii groase, sau necurățite, netăiate.

răboj *s. n. V. răbuș*.

răbueală *s. f.* (din *re* și *boială*). Extras de păcură, țigăiu, pentru uns cizmele, sau pentru uns curele, hamuri.

răbufni (a) *v.* (*ră* — pentru *re* — și *bufni*). 1) a izbucni, a face explozie; 2) a izbi; a trânti.

răbui (a) *v.* A unge cu răbueală.

răbuș *s. n.* (daco-gr. din *raibos*, despicat). 1) Bețișor sau lemnuș, care se crapă și se despică drept în două, astfel ca adaptând apoi la loc cele două jumătăți, să se potrivească perfect; pe lemnușul astfel întregit, se fac creștături cu cuțitul, însemnând cu câte o creștătură unitățile de lucruri sau de lucrări efectuate sau predate (la vânzare sau cumpărare, ori la lucru); o jumătate de *răboj* sau *răbuș* este la primitor, alta la cel ce predă, servind unuia și altuia drept control; 2) mic lemnuș despicat, și având un număr de creștături; se leagă o jumătate cu stofa sau lăna dată văpsitorului, alta proprietarului, pentru ca după văpsire, suprapunând jumătățile răbușului, proprietarul să-și poată recunoaște stofa sau lăna văpsită de boian-giu; 3) lemnuș sau băț, pe care se însemnă cu creștături, în loc de numere, lucrări repetate, spre a nu uita câte sunt (când se toarnă banițe sau saci de cereale, etc. etc); *fig. pe răbojul vremii se înseamnă...*

rac *s. m.* (daco-gr. dela *rakos*, tăietor, din *rakoó*, a tăia). **Zool.** Animal mic, *crustaceu decapod*, adică învelit într-o crustă și având 10 picioare, dintre cari două mai mari înainte, având forma de foarfecă, pe cari le deschide și le închide cu putere, astfel că poate tăia micile rădăcini și vițe pe unde el trăiește în apă; coarja lui devine roșie (ca cinabru) după fierbere; 2) unul din cele 12 semne ale zodiacului, ce corespunde lunii Iunie; 3)

trăgător de dopuri dela sticle astupate; 4) arc în spirală ascuțit la vârf pentru tras încălcătura armei (în vechime); 5) furcă de oprit trăsura pe o coastă de deal; 6) ancoră; 7) belciug; 8) medic. Mold. boală zisă *cancer*; *fig. merg ca racul*, adică merge îndăiat, regresează (așa cum racul merge uneori îndărăt).

răcădui (a se) v. (lat. prefix *re* și *caedo*, *caedere*, a lovi). A se răsti, a amenința cu pumnul sau cu bățul; a rădica pumnul, palma ori bățul spre a lovi (fără a da însă lovitură). Mold.

răcăduială s. f. V. prec. Amenințare cu lovirea.

răcăeală s. f. V. răcăit.

răcăi sau răcăi (a) v. (daco-gr. *rakoó*, a lua fășii, a face în fășii). A răzii luând fășii (coarța de pe un băț); 2) a zgăria cu unghiile (cum face cănele); 3) a răzii, a rade cu cuțitul sau cu unghiile; 4) a roade făcând zgomot; 5) a scobi în pământ; 6) *fig. mă răcăie la inimă* — mă îmboldește, mă irită.

răcăit s. n. V. prec. Acțiunea de a răcăi.

răcăliciu s. m. V. răcănel.

răcan s. m. (onomatop. din sunetele *ră-răc-răc*). 1) Puiu de broască, buratic, ce cântă *răc-răc-răc-răc...* 2) *fig. milit.* *iron.* soldat nou, recrut — opus lui *deșcă*.

răcănel s. m. V. prec. Buratec, puiu de broască, colorat verde frumos.

răcăni (a) v. A cânta ca răcăneii.

răcarl s. pl. V. rac. Scutelnicii îndatorați a aduce stăpânilor o sută de raci pe săptămână (vechiu).

răceală s. f. (lat. prefix *re* și *gelo*, *gelare*, *ingelo*), a îngheța a răcori, a răci tare). 1) Insușirea lucrurilor ce nu au căldură, ci sunt reci; 2) frig potrivit; 3) frig; 4) boală cauzată de frig; 5) *fig.* indiferență; lipsă de atenție sau de iubire.

racetă s. f. (fr. *raquette*). 1) Mică țevă de carton umplută cu un fel de praf de pușcă și cu alte compoziții, cari aprinzându-se, se înalță în sus și dau lumini colorate (artificii); 2) lopățică anume făcută dintr'o impletitură, pentru a bate mingea la jocul de tenis; 3) *milit.* proiectil care dă o lumină puternică unde cade și se pot vedea trupele sau mișcările inamicului.

rachidian, ă adj. (fr. *rachidien*, dela gr. *rachis*, coloana vertebrală). (e ține de coloana vertebrală (nervi, oase).

rachier s. m. Fabricant de rachiu; vânzător de rachiu. V. *rachiu*.

rachierie s. f. Fabrica de rachiu, depozit de rachiu.

rachioaș s. n. V. rachiu. Mic păhăruț de rachiu.

răchită s. f. (daco-gr. dela *elike*, salcie, răchită, prin forma *elikethen*, scurt. *likethen*, și *richete*). Bot. Salcie arbore ale cărui crengi, se taie pentru diferite trebuințe (gard, impletituri) și totuși el nu se usucă, ci din nou cresc alte crengi — ca și la o speță de salcâm (de aceea *salcia* și *salcâm* în românește au nume înrudite). — Se aude și la Slavi vorba aceasta.

răchitan s. n. Bot. O plantă cu flori roșii purpuri, ca răchita tânără.

răchitică s. f. (din vorba *răchită*). Mic arbore cu flori mirositoare — *sa cie miro-sitoare* (*Elaeagnus*).

rachioaș s. n. Mic rachiu, păhăruț cu rachiu. **rachiu s. n.** (lat. diform din *liquidus*, dela *liquor*, lichid; prin forma *richi*). Alcool extras din vin, sau din porumb, ori din prune, cireșe, etc. și care băut fără a fi amestecat cu apă, vatămă sănătatea, sfășie, taie (expresie populară).

răci (a și a se) v. (derivat din *rece*). 1) A face să fie rece; 2) a se bolnăvi din cauza răcelei; 3) a se face frig; 4) *fig.* a deveni indiferent; a se înstreina.

racilă s. f. (din *rac*, cu înțeles, de boala *cancer* = rac). Boală ascunsă; boală veche incurabilă (poate cancer). *pop. Mold.*

răcît, ă adj. (din *rece*). 1) Care e bolnav din răceală; 2) *fig.* indiferent; înstreinat.

răcitoare s. f. (din *răci*). Vas sau aparat anume făcut, pentru a ține în gheață băuturi sau mâncări spre a fi reci.

răcitură s. f. (din *rece*). 1) Măncare rece; 2) *pl. răciturii* Mold. Fel de mâncare, prin fierbere îndelungă (de picioare de porc, de vacă sau bucăți de carne) și apoi împreună cu zeama lăsată, la răceală, iau forma de gelatină — *piftii*.

raclă s. f. (lat. din *loculus*, *locula*, cutie lădiță, besactea). 1) Vas scobit în lemn, cu o cutie cu capac în formă rotundă, obținut prin răcăire la strung). *Mold. vechiu*; 2) coșciug pentru morți, sicriu; 3) *bis.* vas sacru de păstrat moaște; 4) poliță între grinzile tavanelor casei.

răcliță s. f. Mică raclă.

răcnet s. n. (din *răcni*). Strigăt foarte puternic; strigăt furios sau disperat.

răcni (a) v. (lat. prefix *re* și *gannio*, *gan-nire*, a zbiera, a secheună tare). 1) A striga foarte tare; 2) a zbiera tare. — Acest cuvânt a trecut și la Slavi sub forma *ryknuti*.

răcoare s. f. (din *rece* și *răci*). 1) Temperatură cam rece; 2) timp răcoros; 3) loc ră-

coros; 4) *fig. fam. la răcoare*, — la in-chisoare, arest; 5) *pl. băgat în răcori*, spăimântat (prin amenințări); intimidat; înfricoșat tare.

răcori (a și a se) v. V. prec. 1) A (se) face cam rece sau puțin mai rece; 2) a se tempera căldura soarelui; 3) *fig.* a'și ușura inima (de o suferință ori necaz); 4) *fig.* a se răsbună.

răcoritor, oare adj. 1) Care răcorește; 2) *pl.* băuturi reci (limonadă, înghețată, etc).

răcoros, oasă adj. V. răcori și răcoare. 1) Cu răcoare; 2) ce dă răcoare; 3) cam rece (timp).

răculeț s. m. (după strângerea sau cokoarea *raçului*. *Bot.* Plantă cu flori albe roșiatică, având proprietăți astringente vulnerare.

radă s. f. (fr. *rade*). Loc unde vasele, corăbille, vapoarele se pot apropia de țărm și adăposti de furtună.

rădăcină s. f. (l. *radicina*, din *radix*). 1) Partea de jos cu care planta sau arborele se prinde în pământ; 2) aceeași parte, când este bună de mâncare — bulbul; 3) *farm. rădăcina ciunei*, captaian; *rădăcină dulce*, gliciriză; *rădăcină de micșunea*, plantă cu care se dă miros la unele pudre și săpunuri (*Iris florentina*); 4) partea ce prinde un organ de corp — *rădăcina dintelui, părului*; 5) *fig.* sorginte, cauză — *rădăcina răului*; 6) *gram.* vorbă din care derivă altele; 7) *aritm.* număr care poate produce pe un altul, prin înmulțirea cu sine însuși — *rădăcina pătrată*.

rădăcinii, ie adj. De rădăcină, ca rădăcina. **rădan s. n.** (fr. *redan*) *Milit.* Fortificație militară ce constă din șanț adâncat, cu formă de unghiuri.

rădașcă s. f. V. caradașcă.

rădașcat, ă adj. V. prec. Cu coarne cum este caradașca (vite).

rade (a și a se) v. (lat. *radere*). 1) A răzui cu cuțitul, etc.; 2) a răzui și tăia cu briciul părul barbei sau a capului; 3) a răcăi; 4) *fig.* a nimici depe suprafața pământului — *cețâți sau orașe rase*; 5) a tăia de tot, până la pământ (pădurea); 6) *fam.* a înșela; 7) a șterge cu guma, cu briceagul, ceva scris; 8) *fig. iron.* a suprimă, a desțitui din funcțiune; 9) *fam.* a fugi repede și tițtil, de frică.

răde sau ride (a) v. (lat. *ridere*). 1) A exprima o bucurie prin contracțiunea mușchilor feței, văzându-se dinții; 2) a avea înfățișare de veselie (lorile, iarba); 3) a glumi; 4) a'și bate joc, a ironiza.

rădere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a răde; 2) luarea în ris.

radere s. f. V. rade. Acțiunea de a rade. **radiă (a) v.** (lat. *radio, radiari*). 1) A răspândi raze luminoase; 2) a răspândi în jur căldură 3) *fig.* a exprima o mare bucurie prin vesela înfățișare a feței; 4) *V. rade*; a șterge, a suprima; 5) *jurid.* a face mențiune în registrul de sarcini, ipoteci, că s'a plătit o datorie ipotecară.

radiare s. f. V. prec. Acțiunea de a radiă 1)—5.

radiat, ă adj. V. radiă. 1) Dispus în formă de raze; 2) *Zool. pl.* numirea animalelor nevertebrate, cu organe dispuse în jurul unui centru; 3) *jurid.* șters din registrul de ipoteci.

radiator s. n. V. radiă 2. Aparat care răspândește căldura în camerele încălzite prin calorifer.

radical, ă adj. și adv. (fr. *radical*, din lat. *radix, radicis, rădăc nă*). 1) Privitor la rădăcină;) *fig.* la izvorul, sau esența (unui lucru); 3) *fig.* complex, cu totul — lit. *din rădăcină*; *adv.* cu desăvârșire, total; 4) *a vorbi radical*, pop. a întrebuița neologisme; 5) *polit.* care țintește la reforme complete, generale; 6) *gram.* parte invariabilă a unei vorbe, opus *desinențelor*.

radicalism s. n. (fr. *radicalisme* din *radical*). Sistemă politică ce tinde la reforme complete, totale, în guvernare.

rădiche s. f. V. ridiche.

radină s. f. (daco-gr. din *radamos*, vargă; de unde și lat. *radius*, vargă, băț). Bățul dela capetele unei plase (sitce) de prins pește.

radiografie s. f. (fr. comp. din lat. *radius*, rază și gr. *grapho*, scriu). 1) Fotografie cu ajutorul razelor X cari pătrund prin corpuri opace și se poate vedea forma organelor din lăuntru corpului și forma oaselor, sau a oicărui alt corp ce s'ar afla în lăuntru (tesuțurilor); 2) telegrafie fără fir, prin unde electrice aeriene.

radiografiat, ă adj. V. prec. Medic. 1) Cercetat, sau chiar fotografiat cu ajutorul razelor X. s. n. acțiunea aceasta; 2) transmis prin telegrafia fără fir. *V. prec.*

radios, oasă adj. (ca lat. *radiosus*). 1) Care emană raze; 2) *fig.* stralucitor; 3) *fig.* cu înfățișare foarte veselă; încântat, satisfăcut.

radioterapie s. f. (comp. fr. din lat. *radio*, a da raze și gr. *therapeyo*, îngrijesc). *Medic.* Metodă de tratarea unor boale prin ajutorul razelor X. *V. radiografie.*

radiu s. n. (din *rade* 5). Suprafață de pădure tăată și făcută bună pentru pășune; poiană. *Mold.*

radium m. (numit după lat. *radio, are*, a da raze). Metal descoperit de fizicianul chimist

Curie (cit. *C. Iuri*), în anul 1902; se află în infimă cantitate în pământurile zise *pleh-blenda*, și este caracterizat prin razele ce neconțin emană din serurile ce-l compun, fără ca el să se consume; aceste raze pot produce arsură (roșeață) pe piele și alte acțiuni chimice și fizice.

radius *s. n.* (lat. *radius*; vargă). *Anat.* Os subțire al brațului dintre cot și mână.

rădvan *s. n.* (din germ. *reit-wagen* = trăsură cu călăreți — *reiten*, a călări). Trăsură mare de lux, cu cai înaintași, având și călăreți. *Vechiu Mold.*

rafală *s. f.* (fr. *rafale*). Izbitură de vânt poet. (Alexandri).

rafie *s. f.* (din gr. *raphē*, cusătură). Fășii din coaja subțire de teiu pentru legat vița de vie.

rafină (a și a se) *v.* (fr. *raffiner*). 1) A face mai fin; 2) a distila, a face mai curat — zahăr, spirt, petrol, etc.; 3) *fig.* a deveni fin sau cu gusturi alese; 4) a se perfecționa; 5) *fam.* a deveni iscusit, priceput, șiret.

rafinare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a și a se rafina *pr.* și *fig.*

rafinărie *s. f.* (fr. *raffinerie*). 1) Fabrica de rafinat (zahăr, etc.); 2) *fig.* fineță, subtilitate; 3) *fig.* șiretenie, viclesug.

rafinat, *ă adj.* *V. rafină.* 1) Făcut fin, subtil, sau foarte curat, purificat; 2) foarte delicat, cu simțuri, gusturi fine; 3) *iron. fam.* iscusit, șiret.

rafinor *s. m.* *V. prec.* Cel ce rafinează (la fabrică).

raft *s. n.* (turc. *raht*). Șeava cu curelăria pentru cal.

raft, rafturi *s. n.* (daco-gr. dela *raptō*, a agăța, a atârna, a aranja). 1) Polițe pe cari se așază mărfurile în prăvălie; 2) poliță dintr'un dulap. (Și Turcii au acest cuvânt cu înțeles de *suport de fereastră*).

răfueală *s. f.* Acțiunea de a răfui *prop.* și *fig.*

răfui (a și a se) *v.* (lat. *re-fuo* sau *re-fio* = a fi refăcut). 1) A reface socoteala unei datorii și a o achită; 2) a se justifica; a descurcă o chestiune, un diferend; 3) a se răsună; 4) *a trage o răfueală*, a certa, a ocări pentru anume ceva.

răfuire *s. f.* *V. răfueală.*

răfuit, *ă adj.* 1) Resocotit și achitat; 2) certat, admonestat, pedepsit.

răgace sau **răgașcă** *s. f.* (slav *rogacia*, cornorata, dela *rog*, corn). *V. caradașcă.*

răgăeală *s. f.* *V. urm.* Acțiunea de a răgăi.

răgăi (a) *v.* (lat. diformat din *ructo ruc-*

tare, a răgăi). A răuflă cu zgomot gaze stomacale prin gură.

răgăitură *s. f.* *V. răgăeală.*

răgăie *s. f.* (lat. din *runcalla*, scoasă din rădăcină, dela *runco*, a trage din rădăcină, a plivi). 1) Rădăcină scoasă împreună cu toate vițele ei; 2) *pl. rădăcini* și vreascuri aduse de ape revărsate.

răgaz *s. n.* (lat. prefix *re (res)*, stare; *casus*, de cădere — (cit. *re-cazus*). Recădere, ședere din cauza oboșelii; de aici: 1) mic repaus (din lucru); 2) rătimp; 3) amănare, păsuire, îngăduială de câțva timp. — La Lituanii *rakas*, timp, termen.

rage (a) *v.* (lat. *rūgire* și *ragere*). A zbicră vitele (mari, cornute); 2) *fig.* a geme tare; 3) *iron.* a cânta prea tare și urit.

răget *s. n.* *V. prec.* Acțiunea de a rage.

ragilă *s. f.* (lat. *rasile* (cit. *razile*), de răzuit, de răcăit). Instrument format dintr'o scândură, având la mijloc un mănunchiu de țepi de fer ascuțite, prin care se trage, se răcăie, cănepa sau inul melițat, spre a se curăți de puzderie și a se forma în fuior.

ragilă (a) *v.* A trage prin ragilă cănepa sau inul.

ragilat, *ă adj.* Tras prin ragilă; *s. n.* acțiunea de a răgilă.

răgușeală *s. s.* *V. urm.* Stricarea glasului, stingerea vocii, din cauza răcelei sau din altă pricină.

răguși (a) *v.* (lat. *raucio*, *rauciere*, a răguși). A se strică, sau a se stinge vocea.

răgușit, *ă adj.* și *adv.* Cu vocea stricată, stinsă.

rahagiu *s. m.* *V. rahat.* Vânător, sau fabricant de rahat.

rahat *s. n.* (turc *rahat-lokum*; = plăcută înghițitură). 1) Pastă dulce, din zahăr cu puțină făină, cu gust plăcut și cu miros de trandafir, vanilie, sau de alte fructe; 2) *fam, iron.* lucru de nimic; fleac; 3) *fig. pudic,* excrement.

rahatlocum *s. n.* *V. preced.*

rahitic, *ă adj.* *V. urm.* Cel ce suferă de rahitism.

rahitism *s. n.* (fr. *rachitisme*, din gr. *rachis*, șira spinărei). *Medic.* Boală grea, ce constă în diformarea șirei spinărei, din naștere, sau din prost nutriment al copiilor.

rahnă *s. f.* din *troahnă*.

rahtivan *s. n.* (dela turcescul *raht*, curelăria și șeau pentru cal). *Vechiu.* Cel ce îngrijea de rafturi și de caii domnitorului — demnitar domnesc.

raială *s. f.* (turc *raia* = turmă, apoi localitate ocupată de turci într'o țară creștină).

Vechiu. 1) Creștin supus Turcilor; 2) țară sau oraș creștin administrat de Turci; 3) tributur turcesc.

râiă (a) *v.* A se bolnăvi de râie.

râie *s. f.* (daco-gr. din baza *reô*, a curge, *ryas*, boală cu scursoare, cu puroi). 1) *Medic.* Boală molipsitoare, ce constă din bubușe multe și ascuțite la vârf, cari produc, mai ales seara, o mâncărime nesuferită; iar scârpinate, lasă din ele o zeamă care întinde boala; un arachinoid microscopic produce boala; — ungându-se cu lifie de pucioasă și spălând des cu leșie, râia se vindecă. 2) *iron.* mândrie deșartă — *capră râioasă*. (Caprele, broaștele, se crede că au râie). Cine nu se spală bine, regulat, capătă râie.

raion *s. n.* (fr. *rayon*, rază). 1) Rază, parte; 2) suburbie; 3) *comerc.* despărțământ de anume mărfuri.

râios, oasă *adj. V. râie*. 1) Care are râie; 2) *fig.* murdar, necurat; 3) *fig.* mândru, înfumurat.

răit *s. f.* (lat. din *re-ito*, a merge iarăși). 1) Mergere din tim în timp spre a vedea, a inspecta; 2) inspecție de noapte; 3) ocolire spre a observa un loc, vie, pădure etc.; 4) alergare, năvălire, fugă, ocolind. — Acest cuvânt trecu și la Unguii sub forma *raita* — haide.

raiu *s. n.* (daco-gr. din *raon*, mulțumire, plăcere). 1) *Biblic.* Paradis în care era fericit Adam și Eva; 2) *bis.* locul de plăcere eternă, unde merg sufletele oamenilor ce nu au făcut păcate; 3) *fig.* loc sau grădină foarte frumoasă, încântătoare; 4) *fig.* deplină fericire. — Și Slavii au cuvântul *rai*.

raiori *s. pl. V. raliu*.

râjnică *s. f.* (slav. *riji*, roșcat). *Bot.* Numirea unei flori de pădure.

râiă *s. f. V. rână*.

răiă (a și a se) *v.* (fr. *rallier* — din *re-allier*). 1) A reintruni; 2) a aderă la (o părere, idee); 3) a se întovărăși.

răliu *s. n.* (englez *rail*). Șină dela drumul de fer pe care merge trenul.

ram *s. n.* (lat. *ramus*). *V. ramură*.

ramă *s. f.* (din gr. *ramma*, legătură, — de aici rus *rama* și germ. *rahmen*). Cadru care încheie, leagă de jur împrejur un tablou.

râmă (a) *v.* (lat. *rimari*, a săpă, a scoți). 1) A scurmă pământul cu bo'ul (porcii); 2) *fig.* a avea neliniște; — *mă râmă la inimă*.

râmă *s. f.* (daco-gr. dela *ryma* = tragere). *Zool.* Vierme lung, roșcat, din pământ, ce se trage, se târăște.

ramadan *s. n.* (turc *ramadan* sau *rama-*

zan). A noua lună după calendarul arab și în care musulmanii țin un post foarte riguros; iar după *ramadan*, urmează serbarea zisă *bairam*.

rămănea (a) *v.* (lat. *remanere*, din *re* + *maneo*, a rămâne). 1) A sta pe loc (a nu plecă); 2) a subsistă; 3) a mai rezulta un rest, o rămășiță; 4) a deveni, a fi rămas *sărac*; 5) a întrece; 6) a răpune; 7) a căștiga rămășagul.

rămas *adj. V. prec.* 1) Întrecut; răpus (la rămășag); 2) *s. rămânere*; — *rămas bun* = salut de plecare, *adio*; 3) *aritm.* rămășiță, rest.

rămășag *s. n. V. prec.* Prinsou, paniu. (când ceva necunoscut să bănuiește a fi într'un fel sau altul).

rămăși (a se) *v.* A pune rămășag.

rămășița *s. f.* (din *rămănea*). 1) Ceea ce rămâne dintr'un tot; 2) bucățică sau resturi dela mâncare; 3) corpul neînsuflețit — *rămășițele pământeste*.

rămător *s. m.* (dela *râmă*). Porc (care râmă).

ramburs *s. n.* (fr. *ramboursement*, baza *boarse*, pungă). 1) Plata costului unui lucru, prin poștă, la primirea lui. 2) restituirea către cineva a unei sume de bani datorate.

rambursă (a) *v.* (fr. *rambaurser*). 1) A trimite sau a restitui cuiva o sumă datorată (pentru marfă primită); 2) a înapoia o sumă datorată.

rambursare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a rambursă.

ramifică (a și a se) *v.* (după fr. *ramifier*, din lat. *ramus*, ramură; și *fico* din *faceere*). 1) A se desface în ramuri (arborii); 2) *fig.* a se despărți ca ramurile, a se subdiviză; 3) a se împrăștia în diverse părți, ținând de un punct de plecare.

ramificare *s. f. V. urm.*

ramificați(une) *s. f.* 1) Acțiunea de a și a se ramifică; 2) felul de așezare al ramurilor; 3) *fig.* subdivizarea sau distribuția în direcțiuni diferite — *ramificațiunile conspirației, miștilor* etc.

râmlean *s. m.* (slav *rimleanin*, din *Rim* — Roma). Roman (vechiu *bis.*).

râmni (a) *v. V. rânu*.

ramoli (a se) *v.* (fr. *ramollir*, din lat. *molire*, a muia). A se slăbi (de bătrânețe) forțele, în deosebi cele intelectuale, mintale.

ramolismen *s. n.* (fr. *ramolissement*). Starea celui ramolit.

ramolit *adj.* și *s. V. ramoli*. Slăbănog la minte din pricina bătrâneței, sau prin paralizia creierului.

rampă s. f. (fr. *rampe*). 1) Sprijinitoare pe marginea unei scări; 2) teatr. rând de lumini adăpostit la marginea scenei dinspre sașa teatrului; 3) pantă pentru urcat butoiaie sau alte încărcări în vagoane la o gară; 4) balustradă, grilaj ce oprește o trecere sau o cădere.

ramtata! interj. (onomat.). Muzic. Exprimă unele sunete repetate dela exercițiile muzicii instrumentale, sau dela tromboane ori tobă.

ramură s. f. (lat. din *ramus*, ramură și rom. *ram*. pl. *ramuri*). 1) Creangă sau cracă de arbore; 2) parte sau șir (de munți); 3) despărțire dintr'un curs de apă; 4) fig. diviziune, parte; 5) specialitate (de științe, negoț, etc.); 6) subdiviziune dintr'o familie.

râmurat, **ă** adj. Divizat în ramuri.

râmuros, **oasă** adj. Cu multe ramuri.

rană s. f. (din vorba *râni*). 1) Ruptură sau tăietură pe corp; 2) bubă deschisă; 3) fig. suferință, mahnire; 4) fig. stricăciune, pagubă — *rânile rășoiului*.

rână s. f. (lat. dela *ren*, rârunchiu). Locul dela mijlocul corpului unde sunt rârunchii, coastă; pe o rână, într'o rână, răzimat pe un șold sau pe o coastă; stând pe jumătate culcat.

râncă s. f. (lat. din *rigua*, udătoare, stropitoare, canal — dela *rigare*, a stropi). 1) Organ genital al bouului sau taurului; 2) fumie ce leagă capătul osiei de carâmbul carului (făcută din râncă uscată).

râncău s. m. V. *prec.* Bou care deși întors (V. *intoarce* 9) are aptitudini de taur în aparență.

rânced, **ă** adj. (lat. *rancidus*). Cu miros urit, puturos; acrit (untură, slănină).

râncezeală s. f. Starea de rânced.

râncezi (a se) v. V. *prec.* A se face rânced.

râncheză (a v. (comp. din *re* și *necheză* — V. *nechez*). *Mold.* A necheză caii reciproc, dela unul la altul.

rânchezare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a râncheză.

rânchezat s. n. V. *preced.*

rânchiță s. f. (din *rânced*). Zool. V. *blehniță*.

rând s. n. (lat. dela *rud*, din *rudens*, frânghie; format după cum e și latinescul *linea*, (linie), din *linum*, ață, sfoară). 1) Ceea ce este așezat în linie dreaptă (ca o sfoară sau frânghie întinsă); 2) linie scrisă (într'o carte sau caiet); 3) așezare sau mergere succesivă; 4) ordine; 5) rang, treaptă socială; 6) șir; 7) etaj, cat; 8) timp poprice — *i-a venit rândul*; 9) fig. de rând, ordinar; din

clasa de jos. 10) *adv.* într'un rând, într'un timp; 11) *pe rând*, succesiv, unul câte unul; 12) *cu rândul*, alternativ. — Și Slavii au acest cuvânt sub forma *riad*.

rândaș s. m. (dela vorba *rând* 9). 1) Servitor din curte și mai ales ajutor de vizitiu, care îngrijește de rânit și de măturatul grajdului și a curții; 2) ajutor de bucătar.

rândea s. f. (lat. dela *rude*, necioplit). Broască sau gealău mare, instrument de tâmplar, cu care se netezește întâi lemnul sau scândura. — Și Turcii zic *rende*.

rândueală s. f. V. *rând* 3, 4. 1) Ordine; 2) disciplină; 3) deretecare; 4) datină.

rândul (a și a se) v. 1) A trece succesiv; 2) a fixa; 3) a pune regulă, ordine; 4) a pregăti (de ale mâncării) *Olț*.

rânduire s. f. Acțiunea de rândui.

rândunel s. m. 1) Bărbătușul rânduniceii. *adv.* ca o rândunea fig. repede, în zbor.

rândunică s. f. (lat. *hirundo*, *hirundinis*) 1) Zool. Pasăre de culoare foarte neagră, cu alb pe piept și puțin roșu la gât, care și zidește cuibul din gogoloaie mici de nămol; ea pleacă toamna în țerile calde și revine primăvara; 2) bot. iarba fiarelor.

rang s. n. (fr. *rang*). 1) Grad militar; 2) treaptă socială, clasă; 3) demnitate; 4) rând, etaj (de loje, la teatru); 5) clasă (de vase militare).

râni (a) (lat. din *lanio*, *laniare*, a sfâșia, a rupe, a tăia ca măcelarul*) (*lanio*). 1) A face o tăietură sau împunsătură, ori rupere a pielii, sau pe corp; 2) a sfâșia — *lumini de torțe rânesc întunecimea*, (Eminescu); 3) fig. a produce o suferință, o atingere morală cuiva; a mahnii tare. — Și Slavii au acest cuvânt *raniti*.

râni (a) v. (daco-gr. *rinao*, a pili, a rade cu pila). A curăți cu lopata noroiul, murdăria.

rânit, **ă** adj. 1) Cel ce are o rană (din luptă, bătălie); 2) cel ce și-a produs o rană; 3) fig. sfâșiat de durere morală.

rânit s. n. V. *râni*. Acțiunea de a râni.

râniță s. f. (germ. *ranzen* (citit *ranțen*) = sac, prin intermediul rus *ranet*, *raniță*). Sac sau geantă, în care soldatul își duce lucrurile necesare, purtând-o în spinare.

rânji (a) v. (lat. dela *ringor*, *ringi*, a scrâșni din dinți). 1) A strânge din dinți și a-i arăta ca amenințare de a mușca, — cum

*) Transformarea lui *vulnerare*, în *laniare*, arată că în Dacia luptele cu dușmanii erau grozave, — pe sfâșiere, măcelărire.

fac câinii; 2) *fig.* a rîde profăcut sau cu răutate.

rânjit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a rânji.

rânjitor *adj. V. prec.* Care rânjește.

rântaș *s. n.* (fr. din *rotage*, dela *rotir*, a prăji). Făină mult prăjită în unt sau untură, din care se face un sos, ce se toarnă peste triptură sau în fiertură, ori în alte feluri de mâncări scázute. — Și Ungurii au acest cuvânt, *rântaș*, rămas dela bucătari francezi aduși prin aceste locuri.

rănuchioară *s. f.* (din vorba lat. *ranuncula* (rana), broscuță). *Bot.* Un fel de iedeață ce se întinde pe pământ; *șilnic*.

rânunchiu *s. m. V. rărunchiu și rinichiu.*

rânză *s. f.* (lat. dela *renes*, rărunchiu, făcut *renesa*, (citit *renza* = cea ca rărunchiul). *Anat.* 1) Numire dată stomacului pasărilor, ce are țesuturi tari ca și rărunchiul, și care la pasări îndeplinește și funcțiunea de rărunchiu; 2) mugur de mesteacăn, ori de salcie — zis și mățîșor. *Mold.*

rânzișoară *s. f. Banat.* Rărunchiu.

rânzos, *oasă adj. Mold.* Rău la inimă, răutăcios.

rap! *interj.* Exprimă zgomot de lovire cu palma.

răp *s. f.* (lat. *ripa*). 1) Scobitură mare și adâncă în pământ; vale cu țerm abrupt; prăpastie; 2) scoboriș pe o coastă foarte înclinată; 3) *fig. a du de răp*, a perde, a prăbuși (o afacere, întreprindere).

rapace *adj.* (lat. *rapax*, *rapacis*). Care răpește, fură; lacom, (pasăre, om).

rapacitate *s. f.* (lat. *rapacitas*). Lăcomia de a răpi dela altul.

răpăi (a) *v.* (dela *rap!*). 1) A bate zgomotos din palme; sau cu palmele pe cineva; 2) a face zgomot de loviri — *ploaea răpădește în geamuri*; 3) a face zgomot de pași (de cai).

răpăit (sau *răpăeală*) *s. V. prec.* Zgomot prelung de loviri cu palma, de pași numeroși, sau de ploaie

rapăn *s. n.* (daco-gr. dela *rypainó*, a fi murdar). 1) Răea cânilor sau a cailor; 2) boală ce se face la cei murdari pe cap; 3) murdărie groasă ce se depune pe piele din cauza nespălării.

rapanghel *s. n.* (din *răpăi*, sau *rap!* și lat. *angere*, a chinui). Bătaie aplicată cuiva (mai ales cu palmele) — *Pa luat la rapanghel*, i-a tras palme, bătaie; *fig.* ocară.

răpănos, *oasă adj. V. rapăn.* Care are rapăn; *iron.* mândru (ca răios 3). *Mold.*

răpcă *s. f.* (din *rupe*; cu adaus lat. *qua*). *Mold.* Vițe de vie ce se usucă și se rup.

răpciugă *s. f.* (lat. din *rabies*, tumbare, *rabiosica*, turbată). Boală molișitoare la cai, ce constă în scurgere din nas și strănuturi (se prinde și la om, e periculoasă); *fig. o răpciugă*, un căl foarte elab.

răpciugos, *oasă adj.* Care are răpciugă. **Răpciune** *s. m.* (lat. dela *rapiionem* (rap-tio), luare — adunarea recoltelor). Nume dat de popor lunii Septembrie.

răpez *s. n.* (din *repezi*). Aruncare; avântul calului; repezire.

răpezi (ă) *v. V. repezi.*

răpi (a) *v.* (lat. *rapere*). 1) A apuca și lua cu forța; 2) a lua și a duce pe furie; 3) a lua pe nedrept, a jefui; 4) *fig.* a transportă, încântă foarte; 5) înălța și duce în sus.

răpire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a răpi *propr.* și *fig.*

răpit, *ă adj. V. răpi.* 1) Luat cu forța; 2) transportat; 3) *fig.* uimit, încântat.

raplă *s. f.* (lat. din *rapa*, sfeclă, nap, *rapicium*, *rapicia*, ca o sfeclă). Plantă din ale cărei semințe se scoate *oleiul de răpiță* (lat. *brassica rapa*).

răpitor, *oare adj. V. răpi.* Care răpește *propr.* și *fig. s. pl. răpitoarele*, pasări ce pradă.

raport *s. n.* (fr. *rapport* din lat. *apporto* a aduce). 1) Dare de seamă despre o lucrare făcută; 2) înștiințare scrisă sau verbală dată de un funcționar inferior către superiorul său; 3) hârtia prin care se face această înștiințare; 4) *milit.* prezentarea ofițierilor subalterni comandantului unității (regimentului) la ora 12 dim. pentru a raporta; 5) relațiuni, purtare, între oameni sau în societate; 6) starea relativă între lucruri sau acțiuni; 7) conveniență, apropiere (dela un lucru la altul); 8) *gram.* relațiunea vorbelor între ele; 9) *aritm.* relațiunea între două numere sau cantități matematice.

raportă (a) *v. V. prec.* 1) A face un raport; 2) a comunica, a povesti despre un anumit fapt sau stare de lucruri; 3) a atribui: *a raporta efectul la cauză*; 4) a se apropia, asemui; 5) a face cunoscut superiorului despre ceva.

raportor *s. m.* 1) Cel ce face un raport; 2) *parlament.* deputat ori senator care redactează și citește raportul cu considerațiunile privitoare la legea ce urmează a fi votată; 3) *geom.* instrument în forma unui semicer împărțit în 180 grade, ce servește pentru a măsura lărgimea unghiurilor.

răpos, *oasă adj. V. răpă.* Cu multe răpi; cu scoborișuri repezi.

răposă (a) *v.* (lat. *repausare*). 1) A muri;

2) *fig. iron.* a se stinge (lumânarea, focul).
răposare *s. f. V. prec.* Încetare din viață.
răposat, ă adj. și *s.* Cel ce a murit, mort.
rapsoad *s. m.* (gr. din *raps-ódos* = a ajunsă (coase), ode, cântări). 1) Cântăreț ambulănt, la Grecii antici; 2) *fig. poet.* cântăreț, din vechime.

rapsodie *s. f.* (gr. *rapsódia*). Poemă epică (opus poeziei lirice) la Grecii antici; fragment de epopee; cântec recitat de rapsozii antici.

răpști (a se) *v.* amplific. din *răsti*.

rapt *s. n.* (lat. *raptum*). Răpire; furt.

răpuitoar *s. m.* Cel ce răpune.

răpune (a) *v.* (lat. din *reponere*, a pune la loc; a pune în mormânt). 1) A birui; a trânti jos; 2) a prăpădi, a omori; 3) a pierde; 4) *fig.* a dispărea.

răpunere *s. f.* Acțiunea de a răpune.

răpus, ă adj. 1) Învinș; 2) trântit jos; 3) omorit.

rar, ă adj. și *adv.* (lat. *rarus; rare*). 1) Așezat prea departe unul de altul; 2) la intervale mari; 3) *fig.* care nu este obicinuit; 4) *fig.* excepțional, cu merit deosebit; 5) care nu se prea găsește — *exemplar rar*; 6) *adv.* din când în când, câte o dată.

rara *adv. V. prec.* Cu pași mari, a luat-o rara, a plecat repede, *ironic*.

rarefacție *s. f.* (lat. *rarefacio*). Rărire; starea de rar.

rareori *adv.* (din *rar* și *oară*). În limite rari, când și când; câte o dată.

rări (a și a se) *v. V. rar*. 1) A face să fie rar; 2) a deveni rar; 3) a veni, a vizita rar; 4) a nu merge regulat (la școală); 5) a se mișca foarte încet; 6) a dispărea treptat; 7) a înceta treptat.

răriș *s. n. V. rar*. Loc unde este plantație rară.

rarisim, ă adj. și *adv.* (lat. din *rarus*, — *rarissimus*). Foarte rar.

răriște *s. f. V. rar*. Loc unde arborii sunt foarte rari (în pădure); răriș.

răriță *s. f.* (dela *rar* și *rări*). 1) Plug mic, fără roate, cu cormână dublă — în dreapta și în stânga, ce servește la răsît porumbul când e sămănat prea des, trăgând brazde, la distanțe potrivite, cari nimicesc parte din porumb dar și buruienile ce ar cotropi porumbul; servește și la învelirea cuiburilor de legume în loc de prașilă. 2) stelele rari din jurul lucefărului ce dimineată (constelația *Sirius*?). — Numire acestui fel de plug se aude și la Sârbi, *tali'a*.

răriță (a) *v.* A iări, sau prăși cu rărița.

raritate *s. f.* 1) Caracterul de a fi rar sau

în mică cantitate; 2) lucru rar, neobicinuit; 3) ceea ce se întâmplă rar.

rărunchiu *s. m. V. rinichiu*. 1) *Fig.* Organ de sensibilitate morală, în special durere, compătimire (azi *ironic*); cu *rărunchii zdrobiți de mâhnire*; 2) *bot.* floare broștească.

ras, ă adj. (lat. *rasus*). 1) Bărbierit tuns; până la piele; 2) curățit, răcăit; 3) șters cu radirul; 4) cosit foarte de jos; *s. m.* acțiunea de a rade; *adv. ras* cu pământul (sbor) atingând pământul.

răs *s. n.* (lat. *risus*). 1) Acțiunea de a rade; 2) bătaie de joc, ridiculizare; de *răsul lumii*, ridicol.

răs *s. m.* (daco-gr. *lygx, răs*). Zool. Animal, un fel de pisică sălbatică, despre care se zice că are o vedere pătrunzătoare.

răs... prefix (lat. din *re se*, ori *ex*, ca în *răstorn, re se torno*, etc). Exprimă: 1) repetare mai intensificată de cât *re* sau *ră*; 2) contra lucrare sau facere, în loc de *des*, ca în *răsplăti, răsșopi*; 3) facere la loc, revenire la prima stare ori lucrare.

răsad *s. n.* (lat. prefix *re* și *sata, satorum*, semnătură *V. sădi*). Semnătura provizorie (de unele legume) pusă *des* și de timpuriu, și adăpostită de frig; iar când au răsărit și au crescut puțin aceste plante se scot cu rădăcină cu tot și se sădesc rar, din nou, pe locul unde au să crească și să rodească — *varza, platagelele vinete* și alte zarzavaturi se răsădesc.

răsădi (a) *v.* (din *re* și *sădi*). *V. răsad*. 1) A semăna des un strat sau răzor, pentru a produce plante de răsădit; 2) a replanta răsaduri; 3) a sădi (pomi mici). — Și Slavii au vorba *sad, grădină*, cum și *razsadiți*, dar este evidentă origina latină, din *sata* și *satus satum*, semănătorul, latin.

rasadniță *s. f.* (din *răsad* și *răsădi*). Locul unde se pune întâi răsadul — pepinieră de legume.

răsări (a) *v.* (compus *re* (ră) și *sări* — *sarire* latin, însemnează și a ieși din pământ (a crește) plantele). 1) A ieși din pământ (plante); 2) a tresări (de spaimă); 3) a se arăta la orizont soarele sau luna, a apărea stelele; 4) *fig.* a apare pe neașteptat cineva; 5) a se își; 6) a începe să crească (mustața); 7) a se mări, a crește, (copii); 8) a se distinge printre alții.

răsărte *s. f.* Acțiunea de a răsări 2.

răsărit *s. n. V. preced*. 1) Acțiunea de a răsări; 2) locul unde apare soarele la orizont (punct cardinal); 3) momentul când apare soarele la orizont dimineată; 4) *fig.* cu vază,

desvoltat, în evidență; 5) *fig. mai răsărit*, mai deosebit, mai bineșor de cât alții.

răsăritean, *adj.* (dela *răsăritul* soarelui). 1) Oriental; din spre răsărit; 2) din țerile dinspre răsărit; 3) ce ține de biserica ortodoxă orientală, a răsăritului.

răsăritură *s. f. V. răsărire.*

răsătură *s. f. V. rade.* 1) Acțiunea de a rade *prop.* și *fig.* 2) resturi de la o radere.

răsbătător, *oare adj.* Care răsbate (3).

răsbate (o) *v.* (din *răs* și *bate*). 1) A pătrunde până dincolo (un cuiu, apa prin ceva); 2) a cutreieră; 3) *fig.* a reuși; a învinge o dificultate; 4) a bate foarte mult.

răsbater *s. f.* Acțiunea de a răsbate *prop.* și *fig.*

răsbii (a) *v.* (lat. prefix *rās* și *veho*, *vehere*, a înainta (*via*, *cale*)). 1) A răsbate, a pătrunde 1, 2, 3; 2) *fig. l'a răsbii foamea* sau *frigul*, l'a pătruns sau l'a îmboldit de tot foamea; 3) *fig. a răsbii în bătăii (fam.)*, a bate mult; 4) a-și face cale.

răsbitor, *oare adj.* Care răsbate, *prop.* și *fig.*

răsbol (a și a se) *v. V. răsbolii.* 1) A purta răsbolii; 2) a se lua la luptă *prop.* și uneori *fig.* a se dispută, certă.

răsbolnic *s. m. V. urm.* 1) Care a purtat multe răsboaie (popor); 2) de răsbolii; privitor la răsboaie; 3) *pop.* gata de a lupta la răsbolii; 4) luptător; 5) *fig.* bătăuș de bătaie. Slavii au numirea aceasta în vorba *razboinik*, hoț de codru, și *razboi*, hoție, pentru că așa au înțeles să practice *răsbolii*; însă *boi* și *voi*, din care apare slavul *voindă* = răsbolii și *voientii*, luptător, este tot același *boi*, din cuvântul *rasboi*. Vezi *răsbolii*.

răsbolire *s. f.* 1) Acțiunea de a purta răsbolii; 2) *fig.* luptă contra cuiva; 3) *fig.* dispută, ceartă.

răsbolii *s. n.* (daco-gr. din *rassó*, a bate și *boé*, alarmă de luptă, și zgomot mare, larmă). 1) Luptă cu armele între două țeri sau popoare, precedată de alarma de bătălie și deci de declarația de răsbolii făcută inamicului (spre deosebire de invazia barbară fără veste și pe ascuns); 2) *fig.* luptă sistematică și persistentă: — *a duce răsbolii cu...* (vorba *luptă* sau *bătălie*, nu înlocuiește exact *răsbolii*, care este totalitatea operațiilor militare dela declararea ostilităților și până la sfârșit; — într'un *răsbolii* se dau *iupte* sau *bătălii* în diferite locuri sau în diferite împrejurări, cărora nu li se poate zice *răsboaie*; — deci definiția este dată cu multă judecată și vorba este din numirile politice și militare de după retragerea oștilor și

autorităților romane de către Aurelian, — vezi *ban*, *voevod* etc.); 3) stativele în funcțiune de a țese, (oltean. muntean) care prin bătaia cu spada (spata) fac mare larmă; 4) carul joagărului; 5) călușei morii de vânt; 6) puntea fereștrăuții. — Cuvântul acesta a trecut și la Slavi, cu înțelesul de hoție banditească și *razboinik*, hoț de codru, fără să aibă și semnificarea stativei de țesut, etc. ca în românește; un cuvânt însă vine de acolo, unde are un înțeles determinat și o familie mai numeroasă. *V. și resbel.*

răsbucuroș, *oasă adj.* (din *rās* și *bucuros*). Foarte bucuros.

răsbun *s. n.* (din *rās* și *bun*). Răgaz odihnă.

răsbună (a și a se) *v.* (comp. *rās* și *bun*). 1) A deveni iarăși bun sau bună (vreimea, timpul — după ploaie și furtună); 2) a 'și potoli mânia asupra cuiva (pentru răul făcut) printr'un act la fel de rău (după care rălu-eală, s'ar crede că raporturile devin iarăși *bune*; — dar adeseori devin tot mai rele, căci răsbunarea prelungește ura); 3) a plăti cuiva pentru un rău făcut; — în vechime ucigașul plătea rudelor ucisului o sumă de bani, pentru a-i îmbună, sau a răsbună pe cel ucis; 4) *fig.* a primi o pedepsă dela natură — *firea se răsbună*.

răsbunare *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a, sau a se, răsbună; 2) actul prin care se răsbună.

răsbunător *s. și adj.* Cel ce răsbună, sau caută a răsbună; de răsbunare.

răscăcără (a) *v. V. răscăcără.*

răscântător, *onre adj.* (din *rās* și *cântător*). Care tot repetă cântecul (ca un ecou).

răschiră (a) *v.* (în loc de *rāsfirea*, prin dialecticul *hir*, în loc de *fir*). 1) A desface firele; 2) a împraștia, a desface.

răschitor *s. n.* (lat. din *rescindo*; *rescinditor*, despărțitor, desfăcător). Uneltă de depănat tortul (pentru a face din el jirebie sau motcă) format dintr'un băț drept și lung (cam 1—2 metri) cu crăcana la ambele capete, sau cu un mic lemn așezat curmeziș, pe care se tot deapănă firul de tort; *fig.* om foarte înalt și subțire, slab; *cu picioare răschitoare*, cu picioare lungi subțiri.

răsciti (a) *v.* (prefix *rās* și *citi*). A reciti; a repeta de prea multe ori o citire.

răscoace (a și a se) *v.* (prefix *rās* coace). 1) A coace prea mult; 2) a fi prea uscat, aproape de putrezire (un trunchiu de arbore, un lemn); 3) a fi prea copt (un fruct).

răscoacere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) răscoace.

răscoage, *s. pl.* (din *răscoace*). *Bot.* Plantă cu flori frumoase roșii purpurii, având ca fruct o capsulă care strânsă puțin se crapă și se răsucesce (ca și o păstare de legumă răscoaptă).

răscoală *s. f.* (din *răsculă*). 1) Rădicarea poporului contra cuiva, sau contra stăpânirii, revoltă; 2) turburare a ordinii; 3) *fig.* neorândueală, împrăștierea lucrurilor; desordine.

răscol *s. n.* (comp. din *ră* și *sculă*). Drug sau scândură îngustă, de lemn tare, cu câte o gaură la capete și în care găuri intră capetele de s s a loitrelor carului, având scopul a ține în sus (a sculă) loitrele și a ține în sus toțul așternut, când în car se pune grâu, etc.

răscoli (a) *v.* (din *răscoală* 2 și 3). 1) A ridica și răsturna lucrurile dela locul unde sunt așezate; 2) *fig.* a scormoni; 3) a certă; 4) a turbură, a neliniști.

rascolnic *s. m.* (slav însă cu baza rom. *sculă*) dela *raskol*, schizmă ce s'a produs în biserica rusească, atunci când s'au tipărit cărțile de ritual, în cari s'au introdus cuvinte rusești în locul celor vechi slave; — *rascolnicii* n'au primit cărțile cele din nou tipărite — (nu este mirare că vorba *rascol* este cu bază românească, căci și alte vorbe bisericesti, create din l. latină în Bizanț, au fost adoptate de slavi când s'au creștinat ca; *jertfă, slavă* etc. etc.) Schizmatic rus (în mare parte ziși *lipoveni*), dintre cei ce s'au ridicat contra tipăririi cu cuvinte rusești a cărților slavone de ritual și apoi din cauza persecuției au fugit din Rusia în Polonia și în Moldova.

răscopt, **oaptă** *adj. V. răscoace*. 1) Copt prea mult; ou *răscopt*, care are și albușul și gălbenușul foarte tare prin ferberea sau coacerea prea multă; 2) uscat și scorojit (lemnul); 3) prea mult copt (fruct).

rascote *s. pl.* (diform. din *răscopt*). Crengi uscate ce sunt căzute pe jos în pădure.

rășcov *s. m. Mold. Trans.* (din baza *roș, roșcău*). Un fel de burete, ciupercă roșatică, ce se găsește prin păduri și se conservă în saramură pentru iarnă, în putini mici.

răscrăcăna (a și a se) *v.* (prefix *răs* și *crăcăna*). A întinde și a desfăce de tot picioarele, așa cum sunt depărtate crengile arborilor; a desbină picioarele.

răscăcără (a) *v. V. preced.*

răscroi (a) *v.* (prefix *răs* și *croi*). 1) A croi din nou; 2) a tăia în curmeziș; 3) a tăia mai înăuntru, mai scobit, de cât cum este croit.

răscroit, a *adj. V. prec.* 1) Tăiat cam în curmeziș din croială; 2) tăiat, scobit dela linia dreaptă a croielei.

răscroce *s. f.* (prefix *răs* și *cruce*). 1) Încrucșarea, întretărirea a două sau mai multe drumuri; 2) *fig.* punct sau moment de nedumerire, de cumpănă; 3) locul unde oiștea trăsuii formează o cruce cu lemnul de care se prind ăleaurile; 4) crucea formată de spețelezele vârtelniței; 5) *iu răscruci*, în punctul cel mai de sus al scrânciobului. *Mold.*

răscula (a și a se) *v. V. răscoală*. A (se) ridica contra ordinii sau a stăpânirii, a se revoltă.

răsculare *s. f.* Acțiunea de a, sau a se răscula; revoltă.

răsculat, ă *adj. V. răscolă*. Revoltat; s. cel ce se revoltă.

răscumpără (a) *v.* (prefix *răs* și *cumpără*). 1) A cumpăra îndărăt un lucru ce a fost vândut; 2) a da o sumă de bani sau alte lucruri pentru a obține libertatea din robie; 3) a salvă, a mântui — *Mântuitorul a răscumpărat pe credincioși*; 4) a compensă (greșeala prin fapte bune); 5) a expia, a ispăși; 6) *vechii*, a plăti o sumă de bani pentru crima lăptuită.

răscumpărare *s. f.* 1) Acțiunea de a răscumpăra; 2) prețul de răscumpărare; 3) *fig.* salvare, mântuire de rău, de păcate; 4) ispășire.

răscumpărat, ă *adj. V. prec.* 1) Cumpărat îndărăt; 2) salvat, mântuit.

răsdă (a) *v.* (prefix *răs* și *da*, dare). 1) A da foarte mult, sau de multe ori; 2) a restitui.

răset *s. n.* (din *răs, rade*). Răs șgomotos și îndelung; veselie mare.

răsfăț *s. n. V. răsfățare*.

răsfăță (a și a se) *v.* (prefix *răs* și *față*). 1) A mângăia prea mult pe față (un copil); 2) a alintă, a permite orice capriciu; 3) *fig.* a se deslăta; a fi foarte mulțumit de belșug — *se resfață în avere*; 4) a face mofturi; 5) a se jucă (copiii) cu mulțumire și strămăntându-se la față.

răsfățune *s. f. V. preced.* Multă răsfățare
răsfățare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) răsfăță; alintare.

răsfățat, ă *adj. V. răsfăță*. Alintat; *fig. răsfățat de soartă*, foarte norocos în viață.

răsfiră (a) *v.* (prefix *răs* și *flr*). 1) A despărți firele de tort; 2) a împrăștia, firele de cereale, legume, întinzându-le pe ceva; 3) *gener.* a desface, a împrăștia; 4) a desbătuci lăna, a o scărmană și întinde; 5) a des-

face să se usuce (paie, fân, etc.). 6) *fig.* a răsiți, împrăștiat.

răsfirare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a răsfira.

răsfirat, *ă adj. V. preced.* 1) Desfăcut sau întins fir cu fir; 2) împrăștiat; 3) risipit în neregulă, fragmentat.

răsfoi (a) *v. (prefix răs și foaie)* 1) A întoarce și împrăștia foile (de porumb, sau cele căzute dela arbori); 2) a întoarce și răscoli foile (pânzele așternute pe pat); 3) a întoarce foile cărții; 4) *fig.* a consulta (superficial) o carte; 5) a căuta ceva răsfind.

răsfoire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a răsfoi. **răsfoit**, *ă adj.* Întoarse foile; *s.* acțiunea de a răsfoi.

răsfrațe (a și a se) *v. (pref. răs și frănge).* *V. resfrănge.*

răstug *s. n. (pref. răs și fugi).* Boală a oilor, când se învârfesc pe loc până cad.

răstulg *s. n. (prefix răs și fulg scudat din fulger).* 1) Boală la oi ce constă în umflarea ugerului; *răstulg sec*, când pier laptele și vita slăbește; 2) *bot.* planta zisă și *dalac*, ale cărei frunze se crede că vindecă *răstulgu*, (numire dela felul fulgerător, repede, al boalci).

răsgăea (a) *v. V. răsgăia.*

răsgăeală *s. f. V. urm.* Răsfățare, alintare.

răsgăla (a) *v. (variantă din mângăia, prin prefix răs și lăt. quies (quiesco) liniște, a liniști.* A liniști pe copil (când plânge) prin felurite gesturi sau vorbe cari îl răsfăță, îl alintă; a răsfăță pe copil. *Ofen.* (să nu se confunde cu *Mold. răzgău*.)

răsgăit, *ă adj. V. prec.* Răsfățat, alintat (copil) să nu se confunde cu *Mold. răzgău*.)

răsgândi (a se) *v. (prefix răs și gândi).*

1) A 'și întoarce, opri gândul, intenția de a mai face ceva; a nu mai voi să facă; 2) a se gândi mult, *m'am gândit și răsgândit.*

răsgândire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se răsgândi.

răsghină (a se) *v. (variat din desghina, prin prefix răs).* A desfăce de tot picioarele, prin alunecare, sau forțat; când se taie o vită.

răsghinat, *ă adj. V. prec.* Cu picioarele de tot desfăcute, despărțite.

răshiră (a) *v. V. răsfira și răschira.*

rășină *s. f. (lat. resina, cit. rezina).* Materie cleioasă ce se scurge din scoarța bradului și a altor arbori — arde și produce miros plăcut.

rășinos, *oasă adj. V. prec.* Care produce rășină.

răsiți (a) *v. V. risipi.*

răsînțelegere (a) *v. (prefix răs și înțelegere).* A înțelegere prea bine.

răsleț, *eață adj. (diform. din răs și lăți; în loc de răslăt, ca și răsfăț din răsfăț).* Care stă despărțit; izolat; de laturi; stingher.

răsleți (a și a se) *v. (comp. din răs și lăți a duce sau a pune foarte în lături, afară de lat, de marginile laterale).* 1) A se despărți singuratec. *turma răslătă, fără câini, fără păstor;* 2) a se depărta de totalitate; 3) *fig.* a se împrăștia, a se înstreina (de casa părintească), *s'au reslețit feciorii.* (Acesta nu este cuvânt slav, ci produs din noțiunea *lăți, împrăștia în lat).*

răsletire *s. f.* Acțiunea de a răsleți.

răslețit, *ă adj. V. răsleț.* Despărțit; pe de laturi; izolat; stingher; înstreinat, depărtat.

răstlog *s. u. (lat. din răs și loc pentru a des-loc).* Despăcătura de lemn (buștean) în două, având astfel o față plană și una semicirculară. — Și Ungurii au acest cuvânt *reszlog.*

răsiți (a) *v. V. risipi.*

răslui (a) *v. (diformat din răzlui).* 1) A rade o parte subțire de pe margini, sau depe suprafața unui lucru (din caș, ceară, etc.); 2) *fig.* a trage, a opri puțin, a reține (din leață); 3) *fig.* a cotropi (din moșie).

răsluire *s. f.* Acțiunea de a răslui.

răsmeriță *s. f. V. resmeriță.*

rășni (a) *v. (lat. compus rosuni: rosuni, ros, 'n i (ire), în a merge. a trece, sufixul i este același ca în făptu-i, răzu-i, etc.).* A roade, a sfărâma un corp sfărâmicios, presându-l între două corpuri tari; a macina cu rășnița (grăunțe de porumb, piper, cafea prăjită).

rășniță *s. f. (din rășni, — cu sufixul ită, — după sufixele latine icius, icia, sau itio (ițioiță).* 1) Moară de casă, formată din două pietre nu prea mari: cea de jos stabilă, iar cea de deasupra învârtită cu mâna, prin ajutorul unui băț gros (hadarag) băgat cu capul de sus în gaura unei scânduri; servea mai ales când morile de apă erau înghețate; 2) mică mașină, care prin învârtirea unei roate dințate macină piper, cafea.

rășnitoare *s. f. (din rășni).* Peatra de moară care e așezată stabil, debesput.

rasol *s. n. (lat. din resolo, resolutum, desfăcut, topit).* *Culinar.* 1) Carne feartă f. mult (având cu ea și osul dela piciorul vitei) care face supă substanțială și gustoasă; 2) pește (sau legume) fierte în apă și în care se pune apoi la masă oțet, lămâie, sau ceapă

ori alt zarzavaturi; 3) *fig.* lucrare simplificată și de năntueală, superficialitate (*pop.*) — *a darsol.*

rasleală *s. f. V. prec.* Lucrare în grabă, superficială (*pop.*).

rasoli (a) *v. V. rasol.* 3. A face o lucrare cu grabă mare și superficial.

rasolit, *adj. V. prec.* Lucrat în grabă și superficial.

raspă sau **raspiă** *s. f.* (germ. *raspel*; pare însă din lat. *rasumpellis* = rasul pielei). Un fel de piță cu dinți ascuțiți, cu care cizmarul roade talpa spre a o subția sau netezi; se întrebănțează și de lemnari. — Ungurii zic *raspa*.

răspândi (a și a se) *v.* (lat. din *re* și *expando*, *expandere* (din baza gr. *spendō*, a ră-pândi), a destășură, a întinde). 1) A întinde pe o suprafață mare lucruri mărunte, a împrăștia; 2) a arunca în diferite părți; 3) a se duce în diferite părți; 4) a propagă (idei, boale, zvonuri); 5) a vărsa pe jos; 6) a exală (răspândește un miros plăcut); 7) a se întinde, a se lăți (cerneala, etc). 8) a radia (răspândește lumină *propr* și *fig.*); 9) a populariză (scrieri).

răspândire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a răspândi *propr.* și *fig.*

răspândit, *ă adj.* Întins, împrăștiat, pios-pagat.

răspântie *s. f.* (din *răspândi*, p. *răspândie*, *răspândire*). 1) Punct unde se despart se răspândesc mai multe drumuri; 2) *fig.* punct de o nouă orientare; moment de îngrijorare pentru viitor; în anii 1914—1915 *poporul român se afla la o grea răspântie*. Este o mare asemănare, absolut întâmplătoare, cu slavul *rasputie*, din baza *puti*, cale).

răspăr *s. m.* și *adv.* (din *räs*, contra și *pär*). 1) *Zool.* Un peștișor cu solzi spinoși pe spate; 2) *adv.* în *răspăr*, în direcție opusă creșterii, așezării, părului; 3) *fig.* cu asprime; forțat, contra voinței.

răspas *s. n.* (din *räs*, și *pas*). Pășuire, îndăduință.

răspică (a) *v.* (din *räs* și *spic*, un paralel la *despică*). 1) A desvoltă, a spune lămurit; 2) a înțelege, a prinde înțelesul (se întrebănțează numai la infinitiv și puține alte moduri).

răspicat, *ă adj.* și *adv. V. prec.* 1) Lămurit, clar (bine desvoltată ideea — aluzie la *spic*); 2) bine înțeles, — *vorbește răspicat!* — distinct; 3) *fig.* hotărît; deschis.

răsplată *s. f. V. răsplăti*. 1) Recompensă, ceea ce se dă cuiva pentru o faptă bună, spre a-i mulțumi; 2) *cu senz opus*: pedeapsă

pentru o faptă rea — și a luat răsplata (pedeapsa).

răsplăti (a) *v.* (prefix *räs* și *plăti*). A da o răsplată 1 și 2.

răsplătire *s. f. V. prec.* 1) Recompensă; 2) *fig.* pedeapsă sau răsunere.

răspopi (a și a se) *v.* (pref. *räs* și *popi*). A lua demnitatea de preot; a încetă de a fi preot.

răspopit *adj.* Scoș sau demisionat din preoție.

răspunde (a) *v.* (lat. *respondeo*, *respondere*). 1) A da răspuns la o întrebare; 2) a spune lecția; a da examen; 3) a scrie celui ce-ți trimite o scrisoare; 4) a plăti, a achită — a răspuns toți banii; 5) a garantă; *răspund eu pentru cănsul*; 6) a comunica — *răspunde o cameră în curte*; 7) a cores-punde, a fi față'n față; 8) a trece, a răzbate. *cuilă a răspuns dincolo*; 9) a fi de față, prezent (la apel); 10) a da semn de price-perea numelui — *cănele perdut răspunde la numele de Hector*; 11) a obiectă, a face o întimpinare; 12) *fig.* a opune o acțiune — a răspuns printr'o lovitură de; 13) a co-respunde, a fi pe plac — *nu răspunde aș-teptărilor*.

răspundere *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a răspunde; 2) garanție; 3) responsabilitate, dare de seamă — a trage la răspun-dere, a cere socoteală.

răspuns *s. n.* (lat. *responsum*). 1) Acțiunea de a răspunde; 2) scrisoare trimisă celui ce a scris; 3) întimpinare, obiecțiune.

răspunzător, oare adj. 1) Cel care răspunde; 2) garant; 3) reponsabil, care are a da seamă.

răsputare *s. f.* (prefix *räs* și *putere*). 1) Toată forța; 2) *adv.* din *răsputeri*, din toate puterile.

rasă sau **rasă** *s. f.* (fr. *race*, — din lat. *radix*, rădăcină). 1) Speță, neam, (de omenire) — *rasa galbănă*; 2) varietate, clasă (de animale), soi — *cal de rasă* — de bună speță.

rasă sau **rasă** *s. f.* (lat. *rasa*, netedă-tunsă). Veșmânt, haină lungă și largă, ce poartă obișnuit călugării, făcută din stofă de lână țesută des și netedă, (sau fără înforțuri ca hainele civile).

răssul (a) *v.* (pref. *räs* și *sui*). A sui foarte mult.

rast *s. n.* (daco-gr. din *raatos*, moleșire). Umflare și moleșire a splinei, sau a stomacului (la copii, mai ades în urma frigurilor).

răstălmăci (a) *v.* (pref. *räs* și *tălmăci*). 1)

A tălmăci din nou; 2) a interpreta; 3) a schimba înțelesul.

răstălmăcire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a răstălmăci 1, 2, 3.

răstăv s. n. (din *răs* și *sta*, opri). 1) *Tip.* Bucată, bantă de fer care prinde și oprește literele eă nu se împrăștie; 2) uneltă la stative; (răsboiu) care oprește sulul; 3) *fig.* cadru.

rastel s. n. V. *urm.* Etajeră de pus armele în cazarmă.

răsteu sau **răsteiu** s. n. (lat. din *resto*, *restare*, a se opri). 1) Băț ce se bagă prin jug, spre a opri gâtul bouului să nu iasă din jug; 2) băț asemănător cu răsteul.

răsti (a se) v. (lat. *resisto*, *resistere*, a sta împotriva, a se împotrivi). 1) A ameniță (cu pumnul, cu bățul; propriu a *rădica pentru a lăvi*); 2) a vorbi cu asprime și amenințător.

răstit adv. V. *prec.* Cu amenințare cu asprime — a vorbi *răstit*.

răstigni (a) v. (lat. din *restringo*, dela *stringo*, a înțepa). 1) A crucifica, adică a mțepă și pinde cu cuie pe cruce (cum a fost Christos); 2) *fig.* a sta întins, culcat sau pe scaun, cu mâinile și cu picioarele în lături, — *stă răstignit în fața mea*.

răstignire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a răstigni.

răstignit, *ă* adj. V. *prec.* 1) Crucificat; 2) culcat lungit, cu mâinile și picioarele întinse.

răstimp s. n. (din *răs* și *timp*). 1) Interval de timp; *în răstimp de doi ani*; 2) pauză; *adv.* în răstimpuri, la intervale, din când în când.

răstoacă s. f. (slav *rastok* din *ras* și *tecenie*, curgere). Despărțirea unui curs de apă spre a putea pescui; braț de riu.

răstoarce (a) v. (din prefix *răs* și *intoarce* sau *toarce*). 1) A întoarce, a da contra (lovituri); 2) a toarce prea mult.

răstriște s. f. V. *restriște*.

răsturnă (a) v. (prefix *răs* și *turnă*). 1) A întoarce cu gara în jos (un vas); 2) a doborî, a prăvăli (trăsura, carul); 3) a culcă la pământ; 4) *fig.* a înlătură dela putere — a *răsturnă guvernul*; 5) *fig.* a nimici (o teorie, un principiu); 6) a face o mare desordine, a răsfoi — *răstoarnă casa*; 7) a se așeza răzimat pe spate și comod — *răsturnat în trăsură*; 8) a așeza contrar, dea'ndoașele — *vor să răstoarne ordinea socială*.

răsturnare s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a răsturnă; 2) starea de răsturnat; 3) *fig.* dezordine; transformare.

răsturnat, *ă* adj. 1) Întors cu gura în jos; 2) culcat; prăvălit într-o parte; 3) doborât;

4) căzut, înlăturat dela putere, (guvern); 5) răzimat pe spate (în scaun).

răsturnător, oare adj. Care răstoarnă.

răsturniș s. n. (din *răsturnă*). Loc aplecat unde se poate răsturnă carul.

răsuceală s. f. V. *urm.* 1) Sucire pe loc; 2) *fig.* mișcare dibace; 3) *fig.* combinarea unei afaceri, — *învărteală*.

răsuci (a și a se) v. (din *răs* și *suci*). 1) A suci de mai multe ori; 2) a toarce sau a suci din mai multe fire (frânghia, ața); 3) a întoarce forțat, a scinti (mâna, piciorul, vână-tendonul mușchiului); 4) a suci mult și a așeza (musteța); 5) a se învârti sau a învârti (într'un picior); 6) *fig.* a duce după plac, a ademeni; 7) a face o mișcare de sucire a corpului, sau de desucire; 8) a face sul (hârția); 9) a se îndoi și strânge (frunzele, foile — de căldură).

răsucire s. f. Acțiunea de a (se) răsuci.

răsucit, *ă* adj. V. *răsuci*. 1) Care a suferit o răsucire; îndoit, sucit tare, s. n. răsucire.

răsucitor s. n. Uneltă de răsucit.

răsuflă (a și a se) v. (pref. *răs* și *suflă*). 1) A respiră — a trage aer în plămâni; 2) a se repausa puțin; 3) *fig.* a'și da pe față su-părarea, mâniea; 4) a pătrunde aerul sau apa în afară dintr'un vas (printr'o spărtură mică; 5) a erupe, a izbucni în afară (bube); 6) *fig.* a destăinuî câte puțin ceva secret; 7) a'și pierde țâria, gazele (vinul, berea); 8) *fig.* a'și pierde actualitatea sau importanța (o idee, etc.); 9) a exală; 10) a se recrea; 11) *fig.* a'și spune necazurile (cătore alții).

răsuflare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a (se) răsu la *propr.* și *fig.*

răsuflat, *ă* adj. 1) Care și-a pierdut țâria (gazele) sau gustul; 2) *fig.* tardiv; demodat; vechiu; 3) *fig.* dat la iveală, destăinuit.

răsuflătoare s. f. V. *răsuflă*. 1) Gaură pe unde poate trece aerul; 2) fereastră mică așezată sus; 3) spărtură la un vas.

răsuflătură s. f. V. *răsuflă*. 1) Respirație prelungă; 2) erupție (pe corp).

răsufllet s. n. (poetic). p. Răsuflare.

răsuflu s. n. (poetic). p. Răsuflare.

răsumblă (a) v. (pref. *răs* și *umblă*). A umbli f. mult.

răsumflă (a și a se) v. (pref. *răs* și *umflă*). A sau a se umflă foarte mult.

răsumli (a și a se) v. (pref. *răs* și *umli*). A sau a se umli prea mult.

răsumeală (a) v. (pref. *răs* și *umplea*). A umplea prea mult sau foarte de multe ori.

răsună (a) v. (lat. *resono*, *resonare*). 1) A sună f. tare; 2) a da sunet profund sau

intens; 3) a produce ecou (răsunet); 4) a vibra din cauza sunetului.

răsunare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a răsună.

răsunător, oare *adj.* 1) Care răsună; cu răsunet (ecou); 2) *fig.* impresionant.

răsunet s. n. V. *răsună*. 1) Sunet tare ce se aude departe; 2) ecou; 3) calitatea vibrațiilor (a unui instrument muzical).

răsur s. m. V. *răsură*.

răsură s. f. (lat. *rosula*, mică roză). Floare de trandafir sălbatic, zis *răsur*.

răsură s. f. (lat. *rasura*). V. *Răzătură*. *Vechiu*. darc, bir suplimentar pentru lefurile slujbașilor.

răsuri s. pl. V. *rosuri*.

răsvot s. n. (pref. *răs* și *voț*). Votarea din nou asupra aceleiași legi sau chestiuni (parlamentar) — *răsvotul nu este admis*.

răsvrăt s. n. p. *Răsvrătire*.

răsvrăți (a și a se) v. (prefix *răs*, contra și lat. *verto*, sau *verto* = a întoarce; de unde și rom. *vărți* (în-vărți). A sau a se revolta *propr.* și *fig.* — lit. a se întoarce *contră*; (se întrebuințează f. rar și cu înțeles de perverti. — Și Slavii au cuvintele: *razvrătiti*, *razvrat*, *razvrascenie*, cu înțeles de pervertire, viciu; baza evidentă din același latin *verso*, *verto*, ca și *perverto* și *perversus* latin; deci este ușor de înțeles prin ce intermediar au primit Slavii acest cuvânt *răsvrătire* s. f. V. *răsvrăți*. *Revoltă*, *propr.* și *fig.* — *răsvrătirea simțurilor*.

răsvrătit s. m. V. *prec.* *Revoltat*; rebel.

răsvrătitor s. m. Cel care îndeamnă la *răsvrătire*.

răszgâl (a) v. V. *zgâi*. A zgâi, a desface deschide prea tare. *Cu prefixul răs se mai compun și multe alte verbe, întrebuințate rar în vorbirea poporului, ca d. p. răs-clocoti, răs-mestecă, răs-muia, etc. etc. și arată tărie sau multă repetare a acelor acțiuni.*

răt s. n. (gaco-gr. *rôthon*, nas). Botul porcului.

răt s. n. *Trans.* V. *rădiu* *Livede (pop.)*. (ungur. *ret*).

rată s. f. (lat. *rata*, dela *reor*, *ratus sum*, *rerii*, a socoti). 1) Parte dintr-o sumă datorată, plătită la anume timp convenit; 2) termenul când trebuie plătită o rată.

rață s. f. (lat. *anas*, *anatis* — natis = rață (dialect Slănic: *națe* (p. rațe), iar apoi apropiat de lat. *ratis*, plută, — care plutește pe apă). 1) *Zool.* Pasăre domestică (dar este și sălbatică), ce plutește pe apă și trăiește în apropierea bălților; 2) horă — *de-a rața*;

joc de copii imitând mișcările greoaie, legate, ale raței *iron.* cu mișcări greoaie, legate (femei).

rătăcană sau **rătăgană** s. f. (lat. *rota-quam* = cât roata). *Mold.* 1) Prăbușire; 2) gaură mare și rotundă; 3) bubă deschisă rotundă, mare; 4) pată mare rotundă — înrudit cu *rotocol rotogol*.

rătăci (a și a se) v. (lat. din *erraticus*, *rătăcitor* — dela *errare*, a rătăci). 1) A merge pe un alt drum (greșit) de cât cel voit; 2) a umbla în nesiguranță căutând drumul ade-vărat; 3) *fig.* a face o lucrare desorientat; 4) a se pierde; 5) a se incurcă; 6) a umbla fără nici o țintă — *rătăcește pe dealuri*; 7) *bis.* a se abate dela dreptă credință; 8) a greși.

rătăcire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a sau a se rătăci *propr.* și *fig.*

rătăcit, ă *adj.* 1) Cel care rătăcește; 2) *fig. bis.* abătut dela dreptă credință, schizmatic; 3) turburat la minte.

rătăcitor, oare *adj.* 1) Care rătăcește; 2) care umblă fără adăpost, vagabond; 3) care umblă pretutindeni.

rătan s. m. (dela *răt*, cu *răt* mare). *Fig.* dobitoc; moțic, prost (insultă mai ales adresată soldaților de șefii lor).

rățez s. n. V. *retez*.

ratifică (a) v. (după fr. *ratifier*, din lat. *ratus*, hotărât și *fico*, din *facere*). A confirmă ceea ce s'a făcut ori s'a promis; (diplomatic) *tratatele internaționale se ratifică prin votul parlamentului, după ce au fost încheiate de guverne*.

ratificare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a ratifica.

ratificat, ă *adj.* -V. *prec.* Confirmat, consfințit.

raționă (a) v. (după fr. *raisonner*, din lat. *ratio*, *rationis*, socoteală, calcul—V. *rațiune*). 1) A judecă, socoti, bine cu mintea; 2) a face un raționament.

raționabil, ă *adj.* V. *prec.* 1) Înzestrat cu rațiune; 2) conform cu dreptă judecată (rațiunea); 3) convenabil, potrivit.

rațional, ă *adj.* V. *prec.* 1) Conceput prin rațiune; 2) întemeiat pe raționament.

raționalism s. n. (fr. *rationnalisme*, dela lat. *ratio*, socoteală, judecată). Sistemă filozofică, ce nu admite în religie de cât ceea ce rațiunea poate descoperi.

raționalist s. m. (fr. *raționaliste*). V. *preced.* 1) Ce ține de raționalism; 2) partizan al raționalismului.

raționament s. n. (fr. după *raisonnement*, din lat. *ratio*, judecată). 1) Facultatea de a

raționă; 2) șir de argumente înălțuite pentru a demonstra ceva.

raționat, *ă adj.* V. *raționă*. 1) Conform regulilor raționamentului; 2) rezultat din raționament; 3) tot ce se întemeiază pe reguli bine judecate.

rațioasă *s. f.* V. *rață*. 1) Mică rață; 2) *bot.* numire dată stânjincilor (pentru colorile lor?).

rațiune *s. f.* (ca italian *razione* din *ratio*, *rationis*, socoteală, judecată, cugetare). 1) Facultatea de a putea cunoaște și a judeca, reflecta, cumpăni cu mintea; 2) dreapta judecată; 3) *fig.* bun simț; 4) probă sprijinită pe un argument; 5) motiv, interes — *rațiune de Stat*.

rățoi (*a se*) *v.* (dela vorba *rățoi*, aluzie la mersul lui clătinat, legănat și mândru, dar greoiu). 1) A se îngâmfa, fuduli, ca rățoiul; 2) a se răsti, a amenința (*iron.*).

rățoiu *s. m.* V. *rață*. Bărbățul raței.

rătos, *oasă adj.* (dela *răt*). Obraznic, moșic.

ratuș *s. n.* (slav rutean *ratuș*, din germ. *rathaus*; — *rat*, sfat, *haus*, casă). *Mold.* Han la drumul mare.

rătund, *ă adj.* V. *rotund*.

rătungioară *s. f.* (dela *rotund*). *Bot.* Ederă, silnic — care se incolățește.

rățușcă *s. f.* Puiu de rață.

rău, *f. rea adj.* (lat. dela *reus*, vinovat, culpabil). 1) Cu caracter răutăcios, agresiv, bătaș, tiran; 2) ceace nu este de calitate bună; prost, stricat; 3) care atacă, mușcă (câine rău); 4) falș — *ban rău*; 5) care nu funcționează, nu lucrează bine; 6) *școlar*, nesilitor și obraznic; 7) *adv.* ce este contrar la bine, nu cum trebuie: greșit; defectuos; 8) *s. n.* stare sau situație contrară de cât binele; 9) ceace este opus virtuței; 10) neajuns, necaz, nenorocire, supărare — *toate relele vin...*; 11) durere, amețeală sfârșeală — *ii veni un rău*; 12) distrugere, calamitate — *bruma face rău pomilor înfloriți*; 13) diavolul — *a da răului* (oit); și *ne izbăvește de cel rău*; locuțiuni: *a părea rău*, a regretă; *a vorbi de rău*, a bârbi; *a ține de rău*, a admonestă; *a nu lua în nume de rău*, a nu se supăra, a nu considera jignitor; *a se uita cu ochi rău*, cu invidie, cu răutate; *vine rău*, nu e croită bine (haina), nu se potrivește culoarea.

rău (și *riu*) *s. n.* (lat. *rivus*). 1) Curs măricel de apă ce se varsă într'un fluviu ori în alt riu; 2) *fig.* curge *rău*, torent; 3) *pl. râuri*, flori (ornamente) ce merg într'una (șerpuid sau înălțuindu-se) cusute pe cămeși sau pe alte țerănști — numirea este dată după mer-

sul curgător ca răul, cum și Grecii autici au numit ornamentul lor preferat, cu numele râului *Meandru* — zis și *à la greque*.

răucredincios, *oasă adj.* (din *rău* și *credincios*). Infidel.

răutăcător *s. m.* (din *rău* și *făcător*). Tâihar, hoț.

răuri (*a*) *v.* V. *râu*. 1) A curge ca răul; 2) a onduia.

răuruscă *s. f.* V. *lăuruscă*.

răutăcios, *oasă adj.* și *adv.* V. *urm.* Pre-dispus a face rău; cu răutate.

răutate *s. f.* (amplif. din *rău*). 1) Pre-dispoziție de a face rău; 2) vorbă sau faptă ce aduce rău (stricăciune sau supărare); 3) *fig.* malițiozitate, aluzie răutăcioasă; 4) caracter răutăcios, supărăcios, plângător; 5) om, copil rău.

răuvoitor, *oare adj.* și *s.* (din *rău* și *voitor*). Care dorește altuia rău.

răvac *s. n.* (lat. din *re* și *vacuo*, *vacuare*, a deșertă). Zeama ce se scurge (se deșertă) singură, fără stoarcere, ca: 1) miera ce curge singură din fagure (și care este mai gustoasă și mai limpede de cât cea stoarsă); 2) vinul ce se scurge singur din strugurii puși în lin, fără a-i storce; 3) țigeliul ce se scurge din păcura groasă, *Mold.* — Și Turcii au acest cuvânt, format probabil de bizantinii latini, sau poate chiar dela daco-latini.

răvăci (*a*) *v.* V. *răvac*. *Mold.* A scoate răvac.

ravân, *ă adj.* (lat. *lavens*, din *lavere*, a uda). Imbibat cu apă, sau cu alt lichid; umezit. ud puțin — *pământul este ravân primăvară*.

răvar sau **răvor** *s. n.* (lat. din *revorro* și *reverre*, a mătură, a aruncă). 1) Ciubăraș de spălat carne; 2) strecurătoare de mazăre sau alte legume ferte; 3) lemnișor crestat cu care se freacă și roade cașul, spre a frământa apoi blânza.

răvaș *s. n.* (lat. din *reviso* (cit. *revizo*), a vedea iară — cu transformarea rom. *ră* și *vază*, — *ră-văz*; o formațiune ca și fr. *avis*; din lat. *a + visus*, vedere). 1) Scrisoare prin care se pune în vedere o dispoziție — *aviz* (dela autoritate); — *răvaș dela împăratu căți vine lele bărbatu* (din cânt. pop.), un fel de avis de desconcentrare, demobilizare, când bărbaiții veneau așaș dela oaste; 2) *răvaș de drum*, aviz de plecare, pașaport; 3) *extins.* scrisoare particulară, epistolă; 4) *Trans.* însemnare.

răvășeală *s. f.* V. *răvăși* și *răvaș*. Răscolirea lucrurilor spre a vedea, a căuta ceva; — *revizuire* (sau *revăzeală*).

rāvāși (a) v. (după lat. *reviso* (cit. *revizo*), a revedea (*revizie*) — rom. *re-vâz*). A revizui lucrurile — a scotoci și a răsturnă lucrurile căutând ceva.

rāvāșit, ā adj. V. prec. Scotocit, scormonit; risipit în desordine (lucrurile).

rāveneală s. f. V. rāvān. Absorbire, îmbibare cu apă; umiditate.

rāvēni ⇐ și a **se) v. V. prec.** A umezi; a prinde umezeală.

rāvēnit, ā adj. V. rāvān.

ravilă s. f. Mold. V. raġilă.

rāvñă s. f. V. urm. Indemn de sine la lucru, ardoare, asiduitate, tragere de inimă la lucru. Olt. *rānnă*.

rāvñi (a) v. (daco-gr. din baza *ryme*, mișcare impetuoasă, elan; dela care apoi verbul *ryomat, erryomen*, a trage spre sine—amândouă noțiunile: *elan, impetuositate*, precum și dorința de a trage spre sine, se află în *rāvñă* și *rāvñi*. dar forma oltenească *rānni* (*rāvñi*) arată mai bine baza gr. antică *ryme*). 1) A dori, a pofti tare ceea ce vezi la altul; 2) a aspira; 3) a dori cu invidie lucrul aluia; 4) a pofti când vezi pe altul mâncând. Olt. *rānni*.

rāvñire s. f. V. prec. Acțiunea de a rāvñi; aspirațiune.

rāvñitor, oare adj. și s. Cel care rāvñește.

rāvōr s. n. V. rōvar.

raz s. n. (din *rade* și *rāzui*). Uneltă de răzuit (la dulgheri).

rază s. f. (lat. din *radius* (făcut fem. *radia*). 1) Fir de lumină ce merge în linie dreaptă dela un corp ce luminează; 2) *razele X* sau, ale lui Roentgen), raze nevăzute cu ochii cari trec prin corpurile opace și au proprietăți terapeutice (*V. radiografie și radioterapie*); 3) *fig.* licărire — *rază de speranță*; 4) strălucire; 5) *fig.* frumusețe (poet.); 6) *geom.* linia dreaptă din centrul până la marginea unei circomferințe; 7) deschizătura de compas cu care se construiește o circomferință; 8) *extins. fig.* cuprinsul de jur împrejur — *în raza orașului*; 9) distanță determinată — *bate pe o rază de kilometri* (tunul); 10) spiță de roată; 11) linii desemnate, ce pleacă dela un punct (imitând razele); 12) totalul firelor de țor depe vârtelnită.

razachie s. f. (lat. din *rosacea* cit. *rosacea* = trandafirie, de culoare roză). Speță de struguri de culoare-gâlbuie, sau roșie, cu boabe ovale și mari, cu coarjă groasă, cari se pot și păstra; (opus *V. braghină*).

rāzālū s. n. (dela *rāzui*). Pilă mare pentru răzuit.

rāzālū (a) v. V. rāzui.

rāzătoare s. f. (dela *rade* și *rāzui*). 1) Uneltă de bucătărie, din tinichea, cu găuri anume făcute, prin care se rade hreantul, parmezan, etc.; 2) ștergătoare de lemn ori din fer pe care se rade de noroi gheata, la intrarea în casă; 3) uneltă de ras.

rāzătură s. f. (din *rade*, *rāzui*). 1) Acțiunea și efectul raderei ori rāzuirii; 2) suprafață rāzuită.

rāzbună precum și multe alte vorbe ce se scriu uneori și se pronunță cu prefixul *rāz*; **rāzghină**; **rāzvrăti**, etc. etc., se vor căuta la forma *rās*: *rāsbună*, etc. etc.

rāzeș s. m. (lat. *reses* (din *resideo*) — citit *rezes*, așezat, statornicit, care stă pe loc). *Mold.* Țeran proprietar de pământ; moșnean (spre deosebire de țeranii nestabili, așezați vremelnic pe moșii streine). — Ungurii înțeleg *părtaș (!)* prin *rezes*.

rāzeșesc, ească adj. V. prec. De rāzeș, al rāzeșilor.

rāzășie s. f. Mold. Proprietatea rāzeșului; moșie mică.

rāzeșime s. f. V. rāzeș. Multimea sau clasa rāzeșilor.

rāzgâi (a) v. V. rāzgâi.

razim s. n. (lat. dela *resupino, resupinare*, a (se) aplecă pe spate). 1) Sprijinătoare la spatele unui scaun; 2) orice lucru pe care se sprijine cineva; 3) *fig.* protecție, protector; ajutor.

rāzimă (a | se) v. V. prec. 1) A (se) sprijini cu spatele sau cu umărul de ceva sau de alții, singuratec; 2) a se bizui pe cineva.

rāzimat, ā adj. V. prec. Sprijinit cu spatele *prop.* și *fig.*

razna adv. (slav dela *razno, rozni*, diferit). 1) A umbla *razna*, a umbla deosebit de alții, singuratec; 2) a umbla fără treabă înșolo și încoace; 3) *fig.* a o lua *razna*, a o lua într'o parte; a se depărta de calea adevărată; 4) a se abate dela subiect.

rāzni (a se) v. V. preced. A se despărți, deosebi, instrăina.

rāzor s. n. (lat. din *rasura, rāzăluire, grăpare, citit razura*). 1) Strat bine grăpat și netezit, pe care se sădesc flori, sau unele legume, ceapă, usturoi, etc.; 2) șanțul printre straturi. — Sărbii prin *razor* înțeleg *brazdă(?)*

rāzoraș, ā adj. V. rāzori și rāzor. Vecin cu țarina; 2) s. mic *rāzor*.

rāzori (a) v. V. rāzor. 1) A face parcele ca straturile; 2) a se *rāzori*, a fi vecin cu țarina, cu pământurile.

rāzul (a) v. (din *rade* și *ras*). 1) A rade un lucru cu un cuțit sau cu alt instrument

tăios; 2) a roade cu o pilă mare; 3) a netezi sau curăți ceva prin raderă.

răzuire s. f. Acțiunea de a răzui.

răzuit, **ă** *adj.* V. *preced.* Ras, curățit prin raderă.

răzuitoare s. f. Uneltă de răzuit părăți, piei de tăbăcit, etc.

răzuș s. n. (dela *răzui*). 1) Mic hârleț, lopată de lemn pentru săpat straturile sau pentru a răzui earba; 2) otic; 3) un fel de daltă sau mică broască de dulgher.

razzia s. f. (cuvânt arab *razza* sau *rhariat* = incursiune, năvălire în țară străină spre a răpi, — întrebuintat în Algeria și în alie țeri locuite de Arabi). Inspecție neașteptată, ce se face câteodată de agenții poliției pe străzi și în localuri publice spre a prinde pe pungași, sau pe cei ce nu au legitimații în regulă, n'au pașapoarte.

re, particulă, prefix, ce exprimă în compunere cu verbe, sau alte vorbe, ideea de repetire a lucrării sau întoarcere la starea primă ca și *re* latin.

re s. m. (din vorba *resonare*, vezi celelalte numiri de note). *Muz.* Mumirea notei a doua din gama muzicii orientale.

rea *adj.* V. *rău*.

reabilită (a și a se) v. (lat. comp *re* + *habilitas*, aptitudine, dibăcie după fr. *réhabilité*). 1) A restabili în toate drepturile și prerogativele sale, pe un om care și le perduse prin abaterile lui sau prin greșala justiției; 2) a și recăpăta stama publică; 3) *fig.* a și reface, îndrepta, afaccrile, averea ruinată.

reabilitare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a, sau a se reabilita.

reacoperi (a) v. (pref. *re* și *acoperi*). A acoperi din nou.

reacție s. f. V. *reacțiune*.

reacționar, **ă** *adj.* și s. (fr. *réactionnaire* din lat. *re*, contra și *actio*, lucrare, activitate). *Politic.* Care este contra progresului și inovațiilor; care ține la stările și ordinea veche.

reacțiune s. f. (fr. *réaction*, din lat. *re*, contra și *actio*, lucrare, activitate). 1) *Fizic.* Lucrarea unei substanțe, a unui corp, asupra altuia; 2) *Chimic*, manifestare cu caractere deosebite, provocată de o substanță sau corp, asupra altuia; 3) *fig.* mișcare de opinie contră celei precedente; 4) *politic.* acțiunea unui partid, sau partidul însuși, care luptă pentru revenirea la sistemul vechiu de guvernare, sau care se opune progresului.

reactiv, **ă** *adj.* V. *preced.* 1) Care produce o reacțiune; 2) s. n. substanță care

prin o reacțiune, permite analizei chimice de a recunoaște natura unui corp.

readânci (a) v. (pref. *re* și *adânci*). A adânci din nou.

readaptă (a și a se) v. (prefix *re* și *adapta*). A adapta din nou; a se acomoda, obișnuși iarăși la ceva.

readormi (a) v. (pref. *re* și *adormi*). A adormi din nou.

reacduce (a) v. (pref. *re* și *aduce*). 1) A aduce din nou; 2) a face în starea precedentă.

readucere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a readuce.

reagonisi (a) v. (pref. *re* și *agonisi*). A agonisi din nou.

real, **ă** *adj.* (lat. *realis*, dela *res*, lucru, ființă). 1) Care este în ființă, existent; 2) cu aplicațiuni la viața practică — *liceu real*; 3) opus *idealului*; *adv.* evident; cu certitudine.

realcătui (a) v. (pref. *re* și *alcătui*). A alcătui din nou.

realege (a și a se) c. (pref. *re* și *alege*). A, sau a se alege din nou.

reales, **eașă** *adj.* V. *prec.* Ales din nou.

realism s. n. (fr. *réalisme*, din lat. *realis*). 1) Doctrina filozofică a realiștilor; 2) sistema artiștilor și literaților, cari pretind că imitează natura excluzând orice ideal.

realist s. m. (fr. *réaliste*). 1) Numire dată unor filozofi medievali, cari considerau ideile abstracte (genul, speța) și ideile absolute (adevărul, binele, frumosul) ca ființe reale; 2) partizan al realismului în artă sau literatură; 3) elev care urmează secțiunea reală a liceului.

realitate s. f. V. *real*. Lucru sau ființă efectiv existentă; ceea ce există în adevăr; fapt evident, săvârșit; locuț. în *realitate*, de fapt.

realiză (a) v. (V. *real* și fr. *réaliser*) 1) A da ființă, a efectua; 2) a obține — *am realizat un câștig*; 3) *a se realiză*, a se împlini, adevări (precizarea, visul).

realizabil, **ă** *adj.* (fr. *réalisable*). Ce se poate împlini, realiza.

realiză (a) v. licență poet. prin apropiere de *altus* lat. înalt). A reînălță.

realungă (a) v. (pref. *re* și *alungă*). A alunga din nou.

realungat, **ă** *adj.* Alungat din nou.

reamăgi (a) v. (pref. *re* și *amăgi*). A amăgi din nou.

reamăgire s. f. V. *prec.* Amăgire din nou.

reamăgit, **ă** *adj.* Amăgit din nou.

reaminti (a) v. (pref. *re* și *aminti*). A (și) aduce aminte.

reamintire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a reaminti.

reamintit, ă adj. Menționat mai înainte.

reampută (a) v. V. *ampută, Medic.* A face din nou o amputare.

reamputat, ă adj. Din nou amputat.

reamuți (a) v. (pref. *re* și *amuți*). A amuți din nou (*propr.* și *fig.*).

reanulă (a) v. (pref. *re* și *anulă*). A anula iarăși.

reanulat, ă adj. Anulat din nou.

reanunță (a) v. (pref. *re* și *anunță*). A anunța din nou.

reanunțare s. f. V. *prec.* Anunțarea din nou.

reanunțat, ă adj. Anunțat din nou.

reapare (a) v. (pref. *re* și *apare*) A apare din nou.

reapariti (un)e s. f. Acțiunea pe a reapare.

reapărut, ă adj. Apărut, ieșit, din nou.

reaprinde (a) v. (pref. *re* și *aprinde*). A, sau a se aprinde iarăși.

reaprints, ă adj. V. *prec.* Aprins din nou.

reaprovizionare s. f. V. *aprovizionă.* Aproximare din nou.

rearendă (a) v. (pref. *re* și *arendă*). A arenda din nou, sau pe un nou termen.

resaltă (ă) v. (pref. *re* și *asalt*). A da asalt din nou.

reasană (a) v. (pref. *re* și *asană*). A asană din nou (*propr.* și *fig.*).

reascultă (a) v. (pref. *re* și *ascultă*). A asculta din nou; a interoga la lecție din nou (pe școlari).

reascultat, ă adj. Ascultat, interogat din nou.

reascunde (a) v. (pref. *re* și *ascunde*). A (se) ascunde din nou; a dispărea iarăși (erupțiuni, bube).

reascuți (a) v. (pref. *re* și *ascuți*). A ascuți din nou.

reășeză (a) v. (pref. *re* și *ășeză*). A așeză din nou; a pune la loc; a restabili, a potoli din nou.

reășezat, ă adj. V. *prec.* Așezat, restabilit, pus la loc din nou.

reasfinți (a) v. (pref. *re* și *asfinți*). A asfinți iarăși, a asfinți mereu.

reasigură (a) v. (pref. *re* și *asigură*). A face contra asigurare (la o altă societate, de către cea care asigură).

reasigurare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a reasigura.

reasortă (a) v. (pref. *re* și *asortă*). A aproviziona din nou cu mărfuri.

reasortiat, ă adj. V. *prec.* Reaprovizionat cu mărfuri.

reășterne (a) v. (pref. *re* și *așterne*). A așterne din nou (*propr.* și *fig.*).

reastupa (a) v. (pref. *re* și *astupa*). A astupa la loc.

reasudă (a) v. (pref. *re* și *asudă*). A asuda din nou.

reasupri (a) v. (pref. *re* și *asupri*). A asupri, a prigoni din nou.

reasuprit, ă adj. V. *prec.* Asuprit, prigonit întruna.

reatacă (a) v. (pref. *re* și *atacă*). A porni la atac din nou (*milit*).

reatășă (a) v. (pref. *re* și *atașă*). A atașa din nou.

reatășat, ă adj. V. *prec.* Atașat din nou.

reațăță (a) v. (pref. *re* și *ațăță*). A ațăță din nou; a irita din nou.

reauri (a) v. (pref. *re* și *auri*). A auri din nou.

reauzi (a) v. (pref. *re* și *auzi*). A auzi din nou; a căpăta din nou auzul.

reavântă (a se) v. (pref. *re* și *avânta*). A se avânta iarăși.

reavea (a) a. (pref. *re* și *avea*). A poseda din nou.

reavoință s. f. (comp. *rea* și *voință*). 1) Voință de a face rău; 2) intenție rea; 3) rea dispoziție, răutate sau contrară voință de a face ceva.

reazim s. n. (lat. din *resupino*, a (se) aplecă pe spate). 1) Sprijinitor la spatele unui scaun; 2) orice lucru de care se sprijine ceva sau cineva; 3) *fig.* protecție, ajutor.

rebarbativ, ă adj. (fr. *râbarbatif*). Aspru răspingător.

rebedenie s. f. V. *rubedenie*.

rebegeală s. f. (lat. comp. *re* + *bigelo, gelare*, a îngheța dublu, din nou). Răceală care a pătruns în corp, de nu se mai încălzește, nu mai face reacțiune sângeră (la copii mai ales; răceală tare la miei și viței, când îi apucă tremurul de nu se mai pot încălzi).

rebegi (a) v. V. *preced.* A răci tare până începă tremurul de frig.

rebegit, ă adj. Răcit tare, cuprins de frig, cu tremurătura fălcilor și a corpului.

rebel, ă adj. (lat. *rebelis*). 1) Care se revoltă, nesupus; 2) *fig.* care nu se așeză cum trebuie; neastâmpărat; 3) *fig.* care nu se poate ușor vindeca — *tusă rebelă*; s. n. om nesupus aut rității, revoltat contra stăpânirii și făcând acte de rebeliune.

rebeliune s. f. V. *preced.* Revoluție contra stăpânirii prin fapte de agresiune, volnicie.

reboicotă (a) v. (pref. *re* și *boicotă*). A boicota din nou.

rebombardă (a) v. (pref. *re* și *bombarda*). A bombardă din nou.

reboteză (a) v. (pref. *re* și *boteză*). 1) A boteza din nou; 2) *fig.* a da o nouă numire.

rebucură (a și a se) v. (pref. *re* și *bucura*). A bucură din nou; a și recăpăta bucuria.

rebus s. n. (fr. *rebus*). Joc ce constă într'o ghicitoare a unei idei, exprimate prin înșirare de litere, sau de litere și figuri, a căror numiri dă tocmai cuvintele propoziției: *ex.*

(a) at = un a mic în cerc at = un amic încercat.

recade (a) sau recădea v. (pref. *re* și *cădea*). A cădea iarăși.

recădere s. f. Acțiunea de a recădea.

recălca (a) v. (pref. *re* și *călca*). A călca din nou (cu fierul, etc.).

recalcitrant, ă adj. (lat. pref. *re* și *calcitra*, *calcitrare*, a se împotrivi). Care se opune cu îndârjire, cu încăpăținare; împotrivor.

recântări (a) v. (pref. *re* și *cântări*). A cântări din nou.

recăpătă (a) v. (pref. *re* și *căpătă*). A căpăta, a dobândi iarăși.

recăpătare s. f. V. prec. Acțiunea de a recăpăta.

recapitulă (a) v. (fr. *recapituler* din lat. *re + capitulatum*, pe scurt). A resuma pe scurt.

recapitulare s. f. V. preced. Acțiunea de a recapitula; resumare pe scurt.

recăsători (a se) v. (pref. *re* și *căsători*). A se căsători din nou.

recăsătorit, ă adj. V. prec. Căsătorit din nou (cu altă persoană, după divorț sau deces).

recăștigă (a) v. (pref. *re* și *căștiga*). A câștiga din nou, a redobândi (ce se perduse).

recăștigat, ă adj. V. prec. Redobândit.

recăută (a) v. (pref. *re* și *căută*). A căută din nou.

recăzut, ă adj. V. recădea. Căzut din nou.

rece adj. și adv. (scurtare din răceală). 1) Care nu este cald; 2) proasțet — *apă rece*; 3) înghețat — *zăpada rece*; 4) *fig.* cu temperament flegmatic; indiferent; 5) *friguros* — *vânt rece*.

recensemânt s. n. (fr. *recensement*, din lat. *recensio*). Numărătoare oficială a locuitorilor țării.

recensent s. m. V. recensiu. Autor al unei recensii,

recensiu s. f. (lat. din *recenseo*, a re-

vizui). 1) Compararea operei, scrierei, unui autor, cu manuscriptele vechi; 2) critica unei opere literare, etc.

recensur s. m. V. recensământ. Cef ce face recensământul.

recent, ă adj. și adv. (lat. *recens*, *recens*). De curând, nou (fapt, întâmplare).

recepisă s. f. sau recipisă (fr. *récepisse*, din lat. *recipio recipere*, a primi). Adeverință de primire, dată de poștă sau de altă autoritate — *recepisă de consemnare*.

receptacul s. n. (lat. *receptaculum*, magazie, depozit). *Bot.* Capsulă în care se ănde portul unei flori.

recepți(un)e s. f. (fr. *réception*, din lat. *recepto*, a primi la sine). 1) Primire, luare în primire (de materiale, lucrări); 2) primire cu mare solemnitate (a persoanelor); 3) primire oficială (în lumea diplomatică).

receptor s. n. (din lat. *receptare*, a primi). Aparat dela un telefon prin care se primește sunetul vorbelor; *adj.* primitor.

rechemă (a) v. (pref. *re* și *chemă*). 1) A chema din nou; 2) a chemă înapoi; 3) *diplom.* a chemă în țara sa pe un ambasador.

rechemare s. f. Acțiunea de a rechemă (3)

rechie s. f. (lat. dela *requies*, liniște). *Bot.* Rezedă sălbatică, cu miros plăcut, liniștitor (ca și numirea latină *reseda*, din *resideo*, a șede a, sta liniștit).

rechin s. m. (fr. *requin*) Zool. Numirea unui pește mare din apele mărilor, foarte mănăciș, care sfășie pe omul ce ar cădea în apropierea lui și de aceea numirea îi vine din lat. *requiem*, de răposare (*requies*).

rechiziți(un)e s. f. requisiți(un)e din lat. *requirere* (*requisitus*), a căuță, a cerceta). Luare de: lucruri, animale, trăsuri, și oameni pentru trebuințele armatei în timp de război.

rechizitoriū s. v. (lat. dela *requisitus*, cercetat — *requirere*). 1) Actul de acuzarea unui criminal, dressat de ministerul public (de procuror); 2) discurs de acuzare, rostit de procuror în fața tribunalului; 3) *fig.* impuțări violente.

recidivă s. f. (lat. *recidiva*, din *recido* (p. *recado*) *recidere*, a cădea iarăși). 1) *Jurid.* Recădere în același greșală, delict, ori crimă; 2) *medic.* revenirea boalei.

recidivist s. m. V. prec. Jurid. Cel ce din nou comite o crimă sau un delict.

reциpiendar s. m. (fr. *récipiendaire*). Cel primit cu solemnitate într'o societate.

recipient s. n. (fr. *recipient*, din lat. *recipio*, a primi). 1) *Chim.* Vas de laborator pentru primit un lichid sau gaz; 2) *fizic.* clopotul de sticlă al mașinei pneumatice.

recipisă s. f. V. *recepisă*.

reciproc, *ă adj.* (lat. *reciprocus*, care înnaitează și se retrage). Dela unul la altul și contrar, — iubire sau stimă, ori servicii reciproce (pe cari și le face unul atuia).

reciprocitate s. f. V. *prec.* Starca sau calitatea de reciproc.

recită (a) v. (lat. *recito*, *recitare*, a citi tare în public). A spune tare și frumos o ppezie învățată pe derost.

recitare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a recita. recitativ, *ă adj.* V. *recită*. Muzic. Cântec în formă de recitare și fără a fi supus măsurii muzicale.

recitator s. m. Cel ce recitează.

reciti (a) v. (pref. *re* și *citi*). A citi din nou.

recitare s. f. V. *prec.* Citire din nou.

reclădi (a) v. (pref. *re* și *clădi*). A clădi din nou; a reconstrui.

reclădit, *ă adj.* V. *prec.* Reconstruit.

reclamă s. f. (lat. *reclamo*, *reclamare*, a striga iarăși). 1) Notiță sau articol mic în ziare pentru a recomanda un obiect de comerț, lucrare, etc; 2) anunțiu recomandând ceva; 3) *cu înțeles iron.* — laudă cu vâlvă mare, dar puțin meritată.

reclamă (a) v. (lat. *reclamare*, a striga contra, a protestă). 1) A protestă prin scris sau verbal contra unei nedreptăți; 2) a cere stăruitor ceva cuvenit; 3) a avea trebuință, *suferindul reclamă liniște*; 4) *pop.* a pări.

reclamant s. m. Cel ce face o reclamațiune.

reclamantă s. f. Femea care face o reclamațiune.

reclamați(un)e s. f. V. *reclamă*. 1) Acțiunea de a reclama; 2) hârtia cu conținutul reclamați(un)ei.

recluziune s. f. (lat. *reclusio*, din *recludere* (claudere), a închide din nou). *Jurid.* Numirea pedepsei infamante, ce constă din închisoare într'un penitenciar, timp de 5—10 ani, maximum.

recoase (a) v. (pref. *re* și *coase*). A coase din nou.

recusut, *ă adj.* Cusut din nou.

recobori (a și a se) v. (pref. *re* și *cobori*). A și a se cobori din nou.

recorbit, *ă adj.* Coborât iarăși.

recoloniză (a) v. (pref. *re* și *coloniză*). A coloniza din nou.

recoloră (a) v. (pref. *re* și *coloră*). A colora din nou; a căpăta iarăși culoarea.

recoltă (a) v. (fr. *recolter*, din lat. *recollectus*, cules, adunat din nou). A culege roadele *propr.* și *fig.* a trage consecințele unei fapte.

recoltă s. f. (fr. *recolte*. V. *prec.*). 1) Culesul fructelor, roadelor; 2) roadele adunate; 3) produse în genere; 4) *fig.* culegere.

recoltare s. f. V. *prec.* Faptul de a culege roadele sămănăturilor, pomilor.

recomandă (a și a se) v. (fr. *recommander*, din lat. *mandare*, a încredința). 1) A vorbi de bine, a lăudă pe cineva către altul; 2) a prezenta calități vrednice de laudă; — *opus*, — *se recomandă prost* — arată neajunsuri; 3) a se prezenta cuiva, spunându-și numele și pronumele; 4) a sfătui stăruitor; 5) *post.* a da o scrisoare, cu asigurare de primire și de predare, prin adeverință posesorilor; 6) a indica — *se recomandă medicamentul, hotelul, etc.*

recomandabil, *ă adj.* V. *preced.* Care merită a fi recomandat.

recomandare s. f. Acțiunea de a (se) recomanda.

recomandat, *ă adj.* V. *recomandă*. 1) Prezentat; lăudat; 2) indicat, prescris (de doctor); 3) *post.* predat cu adeverință (scrisoarea sau pachetul).

recomandați(un)e s. f. 1) Acțiunea de a recomanda; 2) scrisoare de recomandare; 3) prezentare de persoană; 4) instrucțiune, ordin.

recompensă s. f. (fr. *récompense*, din lat. *compensare*, a răsplăti). Răsplată.

recompensă (a) v. (fr. *récompenser*). A răsplăti.

recompensare s. f. V. *prec.* Faptul de a recompensa.

recompune (a) v. (pref. *re* și *compune*). A compune din nou.

reconcilia (a și a se) v. (fr. *reconcilier*, din lat. *conciliare*, a reuni, împăcă). A sau a se împăca din nou.

reconciliare s. f. V. *prec.* Reimpăcare.

reconduce (a) v. (pref. *re* și *conduce*). 1) A duce îndărăt; 2) a însoți, a petrece (din politeț).

reconducere s. f. V. *prec.* Ducere înapoi (la arest).

recondus, *ă adj.* V. *prec.* 1) Dus înapoi; însoțit, petrecut.

reconstitui (a) v. (pref. *re* și *constitui*). A constitui din nou; a reintocmi.

reconstituire s. f. V. *prec.* Reintocmire.

reconstituit, *ă adj.* Reintocmit, realcătit.

reconstrui (a) v. (pref. *re* și *construi*). A reclădi; a refăce.

reconstruire s. f. Faptul de a reconstrui; reclădire.

reconstruit, *ă adj.* Construit din nou; recondit; restaurat.

recopia (a) v. (pref. *re* și *copia*). A copia din nou.

recopiat, ă adj. Copiat din nou.

record s. n. (vorbă de sport — cuvânt englez). Întrecere; întrecerea tuturor celorlalți jucători la un joc; întrecerea tuturor sforțărilor sau superiorității la care ajunsese alții; *record de viteză, de înălțare cu aeroplanul, etc, etc.*

recreă (a se) v. (fr. *récréer*, din lat. *creare*, a face). 1) A 'și reface puterile, a se odihni puțin; 2) a se distra.

recreați(un)e s. f. (fr. *récréation*). 1) Odihnă scurtă, pentru refacerea puterilor; 2) distracție sau exercițiu în același scop.

recreare s. f. Acțiunea de a se recrea.

recreativ, ă adj. Care poate recrea, de recreare.

recrimină (a) v. (fr. *récriminer*, din lat. *crimen*, acuzațiune). A răspunde cu alte acuzațiuni la o acuzație adusă; contrăinvinovărire.

recriminațiune s. f. V. prec. Acțiunea de a recrimina.

recrudescență, ă adj. V. urm. Ce recrudescență.

recrudescență s. f. (fr. *recrudescence* din lat. *recrudescere*, a izbucni din nou). Izbucnire mai tare, din nou, a unei boale, a unor împrejurări rele; stricăciunile acestor rele.

recrut s. m. V. urm. Soldat de curând luat la oaste.

recrută (a) v. (fr. *recruter* din fr. *recroitre*, a recrește). A merge sau a lua la oștire, tinerii ajunși la vârsta de 21 ani; a fi înscris sau a înscrie ca bun pentru oștire; 3) *fig.* a căuta și a primi element (oameni) buni sau necesari pentru a face ceva; 4) *fig. rău*, a ademeni a atrage; 5) a (se) alege dintre.

recrutare s. f. V. prec. Acțiunea de a recruta; alegerea tinerilor pentru armată.

recrutor s. și adj. V. prec. Cel ce face recrutarea; *medicul recrutor*, medic care examinează sănătatea tinerilor chemați la oaste.

rectangular, ă adj. (fr. *rectangulaire*, din lat. *rectus*, drept și fr. *angulaire*, unghiular). *Geom.*: Dreptunghiular, ca un dreptunghi.

rectifică (a) v. (după fr. *rectifier*, din lat. *rectus*, drept, și *ficio*, din *facere*, a face). A îndrepta (o greșală de scriere, de calcul).

rectificare s. f. V. prec. Îndreptare, corectare.

rectitudine s. f. (fr. *rectitude*, din lat. *rectitudinem*, dela *rectus*, drept). 1) Ceea ce este perfect drept, în linie dreaptă; 2)

fig. ceea ce este conform cu rațiunea și cu morala; cinste.

recto s. n. (lat. din *recte*, drept). Prima pagină a unei foi (opus — *verso*).

rector s. n. (lat. dela *rector*, *rectoris*, ce care îndreaptă, conduce). Profesor care conduce o universitate în ce privește administrația și alte atribuțiuni superioare.

rectorat s. n. V. prec. 1) Demnitatea și funcțiunea de rector; 2) cancelaria rectorului.

rectum s. n. (lat. *rectum*, care este drept). *Anat.* Porțiunea ultimă a intestinului gros, ce duce la anus.

reculege (a și a se) v. (din pref. *re* și *culege*, — ca fr. *recueillir*). 1) A 'și reconcentra atenția; 2) a se desmeteci; 3) a 'și reveni în fire; 4) *propr.* a culege din nou.

reculegere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a se reculege; 2) culegerea din nou.

recules, easă adj. V. prec. 1) Revenit în fire; 2) cules din nou.

recumpăni (a) v. (pref. *re* și *cumpăni*). A cumpăni din nou.

recumpănire s. f. V. prec. Acțiunea de a recumpăni.

recunoaște (a) v. (pref. *re* și *cunoaște*). 1) A 'și reaminti și cunoaște înfățișarea (unui om, localități, lucru); 2) a distinge după un anume semn; 3) a admite, a mărtuși; 4) *milit.* a observa (pozițiile inamicului; 5) *milit.* a vedea (caporal de gardă *recunoaște*...); 6) a descoperi adevărul despre ceva, a 'a *recunoscut inocența*; 7) a admite ca al său, legal — *recunoaște copilul*; 8) a avea *recunoștință*; 9) a regăsi la altul ideile sau sentimentele sale.

recunoaștere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a cunoaște; 2) *milit.* observarea pozițiilor inamicului; 3) *politic.* acordarea drepturilor prin votul parlamentului, românilor din alte state; 4) admiterea (datoriei, etc.); 5) admiterea, primirea (de fiu legal).

recunoscător, oare adj. Cel ce are cunoștință.

recunoștință s. f. (din *recunoaște*). 1) Aducere aminte de binefacerile primite; 2) sentiment de obligațiune pentru binefacerile primite; 3) manifestarea acestui sentiment (forma *recunoștință* este greșită).

recuperă (a) v. (lat. *recuperare*). A redobândi, a recăștiga; a se despăgubi.

recuperat, ă adj. Redobândit; primit ca despăgubire.

recurbă (a) v. (pref. *re* și *curba*). 1) A curbă din nou, a curba în altă direcție; 2) a încovoia, resfrânge.

proscris, *ă adj. V. proscrite*. 1) Cel Iovit de proscritiune; 2) cel exilat; 3) *fig.* desființat, eșit din uz, suprimat.

prosector *s. n.* (lat. dela *proseco*, *prosecare*, a taia, a spinteca). *Științ.* Cel ce taie un trup, pentru a prepara o lecție de știință anatomică.

proslie *s. f.* (slav *proseianii*, înainte să-mănat). Pârloagă, loc ce a rămas nesămănat.

proslăvi (a și a se) *v.* (com. din *pro* și *slavă*, *slăvi*). A glorifica foarte, a preafânța, preamări. *fig. iron.* a se răsfăța.

proslăvire *s. f.* 1) Glorificare; 2) laudă excesivă; 3) *fig. iron.* răsfățare.

proslăvit, *ă adj.* Glorificat foarte. — Cuvântul *slavă* și *slăvi* este trecut și la Slavi ca și verbul *slaviti* și *proslaviti*. Vezi *slavă*.

prosomie *s. f.* (gr. dela *prosomiois*, asemănător). *Muzic. bis.* Cântare tip, după care se cântă și alte imnuri.

prosop *s. n.* (daco-gr. dela *prosopos*, față). Ștergar, peșchir pentru șters fața după spălare.

prosopopee *s. f.* (gr. din *prosopon*, persoană; *poieō*, fac, compun). Figură de retorică, piin care oratorul face să vorbească în locu-i o altă persoană sau chiar un lucru.

prospect *s. n.* (lat. *prospectus*, privire înainte). Progămă, expunere scrisă, despre o afacere de întreprins.

prosper, *ă adj.* (lat. dela *prospero*, *prosperare*, a fi după speranță, dorință; a fi cu spor). Cu spor; în desvoltare propășitor.

prosperă (a) *v. V. preced.* A progresă, a spori; a se desvolta favorabil, a propăși.

prosperitate *s. f. V. preced.* Stare prosperă; belșug, propășire.

prost, *oastă adj.* și *s.* (lat. din *pro-stultus*; *pro*, în fel de, *stultus*, prost, nebun).

1) Om mărginit la minte; incapabil; 2) tâmpit; — de aici; 3) om din clasa de jos; 4) de gust ordinar, prostesc — *glumă prostească*; 5) de calitate rea, inferioară; *stofă, lucru prost*; 6) naiv; 7) *fig.* comun, ordinar; 8) simplu, de rând, — *soldat prost*; 9) *s. idiot*; 10) *adv.* rău, ordinar, fără gust — *lucrează prost*. — Acest calificativ a trecut și la Slavi cu înțelesul atenuat de ordinar și simplu, — *prostol, prostaia* și *prosto* (fără înțeles de idiot).

prostan, *ă adj. V. prec.* Mare prost.

prostănac, *ă adj. V. prost.* Prostuț.

prostatic, *ă adj. V. prec.* Năroduț, prostuț.

prosteală *s. f. V. prost.* 1) *fig.* Încercare

de a înșela pe cineva, crezându-l prost, nepriceput; 2) lucrare de prost; 3) *fig.* alintare.

prosterna (a se) *v.* (lat. *prosternere*). 1)

A se închină așezându-se cu fața la pământ;

fig. a se plecă prea umilit; a se rugă cu umilință mare.

prosternare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se prosternă.

prostesc, *ească adj. V. prost.* De prost ca de prost.

prostește *adv.* Ca prostul, năro lește.

proști (a și a se) *v. V. prost.* 1) A face prost; a căuta să înșele (ca pe proști); 2) *fig.* a minți; 3) a deveni prost idiot; 4) *fig.* a face nazuri, dificultăți; 5) *fig.* a face lucruri neserioase; 6) a se alintă.

prostie *s. f. V. prost.* 1) Starea prostului; lipsă de minte; 2) faptă fără rațiune, faptă de prost; 3) *fig.* obrăznicie, (joc de copii), nebulnie; alintare; 4) lucru neserios.

prostime *s. f.* Clasa oamenilor de jos.

prostire *s. f. V. I prosti.* Acțiunea de a (se) prosti.

prostire *s. f. II* (daco-gr. dela *prostellō*, a acoperii). 1) Acoperitoare de pânză albă pentru așternut pe patul de culcare; 2) cearșaf pentru a acoperi plapomă. — Vorba *prostira* se aude și la Rutneni.

prostituă (a și a se) *v.* (fr. *prostituer*). 1) A se face prostituată; *fig.* a se deonora vânzându-se, a face lucruri lipsite de onoare numai pentru plată.

prostituată *s. f.* (fr. *prostituée* din lat. *prostituere*, a pune înainte, a scoate de vânzare). Femeie desfrântată, necinstită care se vinde pentru plăcerile sexuale.

prostogol *s. n. V. rostogol.* Răstogolire.

prostovol *s. n. V. prestăvăli.* Un fel de sac de plasă pentru prins pește. *Often.*

prostrațiune *s. f.* (lat. *prostratio*). Slăbire mintală extremă, tâmpenie.

prot *s. m.* (fr. *prote* din gr. *protos* întâiul). *Tipogr.* Supraveghetorul lucrărilor într'o tipografie.

protagonist *s. m.* (gr. *protagonistēs*, dela *protos*, întâiul). *Antic*, Actorul principal într'o piesă; *actual*, promotor, înaintaș care a început o lucrare.

protagonist, *ă adj.* De protagonist.

proțap *s. n.* (lat. *pro*, înainte; *cippus*, par înfipt, stâlp înfipt; = vezi *țeapă*). 1) Lemnul lung prins, înfipt înaintea carului și de care se agață jugul boiler; 2) *fig.* prăjină groasă și lungă; 3) *fig.* căluș.

proțapi (a) *v. V. prec.* 1) A înfige, cum este înfipt proțapul; 2) a pune căluș în gură; 3) *fig.* a se, a sta ca înfipt, a împinge puternic 4) a da cu proțapui în gard (mânând greșit boii); 5) *fig.* a înghesuși, a silui.

proțăpht, *ă adj. și adv.* 1) Țeapăn, ca înfipt *fig.* 2) îngh. suit, răzimat în.

protecționism *s. n. V. protecțiune.* Sistem de a proteja produsele unei țări, punând taxe mari de import pe produsele similare din alte țeri.

protecționist *s. m.* Partizan al protecționismului.

protecți(un)e *s. f.* (fr. *protection*, din lat. *protectio*). 1) Acțiunea de a proteja, de a lua sub apărare, de a favoriza; a ajuta; 2) dreptul de a proteja pe supușii unei țări, aflați în străinătate; 3) *fig.* hatâr, trecere, favoare.

protector *s. m.* (lat. *protector*). 1) Cel ce protejază, dă protecțiune; 2) binefăcător și îngrijitor al cuiva; 3) apărător, sprijinitor; 4) episcop (al unui așezământ).

protectorat *s. n.* (fr. *protectorat*, din lat. *protector*). 1) Demnitatea de protector; 2) dreptul de protecțiune; 3) sprijin politic dat de un stat mare altui stat mai mic și supus.

proteja (a) *v.* (lat. *protego, protegere* — din *pro*, înainte și *tegere*, a acoperi). 1) A lua sub îngrijire și apărare pe cineva; 2) a ajuta la prosperitatea (artei, industriei, științei); 3) a adăposti, a feri; 4) a favoriza; 5) *fig.* a face hatâr.

protejat, ă *adj. V. preced.* 1) Cel ce este sub apărarea și îngrijirea cuiva; 2) ferit, adăpostit; 3) favorizat.

protest *s. n.* 1) Acțiunea de a protesta; 2) *jurid.* Act legal dresat de tribunal prin care se constată neplata la timp a unei polițe, trate, etc.

protestă (a) *v.* (fr. *protester*, din lat. *pro*, înainte, *testari*, a afirma solemn, a invoca mărturie). 1) A face o declarație în mod solemn; 2) a se opune; 3) a opune; 4) a face un protest (2) comercial.

protestant *s. m.* (dela vorba *protestare*). Cel ce ține de protestatism.

protestatism *s. n.* (dela *protestare*). Religie formată de Luther pela anul 1517, prin faptul că, în puterea unor precepte evanghelice, el a protestat în contra vânzării indulgențelor (cărți pentru ertarea păcatelor); — sunt protestanți în Suedia, Danemarca, Germania și mai puțini în alte țeri.

protestare *s. f.* Acțiunea de a protesta.

protestator *s. m.* Cel ce protestează.

protetic, ă *adj. V. urm. Gram.* Ce este adaus înaintea unui cuvânt, — prefix.

proteză *s. f.* (gr. *prothesis*, punere înainte). 1) *Gram.* Adăugarea unei litere înaintea unui cuvânt, fără să-i schimbe înțelesul; *lămâie, alămâie*; 2) *medic.* operație chirurgicală prin care se înlocuiește un organ sau parte dintr'un organ.

protimie *s. f.* (gr. dela *protheo*, a merge înainte). Preferință, prioritate. (eșit din uz).

protimis (a) *v. V. prec.* A da protimie, preferință (eșit din uz).

protipendadă *s. f.* (gr. din *protheo*, a merge înainte; *penda*, 5) Boierime din cele 5 clase prime de boieri, înființate pe timpul domnilor fanarioți; în special boerii din prima clasă, singurii cari aveau dreptul de a purta barbă și ocupau demnități înalte. (Scopul înființării boierilor de acest fel, era de a obține domnul bani dela cei ce căutau să fie boieri).

protipendist *s. m. V. prec.* Boier din protipendadă.

protivă (in) *s. f. adv.* (lat. din *protinus* din *pro*, înainte, *tinus, tenus*, numai). Care stă sau este în cale, înainte; contra.

protivnic, ă *adj. s. V. prec.* 1) Contrar; dușmănos; 2) adversar; 3) *fig.* d'avolul. — Și Slavii au cuvântul *protiv*, contra și *protivnii*, contrar dar și forma și înțelesul se cunoaște că este din lat. *pro* = înainte, cu înțeles de *in față* contra.

protocarbonat *s. n.* (din gr. *protos*, întâi, prim; și *carbon*). *Chimic.* Corp combinat în primul loc din carbon.

protoclorură *s. f.* (din gr. *protos*, întâi, și *clorură*). *Chim.* Combinație chimică ce conține în primul grad clorură.

protocol *s. n.* (gr. *protokollon*, din *protos* întâi; *kollaō*, a încheia). 1) Proces-verbal al deliberațiunilor unui congres sau conferințe diplomatice; 2) formular tip cum să se încheie actele publice; 3) regulile de ceremonie, în raporturile diplomatice sau ale suveranilor; 4) *fig.* regulă rigidă și pretențioasă.

protocolar, ă *adj.* Conform protocolului.

protolereu *s. m.* (gr. *protos*, întâiul și *V. iereu*). Protopop, preot care este șef bisericesc peste un district, sau peste bisericile dintr'o capitală.

protoierie *s. f. V. prec.* 1) Funcțiunea de protoereu; 2) cancelaria protoiereului.

protoplasmă *s. f.* gr. *protoplasma*, din *proto-plastos*, a crea întâi). Substanță din care se formează celulele și apoi țeseturile organismului animal sau vegetal cum și însuși animalele inferioare — infuzoriile, etc.

protoplasmic, ă *adj.* De protoplasmă, ca protoplasma.

protopop *s. m.* (din gr. *protos*, întâiul și lat. *papa*, preot). *V. Protoiereu.* (Se constată că încă sub imp. Justinian există o episcopie în Dacia, cam pela Severin; deci numirea compusă greco-latină de *protopop*, nu poate fi considerată ca slavă).

protopopie *s. f. V. protoierie.*

protopresbiter *s. m.* (din gr. *prôtos*, întâiul și *presbiter*). *V. protoiereu.*

protopsalt *s. m.* (gr. *prôtos*, întâiul; și *psalt*). Primul cântăreț dela o biserică.

protosinghel *s. n.* (gr. *prôtos*, întâiul; și *singhelos*, din *syg-keleyô*, a ofiția împreună). *Bis.* Diaconul prim, când oficiază doi diaconi împreună cu arhierul.

prototip *s. n.* (gr. *prôtos*, întâiul; *V. tip*). Primul model; tipul prim din care s'a perfecționat ceva.

protoxid *s. n.* (gr. *protos*, prim și *oxid*). *Chim.* Oxidul cel mai puțin oxigenat dintr'un metal.

protozoare *s. pl.* (gr. *prôtos*, primul; *zôon*, animal). *Șt. natur.* Animale microscopice, cu cel mai simplu organism, formând trecerea între regnul vegetal și cel animal.

protuberanță *s. f.* (fr. *protubérance*, din lat. *pro*, înainte, *tuber*, umflătură). Umflătură tare, crescătură pe os; mont.

prou (*de primăvară*) *s. n. V. proor.* A-jun, început, presentiment (de primăvară).

prevădea (*a*) *v.* (din *pro*, înainte și *vedea*). A învedi din timp cu cele necesare.

proveni (*a*) *v.* (lat. din *provenio*, a ieși, a se naște). A se trage de undeva; a rezultă.

provenință sau **proveniență** *s. f. V. prec.* 1) Ceea ce se importează sau vine din altă parte; 2) origină; obârșie.

provencal sau **provençal** *adj.* Ce este din Provența (*Provence*, la sudul Franciei).

proverb *s. n.* (lat. *proverbium*). 1) Zicătoare populară, care în puține cuvinte și figurat adeseori, exprimă un învățământ tras din observația și experiența poporului; 2) *liter.* mică comedie ce dezvoltă un proverb; 3) *bis.* numele unei părți din Vechiul Testament (Românii au multe și foarte înțelepte proverbe).

proverbial, *adj. V. prec.* 1) Ce ține de proverbe; ca din proverbe; 2) de pomină, celebru, (ironic).

proviant *s. n.* (rus *proviant*, germ. *proviant*). Provizie, hrană (pentru armată, lucrători, etc).

providență *s. f.* (fr. *providence*, din lat. *providentia*, cunoaștere sau îngrijire de mai înainte pentru viitor). 1) Înțelepciunea lui D-zeu care conduce toate; 2) *fig.* Dumnezeu; 3) *fig.* sprijin, ajutor neașteptat.

providențial, *adj.* 1) Care vine dela providență; 2) *fig.* dăruit de D-zeu; 3) *fig.* salvator; cu calități extraordinare, — *om providențial.*

provincial, *adj. V. provincie.* 1) Care este din provincie; 2) *iron.* care nu are ma-

niere rafinate; 3) Care nu este din capitală. **provincialism** *s. n. V. urm.* Cuvânt ce se vorbește numai în anume provincie; ex: *lubenită*, oltean; *perje*, moldov.; *borească*, transilv.; *tună* (intră) banat.

provincie *s. f.* (lat. *provincia*). 1) Denumire dată țărilor cucerite de Romani; 2) anume parte de țară, din cuprinsul unui stat; 3) cuprinsul țării în afară de capitală; 4) *fig.* locuitorii din afara capitalei, din țară.

provizion *s. n.* (fr. *provision*, din lat. *provisio*, îngrijire). *Comerc.* Mic beneficiu ce se dă celui ce mijlocește o afacere de comerț.

provizi(un)e *s. f.* (fr. *provision* din lat. *provisio*, îngrijire). 1) Lucruri sau alimente anume luate și păstrate pentru o călătorie; 2) alimente și suraj pentru armată; 3) lucruri păstrate pentru timpul necesar; 4) mulțime de alimente sau lucruri depozitate ca rezervă.

provizor *s. m.* (lat. *provisor*, cel ce îngrijește). Îngrijitor la un internat.

provizorat *s. n. V. urm.* Starea de provizoriu.

provizoriu, *le adj.* (lat. *provisorius*, dela *provisus*, prevăzut). 1) Temporar; (nu definitiv); 2) de-o-cam dată, înainte de ce va urma definitiv; 3) în așteptare; 4) pentru un scurt timp.

provocă (*a*) *v.* (lat. *provoco*, *provocare*). 1) A îndemna, a aștă; 2) a cauza, a pricinui; 3) a desfide — *a provocă la duel*; 4) a întârită; 5) a deschide vorba despre.

provocare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a provoca; pricinuire; aștare.

provocațiune *s. f. V. preced.*

provocator, *oare adj.* și *s. V. provocă.* Cel ce provoacă.

proxenet *s. și adj.* (gr. din *prozeneô*, a da ospitalitate). Gazdă de desfrânări.

proxim, *adj.* (lat. *proximus*). Cel mai de aproape, mai de curând.

proximitate *s. f.* (lat. *proximitas*). 1) Vecinătate; 2) apropiere mare.

proză *s. f.* (lat. *prosa* (dela *prosa*, care merge drept înainte). 1) Scriere care nu este în versuri; 2) scriere sau cugetări, ce se adresează mai mult inteligenței de cât sentimentelor, având scopul de a interesa prin aflare de adevăruri; 3) *fig.* ceva obișnuit, care nu dă senzații; 4) *fig.* scrisul obișnuit, fără nimic poetic; 5) ce este obicinuit, fără plăcere — *proza vieței.*

prozaic, *adj. V. prec.* 1) Ceea ce este în proză; de deosebii; 2) *fig.* obișnuit, ordinar și fără simțire deosebită; fără farmec.

prozaism *s. n.* (fr. *prosaïsme* (dela *prosa*).

1) Lipsă de idei deosebite, înalte; 2) *fig.* banalitate.

prozator *s. m. V.* *proză.* Cel ce scrie în proză (1, 2).

prozeit, *ă adj.*, *s.* (lat. *proselytus*, din gr. *proselelytos*, apropiere către). 1) Adept (de curând) la o religie; 2) partizan nou al unor opinii politice.

prozelitism *s. n. V.* *prec.* Stăruință mare de a face prozeiți.

prozodic *adj. V. urm.* Ce ține de prozodie; ca prozodie.

prozodie *s. f.* (gr. *prosodia*, din *pros*, *odé*, cântare). 1) Pronunțarea corectă a vorbelor conform cu accentul și cantitatea; 2) regulile privitoare la astfel de pronunțare; 3) totalitatea regulilor privitoare la compunerea versurilor grecești sau latine; 4) carte ce conține regulile privitoare la aceasta.

probă *s. f. pop.* pentru *probă*.

prubului (*a*) *v. V. prec.* 1) A încerca; 2) a 'și da cu părerea; 3) a socoti aproximativ. *Mold.*

prudent, *ă adj.* și *adv.* (lat. *prudens* (din *pruvidens*)). Prevăzător; cu luare aminte; atent; cuminte.

prudentă *s. f.* (lat. *prudencia*). Prevedere; băgare de seamă; cumințenie.

prujă *s. f.* (lat. din *prosa*, c.t. *proza* = vorbire comună — nu vers). 1) Vorba de glumă; 2) vorbă neserioasă, flecărie. *Mold.*

pruji (*a*) *v. V. prec.* A spune pruje; a flecări. — Acest cuvânt pare că a trecut și la Ruteni

prujitură *s. f. V. prec.* Vorbă de glumă.

prun *s. m.* (lat. *prunus*). Pomul care face prune.

prună *s. f.* (lat. *pruna*). Fructul prunului (în *Mold.* numai acele de vară; iar cele de toamnă se cheamă *perje*); *prune aurame* (din *a-vreme*) timpurii; *prune bardace* (dela vorba *bardacă*) rotunde și scurte ca o bardacă.

prunărie *s. f.* Mulțime de prune sau pruni.

prunc *s. m.* (lat. din *prunus*, (dela *pruignus*), fiu vitreg). Copil de curând născut, (care încă nu a primit nume dat oficial; copil de țâță. (Este probabil că în vechime a avut și înțelesul latin acest cuvânt).

pruncle *s. f.* Vârsta de prunc.

pruncucidere *s. 5.* Ucidere de prunc.

pruncucigaș, *ă adj.* și *s.* Ucigător de prunc.

prund *s. n.* (lat. din *ab-rudus*, pentru beton).

1) Nisip cu pietriș, șarucat de apă pe țărmul râurilor; 2) pietriș, pietre de râu mărunte. — Slavii zis *pruid*. la țerm de riu.

pruudar, *s. m. V.* *codobatură* (care merge prin prund).

prundărel *s. m. V.* *peșcărel*.

prundiș *s. n. V.* *prund.* Mulțime de prund; supraiață acoperită cu prund.

pruudui (*a*) *v.* A așterne prund (pe șosea).

prunet *s. n. V.* *prun.* Mulțime de pruni.

prusac, *ă s.* și *adj.* German din Prusia.

prusian, *ă s.* și *adj. V. prec.*

prusic *adj. (acid).* *Chim.* Acid cianhidric, compus din hidrogen, azot și carbon (otrava cea mai puternică).

p. s. s. n. (însemnează *postscriptum*) adică *notă*), *însemnare scrisă pe urmă*, după terminarea unei scrisori, și înaintea cărei se pun aceste două litere — un *post-scriptum* lit. *pe urmă scris*.

psalm *s. m.* (*psalmos*, vibrarea strunelor lirei — cântare cu lira) *Bis.* Cântec, imn, din acele compuse de regele David și aflate în Biblie.

psalmist *s. m. V. prec.* Compozitorul psalmilor — *fig.* David.

psalmodiă (*a*) *v. V. psalm.* 1) A cânta psalmi în biserică; 2) *fig.* a citi cântând, sau monoton.

psalmodie *s. f. V. prec.* Cântare de psalmi.

psalt *s. m.* (gr. *psaltes*, cântător cu lira). *Bis.* Cântăreț de biserică mare, orașenească.

psalteriu *s. n.* (gr. *psalterion*). *Muz.* Vechiu instrument muzical cu coarde.

psaltichie *s. f. V. psalt* și *psalm.* *Bis.* Sistem de muzică orientală, cu note în linie creaptă (fără portativ), care are opt melodii tip deosebite, numite *glasuri* și după ale cărei notațiuni se cântă diferitele cântări bisericesti; unele *glasuri*, au cadență și tonalitate tristă, alte vioaie sau înălțătoare, și sunt tot astfel adaptate spiritului și caracterului rugăciunilor ce se cântă în biserică.

psaltire *s. f. V. psalm.* *Bis.* Carte în care se află psalmii lui David.

pseudo (gr. *pseudes*, înșelător). Prefix ce se adaugă înaintea unor cuvinte, spre a arăta că sunt false, de ex: *pseudo cultură*, falșă sau aparentă cultură.

pseudonim *s. n.* (gr. *V. pseudo* și *onima*, nume). Nume falș; nume plăsmuit în locul celui adevărat; autor care publică opere sub un nume schimbat.

psihe *s. f.* (gr. *psyché*, suflet). Suflet *propr.* și *fig.*

psihiatrie *s. f.* (gr. din *psyché*, suflet; *atremizó*, a liniști). *Medic.* Parte din știința medicală care se ocupă de boalele de nerv și mintale.

psihiatru *s. m. V. prec.* Medic de boale nervoase sau mintale; medic de alienați.

psihic, *ă adj.* (fr. *psychique*, din gr. *psychê*, suflet). De suflet, despre suflet, sau privitor la facultățile intelectuale și morale.

psihofizică *s. f.* (com. din *psicho* și *fizică*). Doctrina despre raporturile dintre faptele psihice și natura fizică.

psiholog *s. m. V. urm.* 1) Învățat care se ocupă cu psihologia; 2) *fig.* bun observator al oamenilor și al caracterului lor.

psihologic, *ă adj. V. urm.* De psihologie; care se referă la suflet și acte sufletești.

psihologie *s. f.* (gr. *psychê*, suflet; *logos*, vorbire). Parte din știința filozofiei, care se ocupă de suflet și de fenomenele inteligenței și ale voinței.

P. S. S. = (prea sfinția sa). Abreviație ce se pune ca titlu înaintea numelui unui episcop.

pst! *int.* Exclamare spre a face tăcere; exclamare spre a atrage atenția și a chemă.

ptiu! *int.* (onomatop). 1) Imitarea zgometului sau a gestului scuișoarei; 2) exclamare de scârbă, sau de dispreț; 3) exclamare rezervativă = piei, fugi, ducă-se.

pubertate *s. f.* (lat. *pubertas, pubertatis*, dela *pubes* = păr, dela *pube* = co-ere, a crește păr). Vârsta tinereții (când începe să crească barba); vârsta la care se poate căsători.

public *s. n. V. urm.* 1) Adunarea de oameni; mulțime; lume; 2) spectatori.

public, *ă adj.* (lat. *publicus*). Care este al tuturor, al obștei (opus celui particular; 2) în folosul obștei; 3) pe față la cunoștința tuturor; 4) spre înștiințarea tuturor; 5) către toți, către mulțime.

publică (a) *v.* (lat. *publico, publicare*). 1) A face cunoscut tuturor, a obști; 2) a da în vileag; 3) a tipări spre a vinde (o carte, ziar, etc.); 4) a face cunoscut prin ziare; 5) a face cunoscut prin afișe sau anunțuri.

publicațiune *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a publica; 2) înștiințare oficială publică; 3) tipăritură de vânzare; 4) operă tipărită; 5) ziar, revistă; 6) strigare a ofițerului stărei civile pentru căsătorie.

publicist *s. m.* Cel ce are ca ocupație publicarea de opere literare, sau care scrie la gazete ori la reviste.

publicitate *s. f.* 1) Înștiințarea publicului; 2) starea de cunoștință obștească; 3) anunțare prin ziare; 4) anunțuri de ziare.

puchină *s. f.* (lat. comp. *pus* — *genae* = puroiul pleoapei sau al genei — scurtat *pu-gena*). Secrețiune puroioasă ce se formează la lăcrămarul ochiului, sau pe gene.

puchinos, **oasă** *adj.* 1) Cel care are pu-

chini; 2) murdar, urduros; 3) *fig. pop.* care nu luminează bine (*lampă, lumânare, puchinoasă*).

puchișel *pl. puchișei s. n.* (lat. din *punctio*, împunsătură, punctare, făcut *puchișel*, *puchișei* = punctișor punctișoare) Mold. 1) Punctișoare multe ca ornament (pe o pânză, stofă, etc.); 2) punctișor (în genere).

pucioasă *s. f.* (dela *puși*). 1) *Chim.* corp simplu de colorare galbenă, fără gust, dar care aprins dă o flacără albastră și un miros tare pătrunzător; — se întreb. la facerea chibriturilor, prafului de pușcă, a vitriolului, cum și contra paraziților. (lat. *sulphur*).

pucioacă *s. f.* (dela *puși*). *Bot.* O iarbă puturoasă, zisă și *coriandru*.

pucios, **oasă** *adj.* (dela *puși*). 1) Care pute, puturos; 2) murdar; 3) *fig.* leneș.

pușel *s. m.* (germ. *pușel*). Câine de lux, cu părul creț.

pușibund, *ă adj.* (lat. *pușibundus*). Rușinos din fire.

pușic, *ă adj.* (lat. *pușicus*). Rușinos, sfios; *fig.* modest.

pușicătate *s. f. V. prec.* Starea de a fi rușinos, sfios.

pușing *s. n.* (englez. *pușing*). Mâncare sau fel de prăjitură, făcută din făină, grăis sau orez, cu ou, unt, stafide, și stropită cu rom.

pușoare *s. f.* (lat. *pușor*, simțul rușinei). 1) Simțământul de a se rușina; 2) modestie, sfliciuine; *jurid.* atentat la pușoare, siluire sexuală.

pușă *s. f.* (fr. *pușă*, din lat. *pulverem, pulvis*, praf, colb). Făină fină din orez, anume fabricată și parfumată, cu care dau pe obraz unele femei spre a părea mai frumoase; servește și pentru a usca pielea.

pușă (a și a se) *v. V. prec.* A da cu pușă.

pușat, *ă adj.* Dat cu pușă pe obraz.

pușărit, *ă adj.* *Fig.* Acoperit cu praf, colbăit.

pușăruș, *ă adj.* (lat. dela *pușă*, copil). Copilăros; copilăresc.

puș! *interj.* (onomatop). Exprimă suflarea aerului cu putere prin buze. 1) pentru a stinge o lumină; 2) pentru a răsuflă de multă căldură; 3) pentru a suflă în foc; 4) pentru a respinge un miros rău; 5) zgomotul căderii (buf).

puș *s. n.* (lat. *pub* din *pubes*, puș, păr mălunt). 1) Părul subțire, mălunt ce crește pe puș de pasăre domestică, până la formarea penelor; 2) fulgi, pene mălunte dela păsări, cu care se umplu perine; 3) primul păr când începe a crește barba; 4) înveliș pușos pe unele fructe sau frunze; 5) *bot.* pușăiu. — Și unii Slavi zic *puș*.

pufaiu s. n. (dela *puf*). Bot. Plantă cu fruct ca o gogoasă; ce se prefăce în firişoare ca puful (*Bovista*).

pufăi (a) v. (dela *puf!*). 1) A sufla greu; 2) a suflă în foc; 3) a trage din lulea sau din figară fum.

pufni (a) v. (dela *puf!*). 1) A sufla greu; 2) fig. a suflă greu și a fi mânios; 3) a izbucni de râs.

pugilat s. n. (lat. *pugilatus*, dela *pugilus*, pumn). 1) Lupta cu pumnii la Români; 2) fig. luptă înverșunată; 3) discuție aprinsă.

puhă s. f. (lat. din *pugno*, a bate, a ghionti, apropiat poate de lat. *puga*, șezut, bucă; nu este exclus să fie și influența slavului *pugati*, a speria). 1) Biciu de surugi; 2) basma cu nod la un capăt ce servește pentru bătut la jocul de-a *puha*. Mold.

puhăeală s. f. V. *pohoeală*.

puhab sau puhav adj. (din *puhoi* sau *pohoi*). Mold. 1) Moale, umed, prin o revărsare de apă (pământul); 2) umflat și umed (aluat); 3) umflat la față; 4) sfărâmic de umezeală.

puhoier s. m. (diform din *buhoier* dela *buhă*). Zool. Numirea unei spețe de pasăre rapace, care se aseamănă la cap, ochi și fălci cu *buha* — zisă și gaie sau arete.

puhoiu sau puvoi s. n. V. *pohoi*.

pui (a și a se) v. (dela *puiu*). 1) A scoate pui, a făta sau a concepe pui (la câmp); 2) agric. a rupe puii sau lăstarii dela rădăcina arborilor; 3) a se înmulți prin scoatere de pui.

puiă - gaia (de-a) s. n. (comp. *puiu* și *gaie*). Joc de copii: unul voinic *gaie*, altul contra lui *cloșcă*, ce are și apără după el un șir de pui (copii), pe cari gaia se repede să-i răpească.

puică s. f. (dela *puiu*). 1) Puiu de parte femeiască sau găină ce încă nu ouă; 2) fig. termen de gingășie pentru femei, fete, — *puică dragă*; 3) grăunțe neflorite printre *cocoșei*.

puiești s. m. pl. (dela *puiu*). Lăstari la rădăcina pomilor.

pulezi (a și a se) v. (dela *puiu*). A face pui mulți; fig. a se înmulți tare.

puisor s. m. (dimin. din *puiu*). 1) Puiu mic; 2) flori brodate pe cămeși țerănești; 3) ornamente; 4) moneda mică (10 cent.) în Bucovina (*pop*).

puit s. n. V. *pui*. Acțiunea de a și a se pui.

puită s. f. (dela *pui*). Haita de câni în timpul împreunărei. Mold.

puiu s. m. (lat. *pullus*, puiu de pasăre). 1) Pasăre sau animalul de curând născut; 2) fig. copilăș mic; 3) tânăr vrednic, sau urmaș vrednic — *puiu de român*; 4) iron. foarte — *puiu de hoț*; 5) fig. mic — *puiu de somn*;

6) *puiu de perină*, perinută; 7) lăstar; 8) floare cusută, brodată pe cojocel sau pe cămeși; 9) fig. ornament colorat pe stambă, cit; 10) fig. lucrător jucărie (pentru copii); 11) fig. acțiuni bancare sau de societăți, din o adoua sau o recentă emisiune.

pulbere s. f. (lat. *pulvis*, *pulveris*). 1) Praf, colb; 2) praf de pușcă; 3) fig. cantitate foarte mărunță; 4) sfărâmare de tot.

pulberărie s. f. V. *prec*. 1) Locul unde se fabrică praful de pușcă; 2) locul unde se păstrează acest praf.

pulmonar, ă adj. (lat. dela *pulmo*, *pulmonis*, plămân). De plămâni, la plămâni.

pulpă s. f. (lat. *pulpa*, partea cărnosă). Partea cărnosă, mușchii, dela picioare, la om și animale; șc. nat. partea cărnosă a fructelor.

pulpană s. f. (lat. comp. *pulpa* + *pinna* = bucată de stofă din dreptul pulpei). Partea de jos a hainei sau rochiei.

pulpos, oasă adj. V. *pulpă*. 1) Cu pulpe groase; 2) cu uger mare (vacă sau capra).

puls s. n. (din lat. *pulsus* dela *pulsare*, a lovi). 1) Bătaea inimii; 2) zvăcniturile sângelui în artere; 3) fig. starea, situația unei afaceri; 4) dispoziția sufletească.

pulsă (a) v. 1) A zvăcni sângele în vine; 2) fig. a se mișca viguros.

pulsațiune s. f. V. *puls*. Bătaea sau svăcnirea inimii ori a sângelui.

pulveriză (a) v. (fr. *pulvériser*, dela lat. *pulvis*, praf). 1) A sfărâma mărunț ca praful; 2) a stropi mărunț ca praful; 3) fig. a mărunța, a risipi prin micșorare.

pulverizare s. f. Acțiunea de a pulveriză.

pulverizator s. n. 1) Instrument pentru a reduce în pulbere; 2) instrument pentru stropit foarte mărunț parfumul, sau fixativul pe un desen, praf de insecte.

pulverulent, ă adj. (lat. *pulverulentus*). Dătător de pulbere, prăfuitor.

pumice s. f. (lat. *pumiceus* dela *pumex*, spumă de mare). Peatră poroasă zisă și *spumă de mare*.

pumn s. m. (lat. *pungus*). 1) Palma cu degetele strâns închise (spre a lovi); 2) interiorul palmei cu degetele puțin închise (în care se poate lua ceva); 3) cantitate cuprinsă astfel în palmă (*pumn de făină*); 4) lovitură dată cu pumnul; 5) număr mic — un pumn sau o mână de oameni; 6) măsură (în vechime) cam $\frac{1}{2}$ palmă. 7) fig. brutalitate; opresiune.

pumnal s. n. (din lat. *pugnare*, a se luptă, ital. *pugnale*). Cuțit împungător, având mâner fix, lung în total ca de o palmă și jumătate.

cu creșturi ca punga; a se punge, a lua formă de pungă.

punguliță s. f. V. *pungă*. Pungă mică.

punoșu s. n. Mold. V. *pușoiu*.

puntă (a) v. dela *punct*. 1) A îndrepta spre țință (tunul); 2) a pune bani la joc de cărți (după fr. *pointer*).

punte s. f. (lat. *pons, pontis*, pod). 1) Pod foarte îngust, peste o apă mică; pod făcut dintr'o bârnă sau scândură; 2) pânză ca de 2—4 metri lungime, ce se așterne pe pământ ca să fie trecut mortul spre groapă (din credințele vechi că va trece (peste râul Styx?) în lumea cea laltă pe o punte); 3) lemnul lung din mijlocul ferestrelui; 4) fig. mijloc de trecere sau de scăpare; 5) *marin*, podul ridicat pe care stă comandantul vasului; 6) grînda teascului.

punțișoară s. f. Mică punte.

pup s. m. (lat. din *pupus, pupa*, păpușă, copil). Boboc de floare; copil. Transilv. 3) bot. zbârciog.

pupă (a) v. (onomat. dela sunetul sărutărei). 1) A săruta (mâna, sau pe față ori pe frunte); 2) fig. iron. a obține a căpăta, nu mai pupă un ban dela mine.

pupa s. f. (lat. *puppis*). Partea dindărăt, coada, corăbiei sau vaporului.

pupăcios adj. fam. Cu mania de a sărută.

pupare s. f. Acțiunea de a pupa.

pupat, **ă** adj. V. *pupă*. 1) Sărutat; 2) s. acțiunea de a săruta.

pupăză s. f. (lat. din *upupa*, sau dela strigătul acestei paseri *pu! pu!*) Zool. Pasăre puțin mai mică de cât porumbelul, de culoare gălbue cenușie cu dungi negre, cu o frumoasă creastă de pene pe cap — are însă reputația proastă, fiindcă se zice că își lipește cuibul cu excremente; 2) cozonac mic, sau colac împletit în forma de pasăre, zis și porumbel sau (*hulub*) Mold. ce se face la îngroparea morților; 3) ciocan de zidar sau pietrar, ori de tâmplar (Trans.); 4) bot. plantă cu flori roșii purpurii, mai apoi albastre și verzi; 5) fig. femeie sau fată gătită prea mult la cap. Toate semnificări cu aluzie la ciocul arcuit sau la creasta acestei păsări.

pupăză (a se) v. (prefix *po* și lat. *pausare* a încetă). A înceta puterea vederii (s'a pupăzat văzul). (Nu face aluzie la pasărea pupăza, ci este lat. *pauzare*). Olien.

pupila s. f. (lat. *pupilla* = fetiță și pupila ochiului). 1) Anat. Deschizătura neagră din mijlocul părții colorate a ochiului, care se micșorează când este multă lumină și se mă-

rește când este întunec; 2) *jurid.* Fată minoră, orfană sub îngrijirea tutorelui.

pupitru s. n. (fr. *pupitre*, din lat. *pulpitum*, tribună). 1) Măsuță oblică și naltă pentru pus foaia cu note la muzică; 2) bancă cu măsuța ei pentru școlari.

pupulcă s. f. (dela *pul*). Drăguță frumușică.

pur s. m. (lat. *porrum*, praz). Bot. Usturoiu sălbatic Mold. 2) praz Trans.

pur, **ă** adj. (lat. *purus*). Curat, limpede; fig. corect, exact; neîntinat.

pur-sânge adj. (din *pur* și *sânge*). Din speța curată (arabă s'au engleză) cal *pur-sânge*.

puradeu sau **puradel** s. m. (lat. din arhaicul *por*, rob; din care lat. *puer*, copil — terminația *ad* completează definiția exactă = *copil de rob*). Copil de țigan (cuvântul însă este al țiganilor foști robi).

purcă s. f. (lat. *porcella*). Scroaiă mică, ce nu a fătat.

purcede (a) v. (lat. din *procedere*, a merge înainte). 1) A începe să meargă; 2) a porni, a plecă; 3) a începe a fi, a deveni; 4) fig. a izvor; a proveni; a descinde; 5) a se apleca să se doboare; 6) a proceda; 7) a începe (o acțiune).

purcedere s. f. V. *prec*. Pornire, plecare; descinder.

purcel s. m. (lat. *porcellus*). Puiu de porc; porc mic.

purceluș s. m. Mold. Bot. Un fel de scaiu.

purcelușe s. f. Banat. Zool. Pitulice cu capul negru.

purceluș s. m. Mic purcel.

purces, **easă** adj. V. *purcede*. Pornit, început; s. n. acțiunea de a purcede.

purecă (a) v. (lat. *pulicare*, și rom. *purece*). 1) A căuta și a ucide purecii; 2) fig. fam. a observa prea cu deamănuntul; a cerceta f. bine.

purecat, **ă** adj. 1) Căutat de pureci; 2) fig. cercetat f. cu amănuntul; ales f. bine.

purece sau **purec** s. m. (lat. *pulex, pulicis*).

1) Insectă mică, neagră ce sare tare și care se nutrește din sângele unor animale (câine, vulpe, pisică) și dela om; 2) pl. ținte mici negre (pentru tapițeri)

pureci (a) v. A prinde cu ținte, pureci (2).

purgă (a) v. (lat. *purgare*, a curăți). A curăți stomacul și intestinele prin medicamente.

purgativ s. n. V. *preced*. Medicament pentru purgare, curățenie.

purgatoriu s. n. (lat. dela *purgare*, a curăți). Bis. catol. Locul unde stau suțetele

până își expiază păcatele de cari nu s'au pocăit în viață.

purcale *s. f. pl. V. poricale.*

purice *s. m. V. purece.*

purifică (a) *v. (lat. purificare, a face curat (pure=curat). A face pur—V. pur : a curăți aerul, apa ; fig. a îndepărtă elementele rele.*

purificare *s. f. V. prec. Acțiunea de a curăți propr. și fig. V. pur.*

purificațiune *s. f. V. preced.*

purificator, oare *adj. Care purifică.*

purism *s. n. V. urm. Defectul puriștilor.*

purist *s. m. (fr. puriste, dela lat. purus, curat). Liter. Cel ce urmărește exagerat puritatea limbei sau a stilului.*

puritan *s. m. (după fr. puritain, din lat. puritas, curățenie). Bis. angl. 1) Nume dat preoților anglicani, cari susțin că ei urmează învățăturii pure ale evangheliei ; 2) fig. cel ce vrea să pară foarte moral și corect.*

puritanism *s. n. V. prec. 1) Doctrina preoților anglicani ; 2) fig. exagerată rigoare morală.*

puritate *s. f. (lat. puritas, puritatis). 1) Curățenie, starea de a fi curat propr. și fig. 2) castitate ; nelținare ; 3) exactitate (de stil) ; 4) neamestec de ce este strein ; 5) delicateță, fineță ; 6) claritate, limpezime.*

purolos, oasă *adj. Care secretrează puroid.*

puroid *s. n. (lat. dela pus, puris, puroid). Punoiu, coptură ce iese din buboiul umflat sau dintr'o rană.*

purpură *s. f. (lat. purpura din gr. porphyra, scoică ce dă o culoare roșie). 1) Culoare roșie ; ca aceea ce azi se obține din coccinelă sau cocenilă ; 2) substanța care dă această culoare ; 3) roșăța purpurie a cerului ; 4) fig. demnitatea suveranilor și a cardinalilor cari poartă mantii de purpură ; 5) stofa văpsită purpuriu, — roșu aprins.*

purpuriu, le *adj. și s. De culoare roșie aprinsă ; culoare însăși.*

purtă (a și a se) *v. (lat. porto, portare). 1) A duce (pe mâni, brațe) ; 2) a transporta dintr'un loc în altul ; 3) a îmbracă ; 4) a îngriji — poartă de griji ; 5) fig. a hărțui ; 6) a târăgăna, tergiversa, — poartă cu vorba ; 7) a îndemna — mă poartă gândul ; 8) a întreprinde — purtă rășboiului ; 9) a fi de modă — se poartă acum ; 10) a avea conduită, purtare (bună sau rea) ; 11) a se adresa (a avea raport) către cineva ; 12) a'și îndeplini datoriile, funcțiunea ; 13) a fi năpăstuit, calomniat — poartă ponoasele ; 14) a conduce, — el poartă hora ; 15) a se purta*

bine = a fi cuminte ; a fi harnic ; a fi brav ; a fi delicat, tolerant (nu brutal) ; a menaja ; a adulă, linguși ; 16) a se purta rău = a fi obrasnic sau brutal, leneș sau vicios.

purtare *s. f. 1) Acțiunea de a (se) purtă ; 2) conduită școlară ; 3) conduită în societate.*

purtăreț, eață *adj. Care durează mult la purtare (culoare de haină, sau calitate de stofă) ; fig. care îndură mult, suferă mult — neam purtăreț. Mold.*

purtat, ă *adj. V. purtă. 1) Dus pe sus ; 2) transportat dintr'un loc în altul ; 3) hărțuit ; 4) târăgănat ; 5) îmbrăcat de multe ori ; 6) fig. voiajat ; versat ; pățit : s. 7) moda de îmbrăcare ; 8) conducerea ; mânuirea.*

purtător, oare *adj. V. prec. 1) Care poartă ; 2) care deține (titluri de rentă) ; 3) care duce.*

pururea *adv. (lat. din porro-ire : porro, departe de, ire, a merge). Totdeauna, mereu veșnic, într'una, incontinuu.*

pus, ă *adj. V. pune. 1) Așexat ; 2) semănat ; sădit, etc. s. n. acțiunea de a pune.*

pușcă *s. f. (din germ. büchse = carabină, pușcă, citit pükse și apoi puske, iar Rușii zic pușka la tun). 1) Armă cu țevă ca de un metru care aruncă glonțul prin puterea exploziunii pulberii ; 2) fig. gol pușcă — (cum nu rămâne nimic în țevă puștei după explozie) — sărac, desbrăcat ; 3) fig. adv. se duce pușcă, merge repede și drept, exact.*

pușcări (a) *v. Vechiu. A bate cu tunurile.*

pușcăriaș *s. m. V. urm. Criminal ; cel osândit la pușcărie.*

pușcărie *s. f. (dela vorba pușcă, fiind criminalii păziți și escortați de soldați armați cu puști ; este însă și o coincidență cu verbul latin poscere, a invinui, a urmări). 1) Închisoare pentru cei vinovați și condamnați de judecată ; 2) arest preventiv.*

pușcărie *s. f. Vechiu. Bombardare.*

pușcaș *s. m. pl. Vechiu. 1) Corp de 500 soldați armați cu puști, cari păzeau închisorile ; 2) ostaș armat cu pușca ; 3) vechiu, tunar, artilerist.*

pușcătură *s. f. 1) Zgomotul descărcării sau descărcarea puștei ; 2) rana produsă de glonte.*

pușchea *s. f. (lat. dela pussula și pustula, beșică). Beșicuță dureroasă ce se face pe limbă : exclam : pușche pe limbă-ți! = ferească D-zeu ; să nu se întâmple ce ai zis.*

pușchiu *s. m. (lat. din pusillus, copil, băeat mic ; fig. mic). 1) Băețoiu, sau băeat mic (batjocoritor) ; 2) ștregar.—Și Turcii zic puști.*

pușcoclu *s. n. (dela pușcă). V. proașcă ; medic. pompă de injecție.*

pușculiță s. f. 1) Pușcă mică; 2) căsuță, cutie cilindrică, de pus bani de metal la economie (pentru copii) Olt.

pușlamă s. f. (lat. *pus-lama*, din *pusus*, băeat mic; *lama*, noroiu, glod). Băeat hai-mana (plin de noroiu); ștregar de mahala. Și Turcii au acest cuvânt.

pusnic s. m. V. *pusnic*.

pusță s. f. (diformare slavă și ungară din *pusție*). Pusție, loc pustiu nelocuit sau nelocuibil în Ungaria și în unele părți din Rusia de mijloc.

pusție s. f. (lat. din *vaste* și *vasta*, pus-tiită și *vastitas*, pusție, prin transformarea lui *vast*, în *vost*, *vust*). 1) Loc unde nu iocuesc oameni; loc necultivat; loc neumblat (în pădure); 2) *ducă-se-pe-pustii*, diavolul; *adj. o pustie de măsea m'a durut* — o ticăloasă, netrebnică.

pustietate s. f. V. *pusție* și *pustiu*.

pustii (a) v. A devasta; a distruge; a goli; a părăsi.

pustiit, *ă adj.* V. *prec.* Care e pustiu.

pustiu, *ie adj.* și s. V. *pusție*. 1) Loc unde nu locuiește nimeni; 2) gol, deșert; 3) *fig.* ticălos, afurisit; 4) întindere de pământ unde nu se seamănă nimic; 5) loc întunecos și neumblat în pădure; *casă pusție*, casă nelocuită, goală, părăsită.

pustnic s. m. (dela vorba *pusție* și *pustiu*). 1) *Bis.* Călugăr ce locuiește în pădure în peșteri; 2) locuitor din pustietate; 3) *fig.* om care trăește foarte retras de societate. — Și Slavii au cuvinte de acestea însă mai diformate — în loc de *pusție* = *pustinia*.

pustnici (a) v. V. *prec.* 1) A trăi viață de pustnic; 2) a se face pustnic.

pustnicie s. f. Viața de pustnic *propr.* și *fig.*

puș s. m. (lat. *puteus*). 1) Fântână; 2) groapă în pământ pentru a scoate apă; 3) *extins.* orice groapă adâncă pentru a extrage din pământ, păcură etc.

puță s. f. (*fig.* dela lat. *puteus*, puț). 1) Organul de urinare (la copii); 2) *fam.* copil, băeat (această ultimă semnificare pare dela lat. *pusus* = copil, băețel).

puțar s. m. Cel ce sapă puțuri.

puteă (a și a se) v. (lat. din *potior*, *potiri*, a avea putere sau *potui*, a putea). 1) A avea putere, forța suficientă (pentru a lucra, a face ceva) a fi în stare; 2) a se pricepe; 3) a avea influență; 4) a avea prilej, posibilitate; 5) a nu suporta — *nu mai pot de frig*; 6) *iron.* a nu se teme; *nu mai pot de frica ta*; 7) a suferi, a se consuma: *nu mai poate după ea*; 8) a fi posibil — *se poate*; 9) a fi permis — *se poate să zică așa?*

putere s. f. V. *preced.* 1) Tărie, forță corporală; 2) forță fizică sau mecanică ori din natură; 3) facultate a sufletului; 4) *fig.* intensitate, punct culminant, *în puterea nopții*; 5) deplinătate, complex — *în toată puterea cuvântului*; 6) aparentă, *de-a putea fi* = cât s'ar părea (Mold.); 7) posibilitate; 8) influență; 9) autorizație deplină; 10) forță, bază, legală — *în puterea legii*; 11) impunerea voinței — *putere paternă*; 12) drept de stăpânire, *sub puterea Romanilor*; 13) autoritatea de guvernare: *puterea legislativă*, = corpurile legiuitoare; *puterea juridiciară*, instanțele judecătorești; *puterea executivă*, care aparține regelui și autorităților administrative; 13) guvern — *a veni la putere*; 14) stat suveran — *marile puteri europene*; 15) înriurire, influență fizică; 16) forță mecanică; 17) presiunea aburilor; 18) forța explozibilă — *câți cal putere*; 19) *matem.* produsul a doi factori egali cu un număr dat. 20) *fig.* ascendență morală; 21) *fig.* discrețiune, arbitraru — *e în puterea mea*; 22) vitalitate (ținerete) — *cât e omul în putere*.

puterință s. f. *ironic. fam.* Putere.

puternic, *ă adj.* și s. 1) Care are multă putere, robust; 2) impunător, mare; 3) care deține puterea politică, *puternicii zilei*; 4) cu calități superioare sufletești — *puternică imaginație*, etc. 5) durabil, rezistent; 6) răsunător — *potecă puternic*.

puțin (a) v. (lat. *puteo*, *putere*). 1) A da un miros neplăcut; 2) a da miros cadaveric; 3) *fig.* a fi necurat, nespălat.

puțin, *ă adj.* și *adv.* (lat. dela *pauci* și *paucus*, puțin—(păucinus). 1) În număr mic; în cantitate mică; 2) nu de ajuns, insuficient; 3) scurt timp — *puțin după aceea*; 4) măcar, *cel puțin*; 5) s. *fig.* avere mică, *puținul ce am agonsit*; 6) număr sau cantitate mică.

putină s. f. (lat. *botta*, butoiaș, din *botina*, mic butoiaș). 1) Vas nalt, din doage de lemn, pentru pus lichide; apă, băuturi; sau pentru murături; 2) baie, vas pentru îmbăiat; 3) *fig.* a *spăla putina* (Mold.), a fugi de frică. Și Cehii au vorba *puta* cu același înțeles și probabil din aceeași bază lat. *botta*.

puținătate s. f. V. *puțin*. Starea de a fi puțin.

putincios, *oasă adj.* (dela *putea*, și *puțință*). Cu puțință, care se poate, posibil.

putinelu s. n. (dela vorba *putină*). O puțință naltă ca de 1 metru, dar îngustă la fund de 25 cm. în diametru, și 20 cm. la gură, —

servește pentru a bate în ea laptele sau smântâna spre a scoate unt; — un băț lung, cu un disc de lemn (la capăt) perforat de găuri, servește la bătut putineii.

puținel, ică *adj.* V. *puținel*.

puțință *s. f.* (lat. *potentia*, citit *potenția*). Putere; posibilitate.

puținel, ică *adj.* și *adv.* (din vorba *puțin*). 1) Forte puțin; 2) foarte scurt timp.

putoare *s. f.* (lat. *putor*, *putoris*). 1) Miror râu, nesuferit; 2) *fig.* leneș sau leneș; 3) *fig.* murdară (femeie).

puțoiu *s. m.* (dela vorba *puță*; 2) *fam.* Băeaf mic; sau băeaf ca de 5—6 ani; cu dispreț—cel ce se crede băeaf mare, sau chiar bărbat, dar în realitate este *copil* sau este *incă tânăr, nevârștnic*.

putred, ă *adj.* (lat. *putridus*). 1) Care e în putrefacție; 2) *fig.* *putred de bogat* (sau *de bani*)=foarte avut.

putrefacție *s. f.* (lat. din *putrefacio*, a putrezi). Putrezire; descompunerea corpurilor după încetarea vieții; starea corpului în putrefacție.

putregăios, oasă *adj.* V. *putrezi*. Cu începuturi de putrezire; putred (lemn).

putregaiu *s. n.* (lat. comp. *putris*, *putre*, putrezit, viermănos; *qualis*, felul cum, cum este). 1) Partea putredă din ceva; 2) lemn putred; 3) *fig. fam.* om fără simțire, leneș;

4) orice lucru putred; 5) *fig.* demoralizare, stricăciune.

putregiune *s. f.* V. *putrezi*. Starea de putrezire; descompunerea corpurilor organice.

putrezii (a) *v.* (din *putred*, -*putrezi*). 1) A se descompune prin putrefacție; 2) a se strica (de umezeală); 3) a prinde mucigaiu; *fig.* a rămâne prea mult timp uitat de toți.

puturos, oasă *adj.* V. *putoare*. 1) Care pute; 2) *fam.* leneș; greoiu la mișcări.

puturoșie *s. f.* V. *prec.* 1) Putoare; 2) *fig.* multă lenevire.

puzderie *s. f.* (lat. comp. *pos-terere*, din *post*, după; *terere*, a bate, a treiera, a pisa).

1) Partea lemnoasă ce se mărunțează prin baterea firelor de cânepă sau de in, când sunt melițate; 2) pleava mărunță din paie, după freierat; 3) *fig.* lucru mărunț sau sfărâmat — *făcut puzderie*; 4) *fig.* mulțime mare — *vin puzderie dușmanii*; 5) *fig.* măunț și mult.

puzderi (a și a se) *v.* V. *prec.* A, sau a se prefăce în puzderie; a se slărâma sau rupe în bucățele mici.

puzderit, ă *aej.* V. *prec.* Prefăcut în puzderie.

puzzolană *s. f.* (ital. dela *Puzzola*, oraș ital. unde se află un pământ vulcanic, roș). Vase de pământ foarte ars, sau plăci din acest pământ ars.

Q

Q *s. m.* Litera a 17-a din alfabet, ce se întrebuițează numai în vorbele streine.

qu particulă latină, citită *cv*, sau *cu*.

quadrienal, ă *adj.* (lat. din *quadriennium*, timp de patru ani). Care revine odată la patru ani.

quadrivium *s. n.* (lat. *quadrivium* din *quadrus*, patrat, *via*, cale). Loc unde se întâlnesc patru drumuri.

quadrupede *s. n. pl.* V. *patrupede*.

quaker *s. m.* (fr. *quaker*). Numire a unei secte religioase din America și Anglia, zisă și a *tremurătorilor*, întemeiată de cismarul George Fox pela anul 1645.

quakerism *s. n.* V. *prec.* Religia *quakerilor*.

quantum *s. n.* (lat. *quantum*, cu cât). Cantitate, sumă determinată.

quart *s. n.* V. *cuart*.

quartă *s. f.* (lat. *quarta*, o pătrime). *Muzic.* Intervalul de patru tonuri: *do - fa*, *re - sol*, etc. *quartă majoră* sau *minoră*, dacă

este din 4 tonuri întregi, sau din 3½ tonuri.

quartet *s. n.* (ital. *quartetto*). *Muzic.* Bucată muzicală cu patru partizi, pentru patru feluri de instrumente de coarde sau de flaute.

quarto *adv.* (lat. *quarto*, a patra oară). În al patrulea rând; *in-quarto*, formă de carte în care coala de hârtie e îndoită în 4 file, formând 8 pagini.

quasi *adv.* (lat. *quasi* (cit. *cvazi*), aproape cam). Ca un fel de; aproape ca.

quidam *s. m.* (lat. *quidam*, oare care). Persoană fără importanță—*un oare care*.

quaternar, ă *adj.* V. *cuaternar*.

quatuor *s. n.* (fr. lat. *quatuor*). V. *quartet*. **quietism** *s. n.* (lat. din *quies*, *quietis*, liniște, odihnă). Doctrină mistică a unei secte religioase, de a se lăsa cu totul în voea lui Dumnezeu, și a neglija practicile religioase.

quietist *s. m.* Cel ce ține la quietism.

quintă *s. f.* (lat. dela *quinta*, a cincea). 1)

Muzic. Interval de cinci tonuri *dó-sol*, etc.; 2) *medic.* răstimp, sfortare de tusă convulsivă; 3) *joc de cărți*; partidă ce are cinci cărți la rând din aceeași culoare și figură.

quintal s. n. (fr. *quintal*). Măsură de greutate de 50 kilograme.

quintezență s. f. (fr. *quintessence*, din *quinte*, a cincea, *essence*, esență). *Filosof.* Substanță fină, eterică, ce se poate extrage din elemente de patru ori mai dese, sau prin

rafinarea lor de patru ori, spre a obține a cincea substanță — *quintezență*; *fig.* Ceea ce este mai fin și esențial în ceva.

quietezental, ă adj. De *quintezență*.

quiproqua s. n. (lat. *qui-pro-qua*, cine pentru care). Expresiune, ce arată eroarea de a lua un lucru dreptul altul.

quolibet s. n. (lat. *quo*, ca și cum, *libet*, a plăcea). Expresiune, ce arată că o glumă este proastă, de prost gust.

R

R. *s. m.* A 18-a literă din alfabet.

ră prefix-uneori ca *re* latin, arată repetare: — *ră-pune, ră-suflă*.

răbar s. m. (slav *ribari*, pescar dela *riba*, pește). Numirea *pescărușului* de mare.

rabat s. n. (după fr. *rabais*, din verbul *rabattre*, a îndoi în jos, a lăsa în jos). Mic scăzământ din prețul mărfii — *rabat de 10 la sută*.

răbdă (a) v. (lat. din *re* și *abdo*, *abdere*, a se ascunde). 1) A și ascunde suferința, în tăcere și cu resemnare; 2) a suporta intemperțiile; 3) a fi rezistent; 4) a primi în silă; 5) a permite, a îngădui, a tolera — *nu-l răbdă inima*. (ca și italian *re-abdare*).

răbdare s. f. *V. prec.* 1) Virtutea de a suferi în liniște, cu tărie și resemnare; 2) așteptare persistentă; 3) stăruință persistentă; 4) liniște la lucru; 5) toleranță — *Vam răbdat prea mult*; 6) *fig. iron.* *răbdări prăjite*, așteptare zadarnică, — prov. *cu răbdare și tăcere se face agurida miere*, = reușești prin răbdare.

răbdător, oare adj. V. prec. 1) Care răbdă; care suportă; 3) care tolerează; 4) persistent; 5) rezistent.

rabin s. m. (ebreu *rabbi*). 1) Învățător al legii și conducător (în vechime); 2) șeful religios al unei comunități israelite.

rabinat s. n. V. prec. Demnitatea de rabin, *rabinic, ă adj.* Propriu rabinilor.

răbiță s. f. (slav. *ribița*, peștișor, din *riba*, pește). Mic pește din apele dulci, semănând cu crapul.

rablă s. f. (lat. din *labra*, buze; *labrosus*, cu mărgeni groase mari). 1) Cu tăiușul gros, tocit — *o rablă de cuțit*, sau de topor; 2) *pl. unghii mari și îngroșate cum sunt la cai sau a unii lucrători*; 3) copitele calilor; 4) uzat; *bătrân* — *o rablă de cal*; 5) *gener.* decrepit (căruia de bătrânețe îi atarnă buza).

răblărit, ă adj. V. prec. Uzat, lăbărțat; tocit.

răblos, oasă adj. Cu rable, — cu unghi groase, sau necurățite, netăiate.

răbōj s. n. V. răbuș.

răbueală s. f. (din *re* și *boială*). Extras de păcură, *fițeu*, pentru uns cizmele, sau pentru uns curele, hamuri.

răbufni (a) v. (*ră* — pentru *re* — și *bufni*). 1) a izbucni, a face explozie; 2) a izbi; a trânti.

răbui (a) v. A unge cu răbueală.

răbuș s. n. (daco-gr. din *raibos*, despicat). 1) *Bețișor sau lemnus, care se crapă și se despică drept în două*, astfel ca adaptând apoi la loc cele două jumătăți, să se potrivească perfect; pe lemnusul astfel întregit, se fac creștături cu cuțitul, însemnând cu câte o creștătură unitățile de lucruri sau de lucrări efectuate sau predate (la vânzare sau cumpărare, ori la lucru); o jumătate de *răbōj* sau *răbuș* este la primitor, alta la cel ce predă, servind unuia și altuia drept control; 2) mic lemnus despicat, și având un număr de creștături; se leagă o jumătate la stofa sau lâna dată văpșitorului, alta proprietarului, pentru ca după văpsire, suprapunând jumătățile răbușului, proprietarul să-și poată recunoaște stofa sau lâna văpsită de boian-giu; 3) lemnus sau băț, pe care se însemnă cu creștături, în loc de numere, lucrări repetate, spre a nu uita câte sunt (când se toarnă banițe sau saci de cereale, etc. etc); *fig. pe răbōjul vremii se înseamnă...*

rac s. m. (daco-gr. dela *rakos*, tăietor, din *rakoó*, a tăia). *Zool.* Animal mic, *crustaceu decapod*, adică învelit într-o crustă și având 10 picioare, dintre cari două mai mari înainte, având forma de foarfecă, pe cari le deschide și le închide cu putere, astfel că poate tăia micile rădăcini și vițe pe unde el trăiește în apă; coarza lui devine roșie (ca cînabru) după fierbere; 2) unul din cele 12 semne ale zodiacului, ce corespunde lunii Iunie; 3)

trăgător de dopuri dela sticle astupate; 4) arc în spirală ascuțit la vârt pentru tras încercătura armei (în vechime); 5) furcă de oprit trăsura pe o coastă de deal; 6) ancoră; 7) belciug; 8) *medic.* Mold. boală zisă *cancer*; *fig. merg ca racul*, adică merge îndăiat, regresează (așa cum racul merge uneori îndăiat).

răcădul (a se) *v.* (lat. prefix *re* și *caedo*, *caedere*, a lovi). A se răsti, a amenința cu pumnul sau cu bățul; a rădica pumnul, palma ori bățul spre a lovi (fără a da însă lovitură). Mold.

răcăduială *s. f.* *V. prec.* Amenințare cu lovirea.

răcăeală *s. f.* *V. răcăit.*

răcăi sau **răcăi** (a) *v.* (daco-gr. *rakoō*, a lua lășii, a face în fășii). A răzii luând fășii (coarja cepe un băț); 2) a zgăria cu unghiile (cum face cănele); 3) a răzii, a rade cu cuțitul sau cu unghiile; 4) a roade făcând zgomot; 5) a școbi în pământ; 6) *fig. mă răcăie la inimă* mă îmboldește. mă irită.

răcăit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a răcăi.

răcăliciu *s. m. V. răcănel.*

răcan *s. m.* (onomatop. din sunetele *ră - răc - răc*). 1) Puiu de broască, buratic, ce cântă *răc-răc-răc-răc...* 2) *fig. milit. iron.* soldat nou, recrut — opus lui *deșcă*.

răcănel *s. m. V. prec.* Buratec, puiu de broască, colorat verde frumos.

răcăni (a) *v.* A cânta ca răcăneii.

răcări *s. pl. V. rac.* Scutelnici îndatorați a aduce stăpânilor o sută de raci pe săptămână (vechiu).

răceală *s. f.* (lat. prefix *re* și *gelo*, *getare*, *regelo*), a îngheța a răcori, a răci tare). 1) Însușirea lucrurilor ce nu au căldură, ci sunt reci; 2) frig potrivit; 3) frig; 4) boală cauzată de frig; 5) *fig.* indiferență; lipsă de atenție sau de iubire.

rachetă *s. f.* (fr. *raquette*). 1) Mică țeavă de carton umplută cu un fel de praf de pușcă și cu alte compoziții, cai aprinzându-se, se înalță în sus și dau lumini colorate (artificii); 2) lopățică anume făcută dintr'o împletitură, pentru a bate mingea la jocul de *tenis*; 3) *milit.* proiectil care dă o lumină puternică unde cade și se pot vedea trupele sau mișcările inamicului.

rachidian, *ă adj.* (fr. *rachidien*, dela gr. *rachis*, coloana vertebrală). Ce ține de coloana vertebrală (nervi, oase).

rachier *s. m.* Fabricant de rachiu; vânzător de rachiu. *V. rachiu.*

rachierie *s. f.* Fabrica de rachiu, depozit de rachiu.

rachloaș *s. n. V. rachiu.* Mic păhăruș de rachiu.

răchită *s. f.* (daco-gr. dela *elike*, salcie, răchită, prin forma *elikethen*, scurt *likethen*, și *richete*). *Bot.* Salcie arbore ale cărui crengi, se taie pentru diferite trebuințe (gard, împletituri) și totuși ei nu se usucă, ci din nou cresc alte crengi — ca și la o speță de salcâm (de aceea *salcia* și *salcâm* în românește au nume înrudite). — Se aude și la Slavi vorba aceasta.

răchitan *s. n. Bot.* O plantă cu flori roșii purpurii, ca răchita tânără.

răchitică *s. f.* (din vorba *răchită*). Mic arbore cu flori mirositoare — *sa'cie mirositoare* (*Elaeagnus*).

rachioaș *s. n.* Mic rachiu, păhăruș cu rachiu. **rachiu** *s. n.* (lat. diform din *liquidus*, dela *liquor*, lichid; prin forma *richi*). Alcool extras din vin, sau din porumb, ori din prune, cireșe, etc. și care băut fără a fi amestecat cu apă, vatamă sănătatea, sfășie, taie (expresie populară).

răci (a și a se) *v.* (derivat din *rece*). 1) A face să fie rece; 2) a se bolnăvi din cauza răceleii; 3) a se face frig; 4) *fig.* a deveni indiferent; a se înstreina.

răciă *s. f.* (din *rac*, cu înțeles de boala *cancer* = *rac*). Boală ascunsă; boală veche incurabilă (poate cancer). *pop. Mold.*

răcit, *ă adj.* (din *rece*). 1) Care e bolnav din răceală; 2) *fig.* indiferent; înstreinat.

răcitoare *s. f.* (din *răci*). Vas sau aparat anume făcut, pentru a ține în gheață băuturi sau mărcări spre a fi reci.

răcitură *s. f.* (din *rece*). 1) Mâncare rece; 2) *pl. răcături* Mold. Fel de mâncare, prin fierbere îndelungă (de picioare de porc, de vacă sau bucați de carne) și apoi împreună cu zeama lăsată, la răceală, iau forma de gelatină — *pițtii*.

racă *s. f.* (lat. din *loculus*, *locula*, cutie lădiță, besactea). 1) Vas scobit în lemn, ca o cutie cu capac în formă rotundă, obținut prin răcăire la strung). *Mold. vechiu*; 2) coșciug pentru morți, sicriu; 3) *bis.* vas sacru de păstrat moaște; 4) poliță între grinzile tavanelor casei.

răclă *s. f.* Mică racă.

răcnet *s. n.* (din *răcni*). Strigăt foarte puternic; strigăt furios sau disperat.

răcni (a) *v.* (lat. prefix *re* și *gannio*, *gannire*, a zbiera, a secheună tare). 1) A striga foarte tare; 2) a zbiera tare. — Acest cuvânt a trecut și la Slavi sub forma *ryknuti*.

răcoare *s. f.* (din *rece* și *răci*). 1) Temperatură cam rece; 2) timp răcoros; 3) loc ră-

coros; 4) *fig. fam.* la răcoare, — la închisoare, arest; 5) *pl. băgat în răcori*, spăimântat (prin amenințări); intimidat; înfricoșat tare.

răcori (a și a se) *v. V. prec.* 1) A (se) face cam rece sau puțin mai rece; 2) a se temperă căldura soarelui; 3) *fig.* a și ușura inima (de o suferință ori necaz); 4) *fig.* a se răsbună.

răcoritor, oare *adj.* 1) Care răcorește; 2) *pl. băături reci* (limonadă, înghețată, etc).

răcoros, oasă *adj. V. răcori și răcoare.* 1) Cu răcoare; 2) ce dă răcoare; 3) cam rece (timp).

răculeț *s. m.* (după strângerea sau coloaarea *racului*). *Bot.* Plantă cu flori albe roșiatică, având proprietăți astringente vulnerare.

radă *s. f.* (fr. *rade*). Loc unde vasele, corăbille, vapoarele se pot apropia de țărm și adăposti de furtună.

rădăcina *s. f.* (l. *radicina*, din *radix*). 1) Partea de jos cu care planta sau arborele se prinde în pământ; 2) aceeași parte, când este bună de mâncare — bulbul; 3) *farm. rădăcina ciamei*, captalan; *rădăcina dulce*, gliciriză; *rădăcina de micșunea*, plantă cu care se dă miros la unele pudre și săpunuri (*Iris florentina*); 4) partea ce prinde un organ de corp — *rădăcina dintelui*, *părului*; 5) *fig.* sorginte, cauză — *rădăcina răului*; 6) *gram.* vorbă din care derivă altele; 7) *aritm.* număr care poate produce pe un altul, prin înmulțirea cu sine însuși — *rădăcina patrată*.

rădăciniu, ie *adj.* De rădăcină, ca rădăcina.

rădan *s. n.* (fr. *redan*). *Milit.* Fortificație militară ce constă din șanț adâncat, cu formă de unghiuri.

rădașcă *s. f. V. caradașcă.*

rădașcat, ă *adj. V. prec.* Cu coarne cum este caradașca (v.te).

rade (a și a se) *v.* (lat. *radere*). 1) A răzui cu cuțitul, etc.; 2) a răzui și tăia cu briciul părul barbei sau a capului; 3) a răcăi; 4) *fig.* a nimici depe suprafața pământului — *cețâți sau orașe rase*; 5) a tăia de tot, până la pământ (pădurea); 6) *fam.* a înșela; 7) a șterge cu guma, cu briceagul, ceva scris; 8) *fig. iron.* a suprîmă, a destitui din funcțiune; 9) *fam.* a fugi repede și tiștil, de frică.

răde sau **ride** (a) *v.* (lat. *ridere*). 1) A exprima o bucurie prin contracțiunea mușchilor feței, văzîndu-se dinții; 2) a avea înfățișare de veselie (lorile, iarba); 3) a glumi; 4) a și bate joc, a ironiza.

rădere *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a răde; 2) luarea în ris.

radere *s. f. V. rade.* Acțiunea de a rade.
radiă (a) *v.* (lat. *radio*, *radiari*). 1) A răspândi raze luminoase; 2) a răspândi în jur căldură 3) *fig.* a exprima o mare bucurie prin vesela înfățișare a feței; 4) *V. rade*; a șterge, a suprîmă; 5) *jurid.* a face mențiune în registrul de sarcini, hipotecă, că s'a plătit o datorie ipotecară.

radiare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a radiă 1) — 5.

radiat, ă *adj. V. radiă.* 1) Dispuz în formă de raze; 2) *Zool. pl.* numirea animalelor nevertebrate, cu organe dispuse în jurul unui centru; 3) *jurid.* șters din registrul de ipotecă.

radiator *s. n. V. radiă* 2. Aparat care răspândește căldura în camerele încălzite prin calorifer.

radical, ă *adj. și adv.* (fr. *radical*, din lat. *radix*, *radicis*, rădăcănă). 1) Privitor la rădăcină; 2) *fig.* la izvoruț; sau esența (unui lucru); 3) *fig. complex*, cu totul — lit. *din rădăcină*; *adv.* cu desăvârșire, total; 4) *a vorbi radical*, pop. a întrebuița neologisme; 5) *polit.* care țintește la reforme complete, generale; 6) *gram.* parte invariabilă a unei vorbe, opus *desinențelor*.

radicalism *s. n.* (fr. *radicalisme* din *radical*). Sistemă politică ce tinde la reforme complete, totale, în guvernare.

radiche *s. f. V. ridiche.*

radină *s. f.* (daco-gr. din *radamnos*, vargă; de unde și lat. *radius*, vargă, băț). Bățul dela capetele unei plase (sitce) de prins pește.

radiografie *s. f.* (fr. comp. din lat. *radius*, rază și gr. *graphō*, scriu). 1) Fotografie cu ajutorul razelor X cari pătrund prin corpuri opace și se poate vedea forma organelor din lăuntru corpului și forma oaselor, sau a ori-cărui alt corp ce s'ar afla în lăuntru țesuturilor; 2) telegrafie fără fir, prin unde electrice aeriene.

radiografiat, ă *adj. V. prec. Medic.* 1) Cercetat, sau chiar fotografiat cu ajutorul razelor X. s. n. acțiunea aceasta; 2) transmis prin telegrafia fără fir. *V. prec.*

radios, oasă *adj.* (ca lat. *radiosus*). 1) Care emană raze; 2) *fig.* strălucitor; 3) *fig.* cu înfățișare foarte veselă; încântat, satisfăcut.

radioterapie *s. f.* (comp. fr. din lat. *radio*, a da raze și gr. *therapeyo*, îngrijesc). *Medic.* Metodă de tratarea unor boale prin ajutorul razelor X. *V. radiografie.*

radîu *s. n.* (din *rade* 5). Suprafață de pădure tăată și făcută bună pentru pășune; poiană. Mold.

radîu *m.* (numit după lat. *radio*, arc, a da raze). Metal descoperit de fizicianul chimist

Curie (cit. *C. iuri*), în anul 1902; se află în infimă cantitate în pământurile zise *pleh-blenda*, și este caracterizat prin razele ce neconțin emană din serurile ce-l compun, fără ca el să se consume; aceste raze pot produce arsură (roșcață) pe piele și alte acțiuni chimice și fizice.

radius *s. n.* (lat. *radius*, vaigă). *Anat.* Os subțire al brațului dintre cot și mână.

rădvan *s. n.* (din germ. *reit-wagen* = trăsură cu călăreți — *reiten*, a călări). Trăsură mare de lux, cu cai înaintași, având și călăreți. *Vechiu Mold.*

rafală *s. f.* (fr. *rafale*). Izbitoră de vânt poef. (Alexandri).

rafie *s. f.* (din gr. *raphé*, cusătură). Fășii din coaja subțire de teiu pentru legat vița de vie.

rafină (a și a se) *v.* (fr. *raffiner*). 1) A face mai fin; 2) a destila, a face mai curat — zahăr, spirt, petrol, etc.; 3) *fig.* a deveni fin sau cu gusturi alese; 4) a se perfecționa; 5) *fam.* a deveni iscusit, priceput, șiret.

rafinare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a și a se rafina *pr.* și *fig.*

rafinărie *s. f.* (fr. *raffinerie*). 1) Fabrica de rafinat (zahăr, etc.); 2) *fig.* înecță, subtilitate; 3) *fig.* șiretenie, vicieșug.

rafinat, **ă** *adj. V. rafină.* 1) Făcut fin, subtil, sau foarte curat, purificat; 2) foarte delicat, cu simțuri, gusturi fine; 3) *iron. fam.* iscusit, șiret.

rafinor *s. m. V. prec.* Cel ce rafinează (la fabrică).

raif *s. n.* (turc. *raht*). Șeaucă cu curelăria pentru cal.

raft, **rafturi** *s. n.* (daco-gr. dela *raptō*, a agăța, a atârna, a aranja). 1) Polițe pe cari se așază mărfurile în prăvălie; 2) poliță dintr'un dulap. (Și Turcii au acest cuvânt cu înțeles de *suport de fereastră*).

răfueală *s. f.* Acțiunea de a răfui *prop.* și *fig.*

răfui (a și a se) *v.* (lat. *re-fuo* sau *re-flo* = a fi refăcut). 1) A reface socoteala unei datorii și a o achita; 2) a se justifica; a descurcă o chestiune, un diferend; 3) a se răsbună; 4) a trage o răfueală, a certa, a ocări pentru anume ceva.

răfuire *s. f. V. răfueală.*

răfuit, **ă** *adj.* 1) Resocotit și achitat; 2) certat, admonestat, pedepsit.

răgace sau **răgașcă** *s. f.* (slav *rogacia*, cornorată, dela *rog*, corn). *V. caradașcă.*

răgăeală *s. f. V. urm.* Acțiunea de a răgăi.

răgăi (a) *v.* (lat. diformat din *ructo ruc-*

tare, a răgăi). A răsuflă cu zgomot gaze stomacale prin gură.

răgăitură *s. f. V. răgăeală.*

răgălie *s. f.* (lat. din *runcalia*, scoasă din rădăcină, dela *runco*, a trage din rădăcină, a plivi). 1) Rădăcină scoasă împreună cu toate vițele ei; 2) *pl.* rădăcini și vrăscuri aduse de ape revărsate.

răgaz *s. n.* (lat. prefix *re* (*res*), stare; *casus*, de cădere — (cit. *re-casus*). Recădere, ședere din cauza oboselei; de aici: 1) mic repaus (din lucru); 2) rătime; 3) amânare, păsuire, îngăduială de câțiva timp.—La Lituanii *rakas*, timp, termen.

rage (a) *v.* (lat. *rugire* și *ragere*). A zbie-ră vitele (*mări*, cornute); 2) *fig.* a geme tare; 3) *iron.* a cânta prea tare și urit.

răget *s. n. V. prec.* Acțiunea de a rage.

ragilă *s. f.* (lat. *rasile* (cit. *razile*), de ră-zuit, de răcâit). Instrument format dintr'o scândură, având la mijloc un mănunchiu de țepi de fer ascuțite, prin care se trage, se răcăie, cănepa sau inul melițat, spre a se curăți de puzderie și a se forma în fuior.

ragilă (a) *v.* A trage prin ragilă cănepa sau inul.

ragilat, **ă** *adj.* Tras prin ragilă; *s. n.* acțiunea de a ragilă.

răgușeală *s. s. V. urm.* Stricarea glasului, stingerea vocii, din cauza răcelei sau din altă pricină.

răguși (a) *v.* (lat. *raucio*, *rauciere*, a ră-guși). A se strică sau a se stinge vocea.

răgușit, **ă** *adj. și adv.* Cu vocea sticată, stinsă.

rahagiu *s. m. V. rahat.* Vânzător, sau fabricant de rahat.

rahat *s. n.* (turc *rahat-lokum*; = plăcută înghițitură). 1) Pastă dulce, din zahăr cu puțină făină, cu gust plăcut și cu miros de trandafir, vanilie, sau de alte fructe; 2) *fam. iron.* lucru de nimic; fleac; 3) *fig. pudic*, excrement.

rahatlocum *s. n. V. preced.*

rahitic, **ă** *adj. V. urm.* Cel ce suferă de rahitism.

rahitism *s. n.* (fr. *rachitisme*, din gr. *rachis*, șira spinărei). *Medic.* Boală grea, ce constă în diformarea șirei spinărei, din naștere, sau din prost nutriment al copiilor.

rahnă *s. f.* din *troahnă*.

rahtivan *s. n.* (dela turcescul *raht*, curelăria și șeau pentru cal). *Vechiu.* Cel ce îngrijea de rafturi și de caii domnitorului — demnitar domnesc.

raia *s. f.* (turc *raia* = turmă, apoi localitate ocupată de turci într'o țară creștină).

Vechiu. 1) Creștin supus Turcilor; 2) țară sau oraș creștin administrat de Turci; 3) tribut turcesc.

râlă (a) v. A se bolnăvi de râie.

râie s. f. (daco-gr. din baza *reô*, a curge. *ryas*, boală cu scursoare, cu puroi). 1) *Medic.* Boală molipsitoare, ce constă din bubulițe multe și ascuțite la vârf, cari produc, mai ales seara, o mâncărime nesuferită; iar scârpinate, lasă din ele o zeamă care întinde boala; — unghându-se cu albie de pucioasă și spălând des cu leșie, râia se vindecă. 2) *iron.* mândrie deșartă — *capră râioasă*. (Caprele, broaștele, se crede că au râie). Cine nu se spală bine, regulat, capătă râie.

raion s. n. (fr. *rayon*, rază). 1) Rază, parte; 2) suburbie; 3) *comerc.* despărțimant de anume mărfuri.

râios, oasă adj. V. râie. 1) Care are râie; 2) *fig.* murdar, necurat; 3) *fig.* mândru, înfumurat.

raită s. f. (lat. din *re-ito*, a merge iarăși). 1) Mergere din țim în timp spre a vedea, a inspecta; 2) inspectie de noapte; 3) ocolire spre a observa un loc, vie, pădure etc.; 4) alergare, năvălire, fugă, ocolind. — Acest cuvânt trecu și la Unguri sub forma *raită* = haide.

raiu s. n. (daco-gr. din *raon*, mulțumire, plăcere). 1) *Biblic.* Paradis în care era fericit Adam și Eva; 2) *bis.* locul de plăcere eternă, unde merg sufletele oamenilor ce nu au făcut păcate; 3) *fig.* loc sau grădină foarte frumoasă, încântătoare; 4) *fig.* deplină fericire. — Și Slavii au cuvântul *rai*.

raiuri s. pl. V. raiu.

râjnică s. f. (slav. *riji*, roșcat). *Bot.* Numirea unei flori de pădure.

râlă s. f. V. rână.

rallă (a și a se) v. (fr. *rallier* — din *re-allier*). 1) A reintruni; 2) a aderă la (o părere, ideie); 3) a se întovărăși.

railu s. n. (englez *rail*). Șină dela drumul de fer pe care merge trenul.

ram s. n. (lat. *ramus*). *V. ramură.*

ramă s. f. (din gr. *ramma*, legătură, — de aici rus *rama* și germ. *rahmen*). Cadru care încheie, leagă de jur împrejur un tablou.

râmă (a) v. (lat. *rimari*, a săpa, a scotoci). 1) A scurmă pământul cu bo'ul (porcii); 2) *fig.* a avea neliniște; — *mă râmă la inimă.*

râmă s. f. (daco-gr. dela *ryma* = tragere). *Zool.* Vierme lung, roșcat, din pământ, ce se trage, se târâște.

ramadan s. n. (turc *ramadan* sau *rama-*

zan). A noua lună după calendarul arab și în care musulmanii țin un post foarte riguros; iar după *ramadan*, urmează serbarea zisă *bairam*.

rămănea (a) v. (lat. *remanere*, din *re* + *maneo*, a rămâne). 1) A sta pe loc (a nu plecă); 2) a subsistă; 3) a mai rezulta un rest, o rămășiță; 4) a deveni, a fi rămas *sărac*; 5) a întrece; 6) a răpune; 7) a căștiga rămășagul.

rămas adj. V. prec. 1) Întrecut; răpus (la rămășag); 2) *s. rămânere*; — *rămas bun* = salut de plecare, *adio*; 3) *aritm.* rămășiță, rest.

rămășiță s. n. V. prec. Prinsone, praiu. (când ceva necunoscut să bănuiește a fi într'un fel sau altul).

rămăși (a se) v. A pune rămășag.

rămășiță s. f. (din *rămănea*). 1) Ceea ce rămâne dintr'un tot; 2) bucată sau resturi dela mâncare; 3) corpul neinsuflit — *rămășițele pământeste*.

rămător s. m. (dela *râmă*). Porc (care rămă).

ramburs s. n. (fr. *ramboursement*, baza *boarse*, pungă). 1) Plata costului unui lucru, prin poștă, la primirea lui. 2) restituirea către cineva a unei sume de bani datorate.

rambursă (a) v. (fr. *rambourser*). 1) A trimite sau a restitui cuiva o sumă datorată (pentru marfă primită); 2) a înapoia o sumă datorată.

rambursare s. f. V. prec. Acțiunea de a rambursă.

ramifică (a și a se) v. (după fr. *ramifier*, din lat. *ramus*, ramură; și *fico* din *facere*). 1) A se desface în ramuri (arborii); 2) *fig.* a se despărți ca ramurile, a se subdiviză; 3) a se împrăști în diverse părți, ținând de un punct de plecare.

ramificare s. f. V. urm.

ramificați(un)e s. f. 1) Acțiunea de a și a se ramifică; 2) felul de așezare al ramurilor; 3) *fig.* subdivizarea sau distribuția în direcțiuni diferite — *ramificațiunile conspirației, munților* etc.

râmlean s. m. (slav *rimleanin*, din *Rim* = Roma). Roman (vechiu bis.).

râmni (a) v. V. râmni.

ramoli (a se) v. (fr. *ramollir*, din lat. *molire*, a muia). A se slăbi (de bătrâneță) forțele, în deosebi cele intelectuale, mintale.

ramolisment s. n. (fr. *ramolissement*). Starea celui ramolit.

ramolit adj. și s. V. ramoli. Slăbănog la minte din pricina bătrâneței, sau prin paralizia creierului.

rampă s. f. (fr. *rampe*). 1) Spijinoitoare pe marginea unei scări; 2) teatr. rând de lumini adăpostit la marginea scenei dinspre sala teatrului; 3) pantă pentru urcat butoale sau alte încărcări în vagoane la o gară; 4) balustradă, grilaj ce oprește o trecere sau o cădere.

ramtata! interj. (onomat.). Muzic. Expri-mă unele sunete repetate dela exercițiile muzicii instrumentale, sau dela tromboane ori tobă.

ramură s. f. (lat. din *ramus*, ramură și rom. *ram. pl. ramuri*). 1) Creangă sau cracă de arbore; 2) parte sau șir (de munți); 3) despărțire diatr'un curs de apă; 4) fig. diviziune, parte; 5) specialitate (de științe, negoș, etc.); 6) subdiviziune diatr'o familie.

râmurat, **ă** adj. Divizat în ramuri.

râmuros, **oasă** adj. Cu multe ramuri.

rană s. f. (din vorba *râni*). 1) Ruptură sau tăietură pe corp; 2) bubă deschisă; 3) fig. suferință, mahnire; 4) fig. stricăciune, pagubă — *rânile rășboiului*.

rână s. f. (lat. dela *ren*, rărunchiu). Locul dela mijlocul corpului unde sunt rărunchi, coastă; pe o rână, intr'o rână, răzimat pe un șold sau pe o coastă; stând pe jumătate culcat.

râncă s. f. (lat. din *riqua*, udătoare, stropitoare, canal — dela *rigare*, a stropi). 1) Organ genital al bouului sau tauului; 2) funie ce leagă capătul osiei de carâmbul carului (făcută din rânca uscată).

râncău s. m. V. prec. Bou cart deși întors (V. *întoarce* 9) are aptitudini de taur în aparență.

rânced, **ă** adj. (lat. *rancidus*). Cu miros urit, puturos; acrit (untură, slănină).

râncezeală s. f. Starea de rânced.

râncezi (a se) v. V. prec. A se face rânced.

râncheză (a v. (comp. din *re* și *necheză* — V. *nechez*). Mold. A necheză caii reciproc, dela unul la altul.

rânchezare s. f. V. prec. Acțiunea de a râncheză.

rânchezat s. n. V. preced.

rânchiță s. f. (din *rânced*). Zool. V. *blehniță*.

rând s. n. (lat. dela *rud*, din *rudens*, frânghie; format după cum e și latinescul *linea*, (linie, din *linum*, ață, sfoară). 1) Ceea ce este așezat în linie dreaptă (ca o sfoară sau frânghie întinsă); 2) linie scrisă (intr'o carte sau caiet); 3) așezare sau mergere succesivă; 4) ordine; 5) rang, treaptă socială; 6) șir; 7) etaj, cat; 8) timp poprice — *i-a venit rândul*; 9) fig. de rând, ordinar; din

clasa de jos. 10) adv. intr'un rând, într'un timp; 11) pe rând, succesiv, unul câte unul; 12) cu rândul, alternativ. — Și Slavii au acest cuvânt sub forma *riad*.

rândaș s. m. (dela vorba *rând* 9). 1) Servitor din curte și mai ales ajutor de vizitiu, care îngrijește de rânit și de măturatul grajdului și a curții; 2) ajutor de bucătar.

rândea s. f. (lat. dela *rude*, necioplit). Broască sau gealău mare, instrument de tâmplar, cu care se netezește întâi lemnul sau scândura. — Și Turcii zic *rende*.

rânduieală s. f. V. *rând* 3, 4. 1) Ordine; 2) disciplină; 3) derețecare; 4) datină.

rândul (a și a se) v. 1) A trece succesiv; 2) a fixă; 3) a pune regulă, ordine; 4) a pregăti (de ale mâncării) *Olt*.

rânduire s. f. Acțiunea de rânduie.

rândunel s. m. 1) Bărbătușul rânduiciei. adv. ca o rânduinea fig. repede, în zbor.

rânduică s. f. (lat. *hirundo*, *hirundinis*) 1) Zool. Pasăre de culoare foarte neagră, cu alb pe piept și puțin roșu la gât, care și zidește cuibul din gogoloale mici de nămol; ea pleacă toamna în țerile calde și revine primăvara; 2) bot. iarba fiarelor.

rang s. n. (fr. *rang*). 1) Grad militar; 2) treaptă socială, clasă; 3) demnitate; 4) rând, etaj (de loje, la teatru); 5) clasă (de vase militare).

râni (a) (lat. din *lanio*, *laniare*, a sfășia, a rupe, a tăia ca măcelarul*) (*lanio*). 1) A face o tăietură sau împunsătură, ori rupere a pielii, sau pe corp; 2) a sfășia — *lumini de torțe rânesc întunecimea*, (Eminescu); 3) fig. a produce o suferință, o atingere morală ciuiva; a mahnii tare. — Și Slavii au acest cuvânt *raniti*.

râni (a) v. (daco-gr. *rinao*, a pili, a rade cu pila). A curăți cu lopata noroiul, murdăria.

rânit, **ă** adj. 1) Cel ce are o rană (din luptă, bătaie); 2) cel ce și-a produs o rană; 3) fig. sfășiat de durere morală.

rânit s. n. V. *râni*. Acțiunea de a rânii.

râniță s. f. (germ. *ranzen* (cîit *ranzen*) = sac, prin intermediarul rus *ranet*, raniță). Sac sau geantă, în care soldatul își duce lucrurile necesare, purtând-o în spinare.

rânji (a) v. (lat. dela *ringor*, *ringi*, a scrâșni din dinți). 1) A strânge din dinți și a-i arăta ca amenințare de a mușcă, — cum

*) Transformarea lui *vulnerare*, în *laniare*, arată că în Dacia luptele cu dușmanii erau grozave, — pe sfășiere, măcelărare.

rac câni; 2) *fig.* a răe pretăcut sau cu răutate.

rânjit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a rânji.

rânjitor *adj. V. prec.* Care rânjește.

rântaș *s. n.* (fr. din *rotage*, dela *rotir*, a prâji). Făină mult prăjită în unt sau untură, din care se face un sos, ce se toarnă peste triptură sau în fiertură, ori în alte feluri de mâncări scăzute. — Și Ungurii au acest cuvânt, *rântaș*, rămas dela bucătari francezi aduși prin aceste locuri.

rânucchioară *s. f.* (din vorba lat. *ranuncula* (rana), broscuță). *Bot.* Un fel de iederă ce se întinde pe pământ; *șilnic*.

rânunchiu *s. m. V. rârunchiu și rinichiu.*

rânză *s. f.* (lat. dela *renes*, rârunchiu, făcut *renesa*, (citit *renza* = cea ca rârunchiul). *Anat.* 1) Numire dată stomacului pasărilor, ce are țesuturi tari ca și rârunchii, și care la pasări îndeplinește și funcțiunea de rârunchiu; 2) mugur de mesteacăn, ori de salcie — zis și mățisor. *Mold.*

rânzișoară *s. f. Banat.* Rârunchiu.

rânzos, *osă adj. Mold.* Râu la inimă, răutăcios.

rap! *interj.* Exprimă zgomot de lovire cu palma.

râpă *s. f.* (lat. *ripa*). 1) Scobitură mare și adâncă în pământ; vale cu țerm abrupt; prăpastie; 2) scoboriș pe o coastă foarte înclinată; 3) *fig. a da de râpă*, a perde, a prăbuși (o afacere, întreprindere).

rapace *adj.* (lat. *rapax*, *rapacis*). Care răpește, fură; lacom, (pasăre, om).

rapacitate *s. f.* (lat. *rapacitas*). Lăcomia de a răpi dela altul.

râpăi (a) *v.* (dela *rap!*). 1) A bate zgomotos din palme; sau cu palmele pe cineva; 2) a face zgomot de lovire — *ploaea răpăește în geamuri*; 3) a face zgomot de pași (de cai).

râpăit (sau *râpăeală*) *s. V. prec.* Zgomot prelung de lovire cu palma, de pași numeroși, sau de ploaie

rapân *s. n.* (daco-gr. dela *rypainô*, a fi murdar). 1) Răea cânilor sau a cailor; 2) boală ce se face la cei murdari pe cap; 3) murdărie groasă ce se depune pe piele din cauza nespălării.

rapanghel *s. n.* (din *râpăi*, sau *rap!* și lat. *angere*, a chinui). Bătaie aplicată cuiva (mai ales cu palmele) — *Pa luat la rapanghel*, i-a tras palme, bătaie; *fig. ocară*.

râpănos, *osă adj. V. rapân.* Care are rapân; *iron. mândru* (ca răios 3). *Mold.*

râpcă *s. f.* (din *rupe*, cu adaus lat. *qua*). *Mold.* Vițe de vie ce se usucă și se rup.

râpciugă *s. f.* (lat. din *rabies*, turbare, *rabiosica*, turbată). Boală molipsitoare la cai, ce constă în scurgere din nas și strănuturi (se prinde și la om, e periculoasă); *fig. o răpciugă*, un cal foarte slab.

râpciugos, *osă adj.* Care are răpciugă. **Râpciune** *s. m.* (lat. dela *raptionem* (rap-tio), luare — adunarea recoltoarelor). Nume dat de popor lunii Septembrie.

râpez *s. n.* (din *repezi*). Aruncare; avântul calului; repezire.

râpezi (ă) *v. V. repezi.*

răpi (a) *v.* (lat. *rapere*). 1) A apuca și lua cu forța; 2) a lua și a duce pe furie; 3) a lua pe nedrept, a jefui; 4) *fig.* a transporta, încântă foarte; 5) înălța și duce în sus.

răpire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a răpi *prop.* și *fig.*

răpit, *ă adj. V. răpi.* 1) Luat cu forța; 2) transportat; 3) *fig.* uimit, încântat.

răpiță *s. f.* (lat. din *rapa*, sfeclă, nap, *rapiclus*, *rapicia*, ca 'o sfeclă). Plantă din ale cărei seminte se scoate oleiul de răpiță (lat. *brassica rapa*).

răpitor, *oare adj. V. răpi.* Care răpește *prop.* și *fig. s. pl. răpitoarele*, pasări ce pradă.

raport *s. n.* (fr. *rapport* din lat. *apporto* a aduce). 1) Dare de seamă despre o lucrare făcută; 2) înștiințare scrisă sau verbală dată de un funcționar inferior către superiorul său; 3) hârtia prin care se face această înștiințare; 4) *miilt.* prezentarea ofițerilor subalterni comandantului unității (regimentului) la ora 12 dim. pentru a raporta; 5) relațiuni, purtare, între oameni sau în societate; 6) starea relativă între lucruri sau acțiuni; 7) conveniență, apropiere (dela un lucru la altul); 8) *gram.* relațiunea vorbelor între ele; 9) *aritm.* relațiunea între două numere sau cantități matematice.

raportă (a) *v. V. prec.* 1) A face un raport; 2) a comunica, a povesti despre un anumit fapt sau stare de lucruri; 3) a atribui: *a raporta efectul la cauză*; 4) a se apropia, asemui; 5) a face cunoscut superiorului despre ceva.

raportor *s. m.* 1) Cel ce face un raport; 2) *parlament.* deputat ori senator care redactează și citește raportul cu considerațiunile privitoare la legea ce urmează a fi votată; 3) *geom.* instrument în forma unui semicerc împărțit în 180 grade, ce servește pentru a măsura lărgimea unghiurilor.

râpos, *osă adj. V. râpă.* Cu multe răpi; cu scoborișuri rezezi.

râposă (a) *v.* (lat. *repausare*). 1) A muri;

2) *fig. iron.* a se stinge (lumânarea, focul).
răposare *s. f. V. prec.* Încetare din viață.
răposat, *ă adj.* și *s.* Cel ce a murit, mort.
rapnod *s. m.* (gr. din *raps-ódos* = a a-justă (coase), ode, cântări). 1) Cântăreț ambulat, la Grecii antici; 2) *fig.* poet, cântăreț, din vechime.

rapnodie *s. f.* (gr. *rapsódia*). Poemă epică (opus poeziei lirice) la Grecii antici; fragment de epopee; cântec recitat de rapsozii antici.

răpști (a se) *v.* amplific. din *răști*.

rapt *s. n.* (lat. *raptum*). Răpire; furt.

răpuitor *s. m.* Cel ce răpune.

răpune (a) *v.* (lat. din *reponere*, a pune la loc; a pune în mormânt). 1) A birui; a trânti jos; 2) a prăpădi, a omori; 3) a pierde; 4) *fig.* a dispărea.

răpunere *s. f.* Acțiunea de a răpune.

răpus, *ă adj.* 1) Învins; 2) trântit jos; 3) omorât.

rar, *ă adj.* și *adv.* (lat. *rarus*; *rare*). 1) Așezat prea departe unul de altul; 2) la intervale mari; 3) *fig.* care nu este obișnuit; 4) *fig.* excepțional, cu merit deosebit; 5) care nu se prea găsește — *exemplar rar*; 6) *adv.* din când în când, câte o dată.

rara *adv. V. prec.* Cu pași mari, a luat-o rara, a plecat repede, *ironic*.

rarefacție *s. f.* (lat. *rarefacio*). Rărire; starea de rar.

rareori *adv.* (din *rar* și *oară*). În limite rari, când și când; câte o dată.

rări (a și a se) *v. V. rar.* 1) A face să fie rar; 2) a deveni rar; 3) a veni, a vizita rar; 4) a nu merge regulat (la școală); 5) a se mișca foarte încet; 6) a dispărea treptat; 7) a încetă treptat.

răriș *s. n. V. rar.* Loc unde este plantație rară.

rarisim, *ă adj.* și *adv.* (lat. din *rarus*, — *rarissimus*). Foarte rar.

răriște *s. f. V. rar.* Loc unde arborii sunt foarte rari (în pădure); răriș.

răriță *s. f.* (dela *rar* și *rări*). 1) Plug mic, fără roate, cu cormână dublă — în dreapta și în stânga, ce servește la rărît porumbul când e sămănat prea des, trăgând brazde, la distanțe potrivite, cari nimicesc parte din porumb, dar și buruienile ce ar cotropi porumbul; servește și la învelirea cuiburilor de legume în loc de prașilă. 2) stelele rari din jurul luceafărului de dimineață (constelația *Sirius*?). — Numirea acestui fel de plug se aude și la Sârbi, *rall'a*.

răriță (a) *v.* A rări, sau prăși cu răriță.

raritate *s. f.* 1) Caracterul de a fi rar sau

în mică cantitate; 2) lucru rar, neobicinuit; 3) ceea ce se întâmplă rar.

rărunchiu *s. m. V. rărunchiu*. 1) *Fig.* Organ de sensibilitate morală, în special durere, compătimire (azi *ironic*); cu *rărunchii zdrobiți de mâhnire*; 2) *bot.* floare bioș-tească.

ras, *ă adj.* (lat. *rasus*). 1) Bărbierit tuns; până la pielea; 2) curățit, răcăit; 3) șters cu radirul; 4) cosit foarte de jos; *s. m.* acțiunea de a rade; *adv.* *ras cu pământul* (sbor) atingând pământul.

răs *s. n.* (lat. *risus*). 1) Acțiunea de a râde; 2) bătaie de joc, ridiculizare; *de răsul lumii*, ridicol.

răs *s. m.* (daco-gr. *lyyx*, răs). *Zool.* Animal, un fel de pisică sălbatică, despre care se zice că are o vedere pătrunzătoare.

răs... prefix (lat. din *re se*, oii *ex*, ca în *răstorn*, *re se torno*, etc). Exprimă: 1) repetare mai intensificată de cât *re* sau *ră*; 2) contra lucrare sau facere, în loc de *deș*, ca în *răsplăti*, *răspopi*; 3) facere la loc, revenire la prima stare ori lucrare.

răsad *s. n.* (lat. prefix *re* și *sata*, *satorum*, semnătură *V. sădi*). Semnătura provizorie (de unele legume) pusă des și de timpuriu, și adăpostită de frig; iar când au răsarit și au crescut puțin aceste plante se scot cu rădăcină cu tot și se sădesc rar, din nou, pe locul unde au să crească și să rodească — *varza*, *platagelele vinete* și alte zarzavaturi se răsădesc.

răsădi (a) *v.* (din *re* și *sădi*). *V. răsad*. 1) A semăna des un strat sau răzor, pentru a produce plante de răsădit; 2) a replanta răsaduri; 3) a sădi (pomi mici). — Și Slavii au vorba *sad*, grădină, cum și *rassaditi*, dar este evidentă origina latină, din *sata* și *satus satum*, semănătorul, latin.

rasadniță *s. f.* (din *răsad* și *răsădi*). Locul unde se pune întâi răsadul — pepinieră de legume.

răsări (a) *v.* (compus *re* (ră) și *sări* — *salire* latin, însemnează a a ieși din pământ (a crește) plantele). 1) A ieși din pământ (plante); 2) a tresări (de spăimă); 3) a se arăta la orizont soarele sau luna, a apărea stelele; 4) *fig.* a apărea pe neașteptat cineva; 5) a se își; 6) a începe să crească (mustața); 7) a se mări, a crește, (copii); 8) a se distinge printre alții.

răsărire *s. f.* Acțiunea de a răsări 2.

răsărit *s. n. V. preced.* 1) Acțiunea de a răsări; 2) locul unde apare soarele la orizont (punct cardinal); 3) momentul când apare soarele la orizont dimineața; 4) *fig.* cu vază,

desvoltat, în evidență; 5) *fig. mai răsărit*, mai deosebit, mai binișor de cât alții.

răsăritean, *ă adj.* (dela *răsăritul* soarelui). 1) Oriental; din spre răsărit; 2) din țările dinspre răsărit; 3) ce ține de biserica ortodoxă orientală, a răsăritului.

răsărlitură *s. f. V. răsărire.*

răsătură *s. f. V. rade.* 1) Acțiunea d: a rade *propr.* și *fig.* 2) resturi de la o rader.

răsbător, *oare adj.* Care răsbate (3).

răsbate (o) *v.* (din *răs* și *bate*). 1) A pătrunde până dincolo (un cuiu, apa prin ceva); 2) a cutreieră; 3) *fig.* a reuși; a învinge o dificultate; 4) a bate foarte mult.

răsbateri *s. f.* Acțiunea de a răsbate *propr.* și *fig.*

răsbî (a) *v.* (lat. prefix *rās* și *veho*, *vehere*, a înainta (*via*, cale)). 1) A răsbate, a pătrunde 1, 2, 3; 2) *fig. l'a răsbît foamea* sau *frigu*, l'a pătruns sau l'a îmboldit de tot foamea; 3) *fig. a răsbî în bătăi (fam.)*, a bate mult; 4) a-și face cale.

răsbitor, *oare adj.* Care răsbeste, *propr.* și *fig.*

rășboi (a și a se) *v. V. răsboiu.* 1) A purta rășboiu; 2) a se lua la luptă *propr.* și uneori *fig.* a se dispută, certă.

rășboinic *s. m. V. urm.* 1) Care a purtat multe rășboai (popor); 2) de rășboiu; priivor la rășboai; 3) *pop.* gata de a lupta la rășboiu; 4) luptător; 5) *fig.* bătăuș de bătaie. Slavii au numirea aceasta în vorba *razboinik*, hoț de codru, și *razboi*, hoție, pentru că așa au înțeles să practice *rășboiul*; însă *boi și voi*, din care apare slavul *voină* = rășboiu și *voienii*, luptător, este tot același *boi*, din cuvântul *rasboi*. Vezi *rășboiu*.

rășboire *s. f.* 1) Acțiunea de a purta rășboiu; 2) *fig.* luptă contra cuiva; 3) *fig.* dispută, certată.

rășboiu *s. n.* (daco-gr. din *rassó*, a bate și *boē*, alarmă de luptă, și zgomot mare, larmă). 1) Luptă cu armele între două țeri sau popoare, precedată de alarma de bătălie și deci de declarația de rășboiu făcută inamicului (spre deosebire de invazia barbară fără veste și pe ascuns); 2) *fig.* luptă sistematică și persistentă: — *a duce rășboiu cu...* (vorba *luptă* sau *bătălie*, nu înlocuiește exact *rășboiul*, care este totalitatea operațiunilor militare dela declaraarea ostilităților și până la sfârșit; — într'un *rășboiu* se dau *lupte* sau *bătălii* în diferite locuri sau în diferite împrejurări, cărora nu li se poate zice *rășboai*; — deci definiția este dată cu multă judecată și vorba este din numirile politice și militare de după retragerea oștilor și

autorităților romane de către Aurelian, — vezi *ban*, *voevod* etc.); 3) stativele în funcțiune de a țese, (oltean. muntean) care prin bătaiea cu spada (spata) fac mare larmă; 4) carul joagărului; 5) călușei morii de vânt; 6) puntea ferestrăului. — Cuvântul acesta a trecut și la Slavi, cu înțelesul de hoție bânditească și *razboinik*, hoț de codru, fără să aibă și semnificarea stativei de țesut, etc. ca în românește; un cuvânt însă vine de acolo, unde are un înțeles determinat și o familie mai numeroasă. *V. și resbel.*

rășbucuros, *oasă adj.* (din *răs* și *bucuros*). Foarte bucuros.

rășbun *s. n.* (din *răs* și *bun*). Răgaz odihnă.

rășbună (a și a se) *v.* (comp. *rās* și *bun*). 1) A deveni iarăși bun sau bună (vremea, timpul — după ploaie și furtună); 2) a 'și potoli mâniea asupra cuiva (pentru răul făcut) printr'un act ia fel de rău (după care rătu-eală, s'ar crede că raporturile devin iarăși *bune*; — dar adeseori devin tot mai rele, căci rășbunarea prelungește ura); 3) a plăti cuiva pentru un rău făcut; — în vechime ucigașul plătea rudelor ucisului o sumă de bani, pentru a-i îmbună, sau a rășbună pe cel ucis; 4) *fig.* a primi o pedeapsă dela natură — *firea se rășbună*.

rășbunare *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a, sau a se, rășbună; 2) actul prin care se rășbună.

rășbunător *s. și adj.* Cel ce rășbună, sau caută a rășbună; de rășbunare.

rășcăcără (a) *v. V. rășcăcănă.*

rășcăntător, *onre adj.* (din *rās* și *cântător*). Care tot repetă cântecul (ca un ecou).

rășchiră (a) *v.* (în loc de *rășfira*, prin dialecticul *hir*, în loc de *fir*). 1) A desface firele; 2) a împraștia, a desface.

rășchitor *s. n.* (lat. din *rescindo*; *rescinditor*, despărțitor, desfăcător). Uneltă de depănat tortul (pentru a face din el jirebie sau motcă) format dintr'un băț drept și lung (cam 1—2 metri) cu crăcane la ambele capete, sau cu un mic lemn așezat curmeziș, pe care se tot deapănă firul de tort; *fig.* om foarte înalt și subțire, slab; *cu picioare rășchitoare*, cu picioare lungi subțiri.

rășciti (a) *v.* (prefix *rās* și *citi*). A reciti; a repeta de prea multe ori o citire.

rășcoace (a și a se) *v.* (prefix *rās* coace). 1) A coace prea mult; 2) a fi prea uscat, aproape de putrezire (un trunchiu de arbore, un lemn); 3) a fi prea copt (un fruct).

rășcoacere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) rășcoace.

răscoage *s. pl.* (din *răscoace*). *Bot.* Plantă cu flori frumoase roșii purpurii, având ca fruct o capsulă care strânsă puțin se crapă și se răsucesce (ca și o păstare de legumă răscoptă).

răscoală *s. f.* (din *răsculă*). 1) Rădicarea poporului contra cuiva, sau contra stăpânirii, revoltă; 2) turburare a ordinii; 3) *fig.* neorânduială, împrăștierea lucrurilor; desordine.

răscol *s. n.* (comp. din *ră* și *sculă*). Drug sau scândură îngustă, de lemn tare, cu câte o gaură la capete și în care găui intră capetele de s a loitelor carului, având scopul a ține în sus (a sculă) loittele și a ține în sus șolul așternut, când în car se pune grâu, etc.

răscoli (a) *v.* (din *răscoală* 2 și 3). 1) A ridica și răsturna lucrurile dela locul unde sunt așezate; 2) *fig.* a scormoni; 3) a certă; 4) a turbură, a neliniști.

răscolnic *s. m.* (slav însă cu baza rom. *sculă*) dela *răscol*, schizmă ce s'a produs în biserica rusească, atunci când s'au tipărit cărțile de ritual, în cari s'au introdus cuvinte rusești în locul celor vechi slave; — *răscolnicii* n'au primit cărțile cele din nou tipărite — (nu este mirare că vorba *răscol* este cu bază românească, căci și alte vorbe bisericești, create din l. latină în Bizanț, au fost adoptate de slavi când s'au creștinat ca; *jerțfă*, *slavă* etc. etc.) Schizmatic rus (în mare parte ziși *lipovenii*), dintre cei ce s'au ridicat contra tipăririi cu cuvinte rusești a cărților slavone de ritual și apoi din cauza persecuției au fugit din Rusia în Polonia și în Moldova.

răscopt, **oaptă** *adj. V.* *răscoace*. 1) Copt prea mult; *ou răscopt*, care are și albușul și gălbenușul foarte tare prin ferberea sau coacerea prea multă; 2) uscat și scorojit (lemnul); 3) prea mult copt (fruct).

răscote *s. pl.* (diform. din *răscopt*). Crengi uscate ce sunt căzute pe jos în pădure.

răscov *s. m.* *Mold. Trans.* (din baza *roș*, *roșcău*). Un fel de burete, ciupercă roșiatică, ce se găsește prin pășuri și se conservă în saramură pentru iarnă, în puținii mici.

răscrăcăna (a și a se) *v.* (prefix *răs* și *crăcăna*). A întinde și a desfăce de tot picioarele, așa cum sunt depărtate crengile arborilor; a desbină picioarele.

răscăcără (a) *v. V. preced.*

răscroi (a) *v.* (prefix *răs* și *croi*). 1) A croi din nou; 2) a tăia în curmeziș; 3) a tăia mai înăuntru, mai scobit, de cât cum este croit.

răscroit, a *adj. V. prec.* 1) Tăiat cam în curmeziș din croială; 2) tăiat, scobit dela linia dreaptă a croieiei.

răscruce *s. f.* (prefix *răs* și *cruce*). 1) Încrucișarea, întretărierea a două sau mai multe drumuri; 2) *fig.* punct sau moment de nedumerire, de cumpănă; 3) locul unde oșteța trăsunii formează o cruce cu lemnul de care se prind șleaurile; 4) crucea formată de spețele vârtelniței; 5) *iu răscruci*, în punctul cel mai de sus al scrânciobului. *Mold.*

răscula (a și a se) *v. V. răscoală*. A (se) ridica contra ordinii sau a stăpânirii, a se revoltă.

răsculare *s. f.* Acțiunea de a, sau a se răsculă; *revoltă*.

răsculat, **ă** *adj. V. răscolă*. Revoltat; *s. cel ce se revoltă*.

răscumpără (a) *v.* (prefix *răs* și *cumpăra*). 1) A cumpăra îndărăt un lucru ce a fost vândut; 2) a da o sumă de bani sau alte lucruri pentru a obține libertatea din robie; 3) a salva, a mântui — *Mântuitorul a răscumpărat pe credincioși*; 4) a compensa (greșeala prin fapte bune); 5) a expia, a ispăși; 6) *veckia*, a plăti o sumă de bani pentru crima lăptuită.

răscumpărare *s. f.* 1) Acțiunea de a răscumpăra; 2) prețul de răscumpărare; 3) *fig.* salvare, mântuire de rău, de păcate; 4) ispășire.

răscumpărat, **ă** *adj. V. prec.* 1) Cumpărat îndărăt; 2) salvat, mântuit.

răsdă (a) *v.* (prefix *răs* și *da*, *dare*). 1) A da foarte mult, sau de multe ori; 2) a restitui.

răset *s. n.* (din *răs*, *răde*). Răs sgomotos și îndelung; veselie mare.

răsfăț *s. n. V. răsfățare*.

răsfăț (a și a se) *v.* (prefix *răs* și *față*). 1) A mângăia prea mult pe față (un copil); 2) a alintă, a permite orice capriciu; 3) *fig.* a se desfăț, a fi foarte mulțumit de belșug — *se resfață în avere*; 4) a face mofturi; 5) a se juca (copiii) cu mulțumire și strâmbându-se la față.

răsfăciune *s. f. V. preced.* Multă răsfățare
răsfățare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) răsfăț, alintare.

răsfățat, **ă** *adj. V. răsfăț*. Alintat; *fig. răsfățat de soartă*, foarte norocos în viață.

răsfiră (a) *v.* (prefix *răs* și *flr*). 1) A despărți firele de tort; 2) a împrăștia, firele de cereale, legume, întinzându-le pe ceva; 3) *gener.* a desface, a împrăștia; 4) a desbătuci lăna, a o scărmană și întinde; 5) a des-

face să se usuce (paie, fân, etc.). 6) *fig.* a răsipi, împrăştia.

răsfirare *s. f. V. preced.* Acţiunea de a răsfira.

răsfirat, *ă adj. V. preced.* 1) Desfăcut sau întins fir cu fir; 2) împrăştiat; 3) risipit în neregulă, fragmentat.

răsfoi (a) v. (prefix *răs* şi *foaie*) 1) A întoarce şi împrăştia foile (de porumb, sau cele căzute dela arbori); 2) a întoarce şi răscoli foile (pânzele aşternute pe pat; 3) a întoarce foile cărţii; 4) *fig.* a consulta (superficial) o carte; 5) a căuta ceva răsfoid.

răsfoire *s. f. V. prec.* Acţiunea de a răsfoi.
răsfoit, *ă adj.* Întoarse foile; *s.* acţiunea de a răsfoi.

răsfrânge (a şi a se) *v.* (pref. *răs* şi *frânge*). *V. resfrânge.*

răsiug *s. n.* (pref. *răs* şi *fugi*). Boală a oilor, când se învârtesc pe loc până cad.

răsulg *s. n.* (prefix *răs* şi *fulg* scurtaat din *fulger*). 1) Boală la oi ce constă în umflarea ugerului; *răsulg sec*, când pier laptele şi vita slăbeşte; 2) *bot.* planta zisă şi *dalac*, ale cărei frunze se crede că vindecă *răsulgul*, (numire dela felul fulgerător, repede, al boalci).

răsgăea (a) v. V. răsgăia.

răsgăeală *s. f. V. urm.* Răsfăţare, alintare.

răsgăia (a) v. (variantă din *măngăia*, prin prefix *răs* şi lat. *quies* (*quiesco*) linişte, a linişti). A linişti pe copil (când plânge) prin felurite gesturi sau vorbe cari îl răsfăţă, îl alintă; a răsfăţa pe copii. *Orten.* (să nu se confunde cu *Mold. răzgăi*.)

răsgăit, *ă adj. V. prec.* Răsfăţat, alintat (copil) să nu se confunde cu *Mold. răzgăi*.

răsgândi (a se) v. (prefix *răs* şi *gândi*). 1) A 'şi întoarce, opri gândul, intenţia de a mai face ceva; a nu mai voi să facă; 2) a se gândi mult, *m'am gândit şi răsgândit.*

răsgândire *s. f. V. prec.* Acţiunea de a se răsgândi.

răsghină (a se) v. (variat din *desghina*, prin prefix. *răs*). A desface de tot picioarele, prin alunecare, sau forţat; când se taie o vită.

răsghinat, *ă adj. V. prec.* Cu picioarele de tot desfăcute, despărţite.

răshiră (a) v. V. răsfiră şi răschira.

răşină *s. f.* (lat. *resina*, cit. *rezina*). Materie cleioasă ce se scurge din scoarţa bradului şi a altor arbori — arde şi produce miros plăcut.

răşinos, oasă adj. V. prec. Care produce răşină.

răsipi (a) v. V. risipi.

răsîntelegere (a) v. (prefix *răs* şi *întelege*). A înţelege prea bine.

răsleţ, caţă adj. (diform. din *răs* şi *lăţi*; în loc de *răslăt*, ca şi *răslăt* din *răsfăţă*). Care stă despărţit; izolat; de laturi; stingher.

răsleţi (a şi a se) v. (comp. din răs şi lăţi a duce sau a pune foarte în lături, afară de lat, de marginile laterale). 1) A se despărţi singuratec. *turma răleţită, fără câini, fără păstor*; 2) a se depărta de totalitate; 3) *fig.* a se împrăştia, a se înstreina (de casa părintească), *s'au răsleţit feciorii*. (Acesta nu este cuvânt slav, ci produs din noţiunea *lăfi*, împrăştia în lat).

răsleţire *s. f.* Acţiunea de a răsleţi.

răsleţit, *ă adj. V. răsleţ.* Despărţit; pe de laturi; izolat; stingher; înstreinat, despărţat.

răslog *s. u.* (lat. din *răs* şi *loc* pentru a *des-locă*). Despicătură de lemn (busţean) în două, având astfel o faţă plană şi una semicirculară. — Şi Ungurii au acest cuvânt *reszlog*.

răsipi (a) v. V. risipi.

răşlui (a) v. (diformat din *răzlu*). 1) A rade o parte subţire de pe margini, sau depe suprafaţa unui lucru (din caş, ceară, etc.); 2) *fig.* a trage, a opri puţin, a reţine (din leafă); 3) *fig.* a cotropi (din moşie).

răşluire *s. f.* Acţiunea de a răşlui.

răsmeriţă *s. f. V. resmeriţă.*

răşni (a) v. (lat. compus *rosum-i: ros*, *ros*, 'n i (ire), în a merge, a trece, sufixul *i* este acelaşi ca în *făptu-i, răzu-i*, etc.). A roade, a sfărâma un corp sfărâmicios, presându-l între două corpuri tari; a măcina cu răşniţa (grăunţe de porumb, piper, cafea prăjită).

răşniţă *s. f.* (din *răşni*, — cu sufixul *iţă*, — după sufixele latine *icius, icia*, sau *itio* (*iţio-ia*)). 1) Moară de casă, formată din două pietre nu prea mari: cea de jos stabilă, iar cea de deasupra învârtită cu mâna, prin ajutorul unui băţ gros (hadarag) băgat cu capul de sus în gaura unei scânduri; servea mai ales când morile de apă erau îngheţate; 2) mică maşină, care prin învârtirea unei roate dinţate macină piper, cafea.

răşnitoare *s. f.* (din *răşni*). Peatra de moară care e aşezată stabil, debesupt.

rasol *s. n.* (lat. din *resolvo, resolutum*, desfăcut, topit). *Culinar.* 1) Carne feartă *f.* mult (având cu ea şi osul dela piciorul vitei) care face supă substanţială şi gustoasă; 2) peşte (sau legume) fierte în apă şi în care se pune apoi la masă oţet, lămâie, sau ceapă

ori alte zarzavaturi; 3) *fig.* lucrare simplificată și de mântueală, superficialitate (*pop.*) — a da rosol.

rasoleală *s. f. V. prec.* Lucrare în grabă, superficială (*pop.*).

rasoli (*a*) *v. V. rasol.* 3. A face o lucrare cu grabă mare și superficial.

rasolit, *a adj. V. prec.* Lucrat în grabă și superficial.

raspă sau **rasplă** *s. f.* (germ. *raspel*; pare însă din lat. *rasumpellus* = rasul pielei). Un fel de pilă cu dinți ascuțiți, cu care cizmarul roade talpa spre a o subția sau netezi; se întrebuințează și de lemnari. — Ungurii zic *raspo*.

răspândi (*a și a se*) *v.* (lat. din *re* și *expandere*, *expandere* (din baza gr. *spendō*, a ră-pândi), a desfășura, a întinde). 1) A întinde pe o suprafață mare lucruri mărunte, a împărștia; 2) a arunca în diferite părți; 3) a se duce în diferite părți; 4) a propaga (idei, boale, zvonuri); 5) a vărsa pe jos; 6) a exală (răspândește un miros plăcut); 7) a se întinde, a se lăți (cerneala, etc). 8) a radia (răspândește lumină *propr și fig.*); 9) a populariza (scrieri).

răspândire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a răspândi *propr. și fig.*

răspândit, *ă adj.* Întins, împărștiat, propagat.

răspântie *s. f.* (din *răspândi*, *p. răspândie*, *răspândire*). 1) Punct unde se despart se răspândesc mai multe drumuri; 2) *fig.* punct de o nouă orientare, moment de îngrijorare pentru viitor; *in anii 1914—1915 poporul român se afla la o grea răspântie*. Este o mare asemănare, absolut întâmplătoare, cu slavul *raspatie*, din baza *puti*, cale).

răspăr *s. m. și adv.* (din *räs*, *contra și pär*). 1) Zool. Un peștișor cu solzi spinoși pe spate; 2) *adv.* în *răspăr*, în direcție opusă creșterii, așezării, părului; 3) *fig.* cu asprime; forțat, *contra* voinței.

răspas *s. n.* (din *räs*, și *pas*). Pășuire, în-găduință.

răspică (*a*) *v.* (din *räs* și *spic*, un paralel la *despică*). 1) A desvoltă, a spune lămurit; 2) a înțelege, a prinde înțelesul (se întrebuințează numai la infinitiv și puține alte moduri).

răspicat, *ă adj. și adv. V. prec.* 1) Lămurit, clar (bine desvoltată ideea — aluzie la *spic*); 2) bine înțeles, — *vorbește răspicat!* — distinct; 3) *fig.* hotărât; deschis.

răsplăt *s. f. V. răsplăti*. 1) Recompensă, ceea ce se dă cuiva pentru o faptă bună, spre a-i mulțumi; 2) *cu senz opus*: pedeapsă

pentru o faptă rea — și a luat răsplata (pedeapsa).

răsplăti (*a*) *v.* (prefix *räs* și *plăti*). A da o răsplătă 1 și 2.

răsplătire *s. f. V. prec.* 1) Recompensă; 2) *fig.* pedeapsă sau răbdunare.

răspopi (*a și a se*) *v.* (pref. *räs* și *popi*). A lua demnitatea de preot; a încetă de a fi preot.

răspopit *adj.* Scos sau demisionat din preoție.

răspunde (*a*) *v.* (lat. *respondeo*, *respondere*). 1) A da răspuns la o întrebare; 2) a spune lecția; a da examen; 3) a scrie celui ce ți trimite o scrisoare; 4) a plăti, a achita — a răspuns toți banii; 5) a garantă; *răspund eu pentru dănsul*; 6) a comunica — *răspunde o cameră în curte*; 7) a corespunde, a fi față în față; 8) a trece, a răzbate, *cuiul a răspuns dincolo*; 9) a fi de față, prezent (la apel); 10) a da semn de priceperea numelui — *cănele perdut răspunde la numele de Hector*; 11) a obiectă, a face o întîmpinare; 12) *fig.* a opune o acțiune — a răspuns printr'o lovitură de; 13) a corespunde, a fi pe plac — *nu răspunde așteptărilor*.

răspundere *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a răspunde; 2) garanție; 3) responsabilitate, dare de seamă — a trage la răspundere, a cere socoteală.

răspuns *s. n.* (lat. *responsum*). 1) Acțiunea de a răspunde; 2) scrisoare trimisă celui ce a scris; 3) întîmpinare, obiecțiune.

răspunzător, *oare adj.* 1) Cel care răspunde; 2) garant; 3) reponsabil, care are a da seamă.

răsputare *s. f.* (prefix *räs* și *putere*). 1) Toată forța; 2) *adv.* din *răspuțeri*, din toate puterile.

rasă sau **rasă** *s. f.* (fr. *race*, — din lat. *radix*, rădăcină). 1) Speță, neam, (de omnire) — *rasa galbenă*; 2) varietate, clasă (de animale), soi — (*cal*) de *rasă* — de bună speță.

rasă sau **rasă** *s. f.* (lat. *rasa*, netedă, tunsă). Veșmânt, haină lungă și largă, ce poartă obișnuit călugării, făcută din stofă de lână țesută des și netedă, (sau fără înforțuri ca hainele civile).

răssul (*a*) *v.* (pref. *räs* și *sui*). A sui foarte mult.

rast *s. n.* (daco-gr. din *astos*, moleșire). Umflare și moleșire a splinei, sau a stomacului (la copii, mai ades în urma frigurilor).

răstălmăcl (*a*) *v.* (pref. *räs* și *tălmăci*). 1)

A tălmăci din nou; 2) a interpreta; 3) a schimba înțelesul.

răstălmăcire s. f. V. prec. Acțiunea de a răstălmăci 1, 2, 3.

răstāv s. n. (din *răs* și *s'a*, opri). 1) Tip. Bucată, bantă de fer care prinde și oprește literale să nu se împrăstie; 2) uneltă la stativă; (răsboiu) care oprește sulul; 3) fig. cadru.

rastel s. n. V. urm. Etajeră de pus armele în cazarmă.

răsteu sau răsteiu s. n. (lat. din *resto*, *restare*, a se opri). 1) Băț ce se bagă prin jug, spre a opri gâtul bouului să nu iasă din jug; 2) băț asemănător cu răsteul.

răsti (a se) v. (lat. *resisto*, *resistere*, a sta împotriva, a se împotrivi). 1) A ameniță (cu pumnul, cu bățul; propriu a rădica pentru a lăui); 2) a vorbi cu asprime și amenințător.

răstit adv. V. prec. Cu amenințare cu asprime — a vorbi răstit.

răstigni (a) v. (lat. din *restinguo*, dela *stinguo*, a înțepă). 1) A crucifica, adică a înțepă și prinde cu cui pe cruce (cum a fost Christos); 2) fig. a sta întins, culcat sau pe scaun, cu mâinile și cu picioarele în lături, — *stă răstignit în fața mea*.

răstignire s. f. V. preced. Acțiunea de a răstigni.

răstignit, *ă* adj. V. prec. 1) Crucificat; 2) culcat lungit, cu mâinile și picioarele întinse.

răstimp s. n. (din *răs* și *timp*). 1) Interval de timp; în *răstimp de doi ani*; 2) pauză; adv. în răstimpuri, la intervale, din când în când.

răstoacă s. f. (slav *rastok* din *rās* și *te-cenie*, curgere). Despărțirea unui curs de apă spre a putea pescui; braț de râu.

răstoarce (a) v. (din prefix *rās* și *întoarce* sau *toarce*). 1) A întoarce, a da contra (loviturii); 2) a toarce prea mult.

răstriște s. f. V. *restrigște*.

răsturnă (a) v. (prefix *rās* și *turnă*). 1) A întoarce cu gara în jos (un vas); 2) a doborî, a prăvăli (trăsura, carul); 3) a culcă la pământ; 4) fig. a înlăturat dela putere — a răsturnă guvernul; 5) fig. a nimici (o teorie, un principiu); 6) a face o mare desordine, a răsfosi — *răstoarnă casa*; 7) a se așeza răzimat pe spate și comod — *răsturnat în trăsura*; 8) a așeza contrar, dea'ndoasele — *vor să răstoarne ordinea socială*.

răsturnare s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a răsturnă; 2) starea de răsturnat; 3) fig. dezordine; transformare.

răsturnat, *ă* adj. 1) Întors cu gura în jos; 2) culcat; prăvălit într-o parte; 3) doborât;

4) căzut, înlăturat dela putere, (guvern); 5) răzimat pe spate (în scaun).

răsturnător, oare adj. Care răstoarnă.

răsturniș s. n. (din *răsturnă*). Loc aplecat unde se poate răsturnă carul.

răsuceală s. f. V. urm. 1) Sucire pe loc; 2) fig. mișcare dibace; 3) fig. combinarea unei afaceri, — *invârteală*.

răsucl (a și a se) v. (din *rās* și *suci*). 1) A suci de mai multe ori; 2) a toarce sau a suci din mai multe fire (fiânghia, ața); 3) a întoarce forțat, a scrinti (mână, piciorul, vâna-tendonul mușchiului); 4) a suci mult și a așeza (musteța); 5) a se invârți sau a invârți (într'un picior); 6) fig. a duce după plac, a ademeni; 7) a face o mișcare de sucire a corpului, sau de dessucire; 8) a face sul (hârtia); 9) a se îndoi și strânge (frunzele, foile — de căldură).

răsucire s. f. Acțiunea de a (se) răsucl.

răsucit, *ă* adj. V. *răsuci*. 1) Care a suferit o răsucire; îndoit, sucit tare, s. n. răsucire-răsucitor s. n. Uneltă de răsucit.

răsuflă (a și a se) v. (pref. *rās* și *sufală*). 1) A respiră — a trage aer în plămâni; 2) a se repausa puțin; 3) fig. a'și da pe față su-părarea, mâniea; 4) a pătrunde aerul sau apa în afară dintr'un vas (printr'o spărtură mică; 5) a erupe, a izbucni în afară (bube); 6) fig. a destăinuți câte puțin ceva secret 7) a'și pierde țâria, gazele (vinul, berea); 8) fig. a'și pierde actualitatea sau importanța (o idee, etc.); 9) a exală; 10) a se recrea; 11) fig. a'și spune necazurile (cătore alții).

răsuflare s. f. V. preced. Acțiunea de a (se) răsu la propr. și fig.

răsuflat, *ă* adj. 1) Care și-a pierdut țâria (gazele) sau gustul; 2) fig. țardiv; demodat; vechiu; 3) fig. dat la iveală, destăinuit.

răsuflătoare s. f. V. *răsuflă*. 1) Gaură pe unde poate trece aerul; 2) fereastră mică așezată sus; 3) spărtură la un vas.

răsuflătură s. f. V. *răsuflă*. 1) Respirație prelungă; 2) erupție (pe corp).

răsufluet s. n. (poetic). p. Răsuflare.

răsuflu s. n. (poetic). p. Răsuflare.

răsumblă (a) v. (pref. *rās* și *umblă*). A umblă f. mult.

răsumflă (a și a se) v. (pref. *rās* și *umflă*).

A sau a se umflă foarte mult.

răsumilă (a și a se) v. (pref. *rās* și *umilă*). A sau a se umili prea mult.

răsumpleă (a) v. (pref. *rās* și *umpleă*). A umplea prea mult sau foarte de multe ori.

răsună (a) v. (lat. *resono*, *resonare*). 1) A sună f. tare; 2) a da sunet profund sau

intens; 3) a produce ecou (răsunet); 4) a vibra din cauza sunetului.

răsunare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a răsună.

răsunător, oare *adj.* 1) Care răsună; cu răsunet (ecou); 2) *fig.* impresionant.

răsunet s. n. V. *răsună*. 1) Sunet tare ce se aude departe; 2) ecou; 3) calitatea vibra-toare (a unui instrument muzical).

răsur s. m. V. *răsură*.

răsură s. f. (lat. *rosula*, mică roză). Floare de mandafir sălbatic, zis *răsur*.

răsură s. f. (lat. *rasura*). V. *Răzătură*. *Vechiu*. dare, bir suplimentar pentru lefurile slujbașilor.

răsură s. pl. V. *rosuri*.

răsvot s. n. (pref. *răs* și *vo*). Votarea din nou asupra aceleiași legi sau chestiuni (parlamentar) — *răsvotul nu este admis*.

răsvrăt s. n. p. Răsvrătire.

răsvrăti (a și a se) *v.* (prefix *răs*, contra și lat. *verto*, sau *orto* = a întoarce; de unde și rom. *vărti* (în-vărti). A sau a se revolta *propr.* și *fig.* — lit. a se întoarce *contră*; (se întrebuințează f. rar și cu înțeles de perverti. — Și Slavii au cuvintele: *razvrătiti*, *razvrăt*, *razvrășenie*, cu înțeles de pervertire, viciu; baza evidentă din acelaș latin *verso*, *verto*, ca și *perverto* și *per-versus* latin; deci este ușor de înțeles prin ce intermediar au primit Slavii acest cuvânt *răsvrătire* s. f. V. *răsvrăți*. Revoltă, *propr.* și *fig.* — *răsvrătirea simțurilor*.

răsvrătit s. m. V. *prec.* Revoltat; rebel.

răsvrătitor s. m. Cel care îndeamnă la răsvrătire.

răszgâl (a) *v.* V. *zgâi*. A zgâi, a desface deschide prea tare. Cu prefixul *răs* se mai compun și multe alte verbe, întrebuințate rar în vorbirea poporului, ca d. p. *răsclocoti*, *răsmestecă*, *răsmula*, etc. etc. și *arată* *tărie* sau *multă repetare a acelor acțiuni*.

răt s. n. (gaco-gr. *rôthon*, nas). Botul porcului.

răt s. n. *Trans.* V. *rădiu* *Livede* (*pop.*) (*ungur. ref.*).

rată s. f. (lat. *rata*, dela *reor*, *ratus sum*, *veri*, a socoti). 1) Parte dintr'o sumă datorată, plătită la anume timp convenit; 2) termenul când trebec plătită o rată.

rață s. f. (lat. *anas*, *anatis* — natis = rață (dialect Slănic: *națe* (p. rațe), iar apoi apropiat de lat. *ratis*, plută, — care plutește pe apă). 1) *Zool.* Pasăre domestică (dar este și sălbatică), ce plutește pe apă și trăiește în apropierea bălților; 2) horă — *de-a rața*;

joc de copii imitând mișcările greoaie, legate, ale raței *iron.* cu mișcări greoaie, legate (femeie).

rătăcană sau **rătăgană** s. f. (lat. *rota-quam* = cât roata). Mold. 1) Prăbușire; 2) gaură mare și rotundă; 3) bubă deschisă rotundă, mare; 4) pată mare rotundă — *inrudit cu rotocol rotogol*.

rătăci (a și a se) *v.* (lat. din *erraticus*, rătăcitor — dela *errare*, a rătăci). 1) A merge pe un alt drum (greșit) de cât cel voit; 2) a umbla în nesiguranță căutând drumul adevărat; 3) *fig.* a face o lucrare desorientat; 4) a se pierde; 5) a se incurcă; 6) a umbla fără nici o țință — *rătăcește pe dealuri*; 7) *bis.* a se abate dela dreaptă credință; 8) a greși.

rătăcire s. f. V. *preced.* Acțiunea de a sau a se rătăci *propr.* și *fig.*

rătăcit, ă *adj.* 1) Cel care rătăcește; 2) *fig. bis.* abătut dela dreapta credință, schizmatic; 3) turburat la minte.

rătăcitor, oare *adj.* 1) Care rătăcește; 2) care umblă fără adăpost, vagabond; 3) care umblă pretutindeni.

rătan s. m. (dela *rât*, cu *rât* mare). *Fig.* dobitoc; moșic, prost (insultă mai ales adresată soldaților de șefii lor).

rățez s. n. V. *retez*.

ratifică (a) *v.* (după fr. *ratifier*, din lat. *ratus*, hotărât și *facio*, din *facere*). A confirma ceea ce s'a făcut ori s'a promis; (diplomatic) *tratatele internaționale se ratifică prin votul parlamentului, după ce au fost încheiate de guverne*.

ratificare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a ratifica.

ratificat, ă *adj.* V. *prec.* Confirmat, consfințit.

raționă (a) *v.* (după fr. *raisonner*, din lat. *ratio*, *rationis*, socoteală, calcul — V. *rațiune*). 1) A judecă, socoti, bine cu mintea; 2) a face un raționament.

raționabil, ă *adj.* V. *prec.* 1) Înțezat cu rațiune; 2) conform cu dreapta judecată (rațiunea); 3) convenabil, potrivit.

rațional, ă *adj.* V. *prec.* 1) Conceput prin rațiune; 2) întemeiat pe raționament.

raționalism s. n. (fr. *rationalisme*, dela lat. *ratio*, socoteală, judecată). Sistemă filozofică, ce nu admite în religie de cât ceea ce rațiunea poate descoperi.

raționalist s. m. (fr. *rationnaliste*). V. *preced.* 1) Ce ține de raționalism; 2) partizan al raționalismului.

raționament s. n. (fr. după *raisonnement*, din lat. *ratio*, judecată). 1) Facultatea de a

raționă; 2) șir de argumente înlănțuite pentru a demonstra ceva.

raționat, *ă adj.* V. *raționă*. 1) Conform regulilor raționamentului; 2) rezultat din raționament; 3) tot ce se întemează pe reguli bine judecate.

rățișoară *s. f.* V. *rață*. 1) Mică rață; 2) *bot.* numire dată stânjineilor (pentru colorile lor ?).

rațiune *s. f.* (ca italian *razione* din *ratio*, *rationis*, socoteală, judecată, cugetare). 1) Facultatea de a putea cunoaște și a judeca, reflecta, cumpăni cu mintea; 2) dreapta judecată; 3) *fig.* bun simț; 4) probă sprijinită pe un argument; 5) motiv, interes — *rațiune de Stat.*

rățoi (**a se**) *v.* (dela vorba *rățoi*, aluzie la mersul lui clătinat, legănat și mândru, dar greoiu). 1) A se îngâmfi, fuduli, ca rățoiul; 2) a se răsti, a amenința (*iron.*).

rățoș *s. m.* V. *rață*. Bărbătelul raței.

rățos, **oasă** *adj.* (dela *rât*). obraznic, mojik.

rățuș *s. n.* (slav rutean *ratusz*, din germ. *rathaus*; — *rat*, sfat, *haus*, casă). *Mold.* Han la drumul mare.

rătund, *ă adj.* V. *rotund*.

rătungioară *s. f.* (dela *rotund*). *Bot.* Ederă, silnic — care se incolăcește.

rățușcă *s. f.* Puiu de rață.

râu, *f. rea adj.* (lat. dela *reus*, vinovat, culpabil). 1) Cu caracter răutăcios, agresiv, bătăuș, tiran; 2) ceea ce nu este de calitate bună; prost, stricat; 3) care atacă, mușcă (câine râu); 4) fals — *ban râu*; 5) care nu funcționează, nu lucrează bine; 6) *școlar*, nesilitor și obraznic; 7) *adv.* ce este contrar la bine, nu cum trebuie; greșit; defectuos; 8) *s. n.* stare sau situație contrară de cât binele; 9) ceea ce este opus virtuții; 10) neajuns, necaz, nenorocire, supărare — *toate relele vin...*; 11) durere, ameteală stârșeală — *ii veni un râu*; 12) distrugere, calamitate — *bruma face râu pomilor înfloriți*; 13) diavolul — *a da râului* (olt.); și *ne izbăvește de cel râu*; locuțiuni: *a părea râu*, a regreta; *a vorbi de râu*, a bărfi; *a ține de râu*, a admonestă; *a nu lua în nume de râu*, a nu se supăra, a nu considera jignitor; *a se uita cu ochi răi*, cu invidie, cu răutate; *vine râu*, nu e croită bine (haina), nu se potrivește culoarea.

râu (și *riu*) *s. n.* (lat. *rivus*). 1) Curs măricel de apă ce se varsă într'un fluviu ori în alt riu; 2) *fig.* curge râu, torrent; 3) *pl. râuri*, flori (ornamente) ce merg într'una (șerpuid sau înlănțindu-se) cusute pe cămeși sau pe ilie țerănești — numirea este dată după mer-

sul curgător ca râul, cum și Grecii antici au numit ornamentul lor preferat, cu numele râului *Meandru* — *zis și à la greque.*

răucredincios, **oasă** *adj.* (din *râu* și *credincios*). Infidel.

răufăcător *s. m.* (din *râu* și *făcător*). Tălhar, hoț.

răuri (**a**) *v. V. râu*. 1) A curge ca râul; 2) a ondula.

răuruscă *s. f.* V. *lăuruscă*.

răutăcios, **oasă** *adj.* și *adv.* V. *urm.* Predispus a face rău; cu răutate.

răutate *s. f.* (amplif. din *râu*). 1) Prêd-spoziție de a face rău; 2) vorbă sau faptă ce aduce rău (stricăciune sau supărare); 3) *fig.* malițiozitate, aluzie răutăcioasă; 4) caracter răutăcios, supărăcios, plângător; 5) om, copil rău.

răuultor, **oare** *adj.* și *s.* (din *râu* și *voitor*). Care dorește altuia rău.

răvac *s. n.* (lat. din *re* și *vacuo*, *vacuare*, a deșertă). Zeama ce se scurge (se deșartă) singură, fără stoarcere, ca: 1) mierea ce curge singură din fagure (și care este mai gustoasă și mai limpede de cât cea stoarsă); 2) vinul ce se scurge singur din strugurii puși în lin, fără a-i storce; 3) țiteul ce se scurge din păcura groasa, *Mold.* — Și Turcii au acest cuvânt, format probabil de bizantinii latini, sau poate chiar dela daco-latini.

răvaci (**a**) *v. V. răvac*. *Mold.* A scoate răvac.

ravân, *ă adj.* (lat. *lavens*, din *lavere*, a uda). Îmbibat cu apă, sau cu alt lichid; umezit, ud puțin — *pământul este ravân primăvară*.

răvar sau **răvor** *s. n.* (lat. din *revorro* și *reverre*, a mătura, a arunca). 1) Ciubărș de spălat carne; 2) strecurătoare de mazăre sau alte legume ferte; 3) lemnișor crestă cu care se frecă și roade cașul, spre a frământa apoi brânza.

răvaș *s. n.* (lat. din *reviso* (cit. *revizo*), a vedea iară — cu transformarea rom. *ră* și *vază*, — *ră-văz*; o formațiune ca și fr. *avis*; din lat. *a + visus*, vedere). 1) Scrisoare prin care se pune în vedere o dispoziție — *aviz* (dela autoritate); — *răvaș dela împăratu căți vine lele bărbatu* (din cănt. pop.), un fel de avis de desconcentrare, demobilizare, când bărbaiții veneau așasă dela oaste; 2) *răvaș de drum*, aviz de plecare, pașaport; 3) *extins*. scrisoare particulară, epistolă; 4) *Trans.* însemnare.

răvășeală *s. f.* V. *răvăși* și *răvaș*. Răscolirea lucrurilor spre a vedea, a căuta ceva; — revizuire (sau *revăzeală*).

rāvāși (a) v. (după lat. *reviso* (cit. *revizo*), a revedea (revizie) — rom. *re-văz*). A revizui lucrurile — a scotoci și a răsturnă lucrurile căutând ceva.

rāvāșit, ă adj. V. prec. Scoțocit, scormonit; risipit în desordine (lucrurile).

rāveneală s. f. V. ravăn. Absorbire, imbi-bare cu apă; umiditate.

rāveni (s și a se) v. V. prec. A umezi; a prinde umezeală.

rāvenit, ă adj. V. ravăn.

ravilă s. f. Mold. V. ragilă.

rāvună s. f. V. urm. Îndemn de sine la lucru, ardoare, asiduitate, tragere de inimă la lucru. Olt. *rāmnă*.

rāvni (a) v. (daco-gr. din baza *ryme*, miș-care impetuoasă, elan; dela care apoi ver-bul *ryomai, erryomen*, a trage spre sine — amândouă noțiunile: *elan, impetuositate*, precu n și dorința de a trage spre sine, se află în *rāvună* și *rāvni*, dar forma oltenescă *rāmnii* (rāvni) arată mai bine baza gr. antică *ryme*). 1) A dori, a pofti tare ceea ce vezi la altul; 2) a aspira; 3) a dori cu invidie lu-crul aluia; 4) a pofti când vezi pe altul mâncând. Olten. *rāmnii*.

rāvnire s. f. V. prec. Acțiunea de a rāvni; aspirațiune.

rāvniitor, oare adj. și s. Cel care rāv-nește.

rāvōr s. n. V. rōvar.

raz s. n. (din *rade* și *rāzui*). Uneltă de răzuit (la dulgheri).

rază s. f. (lat. din *radius* (făcut fem. *radia*). 1) Fir de lumină ce merge în linie dreaptă dela un corp ce luminează; 2) *razele X* sau, ale lui Roentgen), raze nevăzute cu ochii cari trec prin corpuri opace și au proprietăți terapeutice (V. *radiografie* și *radioterapie*); 3) *fig.* licărire — *rază de speranță*; 4) strălucire; 5) *fig.* frumuseță (poet.); 6) *geom.* linia dreaptă din centrul până la marginea unei circumferințe; 7) deschizătura de com-pas cu care se construiește o circumferință; 8) *extins. fig.* cuprinsul de jur împrejur. — *in raza orașului*; 9) distanță determinată — *bate pe o rază de kilometri* (tunul); 10) speliță de roată; 11) linii desemnate, ce pleacă dela un punct (imitând razele); 12) totalul țirelor de tort depe vârtelniță.

razachie s. f. (lat. din *rosacea* cit. *ro-zucea* = trandafir, de culoare roză). Speță de struguri de culoare-gălbui, sau roșie, cu boabe ovale și mari, cu coajă groasă, cari se pot și păstra; (opus V. *braghină*).

rāzālū s. n. (dela *rāzui*). Pilă mare pentru răzuit.

rāzālūi (a) v. V. rāzui.

rāzātoare s. f. (dela *rade* și *rāzui*). 1) Uneltă de bucătărie, din tinichea, cu găuri anume făcute, prin care se rade hreanul, parmezan, etc.; 2) ștergătoare de lemn ori din fer pe care se rade de noroi gheața, la intrarea în casă; 3) uneltă de ras.

rāzătură s. f. (din *rade*, *rāzui*). 1) Acți-unea și efectul raderii ori răzuirii; 2) supra-față răzuită.

rāzbună precum și multe alte vorbe ce se scriu uneori și se pronunță cu prefixul rāz; rāzghină; rāzvrăți, etc. etc., se vor căuta la forma rās: rās bună, etc. etc.

rāzeș s. m. (lat. *reses* (din *resideo*) — citit *rezes*, așezat, statornicit, care stă pe loc). *Mold.* Teran proprietar de pământ; moș-nean (spre deosebire de țeranii nestabili, așezați vremelnic pe moșii streine). — Un-gurii înțeleg *părtaș* (!) prin *rezses*.

rāzeșec, ească adj. V. prec. De rāzeș, al rāzeșilor.

rāzășie s. f. Mold. Proprietatea rāzeșului; moșie mică.

rāzeșime s. f. V. rāzeș. Mulțimea sau clasa rāzeșilor.

rāzgāi (a) v. V. rāzgai.

razim s. n. (lat. dela *resupino, resupi-nare*, a (se) aplecă pe spate). 1) Sprijinitoare la spatele unui scaun; 2) orice lucru pe care se sprijine cineva; 3) *fig.* protecție, protec-tor; ajutor.

rāzīmă (a | se) v. V. prec. 1) A (se) spri-jini cu spatele sau cu umărul de ceva sau de cineva; 2) *fig.* a se bizui pe cineva.

rāzimat, ă adj. V. prec. Sprijinit cu spa-tele *prop.* și *fig.*

razna adv. (slav dela *razno, rozni*, di-ferit). 1) A umbla *razna*, a umbla deosebit de alții, singuratec; 2) a umbla fără treabă încolo și încoace; 3) *fig.* a o lua *razna*, a o lua într'o parte; a se depărta de calea adevărată; 4) a se abate dela subiect.

rāzni (a se) v. V. preced. A se despărți, deosebi, înstreină.

rāzor s. n. (lat. din *rasura, rāzālūire*, grăpare, citit *razura*). 1) Strat bine grăpat și netezit, pe care se sădesc flori, sau unele legume, ceapă, usturoi, etc.; 2) șanțul printre straturi. — Sărbii prin *razor* înțeleg *brazdă* (?)

rāzoraș, ă adj. V. rāzori și rāzor. Vecin cu țarina; 2) s. mic rāzor.

rāzori (a) v. V. rāzor. 1) A face parcele ca straturile; 2) a se rāzori, a fi vecin cu țarina, cu pământurile.

rāzui (a) v. (din *rade* și *ras*). 1) A rade un lucru cu un cuțit sau cu alt instrument

tăios; 2) a roade cu o pilă mare; 3) a netezi sau curăți ceva prin radere.

răzuire *s. f.* Acțiunea de a răzui.

răzuit, *ă adj. V. preced.* Ras, curățit prin radere.

răzuitoare *s. f.* Uneltă de răzuit păreți, piei de tăbăcit, etc.

răzuș *s. n.* (dela *răzui*). 1) Mic hârleț, lopată de lemn pentru săpat straturile sau pentru a răzui carba; 2) otic; 3) un fel de daltă sau mică broască de dulgher.

razzia *s. f.* (cuvânt arab *razza* sau *rharriat* = incursiune, năvălire în țară străină spre a răpi, — întrebuițat în Algeria și în alte țeri locuite de Arabi). Inspecție neașteptată, ce se face câteodată de agenții poliției pe străzi și în localuri publice spre a prinde pe pungăși, sau pe cei ce nu au legitimații în regulă, n'au pașapoarte.

re, particulă, prefix, ce exprimă în compunere cu verbe, sau alte vorbe, ideea de repetire a lucrării sau întoarcere la starea primă ca și *re* latin.

re *s. m.* (din vorba *resonare*, vezi celelalte numiri de note). *Muz.* Mumirea notei a doua din gama muzicii orientale.

rea *adj. V. rău.*

reabilită (a și a se) *v.* (lat. comp *re* + *habilitas*, aptitudine, dibăcie după fr. *réhabilité*). 1) A restabili în toate drepturile și prerogativele sale, pe un om care și le perduse prin abaterile lui sau prin greșeala justiției; 2) a și recăpăta stima publică; 3) *fig.* a și reface, îndrepta, afacerile, averea ruinată.

reabilitare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a, sau a se reabilita.

reacoperi (a) *v.* (pref. *re* și *acoperi*). A acoperi din nou.

reacție *s. f. V. reacțiune.*

reacționar, *ă adj. și s.* (fr. *réactionnaire* din lat. *re*, contra și *actio*, lucrare, activitate). *Politic.* Care este contra progresului și inovațiilor; care ține la stările și ordinea veche.

reacțiune *s. f.* (fr. *réaction*, din lat. *re*, contra și *actio*, lucrare, activitate). 1) *Fizic.* Lucrarea unei substanțe, a unui corp, asupra altuia; 2) *Chimic*, manifestare cu caractere deosebite, provocată de o substanță sau corp, asupra altuia; 3) *fig.* mișcare de opinie contară celei precedente; 4) *politic.* acțiunea unui partid, sau partidul însuși, care luptă pentru revenirea la sistemul vechiu de guvernare, sau care se opune progresului.

reactiv, *ă adj. V. preced.* 1) Care produce o reacțiune; 2) *s. n.* substanță care

prin o reacțiune, permite analizei chimice de a recunoaște natura unui corp.

readânci (a) *v.* (pref. *re* și *adânci*). A adânci din nou.

readaptă (a și a se) *v.* (prefix *re* și *adapta*). A adapta din nou; a se acomoda, obișnuși iarăși la ceva.

readormi (a) *v.* (pref. *re* și *adormi*). A adormi din nou.

readuce (a) *v.* (pref. *re* și *aduce*). 1) A aduce din nou; 2) a face în starea precedentă.

readuce *s. f. V. prec.* Acțiunea de a readuce.

reagonisi (a) *v.* (pref. *re* și *agonisi*). A agonisi din nou.

real, *ă adj.* (lat. *realis*, dela *res*, lucru, ființă). 1) Care este în ființă, existent; 2) cu aplicațiuni la viața practică — *liceu real*; 3) opus *idealului*; *adv.* evident; cu certitudine.

realcătui (a) *v.* (pref. *re* și *alcătui*). A alcătui din nou.

realege (a și a se) *c.* (pref. *re* și *alege*). A, sau a se alege din nou.

reales, *eașă adj. V. prec.* Ales din nou.

realism *s. n.* (fr. *réalisme*, din lat. *realis*).

1) Doctrina filozofică a realiștilor; 2) sistemul artiștilor și literaților, cari pretind că imitează natura excluzând orice ideal.

realist *s. m.* (fr. *réaliste*). 1) Numire dată unor filozofi medievali, cari considerau ideile abstracte (genul, speța) și ideile absolute (adevărul, binele, frumosul) ca ființe reale; 2) partizan al realismului în artă sau literatură; 3) elev care urmează secțiunea reală a liceului.

realitate *s. f. V. real.* Lucru sau ființă efectiv existentă; ceea ce există în adevăr; fapt evident, săvârșit; locuț. *in realitate*, de fapt.

realiză (a) *v.* (*V. real* și fr. *réaliser*) 1) A da ființă, a efectua; 2) a obține — *am realizat un câștig*; 3) *a se realiza*, a se împlini, adeveri (prezicerea, visul).

realizabil, *ă adj.* (fr. *réalisable*). Ce se poate împlini, realiza.

realță (a) *v.* licență poet. prin apropiere de *altus* lat. înalt). A reinălță.

realungă (a) *v.* (pref. *re* și *alungă*). A alunga din nou.

realungat, *ă adj.* Alungat din nou.

reamăgi (a) *v.* (pref. *re* și *amăgi*). A amăgi din nou.

reamăgire *s. f. V. prec.* Amăgire din nou.

reamăgit, *ă adj.* Amăgit din nou.

reaminti (a) v. (pref. *re* și *aminti*). A (și) aduce aminte.

reamintire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a reaminti.

reamintit, ă adj. Menționat mai înainte.

reampută (a) v. V. *ampută. Medic.* A face din nou o amputare.

reamputat, ă adj. Din nou amputat.

reamuți (a) v. (pref. *re* și *amuți*). A amuți din nou (*propr.* și *fig.*).

reanulă (a) v. (pref. *re* și *anula*). A anula; arăși.

reanulat, ă adj. Anulat din nou.

reanunță (a) v. (pref. *re* și *anunță*). A anunța din nou.

reanunțare s. f. V. *prec.* Anunțarea din nou.

reanunțat, ă adj. Anunțat din nou.

reapare (a) v. (pref. *re* și *apare*) A apare din nou.

reapariti unie s. f. Acțiunea pe a reapare.

reapărut, ă adj. Apărut, ieșit, din nou.

reaprinde (a) v. (pref. *re* și *aprinde*). A, sau a se aprinde iarăși.

reaprinș, ă adj. V. *prec.* Aprins din nou.

reaprovizionare s. f. V. *aprovizionă. Aprovizionare* din nou.

rearendă (a) v. (pref. *re* și *arendă*). A arenda din nou, sau pe un nou termen.

resaltă (ă) v. (pref. *re* și *asalt*). A da asalt din nou.

reasană (a) v. (pref. *re* și *asană*). A asană din nou (*propr.* și *fig.*).

reascultă (a) v. (pref. *re* și *asculta*). A asculta din nou; a interoga la lecție din nou (pe școlar).

reascultat, ă adj. Ascultat, interogat din nou.

reascunde (a) v. (pref. *re* și *ascunde*). A (se) ascunde din nou; a dispăre iarăși (erupțiuni, bube).

reascuți (a) v. (pref. *re* și *ascuți*). A ascuți din nou.

reășeză (a) v. (pref. *re* și *ășeză*). A așeză din nou; a pune la loc; a restabili, a potoli din nou.

reășezat, ă adj. V. *prec.* Așezat, restabilit, pus la loc din nou.

reasfinți (a) v. (pref. *re* și *asfinți*). A asfinți iarăși, a asfinți mereu.

reasigură (a) v. (pref. *re* și *asigură*). A face contra asigurare (la o altă societate, de către cea care asigură).

reasigurare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a reasigura.

reasortă (a) v. (pref. *re* și *asortă*). A aproviziona din nou cu mărfuri.

reasortat, ă adj. V. *prec.* Reaprovizionat cu mărfuri.

reășterne (a) v. (pref. *re* și *ășterne*). Aășterne din nou (*prop.* și *fig.*).

reastupa (a) v. (pref. *re* și *astupa*). A astupa la loc.

reasudă (a) v. (pref. *re* și *asuda*). A asuda din nou.

reasupri (a) v. (pref. *re* și *asupri*). A asupri, a prizoni din nou.

reasuprit, ă adj. V. *prec.* Asuprit, prizonit într'una.

reatacă (a) v. (pref. *re* și *atacă*). A porni la atac din nou (*milit*).

reatașă (a) v. (pref. *re* și *atașă*). A atașă din nou.

reatașat, ă adj. V. *prec.* Atașat din nou.

reatăță (a) v. (pref. *re* și *atăță*). A atăță din nou; a irita din nou.

reauri (a) v. (pref. *re* și *auri*). A auri din nou.

reauzi (a) v. (pref. *re* și *auzi*). A auzi din nou; a căpăta din nou auzul.

reavântă (a se) v. (pref. *re* și *avânta*). A se avânta iarăși.

reavea (a) v. (pref. *re* și *avea*). A poseda din nou.

reavoință s. f. (comp. *rea* și *voință*). 1) Voință de a face rău; 2) intenție rea; 3) rea dispoziție, răutate sau contrară voință de a face ceva.

reazim s. n. (lat. din *resupino*, a (se) aplecă pe spate). 1) Sprijinitoare la spatetele unui scaun; 2) orice lucru de care se sprijine ceva sau cineva; 3) *fig.* protecție, ajutor.

rebarbativ, ă adj. (fr. *râbarbatif*). Aspru; răspingător.

rebedenie s. f. V. *rubedenie*.

rebegeală s. f. (lat. comp. *re* + *bigelo, gelare*, a îngheța dublu, din nou). Răceală care a pătruns în corp, de nu se mai încălzește, nu mai face reacțiune sângelui (la copii mai ales; răceală tare la miei și viței, când îi apucă tremurul de nu se mai pot încălzi).

rebegi (a) v. V. *preced.* A răci tare până începe tremurul de frig.

rebegit, ă adj. Răcit tare, cuprins de frig, cu tremurătura fălcilor și a corpului.

rebel, ă adj. (lat. *rebelis*). 1) Care se revoltă, nesupus; 2) *fig.* care nu se așează cum trebuie: neastâmpărat; 3) *fig.* care nu se poate ușor vindeca — *tusă rebelă*; s. n. om nesupus aut rității, revoltat contra stăpânirii și făcând acte de rebeliune.

rebeliune s. f. V. *preced.* Revoluție contra stăpânirii prin fapte de agresiune, volnicie.

reboicotă (a) v. (pref. *re* și *boicotă*). A boicota din nou.

rebombardă (a) v. (pref. *re* și *bombarda*). A bombardă din nou.

reboteză (a) v. (pref. *re* și *boteză*). 1) A boteza din nou; 2) *fig.* a da o nouă numire.

rebucură (a și a se) v. (pref. *re* și *bucura*). A bucură din nou; a și recăpăta bucuria.

rebus s. n. (fr. *rebus*). Joc ce constă într-o ghicitoare a unei idei, exprimate prin înșirare de litere, sau de litere și figuri, a căror numiri dă tocmai cuvintele propoziției: ex.

(a) at = un a mic în cerc at = un amic încercat.

recade (a) sau recădea v. (pref. *re* și *cădea*). A cădea iarăși.

recădere s. f. Acțiunea de a recădea.

recălcă (a) v. (pref. *re* și *călcă*). A călca din nou (cu fierul, etc.).

recalcitrant, ă adj. (lat. pref. *re* și *calcitra*, *calcitrare*, a se împotrivi). Care se opune cu îndârjire, cu încăpăținare; împotrivor.

recântări (a) v. (pref. *re* și *cântări*). A cântări din nou.

recăpătă (a) v. (pref. *re* și *căpătă*). A căpăta, a dobândi iarăși.

recăpătare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a recăpăta.

recapitulă (a) v. (fr. *recapituler* din lat. *re + capitulatum*, pe scurt). A resuma pe scurt.

recapitulare s. f. V. *preced.* Acțiunea de a recapitula; resumare pe scurt.

recăsători (a se) v. (pref. *re* și *căsători*). A se căsători din nou.

recăsătorit, ă adj. V. *prec.* Căsătorit din nou (cu altă persoană, după divorț sau deces).

recăștigă (a) v. (pref. *re* și *căștigă*). A câștiga din nou, a redobândi (ce se perduse).

recăștigat, ă adj. V. *prec.* Redobândit.

recăută (a) v. (pref. *re* și *căută*). A căuta din nou.

recăzut, ă adj. V. *recădea*. Căzut din nou.

rece adj. și adv. (scurtare din răceală).

1) Care nu este cald; 2) proaspet — *apă rece*; 3) înghețat — *zăpada rece*; 4) *fig.* cu temperament flegmatic; indiferent; 5) *friguros* — *vânt rece*.

recensemânt s. n. (fr. *recensement*, din lat. *recensio*). Numărătoare oficială a locuitorilor țării.

recensent s. m. V. *recensiune*. Autor al unei recensuni,

recensiune s. f. (lat. din *recenseo*, a re-

vizui). 1) Compararea operei, scrierei, unui autor, cu manuscrisurile vechi; 2) critica unei opere literare, etc.

recensor s. m. V. *recensemânt*. Cef ce face recensemântul.

recent, ă adj. și adv. (lat. *recens, recentis*). De curând, nou (fapt, întâmplare).

recepisă s. f. sau **recipisă** (fr. *récepisse*, din lat. *recipio recipere*, a primi). Adevăriniță de primire, dată de poștă sau de altă autoritate — *recepisă de consemnare*.

receptacul s. n. (lat. *receptaculum*, magazie, depozit). *Bot.* Capsulă în care se prinde portul unei flori.

recepți(un) s. f. (fr. *réception*, din lat. *recepto*, a primi la sine). 1) Primire, luare în primire (de materiale, lucrări); 2) primire cu mare solemnitate (a persoanelor); 3) primire oficială (în lumea diplomatică).

receptor s. n. (din lat. *receptare*, a primi). Aparat dela un telefon prin care se primește sunetul vorbelor; *adj.* primitor.

rechemă (a) v. (pref. *re* și *chemă*). 1) A chema din nou; 2) a chema înapoi; 3) *diplom.* a chemă în țara sa pe un ambasador.

rechemare s. f. Acțiunea de a rechemă (3)

rechie s. f. (lat. dela *requies*, liniște). *Bot.* Rezedă sălbatică, cu miros plăcut, liniștitor (ca și numirea latină *reseda*, din *resideo*, a șede, a sta liniștit).

rechin s. m. (fr. *requin*) *Zool.* Numirea unui pește mare din apele mărilor, foarte mândăcios, care sfășie pe omul ce ar cădea în apropierea lui și de aceea numirea îi vine din lat. *requim*, de răposare (*requies*).

rechiziți(un) e s. f. *requisition* din lat. *requirere* (requisitum), a căuta, a cerceta). Luare de: lucruri, animale, trăsuri, și oameni pentru trebuințele armatei în timp de război.

rechizitoriu s. n. (lat. dela *requisitum*, cercetat — *requirere*). 1) Actul de acuzarea unui criminal, dressat de ministerul public (de procuror); 2) discurs de acuzare, rostit de procuror în fața tribunalului; 3) *fig.* impuțări violente.

recidivă s. f. (lat. *recidiva*, din *recido* (p. *recado*) *recidere*, a cădea iarăși). 1) *Jurid.* Recădere în aciași greșeală, delict, ori crimă; 2) *medic.* revenirea boalei.

recidivist s. m. V. *prec. Jurid.* Cel ce din nou comite o crimă sau un delict.

recipiendar s. m. (fr. *réceptendaire*). Cel primit cu solemnitate într-o societate.

recipient s. n. (fr. *recipient*, din lat. *recipio*, a primi). 1) *Chim.* Vas de laborator pentru primit un lichid sau gaz; 2) *fizic.* clopotul de sticlă al mașinei pneumatice.

recipisă *s. f. V. recipisă.*

reciproc, *ă adj.* (lat. *reciprocus*, care înnaitează și se retrace). Dela unul la altul și contrar, — iubire sau stimă, ori servicii reciproce (pe cari și le face unul altuia).

reciprocitate *s. f. V. prec.* Starea sau calitatea de reciproc.

recită (a) *v.* (lat. *recito*, *recitare*, a citi tare în public). A spune tare și frumos o poezie învățată pe de rost.

recitare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a recita.

recitativ, *ă adj. V. recită. Muzic.* Cântec în formă de recitare și fără a fi supus măsurii muzicale.

recitator *s. m.* Cel ce recitează.

reciti (a) *v.* (pref. *re* și *citi*). A citi din nou.

recitare *ș. f. V. prec.* Citire din nou.

reclădi (a) *v.* (pref. *re* și *clădi*). A clădi din nou; a reconstrui.

reclădit, *ă adj. V. prec.* Reconstruit.

reclamă *s. f.* (lat. *reclamo*, *reclamare*, a striga iarăși). 1) Notiță sau articol mic în ziare pentru a recomanda un obiect de comerț, lucrare, etc.; 2) anunțiu recomandând ceva; 3) *cu înțeles iron.* — laudă cu vâlvă mare, dar puțin meritată.

reclamă (a) *v.* (lat. *reclamare*, a striga contra, a protesta). 1) A protesta prin scris sau verbal contra unei nedreptăți; 2) a cere stăruitor ceva cuvenit; 3) a avea trebuință, suferindul *reclamă liniște*; 4) *pop.* a pări.

reclamant *s. m.* Cel ce face o reclamațiune.

reclamantă *s. f.* Femeie care face o reclamațiune.

reclamați(un)e *s. f. V. reclamă.* 1) Acțiunea de a reclama; 2) hârtia cu conținutul reclamați(un)ei.

recluziune *s. f.* (lat. *reclusio*, din *recludere* (claudere), a închide din nou). *Jurid.* Numirea pedepsei infamante, ce constă din închisoare într'un penitenciar, timp de 5—10 ani, maximum.

recoase (a) *v.* (pref. *re* și *coase*). A coase din nou.

recusut, *ă adj.* Cusut din nou.

recobori (a și a se) *v.* (pref. *re* și *cobori*). A și a se cobori din nou.

recoborît, *ă adj.* Coborît iarăși.

recoloniză (a) *v.* (pref. *re* și *coloniză*). A coloniza din nou.

recoloră (a) *v.* (pref. *re* și *coloră*). A colora din nou; a căpăta iarăși culoarea.

recoltă (a) *v.* (fr. *recoller*, din lat. *recollectus*, cules, adunat din nou). A culege roadele *propr.* și *fig.* a trage consecințele unei fapte.

recoltă *s. f.* (fr. *recolte*. *V. prec.*). 1) Culesul fructelor, roadelor; 2) roadele adunate; 3) produse în genere; 4) *fig.* culegere.

recoltare *s. f. V. prec.* Faptul de a culege roadele sămănăturilor, pomilor.

recomandă (a și a se) *v.* (fr. *recommender*, din lat. *mandare*, a încredința). 1) A vorbi de bine, a lauda pe cineva către altul; 2) a prezenta calități *vednice de laudă*; — *opus*, — *se recomandă prost* — arată neajunsuri; 3) a se prezenta cuiva, spunându-și numele și pronumele; 4) a sfătuî stăruitor; 5) *post.* a da o scrisoare, cu asigurare de primie și de predare, prin adeverință postală; 6) a indica — *se recomandă medicamentul, hotelul, etc.*

recomandabil, *ă adj. V. preced.* Care merită a fi recomandat.

recomandare *s. f.* Acțiunea de a (se) recomanda.

recomandat, *ă adj. V. recomandă.* 1) Prezentat; laudat; 2) indicat, prescris (de doctor); 3) *post.* predat cu adeverință (scrisoarea sau pachetul).

recomandați(un)e *s. f.* 1) Acțiunea de a recomanda; 2) scrisoare de recomandare; 3) prezentare de persoană; 4) instrucțiune, ordin.

recompensă *s. f.* (fr. *récompense*, din lat. *compensare*, a răsplăti). Răsplată.

recompensă (a) *v.* (fr. *récompenser*). A răsplăti.

recompensare *s. f. V. prec.* Faptul de a recompensa.

recompune (a) *v.* (pref. *re* și *compune*). A compune din nou.

reconcilia (a și a se) *v.* (fr. *reconcilier*, din lat. *conciliare*, a reuni, împăca). A sau a se împăca din nou.

reconciliare *s. f. V. prec.* Reîmpăcare.

reconduce (a) *v.* (pref. *re* și *conduce*). 1) A duce îndărăt; 2) a însoți, a petrece (din politeț).

reconducere *s. f. V. prec.* Ducere înapoi (la arest).

recondus, *ă adj. V. prec.* 1) Dus înapoi; însoțit, petrecut.

reconstitui (a) *v.* (pref. *re* și *constitui*). A constitui din nou; a reintocmi.

reconstituire *s. f. V. prec.* Reîntocmire.

reconstituit, *ă adj.* Reîntocmit, realcătuî.

reconstrui (a) *v.* (pref. *re* și *construi*). A reclădi; a reface.

reconstruire *s. f.* Faptul de a reconstrui; reclădire.

reconstruit, *ă adj.* Construit din nou; reclădit; restaurat.

recopia (a) v. (pref. *re* și *copia*). A copia din nou.

recopiat, ă adj. Copiat din nou.

record s. n. (vorbă de sport — cuvânt englez). Întrecere; întrecerea tuturor celorlalți jucători la un joc; întrecerea tuturor sforțărilor sau superiorității la care ajunsese alții; *record de viteză, de înălțare cu aeroplanul, etc., etc.*

recrea (a se) v. (fr. *récréer*, din lat. *creare*, a face). 1) A 'și reface puterile, a se odihni puțin; 2) a se distra.

recreați(un)e s. f. (fr. *récréation*). 1) Odihnă scurtă, pentru refacerea puterilor; 2) distracție sau exercițiu în același scop.

recreare s. f. Acțiunea de a se recrea.

recreativ, ă adj. Care poate recrea, de recreare.

recrimină (a) v. (fr. *récriminer*, din lat. *crimen*, acuzațiune). A răspunde cu alte acuzațiuni la o acuzație adusă; contraînvovățire.

recriminațiune s. f. V. prec. Acțiunea de a recrimina.

recrudescență, ă adj. V. urm. Ce recrudescență.

recrudescență s. f. (fr. *recrudescence* din lat. *recrudescere*, a izbucni din nou). Izbucnire mai tare, din nou, a unei boale, a unor împrejurări rele); stricăciunile acestor rele.

recrut s. m. V. urm. Soldat de curând luat la oaste.

recrută (a) v. (fr. *recruter* din fr. *recroître*, a recrește). A merge sau a lua la oștire, tinerii ajunși la vârsta de 21 ani; a fi înscris sau a înscrie ca bun pentru oștire; 3) *fig.* a căuta și a primi element (oameni) buni sau necesari pentru a face ceva; 4) *fig. rău*, a ademeni a atrage; 5) a (se) alege dintre.

recrutare s. f. V. prec. Acțiunea de a recruta; alegerea tinerilor pentru armată.

recrutor s. și adj. V. prec. Cel ce face recrutarea; *medicul recrutor*, medic care examinează sănătatea tinerilor chemați la oaste.

rectangular, ă adj. (fr. *rectangulaire*, din lat. *rectus*, drept și fr. *angulaire*, unghiular). *Geom.* Dreptunghiular, ca un dreptunghi.

rectifică (a) v. (după fr. *rectifier*, din lat. *rectus*, drept, și *ficio*, din *facere*, a face). A îndrepta (o greșală de scriere, de calcul).

rectificare s. f. V. prec. Îndreptare, corectare.

rectitudine s. f. (fr. *rectitude*, din lat. *rectitudinem*, dela *rectus*, drept). 1) Ceea ce este perfect drept, în linie dreaptă; 2)

fig. ceea ce este conform cu rațiunea și cu morala; cinste.

recto s. n. (lat. din *recte*, drept). Prima pagină a unei foi (opus — verso).

rector s. n. (lat. dela *rector*, *rectoris*, cel care îndreaptă, conduce). Profesor care conduce o universitate în ce privește administrația și alte atribuțiuni superioare.

rectorat s. n. V. preced. 1) Demnitatea și funcțiunea de rector; 2) cancelaria rectorului.

rectum s. n. (lat. *rectum*, care este drept). *Anat.* Porțiunea ultimă a intestinului gros, ce duce la anus.

reculege (a și a se) v. (din pref. *re* și *culege*, — ca fr. *recueillir*). 1) A 'și reconcentra atenția; 2) a se desmeteci; 3) a 'și reveni în fire; 4) *propr.* a culege din nou.

reculegere s. f. V. prec. 1. Acțiunea de a se reculege; 2) culegerea din nou.

recules, easă adj. V. prec. 1) Revenit în fire; 2) cules din nou.

recumpăni (a) v. (pref. *re* și *cumpăni*). A cumpăni din nou.

recumpănire s. f. V. prec. Acțiunea de a recumpăni.

recunoaște (a) v. (pref. *re* și *cunoaște*). 1) A 'și reaminti și cunoaște înfățișarea (unui om, localități, lucru); 2) a distinge după un anume semn; 3) a admite, a mărtuși; 4) *milit.* a observa (pozițiile inamicului); 5) *milit.* a vedea (caporal de gardă *recunoaște*...); 6) a descoperi adevărul despre ceva, *s'a recunoscut inocența*; 7) a admite ca al său, legal — *recunoaște copilul*; 8) a avea recunoștință; 9) a regăsi la altul ideile sau sentimentele sale.

recunoaștere s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a recunoaște; 2) *milit.* observarea pozițiilor inamicului; 3) *politic.* acordarea drepturilor prin votul parlamentului, românilor din alte state; 4) admiterea (datoriei, etc.); 5) admiterea, primirea (de fiu legal).

recunoșcător, oare adj. Cel ce are recunoștință.

recunoștință s. f. (din *recunoaște*). 1) Aducere aminte de binefacerile primite; 2) sentiment de obligațiune pentru binefacerile primite; 3) manifestarea acestui sentiment (forma *recunoștință* este greșită).

recuperă (a) v. (lat. *recuperare*). A redobândi, a recăștiga; a se despăgubi.

recuperat, ă adj. Redobândit; primit ca despăgubire.

recurbă (a) v. (pref. *re* și *curba*). 1) A curbă din nou, a curba în altă direcție; 2) a încovoia, resfrânge.

recurbat, *ă adj.* 1) Curbat din nou sau contrar; 2) resfrânt, îndoit în afară.

recurent, *ă adj.* (lat. *recurro*, *recurrere*, a alerga înapoi). *Jurid.* Cel ce face un recurs; *medic.* care revine în răstimpuri — *febra recurentă*.

recurge (a) *v.* (din pref. *re* și *curge* după forma lat. *recurrere* = a alerga înapoi și a recurge). 1) A alerga în ajutorul cuiva; a cere ajutor, a se adresa cuiva; 2) a face recurs.

recurs *s. n.* (lat. *recursum*, din *recurrere*, a alerga înapoi; a recurge). 1) Cerere de ajutor de sprijin; 2) *jurid.* dreptul de a acționa pentru daune interese; 3) *jur.* cerere în judecată la o instanță superioară contra deciziei unei instanțe inferioare — *recurs în Casație*.

recursoriu, *ie adj.* *V. prec. Jurid.* De recurs, care deschide un recurs.

recusut, *ă adj.* (din *re* și *coase*). Cusut din nou.

recuză (a) *v.* (lat. *recusare*, a nu primi). *Jurid.* A nu primi depunerea unui martor sau expert; a nu primi pe un judecător (sau jurat) ca să judece; a se declara singur că nu poate sau nu trebuie să judece într-o cauză (pentru că ar fi un interes de părtinire).

recuzabil, *ă adj.* *V. prec.* 1) Care poate fi recuzat; 2) care nu prezintă încredere.

recuzațiune sau **recuzare** *s. f.* *V. prec. Jur.* Acțiunea, faptul de a recuza.

recvizite, *s. n. pl.* *V. requisite*.

redă (a) *v.* (pref. *re* și *da*). 1) A da iarăși; 2) a înapoia, restitui; 3) a înfățișa, a reproduce; 4) a traduce, a exprima.

redactă (a) *v.* (lat. din *redigo*, *redigere*, *redactum*, a face să fie, a lucra). 1) A compune în scris; 2) a scoate la iveală o tipăritură — a redacta o gazetă; 3) a scrie la o gazetă.

redactat, *ă adj.* Scris; compus și scris sau tipărit.

redacți(un)e *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a redacta; 2) felul, compunerea scrierei; 3) toți redactorii unui ziar; 4) biroul, cancelaria redactorilor unui ziar.

redactor *s. m.* (fr. *redacteur* — *V.* și redactă). 1) Cel ce redactează un ziar; 2) cel ce compune un act scris.

redepune (a) *v.* (pref. *re* și *depune*). A depune din nou.

redeschide (a) *v.* (pref. *re* și *deschide*). 1) A deschide din nou; 2) a reîncepe (un proces).

redescompune (a se) *v.* (pref. *re* și *descompune*). A se descompune iarăși.

redeveni (a) *v.* (pref. *re* și *deveni*). A deveni iarăși cum eră.

redevență *s. f.* (fr. *redevenance*). Plată sau câștig, primit sau dat la termene fixe; *redevență anuală*, beneficiu anual. produs anual; ceia cese dă Statului din beneficiul unei întreprinderi (de petrol).

redibitiune *s. f.* (fr. *redhibition*, din lat. *redhibeo*, *redhibere*, a da înapoi). *Jurid.* Anularea unei vânzări (când lucrul vândut e defectuos) cu scop de a lua înapoi banii dați.

redibitoriu, *ie adj.* *V. prec.* De redibitiune, care poate anula o vânzare.

redijă (a) *v.* (fr. *rediger*, din lat. *redigo*, *redigere*, a face să fie, a lucra). A compune și a scrie (un act, etc.), a redacta.

redijare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a redijă.

redijat, *ă adj.* *V. prec. V. redactat*.

redingotă *s. f.* (englez *riding + coat*). Haină bărbătească cu poale până la genunchi și croită pe talie, de îmbrăcat la unele ceremonii.

redobândi (a) *v.* (pref. *re* și *dobândi*). A recăpăta (sănătatea); a obține îndărăt.

redobândit, *ă adj.* *V. prec.* Recăpătat.

redomoli (a) *v.* (pref. *re* și *domoli*). A domoli iarăși.

reduce (a) *v.* (lat. *reduco*, *reducere*, a retrage — a duce îndărăt). 1) A scădea, a micșora; 2) a copia în dimensiuni mai mici (un plan, figură); 3) a transforma. — *reduce în pulbere*; 4) a diminua treptat; 5) a suprima — *l'a redus din budget*; 6) a supune: *uru țara să o reducă*; 7) *redus la mizerie*, strâmtorat, sărăcit.

reducere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reduce.

reductibil, *ă adj.* (lat. *reductibilis*). Care poate fi redus.

reductibilitate *s. f.* (fr. *réductibilité* din lat. *reduco*). Caracterul unor lucruri de a putea fi reduce.

reducți(un)e *s. f.* (lat. *reductio*, *reductionis*). Acțiunea de a reduce și rezultatul ei.

reduplică (a) *v.* (pref. *re* și *duplică* după fr. *redoubler*). *Gram.* A repetă silaba inițială a verbului la unele timpuri, în grecește și în latinește.

reduplicațiune *s. f. V. prec. Gram.* Repetirea unei silabe: *mur-mur, lă-lă-lă*.

reduplicativ, *ă adj. V. preced.* Care reduplică; care arată repetirea unui act.

redus, *ă adj. V. reduce.* 1) Scăzut, micșorat; 2) transformat; 3) suprimat; 4) adus în strâmtorare sau lipsă.

redută *s. f.* (fr. *redoute*). *Milit.* 1) Întăritură, adăpost, format din înălțare de pământ în timp de război, în dosul căreia se așază trăgătorii; 2) un fel de petrecere, bal.

reedită (a) *v. V. edita.* 1) A edită din nou; 2) *fig.* a repetă același lucru sau aceleași vorbe spuse odinioară.

reeligibil, *ă adj.* (pref. *re* și *eligibil*). Care din nou poate fi ales.

reemigrațiune *s. f.* (pref. *re* și *emigrațiune*). Emigrațiune din nou.

reescomptă (a) *v. V. resconta.*

reface (a) *v.* (pref. *re* și *face*). 1) A face din nou; 2) a face din nou și mai bine; a ameliora; 3) a repara; 4) a transforma; 5) *fig.* a se însănătoșa.

refacere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reface *prop.* și *fig.*

refăcut, *ă adj. V. prec.* 1) Făcut din nou; 2) reparat; 3) *fig.* însănătoșat.

refasonă (a) *v.* (pref. *re* și *fasonă*). A fasonă din nou.

refec *s. n.* (lat. din *reflecto*, a îndoi). 1) Îndoitoră pe marginea stofei, spre a nu se destrămă; tivitură, margine îndoită (ca *suflecă*); 2) *fig.* mustare aspră, dojană.

refecă (a) *v.* A coase la refec (1).

refectoriu *s. n.* (din lat. *refectus*, reparare, restaurare). Sală unde mănâncă împreună școlarii dintr'un internat.

refenea *s. f.* (lat. din *refinio*, *refin're*, a pune strășit). *Munt.* 1) Întrunire pentru a petrece după o faptă; 2) petrecere a flăcărilor și fetelor în seara de lăsatul secului; 3) *fig.* a trage o refenea, a lua în bățocură pe flăcăul rămas neînsurat. (Cuvântul turcesc *refenē*, cotizație (?) nici ca înțeles, nici ca aplicație, nu arată a fi baza lui *refenea*).

referat *s. n.* (lat. din *refero*, *referere*, a raporta, a aduce răspuns). *Jurid.* 1) Raport scris către o autoritate de către un subaltern; 2) recurs către un judecător care statuează provizoriu.

referendar *s. m. V. preced.* Funcționar superior al Curții de conturi, care verifică contabilitatea statului.

referendum *s. n.* (din lat. *refero*, *referere*, a aduce răspuns, a raporta). Recurgere la votul, opinia, poporului asupra legilor ce au să se voteze (în Elveția); *ad referendum*, locuțiune latină însemnând — cu condiția de a se referă, de a se face un anume referat asupra chestiunii ce trebuie rezolvată.

referență sau **referință** *s. f.* (fr. *référence* din lat. *referere*, a raporta, a da relații, *intrebuintat la plural*. Informațiuni asupra așteptărilor unei persoane care solicită un post;

gener. informațiuni despre cineva sau ceva.

referi (a și a se) *v.* (lat. *referere*). 1) A raporta, a face referat; 2) a se raporta la.

referitor, oare *adj.* Care se referă la, relativ la, privitor la.

reflect *s. n.* (după fr. *reflet*, din lat. *reflectere*, a se resfrânge) Reflexiunea, răstrângerea razelor de lumină sau a unei colorii

reflecta (a și a se) *v.* (lat. *reflectere*, a îndoi îndărăt). 1) A se răstrânge lumină sau culoarea; 2) a se oglindi, *prop.* și *fig.*; 3) a cugeta adânc; 4) a fi atent, a-și da seama de ceea ce face.

reflectare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reflecta.

reflectat, *ă adj. V. prec.* 1) Răstrânt; oglindit; 2) bine cugetat, chibzuit.

reflector, oare *adj. V. reflectă. s.* Care are proprietate de a reflecta.

reflector *s. n.* (din *reflectă*). *Milit.* Aparat care reflectează foarte puternic fășii de lumină electrică la mari depărtări, spre a putea vedea noaptea mișcările inamicului.

reflex, *ă adj.* (lat. *reflexum*, răstrânt din *reflectere*). 1) *Fizic.* Care se produce prin reflexiunea luminei; 2) care se produce inconștient, *mișcare reflexă* (motrice sau de secrețiune) provenită dintr'o impresiune exterioară; 3) *s. n.* reflexiunea luminei sau culoarei ori sunetului; 4) cugetare reflexă.

reflexiune *s. f.* (fr. *réflexion*, din lat. *reflexum*, reflectat). 1) Răstrângere de lumină, sunet, culoare; 2) acțiunea spiritului de a examina propriile idei; 3) cugetarea ce rezultă din această examinare.

reflexiv, *ă adj. V. preced.* 1) Făcut sau zis cu reflexiune; 2) care reflectează, meditează; 3) *Gram.* forma verbului care exprimă acțiunea îndreptată contra persoanei care face lucrarea: *se îmbracă*.

reflux *s. n. V. flux, 1)* Mișcarea de retrager a apelor mării după flux; 2) *fig.* întoarcere, retragere, resorbire.

reformă *s. f.* (fr. *réforme*, din lat. *reformare*, a da formă din nou). 1) Schimbare cu scop de a face mai bine (o lege, etc.); 2) scoatere afară din serviciul oșteriei (de obiecte, cai sau ostași improprii serviciului); 3) *istor.* noua credință introdusă de Luther ('500) *V: luteranism*; sau de Ion Huss.

reformă (a) *v.* (fr. *réformer*, din lat. *reformare*). 1) A schimba ceva în mai bine; 2) *fig.* a îndrepta și îmbunătăți; 3) *jurid.* a modifica cu drept o sentință; 4) a da la o parte din oștire ca impropriu serviciului.

reformare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reformă.

reformat, *ă adj. V. preced. Milit.* Scos din serviciul ostirei ca impropriu (ofițer, soldat, cal, obiect); 2) transformat, schimbat în bine; 3) care ține de religia protestantă; 4) *jurid.* modificată (sentința).

reformator, *oare adj.* Care face o reformă sau aduce reforme.

refractă (a) *v. (fr. réfracter, din lat. refracta (refringo, ere) a înfrânge).* A înfrânge, a nu primi, a rezista la o acțiune.

retractar, *ă adj. V. prec.* 1) Care nu vrea să se supună, nu primește (o povață, învățătură); îndărătnic; 2) *chim.* care rezistă unei acțiuni: a focului, acizilor, etc.

refracțiune s. f. (fr. refraction). Fizic. Schimbarea direcțiunii unei raze de lumină când trece printr'un alt mediu (apă, sticlă).

refren s. n. (fr. refrain, din fr. refraindre, a sfărâmă). 1) Repetarea la intervale a unui cuvânt, vers sau strofă; în cursul unei poezii; 2) repetarea unui motiv muzical; 3) *fig.* vorbă ce se repetă adeseori.

refrigerent, *ă adj. (fr. refrigerant, din lat. refrigerare, a răcori).* Care răcește, produce răcoare.

refugiă (a se) *v. (lat. refugiare).* 1) A fugi de pericol; a se retrage unde este în siguranță; 2) *fig.* a căuta protecție, a recurge la.

refugiat, *ă adj. V. prec.* 1) Fugit și adăpostit de o primejdie; 2) cei ce au fugit în Moldova, în Noembrie 1916, când Germanii și aliații lor au ocupat Oltenia, Muntenia și Dobrogea; 3) protestanții alungați din Franța în 1685, după revocarea edictului din Nantes.

refugiu s. n. V. prec. 1) Loc de scăpare, de adăpost; 2) *fig.* persoană la care se cere protecție.

refută (a) *v. (lat. refuto, refutare, a respinge).* A combate și a respinge argumentele altuia (termen întrebuințat rar, de avocați, în pledoarii).

refutare s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a refuta; 2) partea din discurs care combate argumentele adversarului.

refuz s. n. (fr. refus, din lat. refuto, refusum, respins). 1) Respingerea unui lucru oferit; 2) *refuz de serviciu*, neîndeplinirea unui serviciu legal datorită de către un funcționar (se pedepsește de lege).

refuză (a) *v. V. prec.* 1) a nu primi ce se oferă; 2) a respinge, a nu îndeplini o îndatorire.

refuzare s. f. V. prec. Acțiunea de a refuza.

refuzat, *ă adj. V. refuz.* Respins, neprimat; neîndeplinit (serviciu).

regal, *ă adj. (lat. regalis, regale).* 1) Regesc; al regelui; 2) *fig.* ca al regelui, măreț sau îmbelșugat.

regal s. n. (germ. regal, policioară). *Tigogr.* Dulap în care se păstrează cutiile cu litere tipografice.

regală (a și a se) *v. V. regal. fig.* A se deslăți și a se ospăta din belșug.

regală s. f. V. regal. 1) Pahar de bere de $\frac{1}{4}$ litru; 2) țigară de calitate superioară.

regalitate s. f. (dela regal). 1) Demnitatea de rege; 2) sistemul monarhic având ca suveran un rege.

regăsi (a și a se) *v. (pref. re și găsi).* 1) A găsi iarăși; 2) a afla lucrul pierdut; 3) a întâlni, a vedea iarăși; 4) a se afla în aceeași stare ca mai înainte; 5) *fig.* a se orienta, a se desmeteci.

regăsi s. f. Acțiunea de a regăsi.

regăsit, *ă adj. V. regăsi.* 1) Aflat, găsit din nou; 2) întâlnit iarăși; 3) *fig.* desmetecit.

regat s. n. (dela rege). Stat care are ca suveran un rege; *vechiul regat.* România înainte de 1918.

regățean s. m. Transilv. Locuitor din vechiul regat român — special, funcționar trimis în Transilvania din vechiul regat.

rege s. m. (lat. rex, regis). 1) Suveran ce domnește peste un regat având rang mai mare de cât principele și mai mic de cât împăratul; 2) *fig.* cel mai superior, cel mai mare poet; *regele petrolului*, care deține cele mai multe terenuri petrolifere sau fabrici de petrol (idem al zahărului, etelului, etc.); 3) *regele animalelor*, leul; 4) figura principală la jocul de șah. 5) *biblic. pl.* numirea a 4 cărți din testamentul vechiu, privitoare la istoria Evreilor, dela profetul Samuel până la captivitatea babilonică.

regal s. n. (turc. rıdjal). Mare demnitar al Porții.

regalac s. n. V. regeal. Rugămintă către regeal; rugămintă. (vechiu).

regeneră (a și a se) *v. (lat. regenero, are).* 1) A da noui puteri de viață; 2) a crește din nou prin sine; 3) a (se) îmbunătăți speța.

regenerare s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a regeneră; 2) *fig.* schimbare în bine.

regent s. m. (fr. régent, dela lat. rex, regis). 1) Persoana ce domnește în țară în timpul cât suveranul este minor, sau în absența suveranului; 2) termen calendaristic arătând planeta dominantă a anului: *regentul anului.*

regentă s. f. 1) Demnitatea regentului; 2) comisiune din mai multe persoane ce ține

locul suveranului; 3) perioada istorică în Franca pe timpul minorității lui Ludovic XV, (1715—1723); 4) state musulmane pe coasta nordică a Africii.

regesc, ească *adj.* 1) Dela *rege*; 2) *fig*) ca dela *rege*, sau ca al regelui.

regește *adv.* 1) Ca regele; 2) *fig.* imbelșugat.

regicid *s. m.* (lat. *dux rex, regis*, rege și *caedere*, a ucide). Ucișător de rege; *s. n.* asasinarea unui rege.

regie *s. f.* (fr. *régie*, din lat. *regere*, a stăpâni, a conduce). Administrațiunea veniturilor ce provin din vânzarea articolelor monopolizate de stat; *regia monopolului tutunurilor*; 2) biroul acestei administrații; 3) *pop.* local unde se vând produse din monopolul statului (tutun, timbre); 4) administrație de stat asupra bunurilor supuse controlului; 5) *lucrări în regie*, lucrări efectuate direct de către stat sau de o autoritate, fără a le da în antrepriză.

regim *s. n.* (lat. *regimen*, cărmuire). 1) Guvernarea; 2) felul de a guvernă; 3) *medic.* mod regulat de trai și felul de alimentare (*regim lactat*, etc.); 4) *jurid.* regulă de contract de căsătorie, privitor la avera soției — *regimul dotal* dă drept soțului numai la usufructul dotei; 5) felul de administrație — *regimul silvic* nu permite despădurirea. 6) *gram.* vorbă ce completează pe o alta sau care depinde de alta.

regiment *s. n.* (fr. *régiment*, diu lat. *regere*, a cărmui și *regimen*, cărmuire conducere). *Milit.* Corp de oștire comandat de un colonel și având 3 batalioane (infanterie), sau 4—6 escadroane (cavalerie) ori mai multe baterii (artilerie), etc. 2) *fig.* număr mare, mulțime; 3) localul unde este reședința colonelului ce comandă regimentul; 4) căzărmiile unde stă regimentul.

regimentar, ă *adj.* *V. preced.* Al regimentului, *tren regimentar*.

regină *s. f.* (lat. *regina*). 1) Soția regelui; 2) suverana unui regat (unde femeile au acest drept); 3) *fig.* prima ca frumuseță, *regina balului*; 4) *fig.* care domină peste tot; 5) a doua figurină la jocul de șah.

regional, ă *adj.* *V. regiune*. Ce aparține unei regiuni; pe regiuni, privitor la regiuni.

regionalism *s. n.* Sistem de administrație deosebită pentru fiecare provincie în parte; *regionalismul nu are rațiune în statul unitar național*.

regionalist *s. m.* *V. prec.* Cel ce ține la regionalism.

regisor *s. m.* *V. regizor*.

registrator *s. m.* (dela *registru*). Funcționar care ține registrele și înregistrează în ele corespondența oficială și actele.

registratură *s. f.* Biroul unde se păstrează registrele și se înregistrează actele și corespondența unei autorități.

registru *s. n.* (lat. *registum* din *res*, fapte *gestae*, petrecute). 1) Condică cu foile albe, în care se înscriu zilnic actele sau corespondența oficială ce iese sau intră la o autoritate, în ordine numerică pe fiecare an — *registru de intrare și registru de eșire*. 2) *Muzic.* întinderea scării vocale; 3) *muzic.* aparat la o orgă, pentru a varia intensitatea sau felul tonurilor ei.

regiune *s. f.* (lat. *regio, regionis*). 1) Ținut, întindere mare, parte din țară — *regiunea muntoasă*; 2) spațiu pe cer — *regiunea polară*; 3) parte din corp — *regionala abdominală*; 4) *fig.* sferă de cugetare; grad înalt în *regiunea abstracțiilor filozofice*.

regizor *s. m.* (fr. *régisieur* din lat. *regere*, a conduce). Cel ce administrează o trupă de teatru.

reglement *s. n.* (fr. *règlement*). *V. regulament*.

reglementă (a) *v.* (fr. *réglementer*). 1) A întocmi, orândui conform cu regulamentul; 2) a face un regulament.

reglementar, ă *adj.* și *adv.* (fr. *règlementaire*). 1) După prescripțiunile regulamentului; 2) *vechiu* după *Regulamentul organic* (1831—1859).

reglementare *s. f.* Acțiunea de a reglementa.

regnu *s. n.* (lat. *regnum*, stăpânire). *Științ. nat.* Diviziune ce cuprinde o parte anume din totalitatea corpurilor existente: *regnul animal, regnul vegetal și regnul mineral*.

regres *s. n.* *V. urm.* Mersul înapoi, decădere, scăpătare.

regresă (a) *v.* (lat. din *regredior*, a merge înapoi). A da îndărăt, a scăpăta.

regret *s. n.* (fr. *regret*). Pădere de rău.

regretă (a) *v.* (fr. *regretter*). A avea părere de rău pentru o pierdere sau o greșală.

regretabil, ă *adj.* (fr. *regrettable*). 1) Care merită să fie regretat; 2) trist, întristător.

regulă *s. f.* (lat. *regula*, linie, și linie de purtare). 1) Orândueală; 2) felul de conducere; 3) ținută corectă — *reguli de politeță*; felul de a se purta; 4) principii și metode pentru a învăța ceva; 5) *aritm.* principalele operațiuni aritmetice; — *regula de trei*, felul de a lucra cu trei termeni cunoscuți; 6) exemplu urmat; 7) a pune la regulă, a disciplina; 8) *fam.* menstruație.

regulă (a) *v.* (dela vorba *regulă*). 1) A așeza după o anume regulă; 2) a pune în bună orânduială; 3) a statornici o ordine de lucrări; 4) a dispune, a lua măsuri; 5) a așeza, îndrepta mersul (ceasornicul); 6) a plăti un cont, o datorie; 7) *fig.* a da o pedeapsă sau o muștrare; 8) *fig.* a raporta a pări; 9) *putic.* a face actul împreunării trușesti.

regulament *s. n.* (după fr. *règlement*, și dela vorba *regulă*). 1) Toate regulile cari arată cum să se aplice legile sau o anume lege; 2) dispozițiune administrativă emanată dela un minister sau dela o autoritate și având sancțiunea regală; 3) carte în care se cuprind aceste dispozițiuni administrative.

regularisi (a) *v.* (din *regulă*, cu terminație grecească mod). *V. regulă.*

regularitate *s. f.* (după fr. *régularité*). 1) Caracterul de a fi regulat; 2) conformare cu regulile; 3) proporție, armonie de forme; 4) punctualitate, rânduială.

regulat, *ă adj.* și *adv.* *V. regula.* 1) Ordonat, bine orânduit; 2) cu proporții armonice; 3) exact, punctual; 4) *gram.* care se conjugă după regula generală, fără excepții (verb regulat); 5) normal, obișnuit.

regulator, oare adj. (dela *regulă*). Care regulează; *s. n.* aparat ce regulează mersul unei mașini.

reieși (a) *v.* (pref. *re* și *ieși*). A rezultă, a se vădi.

reimbărbăta (a) *v.* (pref. *re* și *imbărbăta*). A îmbărbăta din nou.

reimbărbătare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reimbărbăta.

reimblânzi (a) *v.* (pref. *re* și *imblânzi*). 1) A imblânzi din nou; 2) a înduioșa iarăși.

reimbunătăți (a) *v.* (pref. *re* și *imbunătăți*). A îmbunătăți din nou.

reimpăduri (a) *v.* (pref. *re* și *impăduri*). A împăduri din nou.

reimpădurire *s. f. V. prec.* Replantarea arborilor unde s'au tăiat pădurile.

reimprimă (a) *v.* (pref. *re* și *imprimă*). A imprima din nou.

reimprimare *s. f. V. prec.* Retipărire.

reimprospăta (a) *v.* (pref. *re* și *improspăta*). 1) A improspăta din nou; 2) *fig.* a aduce aminte iarăși, a rememora.

reincălzi (a) *v.* (pref. *re* și *incălzi*). A încălzi din nou.

reincălzire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a încălzi iarăși.

reincăpea (a) *v.* (pref. *re* și *incăpea*). A încăpea din nou.

reincăput, *ă adj.* *V. prec.* Încăput din nou.

reincărcă (a) *v.* (pref. *re* și *incărcă*). A încărcă din nou. *V. încărcă.*

reincărcare *s. f.* Acțiunea de a încărcă din nou.

reincărcat, *ă adj.* Încărcat din nou.

reincepe (a) *v.* (pref. *re* și *incepe*). A începe din nou; a reveni.

reincepere *s. f. prec.* Începere din nou.

reincercă (a) *v.* (pref. *re* și *incercă*). A încerca iarăși; a probă din nou.

reincercare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a re-ncercă.

reincercat, *ă adj.* Încercat din nou; încercat de mai multe ori *prop.* și *fig.*

reinceteni (a) *v.* (pref. *re* și *inceteni*). A inceteni iarăși.

reincinge (a) *v.* (pref. *re* și *incinge*). A încinge din nou.

reincinta (a) *v.* (pref. *re* și *incinta*). A înfierbântă din nou *prop.* și *fig.*

reincintat, *ă adj.* Reînfierbântat

reindeplini (a) *v.* (pref. *re* și *indeplini*). A îndeplini iarăși.

reindulci (a) *v.* (pref. *re* și *indulci*) A îndulci din nou *prop.* și *fig.*

reindulcire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a re-ndulci *prop.* și *fig.*

reindură (a se) *v.* (pref. *re* și *indura*). A se îndura iarăși.

reindurare *s. f. V. prec.* Îndurare din nou.

reinflișă (a) *v.* (pref. *re* și *inflișă*). 1) A înfișă din nou; 2) *fig.* a veni, a se prezenta iarăși.

reinflișare *s. f. V. prec.* Înfișare din nou *prop. fig.*

reinflișat, *ă adj.* Înfișat a doua oară.

reinfinge (a) *v.* (pref. *re* și *infinge*). A înfinge din nou.

reinfipt, *ă adj. V. prec.* Înfipt din nou.

reinfiripă (a și a se) *v.* (pref. *re* și *infiripă*). A infiripă din nou; a prinde din nou putere; a se restabili (cu sănătatea sau a-vearea); a reînșgebea.

reinfiripare *s. f. V. prec.* Infiripare din nou.

reinfiripat, *ă adj.* Reimputernicit puțin, restabilit *prop.* și *fig.*

reîngădui (a) *v.* (pref. *re* și *îngădui*). A îngădui încă odată.

reînghiți (a) *v.* (pref. *re* și *înghiți*). A înghiți din nou.

reînglobă (a) *v.* (pref. *re* și *înglobă*). A înglobă iarăși.

reîngrădi (a) *v.* (pref. *re* și *îngrădi*). A îngrădi din nou.

reîngropă (a) *v.* (pref. *re* și *îngropă*). A îngropă din nou.

reîngropat, *ă adj. V. prec.* Îngropat din nou.

reinglobare *s. f.* Acțiunea de a reingloba, **reinglobat**, *ă adj. V. prec.* Înglobat din nou. **reinhăita** (*a se*) *v.* (pref. *re* și *inhăita*). **Mold. fig.** a se întovărăși iarăși cu cei răi. **reinhămă** (*a*) *v.* (pref. *re* și *inhămă*). A inhăma din nou.

reinhămat, *ă adj. V. prec.* Înhamat din nou *prop. fig.*

reinhumă (*a*) *v.* (pref. *re* și *inhumă*) A înmormânta din nou — *rămășițele eroilor au fost reinhumate cu ceremonia cuvenită.*

reinhumare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a nhumă, reinmormântare.

reinjosi (*a*) *v.* (pref. *re* și *injos*). A înjosi, umili, din nou.

reinjugă (*a*) *v.* (pref. *re* și *injugă*). A injugă din nou.

reinjugat, *ă adj. V. prec.* Înjugat din nou.

reinlocul (*a*) *v.* (pref. *re* și *inlocu*). A înlocui din nou.

reinlocuit, *ă adj. V. prec.* Înlocuit a doua oară.

reinmormântă (*a*) *v.* (pref. *re* și *inmormântă*). 1) A înmormânta din nou; 2) *fig.* a face uitat din nou.

reinmulți (*a | se*) *v.* (pref. *re* și *inmulți*) A (*se*) înmulți a doua oară; a înmulți din nou.

reinmulțire *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a reinmulți; 2) prăsierea din nou.

reinnodă (*a*) *v.* (pref. *re* și *innodă*). A innoda din nou *prop. fig.*

reinnol (*a*) *v.* (pref. *re* și *reinnol*). 1) A innoi, a face din nou; 2) a restaura, repara; 3) a repeta — *a reinnoit cererea*; 4) *fig.* a da o nouă înfățișare.

reinnolre *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reinnoi; repetarea.

reinsănătoșă (*a se*) *v.* (pref. *re* și *insănătoșă*). A se face a doua oară sănătos.

reinsellă (*a*) *v.* (pref. *re* și *inseală*). A inseală din nou.

reinsenină (*a se*) *v.* (pref. *re* și *insenină*). A se face senin din nou; *fig.* a se înveseli la față iarăși.

reinstală (*a*) *v.* (pref. *re* și *instală*). A sau a se instala din nou.

reinstări (*a se*) *v.* (pref. *re* și *instări*). A prinde stare (avere) iarăși.

reinsuflești (*a și a se*) *v.* (pref. *re* și *insuflești*). 1) A însuflești din nou; a prinde viață; 2) *fig.* a prinde iarăși curaj.

reinsură (*a se*) *v.* (pref. *re* și *insură*). A se însura iarăși.

reinstărit, *ă adj. V. prec.* Înstărit din nou.

reintâlni (*a și a se*) *v.* (pref. *re* și *intâlni*). A întâlni din nou.

reintâlnire *s. f. V. prec.* Faptul întâlnire din nou.

reintări (*a*) *v.* (pref. *re* și *intări*). 1) A se face din nou tare; 2) a confirma din nou.

reintărit, *ă adj. V. prec.* 1) Devenit iarăși vărtos, tare; 2) reconfirmat.

reintegră (*a*) *v.* (fr. *reintégrer*, din lat. *integrare*, în restabili cum a fost). A reaceză pe ceva în funcțiunea din care fusese scos a așeză în vechile drepturi.

reintemeiă (*a*) *v.* (pref. *re* și *intemeiă*) A întemeia din nou.

reintemeiat, *ă adj. V. prec.* Întemeiat din nou **reintegrat**, *ă adj. V. prec.* Restabilit în funcțiunea sau drepturile ce le pierduse.

reintineri (*a*) *v.* (pref. *re* și *intineri*). 1) A întineri iar; 2) *fig.* a reinfrunzi pomii și plantele (primăvara); 3) *fig.* a face o tăiere de crengi la pomi, care dă noi puteri de producție (la stupi etc.).

reintinerire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reintineri.

reintoarce (*a și a se*) *v.* 1) A da înapoi ceva luat; 2) a veni înapoi; 3) a reveni (primăvara).

reintocmi (*a*) *v.* (pref. *re* și *intocmi*). A întocmi din nou; a reorganiza; a combina, a compune din nou; a modifica.

reintocmire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reintocmi.

reintocmit, *ă adj. V. prec.* Alcătuit din nou.

reintors, **oarsă** *adj. V. reintoarce*. 1) Dat înapoi, restituit; 2) venit înapoi.

reintremă (*a și a se*) (pref. *re* și *intremă*). A întrema din nou.

reintrevedea (*a*) *v.* (pref. *re* și *intrevedea*). A întrevedea din nou.

reintrezări (*a*) *v.* (pref. *re* și *intrezări*) A întrezări iarăși.

reintruni (*a și a se*) *v.* (pref. *re* și *intruni*). A (*se*) întruni din nou.

reintrunire *s. f.* Faptul de a se reintruni. **reintrunit**, *ă adj. V. prec.* Întrunit din nou.

reintrupă (*a se*) *v.* (pref. *re* și *intrupă*). A lua iarăși formă; trup.

reintrupat, *ă adj.* Refăcut sub o formă sau un chip din nou.

reinverzi (*a*) *v.* (pref. *re* și *inverzi*). A înverzi, a da frunza din nou.

reinverzit (*ă*) *adj. V. prec.* Înverzit sau înfrunzit din nou.

reinvia (*a*) *v.* (pref. *re* și *invia*). A înviea din nou; 2) *fig.* a recăpăta viață plantele primăvara — *natura reinvie*.

reis - efendi *s. m.* (cuvânt turcesc). Numirea marelui cancelar al Porții (vechiu).

relată (*a*) *v.* (fr. *relater*, din lat. *refero*,

relatum, a referere, a aduce înapoi, a redă, a raporta). 1) A da o relațiune, a raporta; 2) a povesti amănunțit; 3) a face mențiune, a vesti.

relatare s. f. V. *prec.* Povestirea, descrierea amănunțită a faptei petrecute.

relațiune s. f. (fr. *relation* — V. *relată*).

1) Raport, apropiere între două lucruri; 2) legătură din prietenie sau de interes între persoane; 3) povestire sau descriere amănunțită a unei întâmplări sau acțiuni.

relativ, *ă* **adj.** și **adv.** (fr. *relatif* V. *relată*). 1) Care are un raport sau relațiune — *relativ* cu, asemănat cu, în raport cu; 2) ce stă în apropiată legătură unul cu altul: *cauza și efectul sunt termeni relativi*; 3) variabil, ce nu este absolut: *om este termen absolut*; *tată*, este relativ; 4) *gram.* care se raporta la un nume precedent; *pronume relativ*; 5) s. n. în filozofie, tot ce este opus absolutului; 6) *adv.* *relativ* la, cu privire la.

relativitate s. f. V. *preced.* Înșușirea de relativ; asemăluire, apropiere.

relege s. f. (pentru *religie*). Religie — format din *lege*, cu apropiere de *religie* (*Negruzzi*).

relevă (a) v. (fr. *relever*, din lat. *relevare*, a ridică). A scoate în evidență; a ridică, a pune în vază.

reliecat s. n. (fr. *reliquat*, din lat. *reliquus*, rămas). *Comerc.* Rămășiță dintr'o datorie.

relieve s. f. (lat. *reliquiae*, rămășiță). 1) Moaște: oase sau lucru rămas dela un sfânt, răposat; 2) *fig.* lucruri vechi, moștenite, la care ținem și le păstrăm.

relief s. n. (fr. *relief*, din lat. *relevare*, a ridică). 1) Ceea ce este ridicat, înălțat, ieșit în sus; 2) *sculpt.* lucrare sculpturală în care figurile se prezintă ca ieșite în afară depe o suprafață plană; *bazo-relief*. cu relief puțin proeminent; *alto-relief*, un relief foarte pronunțat, figurile fiind aproape în întregime ieșite depe placa netedă; 3) *fig.* plasticitatea și expresiune vie (a stilului); 4) *fig.* a ieși în relief, a se pune în evidență, a se vădi.

religie sau **religiune** s. f. (lat. *religio*, *religionis*. cu baza pare atât din *legere*, a aduna, pe cât și *ligare*. a uni, a lega). 1) Totalitatea învățăturilor și practicelor ce au de scop legătura dintre om și Dumnezeu. Religiiuni principale: *Creștinismul* 600 milioane (300 mil. catolici; 180 mil. ortodoxi; 120 mil. protestanți); *Budismul* 500 mil. *Fetișismul* (sălbatic) 250 mil. *Brahmanismul* 140 mil., *Mahomedanismul* 120 mil. *Judaismul* 8 mil. — în cifre aproximative; 2) doctrină religioasă (independent de cult; 3) credință în Dumnezeu,

evlavie; 4) sentiment de adorațiune și respect asemănat celui religios; 5) învățământul despre religie în școală; 6) cartea, manualul, de predarea acestui învățământ.

religios oasă **adj.** (lat. *religiosus* prin intermediar fr. *religieux*). 1) Evlavios, pios, care crede și îndeplinește prescripțiile religiei; 2) care se raporta la religie; 3) *fig.* scrupulos, exact; 4) *adv.* cu scrupulositate.

religiozitate s. f. V. *prec.* Sentimentul religios, evlavie; pietate.

relocațiune s. f. (pref. *re* și *locațiune*). *Jurid.* Reînchiriere sau subînchiriere.

reluă (a) v. (pref. *re* și *lua*). 1) A lua diu nou; 2) a continua ceva întrerupt, a *relua* convorbirea.

reluare s. f. 1) Acțiunea de a reluă; 2) *teatr.* reprezentarea iarăși a unei piese vechi.

reluat, *ă* **adj.** V. *prec.* 1) Luat înapoi; 2) început iarăși; 3) *teatr.* reprezentat iarăși.

remanii (a și a se) v. (fr. *remanier*). 1) A schimbă, a modifică parțial; 2) a face îndreptări; 3) *politic.* a se schimbă, înlocui (o parte din miniștri).

remaniere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a remania și efectul ei.

remarcă (a se) v. (fr. *remarquer*, din *marquer*, a însemna). 1) A lua în seamă, a (se) observă; 2) a distinge între mai mulți; 3) a ieși în vază.

remarcabil, *ă* **adj.** V. *prec.* Vrednic de luat în seamă, apreciable.

remărită (a se) v. (pref. *re* și *mărita*). A se mărita din nou (după divorț, sau după decesul soțului).

remedia (a) v. (fr. *remédier* din lat. *remedium*, leac). 1) A lecu, a vindeca; 2) *fig.* a îndreptă, a corecta în grabă.

remediu s. n. (lat. *remedium*). 1) Leac, doctorie; 2) *fig.* mijloc de corectare, de îndreptare.

rememoră (a) v. (fr. *remémorer*). A și a duce aminte din nou.

remf s. n. *Trans.* (din lat. *removeo* a mișca din nou, a merge departe). *Bot.* Plantă din speța agățătoarelor (*Aristolochia clematitis*); se întrebuințează la oblojeli contra brânței.

reminiscentă s. f. (fr. *remniscence*, din lat. *remniscor*, a-și aminti). Amintire nelămurită; amintire de demult.

remisiune s. f. (fr. *remission* din lat. *remissio*, trimetere îndărăt). 1) Predare, înmânare; 2) dare înapoi.

remite (a) v. (lat. *remitto*, *remittere* a înnapoia, a da îndărăt). A predă; a înmână; a da înapoi ceva.

remitere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a remite.

remiză *s. f.* (lat. *remissa*, din *remittere*, a da înapoi; a se odihni). 1) *Comerc.* Onorariu, plată în raport cu prețul sau câștigul din o afacere; 2) reducerea unei datorii, rabat; 3) efect de comerț, *trate*, *remize*, 4) încăperea unde stă trăsura, automobilul la adăpost.

remizier *s. m. V.* *remiză* 2. Funcționar la Bursă, care primește remiză din afacerile încheiate.

remobilă (a) *v.* (pref. *re* și *mobilă*). A mobilă din nou.

remontă *s. f.* (fr. *remonte*). Cumpărare de cai, transport de cai nedresați încă, pentru cavalerie.

remontoar *s. n.* (fr. *remontoir*, din *monter* și *monter*, a ridica din nou). Mecanism de ceasornic pentru a-l întoarce fără cheie; *ceas remontoar*, ceas cu aparat de întoarcere fără cheie.

remorcă *s. f.* (fr. *remorque* din lat. *morror*, a opri). Odgon, cablu și stâlpu de care se leagă un vas tras de un vapor pe apă.

remorcă (a) *v.* (fr. *remorquer*). A trage pe apă un vas plutitor (un șlep) legat de un vapor.

remorcher *s. n. V.* *preced.* Vapor anume construit pentru a trage pe apă alte vase (șlepurii) încărcate cu mărfuri, sau goale.

remuneră (a) *v.* (lat. *remunerare*, a răsplăti). 1) A plăti salariu; 2) a răsplăti.

remunerați(un)e *s. f.* (lat. *remuneratio*, răsplătire). 1) Salariu; 2) răsplătire.

remunerator, oare *adj. V. preced.* Care remunerează; care produce bun câștig, plată.

remușcare *s. f.* (pref. *re* și *mușcă*). Muștrare de cuget, tortură sufletească pentru fapta rea.

remustrare *s. f.* (pref. *re* și *muștrare*). Muștrare de cuget; regret cu tortură sufletească.

ren *s. m.* (lat. *reno* sau *rheno*). Zool. Numirea animalului cuadruped, cu coarne mari și ramificate, ce trăiește în țările nordice; domesticit el trage la sanie.

renan, *ă adj.* (dela fluv. *Rin*). De pe țărmurile Rinului.

renăpădi (a) *v.* (pref. *re* și *năpădi*). A năpădi din nou.

renăscut, *ă adj.* (pref. *re* și *născut*). *Fig.* cu puteri reînprospătate; *istor.* reînviat, reapărut.

renaște (a) *v.* (pref. *re* și *naște*). 1) A naște din nou (vegetalele primăvara); 2) *fig.* a prinde puteri proaspete; 3) *istor.* a reapare formele artei clasice; 4) *fig.* a reîntineri.

renaștere *s. f. V. preced.* Acțiunea de a renaște; *Renăștere*, epoca istorică, în care

renăscură formele artei clasice în Italia și apoi în celelalte țări (1500—1600).

renăzări (a) *v.* (pref. *re* și *năzări*). A se năzări din nou.

renclode *s. pl.* (fr. dela *reine—Claude* = regina Claudia). Prune mari, rotunde și dulci; *culdușică*.

renegă (a) *v.* (pref. *re* și *negă*). 1) A tăgădui că cunoaște; 2) a se lepăda; 3) a abjură; 4) a izgoni.

renegat, *ă adj. V. preced.* 1) Cel ce s'a lepădat de religia sa; 2) *fig.* cel ce se leapădă de credința profesată (politică etc.); 3) *fig.* repudiat, izgonit (dela părinți).

rengliu *s. n.* (turc *reng*, viclenie). Festă păcăleală.

renglote *s. f. pl. diform.* din *renclode*.

renie *s. f.* (din lat. *reno*, a pluti deasupra, peste). Marginea mării unde se poate înnotă, plajă. — Și Rușii zic *renie* și Rutenii, *rin*.

renivelă (a) *v.* (pref. *re* și *nivelă*). A nivelă din nou.

renivelat, *ă adj. V. preced.* Nivelat din nou.

renovă (a) *v.* (lat. *renovare*). A repara ca din nou făcut; a transforma radical și în bine (o casă, un hotel).

renovare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a re-novă.

renovator *s. m.* Cel ce renovează.

rentă (a) *v. V. rentă* (4). A produce venit.

rentă *s. f.* (fr. *rente*, din lat. *reddita*, dată înapoi, din *reddere*, a înapoia, a restitui). 1) Titlu, obligațiune de împrumut: al Statului, județului ori comunei, sau a societăților privilegiate de stat; 2) venitul dela aceste obligațiuni sau titluri de împrumut, care constă în dobânda ce se încasează anual; 3) *rentă*, *viageră*, venit, pensie, ce se dă unei persoane numai cât trăește, fără a o lăsa moștenire; *renta perpetuă*, care se moștenește de urmași; 4) *gener.* venit.

rentabil, *ă adj. V. rentă* 4. Care produce venit bun — *afacere rentabilă*.

rentabilitate *s. f. V. rentă* 1) Capacitatea, puțința de a rentă; 2) cuantumul de venit.

rentier *s. m. V. rentă*. Cel ce trăiește numai din renta ce o posedă.

renume *s. n.* (pref. *re* și *nume*). 1) Nume bun, de laudă; 2) faimă, celebritate.

renumi (a) *v. V. preced.* A deveni renumit.

renumit, *ă adj.* Cu renume faimos, celebru.

renunță (a) *v.* (fr. *renoncer*, din lat. *renunciare*, a vesti că nu vrea). 1) A se lipsi, a lăsa, a nu primi; 2) a se lepăda de ceva.

renunțare *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a renunța; 2) actul judecătoresc care cons-

tată renunțarea la o avere sau la un drept—
renunță la moștenire.

reobișnui (a și a se) *v.* (pref. *re* și *obișnui*). A și a se obișnui din nou.

reobișnuit, *ă adj.* *V. prec.* Obișnuit din nou.
reocupă (a) *v.* (pref. *re* și *ocupă*). A ocupa iarăși.

reocupare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reocupa.

reocupat, *ă adj. V. prec.* Ocupat din nou.

reorganiză (a) *v.* (pref. *re* și *organiză*). A organiza din nou; a schimba organizația (ministerelor, administrației, armatei învățământului etc.).

reorganizare *s. f.* Acțiunea de a reorganiză.

reorganizat, *ă adj.* Organizat din nou și îmbunătățit.

reostat *s. n.* (gr. *reó* a curge; *statikos*, care poate). *Fizic.* Variațiune de curent electric, după voință; aparatul care poate produce această variațiune de curent.

repaos *s. n. V. repauză.* Odihnă; liniște.
repară (a) *v.* (lat. *reparare*). 1) A drege, a cărpi; 2) *fig.* a îndreptă o greșală; 3) *fig.* a dă satisfacție (celui ofensat)—*repară onoarea.*

reparare *s. f.* Acțiunea de a repara.

reparat *s. n. V. repară.* Dresul, cărpirea, îndreptarea.

reparațiune *s. f.* Acțiunea de a repara *propr. și fig.*

repartit(un)e *s. f.* (fr. *répartition*, dela lat. *pars partis*, parte). Distribuie, împărțire fiecăru.

repartiză (a) *v.* (după fr. *repartir*). A distribui; 2) a diviză în părți; 3) a da în anume loc: *repartizat la artilerie.*

repauză (a se) *v.* (pref. *re* și lat. *pausare*, a se opri, a înceta). A se odihni; 2) *fig.* a încetă din viață.

repavă (a) *v.* (pref. *re* și *pavă*). A pava din nou.

repavare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a repavă.

repavat, *ă adj. V. prec.* 1) Pavat din nou; *s. v.* repavare.

repecetlui (a) *v.* (pref. *re* și *pecetlui*). A pecetlui la loc.

repede *adv. și adj.* (lat. *rapidus* și *rapide*). 1) Care are mișcări iuți, grăbit, grabnic; 2) foarte iute; 3) năprasnic, deodată; 4) foarte înclinat.

repejune sau repeglune *s. f.* (din *repede*). Starea sau calitatea de repede, grabă, iuțeală.

repercusiune *s. f.* (fr. *répercussion*, din lat. *repercutio*, *ere*, a trimite înapoi, a respinge). 1) *Fizic.* Răstrângerea sunetului de pe o suprafață solidă sau lichidă; 2) *fig.* răsu-

net îndepărtat; 3) *fig.* efect indirect, influență.

repercută (a se) *v. V. prec.* 1) *Fizic.* a se resfrânge sunetul, lumina; 2) *medic.* a răzbi, a se resimți în altă parte durerea, efectul boalei; 3) *fig.* a se resfrânge, a influență indirect, *certurile politice se repercutează asupra maselor.*

repercutare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se repercută.

repermite (a) *v.* (pref. *re* și *permite*). A permite din nou.

reperoriu *s. n.* (lat. dela *reperió reperitum*, *reperire*, a află). 1) Registrul în care se află scrise în ordine alfabetică persoane sau lucruri cu cari operează sau are afaceri un comerciant, o bancă; 2) *teatr.* listă de piesele ce se joacă la un teatru; 3) *fig.* cel ce știe multe și poate da informații îndată.

repetă (a și a se) *v.* (lat. *repeto*, *repetere*). 1) A zice încă odată ce s'a zis; 2) a spune ce au zis alții; 3) a zice, a citi de mai multe ori, ceea ce trebuie memorizat; 4) a face încă odată o lucrare; 5) a relncepe dela capăt ceva; 6) a spune, a vorbi meru despre același subiect; 7) a reveni după câțva timp un fenomen; 8) *școlar.* a urma încă un an cursurile aceleiași clase; 9) a alternă.

repetent, *ă adj. și s. V. repetă* 8. 1) Școlar care repetă o clasă; 2) școlar care n'a putut trece în clasa următoare.

repetire sau repetare *s. f.* Acțiunea de a repeta.

repetit(un)e *s. f. V. repetă* (lat. *repetitio*). 1) Faptul de a repetă; 2) *teatr.* exercițiu pentru a învăța rolurile și a reprezenta o piesă; 3) *muzic.* exercițiu pentru a pregăti executarea unei cântări; 4) meditație, lecție dată la școlarii particulari; 5) *Jurid.* Acțiunea de a cere înapoi, ceea ce s'a plătit fără drept; 6) *școlar.* învățarea din nou a cursului predat în timpul anului sau a unei lecțiuni.

repetitor *s. m.* Cel ce repetă; pregătitor de lecții; *s. n.* sala în care se meditează lecțiunile la un institut.

repetitoriu, *le adj. și s.* De repetire; care servește spre a repetă.

repezeală *s. f. V. urm.* 1) Grabă; 2) aruncare, îmbrâncire, dare afară.

repezi (a și a se) *v.* din *repede*. 1) A sau a se aruncă; 2) a împinge brusc; 3) a se duce în grabă (până undevă); 4) a trimite grabnic; 5) a năvăli asupra; 6) a se aruncă să muște (*cânele se repede la om*).

repezielos *adj. și adv. V. prec.* Cu repeziune.

repeziune *s. f. V. repezi și repede.* Grabă mare; viteză mare.

repeziș s. n. V. repede. 1) Scoboriș foarte inclinat; 2) faptul de a repezi (2).

replantă (a) v. (după fr. *replanter*). A plantă diu nou.

replantare s. f. Lucrarea de a planta din nou. **replantat, ă adj.** Plantat, sădit din nou.

replică s. f. V. urm. 1) *Teatr.* Răspunsul ultim al unui actor către interlocutorul său; 2) *jurid.* Obiecțiune ultimă a unui avocat, în desbaterea unui proces; 3) răspuns, obiecțiune.

replică (a) v. (fr. *rplicuer*, din lat. *replīcare*, a îndoi, a întoarce). A da o replică; a răspunde.

replombă (a) n. V. plombă. A plomba din nou.

replombat, ă adj. Plombat din nou.

repopulă (a și a se) v. (pref. *re* și *populă*). A sau a se populă din nou.

repopulat, ă adj. V. prec. Populat din nou. **report s. n.** (fr. *report*). 1) *Contab.* Trezoreria, transrierea unei sume în altă coloană sau pe o altă pagină; 2) operație de Bursă prin continuarea unei afaceri la o dată mai târziu; 3) *jurid.* raportarea la moștenire a unei sume primite înainte: *reportul se face numai la succesiunea donatorului.*

reportă (a) v. (fr. *reporter*). A face un report.

reportaj s. n. (fr. *reportage*). Informațiune scrisă în gazetă de un reporter.

reporter s. m. (fr. *reporter*). Ziarist care adună știri despre felurite întâmplări și le scrie în gazetă.

reposă (a) v. V. reposă.

repostevi (a) v. (pref. *re* și *povesti*). A povesti din nou.

reprehensibil, ă adj. (fr. *répréhensible*, din lat. *reprehendere*, a prinde iarăși și a certă). Vrednic de a fi blamat, certat; ce trebuie reprimat.

reprehensiune s. f. (lat. *reprehensio*). Critică, reproș.

repremeni (a) v. (pref. *re* și *premeni*). A premeni iarăși.

represalii s. pl. (fr. *représailles*, din ital. *represaglia*, răsunare). Stricăciuni și constrângeri făcute inamicului, ca răsunare pentru cele făcute de dânsul.

represiune s. f. (fr. *répression*). 1) Acțiunea de a reprimă; 2) apăsare; 3) innăbușirea unei acțiuni rele; 4) *fig.* pedepsirea unei răscoale.

represiv, ă adj. V. preced. De represiune pentru reprimare.

reprezentă (a) v. (după fr. *représenter*) 1) A înfățișă; a închipui — prin forme sau cuvinte; 2) a se înfățișă ca (reprezintă auto-

ritatea); 3) *teatr.* a jucă pe scenă (o piesă, sau rolul unui personaj); 4) a fi delegat (reprezintă județul, statul); 5) a și închipui cu mintea.

reprezentant s. m. (fr. *représentant*). 1) Cel ce reprezintă pe altul și lucrează în numele aceluia; 2) *reprezentanții națiunii*, deputații și senatorii; 3) *comerc.* înputernicitul unei case de comerț pentru a face afaceri.

reprezentăți(un)e s. f. (fr. *représentation*). 1) Acțiunea de a reprezenta; 2) imagine, închipuire; 3) jucarea unei piese teatrale; 4) *fig.* întâmplare de haz; 5) *jurid.* ficțiune a legii, care pune pe reprezentanți în locul, gradul și drepturile reprezentatului; 6) admonestațiune prin exemple, pilde; 7) *Reprezentățiunea națională*, corpurile legiuitoare, Camera și Senatul; 8) recepții și prezentarea la solemnități a unui personaj de stat — *cheltueli de reprezentare.*

reprezentativ, ă adj. (fr. *représentatif*).

1) Care reprezintă, care poate reprezenta; 2) care posedă însușirile caracteristice; 3) care are delegația de a reprezenta; 4) *guvernare reprezentativă*, după legi făcute de reprezentanții poporului.

reprimă (a) v. (fr. *reprimer*, din lat. *reprimere*, a apăra). 1) A opri, a năbuși o acțiune sau efectul ei; 2) a împiedeca cu forța un rău; 3) a pedepsi.

reprimandă s. f. (fr. *reprimande*). Certare, admonestare pentru o abatere.

repriză s. f. (fr. *reprise = reluare*). 1) *teatr.* reluarea unei piese teatrale; 2) *muzic.* partea dintr-o arie, ce trebuie repetată a doua oară; 3) *cavalerie.* grupă de mai mulți călăreți, ce face exerciții alternativ cu alte grupe.

reprobă (a) v. (lat. *reprobare*). A deșaprobă, a condamna.

reprobabil, ă adj. V. preced. De condamnat, nedemn.

reprobațiune s. f. V. prec. Desaprobare, blamare.

reprobatoriu, ie adj. De reprobare.

reproducător, oare adj. V. urm. Care reproduce.

reproduce (a și a se) v. (lat. pref. *re* și *producere*). 1) A produce din nou; 2) a imita la fel; 3) a redă întocmai — *reproduce vorbele altuia*; 4) a se naște, a procrea; 5) a copia (o lucrare grafică, un tablou etc.).

reproductibil, ă adj. V. prec. Ce se poate reproduce.

reproducți(un)e s. f. (fr. *reproduction*). 1) Faptul de a procrea; 2) producere din nou; 3) imitațiune; 4) *fig.* copie (după un tablou, etc.)

reproductiv, *ă adj. V. prec.* Care poate reproduce.

repros s. n. (fr. *reproche* — citit *reproș*). Imputare, dojană.

reproșă (a) v. (fr. *reprocher* — cit. *reproșe*). A impută, a ține de rău; a dojeni.

reproșabil, *ă adj. V. prec.* Vrednic de imputat.

reptil sau reptilă s. (fr. *reptile*, din lat. *repto, reptare*, a se târi). 1) Animal târător (șarpe, etc.); 2) *pl.* clasa acestor animale târătoare, ce au sângele rece; 3) *fig.* om lîngușitor și fără demnitate.

republică s. f. (fr. *république* din lat. *res-publica*, compus din *res*, faptă, afacere și *publica* obștească). 1) Sistem de guvernare când toți locuitorii hotărăsc, prin delegații lor, despre treburile obștești, iar capul statului este un președinte ales pe timp anumit; 2) țara care se guvernează după acest sistem.

republican adj. V. prec. De republică; *s. m.* cel ce ține la sistemul de guvernare prin republică.

republicanism s. n. (fr. *républicanisme*). 1) Ținerea la sistemul de guvernare republican; 2) sentimentul sau caracterul republicănilui.

repudiă (a) v. (lat. *repudiare*). 1) A disprețui, a izgoni; 3) *jurid.* a se despărți de soție după formele legale; 3) *jurid.* a renunța — *a repudiă o succesiune*; 4) *fig.* a părăsi, a da uitărei, a neocoti.

repudiare s. f. V. prec. Acțiunea de a repudiă.

repudiat, *ă adj. V. repudiă.* Disprețuit, izgonit, părăsit renunțat.

repugnă (a) v. (lat. din *repugnare*, a o pune rezistență (cu pumnul), a lupta contra). 1) A fi în contra adică nesuferit, neplăcut; 2) a simți repulsiune, desgust (de ceva sau de cineva); 3) a inspira desgust, scârbă, *minciuna repugnă*.

repugnant, *ă adj. V. prec.* 1) Scârbos, neplăcut, desgustător; 2) *fig.* contrariu, neacceptabil.

repugnanță s. f. (fr. *répugnance*). *V. și prec.* Desgust, scârbă pentru ceva sau p. cineva.

repulsiune s. f. (fr. din lat. *repulsio*, dela verb. *repellere*, a respinge). 1) *Fizic.* Forță în virtutea căreia moleculele corpurilor sau chiar corpurile se resping reciproc; 2) *fig.* simțământ de mare desgust sau scârbă pentru ceva sau p. cineva.

repulsiv, *ă adj.* (fr. *répulsif*). De scârbă, de desgust.

repune (a) v. (pref. *re* și *pune*). A pune din nou; a pune la loc.

repută (a) v. (lat. *reportare*). 1) A obține (un succes); 2) *contab.* a trece sau a transcrie o sumă pe pagina următoare; 3) *fig.* a se duce cu gândul.

reputat, *ă adj. V. prec.* 1) Obținut, câștigat, *a reputat un succes*; 2) *contab.* transcris în alt loc.

repus, *ă adj. V. repune.* Pus sau așezat la loc.

reputat, *ă adj.* (fr. *réputé* din lat. *re* și *putare*, a prețui). 1) Prețuit, faimos, vestit; 2) *jurid.* considerat, ținut în seamă.

reputațiune s. f. (fr. *réputation*, din lat. *reputatio* (cit. *reputațiō*) socotire, prețuire). Considerațiune, opiniune (bună sau rea) despre cineva — *se bucură de o bună reputație*.

requiem s. n. (lat. *requies*, odihnă *requiem*, spre odihnă). *Bis. catol.* Serviciu religios pentru odihna sufletului unui răposat.

requisite sau rechizite s. f. pl. (fr. din lat. *requisitūm*, căutat). Școlar. Instrumente trebuitoare la scris și la desemnat, (toc, penițe, creion, etc. etc.).

răsădi (a) v. V. răsădi.

resăltă (a) v. (pref. *re* și *săltă*). A sălta din nou.

resbel s. n. (lat. *res*, faptă, împrejurare; *bellum*, luptă, războiu). Războiu, luptă între armate inamice. — (Acest cuvânt se pronunță dea de țeranii și femeile din Oltenia și Muntenia, spre a face deosebire de *răsboiul de țesut*; dar el a fost părăsit de literați, pentru motiv ca verbul format din acest cuvânt, se apropie de un înțeles urât, pe când din *răsboiu*, se poate zice: *a se răsboi*; — motiv nu prea serios, căci sunt și substantive ce nu formează verbe: crivăț, furtună, vânt, dar a zice că; *bărbatul s'a dus la războiu*, ar însemna că s'a dus să țese... cu răsboiul).

resciziune s. f. (lat. din *rescissum*, tăiat, rupt — *rescindō*). *Jurid.* Anularea unui act pentru un motiv juridic — *dol, violență*.

rescont sau rescompt s. n. comerc. 1) Acțiunea de a rescomptă un efect, o poliță; 2) beneficiu rezultat din această operație.

rescontă (a) v. (pref. *re* și *scontă*). *Comerc.* A scontă la o altă bancă sau persoană, o poliță pentru care s'a încasat scontul (dobânda anticipată).

rescontat, *ă adj. V. prec.* Care s'a scontat din nou la altă bancă (*efecte rescontate*).

rescript s. n. (lat. *rescriptum*). 1) Răspunsul dat de un împărat roman cu privire la chestiunile administrative ale provinciilor;

ordin de zi împărătesc; 2) *bis. catol.* Deciziunea Papei ca răspuns la o chestiune teologică,

rescumpără (a) v. V. răscumpara.

resecțiune s. f. (fr. *résection*. din lat. *resecare*, a tăia). *Chirurg.* Acțiunea de a face o tăiere chirurgicală, rețezare, — *resecțiunea nervului.*

reședință s. f. (pref. *re* și *ședință* după fr. *résidence*). 1) Locuința unde stă o persoană oficială; 2) localitatea unde stă un înalt demnitar; 3) capitala sau localitatea unde stă suveranul; 4) localitatea unde o autoritate își are cancelaria.

resentiment s. n. (fr. *ressentiment*). Sentiment de ură și răsunare; sentiment de nemulțumire.

resfinți (a) v. (pref. *re* și *sfinți*). A sfinți din uou.

resfiră (a) v. V. răsfiră.

resfrânge (a și a se) v. (pref. *res* și *frânge*). 1) *Fizic.* A se reflectă razele luminii sau sunetul; 2) *fig.* a se abate asupra sa ori a altuia; 3) *fig.* a înfrui, a influența.

resfrângere s. f. V. preced. Acțiunea de a, sau se resfrânge.

resimți (a) v. (pref. *re* și *simți*). 1) A simți cu putere; 2) a simți din nou; 3) a suferi urmările rele; a simți mai târziu o suferință.

resistă (a) v. V. rezistă.

resmeriță sau resmiriță s. f. (lat. din *res*, împrejurare, caz; *militiae* (cit. *miliție*), de războiu — formație după lat. *res-militaris* ca și *res-bellum* sau *res-publica*). 1) Stare de războiu; 2) revoluție când trebuia să intervină armata, miliția; 3) *fig.* turburare mare socială, răscoală. (Acest cuvânt s'a crezut în mod greșit că ar fi slav, el însă nu există în limba slavilor, ci numai se făcea o apropiere între vorba *mir* = pace slav și prefixul *raz*. Cum însă este numele de familie a autorului acestei lucrări, este a ști că părintii și moșii între cari și un *Kesarie Resmeriță*, fost locotenent de mitropolit în Iași, toți își scriu acest nume cu *res*, și nu *raz*; iar apoi numeroase scrisori dela oameni din popor, cari scriu *resmeliță*, sunt deplin convingătoare că baza latină *miliția*, precedată de *res*, a format cuvântul acesta străvechiu; transformarea lui *l* latin în *r* este ca și în *filum*, fir. *gelu*, ger; — dacă ar fi slavul *mir*, graiul popular nu l'ar fi transformat în *mel*, contrar oricărei reguli fonetice).

resort v. n. (fr. *ressort*, dela fr. *sortir*, a ieși în afară). 1) Arc sau lamă îndoită, de oțel, care prin elasticitatea ei saltă sau împinge n afară; 2) spirala de oțel la ceasornic, pușcă

etc. etc. 3) *fig.* ceea ce animează, îndeamnă la o acțiune; forță, energie — *resort sufletec*; 4) *fig.* competență, specialitate; 5) jurisdicțiune; 6) *Transilv.* departament (minister).

resortă (a) v. (fr. *ressortir*). A ieși în evidență, a face efect (culoarea, relieful unei figuri).

respect s. n. (lat. din *respectus*, privire cu atențiune, după fr. *respect*). 1) Atențiune considerată deosebită pentru persoane sau pentru idei, principii, obiecte sfinte, etc.; 2) formă de politeț față de mai mari.

respectă (a) v. V, prec. 1) A avea respect; 2) *fig.* a cruța din anume considerațiune.

respectabil, ă adj. V. prec. 1) Demn de respect; onorabil; 2) *pop.* voluminos, considerabil.

respectat, ă adj. V. prec. 1) Onorat, stimat; 2) cruțat.

respectiv, ă adj. și adv. (lat. din *respecto*, *respectare*, a privi cu atenție). Privitor anume la; cu privire la, relativ la; *tr.* adică.

respectuos, oasă adj. și adv. Cel ce poartă respect cuvințios; cu respect.

respete s. f. (slav rus *rasplatie*, răstăgnire. Până pe care e desemnată o cruce, și lucrată uneori cu flori și broderii, ce se așterne deasupra mortului, — giulgiu mortuar.

respingător, oare adj. V. respinge. 1) Care respinge, izbește înapoi; 2) *fig.* care produce aversiune; neplăcut; 3) nesuferit.

respinge (a) v. (prefix *res* și *pinge* din lat. *pango*, *pangere*, a bate (cuiu) a împlânți). 1) A împinge înapoi; a izbi înapoi; 2) a bate; și a izgoni îndărăt pe dușmanul care atacă; 3) a împinge la o parte; 4) *fig.* a se apăra, a nu îngădui — *respinge o injurie* sau o *calomnie*; 5) *fig.* a inspira desgust; 6) a nu primi, a refuză — *a respinge propunerea*; 7) *jurid.* a nu admite o cerere, un apel etc. **respingere s. f.** Acțiunea de a respinge.

respiră (a) v. (lat. *respiro*, *respirare*). 1) A răsufla, a trage aer în plămâni și a-l da apoi afară; 2) a pătrunde aerul prin porii plantelor, lucrurilor; 3) *fig.* a se simți — *respiră belșug și mulțumire*; 4) *fig.* a se odihni puțin; 5) a dori cu ardoare, *respiră răsunare*.

respirabil, ă adj. Care se poate respira. **respirare s. f. V. respira.** Faptul de a respira.

respirați(un)e s. f. V. respiră. Faptul de a respira; funcțiunea organismului prin care animalele și plantele absorb unele elemente necesare din aer, spre a-și întreține viața.

respirator sau **respiratoriu**, *ie adj.* Care servește respirației; de respirație.

responsabil, *ă adj.* (fr. *responsable*). 1) Răspunzător de ceva; 2) cel ce garantează ceva; 3) care e în întregimea facultăților mintale — opus lui *iresponsabil*.

responsabilitate *s. f.* (fr. *responsabilité*). 1) Starea celui responsabil; 2) răspunderea de stricăciuni aduse cuiva direct sau prin alții; 3) obligațiunea de a garanta; 4) garantare.

rest *s. n.* (fr. *reste*, din lat. *restare*, a rămâne, a sta pe loc). 1) Rămășiță (dintr'un tot); 2) *aritm.* rezultatul scăderii care arată diferența dintre un număr mai mic (scăzător) și altul mai mare (descăzut); 3) bucată mică rămasă dintr'o stofă ce s'a vândut; 4) *pl.* rămășițe, fărâmituri, dela masă; 5) sumă ce urmează a se restitui dela o monedă cu care s'a plătit ceva; 6) *fig.* ceea ce mai urmează, *pentru rest vom vedea ce trebuie făcut*.

restabil (a și a se) *v.* (compus pref. *re* și *stabil*, după fr. *retablir*). 1) A statornici iarăși cum a fost — *a restabil echilibrul*; 2) a îndrepta o stare rea; 3) a întrema puterile, sănătatea; 4) a se însănătoși; 5) a reașeza (în vechile drepturi).

restabilire *s. f.* *V. prec.* 1) Acțiunea de a sau a se restabili; 2) îndreptare; 3) însănătoșare.

restabilît, *ă adj.* Restatornicit; îndreptat; însănătoșat.

restatornic (a) *v.* (pref. *re* și *statornic*). A statornici din nou, a restabili.

restatornicire *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a restatornici.

restatornicit, *ă adj.* Statornicit din nou.

restaură (a) *v.* (lat. *restaurare*). 1) A drege din nou (o clădire); 2) a face să renască (arte, litere); 3) ași reface puterile.

restaurant *s. n.* (fr. *restaurant*, din lat. *restaurare*, a repara). Ospătarie, local public unde se poate mânca, prânzi, cină.

restaurare *s. f.* *V. restaură*. Acțiunea de a restaura.

restaurant, *ă adj.* *V. prec.* Reparat.

restaurator *s. m.* *V. restaură*. 1) Cel ce face o restaurare; 2) cel ce ține un restaurant.

resteu *s. n.* *V. răsteu*.

restitui (a) *v.* (lat. *restituo*, *restituere*). 1) A da înapoi (ceva luat); 2) a restabili.

restituire *s. f.* Acțiunea de a restitui.

restituit, *ă adj.* *V. prec.* Înapoiat, dat celui cui aparținea.

restituțiune *s. f.* (lat. *restitutio*). 1) Acțiunea de a restitui; 2) lucrul restituit.

restrânge (a și a se) *v.* (pref. *re* și *strânge*, după lat. *restringo*). 1) A strânge de aproape; 2) a (se) împușină; 3) a opri, a limita; 4) a se contracta, a se micșora; 5) a fi mai econom sau mai zgârcit.

restrângere *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a sau a se restrânge.

restrâns, *ă adj.* *V. restrânge*. 1) Micșorat; 2) împușinat; 3) contractat; 4) *fig.* econom, zgârcit.

restricțiune *s. f.* (fr. *restriction*, din lat. *restrictio* din *restringo*). 1) Restrângere; 2) condițiune ce restrânge; 3) rezervă; 4) piedecă; 5) clauză.

restrictiv, *ă adj.* (fr. *restrictif*). De restrângere; de împiedecare.

restricte *s. f.* *V. răstricte* pref. *res p. răs și trist*. Starea de mare tristeță; nenorocire, calamitate, suferință.

răsumecă (a) *v.* (pref. *re* și *sumecă*). A sumecă (sumete) din nou.

resuprimă (a) *v.* (pref. *re* și *suprima*). A suprimă din nou.

resursă *s. f.* (fr. *ressource*, (cit. *resurs*) dela *source*, izvor). 1) Mijloc de trai; 2) mijloc de a scăpa din o încurcatură; 3) izvoarele de bogăție (ale Statului); 4) venit, câștig.

resuscită (a) *v.* (fr. din *resuscitare*). A aștă din nou; a întărita.

rețea *s. f.* (lat. *rete*). 1) Plasă din ață înodată formând ochiuri; 2) anat. impletitură încruciată (de nervi, vase sanguine); 3) impletitură sau țesătură rară, cu ochiuri; 4) impletitură de sârmă ca o rețea; 5) totalitatea sârmelor de telegraf sau a căilor ferate; 6) *fig.* țesetură, combinație — *rețea de intrigi*.

rețetă *s. f.* (fr. *recette*, din lat. *recepta*, luată, primită). 1) Focea pe care medicul scrie compoziția unui medicament; 2) medicament, compoziția medicamentului; 3) *fig.* formată pentru un procedeu.

retevelu *s. m.* (lat. dela *reduvia* sau *redivia*, cuiu de nituit). Bătă scurtă și groasă (șemănând, prin formă și prin măciulia dela capăt, cu cuiul de nituit); cuiu gros de lemn pentru construcție (în vechime).

rețez *s. n.* (lat. din *retentio*, (cit. *retentis*), reținer, oprire). Cuiul bătut în ușorul ușei, având o creștătură verticală în care se prinde clanța ușei când se închide.

reteză (a) *v.* (lat. din *re* și *caesus*, tăiat, prin forma *recesă*, *receză*). 1) A scurtă prin tăiere (un băț, lemn); 2) a tăia (capul); 3) a tăia din rădăcină (arborele); 4) a face o secțiune de jur împrejur, o creștătură circulară;

5) a se tăiea sau rupe brusc și prin secțiune transversală, — *trenul i-a retezat picioarele*; 6) a tăea în secțiune transversală (ca să nu fie ascuțit). — *a reteza la capete bățul*; 7) *fig.* a întrerupe brusc (vorba, râsul); 8) a scoate o parte din fagurii stupilor.

retezare *s. f.* Acțiunea de a reteza.

retezat, *ă adj. V. reteza.* 1) Scurtat prin tăiere; 2) tăiat transversal; 3) *s. n.* operațiunea de a tăea și scoate o parte din fagurii stupilor.

retezătură *s. f. V. prec.* 1) Efectul retezării; 2) tăierea la urechea unei vite, ca semn.

reticență *s. f.* (lat. *reticentia* (cit. *reticentia*), tăcere îndelungată). 1) Omitere a nume a unui lucru ce trebuia spus; 2) ceea ce anume nu s'a spus.

reticular, *ă adj. (fr. réticulaire, din lat. reticulum, mică rețea).* În formă de rețea.

retină *s. f.* (lat. *retina*). Anat. Membrana cea mai din fundul ochiului, formată prin expansiunea nervului optic, și pe care se produc imaginile vizuale.

rețină *s. f. V. ricin.* Oleiu de ricin, purgativ.

reține (a) *v.* (pref. *re* și *ține*). 1) A opri la sine lucrul altuia; 2) a scădea din salariu (taxe sau altă sumă); 3) a invita și opri (la masă, etc.); 4) a împiedeca — *mă rețin afacerile*; 5) a moderă, a înfrână; 6) a se stăpâni de a zice; 7) a ține minte, a memora; 8) a se ținea să nu cază; 9) a se opri; 10) a se stăpâni, înfrână.

reținere *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) reține; 2) sumă reținută din salariu (pentru pensie, etc.).

reținut, *ă adj. V. prec.* 1) Oprit; 2) susțras; 3) împiedecat; 4) stăpânit; 5) ținut minte.

retipări (a) *v.* (pref. *re* și *tipări*). A tipări din nou.

retipărire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a retipări.

retipărit, *ă adj.* Tipărit din nou.

retiradă *s. f.* (fr. *dela retirer*, a retrage). Loc retras, privată.

retivi (a) *v.* (pref. *re* și *tivi*). A tivi din nou.

retivit, *ă adj. V. prec.* Tivit din nou.

retopi (a) *v.* (pref. *re* și *topi*). A topi din nou.

retopit, *ă adj. V. prec.* Topit din nou.

retor *s. m.* (lat. *rhetor*). 1) Profesor de retorică; 2) cel ce vorbește după arta retorică; 3) *iron.* cel ce vorbește cu emfază.

retoric, *ă adj. V. urm.* Ce ține de retorică sau de retor.

retorică *s. f.* (gr. *rhētorikē*, din baza *rhē*,

a vorbi). 1) Artă de a vorbi frumos; 2) manual privitor la această artă; 3) *iron.* afectare în vorbire sau discurs.

reto-roman *adj.* (gr. *rhētos*, zis și *roman*). Denumire dată graiului locuitorilor din valea Engadin din Elveția de sud-est (ziși Romani).

retractă (a) *v.* (lat. *retractare*). A retrage vorba zisă sau scrisă, ori părerea dată (mai ales despre o vorbă de ofensă sau o opinie greșită).

retractare *s. f. V. preced.* Faptul de a retractă.

retractat, *ă adj. V. prec.* Retras (ce s'a zis).

retrage (a și a se) *v.* (prefix *re* și *trage*).

1) A trage înapoi; 2) a adună sau a chema înapoi; 3) a lua dela (*a retrage dela școală*); 4) a se duce, a părăsi, a plecă; 5) a se da la o parte, a sta retras; 6) a se despărți — *retras din asociație*; 7) a scădea (apa ce inundase); 8) a ridică, a lua înapoi (suma dela economie, autorizația, etc.); 9) a retractă.

retragere *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a, sau a se retrage; 2) *milit.* marșul îndărăt al trupelor respinse de inamic; 3) *milit.* semnalul de intrare în cazarmă a soldaților pentru odihnă; 4) înapoierea trupelor dela atac; 5) loc unde se retrage cineva; 6) starea celui retras 7) eșire (la pensie).

retranchement *s. n.* (fr. *retranchement* (cit. *retranșman*) — V. tranșea). *Milit.* Lucrare de fortificație, din șanțuri săpate adânc, pentru a se adăposti de atac soldații în luptă.

retras, *ă adj. V. retrage.* 1) Cel dus la o parte; 2) despărțit, separat; 3) ridicat, suspendat; 4) eșit (la pensie).

retrece (a) *v.* A trece din nou.

retribui (a) *v.* (lat. *retribuere*). A plăti salariu; a răsplăti; a da leafă.

retribuire *s. f.* 1) Faptul de a retribui; 2) suma retribuției.

retribuit, *ă adj. V. prec.* Salariat, plătit.

retribuțiune *s. f.* (lat. *retributio*). Salar, leafă.

retrimis, *ă adj. V. urm.* 1) Trimis din nou; 2) trimis îndărăt.

retrimite (a) *v.* (pref. *re* și *trimite*). 1) A trimite din nou; 2) a trimite înapoi.

retroactiv, *ă adj.* (comp. lat. *retro*, îndărăt; *activus*, care lucrează). Care lucrează sau influențează asupra trecutului; *o lege nu are putere retroactivă*.

retroactivitate *s. f.* Caracterul de retroactiv; acțiunea retroactivă.

retrocedă (a) v. (lat. *retro*, îndărăt; și *cedare*). 1) A ceda îndărăt; 2) *jurid.* a redă cuiva un drept ce fusese cedat.

retrocesiune s. f. (lat. *retro*, îndărăt; și *cesiune*). *Jurid.* Act prin care se retrocedează.

retrograd, ă adj. (lat. *retro*, înapoi, *gradior*, a merge). 1) Care pășește îndărăt; 2) *fig.* cel care ține la forme și lucruri învechite; 3) cel care este contra progresului.

retrogradă (a) v. V. prec. 1) A păși înapoi, a da îndărăt; 2) a scobori în grad pe un funcționar.

retrogradare s. f. V. prec. Acțiunea și efectul de a retrogadă.

retrogradat, ă adj. V. prec. Scoborât în grad, dat înapoi (un funcționar).

retrospectiv, ă adj. (lat. *retro*, îndărăt; *spectare*, a privi). Privitor la trecut, la fapte sau lucruri din trecut.

retușă (a) v. (fr. *retoucher*, citit *retușe*, din verb. *toucher*, a atinge ușor). 1) *Pict.* a îndrepta ușor unele părți din tablou; 2) *fotograf.* a face pe negativul sau pozitivul fotografiei mici îndreptări, cu creionul sau cu o culoare; 3) *fig.* a îndrepta puțin.

retușare s. f. V. prec. Acțiunea de a retușa.

retușat, ă adj. V. prec. Corectat puțin.

reumatism s. n. (fr. *rheumatisme* din gr. *reuma*, *reumatós*, scurgere de lichid). Boală ce constă în dureri tari la articulații sau în mușchi, provenind din răceală, sau dela o locuință umedă.

reumatismal, ă adj. De reumatism.

reumpleă (a) v. (pref. *re* și *umpleă*). A umplea din nou.

reumplut, ă adj. V. prec. Umplut din nou.

reuni (a) v. (pref. *re* și *uni*). A întruni; a uni din nou.

reuniune s. f. V. prec. Întrunire; asociație.

reunire s. f. V. prec. Întrunire; împreunare; adunare.

reunit, ă adj. V. prec. Adunat, întrunit; unit din nou.

reurcă (a) v. (pref. *re* și *urcă*). A urca din nou.

reurcat, ă adj. V. prec. Urcat din nou.

reuscă, ă v. (pref. *re* și *usea*). A uscă din nou.

reuși (a) v. (fr. *réussir*). A izbuti cu folos; a izbuti în genere.

reușită s. f. (fr. *réussite* — *V. prec.*) Izbutire cu folos, rezultat bun.

revanc s. m. (pare rudă cu lat. *runcina*, gealău, râncea și *runcino*, a gelui). *Mold.*

Râncea mare de tâmplar, pentru a netezi întâi scândura.

revândut, ă adj. (pref. *re* și *vândut*). Vândut din nou.

revanșe s. f. (fr. *revanche*, citit *revanș*). 1) Răzbunare; 2) partida a doua la un joc, pentru ca pierzătorul să poată câștiga; 3) *fig.* a și lua revanșa, a se răzbuna.

revanșă (a se) v. (după fr. *se revancher* *V. prec.*). A se răzbuna.

revăpsi (a) v. (pref. *re* și *văpsi*). A văpsi din nou.

revărsă (a și a se) v. (pref. *re* și *vărsa*). 1) A vărsa cu prisosință; 2) *fig.* a răspândi în toate părțile; 3) a inundă; 4) a se lumină de ziua (se revărsă razele de lumină); 5) *fig.* a dăruți din belșug, — *revărsă bunăitatea, binefacerile.*

revărsare s. f. 1) Acțiunea de a (se) revărsa; 2) *inundație.*

revărsat s. n. 1) Acțiunea și efectul revărsării; 2) luminatul de ziua, dimineața, *revărsatul zorilor.*

revăzut, ă adj. (pref. *re* și *văzut*). 1) Văzut din nou; 2) întâlnit din nou; 3) cercetat și îndreptat, corectat din nou; 4) inspectat din nou.

revedea (a) v. (pref. *re* și *vedea*). 1) A vedea din nou; 2) a întâlni sau a vizita din nou; 3) a cerceta, studia și corecta din nou; 4) a inspecta din nou.

revedere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a revedea; 2) reintâlnire — *la revedere*, formula de urare la despărțirea de cineva.

revelă (a) v. (fr. *révéler*, lat. *revelare*). 1) A desveli, adică a face cunoscut ceea ce era neștiut, ascuns; 2) *teolog.* a inspira Dumnezeu și face cunoscută voința sa; 3) *fig.* a ieși pe neașteptat la iveală; 4) a pune în evidență.

revelațiune s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a revela; 2) *teolog.* inspirație prin care Dumnezeu arată oamenilor voința sa; 3) *fig.* descoperire neașteptată; 4) *fig.* ideea cugetare limpede venită neașteptat.

revelator s. și adj. (fr. *révélateur*). Care revelează.

revellon s. n. (*réveillon* (citit *reveion*, dela *réveiller*, a deșteptă). Întâmpinarea anulului nou la ora 12 noaptea, cu veghere, urări și petrecere.

revendică sau revandică (a) v. (lat. *re* și *vindicare*, a scăpa, prin fr. *revendiquer*). 1) *Jurid.* A reclama și a pretinde un lucru ce ne aparține, dar care ni-a fost luat sau se află în stăpânirea altuia; 2) a cere pentru sine, a lua asupra-și — *revandic - onoarea*

s'au răspunderea; 3) a pretinde un drept usurpat.

revendicațiune sau **revandicațiune** *s. f. V. prec. Jurid.* Acțiunea de a revendică 1, 2, 3.

reveneală *s. f. V. răveneață.*

reveni (a) *v.* (pref. *re* și *veni*). 1) A veni iarăși; 2) a se întoarce; 3) *fig.* a relua un subiect, o cugetare întreruptă; 4) *jurid.* a și modifica sau a tăgădui ori a schimbă (o declarație făcută anterior); 5) a se cuveni — *fiecărui moștenitor revine câte...* 6) a revedea și a mai corectă încă o dată o lucrare.

revenire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reveni.

revent *s. m.* (din lat. *revento. revenire, reventum*, a se întoarce). *Bot.* Numirea unei plante a cărei floare și rădăcină se întrebuințează în medicină ca purgativ — *pastile ce revent* — (Turcii zic *ravent*?).

reverber *s. n.* (fr. *réverbère*). Oglindă reflector dela o lampă.

reverend *adj.* (lat. *reverendus*, respectabil). Titulatură preoțească. *Trans.*

reverendă *s. f.* (lat. dela *revereor*, a respecta — *reverenda*, respectabilă). Haină preoțească cu mâneci largi și lungă până la genunchi (considerată ca haină de bună cuviință).

reverență *s. f.* (lat. *reverentia* și fr. *révérence*). 1) Respect cu venerațiune și supunere; 2) închinare, compliment foarte respectuos; 3) înclinarea corpului când salutăm.

reverențiar, **ă** *adj.* (lat. din *reverentia*, teamă respectuoasă). *Jurid.* *temere reverențiară*, sentiment amestecat de temere și respect.

reverențios, **oasă** *adj.* și *adv.* (fr. *révérencieux*). Cu multe reverențe; prea ceremonios; cu multă bunăcuviință în ținută și vorbire.

reverie *s. f.* (fr. *rêverie*, dela *rêve*, vis). 1) Starea spiritului visător, preocupat de idei vagi; 2) cugetări vesele ușor, sau triste, cari ademenesc spiritul la visare, lăsându-se dus de imaginațiune; 3) idee extravagantă și himerică asemenea unui vis; 4) operă teatrală muzicală sau literară cu astfel de caracter; 5) stare visătoare înainte de deșteptare deplin din somn.

revers *s. n.* (lat. *reversus*, reintors). 1) Dosul unei monede, opus chipului de pe ea; idem a unei medalii; 2) *fig.* *reversul medaliai*, partea cea rea din lucruri sau fapte; 3) *gener.* partea opusă, contrară.

reversibil, **ă** *adj.* (fr. *réversible*). *Jurid.* Care trebeu să revină proprietarului, sau moștenitorilor (*bunuri reversibile*).

reversțiune *s. f.* (fr. *réversion*). *Jurid.* Dreptul de revenire către testator a bunurilor ce el a testat cuiva, când acela moare fără copii.

reversi *s. pl.* (după fr. *révers*, din lat. *reversus*, reintors). Colțurile întoarse, de la peptul unei haine bărbătești.

revertiment *s. n.* (fr. *révirement*, — dela termenul de marină *révirer*, a întoarce în altă parte, a cărmi). 1) Schimbare în alt sens sau chiar în senz contrar (a sentimentului sau a opiniunii publice); 2) *finanț.* achitarea unei sume datorate, prin o creanță de aceeași valoare.

revistă *s. f.* (ital. *revista*, din lat. *reviso, ere*, a vedea iar). *Milit.* 1) Inspecția trupelor de șeful care trece prin fața frontului; 2) defilarea trupelor prin fața șefului; 3) *liter.* Publicațiune literară periodică; 4) *teatru.* piesă teatrală în care se reprezintă sub formă glumeață, sau se ridiculizează, evenimentele din cursul anului sau de actualitate; uneori și persoane imitându-se chiar figura lor.

revizie *s. f.* (fr. *révision*). Revizuire; *milit.* *Controlul de revizie*, care examinează starea corporală a tinerilor ce recrutează anual și decide cazurile de scutire.

revizor *s. m.* (lat. din *reviso, revisere*, a vedea iar, a vizita iar). 1) Cel ce revizuește; 2) *școlar.* Inspector al școlaelor primare dintr'un județ.

revizui (a) *v.* (lat. din *revisere*, prin intermediar fr. *réviser*). A observa din nou; a cerceta spre a aduce îndreptări, modificări; a judeca din nou.

revizuire *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a revizui; 2) *politic.* *revizuirea constituției*, modificarea în unele părți sau articole ale constituției; 3) *finanț.* cercetarea din nou, a unor conturi; 4) *jurid.* judecarea din nou, de de o altă instanță, a unui proces.

revocă (a) *v.* (lat. *revocare*, a rechemă). 1) A destăui din o funcțiune publică; 2) a declara nulă o dispoziție sau ordin.

revocabil, **ă** *adj.* Care se poate revocă.

revocare *s. f.* Acțiunea de a revocă; efectul revocării; actul prin care se comunică revocarea.

revoltă *s. f.* (fr. *révolte*, din lat. *revoluta*, lucru răsturnat). 1) Mișcarea mulțimei pentru a răsturnă forma de guvernare; răscoală contra autorităților; 2) *fig.* sentiment de răsvrătire de protestare — *revoltă sufletească*.

revoltă (a și a se) *v.* *revoltă*. 1) A îndemna la revoluție; 2) *fig.* a se indigna; a protesta cu tărie; 3) *fig.* a se turbura tare funcțiunile organice.

revoltător, oare *adj.* 1) Care îndeamnă la revoltă; 2) care provoacă indignare mare, turburător, care irită, supără — *e revoltător cinismul acestui om.*

revoluționă (a) *v. V. revoluție.* 1) A produce o revoluțiune; 2) *fig.* a produce o mișcare de transformare radicală.

revoluționar, ă *adj.* și *s.* (*fr. révolutionnaire*). 1) De revoluție; 2) cel ce îndeamnă la revoluție sau conduce o revoluție.

revoluți(un)e *s. f. révolution*. 1) *Cosmogr.* Mișcare circulară completă — *Pământul își face revoluțiunea în jurul soarelui în 365 zile și 6 ore*; 2) schimbarea geologică a globului pământesc; 3) schimbarea bruscă și profundă în opinii, arte, științe, stări sociale; politică; 4) revoltă, răscoală; 5) schimbare violentă în felul de guvernare sau așezămintele de Stat.

revolver *s. n.* (*lat. dela revolvere, a se învârti împrejur*). Pistol cu care, printr'un mecanism de învârtire, se pot trage în șir 6 sau mai multe focuri.

rezedă *s. f.* (*lat. reseda*). *Bot.* Plantă a cărei floare dă un miros plăcut.

rezemă (a și a se) *v. V. reazim.* 1) A sprijini, a propți de ceva; 2) a se sprijini; 3) *fig.* a se bizui.

rezemat, ă *adj. V. reazim.* Aplecat și lipit de ceva; sprijinit pe.

rezemătoare *s. f.* 1) Ceea ce servește ca reazim, sprijinitoare; 2) spătarul dela scaun.

rezervă *s. f. V. urm. (fr. réserve).* 1) Acțiunea de a rezerva; 2) *fig.* cumpătare, abținere; 3) restricțiune; 4) orice lucru păstrat, rezervat; 5) *milit.* ostașii în vârstă de 30—45 ani; 6) *milit.* parte dintr'o armată, ce stă de o parte și care trebuie să intervină în anume împrejurări de luptă; 7) *fig. rezervă mintală, gând ascuns.*

rezervă (a) *v. (fr. réserver, lat. reservare, din servare, a păstra).* 1) A păstra o parte din ceva; 2) a opri, a reține; 3) a destina — *a rezerva o surpriză*; 4) a amâna pe mai târziu; 5) *fig.* a menține, — *îmi rezervu dreptul de a cere, de a protesta, etc.*

rezervare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a rezerva.

rezervat, ă *adj. V. prec.* 1) Păstuit; 2) cu rezervă, discret, abținut, circumspect; 3) destinat, sortit.

rezervist *s. m. V. rezervă* 1). Ostaș din rezervă (5).

rezervoriu *s. n. V. rezervă.* 1) Bazin în care se adună și se păstrează apă; 2) *fig.* mediu care cuprinde și păstrează, un rezervoriu de energie, talente, etc. este poporul.

rezidă sau rezide (a) *v. (fr. résider, din lat. re și sidere, a ședea).* 1) A sta cu locuința anume undeva; 2) *fig.* a constă, a sta în — *cugetarea rezidă în creier.*

rezident, ă *adj. (fr. résidant). V. prec.* Care rezidă; *s. m. diplom.* trimisul unui guvern în altă țară, având grad mai mic de cât cel de ambasador — *ministru rezident.*

rezidență *s. f. (fr. résidence).* Reședință.

reziduu *s. n. (lat. residuus, rămășiță).* Depozit, drojdie, dintr'o substanță supusă acțiunii chimice, — *reziduri de petrol.*

rezignă (a se) *v. (fr. se résigner, din lat. resignare, a face fără valoare).* 1) A se supune fără cârtire soartei; 2) a primi, a accepta în silă, fără obiecțiune; 3) a renunța de bună voie în favoarea altuia.

rezignare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se resigna; supunerea la voia soartei.

rezil *s. n. fr. résille).* Rețea foarte subțire ce înfășoară părul pe cap la doamne.

reziliă (a) *v. (fr. résilier, din lat. resillio (salio), a sări înapoi).* *Jurid.* A anula (un contract).

reziliere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a reziliă.

rezistă (a) *v. (lat. resisto, resistere).* 1) A sta împotriva; 2) a suportă o lovitură fără a cedă, fără a se sparge; 3) *fig.* a suportă; 4) a fi trainic; 5) a fi sănătos, viguros; 6) *milit.* a ține piept, a nu se da biruit.

rezistent, ă *adj. V. prec.* 1) Care rezistă 2) trainic.

rezistentă *s. f. (fr. résistance. V. rezistă)* 1) Puterea de a rezistă; 2) împotrivirea cu putere; 3) trăinicie, durabilitate.

rezolut, ă *adj. și adv. (fr. résolu).* Hotărât și curajos.

rezoluție *s. f. (fr. résolution).* 1) Hotărâre, deciziune, pe care o autoritate o dă asupra unei petiții; 2) textul acestei decizii scris chiar pe petiție sau pe reclamațiune; 3) hotărâre de sine.

rezoluțiune *s. f. V. prec.* 1) Rezoluție; 2) *fig.* hotărâre curajoasă.

rezolutoriu, ie *adj. (lat. resolutorius din resolutus, desfăcut).* *Jurid.* Care face să se anuleze; *condițiune rezolutorie.*

rezolvă (a și a se) *v. (lat. resolvo, resolvere, a desface, a topi).* 1) *Chim.* A descompune un corp în elementele lui; 2) a transformă în; 3) *med.* a scădea și a dispăre treptat, (o tumoare); 4) *jurid.* a anula; 5) a decide; 6) a pune o rezoluție; 7) *matem.* a găsi rezultatul problemei; 8) *fig.* a găsi o scăpare. un mijloc de ieșire; 9) a îndreptă, a pune capăt unei stări rele.

rezolvare *s. f.* V *prec.* 1) *Chim.* 1) Reducerea unei substanțe în părțile ei constitutive; 2) acțiunea de a rezolva *propr.* și *fig.*

rezolvat, *ă adj.* V. *prec.* 1) *Chim.* Descompus în părți constitutive; 2) soluționat; 3) *jurid.* anulat; 4) *medic.* dispărut pe întregul; 5) *fig.* îndreptat; 6) decis, hotărât.

rezon *s. n.* (fr. *raison*, din lat. *ratio*, *rationalis*, (cit. rațio). 1) Judecată dreaptă (rațiune); 2) motiv, pricină, cauză; 3) drept — *rezon!* = *așa-i*; *ai* sau *are rezon*, are dreptate.

rezonabil, *ă adj.* Cu bună judecată; rațional.

rezonanță *s. f.* (fr. *résonnance*, din lat. *resonare*). 1) Prolungirea duratei sunetului, sunet prelung; 2) calitatea de a răsună (a unei camere, săli, teatru).

rezort *s. n.* V *resort*.

rezultă (a) *v.* (fr. *résulter*, din lat. *resultare*, a sări îndărăt). A reieși; a urmă din; a se produce.

rezultantă *s. f.* (fr. *résultante*). 1) *Mecanic.* Forța ce rezultă din reunirea mai multor puteri, concentrate asupra unui punct dat; 2) *fizic.* rezultat final.

rezultat *s. n.* (fr. *résultat*). 1) Ceece reiese dintr-o lucrare de aritmetică; 2) urmarea, scopul atins; 3) sfârșit; 4) *fig.* acord, înțelegere.

rezumă (a) *v.* (fr. *résumer*). A redă în puține vorbe ceea ce s'a spus; a spune pe scurt și a conchide.

rezumare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a rezumă.

rezumat *s. n.* V. *prec.* 1) Capitol care rezumă; spune pe scurt, ceea ce s'a scris mai înainte; 2) spunere în puține vorbe a ceea ce s'a zis; 3) tratat pe scurt despre ceva — *rezumat de istorie*; 4) *adv.* în *rezumat*, în definitiv, la urma urmei.

rică *s. f.* (lat. din *ringor*, a murmură, a scârșni). Ceartă, provocare la sfadă, înconstrare. *Mold.*

ricin *s. m.* (lat. *ricinus*). Căpușă, plantă din semintele căreia se extrage un oleu purgativ.

ricină *s. f.* V. *rețină*.

ricoșă (a) *v.* (fr. *ricocher* — cit. *ricoșe*). A sări îndărăt sau a aluneca în altă parte (glonțul după ce a lovit).

ride (a) *v.* V. *râde*.

ridică (a) *v.* (din lat. *erectus*, ridicat, înălțat; dela baza *recte*, drept (vertical), prin pierderea lui *e* — devenit *reteca* și *retică*, precum este în *deretică*, în loc de *deretecă*). 1) A pune în poziție verticală; 2) a înălța;

3) a sălta în sus; 4) a transporta sus; 5) a aduna și a duce; 6) a se scula în picioare; 7) a suspenda (osândă); 8) *fig.* a răpi; a lua cu sila sau pe neașteptat; 9) a pune în mișcare; a se opune; 10) a face să înceteze — *a ridica ședința*; 11) a formulă (obiecțiuni); 12) a desemna (un plan); a zidi, construi; 14) a pune (o statue); 15) a crește; 16) a merge la deal; 17) a suportă, a duce (greul); 18) a mări (prețul); 19) *mold.* a ofiția, sluji (un parastas); 20) *iron.* a ridica crucei, etc. a înjură; 21) a duce la arest; 22) *aritm.* a ridica la patrat, a înmulți un număr cu el însuși; a ridica la cub, a înmulți cu el însuși un număr și apoi acel produs iarăși cu numărul dat: 10 ridicat la cub = 1000; 23) *fig.* a avansa în grad; 24) a prospera.

ridicare *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a (se) ridica *propr.* și *fig.*

ridicat, *ă adj.* 1) Care este înălțat sau în poziție verticală; 2) suspendat; 3) luat, dus; 4) desemnat; 5) zidit; 6) ridicat din popor, ajuns om de seamă.

ridicată (cu) *adv.* 1) În total (opus cu amănuntul); fr. *en gros* (an-gro); 2) prin luare forțat, pe sus. *jurid.*

ridicătura *s. f.* 1) Înălțătura mică (de pământ, etc.); 2) acțiunea de a urcă, a duce sus ceva greu.

ridiche *s. f.* (lat. din *radicula*, mică rădăcină). *Bot.* Plantă a cărei rădăcină se mănâncă crudă: *ridiche de lună*, cu rădăcina rotundă mică, roșie sau albă; *ridiche de toamnă*, cu rădăcină mare, neagră, se poate păstra pentru eamnă; *Olt. fig.* a freca *ridichea*, a dedepsi, a trage de păr.

ridichioară *s. f.* *Bot.* Plantă zisă și *ce-renșel*.

ridicul sau **ridicol** *adj.* și *adv.* (fr. din lat. *ridiculum*). Vrednic de ris; *s. n.* ceea ce este ridicul; batjocură; *expus ridicolului*.

ridiculiză (a) *v.* (fr. *ridiculiser*). A lua în deridere; ași bate joc.

rif *s. m.* *Mold.* scurta din *gref* V.

rigă *s. f.* (diformat din *rege*, pare prin intermediar gr. modern, sau polon). 1) Rege (în vechime, despre regii streini); 2) figură pe cărți de joc, ce reprezintă un rege sau domnitor.

rigid, *ă adj.* și *adv.* (lat. *rigidus*). 1) țepăn; nemlădios; 2) *fig.* foarte sever, neinduplecat.

rigiditate *s. f.* V. *prec.* Starea de rigid *propr.* și *fig.*

riglă *s. f.* (fr. *règle*). Linie pentru liniat.

rigoare *s. f.* (lat. *rigor*, asprime). Severi-

tate mare; asprime, strășnicie; la *rigoare*, la nevoie, la adică.

rigorism s. n. (fr. *rigorisme*). Morală prea severă.

rigorist s. m. V. *prec.* Cel ce este prea aspru, prea sever ca morală.

riguros, oasă adj. și adv. (fr. *rigoureux*). Foarte sever; cu mare severitate; fig. de o perfectă exactitate.

rimă s. f. (gr. *rimma*, pasul sau cadența la joc, cadența cuvintelor). *Poet.* potrivirea sunetelor dela sfârșitul cuvintelor ce termină versurile.

Bate vântul frunza'n *dungă*,
Cântăreții mi-i *alungă*... Emin.

rimă (a) v. V. *prec.* A se potrivi rima; fig. a face versuri.

rimază s. f. (ital. *rimessa*). Poliță predată drept plată, în comerț.

rinichi s. m. (lat. din *renes, reniculus*, mic rinichiu). *Anat.* Glandă carnoasă așezată în dreptul șalelor de ambele părți ale șirei spinării și care secretează urina.

rinocer s. n. (gr. comp. *rhin*, nas; *keras*, corn). *Zool.* Mare animal pachiderm, cu un corn deasupra nasului.

rinoplastie s. f. (fr. *rhinoplastie*, din gr. *rhin*, nas; *plastos*, formă). *Chirurg.* Operație chirurgicală de a îndrepta nasul când e strâmb.

ripidă s. f. (gr. *ripis, ripidos*, evantaliu dela *ripizō*, a face vânt). *Bis.* Ornat bisericesc, care mișcat ușor, face vânt ca și cum ar apăra sfintele daruri în trecerea lor prin biserică spre altar și care constă dintr'o placă sau foaie metalică, în forma unui serafim, purtată pe o coadă lungă de lemn; se întrebuițează când oficiază episcopul sau mitropolitul.

ripostă s. f. (fr. *riposte*). Răspun viu, dat îndată.

ripostă (a) v. (fr. *riposter*). V. *prec.* A da o ripostă, a răspunde îndrezeț.

rips s. n. (germ. *rips*, ruptură tăietură). Stofă de mătasă, având suprafața cu mici tăieturi, șanțulețe formate din țesetură.

ripsat, ă adj. V. *rips*. Cu ripsuri.

ris s. n. V. *râs*.

risc s. n. (fr. *risque*, ital. *risco* — din lat. *riscus*, ladă). 1) Primejdie (de a pierde averea, bani); 2) primjdie la care se expune cineva de bună voie, spre a obține ceva sau a face ceva, — *cu riscul vieței*.

riscă (a) v. (fr. *risquer*). 1) A pune în pericol, a primejdiu — (averea, viața); 2) a pune la noroc de a câștiga sau a pierde; 3) a se expune la ceva rău; 4) a înfruntă la noroc.

rișcă s. f. (fr. *risque*, cu înțeles de *noroc* — cuvânt rămas dela instructorii milita-riilor francezi, pela 1860). Joc de noroc: se aruncă banul în sus și căzind jos cu pajura (sau cu numărul) în sus, după cum a zis unul din cei doi jucători, acela a câștigat, iar ce-lălat a perdut.

risipă s. f. V. *urm.* 1) Acțiunea de a risipi; 2) cheltueală fără socoteală.

risipi (a și a se) v. (din *râs* + *sip* — dela lat. *sabulum* scurtaț *sab, sib*, ca și nă-sip).

1) A împrăștia pe jos, în sfărâmături mărunte (ca năsipul); 2) a împrăștia în toate părțile; 3) a fugi care încotro; 4) a consumă excesiv și fără socoteală; 5) a cheltui bani fără socoteală; 6) a înlătura — a *risipi bănușea*; 7) a se ruina, dărâma (zidul, casa). (Și Slavii au cuvântul *razsipati*, sau *razsipiti*, cu baza *sipati*, a presăra pe jos, derivat tot din lat. *sib, sab(lum)* = năsip; dar cum în l. română aflăm și cuvântul năsip, tot din această bază *sib, răs-sipi* sau *re-sipi*, este tot o formațiune românească; de altfel sufixul slav *ti, razsipa-ti* sau *razsipi-ti*, se vede că este un adaus la rom. *sipi sau sipa*).

risipit, ă adj. V. *prec.* 1) Împrăștiat în sfărâmături mici; 2) împrăștiat, dus în toate părțile; 3) cheltuit fără socoteală; 4) consumat fără cruțare; 5) ruinat (zid, casă risipită).

risipitor, oare adj. și s. V. *prec.* Cel ce risipește.

ristic s. m. (scurtaț din *orăstic*). 1) Plantă din familia leguminoaselor, numită astfel (*orăstic*) pentru că boabele ei, arse în foc produc un cărbune fragil, cu care femeile își înegreau și dau formă frumoasă sprincenelor. (lat. *orobus*, năut-nohot?); 2) *farmac.* anti-moniu (substanța la început verde, iar arsă în foc devine neagră) ce servește pentru înegriț sprincenele în locul boabelor de *orăstică*.

rit s. n. (lat. *ritus*). Ceremonia cultului unei religii.

ritm s. n. (gr. *rhythmos*, dela *rhyō* = a curge). 1) Cadența, măsura, regularitatea în care sună vorbele într'o poezie; 2) felul de accentuare al vorbirei; 3) regularitate în tactul muzical, în mișcări, etc.

ritmic, ă adj. 1) Cu ritm, cu cadență; 2) privitor la ritm.

ritor s. m. V. *retor*.

ritornelă s. f. (ital. *ritornella*). 1) Muzic. Preludiu scurt ce începe și termină o bucată muzicală; 2) *poet.* poezie cu trei versuri, din cari al treilea rimează cu primul.

ritos adv. (gr. *rētōs*, formal, expres). Direct fără încunjur, categoric, hotărât.

ritual, *ă adj.* V. *rit*. 1) Privitor la rit; s. n. ceremonia cultului religios.

riu s. n. V. *râu*.

rival s. m. (lat. *rivalis*, care este pe primul opus; *fig.* care vrea același lucru). Concurent, care vrea același lucru ca un altul; protivnic; cel ce se întrece cu altul pentru ceva.

rivalitate s. f. Dușmănie între rivali; aspirațiunea rivalilor; concurență.

rivaliză (a) v. (fr. *rivaliser*, V și *rival*). 1) A se întrece cu altul, a se pune la întrecere; 2) a fi aproape la fel, egal cu un altul.

riveran, *ă adj.* (lat. dela *rivus*, riu, prin fr. *riverain*). Cel ce locuiește sau are proprietate la termul unui riu.

rivieră s. f. (fr. *rivière* (de diamants). Colier de diamante.

rizeafcă s. f. (diform. din *rețea*), rețeaucă). Scrumbie mică de Dunăre, ce se prinde în rețeaua năvodului.

rizibil, *ă adj.* și *adv.* (fr. *risible*). De ris, ridicol.

rizic s. n. V. *risc*.

rizilic s. n. (dela *ride*). Deridere, batjocură, *pop.* Mold.

rizom s. n. (fr. *rhizome*). Bot. rădăcină de sub pământ a unor plante, ce se prelungește la un capăt și se perde la celălalt.

roabă s. f. V. *rob*. 1) Femeie roabă; luată în robie; 2) *fig. pop.* supusă, devotată, murcitoră; 3) căruclu cu o singură roată pentru dus pământ, peatră, etc., numită astfel pentru că robii cu ea cărau material la diferite lucrări.

roadă s. f. V. *rod* și *roade*.

roade s. pl. V. *roadă*.

roade (a se) v. (lat. *rodo*, rodere). 1) A rupe mușcând mult cu dinții; 2) a mesteca mult ceva tare; 3) a sfărâma, măcina, prin frecare; 4) a găuri, a distruge, a vătăma; *rugina roade ferul*; 5) a năru, a mânca *apa roade stânca*; 6) *fig.* a consuma, *roade la inimă*; 7) a se toci — *talpa ghetelor se roade*.

roagă s. f. (din *rugă*). Rugămintă. — *Olt. pop.*

roată s. f. (lat. *rota*). 1) Cerc de lemn sau de metal, ce se învârtește în jurul sau împreună cu o osie, și servește pentru a pune în mișcare sau pentru a duce ceva, — carul etc.; 2) așezare în cerc mare de jur împrejur — *oamenii stau roată în juru-i*; 3) așezare în formă rotundă, curbă; 4) ocol, ocolire — *a da o roată*; 5) mașină de tortură în timpurile vechi; 6) *fig.* *roata norocului*, schimbări aduse de soartă (locuțiune mitologică

după sfera simbolică a zeiței *Fortuna*); 7) orice lucru în formă rotundă ca o roată *adv.* *a merge roată*, de jur împrejur; *de-a roata*, rostogolindu-se.

roată s. f. (rus *rota*, din germ. *rotte*). Companie militară (vechiu).

rob s. m. (lat. dela *rapiō*, a răpi, a prăda. — Slavii zic *rab*, și *rabstvo* (pentru *raptus*, rapt, robie). 1) Captiv de războiu, prins dela sau de dușman; 2) sclav, șerb — *țiganii erau robi la boieri*, până la mijlocul secolului XIX-lea.

robă s. f. (fr. *robe*). Haină neagră, foarte largă și lungă, pe care o îmbracă magistrații când intră în ședință să judece; consilierii dela Curtea de Casație au robă roșie.

robaciu s. m. Mold. (din vorbă *rob*) supus și muucitor (ca robul).

robanc s. n. V. *revanc*.

rober s. n. (engl. *rubber*, parte legată, — germ. *robler*). Reunirea a trei părți la jocul *wist*.

robi (a) v. V. *rob*. 1) A lua captiv sau sclav; 2) a subjuga, a cădea pradă (viciului etc.); 3) *fig.* a captivă, a atrage; 4) a acapară, a lua, — *locul robește casa* — *pop.* dacă locul este al altuia, pierzi casa ce ai construit-o pe el.

robinet s. n. (fr. *robinet*). Canea de metal, slăvină.

robotă s. f. (slav *robotā*, lucrare). *Trâns. clacă*.

robotăș s. m. V. *preced. clăcaș*.

roboti (a) v. *pop.* (slav din *robotati*, a lucra). 1) A face mici lucrări, reparații în jurul casei; a repară unelte; 2) *transilv.* a lucra la clacă.

robust, *ă adj.* (lat. *robustus*). Puternic, voinic, tare; ferm, neclintit.

rocă s. f. (fr. *roc* și *roche*). Geolog. Mase pietroase, ce se află în pământ, din diferite epoce ale formațiunei scoarței pământului.

rochie s. f. (germ. din *rock*, haină). 1) Îmbrăcămintă orășenească a femeilor, formată din talie și din foi lungi; 2) foi, fusta rochiei.

rochiță s. f. Rochie mică pentru fetiță; rochie simplă, nu luxoasă; *bot.* *rochița rândunelii*, Mold. Volbură, sau floarea volburei.

roclu s. n. (din *rățea* (rețea), *rățiu*). *Transilv.* Un fel de plasă, rețea, în formă de sac, de prins pește.

rococo s. n. (fr. *rococo*, dela *rocaille*, scoică). 1) *Stilul rococo*, stil arhitectural din timpul lui Ludovic 15-lea și 16-lea, în compunerea ornamentelor căruia se vede ca motiv scoica de mare și ghirolande greoaie; 2)

fig. de modă exagerată, încărcate cu multe ornamente; 3) fig. învechit, de rău gust.

rocodela s. f. pl. *rocodelle*, (rus. *rukodelia*, manu-factură (lucruri făcute de mână)—din *ruká*, mână, *delati*, a face). Lucruri (cuscaturi, împletituri) de mână.

rococină s. f. (din *rug-rugoiu* și *rugoină*). *Bof.* Plantă sălbatică, ale cărei semințe servesc ca nutriment păsărelelor.

rocoșel s. m. (dimin. din *rococină*). *Bof.* 1) *Rococină*; 2) plantă cu flori albe sau roze, ce produce fructe cu numeroase semințe.

rod s. n. (lat. *fructus*, fruct, rod — scurta *ructu* și *rutu*; ce se pierde ca și la verbul latin *frutico* (din *fruor*) = a da mladă, lăstari, de unde e și *fructus*). 1) Produs al pământului — *pământul rodește în fiecare an*; pl. *roadele câmpului*, cerealele, legumele etc.; *roade frumoase*, belșug de cereale; 2) fruct, produs al pomilor, *pomii n-au rod* sau *roade*; 3) fig. *rodul păntecului*, prunc; 4) *rodul pământului*, plantă erbacee cu rădăcină bogată în feculă (*Arum maculatum*). — Acest cuvânt, la Slavi a păstrat mai mult înțeles de naștere sau fruct, dar are și înțelesul de produs).

rodan s. n. (din *roată*, *roti*, *rotan*). Surală, un instrument care prin învârtire sucește și fabrică ața sau frânghia.

rodii (a) (din vorba *rod*, format verbul *rodii*), ca și lat. *fructio*, scurt *rutii*(co), a da lăstari). 1) A produce cereale (câmpul); 2) a produce fructe (pomii). — Acest cuvânt a trecut și la Slavi, căpătând sufixul slav *ti*, în *roditi*, și având înțelesul de a naște, — iar de aici, *roditeli*, născătorul, părintele etc.).

rodie s. f. (gr. *roditon*, rodie). Fruct al pomului *rodiiu*, ce crește în țerile călduroase, care fruct are o coajă tare, iar înlăuntru multe semințe de culoare aprinsă roză, cu forme de cristale transparente și cu gust dulce; are mărimea unui măr.

rodii s. pl. V. *urm*. Se duce în rodii — vizitează pe o lehuză.

rodine s. f. pl. (vorba dela Slavi dela *roditi*, a naște). Daruri aduse lehuzei de prietenile ei.

roditor, oare *adj.* V. *rodii* și *rodii*. Care produce multe roade; *pom roditor*, pom fructifer.

rodiiu s. n. (gr. *rodion*, de culoare roză). V. *rodie*. Pom care produce rodii.

rodnic, a *adj.* V. *roditor*.

rodnici (a) v. V. *rodii*. A face rodnic.

rododafin s. m. (gr. *rodon*, roz și *dafin*). Oleandru, dafin, cu flori roze.

rodzahăr s. n. (gr. *rodon*, roz, *zahăr*). Dulceață roză de trandafir.

rogatoriu, ie *adj.* (lat. *rogo*, *rogare*, a rugă pe cineva). *Jurid.* *Comisiune rogatorie*, rugămintă formală ce o face o instanță judecătorească altui judecător din altă localitate, ca să facă acolo o cercetare de care are nevoie, sau în act de instrucție, etc.

rogodele s. f. pl. V. *rocodela*, *rocodelle*. **rogojină** s. f. pl. (dela vorba *rogoz*). 1) Împletitură sau țesătură ca un fel de scoarță, făcută din papură sau din rogoz; 2) cu *rogojina aprinsă în cap*, și cu *jalba în proțap*; datină veche ca atunci când domnitorul mergea într'o localitate, cel ce avea să-i prezinte o jalbă sau să reclame ceva, pune în cap o rogojină și îi da foc, ca prin aceasta să atragă atenția domnului (ori a sultanului) și să fie întrebat ce voește, spre a-i putea da jalba ce era ridicată sus în proțap; 3) *la rogojină*, la arest, la închisoare (militară), unde se doarme pe patul fără saltea, cî acorît doar cu o rogojină.

rogojinar s. u. Cel ce face rogojini.

rogoz s. n. (lat. din vorba *rogosus*, încrețit, zbârcit, îngurzit). Plantă de baltă, ce constă dintr'o foaie lungă și lată, dublă ca și cum ar fi despăcată, din care se fac rogojini și cu care se acopăr casele țărănești; are și alte întrebuințări. V. *papură*. (Greșit se zice *rogoz* și la trestie, stuț de baltă; — Și Slavii zic *rogoz*.)

rohatcă s. f. *Mold.* (slav *rogatk* = coronata, dela *rog*, corn — denumire dată de Slavi (Cehi (?) *barierei*, pentru că lemnul sau lemnele ce se ridicau în sus, ca să lase liberă trecerea, semănau cu niște coarne mari). 1) *Barieră* la intrarea în oraș; 2) grindă sau prăjină lungă, ce se încheiea drumul la barieră, spre a opri carele cu mărfuri sau băuturi, ca să plătească taxele acsizului. — Și Ungurii zic *rohanos*, acces, intrare.

rohii s. pl. (gr. dela *rochmos*, crăpătură, plesnitură). *Medic.* Numire dată *bubelor dulci*, ce se formează pe capul copiilor mici, de un an, prin crăparea pielei.

roi (a) v. (lat. din *ruere*, a se repezi, a se arunca, a ieși cu grabă; — în acest cuvânt însă, se amestecă și înțelesul verbului gr. *roizô*, a bâzii, a face zgomot din aripă). 1) Ieșirea din stup cu mare zgomot, cu bâzlit, a albinelor tinere ce au ajuns la maturitate, spre a se duce să formeze un nou stup; 2) *fig.* a zbură, bâzâind, în număr mare (muștele); 3) *fig.* a izvorî, a se revărsa în număr mare (furnicile, mulțimea de soldați etc.).

roib, **roaibă** *adj.* (lat. *rubeus*, roșiatic, roșcat). Roșcat la păr (cal); *cal roib*.

roibă s. f. (lat. *rubia*). Bot. Garanță plantă, din familia rubiacelor, din a cărei rădăcină se extrăgea o materie colorantă roșie.

roinic, ă adj. Care roiește, sau care este ca roiul.

roiță s. f. V. *roi*. 1) Stup mic, purtător în care se prinde roiul; 2) bot. plantă aromatică (melisă) cu care se unge (frecă) stupul nou, ca să intre albinele, fiindcă le place mirosul acestei plante.

roie s. f. Ieșirea roiului din stup.

roiște s. f. V. *roiță*; adv. ca roiul, în număr f. mare: *vin roiște*.

roi s. n. V. *roi*. 1) Acțiunea de a roi; 2) totalitatea albinelor tinere care roiesc, ies din stupul vechiu; 3) totalitatea acestor albine strănse grămadă și atârinate de o creangă (ca un strugure mare) — *roiul rătăcit*; 4) fig. mulțime mare de insecte, oameni, gânduri, etc. — Și Slavii zic *roi*.

rojdanic s. n. (slav dela *rojdenie*, naștere). Precizarea viitorului unui om. după zodia în care s'a născut; carte cu asemenea preziceri — *zodiac*.

rol s. n. (fr. *rôle*, din lat. *rotulus* sul în-doit rotund). 1) Listă de contribuabili și sumele ce ei trebuie să plătească; condică, registru de contribuabili; 2) *jurid.* lista zilnică de procese sau condica cu termenele proceselor; = a scoate de pe rol, a lăsa în suspensie (un proces); 3) *teatr.* personaj dintr'o piesă teatrală; 4) pasagiile și vorbirea ce trebuie zisă de acest personaj; 5) partea ce are cineva într'o acțiune, afacere, *rol de mijlocitor, rol important*; 6) atribuțiune specială: *rolul unui părinte*; 7) fig. importanță, însemnătate, *asta n'are niciun rol; nu joacă rol*, nu înseamnă nimic.

rolă s. f. (din fr. *rouler*, a se rostogoli, a luncă). Cuptorașul mobil al mașinei de gătit bucate. *Mold.*

roladă s. f. (fr. *roulade*, învălătucire). Fel de mâncare, prăjitură, făcută dintr'o foaie de cocă groasă, anume preparată cu ou și lapte, apoi unsă cu un strat de dulceagă sau de magiun și făcută în formă de sul prin rostogolire; apoi se coace.

rolină s. f. (din fr. *rouler*, a învărti). Jocul ruletei, care se vedea pe la bălciuri, introdus de streinii ce veneau cu felurite distracții.

rom s. n. (engl. *rum*, fr. *rhum*, pare din gr. *romē*, tărie). Băutură foarte tare, făcută din spiritul extras prin distilarea melasei și căruia i se dă gust și miros prin esența parfumată, extrasă din sămburi de diferite fructe; — se face și diu spirit extras din porumb.

roman s. m. și adj. (dela *Roma* cetatea antică, ce se zice a fi fost întemeiată de Romulus la anul 753 înainte de Cristos, dela care s'au numit locuitorii ei și apoi locuitorii cetățeni din imperiul roman, cu capitala Roma; însă numirea cetății sau a întemeietorului ei, pare din vorba greacă *rômē*, forță, tărie). 1) Care era din Roma antică; care avea calitatea de cetățean în imperiul roman; care era soldat al imperiului Romei; 2) ce ține de Roma modernă ca centru al Catolicismului; 3) stilul medieval de după linișirea năvălirilor barbare, care a precedat stilul gotic și este caracterizat prin ferestre mici cu bolți de arc în plin centru și cu capitele de coloane făcute din împletituri sau figuri simbolice.

roman s. n. (fr. *roman*). Compozițiune literară cu povestiri închipuite, însă descriind moravuri, patimi și întâmplări felurite ce se pot întâlni în viața reală; *roman istoric*, roman care are la bază un motiv istoric, imdobit apoi prin măiestria scriitorului; *roman filozofic, social*, etc.; 2) fig. povestire lipsită de probabilitate; 3) fig. mulțime de peripeții — *viața lui e un roman întreg*.

roman s. m. *Trans. Olt.* (dela *Romani*). Bot. Floare cu un mijloc galben mare și cu multe petale albe, care era se vede plăcută ori purtată de soldații sau coloniștii romani; se zice și *ochiul bouului*.

român s. m. (din lat. *romanus*, cetățean al Romei)—odinioară s'a diformat în *rumân*. 1) Cel născut în România și din părinți ce se trag din neam românesc; 2) cel ce locuiește în România și este cetățean supus statului român; 3) fig. pop. om (individ); 4) țaran (*mold.*); 5) bărbat, soț, *măi române hai acasă*; 6) om curajos, voinic — *fii români bre, nu te lăsa!* «*Românul*» ziar politic, în București, secol 19-lea.

română s. f. V. *român*. Limba română (școlară).

românaș s. m. (diminutiv din *român*). Mic român, drăguț român; vioiu român.

românățean, că adj. Om din județul Romanai.

româncă s. f. 1) Femeie din neam românesc; 2) femeie încetățenită în România; 3) țărăncă, *Mold.*

romancier s. m. (fr. *romancier*). Cel ce scrie romane.

romanesc, ească adj. 1) Ce ține de roman (stil, caracter, etc.); 2) fig. care are idei sau pasiuni ca de erou din romane.

românesc, ească adj. 1) De român, al românilor; 2) ce este din România; 3) *pop.*

creștin, sau creștin ortodox (prin identificarea națiunii cu religia).

românește *adv.* 1) Ca românii; 2) *fig.* hotărît, răsădit — *vorbește-i românește...*, spune-hotărît...; 3) în graiul, vorbirea românească.

români (a și a se) A sau a se români.

romanic, *ă adj.* (dela *roman*). Care derivă din limba latină, franceza, italiana, portugheza, spaniola, româna, sunt limbi *romanice*.

românime *s. f.* V. *român*. Totalitatea românilor; națiunea română.

românism *s. n.* 1) Totalitatea românilor; 2) suflet, sentiment de român; 3) caracteristică particulară a românilor; 4) particularitate a limbei române; 5) iubire de tot ce este româneac.

romanist *s. m.* V. *romanic*. Specialist în cunoașterea limbilor romanice.

românță *s. f.* Plantă cu floare galbenă având multe petale albe în juru-i bună pentru ciai la pruncii mici. V. *roman* 3.

romanitate *s. f.* V. *roman* 1. 1) Calitatea de Roman; 2) lumea romană, latină.

romaniză (a și a se) *v.* A sau a se face roman — *Dacia se romaniza repede*.

româniză (a și a se) *v. Liter.* 1) A da formă românească unui cuvânt strein; 2) a se face român; 3) a adopta deprinderi și obiceiuri românești; 4) a introduce așezăminte și legi românești.

românizare *s. f.* V. *preced.* 1) Asimilarea cu Românii; 2) introducerea administrației și legilor românești în ținuturi locuite de minorități etnice.

româno-bulgar *adj. V. român și bulgar*. Se zice despre dualismul politic din timpul împăratului Ioanițiu, imperiul româno-bulgar.

romanț *s. n.* V. *roman*. (după ital. *romanzo*). Pop. Roman (2) ce apare în fascicule.

romanță *s. f.* (fr. *romance*). Muzic. 1) Cântec tânguios, sentimental; 2) versuri ce se cântă astfel; 3) scurtă bucată muzicală, simplă și duioasă.

romantic, *ă adj.* (fr. *romantique*). 1) Se zice despre scriitorii și literatura din prima jumătate a sec. XIX, cari pretindeau a se emancipa de regulile literaturii zisă *clasică*; 2) se zice de locuri plăcute, singuratic, cari se aseamănă cu cele descrise în romane; 3) romanesc, cu fire modelată după eroii din romane.

romanțios, *oasă adj. V. romantic* 3. Cu

spirit visător și doritor de aventuri ca acele descrise în romane.

romantism *s. n.* 1) Sistema școlii romantice în literatură și în artă, care se caracteriză prin tendința către miraculos, fantastic, extravagant, proprie misticismului din evul mediu creștin și contrar formelor antichității păgâne, ca și pozitivismului epocii moderne; 2) literatura și arta acestei școli și epoci.

romașcan, *ă adj.* Cel ce este din orașul Roman. Mold.

romb *s. n.* (gr. *rombos*). *Geom.* Patrat având două unghiuri ascuțite opuse și două unghiuri obtuse.

rombic, *ă adj. V. prec.* Ca romb, *formă rombică*.

romboedru *s. n.* Corp geometric cu fețe rombige.

romboid *s. n.* V. *romb*. Figură geometrică asemănătoare cu romb.

romboidal, *ă adj. V. rombig*.

romoniță *s. f.* V. *românița*.

romostin *s. m.* (lat. din *ramus*, ramură; *teneo*, a ține). Specie de viță care se agată.

rond *s. n.* și *adj.* (fr. *rond* din lat. *rotundus*). 1) Cerc, figură rotundă, circulară; 2) piață rotundă în care dau mai multe strade; 3) mișcare în semicerc făcută cu piciorul la dans; 4) *milit.* inspecție de noapte făcută diferitelor posturi; 5) *de rond*, de serviciu pentru inspecția de noapte; 6) *adj.* cu formă circulară.

rondă *s. f.* V. *prec.* 1) Scriere ce se face cu peniță retezată la vârf și care are trăsături verticale; 2) fel de dans în rond; 3) *muzic*, notă ce prețuește 4 bătăi de tact.

rondel sau **rondelă** *s.* (dela *rond*). Mică poezie cu repetițiuni obligatorii.

ronț! (onomat). Imitațiunea ruperei cu dinții a unui lucru tare.

ronțai (*n*) *v. V. prec.* 1) A mușca zgomotos, sau a mesteca zgomotos ceva tare; 2) a mesteca cu anevoie; 4) a roade zgomotos (ca șoarecele).

ronțăire *s. f.* V. *ronț*. Acțiunea de a ronțai.

ronțait, **ronțăeală** *s.* Acțiunea de a ronțai sau zgomotul ronțăirii.

roos, **oasă** *adj. V. rouă*. Cu multă rouă.

ropot *s. n.* (onomat. imitând zgomot de loviri repetate). 1) Zgomot de bătăi din copite, de mers de cai; 2) zgomot de picături mari de ploaie; 3) zgomot de împușcături dese.

ropot! (*a*) *v. V. prec.* A produs ropot.

ros, **roasă** *adj.* (lat. *rosus*). V. *roade*. Fărămat prin frecare; măcinat; mâncat; distrus; uzat.

roș sau **roșiu**, *le s. și adj.* (lat. *roseus*, ca trandafirul roșiatic, și *russus*, roș). 1) Culoare roșie ca a sângelui; 2) materie colorantă de acest fel; 3) roșit în foc, *fer roșu*; 4) arămiu roșcat — *păr roșu*; 5) *politic*. denumire dată partidului liberal la începutul lui, pentru că reprezenta ideile revoluționare (opus *albii*, adică conservatorii); 6) culoarea roșie a punctelor depe cărțile de joc; 7) *de roș* care este în culoarea figurei depe cărțile de joc, ce are un punct patrat roșu, adică persoană roșcovană, un păr castaniu deschis, roșcat; 8) culoarea de cinabru; 9) culoarea focului; 10) *roșu* (*la față*) cu fața congestionată; 11) vechiu *roși de țară*, corp de 5000 călăreți, cu îmbrăcăminte roșie, comandați de *marele paharnic*; 12) *ferul roș* — *fig.* măsură radicală de îndreptare a moravurilor, după sistemul de cauterizare a rănilor cu ferul roșit în foc; 13) nume de om cu părul roșu; 14) nume de câine — *idem*.

roșătea s. f. Plantă de bălă cu tulpină roșcată.

roșbil s. n. (englez *roastbeef*, citit *rost-bif*). Bucată grosă de carne de bou, friptă fără a fi uscată prea tare (mai mult roșie, cu sânge).

roșcă s. m. V. roș. Om cu păr roșcat.

roșcat, ă adj. 1) De culoare roșie arămie; 2) cu părul roșiatic.

roșcov s. m. (baza *roșu* compus din lat. *rus* (us) + *quod*, care e roș). *Bot.* Arbust speța leguminoaselor, având lemn foarte tare și roșu; și fructe dulci în formă de teci, de culoare castanie roșcată.

roșcovă s. f. (dela numele arbustului *roșcov*). 1) Fructul de roșcov în forma unei teci cămoase tari și dulci de culoare roșie închisă; 2) (dela *rus rojok* (diminutiv din *rog*=corn), cornișor) — boală la cai prin creșterea unor oșișoare în nas — asemănată că ar crește coarne.

roșcovan, ă adj. (din baza *roșu*). Cu obrăjii roșii, congestionați.

roșeală s. f. V. roșeață 2.

roșeață s. f. (dela *roșiu*). 1) Culoarea roșie; 2) vâpsea pentru roșit ouă la Paști; 3) pete roșii pe față; culoarea roșie a obrazului sau a buzelor; 4) reflect roșiu pe cer, dela un incendiu noaptea, sau dela soare când răsare ori apune.

roși (a și a se) v. V. roș. 1) A sau a se face roșu; 2) a deveni roșu la obraz de emoțiune sau de rușine; a colora ouă la Paști, sau a le încondeia; 4) *fig.* a avea rușine, a se sfi.

roșiatic, ă adj. V. roș. Puțin colorat în

roșu, sau care are o ușoară nuanță roșie, deși este de altă culoare — *cenușiu roșiatic*.

roșloară s. f. 1) *Bot.* Plantă cu flori galbene roșcate și cu miros tare, *calce*; 2) *zool.* peștișor cu aripi roșii.

roșlor, oară adj. 1) De culoare plăcută roșie; 2) *s. m.* soldat din cavalerie care purta tunică roșie; 5) vechiu corp de călăreți numit *Roșii*.

rosmarin s. m. V. rozmarin.

rost s. n. (lat. *rostrum*, plisc de pasăre, gură de animal, bot). 1) Gură (senzul prim) — *pe de rost*, prin graiu, gură, oral; 2) vorbă, graiu; 3) deschizătură între firele urzelei la țesut, prin care trece suveica (se zice a *prinde gură pânzei*, adică a formă *rostul*; — *fig.* a înjgheba); 4) deschizătură în unghiu, formată de nuiiele gardului; 5) *zool.* *rostu gardului*, pasăre foarte mică ce trece prin rosturile gardului; 6) *fig. cu rost*, ordine, regulă; 7) *fig.* preparative — a *face rost*; 8) *fig.* noimă, senz, rațiune, *vorbă fără rost*; 9) felul alcătuirii, a *da de rost*; — (înțelesul de *gură* se vede la Miron Costin: «din *rostul* dreptului izvorește înțelepciune»; 10) memorie; 11) *adv.* din memorie (fără a se uita pe carte) — *spune pe de rost*.

rosti (a se) v. V. preced. rost. 1) A pronunța, a zice; 2) a schimbă ițele la țesut, spre a face și a alterna rostul; 3) a lărgi o gaură cu un sfredel mai mare; 4) *fig.* a face preparative (pentru ale mâncării); 5) a pune început, a înjgheba.

rostire s. f. V. prec. Pronunțare; acțiunea de a (se) rosti *propr.* și *fig.*

rostogol s. n. (pref. *răs*, diformat *ros* și de *ocol*, cerc, mergere în jur). Răsturnare (de mai multe ori) de-a roata; mișcare, ducere prin răsturnare de-a roata; 3) cădere repede prin răsturnare; 4) *bot.* plantă cu flori albe, ce crește prin poteni; 5) *adv.* *de-a rostogolu*, de-a răsturnatul, de-a dura.

rostogol (a și a se) v. 1) A da, sau a (se) duce răsturnând, de-a dură; 2) a se tăvăli pe jos de-a rostogolu; 3) a cădea brusc răsturnându-se.

rostopască s. f. (lat. dela *rostrum* gură, bot (*rost* V.) și *pasoa*, a paște). *Mold. Trans. Bot.* Plantă zisă și negelariță sau iarba fiarelor (?) și care deși pare înțepătoare sau rea, vitele o pasc cu gura. — Și Rutenii au această numire, *rostopast*.

rostu-gardului s. m. V. rost 5.

roșu s. și adj. V. roș.

rosurl s. pl. (lat. *rosio*, *rosionis* dureri, tăieturi prin pânțece). Dureri prin pânțece la

femei lehuze, după naștere; tăieturi prin pân-tece.

rotă (a) *v. V. rotare*. A face rotațiune.

rotacism *s. n.* (dele numirea literei și su-netului *r*). Transformarea în *r*, a unei con-soane în special *n* intervocalic și care se aude în graiul istrio-român (*Rumeri*) și la Moji cari zic *bură dîmireață* în loc de *bură dimineață*.

rotar *s. m. V. roată*. Cel ce face roate de căruță și căruți.

rotare *s. f.* Învărtire în loc, ca roata.

rotărie *s. f.* 1) Meseria rotarului; 2) atel-ierul rotarului.

rotaș *s. m. și adj.* 1) Calul care e înhămat lângă roate, nu înainte (când sunt 4 sau 6 cai în șir); 2) care face roate, se dă dea roata în zbor (hulub, porumbel).

rotat *adj.* (dela *roată*). 1) Circular (cort), rotund; 2) *cal rotat*, care are pe păr pete rotunde de culoare mai închisă; 3) care face coada rotundă ca evantaiul (porumbel; hulub, rotat).

rotați(un)se *s. f.* (lat. *rotatio*). 1) *Geom.* Mișcare circulară a unui corp în jurul axei sale sau în jurul unui punct luat ca acsă: *rotație de nivel*, când corpul geometric face rotația fiind așezat pe planul orizontal; *rotație de front*, când rotația se face paralel cu planul vertical; 2) *agric. asolament*; 3) *școlar*. trecerea institutorului cu clasa sa până la terminarea ciclului de 4 ani.

rotativ; ă *adj.* Cu învărtire; *mașină rota-tivă*, care lucrează prin învărtire (mașină de tipografie, care se deosebește de cea plană, căci zațul se toarnă pe o formă de sul, care învărtindu-se apoi prin mecanismul mașinei, imprimă foarte repede. (în special gazete).

rotator, oare *adj.* De învărtire; *anatom.* se zice despre mușchi, cari produc mișcarea de învărtire a unor membre.

rotatoriu, ie *adj.* (fr. *rotatoire*). În formă de rotațiune.

roti (a și a se) *v.* (dela vorba *roată* și lat. *rotare*). 1) A (se) învărti în jur; 2) *fig. a și roti ochii*, a arunca o privire peste tot; 3) a zbură făcând ocoluri, roate (vul-turul); 4) *fig.* a face mișcări de mândrie (ca pânul).

rotilă *s. f.* (după lat. *rotula*). Rotiță de cărucior; *pl. cotigă* (de plug).

rotilat, ă *adj. V. prec.* În formă de roată.

rotire *s. f.* Acțiunea de a roti; rotațiune.

rotiș *adv.* De-a roata; învărtindu-se.

rotocol (și *rotogol*) *s. n.* (comp. din *roată* și *ocol*). 1) Circumferință; 2) cerc, suprafață

circulară; 3) suprafață rotundă golită de ceva *rotogoale prin păr, iarbă*; 4) forme de cerc — *rotogoale de fum*.

rotofelu *adj.* (din vorba *roată*). *Mold.* Gras, rotund și îndesat; bondoc.

rotondă *s. f.* (lat. *rotunda*). Edificiu, sau partea dintr'un edificiu, care are formă rotundă; *vechiu*, haină, pelerină mică, cu dan-tele, pentru doamne.

rotopitor *adj.* (tras din *ropot*). Cu zgomot de ropot — *potop rotopitor*. *Alexandri.*

rotoșele *s. pl.* (dim. din *rotat*). *Bot.* Plantă cu flori albe-gălbui, ce crește în locuri u-mede.

rotulă *s. f.* (lat. *rotula*, rotiță). *Anat.* Os în formă de rotiță, așezat în fața genun-chiului.

rotund, ă *adj.* (lat. *rotundus, rotunda*). 1) Care are forma circulară sau forma de sferă; 2) *sumă rotundă*, sumă totalizată sau preț din zeci ori sute, fără fracțiuni; 3) *fig. plin, grăsuț* la față sau la corp.

rotunjeală *s. f.* Forma rotundă.

rotunji (a și a se) *v. V. rotund*. 1) A face sau a deveni rotund; 2) a completa — *ro-tonji suma, moșiea*; 3) a da formă frumoasă și concisă — *a rotunji fraza*; 4) *fig.* a scurtă, termină repede.

rotunjioară *s. f.* *Bot.* Plantă, iederă de câmp.

rotunjime *s. f. V. rotunjeală*. *Fig.* Formă frumoasă și concisă (a unei fraze).

rotunzi (a) *v. V. rotund și rotunji*.

rotunzire *s. f. V. rotunji*. Acțiunea de a face rotund.

rouă *s. f.* (lat. *ros, roris*, pare însă direct din gr. *roos*, curgere de lichid). 1) Picături de apă ce se formează în timpul nopții din aburii ce sunt în aer, și cari se depun pe frunzele plantelor, etc; *roua dimineții*, care ține până vine soarele și o usucă; *poet.* curând trecător; 2) *roua dulce*, miere abia adusă de albine și nelucrată încă; 3) *roua cerului, bot.* plantă ale cărei frunze secretează un suc lipicios, de care lipindu-se insectele, sunt prinse și digerate, înghițite, de celulele acestor frunze (*drosero rotundifolia*). 4) picături de lichid foarte mici; 5) *fig.* ceace se trece repede: *trece tine-reșea ca roua*.

rouură (a) *v. V. rouă*. 1) A se depune rouă; 2) *fig.* a udă stropind cu picături foarte mici; 3) a fi ca plin de rouă.

rouurat, ă *adj.* 1) Plin de rouă; 2) *fig.* umed, stropit ca de rouă.

rouură *s. f.* (dela *rouă*). 1) Plantă ce crește prin mlaștini sau pe marginea apelor

mici, producând niște fructe rotunde dulci (*gliceria fluitans*); 2) rouă în cantitate mică.

rovină s. f. (din *răveni* și *ravân*, umed). Loc ravân, umed, bun pentru fănaț și pășune.

roz, *ă* **adj.** (prin fr. *rose*, din lat. *rosa*, trandafir). 1) Trandafiriu, de culoarea trandafirului puțin roșu; 2) *fig.* bine, plăcut, frumos — *vede totul în roz*; 3) haină, rochie roză — *se îmbracă în roz*.

roză s. f. *V. preced.* 1) Trandafir; în special floarea trandafirului; 2) desemn, broderie, sau alt lucru ce imitează roză; 3) *fig.* plăcere sentimentală: *drum de roză semănat*; 4) *fig. poet.* an, ani, *numără abea cincisprezece roză*; 5) *pop. fig.* fecioară foarte frumoasă: *o roză între roză*; 6) *roza vânturilor*, figură în formă de stea cu 8 sau 32 colțuri, și care, prin indicarea punctelor cardinale, arată precis direcțiunea vânturilor; 7) *istoric.* Răsboiul celor două roză, răsboiu civil în Anglia (1450—1483), între casa de York, care avea emblema o roză albă, și casa Lancaster, cu emblema o roză roșie.

rozacee s. f. (după lat. *rosaceus*, *rosacea*, prin intermediar francez). 1) *Bot.* Familie de plante a căror tip este roză; 2) culoare bătând în roz.

rozalb, *ă* **adj.** (comp. *roz* și *alb*). 1) De culoare trandafirie; 2) (lumină) puțin roză la răsăritul soarelui.

rozatic, *ă* **adj.** *V. prec.* Puțin roz.

rozător, *oare* **adj.** (lat. dela *rodo*, *rodere*, *rosam*, cit. *rozum*). Care roade. *V. roade*.

rozătoare s. f. *pl. V. prec.* *Zool.* Clasă de animale quadrupede cu dinți incizivi a nume pentru ros: *șoarece*, *guzgan*, *castor*.

rozătură s. f. *V. roade*. 1) Efectul roaderii; 2) zgomotul produs de roaderie; 3) locul ros; 4) părți mărunte din lucrul ros.

rozetă s. f. (dela *roză* și fr. *rosette*). 1) Mică funtă sau mic buton făcut din panglica unei decorații și care se poartă la cheutoarea jachetei sau redingotei; 2) *archit.* ornament sau fereastră rotundă în formă de roză, la stilul gotic, zisă și *roză* (fr. *rosace*); 3) nasturi de alamă în formă de roză (la tunica și sus la cizmele roșiorilor și călărașilor); 4) *Bot.* floare de rezedeă; 5) rezedeă însăși.

rozeu, *e* **adj.** (după fr. *rosé*). Trandafiriu. **roziu**, *le* **adj.** *V. preced.*

rozmarin s. m. (lat. din *ros*, *rouă*, *marinus*, marină, de marea, (ca fr. *romarin*). *Bot.* Numirea unui arbust aromatic, totdeauna verde, ale cărui flori au proprietăți stimulente; crește pe țărmurile mării Mediterane — (în

cântece populare: *foaie verde rozmarin*. **rubedenie** s. f. (amplif. din *rudenie*). *Fam.* rudă mai de departe, cimotie; rudă prin alianță.

rublea (*pl. rubiele*) s. f. (turc. *rubiye*, înseamnă o pătrime). Monedă de aur valorând 6 franci, (în vechime).

rubiacee s. *pl.* (fr. *rubiacées*, din lat. *rubia*, garanță, roibă). *Bot.* Speța plantelor care are ca tip garanța, roiba, — *chinchina*, etc.

rubin s. n. (din lat. *rubidus*, roșu închis). Numirea unei pietre prețioase, transparente, de culoare roșie închisă.

rubină (*a*) *v. V. prec.* A se face roșu ca rubinul.

rubinos, *oasă* **adj.** sau

rubiniu, *ie* **adj.** De culoare roșie închisă ca rubinul — *vin rubiniu*, etc.

rublă s. f. (rus *rubli*). Monedă rusească, valorând 4 franci (când este de argint).

rubrică s. f. (lat. *rubrica*, cretă roșie, dela *ruber* roșu). 1) O cretă roșie întrebuințată de tâmplari; 2) titlu scris cu roșu (cum se obicinuia în vechime) în cărțile bisericești sau de drept; 3) capitol sau coloană (de ziar); 4) coloană, parte, din foaia unui registru, unui catalog, pentru anume însemnări.

rucavițe s. *pl.* (rus *ruka*, mână, *rukavița*, mânecă, mânecuță). Mânecuți, manșete, de stofă, cusute cu fir, ce se pun de preot, diacon, alhieru, când oficiază; zise și *măneacări*.

rudă s. f. I (ca și *rod*, din lat. *fructus*, cu înțeles de fruct, sămânță și lat. *fructio*, a da lăstari). 1) Neam, familie; 2) cel ce es e înrudit de cineva; 3) *fig. pe rudă*, *pe sămânță*, pe toți; tot neamul, fără excepție. (vezi *rod*, 4, 5). — Acest cuvânt mai apropiat și de cât *rod*, de origina latină *fructus* (*ruct* + *rut*) arată origina agricolă a cuvântului în înțelesul de fruct, sămânță. Dacă se află trecut și la Slavi, ca în vorba *roditeli* și *rodstvennik*, însăși amplificările arată că din baza simplă daco-latină, *rod*, *rodi*, *rudă*, Slavii au format cuvintele lor cu sufixe slave.

rudă s. f. (lat. *rudus*, moluz, năruitură; aramă sau plumb brut). 1) Groapă sau loc, unde se extrag metale în stare brută; 2) groapă de unde se scoate lut, humă, zisă și *rudărie* (Oltenia—Jud. Vâlcea).

rudar s. m. (Vezi *rudă*) II. 1) Țigan din acei ce (în timpuri vechi) lucrău la extragere de metale din mină — apoi cei ce pescuiau aur din nisipul riurilor (ca Olțul); 2) țigan care lucrează ca salahor la moluz și facerea tencuelei; 3) aceiași țigani cari în timpul

iernei neavând de lucru, își fac bordee în păduri și lucrează linguri sau albiu din lemn de plop, teiu, etc.; 4) ferar care face sau țerecă căruțe.

rudăreasă s. f. Femeie de rudar.

rudăresc, ească adj. V. prec. De rudar.

rudărie s. f. V. rudă II 1) Groapă de unde se scot metale, sau se scoate, lut ori humă; 2) locul unde locuiesc rudari; 3) ocupația, meseria rudarilor; 4) scule de rudar.

rudășcă s. f. (scurtat din *caradașcă*). V. *răgașcă* și *earadașcă*.

rudenie s. f. V. rudă I 1, 2. Starea de îndurare; rudă.

rudă (a se) v. V. rudă I 1) A deveni rudă prin alianță; 2) a fi rudă cu cineva; 3) *fig.* a fi din o speță similară cu alta.

rudiment s. n. (lat. rudimentum). 1) Primele începuturi; 2) primele urme, de unde se formează ceva; 3) *științe. natur.* organ în dimensiuni foarte mici.

rudimentar, ă adj. și adv. V. prec. 1) Ca un rudiment; 2) primitiv, începător; 3) nedebaciu făcut, nedeplin format.

ruță s. f. mai des pl. rufe, (daco-gr. din rădăcina raf, a coase). 1) Toate albiturile de pânză în general: cămăși, izmene, cearșafuri, fețe de perine (cari au purtat se vede numirea de cusături, cum și sunt); 2) *Mold.* treanță, adică albitură ruptă, cărpită.

rufărie s. f. 1) Rufe; 2) mulțime de rufe.

rufe s. pl. rufă. V. rufă.

rufet s. n. (turc. rufet). Mică corporație de meseriași (vechiu).

rufetaș s. m. V. prec. Breslaș.

rufos, oasă adj. (daco-gr. din raf, a coase). Cel ce are cămașa sau hainele cărpite cu petece; trențeros, zdrețeros.

rug s. m. I (lat. din rubus, mărăcine). 1) *bot.* Mărăcine cu ghimpi ca cel de mure; 2) trandafir sălbatic; 3) trandafir încă nealțoit.

rug s. n. II (lat. rugus). Grămadă de lemne pe care în vechime se ardeau cei osândiți la moarte.

rugă (a și a se) v. (lat. rogo, rogare, a rugă cu stăruință). 1) A cere respectuos; 2) a cere cu umilință, a imploră; 3) a zice rugăciunea, a rugă pentru ceva pe Dumnezeu; 4) a adresa rugăciunea către un sfânt; 5) *fig.* a pofti, a invita; 6) *ameninș. te rog!*

rugă s. f. V. prec. 1) Rugăciune către D-zeu; 2) Tr. serbarea hramului bisericeii; 3) cerere respectuoasă.

rugăciune s. f. (lat. rogatio, rogationis, cit. rogațio). 1) Cerere cu umilință; 2) anume text sau compunere din învățătura religiei, prin care chemăm bunătatea lui D-zeu, a

Maicii Domnului sau a sfinților; 3) *fig.* petiție; cerere respectuoasă.

rugămintă s. f. (lat. rogamenta). 1) Cerere respectuoasă și stăruitoare; 2) petiție. **rugător, oare adj. (lat. rogator).** 1) Cel ce face o rugăciune; 2) *adv.* cu ton sau cu atitudine de rugare; umilit.

rugină s. f. (lat. rubigo, rubiginis, și aerugo, aeruginis, = rugină, cocleală de metale). 1) Substanță roșiatică (oxid) ce se formează pe ferul, oțelul, fonta, ce stă la umezeală și care le roade cu încetul; 2) *fig.* pușcă, sau sabie, ori cuțit vechiu; 3) boală de putrezire a grâului; 4) *fig.* cauză învechită de descompunere, stricăciune morală; 5) vechime mare; 6) *fig.* care are deprinderi învechite; 7) *Bot.* pipirig.

rugini (a și a se) v. V. preced. 1) A prinde rugină sau a face să prindă rugină; 2) *fig.* a se învechi; 3) a nu mai fi de actualitate sau după gustul actual.

ruginit, ă adj. V. prec. 1) Care a prins rugină; 2) ros de rugină; 3) *fig.* care este foarte vechiu și nu mai funcționează bine; 4) *fig.* retrograd; care nu se adaptează progresului; cu deprinderi vechi.

ruginitură s. f. V. rugină, propr. și fig. ruginiu, ie adj. (lat. rubiginosus). Care are culoare de rugină, roșiatic ca rugina.

rugumă (a) v. Mold. V. rumegă.

rugumat s. p. V. rumegat.

ruin s. m. (lat. din ruere, a se năru). *Bot.* Plantă cu puține frunze și cu flori de ornament pentru grădini — *mușcatu dracului.*

ruină (a și a se) v. (lat. din ruo, ruere, a se năru). 1) A se năru zidul prin fărâmare cu încetul; 2) a se dărăpână prin învechire casa; 3) a se surpă, dărâmă, rupe; 4) *fg.* a pierde averea; 5) a și distruge (sănătate); 6) a cheltui prea mult; cu *ironie* a cheltui prea puțin.

ruină s. f. (lat. ruina). 1) Cădere năruire, dărăpănare; 2) casă de tot dărăpănată; 3) rămășiți din construcții vechi istorice; 4) *fig.* decădere — *ruina imperiului roman*; 5) *fig.* pierderea aversei; 6) *fig.* pierderea (sănătății); 7) *fig.* om cu desăvârșire îmbătrânit sau neputincios; 8) *fig.* risipitor, distrugător al aversei — *ruina familiei.*

ruinat, ă adj. V. preced. 1) Dărăpănat, căzut în ruină; 2) *fig.* care și-a pierdut averea sau sănătatea, puterile.

ruinător, oare adj. V. prec. Care poate cauza ruina *propr.* și *fig.*

ruinătură s. f. Ce este cu totul ruinat, dărăpănat.

rujă s. f. (diformare din lat. rosa (roza)

în ruja, după lat. *russa*, roșie). Floarea roșie a măceșului. — Se aude și la Slavi și la Unguri această vorbă (și ca nume de femeie — pentru *Roza*).

rujalină s. f. (din *rujă*). Bot. Nalbă roșie de grădină.

rujan, ă adj. (din *rujă*). Bou roșcat.

rujulită s. f. V. rujă. Bot. Călinică.

rolă s. f. V. rolă.

roladă s. f. V. roladă.

rulănt, ă adj. (fr. *roulant*). 1) Care se mișcă prin rostogolire sau pe roțile; 2) care se poate transporta — *material rulănt*; 3) pus în circulație — *capital rulănt*.

ruletă s. f. (fr. *roulette*, dela *rouler*, a învârti). 1) Aparat pentru joc de noroc, care prin învârtire face ca bila sau alt semn să se oprească pe un număr din cele așezate circular și care să fie câștigător, sau de pierdere, după întâmplare.

rumân s. m. V. român. 1) Denumire populară veche pentru *român*; 2) clăcaș pe moșie boierească (răzeșii, moșnenii, țeranii ce aveau pământurile lor proprii, fiindcă erau supuși la dări și obligații grele, au găsit mijlocul să scape de ele, încorporându-se cu pământ cu tot la moșile domnilor, mănăstirilor sau boierilor, cari erau apărați de dări; în această calitate, ei se numără *rumâni* și erau obligați a face zile de lucru pe moșie; boierească sau mănăstirească; păstrarea numirii de *rumân*, arată că ei trebuia să nu fie confundați cu ceilalți lucrători aduși pe moșie, cari puteau fi primiți sau îndepărtați oricând, dar când proprietarii de moșii au cerut prea multe zile de clacă și țeranii voiră să plece de pe moșie, Mihai Viteazul, pentru a atrage de parte-i pe boieri, decretează ca «*veșnic rumânii să rămâie pe moșie*» — stare care se asemănă cu șerbia sau robirea, de aceea cuvântul *rumân* deveni sinonim cu șerb); 3) agricultor, lucrător de pământ, țeran (în Mold. se pronunță mai mult *român*).

rumânie s. f. V. preced. 1) Starea de *rumân*, clăcaș pe moșie domnească, mănăstirească sau boierească — care ținu din secolul XVI, fu consfințită de Mihai Viteazul în 1596, și fu desființată de Mavrocordat în 1748; 2) numirea aceasta, derivând din *rumân* pentru *român*, a inspirat numirea de *România* — (țara românilor sau rumânilor) decretată de Cuza-Vodă pentru denumirea Principatelor-Unite (Moldova și Valahia) și recunoscută de puterile europene, la începutul domniei regelui Carol I (1866).

rumegă (a) v. (lat. *rumino*, *ruminare*). 1) A mestecă din nou alimentele, fânul, după

ce a stat puțin în stomac (la unele animale); 2) *fig.* a cugetă mult asupra unui lucru sau chestiuni; a reflectă.

rumegare s. f. Acțiunea de a rumegă.

rumegat, ă adj. pop. 1) Mestecat din nou; 2) *fig.* mult cugetat; *s. n.* acțiunea de a rumegă.

rumegător, oare adj. Care rumegă; *pl. rumegătoarele*, Zool. Clasă de animale mamifere, cari după ce țin câteva timp alimentele în prima pungă stomacală, le aduc în gură și le mestecă încă o dată, spre a putea fi digerate, mistuite (capra, boul, cămila etc. sunt rumegătoare).

rumen, ă adj. (lat. din *rubens* roșit, roșiu). 1) Roșit, colorat, la față — *cu obrații rumeni*; 2) roșit prin coacere (colac, pâne); 3) colorat în roșu puțin (fructele, poamele). — Și la Slavi se aude puțin acest cuvânt.

rumeneală s. f. V. preced. 1) Coloarea roșie trandafirie (la obrațiilor sau a (buzelor); 2) coloarea roșiatică a fructelor coapte sau a pânei; 3) suliman, coloarea pentru văpsit obrazul roz (la femei). 4) *pl. Trans. roibă*.

rumeni (a și a se) v. V. preced. 1) A deveni rumen; 2) a roși cu rumeneală; 3) a coace bine pânea, cozonacii.

rumenire s. f. Acțiunea de a (se) rumeni.

rumenit, ă adj. V. rumeni. 1) Devenit rumen; 2) sulimenită; *s. n.* acțiunea rumenirei.

rumpe (a și a se) v. V. rupe.

runc s. n. (lat. dela *runco*, a scoate din rădăcină, a plivi). Loc de pădure unde arborii au fost scoși din rădăcină și unde pasc apoi vitele (sunți multe umirii de sate *Runcu*).

runic, ă adj. (fr. *runique*, dela gotic *runa*, lucru ascuns). Alfabet *runic* sau scriere *runică*, caractere de litere ale celui mai vechiu alfabet germanic și scandinav.

rune s. f. V. runic. Scriere veche a Germanilor și Scandinavilor.

rup s. m. (lat. din *rupere* sau *rumpere*, a rupe, a sparge). Măsură de lungime a 8-a parte dintr'un cot. — După numele de cot și subdiviziunile lui: *rup.* și *gref* (cotul ăvea 8 *rupi* și fiecare *rup* avea 2 *grefi*); se vede că sistemul de măsură ținea de vechea legislație romană-bizantină — cot și *rup* fiind din l. latină, iar *gref*, din greacă. *Rupul* se numea tăietură adânc tăiată pe cotul ce era de lemn; iar *greful*, era o simplă zgărietură.

rupe (a și a se) v. (lat. *rumpo*, *rumpere*). 1) A sfâșia (o pânză, stofă); 2) a sau a se frânge (o bucată din ceva); 3) *fig.* a considera desființat (un contract); 4) a mușcă (din ceva); 5) a lătra și mușcă (cânele) — *te*

rupe cănele; 6) a începe să vorbească (mai ales o limbă străină) *rupe binisor franțuzește*; 7) a diminua, a obține o reducere din prețul curent — *a mai rupt ceva*; 8) a înceta relațiunile cu cineva prin ceartă, — *am rupt-o cu el*; 9) a porni repede — *a rupt-o la fugă*; 10) a se face început la prețuri (pentru recolta nouă de vin, cereale); 11) a se prăbuși — *s'a rupt podul*; 12) *fig.* a suferi, a regreta foarte tare — *mi se rupe inima*; 13) a mânca, a năruți țermul (un râu), sau a străpunge digul; 14) *a rupe inima târgului fig.* a cumpărat tot ce era mai frumos în târg; *ironic.* tot ce era mai prost; 15) *a rupe în bătăi* a bate cumplit; 16) a se roade uză — *haine rupte*.

rupere *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a rupe *propr.* și *fig.*; 2) *rupere de nori*, căderea bruscă și în mare cantitate de ploaie.

rupt, *ă adj.* 1) Sfășiat; 2) frânt; 3) ros, uzat; 4) *fig.* zdrobit (de oboseală, de foame); 5) *preț rupt*, preț început, convenit; 6) *cu ruptul, adv.* în total cu preț total (nu calculat pe bucată); 7) *nici în ruptul capului, adv.* cu nici un chip, nici cum; 8) *s. n.* rupere.

ruptă *s. f. Vechiu.* Impozit fix — *ruptele visteriei*.

ruptaș *s. m.* (dela *rupere* și *rupt*. 6). 1) Lucrător cu totalul, nu cu ziua; 2) *pl.* (în timpul fanarioților), clasă de contribuabili streini, cari plăteau dările cu ruptul (6); (mai în urmă) feciori de preoți și de ai claselor privilegiate.

ruptoare *s. f.* 1) Început; 2) început sau fixare de anume preț, la vânzare (a recoltei noui).

ruptură *s. f. V. rupe.* 1) Starea lucrului rupt; 2) rupere (2); 3) *fig.* stricare; 4) haină sau îmbrăcăminte cu totul ruptă, uzată; 5) *fig.* început — *s'a făcut ruptură*.

rural, *ă adj.* (lat. *ruralis*, dela sat, dela țară, din *rus, ruris*, câmp, sat). 1) Ce ține de sat, de comuna sâtească: *comună, școală, pământ, rural*; 2) *s. m. iron.* orașan care stând mult la moșie, la țară, capătă deprinderi dela sat.

rus, *ă adj.* (dela *Ruși*, ce și au denumirea dată de latini: *russus* = *roșiu*, fie pentru culoarea feței lor, mai ales pentru portul lor favorit cu cămașa *roșie*, aceasta o dovedește variația ce este chiar în limba lor: *ruskii, rus și Rosia*, Rusia (după alții dela lat. *rus*, câmpie, țară fără munți). Ce este al Rușilor (limbă, obicei, etc.) *V. și rutean*.

Rusalii *s. f.* (lat. *rosalia*, serbătoarea rozelor la Romani, care se celebra în luna Maiu). 1) Numire dată de popor serbătorilor

creștine Pogorirea Duhului Sfânt (și Sfânta Treime) — la 50 de zile după Paști. (Sămbătă înainte de Sf. Treime, se împarte pomână pentru sufletele răposaților și anume: un pus în oale noi, sau în cofăle, cofițe noi, împodobite cu flori, precum și mâncări în strachine noi și cu linguri noi); 2) zine (duhuri închipuete de popor) ce sunt în aer sau în ape, în păduri, și care pot face rău omului, ori deslănțuesc furtuni, fură copii, etc.; 3) *fig. fam.* femeie rea. (Poporul serbând aceste zile ca serbători creștine, încă păstrează convingerea că împacă și aceste duhuri răufăcătoare).

rusalii *s. pl. V. prec.* Numirea dată de pescari unor râme, ce apar la această epocă, sau care adunate în ziua de Rusalii aduc noroc la pescuit. *V. rusalii* 2.

rușcă *s. f.* (lat. din *russa* + *qua*, care e roșie). Oaie cu ochi roșii.

rușcuță *s. f.* (din lat. *russus*, roșu). *Bot.* Plantă cu flori roșii, zisă și *cocoșei*, sau *cocorei*.

rusesc, *ească adj. V. rus.* Dela *Ruși*, al Rușilor; de care obicinuesc Rușii — *ceai rusesc*.

rusește *adv. V. rus.* 1) Ca *Rușii*, cum face *Rușii*; 2) limba rusă.

rușiet *s. n.* (turc. *ruşfet*, mituire). Dar pentru a mitui, cadou dat unui funcționar spre a-l corupe.

rușfetările *s. f. V. prec.* Luare de rușfaturi.

rusifică (a) *v. V. ras.* A (sau a se) face rus, cel ce nu este din origine rusească.

rusificare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a rusifica; rezultatul acestei acțiuni.

rușinat, *ă adj. V. rușină.* 1) Făcut de rușine; 2) intimidat; *adv.* cu rușine.

rușine *s. f.* (din *roș* și *in* (lat. *russ in*). 1) Înroșirea feței, a obrazului, din cauza sentimentului pudoarei; 2) sentimentul de pudoare; 3) desonoare; 4) *pop.* organele pudoarei; 5) împrejurare sau faptă care te face ridicol — *a pățit o rușine*; 6) timiditate.

rușină (a și a se) *v. V. rușine.* 1) A avea rușine; 2) a face de rușine; 3) a intimidă.

rușinare *s. f. V. rușine.* Acțiunea de a, sau a se rușină.

rușinos, *oasă adj. V. rușine.* 1) Care provoacă rușine; 2) de rușine; 3) sfios, timid; 4) cel care se rușinează; 5) *adv.* cu sfială; cu rușine.

rusnac sau **rusneac** *s. m. V. rus.* 1) Care seamănă cu rușii (gras și cu părul blond; 2) rutean.

rusouică s. f. V. rus. Femeie din Rusia, de neam rusesc.

rustic, ă adj. (lat. *rusticus*, de câmp, de sat; dela *rus*, câmp prin interm. fr. *rustique*). 1) De țară, dela sat (viață, peisagiu, moravuri); 2) *fig.* fără cultură, nerafinat; 3) *fig.* simplu și sănătos.

rută s. f. (lat. *ruta*). *Bot.* Plantă medicinală, amară, are flori galbene.

rutea s. f. (turc *rute*, punct). Punct sau moment favorabil, cu noroc (la joc de cărți se zice).

rutean, ă adj. și s. (lat. din *rutilus*, cam roșu, sau galben auriu). 1) Nume dat Rușilor dela sud-estul Rusiei, din Galiția, ziși și *maloruși* (ruși mici) sau Ucrainenii; 2) ce este al Ucrainenilor.

rutenește adj. V. prec. Ca Rutenii; s.

graiul rutean (care se deosebește mult de cel rusesc, dar e vorbit puțin, și scris și mai puțin).

rutină s. f. (fr. *routine*, — dela *route*, cale, drum bătut). 1) Deprindere obicinuită sau îndămnare (de a face ceva) obținută prin practica, indeletnicirea, îndelungată; 2) defectul acestei deprinderi de a face totul în același fel; 3) lipsă de inițiativă și de variație sau de progres.

rutinar, ă adj. V. prec. Care lucrează cu rutină (senz rău) din ce știe obicinuit.

rutinat, ă adj. V. rutină. Cu multă experiență practică; deprins (senz bun).

rutitor s. m. (lat. din *rutilus*, roșiatic sau galben auriu). *Bot.* Plantă erbacee, cu florile galbene auriu, ce crește prin pășuni și locuri umede (înruđit cu *ruta*).

S (Ș)

S. s. m. 1) Litera a 19-a din alfabet; 2) reprezintă punctul cardinal *sud* (miazăzi).

s pron. p. se — *s'a dus, s-o duce* = se va duce.

-s v. p. sunt — *unde-s oamenii* = unde sunt...

s prefix în vorbe ca: *svăpăia, sfărămă* din baza *văpaie, fărămă*.

ș s. m. litera *s* cu sunet șuerat (ca *ch* francez) în vorbe ca *șed, ședea, șes*; urs *urși, dus, duși* etc.

ss sau ss. interj. Exprimă iudemnul la liște; tăcere!

sss! sss! sau *ssa!* *interj.* Exprimă îndemnarea cănelui să latre sau să muște.

șă s. f. V. șea.

să conj. (lat. *si* dacă). 1) Exprimă condițiune sau presupunere: *să fie cu puțință?* *să am țî-aș da*; 2) precede și formează conjunctivul: *să lucrez*; 3) indică ordin, impunere: *să taci!* (în acest caz este sub influența grec. *za* = *da*, cu înțeles de *foarte* sau de confirmare, căci se și poate înlocui cu *da taci!* sau *da făcă ce-o ști* etc.); 4) înlocuiește infinitivul — *nu știe să scrie*, în loc de *a scrie*; 5) *pop.* *Olt.* *să vrea ști*; dacă ar ști; *să vrea fi întrebat*, dacă ar fi întrebat.

sa adj. (lat. *sua*). 1) arată posesiunea persoanei a treia *casa sa*; 2) *pron. a sa*, pentru *a ei* sau *a lui*.

șabacă (șabace) s. n. (din vorba *săpă* a scobi, a sculpta, a găuri). *Olt. Mold.* Broderie românească cu găurele, făcute în pânza de țară, prin tragerea unui număr de fire din

bătătură ca și din urzeală și apoi brodând cu ață sau cu mătasă albă.

sabat s. n. (ebraic *șabat*, repaus). 1) Ultima zi din săptămână la Evrei, — Sâmbăta, consacrată repaosului; 2) pretinsă adunare nocturnă a vrăjitoarelor; 3) *fig.* gălăgie mare. *Olt. pop.* *șabaț!* sau *șabaș!* = sfârșit gata! expresiune când se termină ceva, sau se rupe pe neașteptat ceva.

șabană s. f. (turc *șebané*, halat de noapte). *Mold.* Haină lungă (în vechime) la boieri.

sabelism s. n. (dela *Saba*, ținut în Arabia și Sabeeni). Adorațiunea focului (cum o practicau Sabeenii), închinarea la stele.

sable s. f. (germ. *säbel*, cit. *zebel*; rus *sablia* și fr. *sabre* — noțiunea primă din lat. *saevio* (sevio), a sfășia, a ucide). 1) Armă pentru luptă, formată din o lamă ca de cuțit, lungă până la un metru, și din mâner cu apărătoare pentru mână și care se poartă atârnată de cingătoare; 2) *fig.* năvălire dușmană cu războiu; 3) atac cu sabia; 4) *fig.* *sabia lui D-zeu*, pedeapsă crudă; răutate neînduplecată. *Mold.*

sabie baionetă s. f. V. baionetă. Baionetă în formă lată ca sabia.

săbier s. m. Fabricant de săbii.

săbjoară s. f. 1) Sabie mică; 2) pește lung și nu lat, cu colorarea ca a ferului și dintii în formă de ferăstrău (*pelecus cultratus*).

săbliuță s. f. 1) Mică sabie; 2) *bot.* plantă ornamentală cu foi în formă de sabie (lat. *gladiolus*); 3) *fam.* tânărlublocotenent.

șablon s. n. (germ. *schablone*). 1) Tipar

cu care se zugrăvește pe părțile camerilor; 2) *fig. model tip, după care se conduce mecanic cineva.*

sabur (*sabor*) *s. n.* (din baza lat. *savor* (suave) plăcut la miros). 1) Rășină, ce curge din scoarța arborelui meridional *aloe*, cu miros foarte plăcut, dar cu gust foarte amar; se întrebuințează ca purgativ; poporul îl întrebuințează ca leac pentru venin; în bise-rică, topit cu ceară și cu alte substanțe mirositoare, servește la ungerea pânzei ce acopere piciorul dela st. masă; 2) *fig.* alinare, mângâiere. — Și Turcii zic *sabr*, *aloe*.

sac s. m. (lat. *saccus*). 1) Traistă naltă fără băieri, făcută din pânză, pentru pus cereale, făină etc., având forma de cilindru; se poate face mai mic și din piele, pentru diferite întrebuințări; 2) cantitatea conținută: *un sac de grâu*; 3) *fig. sac fără fund*, om care vrea tot mai mult să obțină; 4) geantă de călător.

sac! *interj.* (lat. *sic*, așa). Așa! **sac**, *că bine ți-a făcut*, așa ('ți trebuie)! bine ți-a făcut. *A da cu sac*, a zice mereu **sac**, spre a necăji pe cineva.

sacă s. f. (turc *saka*). Butoaș pus pe două roate, ce servește la adus apă, dela o depărtare mai mare sau în cantitate mai mare.

sacadă (a) v. (fr. *saccader*). A vorbi sau a face o acțiune cu întreruperi.

sacadă s. f. (fr. *saccade*). Întrerupere; ne-regularitate bruscă sau repetată, în cursul vorbirii sau compunerii, etc. — *stil sacadat*, cu fraze scurte și neplăcute la auz; *puls sa-cadat*, cu mici întreruperi, cu pauze.

sacagiu s. m. (V. *saca*). Cel ce cară și vinde apă cu saca.

sacăl (a și a se) v. V. sac. 1) A tot zic *sac* cuivă; 2) a tot necăji, supără; 3) a nu sta astâmpărat, a se așeza ba așa, ba așa; 4) a stărui, a tot cere ceva în repetate rânduri; 5) a tot umbra, deschizând ușa.

sacăit s. n. V. sac. 1) Acțiunea de a săcăi; 2) *adj.* neastâmpărat, nestașnic.

șacal s. m. (turc *şakal*). Numirea unui fel de căne sălbatic din Orient, care seamănă și cu lupul și cu vulpea și urlă prelung și trist.

sacăluș s. n. (din vorba *sac*). Mold. Mic tun scurt, făcut din trunchiu de lemn tare, — scobit înlăuntru, ferecat pe din afară; se umplea cu praf și i se da foc; se întrebuința la parade, serbări pentru salve (vechiu).

săcară s. f. V. secară.

sacă (a) v. V. secă.

săcat adj. (dela *sec* și *secă*). Lipsit de puteri.

săcăitul (a) v. (dela *sec* și *secă*). 1) A scoate

tot sucul; 2) a slei de puteri; 3) a lua pu-terea de producție (a pământului).

săcătuît, ă adj. V. preced. Sleit de suc, de puteri, sau de calitatea de a produce (pământul).

săceală s. f. (lat. din *secula*, mică secere). Instrument cu dinți ca de secere, cu care se trage pe cal spre a se lua părul ce cade pri-măvara și a-i curăți pielea.

săcelă (a) v. A trage cu săceala pe cal, sau și pe boi, vaci.

sacerdotal, ă adj. De sacerdoțiu.

sacerdoțiu s. n. (lat. *sacerdotium*). 1) Da-rul preoției; 2) corpul ecleziastic; 3) *fig.* ce are un caracter de sfințenie.

sachelar s. m. (gr. din *sékylé*, care face serviciu). 1) Preot care administrează averea bisericii, mănăstirei; 2) grad onorific preoțesc.

săciful sau săciful s. m. Tr. (din *zece-foi*). *Bot.* Numire ingenioasă dată garoafei, care are două rânduri de câte 5 foi (petale), în total zece.

sacnaslu s. n. Vechiu (turc *saknisin*, din *sak*, rege și *nişin*, care șade). Balcon la stradă închis cu geamuri și jaluzele (la case boerești sau domnești) ca în Orient, unde stau femeile spre a putea vedea în stradă, fără să fie văzute.

sacou s. n. (ital. *sacco*, sac). Haină băr-bătească croită drept, nu pe talie, și fără pulpăne.

sacos s. n. (gr. *sakkos*, vesmânt gros). *Bis.* Vesmânt arhieresc ce cade drept, lung până în dreptul genunchilor, cu mâneci foarte largi, făcut din mătășă, cu galoane și cu broderii de aur.

sacrament s. n. (lat. *sacramentum*, din *sacrare*, a sfinți). Taină a religiei; în special sânta cuminicătură, împărțășania.

sacramental, ă adj. 1) De sacrament, pri-visor la sacrament; 2) *fig.* solemn și sânt.

sacrifică (a și a se) v. (lat. *sacrifico*, *sacrificare*, din *sacro*, a sfinți). 1) A jertfi *propr.* și *fig.* 2) *fig.* a pierde, a dăru.

sacrificator s. m. V. prec. Cel ce sa-crifică.

sacrificiu s. n. (lat. *sacrificium*). Jertfă, *propr.* și *fig.*

sacrileg, ă adj. V. urm. 1) De sacrilegiu; *s. m.* Cel ce săvârșește sacrilegiu.

sacrilegiu s. n. (lat. *sacrilegium*). 1) Pân-zărire de lucruri sfinte; 2) furtul de lucruri sfinte; 3) batjocorirea persoanei bisericești, demne de venerațiune; 4) *fig.* batjocorirea lucrurilor, ideilor, ce trebuiesc considerate ca sfinte.

sacristie s. f. (lat. din *sacri*, a celor sfinte,

sto, stare, ședere). Locul unde stau odoarele, vasele sfinte bisericești,

sacro-sanct, ă adj. (lat. *sacro-sanctus*, din *sacer* și *sanctus*, sfânt și sfințit). Cu totul sfânt *prop.* și *fig.*

sacru, ă adj. (lat. *sacrum*). 1) Sfânt, sfințit prin consacrarea bisericească; 2) destinat cultului, vase sacre; 3) *fig.* focul sacru, însuflețire pentru acte mari; geniu de bine; 4) *fig.* care însuflă un respect ca și religios; 5) *fig.* ce nu trebuie atins, jignit, ori divulgat; 6) s. m. lucrul sfânt; 7) vrednic de venerațiune. **sacrum anat.** Osul șalelor.

săcuesc, ească adj. V. urm. Al Săcuilor, de Săcui; pe unde sunt Săcuii.

săcuime s. f. (dela numirea dată Săcuilor sau Secuilor, ungiuri despre cari se zice că au fost așezați pe la anul 1080, în părțile de răsărit ale Transilvaniei și în Moldova de mijloc, ca grăniceri pentru paza Transilvaniei(?), însă felul de așezare al acestora și prin județul Iași, Roman, Bacău și prin trecătorile munților în Transilvania, arată poate drumul pe unde au trecut Hunii și deci este coada coloanei lor, care a fost tăeată, despărțită, de grosul sau corpul coloanei și *impresurată* în aceste locuri de către locuitorii Daciei; numirile de *Secui* și *Ciangăi*, din lat. *seco*, a tăea, a despărți și *cingo*, a încinge, a impresura, arată starea acestor urmași ai Hunilor, sau a Ungurilor cari au fost cruțați de Daco-Latini și cari și-au păstrat naționalitatea, în primul timp pentru că în acea coadă a coloanei erau și femeile și copiii huni; iar mai târziu biserica catolică, s'a îngrijit de dânșii. — După altă părere numirea ar fi dela *săcuil*, sacul foarte strâmt și mic, întrebunțat de acești Unguri!) 1) Locurile populate cu Secui sau Săcui; 2) populația Secuilor.

săculeț s. m. V. sac. Mic sac.

săculețe s. m. V. preced.

săculețeață s. f. (din *sac*). 1) Pungă mare de piele, pentru bani; 2) traistă naltă și îngustă ca sacul. *Mold.*

săculeț s. n. V. sac. Foarte mic sac.

săcure s. f. V. secure.

sac s. n. (lat. din *satus*, semănatul, săditul). Ceea ce este sădit, plantat. — Și Slavii zic *sad*, plantație, grădină.

sadea adj. (turc. *sadê*, simplu, curat). 1) Simplu fără amestec sau fără podoabe; 2) *adv.* direct, drept așa, curat.

sădelcă s. f. (rus din *sedio*, șea, *sidelka*, dela șea). *Mold.* Pemiță la ham, pe spinarea calului (înhamat la trăsură).

sădi (a) v. (lat. din *satum*, semănatul, din verbul *sero*, *serere*, a semăna și *satio* =

sădire, plantare). 1) A planta sau transplanta (pomi mici); 2) a planta (viță); 3) a semăna în cuiburi; a transplanta răsaduri; 4) *fig.* a a însuflă, a cultiva (în inimi sentimente frumoase. — Și Slavii zic *saditi*, la care sufixul *ti*, arată că vorba vine din *sădi*).

sădila sau sedila s. f. (după lat. *sitella*, din vorba *sitā*, diminutiv *sitelā*). Pânză țesută rar, prin care (ca prin sită) se scurge zerul, din cașul ce se așază și se strânge în ea, ca într'un mic sac. — Sărbii zic diformat *sido*.

sădina s. f. V. sad și sădi. Numirea unei plante, ce crește prin locuri necultivate.

sădire s. f. V. sădi. 1) Acțiunea de a sădi; 2) loc sădit, plantație.

sădit ă adj. V. prec. Cu plantații, plantat; s. n. acțiunea de a sădi.

șafar s. și adj. (germ. din *schaffen*, a face, a procura). *Mold.* 1) Mijlocitor, samsar (cu senz de neonest); 2) *fig.* șiret sau cinic. *V. șufar.*

safic, ă adj. (gr. dela *Sapho*, femeie greacă, celebră pentru poeziile și petrecerile ei). Poetic. *Vers safic*, vers de 11 silabe, ce se crede că este inventat de Sapho.

safir s. n. (ebreu *sappir*). Numirea pietrei prețioase de culoare albastră, străvezie.

saftea s. f. (din latinescul *ex-apte* = de bine). 1) Început (de vânzare) cu bine, cu noroc, ca să urmeze și alte vânzări; 2) întâia vânzare; 3) *fig. iron.* stricăciune sau defect constatat la începutul purtării sau întrebunțării unui lucru; ruperea hainei chiar din prima zi — *ia făcut safteaua*; 4) prima întrebunțare a unui obiect, uneltă, etc. — Și Turcii zic *safte*.

safteera s. f. V. sefterea.

saflian s. n. (turc. *sahlian*, din turc *saht*, solid). 1) Piele de marochin; 2) *iron.* pielea omului.

șagă s. s. (lat. din *ex-ago*, a fugări, a goni, a petrece, a povești). Petrecere cu glume sau alergare; glumă (mai des cu acțiune: cu gădelire, alergare, trântire). *Mold.*

sagace adj. (fr. *sagace*, din lat. *sagax*, *sagacis*). Pricăput, iscusit, înțelept.

sagacitate s. f. (lat. *sagacitas*). Ageimea minții, pătrundere.

șăgalnic, ă adj. V. șagă. Glumeț.

săgeată s. f. (lat. *sagitta*). 1) Vargă, cu un vârî de fer ascuțit, ce se putea arunca la oare care depărtare cu ajutorul arcului încordat, spre a străpunge pe dușman; 2) *bot.* săgeata apei, plantă cu flori albe în forma vârfului de săgeată (lat. *sagitaria*); 3) părghiile unei mori de vânt; 4) semn în formă

de săgeată, care arată direcțiunea (vântului, apei etc.) pe hărți, etc. 5) *adv. ca săgeata*, cu foarte mare iuteală de mers; 6) urma luminoasă a fulgerului; 7) *fig.* durere tare ce trece repede.

săgetă (a) v. (lat. *sagittare*). 1) A arunca săgeți cu arcul; 2) a lovi, a străbate (o durere) repede; 3) *fig.* a străpunge; a simți un fior; 4) *fig.* a simți o durere trecătoare.

săgetar s. m. (lat. *sagittarius*). Cel ce face săgeți.

săgetător s. m. V. săgeta. 1) Cel ce aruncă săgeți cu arcul, arcaș; 2) semnul al nouăle din zodiac, reprezentat printr'un centaur gata să arunce săgeata din arc; 3) *adv.* repede ca de săgeată 4.

săgetătură s. f. V. săgeta. 1) Lovitură de săgeată; 2) durere repede; 3) lovitură mortală; moarte fulgerătoare.

săgețea s. f. V. săbuțu.

săgnă s. f. (lat. și gr. *sagma*, șea de lemn pentru poveri). 1) Semn, rosătură, pe spina-rea calului, provenită dela șeaua de lemn; 2) *fig.* rană.

săgul (a) v. V. șagă. 1) A glumi (cu vorba); 2) a se jucă (cu mișcări). Mold. și Olt.

șah s. n. (cuvânt persan). 1) Titlul regelui Persiei; 2) *vechiu* — Sultanul; 3) joc complicat, între doi jucători, cari mișcă fiecare pe rând, pe o tablă cu 64 patrate, un număr de 8 figurine de lemn, numite: rege, regină, 2 spioni, doi cai, două turnuri și 8 pioni (pentru fiecare din jucători) cu scopul ca, după regula jocului, fiecare jucător să poată lua, captiva, cât mai multe figuri mai principale, dela adversarul său; 4) cuvântul *șah* pronunțat de un jucător arată că are scop să captive pe rege sau regină; iar *șah mat*, înseamnă o mișcare decisivă pentru a lua pe rege.

sahăidac s. n. (compus *săcui-duc*). Un fel de tolbă, sac improvizat, de dus copilul mic la drum mai depărtat.

sahan s. n. (turc. *sahan*, castron de metal). Tavă de metal, de aramă sau de argint pentru plăcintă.

sahană s. f. Mold. V. zalhană.

săhastru s. m. V. sihastru.

săi (a se) v. (sau *săi*). Mold. (scuțare din *sfiu*). A fi cu sfială; a avea trică; a nu suferi să fie stins: *boul se săiește când îi pui mâna pe spate*.

saiă s. f. I (lat. din *suo*, *suere*, a coase). Gard improvizat în jurul staulului de vite, ca să nu sară și să nu fugă.

saiă s. f. II (lat. din *suo*, *suere*, a coase). Cusătură provizorie, cu împunsături rari; cusătură rară, din loc în loc.

saiă s. f. III (turc. *sai*). Stofă serjă.

șălac s. n. (turc. *șaiak*). Un fel de postav, nu așa fin, care se țese din lână, apoi se dă la puiă, se răcăie și se calcă; se fabrică la mânăstiri pentru haine călugărești.

șaică s. f. (turc. *sayka*). Șalupă, luntre mare turcească în apele Dunării și pe Marea Neagră.

săin, ă adj. (lat. scurtare din *salinus*, de sare, ca sarea). Vânăț, în culoarea sării (miel).

șaitan s. m. (lat. din *salitum*, sărit, care sare). 1) *pop.* iepure tânăr; 2) *fig.* satana.

saitoc adv. (lat. din *salio*, *salkum*, a sări, sărit). Cu repezeală, sărind repede.

saivan s. n. (turc. *sayvan*, umbrar). Mold. 1) Adăpost de iarnă pentru oi; 2) Dobrogea. Magazie de adăpostit tutunul. 3) vechiu. cort deschis.

șaisprezece numer. (din *șase-sprezece*). Număr compus din zece unități plus șase.

șazeci numer. (diformat din *șase-zeci*). Număr ce cuprinde de șase ori câte zece.

șal s. n. (arab *șal*). Stofă de lână fină, cu sau fără flori, în forma unui mare patrat, până la 2 metri latura, și carea servea: pentru pus pe umeri, pentru încins, în loc de brâu, p. îmbrădit, etc. — Și germanii zic *șchal*.

sală s. f. (ital. *sala*, fr. *salle*, german *sal* = încăpere, locuință). 1) Cameră mare — *sală de mâncare*, sofragerie; *sală de așteptare* etc; 2) încăperea spațioasă a teatrului; 3) școlar: *sala de muzică*, *sala de desen*, *de gimnastică*, clase spațioase, anume pentru aceste obiecte de învățământ. Mold. antreu.

salafiu s. n. (lat. din *salvo*, a mântui, *salvius*, mântuitor). Talisman mântuitor de rele.

salahor (1) s. m. (lat. comp. *sella*, scaun, șea; *orior*, a înălța, a ridică). Lucrător care ridică pe schelă cărămizi, cu ajutorul unui scăunaș, adaptat pe spate ca un fel de șea; sau care pregătește mortar și aduce zidarilor material la o construcție; *vechiu*. săteni cari făceau această lucrare la repararea cetăților, și în schimb erau scutiți de dări.

salahor (2) s. m. Vechiu. (aceiași bază latină *sella*, șea, scaun și *orior*, a ridică). Demnitar vechiu (comis), care îngrijea de șeaua și de caii de călărie ai domnului; — (este și la turci *salahor* = căpătenie de grajd).

salahori (a) v. V. salahor 1. 1) A face muncă de salahor; 2) *fig.* a munci din greu ca un salahor.

salahorie s. f. Muncă de salahor.

salam *s. n.* (ital. *salame*). Cârnat gros, gustos, preparat așa în cât se poate păstra mai mult timp.

salamandă *s. f.* (lat. grec *salamandra*). Zool. Reptilă ce seamănă cu șopârta, despre care se credea că nu arde în foc.

sălâmăzdră *s. f.* *V. salamandă* (diform).

salamet *s. n.* *V. selmet*.

salar *s. n.* *V. salariu*.

salară (a) *v.* A plăti salariu

salarîat, *ă adj.* (fr. *salarié*). Care primește salariu; *s. m.* Cel ce primește salariu.

saliariu *s. n.* (lat. *salarium* dela sal = sare; bani dați soldaților ca să-și cumpere sare, la Romani). Plată pentru un serviciu; leafă lunară sau anuală a unui funcționar.

sălaș *s. n.* (lat. dela *salus*, scăpare, păstrare — loc de adăpost, de scăpare). 1) Loc de adăpost, de salvare; 2) casă înjghebată; cort (țigănesc); 3) număr de 10—15 familii de țigani robi (se numea *sălaș* dela cortul, adăpostul lor); aceste sălașe de robi se notau în foaia de zestre a fiicelor de boieri. — Și Ungurii zic *szvallas*, locuință, cartier, cătun.

sălaș(lui) (a și a se) *v. V. sălaș*. 1) A, sau a se așeză, adăposti; 2) a și avea adăpost, locuință; 3) a găzdui.

sălășluință *s. f.* Loc de adăpost; locuință. **sălășuire** *s. f.* Apăostire, găzduire, așezare.

salată *s. f.* (lat. din *salita*, sărată). 1) Mâncare rece, din legume ferte sau coapte, sau chiar și crude, în care se pune sare, mai multă de cât obicinuit în mâncări, precum și oțet, untdelemn, piper: salată de cartofi, fasole, platagele vinete sau roși, de ardei copti, castraveți, de lăptuci, marole, hațmațuchi; — salata este bună la friptura de miel, de vacă, etc.; 2) legume sau verdețuri din cari se face salată; 3) lăptuci (marole).

salatieră *s. f.* (din vorba *salată* după fr. *saladier*). Vas, farfurie anume pentru salată.

șalău *s. m.* (din lat. *sal*, sare, *salin*, ca sarea). Zool. Pește de culoare cenușie bătând în verde (cum este culoarea bulgărilor de sare) și gustos la mâncare.

salbă *s. f.* (daco-gr. din *kollybos*, ban mic, monedă, prin forma *collybo*, *solybo*, *solbo* — (pentru transform. *ko* = *cio*, vezi *korax* = *cioara*). 1) Șirag de monede de aur sau de argint, pe cari le poartă ca podoabă la gât femeile (astăzi numai cele dela țară, căci se potrivește bine cu costumele naționale, ce are cusături și fluturi; în vechime în locul actualelor monede, se atârnavă, ca podoabe, mici chipuri de zei, ca *amulete*; 2) *fam. iron.* salba dracului = nepot, — cu

înțeles că unchiul nu poate aștepta nimic bun de la nepot; 3) *bot.* plantă zisă și *gușa bouului*; 4) *salbă-moale*, plantă ce crește prin păduri (*V. leac*) și al cărei lemn făcut cărbune, servește pentru a desemna; (la nevoie salba se pune amanet).

sălbatic, *ă adj.* (lat. *silvaticus*, din pădure, dela *silva*, pădure). 1) Cel care trăește în pădure — *animal sălbatic*; 2) care nu este domestic, *rață, găscă sălbatică*; 3) nelocuit, necultivat (locuri); 4) necivilizat, incult; 5) crud, barbar; 6) nealot, necultivat (*păr sălbatic*); 7) om care fuge de societate, stă retras de lume; 8) *fig.* grosolan, brutal; 9) *adv.* cu brutalitate; 10) *s. m.* Om din țări barbare, barbar.

sălbătesc, *ească adj.* De sălbatic.

sălbăci (a se) *v. 1)* A deveni sălbatic; 2) *fig. fam.* a perde uzuanțele sociale.

sălbăcie *s. f.* 1) Starea sau caracterul sălbaticului; 2) locuri sălbatic, pustietate; 3) faptă brutală (ca de sălbatic).

salcă *s. f. V. salce*.

salcăm *s. m.* (lat. dela *salix* (cum) = cum e și răchita, salcia). Arbore cu flori albe, ce dau miros plăcut, dar unele specii au și spini înțepători; crește foarte repede și are lemn tare (se pot tăia crengile ca la salcie și nu se usucă).

salce (și *salcie*) 1. *s. fr. I* (lat. *salix, salicis*). Răchită, arbore ce crește mai des în locuri băltoase; face flori galbene și lemnul este foarte moale; nelușe de salcie, înflorite se chiamă și *stălpărt* și se împart în biserică în *Dumineca Floriilor*; crengile se pot tăia pentru trebuițe și tulpina dă altele în loc.

salce *s. f. II* (fr. scurtare din *salsaparille*). 1) Rădăcina unei plante exotice (*sarsaparilla*) puțin cam amară și acră, care tămăduiește unele boale, căci este depurativă — curăță sângele și produce sudoare; 2) zeama feartă din această rădăcină.

salcie *s. f. V. salce* 1. Răchită; *salcie pletoasă* sau *salcie plângătoare*, care are crengile atârnatate în jos.

sălcioară *s. f. V. salcie*. 1) Mică salcie; 2) speță de salcie mică și cu frunză lătăreată. **sălcu**, *le adj.* Cu gust acru, amăru și astringent, ca zeama de salcie (răchită).

soldo *s. n.* (ital. *soldo*). *Contabil.* Închierarea unei socoteli. *V. sold*.

șale *s. pl.* (lat. din *sella*, scaun, șea). 1) Partea din șira spinării unde se așează șeaua (la cai); 2) partea de jos a șirei spinării unde sunt rinichii (la om); 3) locu din dreptul șalelor; 4) *fig. a călca pe șale*, a bate pe cineva; 5) *prop.* a face masaj pe șale.

salep s. n. 1) Feculă alimentară, ce se prepară din tuberculule plantei numite *poranic*, care amestecată cu lapte sau cu bulion, constituie o bună mâncare pentru convalescenți; 2) băutură plăcută și sănătoasă, preparată din salep, miere și apă (se vinde și pe stradă de Turci, sau de bragajii) — (turc *saleb*, fr. *salep*).

salepgiu s. m. Vânzător de salep (2).

șalgău s. m. (lat. din *sal-cavo* = a săpa, a sparge sare). *Mold.* Cel ce sparge sare în ocnă.

sălhă s. f. (lat. diform din *silva* dumbledă, pădurice, pădure). Pădurice deasă, cu arbuști drepti și subțiri. *V. sihlă*

sălhulu sau sălhiu adj. Păduros, cu sihlă.

salic, ă adj. (fr. *salique* (loi)). Ce este dela tributul Francilor numiți *Salii*, lege *salică*, prin care femeile erau excluse dela tronul Franței.

salicilat s. m. (fr. *salicylat*). Sare de acid salicilic (se pune în conserve de legume, ca să nu fermenteze).

salicille, ă adj. (fr. *salicylique* (acid)). Un acid antiseptic extras din salicină.

salicină s. f. (fr. *salicine* — din lat. *salix*, *salicis*, răchită, salcie). Substanță glucoasă extrasă din coarja de salcie, din care se extrage acidul salicilic.

salin, ă adj. (lat. *salinum*, de sare). Ce conține sare.

salină s. f. (lat. *salinae*, ocne de sare). Ocnă de unde se extrage sare.

săltă s. f. *V. sălă*. Antreu mic; coridor.

salivă s. f. (lat. *saliva*). Bale, scuipăt.

salivar, ă adj. *V. prec.* Care secretează salivă (glande).

salivațiune s. f. (fr. *salivation*). Secrețiunea supraabondentă de salivă; amestecarea alimentelor cu salivă în timpul mestecării.

salmiac s. m. (lat. comp. *sal(io)*, a sări, *meo*, a se mișcă). Denumire dată amoniacului, care prin miros pune în mișcare și face să sară cel adormit sau leșinat.

salon s. n. (fr. *salon*). Camera mare pentru primit oaspeți; 2) *fig.* societate distinsă — *om de salon*; 3) expoziție anuală de pictură și sculptură (la Paris).

salonaș s. n. *V. prec.* Mic salon.

șalon s. n. (din vorba *șal*). Un fel de postav de lână nu prea gros (p. făcut papuci).

salpetru s. n. (lat. *sal*, sare, *petra*, piatră în fr. *salpêtre*). Silitră, nitrat de potasă.

salsaparilă s. f. (fr. *salsepareille*, din spaniol *sarsaparilla*). *Bot.* Plantă a cărei rădăcină are proprietate purificatoare de sânge și sudoriferă — *V. salce* 2.

sălt s. n. (lat. *saltus*). 1) Săritură; 2) acțiunea de a sălta; 3) *fig.* trecere bruscă.

săltă (a) v. (lat. *salto*, *saltare*). 1) A sări în sus în mod repetat; 2) a sări ușor în timpul dansului; 3) a simți emoțiune de bucurie — *săltă inima*; 4) a crește, a se face mai mare (grăul, recolta); 5) a merge bine, a progresa (comerțul, afacerile); 6) a rădica puțin în sus, a urni; 7) a se lăsa în jos și a se ridica (prin elasticitate) — *săltă canapeaua*; 8) *fig.* a ajuta pe cineva să izbutească; 9) a ridica în sus, la suprafață — *apa mării te săltă*.

săltă s. f. I (lat. *salsa*, acru, arzător la gust). Sos din vin cu usturoi pisat, și cu sare.

săltă s. f. II (lat. din *salita*, sărită — din *salire*). Izbucnire din pământ, de apă cu noroiu (ca un mic vulcan) cum este la Policiori, în jud. Buzeu.

saltanaț s. n. (din lat. *saltare*, a jucă, danță) Suită domnească de călăreți; 2) pompă, paradă cu călăreți (la nuntă).

săltar s. n. (diform din *sertar*). Cutie mare adaptată la o masă, pat, garderob, și care se trage în afară pentru a pune și păstra jucării în ea. *Mold.*

săltăreț, eată adj. și adv. 1) Care sălta într'una; 2) în mod săltat, ritmic.

săltat s. n. (lat. *saltatum* (din *saltare*) — săltat). 1) Acțiunea de a sălta; 2) *adv.* cu salturi — *trap sălat*; săltăreț; 3) *adj.* înălțat puțin; 4) *fig.* în progres; 5) *fig.* ajutor puțin.

săltătură s. f. *V. săltă*. 1) Acțiunea de a sălta; 2) săritură; 3) ridicătură.

saltea s. f. (*V. săltă* 7). Așternut moale, pentru pat, dintr'un strat gros, de lână, de puf sau de paie, cuprins într'o față de pânză. Și Turcii zic *salte*. cuvânt format probabil în Bizanț, din lat. *saltare*, a sălta.

salteiuță s. f. *V. prec.* Mică saltea portativă — pentru copii.

săltimbanc s. m. (cuv. italian, din *saltare*, a sări, în *banco*, de pe bancă, — trambulină). 1) Cel ce face salturi și jocuri la circ-acrobat; 2) scamator; 3) *fig.* șarlatan (politic).

salubritate s. f. (lat. *salubritas*). 1) Sănătate (obștească); 2) calitatea de a fi sănătos; 3) măsurile de igienă în orașe sau în toată țara — *salubritate publică*; 4) *fig.* însănătoșare morală.

salubru, ă adj. (lat. *saluber* — din *salus* sănătate). Sănătos (vorbind de loc, local, aer, oraș, ținut); care prieste sănătății.

salup s. n. (din fr. *salope* = f. murdară). Haină largă și potrivită de lungă, fără mâneci, pentru femei, (în vehime).

șalupă s. f. (fr. *chalupe*, cînt *șalup*). Barcă mare, dusă cu mai multe perechi de vâsle (azi cu vapor sau cu motor).

salut s. n. (lat. din *saluto*, *salutare*, a salută; de unde și fr. *salut*). Salutare, prin semn sau cuvînt, care exprimă dorința de bine cui și respect către o persoană (însăși baza vorbei latine *saluto*, fiind dela *salus*, *salutis* = sănătate); **salutul militaresc** se face ducînd palma draptă, deschisă, și punînd vîrfurile degetelor la tîmpla dreaptă; **civil**, ridicînd pălăria și plecînd puțin capul, — complimențînd.

salută (a) v. V. *preced.* 1) A adresă un salut cui; 2) a transmite prin scris sentimentele de simț și admirație; 3) a face un compliment.

salutar, **ă** adj. (lat. *salutaris*). Folositor, binefăcător, fizic și moral.

salutare s. f. V. *salut* și *salută*. Acțiunea de a salută; *interj.* exprimă salut adresat cui: *salutare!* = te salut.

salutat, **ă** adj. V. *salută*. Complimentat, onorat prin salut.

salvă s. f. (fr. *salve*, din lat. *salve* = fii sănătos). 1) Descărcare, detunătură, de tunuri, sau de puști, de o dată, cu scop de a cinsti și a anunța un eveniment; 2) *fig. salvă de aplauze*, ropot de aplauze.

salvă (a și a se) v. (lat. *salvare*). A scăpa dela rău, dela o primejdie; a mîntui de peire.

șalvaragiu s. m. 1) Cel ce poartă șalvari; 2) *iron.* care e din neamul celor ce au purtat șalvari; 3) cel ce face sau vinde șalvari.

salvare s. f. V. *salvă*. 1) Mîntuire, scăpare din pericol; 2) *Bucur.* Societate pentru grabnic ajutor în caz de accidente; 3) trăsura cupeu al acestei societăți sau a primăriei, care transportă pe cel rănit, primejduit.

șalvari s. m. pl. (Persan *shalvâr* = supra încălțăminte; de aici în latinește *sarabara*, *șalvari* (Terentius 185—159 a. H.). Pantaloni foarte largi și numai dela genunchi în jos strînși pe picior, cum poartă Turcii și alți orientali. — Turc. *șalvar*.

salvat, **ă** adj. V. *salva*. Mîntuit de pericol, scăpat.

salvatoare adj. și s. f. V. *prec.* Mîntuitoare.

salvator adj. și s. m. Mîntuitor; care ajută și scapă, dela rău sau dela peire.

salv-conduct s. n. (din *salvă* și *conduce*, după fr. *sauf-conduit*). 1) Un fel de pașaport pentru mers și întors liber; 2) permisiune dată de un general, în timp de război, ca un inamic să poată trece în siguranță prin

rîndurile armatei, în anumit scop, după auzme înțelegere.

salvie s. f. (lat. din *salve*, sănătos). Bot. Plantă (zisă și *jaleș*) aromatică și întrebuințată în medicină ca tonic, excitant și antispasmodic. Teranii pun frunze unse cu unt spre a vindeca gălcile. V. *leac*.

samă s. f. V. *seamă*.

sămăchișă s. f. *Trans.* V. *samochiș*. Lapte acru de vacă, sau brînză proaspătă.

sămădău s. m. comp. din *samă-dau*, a da seamă, a răspunde). *Trans.* Porcar care se obligă să plătească singur porcii ce ar pierde, din turma ce o păzește.

șamalagea s. f. (comp. turc *alagea* de Șam (nume turcesc al Damascului). Alagea—stofă de mătasă vărgată pentru rochii, fabricată în Damasc. *Vechiu*.

șamanism s. n. (dela Șamani). Religia populațiilor mongole din Siberia, după care natura e plină de demoni, de cari oamenii pot scăpa prin descîntecele sau farmecele Șamanilor (vrăjitori).

samanlu, ie adj. (turc. dela *saman*, paiu). Galben de culoarea paiului.

samar s. n. (lat. medieval *sagmarius*, din lat. *sagma* șea de lemn). 1) Șea de lemn pentru măgari, sau de pus pe vite de jug, spre a duce greutatea; 2) sarcină dusă în spinare de măgar.

samară s. f. (lat. *sagmaria*, din *sagma*, șea de lemn). Culmea de pe vîrfurile casei țerănești, formată din căpriori sau prăjini încruciate ca o șea.

samavolnic adv. și adj. (slav din *samo*, de sine; *volnii*, de voie, voluntar). Cu dela sine voie sau putere (călcînd legea — *act samavolnic*, (se pronunță slavonește *sama*, deși se scrie *samo*).

samavolnicie s. f. V. *prec.* Purtare arbitrară; act arbitrar.

Sămbătă s. f. (lat. *sabbatum*, dar mai des *sabbata*, din ebraic *șabbat*—repaus). 1) Ziua a șaptea din săptămîna evreească, consacrată repausului; 2) *sămbăta morților*, în care se dă de pomană pentru răposăți; 3) *a purta sămbetele*, a dori cuiva moartea, sau o răzburare; 4) îi lipsește o *sămbătă*, are un neajuns, e ceva neterminat; 5) *pe apa Sămbetei*, (pe apa care duce pe lumeă cealaltă) — *ducete-ai*.

șambelan s. m. (fr. *chambellan*). Nobil sau ofițer, care îngrijește de serviciile din locuința unui suveran sau principe.

sămcer (lat. din *subdigere* a fi cu vlagă sub). Arbust ce stă cu frunzele verzi și iarna, *buxus*.

sămbră s. f. (lat. diform din *semper*, într-una, din *sem*, unul). Întrunire, tovărășie, pentru a ara, punând boi câte 4 la plug. Mold. Trans.

sâmburar s. m. (dela *sâmbure*). Zool. Botgros, pasăre ce se hrănește cu sâmburi.

sâmbur (re) s. n. (laț. *semen-bulla* = sâmbâur-bombiță). 1) Sâmbâna poamelor, fructelor, care este închinsă în coarjă cea tare ca o bombiță; 2) fig. origină îndepărtată sau început; 3) fig. urmă — *un sâmbure de adevăr*. (Vorba aceasta nu este albaneză, ci se aseamănă cu *sumbula* = nas-ture, (albanez), pentru că și aici baza este lat. *bullă*, ce înseamnă bombiță de unde lat. *bullatus* = cu nasturi bombați).

sâmburel s. m. Mic sâmbure.

sâmcea s. f. (lat. din *summa*, vârf; *summitas*, vârful). 1) Vârful ascuțit al cuțitului; 2) tăișul; 3) Trans. cuțitaș cu plăsele de lemn.

sâmcuță s. f. (lat. dela *summa* vârf, culme). Bot. Plantă cu flori albe.

sameș s. m. Vechiu. (dela vorba *samă*). 1) Cassier; 2) altă dată — director de prefectură (funcționari cari aveau să dea seamă, răspunzători).

sâmeșie s. f. V. prec. Cassierie. *vechiu*.

samochiș s. n. (lat. *zema-caseus* = brânză de oală). Brânză proaspătă de vacă. (Compară *chișleag*). Trans.

samovar s. n. (rus *samovari*, din *samo*, dela sine, *variti*, a fierbe). Aparat de metal, având corp cilindric, în care este apă și străpuns de un coș cilindric, în care ard cărbuni, în cât apa fierbe repede, pentru a putea prepara ciailul.

samovolnic adj. V. *samavolnic*.

șampanie s. f. (fr. *champagne* citit *șampani*, dela Champagne, (*champ* = câmp) provincie în partea de N-E a Franței, unde sunt vii renumite). Vin spumos din viile franceze din provincia Champagne.

samsar s. m. (diform. lat. *su-missar*, dela *sub* + *missus* = sub trimis; formațiune ca *emisar* fr. *émisair*, tot din lat. *missus*). Mijlocitor, misit, de vânzări și cumpărări, care face serviciul pentru o plată oarecare sau comision. Cei mai mulți samsari sunt evrei. — Vechiul mold. *simzar*, ca și Turcesc *simsar*.

samsarlăc s. n. V. *samsar*. 1) Meseria de samsar; 2) plata, comisionul, dat samsarului.

Sămți s. m. pl. (diform. din *sânți* sau *sfinți*). Ziua celor 40 de Sfinți (mucenici) la 9 Martie.

samur s. m. (numire orientală a *jderului*, turc *samur*). Speță de jder din Siberia, cu

părul foarte fin, din blașa căruia se fac căciuli și blănuri scumpe.

samurache s. m. (din *samur*). Câine mic, cu părul fin, lucios.

samuraslă sau **samulastră** s. f. (grec. lat. *zema*, oală și lăstar). Mold. Orice plantă sau floare ce crește în oală, răsădită fără să fie sămănată; *foale verde sâmulastră* (cânt pop.).

sânzliene s. f. V. *sânziene*.

sân s. n. (lat. *sinus*). 1) Partea scobită, din față, a peptului; 2) mamelele femeiei; 3) locul între cămașă și pept — și-a umplut sânul cu mere; 4) fig. centrul, interiorul — în sânul pământului; 5) fig. scobitură, cavitate; 6) fig. golf; 7) fig. ca în sânul lui Abraam, ca în paradis, fericit; 8) partea hainei în dreptul sânului; 9) piept.

sân adj. (scurtat din *sânt*). *Sân-Petru*, ziua de prăznuire a sfinților Petru și Pavel (29 Iunie); *Sân-Vasiu* (Sf. Vasile). etc. etc.

șan s. n. (din lat. *sinus*, scobitură — *sân*). Lemnul scobit unghiur pe care cizmarul întinde pielea, pentru a se forma îndoitura cărâmbilor — Și unguir *sam*.

șanal s. n. (fr. *chenal*, o formă veche a vorbei *canal*). *Marin*. Trecătoare îngustă pe apă la intrarea în port.

sănătate s. f. (lat. *sanitas*, *sanitatem*).

1) Buna stare, fără nici o suferință, a corpului; 2) buna stare, fără alterare, a spiritului; 3) felul general al constituției fizice; 4) fig. salutare — *sănătate!* 5) a bea în sănătatea, a toasta pentru cineva; 6) fig. sfârșit, s'a terminat — *sănătate!* 7) fig. vigoare (morală) — *sănătatea moravurilor*.

sanatoriu s. n. (lat. din *sanatus*, însănătoșat). Casă de însănătoșare pentru bolnavi sau convalescenți.

sănătos, **oasă** adj. (l. t. *sanatus*, însănătoșat, sănătos). 1) Care nu suferă de nici o boală fizică sau psihică; 2) care are o constituție robustă; 3) bun pentru sănătate, întăritor; 4) fig. moralizator sau instructiv — *povește sănătoase*; 5) rațional, just, *judecață sănătoasă*; 6) fig. profitabil, prudent — *fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă*; 7) fig. fugă repede — *o ia la sănătoasă*; 8) urare de sănătate (după ce strănută cineva), *sănătos!* 9) în bune condițiuni de igienă — *casă sănătoasă*; 10) adv. bine sau cu putere; tare, viguros; 11) ca urare: *mergi sănătos, să vii sănătos, rămâi sănătos, să te găsească sănătos*.

sanche (sanchi) adv. (turc *sanki* = cum că, chip). Adică, cum s'ar zice — *sanchi pont*, apropiu de *Bucureștean*.

sanchiu, *ie adj.* (lat. comp. *sane-quiet* = foarte liniște). Posac, necomunicativ—și Turcii zic *sanki*.

sanctifică (a) v. (lat. *sanctus*, cu sfințenie; *fico* (faco), fac). A sfinți.

sanctificare s. f. V. prec. Acțiunea de a sanctifica.

sanctionă (a) v. (fr. *sanctionner*, din lat. vechiu *sancio*, *sancire* = a sfinți o lege). A întări o lege, a-i da puterea să fie pusă în aplicare, printr'un decret al Suveranului.

sanctitate s. f. (lat. *sanctitas*). Sfințenie, **sanctiune s. f. V. sancționă.** 1) Întărirea unei legi, prin decretul suveranului, spre a putea fi aplicată; 2) *fig.* consfințire, aprobare generală — *această vorbă nu are sacțiunea uzului*; 3) pedeapsa sau urmarea ce decurge din nerespectarea legii; 4) recompensa ce decurge din îndeplinirea legii.

sanctuar s. n. (lat. *sanctuarium*). 1) Locul cel mai sfânt al templului; 2) locaș sfânt; altar; 3) *fig.* azil venerat.

sandal s. m. (diferim din *santal*). 1) Un arbore din India, cu lemn mirositor, se întrebuințează și la văpsitorie, iar oleiul, la farmacie; 2) un fel de luntre lungă (aceasta dela *sandală*); 3) un fel de stofă de mătăasă (*turc sandal*).

sandală s. f. (lat. *sandalium*, gr. *sandalion*). Încălțăminte simplă ca un papuc (cu talpa de lemn uneori).

sandarac s. n. (fr. *sandaraque*, lat. *sandaraca*). 1) Sulfură roșie de arsenic; 2) oleiul din rășină de brad sau de ienupere.

sandomircă s. f. (dela orașul Sandomir pe Vistula-Polonia). Mold. Speți de grâu din Sandomir.

șandramă s. f. (daco-gr. din *sanidos*, scândură, *drama*, lucrare, facere). 1) Construcție din scânduri ca: șopru, baracă; 2) streșină prelungă dela casă; 3) adăpost sub streșina prelungită în dosul casei țerânești; 4) baracă ruinată; 5) *fig.* înjghebare (politică, guvern) care se clatină.

sandwich s. n. (englez — *sandwich* cit. *servici*). Pânișoară tăiată în două (în mod orizontal), apoi unsă în lăuntru cu unt, pusă în mijloc o felie de șuncă sau un strat de icre negre și închizând la loc jumătățile pânișoarei, se servește ca gustare (mai ades la petreceri).

sâneapă s. f. V. sineapă.

sâneacă (a) v. (lat. din *senectus*, îmbătrânit, slăbit). A nu mai avea putere. (Acest cuvânt se întrebuințează în descântecul ca să se vindece cineva de o boală, bubă, etc. și se zice: *am sânecat, am mânecat, dimineapă*

m'am sculat, la drum am plecat și pe (Vasile, Ion, sau cum îl cheamă pe bolnav) l'am lăsat; — adică buba sau boala a slăbit de putere și mănecând, va pleca dela cel suferind; — vorbirea aceasta se mai repetă de mai multe ori și ea dă curaj bolnavului că va pleca boala dela el).

șantă s. f. Trans. (ungur *samfa*, din *sani*, tipar și *fa*, lemn). *V. șan*.

sânge s. n. (lat. *sanguis, sanguinis*). 1) Lichid roșu care circulă în vinele și arterele omului și animalelor; 2) *fig.* viață, *ași da sângele pentru patrie*; 3) neam, rudenie — *de un sânge cu mine*; 4) cruzime, măcel; 5) *fig.* sânge rău, necaz, supărare; 6) sânge rece, liniște sufletească, nepăsare, indiferență; 7) sângele domnului. (biser.) vinul din împărțășanie; 8) *iron.* vin de băut; 9) sânge-roș, duh rău, vrăjmaș; 10) *bot.* sânge de nouă frați, produs vegetal, rășinos, roșu, cu miros balsamic (întrebuințat în leacuri); 11) sângele voinicului, *V. indrișaim*.

sângeap s. n. (lat. din *sanguivus* (sanguiv), crud, sanguinar). Numire dată jderului și blănei de jder. — Și Turcii zic *sindjab*.

sângeacă sau sângeapă s. f. (diferim. din *cinzeacă*, dela *cinzeci*). Mold. Măsură de lichide (răchiu) de 50 dramuri.

sânger s. m. (din vorba *sânge*). *Bot.* Arbust cu ramuri roșii, flori albe și fructe negre cu puncte albe.

sângeră (a și a se) v. (dela vorba *sânge*). 1) A curge sânge din nas; 2) a curge sânge (dintr'o rană); 3) *fig. iron.* a lovi așa ca să-i curgă sânge; 4) *fig.* a simți o mare suferință — *sângerază inima*; 5) *s'a sângerat* (vita), s'a produs o congestie de prea mare căldură, sau o emoragie internă.

sângerare s. f. Acțiunea de a, sau a se sângeră.

sângerat, ă adj. V. preced. 1) Plin de sânge; congestionat; 2) *fig.* roș ca sângele; 3) din care curge sânge; 4) s. faptul sângerării (sângeră 5); 5) *fig.* îndurerat — *cu inima sângerată*.

sângeratic, ă adj. Sângeros; crud.

sângerătură s. f. (*V. sângeră* 5). Congestie sau strierea sângelui (la vite).

sângeriu, e adj. De culoare roșie ca sângele.

sângeos, oasă adj. (dela *sânge*). 1) Cu vărsare de sânge (înptă); 2) din care curge sânge (rană); 3) care are mult sânge și este roșu la față (om); 4) *fig.* foarte crud.

sangiac s. n. (turc *sandjak*). 1) Drapel turcesc verde, cu o singură coadă de cal atârnată de el; 2) guvernator mai mic de cât beii; 3) district din provinciile turcești.

sangiactat *s. n. V. prec.* Provincie guvernată de un sangiac (2) turc.

sanguin, *ă adj.* (fr. *sanguin*, din lat. *sanguineus*). 1) De sânge; 2) sāngeros (3); 3) colorat ca sângele; *temperament sanguin*, cu mult sânge (om).

sanguină *s. f.* (fr. *sanguine*). 1) Mineral roșu ce servește pentru a polei, lustrui, unele metale; 2) creion din culoare de ochră roșie; 3) desemn executat cu astfel de creion; 4) litografie în această culoare roșu-gălbue.

sangulie *s. f.* (după fr. *sangle*, din lat. *cingula*, cingătoare). Maramă vărgată și cusută sau țesută cu fir, ce servește pentru legat împrejurul fesului (la turci), sau pentru încins peste hainele orientale, ori în loc de brâu.— (Acest cuvânt francez în formă ca și în fond, este rămas în Orient din timpuri mai vechi și a căpătat întrebuințare și la noi).

sanhedrin *s. n.* (ebraic, din gr. *synedrion* (cit. *sinhedrion*)=colegiu de judecată; *syn*,— împreună și *edrazó*, a șeșea). Tribunal suprem la Evrei în vechime.

sânclioară *s. f.* (lat. *sanicula europaea*). Numirea unei plante medicinale (formată poate după cea latină, nu de mult timp).

sanie *s. f.* (daco-gr. dela *sanis*, platformă de lemn, podișcă din lemne). Trăsură sau căruță pentru eamnă, făcută ca o podișcă (platformă) de lemn, așezată pe tălpi ce lunecă pe zăpadă sau pe gheață, astfel că nu are nevoie de roate. — Și Slavii zic *sani*.

sanitar, *ă adj.* (fr. *sanitaire*). 1) Privitor la sănătate; *consiliu sanitar*, autoritate care ia măsuri privitoare la combaterea boalelor și pentru sănătatea obștească; 2) *s. m.* soldat dela serviciul medical militar.

săniuș *s. n.* (dela *sanie*). 1) Loc lunecos pe o coastă de deal, unde se dau copii cu săniuțele iarna; 2) urmă lunecoasă pentru dat pe gheață (de-a lunecușul) cu ghetele, cizme, patine.

săniuță *s. f.* (V. *sanie*). Mică sanie, cu care copii se trag pe zăpada lunecoasă, sau se dau de-a lunecușul pe dealul cu zăpadă.

șansă *s. f.* (fr. *chance*, cit. *șans*). Noroc; prilej bun.

sanscrit, *ă adj.* (din *sanscrit sanskrita*, regulată). Se zice așa limbii vechilor Indieni, care este acum limba sacră în Indistan; *s. sanscrita*, limba sanscrită. (În această limbă se găsesc rădăcinile multor cuvinte din limbile de mai târziu, ca greaca, latina și chiar câteva românești; cunoscătorii afirmă că în această limbă se pot exprima nuanțe atât de fine de cugetare și simțire, în cât nu se pot traduce în alte limbi).

șansonetă *s. f.* (fr. *schansonnette*, din *chanson* — cit. *șanson*). Compoziție lirică în strofe și versuri scurte, cântată cu scopul de a parodiă sau produce haz.

sânt, *ă adj.* (lat. *sanctus*, prescurtat, *sanct*, *sant*). Sfânt; *Sânta-Maria* (mare sau mică, la 15 August sau 8 Septembrie); *sânt-Ilie*—sfântu lui, la 20 Iulie.

șanț *s. n.* (germ. *schanze*, citit șanț — dar baza pare, pentru român ca și pentru german, un lat. *sciāns*, din *scindo*, a despica). 1) Despicătură lungă, nu prea adânc în pământ; 2) groapă lungă care împrejmuește un loc; 3) canal pe marginea șoselei în care se scurge apa; 4) pl. creștături în pietrele de moară; 5) creștătură sau scobitură lungă de orice fel; 6) mănecătură lungă în pământ făcută de scurgerea apei.

șantaaj (fr. *chantage*, cit. șantaaj). Stocare de bani, sau obținere de profit dela cineva, printr'o amenințare de ordin moral, sau prin alte mijloace necinstite.

șantaajist *s. m.* (fr. *chantagiste*). Cel ce face șantaaj.

santal *s. n.* (fr. *santal*). V. *sandâl*.

șantan *s. n.* (din fr. *café-chantant* cit. *café-șantan* = cafenea unde se cântă). Cafenea în care, pe o scenă improvizată, cântăreții și cântărețe cântă diferite șansonete spre a diștra publicul.

șantier *s. n.* (fr. *chantier* — noțiunea dela *chant*, cântec — aluzie la sunetele bătăii ciocanelor). 1) Instalație industrială mare — *șantier naval*, unde se repară și se construiesc vase de navigat; 2) *extins*. locul pe care sunt aduse materiale și se lucrează la o construcție.

șanțul (a) *v. V. șanț*. 1) A face un șanț; 2) a încunjura și fortifică cu șanțuri.

șanțuire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a șanțui.

sânziene *s. f.* (daco-gr. comp. *zēn*, Zeus; *zēnes*, zeițe sau zei ce servesc lui Zeus, *zenzene*). Numire care în timpuri străvechi se da unei serbări păgâne în cinstea zănelor lui Zeus; — după introducerea creștinismului, ea este sărbătoarea nașterii Sf. Ioan Botezătorul, la 24 Iunie. (Această numire este de acelaș fel ca și Floriile și Rusaliile (rozaliei) sau alte numiri de serbări păgâne cu *Foca*, *Martina* (pentru foc și ploaie) etc. și tocmai pentru a paraliza acele serbări păgâne, Creștinismul a așezat în aceste zile sărbători mari creștine; dar păgânii serbau câte trei zile asemenea zeități, de aceea a rămas uzul că la *sânziene* (care după nume se vede că sunt mai multe) femeile serbează câte 2 sau 3 zile, deși acum sărbătoarea creștină este numai o

zi. Această serbătoare are în Muntenia și numirea de *Drăgaică*, numire fără vre-o legătură cu cea bisericească, ci definind tot serbări populare și păgâne. Cum că numele *sânziene* vorbește de *zên* și de *zene*, sau *zine*, este că, în poveștile poporului, *Sânziana* sau *Cosânziana*, înseamnă o *zînă* cu părul de aur fără nici o legătură, sau măcar aluzie la Sf. Ioan din serbătoarea actuală creștină; apoi, la serbările *Drăgaicei* (aceleși *Sânziene*), se alege sau se proclamă cea mai frumoasă fată, care și cheamă *simziana* sau *drăgaica*, deci iarăși este în joc frumusețea feminină, o *zînă* din cele de pe pământ și nu o aluzie la Sf. Ioan. — Cele arătate mai sus dovedesc că derivarea numelui *sânziene* sau *sânziănă* dela Sf. Ioan, prin *sân-Jean*, — că adică numirea *Jean* (forma franceză a lui Ioan) ar fi fost așa de populară la Români, este o greșeală. — Tot *sânziănă* sau *sânziene* se numesc niște flori galbene de câmp, ce înfloresc în luna Iunie, floare zisă în Muntenia *drăgaică*. (Nu este mirare că s'au păstrat numiri de serbări păgâne paralel cu cele creștine, căci și zilele săptămânei, afară de ziua Domnului — *dominica* sau *domineca*, sunt denumite cu numele Lunei, cu Mărte, Mercur, Joe, Venera, care s'a transformat apoi în S-ta Vineri).

săpă (a) *v. V. urm.* 1) A face groapă în pământ cu sapa; 2) a prăși; 3) a scobi adânc în pământ; 4) a scobi, a sculpta în lemn; a gravă; 5) *fig.* a unelti contra cuiva; a doborî dintr'o demnitate; 6) a submina, a roade, a distruge prin ascuns.

sapă *s. f.* (lat. *scappa*). 1) Uneltă de fer (adaptată la o coadă lungă de lemn) ce servește pentru a tăia bucăți din pământ, sau a răzii pământul, ori a face groapă în pământ; 2) *fig. sapă de lemn* (ajuns în) — sărăcie extremă; 3) *sapa și lopata* lipsa de orice speranță, slășitul, moartea; 4) săpătură, prășitură — a da o sapă; 5) numele celor patru câpriori dela colțurile casei țerânești; 6) *fig.* soldul calului (Mold.).

săpăligă *s. f. V. prec.* Sapă lungueață.

săpat *s. n.* Acțiunea de a săpa.

săpat, *ă adj. V. săpă.* 1) Țăeat cu sapa (pământul); 2) prășit; 3) gravat, sculptat; 4) *fig.* subminat; 5) năruit pe desupt.

săpător *s. m. V. săpă.* 1) Cel ce sapă *propr.* și *fig.* 2) soldat de geniu.

săpătură *s. f.* 1) Acțiunea de a săpă; 2) prășitură; 3) scobitură adâncă în pământ; 4) gravură.

șapcă *s. f.* (slav polon *șapka*, format dintr'o bază franceză *chap* (șap), pentru lat.

caput). Acoperiș de cap milităresc, apoi și civil, și școlar, format din postav sau din pânză și având un cozoroc.

săpoiu *s. f. V. săpă.* 1) Sapă prea mare; 2) târnăcop.

săpușoară *s. f. V. săpă.* Sapă foarte mică pentru săpat straturile cu ceapă, usturoi, etc.

săptămână sau **septămână** *s. f.* (lat. *septimana*). 1) Răstimp de șapte zile, începând de Luni dimineața și până Duminecă seara; 2) răstimp de lucru de 6 zile de Luni dimineața până Sâmbătă seara; **săptămâna albă** (a brânzei), care precede postul Paștilor, în care se poate mânca brânză, lapte, dar nu carne; **săptămâna luminată**, cea de după Paști; **săptămâna mare** sau a *patimilor* cea dinainte de Paști; se mai zice septămână la răsfiimpul de șapte zile în general (ex. de Joi, până la Joia viitoare).

săptămănal, *ă adj. V. prec.* 1) Pe săptămână (plata); 2) cu răstimp de o săptămână; 3) ce apare odată pe săptămână (gazetă, etc.)

șapte *s. m. și num.* (lat. *septem*). 1) Cifra care arată șapte unități (7); 2) un total numeric de șapte unități; a) **șaptelea**, care urmează după șase.

șaptespezece *num.* (compus din *șapte spre zece*). Număr care cuprinde 10+7 unități, scris 17.

șaptezeci *num.* Număr care cuprinde de șapte ori câte zece unități.

săpun *s. n.* (lat. *sapo saponis*). 1) Compoziție care se face din grăsime, său, sau un oleiu, cu o substanță alcalină, sau cu leșie tare de cenușă, sau cu sodă, și care apoi servește la spălat corpul sau rufe, pânzeturii, vase; 2) bucată din această compoziție.

săpunar *s. m.* Fabricant sau vânzător de săpun.

săpunaș *s. n.* Mic săpun (2).

săpuneală *s. f. V. săpuni.* 1) Frecare mult cu săpun; 2) *fig. iron.* muștrare, certare, ocară.

săpunel *s. n.* (lat. *saponaria*). *Bot.* Plantă ale cărei frunze frecate în apă dau spumă ca de săpun.

săpuni (a) *v.* (dela *săpun*). 1) A da cu săpun pe rufe sau pe corp înainte de a le spăla; 2) a frecă cu săpun obrazul înainte de a rade cu briciul.

săpunit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a săpuni. **șar** *s. n.* (lat. dela *sarris, sarris*, à săpă). 1) Jgheabul teascului; 2) creștătură în piatra de moară.

sară *s. f. V. seară.*

sără (n) (dela substantivul *sare*). 1) A pune sare în ceva; 2) a presăra cu sare măruntă

(carne, slănină) pentru a conserva; 3) *fig. iron.* a umple de praf un lucru de mâncare (scăpându-l jos).

șarabană *s. f.* (fr. *char à banes*, car cu bănci). Un fel de tramcar.

sarabandă *s. f.* (spaniol *sarabanda*). 1) O arie (cânti de dans în trei timpuri); 2) jocul, dansul după aceea arie.

sărac *s. m.* și *adj.* (lat. diform. din *solutus*, mângăiat, ajutat — (*salor-solari*). 1) Om care nu are cele trebuincioase; 2) cerșetor, care cere ajutor dela alții; 3) *fig. neproductiv* — *pământ sărac*; 4) *fig. lipsit de calități nutritive* — *hrană săracă*; 5) orfan — *sărac de părinți*; 6) demn de compătimire — *săraeu om!* 7) *fig. meschin*, prea simplu, fără podoabe, (haină, operă, etc.). 8) ca de om sărac, lipsit — *casă săracă*.—(Se aude uneori în Mold. pronunțat *sălacu*), compătimitor, arătând astfel pe l, care s'a transformat în r).

sărăcășios, oasă *adj. V. preced.* 1) Cu înfățișare de om sărac; cu haine rupte sau foarte uzate, ori simple; 2) *fig. simplu meschin*; 3) *s. m.* om sărac.

săraca(n) (de mine!) *interj.* Exprimă mirare sau spaimă (este forma feminină dela *săraca*, cu sufixul 'n *săraca în de mine*, și paralel cu forma masculină *săracul-de-mine*; deși adeseori se aude în Mold. femeie zicând *săracul-de-mine* și bărbat zicând *saracan-de-mine*) = vai de mine! e cu puțință? **sărăcei** *s. m. pl.* (diform. din *saragelē*). *Vechiu.* Corp de ostași călări (cam 500), cari împreună cu scutelnicii, formau armata de pază a Bucureștilor sub comanda căpitanului Spătăriei.

sărăci (a și a se) *V. sărac.* 1) A deveni sărac; 2) a aduce pe altul în stare de sărăcie, făcându-l să-și peardă averea; 3) a ajunge orfan; 4) *fig. iron.* a fi zgârcit, a da prea puțin față cu averea sa — *s'a sărăcit!* 5) *agric.* a perde puterile productive (pământul); 6) a zice altuia *sărac*, a-l compătimi.

sărăcle *s. f. V. sărac.* 1) Starea celui sărac; 2) lipsă mare (de avere, *fig. de idei*, etc.). 3) sărac.

sărăcime *s. f. V. sărac.* 1) Mulțimea de săraci; 2) *fig.* oamenii cu stare puțină.

sărăcire *s. f.* Acțiunea de a săraci.

sărăcit, ă *adj.* Ajuns sărac *propr.* și *fig.*

sărăcüstă *s. f. Trans.* (gr. *sarakoste* = a patruzecea). Sărindar la 40 zile după înmormântare.

sărăcut, ă *adj.* (diminutiv din *sărac*). 1) Cam sărac; care nu prea are avere; 2) *fig.* cam simplu, meschin.

sărad *s. n.* (lat. din *sertum*, înșirat — dela *serere*). *V. șiref.* Un fel de șiret de lână, cu care se coasă figuri și înflorituri pe sumanele și hainele bărbătești ale țeranilor. *Mold. Trans.* (format ca *șirag* din *șir*).

șaradă *s. f.* (fr. *charade* cit. *șarad*). Ghițitoare, în felul că, se spun însemnările unor cuvinte scurte, cari împreunate apoi dau un cuvânt nou deosebit, de ex.: prima parte este încetare din viață (*mor*); a doua parte o lucrare agricolă (*ar*); totul ne dă pânea zilnică: (*mo-rar*).

sărădiu (a) *v. V. sărad.* A coase cu sărad înflorituri pe haine țerănești, în special pe sumane.

saragale *ș. f.* (turc *sarydja* = cet galbeni). Cavalerie turcească veche, având uniformă și steag galben.

saraille *s. f.* (dela vorba turcă *sarai-saraily*, pentru saraiu *V. urm.*). Plăcintă turcească, din aluat, nuci, unt, miere zahăr.

saraiu *s. n.* (turc *saray*, palat). Palatul Sultanului din Constantinople; palatul domnesc în vechime; *fig.* case mari ca un palat. *Vechiu.*

șarampon sau șarampoi *s. n.* (lat. din *serra(m)* ferestrău și *palus*, stâlp). Stâlp gros, din trunchiul de copac; pilot, — care se pune la poartă, etc. — Și Ungurii zic *sorompó*.

saramură (și *salamură*, mold.) *s. f.* (amplificat din rom. *sare* (lat. *sal*) și lat. *muria*, salamură). Apă ce conține multă sare dizolvată în ea și care servește pentru a pregăti o mâncare — *pește prăjit, în saramură*; sau pentru a conserva alimente.

șaran *s. m. V. șeran.*

sărările *s. f.* (dela *sare*). Depozit de sare; loc unde se vinde sare.

sărat, ă *adj. V. sare.* 1) Presărat cu sare cu sare multă; 2) care conține sare dizolvată; 3) conservat în sare; 4) *fig. fam. scump*; 5) *fig. plăcut*, cu gust; de spirit; *s. n.* acțiunea de a săra.

sărătură *s. f.* (lat. *salitura*). 1) Sărare; 2) aliment conservat în sare: — pește sărat, carne sărată; paie stropite cu saramură (pentru vite).

șaravari *s. pl. V. șalvari.*

sărb *s. m.* și *adj.* (dela Serbia, numire dată de Latiniilor orientali locuitorilor din aceeași parte, fie pentru că fusese aici mulți servi, cari lucrase la drumurile și podurile ce legau Dacia cu Roma, fie pentru că năvăliților din răsărit, ce pătrundeau în imperiu, la miazăzi de Dunăre, erau împresurați în aceste părți și făcuți servi, sau sclavi (esclavi, ce trăiau în Sclavonia). 1) Om, locuitor din

Serbia; 2) ce este sârbesc, — *limba sârbă*. *sârba s. f. V. preced.* Horă, joc țerănesc, cum se joacă de Sârbi sau ca la Sârbi.

sârbăd, ă adj. V. searbăd.

sârbătoare și serbătoare s. f. (amplificat din *serba* și *serbat*). 1) Zi în care nu se lucrează, ci se merge la biserică pentru a asculta serviciul ce se face întru amintirea sfântului sau întâmplărei, căria este închinată acea zi; 2) *sârbătoare națională*, zi în care se amintește un eveniment mare pentru țară și națiune și pentru care se face *Te-Deum*, la biserică și parădă militară și în care zi, autoritățile nu lucrează; *sârbătoare legală*, care este prevăzută în lege, pentru ca să fie închise prăvăliile și lucrătorii să se odihnească; 3) zi ce se serbează într-o familie (zi de naștere, etc.).

sârbătoresc, ească adj. V. prec. Ca de serbătoare; solemn, cu pompă — *haine sârbătorești*, hainele cele mai bune și frumoase ca pentru serbătoare.

sârbători (a) v. 1) A ține regula zilei de serbătoare; 2) a celebra, a glorifica (pe cineva); 3) a avea petrecere în amintirea unui eveniment familial; 4) *fig.* a primi cu ceremonie și cu onoruri (pe cineva).

sârbesc, ească adj. V. sârb. Ce este din Serbia sau al Sârbilor.

sârbește adv. V. prec. 1) Cum fac Sârbii; 2) limba sârbească; *pe sârbește* = pe limba sârbească.

sârboaică s. f. V. sârb. Femeie din Serbia.

sârbușcă s. f. (dela vorba *sorbi* — ca *sorbușoară*). Sorbitură, mâncare lichidă, gustoasă, care se prepară la țară din zerul scurs proaspăt, în care se pune și puțin chifleag, puțină făină de porumb sau și de grâu și se ferbe adăuăgând puțin sare. *Mold.*

sarcasm s. n. (gr. *sarkasmos*, din gr. *sarkazein*, a'și bate joc). *Liter.* Luare în râs, bătae de joc; vorbă prin care se exprimă aceasta.

sarcastic, ă adj. (fr. *sarcastique*; *V. preced.*). Luător în ris, batjocoritor.

sarce s. f. (*V. salce* din *sarsaparilla*. — Și Ungurii zic *szarcsa* (*fii*). *Zool.* O pasăre de baltă, ce pare a fi lat. *sarpa* — bățian; sau lișiță.

sarcină s. f. (lat. *sarcina* (aproape cu toate însemnările ca în românește, în plus, legătura cu cele necesare soldatului). 1) Orice greutate ce se duce în spinare; 2) maldăr, legătură de lemne culese din pădure, ce se duce în spate; idem de fân, pae etc.; 3) starea unei femei gravide, însărcinate; 4) greutate mare în general (*fig.*); 5) *fig.* chel-

tueală; 6) întreținere dată la mulți; 7) datorii — *imobil fără sarcini*; 8) grijă, obligațiune, răspundere; 9) funcțiune sau misiune; 10) greutate pusă pe spinarea călului, măgarului.

sarcofag s. n. (gr. *sarkophagos*). 1) Mormânt, sau sicriu de peatră în care Egiptenii și alte popoare vechi îngrăuau corpul răposatelor, când nu se ardeau.

sard, ă adj. (dela insula *Sardinia*). Ce este din Sardinia, sardinian.

sârdac s. n. (rutean *serdak*, dela *serdo*, piept). *Mold.* Pieptar, adică o haină scurtă.

sardat s. n. (dela inițialele S. A. R. D. A. = Societate anonimă română de automobile). Trăsură automobil, care transportă persoane, în cuprinsul Bucureștilor.

sardea s. f. (ital. *sardella* din lat. *sarda*). Peștișor sărat și conservat în untdelemn, închis în anume cutii de tinichea, ce cuprind 6—12 peștișori.

sardinian, ă adj. V. sard.

sardine s. f. pl. V. sardea (lat. *sardina*, prin fr. *sardine*).

sardonice, ă adj. (fr. *sardonique*, din gr. *sardonikos*). Ironic și răutăcios — *râs sardonice*.

sare s. f. (lat. *sale, salis*). Substanță solidă dar sfărâmicioasă și solubilă în apă, ce se extrage din pământ sau din apa mărilor; are gust înțepător care face plăcute mâncările și conservă de putrifacție cărnurile, peștele, etc. — *sarea de bucătărie, este o clorură de sodiu*; *sărea amară*, sulfat de magnezie, servește ca purgativ; *sare gemă*, sare extrasă din mină; *sare de lămâie*, acid citric cristalizat; *sarea pisicii*, antimoniu; 2) *chim.* orice substanță formată din combinarea unui acid cu o bază — *săruri*; 3) *fig.* fineță spirituală — *glumă nesărată*, glumă fără spirit și fineță; *liter.* se zice *sarea atică*. Sarea mai servește la fabricarea sodei caustice și altele; sunt mai multe mine de sare (ocne) în România.

sare garduri s. m. (dela *sări* și *gard*). Pop. Mold. Curtezan, seducător de inimă, care în aventurile lui e nevoit să sară peste garduri.

șarg, ă adj. (lat. din *ceric* (cera) galben ca ceara). Cal cu părul galben spălucit și cu coama neagră = galben — Și ungar *șarg*.

sârg (de) adv. (lat. dela *surgo, surgere*, a se scula). Cu grabă, cu sârguință, — din înțeles cu *scularea de dimineață*, spre a spori lucrul. *V.* și *sârgui*. — Și Ungurii zic *szorog*.

sârgui (a se) v. (lat. din *surgo, surgere*

a se scula din, a se scula din pat, din somn). A se scula de dimineață pentru ași face lucrul sau îndatoririle; de aici, a lucra stăruitor, a munci cu îndemn, cu zel; a fi harnic.

sărguință s. f. V. *prec.* Silință, hârnicie; îndemn propriu de a lucra stăruitor.

sărguitor, oare *adj.* V. *sărgui*. Cel ce lucrează cu multă stăruință; harnic; *adv.* cu sărguință.

sări (a) *v.* (lat. *salio, salire*). 1) A face o mișcare repede de săltare în sus; 2) a se repezi și a face un pas mare peste un obstacol; 3) a sălta mergând sau jucând; 4) a se cățăra și a trece peste (gard); 5) a se scula repede (din pat, de pe scaun); 6) a se repezi și a amenința pe cineva; 7) a se repezi la cineva cu dragoste — *a sări de găț*; 8) a alerga repede, *a sări în ajutor*; 9) a izbucni și a se sparge (dintr'o explozie); 10) a se disloca — *sări din loc umărul*; 11) a țigni în sus (apa, stropii); 12) a se repezi și a lătra — *sare cănele*; 13) a fecundă (armăsarul); 14) *fig.* a trece brusc — *a sări dela o idee la alta*; 15) a omite — *a sărit un rând*; 16) a se speria, a tresări — *mi-a sărit inima*; 17) a inebuni — *sări din minți*; 18) ași da drumul de sus în jos — *a sări de pe casă*, etc. 19) a răsări, a se ivi, nu știu de unde *sare iepurele* — vine norocul; 20) *fig.* i-a sărit ochii, s'a stricat de tot, ireparabil; 21) a fi foarte evident — *sare 'n ochi* — ceea ce s'ar crede că nu se cunoaște, e ascuns; 22) *a-i sări țifna*, a se supăra repede; 23) proverb *a sări din lac în până*, a nimeri din mai bine, în mai rău.

săric s. n. (lat. din *sericus*, de mătasă și haină de mătasă). *Vechiu mold.* Broboadă dintr'o pânză subțire de mătasă, ce purtau boieroaicele, prinsă în conciu după cap și atârând pe spate. (Acest cuvânt din baza *Ser*, numele popoarelor orientale, ce se ocupau cu creșterea vermilor de mătasă și gr. *sēr*, vierme de mătasă, se aude și la Turci sub forma *saric*).

sărică s. f. (lat. din *serichs, serica*, haină dintr'o pânză de mătasă ce atârna pe spate, — *V. preced.*). 1) Haină ca o pelerină, ce se poartă atârnată pe umeri, de către oamenii dela munte și de ciobani; 2) cojocel cu mițele pe față.

săricică s. f. (dimin. din *sare*). 1) *Acid arsenios*, ca o sare albă, ce servește pentru a ucide soarecii zis și *șoricioaică*; 2) *Mold.* sare de lămâie pentru acrit supă.

sărindar s. n. (gr. mod. *sarandari*, din *saranda* = patru-zeci). *Bis.* 1) Rugăciuni ce se fac de preot timp de 40 zile pentru odihna

sufletului celor răposați; 2) rugăciune anume pentru ceva; 3) plata dată preotului pentru această rugăciune.

sărire s. f. V. *sări*. Acțiunea de a sări și efectul ei.

sărit, ă *adj.* V. *sări*. 1) Ce este ieșit dela loc; 2) *fig.* smintit, nebun; 3) omis, trecut cu vederea; 4) s. acțiunea, mișcarea de a sări.

sărită s. f. V. *sări*. 1) Săritură, pas mare prin sărire; 2) *de-a sărită*, joc de sărire în spatele altuia; 3) *fig.* cumpătul minții — *ieșit din sărite*.

săritoare s. f. V. *sări*. Cascadă în munți. **săritură** s. f. V. *sări*. 1) Pășire cu aruncare; 2) săltare cu putere în sus; 3) *fig.* sminteală, nebulie; 4) omisiune.

șarjă s. f. (fr. *charge*). *Milit.* 1) Încărcătura armei; 2) atac repede și viguros; 3) atacul cavaleriei în goana căilor; 4) *liter.* atac contra cuiva, prin o scurtă și simțită vorbire.

șarjă (a) *v.* (fr. *charger* (cit. *șarge*)). = a încărcă arma. *Milit.* A da un atac repede și cu putere asupra dușmanului; *șarjă de cavalerie*, alergare în goana mare a căilor asupra vrăjmașului, și ținând sabia în apărare deasupra capului; *șarjă de artilerie*, atac cu tragere repede asupra dușmanului.

șarjită s. f. (din vorba *sărg*). Grâu de sămânță, amestecat cu jumătate secară. (Și Sărbii zic *surajița*).

șarlă s. f. (ca italian *ciarla*, din lat. *querula*, care țipă, lătră). 1) Nume dat cănelui care lătră (în Moldova); 2) *batjocură*, *fig.* om gâlcevitor.

șarlatan s. m. (italian *ciarlatano*). 1) Cel ce înșală; 2) cel ce mistifică, face scamatorii; 3) cel ce face promisiuni știind că nu le va îndeplini; *șarlatan politic*, cel ce întrebuițează șarlatania în politică.

șarlatanie s. f. (din *șarlatan*). 1) Mijloacele de mistificare ale șarlatanului; 2) înșelătorie.

sarmă s. f. (daco-gr. din *sarx*, carne; *mala*, cu totul, în întregime — căci se întrebuițează mai mult forma plurală *sarmale*, dintr'un singular *sarmală*). Gogoloș de carne tocată mărunț, în care se pune sare, ceapă, piper și orez, apoi se învâlește în frumză de de viță sau de varză și se ferbe; se servesc la masă cu smântână sau cu iaurt. Se fac și sarmale de post (găluște) numai din orez (sau din meiu) cu puțin stafide, punând la fert ceapă prăjită cu oleiu sau cu untdelemn. Acest cuvânt se aude și la Turci.

sărmă s. f. (gr. mod. *syрма*, din verb.

sirô, a trage un fir. 1) Fir lung de fer, de aur, sau de argint; 2) *filigram*.

sârmaciu s. n. (din *sârmă*). Biciu împletit cu sârmă.

sarmale s. pl. V. sarmă.

sârmăluțe s. pl. V. prec. Mici sarmale.

sârman, ă adj. și s. (lat. dela *solamen*, mângâiere, ajutor (de grâu); — transformarea lui *sol* în *săr*, se observă și la *sărac*, deci cuvânt prim a fost *săramen*, din care *sărmen* și *sârman*). 1) Sărac, om care cere ajutor dela alții; 2) orfan; 3) biet, *sârmanul* om! Probă că a fost din trei silabe acest cuvânt, este forma *sîrman*.

sârmar s. m. Cel ce face sârmă, sau lucrează cu sârmă, ori vinde sârmă.

șarpe s. m. (lat. *serpens*). 1) Zool. Reptilă lungă, fără picioare; *șarpe veninos*, care prin mușcătura lui otrăvește pe cel mușcat; *șarpe sunător*, care produce un zgomot prin inelele dela coadă; 2) cel ce este înlocăcit în spirală ca șarpele; 3) *fig.* om rău și șiret; 4) *fig. bis.* diavolul; *să nu te muște șarpele de inimă*, să nu te împingă păcatul să nu te tenteze. Compară *drac*.

sârpunel s. m. (lat. *serpillum*). Bot. Cimbri de câmp.

șarmant, ă adj. și adv. (fr. *charmant* cit. *șarmant*). Încântător, prea frumos, fermecător. (eșit din uz).

Sarsallă s. m. (lat. (*sars* pentru) *salsus*, iscusit, viclean și comic, de răs; *ille*, acel). 1) Nume dat diavolului, care este viclean, iscusit; 2) *fig.* om slutiț, sau îmbrăcat cu totul ridicol. *Mold.*

șart s. n. (lat. *sarte*, în bună stare, cum trebuie). Ordine, cumpăt, bună rândueală; rost. — Și Turcii au cuvântul *șarף*, cu înțeles de învoeală, tractat, pe care l'au adoptat probabil dela Bizantini.

șart! interj. (lat. *sarte*, cum trebuie). 1) Strigăt ce se adresează calului spre a se așeza cum trebuie la loc; se zice și *șarto!*; 2) efectul și zgomotul lovirei cu palma.

sărut s. n. (lat. din *suavior*, a săruta, prin o formă *suavioratum* (scurtat *suoarutum*) = sărutat, sărut). Acțiunea de a sărută; sărutare.

sărută (a) v. V. sărut. A pune buzele și a face gestul de a sorbi ceva plăcut; — se sărută lucrurileenerate bisericești: crucea, icoana etc.; se sărută mâna părinților sau altor persoane în semn de respect deosebit; se sărută pe frunte în semn de dragoste părintească, pe obraz în semn de dragoste reciprocă; se sărută gura în semn de foarte mare afecțiune sau de amor.

sărutare s. f. V. prec. Acțiunea de a sărută.

sărutat s. n. V. sărut.

sas, ă adj. (dela *Sași*, germani din *Saxa*, ce se găesc acum prin Transilvania). Al Sașilor.

săsăl (a) v. (dela sunetul *s.*). 1) A pronunța greșit *s* în loc de *ș* de ex. *sase* în loc de *șase*; 2) a repeta sunetul *ss*, în semn de tăcere; 3) a șuera ușor printre dinți.

săsăitură s. f. V. prec. Acțiunea de a *săsăi*, sau de a șuera ușor printre dinți.

sască s. f. (dela vorba *sas*, în loc de *săsească*). O varietate de struguri cultivată de Sași.

săschiu s. m. (lat. *saxeus*, de stâncă, de munte). *Trans. Bot.* Plantă ce crește în păduri la loc pietros și umed zisă și *peroinca*.

șase numer. (lat. *sex*, sanscrit *shash*). Număr ce cuprinde de două ori câte trei unități sau este mai mare de cât cinci cu o unitate.

șăsesc, ească adj. V. sas. Dela Sași.

șăsprezece numer. V. șaisprezece.

șasezeci numer. V. șaizeci.

săslac s. n. (comp. diu *sus* și *sui* cu terminația *ac*). *Mold.* Pătul sau coșer de porumb, în care porumbul, păpușoi, se toarnă suindu-se sus pe scară.

șaslu, le adj. (dela *ciuş*, *ciaşiu*). Chiorăș; încrucișat. — Și Turcii zic *șaşu*.

sastisi (a se) v. (gr. mod. *sastizô*, a se turbura). A ce zăpăci; a se sfii; a se ului. *Mold.*

sat s. n. (lat. dela *satus*, semănat, cu semănături). 1) Locuri semănațe, moșie, (în vechime); 2) așezare de multe case țerânești locuite de agricultori; 3) comună rurală; 4) totalitatea locuitorilor din sat; 5) *fig.* întovărășire statornică — *n'am să fac sat cu dânsul*; 6) *fig.* toți (oamenii) — *ce știe satul nu știe bărbatul*. — În Psaltirea șcheiană se zice însă *șsat*, în loc de *sat*; aceasta arată sau o înfruire streină trecătoare asupra cuvântului sat, pe timpul când s'a scris psaltirea, sau că origina cuvântului actual *sat* poate fi o scurtare din o numire *fossatus* (lat. *fossa*), șșcutit, fiindcă satele vechi erau în adevăr încînjurate cu un șanț adânc, pentru siguranța de a nu intra și ieși din sat de cât pe poarta satului. De altfel însuși verbul *fodere*, de unde vine *fossa*, însemnează a săpă și a lucra pământul.

saș s. n. V. sașiu.

Satana s. f. (gr. *zatan* = dușman, pare din verbul *zetyô*, a căuta să ia, a ispiți; și

at. *satan*). *Bis*. Diavol, duhul cel rău, care ispitește, îndeamnă la fapte rele.

sătănesc, *ească* *adj. V. prec.* De sătană; diavolesc; *fig.* insinuant și viclean; rău.

satanic, *ă* *adj. V. prec.*

satâr *s. n.* (turc *satyr*). 1) Secre (de călău); 2) cuțit de bucătărie foarte lat și scurt pentru tocat carne.

satară *s. f.* (lat. dela *saturare*, a îndestulă, a degustă). 1) Întâmplare degustătoare, neplăcută; 2) pășanie rea — de aici, execuție judiciară (vechiu); 3) sarcină, belea — *sataraua de copil* — de care ești sătul; 4) ceea ce, sau cel ce, vine fără plăcere și insistă — *a căzut satară pe capu'mi*. Se zice și *satară-belea*. Acest cuvânt nu este turcesc cum s'a crezut (din *musaderē*, confiscare); ci accepțiunea juridică este figurată, ca' și la vorbele *afacere*, *cărcotă*, cari în esență nu sunt special juridice.

satârași *s. m. pl. V. satâr* 1. Ceață de ostași, înarmați cu securi (vechiu), cari făceau parte din garda domnească.

satârghi-bașa *s. m. V. prec.* Căpetenia satârașilor (în timpul fanarioților).

sătean *s. m.* Cel ce locuiește în sat.

săteancă *s. f.* Femeie din sat.

satelit *s. m.* (lat. dela *satelles*, *satellit*is, soldat din garda unui rege — *fig.* însoțitor). 1) *Astron.* Corp ceresc care se învârtește în jurul unei planete — *luna este satelitul pământului*; 2) *fig. iron.* partizan, tovarăș al cuiva (cu înțeleas rău).

sătesc, *ească* *adj.* De sat, sau de săteni, școala sătească.

sațietate *s. f.* (lat. *satietas*). 1) Spațiu, săturaie cu sîla; 2) *fig.* desgust, neplăcere de ceva după mult uz.

satin *s. n.* (fr. *satın*). Pânză de fabrică, lustruită, din bumbac sau și din amestec cu mătasă.

satină (a) *v.* (fr. *satiner*). A da lustru (hârtiei, saținului).

satin-dușes *s. n.* (fr. *satın-duceșe*, satin p. *duceșe*). Satin de mătasă.

satinetă *s. f.* (fr. *satinette*). Pânză subțire ce seamănă ca satinul.

satintur *s. n.* (fr. *satın* (de) *Tours*). Satin din fabrică dela Tours.

sățios, *oasă* *adj.* (din vorba *sațiu*). Care satură îndată și bine.

satir *s. m.* (gr. *satyros*). *Mitol.* 1) Semizeu din mitologia greacă, reprezentat printr'un om arătare, cu picioarele de țap, coarne mici, urchi ascuțite, nas turtit; stă în păduri, însoțeste pe Bacchus; 2) *fig.* om vițios și desfrănat.

satiră *s. f. V. prec.* (fr. *satyre*). 1) Poemă în versuri, în care se critică și se ridiculizează vici sau deprinderi ciudate: *Satire de Eminescu*; 2) scriere sau vorbire cu caracter înțepător de ridiculizare; 3) *antic.* dramă din literatura greacă în care satirii sunt personajii principale.

satiră (a) *v. V. satiriză*.

satiric, *ă* *adj. V. satiră*. 1) De satiră; 2) înțepător și de ridiculizare; 3) *s. m.* autor de satire.

satiriză (a) *v. V. satiră*. A 'și bate joc prin vorbă sau scriere în chip înțepător.

satirizare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a satiriză.

satisfăcător, *oare* *adj. V. urm.* Mulțumitor, îndestulător.

satisface (a) *v.* (lat. *satis*, destul, de ajuns și *facere*). 1) A îndestulă; 2) a mulțumi; 3) a plăcea; 4) a repara o ofensă; 5) a se răzbună și a răzbună; 6) a da o soluție favorabilă — *a satisface cererea*.

satisfăcere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a satisfăce.

satisfacți(un)e *s. f.* (lat. *satisfactio*). 1) Îndestulare; 2) sentimentul de mulțumire sufletească; 3) repararea unei ofense.

satisfăcut, *ă* *adj. V. prec.* 1) Mulțumit; 2) îndestulă; 3) răzbunat.

sațiu *s. n.* (lat. din *satio*, *sațlare*, a sătura). Săturarea cu alimente; *fără sațiu*, nesăturat, sau care nu sațură.

șatră *s. f.* (lat. dela *castra*, scut de piele — extins la *mic adăpost*, *scutare*). 1) Cort, în fața șatrei domnești, (e vorba de cortul de câmp al domnitorului) în vechime; 2) cortul țiganilor nomazi; 3) adăpost format dintr'un corperis de șindrilă (ca un șopru) pe mai multe furci nalte, ce se află în bălciuri pentru neguțători — în bălciuri Răurenilor sunt multe șatre. 4) *fam.* locuință proastă și murdară. — Și Slavii zic *șatra* și *șater*.

șatrange *s. n.* (turc. *șatrandji*, șah partat). 1) Jocul de șah; 2) *fig.* cadrilat (ca tablele de șah).

satrap *s. m.* (persan *khshatrapā*, ofițer al regelui; *khsha* sau *sha* = rege, șah). 1) Guvernatorul un'i provincii în Persia; 2) *fig.* funcționar cu purtări despotice și arogant, care nesocotește legile.

satrapie *s. f. V. prec.* Țară sau ținut guvernat, administrat, de un satrap *propriu* și *fig.*

șătrar *s. m. V. șatră*. 1) *Vechiu.* Marele șătrar, demnitar ostășesc, care avea grijă de corturi în timp de războiu; apoi și inspector al artileriei și ingrijitor de cortul domnesc;

2) raș de boierie mică; 3) suprăveghetor boeresc asupra țiganilor ce locuiau în șatre pe o moșie.

șătrărel s. m. pl. V. *preced.* Vechiu. Ostași comandați de marele șătrar.

sătuc s. n. Mic sat.

sătul, *ă* *adj.* (lat. *satullus*). 1) Cel ce a mâncat destul; cel ce nu are foame; 2) *fig.* cel ce nu mai vrea ceva — *sătul de umblat*; 3) cel ce nu mai poate îndura — *sunt sătul satură* (a) v. (lat. *saturare*). Fizic. A dizolva într'un lichid maximum posibil ce el topește dintr'o substanță; 2) a se umplea cât nu mai poate primi, *pământul e saturat de apă*; 3) *fig.* a sătura.

sătură (a și a se) v. (lat. *saturo, saturare*). 1) A îndestulă cu mâncare; a mânca în deajuns; 2) *fig.* a fi îndestulat; 3) *fig. iron.* a-i lua, sau a-i pieri pofta de ceva — *să se sature de nebulii...*; 4) a nu mai putea suporta, suferi.

săturare s. f. Acțiunea de a sătura.

saturat, *ă* *adj.* V. *satură.* chim. Care conține maximum dintr'o substanță dizolvată (lichid); care nu mai primește în sine.

săturat, *ă* *adj.* V. *sătură.* 1) Care a mâncat deajuns; 2) *fig.* care nu mai dorește ceva; 3) *fig.* desgustat.

saturați(un)e s. f. V. *satură.* Acțiunea de a satură; starea lichidului saturat.

saturnale s. pl. (dela *Saturnus*, zeul semănăturilor la Romani, mai apoi confundat cu Chronos grecesc, zeul timpului). 1) Serbări la Romani în onoarea lui Saturn, când erau la desfrânări mari; 2) *fig.* timp de desfrânări; excese, dezordine.

sau *conj.* (lat. *seu*). 1) Arată alternativă — *așa sau altfel*; 2) echivalență un *napoleon*, sau 20 lei (adică); 3) legătură de asemănare: *cânele, sau porcul, sau șoarecele, tot animale sunt.*

său *adj.* și *pron.* (lat. *suus*). Arată posesiunea sau al cui este; *al său, pământul său, părintele său.*

său s. n. (lat. *sebum*). Grăsimea animalelor rumegătoare sau a cânelui.

șaucă s. f. (dela *șale* și *șea*). Scobitura și șoldul calului (mică șea).

saurieni s. pl. (fr. *sauriens*, din gr. *sayros*, șopărlă). Zool. Una din cele 4 clase de reptile, ce cuprinde și șopărla.

savană s. f. (fr. *savane*). Geogr. Pădure de arbori rășinoși în Canada, sau livadă cu ierburi mari,

savant s. m. (fr. *savant* dela *savoir*, a ști). Invățat mare, care știe carte multă și produce lucrări de știință; *adj.* sau *adv.* de

mare știință: după norme deosebit științifice; *a trata savant o chestiune.*

săvârși (a) v. (cuvânt înrudit cu *covârși* și cu *sfârși*, din baza lat. *verso, versare*, (verto), a învârti, a se îndeletnici). 1) A făptui, a face — *a săvârșit o faptă bună*; 2) a termina; 3) a muri — *săvârșituu-s-a*; 4) a oficiă, celebră, — *cununia a fost săvârșită de 3 preoți.* — Și Slavii zic *soverșati* și *soverșanie*, cu baza tot lat. *verso*, din care ei au *verșina*, culme, înălțime, egal cu lat. *vertex*, tări, ce este tot din lat. *verso*.

săvârșire s. f. Acțiunea de a săvârși și efectul ei.

săvârșitor s. m. V. *prec.* Cel ce comite.

savoare s. f. (fr. *saveur*, din lat. *suavis*, dulce, plăcut (sanskrit *svadus*). 1) Gustul, senzația de gust; 2) gust plăcut.

saxană s. f. (turc *seksan*, calul vânzătorului ambulat și legătura cu marfă ce o ducă). Legătură mare cu marfă; povară.

saxle s. f. (lat. *saxea*, de peatră). Vas anume cioplit în peatră (vază) de pus flori; oală, gavanoș de pus flori.

saxofon s. n. (fr. *saxophon*, dela un inventator Sax). Muzic. Instrument muzical de alarmă (de suflat).

saxon, *ă* *adj.* (dela *Saxonia*, ce are numire din lat. *saxa*, peatră, țară cu pământ pietros). Ce este dela Saxoni sau din Saxonia.

sazan s. m. (turc *sazan*). Crap.

sbalț s. n. (prefix s. pentru ex lat. și *balț*). Ochiu, laț, de fier la capătul unei frânghii, pentru legat calul.

sbancă s. f. (lat. pref. s. și *pango*, a implânta, a vâri). Mold. Zool. Lipitoare, ventuză (formație ca *șpangă*).

șbanghiu, *le* *adj.* (lat. prefix s și *pandius*, din *pandere*, a strâmbă). 1) Munt. Strâmb la uitătură, sașiu; 2) Mold. (din *șbengui* sau *șbegui*). Sprinten, nebunatic.

șbanț s. n. (prefix s și latin *pensus*, atârnat, din *pendeo*). Mold. 1) Laț, juvăț de fer (altă dată de curea) ce leagă leuca de carâmb; 2) trăgătoare, ureche, la cisme, încălțăminte; 3) veriga de fer la jugul joagărului (se zice în Vâlcea); 4) *fig.* pune *șbanțul*, a face să tacă; 5) verigă ce se poate învârti în jurul unui cuiu, (ca să permită răsucirea frânghiei).

șbanțul (a și a se) v. V. *preced.* Mold. 1) A pune șbanțuri; 2) *fig.* a se spânzura, atârna, jucându-se; a se da în scrânciob (dela noțiunea de *ățarnare*, spânzurare); a se juca neastâmpărat.

șbanțult, *ă* *adj.* V. *prec.* 1) Ferecarea cu

sbanturi; 2) jocul (spânzurarea), darea în scânciob; 3) strengar, neastâmpărat.

sbântitură s. f. V. sbântui. Acțiunea de a (se) sbântui.

sbâr! *Int.* Imită sborul păsării, sau al unei mișcări cu sunet asemănător sborului, *sbâr cu ea în foc!*

sbârcl (a și a se) v. prefix s și lat. *parcus*, mic, micșorat). A se forma încrețituri și adâncături prin strângerea, adică prin micșorarea volumului, prin slăbirea omului, sau prin îmbătrânire. *V. sbârcitură.*

sbârclog s. m. (dela sbârcl). *Bot.* Numirea unei ciuperci nalte, lunguețe, cu suprafață sbârcită (foarte gustoasă, dacă se prepară cu smântână). Mold.

sbârcire s. f. Acțiunea și efectul de a (se) sbârcl.

sbârcitură s. f. V. sbârcl. 1) Încrețitură a pielii sau pe suprafața unui lucru care și-a micșorat volumul, ori s'a uscat; 2) încrețitură sau creștătură ce se formează pe fața omului când îmbătrânește sau pe piele când slăbește tare.

sbârli (a și a se) sau sburli (mold). (din vorba *sbură*). 1) A, sau a se ridica părul în sus, (din neghjență, din spaimă sau de mânie); 2) *fig.* a privi cu supărare sau cu mânie; 3) *fig.* a avea groază, oroare — *fi se sbârlește părul*; 4) a se ridica penele în sus, — *găină sbârliță.*

sbârlire s. f. Acțiunea de a sau a se sbârli.

sbârliț, ă udf. V. prec. 1) Cu părul în desordine; 2) cu penele ridicate în sus; 3) *fig.* cu căutătură mănoasă.

sbárnăi (a) v. (dela *sbâr*, cu sufixul 'n-a = a'n (face) sbâr). 1) A' face un zgomot de vibrare (ca struna încordată), sau zgomot de sbor (ca albinele), sau de lovire-repezi repetate (ca *sârleaza*, sbárnăetoare a smelului, etc.); 2) a sbura cu zgomot — *sbárnăie săgeata*; 3) *fig.* a face zgomot, a se agita; 4) *fig.* a desvolta oarecare activitate.

sbárnăit s. n. Acțiunea de a sbárnăi și zgomotul produs.

sbárnăitoare s. f. 1) Limbă de hârtie pusă la smeu ca să vibreze de vânt; 2) sfârlează ce sbárnăie.

sbárnăitor, oare adj. V. sbárnăi. Care sbárnăie.

sbárnăitură s. f. V. sbárnăi. Sgomotul sbárnăiei.

sbate (a se) v. (pref. s și *bate*). 1) A se svârcoli, a se trânti de pământ — *ca peștele pe uscat*; 2) a se mișca cu putere, a se izbi (copilul în pântecul mamei); 3) a face mișcări de desperare sau de durere; 4) *fig.* a

lupta cu nevoile, a căuta cu trudă; a depune activitate multă.

sbater s. f. Acțiunea de a se sbate.

sbeg s. n. (prefix s și slav *beg*, fugă). Alergarea copiilor când se joacă; joc cu alergare; hârjoană.

sbegul (a și a se) v. V. sbeg. A se alerga în toate părțile (copiii când se joacă); a se hârjoni; a hâțină, clătina.

sbenghiu s. n. (amplificat din *benghiu*). *V. benghiu.*

sbici (a) v. (lat. din *spisso*, *spissare*, a învârtosi; de aici noțiunea de uscare a pânzei, sau alt lucru, care din moale când este ud, se întărește prin uscarea lichidului). A usca la soare, a svântă (pânzele, cămeși, sau alt lucru udat).

sbiclit s. n. și adj. 1) Acțiunea de a sbici; 2) uscat (la soare, la vânt sau la ger).

sbieră (a) v. (lat. pref. s p. *ex* și *belare*, (în loc de *balare*), a zberă). 1) A rage; a strigă tare (animalele); 2) *fig.* a strigă tare; 3) *fig. fam.* a vorbi prea tare.

sbierat sau sbierăt s. n. Acțiunea de a sbieră; *fig.* strigăt tare.

sbierător, oare adj. și adv. Care sbieră; cu strigăt prea tare.

sbierătură s. f. V. sbierăt.

sbieret s. n. V. sbierat.

sbihui (a și a se) v. (pref. s lat. *bi* — *horresco*, a tremura tare). A (se) sgățina a (se) clătina mereu; a face să tremure și să dărdăie (de frig, de vânt, de frică); *vântul sbihuie ușa, casa*; sau *il sbihuie frigurile.*

sbihuit, ă adj. V. prec. Clătinat, mișcat, tremurat tare.

sbor s. n. pl. sboruri. (lat. s. pentru *ex*, și *volo*, sbor). 1) Acțiunea de a sbură (pasărea); 2) ridicarea și plutirea în aer — *sboară fulgii*; 3) planarea în aer (a aeroplanului, balonului); 4) *fig.* mișcare repede, avânt.

Sbor s. n. (slav *sbor*, adunare). Întrunire; petrecere. — Se aude în Banat numai.

sbornic s. n. (slav *sbornik*, adunare, colecțiune). *Vechiu.* 1) Carte bisericească ce conține o adunare de descrieri a vieții sfinților; 2) colecțiune de manuscripte vechi.

borș s. m. (pref. s + *borș*). Numirea unui pește mic, cu foarte multe oișoare spini, care nu se poate găti de cât cu *borș*, pe care îl face gustos, pe când prăjit nu se poate mânca. *Mold.*

borșli (a se) v. (pref. s și *borș*). *Mold.* 1) A se acri prea tare; a se strica prin acrițe, a se face ca borșul; 2) *fig. fam.* a se uita cu supărare, a se supără; 3) a se răsti cu vorba.

sborșit, *ă adj. și adv. V. preced.* 1) Acrit; 2) acrit și stricat; 3) *fig.* răstit, cu supărare.

sbucium *s. n.* (diformare din lat. *supplicium* = pedeapsă, chin, care mai întâi trebuie să fi fost *sblicium* și *sbicium*). 1) Agitație și frământare corporală (de suferință); 2) ocupație foarte agitată — *sbuciumul vieții*; 3) preocupări felurite; 4) mișcarea frământată — *sbuciamul apei*, a arborilor bătuți de vânt; 5) *fig.* turburare, chin sufleteșc.

sbuciumă (a și a se) *v. V. prec.* 1) A se sbate, a face mișcări volente; 2) a alerga mult după diferite afaceri; 3) a munci din greu și necăjit; 4) a 'și chinui mintea pentru un scop; 5) a mișcă în toate felurile și cu violență — *sbuciumul mării*.

sbuciumare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a, sau a se sbuciumă.

sbuciumat, *ă adj. V. prec.* Foarte agitat; chinuit.

sbuciumător, *oare adj.* Care sbuciumă.

sbucni (a) *v. V. izbucni.*

sbughi (a se zice și a o *sbughi*). *V. sbeg.* A fugi repede; a o lua la fugă; a se ascunde repede.

sbughio! *interj. V. prec.* Fugi repede.

sbură (a) *v.* (lat. *s* pentru *ex* și *volare*, a sbură). 1) A se înălța în aer prin agitatea aripilor; 2) a se duce în sbor; 3) a plană, pluti în aer; 4) a lua pe sus (vântul); 5) a se duce pe sus cu mare repeziciune — *sboară săgeata*; 6) *fig.* a merge cu foarte mare iuțeală; 7) a circula în toate părțile; 8) a lua cu repeziciune; 9) a împrăștia, suprîmă — 'și-a sburat creierii, s'a împușcat în cap; 10) a elimina; a destitui; 11) *fig.* a se duce, a perde; 12) a se transporta — *sboară gândul*.

sburat *s. n. V. prec.* Acțiunea de a sbură.

sburat, *ă adj.* 1) Dus prin sbor; 2) *fig.* luat; furat; *brânză sburată*, brânză amestecată cu smântână sau făcută fără a fi luat smântâna; *lapte sburat*, lapte corăslit.

sburătăci (a) *v.* 1) A face să 'și ia sborul; a deprinde să sboare; 2) *fig.* a se despărți de cloșcă (puii); sau 3) *fig.* a se despărți de familie copiii mari; 4) a alunga să sboare (păsările).

sburătoare *s. f. și adj.* Care sboară; păsările sburătoare; *bof.* plantă mare cu flori purpurii și cu tulpină păoasă (*Epilobium*).

sburător, *oare adj.* Care sboară; *s. m.*

1) *Sburătorul*, ființă misterioasă care, după închipuirea poporului, stă în pădure, în poiene, și pândește fetele, pe cari le sărută; după urma căruia fetele apoi se ofilesc, se îngăl-

benesc și chiar mor; 2) *sburător* sau *lipitură*, boală provocată de sburător sau de smeu — *omul gălbînicios, slab și trist, care pare că nu-i în toate mințile, e atins de sburător* (boală băbească, de vrăjitorie); 3) titlul unei reviste literare, «*Sburătorul*».

sburătui (a) *v.* 1) A sburătăci (vezf); 2) a arunca cu pietre sau altceva după pasări, ca să fugă și să nu strice sămănătura.

sburătură *s. f.* Tandără, bucată ce sare, așchie — de lemn, peatră, etc.

sburd *s. n.* (tras din *sburdă*). *Zool.* Efeimeridă — un fel de insectă ce trăește numai o zi.

sburdă (a) *v.* (pref. *s* și lat. *porto*, *portare*, a purta, a duce). 1) A (se) alerga cu vioiciune și veslie (copiii, animalele); 2) a se jucă alergând; 3) a se distra, a petrece zgomotos ca tinerii; — *mie nu 'mi sburdă*, nu sunt dispus la veselie; *sburdă de bine*, caută distracții, e vesel, de bine ce 'i merge.

sburdăciune *s. f. V. prec.* Petrecere, desfătare.

sburdalnic, *ă adj.* Neastâmpărat, care aleargă și se joacă mult.

sburdănicie *s. f.* Jocul cu alergătură a copiilor; neastâmpăr; nebulie (de copii).

sburdare *s. f. V. sburdă.* Acțiunea de a sburdă; neastâmpăr.

sburdător, *oare adj. V. prec.* Care sburdă; neastâmpărat.

sburdatic, *ă adj. V. sburdalnic.*

sburli (a și a se) *v. V. sbârli.*

sburlit, *ă adj. V. sbârliț.*

scable *s. f.* (lat. *scabies*). Râie.

scabros, *oasă adj.* (ir. *scabreux*, din lat. *scaber*, mășav, răpănos). Mășav, scărboș.

scădea (a) *v.* (lat. din *ex-cadere*, a cădea din). 1) A se micșora volumul; 2) a se împușcă; 3) a se evaporă și a se scoboii nivelul (apei); 4) a reduce (prețul); 5) a se deprecia valorile la bușcă; 6) *aritm.* a extrage un număr mai mic din altul mai mare, spre a afla diferența; 7) *a scădea prestigiul*, a înjosi.

scadență *s. f.* (dela *scădea*, a se evaporă și nimici). 1) Ziua cea din urmă când trebuie plătită o poliță; 2) termenul de plată (*prop.* și *fig.*) *V. vadea*.

scadențar *s. n. V. preced. Contab.* Registrul de contabilitate, în care se scriu polițele cu n-rul de ordine, emitențul și giranții, precum și ziua scadenței.

scădere *s. f. V. scădea.* 1) Acțiunea de a scădea, în toate înțelesurile; 2) *fig.* lipsă, neajuns, defect; 3) *aritm.* una din cele 4 operațiuni principale aritmetice, prin care

allăm diferența între două numere sau valori neegale.

scadron *s. n.* pentru *escadron*.

scafă *s. f.* (daco-gr. *skafis*, vas de lemn scobit). Mold. 1) Strachină de lemn; 2) *archif*, ornament scobit ce se pune sus pe unchiul de împreunare al pereților cu tavanul; 3) taler de balanță.

scafandrier *s. n.* (fr. *scaphandrier*). Apar. t de scufundate în apă a unui scafandru.

scafandru *s. m.* (fr. *scaphandre*, din gr. *skafé*, adâncare; *andreia*, curaj, bărbăție). Om curajos, care închis într'un sac de cauciuc, prevăzut cu mici ferestre în dreptul ochilor, scoboară în fundul apelor și lucrează; i se dă aer de respirat printr'un tub de cauciuc adaptat la capul sacului.

scăfările *s. f.* (daco-gr. dela rădăcina *skaphis*, vas scobit în lemn). 1) Craniu; 2) partea superioară a craniului.

scăiete *s. m.* (dimin. din *scaiu*). Scaiu; *scăietele popii*, plantă cu flori verzi, formate din mici ghimpi îndoiți la vârf, cari se prind de haine, de lâna oilor, etc.

scaiu *s. m.* (lat. pref. *s-calix*, boboc de floare). Bot. Plantă cu frunze ghimpoase și cu flori rotunde ca niște boboci (pupi), din spinșori îndoiți la vârf, ce se agață îndată de haine, etc.; *fig. om care se agață și se ține mereu după altul — se ține scaiu după mină*.

scală *s. f. V.* *scară* (muzicală).

scalămb *adj.* (daco-gr. *skalonon*, cocoșat, strămb). Sucit; om sucit. (Și sicilian *scalembru* = sucit).

scalămbă sau **scalămbăla** (a) *v. V. prec.* A suci, a strămba (ghetele); a se strămba (la față).

scalămbălat, ă *adj.* (daco-gr. după *skalonoeidos*, cu înățișare strămbă). Strămbat, diformat, sucit.

scalămbătură *s. f. V. prec.* Strămbătură, gîmășă.

scălcia (a) *ȩ* (lat. dela *ex*, spre afară, *calciare*, a încălța). 1) A strămba tocurile, călcăiele. *încălțăminte*; 2) *fig.* a pronunța sucit cuvintele.

scălcit, ă *adj. V. prec.* Strămbat, sucit. Otten.

scaldă *s. f. urm.* Baie; locul de scăldare; acțiunea de a se scălda.

scălda (a și a se) *v.* (lat. *s*, pentru *ex*, din; *caldaria*, baia de aburi). 1) A (se) îmbăia în apă caldă; 2) a face baie în râu; 3) a uda peste tot corpul; 4) *fig.* a turna apă pe cineva; 5) a se muia—*porcul se scaldă în noroiu*; 6) a uda, a străbate (rîurile pe anu-

me locuri; 7) a se cuibări și frecă în colb, praf (găinile); 8) *fig.* a denatura adevărul, a schimba o afirmațiune — o *scaldă*..

scăldat, ă *adj.* 1) Îmbăiat; 2) *fig.* udăt peste tot; 3) *s. n.* acțiunea de a se scălda. **scăldătoare** *s. f. V. prec.* Baie; loc pentru scăldat în riu.

scăldătură *s. f. V. scăldat s.*

scalen *adj.* (gr. *skalenos*, cocoșat, strămb). Geom. Denumire dată triunghiului ce are trei laturi neegale.

scaloian *s. m. V. urm.* Om sprinten și neastămpărat.

scaloiu *s. m.* (daco-gr. dela *skaleyó*, a scotoci). Om, în special copil sau tânăr, foarte neastămpărat (care se agață, joacă, sare); se zice de asemenea și fetelor: *scaloaică*, familiar, tot cu înțeles rău, de *neastămpărată*. Otten.

scalpă (a) *v.* (lat. *scalpare*, a rade). A ju-pui depe craniu pielea cu păr cu tot (cum fac sălbaticii vrăjmașului învins).

scalpel *s. n.* (fr. *scalpel*, din lat. *scapare*, a rade). Anat. Cuțitaș special, foarte tăios, cu anume formă, ce servește la incizii și disecțiuni anatomice.

scăluș *s. n.* (pref. *s.* și *căluș*). Lemnuș sau lopățică ce unește cărceaua cu tănjala.

scamă *s. f.* (lat. *squama*, solz sau coarja zgrunțuroasă pe fructe, etc.). 1) Fulgii mici ce acopăr persica de ex.; 2) destrămătură (fulgi) depe suprafața unei stofe; 3) fire desfăcute dintr'o pânză veche și cari se întrebunțau apoi la pansarea rănilor (în loc de vată); 4) mică ață sau fulg de pânză.

scamafor *s. m.* (fr. *escamoteur*). 1) Cel ce știe să facă scamatorii; comedian dela iarmarocuri sau bălciuri; 2) *fig.* șarlatan, pungaș, (baza pare gr. *skamma*, arena de reprezentații a atleților antici).

scamatorie *s. f. V. preced.* Artă scamatorului de a face lucruri ce par miraculoase: înghive flacăra de foc, sau o sabie, etc.; scoate din o pălărie în același timp: farfuria cu apă, porumbei ce zboară, etc.; sfarmă cu ciocanul un ciasornic de buzunar, luat dela un spectator și pus într'o batistă iar apoi îl găsește neatins în cutiuța unei mese, etc. etc. (toate bazate pe aparențe și pe o mare dexteritate a mâinei).

scămos, oasă *adj.* (V. *scamă* și lat. *squamosus*). Care are scamă, pufoș.

scămoșă (a și a se) *v.* A face să fie cu scamă, pufoș (o stofă); a destrămă.

scamotă (a) *v. V. scamator*, fr. *escamoter*). A sustrage ceva fără să se observe (cum face scamatorul); *fig.* a fură cu dibăcie.

scânci (a) v. (pref. *s* și *câncei*, dela *câne*). A scheună (plângând) cum face cănele mic (vorbind de copii); a lătra scheunând (cum fac cățeii). — Și Slavii zic *skinciati*.

scâncit s. n. Acțiunea și efectul scâncirii; plâns scheunat (de copil).

scandă (a) v. (lat. dela *scando*, *scandere*, a se urcă). 1) A urcă și apăsa tonul pronunțării pe anume silabe sau vorbe dintr'un vers grec sau latin; 2) a împărți în picioare un vers antic; 3) a însemna cantitatea sau măsură versurilor.

scandal s. n. (fr. *scandale* și daco-gr. din *skandalon*, cursă, momeală). 1) Prilej, momeală de a cădea în păcat (*vechii biseri.*); 2) întâmplare sau conflict zgomotos; 3) ceartă sau insulte adresate în public; 4) faptă de rușine sau compromițătoare; 5) *fig.* zgomot mare; 6) *fig.* indignare generală.

scandalagiu s. m., V. *preced.* Cel ce caută să facă, sau face scandal (3 și 5).

scandaliză (a și a se) v. 1) A fi cauză de scandal; 2) a se formaliză, ofensă, jigni de ceva scandalos; 3) *fig.* a se jenă, rușina.

scandalos, oasă adj. V. *scandal*. Care provoacă scandal; de indignare; rușinos.

scândură s. f. (lat. *scandula*). 1) Lemn lat și lung, dar puțin gros; 2) *pl.* pardoseală; 3) *fig. pop.* slab la corp.

scândurică (ice) s. f. Mică scândură.

scânteie (a) v. v. urm. 1) A produce scânteii; 2) a arunca o lumină vie și trecătoare; 3) a produce lumină tremurândă și vie ca stelele sau ca unele pietre prețioase; 4) *fig.* a străluci ochii (de mânie); 5) *fig.* a fi foarte vioaie (inteligentă).

scânteie s. f. (lat. *scintilla*, scânteie). 1) Părticică foarte mică de foc, ce sare în aer (din cărbunele aprins); 2) micuță flăcără ce iese din corpul electricizat; 3) urmă mică de foc; 4) *fig.* strălucirea ochilor (în mânie); 5) *fig.* urmă, rudiment, — *schânteie de inteligentă*; 6) mică lumină ce iese din unele pietre, lovite cu un corp tare sau cu altă peatră (cremenea lovită cu amnarul dă scânteii ce aprind iasca); 7) *fig.* pretext pentru început de războiu, de ceartă.

scântelere s. f. Acțiunea de a produce scânteii și a scânteia *prop.* și *fig.*

scântelitor, oare adj. V. *scânteie*. Care produce scânteii; 2) *fig.* viu strălucitor; 3) *fig.* ager — *inteligentă scântelitoare*; 4) *fig.* aprinși de mânie — *ochi, priviri*.

scântelios, oasă adj. V. *scântelitor*.

scânteușă s. f. (dela *scânteie*). Bot. Plantă de ornament, cu floarea compusă din multe lorițele micuțe roșii; zisă și *racoină*.

scăpă (a) v. (lat. pref. *s* pentru *ex*, afară din; *capio*, a apuca). 1) A fugi, a deveni liber cel prins; 2) a ajunge la o limită, la un sfârșit — *am scăpat de mizerie*; 3) a (se) liberă; 4) a salvă; 5) a cădea sau a lăsa (din greșală) să cadă; 6) a da drumul fără voie — *a scăpă vorba*; 7) a perde; *am scăpat trenul*; 8) a se sustrage — *scăpă de amendă*; 9) a evada, — *hoții au scăpat*; 10) a pierde din memorie, — *imi scăpă numele lui*; 11) a ieși a se deslegă — *scăpă calul*; 12) a se scăpă (înțeles de, rușine), a da drumul fără să vrea (escrementelor sau urinei).

scăpărat (a) v. (compus *scap* și *pară* = a da drumul pară). 1) A scoate scânteii de foc din cremene, lovind în ea cu amnarul; 2) a procura aprinderea prin acest mijloc; 3) a produce scînteii lovind în peatră; 4) *fig.* a fi plin de furie, de mânie; 5) *fig.* a bate din picioare de neastămpăr; 6) a scoate scânteii din pietre prin lovirea cu potcoava calului; 7) a lumină repede (fulgerul); 8) *fig.* a se manifesta foarte viu, ager — *scăpără inteligența spiritului*; 9) a aprinde foc cu bricheta; 10) *extins.* a aprinde repede.

scăpărat s. n. Acțiunea de a scăpăra.

scăpăător, oare adj. 1) Care scăpără; 2) *s. n.* cremenea și amnarul; 3) brichetă (2). **scăpare s. f.** 1) Acțiunea de a (se) scăpă *prop.* și *fig.* 2) mijlocul de a scăpă; 3) refugiu, adăpost; 4) ajutor; 5) omisiune; eroare — *scăpare din vedere*.

scăpat, ă adj. Liberat; salvat; fugit; evadat — *a-l face scăpat*, a-l lăsa să scape, să evadeze.

scăpătă (a) v. (din *scăpă*). 1) A perde averea; 2) a deveni sărac; 3) a decădea; 4) a cădea, a aluneca în jos; 5) a se scobori soarele; 6) a apune (soarele, luna).

scăpătare s. f. 1) Acțiunea de a scăpătă; 2) apunerea soarelui; 3) decadență, sărăcire.

scăpătat adj. V. *scăpătă*. 1) Ajuns în stare de sărăcie; 2) *s. n.* apusul soarelui sau al lunei; sfârșitul zilei.

scapet s. m. (slav *skopet* V. *scopi*). Rus din secta scopiților (castrați), span; în România au meseria de birjari de lux.

scară s. f. (lat. *scala*). Alcătuire din două lemne paralele lungi, unite din loc în loc prin stînghi mici, pe cari se poate sui și cobori (scara poate fi și de fer, frângie); 2) șir de trepte pentru a se urcă sau cobori; 3) treaptă de suit în trăsură; 4) inel de metal atârnat la șea, pentru a sprijini în el talpa piciorului; 5) *pl.* un fel de mici colaci înfiți pe două bețișoare împodobite, pentru a se da de po-

mană (la morți); 6) tabla de materie (a cărții — *vechiu*); 7) muzic. șirul consecutiv de opt tonuri (sau 7) în urcare sau scoborire; *scară chromatică*, care are multe semitonuri între cele 8 tonuri principale, formate prin *diezi* sau *bemoli*; *scară diatonică*, ce are numai două semitonuri în gama de 8 tonuri; 8) geom. *scara de reducere*, măsura în care proporțional este redusă o figură sau o hartă desemnată, în raport cu mărimea naturală; 9) linia subdivizată ce servește pentru a măsura dimensiunile reduse ale unui plan sau hartă; 10) serie continuă — *scara viețuitoarelor*; 11) ordinea socială, trepte, graduație; 12) tăiere neregulată, în tundera părului, — *tuns cu scări*; 13) *scara-măței*, joc de copii (mold.); 14) *adv.* pe o scară întinsă, f. mult și frecvent.

scarabeu s. m. (lat. *scarabeus*). Zool. Un fel de gândac negru cu aripi tari, din felul cărbușului.

Scaraoschl s. m. (daco-gr. dela *kara*, arătare, ostică, teribilă, rea). Denumire dată diavolului — tot așa cum se zice: *intunecatul, necuratul, părdalnicul, mitileul, ducă-se pe pustii, naiba, cel diu baltă*, etc.

scărbă s. f. (daco-gr. dela *skôr*, excrement; *ba*, exclamare ca *oh! ah!*). 1) Sentiment respingător de *greață, cegust*; de aici s'a format al doilea sentiment de *indispoziție*; 2) *măhnire, intristare*. — Și Slavii au cuvântul *skorbî*, și *skrăbă*.

scărbi (a și a se) v. V. preced. 1) A degustă; a produce *greață*; 2) a se intrista (înțelesul acesta se obține mai ales cu a fi *scărbît*).

scărbire s. f. V. prec. 1) Degustare, *greață*; 2) supărare, intristare. *scărbît*, *ă* adj. V. prec. 1) Degustat; 2) trist, intristat.

scărbos, oasă adj. V. prec. 1) Degustător, greșos; detestabil (și *scărboșenie*).

scărcea s. f. V. *scară*. Bot. Plantă cu flori albastre sau albe, dispuse în rânduri treptate (ca scara) — *zisă și scara Domnului*. *scrărcea, scărclică* s. f. Mică scară.

scărliă s. f. (dela *scară*). Codăria carului, pe care se poate urca în car; sau care are forma de scară.

sacrifică (a) v. (lat. *scarificare*). Medic. A hărăcsi.

sacrificățiune s. f. V. prec. Hărăcsire.

scarlatină s. f. (fr. *scarlatine*, din fr. *ecarlare*, culoare roșie aprinsă). Medic. Boală molipsitoare ce se arată mai des la copii; începe cu călduri mari și se arată pete roșii pe piele, pe piept.

scarlatinos, oasă adj. V. prec. Bolnav de scarlatină.

scărmână (a) v. (lat. prefix *s* și *carminare*, a scărmână). 1) A smulge, a răsfira lăna pentru a o înfoia și curăți; 2) a răsfira ce este fire bătătucite, buci etc. 3) *fig.* a smulge, a trage de păr (pe om. sau câinii când se mănâncă); 4) *fig.* a smulge tot, a culege, a lua tot; 5) *fig. pop.* a bate bine, cu hărțueală (la luptă).

scărmănat s. n. V. prec. Acțiunea de a scărmână.

scărmănătoare s. f. V. prec. Uneltă, pieptene de scărmănat lăna.

scărmănătură s. f. 1) Acțiunea de a scărmână; 2) *fig.* tragere de păr; bătaie, trântea.

scărnă s. f. (daco-gr. dela *skôr*, excrement, baligă cu sufix *nă*). Baligă, în special de câne; excrement uman.

scărnăv, ă adj. (din vorba *scărnă*). 1) Murdar; necurat, întinat; 2) *fig.* urât, rușinos. — Și Slavii zic *skverno*, și *skvernii*, murdar; vădit o diformare din baza gr. *skôr*.

scărnăvi (a și a se) v. (din *scărnă*). Mold. 1) A face excrement (copilul); 2) a se murdări, a întina; 3) a păta.

scărnăvie s. f. V. *scărnă*. 1) Excrement; 2) murdărie, necurătenie ce produce *greață, degust*; 3) *fig. pop.* om sau copil prea murdar; 4) *fig.* om bicisnic, slab, neînsemnat = *spurcăciune*).

scărnăvire s. f. Acțiunea de a scărnăvi. *scărnăvit, ă* adj. Murdărit, întinat, pătat; plin de excrement. Mold.

scarpă s. f. (ital. *scarpa*, pantof). Pantof femeiesc, (venit prin intermediar grec-modern).

scărpină (a și a se) v. (lat. vulg. *scalpinare*, din *scalpere*, a scărpină). 1) A răcăi cu unghiile pielea, unde se produce mâncărime; 2) *fig. fam.* a bate, a pedepsi; 3) a se freca de un lemn sau de altceva (vitele mari) când au mâncărime; 4) a bate, a pedepsi puțin. Mold.

scărpinare s. f. Acțiunea de a scărpina. *scărpinat, ă* adj. 1) Răcăit, frecat; 2) *fig.* bătut; 3) s. n. acțiunea de a scărpina.

scărșni (a) v. (din onomat. *scărș*, pentru *scărșni*). A produce zgomot frecând apăsat dinții și măselele.

scărșnitor, oare adj. V. *scărșnitor*. *scărș!* interj. (onomatop. dela sunetul frecării, cu sunet ascuțit, a corpurilor tari) Exprimă sunet produs de frecarea sau răcăirea a două corpuri tari — *roata neunsă scărșie în mers, idem ușa, etc.*

scărța-scărța s. m. V. prec. 1) *Fam.* Cel ce scărție cu penița când scrie — scriitor prost, scriitoras (iron.); 2) scărțietură repetată.

scărțeaală s. f. V. urm. Acțiunea și zgomotul scărțirii.

scărțâl (a) v. V. scărț! 1) A scoate sunetul scărț! prin frecarea a două corpuri (roata, ușa, etc.); 2) a produce sunete stridente din vioară; 3) *fig.* a cânta prost; 4) *fig. fam.* a schinci, a plânge; 5) *fig.* a nu funcționa bine un mecanism; a nu merge ceva regulat; 6) a face zgomot scărț, ghețele la mers.

scărțâit s. n. 1) Acțiunea și zgomotul produs de scărțire; 2) *fam.* schincitor.

scărțâitor, oare *adj.* 1) Care scărție; 2) *iron.* cântăreț de vioară; 3) *iron. pop.* scriitor, copist.

scărțătură s. f. V. scărțeaală.

scatiu s. m. (gr. mod. *skathi*). Zool. Numirea unei păsărele cenușii, ce pare imbroscată, cu mici pete roșii ca de sânge, al cărei cântec imitează prost pe al canarului.

scatoalcă s. f. (rus *skatulka*, din germ. *schatulle*). 1) Lădiță de mână, ca mic geamantan, pentru dus lucruri; 2) *fam.* lovitură grea de pumn; 3) *fam.* băborniță. *Mold.* — Cuvânt rămas dela soldații ruși în timpurile vechi.

scaun s. n. (lat. *scamnum*, macedo-rom. *scamnu*). 1) Mobilă obicinuită, pe care șed oamenii; 2) vechiu tron domnesc sau episcopal; 3) *fig.* reședință domnească sau mitropolitană; 4) instanță judecătorească de ocol (Transilv.); 5) masă de tăiat carne la măcelari; 6) suportul strunelor (la vioară); 7) opleanul saniei; 8) perinoc, lemn adaus deasupra osiei la car; 9) lemn de piedecă la răsboiu (stative); 10) scoboriș, așezare în jos — soarele e în scaun; 11) *fig.* centru, reședință; 12) *fig.* inteligentă — om cu scaun la cap; 13) *fig. med.* ieșire afară — are scaunul regulat.

scăunaș s. n. (dimin. *scaun*). 1) Scaun mic; 2) suport de strune (vioară); 3) s. m. negustor de vite, măcelar; 4) rezident, magistrat (scaun 4); 5) mic suport pentru furculiță, cuțit și lingură, pe masă.

scaunean s. m. *Trans.* Magistrat, consilier municipal.

scăzământ s. n. (din *scădea*). 1) Scădere (ca efect); 2) reducere; rabat; 3) pierdere din preț.

scăzător s. m. *Aritm.* Numărul mai mic ce se scade din descăzut.

scăzut, ă *adj.* 1) Redus, micșorat (preț);

2) fără zeamă multă (bucate); 3) secăt de apă (lacul, riul); 4) micșorat (volumul).

scelerat, ă *adj.* și s. (lat. *sceleratus*, nelegiuit, criminal). Pungaș, bătaș, blestemat.

scenă s. f. (fr. *scène*, din gr. *skênê*, cori, sătră). *Teatr.* 1) Partea din teatru (acoperită de cortină) unde joacă actorii; 2) înfățișarea, decorul scenei; 3) acțiunea ce se reprezintă pe scenă; 4) *fig.* arta dramatică; a ilustra scena; 5) fiecare parte dintr'un act, când intră pe scenă o nouă persoană, sau iese vre una; 6) *fig.* aspect variat al naturii; 7) *fig.* acțiune, frământare din viață, pe scena politică apare...; 8) întâmplare emoționantă — o scenă tragică; 9) scandal, imputări — i-a făcut o scenă.

scenariu s. n. V. prec. 1) Punerea în scenă a unei piese; 2) planul unei piese de teatru, numele și felul personajilor și actorilor, aranjamentul scenei și modificările ce intervin, costume, etc.

scenetă s. f. (dela *scenă*). Mică piesă teatrală de un act.

scenic, ă *adj.* (fr. *scénique*). De scenă, de teatru, de joc teatral.

sceptic, ă *adj.* (fr. *sceptique*, din gr. *skeptikos*, cel ce examinează amănunțit). Care nu crede ușor, neîncercător; care se îndoiește de toate.

scepticism s. n. (fr. *scepticisme*, V. prec.). 1) Doctrină filozofică a celor ce susțin că nimic nu este sigur; 2) caracterul scepticului.

sceptru s. n. (lat. *sceptrum*, din gr. *skeptron*, toiag, băț de sprijinit). 1) Baston frumos ornăt al suveranilor, ca semn atributiv al puterii de a comandă; 2) cărja pastorală, ornată, a episcopului sau a mitropolitului; 3) *fig.* autoritate suverană, regalitate; 4) *fig.* dominațiune.

schelă s. f. (daco-gr. diform. din *schedia* = plută, înbarcațiune, pod plutitor și *schelă* (fr. *échafaudage*). 1) Podul plutitor (pontoul) lângă care acostau corăbiile în port; 2) port pentru înbarcări și debarcări (vechiu); 3) podiș de lemn, provizoriu înjghebat, pentru a putea zidi o construcție înaltă; 4) podeală de casă; 5) *fig.* înălțime de urecat — suind, palid suflet, a norilor schele. Eminescu.

schelălăi (a) v. chelălăi.

schelet s. n. (fr. *squelette*, din gr. *skeletos*, schelet, din baza *skel*, a fi uscat și lung). 1) Alcătuirea de oase, pe cari este așezată carnea și mușchii omului sau animalelor; 2) *fig.* om foarte slab, de i se cunoșc oasele; 3) *fig.* construcția principală pe care se for-

mează un vas plutitor; 4) *fig.* liniamentele generale ale unei scrieri, compoziții.

schemă *s. f.* (fr. *schème*, din gr. *schéma*, formă, înfățișare exterioară). Reprezentarea în linii sau forme simplificată a înfățișării reale și a raporturilor sau funcțiilor unui lucru, sau a unei lucrări.

schematic, *ă adj.* V. *preced.* În formă de schemă.

schematism *s. n.* (fr. *schématisme* din gr. *schéma*). Forma schematică și întrebuințarea ei.

schembea *s. f.* V. *schimbea*.

schepsis *s. n.* (gr. *skepsis*, reflecțiune, observație atentă). 1) *Cu schepsis*, cu pricere, în mod reflectat, bine plănuit; 2) cu haz, cu șic; 3) cu mecanism ascuns; 4) cu plan ascuns cu șiretenie.

scheună (a) *v. V. cheună*.

schijă *s. f.* (daco-gr. dela *schyza*, spărțură, așchie de lemn și dela *schyzó*, a crăpă, a sparge). 1) Fontă, tuciu — denumit așa pentru că nu este maleabil, ci crapă, se sparge; 2) așchie (de obuz, sau altfel) Olt. — (acest înțeles de așchie, este și în lat. *schida*, *schidae*, surcea, surcele din grec. *schidé*). Pronunția *spijă*, este trasă din *schijă* și nu este cea adevărată; ea se aude la Poloni, și foarte rar la Români; sub o influență din norțul Moldovei, Eminescu a întrebuințat această formă greșită — *clopotul n'a plânge cu limba lui de spijă*.

schilod, *oadă adj.* și *s.* (daco-gr. din *kylo-podos*, strâmb de picioare, cu prefixul *s = schilod*). 1) Cu picioarele diforme strâmb; 2) cu o diformitate fizică; ciung, schiop, chior, sau cu corpul diformat de o suferință; 3) *fig.* ceea ce este diform, strâmb.

schilodeală *s. f.* Acțiunea și efectul schilodirei V. *schilod*.

schilodenie *s. f.* Pocitură; om schilod.*

schilod (a) *v.* (dela *schilod*). 1) A face schilod; 2) *fig.* a diformă; 3) *fig.* Va *schilodit în bătăi*, l'a bătut rău.

schilodire *s. f.* Acțiunea de a schilodi *propr.* și *fig.*

schilodit, *ă adj.* 1) Devenit schilod; 2) diformat, strâmbat.

schimă *s. f.* (daco-gr. din *skéma*, formă, înfățișare). 1) Grimasă, strâmbătură la față; 2) forma sau uniforma — *schima monahală*; 3) *fig.* arătare, copil sau om slăbit foarte tare — *o schimă. Mold.*

schimb *s. n.* V. *urm.* 1) Schimbare; 2) comerț de a schimba bani, zărâfic; 3) prîmeneni, — rufe de prîmenit; 4) *schimb de cuvinte*, scurtă convorbire; 5) *schimb de*

idei, înțelegere, tratative; 6) valoarea cu care se cotează zilnic diferite monede la bursă; 7) trecerea măr'urilor reciproc dintr'o țară în alta; 8) *milit.*; înlocuirea la anume oră a santinelor; 9) *cu schimbul* (călăraș), care făcea serviciu militar o parte de timp la cazarmă, iar apoi sta acasă; 10) alternare, perândare; 11) *fig.* compensație — *în schimb ai mângâierea...*

schimbă (a și a se) *v.* (daco-gr. dela *skimbos*, diformat, sucit). 1) A da o altă formă; 2) a modifica, (forma, culoarea; 3) a se transformă dintr'o substanță în alta; 4) a se premeni de albituri (rufe); 5) a se înlocui un lucru prin altul; 6) a da un lucru pentru un altul; 7) a preface moneda în monede mai mărunte; 8) a da sau a primi monede streine pentru cele locale, sau viceversa; 9) *fig.* a conversa puțin — *schimbă două vorbe*; 10) *fig.* a înșelă, trădă (soțul, soția); 11) a se perândă; 12) a se modifica vremea (în bine sau rău); 13) a se modifica, transforma (moravurile, lumea); 14) a da altă direcție — drumului, conversației, etc.

schimbăcios, *oasă adj.* Care se schimbă ades; nestatornic (timp, caracter).

schimbare *s. f.* 1) Acțiunea de a, sau a se schimbă; 2) modificare, transformare; 3) variație; 4) *fig.* trădare; *Schimbarea la față*, serbătoare bisericească la 6 August.

schimbaș *s. m.* Călăraș cu schimbul (*v. schimb* 9).

schimbător, *oare adj.* Care se schimbă ușor, nestatornic.

schimbea (*schembea*) *s. f.* (turc *işchembe*). Dioburi de miel, sau mâncare ori ciorbă în care se pune și prapurele mielului; *fig.* Bucur. *a mânca schembeaua*, a se păcăli.

schimnic *s. m.* (dela vorba *schimă*). Călugăr care se înfrâncează de mâncare, postește și devine foarte slab. — Și Slavii zic *skimnik*, dar baza și formațiunea cuvântului nu este slavă.

schimonach *s. m.* (compus din gr. *skéma* (schimă) — formă și *monah*). Călugăr care îmbracă uniforma de monah, dar încă nu a îndeplinit formele de intrare în tagma monahală.

schimonachie *s. f.* V. *preced.* Călugăriță care, deși poartă uniforma, nu a intrat încă în monahism.

schimonosî (a și a se) *v.* (din vorba *schimă*, după gr. *schematizó*, a da o formă sau a lua o formă). 1) A da o formă ciudată, a desfigura; 2) a se strâmba, a face grimase.

schimonosire *s. f.* Acțiunea de a (se) schimonosi.

schimonosit, *ă adj.* V. *prec.* Diformat, pocit.

schimonosi (a) v. V. *schimonosi*.

schinci (a) v. V. *scânci*.

schinduc (sau *schinduh*) s. m. (comp. *schimb-duhu*). *Bof.* Plantă rară, cu flori albe și al cărei fruct aromatic, se pune în rachiu pentru a-i schimba mirosul (duhul); întrebuințată de călugări la schitul Durău și alte mănăstiri din Moldova. (*Contoselinum*).

schinduf s. n. (aceeași ca *preced.*) *Mold.* Plantă ce dă miros bucatelor zisă și *cimbru*.

schingiu s. n. (amplificare din *chin, s-schîn*, și cu sufixul *giu*). Chinuire, tortură. — (Și Turci zic *iskengê*, tot din baza greacă *kineô*).

schingiul (a și a se) v. V. *prec.* A tortură, a chinui.

schingulre s. f. V. *prec.* Acțiunea de a schingui; tortură.

schinguit, *ă adj.* Torturat, chinuit.

schingulitor; *oare adj.* Care torturează.

șchioapă s. f. (din baza *șchiop*). *Mold.* Măsură de lungime cât este dela capătul degetului mare până la capătul degetului arătător, când sunt bine deschise.

șchiop, *oapă adj.* (lat. vulg. *exclopus*, din gr. *kyllopous* = șchiop). 1) Care are lipsă un picior; 2) care are un picior bolnav și merge sprijinindu-se în băț sau pășeste aplecându-se; 3) *fig.* defectos, cu lipsuri — *versuri șchioape*. — Și Italian *sciopo*.

șchioapătă (a) v. V. *prec.* 1) A merge ca un șchiop; 2) *fig.* a nu merge, funcționă, regulat; 3) a fi defectuos.

șchiopătare s. f. V. *prec.* 1) Mersul diform; 2) *fig.* neregularitate.

șchiptu s. n. V. *sceptru*.

șchir s. n. (daco-gr. din *skirros*, dur, aspru) Haină călugărească de desupt (după prescripțiile monastice) aspră.

șchirlet s. n. *Vechiu* (din ital. *scartato*. stacojiu, prin intermediar turc *iskerlet*). Un fel de stofă stacojie.

șchirnav, *ă* (sau *șchinav*) *adj.* (dela onomat. *chir* sau *cheună*). Olt. Care chirăie, care plânge, schincește într'una (copil) — se aude în jud. Vâlcea.

șchiros s. n. (gr. *skirros*). *Medic.* Cancer, tumoare tare și fără durere, ce se formează în unele părți ale corpului.

schismă s. f. (gr. *skisma*, separațiune). 1) Despărțirea unei părți de credincioși de Biseria principală, fără însă a se lepăda de toate dogmele ei fundamentale.

schismatic, *ă adj.* și s. Care face parte din schismă.

schist s. n. (gr. *skistos*, crăpătură, despicătură, dela *skizein*, a crăpa). *Geolog.* 1) Stâncă formată din pături subțiri cum este ardezia; 2) oleiu mineral ce iese din schisturi bituminosae.

schistos, *oasă adj.* În felul schistului; ce conține schisturi.

schit s. n. (daco-gr. din *schid*, a despică, despărți). Despărțământ, secțiune a unei mănăstiri mari; mănăstire mică, acunsă în munți, ce ține de o mănăstire mare.

șchiță (I) s. f. (după fr. *esquisse*, din lat. *exquisitus*, ales). 1) Desemnul în linii generale, după cari urmează a face forma completă; 2) compunerea în forma primă a unui tablou; 3) prima formă a unei sculpturi; 4) planul prim al unei opere literare.

șchiță (II) s. f. *Mold. V. spiță*.

șchiță (a) v. V. **șchiță** (I). A face o șchiță.

șchiverniseală s. f. V. *chiverniseală*.

șchivernisi (a și a se) v. V. *chivernisi*.

sciatic, *ă adj.* (fr. *sciaticque*, dela gr. *iskion*, sold). Care ține de șold; *mușchii sau nerv sciatic*.

sciatică s. f. *Medic.* Durerere reumatismală a mușchiului sciatic.

scindă (a) v. (lat. *scindo*, *scindere*, a despică). A despărți, a deosebi un tot în mai multe părți — a *scinda o chestiune*, a *scinda o afacere*, un *proces* în părți deosebite după caracterul lor diferit.

scindare s. f. V. *prec.* Divizare, acțiunea de a scindă.

sciziune s. f. (fr. *scision*, din lat. *scissus*, despărțit). Desbinare; despărțirea unui grup dintr'un partid, adunare politică, etc.

scialu s. n. (pref. *s* și *clai*). Carul în care se încarcă, se pune grămadă (la joagăr).

sclav, *ă adj.* și s. (lat. din *ex-clavi*, de sub cheie = închis). 1) Rob care era sub stăpânire absolută a stăpânului — (sclavii erau prizonierii din război luși dela inamic; copiii lor erau tot sclavi; sclavii puteau fi vânduți); 2) *fig.* servitor devotat; 3) *fig.* *selavul datoriei*, foarte devotat serviciului.

sclavagiu s. n. V. *prec.* Ținerea în stare de sclavie; *fig.* muncă continuă și devotată.

sclavie s. f. 1) Starea de sclav; 2) *fig.* starea de supunere la muncă perpetuă; 3) *fig.* subjugarea de o pasiune.

sclapt s. m. (daco-gr. din *klepto* și *klepto*, a apuca și a ascunde). *Zool.* Strechia boilor, strechie, insectă care se ascunde sub coada vitei și o mușcă, de nu se poate apăra și trebuie să fugă (V. și *columbace*).

sclerotică s. f. (fr. *sclerotique*). Albul ochiului.

scletoză s. f. (fr. *sclerose* (din gr. *skle-ros*, dur, tare). *Medic.* Învârtoșarea unor anume țesuturi ale organelor, ale vinelor, arterelor.

scifoseală s. f. V. *urm.* 1) Acțiunea de a scifosi — plâns însoțit de sgomotul aerului aruncat de obraji și buze; 2) *fig.* plâns prefăcut.

scifosi (a și a se) v. (lat. dela *scloppus*, sunetul erului ce izbucnește, când lovim o brazul umflat). 1) A plânge făcând zgomot prin izbucnirea aerului din gură; a plânge sgomotos; a plânge mormăind; 2) a plânge prefăcut; 3) a face nazuri.

scimpuș s. n. (din *clempuș* și *clampă*). Mică bucățică de lemn, despicată, cu care se fixează rufele pe frânghie când se usucă.

scintii (a și a se) v. (comp. s și *clinti*). 1) A mișcă din loc; 2) a disloca din încheietură (mâna, piciorul), a se răsuca; 3) a sări din loc mintea (a 'nnebuni). 4) *fig.* a comite o greșeală; 5) *fig.* a păți ceva; 6) *fig.* a supăra pe cineva, a cădea în disgratie.

scinteală s. f. 1) Acțiunea de a scintii; 2) *fig.* alienare; 3) *fig.* greșală.

scintit, ă adj. V. *prec.* 1) Mișcat din loc; 2) răsucit; dislocat (mâna); 3) *fig.* alienat; 4) *fig.* greșit — a scintit-o.

scilpeală s. f. V. *scilpi*. 1) Lucire de o clipă; 2) *fig.* lustru.

scilpeț s. m. (din *scilpi*). Tr. *Bot.* 1) Scânteuță; 2) scrintitoare.

scilpi (a) v. (din pref. s și *clipi*). 1) A străluci cu mici intermitențe; 2) a străluci numai câte o clipă; 3) *fig.* a fi foarte curat; 4) a clipi.

scilpicios, oasă adj. V. *prec.* Care scilpește, strălucitor.

scilpire s. f. Acțiunea de a scilpi.

scilpitor, oare adj. V. *scilpicios*.

scilpul (a) v. (dela *clipă*, în înțeles de puțin). A aduna puțin câte puțin, a strânge, agonisi.

selvisal (a) v. (daco-gr. dela *glyphis*, ciselare, cu prefixul s). 1) A da lustru, prin frecare multă, metalului sau obiectelor poleite; 2) a netezi bine; 3) *fig. fam.* a se găti, a se pieptăna cu foarte multă îngrijire.

selvisit, ă adj. V. *prec.* 1) Lustruit prin frecare (metalul; poleială pusă pe ornamente sculptate se selvisește de poleitor cu un colț de lup, sau cu un os foarte lucios); 2) *fig. fam.* peptănat și îmbrăcat cu prea mare îngrijire; 3) *fig.* făcut cu f. mare îngrijire și curățenie — o odaie selvisită.

scoabă s. f. (lat. din prefix s și *capio*, a apuca și tot așa din lat. *scabo*, *scabere*, a

răzui). 1) Instrument tăios al dogarului pentru a răzui muchile vasului, zis și *cușitoaic*; 2) un fel de daltă pentru scobit; 3) bantă de fer, cu capetele îndoite și ascuțite, pentru a înțepa și prinde două lemne unul lângă altul; 4) cușit îndoit la capăt pentru răzuiț fagurii. Cuvântul acesta ca și *scobi*, a trecut și la Slavi, cu înțeles mai mult sau mai puțin schimbat.

scoace (a și a se) v. (din prefix s și *coace*).

1) A se uscă prea de tot și a crăpa (un lemn *scopt* și *răscopt*); 2) a ține pe lângă foc ca numai să se încălzească și să se întărească puțin chișleagul în oale, înainte de a-l turna în strecurătoare. Mold.

scoale s. f. (lat. pref. s pentru *ex* + *ca-vea*, scobită). Covata, albia în care curge făina la moară.

școală s. f. (lat. *schola* și gr. *scholē*; care a însemnat întâi *răgaz*, *repas*). 1) Casa în care copiii învață să scrie, să citească, să socotească și alia felurite cunoștinți cuprinse în cărți și unde li se dă povește folositoare; 2) așezământ de învățătură superioare sau speciale: științe, literă, arte, agricultură, meserii, comerț; 3) profesorii și elevii unei școli; 4) organizația învățământului în general; 5) organizația gradelor de învățământ — școala secundară, sau primară; 6) învățătură continuă, deprindere sistematică — a face școală (mai des în înțeles rău — *minorii în închisori fac școală*...); 7) doctrina particulară a unor filosofi; 8) sistem de reprezentare artistică sau literară după epoci, genuri, sau noțiuni, școala flamandă, școala italiană, școala romantică; 9) *fig.* rezultatul experiențelor vieții — școala lumii; 10) *fig.* loc unde pomii mici, ieșiți din sămburi, cresc timp de 4—5 ani, până când se altoiesc și se plantează unde au să crească și să rodească. — Se credea că vorba *școală* este o vorbă nouă la Români, dar din moment ce existau vorbele: învățătură, scriitură, dascăl, a fost și școala, fără să aibă local propriu; cî învățătura puțină se făcea în și pe lângă biserică; iar vorba *iscăli*, în care este *ex-scoli*, adică a scrie numele ca la școală, dovedește că noțiunea de școală, cu toată restricția vremurilor, nu a dispărut nici odată la poporul român.

scoartă s. f. (lat. *scortum*, piele; *scortea*, de piele). 1) Pielea, învelișul copacilor, pomilor; 2) înveliș tare al cărtei; 3) înveliș de lână pe pat; 4) covor (lăicer sau lăicer) de lână, țesut adeseori cu artă, cu felurite figuri din lână colorată; 5) împletitură de lozii, lungă cât lațurile carului și naltă până

la un metru (servește când se cară porumbul); 6) *fig.* tot ce este întărit ca o scoarță de arbore.

scoate (a) *v.* (lat. din *excutio, excutere* — (din lat. *ex-quatío*), a smulge, a scoate). 1) A trage afară; 2) a smulge; 3) a scobi — a *scoate ochii*; 4) *fig.* a face imputări; 5) a elibera (din închisoare); 6) a elimina, izgoni, *scoate pe usă*; 7) a destitui — *scos din slujbă*; 8) a scădea; 9) a da naștere, da la iveală — *scoate pui cloșca*; 10) a tipări, edita; 11) a expune — *marfa*; 12 a răspândi, a *scos vorbă*; 13) a introduce — a *scoate în lume*; 14) a da *strigăte*; 15) a câștiga, *nu scot nici hrana*; 16) a deduce, *scoate o învățătură*; 17) a se răsbuna, sau a se satisface, *a 'și scoate din capete*; 18) a *scoate din minți*, a converti, convinge, decide, *zăpăci*; 19) a exaspera, *a scoate din fire, din sărte*; 20) a îndrăzni, a avea curaj — (*nu scoate capul*); 21) a declara — *a scoate dator*; 22) a termina — *scoate la capăt*; 23) a recolta — *scoate 2 kile la pogon*; 24) a pronunță, *nu scoate o vorbă*; 25) a transcrie, — *scoate o copie*; 26) a fotografia, — *te scoate răzind*; 27) a se desbrăcă — *scoate haina, șoșonii*; 28) a duce, a vinde — *scoate la licitație, scoate la instrucție*; 29) chemă — *scoate la lecție, la tablă*; a face efect purgativul.

scoatere *s. f.* Acțiunea de a scoate propriu și *fig.*

scobalu (sau *scobar*) *s. m.* (dela *scobi*). Zool. Pește gustos, de rău, care are la bot o țepușă lungă osoasă, cu care poate scobi în nămol.

scobi (a și a se) *v.* (lat. *scabo, scabere*, a răzui). 1) A săpa în ceva cu o uneltă asțită; 2) a răcăi; 3) a găuri; 4) a extrage; 5) a curăți-rămășiți de alimente dintre dinți; 6) a săpa în formă curbă, concavă; 7) *fig. fam.* a scotoci bani în pungă; 8) a castră.

scobitoare *s. f.* 1) Daltă sau cuțit anume pentru scobit; 2) f. mică țepușă de lemn sau de pană pentru curățit între dinți rămășițele de alimente.

scobitor *s. m.* 1) Cel ce scobește; 2) *pop. gravor.*

scobitură *s. f. V. scobi.* 1) Escavațiune; 2) efectul scobirei; 3) săpătură, gravură.

scobori (a și a se) *v. V. cobori.*

scoc *s. n.* (daco-gr. din prefix *s* (pentru lat. *ex*) și gr. *kaukê* (cauc), ighiab, sau vas scobit în lemn pentru dus apă). Ighiab scobit în lemn pe unde curge apa la roata morii ca să o pună în mișcare; ighiab mare de dus lemne (pe apă) sau de slobozit din deal la

vale. — Este greșită părerea că a fi din slavul *skakati* = a sări.

scochin(e) *s. n. pl.* (daco-gr. pref. *s* și *kaukion*, mic ighiab sau vas scobit). Ighiaburi, vâgăuni, scobite de ape în munți.

scoclori (a) *v.* (lat. *s* pentru *ex* și *cociere*, a tot mișcă). 1) A căuta ceva mișcând lucrurile dela locul lor; a scotoci; a căuta ce este ascuns.

scociorire *s. f.* Acțiunea de a scociori.

scocioritor, oare *adj.* Care scociorăște.

scofală *s. f.* (daco-gr. dela *skopelos*, culme).

Mold. 1) Rezultat bun, culminant (mai ironic, *rezultat foarte rău*); 2) *fig.* copil f. bun (sau iron. f. rău); 3) mâncare foarte bună; 4) *fig.* procopseală (în bine sau rău). — Baza vorbei *skopelos*, este gr. *skopos* = scop, țintă și rezultat final.

scofalci (a se) *v.* (daco-gr. din *skaf*, a scobi, găuri; și *falci* (falcă). A fi cu obraji scobiți, afundați de slăbiciune); *extins*. a se diformă (la față sau altfel).

scofalcire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se scofalci și efectul el.

scofalcit, ă *adj.* 1) Cu obraji afundați de slăbiciune; 2) *fig.* diform la față; 3) *extins*. strâmb.

scofalcitură *s. f. V. prec.* 1) Diformare a feței prin slăbire; 2) adăncătură, strâmbătură.

scofeturi *s. pl. Mold.* (dela *cofeturi*). *pop.* mâncări bune.

scofiță (sau *scăfiță*). *s. f.* (daco-gr. din *skaphê*, vas scobit în lemn). **Mold.** Căuș de luat apa din luntre.

scoică *s. f.* (lat. pref. *s* și *concha*, scoică). Zool. 1) Vietate mică ce trăește în apă fiind închisă în două capace calcaroase, formând un fel de cutiuță ce se deschide și se închide; *scoică de mare*; are un frumos înveliș calcaros, adeseori cu forme și colori minunate; 2) stridie; 3) *fig.* umflătură ce se face la unghiaea calului. — Și slav *skolika*.

scoicuță *s. f.* Mică scoică.

școlar *s. m. V. școală.* 1) Copil ce învață la școală; 2) *adj.* al școliei, de școală.

școlăresc, ească *adj. V. prec.* De școlar, ca pentru școlari; de școală.

școlărește *s. f. adv.* Ca școlarii, cum fac școlarii.

școlări (a) *v. V. școlar.* A urmă la școală, a învăța împreună, — *am școlărit cu el.*

școlărimie *s. f.* Mulțime de școlari; tinerimea din școală.

școlăriță *s. f.* Fată care învață la școală. **școlastic, ă** *adj.* 1) Ce ține de școală; 2) privitor la *școlastică*; 3) s. adept al filosofiei școlastice.

scolastică s. f. (din lat. *schola*, școală). Filosofie cu amestec de teologie; proprie școalelor din evul mediu.

scollast s. m. (fr. *scollaste*, din gr. *scholion*, notă, însemnare). Cel ce adnotează și explică scrierile autorilor clasici. *V. urm.*

scolie s. f. (fr. *scolie*. *V. preced.*) 1) Notă explicativă asupra textului unui autor clasic; 2) *geom.* observație explicativă la o temă precedentă.

scolopendră s. f. (gr. lat. *scolopendra*). *Zool.* 1) Insectă lungă cu vre-o 40 de picioare; 2) *bot.* un fel de ferigă din locuri umede.

scont s. n. (ital. *sconto*, din lat. *ex computo*, a socoti (compt)). 1) Dobândă socotită și plătită anticipat, adică în momentul când se împrumută cu bani cineva (dacă împrumutăm 1000 lei, se reține scontul 10% pe un an și numărăm numai 900 lei); dobândă plătită pentru suma ce primim pentru o poliță, pe timpul cât mai este până la scadența ei; 2) operațiunea comercială a scontării; 3) cuantumul scontului — *scontul* 5%.

scontă (a) v. V. preced. 1) A transmite cuiva o poliță (cambie, trată) înaintea de scadența ei și pentru care primim valoarea și plătim scont; — *polița se scotează la bancă*; 2) a primi polițe și efecte comerciale la scont; 3) *fig.* a angaja viitorul, adică a căuta foloase imediate în socoteala unei închipuite sau calculate reușite.

scontare s. f. V. prec. Acțiunea de a sconta efecte comerciale.

scop s. n. (lat. *scopus*, gr. *skopos*). Tintă urmărită; intenție.

scopi (a) v. (slav *skopiti*). A castră, a tăia testiculele, cum face secta religioasă a scoپیilor din Rusia, atât la copii cât și la unii tineri.

scopire s. f. Mutilare prin castrare.

scopos s. n. ironic. p. scop (sub influența gr. mod.).

scopt, oaptă adj. V. scoace. 1) Uscat prea mult — piele, lemn; 2) încălzit pe lângă foc puțin, (oalele cu lapte încheagat, prins). *Mold.*

scorb s. n. (lat. *serobis*, borbă, gaură). Gaură în pământ; gaură mare în trunchiul unui arbore bătrân.

scorbell (a) v. V. prec. A scormoni, găuri. **scorboroșit, ă adj. V. scorb.** 1) Cu găuri adânci — pământ, munți; 2) afundat.

scorbos, oasă adj. V. prec. Găunos.

scorbură s. f. (comp. *scorb* și lat. *uro*, urere, a arde). 1) Gaură mare în trunchiul unui copac, (mai des plop, răchita) produsă de îmbătrânire (ca și cum ar fi ars), sau chiar

de ardere cum obișnuiesc a da foc copiii păstori; 2) vâgăună în munți, sau în stâncă scorburos, oasă *adj. V. scorb.* Cu scorburi.

scorbut s. n. (fr. *scorbut*, din olandez, *scheurbuik*). *Medic.* Boală ce constă în stricarea sângelui și se manifestă mai des la marinarii prin umflarea gingiilor și buzelor.

scorbuc, ă adj. De scorbut.

scordolea (dîl. scordalea) s. f. (gr. mod. *skordalia*, din *skordon*, usturoiu). Un fel de sos din miez de nucă pisat, cu puțin pesmet și puțin usturoi, și care se pune apoi peste felioare de sîcclă fiartă sau coaptă; sau peste carne dela omari sau raci, etc.

scormoni (a) v. (amplif. din *scurmă*). 1) A răcăi prin țărînă, nisip, cenușă; 2) a răcăi pământul; 3) *fig.* a ară rău; 4) a răscoli prin lucruri; 5) a scotoci (prin buzunare). *Mold. scormol.*

scormonire s. f. V. prec. Acțiunea de a scormoni.

scormonit, ă adj. V. prec. 1) Răcăit; răscolit; 2) arat numai la suprafață; s. scormonire.

scorni (a) v. (pref. *s* și *corni* verb format dela *cornul* de vânătoare, la fel actualul cuvânt *a trâmbița*, dela *trâmbiță*). 1) A neliniști, a stărni (câinii sau vînatul) prin sunet de corn; 2) a răspândi zvonuri — *a scornit la minciuni*; 3) a inventa, născoci; 4) a se produce — *s'a scornit din senin o furtună*.

scornire s. f. Acțiunea de a scorni.

scornitor, oare adj. și s. 1) Care inventează, născocește; 2) care provoacă, stărnește.

scornitură s. f. (dela *scorni*). Născocire; plăsmuire; zvon fals sau defăimător.

scoroambă s. f. (pref. *s* și *coroabă* sau *coroambă*). *Bot.* Porumbre (fruct); porumbel (arbust).

scoroci (a) v. (din slavul *skoro*, repede). A se deslănțui cu furie (furtuna).

scoroji (a și a se) v. (pref. *s* și *coroji*, amplificat din *corji*). 1) A se scortșoșă; 2) a se usca și îndoi ca o coarjă; 3) a se jupui coarja.

scorojtre s. f. Acțiunea de a se scoroji.

scorojit, ă adj. Îndoit prin uscare (ca o coarjă uscată) — *scândura verde se scorojește*.

scorombar s. n. V. scoroambă. Bot. Porumbar, loc unde cresc porumbele.

scorpie s. f. (lat. *scorpio*). *Zool.* Insectă gândac negru, nu prea mare (6—7 cm.), cu 10 picioare, cîntre cari două din față aduse ca aie racului, iar coada se îndoaie contrar,

în sus, și în vârf are o beșică cu venin otrăvitor, ce omoară omul, dacă 1 înțeapă cu acul din vârful cozii. În poveștile poporului se crede a fi un reptil mare, balaur; 2) Un semn al zodiacului corespunzător lunii Octombrie; 3) *fig.* femeie foarte rea, sau om rău.

scorțar *s. m.* (dela *scoarța* copacului). *Zool.* Pasăre care cingulește viermișori din crăpăturile scoarței copacilor, *ciocănitoare*.

scorțșoară *s. f.* (din *scoarță* de copac). Coarjă aromatică a arborășului *scorțșor*, ce dă gust la prăjituri sau la băuturi.

scorțșor *s. m. V. prec. Bot.* Arborăș cultivat în Indiile orientale și în insula Ceylan pentru scoarța lui aromatică.

scorțos, *oasă* *adj. V. scoarță*. 1) Tare ca o scoarță de copac; 2) cu coarja crăpată ca a copacului — *pepene zămos scorțos*; 3) aspru la pipăit.

scorumnic *adj.* (din slavul *skoro*, repede). Speță de porumb care se coace devreme — *cincantîn* (păpușoi).

scorș *s. m. V. urm. Bot.* Sorb, pom care face scorșe.

scorușă *s. f.* (pref. *s* și *coarjă*, *corji*). Fructul scorșului, cari trebuiesc corjite, lepădată coarja lor, căci altfel nu se pot mânca. — Și Sărbii zic *oskorușă*.

scorușiu, *le* *adj. V. prec.* De colorarea scorșurilor, castaniu-cenușiu.

scos, *oasă* *adj. V. scoate*. 1) Extras; 2) smuls; 3) ieșit în afară; 4) eliminat, distituit; 5) *fig.* introdus în lume; 6) câștigat.

scosătură *s. f.* Ce este eșit în afară, proeminentă.

scotlan, *ă* *adj.* Ce este din Scoția; — ca în Scoția; — *duș Scotlan*, alternând rece cu cald.

scotie *s. f.* (lat. *gr. scotia*). *Arhit.* 1) Un fel de jghiab, uluc; 2) scobitură prelungă la baza unor coloane.

scotici (a și a se) *v.* (dela vorba *scoate*, cu sufix frequentativ *ci*). 1) A scoate lucrurile, a le răscoli pentru a căuta ceva; 2) a scoate de prin buzunări spre a cerceta; 3) a căuta cu deamănuntul, a cotrobâi.

scotocire *s. f.* Acțiunea de a scotoci.

scotocitor, *oare* *adj.* Care scotocește.

scovârda (a și a se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex* și *co-vertō*, a se întoarce — a luat înțeles de a se strâmba, diforma, suci). A sau a se îndoi prin uscare în chip concav, a se strâmba, suci.

scovârdă *s. f.* (tras din *scovârdă*). Plăcintă coaptă bine cu folle scorojite, scovărdate sau *invârtită*.

scovărdare *s. f.* Acțiunea de a se scovărdă.

scovărdat, *ă* *adj.* Îndoit, scorojit; strâmb, surpat — *așternutul e scovărdat*. *Olt.*

scrab *s. n.* (lat. *s* pentru *ex*, de, *crabro*, gărgăun). *Bot.* Planta zisă *grăul prepelței* (odinioară se zicea *al gărgăunului*).

scrânclob *s. n.* (lat. *ex-crucibus*, de atârănători, spânzurați, cruci). *Mold.* Dulap de Paști, format din două furci nalte pe cari se învârtește un grindeiu orizontal gros, având patru țepuși lungi, cruciși înfipte în el și de cari sunt atârinate patru scaune; pe fiecare scaun poate sta o pereche — un flăcău și o fată; scrânclobarii învârtesc, iar scaunele treptat se urcă, ajung sus în *râscruci* și apoi se scoboară, și iar se urcă învârtindu-se de multe ori — această urcare și mai ales scoborirea face senzații plăcute, dar și cu oare care fiori; cine se dă mult în scrânclob amețește.

scrâșni (a) *v.* (onomat *V. scârșni*). A scoate un sunet prin frecarea forțată a dinților, măselelor, sau a două corpuri tari.

scrâșnire *s. f.* 1) Acțiunea de a scrâșni și sunetul produs; 2) *fig.* scrâșnirea dinților, suferință grozavă.

screme (a se) *v.* (lat. din *excrementum*, materii fecale, baligă). 1) A face sforțare pentru a elimina escrementele; 2) *fig. iron.* a face sforțări zadarnice; 3) a face sforțare simulară ca la num. 1.

scremut *s. n.* Acțiunea de a se screme.

scrib *s. m.* (lat. *scriba*, scriitor public, copist). 1) Cărturar care știa să scrie (în cărți vechi); 2) (actual) copist; scriitorăș; cel ce scrie de meserie (și nu ca literat artist); gazetar plătit (cu înțeles de defălmare).

scrie (a) *v.* (lat. scurtare din *scribere*). 1) A face litere și a reprezenta prin ele vorbe; 2) a compune; 3) a compune scrieri literare; 4) a corespunde prin scris; 5) *fig.* a fi predestinat; — *aya i-a fost scris*.

scriere *s. f. V. preced.* 1) Arta de a face litere și a reprezenta cu ele vorbe; 2) acțiunea de a scrie; 3) operă literară sau științifică; 4) felul de a scrie.

scriitor *s. m.* 1) Cel ce scrie; 2) autor de opere literare; 3) copist.

scriitoare *s. f.* Femeie care scrie; autoare de opere literare.

scriitorăș *s. m. V. scriitor*. 3. 1) Copist; 2) ajutor mic de lucrări literare.

scriitorcesc, *eachă* *adj.* De scriitor, a scriitorilor (2).

scriitorie *s. f.* Îndeletnicirea de scriitor.

scriitură *s. f. V. scriere*.

scrijea *s. f.* (daco-gr. pref. *s* + *grapsō*, a zgăria, corji). *Mold.* Felie subțire; corjiță.

scrijel (sau **scrijelă**) (a) *v.* V. *prec.* A zgăria, a răzii ușor, a face pe ceva zgărieturi cu cuțitul; a trage o zgărietură pe un lucru lucios — *diamantul scrijilă sticla*. Mold.

scrijelare *s. f.* Acțiunea de a scrijeli.

scrijelitură *s. f.* Sgărietură subțire.

scrimă *s. f.* (fr. *escrime*). Arta de a se bate cu armele două persoane între ele; sau felul de a mânui o armă pentru a putea da lovituri și în acelaș timp a te apăra de loviturile adversarului (în duel).

scrim *s. n.* (lat. *scrinium*, ladă, lădiță). Mobilă cu 3—4 cutii mari de lemn, pentru ținut albături, etc.

scrinte *s. pl.* (lat. *s* pentru *ex*, *critus*, stufos). Trans. Bot. Numirea liliacului care face flori stufoase.

scrintea *s. f.* V. *scrinti*. 1) Dislocarea unui os din încheietura lui; 2) *fig.* greșeală; 3) *fig.* sminteală la creer; 4) clintire din loc.

scrinti (a și a se) *v.* (din *clinti*). V. *sclinti*.

scrintire *s. f.* V. *scrintea*.

scrintitoare *s. f.* (dela *scrinti*). Bot. Numirea unei plante cu flori mici galbene, ce crește prin nisip și locuri umede și care se zice că fieartă vindecă scrintea (*Potentilla supina*).

scrintitură *s. f.* V. *scrintea*.

scripcă *s. f.* (baza este ca lat. *scrib*, în primul lui înțeles din grecescul *graph* (prin *skriphon*), a sgăria a răcăi; iar terminația *ca*, arată să fi fost un *kē* grecesc, într'o formă *skriphkē*; astfel că instrumentul acesta, care dă sunete printr'un fel de sgăriere răcăire a cordelor, are o numire greco-latină, care s'a format în Bizanț sau în Dacia). Vioară, care dă sunete prin cele patru coarde răcăite, sgăriate, ou aroșul. — Și Ruși zic *skripka*, numire luată dela Daco-Latini; probă că *arcușul* și *coarda* și *struna* sunt latine; iar terminația *ar*, dela *scripcar*, este cu totul românească.

scripcar *s. m.* Viorist, cel ce cântă cu scripca.

scripete *s. n.* (lat. *s* pentru *ex* și *crepitus*, scârțit). 1) Rotiță atârnată sus, peste al cărei jghiab se trece o sfoară sau o frânghie, ce servește la ridicat greutatea, în care timp 10-țița scârție; 2) rotițe ce rădică ițele la țesut pentru a se forma rostul; 3) *fig.* pârghie de înălțare.

scripțior *s. m.* Mic scripete.

scriptic, *ă adj.* și *s. V. urm.* Lucrare, temă școlară, scrisă.

scriptură *s. f.* (lat. *scriptura*, scriere). 1) Scriere; 2) *Sfântă scriptură*, carte religioasă

ce conține învățăturile biblice precum și scrierile evangheliștilor.

scripturistic, *ă adj.* V. *scriptic*.

scris *s. n.* V. *serie*. 1) Acțiunea de a scrie; 2) scriere; 3) felul de a compune; 4) *financiar pl.*: *scrisuri funciare urbane*, acțiuni de valoare, ale Societății de Credit funciar urban, garantate prin casele ipotecate la acea instituție; *scrisuri funciare rurale*, garantate prin moșii ipotecate la Creditul funciar rural; 4) *fig.* destin.

scris, *ă adj.* 1) Redat prin scriere, nu prin vorbă; 2) *fig.* minunat redat; zugrăvit; prezentat exact; 3) *fig.* împodobit, foarte frumos; 4) cu ornamente, încondeiat (ou).

scrisa *s. f.* V. *prec.* Soarta, destinul.

scrisoare *s. f.* (din *scris*). 1) Scriere; 2) corespondență, epistolă.

scrisorică *s. f.* Mică epistolă.

scroață *s. f.* (lat. *scrofa*). 1) Femeiușă porcului; 2) *batjoc. pop.* femeie nerușinată.

scroambe *s. pl.* (lat. pref. *s* și *corrumpere*, a strică). Încălțăminte vechi și stricate. Mold.

scrob (pl. *scroburi*) *s. n.* (lat. dela *scrupens*, pietros, întărit). Mâncare din albușuri și gălbinașuri de ou, puțin prăjite cu unt sau untură, ori cu bucățele de slănină sau cu smântână. Jumări. Mold.

scrobeală *s. f.* V. *urm*. 1) Fecula extrasă diu cartofi, cu care se pot întări albiturile ce se calcă; 2) sineală, culoare albastră cu care se dă puțin colorit albastru rufelor după ce se spală. Munt.

scrobi (a) *v.* (lat. dela *scrupes*, pietros, întărit). 1) A muia în apă cu scrobeală rufele spre a le călca apoi cu fierul fierpinte și a le face tari; 2) a vopsi rufele puțin cu culoare albastră (noțiune dela împietrit, fixat, întărit, colorile la văpsitorie).

scroboș, *oasă adj.* V. *scorbos*.

scrofiță *s. f.* V. *scroafă*. 1) Mică scroafă; 2) pitulice. Banat.

scrofula (sau *scrofuri*) *s. pl.* (lat. *scrofulae*). Medic. Bubaie, ghinduri ce se fac mai ades la gât și apoi se sparg și lasă urme. scrofulos, *oasă adj.* Cel bolnav de scrofula.

scrombăi (a) *v.* V. *scroambe*. A face sgomot mergând cu scroambe.

scrum *s. n.* (lat. *s* pentru *ex* din și *cremo*, *cremare*, a arde). 1) Ceea ce rămâne din ardere; forma rămasă a lucrului ars ce nu s'a prefăcut încă în cenușă; 2) cenușa dela țigară; 3) depozit negru pe oale din cauza arderei; 4) a se face scrum, a arde complet.

scrumbie *s. f.* (gr. *skombros*, lat. *scomber*). 1) Peștișor de mare care se usucă sau se afumă; 2) același pește ce se poate pescui și în Dunăre (scrumbii de Dunăre), foarte plăcut la gust.

scrumieră *s. f.* (dela vorba *scrum*). Farfuriuoră anume pentru pus *scrumul* de țigară.

scruntar *s. n.* (lat. dela *scrutari*, a străpunge, a pătrunde). Insulă ce apare de sub apă numai pentru un timp (când scad apele). Mold.

scrupul *s. n.* (lat. din *scrupus*, neliniște, dimin. *scrupulus*, mică neliniște). 1) Împiedecare, oprire conștiințioasă, dela o faptă ce ar fi rea; 2) exactitate mare la împlinirea îndatoririlor; 3) *fig.* imputare ce se simte în suflet după o faptă ce nu ne mulțumește deplin.

scrupulos, *oasă* *adj.* *V. prec.* 1) Cel ce are scrupule; 2) exact și conștiințios la datorie; 3) *fig.* foarte exigent, sever.

scrupulozitate *s. f.* (după fr. *scrupulozité*). Exactitate minuțioasă.

scrută (a) *v.* (lat. *scrutor*, *scrutari*). A cerceta cu deamănuntul; a pătrunde bine cu mintea; a observa bine.

scrutător, *oare* *adj.* 1) Care scrutează; 2) *s. m.* Cel ce ia note de ce se discută într-o adunare de societate comercială sau de bancă; 3) funcționar, sau însărcinat care numără voturile puse în urnă.

scrutin *s. n.* (fr. *scrutin* *V. scrută*). 1) Votare pentru o alegere; 2) totalul voturilor; 3) urnă în care se pun voturile.

scud *s. m.* (span. *escudos*). Monetă veche valorând 5 lei.

scufă *s. f.* (gr. dela *skyphion*, craniu, de unde și ital. *scuffia*). Căciuliță ușoară de stofă — *scufă de noapte*.

scufie *s. f. N. scufă*.

scufiță *s. f. V. scufă*. Mică bonetică pentru pus pe cap la copii mici.

scufundă (a și a se) *v.* (pref. *s* și *cu* *fun* *da*). 1) A sau a se afunda în apă; 2) *fig.* a se prăbuși — *se scufundă pământul*; 3) *fig.* a fi absorbit în gânduri meditații.

scufundare *s. f.* Acțiunea de a, sau a se scufunda.

scufundător *s. m.* 1) Cel ce se scufundă; 2) scafandru.

scufundătură *s. f.* 1) Scufundare; 2) surpătură, adâncătură.

scuipă (a) *v.* (din vorba *scuipat*). 1) A arunca scuipatul jos; 2) a arunca scuipatul asupra cuiva; 3) *fig.* a arăta dispreț; *a scuipa în sân*, semnificare să nu se sperie; sau femea însărcinată scuipă când vede

ceva oribil ca să nu contracteze pruncul acea diformitate, sau miros urât, etc.; 5) *fig.* a arunca, — *scuipă foc tunul*.

scuipare *s. f.* Acțiunea de a scuipa.

scuipat *s. n.* (daco-gr. din *skubalon*, spumă ce se aruncă). 1) Saliva ce se adună în gură sau flegma; 2) acțiunea de a scuipa; 3) *scuipatul cucului*, depozit granulos rotund și tare, ce se vede uneori pe crenguțele pomilor.

scuipătoare *s. f.* Vas anume pentru a scuipa în el.

scuipător *s. m.* Cel care scuipă.

scuipătură *s. f.* Scuipat aruncat jos; scuipare.

scul *s. n.* (lat. pref. *s* + *colus*, fir tors, tort). Mănunchiu de fir tors, jurubiță, motcă de bumbac, de lână. — Este în acest cuvânt și un anestec al gr. *skolion*, sucit, căci jurubița că să nu se incurce, se răsuțește. Și Grecii zic *scula* = scul, ceea ce arată că vorba este formată în Bizanț prin compromis greco-latin.

sculă *s. f.* (lat. pref. *s* + *colo*, *colere*, a lucra). 1) Unelă de lucru, *scule de meseriași*; 2) obiect necesar și de valoare; 3) *fig. iron.* om netrebnic; copil rău.

sculă (a și a se) *v.* (daco-gr. cu prefix. lat. *ex* + *scholozó* = a desrepauză). 1) A se deștepta din somn, a se trezi; 2) a se ridica pe șezut (cel ce este culcat); 3) a (se) ridica în picioare; 4) *fig.* a se însănoșă; 5) *sculat din morți*, învieat; 6) *vechiu*, a porni contra (cu războiu); 7) *fig.* a protesta, *s'au sculat toți contra acestei dispozițiuni*; 8) *scoolă tu să șed eu* (zicătoare), a lua locul altuia pe nedrept sau din capriciu; a beneficia de dreptul altuia, a usurpă; 9) *extins*. a se ridica; a înălță. 10) a-răsvăți, răscula.

sculament *s. n.* (dîr fr. *écoulement*, scurgere). *Medie* Boală periculoasă a membrilor genitale, ce se ia prin contagiune și constă în scurgerea unui puroiu.

sculare *s. f.* 1) Acțiunea de a sau a se sculă; 2) deșteptare din somn; 3) timpul deșteptării din somn; 4) *sculare din morți*, înviere; 5) *fig.* pornire contra, răsvărire.

sculat *s. n. V. sculare*.

sculat, *ă* *adj. V. prec.* 1) Ridicat; 2) deștept (din somn); 3) *fig.* pornit contra; 4) revoltat.

sculătel *adj.* Care îndeamnă la acțiune, la joc — *cântece sculătele*.

sculptă (a) *v.* (fr. *sculpter*, din lat. *sculpere*, a săpa în ceva). A săpa cu dalta în lemn sau în piatră, marmoră, spre a reprezenta figuri de orice fel; a modela figuri, sau

chipuri de om, animale, în humă, lut, ceară, etc.

sculptor *s. m. V. prec.* Cel ce sculptează.
sculptură *s. f.* 1) Artă de a sculpta; 2) lucrare sculptată; 3) totalitatea operelor sculpturale dintr-o epocă — *sculptura arhaică*, sculptura din antichitatea depărtată cu forme rigide; *sculptura antică* sau *clasică*, cu forme desăvârșit frumoase; *sculptura modernă*, cu forme vii și cu mișcări uneori exagerate.

sculptural, *ă adj.* De sculptură; cu înfățișare de sculptură; cu forme și proporții frumoase și reliefate.

scumbrie *s. f. V. scumbie.*

scump, *ă s. adj. și adj.* (lat. pref. *s* și *cupio*, a dori — de unde *cupido*, lăcomie). 1) Pentru care se cere preț mare — *lucru, scump*, care costă mult, *marfă scumpă*; 2) care cere, dorește să ia preț mare, bani mulți pe ceva — *magazin foarte scump*; 3) *fig.* prețios; 4) *fig.* iubit, drag; 5) sgârcit (derivat din înțelesul latin de *lacom*); avar; *scumpul mai mult păgubește, iar leșul mai mult aleargă*; aici este înțelesul latin: *cel ce dorește mult, lacomul, pierde.* — Acest cuvânt a trecut și la Slavi cu înțelesul de *avar și avariție*, după latinescul înțeles de *lăcomie*, și se pronunță *skup*, *skupoi*; iar bulgar *skăpernik*.

scumpătate *s. f.* (lat. pref. *s* și *cupiditas*, *cupiditatis*, lăcomie) 1) Cerere de prețuri mari; 2) starea de scumpție; 3) *fig.* scrupulozitate.

scumpete *s. f.* (lat. pref. *s* și *cupide*, cu lăcomie). 1) Cerere de prețuri prea mari; 2) sgârcenie; 3) *pl. scumpeturi*, lucruri prețioase.

scumpi (*a și a se*) *v.* (dela *scump*). 1) A cere un preț mai mare de cum era înainte; 2) a deveni mai scump — *s'a scumpit pâinea*; 3) a nu voi să dea prețul cerut; a se târgui mult — *se scumpește pentru nimica*, nu vrea să mai dea cătuși de puțin. — Este f. semnificativ că înțelesul scumpirei este tras din ideea de lăcomie.

scumpire *s. f.* Acțiunea de a și a se scumpi.
scumpit, *ă adj. V. prec.* Devenit mai scump.

scumpie *s. f.* (lat. din *scrūpea*, pietrosă). *Bot.* Numirea unui arbust, cu flori verzigălbui, crește la munte, la loc pietros; cu frunza sau floarea lui se face o fertură de spălat în gură vitele ce sufar de febră aftoasă; scoarța lui se întrebuințează la tăbăcit piei. *Trs. liliac.* — Se zice și *scumpindă*.

scund, *ă adj.* (lat. pref. *s* și *condo*, con-

dere; a îngropă, înlântă; — în compunerea latină a acestui verb *con-do*, acest *do* are înțelesul de *a așeza*; iar înțelesul românesc în *scund* este de a nu fi ridicat), Ce nu este nalt, ce este jos, scurt: *om scund, casă scundă, pom scund.*

scundă (*a și a se*) *v.* A (se) mai micșora din înălțime Olt.

scundac, *ă adj. V. scund.* Cam scund.
scundat, *ă adj. V. prec.* Micșorat din înălțime.

scunduț, *ă adj. V. scundac.* Olt.

scurgătoare *s. f. V. scurge.* Loc de scurgere, sau uneltă de scurgere.

scurge (*a și a se*) *v.* (pref. *s* și *curge*). 1) A curge pe încetul, sau într'ună; 2) a strecură lichidul din ceva; 3) a secă (balta, dând curgere apei); 4) *fig.* a dori, a pofti tare, *se scurg ochii*. 5) *fig.* a trece treptat, — *se scurg anii*; 6) *fig.* a se duce, a se pierde, — *se scurge vлага, bogăția*, etc.

scurgere *s. f.* 1) Acțiunea de a scurge *propr. și fig.*; 2) loc de scurgere, canal; 3) *med.* boală de scurgere, puroi.

scurmă (*a*) *v.* (lat. pref. *s* și *co-rimari*, a săpa, scotoci). 1) A răcăi pământul cu unghii-le, cu ghiarele; 2) *fig.* a ară prea la suprafață, puțin adânc; 3) *fig.* a cercetă; 4) *fig.* a neliniști — *il scurmă la inimă.*

scurmătură *s. f.* 1) Acțiunea de a scurmă; 2) loc unde s'a scurmat.

scurs, *ă adj.* 1) Uscat, secăt; 2) curs din ceva; 3) *fig.* trecut, dus; 4) *fig.* lipsit, stors-de bani.

scursoare *s. f.* 1) Acțiunea de a scurge; 2) loc de scurgere, ighiab; 3) rămășiță ce se scurge; 4) *med.* puroi; materie scursă.

scursură *s. f. V. precedentă.*

scurt, *ă adj.* (lat. *s* și *curtare*, a scurtă). 1) Care nu este lung cât ar trebui; 2) de mică depătare; 3) de puțin timp; 4) puțin — *scurtă conversație*; 5) *adv.* repede; 6) *gram.* cu sunet redus; 7) *adv.* pe scurt, în resumat; 8) *de scurt*, de aproape; *s. n.* scurtime; ce este scurt.

scurtă (*a și a se*) *v. V. preced.* 1) A face sau a deveni scurt; 2) *fig.* a încetă — *scurtează-o!*

scurtă *s. f.* (din *scurtă*). *Mold.* Umflătură la subțieară, care doare și face să țină mâna strânsă, fără a o lungi.

scurtare *s. f.* Acțiunea de a scurtă; reducere.
scurtătură *s. f.* Un lemn scurt; un băț gios, dar nu lung.

scurteică *s. f.* (dela *scurt*). 1) Haină scurtă femească; haină scurtă și cu blană (în Oltenia) pentru femei.

scurteicută s. f. V. prec. Mold. Haină foarte scurtă, uneori vătuită, pentru femei; capotei, polcuță de umblat prin casă. Munt.

scurtime s. f. V. scurf. 1) Starea sau înșusirea de scurt; 2) durată mică.

scut s. n. (lat. scutum). 1) Disc rotund sau elipsoid, ori dreptunghiular, făcut din lemn mai adeseori și acoperit cu piele, pe care soldații din vechime îl purtau la brațul stâng și servea pentru apărare de săgețile dușmanilor; 2) *fig.* apărare, protecție — *sub scutul legilor.*

scuț s. n. (din vorba scoate, ieși în afară — scoțu). Turjur de ger ce se face pe arbori, pela streșine.

scutar s. m. (daco-gr. dela skutalon, baston mare). Baciul, ciobanul șef al stănei, care purta un baston lung (numire corespunzătoare cu a baciului din latin. *V. baciul*).

scutar s. m. V. scutier.

scuteală s. f. V. scuti. Adăpost; *fig.* dispensă.

scutec s. n. (din vorba scuti). Bucată de pânză sau de flanelă pentru înfășat pruncul.

scutelnic s. m. V. scuti. Om scutit de orice dare către Stat (în vechime); 2) *pl.* corp de vre-o 500 călăreți.

scuti (a) v. (dela vorba scut, cu înțeles de apărare). 1) A apăra, a adăposti; 2) a dispensa (de dări); 3) a ierta; 4) a lăsa în pace — *scutește-mă!* 5) a cruța, evita.

scutier s. m. (dela scut). Tânăr (nobil) care purta scutul, spada sau armele Domnitoșului sau stăpânului său.

scutare s. f. 1) Scuteală; 2) dispensă.

scutit, ă adj. 1) Dispensat; 2) adăpostit; 3) iertat de serviciu militar.

scutitor s. m. Care scutește.

scutur s. n. (din scutură). 1) Tremur; 2) scuturare (de vânt).

scutură (a) v. (lat. pref. s pentru ex și quater, a scutură). 1) A bate lucrurile ca să iasă praful din ele; 2) a agita (haine, stufe) pentru a scoate, arunca, praful, colbul; 3) a peria; 4) a griji, aerisi casa și așternuturile; 5) a cădea frunzele pomilor; 6) a zgâțai pomul ce să cadă fructe, sau a le bate; 7) *fig.* a se lepăda de ceva; 8) *fig.* a dispua de bani; 9) *fig. pop.* a bate, a pedepsi cu bătae; 10) *fig.* a ploua ușor — *se scutură norii*; 11) a tremura, — *il scutură frigurile.*

scuturare s. f. V. prec. Acțiunea de a și a se scutură.

scuturat, ă adj. V. prec. 1) Bătut și curățit de praț; 2) zgâțait, clătinat, tremurat; 3) *fig.* bătut; 4) *s. n.* acțiunea de a scutură.

scuturător s. n. 1) Cel ce scutură; 2) obiect de scuturat.

scuturătură s. f. V. scutura. 1) Efectul scuturării; 2) grijiere prin casă; 3) tremurătură; 4) *scuturătură de fân*, floare sau resturi din fân.

scuză s. f. (fr. excuse, din lat. excusare, (ex-causa), a se desvinovăți, a fi afară din cauză). 1) Desvinovățire; 2) iertăciune, iertare; 3) pretext, motiv (de a se sustrage); 4) cerere de iertare, — *scuzele mele.*

scuză (a și a se) v. V. preced. 1) A ierta; a cere iertare, a se desvinovăți; 2) a pretexta.

scuzabil, ă adj. Care poate fi scuzat, iertat. scuzat, ă adj. 1) Iertat; 2) desvinovățit; 3) motivat (lipsa).

șdelcă s. f. (lat. pref. s pentru ex și deligo, deligare, a legă). Legământ, contract (în vechime).

șdragon (se zice și sdrahon și sdrahoancă (fem.) Mold. 1) Dragon, smeu din povești; 2) *fig.* foarte robust, puternic (acest înțeles dela sdravăn).

șdranc! interj. 1) Exprimă sunetul căderei sau lovirei unui vas de metal, sau a unei unelte, arme, jucării de metal; 2) căderea și spargerea unui vas, ceașcă, etc. șdrăncăna s. f. (din onomat șdranc!). 1) Jucărie care sună; 2) lucruri felurite mai ales vase de bucătărie, căldări — cari sună.

șdrăngănel, șdrăngănele s. pl. V. șdrăncăna. 1) Clopoței; 2) jucării sunătoare; 3) mici bijuterii atârinate.

șdrăngăni (a) v. V. prec. 1) A produce sunete metalice, a zingăni; 2) a face zgomot de jucării sunătoare prin lovire sau agitare; 3) a târi (sabiea).

șdrăngănit s. n. V. prec. 1) Zgomot de arme; 2) sunete metalice produse prin ciocnire de lucruri sau jucării de metal; 3) zingănit.

șdranițe s. pl. V. dranță.

șdravăn, ă adj. (slav sđorov și apoi sđrav, cari au înțeles de sđnătos, dar și de vărtoș sau tare la corp). 1) Robust, vărtoș tare la corp; 2) puternic, trainic; 3) sđnătos; 4) *adv.* cu putere, viguros, tare, repede.

șdrăveni (a se) v. A se face sđnătos; a se înputernici, întări, îndrepta.

șdreanță s. f. (pref. s și treanță). 1) Fășie ruptă (și uzată); 2) cărpă rziptă; 3) haină sau cămașa ruptă prin uzare; 4) *pl.* frecăței de aluat pentru supă. Oț.

șdrell (a și a se) v. (lat. diformat din s p. ex și terere, a roade, a hărțăci). 1) A se jupui pielea prin lovire, — *s'a șdrell la de-*

get; 2) a (se) jupui prin roadere coarja arborilor.

sdrellre s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) sdreli.

sdrellit, *ă* adj. V. prec. Jupuit, sgâriat.

sdrellitură s. f. Jupuitură, sgâriere.

sdrerțeros, *oasă* adj. V. *sdreanță*. Rupțios; cu hainele rupte, trențeros.

sdrerțului (a) v. V. prec. A rupe, a uză (hainele).

sdrob s. n. (comp. s + *drob*). Sfărâmiță, sfărâmatură mică.

sdrobi (a) v. V. preced. 1) A sfărâma prin pisare, lovire, ciocănire, călcare; 2) *fig.* a nimici, — a *sdrobi puterea*; 3) a se sparge, a se preface în țândări sau bucăți (un vas, sticlă); 4) *fig.* stășiț de durere, foarte măhnit, — *inima sdrobită, sdrobit de durere*; 5) *fig.* istovit — *sdrobit de oboseală*; 6) a învinge (pe dușman). — Și Slavil zic *sdrobiti*, cu mai puține semnificații.

sdrobire s. f. Acțiunea de a sdrobi; *fig.* căință mare — *cu sdrobire de inimă*.

sdrobit, *ă* adj. 1) Sfărâmat; 2) spart; 3) *fig.* nimic, învins complex (inamicul).

sdrobitor, *oare* adj. V. prec. 1) Care sdrobește; 2) *fig.* complex convingătoare — *probă, argument, decizie*.

sdrobitură s. f. V. *sdrobi*. 1) Sfărâmare; 2) sfărâmatură; 3) *fig.* *lovitură sdrobitoare*, nenorocire mare.

sdruh ! *interj.* Exprimă cădere și zdruncin.

sdruhăi (a se) V. prec. A se sgudui (de o cădere sau de mers), — *se sdruhăie pământul*. — Și Rutenii zic *sdrohati*.

sdrumică (a) v. (lat. din *extra* și *mica*, afară (din cale), fărâmitură). A face în fărâmituri mici; *fig.* a nimici.

sdrumicare s. f. Acțiunea de a sdrumică *propr.* și *fig.*

sdrumicit, *ă* adj. 1) Sdrobit, sfărâmat; 2) *fig.* nimic, prăpădit.

sdruncin s. n. (din vorba *sdranc* și *sdrâncăni*). 1) Pisarea, sfărâmarea (corpului), cutremurare, din cauza unei căderi; 2) dislocare prin sguduire — *sdruncină creierii, trăsura fără arcuri*; 3) *fig.* oboseală multă; 4) turburare agită (sufletească); 5) perturbare desordine (în afaceri); 5) tremurare continuă, provocată de mersul căruței sau a carului.

sdruncină (a și a se) v. V. preced. 1) A produce sdruncin; a sgudui (prin mers, calul, căruța); 2) a cutremura; a dărdăi; 3) *fig.* a obosi, turmentă; 4) *fig.* a aduce perturbare, desordine; 5) *fig.* a se clătina, compromite (credutul).

sdruncinare s. f. V. prec. Acțiunea și efectul sdruncinului *propr.* și *fig.*

sdruncinat, *ă* adj. 1) Cutremurat, sguduit; 2) dislocat puțin; 3) *fig.* obosit tare; 4) *fig.* turburat; 5) perturbat, desordonat, desechilibrat (în afaceri); 5) compromisă (situația, prestigiul).

sdruncnător, *oare* adj. Care sdruncină *propr.* și *fig.*

sdruncnătură s. f. 1) Efectul sdruncinării; 2) cutremurare (de pământ) de scurtă durată; 3) clătinașe repede.

sdup ! *interj.* (onomatop.). 1) Exprimă o cădere cu sgomot surd; 2) căderea săriturei peste gard; 3) lovire cu sgomot surd.

sdupăl (a) v. V. prec. A produce sgomotul *sdup* ! prin cădere, sărire sau lovire.

sdupăit s. n. V. prec. Sgomotul repetat *sdup*.

se pron. reflexiv (lat. *se*). 1) Pronume de pers. III-a, — *se duce, ducă-se*; 2) pron. imersonal, — *se zice*.

sea (întrebuințat pentru *sa*). *pron.* — *mama sea*, în loc de *mama sa*.

șea s. f. (lat. prescurt. din *sella* = scaun sau capra trăsorii). Un fel de scăunel cu perină, ce se pune pe spinarea calului ca să șadă călărețul (plural *șele* și *șăi* — *să fie șăile curate și bine așezate*); *am încălecat pe o șea și vă spusese povestea așa* — frază cu care se termină orice poveste — precum călare pe șea ai iluzia călăriei așa este și povestea o închipuire; *proverb. bate șeaua să priceapă eapa*, a face o aluzie, ca să înțeleagă cel vinovat; a da să înțeleagă.

sealbă s. f. V. *soalbă*.

seamă și **samă** s. f. (daco-gr. dela *sēma*, semn, caracter de distingere; de unde gr. *sēmeiōs*, *ă* însemnă, notă, observă). 1) Superioritate sau distincție: loc de *seamă* (însemnat), *oameni de seamă*; 2) însemnare, notare: — a ține *seamă*, a da *seamă*; 3) Mold. cont. *sămile Vistieriei*; 4) fel, speță o *seamă de gândaci*; 5) sfârșit, capăt, *ași face seamă*; 6) vârstă, — *sunt de-o seamă*; 7) parte — o *seamă de oameni plătră*; 8) atenție, observație: *ia seama, băgă de seamă*; *nu lua în seamă toate*; *nu-l bagă în seamă* — nu-i da atenție; *nu se bagă de seamă*, nu se observă; 9) locuț. adv. de bună *seamă*, negreșit; 10) *fără seamă*, excesiv; 11) *fără seamă*, fără egal, incomparabil; 12) *mai cu seamă*, în deosebi; 13) *pe (în) seamă* (ți dau), în grijă, sarcină, răspundere, observație; 14) *ași lua de seamă*, a observă, a se răzgândi. — Și Ungurii au

vorba *szam* = număr, socoteală, sumă.
seamăn și samăn s. n. (tras din *semăna* II sau *sămăna*). Asemenea, asemănător, care se aseamănă.

seanță s. f. (după fr. *séance*). Ședință.

seară s. f. (lat. *sero*, târziu, seară). 1) Sfârșitul zilei și începutul nopții; timpul după apunerea soarelui și până se întunecă; 2) *bună-seara*, urare, salut în timpul serii.

searbăd, ă adj. (lat. din *sordidus*, des-gustător, necurat). 1) Stricat la gust, acrit, neplăcut, *lapte searbăd*; 2) *fig.* fără vlagă; slab, palid la față.

sec, seacă adj. (lat. *siccus*). 1) Uscat, lipsit de apă; 2) gol, fără miez — *nucă seacă*; 3) deșert, *cap sec*; 4) neîncărcată (pușca); 4) arid, neproductiv — *pământ sec*; 5) *s. m.* om prost — *un sec*; 6) gol, vid, *lovește'n sec*; 7) *lăsatul de sec*, ziua care precede începutul postului — *se lasă sec*, adică *în-cepe*, se așază (se lasă) mâncarea nehrănitore — *sec*; *asta-i mâncare de sec* (de post), nu de *frupt*, sau *oală de sec*, nu de *frupt*. Mold. 8) fără noroc, *și merge'n sec*.
sec. prescurtare în cuvântul *secol*.

secă (a) (lat. *sicco*, *siccare*). 1) A se evaporă; 2) a se uscă (balta); 3) *fig.* a istovi, *mă seacă la inimă*; 4) *fig. fam.* a bea mult; 6) a scădea la nivelul apei.

secăciune s. f. (lat. *siccationem*). Uscăciune.

secantă s. f. (fr. *secante* din lat. *secare*, a tăea). *Geom.* Linie ce taie o altă linie.

secară s. f. (lat. *secale*). *Bot.* Plantă graminee, din boabele căria se face pâine destul de gustoasă, dar mai ales rachiu, numit *secărică*.

secare s. f. V. seca. Acțiunea de a seca *propr.* și *fig.*

secărea s. f. Un fel secară, zisă și *obsigă*.

secărică s. f. V. secară. Rachiu fabricat din secară.

secat, ă adj. V. seca. V. seca. Uscat, evaporat; *fig.* slăbit, istovit.

secătură s. f. sec (3, 5). 1) Om prost; 2) om neserios; 3) *pl.* nimicuri, fleacuri.

secău, ie adj. V. sec. 1) Sec, fără gust; 2) care zgărie pe gât — măr secău.

seceră s. f. (lat. *secula* sau *sicula* (din *secare*, a tăea). 1) Uneltă agricolă cu formă semicirculară, cu tăluză dințată și cu care se retează paiele grâului când se strânge depe câmp, precum și porumbul sau alte păioase; 2) *s. seceratul*.

secherà (a) v. V. prec. 1) A tăea grânele, păioasele, cu seceră; 2) a aduna grâul depe câmp; 3) *fig.* a muri; 4) *fig.* a tăea cu sa-

bia (la răsboiu); 5) a împușcă dea rândul — *mitrăliera seceră*.

secerat s. n. 1) Timpul când seceră; 2) acțiunea de a seceră; 3) adunarea recoltei păioaselor.

secerătoare s. f. Mașină de secerat.

secerător s. m. 1) Cel ce seceră; 2) *fig.* care taie sau omoară dea rândul.

secerătură s. f. Modul de a seceră; timpul seceratului.

secece s. f. V. seceră.

sececeă s. f. (tras din *seceră*). *Bot.* Floare zisă și *stânjinel*, cu frunzele asemănate puțin secerii.

sececeș s. n. V. seceră. Timpul seceratului; seceratul grânelor.

secesiune s. f. (lat. *secesio*, (*onis*). Des-părțire, separațiune (de state ce fuseseră aliate); constituire aparte.

secesion (stil) adj. V. preced. Stil ce apără la finele sec. XIX mai ales în arte plastice și arhitectură, căutând să dea forme noi și eliminând unghiurile drepte ca prea tari — ci înlocuindu-le cu linii racordate, și ondulate, în felurite chipuri.

secetă s. f. (lat. *siccitas*). 1) Lipsă de ploaie; 2) uscăciune mare; 3) *fig.* lipsă de producțiuni (intellectuale, sau chiar de intelectuali).

secetos, oasă adj. Cu secetă; prea bscat și călduros.

sechestră (a) v. (lat. *sequestrare*, a pune în păstrare). 1) *Jurid.* A pune poprire cu ajutorul judecătorului pe anume lucruri ale unui datornic (cătore particulari sau stat); 2) *fig.* a opri, închide pe cineva ilegal; 3) *fig.* a reține în casă, a nu lăsa să iasă la plimbare; 4) *fig.* a se retrage de lume.

sechestrare s. f. Acțiunea de a sechestră.

sechestrat, ă adj. 1) Pus sub sechestră; 2) *fig.* pus la închisoare ilegal; 3) *fig.* oprit în casă, împiedecat de vre-o ocupație de a ieși din casă sau în lume.

sechestrul s. n. V. sechestră. 1) Intervenția judecătorului pentru a popri lucrurile unui debitor, care nu și achită datorie, și a le da în păstrare altei persoane; 2) poprirea însăși a acestor lucruri; 3) persoana care primește în păstrare lucrurile sechestrate (și care se mai chiamă și *custode*); 4) actul care constată punerea sechestrului; 5) lucrul sechestrat; 6) *Sechestrul asigurător*, poprirea și sigilarea sau darea în păstrare a lucrurilor unui debitor, chiar înainte de a se judeca procesul datornicului, dacă el datorește cu o polțță sau cu o schimbă ce s'a protestat.

sechin s. m. Monedă de aur, italiană, în

vechime, valorând cam 10—12 franci. (prințul plătea 5000 sechini. Bălcescu).

secu s. n. (lat. din *seco*, *secare*, a tăia). Poiană pe locul unde a fost tăiată pădurea.

secol s. m. (lat. *saeculum*, cit. *seculum*).

1) Veac, adică răstimp de 100 ani; 2) fig. timp îndelungat — *de un secol nu te-am văzut*; 3) perioadă de timp, *socolul de înflorire*; 4) timp, vremea corespunzătoare — *secolul lui Pericle*, sau *Ludovic XIV*; 5) timpul în care trăim — *in secolul nostru*; 6) calitatea epocii sau starea de civilizație — *peste secolii de barbarie se ridică civilizația*; 7) teologic. viața lumească față cu cea religioasă.

secret s. n. (lat. *secretum*, loc ascuns, taină). 1) Taină, ceea ce nu trebuie știut de alții; 2) ceea ce se ține ascuns; 3) felul de a face ceva (procedeu) necunoscut de alții; 4) mijloc special de a face ceva; 5) însușirile ascunse sau subtile, *secretele artei*; 6) închisoare izolată — *la pus la secret*; 7) adj. tănuț, necunoscut de alții; 8) ascuns, pitulât; 9) *adv.* tainic, pe ascuns; 10) *pop.* confidențial, intim, *scrisoare secretă*.

secretă (a) v. (fr. *secretar* (din lat. *secretare*, dela *secernere*, a pune de-o parte, a despărți). A scoate, a elimina din, a da afară, — *ficatul secreteză fierea*.

secretar s. m. (fr. *secrétaire*, cit. *secretar*). 1) Funcționar intim care face lucrări de cancelarie unei persoane; 2) *secretar de stat*, ministru însărcinat cu atribuțiuni speciale; 3) *secretar general*, funcționar superior care lucrează cu ministrul; 4) *secretar de ambasadă*, funcționarul care redactează rapoartele și corespondența ambasadei; 5) funcționarul de încredere care redactează corespondența unui oficiu sau autorității; 6) birou sau dulap în care se păstrează corespondența; 7) *secretar de legățiune* — vezi 4.

secretariat s. n. (fr. *secrétariat*). 1) Funcțiunea de secretar; 2) camera sau biroul secretarului.

secrețiune s. f. (fr. *secrétion*). 1) Proprietatea unor țesuturi organice de a scoate unele lichide ca fierea, saliva, etc. 2) lichidul eliminat de acele țesuturi; 3) procesul organic de a secreta.

seculariu, le *adj.* V. *prec.* Unde se produce secrețiunea; de secrețiune.

secretos, oasă *adj.* V. *secret*. Care ține ascuns, nu destăinuiește; necomunicativ.

sectă s. f. (lat. *secta*, suită care însoțește pe un personaj — dela *sequor sequi*, a urma). 1) Grupare de oameni cari se conduc de aceleași principii sau doctrine deosebit de

ale altora; 2) grupă de credincioși ai unei religii, cari urmează opinii eretice : *iu Rusia sunt numeroase secte*.

sectar s. m. V. *prec.* 1) Membru al unei secte; 2) *adj.* partizan aprig și intolerant al unei sisteme sau doctrine; *sectar politic*.

sectator s. m. (fr. *sectateur*). Cel ce profesază opiniunile unui filozof sau ale unui șef de sectă.

secție s. f. (lat. *sectio*, *sectionis* (cit. *secție*), despărțire, tăiere). 1) Despărțire, adică parte dintr'un oraș, care aparține supravegherii unui comisariat de poliție; 2) comisarariat de poliție și localul sau biourul său; 3) *geom.* tăietură practică sau închipuită asupra unui corp solid; 4) despărțământ al unei administrații, — *secția contenciosului*; 5) despărțământ de studii școlare — *secția reală sau modernă a liceului*; 6) *jurid.* Parte dintr'un tribunal sau curte, care judecă deosebit.

secționă (a) v. (fr. *sectionner*, din lat. *sectio*, *sectionis*, tăiere, despărțire). 1) A face o secție (3) sau secțiune; 2) a tăia, a despică; 3) a împărți în secțiuni.

secțiune s. f. (fr. *section*). 1) Diviziune sau parte dintr'un tot; 2) tăiere, despicare practică la studii de anatomie; 3) *geom.* tăierea reală sau închipuită prin volumul unui corp, sau prin o suprafață ori linie; 4) *milit.* subdiviziune a unei unități sau grupe de armată; 5) jumătate dintr'un semiploton; 6) *jurid.* parte din tribunal sau curte, — *secțiunea de vacanță* care judecă numai afaceri urgente.

sector s. n. (lat. *sector*, cel ce taie). 1) *Geom.* porțiune dintr'un cerc, cuprinsă între două raze și arcul respectiv, suprafața lui se află înmulțind lungimea arcului cu jumătate din raza; 2) *astron.* instrument compus dintr'un arc de 20° — 30° și prevăzut cu o lunetă; 3) *geom.* *sector sferic*, conul ce are avea vârful în centrul sferei, iar ca bază porțiunea respectivă din suprafața sferei; 4) *milit.* Parte din fortificațiunii, de sub comanda unui șef; parte din armata combatantă, ce formează o unitate comandată de un șef, sau cu anume obiectiv și poziții.

secular, a *adj.* V. *secol*. 1) Care are vechime de cel puțin un secol — *pădure seculară*; 2) care se repetă la un secol, — *serbare seculară*; 3) laic, ce nu este ecleziastic.

seculariză (a) v. (fr. *séculariser*, dela vorba *secol* — vezi *secular* 3). A face să fie laic, — a trece de sub administrația ecleziastică sub cea civilă.

secularizare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a seculariza; toate dispozițiile legale cu acest scop. (Cuza-Vodă la 1863, a făcut secularizarea averilor mănăstirești din România, ce constau din multe moșii donate de credincioși și administrate adeseori de călugări greci, în ziceosul patriarhilor din Orient, către cari se ziceau *inchinate* unele mănăstiri din România).

secularizat, *ă adj.* Trecut dela mănăstiri în posesiunea Statului; *moșii secularizate.*

secund *adj.* (lat. *secundus*, al doilea). Cel ce este al doilea, deși cu același titlu, — *căpitan secund*, al doilea căpitan de pe un vapor.

secundă s. f. (lat. dela *secunda*, cea de a doua). 1) Unitate de a doua mărime în măsurarea orei (ceasului, — prima diviziune fiind *minuta*) și care este a 60-a parte dintr'o minută, sau a 360-a parte din oră; 2) măsură de a doua mărime a lungimei unei circunferințe, adică a 60-a parte dintr'un grad (circonf. având 360 grade); (în primul caz se înseamnă cu "adică 60" (secunde); în al doilea cu ^{oo} adică 60 ^{oo} (secunde); 3) *fig.* timp foarte scurt (cât o clipă); 4) *muzic.* intervalul între două note ce se succed regulat (în *do-re* este o secundă) între *do-mi*, o terță).

secundă sau **secundă** (a) v. (fr. *secoder*). A sta în ajutor cuiva, a favoriza, a sprijini.

secundan s. m. V. *prec.* 1) Cel ce asistă pe lângă cineva ca martor la duel; 2) cel care ajută de aproape pe un altul.

secundar, *ă adj.* (lat. *secundarius* (prin fr. *secondaire*), de adoua calitate). 1) Care vine în al doilea rând; 2) care urmează după cel primar — *învățămint secundar*, *școala secundară*, care dă învățături superioare celor din școala primară, adică cunoștinți generale de științe, litere, arte, după care să se poată urma învățături de specializare în universități sau școale speciale; 3) *fig.* de învățământ secundar, — *are trei clase secundare*; 4) s. n. arătător al secundelor (la ciasornicul de buzunar).

secure s. f. (lat. *securis*). 1) Toporaș, uneltă tăioasă de oțel, pentru tăiat lemne; topor (olt). 2) topor lat special pentru decapitări (vechiu).

securice s. f. Mică secure.

sedativ, *ă adj.* (fr. *sédatif* din lat. *sedatio*, liniște). *Medic.* Care liniștește, alină dureri.

ședea (a) v. (lat. *sedeo*, *sedere*). 1) A sta așezat pe un scaun sau pe pământ; 2) a se așeza pe scaun sau jos; 3) a locui, a avea locuința; 4) a sta în nemîșcare; 5) a fi neocupat, fără lucru; 6) a rămâne mai mult

timp, *șede pe drumuri*; 7) a se potivi, — *șade bine*; 8) a lăsa în pace, *șezi bineșor*; 9) a (nu) se cuveni — *nu șade bine*; 10) a mânca — *am șezut la masă*; 11) a pierde vremea, — *șade la vorbă*; 12) a fi nerăbdător, impacient, — *șade pe ghimpi*.

sedentar, *ă* (lat. *sedentarius*, care șade jos când lucrează). 1) Care șade mult în casă; 2) care împedecă, reține locului — *profesiune sedentară*; 3) care stă în repaos, *trupe sedentare*. Milit.

ședere s. f. V. *ședea*. 1) Acțiunea de a ședei; 2) starea fără ocupație; 3) locuință, domiciliu; 4) rămânere timporară undevă; 5) repaos; 6) *fig.* lene.

sedilă s. f. 1 (fr. *cédille*, din spaniol *cedilla*, mic ce). Semnul ortografic în forma *ș*, adică *virgulă*.

sedilă s. f. II V. *sădilă*.

sediment s. n. (lat. *sedimentum*, așezarea la fund). 1) Ce se depune la fundul vasului dintr'un lichid; 2) *geolog.* straturi rămase pe unele părți ale globului după retragerea mărilor; 3) drojdie depusă.

sedimentar, *ă adj.* V. *prec.* De sediment, cu caracter de sediment.

ședință s. f. (din vorba *ședea*). 1) Întrunirea și șederea la discuțiune a unor persoane sau corp legislativ, îndecătoresc, comisii etc.; 2) totalul persoanelor întrunite; 3) deliberațiunile lor și rezoluțiile luate; 4) conținutul scris sau imprimat al întrunirii; 5) timpul cât durează întrunirea și deliberațiile.

ședeșos, *oasă adj.* și *adv.* (lat. *sedetiosus*). Turburător, răsvrățitor.

ședețiune s. f. (lat. *seditionis*). Răscoală, răsvrățire.

șediu s. n. (din lat. *sedeo*, șed). Reședința, localul unei autorități, sau instituțiuni.

ședucător s. m. V. *urm.* Cel ce ședuce; ademenitor.

ședuce (a) v. (din lat. *seducere*, a duce la o parte). 1) A atrage, a ademeni; 2) *fig.* a exercita o atracțiune irezistibilă asupra altora; 3) a defloră, desvergina.

ședucere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a ședuce.

ședucțiune s. f. (fr. *séduction*). 1) Ademenire, 2) *fig.* atracție irezistibilă.

șef (fr. *chef*, citit șef). 1) Căpetenie; 2) conducător; 3) comandant care dispune și ordonă; 4) cel ce are conducerea și răspunderea unei întreprinderi: *șef de birou* funcționar care redactează ordine, corespondență într'un minister.

șefertaș s. n. (turc *sefer*, drum; *taşy*, tas, ceașcă). Serviciu combinat din două trei

vase, pentru a aduce mâncare dela birt, sau din altă parte (mai des la militari).

șefle s. f. V. *șef*. Calitatea și autoritatea de șef; comanda, direcțiunea.

șeftea s. f. V. *saftea*.

șefterea s. f. (gr. mod. *safteres*). Bot. Numirea unei plante amare zisă și fumărică; — (alții cred că ar ii cuvânt originar turcesc *șahterè* = sudoarea împăratului (?)).

segment s. n. (lat. *segmentum*, din *se-care*), tăietură). Geom. Porțiune dintr'un cerc cuprinsă între un arc și coarda care unește capetele acestui arc.

șegnetă s. f. (lat. pref. *s* pentru *ex*, din și *igneta*, aprinsă cu foc). Scânteie mare ce sare din foc.

șeik s. m. (nume arab). *Șeik-Islan*, capul religiunii musulmane.

selmenesc, ească *adj.* Ce ținea de selmeni.

selmeni s. pl. (turc *seymen* din *seghan*, = păzitor de ogari, fiind la Turci armată de vânzătorii). 1) La Turci a treia divizie din corpul enicercilor; 2) la Români, corp de armată din 2000 lefegii streini, în timpul lui Matei Basarab; tot un astfel de corp ostășesc în Moldova.

selm *adj.* V. *sâin*.

seiz s. n. (turc *seyis*). Rândaș dela grajdurile domnești.

șelar s. m. V. *șea*. Cel ce face sau vinde șai (șele); *șelari*, stradă veche în București unde erau curelari și șelari.

șelărie s. f. 1) Meseria de șelar; 2) comerț cu șele; 3) depozitul de hamuri și șai.

selbă s. f. (lat. *delà silva*, pădure). Pădure (formațiune literară).

seleaf s. n. (turc *silah*, armă). Brâu de purtat arme.

select, **ă** *adj.* (lat. *selectus*, ales). Ales, distins, osebit; — *lume selectă*.

selecționă (a) v. A alege ce este mai bun.

selecționat, **ă** *adj.* Ales ea cel mai bun, — *grâu selecționat*, ales pentru sămânță.

selecțiune s. f. (fr. *sélection*, din lat. *selectio*, alegere). 1) Alegere de ce este mai bun dintre mai mulți; 2) alegere de cele mai bune animale pentru a îmbunătăți rasa; tot asemenea pentru grâne, legume, flori; 3) predominarea unei specii asupra altora și în paguba acestora — *selecțiune naturală* (teoria lui Darwin).

selentă s. f. (fr. *sélenite*). Chim. Numire veche ce se dă sulfatului de calciu.

selenium s. n. Chim. Numirea unui corp simplu de culoare roșie.

selment și **selamet** s. n. (turc, *sclamet*,

sfârșit). A scoate la *selamet* ori *salamet*, a da gata, a sfârși cu anevoie.

semafor s. n. (gr. *compus sema*, semn; *foros*, care duce înainte). 1) Stâlp înalt la intrarea într-o stație de C. F. R. și care prin două brațe de semnalare, arată dacă linia este liberă sau nu, pentru a intra trenul; 2) stâlp de semnal pentru navigatori așezat pe termul mării.

semăiul (a) v. V. *semui*.

semână (a) v. I (lat. *semino*, *seminare*).

1) A arunca sămânță în pământ; 2) a sădi; 3) *fig.* a răspândi idei (de bine sau de rău); 4) a produce, *seamână-vrajbă*; 5) iron. a imprăști, risipi pe jos. *Prov. seamână vânt, culege furtună*, ațâță desordine și o pătește.

semână (a) v, II (lat. *similare*). A fi la fel cu altul; a avea același chip, aceleași trăsături ale feței — *seamă cu tatăl său*; 3) a fi asemenea la caracter, calități sau defecte; 4) a fi corect (desemnat, pictat, sculptat).

semănat s. n. V. *semână* (1) Acțiunea de a semăna; timpul când se seamână.

semănător s. m. (lat. *seminator*). 1) Cel ce seamână (1); 2) mașină de semănat; 3) *fig.* cel ce răspândește idei; *Semănătorul*, revistă literară și socială ce apărea la începutul sec. XX.

semănătură s. f. (lat. *seminatura*). 1) Plante semădate; 2) câmp semănat; 3) asemănare.

semână s. f. (lat. *semen*, *seminis*, sămânță). 1) Boabele produse de cereale și plante, din care răsar, dacă se seamână, alte plante sau cereale; 2) sămburii poamelor; 3) materia din care se reproduc animalele; 4) prășila; 5) *fig.* neam, origine; 6) *fig.* pretext — *semână de vorbă*; 7) *fig.* cauză, — *aruncă semână discordiei*; 8) *fig.* învățătură, *semână aruncată în aceste inimi va da roadele așteptate*.

semantic, **ă** *adj.* V. *urm*. Ce ține de semantică, privitor la semantică.

semantică s. f. (gr. *semantikos*, care semnifică, dela *sema*, semn). Știința semnificației vorbelor, — *semasiologia*.

semasiologie s. f. (gr. *semasia*, semnificarea (unui cuvânt); *logos*, vorbire). Știința sau partea dintr'un dicționar, care arată diversele semnificații ale cuvintelor.

semestrial, **ă** *adj.* V. *urm*. 1) Care se repetă pe fiecare semestru, 2) — cu durata de un semestru.

semestru s. m. (lat. *semestris*, din *sex*, șase, *menstruus*, lunar). Timp de șase luni, o jumătate de an.

semeț, eată *adj.* (daco-gr. din *semnotés*,

gravitate, măreție, semeție). 1) Impozant; 2) curajos; 3) arogant.

semeți (s se) v. V. prec. A fi sau a deveni semeț.

semeție s. f. V. semeț. 1) Măreție, gravitate; 2) aroganță; curagiu.

semi adv. (lat. semi). Jumătate; pe jumătate; *semizeu, semilună; semipronunțat, semiredus, semirefăcut.*

semicerc s. n. (lat. semi, jumătate, și cerc). Jumătatea unui cerc.

semidoct ă adj. (lat. semi, jumătate; doctus, învățat). Cel ce nu este desăvârșit învățat.

semilună s. f. (lat. semi, jumătate, și lună). 1) Jumătate din luna ce luminează pe cer; 2) luna la începutul ei (craiu nou); 3) *fig.* insigna, marca împărăției turcești; 4) *fig.* împărăția turcească, Turcii.

seminar (și seminarium) s. n. (lat. dela seminarium) răsădiniță — locul unde se cultivă, sădește). 1) Școala secundară care pregătește tinerii pentru preoție; 2) elevii și tot personalul didactic al acestei școli; 3) locul în care funcționează seminarul; 4) școală de aplicațiuni (lecții) practice pentru viitorii profesori — *seminar pedagogic.*

seminarist s. m. Elevul unui seminar.

seminaristic, ă adj. De seminar.

semincer s. m. (dela semănță). 1) Arbore ce se lasă netăiat, ici colo, când se taie pădurea, ca din semințele lui să crească alți arbori; 2) ce este de semănță, bun pentru semănat (porumb, hîndani).

seminție s. f. (din semănță). 1) Neam, națiune; 2) tîrb (din biblie) — *semințiile lui Izrail.*

semipronunțat, ă adj. (lat. semi, jumătate și pronunțat). Pronunțat pe jumătate (cuvânt).

semison s. n. (lat. semi, jumătate și son). Gram. Se zice de vocalele ce nu se pronunță complet, ca *i* în pronumele *voi*; sau *i* în *paiu*.

semitic, ă adj. (dela Semiți, popoarele ce locuiesc Asia occidentală; Evrei, Asirieni, Arabi, și care se zice că descind din Sem, unul din cei trei fii al lui Noe. — Sem, Ham și Iafet). Dela Semiți, al Semiților.

semitism s. n. V. prec. Totalitatea Semiților; caracterul, caracteristica acestora.

semiton s. n. (lat. semi, jumătate și ton). Muzic. Jumătate de ton (mai sus, sau mai jos).

semivocală s. f. (lat. semi, jumătate și vocală). Gram. Consoană care are oarecare sunet în pronunție — *consoane lichide.*

semizeu s. m. (lat. semi, jumătate și zeu).

1) *Mitol.* Jumătate de zeu, adică cel născut dintr'un zeu și o muritoare sau dintr'o zeiță și un muritor, — *Hercule, Castor și Polux, sunt semizeci; 2) iron.* personagiu cu pretențiuni de superioritate indiscutabilă; 3) *fig.* persoana aproape dintre căpeteniile politice.

șemizetă s. f. (fr. chemisette). Polcă dreaptă, nu pe talie.

semn s. n. (lat. din signum, semn). 1) Punct, creștătură, tăietură, sau pată, groapă, țeruș, cum și orice alt lucru ce servește pentru a recunoaște sau a controla ceva; 2) gest de orice fel pentru chemare, oprire, anunțare, afirmare, negare, etc.; 3) indiciu; 4) *fig.* prevestire; 5) figură convențională de aritmetică, etc.; 6) țintă de tras cu arma; 7) urme, găurele — *semne de vărsat*; 8) formă caracteristică sau cusur al feței, corpului; 9) *fig.* clătina-rea ochiului, mîncărirea nasului sunt — *semne de a păși ceva*; 10) *milit.* *semnul onorific*, medalie înfăințată în 1872, spre a se da ofițerilor pentru 18 sau 25 ani de serviciu; 11) una din cele 12 figurile ale zodiacului; 13) *pe semne că, probabil.*

semnă (a) v. (lat. signare, a face un semn, a scrie). 1) A iscăli, a pune semnătura; 2) *fig.* a încheia (un contract).

semnal s. n. (după fr. signal, din lat. signare, a face semn). 1) Gest, sunet sau alt semn de înștiințare; 2) veste; 3) *semnal de alarmă*, aparat ce dă veste ca să se oprească trenul.

semnală (a) v. (după fr. signaler). 1) A înștiința prin semnal; 2) a atrage atenția; 3) a înștiința, vesti; 4) a da semnalmentele unei persoane; 5) a se arăta, ivi; 6) a observa, surprinde, afla; *s'au semnalat cazuri de...*

semnaliză (a) v. V. semnală.

semnalment s. n. (după fr. signalement). 1) Semn sau semne distinctive ale unei persoane ce servesc pentru recunoaștere și se înscriu pe biletul de identitate sau pe pașaport; 2) *idem* pentru vite.

semnare s. f. V. semnă. Iscălire.

semnătură s. f. (din semnă). Iscălitură, numele propriu scris pe un act de călă o persoană

semnifică (a) v. (după lat. significare, a arăta prin semn). 1) A fi semn, indiciu, probă; 2) *jurid.* a notifica.

semnificațiune s. f. (după la. significatio, facere de semn). Înțelesul, senzul (unui lucru, fapt sau vorbe).

semnificativ, ă adj. (după fr. significatif). 1) Care dă a înțelege ceva, care are o semnificațiune; 2) expresiv; 3) *adv.* cu anume înțeles, sau intențiune.

semul (a) v. (dela lat. *simulo*, a face ase-menea). 1) A asemăna, adică a lua, părea drept un altul; *mă semuește cu frate-meu*; 2) a și da seama, a reflecta, observă bine.

semuire s. f. V. prec. Acțiunea de a semui.

semuit, ă adj. V. prec. Luat drept un altul, confundat.

senă s. f. (fr. *sené*). Arbust oriental cu ale cărui frunze și păstăi se face un ceaiu purgativ. V. *siminechie* și *urm.*

senemechle s. f. (comp. din *senă v. prec.*) și *Meca*, oraș în Asia-mică: *senă-Mechi* (turcesc) — *senă* (de Meca). *Senă* adusă din Meca — *siminechie* — V. *senă*.

senat s. n. (lat. *senatus* — dela *seneo*, a îmbătrâni). 1) Adunarea patricienilor, bătrânilor, care lua decizii privitor la conducerea statului și poporului la Romani; 2) Adunare legislativă compusă din oameni mai bătrâni (în timpul de față); 3) localul unde se întrunește senatul.

senator s. m. (lat. *senator*). Membru al senatului; reprezentant al națiunii în adunarea legislativă a senatului. Mitropolii și episcopii ca și șefii superiori ai altor religii fac parte din senat; Universitățile de asemenea aleg câte un senator. Moștenitorul tronului ajuns la majorat este de drept membru al senatului.

senatorial, ă adj. Ce privește pe senatori sau senatul.

senatus - consult s. n. Decret dat de senatul roman.

senil, ă adj. (lat. *senilis*, de bătrân). Al bătrâneței; de bătrânețe.

senilitate s. f. V. prec. Slăbirea puterilor fizice și sufletești produsă de bătrânețe.

senin (ă) adj. (lat. *serenus*). 1) Fără nori (cerul *senin*); 2) *fig.* neturburat la suflet, sau în conștiință; 3) *fig.* Cu înfățișare deschisă, veselă; 4) fericit, mulțumit — *zile senine*; 5) *din senin*, de odată, brusc; fără motiv; pe neașteptat; *tun(et) pe senin* = nimic. Olt.

seninătate s. f. (lat. *serenitas*). 1) Starea cerului și timpului *senin*; 2) *fig.* liniște și bună dispoziție (de suflet și înfățișare).

senior I s. m. (din fr. *seigneur*). 1) Proprietar mare, boier, din evul mediu; 2) om din marea nobleță.

senior II adj. (lat. *senior* mai bătrân, opus lui *junior*, mai tânăr). Se zice spre a deosebi pe tatăl, de fiul cu acelaș nume; Ionescu *senior*, adică tatăl.

seniorial, ă adj. V. senior I. De senior (I) al nobililor mari.

seniorie s. f. (fr. *seigneurie*). 1) Proprietatea unui senior; 2) calitatea, rangul de senior.

sens și senz s. n. (lat. *sensus*, prin fr. *sens*). 1) Simțire, vlagă, noimă; 2) însemnare, înțeles; 3) *fig.* aspect, latură; 4) *fig.* fel, chip — în toate senzurile.

sesațiune s. f. V. senzațiune.

sensibil, ă adj. (lat. *sensibilis*). 1) Care se poate percepe cu simțurile; 2) care simte; 3) care primește impresiuni ușor; 4) care produce impresiuni; 5) ușor de perceput; 6) care imediat se mișcă; 7) cu multă precizie de înregistrare — *barometru sensibil*.

sensibilitate s. f. (fr. *sensibilité* din lat. *sensibilis*). 1) Facultatea de a simți, a primi impresiuni (fizice și morale); 2) impresionalitate; 3) starea de sensibil.

sensibiliză (a) v. (format din *sensibil*). A face să fie sensibil.

sensitiv, ă adj. V. senzitiv.

sențență s. f. (lat. *sententia*, cugetare, hotărâre). Cugetare cu înțeles adânc; maximă filosofică; proverb înțelept.

sențențios, oasă adj. și adv. V. preced. 1) Ce conține cugetări mari și cari se ippun; — *stil sențențios*; 2) cu înțeles de sențență; 3) care întrebunțează sențențe (discurs orator).

sentiment s. n. (fr. *sentiment*). 1) Simțimânt, simțirea sufletească; 2) aprecierea prin instinct; 3) afecțiune, pasiune pentru ceva; 4) conștiința intimă, — *sentimentul datoriei*.

sentimental, ă adj. (fr. *sentimental* V. *sentiment*). 1) Care are mult sentiment; 2) *iron.* care vrea să apară că are sentimente; — *june sentimental*; 3) privitor la sentimente sau bazat pe sentiment, nu pe rațiune, — *argument de ordin sentimental*; 4) *adv.* condus numai de sentimente, nu de rațiune.

sentimentalism s. n. (fr. *sentimentalisme*). 1) Starea celui sentimental; 2) stare prefăcută de sentimental; 3) dominațiunea sentimentului asupra rațiunii; 4) apreciere pe temeiuri sentimentale.

sentinelă s. f. (fr. *sentinelle*). 1) *Milit.* Soldat așezat anume ca să păzească sau să observe ceva; 2) strajă militară; 3) *fig.* apărare, veghere.

sențință s. f. (lat. *sententia*, cugetare, hotărâre). 1) Deciziunea pronunțată de un tribunal; 2) *fig.* hotărâre condamnatoare; 3) *fig.* decizie de mare importanță; 4) maximă.

senzitiv, ă adj. (fr. *sensitif*). Care are proprietatea sau facultatea de a simți.

senzitivă s. f. (fr. *sensitive*). *Bot.* Plantă cu frunze așa de sensibile în cât puțin dacă sunt atinse, se strâng și prind înăuntru musca ce s'ar așeza pe ele (*Mimosa pudica*).

senzual, ă adj. (fr. *sensuel*). 1) Dedit plă-

cerilor trupești; 2) care gădelă simțurile — plăceri senzuale.

senzualism *s. m.* (fr. *sensualisme*). 1) Sistemă filozofică, ce atribuie simțurilor toate actele și ideile omului; 2) înclinarea spre senzual; 3) dominațiunea plăcerilor trupești față de cele sufletești.

senzualist *adj.* (fr. *sensualiste*). 1) De senzualism; 2) *s. m.* partizan al senzualismului.

senzualitate *s. f.* (fr. *sensualité*). Înclinățiune spre senzual.

șeaos, *ă adj.* (din *șea*). De șea (cal) de călărie.

șepală *s. f.* (fr. *sépale*, din lat. *sepelire*, a ascunde, acoperi). Bot. Frunzișoara caliciului unei flori, care acoperă bobocul până se desvoltă.

șepară (*a și a se*) *v.* (lat. *separare*). A (se) despărți; 2) a alege la o parte; a osebi.

șeparabil, *ă adj.* (lat. *separabilis*). Care se poate despărți, osebi.

șeparare *s. f.* V. *prec.* Despărțire, deosebire.

șeparat, *ă adj. și adv.* V. *prec.* Deosebit, despărțit, stingher.

șeparatism *s. n.* (fr. *séparatisme*). Tendința de a se separă.

șeparatist, *ă adj. și s. V.* *șepară*. Cel ce tinde și caută să producă separățiune; (în politică mai des).

șeparățiune *s. f.* (lat. *separatio* prin fr. *séparation*). Despărțire; deosebire; divizare; *șeparățiune de patrimoniu* (jurid.) despărțirea averel soților căsătoriți.

șeparativ, *ă adj.* V. *prec.* Despărțitor.

șepie *s. f.* (gr. lat. *sepia*). Zool. 1) Un fel de caracatiță care, când simte că este urmărită de pescar, aruncă o culoare neagră ce turbură apa și ea scapă; 2) materia din acea culoare neagră, ce o dă șepia și din care se face tușul pentru desemnat; 3) desemn făcut cu această culoare.

septembrie *s. m.* (lat. *september* dela *septem*, șapte, fiindcă era a 7-a lună din an, după vechiul calendar roman, când anul era de 10 luni). Numele luni a noua din anul actual; are 30 zile. În limba poporului se chemă *Răpciune*, din lat. *raptio raptionem* (cit. *raptionem*) = pe răpire, adică lună în care oamenii răpesc, culeg roadele pământului.

septentrional, *ă adj.* (lat. *septentriones* (dela *septem*, șapte; *trio*, *strio*, *stea*) = cele 7 stele din constelația *carul mic*, ce este spre miază-noapte). Dinspre miază-noapte, unde se vede pe cer constelația *carul mic*. *șapte num.* V. *șapte*.

șeptime *s. f.* (dela *șapte*). A șaptea parte din ceva.

șepulcral, *ă adj.* (lat. *sepulcralis*, dela *sepulcrum*, mormânt). De mormânt, dela mormânt.

șer *s. n.* (lat. *serum*, zer). Medicament lichid, anume preparat pentru combaterea unor boli microbiene, — *șer antidiferic*, care e contra difteriei; *șer antirabic*, contra turbării.

șeră *s. f.* (fr. *serre*, din lat. *serere*, a sădi). Încăpere mare, anume construită, având coșperiușul din geamuri de sticlă, ca să pătrundă soarele, iar în lăuntru cu căldură potrivită și în care se păstrează iarna unele flori și plante și se pregătesc felurite răsaduri pentru primăvară.

șerafile, *ă adj.* (fr. *séraphique*). De serafim, serafimic.

șerafim *s. m.* (cuv. evreesc). Numire dată îngerilor din prima categorie, și cari se prezintă în pictura bisericească printr'un cap tânăr, fără corp, ci având 6 aripi: două încrucișate ca piept, două încrucișate deasupra capușii și două laterale, toate fiind prinse în dreptul gâtului. Această figură de înger se întrebuițează des și ca ornament sculptural la vase și odoare bisericești; *fig.* chip foarte drăguț de copil.

șerafimic, *ă adj.* *prec.* De serafim, ca de serafim.

șerafim, *le adj. V. preced.*

șeraiu *s. n.* (cuvânt turcesc). Palatul sultanilor din Constantinopole; *extius*. palat.

șeran (sau *șaran*) *s. m.* (lat. dela *serra*, fereștrău, după lat. *serratus*, dințat ca fereștrău). Zool. Numire dată crapului, care are o aripă dințată pe spate, ca un fereștrău. *Mold.* — Și bulgarii zic *șeran*.

șerantoc *s. m.* (lat. din *solatus*, ajutat). Șerb. iobag, fără a avea pământ. *Trans.*

șeraschier *s. m.* (turc. *serasker*, din *șer*, cap și *asker*, oștere). *Vechiu*. Generalisimul oșterii turcești.

șerasir *s. n.* (cuv. oriental din gr. *șer*, mătasă, fir de mătăsoasă — *șer-a-șer* = mătăsoasă în mătăsoasă). *Vechiu*. Stofă de mătăsoasă foarte strălucitoare, brocat.

șerată *s. f.* (ital. *serata*, din lat. *sera*, seară). Petrecere de seara între mai multe persoane, anume invitate spre a convorbi, dansă, ascultă muzică, etc.

șerb *s. m.* (lat. din *servus*, rob). 1) Rob. 2) În evul mediu, țeran supus șeniorului, boierului, feudal și care nu avea n. voie să plece depe moșie. V. *vecin*, *rumân* și *iobag*.

șerbă (*a*) *v.* (lat. din *servare*, a ține, a păstra), 1) A ține o anume zi — adică a nu

lucra (înțelesul vechiu); 2) a comemora cu ceremonie, în anume zi, un eveniment, sau amintirea unui sfânt, sau o dată însemnată religioasă, națională sau familiară; 3) a organiza această ceremonie și petrecerile ce le însoțesc.

serbare *s. f.* *V. prec.* 1) Acțiunea de a serba; 2) ceremonialul sau petrecerile serbarei; 3) ziua când se serbează; 4) *extins.* petrecere publică organizată anume: *serbare de binefacere*, când cei ce vin să petreacă plătesc pentru a intra, iar suma adunată, se dă pentru o binefacere; *serbare școlară* etc.

șerbegiu *s. m.* (dela *șerbet*). Cel ce îngrijea de șerbeturi și dulcețurile domnitorului fanariot — mic nobil al curții.

șerbet *s. n.* (cuvânt bizantin din lat. *sorbillo*, și *sorbilus*, sorbit, sorbitură). 1) *Vechiu.* băntură răcoritoare din apă de trandafir, zahăr și cu miros de odogaciu; 2) *d. lceață* îngrunăță și care se face fierbând întâi zahăr mult cu apă, apoi turnând zeama miresitoare dela vreunele fructe sau flori (trandafir, lămâie, coară, cireșe), apoi luat vasul de pe foc, se mestecă conținutul foarte mult și numai într'o parte, picurând și ceva zeamă de lămâie, până se leagă, încheagă șerbetul. (Este și la Arabi *șorbat*, și la Turci, și francez *sorbet*, dar baza este *sorbeo*, a sorbi).

serbez (a se) *v. V. searbăd.* 1) A deveni searbăd; 2) a se acri și strica laptele.

șerbi (a) *v. V. șerb.* A tobi, face șerb.

șerbie *s. f. prec.* 1) Starea de șerb; 2) acțiunea de a șerbi.

șerbit *adj.* Ajuns, sau făcut șerb.

serdar *s. m.* (turc *serdar*, dela *ser*, cap (lit. care stă în cap). *Mold.* Căpetenia, comandantul cavaleriei turcești; rang de boierie (vechiu).

serenadă *s. f.* (ital. span. *serenata* fr. *sérénade*). Cântare pe care un grup de tineri (cu sau fără lăutari) o cântă seara la fereastra cuiva, ca semn de curtenie, cum se obișnuiește în Spania, Italia, etc.

serenism, *ă adj.* (lat. dela *serenus*, strălucitor, *serenissimus*, foarte strălucitor). Titlu ce se pronunță la numirea unui mare nobil, ca românește *luminăția voastră*, sau *prea-luminatul*.

sergent *s. m.* (fr. *sergent*, cit. *serjan*). 1) Grad inferior în armată, mai mare de cât caporal sau brigadierul; o companie are 4 sau mai mulți sergenți; *sergent furier*, sergent cu atribuțiuni de cancelarie sau de aprovizionare; 2) gardist, agent de poliție pentru paza orașului și pentru serviciile administrative.

serhat *s. n.* (cuvânt turc. *serhad*, comp. din *ser*, cap, *had*, limită, graniță, cap de graniță). Fortăreață de graniță — *au murit vitele cărând zaherelă la serhaturi*.

sericultură și **sericultură** *s. f.* (lat. *serici*, a mătasei (*sericum*, din gr. orient. *ser* mătasă) și *cultură*). Industria cultivării viermilor de mătasă și a fabricației de mătasă, — școala de sericultură.

serie *s. f.* (fr. *série*, din lat. *series*, șir). 1) Șir, succesiune; 2) diviziune; 3) clasă dispozițiune în ordine naturală; 4) șir de termeni matematici; 5) grupă; 6) rând succesiv.

șerif *s. n.* (cuvânt turcesc). Șef, căpetenie. **seringă** *s. f.* (lat. *syrinx*, fluier de trestie, din gr. *syrinx*, trestie). *Medic.* Aparat medical cu o mică și subțire țevă ca un ac, ce o infuge în carne sau sub piele spre a introduce un ser.

serios, *oasă adj.* și *adv.* (lat. *serius*). 1) Așezat la vorbă și la fapte; 2) care nu glumește; 3) cu tot dinadinsul; 4) sever; 5) *fig.* foarte important; 6) sincer adevărat — *tocmeală serioasă*; 7) *s. n.* seriozitate, numai cu *seriosul* mai faci ceva.

seriozitate *s. f.* (compus rom. din vorba *serios*). 1) Starea de serios, așezare, cuminenție; 2) severitate; 3) importanță, gravitate.

serjă *s. f.* (fr. *serge*). Stofă de lână subțire, șeviot.

șerlalu *s. n.* (germ. *scharlei*). Tr. Plantă, un fel de salvie, jaleș, întrebuințată în medicină ca tonic, escitant și antispasmodic. *V. leac.*

sermala *s. f.* (turc *sermaye*). Capital, bani, avere (eșit din *ız*).

seros, *oasă adj.* (dela *ser*). Cu mult ser, parte apoasă — *sânge seros*.

seros, *oasă adj.* (dela *seară*). De seară: — *umbrele seroase*. Bolint.

serozitate *s. f.* (fr. *sérosité* dela *ser*). 1) Partea apoasă a substanțelor lichide din corp; 2) idem din constituirea laptelui, sângelui.

șerpântă *s. f.* (dela *șarpe*). *Bot.* Iarbă, bu-rueană zisă și fierea-pământului.

șerpar *s. n.* (dela *șerpe*, cu înțeles de în colăcire împrejur). Cingătoare țerânească de piele, adeseori împodobită cu înflorituri, și în care se pot păstra bani, *chimir*.

șerpariță *s. f.* (dela *șerpe*). *Bot.* Plantă zisă și *amăreală*.

șerpe *s. m. V. șerpe.*

serpengea *s. f.* (din *șerpe* și *împunge*). Antrax (se credea că este mușcătură de șarpe).

serpentină *s. f.* (fr. *serpentine*). 1) Teava șerpuită dela alambic; 2) rocă fină, piatră pes-triță cu colorii; 3) fâșie de hârtie p. jocuri.

șerpesc, ească *adj.* De șerpe.

șerpiu, ie *adj.* Ca șarpele.

șerpu (a) *v.* (dela *șerpe*). A se îndoi ca șarpele; a merge, a curge a trage o linie indoită ondulat, (cum este la literile mari, de mână, T. F. etc.).

șerpuire *s. f. V. prec.* Mersul șerpuit.

șerpuit, ă *adj.* Care merge șerpuind.

șerpuită *s. f. V. șerpui.* Trăsătură de literă caligrafică, ce merge șerpuind.

șerpuitor, oare *adj.* Care curge sau merge șerpuind.

șerpuitură *s. f. V. șerpui.* Indoitură ondulată; întorsătură.

serta-ferta *adv.* (gr. *syrtā-ferta*, din *syro*, a trage; *pherō*, a duce). Incoace și 'ncolo, adică venind și ducându-se într'una. *s. n.* dus și 'ntors repetat.

sertar *s. n.* (gr. mod. *syrtari*, din *syro*, a trage; diformat în *săltar* și apropiat de *săltare*, pentru a trage). Cutie dela o masă, dulap, etc, care se trage în afară pentru a pune în ea lucruri.

serum *s. n. V. ser.*

serv *s. m.* (lat. *servus*, rob). Servitor; expresiune de politeță — *serv devotat*.

șervet *s. n.* (fr. *serviette*). Ștergar de obraz sau de masă; prosop.

șervețel *s. n. V. prec.* Mic șervet de șters în timpul mesei, sau de acoperit ceva.

servi (a și a se) *v.* (fr. *servir*). 1) A face serviciu, (statului sau unui particular); 2) a face treburi (ca servitor); 3) a împlini o îndatorire — *serviciu militar*; 4) a aduce la masă mâncări, sau tratații; 5) a lua mâncare sau tratații; 6) a îndatora; 7) a face slujba bisericească; 8) a fi anume util — *acest aparat servește la*; 9) a întrebuința, *mă servesc de termeni generali*; 10) a înlocui, *servește-de*; 11) a trage profit, *se servește de reputația tatălui*; 12) a da sau primi cărți (la joc).

serviabil, ă *adj.* (fr. *serviable*). Gata a servi, îndatoritor.

serviciu *s. n.* (fr. *service*). 1) Funcțiune; 2) ocupațiune; 3) îndeletnicirea servitorului; 4) treburile casei; 5) îndatoririle funcțiunei; 6) îndatorire militară; 7) organizație aparte administrativă — *serviciu sanitar*; *serviciu maritim*; 8) *fig.* îndatorire, ajutor; 9) slujbă bisericească; 10) înlesnire; 11) vasele și șervețele de masă; 12) complex de aparat, *serviciu de toaletă*; 13) aducerea mâncărilor la masă; 14) furnizare de orice fel — *serviciu prompt*; 15) *Serviciul credincios*, medalie înliințată în 1878, pentru a răspiăli devotamentul în funcțiunile publice; 16) *fig.*

utilizarea unui aparat, uneltă; — *a fi de serviciu*, a fi prezent la serviciu un anume timp.

servil, ă *adj.* și *adv.* (fr. *servile*). 1) Care face servicii spre a linguși, târîtor; 2) de starea de servitor; umilitor.

servilism *s. n.* (fr. *servilisme*). Starea sau caracterul celui servil.

servire *s. f. V. servi.* Acțiunea de a sau a se servi.

servitoare *s. f.* Femece angajată anume pentru a face servicii casnice.

servitor *s. m.* Om angajat cu plată pentru a face servicii obișnuite în casă sau în curte, la un particular sau la o autoritate.

servitutine *s. f.* (lat. *servitudo*, starea de serv, de rob). *V. urn*.

sevitate *s. f.* 1) Starea de serv sau de șerb; 2) dependență, supunere continuă; 3) *jurid.* obligațiunile impuse de legi proprietarilor, privitor la curgeri de ape, dreptul de trecere, etc. etc.

servus! (exclamativ). (lat. *servus*, rob). Termen de salutare întim.

șes *s. n.* (lat. *sessum*, așezat). 1) Loc neted, câmpie fără dealuri sau munți; 2) mare câmpie stearpă; 3) *adj.* ce este neted.

șesime *s. f.* (dela *șase*). A șasea parte dintr'un întreg.

sesiune *s. f.* (lat. *sessio*, *sessionis*, prin fr. *session*). 1) Timpul cât durează ședințele unei adunări deliberative; 2) epoca în care se țin acele ședințe.

sesterțiu *s. n.* (lat. *sesterius*). Bân de argint la Romani, care prețuia un sfert de dinar.

șet, șeață *adj.* (diform. din șes). *V. șes*.

setcă *s. f.* (din vorba *sită*, dim. *sitică*). Plasă mare și deasă, de prins scrumbii în Dunăre. — Și Sârbii zic *setka*.

sete *s. f.* (lat. *sitis*). 1) Trebuință organică de a bea apă; 2) *fig.* ardoare, dorință mare; 3) *fig.* poftă necumpătată; 4) *adv. pop.* cu sete, cu toată puterea, cu ardoare, cu furie.

Setilă *s. m.* (din *sete*). Personajiu foarte însetat și băutor, din poveștile populare.

setlevă *s. f.* (fr. din *sept et le va*). Expresiune la jocul de wist, care arată pontare dublă de ce s'a perdut. — *V. martin-gulă*.

setos, oasă *adj.* 1) Care are multă sete; 2) *fig.* care are nevoie de umezeală, de ploae; 3) *fig.* lacom sau foarte doritor de ceva.

seu *pron.* și *s. n. V. său*.

sevă *s. f.* (fr. *sève*, din lat. *sapa*, vin, must în fierbere). 1) Sucul nutritor al vegetalelor; 2) *fig.* putere vitală, vigoare.

sevalu *s. n.* (turc *sevayl*, dela un oraș

Sevayl). Stofă subțire țesută în Sevayi, pentru aneree, cum se purta în vechime.]

șevalet *s. n.* (fr. *chevalet* (lit. *călușor*). Suport de lemn, anume făcut pentru a sprijini tabloul, când lucrează pictorul.

șevas *s. n.* (gr. *sevas*). Respect, venerațiune (vorbă dispărută din uz).

sever, **ă** *adj.* (lat. *severus*). 1) Foarte serios; aspru; neînduplecat; 2) *fig.* serios, fără podoabe; 3) riguros; 4) *s. n.* cel ce este riguros, aspru, f. serios.

severitate *s. f.* (lat. *severitas, severitatis*). Asprime, seriozitate.

șeviot *s. n.* (fr. *cheviot*, numire dela niște oi cu lână moale, ce trăesc în munții *Chevioti* (cit. *șeviot* din Scoția, din care lână se fabrică această stofă). Ștoia de lână cu vârgușile oblice, pentru haine; de culoare neagră, dar mai ades bleumarină.

șevrô *s. n.* (fr. *chevreau*, dela *chevre*, capră — citit *șevro*). Piele de căprioară din care se fac ghețe, mânuși, etc.

sex *s. n.* (lat. *sexus*). Parte, gen, deosebirea fizică între bărbat și femeie.

sexual, **ă** *adj.* *V. prec.* De sex, privitor la sex.

șezătoare *s. f.* (dela *ședea*). 1) Adunare, la țară, de fete și femei precum și tineri, cari șed seara și lucrează, torc, spunând în același timp povești, ghicitori și glume, sau cântă; 2) adunare de petrecere la oraș, seara, unde se ascultă muzică, se țin conferințe și uneori se dansează.

sezon *s. n.* (fr. *saison*). 1) Anotimp, (cu întrebuințare comercială despre îmbrăcăminte, stoffe de sezon); 2) epocă, timp: *sezonul băilor*.

șezut *s. n.* 1) Partea dinapoi a corpului pe care se șade; 2) anus; 3) ședere, nelucrare. *sf.* abreviațiune ce însemnează *șfânt. sf. Vasile*, ziua sfântului Vasile; anul nou; *sf. Gheorghe*, etc.

șfac *s. n.* (daco-gr. din *sfekôo*, a strânge, a gătui). Laț care strânge și gătue. *Mold.*

șfadă *s. f.* (daco-gr. din *șfadazô*, a se agita furios, a desbate violent). *Mold.* Ceartă, gâlceavă; discuție violentă.

șfădi (a se) *v. V. prec.* A se certă.

șfădit, **ă** *adj. V. prec.* Certat.

șfânt, **ă** *adj.* (compus lati. din prefix *s* și *fanatus*, sfințit; din *fano*, *fanare*, a sfinți, și *fanum*, loc sfințit de unde și *fanaticus*, inspirat de zei, sfințit, cum și *fatum* (for) prorocire religioasă. Acest cuvânt este o formațiune din epoca creștină, pentru a defini mai bine ce este *șfânt* și *a sfinți*; deci baza nu este din *sanctus*, dela *sac*, *sacro*,

sacer, ci precum am arătat, din *fan*, *fano*, *fanum* și *fatum*, care explică prezența lui *f*: deși cu același înțeles, *sânt*, *sânți* și *șfânt*, *sfinți*, vin din vorbele latine diferite, dar cu același înțeles. — Și Slavii zic *soeat*, o diformare în care nici se mai cunoaște rădăcina *fan* sau *fatum*). 1) *Relig.* Care posedă în sine în chip vădit harul lui Dumnezeu; ales de Dumnezeu; 2) ceea ce este destinat lui Dumnezeu și ține de Dumnezeire; 3) ceea ce ține de biserică și cult sau de oficiile religioase; 4) ceea ce este sfințit în special prin rugăciunile bisericesti și pentru uzul bisericesc și creștinesc, — *sfințele i-coane*; 5) care se străduiește a fi cât mai conform cu legea divină și prescripțiile bisericești; — *viața sfântă* 6) ce este neîntinat perfect și demn de venerațiune, — *șfântul părinte*; 7) ce este adevărat și drept, — *pe sfânta dreptate*; 8) *pop. fig.* vrednic de admirație și binefăcător, *șfântul soare*; 9) care poate face lucruri supranaturale, minuni; 10) *fig.* cel devotat binelui și facyilor de bine și prin excelență cinstit; 11) *fig.* hotărât și indiscutabil, — *ce-am vorbit este sfânt*; *adv.* 12) *fig.* corect, precis; — *acum se poartă sfânt*; 13) *s. m.* personajiu canonizat de Biserică între sfinți; 14) ziua când se serbează și se comemorează un sfânt, — *la sfântul Gheorghe*; 15) Dumnezeu, — *ferit-a Sfântul*; 16) cu înțeles contrar, — *te fură sfântul*, pentru o pătești, *te ia naiba*; 17) *Va furat sfântul*, a adormit liniștit. 18) *Sfântu-Așteaptă*, *fig.* nici o dată. 19) chip de sfânt (zugrăvit).

șfanț *s. m.* (germ. dela *zwanzig(er)*, de douăzeci). Veche monetă nemțească de argint cu valoare de 20 creițari (90 parale în Moldova și Valahia).

șfânta-sfintelor *s. f.* (după lat. *sanctasanctorum*). Altarul, partea cea mai sfântă în interiorul templului lui Solomon.

șfântueală *s. f.* (dela *șfanț*). Luare de șfanți dela cei ce veneau să între din străinătate în țară, — de aici *mita* ce o luau funcționarii și a rămas cu înțeles de *stoarcere de bani*, șantaj.

șfântui (a și a se) *v. V. prec.* 1) A lua mită; 2) a stoarce bani dela cineva; 3) a fura banii cuiva; 4) *fig.* a pune bani mână dela mână.

șfântulcă *s. f. V. șfanț*. Monetă de o jumătate șfanț.

șfântuleț *s. m.* (dela *șfânt*). 1) Figură mică de sfânt; 2) *fig.* om fățarnic; 3) *fig.* deavolul. **șțară** (I) *s. f.* *Mold. V. șfoară*.

șțară (II) *s. f.* (lat. pref. *s* și *favila*, ce-

nușă și fum). 1) Fumul rău mirositor; fumul dela o lumânare; special dela mucul de lumânare; 2) *șfară în țară*, semnal care se da prin aprindere de focuri în anume locuri și pe anume linii de semnalare (cum erau la Romani) când trebuia să înștiințeze despre vre-un pericol sau să vestească ceva; 3) *fig.* veste peste tot — *a da șfară 'n țară*; 4) a nu ține un secret, ci a spune la toți, a destăinu.

sfăr! *interj.* onomat.). 1) Imită sunetul produs de arderea unui lucru gras, sau de prăjire pe foc; 2) sunet de zbor, sau de aruncarea unui lucru.

sfărâi (a) *v. V. sfăr.* 1) A produce sunetul *sfăr*, prin ardere, ferbere, etc. 2) *fig. sfărâie inima*, tremură inima de frică sau de con-pătămire, ori de durere, emoțiune; 3) a se învârti sau a se face ceva repede — *sfărâie lucrul*.

sfărâietoare *s. f.* Jucărie ce sfărâe.

sfărâietură *s. f.* Faptul de a sfărâi.

sfărâma (a se) *v.* (pref. *s* și *fărăma*). 1) A (se) sparge; a (se) face în bucăți; 2) a nimici; 3) *fig.* a răpune, a învinge.

sfărâmat *s. n.* Acțiunea de a sfărâma.

sfărâmat, *ă adj. V. fărămat.* 1) Spart; 2) iărâmițat; 3) *fig.* distrus.

sfărâmătură *s. f. V. prec.* 1) O bucată din lucrul sfărâmat; 2) lucrul sfărâmat; 3) sfărâmare.

sfârc *s. n.* (lat. pref. *s* și *vergo*, *vergare*, a se aplecă, îndoi). Ceea ce este elastic, se îndoaie și revine la loc ca: 1) tendon de mușchiu; 2) lobul urechii; 3) gurguiul țâței; 4) sfichiul biciului, care se făcea dintr'un tendon sau de piele, ca să nu se destrame. Sloveanul *šverk*, care înseamnă *sfichiueală*, are ca bază vorba slavă *verh*, vârf și cu prefix *s*, *sverh* și *sverk*, înseamnă pe desus, pe deasupra, de aici înțelesul de sfichiui, care nu are a face cu toate noțiunile *sfârcului*, românesc, ci este o simplă potrivire, care a indus în eroare pe unii filologi să creadă că de acolo derivă toate *sfârcurile*.

sfârc *interj.* (onomat). Exprimă respirarea zgomotoasă pe nas, mai ales trăgând în lăuntru.

sfârcăi (a) *v. V. prec.* A trage zgomotos pe nas; a trage tabac pe nas. *Mold.*

sfârcăit *s. n.* Acțiunea de a sfârcăi.

sfârcioc *s. n.* (comp. *s*, *vără* și *cioc*). Numirea unui fel de gaiță, coțofană, ce sparge ouăle cu ciocul și le soarbe; *fig. femeie rea*.

sfârcurat, *ă adj.* (pref. *s* și lat. *vergor*, *ă bate în (coloare)*. Bătând în, — *porumbei vineți sfârcurați în negru*.

sfârlă *s. f.* (din *svârli*). 1) Rătul, nasul porcului; 2) lovitură dată cu degetul mare încordat; bobârnac.

sfârliac *s. n.* (dela zgomot *sfăr*). *Mold.* 1) Roiu mic care bâzâie; 2) (din lat. *super* și *lacus*), baltă pe munte, mlaștină pe munte, sus.

sfârlează *s. f.* (din *sfăr* onomat). 1) Aparat din o scândurice, în care mereu ciocănesc niște bețișoare mișcate de o helice improvizată, învârtită de vânt: se face ades la vie, ca să fugă păsările și să nu strice strugurii; 2) jucărie de copii care face șgomot ca sfârleaza. *Olten.*

sfârloagă *s. f.* (din *svârli*, pentru *svârloagă*, ce este de asvârlit, apropiat și de *sfârlă*, botul îndoit al porcului). *Mold.* Ciobote vechi (Banat, opinci vechi) îndoite la bot și bune de asvârlit; *fig.* (în Banat) om scăpătat, sărăcăcios.

sfârmă (a) *v. V. sfărâma*.

sfârnar *s. n.* (din gr. *sfyra*, uneltă). Negustor de unelte și mărunțișuri.

sfarog, *ă adj.* (*V. sfară* 1). Foarte uscat, foarte ars (în cât se face prai, cenușă). — *frunzele sunt uscate sfarog*.

sfarogi (a se) *v. V. prec.* A se uscă în cât să se sfarme ca cenușa.

sfarogit, *ă adj. V. prec.* Făcut sfarog.

sfârșeală *s. f. V. urm.* 1) Istovire de puteri; leșin; 2) sfârșit.

sfârși (a și a se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex*, din; și *versum* (verto), a nimici (forma figurată dela *a răsturnă*). 1) A (se) termina înțelesul luat dela lichide când se răstoarnă vasul la sfârșitul conținutului, — *s'a sfârșit vinul*; 2) a termina o lucrare; 3) a înceta; 4) a muri. — Cuvânt înrudit cu *svârși* și *covârși*. — Și Slavii zic *sovērșati*, a înfăptui și a termina; dar sufixul lor *ti*, se vede că este adaus la compusul simplu latin *s + verso*.

sfârșire *s. f. V. prec.* 1) Terminare; 2) nimicire; 3) încetare din viață; 4) istovire de puteri, *sfârșeală*.

sfârșit *s. n. V. prec.* 1) Capăt dela urmă, finit; 2) moarte, deces; 3) nimicire; 4) terminare, isprăvire; 5) *adv. în sfârșit*, în cele din urmă, la urmă; 6) *pe sfârșit*, aproape de isprăvire; 7) desnodământ.

sfârșit, *ă adj. V. prec.* 1) Terminat; 2) nimicit; 3) istovit de puteri; 4) încetat din viață; 5) consumat (lumânarea, gazul).

sfârțică (a) *v.* (din *sferi*, făcut verb). A tăia sau rupe în sterturi sau în bucăți; a sfâșia.

sfârțicat, *ă adj. V. prec.* 1) Rupt în bu-

căți : înbucătăjit ; 2) *fig.* întrerupt ; 3) sfășiat. **sfășia** (a și a se) *v.* (pref. *s* și *fășie*). 1) A rupe în fășii ; 2) *fig.* a fi mușcat de (câini) ; 3) *fig.* a se certa ; a se defăimă — *se sfășie* ; 4) *fig.* a simți mare durere — *se sfășie inima*.

sfășiat, *ă adj.* Rupt în fășii *propr.* și *fig.* **sfășiere** *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) sfășia *propr.* și *fig.*

sfășietor, *oare adj.* 1) Care sfășie *propr.* și *fig.* 2) care produce mare durere sufletească.

sfat *s. n.* (lat. dela *s* + *vates*, prooroc, sfătător, dela care *vaticinor*, a sfătui, și *veto*, a sfătui să nu facă ceva ; — *S'a pronunțat la început svat*). 1) Îndemn povățâ ; 2) consfătuire, consiliu ; 3) vorbă multă, conversație ; 4) adunare de consfătuire — *sfatul negustoresc* ; 5) *vechiu*, consiliul comunal ; primăria. — Și Slavii zic *soviet*, din lat. *veto* și *vaticinor*, dela *vates*.

sfătos, *oasă adj. V. prec.* (3). 1) Care vorbește mult și dă sfaturi ; 2) *fig.* vorbăreț și glumeț ; — *om sfătos*.

sfătui (a și a se) *v.* (din *sfat*). 1) A căuta să convingă ; ă da o povățâ, un sfat ; 2) a face o înțelegere, a pune la cale ; 3) a se consfătui, a convorbi ; a consilia ; 4) a sta îndelung la vorbă. 5) a îndemna.

sfătulre *s. f. V. prec.* Acțiunea de a sau a se sfătui.

sfătutor, *oare adj.* Care sfătuește, care dă sfaturi.

sfecă *s. f.* (daco-gr. dela *sfekle*, drojdie). Plantă cu rădăcina mare și roșie sau albă, foarte dulce la gust, din care se extrage zahăr, prin siropul ce dă, și care servea de nutreț și vitelor. — Și Slavii zic *svetla*, numire care, după diformarea lui *f*, în *r*, se vede că este împrumutată dela Daco-Latini (lat. *s* + *facula* = de drojdie).

sfecă (a și a se) *v.* (din *sfecă*, adică a se roși ca sfecă). *Fam.* 1) A se intimidă, a 'și perde cumpătul, de frică sau de rușine ; 2) a se face roșu la față și a se teme ; 3) a o păți.

sfectire *s. f. V. prec.* Acțiunea și starea de a sfecă.

sfenoid, *ă adj.* (gr. dela *sphên*, colț, unghiu). *Anct.* Osul *sfenoid*, care este la baza craniului și face legătura cu șira spinării.

sferă *s. f.* (gr. *sphaira*, cit. *sfera*). 1) Bombă soplect rotundă, a cărei suprafață în orice punct este egal depărtată de centru ; 2) forma globului pământesc ; 3) *fig.* cuprins, întindere, — *sfera de activitate* ; 4) spațiul din jurul unui corp ceresc.

sferic, *ă adj.* 1) În formă de sferă ; 2) ce ține de sferă.

sfericitate *s. f.* (după fr. *sphéricité*). Starea și forma de sferă.

sferiod *s. n.* (gr. *sphaira*, sferă ; *eidos* aspect). Corp geometric cu aspect de sferă, aproape ca o sferă,

sferoidal, *ă adj.* (fr. *sphéridal*, din *sphéroid*). De sferoid.

sfert *s. n.* (lat. *ex-quartus*, cit. *cvart*) = din al patrulea, scurta în *s-vart* și *s-vert*). 1) A patra parte dintr'un întreg ; 2) plată trimestrială a birului ; 3) una din patru faze ale lunii ; 4) *extins* sfert de pâine. — Slavii au cuvântul *cetverti*, sfert, în care se întrevăde (lat. *quart*, *vart* și *vert* ca și în românește).

sfeșnic *s. n.* (compus din *s* + *fșenic*, dela *fax*, *facis*, făclie ; *s* + *facinic(us)* pentru făclie). Suport de metal, sau și de lemn ori de lut, în care se pune lumânarea, sau făclia. — Slavii zic *pod-sfecinik*, adică *sub-sfeșnic*, pentru că ei au și vorba *sfecia*, din lat. *ex-face* (ablativul lui *fax*, făclie).

sfeșnicuț *s. n.* Mic sfeșnic.

sfeștanie *s. f.* (slav, dela *svęciati*, a sfinți, *svęciantie*). Sfințirea apei la unele împrejurări ; aghiasmă : rugăciune la nașterea pruncului ; la o inaugurare, etc.

sfeștoc *s. n.* (ar părea derivat din *sfeștanie* pentru că servește la această ; dar nu este strein nici de lat. *festuca*, vârșuța cu care pretorul atingea capul robului spre a-l declara liber, pentru că poporul zice *sfeștoc* și cu el preotul atinge capul credincioșilor spre a-i stropi și sfinți cu aghiasmă). Mânunchiu de crenguțe de busuioc, cu care preotul stropește cu aghiasmă, atingând capul credincioșilor.

sfeterisi (a) *v.* (gr. *sféteriçô*, a usurpa, a 'și însuși). 1) A 'și însuși banii publici ; 2) a fură ; a lua pe furis.

sfeterisire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a sfeterisi.

sfeterisit, *ă adj. V. prec.* Sustras, furat.

sfeți (a) *v.* (slav, dela *sfet*, lumină). 1) A da la iveală ; 2) a descoperi șiretenia.

sfetnic *s. m.* (dela *sfat*, pentru *sfatnic*). Consilier ; sfătător ; demnitar cu care ținea sfat domnitorului în vechime.

sfețial *s. f. V. sfii*. 1) Lipsa de încredere ; 2) timiditate ; 3) frică ușoară.

sfichiu *s. n.* (lat. pref. *s* și *vincens*, de legat, pentru legal). Vârful unde se leagă împletitura biciului (când este împletit) ; capătul cel subțire dela curelușa biciului *V. biciu*.

sfichiul (a) *v. V. prec.* 1) A atinge numai cu sfichiul biciului ; 2) *fig.* a atinge (figurat)

a critică ; 3) a face reproșuri pe deparțe, prin aluziuni, dar totuși înțepătoare.

sfidă (a) v. (lat. *ex* și *fidere*). A desfide ; a provoca.

sfișet, eață adj. A. V. *sfūcios*.

sii (a se) v. (lat. pref. *s* pentru *ex*, din în afară *fio* (pentru *fido*, ca în *confient*, a se crede, a avea încredere). 1) Anu avea încredere (în sine), a nu avea curaj ; 2) a fi timid ; 3) a se teme.

sfūcios, oasă adj. V. *prec.* Timid ; fără curaj.

sfliciune s. f. V. *sfieală*.

sfințenie s. f. V. *sfinți*. 1) Înșușirea de a fi sfânt sau sfințit ; 2) *adv.* cu *sfințenie*, cu mare atenție, f. corect sau exact ; cu devotament.

sfinți (a și a se) v. (dela vorba *sfânt*). 1) A invoca prin rugăciunile preotului sau arhierului puterea și harul lui D-zeu ca să facă sfânt un obiect : apa, biserica, icoana, etc. ; 2) a deveni sfânt prin harul lui Dumnezeu ; 3) *pop.* a apune soarele ; 4) a da prestigiu, valoare ; — *omul sfințește locul* ; 5) a hirotoni.

sfinție s. f. (pentru *sfințenie*). Titulatură dată preotului, — *sfinția sa, ta, voastră*.

sfințire s. f. 1) Actul solemn de a sfinți ; 2) asfințit.

sfințit, ă adj. V. *sfinți*. 1) Sacrat prin rugăciuni de sfințire ; 2) devenit sau canonizat ca sfânt ; 3) hirotonit ; 4) *fig.* apus (soarele) ; 5) *s. n.* 1) *sfințire* ; 2) asfințire.

sfinx s. m. (gr. *sfigx* dela *sfiggo*, a li închis, — enigmă). 1) *Mitol.* Ființă închisută de antică, cu cap de femeie și corp de leu uneori înaripat, și care pune enigme, ghicitori drumeților, ucigând pe cel ce nu putea ghici ; 2) această figură de monstru, reprezentată în granit, marmură ; 3) în Egipt se vede și azi un enorm sfinx de granit, în mare parte acoperit de nisip ; 4) *fig.* persoană misterioasă, tăcută ; 5) lucru enigmatic.

sfișos, oasă adj. și *adv.* V. *sfiu*. Sfūcios, cu sfițială.

sfiță s. f. (lat. pref. *s* pentru *ex* în afară ; *fita* (din *findo*) despăcată, desfăcută). 1) Veșmânt arhieresc (sacos), care în loc să fie cusut, este despăcat în partea dreaptă și cea stângă și se încheie cu nasturi rotunzi care uneori sunt zurgălăi ce sună ; 2) felon preoțesc ; *generalizat*, veșminte preoțești. — Și Slavii *zic soita*, veșmânt.

sfoară s. f. (daco-gr. *speira*, citit *spira* = fir, sfoară, ață. frânghiuță). 1) Fir f. gros de ață ; 2) frânghiuță f. subțire ; 3) ața dulgherului ; 4) fășie mică — o *sfoară de moșie* ; 5) *fig.* a trage pe sfoară, a înșelă, dela sca-

matorii care trag cu sfoara păpuși, etc.) ; 6) fum de lumânare *sfoară*.

sfoară s. f. V. *sfoară*.

sfolag s. n. (daco-gr. dela *s'aghiazó*, a nimici, a distruge). 1) Mucigaiu ; 2) gândac de făină. Olten.

sfoegit, ă adj. V. *prec.* Mucigăit.

sfor ! sfor ! interj. 1) Exprimă zgomot de respirație în fimpul dormiei ; 2) zgomot nasal la caii cari se sperie.

sforăi (a) v. (onomat. dela *sfor!*). 1) A face sgomotul *sfor!* pe nări sau din gât, în timpul somnului ; 2) a face același zgomot pe nări calul, când se sperie sau când are ceva în nas.

sforăit s. n. V. *prec.* Acțiunea de a sforăi și în sgomotul produs.

sforăitor, oare adj. 1) Care sforăie ; 2) *fig.* cu ton îngânat și pretențios — *frasă sforăitoare*.

storică s. f. Mică sfoară.

sforță (a se) v. (pref. *s* și *forță*). A face o forțare, a se opinti.

sforțare s. f. V. *pres.* Opintire.

sfragistică s. f. (fr. *sphragistique* din gr. *sphragis*, pecete). Știința despre peceti.

sfrâncloc s. m. (pref *s* + *frâng* și *cloc*). Pasăre rea, rapace, care sparge cu ciocul ; se zice că imitează cântecul păsărelelor spre a le atrage și apoi le prinde.

sfredel s. n. (lat. comp. din pref. *s* și *feritelum*, săgeată pentru a găuri, a străpunge — (*ferio*). 1) Instrument de fer ascuțit la vârf și cu marginile aduse așa ca prin învârtire să poată găuri și străpunge lemnul, — burghiul mare sau mic ; 2) *fig.* vioiu și înșinuant, răsbitor ; 3) *fig. fam.* *sfredelul dracului*, baba vrăjitoare din poveștile populare. — Se aude și la Bulgari acest cuvânt diformat *soredel*.

sfredelac s. n. Mic sfredel.

sfredell (a) v. 1) A face găuri cu sfredelul ; 2) *fig.* a cerceta, a iscodi.

sfredelit, ă adj. Găurit.

sfredeluş s. n. 1) Mic sfredel ; 2) *fig.* neasfâmpărat (copil) ; 3) *zool.* o păsărică mică și cântăreață.

sfriljit, ă adj. (din *frige*, cu pref. *s*). Uscat, uscățiv, slab.

sfruntă (a) v. (pref. *s* și *frunte*, ca și *infruntă*). A sfida, a îndrăzni tare.

sfruntare s. f. V. *prec.* Obrăznicie.

sfruntat, ă adj. Obrăznic, fără rușine un *sfrutat neadevăr*.

sgăbărdă s. f. (lat. dela *scaber*, necurat, slimos). Necurătenie la ochi, puchină.

sgalbă s. f. I (lat. din *scabo*, a scărpină),

Rană pe corp provocată de necurătenie și de scărpinare; tăietură, zgărietură.

sgaibă *s. f.* II *V. quibă.*

sgăiberă (a se) *v. V. prec.* A se agăța cu picioarele și a se urca pe ceva.

sgăibăraș, *ă adj. V. prec.* Agățat sau suit sus.

sgăi (a) *v. V. zgăi.*

sgăit (ă) *adj. V. zgăit.*

sgăitâl (a) *v. V. sgăitâl.*

sgancă *s. f.* (lat. pref. *s* și *concha*, scoică). Coarjă din puroi, ce se face pe o bubă ca un capac, ca o carapace. *Mold.*

sgândări (a) *v.* (lat. din *scandere*, a rădica în sus). 1) A rădica în sus pentru a scotoci desupt; 2) a mișcă și a scotoci (lemnule, ca să ardă focul); 3) *fig.* a răcăi; 4) *fig.* a jrită, a ; adila — *il zgândări la inimă.*

sgândărit, *ă adj. V. prec.* 1) Scotocit; răcăit; 2) *fig.* întălit, ițit.

sgărcenie *s. f. V. urm.* Avariție.

sgărci (a se) *v.* (dela *sgărciu*). 1) A se face sgărciu, a se contractă și strâng: (piciorul, mâna); 2) a și micșora volumul; 3) a deveni sgărcit, avar.

sgăciră *s. f. V. sgărciu.* Contractiunea mușchiiului (a mânei, piciorului, etc.).

sgărcit, *ă adj.* și *s. V. sgărci.* 1) Contractat; strâns; 2) avar.

sgărciu *s. n.* (din pref. *s* și *cărci*). 1) Tendon dela mușchii, care se strânge se contractează; 2) scoabă încovoiată a dogarului; 3) *fig.* avar, sgărcit.

sgărciu! *inter. fam.* Să n'ai parte.

sgardă *s. f.* (lat. din *s-chorda*, strună, făcută din mațe). Legătură ce stă totdeauna la gâtul unui câine și care, ca să nu putrezească se făcea din coardă, adică din mațe uscate și răsucite, iar în timpurile noastre din piele.

sgăria (a și a se) *v.* (lat. din baza *scar*, din care *scarifico*, a sgăria, care vine dela grec. *skarifos*, cuiu cu care sgăria pentru a scrie). 1) A face o ușoară tăietură cu un vâf de cuiu, spin, etc.; 2) a face o scrijilare cu unghiule sau cu alt ceva pe piele; 3) a răcăi, roade prin frecare cu ceva aspru sau înțepător; 4) *fig.* a scrie rău, urât. — Greșit s'a crezut că este vorbă slavă din *dirati* sau *drati*, care înseamnă a trage și a răcăi, iar de aici a sgăria; dacă unii scriitori vechi au scris: *iși dăria fața* (Moxa), ei au înțeles că făceau *dără*, *dări*, pe față prin sgăriere — *skar* s'a transformat în *sgar* iar, nu *sara* sau *sdir*.

sgărie-brânză *s. f.* (comp. *sgărie-brânza*). *Fig.* 1) Om sgărcit, avar, care taie așa de puțin din brânză cum ar sgăria; 2) negustoraș, sgărcit.

sgărieclu *s. m.* (din *sgăria*). Uneltă de dulgher cu care el trage linii pe scânduri.

sgăriere *s. f.* Acțiunea de a sgăria.

sgărietură *s. f.* Urma lăsată de sgăriere.

sgărios, oasă *adj.* Care sgărie.

sgărtă *s. f.* (din *sgărci*). *Iron.* Babă slabă și sbărcită la față.

sgătie *s. f.* (lat. *schidia* gr. *schidia*, surcele). 1) Bețișoare, crenguțe uscate pentru pus pe foc (rămurele mici de tot, ce cad din arbori fiind uscate (și care se aprin îndată; — se întrebuintează mult la plural — *sgătii*, ca și lat. *schidiae*); 2) surcelește pentru aprins focul; 3) *fig.* ființă (copii) foarte slab, uscățiv, dar vioiu sau răutăcios — o *sgătie de copil*.

sgății sau **sgății** (a și a se) *v.* (lat. *s* pentru *ex* și *quatio*, a clătina, a zgudui). 1) A clătina, trăgând și împingând; 2) a se cutremura, zgudui; 3) *fig.* a trage de păr.

sgățire *s. f.* Acțiunea de a sgății.

sgățit, *ă adj.* 1) Clătinat, zguduit; 2) *fig.* tras de păr, de urechi *s.* 3) acțiunea de a *sgății*.

sgățină (a și a se) *v.* (amplificat din *sgății*). *V. sgății, propr. și fig.*

sgăținat, *ă adj. V. sgățit* *propr. și fig.*

sgăhiab *s. n. V. jghiab.*

sgăhucă *s. f. V. urm.* 1) Tremurătură; 2) *fig.* epilepsie.

sgăhul (a) *v.* (diformat. din *sgudui* și *sgăhul*). 1) A scutura adică a clătina, a tremura tare — *il sgăhucă frigurile*; 2) *fig.* a se *sgăhul*, a se jucă, hârjoni *Mold.*

sgăhulit, *ă adj. prec.* 1) Scuturat, tremurat tare; 2) s. acțiunea de a *sgăhul* *propr. și fig.*

sgăvoacă *s. f.* (lat. din *s* pentru *ex*, și *clava*, măciucă). *Zool.* Pește mic cu cap mare ca o măciucă.

sgăvoc *s. n. V. prec.* 1) Peștișor cu cap mare; 2) *bot.* floare zisă și *albăstriță*.

sglobu, *e adj.* (lat. din *ex-collabi*, de a fugi împreună). Care aleargă la joc (cum fac copiii globii); neastâmpărat; se zice și despre apa rîșorului ce curge repede cu mici căderi, cascade. — *sglobie*.

sgomot *s. n.* (lat. *s* pentru *ex* + *clamatus*, strigat). 1) Răsunet ce se aude din strigăte sau din căderea unui lucru; 2) răsunet surd provocat de neliniște, de mișcare; 3) *fig.* știre, versiune ce se aude în public; 4) *fig.* senzație; 5) răsunet, ecou. — Și Sărbii zic *komot*, diformat din *sgomot*.

sgomotos, oasă *adj. V. prec.* Care face mult *sgomot*.

sgorni (a) *v.* (format din *scorni*). 1) A a-lungă vânatul din culcuș (cu cornul sau cu

goarna; 2) a alungă a izgoni (mai des despre animale, păsări).

sgrăbunță *s. f.* (lat. diform. din *scrupus*, pietricică și *scrupunculus*, mică pietricică). 1) Grăuncior mic ca un fir de nisip sau ca o mică pietricică, format din materii cari se întăresc ca din brânză, aluat, paste; firul sau crupușoarele de grăis din făina de porumb, etc. 2) mici inflamații pe piele, coși.

sgrăbunță (a se) *A se face cu sgrăbunțe.*

sgăbunțos, oasă *adj. V. prec.* 1) Cu sgrăbunțe; crupos; 2) scorfos, granulos (la suprafață).

sgribul (a se) *v.* (lat. *s* + *curb*, îudoiti)

1) A strânge umerii tare spre piept, curbând spinarea; 2) a se îndoi, a se face ghem, din cauza frigului

sgribulit, *ă adj. V. prec.* Tremurând de frig și strâns ghem, curbat, cocoșat.

sgriptor *s. m.* (daco-gr. dela *gryps*, vultur pleșuv, numire ce vine din verbul *graphô*, *grapsô*, a sgăria). 1) Vultur de munte; 2) om rău, răutăcios; 3) *fig.* (poet) oameni bravi dela munte — *sgriptoril din Vrancea*. Alex. 4) *vechii* monedă cu pajeră pe ea (rusească sau austriacă) valorând cam 12 lei vechi.

sgriptoră (a se) *v.* (daco-gr. pref. *s* și *grapsô* a sgăria). A se agăță, a se cățăra.

sgriptoroaică *s. f. V. sgriptor.* 1) Femeea sgriptorului; 2) *fig.* femeie foarte răutăcioasă — *o sgriptoroaică de babă.*

sgrunț *s. m.* (amplificat din *grunz*). *V. grunz.*

sgrunțuros, oasă *adj. V. grunțuros.* Granulos, broboțat; care nu este neted la pipăit.

sgudui (a și a se) *v.* (lat. comp. *s* pentru *ex*; *quatu(m)*, *sguduit*; — prin forma *s-quatu* și *s-guadu* cu sufixul *i*). 1) A (se) cutremură tare; 2) a sgâțina tare; 3) *fig.* a emoționa puternic.

sguduire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a sgudui și efectul ei.

sguduit *s. n. V. sguduire; adj.* Cutremurat; mișcat tare; *fig.* emoționat foarte tare.

sguduitură *s. f. V. prec.* 1) Cutremurare puternică; 2) sgâținare; 3) *fig.* emoțune puternică.

sgură *s. f.* (lat. *scoria*). 1) Substanță neagră și lucioasă, ce se formează pe păreții din lăuntruțu coșului, hornului, din fumul dela foc; 2) spumă ce se formează la suprafața metalelor în timpul topirei lor; 3) *fig.* rămășiță (neagră), tristă reminiscență; 4) *fig.* rest netrebuitor.

și *s. m. Muzic.* Numirea notei a 7-a din gamă (vezi *do re mi fa sol la*).

și conj. (daco-gr. dela *syn*, împreună—nu-

mai în unele împrejurări se apropie de lat. *sic* = așa). 1) exprimă legătura, starea împreună: *Vasile și Ion sunt frați*; 2) lucrare împreună — merge și cântă și se joacă; 3) asemenea — și el se duce; 4) dar, iar — și dacă n'o asculta, să mi-l spu; 5) corelativ, așa — cum e sacul și petecul; 6) exclamativ și! — dacă, apoi; ce mi pasă, sau nu mi pasă; 7) deja, chiar, — s'a și dus; sau, să și potrivește ca nuca n perete; 8) încă, apoi — și să mai zici că.

'și pron. pentru *și*.

sială sau **sieală** *s. f. V. săi* sau *săi*. Sfi-eală, neîncredere, timiditate.

sibarit *s. m.* (dela orașul *Sybaris* în Italia antică, renumit prin moliciunea și desfrăul locuitorilor lui, de aceea și Grecii ziceau *syvarizô*, a trăi moleșit). 1) Locuitor din *Sybaria*; 2) *fig.* om moleșit și desfrănat.

siberian, *ă adj.* (dela *Siberia*, țara friguroasă din nordul Africei). 1) Din *Siberia* (locuitor); 2) *fig.* ca din *Siberia*.

sibilă *s. f.* (gr. și lat. *sibylla*, cuvânt derivat din gr. *xophos*, priceput, înțelept, ingenios). Femeie profetă la Greci și Romani, prin intermediul căreia se întrebau zeii unui Oracol și se primeau răspunsur le lor. Înainte de a prezice, ea postea 3 zile, apoi o așeza pe un scaun nalt cu trei picioare, după ce mesteaca niște foi de dafin, și de sub scaun veneau niște aburi puturoși; ea ametea, țipa, se sbătea și în spăsmurile ei, răspundea vorbe neînțelese la întrebările se i se puneau; tar preoții talmăceau acele vorbe. *V. oracol.*

sibilantă *s. f.* (lat. dela *sibilare*, a șueră) *Gram.* Consoană care prin pronunțare dă un șuerat; *s, ș, j.*

sibilcă, *ă adj. V. sibilă.* 1) De sibilă; 2) *fig.* enigmatic, neînțeles.

sibilln, *ă adj. V. prec.* Despre sibile; *cărți sibiline*, culegere de oracole din antichitate, privitoare la destinele Romei

sic adv. (latin *sic*, așa). Însemnare ce se scrie (*sic*), după o frază sau vorbă greșită pentru a arată că este greșită.

sic ! sic ! interj. (din lat. *sic* = așa). Repetarea acestor vorbe (însoțită și de baterea pumnilor), eprimă facerea în neșaz cuivă, adică așa; așa, așa trebuie; sau rabdă așa; sau bine ț-a făcut.

șic s. n. (fr. *chic*, vorbă de atelier la Francez, că este frumos și stă bine). Eleganță frumuseță; 2) haz, glume cu șic.

șic s. n. (daco-gr. din *exeka* (xeb), a polei). Foiță foarte fină de aur sau de argint ori alt metal, ce servește la poleit. — Și Ungurii zic *șik*.

șicană *s. f.* (fr. *chicane* (cit. *șican*) — tă-răgănare). 1) Tărăgănare prin felurite mijloace spre a împiedeca pe altul; 2) tertip; 3) *fig.* contestație neîntemeiată.

șicană (a) *v.* (fr. *chicaner* cit. *șicane*). A face șicane, a căuta și a opune tertipuri; a tăragăna înadins.

șicanator, *oare adj.* Care șicanează, cărcotaș.

șicativ *s. n.* (fr. *seccatif*, din lat. *siccare*, a usca). Substanță, care amestecată în oleiul de văpsit, îl usucă repede.

șichimea *adv.* și *s.* (turc. înjurătură=du-te în org. gen bărbătesc). 1) Pleacă 'n colo; atăta pagubă; 2) secătură, spurcăciune (mahalagism)

șiciu *adv.* (lat. *secius*, rău, mai puțin). Cu partea cea mai mică: *la cine cade arșicul șiciu, iea armășiea*. (Arșicul are patru fețe: 2 fețe late, din care una scobită la mijloc, iar cealaltă opusă, nescobită; 2 fețe înguste, din care una frumos scobită în forma S, iar alta mai puțin scobită și mai mică (șiciu). Copiii aruncă pe rând arșicul: la cel ce cade sus forma S, este *împărat*; apoi la cel ce cade partea mai mică — *șiciu*, este *armaș*; la cine apoi cade partea lată scobită, este *hoș*, și trebuie să primească atâtea lovituri de *țușcă* la palmă, câte poruncește împăratul; iar jucătorul la care cade în sus partea lată și netedă a arșicului, se chiamă *om bun* și nu capătă bătaie. Împăratul și armașul urmează să cedeze demnitatea altui jucător, la care ar cădea arșicul cu fața lor corespunzătoare). Acest joc de copii, arată că la poporul român, neîntrerupt s'a păstrat ideea de *împărat*, de *judecată*, și de *pedepsire a hoșilor*.

șiclet *s. n.* (turc. *syklet* = cauză de neliniște). Neliniște, pedeapsă (*pop*).

șicomor *s. m.* (gr. *syko-moros*). Smochin din Egipt.

șicrier *s. m.* V. *urn*. Cel ce face șicrie.

șicriu *s. n.* (lat. dela *scrinium*, lădiță). *Mold.* Coșciug în care se așează mortul. — Se aude uneori și cu înțelesul de ladă, cutie; *șicriul legii*, chivotul.

șidef *s. n.* (turc. *sedef*). Coarja, capacul alb strălucitor dela scoică, din care se fac nasturi, bumbi și felurite ornamente pe cutii plăsele de cuțit, etc.

șideral, *ă adj.* (lat. *sideralis*, dela *sidus*, stea, planetă sau grupă de stele = de stele, după stele. *Zl siderală*, timpul ce trece pentru ca o stea să o vedem 'iarăși în aceeași loc, pe același meridian și care timp este cu ceva mai puțin de cât 24 ore; *an sideral*, învârtirea pământului în jurul soarelui, des-crisă exact 369°.

șienit *s. n.* (dela *Syena*, localitate la sudul Egiptului, spre Etiopia, azi Assuan). Granit din Syena.

șiestă *s. f.* (fr. *sieste*, din lat. *sisto*, a opri). Odihnă puțină după masă.

șif *s. n.* (germ. dn *satz-schiff*, *satz*, compunere; *schiff*, navetă). Instrument de tipografie ca o scândurice cu margini, pe care se așează literile compuse zisă și *galion*.

șiflantă *s. f.* V. *sibilanta* (fr. *siffiante*, din *siffler*, a șueră). *Gram.* consanoă șuerată: *ș. s. j.*

șifon *s. n.* (lat. *sipho* și gr. *siphon*, țeavă pentru adus apă). *Fizic.* 1) Teavă sau tub recurbat cu două brațe, dintre cari unul mai lung, prin care puteam trece un lichid dintr'un vas în altul; 2) sticlă cu apă gazoasă ce țșnește prin o țeavă din lăuntru ei.

șifon *s. n.* (fr. *chifon*). Pânză bună (de fabrică) pentru albituri.

șifonă (a și a se) *v.* (fr. *chiffoner*, cit. *șifone*). A mototoli, a boți; a sbărli (părul).

șifoner (ă) *s. n.* (fr. *chiffonière*, cit. *șifonier*). Scriu pentru albituri; dulap pentru haine.

șigă *s. f.* (lat. dela *sica*, pumnal sau vârf ascuțit). 1) Peatră de gresie în formă lungu-lăă ca un pumnal și care servește la ascuțit; 2) un fel de pământ roșu pentru tras brăie.

șigil(iu) *s. n.* (lat. *sigillum*). Pecete.

șigilă (a) *v.* (lat. *sigillare*). A pecetlui. — **șigilat**, *ă adj.* Pecetluit; *s. n.* acțiunea de a șigila (și *șigilare*).

șiglu *s. n.* (gr. dela *sigaleos*, tăcut) *Gram.* Literă ce se scrie abreviat; cuvânt abreviat d. ex. *d-l* pentru *domnul*; sau *într'acea zi*, p. întru.

șigmoid *s. n.* (dela litera gr. *sigma* Σ sau σ). Cavitate *șigmoidă*, care are forma încovoa-tă ca *sigma*.

șignal *s. n.* (fr. *signal*, din lat. *signum*, semn). 1) Semnal; 2) mic flueraș pentru a da semnal (polițienesc sau militar).

șigur, *ă adj.* (lat. *securus*, din *se*, fără; *cura*, îngrijire). 1) Care nu are sau de care nu avem grijă (că se va întâmpla ceva: — *loc șigur*, om *șigur*; 2) de mare încredere; 3) cu urmare fără greș — *medica-ment șigur*; 4) neîndoios — *câștig șigur*; 5) fără primejdie — *drum șigur*; 6) *adv.* netăgăduit, negreșit, — *șigur reușește*.

șiguranță *s. f.* V. *preced.* 1) Lipsa de vre-o teamă sau grijă; 2) încredere mare; 3) poliția de șiguranță a Statului, care are agenți secreți pentru a urmări pe răufăcători.

șihastrie *s. f.* V. *șihastru*. 1) Starea de șihastru; 2) locuința șihastrului

sihastru *s. m.* (lat. dela *silva*, pădure, *silvaster* (p. silvester), de pădure, din pădure). 1) Pustnic, călugăr ce trăiește în peșteri, în pădure; 2) *fig.* singuratic și izolat de lume.

sihlă *s. f.* (lat. diformat din *silva*, pădure). Desiș de pădure tânără.

sii (a se) *v. V. săi.*

șilitură *s. f. V. șuetură.*

silă (vechiu *săla*) *s. f.* (lat. din *solla*, vârtoasă, solidă, tare — *sollus*, *solla*, este baza lui *solidus*). 1) *Vechiu.* putere armată; 2) *actual,* forță, violență; 3) desgust, aversiune, greață; 4) *adv.* cu *sila*, forțat. — Și Slavii au vorba *sila* = soliditate tărie și forță.

silabă *s. f.* (lat. *syllaba*, gr. *syllabē*). 1) Rostirea dintr-o dată a unui sunet sau grupă de sunete; 2) literile ce reprezintă aceste sunete; *pa-tri-e.*

silabic, *ă adj. V. prec.* De silabă, compus din silabe.

silabisl (a) *v.* A compune din litere sau sunete silabe; a citi pe silabe.

silabisire *s. f. V. prec.* Citirea sau pronunțarea pe silabe.

șild, *s. n.* (germ. *schild*). Veriga în care se atârână cheile.

sileah *s. n. V. seleaf.*

silepsă *s. f.* (fr. *syllapse*, din gr. *syllabo*, apuc împreună), *Gram.* Figură gramaticală în care vorbele nu se acordă în forma gramaticală, ci numai după înțeles; *m'am înțeles cu d-sa, dar el nu s'a ținut de vorbă.*

silex *s. m.* (lat. *silex*). Cremene.

silf *s. m.* (gr. dela *syphē*, insectă, *V. și urm.*) Geniu, zină a aerului.

silfidă *s. f.* (fr. *syphide*). *V. prec.* Geniu al aerului, închipuit de mitologia evului mediu. Figură gingașă, aeriană, de femeie; tânără, svelată, grațioasă, — *ca o silfidă.*

silhă *s. f. V. sâlhă.*

sili (a și a se) *v. V. silă*. 1) A forță; 2) a îndemna; 3) a 'și da osteacă, a stărui; 4) a constrânge.

silicat *s. n. V. urm.* (fr. *silicate*). *Chim.* Sare formată din acid silicic cu o bază.

silice *s. f.* (fr. *silice*, din lat. *silex*, cremene). *Chim.* Substanță din genul cremenei.

silicic, *ă adj.* (fr. *silicique*). *Chim.* (Acid) format din silice.

silicios oasă *adj.* 1) De felul silexului; 2) care conține siliciu.

siliciu *s. n. V. silice.* Metal de culoare închisă, care combinat cu oxigenul formează silicea.

șiling *s. m.* (englez. *schelling*, cit. *șiling*).

Monedă engleză de argint, valorând 1 fr. 25. **silință** *s. f. V. silă*. 1) Îndemn; 2) sforțare; 3) ardoare de a lucra; 4) zor.

silște *s. f.* (lat. baza *sila* din lat. *solla*, vârtoșenie, soliditate dela *solum*, pământ) Loc de câmp, care nu a fost încă de loc arat și lucrat, care a stat ca pentru pășune sau ca earbă și este vârtoș, tare. — Acest cuvânt s'a crezut siav, dela *selo*, sat și țarină, pentrucă însuși *selo*, este din *solum* latin.

silit, *ă adj. V. sili*, Forțat; îndemnat.

silitor, oare *adj. V. sili*. Care se silește.

silitră *s. f.* (difoimare din *saipêtre*, rus *selitra*). *Chim.* Nitrat de potasă (lit. *sal*, sare, *petrae* de peatră).

silnic, *ă adv.* din baza *silă*, tărie. 1) Cu putere, violent, forțat; 2) *s. m. bot.* plantă cu tulpină târtoare, cu flori albastre ori violete, și care servește ca leac pentru boli de pept sau de pânțec. (*Glechoma hederacea*).

silnicie *s. f.* Forțare, violență.

silnicit, *ă adj.* 1) Violentat, forțat; 2) desgustat, lenevit, — *m'am silnicit.*

silogism *s. n.* (fr. *sylogisme*, dela gr. *sylogismos*, calcul, din *sin* și *logizomai*, a raționa împreună). Argument ce conține trei propozițiuni: majora, minora și consecvența; ex.: *oamenii sunt muritori -- tu ești om -- deci tu ești muritor.*

silogistic, *ă adj. V. prec.* De silogism.

siluetă *s. f.* (fr. *silhouette*, dela numele unui contrălor financiar francez numit *Silhouette*, care era ridiculizat pela anul 1719 prin acest fel de desemn). Desem care constă din a face figura și în special profilul, numai prin o pată neagră, cum ar fi umbra omului și totuși să seamene cu acel om.

silui (a) *v.* (dela *silă*, forță). A forța, a violă.

silur *s. m.* (lat. dela *sil*, chimion). *Bot.* Numirea unei plante cu floricele albastre.

siluric, *ă adj.* (lat. dela *sil*, lut galben). Se zice în geologie de un pământ din epoca primară.

silvă *s. f.* (lat. *silva*). Pădure.

silvic, *ă adj.* (dela lat. *silva*, pădure). 1) Al pădurilor; 2) pădurar.

silvicultor *s. m.* (lat. *silva*, pădure, *cultor*, care îngrijește). Funcționar care administrează păduri; cel ce se ocupă cu îngrijirea pădurilor — *serviciu sau regiune silvică.*

silvicultură *s. f.* (lat. *silva*, pădure; *cultura*, cultivare, îngrijire). Știința de a îngriji pădurile, când și în ce condițiuni să se taie și să se replanteze pădurile — *școala de silvicultură.*

simandicos *adj.* (gr. *mod. simandikos*, notabil, considerabil). Distins, important (cu ionie); *persoană simandicoasă*.

simbioză *s. f.* (fr. *symbiose* din gr. *syn*, cu și *bios*, viață). Împreunarea a două organisme diferite, spre a putea trăi — un *lichen este simbioza unei alegele cu o ciupercă*.

simbol *s. n.* (gr. *symbolon*, semn). Semn sau figură ce reprezintă o idee morală; *mie-lul este simbolul nevinovăției și blândeței*. *Simbolul credinței*, rugăciune creștinească în care se arată care și cum sunt principalele obiecte de credință ale creștinului adevărat și anume: *Dumnezeu Tatăl; Isus Christos ca Fiul al lui Dumnezeu; Duhul Sfânt, care este de viața făcător; Biserica apostolească; Botezul pentru iertarea păcatelor; Invierea morților și Ierua de reci*; (a se vedea acest simbol complex).

simbolic, *ă adj.* 1) Ce servă de simbol; 2) *adv.* prin simbole, figurat — *reprezentare simbolică*.

symbolism *s. n.* *V. prec.* 1) Totalitatea simbolurilor unei religii; 2) știința explicativă a acestor simbole; 3) *actual.* Școala literară modernă, care ține să exprime sentimente și acțiuni mai mult prin simbole, având și înclinări mistice.

symbolist *s. m. V. symbolism* 3. Cel ce ține de școala simbolistă.

simboliză (*a*) *v.* (fr. *symboliser* — *V. simbol*). A exprima prin simbole; a figură închipui, — *cumpăna simbolizează dreptatea*.

simbolizare *s. f. V. prec.* Reprezentarea, prin simbole.

simbrias, *ă adj. V. urm.* Cel ce primește simbrie.

simbrie *s. f.* (dela *sâmbră* (lat. *semper*, împreună) întovărășire). 1) În timpurile vechi era *partea din tovărășie, ce se cuvea unui asociat*; 2) apoi partea din produse sau din oi, vite, ce se da unui păzitor sau lucrător după învoeala anuală (considerându-l ca întovărășit sau cointerestat); 3) apoi leafă dată servitorilor (în natură sau în bani); 4) leafă de servitor.

simetric, *ă adj.* (gr. *syn*, cu; *metron*, măsură). Cu deopotrivă măsură; în același fel (de așezare sau de mărime).

simetrie *s. f. V. pres.* 1) Așezarea de-o potrivă; mărime de-o potrivă, la fel; 2) așezare regulată a părților unui tot, unui edificiu; *membrele corpului omenesc sunt simetrice*; 2) *fig.* armonie ce rezultă din aceeași așezare regulată, deopotrivă.

simetru *s. m.* (diform din *sânt-Demetru*).

Pop. Sfântul Dumitru — la simetru ne so-cotim.

simfonic, *ă adj. V. urm.* Cu, sau de simfonie.

simfonie *s. f.* (gr. comp. *syn*, împreună; *phônê*, sunet — *symphônia*). 1) Împreunare plăcută de sunete; 2) compoziție muzicală care se cântă simultan de mai multe și felurite instrumente muzicale de concert; 3) sunetele instrumentelor muzicale de coarde într-o orchestră (deosebit de cele de vânt, cari produc armonie). Simfonia pentru orchestră, în forma sonatei, cuprinde: 1) un *alegro*; 2) un *adagio* sau *andante, largo* 3) un *menuet* și 4) un final în *alegro, viu.* — *Simfonii de Haydn, Mozart, sau de Beethoven.*

simigerie *s. f. V. urm.* Prăvălia simigiului
simigiu *s. m.* (gr. dela *zimitês*, pâne dospită). Brutar care face covrigi numiți *simiți*. — Turcii zic *simidji*, dar cuvântul este din grecește. *V. simit*.

similar, *ă adj.* (fr. *similaire*, din lat. *similis*, asemenea). De același fel, asemănător.

similor *s. n.* (comp. lat. *similis*, asemenea și fr. *or, aur*). Aliaj de *aramă* și de *zinc* sau de *nichel*, ce seamănă ca aurul.

similitudine *s. f.* (lat. *similitudo*). Asemănare, potrivire la fel.

siminoc *s. m.* (lat. din *similago*, omătiță, ghiocci mari). Numire dată florilor zise *immortale*, ce au forma rotundă, cu multe și strâns așezate petale tari, ce rezistă timp îndelungat chiar după ce se usucă. (Transpunerea numelui latine dela o floare la alta, vine din asemănarea de rezistență la frig a ghiocciilor, ca și siminocul).

simlotică *s. f.* (gr. diform. din *simiktos*, amestecat). Un rachiu cu feburite amestecuri.

simit *s. m.* (gr. *zimitês*, pâne dospită). Un fel de pânișoară care va fi fost și dospită; și nedospită; un covrig mare; vezi *zimișcă*.

simizet *s. n.* (diform. din fr. *chemisette*). *V. șemizetă*.

simoniac, *ă adj. V. simonie*. Care practică simonia.

simonie *s. f.* (dela numele lui Simon Magul, pretins făcător de minuni și care încasa bani). Cel ce caută să stoarcă bani din practicile cultului religios; trafic de cele sfinte.

simpatriot *s. m.* (gr. *syn*, împreună, *patriot*). Compatriot.

simpatic, *ă adj. V. simpatie*. 1) Cel ce inspiră simpatie, care ne este plăcut, drag; 2) *s. n. Anat.* *marele simpatic*, parte din sistemul nervos din regiunea șirei spinării și

care pune în acțiune fenomene de viață fără intervenția voinței.

simpatie s. f. (gr. *sympatheia*, compătimitate). 1) Facultatea de a lua parte la durerile și plăcerile altora; 2) atracțiune sentimentală ce simț persoanele unele către altele; 3) persoană agreată, — *simpatia mea*; 4) dragălalție, plăcere de cineva.

simpatiză (a) v. A avea simpatie.

șimpazeu s. m. (fr. *chimpanzé*). Zool. Numirea unei maimuțe mari din Africa, ce seamănă la față cu omul.

simpllicitate s. f. (fr. *simplicité* lat. *simplicitas* dift lat. *simplex*, simplu). 1) Calitatea de a fi simplu; neîntortochiat; 2) fig. naivitate, lipsă de pricepere.

simplifică (a) v. (după fr. *simplifier*). 1) A (se) face mai simplu; 2) a împruțina (din lucruri); a reduce.

simplificare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a simplifica.

simplificațiune s. f. (fr. *simplification*). Acțiunea de a face simplu din compus.

simplist, **ă** adj. V. *simplu*. (fr. *simpliste*). Care consideră lucrurile mai simple de cum sunt; care vede lucrurile unilateral, sau superficial.

simplitate s. f. V. *urm.* 1) Însușirea de a fi simplu și nu întortochiat sau complicat; 2) caracterul persoanei simple; 3) fig. credulitate, naivitate; 4) delicat prostie.

simplu, **ă** adj. (fr. *simple*, din lat. *simplex*). 1) Care nu este compus sau combinat, ci de un singur fel; 2) ce nu este întortochiat; 3) ce nu se poate descompune — *corp simplu*; 4) neafectat; 5) fără șiretenie sau răutate; 6) fără titluri sau rang, *simplu soldat*; 7) fără știință de carte, — *om simplu*; 8) singur, unic, — *cu o simplă vorbă l'am convins*; 9) crudul; naiv; prost; 10) s. m. om simplu (9); 11) s. n. ceea ce este simplu.

simptomă s. f. (fr. *symptome* din gr. *symptōma*, coincidentă). 1) Semn care arată, prevestește o boală; sau care caracteriză boala; 2) fig. indicu, prevestire, — *simptome de decadență*.

siptomatic, **ă** adj. V. *prec. Medic.* 1) De simptomă; 2) fig. prevestitor; caracteristic.

simț s. n. (lat. *sensus*) 1) Facultatea prin care primim impresiuni exterioare: sunt 5 simțuri: *văzul*, *auzul*, *pipăitul*, *mirosul* și *gustul*; 2) percepțiunea prin sistemul nervos intern; *simț durere în creier*; 3) facultatea de a primi impresii cu sufletul — *simț moral*; 4) facultate specială de a înțelege, de a aprecia, — *simț muzical*; 5) judecată mai

mult prin sentiment, — *bun simț*; 6) ținută îngrijită, — *n'are simț*; 7) fig. *duh*, vigoare, *cu mult simț*; 8) senzațiunile de plăceri — *bețiea simțurilor*; 9) sentimentul sau pre-sentiment, — *cu simțul de prevedere*.

simți (a) v. 1) A primi o impresiune prin unul din simțuri; 2) a aprecia; *simț importanta*; 3) a încerca, — *simț bucurie*; 4) a prinde de veste, — *am simțit ce vrea*; 5) a recunoaște, — *simț că am greșit*; 6) a pricepe; *simț ce vrei să faci*; 7) a (se) constată, — *se simpte lipsa*; 8) a avea conștiința de sine, — *se simte vinovat*; 9) a fi demn sau bine îngrijit, curat, — *om care se simte*; 10) a surprinde, — *l'a simțit*; 11) a prevedea, *simț tot ce are să fie*.

simțimânt s. n. V. *sentiment*.

simțire s. f. 1) Facultatea de a simți cu cele 5 simțuri; 2) facultatea de a încerca impresiuni morale; 3) impresionabilitate, sensibilitate; 4) fig. *viociune*, curaj; 5) fig. demnitate, mândrie, îngrijire, — *om cu simțire*.

simțitor, **oare** adj. 1) Care simte repede; 2) impresionabil; 3) fig. important; — *pierdere simțitoare*; 4) fig. *adv.* considerabil, — *a scăzut simțitor*.

simulă (a) v. (lat. *simulare*, a imita). A face să pară ca real; a se preface, — *a simulat o boală*, *o pierdere*.

simulacru s. n. (fr. *simulacre*). 1) Imitație; prefăcătorie; aparență.

simulare s. f. Acțiunea de a simulă; prefăcătorie; imitare.

simultan, **ă** adj. (lat. *œla simul* în același timp, fr. *simultané* și *adv. simultanément*). De o dată, dintr-o dată; în același timp; împreună.

simultaneitate s. f. V. *prec.* (fr. *simultanéité*). Starea de a fi simultan.

simun s. n. (arab. *semun*). Numirea unui vânt fierbinte, ce vine din Sahara și de prin șesurile Arabiei.

simzar s. m. V. *samsar*.

simziană s. f. V. *sanziană*.

sin s. m. (slav *sin*). Fiu (vechiu).

șin (din expresia *banî pe-șin*). V. *peșin*.

șină s. f. (daco-gr. din *zōnē*, cingătoare—care s'a diformat prin transformarea sunetului z, mai întâi în j (ca în vorba *jeli*) devenind *jōnē* și apoi *șōnē*). 1) Cingătoarea de fer ce se pune în jurul roții dela car; 2) fierul lat din care se face această cingătoare; 3) tâlpigă lungă de fer, pe care merg roatele dela vagoane și dela mașinele trenului. — Această din urmă numire a *șinei* dela tren, a venit însă din germ. *schiene* (cit. *șine*), care ca și în rom. însemnează și *șină* dela

roata carului; însă *șina* de car este din timpuri mult mai vechi; ea a fost făcută de ferarii locali.

sinagogă *s. f.* (ebraic, însă de origine greacă *synagogē*, reunire; din *syn*, împreună; *agō*, a reuni). Templul evreesc.

sinalagmatic, *ă adj.* (gr. din *synallagma*, în schimb). *Jurid.* Care obligă a da în schimb ceva, — *contract sinalagmatic*, cu obligație de schimb reciproc.

sinalefă *s. f.* (fr. *synalèphe*, din gr. *synalephō*, a amesteca). *Gram.* Împreunarea a două vorbe ca: *nici-cum*.

sinapism *s. n.* (fr. *synapisme*, din lat. *sinapsis*, muștar). *Medic.* Făină de muștar, muiată cu apă, întinsă pe o pânză și pusă apoi pe locul unde s'a produs o durere din răceală; ea înfierbântă.

sinaxar *s. n.* (gr. de la *synaxis*, totalizare). Rezumat biografic despre sfântul care se prăznuște într'o zi, sau în genere despre vieța sfinților.

sincer; *ă adj.* (lat. *sincerus*, curat la suflet). Care nu minte, nu înșală, care spune adevărul; neprefăcut; *fig.* nevinovat; de bună credință.

sinceritate *s. f.* (lat. *sinceritas*). Calitatea de a fi sincer; lipsa de prefăcătorie sau de viclenie.

sinchiseală *s. f.* *V. urm.* Neliniște, sfieală. **sinchiși** sau **singhiși** (*a se*) *v.* (lat. din *sine* și *quies* = fără liniște). A se turbura, neliniști sufletește; a se sfii.

sincopă *s. f.* (fr. *syncope*, din gr. *synkopē*, din *koptō*, a tăia): 1) *Med.* Întreruperea unei funcțiuni pentru o clipă; 2) leșin; 3) *Gram.* eliminarea unei litere sau silabe dintr'un cuvânt; 4) *Muzic.* notă întreruptă, ce leagă sfârșitul unui timp cu începutul altuia.

sincopă (*a*) *v. V. prec.* A face sau a avea o sincopă.

sincretism *s. n.* (fr. *syncretisme*, din gr. *synkretizein*, a reuni). Sistemă filozofică sau religioasă, care, tinde a concilia mai multe doctrine diferite.

sincronic, *ă adj.* (fr. *synchrone*, din gr. *syn*, împreună; *chronos*, timp). Ce are loc, se produce, în același timp.

sincronism *s. n.* (fr. *synchronisme*). Starea de sincronie.

sindic *s. m.* (fr. *syndic* din gr. *syn*, cu, *dikē*, proces). 1) Persoană aleasă de o corporație spre a îngriji de interesele ei; 2) *judicător sindic*, care supraveghează lichidarea afacerilor unui falit.

sindical, *ă adj.* (fr. *syndical*). De sindic.

sindicalizat, *ă adj. V. prec.* Asociat în sindicat.

sindicaliză (*a se*) *v. V. urm.* A se asocia pentru a'și apăra un interes comun.

sindicat *s. n.* (fr. *syndicat*, *V. sindic*). 1) Funcțiunea de sindic; 2) asociație de persoane, ce au un interes comun de apărare, sau o afacere comună de întreprins; *sindicatul morurilor*; *sindicat de bancheri*; *sindicatul lucrătorilor*, *ziariștilor*, etc.

șindrilă mai corect **șindilă** *s. f.* (lat. din *scindula*, și *scandula*, șindilă, vine de la vorba *scindere*, a despica). Scândurice f, subțire de brad, ce servește la învâlt casa, și care se fabrică prin despăcarea trunchiului de brad în fâșii subțiri. — Și germanii au vorbă *schindel*, — din aceeași bază latină *scindula*.

șindrilă *s. m. V. prec.* Cel ce face sau vinde șindrilă.

șindrilă sau **șindilă** (*a*) *v.* A acoperi casă cu șindilă; a bate șindilă pe un coperiș.

șindrilă, *ă* (sau **șindilă**) *adj. V. șindilă*. Acoperit cu șindilă; *s. n.* acțiunea de a șindrili (se zice și *șindriliu*).

șindriluță *s. f.* Mică șindrilă.

sindrofie *s. f.* (gr. din *syn*, împreună; *drōpos* (drōps), om). Reuniune de persoane pentru a petrece.

sine *pron.* (din lat. *sui*, *sibi*, al său). 1) Ține locul numelui de a treia persoană, *el însuși*; ex: *concentră în sine*; 2) fire, simțire, — *îți veni în sine*.

sineală *s. f.* (slav de la *sinii*, albastru). Scrobeală albastră pentru a albăstri puțin rufele la spălat. *Mold.*

sineate *s. pl.* (slav din *svineț*, plumb). Plumbi de încărcat pușca; flintă.

sinecdocă *s. n.* (gr. *synekdoche*, înțelegere deplină). Figură retorică prin care se ia înțelesul părții drept total sau viceversa, de ex: *va plăti cu capul*; sau: *să între toată lumea*.

sinecură *s. f.* (lat. *sine*, fără; *cura*, îngrijire, grijă). 1) Funcțiune fictivă, care se plătește fără să facă nimic funcționarul; 2) plata pentru astfel de închipuite funcțiuni.

sineli (*a*) *v. V. sineală*. A albăstri albiturile cu sineală. *Mold.*

sine-qua-non *adv.* (lat. *sine*, fără, *qua*, care; *non*, nu (este)). Fără care nu este cu putință, — *condițiune sine-qua-non*.

sineză *s. f.* (fr. *synèrèse*, din gr. *syn*, împreună, *aireō*, iau). *Gram.* Contopirea a două vocale dintr'un diftong ca: — *ea* din *e-a*.

sinet *s. n.* (lat. din *signatum*, semnat, iscălit, pecetluit). *Vechiu*. Act prin care cineva,

sub proprie semnătură, se obligă să plătească o sumă de bani, o datorie (ca *assignat*). — Turcii zic *sened*.

singular, *ă adj.* (lat. *singularis*, despărțit, singur). *Jurid.* individual — *legate singular*; *Gram.* Care arată o singură ființă sau un singur lucru; *singular*, casa, *plural*, casele. 3) *fig.* unic, neobiceiuit; bizar.

singur, *ă adj.* și *adv.* (lat. *singulus*). 1) Care e numai unul fără vre un altul; 2) izolat, retras; 3) fără ajutor dela alții; 4) în persoană, — *s'a prezentat singur*; 5) unic, — *singur la părinți*; 6) el însuși — *singur își face rău*; 7) de bună voce — *singur veni*. **singularitate** *s. f.* (lat. *singularitatem*). 1) Starea de a fi singur; 2) loc retras; izolare; 3) regiune pustie, nelocuită, sau departe de oraș.

singuratic, *ă adj.* *V. singur*. Care este singur, izolat, retras de lume; *fig.* nelocuit, pustiu.

sinice *s. f.* (din *sinuce*, dela lat. *sinus*, un vas de lut, mare, lat și nu prea adâc). Banișă de măsurat făina la moară.

sinie *s. f.* (dela *cinu*, masă, mâncare). 1) Tablă, tavă, mare, rotundă, de cositor sau de aramă costorită, pentru pus colivă (tăpsie); 2) *Banuf*. Masă rotundă. — Și Turcii și Sârbii au acest cuvânt altat la Bizantini probabil.

sinistru, *ă adj.* (lat. *sinistre*, rău nenorocit). 1) Care aduce nenorociri; 2) îngrozitor, trist, posomorât; 3) primejdios; 4) *s. n.* Întâmplare nenorocită care aduce moarte, distrugere; ravagii produse de un incendiu, uragan, cutremur, etc.

sinod *s. n.* (gr. *synodos*, reuniune; în aștutii vechi, *reuniune de persoane politice*). 1) Reuniune a părinților bisericeii din vechime, cari au statornicit canoanele, dogmele și regulile cultului creștin, *sinoade ecumenice*; 2) autoritatea superioară bisericească, compusă din mitropoliți, episcopi și arhieriei, ce se adună de două ori pe an, spre a se ocupa de chestiuni privitoare la Biserica și creștință, — *Sfântul Sinod*.

sinodal, *ă adj.* *V. prec.* Al sinodului, dela sinod.

sinodicesc, ească *adj.* *V. sinodal*.

sinolog *s. m.* (lat. *Sina* = China, țara Chinezilor; gr. *logos*, vorbire). Cel ce știe limba, obiceiurile și istoria Chinei.

sinonim, *ă adj.* (gr. *syn*, împreună; *onoma*, nume). Cu înțeles la fel: *pană* și *condei* sunt vorbe sinonime.

sinonimic, *ă adj.* De sinonim.

sinonimică *s. f.* *V. prec.* (fr. *synonimique*). Știința sinonimelor.

sinonimie *s. f.* Calitatea de sinonim.

sinoptic, *ă adj.* (fr. *synoptique*, din gr. *syn*, împreună; *optoma*, văd). Cuprinzător dintr'o dată, — *tablou sinoptic*, care arată simultan părțile și raporturile lor față cu totul, de ex: *producția cea cerealelor de diferite feluri, în ultimii zece ani, arătată într'un tablou sinoptic*.

sinorisl (a se) *v.* (gr. mod. dela *synoreo*, a mărgini cu). A se mărgini, a se abține.

sintactic, *ă adj.* (fr. *syntaxique*, din gr. *syn*, cu; *taxis*, ordine). Ce ține de sintaxă; după sintaxă.

sintaxă *s. f.* (gr. *compus syn*, cu; *taxis*, ordine). *Gram.* Partea gramaticii care arată regulile de construcțiune a vorbelor, propozițiilor și frazelor.

sintetic, *ă adj.* *V. urm.* Ce ține de sinteză.

sinteză *s. f.* (fr. *synthèse*, din gr. *syn*, împreună, *thesis*, așezare). 1) Cuprindere sau așezare de idei într'un tot; expunere resumativă; 2) Metodă de raționament care descinde dela cauze la efecte și dela principii la consecvențe; 3) recompunerea unui corp chimic din elementele lui separate; *sinteză* apei, este hidrogenul combinat cu oxigenul. **sintolism** *s. n.* (din *syn-thyō*, a celebra sacrificiul împreună). Religione primitivă japoneză, azi sectă, ce are cam 14 milioane sectatori.

sintron *s. n.* (gr. mod. cu baza *tron*). Scaunul arhieresc din fața altarului.

sinucide (a se) *v.* (compus din *sine* și *ucide*). A și curmă zilele singur, a se ucide.

sinucidere *s. f.* *V. prec.* Curmarea vieții prin sine însuși.

șinul (a) *v. V. șină* A pune șină la o roată. (Șina dintr'o singură bucată, se croește puțin mai mică de cât roata; roșind-o în foc, ea se mărește; apoi aplicată pe roată și răcită, ea se micșurează și astfel strânge cu putere roata, fixând obezile pe spițe).

șinuit, *ă adj.* 1) Cu șină; 2) *s. n.* acțiunea de a șinui.

sinuos, oasă *adj.* (lat. *sinuosus*). 1) Cu multe îndoituri; 2) cu multe încovăieturi.

sinuositate *s. n.* (după fr. *sinuosité*). Încovoietură; ocol, curbătura.

șlotu *s. n.* *V. șuvoiu*.

șip *s. n.* (lat. dela *sipo*, țevă pentru adus apă). 1) Sticlă cilindrică de pus vin în ea; 2) flacon de medicamente. — Unguși zic *șip* = lulea, tot din lat. *sipo*, țevă. (*V. ciubuc*).

șip *s. m.* (lat. dela *cippus*, trunchiu de arbore). *Zcol*. Numire dată unui pește mare din Marea-Neagră, care ajunge până la mai mult

de 2 metri lungime și cântărind până la 80 kilogr.—Și Rușii zic *șip*.

șipcă s. f. (lat. dela *cippus*, trunchiu, *c-puca*). 1) Așchie desprinsă din trunchiul de lemn; 2) șindrilă, care se despică din trunchiul de brad.

șipet s. n. (lat. din *septum*, închis de jur împrejur și *septio*, închidere). Cufăr, ladă mare, ferecată de jur împrejur cu cercuri de tablă.

șipică s. f. (scutare din *năsip*, *nă-sipică*). Numire dată unei plante cu flori gălbini, ce crește prin poieni, frumoasă pentru ornat și a. ină.—Și Rușii zic *șipik* la măcieș.

șipot s. n. (lat. *compus* din *sip-poto*, din *sipo*, țevă de adus apă și *poto*, a bea). 1) Țevă prin care curge o apă de beut care a fost captată; 2) iz. or captat; 3) uluc la teascu de vin. (*Sipo* latin însemnează și *șis-nitură*).—Și Slavii zic *șipot*.

șipuşor s. n. V. șip. Mic șip, flacon.

șir s. n. (lat. *series*, șir; din *sero*, leg, pun în șir). 1) Rând de lucruri sau de oameni așezați unul lângă altul, sau unul după altul; 2) serie sau grupă; *un șir a trecut și vine altul*; 3) ordine; 4) perândare; 5) așezare pe ață.—Șir de mărgelae.—Și ungurii zic *ser*.

șiră s. f. (lat. din *series*, serie, șir). 1) Ce este așezat în șir — *șira spinării*, așezarea în șir a vertebrelor, coloana vertebrală; 2) stog de fân sau paie, în formă lungă, înșirată, și cu un capăt spre direcțiunea vântului.

șirag s. n. (din voba *șir*). 1) Ordine, rang; 2) linie de bătaie (milit. vechiu); 3) ceată de ostași; 4) șir (de mărgelae, galbeni); 5) saibă; 1) lucruri prinse unele de altele, — *un șirag de cireșe*.

sire s. m. (fr. *sire*, din lat. *sirii*, de soare, din *sirius*, planetă din constelația caniculei, ca și soarele când este în această constelație; noțiunea de *strălucire* este ca și în titlatura *serenissime*, din *serenus*, strălucitor). Titlu ce se da în evul mediu prinților feudali; azi titlatura regilor și împăraților — *sire!* = prea strălucite (figurat).

sireacu adj. (lat. comp. *serieiac*, = ca și *șireag*, de *șir*). Deșirat, lung, nalt,—*sireacu de el!* Mold.

șireag s. n. V. șirag.

sireap, ă adj. (lat. *siremps*, în totul la fel) — *se zice numai despre caii cari se potriveșc în totul la făptură, culoare, mărime*: zece iepe tot sirepe. Alții cred că este slavul *svirepî*, sălbatic.

sirenă s. f. (gr. *Seirên*, lat. *Siren*). Mitol. Ființa închipuită că ar fi din jumătatea din jos, pește, iar jumătatea superioară, femeie;

ce sta în mare prin jurul Italiei și prin cântul ei atrăgea corăbierii de își sfărâmau corăbiile de stânci; asemănătoare cu șueratul și șgomotul vântului prin stâncile insulelor, ce părea corăbierilor cântec de femeie); 2) *fig.* femeie foarte seducătoare; 3) *Zool.* specie de batracieni cu corp lungăreț; 4) aparat ce dă un șuerat foarte puternic pe vapoare, locomotive; 5) un mic fluier, signal, care dă șuer foarte puternic.

șiret, eată adj. (lat. din *celatus*, amăgit (*celare*) — cu înțele de *amăgitor*). 1) Cel ce știe să amăgească, să ascundă adevărul; 2) viclean; 3) *fig.* fin, priceput.—Turcii înțeleg prin *șirret*, răutăcios; — însă vorba *șiret*, este din familia lui *inșelă*.

șiret s. n. (lat. din *sertum*, înșirată, înșiruit, — din *sero*, înșir, ca și vorba *șir*). Panglicuță îngustă și foarte lungă formată prin împletire; servește pentru legat (la ghete), pentru tivit și ornat haine, etc.

șirețel s. n. Mic șiret.

șiretenie s. f. (dela adj. *șiret*). 1) Firea celui șiret; 2) faptă de șiret; 3) înșelătorie, amăgire, viclenie.

șiretenie s. f. V. șiritenie.

șirețlic s. n. (dela adj. *șiret*). 1) Faptă de șiret; 2) amăgire; 3) viclenie.—Și Turcii zic *șirețlic*.

sirimă, ă adj. și s. V. sârman.

sirinderică s. f. (comp. lat. din *serenus*, strălucitor și *dare*, a da — *serendărică* — ca și franceza *seringat*). Plantă ornamentală cu frumoase flori albe foarte mirositoare.

șiritenie s. f. (dela vorba *șir*). Înșirare de fapte, povestire; șir lung de povestire, de narațiune.

siroco s. n. (ital. *sirocco*) Numirea vântului ferbinte și năbușitor, ce vine pe Mediterața dinspre sud-est.

șiroi (a) v. V. urm. A curge șiroiu.

șiroiu s. n. (daco-gr. din *șyroia*, curgere împreună). Curgere într'una, neîntrerupt; *sângele curgea șiroiu*; torent, curs sau revărsare repede, de orice fel.

șirop s. n. (fr. *sirop*). Zeamă ce se scurge singură din fructele ce le punem într'un vas (de sticlă) turnând și o cantitate de zahăr pisat.

șirui (a) V. șiroi.

șis s. n. (lat. din *scissus*, spintecat). Pumnal subțire și foarte lung, ce este ascuns într'un baston.—Și Turcii zic *șis*, sabie.

șişeană s. f. (dela voba *șis*). Pușcă lungă arnașească.

șişcă s. f. I (lat. din *seco*, a tăia — *secică* și *șică*). Tocătură de paie, paie mărunțate.

Slavul *sieci*, a tăea, tot din bază latină *seco*, produce dese asemănări cu vorbe ce derivă în românește din *seco*, *scindo*, *scissus* ca și în cazul de față *siectica*, tăietură.

șișcă s. f. II (lat. dela *scisco*, a ști). *Transilv.* Ghicitoare, vrăjitoare care știe să facă farmece.

șișcav, *ă adj.* (dela repetarea deasă a sunetului *ș* ori *s*). *Transilv.* Peltic, cepeleag.

șișcavi (a) v. V. *prec.* A vorbi peltic, stricând sunetele delor.

șișcoiu s. m. (dela vorba *șișcă* II). *Trans.* Strigoiu (pe care îl cunosc vrăjitoarele (șișca).

sisiac s. n. (lat. din *sessio*, ședere, așezare ac, ca). Pătul pentru așezat porumb, coș mare de pus grâu, sau ladă mare.

sisinel s. m. (lat. dela *sessio*, ședere jos, pitulat). *Bot.* Numirea floarei zise și *dediței* și *floarea vântului*.

șișlete (șușlet) s. f. (lat. comp. din *sciss(us)*, despărțit; *lectus*, pat). Codârta adăugată în urma carului.

șiștar s. n. (lat. *sextarius*, o măsură romană pentru lichide = cu două hemine). Găleata pentru multe oile.

sistem(ă) s. f. (gr. *sistema*, reunire la un loc a mai multor părți). 1) Total din părți coordonate: *sistema planetară*, *sistemul nervos*; 2) adunare de principii coordonate spre a forma un tot, o doctrină, — *sistemă filosofică*; 3) diviziune metodică spre a înlesni un studiu științific; 4) totalitatea procedurilor spre a obține un rezultat, — *sistemă de educație*; 5) *sistema metrică*, toate măsurile ce pornesc dela unitatea *metru*; 6) *pop. fel de a proceda*; sau calcul de procedare; 7) *fig. tact*, — *lucrează cu sistemă*.

sistematic, *ă adj.* V. *prec.* 1) Cu anume sistemă; 2) care lucrează cu anume regulă și principii; 3) cu mod de funcționare mecanic *moară sistematică*; 4) *adv.* regulat după anume principii sau norme.

sistematiză (a) v. V. *sistemă*. A reuni și a așeza totul după o sistemă; a coordona.

șiștoare s. f. (I) (lat. dela *scisitura*, pentru *scisura*, tăietură). Fâșie îngustă dela marginea postavului, ce se taie de către croitor, și servește apoi ca cingătoare mai ades pentru copii. *Mold.* (se zice și *șițcare*).

șiștoare s. f. (II) (lat. din *sistare*, a opri). Măner la crângul morii.

sistolă s. f. (gr. *systolē*). *Anat.* Mișcare de contracțiune a inimii.

sit s. n. (fr. *sit*, din lat. *situs*, poziție). *Pict.* Poziție cum se vede un peisaj.

sită s. f. (daco-gr. dela *séthō*, a cerne, și *sestōs*, sită). 1) Uneltă de casă pentru cernut

făina și care constă dintr'o margine de lemn în formă de cerc lat și din fundul de păuză rară, țesută în vechime din păr din coada calului, iar acum din sârmă subțire, etc.; 2) aceeași pentru cernut orice alte materii pulverizate, sau pentru strecorat lichide. — Și unii Slavi zic *sito*.

șiță s. f. (lat. din *scissa*, despicată). Șindrili (care se face prin despicare). — Și Sărbii zic *șița*.

sitar s. m. (lat. dela *situs*, așezat). Becată pasăre care umblă pe jos și e din cele călătoare, are plisc lung și carnea gustoasă.

sitav, *ă adj.* (lat. din *situs*, rugină, depozit, mucigaiu — forma *sitav* din *situu*). Răgușit. — *glas sitav*.

sitișcă s. f. (din *sită* pentru *sitișoară*). 1) Sitișoară mică; 2) sitișoară anume naltă mult și îngustă la fund pentru strecorat laptele.

șițoare s. f. V. *șițtoare*.
situat, *ă adj.* (lat. din *situs*, așezat, după fr. *situé*). 1) Așezat în anume loc; 2) *fig.* cu stare, — *bine situat*.

situați(un)e s. f. (fr. *situation*). 1) Felul de a fi așezat pe un loc; 2) condițiune socială; 3) stare, avere; 4) dispoziție sufletească; 5) împrejurare, — *situație greă*; 6) starea afacerilor în anume timp; 7) tablou resumativ sau balanța afacerilor; 8) moment de acțiune în desfășurarea unei drame sau roman; 9) *milit.* starea operațiilor de războiu — *situație favorabilă*.

șițu *adj.* V. *șuiu*.

siv *adj.* (daso-gr. dela *xy*, xeo, a jupui). Pată pe vite ca o jupuitură; — *pată sivă*.

șivoiu s. n. V. *șiroiu*.

slab, *ă adj.* (lat. pref. s pentru *ex*, *labo*, *labare*, a slăbi). 1) Care nu are de loc, grăsimi, care i se cunosc mult oasele (om sau orice ființă); 2) fără putere; 3) fără țrie, — *postav slab*; 4) fără talent, neînzeștră bine la minte; 5) *școlar*. care nu învață destul, nu are note bune; 6) fără țarie de suflet, — *slab la fire*, *slab de inger*; 7) neproductiv, — *pământ slab*; 8) neîndestulător, puțin, — *slabă nădejde*; 9) fără alcool, *vin slab*; 10) de puțină valoare (scriere, poezie, etc.); 11) *generalizat*, ce nu este destul de energic, sau de bine. — Și Slavii zic *slabii*.

slăbănog, *oagă adj.* (lat. comp. din *slab* și *noctus*, vătămat). 1) Cel ce este slab pentru că are o boală, este vătămat, îi este rău (*noceo*, *nocere*, a face rău, a vătăma); 2) *bot.* o plantă ale cărei frunze se strâng când le atinge ceva. — Și slavii au (Bulgarii) forma compusă *slabo-noghii*, din *slab* și *nog* picior-slab; dar nu este tot același înțelesul

romănesc care înseamnă slab în general și fără puteri.

slăbănog (a) *v.* A slăbi de boală sau de bătrânețe.

slăbănogire *s. f.* *v.* *slăbănog*. Slăbire din boală sau bătrânețe.

slăbătură *s. f.* Ce este foarte slab, — *o slăbătură de cal*.

slăbi (a) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex* și *la-* *bare*, a slăbi). 1) A pierde grăsimea; 2) a deveni slab după o boală; 3) a pierde puterea; 4) a (se) destinde, a lăsa mai slobod; 5) a mai conține furia (boalei); 6) *fig.* a lăsa în pace; — *slăbește-mă*; 7) a urmări, — *nu-i slăbește din ochi*; 8) *fig.* a pierde rezistența prin uz, a putezi, — *s'a slăbit cooperișul*; 9) a înceta, a nu mai insista — *a se slăbi Mtică?* (ironie din timpul scriit. Caragiali).

slăbiciune *s. f.* *v.* *prec.* 1) Starea celui slab; 2) lipsă de putere; 3) *fig.* nestatornicie; 4) *fig.* pasiune; 5) *fig.* lipsă de autoritate.

slad *s. n.* (lat. *ex* + *laetum*, de îngrășat). Malț, adică orzul (cereală) din care s'a scos berea și care servește apoi la îngrășatul vitelor.

slau *s. n.* (lat. *s*, pentru *ex* și *lavo*, a udă (lau)). 1) Punteașoara luntrei care ferește de a se udă; 2) puntea saniei.

slampot, ă *adj.* (lat. *ș* pentru *ex* și *labidus*, (labo), delăsător în ruină). 1) Delăsător, cu îmbrăcămintea neîngrijită și atârând în nereglă; desmățat; 2) murdar. — Și Germanii au cuvântul *schlamp*, murdar, ceea ce face să credem că este din aceeași formațiune latină ca rom. (compară *șindrila*, și multe alte vorbe germane cu baza latină: *nacht*, *fenster*, *essen* (edo, esum) etc. etc.

slănină *s. f.* (lat. din *salin*, cu sare și sufix *in*, *in*). 1) Grăsimea porcului, conservată în sare; 2) grăsimea de pe spinarea porcului; 3) *fig.* grăsime multă (la om). — Formațiunea vorbeli *slanina* este ca și aceea de *afumături* dela *afuma*, cu înțeles de cărnuri afumate și ca în lat. *sallitus*, la plural, *pastrămuri*, sărături. — Și Bulgarii zic *slanin*.

slatină *s. f.* (lat. din *sal*, sare, *teneo*, țin). Olt. Sărătură excesivă, — *e slatină așa e de sărat*.

slătioară *s. f.* (din cuvântul român *sloată*, udeală și lat. *ora*, ținut). Loc mlăștinos, noroios.

slav, ă *adj.* (dela numirea *Slavilor* sau *Slavinilor*, populații dela nordul Mării Negre cari năvăleau apoi în Bizanț și aici, fiind prinși închiși, Latini le-au zis *ex-clavis*, după

cheie, adică încuiați, închiși; iar țara unde s'au așezat — *Esclavonia*, însă cu timpul din *es-clav* sau *sclav* și-au zis slav, apropiat de *slavă* = glorie). Ce este al *Slavilor* — *limbă slavă*. (Călugarii greci Methodie și Kiril, au făcut Slavilor, când i-au creștinat, un alfabet asemănător cu cel grecesc). *v.* *slavon*.

slavă *s. f.* (lat. pref. *s* pentru *ex* + *slau(s)* = de glorie). 1) Glorie; 2) gloriificare lui Dumnezeu, — *slavă ție Doamne*; 3) *fig.* înălțime sau înălțare — *până în slăvile cerului*. Litera *s* dela sfârșitul vorbelor latine fiind dispărută, cuvântul acesta s'a pronunțat *slau*, din care *slaua* și *slava*, căci *u* se transformă în *v* ca în *qua* = *cuă* și *eva*; *equator*, *ecuator* și *ecuator*. Acest cuvânt este format de creștini ca un corespunzător cu *gloria*, pentru că aceasta avea la bază *zgomotul* (*kleos*, grec), pe când *laus*, a însemnat întâi *merit*; tot așa cum *sacrificium*, a fost înlocuit cu *jertfa* și *templum* cu *basilica*. — Și Slavii au cuvântul *slava*.

slavi (a) *v.* 1) A gloriifica; 2) a lauda foarte mult; 3) a adora.

slavic, ă *adj.* (dela *slav*). Al Slavilor — *limbi, dialecte slavice* (rus, polon, boem, bulgar, sârb, slovean).

slăvină *s. f.* (din slav *slivati*, a scurge) canea sau cană.

slăvire *s. f.* *v.* *slăvi*. Acțiunea de a slăvi.

slavism *s. n.* 1) Totalitatea neamurilor slave (*v.* *slavic*); 2) tendința de unificare a Slavilor; 3) influența slavă asupra altor neamuri; 4) construcțiune lingvistică particulară limbii slave.

slavist *s. m.* Învățat care cunoaște limbile slavice și literatura slavilor.

slăvit, ă *adj.* *v.* *slavă*. Glorificat, glorios; prea lăudat; vestit.

slăviță *s. f.* (din *slava*, de laudă și *viță*). Numirea unei varietăți de struguri.

slăvitor, oare *adj.* Care slăvește, gloriifică, adorator.

slăviza (a și a se) *v.* A (se face slav.

slavomanie *s. f.* Tendința de a atribui Slavilor ceea ce nu le aparține; — *slavoman* cel cuprins de slavomanie.

slavon, ă *adj.* (slav cu terminație gr. *on*). Al Slavilor. *v.* și *slovean*.

slavonă *s. f.* *v.* *slav*. Limba veche a Slavilor, care deși este formată din elemente grecești și latinești într-o bună parte, și deși are forme de conjugare și declinare asemănătoare acestor limbi clasice, este totuși o limbă deosebită de acestea, pentru că vorbele au fost în mare parte pronunțate sucit și **bolborosit**, — de aceea Grecii și numesc

barbaros, sau *varvaros*, pe cei ce nu puteau pronunța bine vorbele, ci le bolboroseau.

slavonesc, *ească* *adj.* V. *slavon*.

slavo-slovie *s. f.* din *slavă* și *slovo*, cuvânt (slav). *Bis.* Cântări ce se încep cu vorba *slavă*.

șleah *s. n. V. șleau*.

șleahță *s. f.* (cuvânt polon, însă din lat. *selecta*, aleasă). 1) Numirea clasei nobile la Poloni; 2) grupare, ceată, adunătură (cu înțeleș rău — *bandă*); 3) *fig.* partid (iron).

șleahțicu *s. m. V. șleahță*. Cel ce este din șleahța polonă, — nobil polon.

șleapcă *s. f.* (rus *шляпка*, pălărie din germ. schlapp(hut). Mold. Tricorn; (pălărie de nobil).

șleau *s. n.* (lat. pref. *ș* pentru *ex*, depe și *leus*, neted). 1) Neted; *i-am spus pe șleau*, *i-am spus neted*; 2) drumul neted, bătătorit; — *merge pe șleau*, *pe neted*; 3) *curca* netedă și puternică, lungă, cu care se înhamă la trăsura căii când sunt doi (această numire de *neted*, este opusă frângerii *aspre*, *noduroase*, ce ar roade calul când trage).

șledum *s. m.* (lat. pref. *ș* pentru *ex* de și *laetum*, îngrășat). *Bof.* Numire dată stăruului ce face ghindă pentru îngrășat porcii.

slei (a) *v.* (daco-gr. din *syl-leioō*, a netezi, a face neted, lucios). 1) A curăți complect o fântână, scoțând toată apa și a-i răzii fundul; 2) a se încheșă (seul, ceara) devenind lucios; 3) *fig.* a seca, istovi, curăți de puteri.

steit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Închegat; 2) curățit, secăt; 3) *fig.* secăt (de puteri); 4) *fasole steită*, fasole fiartă mult, apoi sfărâmată și mestecată mult, amestecată cu puțin usturoi și lăsată să se încheșă presărând apoi deasupra puțin ardei sau oleiu ori un delemn prăjit cu ceapă mărunță.

slemnă *s. f. V. sliimă*.

șlep *s. n.* (germ. dela *schleppe*, coadă care se târăște, *schlepp-kahn*). Vas plutitor în care se încarcă mărfuri și apoi este târit pe apă de un vapor remorcher până la portul de descărcare.

șlic *s. n. V. ișlic*.

șlifui (a) *s.* (german dela *schleifen*, a netezi). A netezi peretele tencuit; a lustrui sticla, lemnul; a da lustru la poleială prin frecare cu un corp tare și lucios; *fig.* a lustrui, a da cuiva o mai bună înfățișare.

șlifuire *s. f.* Acțiunea de a șlifui.

șlifuist, *ă adj.* V. *șlifui*. Lucios, lustruit; *fig.* dichisit.

slim *s. n.* (lat. pref. *s* și *limus*, măt, no-

roi, tină). Lip, murdărie neagră ce se face pe piele din cauza nespălării.

sliimă *s. f.* (lat. pref. *s* și *limen*, prag). Grinda orizontală dela culmea, vârful casei țerănești.

slimos, *oasă* *adj.* V. *slin*. Cu slim; murdar la piele.

sliimui (a și a se) *v. V. sliim*. A (se) umplea de lip, unsoare, murdărie; *fig.* a pune la cale cu gând rău (ca *ponăzui*).

sloată *s. f.* (lat. *s* pentru *ex* și *lauta*, udat, scaldată). Ploaie amestecată cu zăpadă apărie, fleșcărae. — Și slav *slotă*, ploaie cu zăpadă.

slobod, *ă adj.* (lat. din *solvo*, *solvit* = liber, apoi *slovit* și *s'obid*). 1) Liber; 2) slab legat; 3) lăsat încet în voie. — Și Slavii zic *sloboden* și *svoboden*.

slobozenie *s. f. V. prec.* 1) Libertate; 2) utorizație (vechiu).

slobozi (a și a se) *v.* (din *slobod*). 1) A liberă; a da drumul, a pune în libertate; 2) a scăpa, a deslegă; 3) a se descărca (o armă); 4) a scurge, — *sloboade puțin vin*, sau *a slobozi oase*; 5) a ierta de păcate; 6) a da autorizație.

slobozie *s. f.* (dela *slobozi*, *slobozenie*). 1) Autorizație dată unor streini de a se stabili pe un anume loc; 2) colonia așezată pe baza acestei autorizații — sat de streini.

slobozire *s. f.* Acțiunea de a (se) slobozi *propr.* și *fig.*

slobozitor *s. m.* Care sloboade; *propr.* băț lung care proptește sau sloboade sulul din 'napoi al stativei (răsboiului) *propr.*

slog *s. n.* (lat. *s* pentru *ex*, și *longus*, dea lungul). Hat, fășioară de pământ ce desparte dea lungul ogoarele, țarinile. (Se poate ca noțiunea să fie și din *ex-loco* = de a așeză, căci acest mic loc, stă ca un așezământ ce nu se atinge de nici unul din vecini, când ai ogoarele, — de aici înrudirea cu slavul *slog* din *lojiti*, a așeză, ce vine tot din lat. *locito*, și *loco*, a așeză).

sloiu *s. n.* (din vorba *slei*, ce s'a steit, închegat). 1) Bucată închegată prin sleire—de ceară, seu, etc.; 2) bucată mare de gheață; 3) gheața însăși; 4) *fig.* înghețat de frig, rece, — *mâna lui e sloiu*.

sloimni (a) *v.* (în loc de *slovni*, *sloveni*, dela *slovă*). A citi pe slove, a silabisi; *fig.* a se oiti, — *un suris îi sloimni în ochi*.

slon *s. n.* (daco-gr. dela *xylon*, lemn, prăjină, bancă de lemn). 1) Tinda bisericeii care avea bănci; 2) prăjina dela bariera orașului.

slovă *s. f.* (diformare din grec. *σλαβή* (silave)=literă; care înzemează și grupă

de litere—silabă). 1) Literă (din alfabetul cirilic); 2) *fig.* scrisoare, fel de scriere,—*slovă popească*. — Această numire a literei este venită din grecește, atunci când călugării Metodiu și Kiril au compus alfabetul Kirilic; vorba este deci făurită de slavi din grecește; parareii cu ea din latinește era *bucva* sau *buchea*. Slavii înțeleg prin *slovo*, și cuvânt. Slovele sau literele lui Metodiu și Kiril erau menite să servească și Daco-Latinilor, probă că alfabetul lor conține și litere speciale pentru sunete românești, ce nu sunt la Slavi, de ex. g(e), g(i).

slovan, *ă adj.* (din vorba *slovă*, literă, s'a dat Slavilor de sud (din Serbia), și numirea de *Sloveni*, adică cei ce au slove, litere; o deosebire față de cei ce nu aveau acest mijloc de cultură). Ce este al Slovenilor sau al Slavilor.

slovenește *adj. și adv.* Ca Slovenii, slovenește.

sloveni (a) *v.* (dela *slovă*). A citi pe slove, a silabisi.

slovenie *s. f.* Ce este slovean sau slavan; neamul slovenilor.

slugă *s. f.* (slav *sluga*, servitor, dela verbul *sluhati* și *slușati*, a ascultă, a auzi, din vorba *sluh*, auzul). Servitor sau servitoare, care ascultă și face ce i se zice.

slugăresc, *ească adj.* De slugă, de slugi. **slugări** (a) *v.* 1) A fi servitor sau servitoare; 2) *fig.* a îndatora, a servi.

slugărie *s. f.* 1) Servilism; 2) îndeletnicirea de servitor.

slugarnic, *ă adj. V. slugă.* Servil, cu umilință ascultător și serviabil; *fig.* lingușitor.

slugărnice *s. f.* Servilism, supunere umilă ca de slugă.

sluger *s. m.* (din vorba *sluji*). Vechiu. 1) *Marele Slugger*, boier dela curtea Domnitorului însărcinat cu aprovizionarea Curței și a armatei cu carne și lumânări, etc.; 2) rang de boierie mai mică (mai apoi).

slugoiu *s. m.* Om foarte servil și fără demnitate; slugă, argat.

sluț interj. (din slav *slușati*, ascultă). Se zice cănelui dresat, ca să stea în două picioare nemișcat; *a face sluț*.

slujbă *s. f.* (slav din *slujiva*, de serviciu). 1) Serviciu; îndatorire din ascultare,—*fămi o slujbă*; 2) serviciu divin,—*slujba învierii*; 3) funcțiune; 4) serviciu obligatoriu, *slujba ostășească*; 5) serviciu din devotament,—*în slujba Țării*.

slujbaș *s. m.-v. prec.* Funcționar.

sluji (a) *v.* (slav *slujiti*, a servi, dela *slușati*, a ascultă, din *sluh*: auz). 1) A face un ser-

viciu; a servi; 2) *bis.* a oficiă în biserică (preotul, arhiereul); 3) a face treburi ca servitor; 4) a funcționa, a fi într'o funcțiune; 5) a întrebuița, a lucra,—*mă slujesc de ochelari*; 6) *pop.* a sfinți, a citi preotul.

slujre *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a sluji; 2) *biser.* sfințirea prin rugăciuni.

slujitor *s. m. V. prec.* 1) Vechiu. Militar de serviciu, călăraș, dorobant; 2) cel ce slujește,—*slujitor al altarului*; 3) servitor.

slujnică *s. f. V. sluji.* Servitoare.

slujnicar *s. f. V. prec.* Om care are relațiuni cu slujnicile.

slujnicuță *s. f.* Mică servitoare.

slut, *ă adj.* (lat. din *solutus*, neingrijit, lăsător, lenes). 1) Urât (mai ales la față)—neingrijit la haine, nepieptănat, nespălat; 2) infirm, sau cu o diformare la față (chior, încrucișat, cărn, etc.); 3) schilod la corp; 4) urât diform; 5) făcut urât, adică mănjit pe față, deghizat spre a fi caraghios; — *ce te slutești așa?*

sluțene *s. f. V. slut.* Urățenie.

sluti (a și a se). 1) A diformă; a schilodi; 2) *fig.* a se deghiza urât.

slutit, *ă adj. V. prec.* 1) Diform, urit la față; 2) schilodit; 3) *fig.* deghizat urât.

smad, *ă adj. V. smead.*

smăcină (a) *v.* (pref. s și măcină). *Fig.* A agita, a zgudu (figurat din zguduitul și zdruncinatul morii când măcină).

smăcinat, *ă adj. V. prec.* Agitat, sgu-duit.

smalț *s. n.* (germ. dela *schmelz*, (c. t. *smelt*) = unsoare; *schmelz-glas*, unsoare sticloasă, smalț). 1) Emaliu, adică o compoziție de nisip silicios cu un amestec de oxid de potasiu și de sodiu și oxide metalice, cu care se unge un vas fabricat din lut sau din faianță sau chiar din metal și după ce s'a uscat, supus la temperatură ferbinte capătă tărie și luciu sticios; cu emaliu sau smalț se fac felurite colori cu cari se pictează vasele de faianță; 2) *fig.* substanța sticloasă ce acopere dinții; 3) *fig. poet.* varietatea de colori a câmpului înflorit.

smălță sau **smălță** (a) *v. V. prec. Fig.* A împodobi cu felurite colori și flori.

smălțui (a) *v. V. smalț.* 1) A da cu smalț vasele fabricate; 2) a da lustru (la dinți); 3) *fig.* a smălța.

smălțuire *s. f.* Acțiunea de a smălțui

smălțuitor *s. m.* Olar care smălțuiește.

smânci (a și a se) *v.* (lat. comp. ex scourtat *s-manu-cio* = din mână mișc). 1) A trage repede din mâna cuiva un lucru; 2) a se trage repede din mâna cuiva spre a scăpa

și fugi; 3) a trage brusc un lucru spre sine
4) a trage sau împinge brusc.

smâncit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a smânci; *adj.* tras din mână repede.

smângăli (a) *v.* (amplificat *s* și *mângăli* pentru *măzgăli*). A măzgăli.

smântână *s. f.* (lat. din *sevom*, seu, *seu-umentum* (opus ca *sedimentum*) prin *seumentan* = de seu, unsuros). 1) Spuma untoasă, ce se formează deasupra laptelui, prin ridicarea în sus a globulelor grase, dacă laptele neliert stă câteva zile la răcoare în pivniță; la căldură el nu produce smântână; în oalele ce au un gât nalt, se produce mai multă smântână; ele trebuiesc bine spălate și uscate la soare mult; 2) spuma de lapte fier. *Olif.* — Și Slavii zic *smetana*.

smântâni (a) *v.* A luă cu lingura smântâna formată deasupra laptelui.

smântânit, ă *adj.* 1) Din care s'a luat smântâna; 2) *s. n.* luarea smântânei.

smântânos, oasă *adj.* Care dă multă smântână.

smaragd *s. n.* (lat. *smaragdus*). Peatră prețioasă de culoare verde străvezie.

smarald *s. n. V. smaragd.*

smarand *s. n. (pop.). V. smaragd.*

smârc *s. n.* (lat. pref. *s* pentru *ex*; *marcor*, putrejune, moleșeală). Băltă mocroasă; scurgere murdară din astfel de bălți.

smârcăi (a) *v. V. prec.* A trage cu sgomot mereu muci în nas; *fig.* a plânge trăgând astfel.

smârdoare *s. f.* (lat. pref. *s* pentru *ex*; și *merda*, excrement). Mold. *putoare*, *puturos*; — *smârdoare urăcioasă ce ești!* (Creangă).

smârțog, oață *adj. V. mârțoață.*

smead, ă *adj.* (lat. pref. *s* pentru *ex*, și *mado*, a fi plin de, a fi uns cu). Cu fața obrazul colorat ca și cum ar fi uns cu ceva.

șmecher *s. m.* (germ. dela *schmeichlen*, a adulă, linguși și *schmeichelei*, adulațiune). Foarte șiret.

șmecherie *s. f. V. preced.* Șiretenie. — Acest cuvânt arată că a fost adus de cei ce știeau a adulă, a se linguși, pentru a putea apoi înșela.

smei (a) *v.* (dela vorba *smeu*): A istovi, nimici (ca smei care extermină), — *il smei în bătae*.

smelos, oasă *adj. V. smeu.* Ca un smeu, teribil, apig.

smeoalcă *s. f. V. smeu.* 1) Mama sau femeia smeuului (din poveștile populare, totdeauna răutăcioasă și grozavă, cu o falcă în cer și cu una în pământ, caută să înghită pe

Făt-frumôs, cel care apără pe fetele de împărat); 2) *fig.* femei foarte răutăcioasă; 3) *bot.* Plantă zisă și *somnorosă*.

smerenie *s. f.* (slav *smirenije*, dela *mir*, pace, *mirii*, pacinic). Umiliță.

smeri (a se) *v. V. prec.* A se umili.

smerin, ă *adj.* (slav *smirennii*). Smerit, umil.

smerit, ă *adj. și adv. V. prec.* Umilit, cu umiliță.

smeu *s. m.* (din lat. *simo*, delfin, — mărit prin terminația românească în *simo* sau *simău*). 1) Ființă inchipuită de imaginația poporului român, în poveștile lui, al cărei atribut principal este că el se mișcă cu iuteală, zboară, este înaripat uneori, este gigantic și fioros, are însă vieța ca omul oarecum, vorbește, are nevastă și copii, dar corpul lui dela brâu în jos este ca o coadă de pește sau ca un șarpe cu solzi; el ea după voie forme de nor, vânt, etc. stăpânește cu strășnicie în ținuturile lui, mai ales pe termuri de ape, are palate minunate; el este mai mult rău-lăcător, răpește fete de împărat pe cari le ascunde, până când le află *Făt-frumos* și vine de le scapă prin luptă aprigă și prin dibăcie. 2) jucărie de copii formată dintr'o hârtie întinsă pe subțiri verzele de șindrilă, având atârnată o coadă lungă din fâșii de pânză ori de hârtie, și care zboară foarte sus când este vânt, fiind ținut de o sfioră lungă; 3) *fig.* cal apig care fuge în sbor ca smeu; 4) *fig.* luptător erou, sprinten la mișcări; 5) *pop.* boală zisă și *sburător*; 6) *bot.* *coadă smeuului*, plantă veninoasă cu boabe roșii ce crește prin păduri (*Calla palustris*); 7) *floarea smeuului*, plantă cu flori mici albe-gălbui (*Spirae aruncus*). — La Slavi, cuvântul *smei* sau *zmei*, înseamnă simplu *șarpe*. Poveștile cu *smei*, își au fondul în mitologia clasică, dar localizarea se vede că este produs al imaginației locale, în care eroii luptă cu *smei*, pentru a salva din urgiea lor fete de împărați, pe cari *Făt-frumos* le uimește cu vitejia lui. Cine nu cunoaște *lupta, bravura, împăratul, fastul vieții împărătești, fetele de împărat*, nu putea plâsmui aceste povești. Ele au trecut apoi la Slavi, dar ar fi greșit să se creadă că sunt produs slav, când au vădit la baza lor mitologia greco-romană.

smeur *s. m.* (lat. din *ex-moro*, sau *ex-mora*, din *mură* sau *mur*). Arbust ce face fructe asemănătoare cu mura, însă roșii și parfumate; crește dela sine la munte, sau cultivat în grădini.

smeură *s. f. V. preced.* Fructul de smeur.

smeuriș s. n. Loc unde crește multă smeură.
smeica s. f. (comp. pref. *s* și *mic*). Vărguță mică; viăstar.

smicli (a) v. V. smuci.

smicură (a) v. (comp. pref. *s* și *micură* pentru *micșoră*). A face fărâmițe mici.

smidă s. f. (lat. pref. *s*, *p. ex*, *din*; și *mediala*, inima copacului). Tufeniș ce crește din nou, în locul unde a ars sau unde s'a tăiat pădurea, dând lăstari din tulpină.

smidos, oasă adj. V. prec. Cu smidă.

smigci (a) v. (lat. *micare*, a sări, a mișca repede — cu pref. *s*). A prinde de veste; a înțelege repede. *Ott.*

sminteală s. f. V. urm. 1) Eșire din minte; 2) nebunie; 3) eroare; 4) urnire din loc; 5) tentațiune (vechiu), ispită; 6) turburare, zăpăceală.

sminti (a și a se) v. (lat. *ex-mente*, afară din minte). 1) A ieși din minte; 2) *vechiu*. a tentă, a duce în ispită (a scoate din minte); 3) a clinti, urni din loc (în acest înțeles este însă lat. *mitto*, *mittere*, a arunca). — Este greșit a crede că ar fi slavul *smut* sau *smet*, turburare.

smintire s. f. Acțiunea de-a (se) sminti.

smintit, ă adj. V. prec. 1) Eșit din minți, zăpăcit; 2) nebun; 3) *vechiu*. dus în ispită; 4) clintit, urnit din loc; 5) deteriorat, stricat.

smirdar s. m. (comp. pref. *s*, și gr. *myr*, parfum; *dare*). Trandafir sălbatic.

smirnă s. f. (gr *smyrna*, mirt, arbus oriental). Rășină extrasă din mirt, al cărei fum dă un miros plăcut, și care se aprinde în biserică, pusă în cădelniță; se întrebuințează și în medicină.

smirna adj. (slav *smiren*, *smireno*, supus, disciplinat). Drept, mișcat (ca soldatul în front) — termen militaresc rămas dela Ruși când treceau prin țară.

smoală s. f. (lat. din *ex-molle*, de tot moale). 1) Substanță neagră rășinoasă, sau bituminoasă, care se moaie foarte repede la căldură, și cu miros foarte tare; 2) reziduu de petrol, păcură.

smoc s. n. (din *smuci*). 1) Mănunchiu, cât se apucă și se smulge o dată cu mâna, din earbă, flori; 2) *smoc de flori*, *de busuioc*, etc.; 3) *smoc de păr*, mănunchiu, mână de păr smuls; 4) *fig.* grămețioară; buchet; cantitate de cuprins abea în mână, — un *smoc de pate*.

smochla s. m. (gr. mod. *smochina*, arbore și fruct, din gr. *sykainō* = de smokin). *Bot.* Pom din țările căldușoase, care face fructe în forma unor perle mijlocii de mari;

dar moi și foarte dulci, cari sunt mai gustoase uscate și conservate.

smochină s. f. V. prec. Fructul de smochin.

smoking s. n. (cuvânt englez). Numirea hainei bărbătești de culoare neagră, scurtă, cu guler și reveuri de mătasă, care se poate îmbrăca la teatru, concerte și petreceri mai intime.

smoli (a) v. V. smoală. 1) A unge cu smoală; 2) *fig.* a (se) negri la față.

smolire s. f. V. prec. Acțiunea de a și a se smoli.

smolii, ă adj. 1) Unș cu smoală; 2) astupat cu smoală; 3) negricios la față.

smolniță s. f. (dela *mâl* și *moale*). Groapă cu noroiu.

smomi (a) v. (pref. *s* și *momii*). A ademeni prin făgădueli, — *smomi fata*.

smorcăi (a) v. V. smărcăi.

smorcăit s. n. V. prec. Acțiunea de a smorcăi.

șmotri (a) v. (rus dela *smotri* (*smotreti*) a observă). 1) A instrui ca pe soldați; 2) a educa cu asprime; 3) a inspecta soldații sau a-i instrui. — Cuvânt rămas dela oștile rușești.

șmotru s. n. V. prec. Acțiunea de a smotri; instrucție militară.

smredul (a) v. (dela *smărdoare*). 1) A umplea de necurătenii puturoase; 2) a molipsi (vorbă eșită din uz).

smuci (a și a se) V. smânci.

smulge (a și a se) (pref. *s* și *mulge*). 1) A trage de ceva pentru a-l scoate; a extrage, smulge părul; 2) a scoate, trage din pământ — *smulge burueana*; 3) a lua cu silă, trăgând repede; — *ii smulge arma din mână*; 4) *fig.* a scoate silit, — *abia i-am smuls o mărturisire*. (Imită acțiunea mulgerei).

smulgere s. f. V. prec. Acțiunea de a smulge.

smuls, ă V. prec. 1) 'Scos, tras din pământ; 2) extras din rădăcină; 3) luat, răpit.

smult, ă adj. V. prec. 1) Smuls; 2) *fig.* tras de păr; cu părul în neregulă, nepieptănat.

smuncl (a și a se) v. V. smânci.

șnapan s. m. V. jnapan.

șnep s. m. (germ. *schnepe*). Becată, pasăre de baltă, cu cioc lung.

șnițel s. n. (germ. *schnitzel*, cit. *șnițel*). Bucată de carne prăjită în pesmet.

snoavă s. f. (lat. pref. *s* pentru *ex, nova*, nouă). 1) Mică povestire de haz; 2) anecdotă populară; 3) vorbă de glumă, — *e bun de snoave*; 4) povestire despre o nouă in-

tâmplare, — *am mai auzit o snoavă*. — Acest cuvânt atât ca formă cât și ca fond, ține de origina italianului *novella* sau fr. *nouvelle*; căci deși Slavii au cuvântul *novo*, nici *snoava* și nici *novella*, nu este slavă.

snob *s. m.* (fr. *snobe*, însă cuvântul este englez). Cel ce caută cu orice preț să atragă atenția asupra lui, prin modul de îmbrăcăminte și ținută, adeseori exagerat.

snobism *s. n.* (fr. *snobisme*). Felul de ținută al snobului.

snop *s. m.* (daco-gr. de la *synapto*, a lega împreună, *synaptos*, legat împreună — transformarea ca la *slovă* din *syllavé*: *syllav*, *slov*, *synap*, *snop*). 1) Mănunchiu mare de grâu secerat, sau altă cereală, cât se poate ține în braț și care se leagă peste mijloc, și apoi se așează patru cinci snopi așa, ca să fie ferit grâul de ploaie și de stricăciune; 2) *adv.* ca snopul (legat).

snopar *s. m. V. prec.* Cel ce leagă la snopi în timpul seceratului.

snopeală *s. f. V. urm. Fam.* Bătaie bună.

snopi (a) v. (dela *snop*). A culcă la pământ prin bătae (ca un snop); a bate groaznic, — *l'a snopit*.

snopire *s. f. V. snopi și snop*. 1) A lega în snopi; 2) bătăe teribilă.

snovos, oasă *adj. V. snoavă*. Cel ce spune snoave; glumeț.

șnur *s. n.* (germ. *schnur*, cit. *șnur*) Șiret, găitan; șfoară groasă.

șnurul (a) v. V. șnur. A pătrunde cu un șnur prin foile unui dosar sau unui registru și apoi a sigila cu ceară capetele șnurului pentru siguranța că nu se va rupe sau susține vre-o filă; — *registruul jurnal trebuie șnuruit și parafat la Tribunal*.

șnuruit, ă *adj. V. prec.* 1) Pătruns cu șnur și sigilat; 2) *s. n.* acțiunea de a șnurui.

șocăci, ă *V. șocăci și șocăte*. 1) Șobolan, șoarece mare; 2) *fam. iron.* neamț, ungar, catolic.

soacră *s. f.* (lat. *socra*). Mama soției sau a soțului; (aceasta din urmă se zice *soacră mare*). Zicătoare: *soacră, s'acră, poamă acră; de te ai coace un an și-o vară, tot ești acră și amară*, arată că soarele sunt reși mai aleș cu nurorile.

soaie *s. f.* (din *său (unsocre)*, săoaie). Apă murdară, săoasă, în care s'au spălat vase pline de unsoare, la bucătărie.

soalbă *s. f.* (lat. dela *salvum* (os) — os păstrat). Arșic, osul dela încheetura piciorului, la miel sau capră; pe care îl păstrau copiii ca să se joace. — Numitea provine

din repetata rugare a copiilor, ca acest os să le fie păstrat.

șoaldă *adj. și s. f.* (dela *șold*). 1) Care este rău croită și nu șade bine pe șolduri, ci e strâmbă, — *haină sau fustă șoaldă*; 2) ce este strâmb, strâmbătate, nedreptate, — *umblă cu șoaldă*, cu înșelăciunea.

șoaldină *s. f.* (dela *șold* și *șoldi*). 1) Vătămare la șolduri, șoldire; 2) *bot.* planta șerpariță.

șoangher *s. m.* (diform din *s*, (ex) + *hungar*). Poreclă pentru ungar, sau care preținde că este din Ungaria (ex *Hungaria*).

șoaptă *s. f.* (din verb *șopti*). 1) Vorbire foarte încetă (ca să nu audă alții); 2) vorbire la ureche cuiva; 3) *fig.* murmur (de ru, de frunziș, etc.); 4) vorbă spusă f. incert.

soarbă *s. f. V. sorb*. Fructul sorbului, ca o cireasă mare, roșiatică și acrișoară.

soarbc-zeamă *s. m.* (comp. *sorbi* și *zeamă*). Om prost care doar știe să mănânce.

soare *s. m.* (lat. *sol*, dar mai apropiat de sanscrit *surias* = soare). 1) Marele corp cerec foarte luminos, dela care primește lumină și căldură pământului și alte planete; el ține în putere lui de atracție pământul și planetele ce se învârtesc în juru-i; este de un milion și jumătate ori mai mare decât globul pământului și este departe de pământ de 37 mil. leghe; 2) lumină solară, — *azi e soare*; 3) căldură solară, — *se coace de soare*; 4) *fig.* splendoare, frumuseță; 5) *fig.* încântare, ferice, — *ești soarele vieții mele*; 6) *supt din soare*, prea frumos; 7) *caută pe te 'n soare*, — caută vină, cusur unde nu este; 8) lumină de artificii prin învârtire unor lumini scânteietoare. Proverb: *la soare te poți uita, car la dansa ha!* = mai strălucitoare (frumoasă) de cât soarele (iron).

soare *s. f.* (fr. *soirée*, cit. *soare*, dela vorba *soir* (soar = seară). Serată, petrecere de seară (în familii aristocrate, sau oficial).

soare-apune *s. m.* (dela *soare* și *apune*). Apus, locul unde apune soarele.

șoarec *s. m. V. urm.*

șoarece *s. m.* (lat. *sorex soricis*). Mic animal rozător, trăiește în pământ, unde își face gaură, strică cerealele când se seamănă, iar în casă roade ce este de mâncare; se înmulțesc mai ales la moară; pisica îi stărpeste.

soare-răsare *s. m.* (comp. *soare* și *răsare*). Răsăritul, locul unde răsare soarele.

soare-scapătă *s. m. V. soare-apune*.

soare-sec *s. n.* (comp. *soare* și *șec*). Du-

rere mare de cap din cauza arșitei soarelui, — insolație.

soartă s. f. (lat. *sors, sortis*). 1) Destin care se crede că hotărăște mai dinainte tot ce se întâmplă; 2) întâmplare (bună sau rea); 3) *urmă* a soartei; 4) stare precară, — *se cere îmbunătățirea soartei funcționarilor*; 5) noroc; — *așa ți-a fost soarta*; 6) pl. *sorti*, bilețele sau alt mijloc de a face ca întâmplarea să hotărăască ceva; 7) casa, poșghiuța în care siă vișelul, în pânțelese vac.

soață s. f. (lat. *socia*). *Trans.* Soție.

sobă s. f. (lat. *sipho* = tub cilindric *) și gr. *siphon*, tub ca mașină de foc (la Heron, matematician alexandrin, 210 în Chr). 1) Construcție întocmită în interiorul unei camere ca să ardă în ea lemne spre a da căldură în timp de iarnă, uneori dintr'un tub mare cilindric; când este de zid, ca să tragă țare și să ardă focul, în lăuntru al sobei fumul coțeste prin goluri și olane anume puse; 2) în Banat, prin *sobă* se înțelege casă și cameră, (precum prin *vatră* se înțelege casă); 3) *sobă de părete*, *sobă lungă*, *înaltă*, ce ține loc și de pârnt și încăzește două camere deodată. — Construcția sobelor cu coloane (de olane) cu fronișpicii și ciubucării cu proporții frumoase, arată gust și cunoștințe arhitecturale clasice venite din spre Grecia sau Italia, însă dezvoltate în Dacia, unde clima friguroasă cerea acest gen de construcții (sobe de teracotă sunt introduse de puțin timp). — Și Ungurii zic *szoba*, cameră, și *szap*, sobă.

sobor s. m. 1) Zidar special care știe să construească sobe; 2) instalator de sobe.

sobărie s. f. Fabrica de sobe.

sobol s. m. (lat. dela *soboles*, puiu). 1) Șoarece mare de tot; 2) zibelină, samur, jder, cârtiță. — Și Slavii zic *sobol*.

șobolan s. m. (mărit din *sobol*). Guzgan, sobol (1).

sobor s. n. (slav *sobor*, adunare, dela *sobratii* și *sobirati*, a adună). 1) Sinod ecumenic; 2) *vechiu*, adunarea frunțașilor, consiliu, sfat.

sobornicesc, ească *adj.* Ce este statornicit de sinoadele ecumenice, — *sobornicescă și apostolească biserică*.

sobrietate s. f. (fr. *sobriété*, lat. *sobrietas*). Cumpătare.

sobru, ă adj. (fr. *sobre*, lat. *sobrius*). Cumpătat.

soc s. m. (lat. *sabucum*, soc). Arbust ce crește singur, fără a-l planta, în regiunile

temperate: floarea de soc, uscată și păstrată, este bună pentru ciai ca să provoace asudare în caz de răceală; fructul și scoarța au proprietăți purgative.

socăria s. n. (ital. *scarlatto*). Coloare roșie sta: oje. Mold.

șocăț sau **șocăte s. m. V.** *șocăț*. Șoarece, șobolan.

sociabil, ă adj. (lat. *sociabilis*, care se poate uni). 1) Care trăiește în societate; 2) care se împrietenește ușor.

sociabilitate s. f. (fr. *sociabilité*). Calitatea de a fi sociabil.

social, ă adj. (lat. *socialis*, prin fr. *social*). Privitor la societate și la asociații; 2) de asociație, întovărășire comercială, — *capital social*; 3) privitor la viața societății omenești în general, — *de interes social*, (obștesc).

socialism s. n. (fr. *socialisme* din lat. *socius, sociare*, a întovărăși). Sistemă politică, ce a născut dela asociațiile lucrătorilor din occident, formate mai întâi pentru a-și proctura în comun cele necesare, iar apoi pentru a se apăra de speculația din partea capitaliștilor; a fost formulată apoi de unii cugetători drept sistemă de reorganizare, pe baze noi, a întregii societăți omenești, încorporând în comun mijloacele de producțiune și repartizând deopotrivă la toți produsele muncii și obiectele de consumațiune. Se pare că socialismul astfel înțeles, nu a ținut în seamă inegalitățile firești de: sol, climă, suflet și aptitudini, cari nu se pot egaliza, ci numai armoniză. V. *comunism*.

socialist, ă adj. 1) Relativ la socialism; 2) s. partizan al socialismului.

societar s. m. (fr. *societaire*). Cel ce face parte dintr'o societate literară, științifică, artistică sau comercială.

societate s. f. (fr. *société*, din lat. *societas*). 1) Tovărășire oamenilor de a trăi împreună; 2) reunire de oameni cari înțeleg a se conduce după anume reguli și legi; 3) *fig.* reunire și traiu în comun a unor specii de animale sau insecte (albinele); 4) raporturile oamenilor între dânșii și gruparea după clase; — *societatea burgheză*; *societatea înaltă*; 5) întovărășire de persoane în vederea unei afaceri; 6) sediul și organizarea acestei întovărășiri; 7) asociație de literați, învățați, artiști; 8) intrunire de persoane în sa-loane, lume alcaasă, — *om de societate*; 9) petrecere, stare împreună, — *în societatea lor, nu ți se urăște*.

socinian s. m. (dela *Socin*, protestant italian (1525—1562). Care ține de doctrina lui Socin. V. *urm*.

*) (Se zice uneori o *tobă*).

socinianism s. n. V. prec. Invătătură eretică a lui Socin, care neagă trinitatea.

sociolog s. m. V. urm. Cel ce se ocupă cu sociologia.

sociologie s. f. (din lat. *socio*, a întovărăși; și gr. *logos*, vorbire, fr. *sociologie*). Știință întemeiată pe pozitivismul lui Auguste Comte (filosof și matematician (1798—1857) și care explică fenomenele sociale și legile de evoluție ale omeniței; știința chestiunilor ce privesc raporturile politice și sociale.

soclu s. n. (fr. *socle*, din ital. *zoccolo*, taipă, dela lat. *socculus*). 1) *Arhit.* Partea dela pământ a păretelui, care de obicei se face din piatră; 2) pedestal de statue, etc.

socotă, socot sau socote s. f. (lat. comp. *suc* + *computo* = a socoti puțin — prin scurtare *sucompt* și *sucot*). Socoteală.

socotă s. f. (ditorm. din *suge*, *sugate*, pentru *supt*). *Mold.* Boală ce o capătă copiii din supt, la înțarcare.

socotea s. f. V. socotă. Fișă, pentru socotit cât se consumă și cât se incasează la o cafenea.

socoteală s. f. V. socotă. 1) Calcul care trebuie să ducă la un rezultat; 2) chibzuială; 3) *fig.* moderațiune; 4) ordine, regulă; 5) cont; 6) operațiune aritmetică; 7) *fig.* părere, opiniune; 8) *fig.* rezultat bun, — *nu ieși la socoteală așa*; 9) *fig.* convenire, plac, — *știi că nu'mi vine la socoteală cum te porți*.

socoti (a) v. V. socot, socotă. 1) A calcula, a face o lucrare de aritmetică; 2) *fig.* a presupune; 3) a chibzui; 4) a estima, prețui; 5) a crede de cuviință; 6) a se răfui; 7) a crede, — *il socoteam om de treabă*; 8) a regula conturi, — *m'am socotit*.

socotință s. f. V. prec. 1) Chibzueală; 2) opiniune.

socotit, ă adj. V. socotă și socoti. 1) Calculat; 2) *fig.* chibzuit; 3) prudent; 4) ordonat, regulat.

socratic, ă adj. (dela filosoful grec *Socrate*). A lui Socrate (filosofe, principii); sistem de a învăța numai prin conversații.

socru s. m. (lat. *socer*; și *socrus*, *socrum*). Tatăl soției sau al soțului.

șod adj. (lat. dela *jutum*, plăcut, din *juvo*, a face plăcere). Glumeț, om de petrecere; compară *șotie* și *șitie*. — Și Ungurii zic *șod*; iar Slavii *șutiti*, a glumi; și *șutka*, glumă.

sodă s. f. (fr. *soude*). 1) Numirea unei plante maritime din a cărei cenușă se extrage sodă pentru albăt, o sare alcalină; 2) sodă cristalizată din comerț, ce se fabrică din sare obicinuită; 3) apă gazoasă, sifon.

șodenie s. f. V. șod. Șotie, glumă. *Trans.*

sodiu s. n. (fr. *sodium*). *Chim.* Numirea unui corp metalic alb și moale, lucios ca argintul (descoperit de chimistul englez Davy în 1807).

șodolan s. n. (din vorba *ciot*, *ciotolane*). Ciot(olos), noduros, — *niște șodolane de picioare*.

sodom s. n. (dela *Sodoma*, cetate despre care biblia spune că a fost perdată cu ploaie de foc și de pucioasă și scufundată în locul lacului asfaltit de astăzi, și aceasta pentru păcatele urâte și nelegiuirile locuitorilor ei). *pop.* 1) Urgie mare dela Dumnezeu, nenorocire; 2) mulțime mare.

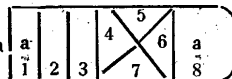
sodomi (a se) v. V. prec. Mold. a mânca nemăsurat de mult; *Olt.* a arde, prăpădi; a se dărâma.

sodomie s. f. V. sodom. Păcat bestial al Sodomienilor.

sodomit, ă adj. V. prec. Prăpădit, distrus, ars.

șodron s. n. (fr. *chaudron*, ceaun, căldărușă).

Joc de copii, desemnat pe a

un dreptunghiu lung, rotund la un capăt, și apoi împărțit în 8 despărțituri, cum se vede în figura anexă. Câte un copil, stând într'un picior, începe, prin o ușoară săritură, să lovească și să miște o pietrișică atingându-o cu vârful dela ghiată și ducându-o astfel prin loviri, treptat, prin cele opt despărțituri până la a 8-a, care este ceaunul, și apoi îndărăt. Cel ce reușește, câștigă premiul ori rămășagul pus; greutatea este ca lovitură să f.e. pozitivă, să nu treacă peatra peste despărțitura următoare, ci la rând, în fiecare; aici se adaugă și exercițiul de a lovi și de a sta într'un picior; (fr. *mareille*). (Joc văzut și jucat de școlari în orașul Roman; adus probabil de institutorii francezi la pensioanele din acel oraș).

sofă s. f. (turc *sofâ*). Divan, canapea foarte lată și joasă, cu perine pe margine.

sofism s. n. (gr. *sophisma*, invenție ingenioasă). Raționament fals, având însă aparență de a fi adevărat.

sofist s. m. (gr. *sophistes*, foarte abil, sau șarlatan). 1) Numire dată preținșilor învățați, cari știu tot, după părerea lor; 2) cel ce face sofisme.

sofistic, ă adj. 1) De natura sofismului; — *raționament sofistic*; 2) care face uz de sofisme.

sofisticărie s. f. (fr. *sophistiquerie*). Subtilitate excesivă, întrebunțată în discursuri sau în raționamente.

sofit s. n. (itali. *soffitto*, tavan). Tavan ornamentat. Mold.

sofră s. f. (turc (?) *sofrâ*). Măsuță rotundă cu picioare scurte pe care se pune mâncare (la țară). (Turcii prin *sofrâ*, numesc sacul în care duc pesmeți și tot el servește drept pânză de așternut pe masă).

sofrac s. m. (lat. din *sub-frango*, a frânge pe dedesupt). Zool. Pasăre mică zisă și sfredeluș.

sofragerie s. f. (acest cuvânt, dași dat ca turcesc pentru că Turcii zic *sofrâ* la un sac de merinde și zic și ei *sofradjî*, avem credința că este aflat de Turci în Bizanț și este din grecesc *sun-fagrein*—împreună mâncat). Camera de mâncare, în care se păstrează, în anume doajapuri frumoase, farfuriile și tacămurile pentru masă și în care se servește masa (la căsele cari au o asemenea cameră specială).

sofragi-bașa s. f. V. prec. Boer la curtea domnilor vechi, care îngrijea de masa, tacămurile și pânzările de masă a domnitorului.

sofragi s. m. V. *sofragerie*. Om de serviciu, care îngrijește de sofragerie și servește la masă.

sofran s. m. (arab. *zafaran* = galben). Bot. Plantă bulboasă ale cărei flori uscate și pulverizate dau o culoare galbenă.—Și Slavii zic *șafran*.

sofrânel s. m. V. prec. Bot. Plantă ale cărei flori dau culoare galbenă înlocuind șofranul.

sofrâniu, **ie** adj. V. prec. Galben ca șofranul.

softă s. f. (cuvânt turc). Student la școala superioară musulmană.

soharicia V. *suhar*. Mic suhar.

sol s. pl. V. *socie*.

șolm s. m. (lat. dela *Jovium*, — dela șolmul, vulturul, ce servește drept scaun, tron, lui Joe (Jupiter), în statuile antice). Vultur mare, ce stă pe piscuri de munte; el se înalță cel mai sus în aer, are privire pătrunzătoare, vede jos pe pământ prada și curagios se repede și o răpește; pentru aceasta, în evul mediu, șolmii erau dresați la vânțoare. Este emblemă impețială; emblemă vitejiei și a înălțării (de onoare și gândire, dar poate și a rapacității); 2) fig. cal strașnic; 3) fig. soldat viteaz. — Ungurescul *solyom* = șoim, arată că Ungurii au auzit dela Daco-Latini acest cuvânt (lat. *solum*, tron).

șoiman s. m. (mărit din *șoim*). 1) Șoim mare; 2) fig. viteaz, aprig; 3) fig. șoimane, duhuri rele, cari umblă prin văzduh învârtindu-se.

șoimănit, **ă** adj. V. prec. Luat de șoimane, adică smintit, nebun.

șoimar s. m. Cel ce crește șoimi.

șoimulean, **ă** adj. V. *șoim*. Aprig ca șoimul.

șoimuleț s. m. Mic șoim; adj. fig. aprig, cal aprig.

solos, **oasă** c. dj. (dela *său* (unsoare) p. *săos*). Unsuos, murdar, nespălat sau cu pete de incomplectă spălare pe față; cu haine pline de unsoare murdare.

soloșie s. f. Murdărie unsoasă.

solțariu s. m. V. *suitariu*.

solu s. n. (daco-gr. din *zoë*, viață, sursa de viață — o derivație ca și *vița*, din lat. *vita*). 1) Gen, neam, naștere, speță, — *de solu bun*; 2) viță, origine, fel; 3) fig. calitate; 4) varietate, — *felurite soluri*; 5) fig. bună calitate, — *e cal de solu*, sau *nu e solu*. — Acest cuvânt este întrebunțat și de Turci *soy*, cu aceleași înțelesuri ca românește, ceea ce nu exclude origina lui din vorba greacă *zoë* și este probabil că Turcii l'au aflat în Bizanț.

sol s. n. (1) lat. *solum*. 1) Pământ; 2) suprafață de pământ cu calitățile din el, — *sol fertil*.

sol s. m. (2) (lat. din *solute* și *solutus*, liber, neîmpiedecat). 1) Trimis ce vine din partea armatei dușmane spre a trata cu adversarul; 2) ambasador, delegat; 3) fig. vesțitor; — *capul solului nu se taie*. — Și Slavii zic diformat *sul*.

sol s. m. (3) (s) *Muzic*. A cincea notă din gama muzicală și care se scrie pe a doua linie de jos a portativului V. mi.

solanee s. pl. (dela lat. *solanum*, plantă zisă și *zărna* și *sulițică*). Bot. Speță de plante care au fruct și rădăcină după cum este cartoful și care are ca tip *solanum*, *zărna*.

solar, **ă** adj. (lat. *solaris*). Dela soare, a soarelui, — *sistem, lumină, solară*.

solărit s. n. (din lat. *sal*, sare, — *sălărit*). Vechiu. Dare sau venituri ce se incasau din vânzarea sării.

șold s. m. (lat. dela *soldus*, tare). Anat. Numirea osului puternic ce se simte în dreapta și stânga șalelor. — Și Cehii zic *șolda* și nemții *schulter*, tot din șaza latină *soldus*.

șold s. m. (lat. *soldus*, întreg, suma întreagă). 1) *Contabil*. Diferența între debitul și creditul unui cont, — *șold debitor*, sau *creditor*; 2) rămășiță dela o stofă vândută.

șoldă (a) și a se) v. V. prec. 1) A face șoldul unui cont; 2) a da o șoldă trupelor V. *urm*.

șoldă s. f. (lat. *soldr*, sumă întreagă sau

datorie, prin (fr. *solde*). Suma ce se plătește ca salariu militarilor.

șoldan *s. m.* (diform din *sălta*, (săltan a sări). 1) lepure mic, vătuiu; 2) *fig.* copil zburdalnic.

șoldăni (a) *v. V. prec.* A fugi sărind ca șoldanul; a pune pe fugă.

șoldar *s. n. V. șold.* Partea hamului ce vine pe șoldul calului.

soldat *s. m.* (fr. *soldat*, *V. soldă*). Ostaș care primește soldă; militar fără nici un grad, afaiă de calitatea de ostaș.

soldățesc, **eașcă** *adj.* De soldat.

soldățeste *adv.* Ca soldați.

soldățime *s. f.* Mulțime de soldați.

șoldi (a se) *v. V. șold.* A se beteji la șold (calul).

soldie *s. f.* (ital. *solido*, ban). Veche monedă italiană: *pusese o dajdie de soldie de aur pe lună. Bălcescu.* (Cuvânt venit prin afacerile de comerț cu Venețienii).

șoldiș *adv. V. șold.* Aplecându-se de un șold, șchiopătând, — *merge șoldiș.*

șoldit, **ă** *adj. V. șoldi.* 1) Betejit la șold; 2) care șade strâmb (rochie, haină).

șoldiu, **ie** *adj.* Care șchioapătă. *V. șoldi.*

solecism *s. n.* (fr. *solécisme*, din gr. *soléikismos*, greșală de pronunțare a vorbelor, — dela locuitorii orașului *Soles*, din *Cilicia*, care nu pronunțau corect vorbele grecești). Greșală mare gramaticală în vorbire în scris.

solemn, **ă** *adj.* (lat. *sollemnis*). 1) Cu ceremonie mare; 2) cu paradă, pompos; 3) măreț, impozant.

solemnitate *s. f.* (lat. *solemnitas*). *V. preced.* Ceremonie mare, pompă.

solfegia (a) *v. V. sofelgiu* *Muzic.* A face exerciții de a cânta pe note de muzică.

solfegiu *s. n.* (ital. *solfeggio*). 1) Adunare de exerciții muzicale; 2) exercițiu muzical de cântare pe note.

șoli (a) *v. V. sol.* (2) A trimite o comunicare prin sol.

solicită (a) *v.* (lat. *sollicito*, din *sollus*, tot și *cito*, a mișca mereu, prin (fr. *solliciter*). 1) A cere stăruitor și repetat; 2) a cere, — *solicită audiență, funcțiune*, etc.

solicitor *s. m. V. prec.* Cel ce solicită.

solicitudine *s. f.* (lat. *sollicitudo*, prin fr. *sollicitude*). Griji, îngrijire de cineva, căutare; protejare.

solid, **ă** *adj.* (lat. *solidus*). Tare, vărtos; 2) rezistent; 3) durabil; 4) *fig. pop.* serios, temeinic; 5) *s. n.* ce este compact, tare; 6) *geom.* Corp care are suprafețe și posedă lungime, lățime și înălțime.

solidar, **ă** *adj.* (fr. *solidaire*, din lat. *solidare*, a face tare, compact). 1) Unit în totul; deopotrivă răspunzător, — *solidar la plată*; 2) care răspunde unul pentru altul sau garantează deopotrivă; 3) *adv.* deopotrivă obligat sau răspunzător ori plătit.

solidaritate *s. f.* (fr. *solidarité*). 1) Răspundere deopotrivă; 2) unire strânsă între doi sau mai mulți, obligându-se la răspundere.

solidariză (a și a se) *v. V. prec.* A (se) face solidar cu altul sau cu alții.

solidifică (a și a se) (lat. din *solidus* și *facere*). A (se) face solid; a (se) întări de tot. **solidificare** *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) solidifica.

soliditate *s. f. V. solid.* Starea sau calitatea de a fi solid *propr.* și *fig.*

solie *s. f. V. sol* (2) 1) Vestă sau comunicare trimisă prin sol; 2) ambasadă, soli trimiși de un suveran la altul; 3) *fig.* misiune, însărcinare.

soliped, **ă** *adj.* și *s.* (lat. *solus*, singur, *pes*, *pedis*, picior). *Zool.* Numire dată animalelor ce au copita împreună, unită, cum este la cal, asin (nu despicată ca la bou, capră).

solist, **ă** *adj.* și *s. V. solo.* Cel ce cântă în solo.

solitar, **ă** *adj.* și *s.* (lat. *solitarius*, unic, singur). 1) Singuratec; 2) *pl.* cercei din câte o boabă de briliant mare; o *pereche de solitari*.

solitudine *s. f.* (lat. *solitudo*, *solitudinis*). Singurătate.

solniță *s. f.* (diform din *salniță*, dela lat. *sale* — || terminația, este ca în lat. *salnicus*, *salnicae* = de sare). Mic vas făcut pentru pus sare (și piper) la masă. — Și Slavii zic *solniță*, iar la *sare* zic *șoli*, ceea ce face să se creadă că ei au denumit solnița.

solo *s. n.* din (lat. *solus*, singur). *Muzic.* Bucată de muzică ce se cântă de un singur cântăreț sau muzicant.

solomonar *s. m. V. urm.* Vrăjitor care știe să vrăjească, să facă farmece; poporul crede că el stăpânește tunetul, trăsnetul, norii ploaia, furtuna, grindină, și umblă prin nori călare pe un balaur.

solomoni (a) *v.* (unii cred că cuvântul face aluzie la împăratul Iudeei *Salomon* sau *Solomon*, vestit pentru marea lui înțelepciune; dar avem mult temei a crede că este un compus latin din *sollus-moneo* = tot prorocesc, prevestesc — și că acești prevestitori cari și astăzi prevestesc schimbările de timp, ploaia, furtuna, seceta, etc. s'au numit *solomonari*, iar prevestirile lor *solomonice*). A vrăji, a fermeca, a face vrăjitorii.

solomonie s. f. V. *preced.* Vrăjitoria, meș-
teșugul de a fermeca; și știința drăcească.

solomonit, *ă adj.* V. *prec.* Vrăjit, fermecat.

solstițial, *ă adj.* V. *urm.* De solstițiu.

solstițiu s. v. (lat. *solstitium*, din *sol*, soare și *stare*, a sta). Moment, din cursul unui an, când soarele se află în cel mai depărtat punct, de ecuator și când pare că se oprește pentru a lua apoi drumul înapoi, adică ziua de 22 Decembrie, când este ziua cea mai mică și apoi începe a crește; sau 22 Iunie, când este noaptea cea mai mică și ziua cea mai mare din an. Vezi *echinopțiu*.

șoltăc *adv.* (de a vorba *șold*). Schipătând, aplecându-se de un șold, — *merge șoltăc*.

șoltăcăi (a) v. V. *prec.* A merge șoltăc, schipătând.

șoltic *adj.* și s. m. (germ. dela *schuldig*, datornic). 1) Datornic, care prin subterfugii se sustrage de a plăti; 2) șiret; șmecher; 3) farsor. — Cuvânt adus de Evrei în dialectul moldovenesc.

șolticărie s. f. V. *preced.* 1) Sustragere dela datorie; 2) șmecherie, șarlatanie; 3) farsă, glumă.

șoltz s. m. (germ. s: *hultheisz*, primar). Primar de oraș în Moldova (în v: *chime*) — și ungurec *soltesz*.

solubil, *ă adj.* (fr. *soluble*, din lat. *solvo*, *solvere*, a descompune). 1) Care se poate desface, rezolva; 2) care se poate topi într'un lichid.

solubilitate s. f. (fr. *solubilité*). Calitatea de a fi solubil.

soluți(un)e s. f. (lat. *solutio*, *solutionis*). 1) Descompunere, topire; 2) deslegare (*fig.*); 3) răspuns la o problemă; 4) desnodământ, sfârșit; 5) lichid în care s'a dizolvat ceva; 6) mijloc de scăpare.

solvabil, *ă adj.* (fr. *solvable*, din lat. *solvo*, *solvere*, a plăti). Care este în stare să plătească; bun platnic.

solvabilitate s. f. (fr. *solvabilité*. V. *prec.*). Calitatea de a fi solvabil.

solvent, *ă adj.* și s. (lat. dela *solvo*, *solvere*, a plăti). Elev care stă într'un internat al Statului, însă cu plată.

solz s. m. (daco-gr. din *solos* = disc metalic). 1) Discuri mici lucioase ca de metal, ce acoper pielea peștilor; 2) Mold. necurățenie în formă de solzi, ce se face pe piele, sau pe cap la copiii mici. — Și Slavii zic *sluz*.

solzos, *oasă adj.* Cu solzi.

somă (a) v. (fr. *sommer*, din lat. *sumo*, *sumere*, a aminti, a hotărî). *Jurid.* A invita prin forme legale (prin portărei sa judecător, pe un datornic ca să achite datoria, etc ;

2) a pretinde cu insistență, — *te somez să șomaj* s. n. (fr. *chômage*). Timpul cât o fabrică nu lucrează, suspendarea lucrului.

somați(un)e s. f. (fr. *somation*). V. *prec.* 1) Forma actul judecătoresc prin care este somat cineva; 2) faptul de a somă; 3) *fig.* pretindere cu insistență și cu impunere.

sombu, *ă adj.* (fr. *sombre*). Întunecat *propr.* și *fig.*

somieră s. f. (fr. *sommier*, dela *sommeil*, somn). Saltea elastică făcută pe droturi sau dintr'o rețea de sârmă, ce se adaptează la pat — *pat cu somieră*.

somitare s. f. (fr. *sommité*). Celebritate, persoană foarte distinsă într'o știință, sau în oratorie, etc.

somn s. n. (1) (lat. *somnus*). 1) Starea omului sau a animalelor, când dorm, care constă în repausarea unora din simțuri; 2) trebuința irezistibilă de a dormi; 3) *fig.* starea de amorțire și repaus a naturii; 4) *fig.* moarte, — *somnul de veci*.

somn s. m. (2) (dela *preced.* *somn*). *Zool.* Numirea unui pește mare, cu capul turfit și ochi foarte mici. — Și rus *som*.

somnambol, *ă adj.* și s (la'. compus *somnus*, somn, *ambulo*, umblu). 1) Om care suferă de boala de a se scula noaptea din pat, adormit fiind, și umblă, face multe lucruri ce nu le-ar putea face treaz, se urcă pe coperișul casei și merge pe marginea streșinei fără să cadă, etc., etc. apoi iarăși se culcă în pat, fără să știe ce a făcut; se zice și *lunatic*, pentru că mai ades când este lună, somnambulul face aceste lucruri; 2) *iron.* cel ce umblă noaptea mult; 3) persoană adormită de un hipnotizator.

somnambulism s. n. V. *prec.* 1) Boala somnambulului; 2) starea celui hipnotizat.

somnișor s. Mic somn (1 și 2); *bot.* numire dată macului.

somnolență s. f. (fr. *somnolence*). 1) Toropeală de somn; 2) liniște prea mare, ca de somn; 3) stărea de jumătate adormit.

somnoroasă s. f. (dela *somn*). *Bot.* O plantă cu flori albe și fructe ovale, care crește pînă în poiene.

somnoros, *oasă adj.* 1) Cel care doarme prea mult; obosit și care vrea să se culce; 3) cel care nu s'a deșteptat încă deplin din somn; 4) *fig.* lipsit de energie.

somnoroșle s. f. 1) Prea mare înclinare de a dormi; 2) somnolență.

șomoiag s. n. (lat. dela *cyma*, măciulie de varză (din gr. *kyma*, ce se umflă) și *ac*, ca și). 1) Băț cu o mare măciulie la vârf, făcută din cărpe sau din câlți, ce servește pentru a

unge cu păcură roatele, sau a mătura coșul, etc.; 2) mototol de paie pentru a freca caii când sunt asudați (se zice și *șomoioec*).

șomoltoc s. n. (lat. din *cyma-multa* = gă-mălie (de varză) mare). 1) Legătură rotundă, făcută din cărpe, cum este căpățina de varză din foi; ghem de cărpe; șomoioec mare. Mold.

șomoltoci (a) v. V. *prec.* A face ghem, șomoltoc.

somon s. m. (fr. *saumon*). Zool. Pește mare cu carnea roșiatică, gustoasă, dar grea de digerat; se pescuește mult în Rin.

somptuos, oasă adj. V. *somptuos*.

somun s. n. (turc *somun*). Pâne neagră.

son s. n. (lat. *sonus*). Sunet muzical.

sonată s. f. (ital. *sonata*). Bucată de muzică instrumentală, formată din trei părți cu caracter diferit.

sondă s. f. (fr. *sonde*, din scandinav *sund*, strămbătoare). 1) Instrument cu care se încearcă adâncimea apelor; 2) aparat mecanic foarte complicat, cu care se găsește adâncă în pământ pentru a afla apă sau petrol; 3) instalațiunea pentru extragerea țifeiului, petrolului printr-o sondă (2); 4) *medic.* aparat chirurgical, cu care se încearcă natura unei plăgi; 5) instrument, ca o mică pâlnie conică de metal, cu coadă lungă, cu care se încearcă la diferite adâncimi calitatea boabelor de grâu, porumb, etc.

sondă (a) v. (fr. *sonder*). 1) A aplica o sondă; a face cercetări cu sonda; 2) *fig.* a ispiti; a cerca intențiunea cuiva.

sondaj s. n. (fr. *sondage*). Acțiunea de a sondă *propr.* și *fig.*

sonerie s. f. (fr. *sonnerie*). Clopoțel care sună prin ajutorul unui fir electric.

sonet s. n. (fr. *sonnet*). Poezie compusă, grupată în două caturine și două terține, — *sonete de Petrarca*.

sonor, ă adj. (lat. *sonorus*). 1) Sunător, cu sunet puternic și plăcut, — *voce sonoră*; 2) răsunător, — *sală sonoră*.

sonorietate s. f. V. *prec.* Înșușirea de sonor; proprietatea de a augmenta puterea sunetelor.

sonț, oantă adj. (dela *csenz*, cit. *csionz*, numire dată preoților catolici, cari propagau unirea în Galitiă). *Iron. fam.* Neamț, dar mai ales catolic.

sonț adj. (2) diform din *ciont*, *cionți*. Șchiop.

șontăc adv. (din *ciont*). Cel ce merge șchiopând, — *merge șontăc, șontăc*. — Și Unguri zic *șonta*.

șontăcăl (a) v. V. *prec.* A merge șontăc.

șontășor s. m. V. *șonț*. (1) Mic șonț.

șontorog, oagă adj. (amplificat din *ciont*, pentru *ciontorog*). V. *ciontorog*.

sopă s. f. (turc *sopa*). Măciucă cu capul de fer.

șopâl (a) v. V. *șopoi*.

șopărcăi (a) v. (dela vorba *șopârta*, care fuge în zigzag). A se eschivă, a umbra cu subterfugii. Mold.

șopârcaie s. f. V. *șopărcăi*. Șopărcăeală.

șopărcăeală s. f. V. *prec.* Eschivare, subterfugiu.

șopărlă s. f. (lat. *serpulus*, mic șarpe, prin metateza *sepurlu(s)*). Zool. Reptilă mică cu patru picioare, colorată verde azuriu, ca un mic șarpe.

șopărlăiță s. f. (din *șopărlă*). 1) Gușter; 2) bot. plantă mică cu multe frunzișoare, ce crește prin ierburi la umezeală (*parnassia palustris*).

șopărlar s. m. (din *șopărlă*). Zool. Pasăre zisă și *șorecar*, (vânează șopărlă).

șopoi (a) v. (daco-gr. din *siopê*, tăcere). A vorbi încet de tot, în șoapte.

șopoit s. n. V. *șopoi*. Vorbire foarte încetă în șoapte.

sopon s. n. Mold. V. *săpun*.

soporific sau **soporifer**, ă adj. (lat. din *sopor*, somn adânc; *fero*, duc, fr. *soporifique*). Care produce somn, adoarme (plantă etc.).

șopot s. n. V. *șopoti*. 1) Șoaptă; 2) vorbire în șoapte, încetă; 3) *fig.* murmur (de riu, de frunziș). — Și unii Slavii zic *șopot*.

șopoti (a) v. (daco-gr. dela *siopê*, tăcere și *siopêteos*, tăcut). 1) A vorbi pe tăcute, prin vorbe abia pronunțând, ca să nu audă alții; 2) a spune în taină; 3) *fig. poet.* a murmură (rîul sau frunzișul pădurii).

soprano s. m. (ital. *soprano*, din *sopra*, deasupra). Muzic. 1) Vocea cea mai subțire, ascuțită, care poate cânta notele cele mai ridicate, mai sus (*sol, la si*, deasupra portativului); 2) cântărețul care are această voce; 3) partida (notele) de cânt pentru această voce.

șopron s. n. (lat. *suprum*, din *super*, *supra*, deasupra). 1) Adăpost pentru vite sau nutreț, ori felurite lucruri, făcut din șimplu coperiș, așezat pe furci, și cu podul lui; 2) adăpost simplu ca să nu ploaie; 3) podul grajdului. — Și germanii zic *schoppe*.

șopru s. n. V. *șopron*.

șopteală s. f. V. *șopti*. Vorbire în șoapte; șoaptă.

șopti (a) v. V. *șopot*, *șopoti*. 1) A spune foarte încet; 2) *fig. poet.* a murmură încet.

șoptit, ă adj. V. *prec.* 1) Spus foarte în-

cet; 2) spus la ureche; 3) s. n. acțiunea de a șopti.

șoptitor s. m. Cel care șoptește.

șoptitor, oare adj. V. șopti. Care șoptește; *fig.* care murmură încet.

șoptitură s. f. V. șoptă.

sor pop. pentru soră. O băa sor cu moartea.

soră s. f. (lat. *soror*, scurtat din *suroră*).

1) Fată din aceeași părinți cu o altă fată sau băeat, — *sora băeatului sau a fetei*; 2) călugăriță tânără care încă nu a depus jurământul de călugărie; 3) *soră de caritate*, femeie ce face parte dintr-o societate de asistență a răniților în timp de război sau a bolnavilor în timp de pace, purtând o înbrăcăminte ca a călugărițelor; 4) *fig.* ce este asemănător: arte surori; 5) denumire dată unei femei prietene, — *bine, soră dragă*...

sora-soarelui s. f. (din vorba *sora și soare*). *Bot.* Plantă mare, care face floarea ca un disc rotund, având în juru-i multe petale lungi galbene, (ca razele dela soare) și care floare stă cu fața către soare; sămânțele ei dau untdelemn ca și sămânța de bostan

sorb s. m. (lat. *sorbus*). *Bot.* Arbust din speța rozaceelor, al cărui lemn este căutat pentru strungărie.

sorb s. n. (din *sorbi*). 1) Vârtej de apă mare, curgătoare, care atrage în el și scufundă; 2) aparat pentru absorbit apă cu o pompă; 3) hotarul mării între lumile închipte de basmele poporului.

sorbet s. n. (fr. *sorbet*). *V. șerbet.*

sorbi (a) v. (lat. *sorbeo, sorbere*). 1) A trage în gură zgomotos un lichid, inspirând și aer în același timp; *soarbe din lingură, soarbe din ceașcă*; 2) a înghiți dintr-o dată; 3) a înghiți puțin sau numai odată; 4) a absorbi; 5) *fig.* a răpi, — *i-ași sorbi zilele*; 6) *fig.* a privi cu mult drag, — *il soarbe din ochi sau cu privirea.*

sorbire s. f. V. prec. Acțiunea de a sorbi *propr. și fig.*; absorbire.

sorbit, ă adj. și s. 1) Absorbit; 2) gustat puțin; 3) acțiunea de a sorbi.

sorbitură s. f. V. sorbi. 1) Acțiunea de a sorbi o dată; 2) absorbire; 3) înghițire dintr-o dată; 4) *pop.* zeamă, ciorbă, borș.

sorcova s. f. (lat. dela *surculus, surcu'a*), pomușor, vârguță, lăstar, bețișor). Bețișor cu două mici ramuri, împodobite cu hârtiuțe colorate în formă de flori, și cu care copiii, în ziua de anul nou, sau la crăciun, umblă din o.n în om și, lovindu-l ușor, ca și cum l'ar bate cu o ramură înflorită, îl felicită zicând:

Sorcova

Vesela,

Să trăiți,

Să 'mbătrâniți;

Ca un măr,

Ca un păr,

Ca un fir

De trandafir, etc.

La anul și la mulți ani!

— Omul felicitat, dă apoi copiilor bacșiș. (*V. bacșiș*). (Foarte greșit s'a crezut că *sorcova* este dela vorba slavă *sorok* = 40, pentru că ar fi patruzeci de silabe (?) în urarea sorcovei... Această urare ține de celelalte datine, rămase dela Romani).

sorcovi (a) v. V. sorcova. A felicită pe cineva la anul nou, bătându-l cu sorcova.

sor-cu-frate s. f. (din *sora* cu *frate*). *Bot.* Plantă cu flori galbene-aurii, ce crește prin păduri și e întrebuințată în descânțece, fărmece băbești. (*Melampyrum nemorosum*).

sorean s. m. (dela *soare*). *Mold.* Pește mic cu solzi lucitori. (*Alburnus lucidus*).

șorecar s. m. (dela *șoarece*). *Zool.* Păsare răpitoare care prinde șoareci.

sorec, ească adj. (dela *soare*). Din soare, de soare.

sorginte s. f. (lat. din *surgere*, a se începe, *surgens*). Loc de unde începe ceva, izvor (*propr. și fig.*), — *informațiune din sorginte sigură*.

sori (a) v. (dela *soare*). 1) A străluci, a lumina și încălzi soarele; 2) a sta la soare; a se pârli de soare sau a se încălzi mult la soare.

șoric s. m. V. șoricu.

șoricel s. m. Mic soare.

șoricel s. m. (dela *șoarece*). 1) Mic șoarece; pui de șoarece; 2) mici umflături, bube, la pânțele vitelor; 3) *coada șoricelului*, pl. ntă mică cu foarte multe frunzișoare mici.

șoricesc, ească adj. V. șoarece. De șoarece, al șoricilor.

șoricloalcă s. f. Acid arsenios, otravă care omkora șoarecii (trebuie însă foarte bine amestecată cu brânză, — altfel șoarecii se păzesc să o mănânce).

șoricu, ie adj. (dela *șoarece*). De culoare cenușie ca șoarecele.

șoricu s. n. (daco-gr. din *xyrikos*, răzuit, *xyrizo*, a răzii). Pielea porcului tăiat, care a fost chiar la tăiere pârliță pe un foc ușor, apoi răzuită cu un cuțit tăios, și care nu se juipoaie, ci rămâne să se afume împreună cu carnea și cu slămina.

sorită s. f. (fr. *sorite* din gr. *soreites*, dela *soros*, grămadă). Raționament compus din o grămadă de propozițiuni, din cari ultima apare ca o concluzie firească a celei prime.

sorliță s. f. (comp. din *sor* (lat. *sol*) soare, *lita*, plină). Șoim, vultur care se urcă foarte sus.

soroacă s. f. (slav *srok*, răstimp, însă din baza greacă *só* + *rox*, *rogos* = partea ta (*rox*, fragment). 1) Parte, răstimp, pauză; 2) semnul care arată pauză în cântarea veche bisericească; 3) răstimp de tragerea clopotelor la biserică; — *se trag clopotele în trei soroace*.

soroc s. n. (daco-gr. din *só* — *rogos* = a părții tale (*roz*, *rogos*, parte, porțiune). 1) Parte de timp, răstimp; 2) întrerupere, pauză; 3) epocă prescristă; — *anume soroc*; 4) regulă și timp de pomenirea unui răposat; — *toate soroacele făcute cu colivă* și colaci; 5) timpul menstruației la femei; 6) *fig.* sfârșitul, — *t-a venit și lui sorocul*.

sorocul (a) v. V. *prec.* 1) A fixă termen (de judecată; — *procesul e sorocit la 15 Mai*; 2) a chemă la judecată; 3) a fi predestinat, — *așa mi-e sorocit*. — Și Slavii au această vorbă cu bază grecească, din care au și vorba *sorok* = 40, care, în sistemul antic de numărătoare, era o parte, însemnată, formată din patru sterturi ce ar compune un întreg.

sorocovăț s. m. (slav. rus din *sorokovoi*, de patru zeci, dela *sorok* = 40, — V. *prec.*). *Mold.* Numirea unui ban de argint în vechime care valora 80—90 parale (poate 40 de kopeice) și care se mai zicea *sfanț*. V.

soț s. n. (germ. *schürze*, de aici transilvănean *șurț*). Pestelcă; bucată de pânză, uneori frumos lucrată, pe care fetele și femeile o pun dela brâu în jos peste haine spre a le feri de murdărie; același, făcut uneori din piele, pentru lucrători.

soț s. m. (lat. *sors* = beșior, pietricică, zar, etc. de tras soți, adică să hotărască prin ele soarta). 1) Buletin, bilețel de hârtie, pe care se scrie un număr care, tras de cineva, poate fi câștigător; 2) idem, care hotără odinioară, dacă tânărul la 21 ani trebuia să facă serviciu militar, sau li ieșea soț ca să nu facă serviciu (când armata era puțin numeroasă, iar tineri mai mulți, soțul hotără, și aceasta se numea a *trage soți*, adică a recruta); 3) determinare prin orice alt mijloc (ca zarul, etc.) ca, întâmplarea să decidă ceva; 4) *fig.* șansă, — *n'are*, sau *are mulți soți de izbândă*; 5) soartă, destin.

soțar s. m. Tânăr care urma să tragă soț; (2); recrut.

soți (a) v. V. *soț* și *soartă*. 1) A destina prin soț; 2) a predestina.

soțit, **ă** *adj.* V. *prec.* Predestinat.

sos s. n. (fr. *sauce*, cit. *sos*). 1) Zeamă din carne friptă; 2) amestec din zeamă de carne, cu bulion de paradaișe sau cu puțină făină, ori cu alte substanțe, spre a face o zeamă plăcută ce se pune în bucate.

șosea s. f. (fr. *chaussée*, citit *șosé*). 1) Drum neted, așternut cu prundiș, având în dreapta și în stânga șanțuri pentru scurgerea apei; 3) drum frumos îngrijit, cu pădure plantată pe ambele laturi, ce se prelungește în partea de nord a Bucureștilor, și unde se preumblă bucureștenii în trăsuri, sau călări, ori pe jos.

șoșele s. pl. (onomat. dela pronunțare șoptită: *ș, șu*). 1) Șoapte ademenitoare—*umbliă cu șoșele și momelile*; ademeniri; 2) intrigă.

șoselul (a) v. V. *șosea*. A face șosea; a pune pietriș pe șosea.

sosi (a) v. (daco-gr. conform cu grec bizantin *sozo* (aorist. *esosia*), a veni). 1) A veni *propr.* și *fig.*; 2) a ajunge la locul de destinație: *sosește: călătorul, trenul, primăvara, anul nou*, etc.

sosleră s. f. V. *sos*. Vas de bucătărie în care se pregătește sau în care se servește sosul.

sosire s. f. V. *sosi*. 1) Acțiunea de a sosi; 2) timpul, momentul, ora, sosirei.

sosit, **ă** *adj.* V. *prec.* Ajuns la destinație, venit; *buș sosit!* salut de bună venire.

șoșoni s. m. (fr. *chaussons*). Încălțăminte caldunică pentru earnă, făcută din postav, cu talpă de cauciuc, și care se încălță pe deasupra ghetelor.

soț s. m. (lat. *socius*). 1) Tovarăș; 2) bărbatul căsătorit; 3) pereche, — *cu soț*; 4) asociat.

soție s. f. (lat. *socia*, întovărășită, unită). 1) Femeie căsătorită legitim; 2) *fig.* tovarășă, complice.

sotie s. f. (slav rus dela *șutiti*, a glumi, *șutka*, glumă). 1) Glumă; 2) surpriză; 3) *fig.* poznă, ispravă; neajuns; 4) șirețic. *Mold.*

sotnie s. f. (rus *sotnia*, dela *sot*, *sto*, 100). Escadron de cazaci, care avea 100 de călăreți.

șotoroange, p. *ciotoroange* s. pl. (dela *cionț*, ca ciontorog și *șontorog*). *Mold.* Cisme sau ghetete uzate, strâmbe.

șotron s. n. V. *șodron*.

șovăceală s. f. V. *șovâl*. 1) Clătinare în mers; 2) ezitare; 3) nesigurantă.

șovăelnic, *ă adj. V. șovăi.* 1) Care șovăește; 2) *fig.* nesigur; nedumerit.

șovăi (a) *v. lat. din subeo, subire, a merge în jos (sub).* 1) A merge clătinat când într-o parte când în alta; 2) a merge în zig-zag; 3) a merge nesigur; 4) *fig.* a fi nesigur; 5) *fig.* a ezită; 6) a da îndărăt puțin (la luptă); 7) a nu avea destul curaj.

șovăire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a șovăi *propr. și fig.*

șovăitor, oare *adj. V. prec.* Care șovăiește *propr. și fig.*

șovăitură *s. f. V. șovăeală.*

șovălc, șovălc! *adv. (din șovăi).* Aplecându-se tare într-o parte în mers, — *merge șovălc, șovălc.*

șovar *s. n. (din lat. siphon, țevă — cu termin. ar = sifon, sivor).* Stuf, papură. — Și Rutenii zic șovar.

șovărv *s. n. (lat. diformat din superbus (în suberb și suverv = frumos, strălucit). Bot.* Plantă cu miros tare și cu flori roșii purpurii, foarte căutată pentru colorat, zisă și magheran sălbatic. — În Transilvania i se mai zice *solovărf și sovovărf.*

șovinism *s. n. (cuvânt francez, dela numele lui Nicolas Chauvin (Nicolae Chelu), un soldat brav din timpul Republicii și a Imperiului Franței — chauvinisme, citit șovinism).* Patriotism sau iubire de neam exagerată; intoleranță față de cei de alt neam.

șovinst *s. m. V. prec.* Cel ce practică șovinismul.

șovăit sau șovoit, *ă adj. V. șovăi.* Strămb, intortochiat; poticnit (șovăitor).

șovon *s. n. Banat. V. zovon.*

spadă *s. f. (lat. spatha și gr. spathē).* Sabie lată cu două tăișuri.

spadasin *s. m. (ital. spadaccino, dela vorba spada).* 1) Luptător viteaz cu spada; 2) în senz rău, — ucigaș, bătăuș.

șpagă *s. f. V. șpangă.*

spahii *s. m. (turc. sipahi, călăreț).* Oaste de cavalerie turcească.

spăimă *s. f. (lat. din expavima, (expavere), a fi spăimântat).* Emoție de mare frică; spăietură.

spăimântă (a și a se) *v. V. preced.* A (se) înfricoșă tare.

spăimântat, *ă adj. V. prec.* Speriat, înfricoșat.

spăimântător, oare *adj. și adv.* 1) Care înspăimântă; 2) *adv.* teribil, grozav.

spăimos, oasă *adj.* Sperios (căl).

spălă (a și a se) *v. (lat. din ex + polio, a curăța, a netezi, a răzui, a spăla (lână), de unde și spolio, a jupui).* 1) A curăța cu

apă; *spălă rufe, spălă lână, spălă cu var (văruește, Olten).* 2) a 'și curăți fața, capul, corpul, cu apă; 3) a 'și curăți cu apă, în fiecare dimineață, ochii și fața, gura; 4) a scoate o pată prin procedeu chimic; 5) a târi, a duce, — *ploae torențială care spălă, ori revărsare de râu care spălă.* 6) a izbăvi, a răscumpăra de păcate; 7) *iron. a spăla putina, a fugi repede de frică.*

spălăcanie *s. f. (dela spăla).* Spălare generală; *ziua de spălăcani, ziua întâi a postului, când se spălă vasele în cari s'au pregătit mâncările de fruct din ziua de lăsatul secului, pentru a fi întrebuințate la mâncări de post.*

spălăci (a se) *v. A 'și pierde culoarea prin spălare, sau prin expunere la soare, ori altfel.*

spălăcioasă *s. f. V. spăla. Bot.* Plantă cu flori galbene, ce crește prin locuri nisipoase.

spălăcit, *ă adj. V. spăiăci.* Decolorat; palid.

spălăcitură *s. f.* 1) Ce este foarte spălăcit; 2) *fig.* vin foarte prost, slab; 3) apă cu care s'a spălat un vas sau sticlele de vin.

spălăre *s. f. V. spăla. Acțiunea de a (se) spăla.*

spălat, *ă adj. V. prec.* 1) Curățit prin udare cu apă; 2) albit (rufe); 3) *fig.* curat, îngrijit la îmbrăcăminte; 4) *s. n.* acțiunea de a spăla; 5) *fig.* de condiție socială mai aleasă — *lume mai spălată.*

spălătoare *s. f.* 1) Vas în care se spălă; 2) cârpă de spălat vase la bucătărie.

spălător *s. n.* 1) Spălătoare (1 și 2); 2) om care spălă.

spălătoreasă *s. f. V. spăla.* Femeie care spălă rufe.

spălătorie *s. f.* Locul unde se spălă; *spălătorie chimică, fabrică de spălat rufe și stofe și de văpsit.*

spălătură *s. f. V. spălăre.*

spălă-varză *s. m. (din spăla și varză (acrită). Palavragiu, farseur.*

spălet *s. m. (din gr. spolas, cuirasă, apropiat însă de epolet).* Epolet; cuirasă militară.

spălie *s. n. (fr. din espalier și ital. spalliere).* 1) Șir de soldați aliniați, spre a ține ordinea pe stradă, la o paradă; 2) arbori cu crengile ajustate și prinse pe un părete sau pe un grilaj nalt; 3) grilaj cu acest scop.

șpalt *s. n. (germ. spalt, coloană). Tipogr.* 1) Scândurice pe care se așază literile culese spre a forma o coloană; 2) corectura primă pe coloana culeasă; 3) coloană de litere culese; 4) piele fină de legat cărți.

spân *s. m.* (daco-gr. *spanos*, spân). Cel ce nu are dela fire barbă și musteți.

spanac *s. m.* (gr. mod. *spanaki*). *Bot.* 1) Plantă ale cărei foi când sunt fragede se pot pregăti ca mâncare; 2) *fam. iron.* lucru fără valoare, fleac.

spânatic, *ă adj. V. spân.* Cam spân, cu barba foarte rară.

spance *s. pl. (de Spania).* Speță de oi, de rasă bună, originare din Spania; deși aduse prin Polonia sau Ungaria.

spanchiu, *ie adj. V. sbanghiu.* Sașiu, cu uitătura strâmbă, *Mold.*

spangă *s. f.* (lat. *ș* pentru *ex* și *pango*, *pangere*, a vâri, a infinge). 1) Sulița cu vârf de fer foarte lung; 2) sabie-baionetă, care taie și înpunge. — Și Rușii zic diform *spaga*.

spaniolesc, *ească adj. (dela Spania).* Ce este din Spania sau dela Spanioli.

spaniolește *adv. V. prec.* 1) Ca spanioli; 2) limba spaniolă.

spânț sau **spânz** *s. m.* (lat. din *spondylium*, gr. *spondylio*, plantă — anghinare ori acantus). *Bot.* Plantă din familia renonculaceelor, cu proprietăți stimulente și purgative, ce se dă pentru a vindeca de dalac caii. (*Elleborus*).

spânzură (a și a se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex* + *pendulus*, atârnat, din care *ex-pendulare* (pendeo), a atârna). 1) A atârna (cu o sfoară, frânghie) de un cuiu, pom, etc; 2) a (se) agăța; 3) a strangulă; 4) a atârna în în jos ceva desprins; — *ii spânzură o a-ripă*; 5) a se urcă, sul, *copiii se spânzură prin pomi*.

spânzurare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) spânzura.

spânzurat, *ă adj. V. prec.* 1) Atârnat; 2) strangulat prin atârnat; 3) agățat; 4) suit, urcat; 5) *fig. s.* haimana, derbedeu.

spânzurătoare *s. f. V. spânzură* (3). Stâlp naț, având sus o bârnă de care se spânzurau, strangulau, cei condamnați la moarte prin strangulare.

sparanghel *s. m.* (gr. lat. *asparagos* gr. mod. *sparanghi*). *Bot.* Plantă ce se cultivă mai mult la loc nisipos, și este foarte gustoasă la mâncare cât timp e tânără.

spârc *s. m.* (din *spurcă*, *spure*). Copil mic și necurat, *un spârc* (spurcăciute) de copil.

spârcaciu *s. m. V. spurcăciu.*

spârcăi (a) *v.* (din *spurcă*). A spurcă.

spârcui (a) *v.* (lat. din *expergo*, *expergere*, a întinde, a răspândi). 1) A risipi, a împrăștia în neștire; 2) a sfâșia, a rupe cu dinții (animalele); 3) a trage mult din țățele

vacii (a suga mult vițelul); 4) a tăia în bucăți prea mici (carnea).

spârcuit, *ă adj. V. prec.* 1) Tras, sfâșieat; risipit, supt mult; 2) *s.* acțiunea de a spârcui.

spârgăcios, *oasă adj. V. sparge.* Care se sparge ușor.

spârgătoare *s. f. V. urm.* 1) Uneltă pentru a sparge; 2) *adj.* care sparge mult.

spârgător *s. m.* Care sparge.

sparge (a) *v.* (lat. dela *spargo*, *spargere*, a împrăștia). 1) A risipi, a împrăștia o adunare (de oameni, armată), — *s'a spart intrunirea* sau *târgul*; 2) a sfărâma, — *sparge oala*; 3) a rupe, a frânge, a despică, *a sparge lemne*; 4) a găuri, *s'a spart în fund*; *spart capul*; 5) a străpunge; 6) *fig.* a supăra auzul, — *mi-ai spart urechile*; 7) a (se) plesni, — *se sparge paharul*; 8) *fig.* a crăpa, — *se sparge* (mâncând); 9) a prăda.

spargere *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a (se) sparge *prop.* și *fig.*; 2) *fig.* prădăciune.

spărlă (a și a se) *v. V. speria.*

spărl (a) *v. V. părli și părlea.* A fugi grabnic (ca ars). *Mold.* — *a spărlit-o.*

spart, *ă adj. V. sparge.* 1) Risipit, împrăștiat; 2) sfărâmat în bucăți; 3) găurit sau plesnit; 4) risipitor. — *mână spartă*; 5) despicat, — *lemne sparte*; 6) *s. n.* acțiunea de a sparge; 7) isprăvitul, sfârșitul, — *a venit la spartul târgului*.

spartă *s. f.* (fr. *sparte*, un fel de rogoz). Plantă din care se fac împletituri.

spărtură *s. f.* (din *sparge*). 1) Gaură, deschizătură prin spargere; 2) efectul spargerei; 3) *fig.* dezbinare, sciziune; 4) lucru spart, ciob; 5) așchie, bucată din ceva spart.

spas *s. n.* I (daco-gr. *spasis*, tragere, întindere). 1) Suprafața de pânză țesută, ce stă întinsă dela sul și până la rostul unde trece suveica. — Acest cuvânt din gr. *spao*, *espasa*, e înrudit cu *spata* de țesut.

spas *s. m.* II (daco-gr. din *spasis*, întindere). *Bot.* Plantă zisă și *spata dracului*, și ferigă. (*V. prec.* înrudirea cu *spata*).

spăsenie *s. f.* (lat. pref. *s* pentru *ex*, afară din, *passus*, suferit; din lat. *patior*, de unde *păși*, *pățenie*). 1) Scăpare sau mântuire de suferință, — de aici, căință, smerenie; 2) atitudine de smerenie și căință. *V. și spăsiere.* Acest cuvânt *spasenie* este și la Slavi, cu înțeles de mântuire de suferință, ferire de rău, — *spasi Hospodii*, ferește Doamne.

spăsi (a și a se) *v.* (*V. ispăși și spăsenie*). 1) A ispăși; 2) a se arăta umilit; 3) a se arăta foarte inocent sau modest (cu ironie), — *ce stai așa spăsit?*

spăşire *s. f. V. prec.* Umilinţă, atitudine de umilit, de penitent — (se întrebuinţează des şi ca ironie pentru cel ce ia această atitudine în mod ipocrit).

spăşit, *ă adj. V. prec. 1)* Penitent, umilit; *2) iron.* cu atitudine de umilinţă, inocenţă şi modestie (aparentă); — *stă spăşit, după ce a făcut atâtea pozne.*

spasm *s. n. (gr. spasmos, din verb. spaó, a trage).* 1) Constraţiune involuntară şi repetată a muşchilor (din cauza unei boale); 2) boală caracterizată prin aceste convulsii şi care se manifestă mai des la copii, — *bolnav de spasmuri* (se recomandă băi călduţe).

spasmodic, *ă adj. (fr. spasmodique, V. prec. ed).* Ce ţine de spasm; cu spasmuri.

spat *s. n. (germ. spath).* Substanţa pietroasă formată din straturi subţiri; *spat de Islanda*, compus din carbonat de calciu cristalizat.

spat *s. n. V. spas I şi II.*

spată *s. f. I* (daco-gr. *spathé*, spată de ţesut, care era în antichitate o şindriliţă lungă, ca o spadă sau sabie, cu care se băteau firele la ţesut cum se bat acum la facerea chilimurilor, scoarţelor). Instrument de ţesut, lat de 12 centimetri şi lung ca 1 metru sau cât e latul unei pânze, format din două margini de beţe drepte, între cari sunt numeroşii dinţi subţiri de trestie, printre cari se trec firele urzelei; spata se prinde în vatale şi cu ea se bat la ţesut firele de bătură, pe cari suveica le lasă în rostul pânzei, când trece dela dreapta la stânga şi înapoi.

spată *s. f. II* (daco-gr. *spathé*). 1) Omoplatul, osul lat din spate în care este prins umărul mâinei; 2) coapsa dela bou sau cal; 3) omoplatul de dinainte la fiecare picior al calului; 4) *extins* o jumătate din spate, — *spata dreaptă*; 5) spătar (de scaun); 6) câte o dată se zice şi *spată*, în loc de *spadă*.

spătar *s. m. V. spată II, 6.* 1) Demnitar care purta, ducea, spada domnitorului, — în vechime; 2) *marele spătar*, comandantul general al armatei în Muntenia, apoi comandant al cavaleriei; 3) mai pe urmă rang de boierie; 4) *V. spată II 5.* Răzămătoare de spate la scaun.

spătare *s. f. pl. Mold.* Răzămătoare de spate pentru ciobani când mulg oile la strungă.

spătărel *s. pl. V. spătar. 1, 2.* Ostaşi sau oişteri de sub comanda Marelui Spătar.

spătăresc, *escă adj.* De spătar (1, 2).

spătărie *s. f. 1)* Demnitatea de Spătar; 2) cancelaria Spătarului (1, 2); 3) sala domnească unde se ţineau adunări şi se făceau solemnităţi; 4) arsenalul oştirei. *Vechiu.*

spate *s. f. pl. V. spată II, 4. Anat.* Partea dindărăt a corpului dela gât până la şale; 2) dosul, — *i-a 'ntors spatele*; 3) partea din dos, — *atacat din spate*; 4) partea dindărăt, — *în dosul oglinzii*; 5) şezutul; — *i-a dat bătae la spate*; 6) *fig.* protecţie, sprijin; — *dacă n'ai spate e rău.*

spatie *s. f. (gr. mod. spathi, sabie, sulită).* Cartea de joc, cu figuri, de culoare neagră, ca vârful de sulită.

spaţios, *oasă adj. V. spaţiu.* Cu mare cuprindere, — *loc, cameră spaţioasă.*

spaţiu *s. n. (lat. spatium).* 1) Întinderea nemărginită pe care nu o poate cupinde mintea omenească, şi în care se mişcă corpurile cereşti; 2) cupriusul (unei încăperi); 3) întindere de loc sau timp; 4) suprafaţă anumită; 5) interval de loc sau timp.

spătos, *oasă adj. V. spate.* Cu spete late şi puternice.

special, *ă adj. şi adv. (fr. spécial, din lat specialis).* Deosebit, anume, din anumit fel.

specialist, *ă adj. (fr. spécialiste).* 1) Care cunoaşte, ştie în deosebi o ştiinţă, artă, meserie; 2) foarte bun cunoscător şi apreciator în ceva.

specialitate *s. f. (fr. spécialité).* 1) Anumit fel de ştiinţă, artă, sau meserie; 2) cunoştinţa specialistului; 3) îndeletnicire specială şi obișnuită, — *specialitatea lui să mintă.*

specializă (*a | se*) *v. 1)* A deosebi în anume fel; 2) a îmbrăţişa o specialitate; 3) a se perfecţiona în anume îndeletnicire.

specializare *s. f. V. prec.* Acţiunea de (se) specializă.

specie *s. f. (lat. species).* 1) Formă, chip, fel; neam; 2) *Zool.* speţă, diviziune generală de fiinţe anumite ce se aseamănă; 3) *bot.* diviziune de plante, arbori, ce se aseamănă; 4) categorie, fel deosebit; 5) *Jurid.* Caz particular care nu urmăreşte regula generală; 6) *farm.* substanţă sau în deosebi erburii aromatice.

specific, *ă ad. şi s. n. (fr. spécifique).* 1) În deosebi propriu la ceva, — *medicament specific*; 2) *gener.* medicament ştiut că vindecă anume boală, — *chinina*, specific pentru figuri, etc.

specifică (*a | se*) *v. (după fr. spécifier).* A arăta sau a spune anumit sau amănunţit (felul, speţa).

specificare *s. f. V. prec.* Acţiunea de specificare.

specificat, *ă adj. V. prec.* Anume arătat sau spus.

specificativ, *ă adj.* (fr. *spécificatif*). Care specifică.

specimen *s. n.* (lat. *specimen*, chip, probă). 1) Model, exemplar tipic; 2) *iron.* tip deosebit. **specios**, *oasă adj.* (lat. *speciosus*, cu frumuseță înșelătoare). Care are numai aparență de adevăr.

spectacol *s. n.* (lat. *spectaculum*). 1) Priveliște; 2) ceea ce atrage privirea și atențiunea; 3) reprezentăție teatrală; 4) *pop.* scenă, întâmplare, scandal.

spectator *s. m.* (lat. *spectator*, din *specto*, privesc). 1) Cel ce privește la o întâmplare; 2) cel ce asistă la o ceremonie; 3) cel ce asistă la o reprezentație teatrală; 4) *gener.* cel ce observă ce se petrece; lumea, etc.

spectral, *ă adj.* (fr. *spectral*, V. *spectru*). **Fizic.** Ce ține de spectrul solar.

spectroscop *s. n.* (fr. *spectroscope* din gr. *spektron*, înfățișare și *skopein* a privi). **Fizic.** Instrument de optică, cu ajutorul căruia se studiază felul, culoarea, lumina ce vine dela felurite stele.

spectru *s. n.* (lat. *spectrum*, vedenie). 1) Figură fantastică, vedenie; 2) *fig.* persoană naltă foarte palidă și slabă; 3) *fizic.* **spectru solar**, descompunerea în culorile ce o alcătuiesc, a unei raze de lumină sau fâșii de raze ce vin dela soare, și care se poate obține trecându-le printr'o priză de cristal; — aceste culori sunt: *violet, indigo, albastru, verde, galben, portocaliu și roșu*; 4) planșă colorată ce reprezintă această descompunere.

specul *s. n.* (lat. *speculum*, oglindă de metal, lucioasă). 1) Aparat mic medical sau dentistic format din o mică oglindă cu mâner lung spre a putea privi în gâtul bolnavului sau la măsele; 2) *fig.* oglină (poetic).

speculă (a) *v.* (lat. *speculor, speculari*, a privi dela înălțime, a observa, a sta la pândă). 1) A exploata; 2) a vine cu prețuri exagerate; 3) a medita în tot felul asupra unei materii, asupra unui subiect; 4) a face operațiuni de finanțe, de comerț, prin vânzări și cumpărări; 5) a cumpăra cu scop de a revinde, spre a trage folos, câștig, cât mai mare; 6) a înșelă, spre a trage folos.

speculă *s. f. V. prec.* Acțiunea de a specula.

speculant, *ă adj.* și *s. V. prec.* Cel ce speculează, face speculă.

speculare *s. f.* Acțiunea de a specula.

speculațiune *s. f. V. speculă*. 1) Meditațiune amănunțită; 2) cercetare abstractă, teoretică; 3) speculă de comerț.

speculativ, *ă adj.* și *adv.* (fr. *spéculatif, spéculativement*). 1) Care ține de specula-

țiune, de teorie, mai mult de cât de practică; *adv.* prin speculațiune teoretică.

speculator *s. m. V. speculant.*

speech *s. n.* (engl. cit. *spici*). Discurs ocazional.

spelcă *s. f. V. spîlcă.*

speculum *s. n. V. specu'.*

speluncă *s. f.* (lat. *spelunca*, peșteră). 1) Peșteră; 2) *fig.* cârciumă murdară.

spențer *s. n.* (germ. *spenzer*). Haină scurtă, fără pulpăne.

speră (a) *v.* (lat. *sperare*). 1) A nădăjdui; a aștepta, o realizare, ce este nesigură; 2) a avea încredere.

speranță *s. f.* (din *speră*, după fr. *espérance*). 1) Nădejde; așteptare a unui lucru dorit; 2) ființe sau lucru în care se nădăjduiește, dela care se așteaptă rezultate bune.

sperare *s. f.* Acțiunea de a spera.

speria (a se) *v.* (lat. *expavere*, din *s* pentru *ex* și *pavere pavere*, a se speria). 1) A spăimântă, înfricoșă; 2) a se spăimânta; 3) *fig.* a uimi. (Acest cuvânt s'a diformat din *paveo* latin sub influența grecescului *spairō*, a palpită, a bate inima — de frică).

sperlet sau **speriat**, *ă adj. V. prec.* Cel spăimântat, înfricoșat; *s.* faptul de a speria.

sperietoare *s. f. V. prec.* 1) Figură alcătuită din bețe și haine de om, spre a speria

păsările (la grădini); 2) obiect făcut în același scop; 3) vorbă spusă spre a intimida; 4) intimidare.

sperietură *s. f. V. speria*. 1) Acțiunea de a speria și efectul ei; 2) boală căpătată din spaimă.

sperios, *oasă adj.* Care se sperie repede.

sperjur *s. m.* (lat. din *jurare*, a face jurământ și *sperno*, a desprețui). 1) Cel ce și calcă jurământul; cel ce face jurământ minciunos, falș.

sperlă *s. f.* (lat. pref. *ș*, pentru *ex*, din; *pyrula* (*pyra*), focușor *V. pară și părli*). Cenușa focului, cărbunilor, aproape stinși; *a da prin sperlă*, a frige friptura la cărbuni și a o murdări de cenușă — *fig.* a minți; *a arunca sperlă în ochi, fig.* a dășulă, a minți, a orbi. — Din baza greacă *pyr*, foc, au și Croații *sperliți*, a arde.

spermă *s. f.* (gr. *sperma*, sămânță). Sămânța de procreare la animale.

spermanțet (ă) *s. n.* sau *f.* (gr. *sperma*, sămânță; lat. *ceti*, de balenă). Substanță grasă, albă, extrasă din balenă și din care se fabrică *lumanări de spermanțet* (fr. *sperma-ceti*).

spese *s. f. pl. V. speze.*

speță *s. f. V. specie.*

spete s. f. (plur. dela *spată* și *spate*). 1) Spate; 2) fig. protecție, sprijin.

speteală s. f. V. *speti*. 1) Durere la spata dela picioarele calului; 2) durere de spate, deșelare; 3) fig. excesivă oboseală.

spetează s. f. (diminut. din *spată*, *spetiță*, dela gr. *spathē*, lopățică de lemn). 1) Scândurice îngustă, care sprijine sau prinde, ține ceva: speteze de ferestre, dela jug, smeu, stative, vârtelniță, etc.; 2) scândurelele ce unesc loitrele carului, căruței; 3) bețele itelor de țesut; sau susținătoarele vâtaletor; 4) *Trans.* papură.

speti (a și a se) v. (dela *spată* II). 1) A vătăma spetele dela picioarele de dinainte (omoplatele) calului; 2) a se deșela, a vătăma spatele prin muncă excesivă; 3) fig. a se obosi peste măsură.

spetit, *ă* adj. V. *prec.* Vătămat prin spetire *propr.* și fig.

speze s. f. pl. (ital. *spese*). Cheltueli, *spese* de transport, cancelarie, etc.

spic s. n. (lat. *spicus*). 1) Vârful cu semințe dela grâu, orz, etc. 2) vârful cu floare al pormbului sau al altor plante graminee.

spichinat s. n. (din germ. *spike*, cu baza dela *aspic* V.). Bot. Planta zisă și aspic, livănțică.

spicui (a) v. V. *spic*. 1) A culege spice; 2) fig. a culege de ici și colo; 3) fig. a aduna cunoștințe sumare diverse.

spicuire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a spicui *propr.* și fig.

spicuitor s. m. Cel ce spicuește.

spijă s. f. V. *schijă*.

spilcă s. f. (lat. din *spiculum*, țepușă, săgeată și ac ce înțepă, — transformat în *spicula* (spiculum). Ac de prins părul, coadele de păr, pe cap la femei; același ac îndoit, în formă de mică crăcăniță.—Și Rușii zic *spilka*.

spilcueală s. f. V. *urm.* Acțiunea de a se spilcui.

spilcui (a|se) v. (dela *spilcă*). *Fam.* a se găti, a se pieptăna și îmbrăca cu mare îngrijire.

spilcuit, *ă* adj. V. *spilcui*. Pieptănat și gătit frumos (mai ades femeile); s. n. acțiunea de a (se) spilcui.

spin s. m. (lat. *spinus*). 1) Țepușă mică ce crește pe crengile unor arbuști și plante; 2) bot. arbust ghimpos, zis și *porumbrel*; 3) bot. buruiană ghimpoasă zisă și *holeră*; 4) fig. ce este înțepător, supărător, — *li stă spin în ochi*; cu *spini e calea virtuții*; 5) fig. *șade pe spini*, e nerăbdător, grăbit.

spinare s. f. (lat. *spina*, șira spinării, prin

adj. *spinalis*, de șira spinării). *Anat.* 1) Șira spinării, coloana vertebrală; 2) spatele; 3) fig. sarcină, atribuire, — *li pune în spinare atâtea*.

spinărie s. f. V. *spin*. Mulțime de spini.

spinărușă s. f. Mică spinare.

spinetă s. f. (ital. *spinetta*). *Muz.* Un mic pian primitiv. (fr. *épinette*).

spiniș s. n. Loc plin cu spini.

spinos, *oasă* adj. V. *spin*. 1) Cu mulți spini; 2) fig. anevoios, dificil.

spintecă (a|se) v. (lat. pref. s pentru ex, afară din *pantex*, pântec). 1) A despica, cu cuțitul pânteculele; — *spintecă mielul*; 2) a despica, — *spintecă un lemn*; 3) a sfășia, a tăia în două, a rupe în două, — *spintecă cămașa*; 4) fig. străbate, — *spintecă văzduhul*. — Noțiune formată dela tăierea mieilor, vitelor.

spintecare s. f. *prec.* Acțiunea de a spinteca.

spintecat, *ă* adj. V. *prec.* 1) Tăiat drept, despicat; 2) sfășiat în două; 3) despicat; 4) fig. străbătut; s. n. acțiunea de a spinteca.

spintecătură s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea și efectul spintecării; 2) locul unde este spintecat; 3) bucată de lemn despicață.

spion s. m. (ital. *spione* și fr. *espion*). 1) Cel ce cercetează și caută să aflu pe ascuns ce face și cum stă armata dușmană; 2) cel ce cercetează în ascuns starea și faptele altuia.

spionă (a) v. V. *preced.* A cerceta și afla pe ascuns ce face și cum stă armata dușmană, sau o persoană; a obține pe ascuns informațiuni; a urmări faptele cuiva.

spionaj s. n. 1) Acțiunea de a spionă; 2) meseria spionului. (fr. *espionnage*).

spionare s. f. Acțiunea de a spionă.

spirală s. f. (fr. *spirale* din gr. *speira* încolăcire). Curbă, care pornind dintr'un punct, continuă a se încolăci în jur, tot depărtându-se treptat.

spirant, *ă* adj. (lat. din *spirare*, a răsufla, sufla). Consoane ce se pronunță prin suflarea aerului ca: h, f.

spiriduș și **spirituș** s. m. (lat. *spiritus*, spirit, duh). 1) Spirit, duh rău, drăcușor, de care se servesc vrăjitorii când fac farmece; 2) fig. *fam.* copil foarte vioiu și deștept.—Acest cuvânt amplificat cu sufix slav, îl au și Polonii, *spiritușek*, drăcușor.

spirit s. n. (lat. *spiritus*, suflu, vânt, duh). 1) Substanță imaterială sau incorporală; 2) suflet; 3) suflet ca principiu de cugetare; 4) totalitatea facultăților intelectuale; 5) vioiciune de imaginație; 6) puterea de apreciere

și judecată, — *spirit de dreptate*; 7) dispozițiune înclinare caracteristică predominantă, — *spiritul vremii*; 8) aptitudine manifestă, — *spirit practic*; 9) apucătură, tendință, — *spirit de șicană*; 10) înțeles adevărat, — *în spiritul legii*; 11) vedenie; 12) *spiritul rău*, diavolul; 13) *fig. haz*, — *vorbă de spirit*; 14) semn de aspirațiune la unele litere în limba greacă: *spirit aspru, lin*.

spiritism s. n. (dela vorba *spirit* (2)). Doctrina și practica celor ce pretind că pot comunica cu spiritele și a afla lucruri necunoscute celorlalți oameni, prin mijlocirea unor persoane zise *mediu*, cari au un sistem nervos cu predispozițiuni deosebite.

spiritist s. m. Cel ce practică spiritismul sau crede în el; *adj.*-ce ține de spiritism.

spiritual, ă adj. (V. *spirit*). 1) Care este de natura spiritului; 2) care are spirit (5, 13); 3) care probează spirit (5, 13); 4) ce se referă la spirit, de spirit; 5) care se ocupă de educație și instrucțiune, — *părinte spiritual*; 6) duhovnicesc, bisericesc, — *puterea spirituală*; 7) s. m, duhovnicul sau preotul supraveghetor pe lângă un seminar; 8) *adv.* cu haz, glumeț.

spiritualism s. n. Doctrina religioasă despre suflet și nemurirea lui.

spiritualist s. m. și adj. Partizan al spiritualismului; de spiritualism.

spiritualitate s. f. Caracterul de spiritual.

spiritualiză (a se) v. V. spirit. 1) A despărți de materie și a deveni spirit; 2) a da un înțeles spiritual, alegoric unui cuvânt sau pasagiu; 3) a face să fie de haz.

spirituș s. m. V. spiridus.

spirit s. n. (lat. *spiritus*, suflare miros). Esență volatilă, ce se evaporasă repede, extrasă din vin, cereale, cartofi, numită și *alcool*; 2) aceeași esență trasă din unele plante sau fructe de plante, — *spirit de melisă*; 3) *fig. fam.* vioiu, vioiciune. (dif. *șpirit*). — Și Slavii *zic spirit*.

spirtos (și șpirtos), oasă adj. Care conține alcool; *pl. spirtose*, băuturi alcoolice.

spitș s. n. (germ. *spitze*). Dantelă de ață, lucrată cu iglița.

spită s. f. (lat. dela *spicum, spici*, săgeată, rază). 1) Lemnuș (ca o rază) dela roata carului sau trăsorii; 2) treaptă dela o scară simplă țerânească; 3) treaptă sau grad de rudenie (această însemnare este în parte figurativul spitei 1 și 2, dar și o diformare din *speță*).

spital s. m. (din latin. *hospitalis*, găzduitor, însă cuvântul *spital* este în această formă și la germani). Casă pentru îngrijirea și vin-

decarea bolnavilor lipsiți de mijloace. (În țările române, boierii din vechime au construit și au dotat cu moșii multe spitale).

spitalicesc, ească adj. De spital, pentru spital.

spitelat, ă adj. V. spiță. Subțire ca o spiță.

spitelnic, ă adj. V. spiță 1. Sfredel special pentru a găuri butucul roții, sau obada, în care se înfig apoi spițele. *Mold.*

spitșer s. m. (ital. *speciale*, prin gr. mod. *spetziëris*). Farmacist, cel ce știe să prepare medicamente și are pentru aceasta studii speciale.

spitșerie s. f. V. prec. Localul farmacistului unde se prepară medicamente; *farmacie-splaiu s. n.* (din *plaiu* cu pref. *s.*). Termul inclinat al unui râu; cheiu.

spleen s. n. (cuvânt englez cit. *splin*). Plictiseală, stare sufletească de desgust de viață.

splendid, ă adj. și adv. (lat. *splendidus*). Strălucitor, frumos, mareț, minunat.

splendoare s. f. (fr. *splendeur*, din lat. *splendeo*, a străluci). Strălucire; *fig.* măreție; *frumuseță minunată, strălucitoare*.

splină s. f. (lat. gr. *splen*). 1) Organ intern la om și la animale, așezat între stomac și coastele false; 2) boală de splină; 3) *fig.* picul carului sau picul saniei, unde se prinde *proțapul*; 4) *bot.* mică plantă cu flori galbene.

splină (a se) v. V. prec. A se bolnăvi de splină.

splinatc, ă adj. Cel ce suferă de splină.

spoecal s. f. V. urm. 1) Costorirea vaselor de aramă; 2) văruierea părților; 3) *fig.* lustru superficial, superficialitate; 4) *fig.* învățătură fără temei; 5) civilizație aparentă; 6) *fig.* lucru de efect; 7) sulemenire; 8) *fig.* ungere, mănjiere.

spoi (a se) v. (pref. *s* și lat. *pōllo, polire*, a lustru, a unge, a vărui). 1) A costori vase de aramă; 2) a vărui; 3) *fig.* a se șlemeți; 4) *fig.* a da o înfățișare frumoasă sau arătoasă pe un temei șubred, neserios; 5) a unge, a mânji.

spoit, ă adj. 1) Costorit; 2) vărui; 3) mănjit; 4) șulemenit; 5) *fig.* cu lustru sau înfățișare falsă, aparentă; 6) s. n. acțiunea de a spoi.

spoitur s. m. V. prec. 1) Cel ce spoiește sau costorește; 2) cel ce văruește.

spoliă (a) v. (lat. *spoliare*). A desbrăca de haine; a lua tot dela cineva; a răpi, a prădă; a fură prin șiretenie și treptat.

spoliațiune s. f. (fr. *spoliation*, V. *prec.*). Acțiunea de a spoliă și lucrurile spoliaste.

spoliator, oare *adj.* și *adv.* V. *prec.* Cel ce spoliază; prin spoliatiune.

sponcă s. f. (lat. pref. *s* pentru *ex*, de; *pungo*, înțep, împung). Mold. Copcă, cărlig mic de metal pentru încheiat haina prin înfigere; *pl. pe sponci*, foarte cu economie.— (apucând, înțepând, luând câte puțin,—*mân-care pe sponci*).—Acest cuvânt are același înțeles și compunere ca *agrafa*, din *gr. gra-pha*, a înțepă.—Și Polonii zic *szponka*.

spondale, *adj.* V. *urm.* De spondeu.

spondeu s. n. (gr. lat. *spondeus*). *Poetic.* Picior de vers compus din două silabe lungi, în prozodia greco-latină.

spongios, oasă *adj.* (lat. din *spongia*, burete de mare). Poros ca buretele.

spontan, *adj.* și *adv.* (lat. *spontaneus*, de bună voie, dela *spontis*, voință). 1) Cese face de bună voie și din propriu îndemn; 2) care se execută, se înfăptuiește dela sine, fără cauză aparentă; — *manifestațiune spontană*; *mișcările inimii sunt spontane*.

spontaneitate s. f. (V. *prec.* și fr. *spontanéité*). Caracterul de spontan.

spontaneu *adv.* și *adj.* V. *spontan*.

spor s. n. l. (daco-gr. din *sporos*, produs, semănță). 1) Fecunditate; belșug de producție; — *uile și livezile sunt cu spor*; 2) folos, beneficiu, — *muncește fără spor*; 3) progres, succes, — *spor la lucru*; 4) pri-sos, adaos, — *spor mic la salarii*; 5) belșug în general, — *spor la casa omului*; 6) *sporul vacii*, — belșugul de lapte; 7) creș-tere, augmentare, adaos, — *un spor considerabil la incasări sau venituri, ori la chirie*.

spor s. m. II. (daco-gr. din *sporos*, să-mănță, produs). *Bot.* Parte din corpul unor vegetale inferioare, ce servește drept sămănță pentru reproducere, — *ciupercile se seamănă și se înmulțesc prin spori*. — Slavii zic *spor* = ugerul vacii.

sporadic, *adj.* și *adv.* (fr. *sporadique*, din grec. *sporadikos*, semănat). Ce apare risipit, ici și colo, — *cazuri sporadice de angină*; medical, *opus cu endemic sau epidemic*; 2) ce apare din când în când.

spori (a) v. V. *spor*. 1) A se înmulți. a se adăuga; 2) a crește, — a se înălța, — *sporește Dunărea*; 3) a prospera, a progresa; — *unde's doi puterea crește, și dușmanul, nu sporește*. A. Pann; 4) *fig.* a flecări, — *sporec din gură multe*.

sporire s. f. Înmulțire, adăugare, creștere extindere.

sporîș sau **sporiciu** s. m. V. *spor* II. *Trans. Bot.* Verbină, plantă ce se înmul-

țește prin spor II. — Și Rușii zic *sporyși*. **sporît**, *adj.* V. *spori*. Adăugat, crescut. **spornic**, *adj.* V. *spori*. Fecund, productiv, înbelșugat; care durează și nu se consumă repede.

sporovăeală s. f. V. *urm.* Acțiunea de a sporovăi.

sporovăi (a) v. (V. *spori* 4, cu sufix *văi*, ca în *ciorovăi*, care pare exclamațiunea *vai!* ce se repetă des în vorbirea agitată, — *vai, dacă știeam*; *vai, de ce*, etc). A vorbi foarte mult și plictisitor — pronunțând des cuvântul *vai*; a sta la vorbă, la taifas îndelung.

sport s. n. (cuvânt englez). Orice fel de exercițiu fizic: alergare de cai, vânătoare, gimnastică, scrimă, tir, înotare, etc.; *fig.* exercițiu mintal de întrecere în cugetări, spirit; *fig.* exercițiu de întrecere (în afaceri).

sportiv, *adj.* De sporturi, pentru sport. **sportsman** s. m. V. *sport*. Om care se ocupă cu sporturile.

spovedanie s. f. (din *spovedi* sau *spovedui*). Mărturisire, spunerea păcatelor la preot, la duhovnic; *fig.* destăinuire.

spovedi sau **spovedul** (a se) v. (compus din prefix *s* pentru *ex*; *pō*, încă și *vădi* = a vădi încă afară). 1) A da la vedere, a vădi, a arăta la preot păcatele; 2) a primi (ca preot) vădirea, mărturisirea păcatelor unui credincios; *fig.* a se destăinui. — Acest cuvânt ca și alte cuvinte de cult și credință creștină, se vede, prin elementele ce-l compun, că are de scop a defini cât mai exact mărturisirea, de oarece *martyria* (mărturia) grecesc = depunerea de mărturie și atestarea, confirmarea despre un avevăr sau un fapt, nu corespundea tocmai cu *vădirea din* (dela sine) ce este *ex-povedi* sau *ex-po-vedui*, care se apropie ceva mai mult de lat. *confiteor*, *confesus*, din *con* și *fateor*, *fateri* = a arăta, a face cunoscut împreună, dar care totuși nu este *vădire din* și încă întărit prin *pō*, grecesc. Prefixul *ex* latin arată că formațiunea este bizantină. — La Slavi acest cuvânt se aude complicat cu sufixe slave de *ex. ispovedati* sau *ispovedati*, pentru *ispovedi* sau *spovedi*, ori *spovădai*; însă a luat și înțelesul, la Slavi, de confesiune, rit = *ispovedi*.

spovedire s. s. V. *prec.* Acțiunea de a (se) spovedi; destăinuire.

spovedit, *adj.* V. *prec.* Cel ce s'a mărturisit la duhovnic.

spovediutor s. m. Confesor, cel ce spoveduește.

sprânceană s. f. (lat. *super-genae* = deasupra pleoapei, în loc de lat. *supercilium* —

din *ciliu*, geană). 1) Arcul din firiușoare de păr, ce este deasupra ochilor la baza frunței; 2) parte puțin ridicată de pământ, delușor; 3) muche, culme; 4) *ales pe sprânceană*, ales ca tot ce e mai frumos sau mai bun; 5) căpute mici la ghețe, *sprâncene*; 6) *cu ochi și sprâncene*, evident, ce nu se poate tăgădui.

sprâncenat, *ă V. prec.* 1) Cu sprâncene frumoase sau păroase; 2) *fig.* ridicat, răsărit; 3) *iron. călătorie sprâncentă*, pleacă, poți să pleci, nu te rețin; 4) căputat în partea de jos — *ghețe sprâncenate*.

spre *prep.* (lat. diform. din *super*, deasupra, pentru *asupra* sau *către* de ex. vine *spre* mine, sau vine *asupra* mea). 1) Exprimă mișcare către un loc, către o persoană; — *spre apus*; — *spre frații lui*; 2) către a-nume timp; — *spre seară*, *spre ora 5*; 3) pentru anume cauză; — *spre a-i înlesni*; 4) deasupra peste; — *două-spre-zece*; 5) în scopul, — *spre lauda lui Dumnezeu*, *spre norocul meu*.

sprețăr *s. m. Mold. V. spenșer*.

sprîjin *s. n.* (lat. din *sub-pressum*, sub-impins, sub-apăsător). 1) Răzemător, care împingând, apăsând, susține ceva să nu cadă; 2) suport pe care stă ceva; 3) ajutor; 4) *fig.* proptiune.

sprîjini (a se) *v. V. prec.* 1) A pune o proptea, o răzemătoare; 2) a susține; 3) a da ajutor să meargă; 4) a ajuta cu puterea sau în orice fel; 5) a apăsa; 6) a se răzimi în baston, cărjă etc.; 7) a pune o stavilă, zăgaz; 8) a prinde, a ține calea; 9) a cuprinde în, a pune provizoriu, — *curgea vinul și l'am sprîjinit în putini*. (Forma olteană *sprîjoane* pentru *sprîjine*, arată origina latină *s + pressione*).

sprîjire *s. f.* Acțiunea de a sprîjini.

sprîjinit, *ă adj. și adv.* 1) Proptit; 2) susținut; 3) protejat, ajutat; 4) oprit.

sprințar, *ă adj. și adv.* (lat. pref. *s* pentru *exprensare*, a apuca, a trage, a strânge pe cineva). *Mold.* Neastâmpărat, nesianos, zburdalnic, nestatornic: — *sprințar și înșelător este gândul omului*; sau *futa nu este sprințară*. Creangă.

sprinten, *ă adj. și adv.* (lat. din *expeditus*, ușor, repede — prin o formă *expediten* și *spredden*). 1) Care poate fugi repede; 2) ușor și îndămănat la mișcări (opus lui *greoi*).

sprinteneală *s. f.* Agerime de mișcări, îndămănare.

sprintenie *s. f.* Calitatea de sprinten.

sprîț *s. n.* (germ. din *spritzen*, a țigși). Pahar mare, în care este pe jumătate vin, pe

jumătate apă gazoasă, sifon; conținutul acesta.

spuitor, oare *adj. și s. V. spune*. Care spune, care comunică, sau părăște.

spulbera (a se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex*, și *pulvero*, *pulverare*, a face praf, colb). 1) A risipi vântul orice, ca și praful sau colbul; 2) a duce vântul în toate părțile; 3) *fig.* a nimici, a risipi.

spulberare *s. f.* Acțiunea de a spulbera, *propriu și fig.*

spulberatic, *ă adj. V. prec. Fig.* Ușuratic, neserios, nestatornic.

spumă *s. f.* (lat. *spuma*) 1) Mulțimea de beșicuțe albe ce se formează la suprafața unui lichid mestecat repede, agitat, sau în fierbere, — *spuma mării*; 2) peliță grasă ce se prinde deasupra laptelui; 3) sudoare albă ce se face pe corpul calului ce aleargă; 4) beșicuți multe de săpun la spălare cu apă; 5) balele albicioase ale unor animale; 6) *face spume la gură*, vorbește mult, agitat; 7) *fig.* ce este foarte subțire, străveziu — *pânză de mătăsă subțire* — o *spumă*; 8) *fig.* partea ușuratică a societății; — *spuma asta 'nveninată*. Eminescu; 9) *spumă de mare*, o peatră albă din care se fac unele obiecte; 10) o peatră spongioasă, poroasă; 11) orice peliță sau strat subțire, ce se formează la suprafața unui lichid.

spumătoare *s. f. V. prec.* (2). Lingură de luat spuma.

spumegă (a) *v. V. spumă*. 1) A face spumă; 2) *fig.* a fi foarte iritat, agitat.

spumegător, oare *adj. și adv.* Care spumegă; spumegând.

spumegos, oasă *adj.* Cu multă spumă.

spumos, oasă *adj.* (lat. *spumosus*, a). Plin de spumă; care face spumă; — *vin spumos*, un fel de șampanje.

spune (a) *v.* (lat. din *ex-ponere*, a pune în afară, a arăta). 1) A arăta prin vorbe, — *a și spune părerea*; 2) a povesti; 3) a declara, recita, — *spune frumos*; 4) a mărturisi; 5) a pări, denunța; 6) a se zice, a se zvonii, — *se spune că*; 7) *școlar*: a spune lecția, a zice pe derost lecția sau a răspunde la întrebări; 8) a ghici, prezice — *spune viitorul*.

spunere *s. f.* Acțiunea de a spune.

spurcă (a se) *v.* (lat. *spurare*). 1) A murdări (cu urină sau excremente); 2) umple de necurătenii; 3) a injuria cele sfinte; 4) a nesocoti prescripțiile rituale, — *spurcă Vinearea*; 5) a ieși afară (cu udul sau cu scaunul); 6) *fig.* a necinsti, a spune vorbe scârnavale la adresa cuiva; 7) a mânca de dulce în post.

spurcaci *s. m.* Conform. *spurecăciune* 4 *fig. Zool.* Puiu de potârniche, (când văd pericolul, puii de potârniche se împrăștie, în loc să se adune la mama lor).

spurecăciune *s. f.* 1) Escrement; 2) necurătenie mare; 3) hoit, lucru împuțit; 4) *fig. mic, slab, sau necurat*; — o *spurecăciune de copil sau de om.*

spurcat, *ă adj.* V. *spurecă*— 1) Plin sau atins de escrement; 2) necurat, murdar; 3) *pop. păgân, eretic*; 4) *fig. s. m. diavolul.*

spusă *s. f.* V. *spune*. 1) Vorbă spusă; 2) indicațiune, lămurire, — *m'am luat după spu: a lui.*

spusc *s. n.* (slav din *spuskati*, a da drumul, idem *puskati*). Zăgaz mobil la islazurile de pescuit.

spuză *s. f.* (daco-gr. din *spodos*, cenușă). 1) Cenușă fierbinte; 2) *fig. mulțime.* — Și Albanii au vorba *spuza*, vădit tot din baza greacă *spodos*.

spuzeală *s. f.* V. *prec*. 1) Beșicuțe sau bubulițe roșii, ce ies pe piele din cauza unei intoxicații sau febre stomacale; 2) beșici ce apar la buze din aceeași cauză.

spuzi (a se) *v. V. prec.* A face bubulițe sau beșici de spuzeală.

squar (cit. *scuar*) *s. n.* (engl. *square*). Grădiniță îngrădită, situată într-o piață publică. **șrapnel** *s. n.* (engl. *shrapnell*). *Milit. art.* Cartuș din corpul unei granate.

sst! *interj.* Exprimă îndemn de a tăcea.

sta (a) *v.* (lat. *sto, stare*). 1) A sta pe loc. a nu mișcă; 2) a ședea; 3) a fi în picioare; 4) a încetă; 5) a locui, a avea locuința, — *stă în strada*; 5) a întârzia; 7) a nu mai umblă (ceazul); 8) a se opri de oboseală, — *a stat calul*; 9) a nu lucra; 10) a stărui, a insista, — *stă de capul lui*; 11) a se ocupa, a avea grijă, — *nu stau eu de asta*; 12) a fi, a se afla, — *cum stai cu sănătatea*; 13) a fi aproape, — *stă să cadă*; 14) a se potrivi; — *îi stă bine pălăria*; 15) a rămâne, — *stăi până va veni*; 16) a se îngrijora, a medita, — *stau la gânduri*; 17) a constă, — *nu stă în asta feriștea*; 18) *fig.* a mânca, — *stă la masă*; 19) a se astâmpăra, a lăsa în pace, — *stăi bine*; 20) a nu putea tolera, — *imi stă în gât*; 21) a exista — *au stat ovințioară așa oameni*; 22) a pluti — *stă pe apă*; 23) *a sta bine* = a fi cu avere, bogat; a se afla în bune raporturi cu cineva; 24) *a sta rău* — a fi sărac; a fi în rele raporturi cu cineva sau cu ceva.

ștab *s. n.* (germ. (general) *stab*). Statul major (militar, puțin întrebuițat).

stabil, *ă adj.* (lat. *stabilis*. Statornic; *fig.* durabil.

stabil (a se) *v.* (lat. *stabilio, stabilire*). 1) A statornici; 2) a se așeza, a se instala; 3) a conveni împreună; 4) a demonstra, dovedi.

stabiliment *s. n.* (după lat. *stabilimentum*, sprijin, care ține). 1) Așezământ, instituție; 2) local public; 3) localul unei întreprinderi de industrie sau comerț; 4) *fam.* casă de prostituție.

stabilitate *s. f.* (lat. *stabilitas*). 1) Statornicie; 2) durabilitate; 3) *mecanic.* proprietatea unui corp, care mișcat din locul lui revine singur în același loc.

stacană *s. f.* (rus *stakan*, pahar). *Mold.* ceașcă mare sau cană.

stacoj *s. m.* (gr. lat. *astakos, astacus*). Rac foarte mare.

stacojiu, *le adj.* și *s.* (dela *stacoj*). Coaloare roșie ca a racului când este fiert.

stadu *s. n.* (gr. *stadion*). *Antic.* 1) Arena de alergări și jocuri gimnastice; 2) măsură de lungime cam 185 metri; 3) *actual*, arenă sistematică pentru diferite sporturi și jocuri gimnastice; 4) *fig.* grad, situație, stare. (Trebuie să se fi numit în grec. *hecto-stadion*, fiind 100 de *staturi* de om înalt.

ștaer *s. n.* (germ. *steier* din Știria, joc). Vals, joc foarte repede învățat, — *ștaer nemșesc.*

ștafetă *s. f.* (ital. *stafeta*). 1) Curier, trimis special cu o veste; 2) *iron.* mesager, cel ce duce vorbă altuia; 3) veste dela cineva.

ștafetar *s. m.* Cel ce face serviciu de ștafetă.

stafidă *s. f.* (gr. dela *staphis, staphidos*, strugure uscat (prin foc) — *astaphis*). *pl.* Boabe anume alese depe struguri și uscate, conservate, pentru eamnă; se fac și mâncări pilaf sau găluști cu stafide; *fig. i.* slab.

stafie *s. f.* mai corect *stahie*. (Daco-gr. dela *staikeion*, principiu, element al naturii, al lucrurilor). 1) Arătare, ființă creată de imaginația poporului, că ar avea înfățișare de femeie însă străvezie, imaterială, spăimântătoare și care apare noaptea pe unde sunt ruine, case părăsite, etc. Dacă zidarii iau *umbra* cuiva și o zidesc în temelia unei case, acela moare peste 40 de zile și se face *stafiea* acelei case (*V. umbră*); 2) spectru, fantomă din basmele poporului; 3) *fig.* femeie bătrână și hidoasă; 4) *fig.* ființă slabă, străvezie, spăimântătoare la vedere. — Macedo-românii zic *stihie* = stafie.

stagiar *s. m.* (fr. *stagiaire*, din lat. *stagnare*,

a fi stătător). 1) Cel angajat sau obligat a face un stagiu; 2) *adj.* privitor la stagiul.

stagiul *s. n.* (fr. *stage*). 1) Timpul cât stă ca practicant un candidat la o funcțiune; 2) timpul cât stă în cazarmă un soldat, *stagiul de 3, sau 4 ani, sau un an*; 3) timp de 10 ani cât trebuia să fi locuit în țară un strein pentru a putea obține împământinirea; 4) *extins*, durată de timp.

stagiune *s. f.* (ital. *stagione*). Timpul cât durează reprezentațiile unui teatru, sau sezonul în care se dau aceste reprezentații.

stagnă (a) *v.* (lat. *stagnare*). A fi stătător, ca apa ce nu curge (apa) sau a nu circula (aerul); 2) *fig.* a nu fi mișcare sau progres; — *stagnează afacerile, viața.*

stagnant, ă *adj. V. preced.* 1) Care nu curge, ci este stătătoare, — *ape stagnante*; 2) *fig.* care nu se mișcă, nu circula (aer, viață); 3) care stă pe loc, nu progesează.

stagnare *s. f.* 1) Incetarea de a curge, de a circula; starea pe loc a apelor; 2) *fig.* lipsa de mișcare și de progres.

stal *s. n.* (fr. *stalle*, din vechiu germ. *stal* = loc). 1) Locul din teatru în fața scenei, unde sunt șiruri de scaune pentru a ședei spectatorii; primele șiruri formează stalul I, apoi al II și III-lea; 2) scaun numerotat din aceste șiruri; 3) despărțământ pentru fiecare cal unde stă în grajd.

stalactit *s. f. pl.* (fr. *stalactite*, din gr. *stalaktikos*, care curge picătură cu picătură (*stallaxō*). Formațiuni pietroase, albe, ce atârnă pe bolta unor peșteri, și cari se alcătuiesc pe încetul din picăturiile de apă calcaroasă, ce pătrund prin stânca boltită a peșterii (asem. ca tușturii de ghiță la ștreșine, iarna).

stalagmite *s. f. pl.* (fr. *stalagmite*, din gr. *stalagma*, picătură). Formație pietroasă ca și stalactitele, dar care se alcătuiește jos în peșteră și se tot înalță către stalactitele depe boltă, de unde cad picăturile calcaroase.

stâlci (a se) *v.* (lat. pref. *s.* pentru *ex*, și *torques*, *torquere*, a suci, a schimonosi, a strâmba). *Mold.* 1) A suci din loc. a clinti, a răsuci, — *i-a dat un pumn de i-a stâlciț falca*; 2) strâmbă, — *piciorul mesei e stâlciț*; 3) *fig.* bate rău, — *l'a stâlciț*; 4) *fig.* a schimonosi, a desfigura, — *stâlcește vorbele.* — Slavii au cuvântul *stolk*, lovitură.

stâlcire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a stâlci *propr. s. f.*

stâlciț, ă *adj.* 1) Strâmbat; 2) dislocat; 3) *fig.* bătut rău; 4) *fig.* schimonosit, desfigurat; 5) *fig.* scrintit (la minte).

stâlp *s. m.* (lat. *stipes*, stâlp). 1) Trunchiul rotund (sau lucrat) ce servește pentru a sprijini poarta; 2) Idem pentru a susține podul, copețișul casei, ori gardul, zăplazul; 3) idem pentru susținut sîrmele de telegraf, telefon; 4) orice trunchiul de arbore înfipt în pământ pentru un scop oare care; 5) *fig.* frunță, căpetenie (de partid); 6) *fig.* sprijin, — *stâlpul familiei*, cel mai bătrân sau mai cu autoritate în familie; 7) orice suport, — coloana, dar mai propriu coloana de zid ce are formă patrată, nu rotundă; 8) *biser.* Citiri din cei patru evangheliști, obiceiuite a se face în timpul dela moartea și până la îngroparea răposaiilor. — Și Slavii zic *stolb* și *stîlp*.

stâlpore *s. f.* (pl. *stâlpări*). — (lat. comp. din *stolare*, mlădiță, vlăstar, și *par*, *paris*, asemenea). Mlădiți de răchită cu boboci păroși mici (mățișori), ce se împart în biserică în ziua de Florii, (ținând astfel loc de *ramuri*, prin ținuturile noastre mai friguroase, unde nu înfrunzesc încă pomii până la Florii, ca în țările călduroase unde s'a întemeiat creștinismul).

stâlpi (a) *v.* (dela *stâlp* care fixează). A pironi ochii, a privi fix.

stâlpiț, ă *adv. V. prec.* Fixat, țearpân.

stâlplnic *s. m.* și *adj.* (dela vorba *stâlp*). 1) Cel ce este ca sprijinitor, ca un stâlp; 2) cel chinuit la stâlp, (martir); 3) *fig.* ființă închipuită care ca un stâlp susține pământul.

stambă *s. f.* (ital. *stampa*, desemn imprimat). 1) Pânză de bumbac cu flori (desemne) colorate imprimate de ea; 2) tipar de colorat și imprimat testemele (industrie cu care se ocupau în vechime unele femei; 3) *fig. a da în stambă*, a face tuturor cunoscut prin imprimat, prin tipăritură; a publică, a afișa; apoi a luat înțele de a divulga, de a bațjocuri în public, a defăimă. — Acest cuvânt dovedește unele raporturi cu Italia și Italienii pe la începutul tipăritului, imprimării.

stâmbărie *s. f.* (dela *stambă*) 1) Prăvălie cu stâmbui și stofe. 2) mulțime de stambă.

stamboală *s. f.* (lat. din *stipes*, trunchi de arbore, *stipeola* — aceiași bază ca și *ștubeu*). Banișă de lemn (cu înălțimea și diametrul cam de 45 c. m.) pentru măsurat cereale, făină etc., și care se făcea dintr'un trunchiul gros de lemn de plop, sau de teiu, ca și forma stupului. *Mold.*

stamină *s. f.* (lat. *stamen*, gr. *stamon*, urzeală, fir). *Bot.* Firișoare ce se văd în mijlocul unei flori, ce servesc ca organ bărbătesc și cari produc polen.

stampă *s. f.* (ital. *stampa*). 1) Tipar, formă,

cu care se imprimă; 2) pecete; 3) desemn gravat; 4) desemn obținut prin clișeu gravat; 5) *fig.* semn distinctiv (*stampa genului*. Odobescu.

stampă (a) v. *V. stampă.* A imprima stampă, desemea.

stâmpără (a) v. (lat. *s.* pentr: *ex, temperare*, a potoli). 1) A topi varul bulgăre în apă, ceea ce-l face să fearbă și apoi își pierde proprietatea de a se mai înfierbânta în contact cu apa; 2) a liniști, a potoli, — *stâmpără-te*; 3) a înceta jocul — (*a*) *stâmpără-te*.

stâmpărare s. f. *V. prec.* Acțiunea de a stâmpără.

stâmpi (a) v. *V. stinchi.*

stampilă s. f. (dim. din *stampa*). Pecete gravată în metal sau în cauciuc, purtând insignele și numirea unei autorități sau a unei instituții.

stampilă (a) v. A aplica (imprima) stampila pe ceva.

stan s. n. (din vorba *sta* cu sufix *n* pentru *in*). Numirea peptului căptușit al cămeșii care stă întins, spre deosebire de cel necăptușit. *Mold.*

stană s. f. (lat. din *stare*, însă de la forma amplificată *stano*, a sta tare într'una). Stâncă, bloc de piatră ce stă nemișcat, pisc de piatră.

stână s. f. (lat. din *stano*, a sta locului). 1) Loc unde stă pentru mult timp o turmă de oi; 2) locuința (coliba) ciobanilor; 3) *fig. iron.* mulțime de animale — o *stână de câini*.

stancă s. f. (onomatop. dela *stac!* 1) Cioară mică, cu capul sur și cu ochi alburii, ce scoate într'una articulația *stac! stac!* 2) *fig.* țigancă; (nu trebuie confundat cu numele *Stana* dela *Stan*, sau diminutivul ei *Stanca*).

stâncă s. f. (dela *stană* cu sufix *că* = lat. *qua*). Bloc mare de piatră, ieșit din pământ sau proeminent din munte.

stânciu, le adj. V. urm.

stâncos, oasă aaj. Cu multe stânci.

stâng, ă adj. și s. (lat. din *extinguo*, a stinge, ca ital. *stanca* (mano). *s. f.* Mâna din partea inimei, opusă celei drepte, și care mai mult stă, este mai neîndemânată ca la mișcări; *adj.* ceea ce este în această parte a corpului; *picior, coastă, ochiu stâng; fig.* neîndemânat, neîst. În genere la stânga este totul mai fără vigoare s u mai rău; *ingerul* bun care povățuiește la bine stă în dreapta, iar la stânga este *cel rău*, care îndeamnă la rău (credința poporului).

stângăcie s. f. V. prec. 1) Neîndemânare

în mișcări; 2) *fig.* lipsă de tact nedibăcie (ca mișcările mânei stângi).

stângaciu, e adj. V. prec. 1) Care lucrează obișnuit cu mâna stângă în loc de dreapta; 2) *fig.* neîndemânat; nedibaciu.

stângăni (a) v. (dela *stânga*). A incurca o lucrare pentru neîndemânare sau altfel.

staniol s. n. (lat. dela *stanium*, cositor). Cositor în formă de foi.

staniște s. f. (lat. din *stano*, *stanare*, a sta într'una). *Mold.* 1) Loc unde stau și dorm vitele dintr'o cireadă în timpul nopții; 2) loc de popas pentru care; 3) *fig.* adunătură mare *staniște de câni*.

stângen s. m. (daco-gr. din baza *sta*, a sta în sus diformat dela *stadion*, *stadios*, stare în picioare, *statură*, prin transformarea lui *d* în *z* și apoi în *j* = *stazion*, *sajion*; introducerea sunetului *n* în *stanișion*, este ca și în germ. *stand*, care are baza tot în gr. *stadion*, — vezi *stadiu*). 1) Măsură de lungime (cât statura unui om nalt), până la introducerea sistemului metric, și care în Muntenia avea lungimea de 1 metru 97 cm. (stângenul lui Șerban Vodă), sau 2 m. 02 stângenul Constantin Vodă; iar în Moldova stângenul avea 2 metri 23 cm. Stângenul se împărțea în 8 palme, sau 80 de degete, sau 800 linii, în Muntenia; iar în Moldova, în 8 palme, sau 64 palmace, sau 768 linii; 2) măsură de cubaj pentru lemne: un stângen de lemne avea lungimea, lățimea și înălțimea de câte un stângen. — Slavii au diformat și abreviat numirea și zic *sajen*. — Stângenul daco-latin este a *suta parte* din *stadiomul* grec olimpien, care avea 192 metri 27 cm. cu inevitabile variațiuni în mai mare (197—123), cum de altfel și stadionul grec diferă, de ex.: *stadion grec* = 177.60 metri; *stadion olimpic* = 192.27; *stadion Ptolomeic* = 210 metri lungime; iar *stadion roman* = 185 metri. De oare ce membrele corpului omens serveau în întichitate ca măsuri de lungime; *degetul, palma, cotul, piciorul*, apoi *stadionul* (și *stângenul* nostru) era după măsura înălțimei omului, când stă drept în picioare, căci numirea *stadios*, *stadion*, grecește însemnează *stare în picioare drept*, și varia după înălțimea popoarelor; ceea ce dovedește că numirea de *stadion*, este exactă pentru acea de *stângen*, numai că numirea greacă, trebuie să fie o scurtare din *hectostadion* = o sută de staturi (de om). Este de observat apoi că în Moldova, unde se văd oameni mai nalți, stăngenul e mai mare.

stângenială s. f. V. prec. și *stângeni*. 1) Staționare, tergiversare; 2) piedecă, împie-

decare, ce prelungeste timpul de stat și amână o lucrare sau o operește.

stânjelen *s. m.* (ca și vorba *stânjien*, dela noțiunea de a sta drept în sus și a *sta*, a nu pieri în pământ). *Bot.* Plantă cu foi ce stau drepte în sus și fac flori frumoase violete, *iris*.

stânnjeni (a) *v.* (ca și *stânjien*, dela noțiunea a *sta* *V. stânjien și stânjeneală*). A pune obstacole, piedici, pentru a opri sau a zădărnici o lucrare, a face să stea, să nu meargă să nu înainteze.

stânjenire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a stânjeni.

stânjenu, *e adj.* (dela *stânjelen*). Violet, colorat ca floare de stânjelen.

stanță *s. f.* (ital. *stanza*). *Poet.* Strofă sau număr determinat de versuri ce dau un înțeles deplin.

stăpân *s. m.* (daco-gr. dela *stephano* (*phoros*), șef, căpetenie, magistrat, care avea drept să poarte la festivități coroană de lausi pe cap, — *stephané*, = coroană și prinț). 1) Suveran, domn; 2) șef al unei întreprinderi sau meserii, patron; 3) posesor, proprietar; 4) cel are servitor; 5) cel ce are puterea voinței, cel ce dispune, *stăpân pe faptele lui*; 6) cel ce se poate înfrâna, abține, — *stăpân pe sine*. — Și unii Slavi zic *stopan*, domn.

stăpână *s. f. V. prec.* 1) Soția stăpânului sau proprietăreasă, patroană; 2) dispunătoare de sine și de faptele sale.

stăpâni (a se) *v. V. stăpân*. 1) A fi stăpân; 2) a domni; 3) a posedă; 4) a conduce, a ține bine, a mânui bine; 5) *fig.* a predomină, — *stăpânit de patimi*; 6) *fig.* a înfrâna, a se abține, — *nu te poți stăpâni*.

stăpânire *s. f.* 1) Dominație; 2) guvern; 3) autoritate; posesiune; — *a da în stăpânire*; 5) *fig.* abținere — *stăpânire de sine*.

stăpânitor *s. m. V. stăpân*. 1) Suveran, domn (în vechime); 2) cel care stăpânește; 3) proprietar.

stârc *s. m.* (scurtare din *cocostârc*). *Cocostârc*.

stârci (a) *v. V. prec.* 1) A aștepta mult, (cum așteaptă atent și cu răbdare *stârcul* ca să prindă reptila, broasca); 2) a stărui îndelung și cu răbdare; 3) a sta pitulat, în așteptare.

stârcloc *s. m.* (dela *stârc*). Piciorul vârtelniței, ce are ca bază trei crăcane sau un mic pat (imită starea într'un picior a stârcului).

stârcire *s. f.* Acțiunea de a stârci.

stârcit, *ă adj. V. stârci*. 1) Pitulat și în așteptare (stând pe un picior ca *stârcul*); 2) *s. n.* faptul de a stârci.

stare *s. f. V. sta*. 1) Acțiunea de a sta; 2) situație, felul cum se ață; — *în stare deteriorată, deplorabilă*; 3) condiție, profesiune, — *starea socială*; 4) poziție sau dispoziție, — *mă aduce în stare să*; 5) avere, — *are stare*; 6) împrejurare, timp, *stare de asediu, de război*.

stareț *s. m.* (slav dela *starii*, bătrân, *stareț* și *stariik*, bătrânel, bătrâior). Superiorul unei mănăstiri, egumen, — cel mai în vârstă diutre călugări, era în vechime.

stareță *s. f. V. stareț*. Călugărița superioară a unei mănăstiri de măci.

stăreție *s. f.* 1) Demnitatea de stareț; 2) cancelaria sau locuința starețului.

stăricică *f. V. stare*. 5. Mică avere.

stârcici *s. pl.* (lat. din *stilla*, picătură, *stillicidium*, cădere de picături). *Mold. Trans.* Pete, picături roșii pe corp, care pricinuesc sau caracteriză moartea sigură.

stârni (a se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex + torno*, întorc, învârtesc). 1) A răsturnă, a mișcă din loc; 2) a împrăștiia ceva, — *stârnești praful*; 3) a gonii din ascunzătorii, ca să fugă, — *stârnește iepurii vânatul*; 4) a zădări, a întăriți, — *stârnești căinii*; 5) a provoca, — *stârnește curiozitatea*; 6) a inventă, a pune în circulație, — *au stârnit vorba că fură*; 7) a se agita, a se iscă, — *s'au stârnit furtuni și ploii*.

stârnire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) stârni.

stârnit, *ă adj. V. prec.* 1) Pus în mișcare; 2) agitat; 3) iuitat, întărltat; 4) provocat; 5) iscat.

staroste *s. m.* (slav dela *starii*, bătrân și *starosti*, bătrâneță). 1) Șeful unei corporații de meseriași ca cel mai bătrân; 2) cel ce propune sau stăruie ca să se facă o căsătorie; peștor. — Acest cuvânt de origine slavă, arată ca, pe când locuitorii țării ca și acum se ocupau mai mult cu agricultura, felurile meserii erau în mâna streinilor, între cari mulți stăvi Sârbi ori Bulgari, iar parte germani, Ștăbi.

stărosti (a) *v. V. prec.* 2. A interveni cu propuneri pentru căsătorie; a înpeți.

stărostit *s. n. V. prec.* Înpețit.

stârpi (a se) *v.* (lat. din *extirpo*, *extirpare*, a decărădăcină — *stirps* = rădăcină). 1) A nimici drăstrugând rădăcina ca să nu mai crească; 2) a face să dispară, — *a stârpi hoții*; 3) a se stârpi, a nu mai avea lapte (vaca); 4) a dispărea, a pieri.

stărpiciune s. f. (lat. *extirpationem*). V. *prec.* Sterilitate; lipsa totală de producție.

stărpire s. f. Acțiunea de a (se) stărpi.

stărpitură s. f. V. *stărpi*. 1) Copil născut înainte de timp, lepădătură; 2) ou foarte mic ce-l face găina când încetează de a mai ouă 3) *fig.* om mic și pocit.

stăruință (a) v. (lat. del. verbul *stare* = a sta așteptând, ca românesc *stau* de el sau *stau* de capul lui = stăruesc). 1) A sta cu răbdare la un lucru; 2) a insista; 3) a cere repetat; 4) a menține ce a spus, a persista; 5) a mijloci. — Și Polonii zic *starovaci*.

stăruință s. f. V. *prec.*: 1) Răbdare persistentă la lucru; 2) insistență; 3) cerere repetată; 4) persistentă; 5) mijlocire.

stăruitor, oare adj. și s. 1) Care are stăruință (1); 2) care insistă; 3) mijlocitor; *adv.* cu insistență, perseverent; 4) silitor (la învătătură).

stărv s. n. (daco-gr. dela *sterphos*, piele jupuită de pe animal). Corpul animalului mort și jupuit. — Și Slavi zic *strov*.

stat s. n. I (lat. dela *status*, *statum*, (*stare*) = stare în picioare, drept). 1) Stare în picioare; 2) așteptare; 3) înălțime cât un om ce stă în picioare, — *de un stat de om*; 4) statura, — *mic de stat*.

stat s. n. II (dela lat. *status*, așezare așezământ, starea de lucruri prin ital. *stato*). 1) Așezământ politic al unei țări; 2) țară cu organizație și guvern răspunzător; 3) lista de cheltuieli a unei administrații de stat, sau particulare; 4) nașterea care formează un stat; 5) țări ce fac parte dintr-o singură organizație distinctă politică, — *Statele Unite*; 6) *istoric*. *Statele generale*, adunarea celor trei s'ări sociale în Franța: noblețea, clerul și burghezimea sau poporul, întrunite în mai multe rânduri și ultima dată în 1833; *stat în stat* amestec de substituie a legilor statului.

stătător, oare adj. 1) Care stă locul; 2) stagnat, — *apă stătătoare*; 3) piatra de moară care stă sub cea care macină.

statică s. f. (fr. *statique*, din gr. *statikos*, ce stă în echilibru). *Mecan.* Partea din mecanică ce se ocupă cu legile de echilibru ale corpurilor solide.

staționă (a) v. (fr. *stationner*, din lat. *statio*, starea pe loc). 1) A se opri în anume loc pentru un timp (trupe, armată); 2) a sta locul (vagoane, vapoare).

staționar, ă adj. (fr. *stationnaire*). 1) Care rămâne, stă pe loc; 2) care nu progresează, nici nu descrește (maladie, epidemie); s. n. vas mic de războiu ce supraveghează într'un port.

stațiune s. f. (fr. *station*, lat. *statio*, *stationis*, loc de stat corăbiile, stare pe loc). 1) Locul unde se oprește pentru un timp; 2) oprirea pentru puțin timp; 3) gară în care se opresc trenurile spre a lăsa și lua călători și mărfuri; 4) localitate de băi, — *stațiune balneară*; 5) localitate de repaus și cu climă sănătoasă, — *stațiune chimaterică*.

statist s. m. (dela *sta*). Figurant dela operă. **statistic, ă adj.** (fr. *statistique*, din gr. *statizein*, a constată). Ce ține de statistică.

statistică s. f. (fr. *statistique*. V. *prec.*) Știința care constată numericeste populațiunea unei țări sau localități, din toate ramurile de activitate; 2) carte sau publicațiune cuprinzând această numărătoare; 3) numărătoare de populație, vite produse, etc.

statician s. m. V. *prec.* Cel ce se ocupă cu statistica.

stativă f. pl. stativă. (lat. *stativa*, care stă pe loc nemișcată). Răsboiu de țesut, aparat din două dreptunghiuri de lemn cu picioare jos, cari unite prin stîngii pot ținea sulurile cu urzeala întinsă pentru țesut, precum și itele și vatalele cu spata. — Și Sârbi zic *stativa*.

stat-major s. n. (după fr. *état-major*). 1) Corp de ofițeri superiori depe lângă un comandant general, de unde emană toate ordinele și directivele militare privitoare la mișcări de trupe, echipament, aprovizionare, stare sanitară etc. *Stat major general*, com. us din generali de divizie și de brigadă; 2) cancelaria sau localul *statului-major*.

statornic, ă adj. (din *sta*, *stator*). 1) Care stă în același loc sau în aceeași localitate, stabil; 2) neschimbăcios; 3) *fig.* serios, așezat, — *om statornic*. Mold.; 4) definitiv.

statornicul (a se) v. V. *prec.* 1) A stabili; 2) a hotărî, fixă; 3) a se așeza definitiv; 4) *fig.* a deveni serios.

statornicie s. f. 1) Stabilitate; 2) constanță; 5) seriozitate.

statornicire s. f. Acțiunea de a (se) statornic.

statornicit, ă adj. 1) Așezat, stabilit; 2) *fig.* cumințit, devenit serios.

statuă s. f. V. *statue*.

statuă (a) v. (lat. *statuo*, *statuere*, a așeză). 1) A decide, a regula cum să se facă ceva; 2) a dispune, a ordona.

statuar, ă adj. (după fr. *statuaire*, și *statuă*). 1) Privitor la statui; 2) s. m. sculptor care face statui.

statue s. f. (lat. *statua*). 1) Figură din piatră, marmură, metal sau alt material, ce reprezintă în plin relief un om, grup de oa-

meni. sau o ființă; 2) *fig.* om care stă în nemiscare.

statuetă s. f. (V. *prec.* și fr. *statuette*). Mică statuie.

Statu-Palmă (*barbă-cot*). Figură pitică, cu statu(r)ă de o palmă și barba lungă de un cot.

statu-quo s. n. (din zicerea latină *status quo ante* = starea care era înainte). Starea în ființă, actuală sau care era mai înainte (de un războiu sau de schimbări politice).

statură s. f. (lat. *statura*). Înălțimea unui om, unui animal, — de *statură mijlocie*, sau *noită*.

statut s. n. (lat. *statutus*, așezat, întemeiat).

1) Legea fundamentală a principatelor, proclamată de Cuza-Vodă în 1864, care cuprinde principiile de guvernare; 2) regulamente de înființare și administrare a unei societăți comerciale sau civile și care trebuie publicat prin *Monitorul Oficial*.

stătit, ă adj. V. *sta*. 1) Care a stat mult pe loc și s'a descompus, stricat, — *apă stătită, lapte*, etc.; 2) rănced; 3) obosit căzut de oboseală; 4) *fig.* cam trecut de vârsta tinereței; 5) *fig.* serios.

staul s. n. (lat. *stabulum*). Ocol, îngrădire unde stau închise vitele sau oile; grajd, stână.

stavă s. f. (scurtare din lat. *stab(ulum)*, prin transformarea *b* în *v*). Staulul cailor, herghelia. *Transilv.*

stăvar s. m. V. *prec.* Cel ce păzește grajdurile cu cai.

stăvi (a se) v. (din *sta, stau*, pentru *stăvi, stăvi*; *u* se transformă în *v*, ca în lat. *qua* = *cua* și *cva*). 1) A sta, a se așeza; 2) *fig.* a se potoli, a se astâmpără; 3) a ține, a putea păstra; — *nu mă stăvesc cu nimic, că tot îmi ia*.

stavilă s. f. (lat. din *stabilis, stabilire*, a proprii). 1) Barieră, opritoare; 2) zăgaz la apa morii; 3) *fig.* interdicție; 4) reținere, stăpânire de sine, abținere.

stăvilă s. n. V. *prec.* Jghiabul unde este oprită apa ce curge la roata morii; *fig.* obstacol; opritoare.

stăvilă (a) v. (lat. *stabilis, stabilire*). 1) A opri cursul apei; a pune stavilă; 2) *fig.* a opri; a circumscrie; 3) a potoli.

stăvilire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a stăvilă *propr.* și *fig.*

stavrofor s. m. (gr. *stauros*, cruce *phoros*, care poartă). Preot care are gradul de *stavrofor*, adică dreptul de a purta o cruce la pient (adeseori ornată eu pietre prețioase).

stea s. f. (lat. *stella*). 1) Astru care se

vede luminând, licărind, în timpul nopții; 2) *fig.* destin (după credința poporului că fiecare om, când se naște, i se leagă viitorul de o stea cu înfruire bună sau rea asupra vieții lui; când cade o stea, a murit cineva; când îi apune *steaua*, dispăre cel ocrotit de ea); 3) asteric (semn tipografic ca *steaua*; 4) pată albă în fruntea calului; 5) stea făcută de copii, dintr'un cerc de veșcă (pe care se află desemnată icoana Nașterii Domnului) și în jur pornesc ca niște raze, șase cornuri lungi, din hârtie întinsă pe vergele de șindrilă; aceste cornuri ale stelei au în vârf buchete de hârtie colorată și sunt prinse între ele cu punți de hârtie colorată frumos tăiată, pe cari se prind niște mici zurgălăi de metal, ce sună împreună cu clopoțelul mai mare, atârnat de veșcă; — cu *steaua* merg copii din casă în casă la Crăciun, și cântă anumite cântece privitoare la Nașterea Domnului; 6) *stea cu coadă*, cometă; 7) *Steaua Românie*, insignă de decorațiune română, înființată în 1877, pentru a răsplăti meritele militare sau civile și care constă dintr'o cruce cu emaliu albastru pe un fond de raze de aur sau de argint și purtând deasupra coroana regală (are: 500 cavaleri, 300 onțeri, 120 comandanți, 60 mari ofițeri, 20 mari cruci); 8) *steaua polară*, stea care se vede totdeauna în dreptul polului nordic; 9) *stea căzătoare*, aerolit; 10) *fig. teatr.* acrită de foarte mare talent; 11) *stele verzi*, schintețe ce apar vederea, după o lovitură bruscă și tare ce primește cineva; 12) *a fi cu stea în frunte*, a fi personajul însemnat; 13) orice figură geometrică cu unghiuri dispuse circular.

steag s. n. (daco-gr. *din-stego* și *stegos*, care ocrotește, apără, proteje). 1) Pânză colorată cu colorile distincte ale unei țări și care este prinsă pe un bă drept și nalt, având în vârf sau o sulț, sau (românesc) vulturul cu crucea în plisc; steagul românesc are trei colori; roșu, galben și albastru, așezate vertical și fiind albastrul lângă bă; 2) *vechiu*. escadron; 3) *vechiu*. O dare plătită când se instalează noul domnitor; 4) Prapur de biserică; 5) *fig.* puterea de ocrotire a statului; suveranitate. — Și Slavii ziceau *steag*, dar mai ades zic *znamia*. Numirea steagului cuprinde în ea trei înțelesuri; 1) de ocrotire, adică cel ce era supus unei țări ce avea steag și suveranitate, era ocrotit apărât sub steagul ei; 2) pe steag, în vechime, fiind o imagine de sfânt (st. George, sau un alt chip), acela era ocrotitor; 3) în luptă, steagul trebuia să fie apărât de ostași. De la unirea de ocrotire

dumnezeiască, noi românii am păstrat *crucea* purtată de acvila steagului, ca simbol al crucii împăratului Constantin cel Mare, despre care se spune că el a văzut-o pe cer, că avea inscripțiunea: *in hoc signo vinces* și că a și pus-o ca emblemă pe steagul armatei sale, care avea emblemă vulturul roman.

steajer *s. m.* (dela vorba *sta*, *stäger*, sau *stäjer*). Stâlp sau par înlipt în mijlocul ariei de care erau legați caii sau boii ce tre erau.

șteap *s. m.* (lat. dela *stipes*, par). 1) Tepușă, ghimpe; 2) țandără de lemn. — Și Sla li zic *ștepa*, așchie.

stearină *s. f.* (gr. dela *stear*, său, grăsime, fr. *stearine*). Substanță unsuoasă albă extrasă din său ori din grăsime de animale și din care se fac lumânări zise de spermanțetă.

steatită *s. f.* (fr. *steatite*). Un fel de piatră foarte moale de culoare verzuie, lunecoasă și fragilă, ce servește la croitori drept cretă pentru desemnat.

stebă *s. f.* (iat. din *stipula*, cotor, hluț). Mănunchiu (de busuioc, de flori, etc. — Și Slavii zic *stiblo*, cotor.

steclă *s. f.* V. *sticlă*.

stegar *s. m.* V. *steag*. Cel ce poartă steagul.

steic *s. n.* Mic steiu.

steiu *s. n.* (daco-gr. din *steymai*, a sta în sus). Colț de stâncă, ce stă în sus ca răsărit din pământ. V. *stand*.

stejar *s. m.* (compus din *ste* pentru *stă* și *jar*, jăretic, cărbuni aprinși). Bot. Arbore mare ce crește încet, durează mult și ajunge grosimi și înălțimi gigantice; produce fructul numit ghindă; lemnul lui este căutat pentru construcții și mobile, iar ca lemn de foc, produce multă căldură și cărbunii lui stau mai mult timp sub forma de jar sau jăretic, ceea ce a motivat numirea românească de *stă-jar*. Gârniță, cer, gorun, tufan, ghindar, șledun sunt denumiri date speciilor de stejar. Stejarul este simbol al țării și frunza lui servește la facerea izvoanei de izbândă, de glorie, — *Român verde ca stejarul*. — Croații zic diformat *sterj*, la un fel de stejar.

stejărel *s. m.* Mic stejar.

stejăriș *s. n.* V. *prec*. Pădure cu mulțime de stejari.

stelă *s. f.* (fr. *stèle*, din gr. *stêlê*, coloană). Monument format dintr-o simplă coloană fără capitel și purtând pe ea o inscripție.

stelaj *s. m.* (germ. din *stellen*, a pune în picioare). Etajeră de pus armele în picioare (la cazarmă).

stelar *s. m.* Băeat ce umblă cu steaua la Crăciun; *adj.* privitor la stele, de stele.

stell *a) v.* (dela *stea*). A sclipi ca steaua. **stellin**, *ă adj.* V. *prec*. De stele cu stele. **stellioară** *s. f.* (dela *stea*). 1) Bot. Un fel de mărgărită (floare); 2) pastă alimentară tăiată în formă de mici stele, pentru pus în supă.

steliță *s. f.* (slav *stelița*, dela *steno*, părete). *Olt. Tr.* Păduche de lemn, ploșniță, insectă roșie, care se face mai ales pe bradul verde în pădure și dacă se încuibează în casă, foarte cu anevoie o putem distruge prin curățenie, spălând, apoi dând cu lac paturile și locurile unde ea se află încuibată.

stelos, oasă *adj.* Instelat.

steluță *s. f.* V. *stea*. 1) Mică stea; 2) stelișoară; 3) asteric (tipograf); 4) Bot. bă răniș; 5) picături mici de grăsime ce strălucesc deasupra supei.

stemă *s. f.* (gr. *stemma*, coroană. 1) Diademă, coroană de metal; 2) marcă sau emblemă a țării, blazon; 3) luceafăr sau formă de luceafăr în fruntea bourului, zimbrului (stema Moldovei); 4) *fig.* odor.

stenahorie *s. f.* (gr. dela *stenachô*, a gemea găfăi). Turburare, neliniște cu respirație grea, cu sufocare, călduri (din cauză de boală sau din o suferință morală).

stenograf *s. m.* (fr. *stenographe* din gr. *sténos*, strâns, *graphô*, scriu). Cel ce știe arta stenografiei.

stenografia (*a*) *n. V. prec.* A scrie repede cu semne de stenografie.

stenografic, *ă adj.* De stenografie.

stenografie *s. f.* V. *stenograf*. Artă de a a scrie foarte repede prin ajutorul unor semne convenționale, care reprezintă uneori cuvinte întregi, astfel că stenograful poate prinde în scriere vorbele unui orator în timpul când acesta vorbește.

sténos *s. n.* (gr. *sténos*, strâns). Boală cu sufocare, astm.

stentor *s. m.* (gr. dela *Stentor*, numele unui căpitan grec, din războiul Troei, care avea o voce foarte puternică). Om cu voce grozav de răsunătoare; — cu voce de *stentor*.

stepă *s. f.* (slav *stepi*). Câmpie foarte mare, stearpă și nelocuită (în Rusia și Ungaria).

stepenă *s. f.* (slav *stepeni* treaptă, grad Vechiu. Treaptă.

ster *s. m.* (gr. dela *stereos*, solid, fr. *stère*) Măsură de un metru cub (pentru lemne).

șterc *s. n.* (lat. *stercus*). Gunoiu. — *Nu vedea ștercul din ochiul altuia, ci bârna din ochiul tău* (prov. evengel).

stereografie *s. f.* (gr. *stereos*, solid, *graphô*, scriu). Reprezentarea de corpuri solide pe o suprafață plană.

stereometrie *s. f.* (gr. *stereos*, solid, *me-*

tron, măsură). Partea din geometrie, care se ocupă cu măsurarea solidelor.

stereoscop *s. n.* (gr. *stereos*, solid, *scopeo*, a examina). Instrument de optică prin care privind, vedem imaginile reprezentate pe plan (hârtie, tablou, fotografie), ca și cum ar fi în relief sau corpuri solide.

stereotip, *ă adj.* (gr. *stereos*, solid; *typos*, chip, impresiune, literă). 1) Prin planșe ce stereotipie (tipărit, imprimat); 2) *fig.* în același chip sau fel, neschimbat; prea uniform.

stereotipă (a) *v. V. urm.* A tipări prin planșe de stereotipie.

stereotipie *s. f.* *V. stereotip.* Artă de a turna în metali planșe de litere ce servesc apoi spre a tipări astfel fără să se miște caracterele; aceste planșe turnate cu textul unei pagine sau fețe de ziar, se așază pe stil rotund la mașina rotativă de imprimat și tipăritul se face cu o mare repeziune.

ștergar *s. n.* (dela *șterge*). 1) Bucată de pânză anume țesută spre a servi la șters pe față după spălare; 2) maramă, broboadă pentru țerance. Mold. Olt.

ștergătoare *s. f.* (dela *șterge*). 1) Cărpă de șters; 2) țesătură de papură; sau obiect din vergele de fer, de lemn ori de sârmă, pentru a șterge ghetetele de noroiu înainte de a intra în casă; 3) gumă, radier.

șterge (a) *se v.* (lat. pref. *ș* pentru *ex* și *stergere*, *stergere*, a șterge — *extergere*).

1) A face să dispară ceva depe un lucru prin răzuire, frecare, absorbțiune, spălare, suflare, etc. 2) a usca apa cu ștergarul sau: prosopul; 3) a lua sau sufla praful; 4) a face să dispară o pată, o murdărie prin răzuire frecare; 5) a frecă cu guma sau radierul; 6) a se decoloră; 7) a se roade relieful depe o monedă; 8) a nimici cu totul — *șters depe fața pământului*; 9) *fig.* a face să se uite, a se uita — *se șterg amintirile*; 10) *fig.* a da repede — *i-a șters o palmă*; 11) *fig. fam.* a fugi, — *a șters-o*; 12) *fig. fam.* a fura, — *i-a șters punga dela brâu*; 13) *fig. fam.* a și lua nădejdea, — *te-ai șters pe buze*; 14) a atinge ușor, repede, în trecere, — *glonțul doar i-a șters umărul*.

ștergere *s. f.* Acțiunea de a (se) șterge *prop.* și *fig.*

steril, *ă adj.* și *adv.* (lat. *sterilis*). Sterp, neroditor; *fig.* fără folos, zadarnic.

sterilitate *s. f.* *V. prec.* Starea de sterpi-ciune.

steriliză (a) *v.* (fr. *stériliser*). 1) A face să fie ceva steril; 2) *medic.* a curăți de orice microbi apa.

steriță *s. f.* (lat. dela *stertus*, pârăit, ho-

răit). Văjăitul (vântului), bătaea, — *în sterița vântului*.

sterlingă *adj.* (cuvânt englez). Numire dată în Anglia sub Henric II (1154—1189) monedei etalon de argint, iar astăzi supranume lirei de aur, care valorează 25 franci aur, — *liră sterlingă*.

sternu *s. n.* (lat. din *sterno*, a întinde). *Anat.* Osul lat din mijlocul peptului, pe care se prind coastele, — *osul sternu*.

sterp, *earpă adj.* și *s.* (lat. dela vorba *stirps*, rădăcină și *extirpus*, fără rădăcină). 1) Care nu rodește — *pământ, pom sau animal sterp*; 2) *fig.* care nu produce, nu face nimic; 3) care nu dă rezultat, — *activitate stearpă*; 4) care nu face copii; 5) stocul prin care curge apa degeaba când stă moara.

sterpar *s. m.* *V. prec.* Cioban care păzește oile sterpe și berbecii.

șterpelii (a) *v.* (din *șterge* și *pieri* = nimici). 1) A fura repede și cu dibăcie; 2) a fugi; 3) a atinge ușor, a lucra superficial.

șterpellire *s. f.* 1) Acțiunea de a șterpeli. **șters**, *earsă adj.* *V. șterge*. 1) Curățit, netezit; 2) ros prin frecare (monedă); 3) decolorat; 4) *fig.* fără importanță, — *rol șters*; 5) *fig.* furat cu dibăcie; 6) eliminat, din scripte — *șters din catalog*.

ștersătură *s. f.* 1) Acțiunea de a șterge; 2) loc unde s'a șters, ras, ceea ce era scris.

șterș *s. n.* (germ. dela *sturz*, cotor, coadă).

1) Fitiș de lampă; 2) lampă de miner. *Transil.* **stevie** *s. f.* (compus *stă-vie*). Dragavei, plantă erbacee care nu piere în timpul ernei și dă frunze îndată ce s'a dus zăpada.

ști (a) *se v.* (lat. *scio*, *scire*). 1) A cunoaște bine ceva; 2) a avea noțiuni, a pricepe; 3) a se pricepe bine la ceva; 4) a fi informat; 5) a fi notoriu, cunoscut, — *se știe*; 6) a fi abil, dibăciu, — *știe s-o învățescă*; 7) a simți, a se impresiona, — *știe de frică*; 8) *știi ce?* = ascultă (precede o propunere).

stibiati *s. n.* *V. urm.* Medicament format din stibiu.

stibiu *s. n.* (lat. *stibium*). Numire dată antimonului.

sticiu *s. n.* (lat. pref. *s* și *tigillum*, grindșoară). Prăjină de luntre.

sticlă *s. f.* (daco-gr. *steg-la*, = peatră impermeabilă, din *stego*, a fi impermeabil; *la* peatră; — probabil că sticla a fost cunoscută întâi ca peatră prețioasă, apoi ca emailu, care face un vas impermeabil. 1) Substanță dură, impermeabilă și transparentă, ce se obține prin fuziunea nisipului amestecat cu potasă sau sodă, la o temperatură foarte ridicată; 2) vas de sticlă pentru pus lichide; 3) geam.

de sticlă; 4) conținutul unei butelii de sticlă; — a *băut o sticlă de vin*; 5) *fig. fam. pl.* o-chelari; 6) orice obiect făcut din sticlă ca: oglindă, lentilă de telescop sau de microscop, etc. — Și slavii zic *steklo*.

sticlar s. m. Cel ce vinde sticle sau fabrică sticlă.

sticlărie s. f. 1) Magazin de sticle; 2) fabrica de sticlă; 3) aparate de sticlă; 4) mulțime de sticle.

sticlete s. m. V. stigleț.

sticli (a) v. (dela luciul sticlei). A luci ca sticla.

sticios, oasă adj. Lucios ca sticla.

sticluță s. f. Mică sticlă.

stifos, oasă adj. (gr. *stiphos*). Acru, astrigent întepător la gust; *fig.* aprig.

stift s. n. (germ. *stift*). Țintă de fer, fără gămălie (pentru cismai, la facerea tocurilor de ghete).

stigleț s. m. (daco-gr. comp. *stikt-klyz*, dla gr. *stiktos*, cu colori variate; *klyzō*, a stropi). 1) Pasăre cântăreață de mărimea vrăbiei, având pe cap și împrejurul pliscului culoarea roșie, iar pe corp și aripi fiind colorată cu alb, cafeniu, negru și galben, ca și cum ar fi anume împotrărită cu toate culorile; 2) *iron. fam. pl.* gărgăuni, nebuinie. — Germanii zic *stieglitz* (cit. *stigiț*).

stiglete s. m. V. stigleț.

stigmat s. n. (fr. *stigmate*, din gr. *stigma*, semn pus cu ferul roșit în foc). 1) Înfierare rușinoasă; semn, urmă de infamie ce atrage dispreț cuiva; 2) *bot.* partea superioară a pistilului; 3) *zool.* pl. organe mici de respirație la insecte.

stigmatiză (a) v. (fr. *stigmatiser* V. *prec.*). A aplica un stigmat, a înfieră, a arătă disprețului convenit pentru o faptă urâtă.

stih s. n. (gr. *stichos*, rând scris, linie). 1) Vers de poezie; 2) *biser.* verset din psalmi.

stihar s. n. (din gr. *stih*, linie dreaptă cu terminație latină *ar*). *Bis.* Veșmânt lung preotesc și diaconesc, ce acopere în întregime corpul dela gât până la pământ, — fiind croit numai în linii drepte.

stihle s. f. (gr. *stoiceion*). 1) Principiu, element al naturii sau al lumii; 2) spirit nevăzut; vedenie, stăvie.

stihiră s. f. V. stih. *Bis.* Grupă de versete sau verset ce se cântă în biserică.

stihovavnă s. f. V. stihiră.

stihuire s. f. V. stih. Versificațiune, arta de a face stihuri.

știință s. f. (lat. *scientia*, cit. *științia*). 1) Știre, veste; 2) cunoștință despre ceva; 3) totalitatea cunoștințelor în anume materie, —

științe naturale, matematice, etc. 4) *școlar* materie de studiu care nu are de scop literatură sau artele, ci cunoștințe cu caracter științific; 5) cunoștință cu caracter de precizie după anume reguli, — *orică industrie are în sine o parte de știință*; 6) erudițiune obținută prin citire și studiu, — *om cu multă știință*; 7) *pop.* pricepere, de a face ceva; 8) *cu știință de carte*, (om) care a făcut studii, învățat.

științific, ă adj. Relativ la științe; *adv.* după metode sau reguli precise.

stil s. n. (lat. *stylus*, condeiu, ce constă dintr'un cuiu ascuțit la vârf, pentru a șgăria pe tăblițe unse cu ceară). 1) *Fig.* Modul de a exprima prin scris cugetările; 2) felul special de a se exprima potrivit profesiunii, — *stil advocătesc* sau *milităresc*; 3) felul osebit de a scrie al'unui mare scriitor; 4) *arte frum.* caracteristica deosebită a unui artist în executarea operei de artă; 5) caracteristica generală a unei epoci în artele plastice, — *stil arhaic*, *stil clasic*, *stilul renașterii*, *stil gotic*, etc.; 6) gen caracteristic, care apare vremelnic în unele arte; 7) caracteristica artei după popoare; *stil japonez*, *egiptean*; 8) felul de a indica timpul după un calendar sau altul; *stil nou*, după calendarul Gregorian; *stil vechiu*, după calendarul Iulian; 9) *bot.* partea dintre ovar și stigmat a pistilului.

stilet s. n. (fr. *stilet*). Pumnal cu lama triunghiulară și vârf f. ascuțit.

stilist s. m. (fr. *styliste* V. *stil*). Scriitor artist, care dă un stil propriu operilor sale.

stilistică s. f. (V. *stil*). Parte dintre retorica ce cuprinde regulile privitoare la felul de a scrie și a compune frumos.

stiliză (a) v. V. *prec.* 1) A compune după regulile stilistice, a redacta frumos și cu precizie; 2) *artist. plastic* a combina un motiv simplu decorativ, a obține un ornament. 3) a da operei un caracter frumos deosebit.

stimă (1) s. f. V. stemă.

stimă (2) s. f. (daco-gr. din *stimis*, vâpsea neagră de antimoniu). Mold. 1) Demon (negru), stăvie; geniu rău; 2) pocitură. (Pentru înțelesul prim, pare dedus dela felul cum zugrăvii înfățișază pe diavolul în culoare neagră; dar pentru 2) pare numai diformare din vorba *schimă* V.).

stimă (3) s. f. (ital. *stima*, din lat. *oestimare*, a prețui). 1) Considerațiune deosebită; cinste, respect pentru cineva; 2) opiniune bună despre cineva.

stimă (a) v. V. prec. A prețui, a respectă, cinsti pe cineva sau ceva.

sttabil, ă adj. Cel vednic de stimă.

stimat, *ă adj.* V. *stimă*. Prețuit, respectat.
stimulă (a) v. (lat. *stimulare*). 1) A înboldi; 2) a excita; 3) a îndemna; 4) medic. a activa funcțiunile organismului.

stimulare s. f. Acțiunea de a stimula.

stimulent s. n. (fr. *stimulant*). Mijloc de a stimula; medic. substanță care activează simțurile; fig. îndemn, înboldire forțată.

stînchi (a) v. (lat. pref. *s* pentru *ex*, și *tempus*, timp). Mold. A conțeni; a se astâmpără — (vântul, ploaea).

stindard s. n. (ital. *stendardo*, din lat. *extendere*, a desfășura). 1) Steag de războiu; 2) fig. conducerea, comanda.

stingător, *oare adj.* Care stinge *propr.* și fig.

stinge (a se) v. (lat. *extinguo*, *extingere*). 1) A opri, a năbuși focul sau flacăra; 2) fig. a nimici, extermină; 3) fig. a se perde cu totul; 4) fig. a muri; 5) a potoli; 6) a fura f. mult pe cineva, — *l'a stins*; 7) a bate f. tare, — *stins în bătaie*.

stingere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a stinge.

stingher, *eră adj.* (lat. din *extendere*, a răspândi). 1) Separat, despărțit; 2) desprecheat; 3) fig. disperat, izolat.

stinghereală s. f. V. *prec.* Deranjament; turburare, împiedecare (dela ceva).

stingheri (a) v. V. *stingher*. A distrage dela o ocupație; a deranja; a împiedeca din lucru; a contraria.

stinghie s. f. (lat. din *extendere*, a întinde dela un loc până la altul). 1) Lemn lung și nu prea gros, așezat orizontal, atârnat de grinzile tavanului, și servind pentru a întinde pe el haine sau rufărie; 2) orice scândură ce prinde sau unește de-a curmezișul (la pat, pod etc.); 3) bantă de fer ce servește pentru a prinde transversal; 4) spetează de car.

stinghii s. pl. V. *prec.* Părțile din stânga și din dreapta corpului omenesc, între coaste și șold (asemănare cu laturile carului).

stins, *ă adj.* V. *stinge*. 1) Năbușit din ardere; 2) fără viață; 3) încetat din viață; 4) istovit, prăpădit.

știoalnă s. f. (lat. diform. din *stagnum* (stagna)—apă stătătoare, bălă). Mold. Trans. Bălă (nu mare); apă stătătoare; fig. iron. scâldătoare; fig. fântână la suprafață, nezdită. — Ungurii zic *stolna*, germanii *stollen* la galeria din mină, care conține apă stagnantă (?) *știoalnă*; *stagna* latin, are și însemnarea populară mold. de scâldătoare, — *l'am băgat în știoalnă*, adică în apa din albia pentru scâldat copilul.

știob s. n. (lat. din *stipes*, trunchiu de arbore, butuc). Mold. Jghiab pentru apă sau

lături la porci, făcut dintr'un butuc scobit; în Maramureș, scorbură din trunchiu de copac, ca o puțină, ca un știubeiu (V. *știubeiu*) de albine, sau pentru a captă un izvor și a face fântână budău.

știobălc! *interj.* (dela sunetul scufundării repezi a pietrei aruncate în apă). Exprimă căderea și scufundare repede în apă.

știobălcăi (a) v. V. *prec.* A face sgomot apa clătinită în vas.

știoldic s. n. (daco-gr. din *styllidos* (stildikos, de catarg, de prăjină, — *styllis*). Prăjină lungă, cu care pescarul din luntre stărnește în apă peștii și-i alungă spre vârșie sau leasă.

stipă s. f. (lat. *stipes*). Trunchiul arboreului.
stipendă (a) v. V. *urm.* A da o stipendie sau bursă.

stipendle s. f. (lat. *stipendium*, soldă, ajutor bănesc). Bursă, ajutor bănesc dat unui elev sau student.

stipendist, *ă adj.* V. *prec.* Cel ce primește stipendie.

stipendiu s. n. V. *stipendle*.

stipulă s. f. (lat. *stipula*, paiu). Fot. Mică frunzuliță ce atârna la rădăcina unor frunze, acolo unde se unesc cu ramura.

stipulă (a) v. (lat. *stipulari*, *stipulari*). A face o învoeală sau a prevedea o anume condițiune într'o învoeală sau contract, ori convenție, lege, tratat.

stipulațiune s. f. (lat. *stipulatio*). Condițiune sau clauză prevăzută într'un contract, convenție, tratat, lege.

stipulat, *ă adj.* V. *prec.* Prevăzut, enunțat anume în contract, lege, convenție.

știr s. n. (lat. *stips*, rădăcină, tufă, lăstar). Plantă comestibilă, ale cărei hünze au un gust acrișor și se gătesc cu boș sau cu orez, ca mâncare de post. (*Amarantus frumentaceus*). — Și Sărbii zic *știr*.

știrb, *ă adj.* (lat. din *extirpo*, a scoate din rădăcină). 1) Cel care i s'a scos unul sau mai mulți dinți din rădăcină; cel ce-i lipsește unul sau mai mulți dinți; 2) *pruă asemănare*, lucru la care lipsește un dinte — ca grebla, spa a de țesut, etc. 3) ciobit, spart la gură puțin, — *oala știrbă*; 4) s. on știrb, femeie știrbă. — Și Slavli zic *ștrub*.

știrbi (a se) v. V. *prec.* 1) A deveni știrb, fără diți; 2) a sparge puțin la gură (oala etc.); 3) fig. a distruge o parte, a răpi, lua cătuși de puțin; a diminua, — se *știrbește dreptul de proprietate*.

știrbină s. f. V. *prec.* Știrbitură, loc unde lipsește un dinte *propr.* și fig. — *știrbină la roata morii* (cu ținți, cu angrenaj).

știrbit, *ă adj.* 1) Diminuat; 2) luat, pe ne-drept; 3) ciobit la gură; 4) cu dinții lipsă.

știrbitură s. f. V. prec. 1) Loc unde lip-sește un dinte (*prop. și fig.*); 2) *fig.* loc unde este o lipsă; 3) ciobitură; mică spăr-tură la buza oalei; 4) împușinare, luare din ceva; 5) *fig.* om, femeie știrbă.

știre s. f. (lat. scio, scire, a ști). 1) Ac-țiunea de a ști; 2) veste; 3) informațiune; 4) știință; 5) învoire, autorizatie, — a plecat fără știrea cuiva.

știrigie s. f. (lat. dela stercus, gunoi, mur-dărie (stercia) — care cuvânt latin vine din gr. lat. skor, skoria, zgură). Zgură, Mold.

ștrigoale s. f. (lat. din stercua, dela ster-cus, gunoiu, murdărie). Bot. Plantă veninoasă, ce crește pe gunoaie, cu flori albe și miros tare, întrebuințată de popor pentru a vindeca răia și ca insecticid (se zice greșit *ștrigoale*). — *Veratrum album*.

știros, oasă adj. V. știr. Acțișor și astrin-gent ca știrul (vin știros).

știnbeclu s. n. V. ștubecu.

știubeiaș s. n. V. urm. Mic știubeiu.

știubeiu s. n. (lat. stipens, de trunchiu, de butuc (stipes). Mold. 1) Stup pentru albine, făcut din butuc nalt ca un metru și gău-rit pe din lăuntru; 2) același obiect cu dife-rite întrebuințări, pentru pus grâu, fasole; sau pentru captat un izvor, etc.

ștucă s. f. (lat. dela cetus, pește mare, cetuca, pește măricel). Un pește de mărime mijlocie cu carnea fără gust, trăește în ape dulci, are dinți foarte ascuțiți și se nutrește cu peștișori mici, pe care îi nimicește. — Și Bulgarii zic *ștuka*.

știulbuc s. n. V. știoldic.

știulete s. m. lat. dela stilus, trunchiu de plantă — stilet, diminutiv din stilus). 1) Cocean de porumb; 2) lemnușor rotund ca un cocean de porumb, sau orice vălătuc la fel cu acesta. Mold.

știut, ă adj. V. ști. 1) Cunoscut; 2) învățat, memorizat (lecție, capitol); 3) recunoscut, admis, sigur, cert, — *știut lucru că cel harnic izbutește*.

știutor, oare adj. V. ști. Cel ce știe, cu-noscător; învățat.

stivă s. f. (daco-gr. din stivas, adunătură, grămadă de paie sau de frunze). Grămadă norman

stoarce (ă) v. (lat. extorqueo, extorquere). 1) A strânge răsucit o pânză sau stofă ca să curgă apa din ea; 2) a strânge orice ca să curgă lichidul, seama, ce ar conține; 3) a apăsa în teasc ceva spre a scurge, sucuri; 4) *fig.* a luă dela cineva prin constrângere

cât mai mult; 5) *fig.* a despoia; 6) *fig.* a secă de puteri.

stoarcere s. f. V. prec. Acțiunea de a stoarce propriu și *fig.*

stobor s. n. (lat. din stipare, a incunjură de jur împrejur, a închide — dela baza sti-pes = par, stâlp). 1) Gard făcut din pari; 2) stâlp; 3) par ascuțit la vârf. — Și Slavii zic *stobor, stâlp*.

stoci (a) v. (din stoarce, ca oltenesc storci). 1) A stoarce prin strângere; 2) a secă, a slei. Mold.

stocit, ă adj. (ca oltenesc storci). Stors, secat. Mold.

stoc sau stock s. n. (cuvânt englez). 1) Cantitate de mărfuri (în prăvălie sau la fa-brică); 2) depozit de mărfuri; 3) capital, fond al unei societăți; 4) *fig.* cantitate în gene-ral, — un stoc de cunoștințe.

stofă s. f. (ital. stoffa, materie și germ. stoff). 1) Țesătură de lână, materie; 2) *fig.* materie din care constă ceva, — e stofă bună în el; 3) *fig.* fond, calitate, aptitudinē, — are stofă de negustor.

stog s. n. (lat. pref. s pentru ex și tego, a coperi, înveli — teg se transformă în tog și în latinește toga). Clăie mare de fân sau de cereale, având partea de sus ascuțită ca un coperiș, ca să se scurgă apa de ploaie; *fig.*, *adv.* ridicat ca un stoz, în forma sto-gului.

stogoman, ă adj. (dela stog). Oi cu lână înfoiată ca stogul și jumătate țigăi.

stogoș, ă adj. V. prec. Speță de oi obți-nută prin încrucșare de țigăi cu țurcane, având lână moale înfoiată.

stogoșat, ă adj. Înfoiat, lășos, ca fânul în stog, — *căclui stogoșate*.

stoic, ă adj. (grec. din baza stoa = por-tic, stōikos, cel ce stă în porticul sau colo-nada templului, denumire dată filosofului Ze-non și discipolilor sei (362—260 a. H.) cari se adunau în porticele templor). 1) Ce ține de stoicism; 2) care are tăria sufletească a filosofilor stoici; 3) *fig.* om ferm, tare, ne-clintit și răbdător; 4) *s. m.* Cel ce practică filosofia stoicilor.

stoicism s. n. V. prec. 1) Doctrina filo-zofului grec Zenon, care punea fericirea în îm-plinirea datoriei și practicarea virtuței; 2) *fig.* răbdare, statornicie, moravuri austere.

stol s. n. (daco-gr. stolos = trupă, mul-țime de oameni). Trupă, mulțime, — *stolul oștirilor turcești (Bălc.)*; 2) cârd (de pasăi în zbor), — *stol de rândunele*; 3) grămadă, mare număr.

stoler s. m. (rus stolar, baza stol, masă; —

este însă posibil să fie și din baza greacă *styl*, care uneori se citește *stul* = coloană, stâlp). *Mold. Tâmplar.*

stolisi (a se) v. (gr. *stolizô*, a împodobi). A se împodobi, dichisi.

stolnic, s. m. (slav *stolnic*, dela *stol* = masă). Marele bucătar al curții domnești din vechime, care îngrijea de masa domnească; de el depindeau: bucătarii, grădinarii, pescarii domnești.

stolnicei s. m. pl. V. prec. Ostași sub ordinele stolnicului.

stomac s. n. (gr. *stomakos*, orificiu, gât; lat. *stomachus*). *Anat.* Organ intern în partea de sus a pântecului, ca o mare pungă în care intră alimentele ce înghițim și se mistuesc; — ca simbol, om mândăcios, lacom, sau care nu se preocupă de idei superioare.

stomacal, ă adj. De stomac, privitor la stomac.

stor s. n. (fr. *store*). Pânză groasă sau împletitură de vergele ori de trestii, ce astupă, acopere fereas'ra, trăgând-o în jos.

stornă (a) v. (lat. din *ex* și *torno*, a întoarce; italian *stornare*). *Contabil.* 1) A întoarce înapoi o sumă scrisă greșit, sau trecută din greșeală la un alt cont, de cât cel la care trebuia; 2) a întoarce, a restitui.

storno s. n. V. prec. Operațiunea de contabilitate prin care se stornează o sumă trecută greșit, sau rectificarea de conturi.

stors, oarsă adj. V. stoarce. 1) Scurs de lichid sau de apă; 2) *fig.* secăt de puteri; 3) istovit, despuiat de bani; 4) *s. n.* acțiunea de a stoarce.

stos s. n. (germ. *stoos*). Numirea unui joc de cărți, introdus de ofițerii ruși la începutul sec. XIX, când treceau prin țară ca să se bată cu Turcii.

stră (lat. extra). Prefix sau particulă ce se pune înaintea unor cuvinte, mai ales verbe, pentru a intensifica acțiunea, sau pentru a arăta trecerea, pătrunderea dincolo, sau depășirea, ori grad superior. — *Vezi cuvintele următoare.*

străbate (a) v. (pref. *stră* și *bate*). 1) a bate până dincolo (un cuiu); 2) a trece prin, — a străbate pădurea; 3) a pătrunde, — străbate apa prin; 4) a parcurge în toate direcțiunile; 5) *fig.* a izbui, a reuși; 6) a 'și face loc prin mulțime și a trece; 7) a găuri până dincolo.

străbătător, oare adj. Care pătrunde; *fig.* care reușește.

străbater s. f. Acțiunea de a străbate.

străbătut, ă adj. 1) Străpuns; 2) parcurs; 3) trecut prin; 4) găurit până dincolo.

străbun s. m. (pref. *stră* și *bun* (bunic). 1) Părintele bunicului; 2) *pl.* ascendenții din cari se trage cineva, strămoșii; 3) *adj.* ce este dela străbuni; 4) *fig.* foarte vechiu, de demult.

străbună (sau străbunică) s. f. 1) Mama bunicăi; 2) *adj.* ce este dela străbuni; 3) *fig.* foarte veche, de demult.

străchină s. f. (daco-gr. *ostrakinos*, de pământ ars; dela *ostrakon*, scoică, și vas de pământ ars). Vas de pământ ars, în forma unei scoici mari, ce servește pentru pus mâncare; — a cădea în străchini, a fi beat, sau prost, neatent.

străchinuță s. f. Mică străchină.

străcură (a) v. V. strecură.

stradă s. f. (ital. *strada*). Drum în cuprinsul unui oraș, uliță.

strădanie s. f. V. strădui. Mare străduire, multă osteneală, muncă din greu.—Slavii prin *stradanie* înțeleg chin, suferință, tortură.

strădăni (a se) v. (amplificat din *strădui*). *V. trădui.*

stradelă s. f. V. stradă și ital. stradella. Mi a stradă, strada foarte îngustă.

strădui (a se) v. (lat. *ex* scurtaț în *s* și *trudo*, *trudere*, a împinge din greu, sau cu tărie). A face străduiri, a 'și da multă osteneală; a munci din greu. (*V. trudă*). — La Slavi acest cuvânt a luat înțeles de a suferi, a se chinui (nu figurat, ci propriu) în vorba *stradati*, *stradanie*, tot așa cum munca română, din înțelesul prim grecesc de diicultate, la Daco-latini a luat înțeles de lucrare dificilă și numai figurat de chin, iar la Slavi a rămas numai cu înțelesul de tortură, chin.

străduință s. f. V. strădanie.

străduitor, oare adj. Care se străduiește.

străfulgeră (a) v. (pref. *stră* și *fulgeră*). A fulgera tare; a răspândi fulgere.

străgălie s. f. (daco-gr. *straggalē*, ochete, laț; de unde *astragalos*, vertebră). Inel de fer, cu două mici adausuri, întocmai ca o vertebră, și care se pune în capătul butucului roții ca să nu se roadă prea tare lemnul prin frecarea osiei.

străgăneală s. f. (pref. *s* și *tărăgăni*) 1) Amânare; 2) *fig.* piedecă, șicană.

străgăni (a) v. V. prec. 1) Amâna de multe ori; 2) *fig.* a șicana.

străgănit, ă adj. Amănat, temporizat.

străin, ă adj. (lat. din *extra*, afară, din afară, cu sufix *in*). Cel ce este în sau din afară, adică: 1) cel ce nu este al casei, al familiei: un om *strein*, sau *cocoș, cal, căne, porc*, ce nu este al casei, ci al altuia;

2) ce nu este al seu; — *haină, lucru, ban*; 3) *s. m.* om din altă țară; 4) om de altă națiune; 5) al altei nații — *limbă străină*. Forma *strein* este întrebunțată mai rar. — S'a crezut că acest cuvânt ar fi slav; dar Slavii au cuvântul *ciuji* pentru noțiunile 1 și 2; iar pentru 3 și 4, *inostrannii*, din vorba *strana*, regiune, țară; iar *stranno* și *strannii*, are senzul numai figurat, ca francezul *etrange*, ciudat curios și mai puțin sau chiar de loc de lucru străin, sau om străin.

strălnătate *s. f. V. străin*. 1) Țară străină; 2) *pop.* localitate depărtată de locul unde stă cineva; 3) *fig. pop.* lume, oameni ce nu sunt ai săi, din familie; — *copil crescut prin strălnătate*; 4) *fig.* popoarele sau statele străine.

strălnism *s. n. V. prec.* Vorbă sau datină străină.

strailu *s. n.* (lat din *strailum*, *stragull*, cergă, acoperiș de pat). 1) Cuvertură, pătură de lână pentru acoperit patul, sau pentru acoperit calul, sau pentru acoperit în timpul nopței; 2) haine (*strate*). *Mold.*

strajă *s. f.* (daco-gr. din *stratia*, trupă militară, — *t = s* ca *gr. pratto, prasso*, etc). 1) Ostaș care păzea hotarul țării; 2) santinelă; 3) gardă; 4) paznic de zi sau de noapte în sat; 5) locul unde stă straja. — Slavii zic *storoj* și *storojiti* = paznic, și a păzi; dar zic și *straja*.

străjer *s. n. V. prec.* Om de strajă, care străjuște; paznic de noapte în sat. — Și Sârbii zic *strajar*.

strajnic *s. n.* (slav *strastnik*, dela *strasti*, suferință). *Bis.* Carte ce conține rugăciunile și cântările bisericesti din săptămâna patimilor, premergătoare Paștelui.

strajnic *s. m.* (lat. dela *stringere*, a tăia, a reteza ca și *struji*). Mânz de un an, căruia i se tunde coamă. *Mold.* — Au și Slavii vorba *strijiti*, a tunde, ce vine tot din lat. *stringere*.

străju (a) *v. V. strajă*. A păzi ca strajă.

străjuit, *ă adj.* Păzit de strajă.

străluc (a) *v.* (lat. comp. *extra*, în afară, *lucresco*, *lucere*), a lumina). 1) A da o lumină foarte tare; 2) a fi tare lucios, lucitor; 3) *fig.* a se distinge, a fi eminent.

strălucire *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a străluci; 2) splendoare.

strălucit, *ă adj. V. prec.* 1) Foarte luminos; 2) *fig.* ilustru; 3) *fig.* splendid, minunat, — *strălucit succes*.

strălucitor, *oare adj.* Care străluceste.

strămătură *s. f.* (lat. pref. *s* și *trama*,

fire de bătătură la țesut). Fire de lână vâpsite, ce serveau pentru a țese scoarțe.

strâmb, *ă adj.* (daco-gr. *strombos*, răsucit, întors, sucit — și lat. *strabus*, vulgar *strambus*, încrucișat). 1) Care nu este drept; 2) curb; 3) sucit, diformat, pieziș; 4) *fig.* fals, neadăvărat, injust; 5) *adv.* pe nedrept, fals.

strâmbă (a | se) *v. V. prec.* 1) A îndoi, a curba; 2) a imită pe altul ridiculizându-l; 3) a diformă; 4) a se scoroji, scovărdă; 5) a face grimaze; 6) a deplasa, urni din loc; 7) a aplecă, înclină.

Strâmbă-lemn *s. m.* (comp. *a strâmbă, lemn*). Uriaș foarte puternic, din poveștile populare, care strâmbă, îndoiaie, copacii.

strâmbat, *ă adj. V. strâmbă*. 1) Îndoit, sucit, scovărdat; 2) imitat cu ridiculizare; 3) mișcat, urnit din loc; 4) aplecat.

strâmbătate *s. f. V. strâmb. Fig.* nedreptate.

strâmbătură *s. f. V. strâmb*. 1) Lucru strâmb; 2) lemn strâmb; 3) *fig.* grimază.

strămoș *s. m.* (compus *stra* pentru lat *extra*, în afară, dincolo, peste și *moș*). Tatăl moșului sau al bunicului; *generalizat. străbun; pl. primii* începători ai națiunii, ai neamului (adică mai mult, mai înainte de cât moșii sau buncii).

strămoșesc, *ească adj. V. prec.* Ce este dela strămoși, — *limba strămoșească, dătină, păcat strămoșesc*.

strămoșește *adv. V. prec.* Ca strămoșii.

strâmt, *ă adj.* (lat. *strictum* (din *stringo*), strâns). 1) Cu puțin spațiu sau loc; îngust, strâns; 2) *fig.* redus, mărginit (la minte).

strâmtă (a | se) *v.* A (se) face strâmt.

strâmtare *s. f.* Acțiunea de a strâmtă.

strâmțari *s. pl.* (din *strâmt*). *Mold.* Îhari de lână ce se îngustează de pfoaie.

strâmțăș *s. n.* (din *strâmtă*). Belciug de fer care se rotește, pus la capătul căpăstrului sau frânghiei ce leagă calul, ca să nu se strângă funia.

strâmtoare *s. f.* 1) Loc strâmt; 2) *geogr.* braț îngust de mare, între două Țscuri; 3) *fig.* lipsă marere; 4) impas.

strâmtoră (a) *v.* 1) A aduce la strâmtoare (3, 4); 2) a face îngust, strâmt.

strâmtorare *s. f. V. strâmtoare* 3, 4.

strâmtorat, *ă adj.* 1) Îngrămădit, redus pe un loc îngust; 2) *fig.* constrâns, apăsător de nevoi; 3) lipsit de bani sau de venituri.

strâmurare *s. f.* (lat. din *stimulare*, a înțepă, a înboldi, dela *stimulus*, țepușă de înboldit, biciu). 1) Un fel de țepușă pentru înboldit vitele; 2) cracă subțire și fragedă.

strămută (a | se) *v.* (pref. *stră* și *mută*).

1) A (se) mută dintr'un loc în altul; 2) a transferă, a permută; 3) a urni, mișca din loc.

strămutare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) strămută.

strămutat, *ă adj.* 1) Mutat dintr'un loc în altul; 2) mutat cu domiciliul în altă parte; 3) transferat; 4) urnit, clintit din loc.

strană s. f. (slav *storona* și *strana*, regiune, parte, lature). *Bis.* 1) Locul unde stau cântăreții bisericeii, — *strana mare*, locul cântărețului prim, din partea dreaptă (miază-zi) a bisericeii; *strana mică* — din stângă; 2) jeț, scaun despărțit, unde poate sta o singură persoană; 3) *strana arhierască* sau *domnească*, jeț ornat cu insignii arhieresti sau domnești și în care stă arhierul sau episcopul, ori domnitorul, regele. (De oare ce Slavii nu prea întrebuițează acest cuvânt pentru a denumi jețurile, nici locul cântăreților în biserică, avem impresia că vorba *strana*, este o slavizare a lat. *st. amen* = ceea ce se așterne pe jos, și că la strane era poate un așternut, o rogojină, covor, pus pe jos cum se obișnuiește și astăzi la strana arhierască).

strânepoată s. f. V. *urm.* 1) Fiica nepotului sau a nepoatei; 2) *fig.* urmașă, descendentă.

strânepot s. m. (comp. *stră* și *nepot*). 1) Fiu al nepotului sau al nepoatei; 2) urmaș; 3) *pl.* descendenți, urmașii depărtați.

strângător, *oare adj.* V. *urm.* Cel ce strânge; econom.

strânge (a | se) v. (lat. *stringo*, *stringere*). 1) A apăsa cu putere din toate părțile; 2) a lega strângând; 3) a ține în pumn apăsând tare; 4) a adună la un loc; 5) a (se) contractă; 6) a (se) îngustă; 7) a grămădi; 8) a înfășură, chiti; 9) a economisi; 10) a regula, a pune la loc, — *strânge așternutul, masa*; 11) a se reuni, — *s'a strâns multă lume*; 12) a percepe (dările); 13) a constrânge; 14) *strânge 'n spate*, — e frig.

strângere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) strânge.

strangulă (a | se) v. (lat. *strangulare*). 1) A (se) strânge de gât (cu o legătură); 2) a se spânzura de gât (cu o legătură); 2) a se spânzura de gât.

strangulare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) strangulă.

strangulat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Strâns de gât; 2) spânzurat de gât; 3) *fig.* legat strâns.

straniu, *ie adj.* (lat. din *extra*, dif. *stra* = în afară, *ineo*, *inire* a merge) Ce este în afară de cunoscut, — extraordinar; ciudat.

— Și Slavii zic *stranno* și *stranii*, extraordinar, ciudat.

strâns, *ă adj. și adv.* 1) Presat, apăsător, legat tare; 2) adunat; 3) reunit; 4) *fig.* zgârcit, econom; 5) s. n. acțiunea de a strânge.

strânsa s. f. V. *strânge*. *Pop. fig.* Unire, căsnicie, menaj.

strânsoare s. f. 1) Acțiunea de a strânge; 2) adunătură de tot felul; 3) recoltă, nutreț; 4) colici de stomac (la copii).

strânsură s. f. 1) Adunătură de lucruri sau de oameni fără valoare; 2) nutreț pentru vite.

strănută s. n. V. *urm.* 1) Confracțiune subită a mușchilor respiratorii, aruncând brusc aerul din plămâni prin nas și gură; 2) zgomotul produs de această fracțiune.

strănută (a) v. (lat. *sternuto*, *sternutare*). V. *prec.* A se produce strănutul.

strănutare s. f. Acțiunea de a strănută.

strănutat s. n. V. *strănut*.

străpăt (și *străpăt*) s. n. (lat. pref. s și *trepidus*, care aleargă încoace și în colo). *Oltean.* Aleargă de colo, colo; muncă de alergătură. — Și Germanii zic *strapaze* = muncă,boseală.

strapazan s. m. (lat. pref. s și *trepido*, a se mișca în coace și în colo). 1) Cuiul de care e prinsă văsla de luntre; 2) puil de crap.

străpăzui (a) v. V. *străpăt*. A alerga de colo, colo; 2) a fi purtat încoace și încolo; 3) a lucra alergând, a face treburi prin casă.

străpăzueală s. s. Acțiunea de a străpăzui. **strapontin** s. n. (ital. *strapuntino*, din *extra* și *punte*). Scaunul alipit, care se lasă în jos, sau când trebuie se rădică, pentru a ședea (cum sunt în vagoanele de călători, în trăsuri sau automobile, ori la teatru).

străpungător, *oare adj.* (prefix *stră* și *impunge*). Care străpunge.

străpunge (a) v. V. *prec.* 1) A împunge până în partea opusă; 2) *fig.* a provoca o durere puternică, — *străpunge inima*; 3) a face o gaură sau o spărtură până în partea opusă; — a străpuns *frontul*.

străpungere s. f. Acțiunea de a străpunge. **străpuns**, *ă adj.* V. *prec.* 1) Împins până dincolo; 2) pătruns; 3) perforat.

stras s. n. (dela inventatorul Strass). Compozițiune care imitează diamantul și pietrele prețioase.

strașnic, *ă adj. și adv.* (slav *strašnii* și *strašno*, teribil, grozav, din baza *strah*, grozăvie — dela grecescul *straggós*, penibil). 1) Teribil, grozav; 2) violent; 3) sever, neînduplecat.

strășnici (a) v. V. prec. 1) A îngrozi; 2) a deveni sever.

strășnicie s. f. V. prec. 1) Severitate mare; 2) violență; 3) grozăvie.

strat s. n. (lat. *stratum*, așternut) 1) Pătură, adică poșghiță mai mult sau mai puțin groasă, ce se depune pe o suprafață, *un strat de nichel*; 2) pătură groasă (din cari prin suprapunere e format pământul; — *strat de argilă, de nisip*, etc.); 3) răzor (de ceapă, etc.), din pământ mărunțat și așezat neted; 4) patul puștei (mold.) 5) fund de teasc; 6) așternut de coceni, pentru animale. *Mold.*

strată s. f. (germ. *strazze*, (cit. *strațe*) = conceptă). Terfelog, registru de prime însemnări ale unui contabil, în care se pot face îndreptări, corecturi.

stratagemă s. f. (gr. *stratagema* = artă militară). 1) Viclenie militară în timpul războiului; 2) *fig.* înșelătorie fină; păcăleală.

strătăia (a) v. (pref. *stră* și *tăia*). A tăia până de partea opusă.

strateg s. m. V. *strategie*. Militar versat în strategie.

strategic, ă adj. V. urm. De strategie, propriu pentru operațiuni de războiu.

strategie s. f. (gr. dela *stratos*, armată, *agô*, conduc). Artă de a conduce operațiunile militare în timp de războiu.

strategist s. m. V. prec. Cel ce cunoaște bine strategia.

stratifică (a | se) v. V. strat 1 și 2. A (se) depune în formă de straturi, a (se) face strat.

stratificat, ă adj. V. prec. Depus în formă de straturi sau de strat.

stratificațiune s. f. (fr. *stratification*, V. *strat*). Așezarea în formă de straturi a unui teren; formarea de strat (1, 2).

stratigrafie s. f. (comp. *strat* (2) și gr. *graphô*, a scrie). Parte din geologie care descrie straturile ce formează coarja globului.

străvăzător, oare adj. (comp. *stră* și *văzător*). Prin care se vede dincolo, transparent, diafan.

străvechime s. f. (comp. *stră* și *vechime*). Vechime îndepărtată, timpuri din vechime, antichitate.

străvechiu, e adj. (comp. *stră* și *vechiu*). Foarte vechiu, foarte de demult.

străvedea (a | se) v. *stră* și *vedea*. A (s:) vedea prin.

străveziu, le adj. V. prec. 1) Transparent; 2) diafan; 3) *fig. pop.* foarte slab, și anemic.

streață s. f. V. *strajă*.

ștreang s. n. (lat. din *stringo*, *stringere*, ca și grec. *straggale*, legătură, juvă, funie; ca și germ. *strang*, funie). 1) Funie care se

leagă de hlobă și de capul osiei dinnainte la căruța cu un cal, răsucindu-o bine ca să strângă, să țină întins; 2) șleau la cal; 3) funie de mărimea unui ștreang sau șleau; 4) funie de care s'a spânzurat cineva; 5) juvă.

streașină s. f. (lat. comp. *extra* (stra), în afară, *sinus*, încovăietură). 1) Partea de jos a coperișului, ce iese mai în afară de cât pereții casei; 2) marginea de jos a coperișului; 3) *extins*. coperiș de construcție.

strecătoare s. f. p. *strecurătoare*.

streche (sau strechie). s. f. (lat. din *ae-strus* (oe)strica, (oe)struca, strechie, tăun). 1) Insectă ca o muscă mică, ce zboară ilte sbâmând prin aer, care se prinde de animale și le înțeapă atât de rău, în cât ele fug nebunește încotro apucă; când strechia se așază sub coadă, animalul rădică coada în sus și fuge prin tufișuri, să scape de insecta înțeptoare; 2) *fig.* fugă nebună; 3) *fig.* alergare de jocuri și glume, neastâmpăr.

strechia (a) v. V. prec. 1) A fugi desperat de strechie; 2) *fig.* a alerga sburdalnic; 3) *fig. pop.* a umbla după aventuri sentimentale.

strecură (a | se) v. (lat. pref. *stre* p. *extra*, în afară; *colo*, *colare*, a stecură). 1) A scurge un lichid printr'o sită sau printr'o pânză; 2) *propr.* a scurge laptele prin sităscă; sau a scurge zerul din brânză, prin stecurătoarea de pânză; 3) *fig.* a trece sau a băga ceva pe nesimțite; 4) *fig.* a se băga și ași face loc (prin mulțime), spre a trece, sau a intra, ori ieși; 5) a trece din nebăgare de seamă, — *s'au stecurat unele greșeli în textul scrierei*; 6) a trece (timpul), — *se stecoaară zi după zi*; 7) a (se) filtra; 8) *stecoaară cămila și 'nghite țințarul* (proverb), a se alege cu mai nimic, din ceva mult dar prea drămuț.

stecurare s. f. Acțiunea de a (se) stecura *propr.* și *fig.*

stecurat, ă adj. V. prec. 1) Scurs de zer; 2) trecut, scurs prin sită ori sităscă; 3) *fig.* trecut prin nebăgare de seamă; 4) vărât, băgat, pe furiș; 5) pătruns anevoie, trecut dincolo cu greu.

stecurătoare s. f. 1) Sită anume făcută pentru stecurat; 2) uneltă de bucătărie pentru stecurat; 3) mic sac de pânză format cu baza în unghișu ascuțit pentru a stecura brânza.

stredie s. f. (slav *strid*, miere). Fagure de miere.

stremțeros, oasă adj. V. *sdrențeros*.

ștrengar s. m. (din baza *ștreang* (4) și

cu înțelesul originar de *string, strâng*). 1) Copil, băeat neastâmpărat, care face multe obrăznicii, care se suie, se spânzură (2, 5) pe garduri, prin pomi; care se agață de oameni; 2) tânăr aventurier, curtezan.

ștregăresc, ească *adj.* De ștregar.

ștregărește *adv.* Ca ștregarii.

ștregărie *s. f. V. ștregar.* Faptă de ștregar.

strepede *s. m.* (lat. pref. *s*, pentru *ex*, și *trepidus*, care mișcă). Un fel de vierme ce se face în oțet, în drojdia de oțet. — Numire figurată ca actual mold. *mișcurici* din mișcă — *V.*

strepezeu *s. n. V. strapazan.*

strepezi (a se) *v.* (lat. pref. *s*, pentru *ex*, în afară; *trepido*, a se mișcă). Încleștarea fălcilor, gingiilor sau a dinților, prin măncarea de sucuri sau fructe prea acre, în cât nu se mai pot mișca spre a putea mesteca. Când părinții mănâncă aguridă, se strepezeze dinții copilor (proverb) = copiii suferă consecințele purtării și faptelor părintești.

strepezure *s. f.* Acțiunea de a se strepezi.

strepezit, ă *adj.* Încleștat prin măncarea de fructe prea acre; *mi-s dinții strepeziți.*

strepezitor, oare *adj. V. strepezi.* Care reduce strepezure,

streptococ *s. m.* (fr. *streptocoque*, din gr. *strepto*, a se îndoi, curbă, suci; și lat. *coquo*, a coace). Numirea unui microb care se găsește pretutindeni, dar mai des în coștură, puroiu.

streșini (a) *v.* A face steșini, coperiș cu streșini (la un gard). *V. streășină.*

stretenle *s. f.* (slav *stretenie* dela *stretiti*, *streciati*, a întâmpina, a întâlni). *Bis.* Întimpinarea Domnului, (serbătoare mare bisericască).

strică (a) se) *v.* (lat. din *ex-structum*, desalcătuit; însă *ex* latin, scurtat în *s*, s'a contopit în *sstruc*). 1) A desalcătui, a desface; 2) a sparge, a sfărâma; 3) a (se) ruina; 4) a rupe; 5) a face ravagii prin sămănături; 6) a face rău — nu strică nimănui o vorbă bună; 7) a deveni rău, imoral, — copiii se strică prin contact cu cei răi; 8) vechiu, a ucide; 9) a prădă; 10) a se putezi, împuși; 11) *fig.* a provoca divorț sau traiu rău, — a strică o casă; 12) a se schimba în rău, — se strică vremea; 13) a roade lăspate sau la gât (cu hamul), — calul e stricat de ham sau de șea; 14) a fi vinovat, — ce stric eu? 15) a se prăpădi (*fig.*) — se strică de răs; 16) a se corăslă, acri (laptele); 17) *prov. a strică orzul pe găște* = 1) a nu face sacrificii sau n'efacere pentru cine nu merită;

2) a nu da ceva bun cui nu știe a-l prețui. **stricăcios, oasă** *adj.* 1) Care (se) strică ușor; 2) vătămător.

stricăciune *s. f.* 1) Lucru stricat; 2) pagubă, deteriorare; 3) *fig.* depravare.

stricare *s. f.* Acțiunea de a (se) strică *propr. și fig.*

stricat, ă *adj. V. strică.* 1) Desfăcut; 2) deteriorat; 3) *fig.* corupt, depravat; 4) descompus, împușit; 5) *s. n.* acțiunea de a strica; 6) acrit, corăslit (lapte).

stricător, oare *adj. V. prec.* 1) Care strică, face stricăciuni; 2) *fig.* corupător.

stricină *s. f.* (fr. *strycnine*, din gr. *strykhnos*, nuca vomica). Otravă foarte puternică ce se extrage din nuca vomică.

stricni (a) v. (lat. dela *strictum*, tăiat, rănit, julit). 1) A lua sânge, a slobozi sânge prin o tăitură operată la limbă sau în altă parte, la un cal sau bou; 2) *fig.* a plesni cu biciul să dea sângele din pielea animalului. — Și Slavii zic *streknuti*, a înțepă.

strict, ă *adj. și adv.* (lat. *strictus*, strâns). 1) Strâns, ținut în de aproape supraveghere; 2) sever, riguros; fără glumă.

stricteță *s. f. V. prec.* Severitate, rigoare. **strident, ă** *adj.* (lat. dela *stridere*, a da sunet ascuțit și țipător). Cu sunet ascuțit și țipător, supărător la auz.

stride *s. f.* (din gr. mod. *ostridi*, din *ostreon*). Scoică de mare cu gust acrișor.

strigă (a) v. (lat. din *strepo*, *strepere*, a țipă, a strigă, prin transformarea lui *p* în *g*). 1) A chema cu glas tare; 2) a țipă, a răcni; 3) a amenința cu vorbe spuse tare; 4) a vesti, anunța prin vorbe.

strigă s. f. (lat. *striga* (*strix* și gr. *strigx*), buhă, bufniță și vrăjitoare). 1) Zool. Buhă, bufniță, pasăre ce trăiește pe unde sunt ruine sau turnuri ori case nelocuite, care ziua nu vede bine, ci numai noaptea, de aceea ca și pisica ea prinde șoareci; 2) vrăjitoare; 3) strigoaică (din credințele poporului).

strigare s. f. V. strigă. 1) Acțiunea de a strigă; 2) publicațiune de căsătorie; 3) vesteire, anunțare (cu batere de toabă).

strigăt s. n. 1) Chemare cu glas tare; 2) țipet, răcnet.

strigător, oare *adj.* 1) De strigare, cu glas tare; 2) *s. m.* cel ce strigă; 3) *fig.* cu glas de protestare, — e strigător la cer.

strigătură s. f. 1) Strigare; 2) versuri sau fraze de haz, pe cari flăcăi le zic în timpul când joacă hora.

strighe *s. f. V. stredie.*

strigoaică s. f. (lat. *striga*, vrăjitoare). 1) Stigoiu de parte femească, închipuit de po-

por ca o babă cu coadă, care umblă noaptea și face rău: ia mana vitelor, ia copiii, chinuște etc. 2) *fig.* babă urâtă, rea.

strigoiu s. m. (lat. dela *striga*, vrăjitoare).

1) Om vrăjit, care după ce a murit, iese din mormânt noaptea și umblă, făcând rele oamenilor și animalelor (așa crede poporul); strigoii au coadă, ies din groapă toți în noaptea Sfântului Andrei, se întâlnesc pela răspântii și joacă; strigoi se pot preface și în animale. Dacă un om ar avea întâmplător un mic apendice (coadă) la partea de jos a coloanei vertebrale (cum se zice că se întâmplă, uneori) atunci este sigur că acela se face strigoiu după moarte; dacă sunt semne că un mort se face strigoiu, i se bate pe mormânt un par lung, ascuțit, de stejar, astfel ca să străpungă prin inima mortului (strigoiului) și atunci el nu mai iese din mormânt (credință populară); 2) *iron.* poreclă dată oamenilor prea bătrâni; 3) idem boierilor vechi și retrograzi.

strivi (a; se) v. (lat. pref. *s* pentru *ex*; *tero*, *trivi*, *terere*, a pisă, — formațiune prin excepție dela perfect, în loc de infinitiv sau indicativ, ca fiind mai des întrebuitat în vorbire; *a strivit*; *l'a strivit* = *trivi*, însuși acesta având baza gr. *trivō* = a frecă). 1) A turti și sfărâmă prin apăsare; 2) *fig.* a doborî și prăpădi, nimici; 3) a turti prin călcare cu piciorul.

strivire s. f. Acțiunea de a strivi.

strivitură s. f. V. *strivi*. Lucru sau partea strivită; — o *strivitură la deget*.

strofă s. f. (gr. *strophā*). Stanță dela o odă; număr de versuri ce dă un înțeles complect; (în drama greacă, — partea ce o cânta corul).

stroh s. n. (daco-gr. din *strochnos* buruiănă, paiu de cereale). *Mold.* 1) Paie și pleavă dela treierat; 2) așternut de paie sau de coceni, pe care se culcă porcul sau vitele. — Și germanii zic *stroh*, paie.

stroiu s. n. (lat. *strues*, șiruri dese de soldați, din *struere* = a așeză). Șir de soldați în front, în linie de bătae. — Și Rușii au cuvinte din baza latină *struo*, *struere* ca; *stroino*, *stroiti*, *ustroivati* etc. și ca numiri militare (ca neolat *instrui*, *instrucție*); însă multe nume proprii de Stroescu și Stroești în românește, arată că a fost cunoscut de români verbul lat. *struo*, și chiar compuse de ale lui, dar s'au pierdut.

stronțiu s. n. (lat. *strontium*). Miner. Metal gaben, care nu este în stare primă de cât în stronția.ă.

strop s. m. (daco-gr. *stragx*, picătură,

transformat în *strap*, și *strop*). 1) Picătură mică de apă, noroiu, etc.; 2) *fig.* parte foarte mică, fărâmiță; 3) *poetic.* lacrimă, — *a-i ochilor tăi stropi* (Emin.).

stropi (a) v. V. prec. 1) A arunca stropi; 2) a uda cu stropitoarea (viiile); 3) a uda aruncând apă; 4) a ploua foarte puțin; 5) *fig. a stropi cu noroiu*, a arăta dispreț altora (ca cel ce merge în trăsură, față de trecătorii pe jos).

stropire s. f. Acțiunea de a stropi.

stropit, ă adj. V. prec. 1) Udat cu stropitoarea, udat puțin; 2) plin de stropi.

stropitoare s. f. V. stropi. 1) Cană mare sau găleată cu țevă, ce are la capăt o mică silișcă, pentru stropit; 2) sacă mare, cu aparat pentru a stropi stratele; 3) aparat anume făcut pentru a stropi viile.

stropitură s. f. 1) Un rând de stropire și felul stropirei (la vie); 2) ploae foarte puțină.

stropoli (a) v. (dela baza *strop*, picătură, puțin). A pregăti cătuși de puțin și în grabă, — *începu a stropoli de nuntă*.

stropși (a|se) v. (daco-gr. dela *stropho*, *strepo*, a suci, a strâmbă, a scrinti). *Mold.* 1) A diformă, a strâmbă; 2) a strivi; 3) a desfigura, a ciunti; 4) a se uita crunt și amenințător; 5) a se răsti și a ocări. — Ca și italian *estropiare*, din gr. *estropha*, *estrepse* = a suci.

stropșire s. f. 1) Desfigurare, slutire; 2) amenințare.

stropșit, ă adj. și adv. 1) Diformat; 2) epileptic; scrintit (la minte); 3) răstit, amenințător; 4) *s. n.* faptul de a (se) stropși.

stropșitură s. f. V. prec. Starea de stropșit.

structură s. f. (lat. *structura*). 1) Alcătuire; 2) felul cum este zidit; 3) *fig.* dispozițiunea, felul de aranjare.

strudură (sau strudel) s. n. (german *strudel*, învârtit). Plăcintă, făcută din foi de aluat, cu nuci pisate și cu unt sau untură, apoi strânsă vâlătuc și așezată învârtit pe tavă, iar după ce s'a copt, stropită cu miere. (V. *invârtită*).

strug v. strung.

strugur(e) s. m. (daco-gr. dela *stroggulos*, rotund, îndesat). 1) Rodul viței de vie format din boabe rotunde, din cari se face vinul; 2) ciorchină din boabe rotunde (ca fruct de diferite plante). — Compară cu *ciorchină*.

strugurel (pl. strugurel) s. m. Mic strugure sau gustos strugure.

strujan s. m. (din *struji*). Hlujan, ciocan (cu sau fără frunzele) de porumb — (dela strujirea de fruct, pene, frunze, depe această tulpină lemnoasă).

struji (a) v. (lat. din *stringo*, *stringere*, a tăia, a rezeza frunzele). 1) A răzii, jupui, lemnul la *strug* sau la *strung*; 2) a jupui puful depe penă de găină, rață sau găscă; 3) a jupui orice; 4) a rupe boabele depe strugure; 5) a rupe frunzele depe hluj sau depe creangă.— Slavul *strujiti*, este o amplificare din rom. *struji*.

strujniță s. f. V. *strug*. Strugul rotarului.

strună s. f. (sanscrit din *str-nomi*, *str-nāmi*, a întinde; de unde gr. *stornymi* și *storennymi* și lat. *sternō*). 1) Coardă de vioară sau de cobză, ori de alt instrument muzical; 2) coardă de arc (de răsboiu); 3) lăntuțel ce se pune sub buza de jos a calului, prins de zăbală la ambele capete; 4) frânghie răsucită, ce leagă partea din 'nainte cu cea dindărăt a carului; 5) linie dreaptă de ascendență.— în *strună dreaptă mă trag din...*; 6) *fig.* frâu, disciplină, — *abia ții în strună gloatele*; 7) *fig. adv.* cu exactitate, *merg treburile strună*; 8) *fig. plac.*—*ii bate'n strună*, îi face pe plac; 9) umflătură în jurul unghiei.— Și Slavii zic *strună*, însă cu mai puține înțelesuri de cât românește.

strunea s. f. (dela *strună*). 1) Căpăstru; 2) frânghie răsucită care leagă ceva.

struneală s. f. 1) Acțiunea de a struni; 2) lemnuș cu care se răsucește struna (4).

struni (a) v. V. *strună*. 1) A întinde o strună, strunele; 2) a ține calul strâns de frâu; 3) *fig.* a ține din scurt; 4) *fig.* a disciplina; 5) a răsuci struna (4); 6) a lega strâns tare (carul).

strung s. n. (daco-gr. din *stroggulō*, a rotunzi și a învăli). 1) Aparat care prin învălire răzuște și face rotund lemnul ori metalul, sau găurește rotund; 2) scaunul strungarului.— Și Slavii au vorba *strug*, dar nu denuște aparatul acesta.

strungă s. f. (dela vorba *strânge*, *strângu*). Îngustă deschizătură, porțiță, prin care trec oile din ocolul stănei, una câte una, spre a le mulge ciobanul; 2) drum îngust între două dealuri; 3) deschizătură între dinții incisivi primi, zisă și *postrungă*.

strungar (1) s. m. V. *strung*. Meșter care lucrează cu strungul.

strungar (2) s. m. V. *strungă* s. Ciobănaș care mână oile să iasă prin strungă.

strungăreață s. f. 1) Găleată făcută prin scobirea unui lemn cu strungul; 2) scobitură la dinții incisivi ai calului (V. *strungă* 3).

strungărie s. f. 1) Atelierul strungarului; 2) meseria de strungar.

strup s. n. (lat. din *stuprum*, rușine, necinste). Cureaua dela coada calului, crupiera.

struț (1) s. m. (gr. lat. dela *struthio* și *strouthos*). Cea mai mare dintre toate păsările, ce trăește în Africa și prin Asia; ouăle sunt cam de 5 ori mai mari de cât oule de găscă, iar penele sunt foarte prețuite pentru împodobit pălării de doamne.

struț (2) s. n. (din germ. *straus*). Buchet. *Transilv.*

stubeclu (și stubete) s. n. (gr. din *stupsis*, un preparat din substanțe astringente). Alifie care are proprietatea de a întări și întinde oarecum pielea feței, ca să nu se cunoască sbărciturile — *ceruză*, suliman, întrebuițată de femei.— Turcii zic *istubeci*.

ștuc s. n. (ital. *stucco*). 1) Tencueală de ipsos; 2) ipsos amestecat cu praf de marmoră, din care se face o tencueală care se poate colora și apoi lustrui întocmai ca marmora; se întrebuițază pentru decor de interior, la teatre, palate, biserici, dar afară nu este durabil.

ștucatură s. f. V. prec. Decorațiune arhitecturală de stuc.

studentiță s. f. (slav din *studiti-sia*, a răci). 1) Boală de gingii, ce se vindecă cu praf de piatră acră și cuișoare; 2) mică plantă cu flori albe. *Mold.*

student s. m. (lat. dela *studeo*, *studere*, a se sîrgui, a se îndeletnici cu ceva, — ital. *studente*). Cel care urmează cursuri universitare sau ale unei școli superioare.

studentă s. f. Cea care urmează cursuri universitare sau ale unei școli superioare.

studentesc, ească adj. De student; al studenților, — *congres studentesc*.

studentime s. f. Totalitatea studenților; mulțime de studenți; studenții.

studia (a) v. (lat. *studeo*, *studere*, a se sîrgui, a se îndeletnici cu ceva). 1) A cerceta ceva cu luare aminte; 2) a învăța o specialitate anume; 3) a urma cursurile universitare sau de învățământ special superior; 4) *fig.* a observa cu atenție; 5) a face exerciții repetate asupra unei bucați de muzică; 6) a picta după natură modele diterite, sau vederi, peisagii etc., cu scop de a deprinde coloritul, formele, etc.

studiare s. f. Acțiunea de a studia *proprie* și *fig.*

studiat, ă adj. V. *studia*. 1) Bine învățat; 2) cercetat, observat cu multă atenție; 3) făcut cu atenție și cu cunoștințe temeinice; 4) *fig.* afectat.

studios, oasă adj. V. prec. Iubitor de studiu. **studiu s. n.** 1) Învățarea științelor, literelor sau artelor; 2) obiect de învățământ; 3) specialitate de învățământ superior; 4) aprofun-

dare cu mintea, cercetare de ordin științific; 5) lucrare pregătitoare. — *proect de lege în studiu*; 6) desemn făcut cu scop de a studia natura sau figuri clasice; 7) compoziție de muzică pentru exerciții; 8) grad de învățământ, — *studii secundare*, sau *universitare*.

stuf *s. n.* (lat. din *stipula*, țevă de trestie, paiu — din lat. vulgară *stipa*, dela gr. *stupos*, *stypous*, băț, baston sau direct din acest cuvânt prin intermediar dacic). Trestie în cantitate mare, crescută în baltă; cu *stuf se acopăr casele*.

stufărie *s. f. V. prec.* 1) Mulțime de stuf; 2) baltă sau loc acoperit cu stuf.

stufăriș *s. n. V. stușiș.*

stufat *s. n.* (din ital. *stufa*, sobă, cuptor de bucătărie — *stufato*). 1) Numirea unui fel de bucate ce fierbe în cuptor, înădușit; 2) cartofi bine fierți, sau fasole, care apoi se amestecă cu puțin oțet, untelemn și ceapă mărunță.

stușiș *s. n.* 1) Desime de stuf; 2) desime de buruiene, tușiș; 3) desime de arbuști.

stufos, oasă *adj.* (dela *stuf*). 1) Plin cu stuf; 2) îndesat, des ca stuful; 3) cu crengi multe și dese; 4) *fig.* cu păr mult, îndesit și în neregulă, — *barbă stufoasă*.

stuh *s. n. V. stuf.*

ștulete *s. m. V. ștulete.*

stup *s. m.* (daco-gr. din *stupos*, *stypous*, trunchiu de arbore, ca și lat. *stipes*, din care s'a făcut *știubeiu*). Știubeiu de albine, făcut din trunchiul de arbore scobit pe din lăuntru (în vechime); astăzi, locuința albinelor e făcută din scânduri, cu despărțeminte și rame sistematice, în cari albinele construiesc faguri și depun miere. Stupul în vechime se mai făcea din vălătuci de paie cu pământ, sau din nuiele, împletit ca un coș și lipit cu lut, țpate imitând trunchiul de arbore, așa cum în sălbătăcie albinele se adăpostesc în trunchiuri scorburoși de arbori).

stupă *s. f.* (lat. *stippa*). *Trans. călți; Banat. Cănepă.*

stupar *s. m. V. stup.* Cel ce îngrijește stupii prisecar.

stupărie *s. f.* Priseacă, stupină; mulțime de stupi.

stupărit *s. n. V. stup.* 1) Îngrijirea stupilor, albinărit; 2) *vechiu.* dare, zecueală din stupi, pretinsă de Turci.

stupi (*a*) *v.* (diformare din *scuipi*, *scupi*). *V. scuipa.*

stupid, *ă adj.* (lat. *stupidus*). Prost; *adv.* prosteste.

stupiditate *s. f.* (lat. *stupiditas* prin fr. *stupidité*). Prosteie, neghiobie; faptă de stupid,

stupină *s. f. V. stup.* Priseacă împrejmuită, unde stau stupii vara.

stupuș *s. n.* (lat. *stipes*, par, țepușă). *V. astupuș.*

sturi (*a*) *n.* (lat. din *strio*, *striare*, a face vârci). 1) A produce vârci, râni prin loviri, — *Fa sturit în bătaie*; 2) a jupui, a distruge, a culege roade, rupând crengile; 3) a fură, a jefui, a despoia. *Olten.*

sturit, *ă adj. V. prec.* 1) Jupuit (în bătaie); 2) distrus (*fig.*); 3) jefuit, distrus; 4) acțiunea de a sturi. *Olten.*

sturlubă (*a*) *v.* (și *sturluibă*). *V. sturlubatic.* A înebuni, a se zminti; a face acte nebunatic.

sturlubat, *ă adj.* (lat. comp. *stultus*—*pati*, a suferi de nebulie). Nebunatic; neastâmpărat și dezordonat în fapte.

sturlubatic, *ă adj. V. sturlubat.*

sturz *s. m.* (lat. *turdus*, cu prefix *s*) *Zool.* Pasăre de mărimea mierlei, cu pene galbene; care cântă și a cărei carne este gustoasă.

suav, *ă adj.* (lat. *suavis*). Foarte plăcut, dulce și gustos *prop.* și *fig.*

suavitate *s. f. V. preced.* Însușirea de suav.

sub *prep.* (lat. *sub*). Arată: 1) loc dedesupt, — *sub pat, sub cap*; 2) loc, port, inferior altuia *sub-director*; 3) timp; — *sub republică*; 4) dependență, — *sub ascultarea șefilor*.

șubă *s. f.* (arab *djuba*, haină lungă orientală). 1) Haină lungă căptușită cu blană (mold); 2) haină lungă (la țerani olteni și munteni) din aba ori din suman, cu gulera mare, sau cu o mică pelerină atârnată pe spate, care se ridică și acopere capul când ninge sau plouă.— Si Slavii zic *șuba*.

subaltern *s. m.* (comp. lat. *sub*, dedesub; *alter*, altul; prin fr. *subalterne*). Cel ce este sub ordinea altuia; — *funcționar subaltern*.

subbibliotecar *s. m.* (comp. *sub* și *bibliotecar*). Funcționar ajutor al bibliotecarului.

subchiriaș *s. m.* (*sub* și *chiriaș*). Locatar care închiriează dela un chiriaș.

subcomisar *s. m.* (*sub* și *comisar*). Olițer de poliție, ajutor al comisarului.

subdirector *s. m.* (*sub* și *director*). Ajutorul directorului.

subcasier *s. m.* *sub* și *casier*). Ajutorul unui casier.

subdivide (*a*) *v.* (*sub* și *divide*). A subîmpărți, a divide o parte divizată din întreg sau din o alta mai mare.

subdiviză (*a*) *v. V. subdivide.*

subdivizat, *ă adj.* Divizat în părți și mai mici.

sudiviziune *s. f.* (*sub* și *diviziune*). Parte

dintr'o diviziune sau din o altă unitate divizată din tot.

subject s. n. (lat. *subjectus* sau *subjectum*, ce este pas sub — (*sub* + *jectio*). 1) Lucru, persoană, sau materie, ce este sub cercetare ori discuție, despre care se vorbește sau se scrie; — *subiect de conversație*, *subiect de studiu*; 2) eul cugetător, persoana, în opoziție cu *obiectul*; 3) persoană care magnetizează, hipnotizează; 4) *gram.* termen despre care se vorbește, sau care face lucrarea, într'o propoziție

subiectiv, ă adj. și adv. V. *subiect* 2. 1) *Filozof.* Ce ce raportează la eul cugetător, la subiect, — *ceea ce se petrece în mintea și în sufletul nostru, este subiectiv*; 2) care privește, se referă, mai mult la efectele și impresiile obiectului, de cât la însuși obiectul; 3) *adv.* privitor la însuși subiectul; 4) *s. n.* subiectul în sine, cu ceea ce manifestă (opus obiectivului).

subiectivism s. n. V. *prec.* Înclinare a artiștilor și cugetătorilor spre subiectiv (2).

subiectivitate s. f. V. *subiectiv*. Calitatea de subiectiv.

subîmpărți (a) se v. V. *subdivide*.

subîmpărțire s. f. 1) Acțiunea de a subdivide; 2) parte din întreg; subdiviziune.

subîmpărțit, ă adj. V. *subdivizat*.

subînchiria (a) v. (*sub* și *inchiria*). A închiria altuia în total sau în parte, ceea ce avem închiriat dela cineva (casă mai adeseori).

subînchiriat, ă adj. V. *prec.* Ceea ce este închiriat dela un chiriaș, nu dela proprietar.

subînchiriere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a subînchiria; *dreptul de subînchiriere*.

subîncintă (a) v. (*sub* și *încintă*). A încintă pe dedesubt.

subîncurajă (a) v. (*sub* și *încuraja*). A încuraja pe ascuns.

subînșiră (a) v. (*sub* și *înșiră*). A înșiră pe dedesubt.

subinspector s. m. (*sub* și *inspector*). Ajutor al inspectorului.

subînstrună (a) v. (*sub* și *înstrună*). A înstrună pe dedesubt.

subînsumă (a) v. (*sub* și *însună*). A însuma pe urmă.

subînțelege (a) (se) (*sub* și *înțelege*). A deduce; a (se) înțelege ceea ce nu a fost spus.

subînțelegere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) subînțelege.

subînțeles, easă adj. și s. n. V. *prec.* 1) Ceea ce se deduce fără să fie spus; 2) cugetat și lăsat a se înțelege, fără să fie spus.

subinvesti (a) n. (*sub* și *investi*). A investi încă odată în părți mai mici; — *profitul ca-*

pitalului investit în afacere se poate subinvesti.

subînvoi (a) v. (*sub* și *învoi*). A învoi, a primi pe alții la învoală pe locul învoit.

subiscăli (a) v. (*sub* și *iscăli*). A iscăli dedesubt.

subiscălit, ă adj. Care este iscălit dedesubt; *s. m.* Cel ce subscie.

subit, ă adj. și adv. (lat. *subitus*). Neașteptat; repede, deodată.

subjugă (a) v. (*sub* și *jug*). 1) A răpune prin puterea armelor și a ține sub stăpânire politică; 2) *fig.* a domina prin forța morală; 3) *fig.* a captivă; a ademeni.

subjunctiv s. n. (lat. *subjunctivum*, din *subjungo, ere*, a împreună). V. *conjunctiv* 2.

subjugare s. f. Acțiunea de a subjugă *propr.* și *fig.*

subjugat, ă adj. V. *subjugă*. 1) Supus și stăpânit de alții; 2) *fig.* dominat prin forța morală; 3) ademenit, captivat.

sublim, ă adj. (lat. *sublimis*, compus la rândul din *sub* și *limen*, prag, gândă de care se spânzură, ridicându-se în sus cei vinoși — iar dela spânzurare veni înțeles de înălțare în sus). 1) Înălța foarte (ideal, moral); 2) înălțător, mare; 3) *s. n.* ceea ce este nobil și înălțător în fapte, stil, sentimente; măreț și frumos.

sublimă (a) v. (fr. *sublimar*, din lat. *sublimis*, ce e ridicat sus). *Termen de chimie*, a volatiliza un corp și apoi părțile volatile a le condensă.

sublim t s. n. (după fr. *sublimé*, V. *prec.*). *chim.* Orice produs al sublimațiunii; *sublimat corosiv*, substanță foarte otrăvitoare, dar dizolvată în apă în f. mică cantitate, servește pentru spălături antiseptice.

sublimațiune s. f. V. *sublimă*. *Ch. m. O.*, e-rațiunea chimică ce a sublimă.

sublimitate s. f. V. *sublim*. Starea de sublim.

sublinia (a) v. (*sub* și *linia*). 1) A trage linie sub vorbele scrise; 2) *fig.* a accentua, a da importanța deosebită vorbelor; 3) a face un gest de aprobare și de importanță vorbirei, — *această cuvântare a fost subliniată prin lungi aplauze.*

subliniere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a sublinia *propr.* și *fig.*

sublocotenent s. m. (*sub* și *locotenent*). *Milit.* 1) Ofițer cu un grad mai mic de cât locotenentul; 2) gradul prim în ierarhia ofițerilor.

submarin, ă adj. (*sub* și *marin*). 1) Ce se află în fundul mării; 2) ce merge pe sub apa mărilor; 3) *s. n.* vas maritim de războiu,

care merge pe sub apă și aruncă torpile a-supra vapoarelor inamice.

submersiune s. f. (fr. *submersion*). Mergere pe sub apă, scufundare.

submină (a) v. (sub și *mina*). 1) A mină pe dedesubt; 2) fig. a distruge pe încet și în ascuns; — *il subminează boala*; 3) fig. a urzi contra cuiva ceva rău în ascuns.

subminare s. f. Acțiunea de a submina propr. și fig.

subminat, *ă* adj. V. prec. 1) Sub care sunt puse mine explozibile; 2) fig. ros, distrus pe neștiute și pe incetul, — *subminat de o boală*.

subofițer s. m. (sub și *ofițer*). Militar cu grad mai mic de cât sublocotenentul.

subordină (a) v. (din *sub* și *ordine*). 1) A stabili o ordine de dependență dela inferior la superior între oameni; 2) a stabili o gradățiune și dependență între lucruri sau fapte de valori diferite.

subordine s. f. V. *subordină*. 1) Starea de a fi inferior într'o ordine stabilită; 2) starea de a fi supus la ordinul superiorului, — *am patru ofițeri în subordine*.

subordinațiune s. f. V. prec. Acțiunea de a subordina; starea de a fi subordonat.

subordonă (a) v. (fr. *subordoner*). 1) A condiționa un lucru sau o lucrare de o alta; 2) a pune în rang inferior; 3) a pune la dispoziția și la ordinele altuia.

subordonare s. f. V. prec. Acțiunea de a subordonă.

subordonat, *ă* adj. V. prec. 1) Supus altuia; 2) condiționat și în dependență de altceva; *gram. subordonată* (propozițiune) care completează înțelesul altei propozițiuni.

subpământean, *ă* (sub și *pământ*). Ce este sub pământ, subteran.

subprefect s. m. (sub și *prefect*). Funcționar administrativ care administrează o plasă și este sub ordinele prefectului.

subprefectură s. f. 1) Autoritatea de subprefect; 2) cancelaria subprefectului.

subprotoiereu s. m. (sub și *protoiereu*). Bis. Preot ajutor a protoiereului.

șubred, *ă* adj. și adv. (lat. *subrutum*, năruit pe dedesubt — (*subro*). 1) Care are baza năruită, putredă; 2) puțin rezistent; 3) fig. slab, nesănătos, debil; 4) fig. netrainic, rău construit.

șubretă s. f. (fr. *soubrette*). 1) Servitoare în rolul de comedie; 2) fată în casă pentru serviciu.

șubrezenie s. f. V. *șubred*. Stare de șubred.

șubrezi (a se) v. V. *șubred*. 1) A (se) pu-

trezi baza; — *un stâlp șubred*; 2) a se învechi și slăbi, putrezi, strică; 3) fig. a se debilită (sănătatea).

șubrezi s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) șubrezi.

subscrie (a se) v. (sub și *scrie*). 1) A iscăli, a scrie numele dedesubtul cuprinsului unui act; 2) a pune semnătura ca semn de obligație pentru a depune o sumă într'o societate sau la o afacere, ori la o binefacere; 3) a subscrie în semn de adesiune, solidaritate sau de confirmare; 4) fig. a da consimțământul; 5) fig. fam. a se asocia; — *dacă e vorba de chef, subscriu și eu*.

subscriere s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) subscrie.

subscriitor s. m. V. *subscrie*. Cel care subscrie.

subscriitoare s. f. V. prec. Cea care subscrie.

subscripție s. f. (lat. *scriptio*). Acțiunea de a subscrie. V. *subscrie*, 1, 2, 3; *listă de subscripție*, listă pe care se înscriu cu diferite sume, pentru un scop, persoanele cari voesc.

subscris, *ă* adj. V. *subscrie*. 1) Cel ce a semnat în josul unui act; 2) care poartă o semnătură, sau mai multe, de dinjos, — *act subscris de ambele părți*.

subsecretar s. m. (sub și *secretar*). 1) Ajutorul unui secretar; 2) *subsecretar de stat*, ministru cu anume atribuțiuni limitate și speciale.

subsemnă (a) v. (sub și *semnă*). A subscrie, a iscăli de dinjosul unui act.

subsemnat, *ă* adj. Subscris.

subsidiar, *ă* adj. (lat. *subsidiium*, rezervă, ajutor sprijin, *subsidiarius*, de rezervă, fig. sprijin). 1) Ce servește ca rezim pentru a sprijini un lucru principal sau o idee de fond; 2) adv. în al doilea rând, lateral.

subsidiu s. n. (lat. *subsidiium*). 1) Ajutor în bani; 2) mijloc de sprijin, de rezistență.

subsistă (a) v. (lat. *subsisto*, *substitere*). 1) A rămâne, a se menține; 2) a continua de a fi; 3) a trăi, a și ține viața, — *subsistă grație imprejurărilor*.

subsistent, *ă* adj. V. urm. Care subsistă.

subsistență s. f. (fr. *subsistance*, din lat. *subsistere*). 1) Hrana și întreținerea; 2) tot ce este necesar pentru întreținerea unei armate.

subsol s. n. (sub și *sol*). 1) Ceea ce este în lăuntru pământului; partea de sub pământ; 2) încăperile unei case, ce sunt sub parter, băgate în pământ.

substanță s. f. (lat. *substantia*, cit. sub-

stanția). 1) Tot ce există prin sine însuși; 2) materie oare care, — *substanță otrăvitoare*; 3) partea nutritivă din ceva; 4) partea constitutivă a lucrurilor existente; 5) ceea ce este esențial, — *substanța unei vorbiri*; 6) *în substanță*, în rezumat.

substanțial, *ă adj. V. prec.* 1) Ce conține multă substanță nutritivă, — *măncare substanțială*; 2) *fig.* Cu conținut de valoare ca idei sau fapte; *adv.* în substanță (6).

substantiv s. n. (lat. *substantivus*). *Gram.* Vorbă care arată o ființă, un lucru, o idee, sau totalul unei lucrări (facere, ducere).

substitui (a se) *v.* (lat. *substituto, substituire*). 1) A pune un lucru în locul altuia; 2) a se da drept un altul; 3) *jurid.* a chema la moștenire o persoană în locul alteia; 4) a înlocui pe ascuns.

substituire s. f. Acțiunea de a (se) substitui.

substituit, *ă adj. V. prec.* Înlocuit prin altul.
substituit s. m. Magistrat care înlocuiește pe procuror.

substituțiune s. f. V. substitui. Înlocuirea unei persoane sau unui lucru prin altul.

substracțiune s. f. V. urm. 1) *Aritm.* Scădere, operațiune de a scădea un număr mai mic din altul mai mare; 2) sustragere, luare pe ascuns.

substrage (a se) v. (din *sub* și *trage*). 1) A scădea, a face operațiunea scăderii; 2) a lua pe furiș; 3) a se eschiva, a se dosi dela ceva.

substrat s. n. (lat. *substratum*, din *sub* și *stratum*). 1) Ce este dedesubtul unui strat; 2) *filozof.* cea ce există în esența sau fondul a ceva, sau mai adânc de cât aparențele; 3) bază esențială.

subsuoară s. f. (lat. comp. *subsum+ala*, ce este sub + umăr). Partea ascunsă de sub încheietura umărului; — *șade cu mânile subsuori*, cu mânile crucii având palmele la subsuori.

subt adv. (lat. *subtus*). De desubt.

subteran, *ă adj.* (lat. *subterraneus*, din *sub* și *terra*). De sub pământ.

subterană s. f. (lat. *sub*, dedesubt; *terra* pământ). Hrubă; peșteră sub pământ.

subterfugiu s. n. (lat. din *subter+fugere*, a fugi pe furiș). 1) Mijloc de a se sustrage prin abilitate dela ceva; 2) loc de scăpare dela ceva rău.

subția (a se) v. V. subțire. 1) A face să fie mai subțire; 2) *fig.* a se civiliza, rafina; 3) a se face subțire, a se roade.

subțiat, *ă adj.* Devenit mai subțire; *fig.* rafinat, civilizat.

subțire s. f. Acțiunea de a (se) subția *propr.* și *fig.*

subțil, *ă adj.* și *adv.* (lat. *subtilis*, delicat, fin, subțire). 1) Foarte fin; foarte rafinat; 2) foarte mărunț; 3) foarte abil; 4) foarte insinuant.

subtilitate s. f. (lat. *subtilitas, subtilitatis*). 1) Fineță; agerime; 2) rafinărie (cu înțeles de șiretenie); 3) *fig.* înșelătorie fină.

subțilize (a) *v. V. prec.* 1) A face subțil, fin; 2) a raționa cu multă subtilitate (1); 3) *fig. fam.* a sustrage prin șiretenie, a fură.

subțioară s. f. V. subsuoară.

subțiratic, *ă adj.* Cam subțire.

subțire adj. (lat. *subtilis, subtile*, fin, subțire, delicat). 1) Care nu este gros (ca diametru) — *ață subțire, paiu, pom. etc.*; 2) care nu este gros în profunziune; — *hârtie subțire, scândură, gem*, 3) puțin dens sau vărtos, — *zeamă subțire*; 4) *fig.* fin; 5) civilizat; 6) delicat; 7) ascuțit; 8) cu sunet ascuțit, — *voce subțire și voce groasă*; 9) *adv.* cu fineță; 10) *fig.* cu dibăcie cu șiretenie.

subțirel, rică adj. Cam subțire; foarte subțire.

subțirime s. f. Înșuşirea de a fi subțire; măsură de grosime sau de diametru a lucrurilor subțiri; *fig.* finețea.

suburbie s. f. (*sub* și *urbe*). Partea dintr-o urbe; secție polițienească; mahala.

subvențiu(un)e *s. f.* (fr. *subvențion*, din lat. *subvenio, subvenire*, a veni în ajutor). Sumă de bani ce se dă ca ajutor cuiva, sau pentru ceva.

subvenționă (a) v. V. subvenție. A da o subvenție.

subvenționat, *ă adj.* Ajutor prin o subvenție.

subversiv, *ă adj.* și *adv.* (fr. *subversiv*, din lat. *subversor*, cel ce răstoarnă — *subverto*). Care tinde a răsturna starea existentă, sau alcătuirea actuală (socială, politică, etc.).

suc s. n. (lat. *sucus*). 1) Zeamă ce se află în fructe, plante, carne etc. 2) *fig.* ce este mai bun în ceva.

șucadă adv. (lat. comp. *sic + quanta*, așa atâta câtă). Așa cât atâta (de mare). — *expresiuie însoțită și de gestul mâinilor. Mold.*

sucală s. f. (din vorba *suci*). 1) Instrument cu care se sucește frânghia făcută de țerani; 2) instrument pe care se așează mosorul sau țeava de trestie, pentru a depăna pe ea firul depe vârtelnită; 3) coarba care prin sucire, învârtire, dă găuri. *Mold.* — Și Sârbii zic *sukalo*.

sucăli (a) *v.* (dela *sucală*, a învărti ca *sucala*). *Fig.* a cicăli; a întoarce vorba sau tocmeala într'un fel apoi în altul. *Mold.*

succede (a se) *v.* (lat. *succedo, succedere*, a veni îndată după ceva). 1) A urma; 2) a reuși.

succedere *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a (se) succede

succes *s. n.* (lat. *successus*). Reușită, izbândă.

succesiune *s. f.* (lat. *successio, successionis*). 1) Urmarea pe rând; 2) moștenire; 3) bunurile sau averea moștenită.

succesiv, *ă adj.* *V. prec.* 1) Care se succede; 2) relativ la succesiune; 3) *adv.* prin succedere, pe rând.

succesor *s. m.* (lat. *successor*). 1) Moștenitor, urmaș; 2) cel ce urmează după altul.

succin *s. m.* (lat. *succinum*). Chilibar.

succinț (și *succint*). (lat. *succintus*, strâns sumecat). Pe scurt, în puține cuvinte.

șuchiat, *ă adj.* Parte finală din vorba *deșuchiat*. *V.*

șuchlană *s. f.* (lat. *succidua*, căzătură, slăbătură). Se zice ca batjocură vitei slabe, urâte, căzătură: — *ne șuchlană*. *Mold.*

suci (a se) *v.* (lat. dela *socio, sociare*, a împreună (firele prin învărtirea fusului — de aici înțelesul de învărti, răsuci, suci, precum *desucirea* este lat. *dissociare*, despărțire a firelor frângiei înțelesul luat dela meșteșugul torsului și tacerea frângiilor). 1) A învărti în juru-i un fir (prin toarcere); a învărti în juru-i o frângie spre a împleti, uni sforile ce o compun; 2) a răsuci un membru, — *sucește gâtul*; 4) *fig.* a întoarce, spre a ademeni, — *i-a sucit capul*; 5) *fig.* a șicana, — *mă sucește în tot felul*; 6) a denatură înțelesul, — *suciși vorba*; 7) a și schimba opinia, — *o suciși iarăși*; 8) a face cotituri; 9) a se rostogoli; 10) a face sforțări. — Greșit s'a crezut că *suci* și *sucala*, ar fi vorbe slave.

sucire *s. f.* *V. suci*. Acțiunea de a suci *prop.* și *fig.*

sucit, *ă adj.* și *s. V. suci*. 1) Învărtit prin toarcere; 2) împletit strâns; 3) răsucit; 4) întortochiat; cu cotituri; 5) diformat, strâmb; 6) *fig.* anapoda, — *om sucit*; capricios; 7) *s.* acțiunea de a suci.

sucitoare *s. f.* 1) Manivelă; 2) *Banal*. *Zool.* Pasăre ce întoarce mereu capul.

sucitor *s. n.* Lemn lungușor și rotund, ca instrument de bucătărie pentru întins foaie de aluat. *Mold.*

sucitură *s. f.* Efectul sucirei; strâmbătură; întorsătură.

sucman *s. n.* (lat. dela *sagum*, manta de lână pentru soldați — luată dela Gali, — prin forma *saguman*). Stofă groasă de lână, care după ce e țesută, se bate la pluă; din ea se face haina lungă țărănească, numită tot *sucman*, bună de îmbrăcat când este ploaie sau umezeală, chiar și peste cojoc, spre a-l feri de apă, căci prin *sucman* nu trece apa. — Și slavii zic *sukno*, postav, dar nu au hăina cu această numire.

sucnă *s. f.* slav din *sukno*, postav). *Tr.* Fustă de flanelă sau de postav.

sucombă (a) *v.* (fr. *succomber*, din lat. *succumbere*, a cădea (a se prăbuși) — din *cupare*, a culcă). 1) A cădea doborât; 2) a încetă din viață.

suculent, *ă adj.* (fr. *succulent*, din lat. *succus*, suc, zeamă). Care are mult suc, zeamă; — *bucate suculente*, bucate cu zeamă gustoasă.

sucursală *s. f.* (fr. *sucursale*, din lat. *suc-curro*, *succurrere*, a alerga în ajutor). Instituție auxiliară, care depinde și face parte din o alta mai mare: *sucursala băncii*, etc.

sud *s. n.* (ital. *sud*, din lat. *sudus* = cu cer senin). Miază-zi — punct cardinal.

sudă (a | se) *v.* (fr. *souder*). A lipi un metal cu un altul.

sudalmă *s. f.* (daco-gr. *zôod-alma*, din *zôode*, bestial, senzual, și *alma*, *almă*, ce este sfânt). Pronunțare de bestialități la adresa lucrurilor sfinte (sau a face bestii persoanele sfinte (cum înjură italienii); înjurătură la adresa cuiva, sau a lucrurilor sfinte.

sud-est *s. n.* (*V. sud* și *est*). Punct cardinal între sud și est.

sud-estic, *ă adj.* *V. prec.* Dinspre sud-est.

sudit *s. m.* (ital. *suddito*, supus). Supus strein, care era sub protecția consulului respectiv și scutit de obligațiunile cetățenilor români.

sudoare *s. f.* (lat. *sudor*). 1) Apă sărată ce iese prin porii pielei, când este căldură prea mare, sau când lucrăm din greu, ori mergem mult; 2) *fig.* muncă grea; 3) *bot.* *sudoarea calului*, *Mold.* dărmotin; *sudoarea laptelui*, citalan.

sudorific, *ă adj.* (*V. prec.* și fr. *sudorifique*). Producător de sudoare: *socul*, *leușteanul*, sunt plante sudorifice.

suduc *s. m.* (lat. dela *sudis*, os dela spinarea peștelui). *Mold.* Șalău.

sudul (a) *v.* (daco-gr. dela *zôode*, bestial, senzual, — *zod*, și *zud*). A zice cuiva bestie, animal: porc, măgar, etc. (în primul înțeles vechiu); apoi, sub influența slavă de *sud*, judecată (dela lat. *jude*, luat de Slavi prin in-

termenii grecesc *zude* și *sude*) s'a înțeles într'un timp prin *sudu*, a dojeni (în cărțile vechi); dar în general se înțelege acum a pronunța vorba de bestialitate și senzualitate la adresa cuiva, adică a injură. V. *sudalmă*.

suduire s. f. Faptul de a sudui.

suduitură s. f. V. *sudui* Ocară; injurătură grea.

sudum s. m. (dela *Sodoma, sodom*). 1) Prăpăd; 2) *fig. mulțime mare*.

sud-vest s. n. (dela *sud* și *vest*). Punct cardinal între sud și vest.

suedez, ă s. și *adj.* (dela *Suedia*, țară din nordul Europei). 1) Locuitor din Suedia; 2) ce este din Suedia sau dela locuitorii ei.

șuer s. n. V. *șuier*.

șuet s. n. V. *șuiet*.

șufar s. m. (germ. din *schafen*, a procura). Samsar de vite și mai ales de cai. V. *șufer*.

șufări (a) v. *Mold. V. șufar*. A înșela ca șufării, cari vând vite sau câini betegi, înșelând pe cumpărător.

suferi (a) v. (lat. *suffero, sufferre*, a suporta, a suferi). 1) A răbda dureri; 2) a răbda neajunsurile inerente vieții; 3) a suportă; 4) a îngădui, a tolera; 5) a pătimi, a fi bolnav; 6) *fig.* a încerca pagube, — *au suferit scăderi unele efecte la bursă*; 7) a tânji, a se usca, — *câmpul suferă de secetă*; 8) *fig.* a încerca, a primi, — *instituția aceasta va suferi o schimbare*.

suferind, ă *adj.* V. *prec.* Care suferă, bolnav.

suferință s. f. (lat. *sufferentia*). 1) Durere îndurată *propr.* și *fig.* 2) starea celui ce suferă; 3) stare precară; 4) pierdere — *efecte în suferință*.

suferire s. f. V. *suferi* 3 și 4. 1) Suportare; 2) tolerare, îngăduire.

suferit, ă *adj.* V. *suferi*. 1) Îndurat; 2) tolerat; 3) suportat.

suferitor, oare *adj.* Care suferă; *fig.* durabil.

suficient, ă *adj.* (lat. *sufficiens*, dela *sufficio, sufficere*, a fi în stare, a fi deajuns). 1) Îndestulător; în deajuns; 2) *fig.* prea încrezut, arogant; *adv.* îndestul.

suficiență s. f. V. *prec.* 1) Ceea ce este deajuns, îndestul; 2) *fig.* încredere în sine exagerată; *presumpțiune*.

sufix s. n. (fr. *suffixe* din lat. *sub* și *fixus*, așezat sub). Silabă sau literă ce se pune la sfârșitul vorbelor spre a le modifica înțelesul, — *patri-e, patri-ot, patri-otism*.

sufliă (a) v. (lat. *sufflo, sufflare*). 1) A împinge în afară cu putere aerul din gură; 2) a arunca un lucru ușor prin această fa-

cere de vânt; 3) a se agita aerul, — *sufliă vântul*; 4) a respira; 5) a face vânt cu gura spre a stinge sau spre a aprinde, — *sufliă'n foc, sufliă'n lumânare*; 6) idem pentru a răcori, răci, — *sufliă'n lingura cu supă*; *fig.* a spune în șoaptă; 8) *fig.* a comunica pe ascuns; 9) *fig.* a fură repede, pe nesimțit; 10) a polei, — *sufliat cu aur*; 11) a produce vânt cu foalele; 12) *fig.* a nu zice o vorbă, a sta potolit, — *nu sufliă de frică*; 13) a curăți prin suflare, — *sufliă nasul*.

sufflare s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a suflă *propr.* și *fig.*; 2) *fig.* ființă, vietate, om, — o *sufflare* (care respiră); 3) *toată sufflarea*, — toți oamenii, toată lumea; toate vietătoarele; 4) poleire.

sufliat, ă *adj.* și s. 1) Luat de vânt, spulberat; 2) *fig.* luat, furat; 3) *fig.* șoptit; 4) poleit.

sufliătoare s. f. Teavă prin care se suflă. **sufliător**, oare *adj.* și s. Cel ce suflă *propr.* și *fig.*

sufleacă (a; se) v. (lat. comp. *su* pentru *sub*, dedesupt, *flecto, flectere*, a îndoi). A îndoi dedesupt, spre a ridica în sus (mâneca, pantalonii, haina).

suflecare s. f. Acțiunea de a sufleacă.

suflecat, ă *adj.* Sumes, îndoit dedesupt; s. acțiunea de a sufleacă.

suflet s. n. (din vorba *sufliă*). 1) Suflare; 2) respirație; 3) principiul vieții, partea spirituală nemuritoare din om; 4) vieală, — *n'are în el suflet*; 5) curagiu, — *a prins suflet*; 6) filoz. totalitatea facultăților morale, intelectuale, caracterul; 7) simțul și cugetarea intimă, — *cine știe ce are în sufletul lui*; 8) conștiința morală, *om fără suflet*; 9) milă, compătimire, — *n'are suflet*; 10) individ, om — *un suflet și el*; 11) locuitor, — *sunt opt mii de suflete în acest oraș*; 12) factor de căpetenie, — *el e sufletul acestei acțiuni*; 13) scump, drag, — *sufletul meu, suflete*; 14) *de suflet* (copil), — prin adopțiune.

suflete s. n. V. *prec.* 1) Mic suflet; 2) *fig.* drăguț, scump.

sufletele s. pl. Bot. 1) *Trans.* Măgăritărele; 2) *Banat.* dedeței.

sufletesc, ească *adj.* 1) Al sufletului, de suflet; 2) moral.

sufloiu s. n. Instrument de suflat, foale.

sufior (sau *suffleur*) s. m. (fr. *souffleur*, a suflă). Teatr. Cel ce suflă, adică șoptește activilor vorbele ce trebuie să le spună când joacă la teatru.

sufiu s. n. (fr. *souffle* cit. *sufi*). 1) Suflare; 2) *fig.* stare de spirit, dispoziție a

mulțimei; 3) adiere ușoară a aerului; 4) putere de inspirație, — *sufitul geniului*.

sufocă (a | se) *v.* (lat. *suffoco, suffocare*).

1) A strânge de gât și a înăbuși; 2) a se asfixia.

sufocant, *ă adj.* *V. prec.* Năbușitor.

sufocațiune *s. f.* (fr. *suffocation*, *V. sufocă*).

sufragant *s. m.* (din lat. *suffragor* a alege și a recomanda). Se zice *episcop sufragant*, aceluși episcop care depinde de un mitropolit, și este ales, după recomandăție, prin sufragiu, vot.

sufragerie *s. f.* *V. sofragerie*.

sufrațiu *s. n.* (lat. *suffragium*, format din *frangere*, a sparge, pentru că pe cioburi, hârburi sparte, oamenii scriau în vechime votul la alegeri). 1) Vot, dreptul de a vota; 2) *fig.* aprobare.

suful *s. m.* *Tr. Bot.* Sulfină *V.*

sugaci *s. m.* *V. suge*. 1) Prunc care sugă; 2) animal care încă sugă; 3) *fig.* bețiv.

sugar (l) *s. m.* *V. suge*. Miel care sugă la o altă oaie.

sugar *s. m.* (lat. din *suggero* — din *sub* și *gero*, a purta (sub). Căpriorul din mijloc al casei țerânești.

sugar adj. (din *suge*, *V. supt*). Tras la figură și la corp, svelt, subțire. *Trans.* — Și Ungurii zic *sugar*.

sugărel *s. m.* *V. prec. Bot.* Plantă cu flori gălbui, ce crește prin locuri pietroase, (cu ramuri subțiri).

sugătoare *s. f.* *V. suge*. 1) Care sugă; 2) care absoarbe; 3) hârtie groasă nesatinată, care sugă cerneala; 4) *bot.* plantă parazită, care sugă nimicește arborii, pinii, pe cari se încuibă.

sugător, oare *adj.* 1) Care sugă; 2) *s. mânz* sau vițel (care încă sugă); 3) *hârtie sugătoare*, *V. prec.* 3; 4) *fig.* bețiv.

sugătură *s. f.* *V. arm.* Timpul cât sugă un copil, sau un animal mic.

suge (a) *v.* (lat. *sugo, sugere*). 1) A trage cu gura lapte din țiftă; 2) a trage un suc din ceva apăsând cu buzele și sorbind; 3) a se nutri cu lapte din țiftă; 4) a trage (sugând) lapte din biberon; 5) a absorbi lichidul; 6) *fam. fig.* a bea cu poftă, a fi bețiv; 7) *fig.* a stoarce, a lua tot. — *suge vlaqa, sugă țara*; 8) *fig.* a trage în lăuntru, a subția, — *suge burta, supt la față*.

suge-bute *s. m.* (*suge* (6) și *bute*). Bețiv nesăturat.

sugel *s. m.* *Med.* Umflătură dureroasă la buricul unui deget.

sugera (a | se) *v.* (lat. din *suggero*, a purta,

a arăta sub; fr. *suggerer*). A băga cuiva în cap (o idee); a inspira; a îndemna, a pune la cale.

sugerare *s. f.* Acțiunea de a sugera.

sugere *s. f.* *V. suge*. Acțiunea de a sugă *propr.* și *fig.*

sugesti(un)je *s. f.* (*V. sugeră* și fr. *suggestion*). 1) Îndemn, prin ideie dată cuiva; 2) impunerea anumitor acte de voință persoanei hipnotizate.

sugestiv, *ă adj.* 1) Care sugerează; 2) care stârnește în minte și imaginație idei, inchipuiri.

sughit *s. n.* (lat. *singultus*). Efectul sughitărei, mișcare convulsivă involuntară a diafragmei, care produce în gât un sunet nearticulat.

sughite (a) *v.* *V. sughită*.

sughită (sau *sughiti*) *v.* (lat. *singultio, singultire*, a sughite). A scoate sughituri; *fig.* a pofti ce nu mai este; a duce dorul.

sughitat *s. n.* Faptul de a sughita.

sugiu *s. n.* (lat. din *suge*). 1) Un fel de acadie făcută din pastă de nuci și zahăr; 2) miez de nucă înșirat pe o sfoară apoi acoperit cu un sirop sau pastă dulce; 3) un fel de mici cărnați (moldov). — Cuvântul acesta deși cu baza latină *suge*, se aude și la Turcii cari se ocupă cu facerea de acadie.

sugrumă (a | se) *v.* (comp. pref. *su* pentru *sub* și *grumaz*, gât). 1) A strânge de gât, a gătui; 2) *fig.* a 'năbuși, a potoli; 3) *fig.* a strânge prea tare o legătură.

sugrumare *s. f.* Acțiunea de a sugrumă *propr.* și *fig.*

sugrumat, *ă adj.* 1) Gătuit; 2) *fig.* înăbușit, potolit; 3) strâns prea tare curmat.

sugrumător, oare *adj.* Café sugrumă.

sugubă, eață *adj.* (lat. *succubens* din *succubo* (succombo), a cădea, a fi răpus, a fi biruit — dela *cupare*, a culcă). 1) Care poate să răpună, să prăpădească, să doboare, să culce la pământ, — periculos, răutăcios, înșelător; — *drumuri sau locuri sugubețe, cal sugubă, om sugubă* (însemnarea veche este 'de răpunător, ucigător — așa cum *suc-combo* însemnează a cădea doborât, răpus, ucis); 2) dela înțelesul de om care răpune, a rezultat înțelesul de om care răpune pe alții prin vorbe de spirit, glumeț, farsor.

sugubin, *ă s. f.* (lat. din *succuba*, țuțoare (*succubina* = concubina) din baza *succubo*, (*sub-cubo*) a culcă sub, a dobori, a prăpădi, a răpune). 1) Concubină (femeie ce trăia pe față sau în ascuns în concubinaj și care, după o legiuire, urma să fie amendată prin *ciobotirea*, luarea ciobotelor, de către *deșugubi-*

nari, un fel de inspectori și incasatori de amenzi); 2) pățanie rea, prăpădenie; 3) contravenție (pentru care cineva urma să fie judecat sau amendat); 4) amendă pentru contravenții (în vechime), — 6) *am dat de-o șugubină*, am dat de-un necaz (*casus, caso = cubo*); 7) omor (crimă, în unele legiuri — fiind baza ca și lat. *succombo*) pentru care, de nu se afla chiar ucigașul, plătea o amendă proprietarului moșiei unde se găsea cel ucis.

șugui (pentru *șăgu*) a v. V. *șagă*. A face șagă, a glumi, a se zbugui. Mold.

șuguire s. f. Acțiunea de a șugui, șagă.

șuguit s. n. V. *preced.*

șugușă (a) v. (pref. *su* și *gușă*). A strânge de gușă; a gătui.

suhariu s. m. (rus *suhari*, pesmet militar-esc, din *suh*o, uscat). Pesmet pentru soldații ruși.

șuhărie s. f. (din *șuhoiu*). Curgere din nas, guturaiu.

suhat s. n. (lat. *jugatus*, întrunit). Loc unde se adună și pasc vitele (boii) în timpul când nu lucrează, când stau în repaus, vara; sau pe loc ce nu este lucrat, ci stă degeaba.

șuhoiu s. n. (daco-gr. din *sugcheq*, a revărsa împreună). Curgere repede de lichid; revărsare. V. *pohoiu*.

sui (a | se) v. (lat. *su* pentru *sub* și *eo, ire*, a merge). 1) A merge de jos în sus; 2) a se urcă; a se înălța, a se rădica.

șuian (pentru *șuian*) s. m. (dela *sui*). Cărucioară mică de suita la munte.

sulcid s. m. sau *adj.* (lat. *suicidus*, din *sui*, de sine; *caedere*, a omori). Care se ucide singur.

șuier s. n. (din sanscrit *svar*, cit. *suar*, a răsună, de unde și gr. ant. *syrizo syritto*, a șuiera; ca și latin *sibilo, sibilare*, a șueră). 1) Sunet ascuțit și tare produs prin suflare puternică, fie prin gura cu buzele strânse tare, ori printre degetele anume puse între buze; 2) același sunet produs de vânt, când suflă printr-o mică întredeschidere sau printre crengile copacilor; 3) semn de desaprobarie prin fluierat; 4) același sunet produs de unii șerpi; 5) semnal dat de gardiști prin fluierat.

șuiera (a) v. V. *preced.* 1) A scoate un șuier; 2) a cântă o arie prin șuierat; 3) a dezaproba prin șuier.

șuierat s. n. 1) Acțiunea de a șuiera. 2) zgomot ca șuierul produs de mersul glonțului; 2) idem din bătaea vântului.

șuierătură s. f. V. *șuier*. Un șuier prelung. **șuierură** s. f. (lat. *sciatura*, din *sciindo*, a

tăia). Tăietură în lungul urechii la oi și la vite ca semn de recunoaștere.

sui-generis *adv.* (lat. *sui*, al seu; *genus*, fel, speță). Special, particular.

suiș s. n. V. *sui*. Drum ce merge suind; clinică de deal.

suit, *ă* *adj.* V. *sui*. Înălțat, ridicat; s. n. acțiunea de a (se) sui.

suiț s. m. (lat. dela *sus, suis*, porc, ca de porc). Zool. Cățelul pământului, un animal care stă în pământ și scoate niște guițăuri ca de purcel.

suită s. f. (fr. *suite*, dela *suiivre*, a urmă). Persoanele cari urmează, însoțesc pe principi, pe suverani, sau pe alte personaje mari.

suitaru s. m. (din grec. *suis*, porc — ca și *măscăriciu*, din masculin). Măscăriciu dela curtea domnilor vechi, bufon; un fel de comic (erau patru care se îmbracă în costume ciudate și mergea în fruntea alaiului domnesc.

șuiu, *le* *adj.* și s. (lat. din *su*, pentru *ub* și *eo, ire*, a merge — a duce în jos, sau de jos în sus). 1) Lăsat în jos la o parte (strâmb) — stă *șuiu*, este *șuite* această haină (Olten.); 2) strâmb la corp, sau slut, ori prea slab; 3) scrintit la minte. Mold.

sujeț s. n. (fr. *sujeț*). Subiect; prilej, — un *sujeț de distracție* (eșit din uz).

sul s. n. (daco-gr. dela *xulon*, trunchiu rotund). 1) Trunchiu mic și rotund; 2) cilindru lung și îngust; 3) vâlătuc rotund și lung — *sul de hârtie, sul de pânză*; 4) lemn pe care se învâltucește pânza sau urzeala în timpul țesutului (ca *insubulum* latin).

sulă s. f. (lat. scurtat din *subula*, sulă). Tepușă subțire și mică de fer, cu mâner de lemn, de care se servesc cismarii pentru a găuri pielea ca să o coase. A *pune sulă'n coastă*, a sili numai de cât pe cineva. Zool. Pește zis și pietrar sau fusar.

sulac s. m. (din vorba *sulă*). 1) Zool. Un fel de crap lungăreț; 2) membru viril la taur.

șular (în loc de *sular*, din *sulă*). Cusătură cu ajutorul sulei, însă foarte rară.

sulcină s. f. V. *sulfină*.

sulegeț, *ă* *adj.* (lat. din *subligo*, a încinge strâns). *Trans.* Strâns cu cingătoarea, de aici *svelt*, delicat.

sulemeni (a | se) v. 1) A da cu suliman pe obraz; 2) *fig. iron.* a (se) mânji pe față cu ceva; 3) *fig.* a da aparență frumoasă.

șuler s. m. (rus. *șuler*, din germ. *schuler*, școlar, — ridiculizat). Cel ce înșală la jocul de cărți — adică *știe cărțile* (ca școlarul). Mold. —

șulerie s. f. V. prec. Înșelătorie la jocul de cărți. Mold.

sulete s. m. (dela vorba sul). Carâmbul de sus al carului, rotund ca un sul.

sulf s. n. (lat. sulfur, pucioasă). Numirea științifică a pucioasei.

sulfat s. n. V. prec. Chim. Sare formată din combinarea acidului sulfuric cu o bază oarecare.

sulfatară s. f. V. sulf. Mină de sulf.

sulfină s. f. (lat. dela sulfur, pucioasă). Bot. Plantă cu flori galbene ca pucioasa, cu miros tare, cari se pun printre rufe spre a le parfuma. (Mold. *sulcină*).

sulfit s. n. V. sulf. (fr. *sulfite*). Chim. Sare formată din acid sulfuric cu hidrogen.

sulfură s. f. V. sulf. (fr. *sulfure*). Chim. Compus chimic din sul și un metal.

sulfurat, ă adj. V. sulf. Care conține sulf.

sulfuric, ă adj. V. sulf. (fr. *sulfurique*). Chim. Acid sulfuric, acid format din combinarea sulfului cu oxigen, zis și *oleu de vitriol*.

sulfuros, oasă adj. V. sulf. (tr. *sulfureux*). Care este de natura sulfului; sau care este format prin combustiunea sulfului în aer.

sulger s. m. V. sulger.

sulgiu s. n. (diform. din *suggiu* (sugaci). Dare pe laptele vacilor (precum *goștina* pe oi și *desetina* pe stupi).

sulharius s. m. (din *sâlhă*). Mold. Lemn lung și drept.

sulman s. n. (turc. *sulumen*, arsenic). 1) Dres pentru obraz, pentru albit și întins pielea pe obraz (la femei), în farmăcie *aqua cerusa* un compus din bismut sau cerusă sulf și altele; 2) bot. plantă cu flori albastre.

sulinar s. n. (dela vorba sul). Trans. 1) Lemn gros și rotund ca sulul, carâmbul de sus al carului; 2) pl. în Muntenia, țepușele dela coperișul casei țerânești; 3) zool. sulac.

suliță s. f. din vorba *sulă*). 1) Lance formată dintr'un băț de lemn gros și lung, cu vârful de fer ascuțit, servind ca să înșepe pe dușman; 2) înălțime la care se află soarele, când mai sunt 2 ore până să apună, — *soarele era de-o suliță pe cer*.

sulițaș s. m. V. prec. Ostaș ce purta suliță.

sultan s. m. (turc *sultan*). Titlul împăratului turcesc.

sultană s. f. V. prec. Femeea sultanului. sultanică s. f. (din *săltă săltănică*). 1) O horă săltată a țeranilor din Muntenia; 2) bot. *conduru-doamnei*.

sultanin, ă adj. (dela *sultan*). De bună calitate, — imperial: *stafide sultanine*.

sulunar, ă adj. V. sulinar.

sumă s. f. (lat. *summa*, întregimea, totalitatea). 1) Totalul rezultat din adunarea mai multor numere; 2) cantitate mare, multime, — o *sumă de bani*; 3) totalitate, — *sumă de rele*, sau *bunuri*; 4) grămadă, — o *sumă de boarfe*; 5) fig. profit dorit, — *și-a făcut suma*.

sumăeș s. n. (din *suman*). Mold. Suman mic pentru copii.

suman s. m. V. *sucman*.

sumar s. n. (dela *suma*, prin fr. *som-maire*). Resumat scurt; extras; adj. pe scurt. sumbru, ă adj. (fr. *sombre*, din lat. s + *umb-ra*). Întunecat prop. și fig. posomorit.

sumecă (a se) v. (diform. din *sumete* din lat. *sub* + *mittere*). A sufleca mânecele.

sumecat, ă adj. V. *sumes*.

sumedenie s. f. (din *sumă*, cu sufix augmentativ). Multime foarte mare; adv. și adj. în număr considerabil sau f. mare.

sumes, ă adj. V. *sumefe*. Suflecat.

sumeș adj. și adv. diform. din *semeș*.

sumete (a) v. (lat. *sub-mittere*, a pune sub). A îndoi sub (o mănecă sau haina prea lungă) a sufleca.

sumeji (a se) v. V. *semeji*.

sumptuar, ă adj. (lat. *sumptuarius*). Prioritar în cheltueli.

sumptuos, oasă adj. (lat. *sumptuosus*, cu mari cheltueli. Măreș și luxos.

sumptuozitate s. f. Măreție cu lux.

sumuță (a) (lat. *sub-mutio* (cit. *sub-muțio*), a șopti, a murmură pe ascuns. 1) A asmuți, a șopti ca indemn ca să atace, să muște (cânele). 2) Mold. a face o articulație vocală cu buzele, în felul sărutărei, spre a distra copilul mic.

sumuțat, ă adj. V. prec. 1) Asmuțit; 2) acțiunea de a sumuța 1 și 2.

sună (a) v. (lat. *sono*, *sonare*). 1) A produce un sunet; 2) a scoate un sunet instrumental; 3) a face să sună clopotul; 4) a anunța prin sunete, — *sună alarma*; 5) fig. a da un înțeles, — *scrisoarea sună asifel*; 6) fig. a se svoni, — *se sunase că ar veni*; 7) fig. îi *sună doagele*, se sparge, se prăpădește.

sunare s. f. Acțiunea de a sună

sunat s. m. Acțiunea de a sună.

sunătoare s. f. (lat. diform. din *sanitbria*, care însănătoșază). Bot. Plantă cu frunzele găurite și cu flori galbene, cu care frecând bine o tăietură, rană sau împunsătură, se vindecă repede. (*Hypericum perforatum*).

sunător, oare adj; Care sună, dă sunete.

șuncă s. f. (germ. *schinken*). Pulpă de porc, bine răzuită, sărată și afumată, — jambon.

șuncărie s. f. Fabrica de șunci sau prăvălia unde se vinde șuncă.

sunet s. n. (lat. *sonitus*). 1) Vibrațiuni produse și care se percep cu simțul auzului; 2) ton muzical; 3) *fig.* vâlvă, faimă, — *perit-a cu sunet pomenirea lui*.

sunt v. (vezi verb. *fi*, la pers. I și III *pres. indic.*). 1) Auxiliar la formarea verbelor pasive: — *sunt lăudat*; 2) a există, — *nu sunt așa*; 3) a fi originar, *sunt din București*; 4) a sta, a șede, *sunt la masă, sunt jos*.

supă s. f. (fr. *soupe*). Zeama din carnea fiartă, cu mirodenii sau și cu fidea, etc.

supă (a) v. (fr. *souper*). A cină târziu, noaptea, la o petrecere, luând o ceașcă de bulion (supă).

supapă s. f. (fr. *soupape*). 1) *Fizic.* Capac mic în lăuntrul unei pompe, ce lasă să pătrundă lichidul, dar nu-l mai lasă să iasă tot pe acolo; 2) capac de siguranță, care se deschide dela sine când presiunea aburului este prea mare și ar fi pericol de explozie; 3) *fig.* mijloc de scăpare.

supără (a) v. (lat. pref. *sub* + *ira*, supărare, mânie, furie). 1) A irită prin vorbe sau fapte; 2) a ofensă, jigni; 3) a importună, — *dacă nu vă supăr*; 4) *fig.* a devastă, distruge; 5) a se intristă; 6) a fi mândru; 7) a fi indispus; 8) *fig.* a roade, a înțepă, — *mă supără gheata*.

supărăcios, oasă *adj.* V. *prec.* 1) Care se supără lesne; 2) care jignește.

supărare s. f. V. *supără*. 1) Iritațiune; 2) întristare; 3) jignire; 4) necaz, neplăcere; 5) ceartă; 6) *fig.* importunare.

supărat, ă *adj.* V. *prec.* 1) Iritat; 2) ofensat, jignit; 3) întristat; 4) mândru (Mold).

supărător, oare *adj.* Care supără.

superb, ă *adj.* (lat. *superbus*). 1) Mândru; 2) frumos și măreț.

superfetați(un)e s. f. (fr. *superfétation*, din lat. *superfeto*, *superfetare*, a zămislit din nou). Prea mare abundență, prisosință.

superficial, ă *adj.* și *adv.* (lat. *superficialis* din *super*, pe deasupra, *facies*, față). 1) Ce este numai la suprafață; — *strat superficial*; 2) *fig.* fără seriozitate, fără fond; 3) care nu aprofundează, ușuratic.

superficialitate s. f. V. *prec.* Caracterul de superficial.

superfin, ă *adj.* (fr. *superfin*, din lat. *super* supra și *fin*). Foarte fin.

superflu, uă *adj.* (fr. *superflu*). 1) Care este de prisos; 2) nefolositor.

superfluitate s. f. V. *prec.* Starea de superflu.

superior, oară *adj.* și s. (lat. dela *super*

deasupra și *superus*, sus; comparativ dublu *superior*, mai sus, mai înalt). 1) Care este cu grad mai înalt de cât altul; 2) care este deasupra, — *etaj superior*; 3) *fig.* mai bun, — *calitate superioară*; 4) care întrece pe alții, — *talent superior*; 5) șef.

superioritate s. f. 1) Calitatea de a fi superior; 2) autoritate, calitate sau valoare superioară.

superlativ, ă *adj.* și s. (lat. din *superlatus*, purtat deasupra, — *superlativum*). 1) Care este în cel mai înalt grad, cu totul superior; 2) s. *gram.* gradul mai înalt de cât comparativul, în care aflându-se un adjectiv, exprimă calitatea sau felul cel mai înalt: bun; mai bun; *superl.* foarte bun.

superpune, a v. V. *suprapune*.

superstiți(un)e s. f. (fr. *superstition*, din lat. *superstitio*, *superstitiois*, obiceiul religios de prisos, arta de a ghici viitorul). 1) Credință falsă despre cele religioase; 2) credință exagerată și născocită de imaginația poporului; 3) practica unor asemenea credințe; 4) credința în vrăji.

superstițios, oasă *adj.* Cel ce crede în superstiții. (Mulți șarlatani speculează pe oamenii superstițioși, și felurile superstiții turbură sufletul celor ce le cred; sunt însă și superstiții create pentru a feri de unele rele, ca: *nu este bine să măhuri prin casă seara*; *nu este bine să dai (împruți) foc, jăratic seara* (spre a nu produce cumva incendiu), etc. etc.

supeu s. n. (fr. *souper*). Cină la o petrecere, (servită după miezul nopții).

supieră s. f. (fr. *soupière*). Vas în care se servește supă, castron mare.

supin s. n. (lat. dela *supinus*, răsturnat). *Gram.* Forma în care verbul ia înțeles de substantiv verbal.

suplantă (a) v. (fr. *supplanter* și lat. *supplantare*). A răsturna pe cineva (din locul sau funcția ce ocupă) prin felurite mijloace ascunse.

supleant s. m. (fr. *suppléant*, din lat. *suppleo*, *supplere*, a înlocui, a completa). 1) Magistrat, în primul grad ierarhic, care ține locul judecătorului de tribunal; 2) *extins* locuitor.

supliment s. n. (lat. *supplementum* umplere prin fr. *supplément*). 1) Ceea ce umple, împlinește o lipsă; 2) ceea ce se adaugă, sau se face peste obligatoriu; 3) adaus postum la o carte; 4) foaie adausă la o gazetă; 5) fel de mâncare peste cele obișnuite din abonament.

suplimentar, ă *adj.* V. *prec.* 1) Ceea ce

este ca supliment; 2) *adv.* în chip de supliment, peste ce este obligator.

suplică *s. f.* (fr. *supplique*, din lat. *supplicare*, a rugă). Petițiune, cerere scrisă către o autoritate.

suplică (a) *v. V. prec.* A rugă, prin suplică.

suplicant *s. m. V. prec.* Cel ce adresează o suplică.

suplică *s. n.* (lat. *supplicium*). 1) Pedepsă, chin; 2) tortură morală.

suplini (a) *v.* (din lat. *supplere*, a înlocui).

1) A (înlocui pe cineva care lipsește, — *suplinește pe profesor*; 2) a fi profesor fără examenul de capacitate, — *suplinește catedra de istorie*; 3) a adăuga, a completea ceea ce lipsește.

suplinință *s. f. V. prec.* 1) Funcțiunea suplinitorului; 2) loc de suplini.

suplinire *s. f. V. suplinință.*

suplinitor *s. m. V. suplini.* 1) Cel ce suplinește pe un titular când lipsește; 2) profesor care încă nu a dat examenul de capacitate.

suport *s. n.* (lat. din *supporto*, *snpportare*, a duce în spate). 1) Obiect care susține pe el ceva; piedestal; 2) *fig.* reazim, sprijin.

suportă (a) *v.* (ir. *supporter*, din lat. *supportare*). 1) A susține; 2) *fig.* a rezistă; 3) *fig.* a răbda, a suferi.

suportabil, *ă adj.* (fr. *supportable*). *V. prec.* Ce poate fi suportat; *fig.* care poate fi îngăduit sau primit.

supoză (a) *v.* (fr. *supposer*). A presupune.

supoziți(un)e *s. f.* (fr. *supposition*). Presupunere.

supra *pref. adv.* (lat. *supra* deasupra). În compunere arată ideea de *deasupra*.

supra-abundență *s. f.* (*V. supra* și *abundență*). Belșug peste măsură.

supra-arbitru *s. m.* (*V. supra* și *arbitru*). Arbitru mai presus de ceilalți arbitri.

suprafață *s. f.* (din *supra* și *față*). 1) Față de deasupra, — *la suprafața apei*; 2) *Geom.* întindere care are cele două dimensiuni: lungime și lățime; 3) partea exterioră a unui corp geometric; 4) *fig.* exterior, aparentă.

supranatural, *ă adj.* (compus *supra* și *natural*). 1) Mai presus de ce poate să facă natura; 2) ce nu se poate cuprinde cu rațiunea; 3) *fig.* minunat, extraordinar; 4) *s. n.* ceea ce este supranatural.

supranunțe *s. n.* (comp. *supra* și *nume*). Nume adaus la cel propriu; *Mihai Viteazul*, *Alexandru cel Bun*.

supranumerar, *ă adj.* (comp. *supra* și *nu-*

merar). Care este peste numărul opinicuit sau trebuitor.

supranumi, a *v. V. supranume*. A da un supranume.

supraom *s. m.* (comp. *supra* și *om*). Om mai presus de ceilalți. (filozof. *Nietzsche*).

suprapune (a (se) *v.* (comp. *supra* și *pune*). A (se) așeza deasupra, peste ceva; a se potrive exact peste alt ceva.

suprapunere *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) suprapune.

suprapus, *ă adj. V. prec.* Așezat deasupra.

suprataxă *s. f.* (comp. *supra* și *taxă*). Taxă adaugată peste o alta.

suprauman, *ă adj.* (comp. *supra* și *uman*). Mai presus de ce este omenesc.

supraveghea (a) *v.* (comp. *supra* și *veghea*). 1) A veghea cu luare aminte; a observa; 2) a controlă; 3) a urmări.

supraveghere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a supraveghea.

supraveghetor *s. m. V. prec.* Cel ce supraveghează.

supraveni (a) *v.* (comp. *supra* și *veni*). A veni pe neașteptat asupra; a se întâmplă.

supraviețui (a) *v.* (comp. *supra* și *viețui*). 1) A viețui mai mult de cât altul; 2) a mai trăi după o întâmplare sau eveniment.

supraviețuire *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea sau faptul de a supraviețui; 2) succesiune după moartea cuiva; 3) păstrare de datine străvechi.

supraviețuitor, oare *adj. V. prec.* Care supraviețuiește.

suprem, *ă adj.* (lat. *supremus*). 1) Cel mai superior, cel mai înalt; 2) cel din urmă, cel mai înverșunat; 3) *ora supremă*, moartea.

supremație *s. f.* (fr. *suprematie*, din lat. *supremus*). 1) Superioritate peste toți ceilalți; 2) întâietate politică sau dominațiune.

suprimă (a (se) *v.* lat. *supprimere*). 1) A desființă; 2) a face să dispară; 3) a nu menționă.

suprimare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a suprimă.

suprimat, *ă adj. V. prec.* 1) Nimicit; 2) desființat, — *s'a suprimat postul*; 3) *pus* în disponibilitate, — *funcționar suprimat*; 4) *fig.* ucis, asasinat.

supt, *ă adj. V. suge*. 1) Tras cu gura laptele; 2) *fig.* sleit, istovit; 3) *fig.* absorbit; 4) *fig.* subțiat, slab la corp; 5) *s. n.* acțiunea de a suge.

supt *adv.* Se întrebuințează pentru *sub*.

supune (a | se) *v.* (comp. *sub* și *pune*). 1) A învinge *propr.* și *fig.*; 2) a pune, a așeză dedesupt, a smecă; 3) a da, a deferi (jude-

căței); 4) a cuceri; 5) a se predă (dușmanului); 6) a fi ascultător, supus; 7) a se lăsa (să fie operat) sau în voia soartei; 8) a se conforma.

supunere *s. f.* Acțiunea de a (se) supune.
șupuri (a se) *v. (dela șip).* *Fig.* A se strecură (fugi).

supus, *ă adj. V. supune.* 1) Pus dedesupt; sumes; 2) răpus, învins, cucerit; 3) robit, captivat; 4) expus, — *supus la torturi*; 5) dator a face ceva; 6) *fig.* ascultător, cuminte; 7) *s. m.* cetățean ce aparține unui stat, — *supus român* sau *strein*; 8) om ascultător.

sur, *ă adj.* (lat. dela *serus*, de seară, pe jumătate întunecos). 1) Cenușiu; 2) vântat (cal sur); 3) cu păr pe jumătate alb, jumătate negru — cărunț; 4) *fig.* străvechiu. — Și în latinește *serus* are la Ovidiu însemnarea de bătrânețe. — Rușii zic *serii*, iar Sârbii *sur*, ca și Românii.

șură *s. f.* (lat. dela *sera*, încuetoare). 1) Clădire de scânduri, pentru pus recoaltă sau uneie nutrețuri și care se ține incuată; 2) șopru. — Sașii zic *schyre*, nemții *scheuer*, iar francezii au *serre* (seră) tot din lat. *sera*, închizătoare, încuetoare.

surăde (a) *v. comp. din su (sub) și rade.* 1) A zămbi; 2) *fig.* a fi plăcut privirii; 3) *fig.* a fi favorabil, — *ii surăde norocul.*

surăs *s. n. V. prec.* Zimbet, răs ușor.

surată *s. f.* (dela *soră*, amplificat cu *ta*, ce pare articolul feminin grec *ta*). 1) Soră-mea; 2) prietenă; 3) femeie tânără.

surcea *s. f. V. surcel*

surcel *s. n.* (lat. din *surculus*, băț dela *surus*, par, teruș). Bucățică de lemn, ce cade când ascuțim un par; așchie; băț mic, uscat.

surchideală *s. f.* (lat. *sur-cudo*, *sur-cudere*, a bate peste). 1) Bătaie la jocul de arșic; 2) *fig. pop.* bătaie.

surchidi (a) *v. V. prec.* A trage o bătaie pop.
surd, *ă adj.* (lat. *surdus*). 1) Care nu aude de loc; 2) care aude greu; 3) *fig.* Care nu vrea să ia în seamă, neînduplecat, — *rămase surd la rugămintea mea*; 4) închis, puțin, sonor, — *zgomot surd*; 5) *s.* Om lipsit de simțul auzului.

surda (dea) *adv. V. prec.* 3. În zadar.

surdină *s. f.* (fr. *sourdine*, din lat. *surdus*). 1) Mic aparat care se adaptează deasupra scânelului vioarei, spre a face sunetele surde, adică puțin sonore; 2) *a vorbi în surdina*, a șopti.

surdo-mut *s. m.* (din *surd* și *mut*). Om care nu poate vorbi și nici nu aude.

surduc *s. n.* (lat. comp. *sur* și *duco*, du-

cere, a duce pe deasupra). Potecă îngustă. între doi munți.

surduca (dea) *s. f.* (lat. comp. *sur* și *duco*, *duc* pe deasupra). *Trans.* Jocul dea mingea (care se duce pe deasupra, pe sus).

surdumaș *s. n.* (lat. comp. din *sur-demeto*, *demessum*, de tăiat, de luat pe deasupra). 1) Erupțiuni pe cap la copiii de față, cari se curăță; 2) *bot.* sfoiag.

surexctă (a) *v.* (fr. *surexciter*, din lat. *excitare*, a ațîța simțurile.

surexcitare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a irita, de a ațîța simțurile.

surexctat, *ă adj. V. prec.* Iritat, turburat în simțuri; mănios.

surghiu *s. m.* (turc. *sürgün* exilat). 1) Exil; 2) exilat; 3) *fig.* părăsire, lăsare să se pustiească, — *a lăsat-o surghiu*. (Se pare că baza acestei vorbe ar fi lat. *urgeo*, *urgere*, a împinge — ca în rom. *urgisi*, în formă *s. + urgens*).

surghiuni (a) *v. V. prec.* 1) A exila, a proscrie; 2) a izgoni dela casa părintească, — *Pa surghiunit părinții că e rău.*

surghiunit, *ă adj. V. prec.* 1) Exilat, deportat; 2) izgonit.

surguclu *s. m.* (lat. din *surgo*, *surgere*, a ridica). 1) Penaș, egrată împodobită cu pietre prețioase (la căciula sau cuca domnească; 2) *bot.* nemțșori de grădină.

surgun *s. n. V. surghiu.*

surguni (a) *v. V. surghiuni.*

suriu, *ie adj. V. sur.* Cam sur.

surioară *s. f.* (diminutiv din *sora* și *suroră*). Mică soră; dragă soră.

surlă (1) *s. f.* (daco-gr. dela *surigx*, *suriggos*, băț găurit, fluer, flaut). 1) Instrument de cântat (ca un fel de flaut sau de corn de vânătoare); trompetă ostășească în vechime, cu țipet ascuțit, — *sună din tobe și surle*; 2) râțul porcului; 3) fluer mare de cântat. — Și Bulgarii zic *surla*, iar turcesc *surna*.

surlă (2) *s. f.* (daco-gr. din *surigx*, *suriggos*, carceră, subterană și băț, băț găunos și flaut). 1) Adăpost ciobănesc, unde se face vatră și se fierbe urda; 2) nuiete, trestii, șipci bătute pe părății casei țerănești ca să prindă lipitura, tencueala, pe ele.

surmenă (a | se) *v. V. urm.* A munci peste măsură (mai ales intelectual).

surmenaj *s. n.* (fr. *surmenage*, din fr. *surmener*, a încălca peste). Muncă peste măsură (intelectuală sau fizică).

surogat *s. n.* (lat. din *subrog*, a pune în loc, a înlocui). Substanță care se asemănă cu o altă și o poate înlocui întru câțiva înlocui, — *surogat de cafea*.

suroră s. f. (lat. *soror*). V. *soră*.

șuroiu s. n. V. *șiroiu* și *șuvoiu*.

surpă (a | se) v. (lat. *su*, pentru *sub* și *rumpo*, *rumpere* a sfărâma — *sub-rup* — *surup*). 1) A sfărâma pe dedesupt spre a doborî; a răsturna prin treptată sfărâmare; a se năru; 2) *fig.* a dărâma, distruge, — se *surpă autoritatea*; (vechiu și actual oltenesc *surupă* și *surumpă*); 3) *fig.* a se boși.

surpat, ă *adj.* V. *prec.* 1) Năruit, dărâmat, ruinat; 2) *medic.* cel ce suferă de hernie, boșit.

surpătură s. f. V. *prec.* 1) Ruină; 2) răpă, loc surpat; 3) *fig. hernie*.

surprinde (a) v. (comp. *sur* și *prinde*). 1) A apucă pe neașteptat; 2) a prinde asupra faptului; 3) a veni, a se năpusti, — *i-a surprins viscolul*; 4) *fig.* a miră foarte; 5) a abuză sau a înșela, — *i-a surprins buna credință*; 6) a obține prin viclesug, — *a surprins consimțământul*.

surprindere s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a surprinde; 2) *fig.* mirarea celui surprins; 3) lucrul, fapt, surprinzător; 4) dar, cadou, neașteptat.

surprinzător, oare *adj.* V. *surprinde*. 1) Care surprinde; 2) uimitor.

surpriză s. f. (fr. *surprise*). Surprindere 2, 3, 4.

sursă s. f. (fr. *source*). 1) Izvor; 2) loc de unde pornește ceva; 3) obârșie; 4) *fig.* proveniență.

surtuc f. n. (fr. din *surtout*, din *sur* peste, *tout* tot). Haină orășenească ce se îmbracă peste vestă, (se aude oltenește și *scurtuc*).

surtucar s. m. V. *prec.* Cel ce poartă surtuc; *pop. iron.* orășean.

șurub s. n. (germ. *Schraube*). 1) Cuiu gros, de lemn sau de fier, care are pe el un șanț în formă de spirală, ce se bagă prin învârtire într'un lemn sau placă de metal (piuliță) cu același fel de șanț pe dinlăuntru; 2) mic cuiu de metal cu șanț în spirală, ce prinde, intră în lemn, prin învârtire; 3) *fig.* mijloc dibaciu; 4) *fig.* cârciog. V. *surup*.

șurubar *adj.* V. *prec. fig.* Șiret și cârciogar.

șurubărie s. f. V. *prec. fig.* Șiretenie. șurubul (a) v. V. *șurub*. 1) A învârti un șurub; 2) *fig.* a întoarce, a schimba în altfel; a înșela.

surugesc V. *surugiesc*, surugiesc, ească *adj.* V. *surugiu*. De surugiu.

surugiește *adj.* V. *surugiu*. Ca surugii, — *injură surugiește*.

surugiu s. n. (lat. pref. *su* + *regimen*

(*regere*), mânărea cailor). 1) Cel ce mână caii la un poșalion din vechime; 2) cel ce mână caii (călărind în același timp, când sunt inhămați) șase sau opt cai înaintași la trăsură. (Surugii sbierau, tipau la cai, pocneau din bice ca să îndemne caii și înjurau grozav, de aceea a rămas vorba că *injură surugiește*). — Acest cuvânt a existat probabil în Bizanț, de aceea se aude și la Turci, *surudji*.

șurui (a) v. V. *șuroiu*. A curge șuroiu.

șurup s. n. V. *șurub*.

șurupar s. m. V. *șurubar*.

surupelniță s. f. (pentru *surubelniță*, din *șurup*). Daltă mică de învârtit șurupul; cheie de desfăcut șurupuri.

surzenie s. f. V. *surd*. Pierderea auzului; starea de a nu auzi.

surzi (a) v. (V. *surd* și lat. *surdescere*).

1) A deveni surd; 2) *fig.* a supăra auzul cuiva cu strigăte ori șgomote tare, — *m'au surzit cu țipetele*.

surzime s. f. V. *surzenie*. Starea celui surd.

sus *adv.* (lat. *sus*, în sus, de sus) 1) La o înălțime mare; 2) loc mai înalt de cât altul; 3) deasupra, pe ceva; 4) *fig.* funcțiune înaltă; 5) *fig.* Cel de sus, Dumnezeu; s. n. partea din sus; *interj.* sus! 1) îndemn de urcare; 2) curaj, — *sus inima*.

sușă s. f. (fr. *souche* cit. *suș*). 1) Cotor sau matca unui chitanțier sau a unei chitanțe 2) duplicat de chitanțiar ce rămâne la cotorul registrului chitanțier.

sușă (sau *șușă*) s. f. (lat. din *scisa*, despicată). Despicături, țândări ce se bat pe părți înainte de a lipi sau tencui bordeiul ori casa.

susalu s. m. (lat. *dela sus*, porc; *susius*, pentru porci). *Bot.* Plantă lăptoasă, care place mult porcilor și vacilor.

susan s. n. (grec. *sésam*; turc *susam*). 1) Plată orientală oleioasă, a cărei semințe se presară pe covrigi sau pe unele acadele, având gust foarte plăcut; 2) prăjitură sau acadea, în care sunt semințe de susan.

șușanea s. f. V. *șișanea*.

susceptibil, ă *adj.* (fr. *susceptible*, din lat. *susceptum* (suscipio). 1) Care poate lua, primi, — *susceptibil de progres, de modificări* etc.; 2) *fig.* care ia asupra-și repede; bănuitor, supărăcios; 3) care e în stare de a face ceva deosebit.

susceptibilitate s. f. V. *preced.* 1) Predispozițiunea de a lua, de a contracta (boale, etc.); 2) dispoziție sufletească de a se ofensa repede, sau de a bănui.

suscită (a) v. (lat. *suscitare*, a atîta și fr. *susciter*). A atîta, a provoca.

suscitare s. f. V. prec. Afișare, provocare.

șușeniță s. f. (diminutiv din *șușă*). 1) Despicătură lungă de scândură; 2) fâșie lungă și îngustă de piele; 3) *Mold.* fâșie îngustă de moșie, de pământ; 4) sușă mică.

șușlete s. n. V. șușlete.

suspect, ă adj. (lat. *suspectus*). 1) Prepus, bănuț; 2) de temut; 3) de care trebuie a se feri.

suspectă (a) v. V. prec. A bănuț.

suspectat, ă adj. V. suspect. Bănuț.

suspendă (a) v. (lat. *suspendere*). 1) A atârna sau, a spânzura; 2) a rădica, a întrerupe, — *se suspendă ședința*; 3) a scoate din funcțiune pentru un timp (pe un funcționar); 4) a amână (aplicarea unei legi, pedepse).

suspendare s. f. V. prec. Acțiunea de a suspenda.

suspendat, ă adj. V. drec. 1) Atârnat în aer, spânzurat, așezat sus; 2) întrerupt, rădicat; 3) scos temporar din funcțiune; 4) neaplicată pe un timp (legea).

suspensiune s. f. (lat. *suspensio*, fr. *suspension*) 1) Acțiunea de a suspenda; 2) înțetarea temporară; 3) scoatere temporară din funcție.

suspensiv, ă adj. (fr. *suspensif*). *Jur.* Care suspendă, onrește o acțiune.

suspensor s. n. V. suspendă. Medic. Aparat de întrebunțat ca o cingătoare, în caz de surpare (boșire, hernie).

susplin s. n. (lat. *suspirium*). 1) Respirație adâncă, cu întreruperi, de tristeță sau de durere sufletească; 2) geamăt de tristeță; 3) aceiași respirație însoțind plânsul, sau după plâns.

susplină (a) v. (lat. *suspiro, suspirare*). *V. prec.* 1) A scoate, a avea suspine de tristeță, durere, plâns; 2) a regreta foarte; 3) a dori tare.

suspinaător, oară adj. V. prec. Care suspină; cu suspinuri.

șuștar s. n. V. șuștar.

susținător, oare adj. V. urm. Care susține, sprijine.

susține (a) v. (lat. *sustineo, sustinere*). 1) A sprijini pe dedesupt, — *păreții susțin coperișul*; 2) a sprijini să nu cadă, să nu se răstoarne, *propteaua susține gardul*; 3) a nutri, a 'și menține viața, — *își susține zilele*; 4) *fig.* a îmbărbăta; 5) a proteja; 6) a afirma; 7) a apăra cu argumente; 8) a se sprijini reciproc, — *se susțin*; 9) a pretinde — *susține că e al său*.

susținut, ă adj. V. prec. 1) Sprijinit; 2) protejat; 3) apărat cu argumente (*procesul*); 4) *despre stil*, se zice că este ales, nobil; 5) *teatr.* interpretat (bine rol).

sustrage (a | se) v. (pref. *sus* pentru *sub*, și *trage*). 1) A lua pe furiș, fără să se bage seamă; 2) a lua dela, — *il sustrage dela ocupații*; 3) a (se) feri, a se eschiva (dela obligații).

sustragere s. f. V. prec. Acțiunea de a și a se sustrage.

sustras, ă adj. V. prec. 1) Luat pe furiș; 2) abătut sau eschivat (dela ocupații ori obligațiuni),

șușugale s. f. (din *șușu* strigătul bufniței și *gale*). *Trans. Zool.* Bufniță mică; 2) cilihoaică.

șușui (a) v. (onomat. dela sunetul frunzelor, sau dela articulația *șușu!*). 1) A foșni (frunzele); 2) a cântă încet *șu-șu!* copilului, spre a-l potoli sau adormi; 3) *fig.* a vorbi în șoaptă.

șușuit s. n. V. prec. Acțiunea de a *șuși*.

susur s, n. (lat. *susurrus*). Murmurul, șoapta apei mici, curgătoare.

susură (a) v. (lat. *susuro, susurare*) A murmură încet apa curgătoare.

sută s. f. și numer. (lat. diform din *centum*, sută, prin forma *centa*, din care *eta* sau *ceata* (grupă de o sută); apoi pronunțat *santa* (ca fr. *cent*), a devenit *săta* și *suta*). 1) Număr ce cuprinde de zece ori câte zece unități; 2) secol; 3) *pl. fig.* număr mare — *sute de oameni*. — Slavii zic *sto, sot, sta*; au și *ceță* (ceata). Toate numerele românești sunt latine, numai *suta* a primit o diformare mai pronunțată.

sutaș s. m. (dela vorba *sută*, ca și lat. *centurio*, din *centum*). Centurion, ostaș dintr-o centurie, sau comandantul centuriei, care avea o sută de ostași (v. *Evangelia*).

suteraan, ă adj. (fr. *souterrain*) *V. subteran*.

suteraană s. f. (fr. *souterrain*). *V. subterană*.

sutime s. f. (dela vorba *sută* — ca și fr. *centième* (partie sau *centaine*). 1) A o sută parte dintr'un întreg; 2) *pl.* sută, sute, — *sutimi de călăreți*. multe sute sau foarte mulți.

sutură s. f. (lat. *sutura*, cusătură). *Anat.* Îmbinătura oaselor craniului între ele.

suvac s. n. (lat. *su* pentru *sub* și *vectis* (*vectum*), pârghie (de tras). 1) Undrea ciobănească; 2) sârmă sau bețișor subțire, cu care se curăță țeava dela lulea. *Mo'd.*

suvaiu V. sevaiu.

suvariu *s. m.* (turc *suvari*). Călăreț din oastea turcească. (Vechiu).

suveică *s. f.* (lat. *su* pentru *sub* și *vecta*, transportată, trasă; din *sub-veho* — trag pe sub). 1) Uneltă de țesătorie, în care este prinsă țesuta cu firul de țesut, pe care îl trage, fiind aruncată prin rostul urzelei, pe sub fire; 2) un fel de undrea pentru împletit năvodul; 3) *fig.* cel ce se mișcă iute într-o parte și în alta (ca suveica de țesut); 4) *fig.* sistem de a vota prin fraudă (aducând din sala de vot un buletin nevotat, care se dă apoi partizanului să-l voteze și să aducă un altul iarăși nevotat pentru alt partizan.

suvelniță *s. f.* (amplificat din *suveică*). *V. suveică*.

suvenir *s. n.* (fr. *souvenir*, cit. suvenir). 1) Amintire; 2) obiect dăruit spre aducere aminte.

suveran *s. m.* (fr. *souverain*). 1) Cel ce are autoritatea supremă: monarh, șeful cu putere domnitoare în stat; 2) monede de aur engleză zisă și *livră sterlină*.

suveran, *ă adj. V. prec.* 1) Cu putere supremă, hotărâtoare; 2) care judecă în ultimă instanță; 3) *fig.* extrem; *dispreț suveran*.

suveranitate *s. f. V. prec.* 1) Autoritate supremă; 2) cuprinsul țării ce aparține puterii unui suveran.

șuviță *s. f.* (lat. pref. *su* (sub) și *vitta*, panglică, cordea, fâșie de incins). 1) Fâșie îngustă și lungă de materie, de pânză; 2) bucată îngustă (de pământ); 3) mănunchiu mic de fire de păr; 4) orice suprafață foarte îngustă și lungă. — Și Bulgarii zic *șevița* la altiță, bantă cusută.

șuvolu *s. n.* diform. din *șuhoiu*.

suvelcat, *ă adj.* diform din *suflecat*.

suzeran, *ă adj.* (fr. *suzerain*). Domn care stăpânea un mare feud (în evul mediu) de care depindeau alte feude.

suzeranitate *s. f.* (după fr. *suzeraineté*). Putere și calitate de suzeran.

șvab *s. m.* (germ. *schwabe*). 1) Sas, german din Transilvania; 2) *zool.* libarcă.

svăc! (onomat. dela sunetul izbirei repezi, brusce). 1) Sunetul pulsațiilor inimii, a sângelui; 2) precipitare; 3) izbucnire. (Pare a nu fi strein însă de grecescul antic *sfluxis* (*sflux*) = puls).

svăcni (a) *v. V. prec.* 1) A palpita; 2) a se zbate, a pulsa; — *svăcnesc vinele, tîmplele*; 3) a izbi îndărăt (patul puștei la descărcare).

svăcnire *s. f.* Acțiunea de a svăcni.

svăcnitură *s. f. V. svăc!* 1) Pulsațiune

a inimii, a vinelor; 2) mișcare provocată de pulsațiunile tari ale sângelui; 3) izbitură vibratorie (din cutremurul pământului); 4) junghiu.

svadă *s. f. V. sfadă*.

șvaițer *s. n.* (germ. *schweitzer*-(k)äse). Cașcaval din Svițera (Elveția).

svântă (a | se) *v.* (pref. *s* — după lat. *ex* — și *vânt*). 1) A (se) uscă prin suflarea vântului; 2) a usca puțin (nu complet); 3) a se evaporă; a secă; 4) *fig.* a istovi; a nimici, a lua tot; 5) *fig.* a sturî, a prăpădi, — *il svântă în bătai*.

svântare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) svânta *prop. și fig.*

svântat, *ă adj. V. prec.* 1) Uscat la vânt; 2) uscat puțin; 3) *fig.* istovit; 4) sturît, prăpădit.

svântură (a) *v.* (pref. *s* și *vântură*). 1) A agită, a pune în mișcare; 2) a umbla în toate părțile, a curteiera.

svânturat, *ă adj. V. prec.* 1) Agitat, 2) aventuros; 3) *s. m.* aventurier; 4) om neastâmpărat.

svânturatic, *ă adj. și s.* 1) Neastâmpărat; 2) aventurier; 3) sburdalnic; 4) neserios, nestatornic.

svăpălat, *ă adj.* (pref. *s*, ca *ex* latin și *văpaie*). 1) Aprins (*fig.*); iute, neștișnic; 2) *fig.* foarte grăbit; 3) neserios, nesocotit.

svâr! *interj.* (onomat. dela sunetul sburăturii sau a unui corp aruncat cu mare iuțeață). Exprimă: 1) sbor de pasăre; 2) zgomot de aruncare repede; 3) aruncare, repezire; — *svâr! după el*.

svârcoli (a | se) *v.* (lat. pref. *s* pentru *ex* și *vergor*, a se curbă, aplecă). 1) A se curbă, suci, sbate de durere; 2) a se rostogoli, suci mereu; 3) a se agită.

svârcolire *s. f. V. preced.* Acțiunea de a se svârcoli.

svârcolit, *s. n. V. svârcolire*.

svârli (a | se) *v.* (din onomat. *svâr*, cu sufix *li*, în loc de simplu *i*). 1) A (se) aruncă; 2) a lovi cu copita (calul). — Sărbii zic *verliti*.

svârlire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) svârli.

svârlitură *s. f. V. svârli*. 1) Lovitură de copită; 2) aruncătură.

svârlugă *s. f.* (din *svârli*). 1) *Zool.* Peștișor mic, ce trăiește ascuns în prundul apelor curgătoare, care se mișcă repede și se aruncă în sus când este prins în pânza crăsnicului; 2) *fig.* copil sprinten sau neastâmpărat.

șvarț *s. n.* (germ. *schwarz*, cit. *șvarț* =

negru). Cafea neagră foarte aponsă (termen adus de chelnerii nemți, ca și acest fel de cafea).

svelt, ă adj. (ital. *svelto*, fr. *svelte*, din lat. *ex-velite*, de soldat (pedestras) sprinten). 1) Cu talia subțire (nu gros, sau gras); 2) *fig.* înalt, drept și nu prea gros, — *arbori cu trunchiuri svelte*.

svldui (a) v. (lat. *ex + viduo*, a lipsi de ceva, a slobozi). A mântui, a vindeca de o boală grea. Olten.

svoaună s. f. V. svon.

svocoti (a) v. (amplific. din *svac* și *svăcni*). A svăcni tare.

svon s. n. (lat. amplific. din *sonus*, son, sunet, strigăt, sgomot). 1) Sunet confuz; 2) zgomot; 3) versiune; 4) opinie (publică). — Slavii prin *svon* înțeleg clopot, evident tot din baza *sonus* și *sono* latin.

svoni (a | se) v. V. prec. A se răspândi svonul; a se vorbi, vesti, despre ceva. — Slavii prin *zvoniti* înțeleg a trage clopotul.

T (t)

T, t s. m. Litera a 20-a din alfabet.

T, ț s. m. Ca litera precedentă, însă cu sunet sibilant, șuerat, ca *ts*, sau ca *t* latin, în vorbe ca *militia*, *natio*, etc.

ta 1) pron. pos. pers. II; 2) adj. Arată a cui este.

ța interj. V. cia! și **cea!** (transformat c în ț).

tabac s. n. (spaniol *tabaco*, dela insula *Tabago*, din Antile (America), unde se cultivă, și de unde s'a adus tutunul în Europa). 1) Tutun pulverizat, pe care obicnuiesc unii oameni a'l trage pe nas (obiceiul aproape dispărut); 2) tutun. — Ungurii zic *tobak*.

tabac s. m. Cel ce tăbăcește piei.

tăbăcărie s. f. V. tăbăci. 1) Meseria de a tăbăci; 2) fabrica de tăbăcit piei.

tăbăceală s. f. Acțiunea de a tăbăci.

tabacheră s. f. (dela *tabac*, după fr. *tabatière*). Cutioară de lemn sau de metal pentru ținut tabac sau tutun, ori țigări.

tăbăci (a) v. (lat. din *tabesco*, *tabeo*, *tabescere*, a se topi, a se putrezi). 1) A pune pielea de animal în argăseală, ținând-o câțva timp și apoi curățind-o de păr și presând-o spre a se face din ea talpă sau piele pentru încălțăminte; 2) *fig.* a (se) învârtoșa pielea de bătaie sau de muncă; 3) *fam.* a uză (compară topirea cănepei, inului).

tăbăcit, ă adj. 1) Ținut în argăseală și lucrat la tăbăcărie; 2) *fig.* învârtoșat; 3) uzat.

taban s. n. (lat. baza *tab* (din *tabula*, scândură), cu sufixul augmentativ *an* (ca în *vetus*, veteran, etc.)) 1) Scândură groasă pentru pardoseală; 2) talpă groasă pentru încălțăminte. — Cuvântul acesta pare format în Bizanț; el se aude și la Turci.

taban s. n. (turc *taban*, oțel de prima calitate). Oțel pentru arme, — *cu pala de taban* (Bălcescu).

tabără s. f. (lat. din *taberna*, colibă, ba-

racă de scânduri, bordeiu *n* s'a pierdut după cons. vibrantă). 1) Lagăr, bivouac, unde soldații stau adăpostiți în barace de scânduri, bordeie sau corturi; 2) așezare de șatre; 3) ceată numeroasă (de oaste, oameni, animale); 4) *adv.* cu grămada — *au venit tabără peste noi*. — Slavii și Ungurii zic *tabor*.

tăbăraș s. m. V. prec. Soldat care stă în tabără.

tăbărcă s. f. V. tăgărcă.

tăbărci (a) v. V. tăgărci.

tăbări (a) v. V. tabără. 1) A se așeza în tabără, în bivouac; 2) *fig.* a năvăli; 3) *fig.* a se năpusti, — *au tăbărit cu pumnii pe el*; 4) a insista, a stărui, — *au tăbărit cu gura*.

tăbărire s. f. Acțiunea de a tăbări *proprie* și *fig.*

tăbăritor adj. Care tăbărește.

tabelă s. f. (lat. *tabella*, scândurice). 1) Tăbliță pentru școlari, făcută din ardezie; 2) tabla școlară (din lemn) pe care se scrie cu creta; 3) tăbliță; 4) listă tablou, cu însemnări, denumiri; 5) parcelă de terenuri măsurate (pe teren sau pe un plan ingineresc).

tabelar s. n. Formă de tabelă.

tabernacol s. n. (lat. *tabernaculum*, cortișor, cort mic — din lat. *taberna*, colibă, baracă, cort). Chivotul legii la Evrei vechi.

tabet s. n. V. tabiet.

table s. f. (turc *tabia*). Redută.

tabiet s. n. (turc *tabiat*, fire, temperament, dispoziție sufletească). 1) Manieră, caracter personal; 2) obicinuință; 3) apucătură; 4) confort; — *a'și face tabietul*, a bea c. fea și a fuma după masă.

tabietliu, ie adj. Care are tabieturi; cu deprinderi de confort.

tablă (gr. *tabla*, lat. *tabula*). 1) Masă de lemn (la plăcintari); 2) tavă de metal, patrată și frumos sculptată sau vâpsită, pentru servit dulceață ori cafele.

tablă s. f. (lat. *tabula* și gr. *tabla*). 1) *școlară*. Scândură cu suprafață mare, vâpsită negru (și cu linii roșii) pe care se scrie cu creta; 2) foaie subțire de metal; 3) tinichea pentru făcut cane vase; 4) *pl.* 2 capac dreptunghiular, de scândură, frumos lucrat, fiecare având câte 12 semne pe care se joacă, prin aruncarea zarului și așezarea unor mici totițe de lemn (12 albe și 12 negre); 5) *tablele legii*, două lespezi pe cari Moise a scris cele 10 porunci; 6) *12 table*, codice de legi romane, publicate la Roma de decemviri și scris pe 12 table de aramă (an. 450 a Chr.); 7) listă de titlurile materiei cuprinse într-o carte; 8) *planșetă de lemn* pentru lipit sau scris anunțuri; 9) *tabla lui Pitagora*, tabelă cu felul și rezultatul înmulțirii tuturor cifrelor între ele dela 1 până la 10; 10) *vechiu*, lecție (scrisă pe tablă); 11) *tabla grească*, curte de așel în Transilvania până la 1918; 12) foaie mare de metal (fier, plumb, zinc), pentru acoperit case; 13) lespede mare, netedă, de marmură, pe care se fac inscripții.

tabla-bașa s. m. (turc *tabla-başa*). 1) Cal împărătesc, ce se trimetea cădourii de sultanul turcesc domnului român, la instalarea în scaun, cu șeaua și harnașamentul potrivit, pe care domnul ședea măreț și comod; 2) *fig.* om care șade comod, nu face nimic și așteaptă să i se execute ordinele; 3) *adv.* de-a gata.

tablenet s. n. (fr. *table-nette*, cit. *tablenet*). Joc de cărți obicinuit între patru persoane.

tabletă s. f. V. *tăbliță*. 4.

table s. f. (din vorba *tablă*). Tablă de lemn, frumos lucrată, uneori sculptată și încadrată în uși, țaturi, ca podoabă, — *uși, țaturi cu tabli*.

tablier s. n. (fr. *tablier*). Podeala dela un pod peste un râu.

tăbliță s. f. V. *tablă*. 1) Tablă mică; 2) placă mică; 3) tinichea mică; 4) bucată patrată de ciocolată (V. *tabletă*).

tablou s. n. (fr. *tableau*, cit. *tablo*). 1) Listă pe care sunt înscrise într-o anume ordine: persoane, lucrări sau obiecte; 2) lucrare serioasă picturală; 3) *fig.* vedere, priveliște frumoasă; 4) *fig.* descriere însuflețită de vederi sau acțiuni, prin vorbire sau prin scris; 5) mic act dint' o piesă teatrală, caracterizat mai ales prin schimbarea decorului; 6) *fig.* stare de mare uimire și surprindere — *a rămas tablou când a auzit de așa întâmplare*; 7) persoană f. frumoasă — *un tablou*; 8) reprezentare grafică de distribuții și dispozitive administrative, militar, finan-

ciare, etc.; 9) *electr.* Placa în care sunt prinși butoni electrici, pentru a aprinde lumină în anume părți ale orașului.

tăbueț s. n. (din vorba *tobă*). 1) Sac scurt și larg ca o barabană; 2) om (copil) scurt și gras. — Rușii *vic toboleț*.

tabula-rasa s. f. (lat. *tabula*, tablă, *rasa*, răzultă);—Romanii scrieau pe table cerate și ca să șteargă ce era scris, le răzueau de ceară. 1) Tablă pe care s'a ras, șters, ceea ce era scris; 2) *fig.* ignorare, trecere cu vederea, despre cea ce a fost; 3) iertarea trecutului — *facem tabula-rasa*.

tabulhană s. f. (turc *tabl-hanë*). Orchestră turcească cu multe tobe și timpane.

tăbultoc s. n. (sau *tobultoc*). V. *tăbueț*. **taburel (sau taburetă) s.** (fr. *tabouret*).

1) Scaun scund fără spătar, adeseori rotund; 2) mic scaunel de pus sub picioare când scaunul pe care șade cineva este prea înalt. **tac ! interj.** (onomat.) Exprimă sunet dela lovitura cu un corp tare pe altul tot tare, repetat la intervale; sunet de toacă, sau de ceasornic.

tac s. n. (gr. dela *tagheō*, a dirige, a da direcțiune). Baston lung, cu care se dirige prin lovire bila la biliard.

țac ! interj. (onomat.) 1) Exprimă sunetul produs de o lovire repede și mai mult tangentă cu un corp de metal, pe o peatră, sau alt corp tare; 2) loviră cocoșului de pușcă sau revolver; 3) *fig.* sosire bruscă și surprindere, — *țac ! și el pe ușă*; 4) *fig. adv.* exact, tocmai.

țăcăi (a) v. V. prec. A repeta sunetul țac ! și 2.

tăcăi (a) v. (din onom. *tac*). A bate inima tare (a pulsă).

țăcăit s. n. V. *țăcăi*. Acțiunea de a țăcăi.

țăcăitoare s. f. V. *țac !* Jucărie sau aparat care țăcăie.

țăcălie s. f. (tras din *cioculie*). 1) Cioc plisc ascuțit cu care țăcănește pasărea; 2) țepușă, frigăruie 3) cioc de barbă (famil.) — barbă tăiată ascuțită.

tacă m s. n. (lat. dela *tectorium*, pociș și *tegumen*, înveliș, învelitoare). 1) Farfurie, taler, pentru fiecare persoană ce stă la masă; 2) *pl.* farfuria, cuțitul, furculița și lingura fiecărei persoane ce stă la masă; 3) *pl.* învelitoare (fața) de masă, șervețele și tacămurile (2) ce se așează pe masă; 4) *extins.* tot complet, ce trebuie pentru un serviciu, *tacă m pentru bărbierit, pentru servit cafea, pentru călărie* (șea cu frâu și cele necesare); 5) orchestră completă cu toate instrumentele, — *un tacă m de lăutari*; 6)

vechii, complectul curții domnești (toți demnitarii); 7) *fig.* cortegiu, mulțime în șir, — *tăcâmuli* de neajunsuri; 8) *fig. iron.* tipom care are toate calitățile, sau toate defectele, — *ce mai tăcâm de om!* — Acest cuvânt, format probabil în Bizanț, se aude și la Turci, dar el este curat latin, corespunzător cu occidentalul, *complect*, din *plecto*, a pături, a chiti, când *tego* este, a acoperi și a învăli.

tăcăneală *s. f. V. țac!* Repetarea mult a sgomotului *țac! țac!*

tăcăni (a) *v.* A face sgomotul *țac* în mod repetat.

tăcănit *s. n.* Acțiunea de a tăcăni.

tăcea (a) *v.* (lat. *taceo, tacere*). 1) A nu zice nici o vorbă; 2) a nu face nici un sgomot; 3) a fi liniște în total, a nu se auzi nimic; 4) *fig.* a omite, a nu menționa.

tăcere *s. f. V. prec.* 1) Faptul de a tăcea; 2) liniște; — 3) *interj.* îndemn la tăcere sau la liniște — *tăcere*; 4) *adv.* în tăcere, fără zgomot, în tăină; pe ascuns.

tachina (a se) *v.* (fr. *taquiner*). A contraria pentru nimicuri, în formă glumeață; a necăji glumind.

tachinarie *s. f.* (fr. *taquinerie*). Glumă sub forma de contrariere sau de aluzie.

tacit, **ă** *adj.* și *adv.* (lat. *tacite*). 1) În tăcere, pe tăcute; 2) ce este subînțeles și nu exprimat formal; *consimțimânt tacit*.

taciturn, **ă** (lat. *taciturnus*). Tăcut din fire; care vorbește foarte puțin.

tăciună (a se) *v. V. urm.* A se produce tăciune la grâu sau la porumb.

tăciunat, **ă** *adj. V. prec.* Plin de tăciune.

tăciune *s. m.* (lat. *titio, titionis* cit. *țiționis*). 1) Lemn care nu a ars deplin, ci este în ardere; 2) lemn ars, dar rămăs carbune; 3) mătură, boală ce se face la grâu sau la porumb, aglomerându-se la spic o măciulie cu o substanță neagră în formă de praf; 4) *fig.* foarte negru.

tăciuniu, **ie** *adj. V. prec. iron.* cam negru.

taclale *s. f. pl.* (daco-gr. din pref. *ta*, acel; și *klaggé*, țipet, strigăt — înțeles de țipete de veselie sau vorbărie gălăgioasă, sgomotoasă). *Mold.* Vorbe cari provoacă veselie; palavre; — *stau la taclale când n'au ce face.*

taxim *s. n.* (lat. *taxim*, puțin câte puțin) Puțină cântare; bucată scurtă de muzică (cântată de orchestra vechilor lăutari), executată anume pentru o persoană, — *i-a făcut*, sau *i-a cântat un tacsim boierului* (atunci când lăutarii se duc să felicite, cu orchestra lor, pe boieri, la anul nou, sau la

zile patronale, cântecul singur, scurt pe care îl cântă; se chiamă *tacsini*, spre deosebire de felul cum se cântă la nuntă sau la alte petreceri, când se cântă multe bucăți, ce durează cât ține jocul sau hora, deci nu puțin ca la un *tacsim*). — Acest cuvânt curat latin se aude și la Turci, cu înțeles de ușoară, puțină cântare.

tact *s. n. I* (lat. *tactus*, atingere). 1) Pipă-itul; 2) *fig.* dibăcie; 3) *fig.* manieră.

tact *s. n. II V. prec.* *Muzic.* Măsura de timp (mai repede sau mai încet) după care se execută tonurile, cântarea; mișcarea mânei sau bastonului, care arată această măsură.

tact *s. n. III V. taht.*

tactică *s. f.* (fr. *tactique*, din gr. *taktiké*).

1) Artă militară de a așeza trupele în ordinea de bătălie și de a face evoluțiuni militare; 2) *fig.* dibăcie.

tactician *s. n. V. prec.* 1) *Milit.* Cel ce știe bine tactica militară; 2) *fig.* om foarte dibaciu în politică sau afaceri.

tacticos, **oasă** *adj.* și *adv.* (gr. *takticos*, care aranjează, pune în bună regulă). Cu bună rândueală, ordonat, regulat; — *umblă sau luerează tacticos. fig. încet.*

tactil, **ă** *adj.* (lat. *tactilis*). Care se poate pipăi; de pipăit, — *simț, agerime tactilă.*

tăcut, **ă** *adj. V. tăcea.* 1) Care tace; 2) care vorbește foarte puțin; 3) *fig.* fără sgomot; 4) *adv.* fără veste, pe tăcute; 5) *fig.* ne menționat, subînțeles.

țafandache *s. m.* (gr. mod. din pref. *za*, foarte, *phathzó*, a avea aparență). *Fam.* (aproape dispărut). Burgez infumurat; tânăr prea splicuit.

țafnă *s. f.* (daco-gr. din *xiphion*, țepușă mică). 1) Cobe, boală ce se produce la limba gâinilor de nu pot răsuflă; 2) *fam.* supărare repede, — *i-a sărit țafna*, = *i-a sărit țandăra*, s'a supărat îndată.

țafnos, **oasă** *adj. V. prec.* 1) Care are țafnă (1); 2) *fig.* supărăcios grabnic, arțăgos.

taft *s. n. V. taht.*

taftă *s. f.* (turc *tafta*, însă pare cuvânt oriental din baza latină *tecta*, acoperită, *invelită* — ștofă subțire de căptușit sau căptușală). 1) Ștofă de mătăasă subțire lucioasă, și foarte des țesută, ce se pune căptușală la haine foarte scumpe; 2) *adv. fig.* deplin complect, — *vindecat taftă.*

taftalac *s. n.* (turc din *tahta*, scândură). *Mold.* Butuc mare de brad pentru plute.

taftologie *s. f. V. tautologie.*

taftur *s. m.* (lat. din *tectorium*, coperiș, căptușire, îmbrăcare — *tego*, îmbrac acopăr). *Mold.* 1) Curea foarte lată de încins, chimir

țerănesc (lat până la 30 centimetri); 2) curea de incins și fixat șeaua pe cal. — Turci izic *tapkur*, la aceasta din urmă.

tagă s. f. (lat. din *tego*, acopăr, ascund). Tăgadă, contestare.

tăgadă s. f. (lat. din *tego*, ascund, prin forma *tegata*, (tegitus), în loc de *tecta*, ascunsă). 1) Ascunderea adevărului; 2) negațiune, contestare. — Și Ungurii zic *tagadas*.

tăgădui (a) v. din vorba *tăgadă*). A ascunde (adevărul); a negă. — Și Ungurii zic *tagadni*, împrumutat din rom. *tăgadă* și *tăgădui*.

tăgăduință sau tăgăduire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a tăgădui.

tăgăduit, ă adj. Negat, contestat; — *ne tăgăduit*, incontestabil, fără îndoială.

tăgărcă s. f. V. *tăgărță*, (lat. *tegulcula*). **tăgărci (a) v.** V. *tăgărcă*. 1) A duce în spinare o tăgărță, sau ca pe o tăgărță; 2) *fig.* a duce în spate anevoie, a urca ceva cu anevoie. — Și Turcii zic *tagardjik* = legătură, desagă, o formațiune orientală latină diformă din *tegere*, a acoperi).

tăgărță s. f. (lat. din *tegulum*, învăltoare; dim. *tegulucia*). 1) Legătură mare, cuprinsă într-o pânză, învăltoare, cearceaf sau pătură; 2) boccea mare; 3) desagă.

țaglă adv. (din onomat. *țac* (4) și *la*, exact la). Drept acolo, ținta, — *cu privirea țaclă* (țaglă).

tagmă s. f. (daco-gr. *tagma*, trupă, grupare). 1) Ordin, clasă, ceată, — *tagma călugărească*; 2) breaslă de meseriași, — *din boierime, tagme și prostime*; 3) *fam.* clică tovrășie.

tahân s. n. (turc *tahin*). Făină din sămânță de susan care se întrebuințează la fabricarea halvalei; un preparat lichid cu această făină, care diluat în apă caldă și fiert, cu arpacaș sau cu orez și puțin zahar, dă o mâncare plăcută (de post).

tăhărău s. m. (din lat. *tego*, a înveli, ascunde). Zool. V. Băbușcă (albă).

taht s. n. (lat. dela *tectum*, locuință). Locul; reședință. — Și Turcii zic *taht*, reședință.

tal-tal ! V. tali.

tăia (a | se) v. (lat. din *tallare*, a tăia dela gr. *daio*, taiu). 1) A desface, despică, spintecă cu cuțitul sau cu alt instrument tăios; 2) a spinteca cu foarfeca; 3) a ucide prin junghiere sau tăiere; 4) a reteză cu cuțitul, toporul sau cu fereștrăul, — *taie lemnele scurte*; 5) *fig.* a reduce, a suprimă, — *a tăiat alocația din buget*; 6) *fig.* a suprimă, — *i-a tăiat pofta*; 7) *fig.*

a intrerupe, a se interpune, — *a tăiat calea Turcilor*; 8) a bate cu o figură mai superioară (la joc de cărți); 9) *fam.* a croi; 10) a se spintecă, — *mătasa (stofa) se taie repede*; 11) a se închega, zăurdii, strică, — *s'a tăiat laptele*; 12) *fig.* a sfâșia (de durere), — *il taie la cămți*; 13) *fig.* a inventă, a turnă, — *taie la minciuni*; 14) *fig.* a șterge, a anulă, printr-o trășătură de condeiu, — *se taie un rână, sau un cuvânt*; 15) *fig.* a suprimă efectul, — *laptele taie otrava*; 16) *fig.* a se pricepe — *nu-l taie capul*.

tăiat, ă adj. V. *prec.* 1) Retezat; 2) despicat, secționat; 3) *fig.* redus, suprimat; 4) zăurdit; 5) croit; 6) șters, anulat; 7) *s. n.* Acțiunea de a tăia.

taică s. m. (din *tată*, *tătică*, scurtat *taică*, conf. mold. *tătăică*). Tătică, tătică, tătuț; *fig.* dragul tatei, — *mă taică s'fii cuminte*. Olten. — Și Sărbii zic *taiko*.

tăicuță s. f. dimin. din *taică*.

tăiere s. f. V. *tăia*. 1) Acțiunea de a tăia; 2) *tăierea împrejur*, circumcisiune; 3) loc unde se taie vite — abator; 4) decapitare.

tăiețel s. m. pl. (din *tăia*). Fire, sau felioare foarte subțiri și mici tăiate, din foaia de aluat, ce servesc la supă, sau ferți cu lapte.

tăietor s. n. V. *tăia*. 1) Trunchiu gros pe care se așază lemnul spre a fi tăiat (mold.); *s. m.* 2) om care are meseria de a tăia lemne; 3) casap.

tăietură s. f. V. *tăia*. 1) Efectul tăierii; 2) loc unde s'a tăiat; 3) mod de a croi, croiala; 4) *fig.* suprimare (de text scris); 5) junghiu, durere acută în stomac, încheieturi, etc.; 6) spintecătura stofei de mătasă.

taifas s. n. (grec. mod. *taifas*, ceată, întrunire). Conversație; discuție; sindrofie; *fam.* vorbărie degeaba, palavre.

tain s. m. (din vorba *taiu* și *tăia*). 1) Porțiune de pâne sau carne, etc. cât se taie și se dă cuiva zilnic, sau pe un anume timp (cum se da ostașilor în vechime); 2) *fig.* întreținere; 3) *fig.* parte cuvenită; 4) *fig.* proviziune. — Și Turcii zic *tain* sau *tayin*, cu același înțeles de porțiune.

taină s. f. (daco-gr. *tayma*, minune). 1) Lucru ce nu se spune, secret; 2) ce este misteric și neînțeles cu mintea; 3) mister bisericesc: — sunt șapte taine: *botezul, mirul, mărturisirea păcatelor, cuminecătura, cununia, hirotonia și mir-ungerea sau masul*; 4) adâncime mare în apa riului, bulboană (Trans.); 5) *adv.* în *taină*, pe șoptite, sau pe ascuns: — *vorbesc în taină*; *s'au înțeles în taină*; 6) *adv.* de *taină*, de vorbă, la conversație, — *stău de taină ceasuri*

intregi — (înțeles de *vorbă liniștită*, mai mult *șoptind*). — Și Slavii au cuvântul *taina*.

tainic, *ă adj.* și *adv.* *V. taină*. 1) Ascuns, secret, — un loc tainic; 2) misterios; *s. m.* om ce păzește secret, — *tainicii haremului*, eunucii.

tainiță *s. f.* *V. taină*. 1) Loc ascuns; 2) groapă de ascuns.

tăinui (*a*) *v. V. taină*. 1) A nu spune; 2) a ascunde, a ține ascuns; 3) a sta la conversație; 4) a vorbi în șoaptă.

tăinuire *s. f.* Acțiunea de a tăinui.

tăinuit, *ă adj.* 1) Ascuns; 2) ne spus, ne divulgat; 3) misterios; 4) *s. n.* acțiunea de a tăinui.

tăinuitor, *oare adj.* și *s. V. tăinui*. Cel ce tăinuiește.

tăios, *oasă adj. V. tăia*. 1) Care poate tăia; 2) bine ascuțit.

tăiș *s. n. V. tăiuș*.

talumălai *s. n.* (din *tăia* și *mălaiu*). Joc de copii, așezați șir câte doi, iar unul din capăt, pronunță *taiu mălaiu în două și ne dă și nouă*; atunci șirul se desparte, fugând copiii spre dreapta și spre stânga; dacă vreunul este prins de cel ce a zis *taiumălaiu*, acela îl înlocuește și jocul continuă.

tăiuș *s. n.* (din *tăia*). Partea care tăie, dela un cuțit sau instrument tăios; *sabie cu două tăușuri*, lucru care poate fi bun dar și periculos.

tal! *interj.* (germ. din *zahlen*, a plăti — cit. *țal*). 1) Plata; 2) *s. m.* chelnerul ce încaasează plata la cafenea sau berărie. (Cuvânt introdus de chelnerii nemți, dar care începe să dispară).

talaf *s. n.* (*V. laf* cu prefix *ta*). Palavră, vorbărie, *lafuri* și *talafuri*.

talera *s. n.* (din vorba *taler*). Băcșiș dat (pe taler) cuiva.

talăm *s. n.* (turc. *talim*). Salut după moda turcească, aplecându-se și punând mâna la frunte (*temenea*).

tălâmb, *ă adj.* și *adv.* (lat. *talum*, pe călcăie, — *ursul merge tălâmb*).

talai (și *talau*) *s. n.* (diformat din *dalac*).

talangă *s. f.* (onomat. pref. *ta* (de) și *lang*!). Clopot primitiv, dintr'o foaie de metal îndoită apoi sudată pe margini și rotunzită în interior, având drept limbă, un cuiu atârnat în lăuntru; se leagă la gâtul taurilor sau la oi, ca să se audă din depărtare unde este turma, — apoi sunetul face plăcere animalelor.

tălângani (*a*) *v.* A sună talanga.

tălânguță *s. f.* Mică talangă.

tălăniță *s. f.* (din *tolăni*). Prostituată cu totul ordinară.

talant *s. m.* (gr. *talanton*). Ban grecesc care valora în vechime 6000 drahme (cam 5600 franci aur).

talas *s. n.* (lat. dela *talasia*, glezne). Haină lungă până la glezne purtată de proești.

talasi *s. n. pl.* (daco-gr. din *talas*, ce se ridică în sus, bulbucătură). Așchile subțiri, ce ies în sus dela rânda, când se geluește scândura (în deosebi de brad).

tălășman *s. m. V. toloșman și toloșcan*.

tala-tala *adv.* (lat. *tale, tale*, de așa, așa).

Așa și așa; binîșor; incet.

talaz *s. n.* (daco-gr. din *talas*, ridicat în sus și *thalassa*, mare și apa mării). 1) Val foarte nalt, ce se formează pe mare și care ridică în sus vasele plutitoare; 2) *fig.* revărsare în cantitate mare.

talca *s. n.* (arab *thalc*). Numirea unui mineral format din straturi subțiri și care se întrebuințează sub forma de praf — *silicatul de magnezie* — pentru a face creioane colorate (pastel), sau pentru a freca obiecte de metal, etc.

tălc *s. n.* (lat. din *torqueo*, întorc, sucesc, *fig.* cercetez ca și *verso* în *con-versatio*).

1) Interpretarea sau explicarea înțelesului unui cuvânt sau a unui text, în deosebi din Sf. Scriptură; 2) pildă; aluzie; 3) subînțeles, — *asta-i vorbă cu tălc*; 4) *om cu tălcuri*, om cu sucituri, cu șiretenii, rafinării.

tălcui (*a*) *v. V. preced.* 1) A explica, a interpreta, tălmăci, traduce (un text vechiu, visuri); 2) a discuta conversa. (Mold.). — Și Slavii au vorba aceasta mai amplificată *tolkovati*, a conversa, (care corespunde cu lat. *verso*, ca și *torqueo*); iar *tolk* = desbater, conversație, dispută. Este însă de observat că, deși prin amplificare se vede că vorba această slavă *tolkovati* este provenită din cea daco-latină *tălcui* mai simplă, și mai aproape de *torqueo*, totuși la slavi s'a păstrat sunetul *o*, care în românește se prefăcu în *ă*.

tălcuire *s. f. V. prec.* Explicare, interpretare, traducere, tălmăcire.

tălcuitor *s. m. V. tălcui*. Cel ce tălcuieste, explică.

talent *s. n.* (lat. *talentum*, greutatea unui metal prețios, sau ban grecesc de 6000 drahme).

1) Greutate de măsură la Grecii antici; 2) monedă — *V. talant*; 3) *fig.* aptitudine deosebită pentru artă sau și o altă îndeletnicire (și care s'a prețuit în vechime, de aceea s'a numit cu denumirea celei mai scumpe monede antice); 4) *fig.* om talentat, — *om cu un talent extraordinar* (senzul 3 se compară cu *fig.* inzeștră).

talentat, *ă adj.* V. *prec.* Care are talent.—
Și Slavii zic *talant* și *talantliovii*.

taler *s. n.* 1 (daco-gr. din *talaros*, obiect pentru a duce ceva). Disc metalic (sau și de lemn) ce servește pentru a duce ceva; 2) disc metalic dela o balanță sau dela fam-fară; 3) strachină plată, farfurie întinsă, nu adâncă; 4) *taler cu două fețe*, *fig.* ipocrit, fățarnic; 5) *cu talerul*, *fig.* cu bani de că-pătat; 6) *vechiu*. ban antic (la Greci, Evrei).—
Și germanii zic *teller*, iar Slavii *taretku*, diminutiv din *tarel*, în loc de *taler*.

taler s. m. (germ. *joakims-taler*). Monedă veche germană de argint; (se înțelegea și *monedă din vechime*, cum și prin *arginți* se înțelege monete de argint).

talger s. n. Amplificare a vorbeii *taler*. Mold.

tâlhar (tâlhar) s. m. (lat. *tollo* iau; și *horreo*, îngrozesc). Hoț care fură, ia, pradă, terorizând, îngrozind, torturând sau ucigând.—Un-gurescul *tolvaj*, pare diformare din tâlhar.

tâlharesc, *ească adj.* De tâlhar.

tâlharește adv. Ca tâlharii, hoțeste.

tâlhari (a) v. V. tâlhar. A fură, jefui cu îngrozire și teroare; a fura ca tâlharii.

tâlharie s. f. V. tâlhar. 1) Faptă de tâl-har; 2) atac și jefuire prin terorizare sauucidere.

tâlharoiu s. m. Mare tâlhar.

tali-tali! s. n. (lat. din *talis-talis*, așa, așa!). Se zice așa la copii, când li învață să facă complimente, saluturi, bezele, însoțind aceste cuvinte de gestul ce trebuie să-l facă așa.

tall pron. (diminutiv din) dumneata(ți).

talian s. m. (diform. din) italian.

tălică pron. (diminut. din) tali.

talie s. f. (ital. *taglia*). 1) Statura, înălțime (omului, calului); 2) mijlocul, corpului, locul de încingere; 3) haină strămtă femeiască croită pe talie; măsura înălțimei corpului la om, cai (milit.); 5) *fig.* mărime, valoare — *poet de talia lui Eminescu*.

talion (1) s. n. (lat. *talio*, *talionis* dela *talis*, asemenea). Pedepsă la fel cu infracțiunea comisă (ochiul pentru ochiul, dinte pentru dinte, etc.); această lege a fost atunci considerată ca umanitară, căci înainte, infractorii erau pedepsiți chiar și cu moartea) — *egea talionului*.

talion (2) s. n. (ital. din *taglio*, bucată de materie, cupon — diminutiv). Plasture (din digerite sucini sau unsori, întinse pe o bucățică de pânză, ce se lipește pe rană — *plasture de talion*).

talisman s. m. (ital. *talismano*, din *talis*, astfel, așa *manus*, binevoitor). 1) Bucățică de metal, monedă, mărtișor, sau un obiect

mic, pe care-l poartă cineva cu credința că este aducător de bine, de noroc; 2) *fig.* orice aduce bine, noroc, sau ferește de nenorociri.

taliune s. f. V. talion.

tălmăci (a) v. V. tălmăci. 1) A traduce; 2) a interpreta; 3) a explica.

talmaciu s. m. (lat. din *talis*, *tale*, asemenea, deopotrivă; *medius* (cit. *meziu* și *megiu*), mijlocitor, s'a format *tal-meziu* sau *tal-medziu*, și *tal-meciu*, sau *talmaciu*). Interpret, cel ce traduce la fel dintr-o limbă în alta (înțelesul prim latin *intermedius* sau *mijlocitor*). — Germanii zic *dolmetscher* *tolmecer*), interpret,—în care e din *medius*, s'a păstrat, dar s'a pierdut a din *tal*. Slavii zic *tlmaci*, și *tlmaciți*, diformat și amplificat din rom. *tălmăci* și *tălmăci*.

tăimeș-balmeș adv. (lat. *tale-missus*, așa pus și *V. balmeș*). 1) Pus așa aruncat, în neregulă; *s. n.* mâncare ciobănească din amestec de smântână, ouă, unt, și făină, fierte la un loc cu puțină sare; 3) *fig.* amestecătură, desordine.

talmud s. n. (ebraic). Culegere de legi și prescripțiuni rabinice, adunate prin sec. II după Christos.

talmudic, ă adj. V. *prec.* De talmud, după talmud.

talmudist s. m. 1) Care ține la prescripțiunile talmudului; 2) specialist în cunoașterea și interpretarea talmudului.

talon s. n. (fr. *talon* = călcăiu). 1) Cărțile de joc rămase, după cele distribuite jucătorilor (*la preferans*); 2) cotor de registru cu matcă; 3) listă de cupoane anexată la un titlu de rentă, sau la o acțiune.

talpă s. f. (daco-gr. *tul-pous* = bătătura piciorului, din *tulos*, bătătură). 1) Partea cu care piciorul atinge și unde se face bătătură; 2) partea încălțăminteii cu care se calcă pe pământ; 3) piele groasă, din care se face această parte a încălțămintelor; 4) grindă groasă ce se pune pe, sau în pământ, la temelia casei; 5) lemnul dela pământ pe care lunecă saniea; 6) bucată de lemn care suportă ceva și stă la bază sau pe pământ; 7) *fig.* tem. lie, bază, sprijin, siguranță, — 8) *talpa țării*, țeranii; 9) *talpa iadului*, babă foarte rea; 10) *talpa găștei* (1) *iron.* scriere urâtă și neregulată ca la școlarii începători; 2) *bot.* plantă zisă și *creasta cocoșului*; 11) *talpa ursului*, acantus; 12) *fig. iron.* Ielie de friptură care e foarte tare. — Și Ungurii zic *talp*.

talpătar s. m. Vânzător de talpă pentru pus la încălțăminte.

tălpaș s. m. (dela *talpă*). Pedestrițe, oaste întocmită de Șerban Cantacuzin în 1688.

tălpașița s. f. (dela *talpă* și *pășit*). În locuțiunea: *a'și lua tălpașița*, a plecă, a fugi repede.

tălpigă s. f. (din *talpă*, din *talpică*). 1) Lemnușul de jos, pe care calcă dogarul cu piciorul, când lucrează cercuri sau doage; 2) scândurice pe care se apasă cu piciorul, pentru a mișca ițele la țesut; 3) lemnșuș cu care împingând cu piciorul stârnește peștii, care se prind apoi în crâsnic.

tălpoale s. f. (*talpă* (7)). Grindă groasă la temelia casei țerânești, când e făcută din bărne.

tălpoiu s. n. V. prec. Talpă sau tălpoale f. groasă.

tălpușoară s. f. Mică talpă.

talusă s. f. (fr. *talus*, din lat. *talus*, călcăiu, picior). 1) Terasament înclinat la piciorul, capul unui pod; 2) pantă artificială.

talveg s. n. (cuv. englez). Mijlocul pe unde este mai adânc cursul unui fluviu, — *talvegul Dunărei este linia de frontieră între România și Bulgaria sau Serbia*.

tămădui (a | se) v. (lat. dela *tegmentum*, piele, pojghiță, coarjă — prin forma primă *tegmentui*, sau *te(g)metui*). 1) A (se) prinde coajă sau piele la o rană; 2) a (se) vindeca *propriu*. și *fig.* a se desbără. Tămăduirea este în legătură *boala*, rana, ce se vindecă prin *pojghiță*.—Vorba ungurească *tamadus*, *tamadui*, este o imitare a vorbei tămădui cu alte înțelesuri de atacare, sculare, apropiate diferit de noțiunea românească.

tămăduire s. f. V. prec. Vindecere.

tămăduit, ă adj. Vindecat *prop.* și *fig.*

tămăduitor, oare adj. și *s. m. V. tămădui*. Care tămăduiește. vindecă.

tămăla (a) v. V. tămăie. 1) A aprinde tămăie; a afumă cu fum de tămăie (în biserică sau la oficii religioase); 2) *fig.* a lăuda excesiv; 3) a linguși.

tămăiat, ă adj. V. prec. 1) Afumat cu tămăie; 2) *fig.* lingușit, adulat; 3) *fig. fam.* cam beat, (afumat).

tămăie s. f. (gr. deia *temenios*, copac sfânt, din care se extrage tămăia). Esență, rășină de *temen*, care pusă pe cărbuni dă un fum mirositor (la biserică).

tămăiere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a tămăia; 2) *fig.* laudă excesivă, adulare.

tămăietor s. m. Care tămăiază *prop.* și *fig.*

tămăloară s. f. (dela mirosul ca de tămăie). Violetă, viorea.

tămăloasă s. f. (dela miros, parfum ca *tămăia*). 1) Struguri cu boabe foarte mirosi-

toare; 2) vin din acești struguri; 3) speța de viță ce produce *tămăioasa* (1).

tămăos, oasă adj. V. prec. Cu miros frumos și tare (ca tămăia),

tămăiță s. f. (dela *tămăie*). Bot. Mică plantă ierbacee cu miros tare. (*Ajuga reptans*).

taman adv. (lat. din *tam*, astfel, așa; (ca și forma latină *tamen* = *ta-men*, însă care în lat. și-a schimbat înțelesul în *totuși*). În tocmăi așa, chiar așa; tocmai astfel. — Această formă latină a lui *tam*, s'a păstrat la latinii din orient, de unde o au și Turcii, însă cu alt înțeles de cât cel românesc, care corespunde latinescului *tam*.

tămânjală s. f. V. urm. Acțiunea de a tămânji; efectul tămânjirei.

tămânjer s. n. V. urm. Băț cu care se mestecă ceva sau cu care se tămânjește.

tămânji (a | se) v. (mânji cu pref. tă). 1) A mânji de tot, peste tot (cu o unsoare, sau cu noroiu); 2) a murdări peste tot; 3) a trânti prin noroiu; a păta peste tot. *Mold.*

tămânjire s. f. Acțiunea de a tămânji.

tămânjit, ă adj. V. prec. Mânjit, uns, murdărit foarte tare.

tamazlăc s. n. (cuvânt turcesc, dar compus din grec. *ta* și *maza*, unsoare, grăsime). Loc de îngrășare pentru vite; turmă mare de vite cornute.

țambală s. f. V. țimbală.

țambalagiu s. m. V. prec. Cel ce cântă cu țimbale.

tămbălău s. n. (lat. din *tam balo*, balare, așa a zberă). 1) Zgomot mare de strigăte; gălăgie; 2) petrecere cu mare zgomot de muzici și strigăte de veselie. — Și Ungurii zic *tambolă*.

tămbar s. n. (din ital. *tabarro*). Manteluță. *Vechiu*.

țambără s. f. (lat. *simpulum*, cupă). Colac de peatră, la fântână, și care este dintr'o singură bucată (bloc) de peatră. *Mold.* — Și Polonii zic *cembra*.

tamburi s. pl. V. tambură = *tobă mică*. *Fam. Mold.* Bucile șezutului.

tambură s. f. (persan *tambūr*). 1) Daira, *tobă mică*; 2) ghitară cu gâtul lung.

tamburină s. f. (fr. *tambourine*, din vorba pers. *tambur*, *tobă*). Mic gherghef rotund, pe care pânza se întinde ca o mică *tobă*.

tambur-major s. m. (fr. *tambour-major* (V. *tambur* și *major*). Șeful toboșarilor dela famfara unui regiment, care la paradă merge marșial în fruntea muzicei, purtând un mare baston ornat și cu o bombă, (măciucă în vârf) de metal lucios.

tam-nisam *adv.* (lat. *tam*, așa; *ne sumo*, nu a apuc sau nu somez). Așa fără veste, fără a somă.

tâmp *adj.* V. **tâmpit**.

tâmpenie *s. f.* V. *urm.* Starea tâmpitului, idioție.

tâmpi (**a** și **a se**) *v.* (lat. *tempto*, din *tento* = a atinge, a atacă, — *figurat* atins, țicnit; înrudit cu *tânt* și *tonț*). A idioți; a se idioți, a fi atins, atacat la minte. — S'ar părea că este o înrudire între *tâmpi*, și slăvul *tup tupoi*, adică *tocit* (ca un cuiu tocit la capăt, sau un ascuțit tocit), dar cele trei vorbe: *tâmpit*, *tânt* și *tonț* din românește, arată o exactă înrudire ca și *tempto*, cu *tento* latin.

tâmpină *s. f.* (din lat. *tympanum*). Tobă mică.

tâmpit, **ă** *adj.* V. **tâmpi**. Idiot, idioțit.

tâmplă (1) *s. f.* (lat. din *temporalis*, dela tâmplă). Osul temporal, partea laterală a craniului.

tâmplă (2) *s. f.* (lat. din *templum*, înălțime, loc sfințit, templu). Înconostas adică peretele format numai din icoane, ce desparte altarul de cuprinsal bisericeii.

tâmplar *s. m.* (lat. dela *templum* și rom. *tâmplă*). Meșter care lucrează tâmpile de biserică; stoler, care face uși, ferestre, mobile pentru biserică, iar astăzi și pentru particulari.

tâmplăresc, **ească** *adj.* De tâmplar.

tâmplărie *s. f.* Meseria de tâmplar.

tampon *s. n.* (fr. *tampon*). 1) Astupăș format dintr'un mototol; 2) medic. cocoloș de vată sau de scamă, care astupă și oprește o curgere; 3) disc metalic cu resort, unde se atinge un vagon de altul. C. F.

tamponă (**a** | **se**) *v. prec.* 1) A astupă cu un tampon; 2) a se lovi un vagon de altul, sau un tren de altul; 3) a strivi prin lovirea tamponelor de tren.

tamponare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a (se) tamponă.

tamponat, **ă** *adj.* 1) Astupat cu tampon; 2) lovit sau izbit cu toampoanele de tren.

tam-tam *s. n.* (onomat.). O țimbală orientală cu sunet tare.

tanană *s. f.* (expresiune țigănească din *danana* și *danăni*). Joc țigănesc (de copii mai ales), dând din picioare și din mâini, sărind și strigând la marginea drumului și rugând pe călător să le dea ceva.

tânăr, **ă** *adj.* (lat. *tenerum*). 1) Fraged; 2) care nu este bătrân; 3) *s. m.* om încă neînșurat; 4) băeat dela 18 ani până pe la 30 ani.

tânără *s. v. prec.* Fată mare; femeie în vârsta tinereții.

tânase *s. și adj.* (din numele propriu *Tănase*, din *Atanasie*). *Fig.* Nepriceput, prost, — *nu te face tănase!* sau: *teleleu tănase*, om vagabond și prost. (Este de observat că numele grecesc *Athanasios*, înseamnă *fără moarte*; iar simplu *thanasia*, *thanasios*, mort; și se poate ca acest înțeles să fi dat figurația de neștiutor și prost).

tanc *pl* **tancuri** *v. tank.*

țanc (1) *s. n.* (lat. diformat din latinescul *seco*, *secare sectum*, a tăia, a spinteca, din care este și germanul *zinke* = tăietură, creștătură, despicătură; (V. *țandără* și *scândură*). 1) Creștătură pusă pe un băț, cu care se măsoară, se cotește; 2) punct; 3) *fig.* moment decisiv, timp oportun; 4) *adv.* exact, întocmai; — *veni la țanc*.

țanc (2) *s. n.* V. *prec.* Mold. Vârful sparte' de stâncă, **țancuri**.

țancușă *s. f.* V. **țanc** (1). Mold. 1) Bețișor pe care țăranii fac creștături, ca să însemne numărul de lucruri sau lucrări, ce au de ținut minte că au făcut sau au măsurat; 2) creștătură în genere; 3) creștătură pătrunghiulară făcută în harbuz, spre a scoate o bucată din el și a-i încerca miezul dacă este copt; 4) bucașica scoasă astfel din harbuz; 5) joc de copii priu înfingere în pământ a unui cuțitaș, în care trebuie să chitească (la **țanc**) (1), precum și alte jocuri în acest fel de potrivire sau nimerire la **țanc**.

tândală *s. m.* (pare un nume propriu sau poreclă *Tândală*, din lat. *tendidi*, a întinde (V. *sânjală*). 1) Aduas, atârnatoare, care se ține, se târăște după ceva, sau după cineva; — *se ține piodul tândală după mă-sa*; 2) leneș care trăgânează lucrul; 3) prost care se ține de alții; — *Păcală și Tândală*.

tândăli (**a**) *v.* (lat. din *tendo*, *tetendi*, a întinde, a trăgăni). A lucra încet. trăgănat și neîndemănat. — Și germanul *tändeln* pare la fel din *tendo* latin.

tanda (din zicătoarea: *cum e tanda, așa și manda*, s'ar părea nume proprii). Zicătoare, care arată că unul nu este mai bun ca altul, sau mai rău ca altul.

țandără (și **țandură**) *s. f.* (lat. diformat din *scindula* în *șindula*, *șindrila*). 1) Așchie de lemn; 2) țepușă sau țeplică; 3) despicătură mare de lemn; 4) *pl.* sfărâmături mici; — *a căzut și s'a făcut țandări*; 5) *fig.* li s'are **țandăra**, se supără brusc.

tandem *s. n.* (lat. din adverbul *tandem*, odată). Numire dată unei biciclete, pe care pot să moargă deodată două persoane.

tandur *s. n.* (lat. din *tandulum*, cât de puțin). Numire dată unui mic vas, în care se

pun cărbuni aprinși spre a da puțină căldură, vas care se închide cu un mic coperiș de covor, ori de scoarță, sau pe care precupețele ce stau mult în piață, îl așază chiar și sub poale, ca să nu degere de frig (după moda orientală). — Cuvântul este creat în orient; îl au și Turcii; — *a sta pe tandur*, a nu face nimic.

tangentă s. f. (lat. din *tangere*, a atinge). *Geom.* Linie dreaptă ce atinge o circumferință sau o curbă într'un singur punct; *adj.* care (se) atinge, — *circumferințe tangente între ele.*

tangentă s. f. V. prec. Atingerea a două planuri, sau două linii, ori corpuri.

tangibil, ă adj. (lat. *tangibilis*, din *tangere*, a atinge). Care poate fi atins.

tangrim s. n. (lat. diform. din *de* și *acrim*(onia), de acreală). Drojdie de vin uscată, răzuită depe butoaie și care servește la acrit corba. *Olten.*

tângul (a | se) v. (lat. *de* + *ango*, *angere*, a (se) întrista mult, de unde *angor*, mahnire, întristare sfâșietoare). 1) A și spune întristarea, mahnirea, cătră cineva; 2) a (se) jeli, a (se) plânge *propr.* și *fig.* 3) a compătimi.

tânguios, oasă adj. V. prec. Jalnic, mahnit; trist.

tânguire s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) tângui; *fig.* plângere, reclamațiune.

tânguitor, oare adj. V. tânguios.

tanic, ă adj. (fr. dela *tan*, *tanique*, *tanin*). Substanță ce se găsește în coarja castanului și a stejarului, — *de tanin.*

tanin s. n. V. prec. Substanță extrasă din coarje de stejar ce servește la tăbăcit, argăsit pieile.

tânjală s. f. (lat. din *tensa* + *alia*, întinsă dea doua). 1) Al doilea proțap de prelungire înainte, pentru o a doua, sau o nouă pereche de boi, ce frag, întind, la plug sau la tras greu; 2) *V. tânjire.* — Noțiunea *tânjalei* vine dela *tensa*, *tensa*, întins, lungit, fiind o prelungire, întindere a proțapului (citit *tenza*). — Asemănarea cu *tiajelli* și *tiajkii* slav, care însemnează *greu*, *dificil* este nescioasă. (*Tenza* la Romani era și un fel de car cu proțap lung).

tânji (a) v. (lat. din *tendo*, *tensum*, *tendere*, a întinde, *fig.* a dori, a umbra după ceva). 1) A suferi tare dorind ceva, sau după când lipsă de ceva: — *tânjește copilul după mamă; vițelul tânjește când e înfărcat*; 2) a se ofili (copacul dacă îi jupoi coarja; planta dacă n'are ploaie, tânjește).

tânjire s. f. Acțiunea de a tânji și efectul ei.

tânjitor, oare adj. V. prec. În stare de tânjire, ofilit.

tank (pl. tankuri) s. n. (dela numele inventatorului american, inginerul Tank). Vagon automobil cu păreții de oțel și prevăzut cu tunuri, cu care Germanii au fost învinși pe frontul francez în vara anului 1918.

țanțar s. m. (lat. vulg. *zinzalus*, dela băzâitul *zinzinz!* 1) *Zool.* Musculiță de câmp și mai ales de baltă, care are un plisc lung, cu care înțeapă și lasă în piele o otrăvă ce ustură și produce o mică roșeață și umflătură; *țințarū anofeli* inoculează astfel omului microbul *trigunilor* palustre, luat depe suprafața băștilor stagnante (deaceea oamenii depe lângă bălți sunt bolnăvicioși, copiii le mor și ei se distrug; bălțile trebuie să aibă scurgere sau trebuiesc secate); 2) Român-Macedonean (poareclă dată fiindcă pronunță sunetul *ț* în loc de *c* latin); *fig. a face din țanțar, harnasar*, a exagera ceva prea mult.

tantiemă s. f. (fr. *tantième*). Parte câtă se cade a lua dintr'un câștig; — *tantiema cuvenită administratorilor unei societăți, censorilor.*

țanțoș, ă adj. (lat. din *tantus*, așa de mare, așa de nalt, așa de strașnic). 1) Cu ținută măreață, marțială, drept, cu expresie de măreție; 2) *fig.* brav, îndrăsneț; 3) *fig.* arogant, obraznic.

țap s. m. (dela *țeapă*, obiect de împuns). 1) *Zool.* Masculul caprei, animal care ca și capra sare și se urcă pe stânci prăpăstioase și care are o barbă ascuțită (la care iarăși s'ar părea că face aluzie numirea apropiind vorba de *țapă* și *țepușă*); 2) *fig.* *țap ispășitor*, om care suferă pentru greșalele altora; 3) *fig.* bătrân ștrengar; 4) *fig.* pahar cu mâner pentru băut bere (ca $\frac{1}{4}$ de litru), — numire dată acestor pahare fiindcă fabrica Azuga, din jud. Prahova, avea pe paharele ei de băut bere, închipuit un țap în relief.

țapă V. țeapă.

țapaj s. n. (fr. *tapage*). Gălăgie; neorânduială și zgomot.

țapăn, ă adj. V. țeapăn.

țapângea (și topângea) s. f. (lat. din *de-pangere* de a implânta de tot (ca și *șpangă*), a bate de tot). 1) *Mold.* Lovituri, palme sdra-vene; pumni, dupaci *pl. îi dă câte-va țapângele*; 2) *Olț.* Pumnal. — Și Turcii zic *topângea*, pumnal, pistol.

țăpărluie s. f. V. țeapă. Mică țeapă, țepușă; țepușă dela boabele grâului (din spic).

tapet s. n. (gr. *tapes*, *tapedos*, și lat. *tapet*-tapet, covor, așternut), 1) Hârtie zugrăvită, mătasă sau stofă colorată, cu care se a-

copâr păreții în loc de a-i vâruj ori zugrăvi: 2) *adv.* pe tapet, la ordinea zilei, în discuțiune, de actualitate; — *chestiunea pe tapet acum, este libertatea navigației* (după fr. *metre sur le tapis*), a pune pe tapet — a propune spre discutare.

tapetă (a) *v. V. prec.* A acoperi cu tapet; *fig.* a acoperi.

taplocă *s. f.* (fr. *tapioca* însă este numirea americană a unui arborăz zis *manioc*, din rădăcina căruia se fabrică *tapioca*). Feculă din rădăcina de manioc, făcută în formă de pastile albitare.

tapir *s. m.* (fr. *tapir*). *Zool.* Numirea unui animal pachiderm cu nas în forma de mică trompă.

tapiter *s. m.* (fr. *tapissier* *V.* și *tapet*). Cel ce face mobile îmbrăcate cu covoraș, pluș sau alte stofe.

tapită (a) *v. V. prec.* A îmbrăcă o mobilă cu covoraș sau stofă.

tapiterie (și *tapiserie s. f.* 1) Meseria de tapițer; 2) atelierul tapițerului; 3) *fig. iron.* a sta nemișcat pe scaun sau canapea (la bal); a nu dansa de loc; — *face tapițerie*; 4) lucru de mână cusutură pe canevă spre a servi la tapițat; 5) stofa sau felul de tapițat mobilă.

țâpligă *s. f. V. țepușă.*

țâpoiu *s. n.* (dela *țeapă*, augumentat). *Mold.* 1) Furcă mare de luat lân, paie, etc. 2) furcă, stâlp din milocul unei case sau construcții dela țară.

țâpos, oasă *adj. V. țeapă.* 1) Cu țepi; ințepător; *fig.* agresiv.

țapoș, ă *adj.* (dela vorba *țap*). *Mold.* Cu coarne duse spre spate și cam lungi în felul cum sunt coarnele țapului, — *bou cu coarne țapoșe.*

țapoșică *s. f.* (dela *țeapă* și *țepușă*). *Bot.* Plantă cu tulpina aspră, țepoasă, în partea superioară, și care crește prin pășuni umede. (*Nardus stricta*).

țâpșan (sau *țepșan*) *s. n.* (daco-gr. din *tupsis*, bătătură). *Maidan*, bătătură; 2) *Mold.* Platou, loc plan pe o rădicătură de teren; 2) *Trans.* Scândură sau mică platformă înaintea vetrei; 3) loc viran. *Mold.*

țâpși (sau *țepși*) (a) *V. preced.* 1) A face să fie plan, neted; 2) a turti; 3) a trânti, lovi, sau apasă ca să se turtească, să se întindă, — a țepși *mămăliga pe masă*. *Mold.*

țâpșire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a țâpși.

țâpșit, ă *adj. V. prec.* Turtit, făcut plan sau plat.

țâpușă *s. f. V. țepușă.*

țâr *s. n.* (gr. mod. *tziros*). Scrumbie sărată și foarte tare uscată.

țâr! țâr! *interj.* (onomat). Exprimă: 1) picurarea într'una a unui lichid; 3) curgere țîșnid intermitent (ca laptele când este smuls din țâțe); 3) zgomotul repetat al cântărei greierului; 4) curgere în mică cantitate; 5) zgomot mărunț și repetat, — *dășteptătorul dela ceasornic face țâr-r.*

tar *s. n.* (lat. din *torus*, pernă). Povoară ce duce atârnată pe șea (tarniță) un cal sau un măgar.

țar *s. m.* (persan *zar* (sar), superior, cum se aude la numiri de regi din Asia ca: *Sardanapa*, ori *Salmansa-sar*). Titlul împăraților la Ruși și a suveranilor la Slavii de sud.

tara *s. f. V. dară.*

țară *s. f.* (lat. *terra*, pământ, țară, care s'a pronunțat *tearra* și apoi *t* s'a transformat în *ț* ca și *țarm* din lat. *term(inus)*, ca și *ține* din *fenere*). 1) Mare întindere de pământ; 2) stat; 3) patrie; 4) teritoriu; 5) locuitorii unui stat; 6) câmpia sau locurile cultivabile; 7) satul (opus orașului), — *vara stau la țară; iarna, la oraș.*

țără *s. f.* (din onom. *țâr!*). 1) Picătură; 2) *fig.* puțin, cantitate mică; 3) *adv.* moment, f. scurt, — *așteaptă o țără.* Olten.

tarabă *s. f.* (lat. *trabs*, masă; — acest substantiv de gen feminin, se vede că în lat. orientală a luat și forma feminină *traba* și apoi *taraba*). 1) Masă de întins marfă; 2) teigheea de neguțător; 3) prăvălioară improvizată; 4) *fig.* trafic, — *ramul divanicese (a ajuns) o tarabă, unde se vinde sfânta dreptate.* — Acest cuvânt din latinescul *trabs* (*traba*), îl au și Turcii: *tarab*.

tarabagiu *s. m.* Neguțător care vinde marfa pe tarabă; mic prăvăliaș.

țărăboanță *s. f.* (lat comp. din *torus-pons* = pat (scaun) punte). Roabă rudimentară, formată dintr'un mic pat (targă), cu o roată, care la început va fi fost un simplu pat-targă, ca nășilia, căci *torus* lat. înseamnă și nășilie. *Mold.* — Și *Uguri* zic *torbonca*.

țărăbolu *s. n.* (daco-gr. *toro-boe* = pătrunzător zgomot, strigăt — gr. *toros* fr. *persant*, *péntrant*). Gălăgie mare; ceartă cu mare sgomot; gălceavă, turburare sgomotoasă. — Foarte ușuratec s'a crezut că această vorbă ar fi dela *taraba* vânzătorului — o interpretare prin cunoștințe negustorești, — când țărăboiul se poate produce oriunde.

țărăbuc *s. n.* (lat. din *torus*, coș de pernă *baculus*, băț). Coș de pânză prins la gură pe un cerc rotund și cu o coadă lungă de lemn, ce servește la prins pește.

tarabulus *s. n.* (turcesc orientat). Legătură mare la cap, cealmă orientală.

tărăbuțe *s. f. pl.* (lat. dela *trabs, trabis* (amplificat *tarabis*) = de acoperământ, locuință, casă, masă). Lucrurile casnice de așternut, de masă, etc. — *catrafuse*. — Baza cuvântului este aceeași ca și a *tarabei*, dar vorba nu este din viața negustorească, de cât în asemănarea că și negustorul mic, poartă în legături lucrurile ce le expune pe tarabă.

tarac *s. m.* (lat. *tor-ac*, din *torus*, trunchiu, ac, ca și). Stâlp ajutător ce sprijine un gard.

tărăie-brău *s. m.* (V. *tărăi* și *brău*). 1) Poreclă dată omului neglijent și nesimțit, care nu se simte că i s'a deslegat brăul și-l lasă să se târască; 2) numire dată omului care caută pretext de ceartă — (el lasă brăul să se târască, doar i-l va călca cineva, spre a se putea certa).

taraf *s. n.* (gr. din pref. artic. gr. *to*, și baza *raph*, a coase (a alcătui) — din care bază este și grec. *raps-odos*, rapsod, cântăreț (combinător, alcătuitor de ode) ce umblă din oraș în oraș). Alcătuire, ceată, partidă, de lăutari în special. V. *lăutar*. — Cuvântul acesta se aude și la Turci, însă rapsozii n'au fost și nu au numirea dela Turci.

tărăgână (a) *v. V.* *trăgâni* și *tărăgâni*. **tărăgâni** (a) *v.* (din *trage* și *trăgâni*). A trăgâni; a amână, a zăbovi; a face ceva f. pe încet.

tărăgânire *s. f.* Amânare, zăbovire, lucrare cu multă încetineală.

tărăgânit, *ă adj.* Zăbovit, întârziat, făcut foarte pe încet.

tărăi (a) *v.* (lat. din *tero, terere*, a frecă, a hârșii și *eo, ire*, a merge). 1) A duce, a trage ceva frecându-se (hârșind, pe pământ; 2) a trage și duce forțat pe cineva.

tărăi (a) *v.* (din onomat. *țăr!*) 1) A curge câte puțin; 2) a curge pe încetul și continuu; 3) a face zgomot cripit ca soneria electrică sau deșteptătorul dela ceasornic.

țărăit *s. n. V. prec.* 1) Acțiunea de a țărăi; 2) *adv.* puțin câte puțin.

țărăita (cu) *adv. V.* țărăit (2).

țărăitor, *oare adj* și *s.* Care țărăie (3, 4).

tărâm *s. n.* (lat. *terrenus, s. n.* pământ (de arat). 1) Regiune, loc, ținut, (în basme regiune despărțită de vre-o apă, sau regiune din altă lume); 2) cuprins, hotar; 3) teren (ca fr. *terrain*) *fig.* domeniu, materie, — pe tărâmul artelor și al literelor se observă oarecare progres.

țaran *s. m.* (mai corect, *țeran* ca Oltean *țeran*). — (dela vorba *țară*, ca lat. *terrenus*, de pământ, pământean). 1) Locuitor dela țară, care cultivă pământul și este statornic pe pământul unde s'a născut și pe care trăiește el

ca și s'frăbunii lui (această numire nu se poate da nici cum celui ce locuiește la țară dacă nu este cultivator el însuși al pământului și nici streinului venit, chiar dacă este cultivator de pământ; de ex. un Bulgar cultivator de pământ, nu este numit țeran în graiul poporului); 2) cel ce are obiceiuri dela țară.

țărănă (*țerână*) *s. f.* (lat. *terrena* (după forma *terrenus*), cea de pământ sau din pământ). 1) Pământ mărunțat, sfărâmat; 2) pământ ce acoperă mormântul, — *să-i fie țărăna ușoară*; 3) *fig.* sfărâmătură, praf, — *l-a făcut țărănă*, l'a sfărâmat; 4) *fig.* mormânt, relike, — *țărăna strămoșilor*.

tarâncă *s. f.* (lat. dela *torus*, coardă, legătură, dim. *toruncula*, legăturică, coardă mică). Legătură, coardă răscuțită, ce leagă chilna, codârta carului de carâmbi, ori curea ce leagă valiza dela spatetele trăsuri. Mold.

țărăncă *s. f.* (și *țerancă*). V. *țeran*. 1) Femeie dela sat, soția țeranului; 2) un pește sărat (băbușcă) ce se obișnuiește și place țeranilor.

țărăncuță *s. f.* 1) Mică țărăncă; 2) fată de țeran; 3) fetiță îmbrăcată în costum țărănesc.

țărănesc, *eașcă ad. V.* țăran. Al țeranilor; ca al țeranilor; ce este dela țară, dela sat; *port, casă, obicei, graiu țărănesc*.

țărănie *s. f.* Ce este dela țară, dela țerani, — *asurzești lumea cu țărăniile tale*, — povestiri diu viața țărănească (*creangă*).

țărănoiu *s. m.* Om cu deprinderi grosolane.

tarantelă *s. f.* (dela orașul Tarento din Italia). 1) Joc vioiu italian din Tarento; 2) aria după care se joacă acest joc.

tarapană *s. f.* (turc. *tarabhana* = casa unde se bat (bani). Monetăria statului; *fig.* mulțime de bani.

tarară *s. f.* (onomat). 1) Cântare pe același ton; 2) *fig.* vorbire lungă și monotonă, — *tarară nemțască*.

țaraș *s. m.* (lat. *torus*, trunchiu). Pilot, stâlp lung și gros, din trunchiul unui copac (mai ales la diguri).

țărățe *s. f.* (lat. *tersa*, frecată, rășnită (din *tergeo* = *tero*). 1) Învelișul cerealelor (boabelor), ce rămâne, în sită din făina cernută și care nu s'a sfărâmat prin măcinare sau rășnire; 2) lemn sfărâmițat, ce cade dela tăierea lemnelor cu ferăstrăul, — *scump la țărățe* (și ieftin la făină), — *prețuitor de lucruri neînsemnate și fără valoare, proverb.*

tarbacă *s. f.* (lat. din *terra*, pământ: *paco*, bag, văr — cu trecerea în *ter-bac*, care arată și felul de trecere a verbului latin *paco*, *pacare*, în *bag*, *băgare*). Datina poporului

ca a doua zi de lăsată secului de postul mare, să prindă câinii de coadă și să-i învârtătească târâș pe pământ până ameteșc, sau să-i spânzure de coadă cu capul în jos în răsul și batjocura mahalagiilor; — acest obicei, de a maltrata și-a batjocori câinii, se spune că este dela faptul că, atunci când Roma a fost impresurată de barbari, câinii nu au dat de veste, nu au lătrat și au fost trădători; pe când găștele depe Capitoliu au dat de veste și mulțimită lor, Roma fu apărată și ferită de distrugere; după aceea ostașii Romei și-au împodobit coifurile cu penaje din pene de gâscă; iar pe câini au hotărât ca, în anume zi a anului ei să fie pedepsiți. *A da în târbacă*, — *fig.* a snopi în bătăi; a batjocuri în public sau prin publicitate.

tărbăceală *s. f.* V. *prec.* 1) Tărbacă (a câinilor); 2) *fig.* bătaie cu tărire pe jos; 3) ocară în public, batjocurare.

tărbăci (a) *v. V. prec.* 1) A da în tarbacă (câinii); 2) a bate și a târi pe jos; 3) *fig.* a batjocuri, a ocări; 4) *fig.* a se murdări de noroiu.

tărbuc *s. n.* V. *tărbuc.*

țarc *s. n.* (lat. dela *circus*, cerc, citit uneori lat. *țircus*, de unde *țere* și *țarc*). 1) Mică îngrădire circulară, mic ocol pentru viței; 2) gard circular în jurul stogului; 3) coșul circular al teascului. — Este o asemănare mare între rom. *țarc* și albanezul *thark*, pentru că acest din urmă are baza latină *torques*, cerc; deci aceiași însemnare ca și *țarc*.

tărcă (a) *v.* (lat. dela *torques*, cerc). A face pete circulare pe ceva.

țarcă *s. f.* (lat. din *sarta*, petecită, cârpită, de aceia *Trănsilv. sarca*). Zool. Coțofană, gaiță — pasăre cu pete mari albe și negre și cu coada lungă, ce stă iarna pe lângă casa omului și fură ouăle din cuibarul găinilor, sorbind conținutul.

țarcă *s. f.* V. *țurcă*.

țarcăi (a) *v.* (dela vorba onom. *țâr!*) 1) A mulge foarte câte puțin lapte; 2) a curge câte puțin.

țarcălam *s. n.* (lat. din *circulus*, sau *circulum*, cerc, drum în formă de cerc). 1) Mare cerc luminos, ce se vede uneori în jurul lunii și care se zice că e semn de ploie (poate că el se formează prin răstrângerea razelor în atmosfera umedă); 2) mare urmă sau formă circulară, ori închisoare, țarc, ocol mare; 3) compas de pietrar ori de tâmplar. — Și ungur. *circalom* ca și germ. *zirkel* din aceeași bază latină *circulus*.

tărcat, *ă adj.* (V. *țarcă* și lat. *torquatus*,

cu cerc, cu zgardă la gât). Cu pete circulare căne sau alt animal, ori pasăre.

tărcol *s. n.* (lat. din *torques*, cerc, dimin. *torquulus*, cercușor). Mers circular, umblare de jur împrejur. — Și Bulgarii zic *trucolo*, cerc.

țarcovnic *s. m.* (slav. dela *țirkva*, și *țerkovi*, biserică). Paracliser, cel ce îngrijește de curățenie în biserică, aprinde și stinge lumânările etc. — Deși cuvântul *țirkva* sau *țrkva* este slav acum, el vine ca și germ. *kirche*, dela lat. *circus*, adică din circurile jocurilor romane, unde se adunau primii creștini, după ce creștinismul a fost recunoscut ca religie a statului roman, așa precum alți creștini se adunau în *basilice* (palatul de justiție), de unde numirea de *basilica* și biserică rom.

țarcui (a) *v. V. țarc.* A închide cu țarc; *fig.* a ocroti, apăra.

tardiv, *ă adj.* (lat. *tardivus*, dela *tarde*, târziu). 1) Care vine prea târziu; 2) care crește, se dezvoltă prea încet; 3) care întârzie.

tare *adj.* și *adv.* (lat. compromis din *dure*, vârtos, tare, prin întârria sunetului *d* în *t* *ture*, *to*). 1) Vârtos; 2) puternic; 3) rezistent; 4) viguros; 5) solid; 6) energetic; 7) *fig.* versat, știutor, priceput, — *tare în matematici*; 8) repede; 9) pătrunzător, — *miros tare*; 10) foarte uscat, — *pământul e tare de secetă*; *păstramă tare*; 11) *adv.* foarte; 12) cu putere; 13) mult, — *tare nu 'mi place*; 14) *s. m. tarele*, horă muntenească; 15) *apă tare*, vitriol; 16) *tare și mare*, a tot puternic; 17) cu mult alcool, spirtoș, — *rachiu tare*; 18) sonor — *sună tare, vorhește tare*, 19) *fig. expresiuni tari*, vorbe jignitoare.

țarevici *s. m.* (slav dela (*țar*). Moștenitorul țarului, fiul cel mai mare care va fi țar.

tărg *s. n.* (egal cu slavul *torg*, dar nu este din o bază slavă, ci este denumirea comerțului primitiv, prin schimb direct de mărfuri, zis în occident *troc* fr. și *trocar*, spanportug.; — însă *tărg* denumește și orașe: *Târgu-Jiu*, *Târgu-Mureș*, *Târgu-Frumos*, etc., ceea ce nu se vede în țările locuite de Slavi și probează că acest cuvânt este legat de pământul Daciei vechi și s'a dezvoltat pe când nu era monetă locală; iar origina lui etimologică, pare în lat. *torqueo*, întorc (torc), dau în schimb; sau poate să fie și mai veche, în sanscritul *tarks*, a merge). 1) *Vechiu*. Localitate sau locul unde se adună vânzătorii cu vite și cu mărfuri — bălcui, iarmaroc; 2) orașel format acolo unde se făceau vânzări

și cumpărări, mai ales în regiunea dealurilor, unde oamenii dela munte și cei dela șes aduceau fiecare produsele lor spre vânzare, sau schimb; 3) oraș; 4) *fig.* vânzare; 5) contractarea unei afaceri, — *am făcut târgul repede*; 5) piață. — Și Slavii zic *torg* sau *trgu*, cu semnificarea restrânsă de *loc de vânzare, și vânzare.*

targă *s. f.* (lat. ca *tragulla* sau *traha*, grapă, obiect care se trage, se târăște; din *traho*, a târi — ca și slovean *traglie* și german *trage* (traghe). 1) Mic pățitor de scânduri sau de nulele, pe care târâș putem duce ceva; 2) același mic pat pus pe doi pari și dus de doi oameni, spre a căra cărămizi sau alt material la zidărie; 3) idem pentru pus orice alte greutate, ca; mobile, etc.; 4) năsalie pentru dus mortul.

târgoveț (sau **târgovăț**). *V. târg.* Locuitor dintr'un târg. (Și Slavii au vorba *torgoveț* = neguțător, pin vorba *torgovati* = a (se) târgui; însă cu terminația *eț*, ca; *pădureț, săltăreț, căldăreț* și decl. nu putem afirma că *târgoveț* este vorbă venită dela Slavi, când înțelesul românesc este mai cuprinzător, arătând pe toți locuitorii unui târg, inclusiv neguțătorii).

târgueală *s. f.* 1) Faptul de a târgui; 2) tocmire îndelungă spre a cumpăra un lucru; 3) lucruri cumpărate din târg, dela prăvălii, cumpărături (*târgueli*); 4) *fig.* tratative îndelungate, tocmai spre a putea conveni la ceva, — *ce atâta târgueală*;

târgul (**a** | **se**) *v. V. târg.* 1) A cumpăra din târg; 2) a se tocmi; 3) *fig.* a trata îndelung o învoeală; a pune condițiuni și contra-condițiuni — *dacă vrei să 'ți fac ceea ce mă rogi, apoi să știi că trebuie să 'mi dai și să-mi faci cutare și cutare lucru* (aceasta înseamnă a se târgui).

târguitor, oare *adj. V. prec.* Cel ce (se) târguește.

tarhat *s. n.* (lat. dela *tergum*, spatele, spinarea). *Trans. Mold.* Sarcina ce se duce în spate (de om sau animale). — Și Ungurii Ungurii zic *terg* sau *terh* = sarcină.

tarhon *s. n.* (daco-gr. din *tragon* (*tragos*) — ca și fr. (es) *tragon* — (*tarhon*) — numire de diverse plante, figurat, căci liter. înseamnă *șap*, în grec, antic). Plantă aromatică, ce dă un gust foarte plăcut la salată sau la mâncări; se poate și conserva (ca mărarul) uscat. — Turcii zic *tarhun*.

târî (**a** și **a se**) *v.* (lat. din *tero*, *trere*, a frecă, a roade). 1) A duce ceva frecându-se pe pământ; 2) a trage un lucru hârșind pe ceva; 3) a trage din greu; a duce cu ane-

voie, — a 'și târi zilele, ă trăi mizerabil în lipsă sau bolnav; 4) a duce cu sila, forțat; 5) a merge hârșind pe jos, — *se târăște*; 6) *fig.* a se umili; 7) a fi insinuat sau prea lingușitor față de cei mai mari sau puternici. **tărie** *s. f. V. tare.* 1) Forță, vigoare; 2) soliditate; 3) starea lucrurilor trainice; 4) starea lucrurilor prea uscate; 5) calitatea de a fi spirtos, alcool — *n'are tărie vinul*; 6) *fig.* energie; 7) persinență răbdare; 8) firimentul, cerul.

tarif, tarifă *s. f.* (arab *tarif*, publicație). Tablou de prețuri sau de taxe.

tarifă (**a**) *v.* A fixa prețul sau taxa după tarifi.

țarină (sau țarnă). *s. f.* (dela *terrenus*, forma feminină *terrena*, de pământ, ogor, țarină). 1) Ogor, loc de câmp unde se ară și se seamănă; 2) loc cu sămănături pe el.

țarină *s. f. V. țar.* Soțiea țarului.

târre *s. f. V. târi.* Acțiunea de a (se) târi *prop.* și *fig.*

tăriș *s. n.* (dela *tare* (5)). Basamac, rachie făcut din spirt cu apă.

târț *adv. V. târi.* 1) Târând sau târându-se, — *Pau căs târț*; 2) *târț-grăpiș*, cu greu, anevoios.

țarism *s. n. V. țar.* Domnia țarului și sistemul acestei domnii.

târtoare *s. f.* 1) Animal târitor, reptilă; 2) uneltă de pescar ce pescuiește târind-o.

târțitor, oare *adj. și s.* Care se târăște; *fig.* care se umilește, se înjosește lingușind.

târătură *s. f. V. prec.* 1) Ființă, om, târitor; 2) femeie depravată.

tără *s. f.* (lat. din *toral* și *torale*, cuvertură, sau pătură de întins pe pat). Fășie de pământ arat și sămănat (numire în mod figurat, fiindcă taratele văzute de departe seamănă cu niște covoare, învelișuri, velințe așternute pe pământ. — Și Turcii zic *tarla*).

tără *s. f.* (lat. dela *torulus*, pățisor, ca mold. pățuiag). 1) Adăpost făcut pentru oi în timp de eamnă; 2) așezare provizorie în bordeie, spre a lucra pământul pe o moșie. — Și Sârbii zic *trlo*.

țârlăi (**a**) *v. V. țâr!* 1) A cântă, ciripit și cu sunete ascuțite (pasărea, ciocărlia); 2) a cânta mereu cu o muzicuță de copii; 3) *fig.* a cântă monoton.

țârlăitoare *s. f. V. prec.* Instrument care țârlăie (2).

țârlăitură *s. f.* Acțiunea de a țârlăi și efectul ei.

târta-mârta *adv. V. țâr-mâr.* Îngăimând vorba, neștiind ce să zică, *vorbește târta-mârta*.

târlaş s. m. V. târlă. Cioban dela târlă; muncitor care are un adăpost provizoriu pe moşie.

tarlatan s. n. (fr. *tarlatane*) Numirea unei fel de muselină foarte subţire (pentru rochii de bal).

ţârm s. n. (lat. dela *terminus*, dar mai apropiat de forma greacă *termôn* = hotar, margine). 1) Marginea unei mări sau a unei ape de orice fel (malul, uscatul ce limitează apa); 2) fig. limită, sfârşit.

târ-mâr adv. (din *târi* şi *mârăi*, adică îngăimare de vorbe fără rost, de frică sau din intimidare). Intimidare, îngăimare, fâstăcire în vorbă; — când l'am întrebat, — târ-mâr, că nu ştiu, că n'am văzut.

ţârmonie s. f. *Vechiu*, în loc de *cere- monie*.

ţârmui (a) v. V. *ţârm*. A limita, a mărgini; a construi un dig.

ţârmure s. n. V. *ţârm*.

ţârmurean, ă adj. Limitrof; care este la ţerm.

ţârmuri (a | se) v. 1) A limita, mărgini; 2) a se învecină, megieşi.

târns s. n. (daco-gr. *terlnos*, creangă, ramură). 1) Măturoidul făcut din crengi sau din spini; 2) bot. loc unde cresc spini, din cari se face măturoidul zis *târns*.

târnsă s. f. V. *prec.* 1) Coş, sau coşarcă, rotundă, împletită din nuiele pentru cărat recoita, struguri, etc.; 2) stup rotund împletit din nuiele şi lipit cu pământ.

ţârnsă s. f. *Mold. V. ţârnsă*.

târncop s. n. (daco-gr. comp. din *torno-kopis* = instrument tăios curb: — *tornos*, curbat şi *kopis*, instrument tăios). Instrument de fer, în forma unui mare ciocan curbat, având un capăt ascuţit ca un corn puternic, alt capăt tăios ca o îngustă sapă, iar în mijloc coada lungă de lemn şi care serveşte pentru a sparge şi a săpa în pământul tare şi pietros, sau pentru a dărâma zidul. — Bulgarilor zic *trunukop*.

ţârnaş s. n. (lat. *tornans*, încunjurător — din *torno*, a merge în jur). *Mold. Trans.* Prispă sau balcon ce înconjură casa (dacă este făcută în felul românesc). — De aici Ungurii zic *tornak* = tindă.

tarniţă s. f. (diminutiv din *tar*). Perna ce servea odinioară drept şea pe cal sau pe măgar (lat. *torus*, pernă şi scaun); apoi scheletul de lemn la şaua rudimentară; samar.

târnomeată s. f. (dela vorba *târns*). Pleavă adunată cu târnul în jurul ariei sau locului de vânturat grâu.

târnsi (a) v. (daco-gr. dela *tornos*, în-

cunjur şi lat. *torno*, a învărti). *Bis.* 1) A sfinţi o biserică (serviciu care cere să meargă preoţii sau arhiereii de jur împrejurul bisericei, ungând, în cele patru părţi zidul din afară cu Sf. mir); 2) fig. a târnui. — Şi Sârbii zic *tronosati*

târnsire s. f. Acţiunea de a târnosi.

târnsită adj. V. *prec.* Sfinţită (biserica).

târnuială s. f. V. *urm.* Acţiunea de a târnui.

târnuial (a) v. (lat. din *torno*, a rostogoli, a învărti). 1) A trage de păr pe cineva învărtindu-l în toate părţile; 2) a bate şi a rostogoli pe jos; 3) a târi pe jos.

târnuial, ă adj. V. *prec.* 1) Tras de păr şi învărtit; 2) rostogolit, târit pe jos.

târş s. n. (daco-gr. *ternos*, creangă). 1) Măturoidul de nuiele; 2) nuia uscată, vreasă rupt din gard (înţeles de *curăţituri*, adică nuiele uscate, ce cad singure din arborii pădurii şi cari se adună de oameni — *pl. târşuri*); 3) tufă spinoasă. — Şi Sârbii zic *trs*.

târşai (a) v. (lat. din *ters-eo*, *ters-ire*, a merge şters) *tersus*. A merge târind (păpuşii); sau a duce târind ceva.

târşănă s. f. (lat. *trasenna*, funie întinsă, fig. împletitură de sfoară). 1) Funioară subţire din păr de cal, pentru legaş opincile; 2) fig. barbă mare (incălcită, împletită).

târşănar s. m. V. *prec. pop. iron.* Cel ce poartă opinci cu târsine (opincar).

târşi (a | se) v. V. *târşăi*. 1) A târi pe jos, a hârşăi, 2) a se trânti, răsturnă pe jos în mod indecent. *Mold.* 3) a trage pământ cu sapa la rădăcina porumbului.

târşit s. n. V. *prec.* (3) Săpatul şi moşuroitul porumbului.

târsoagă s. f. V. *târşi*. Bot. Troscot sau alte plante ce se întind (târâsc) pe pământ; fig. ca tufă ramificată, — o *târsoagă de barbă*.

târţ sau târţ s. n. (onomat). Zgomotul eliminării gazelor din stomac pe jos.

Tartacot s. m. (lat. din *tartor-quod* = cel din tartăr, din infern). Pitic, (om mititel cu barba mare albă), — piticul infernului, talpa iadului.

tărtacă s. f. (lat. *tortuce* dimin. din *torta*, învărtită, rotundă (*torqueo*). 1) Plantă (curcubetă), ce face un fruct frumos rotund şi neted, de mărimea unui măr; însă coarja e tare ca tigva, şi sămburii mici ca de pepene, nefiind bun de cât ca frumuseţă; 2) fructul acestei plante.

tărtăcuţă s. f. V. *prec.* Fructul de tărtacă; mică tărtacă.

tartalac s. m. (onomat. ca *pit-palac*). Pre-peliță sau pitpalacă.

țărțam (pl. *țărțamuri*) s. m. (lat. *circum* (cit. *țirțeam*) învârtit împrejur). Ciucure, franjuri, atârnatuiri din fire răsucite; felurite atârnatuiri ca podoabe la îmbrăcăminte, la hamuri de cai, etc. — Și Ungurii zic (*niereg*) *szerszam*.

tartan s. n. (ir. *tartan*). Șal mare și gros de lână; pled de învâlit pe picioare în trăsură, la drum.

tärtan s. u. (germ. dela *untertan* = supus). Nume dat în bațjocură evreilor — cari invocau *supușenia* streină, spre a se sus-trage dela obligațiile cetățenești ale țării, zi-când că sunt *unter-tan*, adică *supus* (strein), de aci s'a zis un *tärtan*, și apoi *tärtan*.

tärtan s. n. (dela *turtă, turtan*). Bot. Numirea unei plante ce crește pe coline și râpi, a cărei rădăcină groasă, uscată ca o turtă și aprinsă pe cărbuni, servește la afumat în casă, sau și la descântece; ea dă un miros tare — *crambe tatarica*.

tärtăneț, eață adj. (lat. din *tordum*, și *nexus* = legat (nod) rotund). Cu formă rotundă, scurt și gros (ca fig. nod). V. și *tärtacă*.

tartar s. n. (lat. *tartarus*). Iad, infern.

țărtără s. f. (lat. dela *cicer*, bob rotund). Varietate de strugur cu boabe rotunde (nu lunguețe).

tărtiță s. f. (pare diform. din *turtiță*). Partea cărnoasă, grasă, dela coada pasărei.

tărtiu adj. și s. V. *terțiu*.

tartor s. m. și n. (lat. dela *tartarus*, iad). 1) Căpetenia dracior din iad; 2) diavol; 3) fig. șef, mai mare; 4) fig. conducător priceput și îndemnător, — *el e tartorul care pune la cale toate*; 5) fig. om rău; 6) copil foarte zburdalnic; 7) infern, iad.

tartoriță s. f. V. *prec*. 1) Diavoloaică, dră-coaică; 2) fig. femie sau fată foarte neas-tămpărată sau foarte rea, ștângăriță. *Olten. tarric, ă adj.* (fr. *tartrique*). (Acid) ce se extrage din tartrul (drojdia) ce lasă vinul pe doagele buturilor.

tartru s. m. (fr. *tartré*). 1) Depozit sau drojdie din vin; 2) sediment pietros ce se formează pe dinți.

tartuf s. m. (fr. *tar'ufe*). Tipul de om ipo-crit și șiret, dintr'o operă a scriitorului fran-cez Molière, — un *tartuf* (pronunț *tartiuf*).

tartufism s. n. V. *prec*. Ipocrizie (mai ales religioasă).

țaruș s. n. (lat. *surus*, țaruș, par). 1) Mic par bătut în pământ spre a face o delimitare ori măsurătoare pe teren; 2) prapon.

țarușel s. n. Mic țaruș.

târziu, ie adj. (lat. *tardivus*). 1) Care este în urma timpului obicinuit; 2) agricol, care e sămănat, răsare, sau se coace, se face mai pe urmă, după alte recolte, — *porumbul târziu este ferit de brumă*; 3) *adv.* nu la vreme, după timpul dat sau cerut; 4) după ce a înserat sau a inoptat; 5) s. n. timp in-noptat, sau cu întârziere, — *intr'un târziu iată că vine și el*.

tas (cit. *tias*) s. n. (arab *thaça*, de unde fr. *tasse*). 1) Ceașcă largă la gură în forma turcească; 2) disc de balanță; 3) taler de metal; 4) lighenaș de bărbier; 5) taler de țimbal; 6) uneltă de dulgher, ca un clește de lemn.

tasă s. f. V. *tas*. (1)

tașcă s. f. (din arab *thasa* (thaça), cupă; djimin. *thasica*, cupă mică — de aici și un-guresc *taska*, și germ. *tasche*, buzunar). 1) Pungă de piele (care se strânge ca o mică cupă sau ceașcă); 2) geantă de piele, uneori cu nasturi, ca a bulibașei țiganilor. *Mold. Trans.*

tășculiță s. f. Mică tașcă.

tasmă s. f. (lat. din *texo*, a țese *texum*, (p. *textum*) = țesătură, stofă). *Mold.* 1) Panglică lată de mătasă; 2) basma de mătasă. — Și Turcii zic *tasma*, găitan.

țastă s. f. V. *țeastă*.

țăst interj. (ca *sst!*, sau *ss!*). Exprimă indemn de a tăcea; tăcere, — *de frică n'au zis țăst!* = n'au șoptit.

țăști 1 interj. (din *țis* și *țisni*). 1) Exprimă țignire; 2) exprimă trecere în grabă; 3) in-trare înăuntru repede.

țăst 1 (a) o. V. *țăst!* A indemnă să tacă prin interjecția *țăst!*

tată s. m. (lat. *tata* = tată (în pronunția copiilor la Romani) după vechiul greco-latin *atta* = scump părinte). 1) Părinte (născător); 2) bătrân, venerabil, — *tată părinte* (se zice preotului); 3) *Tatăl Nostru*, Dumnezeu creatorul; *măi tată* = dragul tatei, sau *tată*, fel familiar de a vorbi tata către copil și tot așa cu drag țeranul zice vitelor: *hai tată, hai!*

țăță s. f. (gr. *tēthis*, mătușe după tată) Denumire delicată ce se dă surorii mai mari sau mătușei, ori unei femei mai în vârstă; uneori *femeie ușuratică*, o țăță; compară slav *tetka* și fr. *tente*.

țăță s. f. (lat. *titia* (cit. *țitia*), țăță în graiul copiilor). 1) Mamela din care trage, sau sugă lapte copilul, sau puilul animalelor mamifere, dela mama lor; a da țăță, a alăpta; de țăță, care sugă țăță; vârstă cât durează alăptatul; 2) Bot. *țăță caprei*, plantă din

care se face sălată în timp de eamnă; 3) țâța oll, cioboțica cucului (Munt.); 4) degetar (Mold.); 4) țâța vacii, varietate de struguri cu boabe roșcate și prelungi; 5) fig. proeminență, ridicătură ca o țâță.

tățai (a) v. (onomat. dela sgomotul ascuțit ce fac șoarecii când sunt amenințați a fi prinși — la fel ca lat. *titio*, (cit. *tițio*) a cripri). 1) A țipa ascuțit șoarecele amenințat; 2) fig. a tremura de frică, a palpita, — țâțâie înima.

tățalcă s. m. (diminutiv din *tată*). Dragă tată. Mold.

tățale s. m. V. preced.

tățaișă s. f. V. preced. Trans. 1) Cumnată; 2) bot. plantă zisă *punga babei*.

tățaiță s. m. V. tățaică.

Tatăi-nostru s. m. V. *tată*. (3, 4). Rugăciune creștinească cerând dela Dumnezeu care este în cer, ca după voia lui, să ne dea ajutor, să ne ierte greșalele și să ne apere de orice rău.

țâțână s. f. (dela țâță). 1) Bucată de fer, ca un mamelon, ce se pune la baza unei porți și pe care aceasta se învârtește; 2) cilindru subțire de fer în care se îmbucă balamaua ușei sau a porței; 3) însăși balamaua; 4) ecrescență carnoasă ca o țâță, buboiu. Mold.

tătar s. m. (lat. *tartarus*). 1) Om din Tartaria; de neam mongol, cu fața galbenă negricioasă și cu ochi mici, cu renume de cruzimea lor barbară, de unde vorba: *doar nu vin tătarii*, adică, de ce atâta grabă; 2) fig. om crud; barbar; 3) drac, de aici exclamația: *ce tătarii!* = ce naiba; 4) zool. cocoș de munte, fazan (înțeles de sălbatic); 5) curier călare la poșta turcească din vechime.

tățarcă s. f. V. preced. 1) Femea tătarului; 2) iapă tătărească; 3) cojoc lung tătărească; 4) bot. tătărcuță Trans. 4) hrișcă (cultivată de tătari).

tățăresc, ească adj. V. preced. 1) Ce este dela tătari; 2) pop. crud; barbar; teribil.

tățărime s. f. Neamul tătarilor; mulțime de tătari.

tățică s. f. V. țuțică.

țățeu s. n. V. țățeu.

tățineasă s. f. (dela un *Tatin*, — a lui *Tatin*). O plantă cu a cărei rădăcină se vindecă rane, — frecând ușor pe rană cu rădăcina acestei plante moale și cu suc, rana se vindecă. (*Symphillum*; fr. *grande consoude*).

tățu (a | se) v. (cuvânt luat dela barbari). A împeștrîța, pielea omului pe obraz și pe corp, cu felurite deseme colorate, — sunt proceduri felurite spre a face ca o figură

desemnată pe piele, să se impregneze în așa fel că durează toată viața. Procedeu se practica în vechime pentru a pune un semn pe pielea unui criminal când termina pedeapsa. Acum unii oameni își imprimă de plăcere figuri pe corp.

tățuat, ă adj. V. prec. Cu figuri desemnate pe piele; s. n. meseria sau acțiunea de a tățua.

tățu s. n. (latin din *tabeo*, a se topi, a picură, a se scurge — compară *tățu*, cu origina latină și cu forma fr.) 1) Mică baltă noroioasă din scurgeri (ce se formează pe drumurile rele); noroiu mult. Mold. Trans. — Ungurii *zic to = lac*.

tățu pron. (lat. *tuus*). Pronume posesiv de pers. II sing.

tățufer s. n. (lat. din *tigillum*, prăjină, ciomag). Ciomag gros; băț gros, melesteu mare; fam. lovitură de ciomag. Mold.

tățui (a) v. V. prec. A da o lovitură cu tățujerul.

tățun s. m. (lat. din *tabanus* = tățun ca și fr. *taon*). Zool. Insectă, muscă mare, neagră ce se înfige în pielea vitelor (boului) și îi sugă sângele (această muscă este în apropierea tățurilor, mocirlelor din pădure).

țatur s. m. (lat. *taurus*). 1) Bou mare nejugănit (neintors), ce servește pentru reproducție; 2) fig. bărbat viguros; 3) unul din semnele zodiacului, care corespunde cu luna Aprilie.

țautologie s. f. (gr. *tatuos*, același (cit. *toutos*); *logos*, vorbă). Repetare de prișos a unei idei, prin vorbe diferite.

țavă s. f. (daco-gr. din *tabla*, cit. *țavla*, și scurtat *țava*). 1) Tabla de metal, sau de lemn, pentru servit dulceață, cafele etc.; 2) tabla de tinichea sau de metal pentru a coace sau frige pe dânsa plăcintă, friptură, etc.; 3) fig. pop. a da *țava*, a bate și a suci pe cineva, cum se învârtește țava în care se frige ceva. — Și Turci *zic țavă* (cu înțelesul 2).

țăvăleală s. f. V. țăvăli. 1) Acțiunea de a (se) țăvăli *propr.* și fig.; 2) purtare zilnică, uzare, — haine de țăvăleală; 3) fig. trântăleală; 4) a duce la țăvăleală, a rezista mult, a suporta, a suferi.

țavălgă s. f. (lat. com. *de* și *valga*, răsucită mult). Bot. Arbust ale cărui ramuri se pot răsuci spre a face cravașe (*Spiraea crenata*).

țăvăli (a | se) v. (lat. comp. *de* și *volvo*, prescurtat din *volvo*, a rostogoli a da țăval). 1) A (se) rostogoli pe jos; 2) a rostogoli prin făină (gătind bucate); 3) a (se) murdări,

intina; 4) *fig.* s'a tăvălit de răs, s'a rostogoli, răzind tare de ceva; 5) *fig.* a bate, a trânti pe jos. *Mold.*

tăvălire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) tăvăli *propr.* și *fig.*

tăvălit, **ă** *adj.* V. *prec.* 1) Rostogolit; 2) mănjit; umplut de ceva; s. n. acțiunea de a (se) tăvăli.

tăvălug s. m. (din *tăvăli*). 1) Sul de lemn pe care se poate transporta o greutate (peatră, grindă, etc.) prin rostogolirea lui; 2) sul gros și mare de lemn sau de metal, care prin rostogolire netezește, apasă, pământul arat și sămănat, sau petrișul pe șosea, etc.; 3) *fig.* om scund și gras (mai ales copil).

tăvălugi (a) v. V. *prec.* A nivelă, a apăsa, cu tăvălugul.

tăvălugire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a tăvălugi, — *tăvălugire la sămănat este foarte necesară, căci boabele încolțesc toate și nu pier.*

tavan s. n. (din baza *tavă* și *taban*). 1) Podea de scânduri groase, în partea de sus, care acopere o cameră, — bagdadie; 2) *taban* scândură lată și lungă. — Și Turcii zic *tavan*, (dar baza *tab* sau *tav*, ca și la *tavă*, o aflăm la greci și latini).

tăvăni (a) v. V. *prec.* A așeza tavanul la o construcție.

tăvănit, **ă** *adj.* V. *prec.* Care are tavan, cu tavan; — *șoprul este tăvănit.*

tavernă s. f. (fr. *taverne*, — din lat. *taverna*, dughiană). Cărciumă ordinară.

tavnită s. f. (daco-gr. dela *tafe* = mormânt, — *tafniță*). *Boi.* Plantă numită *imortelă* sa siminoc, ce se pune la coroane de morminte.

taxă s. f. (fr. *taxe* din lat. *taxare*, a prețui). 1) Preț stabilit de autorități pentru vânzarea unui lucru; 2) impozit vamal ce se plătește la import sau la export; 3) impozit pe anume lucruri sau pentru anume servicii, — *taxa pe gunoii, apă*, etc. *taxa școlară.*

taxare s. f. V. *prec.* Faptul de a taxa.
taxat, **ă** *adj.* Evaluat la anume preț sau taxă.

taxator s. m. V. *prec.* Cel ce impune la taxă, calculează sau încasează taxele.

te *pron.* Pronume reflexiv de persoana a doua, — *tu te duci, te privește.*

tea! *interj.* pentru *de! dea!* = ei așa!

teacă s. f. (lat. *theca*, gr. *thêkê*). 1) Coarja care învățește boabele de fasole, bob, — *păstare*; 2) învălișul de lemn sau de metal în care se ține cuțitul purtat obișnuit la brâu (de țărani). 3) învăliș de metal, în care se ține sabia ascuțită; 4) orice alt învăliș la fel,

teacă pentru cute, în timp de cosit. *Moș Teacă* (sau *Teacă*), personificarea ofițerului rutinar care dă ordine s'au face lucruri absurde ori ridicole.

teafăr, **ă** *adj.* și *adv.* (lat. comp. de + *ferius*, ne lovit, ne străpuns, ne tăiat, ne bătut (*ferio*). 1) Ne lovit, ne rânit, ne atins (vorbă de luptă, de războiu); 2) *fig.* întreg la minte; 3) sănătos; 4) *fig.* ne ocărât, ne batjocorit, — *a scăpat teafăr.* — Greșit s'a crezut că *teafăr* ar fi slavul *tverdo*, tare.

teamă s. f. (lat. *tima* și *timor*, din verb. *timeo*, a se teme). 1) Fiecă; 2) bănuială, presupunere, — *mi-e teamă că nu se ține de vorbă*; 3) gelozie (mold.).

teanc s. n. (daco-gr. din *tencho*, a clădi). Grupă sau grămadă de lucruri, așezate regulat unul deasupra altuia, așa cum se clădește, — *cărămizile se așează teancuri de câte șase sau zece bucăți, ori mai multe*; orice lucruri sau pachete cu forme regulate, se așează *teanc*, adică suprapuse, ca la clădire, clădit: *teancuri de rufe călcate, de hârtie, de pachete, de cărți*, etc. — Turcii înțeleg prin *tenk*, balot (?) de mărfa.

teapă s. f. (daco-gr. dela *typos*, formă, tip, caracter). 1) Fire, caracter, seamă; 2) starea socială, rang; 3) fel asemănare, — *amândoi sunt de-o teapă.*

țepă s. f. (daco-gr. dela *xiphos*, pumnal). 1) Par nalt ascuțit la vârf, în care se înfigeau și străpungea corpul vinovaților (în vechime); 2) vârf ascuțit al unui par; 3) uneltă de metal cu vârf ascuțit pentru vânat; 4) sulită; 5) așchie de lemn ascuțită; 6) spin înțepător, depe plante, arbori, sau animale; ariciul are țepi). — Și Slavia au vorba *țepă*, cu înțeles redus — despicătură de lemn.

țepăn, **ă** *adj.* (din *țepă*, *țepeni*, înțeles de înfigere, prin sufixul *ân = in*). 1) Înțepat, înfipt tare (în pământ); 2) care nu se clatină, care stă nemișcat; 3) rigid; 4) solid; 5) rezistent; 6) sănătos, viguros; 7) mort.

teapșă s. f. (din *tăpși*). 1) Lopătică de tăpșit (mămăliga) Mold. 2) mămăligă cu brânză și cu unt. Trans.

teară s. f. (lat. *tela*, pânză, urzeală). Urzeala pânzei; partea pânzei dintre ițe și sulul din-dărăt.

teas s. n. V. *tas*.

teasc s. n. (daco-gr. din *dasys*, des, indesat, printr'o formă *dasyk*) 1) Aparat de indesat, de presat strugurii ca să se scurgă mustul; 2) uneltă de indesat sămințe uleioase ca să se scurgă uleiul din ele; 3) idem pentru apăsat hârtia pe literile tipografice, spre a tipări; mașină tipografică din vechime

cum era pela unele mănăstiri, pentru tipărirea cărților bisericești, — *teascurile mănăstirei Nemțul*. — Acest cuvânt ține de cultivarea și fabricarea vinului și a oleurilor; compară cu *lin* I. — Au și Slavii cuvântul *tiesk*.

țeastă s. f. (lat. din *testa*, oală, de unde și italian *testa*, cap). 1) Craniu, tigva capului 2) carapacea broaștei țestoase; 3) obiect asemănător cu acestea.

teatral, *ă adj.* și *adv.* V. *teatru*. 1) De teatru; ca la teatru; pentru teatru; 3) *fig.* cu pronunțare sau gesturi ori înfățișare afectată, exagerată — ca la jocul teatral.

teatru s. m. (gr. *theatron*, dela *theasthai*, a contempla, a privi, a admira — de acolo lat. *theatrum*, fr. *théâtre*, etc.). 1) În vechime, loc pentru jocurile publice; 2) local anume construit unde actorii și actrițele reprezintă piese teatrale, drame, comedii sau opere, etc.; 3) instituțiunea teatrului; 4) arta teatrală, profesiunea de actor; 5) literatura teatrală; 6) culegere de opere dramatice, — *teatrul lui Alexandri*; 7) *fig.* loc unde se petrec fapte sau acțiuni însemnate, — *teatrul luptelor războiului*; 8) *fig.* veselie mare cu glume și răs.

țeavă s. f. (lat. din *sipho*, țevă, citi. *sifo*, apoi: *sifă*, *sivă*, *siavă*). 1) Cilindru subțire găurit pe din lăuntru: de lemn, metal, oțel; 2) tubul de metal al armei de foc; 3) trestie găurită; 4) bucățică de trestie pe care se deapănă tortul și care se pune în suveică la țesut; 5) tub îngust de orice fel, — *țeava de sticlă a termometrului*. — Acest cuvânt a trecut și la Slavi, — *čevî*.

techer-mecher *adv.* (turc. *techer*, roată, de-a roata). Foarte grabnic.

tecnefes s. n. (lat. comp. *duc(ni)* din *duco*, inspir. (V. *duhni* și *dieni*, din *odihni* și *tieni*) + *fessus*, obosit). Boală la cai, astm, care constă în respirație grea, scurtă și cu oboseală. — Acest cuvânt s'a pronunțat probabil: *duc-in-a-fessus*, și apoi *tăc-na-fes*, se aude sub forme *tecnafes*, *tignafes* și *ticnafes*. În dicționare însă s'a scris *tecnefes*, pentru că așa se aude la Turci, crezându-se cuvânt turcesc.

te-deum s. n. (lat. *Te-Deum* = pre tine Dumnezeu). Slujbă bisericească solemnă de mulțumire lui Dumnezeu, pentru ajutorul dat poporului, suveranului sau țării și care culminează în rugăciunea: *Pre Tine Dumnezeu Te lăudăm* (lat. *Te-Deum laudamus*).

țedulă s. f. (fr. *cédule*, din lat. *schedula*, bilețel). 1) Bilețel, notiță, recipisă, adeverință; 2) tabelă de impunere la dări. — Și Polonii zic *țedulă*.

țeft s. n. (daco-gr. din *syphos*, pumnal; scurtaț *xif*, sau *țif*, V. țeapă). 1) Par, țaruș, în mijlocul ariei; 2) curea dela oricicul trăsuri; 3) punct culminant, centru de acțiune (vârș), moment decisiv.

țegliciu s. n. (lat. dela *tigilum*, mic par, prin forma *tigiliciu*).

1) Cuiu cu gămălie mare ce prinde jugul de proțap; 2) scândură în formă de unghiu, pe care cismarul întinde pielea spre a-i da forma piciorului.

tegment s. n. (lat. *tegumentum*). Înveliș, peliță (pe fructe, boabe). — *term. științific*.

tagumentar, *ă adj.* V. *prec.* De înveliș, privitor la peliță, tegument.

tehnic sau **technic**, *ă adj.* (fr. *technique*, din gr. *technê*, artă). 1) Propriu unei arte; 2) de anume indeletnicire, special; *cuvinte tehnice*, cari nu sunt pricepute de toți, fiind speciale pentru anume indeletniciri sau pentru știutori de carte, învățați.

tehnică sau **technică** s. f. (fr. *technique*). 1) Totalitatea procedurilor unei arte; 2) felul deosebit de a lucra într'o artă, industrie, etc.

tehnician s. m. V. *prec.* 1) Cel ce cunoaște perfect tehnica unei arte, unei indeletniciri; 2) inginer.

tehnologic, *ă adj.* (fr. *technologique*, din gr. *technê*, artă și *logos*, vorbire). Care se ocupă de arte și de inginerie, *istitut tehnologic*.

tehnologie s. f. V. *preced.* (fr. *technologie*).

1) Tratat despre arte în genere și în special de arte aplicate la construcții, mașini etc.; 2) totalitatea termenilor ce se aplică în special la arte și meserii; 3) partea gramaticii care azi se numește *morfologie*.

tehucală s. f. V. *urm.* Amețeală de cap.

tehuiu, *le Adj.* (lat. din *de-hebes* = tâmpit (*hebeo*) prin form *de-heb*, de-heu). Cu mințea dusă, amețit, zăpăcit.

tehui (a) *v.* V. *prec.* A ameți, zăpăci.

teică s. f. (lat. *theca*, cutie). 1) Cutie mișcătoare în care cad grăunțele din coșul morii; 2) mic cauc, albioară de luat apă, având o coadă de nua lungă, ca să ajungă în fântâna puțin adâncă dela câmp.

teism s. n. (fr. *théisme*, dela gr. *theos* = Dumnezeu). 1) Credința într'un singur Dumnezeu, care a făcut lumea și o conduce după voea sa. 2) (fr. dela *thê*, ceai). Abuz, sau uz de ceai.

teisor s. m. (dela *teiu*). *Bot.* Planta zisă și aglică, cu flori albe ca ale teiului. Mold.

teist s. m. V. *teism*. Cel ce ține la teism.

teiu s. m. (lat. *tilia*). 1) *Bot.* Arbore mare

cu frunze dese și flori plăcut mirositoare, din cari se face un ceai bun pentru stomac, calmant și sudorifer; lemnul de teiu uscat se întrebuintează pentru sculpturi; iar scoarța cea subțire pentru legat vicia și pentru făcut frângerii; 2) fășii de coajă de teiu.

teighea *s. f.* (lat. dela *figillum*, grindioșoară, *tigicus*, *tigica*, de unde și *tignarius*, teslar). 1) Masă lungă și acoperită pe de laturi, la care cârciumarul, băcanul, sau orice comerciant, stă și vinde în prăvălie; 2) masă lungă, anume construită, pe care tâmplarul sau teslarul trage scândurile la rândeă, le geluește și lucrează. (*Compară tarabă* dela aceeași noțiune). — Și Turcii au acest cuvânt pe care l'au aflat în Bizanț, la fel cu numirea *tarabă*.

teighetar *s. m. V. preced.* Cel ce stă la teighea și vinde (om de încredere al comerciantului. (Acest cuvânt arată mai bine origina negustorească a teighelei, iar terminația *ar* este latină, foarte des întrebuintată în românește).

tel *s. n.* (turc. *tel*, pare din gr. *thalos*, vârguță). 1) Fir lung de fer sau de oțel, sârmă (în special acea de făcut spirale flexibile la canapele și scaune moi); 2) coarda cea mai subțire (sau uneori cea de metal (dela vioară); 3) beteala miresei (în Dobrogea).

tel *s. n.* (din grec. *telos*, sfârșit, rezultat, punct culminant; de aici rus *țiel* și germ. *ziel*, sfârșit). 1) Țintă (semnul de ochire al puștei de vânatoare); 2) *fig.* scop; 3) punct culminant; 4) rezultat.

telal *s. m.* (din gr. *têle*, departe *lalé*, strigător). 1) *Mold.* Cel ce strigă prețurile la un mezat (licitație); 2) *Munt.* Vânzător de haine sau de lucruri vechi. — Și Turcii zic *tellal*.

telalac *s. n. V. prec.* Meseria de telal sau plata cuvenită (remiza) telalului.

telalbașa *s. m. V. prec.* Starostele breslei telalilor din vechime.

telaliță *s. f. V. telal 2.* Femeie care face pe telalul; mijlocitoare.

telegă *s. f.* (rus *telega*, car de transport, căruță (cu un cal). Car fără loitre (pentru transportat lemne lungi).

teleap-teleap *adv.* (onomat.) Exprimă zgomotul călcării prin nisori și apa, — *merge teleap-teleap*.

telefon *s. n.* (gr. comp. *têle*, departe; *phone*, voce). 1) Aparat care prin sârmă transmite sunetele la mari depărtări și prin care se poate vorbi dela distanțe mari. El este perfecți nat de fizicianul american Edison, dar primele începuturi sunt ale fizicianului german Reis (1860); 2) stațiune sau birou telefonic.

telefonă (a) *v. V. prec.* A transmite prin telefon; a vorbi prin telefon.

telefonic, *ă adj.* De telefon; pentru telefon.

telefonist *s. m.* Funcționar care stă la aparatul telefonic și pune în contact pe cei ce vor să vorbească prin telefon, sau transmite conversații prin telefon.

telefonistă *s. f. V. prec.* Femeie care face serviciul de telefonist.

telegar *s. m. V. telegă.* Cal sprinten sau cal viguros (dela *telega* rusească).

telegraf *s. n.* (gr. comp. *têle*, departe, *graphô*, scriu). 1) Aparat cu ajutorul căruia se poate scrie la depărtare (adică prin sârmă, curentul electric transmis, pune în mișcare un ac la stațiunea de primire; iar acul ac, atingând o bentiță lungă de hârtie, imprimă pe ea liniuțe sau puncte (după durata atingerii) și după alfabetul telegrafic, grupele de liniuțe sau puucere, sunt litere ce formează cuvinte) — inventat la 1811; 2) localul sau biurou unde este instalat telegraful; 3) *telegraf fără fir*, aparat care trimite undele electrice prin mijlocirea aerului (în loc de sârmă) inventat de italianul Marconi la 1897; 4) plantă agățătoare cu flori roșii sau albe ce miroasă plăcut (numită așa pentru că se agață pe bețe, stâlpi, ca sârma telegrafului); 5) «*Telegraful*» o gazetă cunoscută, pe la mijlulul sec. XIX, apărea în București.

telegrafiă (a) *v. V. prec.* A transmite o convorbire sau înștiințare prin telegraf.

telegrafic, *ă adj.* De telegrafiat, pentru sau prin telegraf.

telegrafie *s. f. V. telegraf.* 1) arta de a construi aparate telegrafice; 2) arta de a mânui aparatul telegrafic.

telegrafist *s. m. V. prec.* Funcționar care cunoaște telegrafiia și transmite telegrafic.

telegrafistă *s. f. V. prec.* Femeie care face serviciul de telegrafist.

telegramă *s. f.* (gr. comp. *têle*, departe, *gramma*, scriere). 1) Scrisoare transmisă prin telegraf — *V. telegraf*; veste telegrafică.

teleguță *s. f. V. telegă.* 1) Cărucioară mică; 2) trăsuriică pe două roate (ca acelea ale factorilor poștali); 3) cotigă (de plug).

teleleică *s. f.* (dela turc *tellal*, intermediar, mijlocitor). 1) Samsaroaică, mijlocitoare; 2) femeie ușuratică; bărfitoare, rea.

teleleu *s. adv. și adj. V. prec.* *Mold.* Vagabond, haimană, — *umbă teleleu*.

teleloaică *s. f. V. telal 2.* Femeie care cumpără și vinde lucruri sau haine vechi. *Munt.*

telemea *s. f.* (din grecescul *telamon*, fășie). 1) Soiu de brânză, din caș presat, care se

desprinde făși ca un fel de cașcaval; 2) brânză sărată și pusă la puțină. (Și turc *temelē*).

teleologie *s. f.* (gr. *telos*, sfârșit; *logos*, vorbire). *Filozof.* Doctrina cercetării cauzelor finale.

telepatie *s. f.* (gr. *tēle*, departe; *pathein*, a resimți). Presimțire (ce au unii oameni) despre ceea ce se întâmplă undeva departe, în anume timp.

telescop *s. n.* (gr. *tēle*, departe; *skopeō*, examinez, observ). Instrument de optică, ce mărește și apropie obiectele depărtate și care, descoperit în sec. XVII s'a perfecționat întru-mna, și aduce mari servicii astronomiei.

telescopic, *ă adj. V. prec.* De telescop, prin telescop.

telenin *s. n.* (rus dela *telenok*, vițel, *teliatin*, de vițel). Luf, piele de vițel pentru făcut încălțăminte.

teletip *s. n.* (gr. *tēle*, departe; *typein*, a imprimă). Aparat de curând descoperit, care scrie telegrama prin telegrafie fără fir.

țelină *s. f.* (daco-gr. din *xylinos* dur, tare). 1) Pământ tare, ce n'a fost de loc arat, — *în țelină se ară greu*; 2) (lat. *silvas*, acuz. *silaum*, țelină) plantă a cărei rădăcină este bună de mâncare, d r are niște vișișoare tari, (și grec modern, *sillionon* (sens. 2). — Și Bulgarii zic țelină.

țelinos *adj. V. prec.* Unde e țelină (1).

țelincă *s. f. V. țilincă.*

țelișcă *s. f.* (lat. *de-lycium*, de plante, ce dau o doctorie). *Trans. Bot.* Plantă de leac, zisă și *vărășitoare* și *vrotlică* (veri amb).

teltea *s. f.* (lat. *telatē*, (*telatus*), din *tela*, țesătură). Mold. Pătură groasă ce se pune sub șea. — Și turcii zic *țelti*.

teluric, *ă adj. V. urm.* De telurii sub care conține telurii.

telurii *s. n.* (lat. dela *tellaris* din pământ). *Miner.* Metaloid lucitor, alb albăstriu și fragil, descoperit în 1782; se ată în minele de aur din Transilvania.

temă *s. f.* (gr. *thema*. subiect dat). 1) Subiect de tratat; 2) lucrare școlară; 3) lucrare, problemă de matematică; 4) *gram.* radicalul unei vorbe; 5) *music.* arie pe care se compun variațiuni.

tematic, *ă adj.* (dela *temă*). *Gram.* Ce face parte din tema unei vorbe.

temător, oare *adj. V. teme.* 1) Care are teamă, sîcălă, — *temător de D-zeu*, care se teme de pedeapsa dumnezeiască; 2) gelos, care și teme soțul sau soția.

tembel, *ă adj.* (daco-gr. dela *temelos*, ne-

glijent, tembel). Neglijent, lăsător, nevoiaș (*fig.*). — Și Turcii zic *tembel* = leneș.

tembelăc *s. n. V. prec.* Neglijență, delăsare.

tembelism *s. n. V. prec.* Stare de tembel.

teme (a | se) *v.* (lat. *timeo*, *timere*). 1) A avea frică; 2) a fi îngrijorat de ceva; 3) a fi gelos; 4) a presupune, a bănuși, — *mă tem că n'ai să faci cum zici*.

temeinic, *ă adj. V. temeliu.* Cu temeliu, serios; durabil.

temeinicie *s. f.* Soliditate; durabilitate; *fig.* seriozitate.

temeliu *s. n.* (daco-gr. dela *temeleo*, a fi atent și *themellia*, fundament). 1) Fundament, bază; 2) considerațiune, rațiune, cuvânt; 3) nădejde; 4) punct culminant toiu; — *tocmal când era temeliu lucrului, veni o ploaie*; 5) adv. cu tragere de inimă, serios—*lucrează cu temeliu*.

temelie *s. f.* (daco-gr. *themellia*). 1) Fundament, bază; 2) epacta lunii (termen de calendar); 3) *fig.* început, bază.

temenea *s. f.* (turc *temenna*). Complimentare, salut, după moda turcească, curbând și aplecând înainte corpul și apoi ducând repede degetele mânei drepte la buze și la cap; *fig. a face temenele*, a se umili prea mult, a rugă umilitor.

temeni (a se) *v. V. prec.* A se ploconi; a face temenele; *fig.* a se rugă prea umilitor.

temerar, *ă adj. și adv.* (lat. *temerarius*). Îndrăzneț peste măsură, prea curajos.

temere *s. f.* (lat. *timere*, a (se) teme). Frică, teamă, giijă.

temeritate *s. f.* (lat. *temeritas*). Îndrăzneală oarbă.

temnic *s. n.* (slav dela *temni*, întunecos, din *timă*, întunec). Mold. Bordeiu întunecos unde se țin stupii cu albine iarna.

temnicer *s. m. V. temniță.* Păzitorul temniței, gardian dela temniță.

temniță *s. f.* (slav dela *temni*, întunec și *timnița*). Închisoare întunecoasă pentru criminali; areșt; pușcărie.

temperă (a | se) *v.* (fr. *tempérer*, din lat. *temperare*). 1) A stămpără, a potoli, a liniști; 2) *medic.* a alina; 3) *fig.* a potivi, răcoi (apa prea ferbute).

temperament *s. n.* (lat. *temperamentum*, cumpătare, măsură, chipul de a face ceva). 1) Felul firii omului: *temperament sanguinic*, om săngios; *temp. limfatic*, care are mai mult limfă; *temp. nervos*, care este prea nervos, sensibil; 2) *fig.* dispoziția morală, caracter: *temperament violent*.

temperanță s. f. (lat. *temperantia*, cit. *temperanția*). Cumpătare, înfrânare.

temperat, **ă adj.** (lat. *temperatum*, potolit, liniștit, potrivit). 1) Potrivit—nici prea cald, nici prea frig — *clima temperată*; 2) *fig.* liniștit; 3) cumpătat; 4) despre stil, — intermediar între cel simplu și cel sublim.

temperatură s. f. (lat. *temperatura*, starea potrivită, și *temperies*, starea timpului). 1) Starea de căldură sau de frig a atmosferei; 2) grad de căldură; 3) *medic.* căldura corporală.

tempeastă s. f. (lat. *tempeestas*). Furtună; *fig.* manifestare foarte sgomotoasă.

templier s. m. (fr. *templier*). Cel ce făcea parte din ordinul *templierilor* francezi — ordin militar și religios fondat în 1118, în Palestina, în timpul cruciaților.

templu s. n. (lat. *templum*, loc sfințit unui zeu). 1) *Antic.* Loc determinat de augur pe cer pentru observații și profetizări; înălțime consacrată zeilor; edificiu consacrat unui zeu; 2) biserică de rit neortodox; 3) locașul de rugăciune al evreilor; 4) *fig.* locaș cu menire superioară: *templul științei sau al artei*.

temporal, **ă adj.** (lat. *temporalis*). 1) Care ține numai câțva timp, vremelnic; 2) privitor la viața și interesele lumești, materiale, trecătoare, — opus *spiritualului*; 3) *puterea temporală* (a *papilor*), *puterea politică*; 4) *anat.* osul *temporal*, dela tâmplă.

temporar, **ă adj.** V. *prec.* (după fr. *temporaire*). Pentru câțva timp, vremelnic.

temporiză (a l se) v. (fr. *temporiser*). A întârziă, a târăgăna, a amâna, până la un timp favorabil.

temporizator, **oare adj.** V. *prec.* Care temporizează.

temut, **ă adj.** V. *teme*. 1) De care se teme; 2) s. n. temere, gelozie; 3) *fig.* care inspiră frică.

tenace *adj.* (lat. *tenax*, *tenacis*). 1) Care ține, rezistă; 2) *fig.* care ține foarte mult la ideile sale; 3) *fig.* stăruitor.

tenacitate s. f. (lat. *tenacitas*, *tenacitatis*). Înșușirea de a fi tenace; persistență.

tenchiu s. n. (lat. diu *tenuiculus*, mic). Cea mai mică măsură de greutate — sfert de dram; *fig.* f. puțin. — Și Turcii zic *tenk*.

tenchiu s. n. V. *prec.* Bot. Alacroșu. *Trans.* **țenchiu** s. n. V. *țanc*. Unghiu crestat, ungher, — *umbilă din țenchiu în țenchiu*, caută de colo, p. colo.

tencueală s. f. (lat. din *tinguo*, a văpsi, a vărui, a smălțui, a unge — din care bază și german. *tünchen*, a vărui, a tencui, ca și polon. *tynkovak*). 1) Amestec de var stins, cu nisip

și apă, cu care se uuge și se netezește perețele; 2) lucrarea de a tencui.

tencui (a) v. V. *prec.* A unge perețele cu tencueală sau cu ipsos și a-l netezi.

tencuit, **ă adj.** 1) Acoperit, uns și netezit cu tencueală; 2) s. n. lucrarea de a tencui.

tencuitor s. m. Cel ce tencuește.

țencușă s. f. V. *țancușă*.

tendință s. f. (fr. *tendance* din lat. *tendere*, a întinde). 1) Înclinare sau mișcare către; 2) abatere spre, țințire; — *tendință spre materialism*, *tendință de urcare*, sau *scădere a prețurilor*.

tendențios, **oasă adj.** Cu tendință anumită; cu scop ascuns, — *scriere tendențioasă*.

tender s. n. (englez *tender*). Numirea vagonului cu combustibil, ee este în urma locomotivei.

tendon s. n. (fr. *tendon*, din lat. *tendo*, întind). *Anat.* Sgârciul dela capătul unui mușchiu, ce se prinde de os.

tenebre s. f. pl. (lat. *tenebrae*, întunerec). Întunecime, întunerec (poetic).

tenebros, **oasă adj.** V. *prec.* (lat. *tenebrosus*). 1) Întunecos; 2) *fig.* nedeslușit, nelămurit, confuz.

tenia s. f. (lat. *taenia* și gr. *tainia*). *Medic.* Panglică, cordea, — verme ce se face în intestine și atinge lungimea de 20 metri.

tenor s. m. (ital. *tenore*). 1) Cântăreț în vârsta adolescență sau bărbățească, care are voce înaltă, luând cu ușurință notele *la*, *si*, *do*. de sus; 2) partida muzicală pentru vocea unui tenor; 3) vocea de tenor.

tensiune s. f. (lat. *tensio*, *tensionis*). 1) Întinsoare, încordare; 2) *fig.* înăsprire, — *tensiunea raporturilor între persoane sau state*.

tentă (a) v. (lat. *tentare*). A ispiți, a ademeni.

tentacul s. n. (lat. *tentaculum* dela *tentare*, a pipăi, a atinge). *Științ. nat.* Organ special, sau ghiarele unor animale, cu cari pipăie și apucă, — *caracatița are mai multe tentacule*.

tentațiune s. f. (lat. *tentatio*, *tentationis*, încercare). Ispită.

tentativă s. f. (fr. *tentative*, din lat. *tentare*, a încerca). Încercare de a face ceva, — *tentativă de jăfuire*, sau *dă omor*.

tentator s. m. și *adj.* (lat. *tentator*). Cel ce ispitește; ispititor, ademenitor.

teocra s. m. și *adj.* (gr. *theos*, D-zeu; *kratos*, putere). Partizan al teocrației.

teocratic, **ă adj.** V. *prec.* De teocrație.

teocrație s. f. V. *teocrat* Formă de gu-

vernământ, în care șeful statului poruncește în numele lui Dumnezeu.

teodicee s. f. (gr. din *theos*, D-zeu; *diké*, justiție). 1) Tratat asupra justiției dumnezeiești; 2) parte din filozofie ce tratează despre existența și atributele divinității.

teodolit s. n. (fr. *téodolithe*). 1) Instrument geodezic pentru măsurarea unghiurilor la un plan orizontal; 2) instrument astronomic pentru determinarea poziției unei stele față cu un meridian al pământului.

teogonic, ă adj. V. *urm.* De teogonie.

teogonic s. f. (gr. *theos*, D-zeu; *gonos*, generațiune). *Mitol.* Genealogia și iudenia între zeii păgânismului, cum îi arată mitologia greacă și romană; totalitatea zeilor unei religii păgâne.

teolog s. m. (gr. *theos*, D-zeu; *logos*, vorbire). 1) Cel ce știe teologia; 2) cel ce a terminat (sau încă urmează) cursurile unei facultăți de teologie sau a unui seminar.

teological, ă adj. Ce ține de teologie.

teologic, ă adj. Relativ la teologie; al teologilor.

teologie s. f. (gr. *theos*, D-zeu; *logos*, vorbire). 1) Învățăturile privitoare la D-zeu; 2) știința dogmelor instituite de biserica creștină; 3) curs de studii teologice; 4) lucrări de învățământ religios; 5) carte cuprinzând astfel de studii; *teologia dogmatică, teologia morală.*

teoremă s. f. (gr. *theôrēma*, dela *theôrein* a examina; fr. *théorème*). Propozițiune, temă de matematică ce trebuie demonstrată.

teoretic, ă adj. și *adv.* V. *teorie*. 1) Ce ține de teorie; 2) prin teorie (ce ține de considerațiuni și reguli ideale, nu de practică și realitate).

teoreticon s. n. (gr. dela *theoria*). Carte care conține regulile cântărilor bisericesti și note de psaltichie.

teoretician s. m. V. *teorie*. 1) Cel ce cunoaște bine principiile, regulile privitoare la o artă sau știință, fără însă a o practica; 2) cel ce formează teoriile asupra chestiunilor de știință sau artă.

teorie s. f. (gr. *theória*, dela *theôrein*, a considera). 1) Principiile și regulile ce sunt la baza unei acțiuni, ale oricărei științe; 2) totalitate științifică de observațiuni, cari formează apoi legi, reguli; 3) toate principiile unei arte; 4) opinii sistematizate; 5) *milit.* cunoașterea armelor și regulamentelor militare.

teorie s. . . V. prec. Istoric. Deputațiune solemnă trimisă anual de Athenieni la oracolul din Delphi spre a-i oferi sacrificii.

teozof s. m. V. *urm.* Cel ce practică sau învață teosofia.

teozofie s. f. (gr. *theos*, înțelepciune). Doctrina unor mistici, cari tind a fi în comunicațiune cu D-zeu, prin mijlocul luminii speciale; (acum în urmă, teosofia trage aceste învățăminte dumnezeiești din manifestările văzute ale vieții universale și umane).

țep s. n. V. *țepă*. Spin; mică țepă.

țepolu s. n. V. *țepă* și *țăpoiu*.

țepos, oasă adj. V. *țepă*. Cu țepi; împungător *prop.* și *fig.*

țepoșică s. f. (dela țepi). *Bot.* Nard.

țepșan s. n. V. *țăpșan*.

țepși (a) v. V. *țăpși*.

țepușă s. f. V. *țepă*. 1) Mică țepă; 2) mic par ascuțit ce prinde scoarțele carului la cărat colta; 3) vârful ascuțit al parului; 4) ghimpe.

teracotă s. f. (ital. *terracotta*, din *terra*, pământ, *cotta*, coaptă). 1) Lucru din pământ ars: statueta, vas, etc. 2) placă de pământ ars, zmăluită, pentru făcut sobe.

țeran s. m. V. *țaran*.

terapeutică s. f. (gr. dela *therapeuo*, îngrijesc, fr. *thérapeutique*). Partea medicinei care tratează despre mijloacele de căutare și vindecare a boalelor.

terasă s. f. (fr. *terrasse*, din lat. *terra*, pământ; *rasa*, rasă, netedă). 1) Suprafață de pământ netezită, având și înălțime; 2) copriș plan, orizontal pe o casă; 3) loc ca o platformă largă în fața unui cazinou, cofetărie, etc., unde stau la mese consumatorii.

terasament s. n. V. *prec.* și fr. *terrassement*. Învățătură din pământ, care apoi se netezește spre a așeza traversele de cale ferată sau alte construcții.

terasier s. m. V. *prec.* Lucrător la terasament de cale ferată.

teratologie s. f. (gr. dela *teras*, *teratos*, abundență; *logos* vorbă). Partea din Științele naturale care tratează despre ce este mare și monstruos între plante sau animale.

terchea-berchea s. m. (lat. din *tergo*, *pergo*, curăț și mblu mereu). Cel ce umblă și curăța strădele (în vechime) — astăzi, cel ce umblă fără treabă pe străde — *un terchea-berchea*, om fără ocupație și fără nici o importanță. — În unguescul *tarka-barca* întrevedem diformarea lui *terchea-berchea*.

terciu s. n. (lat. *tersum*, o diformare a lui *tritum*, din *terrere*, a frecă, a pisă (grâu)). 1) Zeamă foarte groasă, făcută prin mestecarea și ferberea făinei de porumb sau de grâu; 2) storfoceală, — *s'au făcut terciu prunele*.

terebentină s. f. (dela arborile *terebinthus*). 1) Rășină scursă din arborele numit *tere-*

binth; 2) oleiul obținut din această rășină.
terebint s. m. (lat. *terebinthus*). Arbore din țările calduoase, totdeauna verde (un fel de fistic), care produce terebentina.

teren s. n. (lat. *terrenus*, de pământ, și fr. *terrain*). 1) Suprafață de pământ; 2) pământ (considerat calitativ); 3) solul (considerat din punct de vedere geologic); 4) fig. starea de spirit; împrejurări; situație, — *teren favorabil pentru agitații*.

tererem s. n. (lat. din *termes*, *termitis*, famură). 1) Aduș; ramificație; 2) pl. podoabe felurite; 3) finețe; 4) complicație: *cântec, haine* etc. cu *tereremuri*. Mold.

terestru, **ă adj.** (lat. *terrester*). De pe pământ, pământesc.

terezie s. f. (lat. dela *teres*, rotunzit). Taler rotund și puțin afundat al balanței; cântar cu balanțe (talere) — *o pereche de terezii*. — Turcii zic *terazi*.

terfari s. m. pl. (lat. dela *teres*, politicoș; *fari* a mărturisii, zice). Invitații (și rude) din partea miresei veniți la nuntă, în semn de politețe și ca martori la căsătorie.

terfeli (a) v. (lat. din *terra*, *terrae*, pământ; *ferre*, a duce). 1) A țări pe pământ și a murdării; 2) a mânji; 3) fig. a necinsti, a ocări.

terfrire s. f. V. *prec.* 1) Mânjire, murdărie; 2) fig. necinstire, ocărâ.

terfelit, **ă adj.** V. *prec.* 1) Mânjit, murdărit, pătat; 2) fig. batjocorit, ocărit.

terfelog s. n. V. *terfeli*. 1) Act vechiu și murdar; 2) carte veche uzată și murdară; 3) *contabil*. registru provizoriu pentru însemnarea operațiilor; ștrață.

tergiversă (a) v. (lat. *tergiversari*, a nu voi să faci — lit. a întoarce spatele, *tergumversor*). A târăgână, a amâna mereu.

teriac s. n. (gr. dela *têreo*, păzesc). Antidot, ceea ce ferește de o otrăvă.

teribil, **ă adj.** și **adv.** (lat. *terribilis*). Îngrozitor, înfricoșat.

teritorial, **ă adj.** (lat. *territorialis* V. *territoriu*). Pământean, *armata teritorială*, *armată* compusă din țerani, cari își văd de munca pământului și numai la anume epoci fac instrucție militară; și care nu merge la războiu, ci numai apără la nevoie teritoriul țării.

teritoriu s. n. (lat. *territorium*) Pământul ce aparține unui stat sau unei cetăți, oraș ori comune, — *pe teritoriul comunei s'a întâmpnat o tâlhărie*.

terlici s. pl. (turc *terlic*) Un fel de galoși de pânză, cari feresc încălțăminte (papucii scumpi din vechime) de a se umplea de praf.

țerm s. n. V. *țärm*.

termal, **ă adj.** (lat. *thermalis* dela *thermae*, izvoare de apă caldă, dela grec. *thermos*, cald). Cu izvor de apă ce vine caldă din sânul pământului, — *ape termale* (băi).

terme s. f. (lat. *thermae*). Băi cu ape ce izvorăsc calde din pământ (la Români).

termen s. n. (lat. *terminus*, hotar, limită). 1) Zi fixată pentru judecarea unui proces; 2) expresiune, cuvânt, — *termen științific*; 3) *matem.* fiecare din datele unei expresiuni algebrice, ce se separă prin + sau —; 4) *fig.* răstimp, — *ii dete termen de o lună*: 5) *fg.* relațiune, raport, — *mă aflu în buni termeni cu colegii*; 6) dată hotărâtă.

termin s. m. V. *termen*. 3.

termină (a | se) v. (lat. *termino*, *terminare*, a hotări). 1) A (se) sfârși, isprăvi; 2) a ajunge la capăt; 3) a se mântui; 4) a desăvârși; 5) *gram.* a avea o dezininență.

terminare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) termina.

terminați(un)e s. f. (lat. *terminatio*, *terminationis*, hotărnicire, *fig.* definiție — fr. *terminaison*). 1) Ultima parte a unei vorbe; 2) sfârșit, terminare.

terminologie s. f. (fr. *terminologie*; *termin* (2) și gr. *logos*, vorbire). Totalitatea termenilor tehnici ai unei științe sau arte ori indeletniciri speciale, — *terminologia bisericească*, etc.

termometru s. n. (gr. *thermos*, cald; *metron*, măsură, fr. *thermomètre*). Instrument cu care se măsoară gradele de căldură sau de frig, prin dilatarea sau condensarea alcoolului sau mercurului închis într'un tub de sticlă; numărul 0, arătând temperatura când începe să înghețe apa, iar de dinjos, frigul și deasupra căldura; după termometrul cenzrad al lui Reaumur, la 100 grade se arată că apa ferbe, iar al lui Fahrenheit, este împărțit numai în 80 grade până la fierberea apei.

tern, **ă adj.** (fr. *terne*, fără strălucire). 1) Mat; 2) de culoare închisă, negricioasă.

țernă s. f. V. *țärmă*.

țernar, **ă adj.** (lat. *ternarius*). Care constă din trei unități.

țeroare s. f. (lat. *terror*, *terroris*). Groază, spaimă, frică.

țerorism s. n. (fr. *terrorisme*, din lat. *terror*). Întrebuințarea țeroarei ca sistem; regim de țeroare în politică.

țerorist, **ă adj.** V. *prec.* De țeroare, care întrebuințează țeroarea.

țeroriză (a) v. A înspăimânta, a ține sub țeroare; a obliga, forța prin frică.

țerpentin s. n. V. *țerebentin*.

terță s. f. (lat. *tertia* cit. *terția*). 1) Muzic. interval de trei note sau tonuri; 2) a 60-a parte dintr-o secundă; 3) grupă de tici cărți la fel — la jocul de cărți.

tertel s. n. (daco-gr. din *terthrios*, legătură, ciucure). Șnur cu ciucuri de mătăasă. — Și Turcii zic *tyrtly*.

terteleag s. n. (lat. dela *tortilis*, care merge învârtindu-se — *tortilicus*). Titirezul morii. *Olten*.

terțet s. n. (V. *terță* și fr. *tercei*). Muzic. Cântare executată de trei voci diferite, sau de trei instrumente de muzică.

terțiar, ă adj. (lat. *tertiarius*, de al treilea, sau de a treia parte). *Geolog.* Epocă geologică, în care pe pământ au apărut unele animale mamifere, astăzi dispărute, dar a căror schelete se găsește în straturile pământului din epoca terțiară.

terțină s. f. (din lat. *terția*, o treime). *Poet.* Stanță de trei versuri.

tertip s. n. (daco-gr. din gr. *teras*, extraordinar; *typos*, formă, chip, contur, plan). 1) Plan, alcătuire: *în cât se atinge despre dreapta judecată. despre tertipurul lumii (Alex.)*; 2) mijloc, chip, (extraordinar); — *cu felurite tertipuri caută să-l încerce*; 3) pretext, chișibuș; — *umbliă la judecată cu tertipuri, dar nu se prinde*; 4) subterfugiu. — Și Turcii zic *tertib*, (o deformare a vorbelor grecești *ter-typos*) cu înțeles de *plan, proiect*, ceea ce este *typos* grec.

terțiu și tărțiu s. m. (lat. *tertius*, al 3-lea). Berbece de trei ani.

teș, ă adj. V. *teși*. 1) Scutată, retezată; 2) culcate, aduse spre spate (coarnele vitelor).

tesac s. n. (lat. din *deseco*, tăiu de tot). Sabie scurtă și lată, purtată de gardiști. — Și rus *tesak*.

țesală s. f. (lat. dela *caesura*, tundere). Placă metalică cu mici dinți ascuțiți, cu care trăgând pe părul calului sau al boilor, se trage părul ce ar trebui să cadă prin năpărlire, deci se operează un fel de tundere. — Dela această vorbă latină și operațiune, Slavii au vorba lor *cesati* sau *ceșiti*, a scărpină.

țesală (a) v. V. prec. 1) A trage cu țesala părul ce cade depe cai sau vite și a le curăți; 2) *fam. iron.* a (se) pieptăna; 3) *fig.* a bate (pe cineva).

țesălat, ă adj. V. *prec.* 1) Curățit cu țesală; 2) *iron.* pieptănat; 3) *fig.* butut; *s. n.* acțiunea de a țesăla.

țesătoare s. f. V. țese. Femeie care țese.

țesător s. m. Bărbat care țese.

țesătorie s. f. V. țese. 1) Atelier unde se țese; 2) meseria sau industria țesutului.

țesătură s. f. (lat. *textura*). 1) Pânză țesută; 2) felul cum e țesut; 3) *fig.* înlănțuire, combinație, — *țesătură de intrigi*; 4) *Anat.* structură, alcătuire de fibre.

teșcherea s. f. (lat. din *testaria*, dela *testatio*, dovadă, mărtuie în scris). *Vechiu.* Certificat, înscris; — *teșcherele cu pajure împărătești.* *Alex.* pașaport. — Acest cuvânt a fost aflat de Turci în Bizanț și nu s'ar putea afirma că Turcilor se datorește diformarea din *testaria*, în *teșcherea*.

teșcherea (2) s. f. (lat. din *testula*, scoică). Numirea fereastrăului mic de mână (după mânerul în formă de scoică, — așa ca *broadca* de tâmplărie). — Turcii zic *testere*.

tescovină s. f. V. *teasc.* Rămășițe din strugui după ce au fost storși la teasc și din care se face *rachiu de tescovină*.

tescui (a) v. V. teasc. A apăsa cu tescul; *fig.* a așeza și indesa bine, — *icre tescuite*, etc.

tescult, ă adj. V. *prec.* 1) Așezat bine și presat; 2) acțiunea de a tesculi.

țese (a) v. (lat. *texo*, *texere*). 1) A împleteci firul de tort în urzeala pânzei bătându-l cu spata; 2) a face pânza (paianjenul); 3) *fig.* a unelti, urzi (intrigi).

teși (a | se) v. (lat. din *caesus*, tăiat, prin forma *țesus*). 1) A piti, a lăsa în jos; 2) a turti, a ciuli (urechile, coarnele); 3) a reteza scurt, a scurtă; 4) a tăia vârful, a-l reteză; 5) a tăia oblic.

teșilă s. f. (lat. *tegillum*, căciulă, cușmă). 1) Pungă mare de piele, ca o căciulă; 2) *fig.* bani.

teșit, a adj. V. *teși*. Turtit, piti, afundat, cuintit retezat.

teșitură s. f. V. *teși*. 1) Afundătură; 2) tăietură în senz oblic; 3) retezătură la urechea animalului, ca semn; 4) buturugă retezată.

teslă s. f. (lat. din *caesura*, tăiere (cit. *cesura*) — prin transformarea lui *e* în *t*, ca în *scio*, știu, *placere*, plătire; *scientia*, știință cum și prin aceea a lui *r* în *l*). Instrument tăios, în forma unui ciocan lat la vârf, cu care se taie fășii din lemn spre a-l subțiea și îndrepta. — Și Slav *tesla*, secure.

teslar s. m. V. *prec.* Dulgher care lucrează cu tesla.

teslărie s. f. V. *prec.* 1) Atelierul teslarului; 2) meseria de teslar.

teșmerie s. f. V. *șmecherie* (amplificat cu prefix *te*).

teșmenl (a se) v. (lat. din *de-ex-mens* = fără de minte). A se ului, a se zăpăci.

teșmenit, ă adj. V. *prec.* Uluit, zăpăcit.

țest s. n. (lat. *textum*, țest, capac de pă-

mâni ars, pocriș, dela *testa*, pământ ars, oală și craniu). 1) Capac mare de pământ ars, ca un castron, ce servește în Oltenia spre a coace repede o pâne sau un mălaiu (se arde foc bine pe vatră, apoi jaratecul se trage la oparte și în locu-i se pune pânea de aluat, ori mălaiul, acoperind cu țestul și peste acesta trăgând spuza cu cărbuni—coacerea se face repede ca în cuptorul înfierbântat); 2) țeasta, craniul; 3) carapace osoasă.

testă (a) *v.* (lat. *testor, testari*, a măturisi; a face un testament). *Jurid.* A lăsa prin testament (avere, bunuri).

testaceu, *ie adj.* și *s.* (lat. *testaceus*, cu carapace, cu scoică). *Zool.* Speță de viețări ce au carapace ca *stridiile*, *broasca țestoasă*, etc.

testament s. n. (lat. *testamentum*). 1) Act scris, prin care cineva arată voința sa cum va trebui să se împartă averea-i după moarte, cum și orice alte dispozițiuni; 2) *bis.* *Vechiul Testament*, colecțiunea cărților biblice până la Ișus Christos; 3) *Noul Testament*, scrierile evanghelice, ale apostolilor și părinților bisericeii; 4) *fig. a'și face testamentul*, a fi expus să moară.

testamentar, *ă adj.* De testament: privitor la testament; *executor testamentar*, persoana însărcinată de testator ca să aducă la îndeplinire dispozițiunile cuprinse în testament; *clauze testamentare*, dispozițiuni sau condițiuni prevăzute în testament.

testator s. m. V. testă (fr. *testateur*). Cel ce face testament; cel ce dispune prin testament să se facă ceva.

testea s. f. (lat. *dela textum*, grupă din mai multe bucăți). 1) *Vechiu.* Duzină, grupă de 12 bucăți; 2) grupă de 10 bucăți, *testea de fuse*; 3) *testea de hârtie*, grupă de 24 coale, mai apoi de 12 coale.

testemel s. n. (lat. comp. *texti-melius* = de țesătură, (pânză) mai bună). Basma mare patrată (ca de un metru pe o latură) colorată, cafeniu, roșcat, galben sau negru și având pe margine chenar lat înflorat, servind ca broboadă pentru cap, mai ales femeilor din oraș. — Și Turcii zic *testimel*, dar cuvântul nu este turcesc, ci caracterizează țestemela mai bună. Se știe că în București, până în secolul trecut, era cunoscută industria de vopsit *testimeluri* cu colori vegetale, practicată de femei; aceasta o afirma d-torul Istrati, profesor de chimie.

testemelar s. m. V. prec. Fabricant de testemeluri.

testicul s. n. (lat. *testiculus*). Boacă, coiu (organ genital bărbătesc).

testimonial, *ă adj. V. urm.* De *testimoniu*. **testimoniu s. n.** (lat. *testimonium*). Mărturie, dovadă, certificat.

țestos, oasă adj. V. țeastă și țest, cu țeastă, cu carapace acoperit, — *broască țestoasă*.

țesut, *ă adj.* și *s. V. țese*. 1) Făcut prin țesătură, sau ca o țesătură; 2) *s. n.* lucrarea de a țese; 3) *fig.* organizat — *intrigă țesută*, pusă la cale.

tetanic s. n. (gr. dela *tetanos*, întins). *Medic.* Numirea unei boale foarte grozave, care constă în înțepenirea și contracțiunea extraordinară a mușchilor; chin sub care omul și moare; provine dela un microb ce se află în pământ, și care poate pătrunde în sânge prin o jultură sau sgarere a pielii când călcăm sau cădem pe pământ.

tetraedru s. n. (gr. *tetra-edron*, patru fețe). Figură geometrică cu patru fețe triunghiulare.

tetragon s. n. (gr. *tetra*, patru; *gonia*, unghi). Figură geometrică cu patru laturi și patru unghiuri.

tetrapod s. n. (gr. *tetra*, patru; *pous*, *podos*, picior). *Bis.* Măsuță sau suport pliant cu patru picioare pe care se așează evanghelia în mijlocul bisericeii, sau icoana hrămului.

tetравангел s. n. (gr. *tetra*, patru; și *evanghelia*). *Bis.* Carte ce conține scrierile celor patru evangheliști.

tetrea s. f. (cuvânt turcesc *tetre*, o diformare din *citron* sau *kitron*, gr. ca fr. *cédrat*). Dulceață de chitră.

teu s. n. (dela litera T). Linie specială pentru desemn geometric, având forma literei T, cu care se pot duce lesne linii orizontale, verticale perpendiculare și paralele.

teucă s. f. 1) *V. teică*. 2) Jghiab dela fântână, zis și *treucă*; 3) vas scobit în lemn, de luat apă de băut, apă dela fântână.

teuton s. m. și adj. (gr. din *teutazo*, a se ecupa mult de un lucru, a insista). Numire dată germanilor, cari sunt aplicați și stăruitori la lucru; german.

teutonic, *ă adj. V. prec.* Al Teutonilor.

tevatnră s. f. (lat. *de-vectura*, transport, mișcare multă, cărătură multă). Transport, cărăbăneală, ducere de lucruri dela un loc la altul; deranjare, vânzoleală, alergătură. — Turcii prin vorba *tevatnr*, înțeleg *svon*, un senz deosebit de cel românesc, care este cel adevărat, arătând *mișcare*; — forma *vat* în loc de *vect*(ura), se explică prin origina lui *vectus* din *veho* latin, care în sanscrit este *vah*, iar în germ. *vag* și *vag(en)*.

tevelechiu, le *adj.* (lat. din *de + velocis*, prea viu, iute ușor, grabnic, dela *velox*, din *velox, velites*, ostași romani pedestri, sprinteni, prin o formă *develocius*). Sprinten, iute la mișcare, simțit, svelt. *Mold. Trans.* — A-ceiași origine ca *svelt*.

țevie *s. f.* *Mold. V. țeavă.*

text *s. n.* (lat. *textus*, împletire, țesătură, *fig. șir*). 1) Propriile cuvinte din scrierea unui autor; 2) scrierea unui autor în original sau în limba-i proprie — opus traducerei; 3) cuprinsul scris, — *textul convenției*; 4) pasagiul sau citat, din Sf. Scriptură sau dintr'un autor, luat ca moto; 5) *fig. materie*, subiect de discurs sau de convorbire; 6) caiet cartonat; 7) caractere tipografice de 20 puncte.

textil, ă *adj.* (lat. *textilis*, dela *texere*, a țese). De țesut, pentru țesut; privitor la țesatorie, — *industrie textilă*.

textual, ă *adj. și adv.* (*V. text și fr. textuel*). Conform cu textul scris; *fig. întocmai cu cele zise*.

teză *s. f.* (*fr. thèse* din *gr. thesis*, dela *gr. titheimi*, a pune, a așeza). 1) Propozițiune, subiect ce trebuie susținut; 2) chestiune de discutat, propusă de o Facultate studentului, spre a o studia și susține, în scop de a obține licența sau doctoratul; 3) broșură în care acest subiect este tratat și tipărit; 4) *școlar* subiect pentru o compunere sau lucrare trimestrială, ori bimestrială.

tezaur *s. n.* (*gr. thēsairos*, lat. *thesaurus*). 1) Casă de fer sau loc închis, zidit, în care se păstrează mulți bani; 2) casa de bani a statului; 3) *fig. operă*, scriere de mare valoare; 4) lucruri ce constituiesc o mare valoare artistică ori științifică, — *tezaurul dela Pietroasa sau Cloșca cu puli de aur*, colecție de vase de aur, ornamentate, de pe timpul Goșilor, aflate ascunse în pământ.

tezurar *s. m. V. prec.* Cel ce păstrează casa cu banii statului, sau casa de bani a unui regiment, instituție, etc.

ti *interj.* (*daco-gr. tē ũ*). Exprimă: 1) uimire; 2) bucurie viitoare sau anticipată; *ti! ce are să fie!* 3) mirare.

ti *pron. pop.* în loc de *te*

ți *pron.* forma prescurtată pentru *ți*, dativul lui *ție*: — *ceți pasă*.

tianc *s. n. V. teanc.*

tiară *s. f.* (*gr. tiara* dela persan *tara*). 1) Coroană naltă a religilor Persiei; 2) tripla coroană a papilor; 3) *fig. demnitatea papală*.

țibă! *interj.* (lat. comp. *cie-ab-a* pronunțat *ție-ab-a* = mișcă în colo!). *Mold.* Se zice așa cânelui ca să fugă încolo, să nu latre: *țibă cotarlă!*

tibet *s. n.* (dela *Tibet*, regiune din Asia centrală). Ce este din Tibet: stofă, blană etc.

tibia *s. f.* (lat. *tibia*, fluierul piciorului).

Anat. Osul cel mai gros al piciorului, dela genunchiu până la gleznă.

tibișir *s. n.* (*turc tebeşir*). Cretă.

țiblă *s. f. V. țiplă.*

tic *s. n.* (*fr. tic*). Conracțiune involuntară, convulsivă, sau mișcare de acest fel, pe care o fac repetat unele persoane, cu capul, ochiul mâna, umerii, etc. — *are un tic nervos*.

tic! **tic!** **tic!** (*onomatop.*) Sunet scurt de lovitură ușoare.

tică sau **țică** *s. m.* (parte finală din *tătică* (tată mic) sau din *bățică* (băiat mic). 1) Se zice tatălui ca mângâiere, — *tică* sau *țicule* dragă; 2) se zice băiatului de către tată, — *măi tică*, sau *măi țică*.

ticăi (a) *v.* (*onomatop.* dela sunetul *tic!* *tic!*). 1) A face sunetul *tic, tac*, ceasornicul; 2) a bate (inima) a palpita; 3) *Mold.* a călca în loc și fără spor, a merge sau a lueră încet de tot.

ticăit, ă *adj. V. prec.* 3. Tardiv, încet și fără spor la lucru; *s. n.* acțiunea de a ticăi.

țicăle *s. f. V. țicălle.*

ticălos, oasă *adj. și s.* (*daco-gr. din dikalos* = ne-bun). 1) Nenorocit, mizerabil, netrebnic, care nu este în stare să facă ceva; *fam.* glumeț, de haz, dat năibii.

ticăloșește *adv.* Mizerabil, rău.

ticăloși (a se) *v. V. prec.* 1) A se depravă; 2) a decădea; 3) a ajunge în mizerie; 4) a se strică moralicește; 5) a pierde energia.

ticăloșe *s. f. V. prec.* 1) Starea de ticălos; 3) decadență; mizerie.

tica-taca *interj. V. țicăi*. Încet, încet; imitare a sunetului bătailor ceasului, inimei, etc.

tichie *s. f.* (*daco-gr. din thēke*, cutie), 1) Pălărie fără margini, ce seamănă cu o cutie; 2) mic fes, scufie de noapte pentru bătrâni; 3) idem scufiță pentru copii (prunci); 4) fes mic cum poartă evreei bătrâni pe sub pălărie; 5) chipiu de hârtie cum fac băieții când se joacă de-a soldații. — Și Turcii zic *tichiya*.

Tichiuță (1) *s. m.* (metateza lui *chițiuță*, din *chiti* — ascunde). Numire dată diavolului.

tichiuță (2) *s. f. V. tichie*. Mică tichie.

ticket *s. n.* (cuvânt englez); Bilet; semn metalic, sau de carton pentru a înlocui calculul sau plata cu bani gata (între chelnerii și casa dela o cafeana, etc. etc.).

țiclău *s. n.* (din *țicălle*). Vârf, pisc de munte.

țiclul (a) *v.* (*daco-gr. din kykleyō* = a rotunzi, a cuprinde jur împrejur sau a acoperi). 1) A face să fie rotund (stogul, căpița, etc.); 2) *fig.* a așeza, a potrivi bine; 3) a

combină, a organiza — a *tielui o minciună*, a o potrive bine.

ticnă s. f. V. *tihnă*.

ticnafes s. n. V. *tecefes*.

ticnea s. f. (din vorba *ticnă*, repaus, ședere). Vas în care tăbăcarii așază piele la argăsit și le lasă să șază în liniște mai mult timp, fără să umble la ele.

ticni (a) v. V. *tihni*.

ticni (a) v. (dela onomat. *tic! tic!*). 1) A lovi ușor, a atinge ușor; 2) a atinge și trage puțin (pește, când apucă și trage puțin de rama sau musca ori vermușorul din cârligul undiței, și pluta se mișcă puțin, se zice că peștele a *ticnit*, sau *ticnește*, dar nu s'a prins); 3) *fig.* a fi *ticnit*, a fi atins puțin la minte adică puțin cam nebun. — Și Sărbii zic *fikizuti*, a plesni; o amplificare din *ticni*, și adaptată la efectul lovirei, iar nu la lovire.

ticnit, *ă* adj. și adv. V. *tihni*. 1) Liniștit; 2) odihnit; 3) *fig.* multumit.

ticnit, *ă* adj. V. *ticni*. 1) Lovit ușor, atins puțin; 2) plesnit sau ciobit puțin; 3) *fig. fam.* puțin atins la creier, zăpăcit, cam nebun.

ticsi (a) v. (lat. dela *texo, texere, a țese*). A țesă, adică a împreună și indesă la un loc; a îngrămădi (lucruri, oameni). — Nu trebuie a confunda pe *tixi*, cu slavul *tesni* și *teszo* sau *teskali* ori *tesnuti*, care pare dela o bază *des*, ca lat. *densus*; și nici *tescui* român.

ticsire s. f. V. *prec*. Acțiunea de a ticsi.

ticsit, *ă* adj. V. *prec*. 1) Îțesat; 2) plin și îndesat, — *incăpere tixită de oameni*; 3) îngrămădit unul peste altul, — *lucrurile erau ticsite într'un colț*.

tic-tac s. n. (vezi *tic!* și *tac!* și fr. *tic-tac*). Zgomot cu loviri ușoare și repetate; bătaie limbii dela o pendulă, sau ale ciasului.

tidvă s. f. V. *tiqvă*.

tigan s. n. (daco-gr. dela *typhon, vârtej*). Un fel de plasă, cu care făcând un ocol pe sub ghița ce se prinde la marginea râului sau bălții, se poate prinde pește în timp de eamă.

tiflă s. f. (daco-gr. dela *typhlê, oarbă*). 1) Gest făcut cu degetul asupra cuiva, ca pentru a-l da în ochi; același gest cu toate degetele; sfârșă, făcută cu degetul mare și cel lung; 3) *ironic* noroc, orb; a da cu *tifla*, a face gestul de tiflă (1), egal cu: a da cu *oarba*, — să 'mi dai cu *tifla*, dacă n'o fi *asr*. — Și grec. mod. *typhla, oroire*.

tifoae s. f. (din țevă, țevoi). Țeava umblată dela ceapa naltă (cepoi) cu serminte.

tifoid, *ă* adj. V. *tifos*. Cu caracter de tifos.

tifon s. n. (daco-gr. dela *typhon, tufhos,*

abur, fum). Numirea unei pânze rare, organtin *Geogr.* (gr. *typhôn, uragan*). Uragan grozav ce se produce pe marile Indiilor, zis de Chi-nezi *tafun*.

tifos s. n. (gr. *typhos, letargie, toropeală*). *Medic.* Boală microbiană, molipsitoare, se produce mai ales din cauza apei necurate; bolnavul are friguri cu călduri f. mari cari îl dau în toropeală de 'și pierde cunoștința, — pop. langoare. — Boala durează 40 zile; intestinale se subțiază f. tare; se dau numai băuturi răcoritoare și lapte; chiar după ce trece boala, 3 săptămâni nu se dă pâne căci o bucățică de pâne ar fi mortală — rupe intestinale.

tifră s. f. V. *cifră*.

tigaie s. f. (lat. dela *tegula, olană*). 1) Vas de pământ, în care se prăjește sau fierbe mâncarea (cum se practică în Oltenia); același vas de tuciu sau de aramă, cu sau fără piciorușe; 2) jghiab, la puștile primitive, în care se pune praful.

tigale s. f. și adj. (lat. dela *seco, secui, secare, a tunde*; format adj. *secaie* (pentru *secia*) și apoi *țigale*). Se zice *lână țigale*, acea lână cu firușoare foarte fine, depe partea unde se tunde lâna depe oaie, spre deosebire de mițele lânei, cari au fire lungi și aspre — *lâna de tunsoare*; de aici oi cari au lână așa de fină, cu lână *țigale*.

tigăiță s. f. V. *tigaie*. Mică tigaie.

tigan s. m. (din lat. *caecus* (cit. *cec*) orb, cu termin. *ar, cecan, cegan* — c = ț — *țegan*). Poreclă dată lor pentru boale de ochi, sau pentru că cerșesc ca *orbii*; sau, după unele versiuni, pentru că anume se schilodeau ca să poată cerși; compară numirea franceză *bohème* = *cec* (tcheque) din Bohemia și = *tigan nomad* — bohemien. — În mare parte sunt vechii sclavi asiatici la Romani, liberați sub creștinism, iar apoi tot sclavi în Dacia la Români, mai ales la mânăstiri și la boeri, până la anul 1856). 1) Om din neamul țiganilor, adică cu fața negricioasă, nomazi cari locuiesc în corturi, umblând din loc în loc, vorbesc totdeauna tare, se ceartă, se scuipe; se ocupă unii cu lucrul fierăriei sau cu arămăria, se îndeletnicesc și cu scobitul albiilor și facerea de linguri; lucrează puțin la câmp, mai mult la pădure, unde se ocupă cu facerea mangalului, dar sunt lenvoși și fără vlagă multă; umblă cu haine cârpite, rupte; se îndeletnicesc cu cerșitul, cu înșelătoria și furtul, iar femeile cu vrăjitoria, și cu ghiocitul în bobi, ghioc, cărți; 2) *fig.* om cu defecte de ale țiganilor; 3) *fig. fam.* negricios la față, cu părul foarte negru

4) ferar potcovar; *țigan de laie*, țigan ce umblă de colo colo cu șatra; *țigan lăutar*, țigan muzicant, fiind știut că dacă țiganii au defecte, au și un remarcabil talent pentru muzică, în special pentru vioară. — Originea lor pare Persană-Asiriană, iar drumul lor din Asia, trece în Europa prin Peninsula Balcanică, vechea Dacie și Ungaria, până în Bohemia.

țigancă s. f. V. *prec.* 1) Femeea țiganului sau din neam țigănesc; 2) *fig.* femeie cu defecte de țăgan; 3) *fig. fam.* femeie negricioasă la față, cu părul foarte negru; 4) *bot.* (Banat) sugel, un fel de urzică (*lanium purpureum*).

țigănesc, *ească* *adj.* V. *prec.* De la țigani, ca la, ca de țigani; — *hora țigănească*; și *țigăneasca*, un joc de arșice.

țigănește *adv.* V. *prec.* Cum fac țiganii; — *certat țigănește*, cu gălăgie mare și cu vorbe triviale.

țigăni (a | se) *v.* V. *țigan*. 1) A cere stăruitor și repetat de foarte multe ori; 2) a insista foarte mult; 3) a se tocni foarte mult; 4) a face lucruri, fapte ordinare ca țiganii.

țigănie s. f. V. *prec.* 1) Caracter sau deprindere de țăgan, sau ca de țăgan; 2) acțiunea de a țigăni (1—4); 3) *fig.* sgărzenie mare; 4) mahalaua țiganilor (pe lângă mânăstiri); 5) expresiune ordinară, trivială.

țigănie s. f. 1) Mulțime de țigani; 2) neamul țiganilor.

țigănos, *oasă* *adj.* V. *țigan*. 1) Cu deprinderi de țăgan; 2) *fig.* foarte sgărnit.

țigară s. f. (spaniol *cigarro*, prin germ. *cigarre*). 1) Mic sul din foi de tuțun, ce se aprinde și din el se trage, se respiră fumul, care produce un efect asupra sistemului nervos; 2) mic vălătuc din foi de tutun tăiat mărunt și învălit în o hârtiuță, foiță foarte subțire.

țigaretă s. f. (dela *țigară*). Mică țevă de lemn, celuloid, sau de chihlimbar, în care se pune țigara în timpul fumatului (ca fr. *cigarette*, țigară, în loc de *porte-cigarette*).

țigărit, *ă* *adj.* V. *țigară*. Slab și subțire (ca țigara sau ca foița de țigară).

tighel s. n. (lat. din *tegere*, a acoperi, *tegulum* sau *tegulum*, acoperiș). Cusătură care se face împungând repetat, adică iar prin locul unde a ieșit acul cu ața, astfel că cusătura de pe față, formează un șir regulat și neîntrerupt, de puncte sau de liniiare; — cusătura cu tighel este așa cum coasă mașina de cusut spre deosebire de însăilătură, sau de cusutul în urma acului; *fam.* dojană; *pop.* înșelăciune fină (rar).

tighelat, *ă* *adj.* V. *prec.* Cu tighel.

tighelă sau *tigheli* (a) *v.* A coase cu tighel.

țiglă s. f. (lat. *tegula*, olană, dif. *țegula* și *țigula*). Olană de acoperit casa. — Și sârb *țiglâ* și germ. *ziegel*.

țiglă s. f. (ca *țăcălie*; prin scurtare *țăglă*).

1) Tepușă de lemn pentru fript friptura (la țerani moldov.). 2) băț despicat la capăt pentru prins raci.

țiglean s. m. (onomat. dela ciripitul *țig*, *țig*). Zool. Pasăre puțin cântăreață, de mărirea vrabiei.

țigliciu s. n. V. *teglciu*.

țignafes s. n. V. *tegnefes*.

tigoare s. f. (lat. *tegoris*, de piele de animal (*tegos*). Om nesimțitor, (ca și cum ar avea piele de animal); om leneș; moale, nesimțit, leneș; decăzut, mișel, prăpădit. *Mold.*

tigroaică s. f. V. *urm.* Soția tigruului; *fig.* femeie crudă și rea.

tigru s. m. (lat. gr. *tigris*). Fiară mare, carnivoră, din speța pisiceii, având blana vârgată cu galben și negru, trăiește mai ales în Asia și Africa; *fig.* om foarte crud.

țigvă s. f. (lat. comp. *theca* (tecu) învăliș, cutie). Plantă curcubitacee, din țările calde, cu fruct foarte mare, care golit de sămburi și miez, rămâne ca un fel de oală, uneori cu două gâturi, în care se pot păstra lucruri, semințe, făină, fușe etc.; în special acest învăliș se numește *țigvă*; 2) cutiea craniană, — *țigva capului*. — Și Sârbii zic *țigva*.

țigvoasă s. f. V. *prec.* Varietate de struguri ce seamănă la boboțe cu forma țigvei.

tihărale s. f. (daco-gr. dela *tyhēros*, accident). *Mold.* Râpă; loc accidental, răpos. *țihliș* s. n. (dela *sihlă* p. *sihliș*). Stufiș.

tihnă s. f. (baza *duh*, ca în partea finală din *o-dihnă*). Odihnă, liniște, — puțință, răgaz de a respira.

tihni (a) *v.* V. *prec.* 1) A avea răgaz, liniște; 2) a (i) prii. — Și Slavii au dela vorba *duh* felurite cuvinte ca și *tihnoti*, din *dăhnuti*, *dăhnati* a respira, cari având aceeași bază *duh* se aseamănă cu cele rămănești.

tihnit, *ă* *adj.* V. *prec.* Liniștit; mulțumit; nezbuciumat; *vieață tihnită*.

țitloare s. f. (dela vorba *ține*). 1) Femeie întreținută (concubină) ce ține loc de soție; 2) mâner, ureche, ce ține său de care se poate ține, trage, ceva.

țitlor s. m. V. *ține*. Care ține; care păstrează; care durează; de care se ține, apucă, ceva.

țitură s. f. (dela *ține*). Horă jucată repede, cât pot să țină cei mai buni sau ageri jucători.

tij *adv.* (daco-gr. din *tis*, unul ca altul). *Vechiu*. Asemenea. *V. tiz.*—Slavii zic *tiujde*.
 tillacele *s. pl.* (lat. dela *tilla*, teiu). *Bot.* Plante, arbori, ce au ca t'p teiul.

tilburi *s. n.* (cuvânt englez dela numele inventatorului). Cabrioletă foarte ușoară cu burduf pentru acoperit.

tilincă *s. f.* (lat. dela *tilla*, teiu). Fluier făcut din scoarță de teiu, sau de paltin, ori răchită, însă fără găuri. — Și ungerii zic *tilinka*.

țimbală *s. f.* (gr. *kymbalon*, dela *kymbe* ceașcă). Taler de alamă, ce servește ca instrument muzical la o famfară; mai des *țimbale*, fiind totdeauna două asemenea talere ce lovesc unul într'altul.

timbră (a) *v.* (fr. *timbrer*). 1) A aplica, lipi, un timbru pe o petiție sau pe o scrisoare; 2) a plăti taxa de timbru pentru un registru; 3) a imprimă timbrul pe hârtia ce devine timbrată.

timbrat, *ă adj.* *V. timbru*. Cu timbru aplicat sau incrustat; *s. n.* acțiunea de a timbră.

timbru *s. n.* (fr. *timbre*, un clopoțel de semnal ce se pune pe birou, în care lovește un ciocănel prin apăsare cu degetul, — de aici: 1) *muzic.* calitatea și felul deosebit al sunetului sau sunetelor, — o voce cu un *timbru plăcut*; 2) marcă sau desemn ce se imprimă pe hârtie (de către autoritatea indicată de stat) spre a percepe taxa cuvenită: *timbru umed*, care se aplică cu cerneală sau culoare; *timbru sec*, ce se aplică prin apăsare și lovire cu anume tipar; 3) hârtia, culoala timbrată; 4) bucatăci de hârtie pe care este imprimat chipul, desemnul, timbrului; 5) marcă postală.

timid, *ă adj.* (lat. *timidus*, dela *timere*, a se teme). Sfios.

timiditate *s. f.* *V. prec.* Sfială.

timin *s. n.* (turc *timin*). Monedă turcească din vechime.

timeac *s. n.* (lat. dela *temo*, *temoris*, proțap, oiște — *temolicus* și *timolicus* și *temeiac*). Cârliș lung, că oiștea de trăsură, care se înfige în morun când este mare, spre a-l putea trage. — Întrebuințat mai des de pescarii așa: *temeiac*, dar baza este latină precum am arătat.

timoftică *s. f.* *Bot.* Plantă de nutreț (germ. *timothe-usgras*).

timp *s. n.* și uneori *m.* (lat. *tempus*). 1) *Vreme* — *timp plotos*; 2) durată ce se măsoară cu ceasul, ziua, anii sau lunile; 3) durată nemărginită; 4) epocă determinată, *pe timpul voievozilor*; 5) ocazie potrivită — *nu e timpul*; 6) moment potrivit, așteptat —

tocmai la timp; 7) răgaz — *cer timp de gândire*; 8) *muzic.* diviziunea măsurii și felul ei mai grăbit sau mai încet, — *timp de marș*; 9) *gram.* formă ce ia verbul, după epoca acțiunii, lucrării sau stării: sunt trei timpuri: *prezentul, trecutul și viitorul*; 10) *milît.* număr de mișcări; — *încărcarea armei se face în 6 timpuri*; 11) *cu timpul adv.* mai târziu, pe încet sau treptat; 12) *din timp*, de mai înainte; 13) *răstimp*, durată — *timp de 6 zile*; 14) *între timp*, până una alta.

țimpan *s. n.* (gr. *tympanon*, tobă mică). *Anat.* Membrană în fundul urechei, în care lovesc vibrațiunile aerului și produc auzul. *Arhit.* spațiul neted din cuprinsul unui fronton.

țimpuriu, *ie adj. și adv.* *V. p ec.* 1) *Devreme*; 2) *precoce*.

tină *s. f.* (daco-gr. din *tyntlos*, noroiu, tină). Noroiu, glod; *fig.* necurătenie. *V. întină*.

ținc *s. m. V. țanc și țancușă*. 1) Fărămiță tăiată prin crestarea unui băț, bucatăci; 2) *fig. fam.* copil mic, băiețel; 3) *țincul pământului*, cățelușul pământului, șuiț. *Mold. Trans.*—Și Ungurii zic *cenk*, la lucruri mici: băiețel, cățeluș, etc.

țincar *s, m. V. prec.* *Mold.* Băiețandru. *tinctorial, ă adj.* (fr. *tinctorial*, dela lat. *tinctus*, vâpsit, boit). De vâpsit, *plante tinctoriale*.

tinctură *s. f.* (lat. *tinctura*). 1) Văpsea lichidă; 2) văpsea impregnată; 3) soluțiune chimică, colorată: *tinctura de iod*, conține iod și este bună pentru a trata rănilile, locul unde s'a produs o leziune, o răceală, etc.

tinďă *s. f.* (din lat. *tendere*, a întinde). 1) Săliță lungă și îngustă ce servă de intrare în casa țerânească; 2) compară cu fr. *tente*) mic portic, pridvor, la biserică.

tinde (a) *v.* (lat. *tendere*). 1) A trage spre ceva; a năzui; a ținti spre ceva; 2) a avea intențiune, a avea de gând.

tindeche *s. f.* (lat. *fendicula*). Vergea flexibilă de tablă, lată — ca de 3 centimetri și lungă aproape de un metru, cu dințișori la ambele capete ce ține întinsă pânza, între sulul de dinainte și rostul urzelei.

ține sau ține (a) *v.* (lat. *tenere*). 1) A avea în mână; 2) a strânge în mână; 3) a susține pe palmă sau pe brațe; 4) a avea, a posedă, — *ține în arendă, ține în gazdă*; 5) a păstra, — *ține secret*; 6) a observă, respectă, — *ține sărbătorile*; 7) a opri, reține, — *ține în arest*; 8) a conserva, feri, — *il ține Dumnezeu*; 9) a memoră, — *a ține minte*; 10) a execută întocmai, — *ași ține promisiunea*; 11) a avea în căsătorie, — *ține pe fata lui Dumitru*; 12) a considera, —

te țineam de om cinstit; 13) a costă, — mă ține scump; 14) a reuni, — se ține adunarea, zedința; 15) a rosti, — a ține un discurs; 16) a reține, a zăbovi, — m'a ținut de vorbă; 17) a opri, — mă ține în loc; 18) a dura. — mă ține într-o coastă; 19) a infrână, stăpâni; — ține-ți gura; 20) a sta, — ține-te drept, ține gura căscată; 21) a părtini — ține la (cu) el; 22) a fi devotat, — ține la ea; 23) a iubi, — ține la neamuri, ține mult la cărțile lui; || neutru. 24) a cuprinde, a încăpea, — vatra ține zece ocale; 25) același fig. — n'o ține pământul de bucurie; 26) a dură, — ține trei zile; 27) a fi de partea cuiva; — ține la el; || reciproc 28) a se sprijini, — se ține bine în scări; 29) a se îndeletnici mereu, — se ține de ghidușii; 30) a se menține, — se ține bine la vârsta lui; 31) a se întocmi sau face, — băciul se ține în fiecare Sâmbătă; 32) a se crede, — se ține mai cu cap; 33) a fi mândru, încrezut, — se ține mare față de toți; 34) a urmări, — se ține după mă-sa; 35) a se stăpâni, — nu se putu ține să nu spună; 36) a trăi în concubinaj, — se ține cu; 37) a fi trainic, solid — ține mult; 38) a ține la probă, a suporta o comparație, a nu se lăsa întrecut; 39) cu ton imperativ ține = ia, primește; iată, poftim; uite; 40) a și ține gura, a nu spune; a nu destăinui; a înceta vorba; 41) se ține bine, rezistă, nu îmbătrânește; 42) ține-te pânză (să nu te rupi) = rezistă, rabdă cât poți; 42) ține-te părleo, fugi să nu te ardă, lovească, bată; 43) a serba, observa (zile de sărbători, posturi); 44) a merge spre, ține dreapta; 45) a ține 'n frâu; a stăpâni, a disciplina; 46) a ține calea, a sta într-un împinare; a opri, împiedeca să meargă.

ținere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a ține; 2) păstrare; 3) ținere de minte, memorie.

țineret s. n. V. tânăr. 1) Toți tinerii; 2) mulțime de tineri.

ținerime s. f. 1) țineret; 2) vârsta tinereții.

țingău s. m. (din vorba ținc, cu forma mărită prin sufix). Copilandru, băiețandru; fig. tărâr fără putere sau fără experiență.

tingire s. f. (lat. dela *tingere*, spoitură, smălțitură). Vas de aramă spoit, costorit pentru fier dulceată sau bucate; vas de metal smălțuit, pentru bucătărie; — și-a găsit țingirea capacul, și-a găsit cineva soț, tovarăș potrivit, la fel. — Și Turcii zic *tendjere* = castron.

tinichea s. f. (din lat. *tenuitas*, subțirime (de metal), apropiat de lat. *finnita* = care

sună, din *tinnio*, a sună metalic). 1) Tablă de fer spoită cu cositor și care dă sunet; 2) vas din acest metal, cană de luat apă; 3) fig. scândură lată foarte subțire, de brad; 4) fam. iron. decorație sau medalie; 5) fig. sărac, fără niciun ban; 6) lucru de metal prost, fără valoare; 7) a lega tinichea, a face pe cineva să plece ridiculizat, cum fac copiii când își bat joc de câini, legându-le de coadă tinichea cu sună în urnă-le și ei fug de frică; 8) scândură subțire și îngustă. — Și Turcii zic *teneke*, cu înțelesul redus; cuvânt ce pare format în Bizanț.

tinichigerie s. f. 1) Prăvălie cu tinichele (2); 2) atelierul tinichigului.

tinichiglu s. m. V. tinichea. Meșter care lucrează vase de tinichea; meșter care acopere case de tinichea.

țintă s. f. (lat. *centrum*, punct început în mijlocul cercului; gr. *kentron*, din baza *kent*, a început, transformat în *cent* și *țent*). 1) Centru, punct, în care ține să ochească, să lovească arcașul; idem în care se ochește cu arma de foc; 2) scândura sau planșa pe re este acest punct; 3) mică pată albă în mijlocul frunții la cai sau la boi; 4) fig. mic punct luminos; 5) fig. scop; 6) adv. fix, se uită țintă; 7) fig. cuișor mic foarte subțire, cu un capăt ca un punct (de metal, sau de lemn, la ghete); 8) proeminentă și semn de ochire pe țeava puștei.

țintar s. n. (dela vorba ținti și țintă). 1) Joc de distracție pentru copii, constând din trei patrate desemnate concentric unul mai mare decât altul apoi traversând laturile lor la mijloc prin câte o linie perpendiculară ca să fie pe fiecare latură 3 puncte adică cele două capete și intersecția; iar cei doi jucători mișcă alternativ 6 boabe, sau hârțuțe diferite pentru fiecare; dacă reușește să așeze la rând pe o linie 3, fără a i se interpuce adversarul, se ia un semn, apoi altul, până îl reduce la două, când este bătut; 2) uneltă de ferar pentru făcut cuie.

țintat, ă adj. V. țintă 3. Cu țintă în frunte.

țintaură s. s. (lat. *centaurea*, gr. *kytaron*). Bot. centaurea, plantă amară, medicinală.

ținterim s. n. (lat. diformat din *coemeterium* (cit. *cemeterium*), prin unguresc *centerem*). Cimitir.

ținteș adv. V. țintă 6. Cu privire așintită; fix.

ținti (a) v. (dela vorba țintă). 1) A ochi în țintă; 2) a lovi drept în țintă (centru); 3) fig. a ținde, a avea drept scop; 4) fig. a se uită fix și cu atenție.

ținire *s. f.* Acțiunea de a ținti *propr.* și *fig.*

țințiozoi *s. m. V. cintează.* Bărbătușul cintezei.

ținții (a) *v. V. țință 7. 1)* A bate, a prinde cu țințe; *2) fig.* a prinde, a fixa pe ceva; *3)* a acoperi cu țințe bătute.

țințuit, ă *adj. V. prec. 1)* Prins cu țințe; *2) fig.* fixat pe ceva; *3)* acoperit cu cuie de fer, — *ghioğă țințuită; s. n.* acțiunea de a țințui.

ținut *s. n. V. ține 1 și 24. 1)* Acțiunea de a ține; *2)* cuprins; *3) fig.* cuprinsul unei administrații, județ; *4)* loc, întindere, suprafață, — *un ținut șes cât vezi cu ochii. Mold.* — Cuvântul **ținut**, cu înțeles de *administrație și județ*, este după latinescul *teneo, tenere*, căre însemna și *a stăpâni*, *a ocărui*, de aici moldov. și vechiu românesc **ținut** = *stăpânire*, — după care și Slavii au zis *derjava* stăpânire, dela *derjați*, a ține.

ținută *s. f.* (din vorba *ține*, însă după *fr. tenue*). *1)* Felul de a fi îmbrăcat, — *mare ținută*, îmbrăcăminte de paradă, cea mai frumoasă; — *2)* felul de a se înțâșișă, a'și ține corpul, — *ținută demnă.*

ținutul, ă *adj. V. ținut 3.* De ținut județian.

ținutaș *s. m. V. prec.* Locuitor al unui ținut, județ.

tinzar *s. m.* (dela *tinde, întinde*) *V. tindeche.*

tinzătoare *s. f.* (dela *tinde*). Trăgătoare ce leagă chilna la fundul carului.

tio! *interj.* (lat. comp. *te-i* (ire) = du-te, urmat de interj. lat. *o!*). Exprimă alungarea cănelui ca **țibă**.

tloc *s. n. V. too.*

tiohăl (ă) *v.* A alungă cu exclamarea **tio!** *Mold.*

tip *s. n.* (gr. *typos*, formă, figură). *1)* Figură, chip; *2)* figură, formă originală; *3)* figură simbolică imprimată sau gravată; *4)* caracter tipografic; *5)* totalitatea caracterelor distinctiv ale unei rase sau ale unui popor; *6) fig. iron.* un tip, un necunoscut; *7)* un om original, ciudat.

țipă (1) (a) *v.* (lat. din *sifilum*, șuier, s'a făcut *sifă* — ca *fr. siffler*, și apoi *țipă*). *1)* A scoate un strigăt sau o articulație vocală ca un șuier.

țipă (2) (a) *v.* (lat. dela *sipo*, țîșnătură). A țîșni — a fugi repede; a aruncă. *Transilv.* **țipă 'n casă**, întiă repede în casă.

țipă *s. f. V. țipă. Trans.* *1)* Fluier de teiu sau de salcie; *2) țiplă.*

țipar *s. n.* (gr. bizantin *typarion*). *1)* Formă găunoasă, sculptată, în care se poate turnă o pastă, sau material topit, spre a-i da o formă, — *țipar de clopot*; *2)* formă scobită în lemn pentru făcut ciubuce la zidărie; *3)* model tăiat din hârtie spre a croi haine sau rufărie; *4)* formă de turnat litere tipografice; *5)* arta de a imprima; *6)* producțiune de tipografie; *7)* acțiunea de a imprima, — *greșală de țipar*; *8)* presă, — *libertatea țiparului*; *9)* șablon pentru zugrăvit.

țipar *s. m.* (dela *țipă*). Pește fără solzi, lung ca șarpele, care țipă când este prins.

țipări (a) *v. V. țipar. 1)* A imprima cu litere sau stampe; *2)* a publica prin imprimare; *3) pop.* a apăsa, presă, cu mâna, — *așază și țipărește binișor făina. Mold.*

țipărit, ă *adj. și s.* Imprimat; așezat și apăsător bine.

țipăritură *s. f. V. țipări. 1)* Lucrare de imprimerie; *2)* carte imprimată; *3)* apă sare și așezare cu palma. *Mold.*

țipăt sau țipet *s. n. V. țipă. 1)* Acțiunea de a țipă; *2)* sunetul ascuțit produs prin această acțiune.

țipenie *s. f.* (dela *țipă*, ca și suflare, dela sufla). Suflare, ființă, — *nic: țipenie de om nu iera*, = nimeni, nici un om.

țiperig *s. n.* (germ. din *zubringen*, a reuni). Amoniac, sau sare amoniacă, ce servește la lipit tinicheaua cu cositor sau ca să prindă cositorul pe alt metal. — Numirea s'a format prin repetarea verbului german, de către tinichigii streini.

țipic *s. n.* (diminutiv dela *tip*). *1) Bis.* Carte care arată amănunțit regulile și formele, în ordine obișnuită, a serviciului bisericesc în diferite ocaziuni și sărbători; *2) fig.* formular fix, — *după țipic.*

țipicar *s. m. V. prec.* Formalist excesiv, care se ține strict de țipic.

țipsi (a) *v.* (din gr. *typos* formă, chip). A potrivi bine, cu pricepere.

țiplă *s. f.* (lat. dela *caepa* (cepa) *cepula* (ca *zœibel* german și dif. țibule) cepușoară, foiță de ceapă). Pojghită foarte subțire, ca foița dintră păturile bulbului de ceapă; *2)* peliță de beșică de bou, ce se pune în loc de geam la ferestre; *3)* oice peliță subțire tare, ca gutaperca fină, etc. *V. țiblă.*

tipograf *s. m. V. urm. 1)* Om care practică arta tipografiei; *2) patronul unei tipografii.*

tipografic, ă *adj.* De, sau pentru tipografie.

tipografie *s. f.* (gr. comp. *typos*, formă, chip, calup; *grapho*, scriu) *1)* Arta de a scrie prin imprimare cu litere turnate în a-

nume formă, sau sculptate din lemn, — imprimare; 2) atelierul unde se imprimă.

tipisie s. f. (daco-gr. dela *typsis*, bătaună, și *typosis*, obiect modelat, fasonat). 1) Tavă rotundă mare de aramă; 2) taler de țambale; 3) tabla de metal obținută prin băterea foaiei metalice. *Vechiu.*

tipil adv. (din gr. antic *tyftos*, mic, — făcut ca adverb cu terminație latină *il* (e). Pe fuis, făcându-se mic, pitulându-se, — *s'a apropiat tipil și l'a apucat.* — Turcii zic *tebil*.

tir s. n. I (fr. *tir*, tragete, dela *tirer*, a trage). Trageră la țintă cu arma.

tir s. n. II (lat. din *telum*, săgeată). Uneltă ascuțită, cu care rotorul țage forma curbă cum trebuie tăiată obada.

tir sau tiri adv. (lat. diformat din *talis*, *fale*, așa fei, așa, — ca și fr. *tel*). Asemenea la fel; tot una, — *tirimi unul, tirimi altul*, la fel mi-e unul ca și altul, nu e mai bun unul ca altul. — Și Sărbii zic *ter*, asemenea.

tiradă s. f. (fr. *tirade*, dela *tirer*, a trage). Frază sau cugetare cu înțeles obicinuit, dar spusă cu ton grav ori solemn.

tiraj s. n. (fr. *tirage*, trageră). 1) Trageră (tipăria) a unui ziar, cărți, 2) — *un tiraj de atâtea mii exemplare*; 2) puterea de trageră a sobei, — *n'are tiraj*, nu trage.

tirallori s. pl. (fr. *tirailleurs*, dela *tirer*, a trage). Soldați buni trăgători cu arma, răsfirați spre a trage asupra dușmanului.

tiran s. m. (gr. *tyrannos*). *Antic.* 1) Cel ce usurpă puterea de stat și guvernează prin cruzime; 2) principe care guvernează prin cruzime și săvârșește nedreptăți; 3) cel ce abuzează de puterea sau de autoritatea sa și împilează sau face nedreptăți; 4) *pop. rău, nemilos.*

titanic. ă adj. V. prec. 1) Cu tiranie; 2) de tiran.

tiranie s. f. (gr. dela *tyranneō*, a guverna ca tiran). *V. tiran*. 1) Guvernarea unui tiran; 2) oprimare, împilare politic, administrativă; 3) purtare nemiloasă și abuzivă; 4) *fig.* impunere forțată contra voinței sau gustului, — *tirania modei, Țichetei*, etc.

tiranisi (a se) V. preced. 1) A face uz de tiranie față de alții; 2) a suferi tirania (4); 3) a se tortura impunându-și restricțiunile, — *se tiranisește ca să strângă bani.*

tiregle s. f. (scutrit din *stirigie*). Zgură, stirigie; calcar ce se depune din apă văroasă.

tiriak s. n. (gr. dela *tyroō*, a amesteca, închega; *fig.* a zăpăci). Preparat farmaceutic, lichid gros, în care intră opiu, și care produce

un fel de amețeală, însă vătămător pentru creier și nervi. — Și Turcii zic *tiriak*, narcotic, — preparațiune provenită dela popoarele asiatice, dar denumită în orient cu vorbă greacă.

tiriachlu, ie adj. V. tiriak. Cel care ia tiriak și se amețește; *fig.* amețit, beat, turmentat. — Turc *tiriaki*, care bea opiu.

tiriplic s. n. (turc *tire-iplic* = fir de bumbac). Fir de bumbac pentru împletit (colorat roșu, albastru, sau alb), — *împletituri de tiriplic*; *fig. adv.* neted, stumă, — *merge tiriplic lucrul.*

tiroid adj. (gr. dela *tyroō*, a închega, *tyro-oidos*, umflătură închegată). *Anaf.* Umflătură cartilagineasă ce este la gât în fața laringelui; — *glande tiroide.*

tirs s. n. (gr. *tyrsis*, turn). *Mitol.* Suliță înaltă împodobită cu icederă cu care erau înarmate bacantele; *bot.* așezarea florilor în formă de piramidă.

tisă s. n. (lat. *taxus*). Arbore totdeauna verde cu lemn roșiatic și mirositor, întrebuințat în industrii și sculptură sau gravură, special ca înveliș la creioane.

țiș! țîș! interj. Onomat. Exprimă 1) sunetul ieșirii unui lichid auncat cu putere prin o mică gaură sau tub, — *laptele când se mulge, face țîș, țîș!* 2) sunetul talașilor când ies din râncheaua, din broasca tâmplăului, când gulește scândura.

țișni (a) v. (din onomat. *țiș!*). A ieși cu putere, a isbucni, un lichid; 2) a se arunca în sus o coloană de lichid; 3) *fig.* a ieși repede, — *un iepure țîșni din tufiș.*

țișnre s. f. Acțiunea de a țîșni.

țișnitor, oare adj. Care țîșnește; *s. f.* locul de unde țîșnește.

țișnitorură s. f. Efectul țîșnirii; acțiunea de a țîșni.

tișt s. m. (lat. din *testa*, *fig.* cap; ca ital. *testa* — cip; căpetenie, ca fr. *chef*). Șef, căpetenie de gardiști, ofițer de poliție. — Ungurii zic *tiszf*, ofițer.

țișt! interj. (Onomat. amplificat din *st!*) Taci! tăcere!

țiști (a) v. V. țîșni.

țiști! interj. V. țîș! și *țîșni*. Exprimă: 1) o izbucnire repede de lichid; 2) ieșire și fugă repede; 3) trecere și fugă repede; 4) fugă și în rare sau ascundere repede, — *țiști în casă, de frica lui; soarele țîști în bortă.*

țiștul (a) v. V. țîșt. A pronunța interj. *țîșt*; a îndemna la, sau a pretinde tăcere.

titan s. m. (gr. dela *Titan*, gigant, mitologic, fiu al lui *Uranos* și al *Gheei* (zeul ce-

rului și zeița pământului) a voit să se urce în cer punând munți peste munți, dar fu tras-nit de Jupiter). Uriaș, om foarte puternic.

titanic, *ă adj. V. prec.* De titan, uriaș foarte mare, — *sforțări titanice.*

titanism *s. m. V. prec.* Năzuință de titan.

țiteică *s. f. V. țuțeică și țateică.*

țiteiu *s. n.* (dela vorba *țăță* și laptele prim, din *țăță*). Un zer îngroșat (ca și corasla) ce se obține prin încălzirea și mestecarea zerului în căldare, pe un foc ușor de jăratec; 2) petrol brut, care, prin procedee primitive, se extrăgea din păcură, încălzind-o ușor și mestecând-o ca și cum se făcea țiteiul de către ciobani.

țiteră *s. f. V. citeră.*

țitirez *s. n.* (lat. din *titillo*, *titillarre*, a mișcă; *titillatus*, pus în mișcare). 1) Bețisor care, mereu pus în mișcare de peatra morii, ce se învrtește, mișcă teica spre a cădea boabele din ea la măcinat; 2) jucărie de copii, din capătul scurtat al unui fus, sau un corp rotund și o mică axă, care răsucit puternic, merge mult învârtindu-se pe jos; 3) *fig. fam.* copilăș care umbărlă repede.

titium *s. n. Mold. V. tutun.*

titlu *s. n.* (lat. *titulus*). 1) Inscricțiune în fruntea unei cărți sau a unei scrieri; 2) subdiviziune a unei codice de legi; 3) nume de demnitate, — *titlu de principe*: calificație, denumire, — *titlu de prieten*; 5) funcțiune, — *titlu de arbitru*; 6) grad, calitate, — *cu titlu provizortu*; 7) act, diplomă; 8) *jurid.* act juridic, — act de posesie, — *titlu de proprietate*; 9) drept recunoscut, — *are, un titlu la recunoștința posterității*; 10) tipogr. caractere, fel de litere; 11) grad de puritate a aurului sau argintului.

titrat, *ă adj.* Care posedă un titlu sau o diplomă.

titlar, *ă adj.* (fr. *titulaire*, V. *titlu*). Cel ce ocupă o funcțiune în baza unui titlu, sau este definitiv în acea funcțiune.

titlatură *s. f. V. titlu.* Felul de a se intitula nobilii. (Titlaturile vechi de boierie, de pe lângă domni, s'au păstrat atât cât și formele de domnie, între cari acea de *ban*, de *sub-ban* sau *jupan*, iar cele grecești mai noi, ca *chir* au ajuns în deridere; *cocon*, aproape dispăre, iar acea de *domn*, de origine latină, se păstrează cu toată cinstea convenită; — însă cea de *boiar*, deși de origine băștinașă, latifundiară, va dispăre curând din moment ce latifundiile au dispărut).

țiu! **țiu!** *interj.* (onomat). Exprimă: 1) sunetul ascuțit, cam șuierat, ce se aude uneori de sine în lăuntrul urechei; 2) scheuna-

țul pisicilor mici, a cățeilor sau a puilor foarte mici; 3) fluieratul s'abțire al unei mașini; 4) fluieratul glonțului: de pușcă străbătând aerul.

țiuğă *s. f.* Olt. V. *teucă* și *teică*.

țiu! (**a**) *v.* A se produce sunetul *țiu!* — *imi țiuie urechea.*

țiuit *s. n. V. urm.*

țiuțură *s. f. V. prec.* Acțiunea de a țiu și efectui ei.

țiuțelu *s. n. V. țuleiu.*

țiv *s. n. V. țivi.* Îndoitura cusută, pe marginea unei îmbrăcăminte sau haine, ori rufărie etc., spre a nu se destrămă, (țivul se coasă cu țighele).

țiva *s. f. V. țiv și țivi.* Fugă pe de margine, pe la o parte (cum e cusut țivul pe margine).

țivgă *s. f. V. țivgă.*

țivi (**a** și **a o**) *v.* (din vorba *țighi*, dela *țighel*, V). A face un țiv, *fig. a o țivi*, a fugi pe de laturi, a fugi să nu fie văzut.

țivil *s. m. V. civil.*

țivilechii *s. f. V. țevelechiu.* Peptar țerănesc, sprinten (ca al ostașilor *vesel*).

țivilichiu, *ie adj. V. țevelechiu.*

țivțură *s. f. V. țiv.* Lucrărea de a țivi.

țivil (**a**) *v.* (dela *țiu!* *țiu!*, cu transformarea lui *u* în *v*). A fluera cum țiesc puii, spre a momi păsările. *Mold.*

țivltoare *s. f. V. prec.* Un fel de fluierătoare ce țivlește.

țivloiu *s. n. V. prec.* Fluer de gardist.

țiz *s. m.* (daco-gr. dela *tis*, unul ca altul, asemenea). Cel ce are numele asemenea cu al altuia, omonim.

țizană *s. f.* (lat. *tisana* și *ptisana*, un fel de fertură de orz, de aici fr. *tisane*). 1) Fertură cu felurite plante sau rădăcini farmaceutice; 2) vin spumos ca șampania.

țizic, *s. m.* (turc *tezek*). Baligă uscată și presată, cu care țeranii din Dobrogea și unde nu sunt păduri, fac foc în timpul iernei.

toacă *s. f.* (dela onomat *toc!*) *Bis.* 1) Scândură în care se bate ritmic cu un ciocan, spre a semnală începutul unui serviciu ce se face în biserică, mai ales la mănăstire, unde se face și slujba dela miezul nopței; 2) acțiunea de a toca și sunetul produs; 3) timpul când se toacă la biserică (oră 4 după amiază pentru vecernie); 4) orice scândură sau obiect în care se bate *tot!* *toc!* spre a da semnal lucrătorilor zidari ca să se odihnească, sau să reinceapă lucrul; 5) *toacă'n cer*, presupus semnal ceresc, după care cocoși cântă și vestesc în noapte cam ce oră este; *știe și toacă'n cer*, știe orice.

toacă-gură s. m. fam. Care vorbește tare și mult, fără rost; *verb.* îi toacă gura.

toale s. f. (lat. dela *tollere*, și *tollo*, a ucide, ca fr. *tuer*). Bot. Plantă otrăvitoare zisă și *omegă*.

toalăpă s. f. (comp. *taiu-pe*). Uu f. l. de bardă de dogar. Mold.

toală s. f. (V. *toh*). 1) Pânză groasă din care se face țolul; 2) așternut, scoarță, pe pat sau pe jos; 3) pl. *toale*. pop. Ol. îmbrăcăminte; așternuturi.

toaletă s. f. (fr. *toilette*, cit. *toalet*, dela *toale*, pânză). 1) Îmbrăcăminte de damă; rochie și găteala depe cap, — *toaletă de băl*; 2) oglindă ce servește pentru a se îmbrăca și găti o damă; pop. oglindă micuță, rotundă; 3) acțiunea de a se spăla, îmbrăca și găti — *își face toaleta*.

toamnă s. f. (lat. din *autumnus*, toamnă). Anotimp dela 22 Septembrie până la 22 Decembrie; *fig.* vârsta ce precede bătrâneței.

toană s. f. I (lat. din *torno*, a întoarce, a învârti, în care s'a perdut r.). 1) Răstimp; 2) capriciu, care vine din timp în timp, sau periodic; 3) vârtej de apă; 4) producșă; 5) dispoziție sufletească, — *l'am găsit în toane bune*.

toană s. f. II (dela *celtic*. prin fr. *tonne* și *tonneau*, butoiu). Trans. Butoiu, butice.

toarce (a) v. (lat. *torquere*, a suci; a toarce). 1) A răsuca cu degetele și cu fusul firisoarele de lână, în, sau cănepă ori bumbac; 2) *fig. poet.* a înfiripă pe rând imaginile; 3) *fig.* a sforăi (piscica când doarme, asemănat cu zbărnăitul fusului la tors și ironic, că ea doarme și nu lucrează).

toarcere s. f. V. *tors*.

toartă s. f. (laț. *torta*, încovăiată). 1) Urechea de care se apucă oala, cofa, cana; 2) inel puternic de fer; 3) cercel; 4) *adv.* la toartă, intim, de aproape; — *prietenie la toartă*; 5) strașnic, — *au tras un chef la toartă*.

toast s. n. (fr. *to(à)st*, din lat. *tostum*, insetat (*torreo*). 1) Propunerea de a bea în sănătatea cuiva; 2) urare ce însoțește această propunere; 3) pahar de vin (șampanie) ce se bea, însoțit de o urare, felicitare.

toastă (a) v. A ridica paharul și a propunța un toast. V. *preced.*

tobă s. f. (daco-gr. din *thabal*, o tobă cu fund rotund de metal) 1). Cilindru foarte larg de foaie metalică, sau de veșcă (de lemn), pe care este bine întinsă la capete o piele subțire, în care se bate cu un scurt băț, ce are la cap o măciucă tot de piele, și servește prin bubuiturile ei, spre a complecta o fam-

fară; — se zice și *tobă mare*; 2) *tobă mică*, barabană; 3) burduf de porc, curățit, în care se pune carne, slănină tocată, mirodenii, și sânge înch. gal dela porcul tăiat și apoi, pus la fierț iar pe urmă presat în formă de tobă, servește ca mezel, la fel cu salămul; 4) *fig.* burduf plin, — *e tobă de carte*; 5) a bate la tobă, a vinde la licitație (forțat); a da faliment; 6) a bate toba, a vorbi tare (unui surd); 7) *idem* — a tuși tare și mult; 8) figura de carô la cărți de joc, reprezintă om gras, — *de tobă*; 9) a bate toba, *fig.* a divulga, a spune ta toți. — Ungurii zic *dob*, vădit o diformare din *tobă* de *thabal*; se aude și în Mold. *dobă*.

toboșar s. m. V. *tobă*. Cel ce bate toba. (Mold. *doboser*).

toc! *interj.* (onomat.). Sunetul unei lovituri tari (mai ales în lemn sau scândură).

toc! toc! toc! V. *prec.* Lovire repetată, în ușă, spre a preveni intrarea sau a cere permisiune de a intra.

toc s. n. (daco-gr. dela *thokos*, scaun). Călcăiul înalt ca un scăunel, al încălțămintei.

toc (mai corect *tioc* mold.) s. n. (lat. dela *theca*, lădiță, cutie pentru pus condeiele de scris). 1) Cutie sau geantă de pus cărțile, condeiele și caietele pentru dus la școală; 2) condeiu; 3) cutioară de piele sau de carton pentru păstrat pistoale, revolver; 4) teacă mică de lemn în care se pune gresia de ascuțit coasa la cosit, (să aibă și apă în ea); 5) cutie cilindrică de carton pentru păstrat creioane, plumeră; 6) pervazul de lemn al ușei sau ferestrei, în care sunt prinse balamalele și care e fixat de zid; 7) vâcălia morii; 8) partea exterioră a cornului de animal; 9) capătul de metal al condeiului, în care se bagă penița. — Și Croații zic *tok*, teacă.

țoc! *interj.* (onomat.). 1) Exprimă zgomotul sărutărei; 2) zgomotul suptului pruncului.

tocă s. f. (fr. *toque* din *celtic tok*). Capela rotundă și fără margini, pe care o pun pe cap magistrații când judecă sau la ceremonii.

tocă (a) v. V. *toacă* și *toc!* 1) A bate toaca; 2) a clămpăni din cioc (barza); 3) a vesti o slujbă bisericească prin toacă și tragere de clopote; 4) *fig.* a vorbi prea mult, neîntrerupt, — *toacă la palaure*; 5) a bate mult în ceva; 6) a tăia (carne sau alt ceva) în mici bucățele, prin lovituri multe, cu cuțitul sau cu alt instrument tăios; 7) a se toacă, s se fărâmița, roade, — *pușul se toacă*; 8) *fig.* a ruina prin cheltuieli, — *și-a tocat averea*; proverb: *pentru baba surdă nu toacă popa de două ori* — nu se re-

petă ce s'a spus o dată, dacă n'ai fost atent.
țocâl (ă) *v. V. țoc!* 1) A săruta sgomotos; 2) a suga sgomotos.

țocăle *s. f.* (dela *țocă* 5). Lemnul de care sunt atârinate vatalele la țeșut.

țocână *s. f. V. țocă* 6). 1) Măncare cu bucățele mici de carne, cu ceapă și grăsime. *Mold.*; 2) mâncare din prune de toamnă (perje), fierte fără apă, numai în zeama lor, și cu puțină ceapă tocată.

țocâni (a) *v. V. țoc!* și *toca*. 1) A bate repetat *țoc! țoc!* 2) a tocă (6) mărunț; 3) *fig.* a vorbi tare și prea mult.

țocat, *ă adj.* și *s. n. V. țocă*. 1) Acțiunea de a tocă *propr.* și *fig.*; 2) tăiat foarte mărunț; 3) ros, mărunțat; 4) *fig.* ruinat de avere.

țocător *s. n. V. țocă*. 1) Lemn sau scândură specială pe care te toacă carnea; 2) cuțit, satâr, de tocat; *s. n.* Cel ce bate toaca.

țocătură *s. f. V. țocă* 6, 7. 1) Carne tocată; 2) pudrerie, resturi din materie sau paie tocate, fărâmițate; 3) mâncări de carne tocală: chiiftele, sarmale. *Oiten.*

toci (a | se) *v.* (din lat. *tusus*, lovit, pisat, bătut cu ciocanul (din *tundeo*, rudă cu *tudes*, ciocan). 1) A bate, roade, uză, muia, vâful unui lucru ascuțit; 2) a se îngroșa prin uzare tăiușul (cuțitului, sabiei); 3) *fig.* a se uză, a uză, a slăbi, muia — *s'au tocit simțurile.* — Și Rușii zic *tociti*, a ascuți.

țocilă *s. f.* (*V. toci* și slav *tociti*, a ascuți). 1) Instrument de ascuțit, prin roaderea cuțitului sau securii pe o peatră rotundă, ce se învârtește cu un aparat mișcat cu mâna sau cu piciorul. — Și Bulgarii zic *țocilo*.

țocilar *s. m. V. țocilă*. Cel ce ascute cu țocilă.

țocire *s. f.* Acțiunea de a (se) toci 1, 2, 3. **țocit**, *ă adj. V. toci*. 1) Roș la vârf sau la ascuțiș; 2) *fig.* uzat, slăbit, muțat.

țocitoare *s. f. V. toci*. 1) Vas, puțină mare, în care se pun strugurii culeși și striviți; 2) puțină mare de murat vaiază.

țocmag *s. m.* (baza *țoc* și *țocă* și *mage*, *mactus*. mult — din lat. *ciomag*). *Mold.* 1) Ciocănaș cu care se toacă, se bate toaca; 2) *pl.* tăitei, foaie de aluat tocată (tăiată) mărunț. — Și Turcii zic *țocmak*, ciocănaș; nu cu înțelesul dublu românesc.

țocmăgel *s. m.* (mai des plur.). *Mold.* 1) Mic țocmag (2); 2) ciupercă mică zisă și opintici (care se toacă).

țocma sau **țocmial** *adv.* (daco-gr. din *dok*, a fi convenabil, *ma*, foarte). 1) Așa cum convine deplin, exact precis; 2) chiar — *țocmai cu mine*; 3) cu depărtare — *țocmai*

acolo; 4) ca timp — *țocmai acum* (atunci). — Acest cuvânt sub forma confuză *țacma*, cu înțeles de *numai*, se aude și la Slavi.

țocmă *s. f. V. țocmeală, țocmai, țocma. țocmeală* *s. f.* 1) Convenire asupra prețului; 2) *vechiu* alcătuire, întocmire, organizație; 3) convenție, înțelegere, învoală; 4) potrivire, așezare.

țocmi (a | se) *v. V. prec.* 1) A trată cu cineva și a conveni asupra prețului; 2) a angaja; 3) a lua în serviciu; 4) a așeza bine, a întocmi, a alcătui, a chiti.

țocmire *s. f.* Acțiunea de a (se) țocmi. **țocmit**, *ă adj. V. țocma și țocmi*. 1) Angajat; 2) convenit din preț; 3) alcătuit, întocmit; 4) așezat, chitiț; 5) *s. n.* acțiunea de a țocmi.

țocslin *s. n.* (fr. *tocsin*). Clopot de alarmă. **țoflegi** (a se) *v.* (pref. *to* pentru lat. *de + flacceo, flaccere*, a se muia). A se muia de tot, a se moleși, — *s'au țoflegit merele. Olt.*

țoflegit, *ă adj. V. prec.* Moleșit, muțat, putrezit.

țogă *s. f.* (lat. *toga*). Îmbrăcămintea de pe deasupra a Romanilor, ce constă dintr-o bucată patrată, mare ca un cearșaf, de stofiță, cu care își înfășurau corpul peste tunică.

țogat, *ă adj.* (lat. *togatus*) Îmbrăcat cu țogă.

țoiag *s. n.* (lat. din *tignum*, prăjină, par — prin prelungirea lui *i* în *teag*). 1) Băț lung de mânăț vitele, oile (termen păstoresc); 2) *fig.* cărja arhierescă; 3) baston, băț de sprijinit pentru bătrâni; 4) *fig.* sprijin — *țoiagul bătrânețelor*; 5) *fg.* lumânare lungă și incolăcită de multe ori, ce stă tot timpul prinsă la căpătâiul mortului. — Și Slavii au acest cuvânt cu înțeles mult redus.

țoiu *s. n.* (lat. cîn *tollo, tollere*, a rădica în sus). 1) Punctul culminant, culmea; 2) cea mai mare înțeață sau furie; 3) cursul cel mai repede, curentul apei; 4) *fig.* zgomot mare. — Cuvântul turcesc *toi*, benchetui, e, chef, nu este înrudit cu *țoiul* românesc.

țoiu *s. m.* (din *țiiță, țoi*). 1) Zool. Ciocăreț; 2) păhăruș de stică, pentru țuică, umflat și cu gât îngust și lung.

țol *s. n.* (ca și *țoală* din lat. *tela*, pânză). 1) Pânză foarte groasă, cu bățătura din fir gros, din buci de cânepă sau în și care servește la făcut saci, la acoperit carul, sau la făcut așternut de întins pe jos, spre a pune semintele recoltate, etc.; 2) așternut pe jos din pânza de țol; 3) *pl.* *țoale*, îmbrăcăminte; așternuturi pe pat; pânza de făcut corișătră.

țol *s. m.* (germ. *zoll*, cit. *țol*). Măsură de 12 linii, mai mare ca centimetrul.

tolăni (a se) *v.* (lat. dela *torus*, perină, saltea (în loc de *toroni*). 1) A sta culcat, întins, (nedesbrăcat), pe saltea și perină; 2) a sta culcat comod; 3) a sta întins, culcat într'o rână; 4) a se rostogoli pe jos (de plăcere) cum fac câinii.

tolănire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a se tolăni.

tolănit, *ă adj. V. prec.* 1) Culcat comod (însă nedesbrăcat); 2) culcat într'o rână; 3) culcat întins pe jos, — *câinii stau tolăniți la soare.*

tolbă *s. f. V. torbă*. 1) Sac mic în formă de față de perină (patrat); 2) sac în aceeași formă, din rețea, pentru pus vânat; 3) idem de piele (toate se atârână cu un șnur sau curea pe după umăr); 4) sac de excursiune, ce se ia în spate; 5) boccea de marfă; 6) sac sau cutie de pus săgeți (în vechime).

tolbaș *s. m. V. tolbă* 5. Negustor ambulant, cu tolbă.

toleră (a) *v.* (lat. *tolerare*). 1) A îngădui; a suferi, a permite ceea ce n'ar trebui permis.

tolerabil, *ă adj. V. prec.* Ceea ce se poate tolera.

tolerant, *ă adj.* (lat. *tolerans*). Îngăduitor, suferitor.

toleranță *s. f.* (lat. *tolerantio*). 1) Îngăduire, îngăduință; 2) *toleranță religioasă*, îngăduire de a se practica culturile religioase ce nu formează religiuca Statului; 3) răbdare îndelungată.

țoalină *s. f.* (dela *țol*. 2). *Fig.* Femeie desfrănată.

țolincă *s. f. V. țol*. Țol mic de așternut pe jos; scoarțe uzate de pus pe jos (și *țolice*).

toloacă *s. f. I* (lat. comp. *de-loqui*, a vorbi prea mult — prin forma *do* și *to*). 1) Cel ce vorbește prea mult; gureș. (ca lat. *loguas*, gureș, flecar); 2) vorbărie multă; ceartă *Mold.*

toloacă *s. f. II* (lat. *de-loco*, de a închiria). Loc rămas nelucrat (care este deci de închiriat). *V. pârloagă. Mold.*

tolocăni (a) (lat. din *de-loqui*, a vorbi mult; — *loquens*, vorbitor). 1) A vorbi mult; 2) a se certa vorbind tare; 3) a bodogăni, *Mold.*

tolocănit *s. n. V. prec.* Faptul de a tolocăni.

tologi (a se) *v.* (lat. din *de-locito*, a așeza de tot, răs-așeză). *Mold.* A se culca întins de tot (pe pat, sau pe jos)

tologire *s. f. V. prec.* Faptul de a se tologi; starea tologit.

tologit, *ă adj.* Culcat, întins de tot.

tololoi (a) *v. V. urm. Mold.* A face gălăgie.

tololoi *s. n.* (daco-gr. pref. *to* și *laleo*, a face gălăgie). Gălăgie, zgomot.

toloșcan *s. m.* (lat. (*a*)*dolescens*, crescut în vârstă). Mare și grăsuliu, — *un toloșcan de băiat* (se zice mai des copiilor) — *toloșcane, am să te dau eu la școală...*

toloșcancă *s. f. V. prec.* Fătă grăsulie mare.

tom *s. n.* (gr. *tomos*, porțiune tăiată, secțiune). Volum, parte dint'o lucrare literară.

tombac *s. n.* (ital. *tombaco* și fr. *tombac*). Aliaj de zinc și aramă, din care se toarnă unele obiecte și tacămuri.

tombateră *s. f.* (ital. *tomba*, morman (mormânt) și *terra*, pământ). *Iron.* Băborniță mare; 2) ișlic mare.

tombolă *s. f.* (ital. *tombola*). 1) Joc de noroc, cu niște cartoane sau bilețele numerotate; 2) joc de noroc cu ruleta, un disc numerotat pe imagine, și pe numărul ce cade bila ce se învârteste, acela câștigă.

tomnatic, *ă adj.* (dela *toamnă*). 1) De toamnă; 2) *fig. iron.* întârziat, trecut cu vârsta, — *il cău tomnatic*; 3) *s. n.* întreținere pentru timpul de toamnă al oilor, vitelor (ca *văratie* și *iernatic*).

ton *s. m.* (gr. *thynnos*, fr. *thon*). Un pește de mare, fără oase.

ton *s. n.* (lat. *tonus*, sunet). 1) *Muzic.* sunet; 2) grad mai sus sau mai jos al sunetului; 3) *fig.* fel de a vorbi — *ton aspru*; 4) *fig.* directivă — *dă tonul în modă*; 5) *muzic.* felul compozițiunei unei bucăți muzicale; 6) *desemn.* valoare de lumină sau de umbră; 7) *pictură*, nuanță a culorii; 8) *coloritul dominant* într'un tablou; 9) *tonul face muzica*, felul cum se pronunță un cuvânt sau o frază, arată intențiunea, sentimentul sau scopul cu care se spune, de ex: *dine* se poate spune cu ton de amenințare, sau de nemulțumire ori de satisfacție, de întrebare, etc.

tonă *s. f.* (fr. *tonne*). Unitate de greutate de 1000 kilograme.

tonalitate *s. f.* (V. *ton*, după fr. *tonalité*). *Muzic.* 1) Proprietate caracteristică a unui ton; 2) calitatea unei bucăți muzicale compuse într'un ton determinat; 3) *pict.* tonul predominant într'un tablou.

tonic, *ă adj.* (fr. *tonique*, din gr. *tonos*, tensiune și lat. *tonus*, ton). 1) Care primește tonul sau accentul: — *silabă* sau *vocală*,

tonică; 2) muzic. *nota tonică*, prima notă a gamei în tonul căreia este compusă o bucată de muzică; 3) *medic.* medicament întăritor, ce dă puteri.

tonsură *s. f.* (lat. *tonsura*, tunsoare). *Bis. cat.* tundere în creștetul capului, în formă rotundă, ce se face la clericii catolici; ceremonialul acestei tunsori.

tonț, **toantă**, *adj. și s.* (lat. *dela tantulus*, așa de puțin; la fel cu ital. și spaniolul *tonto*). Puțin la minte, mărginit, nărod.

tonțălu, **tontoi** (și *tontolete*). *s. m.* (amplificat din *tonț*). Mare tonț, ioarte tonț.

tontoroiu *s. n.* (lat. *tontus* + *torus* = așa trunchiu). 1) Copil trunchios, bine dezvoltat; 2) joc repede, când pe un picior când pe altul, cum sar copiii; — *a juca tonțoroiu*, a sări când pe un picior, când pe altul; *fig. il joacă tonțoroiu*, îl face, îl obligă să facă fără voie ceva; îl poartă după voie.

tonțoroiu *adj. V. preced.*

top *s. n.* (diformare din gr. *tomos*, bucată de hârtie, tom, volum). Pachet (învălit deosebit) în care se află 480—500 coale de hârtie. — Și Turcii zic *top* = pachet.

top! *interj.* Exprimă săritură repede, sau sosire neașteptată; ori rezezire asupra și apucare repede.

topâl (**a**) *v. V. prec.* A sări într'un picior și într'altul; *fig.* a dansa sărind, prea săltat.

topăire *s. f.* Acțiunea de a topăi.

topăit *s. n.* 1) *V. topăire*; 2) *adj.* prea săltat, sărind.

topă sau **top** *s. f.* (din germ. *zopf* (cit. *zopf*, coadă). Coadă de păr împletită și legată cu panglică, la fete țărnanice (prin intermediul *șas top*).

topărcă *s. f. V. urm.*

topărlan *s. m.* (dela vorba *top* sau *țopă*). Țărau cu plete (cum se purtă în vechime chiar de către Romani, după introducerea Creștinismului, și cum erau plăieșii lui Ștefan cel Mare). — Porecla pare dată de elemente germanice, dela vorba *zopf* — coadă, plete, și a luat înțeles de țăran ordinar, țărănoiu.

topaz *s. n.* (lat. *topazus*). Piatră prețioasă străvezie cu o frumoasă culoare galbenă.

topciu *s. m.* (turc *topci*). Artilerist, tunar.

topenie *s. f. V. topi*. Distrugere, prăpădenie; *fig.* mare nenorocire; *fig.* navală, mulțime mare.

topi (**a** | **se**) *v.* lat. *tabeo*, *tabere*, a se topi, a putezi, a picură, a curge). 1) A preface în stare de lichid prin acțiunea căldurii, — *a topi ceară, unt sau metale*, etc.; 2) a se preface în apă gheața sau zăpada; 3) a dizolva; 4) *fig.* a se consumă, a slăbi;

5) *fig.* a se prăpădi, a suferi, — *se topește de doru-i*; 6) a pune la topit în sau cănepă (la putezit în apă); 7) *fig.* a o păți — *s'a topit*. — Și Slavii zic *topiti*, o amplificare a lui *topi* prin sufixul slav *ti*, 'dela infinitivul verbelor slave.

topic, **ă** *adj.* (gr. lat. *topica*, dela *topos*, loc — scriere despre locurile comune). 1) Relativ la locuri — *numiri topice*; 2) *s. pl. literar*, locuri sau izvoare de unde un orator își trage argumentele; 3) *medic.* medicament ce se aplică exterior.

topire *s. f. V. topi*; 1) Acțiunea de a (se) topi; 2) dizolvare.

topit, **ă** *adj. V. topi*. 1) Făcut lichid; 2) dizolvat; 3) *fig.* distrus, prăpădit; 4) *fig.* slăbit; 5) *s. n.* lăsarea inului sau cănepei (după ce s'a cules și uscat) în o baltă stătătoare, ca să putrezească hlujul, și să se poată melița și obține firele textile.

topitor *s. m. V. topi*. Care topește.

topitoare *s. f. V. topi*. 1) Vas de topit; 2) baltă mică în care se pune inul sau cănepa la topit. (5).

topograf *s. m. V. urm.* Cel ce se ocupă cu topografia.

topografic, **ă** *adj. V. urm.* De topografie pentru topografie; *adv.* prin topografie.

topografie *s. f.* (gr. *topos*, loc; *graphein*, a scrie). 1) Arită de a reprezenta pe hârtie conformațiunea unui loc, cu tot ce este pe suprafața lui, desemnând totul prin *semne* convenționale zise *topografie*; 2) *fig.* descrierea amănunțită a unui loc.

toponimic, **ă** *adj. V. urm.* Privitor la toponimie.

toponimie *s. f.* (gr. *topos*, loc, *onoma*, nume). Nomenclatura localităților, riurilor, munților, etc.

topor *s. n.* (daco-gr. *tomon*, tăietor, prin forma *tomor* și *topor* — compară *top* și *topan*). 1) Secure mare, grea, cu coada huggă, care despică lemnul și cu care se taie lemnele în pădure; 2) *adv. și adj. din topor*, tăiat cu toporul. nu neted; 3) *fig.* grosolan, nedelicat; 4) *topor de oase*, cel ce îndură, duce greul, face cele mai din greu lucrări. — Și Slavii au vorba *topor*, dar formațiunea vorbeii nu este siavă, or fiind un sufix latin. **toporaș** *s. n. V. prec.* 1) Mic topor; 2) *pl. bot. viore*, — după forma și așezarea petalelor, față cu codița.

toporoșiu, **ie** *adj. V. prec.* Mold. Violet, vioriu.

toporiște *s. f. V. topor*. Coada toporului; coada dela coasă.

topan *s. n.* (din gr. *tomos*, bucată, *tan*,

intins, lung). 1) Grămadă mare; volum mare, (*v. top*); 2) *adv. cu toptanu* = f. mult; 3) *adv.* a vinde cu *toptanul*, cu ridicata (opus vânzării cu *mărunțeaua*, *en gros*; 4) *fig.* cu totul; în cantitate mare (*tom-tan* a luat forma *top-tan*). — Și Turcii au acest cuvânt, format probabil în Bizanț.

toptangerie *s. f. V. prec.* Magazin de vânzare cu toptanul; vânzarea cu toptanul.

toptangiu *s. m. V. prec.* Cel ce vinde cu toptanul, angrosist.

topuz *s. n.* (daco-gr. dela *tupas*, ciocan mare). 1) Măciucă grea, cu cuiu ce gămălii, înfipite în ea și cu coada scurtă de lemn, ce se aruncă dela oarecare distanță, în luptă, a upra dușmanilor (*în vechime*); 2) sceptru ca un fel de măciucă, împodobit cu sculpturi și plăci de argint gravate și ornate cu pietre scumpe, care se oferea domnitorului, în vechime, de către Sultanul turcesc, împreună cu calul și sabia, la urcarea în scaun; 3) *fig.* sceptru; 4) *cu topuzu*, cu forță, forțat; 5) piatră mai mare, în jocul copiilor cu pietricele; 6) măciucă groasă și scurtă. — Și Turcii au cuvântul *topuz*.

toră *s. f.* (lat. dela *torus*, perină umplută). *Arhit.* Numirea plăci de piatră, rotunzită ca o perină, ce este la baza coloanelor stilului ironic, corintic, sau doric.

torace *s. n.* (gr. *thorax*). *Anat.* Coșul pieptului și cuprinsul lui.

toracic, *ă adj. V. prec.* Ce aparține toracelui.

torbă *s. f. V. tolbă.* Geantă. (de mărime și formă unei fețe de perine) făcută din piele, pânză sau rețea.

torcător, *oare adj.* și *s. V. toarce.* Cel ce are meseria de a toarce.

toreador *s. n.* (spaniol *toreadore*, dela *torear*, a luptă cu taurii). Cel ce luptă cu taurii în cursele publice ce au loc în Spania.

torent *s. n.* (lat. *torrens*). Curgere repede puhoiu *propr.* și *fig.*

torențial, *ă adj.* (fr. *torrentiel*, din lat. *torrens*). Ce curge sau vine ca un puhoiu.

torid, *ă adj.* (lat. *torridus*). Fierbinte, uscat, foarte călduros, *zona toridă*, cuprinsă între cele două tropice, unde este cea mai mare căldură pe pământ.

toroapă *s. f.* (lat. din *torpere*, a înlemni, a amorți). Amorțire de frică, teamă, groază, întâmplare rea.

torolpan *s. n.* (daco-gr. *dory* + *pan* = bucată de lemn întreg). Ciomag mare de lemn (pentru a bate), — *il luă cu torolpanul*.

torolpăni (a) *v. V. prec.* A ciomăgi.

torocăni (a) *v. V. tolocăni.*

toropală *s. f.* (daco-gr. *to-ropalon*, măciucă, ciomag). Ciomag de bătut. *Mold.*

toropeală *s. f. V. toropi.* 1) Amorțire, somnolență; 2) amețeală.

toropi (a) *v.* (lat. *torpeo*, *torpere*, a amorți). A amorți de somn a fi răpus, căzut de somn, doborât (de oboseală, de somn). — Acest cuvânt nu are nimic comun cu rusecul *toropiti*, a zoi, grăbi.

toropit, *ă adj. V. prec.* Amorțit, doborât de oboseală sau de somn.

toropoc! *interj.* (comp. din *zor* și *poc!*). De odată, hop odată.

torosi (a) *v.* (variant din *turuți*). A turui, a vorbi prea mult.

torpilă *s. f.* (dela lat. *torpila*, numele unui pește vârgat, ce prezintă unele proprietăți electrice și cu formă de tot lătăreață). Numire dată unei mașini explozibile, ce se aruncă pe sub apă asupra vaporului inamic, spre a-l sparge și scufundă.

torpilor *s. n. V. prec.* (fr. *torpilleur*). Vapor de războiu special pentru aruncat torpile.

tors, *oarsă adj.* (dela *toarce*). 1) Care este răsucit prin toarcere și făcut fir; 2) *s. n.* acțiunea sau meseria de a toarce; 3) *fig.* mărăitul pisicii când doarme.

tors *s. n.* (ital. *torso*, miezul unui fruct). *Anat.* și *sculpt.* Toracele, trunchiul corpului omenesc, fără cap, mâni și picioare.

torsadă *s. f.* (fr. *torsade*, din lat. *torqueo*, răsucesc). Ciucure din fire răsucite.

tort *s. n.* (lat. *tortus*, răsucit, învârtit). Fir tors, cantitate de fir tors.

tortă *s. f.* (ital. *torta*, fr. *tarte*). Prăjitură mare rotundă, ce se face din făină, miez de migdale, nucă, ouă, sau cu ciocolată și împodobită pe deasupra cu bomboane, sau cu fructe zaharisite.

torță *s. f.* (fr. *torche*). Mănunchiu gros de fire de stoară, unse cu smoală și său, ce se aprinde spre a face flacără și a lumina seara noaptea, la festivități, la paradă, — *retragere cu torțe*, marș sunat de trompeți prin oraș însoțit de soldați cu torțe, când este o serbare națională.

torțel *s. m.* (lat. dela *tortilis*, care învârtește) *Bof.* Plantă nefolositoare, zisă și cuscută; este otrăvitoare, produce amețeli (invârteală în creier).

tortură *s. f.* (lat. *tortura*). Chinuire în diferite feluri; *fig.* mare suferință morală sau fizică; *fig.* grijă mare și îndelungată.

tortura (a | se) *v. V. prec.* A chinul; a (se) supune la chinuri; *fig.* ași provoca singur lipsuti și strămtorări; *fig.* a suferi mult și greu.

tos *adj.* (în ital. *tozzo*, bucăţică, fără-miţă). Fărămiţat — *zahăr tos*.

toşcă (*touşcă*). *s. f.* (dela *taşcă*). Umflăt, plin; buhos, păros.

tot, **toată** *a. j.* (lat. *totus*). 1) Din care nu rămâne nimic; 2) întreg, în întregime; 3) fiicare, — *tot omul gândeşte*; 4) *s. n.* totalitatea; 5) întregul, complet; 6) orice lucru — *totul are un sfârşit*; 7) esenţialul; 8) *adv.* într'una; 9) *de tot*, cu totul; pentru totdeauna; 10) *tot una*, egal; 11) *tot zici că nu'ți trebuie, atunci dă-mi-l mie*, de oare ce zici... 12) *tot are să vie*, va veni odată; 13) *conjuncţ.* *cu toate că*, deşi; 14) *tot o dată*, în acelaşi timp.

total *s. n.* (după fr. *total* şi *tot*). 1) Sumă; 2) totul; 3) *adj.* întreg, complet; 4) *adv.* în întregime, ce tot.

totalitate *s. f.* (din *tot*, după fr. *totalité*). Întregimea, cuprinsul general.

totdeauna *adv.* (compus *tot* + *de-a-una* = tot într'una). 1) Fără întrerupere; 2) în ori ce timp; 3) într'una; 4) pururea, veşnic.

totime *s. f. V. totalitate.*

totuşi *adv.* (comp. *şi-tot*). Şi cu toate acestea; peste toate sau indiferent de orice, — *totuşi trebuie...*

toval *s. n.* (dela vechiu rom. *duvalm*, armăsar). Talpă groasă din piele de cal pentru cisme; piele groasă de bou; *fig.* grosolan nesimţitor, — *obraz de toval*.

tovarăş *s. m.* (lat. comp. *de-paris* = de păreche, — prin diformare *do-baris* şi *do-varis* (*par*, *paris*, egal, de o potrivă). 1) Păreche, — *am să-i cumpăr junculul un tovarăş şi-l pun la plug*; 2) însoţitor, — *tovarăş de drum, de suferinţă*; 3) asociat; 4) camarad; 5) denumirea membrilor din partidul socialist sau communist. — Numirea de *tovarăş* este dela împerecherea vitelor, ca să fie la fel ca mărime, culoare sau putere de a trage. În limba slavă, în special rusească, forma *tavarişi* sau *tovarişi* a păstrat pe *i* din *paris* latin, iar înţelesul este ca şi în româneşte, ceea ce arată că vorba şi noţiunea de *tovarăş*, a trecut dela Daco-Latini la Slavi.

tovarăşe *s. f. V. prec.* Pereche; soţie; asociată, colegă.

tovarăşenie *s. f. V. tovarăşie.*

tovarăşesc, **eachă** *adj.* De tovarăşi.

tovarăşie *s. f. V. prec.* 1) Împerechere; 2) asociaţie; 3) împrietenire.

tovarăşeşte *adv.* Ca tovarăşi, în mod egal.

toxic, **ă** *adj.* (gr. *toxikon*, otrăvă). Otrăvitor; *s. n.* otrăvă.

toxicologie *s. f.* (gr. *toxikon*, otrăvă, *logos* vorbire). Ştiinţă, tratat despre otrăvuri.

trabant *s. m.* (germ. *trabant*, ostaş, jandarm, din lat. *trabeatus*, cavalier). Dorobant, jandarm din vechime.

trabuc *s. n.* (din ital. *tromba*, *trombucula*, mică trombă). Țigăretă; țigără; lulea.

trăcăneală *s. f. V. tranc, trăncăni.* Umblatul calului și zgomotul produs.

trachit *s. n.* (fr. *trachyte*, din gr. *trachos* zgrăbunțos). Rocă cristalină poizirică.

trac, **ă** *adj.* Ce este din Tracia, provincie la sud-vest de Constantinopol de astăzi.

tract *s. n.* (lat. *tractus*, (înut ocărnuit, din *tracto*, *tractare*, a conduce, a ține). Ținut, jurisdicțiune. *Trans.*

tracta (*a*) *v. V. trata.*

tractat *s. n. V. tratat.*

tractir *s. n.* (rusesc *tractir*, restaurant, dela lat. *tractare*, a îngriji). *Mold.* *vechiu.* Cărciumă, han, ospălărie; (mai în urmă a luat înțeles de *casă de prostituție*).

tracțiune *s. f.* (fr. *traction*, din lat. *tractare*, a țâni). 1) Acțiunea de a trage, a țâni; 2) serviciul de mișcare la căile ferate.

trădă (*a*) *v.* (dat. din *trado*, *tradere*, a da către, sau predă dușmanului un secret; 2) a vinde, a transmite, a spune un lucru secret; 3) a descoperi, a arăta, ceea ce trebuia ascuns; 4) *a se trădă*, a se da de gol, a spune fără voie, ceea ce nu trebuia spus.

trădare *s. f. V. preced.* Acțiunea de a (se) trădă.

trădat, **ă** *adj.* 1) Înșelat încredere; 2) vândut către dușmanul lui sau predat dușmanului; 3) dat de gol, destăinuit fără voie.

trădător, **oare** *adj. V. prec.* Cel care trădează.

tradițian *s. n.* (fr. diform. din *drap des dames*, — citit *dra-de-dam*). Stoafă din care se fac macaturii — postăviu.

tradițional, **ă** *adj.* (fr. *traditionel*, din lat. *traditio*, transmitere). Ce este conform cu tradiția; *adv.* după tradiție, după obiceiul său datină, îndăinat.

tradițiune sau **tradiție** *s. f.* (fr. *tradition*, din lat. *traditio*, cit. tradiție). 1) *Jurid.* Predarea unui lucru vândut sau dăruit; 2) *liter.* transmisiunea verbală a faptelor istorice; 3) faptele transmise astfel; 4) datină, obicei, credință sau păreri transmise din generație în generație.

traducător *s. m.* (lat. *traductor*, prin fr. *traducteur*). Cel ce traduce.

traduce (*a*) *v.* (lat. *traduco*, *traducere*, a duce peste sau dincolo, a strămută). 1) A trece o vorbă, o cuvântare sau o scriere, dintr'o limbă în alta; 2) *fig.* a explica; 3) *jurid.* a chemă în judecată, a da judecăței,

tradus în fața justiției; 4) *fig. iron.* a înșela cu dibăcie.

traducere s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a traduce *propř.* și *fig.* 2) *școlar.* temă tradusă dintr'o altă limbă; 3) operă literară tradusă din altă limbă.

tractabil, ă adj. Care se poate traduce. *tracțiune s. f. V. traducere.*

tr. dus, ă adj. V. traduce 1) Trecut dintr'o limbă în alta; 2) *jurid.* chemat sau dat (judecâței); 3) *fig. iron.* înșelat cu dibăcie. *trafic s. n. (fr. trafic, din lat. trafacere).* 1) Negoc, comerț; 2) *fig.* negoț nepermis, câștig rușinos — *trafic de conștiință.*

trafică (a) v. V. prec. 1) A face trafic; 2) *fig.* a trage profit din precupețirea lucrurilor ce nu se vând, — *a trafică cu influența*; 3) a negocia, a precupeți.

traficant s. m. Cel ce face trafic (mai des cu înțeles rău) cel ce precupețește.

trafolog s. n. (compus din tratat (tractatus) scriere și gr. logos, vorbire). ironic. Manuscris vechiu.

trăgaciul adj. V. trage. Care trage bine (animal); *s. m.* bun trăgător cu arma sau cu arcul; *s. n.* cocoșul sau limbulița ce punc în mișcare cocoșul armei de foc.

trăgan s. n. (dela trage, cu înțeles de a respira). 1) Respirație lungă și grea; 2) boală ce constă în umflarea pieptului la vite și cai; 3) *bot.* plantă a cărei frunză se pune la buba calului; 4) trăgănare.

trăgână (a) se v. (din trage cu sufix an pentru în). 1) A trage îndelung sau încet; 2) a face o lucrare cu zăbavă, amânând; 3) a tergiversa; 4) a merge, a se face prea încet; 5) a pronunța prelung — *a trăgâna vorba*; 6) a (se) țări încet; 7) a dură mult.

trăgânare s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) trăgâna.

trăgânat, ă adj. V. prec. 1) Cu durată prelungită; 2) cu întârziere; 3) prelungit; 4) amânat.

trăgânător, oare adj. Care trăgânează sau se trăgânează; cu trăgânare.

trăgătoare s. f. V. trage. 1) Tot ce servește pentru a trage; 2) curea ce ține atârnată scara dela șea; 3) curele sau ștreanguri dela trăsură; 4) curea sau maș de bou cu care se bate (sau trăgătoare 2, întrebuințată în acest scop); 5) condeiu de compas pentru tras linii la desemnul liniar; 6) măsură de capacitate de o jumătate baniță; 7) ureche de ghiată.

trăgător s. m. V. trage. 1) Cel ce trage bine cu arma de foc; 2) trăgaciul dela o armă de foc; 3) bou sau cal învățat să tragă

la jug sau la ham; 4) condei cu peniță de compas pentru tras linii la desemn.

trage (a) v. 1) A țări; 2) a întinde spre a apropria la sine; 3) a duce târind, *boii trag la plug*; 4) a respira greu; 5) a inspira, — *trage pe nas*; 6) a înghiți — *trage o dușcă*; 7) a inclina, aplecă, — *trage creanga*; 8) a lovi, — *trage o palmă*; 9) a scoate, — *trage o măsea*; 10) a suferi, suportă, — *multe am tras*; 11) a face, a petrece, — *am tras un chef*; 12) a chemă, — *trage la răspundere*; 13) a îndemna, — *il trage inimă*; 14) a face să sune, — *trage clopotul*; 15) a cânta cu sentiment, — *trage din vioară*; 16) a frecă pe corp, — *trage cu spirit*; 17) *a trage de mânecă*, a rugă cu insistență, a provoca la ceva; 18) *a trage tutun*, a fumă; 19) *a trage cu urechea*, a asculta furiș; 20) *a trage la măsea*, a bea, a fi bețiv; 21) *a trage de moarte*, a fi în agonie; 22) a emite, *a trage o poliță sau trată*; 23) a cântări, — *trage 50 de chilogramme*; 24) *a trage la răspundere*, — a face responsabil; 25) *a trage la scară*, a opri tâsura în dreptul scării; 26) a trage la mal, a acostă; 27) a sufla vântul, a fi curent, *trage dela fereastră*; 28) *a trage pe sfoară*, a înșelă; 29) *a trage în țeapă*, a înfișe în țeapă; 30) *a trage concluzii*, a conchide; 31) *a trage de păr, fig.* a interpreta forțat; 32) a tipări, imprimă, — *trage 1000 de exemplare*; 33) *a trage la mașină*, a coase cu mașina; sau *pop.* a fotografia; 34) a desemna, *trage o linie, trage un contur*; 35) a închide, — *trage ușa*; 36) a ținde, — *trage a rău*; 37) a trimite săgeata din arc, — *trăgeau arcașii*; 38) a absorbi, — *trage răveneală*; 39) *trage nădejde*, a speră; 40) *a trage cenușa pe turtă*, a (se) da dreptate, părtinire; 41) a se întinde (curgând), *mierea se trage, se trage smântâna când s'a stricct*; 42) a se țări, — *abia se trage*; 43) a slăbi (la față), — *tras de boală*; 44) a descinde ca rudenie; 45) a proveni, deriva, — *i se trage dela un dușman*; 46) a se izola, retrage, — *se trage vara la munte*; 47) a scădea (apele), — *se trage la loc*; 48) *a trage în judecată*, a face proces; 49) a gelui — *trage scândura*. *Ofț. 50) trage pe drocu de coadă*, o duce greu cu nevoile, sărăcia; n'are bani *pop.*; 51) se întrebuințează la imperativ în loc de fă (face) — *trage-i un cântec*, o citire, un perdea, o învărteală, etc.; 52) idem pentru *dă* — *trage-i o bătaie*, un pumn, un ciocan; 53) a impușca — *trage cu pușca, cu tunul*; 54) a bate, — *ii trage la spate*; 55) a spun: — *trage o min-*

ciună; 56) a se plimă — se *trage* cu sania; 57) a *trage* peste cinci, a se păcăli dorind să obțină mult (ca la jocul de cărți zis și *bacara*); 58) a *trage* un *aghios*, a dormi cu sporăituri un răstimp; 59) a *trage* nădejde ca ursul de coadă, — a *spera* ceva imposibil; 60) a *poposi*, a mânea *am tras la un hân*; 61) a (se) *trage* (cu înțeles de rușine); 1) a face trupeasca împreună; 2) a se jucă, hârjoni (trăgându-se de mâni); 62) a *trage* cu ochiul, a se uita pe furie și cu coada ochiului la ceva sau la cineva; 63) a *trage clopotele* (iron. fam.) a face curte, vorbind prea mult; 64) a *trage sorți*, a recruta (prin sorți, pela 1854); 65) a *trage chiuu*, a *trage la fiț* (școlar), a se sustrage dela datorie, a fugi dela ora de curs; 66) *trage soba*, are tiraj, duce aer și arde focul; 67) a reține din bani; 68) a *sustrage*, a lua pe furie; 69) a avea simpatie, atracție — *trage la mamă-sa*, *la ai săi*; 70) *il trage ața*, *il duce*, *il împinge* destinul (la rău sau la bine — după credințele poporului).

tragedian s. m. V. tragedie. Actor care joacă bine tragedie.

tragediană s. f. V. prec. Actriță care joacă bine tragedia.

tragedie s. f. (gr. *tragaedia*, cit. *tragheddia*, lat. *tragaedia*). 1) Poemă dramatică, reprezentând o întâmplare petrecută între personaje însemnate și care inspiră groaza sau mila; 2) scriere literară în acest gen; 3) genul de scriere sau jocul teatral al pieselor ce reprezintă tragedii; 4) *fig.* întâmplare grozavă.

tragic, ă adj. V. prec. 1) De tragedie; 2) al tragediei sau în felul tragediei; 3) *fig.* grozav, spăimântător; 4) *s. n.* partea tragică sau caracterul tragic.

tragi-comedie s. f. (fr. *tragi-comedie*). Tragedie în cuprinsul căria sunt și incidente comice; *fig.* amestec de lucruri serioase sau îngrijitoare cu părți comice, neserioase.

tragi-comic, ă adj. V. prec. De tragi-comedie.

traglă s. f. (ca lat. *tragula*, trăgătoare, din *traho*, *trag*). Dricul dela căruș.

tragnă s. f. (din *trag*, *trage*). Sagna calului. *Mold.*

tragedie s. f. (diformat din gr. *tragheddia*). Descriere tragică; întâmplare tragică (*vechiu*).

trahană s. f. (gr. din *trahaion*, rotund). Tâiței sau stelute de aluat, în formă rotundă pentru pus la supă. — Și Turc *trahană*.

trahee s. f. (lat. *trachea*). Anat. Vase ce țin loc de plămâni la unele animale.

trahee-arteră s. f. (din *trahee* și *arteră*). Anat. Canal, țeava gâtjejului, prin care trece aerul în plămâni.

trăi (a) v. (lat. din *tra-eo*, *tra-ire*, a merge înainte, peste). 1) A viețui; 2) a fi căsătorit; 3) *fig.* a fi în concubinaj; 4) a dură, ține; 5) a se nutri, — *trăiește cu ierburi*.

trălnic, ă adj. V. trăi. 4. Durabil; tare. **trălnicie s. f. V. prec.** Durabilitate; soliditate.

trăistă s. f. (daco-gr. *troch-kislē* = coș rotund). 1) Mic coș împletit din păr de cal, în care se dă ovăz la cai; 2) mic sac cu baieară făcut din lână țesută și în care se pun meinde sau lucruri pentru drum, și care se atârână pe umăr sau se leagă la car; 3) geantă de școlar; 4) *iron.* *trăista cu grăunțe*, *pop. momeală*, *indemn*; profit pe degeaba (despre căpătueli a partizanilor politici).

trăit, ă adj. V. trăi. 1) Viețuit; 2) durat, ținut; *s. n.* acțiunea de a trăi; 3) *fig.* încercat, constatat (prin sine) — *evenimente trăite de noi*.

traiu s. n. V. prec. 1) Viețuirea; 2) conviețuirea; 3) felul de a trăi; 4) întreținere; 5) *fig.* a nu avea traiu, a nu avea liniște; 6) *fig.* alimente și obiecte necesare — *traiul s'a scumpit*.

traject s. n. (lat. *trajectus*, străbătut). *Marin.* Linia care arată pe hartă drumul ce trebuie să urmeze un vapor dela un punct la altul; acest drum el însuși.

trajectorie s. f. (după fr. *trajectoire*, din lat. *trans-jaceo*, arunc peste). *Geom.* Linia dreaptă sau curbă ce o descrie un corp aruncat de o forță motrice; *milit.* linia curbă ce o descrie glonțul sau proiectilul aruncat de pușcă suu de tun.

tra-la-la! interj. (ca fr. *tralala!*). Expresie: joc; neseriozitate; distracție; e *cam tra-la-la* cam zăpăcit, sau cam beat.

tramă s. f. (lat. *trama*). Firul de ață sau tort, ce servește ca bătătură la țesutul pânzei; bătătura pânzei, — *se des-tramă pânza*, adică iese *trama*.

trâmbă s. f. (ital. *tromb*, buciom, trâmbiță). Sul de pânză, val mare de pânză; 2) trompă, vârtej; 3) bandă numeroasă.

trambala (a | se) v. (fr. din *trembler*, a hățui). A hățui, a purta de colo diocolo.

trâmbiță (a) v. V. prec. 1) A sună din trâmbiță; 2) a da sennal cu trâmbiță; 3) *fig.* a spune tuturor, a destăinu; a anunța să știe toți, — *a trâmbița reușita*.

trâmbiță s. f. (diminutiv din italian *tromba* = trâmbiță). Trompetă subțire și foarte lungă de metal; trompetă (actuală) militară.

trâmbițare s. f. Acțiunea de a trâmbiță *propr.* și *fig.*

trâmbițas s. m. V. prec. Tompet, cornist.
trambulină s. f. (ital. *trampolina*, din *trampoli*, piciorong). *Gimnast.* Scândură elastică, așezată oblic, de pe care se face sărituri la gimnastică.

tramcar s. n. (engl. *tram*, șine, *car*, trăsură sură). Trăsură mare ca un camion, în care încap mai mulți călători, ce stau pe bănci, și servește pentru circulație în orașele mari.

trămite (a) v. V. trimite.

tramvai s. n. (engl. *tram*, șine, *way*, cale). Rēja de șine, pe care circulă vehicule mari în cupinsul unui oraș transportând călători.

tranc! interj. (onomatop.). Exprimă cădere foarte zgomotoasă sau izbitură f. zgomotoasă.

trâncănele s. f. V. prec. Bagaje și vase de bucătărie, ce fac sgomot când sunt transportate.

trancanale s. pl. V. prec. 1) Trancanale; 2) vorbe de prisos sau fără rost (V. *trâncăni*).

trâncăneală s. f. (din onom. *tranc!*) 1) Sgomot de lucruri ce prin loviri fac repetat *tranc!*; 2) *fig.* vorbărie zgomotoasă și neolositoare.

trâncăni (a) v. (din onomat. *tranc!*) 1) A face zgomot repetat prin loviri de lucruri sau vase metalice; 2) a face sgomot carul în mers; 3) *fam.* a vorbi mult, tare și fără rost; 4) a spune prostii, a palavragi.

trâncănire s. f. Acțiunea de a trâncăni.

trâncănițoare s. f. 1) Obiect, jucărie ce trâncănește; 2) *fig.* palavragioaică.

trâncănitor s. m. Cel ce trâncănește; *fig.* palavragiu.

trandafir s. m. (gr. *trianda*, 30; *phylon*, foaie). Roză, floare ce are 30 de petale de culoare roză, roșie, sau albă ori gălbuie, cu miros foarte plăcut și din care se extrage un oleu foarte mirositor, ce servește la fabricat parfumuri; 2) *trandafir sălbatic*, rug, trandafir ce crește necultivat; 3) *pop. cărnați* (cremviști) ce au culoare trandafirie; 4) *fig. pop.* frumuseță și gingașie a tinereței — *un trandafir*.

trandafiriu, ie adj. De culoare roză, ca a trandafirului; *poetic*, încântător și cu optimism.

trândav, ă adj. (lat. din *tardivus*, încet, leneș, greoiu). Greoiu și leneș, care se mișcă cu anevoie și'i place mai mult să stea.

trândăvi (a se) v. V. prec. 1) A deveni trândav, a se deda lenei; 2) a se îngrășa și îngreuiu șezând sau dormind.

trândăvie s. f. V. prec. Starea de trândav; lene excesivă.

trândăvire s. f. V. prec. Faptul de a se trândăvi.

trânji s. pl. (lat. din *truncus* (trunci) buturugă). V. Emoroide sau emoroizi, ghinduri de sânge pe interiorul intestinului gros.

trânșă (a) v. (fr. *trancher*, a tăia). 1) A sfârși; 2) a conveni, a cădea la învoială.

transalpin, ă adj. (lat. *trans*, peste și Alpi (munți). Care este dincolo de Alpi.

trânșant, ă adj. (fr. *tranchant*). Care tranșează, termină; hotărâtor.

trânșare s. f. V. tranșă. Acțiunea de a tranșă.

transatlantic, ă adj. (lat. *trans*, peste, dincolo; Atlantic (oceanul). 1) Care este dincolo de oceanul Atlantic; 2) *s. n.* vapor de curse peste oceanul Atlantic.

transbordă (a | se) v. (fr. *transborder*, din *trans*, peste, *bord*, țarm). 1) A duce dela un țerm la altul, — *podul fiind distrus, se face transbordare*; 2) trecere dela un tren la altul pentru a continua drumul, când linia ferată este întreruptă, stricată.

transbordare s. f. V. preced. Acțiunea de a (se) transbordă.

transcarpațin, ă adj. (lat. *trans*, peste; Carpați (munți în România). Care este peste Carpați.

transcendent, ă adj. (lat. *trans*, peste, *cendere*, a trece). 1) Ce trece pe deasupra, mai pre sus; 2) ce trece peste mai multe generații, ce se moștenește în șir de generații.

transcendental, ă adj. V. preced. Ce are caracter transcendent; *adv.* în mod transcendent.

transcrie (a | se) v. (lat. *trans* peste, dincolo; și *scrie*). 1) A scrie din nou același conținut, însă pe o altă foaie sau hârtie; 2) *jurid.* a înscrie conținutul unui act, de vânzare sau de ipotecă, în registrul special de transcrieri al tribunalului.

transcriere s. f. V. preced. Acțiunea de a transcrie (1 și 2).

transcripțiune s. f. V. transcriere 2.
transcriș, ă adj. V. prec. 1) Scris din nou în alt loc, pe altă hârtie; 2) scris în registrul din transcrieri al tribunalului.

trânșeă sau tranșee s. f. (fr. *tranchée* cit. *tranșe*). *Milit.* Șanț adânc în pământ, în care se adăpostesc soldații în timpul luptelor, ca să nu fie loviți de proiectile dușmane.

transferă (a | se) v. (lat. *transfero* = duc dincolo). 1) A mută (un funcționar) în altă localitate sau în altă funcțiune; 2) a mută un oficiu, un birou, un serviciu, în altă localitate.

transferare s. f. V. prec. Mutare, acțiune de a transferă.

transferat, *ă adj. V. prec.* Mutat în altă localitate; trecut în altă funcțiune sau la altă autoritate (un funcționar).

transfigură (a | se) *v.* (după fr. *transfigurer* — din *trans* și *figură*). A (se) schimbă la față, la aspect, la înfățișare, (mai des în bine): — *se transfigură de bucurie.*

transfigurare *s. f. V. prec.* Schimbare la față; acțiunea de a da o altă înfățișare.

transformă (a | se) *v.* (lat. *trans*, dincolo, și *forma* prin fr. *transformer*). 1) A schimba forma, a da o altă formă; 2) a (se) deghiza; 3) a face în alt fel; 4) a da o altă destinație sau întrebuintare, — *camera am transformat-o în salonaș*; 5) sciinț. a se schimba natura sau proprietățile.

transformare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) transformă.

transformațiune *s. f. V. preced.*

transformism *s. n.* (fr. *transformisme* *V.* transformă) Doctrină biologică, după care speciile animale și vegetale se schimbă, dând naștere la noui specii prin influența adaptărei, precum susține Lamarch, Darwin sau Haeckel.

transformist *s. m. V. transformism* și *transforma* 2. 1) Partizan al teoriei transformismului; 2) actor care se deghizează repede și joacă aproape în același timp roluri diferite, schimbându-și înfățișarea și vocea.

transug *s. m.* (lat. *trans*, dincolo; și *fugi*). 1) Cel ce fuge dintr'o țară în al'a; 2) cel ce fuge dintr'un partid politic în altul.

transuziune *s. f.* (lat. *transfusio*). 1) Trecerea unui lichid dintr'un vas în altul; 2) trecerea sângelui din vinele unui individ la altul.

transgresa (a) *v.* (fr. *transgresser*, din lat. *trans*, dincolo, *gredi*, a merge). A trece dincolo cu forța, a trece forțat; a depăși.

transgresiune *s. f. V. prec.* Acțiunea de a transgresa.

transgresor *s. m. V. prec.* Cel ce face o transgresiune.

transige (a) *v.* (fr. *transiger*, din lat. *transigere* (*trans-agere*), a străbate, străpunge). 1) A cădea la învoială; 2) a face un aranjament, mai dând sau mai lăsând, spre a aplană un diferend; — *pe chestii de onoare, nu se transige.*

transigență *s. f.* Faptul de a transige — opus *intransigenței*.

transilvănean *adj.* și *s. m.* Cel ce este din Transilvania.

transilvăneancă *s. f.* Femeie din Transilvania.

translați(un)e *s. f.* (lat. *trans*, dincolo; *latu*, dus). *Geom.* Ducerea unui solid dintr'un loc, sau dintr'o poziție, în alta, urmând o a-

nume direcțiune, — mișcare de translațiune.
translator *adj. V. preced.* 1) De translațiune; 2) *s. m.* interpret, traducător oficial, dintr'o limbă în alta (la ministerul de afaceri streine).

translucid, ă adj. (lat. *trans*, dincolo, *lucidus*, luminos). Prin care trece lumina puțin, dar nu ca să se poată vedea forma lucrurilor, — *hârtia, sticla mată, sunt translucide.*

transluciditate *s. f. V. prec.* Starea de translucid.

transmigră (a) *v.* (lat. *transmigrare*, *trans*, dincolo, *migrare*, a plecă, a se duce). A trece dintr'o țară în alta.

transmis, ă adj. (lat. *trans*, dincolo; *missus*, pus, așezat, împins). Trecut către altul; dat altuia; *de transmis, spre a transmite.*

transmisibil, ă adj. V. prec. Care poate fi transmis.

transmisiune *s. f. V. prec.* Acțiunea de a transmite; cesiune.

transmitere *s. f. V. preced.*

transparent, ă adj. (lat. *trans*, dincolo; și *parere*, a apare). 1) Prin care trece lumina și apare forma lucrurilor; 2) *fig.* care lasă a se întrezări idei sau intențiuni ce ar fi urmat să fie ascunse; 3) *s. n.* foaie de hârtie pe care sunt trase linii groase, ce se pune sub hârtie pentru scris spre a putea păstra rânduri drepte în timpul scrierei; 4) stor de pânză la ferestre; 5) *fig.* limpede, clar.

transparentă *s. f. V. preced.* Calitatea de a fi transparent; *fig.* posibilitatea de a întevede ce este ascuns, sau o intențiune.

transpiră (a) *v.* (lat. *trans*, peste, dincolo; *spirare*, a răsufla). 1) A asudă; 2) *fig.* a se alică puțin despre ceva ce este secret; 3) *fizic.* a pătrunde un lichid prin porii unui corp.

transpirat, ă adj. V. prec. 1) Asudat; 2) pătruns prin pori.

transpirațiune *s. f. V. preced.* 1) Acțiunea de a transpiră (3); 2) asudare; 3) sudoare.

transplantă (a) *v.* (lat. *trans*, dincolo; și *plantă*). 1) A plantă dintr'un loc în altul, a răsădi; 2) *fig.* a mută, a așeză în alt loc, — multe viții au fost transplantate la noi din orientul apropiat, ca și din occident.

transplantare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a transplantă *propr.* și *fig.*

transplantat, ă adj. V. prec. 1) Răsădit în alt loc; 2) *fig.* mutat, așezat în alt loc; în altă țară sau mediu.

transport *s. n. V. urm.* (fr. *transport*). 1) Acțiunea de a transportă; 2) cantitate de lucruri transportată într'o singură dată — *toți caii au fost expediți în două transport-*

turi; 3) jurid. ducere la fața locului, — *transportându-ne la locul crimei, am constatat.*

transportă (a | se) *v.* (lat. *trans*, dincolo; *portare*, a duce). 1) A (se) duce dintr'un loc în altul; a căra; 3) a duce cu trenul; 4) *fig.* a (se) extasiă; 5) *fig.* a se duce cu gândul, cu imaginația.

transportabil, *ă adj.* *V. prec.* Care se poate transporta.

transportare *s. f.* Acțiunea de a (se) transporta *propr.* și *fig.*

transportat, *ă adj.* *V. prec.* 1) Dus; cărat în altă parte; 2) *fig.* extasiat de bucurie; 3) *s. n.* acțiunea de a (se) transporta.

transpozițiune *s. f.* (fr. *transposition*). Acțiunea de a transpune și rezultatul ei.

transpune (a) *v.* (lat. *trans*, dincolo; și *pune*). A pune, așeza, un lucru în alt loc tot la fel; *muzic.* a schimba totul pe care este notată o arie; a pune o cântare depe notele de psaltichie, pe note liniare de muzică vocală; *des.* a copia un desen pe altă foaie.

transpunere *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a transpune.

transvăză (a) *v.* (fr. *transvaser*). A turna dintr'un vas în altul.

transvazat, *ă adj.* Turnat dintr'un vas în altul.

transversal, *ă adj.* (lat. din *transversus*, așezat dea curmezișul, fr. *transversal*). Așezat dea curmezișul; *geom. s. f.* dreapta care taie două laturi ale triunghiului; *adv.* din curmeziș.

trânt s. n. (lat. dela *tritum*, bățut). Compact, aluat compact, necrescut. *Olt.*

trântă *s. f.* *V. trânti*. 1) Luptă corp la corp dre a doborî jos pe adversar; 2) izbirea la pământ a adversarului; 3) *pop.* bătaie; 4) acțiunea de a se trânti.

trânteață *s. f.* *V. trântă*. *fig.* înfrângere în luptă: a mânca trânteață.

trânti (a | se) *v.* (lat. dela *tritum*, bățut (*tero, terere*). A doborî la pământ; 2) a izbi — trântește ușa; 3) a lovi repede, a trânti o palmă; 4) a arunca, a spune, — a trânti to minciună; 5) *fig. școlar.* a respinge, a face să nu reușească, — *Pa trântit la examen;* 6) a se trânti, a luptă corp la corp; 7) *fig.* a da repede, a cădea, — *i-a trântit o ploaie peste noapte...*

trântor *s. m.* (lat. din *tardus*, greoiu). 1) Albina nelucrătoare, care nu produce, ci numai consumă și care trebuie ucisă, stîrpită; 2) om *f. leneș*; 3) animal zis și *br. dip* sau leneș.

trântori (a) *v.* *V. prec.* A-stăpi trântorii

din faguri, răzuind părțile ridicare ale celulelor în care sunt ei plămădiți.

trântorit s. n. Acțiunea de a trântori.

trântos, oasă *s. f.* *V. trânt.* Compact, nedospit (aluat), necrescut; *fig.* greoiu.

tranzacție *s. f.* (fr. *transaction*, din lat. *transactio*, punere la cale, învoală). 1) Învoală; 2) *jurid.* act prin care se cade la o învoală spre a închide un proces; 3) încheierea unei afaceri între comercianți.

tranzit s. n. (lat. *transitus*) Trecere; libertate de a trece mărfuri printr'o țară, sau oraș, fără a se opri și a fi taxate la vamă.

tranzii(un)e *s. f.* (lat. *transitio*) Trecere dela o stare la alta, sau dela un șir de vorbire la altă ordine de cugetare; trecere dela o temperatură la alta.

tranzitiv, ă adj. (din lat. *trans* + *ire*, a merge dincolo, fr. *transitif*). *Gram.* Se zice despre verbul ce arată o acțiune ce trece direct asupra cuiva (la fel *actiu*).

tranzitoriu, ie *adj.* *V. prec.* Trecător; ce nu durează.

trap s. n. (onomat. imită șgomotul loviturii de copită, sau călcat șgomotos). 1) Mersul calului, mai grăbit de cât pasul sau umbletul, când se aud tare loviturile de copită în mers; 2) *fig.* mers grăbit, repede. (*trapul calului*) *adv.* la trap, cu mers în trap.

trapăd *s. n.* *V. treapăd.*

trăpăduș *s. m.* *V. trepăduș.*

trapez s. n. (gr. din *teira*, 4; *peza*, picior). *Geom.* Figură geometrică în care două laturi sunt paralele dar neegale, iar alte două nu sunt paralele; 2) *gimnast.* stînghie pe două furci nalte, de care atârna fiânghii cu aparate de gimnastică.

trapeză *s. f.* (gr. *trapeza*, masă). 1) Masa comună a călugărilor dintr'o mănăstire; 2) camera de mâncare a mănăstirii.

trapezare *s. f.* *V. prec.* Sfânta masă din altarul bisericii.

trapezările *s. f.* *V. trapeză* 2.

trapezoid *s. n.* (*V. trapez* și gr. *idios*, propriu). Figură cu formă ca a trapezului.

trăs, ă adj. *V. trage*. 1) Tărăț, — *tras de cai* (carul, plugul); 2) atras; 3) *fig.* ademenit, îndemnat, — *tras de mănecă*; 4) frecat, masat; 5) fețuit cu rândeaua; 6) *fig.* slăbit la față; 7) *fig.* subțire, svelț, — *tras ca prin inel*; 8) *fig.* băut; 9) respirat, aspirat; 10) aplicat; 11) acțiunea de a trage.

trasă (a) *v.* (fr. *tracer*, din lat. *pop. tractare*). 1) A trage cu linia, a desemna; 2) a însemna pe teren linia ce trebuie să urmeze un drum, o cale ce se construiește; sau însemna delimitarea unui loc.

trasat, *ă adj.* V. *preced.* Însemnat, desemnat pe unde trebuie să fie o construcție, o cale, un hotar, o delimitare.

trăsnaie *s. f.* (din *trăsni*). *Fig.* Ideie ce vine subit; ceea ce-i trăsnește cuiva în cap; ideie fantastică, caprițiu. Olten.

trăsătură *s. f.* (V. *trage* și *tras*). 1) *Des.* linie trasă, la desemnat sau la scris; 2) masaj, fricțiune; 3) felul de a scrie, caracterul scrierei.

traseu *s. n.* (fr. *tracé*, V. *trasă*). 1) Linie însemnată pe teren, pe unde urmează a se construi o cale terată, o șosea; linie ce urmează o cale; 2) desemn conturat, al unui proiect sau plan.

trăsnet *s. n.* V. *trăsni*. 1) Efectul trăsnetului; 2) sunetul sgomotos, detunătura trăsnetului; 3) *fig.* lovitură dureroasă venită pe neașteptat, nenorocire neașteptată.

trăsni (a) *v.* (onomat. din *trosc* și *troșni*). 1) A se produce o descărcare bruscă de electricitate; 2) a detuna o descărcare electrică; 3) a izbi, a ucide, prin o descărcare electrică; 4) a trosni, a pocni foarte tare; 5) *fig.* a lovi, izbi foarte puternic; 6) a scrâșni în dinți nisip sau pietricică din alimente; 7) *fig.* a mirosi foarte rău, — *m'a trăsniit un miros rău*; 8) a veni repede o idee — *ce-i trăsni prin cap*.

trăsniere *s. f.* V. Acțiunea de a trăsni, *propr.* și *fig.*

trăsniit, *ă adj.* V. *trăsni*. 1) Lovit sau ucis de trăsnet; 2) *fig.* uimit, înmărmurit. — *am rămas trăsniit*; 3) *pop.* amețit de băutură, beat; 4) *pop.* furios, iute, apucat; 5) zmintit; 6) *fig.* izbit, pocnit.

trăsniură *s. f.* V. *prec.* 1) Lovitură sau zgomot de trăsnet; 2) *pop.* zminteață la minte.

trăsură *s. f.* (dela *trage* și *tras*). 1) Căruță ușoară trasă de cai, ce servește pentru transportat persoane; 2) bijă; 3) linie trasă pe hârtie, — *trăsură de unire*; 4) *fig.* mijloc de apropiere, de contact; 5) felul de a scrie, de a face trăsăturile literelor.

trată *s. f.* (fr. *traite*, din lat. *tracta*, trasă). Poliță pe care o emite, o baze cineva asupra unui comerciant pe baza unui cont sau unei scrisori de datorie recunoscută, — *trata are formă și efect asemănător poliței sau cambiei*.

trată (a) *v.* (fr. *traiter* din lat. *tractare*). 1) A ospăta; 2) a îngriji (bine sau rău); 3) *liter.* a expune amănunțit; 4) a se învoi, a se tocni; 5) a discuta o convenție, un tratat; 6) a executa, a lucra, — *tratează cu măiestrie*; 7) *chim.* a acționa prin o substanță asupra alteia; 8) *medic.* a curăși, a căuta; 9) a considera, — *il tratează ca sclav*.

tratament *s. n.* (fr. *traitement*). Îngrijire; 2) primire, găzduire; 3) *medic.* felul de a căuta o boală; 4) felul de a executa ceva; 5) acțiunea chimică de a trata (7); 6) felul de a se comporta sau purta, — *tratament neomenos*.

tratare *s. f.* V. *preced.* Acțiunea de a trata.

tratat *s. n.* (lat. *tractatus* prin fr. *traite*). 1) Operă, carte privilegiate la anume subiect sau știință, — *tratat de filozofie*; 2) convențiune între guverne sau state; 3) convențiune între particulari.

tratața *s. f.* V. *trată* 1. Băutură, dulceață sau mâncări, ce se servesc oaspeților, când vizitează sau când asistă la o petrecere.

tratative *s. pl.* (din *trată*). Negocieri spre a stabili o convenție.

traversă *s. f.* (lat. *traversa*, curmezișă). Despiciătură de jumătate trunchiu de lemn de stejar, ce se pune sub șinele dela calea ferată, la distanța ca de un metru una de alta, *se fac și traverse de fag*.

traversă (a) *v.* (fr. *traverser*). 1) A trece dea curmezișul; 2) a străbate în lat. 3) a trece de cealaltă parte a drumului; 4) a străbate, — *traversează un spațiu de câțiva kilometri glonțu*.

traversare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a traversa.

travestit (a | se) *v.* (lat. *tra* și *vestire a îmbrăca*; ital. *travestire*). A se îmbrăca altfel de cât obicinuit, cu scop de a nu fi recunoscut.

travestire *s. f.* Acțiunea de a se travesti.

travestit, *ă adj.* V. *prec.* Deghizat, îmbrăcat altfel de cât obicinuit.

treabă *s. f.* (lat. din lat. *pop. tripaliare*, ca trebăului; de unde și fr. *travail* și ital. *travagliare*). 1) Lucrare, indeletnicire, de a face ceva; 2) ocupație; 3) afacere; 4) rezultat, reușită; 5) *fig.* de treabă, cinstit; 6) *caută-ți de treabă*, nu da atenție; ferește-te; 7) *fig.* a-și face treaba cu, a se servi de; 8) *fig.* *treaba mare*, ieșire afară la privată; *treaba mică*, ieșire cu udul. — Și slavii zic *trieba*.

treacă ! intreț. (dela *trece*). Las, renunț, iert ! *treacă dela mine*, fie, sau dau, ori las de prisos.

treacă - meargă *adv.* (comp. din *trece* și *merge*). Tolerabil, îngăduitor, cu puțință, ierfat; *dacă n'ar fi viștos treacă-meargă*.

treacă (în) *adv.* (dela *trece*). 1) Fiind în trecere, trecând; 2) nu înadins; 3) între altele, incidental.

tranca-bleanca *adv.* (din *tranc*, *trâncăni* și *flencăni*). În neștire, fără rost, de geaba-

umblă tranca-fleanca; *s.* derbedeu; — *un tranca-fleanca*, un palavrăgiu.

treanță *s. f.* (daco-gr. dela *tryso*, a roade, uză, de unde *trychos* = treanță). 1) Cărpă, petec; 2) pânză roasă, uzată; 3) haină sau cămașă uzată, ruptă de tot; 4) *pl.* felurite pânzeturi sau albături, ori îmbrăcăminte vechi; 5) *fig. iron.* femeie ordinară, ființă detestabilă. Olten.

treapăd *s. n.* (lat. din *trepidare*, a se grăbi, a alerga grabnic). 1) Mersul calului în trap foarte mărunț și umblet; 2) mers foarte grăbit, grabnic; 3) Mold. *pop.* eșire afară, diaree.

treaptă *s. f.* (lat. din *tracta*, din *trahere*, a duce, a țări, a scobori). 1) Spița dela scară pentru suit și scoborit; 2) scândură sau lespede de patră dintr-o scară; 3) *fig.* rang; 4) *treapta socială*, clasă; 5) *fig.* nivel, înălțime.

treaz, *ă adj.* (daco-gr. dela *teros*, care veghează, *teresis*, veghere). 1) Care nu doarme; care veghează; 2) Deșteptat din somn; 3) care nu este beat; 4) *fig.* deștept, atent, băgător de seamă.—Și Slavii au cuvântul *trezoli*, vădit din românescul *treaz* și *trezi*, cu sufixul slav *vi* și cu aproape aceeași însemnări.

trebăiul (*a*) *v. V. treabă*. A face treburile ce se cer în casă sau în jurul casei; a face reparațiuni la uneltele de casă ori de transport sau plugărie.

trebnic, *ă adj. V. trebuitor*; *s. n.* Ritualul ortodox, ceea ce trebuie făcut la anume servicii bisericesti.

treb(u)șoară *s. f. V. treabă*. Mică treabă. **trebul** (*a*) *v.* (lat. dela *tribuo*, *tribuere*, a hotări, a determina). 1) A fi obligat, determinat sau hotărât, — *trebuie să mă duc*; 2) a fi necesar; 3) a se conveni — *li trebuie o bătaie*, sau o *recompensă*. — Slavii au o formă incompletă a acestei vorbe, în *treba* sau *ne treba*, cu înțeles mai puțin precizat ca în românește.

trebuincios, *oasă adj. V. preced*. Care trebuie, necesar.

trebulință *s. f. V. prec.* Necesitate, — *de trebuință*, necesar; *la trebuință*, când este necesar.

treacătoare *s. f. V. trece* Loc îngust de trecere printre masivul munților; loc pe unde se poate trece.

treacător, *oare adj. și adv.* 1) Care trece, nu durează mult; 2) incidental, în trecere; 3) *s.* om ce trece (pe drum).

trece (*a* și *a se*) *v.* (lat. *tracio*, *traicere*, a pătrunde, a trece). 1) A merge dintr'un loc în altul; 2) a traversa; 3) a intra; 4) *școlar* a promova; 5) a străbate, *apa trece prin*

peatra poroasă; 6) a inota până la țărmul opus — *trece lînot*; 7) *medic.* a se vindeca; 8) a omite — *trece cu vederea*; 9) a permițe, îngădui — *nu se trece*; 10) a nota, a scrie — *trece nota în catalog*; 11) a se duce, a se termina — *trece vara repede*; 12) a transmite; 13) a depăși — *trece peste margini*; 14) a pași, a porni — *trece dela vorbe la fapte*; 15) *a se trece*, a îmbătrâni, a se vesteji; 16) a fi posibil, îngăduit; 17) a face să circule — *se trec și banii falși printre cei buni*; 18) a se consuma, *se trece focul, se trece făina*; 19) a ieși afară cu udul sau a avea diaree, *il trece...*; 20) a în-scrie, a intercala, a menționa — *trece și pe Ionescu*; 21) *milit.* a trece în revistă, a merge prin fața frontului spre a inspecta sau a primi salutul trupeii; 22) *pop.* a trece la răboj, a lua notă, a ține minte; 23) a înceta din viață — *a trecut în lumea cealaltă*; 24) *pop.* a-l trece gârta, a-l ocări rău; 25) a considera — *trece drept cinstit*.

trecere *s. f.* 1) Acțiunea de a (se) trece; 2) loc pe unde se poate trece; 3) încetare din viață; 4) *fig.* acces, influență, hatâr; 5) *trecere cu vederea*, omisiune; 6) expirare — *treceera termenului*; 7) traversare (înotând sau plutind); 8) promovare; 9) *adv.* în trecere, pe când trecea.

trecut, *ă adj. V. trece*. 1) Străbăfut; pătruns; 2) promovat; 3) *fig.* îmbătrănit, sau ajuns ori trecut la maturitate, *om trecut, iarba trecută*; 4) înscris, notat; 3) *s. n. gram.* timpul verbului când lucrarea este mai înainte făcută; 6) timpul trecut, viața trecută; 7) *fig.* faptele sau purtarea din trecut — *are un trecut ireproșabil*.

treieră (*a*) *v.* (lat. dela *tero*, *terere*¹⁾, a treiera, și *tribulum* = treierătoare). 1) A bate sau scutura boabele de grâu, călcând, umblând cu căii sau cu boii, pe paiele așternute pe arie; 2) a scoate boabele de grâu cu mașina de treierat; 3) *fig.* a umbra de colo, colo.

treerat *s. n.* 1) Acțiunea de a treiera; 2) timpul când se treiera.

treerătoare *s. f. V. prec.* Mașină de treierat.

treerător *s. n. V. prec.* 1) Instrument de treierat; 2) *adj.* cel ce treiera.

treerîș *s. n. V. treerat* 2.

treflă *s. f.* (fr. *trèfle*, din lat. *tres*, trei; *fol(ium)*, foaie). Figură de cărți de joc în forma de trifoiu.

¹⁾ Baza pare gr. *trio* = a roade, ca și lat. *tero*.

tregher *s. m.* (germ. *träger*). Hamal în gară.

trei *adj.* și *numer.* (lat. *tres, tria*). 1) Ce este în număr de trei, adică cu unul mai mult de cât doi sau două; 2) *s. m.* cifră care arată acest număr; 3) *al treilea*, cel ce este după doi, sau mai mult de doi; 4) *adv. trei, trei!* la trap mărunț. Mold.

treia (a) *fem. adj. num. V. prec.* Care este după a doua

treime *s. f. V. prec.* 1) A treia parte; 2) trinitate, grupă de trei; 3) *Sfânta Treime*, trinitatea credinței creștine: Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh; 4) Ziua a doua după Rusalii (sărbătoare).

treisprezece *adj.* și *adv.* (comp. din *trei* și *zece*). 1) Ce este sau se repetă în număr de zece și încă trei ori, sau unități; 2) grupă de cifre care reprezintă acest număr (13).

treizeci *adj.* și *numer.* (comp. din *trei* și *zece*). 1) Ce este în număr de trei ori câte zece, sau se repetă de atâtea ori; 2) grupă de cifre care exprimă acest număr (30).

tremă *s. f.* (gr. *trēma*, punct pe un zar și fr. *tréma*). Linioară ce desparte cuvintele compuse în părțile constitutive, ex *douăzeci*.

tremolo *s. n.* (ital. din lat. *tremulus*, care tremură). *Muzic.* Tremurare voită a voci sau a sunetelor muzicale.

tremur *s. n. V. urm.* Tremurătura corpului. Oit.

tremură (a) *v.* (lat. *tremo, tremere*, a tremură de frig sau de frică). 1) A se zgâțina repetat și mult; a se zgâțina membrele corpului sau tot corpul, de prea mare frig, sau de frică; 3) a face oscilațiuni sau clătănăni repetate; 4) *fig.* a avea frică mare, — *îmi tremură inima*.

tremurat, ă adj. 1) Cu tremuături, oscilat, — *scris tremurat*; 2) *s. n.* acțiunea de a tremură și efectul ei.

tremurătoare *s. f. Bot.* Lăcrămioare, mărghăritărel (după mișcarea floricelelor).

tremurător, oare adj. și *s. V. tremură.* Cel ce tremură.

tremurătură *s. f. V. tremurat* 2.

tremuriciu *s. m. V. prec.* 1) Mică tremurătură; 2) poreclă celor ce au meteahna de a tremură cu capul.

tren *s. n.* (fr. *train* (cit. *tren* din *trainer*, a țâi) = tragere). Un număr de vagoane ce sunt trase de o locomotivă; *tren de marfă* — care duce vagoane cu mărfuri; *tren de persoane*, care transportă călători, — *tren ac. e-lerat*, care merge mai repede de cât cel de persoane; *tren expres*, care face drumul

numai între capitale sau o. așe mari din defriate țări

trenă *s. f.* (fr. *trainee*). 1) Coada unei rochii foarte lungi, care se țără pe pământ (după moda nobililor, ce a durat până aproape de timpul nostru); 2) *fig.* suită; o menă de serviciu; viață luxoasă — *duce trenă mare*.

trenăuți (a) *v. V. trenăuți*. A uză, a preface în trenăuți; a rupe mărunț.

trenăuit, ă adj. V. prec. 1) Uzat și rupt; 2) rupticios (la haine), trențeros

trenăulcă *s. f. Olt.* Mică trenăuți.

trepadă (a) *v.* (lat. *trepidare*, a alerga în pripă, grabnic). 1) A merge în trap mic sau umblet (calul); 2) *fig.* a se duce de multe ori grăbit, a se duce mereu; 3) *fig.* a avea diaree.

tre-pădător *s. n.* Care merge la trepadă.

tre-pădătoare *s. f. Farm.* Mercurială.

tre-pădătură *s. f. V. trepadă*. 1) Mersul la trap sau umblet; 2) diaree.

tre-păduș *s. m. V. trepadă*. Alergător, om sau băiat de alergătură, de serviciu. (Vechiu) **trepan** *s. n.* (fr. *trépan*, dela gr. *tripáo* găuresc). *Chirurg.* Sfiredel de găurit osul craniului.

trepanațiune *s. f. V. prec. Chirurg.* Operațiunea de a găuri osul craniului cu trepanul.

treptat, ă adj. și *adv. V. treaptă*. Gradat; pe încetul, nu dintr-o dată; succesiv.

tresă *s. f.* (fr. *trésse*, dela *trésser*, a împleți, din lat. *transenna*, împletitură). 1) Șnur, sfiorică împletită din fir de aur, cu care se ornează chipul și se înseamnă gradele pe îmbrăcămintea ofițerilor; 2) bentiță.

tresălta (a) *v.* (din *sălta* cu prefix *tre*, din lat. *tres-trei*, triplu). 1) A sălta mult, — *tresălta de bucurie*; 2) a tresări de spaimă **tresăltare** *s. f.* Acțiunea de a tresăla și efectul ei.

tresări (a) *v.* (din *sări*, cu prefix *tre*). 1) A face o mișcare involuntară de săritură sau săltare, o tremurare tare, mai ales în timpul somnului; 2) aceeași mișcare din cauza fricei.

tresărire *s. f.* Acțiunea de a tresări și efectul ei.

tresăritură *s. f. V. tresărire*.

treștie *s. f.* (daco-gr. *trétos*, *tréstie*, din *trésis*, găuire și *trétos*, găurii). *Bot.* Plantă de baltă, al cărei trunchiu este găurit pe dinlăuntru; trunchiul acestei plante; *treștie de zahăr*, plantă din țeri călduroase, din care se extrage zahăr; *treștie de mare*, vargă de bambu. — Și slav *trusti*.

treștinic *s. n. V. prec.* Loc unde cresc treștii.

treți *adj.* (slav. *treții*). Al treilea — *treții* /ogofăt.

trezi (a | se) *v.* V. *treaz.* 1) A (se) deșteptă din somn; 2) *fig.* a deveni, a face, tent; 3) *fig.* a se manifesta (în nou, a reveni, renaște; 4) a se găsi, află, — *m'am trezit că'mi lipsesc banii*; 5) a fi surprins, a se pomeni, — *m'am trezit cu lupu 'n față*; 6) a se răsuflă, trezvi; 7) a se desbăta.

trezie *s. f.* V. *trezi* 7. Starea de treaz (desbătat).

trezire *s. f.* V. *trezi*. 1) Acțiunea și efectul deșteptării din somn; 2) acțiunea și efectul desamețirii din beție.

trezit, *ă* *adj.* 1) Deșteptat din somn; 2) răsuflat; 3) desamețit din beție.

triadă *s. f.* (gr. *trias*, *triados*, în număr de trei — fr. *triade*). Grupă de trei (trei persoane, divinități, etc.).

trib *s. n.* (lat. *tribus*). *Istoric.* 1) Subîmpărțire a poporului roman; 2) mulțimea poporului; sărăciea (spre deosebire de senatori și cavaleri sau ostași); tagmă de oameni; *actual* ceață de sălbațici, sau semi-sălbațici din țările încă necivilizate, — *triburile africane* (tribul are o căpetenie).

tribord *s. n.* (fr. *tribord*). Latura dreaptă a unui vapor sau a unui vas plutitor.

tribun *s. m.* (lat. *tribunus*). Magistrat la Romani, însărcinat să aperse drepturile poporului de jos, față de clasa nobililor — magistratul tribunalului.

tribună *s. f.* (dela vorba *tribun* V. *prec.*). 1) Locul unde sta și de unde vorbea tribunalul în senatul roman; 2) postament înălțat unde se încă și vorbesc oratorii în parlament; 3) locul și masa de unde vorbesc oratorii la o întrunire publică.

tribunal *s. n.* (lat. *tribunal*). 1) Locul unde sta tribunalul la Romani și ascultă plângerile poporului; 2) *actual*, instanță judecătorească, compusă dintr'un președinte și doi magistrați, pe lângă care funcționează procurorul și judecătorul de instrucție și un corp de poartărei; 3) localul unde funcționează tribunalul; 4) autoritatea tribunalului.

tribunat *s. n.* (lat. *tribunatus*). Funcțiunea de tribun la Romani; epoca tribunilor.

tribut *s. n.* (lat. *tributum*). 1) Darea, birul pe care îl plăteau tiburile sau popoarele supuse de Romani; 2) bir plătit de un popor învins către învingător; 3) *fig.* dare grea, suferință grea pentru alții — *tribut către patrie*.

tributar, *ă* *adj.* V. *prec.* Care plătește tribut *propr.* și *fig.*

tricher *s. n.* *tri* + *keras* — tri-corn). Sfeș-

nic portativ cu trei lumânări cu ca e binecuvântează arhierul. V. *căcher*.

trichină *s. f.* (fr. *trichine* din gr. *trix*, *trichos*, fir de păr). Vermușor foarte mic, ce se formează mai ades în mușchii porcului, periculos pentru om dacă îl înghite.

trichinoză *s. f.* (fr. *trichinose*) V. *prec.* Boală provenită din trichină.

tricycle *s. n.* (fr. *tricycle*). Velociped cu trei roate.

triclet *adj.* V. *proclat*. Întrit blestemat.

tricliniu *s. n.* (lat. *triclīnium*). Odaie de mâncare cu trei paturi (scaune late, lungi) la Romani.

tricoliciu *s. m.* V. *pricoliciu*.

tricolor *s. n.* (fr. *tricolore*, din *trei* și lat. *color*). Steag cu trei culori; steagul cu culorile naționale române: roșu, galben și albastru. așezate în lășii verticale, fiind albastru lângă sulită; sau în lășii orizontale, și atunci roșul este jos; *adj.* cu trei culori.

tricorn *s. n.* (fr. *tricorn*, din *trei* și corn). Pălărie cu marginile răsfrânte în sus din toate trei părți, astfel că formează ca trei cornuri, cum purtau nobilii francezi în timpurile vechi.

tricotă (a) *v.* (fr. *tricot*). A împleti cu cârligul sau cu andretele (mănuși, ciorapi, etc.); a împleti cu mașina de tricotat.

tricotaj sau **tricotat** *s. n.* V. *prec.* Meșteșugul de a tricotă, împleti.

tricotu *s. n.* (fr. *tricot*). V. *prec.* Haină scurtă sau vestă împletită din lână sau din mătasă.

trident *s. n.* (fr. *trident*). *Mitol.* Sceptrul lui Neptun, care era format dintr'un, baston lung, având în vârf trei dinți sau țepușe.

triedru *s. n.* (gr. *tri*, *trei*, *edro*, bază). Corp geometric cu trei baze, sau fețe.

triennial, *ă* *adj.* (fr. *triennial*, din *trei* și *an*). Care durează trei ani.

trienat *s. n.* (fr. *trienat* V. *prec.* Durată sau interval de trei ani.

trif *adj.* (din lat. *trivialis*, scârbos). Cuvânt prin care rabinii evrei (hahamii) denumesc carnea care li se pare că nu este bună de mâncat.

trifoște *s. f.* V. *urm.* 1) Câmp cu trifoiu; 2) *bot.* trifoiu de baltă.

trifoiu *s. n.* (comp. *trei* și *foi*, foaie). *Bot.* Plantă ieșboasă, a cărei frunze formează grupe din câte trei frunzișoare rotunde; se cultivă pentru nutreț, căci se poate cosi de câte trei ori pe vară.

trifong *s. n.* (gr. *tri*, *trei*; *phongos*, sunet). *Gram.* Silabă formată din trei tonuri.

triflă *s. f.* (gr. *tri*, *trei*, *glyphos*, impun-sătură, punct). *Archit.* Ornament caracteristic

al stilului Doic, ce constă dintr'o placă verticală, cu două sau trei jghiaburi verticale crescute pe dânsa, și așezată din distanță în distanță pe friza acestui stil.

trigonometric, *ă adj.* V. *urm.* De trigonometrie; *adv.* după regulile trigonometriei.

trigonometrie *s. f.* (gr. *tri*, trei; *gônia*, unghiur; *metron*, măsură). Parte din știința matematicii, prin care se fac măsurători cu ajutorul triunghiurilor, sau se calculează triunghiurile cu ajutorul datelor numerice.

tril *s. n.* (ital. *trillo*, fr. *trille*, din ital. *trillare*, a tremura vocea din gâtje). **Muzic.** Tremurare voită a vocii în timpul cântărei; ondulațiune repede și prelungită a unei note, prin alternare cu un ton imediat superior, cum face privighetoarea cântând.

trilinguu, *ă adj.* (comp. *tri*, trei și lat. *lingua*, limbă). Care este scris deodată în trei limbi; de trei limbi vorbite.

trillion *s. n.* (după forma lui *million* (din lat. *mille*, *millia*, mie s'a format *bi* și *tri-Mion*, în care vorba de bază *mille* dispăre și rămân numai sufixul și prefixul: *tri-llion*). Număr care cuprinde o mie de bilioane.

trilobat, *ă adj.* (gr. *tri*, trei; *lobos*, buză, lob cărnos fr. *trilobé*). **Anat.** Cu trei buze sau cu trei proeminențe în formă de buze sau din trei semicercuri. — *arc trilobat*.

trilobit *s. n.* (fr. *trilobite* V. *preced.*). Speță de crustacee fosile din terenuri primare **geolog.**

trilogie *s. f.* (gr. *tri*, trei; *logos*, vorbire). **Antic.** Trei tragedii, prezentate de fiecare concurent, la concursurile dramatice. **Actual.** Scriere de trei piese dramatice, de trei poeme, al căror subiect continuă dela una la alta.

trilunie *s. f.* Mold. Timp de 3 luni; trimestru.

trimestrial, *ă adj.* V. *urm.* De sau pe trimestru; *adv.* la trimestru, sau pe trimestru.

trimestru *s. n.* (fr. *trimestre* din lat. *trimestris* — din *tri*, trei, *mensis*, lună). Timp sau grupă de trei luni de zile.

trimis, *ă adj.* (din *trimitere*). Însărcinat să se ducă; 2) expediat prin cineva sau prin poștă; 3) **politic**, diplomat ce reprezintă pe un suveran, o țară sau un guvern, în altă țară streină; 4) *trimis extraordinar*, diplomat trimis anume spre a trata o chestiune politică cu o altă țară.

trimitere (a) *v.* (lat. din *transmitto*, *transmittere* scurtat în *tra-mittere* = a trimite, fost *trămite*). 1) A însărcina, obliga, să meargă undeva; 2) a expedia (prin persoană sau altfel); 3) a delega; 4) *fig.* a ucide, — *l'a trimis pe lumea cealaltă*; 5) *a trimite la plimbare*, a da afară pe cineva; 6) *fig.* a cere, — *trimitere după orice la mine*.

trimitere *s. f.* V. *preced.* 1) Acțiunea de a trimite *propr.* și *fig.* 2) **liter.** îndoațiunea unui pasagiu, text, sau izvor ce ar fi de luat în seamă.

trinitar, *ă adj.* (fr. *trinitaire*). **Teolog.** 1) Privitor la tinitatea dumnezească; 2) *s. m.* cel ce admite trinitatea divină; 3) sectant ce are alte opinii asupra trinității de cum o prezintă învățătura ortodoxă; 4) călugăr din ordinul Sf. Trinității a catolicilor.

trinitate *s. f.* (lat. *trinitas*, din *trini*, câte trei). 1) **Teolog.** Treime, starea din trei persoane a Dumnezeirii: Tatăl, Fiul, și Sf. Duh; 2) *fig.* (cam ironic) tovărășie foarte strânsă de trei persoane.

trinom *s. m.* (gr. *tri*, trei; *nomos*, diviziune). **Matem.** Cantitate algebrică compusă din trei termeni.

trio *s. n.* (ital. fr. *trio*). **Muzic.** Bucată muzicală din trei partizi; *fig. iron.* tovărășie, prietenie de trei persoane.

triod *s. n.* (gr. *tri*, trei, *ôdê*, cânt. re). **Bis.** Carte bisericească ce cuprinde rugăciunile și cântările din **Postul Mare**.

triolet *s. n.* (fr. *triolet*). 1) **Liter.** Mică poezie din 8 versuri de opt silabe, cu două rime, unde versul 1, 4 și 7 este același, iar al doilea este repetat în al 8-lea; 2) **muzic.** grupă de trei note ce se execută într'un singur timp.

trior *s. n.* (fr. *trieur*, din fr. *trier*, a separa, a alege). Mașină care alege boabele cele mai bune din grâu și scoate pe cele rele (trebuitor pentru agricultori).

triped *s. n.* (lat. *tri*, trei; *pes*, *pedis*, picior, de picior). 1) Suport cu trei picioare; 2) **antic**. scaun nalt cu trei picioare pe care sta *Pythia*, profeteasa oracolului din Delfi, când cădea în extas și prorocia; 3) jertfelnic antic cu trei picioare.

triplă (a | se) *v.* V. *urm.* A (se) face în-treit, a întrei.

triplice *s. f.* V. *urm.* Înțelegere triplă sau triplă alianță (se zicea despre Franța, Anglia și Rusia în 1900—1916).

triplu, *ă adj.* și *adv.* (lat. *triplus*). În-treit. **tripotaj** *s. n.* (fr. *tripotage*). Înșelătorie de tipou; viața de tripou.

tripou *s. n.* (fr. *tripot*). Loc unde se joacă cărți pe ascuns (și se poate înșela la acest joc).

triptofanic (acid) *adj.* (gr. *triptos*, aluat *phanos*, luminos). Substanță ce dă culoare albă făinei de grâu și care lipsește porumbului.

triremă *s. f.* (lat. *triremus* — *tri*, *remus*, vâslă). **Antic.** Corabie sau barcă mare ro-

mană cu trei rânduri (unul mai sus de cât altul) de vasele.

Tristetitele s. f. (slav *tri*, trei; *sfetiteli* luminători — dela *sfet*, l. mină). Cel trei mari ierarhi și scriitorii bisericești: Vasile cel Mare, Grigorie și Ioan. cari se serbează de biserică la 30 Ianuarie.

trisilabă s. f. (*tri*, trei și *V. silabă*). Grupă de trei silabe.

trist, ă adj. (lat. *tristis*). Măhnit; **adv.** cu mâhnire, fără veselie, îndurerat.

triște s. f. V. prec. Soartă grea; necazurile vieții.

tristeță s. f. (lat. *tristitia*, cit. *tristiția*). 1) Măhnire, stare sufletească provocată de o durere fizică sau morală; 2) starea de melancolie sau de urf a timpului; 3) împrejurări grele cari împiedică veselia — *tristeța timpurilor noastre*.

triumf s. n. (lat. *triumphus*, dela gr. *thriambos* — imn cântat la serbările lui Bachus — din baza *thoribos*, tumult, gălăgie). 1) Primiirea solemnă cu cântece și aclamații a generalilor biruitori când veneau în Roma; 2) idem în timpurile de astăzi; 3) *fig.* succes mare demn de aclamații și elogii; 4) *a duce în triumf*, a duce purtat pe sus, pe brațe, în aclamațiile mulțimei.

triumfă (a) v. (lat. *triumphare* prin fr. *trionpher*). 1) A reperta un succes, a avea o izbândă mare contra dușmanului în războiu; a reuși într-o împrejurare grea, protivnică; 3) a învinge — *dreptatea triumfă mai curând sau mai târziu*.

triumfal, ă adj. (lat. *triumphalis*). De triumf; **adv.** Cu triumf.

triumfător, oare adj. V. prec. 1) De triumf; 2) s. care a triumfat; **adv.** cu triumf.

triumvir s. m. (lat. *triumvir* din *trium*, a celor trei; *vir* bărbat). 1) *Antic.* Un bărbat din comisia de trei magistrați, ce funcționa la Roma cu atribuții administrative; 2) unul din triumvirat. *V. urm.*

triumvirat s. n. V. prec. 1) Magistratură din Roma antică, formată din trei membri; 2) asociație politică romană între Pompei, Cezar și Crasus, spre a lua ocărnuirea statului contra voinței Senatului roman (an. 60 in. d. Hr.); 3) durata unui triumvirat.

triunghi s. n. (din *tri* p. tri și *unghiu*). *Geom.* Figură geometrică închisă între trei laturi, ce formează trei unghiuri: *triunghi dreptunghi*, care are un unghi drept (de 90°) și două unghiuri ascuțite; *tr. echilateral*, car trei laturi egale; *tr. isoscel*, cu două laturi egale, iar a treia mai mică; *tr. scalen*, care are un unghi obtus și două ascuțite.

triunghiular, ă adj. V. prec. Cu formă de triunghi.

trivial, ă adj. și adv. (lat. *trivialis*, dela *trivium*, răspântie, maidan, piață de trei drumuri — *tri-via*). Ordinar, scârbos; s. care întrebuițează vorbe triviale; ce este trivial.

trivialitate s. f. V. preced. 1) Starea de trivial; 2) scârboșenie; 3) expresiune trivială.

troacă s. f. V. troc. 1) Albie adâncă dar mică, scobită în lemn; 2) ghiab scobit în lemn sau format din scânduri, pentru dat lăturii la porci; 3) *bot. tigudă* și fructul ei; 4) albie veche, spartă; 5) conținutul troacei, — *troacă de fână*.

troahnă s. f. (daco-gr. *trahoma*, boală cu asperitate, dela *trahys*, aspru, înțepător, zgârietor). Boală astăzi numită *gripă*, însoțită de călduri mari și amețeală.

troc s. n. (daco-gr. *trogie*, scobitură, bortă, de unde pare și ital. *trogolo* și germ. *trog*). Albie f. adâncă săpată în lemn de plop sau de plută, însă în loc să fie lungă, este lată cât și lungă — servește la pus fână, frământat aluat, etc. — Și germ. *trog*.

trocar s. m. V. prec. 1) Cel ce face sau vinde troace; 2) *iron.* transilvănean.

trocheu s. n. (lat. *trochaeus*, gr. *trochaios*). *Liter.* Măsură de vers greacă sau latină, din o parte lungă, alta scurtă.

trochiță s. f. Troacă mică.

trocuță s. f. V. preced.

troian s. m. (din *dără droaie*, augm. *droian* = cantitate foarte mare și *dără* mare). 1) Val sau morman nalt și lung de zăpadă, ce se formează când vântul duce și grământă în anume locuri omătul; 2) *fig.* grămadă mare.

troică s. f. (slav, *troika*, însă din lat. *triga*, căruță cu trei cai, din *tri-juga*, trei juguri). Sanie rusească la care se înhamă trei cai, unul în mijloc, și doi laterali, ce merg cu capul adus în afară, spre laturi.

troleni (a) se v. V. Troian. 1) A (se) acoperi cu trolan; 2) a se afundă, înămeți în trolan.

trolenit, ă adj. V. prec. 1) Acoperit cu trolan de zăpadă; 2) înămolit în trolan, în zăpada mare.

troița s. f. (slav *troița*, treime). 1) Treime, Sfânta Treime; 2) cruce mare frumos sculptată și zugrăvită, care se pune ca simbol de credință creștină la fântâni, la răspântii de drumuri, la un loc unde cineva a scăpat de o primejdie, sau la drumuri unde este necesar a se aminti rău-făcătorilor de poruncile și învățămintele cele bune ale credinței creștine; 3) *trinitate* 2.

trombă *s. f.* (ital. *tromba*, fr. *trombe*). Trâmbă, vârtej ce ridică în sus nisip sau apa mării.

trombon *s. n.* (ital. *tromba*, trâmbiță). *Muzic.* Instrument mare de alamă, cu sunet de bas, pentru famfară.

trompă *s. f.* (ital. *tromba*, trâmbiță, de aici fr. *trompe*). 1) Nasul lung al elefantului; 2) anat. vase interne în formă de trompă; 3) instrument lung în formă de trompă; 4) instrument de alamă, ca o trâmbiță lungă, pentru famfară.

trompet *s. m.* V. *urm.* Soldat care cântă cu trompeta și dă semnalele militare.

trompetă *s. f.* (fr. *trompette*, din ital. *tromba*, trâmbiță). Instrument muzical de suflare, făcut din alamă subțire și care mai ales la armată, servește pentru a da diferite semnale și chemări prin sunete convenționale, cât și pentru a cânta în timpul marșului.

tron *s. n.* (lat. *thronus*, din gr. *thronos*; scaun). 1) Scaun foarte frumos împodobit cu insignele regalității și așezat pe o extradă cu mai multe trepte, în sala mare de recepțiuni a palatului suveranului; 2) același în biserici catedrale; 3) *fig.* maiestatea suveranului sau a suveranității; 4) puterea suverană; 5) *pop.* catafalac.

tranc! *interj.* (onomatop.). 1) Exprimă căderea cu mare zgomot; 2) zgomotul produs de o cădere, lovire, sau izbitoră de corpuri mari, tari și sunătoare; 3) *fig.* a cădea cu *trone*, a plăcea dintr-o singură vedere, a se îndrăgosti, amoreza; 4) *trone!* Exprimă nepotrivire, căderea nepotrivită, a unei vorbe — *trone Mărico!*

troncâni (a) *v. V. prec.* A face repetat zgomotul *trone!* prin cădere, lovire sau izbire de corpuri greoaie, — *carul, ușa, cizmele troncânesc*; *fig.* *pop.* a bombăni, a face gălăgie.

troncânit *s. n.* V. *prec.* Acțiunea de a troncâni și efectul ei.

trop *s. m.* (lat. *tropus*, din gr. *tropos*, învârtitură, cerc), *Liter.* Figură retorică în care se întrebuințează cuvinte cu înțeles sucit, figurat; *metafora* este un fel de *toop*.

trop! *interj.* Exprimă mersul greoi sau în trap și zgomotul acestui mers.

tropăeală *s. f.* V. *prec!* 1) Zgomotul mersului greoiu sau la trap; 2) zgomot de pași sau de mersul mulțor oameni.

tropăi (a) *v. V. prec.* A merge zgomotos, cu pași răsunători; a bate, lovi cu picioarele loc.

tropăit *s. n.* V. *tropăială*.

tropăitură *s. f.* V. *tropot*.

tropaor *s. n.* (din fr. *drap a or* = postav cu aur). Stofă cu țesătură de fir de aur.

tropar *s. n.* (daco-gr. din *tropos*, chip, formă). *Bis.* Melodia după care se cântă rugăciunea specială a sfântului sau a evenimentului ce se serbează în o anumite zi de serbătoare; de aici — însăși acea rugăciune (tropical se cântă după unul din cele opt glasuri de psaltichie).

tropic sau **tropice** *s. n.* (gr. dela *tropikos*, care se învârtește — fr. *tropique*). Limitele zonei călduroase ce pe pământ, spre nord și spre sud, însemnate cu două cercuri paralele cu ecuatorul și până unde soarele fuge, (aparent) și apoi se întoarce îndărăt, — zona dintre tropice și ecuator este cea mai călduroasă: *tropicele Capricornului* este spre miazăzi de ecuator, iar al *Cancerului* spre miazănoapte.

tropical, *ă adj.* Dela *tropice*; — *căldură tropicală*, căldură mare, arzătoare.

tropos *s. n.* (gr. mod. din *tropos*, formă, chip). 1) Manieră; 2) stil; 3) atitudine, tinută (eșit din uz).

tropot *s. n.* (V. *trop!* *trop!*). Zgomot de de pași al mersului cailor.

tropoti (a) *v.* A merge tropăid (caii).

trosc! *interj.* (onomat.) Exprimă: 1) zgomot de rupere repede a unui băț; 2) zgomot de lovitură cu palma; 3) zgomot de plesnitură a unei scânduri sau unei sticle ori vas de porțelan; 4) părăitul vârguțelor sau buruienelor uscate; 5) plesnirea lemnelor când ard pe foc; 6) scărâșnirea unei pietricele sau nisip, mestecat cu dinții întâmplător.

troscăi (a) *v. V. preced.* A face zgomotul *trosc!* în vre un fel 1—6.

troscot *s. n.* (lat. din *trus(um)* + *quod*, care este răsărit din pământ). *Bot.* Un fel de iarbă târătoare, ce iese singură din pământ, nesămănată și se întinde pe lângă drum sau cărări.

troșnet *s. n.* V. *troșnitură* (final).

troșni (a) *v.* (din onomat. *trosc!*). 1) A plesni zgomotos; 2) a scărâși; 3) a se despică.

troșnitură *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a troșni și efectul ei sau zgomotul produs.

troteur *s. m.* (fr. *trotteur*). Cel anum: deprins ca să meargă frumos în trap, înhamat la trăsură.

trotuar *s. n.* (fr. *trottoir*, cit. *trottoar*). Spațiu pe marginea străzii, pavat, pe unde circulă numai cei ce merg pe jos, spre a fi feriți de mersul trăsurilor sau al carelor.

trubadur *s. m.* (fr. provențal *trubador*, gășitor). Poet din Provența (sudul Franței)

din evul mediu, cari purtau un fel de haine largi și pălărie mare.

truc s. n. (fr. *truc*). Dibăcie, șmecherie.

trudă s. f. V. *urm.* 1) Muncă sau lucrare grea; 2) dificultate, anevoioțică; 3) oboseală. V. *truditor*.

trud! (a | se) v. (lat. din *trudere*, a împinge cu tărie). 1) A munci din greu; 2) a (se) obosei, — *sunt trudit*; 3) a'și da osteneala, a (se) căzni, — *mă trudes în zadar*. — Și Slavii zic *truditi*.

trudire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) trudi.

truditor, oare adj. V. *prec.* 1) Obositor; 2) s. n. Cel ce și dă osteneala, se silește și muncește din greu. — Și Slavii au cuvântul *truda* și *truditi*, cu înțelesul exact ca în românește, plus noțiunea de dificil, *trudno*, ce în românește s'ar zice cu *trudă*. Cuvântul *trudă* și *trudi*, arată o anume formație din latinește, spre a fi un echivalent al vorbei *muncă* și *munci*, care venia dela noțiunea greacă *moch*, dificil (V. *muncă*).

trufă s. f. (fr. *truffe*). Bot. Plantă vegetală subterană, foarte gustoasă, ce nu are rădăcină nici cotor.

trufandă s. f. (ital. comp. *trov* + *anti*, din *trouare*, a găsi, *anti*, înainte — probabil venit prin contactul corăbierilor italieni în porturile dunărene). 1) Fructe sau legume ce apar mai înainte de recolta obicinuită (de obicei cultivate în seră); 2) primele fructe sau legume din recoltă; 3) *fig.* ceva gustos, plăcut și nou ori foarte tânăr.

trufaș, ă adj. (daco-gr. *trufax*, voluptos). Cel ce se arată foarte mândru și măreț; îngâmfat.

truf! (a se) v. V. *prec.* A se mândri și încrede; a se arăta arogant.

trufie s, f. V. *trufaș*. Aroganța trufașului; mândrie.

trunchiă (a) a. V. *trunchiu* (și lat. *truncare*). 1) A reteză vârful și a lăsa trunchiul sau baza; — geom. *con*, *piramidă*, sau *cilindru trunchiat*; 2) a tăia și lua o parte mare din ceva; 3) *fig.* a cionti, a suprima o parte.

trunchiat, ă adj. (după fr. *tronqué*, din rom. *trunchiu*). 1) Retezat în partea de sus; 2) *fig.* ciontit, cu lipăuri, cu suprimări — *în traducere opera literară poate fi trunchiată*.

trunchios, oasă adj. V. *urm.* *Fig.* Robust, corpolent; greoiu.

trunchiu s. n. (lat. *trunchus*). 1) Partea arborelui dela pământ și până unde încep crengile; 2) bucată rotundă din trunchiul ar-

borelui, retezată la ambele capete; 3) lemn gros pe care se așează alte lemne spre a fi despicat cu teporul, sau tăiate; 4) *geom.* partea dela bază a unui corp geometric, al cărui vârf a fost retezat — *trunchiu de con*; 5) *fig.* om robust.

trunchuleț s. n. V. *prec.* Mic trunchiu.

trup s. n. (daco-gr. dela *tropos*, chip, formă). 1) Corp omenesc; 2) suprafață de moșie care formează un tot — *două trupuri de moșie cu un singur conac*; 3) cadavru; 4) *a fi trup și suflet* = foarte buni prieteni. — Și Slavii zic *trup*, numai cu înțeles de cadavru.

trupă s. f. (fr. *troupe*). 1) Ceată; asociație de actori — *trupă de operetă*; 2) *milit.* totalitatea soldaților dintr'o unitate militară, — *trupa și ofițerii dorm în corturi*.

trupeș, ă adj. V. *trup*. Corpolent, grasuț la corp.

trupeșc, ească adj. V. *trup*. Al trupului, corporal.

trupește adv. V. *prec.* Cu corpul, corporal — *sufere și trupește și sufletește*.

trupeșie s. f. V. *prec.* Starea de trupeș.

trupină s. f. V. *tulpină*.

trupos, oasă adj. V. *trup*. 1. Mare la trup.

trupșor s. n. V. *trup*. 1. 2. Mic trup; trup frumos.

trusou s. n. (fr. *trousseau*). Albituri și îmbrăcăminte ce se dă fetei când se mărită; zestre.

tu pron. (lat. *tu*). Ține loc de a doua persoană, nu se întrebuințează în românește de cât sub forma de intimitate; între persoane mai streine, se zice *dumneata* (domnia-ta) sau *mată*, însă în limbajul bisericesc, chiar lui Dumnezeu i-se zică — *Tu Doamne*.

tub s. n. (l. t. *tubus*, fr. *tube*). Teavă; țevușoară în care se pun colorii *piet*.

tuberculă s. f. (lat. *tuberculum*). Excreșcență; gogoloiu crescut; ciupeică; *medic.* tumoare rotundă formată în țesuturi.

tuberculos, oasă adj. și s. (fr. *tuberculeux*). V. *prec.* 1) Cel ce are excreșcențe, tubercule în o parte din țesuturile corpului; 2) oficios.

tuberculoză s. f. (fr. *tuberculose*). Oftică. **tuberos, oasă adj.** (fr. *tubéreux*, dela lat. *tuber*, umflătură). **Științ.** Care constă dintr'o umflătură cărnoasă.

tuberozitate s. f. V. *prec.* 1) Umflătură; 2) starea de tuberos.

tubular, ă adj. V. *tub*. În forma de tub, compus din tub.

tubulhana s. f. (cuvânt turcesc, care însă are la bază vorba latină *tuba*, trâmbiță sau

tubula, mică trâmbiță). Muzica militară turcească.

tucă (a) *v.* (dela onomat *țoc*!). A sărută. Banat. — *țucu-ți ochii*.

tucal *s. n.* (lat. *suc-olla* = oala de udeală). Oală de noapte, vas de ieșit cu udul în timp de noapte.

țucără *s. f.* și *adj.* (lat. dela *cicer*, cit. *țicer* sau *țiter* = năut sau nohot). Fasole cu boabele rotunde și mici ca ale năutului — *fasole țucără*.

tuciu *s. n.* (lat. dela *titio*, cit. *țițio* = cărbune). 1) Fontă (care se fabrică prin acțiunea cărbunelui asupra ferului); 2) ceanun de făcut mămăligă (Olten.) făcut din fontă.

tuciuriu, *le adj. V. prec. Pop. Negricios sau foarte negru* (ca tuciul).

țucsul (a se) *v. V. țucui* (*fam.*)

tueș, *ă adj.* (lat. din *tenuis*, slab la minte). Smintit la cap, căm nebun, apucat, zăpăcit.

tuf *s. n.* (lat. *tofus*, fr. *tuf*). *Miner.* Numirea unei pietre văroase foarte moale, sfărâcioasă.

tufă *s. f.* (daco-gr. din *tuphē* (cit. *tufe*), plantă de apă, rogoz, stuf, de unde lat. *tufa*, panașul dala casca militară și de unde și fr. *touffe*). 1) Grup de arbuști, creșcuți des (mai ales de mărăcini); 2) tulpina unei plante împreună cu frunzele ei dese; 3) *pl.* buruiene dese; 4) mănunchiu de frunze de plante — o *tufă de pătrunjel*; 5) *fig. fam.* *tufă*, (din vorba *tufă de Veneția*) — adică *nimic* — are bani *tufă*, n'are niciun ban — însă zicerea completă *tufă de Veneția*, este cam indecentă, căci în Veneția, în loc de strade sau loc cu tufe, sunt canale, pe cari adeseori plutesc murdării.

tufan *s. m. V. prec.* Stejar foarte tânăr, ce crește des ca mărăcinii.

tufanică *s. f. tufă. V. Dumitriță*, floare ce crește în formă de tufă deasă.

tufar *s. m. 1)* Arbust de tufă; 2) loc cu tufe de mărăcini, tufe.

tufăriș *s. n. 1)* Loc cu multe tufe de mărăcini, sau cu tufe de buruieni; 2) pădure foarte tânără.

tufeniș *s. n. V. preced.*

tufiș *s. n.* Desiș de tufe; loc cu tufe de mărăcini; arbuști sau buruiene.

tufli (a) *v.* (lat. din *defluo*, a se lăsa în jos a scădea). 1) A indesă, apăsa tare (căciula pe cap); 2) a turti, trânti să se lătească a *tufli* mămăliga pe masă, sau *i-a tufli* o palmă. Mold. 3) *fig.* a ascunde repede.

tufliit, *ă adj. V. prec.* Îndesat, turtit.

tufos, *oasă adj. V. tufă. 1)* Cu multe tufe; 2) *fig. des*; 3) *fig. păros*.

țuguia (a | se) *v. V. țuguu*. A (se) face ascuțit spre vârf (stogul, claiă, căciula).

țugulat, *ă adj. V. urm.* Cu vârf ascuțit, tras prelung.

țugulu *s. n.* (din *sug*, *suguu*). Vârf ascuțit (ca și cum ar fi supt, ca vârful țatei, ca fr. *mamelon*, *gurguiu*) dela un deal, sau dela un stog, ori claiă, ori dela căciula ascuțită, în formă de con.

țuică *s. f.* (lat. dela *succus*, zeamă, lichid — din poame, fructe). Rachiul extras din prune sau din tescovină (însă nu tare ca rachiul din cereale).

țuicueală *s. f. V. prec.* Luarea de mai multe păhărele de țuică (aperitive) înainte de a merge la masă.

țuiculiță *s. f.* Mică țuică.

tuin I-*s. n.* (turc *tui* = coadă de cal). Steag de care erau atârnată două sau trei cozi albe de cal — *pașă cu trei tuiuri*.

tuin, *ie II adj. V. tuș.*

tul *s. n.* (fr. *tulle*). 1) Pânză din fire foarte subțiri; 2) pânză rară ca un fel de rețea fină (țesută de fabrică).

tulbură (a) *v. V. turbură*.

tulbure *adj. V. turbure*.

tulean *s. m.* (daco-gr. dela *tylion*, mică gămălie sau cuiu de lemn). Ciocan (de porumb), cocian.

tuleiu *s. n.* (daco-gr. *tilai*, puf). 1) Puf; pene ce întâiu încep să crească la arpile pasărilor; 2) cotorul penelor mari de pasăre; 3) piau în forma de tuleiu.

tuleo! *interj.* (din *tuli*). Fugi!

tuli (a și a o) *v.* (lat. dela *tuli*, aș dus, din verbul *fero*, *ferre*, a duce). A se duce repede, a fugi grabnic și oarecum cu frică de a nu fi prins, — a *tulit-o la fugă*.

tulipină (I) *s. f.* (daco-gr. din *tylos*, țepușă de lemn și *tyloó* a face cu țepuși + *epinos*, foarte). *Bot.* Lemnul căinesc cu foarte mulți spini pe dânsul — zis și *tulichim*.

tulpan *s. n.* (lat. comp. *telae* + *panus*, cărpă (bucată) de pânză). 1) Pânză fină (țesută de fabrică); 2) pânză de făcut broboadă albă pentru cap; 3) broboadă albă, batistă de cap; 4) broboadă colorată pentru femei, — *testemel*.

tulpănaș *s. n.* Mic tulpan.

tulpină *s. f.* (daco-gr. comp. *tyle*, protuberanță, gămălie; *pinnó*, a absorbi). 1) Rădăcina (plantei sau arborelui); 2) trunchiul de lângă pământ al acestora; 3) *fig.* obârșiea neamului; 4) *fig.* bază, temelie.

țuluc *s. n.* (diform din *zuluf*). Cărlăonț, șuviță de păr ondulat sau sucit în spirală.

tulumbă *s. f.* (din italian *tromba*, trâm-

biță sau trompă de elefant, etc). 1) Tubul aruncător de apă (la o pompă de incendiu); 2) pompă de aruncat apă spre a stinge incendiul; 3) proască de aruncat apă; — compară *trâmbă*.

tulumbagiu *s. m. V. prec.* 1) Pompier; 2) cel ce fabrică tulumbe.

tulumbiță *s. f.* Mică tulumbă, clistir, in-jector.

tumbă *s. f.* (fr. din *tomber*, a cădea). 1) Rostogolire peste cap — *dare de-a tumba*; 2) cădere, cădere peste cap; răsturnare de pe cal: (termen rămas dela instructorii militari francezi, pe la mijlocul sec. 19-lea).

țumburuc *s. n.* (lat. comp. *cina* + *por-rigo*, *porrectum* = vârî scos înainte sau lăsat în jos). 1) Gămalie rotundă de ac de cap; 2) capătul cuiului, ce rădică în sus clanta ușei, când apăsăm pe clampă; 3) orice mic capăt, vârî, ieșit înainte.

tumoare *s. f.* (lat. *tumor*, umflătură). 1) Umflătură locală ce se produce în vre-o parte a corpului; 2) materie, coptură, dintr'o asemenea umflătură.

tumular, **ă** *adj.* (fr. *tumulaire* dela lat. *tumulus*, mormânt). Pivitor la morminte.

tumult *s. n.* (lat. *tumulus*). Mare sgomot și dezordine; strigăte, sbierăte.

tumultos, **oasă** *adj.* și *adv.* lat. *tumultuosus*). Foarte sgomotos; vijelios; gălăgios.

tumulus *s. n.* (lat. *tumulus*). Movilă, înălțătură de pietre, făcută în antichitate deasupra mormintelor.

tumurluc *s. n.* (lat. *tumor*, umflătură). 1) Trunchiu gros de copac, cu umflătură, cioata unde se despart crengile; 2) butuc, în care erau prinse mâinile, sau de care erau legați condamnații ca să nu fugă.

tumurug *s. n. V. preced.* 1) Tulpină sau trunchiu gros și noduros, umflat, care se despică foarte cu greu; 2) șarampoi din astfel de lemn; 3) buturugă. — Și turcește *tumurug*.

tun *s. n.* (dela *tună*). 1) *Milit.* Armă grea, de artilerie, formată dintr'o mare și groasă țevă de oțel, care încărcată cu pulbere, poate arunca proiectile sau obuze la mari depărtări și al cărei răsunet, foarte puternic, seamănă cu al tunetului; 2) *adj.* *sănătos tun*, *fig.* foarte sănătos; 3) *a face tun pe senin*; *iron.* a nu produce nici un efect nici un rezultat.

tună (a) *v. (I)* (lat. *tonare*). 1) A se produce mare sgomot, detunătură, în nouri din cauză descărcărilor electricității ce conțin; 2) a se produce sunet de descărcarea tunului; 3) *fig.* a striga cu mânie, a fi mâniaș,

furios, tună și fulgeră că a perdut banii; 4) *adv.* *unde a tunat întâi* (ducă-se), — ori cât de departe, să dispară.

tună (a) *v. (II)* (lat. din *de-ineo*, a intra de tot). A intra — *tună în sobă* = intră în casă. *Banat.*

tunar *s. m. V. tun.* Artilerist.

tunările *s. f. V. prec.* Bubuituri de tun.

tunător, **oare** *adj. V. tună.* Răsunător tare ca tunetul.

tunde (a | se) *v.* (lat. *tondere*). 1) A reteza părul capului; 2) a tăia și lua iana de pe oi; 3) a reteza iarba cu anume mașină; 4) a efectua intrarea în monahism — *tunderea în monahism*.

tundere *s. f.* Acțiunea de a tunde 1 și 4.

tundră *s. f.* din *tunde*. Sarică sau zeghe, tunsă.

tunel *s. n.* (cuvânt englez, însemnează *tre-cere*). Scobitură ce străpunge un munte sau un deal spre a putea trece trezul.

tungsten *s. n.* (suedez *tungsten* = piatră grea). *Chim.* Metal f. tare, cenușiu, descoperit de Scheele în 1780, întrebuintat ca fir în lămpi electrice.

tunet *s. n. V. tună*. 1) Sgomotul răsunător ce se produce prin descărcarea electrică din nouri; 2) detunătura descărcării tunului; 3) *fig.* mare răsunet — *tunete de aplauze au subliniat ultimele vorbe ale oratorului*.

tunică *s. f.* (lat. *tunica*). 1) *Antic.* Cămeșă lungă până la genuchi, cu mâneci scurte până la cot, făcută din lână, ce o purtau, încinsă peste mijloc atât bărbații cât și femeile la Romani; erau și tunice mai lungi, — adeseori împodobite cu fâșii de purpură pela poale și pe la mâneci (de aici au rămas la români cusăturile cu arniciu roșu și alțițele, pe cămeșile bărbățești și femeiești, de țară); 2) *actual.* haină de postav la ofițeri, la militari, sau la școlari.

tuns, **ă** *adj. V. tunde.* Cu părul sau cu lâna tăiată; *s. n.* acțiunea de a tunde.

tunsoare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) tunde și efectul ei.

tunsură *s. f. V. preced.*

tunțuriul *s. n. Mold. V. țonțoroiu.*

tunzător, **oare** *adj.* Cel ce tunde.

țup! *interj. V. țop!*

țupă! (a) *v. V. țopă!*

tupeu *s. n.* (fr. *toupet*). 1) Obrăznicie, îndrăzneală; 2) bucle de păr ce se așază pe frunte sau pe cap, de către femei; coafură de păr fals.

tupilă (a | se) (daco-gr. din *tufos*, mic).

1) A se ascunde după ceva, făcându-se mic; 2) a ascunde.

tupiluș *s. n. adv. v. prec.* 1) Pe ascuns, tupilându-se; *s. joc* dea ascunsul — *pituluș*.

tur *s. n.* (fr. *tour*, întorsătură). 1) Învărtitură de joc, de dans; 2) (din lat. *torus*, partea bulbucată dela ceva), fundul (pantaloniilor).

tură *s. f.* (cuv. turcesc). 1) Semnătura veche a lui Mohamed, ce servește ca stemă Turciei; 2) semnătura sultanului; 3) *iron.* semnătură (de demnitar).

turanic, *ă adj.* (dela Turania, partea din Asia la sud-vestul Siberiei). Ce este din Turanul asiatic, — *rasa turanică* din care se trag tătarii, turcii, și alte popoare înrudite cu acestea.

tura-vura *adv.* (dela *turui* și *hurui* (ca *hul = vui*). Turuit, yorbă multă — *ce mai tura-vura, hai să facem târgul*; sau *am stat cu toții, mai tura-vura, până s'a inopțat*, adică am stat la vorbă multă, la conversație.

turbă (1) *s. f.* (lat. dela *turba*, turburare, dezordine). 1) Turbare, amețeală (la cai, la câni); 2) furie; 3) *fig.* căne.

turbă (2) *s. f.* (fr. *tourbe*). Combustibil din materii vegetale puțin carbonizate.

turbă (a) (lat. din *turbo*, *turbare*, a turbură). 1) A cădea în boala turbărei, furiei, ce vine la câni; 2) *fig.* a fi foarte furios, — *turbează de mânie*.

turban *s. n.* (turc *turban*, din persan *dul-bend*). Îneliș mare din pânză sau mătăasă, în jurul capului, peste fesul purtat de Turci.

turbare *s. f.* (din lat. *turbare*, a turbură, a produce neorânduială). Boală ce se produce la câini și la unele animale și care prin mușcare sau prin bătă se poate transmite și omului; ea produce furie, excitare grozavă, frica de apă, apoi paralizie și moarte. Turbarea se vindecă dacă se tratează cu *serum antirabic* în cel mai scurt timp după mușcare, — iar rana să fie îndată bine spălată; 2) *fig.* furie, mânie mare.

turbărie *s. f.* *V. turbă* (3) Loc unde se află turbă (2).

turbat, *ă adj.* *V. turbare*. 1) Care este cuprins de boala turbărei; 2) *fig.* furios, mânios; 3) *fig.* avid, pasionat. *s. m.* furios, nebun; *adv.* 1) Cu furie, cu mare mânie; 2) foarte pasionat; 3) *fig.* teribil de bine sau de frumos.

turbină *s. f.* (lat. *turben*, vârtej ce învârtește repede și fr. *turbine*). Roată cu axă verticală, ce se învârtește pusă în mișcare de un curent de apă zisă și *turbină hidraulică*; există și *turbina cu vapor*. Tur-

bina pune în mișcare întreg mecanismul unei uzine, mori, etc.

turbincă *s. f.* (dimin. din *torbă*). Mică torbă sau tolbă.

turbulent, *ă adj.* (lat. *turbulentus*, neliniștit). Care neliniștește, care turbură liniștea, gălăgios.

turbură (a | se) *v.* (din lat. *turbare*, a turbură, a neliniști). 1) A face apa sau un lichid să nu fie limpede; 2) a neliniști, a supăra; 3) a se produce dezordine (fizică sau morală).

turburare *s. f. v. prec.* 1) Acțiunea de a turbură și efectul ei; 2) răscoală; 3) neorânduială; 4) agitație, neliniște.

turburător, *oare adj.* *V. prec.* Care turbură sau produce turburare de orice fel; *s. m.* agitator.

turbure *adj.* *V. prec.* 1) Nelimpede, neclar (lichid); 2) nesigur; 3) agitat, neliniștit; 4) neclar *fig.* confuz.

turburel *s. n. v. prec.* Vin nou, must dulce, cae încă nu s'a limpezit.

turc *s. m.* (dela *Turcia*, țara triburilor pornite din Turchestan (Asia)). 1) Mahomedan din Turcia; *adj.* ce este al Turcii; 2) *fig.* om neîndurat, care nu iartă; 3) inflexibil încăpăținat; 4) păgân; în zicătoarea pop. *doar nu vin turcii* = nu te grăbi, se arată groaza de a fugi la năvălirea acelor barbari.

turcă *s. f.* (dela *turc*). Mască ce se pune în timpul carnavalului — adeseori imitând figura fioroasă a vreunui turc.

țurcă *s. f.* (lat. dela *circa*, împrejur). 1) Căciulă păroasă, și ascuțită; cu un cerc negru, iar vârful alb; 2) batistă răsucită și apoi împletită în formă de bicu, cu care se dă lovituri la palmă când copiii se joacă cu arșicul sau în alte jocuri (*V. ciușcă*) 3) jocul cu țurca (2) în care aceasta este ascunsă pe la spate, de cei ce stau în cerc; iar unul din jucători trebuie să afle, să ghicească, la cine este țurca; cel ce este prins cu țurca; este pedepsit și trece el să o afle; 4) — (din lat. *surculus*, bețișor) joc de copii cu un bețișor, care lovit cu alt băț, sare și e aruncat mai departe.

țurcană *adj.* și *s.* (din lat. *circino*, a rotunji). 1) Rotunjoară la corp, sau cu lână cărlionțată (oaie); 2) lână de pe o asemenea oaie; 3) căciula din asemenea piele de miel.

țurcănesc, *ească adj.* *V. prec.* 1) Făcut din lână țurcană; 2) dela oi țurcane.

turcesc, *ească adj.* *V. turc.* Dela Turci; ca al Turcilor; mahomedan.

turcește *adv.* *V. turc.* 1) Ca la turci, sau cum fac turcii; 2) după obiceiurile sau le-

gile turcești; — 3) *fig. iron.* fără multă judecată sau cercetare; cu execuție repede; 4) *fig. nerațional;* 5) arbitrar.

turci (a | se) *v. V. turc.* 1) A (se) face turc, trecând la mahomedanism; 2) *fig. iron.* a cheltui repede, *banii ce i-am dat, i-a turcit îndată*; (reminiscentă despre pretențiunile de biruri multiple ale Turcilor, de cari România se mirau cum de cheltuesc ei așa mulți bani atât de repede și cereau îndată alte biruri); 3) *fig.* a consuma repede.

turcime *s. f. V. turc.* 1) Neamul turcesc; 2) mulțime de Turci.

turcism *s. n.* 1) Naționalismul Turcilor; 2) element, vorbă turcescă în o limbă streină, 3) obiceiul turcesc.

turcoaică *s. f.* Femeie de Turc.

turcoază *s. f.* (fr. *turquoise*). Peatră prețioasă, netransparentă, de o culoare azurie.

tureacă *s. f. V. turiatăc.*

turliac *s. f. V. urm.*

turiatăc *s. f.* (lat. comp. *turr(is) + atque* = ca turnul). Carâmbul cismeii (înalt ca un fel de turn, ceea ce i-a și atras denumirea latină).

turism *s. n.* (fr. *tourisme*). Gustul, plăcerea de a călători mult, de a face excursiuni: pe jos, cu bicicleta, în automobil.

turist *s. m.* (fr. *touriste*). Cel ce face călătorii (mai ales pe jos) de plăcere de a vedea localități frumoase sau interesante — *mulți turiști fac ascensiuni pe munții Alpi*.

turiște *s. f.* (din lat. *tero, terere*, a treieră; cu sufix rom. *iște*). Pleavă, scuturătură de fân.

turiță *s. f.* (lat. *turis* (tus) de tămâie). *Bot.* Plantă cu flori mirositoare, din familia rosaceelor, întrebuințată în medicina veterinară.

turlă *s. f.* (din lat. *turris*, turn, formă diminutivă *tureola* sau *turrulus*, mic turn). Mic turn pe o biserică.

turlac, *ă adj.* (daco-gr. dela *thôrexis*, îmbătare cu vin din verb. *thorreso, tethoreka*, a îmbăta). 1) Amețit de beție, sau după beție; 2) amețit, zăpăcit. — Și Turcii zic *turlac* = leneș, idiot.

turlăci (a se) *v. V. prec.* A deveni sau a fi turlac.

turluiu *s. n.* (diform. din *surlă* și augmentat *surluiu*). Fluierul piciorului, osul cel mare dela genunchiu în jos.

turluiu *s. n. V. preced.*

turlui! *turlui!* *interj.* (onomat.) Imitarea cântecului ciocărliei sau altor păsări.

turnă *s. f.* (lat. *turna*, ceată, companie de călăreți, mulțime). 1) Cireadă de oi sau

de vite mari; 2) *fig.* mulțime, adunătură; 3) *fig. biser.* mulțimea credincioșilor, totalitatea creștinilor — *o turmă și un păstor*; 4) *fig. iron.* mulțime de inconștienți, de proști.

turmalină *s. f.* (fr. *tourmaline*). Miner. Peatră care, frecată sau încălzită, capătă proprietăți electrice.

turment *s. n.* (lat. *tormentum*). 1) Mașină de rășboiu, la Romani, pentru aruncat săgeți; 2) săgeata sau peatra aruncată cu această mașină; 3) *fig.* tortură, caznă.

turmentă (a | se) *v.* (lat. *tormentum*, dela *torquere*, a suci, a învărti, prin fr. *tourmenter*). 1) A (se) ameți; 2) a (se) zăpăci; 3) a (se) îmbăta.

turmentat (a | se) *adj.* (fr. *tourmenté*). 1) Amețit, zăpăcit; 2) *fig.* beat.

turn *s. n.* (lat. *turris*). Zidire naltă în formă cilindrică sau patrată, ori poligonală, dela o clopotniță sau dela o biserică, sau pentru altă destinație.

turnă (a) *v.* (lat. dela *torno, tornare*, a învărti, a rostogoli). 1) A apleca (răsturnă) un vas ca să curgă din el lichidul sau altă substanță, — *toarnă două banițe în coșul morii; toarnă un litru de vin*; 2) a vărsa, a lăsa să curgă; 3) a pune în tipare un metal topit — *s'a turnat un clopot*; 4) a plouă tare — *toarnă cu găleata*; 5) a face, a fabrica, a clădi — *a turnat o pereche de case*; 6) *Mold.* a da, a izbi, a aplica, — *i-a turnat câteva palme*; 7) a spune sau a (se) produce în cantitate mare, *toarnă la minciuni*; 8) a redacta sau a trimite — *toarnă o petiție și să vezi...* 9) a pune, a arunca — *toarnă câteva care de petriș prin curte*; 10) *poetic*, a întoarce înapoi, înturna; 11) a vărsa plumb topit, în apă, în ajunul anului nou sau al Bobotezei și după figurina bizară ce se obține, a deduce norocul viitorului an sau măritatul (obiceiul familiar unde sunt fete de măritat).

turnare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) turna.

turnat, *ă adj. V. prec.* 1) Vărsat; 2) aruncat, risipit, împrăștiat; 3) pus și făcut cu tiparul prin topire; 4) *fig.* croit și potrivit exact — *vine turnat paltonul*; 5) făcut, redactat — *petiția turnată de el avu efect*; 6) *fig.* trântit, răsturnat, — băgat — *l'a turnat ș.a. se luni la arest*.

turnător *s. m. V. prec.* 1) Cel ce toarnă; 2) cel ce topește metale și face obiecte în forme, — *toarnă clopote*.

turnătorie *s. f. V. prec.* Fabrica unde se fac obiecte din metale topite — *turnătorie de litere, de clopote, etc.*

turnel s. n. (diform. din fr. *tournure*). Un fel de perinută, adausă la spate, mai jos de șale, ce o puneau unele dame ca să stea rochia mai rădicată, mai umflată, cum era moda pela mijlocul secol. 19-lea.

turneu s. n. (fr. *tournee*). Călătorie prin mai multe localități, o așe, făcută de plăcere, sau făcută de artiști spre a da reprezentații, ori de oamenii politici spre a ține intruniri și a face propagandă — *turneu artistic, turneu electoral*.

turnură s. f. (fr. *turnure*). 1) Întorsătură, îndrumare — *a'acerea ia o turnură neplăcută*; 2) V. *turnel*.

turpitudine s. f. (lat. *turpitudine*, *turpitudinis*). Rușine, spurcăciune, necuviință, măs-cără.

turtă s. f. (lat. *torta*), sucită, învârtită, și lat. medieval *turta*. 1) Pâne rotundă și nu crescută naltă, nedospită; 2) mălaiu nedospit; 3) *turtă dulce*, pânișoară subțire dulce, făcută cu zahăr ars, cu miere, și cu alte ada-suri mirositoare; 4) *turta lupului*, combinație farmaceutică, în care intră nuca vomica; 5) *adv. a face turtă*, a face turtit, a strivi; 6) *adj. beat turtă*, beat de nu se poate ține pe picioare; *adj. turtit*, lat. *fig. strivit*.

turte s. pl. V. *prec.* Foi de aluat foarte subțiri, ca hârtia, ce se coc grăbit pe o tavă, tablă, sub care e jăratec; apoi uscate puțin, în urmă se așază teanc câte 6 — 10, stropin-du-le cu apă de flori și presărând între ele miez de nuci ori migdale pisate și cu zahăr, iar uneori (în Moldova) julfă din sămânță de cănepă, pisată și feartă la foc ușor; — turtele se fac pentru ajunul Crăciunului, când se duc și la biserică spre sfințire; se zice că ele reprezintă pelincile pruncului I us Cristos.

turtea s. f. (dela vorba *turtă* sau dela *toartă* și *tort*). Vârtelniță pe care se pune tortul spre depănare apoi pe mosor, sau pe țevi; mâner, scaun de vârtelniță în formă de loartă.

turti (a | se) v. (din vorba *turtă*). 1) A da o formă ca de turtă (lăitreață); 2) a lăți prin apăsare deasupra; 3) a strivi *propr. și fig.*; 4) a indesă, a afunda ceva înfoiat, nalt; 5) a îndoi vârful unui lucru de metal, a-l toci prin bătore; 6) *fig. fam. a turti fesul*, a compromite, a face de batjocură (reminiscență dela mândria turcească de a nu fi fesul turtit); 7) *fig. fam. a se turti*, a se îmbăta de tot.

turtire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) turti *propr. și fig.*

turtit, *ă adj. V. prec.* 1) Lăjit prin apă-

sare; 2) îndoit, tocit; a strivit, nimic (fig.); 4) beat de tot *fig. fam.*

țurțur s. m. (mai des pl. *țurțuri*). — (lat. din *circino* a face rotund, prin citirea lat. *țirci* în loc de *circi*). Bobițe de ghiață ce se formează iarna din picăturile de apă ce cad sau curg de undeva ori din aburi — *când e ger mare, se fac țurțuri pe copaci, pe mustața călătorului, pe căciulă*, etc.

turturea s. f. (lat. *turturilla*). Pasăre sălbatică, cu pene cenușii albicioase, care trăiește imperecheată cu soțul ei, și pe care dacă-l perde, ea nu mai poate supraviețui.

turturel s. m. V. *preced.* Bărbătușul, soțul turturiceii.

turturică s. f. V. *turturea*.

turui (a) v. (din onomat. *dura!* și *durui*).

Fig. A face sgomot mare ca o trăsură ce merge; a vorbi repede și mult, — *ii turuie gura de dimineața până seara*. Olt.

turuie s. n. V. *prec.* Acțiunea de a turui.

tus *adj.* (din lat. *totus* și rom. pl. *toți*).

Toți — *tus-trei, tus-patru*.

tuș s. n. (dela fr. *toucher*, (cit. *tușe*), a atinge, însă prin intermediarul rusească *tușevati*, a da umbră (a negri) un desen, *tușovka*, umbrire, *rastușka*, estompă de dat umbră neagră la desen). Cerneală de China, făcută din o substanță neagră (dela animalul maritim *sepia*), cu care se desemnează planurile inginercești, hărțile, sau se scriu documente, ori altfel de lucrări grafice și care are proprietatea că nu se alterează de lumină, iar dacă se udă cu apă acolo unde este scris cu tuș, scrierea nu se întinează de loc.

tușă (I) *tușică* s. f. scurtare din vorba *mătușă*, sau *mătușică*.

tușă (II) s. f. (fr. *touche*, atingere). *Artistic*. Felul cum mănuește, atinge, cu pensula pictorul, sau cum modelează sculptorul, sau cum atinge muzicantul coardele, clapele la pian.

tușcă s. f. V. *țurcă* și *ciușcă*.

tusă s. f. (lat. *tussis*). Acțiunea de a tuși; boală care se manifestă prin tușire, — *tusa măgărească*, boală ce se arată ades la copii și constă în tusă grozavă, însoțită de un fel de răget ușor; *tusă seacă*, fără expectorație.

tuși (a) v. (lat. *tussio, tussire*). A arunca repede și repetat aerul din plămâni, cu zgomotul caracteristic tusei, spre a putea potoli mângâierea ce se simte pe căile respiratorii, și a elimina mucozități produse.

tușină (a) v. (lat. dela *tusum*, tuns cu sufix '-n-a). A tunde, rețea.

tușit s. n. 1) Acțiunea de a tuși; 2) felul tusei.

tuslamă s. f. (turc *tuslama* (liter. foarte

sărat). Un fel de mâncare din legume și untură în care se pune ceva mai multă sare, căci n'ar avea gust altfel.

țuștiu ! *interj.* (din *țişni*). Exprimă intrarea repede în casă (mai ales de frică); intrare și ascundere repede — *țuștiu ! după sobă*.

tuță *s. m.* Scurtat din *tață* și *iățuță*.

tutea *s. f.* (lat. dela *tutor, tutari*, a feri, a păzi). Oxid de zinc, care fiind otrăvitor, trebuie a se păzi, feri.

țuțică *s. f.* (comp. din *sus-suie*, sup-suica). Scărăncib simplu, din o scândurice ca scaun și atârnată cu două frânghii sau prăjini; dăinăuș pentru copii. *Olten.*

tutelă *s. f.* (lat. *tutela*, apărare, protecție). *Jurid.* 1) Apărarea pe care legea o prevede pentru persoana și averea minorilor sau a interzișilor; 2) apărare, protejirea copiilor de către părinți, — *sub tutela părintească*; 3) persoana sau consiliul căruia i se încredințează apărarea unui minor sau a unui interzis — *epitropie*; 4) actul care statornicește o tutelă; dosarul privitor la ea.

tutelar, *ă adj. V. prec.* De tutelă sau privitor la tutelă, — *atribuțiuni sau îndatoriri tutelare*.

tutor (*e*) *s. m.* (lat. *tutor*). Protector, epitrop (al unei averi, al unui minor). *V. tutelă*. **tutoare** *s. f. V. prec.* Epitroapă a averii și persoanei unui minor.

tutul (*a | se*) *v.* (dela pronumele *tu*). A zice cuvă *tu* în timpul conversației, în loc de *d-ta* (cu înțeles sau de intimitate mare sau de puțină considerație); 2) — dela lat. *tute*, *Olt.* A fi iute la mișcări și fără precauție; repezit, zăpăcit.

țuțulan *s. n.* (din vorba *sus* și *sus-suie*). *Mold.* Cioban din acei cari se suie cu oile

la munte și coboară în timpul iernei spre șes.

tutulare *s. f. V. tutui*. Acțiunea de a (se) tutui. **tutuit** *s. n. V. tutui* (1) Acțiunea de a (se) tutui; *V. tutui* (2) *adj.* repezit în mișcări; zăpăcit. *Olten.*

tutul *s. n.* (din *sus-suiu*). Culme, vârf de munte, unde se sue sus; 2) coamă, chică de păr.

tutun *s. n.* pop. *titiun* (dela numirea americană *petun*, cu o apropiere de lat. *fitionem* = pe tăciune, poate dela navigatorii spanioli sau Venețieni). Planta adusă din insula Tabago, America, zisă acolo *petun*, ale cărei frunze au oarecare aromă și, aprinse pe tăciune, dau un fum care face plăcere unor oameni de a-l respira; alții țin aceste foi între dinți și le savurează (ca Italienii); praful din aceste foi, tot pentru mirosul tare, este tras pe nas, ca priză. *V. tabac*.

tutunar *s. m. V. prec.* Cultivator de tutun. **tutunărit** *s. n. V. prec.* Impozit de tutun (în vechime).

tutungerie *s. f.* Depozit de tutunuri; local unde se vinde tutun.

tutungiu, loaică *adj. V. tutun*. Vanzător de tutun; *iron.* pasionat fumător de tutun.

țuțur *s. n. V. susur*. 1) Locul unde curge și murmură încet apa; *Olten.* 2) *Mold.* (din lat. *cicer*, bobiiță). *V. Țurțur*.

țuțuroiu *s. n. V. țuțur* (1). Jghiab unde curge murmurând apa unui izvor, unei cișmele; robinet de apă. *Olten.*

tuzlamă *s. f. V. tuzlamă*.

tuzluci *s. pl.* (turc *tozluk*, dela *toz*, praf colb). 1) Jambiere de postaa alb, având broderie sau cusături de găitan și cari se încheie îndărăt (se purtau de panduri în Oltenia); 2) jambiere țerănești, cum se poartă în Banat.

U

U, u, Litera a 21-a din alfabet.

u ! *interj.* 1) Exprimă strigăt de chemare: *u ! mă Ioane !*; 2) exprimă mirare de ceva mult, sau prea mare.

u sufix masculin, înlocuind pe *ul*, în vorbire curentă: *omu, pomu*, p. omul, pomul, din *om, pom*.

ubiquitate *s. f.* (lat. *ubiquitas*). Putința de a fi pretutindeni.

ucaz *s. n.* (slav rus. *ukaz*). Decret împărătesc dat de Țar.

ucenic *s. m.* (slav, *ucenik*, elev, școlar, dela *uciti*, a învăța; însă baza pare a fi în latinescul *augere*, a crește și a înzestră, cu

ceva; probabil că a fost și la Daco-latini un verb *auci*, din care a rămas la Slavi *uci* și apoi *ucenie*, *ucenic*, cari s'au păstrat și în românește). 1) Discipol, apostol al lui Isus Christos; 2) discipol, învățăcel, elev (mai mult ironic); 3) băiat dat să învețe o meserie la un meșter patron, sau la o prăvălie.

ucenicesc, *ească adj.* De ucenic.

ucenicie *s. f.* (dela *ucenie*). 1) Starea de ucenic; 2) timpul cât învață un ucenic o meserie, până ajunge callă; 3) *fig.* învățătura practică obținută dela un om învățat sau specialist, — *ucenicia pe lângă un bun avocat prețuește mult*.

ucide (a) *v.* (lat. *occido, occidere*). 1) A omori, a suprima viața unei ființe; 2) *fig.* a bate foarte tare — *l'a ucis în bătăi*; 3) *fig.* a distruge, a nimici.

ucidere *s. f.* (lat. *occidere*). 1) Fapta de a ucide o ființă; 2) asasinare, — *pruncucidere*, uciderea pruncului.

ucigă'l-crucea *s. m.* (dip *ucide* și *cruce*). Diavolul.

ucigă'l-toaca (sau *tămăia*) *s. m. V. preced.*
ucigaș, *ă adj.* și *s. V. ucide*. Cel ce ucide, asasin; *fig. pop.* diavolul.

ucigător, oare *s. și adj. V. preced.*
ucis, *ă adj.* (lat. *occisus*). Omorât, asasinat; *fig.* istovit, prăpădit — *ucis în bătăi*.

ud, udă *adj.* (lat. *udus*). Care este plin de apă sau de alt lichid; *umed, muiat*.

ud s. m. V. preced. 1) Cel udat; 2) udeală; 3) *s. n.* urina.

udă (a | se) *v.* (dela vorba *ud*). 1) A arunca apă pe ceva; 2) a muia în apă; 3) a curge apă de ploaie; 4) a stropi (florile, grădina); 5) a face irigații prin grădinarii; 6) *fig.* a se scăpa cu udul (2 *s. n.*), a urina; 7) a (se) umezi.

udare *s. f. V. prec.* Fapta de a udă.

udat, *ă adj.* (*V. ud adj.* și *s. n.*). 1) Plin de apă sau de alt lichid; 2) *umed*; 3) plouat și pătruns de ploaie; 4) stropit; 5) urinat; *s. n.* acțiunea de a (se) udă *propr.* și *fig.*

udătură *s. f. V. prec.* 1) Stropire; 2) *fig.* mâncare lichidă, zeamă, sau băutură — *mămăliga se mănâncă cu udătură* (borș, lapte). *Mold.*

udeală *s. f. V. ud. 1)* Multă umiditate; 2) apă și noroiu din ploaie; 3) multă apă răspândită pe jos; 4) *fig.* ploaie.

udmă *s. f.* (daco-gr. din *oidema*, umflătură). Umflătură a ganglionilor, umflătură dureroasă la încheieturi, subsuori.

udometru *s. n.* (gr. *ydor, apă*; *metron, măsură*). Pluviometru, aparat ce măsoară cantitatea de apă (pe metru patrat) dintr'o ploaie.

ui! *intrerj.* (onomatop). Exprimă: 1) suferință mare; 2) nerăbdare; 3) durere fizică; 4) neplăcere, desgust.

uger *s. n. V. unger.*

ugui (a) *v. V. ogoi.*

uguit *s. n.* și *adj. V. ogoit.*

ule *s. f. V. uliu.* Pasăre de pradă ca uliul.

uimă *s. f. V. udmă.*

uimăci (a) *v.* (din *uimi*). A uimi tare, a

înmărmuri, a rămâne uimit.
uimi (a) *v.* (lat. din exclamarea *oi! me!* = *vai (de) mine!*). A pune în mirare; a face să se minuneze, să se mire, să zică: *vai de mine!*; a impresionă tare. — Acest cuvânt

este compus ca românesc *vădită, vădicări*, din interj. *vai!*

uimire *s. f. V. prec.* 1) Mirare mare; 2) faptul de a uimi; 3) impresionare; 4) extas.

uimit, *ă adj. V. prec.* 1) Mirat foarte, minunat; 2) nedumerit; 3) impresionat tare; 4) extasiat.

uimitor, oare *adj. V. uimi.* Care provoacă uimire; impresionant; minunat; *fig. f.* bine.

uită (a) *v.* I (din lat. *oblitero, oblivescere*), a face uitat; scurtat în *oblitare* și *olitare*; ca și francezul *oublier*, care a suprimat sunetul *t* în *oubli(ter)*. 1) A perde din memorie, a nu ține în minte; 2) a lăsa din greșală — *am uitat lampa aprinsă*; 3) a omite, a trece cu vederea; 4) a nu ține în seamă — *uită câtă recunoștință datorește*.

uită (a se) *v.* II (din lat. *obluere, obtueri*, a observă, a privi împrejur). 1) A privi; 2) a observă; 3) *fig.* a aștepta, a pretinde — *se uită să-i dai cât nu face*; 4) a lua în seamă, în considerație — *nu se uită el ce face?*; 5) a se bizui — *se uită că are bani*.

uităcie *s. f. V. uită I.* Slăbirea memoriei, neajunsul de a uită.

uitare *s. f. V. uită I.* Perdere din memorie, faptul de a uita; *V. uită II* privire; aruncătură de ochi.

uitat, *ă adj. V. uită I.* Perdut din memorie; lăsat din greșală; omis; *s. n.* faptul de a uita (I).

uitat *s. n. V. uită II.* Acțiunea de a privi uitătură *s. f. V. uită II.* 1) Privirea, felul de a privi 2) *fig.* căutătură; 3) aruncătură de ochi.

uituc, *ă adj. V. uită I.* Cel ce nu are memorie și uită adeseori, sau uită repede.

ujuji sau **ujiji** (a se) *v.* (lat. din *o-sicce* = *o-jici*) spre uscat. A (se) uscă aproape deplin; a uscă puțin pe lângă foc, pe lângă sobă (rufe, obele).

ujulit, *ă adj. V. prec.* Uscat aproape, svântat; *s. n.* faptul de a (se) usca puțin pe lângă foc.

ulan *s. m.* (germ. *ulan*). Soldat din cavaleria germană, care poartă lance.

ulcea *s. f. V. ulcică.*

ulcer *s. n.* (lat. *ulcus, ulceris, rană*). 1) Buboiu; 2) umflătură plină cu puroiu; 3) rană în țesuturile interre.

ulceră (a | se) *v.* A se produce un ulcer sau mai multe.

ulcerat, *ă adj.* Cu ulcer, cu răni.

ulcerațiune *s. f. V. prec.* Producerea de ulcere.

ulceros, oasă *adj.* (lat. *ulcerosus*). Cu ulcere, cu răni.

ulcică (sau *ulcelușă*) *s. f.* (dimin. din *oală, oleică*). 1) Oală mică; 2) cănuță de băut apă.

ulcior *s. n.* (lat. *hordeolus* (orzior) *ulcior la ochi* — prin *toma orzior*). *Medic.* Buburoasă umflată, lunguiată, ce se face la pleoapă; 2) *V. urcior*.

uleios, oasă *adj.* *V. urm.* 1) Care conține oleiu; 2) plin de oleiu.

uleiu (*pl. uleiuri*) *s. n.* I (lat. *oleum*). Unt, lichid unsuros, extras din semințele unor plante: cânepă, in, rapiță, sora soarelui; sau din sămburi de nucă, migdală, etc. Sunt și oleiuri minerale extrase din unele substanțe aflate în pământ.

uleiu *pl. uleie* (*s. n.* daco-gr. din *ylé*, trunchiu de lemn (vezi *stup* și *ștubeiu*). Știubeiu, stup, făcut dintr'un trunchiu de lemn, găurit pe dinlăuntru, unde se adăpostesc albinele.

ulemă *s. f.* (turcesc *ulemah*). Învățat turc care cunoaște bine legile turcești.

ulcioară *s. f.* *V. uliță*. Mică uliță, stradă foarte îngustă și dosnică.

ulier *s. m.* *V. uleiu* I. Cel ce fabrică oleiu sau uleiu.

uligale *s. f.* (com. din *uliu* și *gaie*). *Zool.* Păsare răpitoare zisă și *uleiu* și *gaie*, sau care seamănă la fel cu acestea.

uliță *s. f.* (lat. din *uls*, dincolo, — *uls* este o formă a lui *ultra* = dincolo —; acest *uls* în vorba *ulsa* și *ulița*, din care s'a făcut *ulița*, este ca și *tra* din vorba *strada*).

Stradă, adică drum îngust pentru a trece dincolo. — Și Slavii zic *ulița*, iar Ungurii *utza* = stradă.

uliu *s. m.* (lat. dela *ulula* = bufniță, prin forma *ulul* și prin asemănarea uliului la cap, cu bufnița). *Zool.* Arete, pasăre ce răpește puii; *fig.* ager la privire.

ulm *s. m.* (lat. *ulmus*). Arbore cu lemn de culoare cafenie căutat pentru facerea roatelor, fiind lemn tare.

ulmă (*a*) *v.* (din lat. *oleo, olere*, a mirosi (care vorbă latină are asemănarea cu *oleum*, oleiu). A mirosi, a urmări după miros (cum fac câinii; *fig.* a simți, a presimți, a ghici. (*V. aduimecă*).

ulterior, oară *adj.* și *adv.* (lat. *ulterior*, mai de pe urmă). Care este mai de pe urmă; cel dinspre sfârșit.

ultim, â *adj.* (lat. *ultimus*). Cel din urmă de tot.

ultimatum *s. n.* (lat. *ultimatum*). Somațiunea sau propunerea cea mai de pe urmă ce o face un stat altui stat, înainte de a-i declara războiu.

ultragiu *s. n.* (lat. *ultrajium*, din *ultus*, jignit, rănit). Jignire, insultă, necinste adusă

mai ales unui demnitar sau magistrat în timpul funcțiunei.

ultragiă (*a*) *v. V. prec.* A aduce un ultragiu, o jignire.

ulubă *s. f. V. hulubă*.

uluc *s. n.* (lat. dela *ulcus*, scobitură, jultură). *Mold.* 1) Lemn scobit în lung, ce servește la scurgerea apei; jgheab; 2) scobitură pe unde curge vinul din lîn sau din presă; 3) jgheab pe unde curge făina ce o macină moara.

ulucă *s. f.* (daco-gr. dela *ulikos*, de lemn (*ulé* = lemn). 1) Scândură (nu prea lungă) de lemn; 2) scândură pentru făcut gard; 3) gard de scânduri. *Olten.*

uluci (*a*) *v. V. preced.* A face uluce: împrejmui cu ulucă.

ulueală *s. f. urm.* 1) Amețeală de cap, din cauza șgomotului; 2) zăpăceală; 3) nedumerire. *Mold.*

ului (*a* | *se*) *v.* (lat. dela *ululo, ululare*, a scoate urlete, a face mare șgomot). A (*se*) zăpăci de mult șgomot; a fi amețit de șgomot mare; a fi zăpăcit la minte un moment, din prea multe preocupări — *m'am uluit cu atâtea pe capul meu*.

uluit, â *adj. V. prec.* Zăpăcit, confuz, amețit la cap.

uman, â *adj. și adv.* (lat. *humanus, omenesc, dela homo, om*). Omenesc; de omenie, cu omenie.

umanioare *s. f.* (format după fr. *humanités*, care la rândul său are baza lat. *humanitas*, literatură). Studiul de școală secundară, ce formează cugetarea și ajută la formarea omului inteligent (mai ales limbii clasice greacă și latină).

umanist *s. m.* (fr. *humaniste*). 1) Școlar. Om versat în limbile clasice (*umanioare*); 2) cel ce iubește și compătimește pe oameni; 3) cel ce lucrează pentru binele și ajutorarea oamenilor.

umanitar, â *adj. și adv.* (lat. *humaniter, cu omenie*). De omenie; pentru binele omeniei sau a omului; de ajutorare — *act umanitar*.

umanitate *s. f.* (lat. *humanitas, humanitatis*). 1) Omenirea; 2) ființa omenească; 3) simț de omenie, de iubire de oameni.

umaniză (*a*) *v.* (fr. *humaniser*). 1) A cultiva firea omului; 2) a face să fie (cum trebuie) un om; 3) a considera ca om.

umanizare *s. f. V. prec.* Fapta de a umaniza.

umăr *s. n.* (lat. *humerus*). 1) Partea unde brațu se împreună cu corpul; 2) articulația însăși; 3) *fig.* a pune umărul, a da ajutor (dela împingerea cu umărul, spre a ajuta la

urnirea carului, când nu o pot trage vitele, cail); 4) partea dela umăr a hainei sau cămeșei.

umăruș *s. n. V. prec.* Mic umăr.

umbelă *s. f.* (fr. *ombelle* din lat. *umbella*, umbrelă, cortel). *Bof.* Felul de înflorire, forma florilor unei plante, dispuse în chip de umbrelă deschisă *V. ombelifere*.

umbellifere *s. f. V. ombelifer*.

umblă (a) *v.* (lat. *ambulo*, *ambulare*). 1) A merge cu picioarele; 2) a se duce, transportă — *umblă în trăsură*; 3) a cutreeră, a merge pretutindeni; 4) a circula — *umblă trenurile regulat*; *umblă sângele*; 5) *fig.* a funcționa — *umblă moara sau mașina*; 6) a fi în mișcare — *umblă ceasul*; 7) a se comporta, a se prezenta — *umblă ras*, *umblă țănoș*; 8) a avea curs, a circula (moneta); 9) *fig.* a căuta — *umblă după chiltpir*; 10) a dori, a aștepta, a voi, — *umblă după bacșiș*; 11) *fig. a* (*i*) *umbla prin cap*, a (*i*) veni confuz în minte; 12) a frecventă, — *umblă la școală*; 13) *umblă hainană*, a vagabondă; 14) a răstoi, — *umblă prin lucruri, prin cărți*; 15) a atinge, a deschide, a căuta — *cine a umblat aici?* 16) a zbură — *umblă păsările 'n stoluri*; 17) *fig. a umbla cu flecuri*, a face, sau a vorbi lucruri neserioase; 18) *fig. umbla în dorul lelei* (mold.) a merge sau a lucra fără seriozitate, sau cu lene; 19) a-i *umblă gura*, a vorbi mult și curgător; a trâncăni; 20) *umblă 'n dodii umblă în neștire*. Mold. 21) *uuublă ou nasu! pe sus*, e mândru.

umblăci (a) *v. V. imblăciu*. A bate cu ciocmagul (cu imblăciul).

umblăciu *s. n. V. imblăciu*.

umblare *s. f. V. umblă*. Acțiunea de a umbla *propr. și fig.*

umblat, ă *adj. V. prec.* 1) Voiajat, cel ce a călătorit mult; 2) frecventat; răstoit; căutat; deschis; 3) dedat la ceva; *s. n.* fapta de a umblă.

umblător, oare *adj. V. prec.* 1) Care umblă; 2) mobil; 3) plutitor pe apă — *pod umblător*.

umblătoare *s. f.* Latrină, pivăță.

umblătură *s, f. V. umblă*. Mers mult, circulație; *fig.* olergătură în afaceri.

umblat *s. n.* (dela *umblă*). 1) Mersul calului în trap foarte mărunț; 2) felul de a merge, de a umblă; 3) alergătură multă (de afaceri).

umbră *s. f.* (lat. *umbra*). 1) Partea întunecoasă, unde nu pătrunde direct lumină; 2) forma întunecoasă ce o proiectează un obiect luminat; 3) *fig.* măsura acestei umbre, pe

care se zice că zidarii o luau cu o ață și o zideau în părțile clădirei, spre a fi trainică (se credea că celui ce i s'a luat umbra, moare curând); 4) sufletul unui răposat; 5) *fig.* spectru, formă vagă, om foarte slab — *numai umbra de el*; 6) *fig. în umbră*, ascuns; nebăgat în seamă; 7) *pict.* părțile înegrite sau colorate închis, ce reprezintă umbra din natură; 8) numirea unei coloi închise; 9) a face *umbră cuiva*, al eclipsă, a întuneca meritele; 10) a face *umbră pământului*, a trăi fără plăcere, a vegeta.

umbrar *s. n.* (dela *umbră*). Adăpost făcut din crengi și verdeță, ca să apere de razele și de căldura soarelui de vară.

umbrelă *s. f.* (ital. *umbrello*, fr. *ombrelle*). 1) Cortel de soare, ce ține umbră; 2) cortel de ploaie, ce apără de ploaie (în acest caz impropriu, — nu ține umbră), (confuziunea între *umbrela* de soare și cortelul de ploaie, provine din amestecul vorbei grecești *ombreros* = de ploaie, cu ploaie, dela *ombros*, ploaie).

umbrelar *s. m.* Fabricant de umbrele.

umbreluță *s. f. V. prec.* Umbrelă (de soare); mică umbrelă.

umbril (a) *v.* (dela *umbră*). 1) A face (proiecta) umbră în timp de soare; 2) a face umbra (unui desemn sau picturi); 3) *fig.* a apăra, adăposti, ocroti.

umbril, ă *adj. V. prec.* 1) Acoperit, cuprins de umbră; 2) cu umbra înegrită sau colorată (desen sau pictură); 3) *fig.* eclipsat, pus în umbră (6); 4) *fig.* ocrotit, acoperit.

umbros, oasă *adj. V. umbră*. Cu multă umbră, unde nu bat raze de soare.

umed, ă *adj.* (lat. *humidus*). 1) Care conține în sine apă ce apare la suprafață, apos; 2) igrasos; 3) udat foarte puțin; 4) care conține vapori — *aer umed*.

umezeală *s. f.* (dela *umed*). 1) Starea lucrului umed; 2) lichidul care face un lucru să fie umed; 3) igrasie.

umezi (a | se) *v. 1)* A uda foarte puțin; 2) a face să fie umed; 3) a prinde umezeală.

umezire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) umezi.

umflă (a | se) *v.* (lat. *inflō*, *inflare*, a umflă (din *in* și *flō*, *flare*, a suflă). 1) A sufla sau trage aier (în obiect gol) spre a-i mări volumul; 2) a căpăta volum mai mare; 3) a se mări volumul țesuturilor organice din cauză de boală; 4) *fig.* a apuca, a lua (la bătaie); 5) *fig. a se umflă*, a se îngâmfi, a se mândri; 6) *fig.* a se umplea (de avere, de mâncare, etc.). 7) *fig. a se umflă în pene*, a lua poziție mândră și agresivă (după cum face curca-

nul sau pânul); 8) a lua și duce pe sus — *le a umflat vântul*; 9) a împinge tare (vântul) și a face concave pânzele corăbiei — *cu pânzele umflate de un vânt prielnic*; 10) cu înțeles de mult: *s'au umflat de râs*; *de plâns*; *de bani* etc.

umflare *s. f.* Acțiunea de a se umfla și efectul ei.

umflat, *ă adj. V. prec.* 1) Cu volum mărit prin respirație sau suflare de aer în lăuntru; 2) crescut volumul din cauză de boală — *umflat la gât*; 3) *fig.* plin, sătul; 4) *fig.* mândru; 5) bosumflat; 6) *fig.* bombastic (stil umflat).

umflătură *s. f.* 1) Loc sau parte de organism, umflată din cauză de boală; bubă mare; 2) *fig.* formă exagerată (de stil).

umiditate *s. f.* (fr. *humidité*, din lat. *humidus*, umed). Starea de umezeală, umezeala.

umil, *ă adj. și adv.* (lat. *humilis*, *humile*, plecat spre pământ). 1) Cu atitudine plecată și supusă; 2) modest; *adv.* cu umilință, smerit.

umilii (a | se) *v. V. preced.* 1) A înjosi; 2) a se arăta foarte plecat și supus, sau a fi astfel; 3) *fig.* a certă și batjocori.

umilință *s. f.* (lat. *humilitas*). 1) Starea și atitudinea celui umil; 2) înjosire; 3) smerenie.

umilire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) umili; înjosirea demnității.

umilit, *ă adj. V. umil.* 1) Înjosit; 2) smerit, plecat; 3) *fig.* certat și batjocorit.

umilitor, *oare adj.* Care umilește.

umizi (a se) *v.* (din *în-miji*). A se ivi, a se arăta zori de ziua.

umoare *s. f.* (lat. *humor*, umezeală). Umezeală, lichid, din organism sau din corpul omenesc.

umor *s. n.* 1) (fr. *humeur*). Dispoziție sufletească (bună sau rea); 2) (engl. *humor* cit. *humor*), spirit (de veselie).

umorist *s. m.* (fr. *humoriste*, dela *umor* 2). Cel ce are stil, spirit de veselie, de caraghios-lăc, înțepător și ridiculizator fin, cu artă (în scris sau în desemn).

umoristic, *ă adj. V. preced.* Care are *umor* (2); de distracție — *revistă umoristică*, ce are articole de haz și deseme, caricaturi, tot cu haz.

umplea (a | se) *v.* (lat. *oppleo*, *opplere* și *impleo*, *implere*). 1) A pune deplin cât încapă într'un vas, — *umple cana cu apă*; 2) a încărca deplin, — *umple carul, sacul*; 3) a apuca cât mai mult — *umple mâna*; 4) a îndesă înăuntru — *umple cârnații cu carne tocată*; 5) a (se) mânji tare; 6) *fig.* a se sătura; 7) *fig.* a câștiga foarte mult — *se umple de bani*; 8) *mold.* a prepara (în puțină borș); 9) *fig.* a (se) umplea de brânză

(*iron.*) a nu obține nimic; 10) *munt. olt. a* (se) umplea de filipești; a nu obține nimic, ba a fi și certat, ocărit—dela felul cum răspundeau unii boieri la rugămintea țeranilor arată desiluzia că ei așteptau mult și nu obțineau nimic; 11) a fi copleșit — *umplea de năduf, supărare*; 12) a se contagia, — *se umplea de boale*; 13) a complexa (de scris) o pagină; 14) *umple pământul*, se răspândește f. mult; 15) *umple lumea*, spune la toți.

umplere *s. f. V. prec.* 1) Faptul de a (se) umplea; 2) molipsire.

umplut, *ă adj. V. prec.* 1) Plin până la gură; 2) mânjit; 3) *fig.* sătul, săturat; 4) *mold.* preparat din nou (borș); 5) *fig.* copleșit; 6) contagiat de o boală.

umplutură *s. f.* 1) Conținutul cu care e plin un vas; 2) acțiunea și felul de a umplea; 3) *special.* carne tocată, orez ori altele, cu care se umple chișca, cârnații ori ardeii, mere, etc. când se prepară; 4) praful, cârpa sau hârtia ce se pune și bătea în țeava puștei, în vechime, ca încărcătură; 5) *liter.* frază sau text de prisos; 6) mănjitură.

un (unul) *s. m.* (lat. *unus*). 1) Cifra și valoarea de o singură unitate — 1; 2) un om—era cu unu.

un *adj.* (lat. *unus*). 1) Unic, ce este singur; 2) *pron.* oare care, cineva necunoscut; 3) *unul și unul*, într'ales ce este mai bun sau mai prezentabil; sau opus ce este mai rău — *tot unul și unul*; 4) *adv.* până la unul, până la sfârșit; 5) *de unul*, pentru unul singur; 6) *un (doi)*, comandă de pas cadentat milităresc.

una *s. f. și numer.* (lat. *una*). 1) O singură ființă de gen feminin; 2) o femeie oare care; 3) un lucru de gen feminin, — *două cărți mici și una mare*; 4) a trage *una*, o lovitură; 5) *adv.* a ține *una*, a persista; 6) a fi tot *una*, a fi egal, la fel; 7) *adv.* într'*una*, neconținut; 8) *cu una cu două*, ușor; 9) *când una, când alta*, alternativ; 10) *nici de unele*, de nici un fel, nimic; 11) *iron. e una și jumătate*, e strânică (de rea sau vicioasă); 12) celebră, unică, vestită — *una-i Ileana*... 13) *una-i a* zice și *alta a* face, arată diferența felului lucrării.

unanism, *ă adj. și adv.* (lat. *unanimus*, din *unus*, un *animus*, suflet). De aceeași părere sau cu același sentiment unic; toți la o-laltă.

unanimitate *s. f.* (lat. *unanimitas*, bună înțelegere, prin fr. *unanimité*). Toți cei ce sunt de aceeași părere; totalitatea fără de nici o excepție a celor ce aprobă sau votează

ori exprimă o opinie, — *legea s'a votat cu unanimitate.*

unchiaș s. m. V. urm. Mic unchiu, moșneguț.

unchiu s. m. (lat. *avunculus* bunicuț, din *avus* bunic, unchiu, ca și fr. *oncle*, din aceeași bază *avunculus*). 1) Tatăl mamei, bunicul; 2) fratele mamei sau al tatălui; 3) moș, om bătrân.

uncle s. f. (lat. *uncia*), 1) A douăsprezecea parte din măsura romană de greutate, numită *lbră* sau *as*. 2) Măsură f. mică de greutate ce se întrebuința în farmacia până la introducerea măsurilor metrice (zisă și *unță*).

uncrop s. n. (V. *incrop* și *incropi*). Încălzire potrivită, ferbere puțină (a apei).

uncțiune s. f. (lat. *unctio*, ungere). 1) Ungere cu o substanță grasă; 2) *biser.* unge-rea cu mir sfințit.

undă s. f. (lat. *unda*). 1) Val mititel de apă; 2) clocot foarte puțin; început de ferbere; 3) ondulare.

undă (a) v. V. prec. A face unde; a ondula. **unde adv.** (lat. *unde*, adv. de loc=*de unde*).

1) Arată locul lucrării, slării; 2) *in ce parte, încotro*; 3) cum, — *unde se poate*; 4) *ori unde*, — în orice loc; 5) când — *unde venea și mi-l trântea*; 6) *de unde până unde*, cum și ce fel; 7) *de unde nu*, contrar, în eaz contrar; 8) deodată — *unde începu o ploaie...*

undevă adv. (lat. *undeque*, de pretutindenii). 1) În oarecare loc; 2) într-o parte oarecare; 3) loc secret, ascuns.

undi (a) v. V. undă și undă. 1) A pescui cu undița; 2) a face unde apa înainte de a fierbe; 3) *fig.* a sonda.

undină s. f. (fr. *ondine*). Nume dat stihiiilor ce se crede că sunt în ape (*poetic*).

undiță s. f. (dela *undă undiță*, mică undă). Vargă lungă, subțire, de care se leagă un fir de ață, având la capăt un cârligel de metal, în care se pune un vermușor, o rămă, sau o muscă, pentru ca peștele din apă să apuce și să se prindă în cârlig; la două trei palme dela cârlig, către vârful undiței, este legată o plutșoară ce face *unde* (undiței) când peștele s'a prins, — de aici numirea undiței.

undofon s. n. (*undă* și gr. *phone*, sunet). Aparat care prinde undele sonore din aer și astfel putem auzi dela depărtare un concert etc.

undoiare s. f. (dela *undă*). Facere de unde, sau de ondulație.

undos, oasă adj. V. prec. Cu unde sau ondulat.

undul (a) v. A face unde.

undulos, oasă adj. V. undos.

undulă (a) v. V. ondulă.

undulat, ă V. ondulat. În formă de valuri; cu unde; puțin încrețit.

undulațune s. f. (dela *undă*, după fr. *ondulation*). 1) Facerea de unde sau mici valuri; 2) *fig.* formarea de ridicături și de scorburi în forma de undă sau val; 3) încrețirea puțină a părului.

undulator, oare adj. În formă de unde sau de valuri repetate.

undulatoriu adj. (fr. *ondulatoire*). Cum merg undele, în formă de valuri mici repetate.

undulos, oasă adj. (fr. *onduleux*). V. *undos*. **unealtă (sau uneltă) s. f.** (lat. din *utilitas*, folosință, prin forma *unilita*, ca și fr. *outil*, din lat. *utilis*, de folosință, dela verb *uti*, a se folosi, din care lat. *utensilis*, unelte). 1) Obiect anume făcut pentru a lucra cu dânsul ceva (ciocan, nicovală, clește, rânda, bardă, sau unelte de agricultură); 2) *fig.* intermediar de care se servește cineva în afaceri; 3) agent al cuiva (iron).

unelti (a) v. V. uneltă. 1) A lucra cu unelte; 2) *fig.* a instiga, a face intrigi; a conspira; 3) *fig.* a pune la cale, a organiza în ascuns sau pe față; 4) a practica, a exercita o profesie (vechiu).

uneltire s. f. V. prec. Acțiunea de a unelti, *propr.* și *fig.*

uneltitor, oare adj. V. prec. 1) Cel ce uneltește; 2) conspirator, instigator; 3) organizator (vechiu).

uneori adv. (comp. *una* și *oară*=o. dată). Câte o dată; din când în când, rar, din timp în timp.

ungar, ă adj. (dela *Ungaria* și *Unguri*—numire lat. din *Hun* — *hunic*, *hunicar*(ia). Al Ungurilor care este din Ungaria, unguresc.

unger s. n. (din lat. *ungere*, a umple cu unsoare). Organul vacii sau al altor animale, prin care se produce laptele cu proprietățile lui unsoaroase.

unge (a) se v. (lat. *ungo*, *ungere*). 1) A mânji sau acoperi cu unsoare; 2) a mânji, murdări; 3) *fig.* a da sau a primi mită, a (se) corupe; 4) a fura puțin, a sustrage puțin.

ungere s. f. V. prec. Acțiunea de a (se) unge *propr.* și *fig.*

unghie s. f. (lat. *ungula*). 1) Partea. cornoasă, tare, de deasupra capătului degetelor; 2) idem dela copitele animalelor; 3) ghiara păsărilor sau unor animale; **unghia găii**, planta (*astragalus*) bună contra vătămăturii; **unghia pasării**, viorea sălbatică; **adv. la unghii**, cu furie, să se sfășie.

unghier s. n. (din lat. *angulus*, unghiu,

angularis, cu unghiuri). Colț, unghiu format de pârții camerei, lăzii, etc.

unghișoară s. f. V. *unghie*. 1) Mică unghie; 2) *fig. a prins la unghișoară*, a devenit agresiv, îndrăzneț; a tăia din unghișoare, a reprimă, a moderă; 3) *medic.* mică umflătură ce se face sub limbă.

unghiu s. n. (lat. *angulus*). 1) Colț format de pârți, gard, etc.; 2) *geom.* porțiune dintr'un plan cuprinsă între două linii drepte, ce se întretaie într'un punct: *unghiul drept*, are deschidere de 90° între laturi, *unghiul ascuțit*, are deschidere mai mică, iar cel *obtus*, mai mare de cât cel *drept*; 3) *liter.* *fig.* cuprinsul, aspectul de fapte, idei.

unghiular, **ă** *adj.* Cu unghiuri.

unghiu ros, **oasă** *adj.* Cu colțuri, colțuros, neregulat.

ungur s. m. V. *ungar*. Locuitor din Ungaria sau de neam ungar.

unguraș s. m. (diformat din *unghiuraș*). *Bot.* O plantă din familia labiatelor, întrebuințată și ca nutreț.

ungurean s. m. V. *ungur*. 1) Locuitor din Ungaria; 2) român din Transilvania; 3) servitor din Ungaria (în București); *adj.* se zice la boii cu coarne foarte mari din Ungaria.

ungureancă s. f. V. *prec.* Româncă din Ungaria sau din Transilvania.

ungurenit, **ă** *adj.* Devenit ungar; cu sentimente favorabile Ungurilor.

unguresc, **ească** *adj.* V. *ungur*. Al ungarilor; ca al Ungurilor; 2) *flăcău unguresc*, flăcău îmbătrânit, care nu s'a înșurat (triburile Hunilor cuprinse și strătorate între Dunăre și Tisa, nu aveau femei și se înșurau cu fete de germani, români, slavi apoi cu italiene, englezoaice — însă mulți rămăneau și neînșurați — de aici porecla de flăcău unguresc).

ungurește *adv.* 1) Ca Ungurii; 2) vorba sau limba ungară.

ungurime s. f. V. *ungar*. 1) Totalitatea Ungurilor; 2) neamul lor; 3) locuri populite cu Unguri.

unguroaică s. f. Femeie de neam ungar.

uni (a | se) *v.* (lat. *unio unire*). 1) A împreună; 2) a lipi împreună; 3) a apropia, a pune în atingere; 4) a (se) căsători; 5) *bis.* a face unire cu biserica catolică, a deveni *unit*; 6) a contopi.

unic, **ă** *adj.* (lat. *unicus, unica*). Singur, numai unul.

unicel s. m. V. *prec.* Copil unic la părinți. **unifică** (a | se) *v.* (lat. *unifico* din *unus, unul și facere*). A face din a multe feluri, unul singur; a împreuna desăvârșit.

unificare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) unifica.

uniform, **ă** *adj.* și *adv.* (lat. *uniformis*). 1) De un singur fel, sau peste tot la fel; 2) în același fel de haine; 3) cu aceeași formă sau aspect; 4) învariabil.

uniformă s. f. V. *prec.* Îmbrăcăminte militară cu aceeași formă, stofă și culoare; îmbrăcăminte școlară la fel.

uniformitate s. f. (fr. *uniformité*, din lat. *uniformus*). Starea sau calitatea de a fi uniform.

uniformiză (a) *v.* (fr. *uniformiser*). A face să fie uniform, de același fel sau formă.

unilateral, **ă** *adj.* și *adv.* (fr. *unilateral* din lat. *unus, unul, latus, lateris, latere*). 1) Numai dintr'o singură latură sau parte — *acțiune unilaterală*; 2) care cunoaște sau privește nu în total ci numai dintr'un singur punct de vedere.

unilateralitate s. f. (fr. *unilateralité*). V. *prec.* Starea sau defectul de a fi unilateral.

unime s. f. (din *un*). Număr ce reprezintă unul sau unitatea, sau o singură parte.

unionist s. m. (dela *uni* și *uniune*, prin forma fr. *union* = unie). Cel ce ține la unire nu la separațiune (cuvânt întrebuințat la 1859 când s'a proclamat unirea între Moldova și Muntenia sau Valahia).

unipersonal, **ă** *adj.* și *adv.* (fr. *unipersonnel*, din lat. *unus și persona*). *Gram.* Se zice *unipersonal*, verbul ce se conjugă numai la o singură a 3-a persoană de ex.: *ninge, plouă*.

unire s. f. V. *uni*. 1) Acțiunea de a (se) uni; 2) împreunare; întovărășire; contopire; 3) *fig.* amicitie, prietenie; 4) căsătorie; 5) trecerea la catolicism.

unison s. n. și *adj.* (fr. *unisson*, din *un și son*). 1) Cântare în sunete repetate pe același ton; 2) ceea ce se cântă astfel.

unit, **ă** *adj.* și s. V. *uni, unire*. 1) Împreunat, întrunit; 3) adept al catolicismului, trecut dela ortodoxie.

unitar, **ă** *adj. adv.* (lat. *uniter*). 1) Împreunat, unit la un loc; în deplină unie cu alții; 2) pe câte unul, pe unitate.

unitate s. f. (lat. *unitas, unitatis*). 1) Numărul unu; 2) o singură ființă sau lucru; 3) un întreg cu care se măsoară — *unitatea de măsură pentru lungimi* este metrul, iar pentru greutate kilogramul; 4) împreunarea, unirea deplină — *unitatea poporului român se vedește prin limbă, port, obiceiuri etc.*; 5) grupă sau trupă militară; 6) concordanță deplină.

uniune s. f. (lat. *unio unionis*). Asociație,

unire strânsă (între indivizi, state, etc.); înțelegere, convenție, care stabilește același regim sau reguli la fel: *untune vamală, postală*, etc.

univers s. n. (lat. *universus*). 1) Lumea cât o cuprindem cu mintea sau cu vederea; 2) pământul cu locuitorii lui; 3) omenirea. V. *universul*.

universal, ă adj. și adv. (lat. *universalis*). 1) General, total peste tot; 2) pentru orice; 3) priceput la toate; *magazin universal*, care are mărfuri de toate specialitățile.

universalitate s. f. (fr. *universalité*). Caracterul sau calitatea de universal; totalitate, generalitate.

universaliză (a) v. V. prec. A face să fie universal.

universitar, ă adj. V. urm. 1) De universitate; 2) s. m. profesor de universitate.

universitate s. f. (lat. *universitas, universitatis*, totalitate, universitate). 1) Grupă de școli superioare numite facultăți, ce dau învățământul superior în litere, filozofie, istorie, drept, medicină, teologie, științe, matematici, etc.; 2) totalitatea profesorilor și studenților acestui așezământ; 3) localul universității; 4) asociație particulară de oameni învățați cari țin prelegeri auditorilor — *universitate liberă*.

„Universul“ s. n. (dela vorba *univers*). Numirea ziarului politic și social, fondat în a doua jumătate a secol. 19-lea, la București, de italianul Luigi Cazavilar; este cel mai popular și apreciat ziar românesc actual. Este urmarea unui ziar „*Universus*“ din anul 1845 și reapărut în 1848, tot în București.

uns, ă adj. (dela *unge* și *unsoare*). 1) Plin, mănjit cu unsoare sau cu oleu; 2) mănjit, murdărit — *uns cu noroiu*; 3) *fig. iron.* corupt, mituit; 4) *biblic.* *biser.* care a primit ungera cu mir; 5) *fig.* sfințit.

unsoare s. f. (din lat. *unctus*, am uns—dela *u gere*). 1) Grăsime care unge, untură; 2) alifie pentru uns; 3) substanță groasă; 4) pomadă; 5) acțiunea de a unge.

unsprezece adj. și numer. (comp. din *un* și *spre zece*). Care conține cu o unitate mai mult de cât zece.

unsuros, oasă adj. V. unsoare. 1) Care poate unge; 2) pătat de unsoare; 3) făcut cu multă untură; 4) murdar de unsoare.

unt s. n. (lat. *unctum*, uns). 1) Partea grasă ce se extrage din lapte; 2) partea grasă ce se extrage din semințe diferite sau din fructe; *unt de nucă*.

unt-de-lemn s. n. (din *unt* și *lemn* spre deosebire de unt animal). Substanță grasă

ce se extrage din masline și are culoare galbenă deschisă — se extrage și din semințe de rapiță, floarea soarelui, nucă, etc.

unt-de-naft (sau neft). s. n. V. *naft*.

unțisor s. n. (diminutiv dela *unt*). Bot. Plantă din familia renonculaceelor, cu frunzișoare cărnoase, bună pentru salată.

untos, oasă adj. V. unt. Care conține mult unt.

untură s. f. (din lat. *unctus*, uns, *unctura*). 1) Grăsime de porc; 2) *untură de pește*, grăsime de pește, de morun; 3) substanță unsuroasă.

unu s și numeral. 1) Număr, cifră ce reprezintă unitatea, singur un obiect; 2) semnul, cifra care reprezintă unitatea; 3) *fig.* cineva, un necunoscut, oare care, un om — *unul oacheș*.

ura! V. hura!

ură (a) v. (lat. *oro, orare*, a zice, a vorbi, a rugă). 1) A exprima cuiva felicitări; a-i dori (binele — uneori răul); 2) a zice o urătură, a zice *plugușorul* pela ferestrele oamenilor în seara ajunului de anul nou (Sf. Vasile).

ură s. f. (lat. *ira*). Mânie, sentiment de dușmănie.

urăciune s. f. (dela *urit*). 1) Om sau ființă foarte urâtă; 2) lucru foarte urit; 3) starea de curățenie.

urayan s. n. (cuvânt de origine caraibă, dela *Caraibi*, sălbatici antropofagi din insulele Antile): 1) Vânt groaznic, furtună mare; 2) întâlnire de mai multe vânturi furioase ale deșertului sau pe ocean; 3) *fig.* turburare f. mare, vijelioasă.

uranisc s. n. (gr. dela *our mips*, despre cer). Baldachin; acoperiș mare de construcție.

uran s. n. Chim. Oxid de uraniu.

uranlu s. n. (lat. *uranium*). Chim. Corp simplu metalic, extras din uran.

urare s. f. (lat. *orare*, a zice, a rugă). 1) Felicitare, vorbire prin care se dorește cuiva binele; hărăsire; 2) urătură; poezie de felicitare; 3) *plugușorul*, colinda.

urat s. n. (lat. *oratio*, vorbire discurs). V. *ură*. 1) Faptul de a ură, de a zice o urătură 2) mersul cu *plugușorul*, zicerea *plugușorului* în ajunul anului nou pela ferestrele oamenilor.

urât, ă adj. V. urit.

urător s. m. (lat. *orator*). V. *ură* și *urătură*. Cel ce urează; cel ce știe bine să zică pe derost o urătură, *plugușorul* sau colinda.

urătură s. f. V. prec. Poezie de urare ce se zice de urători la anul nou sau la Crăciun.

urban, *ă adj.* (lat. *urbanus*, dela oraș, orașenesc dela *urbs*, oraș, urbe). 1) Orașenesc, ce este al târgului, orașului — școală, loc, urban; 2) *adv.* politico, cu manieră delicată.

urbanitate *s. f.* (lat. *urbanitas*). Purtare delicată, politeță.

urbe *s. f.* (lat. *urbs*, *urbis*). 1) Oraș; 2) locuitorii orașului.

urcă (a | se) *v.* (diform. din lat. *erigo*, *erigere*, a ridică, înălță) 1) A (se) sui; a merge la deal; 2) a sui și a pune ceva sus; 3) a se cățăra; 4) a se înălță, a se ridică; 5) *fig.* a spori, crește — *s'au urcat prețurile*; 6) *fig.* a predomină, a se obrăznicii — *i se urcă în cap dacă nu-i crește bine*; 7) *fig.* a se urcă muștarul la nas, a se supăra repede.

urcare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a (se) urcă, de a (se) sui; sporire, creștere augmentare.

urcat, *ă adj.* *V. prec.* 1) Sui; 2) așezat sus; 3) înălțat; 4) sporit — *preț urcat*.

urcior *s. n.* (lat. *urceus*, un vas de pământ cu picioare și coadă, *urceolus* (diminut.). Vas de pământ ars, ca o oală cu coadă însă cu gura îngi stă mică, cum este o garată, servește la adus și păstrat apa rece (în urcior apa se ține rece vara, căci evaporarea prin porii lui, duce o parte mare din căldură); proverb: *urciorul nu merge de multe ori la apă*, tot ce este șubred sau neadevărat, nu poate rezista mult. 2) *V. ulcior*.

urcioraș *s. n.* Mic urcior.

urcuș *s. n.* (dela *urcă*). 1) Urcare la deal; 2) o pantă sau coastă de urcat.

urdă *s. f.* (lat. dela *orta*, ridicată (*orior*, *oriri*, a se ridică în sus). 1) Substanță albă, ca brânza, ce se ridică din zer, dacă acesta este încălzit la foc slab; urda este mai dulce de cât brânza; 2) *bot.* *urda vacii*, plantă din familia cruciferelor.

urdie *s. f.* *V. ordie*.

urdină (a) *v.* (lat. *ordino*, *ordinare*, a merge în șir). 1) A ieși des afară; 2) *fig.* a avea diarie.

urdinare *s. f.* *V. prec.* 1) Eșirea des afară umblare mereu pe ușă afară și înăuntru; 2) *fig.* diarie, treapdă.

urdiniș *s. n.* (din lat. *ordinari*, a merge în șir). Mică gaură, borticică, pe unde intră și ies albinele din stup una după alta, pe rând.

urdoare *s. f.* (lat. dela *horridus*, neingrijit, murdar). 1) Secrețiune puricioasă, copțură; 2) puchini; 3) apă murdară de spălat vasele.

urducă (a | se) *v. V. harduca*.

urduros, *oasă adj.* *V. urdoare*. Cu urdori; puchinos; solos.

urecheă (a) *v. V. ureche*. A trage de ureche (ca pedeapsă).

urecheat, *ă adj.* *V. urm.* 1) Cu urechi mari; 2) *fig.* măgar; 3) tras de urechi (ca pedeapsă).

ureche *s. f.* (lat. *oricula*, *oricilla*, diminut. *auricula*, mică ureche, din *auris*, ureche). 1) Organul auditiv al omului și animalelor; 2) partea exterioară a acestui organ; 3) *fig.* auz; 4) gaura acului; 5) mânerul oalei, urciurului; 6) trăgătoare dela ciobote și ghele; 7) *urechile peștelui*, bronchiile, organ respirator al peștelui; 8) *u trage cu urechea*, a asculta (caun pe fuiș); 9) *floare la ureche*, lucru fără importanță sau ușor de făcut; 10) *într'o ureche*, (a fi), smintit; 11) *Bot. urechea babei*, o ciupercă rășfrântă; *urechea epurelui*, plantă cu frunze ovale și flori galbene; *urechea goarecelui*, miosotis (floare); *urechea ursului*, plantă decorativă cu flori galbene; 12) *iron.* surdule — *ureche!*

urechelnită *s. f.* (dela *ureche*). 1) *Zool.* Insectă, gândac mic și lung, iostatic, cu multe picioare, despre care se zice că intă în ureche când cineva doarme; 2) *bot.* plantă grasă ce crește pe ziduri și pe coperișuri, (asemănată cu gândacul ce se cățăra); întrebuințată contra arsunilor; cu sucul ei se vindecă durerea de urechi, *pop.*

urechiușă *s. f.* Mică ureche.

urechiuță *s. f.* *V. preced.*

uremie *s. f.* (fr. *urémie*). *Medic.* Intoxicarea sângelui prin uree (substanță azotată ce se găsește în urină) în cazurile de nefrită.

uretru *s. n.* (fr. *urètre*, din gr. *ouretbra*). Canal ce duce urina afară din beșică.

urgent, *ă adj.* și *adv.* (fr. *urgent*, din lat. *urgere*, a împinge). Grabnic, repede.

urgență *s. f.* (fr. *urgence*). Grabă repetițiune (de a duce, a face ceva).

urgie *s. f.* (lat. *urgeo*, *urgere*, a apăsa, a necăji, chinui). 1) Chin, suferință, necaz (ce se abate peste oameni), catastrofă; 2) furie, mânie; 3) groază; 4) prigoană.

urgisi (a) *v. V. preced.* 1) A izgoni; 2) a detestă; 3) a pedepsi, a chinui; 4) *pop.* a exilă, deportă.

urgisit, *ă adj.* *V. prec.* 1) Izgonit; 2) detestat; 3) pedepsit rău; 4) exilat.

urî (a) *v. V. ură*. 1) A avea ură pe ceva sau pe cineva; 2) a detestă; 3) *ă i se urî*, a nu-i mai plăcea; a simți desgust; 3) a se plictisi, mi s'a urit la țară.

uriaz s. m. (daco-gr. dela *oros*, *oreos* = înalt, înălțime). 1) Gigant, om nemaivăzut de năit (din basmele poporului); 2) *fig. adj.* foarte mare sau foarte năit; 3) *fig.* om de f. mare importanță. Uriașii sunt năiți cât muntele și cu un pas trec dintr'o țară în alta — *basme pop.*

uric s. n. (lat. dela *origo*, origine, începătorie). Decret original dat de un domn, învestit cu iscălitura domnească și cu pecetea țării.

uricar s. m. V. *prec.* Caligraf care scria decretul original ce porneau dela domnul țării.

uricariu s. n. V. *prec.* Colecție de urice sau decretul original domnești din vechime. **uricios**, *oasă adj.* V. *urit* și *uri*. 1) Care este nesuferit, neagreat; 2) care nu este plăcut, nici frumos.

uriciune s. f. V. *prec.* Starea de uricios; urțenie; persoană foarte slută, urită.

urină s. f. (lat. *urina*). Pișat.

urină (a) v. A elimina urina.

urit, *ă adj.* (I dela lat. *iratus*, mâniat pe ceva; II dela lat. *horrendus*, groasnic, spăimântător, noțiuni ce se împreună în diversele înțelesuri ale vorbei *urit*, care arată mânie, spaimă și frică). 1) Ce nu este frumos; 2) detestat, neplăcut, nesuferit; 3) murdar, necurat; 4) s. n. ură, aversiune; 5) frică, teamă (în singurătate sau în întunec); 6) plictiseală; 7) uriciune, om urit; 8) *a ține de urit*, a însoți, a distra; 9) imoral — *purtări urite*.

uritenle s. f. V. *uriciune*.

urți (a | se) v. V. *prec.* 1) A se face urit, slab la față; 2) a sluti.

urțire s. f. V. *prec.* Faptul de a, sau a se urți I și 2.

uritor, *oare adj.* și s. V. *urit* și *uri*. Cel ce urăște; *uritor de oameni*.

urlă (a) v. (lat. *ululo*, *ululare*). 1) A scoate sunet prelung ca *uuu*, cum fac lupii sau câinii; 2) *fig.* a țipa mult, a plânge tare; 3) a striga furios; 4) a răsuna prelung — *urlă vatea*, *văzduhul*.

urlare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a urla și răsunetul ce se produce.

urlat s. n. V. *prec.*

urlătoare s. f. V. *urlă*. Loc unde se adună lupii și urlă, iarna când li e foame; *fig. iron.* loc de întâlnire între cei ce discută și vorbesc mult.

urlător, *oare adj.* Care urlă *propr.* și *fig.*

urlet s. n. V. *urlă*. 1) Acțiunea de a urlă; 2) răsunetul urlărei; 3) sgomot surd și profund; 4) *fig.* strigăt disperat.

urloiu s. n. (lat. din baza *olla*, oală, din

care *olloiu*, *ulloiu* și *urloiu*, ca și *olan*, țevă, tub de pământ ars). 1) Tub de răsuflare sau de ducerea fumului; coș sau horn de tablă dela sobă, ori dela mașina de gătit; 2) uluc, burlan de tinichea pentru scurgerea apei depe casă.

urlua s. f. (dela onom. *hur* și *huru*).

1) Grăunțe măcinate numai puțin, crupe mari de porumb, pentru îngrășat porcii sau de hrănit vite, cai (căci întregi boabele nu sunt mistuite de stomacul lor); 2) sgomot huruitor, producător de amețeață; 3) amețeață din prea mare sgomot.

urliu (a | se) v. V. *prec.* 1) A măcina uroaie, crupe mari; 2) a ameți de sgomot; a se zăpăci. *Mold.*

urluit, *ă adj.* V. *prec.* 2. Amețit, zăpăcit. *Mold.*

urmă s. . (din lat. *forma*, prin perderea lui *f*). 1) Figură, forma ce rămâne unde calcă cineva cu piciorul; 2) trăsătură, sgărietură ce rămâne după o atingere sau apăsare ori întepare; 3) dără de roate; 4) pete rămase — *urme de sânge*; 5) *fig.* început de probe; 6) indiciu; 7) partea ce rămâne, partea dela sfârșit; 8) loc după — *în urma mea*; 9) timp după — *la urmă*; 10) sfârșit — *urma alege*; 11) *adv.* la sfârșit, sau după altul; 12) locul de unde este — *se trimite la urma lui* (vagabondul).

urmă (a) v. (dela *urmă*). A merge după sau pe urma, sau urmele altuia; 2) a continua; 3) a succede; 4) a rezultă; 5) a (se) conformă; 6) a merge la spatele altuia; 7) a frecventa — *urmează regulat la școală*; 8) a învăța, a studia — *urmează numai cursul de filozofie*; 9) a veni, a se interpune — *urmează o pauză*.

urmare s. f. V. *prec.* 1) Continuare; 2) mergere după cineva; 3) consecință; 4) succesiunea; 5) frecventarea; 6) studierea; 7) rezultat; 8) *adv.* prin urmare, deci.

urmări (a) v. (dela *urmă*). 1) A căuta după urme, după indicii; 2) a fi atent și a asculta ce zice, sau explică cineva; 3) a se interesa neconținut; 4) a constrânge la plata dărilor fiscului sau altor datorii; 5) a observa, a spiona; 6) a ținti, a intenționa ceva.

urmărire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a urmări.

urmărit, *ă adj.* V. *prec.* 1) Căutat (de autorități) după urme; 2) *fig.* ascultat cu atenție; 3) observat; 4) constrâns la plată; 5) intenționat — *scopul urmărit*.

urmăritor s. m. V. *prec.* Cel care urmărește.

urnă s. f. (lat. *urna*, oală). 1) Vas ca o

oală, câte odată frumos împodobit, și care servea la Romani pentru a pătra cenușa morților; 2) idem pentru luat apă; 3) vas în care se pun și se păstrează, în timpul votărei, buletinele de vot; 4) idem pentru pus și tras numere la loterie.

urni (a | se) *v.* (lat. dela *oriri*, a ridică). 1) A săltă, ridică, puțin din loc; 2) a mișcă puțin într-o parte, sau înainte, un obiect greu; 3) a clinti din loc; 4) a pune în mișcare cu greu; 5) *fig.* a începe. — Și Sârbii zic *urinuti*. **urnire** *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) urni.

uroaie *s. pl. V. urluecă* (1). Oflen.

urs *s. m.* (lat. *ursus*). 1) Animal patruped, carnivor, cu blana foarte păroasă și greoiu la mers; trăiește la munte și s'ă iarna ascuns în vizuină, sugându-și labele când nu găsește de mâncare; vara el se scoboară și mănâncă și smeură, sau porumb, de se află sămănat prin apropiere; fură și stupul cu miere din prisacă. Ursul alb trăiește în ghețarii dela polul pământesc și se hrănește cu pești sau animale mai mici; 2) *Fig.* om ce trăiește retras de lume; 3) *fig.* om cu părul mare și nepieptănat. *V. ursar*.

ursă *s. f.* (lat. *ursa*, ursoaică, prin fr. *ourse*). *Astron.* Ursa mare și ursa mică, două constelațiuni din câte 7 stele fiecare, ce se văd în partea de nord, capătul ursei mici fiind *steaua polară*, — se numesc și *carul mare* și *carul mic*.

ursar *s. m.* (dela *urs*). 1) Țigan care umblă cu ursul și-l face să joace prin sate și orașe spre a câpăta câte un bacșiș; 2) țigan care se ocupă cu facere de fuse, mosoare, sau piepteni din corn de animale. (Uisarii prind ursul foarte lesne, punându-i în cale un vas cu mieră, în care amestecă o cantitate de rachiu; iar ursul mănâncă miera, se îmbată și atunci țiganul îi perforează buzele și îi pune un belciug prin ele, în cât nu poate să mai mușe; totuși ursul poate strânge tare cu puternicele-i brațe și poate ucide pe om).

ursi (a) *v.* (lat. dela *orsus*, urzit, — din *ordior*, a urzi, *fig.* a începe). 1) A predestina; 2) a prezice; 3) a vrăji ursitoarele (după credința poporului), cari hotărăsc destinul pruncului pentru când va fi mare, chiar înainte de a se naște (când e numai *urzit*).

ursire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a ursi.

ursit, *ă adj. V. prec.* 1) Predestinat, prezis; 2) sortit de ursitoare; 3) *s.* predestinarea.

ursită *s. f. V. prec.* Soarta, predestinarea.

ursitoare (*pl. ursitori*) *s. f.* Divinități mitologice, cari *urzesc* destinele fiecărui om, de

când se naște; numirea lor de *urzitoare* vine dela faptul că în Mitologia greacă, cele trei zine *Clothos*, *Lachesis*, *Atropos*, cari urzesc destinele oamenilor, sunt reprezentate: prima cu *furca*, a doua cu *fusele*, iar a treia *tând firul* (vieței).

ursoaică *s. f. V. urs.* 1) Soția ursului; 2) horn sau coș larg la vatra țerănească; 3) astupătoare făcută dintr'un sac umplut cu fân, sau paie, cu care se astupă hornul, coșul dela vatră iarna, ca să nu vină frig; 4) stâlp gros ce susține coperișul morii sau podul morii.

ursuz, *ă adj.* (dela vorba *urs*). 1) Om tăcut, posac, și retras, necomunicativ; 2) nenorocit. — Turcii prin *hursuz*, înțeleg *ambifios*. Vorba probabil este formată de Latinii din orientul apropiat, ce cunoșteau caracterul urșilor.

ursuzluc *s. n. V. prec.* Semn de nenorocire; piază rea.

urticare *s. f. V. urzicare*. Pete roșii, cu mâncăime, ce apar pe piele, din cauza unei intoxicări ușoare alimentare.

urui (a) *v. V. hūru*.

uruit *s. n. V. hūruit*.

urzeală *s. f.* (lat. dela *orsa*, urzită, din *ordiri*, a urzi). 1) Firele de tort sau de bum-bac, ce se întind pe sulul dindărat al stativei și apoi trec prin ițe și spată spre a prinde între ele firul de bătătură; 2) firele ce sunt de-a lungul pânzei sau stofei și între cari este țesută bătătura; 3) *fig.* punere la cale; 4) complot; 5) *fig.* început, formațiune primă, înjghebare.

urzi (a) *v.* (lat. *ordiri*, a urzi). 1) A înșira firele de urzeală în număr trebuitor, după lățimea (de fire) ce se dă pânzei și în lungimea voită și a așeza aceste fire pe sul, pentru a le întinde în stative sau răsboiu; 2) *fig.* a pune început; 3) a se formă abia; 4) a pune la cale.

urzică *s. f.* (lat. *urtica*). 1) *Bot.* Buruiană cu frunze ce au mulțime de ghimpi foarte mici, cari înțepă pielea și produc beșici urticătoare; 2) *urzică moartă*, aceiași plantă însă fără ghimpi; (urzicile când apar întâi, primăvara, sunt bune de mâncat; apoi fierte și amestecate cu tărățe se dau și ca hrană curcilor, rațelor, etc.).

urzică (a) *v.* 1) A (se) înțepă cu urzici; 2) *fig.* a înțepă (cu vorbe); 3) a ieși pe corp beșicuțe roșii de urticare.

urzicare *s. f.* (lat. dela *urtica*, urzică). 1) Înțepare cu urzica; 2) *medic.* bubițe roșii ce apar pe piele în număr mare, când cineva a mâncat un aliment vătămător sau care a pro-

dus o ușoară intoxicație (se vindecă luând o curățenie).

urzitor s. m. V. *urzi* Cel ce urzește (2, 4); s. n. Aparat compus din patru lemne nalte ca de 2 metri prinse vertical în capete de două cruci, (una sus, alta jos) ce se învârtesc în jurul unui fus, prins sus în grinda casei, iar jos pe un postament și pe cari se înșiră jur împrejur urzeala (femeile cari n'au urzitor, urzesc pânza pe parii de gard).

ușă s. f. (lat. *dela os, gură* — iar Juvenal (poet satiric, an 42 după Hr.) i trebuință fig. cuvântul *os* = locul pe unde se intră — intrare). 1) Locul pe unde se intră în casă, în cameră, în pod, magazie, sau în orice construcție; 2) tabla de scândură sau de metal ce închide această intrare; 3) *fig. ușă de biserică*, om ce se pretinde foarte corect, moral; 4) *bls. ușile împărătești*, ușa principală de intrat în altar; 5) porțița dela sobă; 6) *adv. cu ușile închise*, în ascuns; 7) *adv. dat pe ușă*, dat afară; 8) *ca la ușa cortului*, cum fac țigani, țigănește. — Ca și fr. *huis*, din lat. *osticum*, din *os* = gură).

uscă (a | se) v. (lat. pref. *o* (pentru *ob*), spre; *sicco, siccare*, a uscă — *o-sicco, o-sicare*). 1) A face să se evaporeze umiditatea sau apa de pe sau din ceva, — *uscă rufele, se uscă pământul*; 2) a perde seva, frăgezimea; 3) a se îngălbeni — *se uscă frunzele*; și a se întări prin pierderea substanțelor moi — *pastrama se uscă*; 4) a se întări stând la soare — *cărămida se uscă întâi și apoi se arde*; 5) *fig. a slăbi tare*.

uscăcios, oasă adj. V. prec. Care uscă sau este predispus la uscare.

uscăciune s. f. V. uscă. 1) Stare de secetă, căldură care uscă; 2) loc uscat, unde nu e umezeală; 3) starea celor uscate; 4) *fig. lipsă de viață, de sevă, de sentiment, de volum*.

uscare s. f. Acțiunea de a (se) uscă *prop.* și *fig.*

uscat, ă adj. 1) Care nu are umezeală sau apă, se uscă în lăuntru; 2) întărit prin ședere sau expunere la căldură — *lemn uscat*; 3) *fig. slab la față ori la corp*; 4) *fig. lipsit de viață sau de sentiment* — *poet.*; 5) s. n. acțiunea de a uscă; 6) pământul (unde nu este mare sau apă); 7) termenul mărei sau al apelor.

uscățele s. pl. V. uscă. 1) Crenguțe uscate din pădure; 2) mici vreascuri pentru aprins focul dimineața. *Olt.*

uscățiv, ă adj. V. uscă. Care este slab la figură și la corp.

uscătură s. f. V. uscă. 1) Lucru prea uscat; 2) *pl. crengi sau lemne de foc uscate*;

3) alimente sau prăjituri uscate; 4) uscăciune. **uscior s. m.** (lat. *oscillum*, care mișcă încoace și încolo). Lemnul vertical în care sunt prinse balamalele ușei.

ușernic, ă adj. (dela *ușă*). Cel care umblă pela casele altora (din *ușă în ușă*), — *câne ușernic, copil ușernic*.

ușler s. m. (dela *ușă*). Servitor ce stă la ușă și păzește la o autoritate în timpul ședinței sau a serviciului; (forma pare influențată de fr. *huissier* = ușler).

ușor, oară (ușure) adj. și adv. lat. dimin. din *facile*, ușor, *faciole, factor, actor și ucior*). 1) Ce se poate duce cu înlesnire; 2) care nu este greu; 3) lesnicios, care nu este cu anevoie de făcut; 4) *fig. ușuratec, neserios*; 5) s. stare de ușurință, facilitate; 6) încet; 7) *fig. cu atențiune*; 8) delicat, cu fineță.

ușor s. n. (scurtare din *uscior*). V. *uscior*. **ustensile s. pl.** (fr. *ustensiles*, din lat. *utensilia*, de întrebuințare de folosință). Scule, unelte pentru a lucra (la școală, la pictură ori sculptură, inginerie, farmacie, etc.).

ustură (a) v. (lat. *ustulo, ustulare*, dela *ustum, ars (uro)*). 1) A simți durere înțepătoare ca și cum ar arde; 2) a simți înțepătura ardeului (sau altei substanțe) în gură sau pe limbă, ori pe piele; 3) *fig. a înțepă, atinge dureros* (cu vorba); 4) *fig. a suferi pagubă*, 5) a suferi suflătește — *mă ustură la inimă*

usturare s. f. V. prec. 1) Acțiunea de a ustură *prop.* și *fig.*; 2) efectul acestei acțiuni.

usturător, oare adj. V. ustură. 1) Care ustură *prop.* și *fig.* 2) *adv. fig.* înțepător, viu și dureros simțit.

usturătură s. f. V. urm.

usturime s. f. V. usturare. Efectul, durerea înțepătoare a usturării.

usturoiă (a) v. A pune prea mult usturoi într'un aliment.

usturoiță s. f. V. usturoiu. Bot. Plantă din fam. cruciferelor, ce crește în locuri umbroase, cu flori albe și având miros ca usturoiul.

usturoiu s. n. (din vorba *ustură*, fiind că are gust înțepător, usturător, și sufixul *oiu*, pentru lat. *allium*, usturoiu). Bot. Plantă ce crește și în stare sălbatică (*pur*), și cultivată, având miros tare și gust înțepător, ce ustură în gură când e mâncată; se întrebuințează la unele mâncări, ca un condiment; iar de unii oameni, ca aliment (conține arsenic; — unii o cred bună ca leac sau antiseptic intern; babcle o întrebuințează la farmece.

ușură (a) v. (dela *ușor*). 1) A face să fie ușor; a deveni ușor; 2) a înlesni; 3) a micșoră, împuțina — *s'au ușurat dările*; 4) a

atenuă — *i-a ușurat pedeapsa*; 5) *fig.* a naște (femeea).

ușurare *s. f. V. prec.* Acțiunea și efectul de a (se) ușura.

ușurat, *ă adj. V. prec.* 1) Făcut să fie mai ușor; 2) descărat puțin; 3) înlesnit; 4) scutit; 5) născută, liberată de sarcină (femeie).

ușurătate *s. f. V. ușor.* 1) Cam ușor; 2) *fi.* lipsă de seriozitate.

ușuratic, *ă adj. V. ușor.* 1) Cam ușor; 2) *fig.* neserios, nestatornic; 3) *adv.* cu ușurătate; 4) neserios, netemeinic.

ușure *adj.* și *adv. V. ușor.*

ușurel, rică *adj. V. prec.* 1) Cam ușor *prop.* și *fig.* 2) *adv.* încetșor, cu atenție; 3) *iron.* neserios; 4) *fig.* nu prea bogat.

ușurință *s. f. V. ușor.* 1) Calitatea sau starea de ușor a unui lucru, sau a unei acțiuni; 2) înlesnire; 3) facilitate, îndămânare; 4) *fig.* lipsă de seriozitate, nestatornicie; 5) nebagare de seamă, neatenție; 6) imprudentă, necugetare.

uterin, *ă adj.* (lat. dela *uterus*, matrice, *uterinus*, de matrice, de matcă). De matrice, al matricei.

util, *ă adj.* (lat. *utilis, utile*). Folositor; *adv.* cu folos, prielnic.

utilitar, *ă adj. V. prec.* De folos; *adv.* spre, sau cu folos.

utilitarism *s. n.* (fr. *utilitarisme*, din lat. *utilis*, folositor). Sistem de morală, care pune ca bază interesul personal (sau și general) în toate acțiunile.

utilitate *s. f.* (lat. *utilitas*, folos, însușirea de a putea fi întrebuințat). 1) Folos, folosință; 2) întrebuințare, practică folositoare.

utiliză (a) v. (fr. *utiliser*, din lat. *utilis*). 1) A întrebuința cu folos; 2) *fig.* a folosi ceva ce nu ți aparține.

utilizabil, *ă adj.* (fr. *utilisable*). Care se poate utiliza.

utilizare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a utiliza *prop.* și *fig.*

utilizat, *ă adj.* 1) Folosit; 2) întrebuințat.

utopic, *ă adj. V. urm.* De utopie; ce nu poate sau nu a putut să aibă loc, să existe, sau să se facă.

utopie *s. f.* (lat. din *ut*, ca să nu; *opus*, lucru, lucrare — din cari un cancelar englez *Thomas Morus*, a compus numirea unei țări imaginare). Ideie sau plan, ori sistem, care nu poate fi pus în lucrare și realizat.

utopist *s. m.* (fr. *utopiste*). Cel ce emite idei și conține planuri imaginare irealizabile, utopice.

utrenie *s. f.* (slav *utrennaia, utrennii*, de dimineață dela *utro*, dimineață — care

este și el din lat. *ortus*, răsăritul, prin mețeză *oțru* și *utro*). *Biser.* Parte din serviciul și rugăciunile bisericești, ce se citesc și se cântă la începutul slujbei de dimineață.

uvertură *s. f.* (fr. *ouverture*, dela *ouvir*, a deschide). *Muzic.* Simfonie ce servește ca început (sau deschidere) la spectacolul unei opere, balet, etc.

uvraj *s. n.* (fr. *ouvrage*). 1) Lucrare produsă de un *uvrier*; 2) lucrare produsă de un artist, compozitor sau literat.

uvrier *s. m.* (fr. *ouvrier*). Lucrător, meșteșugar; *adj.* de meșteșugari, sau de meseriași.

uvrieră *s. f.* (fr. *ouvrière*). Lucrătoare; *adj.* de, sau pentru meserii sau meseriași.

uz *s. n.* (lat. *usus* prin fr. *us*). Întrebuințare; *trebuință* — *uzează de influența altuia*.

uzare *s. f. V. prec.* 1) Faptul de a uză; 2) purtare și deteriorare prin întrebuințare; 3) roader și stricare prin uz.

uzat, *ă adj. V. prec.* 1) Întrebuințat; 2) purtat; 3) ros sau stricat prin întrebuințare.

uzină *s. f.* (lat. *usina*, atelier de lucru). Atelier sau fabrică (în marginea unei ape folosind curentul, forța sau numai apa); idem, întrebuințând electricitate, motoare.

uzită (a) v. (fr. *usiter*). A întrebuința; a obișnui, — *unele vorbe nu se mai uzitează*.

uzitat, *ă adj.* (fr. *usité*) Întrebuințat, obișnuit.

uzual, *ă adj.* și *adv.* (lat. *usualis*, dela *usus*, întrebuințare, prin fr. *usuel*). De întrebuințare; de, sau spre folosință.

uzufruct *s. n.* (lat. *usus-fructus*, folos (roadă) din întrebuințare). *Jur.* Folosul sau produsele, fructele, ce trage cineva de proprietatea luată cu arendă. *Usufruct legal* este acel garantat de lege părinților, din o avere ce ar aparține copilului minor; sau al băbatului din averea soției.

uzufructuar, *ă adj. V. prec.* De uzufruct; *s. care* primește și are dreptul la uzufruct.

uzură *s. f.* (lat. *usura*, folosință). Dobândă prea mare, luată la un capital împrumutat. *camătă*.

uzurar, *ă adj.* De uzură, ca uzură; *s. m.* Cel ce ia uzură, cămătar.

uzurpă (a) v. (lat. *usurpo, usurpare*, a stăpâni în mod ilegal). A lua dreptul, altuia prin șiretenie sau prin violență; a apuca ceea ce de drept se cuvine altuia — *a uzurpă tronul*.

uzurpațiune *s. f.* (lat. *usurpatio*, dobândire). Faptul de a uzurpa.

uzurpator *s. m. V. prec.* Cel ce uzurpă. **uzurpator, oare** *adj. V. prec.* De uzurpare, care uzurpă.

V

V. v. s. m. 1) Litera a 22-a din alfabet *) 2) cifră romană însemnând 5.

V. Arată punctul sau direcția Vest pe hărți sau planuri.

V sau **v** *pron.* Ține locul pronumelui *voi* și *vouă*, sau *vă*: *v-ați dus, v'așteaptă.*

vă *pron.* Ține locul pronumelui *voi* la dativ și acuzativ; *vă convine* (vouă); *vă bate* (pe voi).

va Particulă ce servește la formarea timpului viitor, persoana 3-a, a verbelor: *va face, etc.*

va *partic.* (lat. din *qua, que*, pe cât, pe unde). Adans de indecisiune: *care-va, câte-va, unde-va.*

vacă *s. f.* (lat. *vacca*). 1) Animal domestic, de gen femcină, din speța bovină dela care avem lapte; 2) *vacca domnului, zool.* insectă mică roșie și cu puncte negre, ce apare de îndată ce vine primăvara; unele au forma rotundă și bombată (zise și *boul lui Dumnezeu*); altele au forma de elipsă; 3) *fig. pop.* femeie nesimțitoare.

văcălie *s. f.* (lat. din *vacillo, vacilare*, a clătina, *vacillia*, clătinațoare). 1) Veșca sitei, de care se clătina sita spre a cerne făina; 2) veșca ce încunjură piatra care macină; sau veșca din care cad grăunțele spre a fi măcinată.

vacant, *ă* *adj.* (fr. *vacant*, din lat. *vaco, vacare*, a fi slobod; sau neocupat, sau liber de îndatoriri). Slobod, neocupat — *loc vacant* (de funcțiune), *catedră vacantă, etc.*

vacanță *s. f.* (fr. *vacance*, din lat. *vacatio*, scutire, liberare pe un timp). 1) Loc neocupat, într'o funcțiune — *vacanță de preșeinte*, la un tribunal; 2) timp când se suspendă activitatea într'o instituție: — *vacanța tribunalelor și curților este de 2 luni, în timpul verei; vacanțele școlare mai sunt și la Paști și la Crăciun.*

văcar *s. m.* (dela *vacă*). Păzitorul vacilor (sau și al boilor) la pășunat.

văcărică *s. f.* *Bot.* Earbă ce place vacilor.

văcărit *s. n. V. văcar.* 1) Impozitul pe vaci și vite (în vechime); 2) plata ce se dă văcarului; 3) ocupația și îndatoririle văcarului (să pască vitele pe unde trebuie și să le adape la vreme).

vacanțiune *s. f.* (fr. *vacation*). 1) Timpul

ce întrebuințează un funcționar public într'o afacere ordonată de justiție; 2) onorarul ce i se plătește pentru acest timp de lucru.

vaccin *s. n.* (lat. *vaccinus*, dela *vacă*). *Medic.* 1) Bubat mare vărsat, ce se face sub forma unor bube, mai ales la ugerul vacii, și care se poate transmite omului; 2) puroiu din aceste bube, anume pastrat, cu care înoculând pe copii, îi ferim de a mai lua bubatul, vărsatul, timp de mai mulți ani, când trebuiesc revaccinați. (Vaccinul s'a descoperit prin întâmplare că mulgătoarele de vaci cu bube de vărsat, nu se molipseau de vărsat).

vaccină (a) *v. V. prec.* A inocula vaccin în sângele omului, sgârâind puțin pielea și ungând cu vaccin (2)! dacă nu se produce în acel loc bubă cu copătură, vaccinul nu s'a prins.

vaccină *s. f. V. vaccin 2.*

vaccinare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a vaccina.

vaccinat *s. n. V. preced.*

vaccinator *s. n. V. prec.* Medic sau chirurg care vaccinează.

vacuf *s. n.* (cuvânt turcesc). Proprietate a unui așezământ religios, turcesc, liberă de sarcine, sau care consta din locuri dătuite depe unde populația fugea (vacufurile turcești în Dobrogea).

vad *s. n.* (lat. *vadum*). 1) Loc unde o apă nu este prea adâncă și se poate trece cu carul sau pe picioare; 2) loc, stradă pe unde trece obicinuit multă lume; 3) *comerc.* loc cu cliențelă numeroasă; 4) rând, trecere pe rând (la măcinat).

vădană *s. f. V. văduv.*

vadea *s. f.* (lat. din *vado, vadere*, a trece). Ziua când trece termenul de plată a unei datorii; scadență. (*Vechiu comerc.*)

vădi (a | se) *v.* (dela *văd* și *vedea*). 1) A face să se vadă; 2) a da pe față, a da de gol; 3) a (se) trădă; 4) a denunță; 5) *fig.* a evidenția, a denotă — *vădește aptitudini.*

vădit, *ă* *adj. V. prec.* 1) Evident; 2) dat de gol; 3) invederat.

văditor, oare *adj.* Care vădește.

vădră *s. f.* (din gr. *ydria*, vas de scos apă din puț, dela *ydros*, apă compară cu *vidra*). 1) Vas de adus apă (ca un ciubăraș mic, în Oltenia); 2) măsură pentru băuturi (vin, rachiu) ce cuprindea 10 ocale, întrebuințată până în anii trecuți, când s'a înlocuit cu decalitrul. — Și Slavii zic *vedro* și Ungurii *veder*, numirea însă vine dela Bizantini; grecescul *ydros*, în l. iranceză primește înainte

*) În dialect moldovenesc se pronunță uneori ca *gi*: *gin*, vin; *gină*, vină; *giorele*, viorele; *gifer*, vifer; *giscol*, viscol, etc.

sunetul *h* — *hydro*, iar în orientul nostru, a primit sunetul *v* — în *vidro* sau *vudro*, *va-dră* sau *vedra*).

vădrărit *s. n. V. prec.* Impozit asupra veniturilor, calculat la cantitate pe vedre.

vădruță *s. f.* Mică vadră (1).

văduv, **văduvă** *s. și adj.* (din sanscrit *vid-hava* văduvă de unde și latin *vidua*). Care nu are soț sau soție (prin caz de moarte sau divorț); 2) *vechiu vacant* — *a văduvit episcopia* — n'a avut episcop.

văduvă *s. f. V. prec.* Femeie care a rămas fără bărbat (prin deces sau despărțenie). — Și Slavii zic *vdova* și *vdoveț*; forma română se apropie însă mai mult de baza sanscrită — *vidhava*.

văduvi (a) *v. V. văduv* 1) A trăi văduv(ă); 2) a rămâne văduv sau văduvă; 3) *vechiu. fig. a fi vacantă* (o demnitate, a fi fără titular).

văduvie *s. f.* Starea de văduv; vieața, traiul, fără soț sau soție.

văduviță *s. f.* Văduvă tânără.

vag, *ă adj. și adv.* (lat. *vagus*). Nehotărît, nesigur, nelămurit.

vagabond, *ă adj. și s.* (lat. *bacchabundus* (fr. *vagabond*), dela *Bachus*, zeul pețrecerilor și desfrâului). 1) Om desfrânat; 2) ușernic, fără casă, fără domiciliu; 3) fără stăpân — *câne vagabond*; mold. *bagabond*.

vagabondă (a) *v.* (fr. *vagabonder*). 1) A umbla vagabond; 2) a rătăci fără căpătâiu; a fi ușernic.

vagabondaj *s. n.* (fr. *vagabondage*). 1) Starea de vagabond sau vagabondare; 2) numărul vagabonzilor — *vagabondajul s'a imputinat*.

văgăună *s. f.* (lat, dela *vagina*, teacă). Gaură mare în pământ; adâncătură ce se infundă; răpă.

văgăunos, *oasă adj.* Cu văgăuni.

vagmistru *s. m.* (fr. *vaguestre* din germ. *wagen-meister*, șeful trăsurilor). Sergent major de cavalerie, sau plutonier major.

vagon *s. n.* (engl. *wagon*, car). Car sau trăsură de cale ferată, în care se transportă mărfuri sau călătoresc persoane; idem dela tramvaiu.

vagonet *s. n. V. prec.* (fr. *vagonète*). Mic vagon pentru cărat materiale la o construcție, pe cale ferată zisă *decovil*.

val ! *interj.* (ca lat. *vae!* (cit. *ve*). Exprimă: 1) durere; 2) mirare; 3) nenorocire — *val de capul lui*; 4) *cu chiu cu vail* = abia, cu mare greutate.

vălcăreală *s. f.* (din interj. *vai!*) Plânset, bocet cu exclamări *vai!*

vălcări (a | se) *v. V. prec.* A (se) plânge, boci, zicând vorba *vai!*

vălcărit *s. n. V. prec.* Plânset, bocet, regret, cu exclamarea *vai!*

vaiet sau **văletat** *s. n.* 1) Exclamarea de durere cu interj. *vai!* 2) plânset, bocet de durere.

văletă (a | se) *v. V. preced.* 1) A exprima compătimire pentru durerea sau nenorocirea cuiva — *il vaietă toți*; 2) a se plânge de o durere zicând *vai!*

văj! ! *interj. (onomatop.)* Exprimă: 1) Sunetul produs de aer când bate vântul tare sau când trece repede prin aer un corp, o nuia, un proiectil, o peatră, etc. 2) sunetul țîșnirii de apa.

văjâi (a) *v. V. prec.* A se produce sgomot de vânt tare, sau de curent brusc, ori de un corp ce trece iute prin aer.

văjâit sau **văjâitură** *s. n.* sau f. Urletul sau sgomotul ce face *văj!* prin aer.

văjoiu *s. n. V. văji* 2. Loc de unde țîșnește apă; țîșnătură vijelioasă.

vajnic, *ă adj.* (lat. dela *vagio*, *vagire*, a răsună *vaginic*). 1) Cu răsunet, mare, vestit, renumit; 2) strașnic, teribil. — Slavul *vajno*, *vajni*, *vajnosti*, însemnătate, însemnat, renumit, pare tot din această origine latină, neavând o altă rădăcină în l. slavă; însă *vajnic* românesc fiind izolat în l. română, sigur că este venit prin intermediar slav.

val *s. n.* (lat. *vallus*, vărf ridicat înălțat). 1) Ună mare de apă sau de alt lichid; 2) (lat. *vallum*) șanț adânc și înărit pentru apărare — *valurile lui Traian se vād în Basarabia*, Dobrogea și în jud. Torontal din Banat; 3) (din lat. *vallus*, par șarampoi) sul gros sau vâlătuc mare de pânză, de curând țesută; 4) ridicătură prelungă de pământ; 5) corp cilindric pentru dat cu cernelă la tipografie; 6) *fig.* greutate, dificultate, necaz, — *valurile vieței*; 7) *fig. pl.* turburare, agitație; 8) *fig.* năvală, mulțime — *valuri*.

vâl *s. n.* (lat. *velum*, pânză, învelitoare). 1) Pânză subțire de acoperit pe față, voal; 2) *fig.* acoperire, trecere peste — *vâlul uitării*.

valabil, *ă adj.* (fr. *valable*, din lat. *valeo*, a avea putere). Care are valoare sau putere legală, juridică — *act valabil*.

valabilitate *s. f. V. prec.* Starea de valabil. **valac** sau **valah**, *ă s și adj.* dela vorba *val* (de apărare, lat. *vallum*), unde soldații romani stăteau de pază în Dacia — forma este ca și la: cap, *capac*, cena, *cenac*, dup, *dupac*, etc). 1) Soldat roman dela întăriturile, valurile de apărare, ale vechei Dacii; 2) locuitor din Dacia Traiană; 3) locuitor din Va-

lahia (Muntenia); *adj.* dela sau al Valahilor. (Grecii supărați că *valachii* nu rezistau la valuri, și năvăleau barbarii spre Bizanț, au zis *vlakos*, moale!). — Numirea de *valahi* sau *valachi* se întâlnește la vechii germani, cu înțelesul de *latini rătăcitori*, căci prin năvăliile barbare și mai ales prin trecerea Hunilor și rămânerea *ciangăilor* în centrul Daciei, unitatea ei politică s'a sfârșit în Pannonia, Panate sau Banate, Kenezate, și Vovodate, împărțiri mici politice, care se tot schimbau, după cum era atunci viața nestenestatornică chiar și în occidentul Europei.

valansiene s. f. (fr. *valenciennes* dela *Valența* oraș în Spania). Dantele frumoase fabricate în Valența.

vălătuc s. m. (lat. comp. *vallus*, par, sul). 1) Sul, răsucire în formă de sul; 2) motol, ghem; 3) *adv. dea vălătucu*; rostogolindu-se.

vălătuci, (a) v. V. prec. A face vălătuc.

vălcea s. n. (dim. din *vale*). Mică vale.

vâlcean, eancă adj. Care este din județul Vâlcea.

vâlcead, ă adj. (lat. com. *vale-caedo*, a zdrobi puterea). Istovit de putere, foarte slăbit.

vale s. f. (lat. *vallis*). 1) Adâncătură în pământ; 2) povârniș, coastă — *mers la vale*; 3) partea opusă munților; 4) *adv. mai la vale*, mai departe, sau mai în jos; 5) *a lua la vale*; 6) *fig. a lua în râs*, ironiză; *de vale*, în jos, în vale.

vălean, ă adj. și s. Locuitor dela vale, din vale.

valeriană s. f. (lat. dela *valere*, a face sănătos, fr. *valériane*). Bot. Plantă medicinală zisă și *otolgoiu* și *strigoiu*.

valet s. m. (fr. *valef*). 1) Om de serviciu într-o casă boierească; 2) figură la jocul de cărți, reprezentând un om tânăr — fante — cu valoare mai mică de cât *dama*.

vălfă s. f. V. vâlvă.

vălu! *interj.* (compus din *vai* și *aleu!*) Exprimă același lucru ca *vai* și *aleu*—spaimă, durere, mirare.

valid, ă adj. (lat. *validus*). 1) Tare, puternic, sănătos; 2) *jurid.* care are putere legală, juridică.

validă (a) v. (fr. *valider*, din lat. *validus*, tare). A da tărie, putere legală; — *parlamentar*, a recunoaște prin votul parlamentului ca bine făcută alegerea unui deputat sau senator nou ales.

validare s. f. V. prec. Acțiunea de a validă. **validat, ă adj. V. prec.** Confirmat ca bine ales în parlament; recunoscut sau întărit cu putere legală (un act, o acțiune).

validitate s. f. V. solid. Starea de valid.

vallu s. m. (turc *vali*). Guvernator turcesc. **vallză s. f.** (fr. *valise* din italian *valigea*). Geamantan de piele; sac mic de piele ca o cutie.

valma s. f. (lat. din *vallum* și *a* = de pe val). Ce este ca valurile, năvală, amestec, mulțime, învălire; — *de-a valma*. 1) la un loc cu toți împreună, în comun; 2) amestecat, încurcat.

vălmășag s. n. (din *valma*). A mestecătură, confuziune, dezordine, năvală.

valmeș adv. V. prec. Năvalnic; amestecat, în dezordine.

vălnic s. n. (lat. dela *velum*, perdea, mântăluță, — din *velo*, *velare*, a acoperi, învăli). Fotă sau fustă de țară, cusută adeseori cu ornamente artistice combinate — fiecare fată, când se mărită, are cusute frumos unul sau mai multe vălnice.

valoare s. f. (lat. *valor*). 1) Preț bănesc sau prețuire morală; 2) *fig.* însemnătate, importanță — *n'are nici o valoare*; *om de valoare*.

valoră (a) v. (lat. din *valere*, ca ital. *valore*). A prețui *prop.* și *fig.*

valoros, oasă adj. (ca ital. *valoroso*). De valoare, de merit, prețios.

vals s. n. (germ. *walzer*, din *wälzen*, a învârti — este de observat însă ca în creștea *valliso*, înseamnă a dansa, a juca). 1) Joc în care perechea dansatoare se învârteste făcând pași după sunetul și tactul muzicii; 2) bucată muzicală pentru acest dans.

vălsă (a) v. V. prec. A jucă, dansă, vălsul. **vălsător s. m. V. prec.** Cel ce dansează bine vălsul.

vălsatoare s. f. Damă care valsează.

vălș s. n. (Forma germană a vorbei *vais*).

văltoare s. f. (lat. dela *volutare*, a rostogoli încoace și'n colo). 1) Rostogolirea valurilor de apă; 2) vârtej de apă; bulboană; 3) *fig.* frământare, sbucium — *văltoarea patimilor*.

valtrap s. n. (fr. din *vol-drap* din *voles*, a sbura, a fâlfâi și *drap*, postav). Postav frumos ornăt ce se pune la paradă peste șaua ofițerilor de cavalerie sau artilerie și fâlfâie ca niște aripi în părțile laterale ale calului.

vălțui (a) v. V. vălsă.

vălțură (a) v. (lat. din *volutare*, a rostogoli). A se învârti împrejur ca vârtejul (văltoarea) apei.

vălug s. n. (dimin. *val*). Mic val, sau sul.

vălțură (a) v. V. val. A face valuri, unde.

văluos, oasă adj. V. prec. Cu valuri.

valută s. f. (ital. *valuta*, preț, din lat. *valere*, a prețui). Prețul banilor, când se schimbă

dintr'o monetă a unui stat, în moneda altui stat — *valută scdzută* sau *urcută*.

valutar, *ă adj.* V. *prec.* De valută, după valută.

valvă s. f. (lat. din *valvae*, părțile, canaturile, uși, de aici fr. *valve*). 1) Capacul unei scoici; 2) supapă dela o mașină pneumatică; 3) *bot.* capacele ce formează teaca unui fruct.

vălvă s. f. (lat. din *volvo*, *volvere*, a rostogoli, a desfășură). 1) Împrăștierea zvonului; răspândirea unei versiuni sau noutăți; 2) zgomot, vorbărie; 3) agitație — *e mare vălvă în oraș*; 4) agitația flacărilor.

val-vărtej adv. V. *val* și *vărtej*. 1) Ca valurile învârtite; 2) rostogolindu-se repede; 3) repede de tot, — *a plecat val-vărtej*; 4) *se face val-vărtej* — face tot posibilul, se zbate tare să reușească.

vălvătale s. f. (lat. din *volvo*, *volvere*, a rostogoli a desfășură). Pară mare de foc ce se învâluie și se rostogolește în aer.

vălvoare s. f. (lat. dela *volvere*, a rostogoli, desfășură). Flacără mare agitată.

vălvou adj. și adv. (lat. dela *volvo*, desfășur). Sbrălit, nepieptănat — *cu părul vălvou*; fluturând în aer, luat de vânt.

valvulă s. f. (fr. *valvule*, din lat. *valvula*). Anat. Mici căpăcele în corpul vinelor, care opresc sângele să circule îndărăt.

vamă s. f. (daco-gr. din *vēma*, pas trecere). 1) Punct la frontieră, pe unde se trece dintr'o țară în alta; 2) autoritatea care controlează mărfurile ce trec prin vamă, le taxează și încasează acele taxe; 3) *vămile văzciuhului* (12) prin cari trece sufletul în ceruri, *pop.* 4) taxă vamală; 5) localul vămei; 6) parte, zeciuală ce se dă la moară pentru măcinat. — Și Ungurii zic *vam*.

vamal, *ă adj.* De vamă, al vămei.

vameș s. m. V. *vamă*. 1) Cel ce încasează vamă dela mărfuri; șeful vămei; 2) *vechiu*. incasator de dări și vămi la vechii evrei.

vameșle s. f. V. *vamă*. 1) Perceperea taxelor vamale; 2) slujba de vameș.

vampir s. m. (germ. *vampir*, cuvânt scandinavic). 1) Strigoiu ce se crede că iese din mormânt și sugă sângele oamenilor; 2) *fig.* om foarte aspru, tiran, care chinuște pe alții.

vămui (a) v. V. *vamă*. 1) A controlă mărfurile sau bagajele la vamă; 2) a încasa taxa vamală; 3) a lua dijmă la moară; 4) *fig.* a lua cuiva o parte, din ceva.

van, *ă adj.* (lat. *vanus*, *vana*, deșert, gol). Zădarnic; adv. în *van*, degeaba, fără folos.

vână s. f. (lat. *vena*). 1) Anat. Tevușoară membranoasă prin care sângele circulă dela extremitățile corpului spre inimă; 2) *vâna*

grosă, arteră; 3) *vână de bou*, membrul viril dela bou; 4) *pl.* tendoane și mușchii picioarelor — *a ședeă pe vine*, a sta lăsat pe încheieturile și genunchii picioarelor; 5) strat subteran — *o vână de apă*, sau de *mărmură*; 6) filon, dungă; 7) ramificațiuni; 8) *fig.* energie.

vână (a) v. (lat. *venor*, *venari*). 1) A împușcă sau a prinde păsări și animale sălbatice; 2) *fig.* a apuca prin dibăcie: *a vâna o zestre sau o slujbă*; 3) a ochi bine cu pușca.

vână s. n. (lat. *venatus*). 1) Animale sau păsări sălbatice împușcate sau prinse; 2) *fig.* ceea ce se obține prin apucare, dobândire cu vicleșug; 3) carne de păsări sau animale vânaute.

vână, *ă adj.* (dela *vână* și colorarea ei, — este însă și grec antic. *venetos*, albastru, vână). 1) De colorare albastră-verzuie, cum este vâna; 2) învinețit la față.

vânătaie s. f. V. *prec.* Pată vânăta pe piele, din cauza unei lovituri tari; pată vânăta de orice fel.

vânătoare s. f. (dela *vână*). 1) Acțiunea de a vâna; 2) organizarea vânătoarei spre a stărni vânatul prin copoi și oameni anume trimiși; 3) *fig.* dibăcie de a obține ceva.

vânător s. m. V. *vâna*. 1) Cel ce știe a vâna *prop.* și *fig.* 2) soldat din infanteria ce ochete bine, *vânători*, formând regimente deosebite.

vânătoresc, *ească adj.* V. *prec.* Al vânătorilor, de vânător, cum fac sau spun vânătorii — *minciuni vânătoarești*.

vândut, *ă adj.* și s. (lat. *venditum*). 1) Ce este dat cuiva pentru bani; 2) *fig.* trădat sau trădător; 3) predat, divulgat, pentru un interes sau pentru bani.

vandal, *ă adj.* Ce este dela *Vandali*, popor de rasă germanică amestecat cu Slavi, cari năvălind asupra Goților, distrugeau tot ce aflau în cale.

vandalism s. n. V. *preced.* Distrugere. prăpad mare, nejustificat (cum făceau Vandalii), *vanghelle* s. f. V. *Evangelie*.

vanilie s. f. (spaniol *vanilla*). Fructul foarte parfumat al vanilului, plantă agățătoare ce crește în America.

vanilier sau **vanil** s. m. V. *preced.* Bot. Planta ce produce vanilie.

vanitate s. f. (lat. *vanitas*, *vanitatis*). 1) Deșertăciune (morală); 2) mândrie, făloșie.

vanitos, *oasă adj.* V. *prec.* Mândru, îngâmfat; iubitor de mărire.

vânj s. n. (lat. *vincium*, jувât, legătură). Inel sau verigă mare făcută din nuia răsucită

și impletită de mai multe ori, care servește la țară spre a prinde, legă, poarta de stâlp, sau a prinde la un loc doi pari, etc.

vânjoli (a) *v. V. vânzoli.*

vânjos, oasă *adj. V. prec.* 1) Țare, bine legat, cu mușchi puternici; 2) cu fibre strâns prinse: *om vânjos, lemn vânjos.*

vânos, oasă *adj. (lat. venosus).* 1) Cu multe și pronunțate vine; 2) fibros, cu sgârcuri, sfârcuri; 3) din lăuntru vinelor, — *sânge vânos*; 4) *fig. viguros.*

vânt *s. n. (lat. ventus).* 1) Mișcarea puternică a aerului; 2) *fig. trecere, scăpare — a-i face vânt*; 3) aruncare — *fă-i vânt încoace*; 4) *fig. înclinare, dispoziție — vânt răsboinic sau de pace*; 5) a lua vânt — a apuca zăuș (caii), a o lua în goană, repede; 6) *adv. în vânt, de geaba, zadarnic*; 7) *pop. vânturi*, gaze stomacale, beșini; 8) *adj. din vânt*, (boală) care se produce fără a o cunoaște de unde s'a luat.

vânteș, *ă adj. V. prec.* Repede ca vântul.

vânticel *v. n. V. prec.* Vânt ușurel, încetinel.

vântișor *s. n. V. preced.*

vântoacă *s. f. V. prec.* Vânt mare și furios.

vântoasă *s. f. V. preced. pl.* duhuri rele din vânt, ce bolnăvesc omul (ielele).

vântos, oasă *adj. V. vânt.* Furios și repede ca vântul.

vântrea sau vântrelă *s. f. (dela vânt).* Pânză umflată de vânt, la corabie.

vântuit, *ă adj. (dela vânt).* 1) Bătut sau purtat de vânt; 2) vânturos; 3) *fig. abătut, trist.*

vântuleț *s. n. V. vânticel.*

vântură (a | se) (lat. *ventilo, ventilare*). 1) A curăți de pleavă prin ajutorul vântului ușor) grăul sau semințele, aruncându-le repetat în aer; 2) a turnă dintr'un vas în altul în mod repetat (apa teartă spre a o răci); 3) a ventila, improspăta aerul; 4) *fig. a purifica, curăți*; 5) a răspândi și a se discuta — *se vântu ră ideea reinființării cenzurei*; 6) *fig. a pune în mișcare, a agită.*

vântură-lume *s. m. (din vântură și lume).* Aventurier, cel ce cutreeră lumea (se zice și *vântură-țară*).

vânturat *s. n.* Acțiunea de a vântura *prop. și fig. adj.* ales, curățit prin vânturare (ce-reale).

vânturatic, *ă adj. (dela vânt).* 1) Nestatornic (ca vântul); 2) neserios; 3) iute la mișcări.

vânturătoare *s. f. V. vântură.* 1) Mașină de vânturat; 2) acțiunea de a vântură.

vânturător *s. m. V. vântură.* 1) Cel ce vântură; 2) *fig. cel ce agită*; 3) aventurier.

vânturătură *s. f.* 1) Acțiunea de a vântura; 2) pleavă, rămășiță dela vânturat.

vânturel *s. m. (dela vânt).* Zool. Pasăre răpitoare, uliu zis și *vindereu.*

vânzare *s. f. (dela vinde).* 1) Acțiunea de a vinde; 2) *fig. trădare*; 3) afacere de prăvălie, alișverși; *vânzare bună*, salut între negustori sau către un negustor, la plecarea din prăvălie.

vânzătoare *s. f.* Femeie care vinde.

vânzător *s. m.* 1) Cel ce vinde; 2) om care vinde într'o prăvălie; 3) *fig. trădător.*

vânzoli (a) *v. (din vorba vijelie, a vijeli, amplificat înjeli, și vinzoli).* A răstoi, răscoli (lucrurile), a tuibură, răsturnă. *V. vânjoli.*

văpaia (a) *v. (din lat. arhaică vapos = văpaie, flacăra).* 1) A (se) aprinde cu flacări mari; 2) *fig. a se aprinde (de mânie) a se irita foarte tare.*

văpaie *s. f. (lat. arh. vapos).* 1) Flacăra mare, pară mare de foc; 2) *fig. furie, infierbântare (de mânie, de patimi).*

văpăiere *s. f. V. prec.* Acțiunea de a văpăia.

vapor *s. m. (lat. vapor).* 1) Abur ferbinte ce se formează prin fierberea apei; 2) emanațiune volatilă dintr'un lichid; 3) *s. n. mașină, motor, pus în mișcare cu aburi*; 4) corabie ce merge fiind mișcată cu mașină de aburi.

vaporiză (a | se) *v. (fr. vaporiser).* A (se) prefăce în vapori 1. 2.

vaporizațiune *s. f. V. prec.* Acțiunea de a (se) vaporiză.

vaporizator *s. n. (fr. vaporisateur).* 1) Fizic. Recipient în care se face vaporizațiunea; 2) obiect de toaletă (o sticlă, flacon cu o suflătoare de cauciuc) ce servește pentru a arunca parfumul în stropi foarte mărunți.

vaporos, oasă *adj. (fr. vaporeus).* 1) Care conține vapori, aburi; 2) *fig. neguros, obscur; voalat*; 3) *fig. ușor ca aburii, subtil, fin.*

văpsea *s. f. (daco-gr. vapsis, culoare).* 1) Culoare, boia; 2) materie ce servește pentru a coloră; 3) *iese la văpsea (a se face invizibil prin văpsire)* se poate drege, corecta, sau a face să nu se observe.

văpsl (a | se) *v. V. preced.* 1) A coloră (lâna) 2) a boi cu văpsea (obiecte).

văpsire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a văpsi. *văpsit, ă adj.* Colorat, boit; *s. n.* acțiunea de a văpsi.

văpsitor *s. m.* 1) Cel ce știe să văpsească (stofe, lână, etc.) boiangiu; 2) cel ce văpsește cu simple colori, mai ales de oleiu.

var s. n. (din lat. și gr. *murra*, fluat de calciu, din care se făceau vase, — *m* s'a diformat ca de ex. din gr. *mur(mex)* în lat. *for(mica)*). Calcar, substanță albă, obținută prin arderea la o temperatură mare a pietrei calcareose; se dizolvă apoi în apă și în urmă iarăși se întărește, se petrifică stând în contact cu aerul; servește pentru a uni cărămizile sau pietrele unei zidării, a tencui și a albi pereții, etc. *V. murui*. — Și Slavii zic *var*.

vâr s. m. (lat. dela (*consobrinus verus* = (vâr) adevărat — s'a perdut numirea lat. și s'a păstrat adjectivul). Fiu al surorii sau al fratelui mamei ori tatălui, care formează o linie deosebită laterală, la moștenire (vâr bun); *vâr al doilea*, fiii verilor.

vară s. f. V. prec. Fiica fratelui sau a surorii mamei ori tatălui.

vară (2) s. f. (lat. *ver, veris*). Anotimpul cel mai călduros, care cuprinde lunile Iunie, Iulie și August.

vărar s. m. V. var. Cel ce fabrică sau face comerț cu var.

vărărie s. f. V. prec. 1) Locul unde se fabrică var; 2) prăvălie unde se vinde var.

vărătic, ă adj. și s. n. (dela *vară* 2). 1) De vară, ce se face sau rodește și se coace vara; 2) *s. n.* locul de pășune pentru vară (opus *ernatic* sau *tomnatic*).

vărcă s. f. (lat. *virga, vargă*). Dungă rămasă umflată pe piele, din lovirea cu varga sau cu biciul.

vărcolac s. n. (lat. *vergor - ac* = a aplecă, îndoi, întoarce spre — vezi *svărcoli* sau mold. *vărcoli*), Vietate, strigoiu, închipuit de popor, care ademenește, atrage și suge sângele, mănâncă — vampir; de asemenea vărcolacii, după credința poporului, rod luna și de aceea se face eclipsă de lună.

vărcoli (a se) v. Mold. V. svărcoli.

vardă s. f. (din fr. *garde, gardă* militară prin intermediar rusesc (*g*) (*vardia*). Gardă, strajă militară (*vechui*).

vardă! (*V. preced.* pentru fr. *gardez* (*vous*). Păzea, păzește!

vărdare s. f. (dela vorba *verde*). Zool. Pasăre ciocănititoare cu pene verzui.

vardist s. m. (diform din *guardist*) Sergeant de poliție.

varec s. m. (*varech*, cuvânt scandinavic). Numire vulgară a plantelor maritime din familia algelor. *Științ.*

vârî s. n. (lat. *vertex, vâri* (de munte) scurtat *vert* și *verf*). 1) Capăt ascuțit (al acului, etc.); 2) partea cea mai de sus; 3) culmea (muntelui, dealului); 4) *fig.* locul cel

mai important. — Și Slavii zic *vârĥ* și *verĥ* cu însemnarea de vârf (de munte) înălțime, precum și *verĥina*, toate cu baza lat. *verto, versus, vertex* (vârĥ).

vârĥuit, ă adj. V. prec. Terminat cu vârf ascuțit.

vargă s. f. (lat. *virga*). 1) Băt subțire și mlădios; 2) fer subțire și lung, cu care se bătea încercătura puștei; 3) *pl.* dungi subțiri desemnate pe o stofă sau pânză etc.; 4) urme drepte și subțiri ca varga; 5) *a tremură vargă*, a tremura foarte tare; 6) *varga lui Dumnezeu*, pedeasă dumnezeiască; asprime grozavă; grozăvie.

vărgat, ă adj. (vargă 3 și lat. *virgatus*). Cu vergi sau dungi.

vărgătură s. f. V. prec. 1) Dungi, vergi; 2) stofă cu vergi sau dungi.

vârî (a | se) v. (lat. *ġin ferio, ferire, a străpunge*). 1) A băgă (acul, sulita, sabia); 2) a (se) îndesă printre; 3) a (se) introduce; 4) a intră; 5) a (se) scufundă, a muia în. — Și Slavii au un cuvânt asemănător *urieti*.

variă (a) v. (lat. *vario, variare, a țărca, a împeștrița, prin fr. *varier**). 1) A schimba în alt sau în diferite feluri sau colori; 2) a se schimba (timpul, temperatura); 3) a fi diferit, felurit; 4) *muzic.* a face diferită o arie, fără a schimba motivul.

variabil, ă adj. și adv. V. prec. Schimbăcios; nestatornic.

variabilitate s. f. (fr. *variabilité*). Starea de variabil.

variantă s. f. (fr. *variante*). Formă diferită a unui text, a unui proverb sau bucătăi literare.

variât, ă adj. V. variă. Schimbat, felurit.

variățî(un)je s. f. (lat. *variatio*). Schimbare de formă, culoare; *muzic.* motiv diferit pe o aceeași arie.

varice s. f. (lat. *varix, varicis*). *Medic.* Umflătură a vinelor prin dilatarea lor continuă în anume locuri.

varicelă s. f. (fr. *varicelle, V. preced.*) *Medic.* Boală ce constă în erupțiuni pe piele, mai ales la copii, și care dispăre în câteva zile.

varietate s. f. (lat. *varietas, pestrițare, densebire*). 1) Starea de variat, felurit, ca forme, colori, etc.; 2) diversitate, felurime; 3) speță deosebită întru câțva de o altă originală; fel deosebit.

variola s. f. (lat. *variola, dela lat. *varius, păt**). Boală contagioasă, ce face erupțiuni numeroase pe piele, sub forma de bube cu puroiu, cari lasă în urmă semne *bubată* sau *vărsat*.

variu, *ie adj.* (lat. *varius*). Felurit.

vârîre *s. f.* V. *vâri*. Acțiunea de a (se) vâri.

vârlan *s. m.* (din vorba *vâri*). Zool. Numirea unui pește în forma șarpelui (care se vâra, se ascunde) zis și *țipar*.

vârlog *s. n.* (din *vâri*). Plasă în care se vâra și se prinde peștele.

vârlugă *s. f.* (din *vâri*). Svârlugă, peștișor mic ce se vâra și ce ascunde printre pietricelele râului.

varniță *s. f.* V. *var*. 1) Fabrica de var; 2) groapă în care se stinge varul; 3) groapă mare în care se păstrează varul sti s până ce este întrebuințat.

vâros, *oasă adj.* Care conține var — *pământ, apă văroasă*.

vârșă (sau *vârșie*) *s. f.* (dela vorba *vâri*). Coș prelung de nielușe, închis peste tot, și numai la fund având o intrare adâncă, pe unde se vâra peștele și este prins.

vârșă (a | se) *v.* (lat. din *verso*, *versari*, a răsturnă). 1) A (se) răsturnă un vas ca să curgă lichidul din el; 2) a (se) răspândi sau aruncă; 3) a curge (deborda) pe jos; 4) a vomită (da afară pe gură alimentele din stomah); 5) *fig.* a descărca — *iși vârșă focul sau mâniea*; 6) *a vârșă sânge*, a scuipa mult sânge; 7) *fig.* a cheltui în cantitate mare — *se vârșă mulți bani în alegeri*; 8) a se scurge sau a curge, *Moldova se vârșă în Siret*; 9) *a vârșă lacrimi*, a plânge; 10) a depune banii la casierie; 11) a răspândi (raze, schinte); 12) *poetic*, a năvăli; cuprinde — *vârșă-ți marea bună-tate*.

vârșare *s. f.* V. *prec.* Acțiunea de a (se) vârșă *prop.* și *fig.*

vârșat, *ă adj.* V. *prec.* 1) Răspândit, turnat pe jos; 2) împrăștiat pe jos; 3) vomitat; 4) *fig.* risipit, cheltuit; 5) *fig.* descărcat.

vârșat, *s. n.* dela *sârșă* = împrăștia, răspândi). Boală molipsitoare. V. *variola*, *butat*. *Vârșat negru, vârșatul oilor*, feluri de variolă.

vârșător *adj.* V. *vârșă*. 1) Cel ce vârșă; 2) *s.* Primul semn al zodiacului corespunzător lunii Ianuarie.

vârșătură *s. f.* V. *vârșă*. 1) Vomitare; 2) revârșare de apă.

vârșie *s. f.* V. *vârșă*.

vârșog *s. n.* V. *prec.* Partea răsfântă a vârșiei pe unde se vâra peștele.

vârștă *s. f.* (daco-gr. din *vlăsté*, creștere prin pronunția *vrăștă*, care este cea corectă). 1) Creștere; 2) etate; 3) durată de timp, epocă; 4) V. *urm.* dungă.

vârstat, *ă adj.* (lat. din *versatio*, (dela-*verto*) învârtire, schimbare). 1) Schimbat, diferit; 2) cu dungi alternative; 3) alternând, variat — *săptămâna vârstată*, în care alternează zile de fruct și de post.

vârștnic, *ă adj.* V. *vârștă*. Crescut deplin; în etate legiuită, — major, adult.

vârștnicie *s. f.* V. *prec.* Starea de vârștnic, majorat.

vârșe-cap *s. m.* (din lat. *verto*, *vertere*, a învârti și *cap*). Zool. Pasăre de mărime mijlocie, cu pene colorate și care tot întoarce capul și se uită îndărăt.

vârștecuș (sau *vârșteșug*) *s. n.* (lat. din *verte*, a învârti). 1) Învărtitură; 2) vârtej de apă; 3) vârtej al părului crescut învârtit, în creștetul capului, sau în frunte; 4) vârtej de vânt.

vârtej *s. n.* (lat. *vertex* și *vortex*, dela *verto*, *vertere*, a întoarce, a suci). 1) Învărtitură ce se produce în aer, când se întâlnesc două curenți opuse sau piezișe și care rădică în sus praș, nisip; 2) aceeași învărtitură în curgerea apei; 3) părul crescut învârtit în creștetul capului (sau uneori la frunte); 4) lemnul și coarda de la capul proțapului, cu capetele legate de capul osiei dinainte, și care servește a întoarce spre dreapta sau spre stânga carul; 5) aparat ce se învârtește și servește la găurit sau la sucit în unele meserii; 6) *fig.* curent repede; 7) *fig.* mișcare vijelioasă; învâlmășeală; 8) *fig.* învărtitură, amețeală (în cap); 9) învârtire repede; 10) *adv.* iute, repede, — ca vârtejul. — Slavii zic *vrutej*. = șurup.

vârteji (a) *v. V. prec.* A (se) învârti ca vârtejul.

vârțelnic, *ă adj.* V. *prec.* Învărtitor.

vârțelniță *s. f.* (lat. dela *verto*, *vertere*, a întoarce, a suci). Uneltă din două lemnușe încruciate pe un picior ce se învârtește, iar pe 4 fofeze ce au la capete, se pune scutul de bumbac sau jurubița, ce trebuie depănată pe mosor sau pe țevi.

vârțop *s. n.* V. *hârțop*.

vârțos, *oasă apj.* (lat. dela *virtus*, bărbăție și putere). 1) Puternic; 2) tare (gros și greu la mestecat — opus la ce este moale); 3) dur — ce nu este elastic moale; 4) *adv.* cu putere; 5) *cu atât mai vârțos*, cu atât mai mult, sau mai tare.

vârțoșie *s. f.* V. *prec.* Tărie, putere, duritate.

vârțute *s. f.* (lat. dela *virtus*, putere, virtute). 1) Putere sau tărie sufletească de a putea face ceva greu; 2) putere sau tărie de a se abține dela ceva rău; 3) vigoare,

putere bărbătească; 4) putere legală — în virtutea dreptului.

vărul (a) *v. V. var.* 1) A văpsi cu var dizolvat în apă; 2) a mânji, unge cu var.

vărulcă *s. f. V. vară și verișoară.*

vărulit, *ă adj.* 1) Văpsit, alb t, cu var dizolvat în apă; 2) mânjit cu var; *s. n.* Acțiunea de a vărui.

văruiitor, *oare adj. și s.* Care are meseria de a vărui.

varvar, *ă adj.* (gr. *varvaros*). *V. barbar.*

varvarie *s. f. V. barbarie.*

varză *s. f.* (dela *verde* (vearde) prin transform. lui *d* în *ze*, ca la *verzi*, *inverzi*). 1) *Bot.* Plantă bună de mâncare; crește în forma de căpățini rotunde și toamna, când toate plantele se usucă, ea rămâne încă mult timp verde; se cultivă prin răsad, de grădinari, udând-o mult; se poate mură sau se păstrează pentru earnă în pivniță, acoperind-o ca să nu degere; 2) fel de mâncare din această plantă — *varză cu carne*; 3) *zeamă de varză*, moare de curechiu.

vârzar *s. m.* 1) Cultivator de varză; 2) plăcintuță umplută cu varză.

vârزاریe *s. f. V. varză.* 1) Loc cultivat cu varză; 2) mulțime de varză.

vârzare *s. f. pl.* (din *varză*). 1) Plăcinte mici umplute cu varză tocată; 2) idem cu verdețuri bune de mâncare.

vas *s. n.* (lat. *vas, vasis*). 1) Oală, strachină, vas de bucătărie; 2) butoiu sau puțină; 3) corabie sau vapor plutitor; 4) *anat.* pl. vine sau artere; 5) cofă, vadră.

vasal, *ă adj.* (lat. oriental *vasulus*, împărătesc, dela gr. *vas*, împărat, prin fr. *vassal*). Persoană sau țară ce ține de un împărat sau rege și îi datorește supunere, credință și devotament.

vasalitate *s. f. V. prec.* Starea de vasal.

văsărie *s. f. V. vas.* Mulțime de vase; toate vasele.

vâsc *s. n.* (lat. *viscum, visci*). 1) Plantă parazită ce crește pe unii copaci; 2) cleiu de copac.

vâcios, *oasă adj. V. prec.* Cleios cum este vâscul.

vascular, *ă adj.* (fr. *vasculaire*, din lat. *vasculum*, vas mic). *Anatom.* Care aparține vaselor din corpul ființelor sau organismelor: *țesut*, *membrană vasculară*; *bot.* *plantă vasculară*, plantă a cărei structură prezintă mici vase.

Vasilache *s. m.* (dela numele *Vasile* și de la *Vasilca*). Păpușa cu chip caraghios, cu nasul mare, pe care, de după un paravan o poartă cineva, la bălciri, și vorbește pocit

și ridicol spre a distra pe privitori; *iron.* bufon, caraghios. *V. urm.*

Vasilcă. Capul lăiat al unui porc, impondibil, pe care îl duc pe o tavă în ziua de Sf. Vasile (anul nou) cei ce merg să felicite, să ureze pe la case (cu însemnarea că porcul este semn de noroc, de belșug).

vasillisc *s. m.* (din gr. *vasilliskos*, mic rege). *Zool.* Numele unei reptile, un fel de șarpe fabulos, despre care se zicea că numai cu privirea putea să omoare pe cineva.

vâslă *s. f.* (lat. dela *fustis*, băț, prăjină; *fustillus*, prăjinuță). Lopată lungă cu care se pune în mișcare luntrea, prin atingerea și aruncarea sau împrăștierea apei. Și Slavii zic *veslo*.

vâslaș *s. m. V. prec.* Cel ce mănuește vâslele și pune în mișcare luntrea.

vâslil (a) *v.* (dela vorba *vâslă*). A mănui vâslele; a conduce luntrea cu vâslele.

vâslire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a vâsli și efectul ei.

vâslit *s. n. V. preced.*

vast, *ă adj.* (lat. *vastus*, gol, deșert, mare peste măsură). Foarte întins, foarte mare în cuprins, — *cunoștințe vaste*, știință foarte multă.

vastitate *s. f. V. preced.* Întinderea foarte mare.

văt *s. m. V. watt.*

vată *s. f.* (fr. *ouate*, cit, *uaf*). Puf mărunt ce se face în gogoșa bumbacului, — bumbac netors — ce servește la căptușit haine de iarnă, sau la pansamente, ori alte întrebuințări medicale, sau farmaceutice.

vătav sau **vătăf** *s. m.* (lat. comp. *vetus*, bătrân, *avus*, moș, bunic). Șef, cel mai mare, mai bătrân, care conducea pe cei mai mici, mai tineri, — de aici: 1) Cioban, baci; 2) căpitan peste 50 oameni (în *vechime*); 3) subprefect, administrator; 4) inspector (vechiu); 5) șeful slugilor la o moșie; sau îngrijitor de moșie; 6) șeful, căpetenia unei corporații (vechiu); 7) *actual*. Șeful unei cete de lucrători; 8) căpetenia unei cete de țigani. — Turcii zic *vattas* (vetus).

vătăjel *s. m. Mold.* 1) Ajutorul vătavului; 2) om de serviciu, gardian dela primărie de sat.

vătăjesc, *ească adj. V. prec.* De vătav, al vătavului.

vătăjle *s. f. V. prec.* Funcțiunea de vătav.

vătăjoalcă *s. f.* Femea vătavului.

vatale *s. f. pl.* (lat. dela *vetare*, a opri). Uneltă, dela țesutul pânzei, în care este prinsă spata, cu care se bate firul de căte

ori este trecut de suveică prin rostul pânzei. *V. brâgle*. Olten. Tr.

vatăm s. n. V. vătămă. Lovitură, rană, vătămare.

vătămă (a | se) v. (lat. dela *fatum*, nenorocire, ruină, nimicire, moarte). 1) A pricinui, un rău moral sau material cuiva; 2) a strică, deterioră; 3) a ruina, distruge, — *rugina vătămă metalele*; 4) a se boși (mold); 5) a primejdui (sănătatea).

vătămare s. f. V. preced. 1) Acțiunea de a vătămă (*moral și material*); 2) lovitură; 3) stricăciune; 4) prejudiciu; 5) (mold) boșire, hernie.

vătămât, ă adj. 1) Lovit *propr.* și *fig.* 2) prejudiciat; 3) stricat; 4) *mold.* boșit, cu hernie.

vătămătoare s. f. (dela *vătămă*). *Bot.* Plantă bună pentru surpătură, vătămare, a organelor interne zisă și *triloiu galben*.

vătămător, oare adj. V. prec. 1) Care vătămă; 2) distrugător; 3) primejdios pentru sănătate.

vătămătură s. f. 1) Vătămare; 2) hernie, surpătură.

vătaș s. m. V. vătăș.

vătașei s. m. V. vătășel.

vătașie s. f. V. vătășie.

vatman s. m. (germ. *vach-mann*, om care supraveghează). Conducător (de tramvai).

vatolină s. f. V. vată. Vată anume întinsă pentru a servi la căptușit paltoane.

vatră s. f. (daco-gr. dela *vathron*, fundament, treaptă, soclu, așezare). 1) Treaptă înălțată la gura cuptorului, pe care se face focul; 2) de aici — loc unde arde focul; 3) de aici — cămin, casă locuință; 4) *vatra satului*, suprafața ce o ocupă satul; 5) *țigani de vatră*, țigani așezați, cu bordece sau căminuri.

vatralu (sau vătraru) s. n. Uneltă de casă cu o coadă lungă, ce servește pentru a trage focul din cuptor pe vatră; *fig. trauu vătraiu*, trauu cu bății, imposibilitate de a trăi în căsătorie.

vătraș s. m. V. vatră. Țigan de vatră.

vătu (a) v. V. vată. A căptuși cu vată.

vătu (a) s. m. (din *făt, fătuiu*). 1) Epure de curând fătat; 2) ied, capră mică de un an.

vavilonie s. f. V. babilonie.

vax s. n. (germ. *wachs*). Amestec de ceară și său cu negreală, făcând o unsoare de lustruit și înegrit încălțăminte.

văxui (a) v. V. prec. A da cu vax și a lustrui încălțăminte.

văxuit, ă adj. V. prec. Înegrit și lustruit cu vax.

văxuito s. m. V. pres. Cel ce lustruește încălțăminte cu vax sau cu altă substanță.

văz s. n. (lat. *visio* cit. *vizio*). 1) Facultatea sau simțul vederii; 2) vedere; 3) privește în *văzul tuturor*; 4) *fig. a lua văzul*, a măgi, a mistifica.

vază s. f. (lat. *visio*, vedere). 1) Vedere; 2) împrăștiare; 3) *fig* reputație, însemnătate, prestigiu.

văzut, ă adj. (dela *vedea*). 1) Cercetat cu privirea; 2) zărit; 3) observat; 4) *s. n.* văzut privirea.

văzdoagă s. f. (lat. *festuca*, dela *festum*, sârbătoare) numirea unei buruieni sau vârguțe, cu care prețul atingea capul robului când îl declara liber). *Bot.* Floarea cu colori roșii cărămizii și cu miros tare dar plăcut, ce se cultivă la țară și se duce în buchete la biserică (*V. jertfă*) împreună cu fructe sau alte ofrande.

văzduh s. n. (comp *văz* și *duh*). 1) Duhul aerul ce inspirăm, care ia forma văzută colorată, albastră; 2) cerul albastru; 3) aerul în total; 4) *pl.* înălțime. — Și Slavii zic *vozduh*.

veac s. n. (lat. dela *vetus*, bătrân). 1) Timpul cât trăia un om până la bătrânețe adânci, adică o sută de ani; 2) secol; 3) *fig.* timp foarte îndelungat; *un veac de om*, o viață lungă omenească; 4) epocă, răstimp îndelungat — *veacul de mijloc*, evul mediu. — Și Slavii zic *vek*.

vearbă s. f. (lat. *verber*, crenguță). Mold. Mânunchiu din 3—4 fire de cânepă.

vecernie s. f. (slav dela *vecer*, seară, *vecernii*, de seară, — dar la rândul său *vecer* este din lat. *vispera*, seară). *Bis.* Serviciul bisericesc, ce se face la ora 4 seara; rugăciunile acestui serviciu.

vechil s. m. (lat. dela *vigil*, veghetor (pronunț. mold. *vichil*). 1) Îrgijitor, supravegheător de moșie — varianta vorbei *vatau* —; 2) om de încredere peste averea sau moșia unui mare proprietar (sub influența lat. *villicus* = îngrijitoare de moșie). — Și Turcii zic *vechil*.

vechie s. f. V. vechiu. 1) Starea de vechiu; 2) durată lungă de timp; 3) antichitate; 4) durată de timp în serviciu.

vechitură s. f. V. prec. 1) Ce este foarte vechiu și stricat prin uz; 2) haină veche și uzată; 3) boală învechită.

vechiu, e adj. (lat. dela *vetus*, bătrân ca și ital. *vecchio*). 1) Ce este de mult timp; *vin vechiu*, vin ce nu este din recolta nouă; 2) antic; 3) uzat, deteriorat; 4) anterior, — *vechiul regulament*; 5) testamentul *vechiu*,

biblia scrisă de prooroci până la Christos.

veci s. pl. (plur. dela *veac*). Sute de ani; eternitate; *fig.* pe veci, perpetuu; *de veci*, pentru totdeauna, veșnic.

vecie s. f. V. *prec.* Eternitate; *pe vecie*; de-a pururea, etern.

vecin, **ă** *adj.* (lat. *vicinus*). 1) Megieș, cel ce este alături cu casa sau cu moșia; 2) cel ce șade lângă altul — *vecin de bancă*; 3) *vechiu*, mic răzeș sau țeran, care avea pământ vecin cu moșia boierească și care făcea tovarășie cu boierul spre ași apăra toți în comun avuțul de năvăliri streine — mulți de acești vecini se prăpădeau în lupte sau fugeau, iar pământul îl alipea atunci boierul la moșia lui; probabil că întreținea pe femeia și copii celui dispărut.

vecinătate s. f. V. *prec.* 1) Faptul de a fi vecin; starea de vecini; 2) megieșie, limita și împrejurimile locului; 3) apropiere, stare lângă altul.

vecinic sau **veșnic**, **ă** *adj.* și *adv.* (dela *veac* și *veci*). De-a pururea, etern; *fig.* într'una, neconținut. — Și Slavii zic *vecinii*, și *vicino*.

vecinicie s. f. V. *prec.* Eternitate, timpul nesfârșit.

vecul (a) v. V. *veac*. A trăi un veac sau foarte îndelung.

vedea (a | se) v. (lat. *vidio, videre*). 1) A avea simțul vederii; 2) a percepe cu vederea; 3) a observa, a se uita atent; 4) *fig.* a simți, a pricepe — *văd că nu'ți place*; 5) *văzând cu ochii, adv.* vădit; într'una; repede; 6) a lumina — *lampa nu vede bine*; 7) a fi propriu să vadă — *ochelarii mei văd foarte bine*; 8) *fig.* a prevedea; 9) *fig.* a pricepe a înțelege — *ve-e că n'are trecere*; 10) *vedi bine* — de sigur; 11) *ași vedea de treabă*, a se ocupa; *fig.* a nu da atenție; a nu se îngriji; 12) *a se vedea*, a fi vizibil văzut; a părea; a fi probabil; 13) *a se vedea*, a fi transparent, — *prin sticla mată nu se vede*; 14) a îngriji — *vede de casă, vede de copii*; 15) a constata — *văd că nu te-ai ținut de vorbă*; 16) *a vedea stele verzi*, a simți mare durere (după o lovitură); 17) *fig.* *vedi pe dracu*, ai s'o pățești.

vedenie s. f. (dela *vedea*). 1) Imagine văzută numai cu inchipuirea; 2) fantomă; 3) apariție de scurtă durată.

vedre s. f. (dela *vedea*). 1) Simțul prin care percepem formele lucrurilor și colorile lor, ori acțiunile vizibile; 2) acțiunea de a vedea; 3) privire; 4) înfățișare, aspect; 5) peisagiul reprodus, sau localitate, tablou, —

vederi din fară; 6) *fațadă — astupă vederea casei*; 7) *întâlnire, vizită (între tineri ce ar fi să se căsătorească (vechiu)*; 8) *având în vedere*, luând în seamă, ținând socoteală de; 9) *în vederea*, în considerațiunea; 10) scop — *în vederea sărbătorilor*; 11) *a trece cu vederea*, a nu lua în seamă, a ierta, a tolera, a omite; 12) *a lua vederile*, a orbi; *fig.* a zăpăci, a mistifica; 13) *a pune în vedere*, a anunța, a face cunoscut, a avertiza.

vedetă s. f. (ital. *vedetta*, fr. *vedete*). 1) Soldat de cavalerie, care stă de sentinelă (mai ales în timp de război); 2) mic vapor militar, ce supraveghează, observă mișcările dușmanului.

vegetă (a) v. (fr. *vegeter*, din lat. *vegetare* = a avea viață). 1) A avea viață planta și arborii; 2) *fig.* a trăi viață ca planta sau ca arborii, numai truște, fără multă mișcare sau manifestări sufletești.

vegetabil, **ă** *adj.* V. *prec.* Care poate vegeta (plantă).

vegetal, **ă** s. și *adj.* V. *vegetă*. 1) Plantă sau arbore; 2) de, sau dela plante sau arbori — *regnul vegetal*; *uleiul vegetal*; *colori vegetale*, etc.

vegetarian, **ă** *adj.* (fr. *végétarien* (din *vegetal*). Om care se nutrește numai cu vegetale (fără să mănânce carne).

vegetarism s. n. V. *prec.* Sistem de alimentare numai cu vegetale, fără carne sau produse animale (se crede mai bun pentru organism).

vegetați(un)e s. f. (fr. *végétation* — V. *vegetă*). 1) Creșterea și dezvoltarea plantelor arborilor; 2) totalitatea plantelor — *vegetație bogată*; 3) *medic*, creștere anormală ce se dezvoltă pe corpul plantelor, animalelor și une ori la om — *polipi sunt o vegetațiune nasală*.

vegetativ, **ă** *adj.* V. *vegetă*. (fr. *vegetatif*). Ca de vegetale sau de vegetare.

veghe s. f. (lat. *vigilia*). 1) Nedormire în timp de noapte; 2) supraveghere, străjuire în timp de noapte; 3) insomnie; 4) veghere în ajunul sărbătorilor, sau în așteptarea cuiva.

veghea (a) v. (lat. din *vigilo, vigilare*). 1) A sta treaz, a nu dormi în timp de noapte; 2) a sta și a supraveghea noaptea; 3) *fig.* a observa și controla de aproape și neconținut; 4) *fig.* a purta grijă.

vegheat, **ă** *adj.* V. *prec.* 1) Observat de aproape, supravegheat; s. n. 2) acțiunea de a veghea.

veghere s. f. V. *prec.* 1) Acțiunea de a

veghea; 2) *fig.* observare de aproape, îngrijire.

veghețor *s. m.* V. *veghea*. 1) Cel ce veghează; 2) supraveghețor.

vehement, *ă adj. și adv.* (lat. *vehemens, vehementis*). Strănic furios, vișoros.

vehemență *s. f.* (lat. *vehementia*). Strășnicie, tărie, furie.

vehicul *s. n.* (lat. *vehiculum*, dela *vehere* a căra, a duce). Mijloc de transport: trăsură căruță, etc.

vei particulă pentru forma verbului la pers. II, timpul viitor: *vei duce, te vei duce*.

vel particulă (după lat. *vel* = cel mai nalt grad). Se punea în chisoavele vechi spre a arăta demnitatea sau demnitarul cel mai înalt de ex: *vel* logofăt, adică cel mai mare logofăt. — Din acest latin *vel* au și Slavii vorba *velikii*, nalt, mare.

veleat *s. n.* (din *leat* cu prefixul *vel* — V. *leat* și *vel*). 1) Dată, an (vechiu); 2) *fig.* margine, sfârșit al vieții; 3) răstimp, termen.

veleitate *s. f.* (fr. *veléité*, din lat. *velle*, a voi). Năzuință, tendință.

velin *s. n.* (fr. *velin* dela *veau*, vițel). Pergament din piele de vițel.

velină *adj.* V. *prec.* *Hârtie velină*, hârtie bună de scris, groasă și lustruită ca pergamentul.

velință *s. f.* (lat. din *velatus*, învelit). 1) Învelitoare de pat; 2) fotă, fustă țărănească.

velit *adj.* V. *vel*. Mare, înalt — *velitii boeri*.

velniș *s. m.* (lat. din *vellus, velleris*, frunzi). *Bot.* Tufeniș de ulm.

velniță *s. n.* (lat. dela *vinicia* sau *vinacia* = tescovină) Fabrică de spirt din tescovină sau din cereale; — *la velniță se ingrașă boii cu rămășiți din cerealele ce au servit la fabricarea rachiului*. Mold.— Rușenii zic *vinnița* (din vorba *vin*) = pivniță de vinuri, deci o apropiere de *velniță*, tot pe baza *vinului*; însă nu din vin, ci din *tescovină* se face rachiul la *velniță*.

velnițar *s. m.* V. *prec.* Fabricant de rachiu; proprietar de *velniță*.

velociped *s. n.* (fr. *vélocipède*, compus din lat. *velox, velocis*, iute; *pedes*, mergător). Mașină de mers iute, cu două roate puse în mișcare prin apăsare cu piciorul — *bicicletă*.

velocipedle *s. f.* V. *prec.* Mergerea cu *velocipedul*.

velocipedist *s. m.* V. *biciclist*.

velodrom *s. n.* (fr. *velódrome*, din lat. *velo, velare*, a încunjuța și gr. *dromos*, mergere, cursă). Teren neted anume potrivit

pentru a face exerciții sau curse cu *velocipedul*, mai ales pentru a se deprinde.

venă *s. f.* (fr. *veine*). Noroc (se zice mai ades la jocul de cărți).

venal, *ă adj.* (lat. *venalis* prin fr. *venal*). De vânzare, care se vinde pe nimic (cuvânt de dispreț pentru cei ce și vând onoarea sau conștiința) *om venal*.

venalitate *s. f.* V. *prec.* Starea de *venal*.

vendetă *s. f.* (ital. *vendetta*, răsbunare). Răsbunare [în Corsica *vendetta* pentru o jignire adusă cuiva este urmărită de toate rudele celui jignit].

Venera *s. f.* (lat. *Venus, Veneris*). 1) Zeița frumuseții, *Afrodita*, din mitologie; 2) statua Venerei sau Afroditei; 3) *fig.* femeie frumoasă desăvârșită.

veneră (a) *v.* (lat. *venerari*). A cinși foarte; a serba cu mare cinste (persoana, sau memoria, sau obiecte sfinte).

venerabil, *ă adj.* (lat. *venerabilis*). 1) Vrednic de a fi onorat, cinstit; 2) titlatură adresată preoților sau persoanelor bătrâne — *venerabili părinte!*.

venerat, *ă adj.* V. *prec.* Onorat foarte, cinstit.

venerați(un)e *s. f.* (lat. *veneratio*). Cinștire cu mare respect (mai ades religios); — *venerațiunea lucrurilor sfinte și a icoanelor*.

venetic (1) *s. m.* (dela *veni*). Om venit din altă parte, pripășit de curând. V. *venetic*, (2).

venetic (2) *adj.* (din bizantin *venetikos*). 1) Om din Veneția; 2) ban, galben venețian (venetic).

veni (a) *v.* (lat. *venio, venire*). 1) A merge către persoana care așteaptă sau care cheamă; 2) a curge — *vine apă pe gârlă*; 3) a se precipita, rostogoli — *vine la vale pământ cu bolovani*; 4) a sosi; 5) a obține, a câștiga — *ii vine pe lună mii de lei*; 6) a se rădica, umfla — *primăvara vin apele mari*; 7) a se apropria — *vine iarna*; 8) a se trage, a deriva — *acest cuvânt vine din latinește*; 9) a se potrivi, ajusta — *nu vine bine haina sau culoarea*; 10) a se produce, face — *ii vine rău, ii vine amețeață, ii vine somn*; 11) a conveni — *ii vine la socoteală*; 12) a fi îndămână, comod — *nu mi vine bine pe partea asta*; 13) a ave plăcere dispoziție — *imi vine să sar de bucurie*; 14) umează — *vine la rând*; 15) a (se) succede, a alternă — *vin pe sărite*; 16) se întârșează, se pare — *vine ciudat*.

venin *s. n.* (lat. *venenum*). 1) Fiere, substanță amară secretată de ficat; 2) otravă secretată de unele animale — șarpe etc. 3)

substanță otrăvitoare, virus, al unor boale; 4) *fig.* răutate ascunsă (omenească); 5) *fig.* supărare mare — *mult venin am înghițit* (mold.).

veninos, oasă *adj.* *V. preced.* 1) Care conține venin; 2) *fig.* foarte răutăcios (om).

venire *s. f.* *V. veni.* 1) Acțiunea de a veni; sosire; 2) *bis.* a doua venire, sfârșitul lumii când iarăși va veni Isus Christos; — *fig.* iron. nici o dată — *am să-ți dau la a doua venire* (mold.).

venit, *ă adj.* *V. veni.* 1) Sosit; 2) apropiat către; 3) rădicat, înălțat, revărsat (riul, apa); 4) căzut, rostogolit, năvălit — *venit peste cap*; *s. n.* câștig, beneficiu, rentă.

ventil s. n. (*fr. ventilon*). Supapă sau dop (automat) ce astupă o țevă, ca să oprească curgerea apei sau trecerea aerului.

ventilă (a | se) *v.* (*lat. ventilare*). 1) A vântura aerul, a-l pune în mișcare a-l împropăta; 2) *fig.* a pune în circulație, a discuta — *se ventilează ideea unei mișcări*.

ventilați(un)e s. f. (*lat. ventilatio*). Aerisire; premenirea aerului.

ventilator s. n. (*fr. ventilateur*). 1) Aparat anume construit și așezat spre a duce afară aerul stricat dintr'o încăpere și a-l împropăta cu aer curat; 2) mașină ce dă într'una curent de aer unui cuptor dela uzină; 3) orice aparat de vânturat și împropătat aerul.

ventriculă s. f. (*lat. ventriculus*). *Anat.* Cavitate (în lăuntru inimei, pe unde circulă sângele); idem la creier.

ventrilică s. f. (*lat. ventralis*, de pânțece de cingătoare). *Bot.* Plantă cu proprietăți medicinale (zisă și *ventrice* și *vetrice*).

ventriloc s. m. (*fr. ventriologue*, din *lat. venter, ventris*, pânțece *loquor, loqui*, a vorbi). Om care are dispoziția graiului așa fel în cât vorbește fără că deschidă gura; atunci vorbele par că vin din pânțece sau dela o altă persoană (scălator ventriloc).

ventuză s. f. (*fr. ventouse*, dela *lat. ventosa*, plină cu vânt, goală de aer). Vas mic special, de sticlă, în care se rarifică repede aerul aprinzând în lăuntru o picătură de spirt și aplicându-l apoi îndată pe pielea corpului (unde a fost răcit sau) unde voim a trage și a pune în mișcare sângele; 2) pahar sau ulcică pus în același fel; 3) gura pe unde sugă lipitoare; 4) lipitoare (ce sugă sânge).

veracitate s. f. (*fr. véracité*, din *lat. veraciter*, adevărat). 1) Calitatea de adevărat; 2) ținerea la adevăr.

verandă s. f. (*fr. véranda*). Pridvor sau geamlăc, în fața sau dealungul unei case, în care se poate sta vara sau primăvara (cum

se obicinuește în țările calde ale orientului). **verb s. n.** (*fr. verbe*, dela *lat. verbum*, vorbă). Vorbă ce exprimă o lucrare sau stare a unei ființe sau lucru și care se conjugă după moduri, timpuri, persoane și număr în forme diferite: *activ, neutru, reflexiv* sau *pasiv ori reciproc*; *fig. liter.* felul de vorbire, de exprimare, cuvintele întrebunțate — *verbul figurat, plăcut*, etc.

verbal, ă adj. și adv. (*fr. verbal*, din *lat. verbum*, vorbă). 1) Spus prin vorbe — nu prin scris; 2) *gram.* propriu verbului; 3) *proces-verbal*, act în care se scrie ceea ce a spus cineva sau ce a constatat un agent al autorității.

verbină s. f. (*lat. verbenas*). *Bot.* Plantă cu flori mici, lila alburii.

verdere s. f. (dela *culoarea verde*), *Zool.* Pasăre răpitoare cu pene verzui zisă și *ghionnoie verde*.

verde adj. (*lat. viridis, viride*). 1) Culoare verde (a frunzelor de plante și arbori); 2) culoare de văpsit verde (care se poate obține prin amestec de galben cu albastru); 3) înfrunzit sau înmugurit — *pădure verde, câmp verde*; 4) ce nu este uscat, care are viață vegetală — *copac verde*; 5) ce este tăiat de curând și ne uscat — *lemnurile verzi nu ard bine*; 6) ce nu este întărit prin uscare — *tencueala încă verde nu prinde varul*; 7) *fig.* brav, viguros. curajos, — *român verde*; 8) *adv.* cu curaj, de-a dreptul, fără menajare — *să-i spuie verde*; 9) *fig.* livid, f. palid la față; 10) culoare la cărțile de joc (spatie); 11) *Joia verde*, Joia de după Paști; 12) *masa verde*, masa diplomaților la o conferință; — idem *fig.* masa de joc de cărți; 13) *verzi și uscate*, vorbe de tot felul, fără însemnătate, glume diferite; 14) *bătând în verde*, de culoare cam verde.

verdeață s. f. *V. prec.* 1) Culoarea verde; 2) culoarea verde a erbei și frunzelor; 3) earba câmpului, plantele verzi; 4) *pl. verdețuri*, plante potagere, legume; plante de condiment.

verdict s. n. (*lat. din vere-dictus* = adevărat zis — cuvânt întrebunțat în l. engleză și franceză). 1) *Jur.* Răspunsul pe care îl dă juriul (comisiunea juraților) la întrebările puse de Curte, când se judecă o crimă; 2) *fig.* opinie decisivă într'o chestiune.

verduncă s. f. (*d. verde*). Speță de struguri verzi.

veresie s. f. (*lat. din vere + si* = adevărat așa — formulă sau întrebare ce se punea datornicului sau împrișnatului ca să afirme un fapt sau o datorie). Credință sau

credit — *a da marfă pe veresie*, adică *pe credit*, căci la neplată, trebuia să răspundă debitorul de este *adevărat așa cum pretindea* creditorul că-i datorează, sau acest să facă proba că este *adevărat așa cum pretinde*. — Acest cuvânt întrebuințat de Turci exact în forma latină *vere-si*, se vede că era întrebuințat în Bizanț între negustori.

vergea *s. f.* (lat. *virga, virgae* (cit. *virge*). 1) Vargă, vargă mică; 2) vargă de îndesat umplutura, încărcătura, în pușcă; 3) șindri-luță îngustă ce se pune pe sulul cu urzeala pânzei; 4) vargă de fer, *la paturile de fer sunt vergele*; 5) drugușor de fer la fereastră.

vergel *s. n.* (lat. din *virgineus*, fecioresc). Joc fecioresc la Crăciun. *Trans.*

vergină *s. f.* *V. virgină*.

vergur, *ă adj.* (lat. dela *virgo*, fată, fecioară). Fecioresc, de fecioară; tineresc.

vergură *s. f.* *V. prec.* Fecioară.

vergural, *ă adj.* *V. prec.* Fecioresc.

vergelat *s. n.* (dela *vergea* sau mai dre, *t dela virgină*). Ghicitul viitorului în seara anului nou de către fecioare cu ajutorul unei vergele sau în alt fel.

vergin, *ă adj.* *V. virgin*.

veri conj. (lat. *vel*, chiar, încă). Or, ori — *veri-cum, veri-unde, or-cum, ori-unde*.

veridic, *ă adj.* (fr. *véridique*, din lat. *veridicus*, din *vero* + *dico*, zic adevărat). Conform cu adevărul, adevărat.

verifică (a) *v.* (lat. din *vere* + *facere*, a face în adevăr). A proba dacă este în adevăr cum trebuie să fie o lucrare sau un lucru (după fr. *vérifier*).

verificare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a verifica.

verificat, *ă adj.* *V. prec.* Probat, măsurat sau calculat din nou.

verificator *s. m.* 1) Cel ce verifică; 2) funcționar care verifică și supraveghează întrebuințarea măsurilor metrice.

verigă *s. f.* (lat. dela *vergo, vergere*, a îndoi, încovoia, mlădia). 1) Cerc mic de fer, de metal; 2) inel dintr'un lanț; 3) inel de purtat la deget; 4) *fig.* mijloc de unire, de înlănțuire; 5) *fig.* legământ. — Și Slavii zic *veriga* = lanț.

verigaș *s. m.* (dela *verigă*). Mijlocitor (neonest).

verighetă *s. f.* (diminut. din *verigă*). Inel de logodnă și cununie.

verșor *s. m.* *V. vâr.* Mic sau drag vâr.

verșoară *s. f.* *V. vară.* Mică sau dragă vară.

veritabil, *ă adj.* (fr. *véritable*, lat. *veritu-*

bilis). Adevărat, nefalsificat, neamestecat — *aur veritabil*.

veritate *s. f.* (lat. *veritas, veritatis*). 1) Adevăr real; 2) principiu sigur, axiomă — *veritate matematică*.

verme *s. m.* *V. vierme*.

vermifug, *ă adj.* și *s.* (fr. *vermifuge* din lat. *vermis* și *fugare*, a alungă). Care alungă sau stârpește vermi; medicament contra limbricilor, sau altor vermi din corpul omenesc.

vermillon *s. n.* (fr. *vermillon*). 1) Chinovar; 2) colorare roșie de chinovar.

vermină *s. f.* (din vorba *verme*). 1) Mulțime de vermi; 2) mulțime de insecte parazite; 3) *fig.* mulțime de oameni ticăloși și în mizerie; fr. *vermine*.

vermut *s. n.* (ital. *vermut*, absint). Vin tare italianesc, în care se adaugă și absint sau pelin.

vernisaj *s. n.* (fr. *vernissage*, dela *vernis*, lac lucios, pentru tablouri). *Pict.* Darea cu lac a tablourilor după ce au fost așezate în sala expoziției.

verniiu *s. n.* (fr. *vernis*). Lac lichid pentru lustruit tablouri sau obiecte; lustru.

veronică *s. f.* (fr. *véronique*). Bot. Plantă nălțuță cu flori albastre, ce înflorește vara, zisă și *ventrlică*, (și nume femeiesc Veronica, mold).

veros, oasă adj. (fr. *véreux*). *Fig.* Necinstit — *afacere veroasă*, afacere cu necinst sau corupțiune.

vers *s. n.* (lat. *versus*, șir de scrisoare, rând.). 1) *Liter.* *Poet.* Șir de cuvinte (rând) dintr'o poezie, așezate și cadențate după a-nume reguli; *versuri albe*, versuri fără rime; *versuri libere*, versuri de diferite mărimi; 2) *pop.* (cu pronunția *hiers* sau *giers* — cum se aude în Moldova) cântec poezie populară cântată; melodje; felul de a cânta: *să hi auzit hiersu lui...* 3) *pl.* poezie; 4) volum de poezii.

versat, *ă adj.* (fr. *versé*). Bine cunoscător; priceput.

versatil, *ă adj.* (lat. *versatilis* care se învârtește, *fig.* nestatornic). Schimbăcios.

versatilitate *s. f.* (fr. *versatilité* *V. prec.* Nestatornicie, starea de versatil.

verset *s. n.* (dela lat. *versus*, șir, rând de scriere, fr. *verset*). Fiecare mic fragment scris, din cuprinsul Bibliei, care are un înțeles complet.

versifică (a) *v.* (lat. *versificare*). 1) A face versuri; 2) a pune în versuri.

versificare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a versifica.

versificați(un)e *s. f.* (lat. *versificatio*, prin

fr. *versification*). Arta de a face versuri, după regulile cerute versurilor.

versificator *s. m.* (lat. *versificator*). 1) Cel ce face versuri; 2) cel ce are deosebit talent în facerea de versuri, mai mult de cât geniu sau imaginație poetică.

versione *s. f.* (fr. *version*, din lat. *versio*, dela *vertere*, a întoarce, a învărti). *Liter.* Traducere, interpretare; 2) *pop.* narațiune; 3) *zv.* public.

verso *adv.* (fr. *verso*, din lat. *verso*, întorc). Partea din dos a unei file, a unei medalii sau monete.

versă *s. f.* (rus *versta*). Măsură rusească de lungime pentru drumuri și suprafețe mari (1067 metri).

versul (a) *v. V. pers* I și 2. *Pop.* A cânta sau recita versuri sau cântece populare; *fig.* a zice, a vorbi plăcut, frumos.

vertebră *s. f.* (lat. *vertebra*). *Anat.* Os din acele ce alcătuiesc șira spinării, având în mijloc o gaură prin care trece măduva spinării.

vertebral, *ă adj. V. prec.* De vertebră sau cu vertebre — *coloana vertebrală*, șira spinării.

vertebrat, *ă adj. V. prec.* Care are șira spinării compusă din vertebre; se zice despre animalele ce au schelet; *peștii*, *reptilele*, *broaștele*, *păsările* și *mamiferele* sunt *vertebrate*.

vertical, *ă adj. și s.* (fr. *vertical* din lat. *vertex*, vârf, punctul cel mai înalt al cerului). 1) Ce se înalță drept în sus și este perpendicular pe planul orizontal. 2) *astron.* mare cerc al serei cerești care cuprinde verticala locului de observațiune; 3) *s. f.* linie verticală; 4) *adv.* în mod vertical, drept în sus.

verticală *s. f. V. prec.* 3.

vertiginos, *oasă adj. și adv.* (lat. din *vertigo*, *vertiginis*, mișcare de învărtire — prin fr. *vertigineux*). Amețitor de repede; foarte iute, repede.

vervă *s. f.* (fr. *verve*). Înlăcărare la vorbă; căldură, însuflețire ce mișcă sufletul și imaginația oratorului, poetului, artistului.

verze *s. f. pl. V. varză*. Varză tăiată foarte năruț, apoi frecată și frământată cu sare și apoi lăsată în putinică să se acrească, fără a pune apă în ea, — servește ca salată, sau ca aliment. *Mold.*

verziș *s. n. V. verde*. Verdeța (câmpului, pădurei).

verzulu, *le adj.* (din *verde*). Care bate în verde (culoare).

vesanie *s. f.* (fr. *vesanie* din lat. *vesanus* — *ve*, fără, *sanus*, sănătos = nebun).

Numirea felucitelor leziuni a facultăților mintale. **veșcă** *s. f.* (lat. din *vesica* — (cit. *vezica*, *veșica*), beșică, burduf). 1) Tipar în care se păstrează brânza; 2) strecurătoare; 3) marginea rotundă, de lemn sau de metal, a sitei sau a ciurului; 4) marginile (burduful) unei banițe. — Și Ungurii zic *vesko* = baniță, cutie.

vesel, *ă adj. și adv.* (lat. *vigil*, (p. *vigilis*) = vesel, sănătos). 1) Bine dispus, vioiu, voios; 2) *fig.* glumeț. — Și Slavii au vorba *veselii*, voios, glumeț (dar nu au direct vorba, *veselie*, ciu *veselenie*).

veseli (a se) *v.* (din *vesel*). 1) A se distra, amuză; 2) a se mângâia; a se bucura; 3) a petrece.

veselle *s. f. V. prec.* 1) Bună dispoziție sufletească, voioșie, vioiciune; 2) bucurie manifestată prin râs și distracție; 3) petrecere veselă.

veșmânt *s. n.* (lat. *vestimentum*, îmbrăcăminte). 1) Îmbrăcăminte, haină; 2) *bis. pl.* îmbrăcăminte și ornatele cu cari se îmbracă arhierul, preotul sau diaconul când slujește — *orarul*, *epitrahilul*, *omoforul*, *stiharul*, *felonul*, *sacosul*, *mitra* sunt veșminte bisericești.

veșnic, *ă adj. V. precin.*

vespaslan *s. f.* (fr. *vespasienne*, dela împăratul roman *Vespasian* (69—79 d. H.) care puse un impozit pe latrine și zicea că banii astfel adunați nu miroasă...). Latrină, privată (publică).

vest *s. n.* (englez *west* — pare însă din lat. *vestio*, a acoperi). Apusul, partea din spre apusul soarelui.

vestă *s. f.* (lat. *vestis*, îmbrăcăminte). Haină mică bărbătească, fără mâneci, ce se îmbracă îndată pe deasupra cămeșii — jiletcă.

vestală *s. f.* (lat. dela *vestalis*, al zeiței *Vesta*, zeita căminului, a vetrei casnice). Preotasă a zeiței *Vesta*, având grija ca să nu se stingă niciodată focul, sau candelă ce ardea în cinstea acestei zeițe.

veste *s. f.* (daco-gr. *fēstha* — din verbul *fēmi* = zicere, anuțare, vesteire). 1) Ceea ce se află despre ceva sau cineva, știre; 2) informație; 3) înșiruire; 4) renume, vâlvă; *mergea veste*, se duce vorba sau zvonul; se aude peste tot; se zice, se vorbește, circula vorba. — Slavii pronunță *vești* = veste.

veșted, *ă adj.* (lat. din *vescus*, slab la gust; la mâncare; *vescidus*, slăbănogit). 1) stătut și ofilit (după ce a fost cules un fruct sau o plantă); 2) ofilit, început a se usca de secetă; 3) *fig.* ofilit la față; 4) *fig.* fad, fără gust.

vesteji (a se) *v. V. preced.* 1) A se ofili, a începe să se usuce; 2) *fig.* a se slăbăni; 3) *fig.* a combate și a reprobă; *fapta lui a fost vestejită de opinia publică.*

vesteji *s. f.* Acțiunea de a vesteji *propr. și fig.*

vestejit, *ă adj. V. veșted și veșteji.* *Fig.* desaprobat, reprob.

veștejitor, *oare adj. V. prec.* Care veștește.

vesti (a | se) *v. (dela veste).* 1) A face să (se) ale, a înștiința; 2) a se face cunoscut, a se ilustra.

vestiar s. n. (lat. *vestiarium*, dulap de păstrat haina mare (palton, pardesiu și pălăria bastonul), la intrarea într-o casă, sau într-o sală publică.

vestibul s. n. (lat. *vestibulum*). Pridvor la intrarea unei case particulare sau unui edificiu public.

vestigiu s. n. (lat. *vestigium*, urmă de talpa piciorului). Urmă, *propr. și fig.*

vestire s. f. V. vesti. 1) Acțiunea de a vesti; 2) înștiințare; 3) *bis.* Buna Vestire, înștiințarea Sfintei Fecioare de către arhanghelul Gavriil că va naște pe Isus Christos: 4) sărbătoare la 25 Martie.

vestit, *ă adj. V. vesti.* 1) Înștiințat, anunțat; 2) renumit, celebru.

vestitor, *oare adj.* Care vestește, care anunță.

vestmânt s. n. V. veșmânt.

veston s. n. (fr. *veston*). Haină bărbătească mai scurtă de cât o jachetă.

veteran s. n. (lat. *veteranus*, bătrân sau soldat bătrân). 1) Soldat sau ofițer bătrân (mai ales se zice de cei ce au luptat în războaie); 2) *fig.* Cel îmbătrânit într-o profesiune, carieră, sau întreprindere.

veterinar s. m. veterinarius, despre sau pentru vitele domestice). 1) Cel ce tratează boale de animale; 3) *adj.* privitor la căutarea boalelor de animale.

veterinairie s. f. V. prec. Medicina veterinară.

veto s. n. (lat. dela *veto, vetare*, a opri). 1) Formulă sau cuvânt, prin care tribunii poporului la Romani, anulau o decizie a Senatului; 2) formulă de opozițiune la votarea legilor, care a existat în vechile diete poloneze; opozițiunea suveranului de a sancționa o lege votată de parlament; 4) *fig.* opunere hotărâtă, la o acțiune sau la o propunere.

vetrice s. f. pl. (lat. dela *vitrum*, sticlă, *vitreus* sau *vitricius*, de sticlă, sticloasă). 1) Zool. Larve tari, sticloase, ale unor insecte ce se cheamă *rusalii*; 2) bot. plantă cu proprietăți amare și aromatice (*Tanacetum*).

vetrila s. f. (slav dela *veter*, vânt-pânză dela corabie în care bate vântul, după forma *vântrea* și *vântrelă*). Vântrelă, pânză de corabie.

vererită s. f. (lat. dela *vivere*, a fi viu — *vivericia*, viaoia). Zool. Animal mic, de pădure, cu păr roșcat, alb pe pânțele, cu urechi lungi și coadă stufoasă, care se agață cu mare îndămânare pe crengile arborilor; e din familia rozătoarelor, se hrănește cu fructe, nuci, etc.

vexă (a) v. (vexo, vexare). A jigni, a supăra.

vexațiune s. f. (lat. *vexatio, vexationis*, împunsătură, suferință). Jignire, supărare, ofensă.

vexator, *oare adj. și s. V. prec.* Care vexează, jignitor.

vezibine adv. (din *vedea bine*). Evident, negreșit; firește.

via s. f. (lat. *via*, cale, drum). Drum, cale, direcțiune de cale ferată — *Via Timișoara-Arad.*

viă (a) v. (dela vorba *via*). A fi viu, a viețui.
viabil, *ă adj.* (lat. *viabilis*, care poate trăi — din l. *vivere*). În stare de a trăi — *copil născut viabil.*

viabilitate s. f. (fr. *viabilité v. preced.*). Starea de viabil (a copilului sau a omului primejduit, ce a dat semne că putea să mai trăiască).

viaduct s. n. (lat. *via*, cale; *ductus*, aducere). Pod f. nalt, cu unul sau mai multe catari de arcuți, pe care trece o cale, cum construiau Romanii și cum se construiesc și astăzi pentru căile ferate.

viager, *ă adj.* (fr. *viager*). Pe viață — *pensie viageră*, pensie cât este în viață cel ce o primește, fără să o moștenească urmașii.
viață s. f. V. viețuă.

vibră (a) v. (lat. *vibro, vibrare*). A face să tremure, a zbărâni, a tremură, a face vibrații; *fig.* a simți emoțiune puternică.

vibrant, *ă adj. și adv. V. prec.* Care vibrează sau care face să vibreze; *fig.* care cutremură, emoționează.

vibratil, *ă adj.* (fr. *vibratile, V. vibra*). Mișcare repetată de tremurare, pe care o produc lucrurile elastice — *struna vioarei vibrează*; *fig.* tremurătură de emoțiune — *vocea vibrătoare.*

vibratoriu, *le adj. V. prec.* Ce constă din vibrațiuni — *mișcare vibratorie.*

vibriun s. m. (fr. *vibrion*, dela lat. *vibrare*, a mișca tremurând). Vietate foarte mică, văzută numai cu microscopul, zisă și microb, sau baccil (din acei cei produc unele boale).

vicar *s. m.* (lat. *vicarius*, care ține locul cuiva, dela *viciis*, loc). *Bis.* Înlocuitor al episcopului sau mitropolitului — *vicarul mitropolitiei* (care este totdeauna un arhieru).

vicariat *s. n.* *V. vicar.* *Bis.* Funcțiunea de vicar.

vice par. ic. (lat. dela *vix*, *viciis*, schimbare, loc). (Această particulă nu primește schimbări de declinare, ci stă invariabilă înaintea unor substantive) = înlocuitor — *vice-consul*, *vice-amiral*.

vice-amiral *s. m.* *V. prec.* și *amiral*. Ofițer de marină, cu un grad mai mic de cât amiralul.

vice-cancelar *s. m.* (din *vice* și *cancelar*). Demnitar care înlocuiește pe cancelar.

vice-consul *s. m.* (din *vice* și *consul*). Înlocuitorul unui consul.

vice-consulat *s. n.* *V. prec.* Cancelaria unui vice-consul.

vice-prezident *s. m.* (din *vice* și *prezident*) Cel ce înlocuiește pe un prezident — *Camera și Senatul-au mai mulți vice-prezidenți*.

vice-rege *s. m.* (din *vice* și *rege*). Cel ce înlocuiește pe rege într'un stat cucerit sau vasal.

vice-versa *adv.* (lat. din *vicis* (*vix*), schimbare și *versa*, întoarsă). Reciproc; în senz contrar sau opus; dea'ndoaselea.

vicinal, *ă adj.* (*vezi vecin*). Între sate sau comune vecine — *șosea sau drum vicinal*.

vicisitudine *s. f.* (lat. *vicissitudo*, *vicissitudinis*, schimbare). Schimbarea lucrurilor, vremilor, împrejurărilor; nestatornicie, — *vicisitudinile soartei*.

viclean, *ă adj. s. și adv.* (lat. comp. *hiclena* = ace(a)sta care înșală, seduce — înțelesul lui *lena*, care seduce, înșală, se vede întrebuițat în mod figurat de Ovidiu. — *Vechiu românesc hiclean*). Șiret și fățarnic; a-trăgător și perfid; care înșală cu iscusință. — *Și Ungurii zic hitten* = fără credință.

vicleim *s. n.* (dela numele Orașului Bethlehem, din Palestina, în care s'a născut Isus Christos, iar mai înainte, proorocul David). 1) Cântece sau versuri spuse de copii la Crăciun (nașterea Domnului) și prin cari se amintește felul cum s'a născut Isus Christos, cum i s'au închinat Magii și cum Irod, regele Iudeilor a voit să-l ucidă, exterminând 40 mii prunci; 2) cutie purtată de copii (irozi), ca o mică scenă, luminată, înfățișând prin imagini sau păpuși Nașterea lui Isus; 3) trupă din 4—copii (irozi) travestiți în costume orientale, cu tiare din carton poleit, purtate pe cap, înfățișând pe Irod și Magii, cari prin naive gesturi, prin recitari și cântece, amintesc Naște-

rea lui Isus Christos și peripețiile acestui eveniment, mergând seara din casă în casă, în ajunul și în zilele sărbătorilor Crăciunului; 4) *fig.* spectacol sau reprezentație naivă (cu vicleimul); 5) manifestație ridicolă.

vicleni (a) *v. 1)* A fi înșelător și perfid; 2) a înșela cu prefăcatorie și iscusință.

viclenie *s. f.* *V. viclean*. 1) Caracterul celui viclean; 2) șiretlic; 3) perfidie, trădare.

vicleșug *s. n.* *V. prec.* Înșelătorie, șiretlic. — *Și Ungurii zic hiltenseg*, perfidie.

vicol *s. n.* *V. viscol*.

vicomte *s. m.* (*fr. vicomte*). Proprietar cu titlu de nobletă în Franța (până a nu se suprima aceste titluri).

vicontesă *s. f.* *V. prec.* Soția vicontelui. **victimă** *s. f.* (lat. *victima*, jertfă). 1) Ființă ce era sacrificată zeilor la Romani și la păgâni; 2) *fig.* cel ce suferă fără vre-o vină, sau din vina altuia; 3) cel sacrificat pentru interesul altuia sau altora; 4) *fig.* cel ce suferă consecințele unui viciu, — *victimile alcoolismului*; 5) cel ce suferă din prea mare devotament — *victima datoriei*.

victoria *s. f.* I (numire dela *Victoria* regina Angliei; sec. XIX). Trăsură luxoasă deschisă, largă, cu spătar înalt și cu burduf de piele pentru acoperit în caz de ploaie.

victorie *s. f.* II (lat. *victoria*). 1) Biruință, izbândă militară; înfrângerea dușmanului; 2) *fig.* reușită, succes mare.

victorios, *oasă adj. și adv.* (*V. victorie*; prin *fr. victorieux*), învingător, biruitor; *fig.* cu succes deplin.

vid, *ă adj.* (lat. *viduus*, lipsit de, prin *fr. vide*). 1) Deșert, golit; 2) *s. n.* spațiu ce nu conține aer; sau vre un gaz ori vapori; — *vidul se poate produce trăgând aerul, dintr'un spațiu închis, cu ajutorul mașinei pneumatice*.

vidă (a) *v.* (*fr. vider*, a deșerta). A termina deplin; a răfui (un incident).

vidmă *s. f.* (din lat. *video*, văd, ca și *vedenie*, însă cu formă slavă *videmii*, văzut). Vedenie, arătare, spectru — se zice la o ființă foarte slabă, ca o stafie, sau la o babă slabă; de aici și la vrăjitoare; apoi de aici — ființă rea, răutăcioasă. — *Și Polon vidma*, vedenie, vrăjitoare, etc.

vidră *s. f.* (din lat. *hydra*, animal de apă — *gr. ydra*). Zool. Lutru sau castor, animal ce trăiește în apă. — *Și Slavii zic vidra*.

vie (1) *s. f.* (lat. *vinea*). 1) Bot. Vița de vie — plantă ce produce struguri din cari se stoarce vinul; 2) loc plantat cu vițe de vie; 3) *fig. evangelic.* popor, omenire — *în viea Domnului*.

vie (2) *adv. fem. dela viu.*

vie (3) *verb. pers III imperativ dela veni, p. să vină.*

vieață *s. f.* (lat. *vita*, prin prelungirea și accentuarea sunetului *i*—*viița* și apropiat cu gr. ant. *viotēs*, vieața). 1) Principiu care dă putere să trăiască animalele sau plantele; 2) traiul viu al acestora; 3) existența, ființa viețârilor și lucrurilor; 4) durată de traiu — *are vieață scurtă*; 5) *fig.* vioiciune, energie — *plin de vieață*; 6) *pe vieață*; *adv.* pe tot timpul cât va trăi; 7) *a înceta din viață*, a muri; 8) *in vieața mea, fig.* nici o dată, de loc; 9) *fig.* fclul de traiu — *vieața la țară e mai ușoară*; 10) *pop.* *vieață legată cu ață*, — *fig.* vieață nesigură și nevoiașă; 11) *vieața veșnică*, vieața perpetuă a sufletului (relig).

vienez, *ș. și adj.* Cel ce este din Wiena, capitala Austriei.

vier (1) *s. m.* (pronunțat *vi-er*, dela *vie* (1)). Vieaș, păzitorul și îngrijitorul viei.

vier (2) *s. m.* (pronunțat într'o singură silabă *vier*; dela lat. *verres*, vier). Porc de reproducție, porc necastrat.

vierme *s. m.* (lat. *vermis*). Zool. 1) Vietate mică cu formă lungă, uneori având multe picioare scurte, și care se produce mai ales unde se descompune un organism, unde este o putrefacție; 2) *vierme de mătasă*, specie de omidă, care se nutrește cu frunze de dud sau de azud și la maturitate se închide într'o gogoasă formată din firșoare foarte subțiri, din cari se fabrică firul de mătasă zis borangic; 3) *fig.* rău, răutate, care neliniștește, roade, (ca viermele dint'r'un fruct); 4) *fig.* mică și neînsemnată ființă — *vierme și nu om* (biser.); și proverb: *ca viermele la rădăcina hreanului*, cu cel mai amar traiu (se deprinde omul).

viermănos, *oasă adj.* (V. *prec.* și lat. *verminosus*). Care are viermi.

viermui (a) *v. V. prec.* 1) A avea senzația că merge un vierme, a furnică (pe piele, prin nervi); 2) a mișună în număr mare.

viermuire *s. f. V. prec.* Acțiunea sau senzația de a viermui.

viers *s. n. V. vers* 2. Cântec; timbru vocal.

viesc, *eașcă adj.* (dela *vie*, pronunțat *vi-esc*). De vie, dela vie.

viespar *s. n. V. urm.* 1) Cuiă unde stau viespele; 2) *fig.* adunătură de oameni răutăcioși; 3) zool. pasăre răpitoare ce se nutrește cu viespi, zisă și *prigoare*.

viespe *s. f.* (lat. *vespa*). 1) Albină săbatică, mai galbenă la corp de cât albinele lucrătoare; 2) *fig.* femeie foarte rea.

vietate *s. f.* (dela *viu* și *vieață*). Ființă vie, animal oarecare.

viețui (a) *v. V. vieață*, A trăi; a fi viu.

viețuire *s. f. V. prec.* Traiu; conviețuire.

viețuitor, *oare adj. și s.* Care viețuiește; ființă (mai ades despre animale, păsări, reptile) — *viețuitoarele mărilor*.

viezure *s. m.* (lat. dela *vigilis*, *vigile*, care nu doarme). Zool. Bursuc, animal ce strică, fură grânc și le ascunde ca provizii pentru eamnă; (din părul-lui se fac bune pensule pentru pictat). — *pop.* *stă ca un viezure* = nu doarme, nu închide ochii. — Și albanez *viedula*.

vifor *s. n.* (lat. *viv-orior* = a ridica viu—vezi *živornită*, *givornită*). Repezirea cu putere a vântului de iarnă; vânt foarte puternic și învrtețit, uragan; *fig.* turburare mare.

viforatic, *ă adj.* Cu vifor, furtunos.

vifori (a) *v. V. vifor*. A sufla puternic vântul de iarnă.

vifornită *s. f. V. vifor*. Vijelie, vânt tare cu fulgi de zăpadă.

viforos, *oasă adj. V. vifor*. Cu vifor; vijelios; *fig. f.* impetuos.

vig *s. n.* (lat. din *vinculum*, legătură, juvăt răsucit). Vălătuc, val (de pânză).

vigoare *s. f.* (lat. *vigor*). Putere, energie, tărie, (fizică și morală).

viguros, *oasă adj. V. prec.* Puternic, tare (fizic și moral); *adv.* cu tărie, puternic.

vitor, *oare adj.* (dela *veni*, care vine, sau care va veni). 1) Care urmează să vină, care vine sau va veni, va urmă; care va avea loc — *la anul vitor, în sesiunea viitoare*; 2) *s. n.* timpul ce urmează; evenimentele sau împrejurările ce vor urmă — *viitorul ne va da dreptate*; 3) norocul, destinul satu soarta, ori cariera viitoare — *acest tânăr are un viitor strălucit*; 4) *gram.* timp de conjugare, ce arată stare sau o lucrare viitoare. *Viitorul*, ziar politic, liberal.

vitorime *s. f. V. prec.* Posteritate, generațiile ce vor veni.

vijelie *s. f.* (dela onom. *văjji* și *văjăi*). Vânt tare ce vâjăie; furtună; *fig.* turburare, agitație mare.

vijelios, *oasă adj. adv. V. prec.* Furtunos; *fig.* violent, agitat, cu repezeală.

vilă *s. f.* (lat. *villa*, casă de țară). Casă frumoasă la țară, sau în împrejurimile orașului, ori la o stație balneară sau climaterică.

vilalet *s. n.* (cuvânt turcesc). District, departământ administrativ în Turcia.

vileag *s. n.* (lat. dela *vulgo*, pe față, pretutindeni, în vileag — prin o rară transformare a lui *u* latin în *i*, care mai întâi se va

fi pronunțat ca u (iu) francez — *viulg*, complicit în *viuleag*; — V. și lat. *vulgo* — a obști, dela *vulgos*, popor, lume). Cunoștință obștească, știrea' tuturor — *a da în vuleag*, a da pe față, a face cunoscut poporului, lumii; a da la lumină. — Și Ungurii zic *vilag* = lume, lumină.

villegiatură s. f. (ital. *villegiatura*, (dela *villa* = casă de țară). 1) Ședea la țară (la vilă) în timpul verei; 2) călătorie de plăcere prin țară sau în străinătate.

vin s. n. (lat. *vinum*). 1) Zeamă stoarsă din struguri de vie: *vin nou*, must, vin nefermentat; *vin vechiu*, vin de unul sau mai mulți ani; 2) *pop. un vin*, un pahar de vin; 3) orice preparat farmaceutic din vin — *vin de chinină*, etc.

vin verb. pers I *sing.* și III *plur.* a indica. prezent, dela *veni*.

vină s. f. (daco-gr. dela *fyvai*, (cit. *fine*) = a produce, a da naștere — infinitiv. verb. *fyó*). 1) Cauză, pricină, care dă naștere la ceva rău: — *din vina lui mi se trage*; *nu e vina mea*; sau *vina constă în defectuoasa organizare*; 2) abatere dela regulă; 3) infracțiune, delict, culpă; 4) *a băga vină*, a acuză, învinui. — Și Slavii zic *vnā*, pricină, cauză, culpă.

vinăriciu s. n. V. *vin*. Impozit pe vin (în vechime) sau pe cărciumi.

vinărită s. f. (dela *vin*) Bot. Plantă cu proprietăți tonice și vulnerare; pusă în vin li dă gust plăcut. (*Asperula*).

vinars s. n. (*vin* și *ars*). Rachiul tare din vin prefăcut în spirt, prin repetată fierbere și destilare.

vinat (mai des *pl. vinațuri*). Vinui, felurite vinuri.

vinde (a | se) v. (lat. *vendo*, *vendere*). 1) A da cuiva un lucru ori alt bun pe un preț convenit — *a vinde o casă, un bou, o moșie, mărfuri, etc.* 2) *fig.* a țâda (cu sau fără interes); 3) *fig.* a și precupeți persoana, conștiința, onoarea sau podoarea.

vindecă (a | se) v. (lat. *vindicare*, a scăpa). 1) A (se) tămădui, a și recăpăta sănătatea; 3) *fig.* a se corecta, desbăra de o deprindere de un viciu.

vindecare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) vindeca, tămăduire.

vindecăt, *ă adj.* V. *prec.* Tămăduit, însă-nătoșat; *fig.* desbărat, corectat (de a mai face ceea ce n'ar fi trebuit făcut).

vindecător s. m. și *adj.* V. *prec.* Care vindecă, tămăduitor.

vindereu s. m. (lat. dela *findere*, a spinteca). Pasăre răpitoare, vultur care spintecă, slășie prada.

vindicativ, *ă adj.* (din lat. *vindicare*, a răsună). Răsunător.

Vineri s. f. (din lat. *dies Veneris*, ziua în cinstea zeiței *Venera*, zeita frumuseței). 1) Numirea zilei a cincea din săptămână (în care ca și Mercuri, se postește, după datinile creștinești; în această zi în deosebi se fac rugăciuni (acatiste) la Maica Domnului, care, în contrast cu zeita păgânismului, închipuește frumusețea morală în religia creștină, deși ziua păstrează vechiul nume păgân); 2) *Vinerea mare*, Vinerea patimilor din ajunul Paștilor; 3) *Vinerea Mare*, denumire pop. data Sfintei Paraschiva (14 Octom.) cu același scop de a o opune *Venerii* celei păgâne; 4) *Sfânta Vineri*, personajiu feminin din poveștile poporului, care are sentimente bune și de milă, față cu alte personaje rele și dușmănoase cum sunt smei, etc.; 5) *fig. iron.* femeie slabă (ca ziua de post a Vinerii).

vinerită s. f. (dela *Vineri*) Bot. Plantă din fam. labiatelor, zisă și tătăiță.

vinețea s. f. V. *albăstriță*.

vinețel s. n. (dela *vânăt*). Orizontul cu loarea depărtării lui, sau vederea albăstrie dela orizont.

vineți (a) r. V. *invineți*.

vingălac s. n. (germ. *winkelhaken*). Tipogr. Uneltă de tipografie, din fer, pe care culegătorul așază literele spre a forma cuvintele și rândurile.

Vinicer s. m. (dela *vin*). Pop. Numirea lunii Septembrie, când încep a se culege viile.

vinicol, *ă adj.* (fr. *vinicole*, din lat. *vinum*). Privitor la producerea și îngrijirea vinurilor, *procedeu* sau *industrie vinicolă*.

vinletă s. f. (fr. *vignette*, dela *vigne*, viță de vie). Desemn al unui chenar, făcut din ornament ca o joardă îndoită având frunze, fructe și alte motive.

vinoincoace s. n. (din *veni* și *incoace*). Atracție farmec, — *are vinoincoace*.

vinovat, *ă adj.* și s. (dela *vină*, *adj.* *vinuit* sau *vinuat*). 1) Cel ce a cauzat, pricinuit un fapt; 2) culpabil; 3) acuzat. — Și Slavii zic *vinovat* și *vinovatâi*, însă terminația *at*, nu este specific slavă, cât este *atus* latin, *vocatus*, *spicatus* etc. ca și în românește mult mai des întrebunțată.

vinovăție s. f. V. *prec.* Culpabilitate.

vintire s. f. V. *vântrelă*.

vintre s. pl. (lat. *venter*, *ventris*, pânțec). Partea de jos sau puțin spre coapsă a pânțecului.

vioară (1) s. f. (ital. *violla*). Instrument muzical, dintr'o cutie sonoră cu formă oblongă și cu un gât de ținut cu mâna, având întinse

taré 4 coarde, ce vibrează când sunt atinse cu arcușul.

vioară (2) *s. f.* *Trans. V. viorea.*

viociune *s. f. V. viu și vioiu.* 1) Insușirea de vioiu; 2) temperament neastâmpărat; 3) ardoare la lucru sau în orice acțiune; 4) grabă; 5) agerime, atențiune vie; 6) *fig.* strălucire și efect viu de lumină sau colorii, ori de imagini și fraze (în stil).

violu, vioale *adj.* (dela *viu*). 1) Plin de vieață; 2) activ; 3) ager la minte sau la mișcări; 4) neastâmpărat; *adv.* repede, cu agerime, îndămănat.

viol *s. n.* (fr. *viol*, din lat. *violare*, a vătăma, necinsti). Necinstirea unei fecioare, silindu-o; siluire.

violă *s. f.* (fr. *viole*, ital. *violla*). *Muzic.* Vioară, scripcă, cu tonuri mai puțin subțiri de cât vioara sau violina.

violă (a) *v.* (lat. *violo*, *violare*). 1) A necinsti, a silii o fecioară; 2) a încălca, a pătrunde cu forța în casă — *violează domiciliul*, fără prealabila și legala autorizație a procurorului și a judecătorului de instrucție; 3) a călca, nesocoti (o lege, un tratat).

violare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a viola.

violat *adj.* Încălcat, nesocotit.

violată *adj.* 1) Necinstită, silită (fecioara); 2) încălcată, nesocotită (legea, convenția).

violator, oare *adj. V. prec.* Care violează. violent, *ă adj.* (lat. *violentus*). Aprig, furios, puternic; *adv.* aprig, cu cruzime, aspru tare — *vânt violent*, *discurs*, *vorbe violente*.

violentă *s. f.* (lat. *violentia* (cit. *violenția*). 1) Târzie asprime (de caracter); 2) forțare contrar dreptului și legilor; 3) silă, silire; 4) purtare sau atitudine sălbatică, brutală.

violentă (a) *v.* (fr. *violenter*, *V. violent*). 1) A silii, a forță, a constrânge la ceva.

violent, *ă adj.* (dela lat. *viola*, *viorea*, *violaceus*, *viuriu* — fr. *violet*). De culoare lilă, adică albastru amestecat cu roșu; *s. n.* culoare astfel obținută (culoarea florii de stânjinel).

violină *s. f. V. violă.* Vioară cu tonuri subțiri, fine.

violoncel *s. n.* (ital. *violoncello*). Vioară mare (cu volum cam de 3 ori mai mare ca vioara obicinuită) și care produc sunete pline, bărbătești, foarte plăcute pentru concert și solo — violoncelul nu se ține ca vioara, pe umăr la piept, ci stă proptit pe pământ cu un mic picior.

violonist *s. m.* (fr. *violoniste*). Cel ce cântă cu vioara.

viorea *s. f.* (lat. *viola*). Florică de primăvară cu culoare închisă, violetă, combina-

țiune de albastru cu roșu, și cu miros plăcut zisă și *toporaș* și *tămăioară*.

violuri, *le adj.* (dela *viorea*). Violet, în culoarea vioarelor.

viperă *s. f.* (lat. *vipera*). *Zool.* 1) Șarpe foarte veninos, cu capul triunghiular; trăiește în locuri stâncoase și expuse la soare; mușcătura ei este mortală, dar dacă se leagă strâns, mai sus și mai jos de locul înțepat, ca să nu circule veninul și se spintecă îndată puțin rana, spălând cu amoniac sau chiar cu multă apă, ori cauterizând cu ferul roșit, cel mușcat poate fi scăpat dela moarte. *Fig.* femeie foarte rea.

viptie *s. f.* (diform din *văpaie*). Arșiță, căldură nesuferită dela soare.

vipt *s. n.* (lat. *victus*, hrană). *Mold. și Banat.* 1) Hrană pentru oameni; 2) cereale și plante alimentare, legume (*vechiu*).

vipușcă *s. f.* (rus *vipiska*, dungă; din *vipiska* = în-scriere, în-culoare — dela *vi-pisati*, a în-coloră). Șiret sau galon colorat, pus ca semn distinctiv la uniforma militară; mic și subțire șiret colorat, pus pe cusutura exterioră a pantalonului milităresc.

viră *s. f. V. urm.* Grindeiu ce se învârtește în juru-i, sau mașină de acest fel, servind la ridicat greutatea (la vapoare, la scoaterea pământului, când se sapă o fântână, etc.).

viră (a) *v.* (fr. *virer* a învârti în jur). *Finanțiar.* A trece, schimba, dela un cont la altul o sumă; 2) *maritim.* a trece dela un bord la altul; 3) a învârti grindeiul virei.

viraj *s. n.* (fr. *virage*). *V. preced.* 1) Acțiunea de a viră (maritim); 2) *fotograf.* Soluțiune în care fotografia, reprodusă pe hârtie, este mutată spre a i se fixa culoarea ca să nu se altereze mai târziu.

viran, *ă adj.* (lat. dela *viretum*, loc cu verdeață, rădiiu, hugeag). *Loc viran* = loc neîngrădit, gol, în cuprinsul orașului (pe care crește iarbă, buruieni). — Cuvântul acesta se aude și la Turci, cu înțeles la fel, de *loc gol* și probabil l'au aflat în Bizanț de unde va fi și în românește.

virgin, *ă adj.* (lat. *virgo*, *virginis*, *fig.* nou, neîntrebuințat încă. *V. urm.*). Se zice, *loc virgin*, care n'a fost încă cultivat; *pădure virgină*, care nici-o dată nu s'a tăiat.

virgină *s. f.* (lat. *virgo*, *virginis*). Fată, fecioară.

virginal, *ă adj. V. prec.* Fecioresc, de fecioară.

virginitate *s. f.* (lat. *virginitas*). Feciorie; timpul fecioriei; starea de fecioară.

virgulă *s. f.* (lat. *virgula*, vârguță). *Gram.* Semn ortografic, ca o vârguță (*) ce se pune

spre a însemna o mică pauză după substantive, adjective sau verbe ce urmează în șir, sau a despărți părți dintr-o frază: — *cânele, pisica, boul, sunt animale domestice sau cănele latră, pisica miaună, boul rage*, etc.
virii, *ă adj.* (lat. *virilis*, bărbătesc, dela *vir*, bărbat). Bărbătesc dela bărbat; *adv.* bărbătește.

virilitate *s. f.* (lat. *virilitas*). 1) Vârsta bărbăției; 2) caracter bărbătesc; 3) *fig.* bărbăție, vigoare.

viriment *s. n.* (fr. *virement*, V. *viră*). *Financiar*. Trecerea unei sume de bani, dela un cont sau capitol bugetar, la un altul.

viroagă *s. f.* (lat. din *irrigo*, a scurge apa; *irrigua*, din scurgeri de apă, amplificat cu pref. *h* sau *v*). Scufundătură de teren în care s'a adunat apă; mociură din scurgeri de apă.

virtual, *ă adj.* (fr. *virtuel*, dela lat. *virtus*, putere). Prin sau cu putere în sine; de fapt dar fără efect vădit — o *instituțiune care nu mai funcționează este virtual desființată, deși cu numele există*; sau *virtual X este conducătorul deși Y este șef*; *adv.* prin forța în sine, în fond.

virtualitate *s. f.* Caracterul de virtual; starea virtuală.

virtuos, oasă adj. V. *virtute*. 1) Plin de virtute; 2) cel ce face acte de virtute.

virtuos *s. m.* (ital. *virtuoso*). Muzicant cu mare talent.

virtuozitate *s. f.* V. *prec.* Calitatea de virtuos a unui artist; mare talent artistic.

virtute *s. f.* (lat. *virtus, virtutis*). 1) Bărbăție, curaj; 2) dispoziție sufletească de a se opune răului și a face binele; 3) puterea de înfrânare; 4) eficacitate, temeiul, — *în virtutea legii*; 5) fapta virtuosului; 6) meritul virtuosului; 7) *Virtutea militară*, decorație instituită de Regele Carol în anul 1872 pentru a recompensa meritele ostășești; *virtute cetățenească*, stăruința cetățeanului întru îndeplinirea și aplicarea legilor.

virulent, *ă adj.* (fr. *virulent*, din lat. *virus* otravă). 1) *Medic.* Ce este pricinuit de un virus; 2) *fig.* foarte răutăcios sau violent.

virulență *s. f.* (fr. *virulence*). Caracterul de virulent.

virus *s. n.* (lat. *virus*, suc, zeamă, bale, otravă). 1) Substanță care introdusă în organism produce o boală contagioasă; 2) venin, bale sau otravă dela un animal otrăvitor (ca șarpele) sau bolnav de o boală molișitoare; 3) *fig.* cauză de decadență și demoralizare.

vis *s. n.* (lat. *visus*, vedenie și *visum*, vis, nălucă). 1) Asociere involuntară de idei și perindare de imagini, ce se fac în mintea

omului în timp ce doarme; 2) *fig.* idei ireale; 3) dorință irealizabilă; 4) amintire fugitivă; 5) *pl.* aspirațiuni mai pre sus de puteri.

visă (a) *v. V. prec.* 1) A avea visuri în somn; 2) a fi în delir, a halucina; 3) *fig.* a se mângâia cu idei ireale; 4) *fig.* a sta dus pe gânduri; 5) *fig.* a spune lucruri ireale; 6) a dori și a aștepta, a aspira la ceva imposibil.

visare *s. f.* 1) Acțiunea de a visa; 2) re-venire.

visător, oare *s. și adj.* V. *visă*. 1) Care visează; 2) *fig.* dus pe gânduri; 3) *fig.* om distrat; 4) *fig.* idealist excesiv.

visc *s. f.* V. *vâsc*.

viscer *s. n.* (lat. *viscus, visceris*, măruntaie ale corpului). *Anat.* Organ intern al corpului cu proprietăți și funcțiuni proprii: *creerii, ințina, plămânii, ficatul, stomacul* sunt viscere.

viscol (sau *vicol*) *s. n.* (lat. din *vis* (ablativ *vi*), putere, cu putere, *halo, halare*, a suflă). Vânt puternic care suflă și spulberă zăpada dintr'un loc, în altă parte; *fig.* mișcare impetuoasă.

viscolii (a) *v. V. prec.* A sufla cu putere vântul, purtând zăpada dela un loc într'altul. *Mold. vicolii sau gicolii.*

viscolit, *ă adj.* V. *prec.* Luat(ă), dus(ă) de vânt (zăpada).

viscolos, oasă adj. V. *prec.* Cu viscol sau dese viscole — *iarnă viscoloasă.*

viscos, oasă adj. V. *vâscos*.

visect, *ă adj.* V. *bisect*.

visgăl (a) *v.* (lat. din *vis* putere; *coire*, a merge, a se bate). A da din coadă mereu (cânele). *Mold. Trans.*

vișin *s. m.* (lat. dela *viscidus* = *viscinus*, care produce *visce*, cleiu de copac). Pom din a cărui coarjă iese mult *visc* sau cleiu de copac și care produce fructe roșii de mărimea cireșelor, dar mai acre. — Și Slavii zic *vișn* și *vișna*.

vișină *s. f.* Fructul vișinului.

vișinată *s. f.* V. *prec.* Zeama ce se scurge din vișinile coapte, pușe să stea mult într'un vas mare de sticlă, în care s'a pus și o cantitate de zahăr pisat și ceva spirt — astfel că se face o băutură, un licheur de vișine.

vișinel *s. m.* Mic vișin.

vișinică *s. f.* Mică vișină.

vișinlu, ie adj. Roșu ca vișina — *ștofă vișinie*.

vison *s. n.* (gr. *visson*, în subțire de India). Pânză de în subțire (termin din cărțile bisericesti *porfiră* și *vison*).

vistavolu *s. m.* (rus din *vi* și *stavati*, a sta). Ordonață în armata rusească.

vistierie s. f.

vistier s. m. (lat. dela *vestiarium*, ladă de ținut haine, iar apoi *lada de ținut bani*). 1) Păstrătorul casei sau lăzii de bani a statului; ministru de finanțe; fig. deținător, cel ce are mult — *vistierul bunătăților și dătătorul de vieață* (din rugăciunea *Împărate Ceres*).

vistierie s. f. V. prec. 1) Casa de bani a statului, tezaurul; 2) ministerul de finanțe. Vechiu.

vistiernic s. m. V. vistier.

vită s. f. (lat. *vita*, vieață — luat în înțeles de *viețuitoare*). 1) Animal (mai ales din cele domestice); 2) fig. om prost sau nesimțitor; 3) pl. animale de muncă și de hrană.

viță s. f. (lat. *vitis*). 1) Viță de vie, planta cu joarde lungi, ce produce struguri din cari se face vinul; 2) plantă agățătoare, ce crește pe lângă garduri; 3) rădăcină (rampificată) lungă, dela unele plante și arbori; 4) mănunchiu de fire de păr, din cap; 5) coamă — care se poate împleni; 6) fig. origine (dela înțelesul 3); 7) fig. nobleță, bună familie — *om de viță*.

vital, ă adj. (lat. *vitalis* (dela *vita*, vieață). 1) De vieață; ce întreține sau dă vieață; 2) fig. foarte important, care privește existența.

vitalitate s. f. (lat. *vitalitas*). Puterea de vieață; vieața; fig. trănicie vigoare.

vitamine s. pl. (din lat. *vita* viață, *mineo*, a se ridica în sus). Substanță f. nutritivă aflată în coarja (pojghița) legumelor, cerealelor, sau a fructelor, etc.

viteaz, ă adj. și s. (lat. dela *victrix*, vitea(ă) — prin transformările *victrix*, și *vitex*, — x s'a transformat în z, fiind greu de pronunțat, iar c și r s'au pierdut, fiind trei consoane *ctr* la rând — cuvântul este înrudit cu *victor*, învingător). 1) Curajos, eroic, (după înțelesul original latin, ar fi *biruitor*, *învingător*); 2) erou; 3) brav. — Și la Ruși se aude rar cuvântul *vitiiaz*; cel obicinuit fiind *hrabritii*.

vitejesc, ească adj. V. prec. Eroic, curajos, brav.

vitejește adv. V. viteaz. Eroic, curajos. viteji (a se) v. (dela viteaz). A face acte de eroism; a se arăta brav, curajos.

vitejie s. f. V. viteaz. Eroism, bravură, curaj; faptă de viteaz.

vițel s. m. (lat. *vitellus*). 1) Puiul vacii; 2) carnea lui — fasole cu vițel; 3) pielea tăbăcită dela vițel; 4) vițelul de aur, dorința și cultul îmbogățirii; 5) fig. copil prost; 6) stă ca vițelul la poarta nouă, stă dezorientat, prost, neștiutor.

vițelar s. m. (dela vițel). 1) Păzitorul vițelilor despărțiți de vaci; 2) bot. plantă cu miros puternic de fân cosit; 3) zool. *mormoloc*.

viteză s. f. (fr. *vitesse*, iuteală, dela *vite*, iute). Iuteală de mers, repeziune — mare viteză, mers accelerat al trenului.

viția (a) v. (lat. *vitio*, *vitigare* (cit. *vițiare*). A strica, a face din bun, rău — se vițiază aerul, sângele, etc.; 2) Jurid. a anula, a face să nu fie bun — *omisiunea vițiază un act*. vițtabil, ă adj. (fr. *viciable*). Care se vițiază.

vițlare s. f. Acțiunea de a (se) viția și efectul ei.

vițlat, ă adj. V. viția. Stricat.

viticol, ă adj. (lat. dela *viticula*, butuc de viță de vie, fr. *viticol*). Privitor la vie și la cultivarea ei.

viticultură s. f. (lat. comp. *vitis*, viță de vie *cultura*, lucrarea). Lucrarea viei.

viticultor s. m. Cultivator de vie priceput.

vițos, oasă adj. V. urm. 1) Care are un vițiu sau mai multe; 2) pornit spre desfrâu; 3) defectuos, cu lipsuri juridice; 4) cerc vițos, înlănțuire de împrăjurări, dela care nu se poate sustrage, ci oricum, dau acelaș rezultat rău.

vițiu s. n. (lat. *vitium* (cit. *vițium*). 1) Cusur; stricăciune (bețiea, minciuna, etc.); 2) defect de constituție organică; 3) defect moral; 4) desfrânare; 5) jurid. lipsa unei forme cerute de lege — *vițiu de formă*.

vițos, oasă adj. V. viță. 3, 4. 1) Cu multe vițe în pământ; 2) cu șuvițe lungi de păr.

vitraliu s. n. (lat. *vitrali*, din lat. *vitrum*, sticlă) Fereastră mare cu geamuri colorate și formate din bucăți, astfel că reprezintă ornamente și figuri (cum sunt la catedrale gotice, etc.).

vitreg, ă adj. (lat. *vitricus*, tată vitreg). 1) Tata sau mama din a doua căsătorie, față de copiii din prima căsătorie ai unuia din soți; — *mama vitregă iubește pe copii ei mai mult de cât pe ai bărbatului din prima lui căsătorie*; 2) frați vitregi, ce sunt din părinți căsătorii a doua oară; 3) fig. (părinte) fără sentiment, fără iubire; 4) fig. neprielnic — *soartă vitregă*.

vitrifică (a se) v. (după fr. *vitrier*, din lat. *vitrum*, sticlă). A se preface în sticlă, a deveni sticlos.

vitrină s. f. (fr. *vitrine*, din lat. *vitrum*, sticlă). Fereastra unei prăvălii în care se expune marfă.

vitriol s. n. (fr. *vitriol*). Numire dată de vechi chimiști serurilor zise astăzi *sulfați* —

acid sulfuric concentrat; *vitriol alb*, sulfat de zinc; *vitriol albastru*, sulfat de aramă; *vitriol verde*, sulfat de fier. — Vitriolul unde atinge pielea sau o materie organică, o arde.

viu, *le* *adj.* (lat. *vivus, viva*). 1) Care este în viață; 2) *fig.* însuflețit, vioiu, cu simțire multă; 3) *fig.* cu mult sentiment; 4) cu putere, în plină acțiune — *un foc viu*; 5) *fig.* băcător la ochi, aprins — *colori vii*; 6) *fig.* ne dispărut, neșters — *e vie încă amintirea ororilor războiului*; 7) impetuos, energic — *o acțiune vie*; 8) strălucitor — *lumină vie*.

vivace *adj.* (lat. *vivax, vivacis*). Cu putere de viață, vioiu, trainic.

vivacee *s. pl.* *V. prec.* *Bot.* Plante ce trăesc cu aceeași rădăcină mai mulți ani.

vivacitate *s. f.* (lat. *vivacitas*). Vioiciune.

vivandieră *s. f.* (fr. *vivandiere*). Cantinieră, femeie ce vinde de ale mâncării și băuturi, unui corp de oaste, în timp de concentrare, sau în războiu.

vivat! *interj.* (fr. *vivat!* = să trăiască!). 1) Exclamare de urare — *să trăiască* sau *să trăiești*, *să trăiți!* 2) exclamare de aprobare și aplaudare — *vivat libertatea!* etc.

vivifiă (a) *v.* (fr. *vivifier*). A da viață, a însufleți, animă.

vivifiant, *ă* *adj.* *V. prec.* Dătător de viață, întremător de puteri, însuflețitor.

vivifică (a) *v.* Forma latină a lui *vivifia*.

vivipar, *ă* *adj.* (lat. *vivus, viu*; *pario, parere*, a naște) Se zice așa animalelor (*vivipare*), cari nasc pui de-adreptul vii, fără a cloci oul ca *oviparele*.

vivisectiune *s. f.* (lat. *vivus, vii*; *sectio, tăiere*). Disecțiunea animalului viu, spre a face o experiență științifică.

viză *s. f.* I (pare dela lat. *vis, cătime mare*). Numirea unui morun din Marea Neagră, care ajunge în lungime până la 3 metri. — Și ruțean *visu*.

viză *s. f.* II (fr. *visa*, din lat. *visa* = văzută). Formulă scrisă pe un act, prin care se adevărește că a fost văzut și verificat de o autoritate.

viză (a) *v.* *V. prec.* A pune viza pe un act.

vizavi *adv.* (fr. *vis-a-vis* (cit. *viz-ă-vi*)). Față în față; peste drum; față de — *casa este vizavi de tribunal*; *el sta vizavi pe un scaun*; *vizavi de atâta lume spunea că*.

vizibil, *ă* *adj.* (fr. după lat. *visibilis*). 1) Care se poate vedea; 2) care se poate vizita; 3) *fig.* evident.

vizicătoare *s. f.* (lat. dela *vesica*, beșică — lit. *beșicătoare*). Plasture sau fașă cu o sub-

stanță iritantă (muștar, gaz, etc.) care pusă pe piele (în locul unde este răcit cineva) produce înfierbântare, roșeață și beșicărea pielii.

vizieră *s. f.* (fr. *visière*). Cozoroc dela chipiu.

vizionar, *ă* *adj.* (fr. *visionnaire*, din lat. *visio, visionis*, arătare, închipuire). 1) Cel ce întrevede lucruri cu închipuirea, pe cari alții nu le pot întrevedea; 2) cel ce trăiește cu închipuirii, cu iluzii; 3) cel ce are idei extravagante.

vizir *s. m.* (cuvânt turcesc). *Marele Vizir*, prim ministru al imperului otoman; *fig.* ministru cu înclinări despotice, care nu respectă legile.

viziresc, *ească* *adj.* *V. prec.* De vizir; al vizirului.

vizirlat *s. n.* Administrație de vizir, *fig.*

vizită *s. f.* (fr. *visite*, dela lat. *visitare*, a vedea, a vizita). Ducerea și intrarea la cineva spre a-l vedea, ca politeță sau spre a-i spune felicitări; *vizită medicală*, cercetarea bolnavilor de către medic; 3) vederea și observarea unei localități.

vizită (a) *v.* (fr. *visiter*). A face vizită; a vedea și a observa sau a cerceta o localitate.

vizitare *s. f.* *V. prec.* Acțiunea de a vizita.

vizitat, *ă* *adj.* *V. prec.* Văzut, cercetat.

vizitator, *oare* *adj.* și *s. V. vizită*. Care face vizită, care vizitează.

vizitiu *s. m.* (slav dela *voziti*, a aduce, *voziteli*, cel ce conduce). Cel ce conduce sau mână cai înhâmați la o trăsură.

viziune *s. f.* (lat. *visio, visionis*). 1) Arătare; vedenie; nălucire; 2) puțința de a prevedea sau de a discerne.

vizual, *ă* *adj.* (lat. *visualis*, fr. *visuel*). Ce ține de vedere, al vederii; prin vedere.

vizuină *s. f.* (lat. comp. *bis-sinus*, dublă văgăună, afundătură). Văgăună, scobitură în pământ sau între stânci (de obicei cu două sau mai mult eșiri), în care se adăpostește ursul, vulpea sau alte fiare; *fig.* bordei; casă mică sau încăpere mică și întunecoasă.

vizunie *s. f.* *Mold. V. vizuină*.

vladică *s. m.* (slav *vladika*, dela *vladeti*, a stăpâni — *vladeteli*, stăpânitor). Episcop ortodox.

vladnic, *ă* *adj.* (slav dela baza *vlasti*, putere, *vladenie*, putere, stăpânire) 1) Puternic; 2) *s. n.* lac mare.

vladuț(ă) *s. m.* (slav *V. preced. Fam.* Băiețandru mare, voinic, dar prost.

vlagă *s. f.* (lat. diformat din *validus*, va-

lida, tare, puternic). 1) Putere, energie; 2) seva ce dă putere de viață.

vlăguț (a) *v. V. prec. 1)* A stoarce de putere, de energie; 2) *fig.* a demoli, a potoli — *se zice despre vite mai des.*

vlăguț, ă *adj. V. prec.* Stors de puteri, istovit, muiat prin oboseală mare, prin muncă grea.

vlah *s. m.* prin diformare din *valac*, vezi-l. **vlăjgan** *s. n.* (daco-grec. *vlastano*, creștere). Om crescut prea mare, prea nalt și puternic (*cu înțeles de batjocură*).

vläște *s. f.* (dela numele unei mari păduri unde se adăposteau hoții). Localitate de hoție și furturi. *V. urm.*

vlästar *s. m.* (daco-gr. dela *vlastos*, mugur, *vlästar* din *vlasthanon*, creștere) 1) Colț sau mugure eșit din sămânța pusă în pământ; 2) joardă tânără ce crește dela rădăcina unui arbore sau din butuc de viță; 3) ramură tânără ce crește pe o tulpină sau creangă; 4) ramură tânără care poate servi ca altui; 5) *fig.* copil, fiu.

vlästări (a) *v. V. prec. 1)* A produce vlästari; 2) a curăți de vlästari; 3) *fig.* a proceă.

voal *s. n.* (fr. *voile* (cit. *voal*)). Văl, țesătură foarte subțire, ce o pun pe față unele doamne când merg pe stradă.

voaletă *s. f.* (fr. *voilette*). Mic voal.

vocabular *s. n.* (fr. *vocabulaire* din lat. *vocabulum*, numire, chemare). 1) Listă, înșirare de vorbe în ordine alfabetică, având fiecare explicat înțelesul pe scurt; 2) vorbele special întebuițate într'o artă sau știință — această artă are un vocabular special; 3) vorbe mai des întebuițate de cineva — *acest cuvânt aparține vocabularului său.*

vocal, ă *adj.* (lat. *vocalis*). De voce, al voci, prin voce: *muzică vocală*, muzică de cântăreți cu vocea; *organ vocal*, etc.

vocală *s. f.* (lat. *vocalis*). *Gram.* 1) Sunet ce se pronunță cu glas tare: *a, e, i, o, u, ä, ä, ä*, sunt vocalele limbei române; 2) semnul acestui sunet sau litera corespunzătoare lui.

vocaliză (a) *v.* (fr. *vocaliser*). *Muzic.* A exercită vocea numai cu sunete vocale, fără a zice numirea notelor sau cuvinte.

vocalizare *s. f. V. prec.* Acțiunea de a vocaliză.

vocalism *s. n.* (dela *vocală* și lat. *vocare*, a chemă). Legea de transformare a vocalelor și a consoanelor în diferite vorbe ex: *pasc, paște. pășune, pașiște.*

vocațiune *s. f.* (lat. *vocatio, vocatiosis*). Chemare, înclinațiune particulară pentru o artă sau o îndeletnicire, talent.

vocativ *s. n.* (lat. *vocativum*, dela *vocare*, a chemă). *Gram.* Cazul în care substantivul este invocat, chemat: *Doamne, Dumnezeu!*

voce *s. f.* (lat. *vox, vocis*). 1) Glas, ca mijloc de a vorbi; 2) sunet muzical produs de organul vocal; 3) aptitudine de a cântă — *n'are voce*; 4) chemare, sfat — *vocea conștiinței*; 5) conștiința înăscută, atavică, — *vocea sângelui*; 6) *muzic.* fel de voci, *partitură în trei voci.*

vociferă (a) *v.* (lat. *vociferar, vociferari*). A strigă prea tare; a face zgomot vorbind furios.

vodă *s. m.* (daco-gr. dela *vofer*, conducător, păstor). Titulatura Domnilor români din vechime: *Ștefan - Vodă, Neagoe - Vodă; Vodă vrea, iar Hâncu, ba*, zicătoare care arată împotrivirea lui Hâncu Mihalcea, care provocă revoluția ce răsturnă pe Duca-Vodă (1671) deși acesta voia să facă toate concesiunile — zicătoarea se aplică în cazuri când cel mai mare vrea sau cedează, iar cel mai mic se opune. *Ca Vodă prin lobodă* (se plimbă) — zicătoare de ridiculare, aplicată celui ce se plimbă cu măreție. — Numirea de *vodă*, este ca și aceea de *voevod*, de *pan* sau *ban*, dintre numirile militare și politice înghebate din termeni grecești, prin intermediul Bizanțului, la descompunerea imperiului roman; mai ales elementul dac se arată prielnic unor astfel de numiri: vezi *răsboiu, spătar*, etc.

vodevil *s. n.* (fr. *vaudeville*, numire franceză dela niște cântece, compuse de un lucrător călcător de postavuri, *Olivier Basselin*, ce se cântau pe *văile Virului* (fr. *vaux de Vire*), fluviu dela nordul Franței și apoi s'a pronunțat *vau-de vile*). *Teatr.* Comedie ușoară, în care sunt cuplete cântate după melodii cunoscute.

vodevillist *s. m.* Compozitor de vodeviluri. **voi** *pron.* (lat. *vos*) plur. dela pers. II-a: *tu, voi.*

voi (a) *v.* (lat. *volo, volui, velle, a voi*). 1) A avea voință, a ține cu orice preț să se facă ceva; 2) a dori; 3) a avea intenție; 4) a pretinde; 5) auxiliar pentru a forma timpul viitor al unui verb: *voiui face.*

voiaj *s. n.* (fr. *voyage*). Călătorie (mai mult de plăcere).

voiajă (a) *v.* (fr. *voyager*). A călători.

voiajor *s. m.* (fr. *voyageur*). Călător; *comerc.* agent de comerț.

voie *s. f. V. voi.* 1) Voință; 2) dorință; 3) plăcere, *ii face pe voie*; 4) permisiune — *a da voie*; 5) dispozițiune — *voie bună*; 6) *adv.* încet, fără grabă — *merge în voie*,

lucrează în voie; 7) în voia lui Dumnezeu, la discreția soartei; în plină libertate.

voievod s. m. (daco-gr. din *voe*, alarmă de luptă, *voțer*, conducător, păstor). 1) Conducătorul sau căpetenia oastei la luptă, la răsboiu (titulatura militară a Domnitorilor români, pe lângă cea simplă de *vodă*); 2) domnitor, principe; 3) *bis.* arhanghel — conducător, șef, al oștilor îngerești — *Sfinții Voievozi*, — Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, ce se serbează la 8 Noembrie st. v. 4) căpetenie peste mai multe sâlășe de Țigani. — Din grecescul *voe*, sau *boe*, alarmă de luptă este în l. română *răsboiu*, iar Slavii au *voi-na* și *voi-ska* adică: răsboiu și armată, a oaste, cum și *voenii*, ostaș și *voevati*, a lupta, adică vorbe cu baza gr. *voe*, la cari se adaugă sufixe mai mult sau mai puțin slave (de ex. *sca*, *scu*, nu este de loc slav în *voi-ska*).

voievodat s. n. V. *preced.* 1) Țara voievodului; 2) demnitatea voievodului; 3) timpul cât a domnit voievodul. V. și *banat*.

voinic s. m. (daco-gr. dela *voe*, alarmă de luptă, sau luptă). 1) Om de luptă, în stare de a luptă; 2) puternic, robust. — Formarea vorbeii *vinic*, este din gr. *voe*, *voenic*, însă Bulgarii prin *voinik*, înțeleg *ostaș*, luptător.

voincește -adv. V. *prec.* 1) Ca voinicii; cu putere; 2) înnotare cu mâinile întinse tare. **voinici** (a) v. *Vechiu*. A luptă voinicește; (a se) — a se lăuda cu voinicia.

voinică s. f. V. *preced.* *Bot.* Plantă zisă și *usturoiță* (plantă ce mâncau probabil voinicii, în lipsă de altă mâncare când mergeau la luptă).

voinic s. f. V. *voinic*. 1) Bravură; 2) forță, vigoare.

voință s. f. (după lat. *volens*, *volentis*, cu voie, de voie — în loc de *voluntas*). 1) Putere sufletească de a dori și umări o realizare sau o determinare în anume scop ori direcție; impunerea acestei puteri — *aot de voință*; 3) dorință, plăcere; 4) stăruință, persistență; 5) intenție — a faptului cu voință (o crimă). «*Voința Națională*», ziar politic al partidului liberal, ce apărea în București, în sec. 19-lea.

volos, *oasă* adj. V. *voie*. Cu voie bună; bine dispus; vesel.

voioșie s. f. V. *prec.* Veselie, bună dispoziție.

voitor, *oare* adj. V. *prec.* Care voințește — *voitor de bine*, care voințește cuiva binele.

voiu verb. ajut. (V. *voi* 5). Pers. I a viitorului la un verb: *voiu veni*.

voivod s. m. V. *voievod*.

voivodat s. n. V. *voievodat*.

volan s. n. (fr. *volant* = sburător). 1) Numire dată unui adaus, cerc de stofă cu fal-duri, la poalele fustei sau rochiei; 2) joc de copii cu o minge prevăzută cu niște pene, ce se aruncă cu racheta prin aer; 3) cârma automobilului, în locul unde este mânărită de șofer, având forma de cerc metalic.

volant, *ă* adj. (fr. *volant* = sburător). Foaie *volantă*, foaie simplă cu tipăritură pe ea (ce nu este ziar).

volapük s. Limbă combinată de pastorul elvețian Schleyer, în anul 1881 — V. *esperanto*.

volatil, *ă* adj. (lat. *volatilis*, dela *volare*, a sbura). 1) Care se evaporază repede; *alcalii volatili*, amoniac; 2) *fig.* care dispare repede.

volatilitate s. f. V. *prec.* Proprietatea sau caracterul de volatil.

volatiliză (a | se) v. (fr. *volatiliser*). A se evaporă, a se prefăce în gaze; 2) *fig.* a dispare pe nesimțit și repede.

volatilizare s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) volatiliză.

volbă (a se) v. (lat. dela *volvo*, *volvare*, a se rostogoli). A se rostogoli, învârteji apa rului.

volbură s. f. (lat. dela *volvare*, a se răsu-ci, rostogoli). 1) Vârtej de apă, bulboană; 2) vârtej de vânt; 3) *bot.* plantă agățătoare cu flori mirositoare albe sau roze. Mold. *holbură*.

volburos, *oasă* adj. V. *prec.* 1) Cu vârtejuri; 2) plin de volbură (plantă).

volntir s. m. (lat. *volens*, *volentis*, de bună voie). Cel ce se angaja de bună voie în armată — *voluntar* (prin fr. *volontaire*).

volintrie s. f. V. *prec.* 1) Serviciul făcut de un volintir; 2) armată compusă din volintiri.

volițiune s. f. (fr. *volition*). Impulsiunea voinței de a face ceva.

volnic, *ă* adj. (lat. dela *volo*, *volui*, *velle*, a voi). 1) Liber, lăsat în voie; 2) *adv.* de bună voie. — Și Slavii au vorba *volia*, voință și *volnii*, de bună voie, etc. cu indiscutabila bază latină *volo*, *velle*, a voi.

voinicie s. f. V. *prec.* Libertate; lăsare în plină voie.

volog (sau *voloc*) s. n. (daco-gr. *volos*, *volou*, plasă de prins). Plasă mare din rețea de sfoară pentru prins pește.

voltă s. f. (fr. *volte*). 1) Mișcare de întoarcere la exercițiul căilor în manej; 2) în scrimă, mișcare de întoarcere (răsucire) într-o parte sau alta, spre a pară lovitura; 3) *fig.* direcțivă nouă, schimbare de opinie.

voltaic, *ă adj.* (de la *Volta*, mare fizician italian (1745—1827) inventatorul pilei ce poartă numele lui — *V. galvanism*). A lui *Volta* *pila voltaică*; *arc voltaic*, dispozitiv pentru lampa mare electrică, ce consumă cărbune.

volubil, *ă adj.* (lat. *volubilis*, care se poate învârti. 1) Care se mișcă, se învârtește cu ușurință; 2) care vorbește cu înlesnire mare.

volubilitate *s. f. V. prec.* Calitatea de volubil; îndămânare deosebită de mișcări, de vorbire.

volum *s. n.* (lat. *volumen*, de la *volvo*, învâltuiesc). 1) Cuprinsul sau totalitatea unui corp; 2) carte mare legată sau broșată; 3) parte separată dintr'o scriere tipărită; 4) spațiul ocupat de un corp; 5) mărime exagerată a trupului.

volumaș *s. n. V. prec.* Mic volum (2).

voluminos, *oasă adj.* (*V. volum* 1). 1) Cu volum mare; 2) care cuprinde mai multe volume (scriere); 3) care ocupă mult spațiu; 4) mare la trup.

voluntar, *ă adj.* (lat. *voluntarius*). 1) De bună voie, nesilit; 2) cu multă voință, încăpăținat; 3) *s. m.* cel ce intră de bună voie în serviciul ostășesc.

voluntariat *s. n. V. prec.* (3). Timpul cât servește în armată un voluntar.

voluptate *s. f.* (lat. *voluptas, voluptatis*). 1) Plăcerea simțurilor corporale; 2) *fig.* plăcere mare, satisfacție mare.

voluptos, *oasă adj. V. prec.* 1) Care ține la voluptate și o caută; 2) care predispune la voluptate sau inspiră voluptate; *adv.* cu voluptate.

volvură *s. f. V. volbură.*

volută *s. f.* (lat. *voluta*, învârtita — din *volvere*, a învârti). *Arhit.* Ornament arhitectural, format dintr'o spirală ce se învârtește de mai multe ori în jurul unui centru și care dă caracterul distinctiv capitelului coloanei jonice, — *voluta ionică se construiește cu ajutorul a 12 centre așezate cruciș pe ochiul volutei.*

vomic, *ă adj.* (fr. *vomique* din lat. *vomo, vomere*, a vărsa). Care provoacă vărsătură (din stomac).

vomită (a) *v.* (lat. *vomitare*). A vărsa, a da afară alimentele din stomac pe gură.

vomitiv, *ă adj.* și *s.* (lat. *vomitivus*). Care provoacă vărsătură: *ipecacuana* și *emeticul* sunt vomitive farmaceutice.

vopsea *s. f. V. vâpsea.*

vopsi (a) *v. V. vâpsi.*

vorace *adj.* (lat. *vorax, voracis*). Lacom, mândcios cu lăcomie.

voracitate *s. f.* (lat. *voracitas*). Mare lă-

comie la mâncare; *fig.* lăcomie mare de a răpi.

vorbă *s. f.* (lat. *verbum* = vorbă, cuvânt).

1) Cuvânt compus din una sau mai multe silabe; 2) conversație — *stă de vorbă*; 3) cuvânt sau vorbire cu înțeles deosebit caracteristic, proverb — *vorba fișanului, vorba turcului*; 4) sfat, consiliu — *ascultă vorba moșului*; 5) versuie, zvon — *a scos vorbă*, 6) înțelegere — *avem noi o vorbă*; 7) *a intra în vorbă*, a începe tratative, a începe a conversa; 8) *a lăsa vorbă*, a face cunoscut, a preveni, a dispune; 9) *a trimite vorbă*, a înștiința; 10) *a pune o vorbă*, a interveni, a susține; 11) *vorba vine*, așa se zice, așa s'ar crede; 12) *a lungi vorba*, a prelungi conversația, sau tocmeala; 13) *a se ține de vârbă*, ași ține promisiunea; 14) *vorbă să fie!* neverosimil, nu pare adevărat; 15) *vorba ceea, vorba ăluia*, cum se zice; 16) *vorbă multă, sărăcia omului*, proverb însemnând că: vorbitorului prea mult, nu-i sporește lucrul, nu face treabă bună; 17) *a fi în vorbă*, a fi în tratative; 18) *fig.* asigurare, promisiune — *m'am încrezut în vorba lui*; 19) *a înțelege de vorbă*, a ascultă, a se supune; 20) *a aduce vorba*, a face aluziune a menționă; 21) *a deschide vorba*, a aduce în discuție, a începe a vorbi despre ceva; 22) *vorbe!* versiuni neadevărate, bârfeli; 23) *vorbe în vânt*, zvonuri bănueli neintemeiate; 24) *pop. vorbe de clacă*, glume ca la clacă, vorbe neserioase. — (Acest cuvânt a fost barbarizat în vechime de cărturarii cari scrieau *voroavă*, în loc de *vorbă*, prefăcând pe *b v*, dar poporul cel necărturar a păstrat cuvântul mai aproape de origina lui latină).

vorbăreț *eață adj. V. prec.* Căruia îi place să vorbească mult; *s.* cel ce vorbește mult; comunicativ.

vorbi (a | *se*) *v.* (de la *vorbă*). 1) A zice vorbe, a exprima ideile prin cuvinte; 2) a ține o disertație, un discurs; 3) a pleda într'un proces; 4) a conversa; 5) a conveni, a trata, a se înțelege; 6) a se exprima într'o altă limbă; 7) a comunica, a vesti; 8) a imita vorbirea — *papagalul vorbește*; 9) (a'), o) vorbi (lumea) a bârbi; 10) *a se vorbi*, a se zice, a se zvonii; a pune la cale a se constătui.

vorbire *s. f. V. prec.* 1) Acțiunea de a vorbi; 2) rezultatul acestei acțiuni; 3) discurs; 4) cuvânt, zicere; 5) mod de a se exprima; 6) propozițiune, cugetare exprimată prin vorbe, frază; 7) *vorbire de rău*, bârfire, ponegrire.

vorbit, *ă adj. V. prec.* 1) Exprimat prin vorbe pronunțate (nu prin scris); 2) care este în uz actual — *limbă vorbită*; 3) *fig.* înțeles, conșenit, tocmit.

vorbitor, oare *adj.* și s. 1) Care vorbește; 2) orator; 3) sala de conversație.

vornic s. m. (slav, prescurtare din vorba *dvornic* = de curte, curtean, dela *dvor*, curte ogradă și palat). Demnitar al curții domnești; din vechime, însemnând: 1) în Moldova, guvernator sau judecător superior — era un *vornic de Țara de sus* și altul de *Țara de jos*; 2) în Muntenia, judecători ce ședeau la poarta palatului domnesc, în număr de 12, și judecau procesele mici; apoi; 3) judecător urban; 4) ministru de interne; 5) prim rang de boierie, *mare vornic*; apoi 6) primar de sat; 7) vornicel (*vezi urm.*).

vornicel s. m. 1) Cavalier de onoare la nunta dela țară — *vorniceii îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu năframe de borangic legate peste umăr, merg cu plosca și invită oaspeții la nuntă; ei însoțesc apoi nunta călări*; 2) ostaș de sub ordinele vornicului din vechime.

vornicie s. f. V. *vornic*. 1) Demnitatea de vornic; 2) jurisdicțiunea sa; 3) reședița vornicului.

vorovă — diformare a cuvântului *vorbă* — se aude rar în Transilv. Mold. și în cronicile vechi.

voronic s. n. (lat. dela *voros*, *vorare*, a mânca). Bot. Plantă cu gust amar și cu proprietăți vermifuge, distruge viermii intestinali.

vorovi (a) v. Amplificarea cuvântului *vorbi*, (la cronicarii).

voscreasnă s. f. (slav *voskresenie*, înviere).

Vis. Cântare sau rugăciune scurtă privitoare la învierea Domnului.

vostru (al) pron. (lat. *vestri*, *vestrum*). Pronume posesiv de a II persoană: *tatăl vostru, părinții voștri, surorile voastre, mama voastră*, (cu forma de adjectiv).

voștină s. f. V. *boștină*.

voț s. n. (lat. *voțum*, declarat solemn, dori — din *voveo*, *vovere*, a dori și a declara solem (prin fr. *vote*). 1) Exprimarea prin scris sau verbal a opiniei, aprobării sau preferinței la alegere, pentru o propunere, o lege sau o persoană; 2) buletinul de voț; 3) dreptul de a votă; 4) votarea: *voț secret*, voțul ce se exprimă fără să știe alții cum este dat.

votă (a) v. (fr. *voter*, V. *vot*). 1) A da voțul la o alegere sau la o deliberare; 2) a decide prin voț.

votant s. m. V. *vot*. Cel ce votează.

votare s. f. V. *votă*. 1) Acțiunea de a votă; 2) deciziunea luată prin voț.

voțif, *ă adj.* (fr. *voțif*, din lat. *voțus*, sfîșțit). Monument *voțiv*, sau *tablou voțiv*, așezate sau oferite ca devoțiune, ca cinstire

sau amintire religioasă — *troițele* sunt un fel de monumente votive, după cum păgânii așezau pietre cu închipuirea jertfei oferite zeilor.

vrăbete (sau *brăbete* Olt.). V. *vrăbioiu*. **vrabile** (mold. *vraghie*). s. f. (daco-gr. din grecescul *vrachys*, mic, scurt — *vrachiporos*, cu zbor scurt, pasăre ce nu zboară departe). Zool. Numirea păsărelei sure, mici, ce nu zboară departe și stă în apropierea locuințelor omenești, vara ca și iarna. — În pronunția oltenească *brăbete*, *brabeți*, vedem mai lămurit pe lat. *breve* și *breviter*; iar în pronunția mold. *vraghie*, vedem chiar pe *vrachys* sau *brachys* grecesc. — Slavii au amplificat numirea și zic *vorobiea* și *vorobei*.

vrăbioară s. f. V. *vrăbiuța*.

vrăbiuță s. f. V. *prec.* 1) Mică vrabie; 2) fig. porțiune de mămăliguță caldă, luată cu lingura și care ia astfel forma unei vrăbii.

vraciu s. m. pop. (din grec. *vrasis*, fierbere (cuvânt înrudit cu *vrăji*—*vraciu* pentru *vrăjii*). Cel ce vindecă prin felurile bucuriuni fierțe, sau prin descânțece și vrăjitorii. — La Slavi *vraci*, încă are însemnarea de medic, sau ajutor de medic.

vrăcu (a) v. V. *brăcu*.

vrăf s. n. (daco-gr. dela *vrachion*, braț). Braț (de lucruri), grămadă cât se ia în brațe; grămadă în neregulă, aruncătură de lucruri.

vrăful (a) v. V. *vrăf*. 1) A face grămezi ca și cum ar fi puse cu brațul; 2) a răscoli și împrăști lucruri ce erau bine așezate.

vrăfuire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a vrăfui. **vrăfuit**, *ă adj.* V. *prec.* 1) Așezat în grămezi; 2) răscolit și împrăștiat.

vrăiște *adj.* și *adv.* (din *vrăf* și *vrăfui*). 1) Aruncat, împrăștiat în neregulă; *lucrurile erau vrăiște*; 2) deschis, neîncluiat: *ușile vrăiște*; 3) sfărâmat: *gardurile vrăiște*; 4) *adv.* deschis, liber, fără împiedecare — *umbliă vrăiște peste tot*.

vrăjă s. f. V. *vrăji*. 1) Acțiunea de a vrăji, de a fermeca, descântă; 2) fig. efectul acțiunii: *farmec, încântare* (cu caracter misterios); 3) descântec. — Și Slavii zic *vrăjă*, tot din grec. *vrázō*, de unde românescul *vrăji* — dar familia mai numeroasă în românește a acestei vorbe, arată că Slavii o au dela Daco-Latini, căci dacă slavul *vrakati* însemnează a mormăi, apoi însuși *vrázō* grec. înseamnă a murmură și este mult mai aproape de *vrăjă* și *vrăji*.

vrăjbă s. f. *variațiune a lui vrăjmă* (*vezi*). — Și Slavii zic *vrăjba*, vrăjmășie.

vrăji (a) v. (daco-gr. dela *vrázō*, a mur-

mură, — ca și *descântă* din latinește). 1) A spune în șoaptă cuvinte, prin cari vrăjitoarea sau vrăjitorul menește sau invoacă puteri, duhuri nevăzute spre a scăpa sau a apăra pe cineva de un rău sau de o boală — *neori invoacă iețele (vezi)*; 2) a: descântă cu anume vorbe spre a da cuiiva sau unui lucru proprietăți supranaturale — *de cel vrăjtit nu se prinde nimic rău*; cu un lucru vrăjtit te aperi de orice (după credința superstițioasă a poporului); 3) *fig.* a scoate din minți, a ademeni, a zăpăci; 4) *fig. liter.* a fermeca, a încânta; 5) *fig. lit.* a evoca, a chemă—*vrăjește umbre dintr'al secolelor plan.* (Eminescu). V. *vrăjitoare*.

vrăjit, *ă adj.* 1) Fermecat, magic; 2) *fig.* încântat, uimit, ademinit; 3) *s. n.* acțiunea de a vrăji.

vrăjitoare s. f. V. *vrăji*. Femeie ce știe să vrăjească, să facă vrăji — *după credința superstițioasă a poporului, vrăjitoarele stau în legătură cu diavolul sau cu alte duhuri și au puterea de a închea apele, a lega ploile, ghicesc viitorul, vindecă boale și fac de dragoste*; cele mai multe vrăjitoare sunt țigănci, cari înșală bunăcredința femeilor, spre a le lua bani, haine, etc. *Mai ades ele fac să fearbă apa rece, punând în ea o substanță într-o ghioace de ou — probabil pun praf de var — și este de reținut că în grecește vrazō înseamnă și a clocoti.* 2) *bot.* plantă zisă și *vrotilică*.

vrăjitor s. m. V. *vrăjitoare*. Cel ce știe să facă vrăji.

vrăjmă s. f. (daco-gr. *vrasma*, clocotire și *vrasmus*, agitație; compară cu *ură*). Vrajbă-ură, dușmănie.

vrăjmaș, *ă adj.* și *s. V. prec.* Dușmănos; dușman, inamic.

vrăjmășesc, *escă adj. V. prec.* De, sau ca de vrăjmaș, dușmănesc.

vrăjmășește *adv.* Dușmănește; cu multă ură, cu răutate.

vrăjmăși (a | se) *v. V. vrajmă*. A (se) dușmăni; a atentă la viața cuiiva.

vrăjmășle s. f. V. *prec.* Uă ne'mpăcată dușmănie mare.

vrăjmășit, *ă adj. V. prec.* Dușmănit, uat, prigonit.

vrănă s. f. (daco-gr. din *fragma*, închi-zătoare, astupătoare—va fi fost odată *frama*). 1) Dopul cel mare de deasupra unui butoiu, care dacă este bine bătut, nu lasă să curgă tare vinul pe cep, iar pe măsură ce el se destupă puțin, vinul curge mai lesne; 2) borta în care este bătut acest dop; 3) urdiniș. — Și bulgarii zic *vrana*.

vrăstă s. f. (daco-gr. *vlastă*, creștere). 1) Etate; 2) dungă, fășie.

vrăstnic, *ă adj. V. prec.* În etate, major.

vrav s. n. V. *vraf*.

vrăvul (a) *v. vrăfui*.

vre particulă (lat. *vel*, chiar, încă, și înca). În compunere arată număr nedeterminat, aproximație de timp: *vr'odată, vreunul, vr'o câțiva*.

vrea (a) *v. V. voi și vroii*. (variantă în care r ține locul lui l din lat. *volo, volui* — în *vroii*). A voi; a dori; a consimți.

vreasc(urt) s. pl. (daco-gr. dela *vlastos*, mlădiță, trunchiu de plantă). Bețe uscate, crenguțe uscate, ce servesc pentru a face foc. — Slavii zic *hrast*.

vređnic (ă) *adj.* (lat. comp. *vere+dignus* = în adevăr demn): 1) În adevăr demn; (de laudă, stimă, etc.) 2) harnic; — *mai rar așa om vredeńic*; 3) (capabil (în stare) — *nu e vredeńic să facă nimic*; 4) robust, sănătos. — Și Slavii zic *vređnii*, și slovean *vređnic*, om demn.

vrej s. n. (lat. dela *virgeus*, de mlădiți, de vergi). Cotor de plantă, *vrejul dovleacului, al pepenilor, stă întins pe pământ.* (pl. *vrejuri* sau forma masc. *vreji*).

vreme s. f. (daco-grec. dela *vremō*, a tună, a trăsni). 1) Stare atmosferică; *vreme bună, vreme rea, vreme intuneceasă, ploaasă*, etc.; 2) timp și măsură de timp: *nu-i vreme de pierdut; pe vremea Turcilor; cu vremea*; 3) anotimp — *vreme de iarnă, vremea culesului, seceratului*; 4) *adv. de vreme*, de timpuriu, de dimineață. — Și Slavii au cuvântul *vremia*, numai cu înțelesul restrâns exact de timp. Sunt puternice indicii că acest cuvânt a trecut dela Daco-Latini la Slavi ca și multe alte vorbe, pentru că la origina lui, el arată o stare de timp rea, cu tunete și trăsnete, de aceea în românește este și verbul *vremul*, cu înțeles de a fi timp cu furtună, cu ploaie, sau cu viscol, ori cu lapoviță, formă și înțeles ce nu există la Slavi. Compusele slave arată numai timp de ex.: *sovremeni*, contimporan, *vremenko*, timporar, *vremelnic*.

vremelnic, (ă) *adj. V. prec.* Temporar.

vremul (a) *v. V. vreme*. A se face sau a fi furtună, vânt aspru, ploae cu lapoviță, viscol (verb unipers. ca și *plouă*, etc.).

vrere s. f. (din *vrea* și *vroii*). 1) Voință; 2) dorință.

vreun, vreuna *pron.* (lat. *vel unus*). Oarecare, cineva.

vroii (a) *v. (lat. volo, velle, volui)*. 1) A voi, a vrea; 2) a dori; 3) a consimți; 4) a avea intenție.

vrotlică *s. f.* (daco-gr. dela *vratto* (*vrattilike*)—a ciocoti). *Bot.* Plantă de leac, bună pentru dureri de stomac, luată ca ceai.

vrut, (**ă**) *adj.* (dela *orea*). Voit, dorit; *vrute* și *nevrute*, vorbe distractive, tachi-nări — spune *vrute* și *nevrute* (că adică de-ar ofensă pe cineva, nu este ceșă voit, ci involuntar, din glumă).

vuet *s. n. V. vui*. Zgomot surd și prelung, ca al tunetului ce abea se aude (mold. *huet*).

vul (**a**) *v.* (onomat. dela sunetul prelung *uuuu*!). 1) A face șagomot tare prelung și surd; 2) a răsună, a se face ecou — *vește* *valea*. 3) a face mare gălăgie (mold. *hui*).

vulcan *s. m.* (dela numele zeului mitologic *Vulcanus* (fiul lui *Joe* sau *Jupiter* și al *Junonici*) zeul focului și al infernului; în latineste însemnând și *foc*, *flacăra*). Munte, care prin o deschizătură din vârful-i, aruncă la epoci diferite, flăcări și materii arzătoare, sau uneori numai cenușă ori fum; vulcani, sunt în vecinătatea mărilor ca: *Vesuvius* în Italia, *Etna*, etc. Sunt și vulcani ce nu mai aruncă lavă, s'au stins; 2) *fig.* temperament aprig, aprins, violent; 3) *fig.* imaginație înflăcărată, f. vie; 4) *fig.* pericol înăbușit care amenință — mai ales despre o mișcare revoluționară sau despre războiu — *stăni pe vulcan*.

vulcanic, (**ă**) *adj. V. prec.* De sau dela vulcan; *fig.* foarte aprins, vioiu.

vulcaniză, (**a**) *v.* (fr. *vulcaniser*). A face o vulcanizațiune.

vulcanizațiune *s. f.* (fr. *vulcanisation*—dela *vulcan*). Prepararea cauciucului cu ajutorul pucioasei spre a putea rezista căldurii și frigului.

vulg *s. n.* (lat. *vulgus*). Mulțime, popor de rând, gloată.

vulgar, (**ă**) *adj.* (lat. *vulgaris* — *V. vulg.*) 1) Comun, obștesc, obicinuit; 2) *fig.* ordinar, josnic, moșicesc; 3) a poporului, a mulțimei; *s. n.* cel comun, ordinar, josnic.

vulgaritate *s. f. V. prec.* 1) Starea, calitatea celor vulgare; 2) *fig.* cuvânt, expresie sau faptă ordinară, josnică.

vulgariză (**a**) *v.* (fr. *vulgariser* — *V. vulg.*) 1) A face să fie cunoscut și înțeles de mulțime, de poporul de jos — *vulgarizarea științelor*; 2) a răspândi, a populariza; 3) *fig.* senz rău a face vulgar, a înjosi.

vulgarizator, (**oare**) *adj.* și *s. V. prec.* 1) Cel ce vulgarizează; 2) cel ce are talent de a vulgariza (1, 2).

vulneră, (**a**) *v.* (lat. *vulnerare*). A răni (f. rar întrebuințat).

vulnerabil, (**ă**) *adj.* (dela lat. *vulnus*, rană,

fr. *vulnerable*). 1) Care poate fi rănit; 2) *fig.* care poate fi atacat, care are un cusur, o parte slabă și i se poate atinge cu o vorbă ori prin publicitate.

vulnerar, (**ă**) *adj.* (fr. *vulnere*, dela lat. *vulnus*, rană). Pentru vindecat rănilor—*plantă sau medicament vulnerar*.

vulpe *s. f.* (lat. *vulpes*). 1) Animal sălbatic cu botul ascuțit, de mărimea unui câne, dar cu picioare mai scurte și cu coada mai lungă și stufoasă; vine pe lângă casa omului și mănâncă păsări; 2) pielea acestui animal cu păr roșcat și stufoș; 3) *fig.* om viclean, șiret (ca vulpea care se furișează și care anevoie poate fi prinsă; ea își face vizuina cu mai multe eșiri; 4) *vulpișoară*, varietate de struguri (plăcuți vulpei sau roșcați ca părul vulpei).

vulpec, (**ască**) *adj. V. prec.* De vulpe, sau ca de vulpe; *fig.* șiret, viclean.

vulpoi *s. m. V. prec.* 1) Vulpe de parte bărbătească; 2) vulpe mare; 3) *fig.* om foarte șiret.

vultan *s. m.* (variație a vorbei *vultur*, cu înțeles augmentativ). Vultur mare, uliu mare; *fig.* sold. viteaz, erou.

vultoare *s. f. V. valtoare*.

vultur *s. m.* (lat. *vultur*). Zool. Pasăre răpitoare foarte mare, ce trăiește mai mult pe piscuri de munți, are putere de a rădica un miel în ghiarele ei; izbește și pe om; 2) emblema de biruință la Romani și care se vede și pe medalia antică ce reprezintă Dacia-Felix; 3) emblema împăraților bizantini; apoi emblema altor state europene; 4) vulturul cu crucea în plisc este emblema veche a țării românești și astăzi a statului Român; 5) vultur alb, roșu, negru, insignă de decorațiuni: prim) la Ruși și Sârbi, a doua și a treia la Germani; 6) *fig.* erou sau om superior; 7) *ochi de vultur*, ochi ageri sau pătrunzători, departe văzători; mare pătrundere și prevedere (cum vulturul dela o foarte mare înălțime vede micile viețări de pe pământ; 8) imagine sau sculptură ce reprezintă vulturul.

vulturesc, (**ască**) *adj. V. prec.* De vultur; ca de vultur.

vulturesțe *adv.* Repede, cu iuteală și aprig ca vulturul.

vulvoare *s. f.* (lat. dela *volvo*, *vorluere*, a învălătuca, a rostogoli, învărti). 1) Flacăra mare de foc, ce se agită învărtindu-se; 2) *fig.* strălucire ca de pară de foc; 3) *fig.* valvă, agitație, zgomot.

vulvoiat, (**ă**) *adj. V. prec.* 1) Sbărlit; 2) fluturând, agitându-se; cu părul *vulvoiat*.

vurtă s. f. (lat. dela *voluta, vslutare*, a rostogoli, *volutatio*, rostogolire). 1) *Cu vurtă* = în cantitate totală (termen de vânzare) cât se vede fără numărătoare sau cântărire : *marfa se vinde și cu vurtă*, adică toată câtă se vede și cum se vede fără alegere ; *fig. tur-nând mult*, în cantitate mare, *toarnă cu vurtă*. ← Acest cuvânt în Mold. se pronunță *hurta*, și a trecut și la Poloni *hur-tem*.

vușcă s. f. (lat din *avus*, bunic, strămoș, ca strămoș, ca macedo-rom. *avuşu* (moșu), scurtat *nușu* (vezi moș, femenin *vușca*). Bă-

trână, babă, (ca băbușcă) — aplicat mai mult ironic la servitoare, bucătăreșe — *vuște*. Olten. Banat.

vutcă s. f. (rus. *vodka*, rachiu) diminutiv din *voda* = apă — apușoară ?) Vișinată, lichour, sirop cu rachiu.

vuvui(a) v. (amplificat din *vui, vuiet* vezi). A *vui* prelung, a răsună tare și înăbușit—*fo-cul vuvuie în sobă, vântul vuvuie*, etc.

vuvuire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a vuvui. **vuvuit** s. n. V. *prec.* 1) Acțiunea de a vuvui; 2) efectul sau răsunetul vuvuirii : *bu-buit*.

W

W s. m. (dublu v). Literă ce se întrebuin-tează numai în unel: numii streine, dar care se pronunță ca V.

walon (sau *valon*) *adj.* Cel ce este din părțile de sud ale Belgiei ; s. m. locuitor din aceste locuri.

warant s. n. (fr. *warante*). comerc. Reci-pisă pentru depunerea de mărfuri într'un dok sau în depozite publice sigure — *warantul se poate negocia ca și polița prin ando-sare*.

watt, (pl. *wați*) s. m. (engl. *watt*). Măsură de putere și cantitate electrică—*voltometru*.

watman (vatman) s. m. Conducător de obnibus, tramvaiu sau automobil.

wisky s. m. (engl. *whiskey*). Rachiu de orz sau de secară — *săcărlică*.

whist (pronunț. *vist*) s. m. (engl. *whist* = tăcere). Numirea unui joc de cărți, ce se joacă de patru persoane, doi contră doi.

wiskl s. m. (engl. *wiskl*). Gabrioletă ușoară cu două roate foarte nalte.

wolfram s. m. (engl. *wolfram*). chim. Acid tungstic natural, întrebuințat pentru fa-bricarea oțelului sau tungstenului.

X

X s. m. 1) Litera a 23-a din alfabet (se întrebuințează în puține vorbe ca : *examină, expune*; în vorbele vechi derivate din latinește sau grecește unde se află sunetul x, el a fost înlocuit cu j ca în *vârtej* (*vortex*), sau cu s în: sul — (gr. *xylon*), sau *șase* (lat. *sex*) etc. 2) cifră latină însemnând nu-mărul 10; 3) semn algebric sau matematic însemnând cantitate sau număr necunoscut și care este a se obține prin calcul; 4) *fig.* persoană necunoscută, un oare care, un om fără importanță, fără valoare; 5) razele X vezi *rază*.

xenofil s. și *adj.* (gr. *xenos*, strein; *phi-los*, amic). Iubitor de streini.

xenofob s. m. (gr. *xenos*, străin, *phobos*, spaimă). Cel ce se teme sau nu poate suferi pe străini.

xenofobie s. f. V. *prec.* Sentimentul xeno-fobului.

xenoman s. m. V. *urm.* Cel ce iubește prea mult pe străini și lucrurile străine.

xenomanie s. f. (gr. *xenos*, străin, *mania*, nebunie). Iubire excesivă de străini și lucruri străine.

xilfoid s. și *adj.* (gr. *xiphos*, sulită). Anat. Apendice în partea de jos a sternului.

xilofon s. n. (gr. *xylon*, lemn; *phōné*, su-net, voce). Instrument simplu muzical, format din mici scândurele de lemn, de felurite esențe și dimensiuni, în cari bătând cu un ciocănel sau cu mai multe, se obțin sunete de gamă muzicală și se pot cânta ușor mici cântece.

xilograf s. m. V. *urm.* Cel ce face xilo-grafie, gravor în lemn.

xilografic, *ă adj.* V. *urm.* De xilografie. **xilografie** s. f. (gr. *xylon*, lemn; *graphó*, zgărie, a scrie). Arta de a săpă, bătând în lemn, spre a face stampe de imprimat.

Y

Y s. m. (numita *i-grec*). Litera a 24 din alfabet; se întrebuințează numai în prea puține nume proprii streine din limba greacă, sau din englezește, etc. ca: *Ypsilante* (Constantin); *York*, oraș în Anglia și familie de duci englezi; *New-York*, oraș capitală a Statelor-Unite din America.

Yankel s. m. Numire dată englezilor de

pieile roșii din America, ce pronunțau astfel diform numirea de *Englez*.

Yacht (scris în forma streină *V. iaht*).

Yard s. m. (engl. *yard*). Măsură de lungime engleză, egală cu 91 de centimetri.

yttria s. f. V. urm. Oxid natural de yttrium.

Yttrium s. m. chim. Metal rar ce se găsește în miniereuri în tovarășie cu *cerium*; corp simplu chimic.

Z

Z s. m. Litera a 25-a, cea dela sfârșitul alfabetului.

za (plur. *zale*) s. f. (dela lat. vulgară *zaba*, platoșă). 1) Mic solz, discuşor metallic, din acele ce formau pieptarele ostașilor din antichitate; 2) verigă dintr'un lanț; 3) pieptar sau cămașă de sârmă sau de lăntușor, cu mici sau mari plăci de metal, cu n purtau ostașii medievali spre a fi apărați de lovituri și împunsături; fig. platoșă, armură de apărare: *cu o zale argintie se îmbracă mândra țară. Alexandri.*

zabală s. f. (daco-gr. dela *z. ballo*). (diabalo), a băgă între). 1) Lanț din două fiare mici, ce se bagă în gura calului, spre a-l putea stăpâni și conduce cu frâul sau cu hățurile; 2) bubă ce se face la colțul buzelor la om, având culoare albă, ca o rosătură de zăbală — Și Ungurii zic *zabola*.

zăbătos, oasă, adj. V. prec. 2. Cu zabală.

zăbăluță s. f. (dimin. din *zabală*). Lăntușor răsucit, prins de capetele zabalei pe sub falca de jos a calului, spre a-l struni — *strună*.

zăbavă s. f. (daco-gr. comp. *za*, foarte *pauō* = a opri, a reține). Oprire prea mult timp, întârziere. — Ruscesc *zabava* = distracție; au și Rușii verbul *zabaviti*, egal cu rom. *zăbovi*.

zăbavnic, ă adj. s. și adv. V. zăbavă. Tardiv, care întârzie la lucru; greoiu — *zăbavnic la treabă ca și la vorbă*.

zabet s. m. (turc. *zabit*). Vechiu. Administrator, guvernator.

zabic sau zăpi: s. n. (slav din *zapeci*, a coace tare (peci)). Mălaiu (turtă) frământat cu untură și copt în ligaie. Olten.

zăblău s. n. (lat. *sub-velum* = pânză învălitoare de desupt), 1) Ţol mare de cânepă, pentru vânturat grâne, legume; 2) cergă de cal, cergă lănoasă, lătoasă; 3) fig. mold. căne mare, lătoș și bleg.

zăbovl (a) v. V. zăbavă. A se opri, a sta, mult undeva; a întârziă. — Și Slavii zic *zabaviti*, a împiedecă, întârzia — în care sufixul *ti* se vede adăugat la forma română *zăbovi*.

zăbovire s. f. V. prec. Acțiunea de a zăbovi și efectul ei.

zăbovitor, oare adj. și s. Care zăbovește.

zabrac (sau zavrac) s. n. (din vorba *zarvă*, în loc de *zarvac*). Strigăt de ocară, certare — *i-a tras un zavrac*, i-a tras o ocară, o ceartă.

zăbran s. n. (lat. *sub-pro. num* = sub răsturnat). Pădurea rară, din care s'au tăiat și s'au luat prea mulți abori.

zăbranic s. n. (daco-gr. din *zopheron*, întunecos, sumbru — *zopheronic*). 1) Crep, maramă anume neagră, cu care și acoper fața femeile când poartă doliu; 2) fig. poet. întunecime; doliu.

zăbreșă (mai des plur. *zăbrele*) s. f. (lat. dela *sepes*, gard, barieră — *seperia*, de gard, de barieră). 1) Drug de fer la fereastră sau la ușă; grilaj de fereastră; 4) grilaj cu zăbrele.

zăbun s. n. V. șubă-șubun sau șăbun). 1) Haină lungă fără mâneci, în formă orientală, pentru bărbați ca și pentru femei, ce se încheie la spate (cum se purta în vechime); 2) haină scurtă, vătuită (mai ades cu lână), având mâneci tot la fel și bună pentru iarnă (cum poartă unii țerani). — Și Turcii au *zəbun*, haină de casă.

zăcământ s. n. (din *zăcea*, însă format după fr. *gisement*). Așezarea straturilor minerale în coarja pământului — *zăcămintele petrolifere*.

zăcare s. f. V. zăcea. 1) Ședere îndolung culcat în pat din cauza boalei; 2) boală

zăcaș și zăcăș, ă adj. (dela *zăcea*) 1) Care stă mult culcat, de pare că ar zăcea; 2) vindecativ, rău; 3) persistent, care nu se dă dus, stăruitor într'una ca să obțină ceva — *stă zăcaș pe capul meu*; 4) se mai zicea *zăcăși* (Mold.) soldaților de tot neamul, depe

vremuri, ce treceau prin țară și dați în cuarțir, zăceau de geaba și doar consumau — niște zacăși.

zacășeală s. f. V. prec. 1) Starea de zacăș; 2) ură, prigonire (dela a sta într'una de căra cuiva).

zacășie s. f. V. preced.

zacătoare s. f. (dela zăcea). 1) Putină foarte mare în care stau strugurii înainte de a-i pune în lin, sau în care stau prunele ori tescovina de fermentează până să se fabrice rachiu sau țuica; 2) vase foarte mari, buți dela 500 decaltri în sus, care nu se mișcă depe postamentul lor din pivniță și în cari se păstrează vinul; 3) piatra de moară ce stă locului pe când deasupra ei se învârtete altă peatră ce macină; 4) *adj.* care zace bolnav în pat.

zacător, oare adj. V. zăcea. Care zace, stă în pat, fiind bolnav.

zăcea (se zice și zace) (a) V. (lat. *jaceo*, *jacere*, a fi întins jos, a zace bolnavi). 1) A sta mult timp culcat, întins pe pământ: *arborii bătrâni zac la pământ, doborâți de furtună*; 2) a sta culcat în pat din cauză de boală; 3) a fi bolnav — *a zăcut de gâlbinare*; 4) a fi înmormântat — *aici zace...* (înmulă de epital).

zăcere s. f. 1) Acțiunea de a zăcea; 2) boală, bofire.

zacherlină s. f. (din germ. *zacke*, țepușă de întepat — citit *țake* și *țackerlin*). Numirea unui praf pentru stăpîrea insectelor, ce se prepară din o plantă insecticidă, ce crește în cantitate mare în Caucaz și prin Dalmația.

zacuscă s. f. (rus *zakuska*, gustare—prelix, *za* și *kusati*, a mușca, sau *kușati*, a mânca). Gustare — puțină mâncare la prânz sau înaintea prânzului; — la Ruși *zakuska* constă din mezeli, icre, etc. gustate la luarea aperitivelor, ce premerg așezarea la prânz sau la cină.

zăcut, ă adj. și s. V. zăcea. Șezut mult bolnav în pat — *a murit nezăcut*; *s. n.* Zăcere, bofire, îndelungată.

zadă s. f. (lat. din *taeda*, așchie de brad, torță de brad — s'a pronunțat *țeada* și apoi *zeada*, *zadă*). 1) Așchie dintr'un fel de brad foarte rășinos, care îndată ia foc și apoi arde ca o torță — *ca să vizităm o peșteră, trebuie să aprindem zăde*; 2) *bof.* speța de brad, cu fruct oval oblong având niște solzi simetrici, frumos și regulat așezați.

zadar (în) adv. prefix *za* (prefix augmentativ din l. greacă *za* = foarte) și *dar* (dăruire). Liter: *foarte de dar*, de geaba, în deșert, fără urmare fără reușită, fără suc-

ces, fără folos. — Această vorbă este și la Slavi, în deosebi la Ruși, compusă la fel ca și în românește din *za* și *darom* sau *daru*, din rom. *dare*, (*do*,—*dare* latin)=dăruire—deci baza o vedem în daco-latină, deși a luat la Ruși forme diferite ca *za-darno*, *zadarnii*, însă forma *darn*, se află (din *dare* latin) și în italiană în *darno*, ca și rom. în *darn*: în *darn răsună vocea-mi de eco repetită*. [Eminescu].

zădărf (a) v. (lat. diform. din *se-torreo*, a se aprinde). 1) A ațăța, a întărită, a irită — *zădărește câni să latre*; o *bubă umflată se zădărește de vânt sau de mâncări acre*.

zădarnic, ă adj. V. zădar. 1) De nici un folos, de geaba; 2) frivol, iluzoriu; 3) *adv.* în zădar.

zădărnici (a) v. V. zădar și zădarnic. 1) A face să fie în zădar (o acțiune); 2) a împiedeca, a târăgăna o lucrare a altuia, a dejuca (planul cuiva).

zădărnice s. f. V. zădar. Deșărtăciune, ceea ce este iluzoriu — *zădărnicia lucrurilor omenești*.

zădărnice s. f. Acțiunea de a zădărnici. **zădărnicit, ă adj.** Împiedecat; târăgănat; dejucat.

zadie s. f. (rus *zadi*, îndărăt, înapoi). *Mold. Trans.* Fota dinapoi.

zăduf (pentru zăduh) s. n. (pref. *za*, foarte (grec *za*) și *duh* = aer, sau respirație *V. duh*). 1) Aer greu de respirat din cauză că e prea cald; 2) căldură năbușitoare; 3) *fig.* greutate, necaz (care te sufocă). — Și Slavii zic *zaduh*; au și alte compuse de aici.

zăgan s. m. (turc *zagan*, uliu) Ulu de stărvuri (*Milvus*).

zăgaz s. n. (daco-gr. pref. *za*, foarte, *kat-hexó*, a opri, a reține, prin scurtare: *zakatxó* și *za-katx* = zăgaz). 1) Construcție tare ce are de scop a opri în loc, a închide o apă curgătoare sau a țăruri o apă stătătoare; 2) stavila apei dela moară; 3) dig pentru a abate cursul unei ape; *fig.* stavilă oprire, rezistență. — Sârbii zic *zogat*.

zăgâzi (sau zăgâji) a | v. V. prec. A pune un zăgaz *prop.* și *fig.*

zăhăi(a) v. (daco-gr. dela *zugheo*, a fi așezat unul lângă altul; a luat înțelesul a oșeză indelat, a înghesui unul lângă (sau peste altul). 1) A înghesui, a da ghes; 2) a așeza înghesuit lucrurile; — *le zăhăiește prin ungheră de nu le mai găsești*. *Mold.*

zăhăit, ă adj. V. prec. 1) Așezat înghesuit; 2) ascuns, pitulat; 3) zorit, *s. n.* acțiunea de a zăhăi.

zahăr s. n. (lat. *saccharum*, zahăr; gr. *sakchar*, din sanscrit *sarkara*). 1) Substanță albă sfărâmcioasă și foarte dulce, extrasă din trestia de zahăr sau din sfeclă; 2) aceeași substanță conținută în mai puțină cantitate în felurite cereale și fructe — alcoolul extras din bucate este un produs al zahărului ce ele conțin.

zaharea s. n. V. zaherea.

zaharică s. f. (din *zahar*, *zaharic* (ă)). Ce este făcut din zahăr; bomboană, acadea, cofeturi.

zaharină s. f. (dela *zahăr* lat. *saccharum*). Preparat chimic, numit și *sulfimidia benzoica*, ce este de 300 ori mai dulce de cât zahărul, fără să aibe proprietățile nutritive ale zahărului; în multe preparate dulci este pusă adeseori zaharină în loc de zahăr.

zaharisi (a | se) v. (dela *zahăr*). 1) A prepara cu zahăr; 2) a conserva într'un ușor strat de zahăr — *fructe fierte în zeama lor cu zahăr și apoi păstrate se zic zaharosite*; 3) a se solidifica, cristaliza, zahărul în dulceață în loc să rămână lichetiat; 4) *fig. form. iron.* a trece spre bătrânețe.

zaharniță s. f. Vas sau cutie în care se păstrează zahăr.

zaherea s. f. (turc. *zahire*, provizie, aliment). 1) Provizioni pentru iarnă; 2) provizii în vite și cereale ce se dau Turcilor în timpul vasalității voivodatelor române; 3) *Mold. act.* nutreț de cereale (porumb, orz) în anume cantitate zilnică, ce se dă vitelor pe lângă fân, paie sau strujeni.

zaif adj. (turc *zaif*, slab, infirm). Indispuș trist.

zaifet (și zaiafet) s. n. V. ziafet.

zaiflăc s. n. (turc dela *zaif*, slab, infirm). Indispoziție.

zale s. pl. V. za.

zalană s. f. (turc *zalhana* = casa jupui-torului (?). Baracă unde se taie vite, abatoriu; — în Mold. se pronunță *săhana*).

zaloagă s. f. V. urm. Șnur, ațșoară colorată, ce se așează ca semn între foile cărții, la anum. pagină ce trebuie găsită lesne (mai ades la biserică o pune cititorul sau cântă-rețul, spre a găsi îndată bucata de citit sau de cântat).

zalog s. n. (slav *za*, pentru, *log*—(lojiti) a pune, a așeză — deși *lojiti*, este din baza latină, *locito*, *locitare* = a pune, a așeză). 1) Amanet; 2) ostatic; 3) *fig.* garanție.

zalogi (a) v. V. zalog și zaloagă. 1) A pune zalog, amanet; 2) a așeză zaloaga.

zâmberec s. n. (forma turcească a lui *țum-buruc*, sau *cimburuc* V.).

zamă s. f. V. zeamă.

zâmbi (a) v. (din slav rus *zub*, dinte — a zubi = a arăta dinții). A surăde, a fi vesel; *fig.* a fi frumos și strălucitor — *florile zâmbesc, la razele de soare, când a trecut furtuna.*

zâmbet s. n. V. zâmbi. Surăs.

zâmbilă s. f. (lat. dela *simila*, floare zisă și ometiță). Bot. Numirea plantei din fam. liliaceelor, care primăvara face floare încărcată cu multe floricele ce au miros tare și plăcut (*Hyacinthus orientalis*).

zâmbire s. f. Acțiunea de a zâmbi.

zâmbitor, oare adj. V. zâmbi. 1) Surăzitor, care zâmbește *propr.* și *fig.*

zâmbol s. n. V. zîmbul.

zâmbre s. f. pl. (daco-gr. dela *symplesis* înclăștare — *symples*, care se izbește unul într'altul). Boală la cai, ce constă în înclăș-tarea fălcilor, din cauza umflăturii gingiilor; *fig.* a face zâmbre, a dori foarte mult (ce nu poate obține) — din care cauză ar căpăta boala cailor, *zâmbre* — se zice și despre ucruri de mâncare, cum și despre orice dorință — *face zâmbre după puțină dulceață*; sau *face zâmbre să se ducă mai curând acasă*. — Greșit s'a crezut că ar fi acest cuvânt derivat din slavul *zub*, dinte.

zâmfir s. n. Diformare pop. a vorbei *safir*.

zâmsil (a) v. (slav dela traducerea vorbei latine *conceptio* = zâmsilire și plâzmuire a minții — prin slavul *zâmsli* = cugetare, concepție cu gândul; din pref. *za* și *mâsli*, gând, cugetare). A concepe *propr.* și *fig.* a plâzmu.

zâmsilire s. f. V. prec. Acțiunea de a zâmsili *propr.* și *fig.*

zâmsilit, (ă) adj. V. prec. conceput, plâz-muit.

zâmsilitor, oare adj. V. prec. Care zâmsilește, concepe, *propr.* și *fig.*

zămori (a-se) v. (lat. din se + *mori*, a muri; a se omori). *Mold.* 1) A se mortifica, a suferi mult; 2) a se hrăni prost; 3) a arăta pe față o expresie de durere, neplăcere sau desgust; — 4) dela vorba *zamă, zămori* (mold). a stoarce de tot zeama.

zâmos, oasă adj. V. zeamă. 1) Care are multă zeamă (suc); s. m. 2) bot. pepene galben.

zâmparagiu s. m. (turc *djamparadi* = care aleargă (după femei). Craidon, ștrengar.

zâmparalac s. n. (turc *djamparalyk*). Ștrengărie, destănare, (cuvinte dispărute din uz).

zâmurcă s. f. (dela *zeamă*). Zeamă ură-cioasă, scârboasă.

zână s. f. V. *zină*.

zانات s. n. (slav *zaniatie*, ocupație). 1) Meșteșug, ocupație; 2) felul de indeletnicire-obiceiul (Banat).

zânatic, **ă** *adj.* (dela vorba *zină*, *zanic*, luat de zine — ca și *lunatic*, etc.) Preocupat de gânduri, zăpăcit, distrat, nebun.

zănătici (a se) V. *prec.* A fi sau a deveni zânatic.

zang! *interj.* (Onomatop.). 1) Imitarea sunetului atingerii sau lovirei unui corp metalic; 2) sunetul spargerii unui geam.

zângăneală s. f. V. *zângănit*.

zângăni (a) v. V. *prec.* 1) A face într'una sunetul metalic *zang!* 2) a sună clopotul sau clopoțelul; 3) a produce sunet de armuri metalice.

zângănit s. n. V. *prec.* Acțiunea de a zângăni și efectul ei.

zângănitură s. f. V. *prec.* Zângănit prea mult.

zânghi (a) v. V. *zâmbi* (dialect mold.).

zânogă s. f. (diformare din *sân*, *sânoc*). Sinuozitate, vale înfundată între munți sau dealuri.

zăpăceală s. f. V. *urm.* 1) Neliniște; 2) confuzie; 3) desordine; 4) desorientare.

zăpăci (a | se) v. (lat. din *ex* + *pace*; *pacare* = a des-liniști). 1) A (se) produce neliniște mare sufletească; 2) a (se) produce confuzie sau desordine; 3) a (se) desorientă, a (se) incurcă.

zăpăcire s. f. V. *prec.* Acțiunea de a (se) zăpăci și efectul ei.

zăpăcit, **ă** *adj.* V. *prec.* 1) Turburat, neliniștit; 2) confuz; 3) desordonat; 4) desorientat.

zăpadă s. f. (daco-gr. prin forma *zaphas*, *zaphados*, pentru grecescul *niphos*, *niphados*, ninsoare și *niphô*, a ninge, înlocuind cuprefixul *za* = foarte). Ninsoare. — Pentru cei ce susțin că *zăpada* ar fi slavul *zapadati* = a cădea jos, de unde *zapad*, cădere, scoborârea soarelui, apusul — *trebuie a le aminti că Slavii de sud ca și Rușii, nu au acest cuvânt; ei zic sneg, deși cunosc bine zăpada; deci nu puteau imprumuta Daco-Latinilor o numire ce nu o au ei înșiși. Vezi omăt.*

zăpârste s. f. (lat. din *se* + *persto*, *perstare* = a se opri, a sta pe loc). Copilul cel din urmă născut.

zăpăuc, **ă** *adj.* V. *zăpăci*. Amețit la creier; zăpăcit; s. m. prost, tâmpit.

zapcă s. f. (slav din *zubka*, *zubok* = dințișor). *Olten.* și *Trans.* Întinzător (în lat) a pânzei, în apropiere de locul unde se bate

cu spăta, și care este o vergea cu niște dințișori de metal la amândouă capetele.

zăpcea s. f. (dela *zapciu*). Execuție de zapciu, pe cale administrativă. (vechiu).

zăpci (a) v. (dela *zapciu*). A face administrație ca zapciu; a execută pe cale administrativă, cum făcea zapcii.

zapcie s. f. V. *zapciu*. Cancelaria zapciului — subprefectura. Vechiu.

zapclăc s. n. V. *urm.* 1) Funcțiunea de zapciu (subprefect); 2) măsuri administrative luate de zapciu; 3) împilări de administrație a zapciilor vechi.

zapciu s. m. (lat. prefix. *sub* și *cic*, = a grăbi și a chema în judecată). Funcționar administrativ, inferior magistratului de județ, care pentru abateri, chemă sau aducea în judecată, la reședința judeului sau județului pe cei vinovați — deci îndeplinea funcțiunea de suprefect de județ, sau administrator de plasă de astăzi (numai astfel se înțelege și denumirea de județ, iar nu de prefectură, a districtului de azi). 2) agent executiv neînduplecat; 3) apoi a ajuns sergent, gardist care totuși deferă *ajudacății* abaterile dela legi). — Cuvântul acesta vechiu, aproape ieșit din uz, s'a crezut că este turcesc, pentru că și Turcii zic *zabtey*; dar se vede bine că el era întrebuițat în felul de administrație *județiană* foarte veche și probabil s'a menținut și întrebuițat și de Turci, după cucerirea Bizanțului și după supunerea țărilor române, unde *judele* și *județul* sunt numiri latine.

zapis s. n. (slav *zapis* = înscris — dela *pisati*, a scrie). Înscris; act de cumpărare; act de vânzare, chitanță. (vechiu eșit din uz).

zaplan s. m. (lat. din baza *cippus*, stâlp — cu augmentativul *an*, după ce trecuse prin diminutivul *cippulus*, stâlpușor) = stâlp sau stâlpoiu, cu pronunția *țip* pentru *cip-țiplan*). Om mare și nalt ca un stâlpoiu.

zaplaz s. m. (lat. din baza *cippus*, stâlp cu diminutivul *cippulus*, stâlpușor și cu pronunția *țip* pentru *cip* = *țippulus* și *țiplus*). *Mold.* Gard făcut din stâlpușori. — Și Rutenii zic *zaplaz*.

zapodle s. f. (lat. *sub podio* (*podium*) = sub movilă). Locul dintre movilele de hotar ale unei moșii.

zapor s. n. (lat. din *sub-orior*, a sub-izvori). *Trans.* Desghețarea apei în primăvară; puhoiu de apă din topirea zăpezii, formând izvoare.

zăpsi (a) v. (dela *zapciu* — V. *zăpci*). 1) A fi prins de către zapciu (mai ales asupra unui furt sau infracțiuni); 2) *fig.* a simți și

a prinde — l'au zăpsit cîinii cînd a sărit gardul. Mold.

zapt s. n. (dela *zapciu*, ca și *zăpcea* ca și *zăpsi*). 1) Surprindere, apucare de către *zapciu*; 2) confiscare, sechestru pus de *zapciu Vechiu*.

zăpuc s. n. (lat. diform din *suffoco* = a înăbuși — prin forma *sufuc*). Căldură năbușitoare; aer sau abur năbușitor, sufocant.

zăpușeală s. f. (din *zăpuc*, pentru forma *zăpușeală*). Căldură aer sau abur care sufocă, înăbușă.

zăpuși (a | se) v. (din *zăpuc*, pentru *zăpuși*). 1) A (se) sufoca de căldură, de abur; 2) a se produce *zăpuc*.

zar s. n. (persan *zar* (sar) = superior, deasupra). Cub mic de os, avînd pe cele 6 fețe numărul de puncte respectiv 1 pînă la 6, cu care se joacă la jocul tablelor, sau la alte jocuri de noroc, după numărul de puncte ce întîmplarea face să fie *pe fața de deasupra*.

zăr s. n. V. *zer*.

zeră s. f. I (din vorba *zer*). Zerul gros, ce rămîne din smîntîna ce s'a bătut, spre a scoate untul, sau din laptele din care s'a scos untul.

zară s. f. II V. *zare*.

zaraf s. m. (lat. *collybus*, *zarafie* din gr. *kolluvos*, ban, prin formele *ciolav*, *ciaraf*, — pentru *ko* = cio *zezi korax* = cioară, pentru *cio = zo* *zezi clob* = zob) Bancher; actual schimbător de bani.

zărăfle s. f. V. *prec*. Casă de schimb de monede.

zarafilac s. n. Câștigul zarafului; comisionul pentru schimb.

zare s. f. V. *zări*. 1) Lumină slabă ce se ivește, ce se vede abia — o *zare de foc*; 2) transparentă — *se vede în zare dacă este pînza prea subțire*; 3) depărtare, vedere întinsă; 4) orizont; 5) culme de deal sau de munte. V. și *zări*.

zarf s. n. (turc *zarf*). Suport de metal, lucrat în filigran, pentru ceașca de cafea.

zărghi (a | se) v. (lat. dela *surgeo*, *surgere*, a sări). A sări din minți, a se zminti.

zărghit, **ă** *adj.* V. *prec*. Sărit, ieșit din minți.

zarif *adj.* (turc *zarif*, însă din gr. *za* foarte *ryphos*, supt). Mold. Subțire, elegant.

zări (a se) v. (lat. din *se-oriri*, = a (se) răsări, a apare). 1) A se vedea puțin; 2) a (se) vedea în depărtare; 3) a iucepe să se vadă; 4) a răsări.

zărire s. f. Acțiunea de a (se) zări.

zărît, **ă** *adj.* V. *prec*. 1) Văzut puțin; 2) abia văzut în depărtare.

zărîște s. f. V. *zare*. *Zare largă*, orizont întins.

zărână s. f. (lat. din *ternus* (*terrenus*) pământiu, negru ca pământul conf. *țernă*). 1) Bot. Plantă cu fructe negre otrăvitoare; 2) pământ foarte negru. (După alți ar fi o veche numire daco-greacă *prodiorna*, *alborum nigrum*).

zărnat, **ă** *adj.* V. *prec*. A avea negreală în jurul ochilor (după o boală). Vezi numirea geografică *Tierna* în Dacia.

zărni (a | se) v. V. *prec*. A se înegri și micșora ca fructul de zărână; 2) a se face vînat pela ochi.

zărnoaică s. f. (dela *zărână*, plantă otrăvitoare). Fig. vrăjitoare.

zarnacadea s. f. (turc *zerinkade* = potir de aur = narcis). Bot. Floare de narcis.

zarpa s. f. (turc *zerbaf*, din *zer*, aur *bafta*, țesut). Stofă brocat; haină din aceea stofă (*vechiu*, dispărut).

zarpalatic, **ă** *adj.* (din *zarvă*). Zăpăcit; gureș vorbăreț.

zarvă s. f. (daco-gr. *surva*, sau *surba* = tumult, țesut). 1) Zgomot mare, gălăgie; 2) agitație, mișcare mare zgomotoasă; 3) lătrat zgomotos.

zăr vul (a) v. V. *prec*. A face *zarvă*.

zarzăr s. m. (gr. *zerzalou*). Cais cu fructe mai mici și cu miezul sămburelui amar. *Transilv.* prun corcoduș.

zarzără s. f. V. *prec*. Fructul *zarzărului* (1 și 2).

zarzavat s. n. (lat. comp. *sero*, a sădi, *savat* (*suavat*) plăcut la gust și la miros). 1) Plante ce se cultivă anume pentru a da gust și miros bucatelor, sau pentru gustul lor mirositor: pătrușel, mărar, ceapă, usturoiu, ardeiu, patlagele (spre deosebire de legume) în Olten. și Mold. *zise* și *mirodene* și *mirodie*; 2) pl. tot felul de legume și verdețuri cultivate; 3) fig. *iron.* ornamentație precă înflorată și fără gust. — Și Turcii și alte neamuri din peninsula Balcanilor zic *zarzavat*. **zarzavagiu**, **oalcă** s. Vînzător de *zarzavaturi*.

zasc s. n. (lat. *susque* = încă sus). Lemnele pe cari se așează sus dela pământ buțile cu vin în pivniță.

zăstip s. n. pentru *răstimp*.

zaș s. n. (germ. *satz*, din *boden-zatz*, = așezare, deposit). 1) Alcătuire din litere, așezarea literelor tipografice spre a forma cuvinte și rînduri — compoziție tipografică; 2) drojdie (de cafea). Olten.

zatăc s. f. pentru *zapcă*.

zăticeală s. f. V. *urm*. A neliniști, a strică *tiena*.

zătici (a | se) *v.* (pref. *ză*, pentru *să*, se (lat. *ex*) și *tici* din *ticnă*, liniște). A neliniști, a strică tîcna, a deranja din lucruri.—Și Bulgarilor zic *zategnu*, dar nu trebuie confundat cu slavul *zatknuti*, a ciocni, a se lovi, a se poticni.

zaton *s. n.* (rus *zaton*, învecăciune, loc inundat). Baltă improvizată, iaz pentru ținut peștele în timp de iarnă.

zău! *interj.* (daco-gr. *zeu*, vocativul lui *zeus*, numele lui Jupiter). Confirmare, prin invocarea ca martur a zeului suprem; jurămînt pe *Dumnezeu*, că este așa — după cum se zice pe legea mea, pe onoare, etc.

zăuș *s. n.* (daco-gr. *zōos*, vîioiciune). 1) Fugă nebucască a calului, ambalar; vînt (mold.) — a lua (calul) *zăuș*; 2) *fig.* nebunie, agitare turbată. Olten.

zăvadă *s. f.* (lat. dela *subfundo*, a clădi, așeză). Adăpost pentru vite în timp de iarnă; opreliște, închisoare.

zavaz *s. n.* (pref. *za* și *vază*). Partea văzută, fața dela haină.

zavează *s. f.* I (slav *zavéska*, atîrnătoare, dela *viezati*, a legă). Vechiu. Perdea, cortină.

zavează *s. f.* II (slav *zvezda*, stea). Stea metalică pe sfîntul potir.

zavelcă *s. f.* (lat. pref. *ză*, pentru *se* și *velata*, încinsă, învelită). Fotă dublă de încins și învelit împrejur. Olten.

zaveră *s. f.* (slav *za-vera* = pentru credință, religie). Revoluția greacă din 1821, pornită în țările române contra turcilor, în numele credinței, religiei creștine; — *fig.* revoluție, turburare.

zavergisi (a se) *v. V. prec.* A face *zaveră* *fig.*

zavergiu *s. m. V. prec.* 1) Soldat în ceata de revoluționari a lui Ipsilante, care a făcut *zaveră* la 1821; 2) revoluționar; 3) *fig.* neastămpărat, gâlcevilor.

zavistie *s. f.* (slav *zavisti*, însă din lat. *ex-a-visito* = a nu vedea; ca și slavul *nenavideti*). 1) Invidie, gelozie; 2) intrigă.

zavistios, oasă *adj. V. prec.* 1) Invidios; 2) intrigant.

zavistul (a) *v. V. prec.* A invidia, a avea zavistie.

zăvodă *s. f. V. zăvodă*. Atîrnătoare culme de pus pe ea rufe, obiele, etc.

zăvod *s. m.* (daco-gr. *kiôn-votés*, din *kiôn*, căne, *votés*, păstor). Căne mare de păstor, care merge cu turma.

zăvod *s. n.* (slav din *zavoziti*, a transporta). Total de 100 chingari de pescărie.

zăvoiu *s. n.* (din *suvoiu*). Loc inundabil

unde cresc sălcii sau pădure de sălcii pe acest loc. — Și Sărbii zic *zăvoi*.

zăvor *s. n.* (daco-gr. dela *sumforeo*, a uni, a împreuna). Drug de fer sau de lemn, ce se vără în dosul ușii sau porți spre a o încuia; încuietorie. — Și Slavii zic *zavor*.

zăvori (a) *v.* A închide cu zăvorul; *fig. a se zăvori*, a sta închis în casă, retras.

zăvorit, ă *adj. V. prec.* 1) Încuiat cu zăvorul; 2) *fig.* închis, retras, tănuț.

zavrac *s. n. V. zavrăc*.

zavragiu *s. f. V. prec.* Certăreț, gâlcevilor.

zăzâi (ă) *v.* (onomat. dela sunetul *zzz* !! ce fac unele insecte). 1) A bâzâi, a face zgomot de albine sau alte insecte; 2) a pronunța sunetul *z* în loc de alt sunet.

zăzâit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a zăzâi și efectul ei.

zbărți (a se) *v. V. sbărți*.

zbor *s. n. V. sbor*.

zburli, **zburli** *v. sbărli*.

zdrăvăn, ă *adj. V. sdrăvăn*.

zdup! *interj. V. sdup!*

zeamă *s. f.* (daco-gr. *zema*, furtură și suc).

1) Suc din fructe sau plante; 2) apa în care s'a ficit carne cu puțină sare, — *zeamă de puțu*; 3) supă, borș, fiertură; 4) parte lichidă — ou cu *zeamă* — ou ne răscopt; 5) sos de bucate.

zebră sau **zebru** *s.* (fr. *zebre*). Animal din Africa de sud, dejmăriea cătarului, cu părul gălbui și cu dungi negre în curmeziș peste tot corpul.

zece *adj. num. și s. f.* (lat. *decem*). Număr ce arată nouă unități plus una, sau de două ori cinci: *zece lei*; *mai multe zeci de care, saci*, etc.

zecimal, ă *adj. V. prec.* Care se calculează sau se subîmparte din zece în zece — *număr zecimal*.

zecimală *s. f.* (dela *zece* prin fr. *décimale*). *Aritm.* Subdiviziune cât a zecea parte dintr'un întreg.

zecime *s. f. V. zece și urm.* 1) A zecea parte din întreg; 2) *fiscal.* dare către județ sau comună, cât a zecea parte din darea către stat.

zecieuală *s. f.* (dela *zece*). Ceea ce se ia ca bir, impozit, una din zece din avutul omului, — dijmă din vechime.

zecul (ø) *v. V. prec.* A lua zecieuală, dijmă.

zee *s. f.* (scurtat din *zeiță*). Zeiță, zână.

zefir *s. m.* (gr. *zephyros*). Vînt plăcut, ușurel, dinspre apus; *adie zefirul*.

zefir *s. n.* O pînză foarte subțire de ațică. **zeflema** *s. f.* (turc. *zeuklemë*, batjocură)

Ironie, luare în răs; glumă, luare peste picior.

zeflemisi (a) v. V. *prec.* A face zellemele, a lua peste picior, a ironiza, a lua în răs.

zeflemist s. m. Cel ce face zellemele.

zefliu, e *adj.* (turc *zevklî*). Vesel, bine dispus (*eșit* din *uz*).

zeghe sau **zeghie** s. f. (lat. medieval *secla* din lat. *setula*, păr aspru). Haină largă, nu prea lungă, din dimie albă cu cusături de găitan negru, cum poartă Oltenii țerani. — Și Ungurii zic *jegenye*.

zeghioiu s. n. Zeghie mai mică, mintean (din Prahova).

zeiță s. f. (dela *zeu* sau *zău*). 1) Divinitate păgână de parte femeiască, — *zeița frumuseței este Venus sau Afroida*; 2) *fig.* femeie foarte frumoasă.

zeitate s. f. (dela *zeu*). Zeu, divinitate din mitologia păgână.

zel s. n. (fr. *zèle*, lat. *zelus*, dela gr. *zelos*, care trage către ceva). Răvună, sărguință mare de a face ceva.

zelator s. m. (fr. *zélateur*). Cel ce lucrează cu zel.

zelos, **oasă** *adj.* și *adv.* V. *zel*. Cu zel, cu zăvână.

zemos, **oasă** *adj.* V. *zeamă*. Cu zeamă; s. pepene galben. *Mold.*

zemnic s. n. (slav *zimnik*, de iarnă, dela *zima*, iarnă). Bordeiu în pământ pentru a păstra murături și provizii pentru iarnă.

zend, **ă** *adj.* (dela *zenda*, cartea sfântă cu învățăturile religiei Perșilor). Pe limba în care este scrisă cartea sfântă a Perșilor.

zenit s. n. (fr. *zénith*). *Astronom.* Punct considerat ca cel mai înalt pe bolta cerească, adică drept deasupra celui ce observă cerul; *fig.* cel mai înalt grad la care s'ar putea ajunge.

zepelin s. n. (dela contele german *Zepelin*, inventatorul helicei adaptate la balon). Balon, dirijabil mare, cu forma orizontală, ce duce greutate și oameni.

zer s. n. (lat. *serum*). Lichid ce rămâne din lapte, după ce s'a scos brânza sau cașul.

zernat, **ă** *adj.* V. *zărnat*.

zero s. n. (fr. *zero*, din arab. *ṣif:or* = gol). 1) Semnul aritmetic (0), care nu are singur nici o valoare, dar mărește de zece ori cifra în stânga căria se așează; 2) nimic — *rezultatul este zero*; 3) om fără nici un merit, nulitate; 4) grad de temperatură care arată frigul când începe să înghețe apa, sau când începe topirea gheței.

zernat, **ă** *adj.* V. *zărnat*.

zestre s. f. (daco gr. zōstra, legătură, cu-

vânt ce trebuia să corespundă latinescului *legatum*, avere, dăruință prin testament cuiva.

1) Banii și averea ce primește dela părinți sau rude, cu forme legale, fata care se căsătorește; averea dotată a femeii; 2) *fig.* averea cu care este dotată o instituție; legat; 3) *fig. iron.* obiect rumas din vechime.

zețar s. m. (germ. *setzer*). *Tipogr.* cel ce zețuește.

zețui (a) v. V. *zaț. tip.* Cel ce culege și așează literile tipografice spre a forma cuvintele și textul de tipărit.

zețuit, **ă** *adj.* V. *prec.* Compus din litere tipografice spre a se imprimă; s. n. Compunerea din litere tipografice.

zeu s. m. (lat. *deus*, dela *Zeus*, numele lui *Chronos*, sau *Jupiter ori Joe*). 1) Divinitate din mitologia păgână; 2) *fig.* Dumnezeu; 3) *fig.* om cu calități extraordinare; ființă adorată; 4) idol.

zevelcă s. f. V. *zăvelcă*.

zevzec, **acă**. (mold. *zăbzec*) *adj.* (lat. *sub-siccus* = mai prejos decât prost—*sub-sec*). Neghib, zăpăcit. — Și Turcii zic *zevzec*.

zgâl (a | se) v. (lat. din *scio*, pentru *scindo*, a despică). 1) A deschide ochi din somn; 2) a se uita fix și mult; 3) a deschide o rană, etc.) *Mold.*

zgăit, **ă** *adj.* V. *prec.* Ce se zgăiește, 1—3 *Mold.*

zgăria (a) v. V. *sgăria*.

zgățai (a) v. V. *sgățai*.

zgomot s. n. V. *sgomot*.

zgripturoaică s. f. V. *sgript*.

zgură s. f. V. *sgură* (de asemenea și alte vorbe cu *zg*, să se caute la *sg*).

zi (ziuă) s. f. (lat. *dies*, prin pronunția *z* pentru *d*, ca și la *zeu, zece*). 1) Timpul de dimineața până seara, sau dela răsăritul până la apusul soarelui; 2) munca unui lucrător dintr'o zi; 3) plata convenită pentru munca de o zi; 4) serbarea onomastică, patronul unei persoane: — *la ziua lui am petrecut bine*; 5) pl. viața: *i-a răpus zilele*; 6) pl. timpul: *în zilele acelea* (în vremea aceea) *evanghel*; *în zilele lui Ștefan Vodă s'au plinit acestea*; 7) *zi bună*, traiu bun — *n'am avut zi bună cât am stat cu el*; 8) *zi cu zi*, zile întregi; într'una; 9) *a doua zi*, în ziua ce a urmat, sau care va urma; 10) *ae zi*, pentru serviciul de zi—*sergent de zi*; 11) *cât toate zilele*, enorm; 12) *a scăpa cu zile*, a scăpa dela moarte; 13) *a muri cu zile*, a muri în plină putere de viață; 14) *a face zile fripte*, a face neajunsuri, a necăji, tortură; 15) *zile lucrătoare*, zile în care se lucrează și nu e sărbătoare.

— Zilele săptămânei au numiri după cum erau închinat de latini zeilor păgâni sau astrelor: *Luni* (Luna); *Marți* (Marte); *Mercuri* (Mercur); *Joi* (Joe); *Vineri* (Venera); *Sâmbătă* (ebraic *Sabath* = ziua lui Sabaot, a lui Dumnezeu Tatăl); *Duminică* = Duminica, a Domnului (ziua); poporul adaugă adesea la aceste numiri vorba sfânta: *sfânta Luni*, *sfânta Mercuri*, *sfânta Vineri*.

zeiafet s. n. (lat din *dies-festa* = zi de sărbătoare—prin transf. *d* în *z*; vezi *zi* și *fr.fête*). Petrecere cu mâncări, băutură, lăutari—ca la zi de sărbătoare, la nuntă, zi onomastică etc.—Acest cuvânt se aude și la Turci, dar compunerea lui este latină bizantină.

ziar s. n. (dela *zi*, după forma fr. *journal*, delat *jour* = zi). Gazetă ce apare zilnic și în care se scriu faptele ce se întâmplă în țară și în străinătate.

ziarist s. m. 1) Cel ce scrie cuprinsul care apoi se tipărește în ziar; 2) director sau proprietar de ziar; 3) colaborator la redactarea ziarului.

ziaristică s. f. 1) Ocupațiunea ziaristului; 2) exigențele profesiunii de ziarist.

zibelină s. f. (fr. *zibeline*). Zool. Animal din Siberia zis și *jder*, și *samur*.

zibetă s. f. (lat. *Viverra zibetha*, fr. *ci-vette*). Zool. Animal mic din Africa, produce un lichid cu miros de mosc.

zicală s. f. (dela *zice*). Zicătoare, proverb. **zicaș** s. n. (dela *zice*). Lăutar care cântă și cu vocea și care spune, în timpul cântărei vorbe sau versuri de haz.

zicătoare s. f. (dela *zice*) 1) Proverb, sentență, vorbire figurată adeseori, cuprinzând o învățătură bună, un îndemn sau o mustrare: *lupul păru 'și schimbă, dar năraul, ba; cine sapă groupa altuia, cade singur în ea*; etc. etc. (vezi o asemenea colecție de zicători, în care se rezuma morala și filosofia poporului românesc).

zicătură s. f. (dela *zice*). 1) Cântare (mai ales cu instrumente de lăutari); 2) strofă spusă de zicaș; 3) vers, sau frază scurtă, veselă, spusă în timpul horei și în cadența jocului, de vreunul din jucători.

zice (a se) v. (lat. *dico*, *dicere*, prin *z=d*). 1) A se spune, a se vorbi; 2) a comunica o cugetare, a transmite părerea; 3) a opina; 4) a ordona; 5) *fig.* a cânta (mai ales din fluer sau din instrumente de lăutari); 6) a exprima prin scris — *ce zic gazetele*; 7) a spune versuri, vorbe de spirit în timpul horei; 8) *va să zică*, deci, așa dar;

zicere s. f. V. *prec.* Acțiunea de a zice și efectul ei; vorbire; *fig.* sentență, proverb.

zid s. n. (lat. dela *situs*, alcătuit, clădit, ridicat — din verbul *sino*, a așeză). 1) Părete zidit, clădit din cărămidă sau din piatră; 2) părete gros de cetate; 3) fortificație de apărare; 4) *fig.* apărare puternică — *fac zid din piepturile lor în jurul patriei*; 5) joc de copii *de-a zidul*: copiii se țin și de mână, apoi cel de la un capăt conduce și trece tot șirul pe sub brațele ultimei și a următoarelor grupe până ce tot șirul ajunge întors cu fața încotro erau spatele, iar mâinile fiecărui se țin de ale vecinilor stând cruciș peste pept—astfel nemișcați formează *zidul*.

zidar s. m. V. *prec.* Cel ce știe să zidească pereți și case din cărămidă, piatră, tencueală sau ciment.

zidărie s. f. V. *prec.* 1) Zid construit din cărămidă; 2) totalitatea pereților unei construcții; 3) mare construcție.

zidi (a) v. (lat. dela *situs*, clădit, ridicat). 1) A clădi, a construi pereți de cărămidă, piatră, cu mortar sau cu ciment; 2) a închide în corpul unui părete; 3) *fig.* a crea, a face — *Dumnezeu a zidit lumea*.

— Slavii zic *zidati*, fără să aibă baza *zid*, dar au însă alte forme ca: *zidanie*, *zidire*, *sozdateli*, *ziditor*.

zidire s. f. V. *zid*. 1) Clădire, construcție; 2) acțiunea de a zidi; 3) creațiune — *sunt mii de ani dela zidirea lumii*; 4) creatură, făptură — *și el este zidirea lui Dumnezeu*.

zidit, *ă* adj. V. *prec.* 1) Clădit, construit (din cărămidă, piatră); 2) *fig.* conformat, constituit fizicește.

ziditor s. m. V. *prec.* 1) Constructor; 2) întemeietor, fondator; 3) *fig.* creator — *ziditorul lumii*.

zigomorfe s. pl. (gr. *zygon*, care împreună *morphe*, formă). Bot. Plante cu forma împreună.

zigzag s. n. (fr. *zigzag*—dela gr. *zygon*—jug). 2) Linie cu cotituri, formând unghiuri alternative intrate și eșite (ca jugul); 2) *fig.* lucrare sau mișcare neregulată, cotind într-o parte și într'alta.

zillsit s. n. (dela *silă*, greață, *silisit*, îngreșat). Boală de copii la timpul înfărcării, *Mold.*

zilnic, *ă* adj. V. *zi pl. zile*. 1) De fiecare zi; 2) *adv.* neconținut, în fiecare zi,

zîmbi (a) v. V. *zâmbi*.

zîmbru s. m. (daco-gr. dela *simblēs*, izbitor (un animal contra altuia). 1) Bour sălbatic, cu pieptul lat și lăfos, mișos (cum este și pieptul leului), care foarte rar se mai vede. (Un exemplar rar era în grădina zoologică din Viena). El trăia prin munții Carpați —

de aci marca Moldovei; 2) marca principatului Moldovei — un cap de zimbru; 3) *fig. poetic* Moldova; 4) *fig. erou.* — Și Slavii *zic zăbri.*

zimișcă s. f. V. *zumișcă.*

zimțar s. m. V. *urm.* 1) Dințarul dulgherului; 2) obiect zimțat; 3) ban cu zimți; ban (*fig.*).

zimțat, *ă adj.* V. *urm.* Cu zimți.

zimți s. pl. (din *dinte, dinți, zinte, zinți* (*zimți*) *d = z* ca în *dies zi deus, zeu*, însă se aseamănă cu slav. rus. *zubți, dințișori*. 1) Dințișori, creștături ascuțite; pe marginea unui ban de metal; 2) marginea monedei astfel dințată; 3) *Mold. și Trans.* tindeche; 4) colți ascuțiți creștați în metal, peatră, lemn; 5) colții ferăstrăului; 6) creștături în pietrele de moară; 7) creneluri de cetate.

zimțui (a) v. V. *prec.* A face zimți sau a ascuți, ori îndreptă zimți.

zină s. f. (daco-gr. dela numele mitologic *zēn, zēna* → forma dorică a numelui lui *Zeus* (Jupiter), fiul lui Chronos — de aici *zēne* erau acele divinități ce serveau lui Zen — de ex. *Apollon* se mai chema și *Zenophron*). 1) Ființă închisută de imaginația poporului ca o fecioară veșnic tânără și nespus de frumoasă; — despre *zine* se vorbește în basmele, poveștile, poporului și ele sunt ca muzele din mitologia clasică, sau ca *feele*, din poveștile occidentale; ele apar îmbrăcate în alb, locuiesc în palate strălucite și în apropierea pădurilor sau apelor, sunt iubitoare de cântece și jocuri și au atribuțiuni și denumiri ce derivă din ele, ca: *zina apelor, zina florilor, zina câmpului, zina* sau *fata din Dafin, zina zinelor, cosinzeana și Ileana cosinzeana* (aceasta din urmă amintind de *Helena*), care are părul de aur; 2) *fig.* fată sau femeie foarte frumoasă; 3) *Trans. pl. iele*; 4) *Banat* numiri de plante: *părul zinelor = coliiie; florile zinelor, răchitan, carul zinelor, arnică; ciurul zinelor, turtă, etc.* — Dela această vorbă sunt multe nume proprii femeiești *Zina*.

zinatic, *ă adj.* (dela *zină* — luat de *zine*, ca și luat de *iele*, sau ca *lunatic*, etc.) V. *zănatic*.

zinc s. n. (germ. *zink*). Metal alb albăstriu, care amestecat cu alte metale, se întrebunțează la facerea de vase, la acoperit casele, obiecte de artă, etc. etc.

zincografie s. f. (din *zinc* și gr. *graphō, scriu*). Artă de a tipări cu table de zinc, în care s'a gravat o figură, un desemn.

zincogravură s. f. (din *zinc* și *gravură*). Artă de a gravă, săpă, în zinc, prin procedeu

chimic, după ce pe placa de zinc s'a luat o imagine prin fotografiere, apoi se spală cu substanțe corosive.

zingăni (a) v. V. *zângăni.*

zlori s. f. pl. V. *zori.*

zis, *ă adj.* (din *zice*). 1) Ce s'a spus; 2) rostit, spus pe derost; 3) supranumit.

zisă s. f. V. *prec.* Vorbă spusă; înștiințare zicere — *am venit după zisa logofătului.*

ziua s. f. V. *zi.* 1) *Bună* ziua, urare de a petrece o zi bună, salut obicinuit în timpul zilei (nu noaptea) — *am fost ziua, m'am dus în timpul zilei;* 3) *ziua mare*, în timpul zi; 4) *ziua namiază mare*, ziua în timpul amiezei; 5) *adv. cu ziua*, pe timp de o zi; 6) onomastica — *e ziua lui.*

zizanie s. f. (daco-gr. *zizanon*, neghină).

1) *Bot.* Neghină; 2) *fig.* desbinare, vrajbă — *bagă zizanie între oameni, aruncă discordie, vrajbă.*

zlac s. n. (dela *silă, silac*). *Bot.* Floarea vântului. *Mold.*

zlămac s. n. (slav dela *stomati*, a sfărâma; din *lomati*). 1) Sfărâmat, fărâmițat; 2) *fig.* frânt, sdrobot (de oboseală). *Mold.*

zlămăcui (a) se) v. V. *prec.* A (se) face *zlămac* *prop.* și *fig.*

zlămăcuit, *ă adj.* V. *zlămac.* 1) Fărâmițat, — *carnea a fiert până s'a zlămăcuit;* 2) *fig.* sdrobot (de oboseală).

zlătar s. m. (slav dela *zlato*, aur (*zolato*)). 1) Aurar; 2) țigan aurar.

zlătărie s. f. V. *prec.* Locul unde stau aurarii.

zlataust *adj.* (slav *zlato, usta*). Gură de aur — se zice *Sf. Ioan zlataust* (*biser.*).

zlot s. m. *zlato* sau *zolato* = aur). 1) Ban de aur — florin de aur; 2) ban de argint de 30 parăle. *Vechiu.*

zmaț s. n. V. *smăț.*

zmeu s. m. V. *smeu.*

zmeură s. f. V. *smeură.*

zo s. m. Numirea notei a 6-a din gama muzicii orientale bisericăști. V. *pa.*

zoale s. f. (dela *lat. zōu*). Apă săoasă, unsuroasă, în care s'au spălat vasele de bucătărie; apă murdară în care s'au spălat rufe.

zoală s. f. V. *zollre.*

zoană s. f. (dela *lat. zea*, un fel de grâu — *zeana*). Pleavă de grâu sau boabe seci de grâu sau de ovăz.

zoavă s. f. (ir. dela *zouave* = de zuav (*haină*)). Scurteică, vestă de zuav.

zob s. n. (diform. din *ciob*, prin *țio*). Sfărâmătură, ciob.

zobi (a) v. V. *prec.* A sfărâma *prop.* și *fig.*

zobit, *ă adj. V. prec.* Sfărâmat.

zobon *s. n. V. zăbun.*

zodiac *s. n. (gr. zodiakos).* 1) Zonă circulară deose sfera cerească, pe unde parcurge aparent soarele în cursul unui an și pe care se află succesiv 12 constelațiuni, ce corespund celor 12 luni ale anului și anume începând cu Ianuarie: = *Vărsătorul de apă, peștii, berbecule, taurul, gemenii, racul, leul, fecioara, cumpăna, scorpia, săgetătorul, capricornul* (despre cari poporul crede că au influență determinantă asupra caracterului și destinelor celui ce s-a născut în una sau alta din aceste zodii, adică în luna corespunzătoare); — 2) reprezentarea acestei zone cu figurile corespunzătoare; 3) carte în care se spun și se explică zodiile.

zodiacal, *ă adj. V. prec.* De zodiac.

zodiar *s. n. V. zodiac 3.*

zodiaș *s. m. V. zodie.* Cel ce spune, explică zodiile; ghicitor după zodii.

zodie *s. f. (gr. zōdia, firea animală).* 1) Unul din cele 12 semne sau constelațiuni ale zodiacului; 2) destinul vieții unui om, potrivit luneii și zodieii în care s'a născut; 3) *fig.* stea sub care s'a născut (după credința poporului); 4) firea asemănătoare cu a unui animal — *in zodia porcului*, cel care se îngrașă, îi merge bine, are noroc.

zodier *s. m. V. zodiaș.*

zoii (*a | se*) *v. (V. zoaie).* A (se) spăla nu îndestul, sau cu apă prea puțină ori murdără.

zoli (*a*) *v. (daco-gr. za, foarte, ly, a spăla).*

1) A spăla rufele tare, frecându-le cu săpun; 2) *fig.* a mostra mult. — Slavul *zolitii*, prin sufixul *ti* adaus la *zoli*, arată că vorba *zoli* este luată dela Daco-Latini.

zollire *s. f. V. prec.* Acțiunea de a zoli.

zonă *s. f. (gr. zonē, cingătoare).* Suprafață ca o fâșie, ce încinge globul pământesc; sunt cinci zone: *zona toridă*, cea mai ferbinte, în dreptul ecuatorului; *zona temperate* una la sud, alta la nord de tropice și de zona toridă; *zonele glaciale*, în jurul polului nordic și sudic al pământului.

zoofit *s. n. (gr. zōon, animal; phytōn, plantă).* *Zool.* Animal ce seamănă cu o plantă, cum sunt: coralul sau mărgeanul, buretele, ce cresc pe fundul mării; *pl.* diviziune a regelului animal de acest fel.

zoografie *s. f. (gr. zōon, animal; graphō, scriu).* Descrierea animalelor; desemnarea lor.

zoogol *s. m. (gr. zōon, animal, logos, vorbire).* Cel ce se ocupă cu zoologia.

zoologic, *ă adj. V. urm.* De zoologie.

zoologie *s. f. (gr. zōon, animal; logos, vorbire).* Partea din științele naturale, ce se

ocupă numai cu animalele și cu clasificățiunea lor; arătând cum se nasc, cum se nutresc, cum se desvoltă, cum și cât, trăesc, etc.

zoomorfic, *ă adj. (gr. zōon, animal; morphē, formă).* Privitor la schimbarea formelor în animale.

zoomorfism *s. n. V. prec.* Metamorfoza în animal.

zop *adj. și adv. V. zob.* Sdrobit, sfărâmat.

zopâl (*a*) *v. V. prec.* A sfărâma, zobi.

zor *s. n. (lat. din se-orior, a se ridică, a începe, a ridică în sus).* *Vechiu.* Asalt, urcare la asalt; 2) grabă, urgență; 3) afacere gravnică; 4) *fig.* necesitate imediată; 5) *adv. cu zoru*, grabnic; 6) *fig. la zor*, la ceartă — *la luat la zor*; 7) *a da zor*, a sili, a grăbi. — Și Turcii zic *zor*, silnicie.

zoralle *s. f. (dela zor).* Horă ce se joacă grăbit — bătută.

zorean *s. m. (dela zori).* *Zool.* Pește mic de apă dulce cu solzi albi argintii.

zorele *s. f.-pl. (dela s. zori).* *Bot.* Plantă ce se întinde pe pământ și face flori multe roz-violete sau albe, zisă și *rochița rândunelei*; floarea zorilor dimineții.

zori (*a | se*) *v. (dela zor).* A da zor; a (se) grăbi; a îndemna; a sili.

zori *s. pl. (lat. din se-orior, a răsări, a se înălța, a se ivi).* Lumina ce se ridică pe cer înainte de răsăritul soarelui; *a bate zorile*, a cânta trompții deșteptarea la cazarmă. — Baza acestui cuvânt este aceeași ca și la *zări*, Slavii au și ei vorba *zaria* = aurora, *dela zări*, care în slavonește este diformat în *zruiti*.

Zorilă *s. f. (dela zori).* 1) Nume de bou, născut în zori de zi; 2) zorii dimineții, revărsatul zorilor (în basmel populului).

zorit, *ă adj. 1) Grăbit tare; 2) silit, îndemnat; s. n. zorire.*

zorire *s. f. V. zori.* Acțiunea de a zori.

zorit *s. v. zori.* Zorite dimineții.

zornâl (*a*) *v. (onomatop. dela sunetul de mici lucruri metalice cari se lovesc — zornănesc pintenii, sabia, clopoței, cheile, banii.* A produce sunete de lovitură ușoare, metalice ca pintenii, banii, etc.

zornăit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a zornăi; efectul ei.

zornăitură *s. f. V. preced.*

zornet *s. n. V. prec.* Mult zornăit.

zorzoană [mai des *pl. zorzoane*] *s. f. compus din zorn-sună V. zornâi).* 1) Atârnători dintr'un fel de verigi mici, late, metalice, cari se puneau la urechile cailor spre a zornăi în timpul mersului; 2) bijuterii femeiești în număr exagerat; 3) adausuri prea multe ca ornament la orice.

zovon *s. n.* (lat. medieval *savanum* și gr. mod. *savanon* = cearșaf, giulgiu). 1) Broboadă mare; 2) Banat și Dobrogea — hobotul miresei; 3) Dobrogea — giulgiu.

zuav, *ă adj.* (fr. *zouave*). Soldat francez de infanterie, care poartă costum Algerian. (Numirea vine din arab *zoua-oua*, numele unui trib de *kabili*).

zugrav *s. m.* (gr. *zographos*, din *zao*, a fi viu și *graphein*, a scrie — deci *liter.*: cel ce scrie (cu colorii) de pare că ar fi viu). 1) Pictor de biserici; 2) văpșitor decorator de case; 3) *iron.* pictor neînsemnat.

zugrăveală *s. f.* *V. prec.* 1) Pictură bisericească; 2) ornamentație decorativă din interiorul casei.

zugrăvi (a) *v. V. prec.* 1) A picta sfinți, icoane sau ornamente în biserică; 2) a văpși și decora cu ornamente interiorul casei.

zugrăvire *s. f.* Acțiunea de a zugrăvi.

zugrăvit, *ă adj.* *V. prec.* 1) Pictat; 2) ornata, decorat cu figuri; *s. n.* acțiunea de a zugrăvi.

zuliar, *ă adj.* (gr. mod. din antic *zēlaios*, gelos). Gelos (cuvânt dispărut).

zulle *s. f.* *zēleyó*, a fi gelos. Gelozie (cuv. dispărut).

zullpsi (a) *v. V. prec.* A fi gelos (cuv. dispărut).

zuluf *s. m.* (gr. mod. dela *zalaó*, a ondula). 1) Bucă de păr; cărlănt; 2) perciune.

zumaricale *s. f. pl.* (gr. mod. *zymarika*). Bomboane, prăjituri.

zumișcă *s. f.* (daco-gr. dela *zymē*, dospală, drojdie — *zymizó*, a avea gust de dospală). Mică pânișoară albă, dospită, — pitușcă.

zumzet *s. n.* (dela onomat. neîntrebuințat *zum, zum*!). 1) Zbărânit, zgomot dela zborul albinelor sau altor insecte; 2) ciripitul, zgomot de cântare înceată a greierilor și altor insecte din iarba de cosit.

zup! *interj.* (onomat. dela sgomotul scurt și surd al căderii sau sării de sus). Exprimă: 1) căderea din săritură; 2) cădere drept în picioare din săritura peste gard — *zup! peste gard*; 3) săritură în genere: *zup! în spațele lui*; *zup! în porumbiște*.

zupăi (a) *v. V. preced.* A sări în sus (jucând).

zupăit *s. n. V. prec.* Acțiunea de a zupăi și efectul ei.

zur! *interj.* (onomat. dela sunetul căderii prin lunecare în șir a unor piese de metal, bani, etc.). Zgomot de mici piese metalice sau bani ce cad, sau se lovesc, mișcându-i.

zurăi (a) *v. V. prec.* A face sunetul repetat *zur!*

zurbă *s. f.* (daco-gr. dela *surba* = sgomot). Gălăgie, sgomot mare; turbulență. — Acest cuvânt nu este turcesc; cuvântul turcesc *zorba*, înseamnă jucător sgomotos, tot dela gr. *surba*.

zurbagiu *s. m.* și *adj.* *V. prec.* Om gălăgios, turbulent, gălcevitor — de aici i s'a dat și înțelesul din vechime de *revoluționar*.

zurbavă *s. f.* *V. zurba*. Gălăgie, gălceavă.

zurgalău (*pl.* *zurgălăi*) *s. m.* (daco-gr. din *surba* = tumult, gălăgie; *zurbalau*, diformat în *zurgalău*). Clopoței rotunzi, închiși ca o nucă, ce au înăuntru un grăunte de metal, care-i face să sune frumos; — prinși pe curea, se leagă la gâtul cailor când merg la drum lung, fiindcă se pare că sunetul lor face plăcere cailor.

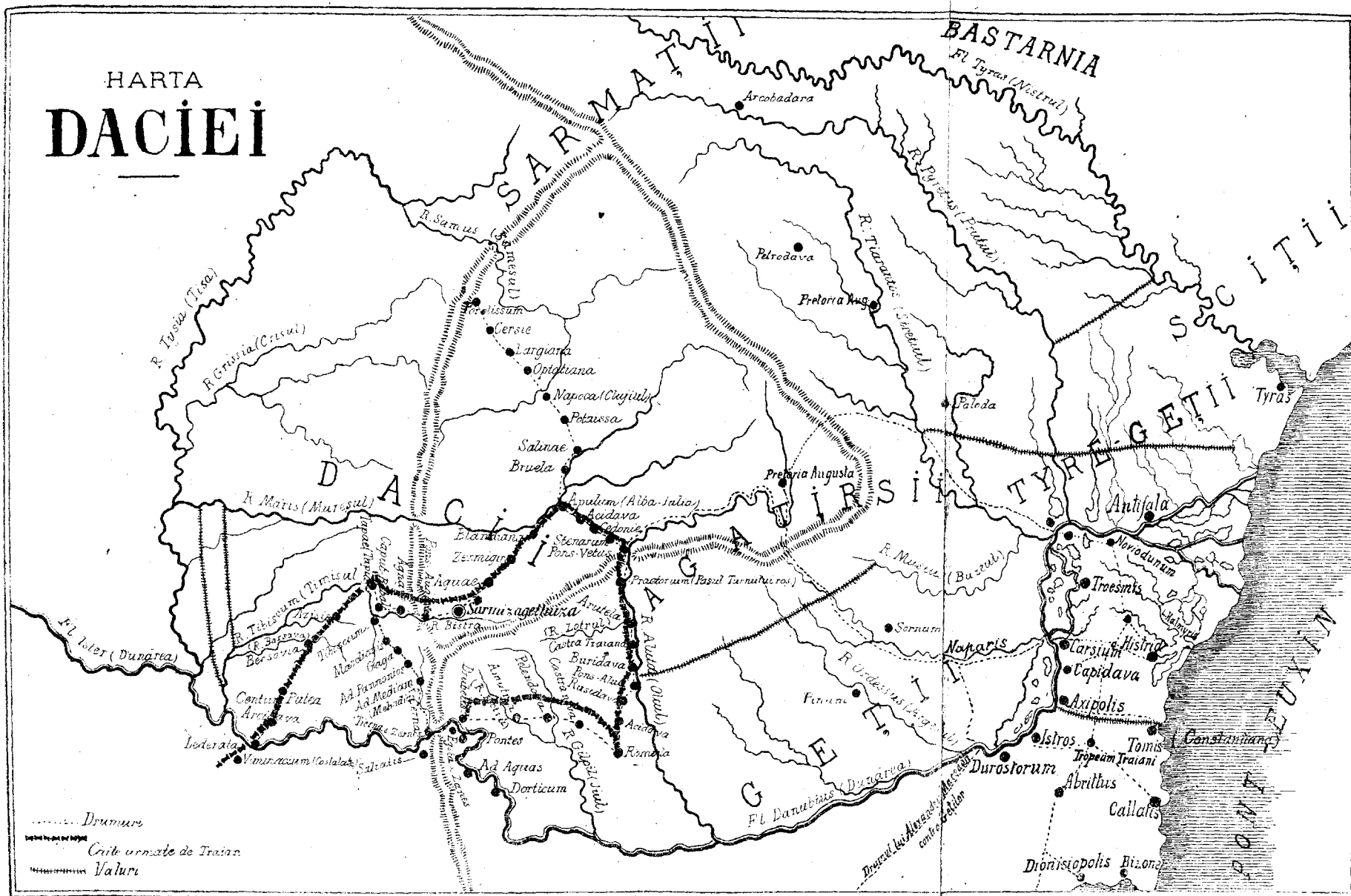
zuzăi (a) *v.* dela un onomat neîntrebuințat *zuz!*). A face zgomot de muște, a bâzâi; a face zgomot surd și zbărântor.

zuzet *s. n.* Faptul de a zuzăi și sgomotul zuzăirei.

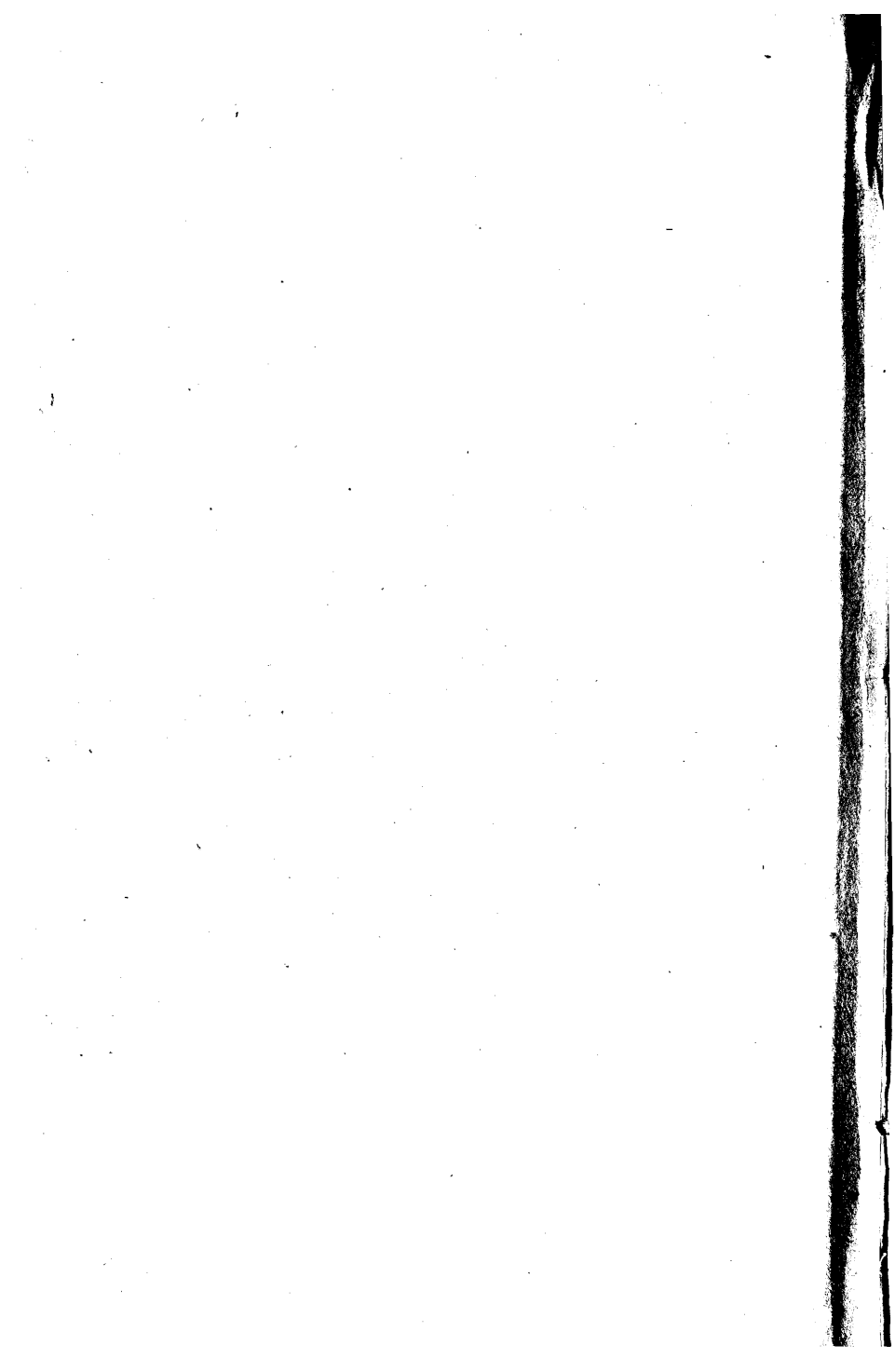
zvăpăiat, *ă adj.* *V. svăpăiat*.

zvon *s. n. V. svon*.

zvoni (a | se) *v. V. svoni*. (și alte cuvinte ce se pronunță cu *zva*... se află la lit. *s. svă*..).

Această hartă arată cum au venit în vechea Dacie înfrirurile celor două civilizații antice: una elenică (greacă), pe căile comerciale, dinspre Marea Neagră (Pontul Euxin), alta romană (latină), pe calea armelor.

NUMIRI GEOGRAFICE DIN DACIA

Cunoscute înainte de epoca romană și în epoca romană

Abritus (lat. *ab-ritus* = la cultul religios, sau la ceremonia și datina rituală). Localitate unde se practică cultul religios roman spre deosebire de al cetăților grecești din ținutul dobrogean; localitatea *Armutti* de astăzi, pare a aminti pe acest *Abritus*.

Acidava (lat. dela *accido, accidere*; a tăia (arbori). Localitate pe drumul roman, la sud de Alba-Iulia (Apulum).

Acidava V. preced. Oraș sau cetate în Oltenia de azi, la vest de Olt.

Admediam (lat. *ad-mediām*, la mijloc). Localitate unde este *Mehadia* de astăzi, numire ce pare din o prelungire a sunetului *e*, în *meadia*; dar băile termale de aici, fiind închinată lui *Hercules*, invocarea latină a acestuia: *ME-HE-DEO* pare mai probabil a fi dat numirea *Mehadia*, care la rându-i a denumit ținutul vecin *Mehediensis*, sau *Mehedinți* — mehedieni.

Ad-Panoniōs (lat. = la Panonieni, coloniști din Panonia). Oraș în Banat, mai sus de *Mehadia* actuală.

Agatirsi (gr. dela *agates* (agateros) = necultivatori de pământ). Numele locuitorilor depe colinele sud-estice ale Carpaților, cari creșteau vite, cultivau albinele și se împodobeau cu aur cules din nisipur râurilor; — obiceiul păstrat în podoabele cu fluturi de metal la frumoasele costume naționale de astăzi, în aceleși ținuturi ale țării noastre. *Vezi harta.*

Agnave (lat. *a-gnavis* = la cunoscutul). Oraș la nord de râul Timiș.

Alba-Iulia (lat. din *alba* — buna, norocoasă, — *Iulia*, a lui Iuliu). Denumirea din urmă a vechei cetăți romane *Apulum*. — *Aici Mihai-Viteazul* (1599) se proclamă principe al Transilvaniei; tot aici *Ferdinand I* după războiul din 1916—1918, se încoronă rege al Daciei reîntregite, acum cu numele de România.

Aluta (gr. *a-lutta*, fără turie). Numirea veche a râului Oltu, — din *alut*, devenit *olut*, care curge liniștit; nu face stricăciuni.

Amutria (lat. din *a-mutor*, de schimbător, ce se mută — numirea râului Motru (*mutor*). Oraș cam la gura râului Motru.

Antifala (gr. *anti-falagx* = înaintea stălpului). Oraș întemeiat de neguțători din Milet (Asia-Mică), unde veneau cu corăbiile lor și unde este acum Ismailul.

Apulum (lat. *a-pullum* = la negriciosul). Cetate care apăr, prin contrast, fu numită *Alba-Iulia*.

Aquae (lat. *aquae* = al apei). Oraș la nord-est de Sarmisagetuza (Grădiștea de acum) în Transilvania.

Arcidava (lat. din *arx, arcis* (cu terminația *arcitua* sau *arcidua*, făcând *arcidava*) = înălțime întărită, cetățue, sprijin). Cetate pe drumul primei expediții a lui Traian în Dacia, unde el a trecut Dunărea în Banatul Timișoarei de astăzi.

Arcobadara (lat. *arcus-vadere* = trecerea curbei, arcului). Cetate pe râul Prut, în Bucovina de astăzi.

Arutela (lat. *a-rutula* = la roșioara). Cetate unde se varsă Lotrul în Olt, sau pe la mănăstirea Cozia de azi.

Axtopolis (grec. antic. *axon-polis* = oraș dela mijloc). Cetate-port, cam unde este Cernavoda de astăzi, pe drumul comercial dela Tomis (Constanța).

Azisis (gr. ant. *a-zesis* = fără fierțură). Localitate pe drumul primei expediții a lui Traian în Dacia (prin Banat).

Bersovia (lat. *versa-via* = calea întoarsă). Oraș pe drumul expediției lui Traian (în Banat).

Bizone (lat. *bison*, bou sălbatic). Cetate la țărmul Mării-Negre (cam unde este Caverna de azi). Pe aici s'a găsit în anul 1923 o sculptură, reprezentând în relief un cap de bou,

cu stea între coarne, sorbind apă din valurile mării; iar pe fund, un disc rotund, soarele sau o pâne (?); acest relief semănă cu stema Moldovei.

Blandiana (lat. *blanda*, blândă, blândeana).

Oraș la sud-vest de Alba-Iulia.

Broutos Vezi Porata.

Bruela (lat. dela *pruina*, brumă, iarnă).

Localitate la nord de Alba-Iulia.

Buridava (lat. dela *burere*, a arde, *burita-ua*). Oraș pe râul Olt (pela Băbeni, j. Vâlcea).

Callatis sau **Kallatis** (gr. antic, *kaletes*, încântător). Cetate-port la țărmul Mării-Negre, pe la Mangalia de azi.

Capidava (lat. dela *capedum*, cupă de băut). Oraș pe țărmul Dunării în Dobrogea de azi, pela Topalu.

Caput.Bubali (lat. *caput*, cap, al *Bubalii* (râu ?). Oraș pe râul Timiș (în Banat),

Carsium (gr. ant. *karseon*, dela țărere). Oraș-port lângă Dunăre, pe calea comercială dinspre cetatea Histria, dela care Carsium și din *Karseon*, a luat numire de Harsion și Harsioa = *Hârșova* de azi.

Castra-Nova (lat. = *castrul-nou*). Castru roman, la răsărit de râul Jiu, în mijlocul Olteniei de azi, pe drumul expediției a doua a lui Traian.

Castra-Traiana (lat. = *castrul lui Traian*). Castru roman unde este astăzi Râmnicul-Vâlcei; — în apropiere, o bisericuță și un turn poartă acum numele *la Traian*.

Cedonie (lat. dela *caedium*, care se taie (pădure ?). Localitate la Nordul Transilvaniei, pela Sighetul Silvaniei.

Dacia (grec. antic. dela vorba *dak* = a ști, a înțepă și a mușcă — numire dată Dacilor, pentru că știau la luptă să înțepă cu sulita și poate că și mușcau — cum s'a văzut și în ultimul război, un inamic mușcat la gât, în spital la București). Țara Dacilor dela Nistru la Tisa și până la Dunăre și Marea-Neagră, pe care Traian o cuceri și o făcu provincie romană, la anul 106 după Christos, numind-o Dacia-Felix = Dacia Fericită. Pentru a o apăra de năvăliri barbare, el construi valuri, și ridică un monument de intimidare pentru barbări, vezi *trapeum Traiani*. — *Credința unora cum că numirea de dak ar fi dela un cuvânt dav, care ar însemna rob, dar care nici nu există în grecește, este o născocire fără temei.*

Danubius (gr. antic *Danoubios*, din scrisul *dhanus*, banc (potmol) de nisip, fiindcă acest fluviu, mai ales la gura lui, formează bancuri de nisip) numite și *dune*. Din *dha-*

nus s'a format numirea greacă și latină *Danubius* (*Danoubios*) și *Danubium*; iar din *dună*, s'a format românește *dunar* și *dunarea*, Dunărea; în slavonește *Dunai* (care pare românescul *dunoiu*; și nemțește *donau* (care pare a fi românescul *dunău*; forma *Danubium* a făcut un moment credința că ar fi un compus latin *do-nubium*, dă-nori, pentrucă Dunărea dă uneori ceață groasă ca norii). Fluviul cel mare, european, în antichitate numit și Istros, izvorăște din munții Schvartz-Wald (Pădurea-Neagră) Ducatul Baden, ca mic rășor numit *Brege*, apoi trece prin Germania, Austria, Ungaria, Iugoslavia, Bulgaria, România, mărindu-și cursul prin numeroși afluenți și se varsă în Marea-Neagră.

Dionisiopolis (grec. lat. *Dionisos* = Bacchus, zeul băuturilor, al petreceilor și al puterii productive a pământului; *polis*, oraș — orașul lui Bacchus). Oraș port la Marea-Neagră (Pont-Eusiu), unde este acum Balic, o transformare din *Bacchie* în Balchic.

Drubetis (*Drubeta*) — gr. antic *dru*+*bethi* ridicătură, înălțătură cu stejar). Cetate dacică pe țărmul Dunării, unde este acum orașul Turnu-Severin, așezată pe o înălțime, unde erau numai păduri de stejar — pe *Columna Traiană* se arată această cetate, și arbori cu frunză de stejar. Tot acolo se vede cum a debarcat Traian, cum a făcut un canal din mijlocul fluviului și a abătut cursul apei la dreapta pe o vale vecină, ce este și acum, spre a putea construi apoi podul; picioarele cap de pod ce se văd și acum, sunt zidite în parte cu beton de ciment, parte cu niște mari cărămizi (circa 60 centimetri lungime) ce poartă pecetea L. V. M. adică *Legiunea V-a Macedonică*. Aici la capul podului era cetate și un castru (*cazarmă*) a Romanilor, ce s'a tot refăcut sub diferiți împărați din Bizanț. Împăratul *Septimiu Sever* (an 200 d. Hs.) a așezat o colonie aici, care se numea *Colonia Septimiană Drubetta*; este o piatră cu inscripție, aflată în apropierea rămășiței de turn, căruia i se zice *Turnul lui Sever*, și care peatră se păstrează la liceul „Traian” în T.-Severin. Vezi *Turnu-Severin*.

Durostorum (gr. antic *doure-stulos* = buștean de stâlp). Cetate port la țărmul Dunării, unde este azi Silistra și unde erau păduri mari de stejar, cu bușteni buni pentru stâłpi.

Gaga (seamănă cu *Gaga*, oraș în Lidia, poate o colonie din acele părți). Oraș în Banatul Timișoarei, (compară origina jocului *ceardaș*).

Get pl. geți (gr. ant. *gētēs*, cultivator de pământ). Numirea poporului ce locuia și cultiva pământul în șesul Dunării pe ambele țărmuri; apoi sa'u refugiat pe țărmul stâng; când Alexandru Macedon i-a atacat, abia putea răsbate cu cavaleria lui prin la'urile lor de grâu, calcându-l cu sulilele la pământ.

Grisia (gr. ant. dela *krisis*, separație). Numirea veche a râului Criș, care este separat, ramificat: *Crișul-Alb*; *Crișul-Negru* și *Crișul-Repede*.

Gulpi (lat. din baza *gelus*, ger, frig; *gclidus* și *gelpidus*, friguros, rece — care din gîl s'a făcut *giul* și *jiul*). Numirea veche a râului Jiul, cu apa foarte rece.

Halmiris (gr. ant. *almyros*, sărat). Numirea locului de azi Razelm (lat. *re-salem* răs-sărat) în Dobrogea.

Hleras Vezi Tiarantos.

Histria (dela lat. *Hister*, Dunărea). Cetate pe lângă balta Zmeia de azi, din Dobrogea.

Istros (gr. ant. *Istros*, din baza *ist* și *istoreo*, a explora). Numirea antică a Dunării, care arată că fusese explorată de navigatorii din vechime.

Istros V. *preced.* Cetate port lângă Dunăre, cam unde este azi Oltina, în Dobrogea.

Lederata (lat. din *laedere*, a izbi). Localitate unde trecu Traian pe țărmul stâng al Dunării, în prima lui expediție contra Dacilor, prin Banatul de azi.

Largiana (lat. *largus*, imbelșugat). Oraș la miezã-noapte de Clujul actual.

Maris, Muras și Marusios (din sanscritul *mar*, apă). Numirea veche a râului Mureș de acum.

Masclianis (lat. *mas-cliens* = bărbat supus). Oraș în Banatul Timișoarei de azi.

Museos (gr. *museos*, de închidere ca și gr. *buzo*, a închide, astupă). Numirea râului Buzeu, care la obârșie este închis în Carpați, nu străbate dincolo.

Naparis (gr. ant. *Naparis*, din *nape*, vale păduoasă). Numirea veche a râului Ialomița de astăzi.

Napoca (gr. ant. *nape*, vale păduoasă). Oraș pe râul Someș, Clujul de astăzi.

Noviodunum (lat. *novi*, al noului și *dunum*, numirea Dunării (?). Oraș la țărmul Dunării, pe unde este Tulcea de astăzi, în Dobrogea.

Odessos (gr. ant. *odos*, cale, *odeusimos*, unde se poate călători). Numirea veche a portului actual Varna din Bulgaria, care a fost trecutã apoi portului Odessa din Rusia și pe care o menționăm aici ca vecinã cu cetățile grecești dela țărmul Mării-Negre.

Optatiana (lat. din *optatio*, preferință). Oraș între Napoca (Cluj) și Largiana.

Ordessos (gr. dela *ardeusis*, care udă). Numirea veche a râului actual Argeș care după unii ar fi din gr. *argēs*, strălucitor.

Paloda (lat. din *paludis*, dela baltă). Oraș cam unde este azi Bărladul.

Petrodava (gr. ant. *petridia*, latinizat *petridua*, pietroasa). Oraș unde este Piatra, din jud. Neamțu de azi.

Pelendova (gr. ant. *pelodes*, noroios). Oraș la apus de râul Jiu, în Oltenia.

Pinum (lat. *pinus*, pin, brad). Oraș lângă râul Argeș, spre Dunăre.

Pons-Aluttii (lat. = podul Oltului). Localitate cam unde este orașul Drăgășani de azi, lângă Olt.

Pons-Augusti (lat. = podul lui Augustus). Localitate lângă râul Timiș, la apus de Sarmisagethuza.

Pons-Vetus (lat. podul vechiu). Localitate lângă râul Olt, pela Turnu-Roșu.

Pontes (lat. *pons*, *pontis*, pod). Localitate pe țărmul drept al Dunării, în fața Drubetei, la capul podului lui Traian.

Pont-Euxinus (gr. ant. *pontos*, mare, *euxenos*, găzduitoare de streini). Marea-Neagră cu popoare stieine în jurul ei (nu Greci).

Porata (gr. *perates*, *peratē* — care este la limită, la margine — numire care pe timpul împăratului bizantin Constantin Porfirogenitul se diformă în *Broutos* (Brutos). Numire veche a râului Prutu.

Porolissum (gr. ant. *poro*, înainte, *lisson*, neted, șes). Oraș spre nordul Transilvaniei, spre Maramureș, pela Tășnad (?).

Potaisa (gr. antic *potessa*, zburătoare). Localitate mai sus de Clujul actual.

Pretoria-Augusta (lat. *pretor* și *augustus*). Numirea unor reședințe administrative în Dacia, una unde este acum orașul Roman în Moldova, alta cam unde este or. Sf. Gheorghe (Sepse-Singiorgiu) în Transilvania.

Rusidava (lat. dela *rus*, câmpie). Localitate în dreapta Oltului, pela satul Râmești (?) jud. Vâlcea.

Saliatis (lat. *saliatus*, preoție, reședință de preot). Oraș pe dreapta Dunării la vârsarea Cernei sau mai la sud (la Porțile de fer).

Samus (gr. ant. *samos*, grămadă de nisip). Numirea râului Someș de azi.

Sarmisagethuza (dela numele de *Sarmis*, *Sarmati* și *Gētēs*, Geți, cetate a *Sarmis-Geților*). Capitala Daciei, pe timpul lui Decebal, unde este azi satul Grădiștea în Transilvania și unde în niște cuptoare de var și astăzi se aruncă sculpturi antice, ce se mai

afllă aici (constatare făcută într-o excursie a elevilor liceului „Traian“ când s'a putut lua de acolo o mică statueta și o acvilă sculptată în piatră).

Sciți sau Skiți (gr. ant. *Skythes*, dela *skytos*, piele de animal (cojoc) (?). Locuitorii din părțile de miază-noapte a Mării-Negre, formând triburi nestatornice și umblând îmbrăcați în piei de animale, fiind țara lor friguroasă. Scriitorii greci spun că ei nu au orașe, nici sate; trăiesc din produsele animale și nu din ale plugăriei. Medicul Hipocrat îi descrie că au: corpul mare și greoiu, membrele groase și flexibile, părțile: târnând, sunt grași și cărnoși — tip ce corespunde Rușilor de astăzi, cum arată și istoricii ruși, că sunt urmași ai Sciților.

Seretos (după unii este o variantă a lui *Tiarantos*, numirea antică a Siretului, pare însă din *syr-reos*, confluență). Numirea râului Siret, care are mulți afluenți.

Sigidunum (lat. dela *seges* (segetum), câmp). Numirea pe timpul Romanilor a Belgradului de astăzi (capitala Serbiei).

Sornum (lat. din *sordium* noroiu). Orașel pe unde sunt astăzi Urziceni (?).

Stenarum (gr. ant. *stenos*, strâmt, cu forma lat. *stenarum*, al strâmtoirilor). Localitate pe la trecătoarea Turnu-Roșu.

Tapae (gr. lat. *tapes*, acoperiș). Oraș la țermul râului Timiș (*Tibiscum*) unde trecea drumul roman peste acest râu.

Tiarantos (gr. ant. *dia-rojados* — care curge din două părți). Numire a râului Siret, care primește afluenți din ambele părți. V. *Seretos*.

Tibiscum (lat. dela *tibia*, țeavă, izvor captat — compară Sibiu). Numirea riului actual Timiș, sau Timeș.

Tierna (lat. dela *terra*, pământ, ca fr. și ital. *terne*, *terno*, închis la culoare, pământiu, — iar Ptolomeu o numește *Dierna*, fiindcă grecește *d* se pronunță și *z* pentru *ț* (din rom. *țernă*, pământ, de unde și *zărână*, plantă cu fruct negru-verziu și *zermat*, românesc egal cu *cernit*, *țernit* — de aici și Slavii au *cerni*, *cerno*, (terno) = negru). Numirea romană a râului Cerna, cu apă ternă, ca *țerâna* sau ca *zârna*, ce curge pe la băile Herculanene și se varsă în Dunăre. Această numire lămurește proveniența numirei *Cerna*

și *cernit*, la Români și la Slavi din baza *terra*, *terna* = țerna.

Theis sau *Tysia* (gr. ant. din *teghis*, udare, revărsare). Numele riului Tisa, care are bălți și revărsări.

Tomis (gr. ant. *Tomis*, — tăiat). Cetate și port la Marea-Neagră unde este acum Constanța și unde neguțătorii veneau cu corăbiile pentru a duce produse din Dacia, probă căile de negoț. Vezi harta.

Troesmis (dela cetatea *Troias*, *troias*, al celor din Troia). Oraș, colonie a Troenilor, unde este azi Măcinul în Dobrogea. — Compară *Tyras* și *Antifala*.

Tropeum-Traiani (lat. = monumentul lui Traian). Locul în mijlocul Dobrogei, unde era un f. mare monument circular, pe ale cărui bazoreliefe erau arătați barbarii, cari năvăleau în imperiul roman prin acest loc, cum erau legați de arbori, bătuți și făcuți apoi sclavi. După înfățișare, se cunosc că erau Sciți acești barbari; acești sclavi și servi, învățau apoi a vorbi latinește și astfel se explică prezența Slavilor (Sclavilor) la sudul Dunării, din acele vechi timpuri și prezența cuvintelor latine în limba lor. Acum acest loc se chiamă *Adam-Klisi*, turcește — omul de peatră, pare însă o diformare din lat. *ad-inclusium*, din inscripția ce va fi fost pe monument, spre închiderea năvălirii barbarilor. — Vezi albumul acestor sculpturi, de Gr. Tocilescu.

Tigras (gr. ant. *Tygras* și *Tygras* port și mare oraș comercial al Feniciei). Port și colonie feniciană la gura Nistrului, unde este acum Cetatea-Albă. Geții din aceste părți se numeau *Tyre-Geți*. Vezi harta.

Viminacium (lat. *vimeia*, nuea). Localitate în dreapta Dunării, în Serbia de azi, pe unde Traian trecu fluviul, în primă expediție contra Dacilor. Satul actual *Kostolaț*, pare a denumi *castellum*, cetățuia cu turn, în care sta de santinelă ostașul roman și da semnal, cu o torță aprinsă, în caz de năvălire dușmană transmiițându-se astfel semnalul până la Roma.

Zermigura (lat. *sermicula*, mic sfat). Oraș în Transilvania, între *Aquae* și *Blandiana*, mai sus de Sarmisagetza. Acestea sunt puținele numiri geografice, ce se cunosc din vechea Dacie; dar mult mai multe vor fi fost acele ce nu ni s'au păstrat.

NUMIRI GEOGRAFICE DIN ROMANIA

Riuri:

Acbota (lat. *ac-poto* = de a bea). Riu în Basarabia.

Agris (lat. *agri*, al câmpului — *agrestis*). Riu în Transilv.

Alcalia (gr. ant. *alke*, forță ce mișcă). Riu ce dă forță motrice la mori, în Basarabia.

Allaga (lat. *alia-aqua*, apa cealaltă). Riu cu apă puțină. Basar. (turcizat *Ali-Aga* !..).

Almașul (lat. *almus*, de belșug). Riu în Transilv. și Mold.

Amaradia (dela *amar*, amarat(ia)). Riu cu apă sălcie. j. Gorj.

Ampoele (lat. *ambo-eluo* = îndoit spală). Riu ce inundă (spală), în Transilv.

Aranca (dela *arā*). Riu dela arături.

Agrarul-Petrica (dela *aur* și *petricică*). Riu ce conține în nisipul lui aur.

Azuga (daco-gr. *a-zugos* = fără jug). Riu cu albie îngustă între munți, de nu puteau merge boi înjugați.

Baccalia (lat. *baca* fruct, *baccal* dătător de fruct). Riu în Basarabia.

Băcu (lat. *baca*, fruct de pom, și sămânță). Riu folositor sămănăturilor în Basarabia. — Erau și întărituri cu mari blocuri de peatră pe țărmul lui, pentru linia de arcași dela Ungheeni, la Tighina și se complecta unghiul prin valul dela Tighina la Prut (*vezi harta*).

Bahluiu (lat. *beca*, sămânță, gr. *loyo*, ud — compară *Vaslui*, *Covurlui*). Riu ce udă sămănăturile, în Moldova.

Bahna Riu ce vine din *bahnă*, în j. Mehcinții.

Balasan (lat. *palus*, baltă, *palusan*, de baltă). Riu din bălți în j. Dolj.

Bâlca Bilca (lat. *palucula* (palus) = bălțuță) Riu la nordul Moldovei.

Bângaci (diform. din *bun-face*). Riușor la nordul Basarabiei.

Bârlad (lat. *per-latum* = de-a latul). Riu ce curge de-a latul, nu ca alte riuri din Moldova dela nord la sud.

Bârzasca (dela *barză*). Riu în Banat.

Bașeul (lat. *baca*, *baceus*, de sămănături). Riu în jud. Dorohoi.

Bega (lat. *pecua*, pentru vite). Riu de adăpat doar vitele. Banat.

Berefău (lat. *per-eluo* = spre a spală). Riu în Trans.

Berheciu (lat. *per-haesum*, pe oprire). Riu mic. Mold.

Berzova (de *berze*). Riu în Banat.

Bicazu (lat. *bi-casus*, cu dublă cădere). Riu în munții Moldovei.

Bistra (gr. *pistra*, apă bună de băut). Riu în Transilvania.

Bistrița (diminutiv din *Bistra*, vezi preced). Sunt multe riuri cu acest nume și cu apă bună de băut (și în golful Salonic se varsă un asemenea riu); este numai o întâmplătoare potrivire cu slavul *bâstro*, repede — căci numirile *Bistra* și *Bistrița* nu s'au transformat în *Băstra*.

Bistricioara diminutiv din *Bistrița*. Trans.

Bodeasca (lat. din *poto*, a bea) în j. Dorohoi.

Bohotlnu (lat. *bufo-tene* = conține broaște). Riu cu broaște. Basar.

Borsca (daco-gr. dela *boras*, de nutreț). Riu în j. Bistrița-Năsăud.

Borșova ca și preced. Riu în Trans.

Botna (lat. *poto*, a bea). Riu în Basar.

Braicău (lat. *brevicus*, puțintel). Riușor în Basarabia de nord.

Brateș (dela *Broutos*, (Brutos) numirea antică a' Prutului — Bruteș). Lac la gura Prutului.

Breaca (daco-gr. dela *breke*, orăcăit de broaște). Lac în j. Ilfov.

Bulba (lat. din *volvo*, a se rostogoli, învârtaji) Riu în j. Mehedinți.

Buzeu V. antic Museos.

Cacaina (gr. ant. *kakos*, rău). Riu cu apă rea (?); j. Iași și Putna.

Călina (dela *colină*). Rîu din apa depe coline.
Călmătu (dela *culme, culmețiu*). Rîu din ape depe culmi de deal.
Călnar (d. *colin(ar)*). Rîu din apa colinelor.
Călnău (d. *colină(u)*). Rîu depe coline.
Călnic (d. *colin(ic)*). Rîu depe coline.
Calul (poreclă). Rîu în j. Neamț. V. *Iapa*.
Cahul (lat. *caulae* gropi și *caulis*, varză (?)). Rîu și lac în Basarabia (p. vărzării ?).
Capîștea (lat. din *capessō*, a apucă). Rîu ce prinde mici cursuri de ape. Basarab.
Caplan (*cap*, căplean). Mic capăt de rîu.
Caradui (din *cără*, cărădui). Rîu ce duce, în Basarab.
Caraș (daco-gr. *charas*, de plăcere, de binefacere). Rîu în Banat.
Cașinul (lat. *casum*, căzut, căzător). Rîu de munte în Moldova.
Cașonul (ca *preced.*) Rîu în Trans.
Catlabuh (lat. *quanto-lavicu* (lavo) cu căt spală). Rîu în Basarabia și lac cu acest nume.
Celeghider (lat. *celeriter*, repede). Rîu repede în Basarabia.
Cerlina (din *ger*, gelina, geroasă). Rîușor j. Hotin.
Cerbinca (dif. *șerpınca*). Rîu în care apar șerpi. Basarabia.
Ceremușul (lat. dela *gyrus, gyrum*, pe încunjur). Rîu în Transilvania.
Cheia (daco-gr. dela *cheyu*, răspândită). Rîușor în j. Vâlcea.
Cerna (Vezi *Tierna*, antică. Sunt f. multe rîuri în România Cerna (cu apa *ternă*, pămîntească, sau neagră ca *țerna*).
Chineja (lat. *qui-nexa*, care este unită). Rîu mic unit cu altul.
Chirghiz (diform. din *curge*, curghiușu). Rîu în Basarabia.
Ciaga (lat. *caeca* (ceca), ascunsă). Rîu în Basarabia.
Ciorna (diform. din *Cerna*). Basar.
Ciugura (lat. *cicur*, blând). Rîu în Basarabia.
Ciuhur ca și *preced.* Basarabia.
Ciutucul (lat. *gelu* (culus) = răcișor). Rîu în Basar.
Cogălnicu (rom. cu + călnic, colnic, depe colnice, apa). Rîu în Basarabia.
Comorod ca Homorodul.
Copăceanca (dela *copact*). Rîu în Basar.
Corogea (lat. din *corogare*, a aduna). Rîu din ape adunate.
Corozelul V. *preced.*
Cosuștea (dela *coastă, costluștea*). Rîu din ape depe coaste de deal. Mehedinți.
Costoiul ca *preced.*
Cotmeana (dela vorba *sot*). Rîu cotit.

Covurlui (daco-gr. *ko-vora-loyo* = încă udă pășunile). Râu ce inundă pășuni.
Cozova (lat. dela *cos, peatră* — depe pietre, stânci). Rîu de munte.
Cracău (dela *crac*, picior de munte). Rîu de munte în Moldova.
Crasna (dela *creasta, creastna*, depe creste). Rîu ce vine depe creste de munte în Transilv. Mold. Muntenia (nu este din slavul *krasnii*, roșu ?...)
Cricov (dela vorba *creacov*, dela *crac*, picior de munte). Rîu în Muntenia.
Crișul V. *Grista* în Dacia.
Cubolta (din *cu-baltă*). Rîu în Basarabia.
Cuejoiul (din *hui*, hueșul, hueșoiu). Rîu zgomotos, în j. Neamțu.
Daciovul (dela Daci). Rîu în Muntenia.
Dălcovul (din *deluc, dălcovul*). Rîu depe dealuri.
Dâmbovița (din *dâmb, dâmboicea*). Rîu depe dâmburi. Muntenia.
Dăsnățiu (din *dos, dosneț*). Rîu dosit, în j. Dolj.
Delea (dela *deal*). Rîu depe dealuri.
Dobra (slav *dobra*, buna; — credem însă că este o scurtare din *dâmbră*, depe dâmburi). Rîu în Transilvania.
Dobrovățul (din *dumbravă, dumbrăvățu*). Râu din Dumbravă.
Dorna (din lat. *torno*, a suci, întoarce) în j. Suceava.
Dorofeul (daco-gr. *doro-fteos* = dăruit de Dumnezeu).
Dolha (lat. din *dulcis*; dulca). Rîu cu apă dulce de băut.
Dolna (din *deal, dealina*). Rîu depe dealuri în j. Dorohoi (și slav *dolna*, costișă).
Doftana (daco-gr. dela *doftēnai*, dăruire). Rîu în Muntenia.
Drabiște (dela *drob, drobiște*). Rîu ce face droburi, sfărîmă. Basarabia.
Dracula (lat. *draco*, șerpe). Rîu în Basar.
Drajna (daco-gr. *drosine*, rourată). Rîu în Muntenia, jud. Prahova.
Drăghinicu (lat. din *draco*, șerpe — *drachinicu*). Rîu în care apar șerpi (?).
Dreștioara (dif. *trestioara*). Rîu de bălți.
Drincea (lat. din *trinicia*, care vine din trei părți). Rîu în j. Mehedinți.
Druța (daco-gr. *drus*, stejar). Rîu din locuri cu stejar.
Dulfa (din *deal, dealva*). Rîu din ape depe deal. Basarabia.
Dunărea — Vezi *Danubius* în Dacia.
Elanul (lat. *e* din și *lan*). Rîu de lanuri.
Esana (din *iaz, iešana*). Rîu din iazuri.
Ezerul (din *iaz, ezerul*). Ca *preced.*

Floritolu (din *flori*). Riu în Basarabia.
Frumușica (d. *frumos*). Riu în Basarabia.
Galbenu (din *galben*). Riu găbui. Munt. Gârla-Mare V. *gârlă*. În Basar. și altele.
Geamăna (d. *gemen*). Riu împreună.
Gerul (dela *ger*). Riu rece (?).
Gilort (rudă cu *Gilpid*, din *gelu*, *ger*, *ge-lorat*, rece). Riu în j. Gorj.
Gișăniul (dela *chică*, coamă de munte — *chicănul*). Transilv.
Glavacioc (lat. *glaucus*, *glaucaucus*, verde, verziu). Riu verziu, j. Vâlcea.
Goroveiu (lat. dela *corruo*, *corruere*, a răru). Riu ce năru, j. Dorohoi.
Grinteșu (din *grunzi*(eș)). Riu cu grunzi.
Haar (dela *hău*(ar)). Riu în Trans.
Hagider (pare turcesc, dar lat. *acidus* — *aciderus*, este acru, sălcu). Riu cu apa sălcie, în Basarabia.
Hoban (din *hop*(an)). Riu cu hopuri.
Homorod (lat. dela *humor*, umezeală, apă). Riu în Transilv.
Horezu (dela muntele *Horez*). j. Vâlcea.
Humorul (lat. *humor*, udeală, apă). Riu Bucovina.
Ialomîța (lat. din *eluvies*, apă revărsată — diformat, *elumies*(a)). Riu ce se revărsă.
Ialpug (lat. din *eluvio*, revărsare de apă — *eluvicus* (diformat *elupig* și *elpig*). Riu și lac mare cu același nume, în Basarabia.
Iapa (poreclă arbitrară — vezi *Calu*). Riușor în j. Neamțu. (*Călu*, pare a fi din lat. *colluo*, a uda — această diformare a provocat numirea paralelă vecină *iapa*).
Ibăneasa (lat. din *hiemans*, din zăpadă, de iarnă, *hiemaneus*, dif. *imaneus* și *ibaneus* (ca *hiberneus* lat.). Riu din zăpezi. j. Dorohoi.
Ichel (lat. *e-gelu*, din gheață). Riu în Basar.
Idnicu (lat. *igniceus*, scânteietor). Riu în Basarabia.
Ilfovul (lat. din *eluviolus*, revărsătelui, din *eluvio*, revărsare de apă 'prin 'abr. *elfiout*). Riușor în Muntenia, jud. Ilfov.
Iltoșova (lat. din *eluvio*, revărsare de apă, *eluvioso* diformat). Riu în Transilv.
Iva (lat. *elavo*, a uda peste, a spăla). Riu în Transilvania.
Jaravățul (lat. diformat *gelivus*, — *gelu*, de îngheț). Riu rece.
Jijla (lat. din *scisa*, *scisia* (scizia)—despărțită). Riu despărțit, ramificat. Moldova.
Jiltul (lat. *gelidus*, *gelitus*, înghețat). Riu de munte.
Jiul V. Gilpil în Dacia.
Lăpușul (lat. *lapis*, peatră — *lapeș*). Riu din munții pietroși. Transilv.

Lăpușna V. preced. Riu cu prund. Basar-Larga (rom. *larg*, sau lat. *largu*, de belșug). Riu în Basar. și Transilv.
Leotea (lat. *lauta*, udată). Mold.
Lopatnic (lat. din *lavat*(nic) — udător). Riu în Basar.
Lotarcea (lat. *lotarcea*) — udătoarea, Riu în Transilvania.
Lotrița ca preced.
Lotru (lat. *lotor*, care udă). Riu ce inundă.
Ludoșul (lat. *lotus*, udat). Riu. Trans.
Luncavățul (de *luncă*). Riu j. Vâlcea.
Lunga (rom. *lungă*). Riu în Basarab.
Mălina (rom. *măl*(ina)). Riu cu māl.
Mamornița (diform. din *papornița*, cu papură). Riu în Bucov.
Marița (din mare, *mărița*, mărișoară). Riu în Gorj.
Medveja (slav ar fi *medvedl*, urs, *medveja*, ursăreasca; dar este o transformare din lat. *madefacia*, dățătoare de udeală). Riu în Basarabia.
Mehadia vezi *Ad-Median* în Dacia.
Milcovul (din r. *măl*(cov)). Riu mălos.
Miletinul (din rom. *mălet*(in) — cu māl mult). Mold.
Miltotina ca preced. în j. Ilfov.
Minji (dela *mind*(?)). Riu în Banat.
Mislea (lat. *misella*, slăbuța). Riușor în Prahova.
Moldova (din vorba *mol* (māl, nāmōl) și *daua* (da). Riu care aduce f. mult nāmōl când se revărsă. Sunt mai multe riuri, chiar în țări vecine, dar latinescu *molis* și *do* este baza numelui lor.
Moldovița V. preced.
Molnița (rom. *māl*(nița)). Riu în Bucovina.
Mostiștea (din rom. *musti*(ște) ieși apă la suprafață). Riu de mlaștini.
Motnăul (lat. din *motus*, turburat, și mutat din loc). Riu în Muntenia.
Motru (lat. *mutor*, *motor*, care se mută, mișcă din loc). Riu cu curs schimbător în j. Mehedinți — la obârșia lui dispare sub pământ pe o întindere mare și iarăși apare.
Mureșul V. Maris și *Murș* în Dacia.
Neagra (r. *negru*). În Oltenia.
Neajlovul (lat. *nivis-lavo*, ud din zăpadă). Riu din zăpezi. Muntenia.
Neamțu (lat. *ne-amicus* p. *neamici*, de nepriitor — opus de ex. lui *Almaș* — el are drept complectare un alt riu *Nemțșoru*. Cuvântul acesta de neprielnic, este egalul latinescului și grec. *austeros*, neprielnic, sec, sterp și ne explică paralel pe *neamț* și *austria*(c); nu cum cred Slavii că *nemōi* și *nemeș* = mut, ar fi denumirea nemților. Apo

ca riul acesta să fi primit nume dela un *neamț* (austriac), nu este de loc probabil, ne mai fiind cazuri similare. Unii cred că un *neamț* a zidit *Cetatea-Neamțului*, noi credem că riul avea numirea când s'a zidit cetatea și că dela riu este numirea județului, orașului și a cetății.

Nocorova (lat. din *necare*, a înecă). Riu ce înecă.

Negoiu (lat. *niveus*, cu nea). Munte și riu. Olten.

Negreana (r. *negru*). Riu j. Gorj.

Nehoiu (lat. *niveus*, de nea). Riu din nea.

Nemțșoru V. Neamțu.

Nereju (rom. *nea*(reșu). Riu din nea.

Niaradul (rom. *nea*(rădul). Riu din nea. Transilv.

Nlra (rom. *nea*(ra). Riușor în Banat.

Nișcovul (lat. *nix*(ău) = din ninsoare). Riu din zăpadă munților.

Obreja (lat. *ob-regio* = dela margine). Riu mărăginaș. Basarabia.

Ocnița Riușor ce vine dela Ocne.

Oituz (lat. *a-itus* = spre mergere, trecere). Riu pe lângă care este calea de trecere peste Carpați.

Oitul vezi *Aluta* în Dacia.

Oltețul dela *Olt*, dim. Jud. Vâlcea.

Părul (dif. din *păriu*). Riu mic. Mold.

Pasărea (dela *pasăre*). Riușor j. Ilfov.

Peleş (lat. *pellex*, ispititoare—apă). Riușor în Munții Prahovei.

Perja (poreclă de *perjă*, dar poate fi lat. *pergere*, a merge (curge) mereu). Riu în Basarabia.

Pesteana (cu *pești* — păstrăvi?). Riușor de frânt.

Pociovaliște (lat. *potio-valis*, băutura din vale). Riu în j. Ilfov.

Podriga (lat. *potus-irriyo* = udă de băut). Mic riu. Mold.

Poganșul (lat. *paganus*, de câmp). Riu în Banat.

Potopul (de *potop*). Riușor j. Dâmbovița.

Prâșova (daco-gr. din baza *prag* (pragoa) = de trecere dincolo, traversare). Rin pe lângă care se trecea Carpații încă din străvechi timpuri.

Provița scurtare din *Prahova* dim. *prao-vița*). Riușor în jud. Prahova.

Putna (lat. din *poto*, *potum*, de băut). Riușor în Putna și în Bucovina.

Putreda lat. *pot-reddo* = a da iarăși de băut. Riu în Prahovi.

Răchita (rom. *răchita*). Riu. Basarabia.

Răcova (r. *rac*(ova). Riu (cu raci).

Răcovățul (r. *rac*). Riu.

Râmnicul (după unii din slavul *riba*, pește *ribnic*; probabil că este diminutivul latin din *riuvus*, *riuvunculus* = mic riu, cum și este; alții cred *romanic*, fiind pela așezări de Romani). Riușor în j. Vâlcea, în *Râmnicul-Sărat* (cu apă puțin sărată), (pentru transformarea *riu* în *rim*, compară *râvni* cu *râmni*).

Rămoasa (dela *râmă*, sau lat. *ramosa*, cu ramuri). Riu în Muntenia.

Răul-Doamnei (rom. *riu* din l. *riuvus* și *domna* soția unui domnitor). Riu în Muntenia.

Răul-Vaului (rom. *riu* și *vad*). Riu pe unde se trecea frontiera peste Carpați, în j. Vâlcea.

Răușorul (mic *riu*). Muntenia.

Răutu și **Răuteu** (lat. *re-udo*, răsudă). Ruri în Basarabia.

Rebra (slav *reb-ro*. coastă; dar mai probabil diformare *leabra*, din lat. *labra* și *labrum*, scâldătoare, fiindcă l se transformă în r ca în *mola*, moara etc.). Riu în Transilvania.

Recea (rom. *rece*). Riu în Basar. și altele.

Ruda (lat. *rudus*, moluz, ruină). Riu care rupe, surpă. Bucovina.

Ruin (lat. *ruina*, năruire) Riu ce năruie. Basar.

Sabarul (din rom. *săpă* — săparul). Riu ce sapă, surpă. Munt.

Saiul (din *saiu*, sar(e), ținește). Riu transilv.

Sarager (lat. *saligero*, a avea sare). Riu în Transilvania.

Sărățelul (rom. *sărățel*). Riușor. j. Buzău.

Sărata (r. *sărata*). Riu în Basarabia.

Saregna (lat. *saligna*, cu sălcii). Riu în Basarabia.

Sărgul (lat. din *surgere*, a țigni). Riu în Basarabia.

Salva (lat. *salva*, sănătoasă). Riu în Trans.

Seaca (rom. *seacă*). Riu ce seacă. Basar.

Sebeșul (lat. dela *sipo*, țignitură, șipot — *sipes*). Riu în j. Sibiu.

Șerbiuți lat. *serpentis*, a șarpeiului). Riu în Basarab.

Sibiul (lat. dela *sipho* sau *sipo*, țevă și țignitură — *sipius*). Riușor în Transilvania j. Sibiu.

Signa (lat. *segnis*, încet). Riușor în j. Botoșani.

Silaghi, Silagiu (lat. din *silex*, prund). Riu cu prund. Transilv.

Simila (din *sipila* (*sip* lat. *sabulum*) năsip(ila). Riu năsipos.

Sîmnicul (ca preced, *sip*(nic) pentru năsip(nic). Riușor în j. Argeș.

Sirlul (lat. din *series*, șir(iu). Riușor mic.

Slănic (lat. din *salin*(ic), sărat). Riu dela saline.

Slamnicul (lat. din *salemnic* de pe sare). Riu din regiuni cu sare.

Socani (lat. *socius*, însoțit). Riu din ape împreunate.

Socovățul ca *precedentul*. Basarab.

Soholul (lat. *sicculu(s)*, secușor, diformat *săc, săh*—ea în slavul *suh*). Riu în Basarabia.

Solha (din *salcă, sălha*). Riu dela sălcii. Bucov.

Someșu Vezi Samus în Dacia.

Sovețu (lat. *saevitia*, furie). Riu furios.

Spinoasa (rom. *spinoasă*). Riu în Basar.

Stemnicul (din *stepă, stepnic*). Riu de locuri ca *stepa* (?).

Suceava (lat. *socio*, a împreună și rom. a suci, învăț). Riu ce împreună cursuri mici de apă și curge sucit. Bucovina.

Sucevița ca *prec.* dimin.

Suha (lat. din *sicca*, dif. *săca* și *săha*, ca slav *suha* = Uscată, seacă. Riușor în Bucovina (în care se vede tranziția dela lat. *sic* la slavul *suh*).

Suricea (lat. *sur-rigo*, a țigui, ca și *surgere*, a începe) Riu în Basarabia.

Surla (din *șurlă, țeavă*). Riușor j. Botoșani.

Sușița (din *sus*). Riu de munte.

Tarcăul (lat. din *torqueo*, sucesc). Riu sucit j. Neamț.

Tărcuța ca *preced.*

Tărnava (mare, mică) (lat. *torno, tornare*, a întoarce, *tornea*). Riu cu întorsuri (se află în multe părți, și în Bălcani).

Târșeu (din rom. *târșeu*). Riu ce târăște, duce.

Tășlac (lat. *taxe-locus*, dela locul cu dafini sau tisă (?). Riu în Basarabia.

Tazlău (daco-gr. *tos-loyo* = așa tare udă). Riu în Moldova.

Tecuclu Tecucelu (daco-gr. din *teggō*, a udă; *teggos*, care udă). Riușor în Moldova.

Teleașenul (jinel) (dela *deal, dele*(șinul). Riușor în j. Prahova.

Teleorman (lat. *deluor-mano* = curge nămolitor, inundător — greșit se credea că ar fi turcescul *dell-orman* = pădure neagră!). Riu care inundă și care a dat nume județului Teleorman.

Terpezița (lat. din *trepidatio*, grăbire, pripire). Riușor ce curge repede sau trece repede. j. Dolj.

Țibucani (lat. *sipo-cannae*, țisnitură din țeavă). Riu de șipote.

Tigheciu (daco-gr. din *teggō*, a uda *teggos*, de udare). Riu în Basarabia.

Timișul sau Timeșul V. Tibiscum. Dacia.

Tisa V. Thels în Dacia.

Țișta (daco-gr. *teggis*, udeală). Riu j. Putna.

Tismana (daco-gr. *teggis-mane* = udare puțină). Riușor în j. Gorj.

Toplița (din r. *topi*, a muia, a se topi). Riu din topirea zăpezilor. Transilv.

Topolița ca *prec.* j. Neamț.

Topolnicul din *topi, topelnița*) ca *preced.* în j. Mehedinți.

Topologu ca *preced.* în Muntenia.

Trotușul (lat. *tra* (tră)-*duxul*, care duce dincolo — compară Prahova și Oituz). Riu ce străbate Carpații.

Turu (din *turu*(fi) Riu ce vine zgomotos (?).

Tutova (lat. *tuta* (tutova), fără primejdie). Riușor în Moldova.

Urliul (daco-gr. *ori-loyo* = la anotimp udă). Mic riușor în j. Teleorman.

Uz (lat. *os, spărtură, gaură*). Riu ce străbate munții Carpați între Moldova și Transilvania.

Valea - Turlei (r. *vale*, daco-gr. *thura*, gaură). Riușor în Mold.

Vărbilău (lat. *verbe*(na) + *lavo* = udă crengi, ramuri). Riu în Muntenia.

Vasluiu (daco-gr. *vos-logo* = udă pășune). Riu în Mold.

Vedea (lat. *foedus* (cit. *fed*-ea), unire, împreunare). Riu care la obârșie se formează din împreunarea a trei riușoare ne denumite, apoi se împreună cu Teleormanul.

Vereșul (de *vară*). Riușor în Trans.

Vida (lat. *vida*, deșartă). Riu în Trans.

Vigia (lat. din *vigeo*, a fi viu, sănătos). Riu în Transilvania.

Villa (lat. *vile*, rău, de nimic). Riușor. Basar.

Vișău (lat. dela *vis*, putere). Riu. Trans.

Vladinc (din *vale, valatnic*, de pe vale, scurtat *olatnic*). Riușor în Basarabia.

Vlășia (daco-gr. din *vlăstac*, a germina, crește — compară vlăștar). Riușor prin pădurea cu același nume. Muntenia.

Volovăț (lat. *voluens* (din *volo*), cu rezezeală). Riușor în Vrancea, ce vine cu rezezeală.

Zăbala (daco-gr. *zaballo*, a se arunca foarte tare). Riușor în Vrancea, ca precedentul, pai al ei latin.

Zălău (daco-gr. *za-louo* = udă foarte). Riu în Transilv.

Zelena (slavonește ar însemna *verde* (*zelenaia*), dar credem că numirea vine din lat. *sil*(ina), lutoasă). Riușor în Basarabia.

Zeletinul (lat. *sil*, lut galben *silitum*, cu lut galben). Riușor. în j. Prahova.

Zghiabul (rom. *zghiab*, jghiab). Riușor în Muntenia.

Munții

Abrud (lat. *ab-rudus* = la năruitură) în Transilv.

Aramă (de) rom. de *aramă* (mină). idem.

Ardelile (lat. din *arduum*, înălțime, munte). Creastă de munți. Transilv.

Arefu (lat. *arefio*, a fi uscat) în Argeș.

Baiul (dela *baie*, mină): j. Prahova.

Bar-Oitului (din *para* și *Olt*, dincolo de Olt). Transilvania.

Bârsel (daco-gr. dela *bursa*, cojoc, burduf). Trans.

Berzunțului (ca prec. *bârzunți*). j. Bacău.

Bicaz V. riul *Bicaz*.

Bihor (lat. *bi-horeo* = a fi dublu fioros). Trans.

Bistriței vezi riul *Bistrița*.

Bratocea (dela *brad*, bradocea) j. Buzeu.

Bran (lat. *pronus*, povârnit). Trecătoare prin munți spre Brașov.

Brețcani (daco-gr. *brexis* (brexihon), umezeală, inundație) j. Trei-Scaune.

Bucegi (lat. *bucca*, *bucae*, umflătură). Munți bucălați j. Prahova.

Buzăului V. riul *Buzeu*.

Căliman (lat. dela *culmen*, vârf, culme — *culmean*). j. Bistr. Nasăud.

Caraliman (daco-gr. *kara* lat. *hiemans* = cap, vârf cu zăpadă), V. *Omul*.

Carpați (lat. din *carptum*, rupt, abrupt). Munți abrupti, cu multe ramificații, din centrul spre nord-vestul Daciei. Sunt acoperiți cu păduri, dar prin abuz se taie pădurile fără a le replanta, cea ce va fi o nenorocire în viitor. Acești munți conțin metale, aur, gaz metan, petrol, sare; dacă exploatare stăruie vor pune stăpânire pe acești munți și dacă poporul român nu va fi prevăzător, va putea avea soarta Burilor, căci acești munți au fost adăpostul și salvarea poporului român. Pe culmile și pe văile lor stăpâni erau ciobanii, din Bucovina și până în Banat, așa se explică unitatea graiului românesc.

Cașonu V. riul *Cașonul*.

Cernahora (traducere slavă a *muntelui-negru* = cerna-gora.

Ceahlău (daco-gr. *kykllon*, rotund). Munte nalt și rotund în j. Neamțu.

Cicului (lat. din *cicur*, blând). Munți în Transilvania de răsărit.

Clujului V. oraș *Cluj*.

Codrulul Munți cu codru.

Comarnic (lat. *coma*, culme-comarnic, dela coamă, vârf). j. Prahova.

Corșoru (lat. din *horseo*, horsor = fioros, grosnic). Munte în j. Gorj, vezi și județul Gorj.

Cozia (lat. *cos*, peatră—cosia). Munte dintr-o stâncă vânăta în j. Argeș.

Crasna (dela vorba *creastă*, făcut *creastăna*, dela creasta de munte). Munți în Transilvania și vărfuri de munți în j. Gorj, etc. Vezi și riul.

Făgărașul (dela *fağ*(araș). Transilv.

Gherghiul (lat. *querceus*, de stejar). Munte pe care se găsea stejar (?).

Godeanu (dela *cof*, coteanu, diformat în *godean*; compară numire de sate la fel). Munte în jud. Mehedinți unde Carpații fac o cotitură (compară Vrancea).

Grăneșu (lat. din *grandis*, mare, nalt — *granzesu*) jud. Suceava.

Grohotiș (lat. *gregatus*, de turme). jud. Prahova.

Gurghiu (din vorba *gurgui*). Transilv.

Gurgumata (creastă) ca *preced.* j. Vâlcea.

Hațegului V. oraș *Hațeg*.

Hiemulul (lat. din *hiems*, iarnă). j. Bistr. Năs.

Horezu (lat. *horreus*, groasnic, fioros). j. Vâlcea și Gorj.

Lainici (daco-gr. *lalnös*, de peatră), j. Gorj.

Lăpușului (lat. *lapis*, peatră). V. și râul.

Leota (lat. *lauta*, udată mereu). Pisc de munte.

Lotrului V. riul *Lotru*.

Lozovel (lat. *lotiun* (lotio) udeală j. Viișnița.

Mălureanu (dela vorba *mal*). Creastă în j. Argeș.

Mehedințului Vezi județ. *Mehedinți*.

Mezeșul (dela vorba *mez* — mezeșul — cel din mijloc). Transilvania.

Metali (munți cu *metale*). Transilv.

Moeclu (dela *muia*, moieciu). Trans.

Molvișu (munte cu *molifi*?) j. Gorj.

Motorei (lat. *motor*, mișcător). Creastă care se năruie j. Mehedinți.

Neholașul Vezi râul.

Negoiu Vezi riul *Negoiu* (dela *nea*, munte ce ține mult timp neaua pe el) j. Argeș.

Negri munți *negri*, de culoare închisă.

Oltuzului V. riul *Oltuz*.

Omul (lat. dela *hiems*, (sanskrit *hi-man*), zăpadă). Munte pe care stă mult zăpada.

V. *Caraliman*.

Păduroși munți cu *păduri*, în Maramureș.

Parângul (lat. *porrigo*, *porrectus*, întins). Munte lung, j. Gorj și Vâlcea.

Penteleu (daco-gr. *pen-te-leis* = cinci stâne; cu numire similară era o localitate în Arcadia, Grecia). Munte în jud. Buzeu, unde păștori cu oile aveau și au stâne acolo.

Plătănești (lat. dela *platanus*, platan — arbore). Munte în j. Vâlcea.

Polovraci (daco-gr. *poli-lavros* = mult enorm, îngrozitor). Munți în jud. Gorj.

Prascovu (daco-gr. dela *prasso*, a traversa, trece). Munte în j. Prahova — compară *Prahova* și *Brașov*.

Predeal (din *pre* și *deal*). Munte și pas de trecere peste Carpați în jud. Prahova.

Rodnei V. orașel Rodna. Bistr. Năs.

Robu (lat. dela *robur*, tărie). Munte cu aspect masiv, j. Vâlcea.

Sebeșului V. riul Sebeș.

Sigleu (dela vorba *fielău*) în j. Gorj.

Siriel (creasta) V. riu *Siriu*.

Strasla (din baza vorbei *strajă*). Pisc de munte unde va fi fost strajă în jud. Gorj.

Strinei (daco-gr. *strenes*, ascuțit). Munți în Banat.

Sturu (daco-gr. *stor*, întins). Munte în j. Mehedinți.

Suru (dela vorba *sur*). Munte în j. Argeș.

Tărcău (din lat. *torqueo*, a răsuca). Munte în j. Neamț, unde Bistrița face o cotitură mare.

Tătaru (din lat. *tutare*, a apăra). Munte de apărare în j. Prahova.

Țefeloaga (dela lat. *sipho*, țșnitură — cu izvoare, sipote). Munte în j. Muscel.

Țibleșul V. prec. în Maramureș.

Țlăiței (pasul) — (din lat. *titio*, tăciune).

Pas peste Carpați, j. Bistrița. Năsăud, unde numirea arată că era post militar de sem-

nalare prin foc, pe o linie ce pare că mergea dela Straja din Bucovina, la Straja din Banat.

Trascău (din onomat *trosc*(au)). Munți pe cari trăsnește (?), j. Turda.

Tulgheșul (lat. din *torqueo*, a întoarce). Pas, trecere de întoarcere prin Carpați, între j. Neamț și Ciuc.

Turnu-Roșu (dela un *turn* de observație și semnal militar — ca și alte turnuri). Pas peste Carpați pe valea Oltului.

Uzul (pas), vezi *Uz* riu.

Vlăghiești (dela *vlah*, vlăhiești). Munți în partea apusană a Transilvaniei, numire dată după ce se formase bine limba română (cu terminația *ești*) spre a arăta că sunt ai *Vlahilor* munți.

Vrancii (lat. *frangere*, a frânge). Munții la curmătura Carpaților j. Putna. Compară *satul Vrancea*, la curmătura, *întorsura Dunații* în j. Mehedinți.

Vulcan (pare dela *vulcan*, care aruncă foc și lavă, dar nefind urme de lavă sau crater, credem că este *vâlcan*, unde se produce o vale — compară numiri *Vulcana* în j. Brașov, Prahova, Putna, R-Sărat). Munte și pas în jud. Gorj.

Zăbrăuțul V. riu Zăbrăuțul.

Zănoaga (dela vorba *zănoagă*). Creastă de munte în j. Gorj.

Sunt și numiri locale de ramificații ale munților, neînsemnate pe hărți.

Regiuni, județe, orașe

Abrud V. munți Abrud. Orașel în Transilv.

Adam-Clisi (numire turcească *Acam*, om, *Clisi*, de peatră — pentru că aici era un mare monument circular roman, cu multe figuri de oameni sculptați în peatră — vezi *Tropeum-Traiani*, în Dacia). Orașel în Dobrogea. — Vezi albumul *Monumentul dela Adam Clisi*, de Gr. Tocilescu.

Adjud (lat. *ad-judex* — la judecătorul). Orașel în j. Putna.

Alud (lat. *a-inde(x)* — la judecătorul). Capitala jud. Alba de Jos.

Alba de Jos (dela cetatea *Alba Iulia* — a mai fost județul „Alba de sus” dar ca să nu se confunde, acela s'a numit Turda-Arieș, dela orașelul Turda). Județ în Transilvania

Alba-Iulia vezi-o în vechea Dacie.

Alexandria (dela numele lui *Alexandru Ghica*, domnitorul Munteniei (1834 — 1842). Orașel în Muntenia j. Teleorman.

Arad (lat. dela *aratus*, aratul — loc de arat). Județ și oraș unde începe câmpia apusană a Daciei.

Ardeal (lat. dela *arduum*, munte prin forma *arduqlis*, muntos — vezi și munții *Ardelele*). Ținutul muntos al Daciei, — Transilvania. *Dacă Ungurii zic erdelt* = pădure, *apoi această vorbă tartară este din edeli* = pădure, *cum zic și Turcii; ea nu este numirea Ardealului*.

Argeș (dela riul *Argeș*, vezi *Ordessos* în Dacia). Județ și orașel în Muntenia.

Bacău (dela lat. *baca*, fruct de pom, este numirea acestui ținut cu munți și dealuri, producători de fructe mai mult de cât cereale). Județ muntos și oraș în Moldova.

Baia de Aramă (dela vorba *baie*, mină (de aramă)). Orașel în munții Mehedințului, unde se găsește aramă și a fost mină în timpurile vechi.

Baia de Arleș (dela *baie*, mină și ținutul *Arieș*). Orașel în jud. Turda-Arieș.

Baia Mare (*baie* mină *mare*). Oraș în jud. Satu-Mare.

Bălăești (dela *baie*, mină, numele unui pro-

prietar *băilean* dela Baia (?). Orașel în jud. Dolj provenit din satul Băileștilor.

Bairamcea (turcesc—dela sărbătoarea turcească *bairam* — numit pe când Turcii stăpneau partea de sud a Basarabiei). Orașel în j. Cetatea-Albă.

Banat (al *Olteniei*, al *Severinului*, al *Ți-mișoarei*) — (dela numirea *ban*, comandant militar (general) peste o unitate politică și militară mijlocie — cuvânt provenit din grec *pan* = peste tot, sau general, format în epoca creștină sub influența bizantină și care a dăinuit și în evul mediu — la Poloni s'a păstrat chiar forma *pan* = domn). Ținut format din câteva județe, din evul mediu, ca ținutul dintre Dunăre, Carpați și *Olt*, sau cu reședința la *Severin*.

Bârlad dela râul *Bârlad*. Oraș în Moldova. **Basarabia** (lat. *bas-a-rivi* — din *basis* și *rivus* = fundul cu râuri; la nordul Basarabiei, pe timpul Romanilor era *Bastarnia* adică fundul pământului (locuri necunoscute) deci două numiri paralele). Ținutul cu foarte multe râuri și lacuri între râul Prut și Nistru. — *Ipoteză susținută de Hajdeu că ar fi fost un ban-arabu sau ban-zorab, care a dat nume Basarabiei și Basarabiilor, nu este verosimilă; — ținuturi și țări, nu primesc numiri dela persoane, ci cel mult orașele ca Constantinopole, Filipopoli etc. Basarabiile erau comandanți militari sau boeri, retrași din Basarabia în lăuntrul Daciei, după desele năvăliri barbare.* Basarabia a făcut parte întregitoare din principatul Moldovei, de aceia locuitorii ei își zic moldoveni.

Bazargic (numire turcească dela *bazar*, târg, *bazurgic*, târgușor — denumit așa sub dominația turcească de aproape 500 ani). Oraș capitală a jud. Caliacra.

Bistrița V. râul *Bistrița*. Capitala jud. Bistrița -- Năsăud V. *Năsăud*.

Bolgrad (lat. *pol-gradus* = înălțătura dela capăt). Orașel pe un loc mai înalt la capătul lacului Jalpug.

Bolotina (amplificat din vorba *balotă* — dela lat. *paludis*, de baltă — bălotină). Orașel în jud. Bălți.

Botoșani (dela lat. *botta*, putineiu, în care se capta izvorul (budău) din care vorbă avem 23 sate în România. *Bota*, *Botești*, *Botoșești* și *Buda*, *Budești* etc. Botoșeni este egalul lui Botoșești. Oraș și județ în partea de miază-noapte a Moldovei, unde sunt și *pote* și *budăe*. *Ipoteza că un Batus (?) — Han tătăresc ar fi denumit acest oraș și njdeț este cu totul neserioasă.*

Bozovici (dela planta *boz* ca și alte localități *Boz* jud. Alba de Jos și Hunedora sau *Bozieni* în județe diferite). Orașel în Banat. — Terminația *vici* este *bozdici* (iciu) cu forma sărbească.

Braila (ca și numirile *Brăești* dela un om cu *brâu* mare, *brăilă*, care făcea negoț cu cereale). Oraș și port la Dunăre și județ în Muntenia.

Brad (dela arborele *brad*). Orașel în jud. Alba de Jos.

Brașov (daco-gr. dela *prasso*, a trece în curmeziș — loc unde se trecea în curmeziș din șesul Munteniei în șesul Moldovei, prin trecătorile depe râul Prahova și cele din jud. Bacău). Oraș și județ în Transilvania.

București (legenda spune că era aici satul unui cioban *Bucur*, nume obicinuit la ciobani, din grec. lat. *buchol* = păstor, cioban. Deci se pare că un *buchol* sau *bucur*, avea așezarea aici, spre a păstra datinele bucholice și serbările bucholice (Moșii ?). Oraș capitală a Munteniei, apoi a Principatelor-Unite, iar acum a României întregite. — Până la 1393, capitala Munteniei fusese întâi la Curtea de Argeș, apoi la Târgoviște. Până spre sfârșitul secolului trecut, Bucureștii aveau un caracter românesc, cu case de boeri români (unij proveniți din greci românizați) și cu aproape toți negustorii români; urmând însă o sistematică imigrațiune în România a elementului evreesc dela nord spre sud, Bucureștii, sub ochii noștri, vedem că este cuprins în acest proces, care se desfășură numai de o sută de ani în România.

În apropiere de București, la Băneasa și la Militari, se pare că au fost niște posturi militare în vechime, pentru semnalizare prin foc, pe linia ce venea dinspre Chișinău (Basarabia) pela Focșani, când se anunțau năvăliri barbare; acele posturi au dat și ele siguranța existenței și propășirii satului lui Bucur.

Bulboaca (rom. *bulboană* și *bulboacă*). Orașel în jud. Tighina.

Buzău (dela râul *Buzeu*, vezi-l). Oraș și județ în Muntenia.

Cahul (lat. *caulae*, siaul de oi). Orașel lângă Prut în Basarabia.

Calafat (arab *kalafa*, astuparea și smolirea corăbailor). Orașel și port la Dunăre.

Călărași (rom. *călăraș*, ostaș călare—dela prima garnizoană de călăreți ostași, când țara începea iarăși să aibă oaste, în apropiere de a se libera din vasalitatea turcească). Orașel lângă Dunăre, capitala jud. Ialomița.

Callacra (gr. *kalli-akra* = frumosul promontoriu — țărm de mare). Județ în Dobrogea, la țărmul Mării Negre.

Câmpina (dela *câmp*, câmpină — câmpie mică). Orașel în j. Prahova, unde se termină ramificațiile munților Carpați; are sonde de petrol.

Câmpu-Lung sau Câmpulung (dela *câmp* îngust și *lung*). Județ și oraș la poalele Carpaților acolo unde începe câmpul, în Bucovina și în Muscel-Muntenia.

Caracal (dela împăratul roman *Caracalla* (fiu lui Septimiu Sever, dela care e numit Severinul) care se vede că a ținut să aibă și el o colonie în Dacia ca și tatăl său — de altfel el vindea pe bani cetățenia romană). Oraș capitală a județului Romanai, județ în care se găesc multe monede romane și lucrări depe timpul Romanilor.

Caransebeș (dela riurile *Caras* și *Sebeș* — târg unde se adunau vânzătorii și cumpărătorii de pe albiile acestor două râuri). Orașel în jud. Caras-Severin — Banat.

Caras-Severin (dela râul *Caras* și orașul *Severin*). Numirea județului prin care curge râul *Caras* în Banat, vecin cu orașul Turnu-Severin.

Careii-Mari (dela *car*, careii și *mari*). Capitala jud. Satu-Mare.

Cavarna (lat. *Caverna*, peșteră). Orașel port la Marea-Neagră.

Cernăuți (baza *cerna*, vezi râul *Tierna* din Dacia). Oraș și capitală în Bucovina.

Cerna-Vodă (înfățișarea este slavă *cerna-vodă* = apa neagră; altă părere este că ar fi *Cernii-Vodă* adică slavizat Negru-Vodă; noi credem că aici ar fi din străvechi timpuri *vad* de trecere a Dunării și că latinește *verno-vadium* este vad, trecere separată: adică întâi peste un braț și în urmă peste cel de al doilea braț al Dunării; așa cum trec păstorii turmele întâi în ostrov, apoi în țărmul opus). Orașel pe țărmul drept al Dunării în Dobrogea, unde venea un drum comercial dela Tomis. Vezi harta.

Cetatea-Albă (*cetate* și *albă* — de piatră). Cetate străveche, unde a fost în vechime Tyras, la gura Nistrului; azi capitala județului cu același nume.

Chilia-Nouă (dela vorba *chilie*, căsuță izolată, din gr. *kalia*, baracă de lemn). Orașel port la Dunăre în jud. Ismail.

Chișinău (din lat. *qui-signeo*, care dau semn, semnalez, fiind așezat în unghiul întărit cu vahul roman dela Tighina la Prut și linia întărită cu mari blocuri de piatră pe țărmul râului Băcul dela Tighina la Ungheni; în dosul căror blocuri arcașii puteau trage adăpostiți. Dela Chișinău mergea linia de semnale de foc, până la înălțimea *Moșna*

jud. Vaslui, trecând Prutul pe la satul Pojaru; dela *Moșna* o linie de semnale mergea: spre nord cam pela Cetățula (Iași) spre Botoșani, Dorohoi, Cernăuți, Coțmani—așezate în linie dreaptă; altă linie spre apus peste Carpați, până la *Mezo-Tur*—turnul meziu (din mijloc; alta spre sud prin Bârlad, Tecuci—Focșani, Militari la Zimnicea.—Pentru înălțimea *Moșna*, compara legenda lui Ștefan cel Mare care da o movilă în Vaslui, drept răzășie invalidului Burcel, cu îndatorire să vestească pe Voievod la Suceava, când vor năvăli în țară Tătarii. Sistemul de semnale prin foc se vede în primele imagini depe Columna Traiană). Oraș în mijlocul Basarabiei, capitală a județului cu același nume.

Cinișăuți (lat. dela *cinis*, cenușă; numire dela faptul că adese ori barbarii năvălitori prefăceau în cenușă satele sau orașele din aceste părți). — Orașel în jud. Orhei—Basarabia.

Cluc (lat. *cluc*, blând, liniștit). Județ între munții Ciucului, Transilvania, cu capitala *Mercurea Ciucului*, dela târgul ce se făcea *Mercurea* acolo—iar pe ungrește este *Sereda* (Mercuri) din slavoneșcul *Sredā* (Mercuri) literar însemnând *mijlocul săptămânei*.

Cluj (lat. *clusius* (citat *cluzius*), închizător — poate erau aici niște diguri cari închideau râul Someș, sau pentru vre o altă noțiune de închidere). Oraș mare, capitala jud. Cojocna.

Cohalm (lat. *co-almus*, cu priință, cu belșug). Orașel în j. Târnava Mare.

Cojocna (dela orașelul *Cojocna* din lat. *co-jugo*, *co-juctum*, împreunat la un loc, unde se împreună trei drumuri). Județ în Transilv. și orașel.

Constanța (*Constanțiana*, dela numele împăratului Constantin cel Mare; care sub Turci fusese numită *Kinstendje*). Oraș și port la Marea-Neagră și numele aceluiaș județ din Dobrogea.

Corabia (dela *corabie*). Port la Dunăre, unde se opreau corăbii pentru comerț.

Cotigani sau **Cotingenii-Mari** (dela vorba *Cotiugă*). Orașel în jud. Soroca.

Coțmani (dela un *cot* (cotitură) ca și *Cotmana* în j. Argeș). Oraș în Bucovina.

Covasna (din rom. *găvozdi*, *găvoazdna*, din lat. *cavus*, gaură). Orașel în jud. Trei Scaune.

Covurlui V. râul *Covurlui*. Județ cu acest nume.

Craiova (dela vorba *craiu*, principe, *craioa*, a principelui, craiului — vezi această vorbă). Localitate de reședință a craiului sau a banului Olteniei, acum capitala jud. Dolj.—

Credința unora că ar fi numire dela un *Craiu-Iova* sau *Iovan*, nu este verosimilă; adjectivul *crăiu*, pentru *crăesc* actual și *crăiea*, se mai confirmă și prin altă localitate *Craiva* sau *Craiova* în jud. Alba de jos.

Curtea de Argeș (dela *curte* și rîul *Argeș*). Orașel pe rîul Argeș, unde era în vechime curtea domnească, a voevozilor.

Dâmbovița V. rîul *Dâmbovița*. Județ cu numele dela acest rîu, cu multe dâmburi.

Dej (dela vorba rom. *deși* (*des*), mulți și cu case apropiate). Oraș capitală a jud. Solnoc-Dobâca.

Deța (lat. dela *dita*, bogata, îmbogățita — *dito*). Orașel în jud. Timiș—Torontal.

Deva (lat. *diva*, zină, zeiță). Oraș capitala jud. Hunedora.

Dicio-Sân-Martin (lat. *dicae*, de judecată, cu adaus de mai târziu. *San-Martin* — Sf. Martin?). Oraș capitală a jud. Târnava-Mică.

Dolj (s'a crezut că *Dolj* și *Gorj*, având un j la sfârșit, acesta înseamnă rîul *Jiu*, fiind județe pe lângă *Jiu* — iar *Dol* și *Gor* ar fi vorbe slave: *Dolina*, câmpie și *gora*, munte o potrivire minunată—Gorjul este spre munte, Doljul este la câmp... dar iată că în județul Roman este un sat Doljești, cu baza evidentă Dolj, fără să fie acolo rîul *Jiu*! ci este un sat cu numirea *dulcești*, care s'a diformat în *duljești* și *doljești*; astfel că numirea *Dolj*, este din lat. *dulce*, *dulceiu*, *dolciu* = plăcut, prielnic (figurat); pe când *opus*, este lat. *horseo* (*gorzeo*), a' fi fioros, groaznic, cum și întâlnim în numirea munților *Horez* și *Corșor*, pe *horrens* sau *horreus* și *hor-sor* = fioros. Este apoi de notat că jud. Roman, unde sunt satele *Dulcești* și *Doljești*, are marca trei spice de grâu, cum și Doljul are marca un snop de grâu). Numirea județului plăcut și productiv în grâu din Oltenia, având capitală Craiova (compară satul *Dolcești* — pentru *Doljești* = *Dulcești* în jud. Gorj la sud și *Dolzești* în Banat.

Dobrogea (grec. antic *diabroché*, sau *diobroché* = împregnare cu apă — *diobrochês*, muiată, împregnată de apă — așa și este plină de apă și de bălți această regiune, pe care au cunoscut-o Grecii din antichitate, fiind aici colonii și cetăți grecești, cari făceau comerț cu Geto-Dacii). Tema bulgară cum că dela un cneaz Dobrotici ar fi luat nume Dobrogea sau Dobrugea, se poate admite numai cu înțeles contrar, că acel cneaz și-a luat poate numele dela Dobrogea. Formațiunea numelui Dobrogea din *diobroche*, este românească prin faptul că sunetul o din *broche* — în *broge* se păstrează, pe când la Bulgari

și la Turci s'a transformat în *u* (*Dobru*); apoi nici *Bulgarii* nici *Turcii* nu au sunetul *g* (*e*) în limba lor, ci li scriu prin *dj*, imitativ). Regiunea dintre Dunăre, gurile Dunării și Marea Neagră, plină cu numeroase revărsări de ape și bălți.

Dorohoi (lat. din *Torus*, ridicătură de pământ — toruoiu (*toruoliu*). Oraș așezat pe o mică ridicătură de pământ, unde va fi fost și un post de semnalare prin focuri; capitala jud. Dorohoi (nu este sl. *dorog*, scump).

Drăgășani (dela vorba *trage*, *trăgășeni*, fie pentru că erau hanuri unde trageau călătorii, fie dela cei ce trăgeau podul plutitor peste Olt). Orașel în jud. Vâlcea.

Durostor *Vezi* numirea în Dacia. Județ în Dobrogea, cu capitala Silistra.

Făgărașul (dela *fağ*, făgar (ăș) cu mulți fagi). Județ și oraș în Transilvania.

Fălciu (lat. *falcis*, de coasă). Județ cu iarbă de cosit și orașel în Moldova.

Fălțiceni (lat. *fultus*, sprijinit, întărit — localitate natural întărită). Orașel în partea muntoasă din nordul Moldovei.

Fetești (proprietatea unui *Fătu*, sau a unei *Țete*). Orașel în jud. Ialomița.

Florești (proprietatea unui *Florea*). Orașel în jud. Soroca.

Galați (dela colonia și portul *Kallatis* sau *Callatis*, dela termenul Mării-Negre, care făcea comerț cu Geto-Dacii). Oraș port în apropiere de gurile Dunării, capitala jud. Covurlui — probabil în vechime o sucursală a portului *Kallatis*.

Găești (dela *gaie*). Comună târgușor în jud. Dâmbovița.

Gherla (din lat. *cellula* (*cella*) mică odăiță — de aici celula de pușcărie). Localitate în jud. Solnoc-Dobâca, unde pe timpuri era o mare închisoare (penitenciar).

Gurghiu (din italian *Georgiu*, în loc de grec. *Gheorghii* (*os*) — pare numire din timpul comerțului cu *Venețienii*). Oraș și port la Dunăre, capitala jud. Vlașca.

Gorj (dela vorba latină *horseo*, a fi groaznic, fioros, —dela impresia pe care o făceau munții fioroși ca *Corșoru* sau *Horezu* (*horșor*, *horreus*, fioros — cei vechi nu admirau frumuseța munților; apoi *hors*, latin a dat pe *groz* prin metateză. — *Vezi* și *Dolj*). Jud. în Oltenia, în regiunea munților.

Gura-Humorei (dela *gura*, revărsare și rîul *Humor*). Oraș și județ în Bucovina.

Hangu (dela *han*, hânuclu). Orașel în jud. Neamțu.

Hârșova V. *Carsium* în Dacia.

Hățeg (rom. dela *hățui*, hățeg — loc de

cărmire într-o parte sau alta). Orașel la o răspântie de trei drumuri principale și unul secundar în jud. Hunedora.

Hotin (dela *cot*, *cotin*—dela *cotitură*). Oraș unde a fost o veche cetate de apărare, acolo unde Nistrul face o mare *cotitură*; idem jud. (compară satul *Hotinu* din j. Gorj).

Huedin (din *huet*, *huetin* — zgomot (de ecou?). Orașel, jud. Cojocna.

Hunedoara (lat. *unita-ora* = regiune sau ținut neted, cuprins între munți f. nalți — nu este cătuși de puțin vorba de Huni — Românii chiar și pronunță *Unidoara*; aici este patria Uniazilor, cari și-au zis Huniazii). Județ și orașel la sudul Transilvaniei.

Huși (asemănare cu vorba *huș*, ce se zice la păsări, sau *huciu*, desigur de pădure; mai probabil este grecescul antic *hysis*, inundație, revărsare de apă). Oraș capitală a jud. Fălciu, așezat cam pe vale.

Ialomița V. rîul. Județ străbătut de rîul Ialomița.

Iași (dela vorba *iaz*—configurația terenului arată că aici era un șir de bălți și de iazuri, chiar jos, unde este acum gara). Oraș vechiu, fostă capitală a Moldovei până la 1859; azi capitala județului Iași; oraș în care boerii vechi și negustorii români au dispărut; fiind în mare parte acum locuit de evrei, ca mai toate orașele din nordul Moldovei, din Bucovina și din Basarabia.

Ibașfalău (din ungurește *iobagy-falu* = rom. *iobagi-falău* = satul iobagilor). Oraș în jud. Târnava-Mică.

Ifov. Vezi rîul *Ilfov*. Județ în Muntenia, cu capitala București.

Ineu (dela vorba *in*, *ineu* — se produce în în vecinătate.

Ilia (lat. *illa*, șold — configurația locului?). Orașel în j. Alba de Jos.

Ismail (numire arbitrară de persoană *Is-mail*, întrebuintată la neamurile semite și dată de Turci acestui oraș, a cărui numire în antichitate era *Antifala* (vezi harta Daciei) ce însemnează = *înaintea stălpului*, și care probabil în epoca romană s'a tradus în *ex-mali* (*malus*) = dela catarg, ceea ce a motivat numirea turcească). Veche cetate, acum oraș și port la Dunăre.

Lăpușul (dela rîul *Lapoșul*). Orașel în jud. Solnoc-Dobâca.

Leova (dela *Leu* lat. *Leo* nume de persoană, făcut *Leua* — ca de ex. în Italia din *genu-Genua*). Orașel în j. Cahul.

Lipcani (dela satul *Lipacu*, lângă Nistru, jud. Hotin). Orașel jud. Hotin.

Liteni (lat. *litus*, term — *litens*, cei depe

term). Orașel pe țărmul Siretului în jud. Fălcieni.

Ludoș (dela rîul *Ludoșul*). Orașel în jud. Turda-Arieș.

Lugoș (lat. *lucus*, mai ales pădure sfântă). Oraș capitală a jud. Caras-Severin.

Lupeni (r. *lup* | eni). Orașel j. Alba de Jos.

Maramureș (lat. *marmoreus*, cu marmură, stâncos, pietros). Ținut și județ cu munți stâncoși.

Mehedinți (dela *Mehadia*, băile Termale, *mehediene*, lat. *mehedinsis*, Vezi *Ad-Mediam* în Dacia). Județ vecin cu Mehadia.

Mizil (dela *miez-zilei*, loc de popas la miezul zilei pe drumul dintre Plocești și Buzeu). Orașel în jud. Buzeu.

Modos (lat. *modus*, margine, capăt). Orașel în j. Timiș-Torontal.

Moldova (dela rîul *Moldova*, unde se oprire un scurt timp granița statului politic al voevodatului Moldovei, când se reîncheie unitatea politică de voevozii ce coborau din Munții Carpați, lărgind treptat hotarele până la Nistru. Mult timp a fost vamă la rîul Moldova, între țara de jos și țara de sus. Satul Cotul-Vameșului (locul de naștere al autorului acestei cărți) dovedește aceasta; rîul Moldova curgea atunci la sud de acest sat, pe unde este acum valea zisă Moldova-seacă (un domnitor a schimbat cursul rîului pe lângă orașul Roman). Țara dintre Carpați-Nistru și Marea-Neagră care formă un principat deosebit până la 1859, când poporul Român ceru, în Moldova și în Muntenia, unirea ambelor principate.

Muntenia (dela vorba *munte*, căci locuitorii se adăposteau și locuiau mai mult în apropierea munților Carpați, fiindcă la șes erau expuși la năvăliri barbare—ceea din urmă fiind a Turcilor). Țara dintre Carpații de sud și Dunărea, formând un principat până la 1859, când se uni cu Moldova; mai mult cunoscută însă sub numele de *Valahia*, sau de *Țara Românească*.

Mureș-Turda (dela rîul *Mureș* și orașelul *Turda*). Județ în mijlocul Transilvaniei. Vezi și Alba de Jos.

Muscel (din lat. *mons*, munte, diminutiv *monsicel* și apoi *muscel* = munte mic). Județ dela munte în Muntenia.

Năsăud (compus *ne, se udo*=nu se udă—loc ferit de inundații, cari sunt așa de mari în jud. Bistrița). Orașel în j. Bistrița-Năsăud.

Neamțu V. rîul *Neamțu*. Județ auster în partea de munte a Moldovei.

Nisporeni (dela vorbele *ne-spor* = fără spor). Orașel în j. Chișinău.

Ocna-Mureșului (ocnă și riul Mureș). Oraș în jud. Alba de Jos.

Odobești (dela vorba, *hudubi*, hudubești). Oraș în jud. Putna, lângă dealuri cu surpături (sunt însă *Odobești* și sate în diferite județe).

Oderhei (lat. *ad-* gr. *archelon* = la reședință, stăpânire — numire din epoca primă creștină, a organizării religioase). Oraș în jud. Alba de Jos — Compară Orhei.

Olt V. riul Olt. Județ în Muntenia.

Oradia-Mare (daco-gr. *hōridion*, mic târg, din *hōrion* și *hōrss*, târg). Oraș, capitala jud. Bihor.

Orăștie (din vorba *oraș*, orăștie). Oraș în jud. Alba de Jos.

Oravița (lat. *ora-visa* — ținut văzut). Oraș în jud. Caraș-Severin.

Orhei (daco-gr. *archeion*, reședință, stăpânire — bisericăscă (?). Oraș de reședință, a județului cu același nume.

Orșova (lat. *orsa* (*orsua*) înjghebată, urzită — dar a purtat și numele de *Rușava* dela *rus* (rusua), din câmpie). Oraș în micul câmp ce este la țărmul Dunării în jud. Caraș-Severin.

Pașcani (dela *paște*, pășcani). Oraș în ținut de pășune a jud. Suceava (Fălțiceni).

Pătărlage (lat. *potorlentus*, bun de băut — apă bună). Oraș în jud. Buzeu.

Periamos (lat. *peri-amos* = în jurul meu — când oamenii se grupau în jurul proprietății — în evul mediu, spre a se apăra de barbari). Oraș în jud. Timiș-Torontal.

Peatra-Neamțu (dela vorba *peatră*, o stâncă eșită orizontal din muntele ce este acolo). Capitala jud. Neamțu.

Petroșani (dela *peatră*, petroși-munți; vezi *Lainici*). Oraș în jud. Alba de Jos.

Pitești (din vorba **piti*, ascunde — oraș dosit, ascuns, dar mai probabil dela *pita*, pâinea pe care o aflau aici locuitorii dela munte). Capitala jud. Argeș.

Plenița (lat. *plena*, îmbelșugată, cu sufix lat. *icia* — pleniția). Localitate în câmpia fertilă a jud. Dolj.

Plocești (nu dela *ploae*, deși se abat ploi pe aici — dar dela târgul *plăesc* al *plăeștenilor*, ce veniau depe plaiuri toamna și primăvara spre a face schimbul de produse cu oamenii dela șes — vezi origina cuvântului *târg*). Oraș capitală a județului Prahova.

Pomârla (dela vorba *pom*, pomeț, dif. *pomârlă*). Sat în j. Dorohoi, unde este un liceu fondat și dotat de un boer *Başotă*.

Prahova V. riul Prahova. Județ în Muntenia.

Putna V. riul Putna. Județ între Moldova și Muntenia, cu capitala Focșani.

Rădăuți (dela un *Radu*, întemeietorul satului). Oraș în Bucovina.

Râmnicul-Sărat-V. riul Râmnicul-Sărat. Județ în Muntenia.

Râmnicul-Vâlcei (dela riul *Rimnic* și *Vâlcea*, cu vâlcele). Capitala jud. Vâlcea.

Râșcani (dela localitatea *Râșca*, din lat. *reseco*, a tăia (pădurea) sau a răzii, și apoi făcut sat) Oraș în jud. Bălți.

Reclița (din *rece*, răcoros). Oraș în jud. Caras-Severin.

Reșița ca și preced.

Reni (lat. *reno*, *renare*, a pluti — loc de trecere cu pod plititor peste Prut). Oraș lângă Prut în j. Ismail.

Rodna (dela *rod*, roditoare). Oraș în jud. Bistr. Năsăud.

Roman (dela numele de *Roman*, se zice al vovodului Roman-Vodă; credem însă că este adevărat reminiscența de numire romană, fiind în Dacia aici o *Pretoria-Augusta*, și în apropierea cetățile *Sucedava*, *Carcedava*, *Petrodava*). Oraș la confluența riului Moldova cu Siretul și județ cu același nume.

România (dela numele *roman*, al coloniștilor romani așezați de împăratul Traian în Dacia, după ce el a cucerit-o și a făcut-o provincie romană la anul 106 după Christos. Vezi harta Daciei; v. *Valahia* și *Moldova*). Numirea țării românești, în mod oficial începând dela anul 1866.

Roșiorii-de-Vedé (dela vorba *roșior* — ostaș călăreț (ca și *Călărăși* și riul *Vedea*). Oraș în jud. Teleorman.

Saba (lat. *sab*, nisip). Oraș în j. Ceta-tea-Alba.

Satu-Lung (*sat* și *lung*). Oraș în j. Brașov.

Satu-Mare (*sat* și *mare*). 1) Județ în Transilvania; 2) oraș în j. Bistrița-Năsăud.

Salaj (dela riul *Silagiu*, *Silaghi* — vezi-1). Județ în Transilvania.

Săliște (dela vorba *săliște* sau siliște). Oraș în jud. Sibiu.

Solonta-Mare (lat. dela *soluta*, libera, slo-boda). Oraș în j. Bihor.

Sân-Nicolau-Mare (numire sub influența bisericească = *Sf. Nicolae* — va fi fost poate lat. *seniculus* (senex), bătrânel ?). Oraș în jud. Timiș-Torontal.

Sărmașul (dela țerm. țermăș). Sat (pe țermul riului ce trece pe aici) mare ca un oraș, j. Cojocna.

Sebeșul V. riul Sebeș. Oraș j. Sibiu.

Severin V. Turnu-Severin.

Sfântu-Gheorghe (înainte s'a numit *Sepsi-*

Sân-Georgiu, din lat. *sipo*, (sipeș) șipot (șșnătură de apă) a Sfântului Georghe). Oraș capitală a jud. Trei-Scaune.

Sibiu V. riu Sibiu. Județ și oraș mare în Transilvania.

Sighetul-Marmației (lat. *segetis* a câmpului *Marmației* sau Maramureșului). Capitala jud. Maramureș.

Sighișoara (lat. *seges-ora* = ținut de câmp). Capitala jud. Târnava-Mare.

Siliștra (gr. antic *syl-Istria* = împreunarea Istrului — loc unde se împreună brațele Dunării-Istrului). Oraș și port în Dobrogea, pe ținutul drept al Dunării.

Simleu-Silvaniei (sau Sălăgiului) — din lat. *simuleus*, împreunător al ținutului Silvan ori Sălaj — târg unde se aduna acel ținut). Orașel în j. Sălaj.

Siret V. riu Siret. Județ în Bucovina.

Slatina (din lat. *sal*, sare, *teneo*, țin; — ca și riuri Slătinicu, etc. — oraș unde erau depozite de sare pentru ținutul de șes, poate și pentru partea din dreapta Dunării a imperiului Roman; — sunt și alte localități cu această numire). Oraș în partea stângă a Oltului, unde erau depozite de sare dela *Ocnele-Mari*, adusă cu plutele pe Olt. — Era cu totul greșită părerea că ar fi numirea dela slavul *zlato*, din *zoloto*, aur.

Solnoc-Dobâca (lat. *sol-neco*, înec pământul; Vezi satul Dobâca). Ținut expus la înecuri din topirea zăpezii la nordul Transilvaniei.

Soroca (daco-gr. *soriké*, grămadă, movilă — vezi peste Nistru *Moghilău* — de moghilă, movilă). Oraș la un loc nalt pe ținutul Nistrului și județ cu acest nume.

Storojineț (dela slavul *storoi*, paznic, *storofeni*, paznici — corp de Cazaci (?)) ce formau o oaste de pază așezată aici pe timpul Voevozilor — însăși Cazacii fiind atacați atunci de Tatarii). Oraș și județ în Bucovina.

Strehăia (lat. *strigo*, *strigare*, a poposi — loc de popas). Veche Mânăstire, ce servea ca loc de popas și a cărei biserică este îndreptată cu altarul spre Constantinopol (cu 31° mai spre sud de Răsărit), probând conștiința despre creștinarea oficială a imperiului roman, prin împăratul Constantin cel Mare. Acum orașel în jud. Mehedinți.

Suceava V. riu Suceava. Oraș și județ pe riu Suceava.

Sulina (daco-gr. *sölen*, canal). Orașel pe ținutul brațului (canalul) Dunării; vezi și alte numiri pe harta Daciei.

Târgoviște (din vorba *târg*, vezi acest cuvânt în dicționarul de față). Localitate în

jud. Dâmbovița (azi oraș) unde se făcea toamna și primăvara *târg* mare între locuitorii dinspre munte și cei dinspre șes, schimbând unii cu alții produse necesare traiului; sunt multe *târguri* tot așa așezate în apropiere de munte: *Târgu-Jiu*, *Târgu-Ocna*, *Târgu-Neamțu* și era greșită credința că numirea este slavă, când nu se văd așa localități în țările slave.

Târgu-Frumos (vezi *târg*). Târg, orașel, în jud. Iași — populat mai tot cu evrei speculanți.

Târgu-Jiu (vezi vorba *târg*). Loc unde se făcea târg, așezat lângă riu Jiu, azi oraș capitală a județului Gorj.

Târgu-Mureșului (vezi vorba *târg* și riu *Mureș*). Loc unde se făcea târg, pe riu *Mureș*, acum capitala jud. Mureș-Turda.

Târgu-Neamțu (vezi vorba *târg* și riu *Neamțu*). Orașel pe ținutul riuului Neamțu.

Târgu-Ocna (vezi *târgu* și *ocna*). Orașel în j. Bacău lângă Ocnele de sare.

Târgu-Săcuiilor (dela vorba *târg* și populația Săcuiilor ce sunt așezați pe aici). Orașel în jud. Trei-Scaune.

Târnava-Mare V. riu Târnava. Județ în Transilvania.

Târnava-Mică Vezi riu *Târnava*. Județ pe unde curge r. Târnava în Transilvania.

Tătar-Bunar (vezi *banar* = fântâna Tătarului). Orașel în j. Cetatea Albă.

Tecuciu V. riu Tecuciu. Județ și capitala acestuia în Moldova.

Teleorman V. riu Teleorman. Județ în Muntenia.

Tighina (dela *teacă*, techină, compară cu satul *Tighina* din j. Vâlcea). Cetate veche pe riu Nistru, în vârful unghiului de apărare întărit de Romani: riu Bâcu — Tighina și valul dela Tighina la Prut; — *Vezi Chișinău*, — iar acum oraș capitală a județului cu același nume.

Timișoara V. riu Timiș și lat. *ora*, ținut. Oraș mare așezat pe ținutul râului *Timiș* și capitală a județului *Timiș-Torontal*.

Timiș-Torontal (vezi riu *Timiș* și lat. *torrens*, *torrentis*, din *torreo*, a fi ars, uscat de soare). Ținut, județ, lângă riu *Timiș*, și o parte din județul Torontal, care n'a fost cedat Sărbilor și care județ ar fi lipsit de apă, dacă nu ar fi canalele artificiale ce aduc aici apă din riurile Banatului.

Transilvania (lat. *trans* peste, *silva*, pădure). Ținutul de nord-vest al Daciei, în unghiul format de coamele munților Carpați dela sud și răsărit și mărginit de riu Tisa dela nord și la vest. Formă în timpurile me-

dievală un principat, însă cu principii streini de poporul românesc al țării; în urmă fu încorporată la Ungaria, iar după războiul din 1916—1918 împreună cu Banatul se alipiră la patria românească întregită.

Trei-Scaune (dela vorba *trei* și *scaune* tronuri domnești, fig. principate). Județ în Transilvania, unde veneau în atingere principatele: Moldovei, Munteniei și al Transilvaniei.

Tulcea (lat. *tolles*, rădăcatură, înălțătură). Oraș așezat pe o ridicătură, deal, lângă Dunărea în Dobrogea și județ cu același nume.

Turda-Arieș (lat. *torta*, intoarsă — loc de coțitură a drumului și *Arieș* din lat. *aries*, berbece — satul *Luna de Aries*, este diform. din *lana de aries* — din acest județ). Județ în Transilv. iar **Turda**, capitala lui.

Turnu-Măgurele (dela *turn*, rămășiță de turn roman și *măguri*). Oraș capitală a jud. Teleorman.

Turnu-Severin (vezi *Drobeta* în Dacia, își are actuala numire dela o *colonie* romană așezată aici de împăratul *Septimiu Sever*, așa cum se vede în inscripția unei pietre aflate în apropierea rămășiței de turn: COL(onia) SEPT(im) DROB(eta) iar rămășița de turn are fundații turnate din ciment cu bolovani, la fel ca și piciorul de pod al lui Traian; dar se vede că a mai fost refăcut (de altfel ca și castrul) sub diferiți împărați și poate chiar în epoca medievală. Se găsesc aici monede dela diferiți împărați romani și dela Constantin cel Mare, ceea ce arată legăturile neîntrerupte între imperiul roman de răsărit și Dacia, deși fusese părăsită de Aurelian. A fost aici episcopie, a fost reședința *banului*, dar după năvălirea și jafurile Turcilor, orașul se pustiise, și așezare era în satul *Cerneți*; numai după 1848 orașul Severin se refăcu așa cum este astăzi, capitală a județului Mehedinți.

Turtucaia (lat. *tortu-callis* întorsura căii — unde drumul face o întorsură). Orașel în jud. Durostor.

Tutova V. riul Tutova. Județ în Moldova.

Vadu-Rașcu (dela *vad* (peste Nistru) și satul *Rașcu*, din lat. *reseco*, a tăia, rețea (pădurea). Orașel în j. Soroca.

Valahia (dela vorba *valac*, ce purtau soldații cari apărau valurile de apărare ale Da-

ciei — vezi *harta*; terminația *ae* este ca și la *cenac*, *capac* din lat. *cena*, *cap*, etc. Când totuși barbarii pătrundeau spre Bizanț, trecând valurile, Grecii bizantini numeau *vlak(os)* în loc de *valac*, poreclă ce înseamnă moale, moleșit, dar și mândru... După această poreclă au numit pe români: Slavii *vlah*, Ungurii *olach*, iar Turcii *iflac*). Numirea Țării Românești sau Muntenia, până la Unirea ei cu Moldova, când amândouă principatele unite și-au luat numele de *România*.

Vâlcea (dela vorba *vale* și *vâlcea*). Județ cu dealuri și vălcele în Oltenia.

Vârșet (lat. din *vertex*, vârtej și de aci deal, munte — din lat. *verso*, a învârti). Orașel în Banatul Timișoarei.

Vășcăuți (r. *veșcă*, *veșcăuți*, cei ce fac vești). Oraș capitală a județului cu același nume în Bucovina (și sate cu acest nume).

Vaslulu V. riul Vaslui. Județ în Moldova.

Vijnița (dela onomat. *vijit*, nume al riului *Vijnicioara*). Oraș capitală a județului cu același nume în Bucovina.

Vișeu de Sus (dela *văi* și *Vijnița*) Orașel în j. Maramureș.

Vlașca (daco-gr. *blastikē*, care rodește — roditoare — vorbă care s'a contras în *vlaskē*; — nu trebuie a o confunda cu *valah vlah*, deși Slavii din *vlah* au făcut *vlășkii* și au numit Valahia — *Vlașka*). Județ cu pământ foarte roditor, în Muntenia, spre țărmul Dunării.

Volontirovca (dela vorba *volontir* sau *volintir*, voluntar (militar) — sat de foști voluntiri). Orașel în jud. Cetatea-Albă.

Zalău V. riul Zalău. Capitala j. Sălaj.

Zastavna (slav dela *zastaviti*, a așeza, *zastavnii* așezat, sau lăsat să șadă, ceea ce arată locuitorii îngăduiți să șadă aici). Oraș capitală a județului cu același nume în Bucovina.

Zlatna (Zlagna) — aceeași bază ca și *Slatina*). Orașel în j. Alba de Jos.

Zimnicea (pare dela slavul *zima*, și *zimnii*, de iarnă, de ermat, dar mult credem că era punct final al liniei de semnale prin focuri, venind dinspre Bărlad, Focșani, Militari, și deci este lat. *signicia* sau *simnicia* (dăătoare de semn). Orașel pe țărmul stâng al Dunării în jud. Teleorman care are capitala **Turnu-Măgurele**.

Comune, Sate, Cătune

Moldova, Muntenia, Dobrogea

Multe sate își au numirea dela configurația locului; altele dela arbori, sau pomi fructiferi; altele dela porecle date locuitorilor; altele dela proprietarul care aduna țerani pe moșia lui, le da pământ pentru a'și face casă și atunci sătenii se numesc după proprietar: *Mihăești, Vlădești*; uneori proprietarul avea poreclă, care trecea ca numire satului. Numirea poate veni și dela sat ori loc, de unde au venit sătenii; în sfârșit sunt și numiri pentru cinstirea unor oameni de seamă, domnitori, oameni politici, sau în cinstea oștirea *Călărași, Vânători*, etc. Aici arătăm numai baza etimologică a numirilor.

- Adam(ești)** (nume prop. *Adam*) j. Tutova.
Acbași (turc = cap alb) j. Constanța.
Acargea (turc = apa trece). j. Constanța.
Ac-punar (turc = fântâna albă). j. Tulcea.
Adășeni (baza *aduși*). j. Dorohoi.
Adâncă(ta) baza *adânc*, în 5 județe.
Adjud(eni) vezi orașelul *Adjud*. 3 sate.
Adunați (săteni *adunați*) 8 sate în 7 jud.
Afânata (loc *afânat*) jud. Vâlcea.
Afrimești (prop. *Afrim*). Teleorman.
Afumați (poreclă *afumat*) 4 sate, în 4 jud.
Agafon (gr. = *frumos lucru*) mănăstire. j. Botoșani.
Agapla (gr. = *iubire*). j. Neamțu.
Agaș (al unui *agă*). Bacău.
Agarcea idem, jud. Neamț.
Agudu (baza *agud*). j. Buzeu.
Aleşti (dela propr. *Aisu* ?) j. Vâlcea.
Alatap (turc = lucru roșu) j. Constanța.
Alba (dela *alb* (casă)). j. Dorohoi.
Albeni(bești) propr. *Albu*. 22 sate, dif. jud.
Albina(nari) (dela *albină*) Vasl. Buz.
Albata (*bulești* baza *alb*). 3 sate în 3 jud.
Aleşi (oameni *aleși* distinși). 2 sate, Ilfov.
Alexandri (în onoarea poetului). j. Roman.
Alexandru-Lahovari (fost ministru). j. Vlaș.
Alexești (propriet. *Alexie*) în trei județe.
Alfel-Chiol (turc = satul lui *Alî* beiu). Const. Tul.
Aliman (nești) propr. *Aliman*. C-ța Olt.
Alimpești (propr. *Alimpie*). j. Gorj.
Almașu (*măjel*) Vezi râu *Almaș*. Dolj. Meh.
Alunu (*nișu*) dela *Alun*) 8 sate, dif. județe.
Amara (râști) b. (*amar*) 8 sate, dif. jud.
Anadolchioi (turc=satul de anatoli j. C-ța.
Analog (gr. = asemenea). Tecuci.
Andolina (femea pr p. *Anatolina* ?). Ialom.
Andrășești (prop. *Andraș*). Ialomița.
Andrești (drișeni) propr. *Andrei*. 6 sate 4 jud.
Andronache propr. *Andronie* Ilfov.
Angheliești propr. *Anghel* Vlașca.
Anghinești (b. *unchiu* prop.). Arg.
Aniță (*noasa*) b. (*anin*.) 9 sate, dif. j.
- Antoceni** (*hești*) prop. *Antohe*) j. Suc. Bac.
Apel-Vil (ape curgătoare) R-ji
Apostari (b. *apos*) j. Buz.
Apostolache (prop. gr. *Apostol*). Prah.
Aprozi, **Aprodu-Purice** b. *aprod*. N-țu, Ilf.
Arama (mești) b. *aramă*. 4 sate, 4 jud.
Arborea (dela aprodul *Arbore*). Doroh.
Arcani (cești) de *arcani*, arcași; 4 sate.
Arcuda (curbătură ca *arcu*) Ilfov.
Ardere (*deoani*) loc unde a ars. Bac. Gor.
Arefu Vezi munte *Arefu*.
Argăselești (de *argăseală* ?) Buz.
Argeana (b. *argea*, bordeiaș). Tecuciu.
Argeșani dela râul *Argeș*. j. Argeș.
Argetoala (dela *argea*, bordeiaș). Dolj.
Arghira (prop. *Arghir*). Suc.
Arginești (*toeni*) dela *argea*, bordeiaș). 2 jud.
Ariciu (*ricești*) b. *ariciu*. Piatr. R-Săr.
Arionești (propr. *Arion*). Prah.
Arjoc (dela *arși*) Gorj.
Armășeni (*șești*) propr. *Armaș*. 5 jud.
Armeni (propr. *Armeanu*). R-Sărăt.
Armutlia (turc = cu pere), j. Constanța.
Arnota (lat. *ornus*, frasin, *ornuta*). Arg.
Aroneanu (prop. *Aron* (*ean*)). Iași.
Arpadia (lat. *arvum*, ogor, *arvatea*). Dolj Olt.
Arsache (dela *ars*, propr. *Arsache*). Vlaș.
Arsale (*sura*, *seni*) b. *ars* — satul; în 7 județe.
Artanu (rom. *hartan*, bucată). Gorj.
Arțaru (*țari*) baza *arțar*. Gorj. Ial.
Arva (*vătești*) lat. *arvum*, ogor; în 4. j.
Asan (nume turcesc — propr.). Ilf. Vlaș.
Asariac (turc = închisoare). Const.
Ascilar (turc = bucătărești). Constanța.
Asău (lat. *assum*, uscat (râu?)) Bacău.
Atârnați (sus, sau dependinți de) 14 sate.
Audia (lat. *a-uda* la uda). N-țu.
Ața (rom. ață, sfoară — îngustă), N-țu.
Aurei (*rești*) (baza *aur*). Mus. Vâl.
Aurora (nume de sat nou, *auroră*). Meh.
Averesti (propr. *Avere*(scu)). Făl. Rom.
Avrămeni (mești) propr. *Avram*. 2 jud.

Axintele (proprietar *Axintie*). Ial.
 Azacîu (gr. *asaktos*, sec, deşert). Tul.
 Azaplar (turc. = scriiiori). C-ţa.
 Azizic (turc = puţinul). C-ţa.
 Azuga Vezi râul *Azuga*.
 Baba (*Ana, Roaga*) b. *babă*. Arg. Buz.
 Babadag (turc = tătucu). Tulcea.
 Băbeni (*buşa, biciu* b. *baba*). 17 sate.
 Băcăleşti (*cani*) b. *bacal*. Tel. Tut.
 Băceşti (*cen*) prop. *baciu*. 10 sate.
 Băcleş (*leşti*) b. *băhli*. Meh. Tut.
 Băcu (lat. *baca*, fruct.). Vasl.
 Băda (lat. *botta*, putină). Suc.
 Bădărăl V. preced. Iaşi, Olt.
 Bădeni (*deşti, duleşti*) b. *badea*; 24 sate.
 Băicani (*eşti*) Băile (b. *baie*). 23 sate.
 Bahna (*nari*) b. *bahnă*. 9 sate.
 Bălmac (dif. *buimac*). Bacău.
 Băleşti (*jani*) Bejenestii (dela bejenie). 7
 Bala (lat. *palus*, baltă). Mehed.
 Balabani (băneşti) prop. *Balaban*. 3 sate.
 Balaciu (*ceşti*) (lat. *bi-lacus* baltă mare).
 11 sate.
 Balan (*eşti*) propr. (*Bălan*). 14 sate.
 Bălăria (rîle) b. *bălărie*. Vlaşca.
 Bălăşeşti (prop. *Balaş*). Ilf. Tut.
 Bălcu Bălceşti (b. *bălcu*). 5 sate.
 Bălătău, Bălva (c) (lat. *palus*, baltă).
 Băldana (dif. *băltana*). Dâmbov.
 Baldovineşti (prop. *Baldovin*, dintre Bal-
 vini dela francezii din Bizanţ). 4 sate.
 Băleni (*leşti*) (lat. *palus*, baltă). 12 sate.
 Balinţi (lînteşti, lîteşti) ca preced. 6 sate.
 Bălăşani, Balota, Balş (l. *palus*, baltă).
 Balta (albă, verde). (b. *baltă*). 15 sate.
 Bălteni, Băltaşi (b. *baltă, bălţi*). 29 sate)
 Băluşeni (şeşti) (l. *palus*, baltă). 7 sate.
 Băluţa (foala) (lat. *palus*, baltă; 3 sate.
 Bălvăneşti (prop. *Bălvăn*). Meh.
 Banca Băneasa (neşti *novu*) b. *ban*: 20 s.
 Băra (daco- gr. *bora*, puşune). Ilf. Rom.
 Bărăgăi, Bărăiac (răşti) ca preced. 15 s.
 Barbălai (*loni*) pr. *Barbă*. Arg. Olt.
 Bărbăteşti propr. *Bărbat*; 6 sate.
 Bărbolu (*bosu, boşi, buleşti*) b. *barbă*;
 8 sate.
 Bărda (lat. *burdo*, catâr). Meh.
 Bărca, Bărcăneşti, poreclă *bercu*; 14 sate.
 Barcea (b. *barca*) jud. Tec. 3 sate.
 Bărgăoani (din *Bărgău* Trans). N-ţu.
 Bărjoveni (baza *barză*). N-ţu Rom.
 Bărta (dif. *părlă*). Teleor.
 Bărlog (*eni*) b. *bărlog* Arg. Meh. Vâl.
 Bărna (*nova*) b. *bărnă*; 4 sate.
 Barolu (ianu) b. *păroi*. Buz. Vâl.
 Bărsanu (şeşti) b. *bărsă*; 11 sate.
 Bărza (zeşti) b. *barză*. 20 sate.

Basarabi (veniţi d. Basarabia). 3 sate.
 Bâsca (*cen*) din *pasc* (*eni*) 7 sate.
 Bascovu (*veni*) b. *pasc* (*ovu*) 4 sate.
 Băseşti (*seu*) r. *boz(eşti)*; 9 sate.
 Baş-Punar (turc = fântâna mare). C-ţa.
 Başta (din *paşte* (a). Roman.
 Bătăluri (b. *bătălie*). Ialom.
 Bătaşani (*teşti*) Batia b. *bate* 3 s.
 Bătcă, Batogu, Batoşi b. *bate* 4. s.
 Batrâni (*trăneşti*) prop. *Bătrân*. 3. s.
 Băravani (rom. *părău* (*ani*)). Mehed.
 Băzga (*gărău*) rom. *păsca*, *paşte*; 4. s.
 Beceni (*ceşti*) b. *baciu*. 2 sate.
 Becheni (*neşti*) (lat. *baca*, fruct.). 2 sate.
 Bechetu (lat. *pecudis*, pentru oi). 5 sate.
 Beciu (baza *beeiu*) Ilf. Buz. R.-Săr.
 Becu (*leşti*) (lat. *pecus*, vită; 3 sate.
 Beharca (r. *behăi* beharcă) Dolj.
 Bellic (turc *bellic* rob la beiu). 3. s.
 Beiu (turc *beui*, boer). Tel. Vlaş.
 Bejgani (din *paşte*, *păscani*). Buc. Ial.
 Bela (lat. = frumoasa; slav = alba. Dâmb.
 Belciu (*cea, ceşti*) b. *baltă*, *belţea*). 7. s.
 Belciugu (*ciugate*) r. *bălţi*(ug) 8 sate.
 Beleghetu (*baligă, bălighet*). Bac.
 Beleşi (din *Bela*, Dâmboviţa). Mus.
 Belgun (bălcun, dela baltă). R-ţi.
 Belmoaică (prop. *Bălmă*). Vlaş.
 Belltori (rom. *beli*). Teleor.
 Beloţu (lat. *palus*, baltă). Dolj.
 Belu (lat. *bellus*, frumos). 2 sate.
 Belzeni (*baltă, belţeni*). Tut.
 Benaşti (p-op. *Benga*). Tec. Vas.
 Benga (*geşti*) poreclă *benga*. 5 sate.
 BeŃtu (r. *bântu* (i) Buz.
 Berbeşu (*linceni*) poreclă *bărbeşu*. 4 s.
 Berчені (*cioiu*) poreclă *berc*. 7 sate.
 Bereasa (reşti) (dela *peri* (pomii) pereasa)
 13 sate.
 Berevoieşti, Barea (ca preced.). 6 sate.
 Berendel (*rîndei*) (porecl. pr. *Perinde* (iu)
 4 sate.
 Berleşti (dela prop. *Pârlea*). Bră. Gor.
 Berteza (*teşti*) (dela prop. *Perdea*). 3 sate.
 Berzea, Berzunţ (b. *barză*). Bac. Bot.
 Beşlii (slav r. *bejlili*, fugari). Buz.
 Beş-Tepe (turc = cinci movile). Tul.
 Beşeşti (b. *băţ, Beşe* pr.) N-ţu.
 Beuca (rom. *bea*, beuca). Teleor.
 Bezdeadu (slav — fără moş). Dâmb.
 Biban, (beşti, vireşti) l. *bibere*, a bea;
 4 sate.
 Biceşti (propr. *Bic u*). Tec.
 Bila (r. *bilă*). Vlaş.
 Bîlcureşti V. Belciu. Dâmb.
 Bircil (cei) (b. *bir*. Gor. Olt.
 Biserica (b. *biserică*). Bac. Vâl.

Bisoca (*socuța*) gr. *byssothen*, din fund.
Bistrița (*treț*) vezi râu *Bistrița*.
Bițina (r. *bețna*). Ilfov.
Biulbiul (lat. *bulbus*, ceapă). Const.
Bivoiari (r. *bivol* (ari) — 5 sate.
Bizighești (prop. *Bițic*). Putna.
Blaga (*gești*) nume din lat. *placere*, a fi plăcut, dar pare și din *blegu*, 10 sate.
Blaj (din lat. *placeo*, a fi plăcut). 2 sate.
Blăzi (*dești*) (r. blând. Bot. Iași Tec.
Blănoiu (r. *blând*). Argeș.
Blășova (din *pleș*, *pleășova*). Bră.
N-bea (lat. *piehea*, de popor). N-țu.
Bleici (din *plăic*, plăici). Argeș.
Blehani (*jani*) (r. *bleg*, *bleji*). 6 sate.
Blidaru (dari) ce fac *blide*. 7 sate.
Boanța (*nța*) b. *bont*. Ilf. Rom. R-ți.
Boasca (*cic*). (r. *boască*). Gorj C-ța.
Boba, **Bobești** (r. bob) prop. 8 sate.
Boblegi (lat. *bi* și *bleg* rom.). Arg.
Boboaca, **Boboci** (r. *boboc*). 4 sate.
Bobu, **Bobosu** (lești) r. *bob*. 6 sate.
Boca (*cânița*, *ceci*) (lat. *baca* fruct). 5. s.
Bocea (lat. *baca-băcea*, cu fructe). Vâl.
Bodăești, **Bodești** (r. *budău*, bute). 9. s.
Bodronu (dif. din *bătrănu*). Dor.
Bogata (*gați*) r. bogat. 5 sate.
Bogdana (*dănești*) prop. *Bogdan*, 19. s.
Boghești (*ghicea*) r. *bob*, boghi; 8 sate.
Bogza (*zești*) prop. *Bogza*. 3 sate.
Bohari, **Bohoghina** (r. *buhă*). 3 sate.
Boia (*ița*, *iștea*) (r. *boi*; 7 sate.
Bojdani (slav *boje-dannii*, dat de D-zen) Ilfov.
Bojea (*jești*, *jinu*, *joiu*) r. *boz*; 6 sate.
Bolați (din *bolii*) jud. Vasl.
Boiđu (*dești*) (rom. *bold*). 6 sate.
Bolboși (*șești*) (lat. *bulbus*, ceapă). Gorj.
Bolintin (b. *Valentin* zis *Balinti*). Ilfov.
Bolovani (*vănești*, *vanu*) (r. *bolovan*). 4. sate.
Boltași (r. *balta* (și) Ilf.
Bonciu (nume pr. bulgar). Vâlcea.
Bondrea (prop. *bundă* (drea). R-ți.
Bonțu (*jești*) pr. *Bonțu*. Buz. R-Săr.
Bora (*văscu*, *răști*) dac. gr. *bora* pășune.
Borca (r. *bareă*, *bărcă*). Suc.
Borcănești (prop. *Borcan*). Meh.
Bordea, **dești**, **deni** rom. *bordeu*; 10 s.
Bordoșani (*șelu*) ca *preced*.
Borleanu (lești) prop. *Pârleanu*; 3 sate.
Borniș (dif. *porniș*). N-țu.
Boroala (r. *boroiu*, corb). 8 sate.
Boroghinești (*rolea*) ca *proced*.
Boroglia (daco-gr. *bors*, de pășune). Meh.
Boroșeni, **Borșa** (*șești*) **Boru** (daco-gr. *bora*, *boras*, nutreț, pășune. 13 sate.

Borzești (din *barză*, *bărzești*). 3 sate.
Boscoteni (daco-gr. *boskos*, cioban). Bot.
Bosla (*sâncea*) r. *boz*. 4 sate.
Boșoteni (dela *baciu*, *teni*) Bac. R-ți.
Bostani, **Bostănești** (r. *bostan*). Tec. Suc.
Bota (*tanu*, *tele*, *teni*) l. *botta*, bute; 7. s.
Botești (*tăgești*) ca și *preced*. 9 sate. ~
Botorogi (*rani*) r. *buturugă*. Gor. Vâl.
Botoșanca (*șența*) V. *Botoșani*. 2 sate.
Boțoala (baza *boțu* sau *băț*). Vasl.
Bou (*leni*, *sor*, *reni*) (r. *bou*). 12 sate.
Bozla (*zieni*, *z'oru*) r. *boz*; 7 sate.
Brabeți r. *brăbete*. Dol. Meh. Tel.
Brabova (ca *prec. brabtova*). Dolj.
Bradu (*duri*, *det*, *dețel*) r. *brad*. 19 sate.
Brăești (dela *prop. Brău*). 3 sate.
Bragadiru (prop. baza *braga*). 3 sate.
Brăgleasa (r. *brăgle*). Meh.
Brăhășești (prop. r. *brăgă*); 4 sate.
Brălița (*leni*) prop. *Brăliă*. 2 sate.
Braloștița (prop. *Prălea*). Dolj.
Bran (lat. *pronus*, apăcat și nume *Bran*) Iași.
Brănești (prop. *Bran*). 5 sate,
Brâncoveni (dela *Brâncoveanu*) 2 sate.
Brănețu vezi *bran*. R-ți.
Branîștea (*nișteni*) rom. *braniște*; 15 sate.
Brânzeni (rom. *brânză*) N-țu, Meh.
Brașăuți (veniți din *Brașov*?). N-țu.
Braștăvău (dela *Breasta* | vâț); R-ți.
Brătășani (dela *brad* | *ășani*) 4 sate.
Bratcovu (bulgar = *frățescu*). Teleor.
Brăteanu (în onoarea lui l. *Brăteanu*) Rom.
Brăteasca (dif. din *brad* | *eașca*) Arg.
Brăteni (*tești*) din *brad* | *eni*). 11 sate.
Brateșu (din *brad* | *eșu*) Bră. Meh.
Bratla (din *brad* | *ia*) 5 sate.
Brătianca (pr. sau *brăd* | *eanca*) Tel.
Brătleni Brătila (b. *brad* | *ila*) 8 sate.
Brătoala Bratocea (r. *brad*) 2 sate.
Bratovăești (dela *brad* | *oveni*) 2 sate.
Brătuia (*tulești*) r. *brăd* | *uia*) 6 sate.
Brazi (r. *brad*). Prah. 3 sate.
Breasta (dif. *brazda*, *breazda*). Dolj.
Breaza (dif. *brazea* *brad*) Buz. N-țu Pra.
Brebeni (*neibina*, *nești*) r. *brebenei*. 7 sate.
Brebu r. *breb*, ciută. Buz. Dâm. Pra.
Brehuești (prop. *Brehu*). Bot.
Brenești (prop. *Brănea*). Vâl.
Bresnița (*cloara*) r. *brazi*, *braznița*. Meh.
Brezoiu (*zoaia*) r. *brazi*, *brăzoi*. 6 sate.
Brițcani (r. *brazi*, *brazicani*). Rom.
Broasca (*oaște*, *șteni*, *scari*) r. *broasca*; 29 sate.
Brodocu (r. *brăducu*). Vaslui.
Brusturl (*roasa*) r. *brusture*; 3 sate.
Bucecea (*cești*) prop. *Bucea*. Bot. Tec.

Buchila (*lași*) daco-gr. *buchilos*, nutreț 2 s.
 Bucinișu (lat. *bucina*, *bucium*) R-ți.
 Buciumi (*meni*) vezi *prec.* 11 sate.
 Bucovu (*vățu*, *venî*) slav. *buk*, fag. 5 s.
 Bucșă (*șani*, *șești*) lat. *buxum*, sincer. 11 s.
 Bucu (prop. *Bucu*). Ial.
 Bucura (*reasa*, *roaia*) pr. *Bucur*. 4 sate.
 Buda (*dăi*, *deni*, *dești*) r. *budău*; 49 sate.
 Buești (pr. *Puiu*, *puști*) Ialom.
 Buftea (poreclă *buftea*, *grasu*) Ilfov.
 Bugeac (turc. = *cușit*). Const.
 Bugheni (*ghia*, *ghila*) daco-gr. *buchilos*,
 nutreț, pășune. Buz. Prah. Vâl.
 Buhai (*hăești*, *hăceni*) r. *buhai*. 7 sate.
 Buhainița (*hociu*) r. *buhă*, *buhniță*. 6 sate.
 Buhuși (poreclă *buhuși buhos*). N-țu.
 Buicanî (*cești*) r. *pui* (uc) propr; 5 sate.
 Buimăceni (r. *buimac* propr.) Bot.
 Bujoru (*reni*, *reanca*) r. *bujor*; 7 sate.
 Bulaci (*lagei*) scurt. d. *bulumac*. 2 sate.
 Bulboaca (r. *bulboaca*, *bulboană*). 3 sate.
 Bulbucata (*zeni*) r. *bulbuca*. Dol. Vlaș.
 Buleta (lat. *boletus*), ciupercă). Vâlcea.
 Bulgaru (un *bulgar*). Ilfov.
 Baliga (r. *balligă*) Ialomița
 Bulmanu (r. *bulumac*). Argeș.
 Bulzești (propr. *Bulzu* v. *bulz*). Dolj.
 Bumbata (*beni*, *bești*) r. *bumb*. 7 sate.
 Bunești (*neni*) propr. *Bunu*. 8 sate.
 Bungeni (*getu*) r. *pungeni*. 2 sate.
 Bunchi (r. *bumbi*) Roman.
 Bunoaica (r. *bunu*) Meh.
 Busca (daco-gr. *boskē*, pășune) Put.
 Burcelu (*cioaia*) rom. prop. *Burcă* 2 sate.
 Burdea (*dești*, *dufeni*, *șani*) r. *burtea*; 10 s.
 Buretești (r. *burete*) Olt.
 Burgulești (prop. *Bărcă*) Vaslui.
 Burla (daco-gr. *hora*, pășune). Meh.
 Burla (dif. din *pârli*, *pârli*). Bot.
 Burlaci (r. *burlac*) Tutova.
 Burlan(ești) (r. *burlan*) Bot. Gor.
 Burluești (r. *burlui*) Bot.
 Burlug (din *bârlog*) Tec.
 Burluși (r. *burlui*, *burluci*) Arg.
 Bursucu (*cani*) r. *bursuc*; 4 sate.
 Burtă (*tani*) r. *burtă* Bră. Dolj.
 Burunești (*nișu*) r. *boronă*. 4 sate.
 Bușaga (dif. *buceaga*, *bucălată*) Arg.
 Buscata (daco-gr. *boskotē*, de păstori) Vasi.
 Bușești (prop. *Bușu* sau *Buciu*) Meh.
 Bușmeni (scurt. *buciumeni*) N-țu.
 Bustea (dif. din *pustiea*) Buz.
 Bușteni (*tenari*) r. *buștan* Dol. Pra.
 Buștuchini (*bujdulă*, *bujdughini*). Gor.
 Busu (*suceni*) r. *bozu* (*zeni*) Dor. Meh.
 Bușulețu (din *bozu* (*lețu*)) Meh.
 Buta (*tan*, *far-i*) lat. *botta*, *bute*; 4 s.

Butea (*tolu*, *toești*) r. *bute*. 13 sate.
 Butculești (propr. *Butcă*) Teler.
 Butuci (*tucari*) r. *butuc*. 3 sate.
 Buțulu (rom. *puțu* | *luc*). Iași.
 Buturugari | *geni*, r. *buturgă*; 3 sate.
 Buzăți | *zeni*, *zești*) poreclă *buzat*; 5 s.
 Buzducu (*dugu*) r. *băzdoc*: Rom. R-ți.
 Buznea (r. *busna*, *busnea*). Iași.
 Buzoeni (*ești* | *ianu*) din *Buzău*; 4 sate.
 Căbești (dif. *căpești* dela *capăt*). Tut.
 Căcaleți | *cova* (*coți*) gr. *kakos*, urât. 8 sate.
 Căclamac (turc. = *mămăligă*). Tul. C-ța.
 Căciulata (*lași*, *lești*) r. *căciuldă*; 5 sate.
 Cădcăslă (turc = casa judecătorului) C-ța.
 Cadichioi (turc = satul judecătorului) „
 Cadăna (turc = *cadână*, *femea turcă*) Ial.
 Călata (*iuți*) r. = unde stau caii. R-Sărat,
 Bac.
 Călineasa (*neni*) r. cu *căini*; 5 sate.
 Calacel (turc = stăi și *bea*) Constanța.
 Călărași (*rești*) în onoarea *călărașilor*; 5 s.
 Călcăiu (r. *călcăiu*) Bacău.
 Călcești (ceasca) r. *călf* sau *colț*; 2 sate.
 Căldăraru (*rești*, *rușă*) r. *căldare*; 5 s.
 Călești r. *cale* Gorj.
 Călfachioi (turc = satul *calfei*). Const.
 Calciu | *lica*) r. *calic*. R-Săr. Tul.
 Căleni r. din *cale*. Meh. Put.
 Căllina (*nești*) r. *șulmean*; 6 s.
 Căllina | *nești*) r. *Călin* pr. și *pom*; 12 s.
 Călmățui r. *culmeșu*, *culme*. Tec.
 Călnic r. *colină*, scurt. *colinic*. Gor.
 Calomfirești nume *Calomfir*. Dol. Tel.
 Calopăru r. *calopăr*. Dol. Gor.
 Calotești prop. *Calotă*. Arg.
 Calu (*luu*) r. *calu*. N-țu, R-ți.
 Călugăra (*reni*, *ru*) ale *călugărilor*; 23 sate.
 Calvini, sat de *calvini* unguri? Bac.
 Cămăncă r. *coamă* (nca). Bac.
 Cămărașu (al *cămărașului*). Ilf.
 Cămărzani (r. *coamă*, *comărzeni*). Suc.
 Camber (dif. *cămpieru*, de *cămp*). Tul.
 Camburu r. *cămpu(ru)*. Buz.
 Camena slav. *kamena*, *peatra*. Tul.
 Cămineasa r. *cămin*. Vlașca.
 Cămpeni (*pina*, *purile*) r. *cămp*. 17 s.
 Cămuști (r. *coamă*, *comuști*). Meh.
 Canara (turc = loc *pietros*) C-ța.
 Canat-Calfa (turc = *ună calfă*) Tul.
 Căndeasca (*dești*) pr. *Cântea*; 12 sate.
 Cănești (*nela*, *nicea*) r. *câne*. Buz. Ilf.
 Canlia (turc = *văpsită*, *cănilă*). C-ța.
 Cantemir (r. *Cantemir* (voevod). 2 sate.
 Căpălărești *canțelărist* prop. Vas.
 Căpățina (*nești*) r. *căpățină*; 4 sate.
 Capotanu (*teni*) dela *capăt*; 6 sate.
 Căpreni (*rioru*) r. *capră* prop. 4 sate.

Capsa (lat. *capsa*, ghioace) *N-ju.
 Căpșuna (r. *căpșună*). Dâmb.
 Captalanii r. *captalan* (plantă) Tec.
 Căpușneni r. *căpușă*. Tut.
 Căputa r. *căpătă*. Bacău.
 Capu-Coastei (deal, pisc) r. *capăt*; 12 sate.
 Capugi (turc = portar). C-ța.
 Cara-Aaci (turc = plante negre). C-ța.
 Caralib (turc, nume). Tulcea.
 Cărmidarii r. *cărmidari*. Meh.
 Cara (*Murat, Orman, Omer*), turc = negru.
 Tulcea.
 Caracal (sat de *Caracaleni* refugiați). Mus.
 Caracicula (lat. *caricis* {cicula}, cu rogoz).
 C-ța.
 Caraciu (l. *caruoulum*, mic car). Bac.
 Caragelele (*Cargea* (vodă ?)). Buz.
 Caraliman (daco-gr. *kara, cap* (deal) lat.
hiemans, cu zăpadă — un deal unde stă
 zăpada mai mult). Dolj.
 Caranasuf (nume de turc) Tulcea.
 Carapancea (nume prop. românesc). Vlas.
 Carăpcești (din *corobcă*) Tut.
 Carapelit (turc = ghinda neagră). C-ța.
 Carasa (r. *caras*). Dor.
 Carasuhat (nume turc). Tulcea.
 Caratal (turc = negruțu). C-ța.
 Caratnău (r. *căratu-nou*). Buz. R.-Sar.
 Caraula (r. *caraulă*). Dolj.
 Cărauș (*vănești*) r. *cărauș*, cără. 2 sate
 Cărbesți (r. *curb* (ești) ca Gârbesți) Gor.
 Cărbunești (*nari*) r. *cărbune*. 4 sate.
 Cărcădești (prop. *Cărcotă*). Vâlcea.
 Carcallu (lat. *gurgulio*, gărgărița). Tul.
 Cărcea (*eeni, ciu*) r. *cărciu*. 5 sate.
 Cărciuma (*rești*) r. *cărciumă* (2) sate.
 Cărja (*jari, joata*) r. *cărjă*; 8 sate.
 Cărlănești (r. *cărlan*). Dâmb.
 Cărlești (dela *gărlă*). Vasl.
 Cărlichioi (turc = sat cu zăpadă). C-ța.
 Cărligu (*ligi, logani*) r. *cărlig*. 12 s.
 Cărloman (*ești*) r. *gărlă(man)*; 3 sate.
 Cărlovoala (r. *gărlă(voala)*). Buz.
 Carmen-Sylva (on. Regina-Elisabeta, ca
 pseudonim de scriitoare). Tulcea.
 Cărna (r. *cărnă* (propriu). Dol. Tec.
 Cărnățești (dif. *cornățești*, corn). Meh.
 Cărniceii (dif. *gărniceii*, gărnită). Iași.
 Cărnii (poreclă *cărn*). N-ju.
 Carol I (on. Regele Carol I) C-ța Rom.
 Carpenii (*nișu*) r. *carpen*; 5 sate.
 Cărpești (*piți*) poreclă, *cărpi* ? Făl.
 Cărsochești (mold. *chersic* (hești) Put.
 Cărsiu (dif. *cărciu*) 2 Meh.
 Cărstănești (*rești*) pr. Cărstea. 5 sate.
 Cartal (turc = mahala). C-ța.
 Cărtibași (dif. *hărtop*(ași)). Tut.

Cartiu (r. *cărtiu* propr. ?). Gorj.
 Cărtojanii (*janca*) r. dif. *cărd(ășani)*. Vlas.
 Cărtocleasca (r. dif. *cărdoc* (leasca). Tel.
 Cărula (r. *car*). Tec.
 Carvan (lat. *carrus*, car(uan)). C-ța.
 Casa (veche, împărătească), *cioare*, r. casă:
 5 sate.
 Casiceii (cu case) Const.
 Casimcea (turc = toamna). Tul. C-ța.
 Căsoasa, Casoca, r. *casă*. Bac. Buz.
 Cășăria, Cașin r. *caș*. Buz. N-ju.
 Cășla r. *cășlă*. Const. Tul.
 Castelul-Peleș, dela riul *Peleș*, Prah.
 Catoloiu (gr. *kata-loyo*, ud de sus). Tul.
 Cătămărești (poreclă *cată-mare*). Bot.
 Catane (*nești*) r. *cătandă*. 7 sate.
 Căteasca (dif. *coteș* (ca)—cot). Arg.
 Cățiașu (dif. cot, coț(eși)). Buz.
 Cățina (r. *cățină*) Buz. Prah.
 Cătrinarii (b. *cătrani*(ari)). Suc.
 Cătrunești ca preced. Ilfov.
 Cățuțu (dif. *coțuț*, p. *coțușor*). R.-Sar.
 Cătun(a)nele r. *cătun(ă)*; 12 sate.
 Cățelu (*țalești*) r. *cățel*. 4 sate.
 Cățetu (dif. *căzetu*, căzut). Vâl.
 Cațichea (r. *căță*, cățichea). Ilfov.
 Cănești (r. *câne*); Iași, Tut. Vas.
 Căușeni (r. *căuș*). Roman.
 Căușeni (r. *căuș*, pe căutate). Rom.
 Cavacliar (turc = stălpări). Const-ța.
 Cavadiștii (dif. *covată*(inești)). Cov.
 Cavargic (lat. *cavare*, a scobi). C-ța.
 Cavragii (turc = scandalagii). C-ța.
 Cazaci (colonie de *cazaci* (?)) Dâmb.
 Căzănești (r. *cazan* — propr. ?) 7 sate.
 Cazasu (r. *căzașu*, căzut). Bră.
 Cazii *Murat* (nume pers. turc). C-ța.
 Ceacărui (r. *ceacăr*). Brăila.
 Ceacu (dif. *ciocu*). Ialom.
 Cealăcu (cel din *ceală*). Ial.
 Cealmăgea (dela turc *cealma*). C-ța.
 Ciamurii (turc = noroiși). Tul.
 Cearăngu (*rângani*) r. *ceară*(ng). Meh.
 Ceaurăștii (prop. *Cearu* ?) Arg.
 Ceaurăștii (prop. *Cearușu*) Arg. R.-Sar.
 Ceauș Chioi (turc = satul caporalului). Tul.
 Cegani (dif. din *ciocani*). Ial.
 Cehlești (dela *Ceahlău*). N-ju.
 Celaru (rôm. *celar*). R-ți.
 Celebi-Chioi (turc = saț bogat). C-ța.
 Celelu (lat. *cella*, celar). Gor. R-ți.
 Celnata (dela *celar*, celnată). Meh.
 Ceparii (*pești*) r. cultivă *ceapă*. 6 sate.
 Coplea (*lenița*) r. *ciopli*; Gor. Iași.
 Ceptura (din *captare*). Buz. Prah.
 Cerașu (*rătu*) r. produc *ceară*. 4 sate.
 Cerbu (beni) r. *cerb*. Arg. Olt.

Cerchejeni (dela *Cerchez* propr. ?) Bot.
Cerchez Chioi (turc = satul Cerchezului).
 Constanța.
Cercu (r. *cerc*). Iași.
Ceretu (r. *ceară*, cerât). Arg.
Cermegești (dela *cerbice*(ști)). Vâl.
Cerna V. *Tierna* în Dacia.
Cernădia, **Cernata** (ești, nești), Cernica,
Cernu (baza lat *ternus*, ca *țerna*, de culoare
 închisă — *țerniu*) 16 sate.
Cerșanele (din *cerși*). Arg.
Cerțieni (tești) r. *cirtă*. j. Neamțu, Tût.
Cervenia (sl.-bulgar = roșia). Teleorm.
Cervecești (r. *cerbice*). Botoș.
Cetatea (*țeni*, *țuia*) r. cetate; 8 sate.
Cezieni (numire arbitrară, dată pela 1880,
 de un proprietar *Iianu*, care și-a zis *Cezianu*,
 pentru că pe aici se găsi o peatră cu o in-
 scripție romană și cu numele unui proconsul
Cesianus sau *Caesianus*; — înainte se
 cheama *Corlătești* satul R-nați.
Cheia (r. *cheie*, loc îngust de trecere); 2 sate.
Chelești (poreclă *cheibe* prop ?). Arg.
Cherim-Culus (turc = Cherim rănitul) C-ța.
Cherlești (dif. *gârlești* (gârlă). Olt.
Chersecosu (mold. *chersic* (os) persic). Făl.
Chesnoiu (r. *ghes* (inghes). Prah.
Chetreni (trosu) (mold. *cheatră* p. peatră)
 5 sate.
Chiajna (doamna *Chiajna* (1560) Ilfov.
Chicera (*ciora*) (r. *chiciura*). Iași, Rom. Vâl.
Chichineșu (ndic) r. *chichineș*) Bră.
Chifu (nume *Chifu* (chefu ?). Suc.
Chilia (*lieni*, *litle*) r. *chilie*; 17 sate.
Chintești (*ținici*) r. *chindie* (ști); 2 sate.
Chioaia (mold. *chiua* (piua). Vas.
Chioibăsești (prop. porec. *Chioibu*). Bră.
Chiojdu (*eni*, *deanca*) r. *ghiuj* pr. 5 sate.
Chioara (*răști*) r. *chior*; Arg. Ial.
Chior-Cișme cișmeaua chiorului. C-ța.
Chloseler (turc = fără mustăși). C-ța.
Chlostel (turc = piedeca). C-ța.
Chloveanu (propr. dela *Cheia*). R-Săr.
Chiperești (r. mold. *chiper*). Iași.
Chirafel (gr. *kēr-afthonos*, ciară multă).
 Covurlui.
Chiragi (turc = *chirigii*). C-ța.
Chirășil (r. *chir* propr. ? sau *pir*). Buz.
Chirca (*cuța*, *culești*) un fel de cereală.
 5 sate.
Chiriacu (nume pr. *Chiriac*). Vlas.
Chiril (lești) (nume pr. *Chiril*). Suc. Buz.
 Covurl.
Chiriștești (prop. *Chir* (iță); 4 sate.
Chirnogi (baza *cârni*, ocolii). Ial. Ilf.
Chișărel (mold. *chicior* (ei). Iași.
Chirolu (porecla propr. *Kir* (oi). Ilf.

Chiscani (t. *chișcan*, sobol). Bră.
Chiscăreni (mold. *chisc*, pisc). Dor. Iași.
Chisăletu (r. *chisăliță* (?). Ilf.
Chișata (mold. *chișat*, pișat (a). Bac.
Chisrig (mold. *chișirig*; vârf, sus). N-țu.
Chița (*ani*, *easca*). r. nume *Chițu* (ă). 3 sate.
Chițcani (r. *chițcan*). Put. Tec. Tût.
Chiticeeni (mold. *chitic*, pestișor). Bac.
Chitila (dela *chiti* (ochi). Ilfov.
Chițimli (r. *chițimie*, casă mică). Meh.
Chițoc (*ran*, *veni* . r. *chițcan*). 3 sate.
Chițulești (proprietar *Chițu*). Vlas.
Ciamurli (turc = noroiași). Tul.
Ciatal-Chioi (turc = satul furcii). Tul.
Ciauru (dif- *cior* p. fior) Gorj.
Cicănești (din *cecăni* (ciocăni). Arg.
Cicrăcei (lat. *circa*(*ceus*) de aproape). C-ța.
Ciești (din *cei* (acei de colo). Arg.
Cihoiu (poreclă *ciuf* (oiu). Buz.
Cilibiu (*bia*, *bii*). r. cilibiu; Buz. Gor. Iași.
Cileni (din *Celeiu*). R-ți.
Cimbala (răd. *ciump* (ală), Bac.
Cindia (din *ciuntia*). N-țu.
Ciucirlești (baza *ciuc*). Meh.
Cinele (baza *cină*). Tulcea.
Cinghieșu (baza *cinchi*). Bac.
Cioara (roiu, rani, răști). r. *cioară*; 25 s.
Cioabanu (*bănuș*, *bănești*) r. cioaban; 7 s.
Ciobești (r. *ciob* (ești). Mehed.
Cioboți (*botea*) r. ciobotă; 3) sate.
Cioca-Boca (*Cican* (ești) r. ciocan; 16 sate.
Ciocălteu (r. *ciocălteu*). Vâlcea.
Ciocărlia (lești). r. ciocărlie; 3 sate.
Cioceni, cești, cile) r. *cioc*. 5 sate.
Ciochină (chiuța, coveni) r. *cioc*; 3 sate.
Ciocrac (r. *ciocu-crac*). Prah.
Ciocreni (*flan*, *frângenii*) r. *ciof*, *ciufu*; 5
 sate.
Ciohoreni (r. *cioc* (orenii dela vârf). Suc.
Ciolnagi (r. *ciuin* (aci) Covur.
Ciolanu (lănești) r. *ciolan*, os; 5 sate.
Ciolpani (*ciolpan*, puii de cioară). 2 sate.
Ciomăgești (r. *ciomag*). Arg. Olt.
Ciomârțan (r. *ciumā-mort* (ani). Doroh.
Ciontești (*cionții*) (rom. *cionți*) j. Gorj.
Ciopănești (diform *ciobănești*). Vâl.
Cloplea (r. *ciopli* (tori) bulgari). Ilfov.
Clornel (r. *cerni* proprietar). Rom.
Clornohalu (r. *cernucă* (lu). Bot.
Clorobești (r. *clorobar*). Dol. Meh.
Clorogărla (r. *clorii-gărlă*). Ilf.
Cioromela (r. *ciora* gr. *mela*, neagră). Dol.
Clorsaci (r. *clorsău*). Suc.
Clorteia (tești, *tolom*) r. *ciordi*; 3 sate.
Ciorușelu (r. *cioară* mică) Ilf.
Ciovărnășani (r. *ciovărni* p. povărni). Meh.
Ciovei (r. pasăre, *ciovei* (ciofeiu). Gorj.

- Cireșu (*ireașovu*) r. *cireș*; 6 sate.
 Cîrței (*r. cîredelu* (cîreadă). N-țu.
 Cislău (lat. *cis-lavo* = udă dincoace). Buz.
 Cișmele (*mănești*) r. *cișmea*; 3 sate.
 Ciucea, Ciuciu (r. *ciuci*). 4 sate.
 Ciucurchioi (turc = satul băturugei). C-ța.
 Ciucurești (proprietar *Ciucure*). Gorj.
 Clulava (div. din *jilava*). Gorj.
 Cluinița (lat. *cella*, magazie). 2 sate.
 Clumagi (r. *clomag*). Vâlcea.
 Ciumași (*mași, mei, mești*), r. *ciumă*; 6 s.
 Ciungl (*getu*) r. *ciung*; N-țu Vâl.
 Ciupa pele, (*pelnița*) r. *ciupi*; 5 sate.
 Ciuperca (*cenii*) (r. *ciupercă*); 6 sate.
 Ciupuria (r. *ciupur*, grămadă). R-ți.
 Ciurari (r. *ciur* (ar)). Dâm. Ilf. Tel.
 Ciurbestî (rom. *ciorbă*, propr.?) Iași.
 Ciurea (*roaia, rești*) r. *ciur* (ar); 8 sate.
 Ciurucu (r. *ciuruc*). Putna.
 Ciuta (*faci, tești*) (r. *ciută*); 3 sate.
 Ciutura (*turești*) r. *ciutură*; 2 sate.
 Clătești (r. *clăți* sau *clădi*?) Ilf.
 Cleanovu (r. *clin* (ovu)). Meh.
 Cleja (*jani, jnești*) r. *clisă*; 3 sate.
 Clinciu (*cenii, ceanca*) r. *clîn(ciu)*; 4 s.
 Clîpicești (prop. *Clîpicu*). Put.
 Clociți (r. *clocit*). Buzău.
 Clondriu (r. *clondir*). 2 sate Buz.
 Cloșani (lat. *clausum*, loc închis). Meh.
 Cloșca (r. *cloșcă*). Dâm. Ilfov.
 Cluceru (r. *clucăr*). Putna.
 Coadă (Izvorului, Stăncei) r. *coadă*. 6 sate.
 Coarnele-Caprii (r. *corn, capră*, forma terenului Iași.
 Coasta (Cerbului, Lup, etc.) r. *coastă*; 6 s.
 Cobadin (dif. *căpătin* (căpăt). Const.
 Cobia (biceni) r. *cobie*; Dâmb. Bot.
 Cobila (dif. *copila*). Doroh.
 Coborâșu (r. *coborâș*). Dâmb.
 Coca (*cani, cargea*) r. *coc* (cald); 5 sate.
 Cocenești (r. *coceni*). Muscel.
 Cochinești (*chirleni*) r. *cochină* pr. 2 s.
 Coclobești (r. *cocioabă*). Buzău.
 Cocloc, Cocloc (r. *coace* (cald)). Ilf. Tut.
 Coconl (r. *cocon*). Ilf.
 Cocoru (*ra, răști, rova*) r. *cocor*. 11 sate.
 Cocoșu (*șar, șei*) r. *cocoș*; 5 sate.
 Cocu (r. *coc* sau *cucu*?) Argeș.
 Codăești (dela *coadă*). 3 sate Vaslui.
 Codreanu, Codrești (*renii*) r. *codru*; 6 s.
 Cogălniceanu (în onoarea lui Cogăln.) Roman.
 Cocea-Alî (turc = Ali cel mare). C-ța.
 Cogialac (turc = cel mai mare). Tul.
 Columpunar (turc = fântâna pusă). Tul.
 Cojani (*joiu, jești, jeasca*) r. *coața*; 6 s.
 Cojmănești (r. *cușmă* propr.?) Meh.
- Cojocarul (*cărenii*) r. *cojocar*. Dor. Dâm.
 Colăcu (r. *colac*). Dâm. Put.
 Colanu (r. *golan*). Dâmb.
 Colărețu (lat. *colare*, a se scurge (apa)). Meh.
 Colceag (din *colț, colțeag*). Prah.
 Colella (r. *coletiu*). Ial. Tul.
 Colentina (r. din *coltendenii*). Ilf.
 Colibași (r. *coliba* (și)); 8 sate.
 Colonești (dif. *golănești*). 2 s.
 Colțăneni (r. *hultan* (eni)). Buz.
 Colțea (*fești*), Colțu (r. *colț*). 11 sate.
 Coman (a) manca (r. *coama* de deal) 6 s.
 Comanda (*dărești*) r. *comand* (a). 4 s.
 Comănești (*neasa*) r. *coamă*, deal; 8 s.
 Comarnic (*marna, ravo*) r. *coamă*, deal; 5 sate.
 Comișani r. *coamă* comeșani) Dâmb.
 Comoara (r. *comoară*). Vlaș.
 Comoșteni (r. *cu-moșteni* (tori)). Dol.
 Concești (r. *cance* (șii)). Dor.
 Condești (prop. porecl. *condei*). 2 sate.
 Condrea (*drenii, drăchești*) prop. Con-drea; 4 sate.
 Condulești (prop. *Coandă*). Meh.
 Congagea (lat. *caucha* (cia) scoică). Tul.
 Congaz (lat. *concha* (s), scoică). Tul.
 Constantinești (prop. Constanțin). 2 sate.
 Constanța (după portul C-ța) sat în Dolj.
 Contea (din *cânt, Cântea* prop.) Vâl.
 Conțești (r. *conciu* concești). 10 sate.
 Copăceanca (*ceanu, cenii*) r. *copac*; 17 s.
 Copălau (r. *cupă* (lău)). Bot.
 Copou (r. *copou*). Iași.
 Copucei (r. *căpucii*). C-ța.
 Copuz (r. *căpu* (șu)). Ial.
 Corbasca (*benii* Corbi). r. *corb*; 25 s.
 Corcanu (r. *curcan*). Bră.
 Corcova (r. *curcă* (curcova)). Meh.
 Corcloveni (r. *cărcloveni*). Tec.
 Cordăreni (*denii*) r. *cărd*, grupă; 4 s.
 Cordun (r. *cărd* (un) sau *corț*); 4 sate.
 Corhana (r. *curgana*) curgător; 2 s.
 Corinul (r. *gurinul*, dela gură). Arg.
 Corjeuți (r. *coarja*). Dorohoi.
 Corlătele (*tești, lățelu*) r. *corlata*; 6 s.
 Cornățel (*fele*) Cornet, Cornu (r. *corn*). 47 sate.
 Corobăile (*beștii*) r. *huru* (*băii*, hurubaie); 4 sate.
 Corocăești (r. (c) *orăcăi* (broaște)). Bot.
 Corodu (*dești*) r. *cu-rodul*. Tec. Tul.
 Coroești (*eni, roiu*) r. *coroiu*; 3 sate.
 Coropcenii (r. *corobcă*). Vasl.
 Coroteni (r. *curătură*). R.-Săr.
 Corpacl (r. *cărpaci*). Dor.
 Corșor (lat. *horeo, horsor*, fioros). Gorj.

Canigea (r. cănicea). C-ța.
 Corzu (rom. *corju* (coajă). Meh.
 Cosaci (din *coși* p. *cosași*). Arg.
 Cosâmbești (*sobe*) r. *cocioabă*. 2. sate.
 Coșca (*șoaia, șula*) r. *coșu* (lă). Vas. Vla.
 Cosciugeni (r. *coșciug*). Bot.
 Coșești (*sereni*) r. *coș*, pătul; 6 sate.
 Coșteni (r. *coși*) Iași, Tec.
 Coșlegiu (*lugeă, geni*) r. *câșlă*; 4 sate.
 Cosmești (*min*) prop. *Cosma*. 9. sate.
 Cosovățu (*șoveni*) r. *coș* (de nucle). 2. s.
 Costanda (*teni, tești*) Costuleni (*tinești, țigata* (r. *coastă* și *costișă*, deal). 33 sate.
 Cotârzaei (*gași*) r. *cotarcă*; 3. sate.
 Cotu (*teni, tești, tina*) r. *cot* (itură) 30 s.
 Cotești (dela un căpitan *Stan Cotea* 1462)
 R.-Sărat.
 Cotmeana (r. *cot* (umeana). Arg.
 Cotnari (r. *cot* (unari), Iași).
 Cotoiu (r. *cot* (oiu). Prah.
 Cotorani (*roaia*) r. *cotor*. 3 sate.
 Cotorca (*torga*) r. *cotor*. 3 sate.
 Coțofeni (*nești*) r. *coțofană*; 7 sate.
 Coțușca (dela *coțșor*).-Dor.
 Covasna (r. *găvoazna*, lat. (*cavus*). Falc.
 Coveiu (r. (cu) *covieu*). Dolj.
 Covragu (r. *covru*). Tec.
 Covrigi (r. *covrigi*) Meh.
 Coza (r. *cozea*, dela *coadă*). Put.
 Cozieni (ai mănăstirei *Cozia* ?) 2 sate.
 Cozmești (proprietar *Cozma*). Fălci.
 Crăcălia (*caodni*) Craeu (r. *crac*). 4 s.
 Crăciunești (*nei*) prop. *Crăciun*; 5 sate.
 Crăești (ai unui *Craiu*) Cov. N-țu Rom. etc.
 Crăgești (r. *crâng* (uești). Meh.
 Crainici (*ceui*) r. *crainic*. Dor. Meh.
 Crâmpoia (*potani*) & *crâmp(eiu)* Arg. Ott.
 Crângu (*geni, guri, gași*) r. *crâng*; 16 s.
 Crăpăturile (r. loc *crăpat*). Suc. Vâl.
 Crăsani (r. *gras* (ami). Ialom.
 Crasna (*nașeni*) r. *creast* (n) a de deal; 7 sate.
 Creța, Crețești (țulești) r. *creț*. 18 sate.
 Crémenea (*nari*) r. *cremené*; 4 sate.
 Crevedia (*venicu*) r. *crivea*, *crivină*; 8 s.
 Crihan (r. *crihan*). Bacău.
 Crișan (proprietar dela *Criș Tr.*) Bac.
 Cristești (*tinești*) prop. *Cristea*; 7 sate.
 Criva (*vești*) Crivina (r. *crivină*) 11 sate.
 Crivățu (r. *crivăț*) Arg. Ilf..
 Croicea, Croitorii (r. *croi* (tor); 4 sate.
 Crovu (*vna*) r. *crovu*, Dol. Dâm. Vlaș.
 Crucea (*cile*) r. *cruce* (răspântie ?) 10 s.
 Crudelești (prop. *Crudul*). Olt.
 Crunți (r. *crunt*). Ialom.
 Crușetelu (*șefu, șovu*) r. *cruși*; 3 sate.
 Cuca (*cești*) Cucu (*cova*) r. *cuc*. 5 sate.

Cuci-Danezu (r. *cuc* și *Dan* (eșu). Vâl.
 Cuciușași (r. *căciula* (ți). Rom.
 Cucuiu (r. *cuc*). Argeș.
 Cucoranii (r. *cocor*). Botoșani.
 Cucuși (r. *cocoș*). Roman.
 Cucuești (r. *cucia*(t); 9 sate.
 Cuculești (leasa) propr. *Cucu*; Buz. Vâl.
 Cucuruzu (r. *cucuruz*). Vlașca.
 Cucuteni (r. *cucută*). Bot. Dâm. Iași.
 Cudalbi (r. *cudalb*). Covurlui.
 Cujdu (r. *hueși, hueștiu*). N-țu.
 Cueni (dela *goi, goeni*, se diformase în in-
 țeles și mai rău). Ilf. Vâl.
 Cufurita (r. *cufurită*). Buzău.
 Cuibu (r. *cuib*). Prahova.
 Cuita (r. *căita*). R. Sar.
 Cujba (r. *coș* (ivă) casa de nucle). Vasi.
 Cujmiru (dela *coșmeliu*). Meh.
 Cula (r. *culă*). Ilfov.
 Culcați (r. *culcat*, plecat). Ial.
 Culiceni (r. *goliceni*). Dor.
 Cungrea (r. *gângurea* ?). Arg.
 Cupăru (r. *cupă*). Dâm. b.
 Cupele „ „ Vlașca
 Curagău (r. *cură* (curge). Iași.
 Curărești (*tești, turi*) r. *curătură*; 5 s.
 Curcani (onor. *Dorobanți* | *curcani*). Ilf.
 Curcubeu (r. *curcubeu*). Prah.
 Curechiștea (r. *curechiu*) N-țu.
 Curița (dif. *guriță* (?) figurat). Bac.
 Curmătura (r. *curmătură*). 3 sate.
 Curpeni (r. *curpen*). Gorj.
 Curteana (*teni, țigoara, tești*) r. *curte*; 8 s.
 Curuia (r. *coroi*(a). Dolj.
 Curva (r. *curvă*, sau lat. *curva*, strămbă).
 Gor.
 Custură (*reni*) r. *custură* (și *coastă*). 2 sate.
 Cutu (dif. *cutu*). Neamțu.
 Cuzas, Cuză-Vodă (domnitor *Cuza*); 7 sate.
 Cuzgun (r. *guzgan* (?). Const.
 Cuzlău (r. *câșlă*(u). Dorohoi.
 Dăbuleni (propr. *Dabulea*). R-ți.
 Dăcîndeni (prop. *Dăcîndea*). Dâm. b.
 Dădești | Dădicu (s. *Dedu* prop.); 3 sate.
 Dăeni Dala (ești) prop. *Dala*; 4 sate.
 Dădilov (slav. *Deadu*, moșu). Ilf.
 Dagăta (r. *tacătu* (tăcuta). Rom.
 Dălbocița (r. dif. *talbă*(cița) Meh.
 Dălga (slav = lungă). Dolj. Ial.
 Dălhăuți (din *dălcăuș*). R. Sar.
 Dălma (r. *dălmă*). Buz. Meh.
 Dămăcușa (*roaia*) prop. *Dima*; 2) sate.
 Dâmbu (*bova, bovicioară*). dâmb; 4 s.
 Dămlanu (*nești*) prop. *Damian*; 6 sate.
 Dămocul (dif. *dămbocul*). 2 sate.
 Dăneasa (*nești, nicei*) prop. *Dan*; 6 sate.
 Dănailla (propr. *Dănaillă*). Tecuci.

Dancenii (ceu) Dancu (pr. *Dan(ciu)*); 6 sate.
 Dăngeni (ca preced.); 3 sate.
 Dara (b. *dar*). Buz.
 Darabași (r. *dărăbană*) Dor.
 Dărămași (r. *dărămat*). R. Sar.
 Dârjeni (rom. *dârji*), Iași.
 Dârloala (r. *târlo*). N-țu.
 Dărmăneasca (moasa) r. dărmă; 6 s.
 Darvari (slav = lemnari). 5 sate.
 Dârzea (r. *dârz*). Ilf.
 Dascălu (*leşti*) r. *dascăl* propr. 5 sate.
 Dașova (slav = daruită). R-ți.
 Datcu (propr. *Deatcu*). Arg.
 Daluchiol (turc = satu tobei). C-ța.
 Daudcea (*de-udcea*, f. udă). Tul.
 Davidu (*deni, dești*). prop. *David*; 6 s.
 Dealu (*urile*) diform. *doagă*(uri). Argeș.
 Dealu (Bălcești, Boului) r. *deal*. 32 sate.
 Dedulești (dovița) slav *dedu*, moș; 4 sate.
 Deconești (proprietar *diaconu*). Vâlcea.
 Deculești (proprietar *Dicu*). Buz.
 Defcea (slav *devci*, al fecioarei). C-ța.
 Degeratu (*rași*) r. degerăt; 4 sate.
 Dejești, Dejoiu (rom. *deși* (*des*)) 2 sate.
 Deleni (*ești, lurenii*) r. deal; 11 sate.
 Delî-Orucî (turc = nebunul flămând) C-ța.
 Demircu (turc = cel de fer). C-ța.
 Depărași (dif. *tăbărași* (*tabără*)). Teleor.
 Derinchiol (turc = satul lui Derin). C-ța.
 Dresca (slav *derzkii*, curgios). Doroh.
 Desa (r. *des(a)*). Dolj.
 Deșirași (r. *deșirași*). Bră.
 Desrobiți (foști robi — desrobiți). Bac. Vâl.
 Deveselu (slav *devi-selo* = satul fecioarei). Meh. R-ți.
 Dia Dii (se zicea așa *Vidinul*). Dolj.
 Diaconesti (propr. *diaconu*). 5 sate.
 Dianca (*anu*) dela *Dii* = Vidin; 2 sate.
 Dicleuști (*chienen*) prop. *Dicu*; Vâl.
 Didești (*dilești*) slav *dedu*, moșu; 2 sate.
 Dlencl (dela *Dii* = Vidin). Olt.
 Dlenețu (prop. *Dianu*). Bac.
 Dimănceni (*moiu*) propr. *Dima*; 6) sate.
 Dincani (*culești*) propr. *Dincă*; 2) sate.
 Didtu (lat. *titie*, tăciune). Suc.
 Dinga (onomat. *ding*!). Tutova.
 Diocheți (poreclă *djochiat*...). Putna.
 Dioscl (dela *Dii* = Vidin). R-ți.
 Dișești (propr. *Dișu*). Prahova.
 Doaga (*gele*) r. doagă; Put. Vasl.
 Doamna (în cinstea suveranei). N-țu.
 Doanca (r. cu *toane*, toanca). R-ți.
 Doba (rom. *tobă*). R-ți.
 Dobârceni, Doblea (prop. *Đobă*). 3 sate.
 Dobra (*rana*) din rom. *dămb*(ură) depe dămb; nu slav *Dobra* = buna). Dămb. Meh.
 Dobrești (*bricea*) dela proprietarul *Dobre* (slav = bun); 12 sate.

Dobrîdor (slav *dobri-dar* = bun dăruit). Dolj.
 Dobrinești (propr. *Dobrin*). 4 sate.
 Dobrogostea (slav bun oaspete); 2 sate.
 Dobromiru (nume slav *Dobromir*). 4 sate.
 Dobrosloveni (nume slav *Dobroslav*); 2 sate.
 Dobrota (*teasa, fești*) slav = buna și nume de proprietar *Dobre*; 5 sate.
 Dobrovățu (diformat din *dumbravă, dumbrăvățu*); 4 sate j. Vaslui.
 Dobrunu Dobrușa (slav *dobre* = bun) 3 sate.
 Docani (*neasa*) proprietar *Docan*; Tut.
 Dochia (reminiscența dela *Dacia*). N-țu.
 Docuz-Accî (turc = 9 pomi). C-ța.
 Docuzol (turc 9 locuri). C-ța.
 Dodești (rom. *dudești*); Fălc. R-ți.
 Doeran (rom. *dairă* (*tobă*)). Tul.
 Doftana (*teana*) rom. dela *dohot*, țiteiu). Bac. Prah.
 Dogari (r. *dogar*). Buz. Dâm. Olt.
 Dolcești (proprietar *Dăicu*?). Dămb.
 Dolna (r. *doină*). Neamțu.
 Dolani (r. *deal*(ani)). Dămb.
 Dolcești (cei veniți din *Dolj*). Gorj.
 Dolhasca (*hești*) rom. *dulca*(sca) 7 sate.
 Dolina (r. *deal*(ina)). Böt.
 Dolea (r. *deal*(ea)). Suc.
 Doljești (dif. *dulcești*, *dulșești*). Rom.
 Dolniceni (veniți din *Dolina*). Dor.
 Domnești (ai unui *Domn*). 6 sate.
 Domnița (r. *domniță*, prințesă). R.-Sar.
 Domnița Maria (r. = *Prințesa Maria*, actuala Regină). Bac. Ial.
 Dona (*nești*) propr. *Dane(a)* jud. Olt.
 Dorăști (proprietar *Doru*). Tecuci.
 Dorna (*nești, neni*) lat. *torno*, întorn). 3
 Dorobanți (cinstire *dorobanților* din 1877) 7 sate.
 Dorofteni (propr. *Ddrofței*). Tecuci.
 Dorocșani (rom. *dără*(ș)). Iași.
 Dospinești (rom. *dospin*(n) prop.?) Bac.
 Dosu (*seni, zești*) rom. *dos*; 5 sate.
 Dracea (*ceii, cești*) prop. *Drăcea*; 9 sate.
 Dragu (*ganu, gești, ghici, gușeni*) dela proprietar *Dragu* (drag). 44 sate.
 Dragomănești (propr. *Dragomanu*). Tutova.
 Dragomiru (*rești*) propr. *Dragomir*. 6 sate.
 Dragoslave (*sloveni*) propr. *Dragoslav*; 3 sate.
 Dragoș-Vodă (cinstire lui *Dragoș-Vodă*). Ial.
 Drajna V. *riul Drajna*. Prahova.
 Drânceni (rom. *draniță* (*drânceni*)). Fălc.
 Drămești (r. *drum*(ești)). N-țu.
 Dreptași (*ptu*) r. *drept*. N-țu Tulcea.

Dridu (dif. *drept* drit). 3 sate Ilf.
 Drincea Vezi riu cu acest nume; Meh.
 Drislea (r. *dris* | Ileaș). Botoșani.
 Drugănești Drugești (r. *drugă*). Ilf. Tut.
 Drumul-Mare (r. drum — mare), Dolj.
 Dubașu (r. *dubas*). Bac.
 Duculești (propr. *Duca* ?). Meh.
 Dudu (*dești, dașu*) r. *dudu* prop.? 9 sate.
 Dulbanu (r. *dalb, dälban*). Buz.
 Dulgheru (r. *dulgher*). C-ța.
 Dumasca (*mești*) propr. *Duma*; 4 sate.
 Dumbrava (*veni*) (r. *dumbravă*); 17 sate.
 Dumitrana (trești) propr. Dumitru; 6 sate.
 Dunăvațu (slav *Dunai, Dunăre*(țu). Tulcea.
 După-Deal (r. *după deal*). Dâmb.
 După-Peatră (r. *după peatra*). Buz.
 Durnești (dela *Dorna*). Botoșani.
 Dusești (rom. *dos*(ești). N-țu.
 Dușeți (pr. *Dușu, său dos*(ești). Gor. Meh.
 Edera (r. *ederă*). j. Prahova.
 Eduțu (r. *edu*(țu). Iași.
 Eliza (Stoinești) propr. *Eliza*. Ialom.
 Elisabeta (regina *Elisabeta*). 3 sate.
 Enăchești (propr. *Enache*). Arg. Bac.
 Enculești (propr. *Iancub*). Arg. Bac. Bac.
 Enești (*năsești*) (propr. *Enea*). Meh. R-ți.
 Enichioi (turc = satul nou). C-ța.
 Enigea (turc = cea nouă). Tul.
 Epurenii (roaia) r. epure (propr ?) 6 sate.
 Erbiceni (r. *earbă*, loc cu). Iași.
 Erculești (propr. *Iorg*(ulești). R.-Sar.
 Erghevița (r. crugă (erugheviță). Meh.
 Ercea (r. *erugă, erugcea*). Meh.
 Erbiler (r. *erbilă, iarbă*) Tulcea.
 Eschioi (turc = satul măgarului) Tulcea.
 Esna (r. *iaz* | na) Brăila.
 Ester (nume de proprietară) Const-ța.
 Ezeni Ezeru (zurenii) r. *iaz, iezer*; 8 sate.
 Fabrica (r. fabrica (de hârtie). Bac.
 Făcăi (u, ieni) rom. *foe, focăi*; 3 sate.
 Făclia (nume de pres. turc.) C-ța.
 Făcălești (r. *foculești*). Arg.
 Făcuți (r. *făcut*, sortit ?). Iași.
 Făgărașu Nou (*Făgărășeni* coloniști) C-ța.
 Făgetu (țelu) rom. *fae, făget*; 5 sate.
 Fălastoaca (r. *fălos* sau *folos*) Vlas.
 Fălcești (ciu) rom. *falce*. Falc. Prah.
 Fălcoiu (coianca) r. *Fălcoiu* (cu falcă
 mare) 2 sate,
 Fălfani (r. vâlva (ni) sau *vârfani*) Arg.
 Făinari (r. *fân* | ari) Prahova.
 Fântâna (*nele, nelele*) r. fântână; 26 sate.
 Faraonani (*ele*) r. *fer* (ăuanii) ferari — po-
 recelă dată țiganilor *faraoni* !). Bacău, R.-S.
 Farcășa (*șele, șești, șeni*) nume *Farcăș*(?)
 sau lat. *far, grâu, faraceus*). 11 sate.
 Fărțânești (tești) r. *fărtatu*; Cov. Vâl.

Făstăci (rom. *făstăci, tăstăc*). Vasl.
 Fata (r. *fata*) Olt.
 Fața-Câmpului (etc.) (r. *față-câmp*). 4 sate.
 Fătești (r. *fată*, cu fete ?) Vâl.
 Fătăciuni (dela *fătă* | vitele). Tut.
 Fauri (*rei, rești*) r. *faur* (ar); 8 sate.
 Fedeleșu | șeni, șoiu (r. *fedeleș*); 3 sate.
 Fedești (r. *fedeghi*) Tut.
 Fefelei (o poreclă *fefeleu* ?) Buz.
 Ferestrău (r. *ferăstrău*) Bac.
 Ferbinți (r. *ferbinte*); 5 sate.
 Ferdinand (principe *Ferdinand*). Cov.
 Feredeni (r. *feredeu, baie*). Botos.
 Ferești (r. *ferestră*) Botos.
 Ferestrele (ca prec:d.) Dâmbovița.
 Ferigile (r. *ferigă*, plantă). Vâlcea.
 Fețeni (tești) (cei dela *față*) 6 sate.
 Fichiștești (dela propr. *Fichișă* ?) Tut.
 Fieni (ai *fiului*). Dâmb.
 Fignești (dif. *vecinești*) Buzău.
 Filaretu (nume dela cleric *Filaret*) Dolj.
 Filastache (nume propr. grec) Ilfov.
 Fîlești (rom. *fălie* (ști) propr ?) Cov.
 Fîlășii (r. *fălia* (ș) felie) Dolj.
 Fîlloara (rom. *fălloara*). N-țu.
 Fîlpeșu (*șeni, pești, pescu*) r. proprietar
Fîlîp; 9 sate.
 Fîllu (propr. *Fîllu*) Brăila.
 Fînta (tești, *toag*) r. *vântea*; 4 sate.
 Fișcălia (baza *veșcă* | lie). Vâlcea.
 Fisici (dela *Pisici*) Buz.
 Fistigoiu (r. *făstic* | oi). Vâlcea.
 Fîționești (r. *vite* | onești). Put.
 Firizu (r. *firiz*). Meh.
 Flămânda (*zi, zeni, zești*) r. flămând. 11
 sate.
 Fleașca (r. *fleașcă*). Bră.
 Fleonduru (r. *fleandără*). Dor.
 Flestenoage (r. *fleașcă, fleștenac*) R-ți.
 Fleva (om politic popular *Fleva*, 1890) Ial.
 Flocești (propr. *Flocea*) Bacău.
 Florești (*ranu, rica*) Floru (r. *floare*) 23
 sate.
 Focșa (*curi* | *șenei*) rom. *foe* (ușă) 4 sate.
 Fofaza (r. *fofează*) Tec.
 Foișoru (r. *foiș* sau *foișor* ?). Dolj.
 Folești (proprietăr Fălea) — 4 sate.
 Foltești (proprietar *Foltea*). Cov. Tut.
 Fometești (r. *foamefe*) Gor. Vâl.
 Forăști (dela *vară, vărăști*) Iași, Suc.
 Fortul (*Berceanii, Cățelu*, etc.) r. *fort* al
 cetății București, Ilfov.
 Fotăchești (de propr. *Fotache*) Vlașca.
 Fotinu (dela propr. *Fotea*). R.-Săr.
 Frâncești (dela propr. *Frâncu*). Gor. Vâl.
 Frâsinei Frasinu (*netu*) r. *frasin*; 15 sate.
 Frătești (țila, *țițești*) r. *frate* (ți); 7 sate.

Fraoștița (r. *frate*) Dolj.
Frecățel (r. *frecăței* sau *frigăței* ?) 3 sate.
Frencuți (din *Vrancea* vrâncuți) Vaslui.
Fricoasa (r. *fricos* sau *frigoasa* ?) Prah.
Frumoasa (*șica*, *șelu*, *mosu*, *mușelele*)
 r. loc *frumos* (sat, oameni) 12 sate.
Fruntești (*țișeni*) r. *frunte* (ș). Bac. Tut.
Frunzănești (*zeni*, *zaru*) r. *frunză* ; 4 s.
Fulga (r. *fulg*). Prah. Tut.
Fulgeriș (r. *fulger* | iș). Bac.
Fumureni (r. *fumuri*) Vâlcea.
Fundu (*dătura*, *deni*, r. *fund*. 48 sate.
Furcenii (*culești*) r. *furcă* ; Tec. Tel.
Furduești (r. propr. *Furdul* (furt) ?) 2 sate.
Furești (r. *fur*, *furi*), Musc.
Furnicari (r. *furnicar*) Bac. Mus.
Furtunești (r. *furjună*). Bac.
Fusea (r. *fus*, făcător de fuse) Dâm.
Gabera (r. din *găbui*, *gabera*). R-ți.
Gabru (diform. din *capră*, *gabră*) Dolj.
Gădiniți (r. *găde* | ni) Rom.
Gaea (*ești*, *ceana*) r. *gaie* ; 5 sate.
Găgeni (*geni*, *gești*) prop. *Gagiu* ; 9 sate.
Gagu (*gulești*) prop. *Gagu*. Bră. Ilf.
Gaiadar (r. *hăitar*). Bac.
Gălnar (*nești*, *nușa*) r. *găina* ; 3 sate.
Găisenii (*seanca*) r. *gaie*. Dâm. Vla.
Gaița (rom. *gaiță*) Argeș.
Gălășești (r. *golășești*). Arg.
Galata (lat. *collata*, alipită, adăogită la).
 Iaș.

Galbenii (*benu*, *binăși*) r. *galbenii* ; 6 sate.
Gâlbezani (r. *gâlbează*) N-țu.
Gâlcești propr. *Gâlcă*). Arg. Gor.
Găldău (r. din *holdă*) holdău laj.
Găleata (r. *găleată*) Meh.
Gălenii (*lești*, *leșiu*, *șoala*) r. *gotenii* etc.
 4 sate.
Găleteni (r. *găleata*) Vlaşca.
Galicea (*liceni*, *lița*, *liciuca*) r. *calicea* ;
 5 sate.
Gâlmele (r. *gâlmă*). Olt.
Gâlțești (r. *colțești* sau *câlțești*) Tut.
Găitofani (rom. *hăită*, hăitovani) Arg.
Galii (r. *calu*) N-țu.
Gămășești (r. *coamă* de deal) Muscel.
Gămănești (r. *găman* sau *coamă* | nești) ;
 2 sate.
Ganea (*neasa*, *nești*) r. *han* (ea) — 9 sate.
Gângiova (r. *gânj* | ova) Dolj.
Gărăgău (r. *harag* | ău). Teleor.
Gârbaclu (r. *gârbaclu*) Olt.
Gârbea (*bovu*, *vățu*, *bești*, *benii*) r. *gâr-
 bovu* ; 10 sate.
Gârcea (*zeni*, *cina*) r. *cârciu* ; 3 sate.
Gârcovu (lat. *quercus*. stejrar) R-ți.
Gărdăneasa (r. *cărd* | an). Mehed.

Gârdești (*dinești*, *doaia*) r. *gard* ; 4 sate.
Gargalac (turc. = gârăit de cioare). C-ța.
Gârla (*leni*, *lița*, *lești*) r. *gârlă* ; 10 sate.
Gârnița (*nicetu*) r. gârniță ; Meh. Vâl.
Gârvan (r. onom. *gar* ! cărăit) Tulcea.
Gășteni (*tești*) r. găștie, găscă ; 5 sate.
Gătejești (propr. *găteșu*). Vâl.
Găujani (r. *căuși* | ani) Arg. Vlas.
Găunoasa (*noși*) r. *găunos* ; Ial. Vas.
Găurile (*renii*) r. gaură ; 8 sate.
Găvana (*vanu*, *vânești*) r. găvan ; 8 sate.
Geabacu (rom. *ciobacă*) C-ța.
Geabella (r. *geaba*, degeaba) Mus.
Geaferca (nume turc. *Geafer*). Tulcea.
Geamăna (*Gemenii* (ea) r. *gemenii* ; 5 sate
Geambașu (r. *geambaș*) Buz.
Geangoești (r. *ceangău* | găești) Dămb.
Gebleşti lat. *gibulus*, ghebușor, Dolj.
Genebești (propr. *Genea* ?) Vâl.
Genunenii (propr. *Geandă*) Vâl.
Geosenii (din *jos*). Bac.
Geormăneasca (r. *cioară*, cioromani) Bră.
Gerghești (r. *cergă* propr. ?) Bră.
Ghebani (*bari*, *boiaia*) r. ghebu ; 5 sate.
Ghecet (r. *gheață*, ghecet) Tul.
Ghelăești (prop. *Chelea*). N-țu.
Ghelvegloala (r. *gâlmă* | gioaia) Meh.
Gheorghe-Lazăr (cărturar, profesor). Ial.
Gheorghieni (propr. *Gheorghe* ?) Meh.
Gheorghiești (propr. *Gheorghieș*) Dămb.
Gherăești (rom. *Gheară* propr.) Bac. Rom.
Gherăsenii (propr. grec. *Gherasie*). Buz. Olt.
Ghercești (r. *chircii* | cești) Dolj.
Gherdana (r. mold. *cherde* (ana) perde).
 Tecuci.
Ghergani (*ghești*, *gheasa*) r. *ghircă* ; 8 s.
Gheringec (turc. = dea'ndărăt). Const.
Ghermani (*mănești*) propr. Gherman ; 5 sate.
Ghicani (prpr. *Ghica*) Tutova.
Ghidiclu (r. *chiti*, chiticu) Dolj.
Ghidigenii (r. mold. *chitic* | enii) Tutova.
Ghidionu (propr. *Ghedeon* | grec ?) Bac.
 Rom.
Ghigiu (*goești*) propr. *Ghiga* ; N-țu, Prah.
Ghilănești Ghilăvești propr. *Chilă* ; 2 sate.
Ghilea Ghilești (rom. *ghili*) Bac. Dor.
Ghimicești (propr. *Ghemu*). Putna.
Ghimpați (r. *ghimpe*) ; 6 sate.
Ghindenii (r. *hindă*) Dolj, N-țu.
Ghinești (propr. *Ghinea*) Dămb.
Ghinghești (propr. *Chingă* | hești) Cov.
Ghinițești (ca Ghinești). Roman.
Ghioaca (*cară*, *celu*) r. *ghioc* (el), Buz. Olt
 Prahova.
Ghioldumu (turc. = balta porcului) Prah.
Ghiol-Punar (turc. = puț băltoș) Const.
Ghionea (*noaia*) r. *ghionoaie* ; Ilf. Tec.

Ghiordanu (r. *cherde*, perde, cherdan). Arg.
 Ghioroiu (poreclă *Chioroiu*) Arg.
 Gioșani (*șești*) r. ghioace; Prah. R-ți.
 Ghiorteni (poreclă prop. *Chior | teni*) Dor.
 Ghirdoveni (dif. *cărd | oveni*) Prah.
 Ghireasca (*reni*) prop. *Chir*; Cov. Dor.
 Ghizdita (cu *ghizduri* făcâna) Buz.
 Ghitcăuți (rom. *chită*). Dor.
 Ghizdaru (*dărești, vești*) r. *ghizd*; 4 sate.
 Ghiuvegea (baz. *ghiveciu*) C-ța.
 Gibesti (lat. *gibus*, gheb | ești) Argeș.
 Gigărtu (r. *gioc | ărt*) jucăș; Olt.
 Gigheru (nume pr. *Gică*). Dolj.
 Gimbășanu (r. *giambăș*) Ial.
 Ginerica (al *ginerelui*). Arg.
 Giorocelu (*rocu*) baza *cioara* (cel) Dolj.
 Girovu (r. *gir—ghindă*) Meh.
 Giubega (propr. *Giubea | ga*) Dolj.
 Giuciani (r. *ciociani*) Arg.
 Giulești (r. *juli*, poreclă *julea*); 4 sate.
 Glura (*roiu, rești*) r. *giură*, jură; 3 sate.
 Giurcu (*canii*) r. *ciur* (cu); 2 sate.
 Giurgeni (*gești*) nume *George* (ni); 11 sate.
 Givărești (r. *șovar | ești*) R-ți.
 Glâmbocelu (*cata*) dela clempuc, clâm-
 pocel, Muscel.
 Glavacioc Vezi rîul *Glavăcioc*. Vlaș.
 Glăvani (*vănești, vile*) slav. *glava*, cap.
 4 sate.
 Gliganu (r. *găligan*, mare?) Arg.
 Glina (r. *clina*). Ilfov.
 Glodu (*dosu, deni, duri*) r. glod; 21 sate.
 Glogova (lat. *glauca*(ua), verdea. Meh.
 Giugești (r. *gluga*). Vâlce.
 Gopala (r. *gol, goală*). Teleor.
 Goanța (r. *goană*). Meh. *
 Godeanu (*deni, dînești*) dif. cot(ean); 9 s.
 Goești, Goia (*icea*) r. *gol, goi*; 5 sate.
 Goga (*golu*), nume *Gogu, Goga*; 2 sate.
 Gogora, Gogeașca prop. *Gogu*. Ilf. Pra.
 Gogoșiu (*șari, șești*) r. *gogoșă*). 6 sate.
 Gohoru (dif. *cocoru*). Tecș.
 Gojgărei (dif. *cușcă* (coș) cărei; Olt.
 Goloasa (r. *gaie*, găioasă). Bac.
 Golăești, Golia (*lești, lăseni*) r. gol. 17 s.
 Golin (r. *calfă*, călfin propr.?) R-ți.
 Golgota (imitat *Golgota*??) Vasl.
 Gologanu (propriet. *Gologan*). Ilf. R.-Săr.
 Golotreni (ca lotreni, riu Lotru). Vâl.
 Gomoesti (coamă, comoiu prop.) Buz.
 Gonțești r. (*conciu conțești*)
 Gorăna (*rani, ranu*) r. gorunu. 4 sate.
 Gorban (*naști*) r. *gârban*, gârbov. Musc.
 Gorganu (*nașu*) r. baza ca *gurgui*, 2 sate.
 Gorgota (*gova, goteni*) ca și precăd. 4 s.
 Gorghești (mold. *Corghești*. p. *Corbești*.
 Tecuci.

Gornet, Gorneni (*novița*) r. *corni arbori*
 13 sate.
 Gorovei (r. com. *gura-văi*). Dor.
 Goruni (*ești*) r. *gorun*. Iași, Vâl,
 Goșmaru (dif. *cășmaru* p. crășmar; N-țu.
 Gostavațu (r. *coasta* (văt) depe coastă;
 2 sate.
 Gostinele (dif. *costine* (de coastă) Ilf.
 Gostinari (*stinu*) r. *coast* (In) coastă. 2 s.
 Govodană (lat. *capata* (nai adâncată) Meh.
 Govora (din lat. *care*, a scobi, adâncă—
 (apa ce este aici) ca rom. *găoara* — nu este
 slavul *govor*, sfat vorbă); 3 sate și o mă-
 năstire: Vâlcea, R-ți, Olt.
 Grăbicina (r. *grăbi*). Buz.
 Grădești (*dețu, diște*) din lat. *gradus*, in-
 nălțime, ridicătură. 10 sate.
 Grădina (dinele) r. *grădina*. 4 sate.
 Grăjdana (*dănești, deni*) r. grăjd. 5 sate.
 Grămești (proprietar *Grama* (grec). Dor.
 Grănolea (r. *grău, grâne*). Dolj.
 Grăpeni (dif. *gropă*, gropeni). Cov.
 Grași (oameni *grași*). N-țu.
 Gratia (r. *gratie*). Vasl.
 Grăușoru (r. *grău* (șor). Prah.
 Greacă (proprietară *Greaca*). Ilfov.
 Greabănu Grebănu (r. *grebău*). Arg. R.-Săr.
 Greblești (r. *greblă*). Arg.
 Greceanca Greci (*ești*); *greci* stabiliți; 13
 sate.
 Gresia (r. *gresie*) Buz. Prah. Tel.
 Griesteți (r. *grău, grăești*). Vasl.
 Grigoreni (propr. Grigore). Bac. Bot. Mus.
 Grindu (*deni, dași*) r. grindă; Dolj, Ial.
 Grințieșu (r. *grunzi* (eșu) N-țu.
 Grivița (amintire luarea fort. *Grivița* 1878)
 6 sate.
 Groapa (*pile*) Gropești (r. *groapă*) 9 sate.
 Gropnița (cu gropi). Iași.
 Grosu (*șani*). Grosu (r. *gros*). 10 sate.
 Grozești (*zăvești*) r. *groază* (zav). 7 sate.
 Gruia Gruiu (lat. *grus, gruis, cocor*). 6
 sate.
 Grumăzești (*zoaia*) prop. *Grumaz* 3 sate.
 Grunji (r. *grunz*). Buzău.
 Gubandru (r. *cupă*, cupan). Dolj.
 Gubăucea (r. *cupă* (ucea). Dolj.
 Guești (din satul *Goia* Arg.). Olt.
 Gugea (*gești*) r. *gugu* prop.; 4 sate.
 Guguianca (r. *cucui*(anca)
 Gulla (*lianca*) r. *gulie*. Ilf. R.-Săr. Suc.
 Gunoaia (r. *gunoiu*). Tecuci.
 Gura (*Ialomîței, Motru* etc. etc.) locul de
 revărsare, sau deschizătura *Văii*, 50 sate.
 Gurani Guranda (ca preced). Bot. Gorj.
 Gurbănești r. *gărb* (ov) sau *curb*; 3 sate.
 Gurguești (*eți*) (r. *gurguiu*). Bră. Vâl.
 Vlașca.

Gurueni (dela *gură*). Vaslui.
 Gușai (șoeni) (cu *gușă* (oamenii) ; 5 sate.
 Gutinașu (r. *căținașu*). Bac.
 Gutu (lat. *guttur*, gātu). Meh.
 Gvardenița (din rom. *covârda*, covârde-
 nita — loc scovârdat) Meh.
 Hăbășești (r. *hopăș(ești)*). Roman.
 Hăbeni (rom. *hop* (eni) Dâmb.
 Hubuda (r. *hop-ud*). Prah.
 Hădâmbu (r. *hăt-dâmbu*). Iași.
 Hăești (r. *gaie*, găești). Gorj.
 Hăgiac (aca, *gești*) propr. *Hăgiu*. 8 sate.
 Haimanale (adunați *haimanale*). 2 sate.
 Haimaleală (din r. (în) *găimeală*). Bac.
 Hăranchioi (turc = sat noroios). Const.
 Halânga (*gești*) lat. *holus*, *holunculus*,
 zarzavat.) Meh. Dolju.
 Hălărești (r. *holeră* spin). Tut.
 Hălăucești (r. *golău* (cești) loc gol. Rom.
 Hălceeni (r. *hălcă*). Iași.
 Hăleasa (r. *goleasa* (?). Suc.
 Haleșu (dif. *galeșu*). Buz.
 Hălăești (din r. *hăli*). Vâlcea.
 Halița (din *hali*, *hăli*, loc de ducerea pă-
 sărilor), Vas.
 Hălăncloia (r. *culme* (cioia). Bac.
 Hăloșu (lat. *holus*, zarzavat) Bac.
 Hămcearca (turc = *hamgear*, cuști). Tulc.
 Hamzoala (femea propr. *Hamza* (?)) N-țu.
 Hănășeni Hancea (r. *han*). Bot. Dor. Tut.
 Hândrești (propr. *Gând(rea)* ?). Rom.
 Hanganii (dela Hangu) Bac. N-țu.
 Hângulești (propr. *Hâncu*). R.-Sărat.
 Hanța (fești) dela han (țui). Dor. Tec.
 Hanu (Conachi, lui Pală etc.) r. *han*. 3) sate.
 Hârboaca (r. *hârb* (oacă) Buz.
 Hărdăbel (r. *hârtop*, hărdub). Arg.
 Harța (r. din *hârși*). Bac.
 Hărlău (lești) (dif. *gărlă* (u) Bot.
 Hărmăneasa (pr. *Gherman*) 2 sate.
 Hărnea (prop. *Cârnea*) Gorj.
 Hărpășești (r. *hârb* (ășești) Iași.
 Hărsa (sești) r. *hârși*. Arg. Prah.
 Hărșova Vezi *Carsium* în Dacia.
 Hărtești (propr. *Cârtea* (?)) N-țu.
 Hărtiești (cu *hărtii*, documente). Musc.
 Hărtopu (r. *hârtop*). Făl. N-țu. Suc.
 Hasancea (turc = a lui *Hasan*). C-ța. Tul.
 Hasidoluc (turc = deplin) C-ța.
 Hăsnășeni (r. propr. *Hasnaș* (haznă). Iași.
 Hătcărău (r. *goteă* propr. *Goteărău*). Prah.
 Hăulița (r. *hău*, hăuliș). Putna.
 Hăvârna (lat. *caverna*, vizuină). Dor.
 Heclu (r. din *hăi*, hăceiu, pravăliș). Suc.
 Helegiu (lat. *helictus*, cu ederă). Bac.
 Heleșteu (r. *heleșteu*). Dâmb. Rom.
 Heliade Rădulescu (cărturar, literat). R.-S.

Helotiu (gr. lat. *helotes*, iloți ?) Bac.
 Hemeeni (*iug*) planta *hameiu*. Bac.
 Herăstrău (r. *herăstrău*). Ilf. Put.
 Herești (*rișani*) propr. *Herea*. 6 sate.
 Hermeziu (pr. *Hermeziu* r. Hermes. Iași
 Herța (r. din *harță*). Dor.
 Herțioana (*Răzeși, Mân*). r. harță. Bac.
 Higiu (dif. din *ghiciu*). Meh.
 Helișeu Hilliseu (propr. *Eliseu* grec ?). Dor.
 Hilița (r. din *ghilița*). Fălciu.
 Hinova (r. *cină* (cinova, de cinat). Meh.
 Hințești (r. *han* (țești). Arg.
 Hirișești (r. *hireș*, cu ăre). Gor.
 Hlăpești (din *globi*, globești) N-țu.
 Hliboca (slav *hlebok*, pânișoară). Dor.
 Hlincea (r. *clin* (cea). Iași.
 Hobaia (*bița*) (r. *cobaie*, cobie). Gor. Ilf.
 Mehed.
 Hoceni (r. *huciu*, huceni). Făl.
 Hoclungi (r. *huciu*(ngi) Rom.
 Hodărăști (r. *hotar*, *hotări*) Dâmb.
 Hodovala (slav. *hodiivala*, de trecere) Vas.
 Hodora (r. *cotor* | a) Iași.
 Hodoreasca (r. *cotoreasca*, cotor). Gor.
 Hoinari (r. *hoinar*) R.-Săr.
 Hoisești (r. *hăisea*) Iași, N-țu.
 Holbănești (proprietar *Holban*) Put.
 Holboaca (r. *hălboacă*, baltă) Iași.
 Holdă (*dița*) r. holdă; 2 sate, Suc.
 Holniu (r. *colină*, coliniu) Iași, Rom.
 Holtu (r. *holdă*, holdu). Bac.
 Homești (r. *huma*, humești) N-țu, R.-Săr
 Homiceii (*mița*, *mocea*) r. *humă*; 4 sate.
 Homicliu (r. *humărice*) Prah.
 Horăști (r. *horă* (sc) Meh.
 Horbova (*corb* | ova) Dorohoi.
 Hordila (*lești*) r. *hoardă*, Vas.
 Horez (dela munte *Horez*) Vâl. Gor. R.-ți.
 Horgești (r. *corciu* | corcești) Bac.
 Horia (nume *Horia*, dela *horă*) Iași.
 Horlești (*lăceni*) r. *hori* (lă) propr. ? —
 Dor. Iași.
 Horodîștea (slav. *horod*, oraș (eana). Dor.
 Iași.
 Horodniceni (slav. *horrodni* (ceni) dela
 oraș) Suc.
 Horoșar (r. *corășlar*, coraslă) Const.
 Horgă (r. *horeă* (i) poreclă ?) Tut.
 Horpazu (r. *horpaș* horpăi— poreclă) Iași.
 Hotaru (*rani*, *rele*, *raia*) r. hotar. 8 sate.
 Hotinu (r. *cot* (inu) dela cot) Gorj.
 Hrañiceni (r. *crainici* | eni) Tut.
 Hreățca Hrișca Hrișca (*nî*) r. hrișca. 4 s.
 Hrișeni (r. *criță*, crișeni) Dor.
 Hucu (diform. *cucu* ?). Vasl.
 Hudești (r. propr. *Hădu*) Dor.
 Huhueni (r. *cucueni*) Iași.

Hulești (r. *hulii* prop. Hulea ?) Tec.
 Hulubu (*bești*) r. *hulub* (ești). Bot. Dâm. Gorj.
 Humeni (*mele, mulești*) r. *humă*. Arg. N-ju.
 Hunia (diform. r. *hăniea*, dela han) Dolj.
 Hupca (dela *hop*) Tut.
 Hurezani (cei din Horez). Gorj.
 Hurdugi (r. din *hurducă*) Gorj.
 Huruești (r. din *hurui*) Tec.
 Huși Vezi oraș *Huși*.
 Husnicioara (r. *coastă* costnicioara) Meh.
 Huștiu (r. *huștiu* prop. sau huște ?) Tut.
 Huțani (prop. *Huțu* sau hoțu ?) Bot.
 Huțu (dif. din *hbțu* ?) Tec.
 Iablanița (latin *e-planitia* (cit. planiția) din câmpie, șes). Meh. (sub influența latină, *numiri e-planus și e-planitia, se văd în mai multe locuri la Slavi*.)
 Iacobeni (vile) prop. *Iacob* (cov) Bot. Iași Mehedinți.
 Ianca (prop. *Iancu*) Bră. R-ți.
 Iapa (poreclă r. *iapa*) Bac. N-ju.
 Iași (dela *iaz, iaji*) Gor. Arg.
 Iazu (r. *iaz*). Bac. Ial. Iași Vas.
 Ibana (*neasa, nești*) r. *iubi, iuban* prop. ? 4 sate.
 Ibrianu (din grec *hybris*, corcitură — *hybrian* proprietar). Dâm. R.-Săr.
 Ichimeni (prop. *Ichim* p. Ioachim). Dor.
 Icoana (r. *icoana*). Ilf. Olt.
 Icuseni dela vorba *ic* Bot. Iași.
 Idricul (lat. *hidra*, hidriciu, cu șerpi). Falc. Const.
 Igești, Igoiu (r. *ic* pană de despicat). Put. Tut.
 Igroasă (r. *e-geroasa*, expusă la vânt). Meh.
 Iglîța (slav. *iglița*, cârlig). Tul.
 Igoiu (dela *ic*, pană de spart lemn). Vâl.
 Ijdileni (r. comp. *ici-(deleni)*). Cov.
 Ilacu (vezi vorba *ilac*; ca *ilău* ?) Vâl.
 Ilanlăc (turc = *ilan* șarpe). Const.
 Iléana (nume prop. *Iléana*). Ilfov.
 Iligani (slav *elka*, pin; *elceni*). Tul.
 Iliești (șeni) prop. *Ilie*; Bac. Gor. Bot.
 Illovu, Illovățu (lat. *eluvio*, revărsare). Meh.
 Imoasa (r. *im* (moroiu). Meh.
 Înătești r. *in(ă)tești* Vâl.
 Independența (independența țării la 1878). 3 sate.
 Îngărești (propriet. *inucăru*). N-ju).
 Inotești (Vezi *Înătești*) Prah. Vâl.
 În-Poiană (r. *in poiană* sat). Buz.
 Înșeliat (r. *inșelat* (a). Buz.
 Însurăței (însurăței, (țineri) împroriet. 1864.
 Intorsura (la *intorsură*). Dolj.
 Iaurile (r. cultură de *in*). Mus.

Ion C. Brătianu (om de stat, prim-ministru) Const.
 Ion Ghica (om de stat, literat.) Ialomița.
 Ionești (*nășești, șeni*) propr. Ion; 14 sate.
 Iorcani (propr. *Iorgu*). Suc.
 Iordacheanu (*chești*) propr. Iordache; 2 s.
 Iorgani (*gulești*) prop. Iorgu; Buz. Gor.
 Iosa (din *iezi, ieza*). Gor.
 Iosupeni (proprietar *Iosip* ?) Iași.
 Ipatele (*poșești*) r. *iapă* (tești); 3 sate.
 Ireasca (*rești*) r. *iereu*, preot; Put. Tec.
 Isaci, Isaccea (nume *Isac* propr.) Olt. Tut.
 Isala (propr. *Isala*). Fălciu.
 Isărești (rom. *iaz*, iezar (ești). Olt.
 Isbășești (rom. *Ispas*, propriet.) Arg.
 Isbiceni (r. *isbi*) R-ți.
 Islaz (loc de *islaz*). Ilf. R-ți.
 Istrătești (prop. *Istrate*). Vâl.
 Isvarna, Isverna (lat. *ex verina* — de primăvară (timp) nu e cald). Gor. Meh.
 Isovoarele (*voru, vorani*) r. *izvor*; 40 s.
 Ișalnița (dela *iaz*, iezalniță). Dolj.
 Italiani (colonie de *Italiani*, sau proprietar Italian). Dolj.
 Itești (dela proprietar *Iute* poreclă.) Bac.
 Itrinești (proprietar slav *hitrin*, hătru). N-ju.
 Ițcani (din *iaz*, iezcani). Tutova, Suceava.
 Iuța (*șești*) proprietar *Iuga*; Rom.
 Iupca (daco-gr. *ippikē* pentru cai). Meh.
 Ivășcheni (*văncăuți, vancea, vânești*) dela proprietar *Ivan*, slav; 9 sate.
 Ivești (dela *ivi, zăii*). Tec. Tut.
 Izești (dela *iaz și iezi*). Prah.
 Izimșea (din *iaș și iezi* (mșea) Meh.
 Jacota (dela *jac, jăcu* proprietar ?) Suc.
 Jălanu (proprietar *Jianu*, dela Jiu). Ilf.
 Jarcalăi (*leți*) poreclă *jarcalete*, golon; Prah.
 Jârște (r. *jar*, foc mult (semnal militar ?) Putra.
 Janeștea (dif. *geană, geanește*). Vâl.
 Jărlău (r. *jar*, ghindă). R.-Săr.
 Jeholla (r. dif. *jihol* p. gicol, viscol). Suc.
 Jețiu (dif. *șețiu, sățiu*). Buz.
 Jevreni (poreclă *javră*, căne). Bac.
 Jiana proprietar *Jianu* dela Jiu). Meh.
 Jiblea (rom. *jepi, jeplea*). Arg.
 Jiulea (prop. dela *juli*). Arg.
 Jideni (dela *jude*, ai judeiui). R.-Săr.
 Jidoștița (lat. *sido-statio*, loc ce se lasă în jos). Sat pe povârniș în Mehedinți.
 Jieni (dela Jiu). Bac. R-ți.
 Jigălia (dela *jig* ? sau *jug*). Făl. Ial.
 Jignîța (r. *jignîță*). Meh.
 Jigoreni (dela *jug* (areni)). Va-lui.
 Jilava (*vele*) r. jilav Bră. Ilf. Ial.
 Jilțu (r. *jilț* porecl. propr. ?) Gorj.

Jirovu (r. *jir* (ov) Meh.
 Jitar (r. *jitar*). Olt.
 Jitia (poreclă *jitie* prop. ? R.-Săr.
 Jolța (nume *Zoița* sau *Joița*). Ilf. R.-Săr.
 Joldești (r. *şold* (ești) propr.?) Bot.
 Jora (r. *jara*, cu jar, foc), Iași.
 Jorăști (nume *Jora*, dela preced.) Cov. Put.
 Jormănești Vezi Geormănești; Meh.
 Joseni (cei de jos). Buz.
 Jugani (*garu*) r. *jug* (ar). Olt, Tut.
 Jugastru (arbore *jugastru*). Meh.
 Jugureni (reanu) r. *juguri* (eni); 4 sate.
 Julești (din *juli*, propr. *Julea*). Rom.
 Julieni (r. *julfă*). N-țu.
 Jumătățeni (de jumătate). Bot.
 Jupănești (r. *jupân*). Gor. Mus. Meh.
 Jurești (poreclă *jură* (ști). Bot.
 Jurilocva (baza *jar* foc). Tulcea.
 Jurubești (r. *jurubiță* ?) Buz.
 Lăceni (r. *lac*) Arg. Tel.
 Lăcrița (r. *lacră*). Dolj.
 Lacu (*curi*, lețe) r. lac 12 sate.
 Lăcusteni (r. *lăcustă*). Dolj, Vâl.
 Lada (r. *lădă* sau *lata*) Tel. Vâl.
 Lagăru (r. *lagăr*). Argeș.
 Lăicăi (r. *lăică*, mică laie) Mus.
 Lalu (r. *laie*) Suc.
 Lahovari (om de stat, fost ministru) Vasl.
 Lălești (*loaia*, *loșu*) pr. *Lalu*; Bac. Tut.
 Vâlcea.
 Lămăseni (r. *lim* | oșeni) Suc.
 Lămotești (r. *lim* | otești) Ilf. R.-Săr.
 Lânga (diform. *lunga* sau *lunca*) Dolj.
 Lângeschi (dif. *luncești*) Arg.
 Lăpoșelu Lapoșu (șeni, șata) lat. *lepus*, iepure, poate și *lapis*, peatră; 5 sate.
 Larga (*rgu*, *guța*) r. *larg*; 8 sate.
 Lăstuni (r. *lăstun*) R.-Săr.
 Lata (*teni*, *tești*, *tăi*) r. *lat*; 4 sate.
 Latinu (r. *latin*, poate, prop. *catolic*) Bră.
 Lătueroasa (r. dela *lature*) Meh.
 Lăunele (r. *la*, lăune p. lăuțe, ude) Arg. Olt.
 Lăza (*zu*, *zuri*) r. *laz*, câmp curățit de tufani; 5 sate.
 Leamna (r. *lemn*). Dolj.
 Leca (om politic influent) Bac.
 Lecuțești (șani) propr. *Leca*; Gor. Rom.
 Leești (r. propr. *Leu*) Vasl.
 Lehaceă (*huești*) r. *leah*, polon prop. Bot.
 Tecuci.
 Lehlău (baza *Leah* | liu) un inginer) Ial.
 Lelecea (*iculești*) r. *leică* (dele) Buz. Mus.
 Lelești (*leasa*) r. *lele*; Gor. Olt.
 Leontinești (prop. *Leontin* Leonte) Bac.
 Leorda (*deni*, *zeni*) r. *leurdă* vezi dicț.; 3 sate.
 Leoști Leotești (r. *laie*, și *leotă*; Fălc. R-țj:

Lepșa (r. *lepși* *lepșit* prop.) Put.
 Lera (*rești*, *reni*) dela un nume *Ler* ? 4 s.
 Leșile (r. *leasă*) Arg. Dol. Ilf.
 Lespezi (*zile*) r. *lespede*; 4 sate.
 Letca (slav *ledka*, luntre) Vas.
 Letea (*tești*) r. *lat*, lătea propr. ? Băc. N-țu.
 Lețicanl (r. *lat*, lăți | cani) Bac. Iași.
 Leu (poreclă de proprietar *leu*) R-țj.
 Leucești (proprietar *Leu* | cu). Suceava.
 Leurda (deni) V. *Leorda*. Ilf. Meh. Mus.
 Libertatea (amintirea liberării, 1878) Bot.
 Licari (r. *licări*, poate *licurici* ?) Buz.
 Lichișteni (propr. *Lichi* | u ?) Tec.
 Licuriclu (r. *licuriciu*) Gor. Tel.
 Liești (propr. *Leu*) Tec. Tut.
 Lițeni (veniți din *Leu*) R-țj.
 Lilleci (r. *liliac*) Ilf.
 Lilești (e. *lele* | ești). Prah.
 Limbăești (r. *limbă* de deal ?) Tut.
 Limpezișu (r. *limpezi*) Buz.
 Linești (r. *linu* propr.) Olt.
 Lingurari (*rești*) r. *lingurar*; 8 sate.
 Lînia (r. *linie* de șosea; 7 sate.
 Lînșești (r. diform. *lingești*) Rom.
 Lintea (*fești*) r. *lînte*; Arg. Gor.
 Lipănești (prepr. *Lipan*) Prah.
 Lipie (r. *lipie*, pâne) Arg. Buz. Ilf.
 Lîpnița (slav *lipa*, teiu) Const.
 Lipova (*ou*, *vățu*) slav *lipa*, teiu; Dolj
 Vaslui.
 Lișa (r. *leș*, *leșuri*) Olt, Tel.
 Lișcoteanca (propr. *Lasco* | teanca) Bră.
 Lisna (slav *les* pădure; *lesna*) Dor.
 Lișteava (slav *list*(eva), cu frunze) Dolj.
 Liteni (*lituani* din Litveni) Suc.
 Lița Lița (prop. *Liță*) Tel. Rom.
 Liuzi (slav *liuzi*, liuzi, oameni) Bac.
 Livada (*vedea*, *vezi*) r. *livadă*; 5 sate.
 Liveni (propr. *Leu* (slav *leu*) Dor.
 Locoviță (r. *lac* | ovița) Dor.
 Logrești (propr. *Logrea* ?) Gor.
 Loloești (*iasa*) propr. *Lalu* Pra. Rom.
 Lopătari (*reasa*) r. *lopată*; 3 sate.
 Lozna (*zova*, *zinca*) r. *loază*; 3 sate.
 Lucăcești (nume *Luca*, *Lucaci*) Bac.
 Luceni (*cieni*) propr. *Luca*; 3 sate.
 Lučiu (*cieni*) r. *luciu*; 4 sate.
 Ludu (*dași*, *dești*) slav *liudi*, oameni; dar
 mai probabil român. *lutu*; 5 sate.
 Luлча (dif. *laie*, lăică) Ilfov.
 Luizoaiă (prop. a *Luizei*). Bot.
 Lumina (*nele*) r. *lumină*; Arg. Tul.
 Lumnicu (r. *lim* (nic) cu noroiu) Meh.
 Lunca (*cași*, *cavița*, *çorvu*) r. *luncă*; 39 s.
 Lunga (*gani*, *gești*, *gulești*) r. *lung*; 10 s.
 Lupăria (*pănțești*, *peasca*, *peși*, *pești*,
poaia, *polu*, *poia* Lupșa) r. *lup*; 19 sate,

Luptători (r. *luptători* — din răsboiu) Ilf.
 Lutu-Alb (r. *lut* și *alb*) Bră.
 Luțca (propr. *Luță*) Roman.
 Măcăi (r. *mac* floare, măcău) Arg.
 Măcărești (proprietar *Macarie*) Iași.
 Măcelaru (r. *măcelar*) Ilf. Prah.
 Măceșu (*ceșeni*) r. măceș; 4 sate.
 Măcin (r. dela *măcina* sau *mac*?) Tul.
 Măciuca (r. *măciucă*) Vâlcea.
 Macrești (prăpr. poreclit *Macru*) Vas.
 Macrina (femea *Macrina* sau pr. *Macri*)
 R.-Sărat.
 Macsutu (r. *mac* | *șutu*) Bot.
 Mădărjac (*jești, jeu*) r. *modoroși* (ac) 3 s.
 Mădeiu (diform. propr. *Măteiu*) Suc.
 Mădulari (r. *mădulaf*, anexă) Vâl.
 Măgădani (r. *măgădan*) Buz.
 Magazlea (r. *magazie*) N-țu.
 Maghera (de *magiari*?) Dor.
 Magheru (*lești*) propr. colonel *Magheru*;
 Gor. Meh.
 Magirești (r. *măcer* (ești) *mac*) Bac.
 Măglia (r. *măglă*, grămadă) Rom.
 Maglavitu (r. *măglia* | *vitu*) Dolj.
 Măgula și Măgura (*rele*) r. magură; 20 s.
 Mahala (*ua*) (r. mahala; 8 sate).
 Mahmudia (turc = a lui Mahmud). Tul.
 Mahrin (propr. *Macrin*). R.-Săr.
 Maia (gr. *maia* = mama). Ilf.
 Mălcănești (prop. *Maican*). R.-Săr.
 Măinești (propr. *Moinea*?) Iași.
 Măineasa (*nești*) r. moină; Ilf. R-ți.
 Mălaia (*lăești, ețu, ica*) r. mălai; 10 s.
 Malamuc (proprietar *Malamuc*). Prah.
 Mălărișca (r. *măluriș* (ca). Meh.
 Malcoci (propriet. *Malcoci*). Tul.
 Măldăeni (r. *mâl* (dăeni). Tel.
 Măldărești (r. *maldăr*). 6 sate.
 Mălini (r. *mălin*). Suc.
 Mălosu (r. *mălos*, mălos?) Vas.
 Maltezi (propr. grec din insula *Malta*). Tal.
 Malu (*luri, lurenii, lușteni*) r. mal, 29 sate.
 Malovățu (de lângă *mal*). Meh.
 Mamaia (r. *mama* (ia). Const.
 Mamornița V. râul Mamorn. Dor.
 Mamu (nume de propr.) Vâlcea.
 Mamura (din *mamor* (nic) gândac). R-ți.
 Mamuslu (nume turcesc). Const.
 Mămăilești (proprietar Mămăilă). Vâl.
 Manasia (propr. *Manasie*). Buz. Ial.
 Mânăstirea (*oara, reni*) r. mânăstire; 45
 sate.
 Mancioni, Manciu (prop. *Manciu*). 2 sate.
 Mândra (r. *mândră*). Teleor.
 Măndrești (propr. *Măndru*). 5 sate.
 Măndocești (propr. *Măndea*). Vâl.
 Mănești (*neciu, neasa*) prop. Manu; 9 s.

Mânga (*gaci*) diform *mânca* (ci) Const.
 Dâmb.
 Mangalia (r. *margal*). Const.
 Mângea (r. *mânca*, bulg. *mangea* idem).
 Mângureni (veniți din Mânga). Arg.
 Mănicea (*nicești, noiou, noaia*) r. mană;
 4 sate.
 Mânjești (r. *mânz, mânji*); Dâm. Iași Vas.
 Manole (*lești, leasa, lache*) pr. Manole;
 6 sate.
 Manu (*nșu, nulești*) prop. Manu; 3 sate.
 Mânzu (*zați, zătești*) r. mânz (at); 8 sate.
 Mărăcinii (*nele, neni*) r. mărăcine; 4 sate.
 Marolotu (r. *marole* plantă). R.-Săr.
 Mărașu, Mărăști (șești) r. măr; 7 sate.
 Marcea (*ceni, cești*) prop. *Marcu*; 4 sate.
 Mărculești (*cușu, cuța*) pr. *Marcu*; 4 s.
 Mardale (r. *marda*). R-ți.
 Mareșu (prop. *Mareș*, mărăș). Arg. Bră.
 Marga (lat. *marga*, lut văros). Meh.
 Mărgărești (*riși*) pr. Mărgărit; 4 sate.
 Mărgheni (*ghia*) V. *Marga*; Arg. R-ți.
 Marginea (*gineni*) r. margine; 17 sate.
 Marhonda (dela *mărge*, mărănda) Iași.
 Marina (*nești*) prop. Marin, Arg. Dol.
 Marița (*rința*) r. *Marița*, Ilf. Vâl.
 Mărleanu (*logea*) r. dela Mărli; Const. Ial.
 Marmureni (r. *marmură* (?) sau *mărmă-
 reni*?) Rom.
 Marotinu (rom. măr (otiu) R-ți.
 Mărșă (*șani*) prop. *Mărșu*? Vla. Dol.
 Marsilieni (dela *Marsilla* (?) sau proprietar
Marsilian) probabil *Marșilieni* Ialomița.
 Mărtăceșu (prop. *Mărtac*) Bră.
 Martalogi (prop. *Martalogu*) Arg.
 Mărțești (prop. *Marțu*) Arg.
 Martinu (*finești*) prop. *Martin*; Bac. R.-S.
 Măru, Măroșu (r. măr) Gor. Meh.
 Mărunțiș (*șei*) r. mărunt; 4 sate.
 Marvila dif. *mărfilă*, *marfă*) Tec.
 Mărza (*zănești*) prop. *Mărza*. Bac. Dol.
 Masca (por. *mască* sau măzgă?) Dor.
 Mascăteni (din *Masca*) Bot.
 Măscurei (r. *mascur*) Tut.
 Măstăcănu (*cani*) r. *mesteacănu*) Cov. N-țu.
 Mătăcina (r. *mătăcină*) Put.
 Mătălești (prop. *Mătăle*?) Vâl.
 Mataraua (poreclă *matara* (nga). Ilf.
 Mățaru (prop. *Mățaru*) Buz.
 Mătăsar (sari) r. *mătăsar*) Dol. Dâm.
 Meh.
 Matca (*ceni*) r. *mateă*; Dor. Tec.
 Mateeni (ești) propr. *Matei*; 4 sate.
 Matei Basarab (voevodul 1654) Vlaș.
 Matia (*mătița*, o plantă, slavonește *canal*,
 matcă) Prah.
 Matrăcau (dif. *mătrăcuca*). Dâmb.

Mățau (poreclă de pr. Moțau). Mus.
 Mavrodin (noaia) prop. Mavrodin; 2. s.
 Maxenu (xineni) prop. Maxin; 4 sate.
 Măzăraru (r. mazăre) Arg.
 Mazâl (r. mazâl) Vâl.
 Mecheana (prop. Micu (eana)). Ilf.
 Mecea ca preced. Vâlcea.
 Medeleni (r. med, medul) Iași Tec.
 Medjidia (pare nume turc *Medjid*, dar mai probabil din lat. *media-die* = amiaza zilei, loc de popas la amiaza pe drumul între Tomis și Dunăre). Const.
 Meni (din rom. *meni*) Vâl.
 Mehedința (din *Mehedinți* propr. ? Prah.
 Meișoarele (r. mel, meișori). Mus.
 Meleșcani (propr. *Melișcu*) Tec.
 Melicești (prop. *Melic*). Prah.
 Melnești (rom. *mălin*). Dol.
 Meningeni (dela *mânea năneni*(ceni)). Dor.
 Menți (dela *mentă*). 2 sate, Meh.
 Mera (rea, reni, riș, rești) r. măr pom; 26 s.
 Mercani (r. măr, mere). Arg.
 Merdelea (din *meri-deal*). Prah.
 Merdiveni (lat. *merda*, scârnă). Const.
 Merel (r. *mereu*). Buz.
 Mervulești (diform. *mărfulești*). Gorj.
 Merlești (r. *merlă*). jud. Olt.
 Mesteacănu (ceni) r. mesteacăn; 4 sate.
 Meteleu (r. baza *med*). Buz. Dol.
 Meteu ca preced. Arg.
 Mica (cești, culești) r. mic(ul) propr. 5 s.
 Miclăușeni (loșani, cloșiu) pr. Micle și Micloș; 9 sate.
 Micșunești r. *micșunea*; Ilf. N-țu.
 Mielușei (r. *miel*(ușei)). Dolj.
 Mierea (riceana) r. *miere*. Buz. Dol. Vâl.
 Mierlari (lești) r. *merlă*. Dol. Vâl.
 Miești (prop. *Miu*). Olt.
 Mihăești (lești) prop. Mihai. 10 sate.
 Mihai-Bravul (Viteazul) voevod 1600. 3 s.
 Mihail Cogălniceanu (om de stat, ministru). 2 s.
 Mihălășeni (prop. *Mihale*). 3 sate.
 Mihoreni (propr. *Mihu*). Dor.
 Mijarca (jați) *miji*, zări. Meh. Vâl.
 Mijlocu (din *mifloc*). Arg. Olt. Vâl.
 Milcoiu (coveni, covu) r. *mâl*. Arg. Olt.
 Mileanca (r. *milă*, propr. Mileanca). Dor.
 Mileni (lești) r. *milă* prop. *Milea*; 5 sate.
 Militari (r. *militar*). Ilf.
 Miloșești (prop. *Miloș*). Ial.
 Milostea (lovani, luiți) r. milă; 3 sate.
 Miluta (r. *mila*, milota). Meh.
 Minciunești (prop. *Minciună*). Gor. Mus.
 Miorcani (onom. *miorc*! broaște). Dor.
 Mioveni (propr. *Miu*). Mus.

Mirău (răuți) r. mere, pr. *merău*; 2 sate.
 Mircea (cești) prop. *Mircea*; 4 sate.
 Mireni (r. *mirean*, nu cleric). Bot. Tut.
 Mircea-Vodă (voevod *Mircea*, 1394) 3 s.
 Mirila (reșu) (roasa) r. mere; 3 sate.
 Mironesa (prop. *Miron*). Vasl.
 Miroși (r. *măr*, meroși). Bac. Tel.
 Miroslava (slăvești) prop. *Miroslav*; 3 sate.
 Mîschiu (nume propr. *Mîschiu*). Dolj.
 Mîsihănești (prop. *Mișică*). Rom.
 Mîslea (leanu) slav *măsl*, gând; 3 sate.
 Mișinești (r. prop. *Mișină*). Olt.
 Miștești (prop. *Mitu*, Mitea). Suc.
 Mitocu (r. *mitoc*). Dor. Iași, N-țu.
 Mitreni (propr. *Mitrea*). Ilf.
 Mitrofan (prop. *Mitrofan*). Vâl.
 Mitropolia (sat al *Mitropoliei*). Buz. Ilf.
 Mîulești (prop. *Miu*). Arg. Dâm.
 Mizil (miezu-zilei, loc de popas la amiaza între Buzău și Plocești). Buz.
 Mlăceni (cile) r. *mălăceni*; 3 sate.
 Mlăjetul (multă *mlajă*) Buz.
 Mlăcănești (lenăuți) ca și Mlăceni. Dol. Dor.
 Moara (Domnească etc., etc.) r. moară; 20 sate.
 Mocanu (ceni) r. *mocan*; N-țu, R.-Sar.
 Mocești (prop. *Mociu*). Prah.
 Modoaia (porecla *muțoaia*). Vâl.
 Modreni (ruzeni) prop. *Modrea*. Put. R.-Sar.
 Moflea (lești) prop. poreclit *Moflea*. Dol.
 Mogoșani (șești, șoaia). pr. *Mogoș*; 13 sate.
 Mohorâți (poreclă *mohorit*). Tec.
 Mohreanu (dif. *mohoreanu*). Bră.
 Moli (iceni, ișa, iești, nești) r. moale; 7 s.
 Molani (r. *moule*, molău). Meh.
 Moldoveni (din țara, ori și din satul Moldova (Banat). Ial. R-nați.
 Molnița (logești) r. moale. Dor. Vâl.
 Momalu (din *momăle* Olt.
 Momotești (din *momit*). Vâl.
 Monteoru (r. *munte* muntior). Buz.
 Morărești (reni, rite) r. moară; 8 sate.
 Mordana (dif. din *mortana*). Buz.
 Morlovești (din *mărlăi*). Olt.
 Mormanu (r. *morman*). Meh.
 Moroeni (ești) poreclă *moroii*. Dâm. Mus.
 Morotești (rom. *mărăț*, măr). Bră.
 Mortu (țeni) r. moit. Bră. Dâm.
 Moru-ghiol (turc = lac albastru). Tul.
 Morunești (r. *morun* propr. ?). R-ți.
 Morunglavu (r. *morun*, slav *glava*. cap = cap de morun, poreclă propr.). R-ți.
 Moscu (nume propriu *Moscu*ova?) Coșur.
 Moșești (oșna, țeni, neni) r. moș; 6 sate.

Mosoare (*sorpoasa*) r. mosor. Bac. Vâl.
Motâlva (poreclă *motolvă*(că)) Ial.
Motnău (dela râul *Motnău*). R.-Sâr.
Motoc (*cești*) r. motoc. Bac. Dolj.
Motohani (din *motoc*(ani)). R.-Sar.
Motorgi (rom. *motorgă* (tolcă)) Gorj.
Motoșeni (r. *motoc* (eni)) Tec.
Moșăeni (*ești, țăței*) *Moșea* r. moș (i) 6 s.
Motești (dif. propr. *Mut* (ești)) Gor.
Motru-Sec *Vezi* râul *Motru*. Meh.
Motrana (*vezi* *Modreni*) R.-Sâr.
Movila (*Bănului*, etc. *leni*) r. movilă; 21 s.
Mozacu (*zăcești*) rom. moș (acu) Arg. Tel.
Mucești (přopr. poreclit *Mucea*) R.-Sâr.
Muchea (*cheiu*) dela *much*. B.ă.
Muereni (*rești, reasa*) r. muiere. Dol. Vâl.
Muncelu (r. muncel). Put. Rom. Tec.
Mulclova (r. *mulge* (ava)) Const.
Munteni (*nești*) dela *munte*; 11 sate.
Murotanu (*toarea*) r. *murat* (an); 4 sate.
Murfatlar (din *mărfat*, *marfă*). Const.
Murgașu (*geni, gești*) r. *murg*; 6 sate.
Murta (dif. din *maidă*). Dolj.
Mușcașlu (rom. *mușcași*). Buz.
Muscelu (*lușu*) r. muscel. Buz. Dâm.
Musculești (prop. *Muscă*). Gor.
Muslu, **Mustafa** (numiri propr. turc). Const.
Mustățești (prop. *Mustăț*). Arg.
Musurat (nume propr. turc). Const.
Mușata (șetești) prop. *Mușat*; Arg. Făl. Gor.
Muțu (propr. *Moțu*) Teleorm.
Nadanova (r. *nadă, nădană*(va)) Meh.
Nadișa (r. *nadă, nădiș*(a)). Bac.
Năeni (rom. *nea*). Buz.
Naiman (r. *năimi, năimean*). Rom.
Naipu (din *nea*, *năip*). Vlas.
Nalbant (r. *nalba*). Tul.
Nămăești (r. din *nămi*). Muscel.
Nămoloasa (r. *nămol*). Putna.
Nana (r. *nand*) Ilf.
Năneșii (*novu*) propr. *Nanu*; 3 sate.
Nărtești (r. *nart*). Tec.
Năruja (dif. *norușu*, cu nor) Put.
Năsoești (prop. *Năsoiu*) Bac.
Năstase (*tășeni, șești*) prop. *Năstase*. 3 s.
Nastradin (nume *Nastratin*, turc ?) Const.
Năsturelu (prop. poreclit *Năsture*) Teleor.
Năvârgeni (r. *navă, năvari*(geni)) Olt.
Năvrăpești (din *nea, neaură* (pești)) Suc.
Năzarcea (nume turc *Nazâr*) Const.
Năzaroala (poreclă din *năzări* ?) Tec.
Nazăru (nume turc *Nazâr*). Bră.
Neagra (r. *negru, neagră*). Suc.
Neamțu (nume propr. *Neamțu*) Ial.
Nebuna (r. *nebu*, *nebuna*). Dolj, Vas.
Nechitu (nume *Nechita*). N-țu.
Necșești (proprietar *Necășu*). Teleor.

Neculele (proprietar *Neculea*). R.-Sâr.
Nedeia (*deicu*) (rom. *nedee*; Bră. Dolj.
Nedelcu (*delca*) nume prop. *Nedelcu* Pra.
Tec.
Nefliu (din *năplăi, năpliu*) Ilf.
Negelu (*gești*) r. *neg, negel*; Arg. Bac.
Mus.
Negoești (prop. *Neagu*). 8 sate.
Negoiu (*goșina*) V. munte *Negoiu*. Dolj.
Negomiru (nume *Neagu*+mir) Meh.
Negraia (*grăși, greni, grești*) r. negru;
 27 s.
Negri (om polit. *Costache Negri*). R-m.
Negulești (*șeni*) prop. *Neagu*; 5 sate.
Nehoiu (*hoiașu*) *vezi* munte. Buz.
Neicu (din *nea, neicu*) Putna.
Nemertea (din r. *nimeri*). Buz.
Nemoiu (din r. *neam*(oi)) Vâl.
Nemțari (de *nemți* (colonie ?)) R.-Sâr.
Nemțișoru V. râul *Neamțu*; N-țu.
Nenciu (*culești*) r. *nene* dimin. 4 sate.
Nereju (r. *nea, nereș*). Putna.
Netezești (r. *neted, netezi*) Ilfov.
Netoși (poreclă, *netoș*) Ial. Prah. Tel.
Nevesteasca (r. *nevasfa, nevestei*). Prah.
Nicani (ai lui *Nică*) Dor.
Nichiteni (*toaia*) prop. *Nichita*, Dol. Dor.
Nicolești (lăești) prop. *Nicolae*; 5 sate.
Nicolțelu (prop. *Nicolț*) Tul.
Nicopole (amintire lupta dela *Nicopole* în
 Bulgaria, 1878) Tutova.
Nicorești (prop. *Nicoară*) Bac. Tec.
Nicovala (r. *nicovală*) Meh.
Nișeni (propr. *Neacșu*) Bot.
Niculești (*colești*) prop. *Nicu*; Arg. Buz.
Nigotești (prop. *Nică*) Suc.
Nișcovu. *Vezi* râul *Nișcovu*. Buz.
Nisipi (*sipuri*) r. nisip; 5 sate.
Nisporești (baza *ne-spor*, nume) Rom.
Nistoiu (prop. *Nasta, Năstoiu*) Dolj.
Nistorești (prop. *Nestor*); în 5 județe.
Nistrea (venit dela *Nistru* propr.) Rom.
Niștești (*țulești*) prop. *Niță*; în 3 județe.
Noapțișa (*țeșu*) r. noapte, întunerec. Arg.
 Meh.
Novaci (*cești*) r. *novac*; 9 sate.
Nucu (*ci, cetu, șaora*) r. *nucă*; 8 sate.
Oanca (*cea*) din *Ion, Onu* propr; 5 sate.
Oarja (r. *orz, oarjă*). Argeș.
Oasele (r. *oase*, aflate acolo) Cov.
Obăgeni (din *iobageni*) Arg.
Obârșeni (șia) r. obârșie; 10 sate.
Obedeni (rom. *obadă*) Dol. Ilf. Vlas.
Obeni (dela *hop, hopeni*) Vâl.
Obidiși (r. *obidă* obidit) R.-Sâr.
Obilești (r. *obeală* propr.) R.-Sâr. Ilf.
Opislavu (slav *obe-slavă* = dea'mpreună

slavi — o colonie de slavi, aşezată cândva aici) Vâlcea, Vlaşca.

Obieşti (dif. *hopeşti* hop) Arg.

Oboga (din *iohăga* iobag) R-ţi.

Obroceni (r. *obroc*) Roman.

Obreja (*rejeni*), vezi dicţ. *obrejd*.

Obrejiţa (prop. *Obreja*) R.-Săr.

Obrogeni (r. *obroceni*) Gorj.

Ocea (r. *ocă* poreclă *ocea*) Buz. N-ţu.

Ocheni (*cheşti*, *Ochiu*, *chişora*) r. ochiu ; 6 sate.

Ocina (r. *ocină* (otcină) Prah.

Ociogi (r. *hociogi* din *huceag*) R-ţi.

Ocna (*niţa*, *nele*) r. ocnă ; 4 sate.

Oculeşti (prop. *Ocul* (?) sau aici se face ocol, inconjur). Vâl.

Odaia (banului etc. *dăile*) r. *odae* ; 18 s.

Odobeşti (*beasca*) r. *hudubi* (beasca) 5 s.

Odoleni (dela planta *odolean*) Dolj.

Oeşti (r. *oaie*) Arg.

Oglinzi (r. *oglinďă* apă ce oglindeşte) N-ţu — (dacă nu va fi tras din *ogrinji*).

Ogoare (r. *ogor*) Put.

Ograda (*grăzi*, *regeni*) r. ogradă ; 4 sate.

Ogrea (*retinu*) lat. *agris*, de ogor. Dâm. Pra.

Ohaba (lat. *o-habeo* = de-a-avea) 2 sate.

Oileşti (*inac*) r. oi oile ; Buz. Vla.

Olăneşti (*lani*, *lari*) r. olane şi olar ; 12 s.

Ologi (*geni*) r. olog ; Dâm. Tel.

Olteni (*teanu teanca tinu teţu*) r. O. t ; 22 sate.

Omoricea r. *omori* | cea) Vâl.

Omurcea (*murlar*) r. omor (?) Const. Tul.

Onceşti **Onciu** (v. *Oancea* din Onu) 6 sate.

Onişcani (din *Ion* — *Onu* Onaş) Rom.

Opăriţi (poreclă de *o-ărit*) | rah.

Oporelu (r. *opor*) Olt.

Oprăneşti (prop. *Opran*) Mehed.

Opreşti (*işeşti*, *işeni*, *işoru*) pr. Oprea ; 8 sate.

Optăşani (*faşi*) cei cu 8 boi de plug. Olt.

Oracu (*raciu*) r. orac (ăi) Ilf. Vâl.

Orasca (*reasca*, *răşti*) r. *oară* pasăre ; 3 sate.

Orăşa (*şeni*) ce ţin de oraş ; 5 sate.

Oraţia (din *oară*, orătenii) R.-Săr.

Orbeni (*beasca*, *biciu*) r. orb ; 5 sate.

Ordoreanu (*reanca*, *reşti*) r. ordură ; 3 s.

Oreavu (*reviţa*) r. *oră*, oare (păsări) ; 2 s.

Orezu (r. *orez* ?) Ial.

Orgeşti **Orjani** (r. *orz*) Buz. Tuf.

Orlea (din *urlă*, urlea) R-ţi Vâl

Orodelu (r. din *urăt* | elu). Dolj.

Orofteana (prop. *Doroftel* | teana) Dor.

Orta-Chioi (tuc. = satul mijlociu) Tul.

Ortoaia **Orteşti** (prop. prec. *Ortu*) Suc.

Orzu, *zeni*, *zoata* ; r. orz — 5 sate.

Osebiţi (r. *osebit*, la o parte) Bac. Vlaş.

Oşeşti (*soiu*, *sica*) b. os, oase ; 4 sate.

Osmanu (nume turc *osman*) Bră. Const.

Ostopceni (slav. *ustupka*, permisie) Bot.

Ostrat (slav *ostro*, ascuţi) Ilf.

Ostrovu (Corbului) — veni ; r. ostrov, 8 s.

Otăroasa (dela *hotar*) Gorj.

Oteşti (*teşani*) r. *ud* (eşti) udeşani ; Olt Vâlcea,

Oteteişanu { lat. *ad. Titelus* (Titus) —
comparat cu *Titoiu*, un sat
Otetelişu } vecin tot din Vâlcea.

Otopeni (din r. *hudubi* | eni) Ilf.

Oţelu (*leni*, *leşti*) b. oţel ; 4 sate.

Oţetoaia (r. oţet) Făl.

Oveselu (r. *ovăş*, ovesel) Vâl.

Păcală (loaia) prop. *Păcală* ; Olt, Pra.

Păcloiu (dif. *băcioiu* prop.) Mus.

Păcele (r. *păclă*) Buz.

Păcura (*reşi*, *reşti*) r. păcură ; 6 sate.

Padea (*deş*, *dină*) ca şi slavă *padati*, dintr'un verb pierdut *pădi* dela gr. ant. *pet*, a cădea, ca în *prăpădi*, *năpădi*) loc adâncat ; Buz. Dol. Meh. Vâl.

Pădurenii (*reşi*, *roi*) r. pădure ; 7 sate.

Păgubeni (r. *pagubă*) Bac.

Păhna (*neşti*) r. buhna) Făl.

Paia (*icu*, *işeni*) r. paiu ; 4 sate.

Pajerea (r. *pajură*) Ilf.

Pajlşte (r. *pajlşte*) Gorj.

Palade (*deşti*) prop. *Palade* ; Bac. Dâmb.

Palanca (lat. *phalangx*, oaste, batalion ; — post militar vechiu, în 7 judeţe.

Palaz (gr. *plalagx*, par, stălp). Const.

Palermo (numele oraşului Italian *Palermo* unde a murit scriitorul Bălcescu — 1852) sat în jud. Tutova.

Palicu (r. *palicu*). Buzău.

Păllula (rom. din *păleală* ?) Dolj.

Paltenu (*tinîşu*) r. paltin ; în 8 judeţe.

Pământeni (r. pământean, de pe loc, nu veniţi de aiurea). Dâmb.

Panaci (dela proprietar *Pan* sau *Ban*). Suc.

Panaghia (gr. de tot sfinţită). Dolj.

Panaioaia (prop. *Panait* (oaia). Dor.

Pănătău (al unui *pan* sau *ban*). Buz.

Panciu (*ceşti*) dela *pan* pănciu) ; 4 sate.

Panduri (r. *pandur*). Dâmb.

Păneşti (*noasa*) r. *pan* sau *pană* ; 2 sate.

Pângăraţi (*răleşti*) r. pângări ; N-ţu, Vlas.

Pantazi (prop. grec *Pantazi*). Prah.

Pântecani (*ceşti*) r. pântec ; Put. R. Săr.

Pantelimu (numele de sfânt, patron al bisericii din acest sat). Const. Ilfov, Tul.

Panţoiu (al *panului*). Ial.

Pănureşti (r. pănură) Suc.

Papa (nume *papa*, sau *păpă*) Teleor.

Papalaci (păpești) (vezi preced.; 2 sate.
Păpucești Papuci (r. papuc); 3 sate.
Parachioi (turc = sat bănos) Const.
Părău (*raile, răieni, ești*) r. *părău*; 12 s.
Paraipan (prop. *Paraipan*) Put.
Paragina (r. *paragină*). Tel.
Paraschiveni (prop. *Paraschiv* (a) Put.
Părgărești (r. *părğa*) Bac.
Parava (dif. din *părau* (a). Put.
Parcheșu (dif. *parte* (șu) Tul.
Pardina (dif. *parti* (na). Tul.
Pardoși (dif. *partăși* (parte); R.-Săr.
Parepa (din *pe-ripa*?) Prah.
Parincea (r. *părinc*) Bac.
Părișca (rișești) r. *par, pari*; Vas. Vla.
Părjoala (r. *perjă*) Const.
Părjolu (r. *părjol*). Bac.
Părlagele (r. *părlog* (loage) Meh.
Părlia (*litu, liții*) r. *părlit*; 15 sate.
Păroasa (*roși, rosu*) r. *păr* (pom) 3 sate.
Părpănița (poreclă *perpeniță*). Yas.
Părșanu (dela *păr* (șan) mic *păr*) Dol.
Pârscovu (coveni) din *persic* (ov); 4 sate.
Păru-Rotund (r. *păr* (pom) rotund) Tel.
Părvănești (*vești vulești*) pr. *Păruu*; 7 s.
Păsărea (*rei*) r. *pasăre*; Buz. Ilf. Vâl.
Păsatu (*tești*) r. *păsat*. Dor. Vâl.
Păslari (r. *păslă*) Buz. Dâm. Vla.
Păstarnacu (r. *păstărnac*). Dâm.
Păstrăveni (r. *păstrāv*). N-țu.
Pașa Câșla (turc locuința pașei). Tul.
Pășcani (*reni*) r. *paște* sau pr. *Pascu*; 4 sate.
Pătrana (*troaia*) prop. *Pătru*; 4 sate.
Pătrășcani (prop. *Pătraș* (cu) 3 sate.
Pătrișeni (veniți dela *Peatra*) Rom.
Patruzei-Cruci (40 cruci — morminte de războiu?) Vlașca.
Pătule (*leni*) r. *pătul*. Arg. Meh.
Pătești (din *păți* sau *păzi*?) Arg. Put.
Păuleni (*leasca*) propr. *Paul*; 7 sate.
Păunu (*unei, nești*) r. *păun*; 6 sate.
Păușa (*șești*) lat. *pauci*, mic; 4 sate.
Pavățu (lat. *pavesco*, a se teme). Meh.
Pazarlil (turc *bazarlil*, târgoveți). Const.
Pechea (lat. *pecus*, turmă) Cov.
Pecineaga (dela *Pecinegi*). Tul.
Pegeni (lat. *pecus*, turmă) Gorj.
Pelcani (r. *paiu*, păic(ani). Fălç.
Peletlia (lat. *pellitus*, cu cojoc). Const.
Peletuci (lat. *pellitus*, cu cojoc). Bac.
Pelinu (r. *pelin*). Ial.
Pepelești (propr. *Pepella* vezi dict.) Arg.
Perchlu (dif. *berc* (hiu) propr). Tec.
Perești Peretu Peri (r. *păr* pom) 5 sate.
Perieni (*rișu, rești, rișani*) ca preced. 7 s.
Perșinari (veniți din *Periș* Ilf.) Prah.

Pertești (dela *parte*, părtești) Vâl.
Pescari (*cărești*) r. pescar. Dol. R-ți.
Peșteana (*nuța*) r. cu pește rău). 4 sate.
Peștera (r. *peșteră*). Const.
Peștra, Peștrițu (r. *peștriț*) Buz. Of.
Petculescu (prop. *Petcu* (Iescu) Gorj.
Petea (dela *pită*, pitea). Suc.
Peticu (r. *petic* mică suprafață) Gor.
Petra (lat. *petra*, peatră sau fem. *Petră*) Meh.
Petrăchești (*chioaia*) prop. *Petrache* 3 s.
Petreanu (*treni, trești*) r. *Petrea* și peatră; 15 sate.
Petricani (dela *Peatra*); Dor. N-țu.
Piatra (r. *peatra*). 16 sate.
Picăturile (r. *picătură*). Dolj.
Picior de Munte (de *Lup* etc.) r. picior. Iași, Dâm.
Picu Picuești (r. *pic*, puțin) Arg. Dol. Gor.
Pielea Pielești (prop. *Pielea*); 4 sate.
Pieptești (*tani*) r. *piept*, ridicătură. Arg. Gorj.
Piersica (*șinari*) r. *persică*. Ial. Dâm.
Pietrari (*trișu, trile, triceni, troasa, troiu, troșani, șița*), rom. *peatra*; 49 sate.
Pildești (prop. poreclit *Pildă*?) Rom.
Pilipăuți (prop. *Philipp*) Dor.
Pinoasa Pinu (r. *pin*) Buz. Gor.
Piorești (r. *piuă* (rești). Dol. Prah.
Piperu (*pera*) r. *piper*, ardei. Ilf. R.-Săr.
Pipirlgu (r. *pipirig*). N-țu.
Pirla (r. *pir*). Meh.
Pișcani Piscu (*cău, culești*) r. pisc; 30 s.
Piscupia (r. dif. episcopia). Vâl.
Pisica (r. *pisica*). Tulcea.
Pistești (dela *peste*, dincolo). Gor.
Pistrița (daco-gr. din *piștra*, apă bună de băut, ca *Bistrița*). Meh.
Piteasca (din *piti* sau *pită*). Ilfov.
Pitulași (*lași, licea, lușa*) r. *pitulă*; 4 sate.
Pițigoiu (*gaia, goești*) r. *pițigoiu*; 4 sate.
Pițiligeni (prop. *Pițiligă*). N-țu.
Piuă Piuiești (r. *piua* de postav); 3 jud.
Pivniceri (r. *pivniță*). Bac.
Plăcinteni (prop. *Plăcintă* (?). Tec.
Plăeșu (*eșu ișor*) *Plaiu* (r. *plaiu*); 7 sate.
Plăsoiu (r. *plasă*). R.-Săr.
Plătărești (*nești*) r. *platan*, Ial. Ilf.
Plăvaia (*viceni, vâțu*) r. *plăvan*; 5 sate.
Pleașa (*șani, șova*) r. *pleș* (uv); 9 sate.
Pleşcolu (*cioara*) poreclă *pleașcă*). Buz.
Pleşu (*șoiu șești*) r. *pleș*; în 10 jud.
Plevna (*Plevna* Bulg. războiul 1877) 4 sate.
Ploestiori (dela *Ploesti oraș*) Prah.
Plopu (*pana, peni, pșor*) r. *plopu*. 30 s.
Plosca (*cari, cuteni*) r. *ploscă*; 4 sate.
Ploștină (r. *ploscă, ploști* (nă) Buz. Dol. Meh.

- Plotonești (r. *plută* (nești) Fălc.
 Plugari (r. *plug*). Iași.
 Plumbuita (r. *plumb* (tir de gloanțe). Ilf.
 Pluscu diform. *pliscu* (?) Gorj.
 Pluta (tonu) r. *plută*; Meh. N-țu.
 Poarta (r. *poartă*). Bac.
 Pohor (dif. *popor*). Olt.
 Pochidia (*chița, chișani*) r. popă, pochi;
 3 sate.
 Pociovaliște (din *pociumb*, trunchiu). Gor.
 Pocreaca (r. *pă* (pe) *creacă*). Vaslui.
 Pocuia (din *păclă*, păcluia). Gorj.
 Podu (*deni, dișu, doleni*) r. pod; 65 sate.
 Pogoria (r. *podgorie*) Iași.
 Pogana (*gănești*) r. *pogan* (?) sau *poșon*;
 3 sate.
 Pogiețu (dif. *păclețu*), Tec.
 Pogoanele (r. *pogon*). Buz. Tut.
 Pogorăști (r. *poșor*) Bot.
 Poiana (*eni, nile, nița, nari*) r. poiană;
 104 sate.
 Pojaru (r. *pojar*) Gorj.
 Pojogi (*geni*) r. bojog (prop. ?) Gor. Vâl.
 Polata (r. *polată*) Gorj.
 Policiori (r. *poliță*, policioară) Tut.
 Polleni (r. *poleiu*). Iași.
 Polițeni (r. *poliță* (platou ?) Tut.
 Polizești (prop. *Polizu*) Buz.
 Polociu (lat. *palus*, baltă). Tut.
 Polovragi V. muntele *Polovraci* Gorj.
 Poluciu (lat. *palus, paludis*, baltă). Const.
 Pometești (r. cu *pomet*). Dol. Dor.
 Ponoarele (r. *ponor*). Gor. Meh.
 Popănzălești (din r. *popândău*) R-ți.
 Popăuți Popeni Popești (r. *popă* prop.)
 50 sate.
 Popi Popolu (*poveni*) V. *prec.* Bac. Iași.
 Vâlcea.
 Popușoiu r. *popușoiu*) Vasl.
 Porcărețu (*ceni, coasa, cești*) (r. *pore*;
 Porcina (*nița*) r. *pă, ruină, răpă*; 5 sate.
 Poroschia (r. *păr, păroși*) Tel.
 Portari (*tărești*) r. poartă. Dol. Vâl. Vas.
 Posada (r. *păsat* (a) Prah.
 Posești (prop. *Păsu* (?) Prah.
 Posercești (r. *păsărici* (ești) Buz.
 Posobești (prop. *Posobea* ?) Buz.
 Postăvari (r. *postav* (postavă ?) Ilf.
 Poșta dela vechea *poștă* cu cai); 12 sate.
 Potângeni (r. *potâng*) Iași.
 Potcoava (r. *potcoavă*, curbă); 3 sate.
 Potelu (dela *pod*, *podel*) R-ți.
 Potigrafu (r. *potică-răpă*) Prah.
 Potlogi (*logeni*) r. potlog. Dâm.
 Potmelțu (r. *potmoli*, potmoliți). Dol.
 Potoci (*toceni*) r. *pod* (oc); 4 sate.
 Potopinu (r. *poșop* (i) R-ți.
- Potur (lat. *potor*, de băut) Tul.
 Prădăișu (*dător*) r. *pradă*. Tec. Vâlce.
 Prahuda (din *prag-udă* ?) Put.
 Praja (*jani, jești, jila*) r. *prăji*; 8 sate.
 Pralea (nume propr. *Pralea*) Bac.
 Praporu (r. *prapor*). R-ți.
 Prăstești (r. *prăsi* (tești). Dor.
 Praxia (daco-gr. *praxa*, trecere) Suc.
 Preajba (dif. *preajma*) 8 sate.
 Preasna (*jna*) lat. *pre-sinua*, afundată;
 3 sate.
 Precistan (r. *precista* (n) sat). Put.
 Predeal (r. *pre* și *deal*). Prah.
 Predești (prop. *Preda*); 5 sate.
 Prejmeni (din *preajmă*). Mehed.
 Prejolu (r. *prăji* sau *prăși*) Vâl.
 Prelișca (din *pre-lipi*, adăugă). Bot. Dor.
 Preluci (r. *pre* și *luci*) Bac.
 Preoțești (șat al *preotului*) 5 sate.
 Priba (r. *prîpă*) Arg. Vâl.
 Pribegii (*beagu*) r. *prîbeag*. Bră. Ial.
 Pribești (din *pripî*, *pripești*). Vaslui.
 Priboaia (*boiu, boeni*) r. *prîboiu*; 4 sate.
 Prigoria (*goreni*) V. *prigoare* și *priho-*
riu, o pasăre. Gorj, Iași.
 Principele Carol (principele moșt. *Carol*);
 5 sate.
 Principele Ferdinand (actual *Regele Fer-*
dinand). 3 sate.
 Principesa Maria (actuala *Regina Maria*)
 2 sate.
 Principele Nicolae (principele *Nicolae*, fra-
 tele principelui *Carol*). Vlașca.
 Pripoarele (*pora, poru*) r. *pripor*; 3 sate.
 Priponești (r. *pripone*) Tut.
 Prisaca *săceni, săceni, săceaua*) r. *prî-*
sacă; 5 sate.
 Prislava (slav *pri-slav*, lângă slavi). Tul.
 Prislou (lat. *pre-lavo* = pre udă). Arg.
 Mus.
 Pristol (lat. *pre-stolo* = pre lăstar. Meh.
 Proaspeți (r. *proaspăt*, de curând). Olt.
 Probata (*probotești*) lat. *pre-botta*=îna-
 ințe putineiu (budău). Dor. Iași Suc.
 Prodănești (*dani*) prop. *Prodan* (slav =
 vândut). Arg. Cov. Olt. Vâl.
 Prădulești (prop. *Prădul* ?) Dâm.
 Proci (scurt. *părăeni*). Vâl.
 Profa (*feni*) r. din *praf, prăfa*. Olt.
 Progresu (r. *progres* (cuv. nou) Ilfov.
 Prohozești (*prohod*, slav=trecere) Bac.
 Proitești (din *părăi* (tești) *părău*) Meh.
 Prooroci (poreclă *prooroc* (prop. ?) Olt
 Prosanichiu (r. *prăsi* (prăsinic) Ilf.
 Proșca (diformare din *brazi*, brăzca adică
 cu brazi) Buz.
 Proseluici (din *prăsi*, (selnici) Iași.

- Prosla** (rom. *prăsi* (prăsia) Argeş.
Protopopeni (*peşti ai protopopului* săteni;
 3 sate.
Protosingher (r. *protosinghel* propr.) Prah.
Proviţa (de sus, jos) V. riu *Proviţa*. Prah.
Prunaru (*nişor, neşti*) r. prun (i) 4 sate.
Prundeni (*undu, durei*) r. prund; 8 sate.
Pucheni (dela *pucioasa* puceni) 5 sate.
Pucloasa (din *picioasă* (apă) Dâmb.
Pueni (*eşti*) rom. *puiu, pui*; 8 sate.
Pufeşti (r. *puf*, propr. *Pufu*) Putna.
Pulincu (r. dif. *pelin, pălincu*) Vasl.
Punga (*geşti, nghina*) r. *pungă*; 4 sate.
Puntea (*tişeni*) r. *punte*; Dâmb. Tut.
Pupezeni (r. *pupăză*) Ial. Tut.
Purani (r. *pur*, usturoi de câmp) Tel. Vla.
Purcel (*căreni, cica, cei*) r. *porc*, purcel;
 9 sate.
Puriceni (*ceni, coasa*) r. *purice* (propr.?)
 4 sate.
Pustiana (*eta, oaia*) r. *pustiu*; Bac. Dor
 Rom.
Puşcaşi (*caşu*) r. *puşcaş*; Meh. Prah. Vas.
Puterău (r. *pute-rău*) Prah.
Putineiu (*nele*) r. *putineiu* (compară bu-
 dău); 4 sate.
Putreda (*zeni*) r. *putred*; R-Săr. Tut.
Puturoasa (*rosu*) r. *puturos*; Dâm. Olt.
Puţeni (r. *puţu, fântâna*) Tec.
Puţichioala (femeia lui *Puţică*, propr.) Cov'
Puţinei (*ntei*) r. *puţini*; Meh. Teleor.
Puţul (*furi, reni*) b. *puţ* (fântână) 6 sate.
Raba (r. *roaba*) Gorj.
Răboşia (r. *rob, roboaia*) Suc.
Răbăia (r. *rob, robăia*) N-ţu.
Raca (r. *rac, răca*) Tel.
Răcarl (*cătău, uţi*) r. *rac*; 6 sate.
Răcea (*ceni*) r. *rece*; Mus. Vas.
Rachel (nume orient. *Rachel* | a) Tul.
Rachiţa (r. *rapăză*) Dolj.
Rachleri (r. *rachiu*) Prah.
Răchiteni (*chicioara, ţele, fişu*) r. *răchită*;
 7 sate.
Racu (*raci, cova, coasa*) r. *rac*; 6 sate.
Racoviţa (rom. *rac*) 13 sate.
Racoţi (nume?) sau *răcuţ* (?)
Rădăcineşti (r. *rădăcină*) Arg. Tec.
Rădăşeni (*deni, deşti*) r. *rădiu*; 13 sate.
Rădiu (*dăla, dioasa, dîneşti*) ca preced.
 14 sate.
Rădoeşti Radomireşti (ai lui *Radu* propr.)
 5 sate.
Radovanu Radoşi Radomiru (al lui *Radu*)
 4 sate.
Radu-Negru (*Vodă*) al lui *Radu Vodă*; 3 s.
Răduceşi (*leşti, dueşti*) r. *Radu Răducu*
 prop. 10 sate.
- Răeni** (*eşti*) r. *răi* sau *răie*; Dolj. Meh.
Rafaila (prop. *Rafail*) Vasl.
Răfov (dif. din *râpovu, râpos*) Prah.
Răchineşti (r. *rac*) Buz.
Răgocil (r. *rug, rugoci*) Gorj.
Ragu (r. *rage* poreclă propr.?) Dâmb.
Rahman (nume turcesc) Const.
Rahova (dif. *racova, r. rac*) Prah. (sau a-
 mintirea luptei dela *Rahova* Bulg. 1887)
Rahivanu (r. *rahtivan* propriet.?) Pra.
Raiculeşti (prop. *Raicu*) Dâm. Meh.
Rainicu (dela *roiu, roi*) Ial.
Răloasa (r. *răie*) Tel. Vâl.
Rălu (r. *raiu*) Bot. Iaşi Tut.
Raitu (r. *raită*) Olt.
Răileţu (r. *răzleţu*) Olt.
Răleşti (prop. *Ralea*) Vasl.
Râmata (r. *râmat*) Dâm.
Ramazan-Chioi (turc. satul *ramazanului*
 (paştele turcesc) Constanţa.
Rămeşti (r. *râmă*) Vâlcea.
Râmnicu (de sus etc.) V. riul *Râmnic*;
 3 sate.
Rancăciovu (r. *runc* | *ăci'ov*); 2 sate.
Rânceni (r. *runc* | eni) Fălciu)
Rânghileşti (din *runc* | hileşti) Bot.
Rânzeşti (r. *rânză* poreclă propr.?) Tut.
Râpa (*pile, pşa*) r. *răpă, răpi*; 9 sate.
Răpciuni (vezi rom. *răpciune*) N-ţu.
Rasa (*sova, nic, raşi*) r. *ras*, distrus(?)
 5 sate.
Râşca (*cani*) din *rădiu, răzica*; 5 sate.
Răscoleşti (r. *răscoală, răscoli*) Meh.
Răsmireşti (proprietar un *Răsmirea*) Vla,
Rasnic (r. *ras*, unde s'a tăiat pădure) Dolj.
Rasova (*soviţa*) ca preced. Const. Gor.
Răspochi (dela propr. *raspopit*) Tec.
Raşti Rastu (propr. *Rastu*) Buz. Dolj.
Răstoaca (r. *răstoacă*) Bac. Put. Vâl.
Răsuceni (r. *răsucii*) Vlaşoa.
Răsvadu (r. *vad* (fost) Dâm.
Răşma (r. *răşină*) Gorj.
Răşniţa (r. *răşniţă*) Vaslui.
Răteşti (*teasca, tăleşti*) r. *roată, roţi*; 5 s.
Rătunda (r. *rotunda*) R-ţi.
Raţa (*foaia, foiu*) r. *raţă, răţoi*; 3 sate.
Rău (*reni, şeni, Ńeni, ceşti*) r. riu; 7 sate.
Răsboeni (r. *răsboiu*) N-ţu.
Răzeşi (r. *răzeş*) Put. Tec. Vas.
Rebegi (*gari*) r. *rebegi*; Dolj, Putna.
Recea (r. *rece*) 13 sate.
Redea (*dău, dişoara*) r. *rădiu*; 4 sate.
Regele-Carol (comemor. *Regele Carol*) Tul.
Reghioaia (*ghiu*) r. dif. *rediu*; Put. Tec.
Remus (nume roman *Remus*) Vlas.
Renaşterea (r. *renaştere* (a pop. rom) Ilf.
Repede (r. *repede*) Put.

Reșca (din *ras*, ca și *rădiu*) R-țj.
 Resimnica (din *resămănica*, *semână*)
 Ilfov.
 Retevoești (r. *reteveiu*) Mus.
 Rețeni (r. *rețea*) Bacău.
 Retezați (r. *retezat*) R-Săr.
 Reviga (lat. *rivus*, *rivicus* — *rișor*) Ial.
 Richițele (*țeni*) r. *răchită*. Arg. Olt.
 Ripiceni (*răpă*) Bot.
 Risipiți (r. *rispit*, *imprăștiat*) 3 sate.
 Rizănești (prop. *Rizu*) Prah.
 Roata (*cătun* etc.) r. roată; 4 sate, Vlaș.
 Robaia (*bești*, *bănești*) r. rob; 9 sate.
 Roclu Rogna (*șoreniș*) r. *rug* | șor) 3 sate.
 Roești (r. *Roiu* propr. ?) Vâlcea.
 Rogoasa (*gojani*, *țina*) r. *rug* și *rogoz* ;
 6 sate.
 Rogova (r. *rug* | ova) Meh.
 Rojiște (r. *rug* | iște) Dolj.
 Roma (nume după *Roma* capit. Italiei) 2 s.
 Româna (*mani*, *mănești*) r. *român*, *roman* ; 15 sate.
 Romula (lat. mica *Roma*) Tulcea.
 Roseți (om. politic *Roseti*) Buz.
 Roseți (propr. *Roseti*) Ialom.
 Roșcanu (*culești*) propr. *Roșca* ; 5 sate.
 Roșia (*șiu*, *șeni*, *șile*, *șești*) r. roșu ; 12 s.
 Roșiori (în cinstea ostașilor *roșiori*) 9 s.
 Roșiuța (r. *roșu*, *roșiuța*) Meh.
 Roșoghești (propr. *Roșoga*) Arg.
 Rotărea (*turi*, *rești*) r. roată (rotari) 8 s.
 Rotopănești (proprietar *Rotopan*) Suc.
 Rotulești (r. *roată* (prop. ?) Arg.
 Rotunda (r. *rotund*) Rom. Suc.
 Rovinari (*vine*) r. ravân ; Gorj.
 Roznov (r. *rug* *rugi*, *rujnăv*) N-țu.
 Rubla (rus. *rubiă*. pare porecla proprietar)
 R.-Săr.
 Rucăr (*reni*) r. *rug* (ăr) Musc. Put.
 Ruda (*dari*, *deni*, *dina*) r. *ruda* (r) 8 s.
 Rugăria *Rugi* (*geț*) r. rug ; 7 sate.
 Ruginea (*ginoasa*) r. rug, *rugi* (nos) 10
 sate.
 Ruica (r. *roiu*, *roica*) Vlaș.
 Rumănești (r. *rumân*) Dâm. Prah.
 Runcu (*cușor*, *ceasa*) r. runc ; 17 sate.
 Ruptura (*turile*) r. ruptură ; 5 sate.
 Rusănești, Rusca (*seni*) prop. rus ; 11 sate.
 Rușani (*siești*, *savățu*, *șețu*) r. rug, *rugi* ;
 3 sate.
 Rușii (Ruși aduși de proprietar) 6 sate.
 Sabangea (turc=dimineța) Tul.
 Săbașani (lat. dela *sipo*, șipot — sipășani)
 Rom.
 Sabasa *sapa*, *sapășă*) Suc.
 Săbiești (propr. *Sabie* Dâm.
 Săcărești (r. *secară*) Iași.

Săcelu (*zeni*) r. săc, ce seacă (râu) Gor.
 Săculu r. săc(uiu) râu) Dolj.
 Sadina (dova) r. sad (sădire) Dolj.
 Saelele (r. saia, sau *sue* Teleor.
 Săftica (nume fem. *Safta* (tica) Ilf.
 Săgeata (r. *săgeată*) Buz.
 Sagna (r. *sagnă* vezi dict.) Rom.
 Saidia (turc nume *Said*) Const.
 Salaci (r. *suioci*, care *sue* (?) Vâl.
 Săhăteni (r. *suhă*(eni) Buz.
 Sălăgeni (r. *sălaş* *sălășeni*) Bot. Fal.
 Salahoru (r. *salahor*) Tec.
 Sălătruc (lat. *salatur*, *sărat*) Arg. Meh.
 Salcia (*zeni*, *ciocara*, *cuța*) r. salcie ; 24
 sate.
 Săliște (r. *săliște*, *siliște* Vâl.
 Săltănești (r. *sălta* propr. Sălтан) Olt.
 Samara (*rinești*) r. *samar* Arg. Meh.
 Sâmbotinu (prop. *Sâmbotin*, născut Săm-
 bătă) Argeș, Gorj.
 Sâmburești (r. *sâmbure* propr. (?) Olt.
 Sănătești (r. *sănătosu* propr. (?) Arg.
 Sănăuți (r. *sân* (ăuți) adânc, cot). Arg.
 Sânduleni (*lești*) propr. *Sandu* ; Arg. Bac.
 Sângeru (r. *sânger* (arbore) Prah.
 Sânta-Maria (biser. *Sf. Maria*). Bot.
 Săpata (r. *săpat*). Arg. Dolj.
 Săpoca (r. *sapă* *sapucă*). Buz.
 Săpoveni (lucrători cu sapa). Bot.
 Săpunari (r. *săpun* (ari). Arg. Ial.
 Sărăcăcești (*cinești*) r. *sărac*, Olt. Vâl.
 Sarafinești (prop. Serafim). Bot.
 Saral (*Saragea*) turc = palat. Const.
 Sărata (*ratu*, *rărești*) r. sare, sărat ; 15 s.
 Sărbătoarea (r. *sărbătoare*). Dolj.
 Sărbi (*beni*, *bești*) — coloni Sărbi ; 15 s.
 Sărca (r. *sărg*, *sărga* Iași.
 Sărdănești (dif. *surdan* propr.) Meh.
 Săreni (r. *sare*). Buz.
 Sarica (r. *sarică*). Tul.
 Săr-chioi (turc = sat verde) Cons. Tul.
 Sările (r. *sare* sau *zările*?) R.-Sar.
 Sarinasuf (tur = *nas-verde*). Tul.
 Sărințar (*ensa*) r. sărințar Biser. Ilf.
 Sărișor (r. *sare* sărișor). Dâm.
 Saru (*rulești*) r. sare ; 4 sate.
 Sasa (sat al lui Săs ?) Rom.
 Sasca (*scioara*) colonie de sași ?) 4 sate.
 Sascut (baza *sas*, coloni Sași). Putna.
 Sasu, Săseni (sora) propr. *Sasu* ; 6 sate.
 Satu-Nou, Săteni (*tucu* (ani) r. sat ; 40 s.
 Săuca (*ucești*, *ulești*) r. său ; 4 sate.
 Saveni (*vinești*) propr. *Savu* ; 6 sate.
 Saxoni (dela *sacșie* sau coloni *saxoni* ?).
 Ilfov.
 Sărcea (prop. *Sărcea*). Ilf.
 Sbercești (r. *sberă* propr. *Sberea*). N-țu.

- Sboghițești (r. *sbughi* prop. *Sbughiu*). Mus.
- Scăeni (*ești, iași*) r. scaiu; 6 sate.
- Scafari (*fești*) r. *scafă*. Dol. Put.
- Scănteia (*teești*) r. scănteie. Cor. Put. Vas.
- Scăpău (r. *scăpău*, mers la vale). Meh.
- Scăricica (*riga, șoara*) r. scară; 7 sate.
- Scărlățești (prop. *Scărlat*). Bră. Buz.
- Scărlentanța (r. *zgură* sgurteni. Dâm.
- Scăueni (r. *scaun*). Arg.
- Scheau (*Scheiu* (*ia*) daco-gr. *skia* umbră; 9 sate.
- Schela (r. *schelă*) Gor. Meh.
- Schender (nume de progr. albang. Tul.
- Schineni (*netă*) r. schin, spin; 4 sate.
- Schiopoaia (prop. femeia lui *Schiopu*). Buzău.
- Schitu (*din deal* etc. etc.) r. chit; 31 sate.
- Schiulești (din *Scheia*). Prah.
- Scoarța (*scorțeni, țești, țari*). 6 sate.
- Scobinți (r. *scobi*). Iași.
- Scoica (r. *scoică*) Gorj.
- Scoposeni (din *scăpa*, scăpoșeni). Iași, Făl.
- Scorbura (r. *scorbura*). R-ți.
- Scorila (dif. *sgurila*). Meh.
- Scornicești (prop. *Scorni* (*ciu*). Olt.
- Scorțaru (*țeni, șaasa*) r. scoarță; 6 sate.
- Scorușiu (*șești*) r. *scoruș* (*a*). Buz, Gor.
- Scrada (dif. *scărata*) Gorj.
- Serloștea (slav. *scrāvogicia*, ascunsa). Tel.
- Sculeni (r. *sculă*). Iași.
- Scundu (r. *scund*, jos). Vâl.
- Scurta (*tu, țești*) r. scurt; 8 sate.
- Seaca (*cătura, turile*) r. sec; 12 sate.
- Secăleni (r. *sec*, secul) Rom.
- Secălușești (r. *secăluș* propr ?) N-ju.
- Secara (*Secăria*) r. secară. Prah. Tel.
- Secul (*ciu, ciurile*) r. sec. 8 sate.
- Secueni (*cuia*) de Săcui, coloni; 3 sate.
- Săculești (r. *secu*) Dolj.
- Securicea (r. *secure*) Meh.
- Segarcea (dif. (*secare* ?) secară (cea) Tel.
- Seimeni (V. *seimeni*) Const.
- Seliște (r. *teni*) r. *seliște*. Meh.
- Seminca (din *semincer*) Tut.
- Serdanu din *surd* (*an*) sârdan. Dâmb.
- Seuca (r. *seu*, său). Gorj.
- Sevendic (lat. *su-venđitus*, subinchiriat). Const.
- Severinești (dela orașul *Severin*, prop.) Meh.
- Sfacăru (r. (*in*)*sfacă* (r) Prah.
- Sf. Gheorghe (patron *Sf. Gheorghe*) 6 s.
- Sf. Vasile (patron *Sf. Vasile*) Ialom.
- Sfârleanca (r. *sfărlă* (*lează*) Prah.
- Sfințești (r. *sfântu* (propr. ?) Tel.
- Sfircea (r. dif. *sforicea* de pământ) Dol.
- Sfîștovca (slav. *sveșciati*, a sfinți) Tul.
- Sfoara (r. *sfoară* (de moșie) R.-Sar.
- Sfodea (r. *sfădi*, sfădea prop. ?) Meh.
- Sgaia (r. *scaiu*, scaia) Vlaș.
- Sgârçiti (porecla (?) *sgârçiti*) R.-Săr.
- Sghiabu (r. *ighiab*. Buz. Mus.
- Sgribțești (r. *sgrițor* (prop. ?) Mus.
- Siberia (r. *săpă*, săperi (a) Olt.
- Sibiciu (r. *săpă*, săpicu) Buz.
- Sicrita (din *sihlă*, sihlită) Prah.
- Sighica (din *zeghă*, zeghica) Tut.
- Sighireanca (r. *zeghe*, *zeghirean*) Ial.
- Sihleanu (*hlele*) r. *sihlă*; Bră. R.-Săr.
- Sila (*lea, linești, lișcani*) din *sili*, *siliș*;
- Siliște (r. *tiara*) r. siliște; 15 sate.
- Silistraru (proprietar din *Silistra*) Bră.
- Silvestru (prop. *Silvestru* lat. = de pădure). Ilf.
- Simbrea (r. *zimbre* (*a*) prop. ?) Bac.
- Simileasca (*lișoara*) prop. Simu; 2 sate.
- Siminești (*nicea*) r. *semen*, *semeni*; 2 s.
- Simionești (prop. *Simion*) Rom.
- Simniceni (V. *Simnic* rău Arg.) R-ți.
- Simzenești (prop. *Simzianu*). Tut.
- Sinala, Sinești (dela *sin*, afundătură, -- nu este slavul *sinii*, albastru); 8 sate.
- Singeri (r. *sânșer* (arbore) Iași.
- Singureni (r. *singur*(i) Vlaș.
- Sinihan (r. *sân*, sinic(an) Dor.
- Sintești (proprietar *Sântu*(?) Ial. Ilf.
- Sipeni (r. *sapă*, săpeni) Cov.
- Sirițelu (r. *Sirețelu*) Suc.
- Sitești (r. *sită*, sitești) Gor.
- Slăninești (r. *slănină*) Arg. Dol.
- Slănic (*nicei*) V. r. *Slănic*; 4 sate.
- Slașoma (din *sălaş* (oma) Meh.
- Slatina (*tinic, tiara*) V. r. *Slătioara*; 9 sate.
- Slava (*Slavu, vești*) r. *slav*; 8 sate.
- Slimnicu (r. *șlim*) R. Săr.
- Slivilești (slav *sliva*, prună) Vâl.
- Slivna (ca precedent) Cov.
- Slobozia (sat de *slobozii*) (din *robi*) 61 s. fusee mulți robi; dar se numea *slobozie* și locul pe care slobod era să se așeze țerani din altă parte, sau nu plăteau dări.
- Slovu (din *slăvu* (?) sus). Prah.
- Slujitori (r. *slujitor*) Bră.
- Sluți (r. *slut*). R.-Sar.
- Smadovița (*vicioara*) r. *smad* (*u*) Meh.
- Smârdan (după localitatea din Bulgaria, unde au fost lupte victorioase în răs. 1877-78) 6 sate.
- Smârdoasa (*Smârdoștefu*) (lat. ex și *merda* murdărie, escrement) Tel. Meh.
- Smeeni (*șești*) (r. *smeu*); 3 sate.
- Smeura (*rătu*) r. *smeură*; Arg. Pra.

Smirna (după oraș *Smyrna* Asia M.) Ial.
 Smulți (r. *smuls*, smulți, luați dela Cov).
 Snamăna (slav = vestita, însemnata) Arg.
 Socaricic (s. *sugar* (icic) R.-Săr.
 Socea (*soci*, *coleşti*) r. *soc(ul)* 13 sate.
 Socoteni (prop. *Socoteanu* (socoti) Dol.
 Socrujeni (r. *socru* socroșani) Bot.
 Sodomeni (din rom. *sodomi*, prăpădi) Suc.
 Sofrânceni (propr. *Sofron* (ie) Gor.
 Sofrâncești (prop. porecl. *zăvrac*) Rom.
 Sofroma (turc = *sofra*, sac cu merinde).

Vas.

Sohatu (r. *suhat*) Ilf.
 Sohodolu (r. *săcătul* (săc, sec) 4 sate.
 Soholești (r. *săc* (ulești) R.-ți.
 Socorățu (r. *săc* (ărățu) Vâl.
 Solca (r. *salcie*, sălca.) Rom.
 Soleşti (r. *sălă*, săleşti) Vasl.
 Solomonești (prop. *Solomon*) Dolj.
 Solonețu (r. *sulu* (nețu) Iași.
 Solonțu (lat. *salens*, sărat) Bac.
 Somova (bulg. *som* pește somn(ova) Tul.
 Somușca (dif. *zămușca* (zeamă) Bac.
 Sopotu din *săpă*, săpătu) Dolj.
 Sorățu (din *soare*, sorați) Vâl.
 Sorea (*reni*, rești) r. *soare* (prop. ?) 3 s.
 Soroceni (veniți dela *Soroca* Bas. Iași.
 Soveja (daco-gr. *sovesis*, prăpăstios) Put.
 Spahile (dela turc *spahii* ?) Gorj.
 Spânești (prop. *spănu*) Vlașca.
 Spantăbu (r. *spânț(ov)* Ilf.
 Spârteni (r. *sărlița*) prop. Vâl.
 Spătaru (*pătărei*, rești, reasa) r. spătar ;
 6 sate.
 Sperieți (*șeni*) r. *speria(ți)* ; 4 sate.
 Sperlești (r. *șperlă*) Meh.
 Speteni (r. *spată*) Ial.
 Spidele (dif. *șpetele*) R.-Săr.
 Spiești (prop. *Spiti* ?) N.-țu.
 Spineni, Spini (*noasa*) r. *spin* ; 7 sate.
 Spirești (propr. *Spiru*) Argeș.
 Spiridoni (*nești*) prop. *Spiridon*. Argeș,
 Rom.
 Sprâncenata (r. *sprânceana*(ta) Olt.
 Spria (*de sus*, jos) comp. *spre* *ăia*. Tec.
 Spulberu (r. *spulber(ă)*) Put.
 Spurcați (r. *spurcați* poreclă) R.-ți.
 Stăllnești (prop. *Stelea*) Fălciu.
 Stălpu (*peni*) r. stălp ; Buz. Mus. Vlaș.
 Stâncă (*cășeni*) r. stâncă ; 7 sate.
 Stânceasca (*cești*, *culești*) prop. Stancu ;
 8 sate.
 Stâncuța (r. *stanca*. nume *Stana*) Bră. Dor.
 Stănești (r. prop. *Stân* ori stână) 12 sate.
 Stângăceana (din partea *stângă*) Meh.
 Stângulești (dif. *stângu* propr.) Vâl.
 Stânică (*nila*, *nilești*) r. stână ; 4 sate.

Stănișlăvești (prop. *Stanislav* polon.) Arg,
 Olt.

Stănița (r. *stână*, stănița) Rom.
 Stanomiru (*mirul-lui-Stan* V. mir) Vâl.
 Stănuști (*nuleasa*) prop. *Stan*. Olt. Tut.
 Stărcii (*stărc* (i) Argeș.
 Starchiojdu (prop. *Starii* (slav = bătrân.
 Starița (r. *stariță* (propr. ?) Teleor.
 Staroșilța (slav *staro-jileț*, jilți = vechi
 chiriași). Bot.
 Stătești (prop. *Statie*) Dâmb.
 Stavăru *vărești* propr. *Stavăr* ; 2 sate.
 Stavropoleos (*polia*) grec. = crucea albă
 ori strălucită — biserică propr. Dâmb. Prah
 Vlașca.
 Steicu (r. *steiu*) Meh.
 Stejaru (*rești*, *rei*) r. stejar ; 10 sate.
 Stelnică (r. *stolnic* prop. Ial).
 Sterea (*rianu*) propr. *Sterie* grec. Ilf. Vla.
 Sterpu (r. *sterp*) Rom.
 Sticlăria (r. *sticlă* ; Arg. Bot. Iași.
 Stignia (din *stuh* (nița) *stog* (nița) Meh.
 Stircovița (r. *stărc* (oviță). Meh.
 Stoborăști (dif. *stupărăști*) Tel.
 Stoenești (*neșești*) prop. *Stoian* ; 9 sate.
 Stoeșești (prop. *Stoia*) Fălciu.
 Stoicești, (*cani*, *cănești*) prop. *Stoica* ; 6
 sate.
 Ștoilești (prop. *Stoia*) Argeș.
 Ștoina (*nița*, *noaia*) prop. *Ștoian* ; 3 sate
 Ștolnici (*niceni*) prop. Ștolnicu, 5 sate.
 Ștolojani (r. *ștol* stoluș (ani) Gor.
 Ștoești (propr. Șturea (stari) Bot.
 Ștonești (din r. *stârni*) Iași.
 Ștorobăneasa (din slav *stari* + *pan* (ban,
 Ștrachina (*nești*) r. strachină ; 2 sate.
 Ștracova Ștrohotinu din slav *strah*, groază.
 Ștraja (r. *ștrajă*) Bac. N.-țu.
 Ștrâmba (*bu*, *beni*) r. strâmb ; 22 sate.
 Ștrâmănoasa (r. strâmănoasa) Tut.
 Ștrâmtu (*tura*) r. strâmt ; Meh. Tut.
 Ștrăoani (de sus, jos) r. din *zdrăhoani* —
 voinici). Putna.
 Ștrăoști (r. *ștraiu* prop. (ștraioști). Dâm.
 Ștratonеști (prop. *Ștratu*) Dâmb.
 Ștravoica (propr. *Stavăr* ?) Bră.
 Ștrehaia Vezi orașe.
 Ștreinii (r. *ștreini* (Bulgari ?) Ilf.
 Ștrejeni (*jești*, *nicu*) r. *ștraja* ; 5 sate.
 Ștroești Ștroici (prop. *Ștroe*) 13 sate.
 Ștrugari (r. *ștrug*) Bac.
 Ștrunga (r. *ștrungă*, trecere îngustă). Rôm-
 Ștudina (slav *studina*, răceala). R.-ți.
 Ștufu (*hulețu*) r. *ștuf* *stuh* ; Bac. Falc.
 Ștupina (*părei*) r. ștup ; R.-ți, Vâlcea.
 Șturza (*zeni*) r. șturz ; propr. *Șturza* (om
 politic) Rom. Dâmb.

Suceveni (din *Suceava*) Tut.
 Suditu (*diți*) r. sudit (vezi dict.) 4 sate.
 Sudulești (dela vorba *sud*, județ). Dâm.
 Suești (dela *sui*) Vâlcea.
 Suha (*haru, haia, hulețu*) slav *suh*, uscat.
 Sulimanu (prop. Suliman (turc ?) Ilf.
 Sulina Vezi orașe.
 Sulița (*țoala*) r. suliță. Bot.
 Sultana (a *Sultanului* (?)) sau prop. femee
Sultana Ilfov.
 Sura (*raia, rani*) r. sur; 3 sate
 Surdu (*deni, dești, doiu*) r. surdu prop.
 9 sate.
 Surlari (r. *surlă*) 2 sate. Ilf.
 Surpați (patele) r. surpat; Arg. Vâl.
 Suseni (r. *sus*) 7 sate.
 Suslănești (prop. *Suslan*?) Musc.
 Sutești (r. *saț, sătești*) Vâlcea.
 Suzana (r. *sus*) Prah.
 Șahman (persan *šah* (man) Const.
 Șanțu (r. *șanț*) Ilf. Vâl.
 Șaranga (din *șiră* (ngă) Buz.
 Șaru (din r. *jaru*) Suceava.
 Șarba (r. *șerb*) Tec.
 Șasa (r. *șes*) Gorj.
 Șătrăreni (r. *șatră*, sau prop. *Șătrar*) Bot.
 Șcheia V. *Scheia*. Roman.
 Șchiopeni (*poaia, păta*) r. șchiop; 4 sate.
 Școala (r. *școală*) Vâlcea.
 Șegarcea V. *Șegarcea*. Dol. R-ți.
 Șeglețu (r. *șicli, șiclețu*) Dolj.
 Șeinasca (*notu*) prop. *Săin*; 2 sate.
 Șelaru (*lări, lăreasa, lărăile*) r. șelar; 4
 sate.
 Șendreni (*drești*) prop. *Șendrea*; 6 sate.
 Șerbănești (*hești*) r. șerb prop. *Șerban*;
 2 sate.
 Șeremet (turc = om șiret) Const.
 Șerpini (r. *șerpe*) Bac. Dor.
 Șesuri (r. *șes*) 2 sate Bacău.
 Șetrari (*reni*) r. *satra* (r) propr. 2 sate.
 Șiacu (r. *șiac* (?)) sau *șea, șaiac*) Meh.
 Șimian (dela nume pr. *Sima*, Simu) Meh.
 Șimnicu V. riu *Șimnic* Arg. Dolj.
 Șinca (dif. *junc, junca*) Suc.
 Șindriceni (prop. *Șendrea*) Dor.
 Șindrilarii (r. *șindrila* | ri) Put.
 Șipote Șipotu (r. *șipot*) 11 sate.
 Șirineasa (r. *șiră* (de pae, grâu) Vâl.
 Șiriu (r. *șiră*) Const.
 Șirna (r. *șiră*) Prah.
 Șiroca (r. *șiră, șirucă*) Mehed.
 Șișcani Șișcu (r. *șes, șesuc, șescani*) 4 s.
 Șișești (dela r. *șes, șesești*) Gor. Meh.
 Șitoala (prop. *Jitea*, fem. *toaia*) Dolj.
 Șiușița (r. *șușiță*, fășie îngustă) Meh.
 Șivița (r. *șuviță*, ca preced) Covur.

Șocarlicu (r. *soc* | *ăriș*) Ial.
 Șoimu (*mești, mari*) r. șoim; Pra. Suc. Tel.
 Șoldanu *danu, dănești*) r. șoldan; 4 sate.
 Șolea (propr. *Șălea* (din *șa*) Arg.
 Șomănești (r. *ciuma* | *nești*) Gor.
 Șopârteni (*lița*) r. șopârlă; R-ți Vlaș.
 Șoptana (r. *șopti* (ecou ?) Argeș.
 Șoricaru (r. *șoarece*) Argeș.
 Șorogaru (r. *cioară, ciorocar*) Iași.
 Șotânga (*ciot* | *ânga*) Dâmb.
 Șotărcari (r. *ciotârca* | ri) R.-Săr.
 Șetrule (r. *șatră*) Prah.
 Șovarna (r. *șovar* trestie) Meh.
 Șovoala (r. *șuvoiu*) N-țu.
 Ștefan (*cel Mare, fânești*) r. Ștefan: 12
 sate.
 Ștefești (prop. *Ștefu*) Prah.
 Știetești (r. *steiu*) Tut.
 Știrbătu (*bești Știrbeiu*) r. *știrbu* pr. 4 s.
 Știubeul (*beni*) r. știubeiu; 6 sate.
 Șilucani (r. *știucă*) Meh.
 Ștreanga (r. *ștreang*) Dor.
 Șucnea (r. *juchi, p. jupui*) Buz.
 Șulca (*ici*) din *sui* (sau *șuiu*?) Arg. Oit.
 Șuletea (r. *juli, juleta* prop.) Fălç.
 Șulța (din *juli, julțea* prop.) Bac.
 Șumand (r. *ciuma* | *ndra*) Meh.
 Șupanu (r. *jupanu*) Bacău.
 Șupitea (r. *șipot* | *ea*). Bot.
 Șurănești Șurina (r. *șură*) Bac. Vas.
 Șurpeni Șurupați (r. din *surpa*) Oit. Gorj.
 Șușani (r. *șușu* | *ani*) Vâlcea.
 Șuța (*șiuța* din *șuvoi*) Dâm. Vâl.
 Șuțești (propr. *Șuțu*) Brăila.
 Șuvița (r. *șuviță*) Dâmb.
 Tabac Tăbăcari (r. *tăbăcar*) 4 sate.
 Tăbălăești (r. *tablă* (ești) sprafăț) Fălç.
 Tabăra (*bărăști*) r. tabără; 4 sate.
 Tabanu (r. *taban*) R-ți.
 Tăcuta (f. *tăcut*) Vasl.
 Tăetura (r. *iăetură* (de pădure) Fălç. N-țu.
 Tălța (r. *tăia*) Tulcea.
 Talaba (din *deal, dealeva*) Fălç. Ilf.
 Talea (din *deal, dealea*) Prah.
 Tălăpanu (din *deal, dealevanu*) Meh.
 Tălharești (r. *tălhar*) Fălciu.
 Talpa (*pigi, pășești*) r. *talpă* (pig) 15 s.
 Tălvești (r. *tălv*) Gor.
 Tămădău (r. *tămădui*) Ilf.
 Tămăoani (r. prop. *Toma* | *oani*) Cov.
 Tămășeni (*șești, mași*) prop. *Toma* 9 s.
 Tămboești (*burești*) r. *dâmb* | *ui*) Dolj
 R.-Săr.
 Tămna (din *dâmbna*, de pe *dâmb*) Meh.
 Tâmpeni (*pești*) r. *dâmb* | *eni*) N-țu, Oit,
 Suceava.
 Tâmplari (r. *tâmplar*) Argeș.

Tanacu (r. *toană tonac*) Vasl.
 Tâncăbești (r. *dângăni dângă* | bești) Ilf.
 Tândălești (prop. *Tândală*) Gorj.
 Tânganu (*garu*) r. *dângăni* (prop) Ilf. Vla.
 Tanislavu (prop. *Stanislav*) Vâl.
 Tansa (r. *tunsă* (pădurea). Vasl.
 Tântava (r. *tont*, tânt) Ilf.
 Tăplău (din *topilă* | u) Tut.
 Tarātu (r. *tări* | tu) R.-Săr.
 Târbești (r. *turb* | ești) R-ți.
 Tarcău V. muntele *Tarcău*, N-țu.
 Târcovu (din lat. *torqueo*, întorc) Buz.
 Târgu nou. *vechi*, *cucului*, *dealului*, *domnești*, *Găiceana*, *Gânciulești*, *gloduri*, *Nicoresți*, *Nămdoasa*, *Păucești*, *Sascuț*, *Troțuș* — vezi vorba *târg*; 15 sate și târgușoare.
 Tăriceni (r. *tărățe* | ni) Ilf. Prah.
 Tariverda (r. *tare-verdea*) Tulcea.
 Târlești (r. *târlă*) Arg. Prah.
 Tărnăuca (r. *tărn*) Dor.
 Tărnava (din lat. *torno*, întorc) Dol. Vlaș.
 Tărnița (r. *tărniță*) Meh. Rom. Tec.
 Târpești (dif. *turbești*) N-țu.
 Târșă (r. *târș*) Meh.
 Târșești (r. *târși*) Arg.
 Tărtășești (prop. *Turtă*) Ilf.
 Târșia (*zil*) r. *târșiu*; Fâlc. Suc.
 Tașăul (r. *tace*(ul). C-ța.
 Tașca (r. *tașcă*). N-țu.
 Tașpunar (turc = puțul de peatră). Const.
 Tătărăi (tărani, răști, taru) dela numele de *tătar* (tătari făcuți robi) *alte ori poreclă dată unui om ca tătaru*; 19 sate în Moldova ca și în Muntenia.
 Tatina (r. *tata*, a tatei (moșie) Ilf.
 Tatlageac (turc = dulce sat). Const.
 Tatomirești (r. *mirul-tatei*); Dolj, N-țu, Vaslui.
 Tătulești (r. *tatăl* — ai tatei) Olt.
 Tăula (*șanca*) r. *tău* (mocirlă) Ilf. Tec.
 Tăutești (proprietar *Tăutu*) Dor. Iași.
 Tăvădărești (prop. *Tăut* (ărești) Tec.
 Tavărlău (r. *tău tăuri* (lău) Vlașca.
 Tazlău Vezi riul *Tazlău*.
 Teascu (r. *teasc*). Bof. Dol.
 Techechioi (turc = fără sat. Const.
 Techirghiol (turc = lacul lui Techir) Const.
 Tecucelu (*sec*) V. riu *Tecucel*; Tecuci.
 Tecuci V. riu *Tecucel*. Teleorm.
 Tega (diform. *teca* (teaca) Buz.
 Tehomir (slav *tihii*, încet și *mir*, popor (sat. — *Tihomir* nume prop.) Meh.
 Teică (r. *teică*, teucă) Vâl.
 Teiu (*inșu*, *ioasa*, *șani*) r. *teiu*; 16 sate.
 Tejgheaua (r. *tejghea*) Ilfov.
 Teleajenu V. riu *Teleajen*. Prah.

Teleasca (r. *deleasca* din deal). Argeș.
 Telega (dela *deal*, *deleca*). Prah.
 Telejna (de sus, de jos) r. *deal*, *dealeș* (na).
 Teleşmani (r. *deal*, *deleși* (mani) Olt.
 Telești (dif. *delești* din deal). Arg. Dâm.
 Gorj.
 Tețița (rom. *deal*, *dețița*). Tulcea.
 Teșșenari (r. *teșșan*) Arg.
 Tencănu (dela *dângăni* (gănu) Dolj.
 Terca (din *tărc* (at) Buz.
 Tereujanii (r. *dără* (ușani). Gor.
 Terpezița (slav din *terpeti*, a toleră, a îngădui, *terpejiți*, toleranți). Dolj.
 Terzichioi (turc = satul croitorilor) Const.
 Terzi-Veli (turc = *Veli* (nume) croitorul).
 Teslulu (r. *teslă*) Olt.
 Testemel (r. *testemel*) Tulcea.
 Teșila (r. *teși*). Prah.
 Tețila (dela *tețea* (tătă) Gorj.
 Tetoiu (dela nume *Titu* (Titoiu). Vâlcea.
 Tețcani (*coiu* r. *teasc* (ani) (Bac. Dâm. Rom.
 Tia-Mare (dela *teiu*, *teia*) R-ți.
 Tichilești (r. *teacă techilă* prop.) 2 sate.
 Tichirișu (r. *teacă* techiriș) Put.
 Ticoș (r. *teacă*, *tecoși*), N-țu.
 Tighina (dela *teacă*, *techina*). Vâlcea.
 Tigoci (r. *tiugă* pentru *tigvă*) R.-Săr.
 Tigveni (r. *tigvă*). Arg.
 Timărăști (r. *teme*, temăr). Bac.
 Timișani (propr. *Timișanu*). Gorj.
 Timișești (r. *teme* temeș (temuți) N-țu.
 Timuș (r. *teme*, temuș) Dor.
 Tina (*nosu*, *noasa*) r. tină. Pra. R.-Săr.
 Tisa (*săuți*) r. *tisă* (arbore); 8 sate.
 Tismăna V. riu *Tismăna*. Gorj. Meh.
 Titcovu Titn (tești) prop. *Titu*; 6 sate.
 Toceni (r. *toci*) Dolj.
 Tochile (r. mold. *tochi* p. topi). Tec.
 Tocila (*eni*, *loasa*) r. *tocilă*. Bac. Bof. Buz.
 Tocsofu (gr. = coșul înțelept) Tulcea.
 Todirelu (*reni*, *rești*) propr. *Toader*; 6 sate.
 Tofflea (poreclă din *tuflii*) Tec.
 Tohani (din *tocă* (ni) Buz.
 Toiaga (r. *toiag*) Dolj.
 Tojanu (din *toci*, *tocean*) Putna.
 Tomeni (*mulești*, *mești*) propr. *Toma*; 6 sate.
 Tomșa (*șani*) nume pr. *Tomșa*; 5 sate.
 Tonea (*nești*) r. *toană* poreclă de prop.; 3 sate.
 Tongujei (din *dungă*, *dungușei*). Vasl.
 Tonți (r. *tont* poreclă). Suc.
 Topalu (turc = șchiopul). Const.
 Topana (*pești*, *pile*) (r. *topi* (zăpada); 3 s.
 Toplița (*polița*, *plăceni*) r. *topi* (zăpada); 3 sate.

Topolog (*loveni*) r. *topi*. (zăpada); 3 sate.
Topor(ăști) r. *topor*; Vasl. Vlaș.
Topraisar (turc = pământ moale). Const.
Toropălești (r. *toropală* porec. propr.);
Torovești (porecla prop. *Torovu* (târi) Arg.
Totea (r. *tot* poreclă *Totea*) Gorj.
Totoești (r. *tată* | ești) Iași, N-țu.
Tortoești (propr. *Tortu* (tort) Vâlcea.
Tortoman (lat. *tortum*, intors) Const.
Traian (amintire împăr. *Traian*) 11 sate.
Trăisteni (r. *traistă*) R-Săr.
Trebișu (r. *treabă*). Bac.
Trenu (nume nou dela *tren*) Prah.
Trepteni (r. *treaptă*) Argeș.
Trestia (*oara, tieni, tenic*) r. *trestie*; 17 sate.
Trifești (proprietar *Trifu*). Iași, Rom.
Trivalea (r. *trei-vale*) Teleor.
Troaca (*cani, chești, hanu*) r. *troc*; 4 s.
Tronari (r. *tron*, scaun (?) Buz.
Trotușanu V. *Trotuș* riu. Putna.
Trufinești (proprietar *Trufin*) Olt.
Trusești (proprietar *Truță*) Bot.
Tudor-Vladimirescu (amintire de domn *Tudor Vladimirescu* — 1821). Brăila, Tecuci.
Tușora (dorești) dela prop. *Tudor* (a) Arg. Bot.
Tudorăchești (propr. *Tușorache*) Buz.
Tufani (*fele, faru, fești*) r. *tufa* (n) 7 s.
Tulburea (*rburea, reni*) r. *tur-ure*. Bot. Buz. Vâl.
Tulci (dif. *dulci*) Argeș.
Tulești (din *tuli* *Țulea*?) Tut.
Tulnici (din *deal* (nici) Putna.
Tulucești (propr. *Delucea*?) Covur.
Tunari (r. *tunar* artilerist) 6 sate.
Tungujei (din *dungă* *dungușei*) Vaslui.
Tunsești **Tunși** (r. *tuns*) Gor. Tut.
Tupilați (r. *tupilat*) Făl. Roman Tut.
Tupșani (r. *tăpșan*) Gor.
Turbatu (*bași*) r. *turbat*; Gor. If. Olt. Vlaș.
Turcu Mustafa (nume *turc Mustafa*) Const.
Turcenii (*cești, ciți, coaia*) r. *turc*; 8 sate.
Tureatca (r. *tureatca*) Dor.
Turești (prop. *Turu*) Teleor.
Turia (prop. *Turu*) Olt.
Turluianu (r. *tărlă* (oianu) Bac.
Turbata (r. *turbata*) (apă) Meh.
Turturești (r. *turturea*) N-țu.
Tuta (*tana*) lat. *tuta*, aparata Arg. Bac.
Tuzla (turc = sărata) Const.
Tăcălile (r. *țăcălie*) Vâl. C.
Țicău (din *țăcăni*). Bră.
Țandără (*dărei, reni*) (r. *țandără*;) Dol. Ial. Pra.
Țânțaru (*reni*) r. *țânțar*. Dol. Meh.
Țarca (*cănești, culești*) r. *țarc*; Pra. Vâl.

Țărdeni (*dești*) r. *cirtă*; Arg. Bac. N-țu.
Țărtălu (r. *țărtăl*) R-țu.
Țăța (r. *țăță* fig.) Dâmb.
Țeica (r. dif. *sui* (ca) Vâl. C.
Țepu poaia, pești) r. *țepi, țeapă*; Tec.
Țibana (*bănești*) r. *țepi, țepana*; Bră. N-țu, Vas.
Țibucani (r. *țepi, țepucani*). N-țu.
Țicleni (r. *țiclău* vezi *dicț.*) Gorj.
Țifești **Țifu** (prop. *Țifu* *țifoiu*) Făl. Put.
Țigănia (*gănași, nești, ganca*) r. *țigan*; 15 sate.
Țigăra Țigăreni (r. *secară, secăra*). Bac. Meh.
Țîntea (*teni, tești*) r. *ținta*; Buz. Dor. Prah.
Țipărești (r. *țipar*) Prah.
Țirculești (r. *țarc*) Gor.
Țipilești (r. *țeapa țepi*) Iași.
Țirioiu (r. *țără, pușin*) Vâl.
Țițești (r. *sus, susești*). Mus.
Țișirigu (r. *susur*) Buz.
Țiu (poreclă din *țiu!* sau *ține*) Dolj.
Țiuleni (veniți din *Țiu*, Dolj).
Țolești (*licea*) r. *țol* (ică) N-țu, Suc.
Țoțoiu (r. *țăță* fig. *țățoiu*) Gor.
Țuguu (*guești, gurești*) r. *țugui*; Dol. Tel.
Țulcani (r. *țuică*) Covur.
Țurlești (r. *surlă* *surlești*) Covur.
Țuțcani (r. *sus, suscani*) Covur.
Țuțura (*Tușora*) r. *țuțur* sau *susur*) Iași.
Țuțu (*lești*) porecla proprietar *Țuțu*. Tec.
Țuțuru (r. *țuțur* *țuțuroi*) Vâl.
Uda (*deni, udați*, r. *ud*; 9 sate.
Udrești (proprietar *Udrea*) Arg. Dâm. Prah.
Udup (din *huđubi*) Teleor.
Uești (r. *oai, oești*) Vlaș.
Uidești (din *uita, uitești*) Suc.
Ulea (*lești*) r. *uliu*. Tut.
Uleiu (r. *uleiu*) Argeș.
Uliciiori (r. *uliu*) Vâl.
Ulești (proprietar *Uliu* (lea) Dâmb.
Ulița (r. *ulită*) Mus.
Ulm (*meni, meșu*) r. *ulm*; 15 sate.
Uluba (r. *ulubă*?) sau *hulub*) Musc.
Umbrărești (r. *umbră* (ar) Cov. Tec.
Uncești (din *Ion, Onu* propr.) Rom. Suc. Vas.
Unicioaia (vezi prec. *Onicioaia* prop.) Gor.
Ungheni Unghiu (r. *ungniu*) 6 sate.
Ungurelu (*rehi, riți*) r. *ungur* (ean) 26 s.
Unsa (r. *uns* (a) Botoș.
Unteni (*tești*) r. *unt*. Bot. Tut.
Urda (*dari, dești*) r. *urdă*; 7 sate.
Urducești (r. *hurduca*) Meh.
Urechești (prop. *Ureche*) 6 sate.
Uria (r. din *oară* (pasăre *oria*). Olt.

Uricani (ricari) r. *uric*, proprietari în baza unui *uric*. Bot. Iași. Tut.

Uricheni (r. *uric*, ca preced.) N-țu.

Urieni (veniți din *Uria*). R-ți.

Urițași (*leşti, leta, lători*) r. *urlă*; 8 sate.

Urluchioi (turc. = satul lui *Urlu*) Const.

Urlueni (*ești, luia, luiasca*) r. *urlă, urlui*; 4 sate.

Urși Ursa (*sari șani, soaia*) r. *urs*; 16 s.

Urumbei (turc = beitul *Urum*) Const.

Urzica (*cuța, ceana, cari*) r. *urzică*; 8 s.

Uscății (r. *uscăt*) N-țu.

Uslina (slav. *osel măgar, Oslina*) Tul.

Ușurei (r. *ușor*) Gor. Vâl.

Uzun Uzunlar (nume turc *Uzun*) Const, Vlașca.

Văcărea (*rești, ria, reni*) r. *vaca* | *ri*) 10 sate.

Văculești (r. *vacă*) Dor.

Vădustra (*strița*) lat. *vadum*, vad, *vadas-ter* (ca *silvester*, etc.) dela vad, cei ce cunoșteau vadul Dunării) Romanați.

Vadu (*deni, duri*) r. *vad*; 17 sate.

Văeni (depe *văi, vale*) Meh.

Văgulești (dif. *văciulești* dela vaci) Meh.

Valanu (din *văi, vale*) Gorj.

Vaidenii și *Val-de-ei* (din *vai!* compătimii că sunt izolați, lipsiți) Gor. Pra. Vâl.

Văjești (din *văz* | *ești*) Arg.

Văjitoarea (din *văjitor*) R.-Săr.

Valala (dela lat. *vallum*, val. întăritură, șanț, apărare — sat în j. Constanța.

Valari (dela *vale*) Gorj.

Vălcăneasa (*nești, cani*) r. *vâlcea*; Put. Prahova.

Vălecaua (*celele*) r. *vale, vâlcea*; 8 sate.

Valea (*adâncă, albă* etc. etc.) r. *vale*; 268 sate (*arată că oamenii așezau mai ades satele pe vale, spre a fi feriți de vânturi și a nu fi lesne văzute de dușmani năvălitori*).

Văleni Văleuca (din *vale*) 21 sate.

Văluța (mică *vale*) Dolj.

Vălvoiu (r. *vălvoiu*) Olt.

Vămeni Vameșu (r. *vămă*) Bră. Cov. Suc.

Vânăta (r. *vânăț*) Gorj.

Vânători (în onoarea ostașilor *vânători*) 12 sate.

Vănești (prop. *Vână*) Olt.

Vânju Vănjulețu (dela r. *vânj*) Meh.

Varodia (dela r. *vara*, de vârat) Meh.

Vărăști (dela *vară, vără*) Ilf.

Vărăticu (*tica, tici*) dela *vară, vără*; 5 s.

Vărăți (r. *vări, băgă*) Dolj, Iași.

Vărbila Vărbița (*bictoara*) lat. *verbena*, ramură, creangă) Dolj, Prahova.

Vărciorova (r. *vârșioru* un vărfșor de munte — *vârșiorova*) Mehedinți.

Vărfu (*câmpului*) r. *vârf*; Buz. Dor.

Vărfurile (r. *vârf*) Dâmbovița.

Vărgatu (r. *vărgat*) Mehed.

Varlam (prop. *Varlam*) Buz. Ilf.

Vărlenii (*lănești*) r. din *vări*; Tec. Vâl.

Vărelezi Văroveni ca preced. Arg. Cov.

Varnița (r. *var* | *niță*) Bac. Préh. Put.

Vărești (*sătura*) r. *vârșă* (loc unde se varsă sau se revarsă o apă) Olt Bră. Put.

Vărteju (*tina, teșcoiu*) r. *vărtej*; Ilf. R.-S. Romanați.

Vârtopu (*toapele*) r. *vârtop*, hârtop; 4 s.

Vârțu (din lat. *versus*, întors) Gorj.

Vărnici (din *vară, vernici*) Argeș.

Vărvoru (r. *vărv, vârf*) Dolj.

Vărzari (*zărăoia*) r. *varză*; Arg. Mus.

Vășcani (r. *veșcă* *veșcani*) Suc.

Vășlești prop. *Văsi* (Vasile ?) Bac.

Vasilați (prop. *Vasile*) Ilf. Vâl.

Vasile-Alexandri (în amintirea poetului *Vasile Alexandri*) i. Covurlui.

Văsuu (r. *vas* mic *vas*) Putna.

Vălășești (r. *vale* (ș) *văleșești*) Arg.

Vătași (r. *vătav, vătăji*) Vlașca.

Vatra (*Vetrești, trișoara*) r. *vatră*; 4 sate.

Vața (r. dif. *vaza*) Olt.

Văvălucele (r. din *vale-văluță*) Buz.

Veaca (r. *veac* p. *veche* | a) Vâl.

Veghiurile (dela *veghere* — post milit. ?) Buzău.

Veja (r. *vezea, văzută* ?) Rom.

Vela Velea (*leşti*) r. *vălea* (*leşti*) Dol. Vla.

Velichioi (turc. = satul lui *Velii*) Const.

Vercicani (r. satul lui *Vergică*) Suc.

Verdea (r. *verde*) Put. Vâl.

Verzești (*vară* sau propr. *Văru*) Bot.

Verzuleasa (r. *varză* | *uleasa*) Olt.

Vernești (din slav. *vernii*, credincios, nume prop. *Vernea* și *Vernescu*) Arg. Bac. Buz.

Verpolea (din *verb* | *ina*) *verbolea*) Dor.

Verșeni (*șești*) r. *vârșă, vărșeni*) Bac. N-țu. Suceava.

Vețelu (r. *vezelu*, cu *vază*) Vâl.

Vetișoara (ca și *Vața*) Olt.

Viașu (r. *viaș*, dela *vie*) Meh.

Vicoleni (r. *vicol*, viscol) Bot. Dor. Făl-

Victoria (amintire *victoriei* din 1878) Bră.

Vida (lat. *vida*, seaca) Vlaș.

Vidimirești (prop. *Vidimir* ?) Meh.

Vidini (veniți din *Vidin*) Gorj.

Vidră (r. *vidră, hidră*) Ilf. Put.

Vieru (*roși, rșani*) r. *vier*; Gor. Mus. Vlas.

Viespești (r. *vespe*) Olt.

Viezuri (r. *viezure*) Gor. Vâl.

Viforita (*foreni*) r. *vifor*; Bac. Bot. Buz. Dâmbovița.

Viișoara (r. *vie, vișoară*) 6 sate.

Vijoeni (din *vie*, vișoeni) Văl.
 Vijulești (din *Vișoara*, vișorești) R-ți.
 Viitotești (dela propr. *Foltea*, fältătești) Fălciu.
 Vinderei (r. *vindereu*) Tut.
 Vinețești Vineși (r. *vânăt*) Buz. Făl. Olt.
 Vintilă-Vodă (domn *Vintilă V. 1512*) Buz.
 Vintileanca (*leasa*) vezi prec. Buz. R.-Săr.
 Viorica (r. *viorică*, viorea) Teleor.
 Viperești (r. *viperă*) Buz.
 Viroși (dif. *fir* | oși) Teleor.
 Vișan (*șani*) prop. *Vișan* (vișan) Iași R.-S.
 Vișina (*șinești*) r. vișină; 4 sate.
 Vișoiu (r. *vie*, *viș* | oiu) Gorj.
 Vispești (r. *vespe* | oști) Buz.
 Visterna (dela *viștier* | na) Tul.
 Vițanu (*tănești*) prop. *Vițan*; 5 sate.
 Vițcani (dela *viță*) Dor.
 Vițchești [dela *vite* (*vită*) *chești* Mus.
 Vițioara (r. *viță* vițioară) Prah.
 Vizantia (dela *Vizante* Vizantin | ă) Put.
 Vizireni (*Viziru* dela *vizir*? turcesc sau poreclă a unui propr.) Brăila.
 Vizurești (*reni*) r. vizure; Dâm. Tec. Tut.
 Vlachoi (turc. = satul vlah) Const.
 Vlad-Țepeș (amintirea voevodului) Iaș. Vla.
 Vlădaea (*dești*, *deni*) propr. *Vlad*; 19 s.
 Vlădiceni (*ceasca*) propr. *ușădica*; 3 sate.
 Vladimiru (prop. *Vladimir*) Dol. Gor.
 Vladnicu (*doi*, *duleni*, *lești*) prop. *Vlad*; 12 sate.
 Vialci, Vlăculești. prop. *Vialcu*; Iaș. Olt.
 Vlângărești (prop. *Vlagă*?) Olt.
 Vlașca Vezi jud. *Vlașca*; R-ți.
 Vlășia (*sinești*) Vezi riu *Vlășia*; Dor. Ilf.
 Vocotești (din *vacă*, vâcăt) Iași.
 Vodă-Carol (regele *Carol*) Teleor.
 Voetinu (r. *vuet*) S.-Săr.
 Voicu (*cești*, *culeasa*) pr. *Voicu*; 4 sate.
 Voinești (*neasa*) dela *văi* vale, sau propr. *Voine*; 14 sate.
 Voinicești (propr. *voinic*) Gorj.
 Voitești (dela *vale*, văi) Gor.
 Voivoda (dela *voevod*) Teleor.
 Volintirești (r. *volintir*) Rom.
 Vololacu (*celu*) dela *vale*, văluiac; Meh.
 Voloșcani (r. *vale*, vălușcani) Put.
 Voloseni (r. *vale*, văloșeni) Făl. C.
 Vorniceni (prop. *vornicu*) Dor.
 Vorona (slav. *vorona*, cioara) Bot.
 Voroveni (*vești*) slav. *vorovaati*, a fura; 2 sate.
 Vovriești (prop. *Vovrea*?) Rom.
 Vrăjitori r. vrăjitor; Pra. Văl.
 Vrancea (*teni*, *ciocia*) V. munte *Vrancea*, din lat. *frangere*, a frânge — și sat in jud. Mehedinți unde cotește tare Dunărea.

Vrănești (prop. *Vrană*) Mus.
 Vrața (din *frate*, frata, compară cu *Frata* din jud. Cojocna) Mehed.
 Vulcana (*căneasa*) din *vale*, vâlcana, vâl-căneasa; Dâm. R.-Săr.
 Vuipești (*pășeni*, *pești*) r. vulpe; 5 sate.
 Vultureni (*furu*, *reanca*, *rești*) r. vultur; 12 sate.
 Vutcani (r. *văduc*, vâdcăni) Făl. C.
 Zăboloteni (prop. *Zăbală* (teni) sau *sub-băloteni* — baltă) Iași.
 Zădariciu (r. *zădări* | ciu) Vlaș.
 Zăgancea (r. *țăgan* | cea) țigan; Cov.
 Zăgăvia (r. *zăcăvie* sau *săcăvie*) Iași.
 Zagoneni (r. *țăcăneni*) Arg.
 Zahărești (*reni*) propr. *Zahar* (ia) 3 sate.
 Zaharna (r. *zahar* form. slavă) Iași.
 Zăcești (nume *Zoițești* *Zoița*) Bot.
 Zalhana (r. *zalhana*) Prah.
 Zâmbreasca (r. *Zimbru*) Teleor.
 Zamfira (*firești*) nume pr. *Zamfir* (a) 2 s.
 Zamoștea (r. *zămos* (pepene galb.) Dor.
 Zanea (*nești*) propr. *Zane*; Iași, N-țu.
 Zănoaga (vezi vorba *zănoagă*) Prah.
 Zaplazu (vezi vorba *zaplaz*) R.-Săr.
 Zapodia (vezi vorba *zapodie*) Tec. Buz.
 Zărnești (r. *zărână* (plantă)) 5 sate.
 Zătreana (r. dif. *șătrean*, șatră) Gor.
 Zătreni (r. dif. *șătreni*, șatră) Văl.
 Zavalu (din *su-val* (ca prăval etc.)) Dolj.
 Zavideni (propr. *Zăvadă*) Văl.
 Zovola (*voeni*) r. zăvoiu; 4 sate.
 Zlota (r. *sloata*) Teleor.
 Zlășteni (din *Zlata*) Gor.
 Zlătari (*tăreasa*, *tunoaia*) din bulgărește *zlata* — aur, ar însemna *aurarii* sau ai aurarului (săteni) dar mai curând credem că este românescul *sloată*, baltă, apărie) Bac. Dolj, Dor. Tecuci, Vâlcea.
 Zlodica (*lotești*) r. sloată.
 Zmeu (r. *smeu*) Iași
 Zmiorătu (r. *smeură* (smeuret) Văl).
 Zoițanu (nume *Zoița*(n) Dor.
 Zorești (r. *zori*, zori) Buz.
 Zorleni (*lești*) r. zor, zori; Gor. Olt. Tut.
 Zorzila (r. comp. *zori-zie(i)*) Gor.
 Zugreni (din r. *jugureni*) Suc.
 Zurbana (r. *surpana* (surpă) Ilf.
 Zuvelcați (r. *zuvelcă*) Teleor.
 Zvoronești (dif. *zvorăni*(ești) p. izvorăni) N-țu.
 Zvorăștea (pentru *izvorăște*) Dor.
 Zvorsca (pentru *izvorasca*) R-ți.
 Zbereni (*roaia*) r. *zbiară*. Făl. Iași.
 Zboiu (dif. *spoiu*, spoitor) Ilf.
 Zeama-Rece (r. *zeama-rece*) Argeș.
 Zebil (lat. din *sibils*, a fluieră) Tulcea.

Zegala (din *sec*, *secău*, *secăia*) Meh.
Zegujujani (r. *sec*, *secoși(ani)*) Meh.
Zeicoiu (r. *sui*, *suic(oiu)*) Dol.
Zeletin V. riușor Zeletin Buz.
Zepodeni (*dia*) vezi vorba *zăpodie*. Vas.

Rom.

Zevelești (din *Zavalu*) Gorj.
Zgăroești (din r. *zгурă* (oești) Arg.
Zgubea (din *scobi*, *scobe*) Vâl.

Zgura (r. *zгурă*) Făl.
Zidărești (r. *zidar*) Arg.
Zidul (*durile*) r. zid. Arg. Dâm.
Zilșteanca (dif. *siliște(anca)*) Buz.
Zimbru (r. *zimbru*) Rcm.
Zlnca (nume prop. fem. *Zina* Zlnca) Dâm.
Zlzinca (din *sus*, *susinca*) Vas.
Zlapia (r. *slab(ie)*) Arg.

Bucovina.

Arborea (hatman *Arbore*) Gura-Hum.
Argel (r. *argea*, *bordeiu*) Câmp.-L.
Bădeuți (r. *bade*) Rădăuți.
Bălășești prop. *Bălaș*) Gura Humor.
Bahrinești (prop. *Bahrin*) Siret.
Băineț (dela *Baia*) Suceava.
Bălcăuți (V. *Bilca*) Siret.
Băncești (prop. *Banciu*) Siret.
Bănila (a *Banului*) Storoj. Vâsc.
Bălăceana (prop. *Bălăceanu*) Suceava.
Bărbesți (prop. *Barbu*) Văscăuți,
Babna (r. *bahnă*) Vijnița.
Babin (r. *babă*) Zastavna.
Berchișești (prop. *Bercu* Berchiș) Gura H.
Berhomet (ca *Bărgău* din *Borgo* în Bis-
triza Năsăud Transilv. din lat. *purgo* — a
spăla (lua cu totul apa) Coțmani, Vijn.
Bilca (dela riul *Bilca*) Rădăuți.
Bobești (r. *bobu*) Storojineț.
Botoșana, *Botușenița* (din Botoșani) Gura
Humorului și Siret.
Boureni (r. *bau*, *bour*) Gura Hum.
Bosanc (din nume *buzan(cea)*) Suc.
Boianceni (prop. *Boiangiu*) Zastovna.
Borăuți (dif. *părău(ți)*) Zastavna.
Brăești (proprietar *brău* brăescu) Gura
Hum.
Breaza (dif. *brazea* brad) Câmp.-Lg.
Brașca (r. *brad*, *brazca*) Gura Hum.
Broscăcuți (r. *broască(uți)*) Storojineț.
Bucșoala (r. *băcsi(oaia)* C.-Lung.
Burla (din *pâră*, *pârli*) Rădăuți.
Budenii (r. *budău*, *budeni*) Storojineț.
Bunești (*ninți*) r. bun, buni. Suceava.
Căbești (dela *cap* (căpești) Vâsc.
Căclca (prop. *Hagiu* Hagica) Gura-Hum.
Cărlibaba (din *hărlă-babă* = baba căză-
tură) Câmpu-L.
Camena (slav *cameni*, *peatră*, *petroasa*)
Câmpu-L.
Cașvana (r. *caș(ăoana)*) Gura-Hum.
Capu-Câmpului (r. *cap*, *câmp*) Gura-Hum.
Calafindești (prop. *Calafin(?)*) Siret.
Cândești (prop. *Cântea*) Siret.
Carapciu (r. *corobeă* (corobciu) Stor. Vâsc.

Călinești (r. *Călin* (călină) Suc. Vâsc.
Cadobești (r. *hudubi(bești)*) Zastavna.
Ceahor (r. *cicoare* (cicoru) j. Cernăuți.
Cernăuca (V. *Cerna* și *Tierna* în Dacia)
Cern.
Cerepcăuți (r. *ciripi*, *ciripău*) Siret.
Ceartoria (din *cirtă(toria)*) Vâsc.
Chilișeni (r. *chilie(șeni)*) Suc.
Chisellteni (r. *chisăliță*) Vijnița.
Chisălău (din *chisă* (pisă) Zast.
Clocănești (r. *ciocan*, *ciocăni*) C.-Lung.
Ciumărna (r. *ciumă* (rna) " "
Cireșu (r. *cireș*) Storojineț.
Ciudelu (proprietar *Ciudei* (ciudă) Storoj.
Ciornohuzil (slav ungar = izmene negre)
Vijn(sau diform. *cernăuți*).
Cincău (proprietar *Cincu*) Zast.
Clivești (*vodin*) r. dela *glie*, gliodin; Coțm.
Clitu (r. *clit*, grămadă) Gura-Hum.
Climăuți (dela *clin*, *aplecare*) Siret.
Corovia (slav *korova*, vacă) Cernăuți.
Cosmin (prop. *Cosma*) " "
Cotu lui Bainschl (r. *cot* pr. *Bainschi*)
Cernăuți.
Cotu Ostriței (r. *cot* gr. antic *ostris* frag
sau Frasin) Cernăuți.
Corlată (r. *corlată*) Gura-Hum.
Costița (r. *coastă*, *costișă*) Rădăuți.
Comărești (r. *coamă* de deal) Storoj.
Corcești (prop. (?) *Corciu*, *corciu*) Stor.
Comănești (r. *coamă* (deal) pr. *Coman*)
Suceava.
Costăna (r. *coastă*, *costănă*) Suc.
Conlatin (slav. *konja*, cal) Vijnița.
Crasna (r. *creastna*, depe *creastă*) Stor.
Crasna Putnei (*Crășnișoara*) V. prec. Stor.
Crisciatec (slav *kresciati* a *boteză*) Zast.
Cuciuurul Mare (r. *cuc* *cuci(ur)*) Cern.
Cutul lui Strilețchi (r. *cutul* lui, slav. *stre-
leati* (strelețkă) vânător, pușcaș) Cern.
Cupca (r. *copcă*) Stor.
Culenți (r. *gol*, *golănți*) Zastavna.
Cuciur (r. *cuc* *cuci(ur)*) " "
Dămila (r. prop. *Dan* Dămilă) Siret.
Davidești(deni) prop. *David* Coțm. Stor.

Dărmănești (r. din *dărma*) Suc.
 Dea (lat. *dea*, *zână*) Câmp.-Lung.
 Dealul-Ederii (r. *deal* și *ederă*) Humor.
 Dihtineț (proprietar *Dihtin* (?) Vijnița.
 Dorna (lat. *torno*, a suci, cotii) C.-Lung.
 Dorotea (prop. *Dorofteni*) C. Lung.
 Dobronăuți (prop. *Dobrun*) Cernăuți.
 Dornești (cei dela *Dorna*) Siret.
 Doroșăuți (r. *dor*. prop. *Doroș*) Zast.
 Drăgoești (prop. *Dragu*) G. Hum.
 Drăcinești (prop. *Drăcin* (drac) Vășc.
 Dubăuți (slav. *dub*, stejar) Storoj.
 Dumbrava (Roșie) r. *dumbravă roșie*) Cernăuți.
 Fântâna Albă (r. *fântână* și *albă*) Siret.
 Flocei (r. *floc*, *flocieni*) Câmpu-Lung.
 Frasinu (r. *frusin*) „
 Frătăuți (r. *frate*) Rădăuți.
 Frumosul (r. *frumos*) Câmpu-L.
 Fundul Moldovei (r. *fund* + Moldova)
 Găureni (r. *gaură*) Suceava.
 Gărbăuți (r. *gârbov* lat. *curbus*) Siret.
 Gălănești (dif. *golanești*) Rădăuți.
 Gavrilești (proprietar *Gavril*) Coțmani.
 Gemeni (r. *gemeni*) Câmpu-L.
 Gogolina (prop. *Gogu* sau *Gogoli*) Cern.
 Grănicești (r. cei dela *graniță*) Siret.
 Gropeni (r. *groapă*(peni) „
 Gura-Humorului (r. *gura* V. r. *Humor*) Coțm
 Gura Putnel (r. *gura* V. riu *Putna*) Răd.
 Gura Putilei (r. *gura* și *Putila* riu) Suc.
 Hîlboca (slav *hlebok*, pânișoară) Siret.
 Hlînița (r. *clin* *clinița*) Vășcăuți.
 Horodnicul (slav. *horodni*, orașean) Răd.
 Horoșăuți (r. *coraj*, *corăjăuți*) Zastav.
 Iablonița (lat. *e-planitia*, dela câmp) Vijn.
 Iacobeni (*bești*) proprietar *Iacob*. C.-Lg. Suceava
 Igești (dela *ie* pană de despica) Storoj.
 Iliești (prop. *Ilie*) Gura-Hum.
 Iordănești (prop. *Iordan*) Storoj.
 Ipotești (r. *iapă* (țești) Suc.
 Ispas r. proprietar *Ispas*) Vijnița.
 Ițcani (dela *iți*, a se vedea puțin) Suc.
 Iujineț (slav. *iujinet*, dela miază-zi) Coțm.
 Iurdăuți (proprietar *Iorgu*) Zastavna.
 Jacona (din *ceată*, *ceatova*) Storoj.
 Jucica (*nouă* veche) r. *joc*, *jocica*. Cern.
 Lașchinca (prop. *Lascu* (Lațcu ?) Coțm.
 Lehăcenii (r. *leah* (polon) prop. Cern.
 Lențești (r. *lînte* *lîntești*) Cernau.
 Lipoveni (r. *lipovean*) Suceava.
 Leniți (dif. *litveni* din Lituania) Suc.
 Liuzii (*Horocea*, *Homor*) slav *liudi*, oameni din *Horocea* sau dela Humorul). Cernăuți, Suceava.

Lisaura (prop. *Liza*(oara) Suceava.
 Luca (*Lucăcești*) prop. *Luca*. Gura H. Zastov.
 Lucavița (vâțul) dif. *lunca* (vița, vâțul) Suc.
 Lujeni (pr. *Luca*, *luceni*) Coțmani.
 Mahala (r. *mahala*) Cernăuți.
 Mălinești (r. *mălin*(ești) Vășcăuți.
 Malatnești (r. *mâl* *mălitin*(ești) Coțm.
 Mămăești (r. *mama*(ea) Cernăuți.
 Mamornița Vezi riu Mamornița Cernăuți.
 Mânăstioara (r. *mânăstire*) Siret.
 Mânăstirea Humor (r. *mânăstire* și Humor) G. H.
 Mărăței (r. *măr*, cu meri) Suc.
 Măriniceni (proprietar *Mărin*) Vijnița.
 Marjinea (r. *marginia*) Rădăuți.
 Măneuți (proprietar *Manea*) Rădăuți.
 Măzănaești (r. *mezin*, *mezină*(ești) G. H.
 Mega (diform. *mica* în *meca*) Vijnița.
 Mesteceni (r. *mestecac* arbore) Stor.
 Mihalcea (proprietar *Mihalcea*) Cern.
 Mihovaleni (prop. *Mihu*) Vijnița, Suc.
 Mihulcenii (prop. *Mihu*) Siret.
 Mițșanți (prop. *Milea* sau *Mileș*) Răd.
 Mitocu (Dragomirnei) r. *mitoc* V. *Dragomir*(na) Suc.
 Mitcău (r. *mateă* *mătcău*) Zastavna.
 Mosoreni r. *mosor*.
 Mușenița (r. diform. *nucenița*) Siret.
 Neagoștina (prop. *Neagu* *Neguș*) Siret
 Nergileasa (prop. *Negrilă*) Câmpu-L.
 Nepolocăuți (r. *polog nepolog*) Coțm.
 Ocnă r. *ocnă*) Zastavna.
 Onut (proprietar *Onu*) (din Ionu) Zast.
 Oprîșeni (dela *opri* sau *Oprea*) Siret.
 Orașeni (r. *oraș*, de oraș) Coțmani.
 Oșehlib (slav *Otcii-hleb*, pânea tatei) Coțm.
 Ostrița (slav *ustrița*, scoica) Cern.
 Panco (r. *pan*, a panului, prop. Stor.
 Părăul Negru (r. *părău* *Negru*) Zast.
 Părhăuți r. *părgă*(uți) Suc.
 Pătrășeni (*trăuți*) prop. Pătru; Suc, Vijn.
 Părtești (r. *parte*) Gura-Humor.
 Petriceni (r. *petricea* sau prop. *Petrea*) Sîr.
 Piedecăuți (r. *piedecă*) Coțmani.
 Pleșea (r. *pleș*) Gura-Humor.
 Plevălar (r. *plevâ*(lar) Suceava.
 Plosca (r. *ploscă*) Vijnița.
 Poeni (r. *poiană*) Siret, Suceava.
 Poiana Stampii (r. *poiană* și *stambă* ?) Câmpu-L.
 Pohărlăuți (r. *pogorî*) Zastav.
 Pojorâta (r. *pojar*, *pojorită*) Câmpu-Lung.
 Prelipsea (r. *pre-lipi*, *adăoga*) Zastavna.
 Prisăcărenii (r. *prisacă* renii) Storoj.
 Prevorochi (com. *prevară*, *prevăra*) Siret.

Putila (din r. *bute* budău sau pute(?) riu. Vijn.

Răpujinești (r. *răpuși* răpușeni) Zastavna)

Rarancea (r. *rar*, *rara* Cernăuți.

Răuseni (r. *riu* seni) Suceava.

Revăcăuți (r. *răvac*) Coțmani.

Revna r. *raven*(a) Cernăuți.

Rogojești (r. *rogoz*(cești) Siret

Românești (r. *român*(esc) Suc.

Ropcea (r. *rob*(cea) sau *răp*(cea) Storoj.

Rușii pe boul (colonie de Ruși) Câmpu-L.

Rușii Moldoviței (colonie de Ruși) Câmpu-L.

Rușii Mănăstioarei (colonie de Ruși) Suc.

Sadagura (r. *satu-gură* comp L.

Sadova (r. *sad* sădi(re) câmpu-L.

Sălășeni r. *sălăș*(eni) Vijnița

Sărghieni (prop. *serghie*) Vijnița.

Sămușeni (r. *samă*, de *samă*) Zastav.

Satu-Mare (r. *sat*. și *mare*) Rădăuți.

Schela (daco-gr. *Skia* umbră) Suc.

Securiceni. (r. *secure* (rice) Suceava.

Seletin (slav *selo seletin*, de sat) Rădăuți.

Șerăuții (de jos, sus) r. *șir*(a) Cernăuți.

Sinăuți r. *sin* (sân) cotitură) Răd.

Sfântu Ilie (sf. *Ilie*) Suc.

Șipeniți (poreclă *ciupeni*(ți) Coțm.

Șipote(le) r. *șipot*; Rădăuți, Vijnița.

Slobozia (Rorancei, Comărești, Pruncului Băniliei) sat de oameni slobozi, nu aparținând proprietarului) Cern. Siret. Suc. Vâșc.

Solca* (r. *salcă* sălcea) Gura-Humor.)

Solonețu (Nou) r. *sălă* (net) (cu greu) Suc. G. H.

Stănești (proprietar Stan (ori stână) Vâșc. Sir.

Stârcea (r. *stârc* (cocostârc) Siret.

Stânceni (r. *stancă*) Coțmani.

Straja (r. *strajă*, post militar) Rădăuți.

Stupca (r. *stup*(că) Gura Hunn.

Stroași (prop. *Stroe*) Suc.

Stulpicani (r. *stălpic*) Câmpu-L.

Suceveni (*cevița*) V. râu Suceava Răd.

Stor.

Suhoverha (slav. *suh-verh*) uscat sus.

Șubrăuți (r. *șopru șoprou*(ți) Cernăuți)

Tărășeni (r. *tărăș*). Cernăuți.

Tăuteni (proprietar Tăutu) Zastavna.

Teodorești (prop. Teodor) Suc.

Tereblecea din *tără-pleacă*, se duce târâș(?) — Siret

Țibani (din *Țepi*, țepani) Siret.

Țișăuți (r. *tisă* (arbore) Suc.

Toporăuți (r. *topor*). Cernăuți.

Torăceni (r. *tărăță* (tărăceni) Vijn.

Trestiana (r. *trestie*) Siret.

Țurenii (r. *Țară*, țărenii) Cernăuți.

Uidești (poreclă propr. *Uitea* Suc.

Vadu Nistrului, Negriștii) r. vad, Cump.-L. Zast.

Valea Putnei (r. *vale* și r. Putna) C.-Lung.

Valea Seacă (r. *vale* și *sec.*) Gura-Humor.

Valeva (r. *vale*) Coțmani.

Vama (r. *vamă*) Câmpu-L.

Vatra (Dornei, Moldoviței) r. *vatră* V. râuri Câmpu-L.

Văslăuți (r. *văslă*(uți) Cernăuți.

Vășcăuți (pe Siret, Cermuș) r. *veșcă*, cei ce fac vești). jud Siret.

Vasilău r. *Vasile* (prop.) Zastavna.

Verbăuți (r. *verbă* (lat. *verbex*) creangă.

Vicovu (diform. *veac*(ovu) Rădăuți.

Vitelinca (r. *vită*, vite Cernăuți.

Vilâncea (r. *vale*(uce) Văscăuți.

Vijnicioara (V. titl *Vijnicioara*) Vijnița.

Voloca (r) *voloc.*) Cernăuți.

Vorniceni (prop. *Vornicu*) Gura-Hun.

Voronet (slav *vorona*, cioara Gura-Hun.

Voitineli (r. *văi* (vale) văitean) Răd.

Volovăț (r. *văle*, valovăț) Răd.

Vivodeasa (r. a *voevodului* Răd.

Volcinețu (r. *vâlcea*, vâlcineț) Siret.

Vologa (pe *ceremuș*) r. *vale*, vâlcă, Vâșc.

Vrânceni (din *Vrancea* vezi munți) Zast.

Zadobranca (slav = la bunișoara) Câmp.-L.

Zăhărești (*riceni*) r. *zahăr*. Suc. Vijn.

Zamostea (slav = peste pod (*most*.) Vâșc.

Zelenău (slav *zeleni*, zarzavat) Câmp.-L.

Zvineace (slav *svinia*, porc) Zast.

Basarabia.

În Basarebia, care a stat 100 de ani sub Ruși, se observă tendința de rusificare, prin sufixe slave adăugate la sfârșitul numirilor de sate : ovca, evca ; numirile germane sunt ale colonilor de germani, așezați de Rusia, iar pe Moldoveni îi trimeteau coloniștii înăuntru Rusiei.

Agronomovca (agronom) jud. Bălți.

Albinești (r. *alb*(inet). „

Alecșievca 4. (prop. *Alexie* (rusific) „

Alexandreni (prop. *Alexandru*). „

Numerile adăugate arată câte sate mai au acest nume.

Aluniș (r. *aluniș*). „

Avrâmeni (prop. *Avram*) „

Achmandit (turcesc *Achman*) Cet. Alb.

Adamovca (nume pr. *Adam* (rus) „

Adjllar (turc *adjl* p. *h. dji*)u) „

Alexandrovca (prop. *Alexandru*) „

Alova (lat. *aluvio*, revărsare).
Alisovca (nume pr. *Alisa*).
Andreevca 2, (prop. *Andrei*).
Anovca (nume *Ana*).
Antonovca 3, prop. *Anton* (rusif).
Artiz (r. *arde*, arziș).
Afumați (r. *afumat*) jud. Cahul.
Albota (r. *alb(oto)*).
Aluat (r. *aluat*).
Anaeot (nume *Anatol*).
Aristovca (nume *Aristia*).
Atache (nume *Atache*).
Achermanu-Nou (turc=cetate albă) j. Orhei.
Algedar (lat. *algida*, recea).
Anfisovela (nume rus *Anfiso*).
Ataci (lat. *attac*) atingere, post. milit).
Abalâdjaba (nume *Tătar*) jud. Tighina.
Albina (r. *albină*).
Anovca 2, (nume rusif *Ana*).
Avdorma (lat. *ad-dormio*, la dormit).
Bahmut (r. *bahnă*, bahnăt jud. Bălți).
Baraboiu 2, (r. *baraboiu* (pantă)).
Balani (r. *bălan*).
Bâlcin (Alexandreni) r. bâlcu (Alex.).
Berești (proprietar *Berea*).
Beșeni (slav *bejeni* (fugari)).
Biliceni (r. din *ghili*, bili).
Biliuți (ca prec. d.).
Blagodati (slav feriere).
Bobletici (r. *bobletici* (din *bab*) lat. *pa-*
pulus, bătrâior—molo it ca bătrâni.) j. Bălți.
Bocani (lat. *baca*, fruct, sămânță).
Bocșa (lat. *boca*, fruct, sămânță).
Băgdănești (nume prop. *Bogdan*).
Bogheni (r. *bob*, *boghî*).
Bolotina (lat. *paludin* (a), băltoasa).
Boroseni (daco-gr. *boros*, nutreț).
Borisovca (nume slav *Boris*).
Branștea (r. *braniște*).
Brânzeni 3, (r. *brânză*) și Orh. Hot.
Bratușeni (r. *brad*(ușeni)).
Brijeni Briceni (r. *briciu*).
Buciumeni (r. *bucium*).
Bulhac (din *băltac*, baltă).
Bumbăta (r. *bumb* (bombată ?)).
Burghilea (nume *Burghilea* Burcu).
Bnrsuceni (*sucu*), bursuc (Soroca).
Butești (r. *bute*).
Bălleanca (r. *bae*, băi) j. Cetatea Albă.
Balabanca (nume Balaban).
Băzăreanca din (*bazar*(ean)).
Babe (r. *babă*).
Berezina (slav *bereză* mesteacăn — după
 satul *Berezina* din Rusia, unde fu respins
 Napoleon în 1812. j. Cetatea Albă).
Beni (propriet. *beiu*, beeni, beni).
Bencherdof (germ. = satul băetanilor).

Borodino (după numele orașelului *Boro-*
dino din Rusia, unde fu bătut Napoleon 1812).
Brieni (r. *brău*, brăeni). j. Cetatea Albă.
Budachi (r. *bucău* (budac)).
Bulgăria (bulgăr (sau bulgar ?)).
Burduci (r. *burduf*).
Burgudji (r. prop. *Burcu*(gil)).
Bădicu r. *bade*, bădică) jud. Cahul.
Băimaclia (din verb.) *buimac*.
Băuriciu (din r. *bour*(iciu)).
Boldurești (r. *bold*, nume *boldur*).
Borceag din lat. *purgere*, aspăla (apa).
Borogani (r. *bărăgan* (i)).
Brânza (r. *brânză*).
Brătuleni (r. *brăduleni* (brad)).
Broscoșești (r. *broasca* broșcoși).
Burlac (r. *burlac*).
Bacloiu (r. *baciu*) jud. Chișinău.
Băcsani (dela râul Băcu).
Bălănești (r. *bălan* propr.).
Balaurești (r. *balaur* propr.).
Barboeni (r. *Barbu* (bărboiu) pr.).
Barđâr (r. *barđă*).
Beliești (r. *belea* propr. (?)).
Bobelca (r. *bob*, *bobî*).
Bolceani (r. *ălfcan* — baltă).
Boghiceni (r. *bob*, *boghî* (mold.)).
Bățun (r. *baltă*, *bățun*).
Bozleni (r. *boz* | ieni).
Brăila (r. *brău*, *brăulă* propr.).
Bubueji (r. *bob* | ueș).
Buda (dești) *Budel* (r. *budău*).
Buga (r. *buha*, *bufniță*).
Bujor (r. *bujor* (floare)).
Bursucu (r. *bursuc*).
Bușeni (r. *bute*, buși).
Babin (r. și rus. *baba*, băbesc) jud. Hoth.
Bădragi (r. *bedreag* (vezi dicț.)).
Balamutovca (prop. *Balamaf*).
Bălcăuți 2 (din baltă *băltău* | țî).
Bălășinești (prop. *Bălășin*).
Bărlădeni (din *Bărlad* V. jud.).
Bărnova (r. *bărnă* | va).
Bașcăuți (dela râul *Bașeel*).
Belousovca din *bilăuți*, rusificat
belo-usii = mustață albă (!).
Belinți (r. din *pelin* | țî).
Belourovca (din r. *balaur* | ovca).
Berestic (slav *bereza*, mesteacăn).
Bezeda (r. *boz* | eta).
Bilăuți (dela *belea* propr.).
Bilăviuți (r. *belea* | vinț).
Bogdănești (prop. *Bogdan*).
Bolboaca (r. *bulboacă*).
Bordiuș (r. *bordeu* | că).
Burdujeni (r. *burduf*, burduji).
Burlănești (prop. *Burlan*).

Babele (r. <i>băbă</i> babe)	jud. Hotin.	Cetireni (r. <i>ceată</i> (cetireni))	J. Bălți.
Baccialla (turc. <i>taç-cea</i>)	jud. Ismail	Chetriș (r. <i>petriș</i> mold. chetriș)	"
Banovca (r. <i>ban</i> (bănuca))	"	Chetrișca (r. <i>chetriș</i> (petriș))	"
Barta (dif. <i>barda</i>)	"	Chișcăreni (r. <i>chișcar</i> (fel. pește))	"
Bolboaca (r. <i>bulboacă</i>)	"	Chirileni (r. prop. <i>Chiră</i>)	"
Borisovca (prop. <i>Boris</i>)	"	Chișla (r. <i>câșlă</i> rie)	"
Bagu (lat. <i>baca</i> , fruct; sămânță) jud. Orhei	"	Chirpîța (r. <i>cârpiță</i> (cârpă))	"
Bănești (r. <i>ban</i> propr. <i>Banu</i>)	"	Ciolacova (prop. <i>Ciolac</i>)	"
Bezina (din <i>boz</i> , bozina)	"	Cioropeni (r. <i>ciorap</i> eni)	"
Bogzești (prop. <i>Bogza</i>)	"	Ciubara (r. <i>ciubăr</i> au)	"
Brăghiceni (prop. <i>Brăghici</i>)	"	Ciuciueni (r. <i>ciuciu</i> , sau țuțueni)	"
Bravicea (r. <i>brav</i>)	"	Cluculea (prop. <i>Ciuciu</i>)	"
Butuceni (r. <i>butuc</i>)	"	Cluc (r. <i>lucani</i>) V. riul <i>Ciuluc</i>)	"
Băcsani (dela riul <i>Băcu</i>)	jud. Soroca	Clococen (r. <i>cloacă</i> sau <i>clacă</i>)	"
Bădiceni (r. <i>bade</i> , bădică)	"	Coadă (r. <i>coadă</i> , sfârșit, capăt)	"
Bagrinești (prop. <i>Bahrin</i>)	"	Coiceni (r. <i>goi</i> ceni)	"
Bălărești (prop. <i>Balașa</i>)	"	Condrețești (r. prop. <i>Condrea</i>)	"
Balinți (prop. <i>Balint</i>)	"	aopăceni (r. <i>copac</i> (copaci))	"
Bărnova (r. <i>bărna</i> va)	"	Cornești (r. <i>corn</i> prop. <i>Cornea</i>)	"
Băroncea (dela <i>Baron</i> prop.)	"	Coșeni (r. <i>coș</i> eni)	"
Boboci (r. <i>boboc</i> , boboci)	"	Coșodeneni (r. <i>coșodan</i> V. dict.)	"
Bobulești (r. <i>bob</i> prop. <i>Bobu</i>)	"	Cosmeni 2 (r. prop. <i>Cosma</i>)	"
Boroseni (daco-gr. <i>boros</i> , pășune)	"	Costești (r. <i>coastă</i> , de deal)	"
Braicov (nume prop. bulg. <i>Bratcov</i>)	"	Cotârla (r. <i>cot</i> , dela <i>cot</i>)	"
Briceni (r. <i>briciu</i> propr. (?))	"	Cotu-Sandagiu (r. <i>cot</i> — pr. <i>Sandu</i>)	"
Bujorovca (r. <i>bujor</i>)	"	Cozești (r. <i>cei</i> dela <i>coadă</i>)	"
Başcălia (r. din <i>bașcă</i> sau <i>bășca</i>) jud. Ismail	"	Cucloala (r. <i>cuc</i> , <i>cuci</i> oaia)	"
Baurci (din r. <i>bour</i> gi)	"	Cucorâști (r. <i>cocor</i> âști)	"
Beș-Ghloz (turc. = cinci ochi)	"	Cucueți (r. <i>cucuiat</i> , așezat sus)	"
Beștemac (turc. = 5 mori)	"	Cuhnești 2 (r. <i>cuhne</i> ști)	"
Bagdanova (prop. <i>Bogdan</i>)	"	Cupcină (slav = cumpărata)	"
Bojoga (r. <i>bojog</i> (bojogi? lig.))	"	Curtoala (r. <i>curte</i> , a curții)	"
Baccialla (turc. <i>baccia</i>)	jud. Thighina	Codăești (r. <i>codăești</i> , dela sfârșit) J. C.-Albă	"
Baclu (r. <i>băciu</i>)	"	Cair Calraclia (r. <i>caer</i> cair)	"
Baimaclia (r. <i>buimac</i>)	"	Calabei (turc. = beiu-Calai)	"
Balmazu (din rom. <i>balmeșu</i>)	"	Calceva (r. <i>gâlceava</i>)	"
Barcarievca (r. <i>barcă</i> rie)	"	Camcic (r. <i>câmp</i> cic)	"
Batăc (din rom. <i>bate</i>)	"	Cantemir (voevodul <i>Cantemir</i>)	"
Batăr (r. <i>batâr</i>)	"	Caplani (turc. <i>kaplani</i> , miliție turcă)	"
Berezoe-Cecelni (slav <i>bereza</i> , mesteacăn; lat. <i>cicer</i> , nânt)	jud. Thighina	Cărăgășani (r. prop. <i>Carucaș</i>)	"
Beșalma (turc. = cinci mere)	"	Carnalleva (r. <i>corn</i> areva)	"
Blumental (germ. = valea florilor)	"	Carlsfeld-Băcoza (geim. = câmpul) lui Carol; băcoș(a) dela riul Băc) jud. C.-Albă	"
Borogani (daco-gr. <i>bors</i> , nutreț)	"	Cașălat (r. <i>căși-palat</i> case mari)	"
Botnărești (r. <i>buțnar</i> ești)	"	Cătorga (r. <i>catarg</i> , cătorga)	"
Brezoaia (r. <i>breaz</i> sau <i>brazi</i>)	"	Cațbah (germ. = riușorul pisice)	"
Brosari (r. <i>broasca</i> ii)	"	Cehmec (turc. = <i>trăgaci</i>)	"
Buhna (r. <i>buhnă</i> niță)	"	Cemcel (r. <i>gemcel</i> mic geam)	"
Bulatovca (prop. <i>Bulat</i>)	"	Cerchez (r. <i>cerchez</i> (circazian))	"
Cațba (r. <i>cujbă</i> coș) casă de nuele jud. Bălți	"	Cișla (mold. <i>gie</i> = vie, <i>giușie</i>)	"
Călnăști (prop. <i>Călin</i> (călină))	"	Cioban-bunar (r. <i>cioban</i> și <i>bunar</i>)	"
Călugăru (r. <i>călugăr</i>)	"	Ciobrucl (r. <i>cioburici</i>)	"
Camencea (r. <i>coamă</i> , s. <i>comean</i> (cea))	"	Ciflighider (turc. = acum merge)	"
Camencuța V. <i>Camencea</i>	"	Ciumlechiof (turc. = satul ciumei)	"
Cărpaci (r. <i>cârpi</i> , cărpaci)	"	Chebapcea (turc. <i>kebab</i> , friptură de berbec)	jud. C.-Albă
Cartoileanca (r. <i>cartof</i> lea)	"	Chizil (r. <i>cheji</i> v. dict.)	"
Cătrânic (r. <i>cătran</i> ic)	"		

Cleastiț (rom. *clește*, cleștiuț) J. C.-Albă.
 Cneșa (rus. *kneaz(a)*, a cneazului) „
 Cod-Chitai (r. *cotu-chitei*—chită) „
 Copceag (r. *copcă*, copceag) „
 Corcmas (lat. *crocum*, șofran) „
 Crasna (rus. *krasnaia*, roșia, sau rom. *creastna*, depe creastă, deal) Jud. C.-Albă
 Crasna-Mologa (vezi prec. †măluca) „
 Cubel (r. *cupă*, cupei) „
 Culevcea (r. *culă*, culevcea) „
 Culm (r. *culme* de deal) „
 Cunduc (lat. *conduco*, duc împreună) „
 Cuporan (r. *cupă*, cupăr | an) „
 Călmățuiu (r. *culme* | țiu) Jud. Cahul
 Capoclia (r. *capac*) „
 Carbalia (lat. *curba* | lia) întoarsă „
 Cârpești (r. *cârșă* poreclă propr. „
 Cășlița (r. *cășlă* mică) „
 Cazangic (r. *cazan* mic) „
 Chiselea (slav *kiseli* aciu și chiselită) „
 Chișmechiori (turc. satul cișmelei) „
 Cociuța (r. *căciulie*) „
 Colibași (r. *colibă*) „
 Congaz (lat. *concha(s)* cu scoici) „
 Copcui (r. *copcă*) „
 Costangalia (lat. *gogoș* de castan) „
 Covurii (veniți din *Covurlui*) „
 Crihana (r. *crihan*) „
 Căbești (r. *căpești*, dela capăt) J. Chișinău
 Călimănești (r. *culmean*) „
 Căpreana (r. *capră* | reană) „
 Cărlanca (r. *cărlan*) „
 Cărnești (r. *cărn*, *cărni*) „
 Carpineni (r. *carpen* | eni) „
 Cartișa (cu carte cu document) J. Chișinău
 Cătăleni (r. *cățel*) „
 Chertosu (mold. *cherde* cherdos) „
 Chetrușeni (mold. *cheatră*, peatră) „
 Chirca (mold. *chir*, pîr) „
 Chișla (r. *cășlă*) „
 Cighirleni (mold. *cig ir*) „
 Clobanca (r. *cioban*) „
 Cimişeni (dif. *geme*, gemișeni) „
 Ciopleni (r. *cioplă*) „
 Ciorești (r. *cioară*) „
 Ciuciuleni (propr. *Ciuciu* (ciuci) „
 Cojușna (r. *coașă*, cōji) „
 Colonița (diform. *golănița*) „
 Condrîța (a lui *Condrea* propr.) „
 Cornești (r. *corn*) „
 Costești (prop. *Costea* sau *coastă*) „
 Costuleni (depe *coastă*) „
 Cricovu (dela *crac*, creacov) „
 Cristești (r. *creastă*, creștești) „
 Cruzești (r. *crud*, cruzi) „
 Caracușeni (propr. *Caracas*) Jud. Hotin
 Cebrova (rom. *gebreă* (va) „

Cepănoasa (r. *ceapă*) J. Hotin
 Cepelenți (r. *ceapă*) „
 Cerlena-Mare (r. *ceară*, cerlin) „
 Chelmeneți (din *culme* (neți) „
 Chișla (*Neajimova*) r. *cășlă* (lui Negiu) „
 Chișla (*Salieva*) r. *cășlă* (lui Salia) „
 Chișla (*Zamjieva*) r. *cășla* (lui Zamăș) „
 Clocușna (r. *clacă*, clăcușnă) „
 Clișcăuți (r. *clisă*, cliscăuți) „
 Cobălteni (dela *capul*, capăt, căpălteni)
 Jud. Hotin.
 Colincăuți 2 (r. *colină*, deal) Jud. Hotin.
 Copleuca (r. *cap* (at) căpleuca „
 Comarova (r. *coamă*, comarăuca) „
 Conovca (rus *koni*, cai) „
 Constantinovca (prop. *Constantinov*) Jud.
 Hotin.

Corestăuți (r. *gurește* (uți) Jud. Hotin
 Corjeuți (r. *corji*) „
 Corman (din *curmă*? corman) „
 Costiceni (dela *coastă*, costici) „
 Coșuleni (r. *coșu*, coșulean) „
 Coteleva (r. *coț*, coteliva) „
 Cotelna (r. *coț*, cotelina) „
 Cotiujeni (r. *coț*, *cotiujeni*) „
 Cozăreni (r. *coș*, cozăreni) „
 Cristenești (r. *creastă*, creșteni(ești) „
 Criva (slav *kriava*, strămba) „
 Cruglic (slav *krug*, cerc) „
 Culișovca (dif. *călțea(uca)*) „
 Caragaci (r. *caragace*) Jud. Ismail
 Caracurt (turc = negru-uscat) „
 Calraiclia (grec = șiretenia) „
 Cariacica (r. *car*, căriacica) „
 Cara-Mahmet (turc = Mahmet cel negru).
 Jud. Ismail.
 Cartal (*cvartal* din lat. *quartus*, 4-lea)
 Jud. Ismail.
 Cășlița (r. *cășla*, cășliță) Jud. Ismail
 Chilia-Nouă (r. *chille* și *nouă*) „
 Chitai (r. *chită*, chiti, chitai) „
 Ciamașur (dif. *ciomager*) „
 Cișmeaua (*văruiță*) r. *cișmea* și *văruiță*
 Jud. Ismail.
 Cișmele (r. *cișmea*) Jud. Ismail
 Curci (r. *curcă*, curci) „
 Călărăși (oaste de *călăreți*, călărăși Jud.
 Orhei.
 Camenca (slav *kameni* = peatră, însă
 numirea pare dela *cămin*, sau *comean* (cea)
 Jud. Orhei.
 Cegoreni (r. *cicoare*, cicoareni) Jud. Orhei
 Chiperceni (mold. *chiper*, piper, ardei)
 Jud. Orhei.
 Chipeșu (r. *chip*, chipeș) Jud. Orhei
 Chiriacna (nume propr. *Chiriac*) „
 Chirsac (mold. *chirsăc*, persic) „

Cinișăuți (lat. <i>cinis</i> , cenușă)	J. Orhei	Caracul (r. <i>car</i> din <i>căruciu</i>) jud. Tighina
Ciocolteni (r. <i>ciocâlțeu</i>)	"	Cărbunea (r. <i>cărbune</i>)
Ciorna (slav <i>ciorna</i> , neagra)	"	Cărnățeni (r. <i>cărnaț</i> (eni))
Clîșova (r. <i>clîșă</i> , clîși)	"	Cărpineanca (r. <i>carpen</i> (arbore) j. Tighina
Cobălca (dela <i>capul</i> (capăt) căpălcă)	"	Cașcalla (r. <i>gașcă</i> (lie))
Cocoroșeni (r. <i>cucuruz</i> (eni))	"	Căușeni (r. <i>căuș</i> (eni))
Cogălniceni (dela rîul <i>Cogălnic</i>)	"	Cazalclia (rus <i>haijalk</i> (a) gazda)
Cornova (r. <i>corn</i> (ua))	"	Ceadăr-Lunga (r. <i>ceată</i> (r) lung)
Corobceni (r. <i>corobcă</i>)	"	Cecur (dif. <i>giocuri</i> (joc))
Coșerniță (r. mold. <i>coșer</i> , coșere)	"	Cenac (din lat. <i>cena</i> , cină (la))
Crasnășeni (dela <i>Crasna</i> (<i>creastna</i>))	"	Chidlar (r. <i>chidă</i> , promoroacă)
Criuleni (r. <i>grăul</i> (eni))	"	Chiriet-Lunga (r. <i>chirie</i> (t) lung)
Cruglic (slav = cercușor)	"	Chirutiunca (dif. <i>chiriut</i> (in))
Cuizovca (r. din <i>guiță</i> , guițovca)	"	Chirsova (prop. <i>Giers</i> (?))
Curătura (r. <i>curătură</i>)	"	Chircăeșii (r. <i>chircă</i>)
Curleni (r. diformat din <i>gărlenii</i>)	"	Chițcani (r. <i>chițcan</i>)
Caetanovca (prop. <i>găetan</i> (ov) J. Soroca		Cloban (r. <i>cloban</i>)
Căinarli-vechi (r. <i>găinari</i>)		Cloc-Meldan (turc = mult măidan)
Călărașovca (dela <i>călărași</i> , ostași)	"	Cimișlia (r. <i>ciumiș</i> (lia))
Căprești (r. <i>capră</i>)	"	Cioramurza (r. <i>cioaroi</i> morți)
Cartofleanca (dela <i>cartofi</i>)	"	Ciufleți (proprietar poreclit <i>Ciuflea</i>)
Casovca (r. <i>casă</i> , sau propr. <i>Casu</i> (?))	"	Cobusca (Veche Nouă) r. <i>cobuz</i> (ca)
Cenușa ¹⁾ (r. <i>cenușă</i>)	"	Corjevo (r. <i>coarja</i>)
Cerepcău (r. din <i>ciripi</i> , ciripecău)	"	Comrat (r. <i>comăr</i> (at) coamă)
Cerlina (dela <i>ceară</i> cerlina) jud. Soroca		Copanca (r. <i>hop</i> (an) că)
Chetrosu (mold. <i>chetros</i> , petros)	"	Costangalia (lat. = gogoși de castan)
Chirilovca (nume propr. <i>Chiril</i>)	"	Crețoala (r. proprietar <i>Crețu</i> (oiu))
Climăuți (daco gr. <i>klima</i> . povârniș]	"	Curudjica (dif. <i>cărucica</i>)
Cobălnea (Veche c. <i>capul</i> căpălnea)	"	Curenii (dif. <i>gureni</i> , dela gura văii)
Coșlorneni (r. <i>cociorvă</i>)	"	Dămășcani (dela proprietar <i>Dima</i>) J. Bălți
Codrenii (dela <i>codru</i>)	"	Danzul-Vechiu, Nou (propriet. <i>Danzul</i>)
Copăceni (r. <i>copac</i> , copaci)	"	Drujinenii (r. <i>drugi</i> , de porumb (?))
Corbu (r. <i>corb</i>)	"	Druța (porecla prop. <i>Druță</i> (Alexandruțu) jud. Bălți.
Cosăuți (dela <i>cosi</i>)	"	Dumbrovița (r. <i>dumbrăvița</i>) jud. Bălți
Coșernița (r. <i>coșer</i>)	"	Dumenii (prop. <i>Duma</i>)
Contiujeni 2 (r. <i>cotiugă</i> contingenii)	"	Durultorii (<i>Noi, Vechi</i>) r. <i>dăruit</i> (oi)
Cotova (dela <i>cot</i> (ruslicat <i>ova</i>))	"	Dușmanii (r. <i>dușman</i>)
Cotu (r. <i>cot</i> cotitură)	"	Dantelsfeld (germ.=câmpul lui Daniel) jud. Cetatea Albă.
Cremenea (r. <i>cremene</i>)	"	Demir-Hadji (turc = hagiul Demir) jud. Cetatea Albă.
Cremenciug (r. <i>cremene</i>)	"	Demidovca (proprietar <i>Demidov</i> rus) jud. Cetatea Albă.
Crișcăuți (r. <i>hrîșcă</i> (uți))	"	Deneviț (slav <i>dunaveț</i> , dela Dunăre) jud. Cetatea Albă.
Cubolta V. riu <i>Cubolta</i>)	"	Dejlleri (turc <i>deli</i> , cavaleist) jud. Cetatea Albă.
Cuhurești (din <i>cufuri</i>)	"	Denisovca (prop. <i>Dents</i> grec) jud. Cetatea Albă.
Cușnirca (r. <i>coș</i> , coșnir(că))	"	Devlet-Agacl (turc <i>devlet</i> și <i>aga</i>) jud. Cetatea Albă.
Cunicea (r. <i>câncea</i> , cu câni)	"	Dianovna (prop. Dianu) jud. Cetatea Albă
Calfa (r. <i>calfă</i>) jud. Tighina		Dimitrovca (prop. <i>Dimitrie</i>)
Căinari (r. <i>găinari</i>)	"	Dulmenii (r. <i>de ulm</i> (ean))
Cancrinovca (tatar <i>han-crim</i> (ovcă)	"	Divizia (nume nou <i>divizia</i>)
Cantemiru (<i>Vechiu, Nou</i>) voevod <i>Cantemir</i> jud. Tighina.		Djoltaia (rus = galben (coloare))
Calaciovca (dif. <i>colaci</i> (ovcă) jud. Tighina		Doxovo (prop. grec <i>Doxo</i>)
Calbarăș (mold. <i>colb</i> (orîș))	"	Dahnovicii (prop. <i>Dăhnovicii</i>) j. Chișinău
Caprioru (r. <i>căprior</i>)	"	Dănceii (prop. <i>Danciu</i>)
Carabetovca (proprietar <i>Garabet</i> armean)		

¹⁾ Numirile de *Cenușă*, *Cinișăuți*, arată sate prefăcute în cenușă, arse complet, de năvălitori barbari.

Dolna (r. *deal* | na) j. Chișinău
 Drăgușeni (prop. *Dragu*) "
 Dresliceni (prop. poreclit *Dresu*) "
 Drojdeni (r. *drojdie* (ni)) "
 Durljești (prop. poreclit *Dârlă*) "
 Dâncăuți (prop. *Dâncău*) jud. Hotin
 Dinăuți (prop. *Dinu*) "
 Dolineni (r. *deal*, delineni) "
 Dorobani (r. *dărăbană*) "
 Drepcăuți (r. *drept* (căuți)) "
 Dumeni (prop. *Duma*) "
 Dășcova (propriet. *Dașcov*) jud. Ismail
 Dealu-Nant (r. *deal nalt*) "
 Derمندere (turc. = ogașul morii) "
 Dremeneu (r. *dără*(nău)) "
 Dobrușa (slav *dobra*, buna) "
 Duluchioi (turc = satul lui Dulu) "
 Dărcăuți (proprietar *Dorca*) jud. Soroca.
 Dementievca (prop. *Dementiev*) "
 Denjeni (prop. *Danciu*, Denceni) "
 Dimitrovca (prop. *Dimitrov*) "
 Djeamăna (diform. *geamăna*) "
 Djoltai (rus. *djoltii*, galben) "
 Domologeni (r. *domolu* propr.) "
 Dondușeni (r. *tontu* propr.) "
 Drăgănești (r. propr. *Drăgan*) "
 Drochie (r. *dropie*, drochie) "
 Dubna (rus *dub* stejar—stejărdasa) "
 Dunduc (diform. *tontu*(c) porecl. pr.) "
 Ecaterinovca 3 (nume *Ecaterina*) Sor.
 Tig. J. Bălți.
 Elisavetovca 3 nume *Elisaveta*) Sor. Tig.
 j. Bălți.
 Elisabeta (nume *Elisaveta*) j. Bălți
 Elenovca (nume *Elena*) "
 Ezereni (rom. *ezer*(eni)) "
 Eighengheim (germ. = casa osebită) jud.
 Cetatea Albă.
 Ermoclia (nume slav *Ermak* j. Cet. Albă.
 Enichioi 2 (turc = satul nou) j. Cahul.
 Ediniți (slav = singular) j. Hotin.
 Erdec-Burno (r. *aridic-bârne*) j. Ismail.
 Eschipolos (gr. = lucrătorii) "
 Etulia (nume prop. femee) "
 Echimăuți (r. *Echim*, Ioachim) j. Orhei.
 Egorovca 3 (nume rus *Egor* (Gheorghe)
 j. Orhei.
 Evghenievca 2 (prop. *Evghenia*) j. Orhei.
 Ementel (germ. = valea *Emei*) j. Tighina.
 Evghenievca (nume *Eugeniu* Evghenie)
 j. Tighina.
 Fântâna-Nouă (r. *fântâna-nou*(ă) j. Bălți.
 Fălești (*mahala*, țerani, noi, ovrei) din
 rom. *fală*, fâl, poate proprietar *Fală*) j. B-ți.
 Flămânzeni (r. *flămând*) "
 Florești (r. *floare*, flori) "
 Florițcaia (r. *floare* propr. *Florițoiu*) "
 Funduri (r. *fund*, adânc) "

Faraonovca (r. *faraon*, porec. = țigan)
 j. Cetatea Albă.
 Ferșapenuaș I și II (germ. = procuratori)
 j. Cetatea Albă.
 Feștelita (r. *feșteli*, cam murdară) j. Ce-
 tatea Albă.
 Fridensfeld (germ. câmpia păcei) jud.
 Cetatea Albă.
 Fridental (germ. = staul pașnic) j. Ceta-
 tea Albă.
 Frumușica (*Veche*, *Nouă*) r. frumușcă
 j. Cetatea Albă.
 Frumușica-Bălca (ca preced. + *pâlc*) jud.
 Cetatea Albă.
 Fărălădani (germ. = cu prăvălie portativă)
 j. Chișinău.
 Fetești (r. *fată*, *fete*(ști)) j. Chișinău.
 Forosna (r. *fioroasnă*, fioros) "
 Frăsinești (rom. *frasin*) "
 Frecăeți (r. *frică*(eți)) "
 Fundu-Galbena (r. *fund*, *galben*) "
 Furmanca (r. *fărma*(nca)) "
 Fântâna-Zanelor (r. poet *fântână* + *zână*)
 j. Ismail.
 Făurești (r. *faur*, făuri) jud. Orhei
 Frumoasa (r. *frumoasă*) "
 Furceni (r. *furcă*, furceni) "
 Fusovca (r. *fus*, fusăuca) "
 Florești (r. *floare* prop. *Florea*) j. Soroca.
 Frăsina (r. *frasin*(a)) "
 Frățești (r. *frate*, frați) "
 Fărălădani (germ. = cu prăvălie portativă)
 j. Tighina.
 Ferapontievca (ital. *fer* + *ponte*, pod de
 fer) j. Tighina.
 Fetia (r. *fată*, fetiță) j. Tighina.
 Florești (r. *floare* prop. *Florea*) "
 Fundu-Sărățica (r. *fund* + *sărat*(țica) j.
 Tighina.
 Gheciul (*Vechiu*, *Nou*) r. *gheață*. j. Bălți.
 Gherman (ești) propr. *Gherman* "
 Ghertopu Popel (r. *hărtopu-popel*) "
 Ghiliceni (r. mold. *ghili*(ceni)) "
 Ghinădeni (r. propr. *Ghenadleni*) "
 Ghircești (rom. *ghircă*, ghircești) "
 Glodeni (r. *glod*(eni)) "
 Golășeni (r. *golaș*(eni)) "
 Gorodniștea (slav *gorod*, oraș și îngădire)
 j. Bălți.
 Grânjeni (r. *grunz*, grunji(eni)) j. Bălți.
 Grinăuți (r. *grâu*, grâne(uți)) "
 Grozasca (r. *groază*, grozesc) "
 Grubina Noua (r. *groapă*, *grupi*(na)) "
 Guzumănești (amplific. r. *guziu*, guziuman)
 j. Bălți.
 Găvănos (r. *găvan*(os) găunos) j. Cetatea
 Albă.

- Giurgulești (dela *George*, Georgiulești)
 j. Cetatea Albă.
 Glăvani (slav *glava*, cap) j. Cet. Albă.
 Gnadenfeld (germ. = câmpul de grație)
 j. Cetatea Albă.
 Gnadental (germ. = valea de grație) jud.
 Cetatea Albă.
 Gofnungstal (germ. = staulul nădejdei)
 j. Cetatea Albă.
 Golîa (r. *gol*, goliță) j. Cetatea Albă.
 Gotești (r. *cot*, cotești) „
 Gottlieb-Schultz (germ. plăcut lui Dumnezeu primar) j. Cetatea Albă.
 Grigorovca (p. propr. *Grigorie*, slavizat) jud.
 Cetatea Albă.
 Gârla (r. *gârlă*) j. Chișinău
 Găureni (r. *gaură*) „
 Ghelăuza (diform. *căluza*) „
 Gheleștieni (r. *heleșteu*, heleștieni) „
 Ghidighici (r. *chitic*, chiticieni) „
 Goiana (r. *gaie*, găiana) „
 Gotăgana (r. *cot*, cotuc(ană)) „
 Grătlești (r. *gratie*(ști)) „
 Grozești (r. *groază*, nume *Groza*) „
 Ghincăuți (nume vechiu *Ghincu*) j. Hotin.
 Clinca (r. *clin*, clinca) „
 Clinoaia (r. *clin*, clinoi(a)) „
 Gordănești (r. *gard*, gârdan(ești)) „
 Gorjenți (r. *cârd*, cârdeni(ți)) „
 Grămești (nume propr. *Grama*) „
 Grenăuți (r. *grâu*, grâne(uți)) „
 Grimești V. *Grămești* „
 Grimencăuți [din *Grămeni*, prop. *Grama*]
 jud. Hotin.
 Grozinți [r. *groază*, grozeni] jud. Hotin
 Grubno [slav. *grubno*, grosolan] „
 Grumezenii de Jos [prop. porecl. *Grumaz*]
 jud. Hotin.
 Groșovița [slav *grușa*, pară, fruct] j. Hotin
 Gvâzdăuți [slav *gvozdi* = cuiu (?) poate
găvozdi] jud. Hotin.
 Găllești [r. poreclă *Gol*, Golilă jud. Orhei
 Găuzeni [r. *găoză*, găozeni] „
 Gavrilovca [nume *Gavril*, rusificat] „
 Ghetlova [r. *gât*, găteni, gătlivă] „
 Ghiduleni [nume vechiu *Ghidu*] „
 Ghijdeni [r. *ghîzd*. ghizdea [eni] „
 Ghirșeni V. *urm.* „
 Ghirova [r. *chir* [pir] chir [ova] „
 Ghirjavca V. *preced.* „
 Glinjeni [r. *clin*, clinceni] „
 Godjinești [r. *hagiu*, hăginești] „
 Godinești [r. *gard* [inești]] „
 Gorodiștea [slav *gorod*, oraș și îngrădire]
 jud. Orhei.
 Greblești [r. *greblă*] jud. Orhei
 Grușeva [rus *grușa*, pară fruct] „
- Gara-Dochla [r. *gară* V. *Dochla* j. N-țu]
 j. Soroca.
 Gârbova [r. *gârbou*] jud. Soroca
 Ghindești [r. *ghindă*] „
 Ghizdita [r. *ghîzd*, cu ghizduri [fântână]
 jud. Soroca.
 Goleni [gol [eni] jud. Soroca
 Gozdova [r. *gazdă*, gazdova] „
 Golovciți [r. *gol*, golăvciți] „
 Gorodiștea [rus. *gorod*, oraș și îngrădire]
 j. Soroca.
 Grigorovca [nume *Grigore* rusificat] j. Sor.
 Gura Căinari [r. *gura* V. *Cainari*] j. Soroca
 Gura Camenca [r. *gura* V. *Camenca*] „
 Găidar [r. *haită*, *hăitar*] jud. Tighina
 Găllești [prop. *Golilă* poreclă] „
 Gangura [r. *gangur*[a] „
 Gherbovăț [diform. *gârbou*[ă]] „
 Grădiștea [din lat. *gradus*, înălțătură] „
 Gura Băcului [r. *gura* și rîu *Băcu*] „
 Gura Galbenă [r. *gură* și *galbenă*] „
 Hâncești [ncăuț] propr. *Hâncu*, j. Bălți
 Hășdeni [prop. *Hăjdău* [gazdău]] „
 Hiliuți [r. *chilie* chiliuți] „
 Horești [r. *horă*, horești] „
 Hristoforovca [nume gr. *Christofor*] „
 Hăjdider [baza *hagiu*] j. Cetatea Albă
 Han-Chișla [r. *han* și *cășlă*. „
 Hasan Bătar [nume turcesc] „
 Hănașeni [r. *han*, cei dela han] j. Cahul
 Haritonovca [prop. *Hariton*] j. Chișinău
 Holboaca [r. *hâlboacă*] „
 Huzun [nume turcesc] „
 Heledenca [r. *hălădui*[ca] j. Hotin
 Halaora [de sus, jos] r. ca-la-horă „
 Hodărăuți (r. *hădărag*) „
 Hejdeva (r. dela prop. *Hăjdeu*) „
 Hadji-Abdul (turc=hagiul Abdul) j. Israel
 Hadji-Curda (turc=hagiul Curda) „
 Hasan-Aspağă (turc=nume Hasan) „
 Holercani (r. *holeră*, buruiiană) „
 Hârtop (*Ma e, Mic*) r. hârtop jud. Orhei
 Hirova (mold. *hir*, fir (ova)) „
 Hulboca (r. *hulboacă*) „
 Hartop (r. *hârtop*) jud. Soroca
 Hristici (proprietar *Christici*) „
 Hârtopu-Dascălului (r. *hârtop* și *dascăl*).
 Jud. Tighina.
 Hârtop-Hasan (r. *hârtop* turc *Hasan*) j.
 Tighina.
 Hârtop (r. *hârtop*) j. Tighina
 Hadjimus (nume turc de *hagiu*) „
 Iablona Vche (lat. *e-plană*, de câmpie) j.
 Bălți.
 Iacobstal (germ. grajdul lui Iacob) j. Bălți.
 Ișcălău (r. din *iaz*, iezcălău) „
 Ivanovca (nume rusesc *Ivan* Ion) „
 Ivănușca *Vezi preced.* „
 Izvoare (r. *izvor*) „

Iaroslavca (nume rus *Iaroslav*) jud. Cetatea Albă.
 Ieși-Mursa (dela *iaz* și *mursă*) jud. Cetatea Albă.
 Iorgacleva (proprietar *Iorga*) jud. Cetatea Albă.
 Isărita (dela *iaz*, *iezăr* (lia) jud. Cetatea Albă.
 Iustin-Galin (nume *Justin* și *Galin*) jud. Cetatea Albă.
 Iurceni (dela *Iorgu* Iorgenii) jud. Cetatea Albă.
 Ivanovca (nume rus *Ivan*, Ion) jud. Cetatea Albă.
 Ivano-Nicolaeuca (nume rus *Ivan Nicolae*) jud. Cetatea Albă.
 Isăicani (dela *iaz*, ieziicani) jud. Chișinău
 Ivanovca 3 (nume rus *Ivan*) „ „
 Ianăuți (dela nume gr. *Iani*) jud. Hotin
 Împușita (r. *împușită*, puturoasă) j. Ismail
 Jebreni (r. *zăbreua*, *zăbrele*) „ „
 Jăvreni (r. *javră*, căne) jud. Orhei
 Îndrepnici (r. *îndărătnic*) „ „
 Ignăței (prop. *Ignat*) „ „
 Inești (r. *in*, planta textilă) „ „
 Ioloboc (r. *jalobă*, poreclă *jăloboc*) „ „
 Jora (de sus, jos, mijloc) r. *jar*, *jăra* „ „
 Isacova (prop. *Isac*) „ „
 Ișnovaț (r. *iznoavă* (i) = din nou) „ „
 Ivancea (prop. rus *Ivan*) „ „
 Izbești (din r. *izbi*) „ „
 Izvoară (r. *izvor*) „ „
 Jarova (nume rus *Iarov*) jud. Soroca
 Jabca (r. *jaPCA* (cu *jaPCA*) „ „
 Iorjnița (a lui *Iorgu* Iorginiță) „ „
 Izvoarele (r. *izvor*) „ „
 Javgur (dif. *jabcur* *jaPCA*(r) „ „
 Ialpuș (pușeni) V. lac *Ialpuș* „ „
 Iordanovca (prop. *Iordan*) „ „
 Iosefsdorf (germ.=satul lui Iosef) „ „
 Iurlevca (nume prop. *Iurie*) „ „
 Leordoia (r. *leurdă* usturoi de pădure)
 Limbenli-Nouii (r. *limbă* (figurat) nou) jud. Bălți.
 Lipovanca (r. *lipovân* (ca) jud. Bălți
 Logofeteni (r. *logofăt* (propriet.) „ „
 Lucăceni (proprietar *Luca*) „ „
 Lărguța (r. *larg*, lărguță) j. Cetatea Albă
 Leipzig (după numele oraș germ. Leipzig) jud. Cetatea Albă.
 Leova (dela proprietar *Leu*) j. Cetatea Albă.
 Leușeni ca precedent. jud. Cetatea Albă.
 Llhtental (germ.=valea luminei) „ „
 Liuba (slav = iubită). „ „
 Logănești (nume prop. *Logan*) j. Chișinău
 Lozova (r. *lozie*, loziova) „ „

Lencăuți (nume rom. *Leanca*) j. Chișinău
 Leveniți (rom. *levent*, leveniți) „ „
 Lipcani (r. *lipcan*, ștafetă) „ „
 Lomancinți (nume propr. *Lomunceea*) „ „
 Lalova (proprietar *Lalu*) jud. Orhei
 Leușeni (proprietar *Leu*) „ „
 Lipceni (din *lipcan*, ștafetă) „ „
 Lopatna (r. *lopata*) „ „
 Lucașovca (prop. *Luca*) „ „
 Lupa-Rece (r. *lup* și *rece*) „ „
 Lipnic (din rom. *lipi*, adăuga) jud. Soroca
 Liublin-Colonia (după oraș, rus *Liublin*) jud. Soroca.
 Livezi (r. *livadă*, livezi) jud. Soroca
 Lunga (r. *lung*, lungă) „ „
 Lacu (r. *lac*) jud. Tighina
 Lambrovca (nume prop. *Lambru*) „ „
 Leontieva (nume prop. *Leonte*) „ „
 Lipoveni (sat de *lipoveni*) „ „
 Măgura (rele) r. *măgură*. jud. Bălți.
 Mălăești (r. *mălaiu*) „ „
 Măndrești (r. prop. *Mândru*) „ „
 Manoilești (prop. *Manoil*) „ „
 Mânzatești 2 (r. *mânzat*) „ „
 Miclușeni (prop. *Miclea*) „ „
 Mihaileni (prop. *Mihail*) „ „
 Mircești (prop. *Mircea*) „ „
 Moșeni (prop. *Moșu*) „ „
 Mustață (prop. poreclit *Mustață*) „ „
 Macarieuca (nume prop. *Macarie*) j. Cetatea Albă.
 Malolaroslavet I și II (rus = micul *Iaroslav*) jud. Cetatea Albă.
 Mânja (r. *mânz*, mânja) j. Cetatea Albă.
 Mansburg (germ. = cetatea bărbaților) jud. Cetatea Albă.
 Maraslieuca (prop. rus *Marasiev* (?) jud. Cetatea Albă.
 Marianovca (dela numele *Maria*) jud. Cetatea Albă.
 Mariensfeld (germ. = câmpul Mariei) jud. Cetatea Albă.
 Mihailovca 3 (prop. *Mihail* (ov) j. C.-Albă
 Moisei (nume *Moise* (rus *Moisei*) „ „
 Moldovca (dela Moldova (țara) „ „
 Molodova (rus *molod*, tânăr (a) „ „
 Monașii Noi, Vechi r. *monahi*) „ „
 Morozeni (proprietar *Moruzi*) „ „
 Morozov (nume rus *Morozov*) „ „
 Manta (nume prop. rom. *Manta* j. Cahul
 Minjlr (r. *mânz* mânji, —mânjer) „ „
 Măcărăști (prop. rom. *Macarie*) j. Chișinău
 Măgdăcești (nume prop. *Magda*(c) „ „
 Malcoci (prop. *Malcoci*) „ „
 Malu-Togatin (r. *mal* și *tăgădin*) „ „
 Mănălești (r. prop. *Manoil*) „ „
 Marinici (proprietar *Marin* (ici) „ „

- Mereșeni (r. *măr, meri* (șeni) j. Chișinău
 Mîcăuți (r. *mîc, micu*) „ „
 Micleușeni (proprietar *Miclea*) „ „
 Mileștii 2 (proprietar *Milea* (miță)) „ „
 Mireștii (prop. rom. *Mirea*) „ „
 Mireni Noi (r. *mirlean*) „ „
 Mladinești (proprietar *Mladin*) „ „
 Movileni (r. *movilă* propr. (?)) „ „
 Muncești (r. *muncă, munci*) „ „
 Macarovca (proprietar *Macarie*) j. Hotin
 Mălenți (dela *mal, măleni*) „ „
 Mălinești (propr. *Mălin* porecl.) „ „
 Mămăliga (r. *mămăligă*) „ „
 Măndăcăuți (proprietar *Mandea*) „ „
 Marcăuți (proprietar *Marcu*) „ „
 Marșiniți (r. *mărgine, mărginiți*) „ „
 Medveja 2 (rus *medvedi*, urs = urseasca
 jud. Hotin.
 Mihalcova (*lășeni*) nume *Mihale* gr. jud.
 Hotin.
 Mihaileni (propr. *Mihail*) jud. Hotin
 Moldova (dela rîul și țara Moldova) „ „
 Mosănești (propr. poreclit *Moșan*(ești)) „ „
 Mălăești (r. *mălaiu*) jud. Ismail
 Malovata (r. *mal, dela mal*) „ „
 Mana (r. *mană*) „ „
 Mândra (r. *măndru*) „ „
 Marcăuți (proprietar *Marcu*) „ „
 Mărzești (*zachi*) dela nume *Mărza* „ „
 Martinești (propr. *Martin*) „ „
 Mateuți (propr. *Matei*) „ „
 Meșeni (rom. dela *miță, mișeșeni*) „ „
 Meșeni (dela proprietar *Mișu*) „ „
 Miclești (proprietar *Miclea*) „ „
 Miguleni (dela propr. *Micu*) „ „
 Mihălași (propr. *Mihale*) „ „
 Minceni (*de sus, jos*) propr. *Mincu* „ „
 Moravlieva (rus *muravja* furnică) „ „
 Morovala (rom. *măr* (ăvoaia)) „ „
 Moruzeni (*mari, mici*) propr. *Moruzi* „ „
 Macarovca (nume *Macarie* rusif.) j. Soroca
 Mălcăuți (r. dela *mal*) „ „
 Mână tirea Cușeleva (r. *mânăstire* *coș*
 (eliv) jud. Soroca.
 Mandăcu (dela nume *Mandea*) jud. Soroca
 Maramanovca (r. *maramă* pr. Maraman)
 jud. Soroca.
 Mărculești (proprietar *Marcu*) j. Soroca
 Morcani (dela onomat. *miore* ! al broaștei)
 jud. Soroca.
 Merișovca (r. *măr, meriș*) jud. Soroca
 Moșani (dela rom. *moș* (an)) „ „
 Mânzar (rom. *mânz* (ar)) jud. Tighina
 Mariensfeld (germ. = câmpul Mariei) jud.
 Tighina.
 Marievca (nume *Maria* rusificat) j. Tighina
 Matildendorf (germ. = satul Matildei) j.
 Tighina.
- Meximovca I, II (nume *Maxim* rusificat)
 jud. Tighina.
 Mereni (rom. *măr, meri*) jud. Tighina
 Minciuma (r. *minciună*) „ „
 Mîttelul (r. *mittel*) „ „
 Mitropolit (propr. *mitropolitul*) „ „
 Molești (propr. *Molea* (?) sau *mal* (ești)
 jud. Tighina.
 Năpădeni (r. din vorba *năpădi*) j. Bălți
 Natalievca (nume *Natalia* (regina Serbiei) ?)
 jud. Bălți.
 Năvărneț (din rom. *nufăr* (neț) jud. Bălți
 Negureni (*reanca*) rom. *negură*. „ „
 Nicolaeva (*vca*) 10 (nume *Nicolae* rusesc)
 jud. Bălți.
 Nicoreni (rom. nume *Nicoră*) jud. Bălți.
 Nihoreni (nume *Nihu* pentru *Mihu*) „ „
 Nadejda (nume rus *Nadejda*) j. Cet.-Albă
 Negrova (rom. *negru, rusificat*) „ „
 Neifall (gr. *nay-phaylios, nava rea*) „ „
 Nicolai-Hoperski (nume polon ?)
 Negrea (*grești*) r. *negru* Negrea) j. Chișinău
 Nemțeni (din jud. *Neamțu* Mold.) „ „
 Nimoreni (r. *neam(țuri)* nemureni) „ „
 Nisporeni (r. *ne-spor, fără -spor*) „ „
 Năgoreni (r. *năgară* năgăreni) jud. Hotin
 Nedăbăuți (r. *n'odăpă*) „ „
 Negrinți (r. *negru* propr. (?)) „ „
 Nelipăuți (r. *ne-lipi* (uți)) „ „
 Neoporotova (r. *nepărit* (ova)) „ „
 Nisvoia (slav *ne-s-voia*, nu cu voe) „ „
 Noua-Suliță (r. *suliță* și *nouă*) „ „
 Necrasovca (rus scriitor *Nekrasov*) „ „
 Nerușai (r. *ne-rușii*), nu 10uși) „ „
 Noua-Godorocja (r. *nou* și *hodorocji*(a)) „ „
 Noul-Caragacl (r. *nou* V. Caragaci) „ „
 Negureni (r. *negură*) jud. Orhei
 Nicolaevca (nume *Nicolae* r. și f.) „ „
 Nișcani (prop. *Niță*) „ „
 Nădușita (r. *nădușit* (ă)) jud. Soroca
 Napadova (r. *năpădi*, năpadova) „ „
 Năslavcea *Veche, Nouă*) r. *ne-s'avă* „ „
 Nemirovca (slav *nemir* (ovca) fără lume)
 jud. Soroca.
 Nicorești (nume propr. *Nicoară* j. Soroca
 Natalievca (nume *Natalia* (regina Serbiei) ?)
 jud. Soroca.
 Nicolaevca (*nouă, rusă, nemțească*, după
 numele *Nicolae*, împărat. Rusiei ?) j. Soroca
 Obreja (nume rom. *Obreja*) jud. Bălți
 Ochiiu-Alb (r. *ochiu* (luciu de apă) alb)
 jud. Bălți.
 Ocnîța (r. *ocnă, ocnîță*) jud. Cetatea-Albă
 Odesa-Nouă (după or. rus *Odesa*) „ „
 Olănești (din *oală, olan* (ești)) „ „
 Oighenthal (germ. *Valea-Olgăi*) „ „
 Orac (r. *orac* ! (de broaște)) jud. Cahul
 Obileni (r. *obeală, obeleni*) j. Chișinău

- Onești Noui, Vechi (prop. *Onu* din Ionu) jud. Chișinău.
- Ocnița (r. *ocnă*, ocniță) și Ismail j. Hotin
- Onut (dela prop. *Onu* din Ionu) „
- Orjevo (r. *orz*, oizeva) „
- Oclanda (germ. *Uh-land* = țara bufniței) jud. Orhei.
- Ocsentia (dela prop. *Aventie*) j. d. Orhei
- Ohrincea (r. *ogrinji*, *ogrincea*) „
- Olișcani (r. *oață*, *oale* (șcani) „
- Onești (prop. *Onu* din Ionu) „
- Onișcani (cei din *Onești* V. prec.) „
- Onițcani (prop. *Oniță* din Ioniță) „
- Ordășel (din *oardă*, hoardă (tătară ?) „
- Otacu (r. *otac*, loc de odihnă) „
- Ocnița (r. *ocnă*, ocniță) jud. Soroca
- Ocolina (r. *ocoli*, ocol) „
- Ociu-Roș (r. *ochiu* (rusif.) + *roș*) „
- Opacl (r. din *opăcl*) „
- Pânzăreni (r. *pânză* (reni) jud. Bălți
- Parcovo (din vorba *pare* ?) „
- Pârjota (r. *pârciu*, țap, pâciota) „
- Pârlița 3 s. (r. *pârli*, pârliți) „
- Pășcăuți (dela prop. *Pascu*) „
- Pelenia (r. *pelin* (ia) „
- Petrești (r. prop. *Petru* (sau *peatră* ?) „
- Petroasa (r. *peatră*, petros) „
- Petroșeni (r. *petros*, petroși) „
- Pociumbeni (băuți) Vezi vorba *pociumb* jud. Bălți.
- Pocrovca (rus. *pokrov*, acoperiș) j. Bălți
- Popovca (rus. *popa*, *popov* (ka) „
- Porciuleanca (r. *porc* (iuleni) „
- Proscureni (r. *precure* (ni) „
- Palanca (r. *palancă*, post militar. Cet.-Albă
- Pandaclia (gr. *pandokeys*, han) „
- Parfentieva (nume *Parfenie*). „
- Paris (după orașul *Paris* capitala Franței numire ca și *Berezina* etc. date spre a aminti înfrângerea lui Napoleon în Rusia în 1812.
- Pavlovca 2 (dela nume rus, *Pavel*) C.-Albă
- Petropavlovca (dela *Petru* și *Pavel*) „
- Plactevca rusif din *placut*) „
- Plotc (după orașul *Plotk* din Polonia) „
- Postali dela vorba *postali*). „
- Popovca (rus *popa* *popov*(ka). „
- Purcar (r. *porc* porcar) „
- Pelinei-Moldoveni (r. *pelin* și *Mold.*) j. Cahul
- Porumbesti (rom. *porumb*). „
- Pânășești (prop. *pan* sau *ban* j. Chișinău
- Pârjolteni (r. *pârjol*, ardere). „
- Pașcani (nume *Pascu* sau *paște*) „
- Pereni (rom. *păr*, *peri*, pom). „
- Peticeni (r. *petec*, petece(ni) „
- Petrecani (prop. *Petrică*). „
- Petrovca (dela nume *Petru* rusif.) „
- Pojoreni (r. *pojar*, *pojăreni*). „
- Posta-Veche (r. *poștă* și *veche*.) j. Hotin
- Palaghia (gr. *palakeia*, concubinaj) „
- Pășcăuți (dela nume *Pascu*). j. Hotin
- Percăuți (r. *păr*, *peri* pom). „
- Pereriță (r. *păr*, *peri* pom). „
- Pollana (rus *Poliana* (pole) câmpie) „
- Pol-Mândăcăuți (rus. *pol*, jumătate din; *Mandea*, proprietar) j. Hotin.
- Pol-Onut (rus *pol*, jumătate de sat, *Onuț* jud. Hotin.
- Pol-Ruhotin rus. *pol*, jumătate din sat *Ruhotin*) jud. Hotin.
- Pol-Văncăuți (rus. *pol*, jumăt. de s. Văncăuți) jud. Hotin.
- Prigorodoc (rus. *pri* lângă, *gorodok*, orășel) jud. Hotin.
- Pocrovca (Nouă) sl. v *pokrov*, acoperiș, jud. Ismail.
- Potcoavca (r. *potcoava* rusificat) j. Ismail
- Palanca (r. *palancă*, post militar vechiu) jud. Orhei.
- Păpăuți (r. *popă* *popăuți*, ai popei) j. Orhei.
- Părcani (r. *porcan*). „
- Părcani (r. *pârghă*, pârğani) „
- Pășcani (prop. *Pascu*) „
- Păulești (r. prop. *Paul*). „
- Pecceștea (r. dela *pace* păciște, învoială) „
- Pereni (r. *păr*, *peri*, pom) „
- Peresecina (slav *pereseci*, a *pre-tăia* (pădure) jud. Orhei.
- Piatra (de jos, *Sus*) r. *peatră*
- Pistrueni (r. prop. porecl *Pistrui* V. pistru) jud. Orhei.
- Pitușca (r. *pită* și *pituşcă*) jud. Orhei.
- Pocșești (din satul *Bocșa* jud. Hotin).
- Pogrebeni (slav. *pogrebatii*) a înmormânta) jud. Orhei.
- Pohorniceni (proprietar *Paharnic*) jud. Orhei.
- Poiana (r. *poiană*) jud. Orhei.
- Pol-Puțuntei (rus *pol* jumătate de s. *Puțuntei*) jud. Orhei.
- Pripiceni (r. *pripi*) jud. Orhei.
- Puțuntei (r. *puțin*, puțunte) jud. Orhei.
- Părcani (r. *porcan*) jud. Soroca
- Pârlița r. *pârli*, pârliți. „
- Paustova (nume prop. gr. *Phaust*) „
- Pepeni (r. *pepene*) „
- Petreni (r. *peatră*) „
- Petrovca (nume prop. *Petru* rusif.) „
- Petropavlovca (rus. dela *Petru* și *Pavel*) jud. Soroca.
- Pivniceni r. (*pivniță* *pivniceni*) j. Soroca
- Plop (r. *plar*, arbore). „
- Pocrovca (rus. *pokrov*, acoperiș) „
- Poiana (rom. *poiană*) „
- Pohorna (Sârghei, Gârbuțcani, Răzești, Bodești) r. din *pogori* *pogorna*: j. Soroca

- Pol-Țipelova (rus. *pol*, jumătate de Țipe-
lova) jud. Soroca.)
- Pol-Vântina (rus. *poi*, jumătate de s. Vântina) jud. Soroca.
- Popești (de sus, de jos, noi) proprietar
Popa) jud. Soroca.
- Prăjila (r. *prăjl*, *prăjilă*) jud. Soroca
- Prepelîța (r. *prepelîță*) "
- Prodănești (prop. *Prodan*) "
- Putinești (r. *putină*) "
- Persianovca (nume *Persianu* (?) j. Tighina
- Peterstal (germ.=grajdul lui *Peter*) "
- Petrovca (nume prop. *Petru* rusif. "
- Prisaca (r. *prisacă*) "
- Plop-Știubei (r. *plop* și *știubeiu*) "
- Puhoi (rom. *puhoi*).
- Răcăria (r. *rac*) jud. Bălți
- Rădoala (r. prop. *Radu*, *Rădoi*) "
- Răsăpeni (r. *risipă*, *risipi*) "
- Râșcanovca (nume pr. *Râșcani*) "
- Râteni (din *rădiu* *rădeni*) "
- Recea (r. *rece*) "
- Redeni (r. *rădiu*, *rădeni*) "
- Reghiu (diform. *rug*, *rughiu*) "
- Rezina (r. din *răzui* (*rădiu*) "
- Romanovca (mai multe sate cu acest nume.
poate dela numele *Romanov*, a dinastiei
rusești). jud. Bălți.
- Râmăzeni (r. dela *râmas*, *râmași* | eni) jud.
Bălți.
- Rozenfeld (germ. = câmpul trandafirilor
jud. Bălți.
- Răscăieți (r. *răs-căi*, *răscăiți*) jud. C.-Albă
- Revaca (r. *revac*, *răvac*) "
- Rezeni (dela *rădiu*, *răzeni*) "
- Roșanscaia-Cosa (slavizat r. *roșu*+*Coasa*
jud. C.-Albă.
- Roșu (r. *roșu*) "
- Recea (r. *rece*) jud. Chișinău
- Redeni (r. *rădiu*, *rădeni*) "
- Roșcani (dela *roșu* (*săt*) "
- Rusești (*Nouii*, *Vechii*) (r. *Rusu*
- Rângacl (r. *râncă*, *râncaci*) jud. Hotin
- Răchitna (r. *răchită*) "
- Rașcov (a) propr. *Roșcu Roșca*) "
- Rătunda (r. *rotund*, *iătund*) "
- Resteu (r. *resteu*) "
- Revcăuți (r. *riu* | *căuți*) "
- Rjvinți (rus. *rjii*, roșiatic, *rjivii*) "
- Romancăuți (cei dela *Roman* jud.) "
- Rosoșeni (dela *rus*, *rusășeni*) "
- Rucșin (dela r. *rug*, *rugos*) "
- Ruhotin (r. *rug*, *rugotin*) "
- Ruzovița (r. *rug*, *rugiovița*) "
- Răculești (r. *rac* | *ul*) jud. Orhei
- Rădeni (r. *rădiu*, *rădeni*) "
- Răspopeni (r. ai unui *răspopiț*, sau în-
tați de a fi ai *popei*) jud. Orhei
- Reclula (*Schit*) r. *rece*, *reciul* J. Orhei
- Rezina (r. din *răzui*, *rădiu*) "
- Răcești (r. *rece* sau *rac* (*raci*) jud. Soroca
- Răcovețu (r. *rac*) "
- Răduleni (dela propr. *Rădul*) "
- Răzălia (r. din *răzui*, *răzalie*) "
- Rediu-Mare (r. *rădiu*, *pădure tăiată*) "
- Roșcani (r. *roș*, *Roșca* prop.) "
- Roșiatic (r. *roș*, roșiatic) "
- Rublița (rus *rublă*, monedă) "
- Rudi (de sus, jos) r. *rudă*, *rude* "
- Rujnița (r. *rug*, *rugi* | *nița*) "
- Ruseni (r. *rus*, *rus* | eni) "
- Rusovca (*Veche*, *Nouă*) r. *rus*(ovca)
- Sănești (r. *sân*, *afundătură*) jud. Bălți
- Sângereia (r. *singer*, *arbore*) "
- Sângureni (r. *sângur*(eni)) "
- Sărata (r. *sărăt*(ă)) "
- Sculeni (r. *s ul* și *scule*) "
- Scumpla (r. *scumple*, *buruiană*) "
- Semeni (r. *semen*(i)) "
- Șerbanca (r. *șerb* sau prop. *Șerban*) "
- Sfredac (r. *sfredac*) "
- Șgândești (r. *scânteie*, *scânte*(ești)) "
- Șimanovca (r. *ciuma*(novca) "
- Slobozia-Magura (și altele)-său de oameni
slobozi, liberați, sau streini (nu pământeni
jud. Bălți.
- Soci (r. *soc* (*arbust*) jud. Bălți
- Șofrângenii (r. *șofran*(cani)) "
- Șoltoia (r. *șold*, *șoldoiaia*) "
- Soroca Vezi oraș ju eț Soroca. "
- Stânjineni (r. *stânjin*(eni)) "
- Stolniceni (proprietar *Stolnicu*) "
- Strâmbeni (r. *strâmb*(eni)) "
- Sturzovca (nume pr. *Sturza* sau *sturz*) j.
Bălți).
- Șabalat (lat. *sabulata*, nisipoasa) j. C.-Albă
- Sarată (r. *sare*, *sărata*(a)) "
- Săriă (r. *sare*, *sărie*) "
- Șatalăc-Hagi (turc=la vânzare *hagiu*) jud.
Cetatea-Albă.
- Seimental (germ.=valea cu mazăgă) j. C.-A.
- Selioglo (nume grec *Selioglu*) "
- Șepelevo (r. dela *ceapă*, *cepelia* rusif) "
- Șimche (dintr'un nume Șim germ.(?)) "
- Slobozia (r. *slobozie*, săteni slobozi) "
- Sofiental (ge m. *valea Sofiei*) "
- Spasca (r. *spăsi*, *rus spasiti*, a mântui) "
- Stangorca (r. dia *stânga* (*ovca*)) "
- Ștefanovca (dela proprietar *Ștefan*) "
- Strasburg (după orașul germ. *Strazburg*)
jud. Cetatea-Albă.
- Sulinduc (r. *suind-duc*) jud. Cet.-Albă
- Sărata (r. *sărăt*(a)) jud. Cahul
- Șamalia (r. *ciuma*(lia)) "
- Slobozia (r. *slobozie*, săteni slobozi) "

Saca (r. sec, seacă)	jud. Chişnău	Sustenii (r. sus(uleni) susuleni)	jud. Orhei
Săcăreni (r. seacă)	"	Salcea (r. salce salcie)	jud. Soroca
Sadova (r. sad, sădire, rus sad grădină)		Şalviri (poreclă şalvari, şalvari j. Soroca)	
ju. ieşul Chişnău).		Samollovca (proprietar Samoilo(v))	"
Sahaidac (r. din sac, săcăi)	jud. Chişnău	Savca (proprietar Sava rusii.)	"
Săngera (r. sânger arbore)	"	Scăeni (r. scail scăeni)	"
Scoreni (r. scară, scăreni)	"	Schîneni (r. schin(eni) spin)	"
Seliştea (Seliştea) r. selişte.	"	Senatovca (rus dela senat(prop. Senatov	jud. Soroca.
Şendreni (nume r. Şendrea (Alexan))	"	Şeptilici (r. poreclă de al şeptelea copil)	jud. Soroca.
Şipoteni (r. dela şipote)	"	Serghievca (prop. Serghie jud. Soroca	
Şireţi (r. şiret)	"	Sevrovca (rus sever, nord)	"
Şişcani (r. susică suşi(cani))	"	Slobodca Slobozia r. slobod, Slobozie	"
Sociteni (din sucii(eni))	"	Slaveanca (rus slavean)	"
Soltăneşti (dela proprietar Soltan)	"	Sobari (r. sobă, sobari ce fac sobe)	"
Spărieţi (r. spăriet sperieţ)	"	Socola (şlav socoli, vultur)	"
Stolniceni (proprietar Stolnicu)	"	Sofia (nume fem. Sofia)	"
Strâmbeni (r. trâmb(u) propr.(?))	"	Şolcani (din jale jăli—jălcani)	"
Străşeni (dela strajă, străjeni)	"	Stărceni (dela proprietar Stărcia V. stărc	jud. Soroca.
Suruceni (veniţi din Soroca)	"	Stefanovca (prop. Ştefan(ruslic) j. Soroca	
Săncăuţi (din sân. adânc, fund jud. Hotin		Ştefăneşti (proprietar Ştefan	"
Săngera (r. sânger (arbore)	"	Stoicani (prop. Stoica)	"
Şebrintîi (din ferbinte, şerbinte	"	Stolăpina (prop. rus Stolipin) -	"
Secureni (r. secure (ni)	"	Sudarca (rus sudari, boer, domn	"
Seliştea (r. selişte, silişte)	"	Şuri (r. şură, şuri)	"
Şendreni propr. Şendrea	"	Şurell (r. şură, şurele)	"
Şerbînţi (dit. din ferbinţi)	"	Sadaclia (din sad, sădi) jud. Tighina	
Şerbiceni (din şerbi)	"	Sahaidac (r. sac săcăi (secău)	"
Şilăuţi (din silă—juţi)	"	Saiţi (r. suiţi sau săiţi (săi)	"
Şirăuţi (cei dela şiră)	"	Sărata Holban (r. sârăt(a)prop. Holban)	jud. Tighina.
Şişcăuţi (din sus sus(căuţi)	"	Sărătica Nouă (r. sârătă, sârătica) jud.	Tighina.
Slobozia (r. slobozie V. dic.)	"	Sălcuţa (r. salcie, sălcuţă) jud. Tighina	
Stănceni (dela stâncă sau pr. Stanciu	"	Satu Nou (r. sat şi nou)	"
Stăllineşti (proprietar Stelea)	"	Schinoasa (mold. schinos, spinos	"
Stroinţi (proprietar Stroie)	"	Scrivanovca Veche Năuă (rus skrivani,	ascuns, acoperit; mai probab. propr. Scriban
Săgani (r. şogă) jud. Ismail		jud. Tighina.	
Sărleri (r. sare de sărat	"	Sefemet (turc selamet, sfârşit bun jud. Ti-	ghina.
Satu Nou (r. sat nou)	"	Spela (r. din spoi spoia jud. Tighina	
Şeseni (cei dela şes)	"	Sturzeni (prop. Sturza V. sturza)	"
Şichirli Chital (din secare(secărlea) şi chiti		Suinduc (r. din sui, suind—duc)	"
chită secărlea chitei) jud. Ismail		Suruceni (r. sârg(uceni) pr. Sârgu)	"
Sămăşcani (r. sameş(ca i	jud. Orhei	Suric (r. sur dimin. suric)	"
Sărăţeni (r. sare, săraţ)	"	Terebna (r. dărăb(na) jud. Bălţi	
Şărcani (r. şiră, şircani)	"	Teşcurenii (prop. Taşcu	"
Selişte (r. selişte, silişte)	"	Teura (r. tău. tăura	"
Semănanca (r. semănă)	"	Ţighira (mold. Ţechie(ţevie) Ţegher	"
Şircova 2 (dela şiră de pae cov rusii)	"	Ţimbala (r. ţimbală)	"
Sirota (rus — sârăcie)	"	Ţipleşti (pliteşti) r. ţiplă (propr. ?)	"
Slobozia. Duşca, Doamna, Godjineşti		Ţiurt (din tău, tăurăt)	"
Răcea) jud. Orhei.		Tocsobeni (Vechi Noui) prop grec Doxa	jud. Bălţi.
Soci (r. soc, soci) jud. Orhei			
Şoldăneşti (r. şoldan(poreclă)	"		
Solonceni (prop. grec Solon)	"		
Stepi (rus- stepa, pustie bărăgan)	"		
Steţcani (r. stat staţi(pe loc)	"		
Stodolna (r. stătalna care stă locului)	"		
Stohnoala (r. stuh(noala)	"		
Suhuluceni (r. din săcul(uceni)	"		

- Todorești** (r. prop. *Tudor* sau *Teodor*)
Tomești (r. proprietar *Toma* jud. Bălți)
Tordanovca (din *turtă, turtan* prop.,
Tălmag (din *dălma, dălmaș* j. Cetatea Albă)
Tamurca (dif. *tăburcă, tăbărcă* "
Taracila (gr. *tarachē, turburare* "
Țăriceânca (Veche Nouă) r. *țară* (țaricea)
 jud. Cetatea Albă.
Taşlăc (turc = pietriș) jud. Cetatea Albă
Tatar-Bunar (turc = fântâna tătarului) jud.
 Cetatea Albă.
Tatar-Copceag (dela *tătar* și V. *Copceag*
 jud. Cetatea Albă,
Țărtăul Larga (r. *turtă(u)* și *larga*) j. Cahul
Tatar-Bauracl (dela *tătar* și V. *Băurcîi*),
Țiganca (r. *țigan(ca)* "
Tigheci V. râul *Tigheciu* "
Toceni (r. dela *toçi*) "
Tomal (din *tomai* p. *tocmai*?) sau *Трма*)
 jud. Cahul.
Tălășești (*Vechi, Noui*) propr. *Talea*; jud.
 Chișinău.
Temelueți (proprietar *Temelie*) j. Chișinău.
Țipala-Bălțați (r. *țipă(lă)* și *bălțat* "
Togațin (r. *tăgadă, tăgădin* (propr.) "
Tochila (mold. *tochi* p. *topi(la)*) "
Trușe: l (din *drugă, druzeni* (druzeni)) "
Tuzora (dela proprietar *Tuță(ia) Tuțu(ra)*)
 jud. Chișinău.
Tabani (r. *taban, scândură lată*) j. Hotin.
Tărășăuți (dela *tăriș* (sau *țaraș*?) "
Tărnava (din lat. *torno, intorn*) "
Tețcani (r. *teasc, tescani*) "
Trestleni (r. *trestle(ni)*) "
Tribișăuți (din r. *treabă, trebeși* (?) "
Trinca (nume *Trina, Trinca* (Cătrina)) "
Tulbureni (r. *tulbure* p. *turbure*) "
Tabacu (r. *tabac* j. Ismail.
Țașbunar (turc = fântâna de peatră) "
Tralanu-Vechiu (în amintirea împăratului
Traian, care făcu Dacia provincie romană).
 jud. Ismail.
Tropocila (gr. *tropo-kloos, jug întors*) jud
 Ismail.
Tuzla (turc. = sărata) j. Ismail.
Tabora (r. *tabăra*) j. Orhei.
Țahnăuți (poreclă prop. *Țahnă* (țâlnă) j.
 Orhei.
Tarasovo (nume rus *Taras*) j. Orhei.
Țarevca (rus *țar(evca)*) "
Târșiței (*Vechi, Noui*) r. *târși(ți)* "
Teleşova (r. *deal, deleş* | ova) "
Țibirica (din *țepi, țeperica*) "
Țigănești (r. *țigan, țigănești*) "
Țipova (din *țepi, țepova*) "
Trebujeni (r. *treabă, trebușeni*) "
Trifești (proprietar, *Trifu* (Trifon)) "
Țăra (r. *țără, puțină*) jud. Soroca
- Țarigrad** (slav = orașul țarului și numele
 Constantinopolului) jud. Soroca
Tărnova (din lat. *torno, intorn*) j. Soroca
Tatarovca (din numele de *tătar*) "
Țau (din rom. *țavă, țauă*) "
Telengști (*Vechi*) r. *deleni* | ești) "
Teșoveni (din r. *deal, deleş* | ova) "
Țepurdeni (r. *țepă, țepuri*) "
Țipelova (r. *țepă, țepule* rusificat) "
Tolocănești (r. *tolocă, tolocăni*) "
Trifăuți (propr. *Trifu*) "
Țăpoi (r. *țapa, țăpoi*) jud. Tighina
Țareva (din r. *țară* rusificat) "
Tocuz (diform. *tăcuți*) "
Tomal (diform. *tomai* p. *tocmai, departe*)
 jud. Tighina.
Topalu (turc = *șchiopu* (sau r. *topi*?)
 jud. Tighina.
Troița (din baza *troiță, treime*) "
Ungheni (din r. *unghiu, cotitură*) j. Bălți
Unțeni (r. *unt* unțeni) "
Unțești (*Răzeși, țărani*) r. *unt* "
Uspenscoe (rus. propr. *Uspenskii*, din *us-*
penie, adormire) j. Bălți.
Ustea (rus. *usta, gură* (pare r. *oastea*) j.
 Bălți.
Ulmu (r. *ulm, arbore*) jud. Chișinău
Unguri (sat de *unguri*?) "
Ursari (r. *urs, ursar*) "
Ustea vezi Ustea j. Bălți "
Valea-Mare (r. *vale și mare*) jud. Bălți
Valea-Rusului (r. *vale și rusu*) "
Varatic (deia r. *vară, vără* | tic) "
Vasiliuți (dela proprietar *Vasile*) "
Viișoara (r. *vie, viișoară*) "
Volodeni (dela *val, văluteni*) "
Vrănești (r. *vrână, vrănești*) "
Vulpești (r. *vulpe, proprietar* (?) "
Valerianovca (prop. *Valerian*) j. C.-Albă
Vedenscoe (rus. *vedenskii*, care conduce)
 jud. Cetatea-Albă.
Vladimirovca (nume rus *Vladimir*) jud.
 C.-Albă.
Volontirovca (rus. *volentir. voluntar*) jud.
 C.-Albă.
Voznesenscoe (nume rus *Voznesenskii*)
 jud. C.-Albă.
Vadu lui Isac (r. *vad* și nume *Isac*) j. Cahul
Văleni (r. *vale, văleni*) "
Vișniovca (din *vișin* rusif. *vișniouka*) "
Voinescu (propr. r. *Voinescu*) "
Volcănești (r. *vâlcea, vâlcani*) "
Vadu lui Vodă (r. *vad și vodă*) j. Chișinău
Valea-Treistenii (r. *vale și r. traistă*) "
Vânător (r. *vânător*) "
Varzărești (2 sate) r. *varză*) "
Vasilieni (propr. *Vasile*) "

Visterniceni (r. *vistiernic* prop.) j. Chişinău
 Vlădicina (sat al vlădiciei) „
 Volcâneşti (r. *vale, vâcani*(eşti)) „
 Volcineţu (r. *vale, vâlceni*(eţi)) j. Chişinău.
 Vorniceni 2 sate (proprietar *Vornicu*) „
 Vancicăuţi (prop. rus *Vania, Ivan*) j. Hotin.
 Varnoviţa (r. *var, varniţa* ampl.) „
 Varticăuţi (proprietar *Vartic* (arm.)) „
 Vasilăuţi (prop. *Vasile*) „
 Vlşoara (r. *vie, vîşoară*) „
 Vitreana (r. *vatră, vetreana*) „
 Volcineţi (r. *vale, vâlceni*(eţi)) „
 Voloşcova (r. *vale, vâluşca* rusif.) „
 Valsal (din *vale, văi, văios*(ă)) j. Ismail.
 Vâlcov (din *vale, vâlcău*) „
 Vădulea (r. *vadul*) j. Orhei
 Valea-Popii (r. *vale şi popă*) „
 Văprova (r. dif. *vipărova* viperă) „
 Vărzăreşti (r. *varză, propr. Vărzaru*) „
 Vascăuţi 2 (r. *vâscău*) „
 Vasieni (r. *vas, vase*) „
 Vatici (r. dela *vad, vâdici*) „
 Volnova (slav *voina, războiu*) „
 Voroteţ (r. dela *vară, vărat*(eţ)) „
 Vădeni (r. *vad, vădeni*) j. Soroca.
 Vadu Raşcov (r. *vad V. Raşcov*) „
 Vântina (r. *vânt* (amplificat)) „
 Varvarovca (r. *varvar sau 1'arvara*) „
 Vasilicău (prop. *Vasile*) „
 Verejeni (r. *vară, vereş*(eni)) „
 Vertinjeni (r. *verdea, verdinceni*) „
 Visoca (rus *visoka, naita*) „
 Voloava (r. *vale, văloava*) „
 Volovlţa (r. *vale, văloviţa*) „
 Voroncău (*coveni*) rus. *vorona*, cioară)
 jud. Soroca.

Valea-Pădureţi (r. *vale şi pădureţ*) jud. Tighina.
 Valea-Perjiu (r. *vale şi perjă*) j. Tighina.
 Valea-Rusulul (r. *vale şi rusul*) „
 Văratc (r. *vară, vâratc*).
 Varniţa (r. *var, varniţă*) „
 Voznesieva (rus propr. *Vaznesiev*) „
 Zabriceni (din r. *zăbrea*) j. Bălţi.
 Zadunalevca (rus = la Dunărea) „
 Zagaicani (r. *săcăicani* (săc, sec)) „
 Zagoroncea (r. *săcărâncea* săcară) „
 Zazuleni (din *sus, susuleni*) „
 Zămbreni (r. *zimbru şi zimbre*) j. Cahul.
 Zamcloji (rus *zamok, incuietore* şi castel) jud. Cahul.
 Zărneşti (r. *zărână*) j. Cahul
 Zbiraia (r. *zbir*) „
 Zărojeni (r. *zăr oşieni*) s. *săroşeni* „
 Zălucea (r. *zel* prop. *Zelucea*) „
 Zelena (slav *zeleni, verdeată*) „
 Zahaicani (mold. *zăhăi, a îndesa*) „
 Zubreşti (din *zăbreă, zăbreşti*) „
 Zagoreni (slav *za-gora, peste munte* (?) dar mai probabil *săcară, săcărâni*) j. Cahul.
 Zaharna (de *zahăr* rusificat) „
 Zgura, Zguriţa (r. *zgură*) „
 Zagorna (V. *Zagoreni*) „
 Zărojeni (V. *Zărojeni* mai sus) „
 Zastâna (r. *su-stâncă, sub-stâncă*) „
 Zălueni (din *Zălucea*) „
 Zotovca (dela proprietar *Zotu*) „
 Zolotievca (rus *zoloto, aur. prop. Zolotiev*) j. Cahul.
 Zaim (rus *zaim, împrumut, arendare*) „
 Zvezdocica (rus *zvezda, stea, stelută*) „

Transilvania, Banat şi Maramureş.

Numirile satelor in Transilvania, Banat şi Maramureş in mare parte au păstrat forme mai apropiate de limba latină, căci poporul a stat pe loc; pe când in Moldova şi Muntenia, poporul adeseori fugind spre munţi, de groaza năvălirilor, perdeau nămirile vechi şi revenind, da numiri satelor conforme cu evoluţia limbii române.

Abrudsat (V. *Abrud* oraş + r. *sat*) j. Alba de Jos.
 Acmarium (*ac-marium*, ca bărbăţii) j. Alba de Jos.
 Aiudul de sus (V. *Aiud* (la oraşe)) j. Alba de Jos.
 Alamuş (lat. *a-lama*, la hârtop) j. A. de Jos.
 Alecuş (r. nume *Alecu* dim. *Alecuş*) „
 Ampoia (V. *riu Ampoel*) j.
 Armeni (lat. din *argentum*, turmă) „
 Asinip (daco-gr. *asin-hipp*(os) = cal blând) j. Alba de Jos.
 Aşintiş (r. *aşinti, aşintiş, ochire*) j. Alba de Jos.

Aciuva, Aciuţa (r. *aciua*) j. Arad.
 Adea (lat. *ad-ea* = la aceea) „
 Agriş (lat. *agris*, dela câmp) „
 Aldeşti (nume *Aldea* din lat. *altus*, nalt) j. Arad.
 Almaş (lat. *almus*, de belşug) j. Arad.
 Apateu (r. *apă, apătiu*) „
 Arăneag (lat. *arana*, paianjen(iş)) „
 Abramul (*inferior, superior*) lat. *abramulus* = la crenguţa (de jos, de sus) j. Bihor.
 Adoni (lat. *ad-onus* = la sarcină, povoaară) j. Bihor.
 Albeşti (dela r. *alb* sau prop. *Albu*) Bihor.
 Albiş (r. *alb, albiş*) „

Aleşd (lat. *ales do* = dă pasări) j. Bihor
 Almaş (lat. *almu*, de belşug) "
 Alparea (din *alb*, albărea) "
 Ante (lat. *ante*, înainte) jud. Bihor
 Archiş (lat. *arcus*, îndoitură, curbă) "
 Arpad (nume unguresc *Arp. d*) "
 Asonvaşar (ungur=*Ason* ferarul (?)) "
 Astilău (lat. *hostile*, neprielnic, duşman)
 jud. Bihor.
 Ateaş (lat. *ad-eas* = la acei(a) jud. Bihor
 Auşeu (lat. din *augeo*, a creşte, spoi)
 jud. Bihor.
 Aldorf (germ. *all-dorf* = satul tuturor).
 jud. Bistriţa-Năsăud.
 Ardan (lat. *arduum*, înalt) jud. Bistriţa-
 Năsăud.
 Apata (r. *apă*, apăta) jud. Braşov
 Agadici (lat. *aquatici*, dela apă) jud. Caraş-
 Severin.
 Apădia (r. *apă* (die, apătie) j. Caraş-Sev.
 Armeniş (lat. din *armentum*, turmă) jud.
 Caraş-Severin.
 Armăşeni (din *armaş* (propr ?) jud. Ciuc
 Adalin (lat. *ad-alienus* = la strein) j. Co-
 jocna.
 Agărbiclu (lat. *a-curbus*, la îndoitură) jud.
 Cojocna.
 Aghireş (lat. *aggeris*, dela grămadă) jud.
 Cojocna.
 Aiton (lat. *a-iturum* = în cale) jud. Cojocna.
 Almaş (lat. *almus*, de belşug) "
 Apahida (lat. *aqua-quieta*=apa lină) jud.
 Cojocna.
 Archlud (lat. *arqueat* (us) îndoit, curb).
 jud. Cojocna.
 Ardeova (lat. *ardua*, înaltă, sus) j. Cojocna
 Arghia (daco-gr. *arghia*, repaos) "
 Astileu (lat. *hostile*, neprielnic, duşman)
 jud. Cojocna.
 Arpaş (lat. *a-ripas*, depe râpi) j. Făgăraş
 Almăşel (şul) (lat. *almus*, de belşug) jud.
 Hunedoara.
 Alricea (din lat. *alere* (alerici) de hrană)
 jud. Hunedoara.
 Arămieşu (dela r. *aramă*) j. Hunedora
 Arhia (lat. *arcus* (archie) dela curbătură)
 Abud (lat. *ab-udus*, la ud) j. Maramureş
 Acăţari (r. *acăţă*) "
 Adriani (nume din lat. *Hadrianus*) "
 Aluniş (r. *alun*, aluniş) "
 Apalina (r. *apă lină* nu furioasă) "
 Aldea (lat. *altus*, nalt) jud. Orhei
 Andreeşeni (dela proprietar *Andrei*) "
 Archita (lat. *arqueata*, curbată) "
 Aha (lat. *ad-ea*, la aceea) "
 Avrămeşti (nume proprietar *Avrani*) "
 Acăş (lat. *aquos* (us) apătos) jud. Sălaj
 Aghireş (lat. *aggeris*, dela grămadă) "

Agriş (lat. *agris*, spre câmpii) j. Sălaj
 Archiud (lat. *arqueat* (us) curbă) "
 Arduzel (lat. *arduus*, înalt) "
 Arghihat (lat. *arqueat* (us) curbă) "
 Asulagiul (lat. *assula* (cius) cu scânduri.
 jud. Sălaj).
 Acui (lat. *aquila*, apuşoară) j. Satu-Mare
 Acuia (lat. *aqua, aquae* (dela apă) jud.
 Satu-Mare.
 Adrian (nume dela lat. *Hadrianus*) jud.
 Satu-Mare.
 Alexandreşti (proprietar *Alexandru*) jud.
 Satu-Mare.
 Amaş (nume dela lat. *Amans*, iubitor) jud. Satu-Mare
 Andrid (rom. din *indritu* (i) îndreptu) jud.
 Satu-Mare.
 Apătău (r. *apă*, apăta) jud. Satu-Mare
 Arieşu de Pădure (r. dela *arie* (ş)) "
 Arduşat (lat. *arduus* + *sat* = satul înalt)
 jud. Satu Mare.
 Atea (lat. *ad-ea*, la aceea) j. Satu-Mare
 Acillu (lat. *agelli* (us) al moşioarei) j. Sibiu
 Alîna (lat. *alcina* (alcis) cu cerbi) "
 Amnaş (lat. *amnis*, rlu, apă) "
 Apoldul (de sus, jos) *ab-Olt*, sau germ.
apfel, măr) jud. Sibiu.
 Avig (lat. *a-vicus*, la sat) jud. Sibiu
 Agrieşu (lat. *agris* dela ogor) jud. Sol-
 noc-Dobâca.
 Ambriciu (lat. dela *ample*, *amplicius*, îm-
 belşugat) jud. Solnoc-Dobâca.
 Antoş (daco-gr. *anthos*, floare) j. Solnoc-
 Dobâca.
 Apatin (r. *apa*, *apatin*, apos) jud. Solnoc-
 Dobâca.
 Arcalia (daco-gr. *arkos*, urs) jud. Solnoc-
 Dobâca.
 Arpaşteu (daco-gr. *arpastē*, prădată) jud.
 Solnoc-Dobâca.
 Agărbiclu (lat. *a-curb* (icius) la curbă) jud.
 Târnava-Mare.
 Agnita (lat. *agnita*, recunoscută) jud. Târ-
 nava-Mare.
 Agoştin (lat. *a-hostim*, la streinul găzduit)
 jud. Târnava-Mare.
 Alma (Săsesc) lat. *alma*, priincioasa) jud.
 Târnava-Mare.
 Apold (din *ab-Olt*, veniţi dela Olt) jud.
 Târnava-Mare.
 Abuş (lat. *ab-usus*, spre folosinţă) jud.
 Târnava-Mică.
 Adămuş (nume *Adam* (uş) j. Târnava-Mică
 Agrişteu (lat. *ager agri* (s) ogor) "
 Alma (lat. *alma*, de priinţă, cu belşug) j.
 Târnava-Mică.
 Aradul-Nou Vezi *Arad* la oraşe j. Timiş-
 Torontal.

Aita (lat. *a-itus*, la trecere) j. Trei Scaune
 Alungeni (r. *alungi* (eni) așezați în lung)
 j. Trei Scaune.
 Angheliuș (lat. *angulus*, ungheruș) j. Trei
 Scaune.
 Aninoasa (r. *anin* (oasa) j. Trei Scaune
 Ariușd (lat. *areas-do=dă* pe arie) j. Trei
 Scaune.
 Arcus (lat. *arcus*, arc, indoitură) jud. Trei
 Scaune.
 Agărbiciu (lat. *a-curbi* (cius) la curbă jud.
 Turda Arieș.
 Agraș (lat. *ager*, *agri* (s) dela câmp) jud.
 Turda Arieș.
 Albac (r. *alb* (ac) albișor) j. Turda Arieș
 Băgău (r. din *băgă*. vâri, afundă) j. Aloa
 de Jos.
 Bărăbant (din r. *bărăbantă*) j. Alba de Jos
 Benic (lat. *bene*, bine) „
 Berghin (germ. *berg*, munte) „
 Beșineu (lat. *baca*, fruct (bacineus) „
 Beța (r. *băț*, bețea) „
 Bichș (ungur *būk* (fag (iș) „
 Blaj Vezi la orașe. „
 Bogata (r. *bogat* vezi dicț.) „
 Botez (r. *botez* propr. sau figurat „
 Boz (r. *boz*, plantă, vezi dicț.) „
 Brașov Vezi la orașe *Brașov* „
 Broșteni (r. *broască* broaște(ni) „
 Bucerdea (lat. *bucerus*, de bou) „
 Bucerdea (Vinoasă) V. preced. și vin (os)
 j. Alba de Jos.
 Bucium (r. *bucium*) „
 Baia (r. *baie*, mină de extragere) j. Arad
 Baltele (r. *baltă*) „
 Bănești (proprietar *Banul*) „
 Bărzava (r. *barza* | va) „
 Bâsca (lat. *pascua*, bună de păscut) „
 Bătuța (r. *bată*, bătuță (fașie mică) „
 Berechii (r. diform. *perechii*, pereche) jud.
 Arad.
 Beringia (r. *părină*, părinția) j. Arad
 Bocsăg (lat. *buxus*, simcer (boxicus) „
 Bodești (dela *budău*, budești) „
 Bogești (r. *bob*, *boghi* | ești) „
 Bohani (dela *buhă*, buhani) „
 Bonțești (r. *bont* propr. *Bontea* (?) „
 Brusturi (*rese*) r. *brusture* „
 Bulz (r. *bulz* Vezi dicționarul) „
 Budești (dela *budău*, vezi dicț.) „
 Buteni (r. *bute*, buteni) „
 Băița (r. *bae* sau *bate*, mină) j. Bihor
 Bălaie (r. *bălaie* p. *bălană*) „
 Bălăeni (din *bală* (lat. *palus*, baltă) „
 Baloc (din lat. *palus*, baltă (paluc) „
 Bănlaca (r. din *bun-loc*) „
 Bărzăști (r. *barză* | ști) „

Batâr (din *bate*, batăriu) j. Bihor
 - Beiuș (din *baie*, băiușu) „
 Beinșele (r. *baie*. băințele) „
 Belfrea (r. *bolfă*, bolferi(a) „
 Beliu (r. *belea*, beliu) „
 Benești (lat. *bene*, bine | ști) „
 Berechii (r. *pereche*, perechii) „
 Bețlia (slav *bedivli(a)*) săracă) „
 Beznia (r. *beznă*, vezi dicț.) „
 Bicaciu (*căcel*) ungur. *bük*, fag) „
 Bihăria V. munți *Bihor* „
 Birtin [parte, pătin.] „
 Bochia (lat. *baca*, fruct, *băchia*) „
 Bodlu (din vorba *budău*) „
 Boftelu (r. *baftă*, băfteiu) „
 Bodislău (lat. *potis-lavo*, udă puternic) j.
 Bihor.
 Bogeiu (lat. *baca*, *bace* | iu) fruct) j. Bihor
 Boiu (r. *bou*, boi) „
 Borodul (mare, mic) daco-gr. *horas* hrană,
 nutreț, *borotatos*, prea de pășune) j. Bihor
 Borumlaca (lat. *porun*, pur + loc) „
 Borș (șă) (r. *borș*) „
 Borz (din *barză*, *bărzi* | i) „
 Botcanu (dela *batecă*(an) „
 Brădești (r. *brad*, brădești) „
 Brîheni (lat. *braca*, ițari, *brăcheni*) „
 Broaște (r. *broasca*, broaște) „
 Brusturi (r. *brusture*) „
 Bucea (r. *bucă*. poreclă *bucea*). j. Bihor
 Bucium (r. *bucium*) „
 Bucuroaia (r. *bucuria* (bucurie) „
 Budoiu (r. *budău*, budoiu) „
 Budureasa dela vorba (*budău*) „
 Buntești (diform. (*puntești*) - „
 Burda (lat. *burdo*. catâr) „
 Butoni (r. *bute*) „
 Burzucu (diform. *barsucu*) „
 Baria (lat. *baro*, prost) j. Bistrița Năsăud
 Beșinen (lat. *baca* fruct, baciens) „
 Bichigiu (ungur. *bühk*, fag) „
 Bilea (r. *bili*). „
 Blăstăru (din) *Blaș* și ung. *felva*, sat)
 jud. Bistrița Năsăud.
 Borgo-Bistrița (lat. *purgo*, spală, ia apa
Bistrița) jud. Bistrița Năsăud
 Borgo-Prund (*purgo*, spală, ia apa prund)
 jud. Bistrița-Năsăud.
 Borgoșeni (*purgo*, spală, ia apa jos) j.
 Bistrița Năsăud.
 Borgo-Mureșeni (*purgo* spală ia apa *Mu-*
reș) jud. Bistrița-Năsăud.
 Borgotina (lat. din *purgo*, spală, inundă)
 jud. Bistrița-Năsăud.
 Budacuf (r. *budău*, budac) j. Bis.-Năsăud
 Bungard germ. *baum-garten*, grădina cu
 pomi) jud. Bistrița-Năsăud.

Budus (dif. *potus*, de băut) j. Bistrița-Năs.
 Bod (diform. din *pod*) jud. Brașov
 Baci (r. *baciu*) „ „
 Bacamezeu (lat. *baca-mediū*=mediu de fructe, jud. Caraș-Severin.
 Băile Herculane (r. *baie* și *Hercule* semizeu ce reprezintă puterea corporală) j. Caraș-Severin.
 Baloșești (lat. *palus*, baltă jud. Caraș-Sev.
 Bania (dela *ban*, a banului, bănia) „ „
 Balenți (lat. *pallens* galben) „ „
 Bara (dif. para?) „ „
 Barbosa (dela *barbă*, nume bărbos) „ „
 Bărliește (din *pârli*(ște) „ „
 Bărloveni (din *pârli*, pârloveni) „ „
 Bărza (r. *barză*. bărzea) „ „
 Bărzească (r. *barză* bărzeasca) „ „
 Baseștii (lat. *basis*, fund) „ „
 Bata (r. *bată*, fâșie îngustă) „ „
 Batești (dela Bata) „ „
 Belobresca (slav *bel-obrazka*, obraz alb jud. Caraș-Severin.
 Betlenhaza (ungur=casa lui *Betlen*) „ „
 Bichigli (din ungur, *Bükk*, fag, j. Caraș-Sev.
 Biniș (r. *bine*, biniș) „ „
 Birhiș (germ. *birke* mesteacăn) „ „
 Birna (r. *bir*, birnica) „ „
 Bocșa Româna, Montana (lat. *baca*, fruct, băcșa) j. Caraș-Severin
 Bogodintii (slav *pogodiŋti*, îngăduiți) „ „
 Bogottin (daco-gr. *baucholidon*, bun nutreț pentru boi) „ „
 Boldur (r. *bold*(uri) „ „
 Bolvașnița (r. *bolovan*). „ „
 Barlova (dif. *pârlova*, din *pârli*) „ „
 Botinești (r. *bute* (lat. *botta*) j. Caraș-Severin.
 Brănești (dela *Bran* propr. lat. *pronus*, aplecat) j. Caraș-Severin.
 Brazova (r. *brad*, brazii(ova) j. Caraș-Severin.
 Breazova (r. *brad*, breazova) j. Caraș-Severin.
 Brebul (r. *breb*, ciută) j. Caraș-Severin.
 Broșteni (r. *broasca*, broaște(ni) „ „
 Buchin (slav. *buk*, fag) „ „
 Bucosnița (ca și precedentul) „ „
 Bucovăț (slav *buk*, fag) „ „
 Bujor (r. *bujor*) „ „
 Bulza (r. *bulz*) „ „
 Bunea (r. *bun*, buna) „ „
 Băile-Tușnad (r. *baie*, V. Tușnad) j. Ciuc.
 Bancu (dela *Ban*) „ „
 Bicz (V. riu Bicz) „ „
 Bîlbor (germ.=puțul taurului) „ „
 Borsec (daco-gr. baza *bor*, a mîncă, a nutri — de nutreț) j. Ciuc.

Băbuț (r. *babă*, băbuță) j. Cojocna.
 Baci 2 (r. *baciu*) „ „
 Badiu (r. *bade*) „ „
 Badoc (r. *bade*) „ „
 Bagara (lat. *baca*, fruct, *lacăra*) „ „
 Balca (r. *baie*, băica) „ „
 Băița (r. *baie*, băiță) „ „
 Balda (diform. din *baltă*) „ „
 Batos (r. din *bate* și *bătă*) „ „
 Bedeciu (r. *bade*, bădeciu) „ „
 Bercea (r. *berc*, bercea) „ „
 Berchieșu (r. *berc*, berchieș) „ „
 Berinda (r. din *perândă*, perânda) „ „
 Belis (lat. *bellus*, frumușel) „ „
 Bica (Româna) ungur *bükk*, fag) „ „
 Bicalat V. preced. „ „
 Bocaciu (lat. *baca*, fruct *bacaciu*) „ „
 Botoga (din lat. *paludis*, dela baltă) „ „
 Bonțida (lat. *pons*, punte, *ponsida*) „ „
 Borsă (daco-gr. baza *bor*, a mîncă; de unde *boras*, de nutreț) j. Cojocna.
 Borșa (din rom. *borș*) „ „
 Boș (r. *boz*, boj(i)) „ „
 Bothaza (ung. = casa lui *Bot*) „ „
 Bratfalău (r. *brad*, ung. *falu*, sat) „ „
 Budatelec (r. *budău* u. *telek* curte) „ „
 Buda-Veche (r. *budău* și *vechiu*) „ „
 Budurlău (lat. *potor*, *lavo* = ud băutor, este de băut apă) j. Cojocna
 Buteni (r. *bute*, buteni) „ „
 Buclean (ung. *bükk*, fag — r. bic-lean)
 j. Făgăraș.
 Berivoli (*mari*, *micl*) r. *peri* (pomi) jud. Făgăraș.
 Beșimbac (lat. *peesium-baca* = fruct rău)
 j. Făgăraș.
 Breaza (diform. *brazea*, brad) j. Făgăraș.
 Băcăla Bacea (cia) lat. *baca*, fruct) j. Hunedoara.
 Băcăntii Bachiva (ca preced.) j. Hunedoara.
 Baia de Criș (r. *baie*, mină; V. *Criș* riu)
 jud. Hunedoara.
 Băița (r. *bae*, mină, *băiță*) j. Hunedoara
 Baldovin (dela nume fr. *Balduin*) „ „
 Balșa (lat. *palus*, baltă) „ „
 Balomir 2 (nume *Balomir* propr.(?)) „ „
 Banpotoc (r. *ban* și numele de *Potochi*?)
 jud. Hunedoara.
 Bărbăteni (inferior, superior) r. *bărbăteni*(?)
 jud. Hunedoara.
 Barbura (r. *barbură*) jud. Hunedoara
 Bărcia (mare, mică) r. *barcă*, bărci) jud. Hunedoara.
 Bărești 2 V. *Băru*. jud. Hunedoara
 Bărul (mare, mic) r. *părul* (pom) jud. Hunedoara.
 Basarabasa (dela nume *Basarab*) jud. Hunedoara.

Baştea (diform. *paşte* (a) de păscut) jud. Hunedora.

Băţălar (r. *băţul*) jud. Hunedora

Batiz (din *bade*, badiş) „

Bătrâna (r. *bătrân* (ă)) „

Bejani (slav *bejannii*, fugar) „

Berlin (r. *îr pom, pere, perin*) „

Bibicioara (dif. *bobicior* (oara)) „

Binţinţi (lat. *bini-centies*, dublu de o sută) jud. Hunedora.

Birsan (pentru *bârsan* dela Bârsa) jud. Hunedora.

Birtin (r. dif. *pârte*, pârteni) j. Hunedora

Blejani (dela *Blaj*, blăjani) „

Boiabirz (diform. *baia-Bârsii*(?)) „

Boiul (*de sus, jos*) r. *boiu* „

Bonţaru (*inferior, superior*) r. *bonzar* jnd. Hunedora.

Bosorod (r. *boz şi rod*) jud. Hunedora

Boş (diformat din *boz, boji*) „

Boz (r. *boz* (plantă)) „

Bozeş (r. *boz, cu mult boz*) „

Brad (r. *brad* (arbore)) „

Brădeţel (r. *brad* (arbore)) „

Brăşeu (r. *brad, brăz*(eu)) „

Brănişca (din *Eran* (lat. *pronus*, aplecat) jud. Hunedora.

Bretea 2 (diform. din *brădea* (brad) jud. Hunedora.

Briznic (diform. *brazi* (nic) brad) jud. Hunedora.

Brotun (diform. *brătun* p. *brăd* (un) jud. Hunedora.

Brezova (r. *brazi* (ova) brad) j. Hunedora

Bucium 2 (r. *bucium*) „

Buceşti (prop. *daclu* (băceşti)) „

Bucova (slav. *buk, fag*) „

Bucureşti (proprietar *Bucur*) „

Bulur (dif. *boitor*?) „

Bulbuc (r. *bulbuc*) „

Bulzeşti (r. *bulz* (proprietar?)) „

Bunila (r. *bun* (ilă)) „

Burjuc (r. *barză, băzuc*) „

Buruene (r. *buşuiană*) „

Bascioul-Mare (r. *pasce* (oiu) j. Maramureş

Bârsana (r. *barza* (na)) „

Berbeşti (r. *bărbeşti* (Bârbu)?) „

Borşea (r. *borş* (a)) „

Botiza (r. *boată* botiţă) „

Brebu (r. *breb*) „

Budeşti (r. *budău*) „

Bădeni (r. *bade* (ni)) jud. Mureş Turda

Bala (lat. *palus*, baltă) „

Bandul de Câmpie (r. *bandă*) „

Băra (daco-gr. *bora*, păşune, nutret) „

Bărdeşti (r. *bardă* (proprietar?)) „

Bârneşti (r. *bârnă*) „

Beica de Jos (r. *baie, băica*) j. M.-Turda

Berea (diform. *peri* (a) pere) „

Bereni V. *preced.* „

Beu (r. din *bea*, beu) „

Bergheta (r. *berc, berchea*) „

Bolintineni (V. *Bolintinu* j. Ilfov) „

Bozeni (r. *boz* (eni)) „

Brancoveneşti (prop. *Brâncoveanu* Vodă)

jud. Mureş-Turda.

Breaza (r. dif. *brazi* (a) brad) jud. Mureş Turda.

Budiul (r. dela *budău*) jud. Mureş-Turda

Buza (r. *buza* sau *boz* (a)) „

Bădeni (r. *bade*) jud. Odorhei

Băţani-Mici (r. *băţ* (an)) „

Bela (din *baie, băia*) „

Benţid (din r. *banta*, benţit (a)) „

Berlean (dif. *pârli* (an)) „

Beţa (r. *băţ* (ea)) „

Beteşti (r. *bată, bete*) „

Bezid 2 (r. *beţef, cu be e*) „

Bisericanii (dela *biserică*) „

Bodogola (r. *budău, budacă* (oaia)) „

Brădeşti (*duţ*) r. *brad* (eşti, uţ) „

Bulgăreni (r. *bulgăre*(ni)) „

Babţa (r. *babă*) jud. Sălaj

Bac (germ. *bach*, riuşor) „

Badon (diform. din *bade* *bădun*) „

Bădăcin (din *budău* şi *budacă*) „

Băiţa (r. *baie, mină* — băiţă) „

Bălan (r. *bălan*) „

Bănişor (r. *ban* işor) „

Bârsăul (*de jos, sus*) r. *barză* (ul) „

Bârza (r. *barza, bărza*) „

Băşeşti (lat. *basis*, fund) „

Benefalău (r. *bine* ungur *falu*, sat) „

Bicaz (lat. *bi-casus*, dublă cădere) „

Bilgez (dă. *bâlceş, bâlciu*) „

Biuşa (diform. din *piută* (şa)) „

Blaja (Vezi oraşul *Blaj*) „

Bobata (r. *bob, bobată*) „

Bocşa (lat. *buca, fruct, băceşa*) „

Bocşiţa V. *preced.* „

Bodia (din *budău, udăia*) „

Bogăs (lat. *b. ca, fruct, băcăş*) „

Bogdan (*ana*) nume *Bogdan*) „

Boian(nul) r. *boi* (bou) jud. Sălaj

Borlă (dif. *pârta* (pârlita)) „

Borza (diform. *bârza* (barză)) „

Bozleş (r. *bozleş*) „

Bozna (r. *boz*(na)) „

Brebi (r. *breb*). „

Bucium (r. *bucium*). „

Bulga: i (din *Bulgaria*) sau *bulgăre*) „

Băbeşti (r. *baba*) „

Băiţa (r. *baie* (miră) băiţa) j. Satu-Mare

Balcan (din *pâlc, ampl. pâlcân*) „

- Bargău (din lat. *purgo*, spăl, loc unde inundă apa) jud. Satu-Mare
- Batargiu (din *bătă*, tatar) "
- Becea (dif. *băcea* (lat. *baca* fruct) "
- Bercheș (din rom. *berc*). "
- Bercheșoia V. preced. "
- Bercu (r. *berc*) "
- Berea (r. dif. *peri* (a) pomi) "
- Berindan (r. *perândă* (n)) "
- Bervenii (dela *Berea*) "
- Bican (din ungar *bük*, fag.) "
- Bicsad (ung. *bük* fag. + sat) "
- Boghîș (r. *bob*, *boghîș*) "
- Boinești (dela *băi* (mine)) "
- Bontoeni (r. *bontu*(eni)) "
- Botiz (r. *botiș*) "
- Bozinta (Mare, Mică) r. *boz(intă)* "
- Buciumi (r. *bucium*) "
- Busag (r. *boz*(ag)) "
- Buteasa (r. *bute*(asă)) "
- Buzești (dela *buză*) "
- Bendorf (germ. = sat făcut) jud. Sibiu
- Boița (r. *boi*(ța) sau *băi*(ța)?) "
- Brad (r. *brad*) "
- Bungard (germ. *baum-garten* = grădina cu pomi) jud. Sibiu.
- Baba (r. *baba*) jud. Sotnoc Dobăca
- Băful (lat. *palus*, baltă) "
- Bărlea (dif. *pârlea*) "
- Bărsan (r. *bărza*(n)) "
- Bărsăuța V. preced. "
- Bața (r. *băța*) "
- Batin (r. *bade* badin) "
- Bebeni (dif. *băbeni* (sau pepeni)?) "
- Beclean (lat.) *baca*, fruct, *băclean*) "
- Beneding (dif. *Benedict* nume) "
- Berded (dif. *perde*, *perdet*) "
- Berlința (din r. *pere* ruct. *perința*) "
- Beud (r. *bea*, *beut*, (băut)) "
- Bidiu (din rom. *piti*, *piti*(ul)) "
- Bildărești (din *pildă*, nume) "
- Bloaja din ploa(șa) "
- Boerem (baza rom. *boer*) "
- Boga'a (r. *bogat*, *bogată*) "
- Bolu-Mare (r. *boi* (bou) sau *băi*(?)) "
- Bonț (r. *bont*, *bonți*) "
- Brăglez (r. *brăgle*(ș)) "
- Brebeni (r. *brebeni*) "
- Buduș r. *budău*, *budău*(ș)) "
- Buza (r. *buză*) "
- Buzaș (dela *buză* V. preced.) "
- Bărghiș *părgă*, *părgheș*) jud. Târn.-Mare
- Barcuț (r. *berc*, *bercuț* (bărcuț)) "
- Biertan (din *băeri*, de mină, băeritan) "
- Boarta (r. *bortă*, boarta) "
- Bogata-Olteana (r. *bogat*, iu *Olt*) "
- Bohoț (daco-gr. *boukolis*, cu pășune "
- Bratelu (r. *brad* brădeiu) j. Târn.-Mare
- Bruu (r. *brău*, brăiu) "
- Buia (dif. *boia*, dela *boi*) "
- Bundorf (germ. *bund-dorf* = satul uniunii jud. Târnava-Mare.
- Buzd (ia. *bustum*, arsul) "
- Bachnea (r. *bahnă*) jud. Târnava-Mică
- Bagaciu (lat. *baca*, fruct, *bacaci*us) "
- Balcaciu (r. din *pălc*, *pălcaciu*) "
- Bazna (din *pază*, *paznă* (ca paznic)) "
- Bălaușer (din lat. *palus*, baltă) "
- Beșineu (lat. *baca* fruct, *bacineus*) "
- Blăjei V. *Blaj* oraș. "
- Bla (din *beia*. dela *baie* mină) "
- Bobahalma (lat. *bobus-alma* = priitoare boului) județ. Târnava-Mică
- Boian (r. *boi*(an)) "
- Boiu-Mare (r. *boi*(ul) *Mare*) "
- Bord (din rom. *hort*, ă) "
- Boziaș (r. *bozi*iaș) "
- Babașa (r. *babășa*) j. Timiș Torontal
- Bachova (lat. *baca*, fruct (*bacua*)) "
- Băile-buziaș (r. *baie* (de scăldat) și *boz*(ieș) jud. Timiș Torontal.
- Banești (proprietar *Banul*) j. Timiș-Tor.
- Banloc (r. *loc* al *Banului*) "
- Bazoș (lat. *basis*, fund, adâncat) "
- Bejenari (slav *bejannii*, fugar) "
- Bellați (r. din *pelinți* plantă) "
- Belotinți (lat. *palus*, baltă, *paludens*) jud. Timiș-Torontal.
- Bencecul (dela *ban*, băncicul român) jud. Timiș-Torontal.
- Bercuța (r. *berc* | uță) j. Timiș-Torontal
- Beregsău (slav *bereg*, țerm) "
- Berini (din *păr*, *peri* | ni) "
- Beșenova (lat. *baca*, fruct *băcinova*) "
- Biled (germ. *belieden*, a plăcea) "
- Birdea (dif. din *bardă*, bârdea) "
- Blăjeni Vezi orașul *Blaj*. "
- Blumental (germ. = valea florilor) "
- Bodrogul-Nou (slav *bodro*. curajios) "
- Bogdan (*nești*) nume *Bogdan* "
- Breștea (lat. din *prista*, tăctor de lemne) j. Timiș-Torontal.
- Brusturi (r. *brusture*) j. Timiș-Torontal
- Bucovăț (slav *buk*, fag) "
- Budinți (dela *budău*) "
- Bulgăreni (rași) r. *bulgăre* "
- Burat (r. *bură*, *bură*) "
- Buteni (r. *bute* | ni) "
- Băraolț (gr. *para*, lângă *Olt* (riu) jud. Trei Scaune.
- Bătanii-Mari (din *bate* (bătan)?) j. Trei Scaune.
- Belani (din r. *bălan*) j. Trei Scaune
- Belin (dif. *belin* p. *pelin*) "

- Beseneu (lat. *baca, fruct, bacineus*) j. T. Sc.
 Bicfalău (ung. *bükk, fag; falu, sat*) „
 Bicsad (ung. *bükk, fag + sat*) „
 Blta (diform. din *pita*) „
 Bodoc Bodos (din *budău*) „
 Borosneu (*mare, mic*) daco-gr. *boras +*
neo, de nou nutreț) j. Trei Scaune
 Bratcu (diform. *brad | cu*) „
 Brateș (din *brad | eș*) „
 Budila (r. *budău, budilă*) „
 Buzăul-Ardelean V. riu *Buzeu și Ardeal*)
 j. Trei Scaune.
 Băișoara (r. *baie* (mină)) j. Turda-Arieș
 Bagiu (diform. *baciu*) „
 Banobic (din *ban* și ung. *bükk, fagul ba-*
nului) j. Turda-Arieș
 Bețeleu (din *budău, budălău*) „
 Beiu (dif. din *baie, băiu*) „
 Berchiș „
 Bicalat (din ung. *bükk, fag*) „
 Brăzeșil (r. *brad, brazi | ești*) „
 Bogata de Mureș (r. *bogata* riu *Mureș*)
 j. Turda Arieș.
 Buclul de Câmpie (r. *budău*(l) de *câmpie*)
 j. Turda-Arieș.
 Țacova (daco-gr. *kakos, urit*) j. Aalba de Jos
 Cămbaș (r. *câmp | ași*) „
 Captalan (r. *captalan*) „
 Capud (lat. *caput, cap*) „
 Cârna (r. *cârni | â*) „
 Cărpiniș (r. *carpen | iș*) „
 Cecălaca (lat. dela *cioacălău*) „
 Cergăul (r. *cergă | u*) „
 Cetea (r. *ceata*) „
 Cioara (r. *cioară*) „
 Cisteiul (din *cisterna*) „
 Ciuciu (din r. *ciuci*) „
 Clufut (r. *ciufut*) „
 Clugud (lat. dela *elicada, greer*) „
 Cluguzel (ca și preced.) „
 Ciumbuzel (r. *ciump, ciumpărăt*) „
 Ciunga (r. *ciung | a*) „
 Colibi (r. *colibă*) „
 Corna (r. *corn, arbore*) „
 Coșlariu (r. *cășla | riu*) „
 Crăciunelul de Jos (r. *crăciun*) „
 Craiova (dela *crăiu, a craiului*) „
 Cricău (dela *crac, crecău*) „
 Cunța (dif. *cânța, din cântă*) „
 Cut (din *cot* diform. *cut*) „
 Căpruța (r. *capră, căpruță*) Jud. Arad
 Cavna (lat. din *cavum, scobitură*) „
 Cermei (dif. *germe*(i) p. vreme) „
 Cherechiu (din lat. *quercus, de stejar*) j.
 Arad.
 Chereluš (lat. *querulus, plângător*) j. Arad
 Cherliș (r. *cherde*(ș), *perdi | ș*) „
- Chier (r. *cheie | r*) Jud. Arad
 Chișneiu (lat. *qui-signeu, care fac semu*)
 j. Arad.
 Chisindea (r. din *chisă, pisă*) Jud. Arad
 Cicir (lat. *cicer, năut, mazăre*) „
 Cil (lat. *cilium, geană*) „
 Cintel (r. *ciunt | ei*) „
 Ciuci (r. din *ciuci*) „
 Cladova (r. din *clădi | va*) „
 Cociuba (dif. *cocioabă*) „
 Comlăuș (din *coamă, comlău*) „
 Conop (din *cânepă, cânăp*) „
 Corbești (r. *corb | ești*) „
 Covăsișii (din lat. *cavus, scobit*) „
 Cristești (dela *creastă, crestești*) „
 Crocna (r. *crac | na, crăcna*) „
 Cuiăș (dif. din *cui, cuiăș*) „
 Cuied (dif. din *cui, cuietu*) „
 Curtici (dela *curte, curteci*) „
 Curvin (lat. din *curvus, încovăiat*) „
 Căbești (dela *cap, căpești*) Jud. Bihor
 Căcăcenii (din *cucuceni*) „
 Cacuciul (ca precedentul) „
 Cadea (din *cădea* sau *codea* (coada) „
 Calacea (baza *cal | acea*) „
 Călățea (ca preced.) „
 Calea-Mare (r. *cale + mare*) „
 Călugări (r. *călugăr*) „
 Capâna (dela *cap | âna*) capul „
 Câmp (eni, ani) r. *câmp*) „
 Carand 2 (dela *cără | nd*) „
 Caraș (din *carăș* (pește)) j. Bihor.
 Cărbunari (ce fac *cărbuni*) „
 Carenzele V. *Carand* „
 Carpeștii (Mari Mici) r. *cârpi*) „
 Carpinet (r. *carpen, arbore*) „
 Căuașd (lat. *cavus, scobit, ca și rom. căuș,*
găoază, găvozdi) j. Bihor.
 Cauacea (lat. *cavus scobit; ca r. găoace*)
 j. Bihor.
 Ceia (r. diform. *ceafa*) j. Bihor.
 Ceheiu (din *ceh, cehi*(?)) „
 Ceia (din *ceaucă, ceică*) „
 Ceșoara (r. *ciui*(ș) *piti*(ș)). „
 Cetariu Cetea (r. *ceotă*) „
 Cherechiul (*Mic*) lat. din *quercus, stejar*)
 j. Binor.
 Cheresig (din baza *hiriz, firiz*) fereștrău
 j. Bihor.
 Cheșa (din *gheși* (deși) înghesuită) j. Bihor.
 Cheșărău (Vezi *preced.*) „
 Cheț (dif. *gheț, gheață*) „
 Chiag (r. *chiag, figurat* ?) „
 Chițlarac (u) din *hiara*(c) „
 Chițic (din *chică* (p. pică)) „
 Chimiz (r. dif. *ghem*(iș)) „
 Chirbiș (din *ciripiș*) „

- Chișcău** (r. *chisc* (pisc) j. Bihor
Chișlaca (r. *câșlă*(ca) " "
Chișloz (r. *câșla*(șu) " "
Chisteag (r. *ghizd*(ea) g " "
Chișirid (dif. *ghęși* pentru *deși* (deșeret) j. Bihor.
Chubulcut (din onom. *hobălc*(ăt) cu ho-puri j. Bihor.
Clocaia (r. *cioacă*, *cioată*) j. Bihor
Ciuholu (r. *ciuhu*(rez) " "
Cuimăhaz, **Ciumediu** (r. *ciumă*(tiu) " "
Ciutelec (r. *ciot*, *ciotatele*) " "
Cocluța (r. *cocioaba*) " "
Colu (poreclă *colu*, sau *goi*?) " "
Coleșii (dif. din *gol*(ești) " "
Copăcel (*ceci*) r. *copac* *copaci* " "
Cordău (r. *cărd*(ău) " "
Coroiu (r. *coroiu*) " "
Coșdelu (r. *costeiu*) " "
Cotiglet (r. *cotigă*(let) *coti* " "
Craiova (dela *craiu* (crăiva) " "
Creștur (r. dela *creastă*, *crestăr*) " "
Cresuia (r. dif. *gras*, *grăsuia*) " "
Cristior (r. dela *creastă*, *crestior*) " "
Cuciuba (r. *cocioaba*) " "
 uești (din *căești*, cu cai) " "
Curățele (r. *curat*, *curățel*) " "
Curbești (lat. dela *curvus*, îndoit) " "
Cusuiș (comp. r. *cu-suiș*) " "
Cuzap (ung. *közep*, mijloc) " "
Calala (dif. *gaie*, *găiala*) j. Nistr. Năsăud.
Cărlibaba (Nouă) V. în Bucovina " "
Cepani (r. *ceapă* *cepani*) " "
Cosna (din *coastă* *coastna*, *coasna*) " "
Crainimet (slav *krainii*, dela *capăt*) " "
Cușma (r. *cușmă*) " "
Cernat (dela rom. *cerni*, *cernit*) j, Brașov
Codiea (dela *coașă*) " "
Cristian (r. *creasta*, *crestian*) " "
Crizbav (germ. = *kreis-bau* = construc-
 ția rotundă. circulară) j. Brașov.
Cacova (dif. *cucova*) j. Caraș-Severin
Călina (r. *călin* | a) " "
Călnic (din *colinic*, dela *colină*) " "
Canicea (r. *câni* (cea) " "
Căpălmaș (dela *capul*, *căpălma*) " "
Căprioara (r. *căprioară*) " "
Cărbunari (r. *cărbune*, *cărbunar*) " "
Cărpa (r. *cărpă*) " "
Covaran (lat. din *cavare*, a scobi) " "
Chernecea (r. *cărn* | *ceea*) " "
Cicleni (*ciova*) *montană*, *română* (daco-
 gr. din *kykton*, cerc, rotund) V. *fielău*, dic-
 ționar. j. Caraș-Severin
Ciordea (r. din *ciord*, *ciordea*) " "
Cireșa **Cireșu** (r. *cireș* | *ă*) " "
Ciuchici (r. din *ciuchi*, p. *ciupi*) " "
Ciudonovița (slav. *ciudo*, minune | *nată*)
 j. Caraș-Severin.
Ciuta (r. *ciută*) j. Caraș-Severin
Cladova (din rom. *clăzi*) " "
Cliciova (slav *cliuici*, *cheic*) " "
Clocotici (r. *clocot-ici* (plantă) " "
Comoriște (r. *comoră* | *ște*) " "
Coramie (comp. *cără* + *mic*) " "
Cornea (*reva*) r. *corn*, arbore " "
Coronini (proprietar *Coronini*) " "
Cosavița (dela *cosi*, de *cosit*) " "
Coșova (r. *coș*, sau *cosii*) " "
Coșteiul (*mare*, *mic*) r. *coastă*, *costeiu* jud.
 Caraș-Severin.
Crăjma (r. *crășmă*) j. Caraș-Severin
Crasova (lat. *crasus*, gras | *ova*) " "
Crăciova (slav *kriciati*, a striga) " "
Crivina (r. *crivină*) V. dieț. " "
Crușoveț V. *Crușetu*, *Crușovu*, (Muntenia)
 j. Caraș-Severin.
Crivina (din *cărd-vine* scris *sărbește*, fără
 consoana *ă* — această numire arată *venirea*
 aici în *cărd*, poate a sărbilor ce se refugiau)
 j. Caraș-Severin.
Cuptoare-Secul (r. *cuptor* și *sec*) județul
 Caraș-Severin.
Cuptorea (r. *cuptor* | *ea*) j. C.-Severin
Curtea (r. *curte*) " "
Cărja (r. *carte*, *cărța* (cu documente) j.
 Ciuc.
Casin (r. *casă*, *căsin*) jud. Ciuc
Cetățuia (r. *cețățue*) " "
Chileni (r. *chilie* | *ni*) " "
Ciceu (din lat. *cicer*, năut, mazăre) " "
Cioboteni (r. *ciobotă*, *cioboteni*) " "
Ciurani (r. *ciurma* | *ni*) " "
Ciucani V. județ *Ciuc* " "
Corbu (r. *corb*) " "
Calata (tele) r. dela *cal*, cu cai) j. Cojocna
Calian (din *cale* (an) " "
Cămărașul (r. *cămăraș*) " "
Căpușel (*mare*. *mic*) r. *cap* | *ușel*) " "
Cara (r. *car*, *cară*) " "
Cațina (r. *cățină*) " "
Cendremal (r. *săndrăma* | r) " "
Cheseu (r. din *ghes*, p. *des* | *ău*) " "
Childea (diform. p. *chii*(a) " "
Chilbucut (r. din *hălbucut*) " "
Chintau (r. din *ghindă*, *ghindău*) " "
Cistelnic (r. pentru *cinste* | *lnic*) " "
Ciucea (venit dela *Ciuc* V. județ) " "
Ciula (r. *ciul* și *ciulea*) " "
Ciumăfaia (r. *ciunăfaiu*) " "
Coaci (r. *coace*) " "
Cod (diform. r. *cot*) " "
Corpadea (dif. *cărpatea* (carpați)) " "
Corus (r. diform. *căruț* (prin *cărus*) " "

Crișeu (dala riul *Criș*) V. riuri j. Cojocna
 Cubleş (dif. *căpleș*, dela capăt) „
 Cutiș (r. *cofiș*, dela *cof*) „
 Călnari (din r. *găina*(ri) j. Făgăraș
 Cârța (r. *carte*, cârța, cu document) „
 Colun (r. *cal*, călun) „
 Comana (r. *couma* de deal) „
 Copăcel (r. *copac* | el) „
 Corbi (r. *corb*) „
 Cuclulata (r. *căciula* | ta) „
 Căbești (dii | *cap-ești*) Jud. Hunedoara
 Caestău (din *gaie*, găiasa) „
 Căinelul (*de sus, jos*) r. *găină* | nel) „
 Călanul (*mic*) r. din *cal-an* | ul) „
 Câmpu-lui-Neag (r. *câmp* și *Neagu*) „
 Cântăga (diform. *gânsac* | a) „
 Căoi (din rom. *hău*, hăoi) „
 Caraci (r. din *harag*, haragi) „
 Cărmăznești (r. *cărmăz* | an) pr. „
 Cărnești (r. din *cărni*, *coti*) „
 Carpeni (r. *carpen*) „
 Cârșiți (r. dif. *corciți*) „
 Căstău (r. dif. *coastă*(u)) „
 Căzânești (r. *cazan* | ești) prop. (?) „
 Cerbul Cerbla (r. *cerb*) „
 Cărșor (r. *cer* (arbore)) „
 Cerna (din r. *cerni* V. *Tierna* Dacia) „
 Chergheș (l. *queceus*, stejăriș) „
 Cherpeniș (din *carpen* | iș) „
 Chimindia (din *chimen*) „
 Chițid (dif. *ghețet*, din *giață*) „
 Cib (lat. *cibus*, hrană) „
 Clerteș Clertejul (r. *cirtă*, mică parte) Jud.
 Hunedoara.
 Ciumpuri (diform. *ciumpuri*) Jud. Hunedoara
 Cinciși (r. *cinci*(ș) de *cinci*) „
 Ciula (*mare, mică*, r. *ciul* V. dict. „
 Clopotiva (baza r. *clopot*) „
 Coja (r. *cojă* sau *coș(a)*) „
 Coroești (r. *coroiu*) „
 Cosești (r. *cosi*, *cosești*) „
 Costești (r. *coasta*, *costișă*) „
 Covrigi (r. *covrigi*) „
 Cozia V. *Cozia în Muntenia* „
 Crăciunești (r. *crăciun*) „
 Crăgniș (r. *crac*;niș) „
 Crișeni (dela riul *Crișu*). „
 Cristior Cristur (r. *creastă*, *crestir*) „
 Crivadia (r. *crivac* și *crivă*) „
 Cueș (uin *căeș*, cu *cai*) „
 Cugăr (din r. *cuc*, *cucer*) „
 Curechiu (r. *curechiu*) „
 Curpeni (r. *curpen*) „
 Căllnești (r. *căllnă*) Jud. Maramureș
 Câmpulung (r. *câmp* + *lung*) „
 Cornești (r. *corn* (arbore)) „
 Costin (de *costin*, *costean*) „

Crăcești (r. *crac*, *crăci*) j. Maramureș
 Crăciunești (r. *crăciun* (prop. ?) „
 Culcea (r. din *culcă* sau *colțea*) „
 Căcuciu (r. diform. *cuc*(uciu) j. Mureș.-T.
 Călimănești *Vezi Călimănești în Munte-*
nia. județul Mureș-Turda
 Călugări (r. *călugăr*) „
 Călușeri (r. *călușari*) „
 Cămpenița (r. *câmp*(eni)) „
 Căsva (din *căști-va*) „
 Cetatea (s. *cetate*) „
 Ceuaș (din *ceva-și*, puțin) „
 Chibed (dif. din *capăt*, chepet) „
 Ciba (lat. *cibus*, hrană) „
 Ciuta (rom. *ciută*) „
 Cocoși (r. *cocoș*) „
 Codreni (r. *codru*) „
 Corbești (r. *corb*) „
 Cornești (nățel) r. *corn* (arbore) „
 Comori (r. *comoară*) „
 Costeni (r. *coastă* de deal) „
 Cotuș (r. *coț*, *cotaș*) „
 Crăciunești (r. *crăciun*(ești)) „
 Cristești (r. din *creastă* *crestești*) „
 Curteni (r. *curte*, *curtean*) „
 Cădaclu (r. *coadu*(ciu) Jud. Orhei
 Cădișeni (r. *coadă*, *codișeni*) „
 Călugăreni (r. *călugăr*(eni)) „
 Căpălnița (r. *capul* (căpălna)) „
 Cechești (dela *Ciuc*, *ciuchești*) „
 Cehetel (r. *ciuchitel*) p. *ciupit*) „
 Cibu (lat. *cibus*, hrană) „
 Cireșeni (r. *cireș*(eni)) „
 Cobătești (r. *cobe* (fig. pasăre, *cobet*) „
 Corundu (dif. *căruntu*) „
 Crăciunel (r. *crăciun*(ei)) „
 Cristur (r. *creastă* (r) lat. *crista*) „
 Crișeni (dela riul *Crișu*) „
 Cușmed (r. *cușmă*(t)) „
 Cămaru (r. *cămară*) Jud. Sălăș
 Carastelec (din *cărstelic* p. *crestelic*) „
 Cățelul (r. *cățel*) „
 Căuaș (lat. *cavus*, *scobit*) „
 Cean (diform. din *gean*(ă) figurat) „
 Cehalul (*heu*) l. *caecus*, ascuns) „
 Cehul-Silvaniei lat. *caecus*, ascuns și lat-
siiva pădure) județul Sălăș
 Cheghea (din *cheag* *cheghea*) „
 Cerișea (r. *ceară*) „
 Chendrea (diform. *Condrea* (vezi *Moldova*)
 jud. Sălăș.
 Chichîșa (din *chic*(ășa) *chică* (pică) j. Sălăș
 Cheud (dif. *ciot*, din *chiui*) „
 Cleșd (din *căiește*) „
 Chilioara (r. *chilie* *chilioară*) „
 Chișfalău V. (ung. *satul mic*) „
 Cheși (ung. *kis*, mic) „

- Chechis (din *chica*, *chichiș* (p. pică) **J. Sălaș**
Chelița (din *chilie*) „ „
Cig (dela munți *Cicul*) „ „
Cioara (r. *cioară*) „ „
Clumărna (r. *ciuma*(:na) „ „
Ciuta (r. *ciută*) „ „
Cizer (trans. *ciz* scatiu) „ „
Cerni (r. *corn*, arbore) „ „
Corund (diform. *cărunt*) „ „
Coseiu (din r. *coseiu*) „ „
Cozniciul (de sus, jos) r. *coastă*, cost-
 niciu) **județul Sălaș**
Crasna (r. *creasta* (de deal) creastna) „ „
Creaca (r. *creacă*) „ „
Cristelec (r. *creastă*, crestelic) „ „
Cristur (r. *creastă* (de deal) crestior) „ „
Curitau (p. *curătău*, curătură) „ „
Cacu (din gr. *kakos*, urit) **Jud. Satu-Mare**
Călinești (r. *călin* (arbore) călinești) „ „
Cămin (r. *cămin*) „ „
Căpleni (r. *cap*, *căpleni*) „ „
Carășeu (r. *curaș* (pește)) „ „
Caramazana (r. *cărmăz*(an)) „ „
Certege (din *certa*, *certeș*(e)) „ „
Cetatea Veche (r. *cetate* + *veche*) „ „
Cetățele (r. *cetate*) „ „
Chehiș (dela *ceh* (iș)) „ „
Cheria (din *cherde* (p. perde)) „ „
Chiuzbaia (din *cuiba* (ia)) „ „
Ciocărlău (r. *cioacă* (r) lău) „ „
Cioft (diform. *șold*) „ „
Ciungi (r. *ciung* (i)) „ „
Ciumești (r. *ciuma* (mești)) „ „
Coltau (r. *cald* (căldău)) „ „
Colțirea (r. *colț* (ărea)) „ „
Corod (V. *Corod* în Moldova) „ „
Crai-Dolorț (r. *crăi* V. *Dolorț*) „ „
Crucișor (r. *cruce*, *cruciș*(or)) „ „
Culcea (r. *culcă* (p. culcare)) „ „
Culciul (*mare*, *mic*) ca preced. „ „
Curtiușeni (dela *cărd*(iușeni)) „ „
Cuța (dela *cot*, *coța*) „ „
Curtiușul (*mare*) dela *cărd*(iușul)
Cacova (*covița*) dif. *cucova*) **Jud. Sibiu**
Călnic (din r. *collină*, *colinic*) „ „
Căpâlna (r. *cap* (capul) na) „ „
Cărpiniș (r. *carpen*, arbore) „ „
Cașolț (comp. *ca-și* *Olti*, *olteni*) „ „
Chirpău (r. *cărpă* (u)) „ „
Cidreag (r. *cidru*, *cidreag*) „ „
Cisnădie (dioară) lat. *cis-nodi*, de legătură
 dincolo) **Jud. Sibiu.**
Cornățel (r. *corn* (arbore)) **Jud. Sibiu**
Cristian (r. *creastă* (de deal) creștean)
Călanul (*mare mic*) r. *cal*, *cal* (an) **Jud.**
Solnoc Dobăca.
Călăcea (r. *cal* (acea)) **J. Solnoc Dobăca**
- Calna** (r. *cal* (na)) **J. Solnoc Dobăca**
Canciu (r. *cance*) „ „
Căpâlna (r. *cap* (capul) na) „ „
Cărbunar (r. *cărbune* (nar)) „ „
Cărpiniș (r. *carpen* (iș)) „ „
Cașeu (r. *caș* (eiu)) „ „
Cătălina (dela *cot* (eling)) „ „
Cățcău (r. *chițcan* (sau *căță* (?)) „ „
Cernești (din r. *cerni*, *cernit*) „ „
Cernuc (V. preced.) „ „
Cesar (lat. *Caesar* (cif. *cezar*) nume) „ „
Cetan (r. *ceată* (cetan)) „ „
Chechichena (dif. *cășcigata*) „ „
Chendru (din gr. *kentron*, centru) „ „
Cheșiu (r. din *ghes*, *gheșiu*) „ „
Cheuchș (r. *cauc* (hiș)) „ „
Chi-ed (din *chica* (pică) *chicet*) „ „
Chintelnic (r. *chindă* (lnic)) „ „
Chiraleș (ung. = *regesc*) „ „
Chiuști (r. *chiui*, sau *chiuă* *piuă*) „ „
Chiuză (r. *ghiuș* (a)) „ „
Chizeni V. preced. „ „
Ciaba (r. *cioaba*) „ „
Clachi (r. *cioacă*, *cioache*) „ „
Ciceul (*Cristur*, *Giurgești*, *Mihăești*, *Poeni*,
Hăsmăș) dela *Cic* sau *Ciuc* V. *judete jud.*
Solnoc Dobăca.
Ciocman (r. *cioacă*) **jud. Solnoc Dobăca**
Ciocoțiș (V. preced.) „ „
Ciohișul (V. preced.) „ „
Ciubanca (r. *cioban*, *ciobancă*) „ „
Ciubancuța (r. *cioban*, (cuța)) „ „
Ciula (r. *ciul* *Vezi* dicț.) „ „
Ciumeni (r. *ciuma* (ni)) „ „
Clocu-Corable (r. *clacă* (clăcu) + *corabia*)
jud. Solnoc Dobăca.
Clifșu (r. *clisă* (clisiu)) „ „
Cociu (r. *coace* (cociu)) „ „
Codor (diform. *cotor*) „ „
Coldău (r. *holdă*, *holdău*) „ „
Coplean (r. dela *cap*, *căplean*) „ „
Copru (din *capră* (căpru)) „ „
Copalnic (*Mănăștur*) dela *cap* (ul)) „ „
Corueni (r. *coroiu*, *coroeni*) „ „
Costeni (r. *coastă* (de deal)) „ „
Cozla (ar părea slav *kozla*, *capră*, dar este
 dif. rom. *cășla* (căjla)) **jud. Solnoc Dobăca**
Cremenea (r. *cremene*) „ „
Cristoișul (*mare*) } dela *creastă* de deal.
Cristoișel } *crestăr*, *cristăr*) **Jud.**
Solnoc Dobăca.
Cubleșul (din *copleși*, *copleșu*) **Jud. Sol-**
noc Dobăca.
Cucluiat (dif. *căciula* (t)) **J. Solnoc Dobăca**
Cudmeniș (dela *cot* (meni-iș)) „ „
Cufoaia (r. *cofă*, *cofoaia*) „ „
Curtiuș (*ul mic*) dela *cărd*(uluș) **Jud.**
Solnoc Dobăca.

Cutea (r. *cute*) jud. Solnoc Dobâca
 Cuzdrloara (r. *costreiu* (oara) „
 Calbor (r. *colb* (âr) Jud. Târnava Mare
 Calvasâr (lat. *calvus*, pleşuv) „
 Căpâlna (r. *cap* (ui) nă) „
 Caţa (r. *caţă*) „
 Cerghidul (*mare, mic*) r. *cergă* (t) „
 Cetatea de Caltă (r. *cetate* şi *baltă*) „
 Chesler germ.—ceaurar) „
 Ceuaş (r. *ceva-şi*, puţin) „
 Chincius (r. *cance*, cânciuş) „
 Ghindul (*mare mic*) r. *ghindă*, ghindul
 jud. Târnava Mare.
 Chirileu (r. *chir*, p. pir) j. Târnava Mare
 Cincşor (din lat. *cingo*, incing, impresor)
 jud. Târnava Mare.
 Cincul-Mare—(vezi preced. şi munte *Cicul*)
 jud. Târnava Mare.
 Cîpăul (r. din *ceapa* (ul) j. Târnava Mare
 Ciucmandru (din *ciuc* (?) sau *ciuma* (n)
 jud. Târnava Mare.
 Cloaşterî (germ. *klösterlich*, mănăstiresc)
 jud. Târnava Mare.
 Cobor (r. *cobori*, coboriş) j. Târnava Mare
 Cohalim (lat. *co-almus*, cu belşug) „
 Copşa (dela *cap*, căpşa) „
 Coroiu (r. *coroiu*) „
 Erăciunel (r. *erăciun* (sau *crac* de deal ?)
 jud. Târnava Mare.
 Craifalău (r. *crai* ungur *falu* satul cra-
 iului) jud. Târnava Mare.
 Crihalma (lat. *grex-alma* = belşug de
 cireadă) jud. Târnava Mare.
 Criş (V. riul *Criş*) jud. Târnava Mare
 Criţ (germ. *kreis*, cerc) „
 Cud (dif. *cot*) „
 Curciu (r. *curcă* (ciu) „
 Cuştelnic (din *cuşcă*, cuşte (lnic) „
 Cădar (r. *cadă*, care fac ciubere) „
 Călacea (dela *cal* (ace) „
 Călugăreni (dela *călugăr* (eni) „
 Căpăt (r. *capăt*) „
 Căptălan (i. *captalan*, (plantă) „
 Cebza (r. *ceapă*, cepşa) „
 Cenad (*mare, mic*) lat. *cena-ad* = la
 cină (cinat) jud. Târnava Mare.
 Cerneşti (r. *cerni* (V. riu *Tierna*=*Cerna*,
 Dacia) jud. Târnava Mare.
 Checea (Rom.) din *chică*, chicea, (pică)
 jud. Târnava Mare.
 Checheş (din *chică*, chiceş (p. pică) jud.
 Târnava Mare.
 Chelmac (diform. *călmac*, p. culmeac) jud.
 Târnava Mare.
 Cheşniţ (ung. *kicsini*, mic) jud. Târ-
 nava Mare.
 Chisătău (ung. *his*, mic, rom. *saţ*) jud. Târ-
 nava Mare.

Chişoda (ca precedent) j. Târnava Mare
 Ciacova (r. *ciocă* (cioacova) „
 Clopodia (r. *clopot* (ia) „
 Codreni (r. *codru*, codreni) „
 Colonia-Mică (r. *colonie* + *mică*) „
 Colonişti (r. *colonişt*) „
 Comeat (r. *coamă* (de deal) „
 Comloş (dif. din *comăluş* (dela *coamă*) j.
 Târnava Mare.
 Constanţa (nume *Constanţa* (Constantiana)
 jud. Târnava Mare.
 Covaciţa (din vorba slavă *covaci* ferar)
 jud. Târnava Mare.
 Craloveni (dela vorba *crai* (oveni) jud.
 Târnava Mare..
 Călnic (r. *colnic* (de colină) j. Trei Scaune
 Catalina (dela *cot* (ălina) „
 Cernatul (din rom. *cerni*, cernit) „
 Chepet (diform din *capăt*) „
 Chichiş (dela *chică*, chicăşi) „
 Chileni (r. *chilie*, chileni) „
 Ciuruş (r. *chior* (aş) „
 Comălău (r. *coamă* (de deal) „
 Coşeni (r. *coş* (eni) „
 Cacova (din gr. *kakos*, urît) j. Turda Arieş
 Cămpeni (r. *câmp* (eni) „
 Căpuşul de Cămpie (r. *cap* (uş) „
 Carcedia (r. *cârci* (edea) „
 Ceagz (diform. *ceaţă*) „
 Ceanul-Deşert V. *Cean* (Odorhei) „
 Certege (r. *cirtă*, cirtice) „
 Cheţa (diform. *gheaţă*, gheţea) „
 Chiland (lat. *quietum*, liniştit) „
 Chimmelnicul de Câmp (trans. *chimă*
 (ungur. *csira* ?) — ampl. *chimet* (elnic) Jud.
 Turda Arieş.
 Cicău (dela *Cic* (judeţ vecin) j. Turda Arieş
 Cioara (r. *cioară*) „
 Ciugudul (din r. *ciocă*, ciocacăt (ul) „
 Ciurilă (r. *ciur* (ilă) „
 Coc (r. *coc*, (coace) „
 Comiţag (r. *coamă*, comiţa (c) „
 Copand (r. *cap*, *căpânda*) „
 Corneşti (r. *corn* (eşti) „
 Cucerdea (r. *cuc*, *cucer* (etea) „
 Dealul Gecagului (r. *deal*, *jacăş* (u) jud.
 Alba de Jos.
 Doştat (germ. *daus-statt*, dublu loc) jud.
 Alba de Jos.
 Drambariu (r. *drâmba* (r) j. Alba de Jos
 Dumitra (nume *Dumitru* (a) „
 Dezna (r. *des* deşi (na) jud. Arad
 Dieci (r. *diac*, dieci) „
 Doncenl (nume *Danciu*, dănceni) „
 Drăuţi (din *dără* (uţi) „
 Dud (r. *dud*) „
 Dulcele (r. *dulce*) „
 Dumbrava (viţa) r. *dumbravă* „

- Dameș (lat. *dama*, cerb, *dameus*) j. Bihor
 Decanești (dela proprietar *diacon* (ești) jud. Bihor.
 Delani (r. *deal* p. deleni) j. Bihor
 Derna (*șoara*) V. în Dacia *Tierna* „
 Dijir (diform din *deger* (deger) „
 Diosig (r. *dioseghi* p. deosebi) „
 Dobrești (dela nume slav *Dobre* „
 Drăgănești (r. *drag*, nume *Drăgan*) „
 Dragești V. *preced.* „
 Dragoteni V. *preced.* „
 Dubești (slav *dub*, stejar, poate dâmbești) jud. Bihor.
 Dubricion (nume *Dobre* (cian) j. Bihor
 Dumbrăveni (*vița*) r. dumbravă. „
 Dipșa (r. *tepsi*, *tepșa*) j. Bistrița-Năsăud
 Doroleia (r. din *dor*, *doruleia*) „
 Dumitria Mare (nume prop. *Dumitru* jud. Bistrița-Năsăud.
 Dumitrița V. *preced.* sau floare *dumitrița* jud. Bistrița-Năsăud.
 Dalboșet (r. *dalb* (ășet) j. Caraș-Severin
 Daruvar (din slav *darova*(ti) a dărui) jud. Caraș-Severin.
 Delinești (r. *deal*, delean) j. Caraș-Severin
 Derești (r. din *dar*, dărești) „
 Divici (lat. *dives*, *divitis*, bogat, norocos) jud. Caraș-Severin.
 Dobrești (dela propr. *Dobre*) jud. Caraș-Severin.
 Doclin (lat. *declinum*, povârniș) jud. Caraș-Severin.
 Docnocea (din r. *duhni* (nocea) jud. Caraș-Severin.
 Dolnea (din r. *deal* (nea) j. Caraș-Severin
 Doman (lat. *domus*, casă) „
 Domașnia (lat. *domus*, casă-cu case) „
 Dragomirești (nume prop. *Dragomir*) „
 Drăgășinești (nume prop. *Dragu*) „
 Drinova (daco-gr. *dryinos*, de stejar) „
 Dubești (slav *dub*, stejar. rom. *ești*) „
 Dubova V. *preced.* „
 Duleu (rom. *dulău*) „
 Dănești (dela proprietar *Dan*) jud. Ciuc
 Diștron (comp. *dintr'un*) „
 Danc (nume prop. *Dan*, Dancu) j. Cojocna
 Dedrad (slav *ded-rad*=moș vesel) „
 Dermir (din *dărma*, dărmer) „
 Deus (lat. *deus*, zeu, dumnezeu) „
 Dol (lat. *dolus*, viclenie, momeală) „
 Dorot (din r. *dor*, dorât) „
 Drag (r. *drag*) „
 Dretea (vechiu r. *drit* (drept) „
 Dejanî (dela oraș *Dej* vezi-l) j. Făgăraș
 Drăguș (r. *drag*) „
 Dridiș (vechiu r. *drit* (drept) dritiș) „
 Dâncul-Mare (nume *Dan* (cu) + *mare*) j. Hunedoara.
 Dănulești (nume prop. *Dan*) j. Hunedoara
 Dealu-Mare (r. *deal* + *mare*) „
 Denșuș (r. comp. *din-suși* (sus) „
 Dobăca (lat. *de-baca*, pentru fruct (pom) jud. Hunedoara.
 Dobra (slav *dobra*, buna) j. Hunedoara
 Dobroț V. *preced.* „
 Dumbrăvița (r. *dumaravă* (viță) „
 Dumești (nume pr. *Duma*) „
 Derești (r. din *dar*, dărești) j. Maramureș
 Dragomirești (nume prop. *Dragomir*) jud. Maramureș.
 Dămieni (nume prop. *Dămian*) j. Mureș-Turda,
 Deda (din slav *ded*, moș) j. Mureș-Turda
 Deleni (r. *deal* deleni) „
 Drojdii (r. *drojcie*) „
 Dumbrava (r. *dumbravă*) „
 Dumitrești (r. propr. *Dumitru*) „
 Daia (*Săciuască*) V. j. Târnava Mare jud. Odorhel.
 Dărjitu (r. *dărj*) jud. Odorhel
 Dealul (r. *deal* (ul)) „
 Deboeni (din r. *dibui*, dibueni) „
 Deluțiu (r. *deal*, deluț) „
 Doboșeni (dela *dobă*, nume *Doboș*) „
 Drăușeni (dif. din *drăușeni*) „
 Dumitreni (nume prop. *Dumitru*) „
 Deja (din r. *des deși* (a) jud. Sălaj
 Derșida (din *dărj* (ita)) „
 Dioșod (din *deș deși* (ă!)) „
 Doba (*onare*, *onisă*) r. *dobă*, *tobă*) „
 Dobrin (nume *Dobrin*) „
 Dah (germ. *dach*, acoperiș) „
 Domnii (din *domn* (ean)) „
 Daboit (germ. = ici îndată) j. Satu Mare
 Dândești (*Chiorului*) porecla prop. *Tont* jud. Satu Mare.
 Dara (din r. *dăra*) jud. Satu Mare
 Dindești (porecla propr. *dinte* (ști)) „
 Dobra (slav *dobra*, buna) „
 Domănești (proprietar *Duma*) „
 Dumbrăvița (r. *dumbravă*) „
 Durusa (r. *dăra* dăruța). „
 Daia Săseasca (V. j. Târnava Mare) j. Sibiu
 Deal (r. *deal*) „
 Dobârca (r. *tăbărcă*) „
 Dăbăca Dăbăceni (lat. *de-baca*, de fruct) jud. Solnoc Dobăca.
 Dâmăcușeni (lat. *dama*, cerb) jud. Solnoc Dobăca.
 Darjea (r. *dărz*, dărjea) j. Solnoc Dobăca
 Dealul-Mare (r. *deal* + *mare*) „
 Dicea (*Ungur.*) lat. *decies* înzecit) jud. Solnoc Dobăca.
 Dindeleag (r. *din-deal*(ec) j. Solnoc Dobăca
 Divicloru (mare, mic) (lat. *divisor*) „

Dobric (*cel*) Dobriținaș (slav *dobre* bun) jud. Solnoc Dobâca.
 Dobrochina (daco-gr. *diobroché*, plină de apă) jud. Solnoc Dobâca.
 Dolheni (dela *Dol* j. Cojocna) jud. Solnoc Dobâca.
 Drăghia (r. *drag*, nume Drăghia) jud. Solnoc Dobâca.
 Dumbrăvița (r. *dumbravă*) j. Solnoc Dobâca
 Daia (daco-gr. *daia*, cistrușă) j. Târuava Mare.
 Daia Săsească V. *Daia* + *sas*) j. Târnava Mare.
 Daneș (nume *Dan*) jud. Târnava Mare.
 Dâmbău (r. *dâm* (ău) „ „
 Deaș (din r. *des*, *deși* (deăși) „ „
 Dobca (din *dobă* (dăbcă) „ „
 Dăros (din r. *tărlă* (tăros) jud. Turnava Mică.
 Domald (germ. *dom-alt*, biserica veche) jud. Târnava Mică.
 Dâmbu Timișan (r. *dâmb* + Timiș) jud. Timiș Torontal.
 Dănculescu (prop. *Danciu*) jud. Timiș Torontal.
 Denta (din lat. *dentis*, a dintelui) j. Timiș Torontal.
 Deta (r. *diată*) jud. Timiș Torontal
 Dnboz (r. *dănb* (os) scris sârbește(!) jud. Timiș Torontal.
 Dolzești (din *dolce* p. dulce (ști) j. Timiș Torontal.
 Dorgoș (dif. din *tărg* ăș) j. Timiș Torontal
 Drăgoești (dume. *Dragu* (drag) „ „
 Dragșina (din *drag* (șina) ca preced.) „ „
 Dumbrăveni (r. *dumbravă*) „ „
 Dainic (din *deal* (mic) jud. Trei Scaune
 Dobolii de jos (diform. *domolii* de jos) j. Trei Scaune.
 Dateș (r. *dat* (eș) dăruit) j. Turda Arieș.
 Decea (lat. *decies*, inzecit) „ „
 Dileul (*Român*) (lat. *oilu*, a spăla, „ „
 Diletul (*Ungur*) (a udă de tot, topi. „ „
 Dumbrău (r. *dumbravă* (această numire arată mai bine origina vorbei, din lat. *de* și *umbra*)
 Erdeș (diform. *ardei* (ș) jud. Arad
 Ebendorf (germ. = sat neted) jud. Caraș Severin.
 Eșelnița (r. *iaz*, *iezelniță*) j. Caraș Severin
 Ezereș (r. *iaz*, *iezeriș*) „ „
 Ercea Zezi *Ercea* j. Mehedinți; j. Mureș Turda.
 Eremitul Zezi *eremit* în dicț. j. Mureș Turda
 Erneul-Mare (r. *earnă*, erneu) „ „
 Eliseni (dela nume prop. *Eliseu*) „ „
 Escu (din r. *ească*) „ „

Ernea Săsească (din *earnă*, ernă) jud. Târnava-Mică.
 Eresteghin (din *herestea* (ghin) j. Trei Scaune.
 Estelnic (dela *iaz* (iezit) elnic j. Trei Scaune
 Fărău (dif. din *fură*, furău) j. Alba de Jos
 Feneș (lat. *fenum*, fân (eș) „ „
 Fachert (diform. *fag*, fâghert) j. Arad
 Feneș (lat. *fenum* fân (iș) „ „
 Fâncica (*nata*, *nău*) r. *fân* jud. Bihor
 Felcheru (r. *falcă* (falce) fâlceru) „ „
 Ferice (r. *ferigă*, feige) „ „
 Fegernic (r. *fag*, fâger (mic) „ „
 Fîleghihaz (ung. = casa lui Fîleghi) „ „
 Fîniș Zezi Fenis m. sus „ „
 Fiziș (dif. din *fețiș*, la față „ „
 Forău (din *fură*, furău) „ „
 Feroșig (dif. din *furișag*) „ „
 Fughiu (din *fag*, fâghiu) „ „
 Feldru (din *filtru* (?) j. Bistrița Năsăud
 Ferihaza (ungur = casa lui Feri (?) sau *feriga* (șă) j. Bistrița Năsăud.
 Fris (germ. *fressen*, pășune (?) j. Bistrița Năsăud.
 Feldioara (germ. *feld-ähre* = câmpul spicului) jud. Brașov.
 Fădinac (germ. *feuchtmakel*, pată umedă) j. Caraș-Severin.
 Făget (r. *fag*, fâget) jud. Caraș Severin
 Fardă (r. *fard*, fardă) „ „
 Feneș (r. *fân* (eș) „ „
 Ferădnandsberg (muntele lui Ferdinand) jud. Caraș Severin.
 Fizeșu (diform. fețeșu, la față) j. Caraș Severin.
 Fovășești (diform. *fofează* (ști) „ „
 Frumoasa (r. *frumos* (oasă) jud. Ciuc
 Fărăgău (diform. *ferigă* (ul) j. Cojocna.
 Feiul (diform. *foaie*, folul) „ „
 Feleac (diform. *vale*, valeac) „ „
 Feneșul (r. *fân* (eșul) „ „
 Fidul (lat. *viduus*, gol, desert) „ „
 Filpișul (mic) diform. *vulpișul* „ „
 Fiscut (dif. din *vâs*, vâscăt) „ „
 Fizeș (Sf. Petru) din față, feteșu) „ „
 Frata (din *frate* frata) „ „
 Fărcădinul (inferior, superior) din *furcă*, *furcătinul*, (de jos, sus) jud. Făgăraș.
 Feldioara (germ. *feld-ähre*, câmpul spicului) jud. Făgăraș.
 Fizești (dif. din față, *fețești*) j. Făgăraș
 Folt (germ. *folter*, tortură) „ „
 Formădla (r. *fărma* (dia) „ „
 Fundata (r. *fund*, înfundată) „ „
 Făgețel (r. *fag* (ețel) jud. Hunedoara
 Fegieru (dif. *făgeru* (fag) „ „
 Ferești (din *feri* (?) sau *vară* verești) „ „

Fîntoag (r. *vânt* [*vântocă*]) j. Hunedoara
Flשבגארה (germ. dif. weissbeckerei =
butăria albă) jud. Hunedoara.

Fizești (diform. fețești, din față) jud. Hunedoara.

Furçoara (r. *furcă*, furcușoară) jud. Hunedoara.

Fântănele (r. *fântână* (nele) jud. Mureș Turda.

Filea (dif. *fălie* sau germ. *viel* (e) mult) jud. Mureș Turda.

Fîlpișul-Mare (diform. *vulpe* (șul) j. Mureș Turda.

Foi (din *foaie*, foi) jud. Mureș Turda

Fâncel (r. *fân* fâncel) jud. Odorhei

Feliceni (dela *vale*, *văliceni*) "

Filla (r. *fălie* sau germ. *viel*(e) mult) "

Filiag V. preced. "

Filiaș V. *Filiaș* în Muntenia) "

Firtănuș (dif. *vâr'tenuș* (învărtit) "

Firtușeni (diform. *vârtoșeni*) "

Forțeni (diform. *vârzeni*) "

Festindea (dif. *veste*, vestindea) jud. Sălaș

Firminis (dif. *vermă* verminiș) "

Fizeș (dif. *față*, fețeș) "

Farcășa (dela nume *Farcăș*) j. Satu Mare

Ferice (diform. *ferigă*, ferige) "

Fersig (germ. *pfirsich*, persic) "

Fînțeșul (*Mureș, Mic*) dif. *vânt*(țeș) "

Firiza (de sus, jos) r. *firiz* (a) "

Foeni (r. *foaie* (eni) sau *văi* (eni) "

Foeldea (ger. *wo-feld*=unde e câmp) "

Fălcușa (r. *falcă* (falce) fălcușă) jud. Solnoc-Dobâca.

Fănațe (r. *fân* (ațe) jud. Solnoc Dobâca

Fânceni (r. *fân* (ceni) "

Făurești (r. *făuri*, făurești, fau-) "

Feldioara (germ. *feld-ähre*, câmpul spicului jud. Solnoc Dobâca.

Feteac (diform. *vale*, văleac) j. Sol.-Dobâca

Flga (r. *fluca*) "

Flzeșul Gherlei (r. *față*, fețeșul *Gherlei*) jud. Solnoc Dobâca.

Fodora-Română (nume *Feodor* p. *Teodor*) jud. Solnoc Dobâca.

Frânceni de Piatra (r. din *frânge* [ni] loc unde este o frântură, cotitură) jud. Solnoc Dobâca.

Fântăna (r. *fântână*) jud. Târnava Mare

Felmner (germ. *fehl-meier*, rău îngrijitor) jud. Târnava Mare.

Felța (germ. *felds*, de câmp) jud. Târnava Mare.

Ferhaz (lung.=*casa* lui *Feri*) jud. Târnava Mare.

Fîșer (germ. *fischer*, pescar) jud. Târnava Mare.

Frâna (r. *frană*) jud. Târnava Mare

Făget (r. *fag*, făget) jud. Târnava Mică

Fe'sa (germ. *we'sse*, alba) "

Făltelina (germ. *feld-telien*=câmp împărțit) Târnava Mică.

Ferindea (r. din *feri*, ferindea) jud. Târnava Mică.

Fibiș (pare diform. din *fumiș*) jud. Târnava Mică.

Ficătar (rom. *ficat* [ar] j. Târnava Mică

Foeni (r. *foaie* [sau *văi* [eni] "

Freldori (germ. sat liber) j. Târnava Mică

Ferdioara (germ. *feld-ähre*, câmpul spicului) j. Târnava Mică.

Feneșăl (r. din *fân* [ceni] j. Târnava Mică

Filea (germ. *viel* [e] mult) "

Găbud (lat. *caput*, capăt, cap) j. Alba de Jos

Galați (dela *cal*, călați. Vezi Galaț-Bistr. N. jud. Alba de Jos.

Galda (de jos, sus) diform. *calda* jud. Alba de Jos.

Galtin (r. entru *Gald* [in] V. preced. j. Alba de Jos.

Gârbov (de jos, sus) lat. *curvus* [curbus] întors, îndoit. Vezi *gârbov* jud. Alba de Jos

Găureni (r. *gaură*, gaureni) "

Geagiul (de sus) dela *cioc*, *ciocă* [vâr] — diform. *Cioaciul*) jud. Alba de Jos.

Geomal (din *cluma* [i] jud. Alba de Jos

Gheja (dif. *gheși* [a] p. deși) "

Gîrbom (diform. *gârbov*) "

Galșa (din *gol*, golășa) jud. Arad

Găluțita (dif. *chiuț* [i], piuă [liță]) "

Gîrocc (r. *cioră*, cioroc) "

Glogovăț V. *Glogova* în Muntenia) "

Goși (r. diform. *coașa*, *coji*) "

Govoșdia (din r. *govozi* [a] "

Groși (r. *gros*, groși) "

Gura-Honț (r. *gura*, lat. *hians*, căscat) "

Guravăi (r. *gura* + *vale*, *văii*) "

Gurba (lat. *curba*, strâmba, îndoită) "

Gălășeni (dela *golu*, gălășeni) jud. Bihor

Galospetreu [comp. *golaș-petriu*] "

Geneta (dela *geană* figurat) "

Geplu (r. *ceapă*, ceplu) "

Ghegle (germ. *kegel*, popică) "

Ghida (dif. *ghindă* [?]) "

Ghîghîșeni (dela nume *Ghiga* [Chica?]) "

Gînta (r. *gînte*, gîntă) "

Giriș (din *ger*, *gereș*, friguros) "

Gialești (Vezi în *Muntenia*) "

Gordău (dif. *cărd* [ău]) "

Groși (r. *gros*, groși) "

Gruđung (trans. gruii + lung) "

Gurani (dela *gura* figurat) "

Galat (din *cal*, căla — cu cai) j. Bistrița N.

Găureni (r. *gaură*) "

- Ghimbav [r. *ghimp*, *ghimp* [au] j. Bist. N.
 Ghinda [r. *ghindă*] „ „
 Giădiu [r. *clădi* [u] „ „
 Gârbovăț [V. vorba *gârbov*] j. Caraș Sever.
 Gârliște [r. *gârlă*, *gârliște*] „ „
 Gârnice [V. vorba *gârniță*] „ „
 Găvojdeia [din *găvozdi*] „ „
 Giulatelep [ungur nume *Giuta*] „ „
 Gladna [Montană, Română] slav, din *glad*
 [ko] neted.] jud. Caraș Severin.
 Glimboca [dela *clin*, dim. *clinpuț*] jud.
 Caraș Severin.
 Globocralova [lat. *globus*; grămadă [mul-
 țime] și *crăiu*] jud. Caraș Severin.
 Globureu [lat. *globare*, a aduna la un loc,
 gramadă] jud. Caraș Severin.
 Goizești [r. *gaiță*, *găițești*] j. Caraș Sever.
 Goleți [r. *gol*, *goleți*] „ „
 Goruia [difor. *car*, căruia [a] „ „
 Gornia Liuncova [slav *gornii*, dela munte,
lubko, iubit] j. Caraș Severin.
 Groși [r. *gros*, *groși*] jud. Caraș Sever.
 Groeni [trans. gruiu; vezi dict.] „ „
 Gruin ca preced. „ „
 Gârclu [lat. *querceus*. de stejar] j. Ciuc
 Gârban [din lat. *curb* [curvus] ca și vorba
gârbov] jud. Ciuc.
 Gardalin [r. *gard* [ălin] jud. Ciuc
 Geaca [din *gioc*, *gioaca* [joaca] „ „
 Chirșul Român [r. *chir*(i)ș] p. pir „ „
 Ghiula [nume. ungu. *Ghiula*] „ „
 Gilău [lat. *gelus*, ger, frig] „ „
 Giulatelec [nume unguresc *Giuta*] „ „
 Gîurfalău [r. *giur* [iur] ung. *falu* sat] „ „
 Gâlnari (r. *gâlnari*) jud. Făgăraș;
 Grid (germ. *grund*. vale) „ „
 Galați (din *cal*(a)ți) jud. Hunedoara „ „
 Găunoasa (r. *găunos*(oasă) „ „
 Găuricea (r. *gaură*, *găurice*) „ „
 Ghelmăr (din *gălmă*, *gălmăr*) „ „
 Ghialcuța (dif. *gălcuța* [gălcă fig. „ „
 Gialari (din vorba *celar*) „ „
 Glod (r. *glod*) „ „
 Gothatea (r. *cot-hat*(ea) „ „
 Govăjdia (din rom. *găvozdi*, *găvojdia*), „ „
 Grădiștea (*dîște*) V. în Muntenia) „ „
 Grînd, Grid (r. *grînd*(ă)) „ „
 Grohot (r. *grohă*, *grohot*) „ „
 Guelaci (dela *goh*(laci) „ „
 Gura Dobra (r. *gura* slav *dobra*, buna), „ „
 Gurasada (r. *gură* + *sadu*, sădire) „ „
 Glod (r. *glod*) jud. Maramureș
 Gălățeni (baza *cal*(a)țeni) j. Mureș-Turda
 Gătești (ca precedenta) „ „
 Găești (r. *gaie*(ști)) „ „
 Geoagiu (din r. *ciocă*, vârf, *ciocace*) „ „
 Georgești (dela nume *George*) „ „
- Ghinești (dela nume r. *Ghinea*) „ „
 Ghindari (r. *ghindă*) „ „
 Glodeni (r. *glod*(eni)) „ „
 Glăjarea trans. *glajă*, sticlă, din germ. *glas*,
 sticlă — dacă nu va fi direct. lat. *glacies*,
 ghiață) jud. Mureș-Turda
 Gornești (dif. *corn*, *cornești*) j. M.-Turda
 Grădina (r. *grădină*. „ „
 Gropșoara (r. *gro*. *pă*, *gropșoară*) „ „
 Grușor (trans. gruiu) „ „
 Gălgău (din *gălgăi* sau *gălgă*(?) jud. Săiaj
 Gărceni (lat. *querceus*, de stejar) „ „
 Gărdani (dif. *cărd*(ani)) „ „
 Ghiriolt (com. *chiar*-Olt [*asemănare*], „ „
 Gigleian (dela *Cic* sau *Ciuc*) „ „
 Giorocuța V. *Giorocu*, în Muntenia) „ „
 Giurmelciș (dela *ciumă*(lciș)) „ „
 Goroslău Guruslău (r. *corăslău*) „ „
 Galeș (r. *galeș* sau *cal*(eș)) j. Satu-Mare
 Gârbova (r. *gârbov*) „ „
 Gaura (r. *gaură*) „ „
 Genț (r. *geunta*, genți) „ „
 Girișa (r. *ger*, *gerișa*) „ „
 Gilvacl (lat. *gelu*(aci)us friguros) „ „
 Glâmbocă V. *Clâmbocata* în Muntenia
 jud. Satu-Mare.
 Gura-Riului (r. *gura* și *răul*. j. Satu-Mare
 Gușterița (r. *gușter*(i)ța) „ „
 Gălgău (vezi în j. Săiaj) j. Solnoc-Dobâca
 Gărbău Gărbou (Muncel) r. *gârbov* „ „
 Ghiolț (r. *ghiol*, *ghiolți*) „ „
 Ghitoid (germ.—grilaj vechiu) „ „
 Ghiced-Silvaș (din *chică*, coamă jud. Ciuc
 Gichișul (de sus, jos) *Ciuc*(i)ș) „ „
 Glod (r. *glod*) „ „
 Gostila (lat. din *hostile*, dușmănoș, strein;
 însă slav însemnează, musafir) jud. Ciuc
 Groape (r. *gropă*) „ „
 Groși (r. *gros*, *groși*) „ „
 Guca (diform. *euc*, *cuca*) „ „
 Gherdeal (din *cherde*, pierde) j. T.-Mare
 Ghijasa (din r. *ghi*, *ghiu*) „ „
 Ganfalău (r. *han*, ung. *falu*, sat) j. T.-Mică
 Ghilacș (din *chica* (chicaș)) „ „
 Ghilulus (din *ghial* (deal) *ghialuș*) „ „
 Glogovăț V. *Glogova* în Muntenia „ „
 Gogan (Vorolea) dif. *euc*(an) „ „
 Gad (diform. *hat*) j. Timiș-Torontal
 Gaful Mic (r. *gaie*, găiul) „ „
 Gălățeni (V. *Galați* j. Hunedoara
 Galu (diform. *Calu*. „ „
 Gelu (lat. *gelu*, ger, frig) „ „
 Gherman (nume propriu *Gherman* „ „
 Ghilad (lat. *gelatus*, friguros, rece) „ „
 Ghiroda (r. *chir*(ota) p. *pir*. „ „
 Ghizela (nume strein *Ghizela* j. Hunedoara
 Gier (dif. pentru *vier*) „ „

Givor (dif. *gifer* p. viitor) „
Gottlob (germ. *Gott-löb*) = Dumnezeu fic
 laudat „
 Grăbești (diform. p. *gropești*) „
 Grădiște (din lat. *gradus*, înălțătură) „
 Gulvăr (germ. *gold-wor* = unde(i)aur(?)) „
 Gureni (dela *gură* (șigurat)) „
 Gutfenbrunn (germ. = fântână bună) „
 Ghellința (dif. p. *dealința*) j. Trei Scaune
 Ghidfalău (ung. = satul lui Ghid(?)) „
 Ghiriș (Sâncrai) din *chir* (iș) p. *pir*) j. T.-Arieș
 Grinū (r. *grindă*). „
 Hăpria (dif. *căpria*) j. Alba-de-Jos
 Henig (germ. *honig*, miere) „
 Herepea (r. *hire*) fire, fiipea) „
 Hiria (diform. *chiria* p. *chir*, *pir*) „
 Hôpârta (r. *hop*, hopuri) „
 Halallăș lat. dela *holus*, legume) jud. Arad
 Hălmaġiu r. *gălmă* gălmaciu) „
 Hodiș (dif. *codiș*, dela urmă) „
 Hodoș (dif. *codôș*, dela coadă sau cot) „
 Holț (germ. = lemn) „
 Hontșor (V. *Gura-Hont*) „
 Hăicu (r. *hăi*, *hăicu*) județul Bihor
 Hârșești (r. *hârși*, *hârșești*) „
 Hășmaș (r. din *hojmaș*) „
 Hăucești (r. *hău*, *hăucești*) „
 Hidăș Hidășelul (din *chili*, *chitiș*) „
 Hînchiriș (din *chingăriș*) „
 Hidșelnani dela *Hidșel*) „
 Hodiș(el) (dela *coadă*, *codișu*) „
 Holod (pare. slav *holod*, frig, dar credem
 că este rom. *gol*, *golât*) jud. Sălnoc-Dobăca
 Homorogul Român (r. *humă* (r(ucl)) „
 Hotar Hătari (r. *hotar*(i)) „
 Hususău (*Husăsău*) din *cosi*, *cosiș*) și
 cosișău) jud. Sălnoc-Dobăca
 Huta de Voevozi (r. *hat* (hăta) + *Voevod*
 jud. Sălnoc-Dobăca.
 Hordou (r. dif. *hărădu*) j. Bistrița-Năsăud
 Halclu (*halcă*, hălchii) „
 Harman (nume germ. Hermann) „
 Hărm dia (dif. *cărmă*(dia) j. Caraș-Severin
 Hauzești (r. dif. *găozesti* (găoză)) „
 Herendiești (lat. *horendus*, groaznic) „
 Hezeriș (r. *hez*, iezeriș) „
 Hodoș (r. dela *coadă*, *codăș*) „
 Homdriș (r. *humă*(riș)) „
 Homoșdia (r. *humă*(ș)dea) „
 Harașteș (dif. *chereste*(ș)) jud. Coșocna
 Hida (r. *hădu*) „
 Hodiș (r. dif. *codiș*) „
 Huedln (r. *hăit* sau *huet* (?)) „
 Harșeni (din r. *hârși*, hârși(en)i) j. Făgăraș
 Hurez (r. *hurez*, ciuhurez) „
 Hărțagan (r. *hărțay*(ani) jud. Hunedoara
 Hășdat (din *gazdă* *găzdat*) „
 Hășăgel (din *hăș*(ui) hășag) „

Herepea (din *hire* p. *fire*, în *hirepă*) j. H.
 Holdea (r. *holde*) „
 Homorod (r. *humă*(răt)) „
 Hondol (geim. *handel*, târg) „
 Hărniciești (r. *harnic*(ești) jud. Muramureș
 Huta (r. *hăt*, hăta) „
 Hăduci (dela *hat*, hătuici) j. Mureș-Turda
 Hărțău (r. *hărță*, hărțău) „
 Hădac (dela *coadă*, codac) „
 Hodoșa (dela *coadă*, codășa) „
 Hotești (dela *coț*, cotești) „
 Herculan (dela *Hercules* zeu antic) j. Orhei
 Hogia (hoge(?) sau dif. *cocio*) „
 Horovățul Român (dela *gură* văt) „
 Halmășd (lat. *almas*, de belșug) j. Sălaj
 Hiereclean (din *hir* fir, *hiric*(lean)) „
 Hidăș (din *hădic*) „
 Holod (slav *holod*, frig dar credem că
 este rom. *gol*, *golât*) jud. Sălaj
 Horoat (lat. *corruat*, prăbușit) „
 Hotoan (dela *coț*, cotoan) „
 Hălmeu (dela *culme*, culmeu) j. Satu-Mare
 Hamba (dif. *câmpa*) „
 Hodișa (diform. *codișa*, dela coadă) „
 Homorodul (de sus, jos, mijloc) r. *humă*
 (răt) jud. Satu-Mare. „
 Hosman (nume *Cosman*) „
 Hurez (r. *hurez*) „
 Hășdătea (din *gazdă*(tea)) „
 Hasmaș (din *cușmă* (coșmelie)) „
 Hușmezeu (din *coș* *cosmeș*(iu)) „
 Hălmeaz (dif. *culmeatz*) jud. T.-Mare
 Hășag (din *cașag*) „
 Hășfalău (r. *caș* ung. *falu*, sat) „
 Hendorf (germ. = satul găinei) „
 Hognilag (germ. *hoherig*, ridicătură) „
 Hoghiz (germ. *hocher*, înălțătură) „
 Homorod (din *humă*(răt)) „
 Hunderbekiu (ger. = târg cunoscut) „
 Hărânglob (g. butuc de car) jud. T.-Mică
 Heștur (r. *hat*, hăteriu) „
 Hususeu (din *cosiș*, *cosușău*) „
 Hătiaș (dela *hat*, hătiaș) j. Timiș-Torontal
 Hășlaș (din *hăș*(iaș)) „
 Hodoni (r. *coadă*, codăni) „
 Hodoș (r. *coadă*, *codôș*) „
 Hăghig (r. *căchic* p. *căpic*) „
 Hălib (germ. *geliebte*, iubita) „
 Hășdate (din *Găzda*(te)) jud. Turda-Arieș
 Hășmaș (din *coșmaș* (coșmelie)) „
 Hărăstaș (din *chereste*(ș)) „
 Hidăș (din *chiti*, *chitiș*) „
 Ighel Ighiu (lat. *equius*, al căilor) județul
 Alba de Jos.
 Intregăli (comp. *intre* și *Gălda*(u)) „
 Inuri (r. în (plantă) inuri) „
 Ișthaza (ung. = casa lui *Iști*) „

Iarcoş (slav *larko*, fig. apins) jud. Arad
 Iermata (Neagră) dif. *ierbata*. »
 Igneşti (lat. *ignis*, foc, *ignesco*) »
 Ineu (r. *in* (plantă textilă)) »
 Ioneşti (nume prop. *Ion(eşti)*) »
 Ioşas (dela nume *Ioş. Ioje* ung.) »
 Iozăşel V. *preced.* »
 Iratoşu (mare, mic) lat. *iratus*, furios. »
 Ianca (dela nume *Iancu*) jud. Bihor
 Ianoşda (nume ungur *Ianoş(?)*) »
 Inand (dela *in*(plantă)nant) »
 Ineu V. *preced.* »
 Iteu (lat. *iter* (ituz), drum) »
 Iad (r. *iad*, infern) jud. Bistriţa Năsăud
 Iva V. riul *Iva*. »
 Iabalcea (r. *iapa*(I)cea) j. Caraş-Severin
 Iablanita V. *Iablanita* Muntenia. »
 Iartof (germ.=pala anuală (fig. hrana) »
 faz (r. *iaz*) »
 Iersig (germ. *herzig*, scump) »
 Iersnic (germ. *herzlich*, cordial) »
 Igasişalva (ungur.=satul lui *Igas(?)*) »
 Iadia (lat. *illaut*, necura'a) »
 Ilova (lat. din *eluo*, a spă'a) »
 Istvanfalva (ung.=satul lui *Istvan*) »
 Izgar (r. *iască*, iescar). »
 Iacobeni (nume prop *Iacob*) jud. Ciuc
 Imper (lat. *impar*, neimprechiat) »
 Ineu (r. *in* (plantă textilă)) »
 Ida Mare (lat. *itus* (ita) cale) j. Cojocna
 Imbuz (r. în buză) »
 Inuc (r. *in*(uc) planta textilă) »
 Iaşi (din vorba *iaz*, iaji) jud. Făgăraş
 Ileni (dela nume *Ilie*(ni)) »
 Iia Vezi oraşe. jud. Hunedoara
 Iscromi (slav *iskra*, scântea, *iskrenni*)
 jud. Hunedoara.
 Iara de Mureş (dif. din *Jara*, jar sau
 germ. *Jahres*, anual) jud. Mureş-Turad
 Icland (germ. *ich-land*, pământul meu) j
 Idecuul Idicel (din *ied*(eciu) dicel) jud.
 Mureş-Turda.
 Iedul (r. *iedul*) jud. Mureş-Turda
 Ihod (ger. *Jugend*, tinereţă) »
 Ilien Iles (r. nume prop. *Ilie*(ş)eni) »
 Iobăgeni (r. *iobag*(eni)) »
 Isla (r. *ieslă*, iesle) »
 Iovăneşti (nume prop. slav *Ivan*) »
 Iaşul (dela *iaz*, *iaşi*(ul)) jud. Orhei
 Ighiul V. Alba de Jos, *Ighiu*.
 Inlăceni (comp. *inlac*(eni)) »
 Ioneşti (nume prop. *Ion*) »
 Iilsua (dela nume *Eliseu*(a)) jud. Sălaş
 Inău (r. *in*(ău) plantă) »
 Ip (germ. *hie*b, semn) »
 Iba (ca şi riul *Iba Ilova*) j. Satu-Mare
 Irina (nume prop. *Irina*) »
 Istrău [daco-gr. *istrion*, dela Dunărea] »

Ilimbau [germ. *elien*-*au*=construc. în grabă
 Iapa [r. *iapă*, eapă] jud. Solnoc-Dobăca
 Ictodul [Mare] Ictogel [r. *e-glod*] »
 Ienciu [r. *in* (plantă) inciu] »
 Ielciu [lat. *helicius*] cu ederă) »
 Igrita [daco-gr. *igros*, umed] »
 Heanda Mare [lat. *elata* înăk[ata] »
 Ilişna [dela nume *Ilie*ş[na]] »
 Inău [r. *in*(plantă)[inău]] »
 Iuş [dela nume ung. *Ioje*(?)] »
 Iacobeni [nume prop. *Iacob*] j. Târ.-Mare
 Ictod Vezi în j. *Solnoc-Dobăca* »
 Idictul Vezi *Idicuil* j. Turda Arieş. »
 Iernut [r. din *iarnă*, iernăt] »
 Ighirşdorf Român Vezi urm. »
 Ighirşdorf Săsesc V. *Ighiu* j. Alba de Jos
 + germ. *dorf*, sat] »
 Ianova [nume prop. *Ioan*] j. T.-Torontal
 Iarmota [ger. *molie* anuală] »
 Icloda V. *Iclod* Solnoc, D.
 Ictar [lat. din *ictus*, izbitură] »
 Iecia [Mare, Mică] dif. *iaz*, iejia. »
 Ierneşti [dela *iarnă*, ierneşti] »
 Igriş [daco-gr. *igros*, umed] »
 Ilieşti [nume prop. *Ilie*] »
 Ioneşti [nume prop. *Ion*] »
 Iovăneşti [nume prop. *Iovan*] »
 Iveşti [dela rom. *ivi*] »
 Izvin [diform. *izmă*, izmin] »
 Izvorul Rece [r. *izvor* şi *rece*] »
 Icafaia [ung.=satul lui *Ica*(?)] j. Trei-Scaune
 Iieni [nume prop. *Ilie*] »
 Imeni [r. *im*, imeni] »
 Iara de Jos [ungurizat *jar*[a]] j. T.-Arieş
 Iclandul Mare [germ. *ich-land*=[ara mea]
 Iclânzel V. *preced.*
 Indol [germ. *endlich* (ende) capăt] »
 Inoc [r. *in* plantă textilă] »
 Jăuceşti [dela riul *Jiu*[ceşti] judeţul Arad
 Joia Mare [r. *ziua* *Jo* + *mare* joi din
 săptămâna patimilor; dacă nu va fi o difor-
 mare din *Jiu*, *Jiea-mare*. jud. Arad
 Joranli Gurbesţi [dela *jar*, ardere *Gurbesţi*
 V. acest sat. »
 Josani [r. *jos*[ani]] »
 Jeica [din *Joi*, joica] jud. Bistriţa Năsăud
 Jelna [dela *jale*, *jeli*[na]] »
 Jabar (diform. *jepi* jepar) j. Caraş-Severin
 Jdloara V. *Jidiu*[oara] »
 Jena [lat. *vena*], cina] »
 Jidovin [vezi vorba *jidovina*] »
 Jitui [din *sete*, setiu, insetat] »
 Jupa [dela *jepi*, *jepa* dif. *jupa*] »
 Jupănic V. *preced.* »
 Jupăneşti [r. *jupân* proprietar] »
 Jigodiu [r. *jigoale*] jud. Ciuc
 Joseni [r. *jos*[eni]] »

Jebuc [dif. <i>cebuc</i> , ciubuc] jud. Cojocna	Lugojel V. <i>Lugoș</i> oraș j. C-Severin
Jegerești [ela <i>jeg</i> , jegerești] »	Luncani (cavița) r. <i>lunca</i> »
Jiborul Mare [lat. <i>s'pho</i> , țevă, șipot] »	Lupac (r. <i>lup</i> ac) »
Jucul [de sus, jos, nobil] r. <i>jocul</i>] »	Lăzărești (proprietar <i>Lazăr</i>) jud. Ciuc
Juriu [dela <i>șură</i> , șuriu] »	Lunca (r. <i>luncă</i>) »
Jeledinți [din <i>jale</i> , jelet[inți]] j. Hunedoara	Lapu' (din <i>labă</i> , poreclă propr.) j. Cojocna
Jilcorești (nume <i>Jilcu</i> [rești]) »	Lapușești V. <i>Lăpușeni</i> , Muntenia »
Josani [din r. <i>jos[eni]</i>] »	Leghia (dela <i>lac</i> , lăchia) »
Junc [r. <i>junc</i>] »	Legii (dela <i>teac</i> , lecii) »
Jăud [comp. <i>să-ud</i> , inundă] j. Maramureș	Logog (diurn <i>lac</i> , lecu) »
Jarbenița (dif. <i>șarpe[nița]</i>) j. Mureș-Turda	Lona Săsească (germ. <i>lohn</i> , răsplata) »
Jernuțeni [dif. <i>cernuțeni</i> [cerni?]] »	Lumpert (germ. = calic, rapticios) »
Jimșer [r. <i>ciumpi</i> , ciumpierii] »	Lisa (nume <i>Lisa</i>) j. Făgăraș
Jac (r. <i>jac</i>) jud. Sălaj	Ludișor (r. <i>lutișor</i>) »
Jaz [scris unguerește <i>laz</i>] »	Lupșa (r. <i>lup</i> șa) »
Jibou [r. <i>jep</i> , <i>jepău</i>] »	Luța (r. nume propr. <i>Luță</i>) »
Jina [diform. <i>cina</i> [șina] jud. Siblu	Lăpușul (inferior, superior) »
Jibert [r. din <i>jepi</i> <i>jepert</i>] »	Lăpușnic V. în Caraș-Severin. jud. Hunedoara.
Jimbore [diform. <i>ciump[or]</i>] »	Leant (diform. <i>lant</i>) j. Hunedoara
Jugăstreui [r. <i>jugastru</i> [arbore]] »	Lelese (din rom. <i>tele</i>) »
Jurca [din <i>șură</i> , șurcă] »	Leșnic (r. <i>laz</i> , lejnic) »
Jacul Român [r. <i>jac</i>] j. Târnava-Mică	Lindjana (diform. <i>lungeana</i>) »
Jidveiu [dela <i>jidov</i> [?]] mai probabil o diformare <i>jeffă</i> [iei] p. <i>jerfă</i>] j. Târn.-Mică	Livadea (de coastă, câmp) r. <i>livade</i> »
Jebel [r. din <i>jepi</i> , <i>jepel</i>] »	Livazen V. preced. »
Jichtenvald [germ. <i>schichten-wald</i> pădure așezată] jud. Târnava Mică.	Ludești (r. <i>lut</i> , lutești) »
Kreuzsäthen (germ.=crucea strachinei) »	Lunca (ni) (r. <i>lunca</i> ni) »
Limba [r. <i>limba</i> [iguat]] j. Alba de Jos	Luncaalul (de jos, sus) V. preced. »
Liorinți [nume <i>Lorenț</i> [Laurențiu]] »	Luncacernii (comp. <i>luncă</i> riu <i>Cerna</i>) »
Loamneș [dela <i>lemnesh</i>]. »	Lupeni (r. <i>lup</i> eni) »
Lopadla [Magheura Romană] r. <i>lăpăda</i>	Leordina (r. <i>leurdă</i> , plantă) j. Maramureș
Lupu [r. <i>lup</i>] »	Lunca (r. <i>luncă</i>) »
Laz [r. <i>trans laz</i>] jud. Arad	Laurenii (r. <i>laur</i> [eni]) j. Mureș-Turda
Lazurl V. preced. »	Leordenii (r. <i>leurdă</i> , plantă) »
Leașa [din <i>laz</i> , <i>leaza</i> leaja] »	Luerli (din <i>la</i> [udă] lăeri) »
Lescloara ca și preced <i>lezcioara</i> . »	Lunca Bradului (r. <i>luncă</i> , brad) »
Luguzeu [din lat. <i>lucus</i> , pădure sau lumi-niș într-o pădure] jud. Arad.	Luca (nume propr. <i>Luca</i>) »
Lazuri de Beius V. mai sus <i>Laz</i> , j. Bihor	Locodeni (r. <i>lac</i> adeni) j. Odorhei
Leheceii [din <i>leah</i> [proprietar?]] »	Lupeni (r. <i>lup</i> eni) »
Lelești [r. <i>lele</i> [ști]] »	Lutița (r. <i>lut</i> ița) »
Leș [r. <i>leasă</i> , leși] »	Lazuri (r. <i>trans. laz</i> uri) jud. Sălaj
Lugașul [de jos, sus] lat. <i>lucus</i> pădure »	Leleiu (rom. <i>lele</i> (?)) »
Lunca [r. <i>luncă</i>] »	Lesner (germ. din <i>lese</i> , recoltă) »
Luncasprle [r. <i>lunca</i> și <i>Sprle</i>] »	Lazuri (trans. <i>laz</i> [uri]) j. Sălaj
Luncșara [r. <i>luncă</i> [șoară]] »	Lipoveni (r. <i>lipovan</i>) »
Lupoala [r. <i>lup[oi]</i>] »	Livada Nouă (r. <i>livadă nouă</i>) »
Lechița [Săsească] din <i>lac</i> [nița] j. B.-Năs.	Lupușel (r. <i>lup</i> uș) »
Lesu [slav <i>les</i> , pădure] »	Laz (r. tr. <i>laz</i>) jud. Siblu
Lușca [slav <i>lojka</i> , lingură] »	Lancrâm (germ. <i>land-kram</i> , prăvălia de țară) jud. Siblu
Lăpușnic (cel) V. <i>Lăpușeni</i> , Muntenia. j. Caraș Severin.	Loman (germ. <i>lamm</i> , miel) »
Lescovița (r. tr. <i>laz</i> covița) jud. Caraș Severin.	Ludoșul Mare V. riu <i>Ludoș</i> »
Lindenfels (germ. = câmpul teiului) jud. Caraș Severin.	Lac (r. <i>lac</i>) j. Solnoc-Dobâca
	Lăpușul (rom. ung.) V. <i>Lăpușeni</i> , Muntenia) j. Solnoc-Dobâca
	Larga (r. <i>larg</i> a) »
	Lăscala (r. <i>lăscala</i> , lețcaie) »

Leleşti (r. *lele* | şti) j. Solnoc-Dobâca
 Lemnlu (r. *lema* | iu) „
 Letcă V. *Letca* în Muntenia „
 Libotin (germ. *lieb-boden*, ţară dragă) „
 Lona (germ. *lohn*, răsplată) „
 Lczna (r. tr. *laz* | na) „
 Laslea Mare (r. *laz* | lea) mare j, T.-Mare
 Lovnic (r. *lovi*) „
 Lăscud (din r. tr. *laz* | cât) j. T.-Mică
 Lăslăul (Rom. Sas.) r. *laz* | lău) „
 Lepindea (germ. *lebenädig*, viou) „
 Lodromani (t. *lotru* | mani) „
 Lunca (r. *luncă*) „
 Labaşinţ (poreclă *laba* | şi) j. T.-Torontal
 Lenausheim (germ. casa lui Lenau) „
 Liebling (germ. = preferat, favorit) „
 Lipova (slav. *lipa*, teiu) „
 Lovrin (r. *laur* | in) „
 Lemnea (r. *lemn* | ea) j. Trei Scaune
 Letfalau (ung. satul lui Let) „
 Lisnau (germ. *lust-neu*, plăcere nouă) „
 Lunga (r. *lung* | a) „
 Lutoasa (r. *lut* | oasa) „
 Lita (Rom. Ung.) lat. *litus*, ferm) j. T.-Arieş
 Lechinţa de Mureş (r. *lac*, lăcheni) „
 Ludoşul de Mureş V. riu *Ludoş* „
 Luna de Arieş V. *Lona*, Solnoc Dob. „
 Lunca (r. *luncă*) „
 Lupşa (r. *lup* | şa) „
 Măgini: (r. *măcina* (mac) j. Alba de Jos
 Mănrade (r. *mană*, mănăr | at) „
 Mândra 2 (r. *mândră*) „
 Maşcresc (r. comp. *maci-cresc*) „
 Medveş (slav. *medvedi*, urs, *medveji*,
 ursar) j. Alba de Jos
 Metes (r. *med(eş)*) „
 Miceşti (r. *micu*, mic) „
 Micloşaca (nume ung. *Micloş*) „
 Mihaiţ (dela nume *Mihali*) „
 Minisiâu (rom. *mană*, mănăiş, cu sufix *lău*)
 j. Alba de Jos
 Mogoş (nume prop. *Mogoş*) j. Alba de Jos
 Monsentea (lat. *mons-entis*, făptura mun-
 te | lui) j. Alba de Jos
 Muşca (dela *moş*, moşca) „
 Macea (r. *mac* | ea) jud. Arad
 Măderat (lat. din *madere*, a fi ud) „
 Mădrileşti (prop. *Măndru*, Măndrişes-i)
 jud. Arad.
 Măgulicea (r. *măgul* | cea) jud. Arad
 Măndruloc (r. *măndru-loc*) „
 Mănerău (r. *mana*, mănăr | ău) „
 Măria Radna (nume *Maria*, slav *radna*
 vesela) jud. Arad
 Mermişti (din r. *mormăi*, mormiş) „
 Micăi ca (r. *mic-lac*) „
 Mlova (r. dela *mild* | va) „

Miniad (lat. *minutus*, mic) j. Arad
 Miniş (nişel) dela *mine* (mină | iş) „
 Mişca (r. *mişcă*) „
 Mocrea (slav *mokrii*, ud) „
 Moneasa (rom. *mună*, mănăeasa) „
 Monoroştes (r. *mană* | reşte) „
 Moroda (r. *măr* | ota) „
 Mureşel (dela riu *Mureş*) „
 Musca (r. *musca*) „
 Musteşti (r. *must* | eşti) „
 Mădăraş (lat. *madere*, a fi ud) jud. Bihor
 Măgeşii (r. *mac*, măceşti) „
 Măgura (r. *măgură*) „
 Mărauş (r. *măr* | auş) „
 Margăita (r. *margă*, vezi dict.) „
 Margine (r. *margin*) „
 Miclo-Lazuri (nume ung. *Micloş*, r. *laz*) j.
 Bihor.
 Mierag (r. *miere*, miereag) jud. Bihor
 Mierlău (r. *mierlă* | u) „
 Miersig (r. *miere*, miersec) „
 Mihaişalun (nume *Mihai*, ung. *falu*, sat)
 jud. Bihor.
 Măneleu (r. *mană* | lău) jud. Bihor
 Mişca (nume, sau rom. *mişcă*) „
 Mizieş (r. *mez* | ieş) dela mijloc) „
 Mocirla 2 (r. *mocirlă*) „
 Măgura (r. *măgură*) j. Bistriţa Năsăud
 Măteru (din r. *muta*, moieru) „
 Mîntiul Român (r. *miştiu*) sau *munţiu*)
 j. Bistriţa Năsăud.
 Mititel (r. *mititel*) j. B.-Năsăud
 Mocod (r. *mac*, măcăi) „
 Monar Monor (r. *mană*, mănor) „
 Musfalau (ung. *mus*, îndată, *falu*, sat) „
 Maleruş (r. *muta*, moier | uş) j. Braşov
 Macevici (ova) Macovişte (r. *mac*) jud.
 Caraş-Severin.
 Măguri (r. *măgură*) j. C.-Severin
 Maidan (r. *măidan*) „
 Mal (r. *mal*) „
 Mănăstîur (r. *mănăstire*) „
 Mărcina (r. *margă*, mărcina) „
 Marga (r. *margă*, vezi dict.) „
 Marginea (r. *margin*) „
 Mărci (r. *măr* | ul) „
 Mehădica Mehădla V. *Admediân*, Dacia.
 jud. Caraş-Severin.
 Moldova (Nouă, *Veche*) vezi riu *Mol-*
dova. j. C.-Severin
 Monio (r. *mană*, mănăiu) „
 Mutnicul mare, mic (slav *mutni*, turbure
 dar poate şi din r. *muta*) jud. Caraş-Severin
 Măderaş (lat. din *madere*, a fi ud) jud. Cluj
 Mihăllenî (nume pr. *Mihail* | eni) „
 Măcău (r. *mac* | ău) jud. Cojocna
 Măciacăşul Lug (Ung.) r. *mac* | icăş „

Măguri (r. *măgură*) j. Cojocna
 Mânăştur (Rom. Ung.) r. *mânşti* | or) »
 Marchaza (ung. = *casa lui Marcu*) »
 Margău (r. *margă* | u) »
 Marişel (r. *mare. dif. măricel*) »
 Mera (r. *măr* (mera)) »
 Miloşul Mare (r. din vorba *mâl* | aş) »
 Mliuan (r. din *mâl* | ūan) »
 Mociu (dif. *mac, măciu*) »
 Molosiş (dif. *mâl(aş)ag*) »
 Morlaca (din vorba *mărlă*) »
 Muereu (r. *muere* | u) »
 Muntele Rece (r. *munte* + *rece*) »
 Măgura (r. *măgură*) jud. Făgăraş
 Mărgineni (r. *marginie* | ni) »
 Mândra (r. *mândra*) »
 Moeci (r. *muia, mucciu*) »
 Măceu (r. *mac* | ū) j. Hunedoara
 Mada (lat. *madoe* (dere) a udă) »
 Măgura (guren) r. *măgură* »
 Mălăeşti (r. *mălui* | eşti) »
 Mănerău (r. *mana, măner* | ū) »
 Manthia (r. *mantie*) »
 Martineşti (nume *Martin*) »
 Măteşti (nume *Matei* | eşti) »
 Meria (r. *măr, meria*) »
 Merişor 2 (r. *măr* | işor) »
 Mermeziu (comp. *măru-mezii*) »
 Mesteacă (r. *mesteacă*) »
 Micăneşti (nume *Micu, mic* | ani) »
 Mihăileni (leşti) nume *Mihail* | eni »
 Muncelul (mare, mic) din lat. *mons montis*,
 munte; scurtat *monticel*, moncel) jud. Hu-
 nedoara.
 Moseni (r. dela *moş* | eni) j. Maramureş
 Mădăraşul de Câmpie V. j. Bihor. jud.
 Mureş-Turda.
 Maghiran (r. *magheran*) j. Mureş-Turda
 Mala (r. *mala*) »
 Malad (*meia* | t) »
 Mărgineni (r. *marginie*) »
 Mărculeni (dela r. *margă* | leni) »
 Matrici (r. *matrice*) »
 Meişa (r. *mieł, miei* | şa) »
 Merişor (r. *măr, merişăr*, arbust) »
 Mercuria Niraj (r. *mercuri* V. Niraj) »
 Miceşti (nume prop. *Micu*) »
 Mihăileni (nume prop. *Mihail* | eni) »
 Milăşel (r. *milă* | şel) »
 Mltreşti (nume rom. *Mitre*, D-tru) »
 Morăreni (reşti) r. *moară* (reni) »
 Moşuni (r. *moş* (uni)) »
 Mura Mare (r. *mură* + *mare*) »
 Murăşeni (dela riul *Murăş*) »
 Mureş Mort (riul *Mureş* + *mort*) »
 Murgeshi (r. *murgu* (poreclă pers.)) »
 Mărtinuş (nume *Martin*) jud. Odorhei

Mătişeni (nume *Matei* | şeni) j. Odorhei
 Medişer (lat. *medius*, mijloc, suf. *er*) »
 Mereşti (r. *măr, meri* | eşti) »
 Mihăileni (r. nume *Mihail* | eni) »
 Morăreni (r. *moară*, morăreni) »
 Mugei (r. *mugi*(eni)) »
 Muşna (r. dela *moş* | na; dar slav *muşni*,
 bărbătesc (?) jud. Odorhei.
 Mal (r. *mal*) jud. Salaj
 Mălădia (r. *mal* |ăt)ia »
 Mănău (r. *mană* | u) »
 Marca (r. dif. *marga*) »
 Mărin (nume *Marin*) »
 Mesesăngiorgiu (comp. *mezeş* (mez, mij-
 loc) *sân-George*) jud. Salaj
 Meşeş (r. dela *mez, mezeuți*) »
 Mineu (r. dela *mină, mineu*) »
 Mărsid (r. *mărsed*) »
 Mocirla (r. *mocirlă*) »
 Maigard (germ. *mein-garten*, grădina mea)
 jud. Sal j.
 Motiş (dif. din *Matieş, Mătiş*) »
 Magheraus (ung. *maghiar*, germ. *aus* =
 de maghiari) jud. Satu-Mare
 Marius (nume *Marius*) »
 Martineşti (nume *Martin*) »
 Mediza (*dăşa*) lat. *medie*, dela mijloc) »
 Mereşti (r. *măr, meri* | eşti) »
 Merişor (r. *măr* şi arbust *merişor*) »
 Mireşul Mare (dif. *mereşul* (măr)) »
 Mocira (dela *mac*(er)a, *măcira*) »
 Moştinul Mare Mic (daco-gr. din *mochtos*,
 anevoinţă) j. Satu-Mare
 Mogoşeşti (nume *Mogoş*) »
 Moiseni (nume *Moise* | ni) »
 Mag (diformat *mac*) jud. Sibiu
 Marpod (germ. *mark-boden*, margine de
 pământ) jud. Sibiu
 Mercuria (r. *Mercuri*, târg de Mercuri)
 jud. Sibiu.
 Mohu (germ. *mohn*, mac) jud. Sibiu
 Măgoaşa (r. *mac* | oaşa) j. Solnoc-Dobâca
 Măgura (r. *măgură*) »
 Măgureni V. preced. »
 Măhal (r. *măhal*) »
 Mălăuţi (r. *mălaiu* | ŷi) »
 Mălini (r. *mălin* | ŷ) »
 Maşa (r. *mac, maci* | ca) »
 Mateiu (nume *Matei*) »
 Mica (r. *mic* | ŷ) »
 Minthiul Gherlei (r. *mintă, mintiu*) »
 Mireş Miriş (din *meri, mereş*) »
 Mogoş-Mort (nume *Mogoş* + *mort*) »
 Moruş (dif. *măr* | uş) »
 Muncel (r. *muncel*) »
 Măgărei (r. *măgar* | ei) j. Târnava Mare
 Mălănerav (r. *măl*(ean) + *rău*) »

- Marcheşa** (r. *margă, margheşă*) j. T.-Mare
Matelaş (nume *Matei*) »
Meghindoala (r. *mac* | *hindea*) »
Mergindeal (r. *merg-in-deal*) »
Meşendorf (germ. *messe(n)dorf*, satul băl-
 ciului) j. T. Mare
Metisdorf (germ. *mitte(s)dorf* satul cen-
 tral) j. T. Mare
Moardas (r. dif. *moarte* | *ş*) »
Mojna (r. *moş* | *na*) »
Motşdorf (germ. *motte(s)dorf* satul n.o-
 liei) j. T. Mare
Mucundorf (germ. = sat ciudat) »
Mighleruş (r. *mac(her)uş*) j. T. Mică
Mica (r. *mic* | *ă*) »
Micesasa (r. *mic* + *sasă*) »
Macedonia (pare dela ţara *Macedonia*,
 dar mai probabil din *mac*, măcet | onia) jud.
 Timiş-Torontal.
Mailat (nume *Mailat*) j. Timiş-Torontal
Mănăstire (*stur*) r. *mânăstire* »
Marani (r. *măr* | *ani*) »
Mercydorf (germ. = satul de margă) »
Mihalleşti (nume *Mihail* | eşti) »
Mielcu (r. *melc*) »
Modoş Vezi oraş
Morava (*viţa*) lat. dela *morus*, mur(ă) jud.
 Timiş-Torontal.
Moritzfeld (germ. = câmpul lui *Moritz*)
 jud. Timiş-Torontal.
Moşniţa (r. dela *moşi* | niţa) j. T.-Torontal
Munariu (r. dela *mană*, mânăriu) »
Murăşti (r. *mură* | şti) »
Ma'naş (r. *mâl* | *naş*) j. Trei Scaune
Marcoş (nume *Marcu*, sau *margă* | *ş*) jud.
 Trei Scaune.
Mărcuşa (r. *margă*, mărguşa) jud. Trei
 Scaune.
Mărtănuş (r. *mărtan* | *uş*) j. Trei Scaune
Martineni (nume *Martiu* | *eni*) »
Mereni (r. *măr*, mereni) »
Micălău (r. *mic*, ung. *falu* sat) »
Micioşoara [nume *Micoş* | oara] »
Măgura [r. *măgură*] j. Turda Arieş
Măhaciu [din *mac*, măcaci] »
Micuş [r. *mic*, micuş] »
Mineşul de Câmpie [r. *mană*, mănăşul]
 j. Turda Arieş.
Mişonlu [r. din *mişună*] jud. Turda Arieş.
Moldovenişti [dela rîul *Moldova* [Serbia]
 jud. Turda Arieş.
Muerău [r. *muere* ?] j. Turda Arieş
Muntele Băişoara [r. *munte*+*baie* [mină]
 jud. Turda Arieş.
Muncel [r. *muncel*] j. Alba de Jos
Noslan [r. *nod*, *nozian*] jud. Arad
Nădale [r. *nadă*, *adaus*] »
- Nadăş** [de *nadă*, *adaus*] »
Nădăbeşti [comp. *nadă* + *albeşti*] »
Nădlac [r. *nada* cu sufix *ac*] »
Neagra [r. *negru*, *neagră*] »
Nadar [r. *nadă*, *nădar*] jud. Bihor
Negru [r. *negru*] »
Nermiş [dif. *ner*, *mier[e]* *niermiş*] »
Nimoeşti [din *neam*, *nemol* | eşti] »
Niuved [lat. *nix*, *nivis*, *nive[re]* zăpadă] »
Nogiorid [dif. *nucă*, *nuciărit*] »
Năsăud V. oraş j. Bistriţa Năsăud
Nepos [lat. *nepos*, *nepot* [citeşte pretaţa]
 j. B. Năsăud.
Net [dif. din *năd* p. *nadă*, *adaus*] »
Nimigea [Rom. Ung.] r. *nimic* [ea] »
Nădrag [r. *nădrag*] jud. Caraş Severin
Nălcas [germ. = cel nou] »
Nemeşeşti [r. *neam* | eşeşti] »
Nermet [dif. *mier[e]* p. *mier* | *met*] »
Nevrincea [r. *navă*, *năvreni* | cea] »
Nicolăţi [nume *Nicol*] »
Nicoleşti [nume *Nicolae*] jud. Ciuc
Nadăşiu (dăşel) r. *nadă[ş]* jud. Cojocna
Năoiu [r. *nea* | oi] »
Nearşova [din *nea* | răş[ova]] »
Nierta [din *nier* p. *mier* | [e]ta] »
Nireşlu [dif. *nireş* p. *miere* | şiu] »
Netot [r. *ne-tot* sau *netot*] j. Făgăraş
Noul Român [r. *nou-romănesc* [sat]] »
Nădăştea (*infer. super.*) r. *nadă*. j. Hu-
 nedora.
Nădăşta (r. *nadă*, *adaus*) j. Hunedora.
Nălaţi (r. *ne* + *la* [spăla]ţi) »
Nandru (r. *nant(ru)* nalt) »
Nevoeş (r. *nevoie*, *nevoiaş*) »
Najag (din *nadă* pl. *năzi*(ag)) »
Nucşoara (r. *nucă*(şoara)) »
Năneşti (lat. *nanus* mic, nume *Nanu*) j.
 Maramureş.
Nădeşti (r. *nadă*, *adaus*) j. Mureş Turda.
Nazna (r. *nadă* pl. *năzi*(na)) »
Neaga (nume *Neagu*) »
Nicoleşti (nume *Nicolae*) »
Nucet (r. *nucă*, *nucet*) »
Nadişul (Rom., *Hododului*) r. *nadă*(ş) j.
 Odorhei.
Naimon (r. din *năimi*, *naimăn*) j. Pdorhei.
Năpradea (com. *ne-pradă*(?)) »
Năsfalău (r. *nadă*, *năzi*; ung. *falu*, sat)
 j. Odorhei.
Nicoleşti (r. nume *Nicolae*) j. Odorhei.
Noiăg (r. *nod*(ăc) *adaus*) »
Necopoiu (r. *ne*+*copă*(a) *nesăpată*) jud.
 Satu Mare.
Negreni (r. *negru*) j. Satu Mare.
Nicula (nume *Nicula*) »
Nisipeni (r. *nisp*) »

Nistru (veniți dela Nistru, vezi riuri) jud. Satu Mare.

Noroeni (r. *noroiu*) j. Satu Mare.

Nochrich (germ. *noch*, încă, adaus) j. Sibiu

Noul Săsesc (r. *nou și săsesc*) "

Nucet (r. *nucă*, nucet) "

Năsal (germ. *nässe*, umezeală) j. Solnoc

Dobâca.

Negrilești, Negreni (r. *negru*) j. Solnoc

Dobâca.

Netuș (din *nadă*, neduș) j. Solnoc Dobâca

Nicula (nume *Nicola(e)*) "

Nima (r. *nima* p. *nime*(ni)) "

Noiștat (germ. = noul loc) "

Nustalău (germ. *nusz*, nucă. ung. *falu*, sat = satul nucii) j. Solnoc Dobâca

Nemșa (r. *nemșea*?) j. Târnava Mare.

Nădeșul Săsesc (r. *nadă(ș)* + *săsesc*) j.

Târnava Mare.

Nămăt (r. *nămete*) j. Timiș Torontal.

Nemțești (r. *neamț*(ești)) "

Nereu (dif. *niere* p. *miere*(u)) "

Neudorf (germ. = sat nou) "

Nițchidorf (germ. = satul lui Nietzsche) j.

Timiș Torontal.

Neagra (r. *negru* (neagră)) j. Turda Arieș.

Obreja (r. *obrejă*) j. Alba de Jos

Ocnîșoara, Ocnele (Mureș Sibiu) r. *ocnă*

j. Alba de Jos.

Odverem (lat. *ad-verem*, la primăvară)

j. Alba de Jos.

Ohaba V. *Ohaba* în Muntenia) jud. Alba de Jos.

Oiejdea (r. *oaiie*, oiejde) j. Alba de Jos.

Orosia (lat. *a, rosea*, la trandafiria) jud.

Alba de Jos.

Ozd (lat. *ostium*, gură, deschizătură) jud.

Alba de Jos.

Obârșea (r. *obârșie*) j. Arad

Oci, Ocișor (lat. *ocellus*, ochișor) "

Odvoș (lat. *ad-vox*, la stîgăt, chemare)

j. Arad.

Otlaca (lat. *ad-lacus*, la loc) i. Arad

Ogești (dela *Oci* j. Arad); j. Bihor

Olcea (r. *oală*, *ulceă*) "

Oloșig (dif. *olog*(ic)) "

Oșand (diform. din *osândă*) "

Oșorhel (daco-gr. *os archeion*, acea stăpânire) j. Bihor

Otomanii (turc *otoman*?) sau lat. *ad-humani* = la cel de omenie) j. Arad

Orheiu (daco-gr. *archeion*, stăpânire) j.

Bistrița Năsăud.

Obreja (r. *obrejă*) j. Bistr. Năsăud

Ocna de fer (r. *ocnă* (mină) + fer) "

Ogradena Nouă, Veche (r. *ogradă*(eana))

j. Bistrița Năsăud.

Ohaba (*Lungă, Sârbească, Mutnic*) jud. Bistrița Năsăud.

Ohabița V. *Ohaba* Muntenia. j. Bistrița Năsăud.

Olosag (r. diform. din *hălăciugă*) j. Bistrița Năsăud.

Oravița (Rom. Montană) V. oraș *Oravița* + română + lat. *montis*, de munte) jud.

Bistrița Năsăud.

Ostrov (r. *ostrov*) j. Bistrița Năsăud.

Ocna (nița) r. *ocnă*) j. Cojocna

Ormenișul de câmpie (lat. din *armentum* turmă) j. Cojocna

Orosfaia "

Oșorhel (daco-gr. *os-archeion*, acea stăpânire) j. Cojocna.

Ohaba V. *Ohaba* în Muntenia) j. Făgăraș

Oprea Cârțișoara (r. *opri* V. Cârțiș) "

Oberșia (r. *obârșie*) j. Hunedoara

Ocolîșul Mare, Mic (r. *ocoliș*) "

Ohaba (*Ponor, Superioară, Sibiușel*) Vezi

Ohaba în Muntenia. j. Hunedoara

Orăștișoara (*infer.*) Vezi orașe

Ormindoa (lat. *armentum*, turmă) "

Ostrov (r. *ostrov*) "

Ocna (r. *ocnă*) j. Maramureș

Oncești V. *Oncești* în Moldova.

Oaia (r. *oaiie*) j. Mureș Turda

Ogarî (r. *ogar*) "

Orolu (din *hurui, urui, uroi*) "

Orșova Vezi oraș Orșova) "

Oarța (de Jos, Sus) r. *orz*, oarza) j. Odorhei

Obănești (dela *hop(an)* ești) "

Ocland (germ. *hoch-land*, pământ nalt) j. Odorhei.

Odești (r. *ud* (ești)) j. Odorhei

Orbău (r. *orb(ău)* sau *erb(ău)*) "

Ortele (r. *orța*) "

Orțița Vezi preced.

Oțeni (dif. *hoțeni*) "

Ocolîș (r. *ocoliș*) j. Satu Mare

Odaraș (r. *hotar(ău)*) "

Osvarău (din *as-vară*(u) p. *astă-vară*) j. Satu Mare.

Oriat (r. *urla*(t)) j. Sibiu

Ocna Dejului (r. *ocna* V. *Dej* oraș) jud. Solnoc Dobâca.

Olpret (pare germ. *Albrecht*?) j. Solnoc Dobâca.

Orman (lat. din *armentum*, turmă) jud. Solnoc Dobâca.

Osoiu (r. *os*, osoiu) j. Solnoc Dobâca

Oșorhel (daco-gr. *os-archeion*, acea stăpânire) j. Solnoc Dobâca.

Ormeniș (lat. din *armentum*, turmă) jud.

Târnava Mare.

Ogra de Mureș (lat. *ager, agri*, ogor de Mureș (v. riul) Târnava Mică.

Obad (r. *obadă*) j. Tim. Tornt.
 Obendorf (germ. = satul de sus „
 Omor(ul) Mic (r. *omor* sau *humor*) „
 Opadița (V. mai sus *Obad*) „
 Ojdula (lat. *ostiolum*, mic repaus) j. Trei
 Scaune.
 Olteni (dela riul *Olt*) j. Trei Scaune
 Ozun (lat. *ofium*, repaus) „
 Oarba (r. orb, oarbă) j. Turda Arieș
 Ocoliușul Mare, Mic (r. *ocol(iș)*) „
 Ofenbaia (germ. *offen* r. baie, baie des-
 chisă) j. Turda Arieș.
 Orolul de Câmpie (dif. din *ară*, arăiul)
 j. Turda Arieș.
 Ormeniș (lat. din *armentum*, turmă) jud.
 Turda Arieș.
 Păclișa (r. *păclă(șa)*) j. Alba de Jos
 Păgida (lat. *pagus*, sat) „
 Pătrunjeni (r. *patrunși*(eni)) „
 Pauca (lat. *pauca*, mica) „
 Pețelca (din *peți*, pețelcă) „
 Petrila (com. *peatră* + *loc*) „
 Poiana (r. *poiană*) „
 Ponor (r. *ponor*) „
 Presaca (de *Secaș*) r. priseacă) „
 Panațul (Nou) dela vorba primă *pan*, din
 care s'a format apoi *ban*(at) — semnificativ
 este că aici vedem origina vorbei *ban*(at) din
pan(at), vezi *ban* în dicționar. jud. Arad.
 Pâncota (din *pan*(cât) a p. *ban*(cât) a „
 Păiușani (r. *păiu*, păiuș) „
 Păuș(ul) Nou (lat. *paulus*, mic) „
 Pereguș (r. *pară*, peric(ul)) „
 Pernești (din *bărnești*) „
 Pecica (Rom. Mag.) lat. *picea*, brad „
 Petriș (r. *peatra*, petriș) „
 Pilul Mare (lat. *pilum*, pisălog) „
 Plescuța (dif. *ploscuța*) „
 Poenari Poiana (r. *poiană*) „
 Prăjești (r. *prăji*) „
 Paleu (r. *pală*, păliu) j. Bihor
 Palota (lat. *palus*, *paludis*, balta) „
 Pahlida (din *părg*(hita)) „
 Păulești (nume *paul*) „
 Păușa (lat. *paucus*, *pauci*, puțin) „
 Peatra (r. *peatra*) „
 Petrani Petreu (r. *peatra*, petreni) „
 Petrieni V. *preced.* „
 Petid (diform. *pitit*) „
 Peștere (r. *peșteră*) „
 Peșteș (r. *pește(ș)*) „
 Picleu (r. *păclă*, păcliu) „
 Pietroasa (r. *peatră*, pietros) „
 Pișcolt (lat. *pisculentus*, cu pești) „
 Piscopia (diform. (*episcopia*) „
 Pločușa (din *placă*, poști, plăčușa) „
 Pociocelște V. în Muntenia „

Pocola (r. dif. *păcală*) j. Bihor
 Poclăușa (r. *păclă(șa)*) „
 Poeni (de *Sus*, de *Jos*) Poiana r. *poiană*
 j. Bistr. Năs.
 Ponoara (r. *ponor*) j. Bistr. Năs.
 Popești (r. proprietar *popa*) „
 Poșalaca (din *păși-lac*) „
 Presacă (r. *priseacă*) „
 Pusta Tălmăclu (r. *pustă* și *tălmăciu*) „
 Parva (lat. *parvus* mic; vezi prefața dicț.)
 j. Bistrița Năsăud.
 Petriș (r. *peatră*, petriș) j. Bistr. Năsăud
 Plintic (r. *pântic*) „
 Poiana (ieni) (r. *poiană*) „
 Prislop V. *Prislop* în Muntenia „
 Presmer (dif. *preajmă*, prejmer) j. Brașov
 Purcăreni (r. *porc*(ăreni)) „
 Padina-matei (*padină*, n. Matei) j. Caraș
 Severin.
 Pădurani (r. pădure(ani)) j. Caraș Severin
 Pecenesca (lat. *picea*, brad, *piceneus*) jud.
 Caraș Severin.
 Peruș (r. *păr*(ul) pom) j. Caraș Severin
 Pervoca (lat. *parva*, mica; *părvoca*) jud.
 Caraș Severin.
 Pețnic (r. *pită*, pitnic) j. Caraș Severin
 Petrilova (r. *peatră*, petrița (slavizat) jud.
 Caraș Severin.
 Petroșa (r. *peatră*, petros) j. Caraș Sev.
 Peștoșița (r. *peatră*, petros(ița)) „
 Peștere (r. *peșteră*) „
 Plavisevița (r. *pleavă*, plevișă(vița)) „
 Plugova (r. *plug* cu term. slavă „
 Poiana Poeni (r. *poiana*) „
 Pogănești (r. *pogan*(ești)) „
 Pojaga (r. *păși*, pășaga) „
 Pojोजना (Rom. *Sărb.*) ca și preceg „
 Potoc (ung. *potoc*, vâlcea) „
 Povergina (r. *povară*, poveri) „
 Prigor V. *Prigoria* în Muntenia. „
 Prilipeș (slav *prilipiti*, a alipi) „
 Pritlan (dif. *bridian* p. brădian) „
 Putna Vezi *Putna* în Moldova. „
 Pauleni (lat. *paulus*, mic) j. Ciuc.
 Plăeșii (de *Jos*, *Sus*) r. *plăiu*, plăeș) „
 Palatca (slav. = cortișor) j. Cojocna
 Panic (dela *Pan*, dif. *Ban*) „
 Pata (r. *pată*) „
 Petea (r. *pată*, pete) „
 Petrindul (Mic Mare) r. *peatră*, petrin-
 j. Cojocna.
 Pântic (r. *pântic*) j. Cojocna
 Poeni (r. *poiană*) „
 Popfalău (rom. *pop(a)* ung. *falu*, sat) „
 Posmuș (r. *basm*, băsmuș) „
 Pârău (r. *părău*) j. Făgăraș.
 Peștera (r. *peșteră*) „

Pijorta (r. dif. *pișorta* (pișă fig.) j. Făgăraș
 Poarta (r. *poarta*) „
 Poiana Mărului (r. *poiană*+măr) „
 Porumbacul (de Jos, Sus) r. *porumb*(ac)
 j. Făgăraș.
 Predeal V. Predeal în Muntenia) j. Făgăraș
 Păclșa (r. *păclă*(șa) j. Hunedoara
 Panc (Săliște(dela *Pan*=Ban) „
 Păroasa (r. *păr*, pom) „
 Paroșeni (r. *par* sau *păr* (pom) „
 Paucinești (lat. *paucus*, *pauci*, mic) „
 Petreni Petrești (r. *peatră*) „
 Petreșeni Petreș Petrița, ca preced. „
 Pișchintli (r. *pisc*(hin) „
 Plop(i) (r. *plop*) „
 Podele (r. *podea*, podele) „
 Poeni, Poiana (r. *poiană*) „
 Poenița (Voinei, Tomii) ca preced. „
 Pogănești (r. *pogan*) „
 Popești (r. *popa* (proprietar) „
 Porcuia (r. *porc*(ui) a „
 Poștenița (r. *paște*, pășteni) „
 Prevaleni (com. *pre-valę*(ni) „
 Pricaz (r. *pricz*) „
 Prihodești (slav *prihod*, venire) „
 Pui (r. *puu*, pl. *pu*) „
 Petrova (nume *Petru*, slavizat) j. Maramureș
 Poenele de sub munte (r. *poiană*+munte)
 j. Maramureș.
 Poeni (r. *poiană*, poeni) j. Maramureș.
 Păcurăni (r. *păcură*) j. Mureș Turda
 Păingeni (r. *păingăn* painjen) „
 Pănet (dela vorba *pănet*(t) „
 Păsăreni (r. *pasăre*(ni) „
 Păriș (r. *păr* (pom) sau *per*i (?) „
 Petelea (r. *pată*, pete „
 Petreni (r. *peatră*, petreni) „
 Pietriș ca preced. „
 Poarta (r. *poartă*) „
 Porcești (r. *porcești*) „
 Porumbeni (r. *porumb*(eni)
 Păgaia (lat. din *pagus*, sat) j. Odorhei
 Panic (dela vorba *pan*=ban(ic) „
 Pauleni (lat. *paulus*, mic, nume Paul) „
 Pățalul (Mare, Mic) r. *păț*i, pățală) „
 Păușa (lat. *paucus*, *pauci*, mic) „
 Pecelu (lat. *picea*, braț) „
 Petca (dela nume *Petcu*) „
 Petenia (r. *pată*, *pete*(nie) „
 Pereceiu (r. *păr* (pom) pere(ciu) „
 Petreni (r. *peatră*, petre(ni) „
 Piele (r. *piele*) „
 Pir (r. *pir*) „
 Piesca (r. *pleș*, pleșica) „
 Polonița (dela *polon*(iță)) „
 Ponița (dela *pan*, pânita) „
 Poptelec (r. *popă*, ung. *telec*, plin) „

Porț (r. *poartă*, porți) j. Odorhei
 Porumbeni (*Mari, Mici*) r. *porumb*. „
 Praid (lat. *pro-itus*, mersul înainte) „
 Preoteasa (r. *preot*(easa) „
 Pria (r. *priu*, pria) „
 Prodănești (nume *Prodan*) „
 Paladul Mare (lat. *paludis*, dela baltă) jud.
 Satu Mare.
 Patau (diform. *budău*) j. Satu Mare
 Paulești (lat. *paulus*, mic, nume Paul) „
 Peleşul Peleşor V. *Peleş* în Muntenia „
 Pemetea Oasului (dif. *pom*(et) ea+oas?)
 j. Satu Mare.
 Petia Petin (r. *pată*, *pete*(ni) j. Satu Mare
 Petrești (dela *Petru* sau *peatră*) „
 Piscari (r. *pisc*, de deal) „
 Poiana Codrul (r. *poiană*+codru) „
 Pomi (r. *pom*, pomi) „
 Portița (r. *poartă*, portiță) „
 Porumbesti (r. *porumb*(iște) „
 Poșta (r. *poștă*) „
 Pribilești (r. din *pripi*(lești) „
 Prilog (lat. din *pre-loc*, așeză înainte ;
 iar slav, din aceeași bază = a așeză lângă)
 j. Satu Mare.
 Priston (slav din *prislati*, a trimite lângă ;
prislannii, trimis lângă) j. Satu Mare
 Perifalău (r. *peri*(pomi) ung. *falu*, sat)
 j. Siblu.
 Pianul (*Rom. Sas.*) dif. *baie*, băian(ul) j.
 Sibiu.
 Poiana (r. *poiana*) j. Sibiu
 Poplaca (dif. din *pe-plac*(a) „
 Porcești Purcărești (r. *porc*(ar | ești) „
 Păglîșa (r. *păclă*(cleș | a) j. Solnoc Dobâca
 Păltineasa (r. *paltin*(easa) „
 Panteicu [r. *punte*[ceu] „
 Peșteș [r. *pește*[ș] „
 Peteritea [com. *pe-tărit*? [tăriș] „
 Petrihaza [ung. *haza*, casa lui Petre] „
 Piatra [r. *peatra*] „
 Piroșa [r. *pir*foșă] „
 Piraicul [Rom.] [r. *părău*, părăic] „
 Plopîș [r. *plop*[iș] „
 Poenița [r. *poiană*] „
 Poiana [Botiții, Porcului] V. *prec.*+bot :
 +porc] j. Solnoc Dobâca.
 Polana Blenchi [r. *poiană*+bleg[hii] jud.
 Solnoc Dobâca.
 Poptelec [rom. *popă* ung. *tele*, plin] jud.
 Solnoc Dobâca.
 Preluca Preluc [r. *trans.* prelucă [poiană]
 j. Solnoc Dobâca.
 Pruni [r. *prun*[i] j. Solnoc Dobâca
 Puiul [r. *puu*, pui[ni] „
 Purcăreț [r. *porc* [ar—eț] „
 Pustuța [d n vorba *pustă*] „

Paloş [r. *paloş*] j. Târnava Mare
 Prod [r. din *bradi*, brad] „
 Prostăa [r. *prost[ea]*] „
 Panade [r. dela *pan* = ban[at] j. Târnava
 Mică.
 Păucea [şoara] r. *paucus pauci*, mic] j.
 Târnava Mică.
 Petrisat [r. *Petru* + *sat*] j. Târnava Mică
 Pipea [r. *pipă*, porecla pipea] „
 Prostăa (Mare, Mică) r. *prost[ea]* „
 Pădureni [r. *pădure[ni]*] j. Timiş Torontal
 Părcosu [r. *porc[os]*] „
 Parţa [r. din *parte*, părţi[a] „
 Părtaşi [r. *parte*, părtaş] „
 Petărs [germ. *Peters*, a lui Petru] „
 Petreni [r. *peatră*[treni] „
 Petroman [nume *Petru*[mani] „
 Pesac (slav. *pesok*, nisip) j. Torontal
 Pescuş (r. din *pisc*, piscuş) „
 Pipda (diform. *pept(a)* figurat) „
 Pischea (r. *pisc(hea)*) „
 Pordea (diform. *borşeu(a)*) „
 Pordani V. preced. „
 Porumbeşti (r. *porumb(eşti)*) „
 Pachia (lat. *baca* fruct, *băchia*) j. T.-Scaune
 Păpăuţi (r. *popă*(u) ai popei) „
 Peţeni (din *peşi* peţeni) „
 Petriceni (r. *peatră*, petre(ceni) „
 Poiana (r. *poiană*) „
 Poiana Sărată V. prec. + *sărută*) „
 Petia (din *piti*, petiea) j. Turda-Arieş
 Petridul (*de Jos, Sus*) r. *petrit* „
 Poiana de Arleş (r. *poiana*, V. Arleş), „
 Ponorel (r. *ponor[el]*) „
 Poşaga (*de Jos, Sus*) r. *păşi(aga)* „
 Răcătău (r. *rac*, răcăt) j. Alba de Jos
 Răchis (r. *rac* sau *răchi(răpi)*) „
 Răseşti (r. *rădiu*) „
 Rămeşti ((lat. *ramus*, cracă) „
 Roşia (Montană, de Secaş) r. *roşie* „
 Rămuşa (lat. *ramus*, creangă) j. Arad
 Răpsig (r. *răpciug(ă)*) „
 Răstoci (r. *răstoacă*) „
 Revetiş (din *re-vad(iş)*) „
 Roşia (*Sebiş*) r. *roşie*, Vezi *Sebeş*) „
 Răbăgani (r. *răpă(cani)*) jud. Bihor
 Remetea (lat. *ramus*, creangă) „
 Rleni (r. *rău* sau sau *raie(ni)*) „
 Ripa (r. *răpă*) „
 Rogoz (r. *rogoz*) „
 Roit (r. *roi(t)*) „
 Rontău (r. *rând(ău)*) „
 Roşia (r. *roşie*) „
 Rotăreşti (r. *roată*(reşti) „
 Ragla (r. *racla*) jud. Bistriţa Năsăud
 Rebra (*rişoara*) Vezi în *Rebra*) „
 Rodna (*Nouă, Veche*, r. *rod(nă)*) „

Romuli (lat. = ai lui Romulus) V. prefaţa
 jud. Bistriţa Năsăud.
 Runc (r. *runc*) jud. Bistriţa Năs
 Rusitior (l. *rus-itor*, mergător la câmp) „
 Radmeneşti (r. *rădiu*(mean) j. Braş
 Râşnov (din *răşni*, răşnău) „
 Rothav (germ. = clădire roşie) „
 Răcăşda (r. *rac(ăş)* die. j. Caraş Severin
 Răchita (r. *răchită*) „
 Radimna (slav. *rad(im)* bucurosi) „
 Rafna (din *raven(a)*) „
 Ramna (lat. *ramus*, creangă) „
 Ravensca (r. *raven* (slavizat) „
 Recita (r. *rece*, răciţa) „
 Remetea (pogăneşti) V. Bihor
 Romaneşti (nume *Roman(eşti)*) „
 Rudăria (r. *rudărie*) „
 Rueni (r. *roiu*, roeni) „
 Rugi (r. *rug*, rugi) „
 Ruginos (r. *ruginos*) cu rugi) „
 Rūsca (lat. *rus(culus)* = câmp(uşor) „
 Racul (r. *rac*) jud. Ciuc
 Remetea Vezi în j. Bihor. „
 Rechişea (r. *răchită*) jud. Cojocna
 Rediu (r. *rădiu*) „
 Rogozel (r. *rogoz(el)*) „
 Răuşor (r. *răuşor*) jud. Făgăraş
 Răchitova (r. *răchita(va)*) j. Hunedoara
 Răcăştia (r. *rac(ăş)tia*. „
 Rădulieşti (r. *Rădul*, prop.) „
 Răpoful Mare, Miş (r. *răpa(l)ş*). „
 Rău de Mori (r. *riu* dela *moară*) „
 Rea (r. *rău*, rea) „
 Renghet (din *runc*, runchet) „
 Ribicioara (dif. *răp* cioara) „
 Răpaş (r. *răpa(şi)*) „
 Rîşca (scurtat *hrîşca*) „
 Rîşcuriţa ca precedent. „
 Rău Alb (r. *rău* + alb) „
 Rîu Bărbaţ (r. *riu* + *bărbaţ* fig.) „
 Romoş (moşel) lat. *ramus*, creangă „
 Roşcani (r. *roş(căn)*) „
 Rovina (r. *rovind*) „
 Ruda (r. *rudă*) „
 Runcul Mare, Mic (r. *runc*) „
 Ruşi (dif. m. *rug*, nu Ruşi) „
 Ruşor (difo. m. *răjăr*, cu rugi) „
 Rămiţi (lat. *ramus*, creangă) j. Maramureş
 Repede (r. *repede(a)*) „
 Roma de Jos, Sus (dif. *răma*, cu crengi)
 jud. Maramureş.
 Rozala (lat. *roza*, trandafir) j. Maramureş
 Rîscova (lat. *rus-quo*=unde e câmp) „
 Răciul de Câmpie (r. *rac*)ciu) j. M.-Turda
 Răgmani (r. *rug(mani)*) „
 Răpa de Jos, Sus (r. *răpă*) „
 Răstoliţa (r. *rostul(i)ţa*) „

în Sat (dif. *rac*, *râchin*) j. M.-Turda
 li (r. *roată*, *roteni*) „
 Munți (lat. *rus-montis*, câmpul
 muntețului) jud. Mureș-Turda
 Racașul de Sus (r. *rac(ăș)*) jud. Orhei
 Răreș (r. *rar(eș)*) „
 Reaua (r. *rău*, *rea(ua)*) „
 Rugănești (r. *rug(an)ești*. „
 Răcaș (r. *rac(ăș)*) județul Sălaj
 Răstoțul (*Deșert*) lat. *rus-foridus* „
 Rati (lat. *ratis*, plută) (câmp uscat) „
 Recea (r. *rece(a)*) „
 Reghia (dif. *rac*, *răchia*) „
 Romita (lat. *ramus*, creangă, *rămita*) „
 Rona (r. *rână*, coastă (figur)) „
 Racova (r. *rac(ova)*) jud. Satu Mare
 Rața (r. *rac(șa)*) „
 Rătești (dif. *rotești*) „
 Remetea Chiorului (lat. *ramus*, creangă,
 ramură + *chiorul*) jud. Satu Mare
 Remeți (lat. *ramus*, creangă) „
 Resighea (dif. *risichea* p. *risip(ea)*) „
 Romaneștii (nume *Roman(ești)*) „
 Roși (r. *roșu*, roși) „
 Roșiori (r. *roșior*) „
 Rus (lat. *rus*, câmp) „
 Ruseni (dela *Rus* preced.) „
 Racovița r. *rac(oviță)*) jud. Sibiu
 Răchita (r. *răchită*) „
 Răhău (diform. *răcău* (*rac*)) „
 Rășinari (r. *rășina(ri)*) „
 Reclu (r. *rece*, *reci*) „
 Rod (r. *rod*) „
 Roșia Săsească (r. *roșie* + *săsesc*) „
 Rusiori (lat. *rus*, câmp) „
 Ruși (lat. *rus*, câmpie) „
 Răteag (din *roată*, *roteag*) j. Soinoc-Dob.
 Răstoci (r. *răstoacă*) „
 Recea Cristur (r. *rece*, vezi *Cristur*) „
 Rogna (diform. *rugină*) „
 Rogoz (r. *rogoz*) „
 Româneștii (r. *romănesc(ești)*) „
 Rohia (r. *rug*, *rughia*) „
 Rugăneștii (r. *rug(aș)ești*) „
 Ruș (lat. *rus*, câmpie) „
 Rușor (din *rug*, *rujăr*) „
 Rusul de Sus (lat. *rus*, câmp(de sus)) „
 Racoșul Inferior (r. *rac(oș)ul*, lat. *infe-*
rior, de jos. jud. Târnava Mare
 Retisdorfi (germ. *rettich-dorf*, satul hrea-
 nului) jud. Târnava Mare.
 Richisdorfi (germ. *riches-dorf*, satul că-
 prioarei) j. Târnava Mare
 Roadeș (r. *rod*, *roade(ș)*) „
 Roandala (după germ. *rundlich*, rotund)
 jud. Târnava Mare.
 Rodbav (germ. *clădirea roșie*) j. T.-Mare

Rovășel (dif. *răvăși*, *răvășel*) j. T.M-are
 Racovița (r. *rac(oviță)*) j. Timiș Torontal
 Radovan (nume *Radu*) slavizat) „
 Răuți (r. *rău*, *răuți*) „
 Remetea (*Nemțească*) V. în j. Bihor „
 Ruda (r. *rudă*) „
 Ruseul (dela lat. *rus* câmp) j. T.-Scaune
 Reti (diform. din *rediu*, *rădiu*) „
 Rachiș(ul) r. *rac(his)* „
 Runc (r. *runc*) „
 Sâncraii (r. *sân* p. sfânt! *cratu* — regele
 Ștefan al Ungariei, făcut sfânt) j. Alba de Jos.
 Sânbenedict (r. *sân* p. sfânt *Benedict*) j.
 Alba de Jos.
 Sâniacob (r. *sân* p. *Iacob*) j. Alba de Jos
 Sângătin (r. *sân* p. sfânt *Nicodim*) „
 Sântimbru (r. *sân* p. sfânt *Imbru* (Emeric) ?
 j. Alba de Jos.
 Sărăcsău (r. *sărac-său fig.* grăsimă, belșug)
 jud. Alba de Jos.
 Seușa (r. *seușa* (de său, *fig.* belșug) jud.
 Alba de Jos.
 Silia (din *sili*, forță, grăbi) j. Alba de Jos
 Silvaș (lat. din *silva*, pădure (aș)) „
 Sohodol (dif. *săc* (ătu)) „
 Soimuş (r. *șoim* (uș)) „
 Soroștin (r. *săre*, săros (tean)) „
 Șpătac (r. *spată* (c)) „
 Spring (germ. = săritură, joc) „
 Spălnoca (baza *spăla*, *spălnac*) „
 Straja (r. *strajă*, post militar) „
 Stremți (r. *strămți*, *strămți*) „
 Sâmbăteni (r. *sâmbăta* (târg) ?) j. Arad
 Sâtlean (r. *sân* p. Sf. *Ileana*) „
 Sânmartin (r. *sân* (t) *Martin*) „
 Sântana (r. *sân* (ta) *Ana*) „
 Sârbi (r. *sărb* (i)) „
 Satu-Nou (r. *sat* + *nou*) „
 Satu-Mic (r. *sat* + *mic*) „
 Satul-Rău (r. *sat* + *rău*) „
 Sebiș (lat. *sipo*, țiganură, izvor) „
 Secaș (r. *sec* (ăș)) „
 Seșejeni (dela *Silagiu* (riu)) „
 Seleuș (r. *silă* (uș)) „
 Sembac (din *ciump* (ac)) „
 Săpreuș (din r. *zăpri* (uș)) „
 Selște (r. *seliște*, *siliște*) „
 Setin (r. din *sete* (n)) „
 Siclău (r. *fielău* (vezi *dicț.*) „
 Sicula (lat. *sicca*, *siccula*, secu-șoară) „
 Simandul (de Jos) Sus r. *semân*(ăndul)
 jud. Arad.
 Simptea (r. *simte* (a)) jud. Arad
 Siniția (r. *sin* (adânc) *siniție*) „
 Șiria (dif. *șiră*, *șiria*) „
 Slatina (vezi orașe *Slatina*) „
 Soborșin (r. *sobor*, adunare) „

Socodor (r. <i>săc</i> (ăt) or)	j. Arad
Soimoș (<i>Buceava</i>) r. <i>șoim</i> (oș) Buc.	„
Somoșcheș (dela riul <i>Someș</i> (cași))	„
Soroșag (r. <i>sare</i> , sar (ăș) ag	„
Stuțni (dif. din <i>stați</i> (eni))	„
Susani (r. <i>sus</i> (ani))	„
Săbolicu (lat. <i>sabulum</i> , pietriș) jud. Bihor	„
Săc (lat. <i>siccus</i> , sec)	„
Saca (r. <i>săc</i> , <i>sacă</i> , <i>seacă</i>)	„
Săcădat (r. <i>săc</i> (ăt) at, săcăduit)	„
Săcalasău (r. compl. <i>săc</i> (ălaș) ău	„
Săchelid (r. <i>săcel</i> + <i>hid</i>)	„
Sălăcea (din <i>sălaș</i> , sălășea)	„
Săliște (r. <i>siliște</i> , <i>seliște</i>)	„
Săldăbagiu 3 (comp. <i>saltă</i> + <i>baciu</i>)	„
Salonca Mare (ung. <i>szalonca</i> , șitar)	„
Sărbășag (r. <i>sân</i> , sfânt + <i>bișag</i>)	„
Săniob (r. <i>sân</i> , sfânt, <i>lov</i>)	„
Sănmărtin 2) (r. <i>sân</i> (nt) <i>Martin</i>)	„
Sântielec (r. <i>sânt-ilie</i> c de sl. <i>Ilie</i>)	„
Sântinon (r. <i>sânt lunon</i> (a) ?)	„
Sântandrei (r. <i>sânt-Andrei</i>)	„
Sântăul Mare (Mic) (ampl. <i>sân</i> (sfânt) ău.	jud. Bihor.
Sântlazar (r. <i>sânt-Lazăr</i>)	jud. Bihor
Sănmiclăuș (r. <i>sân</i> (t) <i>Miclăuș</i> ung.	„
Sarand (dela riul <i>Sarad</i> ?)	„
Sărcău (r. din <i>țarc</i> (ău))	„
Sărbeșil, Șărbi (r. <i>Sărb</i> propr.)	„
Satulbarbă (r. <i>satul</i> (lu-i) Barbă)	„
Săucani (r. <i>său</i> (untură))	„
Săud (r. <i>se-ud</i> (ă), inundă)	„
Savaeu (r. <i>șuvoiu</i> , șuvăeu)	„
Sebiș (ca riul <i>Sebeș</i>)	„
Seghiște (r. <i>sec</i> , sechiște)	„
Seliște (r. <i>seliște</i>)	„
Seliște de Beluș (r. <i>seliște</i> și <i>Beluș</i> v.)	jud. Bihor.
Senmiclăușul Român (r. <i>sân</i> + <i>Micloș</i>) j.	Bihor.
Serghiș (r. <i>sărg</i> (hiș))	j. Bihor
Șlag (din <i>cioc</i> , cioacă)	„
Sighiștel V. <i>Seghiște</i>	„
Silindru (lat. <i>silenter</i> , tăcut)	„
Simian (dela nume <i>Șima</i>)	„
Sîștire (din <i>șiști</i> (re))	„
Sitani (r. <i>sită</i> , șitani)	„
Sitilec (r. <i>sete</i> , setilă (eac))	„
Sohodol (Lazuri) dif. <i>săc</i>	„
Șoim (r. <i>șoim</i>)	„
Solmuș Petreasa (r. <i>șoimuș</i> + <i>Petreasa</i>)	jud. Bihor.
Spinuși 2 (r. <i>spin</i> (uș))	jud. Bihor
Spurcani (r. <i>spurcă</i> (ni))	„
Steu (r. <i>steiu</i> (de peatră))	„
Stoenești (r. nume <i>Ștoian</i> propr.)	„
Stunculuș (r. <i>stâncă</i> (uiș))	„

Stracoș (r. din <i>strică</i> , străcăș)	j. Bihor
Sudrigiu (r. diform. <i>șătriciu</i> (șătră))	„
Suluș (r. din <i>sui</i> , suiuc)	„
Sumugiu (r. din <i>samă</i> , sămaciu)	„
Suncuș (r. din <i>șanc</i> (șăncuș))	„
Suplac 2 (diform. <i>sub-lac</i> ?)	„
Surduc (r. <i>surd</i> (uc))	„
Susag (din <i>sus</i> , susac)	„
Sușt (r. din <i>șuștiu</i>)	„
Sușturogi (r. din <i>șuștîur</i> (ogi))	„
Salva (lat. <i>salve</i> , vezi prefața dicț.)	„
Sangiorzul (Rom. <i>Săsesc</i>) r. <i>sân</i> + <i>George</i>)	jud. Bihor.
Sântioana (r. <i>sânt-loan</i> (a))	jud. Bihor
Șebeșul de sus (vezi riul <i>Sebeș</i>)	„
Sereșel (r. <i>sărat</i> , sărășel)	„
Sieul-Mare (r. din <i>sui</i> , suieu, suiș)	„
Sieut (r. dif. <i>sui</i> , suit)	„
Sigmir (germ. <i>sieg-mir</i> , fasonul victoriei)	jud. Bihor.
Sirling (germ. <i>zierlich</i> , elegant)	j. Bihor
Șoimuș (r. <i>șoim</i> (uș))	„
Somfalău (r. <i>șoim</i> , ung. <i>falu</i> sat)	„
Suplai (comp. <i>sub-plaiu</i>)	„
Sântpetru (r. <i>sânt-Petru</i>)	j. Brașov
Satulung (r. <i>sat</i> + <i>lung</i>)	„
Satunou (r. <i>sat</i> + <i>nou</i>)	„
Sacul (r. <i>sacul</i> (sac))	jud. Caraș-Severin
Sadova (<i>Nouă</i> , <i>Veche</i>) r. <i>sad</i> , sădire) jud.	Caraș- everin.
Salatinți (lat. <i>salatus</i> (salatens?) sărat)	jud. Caraș-Severin.
Sânta Elena (r. <i>sânta Elena</i>) j. C.-Severin	„
Sântești (r. <i>sânt</i> (sfânt) — ești)	„
Sărăzani (r. din <i>sare</i> , sărățani)	„
Sasca Montană, Română (dela <i>sas</i> (sași) și lat. <i>montis</i> , de munte + român) j. C.-Severin	„
Satu-Mic (r. <i>sat</i> + <i>mic</i>)	„
Scăiuș (r. <i>scăiu</i> , scăiuș)	„
Schuellersruhe (germ.=repaosul școlărilor)	jud. Caraș-Severin.
Secaș (r. <i>sec</i> (ăș))	jud. Caraș-Severin
Seceni (r. <i>sec</i> (săceni))	„
Selcioara (r. <i>salcie</i> , sălcioară)	„
Selbag (lat. <i>silvae-gelic</i> , frigul pădurii)	jud. Caraș-Severin.
Sichevița (lat. <i>siccus</i> , sec (hevița) jud. Caraș-Severin.	„
Silha (lat. <i>silva</i> , pădure, sihlă) j. C.-Severin	„
Slagna (r. <i>slog</i> (na) vezi in dicț.)	„
latina (vezi oraș <i>Slatina</i>)	„
oceni (r. <i>soc</i> , soceni)	„
Socolari	r. <i>soc</i> , socul, soculari.
Scolovăț	
Șopotul (Vechiu-Nou) (r. <i>șipotul</i>)	„
Spata (r. <i>spată</i>)	„
Staler (germ. <i>steuer</i> , că mă)	„

Stalendorf (germ. = satul cărmei) j.C. Sev.
 Stînafari (r. la stână + afară) „
 Sudriaș (dela vorba șatră, sătriaș) „
 Sumița (r. *sumă*, sumiță) „
 Surdcul (Mic) r. *surd* (uc) „
 Susani (r. *sus* (eni) „
 Susca (r. *sus* (ca) „
 Svinița (slav *svinia* porc; p porci) „
 Szaparfalva (ung. = satul lui Szapari) „
 Sâncraeni (V. *Sâncrai* j. Alba de Jos) j. Ciuc
 Sândominic (r. *sân* (sfânt) *Dominic*) „
 Sântimbru (r. *sânt*, *Imbru*) „
 Sârmași (r. *țarm*, țârmași) „
 Siculeni (lat. *siccus*, sec (ulenii) „
 Soimeni (r. *șoin* (eni) „
 Sub-Cetate (r. *sub* + *cetate*) „
 Sumuleu (r. *sub-mal* (ău) „
 Suseni (r. *sus* (eni) „
 Samiclaș (r. *sân* (t) *Micloș*) j. Cojocna
 Sâmbotele (r. *sâmbotel* (Sâmbătă) „
 Samoșfalău (rîu *Someș* ung. *falu* sat) „
 Samurduc (r. *samar* + *duc*) „
 Sanjeorjiu de Câmpie (r. *sân(t)* *George*)
 jud. Cojocna.
 San-Mihael (r. *sân* (t) *Mihael*) j. Cojocna
 Sânmartin Macicaș (r. *sân(t)* *Martin*) „
 Sanpaul (r. *sân* (t) *Paul* (Pavel) „
 Sanpetru (r. *sân* (t) *Petru*) „
 Santu (r. *sântu* p. sfântu) „
 Sapălc (r. *sapă-pălc*) „
 Sardu (lat. *sartus*, îndreptat) „
 Sarmașel (r. *țarm* (aș) el „
 Sarmașul-Mare Vezi preced. „
 Saula (r. *său*, săula) „
 Sava (nume prop. *Sava*) „
 Sebeșul-Mare Vezi rîu *Sebeș* „
 Seceiu (r. *sec* (ciu) „
 Senmihaiul de Câmp (r. *sân(t)* *Mihai*) „
 Septer (r. *șapte*, p. *șapte* (r) „
 Sfânta Maria (r. *Sfânta Maria*) „
 Sferas (gr. *sphairas*, la sferă, bulgăre) „
 Silvașul de Câmpie (lat. *silva*, pădure) „
 Sinteu (din *șintă*, șinteu) „
 Socol (r. *soc*(ul) „
 Someșul (Cald, Rece) V. rîul *Someș* „
 Somtelec (ung. de la *Someș*) „
 Soporul de Câmpie (lat. din *siphon*) țîș-
 nire, jud. Cojocna.
 Stana (r. *stână*) jud. Cojocna
 Stolna (baza *stol* (na) „
 Stovar (r. din *sta* (oar) stătător) „
 Stupiu (r. *stup* (iu) „
 Suat (r. *suaț*) „
 Suceag (r. din *suci* (ag) „
 Sâmbăta *Apușană*, *Răsăriteană*, de *Sus*,
 Jos, de *Mișloc* — loc unde se făcea târg
 j. Făgăraș

Săscior (din *sus*, susciór (a) jud. Făgăraș
 Savastreni (propriet. *Sevastian*) „
 Scorelu (dif. *scară*, scăriu) „
 Sebeș V. rîul *Sebes* „
 Serata (r. *sărata*) „
 Sercaia (r. *țarcă*, țarcaia) „
 Sercața V. preced. „
 Șimon (nume prop. *Simon*) „
 Șinca (*Nouă*, *Veche*) din *junc* (a) „
 Sirmia (dela *țerm* (ia) „
 Sobodol (r. *slobodul* unguizat) „
 Străza Cărtișoara (r. *straja* streaja) „
 Săcămaș (r. *su* (b) *coamăș*) j. Hunedoara
 Săcel (r. *săc*, sacel) „
 Săcărâmb (r. *saca-râpă*) j. Hunedoara
 Sălașul Inferior, Superior (rîu *Sălagiu*)
 j. Hunedoara.
 Sâncraiu (Vezi în jud. Alba de Jos) jud.
 Hunedoara.
 Sântămăria de Peatră (r. *Sânta-Maria*,
 sculptată în peatră) j. Hunedoara
 Sânpetru (r. *sânt(t)* *Petru* „
 Sântuhalm (r. *sântu* + *halm*(alm) „
 Sântundreș (r. *sânt* *Andrieș*) „
 Scroața (r. *scroafă*) „
 Securi (r. *secure* sau *sec*(uri) „
 Seliște(țioara) r. seliște, siliște „
 Sereca (dela *sări*, săteca) „
 Serel (r. *sări*, sărel) „
 Sibielul Vechiu V. *Sebeșul* rîu „
 Sibot (rom. *șipot*) „
 Silvașul Infer. Super. (lat. *silva*, pădure)
 jud. Hunedoara.
 Sirbi (de *Sârbi* (colonie) j. Hunedoara
 Socet (r. *săc*, sau *socet*) „
 Sohodol (r. dif. *socățul* (?) „
 Soimuș (r. *șoin*(uș) „
 Spini (r. *spin* l) „
 Stănești Ohaba (dela *Stână* ori *Stan* prop)
 j. Hunedoara.
 Stanița (r. *stână*, stânița) j. Hunedoara
 Stela (r. *steiu* (de peatră) „
 Stoeneasa (nume prop. *Stoian*) „
 Strâmba (r. *strâmb*(a) „
 Streiu(Iciu) lat. *striare*, a fi vârgat) „
 Streivalea V. preced. „
 Strelohaba (din *Streiu* și *Ohaba*) „
 Streisangloriu (V. prec. + *san-George*)
 j. Hunedoara.
 Streisecel (V. *Streiu* + *Secel*) j. Huned.
 Stretea (r. *straf*, *stretia*) „
 Strigoania (r. din *striga*) „
 Subcetate (comp. *sub* + *cetate*) „
 Sulești (r. *sulă* poreclă de prop. „
 Sulgethe (germ. din *zulegen*, a ajuta), „
 Săcel (r. *săc* (sec | el) „
 Săliște (r. *săliște*, siliște) „

Săpânța (din <i>săpă</i> , <i>săpânda</i>)	J. Huned.
Sărășan (dela <i>sarē</i> , <i>sărășan</i>)	"
Sârbi (colonie de <i>Sârbi</i>)	"
Sat Sugatag (r. <i>sat</i> + <i>suhat</i> (ac))	"
Sieu (r. din <i>sui</i> , <i>suien</i>)	"
Slatina Vezi orașul <i>Slatina</i> .	"
Strâmtura (r. <i>strâmt</i> (ură))	"
Sabed (din <i>săpat</i>)	j. M.-Turda
Săbad (dif. din <i>săpat</i>)	"
Sancrai de Mureș V. la j. Alba de jos,	"
Sânger (r. <i>sânger</i> , arbore)	"
Sânișori (r. <i>sân</i> (ișor))	"
Sanșimon (r. <i>sânt</i> (t) Simon)	"
Sântana 2 (r. <i>sânt</i> (a) Ana)	"
Sântandrel (r. <i>sânt</i> Andrei)	"
Sântioana (r. <i>sant</i> (a) Ioana)	"
Sânvasii (r. <i>sânt</i> Vasii (Vasile))	"
Sărata (r. <i>sărat</i> (a))	"
Sard (lat. <i>sartus</i> , indreptat)	"
Satu Cioc (r. <i>sat</i> + <i>cioc</i> (vârf ?))	"
Sătuleț (r. <i>sătuleț</i> , mic sat)	"
Săușa (r. <i>său</i> , <i>săoșa</i>)	"
Serbeni (colonie de <i>Serbi</i>)	"
Silea (r. <i>silă</i> , dificultate)	"
Simbriași (r. <i>simbria</i> (ăș))	"
Sincal (veniți dela <i>Șinca</i> , Făgăraș)	"
Solovăstru (lat. <i>silvester</i> , de pădure)	"
Sovata (lat. <i>suavitas</i> , plăcere, farmec)	"
Stânceni (r. <i>stâncă</i> , <i>stânceni</i>)	"
Ștefănești (nume propr. <i>Ștefan</i>)	"
Stejeriș (r. <i>stejar</i> , <i>stejăriș</i>)	"
Surdeni (r. <i>surd</i> (eni))	"
Suseni (r. <i>sus</i> (eni))	"
Suveica (r. <i>suveică</i>)	"
Săcueni (r. <i>săc</i> , sau de <i>Săcui</i>)	J. Odorhei
Sălașuri (r. <i>sălaș</i> (uri))	"
Sâncraiu V. <i>Sâncrai</i> j. Alba de Jos	"
Satu (<i>Mic</i> , <i>Nou</i>) r. <i>sat</i> (mic, nou)	"
Secel (r. <i>sec</i> (el))	"
Sedriaș (r. <i>șatră</i> , șetria)	"
Siclea (din <i>sihlă</i> , sihlet)	"
Simenești (nume <i>Sima</i> , <i>Simeni</i> (ești))	"
Șoimul (<i>Mare</i> , <i>Mic</i>) r. <i>șoim</i> , (mare, mic)	"
j. Odorhei.	
Solocma (lat. <i>su</i> (b) <i>locum</i> , lângă loc) j.	
Odorhei.	
Săg (diform. <i>săc</i> (rec))	J. Sălaș
Sălățiș Sălșig V. riu Sălaș	"
Sălște (r. <i>silșt</i> .)	"
Samșud (riul <i>Someș-udă</i> ?)	"
Sâncraiu(l) <i>Silvaniei</i> V. în j. Alba	"
Sântău (amplif. <i>sânt</i> (ău))	"
Săplac (r. <i>sap-locu</i>)	"
Sărăuad (r. <i>sare</i> , sărauat ?)	"
Sârbi (colonie de Sârbi ?) ori poreclă,	"
Sărmășag (dif. <i>farm</i> (ășag))	"
Sărvăzel (r. <i>zară</i> (țel))	"

Săuca (r. <i>său</i> (ca))	J. Sălaș
Ser (din <i>sare</i> , <i>săr</i>)	"
Seredeu (din <i>sare</i> , săreteiu)	"
Siclu (lat. <i>siccus</i> , sec, uscat)	"
Șighet (lat. <i>segetis</i> , al sămănăturii)	"
Șilimeghui (lat. <i>solum-equinus</i> , loc de cai)	"
jud. Sălaș.	
Silvaș (lat. <i>silva</i> , pădure)	J. Sălaș
Socaciu (r. <i>săc</i> (aci))	"
Solmuș (lat. <i>solum-usus</i> , pământ de folo-	
sință)	J. Sălaș
Solnoc Pătălușa V. județ <i>Solnoc</i> și <i>Păt.</i>	
Someș (Guruslău Odorhei Pătălușa) dela	
riul Someș + satele : <i>Guruslău</i> etc. J, Sălaș	
Stăna (r. <i>stână</i>)	"
Stârciu (r. <i>stârc</i> (iu))	"
Stremți (r. <i>strâmt</i> , <i>strâmți</i>)	"
Sucetate (r. <i>sub-cetate</i>)	"
Sudurău (r. din <i>sătură</i> , săturău)	"
Sumal (r. <i>sub-mal</i>)	"
Supurul (<i>de Jos</i> , <i>Sus</i>) lat. <i>sipo</i> (r) țîșnire)	"
j. Sălaș.	
Sabisa (dela <i>săpișa</i> (sapă) j. Satu Mare	
Sacalașeni (din <i>săc</i> (ul)ășeni)	"
Sanislau (nume propr. <i>Sanislau</i>)	"
Sanmiclăuș (r. <i>sân</i> (t) <i>Micloș</i> ung.)	"
Sapaia (r. <i>sapă</i> ia)	"
Sârbi (din <i>Sărb</i> (i))	"
Sasari (dela <i>sas</i> (ar))	"
Satu-Lung (r. <i>sat</i> + <i>lung</i>)	"
Satu-Nou (<i>de Jos</i> , <i>Sus</i>) r. <i>sat</i> + <i>nou</i>	"
Seini (r. <i>săin</i> (i))	"
Sin (r. <i>sân</i> , adâncătură)	"
Sindrești (dela <i>Sandru</i> , propriet.)	"
Sisești (r. <i>sus</i> (ești))	"
Socond (dif. din <i>săc</i> (ând))	"
Soconzel V. <i>preced.</i>	"
Solduba (dif. <i>salt</i> (ova))	"
Somcuța Mare (dimin. dela <i>Someș</i> riu).	"
Somoșeni (dela <i>Someș</i> , <i>Somășeni</i>)	"
Stana (<i>de Jos</i> , <i>Sus</i>) r. <i>stăna</i> , ori <i>stană</i>	"
Stejerea (r. <i>stejar</i> (ea))	"
Surdești (r. <i>surd</i> (ești))	"
Sacădat (r. <i>săc</i> (ăt) at)	J. Sibiu
Săcăuș (r. <i>săc</i> (ăuș))	"
Sadu (r. <i>sad</i> , sădire)	"
Săsciori (r. <i>sus</i> (cior))	"
Sebeșel Sebeșul (<i>de Jos</i> , <i>Sus</i>) V. riu Sebeș	
j. Sibiu.	
Secel (r. <i>săc</i> , <i>sec</i> (el)) j. Sibiu	
Selimbăr (germ. dif. <i>sole</i> + <i>berg</i> , muntele	
de sare) j. Sibiu.	
Seliște (r. <i>seliște</i> sau <i>siliște</i>)	Jud. Sibiu.
Sibiel (V. riu <i>Sibiu</i>)	J. Sibiu
Silmic (r. <i>slim</i> (nic))	"
Strugari (r. <i>strug</i> (ari))	"

- Sugag (r. *suge*, sugac) j. Sibiu
 Sura (Mare, Mică) V. Sura în Muntenia
- j. Sibiu.
 Săcălala (r. *săc(ăl)* aia. j. Soln. Dob.
 Săcătura (r. *săc(a)*) ura. „
 Sălațiu (lat. *salat* (p. *sărat*?) „
 Sălișca (din *săliște*, seliște) „
 Sămbou (r. *săm*) (p. *sânt*) bou (?) „
 ăa Iacoș (r. *sîn(t)*) Iacob „
 Săn-Marghita (*sân(t)*) Marghita (ung.) „
 Sănmartin (r. *sân(t)*) Martin „
 Săn-Nicoară (r. *sân(t)*) Nicoară „
 Săntejude (r. *sânt(e)* + jude) „
 Sântioana (r. *sânt Ioan(a)*) „
 Săptac (r. *săp-loc*) „
 Sasa (r. *sas* (s)) „
 Șasarm (germ. *sac* + *arm*, sas sărac) „
 Sieu (Cristur, Măghieruș, Odorhei, Sfântu)
- j. Solnoca Dobâca.
 din *sui, suiu* + celelalte) j. Soln. Dob.
 Sigău (lat. *siceus*, secău) „
 Silvaș (lat. *silva*, pădure) „
 Simișna (r. *zimișca*, pânișoară V. dict.) „
 Sintereag Sintereguț (r. *șintă*, ținter(i)ac)
- j. Solnoc Dobâca. „
 Șirioara (dim. *șiră*, șirioara) j. Soln. Dob.
 Sită (r. *sită*) „
 Snoare(n) sâ(n)oare „
 Soia (r. *soiu*, soia) „
 Soimșeal (r. **șoim(u)șei*) „
 Solomon (nume Solomon, propr) „
 Solona (lat. *sollene*, anual) „
 Someșul Mic (dela Someș) riu dim. „
 Ștelec (r. *saț*, ung. *teleka*, curte) „
 Ștolana (r. nume Ștoian) „
 Ștolcani V. preced. „
 Ștrâmbul (Băluțuțuț) r. *stâmb* + Băiuț)
- j. Solnoc Dobâca.
 Suclul (de Jos, Sus) din r. *suci(tul)* jud.
 Solnoc Dobâca.
- Sucutard (r. *su(b)* cătard) j. Soln. Dob.
 Surduc (r. *surd(uc)*) „
 Săeș (r. *șuiș*, șuieș) j. Târn. Mare
 Sălcău (r. *salcă(u)* salcie „
 Saldorf (germ. *salz-dorf*, satul sării) „
 Saroș (r. *sare*, sarăș) „
 Sarpotoc (r. *sare*. ung. *potoc*, vale) „
 Saschiz (ung. *sas-köz* = între cași) „
 Selca (Mare, Mică) r. din *sui*, suica „
 Seleșul Mare (lat. *silveus*, de pădure) „
 Seliștat (germ. *selig-statt*, loc prea fericit)
- j. Târnava Mare.
 Soareș (r. *soare(ș)*. cu soare) j. T. Mare
 Somârștia (r. *sumârștia*) „
 Sona (germ. *schone*, frumoasă) „
 Ștena Ștenca (dif. *stâna*, *stânea*) „
 Șulmberg (germ. *sole-berg*, munte de
- Svala (r. *su(b) val*) j. T. Mare
 Sălcud (din *salcă*, sălcăt) j. T. Mică
 Săncel (din r. *sân(cel)*) „
 Sănmiclăuș (r. *sân(t)* M'cloș ung.) „
 Sănpaul (r. *sân(t)* Paul) „
 Sântămărie (r. *sânta Mărie*) „
 Sântioana Săsească (r. *sânt Ioan*) „
 Sard (lat. *sartus*, reparat) „
 Sarușul unguresc (ung. *sar*, noroiu(os) „
 Satu-Nou (r. *saț* + nou) „
 Sculia Română (r. *scul(ie) sculă*) „
 Seleșul Mic (lat. *silveus*, de pădure) „
 Senereuș (lat. *cinereus*, cenușiu) „
 Seuca (r. *său(ca)*) „
 Smiș (dif. din *smidă*, Vezi dict.) „
 Șoimușul (r. *șoim(u)ș*) „
 Șomoștelnic V. râul Șomeș(telnic) „
 Sona (germ. *schone*, frumoasă) „
 Sonfalău (germ. *schon*, ung. *falu*: sat)
- jud. Târnava Mică.
 Spini (r. *spin(i)*) jud. Târnava Mică
 Subpădure (r. *sub-pădure*) „
 Suplac (r. *sub-lac* (apă multă?) „
 Săceni r. *săc(eni)* jud. Timiș Torontal
 Săcalaz (r. *săc*, săcalăș) „
 Socoșul Turcesc (r. *săc*. săcoșul) „
 Socușgiu (r. *săc(u)ș*) „
 Sacușul Românesc (r. *săc(u)șul*) „
 Sadeni (r. *sad*, de sădire) „
 Sag (germ. *sach*, convenabil) „
 Săliște (r. *seliște*, siliiște) „
 Sămpetru Mic (r. *sânt Petru*) „
 Săndreil (r. *sân(t)* Andrei) „
 Sandra (dif. Ale(xandra) ung. „
 Sangeorge (r. *sânt(t)* george) „
 Sănmărtinul (Mare-Mic) r. *sân(t)* Martin)
- jud. Timiș Torontal.
 Sănmihaiul (Rom. Nemț) r. *sân(t)* Mihai
 jud. Timiș Torontal.
 Sănnicolaul Mic (r. *sân(t)* Nicolae) jud.
 Timiș-Torontal.
 Sănpetru Nemțesc (r. *sân(t)* Petru) j. T.-T.
 Sântari (r. *sant-Arie*) „
 Sara Vale (r. *sara* din săii?) „
 Sărbova (coloniale *sărbească*) „
 Sat chinez (sat și chinez V. dict.) „
 Cîrbondorf (germ. = sat frumos) „
 Secaș (r. *secaș*, sec(aș)) „
 Selagi (din slav *selo*, sat) „
 Semlac (slav. *zemlia(k)* = pământ(ean)) „
 Segenthal (germ. = roua binecuvântată) „
 Șoșdlă (slav ciujdnia, străina) „
 Stamova Nemțescă Rom. (slavizat Șfan)
- jud. Timiș Torontal.
 Stănești (nume rom. Ștan(ești)) „
 Șuștra (rom. *șistar*, șistara) j. T.-Torontal
 Șaciova (r. *sac*, saciua) j. Trei Scaune

- Sâncraii Vezi-l la j. Alba de Jos. J. T. Sc.
- Sântionlunca (r. *sant*, *Ion + luncă*) „
- Sânzâieni (r. *sanzieni*) „
- Săsăuș (r. *sas*(?) sau *susduși*) „
- Săcalul de câmpie (r. *să*:(al) j. T.-Arieș
- Săcătura (r. *săc*(ătură) „
- Săcel (r. *săc*, *sec(e)*) „
- Sălcina de Jos (r. *sălcii*) „
- Sălicea (lat. *salicis*, dela *salcie*) j. Turda-Arieș.
- Sâncraiu Deșert V. *sâncraii* j. T. Arieș
- Sând (r. *sant* (p. *sînt*) „
- Sânger (r. *sânger* (arbore) „
- Sângeor, iu Tarșcău (r. *sân* (t) *George* jud. Alba de Jos.
- Saniacob (r. *san* (t) *Iacob*) „
- Sânărăghia (r. *sânt*(l) *Mărăghia*) „
- Sânma tinul (Deșert, Sărat) r. *sânt* Martin. jud. Alba de Jos.
- Sânmihaiul (de Jos, Sus) r. *sant* *Mihai*) jud. Alba de Jos.
- Sartaș (r. *șart* (aș) cu *șant*) j. T. Arieș
- Sasavința (germ. = *vierul-sas*) „
- Săulea (r. *său* (lea) „
- Săvădișia (diform. *sân-Vladislav* „
- Scărișoara (r. *scară*, *scărișozră*) „
- Șchiopii (r. *schiop* (ii) „
- Seușa de Câmpie (r. *său* (șă) „
- Silvașul Unguresc (lat. *silva*, *padure*) „
- Sliște (?) Săliște (r. *siliște*) „
- Surduc (r. *sura* (uc) „
- Sutu (lat. *sutum*, *alipit*) „
- Țapu (r. *țap* (u) jud. Alba de Jos
- Tărtăria (lat. *Turtara*, *iadul*) „
- Tău (r. *tău*) „
- Tăuți (cei dela *tău*) „
- Teiuș (r. *teiu* (ș)) „
- Țelina (r. *țelina*) „
- Tibru (lat. *Tibrum*, *fluviu în Italia*) „
- Tiur (germ. *tür*, *poartă*) „
- Totoi (dif. din *tată*, *tătoi*) „
- Tălagi (r. din *talagi*) jud. Arad
- Talpoș (r. *țalpă*, *talpoș fig.*) „
- Țărmure (r. *țarm* (uit)) „
- Târnova (ovița) Vezi iu *Târnavă* „
- Tăuți dela *tău*) „
- Temeșești (dela *riul Timiș*) „
- Țipari (r. *țipar* (i)) „
- Tisa (r. *țisă* (arbore); sau *imitarea* *riului* Tisa) jud. Arad.
- Toe (r. *toc* (onomat) jud. Arad
- Tohești (din baza *țoc*) „
- Tornea (din r. *turnă*) „
- Tot-Vărădla (r. *toț* (aceiași) *Vărădia*) „
- Troiăș (r. *trou*, *trăiaș*) „
- Tăgăaș (dela *tăgădă* (poreclă) j. Bihor
- Tălpi (r. *țalpa* (de bănă) „
- Tamașda (dela nume *Toma*(ș)) j. Bihor
- Tamașeu V. preced. „
- Târcaia (căița) r. *tărea* (ia) „
- Tarcea (ca și precedentă) „
- Tărian (r. din *tare* (tărian) „
- Tășad (r. din *tăcea*, *tăceat*) „
- Tăut Tăutele (r. dela *tău*) „
- Telchii (ung. *teleka*, *curte*) „
- Teleac ca preced. „
- Tetecuş (r. *tață* din *tăticuş*) „
- Tețche (r. *teasc*(hii)) „
- Tigănești 2 (r. *țigan* | *ești*) „
- Tileag (V. *Teleac*) „
- Tinca (lat. din *tingo*, a *ușa*) „
- Tinăud (r. *tină* + *ud*) „
- Tobolii (r. din *topi*, *topeli*) „
- păstrată origina vorbei *topi* „
- jud. Bihor.
- Topa (de Jos, Sus) „
- jud. Bihor.
- Topa de Criș (ca *pr*) „
- Topoști (ca preced. (r) *țignire*) „
- Toți (r. *toț*(toți)) „
- Tria (r. *trei*, *trei(a)*) „
- Tulca (diform. *dulca*) „
- Taure (r. *taur*(e)) „
- Telciu (r. *deal*, *delciu*) „
- Terpiu (dela stâncă *Tarpe*) „
- J. Bistrița Năsăud.
- Tonciu (r. *toana*, *tonciu*, cu *toane*) „
- Bistrița Năsăud.
- Tradam (lat. din *trado*, a *moșteni* trece înainte) j. Bistrița Năsăud.
- Tarlungeni (r. comp. *tare-lungi*) j. Bihor
- Turcheș (germ. ar *ins-mna turcesc*) „
- mai probabil este din *târg*(heș) j. Bihor
- Țapia (lat. din *tabes*, a se *topi*(a) jud. Caras Severin.
- Târgoviște (r. *târg*(oviște) jud. Caras Severin.
- Târnova (din lat. *torno*, a *rotunzi*, de la a *ocoli înturna*) j. Caras Severin.
- Țela (lat. *cella*, *magazie*, *cămară*) j. Caras Severin.
- Teregova (lat. *terrae-cavea* = *scobit* pământului) j. Caras Severin.
- Terova (lat. *terra-ovis*(ova) pământului) j. Caras Severin.
- Thirol (după *Thirolul* din Italia) j. Caras Severin.
- Ticvanul (Mare, Mic) r. *țigva*(n) j. Caras Severin.
- Timisslatina (r. *Slatina-Timișului*) orașul *Slatina*) j. Caras Severin.
- Tincova (lat. din *tinge*, a *uda*, *mușchi*) j. Caras Severin.
- Tisovița (dela *țisă*(arbore)) j. C. Severin
- Tomești (nume propr. *Toma*) „

16. Topla Topleț (din r. *topi*(rea) zăpezii) jud. Caras Severin.
- Tuferiu (r. *tufă*, tufesiu) j. Caras Severin
- Turmul (r. *turmă*, turmu) „
- Thulghes (V. munți *Tulghes*) j. Ciuc
- Tomești (nume propr. *Toma*) „
- Toplița Ciuc (din rom. *topi* (zăpada) „
- T.șnad(ul) Nou (r. din *duh*(ni) ampl. *dușnăt*, cu miros) j. Ciuc
- Tâmașa (dela nume *Toma*(ș) j. Cojocna
- Târgul Mare (r. *târg* + *mare*) „
- Târgușor (r. *târg*(ușor) „
- Teacă (r. *teacă*) „
- Teacă 2 (r. *tău* ung. *tele*, plii) „
- Săptac (r. *at. tersus*, curat, *tersitia*) „
- Sasa (r. *titio* (cit. *tițio*) tăciune) j. Coj.
- Șasarm (r. *tău*, tăut(dela *tău*) „
- Sieu (r. *Crissus*, m. (*Crissus*), gros) „
- J. Solnoc (r. *solnoc*, nciu) „
- din *sui*, (r. *taurea*) „
- Sigău (lat. *sigă*, tonciu) „
- Silvaș (lat. *silva*, *șanera*) r. din *topi*, *topea*)
- Simișna (r. *simișna* casa lui *Toth*) „
- Sintereag Sina (r. *simite*, trimes) „
- J. Solnoc Dobâ (r. *solnoc* r. nume *Tudor*(a)) „
- Srîoara (r. *srîoara*, tușiu) „
- Sită (r. *sita*, *șanțar*(i) jud. Făgăraș
- Snă (r. *snă*, r. nume *Toader*, iță) „
- Tohanu (Vechiu, Nou) V. *Tohani* în Muntenia) jud. Făgăraș
- Tâmășara (șești) nume *Toma*(și) j. Hunedoara.
- Tâmpa (r. din *dâmbia*) j. Hunedoara
- Târnava(vița) V. riu *Târnava*. „
- Tătărești (prop. poreclit *tătaru*) „
- Tebea (r. *teapă*, țep(a) „
- Techereu (r. *teaca*, techereu) „
- Teiu (r. *teiu*) „
- Teinicul (Inferior, Superior) r. *deal* (nic) „
- Seid. Hunedoara.
- Terețel (r. dela *târț*, *tărățel*) j. Hunedoara
- Tirnavă Vezi riu *Târnava*. „
- Titulești (nume propr. *Titu*(lești) „
- Tisa (r. *tișă*, arbore) „
- Toița Mare (din lat. *tollo*, a ridica în sus Hunedoara.
- Toplița 2. (din r. *topi* (zăpada) j. Huned.
- Totești (nume poreclă *Totu*(?) „
- Trestia (r. *trestie*) „
- Turdaș (dela *Turda*(și) „
- Turmaș (dela *turmă*, turmași) „
- Tuștea (r. din *tuși*, tușetea) „
- Tâmpa (r. *dâmb*(a) jud. Mureș Turda
- Tinoasa (r. *tină*, tinoasă) „
- Tolba (r. *tolba*) „
- Tolța (r. *troiță*) „
- Tolțoara (r. *deal*(ișoara) „
- Tâmășești (r. nume *Toma*(șești) „
- Târnovița V. riu *Târnava*. „
- Tăureni (dela *tău*(reni) „
- Teleac (ung. *teleka*, curte) „
- Terțești (r. *terciu* poreclă *Terciu*) „
- Tibudeni (comp. *de* + *budău*, budeni) „
- Toclura (din *dăhliț* (dăhliț) cu miros) „
- Turdeni (dela *Turda*) „
- Tâmășești (nume *Toma*(șești) j. Sălaj
- Tașnad (din r. *duhni*, dușnăt) „
- Tegeha (dela *teacă*, sau *tochi*(a) „
- Țicău (din onomat *țac* + *țicău*) „
- Țigani (dela *teacă*, tecani) jud. Sălaj
- Tihău (din *teacă*, tecău) „
- Tohat (diform. din *tocaf*) „
- Traniș (din *draniță* (?) nișa) „
- Tresnea (r. din *trăsni*, trăsnea) „
- Tusa (r. *tusă*) „
- Tu-buța (r. *turbă*, tu-buța) „
- Tamaia (r. *tămăia*) jud. Satu Mare
- Tâmășeni (r. nume *Toma* (șeni) „
- Târșoît (din r. *târș* (ăit) „
- Tătărești (nume poreclă *Tătar* (ești) „
- Tău-ii (de *Jos*, *Sus*) (r. dela *tău* (ii) „
- Terebești (prop. poreclit *Tărabă*) „
- Tireanu (r. *tiran*, tirean) „
- Trep (din r. *treabă*, trebi) „
- Tulghes (r. *tâlc*, tâlcheș) „
- Tur (lat. *turris*, turn) „
- Turt (r. *turtă*) „
- Turu-Lung V. *Tur* + *lung*) „
- Tâlmaciul (cel) r. *tâlmaciul*) j. Sibiu
- Tichindeal (germ. *dickental*, valea groasă) jud. Sibiu.
- Tilșca (dif. *deal* (ișca) jud. Sibiu
- Topârcea (r. *toror* (eca) „
- Turnșor (r. *turn* (ișor) „
- Taga (dif. *toaca*) jud. Solnoc Dobâca
- Târlișua (r. *târlă*, *târliș* (ua) „
- Târpiu (dela stâncă *Tarpeia* (Roma) „
- Țintea (r. *șintă*, țintea) „
- Teoltjur (r. *tău*, tăul(cer) „
- Teocul de Jos, Sus (r. *tău*, tăocul) „
- Țigău (din onom. *țac* + *țicău*) „
- Top (din *topi* (re) scurtat *top*) „
- Toplița (din *topi* (rea zăpezii) „
- Trestia (r. *trestie*) „
- Tellna (r. *deal*, delina) j. Târnava Mare
- Ticușul (Rom. Săsesc) r. *tochi*(șul) jud. Târnava Mare.
- Toarcia (r. din *toarce*, torcala) j. Târnava Mare.
- Tătăriana (din porecla *Tătar* (lan) jud. Târnava Mică.
- Tăuni (r. *tăun* (i) jud. Târnava-Mică
- Tiremia (Mare, Mică) r. *dărim* (ia) „
- Tereția (Mare, Mică) r. *dărim* (ia) jud. Timiș Torontal.

Thireş (germ. *tierisch*, de animale) jud. Timiş Torontal.

Tichindeal (r. *tochi-in-deal*) jud. Timiş Torontal.

Timiş Sânteşti (V. riu *Timiş* şi Sânteşti) jud. Timiş Torontal.

Tiriteaz (germ. *turetaus*, poartă botezată) j. Timiş Torontal.

Țișcut (germ. = masa bună) j. Tim. Toron.

Toager (germ. *taucher*, scufundătorul) j. Timiş Torontal.

Tolcadia (r. *tâlc*(ădia) j. Tim. Toron.

Tomnatec (r. *toamnă*, tomnatic „

Topolovățul (*Mare, Mic*) r. din *topirea* (zăpezii) j. Timiş Torontal

Traunau (germ. = cu încredere) „

Tamaşfalău (nume *Tomas*, ung. *falu* sat) j. Trei Scaune.

Telechla (ung. *teleka* curte) j. Trei Śc.

Teliu (dif. *deal*, deliu) „

Tinoasă (r. *tină*, tinoasa) „

Tufălau (r. *tufă*. ung. *falu* sat) „

Turja (lat. *turris*, turn) „

Tăurenii (r. *taur*(eni) j. Turda Arieş

Ticud (dela *Tic* j. Cojocna) „

Trăscău (r. *trose*(ău) „

Tritul (de Jos, Sus) r. *drît* p. drept(ul),

Tur (lat. *turris*, turn) „

Uioara de Sus (dela *oi* (oara) j. Alba de Jos

Ungureni (r. *ungurean*, dela Unguri) „

Ucureş (r. *ocară*, ocăriş) j. Bihor

Uileac (B. P.) ungur. *ui*(lec) nouşor „

Uliac (r. *uliu*, uliac) „

Ursad (r. *urs*, ursăt) „

Urtiteag (germ. *Ort-eitel*=loc deşert),

Urvind (germ. = întâiul vânt) „

Urviş (*de Beliu*) germ.=întăia cărpă),

Urfalău (ung. *ui*, nou, *falu*, sat) j. Blistriţa Năsăud.

Urfalău (V. preced.) j. Ciuc

Ugruc (lat. *agrunculus*) câmpuşor „

Ullac(ul) de Câmpie (ung. *ui*(lec) nouşor),

Ucea (*de Jos, Sus*) (r. *huciu*, hucea) jud. Făgăraş.

Ūbăraşti (dif. pentru *uliu*) j. Hunedoara

Ulieşti (r. *uliu*, ulieşti. „

Ulm (r. *ulm*, arbore) „

Unciuc (dim. din *unţ*, unţic) „

Uric(ani) r. *uric*, document) „

Uroiu (r. *uroiu*) „

Ulieşi (r. *uliu*, ulieşi) j. Mureş Turda

Ungheii (r. *unghtu*(eni) „

Ursenii (*de Jos, Sus*) r. *urs*(eni) „

Ulieşul Uleani (r. *uliu*) j. Odorhei

Ulbacul Hódodului (ung. *nou-bac*) j. Sălaj

Uităcul Simleului (ung. *nou-lac*) „

Ulcug (r. *uliu*(ciug) „

Unguraş (dela *ungur*(aş) j. „

Unimăt (r. *unime*, unimet) „

Urmeniş V. *Ormeniş* „

Unguraş (r. *ungur*(aş) j. Satu M.

Urziceni (r. *urzi*(ă) „

Urfalău (ung. *ui*, nou, *falu*, sat) j. Soin.

Dobăca.

Unguraş(reni) r. *ungur*(aş, eni) j. Soinoc

Dobăca.

Urişor (lat. *urus*, zimbru) j. Soin. Dob.

Uriul (de Sus) lat. *urus*, zimbru) „

Ugra (lat. *agri*, dela câmp) j. Târn. Mare

Urmeniş V. *Ormeniş*. j. Târnava Mică

Uliuc (r. *uliu*(c) j. Tim. Toront.

Ungureni (r. *ungur*(eni) „

Unip (germ. *uneben*, accidentat) „

Urseni (r. *urs*(eni) „

Utvin (germ. *untiefen*, puţin adânc),

Valea Geoagelui (r. *vale* riu *Geonge*) jud. Alba de Jos.

Valea Dosului (r. *vale* + *dos*) j. A. de Jos

Veza (r. din *vedea*, vezea, văzuta) „

Vingard (germ. *weingarten*, vie) „

Vinţul de Jos (lat. *vinceus*, care leagă, care face legătura unor drumuri) j. Alba de Jos.

Vădaş Belgerind (r. *vad*(as) j. Arad

Valea-Mare (r. *vale* + *mare*) „

Varlaşul-Mare (dela *vară*, vareş) „

Vârşandul [Nou, *Vechiu, Julia*] r. din *vărsă*) j. Arad

Vasoala (r. *vas*, văsoi(a) „

Vidra (r. *vidră* (animal) „

Vineşti (r. *vin*(eşti) „

Voivodeni (r. *voivod*(eni) „

Voşdoci-Lugoşoara (r. *văzdobăga* (hoare + lat. *lucus*, pădure) j. Afad

Vad (r. *vad*) j. Bihor

Valda (r. *vale*, văi(ta) depe vale) „

Văleni 2 (r. *valea*(ni) „

Valea Mare 2 (Neagră) (r. *vale* + *mare* + *neagră*) j. Bihor

Vărăşeni (r. *vară*, *vărăş*(ani) „

Varviz (r. *vârzi*(iş) „

Văşad (r. *văz*(at) „

Văşcău (ca preced.) „

Vârzari (r. *varză*, *vârzar*(i) „

Verzari V. *Varzari*. „

Vintire (r. *vindereu*) „

Voivozi (r. *voivod*, voivozi) „

Vulcani (din *vale*, vâlcani) jud. Braşov

Valea Boului (r. *vale* + *bou*) j. C.-Severin

Valea Bolvaşniţa (r. *vale* + *bolovaşniţă*) jud. Caraş-Severin.

Valea Lungă (r. *vale*+*lungă*) j. C.-Severin

Valea Mare (r. *vale* + *mare*) „

Valea Măriei (r. *vale* + *pain*) „

Valișoara (r. *vale*, vâlișoara) j. C. Severin
 Văliug (r. *vale*, vâliuc(ă)) „
 namargă (r. *vamă* + *margă*, de mers)
 raș-Severin.
 (r. *var*) jud. Caraș-Severin
 vadu, (r. *vară*, vârat(ia)) „
 vâhaza (ungurizat *veche-casa* (haza)
 Caraș-Severin.
 Vărciorova (r. *vârfcioru* (a) j. C.-Severin
 Vărendin Vezi *Varadia* „
 Vermeș (r. *verme* (ș)) „
 Virișmort (r. *vară*, *veres-mort* = mort
 în timpul *verei*, riu) jud. C.-Severin.
 Visag (r. *vis*, visac) jud. C.-Severin
 Vodnic (slav *voda*, apă. sau r. *vad* (nic)
 jud. Caraș Severin.
 Voislova (lat. *vallis-lavo* = udă vale) jud.
 Caraș-Severin.
 Vrani Vraniuți (r. *vrănă*, vrâni (fig.) jud.
 Caraș-Severin.
 Weidenthal (germ.=valea de pășune) jud.
 Caraș-Severin.
 Wolfsberg (germ. muntele lupului) jud.
 Caraș-Severin.
 Văcărești (r. *vacă*, *văcar* (ești) jud. Cluc
 Valea Strâmbă (r. *vale* + *strâmbă*) „
 Voșlăbeni (r. *vaci-slabe* (ni)) „
 Vrăbla (r. *vrăbie*) „
 Vaida Cămăraș (rom. *văita* + *cămăraș*)
 jud. Cojocna.
 Vaidahaza (ung.=casa lui *Vaida*) j. Co-
 jocna.
 Valașut (ung.=drum despărțitor) j. Cojocna
 Vălcanul-Lung (r. *vale*. vâlcan) „
 Visag (lat. *vicus*, *vici* (cus) sat) „
 Vista (r. *vestea*) „
 Vișna de Câmpie (lat. dela *vis*, putere)
 jud. Cojocna.
 Vlaha (dela *valah*, dif. *vlah*(a) j. Cojocna
 Vad (r. *vap*) jud. Făgăraș
 Vaida-Rece (r. dela *vaie*, vâi(ta) + *rece*)
 jud. Făgăraș.
 Veneția (r. dela *fân*, fâneția, prin baza la-
 tină *fene(cia)* jud. Făgăraș.
 Vistea (de Jos, Sus) dela lat. *vis*, putere)
 jud. Făgăraș.
 Vlădeni (nume prop. *Vlad* (eni) j. Făgăraș
 Volvodenii (Mari, Mici) r. ai unui *Voevod*)
 jud. Făgăraș.
 Vaca (r. *vacă*) jud. Hunedoara
 Vadudobri (r. *vad* al *Dobrii*) „
 Valdei 2 (r. *vale*, vâi (tei)) „
 Vălaepl (r. *vale* a epui (capă)) „
 Vălcelele (Bune, Rele) r. *vâlcea*) „
 Valea (Brad, Lungă, Lupului, Mare, Nan-
 dru) *vale*+*brad*, *lung*, *lup* etc. j. Hunedoara
 Vărmaga (din *fărmă*, iărmăca) j. Hunedoara

Vața (de Jos, Sus) r. *vazea*, dela *vad*)
 jud. Hunedoara.
 Vețel (r. *vițel*) jud. Hunedoara
 Vica (lat. *vicus*, sat) „
 Vinerea (r. *vineri*, Vinerea (zi de târg) jud
 Hunedoara.
 Visca (r. *vâsc* (a) jud. Hunedoara
 Voia (r. *voie*, libertate, sau *viu*) „
 Vorța (dif. r. *forța*) „
 Vulcan (r. *vale*, vâlcan) „
 Vulcaș (r. *vale*, vâlcaș) „
 Vad (r. *vad*, trecere) jud. Maramureș
 Valea Porcului (r. *vale* a *porcului*) „
 Văleni (r. *vale*, vâleni) „
 Virișmort (r. *vară*, *veres-mort*, ce dis-
 pare vara (riu) jud. Maramureș.
 Viscut (de Jos, Mișloc, Sus) V. riu *Viscu*
 jud. Maramureș.
 Vadul (r. *vad*) jud. Mureș Turda
 Vădașd (r. *vad* (așt)) „
 Vălenii (de Jos, Sus) r. *vale*, vâleni „
 Vânătorii de Munte (r. *vânător*+*munte*)
 jud. Mureș Turda.
 Vărgata (r. *vărgat* (a) jud. Mureș Turda
 Veța (lat. *vicus*, *vici* (vicea) sat) „
 Viforoasa (r. *vifor* (oasa)) „
 Voivodeni (r. *voevod* (eni)) „
 Văleni (r. *vale*, vâleni) jud. Odorhei
 Vărghiș (r. *vargă*(șul)) „
 Varșag (germ. *varză*) „
 Vasileni (r. *vasile* (ni)) „
 Vețca, Vezi *Veța* în Mureș T. „
 Vidacutul (Rom. *Săcuiesc*+I. *vid*. gol), „
 Vădurele (r. *vad*, vādurel) jud. Sălaj
 Valea Ungurului (r. *vale* + *ungur*) „
 Valea Ternel (r. *vale* + lat. *terna* (riu)
 vezi și *Tierna* în Dacia) jud. Sălaj
 Vălcăul (Rom. Ung.) r. *vale*, vâlcau) „
 Var (r. *var*) „
 Vârșoț (germ. *vorschusz*, înaintare) „
 Vașcapău (germ. *wäsche-koppe* = culme
 spălătă) jud. Sălaj.
 Verveghiu (germ. din *ferfangen*, a ames-
 teca) jud. Sălaj.
 Valea-Vinului (r. *vale* + *vin*) j. S.-Mare
 Văleni (r. *vale*, vâleni) „
 Vamă (r. *vamă*) „
 Varcu (r. *var*, varciu) „
 Vetș (germ. *Wettisch* pentru concurență)
 jud. Satu-Mare.
 Vale (r. *vale*) jud. Sibiu
 Vestem (germ. *westen*, apusean) „
 Vulpăr (r. *vulpe*, vulpăr) „
 Vad (r. *vad*) jud. Solnoc Dobâca
 Valea (Groșilor, Hrauli, Loznii, Rea) r.
vale + *groși*, *hrand*, *Lozna*, *rea*) j. Solnoc
 Dobâca.

Văleni (r. *vale*, văleni) j. Solnoc Dobăca
Vereshaza (r. *veres*, de vară; ung. *haza*,
casă) jud. Solnoc Dobăca.

Vima (*Mare, Mică*) din gr. antic *vēma*,
mergere, trecere — este origina cuvântului
vama) j. Solnoc Dobăca

Vireag (din r. *vileag*) „

Vița (r. *viță*) „

Vălcaudorf (r. *vale*, vâlcău, germ. *dorf*,
sat) j. Târnava Mare.

Valchid (lat. *vallis-hiata*, vale prăpă-
tuoasă) jud. Târnava Mare

Valendor (r. *vale*, germ. *dorf*(f), sat) „

Vârd (r. *vurtă*) „

Vecerd (din rom. *vaci, văceret*) jud.
Târnava-Mare.

Vesend (germ. din *wesen*, ființă, natură)
j. Târnava Mare.

Viscri (germ. *witz kri(echen)* suflet ser-
vil) județul Târnava Mare.

Vorumloc (germ. *wor-umloch* = de lângă
gaură jud. Târnava Mare.

Vaidacuța (r. *vate*, vâidacuța) j. T.-Mică

Valea Sasului (r. *vale* + *sas*)

Vameș Odrihei (r. *vameș*+*Odorhei*) „

Veseș (r. *vază*, vâzăuș) „

Vidrașeu (r. *vatră*, vâtraș(eu)) „

Vâlcani (r. *vale* vâlcani) j. Timiș Torontal

Varniță (r. *var*, varniță) „

Vinga (lat. *vinculum*, legătură) „

Vizma ger. *wisz-mah*, dorul de secerat

Voicu (nume propr. *Voicu*) „

Voivodeni (r. *voivod*(eni)) „

Vucova (aici avem traziția din *fag* în *fog*
(ova) și apoi în *văc*, *vuh* și *luh*=*fag*) j. T.-T.

Weisenheld (germ. =eroul alb) „

Valea (Crișului, *Scurtă, Seacă* r. *vale* +
Crișul + *scurtă* + *seacă*) j. Trei Scaune

Vâlcelele (r. *vâlcea*, vâlcele) „

Vâldei (pare compătîmire *vai de ei*, mai
probabil cei din *văi* (vale) j. Turda Arieș

Vașdașig (r. *vâz*, *vâzaș*(ec) jud. Turda
Arieș.

Valcherul de Cămpie (din *vale*, valcer)

Vidolm (germ. *wiede-alm* = rachita din
Alpi) jud. Turda Ariș.

Vidra (de *Jos, Sus*) r. *vidră*) j. T.-Arieș

Vințul de Sus (lat. *vinceus*, care leagă
împreună (drumuri). j. Turda Arieș

Zlatna (pare dcla slavul *zlato*, din *zolat*,
aur, dar credem că este ca *Slatina* și *Slănic*,
o derivare din lat. *sol*, sare metateză *sla*, ca
și la *Slătinic*, etc. j. Alba de Jos

Zarand (lat. *sarratus*, săpat) jud. Arad

Zeldiș (r. *săita*, săltes) „

Zerindul V. Zarand. „

Zimandul (Nou, Vechiu) lat. *sementis*
de sămănătură.

Zimbru (r. *zimbru*) județul Arad

Zagra (lat. *sacra*, sfânta) j. Bist. Năsăud

Zizin (r. *sisin*(ei) floare) jud. Brașov

Zabalți (slav *za*, la; r. *bălți*) j. C.-Severin

Zăgujeni (r. *sec*(ușeni) fără apă) „

Zăoi (r. *său*, săoi) „

Zerlentul Mare V. Zorlențul. „

Zervești (r. *zarvă*, zărvești) „

Zgribești (nume propr. *Scribu*) „

Zlatița (V. oraș *Slatina*) „

Zold (dif. r. *zold* (figurat)) „

Zorani (r. *zor*(ni)) „

Zorlențul (Mare) V. Zorleni în Mold. „

Zam (germ. *zahn*, privat) jud. Cojozna

Zam-Sâncraiu V. (*prec.*+*Sâncraiu*). „

Zutur (germ. *zu-tür* = la poartă) „

Zernești (r. *zernă*) jud. Făgăraș,

Zălcăni (r. din *sui*(c)ani) j. Hunedoara

Zam (germ. *zahn*, particular) „

Zdropti (r. din *zdrob*(i)ți) „

Zlaști (ca *Slașoma* în Muntenia) „

Zetea (dif. *setea*) jud. Odorhei

Zălnac (lat. *sal*(nic)sare) jud. Sălaj

Zăuan (germ. *zaun*, închisoare) „

Zalha (dif. r. *salca*) j. Solnoc Dobăca

Zăpârji (dif. *sub-pârji* (supârji)) „

Zlagna (r. *slog*(na)) j. Târnava Mare

Zoltan (nume propr. *Zoltan*) „

Zagăr (r. *joagăr*) „

Zăbrani (din r. *zăbrea*) j. Timiș-Torontal

Zădorloc (tom. comp. *zădar* + *loc* = loc
zădărnice) j. Timiș Torontal

Zichtenvald (germ. *züchten*, a cultiva, *wald*
pădurea) j. Timiș Torontal.

Zalan (germ. *zahlen*, a plăti) j. T.-Scaune

Zabala (r. *zăbala*) „

Zalampatac (germ. *zahlen-bad-auch*, baie
cu plată asemenea) j. T.-Scaune

Zagon (germ. *zagen*, sfială) „

Zoltan (nume propr. *Zoltan*) „

Zau (germ. *Zaun*, închisoare) j. T.-Arieș

*În această mulțime de numiri, cu unele
amestecuri și diformări din limbi streine,
nu ar fi mirare să se fi strecurat și vre-o
greșeală de indentificare.*

Nume de Persoane

Dela Geto-Daci cunoaştem puşine nume ca : *Boerebista, Dromichete, Comozicus, Oroles, Decebal*, regi ; cum şi profeţii zeificaţi : *Deceneus* şi *Zamolxes*, în care nume sunt elemente şi eline şi latine. *Zamolxes*, despre care se spune că trăise câţva timp în Grecia, pare că şi numele i se trage din grecescul *za-molgos* = foarte desfrânat—ceea ce nu l-a împiedicat să fie un mare profet zeificat—pentru că şi unii zei olimpici aveau chiar în cultul lor orgii. La Daco-Romani aflăm de asemenea numiri latine şi numiri greceşti ca : *Aelius, Asclepius, Caius, Vinentis, Divixtus, Emilius, Iulianus, Longinus, Titus, Severus, Ulpus, Valerius, Verecundus* ; sau fem. *Aelia, Emilia, Iulia, Linda, Marcelina, Plotia* ; sau *Apollini, Artemidorus, Diophantos, Evtichia, Helpizon, Nicomis* etc.

Cu venirea Creştinismului, se părăsesc numirile păgâne greceşti şi latineşti ; iar până la consacrarea apostolilor şi sfinţilor creştini, în orientul ca şi în occidentul imperiului roman, se creiază nume noi dela diferite noţiuni de ex : *Carolus* (l. *carus*) = scumpuşorul ; *Ferdinand* (l. *ferre-tenentis*) mai tenace ; *Franciscus* (liber) ; *Frideric* (germ. paşnic) etc. În Dacia aflăm pe : *Barbu* (bărbos) *Bran*, (îclinat sau favorabil) ; *Dragoş* şi *Dragu* (drag, iubit ; liter. *atractios*) ; *Florea*, înflorit *Neacşu* ; (l. *nexus*, nodu, mic) ; *Nanu* (l. mic) ; *Dan* (dăruit) ; *Neagu* (l. *niveus*, ca neaua, alb — bătrân) ; *Mogoş* (gr. dificil) ; *Mircea* (admirabil) ; *Mareş* (mărej) ; *Stan* (statornic, sau mare de statură). — *Stan, Stana* şi *Oprea* (opritor) se da ca nume atunci când familia avea prea mulţi copii, cu credinţa că *se va opri naşterea* altora ; iar când cuiva îi muriau pruncii, atunci se da nume de *Ursu, Lupu, Păun*, etc. cu credinţa că, dacă moartea ar căuta să-l ia pe copil, să nu-l poată afla, ci să se ducă la un urs, lup, păun etc. *Radu* însemnează *radios*, care vorbă la Slavi înseamnă *veselie*. *Zina*, este o zeiţă ; *Zoiţa* şi *Joiţa* aminteşte de zeul *Joe* ; *Ileana* este totuşi gr. = luminătoare ca soarele, *Helena* ; *Nistor* (gr. mergător (*Nestor*) ; *Stroe*, constructor ; *Horia* (jucător de horă) ; iar unele s'au perdut ca : *Milea* (mişosul) ; *Cântea* (cântătorul) ; *Pârvu* (l. *parvus* mic) şi au mai rămas numai ca nume de familie.

Asupra numelor de familie, zise româneşte *porecle*, pentru că sunt adeseori minunate caracterizări, nu putem să ne oprim, fiind prea numeroase, deşi ar fi destul de interesant, căci de ex. asupra familiei *Brătianu*, unii au spus că este slavă, dela *brat*, frate + *Ivan*, alţii că este slavă şi grecească *Brat-Iani*. . când se ştie că sufixul *anu, eanu*, românesc. arată origine : muntean, vâlean. slătinean ; iar sate cu *brad* se numesc *Brădeanu, Brădeanca* şi *Bradu* ; iar persoanele *Bradu* şi *Brădeanu*, prin transformarea de sunet foarte firească. se chiamă *Bratu* şi *Brăteanu* (în jud. Roman, din satul *Bradu*, erau Brăteni, pe cari i-am cunoscut). Ne mărginim deci a da aici semnificarea etimologică numai a numelor de botez, mai întrebuiţate la noi, menţionând că în

Basarabia sunt acum câteva nume introduse din rusește; iar în Transilvania și Banat, fiindcă Ungurii aveau obiceiul ca la redactarea actului de naștere a unui copil român, să-i maghiarizeze numele, Românii și-au dat numiri curat latine, cari nu aveau corespunzătoare nume ungurești; de aceea sunt multe nume de *Iuliu Octavian, Marius, Valeriu, Victor* etc.

- Agapia, gr. iubire.
 Agripa { l. iubitor de
 Agripina } ogor.
 Adrian l. din oraș Hadria.
 Anțon gr. floare.
 Antim gr. adversar.
 Anna eb. amabilă.
 Anania V. prec.
 Alexandru gr. protector al
 băbăților.
 Alexe gr. protector.
 Andrei gr. bărbătesc.
 Anastasie gr. înălțat.
 Atanasie gr. nemuritor.
 Aretia gr. cu calitate.
 Artemiza gr. pietenia.
 Amos gr. al meu.
 Anisia gr. fără egal.
 Achil (ina) gr. zeul apelor.
 Amedeu l. iubitor de D-zeu.
 Archip gr. stăpân de cai.
 Antlușen gr. din Antiohia.
 Aurella(n) l. scumpă, prețios.
 Achiștin l. izvoarăș.
 Amfilochie gr. disputat.
 Axentle gr. neospitalier.
 Albert (ina) gr. nobil (a).
 Benedict l. binecuvântat.
 Bonifaciu l. binefăcător.
 Beatrice l. fericită.
 Bertia ger. strălucită.
 Barbara l. sălbatică.
 Constantin l. statornic.
 Calinic gr. victorios.
 Chiriac gr. domnesc.
 Ciprian din insula Cipru.
 Clement (ina) l. mișos (a).
 Codrat gr. sfert de ban.
 Cosma gr. f. regulat, ordonat.
 Cristian gr. al lui Christos.
 Cristina V. preced.
 Constanța V. Constantin.
 Clara l. luminoasă, curată.
 Caterina gr. curată.
 Caterina V. *Caterina*.
 Claudiu (ia) l. închis (a).
 Catrina V. *Caterina*.
 Danțel eb. dat de domnul.
 Damian gr. șiret.
- David eb. dela o plantă cu
 miro
 Darie persan = rege.
 Dionisie gr. zeu ca și *Ba-*
chūs—lit.—*divin curge*.
 Dimitrie gr. dela zeita *De-*
metra—mama pământului;
 = pământean.
 Dumitru V. preced.
 Dorofteiu gr. dăruit de D-zeu.
 Doris (*Dora*) dăruită, talen-
 tată.
 Dan r. dăruit.
 Dosoiteiu gr. dăruit de D-zeu.
 Ecaterina gr. V. *Caterina*.
 Eftimie gr. bun curaj.
 Eilsabetha eb. iubita de D-zeu
 Elena gr. strălucitoare.
 Eftichie gr. direct.
 Eleonora gr. milostiva.
 Elplda gr. prevederea.
 Elefterie gr. liber.
 Eliseu gr. mergător.
 Emil(ian) l. singuritor.
 Eremia gr. singuratic sau li-
 niștit, domol.
 Epifanie gr. arătoasă, văzută.
 Eufimia gr. bună precizie.
 Ermil (iu) gr. comunicativ.
 Eufimia gr. curajoasă.
 Eufrosina gr. veselie.
 Evghenia V. Eugenia.
 Eugen(ia) gr. nobil(a).
 Enea Enache gr. amabil.
 Emma ger. casnică.
 Fevronia lat. curată.
 Filip gr. iubitor de cai.
 Filotela gr. iubitoare de D-zeu.
 Florian l. înflorit.
 Foca l. arzător, înfocat.
 Fotie gr. luminător.
 Frosia V. Eufrosina.
 Galaction gr. lăptișoru.
 Gavril { eb. al Domnului,
 Gabriel } divin.
 Gherasim gr. venerabil.
 George { gr. lucrător de pă-
 Gheorghe } mânt; agricultor.
 Glicherie (ria) gr. dulce.
 Grigorie gr. veghetor.
- Haralambie gr. prinde-bu-
 curic.
 Haritina gr. inveselită.
 Hariton V. preced.
 Hrisante gr. floare de aur.
 Helena V. Eleña.
 Hedviga germ. răsboinică.
 Iacob eb. d n gr.—Ionian.
 Iacint al lui Iacchus (Bachus).
 Ianuarie, dela *Ianus*, zeul
 luminei.
 Iarion gr. vesel.
 Ignatie l. aprins.
 Ioil gr. răsunător.
 Ioachim gr. mare răsuneț.
 Iov l. al lui Jupiter.
 Irina gr. pacea.
 Irlmia v. Eremia.
 Iuliu nume roman *Iulius* pare
 dela orașul *Iolkos* în Te-
 salia.
 Iulian { dela *Iulius*, prec.
 Julieta }
 Ilie gr. soarele.
 Ion gr. mergător (nume ve-
 chiu grec. al *Ionienilor*).
 Ioan ebr. copil de milă, pare
 însă din sansc. *yuvan*, tă-
 năr.
 Isala gr. egalitate.
 Iustin { lat. drept, după
 Justinian } dreptate.
 Kir gr. domn.
 Laura gr. milostiva.
 Lazăr l. lăsat slobod.
 Leon l. (de) leu.
 Leana v. Elena.
 Laurentiu l. din orașul Lau-
 rentum (lațium) și *laur*,
 dafin.
 Lucian l. Luminat.
 Luchian gr. ca preced.
 Longin l. lungul.
 Lucia l. luminoasă.
 Maria ebr. capricioasă.
 Marin(a) l. dela mare.
 Matei gr. știutor.
 Magdalena din or. *Magda*.
 Marghioala gr. mărgean.
 Martimian l. al lui Marte (zeu)

Mamant gr. al mamei.
 Mărioara dimin. Maria.
 Marcu l. *Marcus* (ciocan).
 Matrona l. femece gospodină.
 Manole V. Emanoil
 Maxim l. foarte.
 Meletie gr. grijă, studiu.
 Miron gr. parfum.
 Mină gr. pretext.
 Moise gr. de muze, știință, artă.
 Marta eb. trista.
 Mărgărit(a) r. mărgăritar.
 Matilde ger. eroina.
 Mihail eb. trimis divin.
 Mină fem. ger. gentila.
 Melania gr. negricioasa.
 Mitru scurt. Dumitru.
 Naum gr. navigator.
 Năstase V. Anastasie.
 Nichita din orașul *Nikeia* în Tesalia.
 Nichifor gr. purtător de biruință.
 Nicolae gr. învinge poporul.
 Nicon gr. victorios.
 Nicu (în Mold. *Ion*(ică) în Muntenia *Nico*(lae)).
 Nicodem gr. învinge poporul.
 Natalia gr. voioasa.
 Olimpia gr. din munții *Olimp*.
 Onufrie gr. păzitor de măgari.
 Osie gr. prezicător.
 Oana r. scurt *Ioana*.
 Pavel vezi Paul.
 Pamfil gr. de tot iubit.

Pantellimon (Pintilie) de tot milos.
 Paul(ina) l. mic(a).
 Patriciu l. nobil roman.
 Panait gr. de tot senin.
 Paternic gr. virginal.
 Pangratie gr. de tot robust.
 Pelaghia gr. dela mare.
 Petru l. peatră.
 Pimen gr. grasul.
 Platon gr. după filosoful Platon, liter=lat. larg.
 Profir gr. purpuriu (roșu)
 Profira vezi preced.
 Policarp gr. multe fructe.
 Procopie gr. progres.
 Rafael ebr. învățat divin.
 Romulus lat. gr. târșor.
 Remus lat. = vâslă.
 Romeo dela Roma.
 Radu l. radios, vesel.
 Rebeca eb. bine nutrită.
 Saba Sava gr. divinitate *Sabazia*, ca Dionis.
 Sabin l. din poporul *Sabinilor* în *Lațium*.
 Samuel eb. Distins divin.
 Samson eb. foarte tare.
 Sevastian gr. divin (v. Sava).
 Sevestia (*tița*) V. preced.
 Simeon gr. l. cărnul.
 Siluan Vezi Sila.
 Simford gr. insoțitoare.
 Sila l. făcut.
 Sofia gr. știință.
 Sofronie gr. moderat.
 Silvestru l. dela pădure.

Spiridon gr. răscuit.
 Statie gr. stătător.
 Ștefan gr. încoronat.
 Solomon dela *Salamina* (?)
 Sidonia eb. pescăreasa.
 Sanda Sandu din *Alexandru*
 Sultana l. libera.
 Talaleu gr. suferă tot.
 Tanase V. Athanasie.
 Tatiana gr. l. a tatei.
 Tadeu ca preced.
 Teodor gr. dăruit de D-zeu.
 Teodosie gr. dar D-zeesc.
 Timotei gr. curagios.
 Tiron gr. scutier.
 Titus l. ciripit.
 Toma gr. care petrece.
 Trofim gr. bine nutrit.
 Tudor vezi Teodor.
 Tinca v. Catinca.
 Trifon gr. delicat.
 Traian l. *Traianus* lit. care merge dincolo, peste.
 Udrea r. gr. plângător.
 Vasile gr. regal.
 Varlaam gr. grea hotărâre.
 Varvara v. Barbara.
 Vartolomeu gr. greu curagios
 Visarion l. vizionar.
 Vucol gr. păstor.
 Xenopol gr. oraș strein.
 Zaharia eb. de zahar.
 Zenobie dela tribul obi al zeului *Zen*.
 Zamfir(a) din eb. *sappir*, cel mai frumos lucru.

an-
ui
au
fi:
tc.

u-

Cum s'a tipărit această carte.

După marele războiu, tipărirea acestei lucrări întâmpină două piedici grele și numai o mică înlesnire. Înlesnirea era în dorința generală de a revizui trecutul, spre a afla căi mai drepte și mai bune pentru mersul omenirii; iar piedicile erau: una de ordin material, lipsa de bani, de materiale și de personal în tipografie, cu urcarea dela o zi la alta a prețurilor; iar alta de ordin moral-intelectual, fiindcă teoriile lui Cihac, care pe la 1870-1879 susținea că elementul latin în limba română reprezintă abia $1/5$, și că elementul slav ar fi aproape $2/5$,—formase în așa fel conștiința cărțurarilor noștri, încât, întocmai precum se deprinde un om să lucreze cu o mână sclintită și îl doare grozav dacă ai căuta să i-o îndrepti, astfel că preferă să-l lași schilod,—tot așa de greu era a convinge pe cei ce ar fi putut să ajute, *că trebuie să ajute* la tipărirea acestei lucrări. Însfârșit o altă piedică mai erau preocupările exclusiv materiale ale mulțimei și puținul interes pentru cultură, în deosebi la poporul nostru, cu un mare număr de analfabeți.

Am căutat să înving piedicile. Într'o broșură trimisă multor intelectuali din toată țara, am expus teoriile lui Cihac, am arătat absurditatea lor și conștiința greșită pe care o formează în intelectualitatea română și streină, asupra Limbei Române și rugam să mi se răspundă, dacă, cred că este bine să înlăturăm acest lucru, prin imprimarea acestui nou dicționar etimologic, care nu prin teorii, ci prin izvoarele glosice arătate imediat, și întemeiate pe un studiu comparativ minuțios, până la cele mai mici diferențe fonetice, să demonstreze adevărul, în concordanță cu constatările istorice și arheologice și cu starea culturală a popoarelor, cu cari a venit în atingere neamul nostru, prin străbunii lui cei mai îndepărtați. Au tăcut cei mai mulți din intelectuali, deși pusesem la îndemână plicul cu marcă poștală și hârtie pentru răspuns. O singură voce s'a ridicat contra; —mărturisind însă, că are o lucrare similară, întocmită probabil după Cihac, și pe care nu o poate tipări; însă dela următoarele persoane, am primit îndemnul, pe alocuri însoțit și de laude, cum că trebuie tipărită această lucrare și deci mă simt dator

a le mulțumi aici, pentru încurajarea morală ce mi-au dat, anume :

I. P. S. Sa. *Mitropolitul Suciu*, de Alba Iulia și Făgăraș ; profesor univ. ec. *C. Nazarie*, București ; *Sebastian Bornemiza*, publicist, Cluj ; general *N. Mihăescu*, Craiova ; *D. Găvănescu*, prof. univ. Iași ; *Ion Preda*, avocat, Sibiu ; *L. Bodnărescu*, prof. Coțmani ; *Andrei Horvat*, protopop, Oradea Mare ; *N. D. Chiriac*, prof. Pitești ; *N. M. Pârvulescu*, avocat, Ploești ; *Dr. Ioan Roșiu*, prof. Timișoara ; *D. Stoicescu*, magistrat, Constanța ; *Camil Demetrescu*, avocat, Brăila ; *Dr. Mihail V. Coteanu*, medic, Orhei ; *C. Năvârlie*, magistrat, T.-Severin ; *Directorul Liceului Ibașfalău* ; *Gr. Constantinescu*, publicist, Iași ; *P. Chirulescu*, profesor, T.-Severin ; *Francisc Groza*, profesor, Satu Mare ; *D. Mateescu*, profesor, T. Severin ; *I. Praporgescu*, magistrat, Cluj ; *D. Munteanu*, profesor, R. Sărat ; *Dr. Manguirea*, medic, T. Severin ; *St. Pârligras*, protoiereu de Mehedinți ; *M. Gusită*, profesor, publicist, T. Severin ; *M. Gârnițeanu*, profesor, Soroca.

Cu toată această încurajare morală, tipografiile editoare cele mai mari, nu s'au arătat dispuse a tipări cartea aceasta ; una a răspuns neted că trebuie băgat un capital măricel, la care acum se plătește o dobândă cam 25⁰/₀ ; deci ce câștig poate avea ?

Am pornit atunci la adunarea *capitalului bănesc*. În trei rânduri, prin câte 8 mii de apeluri, m'am adresat învățătorilor, institutorilor, profesorilor, magistraților, avocaților, medicilor, băncilor și societăților din țară și chiar elevilor din clase superioare, ca să ajute la tipărire, abonându-se și plătind prețul anticipat, pentru unul sau mai multe exemplare, arătându-le opiniile persoanelor de mai sus.

Au binevoit a răspunde, trimițând și bani anticipat, următoarele persoane, cărora le aduc aici mulțumiri :

Preot M. Vlad, Vâlcea ; *V. Pociumban* dirig. ofic. Bălți ; *Macedon Linul* prof. Bistrița Năsăud ; *C. Nicolaescu* prof. Plenița, Dolj ; *C. N. Roiu* avocat, Roman ; *N. Nistor* inv. Vâlcea ; *Alex. Cozarchevici*, Pârtești, Bucovina ; *C. Găiseanu* inv. Telemorman ; *Banca Comercială* Caracal ; *Alex. Goleanu* inv. R. Sărat ; *Banca Iașilor*, Iași ; *Banca Albina*, Huși ; *Banca Doljului*, Calafat ; *D. Hâncu*, *Teodosie Moldoveanu*, *Ioan Vicoveanu*, *Miron Eremiciuc*, *Dragoș Mihăescu* inst. Vicovul, Bucovina, *Dr. Toma Cornea*, Sighișoara ; *Fabrica Mercur*, Craiova ; *Ion Diaconu*, *Ion Roată* inv. j. Putna ; *Banca Centrală*, Bistrița Năs. ; *Ioan Murgu* notar, Hidia j. Caraș-Severin ; *Teodor Libeg* inv. dir. Mureșeni j. Mureș-Turda ; *Fabrica Zamfirescu* București ; *Ștefan Gădăr*, Bechet ; *Banca de Petrol*, București ; *Alex. Epure*, prof. Roman ; *Banca Română*, Dorohoi ; *Banca Zorile*, Salvarea și Șc. de Băeți, Bârca, Dolj ; *Banca Aurora*, Năsăud ; *Clement Bocancea* prefect, Storojineț ; *Banca Cetatea*, Brașov ; *Banca*

Vâlcei, R. Vâlcea; Școala Civilă de fete; elev Gh. Ionescu, Caransebeș; Școala Medie, Huedin; Liceul din Caracal, Ilie Constantinescu prof. Caracal; Liceul „Petru Rareș” P. Neamțu; Primăria Fălticeni; Societatea Doina, Câmpeni; Virgil Benișache avocat, Galați; Creditul Minier, București; Marin Gârnițeanu prof. Soroca; Pr. Gh. Sierzenitu Gorj; Liceul de fete, Hotin; Petre Păunescu, Iulius Chețnann, Sabin Călinescu, Tr. Vasculescu, Radu Vernescu, Iulian Stănescu, Gh. Popescu, Toma Marinescu, elevi, liceul „Carol” Craiova; I. Ionescu dir. Vinetești, Fălciu; Cezar Stoica avocat, Orhei; Jean Stroescu inv. Brăila; Marin I. Păunescu inv. Ilfov; Teodor Lupu inv. Ialomița; Fabrica „Stella”, București; Uniunea Obștiilor, Botoșani; Banca Podgoria, Odobești; Institutul „Economia”, Cluj; Banca Zimbru, Galați; Ioan Secot director, Coțmani; Banca „Caracal”, Caracal; Mihail Griga, Vășcăuți; Nicolae Ștefănescu, Ioan Gh. Florica inv. Vâlcea; Elena Dr. Stoianovici institutoare, Ortenzia Buzoianu profesoară, Zoie Feier prof. Dr. Alex. Borza, Abrud; C. Angelescu preot, c. Lapoș, Buzău; Prefectura Cahul; Comitetul Școlar c. Oltenii, Teleorman; C. N. Dărvărescu inv. Vâlcea; Lucreția Gavrilescu inv., Eugenia Prisăceanu inv. Preot G. Dumitrescu. Gh. Tănase, Nicolae Lăzărescu, Ion H. Nicolau, Vasile Pușcașu, Mihai Ivanciu și elevii școlii No. 1 și 2 din c. Suraia, j. Putna; Nichifor Răileanu elev norm. Soroca; d-nii profesori: Coren, Satmalov, Candiani, Lucan, Bădiu, Stefanovici, Zaită, Lupășcu, din Soroca; Școala Normală, Soroca; Nat. Comșa directoare, Tulcea; G. Mihailescu inv. Liești, j. Tecuci; Sabin Coifan, M. C. Săvoiu, Lupșa j. Mehedinți; Alex. Goleanu inv. j. R. Sărat; Fabrica Rieger și Ath. Buricescu, Sibiu; Artemiza Bosturea inv. Tecuci; Simion Madoigli, inv. j. Gura Humorului; Stefan Ștefănescu inv. Dâmbovița; Ion Albinetu director Câmpeni, jud. Turda-Arieș; d-na Virginia Pilat prof. București; Prefectura jud. Câmpulung, Bucovina; P. Grosu direct. region. Chișinău; V. Maftei învăț. Deleni jud. Vaslui; Glicherie Lovin protosinghel M-rea Bogdana, Bacău; Ion D. Drăgan director șc. Botoșani; Școala Primară de stat, Sânnicolaul Mare; D. Stoicescu, judecător Constanța; Comitetul Școlar C. Arsache, Vlașca; N. Ghibuș comerc. Strejești de Sus j. R-ți; Școala Secundară gr. II de fete prin d-na direc. M. I. Postelnicu Ploești, Ion C. Niță, inv. Ialomița; Teodosie Jovmir grefier, Soroca; Primăria Com. Apața j. Brașov; Alexandru Gafencu instit. Botoșani; Ion M. Florescu învăț. Romanai; Dimitrie Grigorovici f. consilier la Curte, Iași; Dr. Candiu David avocat, Ioan Proția prof. Ioan Micu direc. șc.; d-ra Sofia Buceșanu prof., Preot Sorin Furdui, catihet, Abrud; Ionel Iordache inv. Făcria j. Constanța; Direcția Șc. Normale Reni; Primăria Dr. Careii-Mari; Nicolae

Gârban elev șc. notari. Lugoj; *Sofronie Merșiu* dir. c. Văliug Banat; *Ilarion Stejărescu* dir. Liteni, Suceava; *Soc. Sudrigiu-Petroasa*, Oradea Mare; *Anastasiu Ionete* înv. Vâlcea; *Mihai Timpău*, consil. tribunal Zastavna; *Ioan S. Theodoru-Bujor* dir. Lunca de Sus, Ciuc; *Vasile Farca* prof. Sănnicolaul Mare; *G. Ioanovici* înv. Sănnicolaul Mare; *N. Săndulache* înv. Lazu, Ialomița; *Grigoriu Pop* dir. Borpdul Mare, Bihor; *Soc. Cult. „Nicolae Iorga“* Găvana, Argeș; *Alex. Cebotarin* înv. dir. Unțești, Bălți; *Titus Stoica* avocat, Chișinău; *D. Stoicescu* Chișinău; *D-trie Sevastri* înv. Fundeni j. Tecuci; *D. Gaiță* secret. Huși; *Ecaterina Macarie* învăț. j. Fălciu; *Nicolae Lenciu* dir. Șerbăuți, Siret; *Gr. Pitea* înv. Scoarța, Gorj; *St. Cristescu* dir. Mehadia; *Filon Roman* înv. Săulia, Turda Arieș; *Valentin Nechiti* înv. Ilva Mică, Bistrița; *Pantelie Bugariu* înv. Suiug, Bihor; *Școala Primară Călnic*, Sibiu; *Ion Vulcănescu* Șovarna, Mehedinți; *Notar al Comunei Peregul Mic*, Arad; *Valeriu R. Ionescu* înv. Vlașca; *Const. V. Popescu* învăț. Prahova; *Petru Năstase* înv. Mihuceni, j. Siret; *Comitetul Școlar* com. Prințul Ferdinand, Teleorm.; *Comitetul Școlar*, Sovata; *Hristodor N. Ionescu* înv. Vlașca; *Ion Isopescul*, dir. liceu, Rădăuți; *Ion Mateescu* dirig. Poiana.Câmpu, Prahova; *Iulian Calotescu* înv. Cărbunestii, Gorj; *Dir. Banca Covurlui*, Galați; *Gh. Popescu* direct. șc. Tulcea; *Școala Primară de fete*, Calafat; *Doctor Gheorghian*, București; *V. Dorin*, direct. șc. Iași; *d-na Maria Postelnicu* direct. Ploești; *Banca Podgorenilor*, Panciu; *Const. Roman* înv. Zgribești j. Caras-S.; *Neculai Al. Onofrei* învăț. Popăuți, Botoșani; *Școala Primara* c. Ciuhici, Caras-Severin; *Primăria Com. Abrud*; *Sub-L-t Boruzi*, Roman; *Scolat Constanta* inst. Cernăuți; *Gh. I. Vonica*, *N. Ștefănescu* înv. Crăciun Ștefănescu înv. Anghel Anghel înv. Petre Z. Răpeanu perceptor, com. Valea Raței, R-Sărat; *Primăria Or. Sf. Gheorghe*; „*Gorunul*“ Aiud; *Pr. N. Teodorescu*, Alexandria; *Ion Bacociu* învăț. Dej; *Ion Medrea* prof. Ibașfalău; *Vasile Căbău*, învăț. Roșia, Beiuș; *Marin Boiangiu* învăț. Romanați; *Toma Stănescu* înv. Romanați; *Banca României*, Craiova; *G. Lungulescu*, București; *d-nii ofițeri: Gărdescu Alex. maior*; *Lungulescu Const.*, *Ostroveanu Gh.*, *Bălteanu Lucian*, *Gaspar Ioan*, *Cameniță Ioan*, *Corcoveanu Emil* căpitani; *Preiss Rudolf* medic căp., *Dinculescu Ioan*, veterin. căp., *Crăpătoreanu Ioan*, *Mateescu Gh.*, *Popescu Constatin*, *Bucur Gh.*, locotenenți; *Bădescu Grigore* Ad-tor; *Temelcu D-tru*, *Enculescu Petre*, *Drăguțescu Grigore*, *Constantinescu C-tin*, sublocotenenți; *Cioroboreanu D tru* ad-tor sub. l-t.; *Negrea Ioan* și *Mateescu Gh. Pârlog*, locotenenți, toți din Regimentul de Artilerie din T. Severin; *Biblioteca R-tului Artil.*; *Preot Ioan Radu*, c. Alma, Ibașfalău; *Dirig. Școalei* com. Cunicea, j. Soroca; *D. Constantinescu*, revizor pesc. Olte-

nita : *Comitetul Școlar al Liceului „A. D. Xenopol”* din Soroca ;
„Mica” S. A. Brad, Transilvania ; *Inginer Gh. Vasiliu*, Timișoara ;
Banca Comercială T. Severin ; *Ioan Bobeiu*, prof. T. Severin.

Din toate aceste abonamente, abia s'a adunat 1/6 din capitalul trebuitor pentru a tipări prima ediție de două mii exemplare ; mai trebuiau 5/6... Atunci am adresat un călduros apel către Banca Națională și l'am și repetat, cu scrisori recomandate, dar n'am avut nici măcar cinstea unui cuvânt de răspuns. Tot așa dela Banca Românească ; iar Banca „Albina” din Sibiu m'a cinstit cu răspunsul că'mi va da ajutor după ce se va tipări cartea...

Am ținut apoi 16 conferințe, în ore libere, celor 16 clase ale liceului „Traian” și la Șc. Normală și Comercială, explicând școlarilor ce va conține cartea, arătându-le manuscrisul, și rugându-i să stăruiască pe lângă părinți, rude și cunoscuți ca să se aboneze. În adevăr, unii elevi au pus multă stăruință și le mulțumesc aici și lor, și persoanelor care prin ei s'au abonat, căci astfel s'a adunat încă 1/6 ; deci în total o treime din suma necesară tipăririi.

Dar mai trebuiau încă două treimi ; între timp se scumpea lucrul și hârtia... O clipă m'am gândit să părăsesc lucrarea ; dar un îndemn lăuntric, nu știu de unde venit, mă povățui să nu arunc în întunec o muncă, pe care o credeam necesară culturii românești și să mai fac o supremă sfortare, căutând undeva un împrumut ; astfel că, în timpul când scriu aceste rânduri, pentru încheerea lucrării, mă gândesc și la suma cu care trebuie să o plătesc.

Nu ar trebui poate să mai amintesc faptul că, directorul liceului „Traian”, pentru apelul ce făcusem către elevi, a găsit nimerit să raporteze Ministerului cazul, ca după o anchetă a inspectorului din Timișoara, să fiu avertizat a da elevilor banii înapoi ; i-am dat, dar elevii i-au dus la tipografie. Tot pe atunci, dela Cassa Școalelor primesc o adresă cu înștiințarea că *nu mă poate ajuta ca să tipăresc cartea, din lipsă de fonduri...* Dar eu nici nu încercasem să cer ; bănuiam că nu sunt fonduri ; se vede însă că cineva trimisese acolo apelul meu.

Toate acestea le scriu aici numai spre a cunoaște urmașii cu ce greutate se poate tipări acum o carte la noi, și pentru ca cel ce o are, să știe a o prețui.

Mulțumesc aici și Tipografiei „Ramuri” și personalului tehnic, care a depus muncă pentru înfăptuirea acestei lucrări ; iar dacă cei ce vor consulta acest dicționar, vor află greșeli de tipar, cari s'au strecurat, fie la corectură, fie din pricini tehnice, îi rog să le îndrepte cu bunăvoință, ținând în seamă și starea materialului și starea moralului din timpul de față.